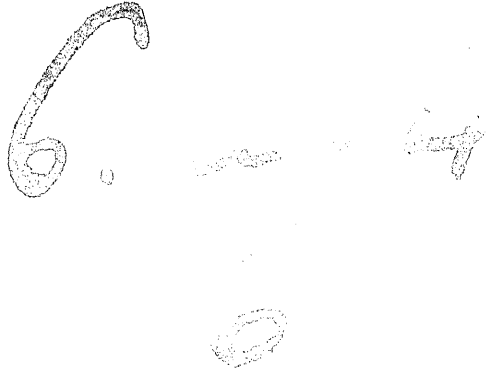

7 500 40

MADE IN SPAIN

R. P. P. de la Comp^{te} de S. de Granada.
P I A

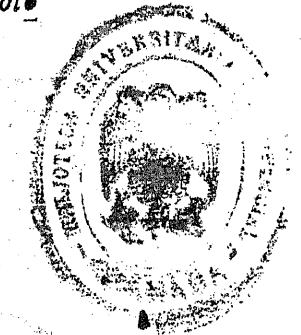
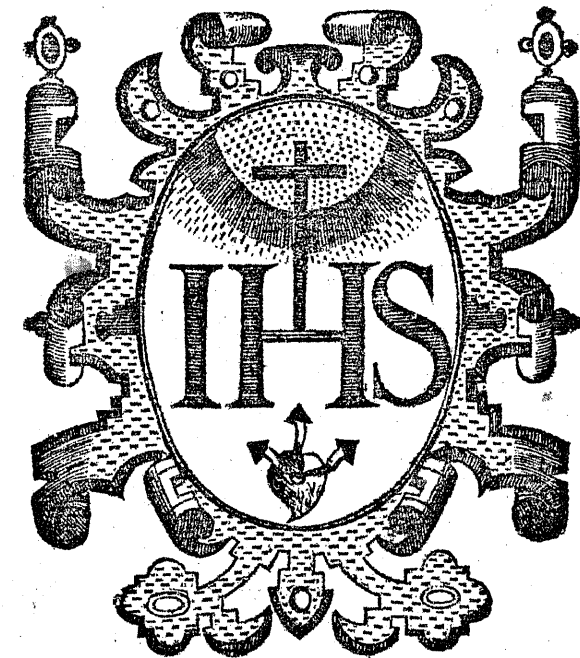
COMMENTARIA
IN PRIMAM PARTEM DIVI
THOMÆ, A QVÆSTIONE PRIMA
vsque ad vigesimam sextam, cum quæstione vnica in
Prologum de dignitate & excellentia doctrinæ Diui
Thomæ, & Apologia difficilium locorum, ex
eius Theologia & Philosophia.

AVTHORE HVMI LI THEOLOGO
Thoma Pio à Ponte Lerinensi.

AD D. DOMINVM ANDREAM PACHECVM
Antistitem Conchensem.

ADIECTVS EST DVPLEX INDEX AB EODEM
Authore, alter quæstionum & articulorum Diui Thomæ, & dubitationum, quæ
circa eos euoluuntur: alter rerum & verborum, quæ in toto
opere continentur.

Anno

1619.

M A T R I T I

Excudebat Ludonicus Sanctius Typographus Regius.

NUNCUPATORIA, TVM
AD D. THOMAM ANGELICVM,
tum ad D. D. Andream Pacheco, Antistitem
Conchensem.

INTER Eas quidem, quæ solent vrgere homines agē
di dubietates, ea sortitur nomen admodum singulare;
cum videlicet quis erga plures vno debitor merito am-
bigit, cuinam creditorum daturus primum sit satis, ne-
dum huic se se adæquat, reliquis impar inuisusq; reddatur.

Ergo igitur cogitanti mihi de commentarijs hisce patrocini-
o alieno Nuncupatoriæ commédandis, ecce duo tutelares occurre-
re, vnus è cælo, alter è terra: ille diuinus, hic humanus: demū prior
D. Thomas Angelicus, posterior autem D. D. Andreas Pacheco
Conchæ Hispaniæ Antistes. Quid igitur in tanto constitutus
incipitio præstitero? Nam tametsi necesse est supera inferis ante-
ire, non tamen prohibeor, quin diuina humanis coniungam; imò
Seruator noster iubet, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei,
Deo reddere. Prodeant, prodeant hæ nuncupatiuæ literæ, diuinæ
pariter atq; humanæ, sic certè recto seruato ordine, prius vouebo
illas B. Thomæ, deinde commendatas esse nitar viatori quidem,
sed valde Pio D. Andreæ nostro.

Iam verò, Thoma beatissime plurima in tē nimis cōspicua lau-
dis ornamēta conspicio. In primis enim Landulpho Comite Aquī-
nate & Theodora Neapolitana nobilibus parentibus natus es.
Præterea virtutum omnium, sed præsertim pietatis in Deum de-
missionis, & castimonie, exempla nobis reliquisti. Demūm vtriuf-
que sapientiæ Doctorem vnicum te scholæ omnes & sequuntur,
& interpretantur. Et ipse sodali Reginaldo asserebas interdū, quid
quid scires, nō tam studio ac labore peperisse, quàm diuinitus tra-
ditū accepisse, quod testatus est firmitus humani generis vindex,
cum Neapoli tibi ad suam ipsius cruce pendentis imaginem eni-
xius deprecanti, ea vox audita est: *Bene scripsisti de me Thoma.* Ti-
bi ergo, Angelice Præceptor, tuummet opus à me explanatum piè
yt Thomas, & Pius voueo, speroq; tuo solum auxilio, adeò expo-
litè me id muneris præstiturum, vti quondam in beata, qua frueris
patria, merear abs te illa eadem audire verba: *Bene scripsisti de me
Thoma.*

Nunc ad Nostratem delabor, id est, ad tuam meritorum vim co-
piosam, ò Hispaniensis Conchæ Vnio fulgentissime, cuius in be-

nignos sinus hoc operis ingenti cum lætitia conijcio. Et mittō quidem, Pastor clarissime, tua præclarè gesta modò profèqui, in quibus profectò & religionis Christianæ pietas, & Evangelici instituti candor, & familiaris comitas, & scientialis profectus, demū cæteræ dotes animi mirum immòdum effulgent. Id nunc libet ostendere, quàm generis, ac stemmatum nobilitate pluribus præstes, quàmque tu ipse nobilitatem, quam sortiris, morum honestate augeas & cumules.

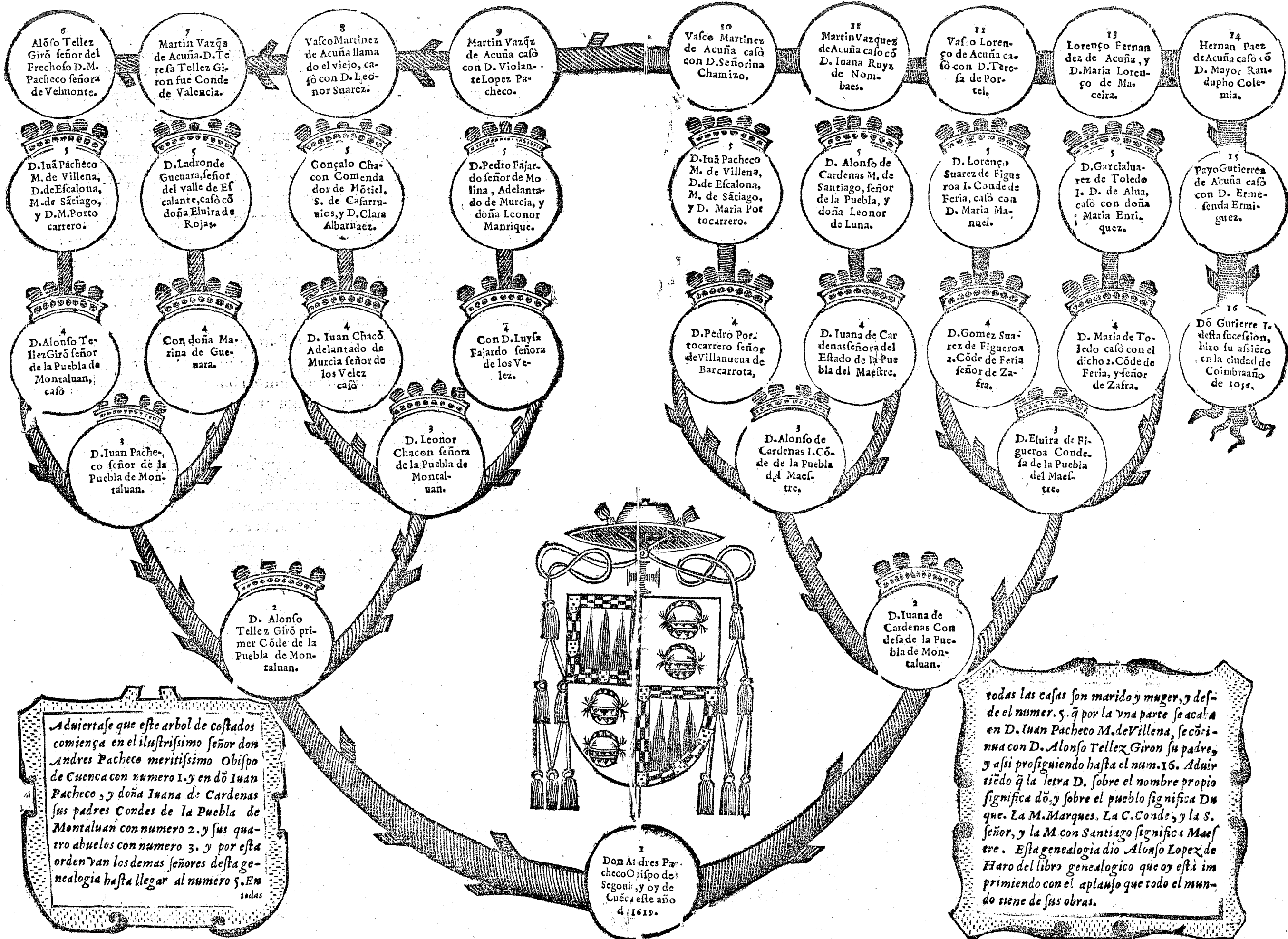
Porro tot ac tam illustres familiæ connubiali nexu immixtæ sunt, huic scilicèt clarissimæ & longè antiquæ domui eorum Comitū, quos de la Puebla Montaluá Castilla nuncupatur, vt ob eas quas præmisi causas, totum id honoris tibi, nobilissime Præsul, in memoriam quippè aliàs notissimum censuerim reuocandū: quod itidem facio hanc Genealogicorum laterum formosâ arbore describendâ.

Re igitur quàm altissimè potui, effosâ, atq; exploratâ, Equites Acuniæ, è quibus tua sanguinis cãdiditas viritim defluit, heroicam dedere operam Lusitanici Regni expugnationi vnâ cum Comite D. Henrico, cuius certè familiæ Acuniensis primum inuenire est ornatozem quendam D. Gutierre, qui Coimbricæ vixit, habitauitq; profèssim, hoc est, anno ab orto humanorum Assertore vltra millesimū sexto & quinquagesimo, D. Ferdinando Magno Castellæ ac Legionis Rege, è quo nempè. Gutierre Recti lineâ Virorū serie, ad tertium decimū Cognationis Gradū illustrem, Regibusq; gratissimâ Profapiam duxit D. Ioannes Pacheco de Villena Marchio, de Scalona Dux, Magister sub S. Iacobo; qui quidem ex prima cõiuge Marchionissa, D. Maria à Portocarrero de Moguera & Villanoua del Fresno Domina, D. Illephonsum Tellez Gyron, populi Montalbanensis primum Dynastam, tertio loco filium suscepit. Hic in vxore D. Marina à Gueuara genitum, habuit natum alterum D. Ioannem Pacheco, Montalbani populi secūdum Dominatorem: qui sociam maritalem duxit D. Eleonorã Chacó; filiã quidè D. Ioannis Chacó ac D. Aloysiæ Faxardo, quibus populi de los Velez parebant, quiq; in Murciæ regno præfecturâ, quæ in Hispania *Adelaramiëro* dicitur, potiebantur. Hęc proneptis fuit D. Roderici Manrique Magistri S. Iacobi, primi de Paredes Comitæ, cuius Comitæ pignus inuenio, & appello D. Alpõsum Tellez Gyron Montalbani Comitem; qui iam te D. D. Andrea illustrissime vir, ex sua coniuge D. Ioanna de Cardenas, D. Ildephõsi de Cardenas, populi del Maestre qui fuit Comes, filia; nepte verò D. Ioannis Pacheco de Villena Marquionis, sub S. Iacobi nomine Magistri, faustè,

faustè, scilicètq; progenuit. Porro autem D. huius Ildephonfi de Cardenas coniux ea fuit, scilicèt D. Eluira de Figueroa, abneptis D. Laurentij Suarez de Figueroa in D. Iacobi militia Magistri: ipse autem D. Ildephonfus de Cardenas Comes Primus populi del Maestre susceptus fuit ex D. Ioanna de Cardenas D. Alphonfi de Cardenas Magistri sub Hispaniarum Patrono, populiq; Magistralis Dynastæ filia. Reliquam generis per hasce lineas deflexionem, quæ ad tuam dignitatem, vigilantissime ouium Rector, pertinet, singulatim atq; distinctè indicat opposita hïc legentium oculis arbor lateralium ramorum cõsperione locuples, grataq;. Vbi miror, tuã nobilitari progeniẽ infra septimū gradum, secundo numero, sex videlicèt Diuo sub Iacobo Magistrorum. Hi nempè fuisse D. Laurentius Suarez de Figueroa, D. Rodericus Manrique, D. Ioann. Pacheco, D. Illephõsus de Cardenas, D. Federicus de Castilla, D. Petrus Ferdinandus Cabeça de Vaca secundo cognominatus. Deniq; ita splendet inte, Pater, nobilitatis fulgor, vt quæ admodum ex progenitoribus egregijs illustre decus accepisti, sic etiam reciprocis, gratisq; meritis fumosa ipsorū stemmata, idest, antiquam generis claritatem, magis magisq; nobilitates.

Hanc ergo præstitâ orationis partitione, meis vtcunq; debitis fecisse satis mihi videor, dum ad patronos duos me contuli, ad alterum, qui mihi ad Deum gratiam familiariorem impetraret; ad alterum, qui me ab humanis insidijs & oppugnationibus afferret: quo siue in cœlum intuens, siue ad terram collimans, sperigar, gaudio suffundar, ausu exciter, studio intendam ad hoc operis numeris omnibus absoluendum.

(?)

Aduertase que este arbol de costados comienza en el ilustrissimo señor don Andres Pacheco meritisimo Obispo de Cuenca con numero 1. y en dō Iuan Pacheco, y doña Iuana de Cardenas sus padres Condes de la Puebla de Montaluan con numero 2. y sus quatro abuelos con numero 3. y por esta orden van los demas señores desta genealogia hasta llegar al numero 5. En todas

todas las casas son marido y muger, y desde el numer. 5. q̄ por la vna parte se acaba en D. Iuan Pacheco M. de Villena, se continúa con D. Alonso Tellez Giron su padre, y assi prosiguiendo hasta el num. 16. Aduirtiendo q̄ la letra D. sobre el nombre propio significa dō, y sobre el pueblo significa Duque. La M. Marques. La C. Conde, y la S. Señor, y la M. con Santiago significa Maestre. Esta genealogia dio Alonso Lopez de Haro del libro genealogico que oy está imprimiendo con el aplauso que todo el mundo tiene de sus obras.

1 Don Andres Pacheco Obispo de Segouia, y oy de Cuenca este año d/1619.

- 16 Dō Gutierre I. desta sucesion, hizo su asieto en la ciudad de Coimbra de 1035.
- 15 Payo Gutierrez de Acuña casó con D. Ermesenda Ermiguez.
- 14 Hernan Paez de Acuña casó con D. Mayoc Ramdupho Colemia.
- 13 Lorenzo Fernandez de Acuña, y D. Maria Lorenzo de Maecira.
- 12 Vasco Lorenzo de Acuña casó con D. Teresa de Portel.
- 11 Martin Vazquez de Acuña casó con D. Iuana Ruyz de Nombas.
- 10 Vasco Martinez de Acuña casó con D. Señorina Chamizo.
- 9 Martin Vazqz de Acuña casó con D. Violante Lopez Pacheco.
- 8 Vasco Martinez de Acuña llamado el viejo, casó con D. Leonor Suarez.
- 7 Martin Vazqz de Acuña. D. Teresa Tellez Giron fue Conde de Valencia.
- 6 Alōso Tellez Girō señor del Frechofo D. M. Pacheco señora de Velmonte.
- 5 D. Garcia Alvarez de Toledo I. D. de Alua, casó con doña Maria Enriquez.
- 5 D. Lorencio Suarez de Figueroa I. Conde de Feria, casó con D. Maria Manuel.
- 5 D. Alonso de Cardenas M. de Santiago, señor de la Puebla, y doña Leonor de Luna.
- 5 D. Iuã Pacheco M. de Villena, D. de Escalona, M. de Sãtiago, y D. Maria Portocarrero.
- 4 D. Garcia Alvarez de Toledo I. D. de Alua, casó con doña Maria Enriquez.
- 4 D. Maria de Toledo casó con el dicho 2. Cōde de Feria, y señor de Zafra.
- 4 D. Gomez Suarez de Figueroa 2. Cōde de Feria señor de Zafra.
- 4 D. Iuana de Cardenas señora del Estado de la Puebla del Maestre.
- 4 D. Pedro Portocarrero señor de Villanueva de Barcarrota.
- 4 Con D. Luysa Fajardo señora de los Velez.
- 4 D. Iuan Chacō Adelantado de Murcia señor de los Velez casó.
- 4 Con doña Marina de Guevara.
- 4 D. Alonso Tellez Girō señor de la Puebla de Montaluan, casó.
- 3 D. Eluira de Figueroa Condesa de la Puebla del Maestre.
- 3 D. Alfonso de Cardenas I. Cōde de la Puebla del Maestre.
- 3 Con D. Leonor Chacon señora de la Puebla de Montaluan.
- 3 D. Iuan Pacheco señor de la Puebla de Montaluan.
- 2 D. Iuana de Cardenas Condesa de la Puebla de Montaluan.
- 2 D. Alonso Tellez Girō primer Cōde de la Puebla de Montaluan.

EL REY.

PO R Quanto por parte de vos el Licenciado Tomás Pío Lerinense nos fue fecha relacion que auades compuesto vn libro intitulado, *Commentaria super primam partem Diui Thomae*, que os auia costado mucho estudio y trabajo: suplicastesnos os mandassemos dar licencia nuestra para le poder imprimir, y priuilegio por diez años, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, por quanto en el dicho libro se hizieron las diligencias que la premativa vltimamente por nos fecha sobre la impresion de los libros dispone, fue acordado que deuamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien: por la qual por os hazer bien y merced os damos licencia y facultad para que vos, o la persona que vuestro poder huviere, y no otra alguna, podays imprimir el dicho libro intitulado, *Commentaria super primam partem Diui Thomae*; que de suso se haze mencion en todos estos nuestros Reynos de Castilla por tiempo y espacio de diez años, que cortan y se cuentan desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante, so pena que la persona, o personas que sintener vuestro poder lo imprimieren, o vendieren, o hizieren imprimir, o vender, por el mesmo caso pierda la impresion que hiziere, con los moldes y aparatos della, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis cada vez que lo contrario hiziere; la qual dicha pena sea la tercia parte para la persona que lo acusare, y la otra tercia parte para nuestra Camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, con tanto que todas las vezes que huviere des de hazer imprimir el dicho libro, durante el tiempo de los dichos diez años, le traygays al nuestro Consejo juntamente con el original que en el fue visto, que va rubricado cada plana, y firmado al fin del de Martin de Segura nuestro escriuano de Camara de los que en el residen, para que se vea si la dicha impresion esta conforme al original, o traygais fe en publica forma de como por Corrector nobrado por nuestro mandado se vio y corrigio la dicha impresion por el original, y se imprimio conforme a el, y quedan impressas las erratas por el apuntadas para cada vn libro de los que assi fueren impressos, para que se tasse el precio que por cada volumen huviere des de auer. Y mandamos al impressor que assi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio, y primer pliego del, ni entregue mas de tan solamente vn libro con el original al autor, o persona a cuya costa lo imprimiere, ni a otro alguno para efecto de la dicha correccion y talla, hasta que antes y primero el dicho libro este corregido y tallado por los del nuestro Consejo, y estando hecho, y no de otra manera pueda imprimir el dicho principio y primer pliego, y sucesiuamente ponga esta nuestra cedula, la aprouacion, talla, y erratas, so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en las leyes y premativas destes nuestros Reynos. Y mandamos a los del nuestro Consejo, y a otras qualesquier justicias dellos, que guarden y cumplan esta nuestra cedula, y lo en ella contenido. Fecha en Madrid a diez dias del mes de Abril de mil y seyscientos y diez y ocho años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Pedro de Contreras.

T A S S A.

YO Martin de Segura Olalquiaga escriuano de Camara del Rey nuestro señor, de los que residen en su Consejo, certifico

fico y doy fe, que auendose visto por los señores del vn libro intitulado, *Super primam partem Diui Thomae*, compuesto por Tomas Pio Lerinense, tassaron cada pliego del dicho libro a quatro marauedis, el qual tiene ciento y setenta y ocho pliegos sin los principios y tabla, que a los dichos quatro marauedis monta el dicho libro setecientos y doze marauedis en que se ha de vender en papel, y dieron licencia para que a este precio se pueda vender, y mandaron que esta tasa se ponga al principio de cada vno de los dichos libros, y no se pueda vender sin ella. Y para que dello cõste, di el presente. En Madrid a veynte y dos de Diziembre de mil y seyscientos y diez y ocho años.

Martin de Segura.

Aprouacion del Ordinario.

POr mandado del Consejo supremo de su Magestad hizo ver este libro intitulado, *Comentarios a la primera parte de la suma de S. Tomas*, compuesto por Tomas Pio Lerinense, en el qual no ay cosa contraria a la Fe, y buenas costumbres y assi se le puede dar la licencia que pide. En Madrid a 10. de Febrero de 1618. años.

El Doctõr Gutierre de Cetina

CENSURA.

Vidi equidem oculis et animo hos Thomae Pij in Angelicum D. Thomam commentarios, qui ad primam summam Theologiae partem spectant, et omnino inuenio cum studio interprete nomenclaturam Thomae et Pij aptissime quadrare, quippe qui ut alumnus constans, acerrimusque propugnator piissimi Doctoris D. Thomae piissime una et Angelice est ipsum interpretatus; in qua etiam re sermonis sublimem gratumque splendorem, amplam sciendi copiam, dicendiq; vim singularem praesertim: tantum abest ut Catholicae fidei, Christianis moribus, ac verae Philosophiae refragetur. Datum in hoc nostro almo cenobio Reginae Mariae de Mercede Matritensi vicesima octaua die mensis Martij, anno 1618.

M. Fray Ambrosius
de Herrera.

ERRA-

ERRATA VT CORRIGAS, I. NUM.
fol. indicat 2. columnam 3. numerũ, vltimus semper lineam. Quomodò mutanda legantur, denotat hoc signum †, quæ sint addenda hoc *, & hoc quæ delenda ¶.

Errata Typographica.

Fol. 8. 6. 2. † operantur 9. 1. 11. † castitatis. 13. 32. † mentem. 2. 16. † vidit. 9. 11. 20. † solarentur. 11. 3. 11. 26. abiectionem. 46. 27. † cuius. 18. 4. 19. 15. † scientia. 23. 1. 19. 19. † quidam. 20. 11. † docent. 32. 1. 13. ante dici * & 2. 23. 8. † maioris. 33. 2. 30. 11. † Ecclesia 34. 2. 44. post altera. † 38. 2. 19. 4. † diuisionem. 39. 1. 42. † appeti. 57. 3. 10. 3. † speculatiua. 58. 13. 11. † quem. 67. 1. 5. 31. post alicui. ¶ 81. 3. 9. 10. † colligatur. 82. 3. 8. post 2. * de. 97. 4. 5. 12. † nullæ. 106. 2. 3. 9. † vtramque. 122. 1. 15. † vnita. 125. 3. 4. ante infinitum ¶ in. 136. 3. 5. 36. † explicans. 138. 3. 9. 8. post dist * 2. 144. 1. 7. in marg. post xuo ¶ non. 146. 4. 4. 5. † respectum. 153. 1. 3. 22. † 3. 155. 3. 31. † actum. 156. 2. 14. † sit. 20. † sit. 2. 3. 1. 11. † distinguitur. 157. 1. 9. 17. † æternam. 2. * 4. cont. gent. 3. 13. 23. † inane. 159. 4. 3. 4. † nos. 161. 3. 2. 8. † probabilis. 166. 1. 6. 13. † quidditatem. 8. † clarè. 172. 3. 6. 1. expositioni. 172. 9. 5. † intensus. 185. 2. penult. † decet. 189. 1. 6. 22. ¶ 3. 195. 46. † diuisim. 197. 3. 9. ante altero * in. 207. 2. 2. 31. ¶ in. 209. 1. 6. 5. † nollet. 4. 13. 5. † ex. 215. 3. 5. 21. † fecit. 218. 1. 3. 17. † obiectiuum. 16. † præconceptum. 219. 2. 2. † terra. 224. 2. 3. 6. † & 227. 1. 2. 21. † relatio. 263. 1. 34. † externis. 268. 1. vlt. † vtentem. 275. 1. 2. 2. † præsertim. 277. 1. vlt. † no. dus. 289. 4. 12. 9. † intantationem. 291. 2. 18. † vtitur. 312. 3. 46. † Scotus 353. 3. 1. † nullam. 357. 4. 17. † gaudium.

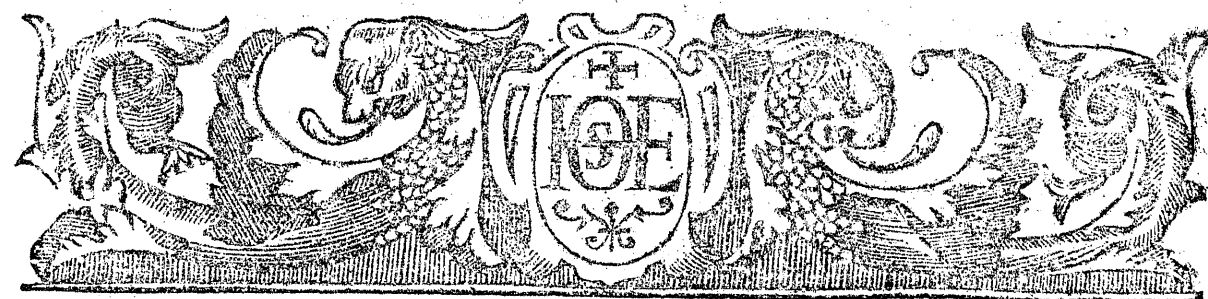
Errata extrascriptentium incuria.

Fol. 5. 2. 11. † totius. 14. † Talem hic. 6. 4. 24. † cum. 11. 2. 9. 9. post dedit * pronuntiationi. 13. 3. 2. † quæ est. 14. 2. 11. † qui. 25. 1. 4. 8. post nisi * in. 28. 3. 1. † pugnat. 2. † aliquid. 15. 11. † recipit. 4. 17. 19. † profitentur. 1. 11. † intellectu. 2. 4. 8. † Theologiae. 2. 3. 6. † oppositum. 3. 6. 6. quatuor 4. 10. 26. post in re ¶ in. 37. 2. 2. † cognitione 7. * in. 3. 11. 15. 15. † Ethico. 4. 16. 4. † cognitione. 45. 2. 11. † diuina. 3. 4. 5. † scientia. 54. 1. lin. vlt. post omnes * fertur. 55. 4. 5. lin. penult. † com. 56. 2. 6. † Scotus. 3. 9. † affectus. 59. 1. 3. 1. ante quidem * omnia. 60. 3. 6. 11. † cui. 62. 1. 2. post sapiens * dicitur. 2. 4. 6. † sapientia. 63. 1. 10. 24. † qui 2. 11. 15. † illustratur. 4. 4. 2. † in. 64. 1. 7. 2. † cui illa. 3. 4. † tantum. 65. 2. 3. 1. ante Scotus. * dicit. 66. 1. 2. 1. post quasi * ei. 22. possint. lin. vlt. tantam. 2. 6. † conueniunt. 4. 4. 7. † redit. 68. 2. 10. † constant. 5. 1. † est. 70. 4. 7. 6. post significatur * per voces mysticus, qui ab eodem significatur. 71. 13. 8. 8. † literalem. 73. 1. 10. 9. † vno. 2. 19. Prophetæ. 75. 3. 5. 1. † respondet. 76. 1. 3. post 2. sent. * asserit. 3. 6. 6. † innuit 25. post accommodationem * nisi sensus per accommodationem. 77. 2. 8. † comederat 11. 7. post gesta * Noe 24. † Iesus 40. † Iesu 4. in titul. † de Deo an sit in tres, &c. 78. 2. 2. 15. † petit 4. 4. linea. vlt. Arnobius. 15. ante potentia * appetitus & voluntas. 85. 1. 8. ante specialis * erit. 86. 2. 10. vlt. † animatum. 87. 3. 5. 9. † 6. 4. 1. 9. † ratio. 91. 2. 2. penult. † hæc. 93. 4. 25. 2. † se ipsa. 96. 2. 14. in marg. † proprius. 2. 3. 3. † habet. 102. 4. 3. 9. † verè. 105. 2. 6. † aurem. 4. 8. 3. † multæ. 110. 4. 1. 8. * diffin. 1. 114. 1. ar. 1. † modo. 2. 1. † sciendum. 115. 2. lin. vlt. † centrum. 4. 1. 12. ar. * 5. 119. 2. 18. † denominato

minato. 121.4.2.15.† amittit. 122.1.15.† vnità. 122.4.3.4.† exhauriretur, *lin*
 vlt. idem. 127.1.2. vlt. † nostrum. 3.4.† famam. 129.13.18.† loci. 132.4.3.7.
 quæst. * 1.13.3.2.8.9. post virtus * Dei. 3.4. post Ioan. * 14. 137.2.7. penult. † ster.
 140.1.12.6.† pendere. 3.24.† nisi. 141.1.6. ante numerari. * & .143.4.5.8.†
 successionem. 148.3.10.† hic. 3.7.† sic. 4. in marg. † negatio. 4.5.21. post ad-
 dit ¶ est. 150.2.2. penult. † ipsam. 4.3. † indiuisio. 3.15.† contendit. 152.1.1.
 18.† etiam. 4.1.5.† Theophanijs lin. antepe. †. Theophanias. 156.2.8.† Sotus.
 4.5.9.† sine. 158.3.12.† nam certè desiderium. 4.2.14.† complens. 164.4.1.
 19.† hæresi. 167.1.2.23.† augmentum. 175.3.7. post Aug. ¶ loqui. 183.4.14.
 7. repræsentare. 15.11.† pars. 190.1.2.3.† vita mortali. 191.1.9.2.† externa.
 2. 11.5. ante intentionem ¶ in. 3.5.5.† eam. 193.1.1.7. ante hic ¶ in. 200.2.1.
 ante primo † idest. 205.1.1.16. ante ens rationis * vt 2.5.† ex. 211.1.7.13. ¶
 cognoscantur 3.10.11. eueniunt. 112.1.1.9.† Ruardus. 213.1.12.1.† do-
 cent. 217.3.33.† quarta. 230.4.1.† conformes. 239.3.14.† rationalis. 247.
 1.13. vlt. † prius. 249.2.7.42.† nollet. 256.3.9. post Deus * est. 258.3.36.
 † mem. 260.1.3.36.11.† delectationibus. 271.1.9.7. ¶ tamen. 15.14. post
 Timot. * 1. 272.1.3.22.† minima. 276.1.4.7.† cuius. 3.2.28.† remunerari. 284.
 4.4.15.† sententia. 310.2.51.12. post hoc. * quod. 326.4.3.3. * quod. 338.3.
 11. ante bonum * quantum. 341.1.2.† eos. 345.1.24.† proportio. 352.4.5.
 post imitari * creature verò non vniucè Deum imitantur.

Commentaria hæc à Thoma Pio Lerinensi in primam D. Tho-
 mæ partem edita, adè fideliter excusa sunt, vt mendis typogra-
 phicis demptis, suo consonent Architypo: reliqui enim defectus
 separatim annotati transcribentium ignauia prodire. Dat. Ma-
 triti die 19. Decembris anni 1618.

*Licentiat. Franciscus Murcia
 de la Llana.*

**DIVO THOMAE
 DOCTORI ANGELICO,
 THOMAS PIVS, HUMILIS DISCI-
 PULUS, HUMILLIMA OSCULA PEDUM, & æTERNAM
 GRATULATUR FELICITATEM.**

QVONIAM Explanationem exordimur *Ratio me-*
 totius tuæ summæ Theologiæ, Doctor An- *thodi, &*
 gelice, sanctissime Thoma, Pater beatissi- *questionis*
 me; munus & occasio nos adigunt, vt pri- *prologi.*
 mam quasi procemij loco hanc versemus;
 atq; accuratè enodemus quæstionem, qua
 vniuersa excutiamus, & explicemus ad glo-
 riam, splendorem, atq; maiestatem doctri-
 nę tuę pertinentia, & quę in oppositum vel solent, vel possunt ob-
 ijci, breui quasi compendio, in hac Isagoge nostræ commentatio-
 nis diluamus, quo pij, beneuoli, dociles, attenti, atque intelligen-
 tes tui simus, saltem in posterum discipuli. Quia vt grauis grauius
 Diuus dixit Ambrosius, *Ambros.* *Primus discendi ardor nobilitas est magistri.*
 Munere dixi, & occasione nos adigi ad quæstionem hanc accura-
 tè pertractandam. Munus enim commentatoris, atque interpre- *Munus cõ-*
 tis, vel explanatoris est, Doctorem, quem explanat, eiusque doctri- *mentatoris*
 nam, piè sancteq; colere, suspicere, venerari, non ementito amici
 nomine, minùs piè agere, & authoris potius quàm interpretis mu-
 nus subire. Occasio certè est idonea, atque opportunus locus, nem-
 pe in primam tuæ summę partem hunc modo primum explanatio-
 nis edimus tomum. Et tu ipse Doctor sancte huic primę parti, qua
 si loco idoneo, totius summę prologum præfixisti, in quo tuæ do-
 ctrinæ, ac methodi rationem reddidisti: quo nos exemplo & ratio-
 ne prouocamur, vt hoc maximè loco, tuæ doctrinæ dignitatem,
 A firmi-

firmitatē, claritatem, amplitudinē, atq; omni ex parte absolute, perfectionemq; consideratē, pio, submissoq; animo attendamus, veneremur, adoremus.

Novum consilium.

Et certē mirari satis hoc loco non possumus, nulli hactenus expositorum quæstionem hanc, atque prouinciam in mentem venisse, quam & muneris, & loci ratio, certo quasi iure efflagitare, imò & euincere videbatur. Nobis indignis, minimis, atque nihili tuis discipulis hanc Dominus & mentem, & arenam intactam seruauit, suo, quod ipse nouit, occulto consilio; fortē ea probabili atque prudenti ratione, quia licet omnibus, qui hactenus tuam doctrinā, Doctor sanctissime, commentarijs illustrarunt, ingenio, eruditione, exquisitisve atque reconditis literis inferiores simus; voluntate tamē, affectu, ac pietate erga te, nulli eorum certē simus impares, plerisq; verò, & si audacter loqui licet, ferē omnibus superiores. Veritatem dico, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea, me nunquam, vel dum Theologiam publicē in scholis tractaui, vel dū priuatis studijs & scriptis aperire conatus sum, à tua mente & sententia, mi Pater, & Doctor Beatissime, vel latū vnguem discedere voluisse. Tu es testis, Thoma sanctissime, huius mei in te affectus, voluntatis, pietatis, & quā audacter semper amplexus sim tuam sententiam, tu scis.

Pietas in D. Thomā.

Duo difficultia.

Duo fortē sunt in tua summa, quæ iam non ita piē defendi videtur, & quæ nos etiam amplecti noluimus. Alterum, quod de Beatissimæ Virginis in peccato originali Conceptione docuisti in prima secundæ quæst. 81. art. 3. Iam enim oppositum post sacri Concilij Tridentini decretum, absque Scripturæ Sacræ, aut sanctorum Patrum iniuria, teneri potest. Et tu certē libenter ita sensisses, si hanc Concilij licentiam tuo tempore habuisses. Alterum est de voti solēnis indispensabili nōdo, quod tradidisti in secunda secundæ q. 88. art. 11. Sed iam oppositum Romani Pontifices facto suo docuerūt; cum aliquibus enim post solenne votum continentiæ in religione factum dispensarunt, ob Ecclesiæ publicam vtilitatem, vt matrimonium contraherent, & de facto contraxerunt. Quod factum Pontificum si tuo tempore agnouisses, certē vt pius Romanæ Ecclesiæ filius, ita omnino sensisses, & docuisses, vt optimē eo loco notauit tuus subtilis commentator Cardinalis Caietanus. Si quod est tertium, quod vix adhuc capere potuimus, est scilicet id quod docuisti 1. 2. quæst. 89. art. 6. quod nullus mori permittatur in peccato originali cum solo simul veniali; fatemur nos fortē in hoc, vel mentem tuam, vel rationem, nondum satis attingere potuisse, quantumuis piē ac studiosē conati sumus.

Ethinc

Et hinc patebit nos, etiam in his, dum à te discedere videmur, tuam sequi mentem, ac doctrinam, non litera, sed spiritu, vt tandē in omnib; licet indigni, prorsus & esse velimus, & verē (saxit Deus) tui simus discipuli. Quæ ita loqui audemus, non fastu, aut tumore arrogantia, sed pietatis affectu, & conscientia testimonio erga te, Doctor Angelice. Vtinam qui nostras has, qualescunq; legerint commentationes, ea sint in te voluntate & obseruantia in legendo, qua nos in scribendo. Confidimus neque inutilem, neque ingratum illis fore hunc nostrum laborem. Vtinam hæc nostra studia, & conatus tibi placeant, Doctor sanctissime; nam & Deo optimo Maximo, & omnibus sapientibus placebunt. Si reliquis fortē displiceant, non multum id curandum erit. Id vnum optandum valde est, vt omnes æquo, ac pio, & candido simus animo, & diuini obsequij, communisq; boni cupido, non minus simplici, nimiumq; tenaci; nam si non *φλαυττα*, iudicio ve proprio laboremus, cum tui laude, atque obseruantia, Doctor sanctissime, & Dei gloriam, & Ecclesiæ bonum, & totius scholæ Theologicæ emolumentum sine dubio complectemur. Iam ad tuum prologum cum tua venia, beatissime Pater, accedimus, & in eius explanationem, quæ ad tuam, doctrineq; tuæ dignitatem pertinent, quæstione vnica, aliquot dubitationibus & congeremus, & distinguemus. Indignus tuus, humilis, & pius discipulus hæc tibi dicat, & humillima oscula pedum; tibiq; , dulcissime Pater, æternam tuam felicitatem, cœlestemq; gloriam gratulatur.

Pietas eadem.

Optanda etiam in lectore.

Prologus Diui Thomæ.

1. Textus prologi.

QUIA Catholicæ veritatis Doctor non solum proectos debet instruere, sed ad eum pertinet etiam incipientes erudire, secundū illud Apostoli 1. ad Corint. 3. *Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam;* propositum nostræ intentionis in hoc operē est; ea quæ ad Christianam religionem pertinet, eo modo tradere, secundū quod congruit ad eruditionem incipientium.

2.

Considerauimus namque huius doctrinæ nouitios, in his quæ à di-

uersis conscripta sunt, plurimum impedi. Primum quidem propter multiplicationem inutilium quæstionum, articulorum, & argumentorum. Partim etiam, quia ea quæ sunt necessaria talibus ad sciendū, non traduntur secundum ordinem discipline, sed secundum quod requirebat librorum expositio, vel secundū quod se præbebat occasio disputandi. Partim quidem, quia eorundem frequens repetitio & fastidium, & confusionem generabat in animis audientium.

Hæc igitur, & alia huiusmodi euitare studentes, tentabimus cum

3.

A 2 con-

In prologum quaestio vnica

confidentia diuini auxiliij ea, quae ad sacram doctrinam pertinent, breuiter ac dilucidè prosequi, secundum quod materia patietur.

Explanatio textus.

1. Intentiosan Et Doctores in hac summa. Primò intentionem suam in hac summa Theologiae proponit Doctor sanctus, & eam dicit esse, tradere doctrinam eorum, quae ad Christianam religionem pertinent, prout congruit ad erudiendos incipientes, ac nouitios.

2. Impedimenta discendi. Secundò explicat, quibus impediantur nouitij ab addiscenda hac doctrina. Primò multitudine inutilium quaestionum, articulorum, & argumentorum. Secundò, quia etià quae necessaria sunt, & scitu digna, non traduntur debito ordine ac methodo disciplinae. Tertio, si eadem saepius repetantur, ex quo & fastidium, & confusio sequitur in animis discipulorum.

3. Breuiter ac perspicue tradenda doctrina. Tertio, ut haec vitet incommoda, dicit se traditurum hanc doctrinam breuiter, ac dilucidè. Breuitas est contra primum impedimentum, & partim contra tertium, quia & inutilium quaestionum multitudo, & eorundem frequens & inanis repetitio reijcitur, ac vitatur fastidium. Perspicuitas contra secundum, & partim tertium; obtinetur verò methodo, & ordine rerum consequentium, neque admittit confusionem inanis repetitionis, quae ipsa perturbaretur.

4. Piè Caietanus. Quae hic circa prologum aduertit Cardinalis Caietanus, grauias sunt, & pia, quibus reddit rationem suae commutationis, & quare explanet opus hoc, quod per se apparet facile, quasi pro incipientibus scriptum, & nouitijs. Hoc enim opus non dicitur nouitijs conueniens, ratione facilitatis, aut quasi superficiei tenus, vel per modum introductionis, aut epilogi traditum: sed quia omnes sunt variae sectae, superfluae quaestiones, & inanes repetitiones, & inuentus est ab ipso Doctore Angelico pulcherrimus ordo, & omnes Theologiae difficultates ex proprijs quaeque rationibus & distinguuntur, & tractantur. Grauissimum igitur est opus, licet pro nouitijs scriptum, & dignum subtili ac perspicaci commentatore, & interprete.

5. Circa textum huius prologi opportuna visa nobis est quaestio de dignitate,

atque excellentia doctrinae Diui Thomae, quam aliquot dubitationibus inuicem consequentibus distinguimus, & absoluiamus, quibus & quae ad eius laudem attinent, meliori qua possumus methodo congerimus, & quae ab aduersarijs vitio verti possunt, atque obijci, diuino freti auxilio, ex ipsius sancti Doctoris doctrina funditus euertere conabimur. Faucat Deus, faucat sanctus Doctor.

Opportuna quaestio prologi.

QVÆSTIO VNICA De dignitate, & excellentia doctrinae Diui Thomae.

PRIMA DVBITATIO.

An doctrina Diui Thomae sit facilis, etiam pro nouitijs?

1. Pars negans suaderi potest: primò, quia ea doctrina, quae per se captu facilis est, etiam nouitijs, non videtur posse simul esse multae grauitatis, & dignitatis; sed si facilis, etiam leuis. Nam, ut aliquando argutè dixit acer Hieronymus, *Grandes materias ingenia parua non sustinent.* Si igitur haec doctrina sancti Thomae facilis est, & tradita pro ingenijs paruis incipientium, seu nouitorum, non videtur posse esse multae grauitatis, ac dignitatis.

1. Quod non sit facilis.

2. Secundò, quia non facilis captu est doctrina, quae à multis, ijsque subtilibus ingenijs non recipitur, sed acriter impugnatur. Plurima autem sunt, quae in hac doctrina à multis, ijsque subtili ingenio viris, non solum non recipiuntur, sed acerrimè impugnantur, ut infra videbimus dubitat. 9. & sequentibus, ubi aliqua attingemus, quae neque ab expositoribus Doctoris sancti iam ferè admittuntur; sed potius ut difficilia, imò ut incredibilia reijciuntur.

2.

3. Tertio, commune est axioma illud, & celebri adagio vulgatum, *Difficilia quae pulchra*, quod Graeci dicunt *καλὰ τε καὶ ἄρdua*, vel *δοκολὰ τε καὶ ἄρdua*, id est, *Ardua quae pulchra*, quam parocemiam repetit saepe Plato in Hippia in Cratylo libro 4. de Repub. & lib. 2. de legibus, & alijs locis. Si igitur haec Angelici Doctoris

3.

ris doctrina facilis est, pulchra non est, neque magni faciendae; si autem pulchra, certè etiam ardua ac difficilis, & non cuius captui, praefertim incipientium, accommodata.

4. Et dignissima, & facillima Theologia D. Tho. Dicendum tamen est, doctrinam Diui Thomae, hanc maximè, quam in summa Theologiae tradidit, & quasi testamentum, ac vltimam voluntatem sua morte confirmatam reliquit, & dignissimam quidem esse omnium, quae à Theologis scholasticis traditae sunt: & simul facilem, & incipientium etiam captui valde accommodatam. Et certè quò facilius est, eò etiam dignior est, & magis admiranda.

5. Dignitate tacuit S. Doctor. Primùm dicimus, hanc Theologiam esse dignissimam, & certè nihil de dignitate & excellentia suae doctrinae expressit sanctus & humilis Doctor in suo prologo. Ratio tamen & veritas facile hoc probat. Ea enim doctrina simul & dignissima est & facillima, quae suae materiae veritates melius, distinctius, & omnium captui accommodatius tractat, relictis multis alijs, quae impedimento potius essent acquirendae scientiae, & agnitionis, & confusionem parerent, atque fastidium. At huiusmodi se velle tradere in sua summa doctrinam fatetur Doctor sanctus, primò qui dem breuem, nempe relictam multitudinem inutilium quaestionum; secundò distinctam ac dilucidam, nempe absque morosa repetitione eorundem; quae certè repetitio fastidium pareret & obscuritatem. Si igitur id praestat quod proponit, optima sanè est, atque dignissima haec Doctoris sancti Theologia, & vniuersa doctrina.

6. Secundò, quia ea doctrina, quae optimam methodum habet & ordinem disciplinae, simul & dignissima est & facilis. Talis autem est haec Theologia tradita à Diuo Thoma, ut ipse hinc dicit in prologo, dum promittit se impedimentum fugere, quibus nouitorum captus ac profectus impeditur, & inter alia numerat ordinem disciplinae, quem multi Patrum & scriptorum seruare non potuerunt. Ipse verò & seruare promittit, & reuera seruauit, ut facile constat ex optima serie ac methodo rerum & quaestionum, quas in tota hac summa disputauit.

7. Ioan. XXII Papa. Tertio nostra haec assertio, qua dignam simul ac facilem dicimus Diui Thomae doctrinam; confirmatur grauissima au-

thoritate Romani Pontificis Ioannis XXII. qui Diuum Thomam reculit in canonem sanctorum, & in Bulla canonizationis dignitatem atque excellentiam doctrinae eius mirabili sententia & extulit, & confirmauit; nam dum miracula quaererentur à Cardinalibus, quasi sanctitatis argumenta, dixit Pontifex: *Esti nulla alia extarent miracula, ob quae sanctus hic canonizari posset, quilibet articulo, quos scripsit, vnum est per se miraculum.* Verba sunt Romani Pontificis loco & tempore tam graui prolata, ut vel hinc quiuis prudens aduertat, quanti Romanus Pontifex faciat singulos articulos Diui Thomae. Refert verò hoc Pontificis testimonium eximius ille vir, non solum literis clarus, sed & virtutum omnium; maximè verò patientiae ac tribulationum & paupertatis, submissiq; animi ornamentis illustris, Ioannes Gerson. Chan- celiarius Parisiensis tom. 2. Alphas. 3. lit. A. Opponebatur, inquit, nulla Diuum Thomam fecisse miracula, ob quae in canonem sanctorum referri posset. Respondit Pontifex, nihil de miraculis curandum esse, quia quot quaestiones determinauit, tot miracula fecit.

Gerson.

8. Sed videamus quot sint miracula haec: In sola hac summa, praeter ea quae alibi scripsit tam multa, ac determinata in quingentis duodecim quaestionibus, articulis singulis bis mille sexcentas quinquaginta quatuor dissoluit quaestiones. Si igitur tanti Romanus Pontifex singulos fecit Diui Thomae tot numero articulos, audax erit, ne dicam minus pius & leuis Theologus, qui vel vnum eorum notare audeat, vel temerè ac minus modestè, aut fortè etiam arroganter impugnare, in quos non ineptè illud quadret adagium, *Cornix aquilam, &, scarabeus aquilam.* Talibus certè dignus est metaphoris, qui sublimem illam, caelestem ac diuinam aquilam, Angelicam nempe Diui Thomae doctrinam ac sententiam audent prouocare, censere, notare. Cornix est garrula auis, ne dicam scarabeus, qui contra tantum Doctoris suo fidens ingenio crocitare non veretur. Certè bullatae nuges sunt quaecumque contra hunc Doctorem Angelicum dicuntur, id est, vetosa & inania.

8.

Articulis vnum numerus

9. Alterum Ioan. XXII dictum. Quarto haec omnia confirmantur eodem Pontifice in Bulla illa canonizationis, ubi expressè dicit, *Omnia Diui Thomae*

9.

Alterum Ioan. XXII dictum.

In prologum quaestio vnica

Thomæ opera exactissima esse, perfecta, & non sine speciali infusione Spiritus Sancti ab soluta. Ita refert Magister Ferdinandus à Castillo in sua historia libro 3. capite 31. nimirum quia sanctus hic Doctör, dum studio vacabat, mentem simul ad cœleste ac diuinum lumen erigebat, seque & sententiam suam, suaque omnia intimo affectu Deo consecrabat. Ibi etiam ex eodem Pontifice refert id, quod maximè ad hanc dubitationem attinet, videlicet, *Doctrinam Diui Thomæ prudentem simul ac facilem esse;* prudentem nimirum ob sapientiam diuinitus ei infusam; facilem, eoquod facile eã quiuis possit edoceri, & quia se ipsam facile ipsa defendat, si semel intima & arcana eius veritas mente comprehendatur.

Six. Senen. Et Sixtus Senensis libro quarto Bibliothecæ sanctæ, qui est de sacris expofitoribus; in Thoma Aquinate dicit, generali scholarum omnium consensu receptum esse, Thomam scholasticæ Theologiæ instauratorem, quatuor inter se valdè pugnantiã indissolubili pacis fœdere coniunxisse, videlicet, copiam, breuitatem, facilitatem, & securitatem; quas nulli vnquam literarum professori, vel ante, vel post eum contigit simul potuisse connectere. Ac primum tanta inest ei rerum omnium copiosa vbertas, vt nihil ferè ex vniuerso Theologiæ ac Philosophiæ ambitu desiderari queat, quod non ipse ditissimis scriptis suis fuerit copiosissima varietate complexus. Breuitas, cuius exiguis angustijs copiarum amplitudo contineri non potest, ea est, vt quæ tot veteres ac recentes auctores vix innumeris & immensis voluminibus comprehendere potuerunt, hic intra vnus strictæ epitomes, hoc est summæ Theologiæ compendium, locupletissima breuitate plenissimè, strictissimèq; concluderit. Breuitati verò, quæ obscuritatis mater est comes indiuidua, ita facilitatem omni seclusa difficultate copulauit, vt ordinis dispositione, sententiarum perspicuitate, & verborum splendida claritate scriptores omnes longo post se reliquerit interuallo, & quod multò admirabilius est, cum in scriptis Ecclesiasticis multorum magni nominis Patrum, cautè ac suspensò pede legentibus progrediendum sit, ne in sententias quasdam parum tutas

imprudenter impingant, huic vni, verè diuino viro, tanta assertionum, sententiarumque securitas diuinitus obtigit, vt in lectione eius lector omni suspicione erroris liber, citra vllam offensam tutus & securus expedito gradu exspatiari possit, velut per viam regiam communi Ecclesiasticorum Patrum incessu tritam, longè à denijs illis particularium sectarum semitis ac diuerticulis, quæ sæpe incautos abducunt in ambages inextricabiles, & errores irreuerbiales. Hæc omnia Sixtus, grauitè & acutè, & amicè quidem, vt domesticus, sed certè simul verè & eruditè. Ex quibus quanta sit huius Doctöris facilitas, facile constat.

Quintò tandem ratione confirmatur, sumpta ex doctrina eiusdem sancti Doctöris. Is enim habitus facilitatem præbet, vel intellectui, vel voluntati, qui impedimenta contraria aufert, & suo obiecto facit adhærere, sic virtus facilitatem affert, vt Doctör sanctus docet. Nulla autem doctrina inter eas, quæ ab scholasticis Doctöribus traduntur, imò & à Patribus, ita sibi aduersantia euertit, suamque sententiam firmat ac reborat, atque ista Diui Thomæ, vt experientia constat, & ex Concilijs infrà patebit. Meritò igitur doctrina hæc facilis atque dignissima asseretur.

Ad primum respondetur, nouitios Theologiæ auditores non esse ita leues & paruos ingenio, vt ad grandes Theologiæ materias aspirare non possint pro suo captu. Inter Doctores verò huius summæ sapientiæ, hæc, vt diximus, est excellentia Diui Thomæ, vt grades ac sublimes has materias, atque mysteria ea ratione, perspicuitate ac methodo, ea etiam verborum ac sententiarum proprietate tradat, vt facillimè omnia, etiam à nouitijs, si digni sint Theologiæ auditores, & audiri, & percipi possint; & vt supra circa textum notauimus ex Caietano, hoc opus dicitur pro nouitijs editum, non materiæ, aut tractationis leuitate, sed excellentia perspicuitatis ac ordinis: tum, quia omnia vitat intelligentiæ impedimenta, extranea, atque superflua omittens, atque inanes repetitiones: tum, quia pulcherrimo, & rerum, & disciplinæ ordine omnia tradit, & cunctas Theologiæ difficultates proprijs rationibus & terminis distinctè tractat, accuratè explicat, atque

atque dissoluit. Ita vt grandes atque supremas materias, & fidei, & naturæ, paruis etiam ingenijs aptet, & cuius pro suo captu accommodet. Quod certè grandis est atque sublimis magistri; qualem se exhibebat etiam magnus Apostolus Paulus paruulis in Christo, quem se imitari velle asserit hic Doctör sanctus. Igitur facilitas hæc & lenitas doctrinæ, non leuitatem, sed excellentiam maximam, atque altitudinem mentis laudat, & summopere commendat in sancto Doctöre.

Facilitas excellens.

12. Ad secundum respondetur, multis quidem fieri difficilem doctrinam Angelici Doctöris, non quòd ipsa facilis non sit, sed quia ipsi ingenio sunt fortè nimis subtili. Sunt hominum ingenia, quibus plana, licèt vera, quia vetera, vilescunt, nouis gaudent, quasi suo ingenio & solertia dignis. Quæ facilia sunt, quantumuis verissima, & omni antiquitati recepta, parui faciunt, vt suo indigna captu. Pij sunt & docti, in suo sensu abundent. In hoc non valde pij, neque docti. Non est cur nobis difficilis fiat nostri sacri Doctöris Theologia, cum eam Summus Romanus Pontifex prudentem laudet ac facilem; & tot felicissima Theologorum ingenia in Catholica Dei Ecclesia, eiusque Vniuersitatibus & scholis Theologicis, priuatimque studijs, firmam, constantè, solidam semper experiantur Angelici Doctöris & Philosophiam, & Theologiam.

13. Aptum huic loco id visum est, quod egregiè dixit Plutarchus Cheroneus in libello de audiendo, vel de auditoris officio, vbi suadet dociles erga magistros esse discipulos, duos ac proteruos carpit hoc simili pulcherrimo: *Nouiti (inquit) aliquando hospites, & peregrini in rempublicam aliquam ascripti, multa agrè ferunt, & passim incusant; quæ tamen indigenis & legum assuetis, non modò molesta non videntur, sed etiam grata sunt & incunda. Ita in Philosophia obiter alitis & benè edoctis contingere solet, vt illi non aequè atque isti animo sint placido atque beneuolo.* Hæc Plutarchus. Sic certè varijs varijs contingit affectus ex lectione & auditione doctrinæ Diui Thomæ. Ijs enim qui velut peregrini & hospites eam tractant, non animo ciuili & amico, neque placido ac beneuolo; nempe quia vnum, aut alterum eius locum

leuiter & oscitanter legunt, sæpe fit difficilis eius sententia, prærupta ac molesta, ita vt facile præcipites in multis ei repugnare non dubitent, quæ miseranda libertas ex negligentia potius eis contingit, quàm ex difficultate sententiæ, cui contradicunt: contra verò qui velut indigenæ ciues ac domestici studiose ac diligenter ipsum euoluunt, variaque eius scripta inuicem conferunt, & cupido, beneuolo, atque amico affectu enixè, attentè, & intelligentè meditantur, omnem huius sacri Doctöris sententiam facilem iudicant iucundam atque firmam.

Ad tertium respondetur, adagium illud non esse ita intelligendum, quasi ea quæ pulchra sunt, eo ipso vel videri, vel capi non facile possint. Experimur enim potius oppositum, nempe rebus pulchris facile & visum & affectum capi. Ideò ergo quæ pulchra sunt, id est, optima atque pretiosa dicuntur, esse difficilia, quia rara sunt & constitutione ac factura valdè operosa, & egregiam atque eximiam petunt artem, à qua possint effici. Semel tamen facta, & iam constituta, dignitate simul & vtilitate ac voluptate sunt facili atque notissima, sic vrbes amplæ & ornatae, mœnia excelsa, arces munitæ construuntur quidem difficili opera; semel tamen constructa gratè ac securè inhabitantur, & facile defenduntur. Castra militum, & acies operose in ordinem ac disciplinam militarem disponuntur; post facillima est eorum & vtilitas, & dignitas. Eadem est omnium eorū, quæ pretiosa sunt, ratio, vestorum, gemmarum, thesaurorum, hortorum, ciborum, & similibus aliorum; omnia enim quæ pulchra sunt, pretiosa, ac suauia, difficillimè & operosissimè comparantur: si verò iam habita sint, & comparata, multa est & facilis & dignissima eorum vtilitas ac voluptas. Sic egregiè Græcus ille ac illustris Poeta Hesiodus de virtute dixit ac vitio.

Omnino vitium facile est contingere cuius, Est via ad id breuis, & vicina in sede moratur.

Contra virtutem sudoribus undique Diui Præsepere, & longus ad hanc perq; ardua callis,

Asper & est primum: sed vbi alta cacumina victor

Contigeris, iã fit facilis, licèt ardua dudum.

Pulchra ergo & pretiosa virtus difficilè comparatur; comparatæ tamen facilis est & grata possessio, vt simul & ardua dici possit, & facilis.

15. *Doctrina D. Thomæ arte difficilissima, captu facilis.*

Sic certè doctrina nostri Doctoris Angelici, ea præsertim, quam in summa tradidit, arte ac structura difficillima fuit, vt supra humanum captum ac mentem, & non tam ab homine, quam ab aliquo Angelo edita esse videatur, siue rerum maiestatem, siue methodi exactam rationem, atque connexionem, siue verborum proprietatem ac perspicuitatem, siue omnium eorum, quæ in absoluta ac perfecta doctrina desiderari possint, excellentiam, lumen ac splendorem, attentè ac intelligenter perpendamus. Vt meritò in Ecclesia Catholica vnus noster Thomas Angelici Doctoris nomine decoratur.

16.

Quæ omnia optimè testimonio Romani Pontificis supra relato roborantur, *Quot quæstiones aeternauit, tot miracula fecit: quo simul dignitas, maiestas, excellentia, & difficultas, & ardua structura huius doctrinæ aptissimè significatur ac declaratur.* Sicut enim miracula rarissima sunt, & supra omnem naturæ vim atque potentiam, ita doctrinæ huius syntaxis atque connectio non solum rara est, sed & vna & singularis, & non tam humani ingenij viribus inuenta, quam diuino, cœlestique dono ac lumine in vnicum Ecclesiæ Dei magisterium, omniumq; Theologorum, bonarumq; mentium quietem, tranquillumq; portum perfectam atque consummata.

17. *Laudes sp̄sæ Theologiæ aptari possunt.*

Huic sanè summæ nostri Doctoris sapientiæ aptissimè congruit id, quod diuinus Sponsus de forma Sponsæ suæ varijs metaphoris quasi admiratus protulit. Cant. 6. Primum, *Pulchra es amica mea, suavis & decora, sicut Hierusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata.* Et iterum, *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?* Quem locum de pulchritudine diuinæ sapientiæ intellexisse videntur Theodoretus, & alij Patres ibi, dum magistrum vocant Sponsam, quasi sapientiam discipulas habentem ac docentem. Nam & hæc Sponsi laudes, & munus Magistræ aptari facilè possunt; tum Ecclesiæ, vni-

uersæ cum suis fidelibus comparatæ; tum cuius animæ iustæ, ac Sponsi amicæ cum suis potentijs & actionibus collatæ: tandem diuinæ nostræ Theologiæ, si cum reliquis scientijs & inferioribus artibus comparatur. Verba Theodoretii sunt: *Verè admiranda est magistra nostra, pulchra & suavis ac decora, quasi Hierusalem illa cœlestis, Angelicam enim vel rationem viuendi, vel sapientiam imitatur. Meditatur in terris quæ cœlestia sunt.* Hæc ille.

Sed non pulchra solum, suavis & decora est diuina hæc Diui Thomæ Theologia, sed & electa ac terribilis, terrorem nempe, admirationem, ac stuporem iniicit aspicientibus. Pulchra ergo vt Luna est hæc diuina sapientia, quia lumen habet suauis, & accommodatum mentibus sibi subditis atque humilibus. Electa vt Sol, ob maiestatis splendorem, quia terrore ac stupore intuentes afficit; & quia superbas ac rebelles mentes fulgore suæ gloriæ excæcat & opprimit. Terribilis tandem vt castrorum acies ordinata, quia se ipsam ab omnibus sectarum, opinionum, argumentorum contrarijs tenebris sua luce ac veritate acerrimè defendit, omnemque proteruam mentem aduersus se aliquid machinantem sua vi atque acie opprimit, disturbat, euertit.

Hactenus de facilitate simul ac dignitate huius doctrinæ dictum est, deinceps dignitas ac maiestas huius doctrinæ testimoniorum autoritate, rationum pondere, & ipsarum rerum robore ac firmitate comprobanda est; de his ergo erunt dubitationes sequentes.

SECUNDA DVBITATIO.

An dignitas doctrinæ Diui Thomæ dignis testimonijs comprobetur.

1. **P**ARS negans suaderi potest; primò, quia vt graues referunt historiarum, quidam eius discipuli, ipsi etiam viuenti coram auri fuerunt contradicere; sic de quodam fratre in gradum magistrij Parisijs assumendo refert Magist. Ferdinandus à Castillo libro 3. capite 26. in assertionibus, quas publicè habuit,

18. *Pulchra vt Luna, electa vt Sol, &c.*

19.

1.

habuit, omnia placita defendisse opposita doctrinæ sui Magistri præsentis Diui Thomæ, & Diuum Thomam tacuisse.

2. Secundò post mortem Sancti Doctoris à multis Doctoribus Parisijs fuisse dānatas plures eius propositiones, quasi catholicæ doctrinæ contrarias, refert idem Pater lib. 3. cap. 3. multosque annos eam censuram præualuisse.

3. Tertio certum est in scholis Theologicis, quam multi multa & fenserint, & scripserint aduersus Doctorem Sanctum iam ferè à suismet temporibus, Doctor subtilis Scotus, Durandus, Gabriel, Maior, & plerique alij antiqui Theologi.

4. Quarto etiam hac nostra ætate multi, imò ex domesticis discipulis ipsius Doctoris Sancti, interpretes eius, vel expositores, multa apertè & sentiunt, & publicè edunt contra expressam Sancti Doctoris sententiam, eamque aliquando censent non modò veritati, sed & Sanctorum Patrum, & Conciliorum menti, ac diffinitioni contrariam. Facile quibus si eos euoluat, hæc inueniet. Nos infra à dubitat. 9. aliqua referemus.

5. Dicendum tamen est, doctrinam nostri Angelici Doctoris nò solum perfecte esse, omnium, quotquot à Theologis scholasticis traditæ sunt, primam, atque dignissimam, verum etiam præ cæteris omnibus grauissimis, atque sanctissimis testimonijs approbatam, atque confirmatam, tum summorum Pontificum, tum totius Ecclesiæ in Concilij congregatæ, & omnium Vniuersitatum, quæ fidem catholicam puram, erroribusque liberam seruare nituntur; tandem etiam cœlesti ipsius summi Dei iudicio, & auctoritate roboratâ: Vt vel huic ex tam graui, ac tam firma tantorum testium maiestate, cuius vel mediore iudicio constare facile possit, quam leuis & miseris ingenij tanto Doctori, & doctrinæ ita sancitæ atque sacratæ, vel in paucis aduersari, quam felicis talem sequi ducem, ac Magistrum. Sed singula ordine confirmemus.

6. Primò, vt hinc incipiamus, Thomam nostrum, vel discipulum adhuc, & auditorè ita admiratus fuit Magister suus, Albertus ille, iure, & re., & cognomento Magnus, expertus nempe aciem ingenij, iudicij pondus, ac grauitatem, vt

Albert. Mag.

eum bouem mutum appellauerit; cuius mugitum auditorus aliquando esset orbis terrarum, referunt plerique historiographi, & ex multis M. Ferdinand. Castill. lib. 3. cap. 14. Quod verissimum dictum, & gloriosum præsagium continuus probat temporum euctus. Nullus enim alius in vllis ferè scholis, vel auditur, vel recipitur doctrinæ sonus, nisi huius nostri sacri atq; Angelici Doctoris. Ipsum Ecclesiæ vniuersæ, & totus orbis terrarum, scholæ Theologicæ vnū audiunt Doctorem, suspiciunt, venerantur talè. Hic bos prius præ humilitate, ac modestia mutus, postea mugitum edit, ad Dei gloriam, ac vniuersæ Ecclesiæ vtilitatem. Et certè quò grauiora sunt, ac maturiora sapientum hominum iudicia, eò auidius hanc doctrinam recipiunt, eiusque vim, ordinem, ac grauitatem; penitus intellectam, magis in dies amant, sanctiusque colunt, atque admirantur.

7. Secundò, hunc sanctum bouem iam mugientem, id est, iam Bachalaureum, ac Magistrum publicè loquentem ac docentem primum Lutetia Parisiorum in Gallia; post Neapolis in Italia, pluresque aliæ vrbes, summis laudibus, & communi omnium bonorum fama celebrarunt, vitæ sanctitatem, simul atque doctrinæ excellentiam admiratæ, eò hæc constans bonaque existimatio peruenit Parisijs, vt semel dum in scholis inter Doctores difficillima quæstio versaretur, nempe quomodo accidentia post consecrationem manent in augustissimo Eucharistiæ sacramento; totus Doctorum Senatus rem totam, & quæstionis solutionem in alterum diem ad solum Doctoris Thomæ Aquinatis iudicium ac sententiam remiserit. Is verò ea nocte in oratione rem Deo, vt solebat commendans, sententiam primò in charta scripsit, iterumque ad Dominum rediens, scriptum super altare reposuit, & coram imagine Crucifixi, oculis & corde fixis in cœlum, orauit dicens: *Mi Domine Iesu Christe, qui in hoc mirabili sacramento modo existis mirabili, & vt Deus summus, ac suprema veritas ex eo effectus mirabiles operaris, vt artifex sapientissimus, ego etiam in eo te quero, vt me paruum tuum doceas. veritatem huius mysterij; simplex ergo & humilis, te oro Domine mi, vt si ea, quæ hic scripta tibi offero, vera*

vera

vera sunt, donec mihi ea tractandi, atque loquendi gratiam copiosam, sin minus vera, minusque consona fidei, ac veritati huius sacramenti, prohibeas ne talia à me proferantur. Dum hæc oraret aderant secretò cum socio eius alij fratres, eum audientes, & rei exitum expectantes. Qui omnes illico viderunt Dominum Iesum super eodem altari visibilem apparuisse ac respondisse, *Benè hæc scripta sunt Thoma, & verè ac consonè explicata, quantum ab hominibus in hac vita mortali dici atque explicari possunt, qua Christi Domini gratia, dulcique visitatione ita recreatus fuit diuinus orator, vt paulò post ijdem fratres viderint ipsum, & mente, & corpore super terram eleuatum in aera. Et mirantes Priorem & alios fratres, qui non aderant, ad hoc prodigium conuocarint. Qui omnes rei magnitudine, ac nouitate stupefacti, & laudes Deo retulerunt, & tantam Dei gratiam Doctori sanctissimo fuerunt gratuli. Ipse verò hoc cœlesti fauore à Domino confirmatus in scholas alacer prodijt, & ad omnes, quotquot proponebantur, dubitationes audacter respondit, remque totam felicissimè, ad miraculum vsque perfecit, nempè à tanto edoctus atque approbatus Magistro. Hanc historiam ita narrant D. Anton. tertia parte, titulo 23. capite septimo, §. septimo, Ioannes etiam Flaminius, atque ex ipsis Magist. Ferdinand. Castell. lib. 3. cap. 24.*

8. *Diuinum testimonium.* Tertium sit igitur hoc testimonium, non humanum, sed diuinum, quò præcipuè Doctoris nostri suæque doctrinæ dignitas, & approbatur, & grauissimè demonstratur, cum tali responso ac cœlesti testimonio à Deo, & Christo Domino fuerit aliquoties commèdata. Eodem eo cap. grauis ille ac suavis Ferdinandus refert, in ciuitate Orbito, vulgò Orbieto, eidem Doctori Sancto, quando ex mandato Pontificis Urbani V. officium composuit de solennitate corporis Christi, locutum fuisse Dominum ex imagine crucifixi illius templi, eamque imaginem traditione antiqua, ad hæc vsque tempora deriuata, vulgò ab hominibus vocari, *Crucifixum sancti Thomæ*, seruarique ibi in Monasterio sancti ordinis Dominicani. Quod idem tertio eidem contigit paucis ante mortem mensibus, dum Neopoli tertiâ par-

tem, id est, vltimam suæ summæ scriberet; cum enim Dominum quadam nocte oraret propè Capellam sancti Nicolai, vbi noctibus ferè singulis solebat se ad orationem abscondere; cœpit Deum alloqui, & plus cubito supra terram in aera eleuari, quod vidit eius tunc socius frater Dominicus Casserta, & alij qui eum vel pie, vel curiosè insequabantur; qui omnes ad finem illius raptus verba hæc ab imagine crucifixi in eo altari exstenti, perspicua, & expressa voce prolata audierunt, *Benè de me scripsisti Thoma, quâ ergo mercedem petes? ipsum verò respondisse, Non aliâ Domine nisi te ipsum.* Hanc imaginè quidam dicunt in ciuitate Parthenopea summo studio ac pietate adorari.

9. *B. Virginis testimonium.* Huc accedit propè diuinum Beatissimæ Virginis testimonium, cui ipse erat addictissimus, quæ etiam fertur saepius ei apparuisse, testatamque esse, doctrinam ipsius suo filio esse valde acceptam. Multa etiam difficilia oratione, imò & reuelatione, ac magisterio Apostolorum Petri & Pauli se didicisse, ipse aliquando secretò aperuit suo socio fratri Reginaldo. Fuit ergo doctrina huius sancti tum media oratione, & quasi cœlesti magisterio acquisita; tum etiam diuino, & Dei, & B. Virginis, & diuorum sanctissimum testimonio approbata.

10. *Testimonium Pontificum.* Quartò diuino proximum est testimonium summorum Pontificum. Retulimus supra ex Gersono grauissimum illud ac singulare Ioannis XXII. encomium, dum miracula quærentur sancti; *Quot quæstiones resoluit, tot miracula fecit, vt quilibet, articulus Diui Thomæ vnum perse se sit miraculum, quamuis & alia referat in ea bulla canonizationis facta ab hoc sancto miracula; fuit promulgata ea bulla 18. Iulij anno 1323. Idem Pontifex in eadem bulla magnificè dixit, In Diuo Thoma vitæ sanctitatem, conuersationis honorem, doctrinæ opinionem, operum splendorem, omniumque rerum in tam breui ætate perfectionem, ita fuisse mirabilem, vt in ipsum aptissimè quadret illud Psal. 103. Rigans montes de superioribus suis, de fructu operum tuorum satiabitur terra, quò versu ipse Doctor Sanctus suæ relectioni Isagogem fecit, dum Parisijs gradu Magistrum in Theologia fuit decoratus. Hæc omnia habet Ioan. XXII. cuius bullam integram refert. M. Ferd. Castell. lib. 3. histor. cap. 34.*

Alter

11. *Innoc. VI.* Alter Pontifex Innocentius VI. in sermone quodam de laudibus Diui Thomæ, cuius initium est, *Ecce plus quam de doctrina D. Thomæ.* Salomon hic, sic de eius doctrina non solum laudatè ac honestè, sed & amplè, & splendidè loquitur, his verbis eam nobilitans, *Huius Doctoris doctrina præ cateris, excepta canonica, habet proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem sententiarum, ita vt nunquam qui eum tenuit, inueniatur à tramite veritatis deuiasse, & qui eum impugnavit, semper fuit de veritate suspectus.* Hoc refert ille idem M. lib. 3. cap. 15. Certè non potuerunt grauiora dici verba in laudem, & ornamentum huius doctrinæ, neque in odium, dedecus, ac probrium eorum qui leuiter eam impugnare non verentur.

12. *Clem. VI.* Alius etiam Pontifex Clemens VI. in quodam sermone, qui incipit: *Doccebat eos de Regno Dei*, in hunc epilogum collegit laudes Diui Thomæ, *Beatus Doctor Thomas fuit typus, & exemplar omnis virtutis, omnia corporis membra erant manifesta virtutum exempla. In oculis eius apparebat simplicitas, in facie benignitas, in auribus humilitas, in olfactu suauitas, in tactu integritas, in manibus largitas, in incesu grauitas, in toto gestu honestas, in visceribus pietas, in intellectu claritas, in affectu bonitas, in mente sanctitas, in corde charitas.* Hæc ille Pontifex. Ex quibus facillè patet qualis fuerit in hoc sacro Doctore vitæ sanctitas, quam imitemur, qualis doctrinæ claritas, qua illustremur. Et idem hic Clemens VI. in alia bulla, qua diem festiuitatis Diui Thomæ indulgentijs maximis coonestauit, dicit, ab hoc vno fructuosissimo palmitè eximios in tota Dei Ecclesia colligi fructus, quibus ipsa & recreatur, & sustentatur.

13. *Urban. V.* Urbanus Quintus in quadam bulla data Fallisci, vulgò Monte Flascione, vt refert Magist. Castell. lib. 3. cap. 15. dicit ab hoc Doctore æquè illustratam esse Dei Ecclesiam atque à Diuo Augustino. Et Pius Quintus in quadam bulla data Romæ tertio Idus Aprilis anno 1567. dicit, *Ab hoc Doctore & illustratam esse Dei Ecclesiam, & extirpatas infinitas hæreses. Imò, & eas omnes, quæ post mortem, & canonizationem eius exorta sunt, vt ac veritate doctrinæ ipsius omnino euerfas*

esse, atque extirpatas: vt constat tum multis ante temporibus, tum hisce maximè, ex decretis sacra Synodi Tridentina. Vnde & idem Pius V. eum addidit quintum Ecclesiæ Doctorem bulla sua subscripta à triginta quinque Cardinalibus, quæ à quibusdam refertur, data 30. Iunii, sed Baronius refert datam 3. Idus Aprilis.

14. *Testimonium Conciliorum.* Quintum testimonium idem fere est cum hoc quarto, nempè sacrorum Conciliorum, præsertim generalium; nam Concilia omnia tam Generalia, quàm Prouincialia, quæ post Diuum Thomam acta fuerunt, canones suos, & decreta iuxta huius sancti Doctoris doctrinam præcipuè ediderunt, vt ex generalibus Florentino, Lateranensi, & Tridentino constare cuius potest, & ex multis Prouincialibus. Sed vnum nobis Tridentinum sanctissimum, ac grauissimum sit pro omnibus, quòd grauissimas ac difficillimas tractauit, ac decreuit materias Theologicas; omnes verò eius canones, & decreta sumpta videntur ex doctrina & articulis Diui Thomæ, in quibus eas tractauit, & dissoluit quæstiones. Constabit hoc facillè consideranti capita, & canones sessionis sextæ huius Concilij, qui sunt de iustificatione, gratia, & merito. Et ex sessione septima, quæ est de sacramentis in genere, de Baptismo, ac Confirmatione. Ex sessione 13. quæ est de augustissimo Eucharistiæ sacramento. Ex sessione 14. quæ est de sacramentis Pœnitentiæ, & Extremæ vntionis. Et ex sessione 21. quæ est de Communionem sub vtraque specie, & de Communionem paruulorum. Ex sessione 22. quæ est de sacrificio Missæ. Ex sessione 23. quæ est de sacramento Ordinis. Tandem ex sessione 24. quæ est de sacramento Matrimonij. In his ergo omnibus sancta Synodus vnum & sequi, & probare videtur Doctorem Diuum Thomam, vt legenti & conferenti patebit facillè.

15. *Baronius de Trident.* Vt hinc etiam manifestum fiat verissimum esse id quod diligens & eruditus vir Cardinalis Cæsar Baronius scripsit in scholijs ad Martyrologium Romanum septimo Martij, die nempè festo nostri sancti Thomæ, vbi sic loquitur, *Vix quisquam enarrare sufficeret, quot vir sanctissimus, atque eruditissimi*

ditissimus Theologorum præconijs celebratur, quantumque illius illibata doctrina à Sanctis Patribus in sacrosancto œcumenico Tridentino Concilio confidentibus fuerit acclamatum, iureque ob eam causam à sanctissima memoria Pio Quinto Romano Pontifice inter celebriores Doctores Ecclesie sit adnumeratus, dum huius diei celebritatem ipsdem sacris solemnibus peragi voluit, quibus Bonifacius Octauus Papa sanctorum quatur Doctorum Gregorij, Ambrosij, Augustini, & Hieronymi festiuitates celebrandas constituit. Extat de ijs sacrum diploma datum anno Domini 1567. 3. Idus Aprilis, Pontificatus sui anno 2. Hæc eruditè & grauitè vir ille grauis & eruditus.

16. Audiui egomet aliquando die eodem septimo Martij festo Diui Thomæ, de eius laudibus concionantem sacrum quendam Episcopum, virum in Hispania celebrem, non minùs vitæ sanctitate, & animi puritate, & ingenij acie, ac solertia, & omni literarum tum humanarum, tum diuinarum eruditione insignem, quàm antiqua generis nobilitate, & sacra Episcopatus dignitate illustrè. Honoris, & piæ memoriæ ergo eum nomino.

D. Alphon-
sus a Colo-
ma.
De Tridenti-
no erga D.
Thomam.

Hic Dominus Dominus Alphonfus à Coloma, ex antiqua, ac nobilissima Comitum Eldensium stirpe, vir celerrimo ingenio, in omni genere bonarum artium, præfertim verò in Theologia, & sacris literis apprimè eruditus, sacra etiam concionandi eloquentia perquam suauis, atque excellens, vir certè morum suauitate, & animi modestia, in tanta generis, literarum, honorum dignitate, rarus, ne dicam singularis. Quem puer iuueniculum dum Rhetoricam discere-mus Valentia, habui condiscipulum; postea grandæuus virum iam insignem, & dignissimum Episcopum, dominum ac patronum; imò (quæ eius erat non leuis, aut abiecti, sed ingenui ac Regij animi comitas, ac facilitas) amicum, ac familiarem suauissimum, quem dum viueret, sæpè alacer audiui, suauissimè simul, atque eruditissimè de diuinis concionantem, & postea immatura morte Ecclesie Dei heu subitò præreptum dolui.

17. Hunc ergo virum & Episcopum, ita nobilem, grauem, eruditum, elo-

quentem, pium Theologum, tandem omni ex parte eximium, tum aliàs sæpè audiui concionantem, tum semel septimo Martij in die festo Diui Thomæ, de laudibus huius Angelici Doctoris magnificè, atque excellè loquentem. Inter alia verò hoc vnum dixit omni memoria dignum; se nempe, dum in Lusitania superioribus annis fuisset (fuerat autem ibi tum ex caris, ac intimis familiaribus Principis Alberti de Austria, tum etiam Sanctæ Inquisitionis Censor.) Dum ergo ibi degeret, audiuisse à quodam pio, grauissimo, ac sapientissimo Episcopo, qui adfuerat in Concilio Tridentino, & ni fallor, retulit sæpius se ab hoc audiuisse, tum publico, tum priuato sermone, hanc Diui Thomæ laudem: sacrum videlicet Tridentinum Concilium tanti semper fecisse doctrinam, ac sententiam huius Angelici Doctoris, vt quadam die eum post multas actiones, ac disputationes quarundam quæstionum, decernendi iam essent quidam canones ad vsum diuinissimi Eucharistia Sacramenti pertinentes, & ad eos prorsus finiendos ac de fide statuendos coactum iam esset Concilium; eorum tamen definitionem suspensam reliquisse, & in futurum distulisse, hac vna ratione motum atque conuictum, nempe quia vnus ex Theologis toti Concilio proposuit, aliquem ex illis canonibus, quos iam definire parauerat, videri minus congruentem cum sententia Diui Thomæ in ea quæstione atque articulo, vbi eam tractat, ac dirimit materiam.

Testimoni-
ex Triden-
tino.

18. Hac igitur vna dubitatione, & vnus Theologi scrupulo ita fuit commotum, atque occupatum sacrum, & œcumenicum Concilium, vt in re iterum, atque sæpius disputata, & iam ferè determinata, manserit tamen suspensum, & quasi anceps, atque incertum, & definitionem eorum canonum in alteram distulerit sessionem, re prius commissa sapientissimis Theologis, qui hoc vnū diligèter examinarent, certoque referrent, an ille canon, quem definire parabat, villo vel momento difsonus esset, aut minus consentiens cum doctrina ac mente diui Thomæ. Theologi suo functi officio inuenerunt, & sacra

facra Synodo retulerunt, canonem illū non solum non dissentire à mente Diui Thomæ, sed potius re tota, ac sententia prorsus cum ea consentire. Sic tandem sancta Synodus eos canones de Fi de decreuit. Hæc ita narrabat vir ille egregius, & Episcopus dignissimus, se ab altero insigni viro atque Episcopo sæpius audiuisse.

19.
Totius Ec-
clesiæ con-
sensus.

Sic sextum iam & vltimum testimonium, nempe communis totius Ecclesie Dei huius doctrinæ approbatio, scholarum omnium, modò Catholicæ sint, consensus omnium etiam sacrarum religionum, vel lex, vel par legi consuetudo, in tenenda, ac retinenda, ac vindicanda huius sanctissimi Doctoris sententia. Parisiensis Theologicæ facultatis referemus infra ad 2. gloriosam de hoc sacro Doctore, eiusque doctrina censuram. De Salmanticensi ac Complutensi celeberrimis in Hispania Academicis continuata docet experientia, hunc vnum esse earum in Theologicis Doctorem, & in reliquis tam Hispanie, quàm totius vniuersi Catholicis Scholis Theologicis, ac sacris religionibus.

20.

Hoc vel experientia ipsa abundè constat in sanctissimis Dominicana, Augustiniana, Carmelitana, familijs, & plerisque alijs. Vnum referam virum mirabilem, B. Ignatium de Loyola, facerrimæ religionis Societatis Iesu fundatorem, talium, tot, tantorum filiorum patrem, piorum, doctorum, sanctorum, & illustrium martyrum. Hic ergo vir nouus, mirabilis, singularis, diuino cœlitus lumine illustratus, hanc suæ sanctissimæ Societati, vt ab ipsis accepi, mandauit constitutionem. Habetur 4. par. constitutionum eius (quæ tota est de collegijs, scholis, & vniuersitatibus) cap. 14. in quo assignantur authores ac libri prælegendi. Ibi ergo §. 1. hæc habetur constitutio, *In Theologia legetur vetus, & nouum testamentum, & doctrina scholastica Diui Thomæ.* Quæ eadem constitutio multò postea in eadem sacra religione cautius, ac prescius est commendata, atque præcepta omnibus Theologie professoribus, superioribus etiam, vt eius obseruationi inuigilent canon. 9. 5. Congregationis generalis, vbi sic statuitur: *Sequantur nostri Doctores in scholastica Theologia doctrinam Diui Thomæ iuxta praxim in libro de ratione studiorum ponendam, & à P. Præposito Generali ex-*

plicandam. Neque deinceps ad cathedras Theologicas promouentur, nisi qui Diui Thomæ doctrinæ benè affecti fuerint; ab ea verò alieni à docendi munere repellantur. Hæc sunt verba 5. Congregationis sacratissimæ Societatis, & consona constitutioni prædictæ, & commendantia strictius doctrinam Diui Thomæ.

Iam ad primum in oppositum respōdetur, sæpè ita contingere, vt auditoris ingenium sit insolens, procax, & superbum, suoque magistro non iure, sed proteruè, & arroganter, ne dicam impudenter contradicat, quod miserrimū facinus stulti sibi putant gloriosum. Talis fuit ille miser, stultus, insolens, arrogans, impudens, qui solum id animi videtur habuisse, vt tanto se opponeret Doctori, ac magistro. Doctorem vero sanctus modestissimè prima die disputationis tacuit, quasi nihil sua referret, neque factum vllatenus ad se pertineret, suauere res ageretur. Eam verò sancti viri modestiam, ac taciturnitatem reliqui eius auditores, æquè atq; illius propugnatoris insolentiam ægrè tulerunt, ita vt Doctori sancto acriter obijcerent iniquum illud facinus nullatenus sibi esse dissimulandum. Angelicus verò Doctorem quieto ac mitissimo animo respondit consultò se eatenus tacuisse, ne fratrem candidatum nimia ignorantia turpi dedecore atque ignominia notaret, quamuis certò sciret ea quæ dixerat, & defenderat, esse & veritati, & Patrum sententiæ omnino contraria. Iam tamen si ipsis ita expedire videretur, altera die se pro veritate disputaturū. Ita que redijt ad suam disputationem ille assertor in domum Episcopalem; suauisque stultas, atque erroneas sententias eadem qua prius, ac maiore contentione & arrogantia & asserere, & defendere conabatur. Sanctus Doctorem patienter tacuit, & illum miserè gloriosum effutire permisit. Post verò mansuetissimè eum, & voce leni, non absone, neque elata, grauitè tamen, & apertè coarguit, atque conuicit, eòq; adduxit, vt eum & insolentiam deponere, & ignorantiam confiteri, suasq; nugas atque errores coram omnibus retractare cogerit: vt omnes circumstantes, siue Doctores, siue auditores in Doctore sancto non minus animi modestiam, ac morum suauitatem, quàm sapientiæ vim atque splendorem fuerint admirati.

Hunc

In prologum quæstio vnica

Hunc ergo exitum habuit garruli illius aduersus Doctorem suum insolentia. Narrat hanc historiam. M. Ferdin. Castill. lib. 3. cap. 26. Hanc egregiam laudem retulit ille temerè audax, & similem referet quicumque huic sancto Doctori fuerit ausus contradicere; vetus enim est prouerbum, Cum Principe non pugnandum, sed potius Principi esse obtemperandum; maximè verò Doctori Theologiae Principi.

22. Ad secundum, verum est ex eodem Ferd. lib. 3. cap. 31. Parisienses quosdam mortui iam Doctores sacri doctrinam notare fuisse ausos, præsertim aliquot propositiones, quasi Fidei minùs consonas, vel hac laude gloriam ambientes, quòd tantum Doctorem vel mortuum prouocare, & notare potuerint, vt adagium Hispanum de vanis quibusdam dicit, eos gloriari, Quòd cum Cido vel mortuorixari fuerunt ausi. Simile est quod de Hectore mortuo refert Homerus, quòd ab omnibus Græcis vulneraretur; Audet vel lepus exanimi insultare leoni. Hinc adagium, Leoni mortuo & lepores insultant. Sic igitur illi Parisienses insultare ausi sunt Doctori Sancto iam mortuo. Permissitque Dominus (vt sæpè) latere, ac iacere aliquandiu veritatem, mendacium gloriari. Postea tamè anno 1325. & proximo, quo in sanctorum numerum relatus fuit Doctores Sanctus, Stephanus Episcopus Parisiensis, cum Decano, & Capitulo Ecclesie, & vniuersis Doctoribus facultatis Theologicae, & omnibus aliquo gradu decoratis, qui omnes erant sexaginta duo, habito saniori consilio, reuocarunt primam illam immaturam, amaram, imprudentem, & procacem censuram (posteriores nempe cogitationes, vt aiunt, sapientiores esse solent) iuxta vetus adagium, Posterioribus melioribus, & passim experimur in nostro casu, vt qui in iuuentute recesserunt à sententia Diui Thomae, in senectute iam prudentiores poeniteant. Vnde & poenitentia Græcè dicitur μετανοια, quasi posterior cogitatio. Itaque facultas illa Theologica Parisiensis consensione omnium, verbis alioqui gloriosis sanctissimo Doctori suum honorem, atque gloriam quasi restituit, vocans eum, Splendidum lumen totius Ecclesie, gemmam radiantem clericorum, fontem doctrine, speculum tersum Parisiensis, & omnium vniuersitatum, insigne ac lucidissimum

Posteriora consilia.

Encomium D. Thom. à totius Ecclesie, gemmam radiantem clericorum, fontem doctrine, speculum tersum Parisiensis, & omnium vniuersitatum, insigne ac lucidissimum

candelabrum, à quo omnes fideles sancta vi-
ta, ac sana doctrina lumen accipiant, fama
clarum, sapientia splendidum, instar stellæ
refulgētis, quasi alterum luciferum, his Do-
ctorem Sanctum, & similibus illa facul-
tas honestat atque exornat encomijs,
& simul omnes decreuerunt nihil vn-
quam vel docuisse ipsum, vel scripsisse,
quod vel Fidei catholice, vel moribus
aduerfetur.

Ad tertium respondetur, multos multa scripsisse aduersus doctrinam ac sententiam Diui Thomae, sed prudentes non tam considerant quid fiat, quàm quo iure, qua ratione. Scotus vir subtili ingenio in multis D. Thomam impugnavit, in nullis expugnavit, excusit veritatem, non euicit. Sic Durandus, & Gabriel, & quicumque aduersus hunc Theologiae Principem pugnare ausi sunt, pugnae forte laudem, non victoriae triumphum obtinuerunt, nulla ampla veritatis spolia retulerunt, semper vincit ac triumphat Doctores Sanctus; sagittae paruolorum factae sunt plagae eorum, constans manet, & inuicta veritas pro D. Thoma.

Ad quartum diximus supra multos sub amico nomine expositorum parum curare de sententia & mente D. Thomae; sed iuxta innatam cuique philosophiam, authoritates potius esse, quàm interpretes. Ita enim omnes natura comparati sumus, vt sua cuique blandiantur, sic Aristoteles dixit lib. 2. Rhetoric. Quoniam omnes sui sunt amantes, sua cuique iucunda esse necessum est. Sic coruo suus est niger aridet pullus, & suus simiae catulus placet, sic sua cuique inuenta quasi proprii partus placent. Sed bene Horatius dixit, Cæcus amor sui, sic certè isti animo fortè pio, sed non secundum scientiam, facile sibi credunt, & vt cicadae sibi canunt, alijs strident. Sed certè non attendendum quid quisque faciat, sed quid iure perficiat. In quibus autem aliqui discedant, & an iure, an iniuria, dicemus infra dubit. 9. & sequentibus.

TERTIA DVBITATIO.

An dignitas doctrinae Diui Thomae bene addicatur ex sanctitate vite.

Pars negans suadet, primò quia plerique licet eius venerentur sanctitatem,

23. Impugnant non expugnant.

24.

1. Non ex sanctitate vite

te firmam esse doctrinam.

sententiam tamen in multis non sequuntur. Et alios videmus sanctos Patres vita insignes, quorum tamè doctrina non ideò sancta est, neque certa.

2. Secundò, quia aliqui putant aliquàdo sententiam Doctores Sancti non solum veram non esse, sed etiam Conciliorum doctrinam contrariam. Sic audent aliqui notare sententiam illam D. Thom. quae docet per singulos actus remissos non augeri gratiam statim, imò nunquam per omnes eiusmodi statim augeri, esse contra doctrinam Concil. Trid. sess. 6. cap. 10. & 16. & can. 24. & 32.

3. Tertio, sic etiam censent de illa sententia, quae idem Doctores Sanctus sentit de reuiviscencia meritorum, & reditu gratiae per poenitentiam; nempe non semper omnia opera bona, seu merita mortificata per peccatum, redire ad totam gloriam essentialem, ad quam prius erant ordinata, neque semper per poenitentiam resurgere hominem ad æqualem gratiam habitualement cum ea, quam prius habebat ante peccatum. Hanc ergo sententiam censent aliqui, & esse contra Concilium Tridentini doctrinam sess. 6. cap. 16. imò & contra doctrinam Pauli ibi adductam ad Corint. 15. & ab Hebr. 6.

4. Sententia affirmans.

Dicendum tamè est aptè & bene doctrinam D. Thomae, eiusque dignitatem addici ex sanctitate ac puritate vitae ipsius. Hoc certè constat ex multis locis Scripturae sacrae, & ex doctrina Sanctorum Patrum. Primò ac præcipuum quasi fundamentum, ac dignum receptaculum veræ sapientiae, esse animi puritatem, & vitae sanctitatem. Et vt ordine procedamus, tria & à Scriptura, & à Partibus assignantur, quibus ad acquirendam sapientiam, & intelligendas veritates mens præsertim disponitur. Primum mentis puritas, & sanctitas. Secundum eius mentis humilis modestia, ac disciplina. Tertium assidua ad Deum & vigilans oratio. De singulis dicemus sigillatim. Sed hæc tria simul ita coniunxit noster Doctores Angelicus in epistola ad quendam amicum, de modo acquirendi scientiam, siue humanam, siue diuinam, & refertur opusculo 68. & incipit. Quia quasi sibi à me in Christo mibi, charissime Ioannes, qualiter te studere oporteat in thesauro scientiae acquirendo. Et infra sic respondet; Hæc est ergo monitio mea, & instructio tua. Tardiloquum te esse inbeo, & tardè ad loquendum

5. Bona dispositio ad scientias, ex D. Thoma.

hæc tria simul ita coniunxit noster Doctores Angelicus in epistola ad quendam amicum, de modo acquirendi scientiam, siue humanam, siue diuinam, & refertur opusculo 68. & incipit. Quia quasi sibi à me in Christo mibi, charissime Ioannes, qualiter te studere oporteat in thesauro scientiae acquirendo. Et infra sic respondet; Hæc est ergo monitio mea, & instructio tua. Tardiloquum te esse inbeo, & tardè ad loquendum

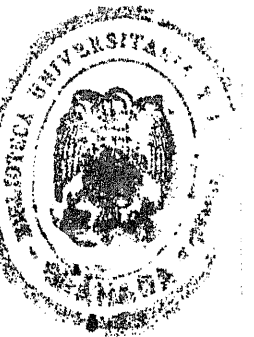
torium ascendentem. Conscientia puritatem amplectere; orationi vacare non desinas, cellam frequenter diligas, si vis in cellam vniuersariam introduci; omnibus te amabilem exhibe, nihil quære penitus de factis aliorum. Nemini te multum familiarem ostendas, quia nimia familiaritas parit contemptum, & subtractionis ab studio materiam subministrat. De verbis & factis secularium nulloatenus te intromittas. Discursus super omnia fugias. Sanctorum & bonorum imitari vestigia non omittas. Non respicias à qua audias, sed quicquid boni dicatur memoria recòmmenda. Et qua legis, & audis, fac vt intelligas. De dubijs te certifices. Altiora te ne quasi seris. Hæc & pauca alia habet ibi: vbi primò commendatur conscientiae puritas, postea oratio, postea docilitas ac modestia in addiscendo à quolibet, modò expediat.

Et quidem ratio ipsa suadet, quàm sit expediens mentis puritas ad veritatem intelligètiã, præsertim diuinarum. Est enim puritas ac sanctitas, quasi quædam mentis eleuatio, abstractio, atque separatio à rebus terrenis & vilibus, earumque affectibus; his nempe animus quasi opacis impedimentis obscuratur, atque polluitur, ne lumen veritatis aptè recipere possit. Sanctitate verò, ac puritate, quasi mundatur, & eleuatur, & velut diaphana redditur, ac pellucida, vt veritatem recipere, ac perspicere optimè possit. Sapientia autem lux est mentis Sapient. 7. Proposui pro luce habere illam, quoniam inextinguibile est lumen illius. Et infra in eodem cap. Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera: & ideò nihil inquinatum in eam incurrit. Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Vbi apertè Sapiens docet sapientiam non bene intoiri in cor inquinatum, eo quòd sit claritas & candor lucis æternæ. Ideò cap. 1. dixerat, In maleuolam animam non introbit sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis. Nempe sicut aues cum sui similibus versantur, & simul volant, columbae cum columbis, corui cum coruis: sic sapientia moratur cum ijs, qui operatur eam, & puri sunt corde, ab immundis verò, & impuris fugit tanquàm à dissimilibus, nempe non est conuentio luci ad tenebras.

Ideò passim in Scriptura sapientia tri-
buitur iustis, stulticia peccatoribus. Sic piens.
Psal.

6. Puritas mentis.

7. Sapient. 7.

Pfal. 36. *Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.* Et Proverb. 10. *Os iusti parturiet sapientiam,* nempe quia vt in eodem Psal. 36. dicitur, *Lex Dei eius in corde ipsius:* ex tali ergo thesauro cordis os iusti meditat, & loquitur sapientiam. Ideo etiam Dominus cognitionem ac intelligentiam doctrinæ suæ tribuit bonæ voluntati, & operationi. Ioã. 7. *Si quis voluerit voluntatē eius facere, cognoscat de doctrina utrū ex Deo sit,* nimirum sapientia hæc diuina veritatem suam per amorem præcipue docet, ac manifestat. Vt qui amore Dei, & rerum diuinarum mundum habet cor, is sapiat, & verè cognoscat doctrinam hanc, & intelligat intimè veritates eius. E contra in mundi amore huius sæculi, ac rerum carnalium, aut temporalium, cæci sunt, vt lumen harum diuinarum ac cœlestium veritatum, nec satis videre, nec percipere benè possint. Nam vt dicitur Ecclesiastici cap. 22. *Quasi dormiens est stultus, dum ei enarratur sapientia.*

8. Ideo etiam quilibet iustus, aut mundus corde, quantumuis simplex, & illiteratus, vocatur sapiens in Scriptura. E contra peccatores, & immundi, quantumuis ingeniosi, & literati, stulti dicuntur, & insipientes. Nempe quia quò quis sanctior est, & corde purior, multò melius penetrat veritates diuinæ sapientiæ; & munditia cordis est veluti proprium eius habitaculum, & quasi speculum tersum, ac nitidum, in quo optinè & recipiuntur, & videntur illius sensus, ac veritates, vt sit etiam quasi certa interpret, optinè eas intelligens, ac manifestans, vt os iusti merito dicatur meditari sapientiam, & lingua eius loqui iudicium.

9. Sunt autem optimæ & efficaces rationes, quare diuina sapientia tribuatur mundis corde. Primò quidem ob similitudinem, & conuenientiam cordis mundi, iusti, ac sancti, cum munditia, iustitia ac sanctitate, quam docet diuina sapientia. Ideo Sapiens hortatur, *Fili concupiscens sapientiam, serua iustitiam, & Dominus præbebit illam tibi.* Eccles. c. 1.

10. Secundò, quia cor mundum in se habet inhabitantem Spiritum Sanctum, authorem huius sapientiæ diuinæ, qui illustratione donorum suorum intimè ac proximè reuelat mundis corde, id est iustis ac sanctis occultas veritates, & mysteria sapientiæ suæ; sunt enim dona

infusa Spiritus Sancti, scilicet, donum sapientiæ, & intellectus, donum scientiæ, & consilij, lumina quædam menti infusa, quibus illustratur, & docetur, vt percipere melius possit veritates rerum tam diuinarum, quam humanarum, habere etiam prudentem ac rectam electionem in rebus agendis, per donum consilij.

Tertiò ratio recta id efflagitat, vt secreta amicis reuelentur, iuxta id Domini Ioan. 15. *Nos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audiui à Patre meo nota feci vobis.* Et licet aliquando etiam immundi corde soleant de diuinis mysterijs, & rebus altissimis loqui, imò & Scripturam sacram, eiusque phrasim, & sensum interpretari, reuera tamen earum intimum sensum non attingunt, neque saporem degustant, sicut cæcus quantumuis de luce disputet, aut de coloribus, nunquam proprium habet conceptum. Et neque mellis dulcedinem degustat, qui gustum habet amarum. Tales igitur, quantumuis Magistri videantur, vel oratores Ecclesiastici, non tam ipsi secreta Domini sciunt, & sapiunt, quam deferunt, quasi serui à Domino missi ad suam dilectam sponsam, animam puram, ac mundam, quæ recipit intimo lumine ac gustu cœlestia arcana, & munera, ipsis sibi occulta loquentibus sub cortina & capsula literæ. Qui etiam vt ianitores sacrarium thesaurorum Domini alijs aperiuunt, ipsi verò extra manent absque villo intimo sensu, & affectu Dei, & Christi, gratiæ, & donorum, & vitæ futuræ, bonorum vel malorum æternorum. Frangunt nucis corticem duram, medullam alijs intactam relinquunt.

Sic testatur Cassianus, ea quæ diximus collat. 14. quæ est Abbatis Nestorotis, de spiritali scientia cap. 14. *In experti neque cognoscere, neque tradere possunt diuina, eorumque sermo ad aures tantummodo audientium peruenit, cor penetrare non potest, quia non de thesauro bona promittitur scientiæ, sed de inani iactantia præsumptione. Non in vas fetidum unguentum nobile infunditur, mel optimum, aut pretiosum quidquam liquoris, nec merum odoratissimum; citius enim munda corrumpuntur, quam corrupta mundantur.* cap. verò 15. obijcit idem Cassianus, *Multa & heretici Scripturæ sciunt, multi verò sancti eam ignorant.* Ad hæc respondet cap. 16. *Huiusmodi homines elocutionis ornatum habent, sed*

Scripturæ

Scripturæ venas, & arcana spiritali sensum intrare non possunt, quia in Christo sunt absconditi thesauri sapientiæ; & scientiæ Dei. Hi erga tantum habent oppositionem falsi nominis scientiæ. 1. ad Timoth. 6. *Multa etiam ibi similia habet ex libro Proverb. cap. 11. & 15. ex Ecclesiastic. 15. Psal. 45. & addit, Idcirco si tibi curæ est ad immarcescibilem Scripturæ fragrantiam peruenire, cunctis primis conatibus elabora, vt à Domino puritatem castitatis obtineas. Hunc enim ordinem præscribit Apostolus. 2. ad Corinth. 6. In vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu Sancto, in charitate non ficta; ubi post vigilijs & ieiunijs castitatem, post castitatem posuit scientiam. Hæc Cassianus. Quibus satis declarat sine puritate castitatis, & vitæ sanctitate ad Scripturæ fragrantiam, & intimam ac sapidam intelligentiam, nequam perueniri.*

13. Et hoc ita verum est, vt ad acquisitionem etiam humanæ sapientiæ, quæ ancilla est diuinæ Theologiæ, summo opere deseruiat hæc sanctitas, & cordis munditia, quatenus per eam vitia omnia fugantur, quæ velut vmbra & tenebræ lumen intellectus obscurant, ne rerum veritatem assequi possit, & contemplari. Sic inter filias luxuriæ à Diuo Gregor. 31. lib. Moralium cap. 31. ponitur cæcitas mentis, quem refert & sequitur noster Angelicus Doctor 22. q. 153. ar. 5. cum enim hoc luxuriæ vitio spiritus quasi conuertatur in carnem, ac materiā opacam, necessario mentem excæcat, & eo ipso impedit quilibet veritatis cognitionem, quæ perficitur per abstractionem à materia. Superbia etiam valde impedit, dum oculos mentis tumētes reddit, & eo ipso falli meretur, & illudi, vt docet Augustinus; & Paul. ad Rom. 1. de sapientibus huius sæculi dixit; *Dicentes se esse sapientes stulti facti sunt.* Et quidem cum omnis peccator, & immundus eo ipso longè distet à Deo, qui est lux vera illuminans omnem mentem, necesse est vt velut Aegyptij illi, densis errorum tenebris quasi captiuus obuoluatur, vna catena tenebrarum colligatus. Sapient. 17. E contra, *Sanctis autem filijs Dei maxima erat lux.* Sapient. 18. nempe hi mente habent mundam ac perlucidam, luce Dei veluti solis, proximè ac intimè perfusam, & illustratam. Vt merito vir ille secundum Deum sapientissimus Tho-

mas à Képis libello de imitatione Christi tractat. 1. cap. 3. dixerit hæc verba, *Quandò aliquis fuerit sibi magis vnitus, & simplicior, ac mundior corde, tantò plura ac maiora intelliget absque labore, quia intra se habet lumen intelligentiæ.* Id etiam difertè & verissimè ex omnium Patrum sententia tum alibi, tum collatione illa 24. cap. 11. refert Cassianus vir nostro Angelico Doctore charissimus; *Crescente immutatione mentis nostræ, etiam Scripturarum facies incipiet innouari, & sacratio- ris intelligentiæ pulchritudo quodammodo cum proficiente proficiet, &c.* Nazianzenus, teste Ruffino, per soporem duas virgines videt familiariter se amplexantes, & alloquentes; *Ne molestè seras iuuenis, familiares tuæ sumus, altera sapientia, altera castitas, misse à Domino tecum habitare, quia inuicem vobis, & mundum in tuo corde habitaculum preparasti. En tibi sorores gemellæ castitas & sapientia.* In vita sancti Zembij dicitur; *Maximè vigent sanctorum ingenia; & ipsa animi puritas confert ad coniectanda etiā futura.* Addit Philo. Iudæus de hac re hæc verba, *Legitimi Dei cultores mente pollent; verus enim Dei sacerdos, simul etiam & vates est, idè nihil ignorat, habet enim in se solem intelligibilem.* Longum esset, & superfluum hæc Patrum testimonijs comprobare. Res est plus quam certa.

14. Ratio & experimentum hæc ostendunt, nempe iusti filij lucis sunt, & Dei illustrationibus intus perfusi, quò lumine cœlesti eleuata mens plura certè vno mentis ictu & discere, & videre potest, quam ea, quæ paruum lumen innati ingenij quasi ducem sequitur, & per varios, densos, atque obscuros hominum discursus; in Philosophorum aut Poetarum libris tempus & operam insumit. Huiusmodi enim mentes tenuis lucis radio ductæ in gyros varios temerè serpunt instar colubri; vt veritatem aliquam, aut scientiam attingant, nunquam tamen, aut tardè nitens, & leuissimè eam assequuntur. Iusti è contrà inhabitante intusque coruscante sole diuino, quasi fonte perenni luminis ac sapientiæ fruuntur, cuius radijs intimè illustrati, sentiunt in se ipsis lucidas, atque eruditissimas cogitationes in rebus omnibus. Ita dicitur Proverb. 8. *Ego sapientia habito in consilio, & eruditus inter sum cogitationibus.* Et infra; *In rijs iustitiæ ambulo, in medio semitarum*

B iudicy,

In prologum quaestio vnica

Oratio D. ros eorum repleam. Sic noster Doctor Thomae ad sanctus in oratione, qua se ad studium scientiam.

judicij, vt ditem diligentes me, & thesauri preparabat, Deum alloquebatur, Creator ineffabilis qui de thesauris sapientia tua tres Angelorum Hierarchias annotasti, easque supra caeli empyreum miro ordine collocasti, atque elegantissimè partes vniuersi disposuisti inquam, qui fons verus luminis & sapientia diceris, atque supereminens principium, infundere digneris super intellectus mei tenebras tuae radium claritatis, &c.

15.
Iustorum
Lumen.

Tanta est hæc iustorum illustratio, vt in libris etiam & dictis vulgaribus, & humanis altiore ipsi, quam ipsi eorum auctores habeant intelligentiam. Et licet lectione vtantur, & indigeant, vt medio à Deo instituto ad scientias prudenter acquirendas, suo tamen interno lumine eleuant & meliorem faciunt, quam in alijs inueniunt veritatem, ac sapientiam. Nam sicut superiores Angeli, licet pauciores habeant species, ijs tamen plura intelligunt, aut ea omnia quæ inferiores pluribus, ita iusti superiori ac coelesti lumine, & plura, & citius, ac melius intelligunt, quam ceteri, quantumuis ingenio subtiles, ac celeres, solo humano lumine inferiori ducti. Sic certe plerique sanctorum Patrum muneribus alioqui negotiosis, ac molestis, operosisque laboribus in Ecclesiarum regimine implicati, plures tamen scientias, & artes, & discere, & intelligere potuerunt, tam diuinas, quam humanas; cum alij non ita negotijs distracti vix vnam aut alteram assequi perfecte possint artem, aut scientiam. In sacris etiam religionibus experimento compertum est plerosque grauissimis negotijs, ministerijs, & occupationibus distentos, atque impeditos, fuisse tamen doctissimos, atque omnibus bonarum artium, præsertim Theologiae, & sacrarum literarum cognitione præclare eruditos. Auditores etiam religiosi breuiori tempore multo magis proficiunt in Philosophia, ac Theologia, quàm saeculares longiori. Cuius ratio ea præcipua esse videtur, quia mentem habent magis pacatam, superiori etiam lumine illustratam, cuius fulgore semper in ijs etiam, quæ iam didicerunt, indies crescunt, vique ad perfectum diem, plura in iisdem perspicentes, quam prius intelligerent. Non sic proficiunt qui solo

naturæ lumine ducti libros quotidie legunt, atque transcurrunt.

Non tamen hæc ideo dicimus, quasi iusti quilibet, & mundi corde plus Theologiae, ac Philosophiæ sciunt, absque studio, quam reliqui, quantumuis studiosi, ac diligentes. Sed asserimus quemlibet iustum se ipso peccatore & immundo sapienterem esse cæteris paribus. Et si duo sunt ingenio ac natura pares, vnus sanctus ac mundus, alter impius ac immundus, vitijs ac passionibus turpatus & inquinatus, non dubium quin hunc ille excellat multifariâ, vt gigas pignem: nam de eo qui iugum Domini deserit Scriptura dicit, *Leuauit se super se*, cum è cõtra is, qui ingenium tenebris peccatorum offusum habet, potius se subter se deiciat, atque demittat, vt sæpè etiam præsuperbia ac cæcitate in errores cadat, de his enim dicitur Iob 12. c. *Palpabunt quasi in tenebris & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios*. Palpant certe quasi cæci, dum non alia vident, neque æstimant, nisi sensibilia quæ tangunt; & errant quasi ebrij, præ furore scilicet, & ebrietate passionum, vt ibi notat noster Doctor Angelicus, dum affectum ac ductum passionis sequuntur, non viam legis, neque rationis lumen. Igitur ingenium vitæ sanctitate & perficitur, & eleuatur valde, vt subtilia, & sublimia intelligat, ac sapiat, & sit munditia cordis quasi lux quædam solis ac diei. Vitiorum autem scibus mens, quasi caligine ac densis tenebris, & obscura nocte offunditur, atque obscuratur, vt immunditia cordis sit quasi nox magna, caligo obscura, tetræ ac densæ tenebræ menti offusæ.

Iam hæc omnia, orationemque nostram ad Doctorem sanctum conuertamus. Quamuis enim fuerit eius ab infantia, per adolescentiam, ac iuuentutem, vsq; ad virilem, perfectamque ætatem, imò vsq; ad exitum, continuatæ vitæ sanctitas, mentis puritas, totiusque hominis munditia, ac splendor, & mundus suo tempore vidit, & frater Reginaldus eius socius ac discipulus, illico post eius mortem testatus est, & iuramento confirmauit, se ab eo totius suæ vitæ confessionem audiuisset, nullumque in eo graue vllum, aut mortale peccatum inuenisset. Vt ex alijs refert Ferd. à Castill. lib. 3. c. 33. Angelicam ergo egit vitam in carne mortali vir Angelicus.

Præsertim in eo enituit munditia, & castitas cordis, & corporis, quasi in homi-

16.
Solutio obiectionis.

18.
Puritas ac sanctitas D. Thomae.

18.
Castitas

ne coelesti, aut angelo terrestri. Refert idem Ferdin. lib. 3. c. 12. & plerique qui eius vitam scribunt, & habetur etiam in Breuiario Romano, Thomam adhuc puerum nouitium, cum in carcere à Matrè & fratribus detineretur in arce Castris Ioannis, mulierem impudicam, ad eius constantiam labefactandam impiè introductam, tione fugasse, eaq; depulsa statim ante signum crucis à se factæ, Deum, ac Virginem, humili, suauis, ac deuota mète, & verbis orasse, vt suam in æternum illibatam sibi seruari pudicitiam, ac virginitatem, statimque prætulerit, aut timore, aut certè ex pudore, tandè ex Dei voluntate somno fuisse correptum, duosque Angelos sibi in somnis apparuisse, qui eum certior fecerunt eius orationem fuisse à Deo exauditam, seq; ambos à Deo missos, vt eum solareretur, ac animarent, & cingulo perpetuæ castitatis lumbos eius cõtingerent, dono Dei perpetuo, & irreuocabili. Certè non dubium, quin mens ita munda, & casta, sublimes haberet, ac coelestes cognitiones, nullas terrenas, carnales, & abiectas.

19.
Contemptio
gloriæ.

Non solùm sedarum voluptatum, sed & leuium honorum, & inanis gloriæ huius sæculi, perpetuam habuit & gloriosam contemptionem, sola Dei familiaritate, & cõscientiæ puritate abudè contentus, qua se supræ, ad Deum vsq; leuabat. Vidimus supra totius eius vitæ elogium ex Clem. VI. Põtificè Romano, inter alia dicebat sanctum hunc Doctorem fuisse typum & speculum omnis virtutis, & omnia eius corporis membra fuisse manifesta virtutum exempla, tandè dicebat, *Fuit in visceribus pietas, in intellectu claritas, in affectu bonitas, in mente sanctitas, in corde charitas*. Ex his igitur patet fuisse in eo mētis & corporis puritatem, dignam ac propriam sedem diuinæ, & celestis sapientiæ.

Iam ad primam diximus supra multos suis rationibus falli, sicque deceptos recedere à vera sententia D. Thomae, non tamen ideo sententiam D. Thomae esse vel à veritate, vel à ratione alienam.

21.
Sententia D. Thomae de actibus remissis.

Ad secundam respondetur esse viros doctos, qui ita facile decernant sententiam illam D. Thomae, quæ docet actibus remissis non dari statim augmentum gratiæ, quàm præmiū, nisi solū actibus magis intensis, quàm fuerunt omnes præcedentes hæc in qua sententia illis videri cõtra doctrinam Conc. Trid. sess. 6. c. illo 16. & canonibus obiectis. Sed, nos suo loco de-

ferimus primò illam sententiam D. Thomae esse etiã ferè omnium aliorum Theologorum, præter vnum aut alterum huius temporis, qui suis rationibus conuicti non solū D. Thomae, sed & omnium antiquorum Theologorum vnanimi sententiæ cõtradicunt. Secundo ibi etiam ostendimus nullam esse inter D. Thomam, & Concil. Trid. vel apparentem contradictionem. Nihil enim decernit Concilium, quod non eisdem verbis doceat D. Thomas, scilicet, omnem actum hominis iusti, factum ex gratia & charitate, & influxu Christi, esse meritorium gloriæ, & augmentum gratiæ. Hoc idè expressis verbis docet D. Thomas. t. 1. 2. q. 114. ar. 8. tum 2. 2. q. 23. ar. 6. An autem omni tali actui meritorio detur statim augmentum gratiæ, non definit Concilium, imò ibi etiã probauimus ex eius doctrina colligi oppositum, & docet etiã D. Thomas non dari actibus nisi intensioribus, & cum eo cõsentiant omnes ferè antiqui Theologi, Alexand. Albert. Magn. Scot. Durand. Altiusdorus, & quotquot ferè antiqui scriptores huius temporis, qui rem non profundè satis penetrarunt: & suo loco rationibus certis Doctoris Sancti sententiã addicimus, sicut & alias, quæ eodem iure ac lege & reijciuntur, & impugnantur.

22.
De reuiviscencia meritorum.

Ad tertium latè etiam suo loco diximus illam nouam sententiã de reuiviscencia omnium meritorum, & totius amissæ gratiæ à paucis recentioribus, cõtra plures antiquioresque Theologos, nimia ostentatione, & contentione defendi, quasi præscripta sit in Tridèno ex Apostolo. Sed in hac re doctrina illa D. Thomae, & aliorum ferè omnium neque latè vngue contradicit sacro Concilio. Neque priuata opiniones, & coniecturæ debent tam sancto, & graui Concilij testimonio leuiter arrogate pertinaciter communi, & quæ vera non sunt, etiã vt de fide stabiliti, & quasi à Concilio decreta audacter dicantur, & gloriose confirmari. Vocabatur olim, *Masonica dicitaria*. Nobis & fuit, & est constans ac firma D. Thomae sententia, merita per peccatum mortificata non reuiviscunt ad gloriã essentialè, nisi iuxta gradum gratiæ, in quo quis per poenitentiam resurgit. Resurgit verò in eo gradu, quem exigit presens dispositio, & non ultra. Et hæc est plurius, & grauior, & antiquorum Theologorum cõsentio, vt diximus suo loco, & aliquando palam omnium examini proponemus.

B 2 D V B L

DVBITATIO IIII.

An dignitas doctrinae Diui Thomae recte astruatur ex eius modestia, ac disciplina?

Commendatio disciplinae, & modestia.

1. Dubium non est id quod initio dubitationis precedētis dicere cepim⁹, mentē ad veritatis agnitionē præclare affici, ac disponi virtute modestiē, & disciplinæ, qua nempe docilis redditur, facilis, ac subdita magisterio aliorū, ne sibi sit nimis fidēs, & prudens. Et hæc virtus maximā, in literis præsertim diuinis commendatur ad obtinendā sapientiā, & felices dicūtur qui habent, infelices ac miseri qui deserunt disciplinā. Iob. c. 17. Cor eorū longē fecisti à disciplina, propterea non exaltabuntur. Ps. 2. Apprehendite disciplinā, ne quando irascatur Dñs. Psal. 49. Odisti disciplinam, & proiecasti sermones meos retrorsum. Prou. 1. Exorsam habuerūt disciplinā. Et c. 13. Egestas & ignominia ei qui deserit disciplinam. Sap. 1. Spiritus Sctus disciplinæ effugiet fictum. Et cap. 3. Disciplinam qui abiicit infelix est.

2. Multa verò bonā promittūtur sequētib⁹ disciplinā. Ps. 118. Bonitatem, & disciplinā, & scientiā doce me. Ps. 117. Disciplinā tuā correxit me in finē. Prou. 3. Disciplinam Dñi fili mi ne abiciās. Et c. 4. Audire filij disciplinā patris, & attendere vñ scilicet prudentiam. c. 8. 10. 12. & 19. dicitur, Via vitæ, & initium bonorū, ac sapientiæ. c. 12. Qui diligit disciplinā, diligit scientiā, qui autem odit increpationes insipiens est. Sap. 8. Sapiētia est doctrinæ disciplinæ Dei. Et Iacob 3. Quæ desursum est sapiētia, primū quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens. Quæ ferē omnia ad modestiam pertinent, & disciplinam, de qua loquimur.

3. Si quæras quid sit ista disciplina? D. Augul. to. 9. de duodecim abusorū gradibus, gradu 11. Est morū ordinata correctio, & maiorū præcedentū regulā observatio. De qua Paul. ad Hebr. 12. In disciplina perseuerate, tanquā filij vobis se offerret Deus. De hac disciplina, quæ ad morū correctionē ac moderationē pertinet, loquitur ferē semper Scriptura, & Augul. loco citato, & SS. Patres, dñ de disciplina Ecclesiastica dicūt. Nos modò presertim loquimur de disciplina, pro temperata quadā intellectu correctiōne, ac modestia, qua se continet, ac temperat, ne nimis sibi fidat, suorūq; se sui, ac ingenio. De qua

videtur loqui Paul. 2. ad Tim. 2. c. Stultas autem, & sine disciplina quæstiones deuota, sciens quia generant lites; seruū autem Dñi nō oportet litigare, sed mansuetū esse ad omnes, docibilem, patientem, cū modestia corripit eos qui resistūt veritati, vbi noster Angelicus Doctor notat stultas quæstiones dici, quæ cōtradiciunt sapiētia, has verò dici sine disciplina, quæ vel clamoræ sunt, & sine modestia, vel quæ vertūt in dubiū, quod tota tenet Ecclesia, & quæ nō ducunt ad veritatē, quæ est finis quæstionū, sed ad lites, vt dicitur etiā Iob. c. 34. Iob autē stultē locutus est, & verba eius non sonant disciplinā, seruū autem Dñi nō decēt lites, vt de Episcopo dicit Apostolus 1. ad Timoth. 3. Non litigiosum, sed oportet mansuetū esse ad omnes, quia Dñs docēbit mites vñs suas. Ps. 24. Ratio est, quia mansuetudo est virtus iram cōpescens, quæ rationis lumen perturbat, & impedit iudicium veritatis.

4. Decet etiā seruū Dñi docibilem esse, id est à quouis corrigi, sapiētiā cœlestē esse pacificā, modestam, suadibilem. Scio Caiet. loco citato 2. ad Tim. 2. particulā illā, Docibilem, sumere actiue vt significet potentē ad docendū; ita etiā Claudius ibi, Docilis, id est, paratus ad docendū. Chrysost. etiā legit Doctorem, eorū nempe, qui discere cupiunt. Theophyl. Facile in eos qui instrui volūt, Hieronym. Docentem patienter. Sed esto ita sit, hoc etiā nō est sine docilitate ac facilitate, passiuā scilicet, vt disputatio sit sine contentione, ac rixa, & pugna verborū, pro solius veritatis inuestigatione.

5. Et hæc disciplinæ virtus in intellectu est maxime necessaria ad frænantam eius in suo sensu. Nam sicut carnis voluptatem ac luxū parturit, & voluntas libertatem, ac sui amorem, ita etiā intellectus suum in omnibus iudicium, ac sententiā. Et sicut caro fræno in diget temperantiā, & castitatis, & voluntas obedientiā, ita & intellectus disciplinæ ac sobrietatis, iuxta id Apostoli ad Rom. 12. Non plus sapere quā oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Et 2. ad Timoth. 1. cap. illud, Non enim dedit nobis spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis, de sobrietate in doctrinā, & scientiā explicant interpretes, vt Caietanus ibi notat, quæ hanc sobrietatem intellectus, quam primo capite proposuerat, respexisse. postea cap. 2. dicit Timotheo præcipit, vt stultas, & sine

6. & sine disciplina quæstiones deuotet. Hanc virtutē disciplinæ maxime necessariam esse ad acquirendam veritatē ac sapiētiā passim docet Sapiens, eo quod reddat hominē facilem, ac docilem, vt acquiescat veritati. Sicut enim qui sibi nimis fidēt, facile in errores cadunt, & putantes se esse sapientes stulti fiunt, ad Roman. c. 1. & ex errore intellectus ruunt in vitia; nam qui euitat discere incidet in mala, Prouerb. 17. vnde Ezech. 28. Cherub elatus in sapiētia sua, & decore proiectus fuit ab altitudine throni sui. E contra verò Ecclesiastici 8. cap. Qui presbyteros sapientes modestē audit, ab ipso discit sapiētiā, & doctrinam intellectus. Et Prouerb. 1. Audiens sapiens sapientior erit. Et Ecclesiastici 39. Sapiētiā omnium antiquorum exquiret sapiens, & in Prophetis vacabit, narrationem virorum nominatorum conseruabit.

7. Ipse etiam Dominus Iesus hanc virtutem præclare nobis commendauit, nam et si vt Deus erat æterna Patris sapiētia, & in se, etiam vt homo erat, habens thesauros sapiētiæ & scientiæ absconditos, fatebatur tamē, se quæcūq; sciebat, à Patre & accepisse, & didicisse, & audiuisse, & suam doctrinam non esse suā, sed eius qui miserat illū; & ea se loqui, quæ eum docuerat Pater. Sed & ab hominibus audire, & discere voluit, Luc. 2. Inuenerunt eum parentes eius in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Et ibidem dicitur profecisse ætate, & sapiētia; nempe quatenus etiam à parentibus, & cæteris hominibus multa didicit scientia acquisita.

8. Sic idem humilitatis Magister voluit etiā Apostolos suos, ac discipulos, licet à se diuinitus edoctos, hac tamen virtute disciplinæ, ac modestiæ esse conspicuos. Paulus Euangelū à Domino cœli tuis acceptum cū Apostolis contulit: Petrus, licet Ecclesiæ caput, & prim⁹ Christi vicarius, à Paulo tamen monitus, ac reprehensus, nō ægrè id, sed miti ac modesto animo tulit. Eadē fuit semper sanctorum omnium modestia, disciplina, ac sobrietas, vt maiorum & reciperent, & obseruarent doctrinā, & vni aliorum se profiterentur discipulos, eosq; vt Magistros colerent, ac venerarentur. Quæ eandem ipsi postea mercedē Dei prouidentia receperūt, vt à posteris velut Patres ac Magistri suspicerentur. Tantæ laudis hæc disciplinæ virtus semper om

nibus fuit, vt de duobus illis Ecclesiæ Græcæ luminibus, Gregorio Nazianzeno, atque Basilio, magni encomij loco referatur, Scripturam sacrā eos non suo sensu, sed iuxta Patrū sententiam fuisse interpretatos. Ideo & ipsi post ab alijs tati sunt habiti, vt humilis Basilius Magni cognomine sit decoratus, & docilis Gregorius Theologi illustri ac præclaro titulo sit insignitus.

9. Aug. epist. 56. ad Dioscor. Non aliā ad capessendam, & obtinendā veritatē, & scientiā Sapiētiā, viā munias, quā quæ munita est ab eo, qui gressum nostrorum, tanquā Deus vider infirmitatem. Est autem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas; & quoties interrogares, hoc idem dicerem. Itaque sicut Demosthenes in eloquentia primas, secundas, tertias dedit. Ita ego in Christi sapiētia, primas, secundas, tertias dabo humilitati, quā Dominus noster vt doceret, humiliatus est. Idem August. 2. de Doct. Christ. cap. 41. Scripturæ studio so commendat maxime illud Apostoli, Scientia inflat, charitas edificat. Illudque Christi, Discite à me quia mitis sum, & humilis corde; vt in humili charitate fundati & radicati, possimus comprehendere, &c. Cardinalis Hosius præses in Conc. Trident. Andream Duodecim Episcopū Tirmesem, Legatū Hūgarici cleri, virū eloquentia omnibus mirabilē, ipse suspectū habuit futurē à fide apostasiæ, ob solam hominis superbiam, ac iudicij tenacitatem. Et certē ita euenit, nam ad Caluini hæresim apostata fuit.

10. His ita iactis, certissimum cuius esse potest D. Thomæ Theologiæ, & Philosophiæ dignissimā esse quā omnes recipiamus, colamus, veneremur. Nempe quia hæc virtus modestiæ ac disciplinæ elucet maxime in vniuersa eius doctrina. Nā in Logica, Philosophiā, ac Metaphysica, Ethica, ac Politica, semper in ijs, quæ fidei nō repugnat, vnū secutus fuit Magistru Aristotelem. In Theologia verò omniū sanctorū Patrū, præsertim Augustini, indiscutiēdis, & asserendis fidei quæstionibus perspicacissimi, perpetuā ferē, & quæ fuit, & tenuit sententiā. Ea etiā fuit modestia, ac temperantia in sensu, ac verbis, vt nō solū vñ sanctorū Patrū audaciū notasse in suis scriptis non inueniatur, sed neq; errantium hæreticorū acrius vnquā vel carpat, vel oppugnet ignorantia. Semper suavis est Angelicus Doctor, semper lenis, semper

In prologum quæstio vnica

modestus, vt veritatem ratione, & æquitate, non verborum acrimonijs, licentius, insolentiusvè tractet, ac tueatur. Vt præceptum Pauli supra relatum ex 2. ad Tim. 2. c. semper ante oculos tenuisse videatur, *Seruum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati.* Et ad Titum 3. *Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita, sunt enim inutiles, & vanæ.* Et 2. ad Tim. 2. *Noli contendere verbis, ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionem audientium.* Et 1. ad Tim. 6. cap. de hæreticis, & alijs, qui contradicunt veritati, sic censet Apostolus, *Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei, quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est, & nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum: ex quibus oriuntur inuidia, contentiones, blasphemia, suspiciones mala, consiliatationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati sunt, &c.*

11. Mira sunt quæ diuinus ille Nazianzenus suauissimè, ac copiosè, vt solet de hac modestia ac disciplina, oratione de moderatione in disputatione seruanda, coagmetat. Dicit, *Ingenia quædam esse magna, sed feruentia, & tumultus excitantia, quod cum generositate audaciam habeant, ac temeritatem. Generosi animi magnam ad virtutem momentum afferunt, sed si ratione deserantur, non minus momenti ad vitium. Equus acris, & generose nature, utilis valde est in bello, in acie, in ludicro cursu, sed non habet egregium usum, nisi freno sit institutus, & accurata exercitatione curatus. Ita neque sine ratione acrimonia, & scientia præceps, & effrenata. Inutilis quidem, iners, ac supina segnities, sed inutilis etiã stulta acrimonia. Modesti ergo, & compositi esse curemus. Præclarum est, & amplum de Deo verba facere, præclarior est se Deo purum exhibere. Illustre Doctorem esse, sed discere periculo vacat. Magna maris lucra, sed pe-*

Modestia in rifulosa, & incerta. In eo verò maximè docedo præ Nazianzenus laudat humilitatem, non fertim diuina.

bus, ac tota corporis maceratione, humilitatem præferunt, in diuinis tamen eloquijs ac disputationibus Principatum ac tyrannidè turpiter sibi arrogant, nec cuiquam fascès submittunt, super omnes supercillium attollunt, vbi tamen humilitas & gloriam habet, & securitatem.

12. Hæc & plura similia habet ibi Nazianzenus, quibus certè non ad silentium & ignauiam hortatur, sed à pertinaci contentione cohibet, & ad modestiam prouocat; non sapientiam, non eruditionem aspernatur, sed vitari vult excessum, & nimiam, & inexplabilem gloriæ cupiditatem. Et si extrema vitia fugere non licet, & mediocritatem inter vtrūque assequi, eo casu, inquit Sanctus Doctor, ignauus esse malum, quàm curiosus, & nimis timidus, quàm nimis audax, ac temerarius. Sic loquuntur sancti diuino spiritu afflati. Omnes vnanimi consensione asserunt; sapientiam cœlestis datam humilem esse, modestam, facile; non contentiosam, non litigiosam, non arrogantem.

13. Hac igitur cœlesti atque Angelica modestia, ac disciplina perfusa est tota nostri Angelici Doctoris Theologia, & Philosophia. Præ modestia, ac humilitate, dum erat auditor, tantò fuit silentio, tamque loquendi parcus, tam procul ab omni ingenij ostentatione, gloriæ vè cupiditate, vt reliquis suis condiscipulis hebes, & tardus putaretur, ideoque bos mutus diceretur. Vt refert Magist. Ferdin. Castill. lib. 3. cap. 13. Iam verò, quando Parisijs, ex obedientia superiorum, gradu Doctoris fuit decorandus, præ animi submissione, sui que contemptione, ita eam dignitatis & honoris occasionem ægrè tulit, vt corde anxius ad vsitatum sibi orationis solatium accurreret, vimque lacrymarum profundens Dominum suppliciter exoraret, vt se ab ea molestia atque angore eruere dignaretur. Lacrymosus somno fuit correptus, eique dormienti senex venerabilis, aspectu grauis apparuit, causamque ab eo luctus & anxietatis quæsiuit. Respondit beatus, & humilis Thomas, lugere se, quòd indignum, & nondum promeritum superiores ad gradum Doctoris suscipiendum adigerent. Senex tunc eum placidè & affatus, & consolatus est nihil sibi esse metuendum, cum non sua voluntate, aut ambitione honorem illum contenderet, sed superiorum illi iussu ac obe-

obedientia, ad Dei gloriam & comunem Ecclesiæ vtilitatem deferretur. Animosè ergo postridie eum accipere hortatus est, atque initium præuixæ disputationis facere illis verbis Ps. 103. *Rigans mōtes de superioribus suis, de fructu operum tuorum satiabitur terra.* His igitur cœlestibus monitis confirmatus omni metu, ac luctu excusso, ad suam actionem, & gradum alacer venit, illisq; verbis quasi themate principium fecit, & orationem habuit ita copiosam, sapientem, ac grauem, vt toti scholæ, Doctorumque Senatui, & iucundissima, & mirabilis videretur.

14. Fuerunt autem illa verba, non solum felix initium illius disputationis, sed quasi diuinatio, ac cœlestis præsentio, & veluti præfragitio, ac gloriosa prædictio lætorum atque vberum fructuum, quos ex mirabili noui huius Doctoris sapientia vniuersa Dei Ecclesia erat perceptura, quasi ex cœlesti pluuia, qua omnes suorum scholarum hortos irrigaret, & copiosissimos ingeniorum ac sapientiæ futurus meteret ac reconderet. Neque hæc spes eam frustrata est; non vana expectatio fuit, prouentus quotidie habet certos, ac copiosos.

15. Tandem vt de hac S. Doctoris modestia sermonem finiamus, quæ fuit in eo aliarum etiam dignitatum, & honorum sibi delatorum fuga, atque repulsa? Sicut enim sacculo dediti, cupidè & ambitiosè, hanc honorum gloriam ambiunt, ita eam ille studiosissimè, & constantissimè repulit, & vitauit; sola interna conscientie gloria abundè contentus, quæ affinem habet mundi contemptionem, omniumque temporalium honorum despicientiam. Et hanc admirabilem animi demissionem in sacro Doctore miratur, summisq; laudibus extollit Ioan. XXII. in bulla canonizationis, vt refert M. Castil. *Cum tantus (inquit) esset ingenio, literis, doctrina, atque sapientia, ea tamen erat animi modestia, & demissione, vt nulla vnquam in eo visa sit ingenij ostentatio, nulla in verbis, aut in factis insolentia, aut iactantia, imò sepe ab alijs inter disputandum, gestibus, verbis, clamoribus lacepsitus, ipse tamen pacatus, leuis, modestus, sui que conficius, mitis, atque suavis permanebat, quia se ipsum sua inopia demittebat, in alijs Dei dona cogitabat, & reuerentur. Et nihil in eo toto sue vitæ decursu ita enituit, quæ in tanta honoris, & gloriæ dignitate, tam rara ac mira omnis honoris, & gloriæ, & humanarum opinionum alta quædam & gloriosa despectio.*

Igitur ex his patet quam laudem & honorem mereatur eius doctrina ex parte maximæ modestiæ, & disciplinæ.

DVBITATIO V.

An dignitas doctrine Diui Thomæ euincatur ex orationis assiduitate, & cum Deo familiaritate.

1. Nihil certius, vel sæpius repetitum inuenias vel in Scriptura sacra, Oratione in vel in Patrum scriptis, quæ intellectum illustratur oratione, ac familiaritate cum Deo illustrari maximè, optimeque affici ad omnem veritatem melius percipiendam, ac penetrandam. Et hoc erat tertium, quod dubitatione tertia, ad sapientiam acquirendam valde necessarium dicebamus, & testimonio eiusdem Angelici Doctoris confirmabamus. Narrat Scriptura Moysen in omni ambiguitate ad Dominum in sanctuario consulendum ingredi solitum, ab eoque edoctum omnia rectè administrasse, ac feliciter peregrisse. Sic omnes sancti, & pij à Deo petierunt & obtinuerunt suarum voluntatum, ac operum exactam absolutionem, quia ipse est, vt ait Apostolus, qui dat & velle, & perficere pro bona sua voluntate. Licet enim omnibus rebus creatis, præsertim intellectualibus creaturis, Angelis, & hominibus, vim ac potentias indiderit, quibus suas actiones exequatur, & opera perficiant, sibi tamen, tanquam primæ, ac supremæ causæ, necessariò reseruat primam ac principem ad omnia virtutem, sine qua reliquæ omnes causæ nihil possint, vt ipse Dominus testatur Ioan. c. 15. *Sine me nihil potestis facere: vult igitur Dominus, idque nobis valde expedit, persuasum esse hominibus, & Angelis, tanquam ratione vtentibus, & intellectu, se in omni bona voluntate, & actione à Deo præsertim pendere, vt nemo dicere audeat, Manus nostra hæc, & non Dominus fecit hæc omnia.* Et vt ait Paulus ad Roman. 3. *Omne os obstruatur, & omnis mundus subditus fiat Deo.* Et primæ ad Corinth. cap. 1. 2. & 10. *Qui gloriatur in Domino gloriatur.*

2. Et ratio est, quia Deus Lux est vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ioan. 1. c. Ideo toties Sapientia clamat inuitans vt qui discere volunt ad se veniant. Prouerb. 8. *O viri ad vos clamito,*

SEXTA DVBITATIO.

An doctrina Diui Thomae dignitatem habeat ex methodo & styli proprietate?

HAEC duo sunt intimè & plurimū ad dignitatem doctrinae pertinentia, quibus facilius & melius veritas & percipitur, & docetur; methodo enim & ordine dispositae veritates praclare & se ipsas illustrant, & auditoris intellectum. Proprietas etiam styli non mediocriter & rerum, & doctrinae veritatem; & si quae sunt recondita, declarat ac manifestat. Hinc Cicero saepe styllum vocat optimum dicendi effectorem ac magistrum, aliam perfectorem & artificem. Stylus autem dicitur ipsa ratio dictionis, seu scriptionis, Graece φρασσις, quod Latine est dictio. Possent autem hoc loco alicui videri phrasim, seu dictionem & styli rationem in doctrina Diui Thomae esse minus suauem, minusve politam, saepe etiam alienam ac barbaram. De metho Jo etiam sua potest esse difficultas, siquidem non omnino videtur esse eadem, quam ipse cum Magistro & alijs Theologis seruauit in quatuor libris sententiarum.

Primò tamen certum est methodum traditam à Diuo Thoma esse omnium optimam, hanc praesertim, quam seruauit in summa Theologiae, & ferè est eadem, quam tradidit Magister, & eum secuti Theologi in quatuor libris sententiarum. Et hanc rationem methodi promittit ipse Doctor Angelicus in hoc prologo, quam exigit ordo disciplinae, & vtilitas auditorum. Et certè series ipsa quaestionum & articulorum, & rerum optimam esse methodi rationem manifestò probat experimento. Neque vlla est ratio, ob quam in hoc possit dubitari. Aliqui tamen exposito rum in re tanta, quasi corrigere videntur, atque immutare ordinem à sancto Doctore traditum, suamque ipsi certè minus consideratè, & disponere, & tradere methodum, transpositis quaestionibus, vel articulis Diui Thomae, ordine saepe diuerso. Quae certè non leuis esset iniuria erga tantum Doctorem, nisi si bona fides eos excusaret.

Ratio verò methodi totius summae haec est. Primò agit de Deo, quasi de primo

I. Methodi vtilitas, & proprietates styli.

2. Methodus D. Thomae optima.

3.

6. Iam ad nostrum Angelicum Doctorem hanc accommodemus. Saepè adhuc ipse viuens confessus est, se oratione potius quam studio humano obtinuisse, & multorum Scripturae locorum, & magnarum difficultatum intelligentiam, vt aliquando etiam eum docturi caelitus venerint diui Apostoli Petrus & Paulus, vt ex Antonino & alijs refert P. M. Ferdinand. Castill. lib. 3. historiae capite 25. & beatos hos Apostolos cum eo colloquentes audiuit socius sancti Doctoris F. Reginaldus, & eum adiurauit, vt Dei amore sibi reuelaret, quinam essent qui cum eo fuerant colloquuti. Et tandem sub sigillo secreti ei exposuit, illos fuisse patronos suos diuos Apostolos, Ecclesiae principes, eosque venisse, vt locum difficilem Isaiae, pro cuius intelligentia Deum enixius orauerat, sibi explanarent.

7. Et de assiduitate orationis Doctoris sancti, & quam multa eius vsu confecerit, tractat praedictus M. Ferdinandus duobus illis capitibus 24. & 25. & Ioannes XXII. Pontifex Romanus in bulla canonizationis eius dicit, *Omnio opera eius perfecta esse, & non sine speciali infusione Spiritus Sancti, nimirum quia dum studio vacabat, simul mentem ad Deum erigebat, & se & sua omnia Domino Deo consecrabat.* Hoc videri potest in bulla, quam vulgari sermone refert idem M. Ferdinand. lib. 3. cap. 34. ipse etiam Doctor sanctus opusc. illo 68. quae est epistola exhortatoria de idoneo modo acquirendi scientiam, seu studendi, de qua tamen aliquatulum dubitò ratione styli, an sit ipsius; quicumque; tamen sit author, optimè consulit inter alia, *Orationi vacare non desinas, cellam frequenter diligas, si vis in cellam vinariam introduci.* Et certè quam assiduus in oratione fuit, quam cum Deo familiaris, ex vitae eius historia facile patet. In omnibus suis negotijs, ambiguitatibus, anxietatibus, Deum confidenter, vt filius patrem, & animosè consulebat; praesertim verò quaestionum ac difficultatum & expectabat, & exorabat solutionem, atque exactam intelligentiam. Neque mirum, si Doctore Spiritu Sancto tantum Doctor euasit, tanquid; facilem, grauem, atque securam tradidit doctrinam ad totius Ecclesiae vtilitatem.

De oratione D. Thomae. Ioan. XXII

A. Casianum hortatio.

Latinis, Nazianzeno, Basilio, Chrysostomo, Hieronymo, Ambrosio, Gregorio, & reliquis omnibus.

Ad hoc orationis studium hortatur disertus Casian. collatione illa 14. Abbatias Nesterotis, quae est de spiritali scientia, praesertim c. 10. *Continua lectio, & meditatio Scripturae sanctae imbuat mentem tuam, & quasi in sui similitudinem format, arcam ex eo quodammodo faciens testamini, habentem duas tabulas lapideas, id est duplicis instrumenti perpetuam firmitatem; vnam etià auream, id est memoriã puram, atque sincerã, quae reconditã in se mœna perpetua tenacitate conseruet, spirituum sensuum, & Angelici panis perennè, caelestemque dulcedinem, & virgam Aarõ, id est veri Pontificis nostri salutare vexillum, immortalis memoriae semper viriditate frondescentis.* Haec & multa alia similia pulchrè eloquitur Casianus. Infrã verò fructum aperit, quem ex Scripturae meditatione capiamus. *Meditationis Scripturae iugitas duplicem cõferet fructũ. Primum, vt interim nullis noxiarum cognitionum laqueis captiuectur. Secundum, vt quae antea intelligere non quieimus, nocturna praecipue meditatione taciti reuoluentes claris intueamur, & eorum nobis quiescentibus intelligentia reueletur.*

5. Diadochus idem docet.

Consentit sanctus Diadochus Episcopus in libello de perfectione spiritali, saepè cap. 7. egregiam dicit sententiam, *Nihil egentius illa mente, quae de Deo extra Deum Philosophatur.* Et cap. 8. docet, *Mediocre illuminationem diuinam Varij luisse aptam ac necessariam ad loquendum de Deo, quia inopia affert ignorantiam, copia gradus. verò diuini luminis non sinit loqui, quia anima, charitate velut ebria, expetit per silentium contemplatione gloriae Dei perfrui. Mediocris illuminatio formam quandã sermonis gloriosi praebet. Et qui docet, primus fructũ scientiae gustare debet per charitatẽ; laborantem enim agricolam (inquit) primũ oportet de fructibus percipere.* Et cap. 9. praclaris hisce verbis, *Cognitionem quidẽ oratio affert, & quies multa in vacuitate perfecta sollicitudinis. Sapientiã verò exercitatio sacrarũ Scripturarũ nõ ambitiosa, & in primis gratia largietis Dei.* c. 37. docet ali quando etiã visa per somniũ esse à Deo, licet c. 38. optimè aduertat nullũ esse periculũ, neque displicere Deo, licet nullalia admittamus. Saepè etiam alibi habet de necessitate orationis ad exoranda à Deo ea, quae volumus, aut desideramus.

Visa per somnum à Deo, possunt non admitti.

Iam

clamito, intelligite paruuli astutiã, &c. Et intrã, *Nunc ego filij audite me. Beati qui custodiunt vias meas. Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eã. Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei: qui me inuenerit inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino.* Eccles. 24. c. *Ego mater pulchra dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctae spei. In me gratia omnis vitae & veritatis. In me omnis spes vita & virtutis. Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini.* Talia sunt multa passim in Scriptura, praesertim in Prouerbijs, & Ecclesiastico.

3. Ideò sancti & pij viri Deum orãt, ab eoque vt discipuli exposcunt, & discunt agnitionem veritatis. Et licet quis Magistros habeat alioqui eruditione praestantes & ipse auditor ingenio polleat, atque studio, nõ ita facillè rerum veritates attingit, atque dum Deum consulit in hoc orationis sanctuario, ab eoque lumen petit, & intelligentiam. Vbi subitò solet Deus vt Pater luminum, & lux vera mẽtem illustrare, & veritatem à se exorãtam aperire, vt possit mens sic illustrata dicere cum celebri illa femina, matre mirabili, ac forti septem fratrum Machab. 7. *Nescio qualiter in vtero meo apparuistis, sic enim nescientibus nobis solent in vtero mentis conceptus veritatum subitò apparere, formante eos mundi creatore.* Magnus Augustinus egregiè hanc saepè repetit veritatem lib. 4. doctrin. Christian. cap. 15. formans oratorem Ecclesiasticum, qui alios & docere, & delectare, & flectere possit, dicit id praestare eum debere, *Vt intelligenter, & libenter, & obediẽter audiatur; id verò praestiturum, pietate magis orationum, quam oratorum facultate, vt prose, & auditoribus orando, sit prius orator, quam dictor, ad Deum leuet animã sitientem, vt eruãt quod biberit, vel, quod impleuerit, fundat.* Quomodo autem ipse hoc opere praestiterit, ex libris eius facillè constat, nempe quae à Deo accipiebat, ipse eruãt; quã frequens in orãdo Deum fuerit, ex varijs eius scriptis haud difficillè patet, praesertim ex soliloquijs, meditationibus, & alijs eius suauissimis operibus, quae omnia sapiunt dulcedinem internae suauitatis, ac familiaritatis cum Deo. Idem est iudicium de omnibus Patribus, tam Graecis, quã

Sancti Dei discipuli.

August. pulchra sententia.

Ordo summa D. Tho. prima partis methodus & quæstiones.

primo ac præcipuo obiecto Theologia, & de Deo primò communia tradit, ac faciliora, communia, inquam, toti Trinitati, & quæ Deo conueniunt ratione Deitatis, & vt vnus est. De his agit in prima parte, ab initio vsque ad quæstionem 26. Secundò de Deo vt trinus est, quod est mysterium difficillimum nostræ fidei, à quæst. 27. 1. part. vsq; ad 43. Postea disputat de Deo, vt primo principio rerum creatarum, vt autor est creationis, & distinctionis earum, à quæst. 44. vsque ad 49. Iam inde agit de creaturis in speciali, de earum substantijs, potentijs, affectionibus, & operationibus, & primò de creatura spiritali, scilicet de Angelis, à quæst. 50. vsque ad 64. Postea de creatura corporali in communi, & distinctione, & operibus sex dierum, à quæst. 65. vsque ad 74. statim de creatura corporali præcipua, scilicet de homine, quantum ad animæ essentiam, & potentias, & operationes, & vnionem ad corpus, à quæst. 75. vsque ad 90. Inde de productione primi hominis, & mulieris, quantum ad corpus, & de primo statu illorum, quantum ad conditionem intellectus, & voluntatis, & dominium super alias res creatas, & quantum ad conseruationem indiuidui, & speciei, & de conditione prolis generandæ, quoad corpus, & quoad iustitiam, & scientiã, & de loco hominis in paradiso, à quæst. 91. vsque ad 102. Postea agit de gubernatione rerum in communi, & de effectibus gubernationis in speciali; de immutatione creaturarum à Deo, de illuminatione angelorum, & de locutione, de ordinatione eorum secundum hierarchias, & ordines, de ordine malorum angelorum, & de præsentia angelorum super creaturam corporalem, de actione eorum in homines, & de missione ipsorum ad homines, & de custodia hominum; de impugnatione dæmonum, de actione corporalis creaturæ, de fato; de actione hominis, de traductione hominis quantum ad animam, & de propagatione hominis quantum ad corpus. De his omnibus agit à quæst. 103. vsque ad 119. quæst. vltima, vbi apparet mirabilis methodus totius primæ partis.

4. *Methodus & quæstiones primæ secundæ.*

In prima secundæ disputat de homine, vt imago Dei est per liberum arbitrium, & vt per ipsum tendit in finem

ultimum, nempe Deum per liberos actus suæ voluntatis bonos, nempe qui sunt actus virtutum. Ideo in hac parte disputat de vltimo fine hominis, qui est beatitudo, à quæst. 1. vsque ad 5. Deinde agit de voluntario, quod est fundamentum actuum humanorum, & de distinctione ac diuersitate horum actuum, & de bonitate ac malitia eorum, à quæst. 6. vsque ad 21. Hinc occasione actuum humanorum agit de passionibus animæ in communi, & sigillatim de singulis à quæst. 22. vsque ad 48. Postea de habitibus in genere, à quæst. 49. vsq; ad 54. & de specialibus habitibus virtutum primò in genere, & de distinctione virtutum intellectualium, & moralium, & Theologicarum inter se, & de duratione virtutum post hanc vitam, de habitibus etiam donorum, & de beatitudinibus ac fructibus Spiritus Sancti. De his omnibus agit à quæst. 55. vsque ad 70. Et de actibus & habitibus vitiorum, quæ virtutibus opponuntur, scilicet de vitijs & peccatis, & de eorum differentijs, subiectis & causis, à quæst. 71. vsq; ad quæstionem 89.

Tandem considerat de principio externo actuum humanorum, & quia de principio externo inclinante in malum, scilicet de tentatione dæmonum dixerat in 1. par. q. 111. hic solum agit de principio inclinante in bonum actum, scilicet de Deo, qui inclinatur per legem, vel per gratiam, ideo de legibus in communi, & de singulis priuatim agit, à q. 90. vsque ad 108. De gratia vero, à q. 109. vsque ad 114. Et sic finitur hæc prima pars secundæ partis, quæ prima secundæ dicitur.

In altera parte huius secundæ partis, quæ secundæ secundæ dicitur, eadē continuata methodo, omnium in speciali virtutum, ac vitiorum naturam, & ratione stradit ac illustrat: primò incipiens à Theologicis, Fide, Spe, & Charitate, de quibus, earumq; contrarijs vitijs, & donis ac præceptis annexis tractat à quæst. 1. vsque ad 46. Iam inde acturus de moralibus virtutibus sigillatim, prius agit de prudentia intellectuali & virtutibus ei annexis, de dono Spiritus Sancti illi congruo, & de vitijs oppositis, à quæst. 47. vsque ad 56. Hinc disputat de prima virtutum moralium, scilicet de iustitia, & prius de iure eius obiecto post iustitiam de singulis partibus

5. *Methodus & quæstiones secundæ.*

- 6.
- 7.
- 8.
- 9.

bus subiectis, commutatiua & distributiua, & vitijs oppositis, à quæst. 57. vsq; ad 79.

Illic agit de partibus iustitiæ, quas potestatiuas dicunt, id est, de virtutibus quæ non sunt propriæ iustitiæ species, ei tamen assimilantur, eoquod sint ad alterum; & primò de religione, quæ est ad Deum, & varijs eius actibus, internis & externis, deuotione, oratione, adoratione, oblationibus, primitijs, decimis, voto, iuramento, adiuratione, & de laude Dei: de vitijs etiam religioni oppositis, de superstitione, idololatria, diuinationibus, obseruantijs, de tentatione Dei, de periurio, de sacrilegio, de simonia. Quæ omnia tractat à quæst. 80. vsq; ad quæstionem 100.

Postea de virtutibus, quæ iustitiæ assimilantur erga homines, de pietate, de obseruantia, de dulcia, de obedientia & inobedientia, de gratitudine & ingratitude, & de vnicatione, de veritate, & de mendacio, de simulatione, & de hypocritia, de iactantia, de ironia, de amicitia, de adulatione, de litigio & prodigalitate, de epicheia & de dono, quod iustitiæ respondet, scilicet de pietate & de præceptis iustitiæ. De his agit à quæstione 101. vsq; ad 122.

Postea agit de altera virtute morali Cardinali, scilicet de fortitudine & vitijs ei oppositis, timore & intimitate, & audacia, & de virtutibus annexis, & vitijs eis oppositis, de magnanimitate, de præsumptione, ambitione, & inani gloria, & de pusillanimitate, de magnificentia & paruificentia, de patientia, de perseuerantia, de mollitie & pertinacia, de dono fortitudinis, & de præceptis fortitudinis: de his agit à quæst. 123. vsque ad quæstionem 140.

Tandem agit de vltima virtute Cardinali, scilicet de temperantia, & de vitijs ei oppositis, insensibilitate, & intemperantia; & de partibus temperantiæ annexis, & vitijs oppositis, de verecundia, de honestate, de abstinentia, & de eius actu, ieiunio, & de gula opposita; de castitate, quæ est pars subiectiua temperantiæ; & de virginitate, quæ est pars eximia castitatis, & de luxuria opposita castitati. Inde de partibus potestatiuis temperantiæ, & vitijs oppositis, de continentia & incontinentia, de elementia & mansuetudine, & de iracundia mansuetudini opposita, & de crudelitate

opposita clementiæ; de modestia in genere, & de humilitate eius parte, de superbia opposita, & occasione vitij superbiæ; agit de peccato primi hominis, & de pœna primi peccati, & de tentatione primorum parentum, de studiositate, & ei opposita curiositate, de modestia in exterioribus actionibus, vt de ludo, & in exteriori apparatu, & de præceptis temperantiæ: de his agit à quæst. 141. vsq; ad quæstionem 170.

Vltimo loco agit de quibusdam virtutibus & actionibus, quæ non omnibus hominibus conueniunt, sed diuisim diuersis, vel secundum diuersas gratias gratis datas, vel secundum diuersas vitas, & operationes, aut iuxta diuersa officia & status; ideo agit de prophetia & raptu, de dono linguarum, de mirone sapientiæ & scientiæ, de gratia miraculorum: de diuisione vitæ in actiuam & contemplatiuam, & de singulis earum, & comparatione earum inuicem: de officijs hominum, & diuisione statuum in genere, de statu perfectionis in communi, de statu Episcoporum, de statu religionis, de differentijs religionum, & de ingressu religionis. Quæ omnia absoluit à quæst. 171. vsq; ad quæstionem 189. & sic finitur secunda secundæ.

In tertia etiam parte, quæ est vltima totius summæ, & negotij Theologici, eandem seruat methodum: nam quia in secunda parte egerat de vltimo fine humane vitæ, & de virtutibus ac vitijs, quibus vel eum consequimur, vel ab eo obtinendo impedimur: in tertia parte agit primò de Domino Iesu Christo Salvatore, quia & verbo & exemplo viam veritatis demonstrauit, per quam ad beatitudinem immortalis vitæ resurgendo peruenire possumus. Agit ergo primò de ipso Salvatore, & de eius incarnatione, vita, passione, resurrectione, & reliquis mysterijs. Secundò de Sacramentis ab ipso institutis, quibus salutem consequimur; & hanc partem non absoluit morte immatura nobis præreptus.

Tertiò & vltimò proposuerat se acturum de fine immortalis vitæ, ad quam per Christum resurgendo perueniunt sancti, & de æterna pœna ac damnatione malorum, & prius acturus erat de generali corporum resurrectione, & de die iudicij, & de præcedentibus iudicium, vt de igne cõflagrationis, & locis

10.
11 *Methodus & quæstiones tertiæ partis.*
12.

ac receptaculis animarum in altero seculo, de quibus ipse cū Magistro & Theologis disputauerat in 4. lib. sentent. In summa verò totum hoc intactum reliquit, cum neque illud secundum, quod de Sacramentis inchoauerat, perficere potuerit.

13. *Optima methodi ratio*
 Constat igitur ex his egregia ac diuina methodus, qua Doctor Angelicus suam tradidit Theologiam, vt nihil melius vel desiderari, vel cogitari posse videatur, neque à commentatore villo debeat hæc ratio methodi tanti Doctoris, vel paululum immutari. Est enim tota sacri Doctoris doctrina tali ordine atq; methodo connexa, & quasi contexta, vt quomodolibet eam immutare velis, aliam instituere & machinari videaris Theologiam, si non re atque sententia, saltem dispositione & structura, quæ maxima ac pulcherrima pars est in quauis arte & scientia rectè tradita & perfecta.

14. *De phrasi & stylo D. Thom.*
 Iam ad secundam dubitationis partem veniamus, scilicet de phrasi & stylo huius doctrinæ. Certè potest alicui impolita videri, & minus elaborata dictio & phrasi Diui Thomæ. Sed dubitari non potest aptissimam esse, & valde congruentem materiæ, & modo disputandi, ne scilicet nimius ornatus grauitati rerum ac maiestati, imò & fortè veritati non nihil detraxisse videretur. Sunt enim adiuuenta verba propter res & earum cognitionem, non è contra res propter verba. Et in Theologicis ac Philosophicis, non tam suauitas & ornatus, quàm veritas ac proprietates dictionis æstimari debet, vt præclare docuit Augustinus lib. 4. de doct. Christ. cap. 9. *Non curante* (inquit) *illo qui docet quanta eloquentia doceat, sed quanta euidètia.* Et statim cap. 10. *Cuius euidentia diligens appetitus aliquando negligit verba cultiora, nec curat quid bene sonet, sed quid bene indicet.* Vnde quidam de hoc genere locutionis dixit esse in ea quandam diligentem negligentiam. Ita tamen detrahit ornatum, vt sordes non contrahat, obsum proos, vt *Aphræ aures possint distinguere. Quid enim prodest integritas locutionis, quam non sequitur intellectus audientis, cum non loquamur nisi vt intelligamur. Qui ergo docet, vitabit omnia verba quæ non docent; si possint, eligantur alia integra; si non sint, vel non occurrant, vtamur etiam minus integris, dum res integrè discatur. Et hoc non*

August. de phrasi.

solum cum vno vel pluribus, sed multò magis in populis, vbi omnes tacent, vt audiantur vnus, vbi requirere non intellecta, nec moris est, nec decoris; vnde maximè debet tacenti subuenire cura dicentis. Solet motu suo auida multitudo significare vtrum intellexerit, quod donec significet versandū est, quod agitur multimoa varietate dicendi, quod non potest qui preparata, & ad verbum memoriter retenta pronunciat; mox autem sermo finiendus. Sicut enim gratus est qui cognoscenda enubilat, sic onerosus qui cognita inculcat; licet delectandi gratia etiam nota dicuntur, vbi non ipsa, sed modus quo dicuntur, attenditur. Optimus ergo modus dicendi is est, quo fit, vt qui audit, verum audiat, & quod audit intelligat, neque diutiùs laborandum est, nisi forè vt in corde figatur. Quod ita modestè faciendum est, vt non perueniatur ad tædium. Hæc omnia ibi Augustinus suo digna ingenio, & huic loco sunt valde accommodata.

15. *Styli ratio optima.*
 Ex quibus ea elici videtur optima styli ratio, vt neque sit nimius ornatus in docendo, ne scilicet suauitas potius dictionis, quàm rerum veritas quæri videatur; neque tamen sordes admittantur, ne veritatem reddant insuauem, & doctrinam minus decoram & honestā. Itaque in rebus per sese grauibus ac magnis stylus exigitur proprius & aptus, quo res aperta fiat, & veritas manifesta, vt auditor verum audiat, & quod audit, benè intelligat. Imò vt Augustinus ibi notat cap. 11. *Studiosissimi veritate, etiam insuauiter & inculte dicta pascuntur delectabiliter. Bonorumq; ingeniorū est in verbis verum amare, non verba. Quid enim prodest clavis aurea, si aperire quod volumus non potest; aut quid obest lignea, si hoc potest? Sed, quia similitudinem habent inter se rescentes atq; discentes, propter fastidia plurimorum, etiam ipsa, sine quibus vini non potest, alimenta conlicenda sunt.* Hæc Augustinus. Quæ certè verba pulchram habent sententiā ad indagandā optimæ dictionis rationem.

16. *Phrasi in Theologia qua optima.*
 In negotio sanè Theologico ornatus neque necessarius videtur, neq; vtilis. Res enim per se magnæ sunt, & recondita mysteria, quæ non tam in sapientia verbi tractari petant, quàm in scientia ac veritate, vt iuxta Diuū Apostolum, *Non euacuetur crux Christi*, cui & nos addimus, ne deprimatur & obscuretur rerum ipsa maiestas & celsitudo,

cum ornatus verborum ac suauitas, quodammodò leuis sit in rebus grauibus & magnis. Nam neque suauitas illa delectabilis est, vt idem Augustinus docet eodem lib. 4. de doct. Christ. capite 14. *Qua non quidem iniqua dicuntur, sed exigua & fragilia bona spumeo verborum ambitu ornantur.* Igitur grandes materiæ suam habent maiestatem, quam non ita deceat verborum lepos, & orationis nimia concinnitas, atque festiuitas, sicut fasciculi florum non tam decet manus virorum quàm feminarum; & in his non tam seniorum quàm puellarum. Quamuis reijci omnino debeant sordes verborum, quia munus Doctoris Ecclesiastici est ita loqui & docere, iuxta Augustinum ibi cap. 15. *Vt intelligenter, libenter, & obedienter audiantur.*

17. *Sententia Augustini de stylo Doctoris Ecclesiæ.*
 Egregie etiam ipse Augustinus ibi capite 19. admonet his verbis: *Doctor Ecclesiæ, licet semper iusta & sancta dicere debeat, & rerum dictor esse magnarum, non tamen semper eas debet granditer dicere, sed submissè cum docet, temperatè cum vituperat vel laudat; granditer verò, cum serte vult nolentes.* Ibi etiam & capite 21. aduertit grandem dictionem nostris eloquentibus non fieri circuitu verborum & numeris, sed pondere & ardore affectuum; & fatetur nostris deesse ornatum numerosum; imò & consultò putat deuitatum, quamuis paucis mutatis verbis, vol. ordine numerus effici possit, & grauiter dicit, *Cauendum est, ne diuinis, grauibusq; sententijs, dum additur numerus, pondus detrahatur.* Et hoc est, quod paulò ante aduertebamus, diuinas excelsasq; veritates numero & ornatu verborum quodammodò à sua maiestate cadere reddiq; leuiore.

18. *Stylus D. Thomæ.*
 Ex his facile colligere possunt, quàm congruens sit & aptus, & Theologico negotio dignus stylus D. Thomæ. Submissus quidem est & lenis; sed rebus conueniens, quia docet sine ornatu & spuma verborum, res scilicet per sese grandes atque excelsas, sine sordibus tamen vllis, quæ indignam & minus decoram redderent & insuauem eius doctrinam. Aptissima igitur est & propriissima dictio Diui Thomæ, & digna tanto Doctore, cum res ipsas, quàm diuinas magnas; captui temperet auditorum. Et si aptissimus dicendi modus, vt supra restulimus ex Augustino, est, *Quo fit, vt qui audit, verum audiat, & quod*

*audit intelligat, sanè fateri tenemur dictionem Diui Thomæ esse optimam, quia mysteria recondita & maxima, eorumq; veritatem proprijs aptisq; verbis ita apertè manifestat, vt à quouis auditore, etiam nouitio, possint facile & intelligi, & penetrari. Quod tum cuius legenti experimento suo est manifestū, & fatentur viri omnes eruditione præstantes. Præcipuè verò Innocentius V. Romanus Pontifex in quodam sermone, cuius initium est, *Ecce plus quàm Salomon hic.* Et refert M. Ferdinand. Castill. lib. 3. histor. cap. 15. & restulimus supra dubitatione 2. in hæc verba: *Huius sancti doctrina præ cæteris, excepta canonica, habet proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem sententiarum, ita vt nunquam qui eum tenuit, inueniatur à traminè veritatis deuiasse; & qui eum impugnavit, semper sit de veritate suspectus.* Quod certè gloriosum est Romani Pontificis testimonium pro dignitate doctrinæ Diui Thomæ, ac phrasi eius proprietate, cum post canonicam doctrinam omnibus eam anteponat in tribus his, proprietate verborum, modo dicendorum, & veritate sententiarum.*

DUBITATIO VII.

De dignitate doctrinæ Diui Thomæ ex multitudine operum.

1. *Sapiens in omni genere doctrinæ.*
 Magna etiam ex hac parte est dignitas huius doctrinæ; sapientiam enim omnium antiquorum exquisiuit hic noster sapiens, & in prophetis vaucauit, narrationem virorum nominatorum conseruauit, & in versutias parabolarum introiuit, methodo & ordine à minoribus ad maiora progressus fuit, nempe à Logicis ad Philosophica ac Metaphysica, Moralia ac Politica, & ex his tandem, quasi ad doctrinæ fastigiū, ad summa Theologiæ mysteria & Scripturæ Sacræ in vtroque testamento exactam intelligentiam peruenit. Et sicut Deus, etiam in minimis est summus artifex, infinite sapiens ac potens, ita Doctor hic Angelicus in omnibus suis scriptis, & paruis, & magnis est magnus ac egregius Doctor, semper sibi similis ac constans, quasi inconstitem, & apprime contextam tradens vnigenā doctrinam ac sapientiam.

Sigilla-

2. *Multitudo & ordo operum D. Thomae.* Sigillatim omnia eius opera enarramus. De his agit M. Ferdinand. Castill. libro 3. historiae, capite 31. & 32. Primò igitur in Logica scripsit in librum Perihermenias, & in duos libros Posteriorum; inò sunt qui dicant etiam in Isagogem Porphyrij scripsisse commentaria. In Philosophia interpretatus est octo libros Physicorum Aristotelis, & quatuor libros de cœlo, licet non integros, & librum de sensu & sensibili; & alterum de memoria & reminiscencia; & alterum de somno & vigilia. Commentatus etiã fuit duodecim libros Metaphysicæ Aristot. & libellum de causis, cuius triginta duas propositiones interpretatus est sectionibus itidem triginta duabus. Qui quidẽ liber de causis, vt ipse D. Thom. aduertit ibi lect. 1. nõ est ille Proculi Platonici continens ducentas nouem propositiones, & aliter inscriptus, *Eleuatio Theologica*. Sed alius ex Arabico idiomate in Latinum translatus, & ab illo fortè Proculi diligentia alicuius Philosophi Arabis excerptus, ac breuior factus, in eamq; methodum redactus.

3. *Ethica, Politica & economica.* In Ethica seu morali Philosophia, commentarijs illustrauit decem libros Ethicorum ad Nicomachum, item alios octo libros Politicorum. Fertur etiam scripsisse in libros œconomicorũ, quos tamẽ nõ habemus inter eius opera.

4. *Theologicae quaestiones disputatae, & quodlibeta.* In Theologia scripsit libros quam plurimos. Primò quaestiones disputatas, cuius libri tres sunt præcipuæ partes. Prima de veritate, & constat quaestionibus viginti nouem, articulis ducentis quadraginta. Secunda de virtutibus, quæ constat quaestionibus quinque, articulis viginti vno, & has duas partes scripsit Parisijs. Tertia est de multis alijs, de quibus disputauit in Italia, scilicet de potentia, quæ constat quaestionibus decem, articulis octoginta sex, & de malo, quæ constat quaestionibus sexdecim articulis nonaginta septem. Vnicam quaestionem de anima, & alteram vnicam de vnione verbi, tertiam etiam vnicam de spiritualibus creaturis, quæ tres constat articulis triginta octo. Vltèrius quidam referunt quodlibeta vndecim diuisa in quaestiones centum, sed inter eius opera habentur quodlibeta duodecim, diuisa in quaestiones centum triginta vnam, & articulos ducentos sexaginta.

5. *Summa contra Gentes.* Scripsit etiã librã egregiã tanto ingenio & eruditione dignum, summam contra Gentes, quem pro eius dignitate & communi vtilitate in Græcam linguã traduxit Demetrius Cidonius, qui etiã vitam sanctissimi Doctoris scripsit Græcè; traduxit etiam primam & secundam partem summæ Theologiæ, & habentur in Græca lingua Venetijs in Bibliotheca sancti Marci.

6. *Opuscula.* Scripsit opuscula varia de diuersis rebus ac materijs, modo inter eius opera afferuntur septuaginta tria, horum tamen pleraque olim non agnoscebantur legitima D. Thomæ, vt constat ex D. Antoni. 3. p. tit. 18. cap. 10. Ita dicuntur non esse propria eius, nouum & trigessimum secundum, & à quadragesimo secundo vsque ad quinquagesimum sextum, & à quinquagesimo nono vsq; ad sexagesimum octauum; & tria vltima, septuagesimum primum, secundum & tertium. Hæc ergo dicuntur esse alicuius alterius authoris, qui suos partus voluit tanto parente illustrare. Quod si verum est, solum restant quadraginta tria opuscula vera & propria Diui Thomæ, vbi plurima docet & diffucilia, & scitu digna. Inter hæc magnum est & præcipuum quod scripsit ad Regem Cypri de regimine Principum, & alterum de eruditione Principum. Tertium etiam de regimine Iudæorum ad Ducissam Brauantia. Quartum contra errores Græcorum ad Papam Urbanum; & alterum de solennitate corporis Christi.

7. *In quatuor libros sententiarum.* Scripsit vltra in Theologia scholastica quatuor libros magnos super quatuor libros sententiarum Magistri Petri Lombardi, quos docuit Parisijs, & alios quatuor breuiorẽs, super eisdem quatuor sententiarum libros, ad Cardinalem fratrem Anibaldum. Fertur etiã scripsisse alterum librum super primum sententiarum, quem multo tempore fuisse seruatum in conuentu Lucensi refert in suo chronico frater Ptolomæus Episcopus Torfellanus.

8. *Sûma Theologiae idest tres partes.* Vltimo in hac Theologia Scholastica scripsit quasi testamentum, & vltimam voluntatem suæ doctrinæ, summam Theologiæ, diuisam in tres partes, in qua diuitias ingenij sui, & thesauros omnigenæ sapientiæ nobis effudit, & quasi reconditos simul, atq; apertos reliquit. Hæc summa tota constat quingentis duo-

duodecim quaestionibus, articulis bis mille sexcentis quinquaginta quatuor. Et cum in omnibus suis scriptis sit magnus ac mirabilis, sibiq; similis D. Thomæ; in hac tamen summavideretur etiã se ipsum superasse, quasi Doctor Angelicus è cœlo orbi delapsus, siue ordinẽ ac seriẽ, totamq; operis connexionẽ expectemus, siue rerũ copiam ac maiestatem cõsideremus, siue tandem verborũ ac totius dictionis breuitatem, simul cum rationum pondere, grauitate ac perspicuitate perpedamus. Totus est cœlestis, Angelicus ac diuinus Doctor sanctus, totus sibi constans, in tantã rerum varietate ac maiestatem, vt merito eum dicamus thesaurum sapientiæ ac scientiæ, & verè Thomã, id est, abyssum (hæc enim est huius vocis interpretatio) ac veluti profundum, inmensum ac infinitum quoddam pelagus diuitiarum intellectus, quod intrari possit, non penetrari.

9. *Opera in Scripturam Sacram.* Iam ad ea veniamus, quæ in Scripturam Sacram edidit commentaria; interpretatus est librum Iob, & Psalmos quinquaginta, & librum Canticorum, vel integrum, vel vsq; ad illa verba capitis sexti, *Veni dilecte mi, egrediamur in hortũ*. Prophetiã etiã Isaia & Ieremiæ; sunt tamẽ authores graues qui dicant, cõmentaria in hos Prophetas, quæ modò extant inter eius opera, nõ esse D. Thomæ, sicut neq; ea quæ habentur in Genesim & Apocalypsim, & in epistolas canonicas. Hæc enim omnia dicuntur esse cuiusdã eiusdem ordinis Prædicatorum, vocati Thomæ Anglici, & Typographos loco fratris Thomæ Doctoris Anglici, mutasse fratris Thomæ Doctoris Angelici.

10. *In Euangelium Matthæi.* Scripsit in Matthæi Euangelium; quod tamen modò extat commentariũ, fertur esse cuiusdam eius discipuli fratris Petri de Adria, in eum stylum & ordinem redactum ex scriptis eiusdẽ Doctoris sancti, & non sine aliquo operis detrimento. In Ioannis etiam capita quinque scripsit sua manu ac stylo. Reliqua commentaria in cætera capita edisse fertur frater Reginaldus eiusdem Diui Thomæ socius ac discipulus ab eius ore accepta.

11. *In Paulum.* Scripsit commentaria in epistolam ad Romanos, & in duas ad Corinthios, & in vndecim capita epistolæ ad He-

bræos propria manu ac stylo. Reliqua commentaria in Paulum, & in septem epistolas canonicas accepisse ab eodem Doctore sancto fertur ille Reginaldus. Sunt qui dicant scripsisse etiam in Apocalypsim.

12. *Catena in Euangelia.* Collegit eatenam illam auream in quatuor Euangelijs, ex testimonijs Patrum Græcorum & Latinorum mirificè concinnatam, cuius primam partem, scilicet in Euangelium Matthæi scripsit tempore Urbani Quarti, cui & illam dicauit, & Pontifex eum ob tam insigne opus voluit magnis ornare muneribus & honoribus; a quibus se ille constanter & gloriose excusauit, solum petijt à Pontifice, vt festum corporis Christi in vniuersa Ecclesia mandaret celebrari, quod & obtinuit. Hæc ita referunt aliqui scriptores, vt frater Seraphinus in sua historia, & ex ipso Mag. Ferdinandus Castillus. Reliquas tres partes catenæ in tres alios Euangelistas dicauit postea Cardinali illi Anibaldo.

13. *Sermones.* Scripsit etiam quosdã sermones in Quadragesimam, & alium librum sermonum totius anni. Suis etiam commentarijs illustrauit insignem illum ac penè diuinum librum Diui Dionysij, *De diuinis nominibus*. Et hæc sunt quæ modò extant commentaria & opera nostri Doctoris Angelici: in quibus idem semper est fere, sibiq; constans ac firmus, non leuis, neque veluti arundo ventis agitata. Neque facillè audiendi sunt qui putant, sæpè Diuum Thomam in summa multas sententias mutasse, quas in alijs operibus tenuerat, licet enim vnam vel alteram fortè aliquando mutauerit iam senior & Doctor, certè non multas, vt omnia eius opera conferenti fiet manifestum.

DUBITATIO VIII.

Qua pietate & constantia tenenda sit, & vnicanda doctrina Diui Thomæ.

1. *Quidam facile discunt.* Prima sententia vulgaris est multorum, certè non vulgariũ hoc tempore, dunt.

more, dicentium non nimis curandam esse, vel tenendam sententiam D. Thomæ, quando præsertim ratio valida inclinatur in oppositam. Ita loquuntur, & factio sequuntur hanc sententiam etiam ipsi domestici expositores Angelici Doctoris, dum sæpè ab eius doctrina discedunt, vt infra referemus.

Potest primò hæc istorum sententia firmari autoritate Augustini epist. 19. ad Hieronymum, & eius testimonium refert, & probat ipse Diuus Thomas in hac 1. part. q. 1. art. 8. ad 2. verba Augustini sunt hæc, *Solis enim Scripturarum libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum authorem eorū inscribendo errasse aliquid firmissimè credā. Alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate, doctrinaque præpolleant, non ideo verū putem, quod ipsi ita senserūt, vel scripserunt.* Hæc Augustini verba affert ibi Diuus Thomas, vt doceat soli testimonio & authoritati Scripturæ esse necessariò habendam fidem, non alijs vel Philosophorum, vel sanctorum Patrum testimonijs. Ita neque authoritati D. Thomæ ita est deferendum, quantumvis sancti, & docti, vt nimia tenacitate sit tenenda eius sententia, præsertim dum ratio vrget nos, aut cogit in oppositam partem, sæpè verò & plerisque alioqui doctos, ac subtiles cogit.

Secundò, quia nulli ex reliquis patribus, aut Theologis, quantumvis alioqui grauibus, & eruditis, vel in Scripturæ intelligentia, vel in Theologiæ dogmatibus hic honos defertur, vt eius testimonio, vel authoritati non possit contradici, non Ambrosio, & Gregorio, non etià Greco, Athanasio, Nazianzeno, Basilio, Chrysostomo, & reliquis. Sed solis habetur vel Romanorum Pontificum, vel generalium Conciliorum decretis tantus honor.

Tertiò, quia multa habet Diuus Thomas etiam in summa difficilia, tam in Theologia, quam in Philosophia, vt infra aliqua ex multis sgillatim referemus.

Dicendum tamen est expediens valde esse, & vtilissimum Ecclesiæ Dei, & communi scholarum bono, vt quæque bona ingenia, florida, atque ingenua, omni pietate, reuerentia, ac firmitate, ad discant, sequantur, colant, atque defendant omnem sententiam, atque doctrinam

nam Diui Thomæ, quã in summa Theologiæ tradidit, exceptis illis duabus assertionibus, de quibus initio diximus, scilicet de Conceptione Beatissimæ Virginis in peccato originali, & de nodo indissolubili voti solennis, quas certè & ipse mutasset, si nostra hæc tempora attigisset, quia iam iudicium Ecclesiæ habemus, quò probabilior in his apparet opposita sententia. Ea autem erat pietate ac reuerentia Sanctus Doctor in Beatam Virginem, & Romanam Ecclesiã, vt dubium non sit, quin certò ac firmissimè docturus ipse esset hanc partem, quam nos modo tuemur. His duabus exceptis nulla est conclusio in summa Diui Thomæ, siue ad Theologiam, siue ad Philosophiam pertinens, quæ verissima non sit, ac merito defendi non possit, ac debeat à quouis pio ac ingenuo Theologo, quamuis & vnicam aliam fatear me nondum satis attigisse, vt infra notabo disp. 10. ad 7. & supra in epist. ad S. Doctorem.

Primò constat hæc veritas ex grauissimis Romanorum Pontificum testimonijs supra relatis dubit. 2. nempe singulos eius articulos singula esse miracula, & nullum vnquam fuisse deceptum, qui eius doctrinam teneret, semper fuisse suspectum, qui ab ea discederet. Sola igitur authoritas Diui Thomæ, iuxta Pontificum sententiam, ita firmam reddit suam doctrinam, vt opposita pars eò ipso sit suspecta falsitatis, ideoque minus probabilis, ac tuta minusque sana. Doctrinam autem diuinus Apostolus semper hortatur debere esse sanam, sana.

1. ad Timoth. 1. *Si quid aliud sana doctrina aduersatur.* 2. ad Timoth. 1. *Formam habes sanorum verborum.* Et cap. 4. *Sanam doctrinam non sustinebunt.* Ad Titum 1. inter Episcopi conditiones ponit hanc, *Vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere.* Et cap. 2. *Tu verò loquere quæ decent sanam doctrinam.* Et infra, *Verbum sanum irreprehensibile.* Talis certè est doctrina nostri Angelici Doctoris sana, nihil in se habens infirmitatis, suspicionis, vel leuitatis; sana potens se ipsam suadere cuius sano iudicio, & tueri ab aduersarijs, & eos qui contradicunt arguere. Sana est, & irreprehensibilis, quæ intellectum sanum facit, firmum, ac quietum, non leuem, non inconstantem, non infirmum, si semel veritatem, ac firmitatem eius comprehenderit.

Merito ergo talis doctrina omni pietate & constantia tenenda est, colenda & obseruanda.

7. *Ob vnitatē Ecclesiæ in vno sensu.* Secundò ratione etiam efficaci suaderi potest ista assertio. Primò ex vnitatem Ecclesiæ, quam in suis fidelibus venit Christus facere, vnitatem, inquam, & charitatis, & sensus atque iudicij; quæ enim diuisa erant atque dispersa, venit congregare in vnum. Hoc sæpè repetit Dominus, præsertim Ioan. 17. *Vt sint vnum,* vbi autem est sensuum & iudiciorum diuisio, non est tanta vnitatem. Ideo & Paulus, *idem sapiamus, idem dicamus omnes.* Et 1. ad Corinth. 1. *Obsecro autem vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia.* Est nempe ad vnitatem charitatis maximè necessaria vnitatem sensus ac iudicij, & alioqui sequuntur contentiones & schismata. Et nisi in quouis schola sit vnus aliquis supremus Doctor, veluti Dux, quem omnes suspiciant & sequantur, multa erit diuisio, & quot capita tot erunt sententiæ. Nam homines sicut facie & corpore, ita etiam voluntate ac iudicio differunt inuicem. Igitur nisi virtute disciplinæ ac modestiæ sub vno Doctore in vnitatem sensus redigamur, erimus inuicem discrepantes, veluti illi qui turrim Babel construebant, quorum linguas ita diuisit atque confudit e cælo Dominus, vt alter alterum non intelligeret. Si autem semel hoc statutum sit, nempe vtilissimum esse & expediens communi scholarum bono, vt vnus sit communis ac supremus omnium Doctor, certè iam consensione totius Ecclesiæ, Conciliorum, & scholarum constat, nulli alteri hanc gloriam supremi Doctoris in Theologia scholastica, ita deberi, atque vni Diuo Thomæ, & in hoc ferè nullus est qui merito dubitare possit. Huic igitur vni Doctore ita deferendum est, vt non cuius statim prohibito, aut apparenti ratione liceat ab eius sententia discedere. Iam enim hoc est contra virtutem disciplinæ, & contra vnitatem sensus atque iudicij tantopere Ecclesiæ à Domino, & ab eius Apostolis commendatam.

8. *De prouidentia dedit diuisiões artium.* Tertiò, quia tanti semper Dominus fecit in sua Ecclesiã hanc voluntatum ac sensuum vnitatem, vt sua prouidentia non solum in Ecclesiã, sed etiam in

orbe vniuerso cuius reipublicæ & arti, & scientiæ vnum aliquem præficerit veluti Principem, & antesignanum, quem reliqui sequantur, audiant ac suspiciant, neque facile audeant ab eius iudicio & sententia discedere. Sic in Logica ac Philosophia, & naturali, & Morali, & Metaphysica principem dedit Aristotelem, ita vt eius sententiæ steterint omnes Theologi scholastici in ijs, in quibus contra fidem non errauit. Sic in Medicina Medici habent suum Hippocratem vel Galenum: sic Rhethores in Rhethorica Tullium: multo ergo magis decuit in Theologia, quæ est summa omnium sapientia, Deum Ecclesiæ suæ prouidisse vnum Ducem ac Principem, quem omnes scholastici audiant ac suspiciant, nec sine rubore ab eius sententia discedant, nisi grauisima aliqua Ecclesiæ authoritas ad id faciat facultatem.

9. *Ex Paulo ad Hebr.* Quartò, quia prudentissimum est illud Apostoli Pauli consilium ad Hebræos 13. non solum in doctrina Fidei, de qua ipse præcipue loquebatur, sed & in nostra scholastica Theologia, quo fideles hortatur his verbis: *Doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci,* nempe doctrinæ, quæ à communi via recedunt, & nouæ sunt & peregrinæ, id est, incognitæ, & simul etiam variæ. Sicut enim media linea tantum est vna, quæ verò ab ea recedunt, variæ sunt & infinitæ, & ab vno puncto ad aliud vnata tantum ducitur linea recta; oblique verò multæ sunt & valde diuersæ; ita in omni re, de qua est quæstio, veritas vna est, errores & falsæ opiniones variæ, multiplices, ac penè infinitæ. Et sicut hæretici qui ab vna fidei veritate recedunt, non solum ab ea dissentiunt, sed etiã inuicem pugnant & contradicunt; ita certè tum in Philosophia, tum in Theologia nostra contingit, vt qui à communi via & doctrina D. Thomæ recedunt, non solum ab ea dissentiant, sed etiã inuicem pugnent, & longius distent quàm à communi sententia, sicut vitia extrema magis ab inuicè distant, quàm à media virtute. Cuius igitur variæ sint peregrinæ istæ doctrinæ, quibus multi discedunt à communi via veritatis, quæ docuit D. Thomas, non debemus ijs abduci, sed firmi stare, & sequi mediam regulam, & quasi iter regium.

Hæc omnia facile confirmantur, quia experimèto quotidiano patet, quæ variè

5. *Tenenda doctrina D. Thomæ omni firmitate.*

10. *Varia opinio- tremæ.* riè à Diuo Thoma discedant, qui semel pietatem erga ipsum, atque obseruan- tiam deserere ausi sunt. Discedunt enim non solum in conclusionibus multis, aut earum rationibus, verum etiam in principijs, terminorum scilicet diffinitionibus & intelligentia, in quibus tamen nisi disputantes consentiant, nulla potest esse certa quaestio. Iam certè vix eadem est diffinitio materiae primae, formae, substantiae, subsistentiae, existentiae, quantitatis continuæ & discretæ, actionis, passionis, relationis, mutationis, motus, & mille similitum. Iam noua sunt apud multos horum diffinitiones, & diuersae ab ijs, quas Aristoteles & eius antiqui expolitores tradiderunt, quae etiã omnibus Theologis scholasticis, Alexãdro Alensi, Alberto Magno, D. Thoma, Scoto, Durando, Gabrieli, Richardo, & ceteris antiquioribus placuerunt. Iam etiã ratio potentiarum animae, actuum etiã & habituum, speciei impressae & expressae, non eadè est quae olim fuit. Iam nouae traduntur diffinitiones, quasi noua fundamenta nouarum conclusionum, vt hinc necesse sit, noua construi in plerisque Philosophiã, imò & Theologiã in ijs quaestionibus, quarum non est certa determinatio, & de Fide conclusio, sed solum probabilis in vtramque partem. Et hinc varia sunt & peregrinae doctrinae in Philosophia & Theologia, quibus aetiam quaedam ingenia à communi trita ac regia via leuiter abducuntur, non sine magno sui ac communis boni detrimento.

11. *Ratio varia rum opinio num.* Ratio vero tanta diuersitatis, ac veluti confusionis ea est & certa, quod qui à se abijciunt iugum modestiae, & rumpunt vincula disciplinae, pietatis, & obseruantiae debita alicui vni communi Doctori, neque antiquae atque receptae doctrinae rationem ullam habent, sed suam pro libito sequuntur voluntatem & sententiam, hi, inquam, sicut indiuidua personae sunt numero diuersae, ita etiã affectus diuersos, ac iudicia habent valde inter se distantia, nepe quia suam quisque sequitur & affectus & sensus libertate, aut potius licentia ac libidine intellectus, & non minus est periculi inerrantia intellectus luxuria ad errorem quam appetitus ad vitium, vt res non tam rationis potestate, quam caeco affectu proprioque iudicio ac sui affirmatione decernatur id quod vel inuiti experimur passim. Neque iudiciorum diuisio solum sistit

12. *Diuisio voluntatum.* in intellectu, sed parit etiam affectuum ac voluntatum pugnam atque discordiam, dum suam quisque sententiam laudat, reliquas improbat, & ferè irridet, suumque intellectum quasi supremum iudicem constituit aliorum. Certè cum suprema hominis facultas sit intellectus & ratio, omnes in ea praesertim ambiunt reliquis praecellere & anteferri. Et hinc fit magna contentio, quis eorum videatur esse maior. Ideo toties Apostolus hortatur id ipsum omnes sapere, eundem sensum atque sententiam habere. Quod sanè consilium siue praecipuum seruari est impossibile, nisi omnes suam quisque intellectum atque sententiam virtute modestiae & disciplinae in vnam cogant, & quasi captiuent vnius supremi Doctoris sententiam atque doctrinam. Nam alioqui, vt dixit Aristoteles, suam quisque habet & probat opinionem, & plerisque falsa sunt probabiliora veris.

Vt igitur tanto huic incommodo obuiaret, prouidit Deus, vt diximus, in quauis scientia ac facultates insignes atque excellentes viros, quos reliqui merito colerent, & securi absque erroris periculo sequerentur. Et quidem veritatum supernaturalium, quae essent necessariae ad salutem, ipse voluit esse auctor & doctor, sic spiritu Dei afflatus locuti sunt sancti Dei homines. Imò & praecipuas veritates naturales ipse certè reuelauit ac docuit, vt occasionem auerteret errorum. Talia sunt quae ad Dei vnitatem, potentiam, prouidentiam, gubernationem, creationem vniuersi, Angelorum existentiam, multitudinem, nostrique curam ac prouidentiam pertinet, & plurimas similes veritates ad rerum naturam pertinentes, habemus reuelatas in Scriptura Sacra. In naturalibus vero scientijs & artibus prouidit quosdam ita excellentes ac singulares quasi principes earum facultatum, vt miracula quaedam naturae fuisse videantur, si cum reliquis hominibus comparentur; in omni genere Philosophiae Aristotelem, in medicina Hippocratem & Galenum, in Mathematicis Euclidem, in Eloquentia Demosthenem ac Ciceronem.

14. *Dux & Princeps in Theologia.* Si igitur in reliquis facultatibus tales Deus prouidit ac praefecit principes, cur in omnium suprema sapientia, scilicet Theologia sacra, praesertim scholastica, credendum est diuinam defecisse prouidentiam in creando ac praeficiendo supremo Principe?

D. Thomas Dux in scholastica.

eipe. Prouidit certè & euexit vnum praecipuum omnibus D. Thomam Aquinatè Doctorem Angelicū Ecclesiae lumen, Ordinis Dominiciani partem nobilissimam, sidus fulgentissimam, decus ac ornamentum sempiternum, & gloriam singularem. Quauis enim prima Theologiae scholasticae initia dederit Petrus Lombardus in quatuor libris sententiarum, ideoque merito nomen habuerit Magistri sententiarum; sed ipse non ita exacte eam tradere potuit, atque alij qui post ipsum totam Theologiam in varias quaestiones ac dubitationes partiti sunt. Et inter eos omnes, vni D. Thomae haec data est gloria, vt Princeps sit totius scholasticae Theologiae. Non certè eo nomine, quod Doctor fuerit Parisiensis, nam & plurimi alij Doctores fuerunt Parisienses: non etiã quod communi omnium acclamatione Doctor Angelicus sit nuncupatus, aut etiã Doctor sanctus, nam & alij magnos, suos quisque titulos habuerunt, & D. Bonaventura, & Sanctus & Seraphicus Doctor est nuncupatus. Sed communi ferè omnium scholarum suffragio & Pontificum voluntate & auctoritate. Et quidem longo annorum spatio schola Theologica absque noto Principe fuit, & suam quisque sequebatur viam ac sententiam, non sine magno scholae & communis boni detrimento. Ideo ergo postea viri prudentes ac docti, vt huic tanto malo, & quasi ingeniorum schismati mederetur, curarunt in omnibus scholis Theologiae scholasticae, veluti Principem recipi, coli ac suspicari D. Thomam, neque eius sententiam à quopiam sine arrogantiae & suspicionis nota dimitti. Et à sacris Concilijs Florentino, Lateranensi ac Tridentino, tali Principis loco vel habitus est, vel etiam acclamatus, à Romanis etiã Pontificibus eodem nomine decoratus, quorum dicta & decreta retulimus supra dubit. 2. & Pius V. eum in sanctorum doctorum numerum primum retulit ex omnibus Doctoribus Scholasticis, nepe ob ingenij excellentiam singularem, memoriae felicitatem, diligentiam assiduam, nullo vnquam vel breui temporis spatio intermissam, sed praecipue ob eximiam animi puritatem, ac vite sanctitatem; nulla vel leui turpitudinis, aut inanis gloriae cogitatione maculata: quae duo vitia sunt sapientiae praesertim inimica. Iam vero in eo fuit continua cum Deo familiaritas, mentisque ad ipsum eleuatio, à quo circa occurrètia sibi dubia, & petebat lumen, & recipiebat, vt ipse aperte socijs suis

aliquando dixerit se plura oratione media, quam studio humano didicisse. Tali Doctore tantus noster Doctor euasit. Ideo Ioannes XXII: dum eum in canone sanctorum addidit, miracula eius praecipua retulit ad doctrinam quam docuit, & quaestiones quas dissoluit: *Tot* (inquit) *miracula fecit, quot articulos scripsit, quia omnes resoluit lumine plus quam humano, ob quod praclarum Pontificis testimonium & plura aliorum Pontificum similia, suauiter Dei prouidentia vnus praecipuus omnibus Theologis electus est: Diuus Thomam scholasticae Theologiae dux ac Doctor, Magister ac Princeps.*

15. *Ex Concilijs aecumenicis.* Et vt supra diximus, eodem ferè satisissimo testimonio ac dignitate, sacra aecumenica Concilia hunc Doctorem sanctum decorarunt, dum ea omnia quae ex Theologia scholasticae proponebantur decernenda, ac de Fide statuenda, ex eius doctrina ac sententia decernebant, ferè ad verbum, vt constabit legitima generalia Concilia, Florentinum, Lateranense, & Tridentinum, ex quo nobis efficax ratio elucet, vt reliqua etiam ab hoc sancto Doctore tradita, licet nondum sint Conciliorum auctoritate approbata, eodem tamen lumine credamus esse scripta, & magna reuerentia recipiamus ac veneremur, atque à tanti Doctoris auctoritate à Pontificibus ac Concilijs tanti habitus, vel leuiter recedere vereamur.

16. *Profectus Theologici in obseruando D. Thoma.* Et in hac vna disciplina atque obseruantia erga sanctissimum Doctorem, sitam arbitramur maximam partem profectus Theologici, & intelligentiae veritatum; licet enim in omnibus artibus ac facultatibus necessarium sit vni Principis magisterium, & principatus, ne vnus destruat quod alius aedificat; at maximè in hac suprema omnium facultate, quia omnes veritates tractat, tam naturales quam supernaturales lumine superiori. Et licet non omnia quae in ea tractantur, sint de Fide, sed multa probabilia in vtramque partem, omnia tamen tractantur, prout respiciunt Fidem & dogmata. Et in his omnibus magna opus est circumspectione ac modestia; quia tandem ex ijs quae probabilia videntur in Theologia, altera ita connexa cum veritatibus de Fide, vt opposita tandem repugnet cum Fidei decretis, licet talis connexio non facile,

facile, & nisi a paucis agnoscat, quia nondum est ab Ecclesia determinata. Et quidem ij qui facile in Philosophicis & probabilibus recedunt a doctrina Diui Thomae, timere possunt ac deberent, ne tandem ex sua sententia colligatur aliquid cum fide repugnans, ut aliquando experimeto coperimus. Sicut igitur in fide captiuamus intellectum in obsequium fidei, ita etiam securae ac firmae Theologiae sacrae doctrina, non nisi humiliter gaudet ac modesto intellectu, captiuante se ipsum in obsequium maiorum ac principum.

17. Cum modestia legendus D. Tho.

Et in lectione etiam ac intelligentia D. Thomae verum experimur illud Prophetiae, *Nisi credideritis non intelligetis*, ut accedere curemus ad hanc doctrinam quasi humiles discipuli, non velut iudices ac censores dubij de veritate, neque audeamus eam in examen adducere, ut studium pij Theologi, quantumuis subtilis & docti, non sit doctrinam Diui Thomae excutere, aut de veritate eius dubitare, sed eam credere, & statim addiscere atque intelligere, ut a tanto Doctore ac Principe traditam, & certo determinatam. Et quia plerique non hoc affectu & pietate ad hanc lectionem accedunt, iusto Dei iudicio Doctorem sanctum non intelligunt, neque sequuntur, obruti iudicij sui tenebris, nepe quia proprium intellectum, quasi iudicem sibi supremum, elegerunt. Quibus satis apte obijci potest illud Pauli 1. ad Corinth. 8. *Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognouit quomodo oporteat eum scire*, quasi dicat; Hi inflati, quos sua scientia inflat, non charitas atque unitas spiritus edificat suo elato ac superbo intellectu, quo putant se aliquid scire, sentire audent etiam contra antiquam & communem maiorum ac principum nostrorum doctrinam, & iudices fieri, atque censores suorum patrum; hi tamen tam longe absunt a vera scientia, & cognitione veritatis, ut neque modum adhuc cognoscant, quo scire debeant, nepe audiendo Patres, & credendo atque obediendo ijs quos Deus magistrum nobis dedit.

18. Difficilia multa in D. Thomae non facile indicienda.

Dices multa occurrere ita difficilia in doctrina Diui Thomae, ut cum nostro intellectu pugnare videantur, neque in ijs inueniamus exitum difficultatum. Certe obstaret haec ratio, si nostri intellectus iudices esse deberent, & regula veritatis; sic enim eo ipso possemus ab eius doctrina dissentire, eamque abijcere.

re. Sed res non ita se habet, quin potius regula veritatis Deus est, & ij etiam, qui proxime lumen ac intelligentiam ab eo accipiunt, & Doctores ac Magistri Ecclesiae designati sunt, quos audire tenemur & sequi. Inter quos vnus, & sane primus est Diuus Thomas, ac praecipuus in doctrina Scholastica, ideoque tenemur eius doctrinam non examinare, sed suspicere ac venerari. Imo ea, quae his sine disciplina ingenijs facile probantur, eo ipso suspecta esse debent, quia noster intellectus per sese ignorantiam habet, & errores generat, & nihil facilius inuenit quam mendacium. Veritas enim vna est, & velut regina recondita manet in intimis animi receptaculis, & quasi in arce mentis abdita, atque inclusa, vnde non nisi difficillime inuenitur & agnoscitur, scilicet post transactos tu multos errorum & prauarum affectionum, qui omnes mentem turbant, atque excitant, & haec omnia vicisse, atque pertransisse necesse est, ut ad intimum puri cordis, in quo veritas habitat, aureum regiumque cubiculum, omniumque virtutum floridum hortum, admittamur. Tale fuit habitaculum nostri sancti Doctores, in quo cathedram suam posuit diuina sapientia, id est sacra Theologia, & ex eo nobis tradidit suam doctrinam. Et nisi quis in hoc recipiatur habitaculo, dignus non est, qui eius addiscat, neque intelligat doctrinam; haec enim addisci non potest in vanitate, ac fastu proprii sensus, & elati ac superbi intellectus.

Veritas regina recondita.

Siquis ergo eius mentem ac sententiam non capit, humili oratione eius inuocet patrocinium, nempe ut sancti, & sic tandem haeres fiet sapientiae ipsius & sanctitatis. Neque ideo discursus Theologicus incertus est aut debilis, imo quia suprema est, & altissima sapientia, non facile addisci potest, & non nisi cum firmo ac solido fundamento humilis ac modesti intellectus attingi. Et quae primum credita recipiuntur, postea melius ac firmiter intelliguntur. Sicut in Philosophicis, non quia Aristoteli credimus, Philosophia minus firma est, aut definit esse scientia: sed quia non facile omnes veritatem intelligunt, praesertim rudes oportet in omni facultate addiscentem credere; praesertim vero in suprema ac difficillima sapientia.

20. Soli D. Thomae ita deferretur, quibus re.

Dices nulli sanctorum Patrum aut Doctore ita deferri, ut intacta in omnibus re.

bus recipiatur eius sententia. Respondetur, neque Diuum Thomam in omnibus recipi, nisi in ijs quae tradidit in summa, ut Doctorem iam, & forte in ea pauca aliqua retractauit ex ijs quae alibi scripserat. Nec mirum si nulli alteri Doctore tantus honor habeatur, quia si non ingeniosior, ac sapientior, certe felicius fuit Diuus Thomas, qui post multorum labores facilius in messes eorum introiit, scilicet veritatum Theologiae, omniaque methodo ac ratione, & melius, & certius determinare potuit post tot antiquorum Patrum Graecorum ac Latinorum scripta, post tot Conciliorum sanctiones, post tot Theologorum disputationes, quibus adiutus ac munitus praesidijs, potuit ferere omnia tradere indubitata. Antiquiores Patres suo tempore multa disputarunt inquirentes veritatem, & in plerisque eam inuenerunt, quia certa habebant principia; ex quibus eam elicerent. In alijs tamen errare potuerunt, quia nondum habebant sufficientia principia ad decernendam veritatem. At D. Thomas inuenit omnia iam melius disputata atque tractata, ideo potuit certo in omnibus attingere veritatem: maxime quia pleraque accepit iam ab Ecclesia Canonibus statuta, ex cuius thesauris ipse ditissimam hausit sapientiam. Reliqui igitur Patres & scholastici ante ipsum missi videntur a Deo in Ecclesiam ad inquirendas & consultandas res dubias; Diuus vero Thomas ad eas decernendas, & vere iudicandas, firmamque in omnibus sententiam declarandam, quam certe paucis lineis tradidit ac resoluit aperte in singulis articulis, cum eam alij saepe & Theologi & grauissimi Patres post multa folia scripta reliquerint indecisam.

21. Quando ad Thomam discendum.

Itaque & modo si quid nouum occurreret, quod suo tempore non potuit assequi D. Thomas, eo quod noua appareant principia, aut nouum aliquod lumen, quod nondum fuerat in Ecclesia reuelatum. In eiusmodi non solum erit licitum, sed & necessarium ab eius sententia discedere, quam & ipse, si modo viueret, haud dubie mutaret. Ethuiusmodi sunt, licet non omnino ab Ecclesia declarata, illa duo quae supra diximus; alterum de immaculata Conceptione Beatissimae Virginis; alterum, quod votum etiam solenne dispensari possit a Romano Pontifice, quia, ut supra aduertimus, illud

primum, ut maxime probabile admittitur in Concilio Tridentino. Hoc vero secundum iam factis Pontificum est in Ecclesia approbatum.

22. In nullo se a re discendum.

Igitur in nulla alia re aequum erit discere a Diuo Thoma, quia neque ab vllis sanctorum Patrum discimus, nisi vbi aliquid aliud occurrit maius atque praestantius eius auctoritate. Ergo cum nihil appareat in schola Theologica ita ponderosum, atque auctoritas & ratio Diui Thomae, siquidem ab Ecclesia & Pontificibus Magister huius scholae est declaratus, & in omnibus Catholicis vniuersitatibus ut talis receptus & acclamatus, iam certe in nulla re, vel magna, vel parua aequum erit tanto Doctore repugnare. Nam si auctoritas Aristotelis tantum est apud Philosophos, & Hippocratis apud Medicos, ut solum propter ea facile ab alijs discant; multo certe aequius est, ut apud Christianos ac Theologos, quorum disciplina ac modestia debet esse maior, valeat auctoritas D. Thomae plusquam vilius alterius scholastici, cum non minus ipse inter suos excellat ingenio, sapientia ac auctoritate, quam Aristoteles & Hippocrates in suis scholis.

23. Disciplina & modestia D. Thomae in Patres.

Et dignus certe est noster Doctore, cui haec disciplinae obseruantia defertur, cum ipse nihil ferere vnquam docuerit suo tantum iudicio: sed omnia vel a Patribus, vel a Philosophis, vel ab Scriptura accepta tradiderit. Et quod vnum in libris sententiarum docuerat, ex pietate in Beatam Virginem, fuisse scilicet absque peccato originali conceptam; postea in summa dicere non est ausus, sed retractauit solum, quia non inuenit alicuius Patris auctoritatem, qua illam sententiam posset confirmare, & potius videbatur cum Pauli axiomate repugnare, *Omnes in Adam peccauerunt*. Et quidem diuina bonitas eius modestiae reddidit vicem, cum in omnibus scholis Catholicis doctiores ac prudentiores Theologi eum seruo & ex animo sequantur ac venerentur. Et hoc signum est plusquam probabile, quod doctrina eius sit a Deo & verissima, nepe quia generalis est, & accommodata omnibus, & temporibus, & personis. Et imaginem quaedam refert, & similitudinem Fidei Catholicae, quam etsi aliqui impij haeretici deseruerint ac impugnarint, singuli suis temporibus; semper tamen eius veritas a pijs ac melioribus est recepta, & constantis manet, firma ac illibata, triumphans

Doctrina D. Thomae excussa manet firmior.

ex aduersarijs. Ita certè semper accidit doctrinæ Diui Thomæ, vt quantumuis fuerit à diuersis impugnata suis temporibus, ipsa tamen firma steterit, suosque vicerit aduersarios, & quò magis excussa, solidior appareat, atq; magis gloriosa.

Et si quæ nascuntur aduersus eam aliquorum sententiolæ, sunt veluti sectæ leues & infirmæ, quæ vix perueniunt ad intellectum auditorum; & licet primùm à rudibus & imprudentibus ac immaturis ingeniolis, in scijs & nouarum rerum cupidis recipiantur, postea tamè cū iam maturefcunt & prudentiæ ac veritatis lumen eis splendere incipit, statim eas abijciunt, ac se ipsos arguunt, quasi facile ac leuiter deceptos. Et nullæ huiusmodi nouitates perueniunt ad quartam vsq; generationē, nimirū quia leues, quia infirmæ ac falsæ, quia non Dei, sed hominum leuium inuenta, nimis sic iudicio confidentium, qui rationibus apparentibus falluntur, absq; graui ac solido fundamento.

Et quamuis generale dixerimus & commune hanc doctrinam Diui Thomæ, non ideo putamus eam esse ignorantium solum ac rudium, doctosq; debere ab ea vterius progredi & sentire cum paucis, fatemur etiam rudes & ignorantes in hanc admitti doctrinam, idq; argumento est, eam esse sapientem atque optimam, cum paucissimi sint ita sapientes, vt & rudes docere sciant. Tamè nõ ideo non est maiorum ac doctiorū hæc doctrinā. De ea enim verissimum est id quod præcipue de Scriptura Sacra verè docuit Augustinus, nõpe in sacra doctrina & rudes inuenire vadum, in quo pedè figant, & sapientes altitudine qua si pelago demergi. Et idè in epist. 3. ad Volulianū dicit, *Modus dicendi, quo Scriptura sancta contextur, omnibus accessibilis; paucissimis penetrabilis, ea quæ aperta cominet quasi amicus familiaris, sine fuco ad cor loquitur iadoctorum atq; doctorum; ea verò quæ in mysterijs occultat, nec ipsa eloquio superbo erigit, quonon audeat accedere mens tardiuscula & inerudita, quasi pauper ad diuitem; sed inuitat omnes humili sermone, quos non solū manifesta pascit, sed etiā secreta exerceat veritate, hoc in promptis quod in reconditis habens. Sed ne aperta fastidiretur, eadè rursus operta desiderantur, desiderata quodāmodo renouantur, renouata suauiter intimantur. His salubriter & praua corriguntur, & par*

ua nutriuntur, & magna oblectantur ingenia. Hæc de sacra doctrina August. Sic certè doctrinā Diui Thomæ & parua triumphantur ingenia, perspicua veritatis sententiæ, & magna exercentur rerum difficultate, ac rationum profunditate.

Non ergo est maiorū ingeniorū sapientia, vel alia quærere, aut contraria sentire huic communi & generali doctrinæ traditæ à D. Thomæ; sed subtilium ad prudentissimorum est hanc communē doctrinam melius intelligere, ac rariùs penetrare atq; sapientiùs, quàm vulgus Theologorū intelligit; vt externas quidem sententias ac verba loquamur vt multi; intimum verò sensum ac veritatē concipiamus & penetremus vt paucissimi.

Iterum verò constat maximum esse pondus profectus Theologici in hac humili pietate & disciplina erga hunc sanctum Doctorem. Nam subtiliores qui docti esse ambiunt, fræno indigent, præfertim acida quædā & immatura & elata ingenia, vt iuxta Apostolum current *Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Sunt enim quidā iudicio effrænati, quasi equi noui & intractati, qui semel ad cursum concitati, ore iam calefacto, se regi non sinunt, sed currunt quò fert impetus, & præcipites ad parietes & saxa temerè se collidunt. Sic sunt quidam mente elati ac furiosi, qui suo solum sensu ac iudicio cæci ac præcipites, quoquò versus feruntur, neque ad sobrietatem sensum frænare sciunt, neq; nimium cursum blandè cohibere, quod certè generosi est equi; & natura boni ac fræna benè recipiētis. Qui ergo nimis ferox est, & exultans ingenio, fræno indiget disciplinæ ac pietatis erga omnes Patres, & præsertim erga hunc sanctissimum Doctorem Theologiæ Ducem ac Principem; & talibus cohibenda est omnis propria assensio, ne si temerè processerit, occasione data in errorum pericula præcipitet.

Res igitur est Ecclesiæ Dei, & Christianæ reipublicæ summopere necessaria, hæc intellectuum ac iudiciorum sub vno Doctore, cui omnes credant, disciplina atque concordia, sicut & affectuum sub vno Patre ac Pastore supremo, cui omnes obediant, cōsensu atque communio. Omnes ergo sub hoc vno Doctore, eiusq; vera, facili, secura, atq; sublimes simul ac profunda doctrina, animis conciliemur, & quasi amabili qua-

26. Non alia quærere doctrinam.

27.

28. Disciplina sub vno Doctore necesse.

quadam, beneuola atque pijsima societate coniungamur, vt omnes in schola Theologica idem sapiamus, idem dicamus, iuxta Apostoli doctrinam atque præceptum, sicq; optimum erit & valde iucundum, habitare fratres in vnum.

29. Neq; in parcat se in paucis ac parui momenti discipulis & pau- dete à D. Thoma. Talibus enim & respōderi, & obijci debet, iniquius eos agere, cum ob paucula quædam, eaq; parui momenti derogare velint tantæ pietati, ac dignitati, debitæ tanto Doctori. Et iam isti ex discipulis fiunt magistratū ac iudices, & audent cæpere Doctorem sanctū, quæ tota veneratur Ecclesiā, in illis saltè rebus, licet paruis, quas tamen ille serio, & consulto iudicio ita decreuit, & docuit. Et hinc fiet, vt isti parū pij discipuli, quoties suo iudicio non satis cōsenserit eius doctrina, eodem modo fiant eius iudices, & aduersarij. Et nūquā erit tutus Doctor sanctus à taliū audaci iudicio, atque sententiā.

30. Inconsultis sententiā est atque connexa, vt sit quasi vestis inconsumptibilis, à qua si filum detrahas, totam omnino dissoluas necesse est. Et apud pios, graues atque modestos Theologos tanti ponderis est sola Diui Thomæ autoritas, vt vel in paruis, vel in magnis, qui ei contradicunt, eo ipso audax iudicetur, & imprudens, ne dicam leuis, & in eo minus doctus. Et quicumque Theologi pij, & cū Deo familiares, interiori pondere sui affectus ac puritate mentis, hūc etiā sanctū Doctorem, eiusq; doctrinā pie colūt, veneratur ac suscipiūt, quod signū est doctrinæ hæc esse à Deo, siquidē pietas erga Deū annexa habet pietatē erga Diuum Thomā, atq; disciplinā. Et qui ab eo discedit, licet in cæteris pius alius sit, in eo tamen minus pius habetur, & aliquatū leuis & arrogas, & eo ipso minus dignus qui audiatur.

31. Etia in opponendo pietas seruanda. Et licet si quis post multa inquisitione non capiat sententiā D. Thomæ, ideoq; modesto ac submissō animo ac verbis ab eo discedat, nõ ideo audax vel temerarius videatur, multo magis, cōsolonū esset Pontificū voluntati, pietati ac prudentiæ, omniūq; ædificationi & obseruantia debitæ huic sancto Doctori, si is eo casu nihil certi statueret, sed adhuc sub disciplina maneret atq; modestia, & rem inquireret diligentius, & san-

cti Doctoris patrociniū accuratiùs inuocaret. Et sæpe experti sumus prius credendam esse, & vt verā ac certā recipiendā sancti Thomæ sententiā, vt statim facilius ac plenius eius veritas intelligatur ac penetretur. Atq; hæc est maxima pietas atq; obseruatiā erga Doctorem sanctū, & digna eius ingenij & sapientiæ æstimatiō, vt quod Diuo Thomæ visum fuit verum, nisi Ecclesiā aliud doceat, falsum esse posse, nullatenus credatur. Et primū recipiatur sententiā vt verā ac certa, postea quærantur eius fundamenta ac rationes, & aduersariorum obiecta conuellantur. Nam si primum est mentis dissensio & contradictio, vix veritas capi postea potest, offusis iam tenebris iudicij proprii ac pertinaciæ, quæ disciplinæ ac sobrietati omnino aduersatur, & sicut sobrietatis mentis lumen affert, eamque velut diaphanā reddit, ita è contra pertinaciæ rebus etiā perspicuis, obscuram caliginem & noctem obducit, & tenebras circumfundit.

Tandem vbi est hæc iudicij perniciosa & obstinatio, nihil rectè & cum proferu disputari potest, vt Cicero alle- rit lib. de finibus. Sed potius vt inter il- los Ethnicos Philosophos ac Sophistas, solum erit inanis quædam verborum contentio, qua non veritas quæratur, sed gloriola vana ambiatur, ita nempe vt post multa in vtramque partem disputata, vterque in sua maneat sententiā, vt Clemens Romanus refert de disputationibus Philosophorum. Et hoc est quod Apostolus vetuit 2. ad Timoth. 2. cap. *Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium.* In quæ verba Augustinus libro 4. de doctrina Christi. cap. 28. sic habet: *Contendere verbis est non curare quomodo error veritate vincatur, sed quomodo tua dictio dictioni alterius præferatur.* Contentio igitur verborum iuxta Augustinum est, quæ non veritatem inquit, sed inanem gloriam, qua quis alijs, licet indignis, præferatur. Hæc est enim innata menti nostræ ambitio, & gloriæ cupiditas, vt minus honestum sibi putet, atque indecorum ab aliò vinci, eique subdi, licet veritate expugnetur atq; vincatur. Cū tamen vt Diuus Petrus dixit, Simoni mago, & refert Clemens Romanus, *Conuinci veritate vinci non sit, sed à falsitate, atque tate glorio-*

32. Perniciosa iudiciorum fugienda.

Contentio verborum.

Vinci veritate non sit, sed à falsitate, atque tate glorio- sum.

24.

25. Communis doctrina D. Thomæ, sed sapientibus

August. de Scriptura stylo.

Mendacio liberari. Et à quocumque quis addifcat veritatem, non id dedecus, sed honor potius fit & gloriosa victoria: Ignorare enim aliquid, neque omnia scire humanum est, & hominum etiam sapientissimorum, tum à quacumque ignorantia, vel errore liberari, etiam si quis doctus ab indocto addifcat, id ei vtile est, felix, gloriosum. Et qui sic addifcit, modestè, prudenter ac sapienter humanæ medetur infirmitati & ignorantia, siquidem libenter veritatem, etiam à minus sapiente, accipit, & in eo se optimum Philosophum, id est, sapientia amantem ostendit. Et talis est, vt supra ex Iacobo Apostolo diximus, quæ defursum est sapientia, nempe pudica ac suadibilis. Qui verò nimis pertinax est, vltra ignorantiam, quam in suis dictis aberrans, apertè manifestat, simul etiam ostendit imprudentiam suam atque arrogantiam, quia ignorans videri non vult, etiam in re quam apertè ignorat, & posset, si modestus esset, facile ab alio addifcere. In quo etiam verissima est Christi Domini sententia, *Omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.*

33. *Vana cōtentiones.*

Tandem sicut susceptæ ex amore veritatis disputationes valde vtilis sunt, ad difficultatum intelligentiam atque victoriam, ita è contra quæ ex contentione seu ambitione ad nihil vtilis sunt, nisi ad lites & discordias, & inanem ostentationem falsæ scientiæ. Et talis acriter prohibet Apostolus 2. ad Timothei. capite 2. *Stultus autem, & sine disciplina quæstiones deuita, quia generant lites; seruum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati.* Et huiusmodi vanas contentiones filias esse ac fomites inuidiæ, & omnino viles ac terrenas, docet idem Apostolus 1. ad Corint. 3. cap. *Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nomine carnalès estis, & secundum homines ambulatis.* Longè ergo abesse debent huiusmodi contentiones à seruis Christi, præsertim à viris Theologis, quorum multò maior esse debet sobrietas ac modestia. Vnde idem beatus Apostolus 1. ad Cor. 1. c. *Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neq; Ecclesia Dei.* Et cuius contentiosè disputanti suo modo aptari potest id, quod de hæ-

reticis vitandis præcipit idè Apostolus ad Tit. c. 3. *Hæreticum hominè post vnam & secundam correctionem deuita, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.* Itaq; sicut quiuis hæreticus proprio iudicio & electione subuersus est, ita quiuis pertinax & contentiosus. Ideo dixit August. vbi sup. *Cauenda est rixandi libido, & puerilis quædam ostentatio aduersarij decipiendi.* Hoc igitur pacto si Apostoli & Augustini monita obseruemus, vtilis erunt & Christianæ nostræ disputationes, nepe pro veritate, non stultæ & vanæ, vt ille Ethnicorum Philosophorum ex sola cupiditate inanis gloriæ.

Christiana disputatione non vana.

Ex his tam longè repetitis rationibus constat, quàm constans esse debeat pietas & obseruantia erga Diuum Thomam, & quæ eam roborant argumenta, quàm solida firment fundamenta, quàm multa sequantur incommoda ex opposita opinione ac priuatis sententiolis; & si quis velit pius esse Ecclesiæ filius, pius etiam debeat esse Diui Thomæ discipulus, firmus & constans eius doctrinæ assertor, vt non quouis leui argumento, quasi arundo à ventis agitata paulo momento huc illuc impellatur.

34. *Pietas in D. Thomam constans.*

Restat vt ad obiecta respondeamus. Ad primum respondetur, verba illa Augustini verissima esse, solis scilicet canonicis libris fidem firmissimam esse habendam, nempe certam & infallibilem, & diuinam, qua certò & omnino credatur nullum authorem eorum in scribendo errasse. Alios verò quanta libet sanctitate & doctrina præpelleat, non ideo certum & infallibile putari debeat, quod ipsi senserunt & scripserunt. Itaq; vult Augustinus nulli scripturæ vel libris, præterquam canonicis & sacris fidem diuinam haberi, ad quas tamè redyuntur, etiam decreta Pontificum & Conciliorum, quibus etiam eadem fides diuina habetur. Non ideo tamen negat Augustinus tale esse posse rationum ac testium pondus in approbanda doctrina alicuius alterius, quia possit ac debeat, scriptis eius maxima fides humana deberi. Et talem esse inter omnes Doctores scholasticos vnū Diuū Thomam late in hac dubitatione ostendimus, grauisimis ac sanctissimis & Pontifici, & Conciliorum, & grauisimorum virorum testimonijs, rationibus etiā efficacibus, ob quas

35. *Ad 1. ex August.*

ob quas prudentissimum sit, ac piissimum, & communi Ecclesiæ bono utilissimum, & fidei catholice maximè consonum, illibatam, puram, atque omnino intactam in omnibus seruari, atque defendi sententiam Diui Thomæ, nisi aliud apertè constet ex doctrina Conciliorum, & Pontificum.

36. *Ad secundum.*

Ad secundum respondetur nullū aliū, vel ex Patribus, vel ex Doctoribus Theologis, vel à Deo, vel ab eius in terris Vicario, Pontifice Romano, vel sacrorum Conciliorum acclamatione, vel totius Catholice Ecclesiæ, aut scholæ Theologicæ cōfensione, tanto honore insignitum, & approbatum, atque vnum D. Thomam, nempe veluti Ducem, ac Principem totius scholasticæ Theologiæ, vt qui eius doctrinam sequitur, eo ipso sit securus, qui verò ab ipso discedit, eo ipso sit de errore, vel de ignorantia suspectus. Si Deus vnum ipsum sic voluit honorare, voluntati eius quis resistet?

37. *Ad tertium.*

Ad tertium fatemur multa multis, alioqui doctis, videri difficilia etiam in summa Diui Thomæ, eisque opposita placere. Sed adhuc nobis probabilius esse & certius plerosque falli, quamuis subtiles, & doctos, quàm Diuum Thomam. Et si singula sigillatim & exactè considerentur, constabit sententiam D. Thomæ faciliorem esse, veriorem, ac magis certam, & omnem aliam, vt nouam, & acidam, ac immaturam paulatim cadere, ac tandem euanescere. Hanc verò vt stabilem, firmam, ac solidam, tantquam à Deo suæ Ecclesiæ datam, perpetuam, ac constantem permanere. Vt præclaram in hoc cum fide catholica, & Ecclesia Dei habeat analogiam; nempe sicut portæ inferi, id est, vel hæreticorum fraudes, vel tyrannorum tormenta, nunquam aduersus fidei veritatem, vel Ecclesiæ firmitatem, præualere potuerunt, ita nullæ ingeniorum, quatumvis acriū, nouitates, aut rationum pondera, aduersus Diui Thomæ doctrinam potuerint præualere. Sed omnes tandem suæ leuitatis, & nouitatis infirmitate, cadant, ruant, & perpetua obliuione deleantur, quasi molitiones & machinæ absque solido fundamento, & quasi præstigiæ, & somnia absque veritate. At doctrina D. Thomæ tot iam sæculis indies constantior fit, ac firmior, eiusque veritas tot excussa tormentis, à tot aduersarijs ex-

pugnata, lucet magis, atque veluti fides cœleste micat ac fulget perpetuò constantius.

Sed ne ea, quæ hætenus generatim diximus, audacter potius quàm verè asseruisse videamur, aliqua sigillatim referemus, quæ alijs in singulis summa D. Thomæ partibus displicent, ea breuiter defendemus, longiorem eorum disputationem, & apologiam ad futura commentaria, suis cuique locis remittentes. Ex his constabit nihil vltra esse in summa Diui Thomæ, quòd defendi facile non possit, & iure non debeat. De singulis autem partibus singulas instituemus dubitationes.

DUBITATIO IX.

Quæ sint difficillima in prima parte Diui Thomæ, quæ quibusdam videntur incredibilia.

Non eadem omnibus, sed diuersa diuersis apparent difficilia in doctrina Diui Thomæ, & quæ vnis impossibilia, alijs videntur facilia; vt vel hinc constet nunquam ita esse difficile hanc doctrinam, vt alicui non sit valde probabilis, & iudicetur vera. Nobis autem omnia, quæ alijs sunt difficilia, & incredibilia, non solum credibilia videntur, sed & verissima. Aliqua ex multis, exempli gratia modò attingemus. Et primò in hac dubitatione referemus ea, quæ ab alijs in prima parte reijciuntur, aut multò aliter præter mentem Diui Thomæ intelliguntur. Neque modo agimus de ijs, quæ ab alijs scholis Scoti, aut Durandi impugnantur, quia istæ sunt velut acies oppositæ, quæ passim aduersantur, & pugnant contra Diuum Thomam, paruo, aut nullo profectu. Agimus ergo solum de ijs, quæ etiam quibusdam domesticis, & commentatoribus Sancti Doctoris, non placent, & ab ipsis etiam amicis, minus amicè impugnantur. Neque hæc omnia modò attingi poterunt, sed quædam veluti capita, ac præcipua, vt ex his alia similia, aut minora cōijcere quibus facile possit, vt ex vngue leonem.

Primò igitur in prima parte statim in prima quæstione magnalis est, & cōtrouersa disceptatio, vel inter ipsos discipulos

38.

Ratio dubitationum sequentium.

1. *Varijs variæ difficultates.*

2. *Prima dubitatio de habitu Theologiae.*

cipulos Diui Thomæ, quid rei sit Theologia, de qua ibi tractat, an sit habitus acquisitus, an infusus, an naturalis, an supernaturalis, an fides tantum humana, an ipsamet fides diuina, & infusa.

3. *Secundò de commentatoribus incredibile est, quòd specie impressa Dei.* per Dei potentiam, dari speciem impressam diuinæ essentia, quæ sit principium visionis eius, & quidditatiuæ cognitionis. Et euidenti argumèto hanc sententiam & improbare, & conuincere sibi videntur, nempe quia datur iuxta eundem Doctorem species expressa diuinæ essentia, & verbum mentis creatum in beatis. Quidam ergo apertè in hoc discedunt à Diuo Thoma. Alij se amicos simulant, & dissimulant, imò negant illam esse Diui Thomæ sententiã, & dicunt potius ipsum concedere, etiã de facto, speciem impressam diuinæ essentia, eamque esse lumen gloria, quod expressè Diuus Thomas cõcedit in intellectu cuiusvis beati.

4. *Tertiò de cognitione futurorum contingentium.* Tertio quibusdam difficillimū fit id quod Doctores sanctus docet quæst. 14. ar. 13. de certa, & infallibili cognitione futurorum contingentium, ex hoc quod re ipsa sint præsentia, & coexistat æternitati. Quam multa aduersus hoc fundamentum à plerisque obijciuntur, & certè vera ac firma, sed quam præter rem, & quam procul à mente Diui Thomæ non intellecta. Multa etiam in ea quæst. 14. de scientia, & q. 19. de voluntate, & q. 22. de prouidentia, & 23. de prædestinatione, & obijciuntur, & dicuntur contra sententiam Diui Thomæ, & cõcordiam, quam ipse docet inter scientiam, voluntatem, prouidentiam, & prædestinationem Dei ex vna parte, & actus liberos voluntatis creatæ, seu liberi arbitrij creati, ex altera.

5. *Quartò de Idea in mēte Dei.* Quarto pauci fati adhuc, explicant, quid sit Idea in mēte diuina (de qua agit D. Thom. q. 15.) an sit quasi actus primus, an quasi actus secundus. diuini intellectus. Id etiam, quòd de Ideis docet Diuus Thomas, & sæpè alibi, nempe Deum etiam suo solo intellectu, & suo modo facere, & cognoscere relationes rationis, quibusdam non placet.

6. *Quintò de voluntate antecedente & consequente.* Quinto quæst. 19. ar. 6. displicet quibusdam expositoribus explicatio, quã docet D. Thomas, duplicis secundum rationem voluntatis in Deo, antecedente

tis, & consequentis, quam distinctione docuit Ioannes Damascenus, & admittunt omnes Theologi; sed intelligitur, & explicatur aliter à quibusdam, quam à Diuo Thoma.

7. *Sextò an electio ratione sit prior prædeterminatione.* Sexto rejicitur id quod Diuus Thomas docet quæst. 23. de prædestinat. ar. 4. quòd secundum rationem prior sit electio sanctorum ad gloriam, & tantã gloriam, quã prædestinatio, seu ordinatio talium meritorum, aut mediocum, quibus electi certò, & infallibiliter ad illam gloriam diriguntur.

8. *Septimò de eo, in diuinis omnia sunt vnum, ubi non obuiat relationis oppositio.* Septimò in disputatione de Trinitate tanguntur multa, & primò putant aliqui nò benè ex Anselmo colligi axiomã illud ab omnibus Patribus, ac Theologis communi consensione receptum, *In diuinis omnia sunt vnum, ubi non obuiat relationis oppositio.* cum tamen potius ex Anselmo D. Thomas, & omnes Theologi id accipiant. Alia de processione Verbi, & Spiritus Sancti, an sint ex cognitione, & amore creaturarum possibile, & futurarum an non, decernuntur potius ex priuata quorundam sententia, quam ex mente Diui Thomæ. Quare etiam processio Spiritus Sancti non sit generatio, quibusdam non placet ratio Diui Thomæ.

9. *Octauò, quòd creatio non sit actio.* Octauò in disputatione de creatione rerũ, de qua agit Diuus Thomas, quòd creatio non sit actio vlla, vel passio, sed solum relatio creaturæ ad Deum factorem suum. Ipsi enim enixè contendunt verè creationem esse actionem.

10. *Nonò de diff. ferentia specifica Angelorum.* Nonò in disputatione de Angelis plurima quibusdam videntur leuissima, & sine fundamento. Primò fictitiũ putant, omnes Angelos inuicem, non solum differre numero, sed & specie; & incredibile non solum de facto, sed neque de absoluta Dei potentia, posse plures Angelos solum numero diuersos esse in eadem specie. Quæ etiam docet sanctus Doctor de loco Angelorum, & motu secundum locum, quæ etiam de cognitione, locutione, illuminatione Angelorum, ferè omnia leuia putant, & nulla solida ratione firmata.

11. *Decimò an celi sint animati, quid ex fide.* Decimò difficillimum videri potest id quod docet quæst. 70. ar. 3. vbi querit an luminaria celi sint animata, & relatis varijs sententijs, videtur cū August. sentire, non multum referre quiduis in vtrãuis partè dicatur, scilicet, siue celi, & luminaria dicantur habere animam, siue

siue non habere. Hoc autem si benè pendatur, meritò durum, & non parui momenti, videri potest. Nam si celi, & luminaria, animam habent informantè, vt admitti posse docet Diuus Thomas, absque dubio illa anima intellectualis esse debet, & non vegetatiua solum aut sensitiua. Imò vita vegetatiua, & sensitiua nullatenus in coelis concedi potest, vt cum Aristotele docet sæpè D. Thomas. Si autem animam habeant intellectualẽ, iam præter Angelos & homines dabitur aliqua alia creatura intellectualis, quod videtur prorsus contra Fidem, & sacram Scripturam, & communem consensum sanctorum Patrum, qui nullos alios vel beatos, vel damnatos admittunt, neque vllam creaturam habentem intellectum, præter Angelos & homines. Non ergo parum refert quid dicatur in ea quæstione.

12. *Ad primam.* Hæc sunt, & multa alia similia, quæ passim in singulis quæstionibus notantur, & rejiciuntur etiam à commentatoribus, suntque innumera, nec facile recenseri possunt. In commentarijs nihil quantumuis minutum dissimulabimus, sed omnia serio defendemus. Hæc modo exempli gratia referimus, & defendere conabimur.

13. *Omnia dicenda esse vera in D. Thoma.* Dicendum igitur est, nihil in hisce omnibus esse impossibile, aut minus certum, sed omnia esse nobis, & valde probabilia, & vera, ac certa; & quæ in oppositum obijciuntur, infirma; potius enim opinione nituntur, quam ratione, ac veritate, aut vllò solido fundamento, & cuius facile constabit, si omnem priuatam esse ætatem exuat, & mentem veritati docilem expediat. Ad singula suo ordine dicemus modo breuiter, latiore corũ apologiam, & explicationem, vel in commentaria summæ Diui Thomæ, vel in analysim selectarum ex Theologia, & Philosophia quæstionum referuantes.

14. *Ad primam.* Ad primam dubitationem latè infra dicemus quæst. 1. art. 2. habitum Theologiae adhæsiuum, quò scilicet assentimur conclusionibus Theologicis, deductis ex principijs de fide, vel ex vna de fide, & altera naturali euidenti, non esse alium, sed eundemmet habitum fidei infusæ, & supernaturalis. Nam qui dicunt Theologiae habitum esse acquisitum, & naturalem, fidei scilicet acquisitæ, nimis demissè & abiectè de Theologia sentiunt.

Qui verò Theologiae habitum simul dicunt supernaturalem esse, & acquisitum, dignius quidem prioribus illis, sed fortè non verius loquuntur. Nostram verò sententiam esse sancti Doctoris, & aliorum multorum antiquorũ Theologorum doctrinam, multis & rationibus, & dictis addicemus. Simul tamen sentimus, & dicimus eo loco, generari in Theologia alios habitus acquisitos naturales, qui manere possint etiam in hæretico, qui non sint adhæsiui saltè omnes. Quamuis credibile etiam sit, vt multi dicunt, simul cū exercentur actus fidei infusæ, generari in nobis habitum fidei acquisitæ circa eadem credibilia, quatenus actus supernaturales habitu infusorum eminenter, ac virtute continent actus naturales, illis similes, circa eadem obiecta. Theologia tamen, seu sacra doctrina, de qua Diuus Thomas loquitur quæst. 1. & Alexander Alesensis, Albertus Magnus, & alij Theologi in prologo, ipsamet fides infusa est, prout simul ministros habet alios habitus naturales, & acquisitos, vt loco citato latè & constanter ex grauiorum Theologorum sententia decernemus.

15. *Ad secundam.* Ad secundam, infra q. 12. art. 2. dicemus nobis sententiam illam sacri Doctoris, neque de facto dari speciem impressam diuinæ essentia, neque etiam ex Dei potentia vlla, posse dari, hanc inquam sententiam nobis, non solũ esse probabilem, sed & certam videri. Dicemus etiam vnã ex tribus rationibus, quibus eam probat Doctor sanctus, esse efficacissimam, & si audacter pro veritate loqui licet, demonstrantem, nulli sci licet creaturæ posse conuenire, vt natura sua sit principium cognoscendi quidditatiuè diuinam essentiam. Quam rationem eo loco latè & declaramus, & defendimus. Et certissimum nobis est, si posset dari species huiusmodi connaturaliter, & quidditatiuè representans Dei essentiam, per modum principij, nullã manere rationem, quare non possit omnis intellectus & creatus, & creabilis, naturali vi, ac potentia, Dei essentiã quidditatiuè cognoscere. Nam si quæ ratio probat, visionem, & cognitionem quidditatiuam Dei omni intellectui creato, & creabili, esse omninò supernaturalem, & naturali virtute impossibilem, eadem certè necessariò demonstrat, impossibilem etiam esse vllam speciem impressam, cui

cui naturali virtuti conueniat repraesentare, per modum principij, diuinam essentiam, seu, quod idem est, esse principium naturae suae diuinae visionis, seu cognitionis quidditatiue. Et haec est Angelica ratio Angelici Doctoris, quae bene intellecta conuincit intellectum, & hic vix tangitur, sed suo loco longè declaratur. Ibi etiam ostendemus ex codicibus expressis sacro Doctore dari in beatis specie expressam essentiam diuinam (quid enim est aliud Dei visio, nisi expressa ipsius cognitio producta in intellectu beato?) esse tamè magnum & certum discrimen inter speciem impressam, & expressam, quare haec sit possibilis, illa non, vide ibi candide lector, & lege candidè.

Datur species expressa Dei.

16. *Ad tertiam.* Mens Diui Thomae de cognitione futurorum contingentium. non illam esse Diui Thomae sententiam, quae vulgò ei à carioribus etiam discipulis ascribitur, quòd scilicet futura contingentia debeant cognosci à Deo ab aeterno, quia ab aeterno reuera coexistunt aeternitati. Quae ratio fabulis niteretur ridiculis, & impossibilibus. Certissimum enim est, & cuius menti, si sana sit, euident, ac perspicuum, futura quae in tempore fiunt à Deo, non ab aeterno fuisse existentia. Et si ab aeterno existentia non erant, neque coexistere poterant ab aeterno ipsi Deo, aut aeternitati. Quòd enim non existit, quandiu non existit, nulli rei coexistit. Ratio ergo Diui Thomae non tam falso, & impossibili nititur fundamento: sed alteri facillimo, perspicuo, ac verissimo, nempe quia futura contingentia aliquando reuera coexistunt aeternitati, id est, suo tempore quando re ipsa sunt facta, & existunt in rerum natura, tunc enim aeternitas & futura contingentia simul existunt, & ita re ipsa inuicem coexistunt. Si autem aliquando simul coexistunt reuera, necessariò sequitur ea futura ab aeterno fuisse Deo cognita, ac prauiusa futura tali tempore, quòd re ipsa existent. Haec est illatio Diui Thomae certissima, & euident, quia aeternitas est simplex, tota simul, & inuariabilis, & quòd in ea semel cognoscitur, semper, & ab aeterno debuit cognosci. Quòd autem Deo, & aeternitati coexistit, necessè est à Deo cognosci existens eo tempore, quo existit, & si tunc cognoscitur à Deo, cum cognitio Dei simplex, & inuariata sit, debuit etiam ab aeterno eodem modo cognosci futurum tali tem-

pore, quo re vera existet & coexistet aeternitati. Hanc verissimam, & efficacissimam Doctoris sancti rationem, non bene intellectam, obscuram reddiderunt interpretes suis expositionibus, & difficilem, imò & inintelligibilem. Ibi etiam & quaest. 19. 22. & 23. facilem cum Diuo Thoma videbimus concordiam diuinæ scientiae, voluntatis, prouidentiae, & praedestinationis ex vna parte, cù actibus liberis voluntatis, & arbitrij creati ex altera, quam etiam tradidimus speciali tractatu de auxilijs, capite speciali de hac concordia.

Ad quartam dubitationem infra q. 17. 15. perspicua erit, & facilis sententia Diui Thomae de ratione Ideae, nempe, quòd fit actus quasi secundus diuini intellectus, quo in se cognoscit, actu quasi reflexo, rationes rerum, & exemplaria creaturarum, quarum ipsa diuina essentia est cognitio, & exemplar, & ratio practica cognita. Ita vt, sicut in ea cognoscuntur omnes creaturae futurae, & possibiles, ita etiam per eam, tanquam per exemplar earum cognitum, possint effici, ac produci, scilicet, tanquam per principium, ac cognitionem practicam singularum. Ex qua ratione Ideae ibi colligimus cum Diuo Thoma, ex hoc ipso, quòd Deus suam essentiam cognoscit, vt ideam, & exemplar omnium creaturarum, in ea etiam ipsum cognoscere, & suo modo facere plures relationes rationis respectu creaturarum, quarum est, & concipitur quasi diuersae Ideae, secundum rationem, comparatione singularum: ibi etiam dicetur quarum sit Ideae, quarum non.

17. *Ad quartam ratio ideae qua.*

Relationes rationis sunt in Deo, & fiunt ab ipso.

Ad quintam eo artic. 6. dicimus non aliter explicari à Diuo Thoma diuinitatem illam voluntatis in Deo in antecedentem, & consequentem, quam ab ipso Damasceno, à quo fuit tradita. Nempe nulla est distinctio actuum voluntatis in Deo, nisi secundum rationem, scilicet, vel penes obiectum aliquod nudè, & secundum se consideratum, vel vestitum varijs alijs circumstantijs, & potest voluntas idem obiectum velle primo modo consideratum, & nolle secundo modo, aut è contra nolle primo modo, & velle secundo. Primo modo dicitur voluntas antecedens, secundo modo eò sequens. Et haec distinctio praesertim ponitur à Damasceno, & Diuo Thoma respectu obiectorum, vel actuum liberar-

18. *Ad quintam voluntas antecedens & consequens.*

arbitrij creati, imò primò & praecipue respectu permissionis, & punitionis malorum culpae, quamuis suo modo possit extèdi etiam ad alia obiecta, & actus diuinæ voluntatis circa illa, vt circa praedestinos, & gloriam, & media respectu illius.

19. *Ad sextam* dicimus, nobis valde placere, & omninò verissimam esse, & necessariò, secundum ream rationem conditione prior cedendam, illam sententiam Diui Thomae, quòd prior sit ratione in Deo electio, & voluntas dandi gloriam, tanquam finem, quam praedestinatio seu voluntas dandi merita, tanquam media. Et, si rectè consideretur, id generale est in omni operante secundum intellectum, quòd si efficaciter velit media aliqua efficacia ad acquirendum aliquem finem, necessariò prius aut tempore, aut natura, aut saltem secundum rationem, velit efficaciter ipsum finem. Et constat in Deo voluntatem illam gloriae respectu electorum, quam quidem solum vocant antecedentem, & simplicem, re vera esse absolutam, & efficacem, & consequentem, siquidem ex illa voluntate dat media efficacia, per quae obtinebit efficaciter, & re ipsa illum finem, ex cuius voluntate dat illa media, voluntas enim omnis, quae habet re ipsa effectum, dicitur efficax, & absoluta in Deo, & potest etiam dici consequens.

20. *Ad septimam* respondetur merito illud axioma recipi ab omnibus Theologis tanquam Anselmi, mirumque nobis esse, quòd vnus aut alter recentiorum de Anselmo dubitauerit, quasi admittat distinctiōem in diuinis, etiam sine relationis oppositione. Duo enim docet Anselmus lib. de processione Spiritus Sancti, agens cum Graecis. Primum ex hypothesi, nempe si vera esset Graecorum sententia, qua docet Filium in diuinis habere esse à Patre nascendo, Spiritum verò sanctum esse à Patre, non nascendo, sed procedendo. Hac data hypothesi, inquit Anselmus, licet Spiritus Sanctus non procederet à Filio, re ipsa distingueretur ab illo, vt persona diuersa, quia emanationes, seu processiones, essent re ipsa diuersae. Et hoc repetit saepius cap. 2. & 3. & est verissimum ex hypothesi. Sed alteri docet statim absolute, ex sua sententia contra Graecos, nempe impossibile esse in diuinis personis, quòd ipsi dicunt, scilicet Filium esse

à Patre nascendo tantum, & non procedendo, è contra Spiritum Sanctum non nascendo, sed procedendo; hoc inquam esse impossibile, nisi Spiritus Sanctus sit à Filio, & probat axioma illo, *Quia in diuinis omnia sunt vnium, vbi non obuiat relationis oppositio*, & hoc docet apertis verbis ibi, & repetit saepius cap. 4. & 5. & ita eum intellexit Angelicus Doctor de potentia quaest. 10. art. 3. ad 2. Quae autem sit sententia Sancti Doctoris de productione Verbi, & Spiritus Sancti, ex cognitione, vel amore creaturarum, dicimus suis locis, eamque ab omni aduersariorum ratione atque iniuria vindicabimus.

21. *Ad octauam* dicimus, merito Doctorem Sanctum in creatione non inuenire rationem actionis, quia non est actio, vbi non est passio subiecti, & mutatio, iuxta doctrinam Aristotelis 3. lib. Physicorum. In creatione autem non est passio aut mutatio alicuius subiecti, cum nullum praexistat creationi, ergo neque est actio ex parte creatis. Nihil igitur restat nisi relatio creaturae productae ad Deum, tanquam ad principium, & causam, à qua res creata dependet secundum se totam. Et certè multo maiores patiuntur angustias, & plura admittunt incommoda, qui creationem volunt esse actionem: nos igitur eo loco ad verbum defendemus Doctorem sanctum; neque magnas patiemur angustias.

Ad octauam, creatio non est actio.

22. *Ad nonam*, serio credimus & asserimus nihil esse in disputatione de Angelis dictum à Doctore Sancto, quòd non sit solidum, ac firmum, & maxime consonum cum Philosophia Aristotelis, & Theologia Patrum. Certè si principia Philosophica ab Aristotele tradita consideramus, de principio individuationis per materiam affectam, & contractam talibus accidentibus, & vt Porphyrius dixit, in diffinitione individui, per collectionem proprietatum, quae non possit eadem in alio inueniri; nullam certè in Angelis inueniemus distinctionem individuorum intra eandem speciem, cum nullum sit principium talis distinctionis. Qui vero individua siue materialia, siue immaterialia volunt distinguui secundum gradus substantiae individuos, quibus contrahatur, ac determinetur natura speciei atomae ad singula individua; hi voce quidem ponunt hec-

Ad nonam, vera omnia de Angelis tradita à D. Thoma.

Individua non differunt gradibus substantia.

heccitates illas Scoti, & principia individuationis, sed re ipsa in omnibus individuis, eò ipso admittunt distinctionem essentialem, & specificam, quamvis nomine solum vocentur individua, & singularia. Nam si datur, in quavis natura individua suus gradus substantialis, distinctus à gradu substantiali alterius naturae individuae; certè non minus de essentia naturae, verbi gratia, Petri, vel Pauli, est suus ille gradus ultimus naturae, & essentiae, quem addit natura, vt individua, quam gradus genericus, & specificus. Et ita, necessario, alia erit definitio quidditatiua, & essentialis Petri & Pauli, nempe aliquid essentialiale includit vna, quod non altera. Et ita Petrus & Paulus differunt definitione, & essentia, & eo ipso specie. Igitur contra rationem differentiae individuae, est differre his gradibus essentiae; nec fallatur vt pueri, vocibus diuersis, dum dicunt illos gradus dici substantiae, non essentiae. Si enim est gradus naturae, & substantiae, idem necessario est essentiae. In natura enim vt sic, quicquid non est accidens, est essentia.

23. Solum igitur restat, quod individua differre possint numero penes accidentia diuersa, scilicet, penes diuersam collectionem proprietatum materialium, vt colligitur ex illa definitione Porphyrij, & doctrina Aristotelis. Cum igitur hac distinctio non possit esse in Angelis, scilicet, per collectionem proprietatum individuarum, (solum enim habent accidentia naturae secundum se) nulla tandem potest ibi admitti distinctio tantum numerica, & individua. Et merito docet Doctor sanctus omnes Angelos differre specie, nullos tantum numero, vt late dicemus suo loco.

24. Ibi etiam explicabimus sententiam sancti Doctoris de loco Angelorum, & quare aliquando doceat Angelos esse in loco corporeo, vel mutare locum ratione operationis; non quidem eò quod non sint in loco secundum substantiam; sed quia ipsorum substantia non indiget corporeo loco, nisi ratione talis operationis, vel transeuntis, vt dum mouent, aut gubernant corpus aliquod, vel immanentis operationis beatificae, quasi in supremo, & dignissimo locotalis operationis. Re vera tamen ipsa

substantia Angelica, perse, est subiectum, ac fundamentum existentiae, in loco definito, ac determinato, ita in vno, vt simul non possit esse in alio, & est in loco distinctum, per, vbi sibi intrinsecum, & inhaerens, quamvis nullam in eo loco habeat operationem, licet semper eam habeat aut actu aut virtute, & ratione aliquis operationis, tanquam finis, & in te, locum, & dicatur esse in tali loco. Et etiam quae docet sanctus Doctor de locutione, & illuminatione Angelorum, & alijs affectionibus eorum; ita firma sunt, vera, ac solida, vt quidam hac specialisatione dicant Diuum Thomam titulo Angelici Doctoris, decoratum, quod carnia, quae de Angelis scripta, vere firme, & solide, & quasi Angelice, id est, quasi scientiam habent Angelicam, docuerit. Omnia suis locis ex eius mente & explicabimus, & defendemus.

Ad decimam dubitationem dicimus Diuum Thomam artic. illo 3. quaestio- nis 70. cum Augustino sentire, si formae caeli & astra animam habeant, eam esse intellectualem, & pertinere ad societatem Angelorum: ita videtur innuere Augustinus, licet sub dubius libro secundo de Genesi ad litteram cap. 18. & in Enchirid. ad Laurentium capite 58. vbi dubius manet utroque loco Augustinus, an Sol, Luna, & Astra animam habeant, si tamen habeant, eam vult ad societatem pertinere Angelorum. Et lib. de immortalitate animae cap. 15. mundum hunc innuit per animam subsistere, & animari, verba sunt, Per animam ergo corpus subsistit, & eo ipso est, quo animatur, siue vniuersaliter, vt mundus, siue particulariter, vt vnumquodque animal intra mundum, quauis 1. lib. retractat. cap. 5. referens hoc dictum ex illo libro, post alia, dicit, Hoc totum prorsus temere dictum est. Itaque Augustinus nihil certi habet de anima caelorum, & mundi cap. certè 11. primi lib. retractat. aperte fatetur Platonem, & alios Philosophos quamplurimos sensisse animal esse istum mundum. Et lib. 10. de ciuit. cap. 29. de Platone ita sentit. Et merito, quia omnes antiqui posuerunt mundum animal, & caelos ac sidera animalia suprema, & sic de Aristotele etiam sensit Diuus Thomas lib. 2. contra Gent. c. 70. & Cicerone

De locutione & illuminatione.

Ad decimam, de anima caeli ex Augustino.

Philosophi caelum & astra dixerunt animalia.

27. Expositio sententiae Philosophorum ex D. Thoma.

cum his & alijs Philosophis ita sensisse saepe constat, praesertim libello de vniuersitate; & lib. 1. & 2. de natura Deorum, mundum, solem, & sidera, & sensum habere, & intelligentiam, & animalia esse diuina, ac sapientia. Aristoteles certè totus est in hac sententia, vt suo loco late ostendimus in libris de caelo, ex pluribus eius locis, imò & ex Doctrinis sacris Diuus Thomas quaest. illa 70. art. 3. Origenem & Diuum Hieronymum vult ita sensisse, & certè D. August. 1. retractat. cap. illo 11. relata illa sententia Platonis, & Philosophorum, de ea sic dubitat nihil certè asserens, Sed animal esse istum mundum, sicut Plato sensit, alijque Philosophi quamplurimi, nec ratione certa indagare potui, nec diuinarum Scripturarum auctoritate persuaderi posse cognoui. Vnde tale aliquid à me dictum, quod ia accipi possit, etiam in libro de immortalitate anima, temere dictum notauit. Non quia hoc falsum esse confirmo, sed quia nec verum esse comprehendo, quod sit animal mundus. Hoc sanè inconcusse retinendum esse non dubito, Deum nobis non esse istum mundum, siue anima eius vlla, siue nulla sit. Quibus constat Augustinum, ita esse dubium de anima mundi, & caelorum, vt neutram partem putet esse contra Scripturam, vel fidem.

Ita Diuus Thomas art. illo 3. quaest. 70. dicit interponentes luminaria animata, aut inanimata paruum, vel nullum esse discrimen. Sed hoc ideo dicit, quia pie exponit sententiam Platoniorum, & Origenis, qui dicebant caelos, & luminaria esse animata, de anima quae solum vniatur corpori caelesti, vt causa mouens mobili, & non vt informans propriè, & strictè. Et quidem Plato animam, etiam humanam, videtur non tam posuisse formam, arctè & intimè vnitam, quam vt motricem corpori. Quod mirum si ita senserit de anima mundi, & astrarum. Origenes certè 1. lib. Periarcon cap. 7. eodem modo loquitur de Sole, Luna, & alijs astris, nam licet animantia ea vocet, & animas habentia, sed de omni anima loquitur etiam humana, quasi vnita corpori ob solum motum, ita vt peracto motu, separanda sint illae animae à suis corporibus caelestibus, & remittenda in Regnum Christi, & Dei, iuxta doctrinam Pauli ad Roman. 8. cap. Et ipsa creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc, & liberabitur à seruitute corrup-

tionis in libertate gloria filiorum Dei, loquitur etiade Sole & Luna, & reliquis astris quasi principibus spiritualibus, ita vt Soli datus sit principatus diei, Luna verò principatus noctis, cum reliquis astris. Nec certò aliquid statuit Origenes, sed dubius inquit, & disputat, quamvis in hanc inclinet partem, quod animata sint, ex eò Job cap. 25. Stella non sunt munda in conspectu eius. Et cap. 15. Caeli non sunt mundi in conspectu eius: in hoc igitur sensu, non magnum esset discrimen inter vtranque sententiam, nam & Theologi omnes, qui serio negant caelos, & astra esse animata, aperte concedunt, eis praefici ad motum, spirituales substantiam motricem, quam vocant intelligentiam.

Et sic exponi possent fortè sancti Patres qui luminaria vocant animata. De Philosophorum sententia non ita facile crediderim, nam Plato, & Stoici, non minus eos censuerunt animatos, quam homines. Et de Aristotelis sententia nobis dubium non est, caelos sensisse animatos intellectuali anima informantem, vt ex varijs locis ostendimus lib. 2. de caelo, & probat late Diuus Thomas 2. lib. contra Gent. cap. 70. & omnes eius Graeci expositores, Alexander, Themistius, Simplicius, Phyloponus ita eum intellexerunt, imò & dilectus discipulus Theophrastus in suo libro de caelo. Vnde & 2. li. de caelo Arist. c. 2. attribuit caelo motum ab intrinseco, & intrinsecas differentias positionis, dextrum & sinistrum, sursum & deorsum, ante & retro. Vt non facile admitti debeat, quae in scholis passim percrebuit sententia, quam etiam collegium Conimbricense admittit in suis Commentarijs 2. lib. de caelo quaest. 1. artic. 4. ad 5. Aristotelem loqui de caelo, prout ei vnitur intelligentia mouens. Sensit enim Aristoteles praeter intelligentiam extrinsecè mouentem, intimè inesse caelestibus corporibus animam informantem, intelligentem, ac appetentem; patet ex Aristot. 2. lib. de caelo cap. 1. 2. & 3. & 2. lib. de anima text. 32. & Diuo Thoma, ac Themistio ibi. Themistius loquitur de caelorum anima intelligente, in 3. de anima in sua paraphrasi c. 72. & 73. & D. Thomas in 3. de anima lect. 17. & Arist. 12. Metaph. tex. 39. & D. Thom. ibi lect. 8. docet sententiam Aristotelis, quod intellectus primi mobilis vniatur primo

28. Philosophi caelos dicunt formaliter animatos. Aristoteles ita sensit.

primò motori,quasi intelligibili ac desiderabili, & dicit id verum esse secundum Aristotelis sententiam, qui ponit cœlum animatum anima intelligente, & desiderante, & hanc postea latè probat esse Aristotelis sententiã 2. lib. cõtra Gent. cap. 70. Itã etiam loquitur ex sua & Aristotelis sententia Alexander Aphrodisæus 1.2. lib. Metaphys. com. 25. & 29. quod cœlum moueatur à prima causa, tanquam ab amato & desiderato. Idein dixerat com. 20. & 1. lib. quæstionum naturalium cap. 10. & lib. 2. cap. 18. & 19. Res est certa apud omnes interpretes Aristotelis, & apud Ciceronem, Platonem, & omnes antiquos Philosophos.

29. *D. Thomæ sententia de cœli anima.* Diuus Thomas 1. part. q. 70. art. illo 3. Aristotelis non meminit, sed solum Patrum orthodoxorum, quos cum Platonis sententia potuit pie exponere, & suam exponens sententiam sanctus Doctor, non eam dicit esse Aristotelis, licet sibi feruiat testimonijs, & dictis eius, vt ibi notat Caietanus. Nullatenus ergo ex sua sententia admittit Diuus Thomas cœlum esse intrinsecè, & formaliter animatum; neque id somniauit, quamuis aliqui inclinent eum etiã suam tradidisse sententiam, quam dixit esse Aristotelis, ita Pereira lib. 2. in Genesim quæst. 7. sed nullo vel leui indicio id probat.

30. *An sit contra fidẽ cœlos dicere formaliter animatos.* Sed adhuc restat quærendum, an sententia quæ dicit cœlos formaliter animatos, possit secure defendi absque villo incommodo in fide? Bonauent. in 2. d. 14. art. 3. quæst. 2. eam vocat falsam, & erroneam. Sotus etiam 8. lib. Physic. q. 3. ad 4. principale, putat esse non solum rationi naturali, sed & fidei contrariam. Gabriel in 2. d. 14. q. vnica art. 3. dubio 2. loquitur vt Bonauent. falsam vocans, & erroneam, & Capreo. in 2. d. d. 9. q. vnica art. 1. & in fine dicit positionem Aureoli esse periculofam ita etiam Petrus Martinez in 3. lib. de anima cap. 9. in textum 61. dicit; oppositam necessariò tenendam in fide, licet olim in 2. de cœlo cap. 2. aliter dixerat cum Diuo Augustino, & Diuo Thoma. Reliqui non probant villo graui fundamento. Petrus Martinez probat ex quodã canone 5. Synodi, quæ est secundum Concilium Constantinopolitanum. Ibi enim damnantur multi errores Origenis, & inter alios iste his verbis; *Si quis dicit, cœlum, & Solem, & Lunam & stel-*

las, & aquas quæ super cœlos sunt, animatas quasdam esse, & materiales virtutes, anathema sit. Hunc canonem inter alios refert Nicephorus lib. 17. suæ histor. cap. 28.

31. *Non esse cõtra fidẽ ex Augustino.* Sed adhuc non videtur certò illa sententia contra fidem. Nam vt Augustinus dicit 1. lib. retract. cap. 11. nihil habet contra Scripturam veteris aut noui Testamenti, quamuis Angelos nusquam inueniamus vocari animas. Canon verò ille nondum certò habetur inter canones illius Synodi, vt notauit etiam Surius tom. 2. Conciliorum in præfatione illius Secundi Constantinopolitani, vbi refert omnia verba Nicephori ex cap. 27. & 28. & canones quos ille affert; dicit tamen eos nondum ab Ecclesia esse receptos quasi illius Concilij, donec fortè aliquandò in publicum prodeant. Ita etiam Collegium Conimbricense q. illa 1. art. 2. dicit illam sententiam non esse hæreseos notandam. Iacobus etiam Naclantus q. 4. de infinitate primi motoris dicit assertionem de cœlorum animatione non repugnare sacre Theologiæ, vel documentis hætenus habitis à sacrosancta Ecclesia, Scotus item, & Aureolus in 2. d. 14. q. 1. probabilem putant sententiam, quod astra sint animata, idque præsertim ob dicta Diui Augustini supra relata. Et nobis licet ferè certa videatur nostra sententia, quod non sint animata, eo quod Scriptura nullam creaturam intellectualem admittat præter Angelos, & animam humanam, tamen non est ita omnino de fide certum, quod Angeli non possint vniri vt formæ, licet multò magis consonum sit fidei, quod sint substantiæ completæ, & non possint esse formæ.

32. Et licet daremus canonem illum verè esse de fide, adhuc ex eo solum habetur, Solem & Lunam non esse virtutes quasdam simul spirituales, seu intellectuales, & materiales; innuit enim Origenes esse Principes cœlestes, de quibus loquitur Scriptura, illos autem esse spirituales & non materiales, res est certa in fide. Aut fortè Origenes volebat eos esse animas intellectuales, & racionales, vt colligitur ex Nicephoro cap. illo 27. Et hæc sint probabiliter dicta in re difficili. Fortè de hac re redibit sermo in analysi selectarum quæstionum ex Philosophia.

DUBITATIO X.

Quæ sint difficillima in prima secunda ab alijs impugnata?

1. *Primò difficile.* Primò etiam domesticis quibusdam displicet, quod Diuus Thomas docet q. 8. in prima secundæ, scilicet, volutatem finis & mediorum, seu intentionem, & electionem esse re ipsa vnum actum voluntatis, & solum ratione distingui penes diuersa obiecta.
2. Secundò reijciunt in quæst. 17. quod actus imperij sit diuersus in intellectu, & distinctus ab alijs actibus moralibus, dicunt enim eum non esse necessarium ad actiones humanas, & ideo neque ponendum inter eas.
3. Tertio contra doctrinam D. Thomæ quæst. 18. & 19. dicunt aliqui nullam posse manere in actu humano bonitatè moralem, si habeat aliquam malitiã, verbi gratia, non posse actum humanum esse bonum ex obiecto, in genere moris, si sit malus ex circumstantia.
4. Quarto reijci solet sententiã sacri Doctoris q. 18. art. 9. quod nullus possit esse actus humanus indifferens in indiuiduo. Imò & contradictionis arguitur, quia docuerat art. 8. dari actus humanos indifferentes secundum speciem. Colligunt, ergo etiam in indiuiduo, cum species non existant nisi indiuiduis. Sibi ergo contradicit.
5. Quintò relictis multis in disputatione de passionibus, & de habitibus in genere; & de virtutibus, in tractatu de peccatis, magna lis est, adhuc inter expositores, quæ sit sententiã D. Thom. de essentia, & ratione formali peccati actualis, & originis, an scilicet priuatio rectitudinis debita in esse actui, aut naturæ, an positua relatio contrarietatis cum ratione, & lege Dei. Et pauci sunt, qui verã credant hanc secundã sententiam, & adhuc pauciores, qui eam admittat esse D. Thom. Putant etiam peccatũ originale formali ratione dicere priuationẽ gratiæ, aut iustitiæ, & nõ contrarietate cum ratione. Id etiam quod docet q. 71. art. 6. *Omne peccatum ideo esse peccatũ, quia est prohibitum,* impugnatur à quibusdam, & dicunt non esse verum in ijs, quæ natura sua sunt mala, & peccata.
6. Sextò reijciunt quidam id quod ex-

pressè docet Diuus Thomas q. 72. ar. 6. peccatum omissionis & commissionis posse esse eiusdem atomæ speciei.

7. Septimò id videtur prorsus absconũ, & incredibile quod passim circunferatur ex mente sancti Doctoris, q. 89. art. 6. quod quis in primo instanti vsus rationis debeat conuerti ad Deum auctorem suum, etsi non conuertatur, eo ipso peccet peccatum mortale, & fiat reus gehennæ; quod certè durissimum est, nullus enim hætenus hominum fuit, qui, nisi ex specialissima Dei gratia, talem in primo instanti habuerit conuersionem ad Deum, vel eius meminerit, aut etiam initij vsus rationis.

8. Octauò in disputatione de gratia, sunt qui putent hominẽ, sine gratia per Christum, nullum opus morale bonum efficere posse, nullam etiam vel leuementationem vincere, idque putant esse ex mente Diui Thomæ.

9. Nonò diuisiones gratiæ, quas docet quæst. 110. in operantem & cooperantem, præuenientẽ, & subsequentiẽ, putat aliqui non explicari à Doctore Sancto ad mentẽ D. August. à quo tamẽ eas acceperunt Magister, & omnes Theologi.

10. Decimò multis durum fit, imò & cõtra mentẽ sacri Concilij Tridentini, id quod docet q. 114. art. 8. ad 3. quod idẽ postea repetit. 22. q. 23. ar. 6. ad 1. & 3. nempe, licet per quoslibet actus bonos, factos ex gratia, & charitate, scilicet meritorios, etiã remissos, mereamur augmentum gratiæ & gloriæ, hoc tamẽ augmentũ dicit Sanctus Doctor non dari, donec homo se disponat ad tale augmentũ, disponitur autem solum per actũ intẽsiorem habitu præcedenti. Hanc ergo sententiam dicunt prorsus esse contra mentẽ & doctrinã sacri Conc. Trid. sess. 6. c. 16. & can. 24. & 32. Hæc & similia sunt multa, quæ reijciuntur in prima secundæ.

11. Dicendum tamen est hæc etiam, & omnia quæ docet in prima secundæ, nobis & probabilia esse, & vera, vt neque in his discedere liceat ab eius doctrina, & singula quidem suis locis & probabuntur, & defendentur latius, modò breui ad obiecta respondebimus.

12. Ad primum dicimus verissimum nobis esse, quod intentio & electio physice loquẽdo, sint vnus actus voluntatis, eo electio vnò modo, quo visio coloris & luminis, sunt actus physice vnã sensio in visu, licet enim lumẽ possit sit perse videri absq. colore, nõ tamen è

cōtrā color sine lumine, quia lumē est ratio vidēdi colorē. Ita licet aliquod bonū quod per se, & propter se est bonū, possit amari à volūtate sine medijs, quādo adhuc nō intēditur eius cōsecutio in re; media tamen nunquā appetitur à volūtate, nisi propter finē re ipsa consequēdū, & idēd amari non possunt nisi simul ametur talis finis, qui est ratio amādi, & eligēdi ipsa, vt vtilia ad finē. Neq; finis potest intēdi, id est appeti, vt obtinendus in re per media, nisi simul eodē actu eligatur media vel in cōmuni, vel determinata ad obtinendū finē. Et ita necessariō intentio finis, & electio mediōrū in re, & physicc, est vnus actus volūtatis. Possunt tamē in genere moris distinguī specie, & habere diuersam speciē bonitatis, vel malitię, imō alter esse bonus, alter malus, iuxta rationem obiecti, potest enim finis esse bonus, & media mala, vt si quis furetur propter eleemosynam; & ē contrā potest finis esse malus, & media bona; vt si quis det eleemosynam propter fornicationem. Potest etiā finis pertinere ad bonitatem vnus virtutis, & media ad bonitatem alterius, vt dum quis dat eleemosynam, aut orat, vt Deum diligat ex charitate, vel etiam ad malitiam diuersi vitij, vt si quis furetur propter mōechiam. Quæ certē facillima sunt.

In genere moris possunt distinguī.

13. 2. Actus imperij necessarius.

Ad secundū dicimus, merito à D. Thom. vltimō poni actum imperij post alios actus humanos, quia verē est distinctus ab alijs, & re ipsa inuenitur in intellectu, post intentionem, & electionem, & vltimū, quasi lex & applicatio omnium ad praxim per ordinationem intellectus, Hoc ita est faciendū. Et re vera sæpē dari huiusmodi actum, & intus mente conceptum, & extra verbis etiā prolātū, quiuis potest in se ipso experiri; nam post consiliū, intentionē, & electionē, potest sibi ipsi homo imperare, Hoc tibi faciendū est modo, quod potest etiam verbo externo proferre, ergo de facto datur imperiū, quasi decretū, lex, & vltima sententia, & ordinatio intellectus circa tale opus. Et verō etiam esse necessariū talem actum constat, quia nisi per talem vltimū actum, & decretum, sciat intellectus, quid intenderit, & elegerit voluntas, & quomodo tota intentio, & electio debeat redigi ad praxim, non potest homo, humano modo, & moraliter ex voluntate, &

sciētia practica operari; sicut & de voto dicemus infra, ex Diui Thomæ sententia, & vera, ipsum non esse actum voluntatis, vt quidam facile decernunt contra D. Thomam, sed necessariō esse actum intellectus post actum voluntatis, promissionem, scilicet, dictionem, & ordinationem, qua quis Deum alloquitur, & ei se obligat ex præcedente voluntate. Nam certē nisi homo per intellectum sciret præcedentem suam voluntatem, qua vult Deo promittere, & ei se obligare, & nisi hanc voluntatem vltimō per intellectum dirigeret, & ordinaret ad Deum, dicendo, & se ei obligando, quasi per decretum, legem, & imperium, non posset manere obligatus. Res consideranti est euidentis, & ita etiam de imperio in genere respectu cuiusvis praxis humanæ, quod sine actu imperij pertinente ad intellectum non possit homo sciens, & prudens operari; vt hinc constet quā vera, ac solida sit doctrina Diui Thomæ.

14. 3. Actus potest esse bonus ex obiecto, & malus ex circumstantia, & contra.

Ad tertium dicimus nobis certū esse, posse aliquem actum manere bonū ex obiecto, licet sit malus ex circumstantia. Exemplo constat, si quis audiat sacrum in die festo, aut ieiunet ex præcepto, ob inanē gloriam: is actus simul habet bonitatem moralem ex obiecto, & malitiam ex circumstantia. Certum enim est ibi esse duas species moris, vnā ex obiecto, alteram ex circumstantia, & vnā illarū pertinere ad speciē malitię, non alteram. Et negari non potest actū, ex obiecto, esse in aliqua specie moris, & cū obiectū non sit indifferens, neq; malū, non restat alia species in genere moris nisi bonitas: habet ergo actus ille bonitatem ex obiecto, simul cū malitia ex circumstantia. Efficaciter confirmatur, quia leges diuinæ & humanæ semper præcipiant actus bonos, & non ad implētur nisi actibus bonis in genere moris, ijs videlicet quos præcipiunt. At præceptū sacri audiendi in die festo, aut ieiunij, adimpletur eiusmodi actibus bonis ex obiecto, licet sint mali ex circumstantia, vt cuius considerati patet; non enim est reus nō auditi sacri, aut fracti ieiunij, qui ex inani gloria audiuit sacrum in die festo, aut ieiunauit die præcepti. Igitur actus ille simul habet bonitatem ex obiecto, cum malitia ex circumstantia. Quod & contra potest contingere vt habeat malitiam ex obiecto, cum bonitate ex circumstantia,

vt si quis furetur ad subueniendum pauperi, habet actus malitiam ex obiecto, cum bonitate finis.

15. 4. Nullus actus indifferens est in individuo.

Indifferens obiecto non sit malus, sed indifferens, in specie nō est indifferens in indiuiduo.

Ad quartū certissima nobis est sententia S. Doctoris, nullum dari actum morale indifferens in indiuiduo, nempe quia omnis actus liber; qui caret vel iusta necessitate, vel pia vtilitate, iuxta D. Gregorium, est otiosus, & eo ipso malus; si autem actus exercetur ob aliquam iustam necessitatem, aut piam vtilitatem, quamuis ex obiecto sit indifferens, ex circumstantia talis finis, est bonus in indiuiduo: fin autem, id est, si careat tali bonitate circumstantiæ, quamuis ex obiecto non sit malus, sed indifferens, in indiuiduo est malus, quia otiosus. Neq; verō vlla contradictio est in Doctore in indiuiduo. Sancto, nō enim repugnat aliquem actū secundū speciē esse indifferens, & nō in indiuiduo. Nam hoc modo loquēdi non significamus, speciē aliquā existere præter sua indiuidua, sed solū indifferens, quā actus indiuiduus habet secundū rationem speciē, id est, ex obiecto, non manere solam, ita vt actus omnino, & absolutē dicatur indifferens, sed affectam aliqua circumstantia, & accedente indiuiduo; ex quo determinatur ad rationem bonitatis, vel malitię. Quod optimē explicat Theologi, & inter alios Durandus exemplo philosophico. Nam homo secundū rationem suæ speciē, & essentię, indifferens est ad album, vel nigrum, & alios colores, indifferens negatiua, nempe quia nullū necessariō petit colorē specialem ex ratione suæ speciē & essentię, etiam eius, quæ existit in indiuiduis. Nunquā tamen existit hæc essentia & speciē in indiuiduis nisi affecta, & determinata aliquo speciali colore. Eadem est ratio de actu indifferenti ex obiecto, qui necessariō in indiuiduo existit affectus bonitate, aut malitia alicuius circumstantiæ.

16. 5. Ratio formalis peccati actualis, imō & originalis, nō priuatio gratiæ, sed in relatione rationis, aut denominatione contrarietatis; qua actus, vel omisio est contra legem æternā Dei, & eo ipso etiam cōtra rationem creatā, & in originali priuatio, aut carentia gratiæ est cōtra rationem, & Dei voluntatē, & in hac contrarietate consistit formalis malitia peccati originalis.

Non in ipsa priuatione, aut carentia gratiæ, vel iustitiæ originalis, vt vulgō passim fertur. Ratio est certa, quia hæc priuatio & carentia gratiæ debita in esse per generationē, tribuitur Deo vt causā; & est ab ipso quasi à causa, non efficiente, idq; ex electione, & voluntate, id est, liberē voluntate eam priuationem; & carentiam gratiæ; nihil autem, quod formaliter, & intrinsecē est peccatum; potest esse à Deo, neque tribui ipsi; aut eius voluntati. Igitur solū, quasi materialiter, consistit peccatum originale in hac priuatione gratiæ, debita in esse per generationē: formalis verō malitia peccati originalis sita est in hoc, quod illa priuatio gratiæ sit volūtaria volūtate Adæ, & eo ipso ex hoc fundamento, oritur in ipsa, quasi in subiecto, malitia formalis, scilicet, qd sit cōtra voluntatē Dei, & legem æternā, & inde etiā contra rationē creatā, quæ cōtrarietas nullo modo est à Deo, vt, causa, neq; ab eius volūtate, sed solū est defectus voluntatis creatæ.

17. Omne peccatum ideō peccatum ideō tra legem humanā, vel diuinam positū, sed etiam in ijs, quæ sunt cōtra legē naturalem, nempe quia essentialis ratio peccati cuiusvis est, iuxta diffinitionem Diui Augustini, quod sit Contra legem æternam Dei, & contra rationem creatam, quasi proximam legem, & regulam prohibentem illud peccatum. Et in hac relatione contrarietatis sita est, vt diximus, ratio & essentia peccati. Omnis autem relatio simul natura, & secundū essentiā, ac formaliter exigat suum terminū, ad quem refertur. Vt longius, & firmiter defendimus 1. 2. quæst. 71. art. 6.

Ad sextum id etiam certum nobis est, quod loco obiecto docet D. Thomas, vt ibidem defendimus, aliquod scilicet peccatum commissionis, & omissionis, esse eiusdē malitię, & speciē atque essentiam, vt generaliter diximus, etiā in peccatis omissionis ratio formalis, & essentia est, esse cōtra rationem, & legem Dei, tum maximē quia in aliquo peccato commissionis, & omissionis, id est, in aliquo actu malo, & negatione actus boni est eadem cōtrarietas, & oppositio cōtra eandē virtutē speciē, & eo ipso etiā eadē contrarietas & oppositio

In contrarietate sita ratio formalis.

18. 6. Peccatū commissio-nis potest esse eiusdem speciē cum peccato omissionis.

cum lege æterna Dei, & cum ratione creata, cum illa quasi cū prima, & summa, & mediata regula operationis humanæ, cum hac, quasi cum secunda, infima, proxima, & immediata regula. Ex quo necessariò sequitur esse vnã speciem malitiæ in commissione, & omissione, vt in actu furti, quo rapitur alienum, & in omissione, qua id ipsum non redditur suo domino, eadẽ omninò malitia est iniustitiæ atomæ. Eadem est ratio de alijs huiusmodi exemplis.

19. *De primo instati vsus rationis.* Ad septimum, nos etiam fatemur in credibilem nobis, & impossibilem esse illam sententiam, quòd quis statim, in primo instanti vsus rationis, teneatur conuerti ad Deum auctorem suum, nõquàm enim homo vllus, suæ naturæ, & communi cursui relictus, & generali prouidentia gubernatus, vel talem legẽ, aut obligationem nouit, vel eius adimplerem, id est, cõuersionem ad Deũ in eo instanti, est expertus. Quod autẽ nunquam est in hominum vita, non potest esse omnibus præceptũ. Quis enim vllus est hominũ, qui meminerit sui primi instantis, sed neq; horæ primæ, imò neq; hebdomadæ, vel mensis, & fortẽ neq; anni primi sui vsus rationis. Certẽ nullus. Nulla ergo talis de facto est lex, neq; conuersio ad Deum est possibilis moraliter, & secundũ cõmunẽ cursum.

20. *Alia mens D. Thomæ.* Doctrina ergò & mens D. Thom. lógẽ alia est, & licet difficilis, facilior tamen. Nempẽ hominem, à primo instati vsus rationis teneri, ad vitandum quodlibet peccatum, et si se obtulerit eius occasio, debere conuerti ad Deũ, id est, ad virtutem, & rationẽ, quæ sunt regulæ nobis datæ ex voluntate Dei, vt secundũ eas operemur. Et qui in tali occasione operatur secundũ virtutẽ & rationẽ, iam se conuertit ad Deũ, & sic benẽ operas illustrabitur à Deo, vt non pereat. Si autem non operetur secundũ virtutẽ & rationem in re graui, peccat mortaliter, quia non conuertitur ad Deum, auctore suum, neque operatur secundũ virtutẽ, & rationem, & voluntatẽ Dei; & eo ipso iam nõ morietur in solo originali, & veniali, sine mortali. Hæc est enim quæstio D. Thom. in eo articulo, an possit quis mori in solo originali, & veniali, sine mortali. Respõdet nõ posse, quia nullus est locus ei paratus, in receptaculis animarum; nam pro solo originali est limbus puerorum: pro mortalibus non

dimissis est gehenna inferni. Neq; vllus alius locus æternus est, pro solo originali, & veniali: ergo non datur calus, vt quis moriatur in solo originali, & veniali. Quamuis non neget D. Thomas posse aliquando in hac vita esse originale cum solo veniali, sine mortali: erit de hac re quæstio suo loco in analysi selectarum. Et fateor hoc vnum esse mihi valde difficile in tota Theologia Diuina Thomæ; quare enim, sicut inter fideles, sæpẽ pueri cum paruo vsu rationis moriuntur, qui peccarunt aliqua peccata venialia, & nulla mortalia, hoc idem cõtingere non possit pueris infidelibus, vt moriatur ea ætate, qua solũ peccauerint aliquod peccatum veniale, aut plura, & non aliquod mortale. Quod si ita contingat, hi decedunt cum solo originali & veniali. Illuminet nos Deus, & Doctor sanctus.

Ad octauũ diximus cum D. Thom. 21. & plerisque 1. 2. q. 109. art. 2. posse hominem, sine speciali gratia Dei, propriè dicta, facere multa bona opera moralia, ordinis naturalis, multas etiam vincere, & graues tentationes. Et licet hæc etiam bona sint dona Dei, ac beneficio, ex eius adiutorio facta, dicimus tamen ea non esse ordinis gratiæ propriè dictæ. Nam initium, & fundamentum donorum gratiæ propriè dictæ, est fides, vt docent & Pontifices, & Patres, & Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 8. Quando verò D. Augustinus, & Innocentius Primus, & aliqua Concilia, vt Arausicanum Secundũ, & Mileuitanum, & alia docent nõ posse hominem benẽ viuere, neq; benẽ operari, neq; vincere tentationes, sine adiutorio & gratia Dei; loquuntur quidẽ de gratia propriè dicta, scilicet de dono supernaturali infuso, quò sumus grati Deo, & iusti, quæ gratia nõ est sine fide, spe, & charitate, & adiutorio speciali Dei ordinis supernaturalis. Sed simul loquuntur de bona vita, & operatione, quæ pertineat ad vitam æternã promerendã, & de perfecta victoria tentationũ; quæ homo maneat liber ab omni peccato, & nulla ex parte seruus peccati. Ita loquitur Innocent. I. epist. 91. inter epistolas Augustini; & ipse August. epist. 92. & 107. Et cõstat hanc esse mentem Augustini tũ ex textu ipso, tũ expressis verbis ipsius epist. 130. ad Circenses cõuersos ad Ecclesiã. Vbi de Polemone quodam dicit de luxurioso factũ esse cõtinentẽ

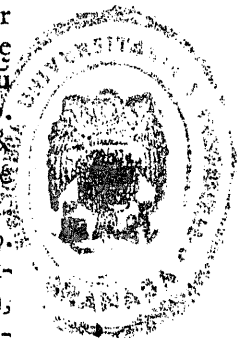
22. *Gratia minem, sine speciali gratia Dei, propriè dicta, facere multa bona opera moralia, ordinis naturalis, multas etiam vincere, & graues tentationes. Et licet hæc etiam bona sint dona Dei, ac beneficio, ex eius adiutorio facta, dicimus tamen ea non esse ordinis gratiæ propriè dictæ.* Nam initium, & fundamentum donorum gratiæ propriè dictæ, est fides, vt docent & Pontifices, & Patres, & Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 8. Quando verò D. Augustinus, & Innocentius Primus, & aliqua Concilia, vt Arausicanum Secundũ, & Mileuitanum, & alia docent nõ posse hominem benẽ viuere, neq; benẽ operari, neq; vincere tentationes, sine adiutorio & gratia Dei; loquuntur quidẽ de gratia propriè dicta, scilicet de dono supernaturali infuso, quò sumus grati Deo, & iusti, quæ gratia nõ est sine fide, spe, & charitate, & adiutorio speciali Dei ordinis supernaturalis. Sed simul loquuntur de bona vita, & operatione, quæ pertineat ad vitam æternã promerendã, & de perfecta victoria tentationũ; quæ homo maneat liber ab omni peccato, & nulla ex parte seruus peccati. Ita loquitur Innocent. I. epist. 91. inter epistolas Augustini; & ipse August. epist. 92. & 107. Et cõstat hanc esse mentem Augustini tũ ex textu ipso, tũ expressis verbis ipsius epist. 130. ad Circenses cõuersos ad Ecclesiã. Vbi de Polemone quodam dicit de luxurioso factũ esse cõtinentẽ

23. *Diuisio gratiæ benẽ tradita iuxta Augustinum.* dono dei, sed hoc solũ ad honestatem huius vitæ. Sed si sciisset cuius esset illud donum, & abiectis superstitionibus gentiũ eum piẽ coleret, nõ solũ esset continens, sed etiam veraciter sapiens, & salubriter religiosus; ita vt ei valeret non solũ ad præsentis vitæ honestatẽ, verũ & ad futurã immortalitatẽ. Locus est egregius pro intelligentiã Augustini in hac materia, de necessitate gratiæ. Et in hoc certè sensu Conciliũ Tridentinũ sess. 6. c. 5. & can. 3. intellexisse videtur omnia præcedentia Concilia, & dicta sanctorũ Patrum; dũ docet, & sub anathemate decernit, Non posse hominem, sine præuenienti Spiritu Sãcti inspiratione, atq; adiutorio, credere, sperare, diligere, aut punitere, sicut oportet, vt ei in inspirationis gratia conferatur: vbi sacrum Conciliũ agit de operibus supra naturam, ad quæ necessaria est gratia supernaturalis, id est auxiliũ speciale Dei ad talia opera supra naturã. Hæc enim opera sine gratia propriè dicta, id est, sine adiutorio speciali Dei, ordinis supernaturalis, effici nõ possunt. Et hæc sola opera sunt, quæ D. Augustinus vocat pertinẽtia ad pietatem, & vitam immortalẽ. Et ita ipse docet sæpẽ, fidem esse initium pietatis, seu à qua pietas initium fuit. Ita de prædestinat. Sanctorũ c. 2. & 3. & tom. 10. fol. 139. c. vocat fidem honorũ omnium fundamentum, & fol. 213. D. humanæ salutis initium & tom. 5. lib. 2. 2. de ciuit. Dei cap. 6. fidem, qua Christus creditur esse Deus, dicit esse primũ fundamentũ ciuitatis Dei, ex qua fide oritur amor Christi. Et de hac fide sæpẽ docet, quòd sit donũ Dei, id est, speciale Dei beneficium supra naturã. Ita c. 3. & multis alijs, lib. de prædestinat. Sanctorum, & lib. de spiritu & litera cap. 33. quòd voluntas credendi, & fides, & bona opera sunt donũ Dei. Voluntatem credendi posuit primum donum, quia hæc est primum initium fidei, & reliquorum omnium donorum, vt constat etiam ex Concilio Arausicano.

22. *Voluntas credendi initium donorum gratiæ.* Et quòd hæc voluntas credendi, & fides, sit initium, & fundamentum salutis, habet etiam Innocentius epist. illa 91. & Celestinus Papa epist. 1. ad Episcopos Galliarũ ex illa epistola Innocentij, vt retulimus prima secundæ loco citato, & apertè Conciliũ Tridentinũ sess. 6. cap. 8. Minus ergò consonè loquuntur, qui gratiam Christi ponunt in

bonis operibus moralibus ante fidem, cum Augustinus, Innocentius, Celestinus, & Concilia initium pietatis, & bonæ vitæ, ac bonorum operum, ponant ipsam fidem Christi, aut voluntatem credendi, nempe quia loquuntur de gratia propriè dicta, id est, de donis supra naturam, & pertinentibus ad vitam immortalẽ, inter quæ primum est fides supernaturalis, seu voluntas credendi, quæ etiam est donũ supernaturalis, & computatur idem donũ cum fide. Et hanc nostram sententiam docet Magister in 2. d. 26. §. Caterum hanc quæstionẽ, ex August. epist. 144. ad Anastasiũ, vbi dicit bonã cogitationem, qua rectè viuunt, non esse sine fide, & charitate diffusa in cordibus per Spiritũ Sãctum? Et cap. penult. cõcedit Magister ex August. in responsionib; cõtra Pelagianos ipse hominem ante gratiã per liberum arbitrium, & præter gratiã, facere multa bona, vt agros colere, domos ædificare. Ad donũ dicimus, nihil esse in explanatione diuisionum gratiæ tradita à Sancto Doctore, quòd sit præter mentem Augustini, licet enim quidã putent Augustinum in ijs diuisionibus solũ agere de gratia sumpta pro auxilio, D. Thom. merito dicit eas diuisiones primò, & præcipuè aptari ipsi gratiæ habituali, quæ est primò, & præcipuè gratiæ; hæc enim vna ratione cõsiderata dicitur operans, alia cooperans, sicut etiã vno modo dicitur antecedens, altero cõsequens, aut præueniens, & subsequens. Et eodẽ modo loquitur de his diuisionibus Magister in 2. d. 26. ex August. cõtra Iulian. & lib. de duabus animabus c. 10. tom. 6. & epist. 106. & 1. lib. retract. c. 9. & in Enchir. c. 17. & 32. & 106. & dicit August. gratiam, qua præuenitur, & præparatur voluntas hominis, esse fidem Christi, quæ per dilectionem operatur, aut fidem cõdilectionẽ, vt Magister ibi refert cap. At si diligenter intendas: fides autem & dilectio optime intelliguntur etiam de donis habitualibus & infusis. Cap. etiã illius dist. 26. dixerat ex Augustino lib. de gratia & libero arbitrio, gratiam eadẽ esse operatẽ, & præuenientẽ, cooperantẽ, & subsequentẽ, esse eandẽ gratiam, idem donũ, eandẽ virtutẽ, quæ & meretur augeri, aut aucta mereatur perfici: quæ verba retulerat antea c. 2. ex Augustino epist. 106. Hæc autẽ melius intelliguntur de donis gratiæ infusis.

23. *Diuisio gratiæ benẽ tradita iuxta Augustinum.*

infusis, & habitualibus, quam de auxilijs, & gratia secundum actum, & concursum Dei, auxilia enim diuersa gratia sunt, non eadem.

24. Ad decimum, iam supra attigimus, nimis quosdam inuehi in illam sententiam, quasi Concilio contrariam. Nihil tamen decernit Concilium, quod non eodem prorsus modo doceat D. Thom. Solum enim decernit Conciliū, omnia bona opera hominis iustificati, facta ex gratia, & virtute Christi, manāte quasi ex vite in palmites, & ex capite in mēbra, esse meritoria vitæ aternæ, & augmenti gratiæ. In quo decreto merito dicunt, & nos concedimus, includi etiam actus remissos, factos ex gratia & charitate. Sed quid hinc ex Concilio cōtra doctrinā Doctoris sancti: nam & ipse perspicue, & expressis verbis docet, actibus huiusmodi remissis nos mereri augmentum gratiæ & gloriæ. Sed cū hoc simul docet id, quod ipsis videtur contrariū Concilio, & prædictæ doctrinæ ipsius Doctoris sancti, illud scilicet augmentū gratiæ, quod merentur actus remissi, nō statim dari, quādiu nō est apta dispositio ex parte operantis, vt detur tale augmentū. Et nihil cōtra hoc decernit Concilium; sed potius (vt speciali tractatu diximus, in apologia pro hac sententiā Doctoris sancti) etiā ex Concilio colligitur gratiā & dona, & eorū augmentū, adultis semper dari, iuxta dispositionem recipientis, & solū meritū non est dispositio ad augmentū. Imò, iuxta doctrinā D. Thom. nunquā augmentū gratiæ est simul tempore cum merito eius, sed meritū semper debet tempore præcedere suū præmiū, & ita etiam augmentum gratiæ. Itaque meritum quoties est tantum est augmenti postea futuri, non simul existentis cum ipso merito. Quando verò est debita, & congrua dispositio ad augmentum, datur simul augmentum omnium meritorum præcedentium, iuxta intensionem talis congruæ dispositionis. Et tunc, iuxta Concilium, simul est meritum augmenti maioris gratiæ, & gloriæ, quod tamen tunc non datur.

25. Quamuis ergo actus remissi meritorij sint augmenti gratiæ, vt ex Diuo Thoma, & Concilio nos libenter concedimus, non inde sequitur, quando est meritum illud, dari statim præmiū augmenti. Neque id ex doctrina Concilij

colligi iuste potest, vt nimis audacter, & gloriose aliqui vrgēt. Quamuis enim decernat; actus etiam remissos hominis iusti, esse meritorios argūmēti gratiæ & gloriæ, non ideo sequitur, simul decernere, quod statim datur illud augmentū, quia & D. Thomas expressè docet illud primū, & simul negat hoc secundum. Et potius, vt diximus ex doctrina D. Thomæ, sumpta ex D. Augustino, colligitur oppositum, scilicet tempore, quo est meritum, nō simul existere eius præmiū. Ita enim docet D. Augustinus tom. 7. lib. de corrept. & gratia c. 11. & ex ipso D. Thomas 3. p. q. 19. art. 3. meritum debere esse eius, quod nondum habetur, & ideo dicunt non potuisse Christum in primo instanti, neque postea mereri sibi suam incarnationem, & gratiam & gloriam essentialē, quia hæc omnia habuit ab initio; & à primo instanti suæ conceptionis. Sed de his latius in analysi selectarum.

DUBITATIO XI.

Quanam impugnentur in secunda secunda?

1. MODO pauca referemus. Primò, nō satis conuenit inter expositores, quod sit obiectum formale fidei diuinæ, an Deus reuelās, an prima veritas, & an hæc differāt inter se, an potius sint idē.

2. Secundò, an obiectum formale fidei sit etiam simul obiectum materiale, & creditum ab ipsa, an solum ratio quare alia credantur.

3. Tertiò an fides diuina sit habitus discursiuus, ita vt ex vno credito colligat assensum alterius credibilis, an solū habeat simplicem, & immediatū assensum cuiusuis credibilis absque discursu.

4. Quartò sunt qui putent, species infidelitatis, non specie, & essentia distinguui, eo quod vni virtuti atomæ, fidei scilicet infusæ opponantur. At Diuus Thomas eas specie & essentia distinguui docet, vt constat q. 10. & 11. Paganismum, Iudaismum, & hæresim.

5. Quintò ratio hæresis vulgò à plerisque ita explicatur, vt de ratione eius putent esse, vt quis prius fuerit baptizatus, & catholicus. Et sic intelligunt D. Thomā, dū docet, hæresim sitam esse in hoc, quod quis renitatur fidei susceptæ

in manifestationē veritatis. Sed si hoc verum esset, nullatenus distingueretur hæresis ab apostasia, cum tamen à Diuo Thoma aperte distinguantur q. 11. & 12. & apostasiam dicat esse conditionē communem omnibus, quæ possit cadere inquamlibet speciem infidelitatis.

6. Sextò circa quest. 33. de correctione fraterna putant quidam ex Euangelio, & Patribus præceptum eius, & ordinē non obligare, nisi in peccatis commissis contra nos. Sciunt autem D. Thomam generalius, in omnibus peccatis proximi, agnoscere obligationem correctionis fraternæ, si speretur, quia charitas proximi in omnibus obligat, ita ibi ar. 7.

7. Septimò pleriq; putant ordinem correctionis fraternæ nō obligare respectu prælatorum vt Patrū, sed posse peccatū fratris, quantumuis secretum, statim denunciari superiori, vt Patri, quamuis sit certa spes emendæ per priuatam correctionem. Imò licet peccatum sit iam omninò emendatum & deletum. Quod etiam aperte est contra doctrinam D. Thomæ q. illa 33. art. 7.

8. Octauò sunt etiam qui dicant, peccatum specialis scandali, oppositum charitati, non dari, nisi quis speciali intentione velit ruinam spirituale proximi, alioqui dicunt solum esse scandalum generale, quamuis hoc fortè non existiment esse contra doctrinam D. Thomæ, sed an sit, videndum erat, & videbimus esse præter eius mentem.

9. Nonò circa rationem voti, quam docet D. Thomas q. 88. sunt qui dicant, promissionem, quæ est formalis ratio, & essentia voti, non esse actum intellectus, sed voluntatis, cum tamē expressè Diuus Thomas doceat promissionem esse actum intellectus, quo quis se Deo obligat ex præcedente voluntate.

10. Decimò, qui hoc tempore scribunt de martyrio, dicunt martyriū iustificare ex opere operato, cum tamen Diuus Thomas semper martyrium referat ad actum virtutis fortitudinis, ex imperio charitatis, & nusquam meminerit talis sanctificationis ex opere operato. Ita docet 2. 2. quæst. 124. artic. 1. & 2. Multa sunt alia in multis scriptoribus, quæ Deo dante suis locis referentur. Hæc modò sufficiant.

11. Dicendum tamen est etiam in his omnibus verissimam esse, & constantem doctrinā D. Thomæ, vt neque in his, vt

lus pius Theologus ab eo discedere debeat, vt ex singulorū solutione patebit.

12. Ad primū cōstat ex S. Doctore obiectum formale fidei diuinæ esse primam veritatem reuelantē, aut dicentem, ita vt nihil credatur fide diuina, nisi sub hac formali ratione, quia dictum est, aut reuelatum à Deo, tanquam à prima veritate, quæ nec falli potest in cognoscendo, nec fallere in dicendo. Idem autē est prima veritas, & prima veracitas, quæ scilicet mētiri in dicendo nullatenus potest. Veritas enim, & veracitas, prout dicunt virtutem morale, quæ inclinatur ad dicendum verum, & facit hominem veracem, eadem virtus sunt, vt docet Diuus Thomas 2. 2. q. 109. art. 1. Et Deus reuelans, aut prima veritas reuelans, omninò eandem rationem formalem significant. Deus enim non reuelat, nisi prout verax in dicendo. Et sicut in humanis fide humana, & fallibili aliquid creditur, prout dictum est ab homine vero, aut veraci in suis dictis, saltem tali existimato, ita fide diuina, & infallibili nihil creditur, nisi prout dictum, & reuelatum à Deo, prima veritate, aut veracitate. Omnia ergo credibilia, quæ sunt plurima sub hac vna ratione formali creduntur, quia sunt dicta, & reuelata à Deo.

13. Ad secundum, dubium non est hanc rationem obiecti formalis simul esse obiectum materiale, id est cognitum, & creditum vt quod. Nam, vt diximus, quoduis credibile fide diuina creditur, vt dictum ac reuelatum à Deo: de quouis ergo credibili creditur simul, illud esse reuelatum à Deo, prima veritate. Et quoties exercetur actus fidei diuinæ circa quoduis obiectum, simul exercetur circa hanc rationem formalem, & creditur propositio quasi modalis, verbi gratia, *Christum esse Deum, est reuelatum à Deo*, & eo ipso creditur vt verum.

14. Ad tertium respondetur fidem ex se, neque dicere discursum, neque pugnare cum ipso. Potest enim esse assensus fidei circa aliquam propositionem modalem, absque discursu. Vt si simul proponatur, & credatur, *Christum esse Deum, est reuelatum, & verum*. Et quidem in Angelis eadem est virtus fidei, & ratio eius, quæ in nobis. In ipsis vero nullus est discursus; & ita ex se non necessariò fit discursus. Neque tamē

pugnant cum discursu, quia potest elici assensus fidei diuinæ circa aliquod per discursum. Et ita diximus supra circa assensum Theologicum esse actum fidei diuinæ, & tamen colligitur per discursum ex principijs Theologicis, scilicet ab alijs perse creditis, aut notis, vt infra quæst. 1. artic. 2. latius dicemus.

15. Ad quartum dicimus, meritò species infidelitatis distingui specie, & essentia, dicunt enim diuersam specie matiam, iuxta diuersam oppositionem, & contrarietatem, quam habent cum fide diuina, seu, vt dicit Diuus Thomas, iuxta diuersum modum, quo renituntur fidei. Nempe quia Paganismus opponitur & renititur fidei, nullo modo susceptæ, neinpe quia paganus non recepit fidem Christi vilo modo, sed absque ea putat esse salutem. Iudaismus renititur fidei, recipiendo fidem Christi, tantum in figura, quia credit Christum nõ venisse, sed adhuc esse venturum, & nondum esse manifestatam veritatem precedentium figurarum. Hæresis verò renititur fidei susceptæ, in manifestatione veritatis, quia omnis hæreticus fateatur Christum iam venisse, sed in aliquo credibili renititur eius fidei. Est enim hæresis *Profitemis Christum falsa de fide sententia*, omnis quippe hæreticus profitetur fidem Christi iam præsentis, in aliquo tamen articulo, aut credibili de fide, aut pluribus, discedit à fide Ecclesiæ Romanæ. In quo verò sensu hæreticus dicatur profiteri fidem Christi, dicemus statim ad quintam dubitationem.

16. Modo ex dictis videtur colligi, diuersas specie esse malitias in his tribus speciebus infidelitatis, quia diuerso modo repugnant, & opponuntur fidei diuinæ. Et licet hæc virtus sit vna specie infima, vitia ei opposita possunt esse specie diuersa, iuxta hanc oppositionem, & contrarietatem cum ipsa, sicut vitia opposita eidem virtuti, moralia, sunt specie diuersa, imò sæpe inter se magis opposita, quam cum virtute media, vt prodigalitas & auaritia, & multa similia. Ex quo necessariò sequitur, malitiam moralem, seu rationem formalem vitij, & peccati, non posse esse solam priuationem, hæc enim respectu vnus habitus, tantum potest esse vna specie, & virtus est vna tantum specie infima, vnde vitia distingui non possunt pe-

nes solam priuationem virtutis, cum hæc tantum sit vna specie respectu vnus virtutis, sicut priuatio luminis vnus specie, tantum est vna specie. Vitia autem opposita vni virtuti distinguuntur specie. Ideò diximus suo loco essentiam peccati esse relationem positiuam contrarietatis cum virtute. Et hanc relationem tantum esse rationis, seu denominationem extrinsecam, quæ in diuersis vitijs est specie diuersa, licet opponantur vni virtuti specie, vt modo diximus de speciebus infidelitatis.

Ad quintum dicimus non esse de ratione hæresis, quod quis prius re ipsa fidem habuerit, ex parte subiecti, aut Baptismum susceperit. Hæc enim conditio potius est apostasiæ, quam Diuus Thomas explicat. 2.2. quæstione 12. artic. 1. & potest esse in omnibus speciebus infidelitatis. Potest enim quis esse apostata à fide suscepta, non solum, vt vulgò creditur, ad hæresim, sed etiam ad Paganismum, qualis fuit Iulianus apostata, & ad Iudaismum, vt in plerisque quotidie experimur. Et hi qui ad Paganismum & Iudaismum deuoluuntur, licet fidem prius habuerint, & Baptismum susceperint, non sunt, neque dici debent hæretici, sed Pagani, vel Iudæi, iuxta infidelitatem quam profitetur. Nam si quotquot recedunt à fide & Baptismo suscepto, essent hæretici, nullum posset dari discrimen inter apostasiam & hæresim, quia apostasia est recessus à fide suscepta, & hæc apostasia, vt docet Diuus Thomas quæst. illa 12. artic. 1. est circumstantia aggrauans, quæ incidere potest in quamlibet speciem infidelitatis, & certum est experientia ipsa, posse eum, qui Baptismum suscepit, aut fidem Christi professus est, recedere in quamlibet infidelitatem, cum tamen omnes tres inter se pugnent. Quia Paganismus nullo modo recipit fidem Christi, Iudaismus solum in figura, hæresis verò profitetur fidem Christi, & recedit in aliquo credibili, aut pluribus.

Ratio hæresis non est, vt quis fidem Christi re vera suscipiat, ex parte subiecti, ita vt veram aliquando habuerit fidem, aut Baptismum susceperit, sed solum exigat, vt ex parte obiecti ita suscipiat fidem Christi, vt eam actu profiteatur, dum est hæreticus. Et contingere

gere potest, vt quis sit hæreticus; quin vnquam fuerit baptizatus, si profiteatur fidem Christi etiam ante Baptismum, erret tamen in aliquo credibili, vt Augustinus habuit hæresim Manichæorū, ante quàm esset baptizatus. Non certe fuit Paganus, neque Iudæus, erat tamē infidelis, ergo hæreticus, & nondum baptizatus. Potest etiam quis profiteri fidem Christi, & errare in hoc, quod putet, Baptismum aquæ, re ipsa susceptum, non esse necessarium, sed aliter intelligat legem Baptismi. Et modo si hæretici re vera non baptizentur ex aliquo defectu materiæ, vel formæ, aut intentionis, vt de Calvinisticis putant aliqui, adhuc manent hæretici, aut si baptizentur iam adulti cum errore talium hæresim, certum est tales nunquam re verà fuisse catholicos, neque recepisse fidem ex parte subiecti, & ita neque eos recedere à fide re ipsa suscepta. Sunt tamen infideles, & non Pagani, neque Iudæi, ergo hæretici, quia recipiunt fidem Christi ex parte obiecti, & eam suo modo profitentur, absque conditione apostasiæ prædictæ. In hoc ergo sita est ratio hæresis, & hæc est mens & vera sententia Diui Thomæ, in se facilis, quam tamen nondum in aliquo vidi expositurum.

19. Ad sextum quidam secuti Arenalum in libello de correctione fraterna ita putant, ordinem correctionis fraternæ & præceptum ex Euangelio non colligi respectu omnium peccatorum proximi, sed solum respectu eorū, quæ fiunt aduersum nos, nimirum quia Domini verba sunt, *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum, &c.* Sed certe in re facili hærent, & nimis leuiter sibi blandiuntur. Primò, quia particula in te non solum significat iuxta multorum Patrum sententiam, id quod ipsi dicunt, id est, *Aduersum te*, sed generalius, vt sit idem quod *coram te*, vt sermo sit de omnibus peccatis proximi, quorum nos conscij sumus, vt sit generale præceptum correctionis fraternæ. Secundo esto ita sit, & demus gratis, arctius loqui de peccatis aduersum nos commissis, & de iniurijs nobis illatis, adhuc inde elicitur generalis lex, & præceptum correctionis fraternæ, & ordinis eius circa omnia peccata proximi, etsi non sint aduersum nos, nempe argumentò efficaci & certissimo à maiore

ri ad minus. Nam si in peccatis, & iniurijs nobis illatis, obligat hoc præceptum & ordo in Euangelio præscriptus, cum sint talia peccata, de quibus facile conqueri alijs possumus, & perse impellunt, ad detrahendum de fratribus, & incusandum eos; quanto magis tenebimur seruare eundem ordinem in alijs peccatis, quæ non sunt aduersum nos, ne ea manifestemus, sed secretò ea corrigamus, antequàm publicemus? Res est certa, & consensione Patrum ac Theologorum firmata, vt diximus ea quæst. 33. artic. 7.

Ad septimum dicimus illam sententiam fuisse ordinis Franciscanorum, & ita eam tenent Ricardus de Mediauilla, Angelus, & alij, & D. Bonauentura forte ita sensit & decreuit in Capitulo Generali. Eandem postea secuti sunt alij aliarum religionum, quasi commodiorem ad bonam earum gubernationem, ac meliorem obseruantiam. Sed nulla apparet efficax ratio, aut vtilitas, quare si peccatum fratris emendari potest, & eius conscientia seruari simul cum fama, non ita debeat fieri, vt expressè docet D. Thomas quæst. illa 38. art. 7. & 8. & plerique postea, eum secuti, ita senserunt.

Ad octauum dicimus, nos etiam aliquando ita sensisse cum alijs speciale scandalum pendere ex praua intentione ruinæ proximi. Iam tamen aliter sentimus, scandalum speciale oppositum charitati proximi, & actui correctionis fraternæ, esse quoduis peccatum exterius, imò & factum quodlibet habens speciem mali, quo frater in ruinam spirituales impellitur. Ita quoduis peccatum, vel factum præbens exterius occasionem ruinæ, vel peccati proximi, est speciale scandalum, vt colligitur ex D. Thomæ 2.2. q. 43. artic. 1. est enim tunc speciale peccatum contra charitatem proximi, nam tenetur homo, speciali præcepto charitatis, cessare à tali actu, non solum quia peccatum est, sed etiam quia præbet occasionem ruinæ proximi. Et hoc manifestum est, quando factum ipsum non est peccatum, quia tamen habet speciem mali, tenemur ab eo cessare, non certe alia lege, nisi charitatis, ne demus occasionem scandali, & nisi cessauerimus peccamus, non alio certe peccato, nisi specialis scandali contra charitatem. Et parum refert, an sequatur ruina proximi.

Malitia moralis nõ est sola priuatio.

17. Ratio hæresis quæ.

Apostasia quid.

18. Hæresis profitetur Christum, licet sine fide vera, & sine Baptismo contingat.

20. De correcto non denunciandum patri.

21. Scandalum speciale abstinentione specialis ruina.

proximi, an non, modò data sit occasio, & scandalum.

22. *9. Votū est actus intellectus.* Ad nonum iam suprà diximus dubitatione præcedenti, omnem actum imperij esse actum intellectus formaliter, ex præcedente voluntate, & esse necessarium ad humanam operationem, nam nisi post voluntatem suam, sciat homo per intellectum practicè, quid voluntas velit, & quomodò debeat operari, non potest prodire in praxim. Huiusmodi ergo actus imperij est votum, aut promissio, qua quis se Deo obligat, vel sanctis, & nisi homo per intellectum nosset efficax propositum suæ voluntatis, & obligationem, quam sibi imponit per promissionem; per solum actum voluntatis non posset manere obligatus, neque operari in genere moris & actu humano; & hoc argumentum nobis est certum & euidens, & ita etiam certa doctrina Diui Thomæ; & opposita sententia omninò impossibilis.

23. *10. Martyriū non sanctificat ex opere operato.* Ad decimum diximus in disputatione de Baptismo, & dicemus tractatu speciali de martyrio in analysi selectarum quæstionum, martyrium non habere hanc vim vt sanctificet ex opere operato, licet in paruulis, ex speciali priuilegio, concedamus Deum eos sanctificare in martyrio, ne tyrannus potentior sit in inferendo malum, & mortem, quam Deus in benefaciendo, & donando eis gratiam, & gloriam. In adultis vero non habere effectum sanctificandi ex opere operato; colligimus ex Paulo, & expositoribus. 1. ad Corinth. 13. *Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem nõ habuero, nihil mihi prodest, quasi dicat nisi ex charitate, & dilectione, hoc summum & egregium facinus præstitero, vt corpus igni tradam, & martyriū subeam, nihil ipsum opus exterius mihi prodest; si autem ex opere operato sanctificaret, etiam sine charitate, & cum sola attritione prodesset, vt Baptismus. Quod videtur cõtra Paulū. Si etiam sanctificaret ex opere operato, iam martyrium esset aliud sacramentum, diuersum ab alijs septem sacramentis nouæ legis, quia vere signum rei sacræ sanctificatis nos. Et nulla reddi potest ratio, quare ei hæc distinctio non conueniat. Consequens autem videtur contra fidem. Merito ergo Diuus Thomas nusquam meminit huiusmodi sanctificationis ex opere operato, sed*

totum refert in martyrio ad feruorem operis operantis. Est enim excellentissimus actus fortitudinis ex imperio charitatis. Sed modò attigisse sufficiat. Et eandem sententiam docuit D. Thomas 3. p. q. 66. art. 12. quod Spiritus Sanctus in Baptismo sanguinis operetur per potissimum dilectionis affectum, iuxta id Ioann. cap. 15. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Et ibi ad secundum dicit, effusionem sanguinis non habere rationem Baptismi, si sit sine charitate, & inde colligit in Baptismo sanguinis includi Baptismum flaminis, non e cõtra. Et ad tertium martyrium esse actum maximæ perfectionis, non ex speciem actus, sed ex præcipuo motiuo charitatis. Et videtur expressa intentio Pauli 1. ad Corinth. 13. & omnium expositorum ibi; & vidimus 3. p. q. 66. artic. 12. martyrium ex inani gloria susceptum nihil prodesse, vt docet Hieronymus in id ad Galat. 5. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi*, & idem docet Augustinus in Psal. 34. & 43. & sæpè alibi. Quod etiã vel ipsi concedunt, qui martyrio tribuunt sanctificationem ex opere operato. Sed certè si haberet virtutem sanctificandi ex opere operato, adhuc susceptum ex affectu inanis gloriæ sanctificaret, si cum attritione suscipiatur, licet simul adsit intentio inanis gloriæ. Vide Salmeron in 1. ad Corinth. disput. 21. ex Gregorio lib. 18. Moral. cap. 14. & 15. & ex Bernardo sermon. 66. in Cantica.

DUBITATIO XII.

De ijs quæ impugnantur in tertia parte.

1. *1. An Christus non peccante Adamo.* Plurima sunt quæ ipsis etiam expositoribus displicent in Sancto Doctore; sed modò pauca ex multis seligimus. Primo quibusdam placuit magis sententia Scoti, etiam Adamo non peccante Verbum incarnatum iri, eum tamen oppositam expressè doceat Diuus Thomas, & ferè omnes Theologi, & Sancti Patres, scilicet Christum venisse in remedium peccati Adæ, & peccato non existente non venturum. Secundo, alij in Christo admittunt actum

actum virtutis spei; contra expressam sententiam sancti Doctoris, qui neque habitum neque actum fidei, aut spei, admittit in Christo, eoque præcipuum obiectum spei, scilicet gloria essentialis animæ, non sit bonum arduum ipsi, quia ab initio possessum fuit.

3. *3. An Christus creatura.* Tertio sunt qui audeant dicere, Christum posse dici creaturam, vel absolute, vel in quantum homo est, sicut absolute dicitur Deus homo, Deus natus, crucifixus mortuus. Cum tamen Diuus Thomas quæst. 16. art. 10. non admittat Christum dici creaturam, adhuc cum addito, *In quantum homo*, nisi sub distinctione, nam si reduplicet naturam, est vera; si specificet personam, quæ est homo, est falsa.

4. *4. An Christus seruus.* Quarto sunt qui putent Christum, adhuc vt homo est, non posse dici seruum Patris, idque esse definitum in Concilio Francofordienfi, & ab Adriano Papa, & Christum solum dici posse Filium naturalem Dei, nullatenus seruum. Ideo etiam audacter asserunt, Christum, adhuc vt homo est, non posse adorari adoratione minori, quam patriæ, quæ omnia sunt expressè contra Diuum Thomam, 3. p. q. 20. & q. 25. Et facile ipsi fatentur non posse in his defendi sententiam sancti Doctoris.

5. *5. An Christus filius naturalis.* Quinto conueniunt scriptores graues & docti Christum dici filium Dei naturalem, noua quadam, & temporali natiuitate, ac filiatione diuersa ab illa noua filiatione. Hac autem filiatione temporalis, naturali tamen, non adoptiua, dicunt Christum dici filium naturalem totius Trinitatis; & nõ solius Patris. Hæc ipsi non dicunt, neque fortè putant esse contra Diuum Thomam; sunt tamè expressè contra eius sententiam, quia ipse sicut in Christo non admittit filiationem adoptiuam, quia habet filiationem naturalem, ita nullam admittit filiationem temporalem, aut minorem, quia habet æternam filiationem, ac præcipuam. Expressè etiam 3. p. q. 32. art. 3. docet ex Diuo Augustino Christum non posse dici filium Spiritus sancti, sed solius Patris, & ita nullatenus totius Trinitatis.

6. *6. An mixtio consecratio.* Sexto, vt multa alia relinquamus de Sacramentis in genere, & de alijs Sacramentis, in disputatione de Sacramento Eucharistiæ, quam multa eius dicta impugnantur ab ipsismet expositoribus;

vt omninò impossibilia. Inter alia omninò rejicitur, quod docet quæst. 77. artic. 8. posse per mixtionem totum vinum consecratum, absque corruptione speciei, fieri aliud numero, & tunc iam non manere consecratum, neque esse ibi sanguinem Christi Domini, licet non maneat in qualibet particula, in qua diffunditur, & admiscetur alius liquor. Ratio eadem est in utroque casu, quia non manent eadem species. Hoc autem ipsis fit incredibile, quia cum maneat idem vinum specie, non est cur non maneat eadem numero species, seu accidentia.

7. *7. De forma essentiali consecrationis calicis.* Septimo, vix vllus est ex discipulis Diui Thomæ, etiam Dominicanis, cui vt incet, & est, placeat sententia sancti Doctoris in re grauisima, scilicet de forma essentiali consecrationis calicis; nã præter Caietanum, qui nihil de hac re attigit, quia neque dubitauit, fere omnes, factem post Dominicum Sotum, in eam consenserunt sententiam, vt putent non omnia verba, quibus de facto vtitur Ecclesia Romana, esse de essentia formæ calicis; sed solum illa pauca priora, *Hic est calix sanguinis mei*, vel *Hic est sanguis meus*. Probantque præsertim ex Paulo 1. ad Corinth. cap. 11. vbi ea solum tradidit; agens de consecratione calicis; sicut in consecratione panis solum meminit horum, *Hoc est corpus meum*. Reliqua ergo quæ adduntur in forma calicis, dicunt non esse necessaria ad essentiam formæ, & consecrationis, sed solum ea addi ex præcepto Ecclesiæ. Et certè ita hoc iam vulgò persuasum est plerisque Sacerdotibus, vt in ipsa etiam prolatione verborum, dum consecrant, magnum faciant discrimen inter illa prima, & reliqua, illa enim paulatim, & grauius proferunt, quasi necessaria ex institutione Christi ad essentiam Sacramenti, reliqua verò cursim, ac leuius, quasi iam solis prioribus facta sit consecratio; cætera verò solum addantur pro comitatu, ex præcepto Ecclesiæ. Qui est error intolerabilis, & miserandus in re grauisima; cū expressè, & vt dicemus, verissimè doceat Diuus Thomas, omnia verba vfitate formæ, quatenus complent totum illum sensum, esse de substantia & essentia consecrationis calicis. Nec vllis satisfacere poterunt gyris, aut meâdris, qui in re tam graui & aperta contradicere audent sancto Doctori. Et

Et dum hoc scribo accidit, casus mirus, & miserandus, quem infra referam. in solutione huius dubitationis, hodie 26. Augusti, die Dominica, anno 1612. ex vulgari ignorantia huius sententia.

8. An a pluribus simul fiat consecratio. Octauo, sunt qui etiam dubitent posse hoc Sacramentum a pluribus simul Sacerdotibus, consecrari, forte quia putant non posse, simul ab omnibus proferri, & finiri verba. Et ita ab eo fiet consecratio, qui primo finierit verba. Oppositum autem aperte docet D. Thomas quaest. 82. art. 2. & vsus habet Ecclesiae in ordinatione Sacerdotum.

9. An sacrificium in vna specie. Nono, sunt plerique in ea sententia, ut sacrificium hoc Eucharisticum non possit confici, nisi in vtraque specie simul. Ita vt non solum sit de iure Ecclesiastico, & diuino vtraque species panis & vini simul consecrari, sed etiam de necessitate, & essentia sacrificij, vt si altera tantum species consecratur, nulla sit ratio & essentia sacrificij. Hoc autem licet ipsi non putent esse contra sententiam Diui Thomae, dicimus, & esse contra ipsum, & contra veritatem.

10. De sacrificio in vna specie. Decimo, circa Sacramentum poenitentiae aliqua reijciuntur, quae docet Doctor sanctus. Primum quod poenitentia sit virtus specialis, distincta a charitate, & reliquis, non facile admittunt. Secundo difficillime explicant (si semel iam admittant esse virtutem specialem) quis nam sit actus eius; nam id quod docere videtur Diuus Thomas attritionem & contritionem esse proprios actus poenitentiae, sit eis valde difficile, nam poenitentia est vna virtus specie atoma, & vnus virtutis vnus tantum est actus specie; attritio vero & contritio videtur inter se differre specie. Quomodo ergo cohaereant non intelligunt. Ideo alio diuertunt, & alium assignant actum virtutis poenitentiae. Tertio id difficillimum, & incredibile, quod tamen Doctor sanctus manifeste docet, de effectu poenitentiae virtutis, scilicet per poenitentiam non semper reuiuiscere omnia merita, per peccatum mortificata, ad totam gloriam essentialem, quae prius eis debebatur ante peccatum, sed solum iuxta gradum gratiae, in quo poenitens resurgit. Hoc autem, vt supra vidimus, non solum minus probabile arbitratur, sed & rationi contrarium, & doctrinae sacri Concilij Tridentini. Haec modo attigimus

exempli gratia, quamuis & plura alia & carpantur, & reijciantur in Doctore sancto.

Dicendum tamen est, etiam in his omnibus, nobis & veram, & certam esse doctrinam Diui Thomae, vt nihil iam reliquum sit, quod merito reijci debeat, aut defendi non possit. Et facile patebit, si singula conuellamus in oppositum obiectionibus.

Ad primum dicimus nos 3. p. q. 1. art. 12. ostendisse decretum Dei defacto fuisse, vt Verbum diuinum, carni vniretur, ante Adam, mortali, idque non nisi vt moreretur, ad non esset in redimendum genus humanum. Et hanc carnatio esse communem & Patrum, & Theologorum sententiam; eum quoque id necessario dicendum est, ex vi talis decreti veritatum non fuisse, Adamo non peccante. Quae sententia, in sanctorum Patrum doctrina, est plusquam probabilis, & opposita non videtur, cum ea conciliari possit.

Ad secundum diximus cum Doctore sancto q. 7. art. illo 4. nullum debere admittere actum spei, vbi non est praecipuum eius obiectum, quae est gloria essentialem, neque primus actus ac praecipuus. Sicut ergo modo animae beatae, quia possident beatitudinem suam essentialem, certam habent, & vident futuram beatitudinem corporum, & ideo nullum habent actum spei, quia nullatenus est eis ardua futura gloria corporum, sed certa, & facilis futura possessio: idem omnino contigit in Christi anima, quae ab initio possedit gloriam essentialem, neque ei difficilis, & ardua vnquam fuit futura gloria corporis. Et haec est doctrina Apostoli ad Roman. 8. Spes quae videtur non est spes, nam quod videt quis, quid sperat? Et statim repetit, Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus. Quamuis autem anima Christi, & omnes aliae beatae desiderent, & petant a Deo gloriam aliorum hominum viatorum tan essentialem, quam corporum; hoc desiderium non est actus virtutis spei, sed potius charitatis, vt perfe constat: nulla ergo est ratio, quare admitti debeat in anima Christi, & in reliquis beatis aliquis actus proprius spei. Si autem admittatur aliquis actus spei, nulla est ratio, quare non etiam admitti debeat habitus spei in anima Christi, & reliquis beatis, nempe vt ille actus sit conaturalis, & perfectus, vt decet statum beatorum.

beatorum. Habitum vero ipsi non admittunt. Ergo neque vllum actum admittunt.

14. 3. Christus non est creatura. Ad tertium diximus art. illo 10. q. 16. fugiendam omnino esse viro Theologo locutionem illam, Christus est creatura, non solum absolute, sed etiam cum addito, In quantum homo, nisi sub distinctione illa Diui Thomae. Et ratio est efficax & certa, quia in rebus creatis nomen, Creatura, & eius ratio, non solum conuenit naturae, sed etiam personae. Et quia Christus saepe supponit pro persona, & adhuc cum particula, In quantum homo, non semper reduplicat, aut specificat naturam humanam, sed aliquando specificat ipsam personam diuinam, prout terminat naturam humanam. Ideo neque absolute, neque cum hoc addito, debet admitti, quod Christus sit creatura, quia haec locutio significat, non, vt illi putant, solum naturam humanam esse creaturam, sed personam Christi esse creaturam, vel absolute in se, vel saltem prout terminat, aut quia terminat naturam humanam: quod vtrumque est falsissimum, & contra fidem. Vera ergo, & certa est doctrina sancti Doctoris.

15. 4. Christus seruus dici tur, vt homo. Ad quartum diximus in 3. p. q. 20. artic. 1. Christum, vt homo est optime, ac verissime, & esse, & dici seruum patris, forte etiam sine addito expresso, Vt homo. Ratio est, quia seruitus non potest illi conuenire nisi ratione naturae humanae, sicut & mori, & resurgere. Et constat Isaiae cap. 42. Christum dici seruum, Ecce seruus meus, suscipiam eum, & Zachariae 3. Adducam seruum meum orientem, & aperte a Paulo ad Philip. 2. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semet ipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, vbi summus Theologus Paulus decernit Christum, ex forma Dei esse aequalem Deo, id est vere Deum, & ex forma serui esse similem hominibus, id est vere hominem. Et certe sicut per formam Dei intelligit naturam Dei, ita per formam serui intelligit naturam hominis. Et ita asserit Paulus Christum eo modo, quo per naturam Dei est vere Deus, aequalis Deo, ita per naturam hominis esse vere seruum Dei, similem alijs hominibus, qui natura sunt serui, & subiecti Deo. In hac mente, & sensu

Pauli consentiunt omnes expositores in eum locum. Chrysostomus, Theophylactus, Oecumenius, Theodoretus, Diuus Thomas, Caietanus, & glossa vtraque, & quotquot exponunt Paulum. Et Patres ex hoc loco argumentantur contra haereticos, vt astruant vtramque naturam, Diuinam & humanam, in Christo. Sic Athanasius libro De salutari aduentu Christi, & saepissime alijs etiam locis. Et in Concilio Ephesino Cyrillus Alexandrinus saepe Christum, ratione naturae humanae, vocat seruum; ex hoc loco Pauli. Ita in expositione Symboli Niceni, & ibidem in tractatu de incarnatione vniuersi cap. 2. Accepit autem etiam serui formam, & conspectus est homo in terra. Haec & multa similia sunt in Patribus. Augustinus totus est in hac sententia, in eamque adducit locum Pauli, praesertim 1. lib. de Trinitate cap. 6. 7. 9. 10. 11. 12. & 13. & lib. 2. cap. 1. 2. & 7. & passim alijs libris de Trinitate, & saepe alibi, per formam serui intellegas naturam humanam, sicut per formam Dei naturam diuinam.

De Concilio Francofordiensi aliorum esto iudicium. Id nobis non satis placet, De Concilio quod de Ildephonso, & alijs Patribus Ecclesiae Toletanae, minus pie, & sentit, & loquitur illud Concilium, vt suo loco latius notauimus; neque talis locutio, & verba minus decora aduersus tam pios, & sanctos Patres, quales fuerunt sanctus Ildephonsus, Eugenius, & alij, videtur stare posse cum pietate, & sanctitate Concilij sancti, ab Spiritu sancto congregati, & gubernati. Sed in hoc, sicut in omnibus sanctae Ecclesiae iudicio me submitto. Sed iam, vt demus Concilium illud, verum fuisse Concilium Prouinciale, certum nobis est nihil in eo decerni contra praedictam Diui Thomae, & multorum Theologorum sententiam, nisi aduersus haeresim Nestorianam, quae duo ponebat supposita, aut hypostasies in vna persona Christi, id est sub vna figura, & natura humana, vniam hypostasim increatam, & diuinam alteram creatam, & humanam, & ratione vnus dicebant Christum filium naturalem, ratione alterius filium adoptiuum, & seruum, non quacumque seruitute, sed vili, & abiecta seruitute peccati, a qua seruitute per gratiam adoptionis esset liberatus. Haec ergo erat haeresis Nestorianorum, & merito damnata a Patribus.

à Patribus, & ab Adriano Pontifice in epistola ibi adducta, quia in hoc sensu Christus non potuit esse seruus, sed tantum filius, quia solam habuit hypostasim increatam filij; neque potuit esse adoptiuus, quasi à peccato liberatus, sed tantum naturalis, filiatione increata, & æterna. In sensu verò Diui Thomæ nulatenus damnatur ibi, aut ab vilo Patrū, quòd Christus sit, & dicatur seruus Patris, quia potius est verissimū, & nobis videtur esse de fide, ex vtroque testamento, vt supra probauimus, præsertim ex Paulo; imò etiam Adrianus id concedit, quòd scilicet idem Christus ratione hypostasis, & naturæ diuinæ sit filius naturalis, & simul ratione naturæ humanæ sit seruus, quia creatura, & subditus, aut subiectus Deo. Et quòd seruus vocetur Christus ex natura humana, & non solum ex officio, aut munere, videtur apertè colligi ex Paulo, & expositoribus eius, & ex D. Hieronymo, tū ad Philip. 2. tum sæpè alibi, & ex Augustino 1. lib. de Trinitate cap. 7. & in Psal. 63. in id, *Accedet homo ad cor altū,* & tract. 4. in primam epist. Ioa. in cap. 3. in id, *Videbimus eum sicuti est,* impios dicit in die iudicij non visuros formam Dei, sed formam serui, & tom. 10. ser. 18. cap. 4. de verbis Domini, & ser. 26. & serm. 119. de tempore, & sæpissimè dicit, formam serui esse naturam assumptam, & carnem esse vestimentum, in quo Deus habitu inuētus est vt homo. Idem habet ex eodem loco Pauli Fulgentius lib. de fide ad Petrum c. 2. Ex his ergo non solum probabilis, sed certa, & de fide est sententia Christum posse dici seruum Patris, præsertim cum ad dito, *Vt homo.*

Alia est ratio, quare non possit dici filius adoptiuus, de quo dicemus ad quintum. Sed quamuis verum sit iuxta sententiam sancti Doctoris nullatenus posse dici filium adoptiuū, adhuc vt homo est, tamen non censemus oppositam sententiam Scoti, & aliorum, qui putat posse Christum, vt homo est, filium dici adoptiuum, esse damnatam in Concilio Francofordiensi, nisi solum in sensu hæreticorum; qui vnā hypostasim Christi dicebant filium naturalem, aliteram filium adoptiuum. In sensu verò Scoti, quamuis vera non sit, nulla tamen censura notari debet.

Ad alteram partem de adoratione di-

cimus nobis verissimam esse sancti Doctoris sententiam, neque vllam nobis, vel probabilem, apparere rationem, quare Christus, *Vt homo,* non possit adorari sua propria adoratione, diuersa à latria, qua adoratur vt Deus, quia adoratio debetur excellentiæ; habet autē Christus, vt homo, excellentiam creatam diuersam ab excellentia increata, & ita potest, & debet adorari adoratione hyperdulia. Neque tamen ideo ei negatur altera adoratio latriæ, qua adoratur etiā humanitas ob summam illam excellentiam, vt vnita Deitati, & excellentiæ in creatæ suprema illa vnione, scilicet hypostatica, qua assumpta est in vnitate personæ diuinæ. Vtraque enim hæc excellentia vera est, & consideratur in Christo, scilicet gratiæ, & sanctitatis creatæ, ob quam ei debetur suprema hyperdulia, sicut alijs sanctis ob hanc excellentiam datur adoratio duliæ; & altera Deitatis, & sanctitatis, & excellentiæ increatæ: obquam ei debetur adoratio latriæ. Quæ rationes verè sunt, & manent coniunctæ in Christo. Res certè est facilis, nisi velimus esse tenaces.

Ad quintum diximus 3. p. q. 23. art. 4. miram nobis esse illam virorum alioqui grauium, ac doctorum sententiam, qua Christo tribuunt nouam, ac naturalem simul, & temporalem filiationem distinctam ab æterna. Et dicunt Christum, vt homo est, esse filium Dei naturalem totius Trinitatis, & Spiritus sancti, noua illa, ac temporali filiatione naturali. Idque colligere volunt ex Adriano Papa in epistola, quæ refertur in Concilio Francofordiensi. Sed hæc sententia, vt ibi longè diximus, non solum est contra Diuum Thomam. 3. p. q. 32. art. 3. sed etiam contra Diuum Augustinum ibi adductum in Enchiridio cap. 38. dum docet, Christum, adhuc vt homo est, & in tempore natus, non posse dici filium Spiritus sancti, sed solius Patris. Et quicquid ipsi conentur, hoc idem expressè docet Adrianus in illa epistola; docet enim vocem illā Matth. 3. & 17. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui,* quantum ad significationem, & denotationem filij, esse solius Patris. Quòd idem docet Augustinus. 2. lib. de Trinitate cap. 10. quos certè ipsi nō viderunt.

Ratio etiā & absolute, & ad hominē conuincit apertè, quia ipsi conueniunt

Christus, homo adoratur hyperdulia.

19.

In Christo non est noua filia-tio naturalis temporalis.

20.

Christus non est filius adoptiuus.

cum Diuo Thoma, Christum non posse dici filium adoptiuum, neque adoptiuam filiationem posse ei conuenire, ad huc vt homo est. Et ratio Diui Thomæ, quam etiam ipsi (licet fortè alijs verbis) admittunt, est quia hæc filia-tio adoptiua includit negationem filiationis maioris, scilicet naturalis, & cum hac simul stare non potest. Nam, vt sancti Patres docent, & Adrianus in illa epistola; adoptiuus est qui non est proprius, sed alienus, & ex alieno adoptatus in filium per gratiam. Similiter ergo & concipi; dici debet, quamlibet filiationem minorem, & temporalem in eodem supposito, & persona; quantumuis dicatur naturalis, pugnare cum filiatione maiori, & includere negationem eius, scilicet æternæ, & increatæ. Filia-tio autem ista naturalis, quam dicunt nouam, & temporalem, necessariò est creata, & minor filia-tione æterna; & increata: ergo iuxta fundamentum illud, ob quod negatur in Christo filia-tio adoptiua, debet etiā negari filia-tio hæc naturalis, temporalis in eadem persona Christi; quia est minor filia-tione æterna; & omnis filia-tio minor respectu eiusdem Patris includit negationem maioris. Ideo Christus, etiā vt homo, debet dici filius Dei naturalis; filia-tione æterna, & increata, non temporali & creata, quæ tamen filia-tio æterna in tempore per gratiam vnionis hypostaticæ, sit communicata naturæ humanæ; assumptæ ad ipsam filia-tionem æternam, ita vt homo ille Christus per talem vnionem, & communicationem idiomatum, sit filius naturalis; æternus, proprius, & vnigenitus Dei, quia est Verbum, & filius Dei Patris, ab ipso genitus ab æternitate.

Vnde constat, eadem ratione non debere admitti, id quod ipsi dicunt in eadem sententia, quòd si Pater æternus, aut Spiritus sanctus fieret homo, per similem vnionem hypostaticam, etiam ille homo deberet dici filius Dei naturalis totius Trinitatis. Sed certè immerito hæc dicunt, quia si Pater esset homo, non esset filius Trinitatis adhuc vt homo, sed esset ille homo Pater æternus, per communicationem idiomati; & si Spiritus Sanctus fieret homo, ille homo esset Spiritus sanctus; & tertia persona Trinitatis, & nulla esset ratio, quare deberet dici filius Trinitatis naturalis, aut adoptiuus. Si res bene perpen-

21. *Si Pater, aut Spiritus sanctus fieret homo, non diceretur filius Dei.*

datur, est facilis, sed in se grauissima, & in qua error non sit leuis.

Ad sextum diximus primum multum fieri difficilem sententiam Diui Thomæ, non solum Durando in 4. dif. 12. q. 3. sed etiam domesticis; & graues expositores omnes ferè Theologos referunt in oppositam sententiam, Alexandrū, Bonauenturam, Ricardum, Scotum, imò Capreolum, Victoriam, Sotum, & alios. Et Sotus quidem, & Ledesma conantur exponere Diuum Thomam, & dicunt eum non generaliter loqui, quoties fit mixtio liquorū eiusdem speciei, sed solum quando fit talis mixtio, & tanta, vt sit perfusio; & diuisio liquorum, vique ad intimam penetrationem partium: tunc enim non manebit ibi sanguis, quia iam non manet idem numerum vinum post tantam penetrationem, sed fit tertium ex vtroque.

Nos tamen ibi animosè defendimus, & verissimam diximus, vt iacet, sententiam Diui Thomæ, quam ipse vbiq; docet, scilicet quandiu nō manent eadē accidentia numero; sicut antea erant; non manere sanguinem. Si ergo liquor infusus, aut permixtus vino consecrato, est æqualis, vel numeris quātitatis, ita vt omnino perfundatur per totas species cōsecratas, siue sit eiusdē speciei, siue diuersæ, ita nō manet sanguis Christi; quia neq; manerēt eedem species secundum numerum. Et quidē si liquor admixtus sit diuersæ speciei, res est certa, & omnes conueniunt, quia vel conuertit vinum consecratum in suam speciem, si sit multo maior eius quantitas, vel ex vtroque fit tertia species, & substantia, & iam non manent eadem accidentia vini consecrati. Difficultas solum est, quādo liquor est eiusdem speciei, vt si vinū non consecratum infundatur vino consecrato. Sed meritò, etiam tunc, dicit Doctor sanctus non manere species cōsecratas, quia non manent eadem numero accidentia. Et certè si vinum infusum sit diuersæ qualitatis, & coloris, vt dum rubrum miscetur albo, res etiā videtur certa, talem fieri penetrationem, & permissionem, vt nulla pars maneat non penetrata, & permixta, ac immutata, vt ex colore constat, vt si vinū consecratum sit album; & infusum sit rubrum, aut minus album. Tunc ergo nulla pars accidentium manet eadem numero, sicut antea, & ita neque maneret eadem

22. *De mix-tione liquorum cum consecrato.*

23. *Vera sententia D. Tho.*

17. *Christus nō potest dici filius adoptiuus.*

18.

eadem numero substantia vini, si adesset, & ita necessario sequitur neque manere sanguinem, qui adest loco substantiæ vini.

24. Et vidimus in hanc sententiam valde inclinare Bonauentura & Ricardum in 4. d. 12. art. 2. q. 2. & art. 4. q. 1. omnino verò consentire Alexand. 4. par. q. 10. mem. 7. art. 2. §. 3. Capreolum in 4. d. 13. q. vnica conc. 3. Paluda. d. 12. q. 5. Argenti. d. 12. q. 2. art. 4. imo hic, per quamuis guttulam, putat amitti rationem Sacramenti; multò ergo magis id asseret, si multa sit, vel æqualis perfusio liquoris. Idem tenet Viguerius in institutio nibus cap. 6. §. 3. vers. 9. & omnes hi Theologi, & Diuus Thomas tum. q. 77. art. 8. tum in 4. d. 12. q. 1. art. 2. quæstiu- cula 6. & quodlib. 10. q. 1. art. 3. eodem modo loquuntur de liquoribus, qui facile permiscuntur, siue sint eiusdem speciei, vt vinum cum vino, siue diuersæ, vt aqua cum vino. Nam si liquores infusi non permiscuntur, adhuc manet ratio Sacramenti, vt si oleum infundatur vino consecrato. Et idem putant quidam de ceruisia.

25. Loquendo autem de liquoribus, qui De liquoribus facile permiscuntur, & experientia, & ratione certum est eos ita inuicem perfundi, vt se ipsos inuicem penetrent, id est imbibant, & nulla pars maneat, quæ non sit permixta. Licet enim non facile sit dictu, quomodo fiat hæc permixtio, & quasi intima penetratio, fieri eam tamen, dubitari non potest. Igitur sicut Sotus & alij dicunt, veram esse Diui Thomæ sententiam, posita hac permissione, ita nos dicimus omnino, & absolute esse veram, quia re ipsa ponitur hæc conditio, & Diuus Thomas non loquitur nisi de liquoribus permixtis, in quibus certum est talem esse permixtionem, & quasi confusionem liquorum, vt nulla pars vini consecrati maneat eodem modo, vt erat antea. Et hoc facile apparet, quando qualitates sunt diuersæ, vt in exemplo Diui Thomæ, nempe quando vinum rubrum miscetur albo, tunc enim nulla pars albi manet, quæ non sit rubra, & nulla pars rubri, quæ non sit minus rubra, & immutata, si portiones mixtæ sint æquales. Et facile conuincitur, si verbi gratia, parua portio vini rubri consecrati mittatur in integrum dolium vini albi, tunc enim nullum manet signum, neque accidens vini rubri,

& inde neque ratio Sacramenti. Et in hoc casu nullatenus videtur posse negari sententia Diui Thomæ, neque auctores oppositæ sententiæ, vel verbum respondent. Et idem est iudicium si vinum consecratum sit album, & infundatur in magnum, aut integrum dolium vini rubri non consecrati, quia ratio est eadem, & experientia, licet in primo casu facilius appareat ad sensum nullas manere qualitates vini rubri.

Adhuc tamen latius, & generalius intelligenda est sententia Diui Thomæ, licet portiones vini sint eiusdem qualitatis, & ex eodem dolio, scilicet ambæ albæ, vel ambæ rubræ, altera consecrata, altera non consecrata, nam si omnino misceantur, & confundantur, iam non manebit ratio Sacramenti. Generalis ratio est, quia accidentia non manent eodem modo; & si adesset substantia, non maneret eadem numero. Neque hæc variatio accidentium, & substantiæ, contingit per motum alterationis, & passibilem qualitatum, vt quia vinum album agit in rubrum, aut e contra. Sed per auctum loci, & mutuam diuisionem, & quasi penetrationem, & confusionem partium, siue liquores sint eiusdem speciei, siue diuersæ, quæuis in ijs, qui sunt diuersæ speciei, sequatur alteratio, & corruptio, vel alterius, vel vtriusque. Mutatio autem secundum locum, & penetratio illa, ac diuisio partium, eodem modo contingit, licet vinum sit eiusdem qualitatis & dolij. Et tunc licet substantia maneat eiusdem speciei, & non sit proprie corruptio, non tamen manet eadem numero substantia, & ita neque in parte, quæ fuit consecrata, manet ratio Sacramenti, quia iam accidentia non manent eodem modo. Neque enim credibile est paruum portionem vini albi, vel rubri, si infundatur in dolium similis vini, manere perse separatam, sicut antea erat, si quidem portio consecrata vini rubri, infusa in dolium vini albi, nullatenus manet perse, & separata. Et confirmatur, quia si duæ portiones, similis vini, misceantur, & vna sit calida, altera frigida, statim fit tertium tepidum ex vtraque. Hæc ergo est constans & vera sententia Diui Thomæ.

Obijcit tamen Sotus, si duæ portiones consecratæ inuicem misceantur, adhuc tertium manebit consecratum, neque credi potest aliud fore de hoc Ecclesiæ

Eadem ratio de vtroque albo, vel rubro.

27. Solutio.

Ecclesiæ iudicium, ergo similiter (inquit) licet, vna sit consecrata, altera non consecrata, potest manere ratio Sacramenti. Sed primò hoc argumentum tenetur solui, etiam ipse Sotus, & alij, qui eum sequuntur, vim enim habet, licet duæ portiones consecratæ omnino misceantur, ipsi autem fatentur, quoties est perfecta mixtio, veram esse Diui Thomæ sententiam, id est non manere rationem Sacramenti.

Secundò, ergo respondetur, merito eo casu totum tertium iudicari Sacramentum, siue vtrumque vinum sit album, aut rubrum, siue alterum album, alterum rubrum, modò sint eiusdem speciei; quamuis enim non maneat eadem numero accidentia, neque maneret eadem numero substantia, tamen tertium quod resultat, conseruat conditionem partium, cum ambæ sint consecratæ. Quando autem altera tantum portio est consecrata, & miscetur cum altera non consecrata, nullatenus manet aliquid eius eodem modo, sed omnino permixta tota cum altera non consecrata, & ita non manet ratio Sacramenti. Hoc nobis videtur probabilius.

28. 2. Obiectio ex Innoc. III Solutio

Alij obijciunt oppositam sententiam decerni ab Innocentio III. cap. cum Marthæ de celebrat. Missa. Respondetur tamen ibi. §. 2. innui vt probabilem illam sententiam, scilicet, si post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud non commisceri sanguini, sed circumfundi. Sed nihil ibi decernitur, quia dubitatio erat, an aqua cum vino in sanguinem conuertatur. Et infra, vt probabilior opinio eligatur, quæ asserit aquam cum vino, in sanguinem transmutari. Quod non de aqua debet intelligi, manente in sua substantia, sed conuersa in vinum, alioqui solum vinum dilutum conuertitur in sanguinem, non ipsa aqua. De nostra autem questione nihil decernitur, neque eligitur vt probabilior. Et si aqua in vinum consecratum infundatur, licet fortè conuertatur in vinum, non ideo tamen illud nouum vinum manet consecratum, quia species consecratæ licet habeant virtutem conuertendi aquam in vinum, non tamen habent virtutem consecrandi de nouo aliud vinum, nimirum quia consecratio non fit contactu Sacramenti, vel ipsarum specierum, sed solum virtute ver-

borum, vt egregie docet D. Thomas 3. p. q. 83. art. 2. ad secundum.

Ad septimum Sotus & alij graues discipuli Diui Thomæ exponere nituntur sententiam illam Doctoris sancti, ita vt omnia verba calicis sint de substantia, & integritate formæ, non tamen de essentia & necessitate Sacramenti. Sed nos tum ibi q. 78. art. 3. tum etiã antea, dum egimus de Sacramentis in genere, diximus in formis Sacramentorum nihil esse de substantia, vel de integritate, quod non sit de essentia. Itaque quicquid est de substantia, est etiã de essentia, & quod non est de essentia, neque etiam est de substantia, aut integritate, sed tantum accidentale, licet sit de necessitate præcepti. Id enim est de substantia, & integritate formæ in Sacramentis, sine quo non potest confici Sacramentum, id autem, eo ipso est de essentia. Et id, sine quo potest confici Sacramentum, licet sit necessarium ex præcepto, dicitur per accidens, aut particula accidentalis, & eo ipso neque de substantia est, vel de integritate Sacramenti, aut formæ. Vt particula enim in vtraque forma corporis & sanguinis.

Ideo alij succumbunt, & dicunt, eam sententiam Diui Thomæ defendi non posse, eo quod Euangelistæ, & Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. & liturgiæ multæ, non referant hanc integram formam, qua vtitur Ecclesiæ. Putant ergo sola illa verba esse de essentia, *Hic est sanguis meus*, vel (quod idem censent) *Hic est calix sanguinis mei*. Reliqua solum dici ex usu, & præcepto Ecclesiæ. Et certè ita obtinuit vulgò hæc quorundam sententia, vt plerique Sacerdotes, etiam in praxi, dum calicem consecrant, eam nimis insinuent. Dum hæc sola verba paulatim, & cum magna reuerentia proferunt, reliqua cursim & celerius, quo non obscure innuunt, iam solis primis illis consecrationem fuisse finitam; reliqua nihil ad eius essentiam, vel substantiam attinere. Quæ mira est, & intolerabilis ignorantia, ne dicam imperitia, atque insolens audacia, in re tanta, in tantum irreuerentiam.

Venio ad id quod supra in hac obiectioe promissum, ita enim die venit ad me Sacerdos quidam non valde peritus, & nimis scrupulosus, qui eadè fere hora qua ego, illa die fecit sacrum, & vix

29. Ad 7. Prima sententia de forma calicis.

Quid sit de substantia, & de integritate in formis Sacramentorum.

30. Secunda sententia.

31.

Casus notus

actis gratijs ad me venit, dicens se ita consecrasset calicem ea die, & scrupulo graui torqueri. Incepit (inquit) consecrare calicem, & dixit, *Hic est calix sanguinis mei*. Dictis his verbis subito hoc mihi se obtulit, me non dixisse ante consecrationem illa verba, *Simili modo postquam cœnatum est*, &c. ex vi scrupuli relicta forma; protulit hæc verba, sed statim in mentem venit; illa verba non esse de essentia, & rediit ad formam consecrationis; & quia dixeram illa prima; quæ videbantur essentialia, non repetiij, sed profectus sum reliqua; *Noui, & aterni testamenti*; vsque in finem; Hæc ille narravit; & quid defacto censerem interrogabat. Respondi iam factum fuisse præteritum, absque remedio; formam tamen fuisse repetendam à principio integram, quando fuit interrupta; interpositis illis verbis, *Simili modo, &c.* & nullatenus vnquam sibi suaderet, omnia illa verba non esse de necessitate formæ & Sacramenti. Et quamuis illi id non exposui; censeo tunc calicem non fuisse consecratum ob interruptam formam, & non integre repetitam.

32. Omnia verba vsitata sunt de essentia.

32. Dicendum ergo est, sententiam sancti Doctoris non solum probabilem esse, sed & veram; & certam, scilicet omnia illa verba, quibus vtitur Ecclesia Romana; esse de substantia, & de essentia Sacramenti; ita vt sine illis non conficiatur Sacramentum, saltem si deficiat aliquod ad sensum illorum, & significationem. Probatur primò; & præcipue ex vsu & praxi Ecclesie Romanæ; quæ id accepit à Diuo Petro, & Apostolis, vt docet Diuus Thomas eo loco, & expressè etiam Innocen. III. cap. cum Marthæ de celebrat. Missæ. §. i. Et in hoc traditioni potius est credendum; vbi non est expressa Scriptura: Multa enim quæ fecit, & docuit Dominus; & statuit; præsertim circa Sacramenta, non sunt scripta ab Evangelistis; neque relata in vlla Scriptura sacra, sed solù habentur traditione Apostolorum. Alioquin vbinam habemus formam Sacramenti Confirmationis; aut Extreme vñtionis, aut singulorum ordinum, aut matrimonij?

33.

33. Secundò, quia pleraque verba illius forme, & ferè omnia, saltem quoad sensum, habentur in Evangelio; quædam ab vñis, alia ab alijs relata Evangelisti-

stis. Omnia etiam illa, quoad eundem sensum sunt in omnibus liturgijs, Iacobi, Basilij, Chrysofomi, Aethiopica, & alijs, vt suo loco diximus.

34. Ratio ad hominem efficiat.

Tertio argumento efficacissimo ad hominem; quia ex Paulo; cuius testimonium ipsi vrgent contra nostram sententiam, constat expressè, plura verba esse de essentia, quam ab ipsis admittantur, quia in forma Pauli i. ad Corinth. i. totum illud est essentialiale, *Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine*; quia si aliquid detrahatur, nullus est sensus. Et Matth. 26. eodem sensu verbis paulò mutatis habetur, *Hic est enim sanguis noui testamenti*; in vtroque ergo, Paulo; & Mattheo, illud, *Nouum testamentum, vel noui testamenti*, dubitari non potest esse de essentia, quia sine hoc nullus est sensus forme, nam in Paulo; & eodem modo Lucæ 22. apertè constat; esse appositum, cuius quo coniungitur illa particula, *In meo sanguine*, & sine illo appposito, *Nouum testamentum*, sensus nullus est, vt constat; si dicas, *Hic est calix in meo sanguine*; & si quis est sensus, non est idè cù sensu Pauli, qui dicit, *Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine*; ergo hæc duo verba, *Nouum testamentum*, aut *noui testamenti*; ad essentiam pertinent huius forme. Immeritò igitur, & contra mentem Pauli dicunt illi viri docti, sola priora; *Hic est calix sanguinis mei*; aut *Hic est sanguis meus*, esse de essentia. Quod argumentum nullus eorum considerauit, neque attigit. Igitur si in his verbis falsa conuincitur eorum sententia; non mirum si in reliquis etiam credatur esse falsa, & verissima sententia Doctoris sancti.

35. Forma Sacramentorum ex traditione dignoscuntur.

35. Quarto, essentia forme in Sacramenti iudicari non potest ex Evangelio; aut Scriptura; quia si inde iudicari deberet, dici posset formam consecrationis panis esse totum illud, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur*; aut *tradetur*; sic enim habetur apud Paulum loco citato; & Lucæ capit. 22. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur*. Imò & in praxi quarundam Ecclesiarum, vt in Missa Aethiopicum. In alijs verò liturgijs habetur, *Quod pro vobis frangitur, in remissionem peccatorum*; ita in liturgia Iacobi, fratris Domini; & Marci Evangelistæ, & in anaphora,

Ecclesia Romana edocta à Petro.

anaphora, aut missa Basilij, & Chrysofomi. Et totum hoc habetur loco forme in his liturgijs. Constat autè hanc particula, *Quod pro vobis datur, aut traditur, aut frangitur*, non esse de essentia, neque; tamen id constat ex Evangelio, aut Scriptura, cum ex ea potius videatur esse de essentia, coniungitur enim cum reliquis verbis forme essentialis. Ex traditione verò Petri, à quo edocta fuit Romana Ecclesia, idè certum; Ecclesia enim Romana non profert illa verba in forma panis. Similiter ergo dicendum est in forma calicis, licet omnia illa verba non habeantur in Euangelio, aut Scriptura sacra; quia tamen ea habet Ecclesia Romana in vsu forme, idque; traditione Petri, dubium esse non posse, quin omnia illa sint de essentia forme. Tandè optimæ sunt rationes D. Thomæ, quare in forma calicis omnia illa verba, saltè quoad sensum, debeant esse essentialia, de quibus latè diximus eo loco, & fortè dicemus in Analyfi Selectarum quæstionum.

36. Ad 8. Potest simul à pluribus conferri.

36. Ad octauum dicimus nihil in eo esse difficultatis, quod plures Sacerdotes proferant simul verba consecrationis, & defacto ita habet praxis Ecclesie in ordinatione Sacerdotum, quod omnes simul proferant; & in vsu videmus in recitandis Psalmis, posse eadem verba simul à pluribus, & submissa, & canora voce proferri, & finiri. Plerique etiam authores docet posse simul vnum poenitentem à pluribus confessoribus absolui, & in aliquo casu expedire, & nos ita censuimus; & consuluimus in quodam grauisimo casu. Quod verò noui ordinati concelebrent, & simul consecrent cum Episcopo ordinatè, dicit Diuus Thomas 3. part. quæst. 82. art. 2. esse vsu quarundam Ecclesiarum, & sumit ex Innocen. lib. 4. de sacro altaris mysterio, cap. 25. idque fieri in memoriam Apostolorum qui Christo cœnati, dum eos instituit Sacerdotes, cœcœnauerunt. Et similiter dixerat antea q. 67. art. 6. non licere quidem vt plures simul vnum baptizent, si tamen omnino simul verba proferrent, vnum fore Sacramentum baptismi à pluribus simul collatum.

Sacramentum poenitentia potest simul à pluribus confessoribus ministrari.

Vnus baptizatus à pluribus conferri potest, sed non licet.

37. Ad 9.

37. Ad nonum, licet initio disputationis de Sacramento Eucharistie, re non satis perpensa, in eam iuimus sententiam, quam & modò plerique viri docti te-

nent, scilicet nullam esse rationem & essentiam sacrificij, si vna tantum species consecretur. Postea tamen in fine, dum egimus de sacrificio Missæ, mutauimus sententiam, & deinceps non dubitauimus in consecratione cuiusvis speciei perse inueniri rationem & essentiam sacrificij. Et apertè est hæc sententia D. Thomæ 3. p. q. 79. art. 5. & 7. vbi docet hoc Sacramentum simul esse sacrificium, & Sacramentum, & habere rationem sacrificij, prout offertur; Sacramenti verò, prout sumitur, aut prout manet signum visibile inuisibilis gratiæ, vt suo loco diximus. At etiam si consecretur vna sola species, ea consecratione offertur Christus: ergo iuxta hæc doctrinam etiam in quavis consecratione est oblatio, & ratio sacrificij. Et art. 7. citato, docet hoc Sacramentum habere rationem sacrificij, prout in eo representatur passio Christi. At in qualibet consecratione, etiam vnus speciei, representatur passio Christi, quia mysticè separatur corpus à sanguine, quia si solus panis consecretur, sub specie panis est ex vi verborum solum corpus Christi, & non sanguis; è contrà si consecretur solum vinum, sub specie vini fit solus sanguis, ex vi verborum, & non corpus. Et q. 82. & 83. celebrationem huius Sacramenti dicit D. Thomas esse sacrificium. At quælibet consecratio est celebratio Sacramenti, ergo & sacrificij. Ita ipse expressis verbis dicit q. 82. ar. 10. consecratione huius Sacramenti sacrificij Deo offerri; consecratio autem fit perse cuiusvis speciei; tempore diuerso, ergo in qualibet illarum perse inuenitur ratio sacrificij. Et q. 83. art. 1. docet Diuus Thomas in celebratione huius Sacramenti Christum immolari seu offerri, & sacrificari. Vt colligitur ex Augustino, & habeatur de consecrat. d. 2. c. *Semel*. Primò quia imagines solent nominibus rerum, quarum sunt appellari, vt tabula visa, dicimus, ille est Cicero, aut Sallustius; celebratio autem huius Sacramenti est imago passionis Christi, quæ fuit vera immolatio. Sed hoc modo etià in figuris antiquis dicebatur Christus immolari, vt colligitur Apoc. 13. *Agnus occisus ab origine mundi*. Secundo, quia per hoc Sacramentum participes efficiamur fructus passionis Christi, & sic speciali modo celebratio huius Sacramenti est immo-

Ratio essentialis sacrificij est in consecratione cuiusvis speciei.

latio Christi. Hæc D. Thomas. Si ergo celebratio huius Sacramenti, & consecratio, est sacrificium, merito consecratio cuiusvis speciei, etiam sine altera, est, & dicitur sacrificium.

38. Ratio sacrificij in consecratione Sacramenti Eucharistici.

Et hæc est vna, & efficacissima ratio pro hac sententia, quia nulla est ratio, quare in qualibet specie perse maneat ratio Sacramenti, & in celebratione, aut consecratione cuiusvis speciei, non sit ratio sacrificij, cum sacrificium Eucharisticum non sit nisi consecratio Sacramenti. Sicut igitur qualibet species consecrata habet, etiam sola sine altera, rationem & essentiam Sacramenti Eucharistici, non tamen est omnino integrum & completum, quia non habet integram significationem refectionis vna sine altera. Ita dicendum est, rationem sacrificij, & essentiam inueniri etiam in celebratione vnius speciei, & consecratione, aut consecratione Sacramenti cuiusvis, quia in ea est immolatio incruenta Christi, id est mystica separatio corporis à sanguine, & representatio immolationis cruentæ. Non tamen est integra omnino, & completa immolatio incruenta, quia deest altera pars consecrationis; neque est ita expressa representatio passionis, atque quando vtraque species consecratur, quia tunc expresse fit mystica separatio corporis à sanguine, ex vi Sacramenti, quia consecratio vnius speciei est diuersa à consecratione alterius. Hæc certe nobis sunt verissima, & facilia. Et graues authores referunt Romanum Pontificem Innocentium VIII. de facto dispensasse cum Noruegia, ut possent solum panem consecrare, & calicem cum sola aqua preparare, ob defectum vini in ea Prouincia. Ita refert Raphael Volaterranus lib. 7. Geogra. c. Saxones, & debet ita intelligi, non quod consecrarent calicem cum sola aqua, ut quidam leuiter obijciunt ex Volaterrano.

39. Ad 10. Penitentia specialis virtus.

Ad decimum respondemus, primum verissimum esse quod penitentia sit specialis virtus, à reliquis omnibus distincta, habeatque obiectum formale distinctum, scilicet offensam propriam penitentis contra Deum commissam, ut detestanda, & delenda per actum penitentiam. Vbi autem est specialis ratio obiecti formalis, est specialis virtus, & actus.

40.

Secundo dicimus actum proprium huius virtutis esse vnum specie atomam, quia vna virtus specie non potest habere actus specie diuersos.

Hic verò actus penitentiam est dolor ac detestatio peccati commissi contra Deum. Qui in ratione intrinseca actus penitentiam, vnus est, neque differt specie & essentia, prout est attritio, aut contritio, ut diximus in disputatione de Sacramento penitentiam, idque elici ex D. Thoma, & omnibus antiquis Theologis, ibi ostendimus, presertim verò ex Concilio Trident. sess. 14. c. 4. vbi primum contritio in genere diffinitur, Dolor & detestatio peccati commissi contra Deum, nempe ut est vnus actus specie, in ratione penitentiam. Postea verò in eodem capite diuiditur, in contritionem perfectam, & imperfectam; & perfecta contritio retinet nomen contritionis, imperfecta verò contritio ibidem vocatur etiam attritio. Quod ergo contritio perfecta, & attritio, non sint actus specie diuersi, in ratione penitentiam, constat, quia conuenit illis prima illa diffinitio contritionis in genere, posita initio illius capituli. Secundo, quia discrimen, quo ibi distinguuntur, est per aliquid extrinsecum pertinens ad rationem alterius virtutis, quia perfecta contritio dicitur quæ dilectione Dei perficitur, quæ scilicet dolet de offensa Dei, & eam detestatur, ex charitate Dei, & dilectione. Imperfecta verò contritio, quæ attritio dicitur, est quæ dolet de offensa Dei, & eam detestatur, solum ob seditionem peccati, vel ob metum gehennæ, & non ex dilectione, & charitate Dei. Hoc est discrimen, quod assignatur à sacro Concilio, & à Theologis antiquis. Vbi constat rationem detestationis, & doloris, quæ est ratio propria actus penitentiam, eadem esse omnino in vtraque, & non differre specie & essentia. Solum enim differunt penes aliquid extrinsecum, scilicet presertiam, aut absentiam dilectionis Dei, seu charitatis supernaturalis. Ratione cuius dilectionis, ut ibidem docet sancta Synodus, contritio perfecta & remittit peccatum, & iustificat etiam extra Sacramentum. Imperfecta verò contritio, seu attritio, non destruit peccatum, neque iustificat, sed solum disponit ad remissionem peccati, & anime iustificationem obtinendam in ipso Sacramento penitentiam, ex vi operis operati ipsius Sacramenti. Hæc omnia per spicue elici possunt ex sacra Synodo. Quæ qui non intellexerunt, multa finxerunt, ut discrimen redderent inter hos duos actus contritionis & attritionis.

Contritio perfecta & attritio extrinsecè differunt.

Tertio

41. Per penitentiam non semper reuiuiscunt merita ad gloriam essentialem

Tertio dicimus illam etiam sententiam sancti Doctoris nobis esse certissimam, & suo loco eam & ratione efficaci, & grauiusimorum Theologorum auctoritate addiximus, scilicet per penitentiam non semper reuiuiscere merita mortificata ad totam gloriam essentialem, quæ illis ante peccatum debebatur, sed solum iuxta gradum & intensiorem gratiæ, ad quam penitens resurgit. Ostendimus ibi, & in speciali tractatu de hac controuersia, nihil in hac sancti Doctoris Theologia, in qua consentiunt fere omnes antiquiores, & grauiores Theologi, esse Concilio facto aduersum. Quem tractatum, si quid occultum non obstat, Deo duce in Analyfi Selectarum edemus, in communem utilitatem, & gloriam sancti Doctoris.

44.

Attigimus hætenus pauca ad Theologicam pertinentia, ut ex his alia plura conijci possint, non ita difficilia, in quibus plerique facile & leuiter discedunt à vera & graui doctrina Doctoris sancti. Adhuc tamen restat, ut pauca etiam ex Logica & Philosophia attingamus, in quibus eodem iure, quo in Theologia multi sententiam sancti Doctoris impugnare audent, & contrariam astruere. Et hæc breui duabus sequentibus dubitationibus absoluemus.

DUBITATIO XIII.

Quæ in Logica Doctoris sancti impugnantur?

1. De obiecto Logica.

Primum impugnari solet, initio statim Logica, quod Doctor sanctus docet de obiecto Logica, esse scilicet ens rationis Logicum. Sunt ergo vulgo qui dicant, non ens rationis, sed ens rei esse obiectum Logica; nempe ipsa opera intellectus, quæ sunt simpliciter apprehensio, compositio & diuisio; & argumentatio, de quibus certum est tractari in Logica, & esse vere entia rei, existentia in intellectu, & ab ipso producta.

2. Quando sint entia rationis.

Secundo, vulgaris scholarum conceptio est, entia rationis solum esse dum concipiuntur, & alioqui non esse, sæpe autem docet Diuus Thomas entia rationis esse quando est proximum eorum fundamentum, licet actu non concipiatur, & ita dicit relationes rationis generis, & speciei, & omnes alias Logicas, fieri per comparationem intellectus, nature genericæ ad suas species subiectas, & re-

latione prædicati & subiecti, quando aliud prædicatum dicitur de subiecto, quod est ea inuicem comparari per intellectum, itaque ex ipso quod animal per intellectum dicitur de homine, oritur ratio rationis prædicati, & subiecti, licet actu non concipiatur ipsa ratio rationis.

3. An locus, & superficies essentia differant.

Tertio in tractatu de prædicamento quantitatis, in fere est in scholis recepta sententia inter species quantitatis continuæ, scilicet & superficiem esse species, ratione & essentia diuersas, & ingens labor est in assignanda ea diuersitate essentia. At Diuus Thomas cum Aristotele aliter sentit, locum videlicet esse superficiem, neque addere rationem aut essentiam distinctam in genere quantitatis, sed solum relationem continentiam.

4. De distinctione relationis à fundamento.

Quarto multi contendunt relationem ante opus intellectus non distingui à fundamento; at Diuus Thomas expresse docet oppositum, licet aliqui ex doctis in illam sententiam adducere conentur. Hæc pauca modo notamus, ne nimis Logicæ tribuamus in proœmio Theologica.

5

Dicendum est in his etiam veram esse Doctoris sancti sententiam, ut nullatenus ab ea discedere debeamus, & falli videantur, qui vel in his leuioribus eum impugnare ausi sunt. Quod ex singulorum tractatione constabit facile.

6. Ens rationis Logicæ est obiectum Logica.

Ad primum diximus initio Logica, nobis dubium esse non posse, quin obiectum Logica sit ens rationis Logicum, quod scilicet necessario confurgit ex operationibus intellectus consideratis in Logica, & nullum ens rei, aut physicum, perse possit esse eius formale, & præcipuum obiectum, quia omne huiusmodi, quodcumque sit, pertinet ad Philosophiam naturalem. Et ratione constat primo operationes illas intellectus, prout physicam habent entitatem, & sunt affectiones intellectus, non ad Logicam pertinere, sed ad naturalem Philosophiam, quæ per se considerat de homine, & de eius potentibus, & operationibus physicis. Nam ad quæ scientiam pertinet natura alicuius rei, pertinent etiam omnes eius potentia naturales, & operationes earum, & habitus, & actus, qui eam naturam, & eius potentias afficiunt secundum naturam. Sic igitur tres illæ operationes intellectus,

Operatio- nes intelle- ctus perse ad Philo- sophiam natu- ralem per- tinent.

E 3 prout

Qua ratio-
ne tres ope-
rationes in
tellectus co-
sideretur in
Logica.

prout physice sunt, & entitates rei, & affectiones naturae hominis sequentes, vel comitantes, non ad logicam considerationem pertinent. sed ad philosophicam, ubi earum natura, & ratio explicatur. Logica vero de his per se, non considerat, quantum ad esse physicum, & rei, sed solum prout subsunt relationibus rationis, quae per se in Logica considerantur, scilicet simplicis termini, generis, & speciei, & reliquorum vniuersalium, subiecti, & praedicati, propositionis, affirmantis, vel negantis, maioris, minoris, vel conclusionis: itaque simplicium apprehensio, compositio, & diuisio, & reliqua, quae circa opera intellectus considerat Logicus, vel solum sunt relationes rationis, vel ad eas tanquam praesertim consideratas referuntur, vel in operibus intellectus, vel in obiectis earum. Simplicium apprehensio sumitur pro ipso conceptu intellectus, aut obiecto eius, prout est terminus simplex, & extremum, ex quo possit componi propositio, quae est secunda operatio intellectus id est compositio, aut diuisio. Compositio etiam, & diuisio, considerantur in Logica, non prout vtraque est realis operatio intellectus, aut tale verbum mentis, sed prout est oratio constans extremis terminis, scilicet subiecto, ac praedicato, & copula, significans verum, vel falsum, & apta componere tertiam operationem intellectus, quae est argumentatio. Argumentatio etiam, seu tertia operatio intellectus consideratur, non prout res quaedam physica est, & qualitas mentis, sic enim ad philosophiam naturalem pertinet eius consideratio; sed prout constat talibus propositionibus sic dispositis, scilicet antecedente, & consequente, aut maiori, minori, & conclusiones: quae rationes non sunt certae physicae, & rerum ante opus intellectus, sed solum relationes rationis. Sicut enim eidem simplici conceptui intellectus, vel obiecto eius accidit esse praedicatum, vel subiectum, & hoc accidens est ratio rationis; ita eidem conceptui intellectus, qui est compositio, aut diuisio, id est affirmatio, aut negatio, accidit esse maiorem propositionem syllogismi, aut minorem, aut conclusionem. Et haec accidentia non sunt entia rei, & physica, sed solum relationes rationis. Et haec sunt entia rationis considerata in Logica, vt cuius non prout teruo facile patet.

Ad secundum iam supradiximus en-

7. tia rationis, seu relationes non solum esse quia concipiuntur, sed potius vere eas concipi, quia sunt, nisi enim essent, non vere conciperentur. Dicuntur vero vulgo tantum esse quando concipiuntur, quia non habent re ipsa esse aliquod fixum, & formale, antequam concipiantur, sed tantum habent esse fundamenti proximi in rebus, quo posito possunt vere concipi ab intellectu, quasi haberent esse formale. Nam posita comparatione intellectus, qua animal comparat ad suas species hominem, equum, & leonem, & omnes alias, vt praedicatum commune ad quid essentiae pertinens, potest statim vere concipi, esse in animali relatio generis ad species, & in illis speciebus esse relatio speciei ad genus, licet in eo primo fundamento adhuc non concipiantur istae relationes formaliter, sed solum sint vt in proximo fundamento. Sic est de alijs omnibus philosophandum. Nam eo ipso quod Deus creat mundum, aut Angelum, aut animam, concipitur esse in Deo relatio rationis creatantis ad rem creatam, & non ideo est in Deo, quia concipitur esse, sed potius ideo vere concipitur, quia re vera est eo modo, quo esse potest, nepe vt in proximo fundamento: nam eo posito, statim vere concipi potest ab intellectu, quasi esset quid formale existens in rebus, cum non sit quid tale, sed solum habet esse, vt in fundamento.

8. Ad tertium multi ita sentiunt in scholis, locum, & superficiem esse species quantitatis continuam, essentia & ratione diuersas, secuti Sotum, Canterum, Toletum, & si qui sunt alij non antiqui. Sed diximus eo loco cap. de quantitate, locum prout re vera est, in sententia Aristotelis, esse superficiem secundum essentiam, & solum addere, aut connotare relationem continentiae ad suum contentum; id est, vt vulgo dicitur, ad locatum. Constat hoc ex Aristot. 4. Physic. vbi locum diffinit, *Superficiem corporis continentis*, & ex Diuo Thoma 5. Metaphy. lectio. 15. vbi docet locum non addere rationem diuisibilitatis diuersam a superficie, sed solum relationem mensurae, id est continentiam. Idem habet Auerr. 5. Met. comment. 15. Petrus Nigri. q. 30. in praedicamenta, Logica Louaniensis, & alij. Et ratio facile probat, quia si locus haberet essentiam diuersam in ratione quantitatis, non posset diffiniri

7. *Entia ratio-
nis esse in
rebus, licet
non concipi-
tur.*

8. *Locus & su-
perfacies ha-
bent vniam
atomam
essentiam
quantitatis*

9. *Relationem
ante opus
intellectus
distingui in
re a funda-
mento.*

diffiniri per superficiem, quae est species atomae quantitatis. Et iam non solum essent tres dimensiones in quantitate continua, sed esset quarta in loco. Tandem neque explicari, neque intelligi potest, quam rationem diuisibilis addat essentia diuersam.

Ad quartum, quidquid alij dicunt, diuisum cum Doctore sancto, relationem subiecto quidem non distingui a fundamento suo, aut subiecto proximo, cui ipsa inheret; neque enim potest ab eo ita separari, vt sine ipso existat in rerum natura, hoc enim nulla potentia effici potest. Et ita hoc modo non distinguitur, vt duae res inuicem separabiles. Adhuc tamen dicimus relationem ratione & essentia distingui a suo fundamento ante opus intellectus, & hoc forte quidam dicunt, esse re ipsa distingui, id est non per solum intellectum. Certum enim est, albo aduenire relationem similitudinis re ipsa, producto altero albo, & eo corrupto, etiam relationem similitudinis re ipsa amitti, ita vt essentia similitudinis re ipsa fiat in subiecto, & re ipsa desinat esse; & alioqui relatio non diceret essentiam, & rationem entis diuisi in decem genera; id est entis rei. Si enim sola cogitatione distingueretur similitudo ab albedine, non essent in rerum natura essentiae diuersae, neque pertinerent ad genera diuersa; sicut attributa diuina, quia sola ratione & cogitatione distinguuntur, non sunt in rerum natura, aut in Deo, essentiae diuersae, sed solum ratione, & conceptibus distinguuntur. Relatio vero, essentia, & forma, in re distinguitur a suo fundamento. Et sic loquitur D. Thomas 1. par. quaest. 28. art. 2. & Caietanus ibi, & Ferrari. 4. contra gent. cap. 14. dum docent, in creatis relationem esse aliam rem a substantia. Quod de essentia diuersa intelligi debet, non separabili a substantia.

DUBITATIO XIII.

De ijs, quae in Philosophia Doct. ris sancti impugnantur.

SYNTITA multa, vt vix numerari possint. Pauca promunere pun- gemus, reliqua ex his iudicanda

praeteribimus, ne Philosophiam modico profiteri videamur. Id certo asserimus, nos suis locis, & haec, & omnia alia, omnino ad mentem sancti Doctoris, serio & ex animo defendisse.

Primo multi sunt, qui materiae primae, & formis omnibus naturalibus tribuant suas subsistentias, quas vocant partiales, cum tamen Diuus Thomas soli animae rationali suam tribuat subsistentiam, non aliunde emendicatam; reliquas omnes formas, tam animatorum, quam inanimatorum, & materiam primam, doceat, nullam habere subsistentiam propriam, sed solum eas subsistere subsistentia totius compositi, quod & ratio euincit, vt dicemus.

Secundo multorum est, & vulgaris in scholis sententia, tempus & motum, ita esse entia rei, vt habeant suum esse physicum, & completum ante opus intellectus. At Diuus Thomas expressè docet oppositam de motu 3. libro Physicorum, & de tempore lib. 4. nempe, quod non habeant esse completum in rerum natura, sed compleatur eorum ratio, & essentia, per intellectum, ita concipientem in tali mutatione, vel actione, rationem motus & temporis.

Tertio, opinio est fere omnium communis, & tribuitur Aristoteli, & Diuo Thomae, grauia, & leuia, nullatenus moueri a seipsis, aut a suis formis, nisi forte tanquam ab instrumentis, sed a generante, tanquam a precipuo mouente, licet media forte forma, & grauitate ac leuitate. Sed quantum ab hac distet Aristotelis & Diui Thomae sententia, alibi late diximus, infra breuiter addicemus.

Quarto, mirum est quantum praualuerit, hisce temporibus, in omnibus fere scholis, vulgaris illa quorundam sententia, quod omnis forma praeter animam rationalem, sit diuisibilis ad diuisionem materiae, etiam anima cuiusvis animalis perfecti, & putant nullam formam indiuisibilem esse, nisi spiritualis sit. Omnes alias, cum corporeae sint, & educantur de potentia materiae, esse etiam diuisibiles. Oppositum ubique docet sanctus Doctor, praesertim late de hac re disputans. 1. part. quaest. 76. art. 8.

2. *De subsisten-
tia forma-
rum, & ma-
teria.*

3. *Tempus &
motum an
sint omnino
in rebus.*

4. *Grauia &
leuia non
moueri a se-
ipsis.*

5. *An anima
praeter ra-
tionalem om-
nes sint di-
uisibiles.*

6. Quinto, quidam sibi facile persuadent, non tot esse sensus internos, re ipsa distinctos, quot docet Diuus Thomas, sed vnum sufficere sensum, qui omnia illa munera subeat, quæ Diuus Doctor tribuit quator sensibus distinctis, nempe sensui communi, phantasia, estimatiua, & memoriæ, dicunt enim frustra fieri per plura, quæ per pauciora fieri possunt. At sanctus Doctor distinguit re ipsa prædictos quatuor sensus, vbiuis de hac re agit, præsertim. 1. par. q. 78. art. 4. & hoc ipsis dubium non est.

7. Sexto pro Philosophia morali, sunt qui acriter contendunt conditionem esse, aut rationem virtutis, vt eius bonitas propter se ametur, & intendatur. Nam si vt medium vtile ad aliquem alium finem dirigatur, putant eo ipso non esse bonitatem talis virtutis, & hanc dicunt esse Aristotelis sententiam. Est autem expressè contrarium Diui Thomæ, & contra rationem, vt mirum nobis sit, in re etiam ita perspicua litem in ferri.

8. Dicendum est, in his etiam omnibus, & plerisque similibus, verissimam esse sancti Doctoris doctrinam, & pie, ac serio nobis tenendam, & immerito, ac minus verè, & non satis pie ab ea discessisse qui aliter sentiunt. Et singula suis locis euicimus latè, modo breuiter expediemus.

9. Ad primum, mirabile est, quantum iam præualuerit illa sententia, de substantia propria materiæ primæ, & cuiusuis formæ physicæ, nobis nūquam arripere potuit, & orta videtur ex ignorantia rationis substantiæ. Substantia enim (Græcè *υποστασις*) idem est atque perse existentiæ, & ei soli conuenire potest, quod per se existit, quasi quid completum in natura substantiæ, nempe ei, quod non in altero aliquo existit. Ideo merito D. Thomas. 1. p. q. 75. art. 2. animæ rationali tribuit substantiam, quia perse existere potest natura sua, etiam à materia separata, absque villo miraculo. Materia verò primæ, & formæ aliæ naturales præter animam rationalem, perse existere non possunt, saltem natura sua, nisi in suis suppositis completis, quibus proprie conuenit subsistere, ac perse existere. Ideo nulla est, vel apparens ratio, quare materiæ primæ, & formis illis corporæis tribui de-

beat propria aliqua, vel partialis substantia, cum perse separatæ existere non possint. Imo, iudicio nostro, neque existentiæ vlla propria illis tribui debet, quia putamus existentiæ in substantiis nihil aliud esse, quam substantiæ, aut perse existentiæ, sicut existentiæ in accidentibus nihil aliud est, nisi in existentiæ, qua inhærent subiecto. Itaque essentia rei, & natura, quasi terminum proprium, quo compleatur, & sit in rerum natura, exigit existentiæ, quæ in substantiis est substantiæ, aut perse existentiæ, in accidentibus est in existentiæ. Vnde fit, vt ex res, quæ sunt partes substantiæ completæ, & perse existere non possunt natura sua, extra compositum, neque substantiæ habeant propriam naturam suam, neque existentiæ, sed solum existunt, & subsistunt, existentiæ, aut substantiæ compositi. In homine verò substantiæ compositi est eadem quæ animæ rationalis, siquidem anima perse subsistere potest, & eius substantiæ comunicatur etiam materiæ primæ. Compositum autem nihil aliud est, quàm materia & anima simul compositæ, & subsistentes.

Ad secundum, libenter nos 3. lib. physicorum diximus cum Diuo Thomæ, motum non esse ens aliquod, omnino completum in rebus, sed compleri per intellectum, quatenus intellectus ipsum terminum motus concipit, vt procedentem ex imperfecto gradu ad perfectum. Motus enim, actus est imperfecti, id est entis in potentia, prout in potentia. Id est calor habet rationem motus, prout ipse, vel subiectum sub ipso, concipitur tendere successiue ab imperfecto gradu, & intensionem ad perfectiorem gradum, & intensionem. Dicimus ergo, neque in subiecto quod successiue calefit, neque in ipso calore, qui est terminus motus, id est successiue calefactionis, rationem motus esse aliquod ens rei, & physicum, id est respectum illum, seu tendentiam (sic vulgo dicitur motus) quo terminus motus, aut subiectum, tendit ab imperfecto gradu ad perfectiorem successiue, non esse aliquam rationem rei, aut formam fixam, & completam, ante opus intellectus, sed solum esse fundamentum in re in ipsa, quo posito possit ab intellectu concipi talis ratio motus in subiecto, vt supra diximus de alijs entibus rationis.

10. Ad 2. motus, non est ens rei omnino completum.

11. Eadem ratione diximus de tempore Tempus non 4. lib. physicorum. Quod idem repetisse ens rei completum te, nempe tempus non esse ens physicum, completum in rebus, sed eius solum dari fundamentum proximum, ratione cuius ab intellectu concipiatur illa ratio numeri numerati in motu. Et hæc esse Aristotelis mentem patebit legenti quartum librum Physico. Et ibi, & infra. q. 10. ostendimus esse expressam doctrinam D. Thomæ, esse etiam sententiæ D. Augustini, certis eius verbis addiximus. Et ratio est certa, nempe rationem numeri numerati in rebus, solum esse respectum rationis ad intellectum numerantem. Fortè dabimus quæstionem longiorum de hac re in analysi selectarum quæstionum ex philosophia.

12. Ad tertium. 2. & 8. lib. Physicorum diximus, & late ostendimus non eam, quæ vulgo creditur, esse mentem Diui Thomæ, neque Aristotelis, de motu grauium & leuium. Non ergo docet Aristoteles, præcipuum principium motus grauium, & leuium, esse generans, tantquam proximam causam præcipuam, quia cum motus eorum sit naturalis principium proximum, actiuum, debet esse natura, à quâ, tantquam à principio actiuo, præcipuo, motus dicitur naturalis, vt satis constat ex ijs quæ diximus 2. lib. Physic. dum explicuimus diffinitionem naturæ traditam ab Aristotele. Et ex textu 8. Physicor. non obscure colligitur. Ibi enim non absolute, sed cum disunctione dixit, grauium, & leuium vel moueri à generante, vel à remouente prohibens. Certum autem est ea, quæ do mouentur à remouente prohibens, non moueri ab eo tantquam à principio præcipuo, proximo, sed solum per accidens, ergo neque à generante vult Aristoteles ea moueri, quasi à proximo principio, præcipuo, vt vulgus credit.

13. Quid ergo sibi vult Aristoteles, & eum secutus Diuus Thomas, dum docet, prius moueri à se ipsis, grauium, & leuium, non moueri à se ipsis: secundo ea moueri, vel à generante, vel à remouente prohibens. Vide facilem & egregiam Philosophiam. Primum hoc, quod est moueri à se ipsis, vel mouere se ipsa, si proprie, & arcte sumatur, iuxta phrasim grauium Philosophorum, proprium est, non, vt vulgo etiam passim dicitur, omnium animatorum, sed

solum animalium, quæ scilicet seipsa mouent cogitatione, & appetitu elicto. Apertè ita loquitur Aristoteles 8. li. Physico. textu. 20. & ibi D. Thomas lect. 4. vbi ambo docent, solis animalibus conuenire hoc, quod est mouere seipsa, & illis, non quolibet motu, sed in solo motu, secundum locum, quo nempe mouetur, ex cognitione, & appetitu alicuius obiecti, quod appetunt. Hoc idem repetit Aristoteles 8. lib. Physic. text. 51. & ibi D. Thomas lect. 13. vbi vterque docet, quosdam motus esse naturales in animalibus, & quidem proprios viuendum, quibus tamen non dicuntur mouere seipsa, huiusmodi sunt accretio, decretio, respiratio, quibus (inquirunt) mouetur animalium quodcumque, etiam quiescens, & non mouetur à seipso motum, Rationem reddit D. Thomas, quia solo motu secundum locum, animalia mouentur à se ipsis, nempe quia solus hic motus est subditus appetitui. Et conueniunt his locis antiqui, & grauiissimi Aristotelis expositores, Alexander Aphrodisæus, Themistius, Simplicius, & alij. Idem docet iterum Aristoteles. 3. lib. de anima text. 54. & 56. & ibi Diuus Thomas lect. 16. & Themistius ibi, & alij.

Animalia solo motu secundum locum dicitur mouere se ipsa.

Hanc eandem doctrinam tradit D. Thomas sæpè in sua Theologia, præsertim 1. 2. q. 1. vbi agere propter finem soli tribuit homini, qui seipsum agit cognitione, & voluntate libera, qua se dirigit, & mouet in finem, reliqua, etiam animalia, non tamè ita strictè, dicit agere propter finem, quando operantur ex cognitione, & appetitu, quia non habent libertatem, ac dominium suæ actionis, & motus; ideo quamuis habeant principium actiuum sui motus in se, potius dicuntur agi, ac moueri ab alio, quàm mouere se ipsa. Ex quo fit, quando mouentur motu aliquo naturali, absq; cognitione, & appetitu, multo minus moueri à se ipsis, licet principium actiuum, præcipuum talis motus, sit innatum, id est ipsa natura, nempe quia diriguntur, & gubernantur à causa superiori cognoscente, & volente. Ita etiam ibi q. 6. artic. 1. egregie docet, ex ijs, quæ principium actiuum motus habent intra se ipsa, & intrinsicè, ac innatum, quædam dici mouere se ipsa, aut moueri à se ipsis, quia habent cognitionem finis, ad quæ mouentur, alia vero non mouere se ipsa, neque moueri à se ipsis, licet moueantur à princi-

14. Ex D. Tho.

Sola anima rationalis subsistit, non materia, neque alia forma.

Eadem

principio actiuo, intrinseco, & huiusmodi sunt omnia naturalia non cognoscen-
tia, siue animata sint, siue inanimata, vt
grauia & leuia, & plantæ, & animalia, in
motu augmenti, & decrementi, & res-
pirationis, nempe quia in his non prop-
riè se dirigunt in finem, ex cognitione
scilicet, & appetitu finis, & ideo potius
dicuntur agi & moueri ab intelligentia
gubernante, sicut sagitta à saggitario.

Idem prorsus docet Diuus Thomas
1. contra gent. cap. 97. vbi Ferarriensis
doctè distinguit quatuor modos, quibus
diuersa diuersimodè dicuntur mouere se
ipsa, & certè colliguntur ex Aristotele
7. Physic. tex. 10. & 8. Physic. locis cita-
tis, & ex Diuo Thoma varijs in locis.
Primò enim, & propriè mouere
se ipsa dicuntur, quæ propriè agunt
propter finem, & habent dominium sui
actus, & hoc solis conuenit habentibus
intellectum, seu libertatem, vt homini,
& sic loquitur Diuus Thomas 1. 2. q. 1.
& 6. & 2. contra gent. cap. 47. & alibi
sæpè, & Aristot. 1. & hic, c. 13. & 10. &
hic cap. 10. docet solum hominem age-
re propter finem, reliqua agi. Secundò
propriè quidem, & strictè, sed latius,
mouere se ipsa dicuntur omnia anima-
lia, dum mouentur ex cognitione, &
appetitu alicuius obiecti, & hoc solum
illis competit in motu secundum lo-
cum. Ita loquitur Aristoteles locis pau-
lò ante citatis. 8. Physic. & 3. de anima,
& Diuus Thomas, & alij expositores
ijs locis; & apertè Diuus Thomas 1. 2.
quæst. 6. art. 1. & q. 24. art. 1. & 1. cont.
gent. cap. 97. Tertiò adhuc latius, sed
non impropriè, dicuntur mouere se
ipsa omnia viuentia, dum operationem
vitæ exercent, & in sua naturali dispo-
sitione existentia, intra se perficiuntur,
à suo principio actiuo, intrinseco, vt
dum augentur, & nutriuntur. Et ita lo-
quitur Diuus Thomas. 1. p. q. 18. art. 1.
& 3. Quartò tandem latissimè, mouere
se ipsa dicuntur neque impropriè om-
nia naturam habentia, dum mouentur
à natura, tanquam à principio actiuo
sui motus. Ita loquitur Aristoteles 2.
Physic. cap. 8. tex. 8. & sequentibus, &
7. Physic. cap. 2. tex. 10. vbi distinguit
motum secundum locum eorum, quæ
mouentur à se. à motu eorum quæ mo-
uentur ab alio extrinseco; & in hoc se-
cundò genere solum enumerat motus
violentos, aut non naturales, qui sunt,

pulsus, tractio, vectio, & volutio, aut
vertigo. D. Thomas sæpè hoc modo lo-
quitur, vt 1. 2. q. 36. art. 1. & lib. 3. cont.
gent. cap. 13. & mille alijs locis.

His ita positis, merito Aristoteles 8.
Physic. locis citatis docuit, grauia &
leuia non mouerià se ipsis, eoquod nõ
se moueant ex cogitatione & appetitu:
& hanc esse mentem eius, constat ex
omnibus ferè rationibus, sed ex ea præ-
fertim, quia, inquit, si mouerè se ipsa,
possent etiam se ipsa sistere, idest cessa-
re à motu, quod solum est animalium,
dum ex appetitu elicitò mouentur. Et
hinc colligit necessariò occasionem noui
motus naturalis, grauium & leuium,
cum non se moueant ex cogitatione &
appetitu, esse aliquid extrinsecum, hoc
autem vel est generans, vel remouens
prohibens. Vbi sub disunctione loqui-
tur, quasi non vtrumque simul sit causa,
vel occasio motus naturalis, sed disun-
ctim. Generans quidem est causa motus
naturalis, dum primum generat tale gra-
ue, aut leue extra suum locum, tunc
enim statim, sic genitum, mouetur mo-
tu naturali, & ideo generans dicitur esse
causa, quare tunc moueatur, & non
antea, quia tunc genuit, & dedit formã,
à qua intrinsecè moueatur ad suum lo-
cum naturalem. Et parum refert, an ge-
nerans sit vniuocum, an æquiuocum.
Remouens prohibens est causa per acci-
dens, vel occasio noui motus naturalis,
grauium & leuium, postquam iam geni-
ta sunt, & aliunde veniunt ad suum lo-
cum naturalem. Tunc enim causa, quare
modo moueatur graue, aut leue, &
non antea, est aliquid extrinsecum, scilicet
remouens prohibens; quo ablato
statim mouetur à sua forma, & naturali
grauitate, vel leuitate, tanquam à prin-
cipio intrinseco actiuo, & naturali; vt
patet apud Aristotelem, & Diuum Tho-
mam 2. lib. Physic. tex. 84. & 4. lib. Physic.
tex. 86. & 7. lib. Physic. tex. 10. & 4. li. de
cælo tex. 24. & idem apertè sentit Aue-
rroes. 3. lib. de cælo. com. 28. *In simplici-
bus (inquit) idem est motor & motum secun-
dum speciem, sed differunt secundum mo-
dum; lapis enim mouet se, in quantum est
grauis in actu, & mouetur, in quantum est
potentia inferius.* Hæc ille, & res est in se
facilis, ac plana; sed de his latius diximus
suo loco, & dicemus in analysi.

Ad quartum diximus in expositione
primi libri de anima, nobis certam esse
illam

Ad 4.
Anima per
se forū ani-
malium sunt
indiuisibi-
les.

Diuisibile
per se, &
per acci-

Indiuisibile
per acci-

18.
Omnis ani-
ma, etiam
plantæ, ali-
quo modo
est indiuisi-
bilis per ac-
cidens.

Nam Diu Thomæ sententiam, quod nõ
solum anima rationalis, quæ spiritualis
est, sed etiam animæ perfectorum
animalium, sint indiuisibiles; non solum
per se, sed & per accidens, nempe quia
nullatenus diuidi possunt ad diuisionem
quantitatis, & materiæ, in qua sunt. Ra-
tio est certa, si primum conueniamus
in diffinitione formæ diuisibilis, & indi-
uisibilis. Et quidem forma, per se diuisi-
bilis, est sola quantitas, & materia affe-
cta quantitate. Diuisibilis per accidens
dicitur illa forma, quæ diuiditur ad di-
uisionem materiæ, & quantitatis. Indiuisi-
bilis, adhuc per accidens, dicitur illa for-
ma, quæ non potest diuidi ad diuisionem
materiæ, & quantitatis, cum quibus co-
iuncta est. Ita explicat Diuus Thomas
1. p. q. 76. art. 8. & per se constat in for-
mis substantialibus, & accidentalibus.
Ideo enim forma ignis est diuisibilis
per accidens, & similiter albedo, quia,
ad diuisionem materiæ, & quantitatis
diuiditur etiam forma ignis, & albedo.
Et hinc fit, vt quælibet pars ignis, sit
ignis, quia habet in qualibet parte mate-
riam partem etiam formæ illi adæquatã.
Sic etiam viuentia imperfecta, plantæ,
& animalia seculia, habent partes mate-
riæ, & formæ, idest animæ, diuersas, sal-
tem in aliquibus partibus, & si illæ diui-
dantur, in singulis manet ratio talis spe-
ciei, & indiuiduum diuersum ab alia
parte, licet colobon, & imperfectum,
& truncum. Et ideo secundum eiusmo-
di partes istæ animæ imperfectorum
sunt diuisibiles per accidens.

Sed, vt ibi notauimus cum Diuo Tho-
ma loco citato, adhuc istæ animæ plan-
tarum, & animalium seculium, nõ sunt
omnino diuisibiles, sed in multis parti-
bus indiuisibiles. Quod Diuus Thomas
non obscure docet art. illo 8; dum abso-
lutè de omni anima docet, eam esse to-
tam in toto corpore, & totam in quali-
bet parte, licet hoc dicat præcipue con-
uenire animabus perfectorum anima-
lium, nempe quia istæ omnino sunt in-
diuisibiles, & nullatenus diuidi possunt
ad diuisionem materiæ & quantitatis;
animæ verò seculium, & plantarum, sal-
tem secundum aliquas partes, diuidi pos-
sunt; illæ quidem non simpliciter, & in
statu naturali, sed ita vt saltem imperfe-
ctè, & secundum quid, aliquo tempore
maneant diuisæ, in aliquibus partibus;
istæ verò, etiam simpliciter & virtute

sua, ita vt diuisæ maneant, & crescant
non secundum omnem partem.

Secundò, experientia & ratio hoc
idem manifestè demonstrant. Experi-
mur enim, neque plantas manere viuen-
tes post quamlibet diuersionem, nam
folium, & cortex plantæ, non manet vi-
uens, si diuidatur, saltem in qualibet
particula; & in vermiculis similiter ex-
perimur, non in qualibet minima parti-
cula diuisa, manere animam, ita vt vel
solum caput, aut particula eius diuisa,
aut caudæ, aut corporis adhuc maneat
animata; non enim quælibet minima
manet animata.

Tertiò, ratio est manifesta, quia alio-
qui quælibet pars plantæ esset planta,
& quælibet pars vermis esset vermis,
quod necessariò sequitur, si in qualibet
parte materiæ sit pars animæ. Sicut
enim ideo quælibet pars ignis est ignis,
quia cuiuslibet parti materiæ ignis; quasi
adæquato perfectibili; respondet sua
pars formæ, quasi adæquate perficiens,
ita certè necessariò esset concedendum
in quolibet animato, siue perfecto, siue
imperfecto, si anima eius sit ita diuisibi-
lis, vt cuiuslibet parti materiæ respondeat
sua pars animæ, quia cum quælibet pars
animæ sit anima; essentialiter consti-
tuens tale viuens, aut animal, perspicue
sequitur, quamlibet partem equi esse
equum, & quamlibet partem cuiusuis
vermis esse vermẽ, & quamlibet partem
plantæ esse plantam eiusdem speciei cũ
toto. Illatio est indubitata. Consequens
verò omnino, & aperte est falsum, vt
per se constat, & ratio ostendit, quia om-
ne compositum animatum est totum
heterogeneum, non homogeneous, quia
anima est actus corporis physici, orga-
nici, idest heterogenei, quod constat par-
tibus dissimilibus, vt. caribus, ossibus,
neruis, folijs, radice, ramis, truncis; &
certissimum est non quamlibet partem
corporis heterogenei & organici esse
heterogeneam, & organicam; sed multæ
sunt diuersæ similes, vt caro, per se so-
la, nõ est heterogenea, aut os per se, aut
neruus per se, quia singule istarum, in
se, sunt similes, licet inuicem compa-
rate, sint heterogeneæ, & (vt vulgo dici-
tur) dissimiles, ergo, in illis singulis
per se non est essentia animæ adæquate,
quasi in suo perfectibili, sed necessariò
in pluribus simul, quæ coniuncte con-
stituunt corpus organicum. Res consti-
deranti

19.
Plantæ &
seculia non
omnino di-
uidi,

20.
Ratio de-
monstrans
ex diffini-
tione animæ

16.
Quomodo
grauia &
leuia non
mouentur
à se ipsis.

17.

deranti est ita manifesta, vt mirum sit, viros multos, aliqui doctos, ac subtiles, in ea fuisse deceptos.

21. Et hoc est quod egregie explicat Caictanra Caictanus art. illo 8. dicens, nullam formam posse omnino esse diuisibilem, nisi æque respiciat, secundum essentiam, vt perfectibiles, omnes, & singulas partes materiæ, quam perficit, seu informat. Nulla autem anima, etiam plantarum, respicit æque primò totam materiam, & singulas eius partes, quia necessariò animæ ratio, & essentia, respicit primò, & vt suum adæquatam perfectibile, corpus organicum, sibi accomodum, partes verò eius, non æque primò, sed prout simul constituunt corpus organicum. Et alioquin, si anima equi respiceret æque primò singulas partes, atque totum corpus, & similiter anima vermis, & plantæ, certè, vt supra infercbamus, quælibet pars equi esset equus, & quælibet pars vermis esset vermis, & quælibet pars plantæ esset planta. Quod licet quidam tandem conuicti concedere audeant, ridiculum tamen est, & alienum ab omni philosophia.

22. Id ergo hoc loco valdè considerandum est, ne in re tam aperta fallamur, absque solido fundamento, sed solum apparenti, scilicet, non idem esse formam aliquam, aut animam esse diuisibilem, seu extensam, atque esse corruptibilem, aut eductam ex potentia materiæ, quia educi est fieri, vel conseruari formam, vt dependentem à materia, eamque non posse manere separatam, & perse subsistentem. Et ideo omnis anima, & forma, præter animam rationalem, educitur ex potentia materiæ, quia ab ea dependet. Non tamen inde necessariò sequitur, omnes illas esse diuisibiles, quia diuidi est, ita extendi in materia & quantitate, vt cuius parti materiæ & quantitatibus respondeat pars formæ. Anima autem corruptibilis, licet educatur de potentia materiæ, & ab ea dependeat, non diuiditur, adhuc per accidens, addiuisiōnem materiæ, quia est forma heterogenea, quæ in sua essentia, & ratione, perit totam eiusmodi materiam organicam, vt suum proprium perfectibile, & ita non est pars animæ in parte materiæ, vel corporis, sed tota anima in toto corpore, & tota in qualibet parte, in animalibus perfectis, in imperfectis verò, & plantis, est quidem aliqua pars animæ in ali-

qua parte materiæ, organica, quæ sufficiens perfectibile animæ, non tamen in singulis partibus materiæ, vel corporis est sua pars animæ, vt explicuimus. Et ita nobis verissima est hæc philosophia Diui Thomæ, opposita sententia falsa & leuis.

Ad quintum, in commentarijs libri tertij de anima, diximus cum Diuo Thoma, anima & plerisque alijs, non posse in vnam sensibilem, & organicam potentiam conuelli, & redigi, tam diuersas operationes, ac munera illorum sensuum interiorum, quia sunt potentiæ exigentes organa diuersa, & dispositiones, ac qualitates valde discrepantes, imò & repugnantes, organa enim corporea, quæ facile recipiunt, non diu retinent, illa enim humida sunt, hæc sicciora. Ita sensus communis, qui in præsentia obiecti, & sensationis externæ, recipit facile, non diu retinet, vt longo tempore seruare possit formam obiecti sensibilis, seu speciem. Ideoque necessaria est imaginatio, seu phantasia, quæ obiectum, absens iam, at præteritum, seruet, faciatque præsens. Ratio ergo est optima, quare hi duo sensus, & organa, & qualitatibus differant. Sed ultra hos, adhuc sunt necessarij alij duo sensus interni, qui nēpe, vltra rationem qualitatis sensibilis, externæ ex ipsa percipiunt aliquid vltra, non pertinens ad sensum externum, neque ad duos priores internos, scilicet rationem commodi, aut incomodi, vtilis, aut inuisibilis; boni vel mali, amici, vel inimici, vt sensata. ouis, viso lupo, fugit, ob perceptam inimicitiam, vel malitiam obiecti sibi incommodi. viso cane, non fugit, quia in eo concipit rationem commodi, & amici. Has vocant species insensatas, seu non sensatas, id est non perceptas sensu externo. Has autem percipi à brutis animalibus, & ratione carentibus, negari non potest, quia ovis fugit, quia timet malum, appetitu animali, & elicitò, qui sine præuia cognitione esse non potest. Ponendus ergo est alius sensus internus, qui has rationes in obiecto sensibili percipiat, aut ex eo eliciat, & facile recipiat, & hic sensus dicitur æstimatiua potentia. Alter verò sensus, qui has species diu retinet, ac seruet, & dicitur Memoria. Merito igitur hi quatuor sensus, & organa, & qualitatibus, & officijs, & proprijs actibus, & obiectis distinguuntur, vt latius suo loco diximus.

Ad

24. Ad sextum pro philosophia morali, dicimus, conditionem quidem esse virtutis, vt bonitatem habeat, atque honestas statè, ob quam sit propter se amabilis; ne virtutis, hanc tamen non destrui, ex hoc, quod talis bonitas, & honestas, ad aliquem alium finem, vt medium vtile dirigatur: sapissimè enim Aristoteles, & Diuus Thomas docent, vnam virtutem imperari ab altera; & in Christo, ac beatis, & in sanctissima Virgine, omnes actus virtutum imperabantur à charitate, tanquam ab omnium Regina, & ex dilectione Dei exercebantur, & in fine charitatis ordinabantur. Iuxta illud Ioan. 14. Vt cognoscat mundus qui a diligo Patre, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio, surgite eamus hinc. Sic etiam cap. 10. dixerat, se animam ponere, ex mandato Patris. Itaque passio Christi, qui fuit actus fortitudinis, & patientiæ maximæ, imperatus fuit à virtute obedientiæ, à dilectione, & charitate Patris. Neque tamen desierunt esse rationes singularum virtutum, nam ex fide certum est, in Christo fuisse omnes virtutes sibi consonas, in perfectissimo gradu, & in Beata Virgine. & in illustrioribus sanctorum, in quibus tamen honestas singularum virtutum imperabatur à charitate, & ordinabatur ad finem eius. Et Christus dicit, se mitem esse, & humilem, & Paulus de ipso Domino, Humilianit semet ipsum factus obediens vsque ad mortem. Et ergo virtutes habuit, & eas in finem charitatis vt vtilis direxit. Et apertè D. Thomas 2. 2. quæst. 145. de honestate art. 1. docet ex Aristotele 1. Ethic. cap. 7. virtutes ex sua cuiusque honestate ita propter se appetit, vt simul propter aliud quid, per se citius, appeti possint. Et 1. Ethic. loco citato, sola felicitas est quæ ita propter se appetitur, vt non propter aliud. Et addit virtuti deberi laudem, vt est appetibilis propter aliud, honorem, vt est appetibilis propter se. De martyrio etiam docet quæst. 124. esse actum elicitem virtutis fortitudinis, imperatum à charitate, quasi in eo sit honestas fortitudinis, vt re vera est, & simul etiam charitatis imperantis.

25. Quod tamen authores illius sententiæ interpretantur ita, vt fortitudinis actus, & honestas, non sit in martyrio, re vera & formaliter, sed solum materia-

liter, quia est materia; circa quæ posset esse honestas fortitudinis; re ipsa verò solum sit de facto honestas charitatis imperantis, & non fortitudinis. Certè, vel ex hoc constat quàm incredibilis sit illa sententia, cum hanc sibi suadeat Theologiam, in martyrio non esse honestatem formalem fortitudinis, neque in eleemosyna, quæ datur ex charitate, & dilectione Dei, esse honestatem misericordiae: ergo neque in Christo fuit formalis honestas obedientiæ, humilitatis, mansuetudinis, fortitudinis, & aliarum virtutum, cum omnes exerceret earum actus ex dilectione Dei, & charitate. Quod concedere qui audeat, videat quomodo intelligat id ipsius Domini, Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & id ad Philipp. 2. Humilianit semet ipsum, factus obediens vsque ad mortem. Augustinus lib. 8. de Genesi ad literam cap. 14. dicit de Christo, Singulare exemplum obedientiæ, quippe qui non venit facere voluntatem suam, sed eius voluntatem, à quo missus est, non sicut ille qui eligit facere voluntatem suam, non eius, à quo factus est Merito, sicut per vnus inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ita per vnus obedientiam iusti constituuntur multi, quia sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Quis ergo audeat contra Augustini & Pauli potiùs sententiam, negare Christo Domino honestatem virtutis obedientiæ? Quis vnus Theologorum, vel Patrum id asserere ausus est, quod nulla sit in Christo honestas virtutis vllius, nisi charitatis? Et eadem est ratio de Beata Virgine, & de omnibus beatis in patria, & de eximijs sanctorum in via. Et axioma est, receptum ab omnibus Theologis, actum vnus virtutis posse imperari ab alia, neque ideo vllus vnquam dixit, virtutem imperatam amittere suam honestatem, eo quod ab altera imperetur.

Sed videamus, quo conuicti sint argumentum qui aliter sentiunt. Hoc solum Fundamento, videlicet Aristotelis testimonio, qui libro 2. Ethic. cap. 4. tres ponit conditiones virtutis, seu actionis honestæ. Prima est, vt sciens homo eam operetur; id est non casu, vel ex ignorantia. Secunda, & vt eligens, id est ex electione, & electio sit propter ipsam honestatem virtutis. Tertia, vt firmo animo, & immutabili agat: quæ tertia conditio pertinet

26.

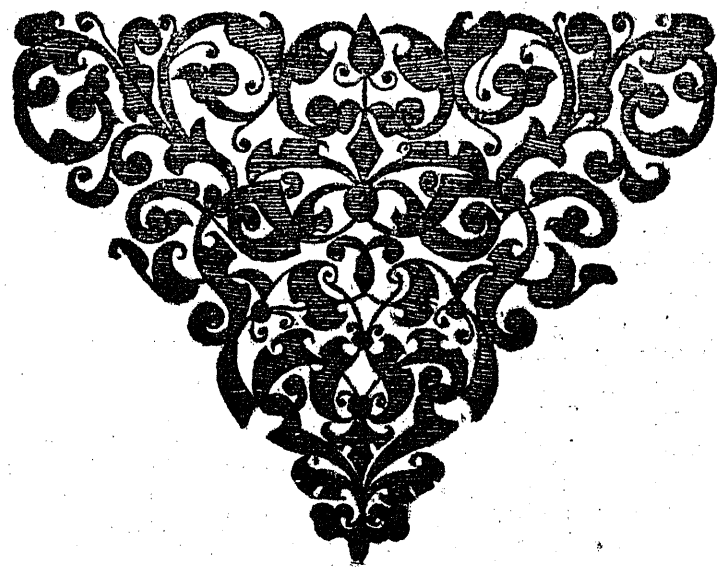
Fundamentum oppositæ sententiæ.

In prologum quæstio vnica

Solutio.

pertinet ad habitum virtutis iã acqui-
tũ per actus: dux autẽ primæ conditio-
nes pertinent ad ipsam operationẽ vir-
tutis. Ergo iuxta cõditionem secundã
virtus nõ erit, si propter se nõ eligatur
eiº honestas, sed propter aliquid aliud.
Ecce fundamẽtũ illius sententiã. Bone
Deus, quã facilẽ cuius arrident sua
inuenta. Respondetur ergo cum Diuo
Thoma ibi 4. Ethic. lect. 4. Aristote-
lem ibi solum velle ad opus virtutis, vt
ex amore honestatis quis operetur, id
est non ex passione, vt cum ex timore
mundano quis eligit opus virtutis, aut
propter lucrum, aut inanem gloriam,
tunc enim non amat bonum virtutis.
saltem simpliciter & omninõ, cum po-
tius virtutem dirigat ad vitium. Quan-
do autem quis honestatem vnus
virtutis dirigit, & eligit ad honestatem
alterius, aut ex honestate & amore al-
terius, tunc vtramque amat honestatẽ,
vt honestas est, & honestatem vnus
eligit, vt vtilem, & ordinatam ad hone-
statem alterius. Sic certẽ Aristoteles 1.
Ethic. cap. 7. & D Thomas ibi lect. 9.
probat foelicitatem esse summum, &
perfectissimũ bonũ, quia ita propter se

appetitur, vt nunquã propter aliud.
Alia autem, licet propter se appetan-
tur, vt honores, voluptates, intelligen-
tia, & virtus, tamen possunt etiam ap-
peti propter foelicitatem. Hęc est ex-
pressa doctrina Aristotelis. Non est er-
go contra rationẽ virtutis, vt propter
aliquid aliud melius, & honorabilius
appetatur. Quod & P saltes innuit P fa.
118. dicens, *Inclinam cor meum ad faciẽ
das iustificationes tuas in æternum propter
retributionem.* Vbi Augustinus concio-
ne 23. dicit iustificationes & opera
bona fieri in æternum, si ex dilectio-
ne fiant, quæ in æternum est du-
ratura, & ei est parata æterna retri-
butio. Obseruatio ergo mandatorum
non desinit esse studiosa, sed exercen-
tur in ea opera diuersarum virtutum,
quamuis referantur in acquisitionem
æternę retributionis. Hęc sunt quæ
modò libuit notare circa doctrinam S.
Doctõris. Vtinam qua voluntate scri-
buntur, eadem à lectore accipiantur,
ad laudem & gloriam Dei, Beatissimæ
Virginis, & Doctõris Angelici
D. Thomę. Hactenus de
prologo.

QVAE-

40

QVAESTIO PRIMA DE SACRA doctrina qualis sit, & ad quæ se ex- tendat, 10. art.

*Art. 1. Vtrum sit necessarium præter philosophicas discipli-
nas aliam doctrinam haberi?*

Conclusio. *Necessarium fuit ad
humanam salutem esse doctrinã
quandam per reuelationem diuinã,
præter philosophicas disciplinas, quæ ra-
tione humana inuestigantur.*

I. DVBITATIO De nomine, & ratione Theo- logiæ, & de eius diuisione.

1.
Ratio me-
thodi.

DIVVS Thomas in hac
quæstione de Theologia,
seu sacra doctrina dispu-
tat quæ Magister & Theo-
logi disputarunt in prologo sententiã
rum. Ea videlicet, quæ initio alicuius
scientiæ solent etiam à philosophis di-
sputari de ijs, quæ ad ipsius scientiæ in-
telligentiam pertinent, nempe qualis
sit, & circa quæ versetur. In hoc primo
articulo quærit de huius sacre doctri-
næ utilitate, ac necessitate. Opportu-
num igitur erit, prius quid nominis &
rei, & acceptiones Theologiæ explica-
re, vt constet quenam, & quid sit hæc
Theologia, quæ sacra doctrina dici-
tur.

2.
Quid nomi-
nis Theolo-
giæ.

Certũ est θεολογία nomẽ esse Græ-
cum compositum a θεος quod Deum,
& λογος quod rationem, aut sermonẽ
significat, vt Theologia idem sit, quod
sermo, vel ratio de Deo. Sic tradidit
quid nominis Theologiæ August. 8. de
Ciuit. cap. 1. *De diuinitate sermonem;* &
facile probari potest, quia & olim etiã
profani scriptores, qui de Deo dixe-
runt, Theologi fuerunt nominati. Te-
stis est Aristoteles 12. Metaph. tex.

55. Cicero lib. 3. de natura Deorum, &
August. 18. de Ciuita. cap. 14. Sic Or-
pheum nominat Clemens Alexand. 5.
lib. Stromatum. Et de Theologia gen-
tium multa habet Eusebius Cæsari-
ensis lib. 1. de præparat. Euangel. cap. 7.
& lib. 2. cap. 1. & sequentibus, & lib. 4.
nempe Phœnicum, Aegyptiorum,
Græcorum, Atlantorum, Phrygum.
Augustinus etiam 6. de Ciuita. cap. 5. *Tria gene-
ra Theolo-
gicorum; fabulosum, naturale, go. um.*
ex Marco Varrone tria genera refert
Theologorum; fabulosum, naturale,
ciuile, quorum iterum meminit 8. de
Ciuita. cap. 1. fabulosum vocat Thea-
tricum, seu poetarum; naturale philo-
sophorum; ciuile verò vulgi de Deo
sermonem, aut Theologiam iuxta hæc
naturalis Metaphysica ab Aristotele
de Deo tradita, solet vocari Theolo-
gia.

Sed Theologia de qua loquimur,
scilicet sacra doctrina, est præcipua &
summa Theologia; & per antonomas-
iam ac propriè Theologia, nempe su-
pernaturalis de Deo ratio ac sermo.
Quæ an sit fides ipsa diuina, an aliquid
aliud præter fidem infusam, dicendum
erit infra art. 2. Quod autem hæc sit
summa Theologia, constat ex ratione
Diui Thomæ in hoc art. & in prologo
senten. quæst. vnica art. 1. & 2. nempe;
quia est cognitio Dei, vt finis captum
humanum excedentis, & naturam iux-
ta id Isai. 64. *Oculus non vidit; Deus abs-
que te, quæ præparasti diligentibus te.* Nã
cum contemplatio Dei perfecta sit
finis supernaturalis in patria obtinen-
dus, oportet vt mediõ aliquo congruo
in via ad hunc finem homo conuoca-
tur, cognitione non naturali, neque à
creaturis præcepta, sed supernaturali à
Deo

3.
Theologia
præcipua
est sacra
doctrina.

Deo immediate inspirata. Et hæc est Theologia nostra. Unde est supra naturalis Metaphysica, seu Theologia, & magis diuina, quia est diuina non solum quantum ad subiectum, vt Metaphysica, sed etiam quantum ad modum accipiendi, nempe per inspirationem a Deo.

Diuina Theologia.

4. Qui Theologi præcipue dicti.

Primò ergo & præcipue ipsa doctrina sacra à Deo tradita in Scriptura Theologia dicitur, & qui eam scripserunt, vel tractarunt præcipue, Theologi nominantur, vt Prophetæ, Ioannes Euangelista, & Diuus Petrus. Sic Isaiâ Theologum vocat Dionysius Areopagita de cœlest. hier. c. 13. & Petrum Theologorum summum in Epistola ad Timotheum, & Ioannem Euangelistam Theologum in Epistola ad ipsum. Sic Diuus Thomas in hac quæstione passim Scripturam diuinitus traditam, vocat sacram doctrinam, seu Theologiam, & Alexan. 1. part. tota q. 1. per quatuor membra sub distinctione vocat Theologiam, vel Scripturam sacrâ. Sic igitur Scripturæ tractatores, atq; interpretes, scilicet qui in explicandis, defendendis, atq; confirmandis fidei veritatibus versantur, Theologi nominantur. At vt notauit Billius in orationem octauam Nazianze. scholio 14. Græci præsius utuntur nomine Theologi, nam Latini Theologos vocant omnes Scripturæ sacræ tractatores. Græci verò eos præsertim, qui præcipue de diuinitate locuti sunt, vt Ioannem inter Doctores, Nazianzenum inter Doctores, qui etiam orationes, quas de Patris, Filij, & Spiritus sancti diuinitate fecit, de Theologia inscripsit. Et dum de Christo, agunt orationem de eius diuinitate Theologiam vocant, de eiusdem humanitate, aut gestis in corpore œconomiam, vt constat ex Nazian. orat. 2. & aliis Basil. Epist. 141. ad Neocæsarienses. Eusebio de preparat. Euang. lib. 1. cap. 1. Maximo in 1. & 2. cap. de diuinitate. D. Dionys. Thodor. in Polymorph. lib. 2. & alijs plerisque; qui in earum nationem Verbi, vocant œconomiam.

Poeta Theologi dicti.

5. Diuisio Theologia.

tum, & lib. de mystica Theologia, in symbolicam, & demonstrantem, iuxta duos modos explicandi Dei attributa, ac perfectiones, scilicet per symbola, aut figuras rerum materialium, & creaturâ, sic symbolica Theologia Deo in Scriptura tribuit oculos manus, pedes, furor, iram, lucem, quæ symbola accurate explicat Dionysius lib. de cœlest. hierar. cap. 12. & lib. de diuinitate. nom. cap. 8. Altera Theologia demonstrans altero modo explicat Dei perfectiones per sua propria nomina, bonum, sapientem, creatorem, æternum. Quæ adhuc diuiditur, est enim & affirmans, & negans, vt docet Dionysius cap. 2. & ex ipso Cyparissiotus decade 2. cap. 1. Diuidi etiam solet hæc Theologia, & sacra doctrina in Theologiam positiuam, & scholasticam. Positiua dicitur, quæ Scripturam ipsam, & sensum eius explicat, quasi totius fidei firma ponens fundamenta. Scholastica verò quæ scholarum more, ingenio nempe, & eruditione, atque studio exquisitâ tradit doctrinam, & ex principijs fidei elicit alias veritates, & conclusiones Theologicas. Sic enim olim, qui in aliqua doctrina fuerunt clari, scholastici vocabantur, vt colligit Valentia hic disput. 1. q. 1. punct. 1. ex Hierony. lib. de scriptoribus Ecclesiasticis in Panteo, & Serapione, vbi Ecclesiastici Doctores ac sapientes nominantur; nihil tamen de scholasticis inuenio. Augustinus in Psal. 44. in id, Intellectus profilijs Core, dicit ab scholasticis dici sole re carmina quædam spondis ducentibus vxores; nihil de doctis ibi meminit. D. Gregorius lib. 10. registri cap. ad Anthemium quendam, Mattheum vocat virum clarissimum Scholasticum. Id certum est has Theologias non re esse diuersas, sed solum modo tractandi Scripturam, & Dei mysterio, nam & subiectum, & principia, & conclusiones vtriusque nullatenus differunt, nisi solum modo, & conditione, ac stylo disputandi res fidei, vt bene Molina hic disp. 2.

Theologia symbolica.

Theologia demonstrans

6. Theologia positiua & scholastica

Non re differunt, sed stylo & modo tractandi mysteria

III. DVBITATIO.

Quam antiqua sit nostra Theologia?

1. DVbitari non potest ab initio fidei De antiqua infusa, fuisse etiam doctrinam hanc sacram Theologia.

sacram nostræ Theologiæ, qua fides explicaretur, confirmaretur, ac defenderetur, siue scripto, siue verbo tantum. Et credendum est Adam fuisse egregium Theologum, ac Philosophum, & sic deinceps per omnia secula fuisse viros eximios, qui & omnes Philosophicas disciplinas, & diuinam hanc Theologiam callerent egregie, vt docet D. August. lib. 18. de ciuitat. cap. 37. vide hic Molin. disputat. 2. Imò sunt qui censeant Scripturam sacram à Moyse traditam antiquiorem esse doctrinam Philosophorum omnium, quorum extat memoria. Ante Moysen autem fuerunt egregij Theologi Adam, Noe, Abraham, Iob, & eius amici. Negari tamen non potest ante Moysen fuisse in Aegypto aliquam sapientiam, vt docet Diuus Augustinus cap. illo 37. nam Exodi 2. Moyses eruditus fuisse dicitur omni sapientia Aegyptiorum. Sed neque hæc sapientia fuit ante omnes nostros Prophetas, nam Isis fuit, quæ Aegyptijs sapientiam suam tradidit, & vt Dea ipsorum colitur, fuit autem Inachi primi Argiuorum Regis filia. Hic autem fuit tempore nepotum Abraham, qui Propheta fuit sapientissimus.

Ante Moysen.

2. Scriptura ante doctrinam Philosophorum.

Et Poetarum.

Quòd autem Scriptura diuina, & fides antiquior sit doctrina Philosophorum, & Poetarum, conueniunt cum Diuo Augustino alij antiquiores, Iosephus lib. 1. contra Apionem, Iustinus in oratione parænetica ad gentes, & apologia 2. ad Antoninum, Tertullianus in apologetico cap. 19. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, Lactantius 4. lib. institut. cap. 5. Et constat, quia Moses fuit eodem tempore, quo Cecrops primus Atheniensium Rex, vt habet Eusebius præfatione in suum Chronicon. Cecrops autem antecessit bellum Troianum quadringentis annis, post quod fuit Homerus; cuius poemate nulla inter Græcos est antiquior conscriptio, teste Iosepho 1. lib. contra Apionem. Fuerunt tamen ante Homerum alij Gentilium Poetæ, ac Theologi, qui de Dijs carmina fecerunt Linus, Zetus, Amphion, Orphæus, Musæus, qui etiam fuerunt ante omnes Græcorum Philosophos, quorum extat memoria, nempe Solonem, Thaletem, Pythagoram, Socratem, Platonem, & alios. Hos tamen omnes præcelsit

Moses, vt probat Augustinus lib. illo de ciuit. c. 37. & Mercurium Trismegistum Aegyptiorum Theologum, vt idem docet ibi cap. 36. Imò & Prophetas fuisse ante Thaletem, & alios Philosophos docet ibidem Augustinus, & Eusebius in Chronico. Fere in his conueniunt Molina hic disput. 2. & Valentia disput. 1. q. 1. punct. 1.

3. Ex ratione Theologia.

Et hæc omnia confirmari possunt ex ratione Theologiæ. Est enim scientia, aut doctrina de Deo, non solum secundum se, & substantiam Dei, sed omnino, vt est etiam principium & finis omnium, præsertim creaturæ intellectualis, quæ ad ipsius visionem peruenire potest, & fructione, per media apta ad talem finem. Et ideo definitur à quibusdam iuxta August. 14. de Trinit. c. 1. Scientia de rebus ad salutem hominis pertinentibus, & aliter, Est scientia considerans ea, quæ ad fidem generandam, nutriendam, & roborandam pertinent, quas diffinitiones explicat inter alios Theologos Albertus 1. p. summ. tract. 1. q. 2. & elicit ex Augustino vbi supra. Hinc addici potest antiquitas Theologiæ nostræ, cum enim ab initio humani generis fuerit infusa à Deo fides supernaturalis, quæ est initium, & fundamentum nostræ salutis, fuit etiam absque dubio hæc scientia de ijs, quæ ad salutem hanc pertinent, & qua fides ipsa diuina gignitur, roboratur, nutritur, ac defenditur. Et ita fuit primum in Angelis, & hominibus ab initio creationis, quia Deus nunquam deficit in necessarijs, præsertim ad salutem hominum pertinentibus, maxime si Theologia non differt ab ipsa fide diuina, vt dicemus; aut si differt, fides sine Theologia satis intelligi, & defendi non potest, vt docet Augustinus.

III. DVBITATIO.

An Theologia sit necessaria ad salutem?

1. Prima sententia sit hæreticorum, præsertim nostri temporis, qui in hoc sicut in alijs plerisque errant stultè, & impiè criminantes infensè Theologiæ scholasticæ, vniuersim, & priuatim scholæ Parisiensis, quasi reliquarum, opponunt à Petro Lombardo, & Sorbonicis Theologis scholasticis.

Error hæreticorum contra Theologiam.

E. Euan.

Euangelium esse obscuratum, & fidei sinceritatem extinctam; sic Lutherus, Melancthon, Calvinus, & alij oblatrant. Et vt notauit Casus lib. 8. de locis cap. 1. ab hac quasi radice, & semine venerunt in grauiore errores; primum enim scholasticos; inde Patres, tandem etiam Concilia, & vniuersam Ecclesiam contempserunt impudenter. Obijciunt multas in Theologia esse inutiles, ac futiles quæstiones, stylum incultum, multa tractari curiosa potius quam vtilia, in quibus tempus & opera inutiliter amittantur.

2 Dicendum tamen est verissimam esse sententiam Diui Thomæ in hoc articulo necessariam fuisse ad humanam salutem hanc sacram doctrinam, quam scilicet Theologiam nominamus, vt expressè ipse dicit in prologo 1. sentent. quæst. 1. art. 1. & 2. & conueniunt expostores in hoc art. Caietan. Bañes, Molina, Valentia, Vazquez. Et ratio Diui Thomæ necessario probat, doctrinam per reuelationem necessariam fuisse ad humanam salutem. Primò, quia homo ordinatur ad Deum tanquam ad finem excedentem captum, & comprehensionem rationis humanæ, iuxta id Isai. 64. *Oculus non vidit, Deus absque te, quæ preparasti diligentibus te*, necesse autem est finem prænoisci, vt homo se, & suas actiones ad ipsum dirigat. Debuerunt igitur homini per reuelationem nota fieri aliqua rationem hominis excedentia. Et hæc reuelatio est hæc sacra doctrina. Secundò, qui adhuc circa ea, quæ ratione humana inuestigari possunt, necesse fuit hominem diuina reuelatione instrui, quia veritates, etiam naturales de Deo pauci attingunt, idque per longum tempus, & multis erroribus admixtas. Earum autem cognitio necessaria est ad hominis salutem, vnde necesse fuit per reuelationem omnibus breui, & absque vllis erroribus eas omnes manifestari.

3 Vbi primò constat Theologiam, aut sacram doctrinam à Diuo Thoma sumi pro doctrina à Deo reuelata, siue sit mysteriorum supernaturalium, siue veritatum naturalium. Et sic certum est hanc doctrinam esse necessariam ad salutem, siue reuelatio sit fidei, & obscura, siue clara, & visionis supernaturalis, vt in anima Christi: quæli-

bet enim harum reuelationum sufficit ad salutem. Sic Caietanus ad Hebræos 11. illud, *Accedentem ad Deum oportet credere quia est*, intelligit siue de assensu inevidenti fidei, siue de euidenti scientiæ; & dicit credere sumi, vt est commune vtrique. Sed cum Paulus loquatur de accessu ad Deum, quandiu non attingitur, neque possidetur per speciem, videtur ibi, non ita late simpliciter credere, sed propriè, & strictè pro assensu fidei.

4 Et ita conclusio Diui Thomæ vera est respectu puri viatoris, quòd doctrina fidei per reuelationem sit necessaria ad salutem, circa veritates tam naturales, quam supernaturales de Deo, non solum respectu totius communitatis hominum; non enim possunt omnes etiam indocti habere certam cognitionem veritatum, adhuc naturalium absque reuelatione supernaturali; verum & respectu singulorum, quia non possunt etiam singuli, quatumuis ingenio & docti, ita breuiter, ac expedite, & absque erroribus omnes veritates, etiam naturales de Deo cognoscere, sicut licet Deum esse, sit ratione naturali notum; hæc tamen veritas non facile etiam doctis est manifesta. Ad certam igitur ac breuem, & sinceram cognitionem veritatum, etiam naturalium, necessaria fuit doctrina per reuelationem. Nam quando Paulus ad Hebr. 11. dicit, *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, &c.* non loquitur de Deo solum, vt principio effectuum supernaturalium, vt explicare videtur Canus 12. lib. de locis cap. 4. sed vniuersim, vt Deus est, & vt principium omnium effectuum, tam naturalium, quam supernaturalium. Istæ igitur duæ veritates semper fuerunt ad salutem necessariae, & quia Deus est, & quia inquirentibus se remunerator est.

5 Et in vulgo quidem fidelium facile est posse esse assensum fidei supernaturalis, circa veritates etiam alias ratione naturali notas, eoquod non habeant earum euidentem demonstrationem; vt huius veritatis, quòd Deus sit. Quomodo autem possit esse etiam in viris doctis idem assensus fidei ardua dubitatio est, eoquod habeant manifestam demonstrationem. Et certum nobis est cum Diuo Thoma, quatenus habent cognitionem euidentem, non posse

6 *De ratione fidei obscuritas.* posse eos simul circa veritatem eam notam ac manifestam habere assensum fidei, eoquod de intrinseca ratione fidei sit, esse obscuram, & ineuidentem cognitionem, quam non attingat ratio naturalis. Potest tamen eadem materialis propositio, quæ naturaliter à doctis monstrata, cognoscitur ratione ac demonstratione euidenti, esse simul etiam respectu eiusdem intellectus de fide, quatenus eam cognoscit, & credit sub alia ratione formali fidei, scilicet esse veram, & reuelatam à Deo, quæ est ratio formalis omnium credibilium fidei supernaturalis, formaliter, aut implicite cognita in omnibus. Hanc autem rationem formalem, nulla ratio naturalis, aut demonstratio potest attingere. Et ita constat respectu huius credibilis manere fidem etiam in viris doctis, simul cum demonstratione eiusdem propositionis materialiter sumptæ, sub diuersa tamen ratione.

7 *Necessitas doctrinae reuelata.* Quòd autem doctrina per reuelationem, id est fides, fuerit necessaria ad salutem, certissimum est, & de fide, nempe quòd sine fide supernaturali nulli vnquam salus contigerit, vt docet Concilium Trident. sess. 6. can. 3. & ex Scriptura passim, *Iustus ex fide vivit*, Habacuc. 2. ad Rom. 1. ad Galat. 3. ad Hebr. 10. & 11. *Sine fide impossibile est placere Deo*, & sine illa nulli vnquam contigit iustificatio, ex Trident. sess. 6. cap. 7. nempe, quia est humanæ salutis initiū, fundamentum, & radix omnis iustificationis, ibidem cap. 8. In hoc igitur seculo sine doctrina per reuelationem nulli contingit salus. Et ita Theologiam hætenus videtur Diuus Thomas sumere pro doctrina reuelata fidei, & eodè modo Henricus Gand. in summa art. 22. q. 5. lit. F. & ar. 8. q. 1. & 2. eadè hæc ratione Diui Thomæ probat necessitatem Theologiæ ad salutem, & Bassolis in prologo q. 2.

8 Sed plerique hæc distinguunt, & merito Theologiam, vt traditur à Patribus, & sic dicunt semper in Ecclesia Dei fuisse necessariam ab initio mundi vsque ad finem, qua scilicet, quoquo modo declarentur defendantur, ac confirmantur mysteria fidei. Non tamen eo modo, quo traditur ab scholasticis, nempe à Magistro sententiarum, Alexandro, Alberto Magno, Diuo Thoma, & cæteris omnibus; primò ergo

modo est necessaria simpliciter, saltem communitati fidelium, licet non singulis; secundò verò modo non esse necessariam simpliciter, adhuc communitati fidelium, esse tamen vtilissimam. Ita distinguunt hæc Molina disputat. 2. Valentia quæst. 1. puncto 2. Vazquez artic. 1. disputat. 3. cap. 5. & sequentibus. Et quantum hæc methodus Magistri, ac Theologorum vtilitatis afferat ad fidei firmitatem in suo robore seruandam, vel ex sola Parisiensi academia, reliquarum omnium matre, colligi potest, quæ in tanta hæresum vi, ac turba, ciuitatem illam, & magnam Galliarum partem ab erroribus mundam, ac illæsam seruauit multo tempore.

9 Iam ad calumnias hæreticorum. Ad primam falsò imponi Theologiæ, quod Scripturæ, aut fidei tenebras offundat, potius lucem affert, robur, ac firmitatem, & hæreticorum tenebras fugat, impietatem euertit. Ad secundam, si quæ contingunt eiusmodi vitia, ea non Theologiæ sunt, sed eorum, qui non dignè eam tractant, & multæ sunt quæstiones, quæ apparent fortè, sed non sunt omnino inutiles. Stylus grauis esse debet, & tanta materia dignus, sed nõ superstitiosus, vt ex sacræ Scripturæ stylo elicit Augustinus in libris de doctrina Christiana, & vt dixit Hilarius, verba rebus seruire debent, non res verbis.

10 Quæ hæc tractat Vazquez disputat. 2. circa locum Isai. adductum à Diuo Thoma, *Oculus non vidit Deus absque te*, contendens non posse intelligi de Christo, sed solum de futura beatitudine supernaturali, immatura sunt & contentiosa satis, & fortè pendent ex altera eius sententia, quam infra artic. 10. referemus, nam ibi nimis etiam contendit, non posse eiusdem loci sacræ Scripturæ plures esse literales sensus. Nos oppositum ostendere conabimur. Et ita similiter hunc locum Isaiæ, & Pauli putamus ad litteram intelligi, & de Christo, & de futura beatitudine, quam Deus per Christum suis præparauit, vt nulla sit contradictio inter Patres, quorum vni de Christo, alij de futura gloria, alij de vtroque simul locum exponunt. Hæc modò sufficiant, ne longiores simus.

Huius autem articuli intelligentia omnino pendet ex ratione doctrinæ sacræ, seu Theologiæ, quid rei sit, aut qualis habitus in nobis hæc sacra doctrina, an supernaturalis, & à solo Deo infusus, idem cum habitu fidei vel diuersus, an verò naturalis, & omnino acquisitus, vel etiam alius supernaturalis, an etiam sit scientia, an non, & quid sit eius quidditas & ratio, quæ omnia sunt disputanda art. sequenti.

ARTICVLVS II.

Verum sacra doctrina sit scientia?

Conclusio est affirmans.

I. DVBITATIO.

Verum Theologia sit propriè scientia?

Perique hic, & in prologo sententiarum dicunt Theologiam posse variè sumi, pro fide scilicet diuina, qua assentimur reuelatis, & pro habitu, quo hæc fides explicatur ac defenditur, vt loquitur August. lib. 14. de Trinit. c. 1. & 2. & pro assensu, seu habitu, quo assentimur conclusionibus Theologicis, deductis ex principijs fidei, sic distinguunt Durand q. 1. prologi & Marf. q. 2. ar. 2. not. 3. Molin. ar. 1. disp. 2. & art. 2. disput. 1. & 2. Valentia q. 1. puncto 1. & 2. Vazquez in hoc art. disput. 4. cap. 1. & disput. 5. Et omnes dicunt hoc loco Theologiam non sumi primo modo, sed secundo, & tertio. Sed an prima Theologia distincta sit à secunda & tertia, dicemus dubit. sequenti. An etiam Theologia secundo modo sumpta distinguatur à tertia, dubia res est; Durandus putat distingui, nam secundam explicat Augustinus his verbis, *Hac scientia non pollent fideles plurimi, quamuis pollent ipsa fide plurimum; aliud enim est scire quid credere debeamus, quod docet fides, aliud scire quemadmodum hoc ipsum, & pijs opituletur, & contra impios defendatur, quam proprio appellatione vocabulo scientiam videtur Apostolus.* Sed merito reliqui ferè omnes dicunt eandem esse hæc Theologiam cum

tertia illa, quæ ex principijs fidei colligit conclusiones, & ita Magister in prologo videtur loqui de Theologia, vt notauit Marfilius, & Diuus Thomas in hoc art. in argumento sed contra, ex loco Augustini, & quidem eadè Theologia, quæ docet benè colligere, docet etiam benè defendere contra aduersarios sua principia, & conclusiones.

Neque etiam diuersa est Theologia, quam tractant, & docent sancti Patres, ab ea, quam tractant, & docent Doctores scholastici, licet eas distinguant aliqui hic, vt Valentia quæst. 1. puncto 2. in initio. Quamuis enim diuersa via ac methodo procedant, scholastici nempe propositis certò ordine quæstionibus, & argumentis, & sumptis ex Philosophia naturali, quæ sibi possint deseruire, sancti verò Patres fusa oratione, & more potius oratorio, quam dialectico. Hoc tamen discrimen paruum est, nec variat substantiam, & rationem Theologiæ, sed modum tantum, ac dispositionem. Sicut enim eadem est veritas, quam dialecticus breui syllogismo, Rhetor latiori oratione tractat, & explicat, sic eadem est veritas Theologica, idem conceptus, quæ scholastici more dialectico, Patres graui ac fusa tractant oratione, atq; defendunt. Neq; demonstrationes merè naturales, & opiniones probabiles, quæ in Theologia tractatione admiscuntur, tam à patribus, quam ab scholasticis, pertinent ad essentiam Theologiæ; sed aliunde petuntur ex alijs scientijs, vel artibus, ad veritates propriè Theologicas melius explicandas. De ipsa ergo propria Theologia siue sit circa principia fidei supernaturalis, seu potius circa conclusiones, quæ ex talibus principijs, certa & necessaria consecutione sequuntur, quaerit Diuus Thomas hic, & omnes scholastici in prologo sententiarum, an sit propriè & verè scientia, aut absolute an sit scientia?

Et primò certum est sumpto nomine scientiæ latè pro quolibet habitu certo, & infallibili, siue generet cognitionem euentem, siue ineuentem; Theologiam esse scientiam. Et sæpè sic nomine scientiæ vtuntur sancti Patres Augustinus hic à multis adductus lib. 14. de Trinitat. cap. 1. vt supra, & videtur colligi ex Scriptura 1. ad Corint. 12. *Ally datur sermo scientiæ,*

An Theologia Patrum, & scholasticorum distinguantur.

Theologia esse scientiam latè.

& 2. Corinth. 8. *Abundatis fide, sermone, & scientia.* In veteri testamento Sapient. 10. *Dedit illi scientiam sanctorum,* & cap. 13. *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei.* Hic tamen locus videtur de noticia Dei intelligi, quæ ratione naturali habetur ex creaturis, vt etiam loquitur Paulus ad Rom. 1. Sed iterum Ierem. 3. *Dabo vobis pastores, qui pascant vos scientia & doctrina.* Et eos, qui hac scientia polent, Apostolus vocat Doctores 1. ad Corinth. 12. *Nunquid omnes Doctores,* vt dixit Augustinus loco citato, & Hieronymus in prologo Bibliorum, & Diuus Thomas lect. 3. Prophetas esse quibus reuelationes fiunt, Doctores verò, qui reuelationes siue sibi, siue alijs factas, populum docent.

Imò & ipsa fides scientia vocatur in Scriptura, quod certissima sit 1. Reg. 24. *Scio quod certissimè regnaturus sit.* Iob 19. *Scio quod Redemptor meus viuuit.* Ioann. 11. *Scio quod resurget in nouissimo die.* Luc. 1. *Ad dandam scientiam salutis plebi eius.* Ad Philippenf. 1. *Charitas vestra, &c. in omni scientia,* & Diuus Thomas ibi lect. 2. scientiam sumi pro fide iuxta id Sapient. 10. *Dedit illi scientiam sanctorum,* & conuenit Albert. Magn. in summa tractat. 1. quæstione 1. Henricus in summa artic. 6. quæstione 1. & 2. ex Augustino epistol. 112. de videndo Deum cap. 2. 3. & sequentibus. *Merito nos scire dicimus non solum id quod videmus, verum etiam illud, quod certissimum credimus,* & probat ex eo 1. Ioann. 3. *Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus,* & ex Paulo 1. ad Corinth. 13. *Nunc cognosco ex parte,* & 1. Ioann. 5. passim repetit, *Scimus quia audit nos. Scimus quia habemus petitiones, &c. Scimus quia omnis qui natus est ex Deo non peccat. Scimus quoniam Filius Dei venit, &c.* & sæpè alibi scire sumitur pro credere.

In hoc igitur omnes conueniunt Theologiam esse scientiam D. Thom. in hoc artic. & in prologo artic. 3. q. 2. Alexand. 1. p. q. 1. m. 1. Scot. 3. d. 24. q. 1. Marfilius q. 2. prologi art. 3. Bassolis q. 5. præsertim art. 2. & 3. Ricard. in prologo q. 2. Scotus 4. q. 3. & 4. Albertus tract. 1. q. 2. & q. 3. m. 2. 3. & 4. quod Theologia sit scientia vna, præctica, & quodam modo generalis, quo-

dam modo particularis, & q. 4. quod si scientia ab alijs scientijs separata. Conueniunt etiam Molina hic disputat. 1. Valentia quæst. 1. puncto 3. Vazquez disput. 4. & 5. Canus 12. de locis cap. 2. & 3. Caietanus hic, & Bañes, & alij.

Probat autem Diuus Thomas merito sacram doctrinam vocari scientiam, non quod procedat ex principijs notis lumine naturali, vt Arithmetica, & Geometria, & alia, sed quia procedit ex principijs notis lumine superioris scientiæ, sicut Perspectiua ex principijs notis in Geometria, & Musica ex notis in Arithmetica. Sic igitur sacra doctrina procedit ex principijs notis lumine superioris scientiæ Dei, scilicet, & beatorum, & sicut Perspectiua & Musica credunt principia sibi tradita, ita sacra doctrina credit principia sibi reuelata à Deo. In qua ratione conuenit prorsus etiam Ricardus.

Ex hac autem ratione colligit Caietanus hic Theologiam secundum se esse scientiam, nempe quia tam principia, quam conclusiones sunt certò, & euidenter veræ, vt constat in scientia Dei, & beatorum. Et eodem modo videntur loqui Henricus in summa artic. 7. quæst. 2. Scotus in prologo q. 3. & 4. & Bassolis quæst. 5. art. 3. quia Henricus Theologiam dicit ex parte rei scitæ esse certissimam, & euidentem, licet ex infirmitate intellectus nostri non ita cognoscatur. Scotus verò & Bassolis dicunt Theologiam secundum se, id est absolute, in aliquo, esse scientiam propriè, nempe quia in Deo, & beatis est euidentis, imò cum discursu iuxta Scotum. Et quia non longe distat Caietanus ab hoc sensu, dum Theologiam secundum se dicit esse euidentem, non vt in nobis, quia vult esse euidentem, vt est in Deo, ac beatis. Et Diuus Thomas probat in nobis dici scientiam, eoquod in superiori lumine Dei, & beatorum est euidentis. Sic ergo de Theologia secundum se ex parte principiorum ac conclusionum, absolute & secundum se certissimum est esse propriè scientiam, prout scientia dicit assensum certum ac euidentem principiorum, ac conclusionum, siue sit cum discursu siue sine eo, vt est in Deo ac beatis. Et de hoc parua, aut nulla est difficultas. Restat ergo præcipua

Sacra doctrina non procedit ex notis lumine naturali.

Sententia Caietan. & aliorum.

dubitatio de Theologia, prout de facto est in nobis viatoribus, an possit dici propriè scientia, & de hoc est dicendum dubitatione sequenti.

II. DVBITATIO.

Verùm Theologia prout de facto est in viatoribus, sit propriè scientia?

1 Scientia propriè quid.

Sumimus scientiam propriè, vt sumitur ab Aristot. pro habitu, cuius actus sit certa & euidens demonstratio, & cognitio conclusionum per principia. De Theologia ergo nostra, quicūq; habitus sit. siue naturalis, siue supernaturalis, dubitatio est, an habeat circa suas conclusiones euidens demonstrationem ex principijs suis.

2 Prima sententia affirmans Frācischi Marchia.

Prima sententia in hoc sensu affirmans est, & tribuitur cuidam Frācischo de Marchia, vt ex Okam q. 3. prologi, & Gregor. q. 1. art. 4. referunt Valentia, & Vazquez. Ratio eius erat, quia principia nostræ Theologiæ, id est articuli fidei, licet à nobis obscure cognoscantur, simul tamen in se sunt euidenter nota. Et hæc sententia hætenus posset facile exponi de Theologia secundū se, prout dictum est ad finem dubitationis præcedentis. Sed acriter in eam inuehuntur omnes prædicti, quia dicunt eius sententiam fuisse simul in via à nobis omnia credibilia, & obscure per fidem, & euidenter cognosci per aliud lumen genitum ex virtute fidei, & intellectus agentis, per quasdam scilicet species intelligibiles sic genitas. Et in hoc sensu error est intolerabilis, quia certum est pleraque credibilium in via sola fide, & obscure cognosci, & non alia notitia euidenti, iuxta Paulum 1. ad Corinthios. 13. Videmus nunc per speculum in enigmate, & 2. ad Corinthios. 5. Per fidem ambulamus, non per speciem, id est, non per cognitionem euidentem.

3 Secunda sententia Henrici.

Secunda sententia est Henrici de Gandauo in summ. art. 6. q. 1. & art. 7. q. 2. & quodlib. 8. q. 14. & quodlib. 12. q. 2. vbi primò concedit scientiam propriè dictam distingui à fide, quia non quæcunque certa notitia est scientia, sed sola ea, qua rerum veritas intel-

lectui euidens est, vt ipse intellectus sit sibi testis, & certitudinem ex eo quod videt habeat, & non solum ex testimonio alterius. Probat ex Aui-cen. 9. Met. & ex August. 1. de lib. arbit. cap. 7. Propriè & purè scientia nominatur, quia ratione, atque intelligentia paratur. Habetur etiam primo retract. cap. decimoquarto, ex libro de utilitate credendi.

4 Theologia seu fides dupliciter habetur.

Secundò dicit hanc sententiam dupliciter haberi, aut solo lumine naturali, vel secundò virtute luminis naturalis supra naturam operantis ex speciali illustratione luminis supernaturalis. Et sic contingit hæc scientia dum ex creditis colligit, & intelligit aliqua, non tamen omnia videt. Et artic. 7. quæstione 2. litera Q. hanc intelligentiam ita euidentem dicit contingere in paucis fidelium, qui intellectum habent mundum maculis peccatorum, & nebulis phantasmatum virtute luminis fidei, & doni intellectus. Et his dicit credibilia fieri intelligibilia ministerio etiam rationum naturalium.

5 Certior omni scientia naturali ex euidencia.

Tertiò dicit hoc modo hanc scientiam fieri certiorē qualibet alia scientia naturali, ita vt etiam ex rei euidencia (verba sunt eius) clariùs intelligat Deum esse trinum & vnum, quàm pluriimas alias veritates de rebus naturalibus. Et de hac scientia dicit loqui Augustinum in epistola ad Consentium, Inuisibilia intellecta conspiciuntur, ac per hoc & ipsa modo quodam congruo sibi videntur; cum videntur multò certiora sunt, quàm ea quæ corporis sensus attingit.

6 Est paucorum.

Quartò dicit hanc esse paucissimorum, & eminentissimorum, de qua Augustinus in principio contra epistolam fundamenti dixit, Ad serenissimam sapientiam pauci spirituales in hac vita perueniunt, vt eam ex minima parte, quia homines sunt, sed sine dubitatione cognoscant. Ceteram verò turbam non intelligendi viuacitas, sed credendi simplicitas tutissimam tenet, & lib. 83. quæstionum quæst. 48. Quæ creduntur primò, & postea intelliguntur in diuinis rebus, non possunt intelligi, nisi à mundis corde. Et septimò de Trinitate. capite sexto, vbi docet animalem hominem in Deo non intelligere, nisi moles, & spatia, donec purgetur

tur ab immunditia. Ex his ergo concludit Henricus hanc sententiam esse certissimam & euidentissimam, viro spirituali lumine illustrato, prout in hac vita possibile est.

7 Henricus ponit euidenciam ex lumine naturali in Theologia.

Hanc sententiam impugnant Durandus quæst. 2. prologi, Valentia puncto 3. §. 1. Vazquez disputatione 4. cap. 3. quasi Henricus ponat euidenciam lumine naturali acquisitam. At Henricus eam non ponit nisi ex illustratione luminis supernaturalis. Neque in omni Theologo videtur eam ponere, nisi in solis mundis corde: non ergo de Theologia in quolibet dicit, quòd sit hoc modo scientia, sed solum quòd possit esse adueniente tali lumine supernaturali. Et fortè hæc sententia non differt ab illa prima illius Francisci de Marchia. Et eundem modum loquendi ferè habet Diuus Thomas in prologo quæstione vnica, artic. 3. quæstionum. vlt. Ratio inquit, per fidem manu ducta crescit, ita vt credibilia quodammodo intelligat, iuxta id Isa. 7. Nisi credideritis non intelligetis.

8 Non est ad tatis, & inferiorum fidei non est concedenda in hac vita in viris etiam perfectis, licet enim habeant lumen quoddam diuinum & supernaturale ex donis Spiritus Sancti, & ex eo maximam certitudinem in intellectu, & quietem atque gaudium in voluntate; id tamen manet intra terminos fidei, atque luminis obscuri, & ineuidens. Et licet Theologia sit certior quàm omnes scientiæ naturales, vt bene Henricus, non tamen potest propriè loquendo, dici magis euidens, quia neque euidens est, cum procedat sub lumine obscuro fidei. Et hoc verum est saltem de Theologia communi, de qua loquimur, quamuis sub dubio maneat modò, an possit infundi in via medium lumen inter visionem patriæ, & fidem obscuram, in quo manifestè videantur mysteria fidei. Hoc enim quidam dicunt possibile, vt Bassolis quæstione illa quinta, articulo 1.

9 Tertia sententia, verè sed imperfectè esse scientiam.

Tertia sententia dicit Theologiam verè & propriè in viatoribus esse scientiam, ita Bañes hic dub. 1. con. 2. Dicit tamen esse imperfectè scientiam, ob ineuidenciam, & Can. 12. libro de locis capite 2. dicit esse propriè scientiam.

tiam. Probat vterque, quia habet certam, & infallibilem notitiam ex principijs certissimis atque firmissimis ductam, licet ineuidentem. Et si Aristoteles modò esset, non alio eam nomine appellaret. Et Diuus Thomas videtur italoqui in hoc articulo, & in prologo, & alij, vt Alexand. Albertus, & plerique.

10 Quæstio nõ semel conueniamus in terminis, id est, quid nomine scientiæ intelligamus. Nõ si scientia sumatur iuxta Aristotelem pro habitu, cuius actus sit propriè demonstratio, procedens ex principijs ab eodem intellectu euidenter notis ad euidentem cognitionem conclusionum, quæ necessariò, & euidenter ex talibus principijs inferuntur, quæ etiam ratione aliquando scientia sumitur ab Augustino, in hoc sensu certum est Theologiam communem viatorum, non esse verè ac propriè scientiam. Ita loquuntur Scotus quæstione 3. prologi, Durandus quæstione 1. Okam quæstione 3. Gregorius Arimin. quæstione 1. articulo 4. Thomas Argentina quæstione 2. art. 1. Marfil. q. 2. art. 3. concl. 7. Gabr. q. 7. art. 1. Maior q. 4. Mayron quæst. 14. Bassolis quæstione quinta, articulo tertio.

11 D. Thomas conuenit Theologiæ in nobis nõ esse propriè scientiam.

Et quicquid alij dicant, conuenit Diuus Thomas hic, dum Theologiam nostram dicit eo modo esse scientiam, quo Perspectiua & Musica scientiæ dicuntur, in ijs qui non norunt sua principia. Ita etiam intelligendi sunt Albertus Magnus tractatu 1. quæstione 4. & 5. Aegidius secunda parte prologi, articulo secundo, Altisiodoren. 2. libro summæ, tractatu 29. capite primo, quæstione prima. Imò & Henricus non in omnibus, sed in paucis dicit Theologiam esse euidentem, & meritò Molina etiam Canum in hanc assert sententiam, licet alij alia trahant. Et constat, quia Canus dicit ab Aristotele scientiam dici, non tam ob euidentiam, quàm ob constantem, firmam, & infallibilem cognitionem obiecti, de quo tractat. Et in hoc sensu fides diuina, & Theologia dicitur scientia. Et fortè hoc concessit Aristoteles, dum scientias subalternatas vocauit scientias; cum tamen his in quouis intellectu

intellectu non ita conueniat firmitas, & infallibilitas, sicut nostræ diuinæ fidei, ac Theologiæ. Et in his conueniunt Molina hic disput. 1. conc. 1. Valentia q. 1. puncto 3. §. 1. Vazquez disputa. 4. cap. 6. & sequentibus, & disputa. 5. cap. 3. & per totam.

12. Sic etiam intelligunt Diuum Thomam Caieta. hic, & 2. 2. q. 1. art. 5. & Capre. quæst. 1. prologi conc. 3. Hericus quodl. 1. 1. q. 18. & est expressa doctrina Diui Thomæ in 3. d. 33. q. 1. art. 2. quæst. 4. & de verita. q. 14. art. 9. quod scientia propriè dicta habeat cognitionem suarum conclusionum per resolutionem in prima principia visa, id est euidenter cognita ipsi intellectui. Idem docet. 2. 2. q. 1. art. 5. & in prologo q. vnica art. 3. vbi docet hanc scientiam esse defectiuam cognitionem, non ex defectu certitudinis cognitorum, sed ex defectu cognoscentis, quasi dicat non esse euidentem scientiam in intellectu nostro, quales sunt illæ scientiæ, de quibus loquitur Aristoteles.

13. *Ratio quorundam.* Quidam probant Theologiam non posse esse propriè scientiam, quia est etiam de multis singularibus, vt de specialibus factis hominum. Ita Aureolus, Gregorius, Bassolis, & alij. Hanc tamen rationem reijcit Vazquez disputa. 4. cap. 7. quia putat etiam de singularibus posse esse scientiam, si de his habeatur euidentia ex principijs singularibus per discursum, vt Mathematici veram habent scientiam horum singularium cælorum, & ex singularibus aspectibus, & motibus, colligunt singulares effectus per euidentem consequentiam, vt talem eclipsim futuram tali die, & hora, & talem concursum, vel oppositionem horum planetarum futurum tali anno, mense, & hora. Axioma verò commune, *Singularium non est scientia*, putat Vazquez solum esse verum de singularibus rerum corruptibilium, & de scientia industria humana, & naturali lumine acquisita. Reijcit etiam doctrinam Diui Thomæ hic ad 2. qua soluit argumentum quo sacra doctrina probatur non esse scientia, quia agit de singularibus, vt de gestis Abraham, Isaac, &c. Respondet Diuus Thomas de singularibus non principaliter tractari in sacra doctrina, sed quia inducuntur in exemplum vitæ, & ad declarandam autoritatem virorum, per

quos diuina reuelatio processit ad nos, supra quam fundatur Scriptura, seu doctrina sacra. Eadem prorsus est solutio Richardi quæst. 2. ad 2. & re vera eadem etiam est Alexand. m. 1. ad 1. & 2. & Alberti quæst. 1. ad 1. Quos omnes reijcit Vazquez, quia mysterium incarnationis, iustificationis, resurrectionis, & similia, non adducuntur in exemplum, sed principaliter tractantur in Theologia.

14. *Mysteria Theologia non tractantur vt singularia.* Sed primò, vt hinc incipiamus, meritò Diuus Thomas non posuit exemplum in his; licet enim in Theologia tractentur omnia ista mysteria, traduntur autem, & explicantur iuxta rationem, & naturam communem, quam habent, & iuxta conditiones, quas ex vi talis naturæ, & rationis communis petunt, & non solù sub tali ratione singulari. Sic in mysterio incarnationis dicitur, quid sit personam diuinam vniri hypostaticè naturæ humanæ, vel carni, quæ est ratio incarnationis in comuni, quas exigat, aut habeat conditiones in Christo gratiæ, & donorum. In resurrectione Christi, quæ sit eius ratio, & similiter resurrectionis omnium. Iustificatio quid dicat in communi ratione iustificationis; sic de Sacramentis in genere, & de singulis eorum explicatur ratio communis omnium & singularium. Meritò ergo de his neque obijcit Diuus Thomas, neque respondit, quia hæc non tractantur sub ratione singulari, quamuis de his agatur occasione singularis incarnationis, passionis, resurrectionis, & aliorum mysteriorum, quæ facta fuerunt in Christo Domino cum talibus conditionibus singularibus. Ipsa verò mysteria & conditiones, & effectus tractantur in Theologia sub ratione communi, quam habent, & alioqui nõ posset intelligi natura & quidditas singularium. Obiectio ergo, & solutio Diui Thomæ fuit de gestis, ac vita singularium hominum, qui vt tales singulares homines inducuntur in sacra Scriptura, & non considerantur sub aliqua ratione communi. Et optima est omnium solutio talia proponi, vel in exemplum, Alexander dicit, vel in figuram, vel ob aliam rationem literalem, aut mysticam. Et hoc non solum est verum de hominibus, sed etiam de Angelis singularibus, & gestis eorum, vt quæ de Michaele, Gabriele, & Raphael,

14. *Mysteria Theologia non tractantur vt singularia.*

Explicatur solutio D. Thomæ.

phaele, & alij Angelis historicè narratur in Scriptura.

15. *Singularium nõ esse scientiam etiam incorruptibilem.* Secundo ergo non placet singularium, vt sic, esse scientiam, scilicet primò & per se, & meritò oppositum tenet Scotus loco citato, & docet Aristoteles 1. lib. Posterior. cap. 2. & 6. Ethic. cap. 4. & 5. & fatetur Vazquez hanc esse Aristotelis sententiam, scilicet scientiam per se primò esse vniuersalem. Et ratione probatur, vel exemplo ipso, quod probat Vazquez ex Mathematicis sententiam. Omnes enim demonstrationes motuum, aspectuum, oppositionum, eclipsium, & aliarum affectionum, & effectuum, & conditionum, quæ defacto fiunt in his singularibus orbibus, aut planetis, non certè fiunt sub tali ratione singulari, & indiuidua huius, aut illius orbis, aut planetæ, sed sub ratione communi, generica, aut specifica, cui conueniunt tales affectiones. Nam si Deus in nihilum redigeret hos singulares orbis, & planetas, Solis, Lunæ, venenis, & reliquos, & crearet alios eiusdem speciei in singularibus, eadem certè manerent demonstrationes Astronomicæ, & non minus essent veræ ac propriæ de illis numero diuersis, quàm de istis singularibus orbibus, aut planetis, qui sunt de facto. Immeritò ergo dicit scientiam hanc, & demonstrationes esse primò, & per se de his singularibus. Nam Aristoteles & Diuus Thomas experimenta & inductiones dicunt esse de singularibus, diffinitiones verò ac rationes, quæ sunt principia in demonstrationibus, passionibus etiam quæ demonstrantur de subiectis, esse vniuersorum.

16. *Discursus Theologici de vniuersalibus.* Sic sanè procedunt etiam syllogismi Theologici ex principijs creditis per collectionem necessariam sub ratione communi generica, aut specifica, vt consideratio de Angelis in genere, & in specie, licet non sint neque fortè esse possint plures numero in eadem specie. Imò & de Deo, & eius natura sic agitur sub ratione communi, & quasi specifica, quamuis sit supra omne genus & speciem. Sic ratio personæ diuinæ & relationis consideratur sub ratione communi. Imò & de singulis personis tractatur, atque explicatur propria, & quasi specifica ratio eius sub tali ratione, & quasi natura, quæ suam habet quasi rationem, ac speciem diuersam, &

diffinitionem, licet talis ratio, ac diffinitio, & quasi species non possit alicui alteri indiuiduo conuenire. Meritò igitur omnes cum Aristotele docent scientiam propriè dictam non esse singularium, vt sic, sed primò vniuersalium. Ita Diuus Thomas, Alexander, Albertus, Richardus, Scotus, & alij plerique, quorum omnium autoritas, non facile despici potest, sed debet pie suspici & obseruari. Ipsa tamen fides diuina, vt sic, multa reuelat singularia, vt constat in exemplis Diui Thomæ; quorum tamen Theologia, si habet collectionem aliquam necessariam, procedit sub ratione communi.

17. *Ratio esse re Theologia non sit scientia, est ea, quæ diximus ex ratione scientiæ in communi, nempe, quia iuxta Aristotelem, & non sit scientia, omnes, scientia est euidentis notitia conclusionis, habita ex euidenti notitia principiorum per euidentem consequentiam, scilicet acquisita per demonstrationem. Theologia vero nostra licet habeat illationem, seu consequentiam euidentem ex principijs fidei certissimis, quia tamen non procedit ex ipsis principijs euidenter cognitis, nõ potest generare assensum conclusionis euidentem, licet generet certum & infallibilem. Si autem dicatur scientia, quia procedit ex principijs certis, & infallibilibus, vt dicebat Canus, & Bañes, iam alia est acceptio nominis scientiæ, & contentio erit de voce, & puerilis, non de re.*

17. *Ratio esse re Theologia non sit scientia, est ea, quæ diximus ex ratione scientiæ in communi, nempe, quia iuxta Aristotelem, & non sit scientia, omnes, scientia est euidentis notitia conclusionis, habita ex euidenti notitia principiorum per euidentem consequentiam, scilicet acquisita per demonstrationem. Theologia vero nostra licet habeat illationem, seu consequentiam euidentem ex principijs fidei certissimis, quia tamen non procedit ex ipsis principijs euidenter cognitis, nõ potest generare assensum conclusionis euidentem, licet generet certum & infallibilem. Si autem dicatur scientia, quia procedit ex principijs certis, & infallibilibus, vt dicebat Canus, & Bañes, iam alia est acceptio nominis scientiæ, & contentio erit de voce, & puerilis, non de re.*

III. DVBITATIO.

An Theologia nostra sit subalternata scientiæ Dei, & beatorum?

PRIMA sententia dicit esse verè subalternatam, & hanc docet Diuus Thomas hic, & sequitur Capreolus q. 1. prologi art. 1. conc. 2. & 3. Aegidius in 2. part. principali prologi art. 2. Caietanus in hoc art. & 2. 2. quæst. 1. art. 3. & partim Bañes dubio 2. conc. 1. licet partim dissentiat conc. 2. Richardus & Diuus Thomas solum dicunt Theologiam procedere ex principijs in superiori

1. *Theologiã esse subalternatam.*

rioni scientia notis, licet expresse non dicant esse subalternatam.

2. *Sententia ac negans.* Secunda sententia negat esse verè, ac propriè subalternatam. Ita Henricus in summa artic. 7. quæst. 5. ex conditionibus subalternationis, quas dixerat quæst. 4. Scotus quæst. 4. & 5. laterali. Bassolis prologi quæst. 6. artic. 3. §. de subalternatione eius, &c. Argentinæ quæst. 2. prologi artic. 3. Durand. quæst. 7. Aureolus 1. quæst. prologi artic. 2. Herueus quodlib. 11. quæst. 18. Molina hic disput. 3. Vazquez disputat. 6. cap. 2. Bañes dub. 2. conc. 2. Ratio omnium est, quia non conveniunt Theologiae nostræ conditiones scientiæ subalternatæ respectu scientiæ Dei, & beatorum, quia sunt de eodè omninò subiecto, & subiectum Theologiae nostræ non est pars subiecti Theologiae beatorum.

3. *Conciliatur sententia.* Dicendum est hanc etiam quæstionem esse de nomine, quia in re ipsa omnes conveniunt iuxta varias acceptiones subalternationis. Quomodo autem loquamur sic, vel aliter, res est parvi momenti. Si igitur subalternata scientia est ea cuius principia traduntur, & propter quid eorum in subalternante, quæ est vna ex conditionibus traditis ab Aristot. 1. Poster. c. 10. & afferunt ferè omnes auctores secundæ sententiæ, Henricus, Molina, & alij; sic certum est Theologiam non esse subalternatam, quia principia eius non habent causam propter quid, saltem omnia, propter simplicitatè sui præcipui obiecti, scilicet Dei, ut quod Deus sit vnus & trinus nullam habet causam, vel propter quid. Similiter attributa Dei, quæ fide creduntur, cognoscuntur immediatè ex fide, & absq; vlla demonstratione propter quid, evidenter etiam, & perspicuè in scientia Dei, & beatorum, sed absq; vlla ratione propter quid. Ex hac ergo parte Theologia non est subalternata.

4. *Secunda conditio subalternata.* Secundò, si ad rationem scientiæ subalternatæ exigatur, ut subiectum eius addat aliquam conditionem, saltem accidentalem diversam supra subiectum subalternantis, ut contingit in Perspectiva respectu Geometriæ, & in Musica respectu Arithmeticæ. Certum est neq; hanc conditionem convenire Theologiae nostræ respectu scientiæ, aut Theologiae Dei, & beatorum, quia idem prorsus habent subiectum, & nullatenus diversum, ut bene Aegid. Bassolis, Molina, & alij. Igitur neq; ex hac parte potest dici subalternata.

solis, Molina, & alij. Igitur neq; ex hac parte potest dici subalternata.

5. *Tertia conditio subalternata.* Tertio, si adhuc exigatur ad rationem subalternatæ conditio, quam addit Durandus, ut subiectum eius non solum addat accidens aliquod, sed sit omninò diversum à subiecto subalternantis, ut frænesatiuæ respectu equestris, quæ conditionem docere videtur Arist. 1. Ethic. cap. 4. iam multò certius est Theologiam nostram multò minus posse dici subalternatam, quia ut diximus, obiectum eius nullatenus est diversum ab obiecto, vel subiecto scientiæ Dei, & beatorum. Sic Aegidius, qui primam sequitur sententiam fatetur nullo ex his modis, aut aliquo eorum, quos Philosophi exigunt ad rationem scientiæ subalternantis posse Theologiam dici subalternatam, sed solum nouo quodam modo, de quo infra. Igitur quæstio est solum de nomine.

6. *Quomodo dici possit subalternata.* Quarto tandem dicendum est, licet Theologia nostra non sit propriè scientia posse in quodam sensu verè dici subalternatam respectu Theologiae Dei, & beatorum, eoquod principia quibus nostra Theologia nititur, ut obscure creditis, sunt in scientia Dei, & beatorum manifestè nota, & euidencia. Et hanc vnam conditionem dicunt Capreolus, Aegidius, Caietanus, & alij primæ sententiæ, sufficere ad rationem scientiæ subalternatæ. Et quidem cum magno fundamento, sicut si Geometria absque vilo discursu, aut demonstratione propter quid haberet euidenciam notitiam principiorum Perspectivæ, adhuc ista verè & propriè diceretur illi subalternata. Et negari non potest hanc conditionem convenire Theologiae nostræ respectu scientiæ Dei, ac beatorum. Sic Bañes conclus. 1. dicit scientiam Dei, & beatorum esse eminenter subalternantem respectu omnium scientiarum, & multò magis respectu Theologiae nostræ. Et Valentia q. 1. puncto 3. §. 2. convenit cum Caietano hanc esse præcipuam conditionem subalternationis, quo bene concessio, non debuit postea negare Theologiam nostram esse subalternatam ex eo solum quod non sit propriè scientia. Licet enim non sit propriè scientia, negari non potest eius principia in ea esse obscura, nota verò, manifesta, & euidencia in scientia Dei & beatorum. Molina etiam

etiam concedit hanc sententiam, quamvis referat inter modos subalternationis impropiè dictæ. Primò si subiectum vnus contineatur sub subiecto alterius, sic omnes scientiæ subalternantur Metaphysicæ. Et negari non potest hanc esse impropiam, quia & Theologia nostra diuina sic subalternata est Metaphysicæ, quia Deus continetur sub analogia entis in communi. Secundò si finis vnus ordinatur ad finem alterius, sic frænesatiua subalternatur equestri. Tertio si principia credita in vna sint visa in altera, quomodocunque id contingat, & sic dicit Molina, & negari non potest, Theologiam nostram subalternatam esse scientiæ Dei, ac beatorum. Hactenus igitur inter auctores nulla est controuersia, nisi de nomine.

7. *Notandum discrimen inter Theologiam, & alias scientias subalternatas.* De re autem ipsa bene aduertit Ricardus q. illa 2. vbi notat, licet modo prædicto Theologia nostra sit subalternata, & scientia, non solum in se, & simpliciter sumpta, sed etiam prout est in nobis saltem aliquatenus, eoquod suppositis per fidem huius doctrinæ principijs, certò cognoscere possimus connexionem necessariam conclusionum huius doctrinæ ad sua principia; licet in quam hæc ita sint, addit Ricardus, & bene, Theologiam nostram non ita plenè habere rationem scientiæ quoad nos in hac vita de lege communi, sicut habent Perspectiua & Musica, quia de istarum principijs possumus acquirere cognitionem euidenciam in hac vita, nempe acquirendo scientias, quibus subalternantur; non sic de principijs Theologiae, ut constat, quia eorum in hac vita cognitionem euidenciam de lege communi habere non possumus, licet supra Henric. dicebat dub. 2. in quibusdà esse de facto, ut in lumine prophetiæ contingit, & Bassolis dicebat posse dari.

8. *Theologia non subalternatur Metaphysicæ naturali.* Notandum etiam Theologiam nostram non posse esse subalternatam propriè Metaphysicæ naturali, nam licet subiectum illius contineatur sub subiecto huius, quæ est in propria quædam subalternatio, tamen principia illius non demonstrantur, neque videntur in hac, neque finis illius ordinatur ad finem huius, sed potius è contra, & ita longè distat à conditionibus subalternatæ. Neque etiam ipsa Theologia propriè subalternat alias scientias, primò quia

non sunt eiusdem ordinis, quia reliquæ naturales, & acquisitæ, & per modum euidenciam demonstrationis, aut intellectus, tradunt sua principia, & conclusiones, hæc verò obscure, & supernaturaliter, & ex habitu infuso fidei habet sua principia, & fortè etiam conclusiones, ut infra dicemus, & non lumine naturali, neque euidenti. Secundò, quia neque subiecta aliarum continentur propriè sub huius subiecto essentialiter, neque illi addunt conditionem aliquam accidentalem aut substantialem. Tertio, quia principia aliarum scientiarum non habent suum propter quid in hac, neque in ea videntur. Convenit in his Bassolis q. illa 6. prologi artic. 3. Tamen sub ratione finis quodammodo subalternat sibi alias, quatenus illis vtitur ut Ministris.

III. D V B I T A T I O.

An Theologia nostra mansura sit in patria?

1. *Sententia affirmans.* Prima sententia est affirmans, quæ paucis quidem, sed expresse tenet Caietanus in hoc articulo, & Bañes longius dub. 3. Caiet. probat ex eo Hieronymi in epistola ad Paulinum, *Discamus in terris, quorum scientia perseueret in calis.* Licet ergo fides principiorum Theologiae non sit mansura in patria, scientia tamen conclusionum, seu Theologia acquisita ex his principijs manebit in patria. Bañes probat mansuram non solum ad ornatum, ut manent temperantia, & fortitudo, sed & ad exercitium, ut prudentia acquisita, & religio. Secundò ergo id probat, quia Theologia per se, & ex se est scientia perfecta, licet per accidens ratione status sit imperfecta, & paruula, eoquod principia habet obscura. Cum igitur hæc obscuritas principiorum, & conclusionum illi accidat, potest per se, & secundum suam naturam manere cum euidencia eorum omnium in patria. Confirmat ex Diuo Thoma hic, dum docet principia Theologiae esse nota in scientia superiori Dei, & beatorum, eo enim ipso vult posse coniungi cum tali lumine. Tertio ex eodem Diuo Thoma 1. 2. q. 68. art. 6. in patria manent eadè dona Spi-

Spiritus Sancti, licet in hac vita sint cum inevidentia, ut sapientia & intellectus. Igitur & Theologia, que in via ex accidenti est inevidens, potest in patria manens fieri evidens.

² *Theologia per se acquisita in Angelis.* Secundo Bañes ibi concl. 2. dicit sibi esse valde probabile in beatis Angelis præter visionem beatam non dari aliam Theologiam per se infusam; dari tamen aliam per se acquisitam, virtute luminis gloriæ, adiuncto simul lumine naturali ad colligendas conclusiones Theologicas ex principijs evidenter cognitis. Et eandem similiter fore in beatis hominibus, qui in hac vita non acquirunt Theologiam. Qui vero in hac vita eam acquirunt, eandem ibi magis perficient per species proprias, imò magis quam reliqui, quia gratia non destruit naturam, sed perficit.

³ *Theologia non manere in patria.* Dicendum tamen est primò habitum Theologiæ, quo assentimur conclusionibus Theologicis non manere in patria. Ita tenet Molina hic vno verbo disputat. 3. in fine, referens dubitationem hanc in 1. 2. latius Valentia puncto 3. 5. 2. Et refert Bañes Scotum, Durandum, Marfilium, Gabrielem, OKã, Adam, & Sotum, eosque dicit meritò ita sentire, eoquod dicant Theologiam, aut esse opinionem, ut Sotus, aut saltè non esse scientiam, ut reliqui omnes. Cum igitur, ut supra diximus, certum sit Theologiam pro hoc statu non esse scientiam, sed dicere essentialiter ordinem ad principia obscure cognita per fidem divinam, sequitur necessariò ad hominem contra Bañes eam non manere in patria.

⁴ *Probatur ex Paulo.* Secundo hoc idem videtur docere Paul. 1. ad Corint. 13. *Sine lingua cessabunt, siue scientia destruetur*, ubi per scientiam, licet quidam, ut Divus Thomas, intelligant omnem habitum cuiusvis scientiæ, prout pendet ab usu phantasmatum; alij tamen solum intelligunt de quavis cognitione imperfecta Dei, & ipse Caietanus ibi explicat de Theologia, & innuunt Patres sermonem Pauli esse non de scientia naturali Physica, aut Mathematica, sed de scientia sanctorum, quæ innititur fidei, vel de fide ipsa, ut Chrysoft. & Theophylact. Oecumenius, Salmeron disputatio. 2. r. & Claudius Guilandus, & alij. Et constat maximè hoc esse ad mætem Pauli, quia statim dicit, *Ex parte enim cognoscimus,*

& ex parte prophetamus: nempe quia, ut Caietanus & alij dicunt, est parva nunc cognitio Dei, & obscura, & inevidens, sicut & prophetia. Et addit Apostolus, *Cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.* Scientia ergo inevidens, quæ fidei innititur, destruetur, & euacuabitur, sicut & ipsa fides. Omnia ergo dona, quæ innuntur in patria, sicut fides ipsa, eoquod imperfecta, & inevidens cognitio, quasi pugnet cum eo statu perfectæ ac beatæ cognitionis Dei. De linguis solum dicit, *Cessabunt.* Licet enim facultas & scientia omnium idiomatum erit ibi; usus tamen non erit nisi vnus linguæ, quia non erit necessitas multarum linguarum, & diuersorum idiomatum, quia omnes scient omnes linguas. De scientia verò ait, *Destruetur, & Euacuabitur.* Vnde mirum est quomodo Caietanus hoc loco teneat primam sententiam, nisi fortè loquatur de Theologia secundum se, & non ut in nobis, aut de Theologia, si quid habet acquisitum, & naturale, ut dicemus statim.

Secundo dicendum est nos loqui de Theologia, prout dicitur habitu quo assentimur conclusionibus Theologicis, quia hic habitus, ut dicemus dubitatione sequenti, aut non distinguitur à fide infusa, quæ non manet in patria, aut si distinguitur, adhuc essentialiter, est obscurus, & inevidens tanquam essentialiter pendens à fide, ideo non potest manere.

Tertiò valde probabile est id quod dicemus dubitatione sequenti, in Theologia produci aliquem habitum acquisitum, & naturalem, non qui in ad assensum conclusionum, sed qui sit declaratiuus terminorum, aut ut alij vocant, explicatiuus & ordinatiuus, seu dispositiuius eorum, quantum ad connexionem conclusionum cum talibus principijs. Et si generetur talis habitus acquisitus, vnus, vel plures, manebit absque dubio in patria, non solum ad ornatum, sed etiam ad exercitium.

Quartò dicendum est, licet probabile sit id, quod dicit Bañes, etiam in patria ex principijs evidenter cognitis generari scientiam conclusionum evidentem: sed nobis oppositum videtur probabilius; omnes enim habitus acquisiti virtute intellectus sunt ordinis

⁵ *Quomodo Theologia dicatur non manere in patria.*

V. DVBITATIO.

An habitus Theologie nostre distinguatur à fide diuina infusa?

Omnes habitus naturales; omnes verò supernaturales videntur per se infusi, & nulli acquiri, nisi fortè in actibus supernaturalibus intellectus, & voluntatis sit virtus quedam, ut ex ijs producantur habitus etiam naturales, quibus sunt similes, de quo fortè infra.

⁷ *Ad primam Theologiam destrui.* Ad primum in oppositum respondetur, Hieronymum loqui non de Theologia, quæ essentialiter pendet ex fide, & quam Paulus docet euacuandam, & destruentam, sed de alijs naturalibus, seu acquisitis, aut si etiam de Theologia, ac de fide, solum dicit manere secundum genus, & quantum ad cognitionem obiectorum eorundem, id est, rerum diuinarum; aut quoad fructum vitæ æternæ, non autem secundum substantiam; Paulus enim absolutè dicit, *Sine scientia destruetur.* & non solum ex hypothesi, ut explicat Bañes, scilicet charitatem mansuram, licet scientia non maneret, quia alia dicit vel cessare, vel destrui; aut euacuari, charitatem verò nunquam excidere.

⁸ *Ad secundam Theologiam necessariò obscura in via, ideo non manet.* Ad secundum Theologiam nostram in nobis non esse scientiam evidentem, neque esse posse, quia intrinsecè & essentialiter pendet à fide obscura, & ideo destruitur sicut fides: neque obscuritas principiorum illi accidit, quia fortè est ipsa fides, & non alius habitus supernaturalis, vel saltem intrinsecè, & secundum essentiam pèdet ab his principijs sola fide obscure & non evidenter cognitis.

⁹ Ad confirmationem ex Diuo Thoma respondetur, non sequi ex eoquod principia Theologiæ sint cognita in scientia Dei, & beatorum, posse eam coniungi illi scientiæ, & lumini beato; idem enim argumentum posset fieri de fide, cuius credibilia omnia sunt manifesta, & euidencia in scientia Dei, & beatorum; consecutio igitur, ut liberè fit, ita iure negatur.

¹⁰ *Ad tertiam.* Ad tertium, dona Spiritus Sancti manent in patria, quia non necessariò pendent à fide obscura, sed comitantur charitatem vbiuis sit, & dantur ut facile potentie moueantur ab Spiritu Sancto ad aliquid cognoscendum, vel amandum, & ita manent in patria, non sic Theologia.

¹ *Prima sententia.* Prima sententia est dicentium esse habitum essentialiter diuersum. Ita Durand. q. 2. prologi n. 20. & Molina art. 2. disput. 2. ad 4. Valentia q. 1. puncto 1. 2. 3. & 4. Vazquez disputat. 5. cap. 3. vbi repetit & explicat quæ dixit de diuina, rat disputat. 4. cap. 6. & art. 1. dubit. 1. circa textum semper dicit non eundem habitum esse fidem diuinam, & Theologiam circa conclusiones ex fide deductas, Sotus etiam & Bañes videntur ita sentire, & Petrus Lorca 22. quæst. 1. art. 1. disput. 6. Sed inter eos adhuc non conuenit; qualis habitus sit Theologia, an naturalis, an supernaturalis. Valentia omnino de Theologia loquitur, ut de habitu supernaturali, præsertim puncto 4. dum eam vocat sapientiam, & perfectiorem omnibus scientijs, etiam Metaphysica naturali; expressè tamen non inuenio vocari ab ipso habitum supernaturalem.

² *Theologia esse habitum acquisitum & supernaturalem.* Molina ubi supra simul Theologiam dicit esse, & habitum acquisitum, & supernaturalem, quia generatur ex fide infusa, & discursu intellectus. Vnde etiam dicit alterius speciei esse habitum Theologiæ in fidei, ab eo quem hæreticus habet de iisdem conclusionibus, circa quas non errat; quia ad huius generationem nulla causa concurrat supernaturalis, sicut ad generationem illius.

³ *Sententia asserens assensum Theologicum esse naturalem.* Hanc tamen sententiam rejicit Vazquez disputatione 4. capite 8. & ibi aperte dicit assensum Theologicum non esse supernaturalem secundum substantiam; & cum Maiore q. 4. prologi, concedit in hæretico eundem manere habitum Theologiæ, quem habebat dum esset fidelis, & oppositam sententiam refutat dicentium alterius esse rationis assensum Theologicum in hæretico, ab eo quem habuit dum erat fidelis, quia percipi, inquit, non potest discrimen in modo assentiendi. Disputatione etiam 5. capite 3. dicit diuersum esse discursum fidei diuinæ à discursu Theologico. Vocat discursum fidei, quo creduntur credibilia, quia Deus ea dicit, qui est prima

prima veritas, & mentiri non potest. Ibidem tamen subdubius est statim, ne que omnino constans, neque se satis explicat. Dicit enim si habitus Theologicus tantum procedat ex principiis creditis fide humana eum esse opinionem, vel fidem acquisitam, & ita dixerat disputatione 4. Si vero generetur ex principiis creditis fide divina, & infusa, & propter testimonium primæ veritatis, sic nec dicendam esse opinionem, nec fidem acquisitam, vel humanam, sed medium genus assensus inter fidem divinam & humanam, vel opinionem. Capite vero 4. dicit esse veram virtutem intellectualem, & certissimam, eo quod inquit, fides acquisita per tot miracula & signa, & confirmata Ecclesiæ autoritate, & vitæ sanctitate, adeo sit certa, ut nullus intellectus iuxta regulas rectæ rationis aliter credere possit, & cū Ricardo de sancto Victore 1. libro de Trinit. cap. 2. dicere possumus Deo, Si error est, à te ipso decepti sumus, &c. Sed de hoc ipso assensu medio non explicat Vazquez, an sit naturalis, an supernaturalis, & cum dicat esse certissimū, non dicit an sit infallibilis, an etiam evidens, an scientia, an fides humana, aut aliquid aliud, quod certe debuisset. Ut vel hinc videas, quam difficilis sit hæc dubitatio, quam dubia & perplexa. Bañes etiam dubitatione præcedent. referebat ex Dominico de Soto Theologiam esse fidem humanam, vel opinionem. Ipse vero dicit esse per se scientiam, & euidenter, non explicat an sit habitus naturalis, an supernaturalis. Et quod sit fides acquisita tenuit olim Ioan. Celaya in prologum quæst. 2. conc. 2. & quod sit habitus acquisitus innuit Herueus 1. sent. in prolog. q. 1. in 3. modo; tenet expressè Guillel. Rubion quæst. 7. prologi, art. 2. conc. 1. Igitur constat quam dubia sit hæc cōtrouersia, cū vel inter eos, qui in hac prima sententia conueniunt, tanta sit dissensio.

Secundò idem constabit ex ijs, quæ aduersus eorum dicta modò obijcimus. Primò ad hominem, id est, difficile in dictis Vazquez, quo sibi & huic primæ sententiæ contradicere videtur. Concedit enim eum, qui habet discursum Theologicum circa aliquam conclusionem collectam per euidenter consequentiam ex principiis fidei infusæ, vel ex vna de fide, & altera naturali, vel

ex vtraque de fide, si non crederet conclusionem illam, verè esse hæreticum, quia facta illa suppositione tenetur eam credere. Tum etiam, quia eo ipso, quod illam non credit, iam non assentitur alicui ex principiis quæ sunt de fide, ita expressè dicit disputatione 5. capit. 3. in fine, quia ibidem antea concesserat cum Cano & Andrea à Vega, in eo qui habet assensum Theologicum, vel discursum ex principiis fide infusa cognititis, eo ipso, si consequentiam habeat euidenter esse obligationem fidei divinæ ad talem assensum fidei circa talè conclusionem. Quod nobis videtur verissimum, ut dicemus. Sed cum hoc dicit, dari simul alium assensum Theologicum, & ex eo generari habitum acquisitum, adhæsiuum circa tales conclusiones Theologicas deductas ex principiis fidei infusæ per euidenter consequentiam. Non tamen explicat, an hic habitus acquisitus adhæsiuus sit naturalis, an supernaturalis. Sed concedit esse verè virtutem intellectualem, quia non potest inclinare in falsum. Et quidem eo ipso quod est habitus acquisitus productus per actus nostros, videtur esse naturalis, ut ipse dixerat de habitu Theologiæ acquisito manente in hæretico, quem etiam dicit esse eundem qui antea erat in ipso, dum erat fidelis. Hunc tamen ipse disputatione 5. capite 3. & 4. dicit esse genitum ex principiis fide humana, & acquisita cognititis. Si vero generetur habitus per discursum Theologicum ex principiis fidei divina cognititis, seu infusa, dicit esse diuersum ab illo, & de hoc tenebatur dicere, non manere in hæretico, & explicare an sit naturalis, an supernaturalis, & quomodo sit virtus intellectualis, cū non sit fides diuina, neque vllus habitus acquisitus ex humanis, qui dicuntur virtutes intellectuales; neque enim est scientia, & minus sapientia, aut intellectus principiorum, cum non sit euidens. Si autem est fides humana, vel opinio non est virtus intellectualis, quia non necessariò facit actum rectum, id est, verum & firmum in intellectu.

5
Multa ergo sunt in hac sententia nota satis inter se coherentia. Difficile etiã est, ut diximus, quod Molina expressè asserit, & Valentia, & Bañes innuunt, quod Theologia sit habitus supernaturalis simul, & acquisitus per nostros actus,

actus, quia omnes habitus per se supernaturales videntur etiam per se infusi, & nullatenus acquisiti. Et nusquam Theologi inter virtutes, & dona supernaturalia enumerant habitum Theologiæ. Adhuc difficilius est, quod dicebat Celaya, & Sotus, & partim Vazquez, scilicet Theologiam esse fidem humanam, vel opinionem. Sic enim posset illi subesse falsum, & non esset certa, & infallibilis, neque virtus intellectualis, neque sapientia supra omnes scientias, quæ tamen omnia falsa sunt, & absurda, ut in hac quæstione constabit infra art. 5. & 6.

Theologia non potest esse fides humana neque opinio.

6
Dicendum primò videtur in re difficili, si loquamur de Theologia nostra in via, quantum ad habitum adhæsiuum, id est, quo assentimur conclusionibus Theologicis, deductis per euidenter consequentiam ex principiis fidei divina, & infusa creditis, sic Theologiam non esse diuersam, quoad habitum, vel actum à fide infusa, & diuina. Hæc sententia necessariò sequitur ex confutatione primæ, & eam aliqui expressè tenent, dum dicunt propositioni Theologiæ deductæ ex principiis fidei, vel ex vna de fide, & altera naturali per euidenter consequentiam, nos assentiri per fidem diuinam, & talem conclusionem vocant propositionem de fide; & ad eius assensum nos inclinari statim lumine supernaturali fidei, non minus quam ad ea, quæ Ecclesiæ definitione sunt determinata. Sic Cano lib. 6. de locis cap. vlt. ad 10. §. Sed in postremo, & lib. 12. cap. 2. & 3. & Andreas à Vega lib. 9. in Concilium Tridentinum cap. 39. quos & refert, & in hoc sequitur Vazquez disputat. 5. cap. 3. Et dicit discursum Theologicum respectu Theologi eum habentis esse conditionem, ad quam sequitur assensus fidei divinæ circa talem conclusionem, & se habere velut Concilium diffiniens respectu totius Ecclesiæ. Sicut enim posita fide humana, qua aliquid creditur esse diffinitum à Concilio, vel Pontifice, sequitur assensus fidei supernaturalis, ita posito illo discursu Theologico in Theologo, sequitur assensus fidei supernaturalis circa talem conclusionem. Solum est discrimen quod Concilium, aut Pontifex suam diffinitionem proponit toti Ecclesiæ, ita ut omnes credere teneantur, discursus vero Theologi-

Ex discursu Theologico sequitur assensus fidei diuinae.

cus soli Theologo eum habenti. Ex quo etiam colligit ipse propositionem contrariam discursu Theologico cōmuniter dici erroneam, non hæreticam, quia non omnibus credenda proponitur; nihilominus Theologum habentem illum discursum fore hæreticum, si non credat eam conclusionem, quia ex hypothèsi discursus tenetur credere, & si illam non credit, necessariò dissentitur alicui principio fidei. Hæc ille, & bene Aureolus etiam 1. q. prologi art. 2. §. In processu vero secundo, dicit in processu Theologico ex duabus de fide, aut vna de fide, & altera naturali, non generari aliū habitum nisi fidem. Probat, quia oppositum conclusionis sic deductæ est hæresis, ergo ipsa conclusio est fides, non ergo est alius habitus adhæsiuus, quia quilibet est inferior fidei. Conuenit in his Cord. 1. lib. q. 17. & Turrecrem. lib. 4. sum. part. 2. cap. 9. & 10. veritates Theologicas vocat catholicas, & errores contrarios hæreses.

7
Secundò alij Doctores de Theologia, seu sacra doctrina ita loquuntur, quasi sit ipsa fides diuina, licet non sola, sed cum notitia; & intelligentia eorum, quæ creduntur, ita ut illa sciatur explicare, & defendere. Tamen quantum ad assensum eam vocant doctrinam ex reuelatione Dei docentis ac reuelantis. Ita loquitur Diuus Thomas in tota hac quæstione, præsertim ar. 1. & 2. & 22. q. 1. art. 5. corp. & ad 2. & in 3. d. 33. q. 1. art. 2. quæstionum 4. & q. 14. de verit. art. 9. dum docet Theologiam non esse scientiam eo modo, quo sunt nostræ scientiæ naturales euidentes, esse tamè secundam se, & certissimam ex reuelatione. Sic etiam loquitur Caiet. hic art. 1. & 2. & Capreol. 1. q. prologi art. 1. con. 3. Herueus quodlib. 1. q. 18. maxime ad 2. Caiet. ar. 1. dicit in fide claudendi Theologiam, sicut animam in corpore. Sic etiam Alexand. Alensis 1. p. q. 1. memb. 1. de sacra doctrina loquitur, ut de reuelata. Sic Dionysius Arepag. 2. cap. de diu. nom. docet non posse esse Theologum eum qui non sit fidelis; ex quo loco Valentia q. 1. puncto 5. §. 2. ad 4. argumentatur in hæretico non manere Theologiam, & meritò, nempe quia quoad assensum est ipsa fides. Albertus Magn. 1. lib. sentent. d. 1. art. 5. dicit habitum proprium Theologiæ, quo hæc scientia, regit sua instrumeta, esse

Aureol. ita sentit.

Alij etiam Doctores.

D. Thom.

Capreol. Herueus. Caiet.

Alex. Alē

Dionysius Arcopag.

Valentia.

Theologia esse fidem humanam.

Esse virtutem intellectualem.

Bañes ex Soto dicit esse fidem humanam.

4
Rationes efficaces contra prædictam sententiam.

esse lumen fidei, scilicet non esse alium habitum in hac scientia, nisi habitum fidei infusæ. Syluester in conflatō in additionibus in prologum, tenet cum Alphonso à Toletō Theologiam re & essentia non distingui ab habitu fidei diuinæ.

Tertiò plerique Theologi in prologo Theologiam appellant fidem, quod certè non de fide humana & fallibili dicunt, sed de certa & infallibili intelligunt, id est, de diuina infusa. Ita Altiſiodoren. 2. libro summæ, tractatu 29. capite 1. quæstione 2. Scotus in 3. d. 35. & quæst. 3. prologi, & quæstione 4. laterali, & sequitur Okam quæst. 3. prologi, Argent. quæst. 2. art. 1. Marſilius quæst. 2. art. 3. per septem conclusiones Theologiæ assensum esse fidei, præsertim conc. 4. 5. & 6. Gabriel q. 7. art. 1. not. 1. & 2. Gregor. q. 1. art. 4. Maior q. 4. Mayron q. 14. Bassolis q. 5. art. 3. §. Dico igitur, & Aureolus expressè q. 1. prologi art. 3. proposit. 2. & inclinatur Ricardus q. 2. prologi, & Bonau. q. 2. quòd forma & modus Theologiæ sit inquirere, & scrutari ad intelligendam, & defendendam Scripturam Sacram, & fidem, & Gerardus quæst. 3. prologi artic. 3. licet refutet sententiam Aureoli, reuera idem dicit, quòd habitus Theologicus non addat certitudinem supra certitudinem fidei directè, quia tota certitudo Theologiæ nititur certitudini fidei. Solum ergo indirectè addit aliquam certitudinem, scilicet remouendo contrarias dispositiones; tum quia explicat veritates fidei in generali & particulari: tum quia dat facultatem soluendi rationes in oppositum. Hæc Gerardus. Vnde & Maior in prologo occasione Theologiæ agit de ipsa fide diuina per nouem quæstiones, & quæstione 8. §. Secundus terminus, veritates Theologicas ponit eas, quæ sunt de fide diuina, & necessariò credendæ, in quibus ponit tres gradus. Primus est earum quæ sunt in sacro canone, vel Scriptura, aut per consequentiam euidenter ex his sequuntur. Secundus earum, quæ à generali Concilio traduntur. Tertius earum, quas vniuersalis Ecclesia recipit credendas, vt ab Apostolis, & primis Patribus deriuatas. In primo gradu ponit de fide esse, quòd Christus habeat caput, cor, brachia, genua, & similia, quia ex conten-

tis in biblia per locum intrinsecum deriuantur.

Id bene notat Maior ibi, & partim Bonauent. q. illa 2. Marſil. Gabr. & alij, vocari etiam veritates Theologicas aliquas, quæ licet non sint de fide, habent tamen ordinem ad Deum, & mysteria, & ambigunt sunt, & non certæ iuxta August. 14. de Trinit. cap. 1. sic multa tractantur & traduntur in Theologia, & melius dicuntur propositiones Theologicæ, quæ veritates. Sic sumitur Theologia pro ea quæ traditur à Patribus, & Magistro sententiarum, & reliquis scholasticis ad defensionem fidei, & sacre Scripturæ, & sic est scientia inferior fide, & multas habet opiniones, & quæstiones, & hæc scientia hoc modo potest dici subalternata fidei, & Sacre Scripturæ, & quantum ad hanc partem habet alium modum certitudinis, per inuestigationem rationis, & cum hæc deficit, recurrit ad certitudinem subalternantis, scilicet fidei.

Ex his igitur constat assensum Theologicum primum, ac præcipuum, quòd scilicet veras iudicamus conclusiones deductas ex principijs fidei, aut ex vna de fide, & altera naturali, per euidenter consequentiam, hunc, inquam, assensum pertinere ad habitum fidei diuinæ & infusæ, & non ad aliud acquisitum, nisi fortè simul cum actibus supernaturalibus fidei infusæ exerceantur aliqui actus naturales, & per eos generantur habitus alij acquisiti & naturales. Quod valde probabile est, & concedit Vazquez vbi supra etiam de fide diuina. Imò probabile nobis est, licet non exerceantur actus naturales ex solis actibus supernaturalibus generari etiã habitus acquisitos naturales, eoquòd virtute & eminenter contineantur in actibus supernaturalibus, sicut habitus & actus fidei naturalis virtute, & eminenter continetur in actu fidei supernaturalis, & ita ab illo producuntur, & manere possunt in hæretico amissa fide supernaturali, nisi fortè probabilius est semel habita fide supernaturali, quàm tum ad habitum & actum, non semper exerceri actus circa tale obiectum supernaturales, sed aliquos naturales, ex quibus generari possit habitus naturalis fidei acquisitæ circa eadem obiecta. Neque enim facile est quòd ex actibus supernaturalibus producantur habitus

9
Aliquæ veritates Theologicæ dicuntur, licet non sint de fide, sed melius dicuntur propositiones Theologicæ

10

10
Possunt generari habitus acquisiti naturales ex actibus supernaturalibus.

naturales, & acquisiti, quamuis Molina id asserat hic art. 3. disputat. 3. in fine, vt monstratū 1. 2. q. 51. ar. 4. Et potest confirmari ex eo, quòd D. Thomas docet 2. 2. q. 175. ar. 4. agens de raptu Pauli, in eius intellectu mansisse species intelligibiles rerum, quas viderat, & eas fuisse relictas ex visione diuinæ essentia, per quas posset recordari, quasi ex visione diuinæ essentia productæ manerent species aliorum superiorum. Sed illæ sunt supernaturales, & fortè non ex natura rei secutæ, sed ex sola Dei voluntate, vnde exemplū hoc non est ad rem.

11
4. Ratio efficiatur hæc nostra sententia, scilicet, quòd assensus propriè Theologicus pertineat ad fidem diuinam, quia Ecclesia in suis definitionibus, siue Pontificis sint, siue Concilij Generalis, non aliter diffinit propositiones, aut canones de fide, cū antea non essent declarata, nisi per discursum Theologicū, scilicet quia videt necessariam connexionem talium conclusionum cum talibus principijs fidei: quamuis ergo non erant immediatè reuelata, modò diffiniuntur, & declarantur ob connexionem necessariam cum immediatè reuelatis. Ergo euidens discursus Theologicus conditio est, per quam conclusio declaratur esse de fide in quocūq; sit. Et hoc argumentum mihi ita est euidens, vt putem insolubile. Igitur Theologia prima & præcipua quoad assensum non est alius habitus à fide diuina. Et certè ipsa fides diuina se ipsam explicat, & defendit: vide Aureolum art. illo 2. §. dicto, quòd explicitum & implicitum non variant habitum fidei, quia eadem est fides veteris & noui testamenti. Itaque conclusio, quæ modò est explicita ex processu Theologico, implicitè erat in prioribus articulis; non enim minus est de fide in Christo esse duas voluntates, quàm duas naturas. Hæc est præcipua pars nostre sententiæ in hac dubitatione. Et quòd quidam respondent nihil decerni ab Ecclesia de nouo, quòd non sit immediatè reuelatum, omninò falsum est, plurima enim sunt decreta in Concil. Trident. de sacramentis in genere & specie, & de alijs, quæ non sunt expressa in Scriptura, & similiter in alijs multis Concilij, de materia & forma, & de effectu sacramentorum, & alijs rebus, vt consideranti patet.

12
Et vt diximus legenti Diuina Theologia in hac quæstione constabit sacra doctrinam esse Scripturam sacram, quæ tota est de fide, non solum ipsa, sed & fides diuinæ quæ necessariam habent connexionem cum ipsa. Sic Diuus Thomas docet esse scientiam, nempe certissimam, & infallibilem ex reuelatione, & vnam ex vna ratione formali reuelationis, & dignissimam omnium scientiarum artic. 5. ex obiecto, & ratione formali, & sapientiam supremam articulo 6. sic Alexander Alensis, & reliqui per sacram doctrinam ipsam Scripturam sacram intelligunt, quæ fide docetur, & discitur, licet indigeat etiam studio & diligentia humana. Et ex his constat non esse necessarium alium habitum ad hæsiuum, neque supernaturalem, si quidem adhæsiō est de fide, neque naturalem, quia non est euidens, & quicumque ponatur, non attingit ad excellentiam, & dignitatem nostræ Theologiæ.

13
Secundò tamen dicendum est, in nostra Theologia, & eius discursu dari aliquos habitus naturales, & acquisitos, non quidem ad hæsiuos, sed declaratos terminorum, & dispositiuos, seu ordinatiuos eorum ad discursus Theologicos, vt in quavis materia sciens sapiens Theologus, & explicare, seu declarare terminos, & eos ita disponere, atque ordinare, vt sciatur quæ conclusiones sequantur, ex quibus principijs, & quomodò defendantur, & probentur in Theologia. Ita constat experientia ipsa, & ratio id probat. Et tales habitus per studium humanum, & per actus naturales geniti, & acquisiti, manent etiam in hæreticis amissa fide. Conueniunt in hac sententia plerique ex supra citatis Herueus, Rubion, Celaya vbi supra, Durandus quæst. 1. prologi num. 48. & clariùs quæst. 2. num. 20. Scientia (inquit) est fidei declarativa & persuasiva: ita Okam q. 3. prologi. Gabr. q. 7. Gregor. q. 1. art. 4. conc. 2. 3. & 4. Maior quæst. 4. Marſil. q. 2. art. 3. conc. 4. & sequentibus, Bassolis quæst. 5. art. 3. §. Dico igitur, quòd Theologi supra fideles habent habitum declarandi Scripturam, & arguendi ex ipsa, & soluendi repugnantia, vel ex proprijs, vt cum per vnū locum Scripturæ exponitur alius, vel ex alijs scientijs arguendo probabiliter. Et §. Sic ergo, enume-

enumerat in Theologo primo habitum fidei infusæ, & acquilitæ circa credenda. Secundò habitum declaratiuum, siue expositiuum sacrae Scripturæ, & quo concordentur, quæ videntur pugnantia. Tertio habitum deductiuum conclusionum Theologicarum ex principijs creditis, & hic est proprius habitus Theologicus. Quartum ponit habitum defensiuum, seu probatiuum per rationes demonstratiuas, vel probabiles Philosophorum, quæ assumuntur in obsequium Theologiæ, & hic habitus non tam est Theologia, quam Philosophia. Defensio verò & probatio ex proprijs pertinet ad secundum & tertium habitum. Et addit omnes istos excepta fide infusa, posse acquiri naturaliter, seu lumine naturali, aut saltem adiuto intellectu fide diuina, aut lumine naturali. Hoc etiam tenet expressè Aureolus q. 1. prologi.

14
Aureoli
propositio -
nes circa ha
bitum Theo
logia.
Prima.

Imò hic latissimè inter omnes eam explicat quæst. illa ante proœmiū Magistri per tres articulos, & art. 3. explicat suam sententiam quatuor propositionibus. Prima est, *Per studium Theologicum aliquis habitus acquiritur præter fidem infusam*. Probat, quia habet causas sufficientes ad generandum aliquem habitum, nempe actus ex lumine intellectus circa res Theologicas.

Secunda.

Secunda propositio est: *In Theologia non acquiritur alius habitus ad hæsiuus præter fidem diuinam*, & probat egregie, quia esset opinio aut fides humana, & minor, & indigna dignitate Theologiæ.

Tertia.

Tertia propositio, *Huiusmodi habitus est tantum modo declaratiuus*, quia facit aliquid concipi melius absque adhæsiōne, quia declarat terminos, dissoluit opposita inuoluentia intellectum, affert exempla, manuductiones, inductiones. Potest enim clarè aliquid concipi sine assensu, vt astra sunt paria, aut astra sunt imparia, quibus non adhæret. Potest etiã aliquid credi, & non clarè concipi.

Quarta.

Quarta propositio Aureoli est, *Habitus hic de quo loquimur, verè habet rationem sapientiæ, de qua Aristoteles 6. Ethic. cap. 7. & est virtus intellectualis, vt Metaphysica, quæ habet septem partes.*

Confertur
Theologia
eū Metaphy
sica, cuius
septem sunt
munera.

Primum manifestat mentientes, id est errores oppositos, vt Aristot. Metaphysic. cap. 1. & 3. Secundò tradit modum generalem perueniendi ad veritatem. Hoc 2. Metaph. text. 1. Tertio

disputat de difficilibus quæstionibus in vtramque partem. Sic Aristot. 3. Metaph. cap. 1. Quartò defendit principia cōtra negates. Sic 4. Met. text. 9. Quintò explicat rationes, & intentiones generales nominum, & rerum. Sic 5. & 6. Metaph. Sextò veritates maximè cōmunes, quæ demonstrari possunt. Hoc præstat Arist. 1. Met. c. 2. & 6. Met. t. 4. & 8. agens de ente per se, & per accidens, & de ente in anima. & de substantia, quæ est præcipuū ens, & de partibus eius 7. & 8. Met. In 9. verò de ente diuiso per actum & potentiam. In 10. de vno & multo. Septima pars sapientiæ est agere de ente spirituali separato à materia, de Deo, & intelligentijs, & hæc est nobilissima pars sapientiæ. Et hoc præstat Aristoteles in vltima parte, nã lib. 11. repetit quæ dixerat in præcedentibus, & in lib. Physicorum, & accomodat ad illam perscrutationem. In duodecimo agit de primo principio, & substantijs separatis secundum suam sententiam. In 13. & 14. refellit errores aliorum, scilicet qui posuerunt numeros subsistentes, & ideas substantias separatas. Cōstat autem Metaphysicæ habitum, in quarto vbi defendit principia, & in quinto, vbi exponit terminos, habere rationem sapientiæ, cum ibi tantum sit declaratiuus, & nullatenus adhæsiuus, cum solum dialecticè defendat principia.

15
Quomodo
Theologia
fit sapientiæ.

Sic igitur habitus Theologicus est declaratiuus & defensiuus articulorum fidei, & aliorum credibilium, vt docet Augustinus 14. de Trinit. cap. 1. vbi dicit, *Huius sapientiæ tribuendum est illud, quo fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur*. Et, *quod hoc est scire qualiter illud, quod creditur pijs optuletur, & contra impios defendatur*. Habet ergo rationem veræ sapientiæ. Et confirmatur, quia sapientiam diffinit Arist. 6. Ethic. ca. 7. *Quod sit scientia, & intellectus, & nobilissimorum notitia*. Est scientia, vt demonstrat. Intellectus vt declarat principia, & defendit, ac terminos exponit; nam adhærere principijs commune est omnibus scientijs, sed proprium sapientis principia defendere, declarare, probare, explicare, manuducere. Et ad hanc sapientiam conantur peruenire sancti per studium scripturarum, id est intelligentiam, vt Augustinus docet 9. lib. de Trinit. c. 1.

Ex Arist.

Ex August.

& tractat. 1. in Ioann. & 14. de Trinit. cap. 1. Paruos illuminat Deus in Ecclesia lumine fidei, maiores, qui sunt montes lumine sapientiæ. Et hac scientia aut sapientia non pollent fideles plurimi, quamuis plurimi fide polleant.

16
Ex Ricardo
Victorino.

Ricardus etiam de Sanct. Vict. 1. lib. de Trin. in proœmio, *In fide totius boni inchoatio, in cognitione consummatio*. Et infra, *Parum nobis debet esse quæ vera, & recta sunt, de Deo credere, sed satagamus, quæ credimus intelligere*. Sed Ricardus videtur loqui de ipsa fide, prout se ipsam explicat, defendit, & intelligit, iuxta id Isai. 7. *Nisi credideritis non intelligetis*. Et perfecta quidem intelligentia, vt ipse Ricardus ait, obtinetur in vita æterna, hic imperfecta, & obscura ex fide, & studio, seu Theologia.

17
Ex Aegid.

Sic etiam Aegid. quodl. 11. q. 18. dicit Theologiam esse scientiam, quæ nõ euacuat fidem, & de hoc modo scientiæ esse intelligendum Augustinus 14. de Trinit. c. 1. In hoc etiam sensu docet D. Thomas. Diuis Thomas infra artic. 6. ad 3. hanc scientiam per studium haberi, nempe, quia habitus hic declaratiuus, & deductiuus, & defensiuus credibilium, habetur per studium, & diligentiam humanam, quæ præstiterunt sancti Patres, & postea Magister sententiarum & reliqui omnes scholastici.

18
Credibili-
tas myste-
riorum est
euidens.

Tertio dicendum est, eum assensum, qui habetur, de credibilitate mysteriorum fidei, ex miraculis, & sanctitate vitæ prædicatorum Euangelij, & alijs argumentis non esse assensum opinionis, aut fidei humanæ, vt putat Vazquez disputat. 5. cap. 4. & sæpè, sed esse assensum euidentem, vt latius erit dicendum 2. 2. quæst. 1. art. 4. & habet hic Maior quæst. 5. prologi. Sicut enim modo euidenter credibile est Romam esse, imò euidenter verum in testificatione generali omnium, ita vt negari non possit, licet quis velit, & Augustinus 11. de ciuit. cap. 2. & 15. de Trinit. cap. 12. & epist. 112. de videndo Deum cap. 1. dicit sic sciri, quæ testimonio didicimus aliorum, alioqui nescimus ocea num esse. Et certè vbi est euidentiã, nõ dicitur fides humana. Cum autem omnes homines asserant Romam esse in Italia, id euidens est, & negari non potest. Sic in credibilitate rerum fidei, si quis animum appellat, negare eam

non potest ob vim, & euidentiã argumentorum, vt bene dixerit Ricardus de Sancto Victore 1. lib. de Trinitat. cap. 2. *Si fallimur in credendis à Deo fallimur*, nempe ob euidentiã argumenta à Deo præstita, quibus conuincimur, si eorum vim attendamus. Infideles verò ac perfidi hæretici ex prauo affectu vitiorum, & excæcatione intellectus hanc euidentiã aduertere nolunt, & vt dicit Maior, tenebris errorum expellunt lumen veritatis.

19
Theologia
data, & interpretatiua
Scripturæ, quæ gratia gra-
Augustinus 14. de Trinitat. cap. 1. di-
cit ab Apostolo vocari scientiam, &
non esse in omnibus fidelibus. Sed mo-
do loquimur de Theologia per stu-
dium acquisita, quæ etiam posset esse
infusa per accidens dono Dei. Et quo-
modocunque sit, non est habitus ad hæ-
siuus inclinans ad assensum, quia ad
hunc sufficit fides, vt diximus, sed
declaratiuus, deductiuus, &c. Et si in-
terpretatio Scripturæ sit certa quoad
assensum pertinebit ad fidem. Si du-
bia, vel tantum probabilis, generabit
opinionem, & habitum acquisitum
naturalem. Et isti habitus naturales,
& acquisiti sunt, qui manent in hæ-
retico post amissam etiam fidem di-
uinam. Hæc nobis videntur maxi-
mè probabilia in hac difficili dubita-
tione, neque fuerunt hætenus satis
considerata ab scriptoribus huius æ-
tatis.

ARTICVLVS III.

Verum sacra doctrina sit vna scientia?

Conclusio est affirmans.

I. DVBITATIO.

Verum Theologia sit vna scientia specie?

Quidam putant hic non queri à D. Thoma, & reliquis, an sit vna simplex qualitas, sed an in ratione specifica sciendi, & in ordine ad vnam rationem.

tionem formalem obiecti sit vna, siue sit vna simplex qualitas, siue non. Et dicunt à multis Philosophiam, aut aliam naturalem scientiam, non poni vnâ simplicem qualitatem, à nullo tamen negari eam esse vnâ scientiam specie in ratione, & modo sciendi. Ita videtur distinguere Bañes in hoc articulo ante dubia, & partim Valentia punct. 3. §. 3. & apertè Vazquez disp. 7. c. 1. Sed certè pace eorum nobis quæstio videtur esse eadem, an sit vna simplex qualitas, & an sit vna scientia. Quicumque enim ponunt diuersas qualitates in scientia, dicunt eas specie distingui, & non constituerè vnâ scientiam specie, sed solum ordine, & aggregatione, vt suo loco diximus de scientia in communi. Igitur vnitas illa scientiæ in ratione, & modo sciendi, si non constituit vnâ simplicem qualitatem, neque etiam constituit vnâ simpliciter scientiam secundum speciem. Et ita alij quæruntr utrum sit vnus habitus secundum speciem, atque ad eò vna scientia specie. Ita Valentia ibi, & Molina in hoc art. disput. 1. & 3. Et in hoc sensu à nobis etiam proponitur, & est tractanda ista dubitatio.

Non potest esse vna specie scientia, si non sit vna simplex qualitas.

Prima sententia negat esse vnâ scientiam simpliciter, nisi solum vnitate ordinis, sed esse vnâ scientiam nisi ordine.

Ratio effi-
cax pro pri-
ma senten-
tia.

Prima sententia est dicentium Theologiam non esse vnâ scientiam simpliciter, nisi solum vnitate ordinis, sed esse plures habitus inter se ordinatos. Ita Durand. quæst. 1. prologi num. 7. & quæst. 4. quamuis variè sumat Theologiam, primò pro fide infusa, secundò pro habitu, quo defenditur fides, tertio pro habitu, quo deducuntur conclusiones ex principijs fidei. Nos autem loquimur de Theologia, secundo & tertio modo. Et sic etiam esse plures habitus tenent Okam q. 3. principali prologi quæstiu. 8. Gregorius q. 3. art. 3. Gabriel q. 8. prologi, & Marfil. q. 2. & 4. Aureolus in prologo q. de vnitate Theologiæ art. 2. de vnitate scientiæ in communi, ita dicit, sed postea art. 4. de Theologiæ habitu dicit esse vnum numero simplicem habitum. Et probant, quia in scientijs naturalibus putant iuxta singulas conclusiones esse diuersum specie actum scientiæ, & est valde probabilis sententia, & ex consequenti etiam habitum ex tali actu genitum. Quod verum etiam putat Molina disputat. 3. not. 1. & 2. & videtur ratio effi-
cax, nempe effectus

qui exigunt causas specie diuersas, necessario, & ipsi sunt specie diuersi. Diuersæ autem conclusiones, etiam eiusdem scientiæ. Licet inter se sint subordinatæ, exigunt causas specie diuersas, nempe principia specie diuersa, aut saltem aliquod ex illis: conclusio enim vnus demonstrationis est principium sequentis demonstrationis, & conclusionis. Igitur & assensus omnium demonstrationum, tam principiorum, quam conclusionum sunt specie diuersi, & inde consequens est, vt generent etiam habitus specie diuersos.

Dicendum tamen est primò de scientijs etiam naturalibus in genere omnem illam scientiam, cuius omnes demonstrationes, & conclusiones reducuntur ad vnum primum principium, & conueniunt in vna abstractione à materia secundum speciem, ad cognitionem vnus, vel multorum entium, quamlibet huiusmodi scientiam non esse habitus diuersos, sed vnum habitum eiusdem speciei infimæ; qui tamen augeri possit, & secundum intentionem, & secundum extensionem, vt diximus suo loco, dum egimus de habitu scientiæ in communi. Quod Aristoteles innuit 1. libro Posterior. dum dicit demonstrationes densari secundum longum, vel secundum latum, quamuis hoc fortè aliud habeat sensum. Et quamuis actus seu assensus circa diuersas conclusiones, forte sint specie diuersi, quod modo sumimus vt probabilius; dhuc tamen non possunt generare habitus specie diuersos. Ratio mihi efficacissima est, quia vbi multa sunt propter vnum, vel vno primo, cui sunt subordinata, non producant illum effectum sub ratione omnino diuersa, sed sub ratione vnus primi, in quo conueniunt, & à quo vim habent producendi talem effectum. Omnes autem demonstrationes, exempli gratia Philosophiæ naturalis, licet sint inter se diuersæ, verbi gratia, de homine, de equo, de cæteris animalibus, de plantis, de metallis, & lapidibus, omnes redeunt ad eadem aliqua prima principia inter se connexa, ac subordinata, aut quibus omnia subordinantur. Nam omnia hæc mixta necessario ad sui scientiam,

Qualibet scientia per se est vna simplex qualitas numero.

Ratio probat vim producendi, vt pendentia ab

& cognitionem perfectâ exigunt scientiam de elementis. Et scientia de elementis licet videatur diuersa à scientia de simplicibus corporibus cælestibus, adhuc inuicem connectuntur, quia redeunt ad eadem prima principia, & exigunt eandem comunem scientiâ de ente naturali, vel mobili in communi sub vnâ ratione, & abstractione à materia singulari tantum; & eisdem nituntur principijs pertinentibus ad ens naturale, & mobile, de quibus agitur in libris Physicorum.

Et eadem ratione valde probabile est, & nobis verissimè videtur in quavis scientia habitum primorū principiorum eius non distingui ab habitu scientiæ illius, licet actus distinguantur specie, quatenus inuicem habent essentialem subordinationem causæ, & effectus, quia actus scientiæ, & assensus conclusionis necessario, & essentialiter pendet ab actu intellectus, seu assensu primorum principiorum. Habitus tamen non habet rationem scientiæ, neque inclinatur ad assensum conclusionis, nisi per ordinem ad assensum primorum principiorum, idè videtur produci vna inclinatio habitualis, & vna simplex qualitas, quæ ordine quodam inclinatur ad diuersos illos actus specie inuicem distinctos, connexos tamen, ac subordinatos; neque enim potest esse facilitas, & inclinatio ad assensum conclusionis sine facilitate, & inclinatione ad assensum principiorum, neque facilis inclinatio ad assensum posteriorum conclusionum per demonstrationes, quin essentialiter sit facilis inclinatio ad priores conclusiones ac demonstrationes, & ad prima principia talis scientiæ. Si igitur vna facilitas, & inclinatio essentialiter includit alteram, tanè illæ facilitates, & inclinationes non sunt essentialiter diuersæ, sed vna specie, & essentia facilitas, seu inclinatio, aut habitus, ordine quodam inclinans ad assensum circa diuersas conclusiones inuicem subordinatas. Ita quidem vt possit esse habitus, & facilitas circa priores conclusiones, quin sit circa posteriores, & non è contra.

4 Probabile habitum primorū principiorum, & conclusionum esse vnum.

5 Idem habitus circa omnes conclusiones.

Ex his necessario sequitur eandem facilitatem, seu eundem habitum, & simplicem qualitatem primò produci circa priores conclusiones, & postea extendi ad alias. Et eadem ratio est de

habitu ac facilitate circa omnes conclusiones, & circa prima principia, vt sint idem habitus, & qualitas simplex, in quod inclinatur etiam Vazquez disput. illa 7. c. 2. Et si semel hoc verum est respectu cuiuslibet generis, & speciei, de quibus agitur in tali scientia, erit etiam verum respectu quorumlibet aliorum, & omnium, quæ in ea tractantur ob rationem iam dictam. Itaque tota omnino scientia, verbi gratia, naturalis Philosophia erit vna simplex qualitas circa omnia, & singula entia naturalia, quantum ad omnes demonstrationes omnino connexas, vel inter se, vel cum alijs, à quibus pendent, licet quantum ad opiniones possit esse magna diuersitas, nisi fortè habeat similiter connexionem, vel inter se, vel cum alijs principijs probabilibus. Hoc igitur existimo esse fundamentum sententiæ Diui Thomæ, & aliorum, qui quaslibet scientias ponunt simplices qualitates & habitus. Hoc posito iam veniamus ad nostram dubitationem.

Secundò dicendum est, Theologiam, vel sacram doctrinam esse vnâ simplicem scientiam, & habitum, seu qualitatem in specie atoma. Hoc docet Diuus Thomas hic, & in prologo quæstion. 1. artic. 2. Sequuntur expolitores hic, Caietanus, Bañes, & alij, tenent Albert. Magn. in 1. part. summæ tract. 1. quæst. memb. 2. & in 1. dist. 1. art. 3. Henricus in summ. art. 6. quæst. 3. Aegidius 2. part. prologi quæst. 2. Ricard. q. 3. & de Theologiæ habitu conuenit etiam Aureolus vbi supr. ar. 4. proposit. 2. & Molina hic disputat. 3. cit. Valentia puncto 3. §. 3. longe Capreolus quæst. 3. prologi: Vazquez verò disput. illa 7. citata cap. 2. dicit quidem esse vnâ scientiam, non tamen curat an sit vna specie atoma, quod certè querendum erat, & decernendum: nam quod sit vna vnitate aliqua, saltem ordinis, dubitare nemo poterat. Difficultatem ergo reliquit intactam.

Nos cum Diuo Thoma ex eo probabamus hanc sententiam, primò, quia in Scriptura semper de sacra doctrina agitur quasi de vna scientia, Sapient. 10. Dedit illi scientiam sanctorum. Secundò, quia vnitas potentiæ & habitus fundera est secundum vnitatem obiecti, non materialiter sumpti, sed secundum vnâ rationem formalem; sic enim est vnus

6 Theologia est vna simp-
plex qualitas & ha-
bitus.

7 Rationes pro hac sententia communi.

II. DVBITATIO.

Quæ sit ratio formalis obiecti in Theologia, ex qua ipsa est vna scientia?

Primò aduertendum est Caietanum hic, & alios distinguere duplicem rationem formalem scientiæ vnâ, Quæ, alteram, Sub qua. Illa est, quæ in obiecto consideratur, scilicet natura, seu entitas rei, ex qua sequuntur passionēs, & quasi per medium demonstrantur. Ut ens in Metaphysica, & quantitas in Mathematicis. Ratio sub qua iuxta Caiet. est abstractio à materia, seu immaterialitas obiecti. Ut in Metaphysica ratio sub qua obiecti est abstractio à materia sensibili, & intelligibili. In Mathematicis abstractio à materia sensibili nō à materia intelligibili. In Physica abstractio non à materia sensibili, & intelligibili, sed solum à materia singulari, & indiuidua. Hæc dicitur ratio formalis obiecti, non vt res est, sed vt obiectum scibile est. Banes rationem sub qua dicit se habere ex parte potentiæ, & non ex parte obiecti, ita vt non attingatur in obiecto, aut sit extrinseca illi, vt lumen est ratio sub qua colores videntur, quâuis etiam attingatur à potentia. Abstractionem verò à materia, iuxta quâ Aristot. 6. Metaph. distinguit scientias, dicit Banes potius esse conditionem sine qua non distinguuntur, quàm rationem formalem per quâ distinguuntur. Hæc enim est lumen ipsum, per quod ex principijs deducuntur conclusiones in tali scientia, & est intrinsecū ipsi scientiæ. Abstractio verò obiecti est relatio rationis, seu secunda intentio, & denominatio in obiecto cognito, resultans ex actū intellectus, & tantum conditio sine qua intellectus non cognoscit tale obiectū. Sed meritò addit hanc abstractionem conuenire obiectis & sequi in intellectu ex entitate, & natura obiectōrū, ita vt iuxta diuersam entitatem diuersæ sint abstractiones, vt nos etiam diximus suo loco 2. lib. Posterior. dum egimus de scientia in communi. Valentia verò §. illo 3. rationem formalem obiecti Theologiæ, Quæ, dicit esse diuinitatem: rationem verò, Sub qua, esse medium, quo vtitur ad assensum conclusionum.

Ratio quæ, & ratio, sub qua obiecti.

Abstractio à materia, an sit ratio scientiæ, an conditio.

Diuus

8 Vbi certè per sacram doctrinam videntur intelligere ipsam fidem infusam, ad hanc enim pertinet Scriptura. Et si Theologia est ipsa fides infusa, certissimum est eam esse vnâ simplicem qualitatem specie atoma, vt etiam notauit Molina disputat. 1. ex sententia Scoti, & nos latè diximus ar. 2. dubit. 4. & 5. ex omnium ferè antiquorum sententia.

9 Sed adhuc de Theologia pro habitu, vel habitibus acquisitis, putant Molinam, & Vazquez probare rationem Diui Thomæ, nimirum, quia ratio & vnitas scientiæ sumitur ex medio per quod talis scientia procedit iuxta Aristotelem; & eodem modo argumentatur Henricus loco citato. Medium autem discursus Theologicus est vnum secundum rationem formalem, scilicet diuina reuelatio. Et hinc concludit Henricus nullam esse scientiam, quæ tantam habeat vnitatem, quantum habet Theologia, tum propter vnitatem obiecti materialis primi, & præcipui, scilicet Dei, ad quem omnia referuntur, quæ in Theologia considerantur, & quodam modo est etiam obiectum formale. Tum ex parte obiecti formalis propriè sumpti, id est, ex parte medijs, quo vtitur hæc scientia, scilicet reuelationis diuinæ. In qualibet enim scientia medium demonstrationis, & principium, quo illa vtitur, & assumit ad inferendas conclusiones, est obiectum formale ipsum. Et ita sub tali medio & ratione considerantur omnia in Theologia. Videndum igitur est, quæ sit ratio ista formalis, quæ Theologiam facit vnâ scientiam. Argumentum verò pro prima sententia solutum manet ex dictis.

10

11

12

13

14

2 Diuus Thomas non videtur distinxisse, sed rationem formalem dicit esse, qui omnino Sub qua obiecta materialia attinguntur à potentia; & hæc simul est ratio formalis, Quæ, nimirum, quæ præcipuè attingitur, & circa quam versatur talis potentia. Exemplum ponit in obiecto visus. Nam potentia visiva habet plura materialia obiecta, hominem, equum, lapidē, & quamuis hæc distinguantur, visus nō distinguitur penes ipsa, quia omnia ista videt sub vna ratione formali colorati, quæ certè est ratio formalis, Quæ, & sub qua, materialia obiecta videntur. Ideo melius Molina disputat. 2. solum distinguit obiectum, Materiale, & formale, sic enim semper distinguit Diuus Thomas in quibuslibet obiectis cuiusvis potentiæ. Et de obiecto materiali Theologiæ agendum est infra ar. 7. scilicet de Deo, & reliquis, nunc agit de obiecto formali, id est de ratione, sub qua, & secundum quam hinc agitur de Deo, & ceteris omnibus obiectis materialibus. Certum est enim de Deo agi etiā in Metaphysica, & partim in Philosophia naturali, sed certè sub diuersa ratione formali, & de hac quæritur modò. Igitur nō facile sunt admittendæ duæ rationes formales in obiectis scientiæ, & potentiarum.

3 Secundò aduertendum est rationem sub qua obiecti scibilis, vt scibile est, & non vtens est, nimis reiici à quibusdā, inter quos est Vazquez disputat. 7. c. 3. coquod ratio scibilis non sit ratio aliqua in obiecto præcedens scientiam, vt possit ipsam constituere, sed tantū denominatio extrinseca adueniens obiecto post scientiam, eoquod scientia versetur circa ipsum. Et probat ex Aristot. 5. Metaph. t. 15. vbi agens de ijs, quæ sunt ad aliquid, Quædam, inquit, dicuntur ad aliquid, quia alia referuntur ad ipsa, vt sensibile ad sensum, quia sensus refertur ad ipsum, intelligibile ad intellectum, & scibile ad scientiam, quia scientia refertur ad ipsum. Igitur ratio scibilis non potest esse ratio formalis obiecti respectu scientiæ.

4 Et quidem in hoc sensu Aristotelis, in quo Vazquez intellexit sententiam Caietani, non potest denominatio scibilis esse ratio formalis obiecti sub qua ipsum consideratur, & de qua loquitur D. Thom. in hoc ar. neq; potest per ipsam constitui scientia, aut potentia. Neque Caietanus vir alioqui subtilis, & grauis in hoc leui sensu est intelligendus, quia hæc denominatio, & relatio rationis in obiecto est posterior ipsa scientia, vt obiectio probat. Igitur per rationem scibilis Caiet. & D. Thom. qui eodem modo loquitur aliquando, non intelligunt hanc denominationem extrinsecam, sed ipsam specialem rationem, quæ est in obiecto, sub qua ipsum materiale obiectū in tali scientia consideratur. Et hæc ratio scibilis, est ratio formalis in ipso obiecto ante scientiam, & à qua speciem & rationem sumit ipsa scientia. Et est fundamentū illius denominationis, & relationis rationis scibilis, de qua loquitur Aristot. & obijcit Vazquez. Imò est ipsa entitas obiecti secundū aliquam rationem. Sed quia non est ipsa entitas secundum totam suam latitudinem, & secundum omnes rationes formales, quæ in ipsa sunt, ideò dicitur hæc ratio obiecti, vt scibilis, distincti à ratione eiusdem obiecti, vt entis.

5 Declaratur hoc exemplo D. Thom. in hoc articulo. Lapis enim est obiectū visus, nō vt ens est, id est, non secundum naturam, & entitatem lapidis, hæc enim solū materialiter se habet ad visum, sed est obiectum visus lapidis, vt visibilis est. Vbi per rationem visibilis non intelligimus denominationem extrinsecam, aut relationem rationis, quæ in lapide cõsurgit, ex eoquod visus versatur circa ipsum, sed intelligimus rationem formalem existentem in lapide, per quam lapis potest moueri, ac terminare visum, & potest dici quasi fundamentalis visibilitas, id est fundamentum relationis, ac denominationis extrinsecæ. Hæc autem ratio formalis visibilis, est color, quia lapis est visibilis, quia est coloratus, aut illuminatus. Hæc igitur est ratio sub qua videtur à visu, & terminat visum. Sic igitur in scientijs obiectam & res omnes, quæ considerantur habent aliquam specialem rationem formalem in se, sub qua tractantur, & considerantur in tali scientia, & non sub alia, nisi prout attributionem dicit ad illam primam, & præcipuam. Et illa dicitur ratio scibilis in tali obiecto, respectu talis scientiæ, nempe, quia secundum talem rationem consideratur res illa in tali scientia, & secundum eam dat illi speciem, & constitutionem talis scientiæ. In hoc igitur sensu verissima est

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

Quomodo ratio scibilis sit obiectum formale.

Ex D. Thomae dicitur.

Declaratur quæ sit ratio scibilis in scientia.

est sententia Caietani, non impugnanda. Sic autem ipsum loqui conitat apertè ex ratione sub qua Theologiæ, quam assignat, dicit enim cum Divo Thoma reuelationem esse rationem sub qua Deus, & omnia considerantur in Theologia. Dicemus autem hanc esse rationem formalem consideratam in obiectis fidei, & Theologiæ, & præcedentè ipsam Theologiam, per quam possit distingui ab alijs habitibus intellectus.

6 Quomodo abstractio à materia sit ratio formalis scientiæ.

Abstractio à materia conuenit rebus ipsis.

Ratio formalis, & abstractio est in obiecto ante scientiam.

Similiter intelligenda est illa abstractio à materia, quam Caietanus dixit esse rationem, qua constituuntur, & distinguuntur scientiæ naturales ab Aristotele. Non enim est abstractio hæc denominatio extrinseca, aut secunda intentio, & relatio rationis, ut dicebat Bañes. Neque enim sumitur abstractio cõpletè, prout res actu sunt abstractæ in consideratione intellectus, sed sumitur fundamentaliter prout est in rebus, & naturis earum, & quibus possit conuenire abstractio formalis in intellectu. Sic enim Deus, & intelligentiæ, & ens, prout in Metaphysica considerantur, abstrahunt à materia sensibili, & intelligibili, non solum secundum intellectum, sed & natura sua, ut consideranti patet, quia secundum rem sunt separata à materia sensibili, & à quantitate, quæ est materia intelligibilis. Res verò Mathematicæ, scilicet numerus, & magnitudo, natura sua abstrahunt à materia sensibili, quia licet quantitas re ipsa non existat sine materia & accidentibus sensibilibus, ea tamen in suo conceptu, & natura non includit, & hæc est abstractio à materia sensibili ex natura rei. Tandem Physica dicit abstractionem tantum à materia singulari, quia genera, & species rerum naturalium, quæ in naturali Philosophia considerantur, natura sua includunt materiam accidentibus sensibilibus affectam, & quãtitate, non tamen hæc, vel illa accidentia singularia. Hæc igitur est abstractio à materia singulari, non à materia sensibili, & intelligibili. Igitur istæ rationes formales, quibus distinguuntur scientiæ istæ, sunt reuera in obiectis ante ipsas scientias, & ita possunt penes ipsas distingui scientiæ. Et hoc colligitur ex eodem Aristot. 1. Poster. t. 43. vbi sciens dicit distingui penes genus subiectum, vel obiectum, & medium demonstrationis, cum tamen 6. Met. t. 2. & 11.

Metaph. cap. 1. & 1. de anima t. 18. tres scientias naturales distinguit penes illas tres abstractiones. Per abstractionem igitur intelliguntur ipsæ rerum naturæ. Hoc idem docet re ipsa D. Thom. opusc. 70. super Boethiam de Trinit. quæst. 5. art. 1. Capreol. q. 3. prologi, Caiet. hinc, & 1. Poster. c. 22. Soncin. 6. Metaph. q. 8. Iauel. q. 7. Flandria 1. Poster. q. 46. & D. Thom. 6. Metaph. lect. 1. His positis.

Iam ad nostram dubitationem prima sententia dicit rationem formalem obiecti Theologiæ, sub qua omnia considerantur, esse reuelationem virtute contentam in alia reuelatione à Deo facta. Ita Molina hic disput. 2. Bañes ad 6. & 2. 2. q. 1. art. 1. dub. 2. con. 3. Valètia punct. 3. §. 3. ad 4. argument. Vazquez disput. 7. cap. 4. Itaque in hoc distinguunt obiectum formale fidei, ab obiecto formali Theologiæ, quod primum sit reuelatum à Deo formaliter, & in se, hoc verò mediate, & virtute in alio, & colligatur. Per discursum ex principijs fidei diuina cognitio, tanquã immediatè reuelatis. Id singulare addit Vazquez in discursu Theologico assummi principia credita fide infusa, & supernaturali, vel etiam credita fide humana, & acquisita, tanquã reuelata, & utroque modo esse vnam specie conclusionem deductam, & hanc scientiam Theologicam.

Sed hoc per se patet, quã sit non verũ, imò impossibile, nempe, ut vna, & eadè sit scientia specie atoma, quoad habitum, vel actum, qua assentimur conclusionibus deductis per principia credita fide diuina, quod est dictũ, per principia firma, & infallibilia, & quã ipsidem assentimur per principia solum credita fide humana, id est infirma, & fallibilia. Iam supra diximus conclusionem propriè Theologicam, quoad assensum, & adhesionem pertinere ad fidem diuinam, & firmiter esse, ac certior omnium scientia humana. Itaque conclusio solum deducta ex principijs fide humana, ac fallibili creditis, non est propriè Theologica, sed humana ac naturalis.

Benè ergo notauit Molina reuelationem esse rationem obiectiuam attingendi res per fidem, aut Theologiam eo modo, quo lumen est ratio videndi colores, aut eo modo quo medium demonstra-

7 Prima sententia de ratione formali obiecti Theologiæ.

Singulare dictũ Vazquez.

8 Cõtra illud dictum.

9 Reuelatio ratio obiecti Theologiæ.

monstratum est ratio attingendi conclusiones. Sed addit non posse reuelationem dici rationem sub qua, quia ratio, inquit, sub qua est cognoscibilitas, aut scibilitas obiecti, quæ in obiecto veritur iuxta diuersitatem medijs, ita in fide & Theologia, ratio sub qua obiecti fidei & Theologiæ non est reuelatio ipsa, sed cognoscibilitas per reuelationem, quæ in rebus confugit facta diuina reuelatione. Sed iam nos diximus rationem sub qua obiecta materialia considerantur, esse ipsammet rationem formalem obiecti, & ita solam reuelationem vocat Diuus Thomas rationem formalem obiecti Theologiæ, & sub qua omnia considerantur. Scibilitas verò, aut cognoscibilitas, si fundamentaliter sumitur, nihil aliud est, quã ipsa ratio formalis; si autem formaliter est denominatio extrinseca, & relatio rationis consequens ipsam scientiam.

Et ratio sub qua.

10

Reuelationem mediatam esse rationem formalem Theologiæ.

Rationem formalem fidei reuelationem immediatam.

Iuxta Molinam Theologia diuersa est in catholica, & heretico.

Secundò dicit Molina, id quod ad rem atinet, hæreticum assentiri mysterio Trinitatis, ut reuelato, sine fide tamen infusa, catholicum verò assentiri eidem per fidem infusam. Hinc colligit rationem sub qua in obiecto fidei infusæ esse cognoscibilitatem per diuinam reuelationem, non quomodo conuenit, sed per diuinam reuelationem cognitam per habitum supernaturalem, scilicet fidei infusæ, qui cum tali reuelatione debitam habeat propositionem. Sic etiam dicit rationem sub qua Theologiæ esse scibile per reuelationem mediatam, id est ex præmissis reuelatis reuelatione supernaturali. Rationem verò sub qua fidei esse cognoscibile per reuelationem immediatam, quasi dicat absque discursu, & sine vilo alio medio assensu, ex quo pendeat assensus fidei diuinæ. Hinc secundo colligit eodem modo, quo distinguitur fides, qua catholicus assentitur mysterio Trinitatis à fide, qua hæreticus eidem assentitur; ita Theologiam catholici esse diuersam à Theologia hæretici, quia assensus principiorum sunt species diuersi, & necessariò gignunt assensus conclusionum speciem diuersos, ex quo sequitur etiam habitus ex eiusmodi actibus genitos esse specie diuersos. Et hoc est quod dicebatur in Molina esse aduersum, id quod retulimus ex Vazquez, & reiecitum satis art. 2. dubitatione vltima. Quod

atinet ad hanc dubitationem hæc sententia contendit rationem formalem fidei infusæ & Theologiæ in obiectis, & in actibus, atque habitibus esse diuersam, scilicet reuelationem immediatam ac mediatam. Hæc tamen sententia confutata manet ex dictis artic. præcedenti, & confutabitur magis modò ex dicendis.

Dicendum igitur est rationem formalem fidei infusæ, & Theologiæ via-
Rationem formalem fidei, eandem. Ita docet Diuus Thomas hic, & in prologo sentent. q. vnic. art. 2. & sequuntur Caietanus, & Capreolus, & Antisiod. Scot. Aegid. Okam, Argentina, Marsilius, Gabriel, Gregorius, Basolis, Aureolus, Ricardus, Bonauentura, Maior locis ibi citatis, qui omnes conueniunt reuelationem, siue immediatam, siue mediatam esse rationem formalem obiecti fidei diuinæ, & infusæ. Et non differre Theologiam à fide quantum ad assensum. Sic Diuus Thomas hic absolute dixit, & absque vlla distinctione, esse reuelatum, esse formalem rationem, sub qua considerantur omnia in Theologia, & ideo eam esse vnam scientiam. Secundo id constat ratione illa, quia conclusiones infallibiles Theologiæ pertinent ad fidem diuinam quoad assensum.

Et hanc sententiam, & rationem, ut grauissimam, & maximè necessariam, modò iterum confirmamus, & tractauit optime Canus 12. lib. de locis cap. 3. vbi primò dicit rationem formalem fidei, & Theologiæ latissimè sumptè, prout comprehendit Theologiam etiã beatorum, non esse eandem; quia Theologia sic sumpta non petit reuelationem obsecram ut fides. Christus enim verè Theologus fuit, & est, & beati omnes Theologi sunt, cum tamen non habeant fidem. At verò Theologiæ nostræ, & fidei, dicit ibi Canus conc. 3. eandem esse rationem formalem, licet principijs, immediatè reuelatis assentiat fides sine medio syllogismo, & discursu, aut ratione, conclusioni verò mediate ratione. Si igitur assensus Theologici pertinent ad fidem diuinam supernaturalem, meritò supra diximus non esse aliũ habitũ adhesionem in Theologia respectu conclusionum, quas deducimus ex principijs fidei, quã ipsamet habitũ fidei

11 Rationem formalem fidei, eandem. Ita docet Diuus Thomas hic, & in prologo sentent. q. vnic. art. 2. & sequuntur Caietanus, & Capreolus, & Antisiod. Scot. Aegid. Okam, Argentina, Marsilius, Gabriel, Gregorius, Basolis, Aureolus, Ricardus, Bonauentura, Maior locis ibi citatis, qui omnes conueniunt reuelationem, siue immediatam, siue mediatam esse rationem formalem obiecti fidei diuinæ, & infusæ.

12 Cõfirmatur & declaratur nostra sententia.

fidei infusæ, quo assentimur immediatè reuelatis.

¹³
Efficacis-
ma ratio.

Secundò, quia vt suprâ diximus, multa à Pontificibus & Concilijs de nouo declarantur esse de fide medio solum syllogismo Theologico, quo euidenter concluditur, tales conclusiones esse necessariò connexas cum principijs fidei immediatè à Deo reuelatis, licet tales conclusiones non essent per se, & immediatè reuelatæ. Igitur non est verum illud discrimen primæ sententiæ, quòd fides sit de credibilibus immediatè reuelatis; Theologia verò de reuelatis in alio, vt omnes illi dicebant. Et hoc argumentum mihi est euidenter.

¹⁴
Ex D. Tho-
ma confir-
matur.

Tertiò confirmatur ex doctrina D. Thom. 1. p. quæst. 32. art. 4. vbi dicit dupliciter aliquid pertinere ad fidem, vno modo directè, vt ea quæ nobis sunt præcipuè à Deo tradita, vt *Deum esse trinum & vnum, Filium Dei esse incarnatum*, & similia. Alio modo indirectè, ea scilicet, ex quibus consequitur aliquid, contrarium fidei, vt si quis diceret Samuelem non fuisse Helcanæ filium, ex quo sequitur Scripturam diuinam esse falsam. Postquam autem manifestum est, & maximè si per Ecclesiam sit determinatum, ex eo sequi aliquid contrarium fidei, in talibus error non est sine hæresi. Ecce Diuus Thomas vult aliquid esse de fide post discursum, quia sine illo non cognoscebatur esse de fide, & talia sunt omnia quæ de nouo discernuntur de fide, vel ab vniuersa Ecclesia, in Concilijs generalibus, vel à Pontifice.

¹⁵
Non omnia
eodè modo
reuelata, et
si omnia sint
de fide.

Optimè verò aduertit Canus cap. 3. cit. principia Theologiæ esse omnia reuelata in Scriptura, vel tradita ab Apostolis, & hæc omnia esse de fide. Sed non omnia eodem modo esse reuelata. Sicut enim in scientijs acquisitis quædam sunt communissima principia, & omnino immediata, quas dignitates dicimus, vt, *impossibile est idem simul affirmare, & negare, esse, & non esse*: ita in Theologia sunt quædam vniuersalissima, & prima credibilia, vt illud, *Deus est, & inquirentibus se remunerator est*, ad Hebr. 11. Alia sunt principia communia quidem, sed contractiora, vt in Physicis, *Rem naturalem constare materia & forma, & Naturam esse principium motus, vel quietis*. In Theologia huiusmodi sunt articuli fidei, qui omnibus

Prima cre-
dibilia.

Alia secun-
dò.

proponuntur, & pertinent præcipuè ad Deum, qui est obiectum Theologiæ, & possunt vocari *Suppositiones Theologiæ*, quæ suaderi quodammodo, & explicari debent. Alia dicit D. Thomas 2. 2. q. 2. art. 5. pertinere ad fidem, non propter se, sed quasi per accidens, nempe ea omnia, quæ in Scriptura continentur ad illa priora explicanda, vel illis quasi ex accidenti coniuncta, sed perinde assumuntur à Theologo, atque per se reuelata. Et similia sunt ea omnia, quæ traditione Apostolorum, vel Conciliorum, aut Pontificum definitione certa sunt, & infallibilia, quamuis discursu Theologico ex primis reuelatis sint collecta. Ex his igitur constat, fidei & Theologiæ nostræ supernaturalis eandem esse rationem formalem obiecti id est esse reuelatum supernaturale, & ita habitus ipsos non distingui, vt diximus articulo præcedenti dubit. 5.

Alia quasi
per accidens.

Dices esse reuelatum à Deo non esse ratio aliqua realis in rebus ipsis, sed solum denominatio extrinseca, & relatio rationis consurgens ex ipsa reuelatione aut manifestatione facta in nostro intellectu, ergo non potest constituere rationem, & speciem habitus realis. Respondetur, quamuis in rebus significatis esse reuelatum non sit aliquid reale, sed denominatio extrinseca, & relatio rationis; hæc sola est sufficiens ratio ad constituendum aliquem habitum realem, qui ab ipsa specificatur tanquam ab aliqua ratione priori posita in rebus eodem quo relationes rationis, & denominationes verè dicuntur esse, & non solum per fictionem intellectus, vt quidam philosophari videntur; non enim entia rationis ideo sunt verè, quia cognoscuntur, vt vulgò nimis sepe dicitur, sed potius ideo verè cognoscuntur, quia verè sunt, scilicet positæ talibus fundamentis, de quo dicemus suo loco latius. Et benè notauit hinc Valentia puncto 3. §. 3. rationem sub qua non debere semper inesse ipsi obiecto, quod, vt lumen non inhæret colori, sufficit si ratio sub qua sit necessaria, & præcedat cognitionem ipsius obiecti, quod.

16

Relatio ra-
tionis po-
test esse ra-
tioformalis
præcedens
obiecti sci-
entiæ, aut sci-
entiam.

Tandem aduertunt Canus præsertim capite 3. citato, Valentia §. 3. cit. & alij principia Theologiæ esse non quæcumque quomodolibet reuelata adhuc reuelatione supernaturali, sed solè ea, quæ sunt propofita, & reuelata à Deo

¹⁷
Principia
Theologiæ
sunt reuela-
ta Ecclesiæ

per

per Ecclesiam, & pertinent ad publicam Ecclesiæ doctrinam, ac reuelationem fidei Catholicæ, sic dicunt priuatas reuelationes alicui, vt sanctæ Brigittæ, aut sanctæ Catherinæ Senensi factas non pertinere ad principia, vel rationem Theologiæ. Sed hoc non omnino verum est, neque Diuus Thomas distinxit de his reuelationibus diuersis, neque putamus distinguendum. Sicut enim ad eam fidem Catholicam, seu infusam in priuata persona pertinet assensus eius, quod sibi à Deo reuelatum est; licet non sit publicè alijs reuelatum, neq; ab alijs necessariò credendum, quibus non est reuelatum; ita sanè ad eandem Theologiam supernaturalem qua quis credit, & assentitur conclusionibus deductis ex principijs publicè & vniuersaliter reuelatis, pertinet etiam assensus conclusionum, quas quis priuato discursu certo & infallibili deducit ex principijs, siue publicè, siue priuati reuelatis; sic eandem Theologiam ac fidem infusam habebat Beatissima Virgo conclusionum, quas ipsa suo discursu priuato colligebat ex principijs ac mysticis sibi reuelatis; & quam postea habebat post publicam propositionem, ac manifestationem earundem factam à Christo Domino, vel ab Apostolis, & eadè est ratio de fide & Theologia Apostolorum circa easdem veritates priuata ratiocinatione, aut publica propositione Ecclesiæ creditas: imò licet conclusio Theologica certa & infallibilis non sit publicè declarata, pertinet ad eandè Theologiam & fidem infusam.

Fides po-
test esse etiã
de speciali-
bus reuelati-
tis.

Beata Vir-
go suã Theo-
logiam ac fi-
dè habebat
de suo dis-
cursu.

III. DVBITATIO.

*Verum assensus Theologici omnes
sunt vnius infimæ speciei?*

¹
Assensus
Theologi-
cus vnius spe-
ciei atomæ.

EX his facile sequitur id, quod latius disputat Molina hic disputatio. 3. scilicet habitus & assensus principiorum fidei esse vnius infimæ speciei, quia circa omnes huiusmodi propositiones intellectus per vnum habitum supernaturalis fidei elicit actus eisdem sub vna ratione formali credibilitatis. Et hoc verissimum est, vt Diuus Thomas docet ad 2. & quamuis termini propositionum sint speciei & genere diuersi; intellectus tamen in eas omnes eodem assensu spe-

cie, & iuxta Molinam in nudam copulam connectentem extrema, quæ in omnibus pronuntiatis est eiusdem rationis, & in eius notitia, vt copulat extrema, consistit assensus pronuntiati. Sed hæc ratio difficilis est; primò, quia assensus non fertur in copulam nudam, sed in extrema, prout per talem copulam vniuntur. Secundò, quia neque copula videtur esse eadem in omnibus; quia in affirmatiuis est verbum affirmans; in negatiuis est negatio verbi, vt pater generat filium, essentia non generat filium. Dicendum ergo videtur in omnibus propositionibus de fide, assensum esse eiusdem speciei infimæ, eo quòd in omnibus ratio assensus, & alterum quasi extremum, & modus ratione cuius creditur propositioni substractæ, veluti modalis, est omnino eiusdem rationis, & speciei; omnes enim propositiones creduntur, vt reuelatæ à Deo reuelatione supernaturali, vt docet hic D. Thom. & 2. 2. q. 1. & 2.

Assensus
nò fertur in
nudam copu-
lam.

Assensus conclusionum in Theologia similiter dicit Molina esse eiusdem infimæ speciei, eo quòd assensus principiorum, à quibus generantur tanquam à causa æquiuoca; omnes sint eiusdem speciei infimæ. Et ratio mouens ad assensum earum semper est eadem, nempe quòd deducantur ex reuelatis, & sint mediatè reuelata à Deo. Aliter inquit, quam in conclusionibus scientiæ acquiratæ, in quibus assensus singularum sunt speciei diuersi, quia causæ sunt diuersæ speciei. Putat tamen satis probabile in Theologia, sicut assensus singularum conclusionum numero distinguuntur, ita habitus generari numero diuersos, qui respiciant numero diuersas conclusiones. In his enim accidentibus, quæ respiciunt extrinsecum quid, nullum putat absurdum, plura numero solum distincta esse simul in eodè subiecto, quod & nos verum putamus, & diximus sæpe in Physicis de speciebus visibilibus, & visionibus duorum vel trium aut plurium alborum, numero tantum distingui penes intrinsecum ordinem indiuidualem ad singula alba numero diuersa. Hoc ergo bene Molina.

²
Sententia
Molina cir-
ca assensus
Theologi-
cos.

Verum quod attinet ad assensus Theologicos, non videtur consequenter loqui; ideo enim ipse in scientijs naturalibus dicit assensus singularum conclusionum esse speciei distinctos, & habitus

³
Ad hominẽ
retorquetur
ratio.

bitus eorum, quia præmissæ singularū demonstrationum sunt specie diuersæ; cum igitur causæ sint essentia & specie diuersæ, erunt & effectus. Quæ ratio idem certè probat in conclusionibus Theologicis, quia earum præmissæ sunt specie diuersæ per modum scientiæ acquiræ iuxta sententiam ipsius Molina, & aliorum, qui Theologiam distinguunt à fide infusa: nulla enim ratio reddi potest discriminis inter ipsam, & scientias naturales, quantum ad unitatem, vel multitudinem assensuū, vel habituum circa diuersas conclusiones & demonstrationes. Sic etiam ipse Molina valde probabile putat, si conclusio Theologica deducatur ex vna re uelata, & altera naturali, generari assensum, & habitum distinctum specie, ob concursum assensus illius naturalis ab assensu, & habitu Theologico genito ex duabus præmissis reuelatis.

^{4.} *Nostre sententia de omni assensu Theologico.*
Nobis verò conclusio Theologica siue deducta sit ex duabus de fide, siue ex altera de fide, & altera naturali, non videtur ad alium habitum pertinere, quantum ad assensum, nisi ad ipsam fidem diuinam, vt satis efficaciter probauimus, & art. præced. & in dubit. præfenti, quamuis valde probabile nobis sit habitus declaratiuos generari naturales, vel eundem intendi, & extendi iuxta diuersas conclusiones, vt supra diximus. Inò etiam habitum fidei naturalis generari ex actibus fidei supernaturalis, vt aduertit Molina hinc in fine dubitationis tertie, eoquòd actus fidei naturalis eminenter contineantur in actibus fidei supernaturalis, & talis habitus naturalis manet in hæretico amissa fide supernaturali.

^{5.} *Obiectio.*
Dices non posse ex vna de fide supernaturali, & altera naturali deduci assensum fidei supernaturalis, eoquòd conclusio sequatur debiliorem partem. *Solutio.* Certitudo autem naturalis debilior est quàm supernaturalis. Hoc argumentū soluit bene Bañes in hoc articulo, licet ipse assensum Theologicum ponat diuersum ab assensu fidei; sed quia eū ponit supernaturalem, est etiam argumentum contra ipsius, & Molinae sententiam. Respondetur ergo non semper

Conclusio sequitur debiliorem partem; certum enim est ex falsis præmissis, & impossibilibus aliquando sedo intelligi qui consequens verum & necessarium

vt omnis lapis est animal, omnis homo est lapis; ergo omnis homo est animal. Et ex præmissis contingentibus sequitur consequens necessarium, omne quod mouetur est substantia, Petrus mouetur, ergo Petrus est substantia. Axioma igitur solùm significat, si quæ est debilitas in conclusione, eam esse ex debiliori præmissa. Et sic potest certitudo maior esse in conclusione, quàm in præmissa, & nobilior, scilicet supernaturalis, ex vi talis connexionis terminorum, qua posita constat nobis reuelatio Dei, & eo ipso sequitur assensus fidei. At ea parte qua obscura cognitio videtur deficere ab euidenti in claritate, licet non in certitudine, verum est etiam in nostro casu, quòd conclusio sequitur debiliorem partem. Quæ verò Molina & Bañes hic tractant de habitu primorum principiorum naturali, ille dicēs singulorum principiorū esse singulos habitus specie diuersos; hic verò omnium solùm esse vnum habitum specie; hæc, inquam, alterius sunt loci, & nobis probabilius videtur medium inter hæc extrema, quòd omnium principiorum, quæ reducuntur ad eadē primæ principia & dignitates, sit vnus habitus specie & numero, verbi gratia, omnium definitionum quæ traduntur in Philosophia naturali, quia priuatae definitiones specierum non possunt intelligi sine definitionibus generum, neque istæ sine diffinitione naturæ, materiæ & formæ, & entis naturalis, & mobilis, vt per se patet, & eadem est ratio in Mathematicis: itaque diuersarum scientiarum videntur esse diuersi habitus principiorum; in eadem verò tota vnus tantus habitus. Quod attigisse sit satis, pollicemur latius alibi probandum.

^{6.} *Theologia non esse subalternatam philosophiæ naturali.*
Id tamen non videtur dissimulandum, quòd quidam Theologiam dicunt posse dici subalternatam philosophiæ naturali & morali, eoquòd in suis rationibus sæpe alteram propositionem subsumat ex his scientijs ad suam conclusionem inferendam. Ita Vazquez disputatione 7. capite 5. & nihil deesse dicit ad perfectam subalternationem. Sed nusquam nobilior scientia propriè subalternari dicitur inferiori, licet ea vtatur quasi ministra in suum finem. Alioqui omnes scientiæ subalterne sunt Logicæ, & Grammaticæ,

An habitus principiorum sit vnus, an diuersi.

ticæ, & quæ sint conditiones subalter nationi necessariæ, diximus supra.

ARTICVLVS III.

Verum sacra doctrina sit scientia practica?

Conclusio est, *Sacra doctrina vnà existens, sub vna ratione comprehendit ea, quæ pertinent ad diuersas scientias, practicas & speculatiuas, magis tamen speculatiua est quàm practica.*

I. DVBITATIO.

Quenam sit scientia, vel notitia practica, & quæ speculatiua?

^{1.} *Notitia practica, quæ nam sit.*
EX communi ratione speculatiua, & praxis, & scientiæ speculatiuæ, & practicæ, facile erit iudicium de singulis scientijs, & de Theologia, an sit practica, an speculatiua? Primo dicendum, quæ sit notitia practica, id est operatiua. Et ex vi nominis constat esse eam quæ natura sua dicit intrinsecum ordinem ad opus, quòd Græcè dicitur praxis, siue ordinetur ad praxim tanquam ad finem, siue tanquam ad effectum. Quòd dico propter artem diuinam, quæ notitia practica est, licet Deus nullum habeat finem extra se, sed omnia cognoscat, & operetur propter semetipsum; ordinatur tamen intrinsecè etiam ars diuina ad opus tanquam ad effectum. Et eadem est ratio de notitia practica increata: licet enim Molina hic disputat. 1. dicat, ordinari eam ad opus tanquam ad finem, sufficit si ordinetur tanquam ad effectum, vt in Deo. Notitia igitur practica est, quæ rationem, & regulam præscribit alicuius operis faciendi, & ad hoc ordinetur natura sua. Tradit hoc Arist. 6. Ethic. cap. 1. 2. Metaph. cap. 2. & 3. de anima cap. 10. t. 50. Primo ergo necesse est, vt obiectum sit operabile ab habente notitiam practicam eius. Ideò cognitio qua Philosophus naturalis cognoscit, quomodo Deus creauerit mundum, aut arbor producat flores, ac fructus, non est practica, sed tantum speculatiua. Ne-

Ars diuina & notitia practica.

Conditiones notitiæ practicæ.

Prima.

cesse etiam est secundò, vt talis notitia ordinetur natura sua ad talem operationem; & ad eam dirigat: ideò consideratio, qua Philosophus cognoscit suam facultatē nutritiuam, & eius operationem non est practica, quia licet operatio sit ipsius Philosophi, eius tamen consideratio non ordinetur, neque dirigit ad talem operationem. Et iuxta hæc intelligendus est Gregori. Arim. q. 5. prolog. art. 2. dum dicit sufficere ad notitiam practicam, quòd regulas operandi præscribat, licet ipsa operatio non fiat ab habente eam notitiam; si enim operatio non sit possibilis ex directione talis notitiæ, non sane erit notitia practica, sed tantum speculatiua; nõ tamè est necesse, vt de facto omnis notitia practica exeat in opus, quia potest executio impediri, vt ars saltandi in claudo, vel ædificatiua in non habente manus. Aduertit etiam Molina ex Diuo Thoma q. 14. de verit. art. 4. ad notitiam practicam exigi, vt immediatè sit ordinata ad operationem, & eius directionem; vt hæc, *Deus est colendus, tali ægritudine hoc medicamentum conuenit; domus sic construitur ex lapidibus, lignis, & reliqua materia.* Nam si mediata, & quasi consequenter ex ea colligatur directio operationis, nõ ideò erit practica. Vt hæc, *Deus est summum bonum, & vltimus finis,* ex qua notitia sequitur parendum esse eius voluntati, *Cras erit tempestas in mari,* ex qua sequitur consequenter non esse nauigandum. Conueniunt Gabr. q. 1. 1. prolog. art. 1. Okam q. 4. prolog. art. 2. Maior q. 6. Gregor. q. 5. Capreol. q. 2. artic. 5. conc. 5. & Vazquez cap. 5. disput. 8. & refert Diuum Thomam 3. d. 23. q. 2. ar. 3. quæstiunc. 2.

^{2.} *Notitia speculatiua quæ.*
Hinc constat notitiam speculatiuam esse, quæ natura sua & immediatè non ordinetur ad praxim, neque est operis directiua, sed solùm ordinetur ad obiecti cognitionem, & speculationem absque executione, qualis est notitia Dei, & cælorum, herbarum, animalium & omnium in Philosophia naturali.

^{3.} *Praxis vnde sumitur.*
Secundò cum notitia practica explicata sit per praxim, & operationem, notandum est praxim, seu operationem sumi latè, prout comprehendit effectiorem, quæ est actio transiens ad aliquod opus extra, qualis est ædificatio domus, effectio cathedræ, aut cuiuslibet artificij.

scij, & actionem, quæ est immanens, & abique opere extra; qualis est saltatio, & qualibet operatio virtutis ac vitij, & sic notitia practica, & intellectus practicus comprehendit intellectum factuum & actuum, quos distinguit, vt nos modo diximus. Aristot. 9. Metaph. text. 5. & D. Thom. 1. 2. quæstio ne 57. articulo 4. & ex his Vazquez hic disputatione 8. capite 5. & est vulgò recepta distinctio, quamuis propriè loquendo practica notitia, & intellectus practicus solum dicatur circa praxim sumptam pro actione, vt distinguitur à factione, vel effectione. Quamuis Aristoteles variè diuersis in locis loqui videatur per operationem aliquando intelligens etiam actionem, & effectionem 6. Ethicor. capite 5. quod finis effectio sit aliquid præter ipsam; actionis verò non semper. Et 1. mag. moral. capite vltimo citharæ modulatum vocat actionem, quæ tamen operatio quædam transiens esse videtur. 6. autem Metaphysic. capite primo actionem & electionem ponit idem, & agibile, & eligibile, vnde prudentiam vocat practicam & actiuam; solam verò artem factiuam, quod idem habet etiam primo magnorum moralium capite vltimo. Sed communem esse vtrique intellectum practicum tam actioni quam effectioni, & prudentiæ ac arti docet Diuus Thomas 1. 2. quæstione 57. fere per totam quæstionem, præsertim art. 5. ad 3. Actio etiam aliquando dicitur de actione transeunte, quando non relinquit opus post se, vt de modulatione citharæ. Effectio verò propriè dicitur ea actio transiens, quæ relinquit opus manens, vt omnes fabri les artes & mechanicæ.

Actio & effectio.

Tertio adhuc restat videndum quid proprie sit praxis seu operatio, & cuius potentia. Et de effectione quidè satis constat esse operationem potentia executiæ immediate, & mediata intellectus & voluntatis, si effectio sit libera. Dubitatio verò præsertim est de praxi, seu operatione, quæ non est effectio, sed tantum actio. Prima sententia asserere videtur solum actum voluntatis elicitum, vel imperatum posse dici praxim, non verò actum intellectus, & ita intellectus practicus semper dicitur respectu actus voluntatis elicitum, vel imperatum. Hanc sententiam innuit Scotus q. 4. prologi art. 2.

Actus voluntatis est praxis.

vbi praxim diffinit, quod sit actus alterius potentia, quæ intellectus naturaliter posterior intellectu, natus elici conformiter rationi rectæ, ad hoc vt sit actus rectus. Iuxta quam sententiam nullus actus intellectus videtur dici praxis, licet possit dici intellectio vel notitia practica ea quæ dirigit & regulat praxim. In eadem refertur Bassolis q. 8. prologi. Tribuitur igitur his auctoribus, quod nullus actus intellectus possit esse praxis, ita Molina hic dispat. 1. & Vazquez cap. 5. citat. eadem tribuit Molin. D. Thom. 1. 2. q. 57. art. 1. ad 1. & Caiet. ibi, & Scot. q. 4. prologi in Logicam, & Durand. q. 8. prologi. Tenet expresse Soncin. 6. Metaph. quæst. 2. praxim debere esse operationem alterius potentia ab intellectu. Potest confirmari, eo quod intellectus extensione fieri dicatur practicus; dirigit ergo praxim, quatenus extra se tendit ad operationem nempe alterius potentia, vnde fit, vt sola sua operatio non possit esse praxis.

Nullus actus intellectus esse praxim.

Dicendum tamen est verum quidem esse id quod dicit Scotus, praxim necessario dicere actum alterius potentia quam intellectus, & posteriorem intellectu, nempe actum voluntatis elicitum, vel imperatum, quia intellectus practicus dicitur in ordine ad appetitum, vt constat ex Aristotele, & omnium consensione. Et hoc est quod Scotus, Bassolis, & Diuus Thomas ac Caietanus dicunt nullum actum vllius potentia dici propriè praxim, respectu cuius dicitur intellectus practicus, nisi præcedenti actu voluntatis formali, aut interpretatiuo. Et hoc docuit Diuus Thomas loco citato; habitum operatiuum dici ab opere extra intellectum speculatiuum ab opere ipsius intellectus; idem Caiet. vno verbo. Et hoc negare non possunt, imò expresse asserunt etiam Molina & Vazquez. Ideo verum est intellectum extensione fieri practicum, id est, quatenus tendit extra se, & dirigit voluntatem. Et licet Molina respondeat, hoc testimonium non esse alicuius grauis auctoris, videtur certè sumptum ex Aristot. 3. de anima text. conc. 46. vt notauit Soncin. 6. Metaph. q. 2.

5. Omnem praxim dici ab actu voluntatis.

Secundo dicendum est etiam operationem intellectus, imò & speculationem ipsam posse esse praxim, & obiectum ex voluntate

6. Etiam operationem intellectus posse esse praxim etiam ex voluntate

etiam intellectus practici, modo tamen dependeat à voluntate eam imperante, qua ratione est posterior intellectu & voluntate. In qua sententia conueniunt Molina & Vazquez locis citatis, Gabriel q. 10. prologi, Okam quæst. 4. Greg. q. 5. Capreol. q. 2. conc. 4. Et est expressa doctrina Diui Thomæ 2. 2. q. 47. art. 2. ad 2. Actus (inquit) speculative rationis, secundum quod est voluntarius, cadit sub electione & consilio, quantum ad suum exercitium, & per consequens, cadit sub ordinatione prudentia. Sed quantum ad suam speciem, prout comparatur ad obiectum, quod est verum necessarium, non cadit sub consilio, nec sub prudentia. Hæc D. Thom. Idem habet ibi Caietan. & aduertit optimè vt solet, consilium & electionem non esse proximè circa ipsam speculationem, sed materiam proximam esse actum voluntatis, qui vocatur vti, quo scilicet voluntas mouet intellectum, & eo vtitur, & exercet eius actum, & consilium est, ante intellectu vtendum sit ad speculationem talis rei, aut alterius, tali hora, aut tanto tempore; ergo consilium est de vfu tanquam materia proxima, & de speculatione, tanquam materia remota. Immerito ergo Diuus Thom. & Caiet. referuntur in oppositam sententiam.

Ex D. Thoma & Caietano.

7. Studiofitas virtus moralis circa cognitionem.

Secundo, quia ex D. Thoma 2. 2. q. 166. & veritate constat virtutem studiofitatis versari circa cognitionem & speculationem, vt materiam; omnis autem virtus habet praxim in sua materia; igitur speculatio vt materia, & obiectum virtutis, aut vitij oppositi, merito dicitur operatio & praxis. Et sicut actus dandi eleemosynam imperatur à voluntate per virtutem misericordia, ita & actus speculandi cum debitis circumstantijs imperatur à voluntate per virtutem studiofitatis, & vterque actus dirigitur à prudentia & intellectu practico, cuius obiectum est praxis. Hæc ratio optimè probat speculationem esse praxim.

8. Notitia speculatiua distinguitur à notitia practica, sed potest esse praxis.

Defenditur distinctio Scoti.

Ex his constat notitiam speculatiuam distingui à notitia practica modo supra dicto; non tamen necessario distingui à praxi, ita vt ipsa non possit esse praxis per comparationem ad notitiam practicam præcedentem, & voluntatè imperante m. Et sic tam notitia practica quam speculatiua potest esse praxis penes actus reflexos intellectus & vo-

luntatis, à quibus potest imperari & dirigi. Et iuxta hæc satis apparet quomodo distinctio illa praxis ab Scoto tradita apta sit, neque reijcenda, quicquid dicant Molina & Vazquez, neque intendit Sotus necessario omnè praxim esse conformem appetitui recto, nisi tantum quando est actus rectus, ideo actus vitiorum, licet praxes sint, non sunt recti, & eandem distinctiõnem praxis tradit Soncinas quæst. illa 2. ex mente Diui Thomæ.

9. Logica ars speculatiua non practica

Hinc etiam obiter constat merito à Capreolo vbi supra ad 1. Gregorij contra quartam conclusionem Logicam vocari artem speculatiuam, non practicam, eo quod dirigit opera rationis, non electione voluntatis, sed per regulas rationis necessarias, & nos dicemus suo loco, & est ratio D. Thomæ 1. 2. q. 57. art. 3. & 2. 2. q. 47. art. 5. ad 2. Et omnis praxis, vt diximus, aut est opus externum, vt in artibus mechanicis, aut est ratio aliqua externa, aut si interna pendens à voluntate. Quod cum verissimè sit, miror quod Vazquez reprehendat Capreolum, & contendat Logicam esse scientiam practicam, quasi versetur circa opus; nam vt dixit Diuus Thomas locis citatis, intellectus practicus dicitur qui versatur circa opus extra, id est, extra intellectum; nã speculatio omnis est opus intra intellectum, & si Logica sit ars practica, necessario sequitur omnem scientiam in vniuersum, nulla excepta, esse practicam, eo quod sicut ars Logicæ docet cõficere syllogismum, & omnes argumentationes, diuisiones, ac distinctiõnes in communi per regulas necessarias, ac infallibiles, ita quælibet scientia, quantumuis speculatiua, vtitur eisdem regulis, & docet eas applicare ad talem materiam & obiectum, & dirigit operationes intellectus in tali materia, vt philosophia tradit distinctiõnes, diuisiones, & demonstrationes circa omnia entia naturalia, Mathematica circa quantitatem; Metaphysica circa entia separata. Sicut ergo istæ scientiæ speculatiuæ sunt, ob rationes euidenter ac necessarias, quæ independentes sunt ab imperio & regulis voluntatis, ita & Logica necessario est speculatiua per regulas rationis necessarias, ob quas etiam vocatur ars, vt docet Diuus Thomas locis citatis; nullatenus tamen practica, sed tantum speculati-

Sententia aliorum Logicam esse practicam.

Ratio in oppositum.

culatua sui obiecti per media necessaria, & non contingentia. Et hæc ratio si bene consideretur, insolubilis est.

10 *Ex Aristotele* Confirmatur hoc quod diximus ex Arist. 2. Met. cap. 2. dum docet speculatiua scientia finem esse veritatem, practica vero opus, & magis ex 6. Ethic. cap. 1. vbi intellectum speculatiuum dicit esse, quo contemplamur ea quæ necessaria sunt; practicum vero quo perspicimus ea quæ aliter se habere possunt, & ad huc dicit pertinere consulatione de rebus contingebus, id est, de actionibus nostris, & assert hæc Aristotelis testimonia Vazquez cap. illo. 5. Constat autem logicam contemplari ea quæ necessaria sunt in suo obiecto, quod est ens rationis logicum, & eam non versari circa aliqua contingentia, quæ pendeat ex consulatione nostra, sed ex necessitate, ita se habent, vt aliter se habere non possint. Speculatiua ergo omnino est non practica.

11 *Moralis philosophia, an practica, an speculatiua* Ex his tamen colligi videtur philosophiam moralem non esse proprie practicam, quia non versatur circa contingentia, sed circa necessaria, nempe considerat rationes, & affectiones virtutum, ac vitiorum in communi: neque medicina esset practica, quia considerat veritatem obiecti, licet operabilis in vniuersum, & non modo operabili, & contingenti. Vazquez cap. illo 5. putat ad hoc, vt habitus sit practicus, aut notitia aliqua non sufficere, vt natura sua sit de praxi, & dere operabili, sed necesse esse vt etiam ex voluntate operantis dirigatur ad praxim, & non sistat in cognitione, alio qui si ex voluntate operantis maneat in sola consideratione obiecti, licet natura sua sit dere operabili, & ordinetur ad praxim, simpliciter, & formaliter erit notitia speculatiua, & putat esse sententiam. D. 1. ho. infra quæst. 14. art. 16. & Caiet. ibi. & Ferrari. 3. con. gen. c. 20. Iauel 6. Metaph. quæst. 5. Sonci. quæst. 4. Aureol. quæst. 3. prologi. articulo 2.

Sententia prima.

12 *Ratio contra illam.*

Sed certe hoc modo etiam artes factiue, siue mechanicæ, siue magis liberales, possent esse, & dici speculatiuæ, cum sæpe ex voluntate habentis sistant in sola cognitione. Secundo sequitur eundem habitum successiue fieri speculatiuum, & practicum, mutata voluntate habentis, ex consideratione in praxim, vt optime obijciunt Okam quæst. 1. 1.

prolog. & Gabr. q. 17. art. 1. not. 2. & Greg. q. 5. art. 2. Et mirum est quod id absurdum non videatur Soncinnæ & Vazquez. Nam apud Aristotelem hæc diuisio habitus, aut scientiæ, vel notitiæ in speculatiuam & practicam videtur intrinseca & essentialis penes obiecta, ideo non potest eidem habitui, aut actui vtraque ratio conuenire. Tertio quis dicat Synderesim non esse habitum practicum, & similiter eius actum, quantumuis renuente voluntate habentis.

Dicendum igitur est habitus hos & actus constitui in sua essentia, & distinguui penes obiecta, quæ natura sua & intrinsecè respiciunt, & si obiectum est praxis seu opus, habitus, & notitia eius practica erit, licet ex voluntate habentis non ordinetur ad opus. Et quamuis ex modo considerandi speculatiue procedat: sic simpliciter & absolute omnis ars etiam in viro principe, est factiua; licet ipse non ordinet ad opus. Sic etiam medicina in viro nobili est scientia practica, & philosophia moralis in omnibus, quamuis enim quasi speculatiue procedant, & per media vniuersalia & necessaria, vt plurimum; intrinsecè tamen & natura sua habent pro obiecto proximo praxim & rem operabilem, scilicet philosophia moralis actiones humanas, medicina sanitatem & ægritudinem, & ad praxim ordinantur.

Sic Caietanus quæst. 14. art. 16. dicit scientiam, quæ habet praxim pro obiecto, esse simpliciter practicam ex obiecto, modo, & fine scientiæ, licet secundum quid sit speculatiua ex fine scientiæ. Et quæ est practica ex obiecto, & non ex modo & fine scientiæ, est secundum quid practica, scilicet ex parte obiecti, & ex parte speculatiua, scilicet ex modo & fine scientiæ. Notat etiam Caietanus scientiam de re operabili, siue per principia vniuersalia, siue per principia proxima operationis, non dici speculatiuam ex modo, quando considerat quo modo res fiat, sed esse verè practicam; sed tantum dici speculatiuam ex modo, quando rem operabilem considerat, non quomodo fiat, sed quid sit, vt si ædificator consideret domum difiniendo, & diuidendo, & considerando vniuersalia prædicata ipsius, vt docet Diuus Thomas in eo articulo; hæc enim consideratio, inquit Caietanus, non pertinet ad artifices, sed ad Philosophos,

13 *Scientia & habitus speculatiui & practici distinguuntur*

Simpliciter speculatiua circa rem operabilem, si non vt operabilem consideret.

15 *Notitia practica, etsi non libera.*

Praxis proprie est libera actio.

phos, qui cum sciunt quid sit cythara, aut domus, artem faciendi non habent. Et certe hoc modo scientia non est proprie & secundum speciem practica, sed simpliciter speculatiua, quia vt docet Diuus Thomas ibi, considerantur operabilia modo speculatiuo, & non quatenus operabilia sunt. Est enim aliquid operabile per applicationem formæ ad materiam, non per resolutionem compositi in principia vniuersalia formalia. Ex his constat, philosophiam moralem & medicinam verè esse practicas ex obiecto, & modo, & fine scientiæ, & intrinsecè ordinari ad praxim, licet ex fine scientiæ possint non ordinari.

Si tandem quæras, an notitia practica debeat esse libera, aut etiam praxis. Respondetur non esse necesse, quia vt Caietanus notauit articulo illo 16. quæstionis 14. ars domus effectiua, vt sic præuenit actum voluntatis, & rationes omnium operum possibilium à Deo naturaliter elucet in essentia diuina ante omnem actum voluntatis, licet in executione ars creata & increata ad operandum determinetur & applicetur per voluntatem. Sed quamuis executio ipsa non esset libera & voluntaria, adhuc diceretur praxis & effectio artis, vt notauit Molina in fine primæ disputationis, vt si Deus operaretur extra, & produceret creaturas ex necessitate, aut si quis artifex modò sit mentis impos, & absque libertate operetur. Sed in philosophia morali praxis proprie tantum dicitur de actionibus liberis humanis, scilicet virtutum & vitiorum. Imò & de effectioe artis putat Soncinnas sexto Metaphysic. quæstione secunda, non esse proprie praxim, nisi prout pendet ex actu voluntatis, neque artem esse habitum practicum, nisi prout est apta regulare actum voluntatis. Hoc tamen est contra doctrinam Diui Thomæ, qui bonitatem artis dicit non pendere à voluntate, sed potius ex conformitate effectus cum forma artis. Et hæc modo sufficiant de notitia practica & speculatiua in communi.

II DVBITATIO.

An Theologia sit scientia practica, an tantum speculatiua?

1 *sententia quod sit speculatiua tantum.* Eadem dubitatio est de fide diuina, atq; de Theologia. Prima sententia asserit tantum esse speculatiuam, licet enim versetur etiam circa praxim & opera, scientia tamen speciem ac denominationem sumit à præcipuo obiecto & fine. Obiectum autem Theologiæ præcipuum est Deus, & finis beatitudo, quæ est contemplatio tantum. Sed contra hanc sententiã est efficax ratio, quod scientia proximè & immediatè rationem & speciem sumit ab actibus: si igitur per se & ex natura sua habet actus practicos, erit certe practica scientia, vel habitus. Ita Durandus contra hos q. 6. prologi.

2 *sententia quod sit practica.* Secunda sententia dicit Theologiam nostram tantum esse practicam, quia omnes actus & notitiæ, quas elicit etiam erga Deum ipsum, sunt practice, ita Albertus Magnus in summ. par. 1. tract. 1. q. 3. mem. 3. Ricard. quæst. 4. quod sit principaliter practica, Scotus quæst. 4. prologi, Bassolis quæst. 8. Aureol. quæstione prolog. probant, quia omnem notitiam Theologicam potest sequi praxis & affectus in voluntate, vt quid conforme illi notitiæ, tanquam regulæ, & ex affectu finis, ob quam rationem beatitudo Dei, licet moueat voluntatem ad affectum & dilectionem, non est notitia practica, quia non est regula eius, sed voluntas per se recta est. Hanc sententiam sequitur Durandus quæst. 1. 5. & 6. prologi, vbi dicit Theologiam sumptam pro fide & habitu, quo cognoscuntur ea, quæ in Scriptura traduntur esse practica, quia finis principalis & proximus eius est praxis, id est, opus meritorium, quo tendimus in beatitudinem; fides enim sine operibus vacua est & otiosa, licet sumptam pro habitu, quo defenduntur & declarantur ea quæ fidei sunt, dicit Durandus Theologiam esse speculatiuam.

3 *sententia non esse practica, neque speculatiuam, sed affectiuam.* Tertia sententia est dicentium Theologiam neque esse speculatiuam, neque practicam, sed affectiuam, quia finis eius est Charitas ex Paulo. Hanc tenet Argentin. quæst. 4. prologi 4. articulis, & sequitur Aegidium. Satis reijcit Durandus, sectiuam.

1 *sententia quod sit speculatiua tantum.*

2 *sententia quod sit practica.*

Fidem esse practicam.

Theologia defendente esse speculatiuam.

3 *sententia non esse practica, neque speculatiuam, sed affectiuam.*

randus, eoquod omnis scientia & notitia intellectus habet pro fine proprio vel speculationem, vel praxim, aut vtramque. n. Metaphysic. capite 2. & eo ipso necessario est speculatiua, vel practica, aut simul habet vtramque rationem. Et eo ipso quod est affectiua, id est, habens affectum pro fine proximo, debet dici practica, aut affectio, vt sic ad contemplationem pertinet ex Diuo Gregorio, quam refert & sequitur D. Thom. 2. 2. quæstione 180. articulo primo.

4 Dicendum sane est Theologiam esse habitum simul practicum & speculatiuum, docet Diuus Thomas hic & practica. Caiet. Capite 1. q. 2. prologi, Herueus quæst. 4. Syluester in confesso quæst. 1. articulo 13. Molina disputatione 2. Valentia quæstione 1. puncto 3. §. 4. Vazquez disputatione 8. cap. 6. & disputatione 9. Bañes hic, jmo & Greg. Arim. quæst. 5. prolog. Gabr. quæst. 12. Minor quæstione 6. Okam quæstione 4. principali. Sed hi Nominales dicunt specie distingui inter se affectus & habitus Theologiæ speculatiuæ ab assensibus & habitibus Theologiæ practice, de quo iam articulo precedenti dictum est, & addemus statim aliquid amplius.

Ratio Diu Thomæ. Ratio vna & præcipua est, quam tradit paucis verbis Diuus Thomas, quia sacra doctrina vna existens se extendit ad ea, quæ pertinent ad diuersas scientias philosophicas propter vnam rationem formalem, quam in diuersis attendit, scilicet prout omnia sunt diuino lumine cognoscibilia. Vnde, inquit, licet in scientijs philosophicis alia sit speculatiua, & alia practica; sacra tamen doctrina comprehendit sub se vtramque, sicut & Deus eadem scientia se cognoscit, & ea quæ facit. Hæc est ratio D. Thomæ.

5 Et vis eius perspicua est; scientia enim practica est, cuius finis proprius est praxis, & speculatiua, cuius finis est speculatio, ex dictis dubitatione prima, & licet istæ duæ rationes & respectus ad hos fines diuersos diuidantur in scientijs philosophicis, vt eidem habitui non conueniant; tamen in sacra doctrina ita vniuntur, vt eadem Theologia habeat pro fine, & praxim propter notitias practicas, quibus dirigit ad opus, & speculationem propter notitias, quibus non dirigit ad

opus, sed tantum veritatem contemplantur. Ergo merito eadem Theologia dicitur simul practica & speculatiua. Et in nostra sententia quod sit idem habitus fidei & Theologiæ quoad assensum facile confirmatur, quia idem habitus fidei simplex attingit omnia, quæ fide creduntur ob vnam rationem formalem, vt diximus articulo precedenti. Hic autem simul est speculatiuus & practicus, quia inclinatur ad notitias speculatiuas & practicas. Speculatiuus scilicet, Deus est terminus, & vnus, Pater generat Filium, Verbum est incarnatum. Practicæ sunt, vnus est colendus, patres honorandi, non obsequandum, quia finis illarum est cognitio, & contemplatio veritatis, & operatio & praxis. Ergo & idem habitus Theologiæ merito dicitur practicus & speculatiuus. Sicut & idem intellectus vnus numero existens, prout elicit diuersas notitias, dicitur practicus & speculatiuus.

Secundò dicendum est, vnum simplicem habitum Theologiæ esse speculatiuum, & practicum, vt docet expressè Diuus Thomas hic, & eius discipuli, & Molina disputatione secunda conclusionem 1. de fide, & conclusionem 4. de habitu Theologiæ, & conclusionem secunda & tertia de assensibus fidei, & Theologiæ. Vazquez disputatione 9. capite 1. contra Nominales. Constat, quia eadem simplex qualitas fidei & Theologiæ elicit assensum diuersos speculatiuos & practicos. Qui tamen omnes assensus sunt eiusdem speciei infimæ, sub qua adherent tali propositioni, nempe quia est à Deo reuelata. Certum autem est quosdam assensus esse practicos, quia dirigunt operationem nostram, alios speculatiuos, quia solum contemplantur veritatem. Molina tamen conclusio 4. licet dicat facile defendi sententiam Diu Thomæ de vno simplici habitu Theologiæ, putat tamen distingui numero, & forte aliquos specie. Et sicut assensus singularis nullus simul est practicus & speculatiuus, ita de habitibus singularibus putat simul nullam esse practicum, & speculatiuum. Sed iam oppositum supra probatum est esse vnum tantum habitum numero.

Idem habitus Theologiæ speculatiuus & practicus. Sicut & idem intellectus vnus numero existens, prout elicit diuersas notitias, dicitur practicus & speculatiuus.

Idem habitus Theologiæ speculatiuus & practicus. Sicut & idem intellectus vnus numero existens, prout elicit diuersas notitias, dicitur practicus & speculatiuus.

Tertiò soluenda est præcipua difficultas contra hanc doctrinam, nempe

Idem habitus fidei practicus & speculatiuus.

Idem habitus Theologiæ speculatiuus & practicus.

Molina habitus distinguuntur numero in Theologia.

Oppositum supradictum Obiectio præcipua.

ex Aristotele 6. Metaphysic. capite primo, practicum & speculatiuum sunt differentie specificæ distinguentes scientias & notitias. Ergo impossibile est simul eidem inesse habitui, neque actibus ac notitijs eiusdem speciei. Differentie enim essentielles sunt oppositæ, vt in eadem rationem specie conuenire non possint. Falsum igitur est, & eundem habitum fidei ac Theologiæ esse simul practicum & speculatiuum, vel easdem notitias & actus vnus speciei, scilicet fidei & Theologiæ, vnas esse practicas, alias speculatiuas. Pro solutione quidam dicunt practicum & speculatiuum non esse differentias essentielles scientiarum, sed tantum accidentales. Ita Molina hic, Valentia §. 4. citato, ex Capreolo quæst. 2. ad argumenta contra sextam conclusionem, Vazquez & alij. Tum, quia in intellectu non sunt differentie essentielles, neque in scientia, aut notitia diuina, neque in visione beatifica sanctorum, neque in fidei habitu, vel actibus. In his enim omnibus simul est ratio speculatiui & practici, vel in eadem specie, vel etiam in eodem numero actu, vel habitu. Cum hoc tamen concedit Molina de facto in habitibus, & actibus naturalium scientiarum & artium has differentias per se quidem accidentales, inueniri iunctas cum distinctione essentiali & specifica. Sed Vazquez supra dicebat, eundem habitum ex intentione operantis posse successiuè esse practicum & speculatiuum, quod certè & de actu ac notitia concedere tenetur. Et de vtrolibet est satis absurdum.

8 Contra istam sententiam. Et contra hanc sententiam est efficax argumentum, quo probatur, in naturalibus artibus & scientijs has differentias omnino esse intrinsecas ac essentielles, quod & Aristoteles insinuat factis 6. Metaphysic. capite 1. & 6. Ethic. capite 1. & 2. & 3. de anima tex. comment. 49. & consentiant in hoc Caietanus hic & Bañes, in scientijs finitis, id est, naturalibus, has differentias esse essentielles; in infinita, scilicet diuina, & in beata, & in Theologia, quæ sunt eius participationes, non esse essentielles. Et ratio est efficax, quia practicum & speculatiuum conueniunt actibus & habitibus ex ordine ad suos actus, & obiecta, quæ per se, & natura

Practicum & speculatiuum in naturalibus sunt essentielles differentie. Ratio 1.

sua respiciunt; sed hic ordo ad tales actus & obiecta in habitibus & potentijs intrinsecus est & essentialis pertinet ad naturæ & speciei constitutionem; ergo in habitu practico essentialis est ordo ad actum practicum & praxim, tanquam ad obiectum, & similiter in actu. Confirmatur, quia constitutio & distinctio essentialis potentiarum, habituum & actuum, est per respectum ad obiecta adæquata ipsorum. Sed in naturalibus obiectum adæquatum habitus practici est praxis, & habitus speculatiui est veritas tantum, & non opus; ergo ordo ille ad tale obiectum est essentialis; sed ab ipso dicitur habitus practicus, aut speculatiuus; igitur istæ differentie non sunt accidentales, sed essentielles. Et hoc mihi est certum. Sed sunt ita essentielles, vt ex speciebus practicis non possit extrahi ratio vna generica, neque ex speculatiuis alia. Sed sunt differentie specificæ, quæ diuidunt habitum genericum, verbi gratia, scientiæ immediate in species infimas scientiarum, quarum quædam sunt practica, quædam speculatiua, & omnes differunt per ordines ad sua obiecta specialia; sed istæ rationes & differentie practici, vel speculatiui, licet intrinsecæ & essentielles, non habent conceptum vnum commune vniocum sub ratione speculatiui, aut practici, sed tantum analogicum, & tam specie differunt inter se scientiæ practice, quam ab speculatiuis.

Hoc posito ad obiectionem responderetur, has differentias esse inuicem oppositas, & essentielles, quando sunt adæquata, & vna includit negationem alterius, vt contingit in scientijs naturalibus. Quando verò vniuntur in aliqua superiori, & communi scientia possunt eidem infimæ scientiæ inesse, & ita conueniunt fidei, & Theologiæ, & forte scientiæ beatificæ. Exemplum est optimum in sensibus externis, & sensu communi. Nam sensio, verbi gratia, visio nis sufficiens ratio est essentialis ad constituendum & distinguendum sensum externum visus à sensu auditus, qui refertur ad sensationem alteram auditionis, & à reliquis externis, qui respiciunt suas priuatas sensationes, quibus vt adæquatis constituuntur in sua essentia, & specie. Quæ tamen omnes vniuntur in vna ratione specifica sensus communis,

Confirmatio.

Sunt infime rationes in singulis, & ratio practici & speculatiui est analoga.

9 Solutio obiectionis.

Rationes diuersæ possunt vni in aliquo habitu, aut potentia superiori. Exemplum in sensu communi.

qui sub eadem ratione habet formalem sensationem omnium sensilium externorum, licet diuersam specie à sensationibus externorum sensuura. Et quamuis non sit visio, aut auditio formalis, sensio communis sensus, est tamen sensio formalis obiecti visibilis, & audibilis. In quo est comparatio ad rem, quia rationes practici, & speculatiui, quæ vt adæquatæ constituunt, & distinguunt diuersas scientias naturales, vniuntur sub altera communi ratione speciei infimæ, vt inadæquatæ in scientiâ supernaturali. Aliud exemplum est in naturalibus, ratio animæ vegetatiuæ in plantis constituit species diuersas, & ratio animæ sensitiuæ similiter in animalibus, quæ tamē rationes, vt inadæquatæ vniuntur in vna infima specie animæ rationalis. Res est satis perspicua, vt morosum sit in ea amplius immorari.

Aliud exemplum in animalibus, ratio animæ vegetatiuæ in plantis constituit species diuersas, & ratio animæ sensitiuæ similiter in animalibus, quæ tamē rationes, vt inadæquatæ vniuntur in vna infima specie animæ rationalis.

10 Si autem quæras, an Theologia sit formaliter, an tantum eminenter practica & speculatiua? Bañes hic concl. 2. 4. & 5. subdubius, est ex Caietani sententia, & probabile putat Theologiam non esse formaliter speculatiuam & practica, sed tantum eminenter.

Prima sententia.

Sententia authoris Theologiæ esse formaliter practica & speculatiuam.

Quomodo sit eminenter practica & speculatiua.

Postea conclusione quinta sumpto speculatiuo & practico, vt sunt differentia scientiæ finitæ, & inferioris esse formaliter speculatiuam, non practica, nisi eminenter. Dicendum sane est, esse formaliter practica & speculatiuam, quia formaliter habet, quod eliciat notitias practicas, quæ intrinsicè ordinantur ad praxim, & notitias speculatiuas, quæ solum ordinantur ad contemplationem veritatis. Et eadē est ratio de scientia beata, & de scientia diuina, vt docet hic Diuus Thomas. Et conueniunt Molina disputatione 2. Vazquez disput. 9. capit. 3. Valentia puncto 3. §. 4. Bañes concl. 2. & re vera Caietanus. Pōtest autem dici eminenter speculatiua & practica, si comparatur ad scientias inferiores, quæ sunt tantum practica, & tantum speculatiua; has enim & earum differentias, vt earum sunt, non continet formaliter Theologia, sed tantum eminenter, vt bene notauit Molina, & in hoc sensu loquitur Caietanus. Bañes verò conclusione quinta non satis potest explicare, quare sit formaliter speculatiua in hoc sensu, & non formaliter practica, quia solum eminenter po-

test dici etiam speculatiua in tali acceptione, cum non conueniat illi eadem ratio specifica & essentialis scientiæ speculatiuæ naturalis, sicut neque practice. Hæc omnia Angelicus Doctor vno verbo complexus est in hoc articulo, sacra doctrina (inquit) vna existens sub se vtramque comprehendit propter vnam rationem formalem, quam in diuersis attendit. Et exemplum illud supra positum animæ nostræ, est aptissimum; ipsa enim vna existens formaliter & specie, est formaliter vegetatiua, sensitiuæ, & intellectiua, quia est principium intrinsecum omnium harum operationum, & eminenter continet & comprehendit rationes ac differentias aliarum inferiorum, quæ inter se sunt distinctæ specie & formaliter.

Testimoniū D. Thomæ.

III. DVBITATIO.

An Theologia sit magis speculatiua quam practica?

Prima sententia dicit esse magis practica, ita Ricardus q. 4. prologi, Duran. q. 6. prologi, Grego. q. 5. & alij. Probant primò, quia omnia ferè quæ in sacra doctrina traduntur, ad praxim pertinent & dirigunt, vt patet legenti Scripturam. Secundò etiam ipsa speculabilia, quæ in ea considerantur, ordinantur ad praxim, vt multa similia, quæ traduntur in morali philosophia; ex hoc enim quod Deus sit vnus & Trinus, summè bonus, incarnatus, Creator & Saluator, licet sint veritates speculatiuæ, sequitur notitia practica, quod sit colendus, diligendus, omni reuerentia ac timore obseruandus. Tertio videtur colligi ex Scriptura, in qua finis præcepti dicitur esse charitas, ita Paulus 1. ad Timoth. 1. & Dominus Matth. 22. In duobus mandatis (scilicet dilectionis Dei & proximi) vniuersa lex pendet & propheta. Et ad Romanos 13. Plenitudo legis est dilectio. Ideo sæpe dicitur scientia sanctorum & prudentiâ, Sapient. 10. & Prouer. 9. nempe quia ad sanctitatē & bonam dirigit operationem. Ita de Scriptura loquuntur sancti Patres, vt August. 1. de doct. Christ. capite 11. & Gregorius homilia 10. super Ezechielem solum in ea inue-

1. Sententia.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

inueniri, vt Deum ac proximum diligamus;

2 Dicendum tamen est magis esse speculatiuam quam practica. Ita Diuus Thomas in hoc articulo, & Caietanus. Capredol. quæst. 2. prologi conc. 6. Canus 12. de locis cap. 2. Molin. dispu. 3. Valentia puncto 3. §. 4. Bañes conclusione 3. Ratio est, quia vt docet Diuus Thomas, principalis agit de rebus diuinis, quam de actibus humanis. Et de his agit prout per eos ordinatur homo ad perfectam Dei cognitionem, in qua æterna beatitudo consistit. Hæc D. Thom. quasi dicat scientia ex præcipuo obiecto, ad quod reliqua omnia dicunt attributionem, sumit denominationem practica; vel speculatiua, quia iuxta conditionem talis obiecti, etiam finis, aut actus scientiæ, erit speculatio, vel praxis. Sed præcipuum obiectum Theologiæ est Deus, & res diuinæ, quæ speculabiles sunt, non operabiles, & circa eas actus Theologiæ contemplatio est, & notitia speculatiua, non practica. Imò reliqua omnia, quæ tractantur in Theologia, ad praxim actuum humanorum pertinentia, ordinantur in ea ad perfectam Dei speculationem, nempe beatificam obtinendam. Igitur præcipua & prima pars Theologiæ pertinet ad speculationem, & merito ipsa est magis speculatiua quam practica. Licet etiã per se minus principaliter & secundario sit practica, quatenus agit de actibus humanis. Et hoc idem docet Diuus Thom. de dono intellectus, quod sit magis speculatiuus quam practicus, 2. 2. q. 8. art. 3. sicut fides, & de dono scientiæ ibi q. 9. art. 3. & de dono sapientiæ quæstione 45. art. 3.

Ratio efficitur ex D. Thoma.

Obiectum præcipuum, & finis Theologiæ, vt speculatiua est

3 Ad primū.

Ad primum respondetur quidem in Scriptura ordinari ad dilectionem Dei & proximi; non tamen id esse ex natura eorum, quæ traduntur, quia plurima natura sua & intrinsicè pertinent ad cognitionem mysteriorum, imò fortè plura quam ad praxim, vt sunt historie ac mysteria, quæ ad Deum & Angelos, & dæmones, & animas beatas, & reuelationes, & similia pertinent. Hæc tamen omnia ordinantur à Deo tradente Scripturam, & debent ordinari à discipulo ad praxim dilectionis ac virtutum. Sed adhuc ipsa praxis, & omnia, quæ ad ipsam pertinent, ordinantur in Scriptura, & à Deo ad

perfectam contemplationem beatitudinis, vt docet Diuus Thomas, ideò merito ex obiecto ac fine præcipuo dicitur magis speculatiua quam practica.

Ad secundum respondetur per notitias speculatiuas nos per se & intrinsicè solum ordinari ad speculationem obiecti, & non ultra ex natura earum proximè ad praxim; tantum enim formaliter habent hunc effectum cognitionis veritatis non operabilis, licet ex hac remote disponant ac moueant ad notitiam practica, & ea media ad praxim. Theologia autem principaliter elicit notitias speculatiuas secundario practicas, & has tandem per attributionem & respectum ad illas ex natura & ratione sui obiecti principalis. Philosophia moralis ex natura sui præcipui obiecti est practica, ideo simpliciter & absolute est practica, & si quid speculatur, non per se & ratione speculationis facit, sed in ordine ad praxim, imò illud vt speculabile non pertinet ad moralem philosophiam, sed ad aliam.

Ad secundū.

Ad tertium respondetur charitatem vel dilectionem dici finem, ac plenitudinem legis, & ex ea pendere legem, ac Prophetas quoad moralia omnia præcepta; vel etiam quoad finem scientiæ in hac vita, nempe quia præcipuum in hac vita est dilectio, & per eam præcipue ordinamur ad speculationem beatitudinis. Hinc tamen non sequitur ex natura, & intrinsicè ratione scientiæ secundum se, notitias practicas esse eius præcipuos actus, sed speculatiuas, imò & practica notitia in ea ordinantur ad præcipuam speculationem futuræ vitæ etiam ipsa dilectio, vt egregie notauit hic Diuus Thomas, ex quo præsertim soluta manent omnia.

Ad tertium.

Sed modò retorquebis argumentum, nam si Theologia est perse ex obiecto, & præcipuo fine speculatiua, & notitia practica in ipsa ordinantur ad perfectam speculationem, non videtur posse dici formaliter, & per se practica sicut philosophia moralis non dicitur, neque est speculatiua, sed tantum practica, licet in ea considerentur aliqua speculabilia, quia omnia considerantur in ordine ad praxim. Respondetur, licet argumentum sit difficile, negandam esse consecutionem verè enim, & proprie, & ex natura sua

Obiectio.

Solutio.

Quæst. I. Art. 5. dub. I.

Theologia per se & intrinsecè practica, licet non præcipuè.

Theologia est, & debet dici practica, etiam ex vi sui præcipui obiecti in nobis, aliter quàm in Deo; quia Theologia nostra docet natura sua, & principaliter quid sit Deus in se, & quoad sua attributa, sed quia creator noster est, & saluator, & finis vltimus, & obiectum fidei nostræ, spei, & charitatis, & beatitudinis, quod etiam docet fides, & Theologia nostra; necessario etiam, & ex natura sua, & ex vi talis obiecti docet, quo modo Deus vt finis noster vltimus sit sperandus, obtinendus, colendus, diligendus, & eo ipso docet rationem, & praxim omnium virtutum, & Theologicarum, & moralium infusarum, imò & acquisitarum, licet minus principaliter; docet etiam naturam, & vsum sacramentorum, obseruantiam omnium præceptorum, & istæ notitiæ sunt natura sua, & intrinsecè practica, & considerantur per se in Theologia in ordine ad praxim, quam per se considerat Theologia, licet non primò, & principaliter, sed tanquam medium per se vtile, & necessarium ad suum præcipuum finem contemplationis beatificæ obtinendum. Et istæ notitiæ practicae ad nullam aliam scientiam pertinent per se, & ex natura talis tractationis, quàm ad Theologiam, & fidem nostram, & ideo ex hac parte iure optimo dicitur formaliter, & intrinsecè practica. Et hoc est discrimen respectu philosophiæ moralis; quæ nullatenus potest dici speculatiua; tum quia vel nulla, vel paucissima tractat speculabilia, sed omnia talia pertinent ad aliam scientiam speculatiuam per se, & ex natura sua. In morali vero philosophia si fortè considerantur non per se, sed per accidens, & ex contingenti, & omnino in ordine ad praxim, & nullatenus talium speculatio per se pertinet ad ipsam. Nam etiam vniuersalia omnia, quæ ad naturam, & conditiones vitiorum, & virtutum pertinent per se, & intrinsecè sunt notitiæ practicae, & natura sua ordinatæ ad praxim, & opus & exercitium virtutum, aut vitiorum, aut saltem in philosophia morali considerantur practicae, & prout dirigunt ad praxim, & vsum, quantum est ex natura scientiæ, licet fortè ex fine scientis non dirigantur. Capreol. quæstione secunda prologi ad secundum contra sextam conclusionem dicit

moralem philosophiam partim esse practica, partim speculatiuam, sed videtur contra Diuum Thomam, & veritatem, vt diximus, quia in naturalibus non inueniuntur istæ duæ rationes in eodem habitu.

ARTICVLVS V.

Vtrum sacra doctrina sit dignior alijs scientijs?

Conclusio est. *Sacra doctrina, vt speculatiua est, transcendit omnes scientias speculatiuas, & certitudine, & dignitate materiæ, & vt practica est, omnes practicas, quia versatur circa vltimum finem.*

I. DVBITATIO.

An sacra doctrina superet reliquas certitudine?

Primò videtur non esse superior reliquis certitudine, cum procedat ex principijs obscuris & inevidentibus; scientiæ verò naturales certitudinem habent euidentem, vt nullam admittant formidinem; quæ tamen potest esse in rebus fidei & Theologiæ, vt experientia constat in multis qui graues patiuntur scrupulos, ac veluti dubitationes circa res fidei. Hæc est præcipua difficultas, quam attigit Diuus Thomas argumento 1.

Prima sententia dicit Diuum Thomam loqui de certitudine Theologiæ secundum se; non prout est in nobis modò in via, & probari potest ex solutione primi, vbi expressè docet Diuus Thomas id quod est magis certum secundum naturam; posse esse quoad nos minus certum propter debilitatem intellectus nostri; qui ad manifestissimam naturæ se habet, sicut oculis noctuæ ad lumen solis. Vnde dubitatio, quæ in aliquibus accidit circa articulos fidei, non est propter incertitudinem rei, sed propter debilitatē intellectus nostri. Hoc idē docet D. Tho. 2.2. q.4. art. 8. quod certitudo primò dicatur ex parte causæ, scilicet vt id sit certius, quod habet certiorē causam,

Caietani sententia iuxta quosdā.

Vera sententia.

Certitudo duplex.

Ratio Diui Thomæ.

causam, & hæc est certitudo simpliciter, & inuenitur maior in fide quàm in omnibus scientijs naturalibus. Secundo modo dicitur certitudo ex parte subiecti, vt id sit certius, quod plenius consequitur intellectus, & hoc modo fides est minus certa. In hoc sensu intellexit Caiet. hic Vazquez. Et merito reijcit hanc sententiam, quia hoc modo solum Theologia Dei & beatorum esset certior, & non Theologia nostra, de qua tamen loquitur D. Thom. & est quæstio. Et constat D. Thomam eodem modo respondere de fide in 2.2. loco citato, atque de Theologia hic: fides autem non est in Deo & beatis, sed tantum in nobis. Neque Caietanus aliter loquitur quàm Diuus Thomas.

Dicendum ergo est absque dubio, Diuum Thomam loqui de Theologia & fide nostra, & hanc dicit esse certiorē secundum se, & ex parte causæ, & non ex parte subiecti. Et quidem certitudo propriè dicitur de cognitione rei, quæ est in potentia cognoscente. Quamuis enim aliquando dicatur etiam de certitudine obiecti secundum se, vt hic notauit Bañes, & vulgò dicitur esse certum, quod re vera ita est, vt dicitur tamen apud Doctores, non est sermo de hac certitudine, quia hæc parū confert ad certitudinem intellectus, neimpe quia contingere potest cum hac certitudine ex parte obiecti, quod intellectus in sua cognitione sit incertus & falsus. Certitudo igitur nostræ cognitionis dicitur dupliciter: primò secundum se, & ex natura sua, vel ex parte causæ. Secundò ex parte subiecti, id est, respectu intellectus nostri. Et Diuus Thomas dicit Theologiam esse reliquis certiorē primo modo, & similiter fidem, non secundo modo. Et conueniunt hic omnes expositores, Caietanus, Bañes, Molina, Valentia puncto 4. Vazquez & reliqui.

Ratio D. Thom. est optima, quia inquit, reliquæ scientiæ certitudinem habent ex naturali lumine rationis humanæ, quæ potest errare; hæc autem certitudinem habet ex lumine diuinæ scientiæ, quæ decipi non potest. Pro cuius rationis intelligentia sciendum est ex D. Thoma in 3. dist. 23. quæst. 2. art. 2. quæstionc. 3. & dist. 26. quæst. 2. art. 4. certitudinem esse determina-

tionem intellectus ad vnum; sed hæc certitudo videtur esse ex parte subiecti, & potest esse cum falsitate, vt quidam nimis certò adherent suis opinionibus, licet falsis. Modo autem certitudo ex parte cognitionis, seu assensus, nihil aliud est, quàm veritas infallibilis eius, & conformitas ad rem, vt bene Molina & Bañes adnotarunt, quod etiam significauit Diuus Thomas ibi dicens, certitudinem esse determinationem & adhesionem intellectus ad aliquam veritatem. Vnde sicut veritas, ita & certitudo formaliter est in ipso iudicio, & assensu intellectus; licet etiam obiectum, cui conformis est assensus, dicatur verum, & certum vt mensura, & ratio ac terminus, cui commensuratur assensus verus & certus. Tamen ad certitudinem non sufficit veritas assensus; hæc enim potest inueniri etiam in opinione, quæ non omnino determinat intellectum, sed admittit aliquam formidinem, & quantum est ex se, non dicit firmam veritatem, sicut neque fides humana, quæ quamuis dicat adhesionem ex parte intellectus; non tamen necessario dicit veritatem: fides verò diuina dicit certitudinem ex se, id est, adhesionem firmam cum veritate, id est, infallibilem, licet obscuram & ineuidentem, scientia humana dicit certitudinem euidentem. Opinio neque certitudinem habet, neque euidentiam, quia potest ei subesse falsum, sicut & fidei humanæ.

Hoc posito vis rationis Diui Thomæ, & veritas conclusionis patet, quia certitudo, id est, veritas infallibilis assensus Theologici, seu fidei diuinæ, pendet tanquam ex causa, & ratione sui ex certitudine, id est, ex veritate infallibili scientiæ diuinæ reuelante nobis veritates fidei & Theologiæ, quæ scientia diuina decipi nullatenus potest, neque errare, cum omnia omnino penetret, & comprehendat, sequitur certitudinem huius sacræ scientiæ Theologiæ, seu etiam fidei esse maiorem omni certitudine inuenta in scientijs naturalibus, etiam Mathematicis, quia omnis certitudo naturalis, etiam si euident sit, oritur ex hoc, quod lumen rationis naturalis, seu nostri intellectus, seu Angelici penetret, & comprehendat obiectum,

Certitudo in actu intellectus & in obiecto.

Vis rationis D. Thomæ.

Certitudo Theologiæ maior certitudine scientiarum naturalium.

vt in se est, & ei omnino fit conforme iudicium quod elicit. At hoc lumen rationis naturalis, quantumcumque habeat euidentiã, non est ita infallibile, quin aliquando falli & errare possit; ergo non est tanta eius certitudo, atque Theologiæ ac fidei.

6 **Lumen naturale falli potest, non pugnans cum certitudine alicuius veritatis reuelatæ, potius debere intellectu nostrum assentiri certitudini reuelatæ, & existimare falli & errare lumen naturale, quam è contra, cum scientiã diuinã, cui innititur certitudo Theologiæ & fidei, falli non possit; lumen verò naturale, cum innititur certitudo euidentiæ & scientiæ naturalis, falli possit, non quòd in scientiã & euidentiã fallatur; eo enim ipso, neque scientiã est, neque euidentiã, sed quia existimari debet id, quod lumine naturali certum videtur, & quasi euidens, re vera incertum esse & ineuidens. Et in hoc sensu debet sumi id quod docet Diuus Thomas ad 1. & 2. loco citato, certitudinem Theologiæ & fidei esse in se maiorem, quia & re vera est maior ob causam omnino infallibilem, & debet ab intellectu nostro existimari maior, & vt talis preferri omni naturali certitudini, quantumuis euidenti. Ratio est, quia multò magis implicat scientiam diuinã (à qua nobis reuelatæ sunt veritates fidei & Theologiæ) etiam in contingenti cognitione falli, quam lumen intellectus nostri decipi, etiam in maximè necessarijs, & principijs primis, & omnino euidentijs. Et hæc omnia ita sunt firma & certa, vt negari nullatenus possint.**

7 **Certitudo fidei ex parte subiecti, nam cum certitudo ex parte subiecti, id est, intellectus, sit ad hæsiõ & determinatio eius, qua ita suo iudicio ra atque in ad hæret, vt oppositum putet vel impossibile, vel penitus falsum: quæ certitudo, vel ad hæsiõ ex parte subiecti contingit, aut ex euidentiã iudicij, quo veritatem rei videt ac penetrat, aut ex debilitate intellectus, qua leuiter ad hæret: & conuincitur rationibus apparentibus, quasi certis & infallibilibus, præsertim si accedat etiam meli-**

natio voluntatis. Sic sumpta certitudine assensus, quam D. Thomas hic vocat quoad nos 2. 2. ex parte subiecti, merito docet sacram doctrinã, id est, Theologiam aut fidem diuinã, non esse ita certã atque scientias naturales, quia in his ex parte subiecti magis adhæret obiecto, & absque vlla dubitatione aut formidine, aut quia euidentiã habet notitiã, quæ omnem expellit dubitationem ac formidinem, aut quia ex debilitate intellectus, vel nimio affectu voluntatis firmius adhæret incertis rebus, imò & falsis, quam veris & infallibilibus; sic enim multi hæretici pertinaciter adhærent suæ hæresi, & ita certi sunt ex parte subiecti, vt pro ea mori non timeant. Fides verò diuinã & Theologia sæpe in multis non habet tantam certitudinẽ ex parte subiecti, & aliquẽ scrupulũ admittit, quem D. Thomas hic dubitationem vocat. Vel fortè quia nõ est in potestate nostra dubitare de ijs, quibus naturali certitudine euidenti assentimur; est verò in potestate nostra dubitare de ijs, quibus fide diuinã assentimur, nempe quia ex parte subiecti non ita penetrat intellectus certitudinem rerum fidei, ac Theologiæ, atque certitudinem eorum, quibus assentitur in scientijs naturalibus, in quibus ob euidentiã nulla est difficultas assensus, quinimò necessitas, ita vt quantumuis renuat voluntas, intellectus dissentire non possit. In fide verò est magna difficultas assensus ob rerum obscuritatem, ideoque libera est voluntas, vt vel renuat si velit, vel captiuet & inclinet intellectum in obsequium fidei. 2. ad Cor. 10. & ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, id est, voluntate. Ideo potest homo si velit dubitare, & amittere fidem ac Theologiam, non verò assensum & scientiam naturalem ob eius euidentiã. Neque certitudo assensus est effectus formalis habitus fidei, vt dicit Valentia ad 4. argumentum puncto 4. sed solum pendet tanquam à principio efficienti, & per contrarium actum deliberatum potest amitti. Aliquando verò est inculpabilis dubitatio ex ignorantia inuincibili, imò & error. Ex quo etiam sequitur ex parte subiecti non esse tantam certitudinẽ in fide, atque in scientijs naturalibus. Hic verò sacram doctrinã, & Theologicũ assensum, nõ alium putamus ab assensu fidei infusæ, id

Fides aliquid dubij admittit in voluntarij.

In potestate habentis fidẽ est dubitare, aut non credere.

Inculpabilis dubitatio potest esse se cum fide.

id quod sæpe iam diximus ab art. 3. & nisi esset assensus fidei diuinæ, sed tantum acquisitæ, & naturalis, vt iterum videtur asserere Vazquez in hoc articulo, nõ posset esse certior omni scientiæ naturalis iudicio, siue in se, siue quoad actum reflexum, quo intellectus iudicat suum iudicium esse certissimũ: & iam posset assensui Theologico subesse falsum, vt fidei acquisitæ; & lumine naturalis rationis, cui talis fides acquisita nititur. Firma ergo est illa nostra sententia, quã hic iterum docet D. Thomas, eandem esse omninò rationem formalem fidei diuinæ, & Theologiæ, nempe diuinã reuelationem; & eo ipso eundem etiã habitum quoad assensum.

II. DVBITATIO.

An sacra doctrina reliquis superet dignitate obiecti?

1 **Materia Theologia supra rationem.** **S**ecunda pars rationis Diui Thomæ est de dignitate materiæ & obiecti, & dicit ex hac etiam parte sacram doctrinã esse ceteris nobiliorem; probat, quia ista scientia est de ijs, quæ sua altitudine rationem transcendunt, reliquæ verò ea tantum considerant; quæ rationi subduntur. Brèuitati studens nulla pònit exempla D. Thomas, certum tamen est Theologiam esse de mysterijs supra rationem de Trinitatis arcano, de processionibus, ac relationibus diuinis, de distinctione personarum cum vnitatem essentiæ; de prædestinatione, ac reprobatione, de beatitudine, & pœnis, de incarnatione, & de sacramentis, & de similibus, quæ sola reuelatione cognosci possunt. Et talium rerum cognitio, quantumcumque sit, multò est optabilior quàm certissima rerum minimarum notitiã, vt hic docet D. Thomas ad 1. ex Aristot. qui id docuit primo de partibus animalium cap. 5. & 9. & 6. Metaph. cap. 1. & 11. Metaph. c. 6. Cum igitur Theologia simul habeat excellentiam obiecti respectu omnium scientiarum, & certitudinem cognitionis, merito est omnium nobilissima.

2 **Obiectio.** Dices, nobilior obiectum est, quod est vniuersalius, & comprehendit omnia; vniuersalius autem est obiectum naturalis Theologiæ, id est Metaphy-

fica, scilicet ens in tota sua latitudine. Secundo, quia inferior scientia est, quæ ab alijs accipit; Theologia autem accipit ex reliquis scientijs, vt ex Hieronymo, habet D. Thomas argumẽto secundo. Ad primum respondetur, licet obiectum Metaphysicæ sit ens; non est ita vniuersale atque obiectum Theologiæ, quia huius obiectum est omne ens etiam supernaturale, quod non attingit Metaphysicæ; & licet in vtraque obiectum præcipuũ sit Deus, in Theologia est vniuersalius ac superius, quia in Metaphysica solum consideratur; prout lumine naturali cognosci potest, & non quoad mysteria recondita fidei; in Theologia verò quoad omnia reuelabilia, sub qua ratione cadunt tam naturalia, quam supernaturalia: Latius igitur & nobilior est obiectum Theologiæ, id quod Augustinus docere videtur epist. 3. ad Volusianum, quòd scientia Scripturarum sit Physica, Ethica, & Logica, & omnes scientiæ; & Ambrosius præfatione in Lucam: Ad secundum respondet D. Thomas Theologiam sumere aliqua ex alijs scientijs, non quòd ex necessitate his indigeat, vel quasi à superioribus sumens sua principia, quæ à solo Deo accipit immediatè reuelata; sed quia vt domina potest vti reliquis, vt ancillis, sicut Architectonicæ vtuntur subministrantibus. Sic D. Thomas in argumento, sed contra assert in hanc sententiam illud Prouerb. 9. vbi de sapientia dicitur: *Misit ancillas suas; vt vocarent ad arcem; & ad menia ciuitatis.* Vtitur nempe Theologia, seu fides naturalibus scientijs vt ancillis, nõ quia ipsi aliquid deficiat, aut per se non sufficiat, sed propter defectum nostri intellectus, qui per naturali lumine cognita facilius manuducitur in ea, quæ sunt supra naturam.

3 **Theologia practica nobilior alijs practicis.** Comparata etiam Theologia, vt practica, nobilior est reliquis practicis obiecti nobilior finem, nempe vltimum beatitudinis æternæ ac supernaturalis; inter practicas enim illa est dignior, quæ ad vltiorem finem nõ ordinatur, iuxta doctrinã Aristot. 1. Ethic. cap. 1. reliquæ autem scientiæ practicæ versantur circa fines non vltimos, qui omnes ad vltimũ ordinantur finem beatitudinis. Concludit D. Thomas Theologiam secundum omnem modum digniorem esse alijs, nempe secundum modum

Vniuersale obiectum Theologiæ, quæ ens etiam supernaturale, quod non attingit Metaphysicæ.

Theologia vt domina vtitur alijs scientijs.

Theologia practica nobilior alijs practicis.

An Theologia nobilio-ri modo sit speculati-ua & practica. modum speculatiuæ scientiæ, & practice. Hi enim sunt modi, qui conueniunt Theologiæ, vt dictum est artic. præcedenti. De his verò modis dubitari poterat, an nobiliori ratione conueniant Theologiæ? Et ad hoc respondet D. Thomas, nam quòd hæc scientia sit altioris ordinis, iam ferè dictum est in præcedentibus; quamuis expressius & hoc decernitur in hoc articulo.

4 Quomodo practica sit nobilior, si non ordinetur ad vltiorem finem. Notat benè Caiet. circa hanc rationem vltimam, non ex eo solū dici scientiam practicam nobiliorē, quia non ordinatur ad finem vltiorem; dignius enim est ministrare superiori, vt aurifici, quàm Principem esse in inferiori arte, puta figuli. Maior ergo est vera inter practicas, quarum vna subordinatur alteri. Et quia Theologiæ subministrant reliquæ, ipsa nulli; meritò dicitur esse nobilior. Quamuis nobis vniuersale videtur omnem inferiorem practicam ministram esse aliarum superiorum, siue mediatè siue immediatè, licet non quælibet inferior subministret immediatè, neque subordinetur cuilibet superiori, omnes tamen subordinantur saltem supremæ, & quædam principalius, aliæ minùs principaliter.

5 Beatitudo supernaturalis quomodo finis Theologiae practicae. Secundo aduertit Caietanus beatitudinem supernaturalem, id est visionem Dei non esse finem intrinsecum Theologiæ, vt practica est, sed proximam, id est benè dirigere, & operari ad hanc beatitudinem; ipsam verò beatitudinem tantum esse finem extrinsecum, quia tamen est finis extrinsecus proximus, ad quem natura sua, & intrinsecè ordinatur Theologia, vt practica, ideò vt practica dicitur meritò suprema omnium, quia eius finis proprius, licet extrinsecus, est vltimus omnium, ad quem omnes alij fines ordinantur, ipse verò ad nullum. Molina verò in fine huius articuli dicit nomine beatitudinis eternæ posse intelligi ipsum finem intrinsecum Theologiæ, quæ scilicet est via, & dispositio ad illam futuram, & sic dicit sumi vitam æternam, Ioan. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti Iesum Christum, nempe pro operatione secundum virtutem, maximè verò secundum virtutes Theologicas; quarum prima, & quasi fundamentum totius beatitudinis huius vitæ, & futuræ est fides, qua cognoscimus Deum verum,

Beatitudinē à D. Thoma sumi pro praxi.

& quem misit Iesum Christum; quæ cognitio fidei vocatur à Christo vita æterna, vt prima dispositio, ac certa via ad illam futuram. Vult ergo Diuus Thomam loqui de hoc intrinsecò fine. Nobis tamen pace tanti viri magis placeat expositio Caietani; quamuis enim loco citato Christus tropo vsus causam intelligat nomine effectus, vt multi volunt, Diuus Thomas non videtur hinc tropo vsus, aut figurata locutione, sed propria, & nomine beatitudinis futuram intelligit beatitudinem.

Oppositum magis placet.

ARTICVLVS VI.

Verum sacra doctrina sit sapientia?

Conclusio est, Sacra doctrina præcipue, & simpliciter est sapientia.

Dubitatio circa conclusionem, & rationem Diui Thomæ.

Primo certa est omnium cōsentione hæc conclusio Diui Thomæ, ita Alexander Alen. q. 1. m. 1. & 2. & m. 4. art. 2. Bonauent. q. 2. prologi Ricard. q. 5. & omnes interpretes Caiet. Molina, Bañes, Valentia, Vazquez, imò & sancti Patres, præsertim Augustinus 14. de Trinit. cap. 1. Et probat D. Thomas ex Deuter. 4. cap. vbi in principio legis scriptæ dicitur. Hæc est nostra sapientia, & intellectus coram populis; & Paulus 1. ad Corinth. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos, & cap. 12. Alij datur sermo sapientiæ. Ex quibus locis constat nostra sæpè repetita sententia, scilicet sacram doctrinam sumi à D. Thoma pro ipsa fide diuina, vel Scriptura sacra.

Theologia esse sapientiam.

Secundo optima est ratio Diui Thomæ & Ricardi sumpta ex diffinitione & conditionibus sapientiæ in communi. Sapientia enim in quouis genere dicitur, quæ cōsiderat altissimam causam illius generis, vt in genere ædificij architector, qui disponit formam domus, dicitur sapiens respectu inferiorum artificum, 1. Corin. 13. Vt sapiens architectus fundamentum posui. Et in genere totius humanæ vitæ, is qui est prudens, & or-

Ratio ex diffinitione, & conditionibus sapientiæ.

& ordinat humanos actus in debitum finem, sapiens, Prouerb. 10. Sapientia est viro prudentia. Hinc sequitur maximè sapientem esse eum qui considerat altissimam causam totius vniuersi, scilicet Deum. Et sapientia præcipua diffinitur ab Augustino, diuinarum rerum cognitio lib. 12. de Trinit. cap. 14. & Aristot. 1. Met. c. 1. & 2. Metaphysicam vocat sapientiam, eoquòd considerat prima principia, & maximè vniuersalia, & ea quæ enti in sua latitudine, vt ens est conueniunt. Et 6. Ethic. cap. 7. dicit sapientiam, vt omnium scientiarum principem versari in contemplatione eorum, quæ nobilissima sunt. Et Paulus 1. ad Corin. 12. distinguens sermonem sapientiæ à sermone scientiæ, non obscurè docet sapientiam esse superiorem scientiæ, & circa diuina ac suprema versari. Ex quibus facile sequitur Theologiam esse non solum in aliquo genere, sed maximè & absolute sapientiam inter omnes scientias huius vitæ, quia considerat de Deo, qui est simpliciter, & absolute causa altissima, & non solum agit de ipso sicut naturales scientiæ, prout scilicet cognoscitur per creaturas quoad multa eius attributa, quæ à Paulo vocantur nota Dei ad Rom. 1. Quod notum est Dei manifestum est illis, nempe Philosophis; sed etiam quantum ad ea quæ recondita sunt, & soli Deo de se ipso nota, & nobis per reuelationem. Hæc est ratio D. Thomæ, & omnium.

3 Theologia iudicat de inferioribus.

Conditiones sapientiæ quinque, quas alij distinguunt in sex vt Ricard.

& procedēs ex certissimis causis. Quarta, vt si gratia sui, & non alterius scientiæ. Quinta, vt ab alijs non dirigatur, sed potius dirigat alias & iudicet. Sic Theologia in causa vniuersalissima scilicet Deo, & eius reuelationē cognoscit omnia. Est circa recondita ardua, & supernaturalia est certissima, est gratia sui, non dirigitur, sed dirigit omnes, & meritò iudicat, vt D. Thomas docuit artic. præcedenti, Misit ancillas suas vt care ad arcem.

4 Obiectio.

Contra hanc sententiam obijci potest, primò quòd 6. Ethic. Sapientia distinguitur vt virtus diuersa intellectus à scientiæ; Theologiam autem diximus esse scientiam, quæ deducit conclusiones ex principijs; igitur non est scientia. Secundo, quia sapientia est quid supremum inter cognitiones, & superior intellectu principiorum; nulla autem scientia est superior cognitione, & intellectu suorum principiorum; igitur Theologia, quæ est scientia conclusionum, non potest esse sapientia. Tertio, quia cum non habeat euidentialia non videtur esse virtus intellectualis.

5 Sub scientia in communi continetur sapientia.

Ad primum respondetur scientiam in communi, & genericè sumptam diuidi in species, in sapientiam, quæ est suprema scientia, & scientiam priuatam, quæ est inferior scientia de rebus ignobilioribus, eo modo, quo in genere qualitatis, dispositio in genere sumpta diuiditur in habitum, quæ est dispositio difficile mobilis; & in dispositionem imperfectam, quæ intrinsecè includit, quòd sit facile mobilis, de quò vide longius Bañes in hoc artic. notabili 4. Sapientia ergo est scientia per causam altissimam; scientia verò, vt distinguitur à sapientiæ, est scientia per causas inferiores.

6

Ad secundum Bañes ibi not. 2. refert sententiam dicentium, sapientiam vno modo accipi pro perfectissima scientia. Secundo modo pro quodam habitu supremo, & eminenti, qui sub vna ratione formali se extendit ad cognitionem principiorum omnium, & conclusionum. Qui habitus neque est intellectus, neque scientia, sed eminenter continet intellectum, & scientiam; & sic accepta sapientia non est in genere scientiæ, sed in alio genere, & est nobilior intellectu principiorum, vt docet Aristot. 6. Ethic. cap. 5. & D. Thomas

1.2. quæst. 66. artic. 5. Ipse verò Bañes dicit in Deo quidem reperiri talem habitum sapientiæ, & in anima Christi scientiam infusam, imò & in Angelis inditam scientiam esse talem sapientiã, quæ sub eadem ratione attingat principia & conclusiones, & immediatè, & est simul intellectus & scientia. In acquisitis habitibus nullum dicit inueniri eiusmodi, quia habitus intellectus est naturaliter inditus, habitus verò acquisitus est scientia, aut opinio, & omnis sapientia, si est per demonstrationem, acquirita necessariò est scientia. Molina & Vazquez parum dicunt, innuunt tamen ex Aristot. 6. Ethic. cap. 7. sapientiam esse simplicem, non esse aliquam simplicem habitum, sed simul sumptum habitum intellectus principiorum cum habitu scientiæ conclusionum. Imò Vazquez, vt supra retulimus, probabile putat habitum intellectus principiorum per actus demonstrationum scientificos eundem extendi ad cognitionem conclusionum, & non esse diuersum habitum. Molina expressè dicit sapientiam esse non simplicem habitum, sed coniunctum ex habitibus principiorum, & conclusionum supremæ scientiæ, id est Metaphysicæ.

7 Bañes verò sapientiam humanam putat esse simplicem habitum supremæ scientiæ, id est Metaphysicæ; & hanc dici ab Aristotele superiorem intellectu, non quòd per ipsam assentiamur principijs primis; quia proprium est habitus intellectus, vt cognitio terminis assentiat principijs. Neque etiam sapientia demonstrat prima principia; quia hæc demonstrari non possunt. Dicitur ergo Metaphysica, vt sapientia superior intellectu, id est habitu principiorum, quia ipsa est potens explicare prima principia non solum aliarum scientiarum, sed etiam sua propria, & ea defendere ab impugnantibus; & hoc nulli inferiori scientiæ conuenit, sed soli ipsi. Et ratio est, quia habet pro obiecto ens in sua latitudine, & tradit eius perfectam, & vniuersalem cognitionem, & quæ inueniatur in ente etiam nobilissimo; reliquæ vero scientiæ solum tradunt cognitionem alicuius entis privati, vnde & partialem, & confusam, non ita distinctam, & communem. Metaphysica igitur ex hac distincta, & vniuersali entis cognitione, & passio-

num eius, & omnium entium potest explicare terminos suorum principiorum, & aliquam reddere rationem eorum; quod non pertinet ad intellectum principiorum. Et ita sapientia ponitur maxima inter virtutes intellectuales ab Aristot. loco citato, & à D. Thom. 1. 2. quæst. 66. artic. 5. & sic dicit intelligenda quæ Diuus Thomas docet 1. 2. q. 57. art. 2.

8 Et certè D. Thomas expressè his locis docet sapientiam esse scientiam, quæ versatur circa ea, quæ sunt vltima respectu totius cognitionis humanæ, sunt tamen priora & magis nota secundum naturam; est ergo scientia, quæ considerat altissimas causas. 1. Metaphysic. cap. 1. idèò conuenit ei, vt iudicet, & ordinet omnia, eoquòd iudiciu perfectum, & vniuersale haberi non possit, nisi per resolutionem ad primas causas. Et ibi ad primum dicit, quòd licet sapientia sit quædam scientia, quatenus ex principijs demonstrat conclusiones; habet tamen rationem perfectioris virtutis, quatenus habet aliquid proprium supra reliquas scientias scilicet, quia iudicat de omnibus non solum quoad conclusiones, sed etiã quoad principia. Et ad secundum ibi docet, quòd considerare principia seorsim pertinet ad intellectum, considerare eadè prout ex ipsis deducuntur conclusiones, pertinet ad scientiam, & sic scientia dependet ab intellectu vt à potiori, & vtrumque dependet à sapientia, vt à potissimo, quæ sub se continet intellectum, & scientias, vt de conclusionibus scientiarum iudicans, & de earum principijs.

9 Ex his constat iuxta Diuum Thomam, habitum sapientiæ esse simplicem distinctum ab habitu intellectus principiorum, & ab habitibus scientiarum particularium, vt ibi etiam tenet Caietanus ex Aristot. 6. Ethic. & 4. Metaph. & est principalis scientia superior habitu principiorum, & omnibus scientijs, quia ad ipsam pertinet defendere principia ex terminis idem docet D. Thom. 1. 2. quæst. 66. art. 5. ex Aristot. 6. Ethic. cap. 7. quòd sapientia sit caput inter virtutes intellectuales, & quasi architectonica respectu omnium, & ibi Caietanus, quòd defendat principia ex rationibus intrinsecis terminorum, & iudicet de eis, & idèò sit maior intellectu.

8 Ex D. Thoma Metaphysica sapientia.

9 Sapientia est principalis scientia superior intellectu principiorum.

Ita habet D. Thomas ibi ad quartu. Scientia igitur Metaphysicæ, & conclusiones eius, quæ in ipsa considerantur de ente in communi, tanquam proprio effectu Dei, vt altissimæ causæ, habet hanc excellentiam, vt possit iudicare de principijs, & conclusionibus aliarum scientiarum, imò etiam de dignitatibus, & principijs communissimis ex ratione terminorum, entis, & non entis, totius, & partis, & aliorum, quæ sequuntur ad ens.

10 Ex his satis probabile est, in qualibet speciali scientia, non adæquate distinguatur habitum intellectus principiorum, & habitum scientiæ, vt duos habitus omnino re distinctos, sed eundem habitum dici intellectum, prout solum considerat principia secundum se, & præcise, eundem verò dici scientiam prout modo aliquo reuera addito extenditur ad conclusiones, vt etiã innuit D. Thom. quæst. illa 57. artic. 2. ad 2. saltem in nostra Theologia certum est, vt supra diximus, habitum fidei eundè dici fidei, prout assentitur credibilibus quomodo cunq;, & Theologiæ, prout medio studio, & discursu extenditur ad ea quæ deducuntur ex prius creditis, & sic docet D. Thomas hic ad tertium hanc scientiam haberi medio studio. Et idem forte Aristoteles de sapientia naturali docet 6. Ethic. cap. 5. & 6. dum dicit sapientiam esse intellectum, & scientiam, nempe quia non est perfectè sapiens, quia vel sola scit principia, vel solas conclusiones deducit ex principijs. Et quidem nisi idem sit habitus principiorum & conclusionum in qualibet scientia perfectè, sequeretur habitum principiorum in Metaphysica esse diuersum ab habitu conclusionum, & consequenter esse etiam magis principalem habitum ipso habitu conclusionum, id est scientia Metaphysicæ, & ita Metaphysica non esset, vt talis scientia est, sapientia. Et vniuersè cum non possint in scientia conclusiones intelligi sine principijs simul cognitis, necessario habitus conclusionum est simul habitus principiorum; licet è contra habitus principiorum possit nondum peruenisse ad hoc, vt sit habitus conclusionum; sed per actus demonstrationum, quibus ex principijs deducuntur conclusiones, habitus principiorum acquirat modum realem, quo iam

Ratio efficiat.

fit habitus conclusionum. Et videtur satis hoc insinuasse D. Thomas q. illa 57. art. 2. ad 2. dum intellectum, scientiam, & sapientiam, dicit se habere, sicut se habent gradus animæ vegetatiuæ, sensitiuæ, & intellectiuæ, quorum prior potest esse sine sequentibus, non è contra. Neque habitus principiorum est naturaliter inditus, vt dicit Bañes, quasi non sit acquisitus, nisi quia solo lumine naturali cognitio terminis acquiratur.

11 Vltimò aduerte in solutione ad tertiu, ad sapientiam, vt est donum Spiritus Sancti, pertinere iudicium rectum per modum inclinationis, id est affectus, eo modo quo virtus moralis dicitur facere rectum iudicium de agendis. Vt verò sumitur sapientia pro hac doctrina sacra Theologiæ, ad eam pertinet certum iudicium de rebus diuinis, & agendis per modum cognitionis, eo modo quo Philosophia moralis facit rectum iudicium de agendis, etiam in non habente habitum virtutis. Potest igitur esse sapientia hæc sine illa prima, sed valde illustratum, & perficitur per illam, vt de sapiente dicitur Ecclesiast. 39. Cor suum tradet ad vigilandum diluculo.

12 Quæres, an hæc sapientia Theologiæ sit perfectior fide, an è contra? Bañes hic ad secundum dicit Theologiam, quatenus reddit rationem rerum fidei, esse quodammodo perfectiorem. Simpliciter tamen loquendo fidei habitum esse perfectiorem. Nos supra diximus quoad assensum eundem esse habitum vtriusque; Theologia verò addit aliquid acquisitum, vt conditionem nouorum assensuum fidei, scilicet discursum, & necessariam connexionem conclusionum cum principijs fidei; & si fides comparetur ad hoc naturale & acquisitum, multò nobilior est habitu Theologico, quem supra diximus declaratum.

ARTICVLVS VII.

Verum Deus sit subiectum huius scientiæ?

Conclusio est, Deus est subiectum huius scientiæ, quia omnia tractantur sub ratione Dei.

I. DVBITATIO.

Quod sit subiectum præcipuū Theologiae, & quod adequatum?

Primò consultò D. Thomas hic, & in prologo sentent. artic. 4. quærit de subiecto Theologiae, non de obiecto, quia ut plerique distinguunt, subiectum est illud simplex & incomplexum, de quo agitur præcipuè, & de eo veritates complexæ præcipuè demonstrantur. Obiectum verò dicunt esse ipsas veritates complexas, quæ sciuntur, ac demonstrantur. Ita Durand. q. 5. prologi. Capreol. quæst. 4. & Vazquez hic disput. 10. cap. 1. Quidam, modo appellant subiectum, modo obiectum, modo materiam de qua disputatur. Querimus igitur primò de subiecto, & re præcipuè considerata in sacra doctrina, de qua veritates complexæ in ea cognoscuntur. Et varias refert sententias D. Thomas hic, & art. 4. prologi, quamvis absque discrimine subiecti præcipui, quod & attributionis vocatur, & subiecti adæquati, quod & vniuersale dicitur, & merito ipse conciliat art. illo 4. prologi sentent. quia omnes istæ sententiæ in suo sensu fortè defendi possunt.

Prima sententia est dicentium res & signa esse subiectum Theologiae. Ita videtur docere Magister initio 1. sentent. & sequuntur Bonauent. q. 1. prologi Albert. 1. part. summ. tract. 1. q. 3. Okam q. 3. prologi, Gabr. q. 9. Per res videntur includere omnia entia; per signa vero omnia symbola & sacramenta antiqua, & noua. Sed hoc vocat Bonauent. subiectum vniuersale, & nos vocamus adæquatum. Et suo modo est vera sententia, quia omnia, quæ considerantur, vel sunt res, vel signa.

Secunda sententia est dicentium, subiectum esse opus meritorium, vel quod idem est Deum, vt saluatorem; vel etiam Christum, qui fecit opus restaurationis: sic tribuitur ista sententia Hugoni Victorino in prologo 1. lib. de sacramentis cap. 3. & partim Bonauent. q. illa 1. dum subiectum integrale Theologiae vocat Christum, prout constat natura diuina & humana, & dicit corpus suum naturale & mysticum. Sic enim tota consideratio videtur esse de opere redèptionis, & merito,

vel de Deo, vt saluatore, vel de Christo, & in hanc sententiam Scotus q. 3. Casiodor. refert Casiodorum initio Psalmorum, Linconien. Caietanus hic Linconiensem. Gabr. & Okam hoc vocant subiectum continentia. Et suo modo est vera sententia, quia omnia quæ tractantur in Theologia, includuntur in Christo, seu in opere meritorio, aut restaurationis, vel in Deo, vt saluatore, vel saltem rediguntur.

Sic etiam loquitur Alexander 1. p. q. 1. in 3. qui dicit materiam sacrae Scripturae secundum essentiam esse Deum, secundum operationem esse opus restaurationis, secundum virtutem esse Christum. Durandus etiam subiectum sacrae Scripturae, & Theologiae sumptæ pro fide, & habitu quo assentimur; & Theologiae sumptæ pro habitu, quo deducimus conclusiones ex principijs, dicit esse opus meritorium, vel salutem, quia de hac præcipuè, vt de fine proprio, & præcipuo agitur in Theologia, & à principio Genes. vsque ad finem Apocal. omnia ad actum meritorium & salutem referuntur. Theologiae verò sumptæ prout defendit, & explicat mysteria fidei, subiectum dicit Durand. esse Deum, quatenus saluator est, & ipse probat esse idem subiectum Theologiae sic sumptæ, atque fidei, quia hoc modo Theologia deducit vt conclusionem articulos fidei; fidei autem est Deus subiectum, vt saluator; quia sic continet omnia alia mysteria, & sic dicit ordinem ad opus meritorium.

Contra hanc sententiam est, quod actus meritorius non est subiectum fidei, & Theologiae, quia non ad ipsam referuntur omnia, potius ipse dicit attributionem ad Deum tanquam causam principalem. Secundo, quia actus meritorius & Deus, vt saluator, non est idem subiectum. Ipse autem Durandus videtur pro eodem sentire, & alij in hac sententia. Et multa dicuntur, & deducuntur in Theologia de Deo etiam secundum suam naturam, & non solum vt saluator est. Vide plura apud Vazquez ibi cap. 3.

Tertia sententia dicit Deum esse subiectum Theologiae, vt glorificator. Ita Albert. 1. d. 1. art. 2. Marfil. q. 2. art. 5. Gregor. q. 4. prologi. Aegid. in prologo 1. part. quæst. 1. Argentina q. 1. prologi. Probat Gregorius, eoquod Deus eodem modo sit subiectum Theologiae,

logia, & beatitudinis obiectum. Huius autem est, vt glorificator. Contra est, quod Deus, vt glorificator ac redemptor potius dicit aliquod prædicatum, à quo in Theologia denominatur Deus, quam subiectum. Secundo, quia Deus in Theologia non est obiectum, vt solum dicit eius rationis, & denominationes extrinsecas ad creaturas; at vt glorificator, saluator, vel redemptor solum dicit ens rationis, & extrinsecas denominationes, vt obijciunt Scotus. q. 3. prologi, & Bassolis q. 4. Tertio, quia Deus est obiectum beatitudinis, in tota sua entitate, & quoad omnia attributa; ergo & subiectum Theologiae, ad hominem contra Gregorium.

Reijcitur 3. sententia

Dicendum igitur est subiectum præcipuum, seu attributionis, in Theologia esse Deum absolute, vt Deus est. Ita D. Thomas hic, & in prologo art. 4. & omnes expositores, Caiet. Bañes, Molina disput. 1. Valentia q. 1. puncto. 3. §. 5. Vazquez disp. 10. c. 5. Crapeol. q. 4. prologi. Et tandem conueniunt fere omnes Alexand. 1. p. q. 1. m. 3. Henricus in summa art. 6. q. 3. & artic. 19. q. 1. & quodlib. 12. quæst. 1. Ricard. in prolog. quæst. 6. Scot. quæst. 3. Bassolis quæst. 4. Maior. quæst. 7. Canus 12. de locis cap. 2. Ratio Diui Thomæ est efficax, quia omnia tractantur in Theologia sub ratione Dei, sicut omnia videt potentia videri sub ratione coloris; sicut ergo color est obiectum proprium visus, ita Deus est subiectum principale Theologiae, quia omnia considerantur in ordine ad ipsum, vt ad principium vel finem, quia est alpha & omega, principium & finis. Et hoc significat nomen ipsum Theologiae, quod est sermo de Deo. Secundo, quia Deus, vt Deus est obiectum visionis beatificæ, ergo & fidei ac Theologiae, quæ illi succedit 1. Cor. 13. cap. Cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.

Neque tamen hinc sequitur Theologiam nostram, & beatorum esse eiusdem rationis, & speciei; quamuis enim idem habeant obiectum præcipuum & attributionis, tamen ratio formalis subiecti, qua, & lumen quo ipsum attingunt, est diuersæ rationis & speciei. Et sic dicit D. Thomas in prologo artic. 4. quatenus per subiectum distinguitur scientia à reliquis, subiectum Theologiae poni credibile, & supra in hac quæst. dixit

rationem, qua omnia considerantur in hac doctrina, esse reuelatum à Deo, vel ens reuelabile. Secundo non sequitur, vel Theologiam nostram, vel beatorum debere esse infinitam, eoquod versetur circa Deum infinitum, quia quamuis attingant Deum, non eum comprehendunt, neque cognoscunt quantum cognoscibilis est. Tertio non sequitur id quod Argentinæ & Gregorius obijciunt, debere in Theologia nostra aut beatorum cognoscere omnia possibilis, quæ à Deo, in se ipso cognoscuntur, quia ista scientia solum se extendunt ad ea quæ in principali obiecto cognoscere possunt iuxta quæritatè luminis, quo ipsum principale attingunt, non amplius. Attingunt tamen omnia attributa Dei intrinseca, & necessaria, & multa contingencia, quæ ipsi conueniunt prout per respectum rationis, & denominationes extrinsecas refertur ad creaturas, de cuius varijs nominibus dicitur q. 13.

Si quæras, an Deus sit subiectum attributionis formale, aut tantum materiale: Quidam dicunt solum esse subiectum materiale principale; formale verò esse reuelationem diuinam, & probari potest ex D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 1. vbi dicit obiectum formale fidei esse veritatem primam, seu Deum vt reuelatam. In hoc verò art. dicit idem esse subiectum fidei, & Theologiae, vt principiorum, ac conclusionis. Et sæpe in hac q. dixit ens reuelabile esse obiectum Theologiae, & art. 4. prologi dicit subiectum adæquatum, quod comprehendit omnia, quæ in Theologia considerantur esse ens diuinum cognoscibile per inspirationem.

Molina disput. 1. con. 2. dicit Deum, vt Deum non solum esse subiectum materiale, sed & formale attributionis, tantum id de quo aliquid cognoscitur per fidem & Theologiam. Probat, quia licet diuina reuelatio sit ratio mouens ad assensum fidei & Theologiae; in neutro tamen ipsa attingitur, sed Deus, & mysteria diuina, & ea quæ ad ipsum Deum attributionem dicunt. Secundo probat ex D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 1. vbi docet eo modo reuelationem esse obiectum formale fidei, quo medium demonstratio-

male fidei, quo medium demonstratio-formale. Deum verò obiectum materiale, modo quo conclusio est obiectum materiale; sed medium demonstrationis non est ita obiectum

rationem, qua omnia considerantur in hac doctrina, esse reuelatum à Deo, vel ens reuelabile.

Secundo non sequitur, vel Theologiam nostram, vel beatorum debere esse infinitam, eoquod versetur circa Deum infinitum, quia quamuis attingant Deum, non eum comprehendunt, neque cognoscunt quantum cognoscibilis est.

Tertio non sequitur id quod Argentinæ & Gregorius obijciunt, debere in Theologia nostra aut beatorum cognoscere omnia possibilis, quæ à Deo, in se ipso cognoscuntur, quia ista scientia solum se extendunt ad ea quæ in principali obiecto cognoscere possunt iuxta quæritatè luminis, quo ipsum principale attingunt, non amplius. Attingunt tamen omnia attributa Dei intrinseca, & necessaria, & multa contingencia, quæ ipsi conueniunt prout per respectum rationis, & denominationes extrinsecas refertur ad creaturas, de cuius varijs nominibus dicitur q. 13.

Si quæras, an Deus sit subiectum attributionis formale, aut tantum materiale: Quidam dicunt solum esse subiectum materiale principale; formale verò esse reuelationem diuinam, & probari potest ex D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 1. vbi dicit obiectum formale fidei esse veritatem primam, seu Deum vt reuelatam. In hoc verò art. dicit idem esse subiectum fidei, & Theologiae, vt principiorum, ac conclusionis. Et sæpe in hac q. dixit ens reuelabile esse obiectum Theologiae, & art. 4. prologi dicit subiectum adæquatum, quod comprehendit omnia, quæ in Theologia considerantur esse ens diuinum cognoscibile per inspirationem.

Molina disput. 1. con. 2. dicit Deum, vt Deum non solum esse subiectum materiale, sed & formale attributionis, tantum id de quo aliquid cognoscitur per fidem & Theologiam. Probat, quia licet diuina reuelatio sit ratio mouens ad assensum fidei & Theologiae; in neutro tamen ipsa attingitur, sed Deus, & mysteria diuina, & ea quæ ad ipsum Deum attributionem dicunt. Secundo probat ex D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 1. vbi docet eo modo reuelationem esse obiectum formale fidei, quo medium demonstratio-

male fidei, quo medium demonstratio-formale. Deum verò obiectum materiale, modo quo conclusio est obiectum materiale; sed medium demonstrationis non est ita obiectum

Casiodor. Linconien.

Subiectum continentia.

Alexand.

Durand.

Theologiae prout dicitur conclusiones subiectum.

Theologiae subiectum prout defendit.

Reijcitur 2. sententia.

Sententia est. Deum esse subiectum Theologiae, vt glorificator.

atum formale, quasi sit id cui assenti-
mur, sed quia est ratio mouens ad assen-
tiendum. Ergo neque reuelatio est ra-
tio cognita, sed mouens tanquam ad as-
sensum fidei. Tertiò, quia de Deo, vt
Deus est, demonstrantur attributa, &
non vt reuelator est, quod sit vnus, æ-
ternus, immutabilis, &c.

12 *Posse reue-
lationem di-
ci obiectum
formale, &
Deum subie-
ctum mate-
riale.* Conclutione tertiã, dicit posse diui-
nam reuelationem dici subiectum aut
obiectum formale, & Deum, vt Deus est,
subiectum materiale, quatenus diuina
reuelatio est mouens ex parte obiecti,
& medium ad assentiendum mouens,
licet non terminans, sicut medium de-
monstrationis est obiectum mouens, non
terminans assensum. Sicut lumen dicitur
ad plerisque, obiectum formale visus re-
spectu coloris, mouens ex parte coloris,
non terminans. Hec Molina.

13 *Deum esse
subiectum for-
male.* Sed dicendum est aliter Deum esse
subiectum formale, aliter diuinam reue-
lationem dici obiectum formale Theo-
logiæ, vel fidei. Et quidem subiectum
vt sic, solū significat id, circa quod ver-
satur habitus præcipue, & demonstrat
eius attributa, vel passiones, & videtur
sumi pro cognito materiali præcipuo,
quod primo & ratione sui attingitur
ab habitu vel potetia, & reliqua omnia
propter ipsum. Ratio verò formalis est
ea sub qua attingitur tale subiectum à
tali habitu. Et hoc modo Deus est subie-
ctum Theologiæ, & quasi materia pri-
ma, & præcipua de qua tractat, vt docet
D. Thom. in hoc art. & in hoc sensu à
Caiet. & alijs dicitur subiectum forma-
le. Reuelatio verò diuina passiuè sum-
pta, est ratio formalis obiectiua, sub qua
Deus & omnia considerantur in hac
scientiã & in fide; vt docuit supra de sa-
cra doctrina art. 3. & de fide docet 2. 2. q. 1. ar. 1.

*Reuelatio
est ratio for-
malis.*

14 *Potetia &
habitus non
differunt pe-
nes subiectum
etiam præ-
cipuum, sed
penes ratio-
nem forma-
lẽ sub qua.* Et constat, quia potetie & habi-
tus differunt inter se non penes subie-
ctum etiam præcipuum, quia sic Theo-
logia beatorum & nostra nõ differunt
specie, cum vtraque habeat pro subie-
cto præcipuo Deum, vt Deus est, securi-
dum omnem latitudinem; sed differunt
penes rationem formalem sub qua tra-
ctant, vel attingunt subiectum: & quia
in Theologia beatorum ratio formalis,
sub qua Deus attingitur, est reuelatio
clara; in fide verò & Theologia est re-
uelatio obscura Dei dicentis, ideo isti ha-
bitus specie differunt. Igitur reuelatio
est formalis ratio obiectiua subiecti fi-

dei, & Theologiæ, sub qua Deus cogno-
scitur, & hoc negari non potest, & ferè
omnes expressè cõcedunt. Et hoc mo-
do Deus, vt Deus, non est obiectum for-
male. Et expressè D. Thom. 2. 2. q. 1. ar. 1. Deum distinxit à veritate prima
tanquam præcipuum obiectum mate-
riale fidei, à ratione formali.

*Deus nõ est
obiectum for-
male.*

14 *Rationẽ for-
malẽ Theo-
logiæ, & si
dei esse eã-
dem.* Molina etiam & Bañes, & plures alij
suprà ar. 3. voluerunt distinguere fidẽ,
& Theologiam vt habitus diuersos pe-
nes reuelationem mediatam & imme-
diatam, vt longè ibi diximus. Nos au-
tem ibi, & modo iterum dicimus hanc
rationem formalem esse eãdem in fi-
de, & Theologia, & ideo neque ipsas
specie distingui, vt efficaciter ibi osten-
dimus, & iterum ar. 4. & 5. quia omnis re-
uelatio siue immediatè facta à Deo, siue
mediatè, id est, quia cõclusio aliqua ha-
bet necessariam cõnexionem cum im-
mediatè reuelatis, pertinet ad fidem di-
uinam, & infusam, vt constat ex decre-
tis Conciliorum, vel Pontificum.

15 *Rationẽ for-
malẽ etiã
attingi à po-
tentia.* Sed aduerte, pace Molinæ, omnem
rationem formalem alicuius potentie,
præsertim cognoscitiue, vel habitus
cognoscitiui, non solum mouere poten-
tiam ad aliquem assensum, sed etiam ter-
minare talem assensum, vel operatio-
nem potentie, ita vt non possit esse
actus circa obiectum materiale, quin si-
mul terminetur etiam ad rationem for-
malem sub qua, & mouentem. Patet tũ
ex ratione ipsa obiecti formalis, vel ra-
tionis sub qua; nihil enim aliud signifi-
care potest. Secundo experientia in
omnibus; in visu lumẽ dicitur ratio for-
malis, quia per se videri potest, & mo-
uere ac terminare visum; color autem
neque mouere potest, neque terminare
visum sine lumine. Sic finis in volunta-
te est ratio formalis mediourum, quia
ipse propter se amatũr, mediã non nisi
quia ipse simul in ipsis amatũr, & termi-
nat simul ac mouet voluntatem, vt di-
ximus 1. 2. q. 8. & ibi docet D. Thom.
sic mediũ demonstrationis est ratio for-
malis conclusionis, vt ex D. Thom. di-
ximus art. præcedenti, & docet ipse 1. 2.
q. 8. quia conclusioni nõ assentitur in-
tellectus, nisi simul assentiatũr princi-
pijs; sic sane nullus est assensus fidei, aut
Theologiæ, nisi sit circa aliquã verita-
tem cognitã expressè, & creditã,
quia reuelata est à Deo immediatè, vel
mediatè, & aliter non est assensus fidei,

*Exemplis
cõfirmatur.*

vt per se patet consideranti, & dicatur
latius 2. 2. q. 1. Et ex his patet ad omnia
argumenta Molinæ.

16 *Subiectum
attributio-
nis Deus,
adaquatũ
cognoscibi-
le per reue-
lationem.* Hinc constat subiectum attributio-
nis Theologiæ esse Deum ob rationes
dictas. Subiectum verò adæquatũ, aut
commune omnia continens per prædi-
cationem, quæ hic tractantur, esse ens
diuinum cognoscibile per reuelationẽ.
Quod expressè docuit D. Thom. ar. 4.
prologi. Et quamuis Caiet. putet hic
mutasse sententiã, nullo videtur niti
fundamento; quia Deũ dicit D. Thom.
esse subiectum præcipuum, vt diximus;
suprà autem ar. 3. expressè dixit omne
cognoscibile per reuelationem pertine-
re ad Theologiam sub hac ratione for-
mali. Idem ergo docet hoc loco, & per
se patet esse verũ, quia cui cõuenit ta-
lis ratio formalis specificans habitũ, est
obiectum & materia eius; verũ est, ra-
tionem subiecti non conuenire ijs, quæ
in scientiã considerantur vt attributa, &
passiones, aut vt causæ vel effectus; sed
ei solũ, respectu cuius hæc omnia con-
siderantur. Et hoc modo Deus est subie-
ctum propriè & adæquatè, in Theo-
logia, reliqua omnia considerantur vel
vt attributa, vel vt effectus eius.

17 *Contra Caiet.
tanum D.
Thom. non
mutasse sen-
tentiam.*

18 *Non omnia
in scientiã
considerata
sunt subie-
ctum.*

II. DUBITATIO.

*An subiectum virtute contineat
omnes scientiã veritates?*

19 *Deus subie-
ctum fidei,
ideo &
Theologia.* Secunda ratio D. Thom. quæ probat
subiectum Theologiæ esse Deũ, est,
quia ideo est subiectum principiorũ fi-
dei, quæ est de Deo. Subiectum verò prin-
cipiorũ est etiam totius scientie, cũ to-
ta scientia virtute contineatur in prin-
cipijs. Igitur Deus etiam est subiectum
Theologiæ. Vbi non obscure docet in
subiecto virtute contineri, & principia,
& totã scientiã. Et constat, quia scientiã
virtute continetur in principijs, princi-
pio verò virtute continentur in subie-
cto, cũ definitio subiecti, aut pars diffi-
nitionis sit principium. Et ita Scot. cõ-
uenit q. 3. prologi, subiectum scientie
virtute continere omnes veritates scie-
tiæ, & omnes conueniunt.

20 *Obiectio,
quod scien-
tia diuersa
rum specie-
rum non pos-
sit esse vna.* Sed illico occurrit dubitatio in do-
ctrina Diui Thomæ, quod non possit
de aliquo genere rerum, vel de diuersis
speciebus sub vno genere contentis es-
se vna scientia speciei infima. Ratio est,

quia principia scientie vnus speciei
sunt diuersa à principijs alterius spe-
ciei, verbi gratia, alia definitio est leo-
nis, alia bouis, alia equi, & principia vnus
non continentur virtute in altera spe-
cie, neque vtraque in genere, cũ sint prin-
cipia omnino diuersa atque disparata; er-
go scientia de animalibus nõ potest esse
vna specie, & multò minus scientia de om-
nibus generibus entium naturalium,
atque ita Philosophia naturalis non est
vna scientia in infima specie.

21 *Sententiã
Scoti, pro
de boue. Ratio est, quia quilibet species
infima virtute continet omnes passio-
nes, quæ de ipsa ordine quodam demõ-
strari possunt, & consequenter omnes
veritates de ipsa scibiles, quæ omnes re-
diguntur ad eãdem principia, quasi ad
vnam radicem, quod tamen in diuersis
speciebus non est verum.* Propter hoc argumentum Scotus de
qualibet specie infima, esse vnum habi-
tum scientie in specie infima, verbi gra-
tia, de homine, & alium de leone, alium
de boue. Ratio est, quia quilibet species
infima virtute continet omnes passio-
nes, quæ de ipsa ordine quodam demõ-
strari possunt, & consequenter omnes
veritates de ipsa scibiles, quæ omnes re-
diguntur ad eãdem principia, quasi ad
vnam radicem, quod tamen in diuersis
speciebus non est verum.

22 *2. sententiã
etiam de eã-
dem re ha-
bitus scien-
tiã esse di-
uersos.* Nominales vt supra vidimus ar. 3. &
Molina ibi, & in hoc art. putant etiam
de eadem specie infima, habitus scien-
tiæ esse specie diuersos iuxta diuersas
conclusiones specie, quod ibi nobis di-
ximus videri minus probabile, & defen-
dimus sententiã D. Thomæ, vt verã,
firmam, ac solidam.

23 *Solutio ve-
ra.* Restat igitur respondere ad obiectã
difficultatem, & cõcedimus in subie-
cto scientie contineri omnes veritates,
quæ in ea demonstrantur, tanquã in ra-
dice, & Caiet. dicit contineri in eo vel
immediatè, & ratione sui, vel mediatè
ratione specierum, & accidentium, &
conuenit Valentia loco citato ad 1. ar-
gum. Et hoc verissimũ est, quia in subie-
cto adæquato, & primo, sine quo non
possunt intelligi eius inferiora virtute,
& quasi potentia continentur omnes ve-
ritates eius scientie, vel immediatè, vt
illæ conclusiones ac passionẽs, quæ ta-
li subiecto conueniunt ex sua ratione
generica & communi, verbi gratia, enti
mobili, vt sic, vel animali, vt animal est,
in scientia de animali; vel mediatè, scilicet
conclusiones ac passionẽs, quæ de
monstrantur de singulis speciebus pri-
uatis, quia neque demonstrationes, neque
principia talium specierum singulariũ
intelligi bene, & comprehendere possunt,
sine definitionibus ac passionibus ge-
nerum. Nempe definitio hominis, est
animal

*5
Solutio ve-
ra.*

*Generis &
specierum
vna scientia
specie.*

animal rationale, quæ satis & intimè cognosci, & comprehendi non potest sine cognitione diffinitionis, & passionû animalis. Vnde licet species animalis inuicem nõ sint connexæ, neq; vna pendeat à cognitione alterius; omnes tamen sunt connexæ cum suo genere, & necessariò efficiunt vnum habitû sciẽtiæ infimæ speciei cum genere, & per cõsequens etiam inter se. Et eadem est ratio de animalibus, & reliquis generibus viuentium respectu entis animati, & omnium entium naturalium, siue mixtorum, siue simplicium respectu entis naturalis, aut mobilis in cõmuni. Et ita tandem in primis principijs entis naturalis virtute, & quasi in radice continetur tota Philosophia naturalis, quatenus sine his cognosci nõ possunt priuata entia naturalia. Ex quò necessariò sequitur eundem habitum primorum principiorum fieri habitum scientiæ naturalis de ente mobili in commune; & eundem postea ultra extẽdi ad priuata entia naturalia. Quæ facillè intelligẽtur, si memoria repetantur, quæ diximus ar. 3. Neq; Arist. 6. Ethic. dixit habitum intellectus distingui specie ab habitu sciẽtiæ, vt hîc dicit Molina, sed solû dixit esse virtute distinctos, nimirû quia inadæquatè distinguuntur; & diuersa respiciunt, quatenus habitus principiorû potest esse sine habitu scientiæ conclusionum, licet non contrã, vt satis constat ex dictis art. 3. & 5. & 6.

Habitus principiorû eundem habitum primorum principiorum fieri habitum scientiæ naturalis de ente mobili in commune; & eundem postea ultra extẽdi ad priuata entia naturalia. Quæ facillè intelligẽtur, si memoria repetantur, quæ diximus ar. 3. Neq; Arist. 6. Ethic. dixit habitum intellectus distingui specie ab habitu sciẽtiæ, vt hîc dicit Molina, sed solû dixit esse virtute distinctos, nimirû quia inadæquatè distinguuntur; & diuersa respiciunt, quatenus habitus principiorû potest esse sine habitu scientiæ conclusionum, licet non contrã, vt satis constat ex dictis art. 3. & 5. & 6.

Ex his benè sequitur Deum esse subiectum præcipuum Theologiæ, & Bonauent. & alij vocarunt radicale, nempe quia virtute continet omnes veritates Theologicas, vel immediatè, sua videlicet attributa, siue intrinseca, siue extrinseca, vel mediatè, scilicet, quia ex cognitione ipsius sub eadẽ ratione formalis sub qua diuinæ reuelationis, cognoscuntur alia etiam entia creata ordinis naturalis & supernaturalis. Aliquando autem dicitur subiectum secundarium contineri in primo, & præcipuo tanquam in genere, & per prædicationem, vt species in genere cõmuni; & quasi in potentia, aliquando non per prædicationem, sed per virtutem, & causalitatem, & tanquam in radice, quatenus ex cognitione vnius cognoscitur alterum, vel vt effectus, vel vt causa, aut aliter coniunctum cum primò subiecto cognitionis.

ARTICVLVS VIII.

Virum sacra doctrina sit argumentatiua?

Conclusio est. Sacra doctrina est argumentatiua. Vtitur enim argumentis ex suis principijs colligendo alia, & contra negantem sua principia, si aliquid concedat, ex vno defendit alterum, si nihil concedit saltẽm defendit, soluendo argumenta in oppositum.

I. DVBITATIO.

Qua ratione argumentetur Theologia circa sua principia?

Primò certum Theologiam argumentis vtitur & rationibus, idque probat D. Thomas ex eo ad Titum 1. vbi de Episcopo inter alia dicitur debere esse amplectentem eum, qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contra dicunt arguere, & confirmatur ex eo 1. Petr. c. 3. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea qua in vobis est spe, & fide, additur in quibusdam.

Secundò aduertit D. Thomas, & omnes Theologum non argumentari, vt probet sua principia, sed sicut alia sciẽtiæ ex principijs scilicet articulis fidei procedit ad aliquid ostendendum, vt Apostolus 1. Corinth. 13. ex resurrectione Christi argumentatur ad probandam communem omnium resurrectionem, & vt docet Paulus 2. ad Timoth. 3. omnis Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, &c.

Tertiò docet Theologum disputare contra negantem sua principia, primò si aduersarius aliquid admittat, verbi gratia, alterum articulum, aut Scripturam ex concessis defendit, id quod negat; non tamen propriè probat principia, seu articulos fidei; nepe quia Theologia hæc principia accipit vt certa per reuelationem, & non pendentia ex sua probatione, quia sunt immediatè reuelata, & hæc reuelatio sufficit Theologo pro suis principijs per se loquendo. Neque etiam potest ea probare ex aliquo

aliquo alio principio priori, aut altiori lumine, quia vt docet Diuus Thomas sacra doctrina superiorem non habet. Non autem negat D. Thom. in conclusione nullatenus probare Theologum sua principia, quia cum expressè dicat eum ea defendere contra negantes, ex suomet lumine & alijs principijs, si admittantur, eo ipso concedit probare ex vno principio argumentando ad alterum. Imò & D. Thomas videtur expressè id docere, dum Paulum docet ex resurrectione Christi colligere resurrectionem omnium; cum tamen constet resurrectionem communem esse immediatè reuelatam, & vnum ex articulis seu principijs fidei, & in vltima parte articuli dicit, ei qui nihil ex reuelatis concedit, non manere viam ad probandum per rationes articulos fidei, quasi qui aliquid concedit, probari possit ex concessis. Quando ergo Diuus Thomas dicit initio Theologiam non probare sua principia, intelligit per se, & directè, quasi ipsa intendat ea probare; omnia enim æquè accipit, & credit immediatè reuelata. Quando verò postea docet Theologum ea defendere contra negantes, & ex vno concessio colligere aliud, intelligit probare indirectè, & quãdo opus sit ex vno concessio posse colligi aliud, quod negatur, licet sit principium fidei.

Quomodo dicat Diuus Thom. Theologum non probare principia.

Directè non probat, sed indirectè.

Obiectio de argumentis pro fidei credibilitate.

1. Solutio.

2. Solutio.

Propria solutio.

Sed contra obijcies, quia Theologum cum Diuo Thoma 2. 2. q. 1. præsertim artic. 5. multa explicant argumenta, vt ostendat principia seu articulos, & mysteria fidei esse euidentè credibilia, quæ omnia videntur argumenta Theologica, & eis probantur mysteria. Quidam respondent hæc argumenta tantum esse probabilia, & Diuum Thomam solùm negasse probationem necessariam. Vazquez in dubitatione circa literam, proposuit hanc difficultatem, & probat sententiam aliorum, qui dicunt has rationes, quibus probatur credibilitas mysteriorum, non propriè esse Theologicas, sed fidei humanæ. Nobis verò plusquam fidei humanæ esse videntur, quia ijs euidenter colligitur credibilitas mysteriorum, & ita scientiam efficiunt, & credibilitatis euidentiam: sunt igitur demonstratiuæ rationes non probabiles tantum, aut fidei. Et his iuuatur fides, non quidem quasi eis per se se in-

dicens, sed ob debilitatem intellectus humani, in quo est. Neque præcipua ratio credendi sunt rationes istæ, sed autoritas Dei dicentis, vt docet D. Thomas ad 2. argumentari ex autoritate est maximè proprium huius doctrinæ, quia principia eius habentur per reuelationem, & sic oportet, vt credatur authoritati eorum, quibus reuelatio facta est, & quamuis locus ab autoritate humana sit valde infirmus; locus tamè ab autoritate fundata in reuelatione diuina est efficacissimus. Sic Christus Dominus est vsus testimonijs Scripturæ Matth. 19. vt probaret non dimittendã esse vxorem quacunq; ex causa, & Matth. 21. vt se probaret meritò admitti debere, vt verum Messiam, & Luc. 6. defendit Apostolos ex facto Dauid.

Neque tamen est contra autoritatẽ aut dignitatẽ fidei, si quando sacra doctrina vtatur rationibus, aut testimonijs humanis & Philosophorum, vt docet D. Thomas ad secundum, non enim his vtitur quasi fundamentis, quibus probatur fides, vel admittitur; hoc enim esset contra meritum fidei, vt ibidem docet D. Thomas, & in hoc sensu dixit Ambros. 1. de fide cap. 5. Tolle argumenta vbi fides quaritur. Solùm ergo vtitur sacra doctrina ratione humana, vt hæc subseruiat fidei, sicut & naturalis inclinatio voluntatis obsequitur charitati, vt sic iuxta Apostolum 2. ad Corin. 10. captiuetur omnis intellectus in obsequiũ Christi. Et testimonijs Philosophorum vtitur vt extraneis, & probabilibus. Nempe hoc modo iuuatur debilitas intellectus nostri, & auferantur impedimenta fidei, & tentationes, quibus fideles solent impugnari, vt benè Bañes hîc dubitatione 2. conc. 2. vbi etiam benè aduertit argumentum illud Pauli 1. Corint. 15. ex resurrectione Christi ad cõmuniõnem omnium resurrectionẽ fuisse contra quosdã infideles, qui negabant cõmunẽ resurrectionẽ, vt ibi expressè dicitur. Et est bonũ exemplũ pro prima cõclusionẽ Diui Thomæ; licet enim principium fidei, seu articulus immediatè reuelatus probatione non indigeat, tamen si cum altero articulo habeat connexionem necessariam ex vno concessio, potest alter euidenter colligi, vt conclusio. Credenti tamen omnino, &

Argumentatur ab autoritate.

Vtitur testimonijs humanis.

Argumentum Pauli contra infideles.

habenti fidem infusam inutilia sunt huiusmodi argumenta, si nouit esse vtrumque rauelatum.

II. DVBITATIO.

Vtrum Theologus euidenter soluat argumenta contra fidem?

1 Doctrina articuli. D iuus Thomas in vltima parte cõclusionis dicit, si aduertarius negas articulos fidei, nihil credat eorum, que sunt reuelata, iam nullã manere viã ad probandum articulos fidei per rationes; sed solũ ad soluendũ rationes, quas inducit contra fidem. Cum enim fides infallibili veritati innitatur, & impossibile sit contrariũ veritati esse, verũ & demonstrari, manifestum est (inquit D. Thom.) probationes, quã cõtra fidem inducuntur non esse demonstrationes, sed solubilia argumenta. Circa hoc dubitatur, an Theologus euidenter soluat argumenta contra fidẽ, & euidenter ostendat ea non esse demonstrationes.

2 Caietanus hic dicit omnia argumenta opposita solui à Theologo euidenter euidentia negatiua; non omnia, sed aliqua tantum euidentia positiua, & vtrũque fieri intra limites Theologiã. Euidentia negatiua est, qua scitur euidenter id quod assumitur in argumento non esse euidens, quamuis oppositum eius non constet euidenter esse verũ; nempe quia id quod assumitur, non conuincit intellectum ad sui assensum, ex terminorum connexionem, mediãtã vel immediãtã. Euidentia positiua est, quãdo intellectus euidenter nouit. Verũ esse oppositum eius, quod assumitur in argumento, & ideo euidenter scit esse negandũ assumptũ, & sic positiuẽ euidenter soluit. Exemplũ primi est, si sit argumentum contra mysterium Trinitatis, vbicunque est distinctio personarum, est etiam distinctio essentia, in Deo est distinctio personarum, ergo & distinctio essentia. Soluitur hoc argumentum euidenter euidentia tantum negatiua, quia maior illa non est euidens, & ita credens oppositum eius in Deo, aut natura infinita euidenter scit se non conuinci illa maiori, non tamen soluit euidenter euidentia positiua, quia oppositam illius maioris non scit euidenter esse veram, sed tantam fide

Euidencia negatiua & positiua.

Exemplum euidentia negatiua.

credit. Exemplum secundi est in argumento contra veritatem Eucharistiã, si quis obijciat non posse manere accidentia sine subiecto, eoquod accidẽtis esse fit inesse hoc (inquit Caietanus) soluit Theologus euidenter positiuẽ, quia ex Philosophia scit esse accidentis non esse inesse actu, sed tantum aptitudine; & quamuis hoc Theologus sumat ex Philosophia, id tamen facit proprium, dum ministerio vtitur aliarum scientiarum. Non aliud videtur velle. Bañes circa tertiam conclusionem, licet nõ satis se explicet. Vazquez etiam disput. 11. cap. 2. & 3. ferẽ laudat sentẽtiam Caietani, & Valentia puncto 5. §. 4. & in eandem refert Aegidium Romanum quodlibet. 5. §. 7.

3 Dicendum tamen videtur primò absolute Theologum non soluere argumenta in oppositum euidenter proprie loquendo, vt bene Durand. q. 1. prologo, sed vel probabiliter, vel certò certitudine fidei. Et quidẽ si defectus argumenti sit in forma, ille euidenter potest cognosci, & solutio erit euidens. Quãdo verò defectus est ex parte materia, aut alicuius propositionis assupte, tunc solutio nõ est euidens, quia illa negatur vt falsa, eius tamen falsitas non est euidens, sicut neq; veritas fidei ei opposita; eadẽ enim est ratio vtriusq; , vt si de falsitate illius argumenti, & maioris cõtra mysterium Trinitatis euidenter cõstaret, scilicet, vbi est distinctio personarum, est etiam distinctio natura, similiter constaret de veritate opposita euidenter, scilicet in natura infinita, & diuina dari distinctionem personarum in vnitãte essentia. Hãc autem non est euidens, sed tantum credita.

4 Illa verò Caietani euidentia negatiua certẽ parũm prodest, imò nihil, quia euidentia nulla est, sed solam negationem ponit euidentia; alioqui etiam credibilia reuelata sunt euidentia, quia negatiuẽ intellectus non conuincitur ad opposita; sicut ergo non ideo mysteria sunt euidentia, ita neque solutio argumenti est euidens, ex hoc solum quod intellectus non habeat euidentiam opposita partis. Ex hoc enim quod quis non habeat euidentiam huius propositionis, Astra sunt paria, non sequitur quod habeat villo modo euidentiam opposita, Astra non sunt paria, imò de neutra habet vllam euidentiam, sed omnino est

Exemplum euidentia positiua.

Non soluit euidenter argumenta à Theologo.

Euidencia negatiua nõ est euidentia, sed negatio cuiusdam.

est dubius & incertus cum illa euidentia negatiua vtriusque partis. Parum ergo refert ad euidentiam vel certitudinem intellectus euidentia negatiua, id est, quod intellectus non habeat euidentiam positiuã opposita partis, quia non ideo altera opposita est magis euidens, alioqui in qualibet opinione est euidentia in omni fide, imò & in omni errore, quia habens opinionem, imò & errorem, non habet euidentiam positiuam opposita partis, & ita iuxta hanc sententiam habet euidentiam negatiuam suę opinionis, imò & erroris, quod leue est, & ridiculum.

5 Secundo non videtur verum, euidentiam positiuam esse in solutione illius argumenti contra mysterium Eucharistiã. Quod enim accidentis esse non fit actu inesse, sed aptitudine, in sensu necessariò ad solutionem argumenti oppositi nõ est euidens positiuẽ, neq; scitur in Philosophia. Quamuis enim demus vt certũ & euidens essentia accidentis non esse actualem inhãrentiam, quod in Philosophia videtur euidens, eoquod in omnib; creatis aliud sit essẽtia, aliud esse vel existentia, quã est terminus & complementum essentia. Tamen non est euidens in Philosophia, quod existentia accidentis non sit actualis inhãrentia, & consequenter, neque est euidens, quod essentia accidentis possit esse in rerum natura sine actuãli inhãrentia in subiecto. Sed hoc solũ est certum ex fide, non euidens ex lumine naturali. Imò Aristoteles nunquam id vidit, aut sensit; ergo nulla solutio argumenti alicuius, quod sit contra mysterium sola fide creditum, est euidens positiuẽ, alioqui & ipsum mysterium erit euidens positiuẽ, quod dici non potest. Si quã autem solutio est euidens positiuẽ, solum est argumenti, quod assumit aliquid euidenter falsum, & oppositum alicui; euidenter verò ex solo lumine naturali. Et tales solutiones non sunt propria Theologiã, sed Philosophiã quali ancilla, cuius ministerio vtitur Theologia, non ex proprijs, & lumine fidei, sed alienis, & extrinseco lumine euidenti, vt per se patet. Neque hoc est Theologiam subalternari Philosophiã, vt iterũ hic repetit Vazquez c. 3. disp. 1. sed est dominam vt obsequio ancilla ac ministerio, vt docet D. Thom. ad 2. & diximus art. 6.

Euidencia positiua solum est ex lumine naturali in aliqua solutione.

Theologia non subalternatur, sed vt domina vtitur ministerijs.

6 Sed Valentia q. 1. puncto 5. §. 4. nimis ferẽ affirmat contra Durandum Valentia pro veram esse Caietani sentẽtiam, & Aegidij Romani; ipse tamen si quid probat, non solum probat euidentiam negatiuam vt Caietanus, sed etiam positiuam, & hoc contendunt eius rationes. Primò, quia Diuus Thomas dicit manifestum esse rationes contra fidem non esse demonstrationes, sed solubilia argumenta. Secundo, quia licet non possit Theologus euidentiam facere veritatis, quam defendit, potest tamen euidentem dare rationem quare neget oppositam falsitatem, & quod prudenter faciat, dum reijcit propositionẽ mysterio oppositam. Primò, quia inductio non conuincit à creatis ad diuina. Secundo, quia neque lumen naturale nos mouet ad assentiendum propositioni, quã reijcit lumen altius, sed lex est prudentia sequi lumen dignius. Sic autem lumen fidei nos docet inductione luminis naturalis non bene colligi propositionẽ vniuersalem, scilicet semper distinguatur naturas, quoties distinguuntur hypostases. Tertio, quia mysteria diuina cum rebus creatis conueniant in communissima ratione, & notione vocabulorum, proprie tamen illorum rationes infinite distant, & vt dixit Achan. epistol. de Synod. Nicenã decretis, debent res cum iudicio discerni, & rerum vocabula accipi sine intellectus cõfusione, ne quã Dei sunt, humano more intelligantur. Sic Nazianz. orat. 5. de Theologia, turpe & stultum dicit ex humilibus ac terrenis rebus superarum simularum sumere, & D. Dionys. 1. c. mystice Theologiã, idem satis reprehendit in ijs qui rebus terrenis adhãrescunt, & sua cognitione putat nosse eum qui posuit tenebras latibulum suũ. Hęc sunt rationes Valentia.

7 Sed sanẽ si quid hęc probant, solum probant euidentiam credibilitatis mysteriorũ, & consequenter euidentiam credibilitatis solutionũ ex eisdem fundamentis, non tamen euidentiam ipsarum solutionum. Imò contingit varias esse ac diuersas sententias in soluendis argumentis contra fidem, vt nõ eadẽ sententia sit euidentia solutionũ quã mysteriorum. Et prudentia illa, quã inferit Valentia, non est naturalis, sed supposita fide sine euidentia, cum maxima tamen certitudine. Et D. Thom. non loquitur

6 Valentia pro Caietano.

Rationes pro euidentia Caietani.

Rationes Valentia solent probant euidentiam credibilitatis, non ipsius solutionis.

de euidentiâ solutionum, quia expressè loquitur supposita fide; Cum inquit, Fides infallibili veritati innitatur, manifestum est probationes, quæ contra fidem inducuntur, non esse demonstrationes, sed solubilia argumenta, certè cum id colligat ex infallibili veritate fidei, quæ non est euidens, licet certissima, nõ vult solutionem esse manifestam euidenter, sed ex antecedente veritate fidei eam consequi necessariò, & certissimè. Et Arif. 3. Met. tex. 1. dixit nõ posse nõdũ difficultatis solui ab eo, qui rem ignoret, & solutionẽ dubitationum esse cognitionem veritatis. Non igitur possunt aliter solui argumenta, quàm scitur veritas rei, euidenter, aut obscure.

III. DVBITATIO.

De locis ex quibus petuntur argumenta Theologica?

Quid locus; Locus, vt Rhetores cum Cicerone tradunt, est sedes argumenti, id est quasi penu, ac poptuariũ, vnde erui argumentũ possit; sic tradunt illi; & Aristot. in Topicis, varia genera locorum ad inueniendã probabilia argumenta. Et de locis Theologicis aliqua hic tradit D. Thomas ad 2. Alij latius, præsertim Canas duodecim libris agite, & erudite, & fatetur lib. 12. c. 3. se occasionem sui operis ex D. Thoma in hoc artic. ad 2. accepisse. Nõs breui compendio & numerum locorum, & vsum trademus hoc loco. Tractarunt hoc loco Bañes circa 4. & 5. cõclusionem, & Vazquez disp. 12. per quinque capita.

D. Thomas tres tantum locos videtur assignasse, ad quos tamen relinquitur, saltem autoritate eadem, ac dignitate redigi poterunt. Primus locus, & præcipuus, ex quo argumentatur Theologus in D. Thoma est autoritas, sacræ Scripturæ, in qua sacris scriptoribus reuelatæ veritates continentur. Et hic est maximè proprius Theologiæ locus, ex quo eruit argumenta, quia hæc doctrina procedit ex principijs reuelatione habitis non humana ratione; & huc redigi debet omnes alij loci, qui eandem habent atque Scriptura sacra autoritatem, quos dicemus statim. Secundus locus est proprius quidem Theologiæ, sed nõ tantæ dignitatis atque primus; autoritas Doctorum Ecclesiæ, ex qua

proba illa (inquit) D. Thom. sunt argumenta, & huc redigi debent, si qui sunt alij similes loci. Tertius locus est, quasi extraneus, & non proprius, humana scilicet ratio seu autoritas Philosophorum, ex quibus etiam probabilia eruuntur argumenta, aut forte necessaria, quæ fidei subseruiant.

Reliqui omnes decem assignant locos Theologicos. Primus est autoritas Scripturæ sacræ. Secundus, Traditio Apostolica, licet non sit scripta, à Christo tamen per Apostolos Ecclesiæ data. Tertius, autoritas Ecclesiæ Catholice. Quartus autoritas Conciliorum Generalium. Quintus autoritas Pontificis Romani. Sextus autoritas sanctorum Patrum, aut Ecclesiæ Doctorum. Septimus autoritas scholasticorum, & iuris prudentium. Octauus est ratio naturalis. Nonus autoritas Philosophorum, aut Iurisperitorum. Decimus autoritas historiæ humanæ scriptæ vel traditæ. Sic enumerant Bañes & Vazq. Sed paulò aliter Molin. in hoc artic. nam 3. & 4. non diuidit, quia eadem sane videtur autoritas Ecclesiæ Catholice, & Concilij Generalis. Vnde quintum ponit autoritatem Concilij Provincialis à sede Apostolica confirmati. Sextum omnium sacrorum Doctorum. Septimus apud ipsum est autoritas Concilij Provincialis nõ confirmati, maxime si antiquũ sit, & vsu Ecclesiæ receptũ. Octauũ ponit autoritatẽ vnus aut plurium Patrum, vbi alij non refragantur, & simul autoritatem omnium fere scholasticorum. Nonũ rationẽ naturalem. Decimũ autoritatem Philosophorum & historiæ. Valentia etiam q. 1. punct. 5. s. 1. paulò aliter vt infra.

In his omnes quinque loci primi Molinæ eandem videntur habere autoritatem infallibilem. Sextus etiam locus, scilicet autoritas sanctorum Patrum & Doctorum Ecclesiæ, si admissa sit in explicando Scripturæ loco, aut dogmate aliquo fidei, in Ecclesiæ Catholice redit autoritatem, vel Scripturæ sacræ, vt constat ex Trident. sess. 4. decreto de editione sacrorum librorum, vt merito D. Thom. hos omnes locos nomine Scripturæ sacræ comprehendat; cum omnium sit certa & infallibilis veritas. Peculiaris autem autoritas vnus Patris aut multorum, vel etiã scholasticorum, non facit infallibilem fidem, sed probabilem tantum.

3. Locus, Humana ratio, & autoritas Philosophorum.

3. Alij decem assignant locos.

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10

Alij aliter

Autoritas Concilij Provincialis.

Valentia septem locos assignat.

Ad hominẽ argumentũ, quod fides & Theologia quoad assensum nõ differant.

6 Principia possunt probari ex alijs.

tum argumentum, vt docet D. Thom. Et ex his omnibus locus ab autoritate, & ratione naturali, vel historia non sunt proprii Theologiæ, sed extranei, reliqui proprii, sed non in æquali gradu, sed ex primis quinque locis, & cõmuni Patrum consensione in fidei dogmatibus deducuntur certum & infallibile argumentum. Quamuis cautè opinandum sit contra definitionem Concilij alicuius Provincialis, licet nõ confirmati, & cõtra cõmunem aut grauiorũ scholasticorum sententiam. Imò & Philosophorum præsertim principia ac definitiones rerũ ab ipsis traditas. Historia præsertim Ecclesiastica circa tempora, & occasiones Conciliorum multum, cõfert ad mentem eorũ intelligendam, vt sit valde cõmoda hæc historia viro Theologo. De reliquis vide Bañes hic, & Bazquez & lögior, horum omnium explicatio aliò pertinet, & dicitur suo loco de singulis.

Valentia vbi supra ad septem redigit locos propriè Theologicos, vt Molina ad octo, sed aliquantulum ratione diuersa. Primus est autoritas Scripturæ sacræ, seu verbi Dei scripti. Secundus autoritas traditionum Apostolicarum, seu verbi Dei non scripti. Tertius autoritas summi Pontificis, dũ definit doctrinam fidei. Quartus autoritas Concilij Oecumenici. Quintus autoritas Doctorum Ecclesiæ consentientium. Sextus communis fidelium cõsensu de re aliqua ad religionem pertinente. Septimus (dicit Valentia) est veritas naturaliter certa & euidentis, quãdo ad eam veritas etiam fidei adhibetur ex aliquo ex dictis locis. Tũc enim cõclusio ex vtrâque veritate collecta Theologica est, quæ est ratio formalis obiecti Theologiæ, seu sub qua Idem habet Vazq. disp. 12. c. 2. Vnde constat bene nos dixisse (quod toties pro rei grauitate aduertimus) habitum Theologiæ, non esse aliũ quoad assensum ab habitu fidei infusæ. Quod tamẽ isti authores, & pleriq; negant. Reliqui omnes loci, vel probabile tantũ faciunt argumentum, vt autoritates Patrum, vt docet D. Thom. vel omninò extranei sunt, vt idẽ docet, & Caiet. ministerialiter tantum dicit esse Theologicos.

De vsu fere constat ex dictis, id bene aduertit Valentia punct. 5. s. 2. nulum esse absurdum, vt aliqua quæ sunt principia in Theologia, probentur etiã

& confirmentur in eadem, imò & colligantur vt conclusiones ex alijs principijs, verbi gratia, quod Christus duas habeat voluntates, vt per se reuelatum in Scriptura, & definitum in Concilijs, principium est, simul tamen probatur & deducitur, vt conclusio ex alio principio reuelato, scilicet, quia Christus duas habet naturas. Reliqua de vsu cõstante ex dictis dubit. 1.

ARTICVLVS IX.

Vtrum sacra Scriptura vti debeat metaphoris?

Conclusio est. Conueniens est Scripturæ sacræ diuina & spiritalia sub similitudinibus corporalium tradere.

Dubitatio an metaphora in Scriptura non solum sint vtilis, sed & necessaria?

Primò constat experientia Scripturam seu sacram doctrinã, seu Theologiam (pro eodem enim eas sumit D. Thom. in hac q.) vti metaphoris passim, & Dominus Deus Osee 12. id aduertit, vt notat D. Thom. in argumento, sed contra, In manibus Prophetarum assimilatus sum, id est per similitudines populis à Prophetis declaratus. Aliquid autẽ sub similitudine tradere, vel explicare est metaphoricum. Et in Euãgelio plurimis Dominus vsus est parabolis.

Secundò certum est vtilem esse, & maximè conuenientem vsum parabolarum ac similitudinum, vt docet Diuus Thomas hic, & in prologo art. 5. & conueniunt omnes expositores. Et plures sunt rationes eius vsus. Prima D. Thom. max. hic sumpta ex natura rerum, quæ sæpè vtitur in diuersis locis iuxta exigentiam rerum, quia Deus prouidet rebus, vt earum naturæ conuenit, naturale autem est homini, vt ex sensibilibus procedat ad intelligibilia, & nihil sit in intellectu, quin prius fuerit in sensu, vt infra etiam docet D. Thom. quæstione 84. artic. 7. & quæstione 88. art. 2. & nihil percipit pro hoc statu nisi per conuersionem ad phantasma, quod est sensibile. Quam rationem confirmat D. Thomas ex Dionys. 2. cap. de

Scriptura vtitur metaphoris.

Vtilem esse vsum similitudinum.

1. Ratio.

Dionys. I 4 coele.

cœlesti hierar. impossibile est nobis aliter lucere diuinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum. Nempe, vt benè notauit Bañes apprehensio nostra ascendit ex sensibilibus ad intelligibilia, & per species rerum sensilium apprehēdimus immaterialia, & ex creatis diuina & increata. Ideo res inferiores nobiliori modo sunt in anima quā in se ipsis, vt docet D. Thom. 2. 2. quæstione 23. artic. 6. primum ex libro de causis, quæ verò sunt supra animam, nobiliori modo sunt in se ipsis, quā in anima. Ideo Augustinus tractat. 1. in Ioann. dicit mysteria diuina, quando à nobis cognoscuntur aliquid amittere suæ perfectionis, quia cognoscuntur modo rerum materialium, & per similitudines earum; idè non ascendunt in cor hominis, sed descendunt, quod fortè significauit Paulus 1. ad Cor. 2. Neq; in cor hominis ascendit. Ad hanc redigi potest ratio quorundam, quia Spiritus Sanctus scriptoribus sacris in lingua & phrasi vsum patrię reliquit, & in quibusdā regionibus erant valde vsitate metaphora ac parabola, vt in Palæstina.

Inferiora nobiliori modo sunt in anima, superiora contra.

2. Ratio.

Secunda ratio est etiā D. Thom. hīc, quid Scriptura omnibus proponitur sapientibus & insipientibus, & vt sic spiritualia sub similitudinibus corporalium etiam rudes capiāt, qui ad intelligibilia per se capienda non sunt idonei.

3. Ratio.

Tertia ratio est ex Dionysio vbi supra, & affert eam D. Thomas ad 2. vt sub velamine similitudinum occultentur mysteria, & obscuritate exercentur studiosi, & habet Hieronym. lib. 7. in Isaiam cap. 18. vt affert Valentia q. 1. puncto 5. §. 3. in 1. ratione, & nō differt. Secunda, quā affert ex Theophylacto in Luc. 11. vt Scripturæ studiosi attentiores reddantur ac diligentiores, sumus enim curiosiores ad inuestiganda ac rimanda abscondita, & arcana.

4. Ratio. Alia tertia ratio, vel eadem ferè.

Tertia ex D. Thomæ ibidem ex D. Dionys. loco cit. est etiā Euchenj Lugdunèn. Episc. tract. de formulis spiritualis intelligētix initio, vt profanis, ac infidelibus occulta maneant ac velata diuina mysteria, ne irrideantur Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus.

5. Ratio.

Quarta similis est Diui Augustini 2. de doctrina Christiana cap. 6. vt sic metaphoris ornata, ac quali custodita nobis ipsis non vilescant, aut pariant fastidium, difficilia pulchra,

Quinta eiusdem Augustini ibidem, & Clementis Alexand. lib. 6. Stromatum ad finem, vt suo labore nostram doment superbiam, & intelligentiam assiduè ac humiliter à Deo postulemus, vt Origen. homil. 7. in Ezech. Hieron. in Isai. 18. Theoph. in Matt. 13.

7. Ratio.

Sexta est Chrysostomi homil. 38. in Matth. & D. Thom. art. sequent. vt melius diuina percipiantur, & firmitus inhæreant, nempe quia sensibilia habent vicem quasi specierum rerum intelligibilium ac diuinarum, vt ibi notat Caietanus.

8. Ratio.

Septima est D. Gregor. homil. 10. in Ezechielem, vt sic plures habeamus sensus, ac interpretationes eiusdem loci, easque bonas sanctorum Patrum, quod valde vtile esse docuit etiā Aug. epist. 59. ad fin. & lib. 11. de ciuit. c. 19. Vide Salmeron tom. 7. de parabolis.

9.

Octaua esse potest, vt sic plus sapiat sensus, qui difficilius eruitur quasi medulla ex osse, aut nucleus ex cortice. Et figurata locutione magis mouetur affectus ad praxim, & delectamur magis figuris, vt de poetica docet D. Thom. ad 2. cuius præcipuus finis est delectatio, Scripturæ verò necessitas, & vtilitas.

10.

Tertiò restat, an hīc vsus metaphora non solum sit vtilis, sed etiam necessarius in Scriptura. Diuus Thomas affirmantem sententiam docere videtur hīc ad primum, dum dicit Scripturam metaphora vti, non ob delectationem, vt poetica vtitur, sed ob necessitatem, ac vtilitatem. Et D. Dionys. 2. c. de cœlest. hierar. Impossibile, inquit, est diuinum radium nobis aliter lucere, nisi sub varietate factorum velaminum.

11. An vsus metaphora sit necessarius.

Omnes tamen conueniunt cū Caiet. hīc, Bañes, Valentia, & Vazquez, metaphora propriæ dictæ vsum non esse simpliciter, & omninò necessarium ad cognoscenda diuina mysteria, quia metaphora ex Quintiliano lib. 8. c. 6. est vsum, & acceptio vocis, & translatio ad significandam aliam rem ab ea, quam propriè significat, ob aliquam similitudinem cum eius proprio significato, vt leo, & vitis, ac lapis, metaphoricè dicuntur de Christo, lux, sal, ciuitas de Apostolis. Tales autem metaphora non erant simpliciter necessaria ad significanda mysteria quibus accommodantur, neque phantasmata talium sensibilibus, sed poterant mysteria ipsa

12. Non est simpliciter necessarius.

Quid metaphora.

vocibus propriè illa significantibus explicari, vt si Christus diceretur fortis victor de tribu Iuda, virtutem influens in suos, & fundasse Ecclesiam suam, &c. Et vt dicit Caietanus omnia quæ in scriptura metaphoricè dicuntur, possēt proprijs vocibus significari, vt de singulis erit manifestum.

13. Vsum metaphora necessestariū ad meliùs obtinendum finem.

Quare Diuus Thomas non docet esse omninò & simpliciter necessariū, sed ad meliùs obtinendum finem, nempe quia hoc est maximè conueniens, & sic multò meliùs finis obtinetur. Et Dionysius similiter, dixit, impossibile, nempe quia æquipollet, necessario non; impossibile quippe finem ita benè obtineri, & multò minus conueniens. Sine aliquo tamen phantasmate rei materialis, & specie, non possunt immaterialia concipi; sed hæc non est metaphora, neque translatio vocis, aut conceptus, quia & proprios habemus conceptus Dei, & Angelorum, & voces, licet per species non proprias, & phantasmata aliena, ad quæ necesse est intelligentem conuerti pro hoc statu.

14. Non omnia metaphoricè dicuntur in Scriptura.

Tandem aduertendum est non omnia dicta Scripturæ esse metaphorica, aut figurata; in quo, notatur Origenes super Gen. à Hieronymo in epistola ad Pammachium, nempe quando Scriptura absque vilo absurdo potest propriè & in rigore intelligi, non est admittenda metaphora, vt docet August. 8. lib. super Gen. ad literam capite 7. de quatuor fluminibus paradisi. Quando verò propria significatio vocis ineptū & absurdum efficit sensum, necessariò admittendus est metaphoricus, & non supersticiosè fugiendus, in quod oppositum extremum nimis aliqui declināt, vt Iudæi sequentes literam, quæ occidit, & notauit Hieronym. in Ezechiel. cap. 36. August. de doctrina Christiana lib. 3. cap. 10. 15. & 16. Epiphanius in Anchorato, & in epistola ad Ioannē Hierosolymitanum, Methodius in dialogo Aglaophon, ex quibus Sixtus Senensis libro 7. Bibliothecæ annotation. 33. Neque etiam conditiones rei propriè significatæ debent omnes ad metaphoram applicari, sed ea solum, quam intendit metaphora, vt simplicitas columbæ, prudentia serpentis, vt Eusebius libr. 8. de præparatione Euangel. cap. 3. Et ex huiusmodi figurato Scripturæ sensu, si sit indubitatus, potest

Quando ad mittenda metaphora.

Quomodo explicanda metaphora.

Argumentū ex sensu metaphoricè.

vt ex principio confici argumentum Theologicum, vt quia Christus dicitur leo, quod vicerit ac resurrexerit, quia Deus dicitur habere oculos, quod omnia intellectu perspiciat ac iudicet. Quare sæpe Scripturæ vtatur metaphoris ac similitudinibus rerum potius viliū, quam pretiosarū docet hīc Diuus Thomas ad tertium ex Dionysio 2. cap. cœlest. hierar. Primò, quia est minor occasio erroris, ne propriè talia dici de diuinis suspicemur. Secundò, quia in hac vita potius nouimus de Deo quid non est, quàm quid est, & ita per vilia verior rem habemus æstimationem, quod sit super id quod de Deo dicimus, aut cogitamus. Tertio, quia sic diuina magis occultantur indignis. Vide Salmeron tom. 7. tractatu.

Metaphora ex rebus in finis sæpe, quare.

ARTICVLVS X.

Vtrum sacra Scriptura sub vna litera habeat plures sensus?

Conclusio est. Sacra Scriptura in eadem litera continere potest sensum literalem, aut historicum, spirituale triplicem. Imò possunt esse plures sensus etiam literales.

I. DVBITATIO.

An possint esse plures sensus eiusdem literæ?

Heretici impudenter, vt solent, loquuntur aduersus Scripturæ sacre autoritatem, quidam irrident quālibet eius interpretationem, quasi merum figmentum, vt de quibusdam refert Vazquez disputatione 13. cap. 1. ex Cocleo. Palladio & Federico, dum agunt de hereticis nostri temporis. Alij saltem spirituale sensum vanum putant, & otiosum, sic loquitur Lutherus de Dionys. Erasmus de omnibus Doctoribus, & minus cautè Abulen. in 2. cap. Matth. quæst. 57. nullum mysticum esse iuxta mentem Spiritus Sancti; sed omnes esse fictiones concionatorum, & quæst. 28. in cap. 13. in idem refertur impius Porphyrius ab Eusebio lib. 3. hist. c. 17. de Mose quasi agresti & simplici, quod ænigmata & sacramenta in eo quærantur à quibusdam.

Heretici contra sensus Scripturæ loquuntur.

Dicen.

2 **De fide est** de fide communi Ecclesiæ, & Patrum in eadem li-
zera esse plu- res sensus.

Quod sensus sit conce-
ptus, seu in- telligētia.

Scholastici authores.

Sancti Pa- tres.

fuisse Essēis illis, suo tempore, religio-
ne ac sanctitate præclaris. Mystica ve-
rò intelligentia exigit aliam literalem
& historicam. Vtramque igitur dici-
mus cum omnibus Patribus esse pro-
prium Scripturæ, id est, intentam ab
authore ejus Spiritu Sancto, & non fi-
ctam ab hominibus.

Et parēbit ex diffinitione vtriusque
sensus, aut significationis. Nam litera-
lis sensus, vel significatio est, qua vo-
ces significant res, quod commune est
omni scientiæ & homini, vt voces ac-
commodet ad res aliquas significan-
das, & hic est sensus historicus, vel li-
teralis; sed potest Deus ultra res ipsas
significatas per voces referre ad alias
res significandas, vt facit in Scriptu-
ra, & hic est sensus mysticus & spiri-
tualis, qui præexigit literalem, & in
eo fundatur. Certum autem est legem
veterem ultra suam literalem & histo-
ricam significationem, habuisse hanc
secundam, qua significabat legem no-
uam, & quæ in ea futura erant, vt do-
cet Paulus ad Hebr. 7. & 10. & 1. ad
Corint. 10. Galat. 4. & ea quæ in no-
ua lege sunt facta, vmbre sunt, & fi-
gure eorum, quæ erunt in futura glo-
ria, vt docet Dionysius quinto capi-
te Ecclesiasticæ hierarchiæ; ergo me-
rito (inquit Diuus Thomas) dicimus
duos simul esse sensus in Scriptura
in eadem litera, significatos ab eius
authore Spiritu Sancto. Dicemus de
singulis.

Innuat hinc Diuus Thomas proprium
esse Dei & Scripturæ Sacræ in eodem
textu præter sensum literalem inclu-
dere, & intendere sensum etiam mysti-
cum. Et rationem reddit ipse Diuus
Thomas quodl. 7. art. 16. eoquod cur-
sus rerum subest diuinæ prouidentia,
& non humanæ, ideò solus ipse potest
ita disponere res, vt secundum cursum,
quem ex eius prouidentia sunt habitu-
ræ, non solum alsimilentur alijs rebus
futuris, sed etiam eas ex instituto, &
præordinatione significant, quod est
necessarium ad certam significationem
mysticam & spiritualem. Ita est pro-
prium huius scientiæ privilegium, vt
res in ea significatæ per voces, vt pluri-
mum aliquid aliud significet. Homines
autem licet possint præter historiam,
aliquid aliud intendere quasi mysticè,
non tamen possunt res omnino pro vo-
luntate

*Vterque sen-
sus ex inten-
tione Spiri-
tus Sancti.*

*4
Literalis
sensus quis.*

*Sensus my-
sticus, seu
spiritualis.*

*5
Proprium
Scripturæ
sacræ habe-
re duplicem
sensum.*

*Quidam sim-
bolis vsi.*

luntate ad hunc finem, & effectum dis-
ponere. Quidam tamen symbolis huius-
modi vsi sunt, & significationibus quasi
mysticis ac spiritualibus; sed fortè sine
alio priori fundamento quasi historico
ac literali, & vt dicit Caietanus hic res
factæ possunt accommodari ad aliquid
significandum, aliqua priuata etiam
fieri ad hunc effectum; quod tamen om-
nia quæ fiunt, & narrantur in aliqua
historia, vt res ad doctrinam pertinen-
tes, sint etiam signa aliarum rerum, hoc
excedit facultatem humanam, & est
proprium huius doctrinæ & Dei.

II. DVBITATIO.

*Quis & quotuplex sit sensus lite-
ralis?*

*1
Sensus lite-
ralis du-
plex, pro-
prius & me-
taphoricus.*

*Ratio dupli-
cis sensus.*

PRIMO dicendum est, certum nobis
esse, ac indubitatum id, in quo fere
omnes conueniunt, sensum literalem
in Scriptura sacra, sicut in communi
vsu esse duplicem, proprium scilicet &
metaphoricum; ita Diuus Thomas hic
ad 1. Molina disputatiōne 2. Vazquez
disputatiōne 15. Bellarminus lib. illo 3.
cap. 3. ex D. August. libr. de doctrina
Christiana, vt infra. Cum enim sensus
literals sit, qui immediatè per voces si-
gnificatur, & ab authore Scripturæ in-
tenditur, & voces modò significēt rem
propriè & absque vlla figura, interdū
impropriè & per metaphoram aut tras-
lationem, fit necessario vt literalis sen-
sus, vel sit proprius vocis, quem in pri-
mā & propria significatione efficit, vel
metaphoricus, quem efficit in transla-
titiā. Et certum est voces aliquando in
propria significatione accipi, vt quan-
do Christus dicitur, Deus, homo, ani-
mā habere & corpus, mortuus, resur-
rexisset, in coelum ascendisse, & similia.
Aliquando non posse in propria acci-
pi, sed solū in translatiā ob aliquā simi-
litudinē aut analogiā, vt quando Chri-
stus dicitur lapis, leo, vitis, sol, lux. Et
notauit August. 3. de doctr. Christiana
cap. 5. & 6. literam occidere iuxta Apo-
stolum 2. ad Corint. 3. Si vel quæ in
translatitiā acceptione in Scriptura di-
cuntur, in propria accipiuntur: vel in
vmbis ac figuris antiquis solus sensus
literals, quærat, neque gradiamur vl-
tra ad spiritualem. Et vtroque modo

*Plurima
sunt meta-
phoræ in v-
troque testa-
mento.*

errant sæpe miseri Iudæi. Neque negari
potest infinitas fere esse in Scriptura
metaphoras in veteri ac nouo testamē-
to, vt diximus articulo præcedenti, &
quoties sensus propriæ significationis
est absurdus, transeundum est ad meta-
phoricum.

Notandum autem aliquando voces
poni secundum similitudinem, & non
secundum metaphoram, & tunc in pro-
pria sua significatione debent accipi,
vt quando diabolus dicitur circuire tan-
quam leo rugiens, est vera similitudo
ad verum leonem rugientem, & litera-
lis sensus est secundum propriam leo-
nis significationem. Et huiusmodi est
sensus parabolarum in Scriptura, qui-
bus regnum cœlorum huic aut alteri
rei alsimilatur. Et fortè de visionibus
prophetarum, quādo corporalia aliqua
narrant se vidisse, per quæ simul vide-
runt aliquid aliud futurum; narratio qui-
dem visionis videtur in sensu proprio
literals; visio tamen ipsa respectu pro-
phetæ sensum habebat metaphoricum,
quia immediatè per illam aliud signifi-
cabatur diuersum, vt per hircum Da-
niel. 8. quem vidit venientem ab occi-
dente, ad literam intellexit Alexandrū
venientem aduersus Regem Medorū,
atque Persarum: de quo tamen plura
infra.

Eadem ratio est de alijs tropis atque
figuris Scripturæ, vt earum sensus li-
teralis, sit figuratus, & improprius, vt
de hyperbole, metonymia, ironia, anti-
phrasi, & alijs plurimis, quarum frequēs
est vsus in Scriptura; *Faciamus turrim,*
cuius culmen pertingat ad cœlum. Hyper-
bole est, id est, ad literam, quæ sit mira
celitudinis. Genes. 3. Ironia, *Eccē Adā*
quasi vnus ex nobis: per irrisiōnē, id est,
multo aliter, Iob. 2. Antiphrasis, *Benedic*
Deo, & morere, id est, maledic.

Adhuc tamen est sententia dicentium
vnum tantum esse literalem sensum, sci-
licet proprium. Et probari potest, quia
aliquando à Patribus sensus metapho-
ricus vocatur mysticus & spiritualis,
eoquod verba non in propria sumun-
tur significatione, sed sub illa aliquid a-
liud lateat, sic Origenes 4. Periar-
chon cap. 2. & Gregorius 4. Moral. cap. 1. &
lib. 22. cap. 23. & sæpe dicunt, quando
deficit litera, ad mysterium esse recur-
rendum; literam vocant sensum pro-
prium, mysterium translatiū; sic dici
solet.

*2
Voces in si-
militudine
aliquando
non meta-
phoricè po-
nuntur.*

*Parabola
secundū si-
militudinē
accipiendæ.*

*4
Sententiā so-
lū propriū
esse literālē.*

solet, totum sensum libri Canticorum esse mysticum & spiritualem, id est, translaticium, quia propria significatio sensum faceret absurdum. Itaque iuxta hanc sententiã non quilibet locus Scripturæ habet sensum literalem, vt expressè colligi videtur ex Patribus citatis, & ex Hieronymo in 11. cap. Isai. non esse accipiendum secundum literam id, *Habitabit lupus cum agno*, & in id cap. 29. *Libanus in Carmel, & Carmel in saltum reputabitur*, & in cap. 8. & 11. Zachariæ dicit non vbiq; esse historicum. Ambros. lib. 5. in Lucam cap. de missione discipulorum Ioannis, *Si intellectus simplicis forme compugnat, spiritualem quæramus figuram*. Et Augustin. lib. 3. de doctr. Christ. cap. 5. dicit figuratam locutionem non esse ad literam accipiendam. Ita omnino hanc sententiam tenet Nicolaus à Lyra in 3. prologo postillæ bibliorum illud Matth. 5. *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde, &c.* Et quoties Scriptura metaphora vtitur, carere locum sensu literali, quia esset falsus, & solum habere sensum mysticum, vt illud Iudic. 9. *Ierunt ligna, vtINGERENT supra se Regem.*

Lyra sententia.

Diffinitio sensus literalis examinatur.

Firma sententia diuini Thomæ.

Quæstio cũ Lyra an sit plusquã de nomine.

non poterimus non conuenire in diffinitis, cum hęc quæstio non sit alia, præter quã, an diffinitio sensus literalis conueniat sensui metaphorico. Vnde & ipse Vazquez cap. 5. ad Patres pro illa sententia adductos, respondet eos nonnunquam appellare sensum spiritualem illum, qui sub metaphora continetur, quod sit quasi spiritus in corpore, sub prima & propria vocum significatione conclusus, & sic etiam vocant allegoricum, vt infra dicitur, & ipse habet disput. 16. cap. 3. literam verò, aut corticem literæ vocant ipsam primam significationem vocum. Et hoc modo concedit iam Vazquez cum Origene expressè ibi disput. 15. cap. 5. aliquãdo deficere historiam, id est, non dari sensum literalem loci. Iam ergo ipse conuenit cum Lyrano, & videtur quæstionem fecisse de nomine, & in hoc sensu concedi potest non in omni loco Scripturæ esse sensum literalem, vt dicimus dubit. sequenti de quibusdam partibus parabolarum.

Tandè etiam Vazquez concedit quod Lyra.

Posita verò seorsim diffinitio illa sensus literalis ex D. Thoma, & alijs, dicendum sanè est sensum metaphoricum, & reliquos figuratos esse literales, & non mysticos proprie, quia literalis est, qui immediatè ab auctore significatur per res significatas vocibus: at sensus metaphoricus immediatè significatur vocibus ab auctore, & nullam aliam re vult significare tunc immediatè per voces, ergo ille sensus literalis est, & non mysticus. Confirmatur, quia auctor per illa verba aliquid vult significare hęc, & nunc, quia non gratis, & sine sensu loquitur; non autem vult significare rem aliquam in propria vocum significatione; ea enim esset falsa significatio, vt quando dicimus, *Pratum ridet, vicit leo de tribu Iuda, lapis angularis Ecclesiæ fecit vtraque vnum*, nolumus significare risum, leonem, aut lapidem in propria significatione, aliquid tamen volumus significare immediatè, scilicet in figurata & translaticia significatione: illa igitur est literalis. Et hoc ita est certum, vt non possit ab vilo negari, neque in eo esse quæstio de re, & vno verbo docuit Sanct. Doctor, & definiens vtrumque sensum: & in solut. ad 3. dum sensum parabolicum, & figuratum dicit esse sensum literalem vocum. Ex quo nobis ma-

Sensum literalem esse in metaphorico sensu.

Ex diuino Thomæ.

ior quæstio; & de re erit cum Vazquez dub. sequenti circa sensum literalem parabolarum.

III. DVBITATIO.

Quis sit sensus literalis in parabolis?

1. sententia Alphonsi à Castro.

2. sententia Vazquez.

In parabolis duplex sensus literalis.

Sic in Cantico Canticorum duplex sensus.

4. Quomodo accipienda sit historia in parabola.

Vidam dubij sunt, vtrum sensus literalis parabolæ sit ille, qui adducitur in similitudinem, & quasi exemplum, an ille ad quem parabola fingitur & applicatur. Alphonsus à Castro lib. 1. aduersus hæreses capit. 3. vtramuis partem putat probabilem. Si quis sensum parabolarum intra literalem circumscribere voluerit, non abs re faciet; si autem nolit, non obstat.

At verò Vazquez disput. 15. capite 4. facile putat colligi ex diffinitione sensus literalis, parabolarum sensum literalem esse eum, qui fingitur in similitudinem, & exemplum in ea parte parabolæ, in qua fingitur similitudo, aut parabola, in ea rudis illa sensibilis similitudo, & quasi historia, est sensus literalis. In altera verò, in qua declaratur parabola, & applicatur, ipsum quasi mysterium, & spiritualis sensus est literalis, vt Matth. 13. *Dum simile dicitur regnum celorum fermento, &c.* Sensus literalis est factum mulieris fermentum in farinam mittentis, massamque facientis, in posteriori parte sensus literalis est vis & efficacia Euangelij. Et si quando non fit hæc applicatio, subintelligitur, vt quando Dominus turbæ proponebat parabolam, & seorsim discipulis solis explicabat.

Iuxta hanc sententiam dicit idem auctor in longa parabola libri Canticorum primum sensum literalem, & quasi materiale esse rei, quæ adducitur in similitudinem, & dicta illa & gesta inter pastores, aut sponsam & sponsum. In ea tamen subintelligi posteriorem partem, in qua applicanda erat parabola, & huius sensum literalem proprium esse eum, quem intendit Spiritus Sanctus, de spirituali scilicet amore & caritate inter Christum & Ecclesiam, vel inter Deum & animam.

Tertio aduertit ex Alphonso à Castro & Augustino historiam parabolæ non esse ita accipiendam, quasi re vera

ita accideris; sed quia saltem eo modo potuerit euenire, quod sufficit ad similitudinem, licet aliquando etiam impossibilia adducantur in parabolam, vt Iudic. 9. *Ierunt ligna, vtINGERENT sibi Regem*, Semper tamen sensum eius dicit esse verum, quia solum adducitur quasi euenire potuerit, aut impossibile, quasi fuerit possibile, vt instar illius aliquid morale inter homines melius exprimitur; & in hoc nullum est mendacium, sicut neque in fabula. Hęc ille. Molina hęc disputatione 2. videtur subobscurus, & partim in hanc inclinans, partim in oppositam.

Molina.

Sed nobis, in hac sententia difficile est, quod sensibile illud aut materiale sit historia, aut significatum literale talis loci, maxime cum sæpe sit impossibile, vt in fabula & parabola Iudic. 9. sic enim non potest defendi, quin sensus literalis Scripturæ sit falsus, cum narretur ita factum, quod non fuit, imò neque potuit esse. Hoc autem est maximum absurdum, quia Spiritus Sanctus semper verè loquitur, & Christus. Et hoc argumentum solui non potest in ea sententia.

5. Quid difficile in secunda sententia.

De historia in parabola.

Secundo, quia sensus literalis est quem primò vult significare auctor, hic & nunc per has voces, primum autem significatum parabolæ est id, quod potest in eius explicatione dicitur, neque aliò prius referuntur illæ voces, vt omnes Patres fatentur de libro Canticorum, primum sensum, quem illis vocibus vult significare Spiritus Sanctus, esse amoris spiritualis, neque ibi vocibus aliqua res alia significatur prius, vt omnes dicunt. Nullas igitur est alius sensus parabolæ literalis, nisi ille, quem potest vult significare auctor.

6. Ex diffinitione sensus literalis.

Dicendum igitur est sensum literalem parabolæ esse figuratum, atq; metaphoricè ita expressè docet D. Thom. ad 3. *Sensus (inquit) parabolicus sub literali continetur, nam per voces significatur aliquid propriè, & aliquid figuratiuè; nec est literalis sensus ipsa figura, sed id quod est figuratum; non enim cum Scriptura nominat Dei brachium, est literalis sensus, quod in Deo sit membrum huiusmodi corporale; sed id, quod per hoc membrum significatur, scilicet virtus operatiua, in quo patet, quod sensui literali Scripturæ nunquã potest subesse falsum.* Hęc Doctor sanctus. Vbi primò docet sensum figuratum

7. Sensus literalis parabolæ est figuratus, ex D. Thom.

Sensus figuratum esse literalem, non figuram ipsam. *ratus est li* Et secundo, sensum parabolicum redi- *teralis, id est* git ad metaphoricum & figuratum. Ter- *parabolano* tio vniuersè docet hoc modo Scriptu- *est falsa.* ram defendi, ne in sensu literali aliquid contineat falsum, aliter non posse.

8 *Authores* Ita sequuntur hanc sententiam Bel- *vera sententia* larminus tomo 1. controuers. 1. gene- *fig. Bellar.* rali libro 3. capite 2. & controuers. 5. *Salmeron.* generali libro 2. capite 23. Salmeron *Azor. 10-* tonio 7. tractatu 1. numero 13. & Ioan- *lina.* nes Azor libro 8. institutionum mora- lium capite 2. quæstione 6. qui dicit, sensum metaphoricum esse literatum, vt omnem figuratum, & metaphoram vel esse in vna voce, aut in continua oratione, vt in parabolis. Bene etiã Molina hic disputatione 2. distinxisse videtur. Si enim parabola proponatur absque comparatione sensus literalis, est ex translaticia significatione, non ex propria, & hunc sensum vel postea explicat, vel explicandum reliquit fidelibus. Talis est sensus illius Matth. 13. *Exit qui seminat seminare semen suum.* Literalis enim est, quem Dominus postea discipulis declarauit. Sic parabolæ Nathan 2. Regum 12. In parabolis vetero, in quibus fit comparatio & assimilatio vnius rei ad aliam, verbi gratia, regni cœlorum ad hominẽ qui seminavit; 9. aut grano sinapis, sensus literalis est sumpta similitudine & vocibus in propria significatione, neque sensus est fuisse, vel futuram esse illam rem, sed solum regnum cœlorum illi esse simile.

In parabolis literalis *sensus solus in eo cui applicatur similitudo.* 9 *Sensus literalis Cantici Canticorum non est proprius sensus vocum, quia non fit comparatio & assimilatio in actu signato, sed solum proponitur parabola continua per modum rei gestæ, cuius sensus non potest esse verus, vt iacet in propria significatione, sed solum in translaticia. Et hoc colligitur ex diffinitione sensus literalis, qui videlicet primo significatur per voces propriè aut figuratè sumptas ex intentione authoris. Ex qua non video quare ita facile Vazquez suam collegerit sententiam, Et confirmatur, quia parabola est comparatio aut similitudo, non quæcumque, sed inducens personam ratione præditam, vel negotium cum ratione confectum, vt sic comparatur ad personam spiritualem, vel ad negotium spirituale & rationale; comparatio verò aut*

similitudo vniuersè etiã fit ad res inanimatas. Talis autem fictio parabolæ non potest habere sensum literalem verum in se; ergo tantum habet eum, qui ex proparabola, aut epiparabola colligitur, vel ex ipsamet parabola, aut ex antecedentibus & consequentibus, aut tandem ex interpretatione Doctorum, vt bene Salmeron tomo 7. tract. 3.

III, D V B I T A T I O. *Verum quilibet locus Scripturæ habeat sensum literalem?* **P**rima sententia est Lyra vbi supra dubitatione 2. qui putat, aliquando nullum esse literalem, aut historicum sensum, quod dicit propter metaphoras, parabolæ & figuratas locutiones, quæ non habent sensum quem expriment; sed diximus dubitatione 2. & 3. in his dari literalem sensum, & eum vocibus exprimi immediate, non in propria, sed in translaticia significatione. Vnde & Vazquez disputatione 15. capite 5. vt falsam rejicit hanc sententiam.

Secunda sententia dicit nullum esse locum, qui non habeat sensum literalem. Ita tenet Vazquez capite illo 5. & Azor capite illo 2. quæst. 8. & probant, quia omnia verba Scripturæ referuntur ad aliquid proximè significandum, vel propriè, vel metaphoricè, & vtroque modo est sensus literalis. Dicit etiam Vazquez hunc sensum literalem notum esse, & facilem in metaphora, præsertim ex antecedentibus & sequentibus. Sed hoc & parum refert ad probandam hanc sententiam, quia siue facilis sit, siue difficilis, literalis sensus est, qui proximè vocibus significatur, & non videtur adeo verum, quin vt plurimum sit difficillimus sensus literalis Scripturæ.

Dicendum autem ad dubitationem videtur sub distinctione. Si enim per aliquam & absolutam sententiam, siue sit historia, siue parabola; semper habet sensum literalem, quia non frustra narratur. Et hoc bene probat ratio illa secundæ sententiæ, quia voces aliquid immediate significant. Si verò per locum Scripturæ intelligamus quamlibet partem,

tem, aut sententiam non integram. Ad hoc distinguendum est; vel enim narratio est historica, & in propria significatione, & sic quælibet etiam particula & vox suam habet literalem significationem, & verum efficit sensum quem significat, & alioqui esset falsitas in Scriptura, quod omnino est absurdum & impossibile. Si autem narratio est parabolica, tunc non est necesse vt quælibet particula parabolæ habeat sensum literalem, neque omnes voces efficiunt sensum quem significare videntur, vt omnes expositores concedunt in expositione parabolarum, vt expressè notauit Bellarminus controuers. 5. generali tom. 1. lib. 2. cap. 23. & Salmeron tom. 7. tract. 3. & alij, quia in parabolis interdum ponuntur quædam partes quæ nihil significant, solum ad explendam, vel ornandam narrationem, & hæc præsertim contingit in parabolis prolaxis, qualis est illa vineæ Matth. 20. in qua operarij mercedem recipientes æqualem, primi dicuntur murmurasse aduersus patrem familias, quod pares illos fecisset cum nouissimis. Et plerique aduertunt, ei parti non respondere aliquem sensum literalem, & historicum. Res est certa apud omnes. Neque hoc negaret secunda sententia.

Obiectio de sensu huius non alligabitur, &c. **Solutio.** Sed adhuc contra secundam sententiam, & priorem partem nostram, obijci potest id, Non alligabitur vos boui triturati, & id, Non arabis in bone, & asino, Deuter. 23. hæc enim mysticum sensum habent. 1. Cor. 9. & alibi, nullum autem literalem videntur habere. Respondeo; difficilem in multis esse literalem sensum; has tamen sententias prolatas esse in lege ad aliquid proximè significandum, & eum fore literalem sensum. Plerique in his solum agnoscunt sensum metaphoricum, vt Caietanus, Claudius, imò & Theophylactus in 1. ad Corin. 9. & alij multi. D. Thom. 1. ad Corin. 9. leat. innuit ad literam intelligi de bobus, sed 1. ad Timoth. 5. leat. 3. aperte negat. Alij verò, vt Azor probabile putat in propria vocum significatione eas esse intelligendas, quod Iudæi forte dum boues conducerent ad trituram, eis obstruerent ora, nequid ederent, sic que iumenta misera malè haberent, id que Deum lege vetuisse. Similiter Iudæus, cum asinum tantum, aut bouem tantum domi haberet, conducebat bo-

uem, aut asinũ ad iugum aratri cum altero, ex quo vel asinus conductus ultra vires laborabat cum boue, aut bos conductus malè tractabatur, plus oneris ei imposito in scindendis, aut arandis agris. Sic alij etiam explicant 1. ad Corin. 9. legem Dei fuisse ne boui trituranti aut laboranti deesset victus necessarius, vt ibi Titelmanus, & alij. Ita etiam Bellarminus lib. 3. de verbi Dei interpretat. c. 3. in explicatione sensus Tropologici. Probabilior videtur prima explicatio, sensum literalem esse metaphoricum de Doctoribus Euangelij. Adamus vtrumque putat. probabile in 1. ad Timoth. cap. 5. allegoricè à Paulo afferri hoc testimonium vel ad literam secundum metaphoram.

Quod si obijcias Paulum ibi statim dicentem, Nunquid de bobus cura est Deo? quo significat Deum in lege non loqui de bobus, sed sub eorum metaphora de aliquo alio. Idem Titelmanus ibi explicat benè, præcipuam ac primariam dignitate curam Dei non fuisse de bouum victu, sed prædicatorum Euangelij, qui est sensus mysticus, & ita expressè Paulus, An propter nos hæc vtiq; dicit. Nam propter nos vtiq; scripta sunt. Sic etiam hunc locum legis & Pauli explicat Bannes in hoc art. dubit. 8. & ex eo probat sensum mysticum coniunctum literali esse digniorem literali; de quo infra.

V. D V B I T A T I O. *An idem locus possit habere plures sensus literales?* **P**rima sententia negat, quam tenet Michael Medina libro 6. de reãta in Deum fide cap. 25. Et probat primo, quia opposita videtur leui metu introducta, quasi testimonia ex veteri testamento citata in nouo testamento comode non possint explicari, nisi plures habeant sensus literales. Secundo inductione, quia vix vllus est locus, qui plures habeat literales sensus. Tertio scriptor facer non habuit mentem plura eisdem verbis significandi; id enim esset præter communem vsũ. Quarto, quia iam principia Theologica essent æquiuoca, quæ sunt testimonia Scripturæ in sensu literali. Et nihil esset certũ contra hæreticos. Quinto videtur confirmari

1. sententia negans Mich. Medi. 2. de sensu proprio, Azor.

1. sententia Lyra negans

2. sententia in quomodo loquitur Scripturæ esse literalem sensum

An facilis sensus literalis.

Vera sententia sub distinctione, de integra sententia aut de parte.

1. sententia negans Mich. Medi.

2. de sensu proprio, Azor.

tem, aut asinũ ad iugum aratri cum altero, ex quo vel asinus conductus ultra vires laborabat cum boue, aut bos conductus malè tractabatur, plus oneris ei imposito in scindendis, aut arandis agris. Sic alij etiam explicant 1. ad Corin. 9. legem Dei fuisse ne boui trituranti aut laboranti deesset victus necessarius, vt ibi Titelmanus, & alij. Ita etiam Bellarminus lib. 3. de verbi Dei interpretat. c. 3. in explicatione sensus Tropologici. Probabilior videtur prima explicatio, sensum literalem esse metaphoricum de Doctoribus Euangelij. Adamus vtrumque putat. probabile in 1. ad Timoth. cap. 5. allegoricè à Paulo afferri hoc testimonium vel ad literam secundum metaphoram.

Quod si obijcias Paulum ibi statim dicentem, Nunquid de bobus cura est Deo? quo significat Deum in lege non loqui de bobus, sed sub eorum metaphora de aliquo alio. Idem Titelmanus ibi explicat benè, præcipuam ac primariam dignitate curam Dei non fuisse de bouum victu, sed prædicatorum Euangelij, qui est sensus mysticus, & ita expressè Paulus, An propter nos hæc vtiq; dicit. Nam propter nos vtiq; scripta sunt. Sic etiam hunc locum legis & Pauli explicat Bannes in hoc art. dubit. 8. & ex eo probat sensum mysticum coniunctum literali esse digniorem literali; de quo infra.

Titelman. Bellarmin. Adamus.

5

1. sententia negans Mich. Medi.

firmari ex Diuo Thoma ad 1. ubi dicit, idem in multis sensibus eiusdem loci non esse æquiuocationem, quia multitudo sensuum non est ex hoc, quod eadem vox plura significet, sed quia ultra res significata per voces aliquid aliud significant, nempe mysticè, & omnes sensus fundantur super vnum literalem.

2 Dicendum tamen est posse in eodem loco plures esse sensus literales. Teneat expressè Diuus Thomas hic, & in 2. distin. 12. articulo 2. ad 7. & quæst. 4. de poten. articulo 1. Caiet. hic, Bañes dubitat. 7. Molina disputat. 3. Valentia puncto 5. s. 3. Vazquez disputatione 17. capite 3. Driedo lib. 2. de Scriptura capite 2. Alphonfus à Castro lib. 1. contra hæreses capite 3. Abulensis in 13. Matth. quæst. 28. Catharin. lib. de clauibus, Canus 2. de locis cap. 11. Bellarminus libro 3. de verbo Dei capite 3. Azor lib. 8. capite 2. quæst. 11. Et primo probatur ex August. sæpe lib. 3. de doctrin. Christ. c. 27. & 11. lib. de ciuit. capite 19. & lib. 12. confessionum à capite 20. passim præsertim c. 27. & 31.

3 Ratio est, quam Diuus Thomas docet ex Augustino 12. confession. quia sensus literalis est quem author intendit. Author autem Scripturæ Deus, sicut suo intellectu omnia simul comprehendit, ita potest in vna litera Scripturæ plures includere sensus etiam literales. Imò Diuus Augustinus idem solū de Deo, sed etiam de Mose scribente Genesim putat in illis verbis, *In principio creauit Deus caelum & terrā*, in mentem ei venisse quicquid dicendum erat ab interpretibus in eorum explicationem, & multa alia, quæ ab interpretibus excogitanda non erant; poterant tamē verè & piè excogitari. Idemque fateatur de reliquis scriptorib. sacris. Quod si ita sit, siue non, non videtur necessarium ad rationem sensus literalis, vt dicemus infra.

4 Secundo inductione, quid enim obstat quominus Spiritus Sanctus illis verbis Moysi, *In principio creauit*, immediate voluerit significare omnes illos sensus, quos sacri Doctores putant literales, siue de principio temporis, siue in cap. firmiter, siue in principio, id est, in filio, Deus creauit, &c. Et eo Psal. 1. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, quod in Scriptu

ra ipsa videtur referri & ad generationem æternā, & ad humanam Christi, & ad resurrectionem eius ex mortuis. Quid in hoc apparet absurdi. Et in ijs Ioan. 11. Caiphæ verbis, *Expedi vt vnus homo moriatur*, &c. certum videtur duplicem esse sensum literalem; alterū Caiphæ pro salute temporali suæ gentis, necessariam esse Christi mortem; alterū Spiritus Sancti pro salute spirituali totius mundi, eandem esse necessariam. Et est efficax argumentum. Et id Matth. 2. *Ex Aegypto vocauit filium meum*, sumptū ex Osee 11. cap. facile potest habere literalem sensum, & de populo Dei, & de Christo filio Dei.

Tertio in hoc apparet maxima scripturæ fecunditas, si plures admittat sensus etiam literales, iuxta sui auctoris infinitam sapientiam. Valde ergo probabilis manet hæc sententia.

Sed quæres, an opposita sit aliqua censura digna? Abulens. q. illa 28. putat hæc nostram sententiam esse de fide; sed non in nostro sensu loquitur; putat enim omnem sensum, quem intendit Spiritus Sanctus, esse literalem; quod idem videtur sensisse Lira in 2. prologo biblicorum, in regula interpretandi Scripturam. Et Diuus Thomas posset sic intelligi, in fine corporis. Sed in hoc sensu nullus negat plures esse sensus ab Spiritu Sancto significatos. Sed non inde sequitur omnes esse literales, nisi certum sit eos immediatè per voces significari. Quod hætenus non videtur certum.

Bañes dub. 7. conclu. 3. oppositam sententiam saltem dicit esse temerariam contra communem scholasticorum sententiam, & sanctorum Patrum; quamuis addat, si seuerior videatur hæc censura, se facile remissurum.

Ita videtur dicendum hanc nostram sententiam esse tenendam, vt magis probabilem; quæ tamen non sit adhuc certior expressè Molina, & Vazquez, & inclinat Bañes, ita & Bellarminus c. illo 3. lib. 3. de verbo Dei non esse improbabile interdum plures literales sensus in eadem sententia reperiri, & donec certius appareat videtur à censuris abstinendum.

Id tamen notandum est, semper ex pluribus sensibus, qui videantur literales, esse eligendum eum, qui iuxta proprietatem vocum, aut exigentiam loci sit certus & indubitatus apud omnes,

& is est de fide. Sic in Concil. Lateran. in cap. firmiter, vt certus sensus exprimitur, & de fide illius, *In principio creauit*; id est, in principio temporis, alter sensus de filio non est ita certus.

10 Ad primum in oppositum respondetur, non leui metu, sed ratione graui, & autoritate Augustini, & plurium obtinerè nostram sententiam, nõ quod omnia testimonia in nouo testamento ex veteri adducta, debeant in sensu literali intelligi; sed quia nullum est absurdum, si aliqua saltem ad literam intelligantur in nouo sensu, aut pluribus.

11 Ad secundum iam aliqua induximus loca; & potest addi id Isai. 53. *Generatio nem eius quis enarrabit?* quod ad literam aptissime videtur posse intelligi de æterna generatione, & de temporali Christi, & meo iudicio de magna etiã generatione spirituali filiorum eius, iuxta id eiusdem capitis, *Videbit semen longauum*, vel etiam de resurrectione eius, quæ generatio etiam appellatur à Paulo Act. 13. *Ego hodie genui te*. Bañes verò conclusione prima, & Vazquez capite 4. ad secundum dicunt, raros esse locos in Scriptura, qui duplicem, aut multiplicem habeant sensum literalem; fortè tamen sunt plurimi, & nobis probabilius videtur esse multos.

12 Ad tertium Vazquez capite 3. putat nullum esse sensum literalem, quem scriptor sacer non conceperit mente, & voluerit exprimere verbis quæ scripsit, quia alioqui non scriptor esset, sed solum amanuensis, & quasi irrationale instrumentum. Sed quicquid sit de sententia, ratio non cogit; non enim est necesse vt scriptor omnia intelligat, quæ vult significare. Spiritus Sanctus illis verbis, sicut non est necesse, vt concipiat omnes mysticos sensus, licet eos intendat Spiritus Sanctus. Secundo ex natura rei sufficit, si sacer scriptor scribat vt amanuensis verba intelligens & exprimens, licet sensum non intelligat, vt per se patet; licet enim Spiritus Sanctus per mutum animal loqueretur, non ideo non esset Scriptura sacra. Tertio Diuus Thomas hic solum refert intellectum plurimum sensuum ad authorem Scripturæ Spiritum Sanctum, & certè hoc sufficit, siue scriptor eos teneat, siue non.

Examinatur ratio Vazquez.

Quarto, quia Scriptura dictata est ab Spiritu Sancto, non solum quantum ad res, sed & quantum ad verba, quod quæritur, etiam Bañes in hac quæstione articul. 8. quæst. 3. non putet esse de fide, alij tamen probabilius putant esse de fide, vt Azor libro octauo, capite primo, quæstione 11. ex Gregorio in prologo in Iob, & ex Ambrosio in prohemio Lucæ, vnde & propheta sæpe aiunt, *Verbum Domini quod loquutus est*. Quinto Diuus Thomas 2. 2. q. 173. art. 4. expressè dicit, non solum eos qui non sunt veri Prophetæ, vt Caiphas, qui non nouerat se moueri ab Spiritu Sancto; sed neque veros Prophetas, qui id norunt, cognoscere omnia, quæ in ipsorum dictis vel factis intendit Spiritus Sanctus, eo quod Prophetæ sit instrumentum deficiens. Quo certè nõ obscure innuit D. Thom. aliquè sensum literalem potuisse latere Prophetam, & nõ satisfacit quod respõdet Vazq. disp. 17. c. 3. nullū latuisse sensum literalem, quia saltè cõfusè omnia nouerāt. Sed si non distincte omnia nouerant significata verborum, aliquid eos latebat.

Ad argumentum igitur facile respondetur, nullum esse absurdum quod scriptor sanctus non nouerit omnes sensus suorum verborum. Secundo nullū etiã esse absurdum, quod eos nouerit in Spiritu Sancto, imò in hoc apparet fecunditas, & capacitas diuini luminis. Vazquez c. 4. ad 3. dicit huic rationi saltem debere concedi, quod sensus literales, si plures sint, non debeant esse multum diuersi, & parum coherentes, quia hoc videretur potius vitium scriptoris, quàm fecunditas doctrinæ. Verum neque hoc videtur necessarium; quantumuis enim sensus sint distantes, modo non sint aduersi, capacius videtur diuinum lumen, quæ enim affinitas est inter filium Dei, & principium temporis, cum tamen nomine principij ad literam significari dicantur Gen. 1. *In principio creauit*. Maxima etiam distantia est, & nulla videtur ex natura rerum conuentio inter generationem æternā, & temporalem Verbi, & resurrectionem; quæ tamen vno verbo ad literam significari dicuntur verbo, *Genui te*, Psal. 2. quàm longè distans populus Israel olim eductus ab Aegypto, & Christus in fans; vterq; verò significari dicitur Osee cap. 11. *Ex Aegypto vocauit filium meum*.

13 Nullum absurdum, si suorum verborum. Secundo nullū etiã esse absurdum, quod eos nouerit in Spiritu Sancto, imò in hoc apparet fecunditas, & capacitas diuini luminis. Vazquez c. 4. ad 3. dicit huic rationi saltem debere concedi, quod sensus literales, si plures sint, non debeant esse multum diuersi, & parum coherentes, quia hoc videretur potius vitium scriptoris, quàm fecunditas doctrinæ. Verum neque hoc videtur necessarium; quantumuis enim sensus sint distantes, modo non sint aduersi, capacius videtur diuinum lumen, quæ enim affinitas est inter filium Dei, & principium temporis, cum tamen nomine principij ad literam significari dicantur Gen. 1. *In principio creauit*. Maxima etiam distantia est, & nulla videtur ex natura rerum conuentio inter generationem æternā, & temporalem Verbi, & resurrectionem; quæ tamen vno verbo ad literam significari dicuntur verbo, *Genui te*, Psal. 2. quàm longè distans populus Israel olim eductus ab Aegypto, & Christus in fans; vterq; verò significari dicitur Osee cap. 11. *Ex Aegypto vocauit filium meum*.

14 Neque si sensus sint distantes, modo non sint aduersi, capacius videtur diuinum lumen, quæ enim affinitas est inter filium Dei, & principium temporis, cum tamen nomine principij ad literam significari dicantur Gen. 1. *In principio creauit*. Maxima etiam distantia est, & nulla videtur ex natura rerum conuentio inter generationem æternā, & temporalem Verbi, & resurrectionem; quæ tamen vno verbo ad literam significari dicuntur verbo, *Genui te*, Psal. 2. quàm longè distans populus Israel olim eductus ab Aegypto, & Christus in fans; vterq; verò significari dicitur Osee cap. 11. *Ex Aegypto vocauit filium meum*.

15 Exempla varia.

14 Ad quartum respondetur, licet quidam dicunt nullas voces esse æquiuocas in Scriptura, nos facile concedimus, cum eadem verba æquè significant plura inter se non ordinata; ex hoc tamen nulla confusio sequitur, sed exercitium potius & diligentia ex ma-

Ex sensibus diuersis diuersa ac fœcunditate Scripturæ. Et plura principia fidei, & singula absque confusione æquiuoca. Si verò tantum sint probabiles, similiter efficiunt argumentum probabile cõtra hereticos iuxta grauitatem loci.

15 Ad octauum respondetur, Diuum Thomam negasse a quiuoci rationem inter sensus mysticos & literalem, in qua illi fundantur, non tamen inter plures literales, qui eisdem verbis æquè significantur, vt bene Bañes & Azor locis citatis, & Valentia concedit principia demonstrationum posse esse æquiuoca, modò in vna argumentatione non sumantur æquiuocè. Res est facilis. Vide dubitatione vltima in fine nimiam diligentiam Vazquez disputatione 18. vbi omnes ferè sensus, quibus sensus videntur habere plures sensus literales, contendit explicare, vt vnum tantum habeant, & vix se expedit, & frustra laborat, si vera sunt quæ diximus, & ipse concedit in hac dubitatione.

Nò est laborandum in de struedis pluribus sensibus.

VI. DVBITATIO.

Quot sint sensus mystici in Scriptura?

1 Tres sensus mystici. Allegoricus Tropologicus Anagogicus

Exempla sensuum spiritualium.

lus ad Galat. 4. Tropologia idem, Corinth. 1. Non alligabis os boni trituranti, ad literam de bobus, spiritualiter de victu Euangelistarum. Anagogia idem ad Hebr. 4. ex Psal. 94. Quibus irauit in ira mea, si introibunt in requiem meam: hoc enim ad literam de terra promissionis, per anagogiam refertur ad futuram vitam.

In hac diuisione conueniunt Caietanus, Bañes, Molina disputatione 1. & 4. Vazquez disputatione 16. cap. 2. & 3. Azor lib. 8. institutio. cap. 2. quæst. 6. Valentia punct. 5. citat. §. 3. Driedo lib. 2. de sacra Scriptura cap. 2. post medium, Bellarminus lib. 3. de verbo Dei cap. 3. vide Diuum Thomam quodlib. 7. articulo 14. & 15. & ad Galat. 4. lectione 6. Et olim docuerunt omnes Patres in sententia, licet fortè verbis aliquantulum differant. Sed habet Augustinus 1. de Genesi ad literam capit. 1. In libris sanctis intueri oportet, quæ ibi æterna intimentur, quæ facta narrentur, quæ futura prænuentur, quæ agenda præcipiantur, vbi quatuor docet Scripturæ sensus, historicum, anagogicum, allegoricum, & tropologicum. Eucherius similiter in præfatione libri spiritualium formarum; Casianus collatione 14. capite 8. vterque asserit, quatuor esse genera illustrandi Scripturam. Et plura referunt exempla: sed nos in vnica voce agnoscamus omnes hos sensus. Hæc vna vox, Hierusalem, in rusalẽ quæ sensu literalis, seu historico significat urbem celeberrimam Syriæ, Iudææ Metropolim. In allegorico typus fuit Ecclesiæ à Christo Domino fundatæ. In tropologico vmbra piæ ac religiosæ mentis, in qua Deus suam aulam ac sedem habet, quasi in vrbis Regia. In anagogico est imago cœlestis illius beatæ patriæ. Alia sunt multa exempla apud alios.

2 Scholastici conueniunt

3 Vocis Hierusalem, in rusalẽ quæ sensu literalis, seu historico significat urbem celeberrimam Syriæ, Iudææ Metropolim. In allegorico typus fuit Ecclesiæ à Christo Domino fundatæ. In tropologico vmbra piæ ac religiosæ mentis, in qua Deus suam aulam ac sedem habet, quasi in vrbis Regia. In anagogico est imago cœlestis illius beatæ patriæ. Alia sunt multa exempla apud alios.

4 Alij Patres sensu idem, verbis non omnino eisdem docuerunt. Hierony. Hieron. in quæst. 12. ad Hedibiam triplicem distinguit sensum, primum secundum historiam: secundum per tropologiam: tertium per spirituales theoriam. In tropologia includens allegoriam, sicut è contra Amos 4. in allegoria includit tropologiam, & in Ezech. capite 26. Alij in allegoria intelligunt omnes sensus mysticos Basil. homil. 9. in Hexameron initio. Augustinus libro de vtilitate credendi

credendi capite 3. Alij similiter solum assignant sensum literalem & mysticum, Dionys. 2. capite de cœlesti hierarchia, & epistola 9. ad Titum, Origen. sæpe. Alij præter historicum distinguunt moralem & mysticum. Ambros. lib. 3. & 5. in Lucam, Bernar. ser. 61. in Cantica, & per moralem videntur significare eum literalem, qui agit de moribus, per historicum solum eum literalem, qui narrat historiam. Sic Beda præfatione in Psalmos Scripturam dicit ad tria pertinere, ad historiam, ad mores, & ad mysterium. Hugo Victorinus libro 6. eruditionis didascalicæ, cap. 3. 4. & 5. solum agit de literalis, de allegorico, & tropologico, quem vocat moralem.

Amb. Ber. Beda.

Hug. Visto.

4 Allegoria pro metaphora sensum facit literalem. Hic sumitur pro sensu mystico.

Aduertendum secundo, allegoriam apud Rhetores sumi pro metaphora longiori in oratione, & non sola vna voce, quam Augustinus 15. de ciuit. cap. 9. & de vera religione capit. 50. vocat allegoriam sermonis, & hæc sensum efficit literalem sicut metaphora. Hic verò pro sensu mystico sumitur & dicitur allegoria facti ab Augustino, & aliquando sacri etiam Doctores quemlibet sensum figuratum metaphoræ, aut alterius tropi, vocant allegoricum, quod intelligendum est de allegoria sermonis, non facti. Paulus verò ad Galat. 4. dum ait, Quæ sunt per allegoriam dicta, sumit pro mystico & spirituali.

VII. DVBITATIO.

An omnis locus veteris testamenti habeat sensum mysticum?

1. sententia affirmans.

Superstitio Iudæorum.

Prima sententia est dicentium omnem locum veteris testamenti significare primum aliquid tunc gestum, quod postea sit figura, & contineat sensum mysticum rei futuræ in Euangelio. Hanc referunt Azor cap. illo 2. q. 9. & Vazquez disputat. 17. cap. 4. præsertim dicit quosdam in Hispania ita interpretatos prophetias omnes, ac vetus testamentum. Hæc tamen sententia nimis consona est Iudæorum superstitio ni erga suam legem. Et eam damnasse refertur contra Theodorum Mopsuestenum Episcopum, Vigilii Papa in Synodo Romana, vt referunt Turria-

nus in libro 2. constitutionum Apostolicarum in cap. 5. & Antonius Augustinus Tarraconen. Archiepiscopus in collectione variarum epistolarum.

Dicendum est, non in quouis loco sensum esse mysticum respectu noui testamenti, sed in pluribus literalem, ita Azor & Vazquez, Bañes hic dub.

2. Constat ex dictis supra de locis habentibus sensum literalem, & omnia ferè quæ pertinent ad præcepta & consilia morum, non habent nisi sensum literalem, vt quæ in decalogo & præceptis fidei, & quæ in libris Prouerborum, Ecclesiastes, Sapientiæ, & Ecclesiastici dicuntur, regulas continent bene viuendi. Alia verò quæ ad caeremonias & iudicialia illius legis pertinent, vel ad historias factorum, quæ illi populo contigerunt, omnia continent sensum mysticum, vel vnum, vel plures. Et de his dixit Paul. 1. ad Cor. 10. Omnia in figura contingebant illis. Et Augustinus lib. de mendacio ad Consentium capit. 15. omnia veteris legis pertinere ad figuratiuam prænuentationem.

Hanc nostram distinctionem docet Augustinus lib. 6. contra Faustum cap. 2. & libro 10. capite 2. & cap. 3. ad Galat. Alia, inquit, pertinent ad sacramenta, alia ad mores, illa sunt præcepta vitæ significanda, hæc vitæ agenda, & libro 16. de ciuit. cap. 2. & Diuus Hierony. in Isai. cap. 58. in Zachariæ cap. 8. & cap. 11. & ad Ephes. 5. & 2. ad Corint. 3. Non vbi que historia, neque vbi que allegoria seruanda est, sunt quædam in figura, alia non item; talia sunt præcepta morum, & in Matth. 23. Multa (inquit) in lege scripta sunt, quæ typos præferunt futurorum, alia verò aperta sunt, qualia sunt præcepta morum, non furaberis, non falsum testimonium dices. Idem docet Greg. 2. moralium in proemio, Origenes hom. 11. in Numeros Chrysost. hom. 65. in Matthæum.

Certum etiam est multas esse prophetias, quæ in literalis, & primario sensu prophetice accipiendæ sunt de futuro in nouo testamento, vt constat Psal. 21. Foderunt manus meas, & pedes meos, futuris inquit. Ecce virgo concipiet, & 53. Par nouo testamento ad literam est de passione Domini, & eius fructu. Vide Tertullianum libro de resurrectione, carnis à capite 26. & lib. contra Iudæos cap. 7. & lib. 3. contra Marcionem capite 5.

3 Ex Augustino probatur sententia

4 Ex Gregor.

4 Multa prophetia ad literam de futuris in nouo testamento, vt constat Psal. 21. Foderunt manus meas, & pedes meos, futuris inquit. Ecce virgo concipiet, & 53. Par nouo testamento ad literam est de passione Domini, & eius fructu. Vide Tertullianum libro de resurrectione, carnis à capite 26. & lib. contra Iudæos cap. 7. & lib. 3. contra Marcionem capite 5.

5 Secundò tamen dicendum videtur *Sensus ana-* fere in omnibus locis veteris testamen- *gicus in* ti posse agnosci sensum aliquem ana- *gogicum,* aut fortè etiã aliquam alle- *gorem,* quia omnia præcepta & vir- *tu-* tutes continent anagogiam futuræ vi- *tae,* & vna virtus est allegoria alterius, & *externa* opera virtutum sunt tropolo- *gia* affectuum interiorum.

6 Quæres, an in rebus malè gestis sit *Sensus my-* sticus. Plerique sanctorum *sticus in ma-* plura malefacta exponunt mysticè, vt *lefactis.* adulterium David allegoricè Grego. 3. *Moral.* c. 21. Eucherius lib. 2. in lib. Reg- *um* c. 7. Ambrosius lib. de apologia, *David* Angelomus 2. Reg. 11. & ingres- *sus* Iudæ ad Thamar Augustinus 22. *contra* Faustum c. 83. Eucherius lib. 2. *in* Gen. c. 30. Ambrosius vbi supra.

7 Alij verò reprehendunt eos, qui alle- *gorias* quærent in huiusmodi rebus ma- *le* gestis, vt Hiero. in Osee. c. 10. in E- *zech.* 12. & in Isai. c. 45. August. lib. 2. *de* ferm. Domini in mote Orig. hom. 5. *in* Genes. qui fortè solum voluit impios *in* eo quod malè. & impiè fecerunt non *fuisse* figuram Christi: Pij verò in eo *quod* passi sunt, verè fuerunt figuram *Christi,* vt Abel, Ioseph, imò & Sanson *ingressus* ad alienigenas typus fuit in- *gressus* Christi ad Gêtes, & si cum san- *ctis* Patribus aliqua malefacta mysticè *explicentur,* id reprehendi non potest; *sic* August. 21. cõtra Faust. c. 42. & 82. *aliquando* factum in Scriptura narratũ *cum* refertur prophetiæ est, cum factũ *fuit,* flagitium fuit. Aliud enim intende- *runt* qui fecerunt, aliud Deus, qui fieri *permisit,* vt aliquid inde mõstraret pro *significatione* futurorum, vt in Loth. & *filiabus,* sic Greg. & Angel. vbi supra; *&* Eucher. lib. 2. in Gen. c. 30. & Paul. *in* obediẽtiã Adæ facit allegoriã obediẽ- *tis* Christi, ad Rom. 5. & ad Cor. 1. c. 15.

VIII. DVBITATIO.

An nouum testamentum habeat *sensus* mysticos?

1 Prima sententia est dicentium, in *nouo* testamento non inueniri sen- *sus* saltem allegoricum. Ita Abulen. in *Matth.* 13. q. 28. & colligit ex Augst. *lib.* de vtilitate credendi c. 3. vbi de solo *veteri* testamento docet quadruplicem *sensum,* què citat hic D. Tho. argum. 2.

scilicet secundum historiam, secundum *etiologiam,* secundum analogiam, & se- *cundum* allegoriam. Secundò, quia sen- *sus* mysticus est reconditus sub litera, *sicut* spiritus in corpore, & sicut nu- *cleus* sub cortice. Què verò in noua le- *ge* de Christo & Ecclesia dicuntur, per- *spicue* videntur, non sub tegumento & *cortice* alicuius rei.

Dicendum tamè est, certum esse op- *positum* etiam in nouo testamento in *factis* Christi & sanctorũ contineri sen- *sus* mysticum, vt Molina disp. 4. Azor *lib.* 8. c. 2. q. 9. Bañes dub. 3. Vazquez *disp.* 16. cap. 4. Probatum primò ex Au- *gust.* sermone 44. de verbis Domini, *Sensus* my- *sticus* *al-* *le-* *goricus* *in* *ligi;* *neque* enim tantum miracula propter factis & di- *miracula* faciebat; sed vt illa qua faciebat, *etis* Christi. *mira* essent vidẽtib; & vera essent intel- *ligentibus.* In quo apparet sensus allego- *ricus,* pertinens ad fidẽ diuinitatis Chri- *sti* ex eius factis. Sic illud Matth. 21. *quando* maledicta à Domino ficulnea *aruit,* allegoricè excidiũ Synagoga si- *gnificauit,* vt omnes Patres explicant. *Et* confectio luti ex puluere & spũto, *Ioan.* 9. allegoria erat rei præteritæ iam *factæ,* id est, incarnationis & vnionis di- *uinitatis* cum carne: & futuræ illumina- *tionis* spiritualis. Baptismus est typus *&* allegoria mortis & sepulturæ Chri- *sti.* Rom. 6. & ad Coloss. 2. Ita August. *inter* varias species allegoriæ vnam po- *nit* allegoriam sacramenti: ita de vera *religione* c. 30. vocatio Magorum ad *adorandum* puerum, & adoratio allego- *ria* fuit vocationis & conuersionis gen- *tium.* Triumphalis ingressus Christi in *Hierosolymã* super pullum & asinã do- *minationis* eius super vtrumque po- *pulum* Iudæorum & Gentium. Chry- *sostomus* ibi, ita Dñs prophetias adim- *plebat,* vt alterius ipse prophetiæ daret *initium.* Et nullum est absurdum, si mul- *ta* quæ gesta sunt, aut fiunt in Ecclesia, *allegoricè* significant aliquid futu- *rum* vsquè ad consummationem seculi; *quæ* enim ratio inaccommodi?

Secundò defensu tropologico facile *patet,* quia tota Christi vita, & eius fa- *ctis,* ab ipso ordinata sunt in exemplum *nostrum,* vt ipse de se dixit Ioan. 13. *postquam* lauit pedes. Exemplum de- *di* vobis, vt quemadmodum ego feci vo- *bis,* ita & vos faciatis. Et Paulus vniuer- *se*

se de omnibus prædestinatis hanc esse *Dei* ordinationem, vt omnes, *Conformes* *fiunt* imagini filij sui, ad Rom. 8. & Pe- *trus* 1. Petri 2. *Christus* passus est pro no- *bis,* vobis relinquens exemplum vt sequa- *mini* vestigia eius. Hoc totum Euange- *lium* clamat. Augusti. lib. de vera relig. *c.* 16. Tota vita Christi in terris disci- *plina* morum fuit.

Tertiò de sensu anagogico res est *plus* quàm certa, quia omnia sacramenta *nouæ* legis sunt signa, & causæ futuræ *gloriæ,* præsertim omnium diuinissimũ *Eucharistia.* Secundò resurrectionis & glo- *ria* Christi, & ascensio, causa est, & figu- *ra* nostræ resurrectionis, & gloriæ. Ter- *tiò* omnia opera iustorum merita sunt, *&* figuræ futuræ gloriæ, ordinata à Deo, *vt* sint signa & causæ eius. Plura alia *certissima* inuenies, quia tota Ecclesia *militans,* & cursus eius typus est, & fi- *gura* Ecclesiæ triumphantis, qui est sen- *sus* anagogicus. Et omnia verba & facta *Christi,* & sanctorum referunt sancti Pa- *tres* ad sensus mysticos, diuersos hos, *vel* illos, vel omnes.

Ad primum respondetur, Augusti- *nũ* dum asserit de veteri testamento, *non* negare de nouo, quòd in eo etiam *reperiatur* quadruplex sensus. Sed opti- *mè* aduertit D. Thomas ad 2. diuisionẽ *Augustini* loco obiecto non pertinere *ad* hos sensus mysticos, de quibus loqui- *mur,* sed sola allegoria ibi continet om- *nes* sensus mysticos, reliqui tres, histo- *ria,* etiologia, & analogia. pertinent ad *sensum* literalem, vt ipse Augustinus se *exponit;* nam historia est cum simplici- *ter* aliquid proponitur: etiologia cum *causa* dicti assignatur, vt Matt. 19. *Moy-* *ses* permisit repudium ob duritiem cordis *vestri.* Analogia est, cum veritas vnus *Scripturæ* veritati alterius ostenditur *non* repugnare, vt inter vtrumque te- *stamentum.*

Ad secundum respondetur, aliqua *quæ* perspicue gesta narrantur & facta, *simul* fuisse à Deo ordinata in typũ & *figuram* aliorum quæ postea erant futu- *ra,* & ita continebant sensum mysticũ *vnũ,* vel plures.

Si quæras, an sensus mysticus solis *Patribus* noui testamenti sit cognitus, *an* etiam Patriarchis & Prophetis anti- *quus?* Respondetur rem esse certam de *fide,* ita vt oppositũ sit hæreticum, etiã *illos* agnouisse & declarasse mysticos

sensus, vt optimè Driedo libr. 2. de Ec- *clesiastic.* dogmatib. c. 2. & ex ipso Mo- *lina* hic disp. 4. Sæpe enim ipsi Prophe- *tæ* & literam exprimunt, & allegoriam *eius,* vt David Psal. 109. intellexit & *tradidit* allegoriam sacerdotij & sacri- *ficij* Melchisedec ad sacerdotium & sa- *crificium* Christi. Isaias & Ezech. c. 34. *dũ* clauẽ David, aut gregẽ, aut nomen *Christo* applicant, expressè volunt Da- *uid* allegoriã fuisse Christi, & de Abra- *ham* dicit Dñs Ioan. 8. *Abrahã* vidit diẽ *meum,* nempe quia in immolatione filij *sui* ostensa fuit illi, vt in typo ac allego- *ria,* futura immolatio Christi & Moyfi *absque* dubio in serpente æneo. Pluri- *bus* alijs alia similia. Et de omnibus sa- *cris* scriptoribus & Prophetis videtur *certum* eos suã scripturæ mysticos sen- *sus* cognouisse, si non omnes, saltem ali- *quos,* vt hîc aduertit Molina.

IX. DVBITATIO.

An argumentum ex sensu mystico *sit* efficax?

1 Pars affirmas probari videtur ex eo *Paul.* 2. ad Cor. 3. *Litera* occidit, spi- *ritus* viuificat. Sensus ergo spiritualis vi- *tã* habet, & efficacior est quã literalis. *Secundò,* quia potior est, sicut spiritus *corpore,* & sicut nucleus cortice. Si er- *go* ex literali est efficax argumentum, *magis* erit ex spirituali. Tertiò, quia etiã *mysticus* est sensus verus Scripturæ, in- *tentus* ab Spiritu Sancto. Quidam refe- *runtur* in hanc sententiam, inter quos *est* Medi. lib. 6. de recta in Deũ fid. c. 25

Dicendũ tamen est primò literalem *sensum* esse efficacissimũ, non ita mysti- *cũ* ad argumenta Theologica. Ita docet *D. Thom.* in hoc art. ad 1. ex Aug. epif. *48.* cõtra Vincetiũ Donatistã, ita etiã *tenent* omnes expositores hic Bañes *dub.* vlt. Molin. disp. 5. Vazquez disp. *16.* c. 5. Alphor à Castr. 1. lib. cõtra hæ- *reses* c. 3. Azor lib. 8. c. 2. q. 10. vide D. *Thom.* quodl. 7. ar. 14. ad 4. & probatur *ex* Dionys. in epist. ad Tit. vbi docet, *Theologiã* occultã & mysticã, seu sym- *bolicã* non esse argumentatiuã, literalẽ *&* planã demonstrandi vim habere. Se- *cũdò* ex D. Hieron. in Matt. c. 13. *Nun-* *quam* (inquit) parabola, & dubia anigma *tum* intelligentia potest ad authoritatem *dogmatum* proficere.

3 Augustinus epistola citata, *Quis non impudentissimè nitatur aliquid in allegoria positum pro se interpretari, nisi habeat & manifestissima testimonia, quorum lumine manifestentur obscura?* ubi quamuis per allegoriam quamlibet metaphoram intelligere videatur obscuram in sensu etiam literali (Sic enim Donatistæ putabant in sola Africa veram Ecclesiam ex eo Cantorum 1. *Vbi cubes in meridie*) tamen ratio Augustini, si de sensu etiam literali obscuro probat, multò melius de mystico, & ita meritò à Diuo Thoma adducitur in hanc sententiam, quia multò magis obscurus & incertus est sensus mysticus, quàm literalis, licet metaphoricus. Et hæc est ratio huius sententiæ, nempe quia sensus mysticus obscurus est, & incertus, quia non significatur vocibus proximè, sed rebus significatis vocibus; quòd autem res vocibus significatæ tale aliquid significat ex Scriptura & vocibus, non ibi constat, licet significatio sit comperta. Literalis verò sensus ex ipsa vocum significatione propria, aut metaphorica constare potest, & ex eo sumi argumentum efficax.

Sensus mysticus obscurus.

4 Si mysticus sensus sit perspicuus, efficax sit argumentum

Quia literali sit planus

Ex consensu sanctorum est efficax mysticus sensus. liter si omnes sancti conveniunt in ali-

quo sensu mystico, erit efficax argumentum, ita ut temerariù sit illud negare, ut Bañes conc. 3. Molina & Vazquez.

Ad primum in oppositum respondetur Vazquez disput. 16. cap. 4. ibi non loqui Apostolum de sensu literali & mystico, quia iam sensus literalis esset noxius, quòd esset absurdum, cum sit ab Spiritu Sancto significatus. Sed loqui Paulum de litera legis veteris, & de spiritu gratiæ & fidei, ut notavit Divus Thomas 1. 2. quæst. 106. articulo 2. Communis est omnium sententiæ, quòd per literam intelligat legem scriptam, per spiritum legem charitatis & baptismi, ita Chrysof. homil. 6. Theophyl. ibi, & Divus Thomas lect. 2. Sed non video quòd sit discrimen inter literam legis, & sensum literalem eius, & inter sensum mysticum & spiritum gratiæ & fidei. Sicut ergo litera legis sine spiritu gratiæ & fidei occidit: ita sensus literalis solus sine sensu mystico occidit, & hæc non sunt duo diversa, sed unum & idem. Sicut enim lex, ita sensus literalis offendiculum est & occasio peccati, si desit id quòd mysticè significatur, scilicet adiutorium gratiæ, quæ vires præstat ad observanda præcepta, & ideò dicitur vivificare. Et in hoc sensu Ambros. lib. 6. in Luc. cap. de responsione Iesu ad Simonem, dicit, *Litera occidit, & spiritualiter explicat effusionem* vnguenti. Litera ergo legis occasione occidebat, & non vivificabat gratia & charitate. Hoc tamen parum refert ad vim argumenti ex sensu literali.

5 Quid sit litera occidit

Ad secundum respondetur, sensum spiritualem ut plurimum in veteri testamento esse nobiliorem literali, quia in vilioribus nobiliora adumbrabantur, ut Molina in fine disp. 5. & Bañes dub. 8. conc. 2. & colligunt ex Origen. lib. 4. periarchon c. 2. & Cyrillo prologo in Leuit. & hoc facile constat in plurimis, & ferè omnibus gestis temporalibus illius populi, in quibus spiritualia & eterna figurabantur. Quando tamen sensus literalis est de Christo, aut de eius actionibus ac virtutibus, ut in nouo testamento, potest esse nobilior spirituali in ipso contento, maxime si spiritualis pertineat ad nos & actiones nostras, ut per tropologiam aut allegoriam. Semper tamen literalis est certior quàm spiritualis, unde & efficacior ad argumentationem

9 Sensus mysticus nobilior literali

Aliquando literalis nobilior spirituali.

X.DV.

X. DVBITATIO.

An Scriptura habeat alium sensum per accommodationem?

1 Sensus per accommodationem est, quando præter sensum literalem & mysticum verba Scripturæ extenduntur ad aliud simile, cui bene aptantur, licet forte in originali loco, neq; in sensu literali, neq; mystico prolata sint in eum sensum. Et quidè Ecclesiam in suo officio, & sanctos Patres in suis scriptis & concionibus sæpe uti Scriptura, hoc modo non est dubium. Sic verba Ecclesiast. 4.4. *In tempore iracundia factus est reconciliatio*, dicta primò de Enoch, per accommodationem profert Scriptura de Pontificibus. Tantùm restat dubitatio de ipsa Scriptura, an hoc modo vtatur testimonijs ex alio loco adductis, verbi gratia, nouum testamētum ex antiquo.

2 Prima sententia dicit, plurima in Evangelio ita adduci. Tenet Iansenius in concordia cap. 11. id Matth. 2. *Ex Aegyptus super vocavi filium meum*, adductum ex Osee 11. sic solum aptari, quia in sensu literali dixerat Propheta de populo Iudaico; de Christo verò neque in literali, neque in mystico. Idem dicit de eo Matth. 13. ex Isai. 6. *Auditu audietis, & non intelligetis.* & ex Psal. 77. *Aperiam in parabolis os meum.* Et de eo Matt. 15. ex Isai. 15. *Populus hic labys me honorat; nimirum quia optimè aptabantur in Evangelio quæ à Propheta dicta fuerant pro suo tempore, & melius implebantur in Christo, similiter id, Vox in Rama audita est, ex Ierem. 31.*

3 Secunda sententia, omnia adducta posse intelligi in sensu literali, vel saltem spirituali. Et ita sententiam Iansenij putant quidam esse contra communem omnium expositionem. Ita Molina. Valentia. Rationes pro hac sententia. Valentia disputatione 5. §. illud etiam, Valentia nihil decernit, probabiliorem & verissimam putat hanc secundam sententiam puncto 5. §. 3. ibi: *Sunt autè hic præterea, &c.* & præsertim probat, quia Matthæus dum refert ista testimonia Osee & Ieremiæ, dicit ita factum esse, ut adimpleretur quòd dictum est per Prophetas. Signum ergo est hunc fuisse sensum saltem mysticum prophetarum. Et alibi dicit Dominus, *Bene prophetavit de vobis Isaias.* Confirmari potest hæc sententiæ, quia Matthæus & alij Evangelistæ adducunt hæc testimonia ad confirmationem mysteriorum fidei, ad quam omnino inutilis est sensus per accommodationem. Et quidam omnino putant adduci in sensu literali ob rationes prædictas, & inde fieri certum plures in ijs esse literales sensus. Sic Abulen. in Matth. 2. q. 57. illud, *Ex Aegypto, &c.* de Christo etiam prophetice dictum, & prius de populo Israel. Testimonia de eodem vitio vtriusque populi. Illud, *Vox in Rama*, de captivitate populi in Babylonem, & de cæde innocenti. Et illud 2. Reg. 7. *Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium*, quòd assert Paulus ad Hebr. 1. de Salomone, & de Christo, quæ in sensu mystico nullam, inquit, vim haberent ad id, ad quòd adducuntur.

Abulen. in omnibus ferè agnoscit sensum literalem.

4 Alij solum in sensu mystico.

Alij nolunt nisi in sensu mystico omnia hæc testimonia adduci. Ita Molina, Valentia & Vazquez disputat. 14. capite 4. quo & Iansenius videtur redire non omnino probans primam sententiam. Et probatur ex Hieronymo in cap. 11. Osee, Chrysof. homilia 8. in Matth. & Glossa ordinaria ibi, & additione 1. Pauli Burgen. idem tenet Theophylact. D. Thom. Caietan. in 2. cap. Matth. Driedo lib. 2. c. 2. Adamus præfatione in Isaiam, omnes de eo, *Ex Aegypto vocavi, &c.* & similiter Hieronym. illud, *Aperiam in parabolis, &c.* Probat Vazq. quia certum est id Ioan. 19. ex Exod. 12. *Os non comminuetis ex eo*, ad literam intelligi de agno paschali, & tantùm mysticè de Christo, cū hoc tamen addit Ioannes, *Ut adimpleretur quòd dictum est*: ergo sensus mysticus sufficit ut ita dicatur, & potest dici prædictum à Propheta id, quòd in sensu mystico adducitur, & impleri contra Abulen. Locū autem exod. 12. ita mysticè intelligunt Aug. tract. 120. in Ioan. Chrysof. hom. 84. Theophyl. & S. Thom. in eū locū, Dried. c. 2. Michael Medi. lib. 6. c. 25. ita Maldonatus vtrūq; locum Maldon. Exod. 12. & Osee 11. explicat Matt. 2. & mysticè, num. 15. per sensum mysticum & accommodationem, & ita ut melius dicatur impletum in Christo, quàm in ijs, de quibus primò ad literam dictum erat. Et illam particulam, *Ut adimpleretur*, non significare causam, sed eventum. Illud etiam, Hebr. 1. *Ego ero illi in patrem*, melius impletum in Christo mysticè,

k 4

mysticè, quàm in Salomone ad literam. Vtròque ergo modo & mystico sensu, & per accommodatiònem, magis propriè dici impleta omnia, quàm in ijs, de quibus primò ad literam dicta fuerunt.

5
Posse etiam ad literam intelligi mult.

Hæc est cõmunis sententia & vera. Tamen non inuenio quare multa istòrum, & mysticè, & ad literam non possint intelligi de Christo; quia in eo Of. 11. sicut exulauit populus in Aegypto, & fuit figura Christi exulaturi, nõ video quare illis verbis Propheta non potuerit explicare simul vtròq; exiliũ, & exilium Christi in sensu literali per verba, & in sensu mystico per exulantiẽ populũ. Et sic alia multa, vt illud de Salomone 2. Reg. 7. Ego ero illi in patrem. Et id Exo. 12. Os non comminuetis.

6
Idem locus potest, & mysticè, & ad literam intelligi de eodem, & per accommodatiõem.

Ex quo fiet, vt simul idem locus possit esse literalis, quatenus immediatè per verba significatur, & mysticus, quatenus per aliam rem eisdem verbis significatam figuratur. Et simul etiam per accommodatiõem, vt induit Maldonat. loco cit. quatenus id quod de vna re ad literam fuerat dictum, multò melius, ac magis propriè impletur in altera, ad quam accommodatur, vt in testimonio Osee constat, Ex Aegypto vocaui filium meũ. Et in eo, Ego verò illi in patrem, &c.

Spiritus Sã Et in eo, Vox in Rama audita est. Sed non video quare Spiritus Sanctus eisdẽ verbis noluerit significare mysteria futura, siue ea Prophetis reuelauerit, siue non. Et Moyses qui intelligebat agnũ illum esse figuram Christi, potuit immediatè illũ significare, sicut Spiritus Sãctus auctor legis illis verbis, Os non comminuetis ex eo. Ex quo sequitur id quod singulariter aduertimus posse eundem locum simul habere sensum literalẽ & mysticum respectu eiusdem mysterij diuersis rationibus, & simul etiam per accommodatiõem negationem debeat includere aliorum, vt quidam in eius explicatiõem, vt certum sumere videntur.

Sensus accommodatiuus quasi literalis.

Sic certè Vazquez disput. 14. cap. 5. concedit illud Isai. 29. Populus hic labijs me honorat, adduci à Dño Matt. 15, quasi in sensu accommodatiõis, ita tamẽ vt maximè accedat ad literalem, & ita verè dicat Dominus, Bene prophetauit de vobis Isaias: quamuis enim de solis patribus sui temporis prophetauerit, vitium tamen hypocrisis & obstinationis fuit illi genti quasi natiuum, vt quod de patribus dicitur, filijs verisimè eisdem

verbis & sensu accommodetur. Sic etiam adducit Paulus testimoniũ Epimenidis ad Titũ. 1. vt verisimũ etiã de ijs, quos argui iubebat, & durè increpari à Tito Cretenses semper mēdaces, mala bestia, v̄ tres pigri, quasi venenatę bestia, & otio ac ventri dediti. Sic sæpe alibi vitium obdurationis quasi natiuum, & in sensu literali dictum de omnibus illius populi reprehenditur in Euangelio ex locis Prophetarũ Matt. 13. ex Isai. 6. & Ioan. 12. Act. 7. & Matt. 23. Implete mensuram patrum vestrorũ. Et Lu. 11. Testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum.

7
Historia adducitur per accommodatiõem.

Benè aduertit Vazquez ibi c. 6. non solũ verba Scripturæ, sed etiã historias adduci per accommodatiõem, & sine sensu mystico, quando est exemplũ, ex gestis eiusdẽ rationis & naturæ, quo casu non vult sensum esse mysticũ, & ex intentione Spiritus Sancti. Sic dicit Paul. ad Rom. 13. dicere, Quęcũq; scripta sunt, ad nostram doctrinã scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarũ spẽ habeamus, & vt singuli non sibi placeant, sed alijs, probat exemplo Christi, qui non sibi placuit. Adducit etiã id 1. Petr. 2. Vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, Eodẽ modo explicat id Paul. 1. ad Cor. 10. Omnia in figura contingebant illis, nẽpe ea quæ narrauerat de supplicio eorum in deserto, vbi prostrati fuerunt, vt rebelles Deo, & iterũ dicit, Hæc autem in figura contingebant illis, scripta sunt autem ad correptionem nostram. Dicit per figuram à Paulo non intelligi eam, quæ continet sensum mysticum. Sed exemplum quod per accommodatiõem plurimum valet ad suadendum. Hæc ille.

8
Non videtur excludendus sensus mysticus

Nobis tamen licet verisimũ sit, multa etiam gesta ac historias adduci per accommodatiõem, tamen nulla ratione videtur in illis excludendus sensus mysticus, præsertim allegoricus & tropologicus, maximè ex gestis & factis Christi, quæ omnia, vt supra diximus, continent allegoriam fidei, & tropologiã morum in nobis executioni mandandã ex typo, figura & exemplo ipsius. Sic absolutio pedũ ab ipso facta, figura fuit tropologica humilitatis nostræ, & quodlibet opus typus & figura omnium virtutum, præsertim eius, quæ in eo maximè elucet, & allegoriam fidei, quod ipse sit Christus promissus ac verus Deus. Certè nõ apparet ratio vlla, quare hoc debeat

debeat negari, aut quare historia, quæ adducitur in tropologiam debeat esse diuersæ naturæ. Diximus enim vniuersum sensum mysticum esse eum, qui significatur rebus per verba significatis. Quando ergo Paulus & Petrus adducunt facta & exempla Christi in genere vel specie, sanè adducunt in sensu mystico, ac tropologico. Similiter gesta illa in deserto dicit Paulus in figuram nostri contigisse in sensu mystico tropologico, nempe ad correptionem nostram.

9
Omnia facta admittunt sensum mysticum.

Tandem nullum videtur absurdum, si dicamus, omnia facta & gesta, seu historias, quæ benè & aptè adducuntur in Scriptura, vel à Patribus ad aliquid aliud explicandum vel suadendũ, fuisse facta ex intentione sensus mystici, talis, aut saltem permissa ab Spiritu Sãcto. Et primò id apertè docere videtur Augustinus lib. 22. contra Faustũ cap. 42. & 82. etiam ab alijs malè facta prout permissa à Deo habere sensum mysticum ex intentione Dei, & 12. confessio. cap. 39. & 31. apertè docet nostram hanc sententiã. Secundò ratio suadet, si enim modo aptè accommodatur talis historia à viro docto ac pio ad aliquid boni suadendum, quare negemus, quãdo factum fuit voluisse Spiritum Sanctum fieri in figuram ac typum, cum & præviderit talem accommodatiõem postea faciendam, & eam esse aptissimã, ac rationabilem, & nulla sit ratio quare eam expressè non voluerit Spiritus Sanctus. Similiter vellẽ omnia verba, quæ in Euangelio accommodantur ex veteri testamento dicta fuisse etiã tunc in sensu literali, ad hoc mysterium, & simul in sensu mystico, nisi fortè sensui literali obstant antecedentia & sequentia. Nam alioqui certum est, si non scriptori sacro, saltem Spiritui Sãcto præsentem fuisse futuram eorum verborum accommodatiõem in nouo testamẽto. Si autem præuisam, quare non volitam, ita vt etiã in eiusdem mysterij significatiõem proferri ea fecerit Spiritus Sanctus.

August. id docet.

Etiam in sensu literaliter verba accommodata posse accipi.

Sed notandum est, quia hic sensus mysticus, vel literalis accommodatiuus non est ita certus ex fide, sed solum ex priuatis sententijs Theologorum hoc dicitur; idèò argumentum ex eo sumptum non esse vniuersim efficax, nisi tantum, quando factum adductum, &

10
Nõ semper efficax argumentum ex sensu mystico aut accommodatiuo

id quod suadetur sunt omninò eiusdẽ rationis, vel est argumentum à maiori ad minus, quia tunc ex ratione eadem ratio erit euidens, vt si Christus fuit humilis, nos etiam debemus esse humiles. Sic Dominus Luc. 6. defendit discipulos vellẽtes spicas ex factò Dauid, quãdo comederet panes propositionis.

11
Accommodata ab Ecclesia fuisse dicta in sensu mystico.

Iuxta hæc nobis valde probabile est, quæ adducuntur ab Ecclesia per accommodatiõem, dicta fuisse saltem in sensu mystico eius, ad quod accommodatur, vt id Eccles. 44. In tempore iracundiæ facta est recõciliatio, quid enim absurdi est, quod vita & gesta figura fuerint & allegoria, ac tropologia sacerdotum noui Testamenti. Similiter id quod Vazquez adducit disput. 14. cap. 1. ex Apocalyp. 11. quasi nullatenus possit habere literalem sensum aut mysticum, & sumptisse videtur ex Iosepho ab Acosta lib. 3. de Christo reuelato cap. 4. Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra, &c. quæ verba primũ videntur dicta de Iesu sacerdote filio Iosedech, & de Zorobabel duce Iuda, à Zacharia cap. 4. à Ioanne verò dicuntur de Enoch, & de Elia iuxta Ambrosium, Gregorium, Prosperum, & Ricardum. Sed quid obest, quin hæc accommodatio sit cũ sensu literali, vel saltem mystico; ita vt sicut Iosedech, & Zorobabel fuerunt oliuæ, & candelabra ad lumen illius populi in magna aduersitate, & ad reparationem templi, ita Elias & Enoch sint futuri candelabra, & oliuæ ad lumen Ecclesiæ, & reparationem fidei tempore Antichristi. Quare etiam nõ fuerint typus & figura, vel allegorica, vel tropologica, illi aliorum sanctorum noui Testamenti, quibus eadem verba accommodantur ab Ecclesia, vt Ioannis & Pauli, & aliorum, quibus similiter accommodari aptissimè possunt. Neque video quare cum hoc dicimus inepti habeamur, vt nimis seuerè dicit Acosta ibi. Quare enim in Enoch & Elia, vel in Iosedech, & Zorobabel non præuidit, sephit & figurauit Spiritus Sanctus, martyres & sanctos noui Testamenti? certè hoc verum, nulla ratione probabile videtur; cur ergo oppositum ita sit ineptum, & improbabile?

Locus Apocalyp. 11.

Cum sensu literali.

Cum sensu mystico.

12
Dicitur Io. Iosedech, & Zorobabel non præuidit, sephit & figurauit Spiritus Sanctus, martyres & sanctos noui Testamenti? certè hoc verum.

Scio Maldonatum in Matth. c. 13. num. 35. in id, vt adimpleretur, dicere solum per accommodatiõem adduci verba illa Dauidis, Aperiã in parabolis

Maldonati sententia.

as meum, quia non erant verba prophetica de Christo, sed historia rerum præteritarum. Euangelista verò ad similem sensum, diuersum tamen, accommodauit; figuram tamen, & mysticum sensum negare non videtur, quem admitterat cap. 2. vbi supra, quo se refert hoc loco cap. 13.

13 Tandem aduertendum est Vazquez, vt acri est ingenio, nimis moliri disput. *Sententia Vazquez in locis Scripturæ vñi solum esse literalē sensum.* Osea. Psa. 2. Genes. 1. Dan. 9. Isai. 53. *18.* per sex capita, vt omnes locos, qui res sensus literales, probet non habere nisi vnum literalem. Primò, vt certum reliquit de eo Osea, *Ex Aegypto vocaui filium meum.* Secundò, probare conatur de eo Psa. 2. *Ego hodie genui te,* solū intelligi de suscitacione Christi à morte, per quam demonstrata est eius diuinitas. Tertiò de eo, *In principio creauit Deus,* Genes. 1. solū de initio temporis. Quartò de eo Daniel 9. *Et erit in templo abominatio desolationis,* non de idolo Antiochi 1. Machab. cap. 1. ad literam intelligi, sed futuram post Christum abominationem, quam tamen incertam reliquit. Quintò illud Isai. 53. *Verè linguos nostros ipse tulit,* quod certum est de languoribus peccatorum intelligi, vt videtur alludere Petrus 1. cap. 2. Matthæus verò cap. 8. ad ægritudines, & dolores refert corporales, & sanationes à Christo factas, vt adimpleretur hæc prophetia. Et concedit Vazquez non in sensu mystico, sed literali adduci ab Euangelista; sed in signum ac testimoniū sanationis spiritualis. Sextò tandem examinat locum Isaiæ 53. *Generationem eius quis enarrabit?* & de solo hoc vix cōcedit, quod duplicem ha-

beat literalē sensum, & vtrumque valde connexum, scilicet de generatione æterna, & temporali Christi, aliàs non admittit de prole & semine, vel de seculo, & gente peruersa, quæ ita eū male habuit. Sic sententia ab eo, & nobis dub. 5. quasi necessariò admissa de multiplici sensu literali eiusdem loci vix habet vnum locum, quo se recipiat, cū ab omnibus quasi aliena fugetur.

Nobis semper constans & verissima videtur illa, & in his omnibus locis libenter eam admittimus iuxta Augustinum, & alios; & ob rationes supra dictas, siue plures sensus literales solus nouerit, & significauerit præcipuus author Spiritus Sanctus, siue etiam scriptor facer, vt mauult Augustinus; neutro enim modo aut absurdi quidpiam, aut dedecoris, aut grauioris ponderis obuenit locis sacris, sed potius eorum apparet maior fecunditas, maiestas, gloria, si plures eisdem vocibus sensus literales contineant, quantumuis inuicem diuersos ac distantes. Et Iosephus Acosta vbi supra cap. 5. in fine fatetur multa, quæ in Scriptura videntur dici per accommodationem posse ad literam dicta existimari, vt quod ex Amos 8. affertur Thobias 2. & primo Machab. cap. 1. *Dies festi eius conuersi sunt in luctum, & Sabbata eius in opprobrium,* & similiter illud de idolo, & abominatione. Dan. 9. ad literam posse accommodari, primo Machab. 1. & in vastationem Ierusalem post passionem, & tempora Antichristi. In hoc ergo dicit nullum esse absurdum. Et hæc dicta sufficiant de tota hac grauissima quæstione.

14 *Cæsians sententia de multiplici sensu literali eiusdem loci.*

Tres partes præcipue totius Theologiae. duntur tres partes principales totius Theologiae. Prima est de Deo. Secunda de motu rationalis creaturæ in Deū. Tertia de Christo, qui in quantum homo, est via nobis tendendi in Deum. Et hæc sunt tres partes summæ D. Thomæ. Prima enim pars est de Deo. Secunda de motu creaturæ rationalis in Deū, vt finem & obiectum beatitudinis supernaturalis. Tertia pars est de Christo, vt est via ad beatitudinem supernaturalem per se, & per sacramenta, quæ instituit.

2 Quia verò secunda pars D. Thomæ iuxta rationem dictā mansit nimis longa, & multo maior quàm duæ reliquæ, ideo eā posteri diuiserunt in alias duas, & vocarunt eas, primam secundæ; & secundam secundæ, id est, primam partem secundæ partis, & secundam partem secundæ partis. In quarum prima agitur de motu hominis in Deum per suas actiones in genere, & de medijs, quibus iuuatur, scilicet lege, & gratia. In secunda agitur de actionibus, quibus homo tendit in eum, scilicet de virtutibus in specie; quarum explicatio petijt, vt opposita etiam vitia explicetur, & ita agitur de virtutibus, & vitijs in specie, sicut in prima secundæ de virtutibus ac vitijs in genere. Quæ omnia latius in singulis partibus manent explicanda. Modò ad methodum primæ partis accedamus.

Secunda diuisio ac methodus primæ partis.

1 *Methodus prima partis, diuiditurque in tres partes.* Prima pars, quæ agit de Deo, diuiditur à Sancto Doctore in tres præcipuas partes. Consideratio, inquit, de Deo tripartita erit. Prima consideratio erit de Deo, quantum ad ea, quæ ad essentiam eius pertinent, & potest dici hæc consideratio de Deo, vt vnus est, & hæc continetur quæstionibus 26. Secunda, quantum ad ea quæ pertinent ad distinctionem personarum, & potest dici de Deo, vt trinus est. Hæc absoluitur à quæst. 27. vsque ad 43. Tertia est de Deo, quantum ad processum creaturarum ab ipso, & potest dici de Deo, in quantum est principium, & causa efficiens creaturarum. Hæc per reliquas omnes extenditur à quæst. 44. vsque ad 119.

Rursus primam considerationem de Deo, quantum ad eius essentiam diuidit adhuc Sanctus Doctor in tres alias partes. Primò, inquit, considerabitur de Deo an sit. Secundò, quo modo sit. Tertio, de ijs quæ ad operationem eius per partes diuinitatis. Primū prestat in hac q. 2. Secundū à q. 8. vsque ad 13. Tertium à q. 14. vsque ad 26. in quibus agit de scientia & voluntate, & potentia Dei.

Dubitatio circa methodum Theologiae.

1 *Cur nõ agatur prius de creaturis.* Tota difficultas est, quare D. Thomas, & Theologi cum Magistro prius incipiant à cognitione Dei, quàm à cognitione creaturarum, Primò, quia in hac vita à cognitione creaturarum ascendimus ad cognitionem Dei. Secundò, quia ita Moyes incepit suam Theologiam à creatione rerum, vt postea perueniret ad Deum, vt docet Chrysost. homil. 2. in Genesim. Tertio, D. Thom. quæst. præcedenti artic. 7. ad 1. eandem videtur docuisse methodum, quòd in hac scientia effectibus vtimur naturæ vel gratiæ, loco definitionis ad ea quæ de Deo considerantur.

2 *Defenditur methodus D. Thomæ, & vt primò consideret de Deo.* Dicendum tamen est optimam esse D. Thomæ methodum, & Magistri ac Theologorum. Et sufficit autoritas omnium. Secundò ratio probat, quia si Theologia consideretur, vt est participio quædam sapientiæ diuinæ, facile constat, eam debere imitari suum principium, ac prototypum. Deus autem in sua sapientia cognoscendo se, vt primarium obiectum, eadem cognitione cognoscit creaturas, vt obiecta secundaria. Merito ergo fides & scientia reuelata eodem modo procedit. Tertio, quia est sapientia: debet ergo ex cognitione supremæ causæ ad cognitionem effectuum deuenire. Quarto, vt speculatiua est, impressio quædam est diuinæ scientiæ, & reuelatio eius in nobis, & vt practica similiter, & debet procedere à cognitione vltimi finis ad reliqua. Vide Bañes hic, & Diuum Thomam 4. contra Gentes capit. 1. Valentia, & Vazquez hic.

3 *Ad obiecta solutio.* Ad primum in oppositum respondetur, omnem cognitionem nostram in hac vita necessariò procedere ex cognitione creaturarum, saltem quantum ad

QVAESTIO SECVNDA DE DEO.

An sit in tres articulos diuisa?

Prima diuisio ac methodus totius Theologiae.

1 *Methodus totius Theologiae.*

Nitio huius quæstionis ante primum articulum tradit Doctor sanctus methodum seruandam in hac doctrina, ac diuisionem eius in tres partes præcipuas. Et rationem diuisionis reddit, quia vt dictum est

quæstione præcedenti art. 7. Deus est obiectum præcipuum, cuius cognitionem tradit hæc doctrina. Deus verò in ea consideratur non solum vt in se est, sed etiam, vt est principium & finis creaturarum. Ex hac autem ratione, & cognitione Dei hoc triplici modo diuiduntur

Quomodo ad apprehensionem, & cognitionem terminorum. Et ita procedit etiam Theologia, quæ apprehensione naturali rerum sensibilium utitur ad apprehendendam diuinam. At quantum ad iudicium non est semper ita necesse in scientia præfertim reuelata, sed ex iudicio, & cognitione præcipui obiecti descendit ad iudicium & cognitionem effectuum.

Ad secundum Chrysofost. ibi aduertit doctrinam reuelatam ibi tradi populo iudi à Moyse, ideò incipere à creatione rerum, quamuis & primò faciat mentionem Dei, qui creauit omnia. At verò ratio doctrinæ huius per se incipit à supremo principio & fine ultimo omnium Deo, qui est obiectum præcipuum omnium, & ratio reliquorum: sic in nouo Testamento incepit Ioannes, In principio erat verbum, &c.

Ad tertium D. Thom. solum loquitur de cognitione hac & doctrina, quantum ad apprehensionem terminorum, ad hanc enim necessaria nobis est prior cognitio creaturarum, & terminis earum ac diffinitionibus, ac conceptibus eorum utimur in cognitione Dei, neque enim habemus proprias species Dei, quibus eum apprehendamus. Et ita cognitio Dei in nobis habet rationem motus obliqui, ut docuit D. Thomas cum Dionysio 4. cap. de diuin. nomin. lect. 7. & videndus est D. Thomas 2. 2. q. 180. art. 6. 3. nempe, quia motu recto, quantum ad apprehensionem ascendimus à creaturis ad Deum, & inde quantum ad iudicium cum aliquo circulo ex Deo redimus ad creaturas. Et hæc satis de methodo.

ARTICVLVS I.

Verum Deum esse sit per se notum?

Conclusio est. Deum esse est per se notum secundum se; non autem nobis, sed potest demonstrari per alia nobis notiora.

I. DVBITATIO.

Verum Deum esse sit per se notum omnibus?

Primo sciendum est, quæ sit propositio per se nota. Et docet D. Thomas eam esse, cui ex terminis præbe-

mus assensum, id est, cognito prædicato, & subiecto quid sit, ei assentimur. Hoc autem est, quando prædicatum includitur in ratione subiecti, ut in hac, Homo est animal; cum enim animal sit de ratione hominis, quicumque nouit quid sit homo, & quid sit animal, statim præbet assensum huic veritati ex sola ratione terminorum, & hoc est propositioem esse per se notam. Et ita principia communissima, quorum termini sunt omnibus noti, ut ens, & non ens, totum & pars, sunt per se nota omnibus ex ratione terminorum.

Secundo docet D. Thomas posse aliquibus non cognitum esse quid sit prædicatum & subiectum, & tunc propositio ex se erit per se nota, non tamen apud eos, qui ignorant terminos, & quid sit prædicati & subiecti. Et confirmat ex Boethio in lib. de hebdomad. an omne quod est, sit bonum, ubi docet quasdam esse communes animi conceptiones, & per se notas apud sapientes tantum, ut incorporalia in loco non esse, nempe circumscriptionem. Hoc enim est per se notum ex cognitione terminorum, quam soli sapientes habent, quæ distinctio, an sit vera, dicemus inferius.

Hoc posito dubitatio est, an hæc propositio Deus est sit per se nota secundum se, & quoad nos? Et primò querimus an sit per se nota quoad nos, vel omnes, vel sapientes? Prima sententia est affirmans, quam tenet Alber. 1. part. summæ q. 17. art. 2. Antifiodor. 1. lib. c. 1. præfationis Aegidij in 1. d. 3. q. 2. Thomæ Argentina q. 1. art. 3. Nicolai de Lyra in id Exod. 3. Nescio dominum, & Israel non dimittam, & Abulen. ibidem q. 2. Et hanc sententiam refert ex Epicuro, & probat valde Cicero lib. 1. de natura Deorum, quod nulla gens, nullumve genus hominum sit, quod non habeat sine doctrina anticipationem, quandam Deorum, quam vocat prolepsin Epicurus, Cicero interpretatur antecceptam quandam animo informationem, sine qua neq; intelligi quicquam, nec queri, nec disputari possit.

Et primò probatur ex Patribus, qui hanc Dei notitiam à natura omnibus insitam docere videntur Clem. Alexand. Tert. Ambros. Cyprian. Nazia. Damasc. lib. 1. contra Gentes, Ciprianus tractatu

Principia communissima nota omnibus.

Quid propositio per se nota, & non omnibus.

Dubitatio an Deum esse sit per se notum omnibus.

1. sententia affirmans. Alber. Antifiod. Aegid. Argentin. Lyra. Abul. Cicero.

Clem. Alexand. Tert. Ambros. Cyprian. Nazia. Damasc.

tractatu de vanitate idolorum. Nazianzenus orat. 24. in aduentu Aegyptiorum. Damasc. 1. de fide cap. 1. expressè, nemini mortalium non esse insitum naturaliter, ut Deum esse perspectum habeat. Hieronym. in Iob 36. in id, Omnes homines vident Deum, per naturæ boni notitia creatoris inest cordibus hominum, & nullus prauus aut frigidus est, qui se abscondat à calore eius, & in Psal. 95. & tom. 6. in 1. ad Galat. in id, Cum autem placuit, perspicuum est natura omnibus Dei inesse notitiam. In eadem videtur sententia esse Anselmus in lib. pro insipiente, & in profologio cap. 3.

Hieron.

Anselm.

Secundo ex eo Psalm. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, quo insitum à natura significatur lumen, quo esse Deum cognoscimus, & vultum eius. Tertio ex ratione propositionis per se notæ, quæ ex terminis conceptis cogit in sui assensum, & est, quando prædicatum est de ratione subiecti. Huiusmodi est prædicta propositio, ut cognitio terminis à nemine possit negari, quia prædicatum est de ratione subiecti, ut Anselmus dicit cap. illo 3. Prædicti tamen authores Alber. Aegidius, & Argent. fatentur non omnibus esse per se notam, sed tantum sapientibus, qui nouerunt terminos. In quo iam ab hac prima sententia ex parte recedunt.

Quidam solis sapientibus esse per se notam.

Dicendum tamen est non esse omnibus per se notum, quod Deus sit, ita docet D. Thom. hic, & sequuntur omnes Caietan. Bañes dubit. 1. Molina disp. 1. Vazquez disput. 19. cap. 2. Valentia q. 2. p. 1. D. Thom. 1. contra Gent. cap. 10. & 11. ibi Errat. & plerique Theologi in 1. d. 3. Ricard. art. 1. q. 2. Durand q. 3. Herueus d. 3. q. 2. Gabr. q. 4. Okam q. 4. Scotus d. 2. q. 2. Greg. quæst. 1. Bassolis quæst. 2. Capreol. q. 2. art. 1. conc. 4. Henric. in summa ar. 22. q. 2. Alexand. 1. part. q. 2. memb. 2. art. 1. & 2.

Probat D. Thom. quia iuxta Arist. 4. Metaphy. tex. 9. & 10. Posterior. 4. eius, quod est per se notum, ut in primis principijs demonstrationum constat. Potest autem cogitari oppositum huius, quod est Deum esse iuxta id Psal. 13. & qui omnino est idem paucis versibus mutatis. Psalm. 52. Dixit insipiens in corde suo non est Deus, ergo

Deum esse non est per se notum nobis omnibus.

Secundo probat D. Thomas, & reddit rationem huius primæ rationis, quare non sit per se notum nobis, & quare non possit cogitari oppositum eius, nempe, quia non est notum nobis, quid sit Deus; ideò potest aliquid de eo cogitari oppositum eius, quod est in ratione ipsius.

Tertio experientia constat, quemlibet nostrum non ex terminis, sed vel doctrina, vel discursu proprio nosse hanc propositionem, & ita D. Gregorius asserit lib. 27. Moral. cap. 2. in Iob 36. ideò omnes homines videre Deum, quia facile per discursum possunt in eius cognitionem venire: quod autem sit per discursum, non est notum ex terminis. Hoc idem videtur colligi ex Scriptura ad Rom. 1. & Sapient. 13. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.

Quarto, quia quod est per se notum omnibus, dubitari non potest, neque negari. Aliqui autem Philosophi dubitarunt an Deus sit; ut de Pythagora refert Cicero, alij negarunt, ut idem refert de Diagora, & D. Augustinus lib. 3. contra literas Pythiani cap. 2. eundem dicit fuisse atheum, id est, sine Deo, & Lactantius lib. 1. diuinarum inslitut. cap. 2. & Theodoret. lib. 3. de curand. affect. Græcor. & plerique sunt modò, & olim fuerunt athei, qui Deum esse negarunt. Et de Indis ac Brasilijs multi narrant, qui eos viderunt.

Quinto, Paulus hanc sententiam non obscure innuit ad Hebr. 1. dum dicit, Accedentem ad Deum debere credere quia est: si enim insita esset notitia huius veritatis, ita ut negari non posset, nulla esset necessitas, neque difficultas huius fidei, quam exigit Apostolus, ut primū fundamentum salutis.

Hinc sequitur non ita facilem esse hanc veritatem, ac euidentem, ut putat Vazquez cap. 3. ut subita quadam ratiocinatione, quasi absque discursu, ei assentiamur ex machina rerum creaturarum, & probat, quia pro hoc statu non possumus Deum cognoscere nisi relatum ad creaturas, licet per se sit ens absolutum. Igitur quia ex cognitione creaturarum, licet quasi subito venimus in cognitionem summi cuiusdam Imperatoris, ideò non est per se nota nobis

8

9

10

11

12

nobis hæc veritas; licet quia absque labore ipso lumine naturæ statim ex rebus creatis habetur, dicitur, quasi naturaliter nota iuxta Epicurum, Cicero- nem, & Patres supra citatos. Hæc ille.

13 **Plerosque ignorare Deum esse.** Sed contra hanc rationem est, quod post multâ cognitionem, & vsum creaturarum, plerique adhuc non veniunt in cognitionem Dei, sed manent, vt diximus, athei. Imò, vt hic notauit Molinæ, ita rudes sunt aliqui & inculti, vt possit in eis admitti inuincibilis ignorantia Dei, ita vt excusentur non solû à peccato infidelitatis, sed etiam quod Deum honore debito nō colant. Quod autem assumit Vazquez Deum in se esse ens absolutum absque vlla relatione, vel secundum dici ad creaturas, dicemus infra cum ipso, & examinabimus. Interim verum putamus oppositum, Deum neque à se ipso posse cognosci, sine ordine, & respectu ad creaturas posibles, & alioqui non concipi omnipotentem.

14 **Quare dicitur Deus natura notus.** Ad omnia testimonia in oppositum respondetur, primò cum D. Thom. 1. contra Gentes cap. 11. dici naturaliter notum vel insitum, quia à principio homines sunt assueti nomen Dei audire, & inuocare. Consuetudo autem, præsertim quæ est à principio, vim naturæ obtinet. Et hinc prouenit, vt ea quibus à pueritia animus imbuitur, ita firmiter hæreant, ac teneantur, ac si essent naturaliter, & per se nota. Secundò, quia ex ipsa rerum constitutione ac gubernatione, si intellectus nō cæcutiat, facili ratiocinatione venimus in cognitionem summi gubernatores, ac principij, si non euidenti demonstratione, saltem valde probabili ratione, vt docuerunt Nazianz. orat. 3. de Theologia, & Damascen. loco citato, & sic videntur intelligendi Hieronymus, & alij. Cicero etiam ratione sumpta ex rerum creaturarum ordine, & gubernatione docet manifestam esse Dei sapientiam, ac potentiam, & sic videtur loqui Paulus ad Rom. 1. cap. *Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt à creatura mundi (id est à constitutione mundi) intellecta conspiciuntur.*

15 **Ratio.** Tertio forte possunt intelligi aliqui Patrum eo sensu, quo D. Thomas explicat Damascenû hinc ad 1. quod Deû esse omnes sciunt naturaliter in aliquo saltem communi, & confuse, quia Deus

est beatitudo hominis, & homo naturaliter desiderat, & cognoscit beatitudinem. Sed hoc, vt ipse D. Thomas docet, non est simpliciter cognoscere Deum: multi enim perfectum hominis bonum, quod est beatitudo, putant esse diuitias, aut voluptates, & non Deû.

Ad secundum respondetur lumen naturale esse innatum, quo Deum per discursum cognoscamus, non tamen inde fit, vt sit per se notum nobis, sed medio discursu rationis & argumentatione. Qui verò non videt vim talis rationis, potest negare Deum esse.

Ad tertium respondetur terminis perfectè, & distinctè cognitis negari non posse Deum esse, quia est per se notum. Secundum se, & prædicatum, est de ratione subiecti: non tamen est ita per se notum nobis ex cognitione termini, Deus, quam habemus, quia non omninò comprehendimus, neque distinctè cognoscimus quid sit: neque ex significatione huius nominis Deus, sequitur ipsum esse, primò, quia vt docet D. Thomas cap. illo 11. 1. contra Gentes, non omnes qui concedunt Deum esse, adhuc certò sciunt Deum esse id, quo aliquid maius cogitari non potest. Et quamuis omnes cōcederent Deum esse, id quo aliquid maius cogitari non potest, non ideo concipiunt eum existere in rerum natura, sed tantum id concipiunt intellectu. Neque ex significationibus nominis Dei, quas affert Damascen. lib. 1. cap. 2. sequitur necessariò Deum esse, nisi ei qui concipit id, quo maius excogitari nō potest esse in rerum natura. Caietanus, & Bañes hic dicunt Deum solû esse, id quo maius excogitari non potest in actu signato, non in actu exercito.

Sic dici potest non esse per se notum, quod Deus sit colendus, eoquod vt dicit Bañes propositio practica pendet ex speculatiua, nempe cultus Dei, ex eoquod nota sit eius existentia, & ita posset dici solû in actu signato esse per se notum, quod Deus sit colendus, non in actu exercito. Quamuis Molina respondet posse absolute concedi esse per se notum Deum esse colendum: & ratio est, quia necessitas ac euidentia propositionum tantum pendet ex necessaria connexionione terminorum, non ex existentia rerum; sicut ergo per se notum est parentes esse honorandos, si

17 **Deû esse colendum an sit per se notum.** existant; ita & Deum esse colendum, si sit Deus.

existant; ita & Deum esse colendum, si sit Deus.

II. DVBITATIO.

An Deum esse sit per se notum secundum se?

1 **Contra distinctionem D. Thom.** Prima sententia est dicentium non esse admittendam illam distinctionem Diui Thomæ in hoc art. in propositionem per se notam secundum se, & per se notam nobis. Ita Scotus q. illa 2. & Molina hic disputatione vnica, Henric. art. illo 22. q. 2. OKam, Gabriel, & Gregor. vbi supra. Vazquez etiam inclinat disput. 19. cap. 2. Ratio est, quia propositio per se nota secundum se, est etiam per se nota nobis, ex ratione propositionis per se notæ absolute sumptæ, vel secundum se, scilicet, quæ ex terminis, & significatione vocum facit euidentiam connexionionis terminorum. Quæ verò ex significatione vocum, aut conceptu terminorum nō facit euidentiam connexionionis eorum, neque secundum se, neque nobis est per se nota. Et ita dicit de hac propositione, *Deus est*, non esse per se notum secundum se, neque nobis.

2 **Aliud propositio, aliud res significata.** Confirmant, quia aliud est loqui de re significata per propositionem, aliud de propositione ipsa, quæ est in vocibus, vel conceptibus significantibus: nam res quidem significata potest esse per se nota, eoquod prædicatum sit de ratione subiecti, vel idem cum eo. Propositio verò est conceptus noster, vel res prout à nobis concipitur, & ita si vt à nobis concipitur, nō est per se nota, neque propositio debet dici per se nota secundum se.

3 **Sententia D. Thom. & locutio defensionis.** Dicendum tamen est hanc quæstionem videri tantum de nomine & modo loquendi, & melius loqui Diuum Thomam, & cum eo conueniunt eius discipuli, Caiet. & Bañes hic, & Ferrar. 1. contra Gentes cap. 11. & Valentia hic q. 2. punct. 1. Capreol. 1. d. 2. Herueus q. 2. Caiet. 1. Poster. c. 2. & 3. Sotus ibi q. 2. ad 9. Ricard. 1. d. 3. artic. 1. quæst. 2. & Durand. quæst. 3. Vazquez verò relinquit hanc dubitationem, dicens in re nō esse discrimen, sed adhuc explicandus est modus loquendi Diui Thomæ.

Dicimus ergo propositiones aliquas esse notas secundum se, & nobis alias *Distinctio* per se notas secundum se tantum, & propositiones non nobis, alias è contra nobis, & non per se secundum se. Et probatur ex ratione nota.

propositionis per se notæ, scilicet, quæ nota est ex terminis, & non indiget per se nota aliquo assensu medio ad sui assensum: secundum sed quædam sunt propositiones, & conceptus terminorum, qui à nobis concipiuntur, qui secundum se non indigent assensu alio ad veritatem suæ connexionionis, neque etiam intellectus noster habens illos cōceptus indiget aliquo alio assensu medio. Ergo propositio constans talibus conceptibus, merito dicitur per se nota secundum se, & quoad nos: vt ista, *Quodlibet est, vel nō est, omnium est maius sua parte*. Alia verò est propositio constans extremis, quorum conceptus etiam, qui sunt in nobis, secundum se quidem sunt immediati, & nullo indigent assensu medio, ob ignorantiam tamen nostri intellectus non habemus notitiam connexionionis eorum, & quod vnum extremum sit de ratione, & conceptu alterius. Et talis propositio etiam, vt est in nostro intellectu, & vt à nobis significatur illis vocibus, optimè dicitur per se nota secundum se, & non quoad nos. Alia propositio est, cuius extrema non sunt inuicem immediata, & per se connexa, sed habent causam connexionionis in re, & in conceptibus, nos tamen per experientiam nouimus connexionionem eorû absque vilo assensu medio, vt in hac, *Nix est alba, vel frigida, ignis est calidus, Homo ridet*. Et hæc dicitur propositio per se nota quoad nos, & nō secundum se, licet Valentia dicat has propositiones notas experientia esse etiam per se notas secundum se ex 2. Phys. tex. 6.

4 **Propositio per se nota secundum se, & non nobis.**

5 **Propositio per se nota nobis, & non secundum se.**

Et ratio huius diuisionis ac discriminationis est, nēpe quia eadē est ratio rerû & cōceptuū quoad connexionionē inuicē: nā ex eoquod res est, vel non est, conceptus etiam sunt veri vel falsi, & eodem modo mediati, vel immediati secundum se. Sicut igitur concedunt Scotus, & reliqui primæ sententiæ, res quædam esse per se notas secundum se & nobis; alias secundum se, & non nobis; alias nobis, & non secundum se; idem certè dicere debuerunt de propositionibus & conceptibus, & vocibus eas significantibus, quia eadem est omninò ratio, quia

Conceptus Dei, & conceptus esse non immediate uniantur, ex se tamen uniri petunt immediate, ut de ratione conceptus Dei, sit conceptus esse: quia licet à nobis secundum se.

Deus confusè cognoscatur, ille tamen conceptus obiectivus conceptus formalis confusi, & ipse conceptus formalis confusus, si distingui, & benè explicari debeat, includit intrinsecè conceptum esse. Et alioqui dicemus, neque in conceptu hominis includi conceptum animalis, quia quando concipio hominem confusè, non concipio hominem distinctè, quod tamen apparet quàm sit falsum, & contra omnes.

Hoc posito certum est hanc propositionem, Deus est, esse per se notam secundum se, licet non sit per se nota nobis, quia prædicatū est de ratione subiecti, & conceptus unius est de conceptu alterius, si rectè intelligantur. Sufficit autem ad rationem propositionis per se notæ, quod prædicatū sit de ratione subiecti, siue id semper sit necessarium, ut quidam putant, siue non, ut Caietanus hic, & Ferrar. cap. illo 11, probabilius putant cum D. Thom. 1. posteriorum lect. 35. circa text. 36. scilicet, quod propositio, in qua prima passio prædicatur de subiecto, vel de definitione, sit per se nota, quamvis prædicatum non sit de ratione subiecti.

Si dicas D. Thomas hic diffinit propositionem per se notam, in qua prædicatum est de ratione subiecti. Respondent Caiet. Ferrar. Bañes, Valentia, & alij, non diffinisse D. Thomam, sed solum posuisse exemplum propositionis per se notæ. Quamvis Ferrar. dicat in propositione, in qua prima passio prædicatur de subiecto, prædicatum esse de ratione subiecti, saltem virtuali, licet non formali; sed facilius, & verior videtur prima solutio. Ex dictis facile patet ad duo obiecta.

ARTICVLVS II.

Utrum Deum esse sit demonstrabile?

Conclusio est. Deum esse non potest demonstrari à priori, & per causas; quatenus tamen non est per se notum quoad nos, potest demonstrari per effectum, & demonstratione Quia.

I. DVBITATIO.

An Deum esse, possit demonstrari demonstratione Quia.

Prima sententia est dicentium hanc propositionem nullo modo posse demonstrari, neque demonstratione. Propter quid, neque demonstratione Quia. Hanc refert Diuus Thomas 1. contra Gentes cap. 12. ex Rabbi Moyse 6. lib. suæ Philosophiæ cap. 6. quamvis Ferrar. dicat Rabbi Mosén ex sententia aliorum referre, D. Thom. ibi eum non citat, sed q. 10. de veritate art. 12. & ex alijs Philosophis. Et ex Theologis tenet Petrus ab Aliaco 1. q. 3. Et ex hæreticis tenent omnes Athei, & antiqui, & noui, qui & Politici vocantur à Ludouico Machauello ciue Florentino, de quibus Atheis antiquis vide Euseb. lib. 1. de demonstratione Evangelica cap. 6. & Theodoretum lib. 3. Græcanicarum affect. de nouis Lindanum in Dubitatio. Illi ergo primi dicunt non ratione euidenti, sed tantum probabiliter, vel sola fide teneri Deum esse.

Probat primò, quia hæc veritas est de fide, ergò obscura, & non euidentis, quia fides est argumentum non apparentium. Hebr. 11. Secundò, quia nullum est medium demonstrationis efficaciæ, quia Dei diffinitio non habetur creaturæ verò, & effectus finiti non habent proportionem cum Deo infinito. Tertio, quia facile soluuntur omnia argumenta in oppositum, & multi negant hanc propositionem; demonstratio verò negari non potest.

Dicendum tamen est propositionem, Deus est, posse demonstrari rationibus naturalibus, & ex effectum, ut constabit art. sequenti, ita docet D. Thom. hic, & omnes, & 1. contra Gentes, & ibi Ferrar. Ricard. 1. d. 3. art. 1. q. 3. Aegid. q. 1. art. 3. Scot. d. 2. q. 2. Marsil. q. 5. art. 1. Alber. 1. p. q. 17. Henric. in summa art. 2. q. 4. Suar. tom. 1. in 1. p. lib. 1. c. 1. & in Metaphys. tom. 2. disput. 28. & 29. Alexand. Alens. 1. part. q. 2. m. 2. art. 1. Et probat D. Thomas ex Paulo ad Rom. 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Conspici autem idem est quod euidenter cognosci. Et Sapien. 13. dicitur, Magnitudi-

1. Sententia negans demonstrari Deum esse.

Sola fide, aut ratione probabiliter teneri Deum esse.

2. Rationes.

1. 2.

3. Vera sententia posse demonstrari.

Ex Scriptura constat.

rudine speciei, & creatura posse creatorem cognoscibiliter videri, quo etiam aperte videtur significari euidentis cognitio. Et iterum Paulus ibi. Quod non est Dei manifestum est in illis, nempe quædam sunt nota in Deo, quæ lumine naturali ex cognitione creaturarum manifesta sunt. Et ita hunc locum Pauli intelligunt Patres Chrys. & cæteri Græci Hieron. ibi, & Beda ex August. vide tract. 2. in Ioan. per creaturas euidenter inueniri Deum. Ita Herueus & alij, id notum Dei, quod sciri potest, ideo D. Thom. 1. contra Gentes c. 12. errorem vocat illam sententiã Suar. conc. 14. ut minimum dicit temerariã, & errori proximã. Valentia hic punct. 2. assert. 3. errorem in fide, si non sit aperta hæresis. Et quidem magno fundamento ex prædictis locis, & communi sententiã Patrum.

Ita Dionys. 7. c. de diuin. nom. Deus cognoscitur per scientiam. Iustinus q. 6. ad Gentes sciri potest, sit ne Deus omnino; Clem. Alexan. Greg. Nazianz. Tertullian. Cyprianus locis citatis art. 1. dub. 1. Indubitatum esse ignorari non posse; Basilii in I. sai. Deum cælo enarrantè innotescere, Nazianz. orat. 2. de Theologia nimis absurdum esse, qui rationibus naturalibus non cedit, & longè, cithara audita, citharœdum statim licet non oculis videatur, mente cogitari. Eusebius 7. lib. de præparatione Evangelica c. 2. ita sciri Deum ex creaturis, sicut domum non sine artifice edificari, quæ sunt etiam argumenta. Ciceronis lib. 1. & sequentibus de nat. Deorum. Hieronym. & Gregor. in Iob 36. omnes homines vident Deum. Greg. Nissen. disp. de anima hom. 1. in Cant. & sæpè D. August. de spiritu & lit. c. 12. Damasc. lib. 1. de fide.

Ex his ergo erronea, & certè hæretica videtur opposita sententia ob certam expositionem omnium sanctorum in locum Pauli, quamvis Suar. & Molina hic disput. 1. ut minimum temerariã & parum tutam dicant. Sed si ut supra diximus, communis consensu Patrum, & intelligentia alicuius loci ab omnibus tradita, facit sententiã de fide, quare hic non, cum & loca Scripturæ per se sint manifesta. Quod inuisibilia Dei conspiciantur, & sint nota, & quod Deus ea manifestauit. Et Act. 14. quod non sine testimonio Deus se ipsum reliquit benefaciens nobis de cælo, &

dans pluuias, & Psalm. 18. Cæli enarrant gloriam Dei, si gloriam, cultum, virtutem, ac potentiam, certè, & existentiam. Bañes etiam dicit quodam modo esse hæresim negare naturaliter non satis probari, quod Deo sit adhibendus cultus, & demonstrari satis Deum esse, licet postea tantum dicat temerarium negare conclusionem D. Thomæ.

Certè non video, quare Vazquez vim testimoniorum, & Scripturæ, & sanctorum Patrum infirmiorum reddat, putetque non colligi ex Scriptura euidentem Dei notitiam ex creaturis, sed sufficere, si prudens, & probabilissima habeatur, & verbo conspici ac videri, quamlibet intellectus notitiam significari, licet non euidentem. Et notitiam probabilissimam sufficere, ut Gentes maneat inexcusabiles, sicut modò qui Christum negaret, inexcusabilis maneret, non propter euidentem notitiã, sed propter sufficientem rationem obligationis. Verum contra est, quia ex Scriptura & Patribus hæc veritas non solum credibilis dicitur, ut reliquæ fidei, sed etiam nota, euidentis, & manifesta, ita ut etiam ex ratione naturali sint inexcusabiles. Et aliquandò hæc ratio naturalis coniectura dicitur, ut à Nazian. orat. 34. neque inde roboratur solutio illa Vazquez, quia coniectura commune quid est ad omnem intellectus ratiocinationem, qua ex vno conijcit, vel colligit aliud. Et ibidè fatetur ipse Nazianz. insitam & certam esse hanc coniecturam. Et oratione 2. ut supra dicit nimis absurdum, & præposterum esse, qui non cedit argumentis naturalibus, & negat Deum esse.

Ad primum respondetur naturalem notitiam euidentem esse præambulam ad fidem; nihil tamen obesse, ut id quod est euidentis in se ab aliquo ignorante demonstrationem sumatur, ut credibile. An autem Philosophus habens scientiam possit etiam habere simul actum fidei, de hoc articulo, Suarez dicit posse saltem diuersis temporibus duos actus habere diuersæ speciei, vnum euidentem, alterum obscurum, vnum naturalem, & necessarium quoad specificationem, alterum supernaturalem & liberum quoad specificationem. Neque amplius explicat, quomodo obscure admittit contra Diuum Thomam,

Alij temerariam solam putant eam sententiam.

6. Sententia Vazquez, quod solum sit probabilissimam Deum esse.

In Scriptura, & Patribus notum, & euidentis dicitur.

Quomodo coniectura dicitur.

7.

An fides, & demonstratio sint de eodem.

Thomam, posse de eadem propositione esse simul fidem & scientiam.

8 *Diuersa ratione possunt esse de eodem.* Nobis verum videtur haberi posse simul hos duos actus sub diuersa ratione formali, & semper actus fidei exigit obscuritatem ex parte subiecti, ita vt idem sub eadem ratione omnino non possit esse simul euidens eidem intellectui, vt dicemus 2. 2. q. 2. ar. 4. Ratio autem, sub qua necessario omne obiectum fidei includit obscuritatem, est, quia in qualibet propositione fidei non solum creditur ipsa materialis propositio, verbi gratia, *Deus est*, sed etiam simul creditur eam esse reuelatam à Deo, & ideo creditur sub ratione formali reuelati, sub qua ratione propositio non scitur, neque est euidens, sed tantum creditur vt obscura. Alibi hoc latius dicitur.

9 *Omne creditur, vt reuelatum.* Ad secundum respondet Diuus Thomas in demonstratione, *Quia*, medium non esse diffinitionem subiecti, sed effectum ad colligendum causam esse, & ex effectibus colligitur, quid nominis causæ, vt quid significet nomen Deus: & hoc sumi potest vt medium ad demonstrandum Deum esse, & ad hoc efficacem proportionem habent creaturæ, & quilibet effectus, vt colligitur esse causæ, licet non ad hoc, vt perfecte cognoscatur causa.

10 *Demonstratio solui non potest.* Ad tertium respondetur, non solum non solui facile demonstrationes, sed neque omnino solui posse, neque tamen ab omnibus apprehendi vim earum, præsertim ignorantibus, aut qui nolint scire, sed cæci manere in suis erroribus & peccatis, vt Athæi, & Politici.

II. DVBITATIO.

An Deum esse possit demonstrari à priori?

1 *Sententia affirmans.* Prima sententia est affirmans, quam tenentur sequi ij, qui art. 1. dub. 2. dixerunt, hanc propositionem, *Deus est*, non esse absolute, & secundum se per se notam, vt Scotus expressè posse demonstrari propter quod, licet à nobis viatoribus ob ignoracionem rationis non possit, nisi demonstratione ab effectu, quasi à beatis cognoscatur ratione à priori. Ita deberent loqui reliqui

Gabriel, O Kam, Molina, Vazquez, & alij. Vazquez tamen disp. 20. c. 3. expressè negat contra Scotum.

Dicendum est hanc propositionem, neque nobis, neque secundum se posse demonstrari à priori, ita D. Thomas hic Caietan. & omnes, & reliqui citati Alexan. Albertus, Ricardus, & alij. Nobis viatoribus, quia non nouimus rationem ullam, aut diffinitionem, quæ sit ratio, vel causa prædicati, sed solum effectum, vt etiam concedit Scotus, Non à beatis, neque secundum se, quia reuera ista propositio, non habet causam, neque rationem à priori, esse enim Dei non habet causam, sed est idem cum essentia.

Sed dices, licet in se non habeat causam, quoad nos potest habere rationem à priori, scilicet essentiam Dei prius ratione conceptam. Respondet Valentia assert. 1. ex D. Thoma ad 2. quæst. *Quid est*, posteriorem esse quæstione, *An est*. Sed non videtur omnino satisfacere, quia potest sumi ipsum quid nominis Dei, & diffinitio entis primi, aut infiniti, cui necessario conuenit esse ex vi suæ rationis, & videtur intellectui ratio à priori. Et ad hoc non inuenio solutionem ita facilem, neque expositores hic attingunt, Bañes, & Bazquez nihil habent.

Dicendum videtur cum Diuo Thoma hic, & 1. contra Gentes c. 12. loco quidditatis assumi effectus, ex quibus colligitur quid nominis Deus, & quauis 4. Met. dicatur, rationem, quæ significat nomen, esse diffinitionem; hic tamen significatio nominis non significat, quod quid est, sed potius ex effectibus omnia diuina nomina imponuntur, scilicet, vel per remotionem effectuum ab ipso, vel ex aliqua habitudine Dei ad suos effectus. Quia ergo non vtimur ratione quid rei, sed tantum ratione quid nominis sumpta ab effectu, ideo non est demonstratio à priori, etiã secundum rationem nostram, sed à posteriori, & ab effectu. Vult ergo sanctus Doctor, quod licet forte ratio quid nominis Dei sit prior ratione in nostro intellectu, quàm esse Dei, tamen ipsa ratio quid nominis, & esse Dei colligitur ex conceptibus, & esse creaturarum. Et hoc est procedere à posteriori. Vt hinc videas, quàm multa comprehendat vno verbo diuinus intellectus sancti Doctoris.

ARTICVLVS III.

Verum Deus sit?

Conclusio est. *Deum esse quinque vijs probari potest.*

I. DVBITATIO.

De rationibus quibus demonstratur Deum esse?

1 *Rationes demonstrantes Deum esse Patribus.* Licet res sit per se nota, vt diximus, præsertim sapientibus, & Aristot. 1. Topic. cap. 9. dixerit pœna dignum esse aliqua in dubium reuocare, vt an oporteat Deum honorare; tamen quia fidei seruire debet ratio etiam naturalis, commodum erit hoc loco breui cõpendio explicare rationes, quibus demonstrari potest hæc veritas. In qua re olim ab initio Ecclesiæ plerique Patrum laborarunt, Tertull. in apologetico, Laetant. 1. lib. diuinarum institutionum, Clemens Alexandrinus in oratione adhortatoria ad Gentes, Athanasius oratione contra idola, Gregorius Nissenus disputatione de resurrect. & anima. Augustinus 8. lib. de ciuit. Dei. Damasc. 1. de fide cap. 3. Anselmus in Monologio, & Prologo D. Thom. hic, & 1. contra Gentes c. 13. Ex Philosophis, Aristot. 8. Phisic. & 12. Metaphy. Cicero lib. de natura Deorum, præsertim 2. D. Thom. redigit omnes rationes ad quinque vias.

2 *Quinq; rationes. Prima ex Aristot.* Prima via ac demonstratio D. Thomæ est sumpta ex Aristot. ex parte motus, quia sensu constat aliqua moueri in hoc mundo; omne autem quod mouetur, ab alio mouetur, in quantum id quod est in potentia ad aliquem actum, in eum reducitur, ab eo quod est in actu. Et si hoc etiam mouetur, debet ab alio moueri, quousq; perueniamus in vnu primum mouens immobile, quod est Deus, cuius virtute moueat omne aliud mouens, ne detur processus in infinitum.

3 *2. ratio ex Arist. & D. Ansel.* Secunda via est huic similis ex parte causæ efficientis, quia cum sint effectus, & nihil fiat à se ipso, necessario deueniendum est ad vnam primam causam, à qua fiant omnia, & ipsa à nulla alia fiat, ne detur processus in infinitum in causis, & hæc prima causa vocatur

Deus. Hæc ratio est sumpta ex Aristot. 2. Met. t. 6. & ea vtitur D. Ansel. in Monolog. c. 3.

4 *3. ratio ex Ricard. de S. Vict.* Tertia via est ex possibili & necessario. Nam in rebus quædam sunt possibili esse, & non esse, scilicet, quæ videmus generari & corrumpi. Et hæc non semper sunt, sed aliquando non sunt, quod enim est possibile non esse, aliquando non est. Si igitur omnia in rebus essent huiusmodi, aliquando nihil fuisset in rebus. Et nunc etiam nihil esset; quia quod non est, non incipit esse, nisi per aliud quod est. Necessè igitur est peruenire ad aliquid quod necessario sit. Quod si habet causam suæ necessitatis, debet deueniri, ne detur processus in infinitum, ad aliquod primum eius necessarium, quod non habeat causam suæ necessitatis, sed ipsum sit causa necessitatis aliorum, & hoc dicitur Deus. Hac vtitur Ricard. de Sancto Vict. lib. 1. de Trinit. p. 1. c. 7. & 8.

5 *4. ratio ex Arist. & D. Ansel.* Quarta via est ex gradibus rerum; inuenimus enim in rebus aliquid magis & minus bonum, verum, nobile, & similia. Magis autem & minus dicuntur de diuersis, quatenus diuersimodè accedunt ad aliquid quod est maximè tale, vt magis calidum est quod propinquius accedit ad maximè calidum. Est ergo, aliquid optimum, verissimum, & nobilissimum, & maximè ens, quia quæ sunt maximè vera, sunt maximè entia, 2. Met. tex. comm. 4. Et quod est maximè tale, est causa reliquorum omnium in eo genere, vt ignis calidiorum ex Aristot. ibidem. Est ergo aliquid maximè ens, quod est causa esse omnium, & hoc dicitur Deus; est ratio sumpta ex Aristot. 2. Met. & ea vtitur Anselmus in Monologio cap. 1. & 4.

6 *5. ratio ex Arist. Ci. cer. Athan. & alijs.* Quinta via sumitur à gubernacione rerum. Aliqua enim entia naturalia ratione & cognitione carentia videmus agere propter finem, quia semper operantur eodem modo, aut frequentius, nempe vt cõsequatur id quod est optimum. Non igitur casu, sed intentione diriguntur, & perueniunt in finem; ergo directa ab aliquo cognoscente, sicut sagitta à sagittante. Est ergo aliquid intelligens, à quo omnes res naturales ordinantur ad finem, & hoc vocamus Deum. Hæc sunt quinque demonstrationes D. Thomæ. Et huic vltimæ addit in solutione ad secundum, etiam ea quæ ex

Quæst.2. Art. 3. dub. 2.

proposito, & cognitione agunt, si mutabilia sint, & defectibilia, ut voluntas & ratio creata reduci ad aliquam cognitionem immutabilem, & necessariam, & hæc est Deus. Hanc rationem attigit Arist. 12. Met. t. 52. & Dionys. 7. c. de diuin. nomin. Athan. oratione contra idola, Nissenus vbi supra, & Cicero 2. natura Deorum.

7 Sexta via addi potest, quia ablato Deo, aufertur immortalitas animarum, & præmium virtutum, & supplicium vitiarum, & nulla est ratio quare virtutem sequamur potius quam vitium. Quæ omnia perditissimis etiam sunt absurda. Si quis autem est iudex iustus, qui reddere debeat, & præmia virtutum, & supplicia vitiarum, præsertim in alia vita (in hac enim sæpe videmus non reddi) ille debet esse Deus, supremus omnium iudex, & æquissimus.

8 Circa has omnes rationes aduertendum est id quod iam aduertimus in fine artic. præcedentis ex D. Thoma, omnes has demonstrationes esse ab effectu, quia omnia sunt ex quibus nominis Dei, quo vel eum concipimus ut primum motorem, vel causam primam, vel ens necessarium a quo reliqua, ens optimum, maximum omnium, intelligens, & gubernans omnia. Et omnia ista nomina, & eorum significata conveniunt Deo per respectum ad creaturas, & colliguntur in Deo ex creaturis. Ex eo quod sunt motus, effectus, entia contingenta, entia minus bona, & ex eo quod sit constitutio, & gubernatio rerum omnium. Itaque vel per relationem ad creaturas, vel per remotionem eorum quæ sunt in creaturis, conveniunt Deo hæc nomina, ut docet D. Thom. loco cit. contra Gent. primum movens, causa prima, maximum ens, gubernator, & iudex dicitur per relationem; ens immobile, & necessarium dicitur per remotionem motus, & contingentia, quæ sunt in creaturis.

II. DUBITATIO.

Pro solutione objectionum in oppositum.

1 Obiectiones contra rationes Diui Thomæ. R. Primum non debuit D. Thom. quærere de subiecto Theologiæ, an sit cum omni scientia de suo subiecto, id sumat ut certum.

2 Secundò ex prædictis rationibus non

sequitur Deum esse, sed solum primum movens, primam causam, aliquod ens optimum & necessarium, a quo omnia pendeant, & gubernentur.

3 Tertiò contra primam rationem, non omne quod movetur, debet moveri ab alio, quod sit in actu ad quem movetur, nam Angelus movet se ipsum ad locum, & animalia similiter, & non sunt in actu formali, sed tantum virtuali illius ubi, ad quod se movent, & simul sunt in potentia formali ad ipsum. Neque etiam omne quod movetur ab alio supposito, ut constat in animalibus, & in grauibus, & leuibus, & in Angelis. Neque etiam ab alio tanquam a principio quo distincto, quia Angelus & anima eadem potentia intellectus, & voluntatis simul, & eliciunt operationem & recipiunt.

4 Quartò adhuc non constat an repugnet processus in infinitum in causis, & licet causæ per se ordinata diversis ordinis sint finitæ, non tamen ita se habent, ut vna sit ab alia, ut cælum non est ab intelligentia, neque inferiores causæ, necessariò sunt a cælo. Neque est necesse omnes pendere ab vna prima causa. In causis vero per accidens ordinatis constat secundum Arist. posse dari processum in infinitum, ut homo singularis quilibet iuxta ipsum pendet ab infinitis progenitoribus. Confirmatur, quia causa media non necessariò pendet a prima in causando, quia solum dicit ordinem ad effectum, & ut media existat aliquam priorem causam.

5 Quintò contra tertiam rationem est, quod contingenta sunt quidem possibile non esse, non tamen est necesse, ut aliquando non fuerint, vel non sint, quia possunt ab æterno fuisse, & in æternum conservari a Deo.

6 Sextò contra quartam rationem non semper maius & minus est in ordine ad aliquod maximum, ut numerus maior & minor dicitur, & nullus est maximum, quo non possit esse maior, & quolibet corpore dato potest esse aliud maius, & in qualitatibus, quæ suspiciunt magis & minus, nulla est maxima intensio, qua non possit esse maior, ut in gratia & charitate.

7 Septimò contra quintam, quia omnia naturalia videntur natura sua dirigi in suos fines absque vlla cognitione, aut agens ex libertate, vnde non est necesse aliud agens libertate.

agens a proposito, & ex cognitione ac libertate. Quidam parum curant quomodo sint defendendæ istæ rationes D. Thomæ, non tam commentatores, quam authores, nos non nostra edimus, sed sensa, ac intelligentiam Doctoris sancti, & vim ac pondus rationum eius.

8 Dicendum ergo est valde efficaces esse istas demonstrationes Diui Thomæ, si bene intelligantur, & si quæ adducuntur alia, ut a Molina hic disput. 1. & ab alijs, vel in has redeunt, vel sunt harum appendices. Optime autem aduertit Bañes hic dubit. 1. ex Aristot. 1. Ethic. cap. 3. non esse hominis bene disciplinati equalem in omni materia exitu euidentiæ; alia enim est certitudo in Mathematicis, alia in Phisicis, & Metaphisicis, & in moralibus demonstrationibus.

Non equalis euidentiæ in omnibus scientijs.

9 Secundò aduertit ex D. Thoma ad Romanos 1. lect. 6. in id, Inuisibilia enim ex creaturis ipsius, &c. tria esse in creaturis, ex quibus triplici modo assurgimus in Dei cognitionem, sunt entia, & ab alio facta, & ex nihilo. Nam Deum cognoscimus per viam excellentiæ, quatenus creaturæ sunt entia, & dicunt aliquam perfectionem. Et per viam causalitatis, quatenus creaturæ dependent ut effectus a causa prima. Tertio quatenus sunt ex nihilo, & dicunt imperfectionem, cognoscimus Deum per viam negationis, aut remotionis remouendo ab ipso imperfectiones creaturarum.

Per viam excellentiæ.

Per viam causalitatis.

Per viam negationis.

Et hoc triplici modo procedit Diuus Thomas in his rationibus; in primis duabus per modum causalitatis, & remotionis ad primum movens immobile, & primam causam independentem. In tertia necessitatem, & æternitatem probat, & per causalitatem, & per remotionem, quia ens necessarium, & æternum debet esse causa eorum, quæ sunt contingenta, & possibile non esse. In quarta, per excellentiam, quia debet dari ens maximum & optimum, respectu cuius dicantur minus bona, & magis bona. In quinta, etiam per causalitatem & excellentiam; quia debet dari ens supremum, quod ratione, & voluntate dirigat omnia in suos fines, & ita sunt efficacissimæ rationes.

10 Ordò rationum & methodus. Prima ex notissimus.

vnum primum movens immobile, cuius virtute omnia moueantur, & reducuntur de potentia in actum. Secunda aliquantulum obscurior est; sed tamen necessariò probat deueniendum esse ad vnam primam causam, a qua pendeant omnes effectus, & ipsa nullam habeat priorem causam efficietem. Tertia adhuc obscurior, sed reuera necessaria & euidens, probans entitatem ac virtutem Dei necessariam, ac sempiternam, quia si non esset sempiterna hæc virtus; nulla res creatæ possent produci neque esse. Quarta adhuc videtur difficilior, sed similiter necessaria, & euidens, quia perperatur; quia ex creatis ac diversitate eorum in bonitate, ac perfectione, sequitur per causalitatem & excellentiam, debere dari vnum ens optimum, cuius participatione reliqua sint bona. Quinta tandem ex omnibus quasi fundamentis, & speciali quodam medio sumpto ex ordinatione ac directione rerum ad suos fines, colligit ut Arist. 12. Met. a text. 52. debere dari vnum supremum caput, ac rationem, & gubernatorem, a quo ordinentur omnia, & dirigantur in suos fines. Ex qua certe ratione, & reliquis sequitur ipsum etiam debere esse vltimum finem omnium, ad quem omnia ordinentur ac dirigantur.

11 Ex quibus omnibus patet non solum vis, & efficacia harum quinque rationum Angelici Doctoris, sed etiam aptissima methodus, qua illas debito ordine disposuit, ut paulatim intellectus a facillioribus ac notioribus assurgeret ad minus nota, & magis difficilia, & ita inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt a creatura mundi intellecta conspiciantur, sempiterna quoque eius virtus ac diuinitas, cui sit gloria Amen, qui talem nobis dedit Doctorem Angelicum ac diuinum.

12 Iam ad primum in oppositum respondet Caietanus duplici ratione hanc scientiam probare suum subiectum esse. Primum ob imperfectam participationem luminis diuini. Secundò, quia non ex proprijs, sed ex alienis sibi ministerialiter appropriatis; nempe demonstrationibus naturalibus. Sed contra primam rationem est, quod imperfectio scientiæ potius arguit ab ea non esse probandum suum subiectum. Secunda, potius ostendit in Theologia non probari, sed in alijs scientijs, quod tamè admittendum non est; quia

quia certum est in Theologia etiam reuelari, & in fide Deum esse, vt hic probat D. Thom. in argumento, Sed cõtra, ex eo Exod. 3. Ego sum qui sum, & qui est misit me ad vos, & ad Hebr. 11. ponitur, vt primũ fundamentũ inter credenda, *Accedentem ad Deum oportet credere quia est*, & mille locis repetitur.

13 Respondetur ergo, vt supra quæst. Scientia naturalis non philosophus loqui de habitibus scientiarum probant subiectum esse.

13 Respondetur ergo, vt supra quæst. Scientia naturalis non philosophus loqui de habitibus scientiarum probant subiectum esse. Hæc verò est alterius ordinis, & habet lumen amplissimum, & rationem formalem, sub qua cadit etiam hæc veritas, quòd Deus sit; idèò meritò Theologus de hac tractat vt propria. Vtitur autem rationibus naturalibus, vt ministris, & eas examinat & iudicat, an sint necessariae, an probabiles, quia Scriptura asserit hoc esse notum, & manifestum ex creaturis. Et idèò supra diximus hanc doctrinam esse sapientiam, & ad hæc omnia attingere.

14 Ad secundum Caietanus, & partim rationes illas probant Deum esse.

14 Ad secundum Caietanus, & partim rationes illas probant Deum esse. Valentia, & Bañes respõdent singulis illis rationibus, & omnibus solum probari prædicata quædam esse in rerum natura, quæ reuera soli Deo conueniunt, vt esse primum mouens immobile, primam causam efficientem, & similia. Non tamen per se probare Deum esse, sed solum per accidens, quatenus talia prædicata non possunt alteri conuenire, quam Deo: Quamuis Valentia dicat illis probari Deum esse, licet nõdum probetur qualis sit; de quo in sequentibus erit alia quæstio. Sed dicendum est per se demonstrari his rationibus Deum esse, idque & quærere, & absoluere Diuum Thomam. Et quidem si per se probantur esse in rerum natura prædicata propria; & per se Dei, quæ nulli alteri possunt conuenire, optimè, & per se probatur Deum esse, vt fatentur Capreolus, & Ferrari. Et certè aliqua colliguntur quibus explicatur, quis & qualis sit Deus, saltem per conceptus communes & confusos, entis, & motoris primi, causæ primæ, entis, & motoris primi, causæ gubernantis. Et forte his eisdem rationibus si vrgeantur, probatur Deum esse vnum, immaterialem, æternum, &c. quæ tamen explicatius infra suis locis tractabuntur.

Ad tertium respondetur cum Valentia, Bañes, & alijs, omne quod mouetur, moueri ab alio; quia licet se moueat immediatè sua virtute, eam tamen accepit ab alio. Imò Aristoteles vult semper rationè motus, aut saltem conditionem necessariam esse aliquid extrinsecũ, saltem remouens prohibens. Sed præter hoc etiam in Angelis & hominibus debet dari aliquod mouens immotum, à quo principium immediatum sui motus siue physici, siue operationis spiritualis acceperunt: & eo ipso non possunt operari, nisi vt mota ab illo motore immoto. Nobis tamè ratio prima D. Thomæ, quæ est sumpta ex Arist. 7. & 8. Physic. videtur esse de motu Physico; & præsertim de eo, qui est secundum locum, in quo peruenitur ad vnum mouens immobile, & hoc est solus Deus. Ad confirmationem eodem modo respondetur, omne quod mouetur, moueri ab alio diuerso, nõ solum principio, Quo, sed etiam supposito, saltem mediatè: quæ omnia late sunt explicata 8. Physic. Et vniuersaliter est verum, quòd idem secundum eandem rationem non potest simul esse in actu, & in potentia. Nam etiam sensus, & intellectus, & voluntas rediguntur in actum ab aliquo alio à se vel obiecto, vel causa, vel potentia diuersa; sensus & intellectus, per id à quo recipiunt species à potentia cognoscente, & tandem omnia à prima causa.

Ad quartum Valentia respondet rationem Diui Thomæ, & Aristotelis, quod non detur processus in infinitum in causis, esse veram etiam in causis per accidens ordinatis: Verum per se loquendo, & intrinsecè ipse etiam concedit, & ita dicendum est; absurdum hoc solum esse in causis per se subordinatis, quarum scilicet inferior in agendo, pendet à superiori. Nam vt dicitur in lib. de causis lectione prima, causa prima primò influit in effectum; reliquæ verò recipiunt virtutem & influxum ab illa; ita vt operari non possint, nisi actu dependant à prima causa, non solũ in virtute, sed etiam in operatione. Et si esset processus in infinitum non esset ordo per se; & impossibile esset sic dependere in operando, nisi essent etiam productæ inferiores causæ à superioribus.

Et

Et ita non posset aliquid produci, quia illa infinita causa non possent pertransiri successiue. Necessè ergo est venire ad vnã primam causam independentem ab alia priore in suo esse, & operatione, vt sit ordo causarum, & effectuum.

17 Contingentia exigunt ens necessarium.

Ad quintum respondetur, rationem illam procedere ex hypothesi, nempe si non sit aliquod ens necessarium; nam possibile non esse ex se. non semper fuit, neque erit, & ita ex natura eius sequitur concedendum esse ens necessarium, à quo fiat, & conseruetur. Et si sola contingentia essent, cum non possint esse à se ipsis, vt constat, necessariò aliquando non fuissent, & nunquam essent.

18 In quouis genere datur maximum saltè negatiuè.

Ad sextum respondetur, semper dari aliquod in quouis genere maximum saltem negatiuè, quo scilicet non sit aliud maius; vt gratia Christi, & caritas. Deus autem concipitur non solum vt ens actu maximum, sed etiam eo ipso absolutè & simpliciter, quo nulla potentia possit dari aliud maius, est enim maximum in omni genere, & gradu entis, & omnia possibilia reducuntur ad aliquem gradũ eorum, qui sunt de facto, & ens maximum, & optimum in omni genere, & gradu necessariò est ens in se, & eo ipso omni alio etiam possibili perfectius. Quando autem maximum tale dicitur causa reliquorum in illo genere, abstrahit ab omni genere causæ, siue exemplaris, siue effectiue. Sic nullum est absurdum, albedinem, si sit perfectissimus color, esse causam exemplarem cæterorum, quod obijcit Aureolus. Hoc docet D. Thom. de veritat. q. 2. ar. 4. Quartum, & tandem concedunt Caiet. & Bañes.

19 Ex rerum connexionem colligi rationem superam.

Ad septimum respondetur cum Diuo Thoma 3. contra Gentes cap. 63. & de veritate q. 5. art. 2. vniuersalitatè, & ordinatam connexionem, vniõnem, ac diuersitatem effectuum; & causarum naturalium, argumentum certum esse rationis ac intelligentiæ superioris, vt egregiè etiam dixit Cicero 2. lib. de natura Deorum, si quando machinatione quadam moueri aliquid videmus, vt spheram, vt horas, & alia permulta, non dubitamus quin illa opera sint rationis, multò minus dubitandum est, cum impetum celi admirabili cum celeritate moueri, vertique videamus, constantissimè conser-

cientem, vicissitudines anniuersarias, cum summa salute, & conseruatione rerum omnium, quin ea non solum ratione fiat; sed etiam excellenti quadam & diuina ratione. Multa sunt & egregia, quæ in hanc sententiam ibi disputat, Cicero, & in lib. de diuinatione, & Plato in Tymeo, Lactantius. Vide Molinam hic longissimè prosequentem rationem hanc. Et sic patet, Deum esse, & fide diuina constare, & ratione naturali demonstrari.

III. DVBITATIO.

Circa solutionem ad primum.

1 Rat primum argumētum, si vnum contrarium sit infinitum, destruit omninò oppositũ. Si ergo esset Deus, quoddam bonum infinitum, & eo ipso nullum inueniretur malum. Respondet D. Thom. ex August. in Enchirid. cap. 11. licet Deus sit summè bonus, finit aliqua esse mala in operibus suis, quia est ita bonus, & omnipotens, vt etiam de malis bene faciat. Vnde colligit D. Thom. ad infinitam Dei bonitatem pertinere, vt permittat esse mala, vt ex eis eliciat bona.

2 In qua solutione videtur admittere vt certum, idèò Deum permittere mala, quia est agens liberum ac voluntarium, ita vt nõ necessariò destruat mala, licet ipse sit bonus, & ita ad hoc argumentum respondet Scotus 1. distinct. 2. quæst. 1. ad 1. & innuit etiam D. Thomas infra quæst. 22. artic. 2. 2. & 3. contra Gentes cap. 71. Et quidem ratio Augustini non videtur aliter stare, quòd permittat mala, quia est adèò bonus, vt ex malis possit & velit facere bona.

3 Caietanus verò hanc solutionem dicit esse particularem sumptam ex modo operandi voluntariè. Rationem autem D. Thom. esse magis vniuersalem. Respondet ergo secũdo bonum infinitum dupliciter posse expellere suum cõtrarium, vno modo formaliter, & sic solum expellit à subiecto, in quo est bonum. Et hoc modo bonum infinitum diuinum omninò expellit malũ oppositũ & destruit, nihil mali relinquens in Deo, in quo est bonũ. Altero modo effectiue à subiecto, cui effectiue comunicat bonum; & hoc modo non omninò destruit

L 4

destruit malum, sed iuxta proportionem boni quod effectiue communicat, & quia solum producit, & communicat bonum finitum ac limitatum, ideo non destruit totum malum oppositum. Hanc solutionem laudat Bañes, ut elegantem ac subtilem.

4 *Aliquod bonum finitum expellit omne malum.* Sed quamuis apparens sit, forte non omnino est vera, quia licet bonum beatitudinis sit finitum, expellit omne malum tam naturale, quam morale: est

enim de ratione formæ beatificæ hic effectus formalis, & gratia, & charitas expellunt omne peccatum mortale, & feruor charitatis, & specialis prouidentia etiam omne veniale, ut in Beata Virgine. Si ergo necessario ageret Deus, expelleret omnia ista mala, quæ de facto non expellit. Igitur prima solutio est tenenda. Sed de his sæpe redibit sermo infra. Hæc de hac quaestione.

QVÆSTIO TERTIA DE SIMPLICITATE DEI. 8.

Qua ratione agatur de simplicitate, & alijs attributis. I AM post quaestionem an sit Deus, dicit Sanctus Doctor inquirendum esse, quomodo sit, vel quid sit, sed quia de Deo non tam sciri potest quid sit, quam quid non sit; ideo primo agitur de simplicitate eius; per quam ab ipso remouetur compositio; deinde de perfectione, qua remouentur imperfectiones; postea de infinitate, qua remouetur ab eo terminus ac finis; postea de immutabilitate, qua remouetur motus ac mutatio; tandem de unitate, qua remouetur multitudo.

ARTICVLVS I.

Vivum Deus sit corpus?

Conclusio est. *Deus non est corpus.*

I. DVBITATIO.

An sit omnino certum Deum non esse corpus?

Error dicitur Deum esse corpus. *Hæretici Anthropomorpha.* Primo fuit error quorundam Philosophorum olim dicentium Deum esse corpus, aut corporeum. Huc tribuit Thaleti Eusebius lib. de præpar. Euang. cap. 6. & Damascenus libro de hæresibus Stoicis: Fuit etiam hæreticorum, quidam fuerunt Anthropomorpha, quod Deum hominis forma ac membris figurarent: Primus videtur fuisse Audius, vel Audæus, ut refert Epiphanius heret. 70. & Theodoret. lib. 4. hæret. fabul. cap. 13. & lib. 4. histor. cap. 19. Nicæphorus lib. 11. cap. 14. & Tripartita lib. 7. cap. 11. Hinc Audiani, quos August. hæref. 50. vocat Vadianos, Damascenus

verò Audianos, & vocat schisma, ac dissensionem, non hæresim. Sed non constat quare non esset hæresis. Tertullianus excusatur ab August. hæref. 86. quod Deum dixerit corpus, non quia partes habeat, sed quia non est nihil aut inane, quatenus corpus dicitur veritas contra umbram aut figuram, lib. tamen de Genes. ad literam cap. 25. tribuit ei hunc errorem, quod dixerit animam & Deum esse corpus, quod nihil præter corpus cogitare potuerit; sibi tamen contradicens, cum omne corpus dicat esse passibile lib. de anima cap. 8. ita de Deo sentire videtur lib. 2. aduersus Marcionem cap. 16. Eandem hæresim tribuit Manichæis lib. 3. confess. c. 7. & sæpe.

Fundamentum hæreticorum fuit illud Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, quod Audiani intelligebant secundum corpus, & figuram corporalem. Secundum probari potest, quia in Scriptura tribuitur Deo trina dimensio: Iob. 11. *Excelsior cælo, profundior inferno, longior terra.* Tertio tribuuntur partes, & membra corporea; brachium, Iob. 41. Luc. 1. Oculi passim & manus, & pedes. Quarto situs Isai. 6. *sedentem*, & Isai. 3. *Ita ad iudicandum.* Dan. 9. *Apoc. 5. & passim;* & distantia secundum locum, *Accedite ad Deum, vel recedentes à te, &c.* Ierem. 17. Hæc omnia non nisi corpori conveniunt.

Dicendum tamen est, certum esse de fide, & ex ratione naturali Deum non esse corpus. Notat autem Caietanus corpus sumi à D. Thoma in hoc articulo non pro trina dimensione, quia certum est

Laudatur prima solutio.

Tertul. notatur.

Fundamentum hereticorum.

Certum Deum non esse corpus.

Corpus sumitur in tota sua latitudine.

Ex Scriptura reprobatum Deum non esse corpus.

Ratione naturali.

Omne corpus mobile.

est Deum non esse accidens, neque pro altera parte compositi naturalis, quæ tantum indirecte est in prædicamento substantiæ, sed pro composito integro, quod per se est in recta linea. Sed certe probabile est sumi in tota sua latitudine & analogia, quia articulo sequenti specialis disputatio, an Deus sit compositus ex materia & forma: modò ergo quod non sit corpus, probatur. Primo de fide probatur ex Scriptura Ioan. 4. *Spiritus est Deus*, quo Christus Dominus Samaritanam docuit, Deum ubique esse adorandum, eo quod ubique sit præfens tanquam spiritus, ut omnes Patres exponunt, & constat ex textu. Et quidam colligunt secundò ex eo ad Rom. 1. *Inuisibilia Dei per ea que facta sunt*, & 1. ad Timoth. 1. *Regi seculorum immortalium & inuisibili.* Tandem omnes Patres conveniunt oppositum esse hæresim. Tertio ita definitum est in cap. summiter ex Concilio Lateran. quod Deus sit una substantia simplex omnino.

Secundò demonstratur ratione naturali D. Thomas adducit tres. Prima est, quia Deus est mouens immobile; omne autem corpus est mouens motum inducendo per singula. Secunda, quia Deus est primum ens, ideo debet esse in actu; & nullo modo in potentia; omne autem corpus est in potentia, quia diuisibile in infinitum. Tertia, quia Deus est nobilissimum ens; nullam autem corpus est ens nobilissimum, quia si sit non viuum, nobilior est viuum; si sit viuum, non vivit nisi per aliud ipso nobilior, ut per animam. Quarta potest addi, quia Deus est totus ubique, Ierem. 23. *Cælum & terram ego impleo*; nullum autem corpus potest esse ubique totum, sed una pars in vno loco, altera in altero.

Circa primam rationem Diui Thomæ notant Caietanus & Bañes eam solum intelligi de motu locali ex Aristotele 8. Phys. text. 40. Sed difficile videtur, quia etiã loco videtur posse moveri & impelli vnum corpus ab altero in moto, ut ferrum à magnete, & pila à pariete. Secundò ergo melius dicunt, nullum corpus mouere ita immotum, quin ipsum possit moveri. Deus autem est ens omnino immobile, & meritò hoc magis placet Caietano & Diuo Thomæ 7. Phys. lect. 3. text. 10. Et potest hæc ratio applicari omni corpori quomodolibet mouenti.

Iam ad argumenta. Ad primum respondetur cum Diuo Thoma hic hominem dici factum ad imaginem Dei, non in anima, secundum corpus, sed secundum animam, quæ excellit cætera animalia ratione & intellectu; ideo post illa verba, *Faciamus hominem, &c.* additur, *Vt præsit piscibus maris, &c.* Conueniunt Epiphanius & Theodor. vbi supra, & omnes.

Ad secundum respondet D. Thomas diuina nobis tradi in Scriptura sub similitudinibus corporalium, & trina diuinitatis quantitate corporalis significari quantitatem virtutem ad cognoscendum occultam; altitudine excellentiam virtutis super omnia; longitudine durationem dilectionis ad omnia; Vel 2. ex Dionys. 9. capite de diuinis nominibus, profunditate significatur incomprehensibilitas essentialis; longitudine processus virtutis eius omnia penetrantis; latitudine super extensio eius ad omnia; quatenus protectione sua continet omnia.

Ad tertium respondetur partes corporeas tribui Deo metaphoricè ob operationes spirituales, brachium ob fortitudinem executionis; oculi ob visum intelligibilem, de quibus metaphoris Scripturæ Dionys. lib. de diuin. nomin. cap. 8. Damascen. 1. de fide cap. 14. & 15. August. epist. 112. & libr. de vera & falsa religione cap. 50. Isidor. 6. Etymologiarum, D. Gregor. 14. Moral. capite 22. Hieron. 9. tom. in quadam epistola omnia explicat.

Ad quartum respondetur, ad Deum accedi, & ab eo recedi, non passibus corporis, sed affectibus animi, & metaphoricè isti significantur per motum & distantiam loci.

II. DVBITATIO.

An omne viuens perfectius sit nõ viuente?

IN tertia ratione Diuus Thomas asseruit ut certum corpus viuens perfectius esse non viuente. Quod tamen difficile est, quia sequeretur minutula animalia, culices, formicas, & similia esse perfectiora & nobiliora cælis, quod per se se videtur rationi contrarium. Secundò & authoritati Platonis, Aristotelis

Imago Dei non in anima, non in corpore.

Diuina similitudinis corporalium traduntur.

Metaphoricè Deo tribuuntur partes corporeæ.

Quid accessus & recessus erga Deum.

Ratio diffcultatis ex cæli nobilitate.

telis & Cicero nis, qui cœlestia corpora ponunt nobilissima ac diuina. Aristot. 1. cœli cap. 2. & 2. de cœlo cap. 2. & sæpe Cicero 3. de natura Deorum, & lib. de vniuersitate.

2 Non viuens secundum quid perfectius viuente. Primò certum est, & omnes concedunt posse corpus non viuens esse perfectius viuente secundum quid, id est, secundum aliqua accidentia, & modum essendi, siue simpliciter secundum esse & naturæ gradum sit perfectius, siue non. Sic cœlum est perfectius multis viuentibus; inò & omnibus secundum aliqua accidentia & modos essendi; nam modi essendi sunt possibile & necessarium, corruptibile & incorruptibile; potentia & actus, effectus & causa, ex his perfectiores modi sunt, necessarium, incorruptibile, & causa cæteris; hi autem modi cõueniunt cœlo.

Sententia Victorie & Cani ex animatur. Et ex hac parte referente hic Bañes, Victoria & Can. in hunc articulum dicebant, cœlum absolute & simpliciter esse perfectius multis viuentibus ob perfectiora accidentia, licet secundum formam substantialem esset imperfectius. Sed hoc non videtur concedendum, quia absolute & simpliciter maior est perfectio substantialis, quam accidentalis. Præcipua ergo quæstio est de perfectione naturæ & substantiæ.

3 Et prima sententia est dicentium, corpus viuens in genere perfectius esse non viuente, quasi permissiue, nempe quia perfectissimum viuens perfectius est quolibet nõ viuente, vt homo cœlo: non tamen positiue quodlibet viuens est perfectius quolibet non viuente: & ita dicunt cœlum secundum naturam & speciẽ substantialem perfectius esse plantis, & multis animalibus saltẽ imperfectis. Videtur ita sentire Marfilius in 1. quæst. 1. art. 2. conc. 6. & 7. Et efficaciter potest probari, quia cœlum & eius luminaria non solum sunt entia necessaria, verũ etiam causæ principales & æquiocæ omnium inferiorũ generabilium & corruptibilium præter animam rationalem. Hoc docet expresse Diuus Thomas sæpe, vt infra quæst. 1. 15. art. 3. ad 3. corpora cœlestia in sua vniuersali virtute continere, quicquid in his inferioribus generatur.

4 2. sententia quodlibet viuens esse perfectius non viuente. Secunda sententia est dicentium, totum genus viuentium positiue esse perfectius toto genere non viuentium, id est, quodlibet viuens quolibet non viuente.

uente. Ita Caietanus hic, & Bañes conclus. 2. & 3. Ferrar. 1. contra Gentes capite 20. & videtur esse doctrina Diui Thomæ hic, & infra quæst. 70. artic. 3. ad 2. & cap. illo 20. 1. contra Gentes, & quæst. 6. de potent. art. 6. ad 13. & efficax argumentum est perfectioris naturæ operatio perfectior. Viuentia autem omnia saltem sentientia perfectiorem habent operationem quolibet non viuente, nempe sententiam.

Dicendum est, hanc sententiam videri magis probabilem; tum ob rationem dictam; tum maxime ob auctoritatem Diui Thomæ & Diui Augustini, qui lib. de vera religione cap. 55. hoc idem docere videtur, quodlibet viuens præferri non viuenti, & 1. lib. de doctrina Christiana cap. 8. & 11. de ciuit. c. 16. idem docet distinguens quatuor gradus entium, & viuentia præponit non viuentibus, sententia plantis, intelligentia brutis, & hoc dicit ex communi sententia.

Iuxta hanc sententiam, ad primum necessario dicendum est, corpora cœlestia solum vt instrumenta concurrere ad productionem inferiorum viuentium, nisi cœlum sumatur simul cum intelligentia, quasi intelligentia sit principalis causa. Ita respondet Bañes. Sed certè intelligentiæ nõ sunt causæ physice productiuæ: qualitatibus, vel formam sensibilem, solum applicant actiua passiuis, vt sæpe docet Diuus Thomas. Solum ergo restat, vt vel Deus solus sit causa principalis, vel corpus cœlestis, vt ens naturale est. Et ob hoc argumentum mihi probabilis valde esset prima illa sententia, & rationes soluerem, nisi obstaret auctoritas Augustini & Diui Thomæ. Dicerem enim non omnem operationem vitalem esse nobiliorem quolibet non vitali: & ratio videtur conuincere, speciem impressam sensui nobiliorem esse expressa; illius autem productio est à solo obiecto, & non vitalis; huius autem à potentia & specie, & est vitalis. Et solam animam rationalem præferrem cœlo inanimato, vt intelligentem, ac beatitudinis capax, non vllum aliud viuens, aut insensibilem. De reliquis dicerem, nobiliorẽ cœlestis esse operationem, qua continet, producit & conseruat omnia, quæ eas quæ pertinent ad partem rationalem.

6 Cœli respectu viuente causa instrumentaria. Intelligentiæ nõ sunt causæ physice. Probabilis prima sententia. Solam animam rationalem esse nobiliorem cœlestis esse operationem, qua continet, producit & conseruat omnia, quæ eas quæ pertinent ad partem rationalem.

lem. Neque in hoc video multum absurdum.

7 Soluuntur sententia. Et similiter id quod vt certum assumitur à Bañes, facile in dubium vertatur, scilicet, quod gradus vitæ in vniuerso perfectior sit omnino, & positiue gradu naturæ, ita vt secundum totam latitudinem, & quamlibet speciem sit quodlibet viuens perfectius quolibet non viuente. Nos è contra putare facile possemus, solum permissiue esse superiorem, aut solum quoad perfectissimum viuens. Sicut enim iustitia dicitur perfectior virtus reliquis moralibus, quia perfectissimus actus iustitiæ perfectior est reliquis omnibus actibus aliarum virtutum; non tamẽ ideo quilibet actus iustitiæ perfectior est quolibet actu aliarum virtutum; & intellectus dicitur perfectior potentia voluntate, quia perfectissimus actus intellectus perfectior est quolibet actu voluntatis, nempe visio beatifica; non tamen ideo quilibet actus intellectus est perfectior quolibet actu voluntatis. Ita hic dici posset viuens esse perfectius non viuente, quia viuens perfectissimum est perfectius quolibet non viuente, vt homo perfectior cœlo, quia habet animam incorruptibilem perfectiorem cœlo incorruptibili; non tamẽ sequeretur quodlibet viuens esse perfectius quolibet non viuente, & ita posset cœlum, licet nõ viuens, esse perfectius omnibus inferioribus præter hominem, & esse causam æquiocam principalem eorum, & alioqui certè nulla datur principalis causa creata physica viuentium, præter causam vniuersam proximam; Angelus enim non est causa physica, sed solum applicans actiua passiuis, quod debuit videre Bañes.

Non quodlibet viuens perfectius non viuente. Ita qu; pro secunda sententia ita dicendum esset, solum concurrere cœlum ad generationem viuentium, vt causam principalem respectu dispositionis, eo quod formam attingere non possit, dicitur tamen generare, & hominem; & reliqua, quia attingit dispositionem vltimam, quæ posita sequitur forma.

8 Ad primam sententiam aliter respondetur. Ita qu; tam respondet Bañes, & est vulgò recepta solutio, vt nihil aliud audias in scholis circa secundum librum de cœlo, Aristotelem dicere cœlum animatum; non prout est corpus naturale tantum, sed prout simul sumitur cum vni-

9 Cœlum quomodo dicatur animatum ab Aristotele. De cœlo verò latè diximus 2. de cœlo, paradoxon præter vulgaram omnium sententiam, verissimum tamen in quo nulli, qui rem & authores satis viderit, dubitare liceat, scilicet de cœlo aliter sensisse antiquos olim Philosophos, Platonem, Aristotelem, Ciceronem, quam modò sentiant Theologi. Nam vt sæpe Augustinus docet, & Diuus Thomas, ipsi putarunt cœlum esse animatum anima informante, multò nobilior etiam homine, & quod moueatur ex desiderio & amore intelligentiæ tanquam finis. Habet expresse D. Thom. 2. contra Gentes cap. 70. sententiam hanc esse Aristotelis ex 2. de cœlo, & quod in cœlo ponat differentias positionis intrinsecas, & 2. de anima, tex. 24. quod intellectuum insit quibusdam, vt homini, & siquid est honorabilior; & tex. 32. repetit idem, & omnia notauit D. Thom. Res est ita aperta, vt miserendum sit hæc in scholis ignorari. D. Augustinus de Platone ita sentit, quod mundum posuerit animam 10. de ciuit cap. 29.

10 Cœlum iuxta Philosophos Ethnicos formaliter animatum. Cicero ita expresse loquitur libr. de vniuersitate, statim post initium, Non est cunctandum profiteri, si modò inuestigari aliquid coniectura potest, hunc mundum animal esse, idque intelligens, & diuina prouidentia constitutum. Repetit sæpe in eo libello, & Deum cœlum à Deo procreatum, & diuinum animal cœlestis supra reliqua animalia pennigera aereaque, alterum terrestrius, & quartum diuinæ animationis. Lib. etiam 2. de nat. Deor. mundum animal sentiens & sapiens dicit supra hominem & sidera animantia, quæ sentire & intelligere dicuntur, & in Deorum numero alia esse ducenda, & ex Aristotele id assert: Sed nostra sententia, Aristoteles de cœlo dubitauit, an sit sentiens, quamuis intelligens esse asseruit expresse. Dicit etiã Cicero inge-

ta sibi intelligentia. Sic vulgò dicunt habere differentias positionis extrinsecas, & motum naturalem à principio passiuo tantum. Et mille similia, quæ si vergeantur, in se repugnantia habent. Sic certè dici posset lapidem homini vnitum, aut ab eo latum, esse perfectiorem equo, habere sex differentias positionis, quod est ridiculum. Motum verò nullum posse dici naturalem propriè à solo principio passiuo, diximus 2. Physic. & aliquando ea tibi dabimus.

De cœlo verò latè diximus 2. de cœlo, paradoxon præter vulgaram omnium sententiam, verissimum tamen in quo nulli, qui rem & authores satis viderit, dubitare liceat, scilicet de cœlo aliter sensisse antiquos olim Philosophos, Platonem, Aristotelem, Ciceronem, quam modò sentiant Theologi. Nam vt sæpe Augustinus docet, & Diuus Thomas, ipsi putarunt cœlum esse animatum anima informante, multò nobilior etiam homine, & quod moueatur ex desiderio & amore intelligentiæ tanquam finis. Habet expresse D. Thom. 2. contra Gentes cap. 70. sententiam hanc esse Aristotelis ex 2. de cœlo, & quod in cœlo ponat differentias positionis intrinsecas, & 2. de anima, tex. 24. quod intellectuum insit quibusdam, vt homini, & siquid est honorabilior; & tex. 32. repetit idem, & omnia notauit D. Thom. Res est ita aperta, vt miserendum sit hæc in scholis ignorari. D. Augustinus de Platone ita sentit, quod mundum posuerit animam 10. de ciuit cap. 29.

Cicero ita expresse loquitur libr. de vniuersitate, statim post initium, Non est cunctandum profiteri, si modò inuestigari aliquid coniectura potest, hunc mundum animal esse, idque intelligens, & diuina prouidentia constitutum. Repetit sæpe in eo libello, & Deum cœlum à Deo procreatum, & diuinum animal cœlestis supra reliqua animalia pennigera aereaque, alterum terrestrius, & quartum diuinæ animationis. Lib. etiam 2. de nat. Deor. mundum animal sentiens & sapiens dicit supra hominem & sidera animantia, quæ sentire & intelligere dicuntur, & in Deorum numero alia esse ducenda, & ex Aristotele id assert: Sed nostra sententia, Aristoteles de cœlo dubitauit, an sit sentiens, quamuis intelligens esse asseruit expresse. Dicit etiã Cicero inge-

ingenia eorum esse aptissima, motum voluntarium, & ita impium esse eum qui neget astra esse Deos; sic ergo sentiebant Philosophi.

¹² *Motus celi iuxta Aristotelem voluntarius.* Hinc diximus nos 2. de cælo motum cæli iuxta Aristotelem non solum esse naturalem, sed etiam voluntarium, & non tantum à principio passiuo, sed etiam ab actiuo, qui sit anima, & sic putauit perpetuo duraturum. At secundum

Iuxta Theologiam præter naturam. Theologiam ex D. Thoma diximus neque esse violentum, quia eo non à loco naturali dimouetur cælum, neque

proprie naturalem, quia nullum locum aut ubi acquirit naturalem, ratione cuius appetitu naturali moueatur. Diximus esse præter naturam cæli, ob solius vniuersi bonum, quousque numerus prædestinatorum adimpleatur, vt expresse docet Diuus Thomas de potentia. 5. art. 5. Hinc etiam fiet, vt ad finem mundi cessaturum sit cælum à motu absque vlla vi, aut iniuria sibi illata, quia nepe suo motu nihil sibi optabat, vel acquirebat, sed potius seruit, atque in orbem vertitur nullo suo comodo, sed Dei obsequio & bono filiorum Dei.

¹³ *Ex Paulo ad Rom. 8. cap. de motu celi.* Sic ad literam docet Paulus, vt ferè omnes exponunt de hac creatura, mundaque machina, de sole & luna, astris, orbibus, elementis, ad Roman. 8. Expectatio creatura reuelationem filiorum Dei expectat, id est, hæc mundialis machina, sollicitè & quasi assidua cura expectat glorificationem perfectam filiorum Dei, Vanitati enim creatura subiecta est, id est, interim, donec fiat hæc reuelatio & glorificatio filiorum Dei, totus mundus, Sol, luna, astra omnia, & orbis continuo mouentur pro generationibus & corruptionibus rerum ad humanum ministerium, quæ vanitas quædam est & instabilitas. Et addit Paulus, quod hæc creatura vanitati subiecta sit, Non volens, sed propter eam qui subiecit eam in spe, id est, non ex suæ naturæ conditione, aut ob bonum suum, sed quia Deus eam seruituti ac motui subiecit ad inferendum homini in hoc statu mortali, sub spe tamen futuræ aliquando libertatis. Nam & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloria filiorum Dei, id est, ab instabilitate, ministerio ac vanitate cessabit, quando filij Dei gloriæ libertatem fuerint adepti. Hæc monui hoc loco, ne falsa pro veris semper vt vulgus habea-

mus. Et sententias in scholis non vsu, sed iure ac ratione teneamus. De his latius dicemus, si commentaria in Aristotelem ediderimus.

ARTICVLVS II.

Virum in Deo sit compositio formæ & materiæ?

Conclusio est negans.

VNICA DVBIT.

Virum de fide sit certum, & ex ratione naturali Deum non esse compositum ex materia & forma?

Primò notandum est, non esse superfluum hunc articulū, quia licet reuera nullum sit corpus prædicamenti substantiæ, quod nõ sit compositum ex materia & forma; tamen quæstio primi fuit de corpore vniuersali sumpto pro quolibet corpore, siue sit pars, siue totum, siue tria dimensio, vel certe aliqui opinati fuerunt dari aliquod corpus in prædicamento substantiæ simplex. Debit ergo postquam D. Thom. probauit Deum non esse corpus, probari non etiã esse compositum ex materia & forma.

Iam ad dubitationem, error Ethnicorum Gentilium Deos ponentium compositos ex materia & forma, homines, animalia, aut lapides; ita per se est absurdus, vt neque nominari debeat. Aliunde tamen politiores Philosophi videntur posuisse Deum compositum, vt Plato, Cicero, & alij locis supra citatis. Et vniuersè probari potest, quia & in Scriptura Deus ponitur viuens, imò & habens animam. Heb. 10. *Quod si subtraxerit senserint. se (id est iustus) non placebit anima mea.* Secundo etiã irasci, gaudere & amare dicitur, quæ sunt passiones animæ. Tertiò materia est principium indiuiduationis, sed Deus est indiuiduus.

Dicendum tamen est, certam esse conclusionem Diui Thomæ primò de fide Ioan. 4. *Spiritus est Deus;* vbi autem est materia & forma, est corpus, & non spiritus. Ita habetur c. firmiter, & cap. damnamus de summ. Trinit. & fide Catholica, in Deo esse naturam simplicem omnino & indiuisibilem.

Secun-

¹ Non esse superflua quæstionem huius articuli

² Error Gentilium.

³ Alij Philosophi quid

⁴ *Ratio naturalis.* Secundo ratione naturali, ipsdem qui bus supra probatum est, non esse corpus. Tum etiam, quia materia est potentia ad actum; Deus autem est primus actus, nihil habens de potentia. Tum, quia compositum ex materia & forma est bonum per formam, & ideo per participationem. Deus autem est bonum per essentiam prius omni bono per participationem. Tertiò, quia cum Deus sit primum agens, & per se primum efficiens, oportet vt sit primò & per se forma, id est, per essentiam, & non compositus ex materia & forma.

⁵ *Obiectio.* Sed contra hanc rationem est, quod ignis est per se primò calefactiuus, & tamen non totus est forma, per quam calefacit; licet ergo Deus sit primum & per se agens, & prima causa efficiens, non ideo totus est forma. Respondetur cum Caieta. hic & Soncin. 12. Met. q. 25. & Bañes. hic aliam esse rationem de actione priuata, qualis est calefactio; aliam de actione vniuersæ, aut efficientia primæ causæ efficientis; nam si non sit per se tota causa efficiens, sed constet parte efficiente, & parte non efficiente: pars non efficiens eo ipso debet esse effecta; nam quicquid est ens actu, vel est à se vel ab alio, & si est à se, eo ipso est principium efficiens aliorum: si ergo materia in Deo (aut aliquid aliud sit non efficiens) eo ipso erit effecta à prima forma, & illa sola erit primum agens, & prima causa efficiens; & Deus, cum sit causa efficiens omnium præter se. In calefactiuo non est eadem ratio, quia non omne non calefaciens est calefactum, aut pendens à calefactiuo, vt constat, sed potest neque calefacere, neque calefieri. Non inuenio hanc solutionem ita expressam. Sed nobis hæc ratio occurrit, & est per se patens, si bene consideretur.

Solutio. Sed contra hanc rationem est, quod ignis est per se primò calefactiuus, & tamen non totus est forma, per quam calefacit; licet ergo Deus sit primum & per se agens, & prima causa efficiens, non ideo totus est forma. Respondetur cum Caieta. hic & Soncin. 12. Met. q. 25. & Bañes. hic aliam esse rationem de actione priuata, qualis est calefactio; aliam de actione vniuersæ, aut efficientia primæ causæ efficientis; nam si non sit per se tota causa efficiens, sed constet parte efficiente, & parte non efficiente: pars non efficiens eo ipso debet esse effecta; nam quicquid est ens actu, vel est à se vel ab alio, & si est à se, eo ipso est principium efficiens aliorum: si ergo materia in Deo (aut aliquid aliud sit non efficiens) eo ipso erit effecta à prima forma, & illa sola erit primum agens, & prima causa efficiens; & Deus, cum sit causa efficiens omnium præter se. In calefactiuo non est eadem ratio, quia non omne non calefaciens est calefactum, aut pendens à calefactiuo, vt constat, sed potest neque calefacere, neque calefieri. Non inuenio hanc solutionem ita expressam. Sed nobis hæc ratio occurrit, & est per se patens, si bene consideretur.

In Deo non est pars efficiens, & pars non efficiens.

⁶ *In Deo anima pro voluntate.* Ad primum respondetur, animam Deo tribui, quatenus habet voluntatē, & quod est ex voluntate, dicitur esse ex anima nostra; attribuitur ergo per similitudinem actus.

⁷ *Ira in Deo.* Ad secundum respondetur, iram & similia attribui per similitudinem effectus, quatenus irasci dicitur, quia punit.

⁸ *Forma subsistentes se ipsi indiuiduantur.* Ad tertium respondetur, formas, quæ in materia recipiuntur, indiuiduantur per ipsam, quæ substat, & in alio recipi non potest, sicut forma. Formam vero, quæ in materia recipi non potest,

indiuiduari per se ipsam, quatenus per se subsistit, & talis forma est Deus. Hic dubitant Bañes & alij, quomodo materia sit principium indiuiduationis, nos quæstionem hanc dabimus in Phisicis, aut metaphisicis.

ARTICVLVS III.

Virum sit idem Deus quod sua essentia, vel natura?

Conclusio est affirmans. *Deus est idem quod sua essentia vel natura.*

Prima dubitatio est circa hanc conclusionem.

Videtur Deus non esse idem quod Deitas, vel essentia aut natura diuina. Primò, quia aliquid reale conuenit Deo & supposito diuino, quod non conuenit Deitati; istæ enim sunt veræ, *Deus generat, & Deus generatur, istæ falsæ, Deitas generat, & generatur.* Secundo Deus refertur relatione paternitatis ad filium, & è contra relatione filij ad patrem, essentia non ita refertur.

Tertiò, in Christo vnio humanitatis immediatè facta est in supposito diuino, non in natura diuina, vt docet Diuus Thomas 3. p. quæstione 2. articulo 1. Ergo suppositum diuinum distinguitur à natura diuina. Confirmatur, quia optimè colligimus humanitatem distingui ab homine, sicut naturam à supposito, eo quod Verbum assumptum humanitatem, non hominem.

Quartò idem non est in se ipso. Deitas autem dicitur esse in Deo, ergo distinguuntur.

Dicendum tamen est, certam esse conclusionem Diui Thomæ. Primò ex fide, nam in Scriptura Deus dicitur, & viuens, & vita, Ioan. 14. Similiter ergo potest dici, & Deus, & Deitas, quod est argumentum, sed contra D. Thomæ, & 1. Ioan. 1. *Deus lux est,* & c. 4. *Deus charitas est,* & vt docet D. Dionys. 4. c. de diuinis nominib. pulchrum & pulchritudo in causa non distinguuntur. Idem colligitur ex cap. firmiter de summa Trinit. *Vnus est solus verus Deus, tres quidem personæ, sed vna essentia, substantia, seu natura simplex omnino.*

¹ Nõ esse idem Deum & deitatem.

²

³

⁴ Deus idem quod Deitas ex fide.

Con-

Consentiunt sancti Patres, ut Dionysius de diuin. nomin. cap. 8. & sæpe in Augustin. 1. 1. de ciuit. cap. 10. in Deo dicit idem esse viuens & vitam, & non esse aliud habens, ab eo quod habetur.

Et in 5. de Trinit. cap. 17. idem dicit, & quod tota Trinitas sit vna sapientia & vna charitas. Hilar. 9. 7. & 8. de Trinit. Deum non esse compositum, ut aliud sit qui habet, ab eo quod habetur, & conueniunt omnes cum Magistro in 1. d. 8. vbi plura habet Patrum testimonia.

Videndus est Bernardus. sermon. 8. in Cantica, vbi Augustinum dicit malleum hæreticorum, & ex ipso magis proprie dici, Deus est magnitudo, bonitas, iustitia, sapientia, quam Deus est magnus, iustus, bonus, sapiens. Refert etiam datam expositionem Gilberti Episcopi Pictauiensis. in Concilio Remensi ab Eugenio Papa. Nam super Boetium de Trinitate sanissima quædam verba commentabatur hoc modo. Pater est veritas, id est, verus, filius est veritas, id est, verus. Et tres vna veritas, id est, vnus verus. Obscuram vocat Bernardus, & absurdam explanationem, & melius, inquit, correxisset cum Fulgentio, vna veritas vnus Dei, imò vna veritas vnus Deus. Rationem reddit Bernardus, quia nihil potest esse in diuina substantia, quod ipsa non sit. Ex quo & alia dicta eiusdem Gilberti rejicit, cum dicitur, Deus, Deus, Deus, refertur ad substantiam, addit Gilbertus, nõ quæ est, sed qua est; sed absit, quia Catholica Ecclesia non admittit aliquam substantiam, aut rem qua sit Deus, & quæ non sit Deus.

Secundò eadem conclusio est certa ratione naturali, quia vt modò dicebat Bernardus, nihil potest esse in Deo, quod non sit Deus; aut enim esset maius Deo, aut minus, aut æquale, & omnia implicant, maius Deo nihil excogitari potest, minus Deo ipsum constituere non potest, quia non esset natura ipsa infinita, & bonitas infinita, æqualia multa infinita esse non possunt. Et Diuus Thomas probat 1. contra Gentes cap. 22. quia si Deitas distingueretur à Deo, iam in Deo esset compositio, & Deus non esset forma simplex, & purus actus, quod est contra omnem Philosophiam.

Ad primum in oppositum responde

tur, aliquid reale dici de Deo, quod non dicitur de Deitate formaliter; nihil tamen reale esse in Deo, quod non sit in Deitate identicè, & ad primum sufficit distinctio rationis, & hæc constabunt latius in tract. de Trinit.

Ad secundum respondetur, licet essentia non referatur, quia est idem realiter cum omnibus & singulis personis & terminis relationum; est tamen idem re ipsa cum relationibus & personis, quæ inuicem referuntur, & ita nulla est in Deo compositio.

Ad tertium respondetur, vnionem humanitatis in Christo factam esse ad Verbum, & ad naturam diuinam, quia Verbum & Deitas sunt eadem res identicè, non sic homo & humanitas, vnde licet Verbum assumpserit humanitatē, non ideo assumpsit hominem, quia aliquid re ipsa includit homo, quod non includit humanitas.

Ad quartum respondet Diuus Thomas hic ad 1. nos de rebus simplicibus loqui per modum compositorum, à quibus cognitionem accipimus, in quibus concreta sunt quæ subsistunt, ideo in diuinis vtimur concretis, vt significemus subsistentiam, & absolutam perfectionem & completam: abstractis vero, vt significemus simplicitatem. Quando ergo dicimus, Deitas est in Deo, & similia, referendum est ad diuersitatem conceptuum in intellectu nostro, non in re ipsa.

II. DVBITATIO.

An in substantijs materialibus suppositum distinguatur à natura?

Hæc disputatio tractari solet 3. part. q. 4. art. 2. de persona & natura, an differant in rebus creatis, quia tamè vniversalis est, & sæpe occurrit, dum agitur de homine, de anima, de Angelis, de Deo, & eius ignoratio multorum impedit notitiam, opportunum videtur hoc loco eam absoluere, ne ultra nos distineat. Quæ autem oratio fuerit de supposito in non rationalibus, eadem erit de persona in rationalibus, quia persona dicit suppositum intellectualis nature.

Prima sententia dicit suppositum & naturam in re nullatenus differre, sed omnino

omnino esse idem, & solum differre ratione, aut intellectu, & modo significandi, quod natura significetur, vt quod aliquid est; suppositum vero vt quod est. Ita Henricus quodlib. 4. quæstione 5. & Durand. in 1. d. 34. q. 1. num. 15. vbi concedit hanc esse veram identicè, Homo est humanitas, licet formaliter sit falsa. Gab. in 3. d. 1. quæst. 2. art. 3. dub. 2. O Kam quodlib. 4. q. 11. Refertur solet Ricard. in 3. d. 6. artic. 1. quæst. 1. sed expresse dicit oppositum. Probari solet præsertim ex Aristot. 1. Meta. c. 1. vbi docet actiones esse singularium, alij legunt suppositorum, quasi natura singularis & suppositum sint idem. Et ex 7. Met. cap. 6. vbi vniuersim in omnibus substantijs dicit vnumquodque esse suum, quod quid erat esse, id est, suam quidditatem & naturam. Secundò, quia concipi non potest quid addat suppositum supra naturam.

Contra hanc sententiam est, quia diuersus modus concipiendi res, vt sit verus, petit diuersitatem aliquam in rebus; si ergo nihil posituum aut negatiuum est in supposito, quod non in natura, quare suppositum concipitur vt quod, & natura vt quo, & non potius vtrumque eodem modo; quod enim omnino idem est, eodem omnino modo concipi debet, modò, inquam, ex parte obiecti. Secundò, si homo & humanitas sunt prorsus idè, sicut Verbum assumpsit humanitatē, ita certè assumpsit hominē, & sicut naturā, ita & personā. Sicut quia Verbum & natura diuina sunt idem, si Verbum ad se assumpsit humanitatem, etiā natura diuina assumpsit eandem humanitatem.

Secunda sententia dicit suppositum aut personam supra naturam solam addere negationem nõ posituum quiddam. Hanc referunt Henric. quodlib. 3. q. 8. & Caiet. 3. p. q. 4. art. 2. ex Ioanne de Neapoli, & eam sequitur Scot. 3. d. 1. & d. 6. q. 1. & quodlib. 9. art. 3. Bassolis q. 1. art. 1. Maior q. 11. Probatur primò, quia id quod addit non est accidēs; omnes enim suppositum concipiunt in genere substantiæ, non substantiæ, quia omnis substantia materialis, aut est materia, aut forma, aut compositum. 7. Met. tex. cap. 7. D. Thomas ibi lect. 2.

Secundò, quia si Verbum dimitteret humanitatem absque aliquo alio positiuo, esset homo; ergo per hanc solam

negationem, id est, quòd esset independens ab altero supposito, esset suppositum aut persona.

Tertio ex Damascen. 3. libro de fide capite 6. si quid nature humanæ nõ est assumptum à Verbo, non est allata medicina. Nulla igitur entitas positua est, quæ non sit assumpta. Subsistentia ergo, aut personalitas, quæ non est assumpta, non est aliquid posituum, sed negatio sola, vel omnis diuisionis, vt dicit Henricus, vel actualis dependentiæ, vt explicat Ioannes à Neapoli, aut actualis & aptitudinalis dependentiæ à quouis alio, vt dicit Scot. Et quia Verbum non assumpsit naturam cum hac negatione, ideo non assumpsit suppositum aut personam.

Contra hanc sententiam est; primò, quòd suppositum & persona dicit actū perfectionem, & complementum nature, & actum perfectissimum in genere substantiæ; negatio vero non dicit actū neque perfectionem. Secundò, quia persona & suppositum creatum vt sic analogiam dicit ad personas, & supposita diuina; hæc autem posituis constituuntur, ergo & illud, & est efficacissimum argumentum: neque res subsistere dicuntur per negationes. Tertio, quia natura singularis dicit negationem omnis diuisionis, & non est suppositum, contra Henricum, & anima separata dicit negationē actualis dependentiæ à supposito, imò & coniuncta, & tamen non est suppositum contra Henricum, aut non per negationem subsistit, sed potius per eius subsistentiam subsistit suppositum homo. Et contra Scotum suppositum creatum potest recipere in se naturam accidentalem, imò & ad hominē potest, concedente Scoto, terminare naturam substantialem alienam. Id autem præstare nõ potest negatione aliqua, sed actu positiuo.

Tertia sententia est, quòd natura & suppositum non differant per aliquid intrinsecum inclusum in vno, & nõ in altero; sed solum per connotatum extrinsecum, quia suppositum connotat omnia ea, sine quibus natura existere in natura rerum non potest, quæ nõ connotat humanitas. Hanc sequuntur Henricus quodlib. 3. q. 6. & Iauel. 7. Met. q. 17.

Probatur præsertim ex D. Thoma in hoc articulo, & infra q. 50. arti. 4. in rebus (inquit) compositis ex materia & forma, necesse est quòd differat natura

5. Ratione naturali.

2. Ratione.

3. Ratione.

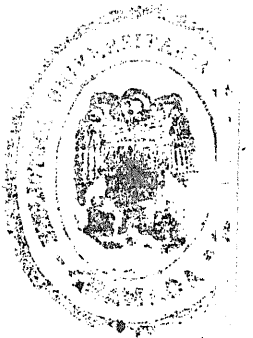
6. Ratione.

7. Contra secundam sententiam.

8. Sententia, quòd differant connotatis.

9. Prima ratio ex D. Thoma.

vel

vel essentia & suppositum, quia essentia vel natura in se comprehendit illa tantum, quæ cadunt in diffinitione speciei, ut humanitas, quæ cadunt in diffinitione hominis; hoc enim significat humanitas, quo homo est homo. Sed materia individualis cum accidentibus omnibus individualibus non cadit in diffinitione speciei: nam hæc carnes & hæc ossa, albedo, aut nigredo non includuntur in humanitate; includuntur tamen in eo quod est homo. Unde id quod est homo, habet in se aliquid quod non habet humanitas. Et idem videtur colligi ex Aris. 7. Me. c. 11.

101
2. ex Patri-
bus Atha-
Nissen. Da-
mascen.

Secundo idem probari potest ex Patribus, qui eodem modo loquuntur, Athanas. lib. de diffinitionibus, & Greg. Nissen. lib. de differentia essentia & hypostasis, essentiam cum accidentibus vocant hypostasis, similiter Damascenus in Dialectica cap. 30. & libello institutionum cap. 1. naturam individuum vocat personam & hypostasis, & dicit fieri individuum & particularem per accidentia, quæ vocat characteristicas proprietates. Idem habet 3. lib. de fide capite 6: quod persona, vel hypostasis fit per accidentia individualia. Sic etiam loquitur Anselmus lib. de incarnatione Verbi cap. 5. & Nicetas in thesauro fidei lib. 3. cap. 20. & 34.

11
Contra ter-
tiam senten-
tiam.

Sed contra hanc sententiam primum est, quod humanitas assumpta à Verbo est individua & singularis, & cum omnibus accidentibus individualibus & characteristicis; tamen non est suppositum, aut persona; non enim est assumpta persona. Secundo, quia persona & suppositum dicit aliquid per se unum in genere substantia; ex natura verò & accidentibus non fit unum per se, ut obijciunt Caietanus & Durandus.

121
Mens Diui
Thomæ &
Patrum.

Ad testimonia Diui Thomæ & Patrum dicendum est, eos explicare suppositum per accidentia individualia, eo quod nunquam natura singularis & individua sit, nisi in aliquo supposito, quod signatur talibus accidentibus, quasi characteribus in rebus materialibus; non tamen volunt nihil aliud addere, quia sæpe D. Thomas docet suppositum & personam addere supra naturam ultimam actum, terminum & complementum. Et certum est in rebus materialibus individuum & hypostasis connotare accidentia, quæ non connotat natura; tamen non ideo nihil aliud includit. Et hæc

res de constitutione suppositi, hypostasis, vel personæ, & quomodo differat à natura, aut quid addat supra ipsam, parum explicata fuit ab Aristotele & Philosophis, imò & à Patribus. Sed Diuus Thomas expresse aliud docet, ut infra.

13
4. sententia
Capreoli.

Quarta sententia dicit, suppositum & naturam differre penes connotatum extrinsecum, quia suppositum connotat actum essendi; qui tamen non fit de essentia suppositi, sed sequatur ut propria passio: ita loquitur Capreolus in 3. d. 5. quæstione 3. artic. 3. & videtur probari ex Diuo Thoma 3. p. q. 17. art. 2. Primum esse, inquit, consequitur ad naturam, non sicut ad habentem esse, sed sicut quod aliquid est. Hypostasis verò aut personam consequitur, sicut ad habentem esse. Secundo ratione, quia existentia, aut esse non potest esse de ratione & essentia alicuius creaturæ, alioqui semper existeret creatum; ergo neque de ratione & essentia suppositi.

14
Contra Ca-
preolum.

Sed contra hanc sententiam obijciunt reliqui discipuli Diui Thomæ, Bañes hic dub. 1. Medin. 3. p. quæst. 4. articulo 2. Caietanus ibi & alij, quia etiam iuxta hanc sententiam, natura & suppositum non differunt per aliquid intrinsecum, aut suppositum habet aliud actum intrinsecum præter existentiam, quo constituitur ante ipsam. Et hoc secundum non concedit Capr. Primum autem videtur omnino falsum, quia iam prorsus natura & suppositum sunt idem, & red eunt argumenta facta contra primam sententiam & alias.

15
5. sententia
multorum
D. Thomæ.

Quinta sententia est dicentium, suppositum addere aliquid intrinsecum, scilicet terminum & complementum naturæ, qui pertineat ad idem prædicamentum substantia. In hac sententia conveniunt Caietanus, Victoria, Bañes hic, & Sot. in Logicis & Physicis, Medin. 3. p. ubi supra; Suar. in Met. disp. 34. & alij. Sed adhuc non conveniunt; nam quidam dicunt hunc actum intrinsecum supposito esse substantiam, & ea constitutum suppositum, postea recipere existentiam, tanquam alterum modum aut terminum distinctum: ita partim Medina 3. p. q. 17. ar. 2. & Ioann. Vincent. q. 7. conc. 2. & 3. Ita sentit Caietanus, & ipsum sequitur Bañes hic conc. 4. & probat ex Diuo Thoma 3. p. q. 17. ut supra, dum dicit esse consequi ad hypostasis vel personam, tanquam ad habentem esse;

16
Sotus & Vi-
ctoria esse
non distin-
gui à substi-
tencia.

esse; iam igitur vult Diuus Thomas hypostasis aut personam esse constitutam, antequam illi adveniat iste actus, qui est esse vel existentia.

17
Explicatur
vera senten-
tia, quod
suppositum
addat supra
naturam sub-
sistentiam po-
sitivam.

Alij verò ut Sotus & Victoria, non distinguunt substantiam in natura substantia ab esse, vel existentia, sed ponunt unum terminum & complementum & actum naturæ, qui est esse existentia, vel per se existentia, vel substantia in substantijs completis. Et de hoc dicemus articulo sequenti, an scilicet existentia in natura substantia sit idem cum per se existentia, vel substantia.

Natura &
suppositum
distinguntur
ut includens
& inclusum.

Dicendum est hanc ultimam quintam sententiam esse veram & D. Thomæ, quod suppositum aut persona addat supra naturam aliquid sibi intrinsicum cum positivum, scilicet actum, terminum & complementum naturæ, quod est esse, vel substantia, vel per se existentia. Et in hoc conveniunt omnes prædicti, & Suar. in Metaph. disput. 34. sect. 2. & 3. Argent. in 3. d. 6. quæst. 1. articulo 1. conc. 2. & Durand. concedit in 1. d. 30. quæst. 2. num. 14. Caiet. de ente & essentia q. 11. & 1. part. quæst. 6. art. 3. D. Thomas ibi, & 2. contra Gentes cap. 22. & ibi Ferr. Aegid. 2. d. 3. par. 1. q. 1. articulo 2. & quodl. 2. q. 7. Bonau. 2. d. 3. artic. 1. q. 1. Ricard. artic. 1. q. 1. Argent. q. 1. artic. 2. Sot. in 4. Met. q. 12. Et probatur ex dictis, quia aliter non possunt satis distinguatur re ipsa, tanquam includens & inclusum; siue illud quod addit suppositum distinguatur à natura, sicut res ab alia re; siue solum tanquam modus quidam & terminus ipsius naturæ. Hoc enim parum refert. Et nobis certum videtur non esse duas res in vicem separabiles, ita ut una possit manere in rerum natura sine altera. Subsistentia enim non videtur posse manere sine natura, ideo potius se habet sicut modus & terminus eius.

18
Supposita
una dicunt
tres substi-
tencias.

Secundo hoc modo constat analogia suppositi creati ad increatum, nam tria supposita diuina supra naturam diuinam dicunt tres substantias, vel existentias, aut personalitates, quibus positivæ sunt, & intelliguntur constitui in ratione suppositi & personæ, ut dicemus in disp. de Trinitate. Quare ergo natura creata non habeat modum, terminum, &

actum positivum realem, quo terminetur & compleatur ipsa natura, & constituitur suppositum. Tertio sic facile intelligitur quare Verbum diuinum assumpsit naturam, & non suppositum aut personam. Et hic est modus magis consonus modo loquendi Conciliorum, & sanctorum Patrum, dum agunt de mysterio Trinitatis & Incarnationis.

Ad primum primæ sententiæ respondetur, verum esse quod actiones & passionibus sint in singularibus, & hoc docet Arist. Verum etiã est ut plurimum esse in suppositis, quãvis per miraculum in Eucharistia sint etiã in accidentibus absque supposito per se existentibus. Non tamẽ in de sequitur quod suppositum nihil reale intrinsecum addat supra naturam singularem.

Ad alterum, unumquodque quantum ad essentiam, aut esse essentia dicitur esse sua quidditas, quatenus sua quidditate constituitur; tamen quantum ad esse suppositi, hypostasis vel personæ per aliquid aliud constituitur, ut patet expresse in diuinis. Hanc autem distinctionem & diuisionem esse inesse essentiali, & inesse personale, docet sæpe Diuus Thomas ut in 3. d. 6. q. 2. articulo 2. corpore, & 3. p. q. 17. ar. 2. corp. & q. 19. ar. 1. 4. & 1. p. in hac q. 3. ar. 4. 2. & 3. p. q. 2. art. 6. ad 2. & in 1. d. 3. art. 1. 1. Quamvis ut infra dicemus, esse sumit simpliciter & absolute pro esse essentia & naturæ, quasi pro effectu forma li. Et ita 3. par. q. 17. art. 2. 2. docet in diuinis personis simpliciter & absolute esse unum tantum esse, cum tamen habeant tres substantias.

Ad secundum iam constat necessario concipi aliquid positivum, quod addat suppositum supra naturam, tanquam actum & complementum, quo subsistit natura, ut quod, & suppositum ut quod.

Ad primum secundæ sententiæ respondetur, id quod additur non esse accidens, neque partem naturæ essentiali, sed actum ultimum substantialem, qui dicitur substantia, vel per se existentia, & hunc non negavit Aristoteles, licet parum meminerit, vel explicuerit.

Ad secundam si humanitas dimitteretur à Verbo, esset persona non sola negatione dependentia à Verbo, sed actu & complemento positivo, quod statim fluere ex natura ipsa, scilicet substantia vel existentia.

24 Ad tertium Damascenus solum loqui
Omnis pars tur de natura & partibus eius, ac po-
naturæ as- tentijs, quæ omnes sunt assumptæ à
sumpta, non verbo, id est caro, & anima, & omnes
personalitas, potentia, & ita nulla mansit sine me-
dicina; subsistentia autem per se non
indiget medicina, neque personalitas,
nisi tantum ratione naturæ. Non ergo
vult Damascenus omnem actum aut
modum creati fuisse assumptum, quia
personalitas iuxta ipsum non fuit as-
sumpta, nec potuit.

25 Ad rationem Capreoli & Caietani,
Existencia qua probabant esse existentia esse con-
non est con- sequens ad suppositum; respondetur
sequens sup esse quidem consequens naturam, sed
positum, sed esse intrinsecum supposito, vt comple-
constituens. mentum naturæ, & dicitur consequens
illatione, non causalitate eo modo quo
animal, aut rationale dicitur consequi
ad hominem.

26 Sed obijciunt, si esse esset intrinse-
Subsistentia cum supposito, non posset suppositum
non est in- non esse; nulla autem creatura est, quæ
trinfeca, non possit non esse, ideo nulli creaturæ
Jeu essentia dicitur intrinseca vel essentialis existen-
lis naturæ tia. Respondetur ideo posse creaturam
create. non esse, quia suæ naturæ non est intrin-
seca, & essentialis existentia, vel sub-
sistentia, sicut diuinæ, & ideo necessa-
riò pendet à causa quæ sibi det esse.
Ipsa tamen personalitas, & subsisten-
tia necessariò est intrinseca ipsi per-
sonæ, & supposito subsistenti; non ta-
men ideo, semper subsistit, quia naturæ
suæ quasi accidit subsistere; sine natura
autem suppositum esse aut subsistere
non potest. Alioqui si argumentum va-
leret, sequeretur subsistentiam aut exi-
stentiam creatam semper esse in re-
rum natura, quia negari non potest ip-
sam sibi esse identicè intrinsecam &
essentialem; est enim idem sibi ipsi. Sed
quia subsistentia est modus distinctus
à natura, & non illi essentialis, ideo ne-
que natura semper subsistit, neque sub-
sistentia; cum enim sit modus naturæ
subsistere, sine ipsa non potest. Essen-
tia verò diuina semper est, vel exi-
stet, aut subsistit, quia esse existere aut
subsistere sibi est intrinsecum & essen-
tiale, & quo est, & quod est in ea, non
distinguntur, sed de his sæpe
infra.

Existencia
creata non
semper exi-
stet.

Subsistere
est intrinse-
cum naturæ
diuinæ.

III. DVBITATIO.

An in rebus immaterialibus crea-
tis suppositum distinguatur à
natura?

PRIMA sententia est negans, & eam
expressè docere videtur D. Tho-
mas in hoc articulo, In y, inquit, quæ
non sunt composita ex materia & forma, in
quibus indiuiduatio non est per materiam
indiuidualem, sed ipsa forme per se indiui-
duantur, oportet quod ipsa forme sint sup-
posita subsistentia, & sic in eis non differt
suppositum à natura. Quid clarius? Ita
Vazquez breui commentario decernit
hanc esse D. Thomæ sententiam.

Secundò colligitur ex ratione huius
articuli. Ideo enim probat, quòd Deus
& Deitas sint idem, quia Deus non est
compositus ex materia & forma; sed
neque Angeli sunt compositi ex mate-
ria & forma. Tertio, & quia suppositum
non addit aliquid accidens indiuiduās
supra naturam, quo possit ab ea distin-
gui. Hanc sententiam videtur sequi
Marsilius in 2. q. 2. conclus. 2. quòd
scilicet in Angelis non sit compositio
ex esse & essentia.

Dicendum est, etiam in rebus imma-
terialibus creatis suppositum dicere a-
liquid, quòd distinguatur à natura,
scilicet quia addit subsistentiam, aut
existentiam, vel esse personale, quo cõ-
pletur & terminatur natura, & utroq;
constituitur suppositum. Ita tenent om-
nes discipuli Diui Thomæ, Caietani,
3. p. q. 4. artic. 2. & ibi Medin. Bañes
hic dub. 2. Ferrar. 2. cont. Gentes c. 53.
Plerique cum Magistro in 1. d. 8. ibi Ca-
preol. q. 1. præsertim con. 1. & 2. Aegi-
dius quodl. 1. q. 7. Soncin. 4. Met. q. 12.
Bonau. & Ricar. in 2. d. 3. & pleriq; alij,
Suarez in sua Met. disp. 34.

Et probatur primò ex Diuo Thoma
in hac quæst. art. sequenti, & 2. contra
Gent. c. 52. quia cuiuslibet creaturæ conue-
nit esse à Deo; quidditas verò, & ratio
sua conuenit à se, quia nulla causa agen-
te homo est homo, ex solis ideis diuinis,
vt dicit Alber. lib. de causis cap. 8. & in
Postprædicamentis cap. 9. ex Auic. Al-
gazele, & Alpharabio: ergo aliquid ad-
dit esse supra quidditatem omnis crea-
turæ. Nam non existente homine con-
cipitur homo esse homo, & non existi-
te Angelo concipitur Angelus esse An-
gelus,

In Angelis
non differre
suppositum
à natura.
Ex D. Tho.

Ex ratione
huius arti-
culi.

Vera sentē-
tia, etiā in
Angelis di-
stinguitur
suppositum
à natura.

Esse creaturæ
à Deo.

gelus, vt docet etiam August. 2. libr. de
libero arbit. cap. 12. Aliud ergo est esse
hominem aut Angelū à natura, & quid
ditate hominis, & Angeli. Et confirma-
tur ex Arist. 2. Poster. cap. 2. vbi dicit,
quòd quid est homo, & esse hominem a-
liud est. Quod sæpe dicit Auic. & 1.
Physicom. vt. & 5. Met. com. 1. quòd
scilicet esse accidit omni enti præter
quam in eo quòd necesse est esse.

Secundò idem probat D. Thomas,
quia si esse creaturæ esset eius essentia
& natura, & non quid distinctum, esset
per se subsistens, & eo ipso infinitum,
quia non receptum in aliquo. Quæ ra-
tio occurrit sæpe in Diuo Thoma, &
est verissima.

Tertio idem sanctus Doctor probat
in 1. d. 8. quæstione 4. articulo 2. illud
non est idem cum essentia, sub cuius
opposito potest intelligi essentia; sed
essentia creaturæ potest intelligi sub
opposito ipsius esse, scilicet non esse,
quia non existit. Et Capreolus confir-
mat, quia esse existentia semper dicit
esse actu, & non dicit esse in potentia,
neq; intelligi sub non esse actu. Essen-
tia verò potest intelligi in potentia,
& sub non esse actu; nempe quia ipsum
esse est actus essentia; non verò est po-
tentia sui. Sed de hoc vide articulo se-
quenti dubitatione 2. ad secundum di-
cemus oppositum esse verum.

Quarto, quia id quòd conuenit ali-
cui per essentiam, alijs non conuenit
per se, sed per aliud & per participa-
tionem; sed esse conuenit Deo, vt pri-
mo enti per essentiam, & ideo est à se,
& esse subsistens ac necessarium, ita vt
non possit non esse. Reliquis ergo solū
conuenit per participationem, & per
aliud, & quasi quid distinctum à sua
essentia & quidditate. Et ita Boethius
dicit libro de hebdomadib. hebdomada
1. id quòd est, accepta forma essendi
consistere, & hebdomada 2. essentia, in-
quit, suscipit esse.

Sed obijcit Henricus quodl. 1. quæ-
stione 7. artic. 1. quia nullum ens per
se subsistit per entitatem à se distin-
ctam; sed esse creaturæ est ens per se,
ergo non subsistit per esse distinctum
à se. Respondetur cum Capreolo ex
Linconienfi 1. Poster. cap. 4. creaturam
cum suo esse non dici ens per accidens,
sed ens per se, quia non est aggregatū
ex rebus diuersorum prædicamento-

Essentia crea-
turæ distin-
cta ab esse.

Creaturæ co-
cipitur non
esse.

Esse conue-
nit Deo per
essentiam.

Obiectio
Henrici.

Solutio Ca-
preoli.

rum: esse enim creaturæ reducitur ad
genus essentie, cuius est actus. Sed ad-
huc ens per se dicitur varijs modis, vel
enim per se excludit causam efficien-
tem, & sic nulla creatura est ens per se,
vel causam materialem, & sic subsisten-
tia immateriales sunt entia per se, vel
excludit subiectum, & sic omnis sub-
stantia est ens per se, vel causam for-
malem. Et sic nulla creatura est ens
per se, quia est per suum esse existen-
tia distinctum à natura. Maior ergo
est falsa sumendo ens per se secundo
& tertio modo: minor verò sumendo
ens per se primo & quarto modo.

Secundo obijcit, quia omne ens crea-
tum habet esse ab alio, & eo ipso di-
stinctum à se, ergo & ipsum esse crea-
tum habet esse ab alio, & distinctum à
se, & hoc similiter, & sic in infinitū. Re-
spondetur cum eodem Capreolo, non
dici propriè ens creatum, aut creaturā,
nisi id quòd subsistit; esse autem creatu-
ræ non subsistit, neque propriè est, &
ideo potius est quid concreatum, &
per ipsum est, & subsistit creatura, vt
docet Diuus Thomas de veritate q. 21.
articulo 4. ad 4. quòd essentia est ens,
non vt subsistens, sed vt quo aliquid
subsistit.

Tandè probatur quinto sententia no-
stra ex D. Thoma in hac 1. p. q. 50. art.
2. ad 3. & 4. vbi de omni forma creata
& ente creato dicit esse verum distin-
gui quòd est, & quo est, sic etiam 3. p.
q. 4. art. 2. docet potuisse allūni naturā
Angelicam nō assumpto supposito. Ex
his omnibus necessariò sequitur etiam
in immaterialibus suppositum dicere
aliquid aliud, quòd non dicit natura vt
sic. Præcipua difficultas est in intelligē-
tia locorum. D. Thomæ.

Ad primum respondet Caietan. hic,
mentem Diui Thomæ esse explicare
discrimen inter supposita materialia &
immaterialia, quòd materialia distingua-
tur à natura & quidditate per aliquid
sibi intrinsecum, scilicet materiam si-
gnatam, quæ tamen est extrinseca na-
turæ. Immaterialia verò distinguuntur
solū per aliquid extrinsecū, quòd inclu-
ditur in supposito, scilicet subsistentia,
& nō in natura. At ipse Caiet. 3. p. q. 4.
art. 2. dicit D. Thomam fuisse locutum
indistinctè. Contra hanc solutionē est,
quòd subsistentia etiam in immateria-
libus est intrinseca supposito.

Obiectio
Henrici.

Solutio Ca-
preoli.

Esse nō sub-
sistit, sed est
quo aliquid
subsistit.

In omni
creato ui-
stinguitur
quod est, &
quo est.

Suppositum
materiale
& immate-
riale quomo-
dò distingua-
tur iuxta
D. Thomā.

12 **2. solutio** **ci. D. Thom.** Secundò alij respondent, quando dicit in Angelis non distingui naturam à supposito, sumere Diuum Thomam suppositum pro indiuiduo & singulari, & nõ pro natura terminata personalitate, vel substantia; sed hæc solutio est set impropria, & indigna tanto Doctore, & res aliud habet mysterium.

13 **3. explicatio** **ti. D. Tho.** Tertiò alij magis accedunt ad rem, vt Bañes hic, qui D. Thomam & Aristotelem 7. Met. tex. 41. vnde hunc modum loquendi sumpsit D. Thomas: ita explicant, quia in immaterialibus omne illud quod includit suppositum, solum sumitur à forma; & in ea recipitur sola quasi in subiecto. In materialibus verò re vera suppositum includit multa accidentia indiuidualia, quæ non conueniunt supposito ratione formæ, aut naturæ, sed potius ratione materiæ signatæ. Et hæc solutio vera est, sed adhuc amplius explicanda, quia in rebus materialibus & immaterialibus natura sine esse vel existentia non dicitur suppositum. Et hoc sæpe docet Diuus Thomas, vt vidimus. Et hoc sit primum fundamentum.

14 **Natura in immaterialibus est suppositum cum actu essendi.** Secundò docet Diuus Thomas id quod recipit actum essendi, prout ipsum includit & recipit, esse suppositum, & quod est & subsistit, & hoc commune est suppositis materialibus & immaterialibus, quod consent natura & esse, tanquam essentia & termino eius, & actu ac complemento. Inò & ipsa natura, prout recipit esse, & eo terminatur, potest dici suppositum & hypostasis, & quod est, quamuis præcisè, & sola vt altera pars nõ dicatur nisi essentia & natura; & quo compositum est.

15 **Suppositum materiale exigit accidentia indiuidualia.** Tertiò tandem docet Diuus Thomas discrimen inter suppositum materiale & immateriale, quod materiale præter naturam speciei, & essentiam aut formam, qua compositum in tali ratione constituitur, vt sit suppositum & existat in rerum natura, exigit necessariò accidentia materialia indiuiduantia materiam signatam, & per eam ipsum compositum, tanquam dispositiones necessarias ad indiuiduationem naturæ, & constitutionem talis compositi singularis. Et ita quod est non solum includit essentiam, vel naturam & esse, sed etiam præter hæc duo accidentia extrinseca naturæ, sed necessaria ipsi

supposito, & indiuiduo ex parte naturæ singularis, quæ constituit tale compositum indiuiduum, & suppositum. At verò in immaterialibus præter essentiam aut naturam, & esse, vel substantiam, nulla sunt accidentia indiuiduantia & constituenta vel naturam singularem, vel suppositum. Quia ipsa natura specifica absque vllis alijs accidentibus se ipsa est singularis, & subsistit per suum esse & existentiam, & cum ea est quod est, & compositum & suppositum. Et ita Diuus Thomas hic in corpore, & sæpe dicit in separatis à materia ipsam formam esse quod est, & quod subsistit; vt infra quæstione 50. artic. 2. & quæst. de anima artic. 17. ad 10. & 1. d. 8. articulo 2. quod est, inquit, est ipsa forma subsistens; nempe quia ad compositionem eorum nihil aliud requiritur nisi forma subsistens, id est, forma terminata sua substantia. Et hæc est aperta mens Diui Thomæ, & verissima doctrina, nisi velimus veritati resistere. Et quia Verbum diuinum, licet assumpsit naturam singularem & indiuiduam cum accidentibus signatis, quia tamen non assumpsit subsistentem & terminatam sua existentia, idè non assumpsit suppositum aut personam.

16 **Deus est sua Deitas subsistens.** Ad secundum respondetur, hætenus bene probare; quod Deus sit sua Deitas subsistens, eo quod non sit compositus ex materia & forma; quia in omnibus separatis ipsæ formæ sunt supposita subsistentia, nempe formæ subsistentes, id est, formæ quæ dicunt essentiam, & esse absque alijs accidentibus indiuiduantibus. An autem essentia & esse sint idem, adhuc non docuit, sed docebit articulo sequenti in Deo esse idem, non in reliquis. Et sic perspicua est & præclara doctrina sancti Doctoris. Hic autem loquendi modus, quod forma subsistens sit suppositum, est desumptus ex libro de causis, quod in separatis formæ sint supposita subsistentia, & non differant suppositum & natura. Quod non de natura præcisè est intelligendum, sed de natura & forma subsistente, nempe quia in supposito nihil est præter formam subsistentem. Cum in materialibus sint præterea accidentia indiuiduantia, vide etiam articulo sequenti, dubitatione secunda.

In immateriali supposito nõ sunt accidentia indiuiduantia.

Mens Diui Thom.

Deus est sua Deitas subsistens.

Forma subsistens est suppositum

Ad

Ad tertium iam constat suppositum solum addere substantiam, non accidentia vlla, præter ea quæ pertinent ad naturam.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Deo sit idem essentia & esse?

Conclusio est, Deus non solum est sua essentia, sed etiam suum esse.

Prima dubitatio, an sit certa conclusio?

1 **De fide De? est suū esse.** Respondetur primò esse certam de fide ex communi consensu sanctorum Patrum, quorum testimonia habet Magister in 1. dist. 8. Diuus Thomas affert hic testimonium Hilarij 6. libro de Trinitate, quod esse in Deo non sit accidens, sed subsistens veritas. Cum ergo Deus sit qui subsistit, & essentia Dei similiter est idem cum Deo, & subsistit, si esse Dei est subsistens, necessariò est idem cum Deo, & eius essentia. Et si esse non est accidens, est ipsa essentia, vt supra diximus ex Auicena. In reliquis autem dicitur accidens, non prædicamentum, cum reducatur ad idem genus, in quo est essentia, sed accidens prædicabile, quia potest adesse & abesse in enunciatione verè, vt ante creationem nulla creatura erat, postea sunt.

2 **Densest qui est.** Videtur etiam esse de fide expressè ex eo Exod. 3. Ego sum qui sum, & qui est misit me ad vos, vbi nihil Deus diceret suam substantiam esse suum esse, nihil magnum & singulare diceret. Sed quia intrinsecè & per essentiam est, & non potest non esse, meritò dicit, Ego sum qui sum, vt bene notauit Diuus Thomas 1. contra Gentes capite 22. omnes autem gentes coram Deo sunt quasi non sint. Itai. 40. & fortè hoc idem vult Paulus, licet non ita exprimat ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere quia est. Constat idem ex capite firmiter de summa Trinitate & fide Catholica, vbi Deus & eius essentia omnino simplex esse decernitur. Et de simplicitate

Dei optimè Magister 1. distinct. 8. ex Augustino 6. & 7. de Trinitate, & quod nihil sit in Deo, quod non sit Deus, & idem est habens, & quod habetur, & ex Hilario 8. de Trinitate post medium, & Boethio libro de Trinitate capite 3. nullum in eo aliud præter id quod est, & Augustino libro de fide & symbolo capite 9. In Dei substantia non est aliquid, quod non sit substantia, & 15. de Trinitate capite 17. & Isido. lib. 1. de sum. bon. c. 1. aliud non est ipse, & aliud quod in ipso est. Et Aug. 11. de ciuit. cap. 10. simplex dicitur, quia est hoc quod habet excepto, quod relatiuè quæq; persona ad alteram dicitur, nec est ipsa, nõ vtique pater habet filium, ad quem relatiuè dicitur; nec tamen ipse est filius. In quo verò ad se metipsum dicitur, non ad alterum, hoc est quod habet. Propter hoc vtique natura hoc dicitur simplex, quod non sit aliud habens, & aliud id quod habet, sicut in cæteris rebus est.

3 **Quod est de fide, quomodo demonstratur.** Secundò eadem veritas est etiam certa ratione naturali, & demonstratur à D. Thoma hic, & 1. contra Gêtes cap. 22. Sed antequam rationes explicemus, dubitat Bañes, quomodo si est de fide simul demonstratur. Respondet eandem esse difficultatem de omnibus conclusionibus articulorum præcedentium, & sequentium, & eam solui, ex hoc quod non eadem conclusiones sint immediate de fide; sed quia ex negatione earum sequitur negatio alicuius veritatis, quæ immediate ad fidem pertineat, vt quod autoritas Scripturæ non sit infallibilis, aut quod aliquis articulus fidei non sit infallibilis. Sed certè hoc difficile est, quis enim neget non esse immediate de fide quod Deus sit, cum primum credibile ponatur à Paulo, & quod vnus sit, sapiens, bonus, cum hæc sint immediate reuelata in Scriptura, quamuis ergò sint certa, & demonstrata ratione naturali, fatendum est immediate esse de fide.

4 **Sub. diuersa ratione eas dem propositiones esse obscuras & euidentes.** Nos soluimus hanc dubitationem supra quæstione secunda articulo secundo dubitatione prima ad primum, & nihil amplius occurrit addendum modo: est enim solida illa, & firma solutio, sub diuersa scilicet ratione has propositiones esse simul obscuras, & de fide, & apertas ac euidentes ratione naturali.

5 **Ratio quare** si esse Dei esset diuersum ab eius essen-
Deitas sit tia, deberet esse causatū ab aliquo prin-
suum esse. cipio externo, quia nullum esse si cau-
 satum est, potest esse ex solis princi-
 pijs essentialibus, quia nulla res causa-
 ta sibi sufficit, vt sit causa essendi. Deus
 autem est prima causa efficiens om-
 nium, & non potest habere causam;
 non ergo esse eius est aliud ab eius es-
 sentia.

6 **Esse ab esse** Circa hanc rationem notandum est,
tia non vt quod cum esse sit actus essentiae, quo
efficienti. ipsa est, & perficitur, non potest flue-
 re ab ipsa quasi efficiente, quia effi-
 ciens prius natura est, & existit quam
 effectus, sed solum recipitur in ipsa,
 tanquam in causa materiali & perfe-
 ctibili. Passiones vero fluunt ab es-
 sentia, quasi in genere causae efficien-
 tis, quia iam prius natura existit essen-
 tia actu perfecta ante ipsas. Ita expli-
 cat Diuus Thomas hanc rationem 1.
 contra Gentes cap. 22.

7 **2. Ratio.** Secunda ratio est, quia esse est a-
 ctus & perfectio essentiae, & si distin-
 guitur ab ipsa essentia, erit velut po-
 tentia ad esse. In Deo autem non est
 potentia, vnde neque esse distinguitur
 ab essentia.

8 **Defenditur** Circa hanc rationem notat bene Ca-
Caietanus. ietanus, quancumque essentiam, vel ra-
 tionem quidditatuam, licet concipiatur
 vt ratio quædam & actus, & forma
 adhuc habere rationem potentie, si
 referatur ad esse: sic inquit Diuus Tho-
 mas in hac ratione, bonitas aut humani-
 tas non significatur in actu, nisi prout
 significatur esse. Et quicquid dicat Ba-
 ñes, vera est hæc doctrina Caietani,
 & quandiu homo, aut triangulus so-
 lum concipitur secundum suam ratio-
 nem essentialem, licet concipiatur sub
 actu essentiae, re vera ille actus est in
 potentia ad actum & perfectionem, &
 complementum ipsius esse, & nihil
 amplius addit solutio Bañes. Conuenit
 Ferrar. 1. contra Gentes capite 22.
 ratione 4.

9 **3. Ratio.** Tertio, quia id quod habet esse, &
Deus non est non est esse, est ens per participatio-
ens per par nem. Si ergo essentia Dei non est suum
ticipationem esse, erit ens per participationem, &
 non per essentiam, neque primum ens,
 quæ omnia sunt absurda.

10 Circa hanc rationem notandum cū
 Ferrar. capite illo 22. post sextam ra-

tionem, quæ est ista tertia ex D. Thom. *Esse tale per*
 1. Metaph. lect. 10. & quodlib. 2. quæ- *essentia du-*
 stione 2. & super Boethium de hebdo- *pliciter di-*
 madibus esse tale per essentiam accipi- *citur.*
 dupliciter. Primum, quia illud tale, quod
 prædicatur, est de essentia, sic homo di-
 citur animal per essentiam. Et hoc mo- *Per parti-*
 do tale per participationem dicitur, *cipationem*
 quia quod prædicatur non est de ef- *dupliciter.*
 sentia, sicut ferrū ignitum dicitur ignis
 per participationem. Et hoc modo par-
 ticipare est habere aliquid vt additum
 suæ essentiae & naturæ. Secundo modo
 per essentiam tale dicitur, quod omni-
 no est eius essentia, & non habet aliquid
 aliud, per quod determinetur. E contra
 per participationem tale est, quod non est
 tota essentia rei, sed habet aliquid adiun-
 ctum. Sic homo per essentiam est ani-
 mal rationale; animal vero est per par-
 ticipationem; licet enim habeat totam
 animalis essentiam; eam tamen habet
 limitatam per rationale. Et hic secun-
 dus modus per essentiam infert primū
 modum, non e contra, vt constat: con-
 tra primus modus participationis infert
 secundum, quia quod est additum essen-
 tiae, non est tota essentia.

11 **Ratio in-** Igitur in hac ratione infert Diuus
 Thomas, quod si esse Dei distinguitur *ferr Deum*
 ab essentia, nullo modo Deus est per *non esse per*
 essentiam, sed per aliquid adiunctum *essentiam.*
 essentiae, & ita erit ens per participa-
 tionem vtroque modo, quia & non
 per essentiam, neque ita vt sit tota es-
 sentia, & habeat esse omnino, sed so-
 lum secundum aliquem modum deter-
 minatum.

12 **4. Ratio.** Quarta ratio Diui Thomæ 1. con-
 tra Gentes est inter alias, quia iam es-
 set aliqua compositio in Deo secundū
 rem, quod est contra diuinam simplici-
 tatem; quæ dicit negationem omnis cō-
 positionis, vel ex esse & essentia, vel
 ex natura & supposito, vel ex materia
 & forma, vel ex partibus integralibus,
 aut alio modo. Et hoc ad perfectionem
 Dei pertinet, quia quicquid in Deo est,
 Deus est, quod repugnat cuius compo-
 sitio. Et omne id quod coalescit ex mul-
 tis dissolui potest, aut non repugnat, vt
 dicit Nazian. orat. 2. de Theologia. Et
 cum in eo vnū sit velut potentia, alte-
 rum vt actus, à se esse, & coniungi non
 possunt, sed ab alia causa extrinseca,
 quia neutra pars componens est causa
 prima, neque actus purus.

Sed

13 **Sententia** Sed quæres, an esse Dei saltem ratio-
affirmans. ne distinguatur ab essentia? Sunt qui
 putant, existentiam adhuc secundum
 rationem non distingui ab essentia di-
 uina: ita tenet Suar. 1. tomo in tertiam
 partem, disputat. 11. sectione 1. & re-
 petit in 1. par. libro primo de essentia
 Dei capite 2. numero quinto. Rationes
 tamen eius potius probant existentiam
 esse de ratione essentiae in re identicè,
 quam in intellectu, & modo nostro
 concipiendi, & idem sentit ipse de sub-
 sistentia. Nos verò de vtraque credi-
 mus eas inter se non distingui re, vel ra-
 tione, vt suo loco dicemus; distingui ve-
 rò ratione ab essentia, sicut in creatis
 distinguuntur ante operationem intel-
 lectus, quia essentia se habet per mo-
 dum potentiae ad subsistentiam, vel e-
 xistentiam. Non quidem quod intel-
 lectus concipiat à parte rei esse hanc
 distinctionem, sed quia in nostro mo-
 do concipiendi eadem res concipitur
 diuersis conceptibus, quorum vnus
 ad alterum se habeat, vt potentia ad
 actum.

Sententia affirmans.

14 **Essentia se-** Neque enim implicat, vt objicit Sua-
cundū mo- rez, concipere diuinam naturam vt
dū concipiē potentiam, aut vt ens in potentia, eo
di nostrum modo quo re vera sunt essentiae crea-
se habet vt tæ, alioqui diuina essentia non concipi-
potentia ad tur vt potentia ad attributa, & hæc
esse & at- vt actus eius, neque ad personalita-
tributa. tes, & ista vt actus eius. Hoc certè ipse
 forte concedet, nos non possumus,
 quia certum est conceptus potentiae,
 attributorum, & personalitatum esse
 diuersos, & se habere ita vt essentia
 concipiatur quasi informari, perfici ac
 terminari attributis, ac personalitati-
 bus quasi actibus. Alioqui neque concipi-
 tur in natura diuina ratio potentiae
 intellectuæ, & voluntatis ratione di-
 stincta à rationibus actuum intellectus
 ac voluntatis. Et cum ipse concedat
 conceptum naturæ distingui à conce-
 ptu esse, negari non debuit, quod con-
 ceptus obiectiuus esse se habeat vt a-
 ctus respectu conceptus obiectiuus na-
 turæ. Quamuis verissimum sit in re
 nullam esse rationem potentiae & a-
 ctus, quia à parte rei omnino sunt
 idem.

Potentia in intellectu & voluntatis in Deo ratione distincta ab actu

In re nulla est, neque concipitur ratio potētis.

15 Sed de his sæpe redibit quæstio inf
 hac materia, & hoc erit fundamentum
 pro omnibus dicendis. In solutione ad
 secundum nos non nouimus esse Dei,

vt est in se, sed prout est in affirmatio-
 ne nostra ex creaturis, scilicet hanc
 propositionem esse veram, *Deus est*, in
 se verò esse Dei est ignotum, sicut eius
 essentia. Et idem est sensus solutionis
 Molinæ, quod Deum esse cognosca-
 mus in commune, & non penetrando
 modum quo est.

II. DVBITATIO.

Verum existentia in rebus creatis
distinguitur à natura?

1 **P**rima sententia dicit, sola ratione &
 intellectu, & non ex natura rei, &
 ante operationem intellectus distingui
 esse ab essentia creata, vel existentiam
 à natura. Ita sentiunt Durandus in 1.
 d. 8. q. 2. & d. 34. q. 1. n. 15. & Aureol.
 ibi apud Capreol. q. 1. Gabr. in 3. d. 6.
 q. 2. Henri. quodl. 4. q. 4. Okam quodl.
 4. q. 11. Herueus quodl. 1. q. 8. Valen-
 tia hinc quæst. 3. puncto 4. hos sequitur,
 qui supra dicebant, suppositum non
 distingui à natura. Hi authores ita lo-
 quuntur de existentia & subsistentia,
 quia nihil putant addere suppositum
 supra naturam. Itaque dicunt eandem
 essentiam, aut naturam, quæ erat in
 potentia causæ, dici esse vel existere a-
 ctu, quatenus est extra causas, & iam
 producta est absque alia entitate præ-
 ter ipsam, quæ antea erat in potentia,
 & iam est in actu.

1. Sententia existentiam creatam non distingui à natura.

Neque subsistentiam distingui à natura.

2 **Probat** probatur primò, quia ens & esse
 sunt formaliter; idem ens enim dicitur
 abesse tanquam participium ab in-
 finito, quæ tantum differunt in modo
 significandi, & tanquam à forma, à
 qua est ens. Secundò, quia si existen-
 tia distinguitur ab essentia, ipsa etiam
 habebit suam essentiam, cum sit ens,
 & aliam existentiam, quæ existat,
 & sic dabitur processus in infini-
 tum.

2. Prima ratio.

2. Ratio.

3 **Tertio**, quia existentia non est pars
 substantiæ, aut essentiae, neque est a-
 ctus ab ea separatus, & per se existens;
 sed in ea receptus; ergo est accidens
 illi inhærens, ergo per aliquod accidens,
 ubstantia per se existit, aut subsi-
 stit.

3. Ratio.

4 **Quarto**, quia productio rei termina-
 tur ad existentiam eius, vt constat, quia
 producta est id quod erat in potētia fieri
 actu

4. Ratio.

actu, at similiter productio terminatur ad compositum aut suppositum. Ergo existentia nihil aliud est, quam ipsa res producta, aut essentia actu; & esse actu nihil addit supra rem ipsam.

5. ratio, essentia possibilis s. ipsa fit in actu.

Quintò, quia eadem essentia, quæ antea erat in potètia, se ipsa fit in actu, & est extra nihil, per hoc quod pendet à causa producente, vt humanitas Christi actu producta est, & extra nihil, licet nullam habeat distinctam à se existentiam, vel subsistentiam. Ita argumèntatur Aureolus.

6. ratio de forma accidentali.

Sextò, forma accidentalis se ipsa dat subiecto suum esse accidentale absque aliquo alio addito: ergo & forma substantialis, aut essentia se ipsa dat rei formaliter esse substantiale absque aliquo alio addito.

7. existentia non potest separari.

Septimò, si esse distinguatur ab essentia, re ipsa possent inuicem separari, saltem per Dei potentiam, & tunc iam essentia existeret, & esset sine alia existentia, & se ipsa; quare ergo non modo? Esse verò sic separatum, esset actus purus nihil habens admixtum potentie.

8. secundam essentiam non distinguunt à natura, sed subsistentiam.

Alij sunt qui putant existentiam nõ distinguunt à natura ob aliquas harum rationum: qui tamen adhuc distinguunt suppositum à natura, quia putant subsistentiam esse aliquid distinctum ab existentia, & distinguunt ab ea & à natura. Ita loquitur de existentia Suarez & alij, & Vazquez vt disputatione 24. capite 2. & promittit se dicturum in tertia parte, quæstione 17. & ita tradit ibi disputatione 71. capite secundo & tertio, quòd humanitas Christi habeat propriam existentiam creatam, & disputatione 72. capite 2. quòd existentia sola ratione distinguatur ab essentia vel natura.

9. sententiam existentiam & subsistentiam distinguunt inter se & à natura.

Alij è contra distinguunt quidem existentiam à subsistentia, sed vtrumque ponunt distinctum ab essentia, & natura creata, vt supra diximus esse hanc sententiam Caietani, Medinæ, & Bañes articulo præcedenti dubitatione secunda. Vazquez omnino dicit esse inintelligibile, quòd natura aliqua sit actu, & extra causas, & non habeat propriam existentiam. Et hoc est vnum fundamentum horum authorum. Certè in terminis & diffinitionibus non conuenimus, ideò quæstio est de nomine. Et quæ argumenta faciunt

de existentia, quòd non possit natura esse actu sine existentia, nos facimus etiam de subsistentia, quia non potest natura substantialis esse actu, quin subsistat. Nos autem modò loquimur de termino, quem addit suppositum supra naturam, an sit aliquid distinctum ab ea, an non. Et in hoc conueniant Suar. Caietanus, & alij contra primam sententiam, & D. Thom. & reliqui, quos statim referemus.

Terminus nature distinguitur ab ea.

Dicendum est, existentiam & terminum essentia, aut nature creatæ ab ea differre ex natura rei, & ante opus rationis, tam in rebus immaterialibus, quam materialibus. Hoc docet Diuus Thomas semper, ita in hoc articulo, & contra Gentes capite 22. & secundo libro capite 52. & passim putat pro prium esse Dei, vt in eo essentia non differat ab esse. Caietanus hic & libro de ente & essentia capite quinto, quæstione 10. Ferrar. loco citato contra Bañes hic dubio 2. Soncin. 4. Metaphys. quæstione 12. Capreol. 1. d. 8. quæstione 1. Albertus Magnus libro de causis capite 8. Alexan. Alen. 7. Met. tex. 22. Scotus 3. d. 6. quæst. 1. Aegidius quodl. 1. quæstione 7. & tractatu de ente & essentia quæst. 9. Molina hic disputatione 2. Suar. in sua Meta. disputatione 30. & 1. libro de essentia Dei capit. 1. Sotus 2. Phys. quæstione 2. & partim Fonseca 4. Met. capite 2. q. 4. Videndus est Caietanus 3. p. q. 17. articulo 2. & Medin. 3. p. q. 4. artic. 2. & q. 17. & Ferrar. 4. contra Gentes capite 34. & 39.

10. Propria essentia existentiæ terminum nature distinguunt ab ea. D. Tho. Caietanus, Soncin. Capr. Alb. Mag. Alexan. Scot. Aegid. Molin. Sot. Form. sec. Suar. Medin.

Omnes isti conueniunt esse, prout dicit terminum & complementum nature, esse aliquid ab ea distinctum ex natura rei, siue differant vt duæ res, vt vult Bañes, & refert Capreolus, Caietanus, Iauelum, & alios; siue tantum vt modus rei inseparabilis ab illa, vt alijs magis placet, & nobis videtur necessariò dicendum.

11. Esse differt à natura vt modus.

Et primò probatur, quia vt diximus dubitatione prima, in Scriptura quasi aliquid proprium tribuitur Deo, esse id quod est, & vt notauit Diuus Thomas, nomina (prima scilicet & præcipua) imponuntur ad significandas essentias: ergo peculiare Dei est esse per suam essentiam absque alio addito, & non conuenit rebus creatis.

12. Ratiopro prium Dei esse.

Secundò, si existentia esset idem cum essen-

2. Ratio existentiæ, non posset ab ea separari vlla cogitatione, neque de ea negari; idem ta negatur enim non potest de se ipso negari, & de natura. propositio essentialis est æternæ veritatis, siue extrema existat, siue non, vt supra vidimus artic. præcedenti dubit. 3. ratione 3. At existentia, aut esse, negatur de essentia, quando non est facta; vt Angelus, antequam crearetur, nõ erat, neque Adamus, neque rosa in hyeme: ergo non est idem existentia cum re ipsa aut essentia: & hoc concedit etiam Vazquez disputat. illa 24. cap. 3. actu existere non esse prædicatum essentiali creaturæ, sed solius Dei.

14. Respondet Durandus & Gabriel Solutio Du non esse idem cum essentia aut natura in potentia, esse tamen idem cum essentia, & natura in actu. Contrà, quia eadè natura in potentia præcisè intelligitur esse in actu in ratione nature per hoc quod est facta extra causas, & recipit esse, & eadem, quæ est in actu facta extra causas; dicitur non esse, & non existere per hoc quod amittit existentiam: ergo etiam natura, quæ est in actu, distinguitur à sua existentia. Essentia enim eidem manenti, & conceptæ in ratione essentia, conuenit modò, quando iam est producta, existere, & iterum, quando iam est corrupta, nõ existere.

Eadem essentia concipitur existens, & nõ existens.

15. Prædicatum essentiale nõ potest negari.

Impossibile etiam est quod secundo respondet Durandus, facta mutatione posse eidem conuenire oppositum suæ essentia; nam, vt diximus, attributa essentialia sunt perpetuæ veritatis, vt, Socrates est homo & animal, & oppositum est falsum; at Socrates existit, & Socrates non existit, ambæ sunt veræ; ergo nõ essentialia, sed accidentalia. Ergo existentia ex natura rei distinguitur ab essentia & prædicatis essentialibus creatis.

16. Esse in creatis est accidens prædicabile.

Tertiò hoc colligitur ex omnibus testimonijs, & rationibus, quibus artic. præcedenti dubit. 3. diximus suppositum in materialibus distinguuntur à natura præcisè sumpta sine esse aut subsistentia. Et expressè docet Diuus Thomas locis citatis, & Hilarius 6. de Trinit. & Boet. & Auicenna scilicet in Deo esse essentiam in reliquis accidens, nempe prædicabile; an autem sit accidens verum alicuius prædicamenti, dicemus statim.

17. Intelligentia D. Tho.

Ex his constat, quàm verè & aptè interpretati simus Diuum Thomam ar-

ticulo præcedenti, dum docet naturam esse in im- & suppositum in separatis à materia esse materialiter idem, & quidditatem, & habere quidditatem esse idem. Ita enim videtur esse præcedenti, & quæstione de anima artic. 17. ad 10. & in 1. d. 8. q. 5. art. 2. semper tamen docet in omnibus creatis etiam immaterialibus, aliud esse quidditatem, aliud eius esse; præterquam in Deo solo, vt etiam docet in hoc art. Ex quo aperte constat, quando dicit quidditatem, & habens esse pertinet ad compositum, non esse ita intelligendum, quali natura & quidditas præcisè sumpta sine esse, vel existentia, sit habens, vel suppositum; hoc enim repugnat cum eo, quod ipse docet omnem naturam, essentiam, & quidditatem creatam distinguuntur à suo esse; esse autem pertinet ad rationem suppositi, & personæ, vt sæpè ipse docet; sed quia indiuidua natura, quæ constituit suppositum immateriale, nihil addit, neque connotat supra naturam & quidditatem speciei sicut in materialibus. Quòd maneat ita declaratum, ne ultra hæreamus in doctrina facit Doctoris.

Ad primum in oppositum respondetur, ens & esse non significare formaliter idem, si ens sumatur vt concretum essentia, & esse pro infinitiuo significante existentiam; aut de vtroque distinguendum est; nam ens, & esse sumuntur pro ente, & esse essentiali, aut pro ente & esse existentia; & membra ista significant diuersas rationes formales.

Ad secundum Capreolus vbi supra dicit existentiam non existere alia existentia, sed se ipsa, neque eam posse concipi non existere actu. Sed melius Molina hic disput. 2. ad 3. existentiam creatam solum produci, & existere, quatenus comproducitur nature & supposito, quòd per ipsum existit: sicut ergo ex accidenti, & contingenter facit existere essentiam cui coniugitur, ita etiã ipsa accidentaliter existit per se ipsam, quia se ipsam existere non facit, nisi quatenus facit existere essentiam, cui coexistit. Et ita existentia creata apprehensa, & concepta in actu signato, potest non existere in actu exercito. Et constat, quia ab æterno hæc est vera, existentia est existentia, & concipiebatur à Deo in sua æternitate existentia cito.

possi-

possibilis rerum creatarum, sicut essentia possibilis earum, tamen existentia non existeret in actu exercito, nisi postquam essentia possibilis facta sunt actu extra suas causas, & coeperunt existere per existentiam, & esse productum, vel comproductum, ut diximus.

20 *Existentia esse accidens, ut dubitatione semper accidens, sed modus.* Ad tertium sunt qui dicant existentiam esse accidens, ut dubitatione sequenti. Sed dicendum est cum alijs, esse non partem essentia, sed actum, & perfectionem eius, ac modum in eodem genere, qua completur, & perficitur natura, & esse quodam modo partem totius suppositi, ex qua & natura, aut essentia ipsum coalescit.

21 *Productio terminatur ad compositum creatum.* Ad quartum respondetur productionem terminari ad compositum tanquam ad principium terminum; ad existentiam tanquam ad terminum, qui compositum producit, & quo ipsum suppositum, aut compositum subsistit. Res autem licet ab aeterno habeant essentiam in actu signato, aut concepto in ideis diuinis, id est, prædicata essentialia, quæ illis necessario conueniunt in intellectu verè illas concipiente; reuera tamen existentia si non sunt, nisi quando sub existentia producantur, quia tunc resultat essentia simul cum existentia in actu exercito, & ita productio attingit essentiam & existentiam, imò prius quodammodo essentiam tanquam fundamentum, ex quo resultat existentia.

22 *Nihil dicitur esse modis, quibus ens ei oppositum.* Ad quintum respondetur cum Capreolo & Molina ex Aristotel. 1. Topic. tot modis dici unum oppositorum modis, quibus ens & nihil sint opposita, quot modis dicitur ens, tot modis dicitur nihil; ens autem sumitur pro essentia, & pro actuali existentia, ita nihil sumitur, prout opponitur essentia, & prout opponitur existentia. Sumendo ergo esse nihil prout opponitur essentia, se ipsa ponitur essentia extra nihil; sumendo verò nihil, prout opponitur existentia, ponitur extra nihil per esse, scilicet existentia. Aduertit autem Capreolus essentiam & esse non esse propriè duas res, neque duo entia, ita ut unum possit esse extra nihil absque alio. Sed essentia, & nihil existentia, debet simul esse extra nihil existentia, quia non potest esse essentia neque produci extra causas, nisi existens. Sed formaliter est extra, nihil essentia per se

ipsam productam à causis, est verò existens, & extra nihil existentia, denominatiue per existentiam, sic distinguit Aristoteles 5. Met. de non ente. Et eadem distinctio debet fieri de re, & de esse in rerum natura, aut de esse extra causas. Et soluentur multa, quæ Aureolus putat insolubilia.

23 *Potest natura produci, quin existentia produciatur.* Et notandum est, quamuis natura aut essentia non possit esse, neque produci sine existentia, qua terminetur, posse tamen esse, & produci naturam de nouo, quin existentia aut esse, quo existit aut subsistit, de nouo sit, aut producat, vel comproducat; sic nos putamus humanitatē Christi absque propria existentia productam fuisse existentem per existentiam, aut subsistentiam Verbi diuini.

24 *Scotus egre gerit pro forma sententia de distincti me existentia ab essentia.* Hanc solutionem alijs verbis docet Scotus quodlib. 9. lit. L. esse (inquit) dupliciter dicitur, vno modo, id quo formaliter, & primò aliquid recedit à non esse; & primò receditur à non esse per id, per quod aliquid est extra intellectum, & extra potentiam suæ causæ. Et hoc modo esse non est aliud, quam ipsa essentia, ut producta, & per nihil aliud res recedit à non esse, & extra nihil, & extra causas, quam per suam essentiam. Alio modo esse dicitur vltimus actus, cui scilicet non aduenit aliquis actus dans esse simpliciter; & illud dicitur simpliciter absolute, complete, & perfecte esse, cui primò conuenit esse hoc modo, ita ut ipsum non sit alicui alteri ratio essendi. Et hoc modo solum compositum in specie dicitur esse; partes verò quasi per accidens, aut melius participando esse totius. Et hoc modo res non est extra nihil, vel extra causas per solam essentiam, sed simul per essentiam & existentiam. Et quia sine existentia non potest esse extra nihil hoc secundo modo, potest tamen esse extra nihil, & extra causas primo modo, ideò necessario sequitur essentiam distinguere ab existentia in omnibus creatis.

25 *Accidens non dat esse se sua natura sine complemento & actu vltimo, & sine existentia.* Ad sextum respondetur, formam accidentalem se ipsam tribuere subiecto esse naturæ accidentalis vel essentia, sed neque eam posse tribuere tale esse sine suo complemento & actu vltimo, quo in existat, & sit complete in rerum natura, quod præsertim patet in accidentibus Eucharistia, quæ ultra suam essen-

essentiam habent propriam existentiam distinctam ab existentia subiecti, per quam ipsa existunt in rerum natura, & quauis actu sint separata, & extra subiectum, sunt tamen nata ei inexistere, atque inherere.

26 *Existentia non distinguitur, ut res, sed ut modus.* Ad septimum respondetur esse non omninò distinguere ab essentia, ut rem ab altera re, sed tanquam modum, ut dicemus. Sed Bañes dicit, licet distinguatur dicere intrinsecam dependentiam, ut implicet essentiam inueniri sine esse, eo modo, quo non potest actus vitalis esse sine potentia vitali: sed facilius est prima solutio, quia inter essentiam & esse, si re ipsa ut duæ res distinguuntur, non apparet illa dependentia, quæ est inter vitalia, quæ est talis ratio formalis intrinseca specificans.

27 *Esse creati non est actus purus.* Ad alterum respondetur non sequi, quòd sit actus purus, quia esse creatum recipitur quasi in potentia in essentia, & eo ipso non habet perfectionem actus puri, ut sit separatus ab omni potentia.

Esse in potentia ad existentiam non destruit omnem rationem entis. Benè etiam respondet Capreol. ad secundum Aureoli, esse in potentia ens, vel adesse, non esse particulam ita diminuentem, ut destruat semper rationem omnè entis, nisi solam illam, ad quam est in potentia, vnde non se habet sicut animal pictum ad verum animal. Itaque ens in potentia ad esse existentia dicitur essentia, etiam si sit essentia, aut concipiatur sub ratione essentia veræ, & non est conditio hæc potentia destruens rationem entis omninò, sed ex se non includens actum entis, prout dicitur formaliter esse existentia.

III. DVBITATIO.

An existentia substantia creata sit accidens, an substantia?

1 *Existentia est modus naturæ.* Primò conueniunt omnes existentia esse modum quendam realem, quo terminatur essentia cuiusvis substantia creata, prout est effectus causæ efficientis, quia non potest essentia produci ab efficiete causa, nisi sub hoc modo existentia, qui ipsam essentiam comitetur. Et si est existentia propria naturæ creatæ, ipsa etiam comproducitur cum essentia vel natura, quam terminat. Sed adhuc non constat, an hic modus sit pertinens ad idè genus sub-

2 *An sit in genere naturæ, an accidens.*

stantia, in quo est essentia, vel natura, an ad aliquod genus accidentis.

Prima sententia asserit pertinere ad genus accidentis, & nihil aliud esse, quàm duratio rei. Ita tenet Molina in hoc articulo disputat. 2. §. in dialectica, & dicit se tenuisse dum ageret de prædicamento Quando, & 4. Physic. dum ageret de tempore. Distinguit verò duplicem durationem, vnam rei per se successiuam, nempe motus, & dicitur tempus, & hæc est per se, & intrinsecè continua, ideò pertinet ad prædicamentum quantitatis. Altera est duratio rei permanentis, vel per accidens successiuam, ut actio, & passio motui coniuncta, sunt successiuæ per accidens, & coexistunt temporari. Hanc posteriorem, ut partim indiuisibilem, aut partim continuam per accidens, dicit pertinere ad prædicamentum Quando: Sic æuam, quod est duratio substantia Angelorum, dicit pertinere ad hoc prædicamentum: Probat in prædicatione hanc sententiam ex D. Maximo in Cémento Quatturij, Centuria 1. cap. 4. 5. & 6. quem refert Ioannes Cypariotus Decad. 8. cap. 3. *Æuum* (inquit) cum habeat prædicamentum Quando, simul cum existentia cogitatum simul dimensionem tanquam principium existentia capiens. Eandem vult esse Scoti sententiam in 2. dist. 2. q. 2. quòd durationes rerum, vel consequantur ad existentias rerum, vel potius sint idem cum earum existentia. Nec longe absunt Okam in 2. q. 10. Gabr. 2. d. 2. q. 1. Suarez in Metaphys. disput. 50. sect. 2. à num. 9.

3 *Existentiam esse duratio.* Hinc ergo dicit, licet cum formidine opposita sententia, quæ fatetur esse commune Doctorum, idem prorsus esse existentiam, & durationem rei, & omnem existentiam rei creatæ esse verum accidens, pertinens, vel ad prædicamentum Quando, si sit indiuisibilis per se, aut per accidens continua, siue sit existentia substantia, siue accidentis, vel ad prædicamentum quantitatis, ut duratio & existentia motus, quæ est tempus.

4 *Existentiam esse accidens.* Et in hoc nullum esse absurdum probat, primò quoniam rem durare per horam, nihil aliud est, quam existere dum hora durat, aut existit; sed duratio est accidens completum per se pertinens ad prædicamentum, ut de motu docet Aristoteles, & de tempore eius duratione pertinere ad prædicamentum quanti-

quantitatis, ergo existentia rerum est accidens completum per se pertinens ad prædicamenta, neque alia monstrari possunt, quam duo prædicta.

5 *Testimonij confirmatur.* Secundo, quia existentia non est substantia, cum neque sit materia, neque forma, neque compositum. Si autem est accidens, debet redigi ad aliquod prædicamentum completum. Et tertio, quia contingenter conuenit rebus existere; ergo est accidens, ut supra diximus, etiam ex Hilario, Auicenna, imò & D. Thom. sæpè ita loquitur.

6 *Vera sententia existentiam substantiam non esse accidens.* Dicendum tamen est existentiam substantiam non esse accidens, sed actum substantialem, quo completur, & terminatur natura substantialis, ut sit in rerum natura, & per se subsistat, ita Capreol. 1. d. 8. q. 1. conc. 1. Caiet. de ente & essentia quæst. 11. Soncin. 4. Met. q. 12. Bañes in hoc art. dubit. 1. imò omnes præter Molinam consentire videntur. Et probatur primo, quia natura substantialis per suum esse, aut existentiam est per se, aut per se existit, aut subsistit per se; hæc enim tria idem sunt, absurdum autem est, quod aliquid per se sit, & per se subsistat per aliquod accidens inexistens, & inhærens: nam per se subsistere effectus quidam est oppositus huius, qui est inhærens, & inexistere, qui proprius est naturæ accidentalis.

7 *2. Ratio.* Secundo, quia quamuis natura durare non possit nisi existat, duratio tamen est mensura quædam existentiam, aut rei existentis, & non ipsa existentia, & infra quæst. 10. forte dicemus id quod diximus 4. Physic. has durationes, & mensuras rerum non esse aliquas res aut formas reales, sed solum rationis, ut de tempore diximus 4. Physic. cum D. August. & D. Thoma, imò & cum Aristot. existentia autem non est aliquid rationis tantum, sed terminus realis, saltem ex natura rei distinctus ab essentia, ut diximus dub. 2.

8 *3. Ratio.* Tertio argumento Theologico, quia humanitas in Christo habet suam propriam durationem, ut natura, quæ tempore mensuratur, cum tamen non habeat beatam existentiam, sicut neque subsistentiam propriam; ergo existentia rei non est idem, saltem formaliter, & ex natura rei cum duratione: modò enim humanitas Christi solum existit, & subsistit existentia, aut subsistentia diuina;

durat autem sua duratione propria, ut mensura sui, & suorum motuum.

9 *4. Ratio.* Quarto valde probabile est, quòd duratio rei non distinguatur ab ipsa re, quæ actu est, siue illa sit essentia, siue existentia. Ita D. Thom. in 1. d. 19. q. 2. distinguitur art. 1. corpore, Duratio (inquit) omnis attenditur, quatenus aliqua res est in actu, Durandus similiter in 1. d. 2. q. 3. num. 6. Duratio, inquit, attenditur secundum actualem existentiam. Ita Scotus & Regius, sic autem sumpta duratione, vel est idem omnino cum existentia, & non est accidens, sed substantia. Aut si quid addit accidentis, illud tantum est quædam relatio rationis, & non accidens absolutum reale, pertinens ad prædicamentum reale. Sic certè de æternitate, æuo, & durationibus, prout dicunt mensuras, loquuntur. Vide D. Thom. 1. d. 8. q. 2. art. 1. de potent. q. 3. art. 14. 10. Scotus etiam in 2. d. 2. q. 2. Ferrar. 1. contra Gentes cap. 15. Soncin. 12. Met. q. 53. & 56. & ferè omnes Theologos referemus infra q. 10. art. 5. dub. 6. Nulla ergo ratione est dicendum, quòd existentia substantiam sit accidens.

10 *5. Ratio.* Quinto confirmatur, quia eadem res permanens immutata secundum essentiam & existentiam, potest transire ab vna duratione in alteram, ut à tempore in æuum, ut anima rationalis dum separatur à corpore, vel à tempore, aut æuo in æternitatem, ut beati homines, & Angeli; ergo duratio aliquod accidens est, & diuersum ab existentia, aut est quæstio de nomine, & non debet duratio dici accidens, si sumatur pro ipso esse essentiam, vel existentiam. Et sic sæpè loquuntur authores quasi de eadè re. Et prædicamentum, quando nobis valde probabile est non esse aliquod reale accidens absolutum, ut de tempore diximus 4. Physic. sed solum addere respectus rationis ad intellectum mensurantem durationes motus, & temporis, & aliarum rerum, quæ ratio mensuræ passiuæ in mensuratis solum est relatio ad animam mensurantem.

11 *6. Ratio.* Sexto vniuersè, si existentia esset accidens, adueniret enti per se completo, & cum eo non constitueret vnum per se, sed per accidens; existentia vero, & natura constituunt vnum ens per se, scilicet suppositum.

12 *7. Ratio.* Ex his facile constat ad testimonium D. Maximi, non cum aliter loqui de duratio-

duratione, & existentia, quam reliquos, & Scotum; constat etiam ad omnia argumenta.

13 *8. Ratio.* Ad primum respondetur, quòd licet durare per horam sit reuera existere per horam, aut coexistere horæ, hæc tamen coexistentia, & commensuratio, aut duo cum hora, non est aliquid reale, sed non est quid spectus rationis resultans, per ordinem reale supra ad intellectum, qui potest commensurare ista duo, & non est prædicamentum, ut statim concipiuntur istæ relationes rationis. Et diximus prædicamentum Quando non esse accidens reale; nam si secundum Aristotelem D. Thomam, & Augustinum, tempus, & reliquæ mensuræ, & durationes non sunt aliqua entia realia, sed relationes rationis, quando non poterit esse prædicamentum reale; cum sit commensuratio quædam talium.

14 *9. Ratio.* Ad secundum respondetur non esse existentiam substantiam, quæ sit pars essentiam, sed esse terminum & actum essentiam, & cum ipsa componere suppositum, ut tandem ipse Molina concedit, ut valde probabile. Neque tamen explicari debet hic actus existentiam per effectum formalem formæ substantialis aut accidentalis, ut explicare vult Molina, sed per alium diuersum actum, & effectum, quia effectus formalis formæ potest esse sine propria existentia, qui eam consequitur, ut in humanitate Christi, in qua anima dat effectum formalem talis essentiam, non verò existentiam, aut subsistentiam Verbi diuini, qua terminatur, & completur humanitas. Itaque anima rationalis dat Christo, verbi gratia, esse animatum, esse animal, esse hominem, qui sunt eius effectus formales & essentialis, sed non ideò dat existentiam aut subsistentiam, ut colligit Molina de formis in communi.

15 *10. Ratio.* Neque etiam in hac nostra sententia admitti debet id, quod iuxta eam ibi dicit Molina, scilicet essentias rerum esse per se completas, & entia perfecta, & completa in suo genere, & simul existentias esse modos reales eiusdem generis cum ipsis, quibus essentiam determinantur ad esse rerum existentium, & cum eis efficiant vnum per se, scilicet hoc totum ens per se existens, aut actu existens, quod dici posset, si existentia substantiam esset verum accidens, ut ipse

dicit. Nos ergo dicemus essentias rerum & naturas esse incompletas adhuc, & non terminatas, quia line existentiam, aut subsistentiam non sunt actu existentes, & indigent, ut sint, & producantur his modis, quibus compleantur tanquam terminis, cum quibus essentiam constituunt supposita, quæ sola sunt entia completa, & perfecta in genere substantiam.

16 *11. Ratio.* Ad tertium diximus sæpè existentiam esse accidens naturæ creatæ, non accidens prædicamentum, sed prædicabile, quia potest saltem per intellectum sine essentiam diuersitate & corruptione concipi eadem existens, & non existens. Imò & re ipsa potest humanitas amittere suam existentiam, & assumi ad diuinam, aut è contrà. Sic certè subsistentia diuina potest dici accidens prædicabile humanitatis assumptæ, quia eadem manens humanitas posset dictu humani mitti, & separari à subsistentia diuina, & terminari propria subsistentia. Cum tamen verè sit terminus eius substantialis, vnum per se constituens cum ea. Idem est dicendum de subsistentia, vel existentia creatæ; quod dicitur accidens prædicabile, quatenus potest adesse, & abesse; non prædicamentum, quia esse non aduenit enti per se completo, & substantiam iam completæ in ratione substantiam, sed potius per ipsam existentiam; vel subsistentiam, substantiam est ens per se, & subsistens, & implicat accidenti inherenti, ut ipso aliquid sit ens per se, & subsistens.

17 *12. Ratio.* Si quæras quomodo sit in prædicamento; Capreol. & alij dicunt, reductiue esse in prædicamento essentiam, quæ terminat, & hæc est communis, & vera sententia. Bañes verò hic dubit. 1. conclus. 6. dicit melius dici existentiam esse quid excellentius supra omnia genera; neque reduci ad genera, quasi ad quid perfectius, sed potius reduci, quatenus limitatur eius amplitudo & perfectio; partes enim substantiam, & differentiam reducuntur, & ponuntur ad latus, ut quid imperfectius. Existentia vero, ut terminus, actus, & perfectio complens omnia genera, & differentias, & ita melius inquit, dicitur limitari, ac participari in omni genere, quam reduci, ut sæpè docet D. Thomas, præsertim q. 1. de anima art. 6. ad 2. & confirmat, quia ens non reducitur, sed diuiditur per

per omnia prædicamenta, ergo & esse participatur ab omnibus.

18 Sed licet quæstio videatur non de re; Potius esse reductiue in genere essentia, aut suppositi. negari non potest esse non poni in genere aliquo, vt compositum & subsistens suppositum. Neque dici potest ipsum esse, cum solum dicat actum ac perfectionem essentia, esse perfectius quid ipso supposito perfecto, & completo, quod est in genere directe & primo. Si igitur suppositum subsistens, & completum est perfectius, non mirum si subsistentia, vel existentia reductiue sit quasi pars suppositi, & eo imperfectius. Imo sunt qui putent existentiam vel subsistentiam creatam esse quid imperfectius essentia & natura; & nobis est valde probabile, sicut potentia, & principium operationis perfectior est, licet operatio sit eius actus & perfectio. Sed de hoc infra.

19 Quomodo esse sit primus, & ultimus actus. Dicitur autem aliquando à D. Thoma esse primus actus, aliquando actus ultimus quæst. 1. de anima artic. 6. ad 2. esse est ultimus actus participabilis. Dicitur ergo iuxta Caietanum primus actus, quia nihil potest generari sine esse. Ultimus vero dici videtur à D. Thoma, quia supremus, & perfectissimus, vel iuxta alios, quia sicut primus est generatione, ita est ultimus resolutione, quia nulla forma, aut ratio potest manere sine esse. Sic intellectus primò concipit esse; & ultimo similiter, quia in quolibet conceptu ingreditur.

III. DVBITATIO.

Vtrum esse distinguatur ab essentia, vt vna res ab altera?

1 Iam dubitatione secunda dictum est distinguere ex natura rei, & ante opus intellectus. Modò quæritur, quanta sit hæc distinctio, an sit realis, vt possint inuicem separari, an tantum formalis, & ex natura rei.

2 Prima sententia est dicentium distinguere vt duas res. Hæc tribuitur Capreolo in 1. d. 8. q. 1. Caietano de ente & essentia q. 10. Ferrar. 2. contra Gentes c. 52. Soncin. 4. Met. q. 12. & alijs, quos refert, & sequitur Bañes hic dubit. 2. conc. 2. & vult esse D. Thomæ, & magis accommodatam ad rem Theologicam. Probat primò, quia suppositum,

1. Ratio.

& natura distinguuntur vt duæ res, ergo etiam esse & essentia, quia ex D. Thoma 3. p. q. 17. artic. 2. esse est actus proprius suppositi.

2. Ratio. Secundo, quia modus constitutus suppositi est magis intrinsecus supposito, quàm esse, quia ille modus est de diffinitione suppositi, non ipsum esse, at modus ille distinguitur à natura, vt res à re: ergo multò magis ipsum esse.

3. Ratio. Tertio, quia esse conuenit creaturæ à causa efficienti; essentia verò absque vlla dependentia, cum sit æternæ veritatis, vt Petrus est homo, ergo non potest esse, vel existentia idem esse cum essentia.

4. Ratio. Quarto, quia vera potentia, & verus actus re ipsa distinguuntur, vt materia ac forma; esse autem est verus actus, & essentia vera potentia; ergo reuera distinguuntur. Confirmatur, quia si esset idem cum essentia, non reciperetur in illa, quia idem non recipitur in se ipso, & eo ipso esset infinitum, vt esse diuinum.

5. Ratio. Quintò, sic melius intelligitur mysterium incarnationis, si existentia humanitatis sit re ipsa distincta, ita vt illi desit, & allumatur ad existentiam Verbi diuini.

2. Sententia. Secunda sententia asserit non distinguere vt duas res, sed solum formaliter, & ex natura rei, tribuitur Scoto in 3. d. 6. q. 1. Alexand. Alen. 7. Met. tex. 22. Soto 2. Phys. q. 2. Fonseca 4. Met. cap. 2. q. 4. Molina hic tenet disputat. 2. §. mouere primò. Et Bañes putat probabilem conc. vltim. Et ego existimo veram hanc sententiam, neque in re differre authores primæ sententiæ, sed quæstionem esse de nomine, & Bañes fateretur parum differre has sententias.

1. Distinctio realis duplex. Dicendum est distinctionem realem sumi dupliciter; primò pro quauis distinctione, quæ sit in re ante opus intellectus, inter formas aut rationes, aut modos. Et sic loquitur prima sententia, & meritò dicit distinguere realiter. Sic omnia accidentia realia distinguuntur realiter, & inter se, & à substantia cui insunt. Secundo realis distinctio sumitur pro ea, qua duo ita distinguuntur, vt separata existant, aut saltem possint separata manere, & existere in rerum natura. Talis est distinctio suppositorum, & eorum accidentium, quæ sunt

2. Distinctio realis. Ad quartum habere se vt actum, & potentiam, quatenus esse est modus essentia, & eam terminat; neque exigent maiorem distinctionem, quàm formalem ex natura rei.

sunt in diuersis suppositis. Et in hoc sensu dicit secunda sententia esse & essentiam non distinguere vt duas res.

Aristot. id docuit distinguere subiecto, aut ratione. Apud Aristotelem duo non dicuntur distinguere nisi vel subiecto, vel ratione, & distinguere subiecto, est distinguere supposito, secundo illo modo. Distinguere ratione est distinguere ex natura rei, aut formaliter, vt duas essentias, aut formas ex natura rei distinctas. Ita loquitur Aristot. 1. Phys. tex. 15. de distinctione quæritatis à substantia, quòd distinguuntur non subiecto, sed ratione, & 7. Met. tex. 8.

9 Existentia non distinguitur re & subiecto. Quòd autem esse & essentia non distinguantur re secundo modo, ita vt possint separata manere & conseruari, constat, quia modus non potest manere sine re cuius est modus; esse autem, vel existentia est modus essentia, sicut similitudo, aut quæuis relatio non potest à qualitate, aut quantitate, vel substantia manere separata. Solum ergo ratione & formaliter, non re distinguuntur; sicut neque figura realiter distinguitur à quantitate, cuius est terminus, & modus. Et ex his facile soluuntur omnia in oppositum.

10 Relatio, neque figura non re distinguuntur à fundamentis. Ad primum respondetur suppositum & naturam non distinguuntur vt duas res. & naturam non distinguuntur vt duas res. Ad secundum non dari alium modum constitutum suppositi præter existentiam; & quamuis daretur, nõ distinguere retur ab essentia, vel supposito, nisi vt modus quidam. Ita neque esse, vel existentia distinguitur, nisi vt modus. Et si quis modus est de diffinitione suppositi, est ipsa existentia vel esse, quòd completur essentia, vel natura, nullus alius est fingendus; quicquid dicant Caiet. & alij.

11 Ad tertium respondetur neque essentia, neque esse conuenire alicui creaturæ in actu exercito absque hoc quòd dependeat à causa efficienti; non enim sunt veræ essentia rerum absque existentia, nisi in intellectu; nihil enim est ens actu, nisi existat. Existere autem sine existentia implicat, sicut esse album sine albedine.

12 Ad quartum habere se vt actum, & potentiam, quatenus esse est modus essentia, & eam terminat; neque exigent maiorem distinctionem, quàm formalem ex natura rei.

13 Etiam modus est actus potentia. Etiam modus est actus potentia.

14 Ad quantum sic satis bene concipi mysterium incarnationis, per hoc quòd modus proprius nature humanæ prohiatur, & eius loco subsistentia diuina, & personalitas eam terminet, vt actus, & complementum absque vlla imperfectione, vt suo loco dicitur.

14 Incarnatio concipitur, quia abest na, & personalitas eam terminet, vt actus, & complementum absque vlla imperfectione, vt suo loco dicitur. priæ humanitatis.

V. DVBITATIO.

Vtrum existentia sit perfectior, quàm essentia?

1 Prima sententia ponit esse imperfectissimum inter omnes actus, atque perfectissimum. Ita loquitur Scot. 4. existentiam d. 1. q. 1. Alij etiam dicunt saltem esse imperfectissimum inter omnes actus, sic Soncinnas 4. Met. q. 13. & inclinatur Ferrar. actum. 1. contra Gentes cap. 28. Molina q. sequenti art. 1. disput. 2. Valentia vbi infra. Rationes Soncinnæ sunt sumptæ ex eo quòd essentia conuenit per se primo rei, & intrinsecè, esse verò quasi per accidens, & extrinsecè, & nõ quidditatiuè. Secundo, quia essentia minus dependet, & quouis casu posito prædicatur de re, esse non ita, sed dependet à causa efficienti. Tertio, quia maior est excellentia rerum penes essentias, quàm penes esse, & existentias, vt homo excellit equum in essentia, non in existentia. Quarto, essentia dat esse necessariu, quòd est nobilius; existentia verò esse contingens, quæ est ignobilior differentia entis. Et esse, viuere, ac intelligere nobiliores perfectiones sunt quàm esse, & addunt supra ipsum. Et id quòd est vniuersalius, est imperfectius, de veritate quæst. 7. artic. 6. ad 7. esse autem est communius prædicatione.

2. Ratio. Quintò, quia esse est magis aut minus nobile iuxta essentiam, quam terminat; sicut esse hominis; quàm esse equi.

3. Ratio. Sextò, essentia directe ponitur in genere, esse solum reductiue, & se habens, vt punctum terminans lineam; sicut ergo linea est perfectior puncto, ita essentia ipso esse. Et Christus assumpsit perfectionem nature humanæ, id est essentiam, non autem assumpsit existentiam.

4. Ratio. Secunda sententia asserit, simpliciter maiorem perfectionem dicere esse, esse perfectius, vel existentiam, quàm essentiam. Hanc tenetia.

2. Sententia. Secunda sententia asserit, simpliciter maiorem perfectionem dicere esse, esse perfectius, vel existentiam, quàm essentiam. Hanc tenetia.

3. Ratio. Sextò, essentia directe ponitur in genere, esse solum reductiue, & se habens, vt punctum terminans lineam; sicut ergo linea est perfectior puncto, ita essentia ipso esse. Et Christus assumpsit perfectionem nature humanæ, id est essentiam, non autem assumpsit existentiam.

4. Ratio. Secunda sententia asserit, simpliciter maiorem perfectionem dicere esse, esse perfectius, vel existentiam, quàm essentiam. Hanc tenetia.

tenet hîc Bânes dubit. 3. conc. 1. Nauarrete controu. 1. 4. 5. 7. 8. & 9.

5 **Probatur testimonys.** Probat primò ex Dionysio de diuin. nomin. cap. 5. inter omnes perfectiones à Deo acceptas esse est quid maius, & ex Aristot. 8. Ethic. cap. 11. maximum beneficiû nobis à Deo præstitum est, quod simus. Et D. Thom. 1. part. 9. 4. art. 1. ad 3. ipsum esse est perfectissimum omnium, comparatur enim ad omnia vt actus, & q. 7. de potent. ar. 2. ad 9. & q. 4. artic. 2. & 1. contra Gentes cap. 2. 8.

6 **3. Sententia non admittit quæstionem.** Tertia sententia putat non posse aptam esse quæstionem, eoquod existentia sit actualis essentia, & non possit distingui ab ea. Ita loquitur Suarez in Metaphysic. disputat. 31. sectione 13. num. 21. & 22. & Vazquez promittit se idem dicturum 3. part. q. 17. iuxta ea quæ ipse tota ea disputatione dixerat, præsertim à sectione 2. sectione 4. quod esse actu essentiam extra causas sit esse existentiæ: & sect. 5. idem repetit, Vbi tamen concedit in substantiali natura præter esse actualis existentiæ exigi subsistentiam, quæ sit vltimus terminus, quo positiuè subsistat ipsa natura, & postea longè tractat disput. 34. per totam.

7 **Existentiâ in substantia est subsistentia.** Dicendum est primò nullam esse distinctionem inter subsistentiam & existentiam naturæ substantialis, & hanc contentionem Suarez, qua existentiam vocat ipsam entitatem actualem essentiæ, esse de nomine, non de re; nos enim, vt supra diximus, de esse & existentia loquimur, quasi de modo & termino naturæ; & quod ipse tribuit subsistentiæ, nos tribuimus existentia in substantijs, & eam, vt supra, distinguimus ab essentia, & natura, quia in omni natura actu producta creaturæ est duplex esse distinctum, vnum esse essentiæ actualis extra causas; alterum esse existentia, vel subsistentia actualis. Et certè quæstio illa, quam ipse tractat disputat. 31. à sectione 1. an esse distinguatur ab essentia creata, inter authores non minus est de esse subsistentia, quam de esse existentia, & qui dicunt esse non distingui ab essentia nisi ratione, aut per intellectum, aut ex natura rei; & alij, qui dicunt distingui re ipsa. Idem omninò asserunt de subsistentia, & quouis complemento, & perfectione natura.

turæ. Et ita præter omnium sententiâ ipse vult subsistentiam distinguere ab existentia, confundere verò cum entitate naturæ & essentiæ. Nos malumus cum omnibus loqui, quàm laborare de nomine, ita loquuntur Diuus Thomas, Caietanus, Ferrar. Bânes, & Molina, Valentia, & omnes antiqui supra citati Ferrar. 1. contra Gentes cap. 25. Relinquamus ergo hanc quæstionem, vt de nomine, & quæramus de re cum authoribus, an terminus ille & actus naturæ, & modus quo completur, & perficitur, siue dicatur existentia, siue subsistentia, siue per se existentia, sit perfectior ipsa natura & essentia, quàm terminat, complet ac perficit. Et in hoc sensu procedunt duæ sententiæ oppositæ. Et ad primam accedit ipse Suarez disputat. 34. Metaphy. sect. 4. num. 41.

8 **Naturâ simpliciter esse perfectiorem.** Secundò dicendum videtur veriorè esse primam sententiam Scoti Naturâ simpliciter esse perfectiorem, & aliorum, Valentia quæstione 4. puncto 1. ob rationes aliquas, præsertim, rem existentiam quâ incredibile videtur verbum non assumpsisse id quod sim est perfectissimum ad naturam humanam pertinens, licet solum pertineat, vt complementum. Secundò, quia vix credi potest aliquid esse perfectius in homine, quàm esse naturæ rationalis, & intellectualis, quâ essentialiter habet ab anima, & per quâ in se habet Dei imaginem ac similitudinem, & videt Deum, & diligit, & vt sapè docet Diuus Thomas, vt infra quæstione 75. art. 4. id præcipuum est in homine, per quod operatur. Tertio, quia modus licet sit perfectio, & complementum naturæ, non videtur esse ita perfectus, atque ipsa natura & essentia, quam complet & perficit. Et ita dicit Suarez de subsistentia comparata cum natura, vbi supra, & confirmatur, quia natura est principium operationum, subsistentia tantum conditio.

9 **Mens Diuina.** Præcipua difficultas est in solutione, & intelligentia dictorum in oppositum. Et D. Dionysius, & Aristoteles videntur intelligendi de esse actu non præcisè, prout solam dicit existentiam, vel modum, sed prout dicit totum id quod productum est à Deo, scilicet essentiam rei cum esse, itaque comparat rem ipsam, vel hominem pro-

Quæ sit quæstio de re.

Naturâ simpliciter esse perfectiorem.

Principiû operationis perfectius conditione.

Mens Diuina Aristotelis.

productum cum reliquis bonis, præsertim Aristoteles cum externis, & meritò dicit maximum beneficium esse ipsum esse supra reliqua bona. Et hoc modo esse includit esse essentiæ, & existentiæ, vel subsistentia.

10 **Quomodo esse sit maxima perfectio.** Diuus Dionysius, & Diuus Thomas videntur eodem modo loqui, de esse non præcisè, prout consideratur sine alijs, sed prout omnia perficit. Sic August. 3. de lib. arbit. cap. Hilarius, & D. Hieronymus, & alij dum esse dicunt propriû Dei. Ita explicat ipse D. Thomas D. Dionysium q. 20. de veritate art. 2. ad 3. quod esse sit nobilius, quàm viuere & intelligere; si viuere & intelligere sumantur sine esse, & per intellectum separentur. Sic natura cum esse vel existentia multò perfectior est quàm ipsa sola. Sicut potentia cum operatione perfectior est quàm sola: si tamè intellectu separentur, natura perfectior est quàm existentia, sicut potentia perfectior est sua operatione.

11 **Secunda explicatio.** Fortè etiam loquuntur Dionysius, & D. Thomas de esse, non prout dicit solam existentiam, sed simul essentiam, & existentiam, & includitur in qualibet perfectione speciali; esse enim est vniuersalissima perfectio, quæ participatur ab omnibus inferioribus, sed sic simul dicit esse essentiæ, & existentia, & latitudine est maxima perfectio, quia nulla potest esse perfectio, quæ non includat esse, vel possit separari ab esse sumpto pro esse essentiæ vel existentiæ. Et hoc modo dicitur esse effectus proprius Dei, quia includitur in quolibet effectû.

12 **An existentia sit distincta à natura.** Sed quia attigimus sententiam illam Suarez, & diximus existentiam distinguui ab essentia, vt quæstio maneat semel absoluta, notandum est sententiam fuisse quorundam, quod humanitas Christi habeat suam propriam existentiam, & eo ipso insinuant eam non distinguui à natura, de quo dicemus 3. part. q. 17. art. 2. & ibi tractat Suar. disput. 36. sect. 1. Et solent adduci quædam testimonia ex 6. Synod. actione 3. & ex Damasceno 3. de fide cap. 3. quibus asseri videtur humanitatem assumptam fuisse cum existentia. Ea tamen verba non inuenio, vt solent obijci. Potius innuit Damasc. cap. 9. 11. & 12. carnem simul in persona Verbi, carnem, & Dei carnem extitisse. Sed fortè Græci no-

mine existentia, imò & hypostasis, & Græci nomine existentia, solent significare ipsam ne existentiam naturam productam. Ita in 6. Synodo Constantinopoli habita, act. 11. in epist. hypostasis Sophronij in quibusdam pag. 308. col. videtur pro 2. in alijs pag. 351. col. 2. de mysterio natura. Incarnationis habentur hæc verba, Neque enim vnitioni mutatio qualibet, vel confusio intercessit, neque differentia dualitatis formarum, siue subsistentiarum post vnitionem, diuisio quadam, aut sectio est intrmissa, videtur nomine subsistentia vt pro forma aut natura. Expresse tamen antea dixerat carnem in Verbo, & non in semetipsa vnâ habere existentiam. Eadem pagina colum. 1. & post verba relata, statim addit, Nam Subsistentia quæ secundum subsistentiam ad inuicem pronatura, vnuntur, neque mutationem acceptant, & ibidem neque diuisionem cognoscunt. Vnde dici pro termino posset illis prioribus verbis, Formarum natura, siue subsistentiarum, subsistentiam non sumi pro forma, aut natura, sed solum doceri post vnitionem, neque esse diuisionem formarum, neque subsistentiarum, nempe quia formæ, seu naturæ manent vnitæ, & subsistentia non sunt plures, sed vna tantum, quia vnitio formarum facta est secundum vnâ subsistentiam, seu existentiam. Et apud Damascen. lib. 1. de fide cap. 6. & 7. subsistentia explicatur esse idem cum per se existentia, & lib. 3. c. 5. dicit personas diuinas differre proprietatibus hypostaticis, Si quidem vnaqueque suam proprietatem, id est, existentiam modum differrentem possidet; idem ergo est subsistentia, & existentia.

VI. DVBITATIO.

An in qualibet natura sit vnâ tantum existentia, an plures?

1 **I** Am dubitatione præcedenti decreuimus nos existentiam in substantijs non distinguere à subsistentia. Idè ergo est querere an sint plures existentia in natura substantiali, atque querere, an sint plures subsistentia, vellem hoc semel dictum, ne deinceps in re leui hæreamus.

2 **Prima sententia est Suarez in sua Sententia de illa longissima disputatione 34. Metaphysic. sect. 5. in qua agit de subsistentia rerum materialium. Et multa dicit. Præ-**

mò in alijs omnibus compositis natura libus præter hominem vnã tantum esse substantiam, & hanc ratione materiæ, & in ipsa receptam atque extensam, & ex partibus integranibus compositam. In homine verò ponit duas substantias partium, vnã ex parte materiæ extensam, alteram ex parte animæ spiritualem & indiuisibilem. Et ex his concedit num. 27. constitui tertiam integram, & compositam totius hominis substantiam. Hæc tamen nobis, & noua videtur, & non satis firma ac solida pace viri grauis.

3 *Substantia est vna tantum, & primò compositi.*
Dicendum est in quacunque essentia & natura creata, siue simplici, siue composita, vnã tantum esse existentiam, vel substantiam, quæ præsertim conueniat composito, non ratione materiæ, sed ratione formæ, aut totius naturæ. Primò dicimus vnã tantum esse substantiam, & probatur, quia in reliquis præter hominem, neq; materia subsistit per se, neque forma per se, ergo non sunt admittendæ substantiæ illæ partium, sed vna solû substantia totius compositi. Illatio est certa, si antecedens sit verum. Id verò probatur, quia materia prima per se non est subsistens, neque vllæ formæ naturales præter animam rationalem subsistunt. Ergo illis per se nulla conuenit substantia, nam cui conuenit forma, conuenit etiam effectus formalis: si ergo materiæ & formis conuenit substantia, eisdem conueniret subsistere. Quòd autem materia & forma ab ea pendentes non subsistant per se, docet expressè Diuus Thomas 1. part. quæstione 75. artic. 2. & 3. vbi soli hoc tribuit animæ rationali. Et constat, vel ex ipsa ratione quid nominis; quia materia haberet suam propriam substantiam naturalem, & formæ omnes, tam materia, quam formæ possent per se existere, quin dependerent ab vllò alio supposito vel substantia, idque non solum per Dei potentiam, sed & naturaliter, siquidem ponuntur habere substantiam naturalem. Subsistere enim est effectus substantiæ, vt formæ, & subsistere est per se existere. Cum igitur non possint naturaliter subsistere, neque per se existere inuicem separata, nisi in toto, certè neque habent substantiam naturalem aliam quam totius.

Materia & forma materiales nõ subsistunt.

Subsistere est per se existere.

4 *Materia & formales nõ possunt per se existere, nisi in toto.*
Secundò hac ratione probat D. Thomas 1. part. quæstione 45. art. 4. solum posse creati composita, quæ per se subsistunt, aut animam rationalem, quæ etiam per se subsistit, ita vt per se existere possit, quin dependeat à materia, vel toto composito; materia verò, & formæ ab ea dependentes creati non possunt per se, sed solum cõcreari ad creationem compositi, quia per se subsistere non possunt.

5 *Ex lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, apud Augustinum tom. 3. nam cap. 16. dicitur, Solum hominem credimus habere animam substantiuã, quæ exuta corpore viuit, &c. & cap. 17. Animalium verò animæ non sunt substantiæ, sed cum carne nascuntur, & cum carne moriuntur, & notauit hunc locum D. Thom. 1. part. quæst. 75. art. 3. vbi nihil aliud potest significare esse substantiuum, quã esse subsistens. Cùm igitur illæ formæ præter animam rationalem substantiæ sint, vel subsistant, multò minus materia substantiuã est dicenda, vel subsistens; nisi velimus confundere significationes nominum, eisque pro libito abuti. Vt quid enim dicamus substantiam habere, quòd subsistere non possint?*

6 *Quod potest per se operari, potest per se subsistere.*
Quartò Diuus Thomas quæst. illa 75. artic. 2. ex eo probat solam animam rationalem subsistere, id est, posse per se existere separatam, quia potest per se operari, quod certè est argumentum Aristotelis 1. & 3. lib. de anima, quod potest per se operari, potest per se esse, & subsistere; idè ibidem D. Thomas ad 2. docet partes heterogeneas viuientis, vt oculus & manum, non per se subsistere, quia non possunt per se operari; neque per se esse. At materia & formæ materiales, nempe omnes præter animam, non possunt per se operari; ergo neque per se esse, aut subsistere. Quæ ergo est hæc materiæ & formarum propria substantia, quæ non tribuit suum effectum formalem?

7 *Ex Patribus & Concilijs substantia est ratio hypostasis.*
Quintò apud Patres & Concilia idè significat substantia, & ratio hypostatica, constitutiuã hypostasis vel suppositi, præsertim apud Athanasium, & Damascenum 3. de fide cap. 4. 5. & 6. & lib. 1. cap. 6. & 7. vbi docet Verbum diuinum, & Spiritum Sanctum in se ipsis subsistere, & esse hypostases. Sic certè loquuntur Gregorius Nisse-

Nissenus, Anselmus, Isidorus; & Concilium illud Constantinopolitanum, præsertim actione 11. substantiam sumit pro ratione hypostatica. Cui ergo non conuenit esse hypostasim, aut suppositum, non potest conuenire substantia. Materiam autem nemo dicat esse hypostasim, neque formam materialem, ergo neque eis tribuere debemus substantiam, ne nomen inane, & titulum sine re tribuamus. Si autem non sunt substantiæ partium, sola manet substantia totius, quæ primò subsistit compositum; secundo partes in toto eadem ipsius substantia. Et hoc dictum est de reliquis præter hominem.

8 *In homine vna substantia animæ, & ex ea totius.*
1. Ratio.
Secundò dicendum est in homine vnã esse substantiam simplicem indiuisibilem, & inextensam; quæ primò conuenit animæ, & secundo homini, & materiæ per ipsam animam. Ratio est, quia materia per se nullam habet propriam substantiam, vt dictum est. Cùm autem anima humana sit subsistens in corpore, & extra corpus, necessariò habet propriam substantiam, vt docet D. Thomas 1. part. quæst. illa 75. artic. 2. & ex Augustino 10. de Trinitate cap. 7. & ex Aristot. In homine ergo non potest esse alia substantia præter substantiam animæ: si enim esset aliqua alia, deberet esse composita ex substantia propria materiæ & formæ: at materia non habet. Secundo, quia sufficit hæc substantia animæ, quæ communicata materiæ, resultat compositum: superflua igitur est quæuis alia.

2. Ratio.

9 *3. Ratio. Substantia quæ diuisibilis, quæ indiuisibilis.*

Tertio ex dictis constat in solis compositis homogeneis substantiam esse diuisibilem, aut in imperfectis viuientibus, quorum animæ diuidi possunt ad diuisionem materiæ, in animalibus verò perfectis, sicut animam ita substantiam esse indiuisibilem. De anima nobis est certum, & dicemus suo loco, vel infra in hac 1. p. vel in libris de anima, & nobis est plusquam certum cum Diuo Thoma infra quæst. 76. art. 8. Et de substantia eadem est ratio. Ea enim substantia est diuisibilis, quæ ita potest diuidi ad diuisionem quantitatis, vt singulæ partes diuisæ maneat in eadem ratione talis suppositi, & substantiæ, vt contingit in omnibus partibus homogeneis inanimatorum: si-

cut enim quælibet pars ignis est ignis, ita habet suam partem materiæ, & suam partem formæ sibi adæquatam, & con-

Homogenea sequenter suam partem substantiæ, habent substantiam propriam, per quam si separetur, manet suppositum subsistens, sicut in toto ante diuisionem est suppositum partiale. Et eadem est ratio de illis partibus viuientium imperfectorum, in quibus potest conseruari eadem anima & natura, non tamen in singulis partibus animatorum huiusmodi, neque viuientis, quantumuis imperfecti, potest conseruari natura & forma talis viuientis, quia necessariò anima secundum essentiam est forma heterogenea, & non potest in singulis partibus homogeneis manere essentia animæ, vt ex definitione animæ constat, & latè dicemus suo loco. Vnde fit vt omnis anima, quantumuis imperfecta, sit forma quodammodo indiuisibilis, nempe quia diuidi non potest ad omnem diuisionem suæ materiæ, & ita etiam substantia talis compositi necessariò est quodammodo indiuisibilis ratione eadem.

E contra illa forma & substantia est indiuisibilis omninò, quæ nulla diuisione materiæ diuiditur, sed statim perit, sic formæ, & animæ animalium perfectorum, & substantiæ eorum sunt indiuisibiles, quia in nulla parte equi diuisa manet anima & substantia equi; sicut neque per intellectum aliqua pars equi est equus. Si autem anima diuideretur, & extenderetur adæquatè per partes materiæ, sicut for-

Quæ substantia omni nõ indiuisibilis.

Anima eadem qui omninò indiuisibilis.

ma ignis extenditur & diuiditur per singulas partes suæ materiæ, ita vt pars animæ diuersa responderet cuilibet diuersæ parti materiæ, certè sicut quælibet pars ignis est ignis, ita quælibet pars equi esset equus, vt vel aliquantum philosophanti patet, & docet hoc Diuus Thomas in hac quæstione infra articulo septimo, ratione quinta, quòd in toto heterogeneo pars non habeat rationem totius, quæ sane ratio Diui Thomæ demonstratio est quæstione illa septuagesimasexta, articul. 8. Sicut ergo nullus concedit quamlibet partem equi, vel cuiusuis bruti perfecti habere rationem sui totius, ita neque cõcedi vllatenus debet, quòd habeat partem formæ sibi adæquatam.

Subsistentia animalis perfecti indivisibilis. Et hinc fit, vt neque subsistentiam habeat diuisibilem. Et si equus, imò neque planta habet formam, vel subsistentiam omninò diuisibilem, sed equus omninò indiuisibilem, & planta quodammodò indiuisibilem, multò minus fieri potest, vt subsistentia hominis diuisibilis sit vllò modo. Quæ verò obijci solent de diuisibili ratione formarum, ex eo quòd educatur de potentia materiæ, nullam vim habent, quia possunt extendi, & pendere animæ eadem ex noua parte materiæ, quin generetur noua pars, sed eadem antiqua secundum se totam educatur, id est, pendeat ex noua parte materiæ. Et ex his facile soluentur quæcunque alia, omnia enim leuia sunt semel benè intellecta veritate, & solido fundamento Diui Thomæ artic. illo 8. citato de diuisibilitate, & indiuisibilitate formarum, quia eadem est prorsus ratio de supposito, & de subsistentia quantum ad diuisionem.

sistentia capite 5. & primò contra Gentes cap. 22. Soncin. 7. Metaphysic. quæst. 22. Sotus 1. Physic. quæst. 7. cõclusionem 2. Et probat, quia omnis causa efficiens efficit, quatenus est in actu existentia, sine qua tantum est in potentia, & sequeretur, quòd aliquid se reduceret de potentia in actum entis cõtra Aristotelem 3. & 8. Physic. & 12. Metaphysic. Secundò, quia existentia primò conuenit composito & non formæ, & est forma omnis formæ, ergo non è contra essentia est forma eius, neque eam producit in genere causæ formalis aut efficientis. Tertiò existentia est terminus formæ, ergo potius ipsa est finis quàm contra, & est vltima perfectio, & vnumquodque dicitur bonum & perfectum, in quantum existit 10. Ethicor. cap. 7. & 8. Ethicor. cap. 11. Restat ergo, vt forma solum se habeat vt causa materialis existentia, prout determinat materiam ad recipiendam existentiam, quia hæc recipitur in esse essentia, quod dat forma, quamuis iuxta sententiam Bañes ante existentiam sit etiam alia dispositio existentia, scilicet actus proprius suppositi.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

Forma solum se habet, vt causa materialis existentia.

Existentiam esse effectum solius Dei.

Solus Deus causa esse, quia per se est.

Materia à solo Deo.

Deus solus causa totius.

Hinc tertiò concludit conuisione 7. existentiam esse effectum solius Dei, & dicit esse Diui Thomæ 1. part. quæstione 8. art. 1. corp. & quæstione 45. artic. 5. & secundo contra Gentes cap. 21. & lib. 3. cap. 66. & sæpè, & certum apud omnes eius discipulos, licet varriè explicent. Ipse verò putat esse veram, vt iacet, nempe à nulla alia causa produci existentiam. Probat, quia soli Deo esse, vel existentia conuenit per essentiam & intrinsecè, vt supra diximus, creaturis extrinsecè, & per participationem: ergo solus Deus potest esse causa existentia, non creaturæ, quia vt eam possent producere deberent ipsæ habere in se. Secundò, quia solus Deus conseruat materiam primam, vt ingenerabilem, & incorruptibilem: si autem existentia esset à causis secundis, cum sine ea non possit conseruari materia, ipsæ etiam conseruarent materiam. Tertiò, quia hac ratione Deus dicitur causa totius entis, quia dat esse materiæ & formæ: si ergo causæ secundæ etiam darent esse, deberent dici causæ totius entis. Quartò, quia D. Thomas solum tribuit causis

causis secundis, quòd determinent subiectum, vt recipiat existentiam à Deo, eo modo quo agens inferius determinat diaphanum, vt recipiat lumen à sole; & homo generans determinat, ac disponit corpus, vt possit recipere animam à solo Deo creatam.

Secunda sententia est dicentium causas secundas non esse præcipuas causas existentia, esse tamen instrumenta quibus medijs Deus producit existentiam. Ita videtur loqui D. Thomas 2. contra Gentes cap. 21. & 3. contra Gentes cap. 66. & 67. & de veritate quæstione 5. artic. 9. ad septimum, & de potentia quæst. 3.

Tertia sententia dicit formam aut naturam esse suo modo causam principalem efficientem existentia, non per actionem omninò diuersam & re distinctam, sed per simplicem quandam emanationem, quæ sequitur ad productionem formæ vel essentia. Aegid. Rom. 1. sententia dist. 2. quæst. 4. & tractat. de ente & essentia quæst. 9. & 12. Ita Capreol. 2. dist. 8. quæst. 1. conc. 1. ad vltimum Henrici, saltem de formis, quæ subsistunt, & de anima, & Angelo, & Caietanus 1. part. q. 8. & q. 45. artic. 5. & Ferrar. 2. contra Gentes c. 21. & lib. 3. c. 66. dicunt esse dici effectum solius Dei per se primò; simul tamen produci à secundis causis, idem habet Caietanus 1. part. q. 50. art. 5. & Socin. 5. Metaphysic. q. 40. ad 1. & Suarez 3. part. 1. disputatione 8. sectione 3. & in Met. disp. 34. sect. 6. n. 9. semper tamen ipse loquitur de subsistentia, & eam dicit emanare ab existentia, id est à natura actu, nos subsistentiam vel existentiam dicimus emanare ab essentia, vel natura producta.

Aegid. Capreol. Caietan. Ferrar. Soncin. Suarez.

Et primò ita dicendum est aliquam esse causam rationem, & per modum efficientis, & principij, à quo fluit existentia in natura. Videtur primò ita docere Diuus Thomas 1. part. quæstione hac 3. & artic. 5. quæstione 42. artic. 1. 1. & 3. part. quæstione 2. art. 5. 1. & quæstione 16. artic. 12. in corpore, & 1. d. 7. q. 1. artic. 1. ad 2. & tractat. de formis quæstione 3. artic. 5. docet his locis ab agente causare esse media forma. Secundò ratione, quia essentia vel natura ordine nature præcedit existentiam, vt fundamentum eius, & vt supra diximus absolutè est nobilior ipsa, ergo po-

Natura præcedit existentiam ordine nature.

test esse principium, à quo fluat suus modus essendi. Vnde omnibus locis citatis docet D. Thomas, quòd esse sequitur formam, & quæst. 7. de potentia artic. 2. in corpore dicit omnes causas conuenire in hoc, quòd dant esse. Tertiò, quia natura modo producit à suis causis, & existentia etiam producit à suis causis, & cum ordine ac dependentia à natura cuius est actus & terminus. Quare ergo non producat ab eisdem causis, & media natura, naturali quodam fluxu & emanatione. Quarto, certum est esse creaturarum conseruari à naturis à causis secundis, vt experientia patet, & docet D. Thom. artic. 1. ad secundum; quare ergo non etiam producat ab eisdem causis secundis. Ergo & causa efficiens extrinsecè efficit existentiam, aut subsistentiam rei cum essentia, & totum compositum, si forma sit generabilis, & corruptibilis. Et ipsa etiam forma, siue creatio, siue generatione producat, est principium, ex quo manat, & fluit proximè subsistentia, sicut passiones fluunt ab ipsa forma, & qua media agens extrinsecum producit existentiam in rerum natura. Videtur enim esse ordo nature, & causæ efficientis inter primum agens externum, & vltimum effectum per effectus medios, ita vt posteriores effectus pendeant ab agente & fluant, & producantur medijs prioribus, & pendeant ab ipsis. Neque in hoc apparet vllum incommodum, vel dissonum quidpiam.

Sicut natura ita esse producit à causis.

Esse conseruari à naturis à causis creatis.

Forma fluit subsistentia, seu existentia.

Agentia creata efficiunt per essentiam seu naturam.

Ad omnia argumenta respondetur; ad primum, quo Bañes probat primum & secundum dictum respondetur agentia creata, vt sint causæ efficientes necessariò exigere prius aliquod esse, non tamen illud esse, quod producant, nam exigunt etiam essentiam qua sunt, non tamen ideò non possunt producere aliam essentiam, quæ pendeat ab ipsis; multò enim magis agunt per entitatem essentia, quàm per entitatem existentia, aut subsistentia; hæc enim solum se habet vt conditio operandi, illa vt ratio & principium quo. Ad secundum, licet existentia sit solius compositi aut suppositi, vt quod, existit, vel subsistit, potest esse à forma vt principio quo, sicut & passiones.

Existentia à forma vt quo.

VII. DVBITATIO.

An esse vel existentia sit à solo Deo vt efficienti, an etiam ab essentia?

1. Prima sententia esse potest asserens existentiam vel subsistentiam esse à solo Deo, vt causa efficiens, & non à causis secundis. Sic sæpè videtur docere D. Thomas, & eum intellexit Scotus in 4. distinctione 1. quæst. 1. quòd esse sit effectus solius Dei, & sequitur Bañes hic dubit. 4. conuisione 1. 2. & 3. vbi dicit causas particulares dare esse quodammodò essentia, quatenus coniungunt existentiam cum essentia, nò tamen esse causas ipsius esse principales, neque instrumentales, quia si producerent esse, deberent illud producere ex non esse, & omninò, & simpliciter producere, quòd est impossibile, quia causæ particulares iam præexigunt saltem subiectum existens, & putat esse argumentum D. Thomæ 1. part. 44. & 45. art. 8.

2. Secundò dicit Bañes, existentiam non esse à forma, vel natura creata, vt à causa efficiente, formali aut finali; sed solum vt causa materiali, & putat esse Diui Thomæ de ente, & ef-

1. Sententia existentiam non esse à causa creata efficiens.

2. Existentiam non esse à forma creata.

nes, & accidentia propria compositi, cui soli insunt, fluunt tamen à forma, vt quo.

9 **Subsistentia** Ad tertium respondetur posse subsistentiam dici finem formæ, vt perfectioem & complementum, eo modo quo operatio dicitur perfectio, & finis potentia, non ideò tamen subsistentia est perfectior præcisè ipsa essentia, aut forma, sicut neque operatio est perfectior forma à qua fluit.

10 **Essentia** Ad primum tertij disti Bañes respondetur solum Deum esse per essentiam, quia soli ipsi conuenit, vt subsistentia, vel esse sit idem cum essentia; ideò reliqua sunt entia per participationem etiam ipsum esse, vel subsistentia creata, quia non est idem cum essentia cuius est. Ens autem per participationem potest produci ab altero, quod habeat virtutem à Deo ad eius productionem, essentia autem creatæ virtutem habent, vt ab ipsis fluat existentia in eodem supposito, vel per actionem diuersam producant eam in aliò supposito, quod producant.

11 **Materia prima** Ad secundum respondetur, licet materia prima creata sit à solo Deo eam tamen conseruari media actione causarum naturalium, & hoc est euidentius, quia non potest conseruari sine formis, & dispositionibus earum, quas Bañes non negauit esse à causis secundis efficienter productas. Eodem ergo modo potest existentia produci à causis secundis, & per eam conseruari materia.

12 **Dens causa** Ad tertium respondetur Deum dici causam totius entis, quia dat totum esse essentia, & existentia, quod est in partibus, nempe quia etiam materiam creat, & conseruat, & nihil est in rebus, quod non sit à Deo. Causa verò secunda, neque producant omnia entia, neque ea quæ producant, producant omninò, id est, quoad omnem partem, quia materiam nõ producant, sed eam præexigunt ad suam actionem.

13 **Causa secundæ instrumenta** Ad quartum respondetur causas secundas dici quodammodo instrumenta, & quasi disponentia materiam respectu primæ causæ, non quòd producant solam dispositionem, & non formam, & eius existentiam, sed quia hac locutione significatur excellentia

primæ causæ supra secundas, & maior dependentia effectus à prima causa, quam à secunda. Et certè nulla apparet ratio, quare Deus virtutem dederit causis secundis, vt possint producere naturas, & non earum existentias quibus terminantur, & complentur, & constituitur totum compositum integrum ac perfectum. Vide 3. contra Gentes cap. 66. ratione 5.

14 **Natura deitatis** Ad id de diaphano & lumine respondetur id etiam verum esse, quia essentia, seu natura se habet, vt receptiua existentia, & vt subiectum bene dispositum, cui debetur eo ipso esse existentia quasi actus terminus, complementum & perfectio, sicut lumen est actus & perfectio diaphani. Et quodammodo esse dicitur dari à Deo, quatenus semel producta re eius conseruatio pendet à Deo, & raro à causis secundis producentibus, quia sine ipsis potest res conseruari, non tamen sine Deo. Hanc rationem reddit D. Thom. 1. p. q. 8. art. 1. & q. 104. art. 1. 2.

15 **Forma est causa præcipua naturæ & existentia.** Ex his constat formam & naturam suo modo esse causam principalem existentia, respectu verò primæ causæ posse dici instrumentalem, quatenus ab ea habet virtutem. Sed quia est præcipua causa naturæ, vniuersa, aut æquiuoca, similiter potest esse causa præcipua existentia, & sic temperanda est secunda sententia.

16 **Existentia potest dici effectus formalis formæ.** Tandem potest existentia dici effectus formalis formæ & naturæ, quatenus ab ea fluit in eodem supposito, & non actione omninò diuersa & separabili, sed ex vi eiusdem effectiois, vel productionis, qua producit & efficitur ipsa natura & essentia naturali fluxu emanat, sicut terminus & actus primus naturæ: nam & passiones, & accidentia propria eodem modo dicuntur fieri eadem productione & actione, qua natura cuius sunt. Ita docet D. Thomas 1. part. q. 45. artic. 5. & 2. contra Gent. c. 54. & 3. lib. c. 66. quòd esse sequitur formam, & omnia alia agunt esse, quasi determinantia actionem primi agentis, & 1. part. q. 54. art. 2. 2. dicit, quòd essentia Angeli est ratio totius sui esse. Et tandem ipse Bañes concedit efficientiam secundæ causæ attigere, licet non ad existentiam absolutè, saltè ad determinationem illius ad hanc speciem, & hoc indiuiduum.

Et

Et hoc iam redit in nostram sententiam, quia esse in hoc & illo supposito, & effectus, non producit absolute, & in sua latitudine, sed determinatum ad hanc speciem, & indiuiduum. Et ita omninò efficienter attingitur hæc existentia modò producta etiam à causa secunda. A forma autem, & natura producta fluit emanatione naturali, quæ quodammodo est, vt à principio efficiente, & quodammodo vt à forma & natura. Primus tamen & proprius effectus formalis formæ est esse essentia, vt per se constat. De quibus videtur satis dictum. Res enim sunt alibi tractanda, quamuis ex his facile intelligantur quæcunque ad Physicam, vel Metaphysicam pertinent in hac materia de essentia & existentia.

VIII. DVBITATIO.

Vtrum accidentia habeant propriam existentiam distinctam ab existentia substantia?

1 **Sententia negans.** Prima sententia est negans, quæ tribuitur Soto 1. Physic. qua it. 6. in diffinitione materię primæ, & probat eam Bañes hic quibusdam argumentis.

2 **Accidentia non habent propriam existentiam.** Primò, quia accidentia sunt eadem ratione, qua fit substantia; ergo non habent aliud esse proprium, sed consequenter sunt per idem esse substantia. Ideò enim materia non habet propriam existentiam, quia non existit, neque creatur per se, sed concreatur cum suo composito, & eius existentia existit.

3 **Accidens ens.** Secundò, quia accidens non tam est ens, quam ens ens, vnde & eius esse est in esse, neque ergo existit existentia propria, sed substantia.

4 **Qualis in substantia est in accidentibus.** Tertio, quia si haberent existentiam propriam, cum non existant per se, deberet illa esse inherens in subiecto: vel ergo esset inherens aptitudinalis, & hoc non, quia potius est essentia accidentis, vt probat Caietanus de ente & essentia cap. 7. quæst. 16. existentia verò distinguitur ab essentia in creatis. Vel esset actualis inherens; & neque hoc est verum, quia accidentia Eucharistie existunt absque actuali inherens.

Dicendum est veram esse oppositã

sententiam, quòd accidentia habeant suam propriam existentiam distinctam ab existentia substantia. Tenent Scot. 4. dist. 12. q. 1. Soncin. 7. Met. q. 5. con. 2. & Bañes hic dubit. 5. Molina hic disput. 2. Flandria 7. Met. quæst. 1. art. 5. Caietanus 1. part. q. 28. artic. 2. & alij. Probatur, quia nulla essentia creata est sine existentia, ergo diuersa essentia diuersam habet existentiam: natura autem & essentia substantia est valde diuersa à natura & essentia accidentis; ergo

Secundò, quia accidentia Eucharistia manent existentia, non manente substantia, neque existentia panis & vini. Et quamuis aliqui dicant eis dari nouum modum, quo existant per modum substantia, multò probabilius est ea existere per suam propriam existentiam, per quam antea inexistebant subiecto.

Tertio D. Thomas expressè docet in Christo tantum esse vnum esse simpliciter, & substantiale, simul tamen in eo esse plura esse accidentalia. Ita 3. p. q. 17. artic. 2. Ita in genere loquitur de esse substantia, & de esse accidentium cap. 7. de ente & essentia, & in 1. d. 3. q. 2. art. 3. & d. 20. q. 1. artic. 1. & 4. contra Gentes c. 14.

Quartò, quia impossibile est accidens existere existentia substantia; quia hæc est substantia, aut per se existentia, quæ res est in se, & non in alio supposito, neque in alio subiecto: existentia verò accidentis est in existentia, qua inheret subiecto, & existit in ipso, non per se existit, sed dependet ab alio, vt entis ens. Et hæc ratio est ita efficax, vt neque accidentia humanitatis Christi dicantur existere per substantiam diuinam, sed per propriam in-existentiam, vt diximus 3. part. q. 4. ar. 1. & tenet Suarez ibi disputat. 14. sectione 4. Imò neque per potentiam diuinam posse assumi accidens ad substantiam diuinam; quia accidens non est natum subsistere, sed inexistere, ideò non potest substantia substantia terminari.

Ad primum respondetur, licet aliqua accidentia producantur eadem actione, qua substantia, multa tamen eiusdem rationis, vel diuersa producantur diuersa actione. Et quamuis omnia producerentur eadem actione, nõ

inde sequeretur eandem esse existentiam accidentium, & substantiam; sicut non sequitur eandem esse essentiam; sed solum sequitur, & essentiam, & existentiam accidentis sequi ad productionem substantiam, ut aliquid illius, licet sit diuersa entitas.

9 **Accidens inexistit.** Ad secundum eo argumento potius roborari nostram sententiam, cum enim substantia sit ens per se, accidens vero entis ens necessarium habet diuersam existentiam; id est, in existentiam dependentem a subiecto, cui accidit.

10 **Potest aliquid accidens manere sine subiecto, non omnia.** Ad tertium respondetur existentiam accidentium esse terminum, & actum quo completur eorum essentia & natura, & existit actu. Hæc tamen existentia natura sua dicit ordinem ad subiectum, sicut essentia cuius est, non tamen dicitur ita necessarium ordinem, ut per Dei potentiam non possit conseruari extra subiectum, ut contingit in Eucharistia, quia dependet accidens a subiecto tanquam ab aliquo extrinseco & materiali cui adiacet; & potest Deus actu conseruare tale accidens sine tali extrinseco; præcipue si accidens non dicat intrinsecum, & specificum ordinem ad aliquod subiectum; quem ordinem nobis valde probabile est dicere omnia accidentia corporea, saltem ad quantitatem, & solam quantitatem posse supplere vicem subiecti. Et forte omnia spiritualia ita dicuntur essentialiter ordinem ad naturam intellectualem, ut ab ea non possint separari, quod modo attigisse sit satis, alibi latius erit explicandum. Hæc ut fundamenta dicta sint iam deinceps non ultra repetenda.

eius simplicitati; modò quæritur, an saltem sit in ipso compositio rationis & conceptuum, quæ nihil videtur obesse simplicitati rei. Primò autem quæritur, cuius generis an Deus sit in eodem aliquo genere cum creaturis, a quibus differat, quasi vna species ab alijs eiusdem generis.

Prima sententia affirmat Deum esse in eodem genere cum creaturis, & ita esse compositum ex genere & differentia. Hanc tenebat Gregorius 1. d. 8. art. 2. Gabriel q. 1. putat probabilior. Okam q. 1. refertur, & quidem hanc non facile impugnari Holkot tenet. 1. q. 6. Marsil. in 1. q. 12. artic. 2. conc. 6. Probatur primò autoritate Augustini lib. 5. de Trinit. cap. 8. & sequentibus. ubi docet quædam genera rerum Deo metaphoricè solum & translative tribui, ut quantitatem, qualitatem, situm, & similia; quædam verò proprie conuenire, scilicet substantiam, relationem, & facere. Sic Damasc. 1. lib. de fide cap. 9. ex eo ad Ephes. 3. Ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur, dicit nomina Patris & Filij, non a creatis transferri ad Deum, sed è contrà a Deo nobis communicari. Et in lib. institutionum cap. 7. primum genus ponit essentiam aut substantiam, eamque diuidit in eam, quæ corpore vacat, & corpus habet; sub ea quæ corpore vacat ponit Deum, Angelum, animam, & dæmonem.

Secundò ratione, quia nihil est incommodi, si Deus ponatur in genere, & componatur ex genere & differentia, cum hoc nihil obsit eius simplicitati; compositio enim ex genere, & differentia non est ex natura rei, sed solum per intellectum; & hoc modo potest in Deo aliquid concipi per modum potentiam, & communis, ac cõfusi, & aliquid per modum differentiam & actus; quo facile soluitur ratio prima Diui Thomæ:

Tertio, contra tertiam rationem Diui Thomæ est, videtur enim assumere falsum, quòd cum omnia, quæ sunt in genere, conueniant in essentia generis, & differant in esse, debeat in eis differre esse, & quod quid est, seu essentia: nulla enim apparet ratio, quare eadem ratio communis omnibus non possit in vna specie esse eadem res cum essentia differentiam, & esse, vel existentia, & non in alijs.

Dicendum est oppositam sententiam esse

Vera sententia negans esse veram, quam docet Diuus Thomas in hoc articulo, Deum non esse in aliquo vno genere cum creaturis directè, ut species conditiuam à reliquis. Sic Caietanus & Bañes, Molina breui commentario, Vazquez disputatione Bona. Scot. 22. capite 3. & sequentibus, Henricus Basolis, Ricard. Argè. cum Magistro in 1. d. 8. Albert. arti. 32. Bonau. art. 1. q. 4. Sco. q. 3. Basolis q. 4. Ricard. art. 4. q. 2. Argent. q. 1. artic. 1. Aegid. art. 1. q. 3. Capreolus q. 2. Durand. in 1. d. 3. q. 1. D. Thomas & Ferrar. 1. contra Gentes c. 25. Suar. in Metaph. s. disp. 28. & 30. lect. 4. Prima verò parte lib. 1. cap. 4. n. 8. ferè nihil discernit, eo quod nihil refert ad rem theologiam. Sed quæ ratio efficax huius?

6 *Prima ratio D. Thomæ excutitur, & alia aliorum.* Ferè omnes rationes Diui Thomæ ut infirmas rejicit Vazquez cap. illo 3. & rationes Henrici, Aegidij, Scoti, Bonaventuræ, & aliorum. Primam Diui Thomæ, quia compositio ex genere & differentia potest esse sine actu & potentia in re, licet non in intellectu, limitè sine partibus in re, non in intellectu, contra Henricum, Aegidium, & Auennam 8. Meta. cap. 8. & sine distinctione rei à suo esse in re, contra Henricum, Diuum Thomam, Capreolum, & genus potest esse commune ad finitum & infinitum contra Scotum, & substantia non abusuè dicitur de Deo, sed proprie, licet non id à quo nomen est impositum. Et in quantum bene potest concipi clauum & contentum sub aliquo genere communi contra Albertum, Bonauenturam, Durand. Argent. Aegidium.

7 *Ratio Vazquez profertentia vera* Ipse verò c. 4. probat eo quod Deus neque ut species sit in genere, neque ut indiuiduum, non ut species; aut enim esset subalterna, & contineret sub se plures species inferiores, aut esset infima, & contineret plura indiuidua, quæ omnia sunt impossibilia; neque ut indiuiduum, quia conueniet in aliqua specie infima cum alijs indiuiduis. Deus autem cum nulla creatura potest in essentia & specie conuenire. Quæ ratio apta sanè est; sed adhuc non videtur reddere causam & radicem impossibilium quæ colligit.

8 *2. ratio Vazquez quare Deus non sit in genere.* Secundò cap. 5. quia si aliquod genus assignatur commune vniocum Deo & creaturis, vel illud esset ens, aut aliquod ex decem generibus ab Aristotele assignatis.

Non potest esse ens, cum, quia non est vnus conceptus vniocus entis Deo & creaturis, ut plerique dicunt, in quo non satis sibi cohæret Scotus, concedens conceptum vniocum entis Deo, & creaturis communem, & negans Deum esse in genere. Et constat non posse dari talem conceptum vniocum entis Deo, quia omnis conceptus communis vniocus est ratione præcisus ab inferioribus, & ab eorum differentijs, quibus inter se differunt, quia ratio vnioca vna; differentiam verò sunt plures & diuersæ rationes. Ens autem non potest hoc modo præcindi à differentijs inferiorum, quia intrinsecè clauditur in ipsis, nullus enim est modus, aut differentia in rebus, cui essentialiter non conueniat ratio entis in communi.

9 *Neque relatio, neque substantia est vnioca Deo & creaturis.* Neque potest esse aliquod ex decem generibus, non relatio, quia genus relationis est genus accidentis: relationes autem diuinæ non sunt accidentia, sed substantiæ, quibus scilicet accidenti & substantiæ non est aliquid vnum commune vniocum. Neque substantia, quia genus substantiæ non dicit aliquam rationem communem vniocam Deo, & substantijs creatis, potius in Deo dici debet supersubstantia. Et has rationes confirmat Vazquez ex doctrina Patrum, de qua statim dicemus. Huius autem ultimæ rationis fundamentum ipse D. Thomas non explicat. Nobis verò esse videtur illud, quod ipse rejiciebat in Diuo Thomæ, nempe quia substantia in Deo & in creaturis abusuè dicitur, etiam ex parte rei significata, quia genus substantiæ positum ab Aristotele, substantia dicitur, non solum quia per se existit, sed etiam quia substantia accidentibus, quæ ratio non potest Deo proprie conuenire. Vnde neque potest poni in genere substantiæ proprie, sed solum abusuè per analogiam quandam. Ratio ergo illa Diui Thomæ non erat ita facile rejicienda.

10 *Defenditur ratio Diui Thomæ.* Ex hoc colligitur etiam primam & tertiam rationem Diui Thomæ esse optimam, quia in omni genere non solum secundum rationem, sed & secundum rem est aliquid per modum potentiam, & aliquid per modum actus, saltem essentia distincta à suo esse; nam in genere substantiæ, cum substet accidentibus, verè est potentia non solum recepti-

Non datur conceptus vniocus entis.

Neque relatio, neque substantia est vnioca Deo & creaturis.

Fundamentum verum ex D. Thomæ substantia in genere quia substantia.

Defenditur ratio Diui Thomæ.

Ratio potentiam & actus in genere substantiæ.

ceptiva sui esse, sed etiam accidentium quæ sunt vera, & realis potetia, & actus cum distinctione saltem ex natura rei, & ratio generica substantiæ includit hanc rationem potetia accidentium, quæ non conuenit Deo: sic Augusti. 7. de Trinit. cap. 5. dicit Deum improprie & abusiue dici substantiam, nempe quia non substat accidētibus. Rationes enim omnium generum accidentis includunt veram rationem actus, & potetia, non solum quia habent essentiam, & esse distinctum; sed quia ipsa ratio accidentis est ratio actus essentialiter dicens ordinem ad substantiam vt potetiam sui receptiuam. Vnde constat quàm solidæ sint, & graues duæ illæ rationes Diui Thomæ; prima & tertia sumptæ ex significatis generū, quæ ab omnibus admittuntur. Secunda verò ratio D. Thomæ probat Deum non posse esse sub ente, vt sub genere ob rationem illam ante positam, quia ens non potest esse genus.

Deus abusiue substantia.

Solidæ rationes Diui Thomæ.

Ex Boethio

Ex Dionys.

Ex Damasc.

Ex Nazian.

Ex August. Platon. & Isai.

non excludit duos primos, sed alterum illorum, vel vtrumque includit.

Ex his colligitur nulla nomina de Deo & creaturis vniuocè dici, quia nõ eandem rationem omnino significant. Sic Boethius in lib. illo de Trinitat. in Deo & crea Deo non esse verè substantiam, & Augustin. lib. 5. de Trinit. cap. 10. de prædicamentis, quæ de Deo dicuntur absq; metaphora, addit, *Si tamen de illo proprie aliquid dici ore hominis potest.* Sic Dionys. negat multa Deo, vt rationem patris ac filij. De mystica Theologia cap. 5. sic loquitur Basilus lib. 5. contra Eunomium cap. 13. Et hæc omnia explicabuntur melius infra q. 13. artic. 3. quomodo scilicet nomina relata ad id, à quo desumpta sunt, & ad modum nostræ cognitionis, improprie dicantur de Deo; si verò referantur ad rem significatam, quædam proprie, alia tantum metaphoricè.

Ad primum ex Augustino respondetur, significatum substantiæ & relationis proprie Deo conuenire, sed non vniuocè, vt constat ex dictis. Actio verò, licet conueniret Deo, & vniuocè; ipsa tamen non esset intrinsecè in Deo, sed tantum ab ipso. Ad testimonium Damasceni respondetur nomina à creaturis ad Deum transferri; ipse verò Damascenus vult res significatas è contra à Deo creaturis communicari. Et hoc idem significat Paulus ad Ephes. 3. à Deo patre Domini nostri Iesu Christi esse, & deriuari omnem paternitatem in cælo & in terra. Idem enim est, nominatur, quod est, vel deriuatur, aut comunicatur. Sæpe enim in Scriptura sumitur nomen pro re ipsa. Paternitas verò sumitur pro principatu, præsentia, dominatu & generatione; nam paternitas in cælis inter Angelos non est per generationem, sed per principatū & præsentiam inter homines, & per generationem & per principatum familiæ. Conueniunt in re omnes expositores Græci & Latini.

Ad alterum respondetur, genus sumi latè à Damasceno, prout rationem analogam comprehendit, vt ex Augustino diximus substantiam & relatione proprie dici de Deo.

Ad secundum respondetur, licet compositio conceptuum nostrorum non oblit diuinæ simplicitati, semper tamen compositio ex genere & differentia ha-

12 Nulla nomina vniuocè de Deo & crea turis. Aug. 5. de Trin. c. 10.

13 Substantia & relatio non vniuocè de Deo & creaturis.

Locus Patris explicatur ad Ephes. 3.

14 Genus pro analogo.

15 In omni genere est rei compositio.

bet

bet in re compositionem aliquam ex potentia, & actu, ex subiecto, & accidēte, & ex essentia, & esse. Et genus sumitur per analogiam ad potentiam, differentia per analogiam ad actum. Et vt bene notauit hic Bañes ex D. Thoma de potentia quæst. 8. art. 3. & ex Caietano de ente & essentia cap. 6. in compositis ex materia & forma radix potetia est materia, & ita genus quod sumitur per modum potetia perfectibilis, dicitur sumi à materia nempe ex analogia ad ipsam. Et cum forma sit actus, & perfectio, eadem ratione differentia sumitur à forma, tanquam actus & perfectio ipsius generis. Et hoc solum significat prima ratio Diui Thomæ, semper quoties est compositio generis & differentia, in re ipsa esse à parte rei potetiam & actum realem, quibus conferatur per intellectum genus, & differentia.

Mens Diui Thomæ.

16 Inò etiam ipsa ratio generis & differentia inueniuntur à parte rei distinctæ & separatæ, licet non in eodem, saltem in diuersis, vt ratio spiritus communis omnibus Angelis, inuenitur in vno re ipsa diuersa à differentia specifica alterius, & ratio animalis re diuersa est in equo à rationali in homine, & comipitur per intellectum hæc ratio, vt determinabilis. & potens contrahi ac perfici per differentias singularium specierum. Et nisi esset talis separatio realis, & distinctio à parte rei inter rationem generis, & rationem differentia, non posset abstrahi ratio generis à rationibus specificis, neque distingui. Et hoc est fundamentum primæ rationis Diui Thomæ, quod nulla sit ratio in Deo, sic separabilis ab altera secundum rem, & quæ se habeat per modum potetia ad actum.

17 Neque tamen absolutè dicendum est id quod dicit Bañes notat. 3. genus & differentiam distingui omnino secundum rem, & colligit ex Arist. 7. Metatex. 54. vbi docet ideam separatam nõ posse diffiniri, quia esset simplex, & non haberet partes distinctas; diffinitio autem debet habere partes distinctas. Secundo probat, quia si genus & differentia essent idem à parte rei, possent inuicem prædicari etiam in abstracto, animalitas est rationalitas, quod putat absurdum. Hoc ergo nobis non placet, debet quidem ratio generis in vna specie re ipsa distingui à differentia in al-

Ratio contra sententiam Bañes.

tera specie; genus tamen & differentia in eadem specie re ipsa non distinguuntur, sed sunt eadem essentia & natura, siue simplex, siue composita; tam enim animalitas quàm humanitas, vel rationalitas est composita ex materia & forma, & in Angelis, ratio spiritus vel Angeli, & ratio & differentia Gabrielis, aut Michaelis, vtraque est simplex natura, & vna non est distincta ab altera, alioqui verè esset natura composita secundum rem.

Ad Aristotelem respondetur, eum significare debere in re esse aliquam diuisionem, & distinctionem, saltem in diuersis sub eodem genere distinctis secundum rem; alioqui non potest abstrahi ratio generis, neque dari diffinitio ex genere & differentia. Ad secundum nos libenter concessimus ad caput de differentia, eas prædicationes, etiam in abstracto esse veras identicè, *Animalitas est rationalitas.* Et res est certa, nam humanitas est animalitas, quia constituit animal, & eadem humanitas secundum eandem entitatem re, est rationalitas, quia constituit rationale, ergo animalitas in homine est rationalitas. Et certè si satis cõsideretur, negari non potest. Et in Angelis vbi natura est simplex, eadem est natura seu essentia spiritus, vel Angeli, & Gabrielis natura, & differentia secundum rem, licet intellectu ac ratione separentur. Vnde concedit ipse Bañes ex Caietano de ente & essentia cap. 6. in separatis à materia genus & differentiam non posse sumi à materia & forma, sed ab eadem natura simplici penes diuersa prædicata; prout enim magis communia sunt, & distant ab actu existentia, sumitur genus; prout verò minus communia sunt, & magis accedunt ad esse, sumuntur differentia. Ex his constat quàm solida sit prima ratio Diui Thomæ.

Ad tertium similiter respondetur necessariò, in omni composito ex genere & differentia essentiam, & esse distinguere re, quia ratio generis eadem potest esse in altero sine tali esse, & quia id quod est in genere, vel est substantia accidentibus substans, aut accidens substantia inharrens, vt supra explicuimus; & quodlibet huiusmodi est creatum in quo differt essentia ab esse. Hinc fit, vt nullum infinitum secundum essentiam possit esse in genere, quia in eo esse non distin-

18 Ad 1. Bañes ex Aristotele.

Ad 2. abstracta generis & differentia apte prædicatur mutuo.

19 In omni composito ex genere & differentia esse re differt.

distinguitur ab essentia, vt bene Capreolus.

II. DVBITATIO.

An Deus sit in genere indirecte?

Sententia affirmans videtur asserta à D. Thoma in 1. d. 8. q. 4. art. 3. licet, inquit, Deus non sit in prædicamento substantiæ directæ, quia est ens perfectissimum, & mensura omnis substantiæ; ponitur tamen indirecte, seu reductiue. Idem habet expresse q. 7. de potentia art. 3. ad vltimum, licet, inquit, Deus non pertineat ad prædicamentum substantiæ, sicut species, vel indiuiduum sub genere contentum; potest tamen dici, quod sit in genere substantiæ per reductionem, sicut principium & mensura, eo modo quo punctum est in genere quantitatis continuæ, & vnitas in genere quantitatis discretæ, & mensura omnis numeri.

Dicendum tamen est Deum neque reductiue esse in genere, si loquamur proprie. Ita expresse docet Diuus Thomas hic, Caiet. & Bañes, & Capreolus 1. d. 8. & omnes conueniunt, & non potest questio esse de re. Ratio D. Thomæ est, quia principium illud dicitur reduci ad aliquod genus, quod clauditur intra illud, & non extenditur vltra ad aliud genus, vt punctum non est principium nisi quantitatis continuæ; & vnitas discretæ. Deus autem est principium totius esse, & omnis generis; ergo ad nullum proprie reducitur, neque in eo continetur.

Ad opposita respondetur cum Capreolo, Caietano & Bañes, D. Thomas locis citatis concedit Deum reductiue esse in genere, quatenus verè est principium & causa omnium, præsertim substantiæ, & continet omnia. Hic verò negat etiam reductiue esse in genere, quia nullo genere clauditur, continetur, neque finitur.

III. DVBITATIO.

Verum Deus sub ratione Dei possit componi ex genere & differentia?

Error Genesim. Licet respectu creaturarum Deus non possit habere genus & differ-

tiam, videtur sub ratione Deitatis posse concipi genus plurium Deorum, qui inter se differant specie, vt posuerunt Ethnici plures Deos, non solum numero, sed & specie diuersos.

Secundò de facto videtur Deus saltem vt species contrahi ad tres personas, quasi inter se diuersas specie, quia proprietates personales sunt inuicem quali specie distinctæ.

Dicendum tamen est omnino esse impossibile, vt intra rationem Deitatis sit conceptus generis & differentia; nisi cum maximo errore. Probatur, quia vt infra dicemus q. 11. impossibile est omnino plures esse Deos, aut specie, aut numero diuersos; ergo non potest verè abstrahi ratio communis vna, quæ verò referatur ad plures specie vel numero diuersos; ergo non est vlla conceptio generis aut speciei. Et oppositum est contra fidem, & habetur ex cap. firmiter, & Scriptura clamat, Deum vnum esse. Cum autem Deus sit ens necessarium, si possent esse plures Dij, re vera essent de facto, sed de hoc q. 11.

Ad primum respondetur, Ethnicos, homines, & alias creaturas posuisse inter Deos, non solum contra fidem, sed etiam contra rationem naturalem, vt constat ex Arist. 1. 2. Met. Platone & alijs.

Ad secundum respondetur, in tribus diuinis personis rationem Deitatis & naturæ esse vnam tantum specie & numero; ideo non posse ibi esse prædicationem de pluribus numero diuersis in ratione Deitatis. Proprietates verò personales differre inter se quasi specie in ratione personæ, non tamen in ratione essentiæ & naturæ, quia sunt idè re cum natura Deitatis, vt dicitur infra in disp. de Trinit.

Aduerte Diuum Thomam colligere ex eo quod Deus non habeat genus & differentiam, neque etiam habere diffinitionem, nempe propriam & exactam, neque demonstrationem esse de Deo, nisi per effectum, quia medium demonstrationis propter quid est diffinitio. In argumento etiam, sed contra dicit, genus esse prius secundum intellectum eo quod est in genere. Deo autem nihil esse prius adhuc secundum intellectum. Quod ita est intelligendum, licet enim quoad nos possit dari aliqua ratio analogæ prior Deo, non tamen secundum

rem,

rem, & ex natura rerum potest ratio aliqua esse prior Deo, quia omnis ratio vel pendet ab ipso, vel est idem omnino cum ipso. Ratio verò generica ita est prior secundum rationem, vt etiã in re possit esse sine specie qualibet, nepe in altera specie. Et hoc habet omnis ratio vniuersa, vt possit sicut ratione abstrahi, ita re ipsa existere sine quolibet suorum inferiorum. An autem aliquæ demonstrationes possint esse à priori per rationes formales, Bañes hic ex Ferrar. 1. contra Gentes, cap. 25. dicit non quidem posse dari demonstrationem, quæ sit per propriam causam à priori secundum rem, posse tamen dari per rationem formalem, quarum vna sit prior altera secundum rationem.

Ratio generica potest re ipsa existere sine qualibet specie in altera.

Sed nos diximus supra cum Diuo Thoma, omnes istas rationes sumi ex effectu, quia ex effectibus Dei colligimus eum esse, & eius attributa cognoscimus. Vnde omnes demonstrationes tandem rediguntur ad effectum, quamuis postea habitis attributis & prædicatis Dei ex effectibus possit ratio vnus reddi ex altera.

Demonstrationes de Deo ex effectibus.

ARTICVLVS VI.

Verum in Deo sint aliqua accidentia?

Conclusio est. In Deo non potest esse vllum accidens.

Dubitatio, an conclusio sit certa ex fide & ratione?

Primò dicendum est certam esse de fide, ex cap. firmiter, vbi decernitur quod Deus sit omnino simplex; si autem haberet accidens, non esset simplex, sed quid compositum ex substantia & accidente, & non esset Deus id quod est, neque totum quod in ipso esset, quod videtur contra id, Ego sum qui sum, vt supra notauimus. Vnde falso Priscilianistæ dixerunt virtutes quasdam processisse à Deo, ante quas fuerit eius essentia, contra quos Leo Magnus epist. 91. cap. 2. & in Concil. Remensi, vt supra ex Bernardo contra Gilbertum.

Ratione naturali certam,

Secundò dicendum etiam ratione naturali esse certam, tribus probat hic D.

Thomas; primò, quia subiectum est potentia ad accidens, in Deo autem nulla est potentia secundum rem. Secundò, quia esse per essentiam nihil habet sibi adiunctum, sicut calor, vt sic abstractè nihil dicit præter calorem; Deus autem est esse per essentiam. Tertio, quia si in Deo esset accidens, deberet esse causatum à principijs intrinsicis, quia est primum ens non habens aliud prius; sed in Deo nihil causatum est, cum sit prima causa.

Optimè aduertit Caietanus circa secundam rationem, sicut abstractum per intellectum nihil secum admittit, nisi se ipsum, vt albedo solam se ipsam dicit in intellectu, & nihil aliud; concretum verò multa alia admittit, vt album potest concipi dulce & calidum. Ita in re abstractum secundum rem solum est, & nihil aliud admittit præter se ipsum, vt id quod est esse non receptum neque finitum; vnde nullum habet accidens, compositum verò secundum rem ex natura & esse, alia admittit accidentia.

Hoc idem docent Patres, vt D. August. lib. 5. de Trinit. cap. 4. & 5. & 16. Ex Augusti nihil esse in Deo secundum accidens, no quia nihil in ipso est mutabile, nec ipse est mutabilis. Et lib. 6. in Deo non quacundam accidentialitatem esse, sed essentiam, vnde falso dicitur. Gabr. 1. d. 32. quæst. 1. dicit sapientiam diuinam poni in prædicamento qualitatis Leo Mag. epist. 91. cap. 2. Deum neque mutabilem, neque proficientem esse, & epist. 93. cap. 5. Basiliius epistola 141. Athanasius in epist. ad Episcopos Africa Boethius lib. de Trinit. Plato in conuiuio de pulchro, Deo pulchritudinem dicit non inesse, sed ipsam esse pulchritudinem.

Nomina autem significantia in nobis accidens, vt sapientia, pulchritudo, & similia, in Deo non significant accidens sed essentiam, quia non vniuersè dicuntur, vt D. Thomas ad primum. Quod si aliqua nomina ex tempore dicuntur de Deo, & non ab æternò, vt quod sit dominus huius populi, vel hominis, quod conuertatur ad nos, & similia; talia non mutationem in Deo significant, sed in nobis, vt docet præclare August. 5. de Trinit. cap. 16. & Diuus Hieronymus in Amos cap. 9. quod est valde notandum pro intelligentia multorum, de quibus infra erit dicendum, de relationibus rationis, & denominationibus extrinsecis,

rem,

eis, quæ Deo etiam conuenire de nouo possunt.

ARTICVLVS VII.

Verum Deus sit omnino simplex?

Conclusio affirmat.

Dubitatio, an simplicitas sit perfectio in Deo?

Nota conclusionem esse de fide ex cap. firmiter, & ex Cõcil. Remen si, eamque colligi primò ex dictis hæc...

De Dei simplicitate vide Augustinum 6. de Trinit. cap. 6. & 7. & lib. 11. de ciuit. cap. 10. & lib. 15. cap. 17. & libro sententiarum sent. 366. Diuina substantia id ipsum est quod habet, nec aliud ipse pater quam vita, qua in illo est.

Iam ad dubitationem D. Thomas ad 2. dicit apud nos composita esse meliora simplicibus, quia perfectio bonitatis in creatura non inuenitur in vna re simplici, sed in multis.

Secunda sententia negat simplicitatem addere aliquam perfectionem: ita tenet Caiet. de ente & essentia capite 2. & inclinatur D. Thomas in 4. d. 1. q. 1. art. 1. quæstionum. 1. ad 1. & sequitur Molina hic disputatione 2. & Bañes in hunc articulum, licet breuiter, & Suar. disput. 36. Met. sect. 3. & in 1. p. libr. 1. c. 4. Probant primò, quia simplicitas tantum dicit negationem compositionis, & non aliquid posituum; negatio autem vt sic nullam dicit perfectionem.

Sed certè quicquid dicant isti auctores, negari non potest simplicitatem saltem in nostro conceptu dicere aliquam perfectionem, non quidem per uodum posituum entis, sed quia negat aliquam imperfectionem posituum Deo repugnantem, scilicet compositionem; sicut ergo compositio, licet ens, & posituum quid, imò & aliqua perfectio in suo genere, habet tamen intrinsecam imperfectionem, ita natura diuina, quando dicitur & concipitur simplex, declaratur sub quadam negatione imperfectionis posituum, & eo ipso sub aliqua perfectione

1. sententia affir. Scot. & Valcut.

2. sententia quod non addat perfectionem, Caiet. Molin. Bañ. Suar.

3. Negatio non dicit perfectionem.

4.

5. Simplicitas concipitur vt perfectio negans imperfectionem

Perfectione negativa. Sicut enim esse causatum & dependens posituum quid est, sed includit imperfectionem creaturæ; ita negatio independentiæ, vel non causati dicit perfectionem; similiter quia compositio dicit posituum, sed cū imperfectione, simplicitas dicit negationem huius imperfectionis, & eo ipso perfectionem negatiuam. Et certè iuxta diffinitionem Anselmi melior est ipsa quam non ipsa; neque enim est negatio præcisa & absoluta, sed in subiecto posituum, scilicet ente, & quidem ens simplex quam non simplex perfectus est, si cætera sint paria. Et in re non potest esse controuersia alicuius momenti. Et possunt solui facile argumenta vtriusque partis.

Ad 1. Scoti respondetur, non dicitur imperfectionem, sed neque perfectionem, quia solam dicit negationem. Ad 2. Molina negat debere dici attributum Dei, licet enim possit computari inter prædicata Dei; attributum tamen dicit posituum perfectionem. Responderi posset esse attributum negatiuum. Ad 3. perfectionem non prouenire ex simplicitate, sed ex positua entitate & bonitate.

Ad primum alterius sententiæ respondetur, negationem imperfectionis posituius eo ipso significare perfectionem entis, vt esse immateriale non compositum, non corruptibile. Valentia respondet, simplicitatem non sumi pro negatione, sed pro fundamento, vt vult loqui D. Thomas 1. contra Gentes c. 18. sed simplicitas hic non sumitur nisi in ipso conceptu, quo aliquid addit supra ens, & id non est nisi negatio compositionis. Ad secundum hæc etiam perfectio negatiua est melior ipsa quam non ipsa. Ad tertium suo loco dicemus, an relationes diuine dicant perfectionem, & quomodo simul sint vna perfectio. Ad quartum ex bonitate & entitate esse perfectionem, sed specialem perfectionem significari etiam hac negatione imperfectionis posituius. Secundum hoc (inquit August. 11. de ciuit. ca. 10.) dicuntur illa simplicia, quod non aliud est in eis qualitas, aliud substantia; spiritus vero sanctus multiplex dicitur sapient. 7. quod multa in se habeat, sed quæ habet, hæc est, & omnia vnus est, vna sapientia est, in qua sunt immensi thesauri. atque infiniti rerum intelligibilium, omnes

inuisibiles atque incommutabiles rationes rerum.

ARTICVLVS VIII.

Verum Deus in compositionem aliorum veniat?

Conclusio est negans.

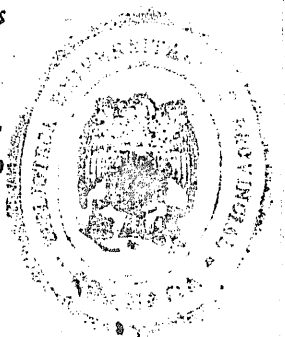
Dubitatio an id omnino repugnet?

Error fuit Philosophorum dicitur Deum esse animam mundi, vel primi cœli, vt refert D. Thomas hic ex Augst. 7. libro de ciuit. cap. 6. quem dixerunt qui Democrito tribuit Eusebius lib. 14. de præparat. Euangel. cap. 6. & tenet Plinius lib. 1. naturalis historiæ cap. 1. Stoicis Epiphanius lib. 1. hæresi 5. & Damascenus lib. de hæresib. Pythagoræ alij, vide apud Viues 4. de ciuit. Dei cap. 12. Eundem errorem secuti sunt hæretici Priscillianistæ, vt constat ex Concil. Tolitano 1. & ex Leone Magno epist. 93. cap. 5. animam hominis esse substantiam diuinam, aut partem eius, & Petrus Abailardus Spiritum Sanctum esse animam mundi, vt refert Bernardus epist. 190.

Secundus error fuit, vt refert Diuus Thomas, Deum esse formam omnium: ita sensit quidam Almaricus, à quo Almariani, omnia esse vnus naturæ, & esse Deum ipsum, contra quem scripsit Turcremata lib. 4. summæ cap. 35. & fuit damnatus in Conc. Lateranensi ab Innoc. III. eundem refert Bañes hic tenuisse Salmanticæ Ioannem de Oria, & iussu abiurare publice; vide cap. damnamus de summa Trinit. vbi vt infama damnatur Almarici doctrina.

Tertius error, vt dicit D. Thomas fuit Dauidis de Dinando, qui dixit Deum esse materiam primam, qui etiam per se infans est, & nullius, vel apparentis rationis fundamento probabilis.

Dicendum est omnino pugnare, vt Deus veniat in compositionem alicuius per modum partis, aut formæ, aut materiæ. Primò, quia Deus est prima causa efficiens, quæ omnino non est eadem numero cum forma rei factæ, licet possit esse eadem specie, cum materia verò neque specie conuenit. Secundò, quia pars componens non est primo agens, sed potius compositum agit per ipsam;

Deum animam mundi, Priscillianistæ Deum animam mundi & hominis.

Deum esse formam omnium Almarici.

Deum esse materiam primam errat Dauid Din.

Deum non potest esse pars componens.

Deus

3 Deus autem est primum agens. Tertio, quia materia est potentia, & hac prior est actus, forma componens est participata, qua prior est forma per essentiam, Deus autem est primum ens simpliciter. Hæ sunt rationes Diui Thomæ, quibus solum probat Deum non posse componere per modum partis, & cum imperfectione actus & potentia.

5 Hinc tamen non sequitur id quod colligit Caietanus, hic Christum non esse neque dici compositum ex duabus naturis, diuina & humana. Nos enim oppositum diximus cum multis 3. p. q. 2. art. 4. & Verbum ac naturam diuinam componere vnâ personam Christi cum natura humana, absque vlla tamen imperfectione partis componentis: neque ex compositione resultat aliquod maius aut perfectius solo Verbo, & sic negatur compositio Deo per modum partis, vt bene Valentia hic.

6 Illum errorem tribuere videtur August. Platoni 13. de ciuit. cap. 16. 17. & 18. quod Deus sit anima mundi, & Ro-

manis 4. de ciuit. cap. 11. & 12. Et multum inclinatur Cicero libro 2. de natura Deorum, vt supra vidimus, quod mundus, sol, & astra sint dii, & habeant animam diuinam, & quidem informantem. Plinius vbi supra. Aristoteles etiam sic locutus videtur, sed ipse posuit vnum primum motorem Deum ab omnibus separatam, licet posuerit cælos formaliter animatos, in quo videntur plerique Philosophorum consensisse. Fortè tamen Plato dixit, Deum formam mundi exemplarem, & effectricem, vt à Dionysio 4. cap. celest. hierar. dicitur *Esse omnium*. Et Augustinus Verbum Dei vocat formam, nempe exemplarem. Deus autem differt à reliquis omnibus, & à materia se ipso, vt docet Diuus Thomas ad secundum; vel potius dicuntur esse diuersa, & non differre ea quæ sunt simplicia, si fiat vis in verbo; quia quæ differunt, aliquo differunt: diuersa verò se ipsis, ex Aristotele 10. Metaphys. tex. 24. & 25. Hæc de hac quæstione.

QVAESTIO QVARTA DE PERFECTIONE DEI.

ARTICVLVS I.

Verum Deus sit perfectus?

Conclusio est affirmans. *Deus est perfectissimus.*

Dubitatio, quid sit perfectio in communi in Deo?

1 **P**rimò perfectio est, quo aliquid est perfectum, id est, omnino factum; hæc enim est etymologia, & sic Deo non conuenit perfectio, neque esse factum, vt docet D. Thomas ad 1. Hinc verò translatus est nomen perfectionis & perfecti ad significanda ea, quæ omnino sunt absoluta. Et vt docet D. Thomas in fine corporis, perfectum est, cui nihil deest secundum modum suæ perfectionis, id est, eorum quæ sibi competunt secundum suam naturam. Perfectiones ergo dicuntur ab effectu, quia rem perficiunt, & in optimo statu po-

nunt. Quædam essentielles & internæ, aliæ accidentariæ & externæ, & istæ naturales aut supernaturales. Notat etiã Molina perfectionem posse dici secundum speciem & numerum; vel etiam secundum totam latitudinem, & omnia facilia sunt ex Philosophia. Constat etiam è cõtra imperfectum fore id, cui aliquid deest sibi conueniens, ad quod sit in potentia. Imò imperfectum potest dici aliquid comparatione perfectioris, cui deest maior perfectio alterius, licet eam non sit natum habere. Sic creaturæ quædam dicuntur minus perfectæ, aliæ magis perfectæ, iuxta actus meliores, aut minus bonos, & omnes creaturæ respectu Dei dicuntur imperfectæ.

2 Secundò dicendum est Deum esse absolutè & simpliciter perfectissimum, est de fide Matth. 5. *Sicut pater vester cælestis perfectus est*, & Exod. 33. *Ego ostendam omne bonum tibi*, quia omnino est in actu, & nihil deest bonitatis, respectu cuius maneat in potentia, & non sit in actu. Probat, quia sicut materia prima

Deus omnino in actu. ex se tantum est potentia: ita primum agens debet ex se esse in actu, & maxime in actu, & ita maxime perfectum, cum non sit aliud agens, à quo educatur de potentia in actum. Cum ergo in Deo nulla sit potentia passiva, & sit principium primum agens respectu omnium, debet esse omnino in actu, & ita esse omnino perfectissimus.

3 Tertio ex his valde notanda est ratio perfectionis diuinæ realis; est enim talis actus, cui nihil deest bonitatis conuenientis Deo, & ita perfectio realis Dei vt sic includit omnem bonitatem, omnem actum & rationem debitam, id est, conuenientem naturæ diuinæ. Hinc fit, vt nulla ratio præcisa ab alijs sit realis perfectio diuina, quamuis secundum nostrum conceptum perfectio diuina sit & dicatur, quatenus sine ea Deus non esset perfectus, reuera & necessario identicè includitur in reali perfectione diuina, vel est perfectio diuina. Et hoc est valde aduertendum. Ex hoc enim vno fundamento dicemus in tractatu de Trinitate, licet proprietates personales pertineant ad perfectionem Dei, etiam formaliter, quia Deus si non esset persona, neque esset, neque conciperetur perfectus & completus; non tamen ideo esse tres perfectiones reales diuinas, quia neque personalitates sine natura & attributis, neque contra naturam & attributa, sine personalitatibus sunt realis perfectio diuina, quia si vnum sumatur sine altero, deest aliquis actus Deo conueniens, sine quo Deus non esset perfectus. Et ob hoc vnum volui in hoc articulo explicare rationem perfectionis diuinæ, & est valde necessarium pro difficultate prædicta, quæ ferè manet iam omnino soluta.

Personalitas diuina quomodo sit perfectio, & non tres perfectiones.

ARTICVLVS II.

Verum in Deo sint perfectiones omnium rerum?

Conclusio est affirmans.

Dubitatio, quomodo perfectiones creaturarum sint in Deo?

1 Primò certum est perfectiones creaturarum esse in Deo, idque est de

fide ex eo ad Rom. 11. *Ex ipso, & per ipso sunt omnia*. Plal. 49. *Tulitudo agri mecum est*, Exod. 33. *Ego vos creauit ostendam tibi omne bonum: quo loco videretur D. Thomas 1. contra Gentes capite in Deo. 28. Plal. 93. Qui plantauit autem non audiet*. Ioan. 1. *Quod factum est in ipso vita erat*, quo dicitur creata & fuisse in Deo, & in eo esse vitam, Sapient. 1. *Hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis*, quamuis verbi continet significatum, forte sit, Hoc, id est, hic spiritus, qui cõseruat omnia. Tamen eo ipso quod conseruat, & est causa efficiens, dicitur omnia in se continere. Ita Anselmus in Monolog. capite 33. 34. & 35. omnia esse in Verbo, & verius in ipso quam in se ipsis, id est, perfectius & melius, quia esse Dei, in quo sunt creaturæ, nobilius est & perfectius quam esse ipsarum in se ipsis: sic Dionys. cap. 5. de diuin. nomin. hic adductus à D. Thoma, Deus, inquit, in vna existentia omnia præhabet, & ipse est esse subsistentibus. Passim Augustin. vide libr. 5. de Gen. ad literam capite 14. 15. 16. & sequentibus, omnia priusquam fierent fuisse in Deo, & fuisse vitam, quia fecit illa ex notitia, & si nouerat illa priusquam faceret, profectò priusquam fierent apud illum erant, & iterum neque ea faceret, nisi ea nosset, nec posset nisi videret, nec videret nisi haberet, capite 18. Erant in Dei scientia, non erant in sua natura. Repetit per omnia illa capita, & tractatu primo in Ioan. Ireneus lib. 2. cap. 1. & lib. 4. cap. 37. Clem. Alexandrinus lib. 1. prædicationis cap. 9. Nissenus lib. de officio hominis, Nazianz. oratione 2. de pascha, Damasc. libro 1. de fide cap. 8. Ambr. brof. lib. 1. in Hexameron cap. 4. Hilar. 11. Hilarius de Trinit. Anselm. in Monol. capit. 34. Anselm. & 35. & in Prolog. cap. 17.

2 Probat hoc Diuus Thomas ex cõm. 5. Met. tex. 21. vbi dicit Deum esse vniuersaliter perfectum, quia nulla ei deest nobilitas, quæ inueniatur in aliquo genere. Et ratione, quia quicquid est perfectionis in effectu, debet inueniri in causa effectiua, vel secundum eandem rationem, si sit causa vniuoca, vel eminentiori modo, si sit æquiuoca. Nã effectus præexistit in virtute causæ agentis, non imperfectiori modo, vt in causa materiali, sed perfectiori modo, cum sit causa agens & perfecta,

3 *Ratio D. Thom. ex Commen.*

4 *Deus*

Deus autem est causa omnium, & prima causa effectiua. Et est ratio hæc sumpta ex Dionys. 5. illo capite de diuin. nomin.

3 Ratio esse subsistens includit omnem esse.

Secundò, quia Deus est ipsum esse subsistens, vt supra dictum est, ideo includit omnem perfectionem essendi, sicut si calor subisteret, haberet omnem perfectionem caloris. Et cum omnium perfectiones pertineant ad modum essendi, quia perfecta sunt, quatenus aliquod esse habent, nullius certè perfectio Deo de esse potest. Et hæc etiam est sumpta ex Dionysio capite illo 5. Deus non quodammodo est existens, sed simpliciter, & incircumscriptè totum in se ipso vniformiter esse præcipit, ideo addit, ipse est esse subsistentibus.

4 In causâ præ existit effectus, in præcepta, non instrumentali.

Prima ratio intelligenda est de causa principali, quia in instrumentali non præexistit effectus perfectiori modo. Et præsertim de principali æquiuoca, licet etiam in vniuoca existat perfectiori modo, quam in se fit in fieri, quia dum effectus efficitur est imperfectè, & exit de potentia in actum. Dicitur autem effectus esse perfectiori modo in causa, non quia sibi sit perfectius quando est in potentia, quam quando est in actu.

Effectus perfectius est in causa, quam in se.

5 Circa secundam rationem longius loquantur aliqui, nos breuiter dicimus eam sumi ex doctrina Dionys. & Theophrasti per logorum, & intelligi de esse subsistenti, id est non recepto in aliqua natura à se distincta, qualis est diuina. Et quidem vera videtur similitudo de calore, vel albedine separata; si enim natura sua daretur separata, & habens, quod naturæ suæ est conueniens, nulla esset ratio, quare non haberet quicquid est caloris, & albedinis; neque enim est causa vel ratio alicuius termini, neque est maior ratio huius gradus quam illius, cum natura sua nullum petat terminum, sed admittat magis ac magis. At verò in subiecto determinatur ac finitur ex natura talis formæ. Cum igitur esse diuinum sit per se abstractum, & subsistens, debet sane habere omnem gradum ac perfectionem essendi absque vlla imperfectione. Et hæc est vis rationis Diui Thomæ, quæ si intelligas non negabis. Et quidem per se contingit, vt doctrina, & rationes sancti Doctoris minoris fiant, quod earum

Esse diuinum est subsistens.

robur & pondus non satis agnoscat.

Secundò dicendum est ad dubitationem, perfectiones quasdam esse simpliciter, alias secundum quid, vel in certo genere, quam distinctionem habent.

Secundò dicendum est ad dubitationem, perfectiones quasdam esse simpliciter, alias secundum quid, vel in certo genere, quam distinctionem habent. Scotus in 1. dist. 8. quæstione 1. ad 1. quid. & Caiet. de ente & essentia cap. 2. com. 2. Bañes hic dub. 3. Molina disputatione 2. Valentia quæst. 4. pun. 1. & colligunt ex Anselmo in Monol. c. 14. & in Prosologio cap. 5. & 11. Perfectio simpliciter est quam in vnoquoque melius est esse quam non esse, nempe quia constituit rem in tali esse, quod sit melius quam oppositum. Et huiusmodi sunt perfectiones quæ ex se nullam dicunt imperfectionem, & ita neque repugnant Deo, sed potius sunt in ipso, vt esse, vita, sapientia, intellectus, voluntas, Valentia perfectionem simpliciter simpliciter dicit esse illum, quæ in eodem ente potest esse cum qualibet maiori perfectione. Et quadrat verè, si bene explicat rationem perfectionis. Perfectio secundum quid, aut in certo genere est, quæ dicit aliquam imperfectionem, & ita non admittit in eodem subiecto quamlibet maiorem perfectionem. Huiusmodi sunt omnes perfectiones creaturarum secundum rationem creatam & adæquatam, quia dicunt esse dependens.

7 Prima perfectiones sunt in Deo formaliter, quia cum sit perfectissimus, debet in se habere omnia, quæ ad perfectionem pertinent, & modo perfectissimo: si autem istæ non essent formaliter in Deo, esset imperfectus. Et cum eadem perfectiones formaliter communitur creaturis, licet finitas & imperfectas, debet in se eas habere infinitas & perfectissimas. Et confirmatur, quia nomina, quibus significantur istæ perfectiones, propriè dicuntur de Deo, & non solùm eminenter, aut vt de causa, eo modo quo medicina dicitur sana, vt August. docet 7. de Trin. c. 1. & Ambr. in prof. 2. lib. ad Gratian. & ex modo loquendi Scripturæ, de sapientia, vita & intellectu ac voluntate Dei, & alijs.

8 Perfectiones secundum quid non sunt formaliter in Deo, sed tantum eminenter. Constat, quia alioquin nullæ imperfectiones essent in Deo, & decissent perfectiones, & eo ipso non esset perfectissimus. Res est per se patens.

Hinc sequitur perfectiones quasdam esse

Quædam in Deo sunt formaliter & eminenter.

esse in Deo, & formaliter, & eminenter vt esse vitam, sapientiam, quia secundum communem & analogam rationem sunt in ipso formaliter, quatenus verò eadem contrahitur ad esse creatum, & imperfectum, sunt solum eminenter. Et in vna simplici entitate & perfectione reali Dei continentur omnes perfectiones vtriusque generis, vt docet Diuus Thomas ad 1. ex Dionysio.

10 Error Vripleph, quod creatura sit Deus.

Secundò sequitur insanum fuisse delirium Vripleph, qui putabat creaturas ob esse quod habent in Deo, esse, & dici posse quod sint Deus, quem refutat Valdenensis lib. doctrinalis fidei antiquæ à cap. 1. vsque ad 6. & facile est, quia creaturæ non sunt formaliter illud idem esse quod habent in Deo, sed continentur in illo esse Dei tanquam in causa, & exemplari. Et quod Saruetus in epistola 6. ad Caluinum dixit, Deum in lapide esse verè & propriè lapidem, & in trunculo truncum. Contra quos aperta est Scriptura Sapient. 13. Quotò ijs omnibus creator, & dominator speciosior est. Vide Cyrillum libro primo in Ioannem capite sexto, & Diuum Augustinum in Psal. 85.

Error Sarueti.

11 Eminenter continere quid sit. Gabr. sententia.

Quæres, quare vna res dicatur eminenter continere alteram? Gabriel 1. d. 36. quæst. 1. con. 2. respondet esse idem atque continens perfectione superare id quod continetur. Fortè hoc non dicit vt sufficiens, sed quasi necessarium, alio qui anima rationalis eminenter contineret omnia corporea, & coelos, Angelus omnia inferiora. Dicendum eminenter continere, vel esse aliud, est non formaliter, sed virtute esse illud, quatenus habet virtutem vt causa principalis ad illud producendum. Et hoc videtur dici non solùm in causis æquiuocis, sed etiã in vniuocis, quamuis enim eadem ratio formalis sit secundum speciem in causa, & in effectu, vt in igne producente, & producto. Ratio tamen numero diuersa, ad quam producendam virtutem habet causa vniuoca, non est formaliter in ipsa, sed solum virtute. Verum est eminenter continere propriè solum dici in causis æquiuocis, quatenus non habent eandem rationem vilo modo formaliter, sed solum eminenter. Et quando vna res habet effectum nobiliorem quàm altera, in qua continetur effectus alterius nobiliori modo, dicitur virtute continere illam causam. Vt sensus in-

Sola causa æquiuoca eminenter continet.

Quando effectus vnius causa sit ab altera nobiliori modo & specie.

ternus virtute continet externum, & intellectus sensus omnes.

ARTICVLVS III.

Verum aliqua creatura possit esse similis Deo.

Conclusio est. Ea quæ sunt à Deo, assimilantur ipsi, non secundum eandem rationem speciei, aut generis, sed secundum aliquam analogiam.

Dubitatio, qua ratione creatura Deo assimilatur?

Primò docet D. Thomas similitudinem esse conuenientiam duorum in forma. Et si sit secundum eandem rationem & modum, non solum est similitudo, sed equalitas, vt inter duo alba eiusdem gradus, si secundum eandem rationem, & non eandem modum, est similitudo imperfecta, vt inter inæqualiter alba. Si verò comunicatio sit in eadem forma non secundum eandem rationem, vt in æquiuocis agentibus, est minor similitudo, vt inter solem & ignem, solùm secundum rationem generis. Quòd si sit aliquod agens extra genus, adhuc minus illi assimilatur effectus, nepe quia eius formam non participat secundum eandem rationem speciei, neque generis, sed secundum aliquam analogiam.

Secundò docet D. Thom. creaturam solùm assimilari Deo hoc vltimo modo secundum aliquam analogiam, saltem in esse: ideo bene notauit Caiet. quæstio 1. n. huius articuli conducere maximè ad explicandam perfectionem diuinæ immitatem, cum eam creaturæ quodammodo ab eius similitudine. Vide lib. 3. contra Gentes cap. 19. 20. & 21.

Tertiò aduertendum creaturas intellectuales multò magis assimilari Deo, reliquæ enim tantum inesse assimilantur: istæ verò tum in naturali perfectione intellectus, & voluntatis, ac liberi arbitrij, per quod capaces sunt beatitudinis; tum in supernaturali gratiæ, & gloriæ, in qua multò propinquius assimilantur, quam vtraque, assertit D. Thomas in argumento sed contra primam ex eo Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Quamuis aliqui Pa-

trum hinc intelligunt per imaginem similitudinem naturæ intellectualis, per similitudinem, a similitudinem in gratia. Secundam ex 1. Ioan. 3. cum appa- ruerit similes ei erimus, nempe in gloria. Vnde, & creaturæ intellectuales solum dicuntur factæ ad imaginem Dei, infra quæst. 93. per totam, ob similitudinem in ultimo gradu naturæ intellectualis ad imitationem Dei. Sed ut ibidem aduertit Diuus Thomas art. 9. similitudo prout sequitur ad imaginem, dicit expressionem, & perfectionem eius, scilicet secundum virtutem & gratiam, & gloriam ex Damascen. 2. lib. cap. 12. & Dionysius docet lib. de diuin. nomin. c. 9. & Augustin. libro 83. quæstionum quæstione 51.

Ad imaginem Dei quæst.

Deus nondicitur similis creaturis.

ex Dionys. 9. cap. de diuin. nomin. nam in ijs quæ sunt vnius ordinis est mutua similitudo, non tamen in causa, & causato. Hoc Valentia quæst. 4. pun. 2. dicit facile intelligi, & esse verum in causis æquiuocis, non in vniuocis, neque esse necessaria alia quæ parum solide disputat Caietanus: sed solida sunt quæ dicit Caietanus, hoc esse verum in ijs quæ naturam habent causæ & causati, id est, vnum natura sua dicit dependentiam ab altero, quod solum est verum in æquiuocis; nam vniuoca eandem habent naturam secundum speciem & rationem, & ita est mutua similitudo, vt docet hinc Diuus Thomas & Dionysius capite illo 9. Et ratio est certa, quia simile hoc modo idem est quod expressum ad imitationem alterius, quasi exemplaris, vnde non est ratio æquiparantia eadem ex vtraque parte. Hæc de hac quæstione.

QVAESTIO QVINTA DE BONO IN COMMUNI.

Bonitas ratio perfectio.

Via vnumquodque est bonum, quatenus est perfectum, post perfectionem diuinam sequitur bonitas diuina; sed prius in hac quæstione agendum est de bono in communi. Hanc rationem methodi reddidit D. Thomas quæstione præcedenti.

ARTICVLVS I. Vtrum bonum differat secundum rem ab ente?

Conclusio est. Bonum & ens non differunt secundum rem, sed tantum secundum rationem, quia bonum addit rationem appetibilis.

PRIMA DVBIT. Quæ sit ratio formalis boni in communi?

Bonum in rebus.

Primo omnes consentire videntur, bonum esse in rebus ante opus intellectus, quasi quid consequens ad ens, vt Arist. docet 6. Met. c. 2. tex. 8. bonum & malum esse in rebus, & ita ferè ab

omnibus numeratur vna ex passionibus entis, non quod sint passionibus propriæ, quasi extraneæ ab ente, sed quia ipsum ens exprimitur sub aliqua ratione & modo, quo non exprimitur nomine & conceptu entis, vt sæpe docet D. Thom. præsertim de verit. q. 1. ar. 1. & q. 2. ar. 1. & art. 4. ad 4. & 4. Met. tex. 2. & 10. Met. tex. 8. ibi D. Thom. lect. 3. F. sec. 4. Met. c. 2. q. 3. negat ens prædicari de suis passionibus. Sed negari non potest quod sint eadem entitas, & sola ratione distinguantur. Quæritur ergo quæ sit ista ratio; & conceptus quæ addit bonum supra ens, an ratio, an aliquid aliud.

Passiones entis quid addant?

Ens prædicatur de suis passionibus

Bonum supra ens quid?

Prima sententia asserit bonum dicere relationem conuenientia, qua aliquid est conueniens alicui: ita Durand. 1. d. 34. q. 1. & si est conueniens intrinsecè, relatio est realis & intrinsecè, sic vt partes conueniunt toti; & accidentia subiecto, vt sanitas animalis; si autem ens sit conueniens extrinsecè, relatio est tantum extrinsecè, vt quod conuenit per modum causæ efficientis, vt medicina, aut per modum alicuius circumstantiæ, vel conditionis. Sic vult Deum esse extrinsecè conuenientem creaturis, & ita bonitatem Dei

Dei esse relationem conuenientia ad creaturas, saltem possibiles, quauis bonitatem non habeat ab ipsis. In hanc inclinatur Suar. in Met. disp. 10. lect. 1. quod bonum alteri sit passio entis, & dicat idem atque conueniens alteri.

Ratio Vaz. examinatur

Ratio contra Durand.

Bonum quod perfectum.

Creatura omnes bonæ, & non omnes conuenientes alteri.

Bonum passio entis, non malum.

2. sententia bonum idem quod appetibile, Dur. Capr. Val.

Hanc sententiam refutat Vazquez disput. 23. cap. 2. ratione quadam nimis ampla, nempe quia magis necessarium est Deum esse bonum, quam creaturas esse possibiles: idem dicit de omnipotentia, quasi hæc possit esse, vel concipi in Deo sine ordine ad creaturas possibiles, cuius oppositum dicemus infra q. 25. & sæpe se offeret occasio. Hac ergo ratione relicta probari potest contra Durandum, ex ratione boni quæ eadem est atque perfecti, vt docet D. Thom. quæst. præced. & in hoc art. Perfectum autem vt sic non dicit rationem conuenientia ad alterum, sed quod in se sit absolutum, & nihil sibi desit eorum quæ sibi conueniunt; ergo Deus in se & ad se intelligitur bonus absque ratione conuenientia ad creaturas. Secundò sic etiam omne ens si perfectum sit, dicitur bonum, quod significari videtur Genes. 1. & 2. dum perfecta qualibet re, statim videbat Deus quod esset bonum, & perfectis omnibus vidit quod erant valde bona, sic Augustinus lib. 2. de moribus Manichæorum à cap. 1. vsque ad 8. docet omnem substantiam creatam in se esse bonam, & malum esse priuationem boni. Si autem bonum dicitur per relationem conuenientia, cum eadem res possit esse vni conueniens, alteri disconueniens, res non minus dicerentur malæ quàm bonæ, saltem multæ. Certum autem est bonum dici passionem entis, non malum. Et quidem multa etiam sunt bona alicui intrinsecè, in quibus non videtur esse relatio realis, vt materia & forma, & partes infinite integrantes, & Verbum diuinum humanitati vnitum: non ergo in hac relatione realis conuenientia sita est bonitas realis entis: sed fortè dicemus hæc sententiam in bono sensu esse veram, & eandem cum sententia D. Thomæ.

mali includere respectum. Secundò hunc respectum esse appetibilitatem, seu respectum ad appetitum, & parum distat ab hac sententia Valentia disputatione 1. quæstione 5. puncto 1. Probat Capreol. primum ex Diuo Thoma de veritate quæst. 21. artic. 1. quia bonum includit rationem entis, & non est synonymum enti, sed differt ratione; ergo addit aliquid non diuersum ens, neque differentiam contrahentem, neque solam negationem; ergo respectum rationis, & non alium nisi appetibilitatem. Secundò probat ex Diuo Thoma in hoc articulo, & de veritate q. 1. articulo 1. quia hic respectus est quod diffinitur bonum; ergo est ratio eius: bonum enim est quod omnia appetunt. Sic videtur loqui Alex. 1. p. q. 17. m. 1. quod bonum sit ens appetibile aut desiderabile, & Alb. Mag. 1. p. sum. q. 26. m. 1. art. 1. 2. & alijs, bonum explicat per modum finis & appetibilis ab aliquo appetitu.

Addit respectum rationis, appetibile.

Bonum diffinitur per appetibile.

Hanc sententiam impugnant Caiet. hic art. 1. & 4. & Bañes in hoc art. conclus. 1. & 2. Vazquez disp. 23. capit. 3. & dicunt bonum formaliter non dicere relationem, sed perfectionem absolutam. Primò, quia prior est ratio boni in se, quàm relatio appetibilis, quæ sumitur à potentia appetitus, sicut ratio coloris est prior in se quàm ratio visibilis sumpta à visu. Secundò probat Bañes, quia bonum dicit formaliter perfectionem. Tertio, quia Deus est in se bonus ante omnem respectum appetibilis. Quarto, quia omnis propositio & inclinatio, & motus rerum est ad bonum: ad relationem autem non est per se motus. Quintò, quia iam bonum formaliter esset relatio rationis. Ex his colligit Bañes bonum esse rationem absolutam obiectiuam appetitus, ad quam sequitur relatio, seu denominatio appetibilis: quæ tamè sit hæc ratio absoluta, non omnino explicat Bañes, Vazq. c. 4. hæc rationem boni esse eandem cum integritate & perfectione rei in suo esse.

Reiscitur illa sententia à Caiet. Bañ. Vazq.

Tertia ergo sententia, rationem boni ponit absolutam, ita Caiet. & Bañes, & nihil amplius dicunt, nisi esse rationem quæ possit fundare relationem appetibilis, & est proximum fundamentum eius, non tamen explicat quæ sit hæc ratio, nam entitas rei est fundamentum solum remotum appetibilitatis, bonitas

3. sententia bonum dicitur rationem absolutam.

Ratio boni proximum. Vazquez ibi dicit bonum integritas, transcendente, quod convertitur cum ente, addere rationem integritatis, & perfectionis rei in se.

7 Dicendum videtur hanc sententiam, Vera sententia, integrum, & perfectionem entis esse veram: an autem hæc ratio sit absoluta an rationem boni relatiuam, nondum patet, & nullam aliam possunt assignare Caietanus, & Bañes.

D. Thom. Diuus Thomas expresse docet in tota hac quaestione per totam, præsertim hoc articulo 1. in corpore vnumquodque est appetibile in quantum est perfectum, quia omnia appetunt suam perfectionem. In tantum autem est perfectum, in quantum est actu, & ens, quibus verbis Diuus Thomas aperte docet rationem propriam, & formalem boni esse integritatem, & perfectionem, & hanc esse fundamentum proximum relationis conuenientiam, vel appetibilis, sicut entitas & actus est fundamentum proximum ipsius perfectionis & integritatis. Idem habet ad 1. expresse, vt notabimus statim, & articulo quinto infra, vnumquodque dicitur bonum, in quantum est perfectum, sic enim est appetibile. Et de veritate quaestione 21. articulo 6. entitas non est bonitas, nisi vt est perfectio alicuius. Vnde etiam

Capreol. Capreolus conclusionem 1. citat. tandem concedit hanc sententiam esse veram, quamuis ipse perfectionem sumit relatiue per modum obiecti, & causæ finalis: vnde dicit neque Deum intelligi bonum, nisi intelligatur cum habitudine ad creaturam per modum perfectiui, in quo iam videtur loqui vt Durandus & Herueus quodl. 3. quaestione 2.

Heru. Mol. Molina hæc disputatione prima initio parum differre inter bonum & perfectum, melius dixisset nihil, quia bonum simpliciter est perfectum simpliciter, & perfectum secundum quid, est bonum secundum quid, Iauel. de transcendentibus cap. 6. Scot. quodl. 6. §. Contra ista, Greg. in 2. 34. q. 1. art. 1.

8 At Diuus Thomas perfectum non explicat in ordine ad aliquod extrinsecum, cui sit conueniens, sed Perfectum (inquit) dicitur cui nihil deest per modum suæ perfectionis. Ita habet in hoc articulo 1. & articulo 3. & 5. sic etiam Augustinus in Psalm. 102. in id, Qui replet in bonis desiderium tuum (ait) omnes creaturae habent quoddam bonum suum, bonum integri-

tatis suæ, & perfectionis natura suæ. Et libro de natura boni cap. 3. 4. & 5. bonum constitui ex modo, forma & ordine, vt infra dicemus articulo 5. sic Dionysius 4. cap. de diuinis nominibus, idem esse bonum & pulchrum, nempe perfectum, & D. Thom. 1. p. quaest. 48. articulo 3. formam dicit esse perfectionem rei, in quantum res est actu per eam, & eo ipso esse bonum quoddam. Et malum hic & ibi explicatur per priuationem integritatis ac perfectionis, sumpta pro negatione perfectionis debitæ inesse, & conuenientis rei. Sic ergo & Deus, & omne ens intelligitur bonum, in quantum est integrum ac perfectum in sua natura, & nihil deest ei eorum, quæ ipsi conueniunt. Et hoc modo intelligitur perfectio, & integritas hæc, vt fundamentum proximum appetibilitatis respectu omnis appetitus tam naturalis quam eliciti, vt expresse docet D. Thomas ex Arist. nempe quia vnumquodque appetit suam perfectionem & integritatem appetitu, vel naturali potentia ad talem actum & perfectionem, vel elicito, quo aliquam perfectionem appetit, vt obiectum sibi bonum. Certè hæc est certa & expressa doctrina D. Thomæ, Augustini & Aristotelis.

Sed obijciunt Suar. in Met. disput. 10. sectione 1. & Valentia consentit puncto primo citat. & quidam alij, perfectionem & integritatem solum dicere rationem actus & entis, & ita nihil addere supra ens, & non posse eo ipso esse bonitatem formalem, sed tantum fundamentalem, quia ens est fundamentum bonitatis. Respondetur, quauis perfectio & integritas sit ex aliqua entitate & actu, non tamen est eadem ratio formalis entitatis ex vna parte, & integritatis ac perfectionis ex altera: tum, quia ens aliquod actu ens potest intelligi imperfectum: tum, quia non omnis actus & entitas est perfectio rei, & integritas eius.

Secundò ergo dicendum est cum Diuo Thoma ad primum, quamuis ens & bonum secundum rem sint idem, quia tamen differunt secundum rationem, non eodem modo dicitur aliquid ens simpliciter, & bonum simpliciter. Nam ens dicitur aliquid ex eo quod proprie est in actu; actus autem dicitur in ordine ad potentiam, ideò dicitur aliquid esse, & ens simpliciter, quatenus primò discerni-

Dionys.

D. Thom.

Malum priuatio integritatis.

Integritas appetitur omni appetitu.

9 1. Obiectio

Solutio. Non eadem ratio entis & integritatis.

10 Ens & bonum differunt ratione.

Ens simpliciter.

Ens secundum quid.

Bonum simpliciter, quod vltimò perfectum.

Bonum secundum quid ens imperfectum.

Ens simpliciter, & bonum secundum quid.

Ens secundum quid, & bonum simpliciter Boethii.

Bonum integrum, perfectum, completum.

discernitur ab eo quod est in potentia tantum, scilicet quatenus habet esse substantiæ. Per actus verò superadditos huic esse substantiali dicitur esse secundum quid, vt per esse album, esse musicum, &c. quia isti actus adueniunt non potentia simpliciter, sed enti præexistenti in actu simpliciter. Bonum autem (inquit Diuus Thomas) dicitur rationem perfecti, quod est appetibile, & per consequens rationem vltimi: vnde id quod est vltimò perfectum, dicitur bonum simpliciter; quod verò non habet vltimam perfectionem, quam debet habere, licet aliquam perfectionem habeat, quatenus est actu, non dicitur perfectum simpliciter, nec bonum simpliciter, sed secundum quid. Vnde colligit sanctus Doctor, rem per primum esse substantiale dici ens simpliciter, & bonum secundum quid, quia est actu, & habet perfectionem saltem entis. E contra verò per vltimum actum, & esse, scilicet accidentale, dicitur ens secundum quid, & bonum simpliciter. Quod confirmat ex Boethio in libro, an omne quod est bonum sit, vbi docet in rebus aliud esse quod sunt, & aliud quod bona sunt, quod dicit Diuus Thomas referendum esse ad esse simpliciter, & esse bonum simpliciter, quia vt dictum est, per primum actum res est ens simpliciter, & bonum quodammodo: e contra verò per vltimum actum est bonum simpliciter, & quodammodo ens. Ex quibus omnibus constat bonum addere supra rationem entis, hanc formalem rationem perfectionis, integritatis, & complementi, & catenus aliquid dici bonum, quatenus est perfectum, integrum, & completum, ita vt possit esse simpliciter ens, & non simpliciter bonum, quia non omnino integrum, perfectum, & completum, vnde & Aristoteles 5. Metaphysic. speciale caput fecit de toto colobon, id est, non integro & imperfecto.

II. DVBITATIO.

An ratio bonitatis sit absoluta, an relatiua.

1. Dicendum est, an hæc ratio & conceptus perfectionis & integritatis formaliter dicat relationem, an ratio

nem absolutam. Bañes expresse dixit, ni esse absolute rationem formalem boni esse absolutam, licet eam non explicet, Herueus hæc, Herueus quodl. 3. quaest. 2. inclinatur in hanc sententiam, & Suar. disp. 10. Met. sect. 1. putat rationem boni non posse esse relatiuam, cum tamen dicat formaliter esse ipsam conuenientiam, Vazquez capite 5. cit. dicit rei bonitatem sitam esse in absoluta eius integritate; inquit ergo rationem esse absolutam. Nobis autem impossibile videtur, vt vlla passio entis addat aliquam rationem positiuam absolutam: nam si adderet rationem positiuam absolutam, ea necessariò deberet esse realis; nam si esset aliqua ratio non realis, sed rationis, ea necessariò deberet esse in aliquo modo entis rationis, scilicet negatio, aut priuatio, aut relatio: si autem passio entis addit rationem aliquam positiuam realem, ad certè entitatem ipsi enti, quia omnis ratio realis est entitas, si positua sit, vt per se patet; enti autem nihil potest addi, vt docet Aristoteles 3. & 4. Met. eoquod ratio entis sit intrinseca cuius rationi reali, & ea non possit esse extra ens. Quod videre debuerunt viri docti, sed huius rationis non meminerunt. Postea tamen Vazquez eadem disput. c. 7. bonitatem pro integritate & perfectione dicit esse rationem non absolutam, sed relatiuam, & esse conuenientiam, non vnius rei cum altera, vt putauit Durandus, sed integritatis ex pluribus: conuenientiam namque plurium ad rei constitutionem relatiue significatur, non ad essentiam quasi alicuius conuenientis; sed relatio est inter ea que conueniunt ad integritatem, & quodammodo ad essentiam, tanquam ad consummatam & perfectam. An autem hæc relatio sit realis, an rationis, dicit Vazquez se non curare. In rebus tamen simplicibus solum esse rationis, quia quæ conueniunt sola ratione distinguuntur, in compositis verò posse esse realem, si ex se sit realis.

2 Sed certè curare debuit vir doctus id quod præcipue quaeritur in explicanda ratione formali aliqua, an sit absoluta, an relata, si relata, an sit ea relatio rei, an rationis tantum. Tum, quia impossibile est relationem hanc bonitatis esse rei, sed tantum rationis, quia vt diximus, passiones entis non possunt esse entis addere rationem aliquam realem.

absolutam, vel relatam; quia iam adderent entitatem realem ipsi enti. Quod miror non satis considerasse plerosque in hac disputatione de bono, & de alijs passionibus entis.

3 *Vera sententia, bonum addere supra ens relationem rationis.*

Dicendum igitur est bonum supra entitatem entis addere relationem rationis integri atque perfecti, cui nihil deficit eorum quæ sibi conueniunt secundum modum suæ perfectionis, & entitatis. Itaque perfectio ut sic dicit relationem ad perfectum, & integrum, & perfectum relationem perfecti, & integri ad suam perfectionem, & integritatem sibi conuenientem, quæ tantum est relatio quædam rationis supra entitatem rei, per quam res est bona, & perfecta intra se, sicut est in se constans, & constituta sua entitate: sicut ergo constituens & constitutum dicunt relationem inuicem diuersæ rationis, ita perfectio & perfectum, integritas & integrum, bonitas & bonum formaliter dicunt relationem supra ens, & non aliam nisi rationis, quia impossibile est addi aliquid enti reali nisi rationis, ut consideranti erit euidentis. Ita D. Thomas de veritate quæst. 1. articulo 1. & quæst. 2. articulo 1. aperte docet verum & bonum addere supra ens respectus rationis. Et sequitur Ferrar. 1. contra Gentes capite 37. & respectus rationis explicat Diuus Thomas, & Ferrar. quod dicunt verum, & bonum relationes perfectiui. Verum est perfectiuum secundum rationem speciei tantum, bonum est perfectiuum secundum esse. Conuenit Molina disputat. 1. quod bonum addat relationem perfectionis seu conuenientis.

Ex D. Tho.

Ferrar.

Molina.

4 *Defenditur prima sententia Durand.*

Hinc sequitur immeritò impugnari sententiam illam Durandi de relatione conuenientia, quam dicit esse relationem formalem bonitatis; conuenientiam autem explicat primò & intrinsecè inesse ijs, quæ intrinsecè conueniunt enti ut materiæ, & formæ, & naturæ, & accidentibus, quæ formaliter conueniunt rebus. Alijs verò dicit conuenire extrinsecè, quatenus sunt causa horum, quæ intrinsecè conueniunt. Non ergo loquitur Durandus de conuenientia cum appetitu elicitò, sed lausissimè de qualibet perfectione conueniente cuius rei. Et omnino, idem est dicere aliquid esse bonitatem atque dicere esse perfectionem conuenientem rei. Idem ergo est conueniens & perfectio, & integritas. Ut ergo nos dicimus rationem formalem boni esse integritatem & perfectionem; ita tenemur dicere esse conuenientiam; entitas enim aliqua eatenus est perfectio alicuius, quatenus est illi conueniens, & si conuenit, perficit, & si perficit, eo ipso absque vllò alio conceptu conuenit, ut quantumvis mente cogites, distinguere non possis perfectionem à conueniente, & e contra. Et quod intrinsecè est perfectio, intrinsecè est conueniens se ipso, ut materia, forma, natura, existentia, passionis, & accidentia naturæ consona, & operationes connaturales. Quod verò extrinsecè perficit ut causam efficiens, aut aliter, extrinsecè etiam est conueniens & bonum, quatenus est causa eius, quod intrinsecè perficit & conuenit. O quam perspicua est per se veritas, quam facilis semel intellecta. Hoc ergo dicit Durandus, hoc & nos dicimus.

Conuenientia, perfectio & integritas idem. Intrinsecè conueniens, & perficiens. Extrinsecè conueniens, & perficiens.

Ad rationes in oppositum respondetur, nihil esse bonum, nisi habeat perfectionem sibi conuenientem, & in hoc ipso explicatur relatio perfecti & perfectionis, & habentis, & quod habetur ut conueniens: quæ omnia dicunt relationem ad intra inter rem, & quæ sibi intrinsecè conueniunt, & non est relatio ad extra. Falsò ergo imponitur Durando, quod bonitatem dicat esse relationem conuenientia ad extra, cum expressè dicat, quæ intrinsecè conueniunt esse propriè bona, reliqua tantum secundò & minus propriè. Ad secundum similiter. Et ad confirmationem inde constare bonum dicere relationem conuenientis, cum malum dicat priuationem eius, vel disconueniens: eo enim ipso quod aliquid est disconueniens, vel formaliter, vel extrinsecè, est etiam malum. Ergo eo ipso quod est conueniens est bonum. Relatio autem non est realis, sed tantum rationis.

5 *Conuenientia relatio ad intra.*

6 *Malum disconueniens, bonum conueniens.*

7 *Ratio, seu denominatio appetibilis posterior ratione boni.*

Appetibile verò videtur solum esse passio quædam consequens ad rationem boni & conuenientis, si appetibile sumatur formaliter pro denominatione sumpta ex appetitu, ut innuit D. Thomas 1. Ethicor. lect. 1. & Caiet. hic & Bañes, Ferrar. 1. contra Gentes capite 37. & Capreolus licet in 1. d. 3. q. 3. aliter dixerit in 2. d. 34. quæst. 1. videtur

videtur ita sentire cum S. Thoma 1. Ethic. quod bonum dicatur appetibile quasi per effectum & à posteriori. Bonum est appetibile in 2. modo dicendi per se, iuxta hanc sententiam vide Capreol. 2. d. 4. q. 3. & Ferrar. 1. cõtra Gentes c. 3. & Suarez disputatione illa 10. sect. 1. in fine, Molina hic disput. 1. ad finem. Sumptum verò fundamentaliter pro eo quod potest mouere appetitum, ut ratio obiectiua eius, est idem cum bono, perfecto conuenienti, ut diximus. Appetitus verò respectu boni transcendentalis debet sumi non solum pro voluntate & appetitu sensitiuo, qui sunt appetitus elicientis operationem à se diuersam, sed etiam pro appetitu naturali, quo quæuis potentia appetit actum, & perfectionem sibi connaturalem, & conuenientem, & Capreolus ita videtur piè intelligendus de appetibili fundamentaliter sumpto, & ita se explicat in secundo sententiarum.

Appetitus late etiam pronaturali.

7 *Perfectio formaliter est relatio rationis.*

Appetitus entis, ut conuenientis.

Bonum non addit, nisi relationem rationis.

8 *Executitur sententia Suarez.*

Ad rationes contra secundam sententiam in hoc sensu aliquid respondendum est. Prima confirmat hoc, quod diximus. Secunda falsum assumit, quod relatio non dicat perfectionem, quia perfectio formaliter est relatio, licet entitas, quæ perficit, & denominatur perfectio, sit absoluta. Ad tertiam; Deus etiam dicitur bonus, ut perfectus quasi cui nihil deest ex hac relatione rationis. Ad quartum propensio, & motus appetitus est ad ens, non ut ens est, sed ut conueniens est, quamuis motus realis per se primò non terminatur ad relationem realem. Phisicor. Ad quintum nihil esse absurdum, quod bonum formaliter quoad id quod addit supra ens, sit relatio rationis; neque enim aliquid aliud esse potest, ut efficaciter probauimus. Fundamentum autè huius relationis rationis est entitas realis. Quomodo autem relationes rationis, & denominationes extrinsecæ sint in rebus creatis, & in Deo ante opus rationis, diximus partim supra, & dicemus statim & sæpe, & habet D. Thomas infra quæst. 15. de ideis art. 2. ad 4.

Ex his constat non satis benè explicari rationem boni à Suarez in Metaphys. disputat. 10. sectione 1. dum concedit cum Durand. rationem boni esse conuenientiam, & neque explicat an

fit relatio, an absoluta, & innuit esse absolutam; cum tamen formaliter relatio conuenientia sit relatiua, sicut relatio disconuenientia. Putat etiam relationem formalem conuenientis, & perfectionis esse diuersam, & conueniens dici ad aliud extra. Quæ omnia sunt supra reiecta, & postea ipse sectione 3. num. 4. videtur eandem ponere relationem boni, & perfecti. Deinde vniuersè putat passiones entis non posse addere supra ens relationes rationis, cuius oppositum docet expressè D. Thom. locis citatis, & res ipsa clamant; quia nihil aliud possunt addere entibus nisi entia rationis. Est verò nimis leue argumentum in oppositum, quod relationes rationis sunt fictitiæ, & omnino in intellectu, & non in rebus, bonum verò, & malum sunt in rebus. Hoc ergo indignum est quod credatur, & iam olim oppositum diximus initio Logicæ; entia enim rationis non ideò sunt, quia intelliguntur, sed contra ideò verè concipiuntur, quia verè sunt, & sunt denominationes extrinsecæ, quæ necessariò confurgunt in rebus, politis suis proximis fundamentis, & non possunt aliter concipi, & prius natura sunt, quæ concipiuntur. Huiusmodi verò fundamenta relationum rationis aliquandò sunt in rebus, aliquandò in intellectu, aliquandò in voluntate, & alijs potentijs. Deū esse Dominū huius, & creaturam, denominatio est extrinsecæ, & relatio rationis à seruitute & creatione passiuæ creaturæ; columna est dextra relatione rationis à dextro reali animalis, esse cognitum in obiecto, volitum, aut sensum, visum, auditum, appetitum, antequam cognoscantur ab intellectu, sunt in rebus ab operationibus potentiarum, quibus politis non possunt non esse, & statim possunt concipi tales relationes rationis. Sic genus, species, & aliæ relationes rationis Logicæ non sunt fictæ, sed veræ, & necessariæ, quæ statim concipiuntur, si intellectus aduertat comparisonem à se factam naturæ ad multa specie differentia, vel numero, & predicati ad subiectum, & alijs huiusmodi comparationibus, & non potest Deus non concipere eas relationes, & denominationes politis talibus fundamentis: non ergo sunt admittendæ istæ locutiones, Relationes rationis sunt fictæ, aut solæ sunt quando concipiuntur.

Relationem solū aut ne addere supra ens relationes rationis, dunt passiones entis.

Entia rationis sunt in rebus.

Relationes rationis, quæ in rebus.

Relationes rationis non sunt fictæ, sed veræ.

Dicuntur

Dicuntur ergo entia rationis, non quia fictitia sunt, sed quia in fundamentis non ponunt formam, vel entitatem realem, sicut entia realia; sed solam denominationem extrinsecam, quæ dum concipitur ab intellectu, concipitur vt ens quoddam, & relatio ad modum entis, & relationis realis, ideò dicitur ens rationis. Quòd semel dictum sit, vt deinceps nullum sit scandalum, quod veritati obstat, ex ijs quæ falso, & nullo iure vulgus admisit in scholis.

ARTICVLVS II.

Vtrum bonum secundum rationem sit prius quam ens?

Conclusio est. Ens secundum rationem est prius quam bonum.

Dubitatio, an ens sit prius secundum se, an quoad nos tantum?

1. Ratio Diui Thomæ qua re ens prius. Primò notanda est ratio D. Thomæ. Ideò, inquit, ens est prius, quia prius est, quod prius cadit in cõceptione intellectus, & significatur per vocẽ. Primum autem quod cadit in conceptione intellectus est ens, quia quodlibet cognoscitur in quantum est actu, 9. Met. text. 20. Hæc ergo ratio innuit ens esse primum quoad nos, & ita non erit prius secundum se, quam bonum. Si verò dicatur prius secundum se, videtur contra id quod dictum est q. 3. art. 5. vbi dicitur Deo nihil esse prius neque secundum se, neque secundum intellectum.

2. Caiet. sententia quomodo ens prius ratione. Primò respondet Caietanus entis rationem posse comparari, vel ad solas rationes formales alias, vitam, sapiẽtiam, bonitatem, vel ad easdẽ vt subsistentes. Primo modo dicit rationem entis esse primum intelligibile secundum se, reliquas posterius intelligibiles secundum se. Sed hoc modo dicit nõ comparari, ad quod quid est Dei, quia hoc necessarium est subsistens. Si verò ens comparatur ad rationes, & res subsistentes, sic ens non est simpliciter primũ intelligibile, sed Deitas, quæ ex se, & secundum essentiam est intelligibilis: reliqua verò per participationem Deitatis. Et hoc 2. modo loquitur D. Thom. q. 3. art. 5.

3. Secundò respondet Caietanus non esse doctrinam de ordine cognitionis quoad nos tantum, id est, quid prius cognoscatur à nobis, sed de ordine intelligibilium, & rationum respectu nostri intellectus, & sic ens est primum intelligibile secundum se respectu nostri intellectus. Et hæc solutio est optima, quia respectu intellectus diuini aut Angeli non est prior intelligibilis vna ratio quàm altera, sed simul cognoscuntur, quamuis etiam Deus & Angelus cognoscat alias rationes esse cõmunes & priores, quatenus possunt concipi absque posterioribus, & non è contra. Et in hanc redit solutio Bañes sic, quòd comparatio respectu nostri intellectus cum fundamento in re: sit autem comparatio inter rationem boni & entis eiusdem ordinis, verbi gratia, inter ens creatum, & bonum creatum, & inter ens increatum, & bonum increatum.

4. Tandem notandum est Dionysius 3. cap. de diuin. nomin. prius ponere nomen boni, quam nomen entis. Et capite 5. dicit bonum ad plura se extendere, scilicet ad existentia, & non existentia; ens autem ad existentia tantum. Ad primum respondet Diuus Thomas Dionysium posuisse diuina nomina, prout in Deo dicunt habitudinem causæ, & prout ex creaturis nominamus Deum; Bonum autem vt appetibile dicitur habitudinem causæ finalis, quæ est prima causarum, & ideò dicitur causa causarum, quia agens agit propter finem, & ab agente materia mouetur ad formam. Ad secundum respondet iuxta Platonicos materiam ob priuationem dici non ens, cum tamen participet bonum, quatenus appetit ipsum, vt sibi simile, non autem participet ens, cum ponatur nõ ens. Vel secundò bonum extendi ad non existentia secundum causalitatem, non secundum prædicationem, nempe non existentia, quæ sunt in potentia, & non in actu, quia etiam hæc mouentur ad bonum, vt ad finem. Ens autem solam importat habitudinem causæ formalis vel inharrentis, vel exemplaris, cuius causalitas tantum se extendit ad ea quæ sunt in actu. Hæc

Diuus Thomas.

ARTICVLVS III.

Vtrum omne ens sit bonum?

Conclusio affirmat.

I. DVBITATIO.

An bonum conuertatur cum ente?

1. Quoddam bonum non conuertatur cum ente. Primò videntur non conuerti; quia iuxta multorum sententiam relationes etiam reales nullam dicunt perfectionem, ergo neque bonitatem, aut pulchritudinem, cum tamen dicant entitatem realem. Secundò, quia res Mathematicæ sunt veræ res, & entitates, quæntitas, figura, numerus, proportionem, & iuxta Aristot. 3. Met. non sunt bonæ. Tertio, materia prima entitatem habet, cum sit aliquid, & non nihil; bona autem non est, quia non habet actum, ex quo res habet bonitatem, & perfectionem iuxta Diuum Thomam hic. Quarto, bonum & perfectum sunt idem; multa autem sunt entia imperfecta, & sine modo, specie, & ordine. Quintò, quia aut conuertuntur de nominatiue, & sic alia esset essentia bonitatis, alia entitatis, aut essentialiter, & hoc non, quia aliquid addit bonum supra essentiam, & vt docet D. Thom. quæst. 6. sequenti art. 3. tertium bonitas rei creatæ non est ipsa eius essentia; ergo neque ens est idem essentialiter cum bono, cum formalia significata sint diuersa.

2. Sententia distinguit de ente, vt nomine & vt participio. Prima sententia dicit bonum conuerti cum ente sumpto in vi nominis, & nõ in vi participij. Quamuis enim ens, & vt nomen verbale, & vt participiũ dicitur ab esse, tamen diuersimodè id contingit: nam si ens sumatur vt participiũ, & vt significat idem quod existens, sic dicit esse tanquam formale, & principale significatum; id autem quod habet esse, conuincit, vt susceptiuũ ipsius esse, scilicet essentiam. At sumptum vt nomẽ, principaliter significat vt suum abstractum essentiam, esse verò solum vt id, à quo nomen imponitur. Et hoc modo dicit D. Thom. 10. Met. in text. 8. ens diuidi in decem prædicamẽta, & significare ipsas naturas rerum, vt sunt actu, vel potentia, & de verit. q. 21. art. 1. & 4. & quodl. 2. art. 1.

3. Dicunt ergo bonum conuerti cum

ente actu, quod iam dicit esse, & existẽ Ferrar. ex tiam, per quam distinguitur ab ente in D. Thom. potentia. Ita loquitur Ferrar. 1. contra Gent. c. 25. vbi tamen aduertit nõ esse idem dicere ens in actu, & ens vt participium, quia ens in actu primò & formaliter dicit essentiam, licet vt iam subest existentie, per quam differt ab ente in potentia, & secundò & minùs principaliter conuincit esse. Ens verò, vt participium primò & formaliter significat esse, & conuincit essentiam cui conuenit esse. Dicit ergo Ferrar. iuxta D. Thom. bonum conuertitur cum ente nominaliter sumpto, nõ in vi participij. Sed postea statim infra concedit Ferrar. bonitatem totam & completam rei creatæ non solam dicere essentiam, sed etiam esse, & ideò docere D. Thomam quæst. 6. sequenti art. 3. bonitatem rei creatæ distingui ab eius essentia, licet eam includit, quia addit aliquid supra illam, quia bonitas completiua & terminatiua, quæ est esse, in creatis distinguitur ab essentia. Ex hoc verò potius sequitur ens quomodocunq; sumptum esse bonum, siue vt nomen, siue vt participium.

4. Ita sanè dicendum est, quodlibet ens, quomodocunq; sumptum & bonum conuerti, siue ens sumatur, prout dicit essentiam, siue prout dicit existentiam & esse. Et hoc videtur ita dicendum contra Manichæos, & Priscillianistas, licet hi de substantijs dixerunt aliquas earum esse malas, & nullo modo bonas, vt dæmones, & res corporeas. Quos confutat Augustinus sæpè maxime tom. 6. multis libris. Sed vniuersaliter docet Scriptura omnia opera Dei, tam substantias, quam accidentia, & tam naturas seu essentias, quam existentias esse bonas, vt Gen. 1. de luce, & singulis vidit quòd essent bona, & cuncta valde bona. Et Eccles. 3. 3. Cuncta fecit bona tempore suo. 1. ad Timoth. 4. Omnis creatura bona est. Et ita definitum est in Concilio Lateran. sub Innocent. III. & habetur in cap. firmiter de summ. Trin. & Bracharen. 1. cap. 7. & 8. & docet Leo Mag. in epist. ad Toribium cap. 6. & probat D. Thom. 3. contra Gentes cap. 7. Et probatur ratione huius articuli, quia bonum est idem quod perfectum. Sed quicquid est ens quomodolibet, siue secundum essentiam, siue secundum existentiam,

tiam, dicit aliquam perfectionem, quia eo ipso, quod dicit entitatem, dicit perfectionem & actum, & est aliquid conueniens, & appetibile saltem appetitu naturali.

5 **Valen.** Mo hic artic. præfertim hoc 3. Valent. pūlin. Bañes, cto 1. in fin. Molina disput. vnic. Bañes Caiet. Vaz. hic, & Caietanus, Vazquez cap. 6. neque dubitari potest, & videndus est August. lib. 2. de moribus Manichæorum à cap. 1. vsque ad 8. & lib. de natura boni cap. 16. vbi contendit contra Manichæos nullam substantiam, vel naturam esse malam, nisi in quantum corrupta est, id est, aliquid perdidit modi, speciei, & ordinis, id est, aliquid amittit entitatis sibi debitæ. Quatenus verò habet entitatem sibi conuenientem perfectionem habet, & eo ipso bona est. Suarez sectione illa 3. num. 6. contendit omne ens non solum esse bonum in se, sed etiam bonum alteri & conueniens; & ita bonum etiam hoc modo sumptum esse passionem entis, scilicet pro eo quod conuenit alteri. Et probat, quia omne accidens est conueniens alicui subiecto, vt calor etiam aquæ, vt ens naturale est, licet non vt aqua est; & iudicium erroneum est conueniens intellectui non vt erroneum est, sed vt iudicium est, & in substantijs compositis vna pars est alteri conueniens, & totum vtrique. Sed certè nimis laborandum est in defendenda huiusmodi conuenientia, quia error intellectus, etiam vt error est, & secundum vltimam differentiam est ens, & tamen vt sic, nulli bonus est & conueniens. Ergo conuenientia ad alterum, non est passio entis, sed solum quatenus entitas rei intelligitur esse perfectio sui, & sibi conueniens, & sic sibi est bona, siue sit per compositionem, & cum distinctione entitatum, siue cum summa simplicitate, & identitate, & cum sola distinctione rationis, qua eadem entitas sibi etiam intelligitur esse bona, & in se perfecta, & perfectio cui nihil deest, vt in Deo. Bonum ergo conuertitur cum ente, vt dicit perfectionem, & integritatem rei conuenientem, vel entitatem iuxta dicta articulo primo. Notandum non esse dici quodammodo bonum & appetibile Matth. 26. Bonum erat ei, &c. scilicet per accidens, quatenus per

non esse aufertur aliquid malum, quo priuatur aliquo esse, quo nollet priuari, scilicet auferretur damnatis per non esse malum pœnæ, quo aufertur bonum delectabile, & commodum: docet hoc Diuus Thomas artic. 2. ad tertium, Diuus Augustinus 3. lib. de liber. arbit. cap. 7. & 8. Boetius lib. 3. de consolatione Theologi 4. dist. 50. Pro solutione rationum in oppositum videndæ aliæ dubitationes.

II. DVBITATIO.

An relatio dicat perfectionem?

PRIMA sententia est negans, quam defendunt Scotistæ & Caietanus de ente & essentia cap. 2. & 1. part. q. 28. ar. 1. & Bañes hic quæst. 4. & in hac 5. Capreol. 1. dist. 1. q. 7. ita refertur à Suarez, sed ibi solum habet duas quæstiones, & nihil de hac re Durand. in 3. q. 3. num. 12. Marsil. 1. q. 23. artic. 3. Et primò probari potest, quia si relatio dicit perfectionem, cum in Deo sint tres relationes reales, essent tres in eo perfectiones, & aliqua perfectio de esset singulis personis. Secundò ex Diuo Thoma 1. p. q. 42. art. 4. 2. perfectio est aliquid absolutum. Tertio incredibile videtur, quòd sola productione aut mutatione alicuius extra aliquid in se acquirat nouam perfectionem, cum acquirat relationem, verbi gratia, quando album fit simile alteri eo producto. Quartò, quia vt dicit Capreol. quoad esse ad, relatio nihil ponit in subiecto, sed solum quoad esse in.

Dicendum tamen est etiam relationem realem dicere perfectionem, ita tenent Suarez sect. illa 3. num. 15. Valentia, quòd relatio realis d. 19. q. 1. Gregor. q. 1. art. 1. & innuit Durand. in 2. dist. 34. q. 1. ad 3. Scotus quodl. 5. vbi vt dubiam relinquit quæstionem vltimis verbis, & in 1. dist. 1. Okam, Gabr. quæst. 2. argum. 1. ex Aristot. 1. Ethic. & in solutione concedit relationem habere propriam bonitatem, licet non perfectam. Et certè Scriptura de opere Dei ita docet, quòd sit bonum, & Aristoteles expressè 1. Ethic. cap. 6. bonum æquè diuidi ac ens in decem genera, & inferius expressè, bonum dici, & in substantia, & in quali, & in eo quod

1. Sententia negans relationem dicere perfectionem. Scot. Caiet. Bañ. Dur. Mars. 1. 2. 3. 4. 2. Vera sententia, quòd relatio realis dicat perfectionem. Sua rez, Valen. briel, Greg. Dur. Scot. Ex Scriptura, ex Aristot.

quod est ad aliquid, & Diuus Thomas docet hic, & ibi. Secundò ex August. lib. 83 quæst. q. 24. Omne quod est, in quò est, est bonum, idem habet lib. 3. de lib. arb. c. 15. & 1. lib. de doctr. Christ. cap. 32. Boetius lib. de hebdomadib. capite 2. Quicquid est in eo, quod est, bonum est.

3 Tertiò nulla ratio est, quare entitas rei vt sic, non sit illi conueniens, & eo ipso bona, & appetibilis sibi, qualiscunque sit entitas siue essentia, siue existentia, siue accidentis, siue modi, quantum habet entitatis, tantum habet etià bonitatis & perfectionis; quamuis vt notauimus artic. 1. dubitatione 1. possit dici ens simpliciter, & bonum secundum quid, & contra; cum igitur relatio veram habeat entitatem realem, saltem vt modus aliarum rerum, veram etiam habet bonitatem, & perfectionem in suo genere; nõ solum secundum esse in, sed etiam secundum esse ad, quæ duo præscindi non possunt in relatione, quæ est accidens reale.

4 Ad primum in oppositum quidam dicunt relationem creatam dicere perfectionem, non diuinam, eo quòd nec finitam dicere possit, cum sit diuina, nec infinitam, quia hæc soli conuenit essentia. Alij dicunt idèò non dicere diuinam relationem perfectionem aliquam, quia non distinguitur ex natura rei ab absolutis perfectionibus, vt relatio creata. Hanc innuit Gregorius, Suarez sectione illa 3. numero 18. concedendum patat etiam relationem diuinam dicere perfectionem. Neque tamen sequi, absolutè loquendo, quòd aliqua perfectio sit in vna persona, quæ non in altera, quia eadem perfectio infinita est in singulis personis in genere entis formaliter, vel eminenter includens omnem perfectionem omnium entium tam absolutam, quam respectiuam, tam personalem, quam essentialiam. Hæc solutio fortè vera est, si rectè intelligatur.

5 Nos supra quæstione 4. iam soluimus rationem hanc, & diximus, quamuis aliquid in conceptu dicatur perfectio diuina, quatenus sine tali conceptu non intelligitur perfectus & integer; nullam tamen relationem aut conceptum posse dici per se perfectionem realem diuinam à parte rei; neque potest concipi, vt realis perfectio diuina,

à parte rei existens, quia realis perfectio diuina debet esse, & concipi, vt re natura, omninò integra, & perfecta in omni ratione entis cum summa simplicitate & identitate, ita vt si aliquid ei deesse concipiatur in aliquo genere perfectionis simpliciter, non possit esse, neque concipi realis perfectio diuina, verbi gratia, si essentia præcisè concipiatur vt essentia sine sapietia, sine iustitia, sine subtilitètia, sine personalitate, aut è contra, nihil horum præcisè est realis perfectio diuina, sed omnes isti conceptus & rationes concurrere debent cum summa simplicitate & identitate ad constituendam vnam realem perfectionem diuinam, sic dicimus relationes diuinas pertinere formaliter ad realem perfectionem diuinam, quia sine ipsa essentia nõ haberet perfectionem personæ; sed per se non dicunt diuersas perfectiones reales, & distinctas, quia neque ipsæ sine essentia & attributis dicunt realem perfectionem diuinam, vt ibi diximus, sed quia res est ita difficilis & necessaria, non frustra eam repetimus.

6 Ad secundum D. Thomas ibi dicit magnitudinem in diuinis pertinere ad perfectionem & ad essentiam, similiter dignitatem; & magnitudinem ac dignitatem, quæ in patre est paternitas, in filio esse filiationem, & significat in diuinis non esse plures perfectiones ac dignitates; non tamen docet Diuus Thomas relationem non dicere perfectionem.

7 Ad tertium benè respondet Suarez nihil esse magis incredibile in hoc, quòd mutatione alterius in me, aut in alio tertio perfectio noua producat, quàm in hoc, quòd noua entitas producat. Si igitur relatio est noua entitas producta sola mutatione alterius, quare non etiam noua perfectio intra suum genus? Si autem relatio sola sit denominatio extrinseca confurgens ex talibus conditionibus absolutis in se, & in altero, tunc sicut non est entitas realis, ita neque perfectio est in re. Ad quartum iam est dictum relatio perfectionem non quoad esse ad includere etiam esse in. Pro solutione secundæ rationis in 1. dubitatione positæ sit.

(?)

5 **Valen.** Mo hic artic. præfertim hoc 3. Valent. pūlin. Bañes, cto 1. in fin. Molina disput. vnic. Bañes Caiet. Vaz. hic, & Caietanus, Vazquez cap. 6. neque dubitari potest, & videndus est August. lib. 2. de moribus Manichæorum à cap. 1. vsque ad 8. & lib. de natura boni cap. 16. vbi contendit contra Manichæos nullam substantiam, vel naturam esse malam, nisi in quantum corrupta est, id est, aliquid perdidit modi, speciei, & ordinis, id est, aliquid amittit entitatis sibi debitæ. Quatenus verò habet entitatem sibi conuenientem perfectionem habet, & eo ipso bona est. Suarez sectione illa 3. num. 6. contendit omne ens non solum esse bonum in se, sed etiam bonum alteri & conueniens; & ita bonum etiam hoc modo sumptum esse passionem entis, scilicet pro eo quod conuenit alteri. Et probat, quia omne accidens est conueniens alicui subiecto, vt calor etiam aquæ, vt ens naturale est, licet non vt aqua est; & iudicium erroneum est conueniens intellectui non vt erroneum est, sed vt iudicium est, & in substantijs compositis vna pars est alteri conueniens, & totum vtrique. Sed certè nimis laborandum est in defendenda huiusmodi conuenientia, quia error intellectus, etiam vt error est, & secundum vltimam differentiam est ens, & tamen vt sic, nulli bonus est & conueniens. Ergo conuenientia ad alterum, non est passio entis, sed solum quatenus entitas rei intelligitur esse perfectio sui, & sibi conueniens, & sic sibi est bona, siue sit per compositionem, & cum distinctione entitatum, siue cum summa simplicitate, & identitate, & cum sola distinctione rationis, qua eadem entitas sibi etiam intelligitur esse bona, & in se perfecta, & perfectio cui nihil deest, vt in Deo. Bonum ergo conuertitur cum ente, vt dicit perfectionem, & integritatem rei conuenientem, vel entitatem iuxta dicta articulo primo. Notandum non esse dici quodammodo bonum & appetibile Matth. 26. Bonum erat ei, &c. scilicet per accidens, quatenus per

Tres relationes non sunt tres perfectiones. Paternitas dignitas Patris, filiatione filij. nõ duæ dignitates aut perfectiones. Nona perfectio si noua entitas.

III. DVBITATIO.

An res Mathematica sint bonæ?

In rebus ab Intellectu non est ratio boni.

Mathematica res non ut bona.

Obiectio prima.

Ad primam.

Mathematica circa ens reale.

Abstrahit a ratione boni.

Ad secundum alia est ratio de vniuersalibus, atque de Mathematicis, quia Mathematica abstrahunt a motu, & actione, & ratione conuenientis, & appetibilis & finis; non sic vniuersalia; quæ in alijs scientijs considerantur, prout sunt & existunt in rebus, & operationes habent, & omnes conditiones perfectionis, conuenientis, & appetibilis.

Ad tertium res Metaphysicæ, licet reuera sint separatæ a materia sensibili, sic tamen separatæ existunt reuera, & habent omnes suas perfectiones, & omne sibi conueniens & appetibile, & in tali abstractione habent omnem suam bonitatem. Mathematica verò sic abstracta non existunt in rebus, neque considerantur sub ratione existentium, perfectionum, & conuenientium, sed abstrahunt ab hac ratione bonitatis.

Vazquez in commentario huius articuli rejicit expositionem Diui Thomæ, & Caietani, quæ est iam dicta, & dicit in Mathematicis posse considerari rationem integritatis, & perfectionis, & Aristotelem facilius exponi 3. Met. text. 3. quod solum neget Mathematicis rationem boni, id est, conuenientis alteri, & ideo etiam rationem causæ finalis. Sed non video, quid difficile sit in eo quod ex D. Thom. dicitur; quamuis enim possit quis in rebus Mathematicis rationem boni, & perfectionis, & integritatis considerare in magnitudine & figuris, quantum ad earum

essentias; ea tamen consideratio non est Mathematica, sed Metaphysica, & consideratio transcendentalis, a qua abstrahit Mathematicus. Et cum non consideret quantitates sub ratione bonitatis & perfectionis, & conuenientis, non etiam considerat eas sub ratione causæ finalis; & ita demonstrationes Mathematicæ non sunt a causa finali. Est autem quælibet essentia bona maxime, & præcipue prout existit actu; nam quatenus est in potentia, tantum est bona possibilis, aut in bonitate suæ causæ, & non perficit se ipsam, neque est sibi conueniens, & bona actu, sed solum in potentia. Quare bonum proprie transcendens dicitur de rebus, prout sunt in actu, & sibi ipsis perfectiones sunt, & conuenientes; & hoc modo se ipsas appetunt appetitu naturali.

III. DVBITATIO.

An materia prima sit bona?

Sententia de bonitate materiae primæ.

Materia prima habet suam entitatem & bonitatem.

Bonitas materiae per modum potentiae & appetitus.

Materia est pura potentia physica.

Non habet subsistentiam.

Est aliquid & bonum.

Prima sententia dicit materiam primam secundum se tantum esse ens in potentia, & ita tantum bonum in potentia. Et ratione priuationis est non ens; habet tamen aliquid boni, scilicet ordinem & aptitudinem ad bonum, scilicet licet ad actum, unde sibi non conuenit, quod sit appetibilis, sed potius quod sit appetitus. Hanc sententiam his verbis expressè docet Diuus Thomas in hoc art. ad 3. & de veritate quæst. 2. 1. artic. 2. 3.

Ex hoc tamen non negat Diuus Thomas materiam primam habere suam bonitatem propriam, sicut habet etiam entitatem distinctam ab entitate formæ; expressè enim id concedit D. Thomas, & his locis, dum ei tribuit appetitum formæ, & 1. part. quæst. 45. artic. 4. materiam esse aliquid & per creationem: & 3. contra Gentes cap. 20. Idem videtur habere Dionysius 4. cap. de diuin. nomin. Et ratione probatur, quia materia celestium sunt nobiliores hac materia corruptibilium; & quia materia appetit naturaliter formam, & suo modo etiam forma appetit materiam: omne autem appetibile est bonum, & appetens etiam ens, & bonum.

At Diuus Thomas bonitatem materiae voluit explicare per modum potentiae & appetitus, quia & entitatem habet per modum potentiae recipientis, & in genere Physico est pura potentia, quia ex se nihil habet formæ, quæ est actus Physicus. Metaphysicè verò est ens, quia est aliquid. Neque existentiam vel subsistentiam habet aliam quam compositam in quæ est, licet Molina hic ei tribuat propriam, & Suarez sæpè, & disput. illa 10. Metaphys. de bono sect. 3. num. 24. quia in substantijs, ut supra diximus, existentia non distinguitur a subsistentia; materia autem non habet propriam subsistentiam, ut supra probauimus quæst. 3. Negari tamen non potest hoc ens in potentia in latitudine entis esse aliquid, & aliquam bonitatem, licet imperfectam, & ut potentiam receptiuam bonitatis actualis quam appetit.

V. DVBITATIO.

An essentia non existentes sint bonæ?

Diuus Thomas in hac quæstione artic. 1. & 1. contra Gentes cap. 38. docet bonum & perfectum esse idem: perfectum autem esse vnum quodque, quatenus est in actu, quia esse est actualitas, & perfectio omnium. Quo aperte docet non existentia non esse bona, quamuis Ferrar. ibi dicit non solum rem actu existentem esse bonam, sed quæ etiam potest existere; quia sic etiam est appetibilis.

Dicendum est hoc etiam modo conuertens & bonum. Sicut enim essentia rerum non existentes solum sunt entia in potentia, & non in actu, ita etiam solum sunt bona in potentia, & non in actu, quatenus possunt ex potentia causæ exire in actualem entitatem & bonitatem. Notat autem Suarez sectione illa 3. disputationis 10. Metaphys. num. 26. vsu vocum ens absolute vocari etiam id quod non existit, solum quia apprehenditur aliqua entitas possibilis; non tamen vocari simpliciter bonum, nisi id quod actu existit, quia nullam habet perfectionem, & conuenientiam simpliciter, nisi prout est actu, aut futurum est, & ita nihil appetitur nisi ut existens, vel ut existat, vel cum existentia apprehenditur, ut docet D. Thom. 1. part. q. 82. artic. 3. & Caietanus in hoc huius q. 5. Et si impossibilia aliquo modo amantur, non certe appetuntur efficaciter; sed potius est simplex quidam amor, quodaueremus, si talia esse possent. Sic Deus dicitur proprie amare creaturas; quas actu producit dans eis esse. Possibiles non ita proprie amat, sed quodammodo in eis complacet, quatenus virtute continentur in sua omnipotentia, & habent entitatem possibilem, quæ potest reduci in actu.

Vt autem supra diximus ex Scoto & Capreolo, eo modo dicitur aliquid esse in actu, quo fuit in potentia. Et quia non solum existentia fuit in potentia causæ, sed etiam essentia, quando non existit, ideo etiam dicitur esse in actu res, & per essentiam, & per existentiam; quatenus vtraque est reducta de

de potentia in actum, & sunt diuersæ, & vna non potest esse sine altera, sicut tamen entitas vnus est diuersa in potentia & in actu ab entitate alterius, ita & bonitas ac perfectio.

⁴ Imperfectū ens bonitatem habet. An autem aliquid ex eo quod est imperfectum, sit ens non bonum? Respondetur omne imperfectū dici ens, & necessario habere aliquā entitatem, & eo ipso aliquam perfectionem: sicut ergo nullum ens dicitur malum, in quantum est ens, sed quia caret aliquo esse, vt docet D. Thomas hic ad 1. sicut homo in moralibus dicitur malus, quia caret esse virtutis, & oculus dicitur malus, prout caret acie visus; ita certè nullum ens dicitur imperfectum, in quantum habet esse, sed quatenus caret aliquo esse, & perfectione sibi conuenienti, vt per se constat. Perfectum enim est, cui nihil deest perfectionis sibi conuenientis: imperfectum verò est, cui aliquid deest perfectionis sibi conuenientis.

Malū quia caret aliquo esse.

Imperfectū caret aliquo esse.

⁵ Modus, species, & ordine. Si enim hæc tria sumantur simpliciter quoad omnem rationem substantialem & accidentalem, potest aliquid esse ens simpliciter, quod non sit bonum simpliciter, & omnino, eoquod habeat entitatem substantialem, & non perfectiones accidentales sibi conuenientes, neque secundum eas modum, speciem & ordinem. Si verò sumantur ista secundum quid, impossibile est aliquid esse ens, & non habere bonitatem aliquam & perfectionem, & eo ipso aliquem modum, speciem, & ordinem talis esse, & entitatis, vt constat ex D. Thomæ artic. 1. & 5. & omnes conueniunt hic, Caietanus, & Bañes, & Suarez sectione illa 3. num. 27.

VI. DVBITATIO.

An bonum conuertatur cum ente essentialiter, an denominatiue?

¹ Sententia bonum conuertitur cum ente essentialiter. Prima sententia est dicentium prædicari, & conuertitur bonum cum ente essentialiter. Hanc refert Durand. 2. dist. 34. quæstione 1. & videtur esse Heruei; nam iuxta regulam eius ea dicuntur essentialiter conuertitur, quæ formaliter

ter & essentialiter sunt idem, & possunt mutuo prædicari in abstracto & in concreto, vt res est ens, & contra, & entitas est realitas, & contra. Sed bonum hoc modo conuertitur cum ente in concreto, & in abstracto; nam omne ens est bonum, vt diximus, & omnis entitas est bonitas, & perfectio, & conueniens.

Secunda sententia est Durandi ibi num. 13. & sequentibus, quem etiam sequitur Vazquez disputat. 23. cap. 6. quod conuertatur bonum de ente denominatiue. Probant, quia quæ essentialiter conuertuntur sunt idem omnino, & synonyma; denominatiue autem, quæ licet inuicem conueniant, & non possit esse vnū sine altero, vnum tamen non est aliud formaliter, & essentialiter, vt homo & risibile, sic putant conuertitur hominem & rationale denominatiue, quia homo includit aliquid aliud a rationali, & eo ipso non sunt idem adæquatè, sed per modum accidentis prædicatur rationale de homine in concreto, non in abstracto, Homo est rationalitas. Cum ergo bonum non sit idem adæquatè cum ente, quia differt, inquit Durandus, saltem ratione reali, & non sunt penitus synonyma; ergo solum denominatiue prædicantur. Probat exemplo, res enim & ens extra animam conuertuntur essentialiter: ideo omnis realitas est entitas, & omnis entitas est realitas adæquatè; nec differunt aliqua ratione reali, sed sunt nomina omnino synonyma, quod idem dicendum est de omni eo, quod essentialiter conuertitur cum ente.

Secundò ab eo quod includit omnem positium reale, & de eo dicitur in primo modo dicendi per se, nihil positium potest differre ratione reali, quauis possit differre, vt inferius à superiori. Sed ens secundum suam communem rationem entis includit omnem reale positium, & de eo dicitur in primo dicendi per se; ergo nihil reale positium potest ab eo differre tanquam conuifum, sed solum sicut inferius contentum sub ente. Bonum autem est aliquid positium reale, & differt ab ente ratione reali; ergo licet possit differre ab ente, vt inferius à superiori, non tamen vt conuifum; differret autem

² Sententia, quod conuertatur denominatiue. Durand. Vazquez. 1. Ratio.

³ Homo & risibile, sic putant conuertitur hominem & rationale denominatiue.

² Ratio Durandi.

Bonum positium reale, & differt ab ente ratione reali; ergo licet possit differre ab ente, vt inferius à superiori, non tamen vt conuifum; differret autem

vt conuifum, quia cum vna ratio non sit altera, sed diuersa ratio realis, & vna non contineatur sub altera, oportet quod sint conuifæ. Alijs rationibus arguit Durandus, sed omnes sunt fere eadem, neque valde efficaces.

⁴ Quæstio de nomine.

Possunt conuertitur essentialiter.

Et denominatiue in alio sensu.

⁵ In propria conuersio essentialis.

Attributa diuina conuertuntur essentialiter.

Ens & passionis eius conuertuntur essentialiter.

D. Thom. Capreol. Ferrar.

Dicendum videtur hanc quæstionem videri de nomine, quæ multis rationibus Durandi eam partim faciunt de re. Si ergo ea dicatur essentialiter, & quidditatiue conuertitur, quæ à parte rei dicunt eandem naturam, & vnum non addit rationem realem supra alterum, vt videtur admittere Durandus in suis rationibus, ac fundamentis, ens & bonum conuertuntur essentialiter, quia dicunt eandem entitatem, & bonum nullam rationem realem addit supra ens, vt supra diximus, sed dicit eandem entitatem sub alio respectu rationis. Si autem essentialis recursus dicatur eorum quæ nulla ratione differunt, sed sunt omnino synonyma, vt gladius & ensis; sic bonum non essentialiter, sed denominatiue conuertitur cum ente, quia bonum aliquam rationem addit, vel connotat, quam non dicit, vel connotat ens.

Sed hic secundus modus conuersionis essentialis valde est improprius, quia non est rationum aut rerum, sed tantum nominum. Conuersio verò est, vel inter res, vel inter rationes eiusdem rei. Et ita primus modus conuersionis essentialis est magis ad rem, sic attributa diuina conuertuntur essentialiter & identice, quia significant eandem simplicem entitatem, licet vnum addat aliquam rationem secundum modum nostrum concipiendi, quam non dicit alterum. Sic etiam passionis & cum ente, & inuicem recurrunt, quia omnino dicunt vnā rem & entitatem realem, vna tamen passio addit, quod non altera, & omnes aliquam rationem, quam non dicit ens; licet illa ratio non possit esse realis sicut in attributis diuinis, quia enti, vt diximus, nihil reale addi potest, sed quidquid additur est ens. Tantum ergo addunt vel negationes, vel respectus rationis. Et sic videtur loqui Diuus Thomas in hoc artic. 3. & de veritate quæst. 21. artic. 2. & sic videtur loqui Capreol. 2. dist. 34. quæst. 1. concl. 3. & Ferrar. 1. contra Gentes cap. 25. & omnes discipuli Diui Thomæ sic videntur loqui, quod quæ dicunt aliquid reale, & in eo solum differunt

per aliquid rationis, sint essentialiter idem. Et hoc optimè probat ratio prima sententiæ.

Ad primum Durandi respondetur, falsum assumi sola synonyma conuertitur essentialiter, imò in his tantum est conuersio nominum, non rerum, aut rationum. Possunt autem aliqua esse idem realiter, & essentialiter, id est ex parte rei significatæ, & conceptæ, & differre ratione, & in his est conuersio essentialis, vt inter definitionem, & definitionem, & inter attributa diuina à parte rei significatæ, quia est eadem entitas, & forma in re; sic etiam inter rationale & hominem est conuersio essentialis, quia eadem entitas & essentia significatur à parte rei per concreta & abstracta. Sed abstracta non prædicantur de concretis increatis, quia concreta aliquid aliud dicunt ex modo significandi. Bonum autem non differt ratione reali ab ente, sed solum respectum rationis addit. Ex quo etiam patet solutio ad secundum, & ad omnia Durandi, quæ petunt hoc principium quod bonum addat rationem realem enti.

⁶ In synonymis sola conuersio nominum.

Propria conuersio essentialis in rebus, aut rationibus.

Inter hominem & rationale.

Bonum non addit rationem realem.

ARTICVLVS. III.

Vtrum bonum habeat rationem causalem finalis?

Conclusio est affirmans.

Dubitatio an bonum sit formaliter finis?

PARS negans probari videtur, quia finis vt sic dicit per se appetibile, bonum autem non dicit idem quod appetibile formaliter, sed fundamentum appetibilis vt sic. Secundò, quia finis vt sic non præexigit causam efficientem aut formalem, quia est prima causarum, bonum autem præexigit causam efficientem & formalem, vt hic docet Diuus Thomas. Tertio, quia aliqua sunt bona vtilia, & non habent rationem finis, sed medij.

¹ Quod bonum non sit finis

²

³

Prima sententia est dicentium bonum esse finem identice, non tamen formaliter, argumeta verò solum probant, quod non sint idem formaliter. Bañes reijcit, quia ad primum concedit

² Bonum finis identice non formaliter.

Bonum & pulchrum quod differant. D. Thomas bonum & pulchrum esse idem in subiecto, quia fundatur in eadē forma; differre autem ratione, quia bonum respicit appetitum, & habet rationem finis: pulchrum autem respicit potentiam cognoscitiuā, & potius habet rationem formæ: videtur ergo bonum esse finis formaliter. Caietanus etiā dicit non sumi identicē.

Finis in actu signato, & exercitio Sed notat Caietanus habere rationem causæ finalis non identicē posse sumi, aut in actu signato, & sic idem est atq; fundamentaliter, fundamento proximo, non quod bonū sit ipsa ratio causæ finalis, sed quod sit proprium eius fundamentum. Secundō in actu exercitio, & sic sumitur formaliter, id est bonū formaliter est ratio ipsa finis in actu exercitio, id est exercet causalitatem finalem. Et hunc vult Caietanus esse proprium sensum dignum ingenio Sancti Doctoris. Sed certe nobis cū Bañes potius videtur sumi finis primo modo in actu signato, quia ratio perfecti nō est formaliter ratio finis & appetibilis, vt supra ipse Caietanus dixit artic. 1. Sed fundamentum huius rationis, & conuenit nobiscum Ferrar. 1. contra Gent. c. 37. eodē modo loquens de ratione boni respectu rationis appetibilis, & finis, & Molina hic disput. vnica. in fine.

Vera sententia Bañes, Ferrar. Molin. Bonum est finis in actu signato. 4. Notat secundō Caietanus Diuū Thomam posita conclusione soluere tacitā obiectionem, quia supra dictum est bonum habere rationem vltimi, modo dicitur habere rationē causæ finalis, quæ est prima causarum. Ad hoc respondet bonum esse vltimū in essendo, primū autē in causando; & ratio est, quia quod est primum in causando ordine intentionis, est vltimū in essendo ordine executionis in causando; prius enim ignis calefacit, quā inducat formam ignis, cū calor sit consequens formam ignis. In intentione verō, aut in causando primū est bonum & finis, qui mouet efficientem, secundō actio efficientis mouens ad formā, tertio aduenit forma. In causando est conuerso, primum est forma per quam est ens, secundō virtus effectiua, quatenus est perfectum in esse; tunc enim res est perfecta, quando potest producere simile. 2. de Anima tex. 34. Tertio consequitur ratio boni, per quā in ente perfectio fundatur, id est, ita vt possit ab alijs etiam appeti sub ratione boni & finis. Hæc est litera Diui

Primū in intentione, & causando.

Thomæ, & optima, quā latius explicat Caietanus de ordine in causando, & in essendo, quomodo intelligi debeat intra eandem speciem, & non in hoc individuo; forma enim, quæ dat esse ignis, est, quæ prima operatur, & causat, sed non primō causat ignem, sed calorem, cū tamen calor sit posterior forma ignis. Vidi reliqua.

Bonum fundamentum relationis finis. Ad primum constat bonum esse fundamentum relationis appetibilis & finis. Ad secundum finis est prior efficiente & forma in causando absolute; tamen in causando præexigit rationem causæ efficientis & formalis, quia vltimō consideratur, & est perfectio in ente, & ratio boni in essendo, quasi complementum.

Finis largè pro quolibet appetibili voluntatis. Ad tertium nihil inuenio apud Aucthores. Dicendum videtur, finis causalitatem hic largè sumi, pro quolibet obiecto voluntatis & appetibili, siue appetatur propter se, vt finis vltimus, siue propter aliud, vt medium vtile. Et videtur probari hæc explicatio, quia infra diuidit Diuus Thomas bonum in bonum honestum, vtile, & delectabile. Si ergo finis conuertitur adæquatè cū bono, similiter diuidi debet. Alias autem Diuus Thom. sumpto sine strictè, prout distinguitur à medijs, solet dicere, omne bonum, aut volitum, aut appetibile, vel esse finem, vel ordinatum ad finem, vt constat 1. 2. à quæst. 8. & 1. contra Gentes cap. 81. & de veritate q. 21. ar. 1. in fine corporis. Primō & principaliter dicitur bonum, quod est perfectiuum alterius per modum finis, secundō quod est ductinum in finem vt vtile. Eodem modo loquuntur de bono & fine Alex. & Alber. vbi sup. ar. 1. dub. 1. Alex. q. 17. m. 2. Alb. 1. p. q. 26. m. 1. art. 1. partic. 1. & alijs.

Finis strictè non conuertitur cū bono. Tandem notandum rationem hanc finis & appetibilis non sumi à D. Thomæ & ab Aristotele & alijs solū respectu potētiz appetitiuæ proprie dictæ, sed potius respectu ipsius appetitus naturalis, vt iā supra notauimus ar. 1. docet expressè D. Tho. de verit. q. 21 ar. 2. Cū bonum habeat rationem perfectiui per modum finis, qui dupliciter afficit appetitum: vel enim desideratur quando non habetur, vel est delectabilis dū habetur. Hæc duo conueniunt cuius esse; quæ enim non participant esse, illud appetunt; quæ habent, naturaliter illud

Bonum appetibile omnino appetitum, etiam naturaliter.

illud amant, & tota virtute conseruant, vt Boet. 3. lib. de consolat. prosa 11.

Pulchrum ad cognitionem, bonū ad appetitum. 8. Circa solutionem primi nota rationē pulchri referri ad potentiam cognitiuam, rationem verō boni ad potētiam appetitiuam, ideo differre has rationes penes hos respectus. Pulchra enim dicuntur, quæ visa placent, nempe ob debitam proportionem, ob similitudinē quandam cum ipso sensu; tum quia sensus & omnis potentia cognitiua ratio quædam est, & proportio; tum quia cognitio fit per assimilationem. Et quia similitudo respicit formā, ideo pulchrū propriè pertinet ad rationē causæ formalis, bonum verō ad rationem causæ finalis. Idē habet Alexan. q. illa 17. m. 3. Alber. 1. p. q. 26. m. 1. art. 2. particula 3. Hanc diffinitionem pulchri docuit Plato in Phædro, & Symposio, & in Hippia maiori pulchritudo est quædam gratia, & splendor rei, quæ percepta per mentem, auditum, aut visum allicit animam. Hæc vna est corporis, quæ iuxta Augustinum 22. de ciuitate cap. 19. est membrorū debita congruentia cum quadam coloris suavitate, & videtur sumpsisse ex Cicerone Tuscul. 3. Aristoteles 4. Ethic. cap. 3. addit necessariam esse quandam corporis magnitudinem, ac proceritatem membrorum, nam pusilli corpore licet formosi sint, non sunt pulchri. Secundā pulchritudo est in harmonia vocū, ex proportione numerorum, & debitis interuallis. Tertia spiritualis ex debita proportione potētiarū spiritualiū ad finē, & perfectionē suæ speciei, scilicet per modū & proportionē virtutis, quæ præsertim amittitur per peccatum. In Deo est summa pulchritudo, essentia, & potētiarum intellectus, & voluntatis, quæ in se sunt simplicissima, & vnica forma, simul cum perfectissima operatione, cuiusque cognitione, & amore ipsius infiniti boni Dei vnus ac trini, qui est benedictus in sæcula.

Pulchritudo corporis ex Augustino.

Pulchritudo vocum.

Pulchritudo spiritualis.

In Deo summa pulchritudo.

ARTICVLVS V.

Verum ratio boni consistat in bono specie & ordine?

Conclusio est affirmans.

Dubitatio, quid sit modus, species, & ordo?

Primō secundum hanc doctrinam sumpta esse ex August. lib. 4. de Gen. ad literam cap. 3. & lib. de natura boni cap. 3. Hæc tria, (inquit) modo, specie, & ordo, tanquam generalia bona sunt in rebus à Deo factis; & si hæc tria magna sunt, magna bona sunt, si parua, bona sunt parua; si nulla, nullum bonum est: & sumpsit Augustinus ex eo Sapientia 11. Omnia in numero, pondere, & mensura disposuisti, quæ tria ad modum, speciem, & ordinem reducuntur, vt explicat Diuus Thomas in corpore.

Secundō aduertit Caietanus Diuum Thomam, & Augustinum solum loqui de rebus factis, & ita habet auctoritas Augustini in argumento, sed contra tria hæc. Tria; & Deus propriè loquendo est supra omnem modum, speciem, & ordinem, quamuis per quandam analogiam, modo quodam eminenti possint Deo, nimis tamen impropriè, accomodari, præsertim iuxta explicationem huius articuli nullatenus possunt.

Tertio aduertit idem Caietanus variè hæc tria explicari in varijs locis à Diuo Thoma, absque vlla tamen pugna, aut contradictione. Cū enim bonum, & perfectum, & appetibile, sint idem ex articulo 1. & perfectum sit, cui nihil deest secundum modum suæ perfectionis, & vnumquodque sit id quod est per suam formam, quæ quædam antecedunt, alia sequuntur, necesse est, vt perfectū sit per omnia ista. Antecedentia sunt commensuratio principiorum materialium, & efficientium, quæ intelligitur per modum, per speciem intelligitur ipsa forma, per ordinem inclinatio consequens formam ad finem aut actionem. Mensura verō idem est, quod modus (inquit Diuus Thomas) mensura modum præfigit, numerus speciem præbet, quia diffinitiones speciem significantes, sunt sicut numeri 8. Met. tom. 10. pondus verō ad ordinem & inclinationem; ita in hoc articulo. Aliter aliquantulum in 2. 2. quæstione 85. articulo 4. per speciem intelligit formam absolute, per modum mensuram illius formæ, cū species rerum mensurentur sicut numeri, per ordinem respectum ad aliud. Tandem quæst. de veritate 21. artic. 6. Aliter. q. per speciem formam, per modum com-

Variè explicat D. Thoma tria hæc. **Quid modus, species, & ordo.** **Pauld aliter in prima secundæ.** **Aliter. q. de veritate.** **menlu-**

mēsuracionem ipsius esse ad essentiam, quatenus essentia determinatur ad tale esse, cuius est, intelligit, per ordinē verō respectum perfectiui, & finis, clausum in ratione boni. Quæ videntur diuersæ intelligentiæ.

⁴ *Quomodo in ueris redeant.* Quartò tamen aduertendum ex Caietano, licet istæ expositiones videantur valde diuersæ circa terminum modus, reuera tamen in idem redeunt, quia commensuratio principiorum, mensura formæ, & commensuratio essentia per esse quo determinatur, mutuo se inferunt; nam ex tali mensura & modo principiorum, talis est mensura formæ & speciei quoad perfectionem, & ex tanta forma sequitur tantum esse secundum ordinem generationis. Et è contra ordine perfectionis, si producendum est esse tantæ perfectionis, generanda est forma tantæ perfectionis & essentia; & si hæc est producenda, præmittenda est talis principiorum dispositio.

⁵ *Quomodo ratio boni in modo speciei, & ordine.* Quintò aduertit dupliciter posse intelligi, quòd ratio boni consistat in his tribus, primò vt in partibus essentialibus, vt ratio hominis in animali & rationali. Secundò, vt in partibus integranibus talis cuiusq; materiæ. Et huc secundum vult esse sensum Augustini & Diui Thomæ. Sed statim occurrit dubitatio; sequitur enim in Angelis, qui materiam non habent, non esse modum, speciem, & ordinem, cum nō possit esse commensuratio principiorum materialium, & efficientium, quia materialia non sunt, efficiens est solus Deus, cuius actio est eius substantia, absq; vllō modo. Respondet Deum vt efficientem dupliciter considerari; primò absolutè, & sic esse supra omnem modum. Secundò, vt agit secundum hanc vel illam ideam, & sic actio Dei, ita est commensurata huic speciei, vt non alteri, sic actio productiua Gabrielis modum habet, & modum dat ipsi naturæ, & esse Gabrielis. Et hoc est dicere Angelum commensurari Deo efficienti, non quidem in natura aut esse, quia Deus excedit in infinitum; sed quia eū habet modū quem Deus illi præfixit, vt Valentia puncto 3. Materiale verò principium suo modo salustur in Angelis, quatenus essentia est, vt materia ipsius esse, & est illi commensurata, sed bene dicit hanc expositionem nō per-

Quomodo hæc tria in Angelis.

Caietani expositio.

tinere ad primam huius articuli.

Hæc omnia sunt acutè dicta; vt solet Caietanus, sed Diuus Thomas expressè in hoc articulo dum explicat modum per commensurationem principiorum, loquitur sub disiunctione, seu materialium, seu efficientium, quo apertè docet posse inueniri modum, ac mensuram in quouis effectu, licet non habeat principia materialia, vt in Angelo. Et cōfirmatur ex Boethio lib. de Hebdomad. vbi dicit creaturam esse bonam per respectum ad Deum vt causam, scilicet vt explicat Diuus Thomas de veritate articulo illo 6. efficiens, finalem & exemplarem, vt ad efficiens habet modum sibi præfixū; vt ad exemplarem habet speciem, vt ad finalem habet ordinem. Hæc autem tria non solum videtur inueniri in substantijs, & rebus completis; sed & in accidentibus, & formis substantialibus. Vnde fit vt non necessariò debeant distinguere re ipsa vt partes integrantes & materiales, sed per rationem, quatenus quelibet res facta, quantumuis minima & simplex, est à Deo vt causa efficiente, exemplari & finali, quamuis Deus præcipuè habeat omnes hos respectus causæ comparatione substantiarum; præsertim verò rationalium: nam ideæ & exemplaria propriè non sunt accidentium, saltem eorum quæ sunt simul cum composito infra q. 15. art. 3. 4. neque est finis Deus creaturarum irrationalium, nisi medijs rationalibus, quæ sola capax est beatitudinis & cognitionis Dei, vt docet Diuus Thomas articulo illo 6. de veritate ratione 4. Ibi etiam ad sextum dicit in his tribus sitam esse rationem boni in accidentibus & substantijs, & cum omnia facta à Deo sint bona, nihil potuisse fieri à Deo sine his tribus. Hæc verò tria sunt bona, & singula eorum, non vt substantia bona, sed vt quo aliquid est bonum. Itaque hæc tria & singula non sunt entia realia, sed respectus ipsius entis, quibus cōpletur in ratione boni. Quòd verò iuxta diuersum esse accidentale & substantiale sint diuersa ista tria, docet ibi ad nonum, & hic ad tertium. Vnde ipse Augustinus docet minori bonum, quatenus minuitur modus, species, & ordo per peccatum lib. illo de natur. bon.

⁶ *Alia mensura D. Thomæ.*

In omnibus creatura sunt hæc tria.

Etiā in accidentibus.

Maximè in substantijs, rationalibus.

Hæc tria non sunt entia realia supra ens.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter diuidatur bonum per honestum, utile, & delectabile?

Conclusio est affirmans.

I. DVBITATIO.

An hæc diuisio sit boni in cōmuni?

¹ *Non videtur diuisio boni in genere.*

²

³

² *Diuisio est boni in genere. D. Thomas Ratio eius.*

Pars negans videtur probari, quia multa videntur esse entia, quæ neque vtilia sunt, neque honesta, neque delectabilia, vt ea quæ potius sunt in se noxia, vt animalia, plantæ, & similia, quæ tamen bona esse, & suam habere entitatem, ac perfectionem dubitari nō potest. Secundò, quia hæc diuisio, & omnia membra videntur sumi in ordine ad appetitum elicitem, scilicet voluntatem, quæ potest vti aliquo vt vtili, & frui aliquo, vt delectabili, & appetere aliquid vt honestum. Ratio verò boni in genere, vt supra diximus, non sumitur primò, & præcipuè in ordine ad appetitum elicitem, sed respectu appetitus naturalis. Ergo hæc diuisio nō est propriè boni in genere, sed tantum boni humani. Tertio Diuus Thom. initio articuli dicit, hæc diuisio propriè videtur esse boni humani.

Dicendum tamen est diuisionem licet videatur esse boni humani, re vera esse boni in genere, & ita propriè competere bono, vt bonum est. Ita expressè docet Diuus Thomas initio corporis. Probat hac ratione, quia aliquid dicitur bonum in quantum est appetibile, id est quatenus est terminus motus appetitus, cuius motus terminatio potest considerari ex motu naturali corporis. Motus autem corporis naturalis simpliciter terminatur ad vltimum, secundum quid etiam ad medium, per quod itur ad vltimum. Et vltimus terminus dupliciter accipitur, scilicet prò re ad quam est motus, vt locus vel forma, & pro quiete in re illa. Sic igitur in motu appetitus medium per quod tenditur ad illud vocatur vtile. Illud verò quod terminat vt vltimum per modum rei, inquam per se tendit appetitus, vocatur bonum honestū, quia honestū dicitur quod per se desideratur.

Obiectio vrget.

³ *Omne bonū comparatur ad voluntatem.*

Honestum solum respectu voluntatis.

⁴ *Caietanus etiā ad appetitum naturalem.*

Id autè quod terminat motū appetitus, vt quies in re desiderata, est delectabile. Hæc D. Thomas. Sed adhuc vrget secūda ratio, hæc enim omnia videntur sumi in ordine ad appetitum elicitem, & non quemlibet, sed rationalē, id est voluntatem, nam respectu appetitus sensitiui, licet sit bonū delectabile, & quodammodo vtile in actu exercito, nō tamen bonum honestum. Bonum autem in genere non dicitur bonum solum respectu appetitus eliciti diuini vel humani, sed præsertim respectu appetitus naturalis.

Dicendum videtur primò omne bonum eo ipso quod est bonum, consequenter posse comparari etiam ad appetitum rationalem, licet prius dicatur in se bonum, & perfectum & conueniens respectu appetitus naturalis; quādo verò dicitur propriè appetibile, videtur comparari cum appetitu elicito præsertim intellectuali. Et ita hæc diuisio potest intelligi vel comparatione voluntatis diuinæ, vel creatæ, & quodammodo etiā respectu appetitus sensitiui. Imprimis bonum honestum solum dicitur respectu appetitus rationalis, vt docet D. Thom. 2. 2. q. 145. art. 2. & 3. ex D. August. lib. 83. quæst. q. 30. Honestum est quod propter se appetitur appetitu rationali, vt conueniens ratio. Delectabile verò ibi diffinit D. Thomas, quod propter se appetitur appetitu sensitiuo. Et ita honestum est idè virtuti, & spirituali decori, & Augustinus ibi dicit, honestum voco intelligibilem pulchritudinē, id est spiritualē, & addit pulchra visibilia minus propriè honesta vocari. Propriè ergo loquēdo hæc diuisio solū dicitur respectu appetitus eliciti in bonis humanis, & sic intelligit Molina hic disput. vnica. ad finem.

At Caietanus 2. 2. ibi notat aliter sumi honestum à D. Thom. ibi, quā in hoc articulo, quia licet vtroque significet appetibile propter se, tamen in 1. p. inquit, sumitur in tota sua latitudine, at in 2. 2. à proprietate ad moralia, & idè ibi honestum coincidit cū virtute & decoro morali, quo vult Caietanus honestū in hoc articulo sumi pro quolibet appetibili propter se per modum rei, & posse extendi ad appetitum etiam naturalem. Et quidem per quandam analogiam posset ita extendi, vt honestum dicatur graui centum, &

II. DVBITATIO.

An hæc diuisio sit uniuoci, an analogi?

Primò notandum est, bonum ut docet D. Thomas ad primum pos se diuidi, vel iuxta rationem en- uiditur quasi materialiter in decẽ prædicamenta, ut docet Arist. 1. Eth. c. 6. Et similis est diuisio, qua bonũ diuiditur in bonum per essentiam, & in bonum per participationẽ, quã docet August. in Psal. 134. in id. Quoniã bonus Dominus, & explicat D. Tho. de veritate q. 2. 1. art. in quo sensu possit dici creatura bonũ per essentiã, licet simul sit bonũ per participationem, scilicet quatenus per suam entitatẽ & naturã habet participationẽ diuinã bonitatis. Tertio simi- milis est diuisio tradita ab August. lib. 2. de liber. arbit. cap. 19. Bonorũ alia ma- xima, alia media, alia minima, scilicet vir- tutes quibus rectẽ viuunt; potentias si- ne quibus non potest rectẽ viuere, & spe- cies quorumlibet corporũ, sine quibus rectẽ viuere potest; qualia sunt etiã omnia bona corporis & fortunã. Quarto diui- sio ab eodẽ August. tradita lib. de cog- nitione verã vitã cap. 7. iuxta quatuor gradus entium, existentium, viuentium, sentientium, & intelligentium. Diuidi- tur ergo bonum his modis quasi mate- rialiter, ut est ens.

Secundò diuiditur formaliter ut bo- nũ est, sub propria ratione boni, & ap- petibilis, & talis est ista diuisio huius ar- ticuli, ut docet Diuus Thomas 1. quam tradit Arist. 2. lib. Eth. c. 3. & D. Ambro- sius lib. 1. offi. c. 9. & D. August. lib. 83. quæst. q. 30. & D. Thom. hic & sæpe, & alij Theologi, Tantũ ergo de hac est du- bitatio, an sit alicuius rationis uniuocã an analogã in hæc tria mẽbra. Respon- detur cum D. Thom. ad tertium, bonũ in hæc tria non diuidi; ut uniuocũ æquali- ter de illis prædicatum, sed ut analogũ, quod primò prædicatur de bono hone- sto, secundò de delectabili, tertio de vtili; quãuis enim delectabile sit per se appe- tibile respectu appetitus sensitui, ut do- cet D. Tho. 2. 2. q. illa 145. art. 3. tamen respectu voluntatis nihil est delecta- bile, aut per se appetibile, nisi hone- stũ, aut id quod est nobilius, & superius honesto, scilicet felicitas: bonum autẽ volun-

Et Ferrari.

Propriè ho- nestum in ratione.

Valentia cum Caiet. & Ferrar.

7

Ad primum respõdetur nulla entia esse sibi noxia, quãuis alicui alij rei pos- sint nocere; & ita entitas substantialis rei cum suis perfectionibus est sibi cõ- ueniens, & per se appetibilis per mo- dum honesti, respectu appetitus natu- ralis, quæ verò appetuntur propter aliud, sunt vtilia. Ad secundum iam cõ- stat propriè quidem hanc diuisiõnem sumi respectu appetitus elicitu rationa- lis, latius tamen extendi etiam ad appe- titum etiam naturalem, prout compre- hendit bonum in genere. Ad tertium nihil aliud docere Diuum Thomam, ut constat ex textu.

voluntatis magis bonum est, quã bo- num appetitus sensitui, & ita sæpe Phi- losophi, & Patres docent nihil esse bo- num, nisi virtutẽ, nihil malũ, nisi vitiũ. Hierony. in 11. cap. Isai. & August. 1. de doctrina Christiana cap. 4.

Aduertendum ex D. Thoma hic ad se- cundum hanc diuisiõnem boni non esse per oppositas res, sed per oppositas ra- tiones, quarum vna non coincidit cum altera, sed sunt diuersæ. Nã illa (inquit) propriè delectabilia dicuntur, quæ nullã ha- bent aliam rationem bonitatis, nisi delecta- tionem, cum aliquando sint etiam noxia & inhonestã. Vtilia dicuntur, quæ in se nõ ha- bent vnde desiderantur, sed solum appetun- tur ut decentia ad alterum. Honestã verò dicuntur, quæ in seipsis habent vnde deside- rantur. Ita loquitur D. Thomas hic & q. illa 145. art. 3. & iuxta hanc doctrinam D. Thomã non videtur conuenire iste rationes eidem rei, si intelligantur, ita ut vna dicat necessariõ negationem al- terius. Expressè tamen ipse D. Thom. q. illa citata art. 3. dicit has tres rationes posse conuenire eidem enti, licet inter se sint diuersæ, quia honestũ, quod est decorum secundum ordinationem ra- tionis, est conueniens naturaliter homi- ni, & eo ipso delectabile, ut Aristote- les docet de operatione virtutis 1. Eth. cap. 8. licet è contra non omne delecta- bile semper sit honestum, virtus etiam quæ honesta est, & delectabilis, vtilis est ad felicitatem. Quare istæ rationes nõ dicuntur oppositæ quasi coincidere non possint, sed quia possunt separari, & quælibet habet aliquam rationem bo- ni: omne enim vtilis & honestũ est de- lectabile quodammodo, non è contra 2. Ethic. cap. 3.

An eadem conueniãt.

Possunt ei- dem conue- nire.

Oppositæ quia possunt separari.

Quando autem Tullius lib. 2. de offi- cijs cap. 2. & Ambros. lib. 2. cap. 6. di- cunt nihil posse esse vtile, quod non sit honestum, ita sunt intelligẽdi, ut ex- plicat D. Thomas art. illo 3. ad 3. quod nihil possit esse simpliciter, & verè vti- le, quod repugnat honestati, quia eo ipso repugnat vltimo fini hominis, quod est bonum secundum rationẽ. Pos- test tamen esse vtile secundum quid, ad aliquem finem particularem, sed hic nõ tam vsus dicitur, quã abusus ab Au- gustino 1. de doctrina Christiana c. 4. & lib. 83. quæst. q. 30. & sermone 12. de verbis Domini.

Quando autem Tullius lib. 2. de offi- cijs cap. 2. & Ambros. lib. 2. cap. 6. di- cunt nihil posse esse vtile, quod non sit honestum, ita sunt intelligẽdi, ut ex- plicat D. Thomas art. illo 3. ad 3. quod nihil possit esse simpliciter, & verè vti- le, quod repugnat honestati, quia eo ipso repugnat vltimo fini hominis, quod est bonum secundum rationẽ. Pos- test tamen esse vtile secundum quid, ad aliquem finem particularem, sed hic nõ tam vsus dicitur, quã abusus ab Au- gustino 1. de doctrina Christiana c. 4. & lib. 83. quæst. q. 30. & sermone 12. de verbis Domini.

Valde aduertendum est id quod dixi- mus ex D. Thoma posse aliquid simul esse honestum & vtile, contra eos qui putant non esse virtutis actum aliquẽ vnus, si referatur ad finem alterius vir- tutis, sed necessariõ omnem virtutem eligi debere propter se. Hoc ergo ex- pressè est contra Diuum Thomam lo- co citato, quia bonum honestum, licet propter suum decorem & honestatem possit eligi, simul potest eligi etiam, ut vtile ad finem felicitatis, aut alterius virtutis. Ita D. Augustinus q. illa 30. li- bri 83. quæstionum, Illud (inquit) sanè custodientes, ut honestum & vtile nullo modo sibi met aduersentur. Aduersari enim hæc sibi aliquando imperitè, ac vulgariter existimantur. Et inferius dicit creaturã rationalem seipsa & omnibus alijs vti- vt Deo fruatur, quo solo vti non po- test. Non est ergo contra rationem vir- tutis, si ordinetur ad aliquem alium fi- nem, ut nimis quidam repetunt, virtu- tem propter se tantum esse expe- tendam, & non propter ali- quid aliud.

Tullij & Ambrosij mens.

Virtutis a- ctus vtilis, & relata in alterum finem.

Virtus non propter se tantum.

QVÆSTIO SEXTA DE BONITATE DEI.

ARTICVLVS I. Vtrum esse bonum Deo conueniat?

Conclusio est affirmans.

Dubitatio circa rationem articuli.

Primò, certum est de fide Deum esse bonum, & oppositum fide in-

fania Manichæorum, qui aliquem Deum posuerunt non bonum, sed ma- lum, & principium malorum, ut re- fert Augustinus hæc. 46. quamuis ibi nomen Dei soli bono principio tri- buisse videantur. Plena est Scriptu- ra passim Deum bonum appellans Psal- mo 72. Quam bonus Israel Deus. Psal. 118. Bonus est tu. Thren. 3. Bonus est Dominus.

² Sed difficultas est in ratione D. Thomæ, probat enim ex eo quod Deus sit appetibilis creaturæ tâquam perfectio eius, & prima causa, cuius similitudo participatur in forma producta, & confirmat ex Dionysio 4. cap. de diuin. nomin. ubi Deum dicit esse bonum, tanquam primam causam omnium. Videtur ex hac ratione Deus solum esse bonus respectu creaturarum, & non in se ad intra, & absolutè. Et ad primû dicit illa tria, modum, speciem, & ordinem esse in Deo, sicut in causa: & ad secundû quod omnia appetunt Deum, ut largiẽtem singulis suas perfectiones, rationalia quidem cognoscendo ipsum secundum seipsum, sentientia in quadam participatione; quedã verò naturali appetitu absq; cognitione. Secundò satis difficile est quomodo sequatur ex eo quod omnia appetant Dei similitudinem, quod appetant etiam ipsum Deum.

³ Respondetur D. Thomam procedere ex manifestis: quamuis enim Deus in se sit bonus, & perfectus, quod probare potuit ex ipso appetitu, & amore diuinæ voluntatis, quod se diligit & fruitur ut summo bono; quia tamen adhuc nõ egit de volutate diuina, sed de esse Dei, prout cognoscitur ex effectibus, ideo nunc bonitatem eodem modo probat ex effectibus. Qua ratione etiã Dionysius, imo & Scriptura, Quam bonus Israel Deus, his qui recto sunt corde, & Thren. 3. Bonus est Deus quarentibus eum. Ita 1. contra Gentes c. 37. & 38. probat quod Deus sit bonus, & sua bonitas, quia est perfectus, & ipse est sua perfectio. Modò verò probat, quia ipse est perfectio omnium, ut prima causa: quod est optimum & efficax argumentum.

⁴ Ad primum Capreol. in 2. d. 34. q. 1. inclinatur in hoc quod Deus non sit bonus, nisi in ordine ad creaturas quibus est conueniens, & perfectio. Sed constat aperte ex D. Thoma vnumquodq; esse bonû, quatenus in se est perfectum, & nihil sibi deficit suæ perfectionis. Deo autem nihil deest suæ perfectionis; unde & sibi est maximè conueniens, & appetibilis; ex hoc ergo quod sit bonus creaturis non sequitur quod nõ sit bonus sibi, sed potius quod sibi, & in se sit bonus manifestatur ex hoc quod sit etiam bonus creaturis. Conueniunt omnes, licet nõ expresse ita dubitauerint. Et ex his constat ad primum,

⁵ Ad secundum respondetur vim illationis esse ex hoc quod similitudo Dei sit imitatio perfectionis ipsius, & ab ea dependens tanquam à causa prima, sine qua nihil subsistere potest, & ex qua omnia subsistunt, ut dicit Dionysius: ex hoc enim sequitur potius ipsum appeti, quàm perfectiones proprias etiã ab ipsis rebus, cû enim forma appetatur; quæ est similitudo agentis, ut bonû, eo ipso ipsum agens debet appeti, ut perfectio, & bonum, ex cuius virtute & perfectione pedit perfectio & bonitas formæ, ut habes etiã articulo sequenti.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Deus sit summum bonum?

Conclusio est affirmas, Deus est summum bonum simpliciter.

Dubitatio quomodo Deus sit summum bonum?

¹ Primò, conclusio est certã ex Scriptura Exod. 33. Ostendam omne bonum tibi, & ex eo quod dicitur esse super omnia Psalm. 34. Domine quis similis tibi? Isai. 44. Quis similis mei? cap. 46. Cui assimilatis me? Baruch. 3. Non assimilabitur alius aduersus eum. Matth. 19. & Luca 18. Nemo bonus nisi solus Deus. Augustinus 1. de Trinit. cap. 2. Trinitas diuinarum personarum est summum bonum. Est ergo conclusio de fide, & certa ratione etiam naturali Diui Thomæ in hoc articulo, quia Deus est bonus, ut prima causa omnium perfectionum, quæ fiunt in creaturis, & desiderantur ab eis. Effluunt autem istæ perfectiones à Deo, non ut ab agente vniuoco, sed ut ab agente, cû quo effectus nõ conueniunt specie, neq; genere. Similitudo autem effectus in causa vniuoca est eiusdẽ rationis, in æquiuoca multò excellentius, ut calor in sole quã in igne. Sic ergo similitudo omniũ perfectionũ in Deo est perfectissimò & eminentissimò modo, ergo est summum bonum.

Docet autem Diuus Thomas Deum esse summum bonum simpliciter & absolute, & non solum in aliquo genere, vel ordine rerum vocatur summum bonum in genere, vel ordine, quod excelsit omnia in illo ordine; ut summum bonum

De fide Dei esse summum bonum.

Ratione naturali certum.

Deus est summum bonum absolute, et non in aliquo genere.

bonum humanum est foelicitas excelsens omnia bona humana. Et in quolibet genere species optima est summum bonum illius. Deus autem extra, & supra omne genus, est summum bonum simpliciter, & absolute, tanquam causa prima omnium perfectionum, & bonitatum cuiuslibet generis, & omniũ, eminenter eas continens.

³ Effectus in causa æquiuoca erunt eius dupliciter.

Caietanus, & Valentia notatur

⁴ Summum supra bonum relatio rationis.

⁵ Quomodo omnia bona appetant.

Caietanus defenditur.

Aduertit Caietanus dupliciter effectum contineri in causa æquiuoca excellentiori modo. Primò, formaliter, & virtualiter simul, ut lumen & diaphanum in corporibus celestibus respectu inferiorum. Secundò, virtualiter tantum, ut calor in sole respectu inferiorum. Et dicit Diuum Thomam loqui de excellentia, & eminentia primo modo, quia bonitas in Deo non solum est virtualiter, sed etiam formaliter. Sed quauis conueniat Valentia, & quodammodo verum sit rationem formalem bonitatis esse in Deo, & creaturis secundum communissimam, & analogam rationem, quia sic est perfectio simpliciter simplex: tamen quia hæc ratio efficitur in creatura determinata ad talem entitatem, & perfectionem finitam, & imperfectam, potius dicitur virtualiter contineri quàm formaliter. Diximus de his quæst. 4.

In solutione primi & tertij docet S. Doctor summum supra bonum non addere aliquid absolutum, sed relationem ad creaturas, quæ in Deo est rationis, & nullam facit compositionem contra Dei simplicitatem.

In solutione 2. docet D. Thomas illud axioma, Bonum est quod omnia appetunt, non sic intelligi, quasi quodlibet bonum ab omnibus appetatur: sed quia quicquid appetitur est bonum. Itaque ratio boni in ratione appetibilis ingreditur respectu omniũ, non tamẽ, quodlibet bonum, aut appetibile appetitur ab omnibus: & hoc est, quod vno verbo dicit Caiet. quem tamen reprehendit Valentia quæst. 6. puncto 1. quia inquit iuxta hanc interpretationem non diffinisset Aristoteles bonũ vniuersaliter, sed tantum assignasset vnum determinatum bonum, quod omnia appetunt, nempe Deum. Sed non adhuc sentio vim huius rationis, quia non solum respectu Dei, sed etiam respectu rationis boni incommuni est verissimum, quod bonum omnia appetant, ita ut quicquid ab

aliquo appetitur, appetatur sub ratione boni. Et illa particula, Omnia, sumitur distributiue respectu appetentium; ipse verò putat sumi diuisiue, & posse esse verum, etiam collectiue, & explicat respectu rerum omnium quæ appetuntur, ita ut quodlibet bonum, etiam creatum, consideratum non præcisè, & secundum se, sed ut pars vniuersi, appetitur ab omnibus rebus: quæ ratione dixit Augustin. lib. 7. Confessio. cap. 13. non solum omnia esse bona, sed etiam valde bona. Sed iuxta hanc expositionem, particula Omnia refertur à Valentia ad ea quæ appetuntur: Aristoteles verò, & D. Thomas expresse referunt ad appetentia, omnia bonum appetant, & sumitur distributiue, & expositio Caietani est verissima.

ARTICVLVS III.

Vtrum esse bonum per essentiam sit proprium Dei?

Conclusio est, Solus Deus est bonus per essentiam.

I. DVBITATIO.

Quomodo Deus solus sit bonus per essentiam?

¹ Primò, Caietanus distinguit participulam per essentiam, dupliciter posse sumi, aut ita, ut determinet subiectum, scilicet Deus, aut creatura, & sic sensus est, an sit bonus omnino, & nõ per participationem; illud autem est bonum per participationem, quod participat aliquam rationem formalem, non secûdum omnem plenitudinem perfectionis illi possibilem, quasi habeat partem: Per essentiam verò tale est, quod ex suo modo existendi includit omnem perfectionem possibilem illi rationi. Et quamuis ratione materiæ isti duo modi in Deo coincident, quia quod est bonum, per essentiam, primo modo, est etiam bonum, per essentiam, secundo modo, formaliter non coincidunt, quia Socrates per essentiam est homo, & nõ est homo per essentiam, nisi solus homo Platonicus si daretur, & dicit quæstionem,

nem, & conclusionem procedere secundo modo. Et potest probari ex argumento, sed contra, ubi ex Boethio in lib. de hebdomadibus, dicitur, alia omnia à Deo esse bona, per participationem.

² Vazquez disput. 24. capit. 1. rejicit hanc expositionem Caietani, quia D. Thomas in corpore & solutionibus argumentorum videtur loqui in primo sensu; Valentia quæst. 6. puncto 2. dub. 1. conuenit, quia ratio Diui Thomæ est, ex hoc quod Deus per suam essentiam identicè habeat omnem bonitatem existentiam, & omnium perfectionum, quia de plenitudine bonitatis iam egerat, art. 2. quod Deus sit summè bonus. Et ita certè videtur colligi ex solutione ad secundum, & tertium. Et quidem quicquid Caietanus dicat inuicem se inferunt in bonitate, vel esse, vel in transcendentibus illi duo modi, & parum refert quouis eorum sumatur quæstio & conclusio, cum alterum inferatur ex altero.

³ Iam ad dubitationem prima sententia est Vazquez c. 2. & 3. disput. 24. quod non solus Deus, sed etiam creaturæ possint quodammodo dici bona per essentiam, quoad primam perfectionem, & bonitatem, quam ponit Diuus Thomas in hoc artic. quia bonum idem est quod perfectum. Perfectio verò est triplex. Prima quatenus res in suo esse constituitur. Secunda, quatenus aliqua accidentia superadduntur ad perfectam operationem. Tertia, per hoc quod res aliquid aliud attingit sicut finem, ut lapis centrum. Et dicit D. Thomas nullam harum perfectionum creaturæ conuenire per essentiam, Deo verò omnes. Primam ergo bonitatem, & perfectionem vult Vazquez conuenire etiam creaturis per essentiam, tum quia licet essentia distinguatur ab existentia, ipsa etià est bona, cum omne ens sit bonum. Tum quia existentia adhuc in creaturis non distinguitur ab essentia, quod promittit se probaturum 3. p. q. 17. art. 2. nos tamen saepe supradiximus hanc quæstionem esse de nomine, & negari non posse in creatura, ut existat necessariū esse aliquid ex natura rei distinctum, siue dicatur existentia, siue subsistentia in substantijs, & in existentia in accidentibus.

Præcipua ergo difficultas est in prima

ma ratione, quia etiam ipsa siue ut possibilibus, siue ut actu producta, & ens est, & bona, & non per aliquid aliud, unde & se ipsa sit creaturæ possibiles amantur à Deo, ut infra dicit quæst. 19. disputat. 79. quæuis oppositum inuatur D. Thom. Secundo, quia essentia præcisè sumpta habet suam integritatem, & perfectionem distinctam à qualibet alia entitate sibi superaddita; ergo se ipsa, & per essentiam est bona, & similiter quicquid aliud, eo ipso quod habet entitatem, per illam est bonum integrum, & perfectum. Ergo non solus Deus est bonus per essentiam. Respondet ergo ad dubitationem capit. 3. solum Deum esse bonum per essentiam, loquendo de omni genere bonitatis, qua res perficitur etiam quoad operationem, & alia; tamen primo modo etiam creaturæ posse dici bonas per essentiam, licet adhuc hac bonitate Deus peculiari modo dicatur bonus per essentiam, quo non creatura, quia creatura licet per essentiam sit bona, prout verbum est, dicit connexionem prædicati cum subiecto, non tamè prout dicit existentiam; & hoc modo solus Deus necessariò existit bonus per essentiam, quia creatura potest non existere, & corrumpi.

Dicendum tamen est primò, doctrinam Diui Thomæ esse veram quod Deo conueniat esse bonum per essentiam, triplici illo genere bonitatis, ac perfectionis. Conueniunt omnes discipuli Caietani. Bañes, & Ferras, 1. contra Gêtes c. 8. 1. & 4. contra Gêtes c. 13. Bañes, & Ferras. dicunt ante existentiam nullam esse bonitatem, quia ante existentiam nullus est actus; omnis autem perfectio, & bonitas est actus. Et hoc videtur docere D. Thom. in hoc artic. & de verit. quæst. 21. art. 1. & 5. Sed non in sensu Bañes, quasi essentia, & esse formaliter, & identicè in creatis eandem dicant bonitatem; hoc enim est expressè contra Diuum Thomam, qui esse distinguit ab essentia, & consequenter etiam bonitatem vtriusque: sed quia omnino inseparabilis est bonitas essentiam à bonitate esse, quia non est actu essentia sine esse creato, neque sit à causa producente vnum sine altero, ut benè notat Molina in hac q. disput. 2. & supra quæst. 3. art. 4. disput. 2. Quia ergo ante existentiam actu essentia non erat in rerum natura, neque existentia, sed vtraque simul, eadè productione

Duo modi coincidunt.

1. Sententia, Non solum Deum esse bonum per essentiam.

De distinctione essentiam, & existentiam.

Quod essentia creata se ipsa sit bona.

Sententia Diui Thomæ.

Quomodo bonitas sit existentia.

Bonitas essentiam, & existentiam, distincta.

ne sit à causa producente, & sunt inuicem inseparabiles. & ante productionem neutrum est in actu, idèò neutrum habet rationem boni, licet enim verè prædicata essentialia tribuantur essentiam, & inter alia quod sit bona, propositio tamen solum denotat subiectum, suapte natura sibi vendicare tale prædicatum, vel actu, si actu existat, vel conceptu, si benè concipiatur.

⁶ Meritò ergo dicitur solus Deus bonus per essentiam, & creaturæ solum bonæ per participationem, quod colligitur ex locis Scripturæ adductis art. 1. & 2. & docet Augustinus. 8. de Trinit. c. 3. & Boethius in lib. de hebdomadibus. & Auctor libri de causis proposit. 20. & 22. dum dicit, solum Deum esse bonitatem puram, quæ testimonia affert D. Thom. de verit. quæst. 21. art. 5. & notat Augustinum locutum esse confiderata completa bonitate, quæ in creaturis est per esse accidentale, quod augetur, & minuitur, in Deo autem per essentiam; Auctorem libri de causis locutum esse etiam de substantiali bonitate, quia natura non habet esse boni, aut bonitatis, nisi in quantum habet esse, nempe, quia non est actu, sine esse, ut diximus, & ipse Diuus Thomas docet ibi, & art. 5. eiusdem quæst. ad primum; in Deo autem essentia est ipsum esse subsistens, in creatura verò est participatum, idèò Deus dicitur bonitas pura. Tertio, quia cum bonum habeat rationem causæ finalis, Deus est finis omnium simpliciter, & vltimus, sicut & primū principium. Nullus autè alius finis habet rationem finis, nisi secundum ordinem ad causam primam; & ita quamuis creatura esset suum esse, adhuc esse creaturæ non haberet rationem boni, nisi ex ordine ad creatorem, ut principium & finem, & diceretur bonum per participationem. Esse verò diuinum per se ipsum. Et hoc modo videtur loqui Boethius in lib. de hebdomadibus.

Deus bonitas pura.

Deus finis omnium.

Ex his meritò sequitur id quod benè notauit Molina, hic solum Deum dici bonum per essentiam, creaturam verò, adhuc secundum essentialiam bonitatem non dici bonum per essentiam, quia solus Deus existit per suam essentiam independentem à quocunque alio efficienti, & sine alia existentia superaddita, res verò creaturæ, quia habent essentiam actu dependentem à causa efficien-

ti, & ab existentia à se diuersa, sub qua sunt, non dicuntur bonæ per essentiam, sed per participationem primæ causæ, ut paulò antè dicebat Diuus Thomas ex libro de causis, & ex Boethio Sed pro solutione rationum sit dubitatio secunda.

II. DVBITATIO.

An creaturæ possint dici, Bonæ per essentiam?

NON est dubitatio de perfectione, ac bonitate superaddita, & accidentali, hæc enim conuenit per aliquid essentiam superadditum, scilicet de bonitate potentiarum, ut principijs operationum, quam 2. loco posuit Diuus Thom. & de bonitate, qua res perficitur attingendo suum finem, quam tertio loco ponit. Tantum est dubitatio de prima illa bonitate substantiali, qua res subsistit in suo esse, de qua videtur etiam asserere Diuus Thomas, quod soli Deo conueniat per essentiam, & non creaturis, vna aliqua bonitas possit conuenire per essentiam. Hoc autem videtur valde difficile ob rationem supra positam de bonitate naturæ & essentiam, quæ est distincta à bonitate existentiam; nam sicut entitates distinguuntur, ita & bonitates.

Triplex bonitas, & de qua sit quæstio.

Difficultas de bonitate naturæ, seu essentiam.

Prima sententia est dicentium, nullam bonitatem conuenire essentiam per se, nisi tantum ratione existentiam. Ita videtur loqui Caiet. in hoc artic. & expressè Bañes hic, & saepe quæst. 5. & ex alijs. Ratio eorum est, quia essentia per se considerata, absque existentia non est appetibilis, neque amabilis creaturæ, vel Deo: ergo neque bonitatem ullam habet sine existentia, & sic videtur loqui Diuus Thomas saepe in his quæstionibus, & in hoc articulo, dum primam perfectionem dicit consistere in esse, quasi hæc sola sit prima perfectio, & bonitas quæ conuenit essentiam, ipsa verò essentia tantum sit bona, quasi recipiens esse, & ut subiectum denominatum à bonitate.

2. 1. sent. essentiam creatam non esse per se bonam, Caiet. Bañes.

D. Thom.

Sed contra hanc sententiam est ratio dubitandi iam posita, quam vrgent Molina disput. 2. Valentia puncto 2. & Vazquez disput. 24. cap. 1. & 2. & eum supra

3 Ratio efficiens contra 1. sent. supra

suprà dixerimus cum multis quæst. 3. ar. 4. dub. 5. essentiam esse absolute perfectiorem existentia; necessario dicendum est maiorem esse bonitatem essentia, quam existentia, unde & diuersam. Et constabit necessario ex his & alijs infra, & non multum differt Caiet. in hoc articulo.

4 Dicendum sanè est essentias creaturarum absque dubio esse bonas, siue distinguantur ab existentijs, siue non distinguantur. Ita tenent prædicti Molina, Valentia, Vazquez, & Ferrar. 1. contra Gentes, cap. 25. & Diuus Thom. & Aristot. 6. Ethic. cap. 1. dum docet ens, & bonum diuidi in decem prædicamenta, in quæ ens diuiditur secundum essentiam. Et primo probatur ex Scriptura, in qua omnis creatura facta à Deo, eo ipso dicitur bona, Genes. 1. Vidit Deus cùm ita qua fecerat, & erant valde bona, & de singulis per se dixerat quod essent bonæ, Prouerb. 4. Cuncta fecit bona in tempore suo, 1. ad Timoth. 4. Omnis creatura bona est. Omnis autem creatura, etiam secundum essentiam suam est creatura, alioqui esset Deus. Secundò, quia omnis creatura secundum essentiam est ens, & melius ens, quam secundum existentiam, ergo & bona. Tertio, quia creatura non solum appetuntur ratione existentia, sed potius existentia appetitur propter essentiam. Quarto, quia vna creatura est perfectior altera secundum essentiam, ergo & melior, & ita eadem essentia dicitur bona in se; homo enim non potest esse perfectior equo, & melior per humanitatem: nisi ipsa humanitate in se sit bonus, & perfectus. Quintò, August. lib. de Natura boni, cap. 1. Omnis (inquit) natura in quantum natura, bonum est, & libr. de duabus animabus contra Manichæos, cap. 5. quamlibet rem dicit esse bonam in suo genere consideratam. Et Nazianzen. in oratione in appulsum Episcopo rum dicit creaturas vnas alijs dignitate præstare, prout Deum propinquius attingunt. Hæc omnia vidit optime Valentia.

Ex Scriptura. 2. Ratione. 3. Augustin. 4. Nazianze. 5. D. Thom. Quomodo creatura per essentia bona.

appetibilis & finis. Et art. 5. ad. 1. creatura, inquit, non potest esse non bona bonitate essentiali, quæ est secundum quid bonitas, licet det esse simpliciter, & addit hæc bonitatem attendi maximè secundum esse substantiale, nimirum, quia est conditio sine qua nõ est bonitas essentialis. Et ad secundum & quintum, quod etiã secundum essentiam sit à Deo, licet præcipue secundum esse substantiale, nempe, quia hoc est complementum, & terminus essentia. Ad sextum etiam & octauum, quod essentia dicitur bona, sicut esse rei dicitur ens, non quia eius sit aliud esse, sed quia ipso aliquid est, ita hac bonitate aliquod est bonum.

Ad rationem in oppositum respondetur essentiam rei formaliter, & per se esse bonam & appetibilem, licet existentia sit conditio, sine qua nõ appeteretur, sicut neque esset ens actu. Et similiter potest retorqueri argumentum, quia existentia, vel substantia creaturae nuda nõ appetitur sine aliqua essentia. Et hoc modo concedimus, cum D. Thom. primum actum, & perfectionem ipsi esse, nempe, quia est primus terminus & complementum, neque essentia constituit creaturam, neque est ipsa actu bona sine existentia, seu esse.

Vltimò tamen aduertendum est, quod supra iam diximus, licet creatura quodam modo possit dici bona per essentiam, hoc modo adhuc melius dici bonam per participationem, vt D. Thomas docet ex Boethio, quia ipsa essentia est participatio quædam diuinae bonitatis, & ab illa dependens, & ipsum esse, seu existentia, & quia essentia pendet ab existentia, & contra. Et in hoc sensu dicitur Matth. 19. Vnus est bonus bonus. Deus, & Marci 10. & Luc. 18. Nemo bonus, nisi vnus Deus, quod plerique patres explicant de bonitate per essentiam; cum tamen ex Scriptura constet omnem creaturam esse bonam per participationem, & Sancti dicuntur boni. Et quod idem est, alij exponunt de bonitate à se, vt Augustin. de nat. boni, cap. 39. & lib. 1. de Incarnat. Verbi, cap. 15. to. 4. Hieronym. ad Ephes. 3. Ansel. in Mat. Celestinus epist. 1. ad omnes Episcopos Galliar. Dionys. 4. cap. de diuin. nomin. Deum in sua essentia, & per se esse bonum, & constabit articulo sequenti.

Bonitas creaturae maxime secundum esse substantiale.

6 Essentia bona, & appetibilis.

7 Primus actus, & esse ipsi esse.

8 Creatura melius dicitur bona per participationem.

Solus Deus bonus.

9 August. Hieron. Ansel. Celestin. Dionys.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnia sint bona bonitate diuina?

Conclusio est, Vnumquodque dicitur bonum bonitate diuina, sicut primo principio exemplari, effectiuo, & finali. Nihilominus vnumquodque dicitur bonum similitudine diuinae bonitatis sibi inherente, quæ est formaliter sua bonitas ipsum denominans.

Dubitatio circa hanc conclusionem.

1 Dubitamus an hæc denominatio qua creaturae dicuntur bonæ bonitate diuina, sit extrinseca, an formalis. Primò certum videtur, creaturas dici bonas, sua bonitate inherente, & intrinseca formaliter, & simul bonitate diuina, quasi causa exemplari efficiente, & finali intrinsecae bonitatis, vt expressè docet Diuus Thomas corpore ex sententia Platonis, & Aristotelis, qui re ipsa conueniunt, quamuis Arist. 3. Met. text. 10. & 1. Eth. vbi bis impugnet Platonis sententiam de idea separata, & specie subsistente, cuius participatione indiuidua denominentur talia. Reuera tamen Plato posuit vnum per se ens, & per se vnum, quod dicebat summum bonum, scilicet Deum, à quo omnia dicuntur bona per modum participationis, vt docet D. Thom. hic, & 1. Eth. & ibi etiam Eustratius, & in hoc conuenit Aristoteles, & Diuus August. 8. de Trinit. cap. 3. Deum vocat bonum omnis boni, & Boethius in lib. de hebdomadi. omnia dicit esse bona, in quantum ordinantur ad Deum.

2 Dubitatio ergo est cum à diuina bonitate res sint, & dicantur bonæ, vt efficiente & exemplari, an hæc denominatio sit extrinseca, an intrinseca. Quidam dixerunt, vt refert D. Thom. de verit. quæst. 2. art. 4. res dici bonas, in priuata ratione & specie, per bonitatem intrinsecam, vt bonum hominem, bonum equum, non tamen simpliciter & absolute bonas, nisi extrinsece à prima bonitate communi omnium exemplari. In hanc refert D. Thomas Porretanos. Sed meritò hanc rejicit ibi, quia sicut

Plato dicitur à D. Thom. & Eustratio.

An res sint bonæ diuina bonitate formaliter, & intrinsece.

Sed. Porre.

entitas, ita bonitas communis intrinsece & formaliter includitur in priuata entitate, & bonitate. Caiet. in hoc art. dicit hanc denominationem, qua creaturae dicuntur bonæ, non esse purè extrinsecam, sed partim intrinsecam, partim extrinsecam.

Nobis licet quæstio sit de nomine, melius videtur dici denominatio formalis & intrinseca, vt notat Valentia puncto 3. Nempe, quia formale significatum vocis est in ipsa re denominata; & hæc est intrinseca denominatio, vt notat Caietan. initio artic. Et non obstat quod hoc formale significatum in re sit communicatum, & dependens ab alia causa extrinseca efficiente, & exemplari, quia omnis bonitas, & entitas creaturae est à prima causa, & ente, & bono primo, ac summo, cum tamen intrinsece sint entia & bona. Ita D. Thom. & Ferrar. 3. contra Gentes, cap. 19. & Caietan. dicit denominationem extrinsecam esse, quando forma denominatiui, non est in determinato. Quod non est verum hic, quia res dicuntur bonæ, eo quod similitudo & participatio diuinae bonitatis formaliter est in ipsis. Sed ea ratione qua vna dicitur bonitas communis omnium, scilicet effectiua, & exemplaris, non potest dici denominatio formalis, sed causalis, & extrinseca: & sic loquitur Caietan. & expressè D. Thom. Et notat benè Caietan. aliam esse denominationem extrinsecam puram, in qua forma nullatenus inheret; aliam causalem, & per modum assimilationis, in qua fundamentum denominationis est participatio effectus causæ extrinsecae, & assimilatio cum ipsa, quod D. Thomas de verit. vbi suprà; ad secundum alijs verbis dicit, aliquid dupliciter dici per respectum ad alterum, vno modo ita vt respectus sit ratio denominationis, & hæc est extrinseca denominatio, vt vrina sana, quia signat sanitatem; alio modo, quia respectus est causa denominationis, non ratio, & hæc potest esse, & est intrinseca, vt aer dicitur lucens à sole, non quia referri sit lucere: sed quia oppositio & receptio aeris à sole est causa. Sic creatura dicitur bona, per respectum ad primam bonitatem. Notat etiã Caietan. Deum dici exemplarem, quasi extrinsecam formam rei, & quia diuina bonitas est cui assimila-

Caietan.

Vera sententia formale significati.

Quaratione sit denominatio extrinseca.

Dupliciter dici tale per respectum ad alterum.

Deus causa exemplaris.

Solutio. esset infinitus. Sed vidimus oppositum supra quæst. 3. art. 3. nihil videlicet esse in genere, nisi finitum secundum entitatem & perfectionem. Secundo obijcit Deum & à se comprehendi. Sed respondetur sponsetur suo intellectu infinito comprehendit ipsum infinitum. Tertio obijcit, etiam Deum quantum ad omnia quæ formaliter habet, comprehendit, ac diffiniri à beatis. Sed dicemus oppositum infra q. 12. videri quidem omnia, sed non omnino quantum possunt, & ideo neque Deum omnino comprehendit, ac finiri à beatis. Et si incomprehensibilis est ab intellectu finito, certe ratio est, quia est infinitus perfectione & essentia.

IO Aliæ rationes referuntur ab Alberto art. 1. & Bonau. dist. 43. artic. 1. quæst. 1. quorundam qui probant esse infinitum, quia est in omni loco, & in omni duratione absque principio & fine, Vazquez cap. 4. obijcit quod non tam probant esse infinitum, quam immensum & æternum. Et quidem hæc attributa potius sequuntur ex infinitate ut fundamento, ac ratione. Negari tamen non potest à posteriori ex his sequi infinitatem. Et hoc argumento uti videtur Hilarius 8. de Trinitat. 2. *Deus immensa virtutis, viuens potestas, quæ nusquam non adsit, nec usquam desit.* Et Damascen. 1. fid. capit. 17. *Infinitum est quod neque tempore, neque loco, neque comprehensione finitur.* Ratio verò propria & efficacissima est ea, quam diximus, & tradit Solam D. Thomas in hoc articulo in corp. & ad tertium, ubi obijcit, infinitum secundum locum implere omnem locum, ita ut id quod ita est in vno loco, ut non in alio, non sit infinitum secundum locum: ergo quod est infinitum secundum substantiam, debet esse omnis substantia, & si est vna substantia, ut non sit alia, non videtur infinita. Respondet D. Thomas eo ipso quod esse Dei est per se subsistens, & non receptum in aliquo, dicitur infinitum, & distinguitur ab omnibus alijs, & alia remouentur ab ipso. Quasi dicat, quod est in vno tantum loco, eo ipso est finitum loco, quod tamen est vna aliqua substantia, & non omnis substantia, non ideo est finita substantia, si habeat esse per se subsistens, & non receptum quia eo ipso est non finitum, & distinguitur ab omnibus

alijs, quæ ut finita, ac limitata remouentur ab ipso. Solum est proportio inter infinitam secundum locum, & infinitum secundum substantiam in hoc quod sicut illud implet omnem locum, ita istud continet eminenter ac virtute omnem substantiam.

Hac eadem ratione utitur D. Thomas 1. dist. 43. quæst. 1. artic. 1. quod Deus sit infinitus ex eo quod nullo modo finem, ac terminum habet, iuxta acceptionem finis ac termini tradita ab Aristot. 5. Met. tex. 22. vel enim est terminus quantitatis, vel finis essentia, ut vltima differentia, quæ finit ac terminat naturam generis, quæ ex se est indifferens; vel forma terminat materiam, quæ est infinita in potentia ad omnes formas, & forma per se est quodammodo infinita, ut possit informare diuersas partes materia; finitur autem à materia in qua recipitur. Essentia ergo diuina respectu omnis finis, dicitur infinita, quia habet esse absolutum, & nullo modo finitum. Ex hoc autem quod essentia sit infinita, sequitur, quod etiam potentia sit infinita, ut dicitur in lib. de causis propof. 16. quod ens primum habet virtutem infinitam simpliciter, quia ipsummet est sua virtus. Idem habet argumentum de potentia, quæst. 1. art. 2. quod sicut esse in vniuersali acceptum ad infinita se potest extendere, ita esse diuinum infinitum est. Semper D. Thom hoc argumentum sumit quasi fundamentum, & ex propria ratione petitum. Et quod semper tanti fecit Sanctus Doctor, non est ita facile, ne dicam leuiter, reijciendum.

II Ratio D. Thomæ explicatur.

Idem sensu per argumentum D. Thomæ.

II. DVBITATIO.

An Deum esse infinitum possit demonstrari?

P R I M A Sententia negans est Augustini Niphi, in quæstione de infinitate primi motoris, ubi id rationibus solum probabilibus putat suaderi, non euidentijs demonstrari. Alij etiam non omnino asserunt demonstrari, ut Vazquez, licet neque negent. Et fundamentum est, quia rationes omnes videntur posse solui

Dicen-

2 Vera sent. id demonstrari. Dicendum tamen est, conclusionem Diui Thomæ non solum esse certam de fide, sed & ratione naturali demonstrari, ita Bañes hic concl. 2. & sententiam Niphi putat temerariam contra communem sententiam Theologorum in 1. dist. 43. Et Molina in fine disputationis vnicæ fatetur demonstrari conclusionem hanc, si non quidem mathematica, saltem quantum natura rei patitur. Et nos ita certo credimus plerasque esse rationes euidentes ratione naturali. Cum enim, ut supra diximus, Deum esse sit demonstratum, necessario esse eius debet poni finitum vel infinitum. Deum verò esse finitum, statim videtur repugnare, quia omnes apprehendunt Deum summum aliquod bonum supra omne possibile bonum, & eo ipso debet esse infinitum. Sed varijs vtuntur Theologi rationibus, quas breui referemus.

3 Ratio Gregorij. Prima sit Gregorij in 1. distin. 43. quæstion. 2. articulo 2. quia quauis data velocitate motus, adhuc potest esse maior velocitas, & aliquod calidum in instanti potest reddi frigidum; constat enim in his nullam esse repugnantiam. Fieri autem non possunt nisi à potentia infinita, ergo hæc datur maximè in Deo. Minor probatur, iuxta proportionem virtutis actiua ad effectum & aliam virtutem, crescit velocitas effectus. Hanc dicit Molina non esse demonstrationem, quia licet in se effectus non repugnet, posset dici eos defectu virtutis fieri non posse, & ita non esse virtutem infinitam.

Solutio eius Secunda ratio est Scoti in 1. dist. 2. quæstion. 1. §. *Ostensis*, quia Deus potest conseruare mundum eodem modo in perpetuum, quo nunc conseruat: ergo & producere infinita quæ corrumpantur, & generentur, quæ omnia contineat eminenter. Hanc rationem Molina, imo & Scotus, putant non esse euidentem, eo quod finitum altioris ordinis, ut sol, potest eminenter continere infinita inferioris ordinis, & à qualibet causa perpetua possunt procedere infinita. Sed certè negari non potest ex hac ipsa prouidentia, & conseruatione rerum colligi infinitam Dei virtutem, ac sapientiam, ut colligit Paulus ad Rom. 1. inuisibilia enim Dei per

ea quæ facta sunt, à creatura mundi intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus & sapientia; & supra vsumus hac demonstratione quæst. 2. Et eadem est ratio Duran. eadem dist. 43. quæst. 1. eo quod Deus infinita possit producere indiuidua, & ea conseruare, idque ut prima causa independens, id sane est virtutis infinitæ.

5 Ratio Scoti. Tertia ratio est Scoti, ubi supra, quia Deus est agens per intellectum ergo praintelligit omnia, ergo infinita. Respondet non demonstrare, quia & anima Christi in nostra sententia cognoscit infinita. Ego tamen existimo in his omnibus rationibus esse vim euidentem, eo quod Deus & agere infinita, & intelligere, habeat ex se, & independentem, & non ex voluntate alterius, aut modo aliquo finito, ut anima Christi, & eo ipso habet potentiam infinitam, & intellectum infinitum, & per consequens etiam essentiam infinitam.

6 Ratio D. Thomæ. Quarta ratio, quæ Molinæ videtur efficacissima, est Diui Thomæ, infra quæstion. 45. articulo 5. & 1. contra Gentes capit. 43. & Caietani, ibi, ac Ferrar. & Bañes hic, nempe, quia Deus ex nihilo producit omnia per creationem; ad hoc autem necessaria est virtus infinita, quia omnis potentia finita agit in subiecto, & quod aliquod agens agit in potentia magis distante ab actu, eò maiorem virtutem habet; ubi autem nulla est potentia propria, multo maior est distantia, & infinita ab actu. Vnde nulla creatura, quantumuis perfecta & nobilis, potest producere materiam primam, eo quod tantum possit per creationem produci. Et si quæ obijciuntur contra hanc rationem, soluemus quæst. 45. Sed hæc ratio licet sit euidens, probat infinitam potentiam primam, & ex ea colligit infinitam essentiam.

7 Ratio potissima. Quinta ergo & potissima ratio, qua de essentia ipsa probatur, est ea, quam diximus ex Diuo Thoma, quia est suum esse non receptum, & eo ipso actus purus, & nihil habens admixtum potentia, & necessario absque vilo fine ac termino, & sic infinita, ut constat supra, & vniuersum esse, & pelagus essentia imensum, ut diximus ex Nazianzen. & Niceta.

Q Potest

III. DUBITATIO.

An infinitum dicat perfectionem in Deo?

8 Potest obijci quod Deus non sit Obiectio de infinitus, quia si hoc esset verum, quæ- distantia in libet creatura distaret à Deo distan- tita à Deo tia infinita tanquam finitum ab infi- nito: hoc autem videtur falsum, quia vna creatura distat magis, altera mi- nus, quatenus vna accedit magis ad perfectionem Dei quàm altera; si au- tem omnes distarent infinita distan- tia, vna distantia non esset maior al- tera, quia vnum infinitum non est maius altero. Dicendum videtur cum Caietano tractatu de infinitate Dei, quando infinita sunt simpliciter & absolutè, & ex omni parte infini- ta, vnum non est maius altero. Si au- tem sit aliquid infinitum ex vna par- te, & ex altera finitum, ex ea par- te qua est finitum, potest esse maius vel minus. Distantia autem creaturæ à Deo ex parte Dei est infinita, ex parte creaturæ finita, & ita potest ex hac parte esse maior, aut minor, vt si tempus fuisset ab æterno, dies hodiernus magis distaret ab æterni- tate quàm hesternus. Et huc redit so- lutio altera Bañes, quod creaturæ per- fectæ dicuntur, vel imperfectæ per intrinsecam assimilationem, & for- mam, non per elongationem, aut propinquitatem ad Deum. Sed non vi- deo quid aliud sit forma qua assimi- lantur, nisi participatio quædam Dei in tali gradu, & accessus quidam ad bo- nitatem & perfectionem ipsius: vnde facilius est solutio Caietani.

9 Forma An- gelica infi- nita quo- modo. Iuxta quintam rationem conce- dit Diuus Thomas, & Caietanus, ac Bañes formam Angelicam, cum non recipiatur in materia, esse quodam- modò infinitam in sua specie, ita vt habeat omnem perfectionem sibi pos- sibilem in omnibus indiuiduis, & ita se ipsa est indiuidua, neque ultra po- test multiplicari. Hoc autem est in- finitum secundum quid, vt docet Diuus Thomas articulo sequenti. Hinc autem sequitur, si esse, quod est actus formalissimus, & vltimus substantialis, non recipiatur, ipsum fore simpliciter infinitum, & tale est esse diuinum, & essentia.

1 Dvbitationis ratio est, quia infini- tum ex Aristot. 1. Phys. text. 15. Infinitum est passio quantitatis, & dicit imperfe- ctum quid, vt idem docet 3. Phys. tex. 66. & habet rationem partis & mate- riæ. Secundò, quia negationem dicit; negatio autem vt sic videtur dicere im- perfectionem.

2 Dicendum est cum D. Thom. hic & locis citatis, infinitum in Deo dicere perfectionem ratione fundamenti po- sitivi, & explicari per negationem quod talis perfectio sine careat, & ter- mino: licet enim infinitum ex parte materiæ imperfectionem dicat & potentiam, tamen ex parte for- mæ dicit actum & perfectionem; & ita infinitum in Deo significat plenitu- dinem & copiam totius esse bonitatis, ac perfectionis, quæ est possibilis in- tra latitudinem entis. Et ratione pro- batur, quia infinitas ex parte formæ non admittit perfectionem formæ, sed potius dicit & includit absque li- mite & fine; materia enim, quæ est ex se infinita, limitatur ac determi- natur per formam, & perficitur tan- quàm per actum, forma, ex hoc quod finitur ac determinatur per materiam, non perficitur, sed potius perficit, & arctatur eius perfectio, qua posset per- ficere quamlibet materiam, ergo in- finitum ex parte formæ dicit perfe- ctionem.

3 Sed obijcies primò formam etiam perfici in materia, cum sine ea esse non possit, & cum ea componat totum, & habeat aliquas operationes, quas non haberet, vnde & anima rationalis dici- tur habere naturalem inclinationem ad corpus & materiam 1. part. quæst. 76. articul. 1. ad sextum. Secundò Sco- tus in 1. obijcit formam non finiri per materiam, sed se ipsa esse fini- tam in certo gradu entis antequam determinetur, vel recipiatur in ma- teria.

4 Ad primum respondetur formam cõ siderari, vel quatenus potest informa- re plures materias, & sic finitur & limi- tatur per hanc materiã, & nõ perficitur sed in materia.

sed perficit & arctatur latitudo eius. Altero modo, vt est pars nata compo- nere totum cum materia, & sic perfici- turia materia, nempè attingens suum finem, idest compositionem totius, & hoc ita sentiunt Caietanus, Bañes, & Valentia, & bene, quamuis Bañes addat formam in ratione actus me- lius esse extra materiam, in ratione formæ seu partis, melius esse, & per- fici in materia, & fere est idem. Ad secundum respondet Caietanus for- mam per se quidem finiri, ac limitari, & natura sua ac intrinsecè, etiam si non sit vntia materiæ, necessariò ta- men finiri per ordinem ad materiam, & vt possit recipi in ipsa. Valentia respondet iuxta doctrinam datam non solum hoc modo, verum & de fa- cto finiri ac terminari latitudinem, & indifferentiam formæ per hanc mate- riam, quatenus nata est informare plu- res materias, & determinatur ad hanc.

Forma fini- tur penes materiam.

ARTICVLVS. II.

Vtrum aliquid aliud quàm Deus possit esse infinitum per essen- tiam?

Conclusio est, Aliquid præter Deum potest esse infinitum secundum quid, tam ex parte materiæ quàm ex parte for- mæ, non tamen simpliciter.

Dubitatio circa hanc conclusio- nem.

1 Primum certum est ex fide nihil præ- ter Deum esse infinitum simpliciter, secundum essentiam, Sap. 2. Omnia in numero, pondere & mensura disposui- sti. Et quia nihil est simile Deo in perfe- ctione, Ratione etiam naturali, quia om- ne ens creatū habet esse distinctū ab essentia, & in ea receptum, & ita fini- tum ac limitatum, siue sit forma sepa- rata à materia, siue forma in materia, siue compositum ex vtraque. Et hoc modo simpliciter infinitum secundum essentiam idem est quod infinitum per- fectione, & cum nihil sit Deus præter Deum, nihil etiam est infinitum simpli- citer secundum essentiam, nisi Deus.

2 Secundò tamen docet Diuus Tho- mas posse aliquid præter Deum dici in- finitum essentia secundum quid. Sic enim materia etiam si finita sit per v- nam formam substantialem, adhuc est in potentia ad multas formas acciden- tales, & lignum quod est substantia- liter finitum, est infinitum secundum quid, quatenus est in potentia ad infinitas figuras. Et ex parte for- mæ, si sint aliqua formæ creatæ, non receptæ in materia, sed per se subsi- stentes, vt quidam opinantur de An- gelis, etiam istæ sunt infinitæ secun- dum quid, quatenus non terminan- tur vel contrahuntur per aliquam ma- teriam, quia tamen habent esse distin- ctum, & receptum & contractum ad determinatam naturam, non sunt infi- nitæ simpliciter.

3 Vbi aduertit Caietanus circa titu- lum articuli, non esse idem infini- tum secundum essentiam, & infinitum perfectione, quia infinitum non sum- mitur contractum ex parte formæ, & vt dicit perfectionem, sed latius prout continet infinitum etiam, ex parte materiæ, vt patet ex conclusio- ne & rationibus Diui Thomæ, & ex solutione ad tertium. Infinitum ergo per essentiam idem est quod res essen- tia indeterminatæ. Et nescio quare in hoc non intellexerit Valentia Cai- etanum, & dicat potius idem esse infinitum secundum essentiam & in- finitum perfectione: nam certè ma- teria habet essentiam quodammodo & secundum quid infinitam, & non perfectionem infinitam. An- gelus verò, quia est infinitus ex par- te formæ, habet perfectionem secun- dum quid infinitam. Et ex solutione ad secundum intellectus ex eo quod est forma, non in materia quodammo- do se extendit ad infinita, & idem ha- betur in libr. de causis propositione 16.

4 Aduertit secundò Caietan. doctri- nam Diui Thomæ esse de rebus sin- gularibus existentibus in rerum na- tura, nam rationes quædam ad eò sunt abstractæ, vt sint omninò indetermi- natæ, & non contractæ ad aliquod ge- nus, vel speciem, aut naturam finitam. Quæ tamen secundum rem sunt fini- tæ, ac terminatæ ad aliquod indiui- duum finitum ac terminatum vt ens, & bo.

& bonum, & verum, in homine sunt terminata ac finita in specie humana.

Tandem aduerte Diuum Thomam non dubitare, an Angeli sint formæ subsistentes, sed id more philosophorum in proprium remittit locum ibi probandum. Et in solutione primi Deus licet habeat potentiam infinitam, sicut non potest facere aliquid non factum, ita non potest facere aliquid simpliciter infinitum, quia est contra rationem facti, quod sit suum esse, & hac ratione docet Diuus Thomas in 1. d. 43. quæst. 1. art. 2. non posse omnipotentiam diuinam communicari creaturæ, quia perfectiones creaturarum eminentiori & perfectiori modo sunt in Deo, neque secundum illum modum possunt esse in creatura. Nomina ergo significantia perfectionem diuinam absolute, & sine modo speciali, conueniunt etiam creaturis, ut potentia, sapientia, bonitas. Nomina verbò consignificatiua modum, quo perfectio est in Deo, non communicantur creaturæ, ut esse summum bonum, esse omnipotentem, & similia.

ARTICVLVS. III.

Virum possit aliquid esse infinitum actu secundum magnitudinem?

Conclusio est, Nullum corpus naturale, vel mathematicum, potest esse infinitum actu.

Dubitatio an omnino sit impossibile corpus actu infinitum?

1. Prima sententia dicit non esse omnino impossibile, sed posse fieri à Deo. Ita tenet Okan in 2. q. 8. & Greg. 1. d. 43. q. 4. Bassolis q. vnica ar. 2. Vaz. disput. 26. c. 3. & 3. & Dionys. Cisterciens. ar. 2. & Gabr. 2. d. 1. q. 3. putat probabilem. Duran. etiam in 1. d. 43. q. 2. n. 22. in vtramque partem soluit argumenta: & Scotus in reportatis in 1. dist. 36. dicit nulla esse necessaria argumenta. Probatur primò, quia in qualibet parte proportionali horæ potest Deus creare lapidem æqualem alteri, & eos vnire, tunc infine erit infinitus lapis. Se-

cundò, nulla est ratio, quare infinitum repugnet, ergo potest fieri à Deo, & hæc est præcipua ratio. Tertio, quia mathematici non assument aliquid falsum, vt tunc autem linea infinita. Quarto, quia finitum & infinitum sunt passionibus magnitudinis, ergo possunt ei conuenire. Quia, cõtinuum potest diuidi in infinitum 3. Phys. ergo è cõtra & augeri in infinitum. Sextò, motus & tẽpus habet quãtitatẽ & cõtinuitatẽ ex magnitudine super quãtrãseũt, sed motus & tẽpus possunt esse infinita, ergo & magnitudo.

Dicendum tamen est omnino esse impossibile corpus infinitum in actu, & neque à Deo posse fieri, ita sentit Caietan. hic & putat esse D. Tho. sentent. & Bañes, & Valent. q. 7. puncto 3. & ita videtur docere D. Thom. in hoc art. & quodlib. 9. art. 1. & in 1. d. 43. q. 1. art. 1. ad 5. & in 2. d. 1. quæst. 1. art. 5. ad 3. Idem sentit Bonau. 1. d. 43. q. 3. Ricard. q. 5. & 6. Marfil. 1. q. 4. art. 3. Ca preol. 1. d. 44. q. 1. con. 3. & plerique tenent 3. Phys. Scotus 3. Phys. q. 4. Tolet. q. 7. Ferrar. q. 6. Albert. à Saxonia, q. 12. Pereyra lib. 10. sup. Philosophiæ c. 11. & omnes interpretes cum Arist. in 3. Phys. videtur hoc ipsum asserere, dũ aliqua dicunt de infinito, ex quibus sequitur omnino implicare. Nam Arist. 3. Phys. text. 63. & 64. docet omne quantum eo ipso quod est quantum, esse quoddam totum, & omne totum eo ipso quod totum est, necessario habere aliquem finem, ac terminum, & text. 65. in finitum, vt infinitum esse intelligibile, quia vt tale non potest esse in actu, sed tantum in potentia: vnumquodque verò est intelligibile, distinctè & perfectè, prout est actu ens.

Sed præcipua difficultas est in reddenda ratione, quare hoc repugnet. Prima sit quam reddunt Perey. & alij, quia in exhaustetur potẽtia Dei. Sed facile potest negari cõsequentia, quia licet Deus aliquod infinitum faceret, posset illud destruere, & infinita similia facere, imò etiam eo non destructo cum ea penetrata constituere; & infinitas species spirituales rerum facere: non ergo exhaustetur Dei potentia.

Secunda ratio est Diui Thomæ hic in argumento, Sed contra, quia de ratione corporis est quod terminetur superficie, & superficiæ quod terminetur lineæ, & de ratione lineæ quod terminatur.

3
4
5
6
2
3
1. Ratio quare implicet. Non exhaustetur Dei potentia.
2. Ratio omnis magnitudo terminatur.

Non potest fieri simpliciter infinitum.

Quæ perfectiones Dei communicentur creaturis.

1. Ratio.
2.

terminetur puncto. Non amplius probat. Sed opposita sententia negaret antecedens.

5. Tertia ratio est Diui Thomæ in corpore, & probat de corpore naturali, quia necessario habet formam substantialem, ad quam vt determinatam necessario consequuntur determinata accidentia, & inter alia quantitas determinata ac finita. Secundò, quia corpus naturale habet aliquem motum naturalem, infinitum corpus non potest habere motum naturalem non rectum, hic enim non est, nisi quando corpus est extra suum locum naturalem, quod infinito non accidit, quia occupat omnem locum, & quilibet locus esset eius locus. Neque motu circulari, quia vna pars corporis succedit in locum alterius, quod impossibile esset in corpore circulari infinito, quia duæ lineæ protrahuntur à centro in infinitum distarent versus infinitam circumferentiam, & sic nunquam posset perueniri ab vna in alteram. De corpore mathematico probat, quia si ipsum imaginemur existens actu, oportet quod ipsum imaginemur sub aliqua forma, quia nihil est actu, nisi per suam formam, forma autem quanti, vt quantum, est figura; & sic debet esse finitum aliqua figura.

Ex motu naturali.

Neque corpus mathematicum infinitum.

6. Vis rationis D. Thom.

8. Solutio prima ratio D. Thom.

7. Ratio Valentia

ribus partibus constans, hoc ipso quòd actu sit, debet necessario habere partem ultimam actualem, scilicet quia vltimum est, vltra quod aliud non est, nec potest accipi, quæ longius ipse explicat. Si autem est vltima pars actualis, necessario totum est finitum. Sed primum neque in magnitudine finita datur vltima pars simpliciter, quamuis detur vltima pars inter eas quæ sunt determinatæ magnitudinis. Sed infinitum non potest habere vltimum hoc modo, quamuis habeat omnes suas partes, vltra quas nihil habet. Illa autem diffinitio infiniti sumpta ex 3. Phys. Infinitum est, cuius quantitatem accipientibus semper est aliquid sumere extra, videtur sanè tantum conuenire infinito in potentia per diminutionem, vel additionem: nam in infinito actu non potest sumi aliquid extra ipsum. Sed si non potest amplius sumi, inquit Valentia, iam est finitum, & habet vltimam, siquidem habet aliquam partem, qua sumpta cum reliquis omnibus non est amplius accipere. Sed hoc argumentum si fiat in partibus proportionalibus, quæ sunt infinitæ actu, inuenietur infirmum, quia omnes sumuntur in cognitione diuina, & vltima hoc modo, qua sumpta cum reliquis omnibus, nulla amplius restat accipienda, tamen non ideo non sunt infinitæ actu, & in se, & in cognitione diuina. Et omnia possibilia à Deo sunt actu infinita, quæ omnia simul sunt in cognitione, vt nihil sit extra.

Ad rationes Diui Thomæ respondet Vazquez capit. 2. ad primam de corpore naturali, si esset infinitum, non posse moueri, quia impleteret omnem locum, habere tamen naturam, ac principium motus, ita vt singulæ eius partes si manerent extra locum naturalem, possent ad eum naturaliter moueri, vt etiam dicit Ricard. quæst. illa 5. sane, & de facto si Deus solum faceret ignem absque vilo alio elemento, non haberet aliquem locum determinatum quem peteret. Hoc est dicere, si sit vnum tantum corpus, siue finitum, siue infinitum, non habere locum naturalem determinatum. Diuersitas enim locorum naturalium videtur esse ex hoc quòd sint diuersa corpora, quarum

Soluitur.

Diffinitio infiniti explicatur.

Obiectio.

Solutio.

Solutio prima ratio D. Thom.

Vnum solus corpus non habet locum naturalem.

quorum vnum sit grauius, aliud leuius, & ita vnum debeat esse superius, aliud inferius; tamen vnum solum nõ habet hos respectus diuersos. Si ergo sit vnum corpus naturale infinitum, nullum petit locum naturalem. Et hoc non videtur impossibile, cum etiam in corpore finito solo sit idem concedendum. Diuersitas autem est, quod si sit corpus finitum, potest admittere alia corpora naturalia, cum quibus habeat ordinem loci. Si autem sit vnum corpus infinitum, nulla alia admittit corpora, cum quibus habeat ordinem loci, vel motus naturalis. Et rectum petere non potest, quia nõ est maior ratio quare moueatur sursum, quam deorsum. Neq; circularem, quia nunquam posset finire. O Deus illumina mentem nostram, vt percipiamus vim rationum Diui Thom. Hæc ergo pars de corpore naturali sic roborata manet, quicquid contendat Vazquez in oppositum; quia corpori infinito, vt sic repugnat locus vllus naturalis, & motus, & ex consequenti, etiam partibus eius. Hoc autem est contra rationem corporis naturalis.

Vis ratio- nis D. Thom.

Soluitur 2 ratio D. Thom.

Defenditur ratio 2. D. Thom.

Ad secundam de corpore eodem naturali respondet Vazquez ex determinata forma sequi determinata accidentia secundum esse, non tamen determinata secundum magnitudinem, aut extensionem, alioqui omne corpus naturale exigeret determinatam extensionem, quod est contra Aristotelem 2. de anima, capit. 4. vbi dicit ignem sine termino posse augeri. Sed respondetur, Diui Thomæ rationem esse sumptam, non ex ratione specificarum, quasi omnia quæ habent formam naturalem, ex natura & specie talis formæ habeant determinatam quantitatem, quia in hoc sensu verum est, formam ignis secundum speciem, nullum habere terminum signatum, quin possit crescere in infinitum. Loquitur ergo Diuus Thomas de forma in individuo, & sic necessariò sicut ipsa est determinata, habet etiam determinatam materiam, & accidentia finita. Et hoc videtur velle Aristoteles 2. de anima capit. illo 4. dum dicit: At eorum omnium quæ natura constant, est finis, & ratio, tam magnitudinis, quam accretionis. Nempe, quia quod subsistit, debet à Deo fieri sub certa,

ac finita intentione quoad substantiam & accidentiam. Neque intelligo facilem explicationem, quam ex Simplicio affert Vazquez verbis prædictis.

Ad rationem de corpore mathematico, ipse respondet, licet non posset à nobis cogitari, posse fieri à Deo, absque termino aut figura, tum etiam à nobis cogitari vastitatem infinitam extra cælum. Sed contra dicendum est, neque à nobis cogitari corpus infinitum, sed inane extra cælum. Et quamuis posset cogitari, non ideò posse fieri, quia possumus impossibilia cogitare, vel imaginari, licet non vero intellectu concipere. Figuram autem vult Diuus Thomas esse proprium accidens corporis mathematici, id est quantitatis continuæ, vt talis est, & non posse ab ea separari, licet alia accidentia possint. Sicut ergo natura & essentia substantiæ creatæ esse non potest in rerum natura sine aliqua subsistentia, quo tanquam actu, & modo, & complemento terminetur. Ita quantitas continua, seu corpus mathematicum, non potest esse absque figura aliqua tanquam modo, actu, atque termino sibi proprio.

10 Ratio de corpore mathematico soluitur.

Figura est passio necessaria quantitatis

Alias rationes aliorum rejicit; si daretur linea infinita, & diuideretur in duas partes, illæ essent æquales, & si aliquid addatur vna esset maior, & pars æqualis toti. Respondet cum Ricardo, æquale & in æquale, maius & minus esse affectiones quantitatis finitæ, non infinitæ. Sed certè non video, quid absurdi esset in eo quod lineæ, vbi scinduntur essent æquales, & si cui illarum aliquid adderetur, & non alteri, illa fieret maiore a parte finita, nimirum quia sunt infinitæ ex vna parte & finitæ ex altera. Sic si mundus fuisset ab æterno, infiniti menses Ianuarij, verbi gratia, essent æquales in numero dierum infinitis mensibus Martij, & inæquales infinitis mensibus Februarij, & infinitus numerus dierum esset trigiesies maior numero mensium, & infinitus numerus mensium esset duodecuplo maior infinito numero annorum. Et modo de factis si continuum diuidatur in duas partes æquales, æqualis est infinitus numerus partium proportionalium vnius & alterius. Et numerus infinitus partium

11 Alia rationes exarctuantur.

Infinita minus altero, & æquale.

In infinito esse proportionales æquales, & inæquales.

tium proportionalium totius est duplo maior infinito numero partium proportionalium mediæ partis, & triplo maior infinito numero partium tertiar partis, & sic de ceteris partibus. Itæ ergo proportionales æqualis & inæqualis, maioris, & minoris non conueniunt soli quantitati finitæ, sed etiam infinitæ. Vltimò confirmatur hæc sententia ratione Aristotelis 3. Phys. text. 37. quia infinitum neque potest componi ex finitis æqualibus, quia ex finitis confurgit finitum, neque ex infinito, quia vt docet D. Thomas, vnum infinitum terminaretur ad aliud infinitum, & eo ipso essent finita. Neque ergo est indiuisibile infinitum, quia est quantum, neque diuisibile, quia neque in partes finitas, neque in partes infinitas. Certè si consideretur ratio est efficax, vide etiam articulo sequenti vltimas rationes pro nostra sententia.

Vltima ratio ex Aris.

12 Ad primū.

13 Ad secundū.

14 Ad tertium.

15 Ad quartū.

16 Ad quintū.

Iam respondetur ad argumenta in oppositum. Ad primum respondetur antecedens esse verum in sensu diuiso, in quolibet instanti, vel parte proportionali horæ potest Deus creare lapidem vnum æqualem alteri, non tamen est verum collectiue, quia sequitur infinitum, quod est impossibile.

Ad secundum respondetur, infinitum repugnare, quia omnis quantitas facta debet habere aliquem modum, & figuram sub qua sit, vt diximus.

Ad tertium respondet Diuus Thomas hic, Geometram non indigere linea actu infinita, sed tali, vt ex ea possit extrahere quantum vulerit, & hanc vocat infinitam, id est sine certo termino.

Ad quartum respondet D. Thomas infinitum non esse contra rationem magnitudinis in communi, esse tamen contra rationem cuiuslibet speciei factæ & possibilis, vt magnitudinis bicubitæ, vel tricubitæ, circularis, vel triangularis, & similibus. Non autem est possibile esse in genere, quod in nulla specie est. Et ita cum nulla species sit, vel possit esse infinita, non est possibilis magnitudo infinita.

Ad quintum respondet, infinitum quod conuenit quantitati, se tenet ex parte materiæ, ad quam acceditur per diuisionem, quia partes se habent ex parte materiæ. Per additionem autem

acceditur ad totum, quatenus se habet in ratione formæ, & ideò non inuenitur infinitum in additione, sed in diuisione tantum. Circa hanc solutionem notandum est, licet etiam in additione sit infinitum in potentia, sicut in diuisione; tamen discrimen est, eo quod id quod potest diuidi in infinitum, actu est, & potest diuidi ratione partium quas habet actu. Id verò quod est infinitum in potentia per additionem, non habet actu id quod potest addi, neque habere potest simul omnem additionem; quia esset quædam quasi forma & perfectio infinita; & repugnat rei factæ.

Infini tum additione aliter quã diuisione.

Ad sextum motus & tempus non sunt actu secundum se tota, sed successiue, & habent actum potentie permixtum, & è contra; magnitudo verò esset tota in actu & ita infinitum conueniens quantitatis, & se tenens ex parte materiæ, non repugnat rationi motus & temporis, repugnat vero rationi magnitudinis totalis. Sic dicit in 1. dist. 43. quæst. 1. art. 1. quod de ratione infiniti est quod sit actus immixtus potentie, & ita non reduci tur in actum, nisi successiue. Et ita Deus non potest facere simul in actu esse infinita quæ potest, quia iam infinita essent finita. Sic quodlib. 9. artic. 1. dicit producto in actu repugnat esse in finitum, sicut equo repugnat esse rationale, quia inquit, quicquid est factum, debet esse in aliqua specie, & quælibet quantitas speciem habet ex certa terminatione quantitatis, & ideò impossibile est aliquam dari non terminatam

17 Ad sextū.

Omne factū finitum.

ARTICVLVS III.

Vtrum possit esse infinitum in rebus secundum multitudinem?

Conclusio. Impossibile est dari infinitam multitudinem in actu per se, vel per accidens; potest dari infinitum in potentia per additionem multitudinis.

Dubitatio, an omnino sit impossibilis infinita multitudo in actu?

Prima sententia dicit possibilem esse à Deo infinitam multitudinem actu, ita tenet Gregorius, Okam, Gabriel, & alij

1 Possit dari infinitam multitudinem.

& alij articulo præcedenti relati in 1. sententia, & Vazquez disputat. 26. capit. 3. Et hanc sententiam tribuit D. Thom. in hoc artic. Auicen. & Algazel, qui dixerunt infinitam multitudinem per se non esse possibilem, idest quasi infinita multitudo sit requisita ad aliquod opus, quia nunquam fieret, neque finiretur illud opus. Per accidens tamen esse possibilem, idest quæ non sit per se requisita, sed ita accidat, verbi gratia, ad opus fabrilis per se requiritur aliqua multitudo, vt ars in anima, manus, & martellus, & hæc si in infinitum multiplicarentur, nunquam opus fabrilis completeretur, quia dependeret ex infinitis causis. Si autem multitudo martellorum accidat, ex hoc quod vnum frangitur, & aliud accipitur, est per accidens, quia per accidens est, quod multis martellis ars operetur, & nihil differt an vno, vel duobus, vel tribus, vel infinitis, si in infinito tempore operaretur. Sic ergo possibilis est infinita multitudo per accidens.

1. Ratio.

Hec sententia præsertim probatur vnico illo argumento, nempe, quia nulla apparet ratio efficax, quare implicet & repugnet fieri à Deo multitudinem infinitam. Et ita solutione rationum in oppositum confirmatur hæc sententia.

2. Secunda.

Secundò, quia numeri possunt in infinitum multiplicari, ergo aliquis potest esse infinitus in actu.

3. Tertia.

Tertiò, species figurarum posibles sunt infinitæ, & indiuidua hominis, aut equi possunt esse infinita, ergo possunt produci in actu, & erunt infinita figuræ, vel homines, vel equi.

4. Quarta.

Quartò, videtur necessariò dicendum, in sententia Aristotelis iam esse infinitam multitudinem animarum, quia posuit mundum fuisse ab æterno, & generationes hominum infinitas: ergo cum animæ singulorum sint immortales, & maneat, iam erunt infinitæ in actu.

5. Vera sententia.

Dicendum tamen est oppositam sententiam esse veram, & non posse fieri à Deo multitudinem infinitam in actu. Ita docere videtur D. Thom. in hoc articulo. & ita eum intelligit, ac sequitur Caietan. & Bañes, & Valentia, hic Alexan. 1. par. quæst. 2. mem. 2. & Ferras. 2. contra Gentes. c. 81. Capreol.

in 1. d. 44. q. vnica, concl. 3. & 4. Bona uen. Ricar. & Duran. vbi supra in 1. d. 4. & 43. Scot. in 1. d. 2. quæst. 1. & 2. Meta. quæst. 6. Ferras. 3. Phys. q. 7. Sorus q. 4. Toletus q. 6. Aiber. Saxonia. q. 13. Sonci. 12. Metaph. q. 31. ad 1. Pereyra lib. 10. cap. 9.

7. 1. Ratio.

Prima ratio sit Diui Thomæ, quia species multitudinis sunt iuxta species numerorum, idest omnis multitudo rerum spiritualium debet reduci proportionem ad aliquam speciem numeri, qui tantum est in quantis & corporeis, vt bene explicat Caietanus; & nos diximus in prædicamentis, cap. de quantitate. At nulla species numeri est infinita, cum sit multitudo mensurata per vnum; ergo impossibile est dari multitudinem infinitam actu per se, vel per accidens.

8. Solutio.

Sed respondet Vazquez gratis assumi; quod omnis multitudo sit in aliqua specie numeri, aut etiam proportionem debeat habere cum aliqua specie numeri. Nam eo ipso quod sit multitudo infinita, est extra omnem speciem & proportionem numeri. Sed quamuis apparet sit solutio, reuera constans non est, quia sequuntur contradictoria, & quod sit numerus, & non sit numerus, quia numerus est multitudo corporum diuersorum, siue sit in re, siue per intellectum, scilicet multitudo vnitatum, quæ sint in quantitate corporea, multitudo etiã vnitatum in spiritualibus, proportionem habet cum numero, ita vt sint, vel æquales, vel dupla, aut tripla, aut alia proportionem: nã multitudo viginti Angelorum æqualis est numero viginti hominum, vt quot sunt homines tot sint Angeli; & multitudo viginti Angelorum dupla est numero decem hominum, & sic de alijs proportionibus. Omnis ergo multitudo vnitatum, vel est numerus; aut proportionem habet cum numero. Et contra multitudo infinita, neque numerus est, neque proportionem habet ergo implicat dari multitudinem ex infinitis vnitatibus. Et confirmatur, quia si esset infinita multitudo Angelorum, eã Deus haberet numeratã, & comprehensam, & posset facere alteram multitudinem illi æquam; ergo esset numerus, vel proportionem habens cum numero. Infinitum autem in quantitate repugnat numerari, vel mensurari. Et ad idem redit 2. ratio D. Thomæ.

9. Omnis multitudo spiritualis habet proportionem cum numero.

9. 2. Ratio. Omne creatum sub certa intentione.

Solutio Vazquez.

Contra solutionem.

Intentiõ creãtis pro voluntate, aut cognitione.

10. Ratio efficax.

Secunda est, omnis multitudo existens in rerum natura est creata, & omne creatum sub aliqua intentione creantis comprehenditur; non enim in vanum aliquod agens operatur, & ita necesse est sub certo numero omnia creata comprehendere. Sed respondet Vazquez ex Caietano, singula quidem, quæ creantur, debere sub certa intentione creantis comprehendere, totam verò multitudinem non necessariò sic debere comprehendere, quia neque vna creatione creatur. Sed satis absurdi esset, quod tota multitudo simul non posset certa intentione, & cognitione comprehendere, & scientia tali, qua certo sciret se tot creare vnitates, & non plures neque pauciores. Et ita concedit Vazquez totam illam etiam multitudinem cadere sub certam Dei cognitionem, & voluntatem, qua scit, & vult eã creare, aut producere. Sed hinc videtur se sequi contradictio, quod sit certa cognitio, & ex altera parte infinita multitudo, quia certa cognitio, est certa ac determinata numeratio, ac mensura rei cognitæ: hæc autem repugnat infinitæ multitudini ex parte materiæ, quia dicit imperfectionem quandam per se innumerabilem, & quæ cognosci certa intentione non possit. Non ergo ita facile soluuntur istæ rationes, vt putauit Vazquez. Caietanus autem per intentionem creantis intelligit intentionem voluntatis, qua vult aliquid vt finem certum, aut vt medium ordinatum ad aliquem finem. Et siue sumatur hoc modo, siue pro intentione ex parte intellectus & certa cognitione idem sequitur.

Et confirmo hanc rationem, quia posset Deus iuxta oppositam sententiam producere infinitam multitudinem Angelorum. Ea producta quæro an posset producere æqualem aliã multitudinem aliorum Angelorum vel animarum, an non? nulla certè est ratio quare non possit, ergo nouit quot vnitates sint in vtraque multitudine, & vtramque habebit numeratam sub certa intentione. Et quidem si non possit vnum infinitum facere æquale alteri, satis absurdum est, quod ignoretur a Deo in effectibus suis proportio per se scibilis, scilicet an vtrũque infinitum quoad multitudinem sit æquale, an alterum maius, & quot illorum, & quot vnitatibus vnũ superet alterũ. Si autem cognosca-

tur proportio, iam omnino numeratur, & sub certa intentione cognoscitur multitudo infinita, & ita datur numerus infinitus, vnus maior altero. Quod sanè argumentum nobis efficacissimum est, & non est nisi appendix, & explicatio rationum D. Thomæ.

11. 3. Ratio.

Tertia ratio est, quia si Deus potest facere multitudinem infinitam, potest etiam facere omnia possiblea; aut si hæc non potest, neque infinitum potest, sed non potest producere omnia possiblea, quia iam maneret exhausta Dei omnipotentia; ergo neque infinita potest. Hæc ratio est Alexandri vbi supra, Pereyra, & aliorum. Quam tamen variè infirmat Vazquez. Primò, quia non recurreunt infinita, & omnia possiblea. Licet enim omnia possiblea in multitudine Angelorum sint infinita, non tamen è contra omnis multitudo infinita Angelorum est omnia possiblea. Sed licet hoc verum sit, adhuc ratio viget, quare si infinitam multitudinem potest, omnem possibilem nõ potest simul producere.

1. Solutio Vazquez.

Contra solutionem.

12. 2. Solutio.

Ideo secundo aucter respondet nullum esse absurdum, si omnem possibilem multitudinem creet, & amplius nõ possit, neque exhaustur potentia; ex eo quod producat quod potest, sicut neque in singulis possibleibus, dum ea producit, & conseruat actu, quæ antea erant in potentia, exhaustur, sed potius manifestatur potentia Dei. Neque omnino impeditur quin eadem possit destrucere, & iterum producere, & conseruat omnia dum manent. Sed sanè vis illius argumenti in eo sita est, quod positus omnibus productis non apparet villa ratio quare non possit aliud producere, verbi gratia, productis quotcunq; dixeris animabus, quare nõ potest aliam, & alias infinitas addere; & ita nõquam potest Deus de facto producere omnia quæ potest. Sic certè infinitum, vt sic, solum est possibile successiue non simul, sicut continuũ est diuisibile in infinitum, & quælibet pars continui potest diuidi; repugnat tamẽ omnes esse diuisas, quia iam non essent partes, quia quælibet pars continui est continuum, & quantum.

Contra solutionem.

Infinitum solum est possibile successiue.

13. 4. Ratio Durandi.

Quarta ratio est Durandi, quia sicut in infinito secundum magnitudinem, non potest aliquid esse maius ita infinito secundum multitudinem, non potest aliquid esse

esse plus. Quocumq; autē producto potest adhuc esse plus, quia quotcūq; productis potest Deus plura addere in infinitum; ergo repugnat à Deo produci in infinitum, & similiter esse producta omnia possibilia. Sed hæc ratio fundamētum habet nimis infirmū, quia infinito omnino, & ex omni parte non potest esse aliquid maius, tamen infinito secundū vnā partem potest esse aliquid maius, ita D. Thom. 3. p. q. 10. art. 3. ad 3. explicat quod infinito nō sit aliquid maius in ipso infinito tamen in alio, & alio infinito possunt esse plures partes etiam infinitæ.

Contra rationem.

14 5. Ratio Durandi.

Contra solutionem.

Quid æquale. Maius.

Infinito posse dari maius, & plus

15 Dicitur Vazquez examinatur.

re, sed alia quæ ante non habebat, nomen inquit, *plura*, relationem inæqualitatis significat, quæ non conuenit quantitati & multitudini infinitæ. Hoc ergo primò apertè est contra illud, quod paulò ante diximus ex D. Thom. 3. p. cuius si authoritas non obstat, ratio certè obstat, quia plus, vt diximus, in multitudine est, quod habet totidē vnitates, & alias aliquas. Ita autē contingeret si infinitæ multitudini aliæ adderētur vnitates, nam præter priores illas infinitas haberet istas superadditas, ergo plures quàm prius.

At contra priores illas rationes, quibus diximus infinitum numerari non posse etiam à Deo, & ideo non posse dari, obijci potest statim, quia Deus nouit in qualibet parte continui infinitas partes, & quot partibus vnā superet aliam, ergo habet omnes numeratas: nihil est ergo absurdi, quòd infinitum sit Deo numeratum, maximè cum ipse cognitionem habeat infinitam. Respondetur tamen infinitum ex parte materiæ, quale est per diuisionem esse imperfectum, & necessariò habens potentiam actui admixtam, & eo ipso incognitum, quia est priuatiuè infinitum. In continuo verò nouit Deus partes finitas, & quæ sint æquales, & tãtæ quantitatis, & in his æqualibus consequenter cognoscit esse infinitas proportionales æquales numero infinito, eo quòd finitæ sunt æquales; in maiori verò parte nouit esse infinitas plures quàm in minori, eo quòd habeat aliquam partem finitam qua superat aliam, & in ea parte sunt infinitæ proportionales. Et sic infinitum non numeratur per se, neque in se, sed in aliquo finito & certo. Si autem esset multitudo infinita vnā, vel plures, deberet per se numerari à Deo, & ex altera parte, quia infinita, esset innumerabilis etiam respectu cognitionis infinitæ, quia est conditio huius obiecti, vt numerari ac pertransiri, & determinari non possit. Alia est ratio de infinito perfectione, quod est actus & perfectio & ens, & ex se maximè cognoscibilis, & ideo ab intellectu infinito comprehenditur, & quodammodo finitè cognoscitur, id est perfectè, & quantum cognosci potest, vt docet D. Tho. de verit. q. 2. art. 2.

Secundò obijcies, infinita cognosci possibilia ab anima Christi, & multo plura

16 Contra nostram rationem.

Infinitum ex parte materiæ incognitum.

Infinitum perfectione cognoscitur.

17 Obiectio

plura infinita possibilia cognosci à Deo, ergo debet scire Deus quantum superent infinita, quæ sunt in sua cognitione illa alia infinita, quæ sunt in cognitione Christi: hoc autem impossibile est, & non necessarium; ergo licet essent duæ infinitæ multitudines à Deo creatæ nō deberet sciri, an essent æquales, an inæquales, & quantum vnā superet alteram. Argumentum hoc est difficile, sed respondetur, infinita possibilia non cognosci ab anima Christi, nisi prout sunt in potentia alicuius causæ creatæ; à Deo verò prout sunt in sua potentia, & in potentia creaturæ, & determinatè scit, vterque vnum infinitum à Deo cognitum infinities superare alterum infinitum cognitum ab anima Christi. Et nulla alia numeratio est ibi aut proportio. Si autem duæ multitudines essent in se factæ, & actu deberent in se cognosci, vt in se sunt, & necessariò vel essent æquales, aut inæquales, & id esset cognoscibile, cum sit ens & verum, sicut in duabus medietatibus æqualibus partes sunt æquales, tam finitæ, quàm infinitæ. Ex altera parte infinitum numerari, & finiri non potest: ergo manet efficax illa nostra ratio.

Solutio.

Multitudo facta debet numerari.

18 Solutio Gregorij & Vazquez.

Explicatur vis rationis

vel secundum magnitudinem, vel secundum multitudinem præsertim in rebus corporeis.

Aliud argumentum soluit, si essent infiniti homines, & singuli singulos lapides haberent, possent proijcere in aceruum, & postea quouis resumere decem lapides ex aceruo, & iam essent plures quàm antea. Respondet tantum posse sumere singulos lapides, quia singulos posuerunt, esset tamen infinitus aceruus, nec maior, nec minor, quàm si singuli singulos lapides misissent, nempe, quia maius & minus solum dicitur in quantitate finita. Sed minor aere hominis ingenium hac solutione quieuisse. Primum, si aceruus esset infinitus, infinitum locum deberet occupare, & non maneret alius locus pro hominibus. Secundò, quis credit decem lapides non esse plures, quàm vnum? si autem singuli infiniti misissent decem lapides, eadem proportio esset totius illius acerui infiniti ad totum hunc infinitum, ex singulis lapidibus, quæ est decem lapidum ad vnū; & ita vnus aceruus esset decuplo maior quàm alter, & replet locum decuplo maiorem. Et si singuli infiniti homines decem lapides sumerent, plus sumerent, quàm si singuli singulos, quis neget? Et in casu iterū sibi obijcit Vazquez, sumant quotquot possunt denos lapides, quæro quot manent. Si enim infiniti, possunt adhuc denos lapides accipere, & sic in infinitum. Si autem manent finiti, certum est iam infinitos denos lapides accepisse. Respondet nō esse certum numerum eorum, qui possunt denos lapides accipere, sed signato quolibet numero posse vltra in infinitum plures denos accipere absque vltimo. Sed potuit videre hoc esse dicere quod argumentum contēdit infinitos posse denos lapides accipere; & hæc esse impossibilia. Vnde nobis hoc modo satis stabilita manet nostra sententia, dū hæc impossibilia non satis soluantur ab ipsis.

Ad primū in oppositū respondetur sequi impossibilia ea quæ diximus in prima & secūda ratione, & in his vltimis modo, neq; ea solui posse, ita vt quiescat intellectus. Et ex dictis in hac dubitatione confirmatur magis dicta articulo præcedenti de infinito secundum magnitudinem, quod sit impossibile.

19 Alia solutio Vazquez.

Sed vis argumenti manet.

Efficax ratio.

20 Ad primū.

Ad

²¹ Ad secundum respondet optime D. Thomas, & est etiam ratio optima, pro nostra sententia, vnumquodq; existentis in potentia redigi in actum iuxta modum sui esse, verbi gratia, dies non tota simul potest redigi in actum, sed successiue, similiter infinitum multitudinis, licet sit in potentia, non potest redigi in actum, vt sit totum simul, sed tantum successiue, quia post quamlibet multitudinem potest sumi alia multitudo in infinitum.

²² Ad tertium. Ad tertium similiter respondetur species figurarum esse possibili infinitas, non tamen posse omnes simul redigi in actum, sed quibuslibet factis, adhuc possunt plures fieri in infinitum, & species figurarum sequuntur ex speciebus numerorum, vt trilaterum, quadrilaterum; sicut ergo numeri successiue, & non simul sunt infiniti, & in potentia, non in actu, idem dicendum est de figuris, & similiter de indiuiduis quæ fieri possunt in quauis specie. Quamuis enim quibusdam politis non repugnet alia poni, infinita tamè poni repugnat, cuius speciei multitudinis, & omnis multitudo de facto est in aliqua specie multitudinis, vt docet D. Thomas in corpore, & ad tertium.

²³ Ad quartum variè respondent Aucthores. Quidam dicunt Aristotelè posuisse mundum æternum, non hominè, ideo neq; admisi sse infinitam multitudinem animarum. Ita Ferrar. 3. Physic. quæst. 7. n. Alij secundo dicunt fortè posuisse animam mortalem, ita Pereyra lib. 1. o. Philosophiæ cap. 9. ad 5. iuxta Alexandrum & Aueroë. in lib. destructio de destructionum disput. 1. in solut. 7. dubitationis. Tertio alij dicunt contradictionem non vidisse Aristore-

lem, qui & mundum & hominem posuit æternum, & animam immortalem. Quarto alij posuisse Aristotelem quendam numerum certum animarum finitum, easq; migrare corruptis vnis corporibus in alia corpora, licet 1. de Anima tex. 53. derideat Pythagorâ quod posuerit transitum animarum in corpora brutorum. Ita respondet Eugubinus 7. lib. de perenni philosophia cap. 2. singula examinare, nec facile est, nec valde vtile.

Quinta & vltima solutio est, quam poit alias docet Diuus Thomas 2. cõtra Gentes cap. illo 81. & Ferrar. ibi, & 3. Physic. & Toletus q. 6. putant magis probabile, quod Aristoteles fuerit dubius de infinito numero animarum, neque expressè decreuit quidpiã. Principijs tamen eius non videtur repugnare infinitum in actu nisi in corporibus, nam in substantijs spiritualibus, & in materialibus non putauit impossibile. Cõuenit Caietanus hic Diuum Thomam omnino in hoc discrepare ab Aristotele circa numerum animarum, quæ Aristoteles fortè posuit infinitum. Vazquez hoc ponit vt certum cap. illo 3. num. 11. & verba quæ affert nos olim notauimus 3. Physic. pro hac solutione. Ibi ergo Aristotel. 3. Physic. tex. 39. c. 5. post aliquas rationes factas contra Platonem & Pythagoricos dicit hæc verba: *Sed fortassis hæc quidem questiõni- uersalis est magis vtrum contingat infinitum in mathematicis & intelligibilibus, & non habentibus magnitudinem. Nos autem intendimus de sensibilibus, vtrũ in ipsis sit corpus infinitum necnè.* Hæc Aristot. vbi de Mathematicis. & immaterialibus nihil videtur decernere.

Animarũ transitus.

²⁴ Solutio Thomæ.

D. Thomas in hoc non sentit cum Aristot.

poratum faciebant, è contra sancti Deũ docent corpus esse non posse cū vbiq; sit, vt Greg. Nazianz. orat. 34. Hieronym. Isai. 66. refert Iudaicum errorem quo putabant inuisibilem, & incõprehensibilem Deum Templo Ierusalem concludi. Sic etiam sensisse videtur Aristoteles, & in lib. de mundo ad Alexandrum & 1. lib. de cœlo cap. 9. vbi Deũ & intelligentias ponit extra primũ cœlum. Et Manichæi Deum certo hoc loco videntur inclusisse, vt eos arguit Augustinus lib. contra epistolam fundamenti cap. 16. Et ex catholicis Augustinus Eugubinus in Psal. 138 in id, *Si ascendero in cœlum*, Deum essentia ac præsentia dicit tantũ esse in cœlo, licet infertus etiam notitia ac cognitione perlustret; vnde neq; eis læditur, aut perturbatur. Probatur primò, quia est super omnia, & excelsior cœlo. Secundo, quia si Deus esset in rebus, contingeretur illis, cùm potius eas contineat, & ita omnia sunt in ipso potius quàm ipse alibi, vt August. habet 83. quæst. q. 20. Tertio, quia cùm maxima sit eius virtus, potest agere etiam in distans.

Eugubinus.

1. Ratio Secunda.

Tertia.

De fide est Deum esse in rebus.

Ex Scriptura.

Ex Philosophis.

Tertio, conueniunt Patres Dionys. 9. cap. de diuin. nomin. Irenæus lib. 2. c. 1. Origen. lib. 7. contra Celsum. Athanas. & Nazianzen. vbi supra, Clemens Alexand. 5. lib. Stromat. propè finem, Cyrillus 5. lib. contra Iulian. & 1. lib. thesauri, Nissenus orat. catèch. c. 25. Nazianz. apolog. 1. Chryost. homil. 17. in Gen. August. lib. 2. contra Maximum cap. 11. & lib. 3. cap. 21. probat Spiritum sanctum esse Deum, quia est vbiq; sicut Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto, Chryost. in 2. cap. ad Colos. hom. 5. certa fide credendum affirmat Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto cap. 7. Hilar. lib. 1. & 8. de Trinit. August. 7. de ciuit. c. 30. egregiè. *Idè Deus vbiq; totus, nullis inclusus locis, &c. implens cœlum & terram. præsentem potentia, non absentem natura,* & 1. lib. conf. ff. cap. 2. & de fide ad Petrũ c. 3. *Non minus in angustiis, quàm in latissimis totus est,* & offert locum Ieremiæ citatum ex c. 23. & passim alibi, vt habes in tabula Augustini de loco Dei. Hieron. in c. 66. Isai. Greg. lib. 16. Moral. c. 15. Bernard. lib. 5. de considerat. Anselm. in monologio cap. 19. & sequentibus, vide August. epist. 57. ad Dardanum.

4. Ex Patribus. Dionysius. Origen. Athanas. Nazianz. Clem. Alexandr. Cyrillus. Nissen. Chryost. August. Ambros. Hilarus. August.

Quarto probatur, quia in Scriptura Psal. 144. & Baruch. 3. & in Symb. Athanasij, & apud Patres, Deus dicitur immensus; omnes autè explicat immensum, quod repleat omnem locum, vnde & D. Thom. initio in titulo huius quæstionis dicit ex perfectione infinita Dei sequi existentiam eius in omnibus locis & rebus, & D. August. lib. 7. confess. c. 5. sic Deum meditabatur contempere omnia, ambientè, ac penetrantè, quasi immensum mare in se spongiam, magnam quidem, sed finitam continens ac penetrans. Sic Deus ambit, & implet omnia, ita tamè vt totus sit vbiq; De fide ergo est Deum esse intimè in omnibus rebus. An autè & qua ratione id demonstratur, dicemus dubitatione sequenti.

4. Ratione Theologica ex immensitate.

Notandum est in Scriptura tribus cœlum Deo, tanquam sedè & thronũ Isai. 66. & vt habitaculum Psal. 122. & Psal. 113. *Cœlum cœli Domino, terrã autem dedit filiis hominũ*, nempè quia licet Deus omnes res impleat, ac penetret, in pretiosis tamè videtur quasi in throno sedere, viliores quasi subsellia tangere, vt ait Cyrillus in Isai. vel quia in cœlo suã gloriam ac regnum beatissimis ostendit, & commu-

6. Cœlum Dei sedes.

Terra subsellium Dei

QVÆSTIO OCTAVA

DE EXISTENTIA DEI IN REBUS.

ARTICVLVS I. I. DVBITATIO.

Vtrum Deus sit in omnibus rebus? An sit certum Deum esse in omnibus rebus?

Conclusio est, Deum intimè esse in omnibus rebus, non sicut pars essentia, vel sicut accidens, sed sicut agens adest et in quod agit.

Prima sententia negat Deum esse in omnibus rebus; quam sequi tenebã esse in rebus tur Anthropomorphitæ, qui Deũ corporatum morpbitæ,

1. Deum non esse in rebus Anthropomorphitæ.

communicat, vt ait Damascen. 1. lib. de fide c. 16. homines verò sua regna habeant in terra, iuxta id Christi Domini, Regnum meum non est de hoc mundo. Aliquando fortè eo modo loquendi humano, quod in celo sedeat, & terra sit sub pedaneum eius, significatur immensitas, qua attingit omnia. Hoc enim est proprium diuinitatis, & dominationis, vt vbiq; sit, & in omnibus, hac ratione probat D. Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto, Spiritu sanctum esse Deum, quia vbiq; est, & nõ habeat circumscriptam ac determinatam virtutem.

7
Cælum Dei iusti.

Aliter etiam explicat Magister Deum esse in cœlis, quasi in throno, ac tēplo, nempe in bonis ac iustis, quia electi sunt cœli Dei; malos verò qui sunt in terra, iudicij distinctione calcant, sicut anima tota est in corpore vbiq; & in omnibus partibus eius, nec minor in minoribus, nec maior in maioribus, sed tamen in alijs intensius, in alijs remissius operatur, vt habet Augustinus epistol. 28. ad Hieronymum de origine animæ. Ita & Deus cum sit essentialiter in omnibus ac totus; in illis tamen plenius esse dicitur, quos inhabitat vt templum, &c. Hoc idem docet Augustinus lib. 2. contra Maximi. cap. 1. 1. & lib. 3. cap. 11.

Ad primū.

Ad primum in oppositum respondetur Deum esse super omnia per excellentiam suæ naturæ; est tamen in omnibus rebus, vt causans omnium esse; sic Diuus Thomas ad primum. Ad secundum corporalia sunt in loco vt contenta; spiritualia verò vt continentia ea in quibus sunt, vt anima continet corpus. Dicuntur tamen etiam omnia contineri in Deo, vt in causa prima. Ad tertium nullum agens attingit in distans nisi per medium, ad maximam verò Dei virtutem pertinet quòd omnia attingit immediate, vnde nihil distat à Deo, vt Deum in se non habeat, licet dicantur distare per dissimilitudinem naturæ vel gratiæ, sicut ipse est super omnia per excellentiam naturæ. Et concedendum est Deum esse etiam in dæmonibus cum addito, vt sunt res quædam. In rebus verò quæ dicuntur naturam non deformatam, absolutè conceditur Deum esse.

8
Reus in dæmonibus cum addito.

II. DVBITATIO.

Vtrum benè ex operatione colligatur præsentia Dei in rebus?

Prima sententia negat ex eo quòd Deus operetur in rebus, colligitur præsentiam immediatam, & existentiam Dei in rebus; ita Scot. in 1. dist. 37. quæst. vnic. & in 2. d. 2. q. 6. Okam q. vnica, Bassolis q. vnica, Gabr. q. vnic. ar. 3. dub. 1. & sequitur Valent. q. 8. punct. 1. dicto 2. & 3. & Vazq. disput. 28. c. 3. 4. & 5. Hi ergo putant licet Deus non operetur in rebus aliunde colligi eum intimè esse præsentem etiam in infinito spatio imaginario extra cœlum. Probatur primò hæc sententia, quia in agere corporeo imperfectio est quod non possit agere nisi in passum sibi coniunctum, & immediatum, ergo spirituale agens, præsertim infinitæ virtutis qualis est Deus, poterit agere in distans. Secundo, quia Deus agit sua voluntate; voluntas autem & nostra & Dei potest versari etiam circa absens. Tertio, quia Deus vt crearet vniuersum, non prius intelligitur fuisse præsens illi spatio, in quo ipsum creauit, ergo ad operationem non indiget præsentia. Hæc sunt rationes Scoti, & in prima præsertim conueniunt Valentia, & alij. Quarto probat Valentia, quia etiam in corporeis non est necessaria ad operationem intima præsentia, sed sufficit contactus extra, ergo nec in Deo sequitur intima præsentia ex operatione. Hanc rationem vrget etiam Vazquez cap. 3. nam si corpus, quod est minoris virtutis, agere potest in aliud corpus, quin sit intimè in ipso; multò magis id poterit agens spirituale, quod est maioris virtutis; igitur non benè ex operatione colligitur præsentia intima.

1
Ex operatione nõ sententiam Dei. Scot. Okam. Bassol. Gabr. Valent. Vazquez.

1. Ratio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Dicendum tamen est meritò ex operatione Dei colligi intimam eius præsentiam. Hæc est communior sententia, & grauiorum Theologorum. Eam docet D. Thom. in hoc articulo & multis alijs locis, & sequuntur Caiet. Basses, Molina disput. 2. & Ferrar. 3. contra Gentes c. 18. & plerique antiqui Theologi tenent in 1. dist. 37. Albert. art. 1. Bonauent. art. 1. quæst. 1. Ricard. art. 1. q. 1. Dur. q. 1. A. Egid. q. 1. & 2. Capreol. q. 2. Argentina quæst. 1. artic. 1. conclus. 2. Gerard.

2
Ex operatione sequitur intima Dei præsentia.

Gerard. quæst. vnic. art. 1. Henricus in summa artic. 30. q. 5. Altifiodor. lib. 1. summa c. 15. q. 1. ad 1. quamuis indicet sola fide certam esse Dei præsentiam, & existentiam in rebus. Modò autem nõ contendimus, quòd operatio sit ratio & fundamentum proximum existentia Dei in loco, sed quòd sit sufficiens argumentum & signum, de reliquo dicemus postea. Albert. Magno. in sum. q. 70. m. 1. & 2. Alex. 1. p. q. 9. m. 1. & sequentibus, & q. 10. m. 4. & 5. Gerard. 1. d. 37. art. 2.

3
Ex Scriptura.

Locus Act. 17. exciuitur.

Operatio signum euidens præsentia.

4
Locus Ieremia.

Hæc sententia probatur primò ex Scriptura Psalm. 138. Si ascendero in cælum, tu illic es, si descendero in infernum, ades: similiter dicitur esse in extremis maris. Rationem autem reddit. Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua; quasi dicat ibi es, quia manus tua me deducit, & in me operatur. Ratio ergo præsentia redditur ex operatione. Et Act. 17. dicit Paulus, Deum non longè esse ab vnoquoq; nostrum, & probat, subdens, In ipso enim viuimus, mouemur, & sumus. Et quamuis Vazquez cap. 4. respondeat ex his potius colligi noticiam Dei, qua cognoscit omnia; non tamen audet negare ex his colligi etiam præsentiam essentia Dei. Nã Chrysof. hom. 38. in Acta Apost. & Theophyl. in c. 17. dicunt Paulum exemplo corporalium Dei præsentiam declarare; sicut enim benè colligitur, aerem vbiq; diffusum esse, quia in ipso viuimus; ita ignorare non possumus Deum esse vbiq; quia nõ tantum per ipsum, sed in ipso viuimus; ergo ex operatione & cõseruatione rerum colligitur in Scriptura, & à Patribus, præsentia diuinæ essentia, siue operatio sit ratio formalis præsentia, siue tantum signum euidens, de quo dicemus postea.

Sic Ieremia 23 probat Deus neminem posse sibi abscondi: Si occultabitur vir in absconditis, & ego non videbo eum dicit Dominus. Et hoc probat ratione reddens: Nunquid non cælum & terram ego impleo? quasi signum sufficiens & euidens sit Deo nihil celari, eoquòd sit præsens omni loco. Concedit hoc Vazquez satis probari his locis, quamuis neget inde colligi, quòd operatio sit fundamentum præsentia, nos solum contendimus contra primam sententiam ex operatione, siue tanquã ex ratione, siue tanquã ex signo, necessariò colligi

Dei præsentia; hoc enim negat prima sententia, & partim ipse Vazq. c. 3.

Imò ad locum Act. 17. respondet c. 4. nu. 17. Paulum non agere de immensitate Dei, qua vbiq; est præsens, sed quòd facile ab vnoquoq; nostrum cognosci, & adorari possit, quia occasione ignoti Dei, quæ Athenienses colebãt, dixit Paulus se illis illum ignotum Deum annuntiare, qui genus humanum condidit, vt se querat, Querere Deum, si fortè attreßent eum: agit ergo de inquisitione, qua homines tenentur Deum querere, vt eum cognoscant & adorent. Et statim quasi certò affirmas, id quod quasi subdubius dixerat: Si fortè attreßent, dicit, certò posse cognosci, & attingi illis verbis: Quauis non longè sit ab vnoquoq; nostrum, quasi dicat, non difficile est eum attreßare, eo modo quo dixi, nõ longè sit a nostra cognitione, quia in ipso viuimus, mouemur, & sumus, & genus ipsius, id est factura & opus sumus; & ideo non debemus eum æstimare simile quid auro aut argento, aut lapidi, ex quibus fiunt sculpture. Loquitur ergo de attreßatione Dei per cognitionem, quæ nõ pendet ex præsentia secundum rem & essentiam.

5
Solutio Vazquez ad locum Pauli Act. 17.

Sed cõtra hanc expositionem videtur esse cõmunis expositio sanctorum; quauis enim Paulus agat de attreßatione Dei per cognitionem, & adorationem; hæc tamen dicit esse facile, ex eoquòd Deus non longè est secundum præsentiam ab vnoquoq; nostrum, Quia in ipso viuimus, mouemur, & sumus. Sicut ipse antea concesso ex Chrysof. & Theophyl. sicut enim sequitur aerem adesse & cognosci posse, quia in ipso viuimus, ita & Deum adesse, & cognosci, ac adorari posse, sequitur, quia in ipso viuimus, mouemur, & sumus. Sic etiam explicat August. id Psalm. 138. Quo ibo ab spiritu tuo? id est, quo fugiam, vt abscondar a cognitione, potentia, ac iustitia tua? Quis (inquit) potest fugere in mundo ab illo spiritu, quo plenus est mundus; & quo à facie tua fugiam? id est, ab ira tua, nõ pè, quia vbiq; est Deus, male fugitiue, Ecce ille vbiq; est, tu quo iturus es? Hæc & similia Augustinus in eum locum.

6
Cõfirmatur cõmunis expositio Pauli.

Chrysof. Theophyl.

August.

Sic Patres locum Act. 17. explicat, quòd facile possit Deus cognosci ab vnoquoq; nostrum, quia propè nos est. Sic Chrysof. homil. illa 38. exemplo aeris circumfusi, quæ impossibile est ignorare non longè ab vnoquoq; nostrum existentem,

7
Chrysof. simile.

tem, imò etiã in nobis existentem, ita profecto omnium opificè, quia tã propè est, vt absq; illo non viuamus. Et Theophyl. sic omnino, & OEcumenius in eũ locũ eodem exẽplo aëris. Itaq; argumẽtum Pauli est cognosci facillè debuisse, & adorari, quia propè est, & ad eũ propè, vt nulli absq; eo vita sit. Ab ipso enim habemus, vt simus, vt operemur, & non pereamus. Et constat ex cõtextu, vt non facillè debuerit Louinus in eũ locum admittere hanc Vazquez. expositionem. Videndi reliqui expositores in eum locum.

Theophyl.

8 Ita Beda in eum locũ ex August. Nõ ob aliud in illo sumus, nisi quia id operatur, & hoc est opus eius, quo continet omnia, & quo eius sapientia attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.

Hieronym. Hieronym. in Isai. 66. dicit, verba Pauli, Non longè est ab vnoquoq; nostrũ, æquè valere, atq; illa, cœlum, & terram ego impleo, sic etiam eadem verba Apostoli explicat Habacuc. 2. Vt mundus sit domus, & locus Dei.

9 August. in varia testi- mania. Augustinus innuit non solum Deũ esse vbique, sed & esse per operationẽ, & probabimus ratione infra, sic lib. de fide ad Petrum c. 3. Omnia igitur quæ fecit, id est, spiritus, & corpora, summa & ima, & c. ineffabiliter vbique totũ Dñs, & implet, & continet. Et epist. 57. ad Dardan. ex hoc loco Act. 17. & ex eo Ier. 23. & ex eo Sap. 8. Attingit à fine vsq; ad finẽ fortiter, & disponit omnia suauiter, Et ex eo Sap. 1. Spiritus Domini repleuit orbẽ terrarũ. Et ex Psal. 138. Quo ibo à spiritu tuo. Docet August. ea dici: Quia Deus substantialiter est diffusus vbique, quia est substantia creatrix mundi sine labore regens, & sine onere continens mundum. Vult igitur ideò Deũ esse substantialiter præsentem, quia est substantia creans, & continens mundũ tom. 8. in Psal. 122. Qui habitas in cœlo, in quibus nos habitamus, ipsa nos continent, in quibus Deus habitat, ipse illos continet: si Deus discedit, cadimus. Et lib. 2. de sermone Domini in mote cap. 9. dicit: Deum vbique præsentem nõ locorum spatij, sed maiestate potentie, ergo quia operatur. Et 7. de ciuit. Dei c. 20. Implens (inquit) cœlum & terram præsentem potentia nõ absente natura. Et 1. confesionũ c. 3. Quoniam quæ implet continendo implet. Et tomo 9. lib. de cognitione veræ vitæ cap. 28. & 29. Deum docet vbique esse essentialiter, quia vbique est potentialiter,

& Dei potentia nihil aliud est, quàm eius essentia. Et in lib. de natura boni cap. 29. Diuina essentia vbique tota, quæ continet totum, & penetrat totum. Et lib. 8. super Gen. ad literam c. 20. & 21. Deus (inquit) est interior omni re, quia in ipso sunt omnia, & exterior omni re, quia ipse est superior omnia. Vult ergo esse intimum omnibus, quia in ipso sunt omnia, & portat omnia verbo virtutis suæ ad Hebr. 1. & in ipso viuimus, mouemur, & sumus. Act. 17. & D. Gregorius 16. Moral. c. 18. manus omnipotentis continet omnia.

Gregor.

Itaque omnes Patres Deo tribuunt, quòd sit in rebus, quia eas continet, & conseruat, & quidam hoc idem significat, dum dicunt, Quòd Deus est omnium locus, nempe caula continens, & conseruans omnia. Sic Theophylus Antiochenus lib. 2. & habetur 5. tom. Biblioth. Sanctorum, Hilarius 1. de Trinit. Bernardus sermone 6. in dedicatione Ecclesiæ, Anselmus in Prolog. cap. 19. August. locis citatis, Ambrosius ad Ephes. 3. in id, Quæ sit latitudo, & c. Deus non solum implet omnia, sed & excedit. Nec enim clauditur, sed omnia intra se habet, vt solus ineffabilis, & infinitus habeatur. Sic Fabianus Papa epist. 3. ad Hilarium Episcopum. Quis est locus, qui non sit Domini, dum cuncta in ipso, per quem creata sunt, continentur? Isidor. lib. 1. de summo bono, intra omnia dicit esse Deum, quia omnia contineat, & extra omnia, quia suæ magnitudinis immensitate omnia cõcludat: & per quòd dicitur intra res, vel interior, gubernare omnia demonstratur. Igitur per operationem cognoscitur, & constituitur locus Dei. Sic Damasc. 1. lib. de fide cap. 16. dicit Deum ibi adesse vbi operatur, & is locus proprius Dei, qui plus participat eius operationis & gratiæ. Sic cœlum thronus Dei. Eodem modo Anselm. in Monologio Deũ necessariò esse vbique, quia nihil sine ipso existit, aut vsquã, aut vnquam, ita c. 22. & 23. Et quòd à nulla re abesse possit, eo quòd sua præsentia, potètia ac virtute, quæ est sua essentia, continet omnia, Quoniam quicquid aliud est, ne in nihilum cadat, ab ea summa natura præsentem continetur. Sic Athanas. lib. de Incarnatione Verbi pag. 43. probat nihil indecorum dici de Verbo, licet sit in carne, cũ etiã per creationẽ idẽ Verbum insit vniuersitati,

10

Theophyl. Alexandr. Hilar. Bernard. Anselm. Ambros.

sitati, vt ipsorum infidelium scriptores concedunt, cum aiunt, In eo viuimus, mouemur & sumus. Igitur ex loco Pauli colligit veram ac realem existentiam, ac præsentiam Dei in rebus.

11

Neque admittenda facillè est explicatio Vazq. disput. 28. cap. 4. quòd Patres parum curent, an operatio Dei sit ratio, & fundamentum præsentia in loco, & rebus, cum certò ex ipsis constet non aliter eos explicare, neque aliam reddere rationem, quare Deus sit vbique, & in omnibus rebus, nisi quia in omnibus intimè operatur, saltem hæc ratio vera esse debet, vt signum, vt ita bene sequatur, Operatur in omnibus rebus; ergo existit in omnibus rebus, quam tamẽ consecutionem negat prima sententia, dum dicit, ex omnipotentia Dei operatione non colligi existentiam eius in omnibus rebus. Secundò, quia dicemus nullam aliam posse reddi rationem, & fundamentum, quare Deus dicatur esse in rebus, nisi quia in ipsis operatur.

Prima causa non agit in distans.

Quòd ergo opposita sententia dicit perfectionem esse in Deo, si operatur in distans D. Thom. iuxta Patrum sententiã putat imperfectionem esse indignam prima causa, vt in aliquid agat, quin intimè illi adsit. Et hoc probabit ratio infra ponenda sumpta ex Arist. & ex prædicta doctrina sanctorũ. An autem Aristoteles ita senserit, dubia res est, quia ipse 1. Met. c. 2. & 1. de cœlo cap. 9. insinuat Deum residere in extrema & vltima cœli parte, vbi neque vacuum fit, neque tempus, sed diuina quædam æternitas, & 8. Physic. tex. 84. & Auer. disp. 14. Met. contra Algazem ad vltimum cubium, puerilem dicit fuisse cogitationem antiquorum, qui Deum esse in omnibus rebus existimauerunt; è contra verò Cyrillus lib. 1. aduersus Iulianum veteres Philosophos, & Poetas commemorat, qui de Deo verè cognouerunt eum adesse omnibus rebus.

Cyrill.

12 Ratio D. Thomæ.

Tandem hoc demonstrat ratio Diui Thomæ, in argumentò sed contra, & in corpore, quia omne agens necesse est cõiunctũ esse ei, in quòd agit, intimè, & sua virtute illũ coniungere, vt docet Arist. 7. Phys. à text. 10. vsq; ad 13. omne autem esse creatum est effectus Dei, & proprius effectus eius, non solum dum primò res fiunt, sed etiam dum conseruantur, sicut lumen in aere, & fit & conseruatur à sole. Cum igitur

esse sit maxime intimè, & adus omnium, & quasi formale respectu omnium, quæ in re sunt, necesse est, quòd Deus sit intimè in omnibus rebus. Tũ etiam, quia vt dicitur Isai. 26. Omnia opera nostra operatur in nobis. Sed hæc ratio, & vis eius intelligetur per ea quæ obijciuntur in oppositum.

13

Præcipua autem obiectio est, quia videtur assumere probandum, scilicet quòd Deus immediatè operatur, id est, sine distantia, & ideò sit intimè præsens. Aut si immediatè dicatur operari, quia non virtute aliena, aut non medio alio supposito, optimè potest intelligi vtroque hoc modo Deum immediatè operari, scilicet immediate virtutis, & suppositi, & operari in distans, ob infinitam virtutem. Hæc est præcipua difficultas. Et quia ad agendum, quamuis esset necessaria coniunctio, sufficeret absq; intima præsentia. Si autem dicas agens eo ipso quòd agit immediatè immediate virtutis, & suppositi, non posse effectum à se remouere secundum loco distantiam; id negat prima sententia, & in hoc iterũ assumitur probandum. Si verò intelligatur non posse effectum à se remouere, ita, vt non dependeat à tali causa; id verum est, sed non ad rem; inde enim nõ sequitur, quòd causa sit intimè præsens effectui.

14

Sed Diuus Thomas semper vtitur hac ratione hęc, & tertio contra Gen. Defenditur tes cap. 68. ratione 1. & 2. Et optimè ratio D. Thomæ. Ferrar. ibi; & Molina hęc audet dicere oppositam sententiam non solum esse falsam, & contra Aristotelem, sed & parum tutam in fide. Falsam, quia intelligere non potest, quomodò existens in certò loco, ex eo transmittat suam actionem in alterum distans, quin prius agat in spatium intermedium; quia hoc ratione ipsa naturali videtur quasi impossibile. Alij tamen oppositum dicunt se facillè concipere. Secundò melius confirmat parum tutam in fide ex locis Act. 17. & Psal. 138. in quibus quare adsit Deus, & non absit, ratio ea redditur, quia in nobis operatur, & in ipso viuimus. Vt etiam omnes Patres Deum vbique esse probant, quia nihil sine eo existere potest. Et immediata operatio est, vel ratio, vel signum efficax, quare Deus sit in rebus, vt D. Thomas

R Thomas

Thomas cum Aristotele, & communi Theologorum sententia asserit, & Anselmus in Monologio cap. 22. & 23. Quia nihil sine Deo potest aut esse, aut conseruari, dicere cogimur Deum vbique & semper esse. Et art. sequenti constabit nullam aliam posse reddi rationem quare Deus sit vbique, nisi quia vbique operatur.

15 Aliqui effectus soli Dei. Et quia in omnibus rebus immediate operatur, id est, aliquem effectum dat sibi proprium, ideo necesse est dicere eum esse in omnibus rebus; nam materiam conseruat in rebus materialibus, & composita ipsa, & eorum esse, quod non habet aliam causam semper conseruantem; spiritualia verò omnino quoad naturam & esse, solus producit, & conseruat: bene ergo sequitur, immediate agit in omnibus rebus, id est, aliquem effectum solus absque alia causa media, vt ipse D. Thomas se explicat 3. contra Gentes cap. 68. num. 4. Ergo in omnibus est per essentiam, nempe argumeto Arist. & D. Thomæ, quia agens, & mouens immediatum, id est, solum absque alio medio agente, debet esse coniunctum effectui, & passo, vt etiam ex Scriptura colligitur aperte, & ex Patribus, vt diximus.

16 Solutio obiectionis, in D. Thomæ. Ad obiectionem eigo respondetur, nullam esse petitionem principij in ratione, in D. Thomæ; sensus enim illius, iuxta mentem mediate operatur, non est de immediatione secundum locum, sed de immediatione virtutis, & causa, nempe quia solus sine alia causa sua virtute efficit aliquem effectum in quauis creatura, & parum refert an hanc voces immediationem virtutis, an immediationem suppositi, in quo videntur parum differre Ferrar. Caietan. & Bañes, omnes enim conueniunt ex eo colligi Deum esse immediate in rebus secundum locum & distantiam, quia solus efficit aliquem effectum immediate absque vlla alia causa. Non ergo assumitur probandum, quia certum est illud antecedens, quod habeat aliquem effectum solus in qualibet re: consequentia si non est euidens ratione naturali, saltem est certa, ex Patribus & Scriptura.

17 Ad secundam obiectionem. Ad secundum respondetur aliam esse rationem de agentibus corporeis, & de spiritualibus, quia corporea solum possunt esse coniuncta quantitate, & ita non possunt esse intime præsentia; spi-

ritualia verò tangunt virtute, quæ vel est ipsa substantia, vt in Deo, vel in ea, vt in Angelis, & ideo intime sunt vbi operantur, præsertim Deus, qui non habet aliam rationem existendi in loco nisi operationem.

18 Ad argumenta primæ sententiæ respondetur; ad primum non esse imperfectionem agentis corporei, quod non possit agere in distans, sed quod non possit intime esse præsens toti suo effectui. In Deo autem, vt docet D. Thom. perfectio est, quod intime sit in qualibet re, quia continet eam, & ipsa pendet à Deo: ita ad secundum, quia nulla virtus, quantumuis potens, attingit ad distans, nisi per media, ad maximam autem Dei virtutem, quod immediate in omnibus agit.

19 Ad secundum licet Deus voluntate operetur, aliquid dicit operatio, quod non dicit voluntas, operatio enim dicit effectum productum, & ita exigit præsentiam immediatam causæ ad effectum. Voluntas potest esse etiam circa non existens. Ad tertium dicemus infra, an Deus fuerit in spatio imaginario. Ad quartum constat discrimen inter corporea & Deum. Hæc omnia confirmantur infra art. sequenti, vbi constabit ratio quare Deus sit vbique.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus sit vbique?

Conclusio est, Deus est vbique, id est, in omni loco, & vt in alijs rebus, sicut licet dans ei esse, & virtutem locatiuam, & per modum proprium loci, scilicet replens omnem locum non per modum corporis, sed quia dat esse omnibus locatis, quæ replent omnia loca.

I. DVBITATIO.

Vtrum Deus sit in loco, & quomodo?

1 Aliam disputatio est hæc quam præcedentis art. nam esse in alio variè dicitur, iuxta Aristotelem 4. Phys. text. 23. Et ita quamuis Deus sit in rebus, vt dictum est artic. præcedenti, adhuc non constat vtrum sit in loco per modum loci. Et pars negans probatur. Primo, quia

Deum non esse in loco. 1 quia indiuisibile permanens non potest esse in omnibus locis, sicut neque indiuisibile motus successiui non potest esse in omnibus temporibus; Deus autem est indiuisibile permanens. Secundo, quia plerique Patrum Deum negant esse localem, aut in loco, vt Boet. lib. de hebdomadibus, Incorporalia non sunt in loco, Chrys. hom. 5. ad Colos. Deus nusquam est, Damasc. 1. de fide cap. 16. Deus circumscriptionis expertus est, & haud quaquam in loco est, Athan. ad Liberium dicit incomprehensibilem loco, Aug. ser. 8. de verbis Domini, & plerique alij, vt infra. Tertio, quia quod totum est in aliquo loco, nihil eius est extra illud locum. Si ergo Deus est in aliquo loco, cum totus sit ibi, non erit alibi.

2 Dicendum tamen est certam esse de fide conclusionem D. Thomæ, vt probauimus art. præcedenti, ex eo præsertim Ierem. 23. Cælum & terram ego impleo, quibus comprehenduntur omnia loca, & conueniunt omnes cum Magistro in 1. d. 37. & omnes Patres citati art. præcedenti, & ibi D. Thom. q. 2. ar. 2. docet soli Deo conuenire esse vbiq; alijs non posse conuenire, nisi per accidens scilicet ratione partium, vt si esset corpus infinitum, repletur suis partibus omnem locum, aut quia non est alius locus, nisi vbi est illa tantum res, vt si tantum esset vnus homo, & nihil aliud in vniuerso esset vbiq; sed per accidens. Deo autem est per se vbiq; quia totus est in quolibet loco, & si esset infinita alia, esset in illis, vt infra art. 4. & Ferr. cap. illo 68. Capreol. in 1. d. 37. q. 2. Deum esse vbique, quia in omni loco, & in omnibus rebus locatis intime operatur. Est ergo in loco dupliciter, inquit D. Thom. vno modo sicut in qualibet alia re, dans ei esse, & virtutem locatiuam. Secundo, tanquam locatum in loco, nempe implens locum, sic enim locata dicitur esse in loco, vt repletia locum, Deus autem replet omnem locum, non quasi excludens alia ab eodem loco, sed quia dat esse omnibus locatis, quæ replent omnia loca. Si ergo tantum esset aliqua res absq; alia vlla cõtinente, Deus diceretur esse in illa re iuxta doctrinam artic. præcedentis cõseruans illam in suo esse. Non autem diceretur propriè esse in loco, tanquam locatum, quia non daret esse alicui rei tanquam replenti locum; nisi fortè respectu loci ima-

Deus per se est vbique.

Deus dupliciter est in loco.

ginarij, quem occuparet illa res, sicut modo vltima sphaera occupat & replet illud spatium imaginarij. Ita etiam Altifiod. cap. illo 15. ad 1. & 2. quæstionem.

3 Ex hac ergo ratione sequitur Deum esse in loco, quatenus conseruat & continet locata repletia locum, & ita est in loco per operationem, & non aliter per suam essentiam absque operatione, neque in rebus, neq; in loco. Et probatur, quia esse in loco Deo non cõuenit, vt rebus creatis formaliter & intrinsece, non enim Deus est in loco per vbi & præsentiam sibi intrinsecam, vt quantitas per vbi circumscriptum sibi intrinsecum, & Angelus per vbi definitiuum, sibi etiam intrinsecum. Deus verò solum est vbique, & in loco per denominationem extrinsecam, & relationem rationis. Constat, quia nulla relatio Dei ad creaturam, nisi sit secundum dici, est realis, sed rationis tantum; sed esse in loco tantum est relatio ad locum: ergo non est realis & intrinseca relatio in Deo, sed tantum rationis. Fundamentum verò huius denominationis, & relationis in Deo, est realis dependetia creaturæ à Deo, vel loci, vel locati; nã alioqui non intelligitur quare Deus sit in hac creatura, in qua antea non erat, nisi quia modo ista creatura dependet à Deo, & antea non dependebat; vel quia aliquo modo replet istum locum creatura aliqua, & antea non replebat. Hoc autem est esse in loco per operationem, ergo tota ratio, & fundamentum, quare Deus dicitur esse in loco, est operatio. Quæ ratio omnino firma est, & insolubilis.

Non intrinsece est in loco, vt res create.

Solum per denominationem extrinsecam.

Quare Deus in creatura aut in loco.

4 Ex Patribus euidenter docent, id non alia ratione explicant, nisi quia continet, gubernat & administrat omnia. Ita Gregorius Nissenus oratione catechet. cap. 25. puerile censet hanc Dei in rebus omnibus existentiam vel negare, vel dubitare, Quis (inquit) adeo puerili ingenio est, vt ad vniuersitatem aspiciens non credat esse Deum eam induentem, & continentem, & ei insidentem. Sic reliqui Patres citati articulo præcedenti, & Scriptura ex operatione Dei, dicunt eum esse in rebus, & locis omnibus, & explicant eius immensitatem, non

Greg. Niss.

Et operatione docent Deum esse vbique.

ex infinita perfectione tantum, ut putabit Valentia puncto. 1. nam infinita perfectio, ut sic Dei, non dicit relationem ad creaturas, vel ad locum, unde neque constituit eum in rebus vel ubique. Imò quamuis dicat relationem omnipotentiæ ad creaturas, adhuc non ex ea est ubique, quousque creaturæ sint, & dependeant à Deo per veram Dei operationem in ipsa. Certum ergo est sine Dei operatione non intelligi existentiam eius in loco & rebus. Et hæc ratio confirmabitur ex dicendis dubitatione sequenti, scilicet Deum non esse extra cælum, & in locis imaginarijs; nam si Deus per solam infinitam perfectionem, & immensitatem esset in loco absque operatione in creaturam, sicut vltima sphaera est in loco circumscriptiue per suam quantitatem, quia habet suum ubi, licet non habeat locum continentem realem, & Angelus, si potestatur extra cælum, habet certum ubi diffinitiuè, ita ut sit ibi, & non alibi, ita dici deberet Deum se ipso implere infinita spatia imaginaria per suum ubi intrinsecum. Quod tamen esse falsum dicemus. Solū igitur ubiq; est, quia operatur in omni loco; & non per solam infinitam perfectionem.

Indivisibile spirituale potest esse in loco.

Ad primum respondetur indivisibile continuum permanentis, scilicet punctum habere certum situm in continuo, & ita non posse esse in pluribus locis, neque in stans, vel indivisibile successivæ actionis, vel motus in pluribus partibus temporis. At verò quædam sunt indivisibilia extra totū genus continui, ut Deus, Angelus, & anima, & talia possunt suam virtutem applicare diuersis partibus loci; & ita esse in pluribus locis.

Ad secundum respondetur Patres solū velle Deum non esse in loco per contactum quantitatis dimensionis, sicut corpora, sed per contactum virtutis, ita ut non definiatur, aut circumscribatur aliquo loco, vel superficie, licet eius essentia sit ubique. Sic Augustinus expressè epist. 57. ad Dardanum q. 1. Deū esse illocalem, & q. 20. 83. quæst. esse loco incomprehensibilem. Isidorus etiam supra art. 1. cit. & Bernardus lib. 5. de considerat. ad Eugen. quod nusquam sit, quia non clauditur loco, & nusquam non sit, quia non excluditur loco.

Ad tertium ea quæ habent rationem totius & partis secundum quantitatem

per se, vel per accidens, ita commensurantur loco, ut non sint extra illum. Quæ verò solum habet perfectionem essentia, & non quantitatem corpoream per se, neque per accidens, possunt esse in pluribus partibus & locis secundum se tota, ut anima in corpore.

II. DVBITATIO.

Utrum Deus sit extra cælum in spatio imaginario?

Hæc quæstio est eadem cum altera, an Deus ab æternitate fuerit ubique; nam si modo est Deus extra cælum in imaginario illo inani, non minus potuit ab æternitate esse ubique. Prima sententia est affirmans, quam tenet Maior in 1. d. 37. quæst. 1. & Caiet. in id Ioan. 12. Ego lux veni in mundum. Et in hæc refert Alexand. 1. p. quæst. 10. in 1. & ab alijs Durand. Gabriel, imò & sanctus Thomas, & Hugo de Sancto Victore. Sed oppositum asserunt, Molina hic disput. 3. tenet hanc sententiam. Vide Suarez disputat. 30. Metaphys. sectione 7. n. 30. ubi hanc defendit sententiam, & Valentia hic quæst. 8. puncto 2. putat non posse in hoc quæstionem esse de re; sed revera in re sunt valde oppositæ sententiæ, ut constabit. Conimbricenses tenent 8. Physic. c. 10. q. 2. artic. 2. Referunt Ferrar. 8. Physic. q. 4. Altisiodor. 1. lib. summæ cap. 16. D. Thomam quodlib. 1. art. 1.

Primò probatur hæc sententia ex Aristot. 1. cæl. cap. 9. ubi Deum extra cælum esse asserit; & Stoici idem senserunt, ut refert Tertullian. lib. aduersus Gentes cap. 40. num. 593. Quod figuli instar hanc molem conuertat. Secundo, quia Patres asserunt Deum semper ubique fuisse, ita Ambrosius lib. 1. de Spiritu Sancto, idem innuit August. 11. de ciuit. c. 5. ab æterno omnipotentem infinita illa spatia occupasse. Et Nazian. orat. 34. de Deo loquens duo dicit, & eū non comprehendere vniverso; & quod nusquam est nihil esse: vult ergo ab æternitate fuisse ubique. Basil. hom. 16. in illud, In principio erat Verbum, quodcumque spiritu penetraueris Deo plenus est. Et pleriq; asserunt non mundo includi Deum, sed eum extra mundum esse.

Andeus sit extra cæli, & in loco ab æterno. Affirmant Maior Caietan. Molin. Suar. Valent.

1. Ratio. 2. Ambrosius. Aug. Nazian. Basil.

Athanas. Sic Athanas. in epistola Synod. Nice-Hilar. Hic nax, Hilarius 1. & 2. de Trinit. Hieron. ron. Augu. in Isai. 66. August. 8. super Gen. c. 26. Damasc. Ber & lib. de essentia diuinit. Damascen. 2. fid. c. 6. Bernard. ferm. de 3. cohærentia, Isidor. lib. 1. de summo bono c. 2. & August. 7. confes. c. 5. Deum velut mare infinitum dicit spongiam continens scilicet mundum. Tertio Scriptura idem docet 3. Regum 8. Cæli cælorum te capere non possunt, Iob 11. Excelsior cælo, profundior inferno, Baruchi 3. & similia sunt multa apud Patres.

Quarto, quia ibi potest creari Angelus in eo inani, & D. Thom. docet Christum Dominū corpore esse supra cœum xū cœli; ergo & Deus ibi esse potest, & nulla est ratio quare de facto non sit, cū eius immensitas omnia repleat.

Quinto, quia Deus ab æterno est temporibus non existentibus; ergo & ubique est locis non existentibus.

Sexto alioqui posset Deus mutari de loco in locum, ut si vniversum ab spatio hoc mutaret in aliud imaginarium, certè Deus moueretur cum vniverso, nisi esset ibi modo. Hoc autem valde absurdum est.

Quod ergo hoc modo Dei essentia vera sit extra cælum in spatio infinito Molina putat certum, & Valentia, & à nemine posse negari. Qui verò oppositum innuunt solū negare locum positium, & realem, quem Deus dicitur replere positiuè, cum ibi nulla res sit positua, neque locus aliquis realis, qui rebus repleatur.

Dicendum tamen est, Deum non esse de facto extra cælum, neque extra res quas condidit, neque ab æternitate esse in inani fuisse ubique. Ita expressè D. Thomas extra cælū in 1. d. 37. q. 2. ar. 3. Bon. ar. 2. q. 3. Ricard. D. Tho. Bon. art. 1. q. 4. Scot. q. vnic. Durand. q. 1. & nan. Ricar. 2. Capreol. q. 2. Carthus. q. 1. Bañes ita Scot. Dur. videtur loqui conc. 1. quamuis conc. 2. Capred. Carthus. Bañ. dicat Deum esse extra cælum in se ipso, non in loco. Merito hanc tenet etiam Vazquez disputat. 29. cap. 2. & be. Aegid. in eam bene refert Alex. 1. p. quæst. 9. Argentin. memb. 4. Albert. d. 37. artic. 4. in corp. Gab. Vazq. Aegid. quæst. 3. Argentin. q. 1. art. 1. ad 4. Gabr. q. vnic. art. 3. dubit. 8. dum dicunt Deo ab æterno non conuenire esse ubique, si significetur alibi esse, quam in se ipso. Et consentiunt cum D. Thomam necessariam esse alterius rei

existentiam, ut dicatur esse alibi, quam in se ipso. Et eadem colligitur ex doctrina Diui Thomæ in omnibus his articulis, Alber. Mag. 1. p. sum. q. 70. m. 1. & 2. Alexand. q. 9. memb. 1. & 2. & 4. Altisiod. cap. illo 15. quæstione. 1. ad finem.

Probatur primò ratione illa Diui Thomæ dist. 37. & nostra artic. præcedenti, & in hoc dubitatione. 1. nam cum Deus dicitur esse ubique, significatur quædam relatio Dei ad creaturam, fundata super operationem, per quam Deus dicitur esse in rebus; nulla autem relatio Dei fundata super operationem procedentem in creaturas, fuit in Deo ab æterno, sed ex tempore, ut Dominus, inquit, & creator, quia huiusmodi relationes sunt actuales, & exigunt vtriusque extremi existentiam. Ergo neque dicitur esse ubique nisi post creationem rerum & locorum. At extra cælum nihil est de facto; ergo neque Deus ibi est de facto, hoc est præcipuum, & solidum fundamentum pro hac sententia. Ex quo necessariò sequitur id quod supra diximus, Deum esse in rebus, & in loco, ratione operationis, & non sine illa.

Secunda ratio est Vazquez cap. 3. quam longè prosequitur, quia inane illud extra cælum, & vastitas nihil est; ergo est idem dicere Deum vel Angelum in eo esse, atque in nihilo esse. Esse autem in alio, requirit duo extrema realia existentia. Hæc tamen ratio non valde vrget; nam sicut ipse concedit, & ex se patet, potest corpus in eo inani constitui, & loco moueri, & esset in certa distantia, & ita ibi, ut non alibi, & idem dicemus. suo loco de Angelo, quod possit esse diffinitiuè in tali inani, & loco moueri. Idem ergo posset dici de Dei respectu totius illius inanis, si Deus esset in loco immediatè ratione suæ naturæ, & essentiæ, sicut corpus ratione quantitatis, & Angelus ratione naturæ, seu virtutis etiã ante operationem, ut monstrabimus suo loco. Sed quia Deus per se, & ratione sui in rebus, vel in loco non est. Sed quia res & loca dependunt ab ipso, & ipse operatur reuera in illis; idè non potest dici esse in illo inani, neque ab æterno esse ubique.

Tertio efficaciter probatur, quia sancti Patres dum quærent, ubi nam

9 Ratio.

10 Ratio.

Solutur ratio hæc.

11

Quæst. 8. Art. 2. dub. 2.

Deus esset ab æternis ante rerum creationem, fatuam dicunt hanc interrogationem, ut Augustinus lib. de fide contra Manichæos cap. 37. & respondent solum fuisse in se ipso, & non in aliquo alio, ut Augustinus ibi, & in Psalm. 122. in id, *Qui habitas in celo*, Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 5. *Solus erat, & ipse sibi, & mundus, & locus, & omnia*; Bernardus lib. 5. de consideratione, *Nō est, quod queras ultra ubi erat, præter ipsum nihil erat, ergo in se ipso erat*, familia sunt in alijs Patribus.

12 Ad primū.

Ad primum respondetur forte Aristotelis sententiam esse dubiam de loco Dei, & Angelorum, sicut & sententiam Platonis in Phædro, & forte extra cœlum posuerunt Deum, & intelliguntias, ne loco cœludi viderentur, aut ut exponit D. Thomas. 8. Phys. eo quod præcipua Dei operatio sit in cœlo, nō quod alibi nō sit. Aut certe in hoc eos sicut in alijs errasse, aut ignorasse.

13 Ad secundum.

Ad secundum ex Patribus respondetur, non id docere Patres, sed Deum semper ubique fuisse existentibus creaturis, & quod ex parte Dei est, semper est, quia in eo nihil est nouum, defectus est ex parte creaturæ, quæ non semper fuit, ideo neque Deus potest significari cum habitu ad creaturam, ut in ea operans ab æterno: sic explicat Ambrosius D. Thom. in 1. d. 37. Ad Augustinum respondetur eum loqui contra Philosophos, qui dicebant Deum non potuisse ab æterno esse otiosum, contra eos colligit non id quod sumitur, Deum ab æterno fuisse in spatijs imaginarijs, sed si ab æterno non potuit nō condere hoc vniuersum, neque etiam potuit non condere alios infinitos in spatijs imaginarijs. Potius ergo ex argumēto Augustini colligitur Deum nō fuisse, neque esse in spatijs imaginarijs, sicut neque fuit vera ab æterno in hoc spatio vniuersi, quia nihil fuit ab æterno operatus in his spatijs. Et ita nostra illa ratio sumpta ex D. Thom. omnino est ex mente Augustini.

Augustini sententia vera.

Nazianz.

Nazianzus dicit Deum non circumscribi vniuerso, neque definiri aliquo loco, esse tamen vbiuis sunt creaturæ eius; non vbi non sunt. Basilii similiter est intelligendus intra ea quæ creatæ sunt, iuxta id Psalm. *Si ascendero in cœlum, &c.* quia & in cœlo, & in inferno est, & in omnibus rebus & locis; nihil ergo dicit de spatijs imaginarijs.

Basil.

Basilius similiter est intelligendus intra ea quæ creatæ sunt, iuxta id Psalm. *Si ascendero in cœlum, &c.* quia & in cœlo, & in inferno est, & in omnibus rebus & locis; nihil ergo dicit de spatijs imaginarijs.

Reliqui Patres dum dicunt eum esse extra & supra cœlum, intelligedi sunt ut D. Thom. intellexit Scripturæ loca, quod sit supra & extra omnia per excellentiam naturæ, non quod sit in inani secundum locum. Tum etiā, quia non indiget vniuerso, neque eo definitur, ut alibi si velit esse non possit.

Idem dicit Scripturæ cœlos cœlorum Deum non capere, ita ut non possit ultra in plurimis alijs esse cœlis, si eos velit creare.

Ad quartum Angelum posse extra cœlum constitui diffinitue, quicquid dicant alij, & Christum Dominum secundum corpus, vbi est esse circumscriptiue: ita in Angelo & quouis corpore, vbi, est forma & accidens intrinsecum, & ita licet sit in vacuo aut extra cœlum, est per se formaliter, & intrinsecè in loco, ut de Angelis dicemus, & esse, & moueri loco intrinsecè, Deus non per se, & intrinsecè est in loco, sed ratione operationis, & per denominationem extrinsecam, quia replet locum aliqua creatura.

Ad quintum respondetur, *Semper*, significat hoc quod est aliquid non deficere, & perseverantiam, & (ut dicit D. Thomas), in deficientiam rei, quæ in æternitate est tota simul, & non dicit ordinem ad tempus, ideo licet non sint tempora, conuenit Deo. At verò esse in loco, id est, *vbi*, & *vbique*, quod est esse in omni loco; necessario dicit ordinem ad locum, qui Deo non conuenit per se, sed per denominationem extrinsecam per egressum ad creaturas. Imò, ut Albertus notat, si *semper*, sumatur pro omni instanti temporis; sic Deus non actu fuit semper, sed solum in potentia, & contineat Alex. memb. 4.

Ad sextum similiter, si totus mundus per se loco moueretur, Deus consequenter moueretur, & mutaret locum per accidens; & extrinsecum denominatione, quod nihil absurdi est; sicut modo de nouo incipit esse Deus in re producta de nouo, & Christus in Eucharistia mouetur per accidens, & reuera est per relationem tantum rationis; & denominationem extrinsecam, & Verbum diuinum hypostaticè, & secundum substantiam vnitum est humanitati; & unio in ipso solum est ratio rationis in humanitate realis. Banes hic non admittit, quod vniuersum possit moueri

14 Quomodo Deum extra cœlum.

15 Idem dicit Scripturæ cœlos cœlorum.

16 Ad quartum Angelum extra cœlum.

17 Ad quintum. Deus semper est, non vbique ab æterno.

18 Ad sextum. Deus moueri potest per accidens.

Potest motus esse in inani.

ueri motu aliquo recto, nisi Deus crearet spatium reale, vel terminum realem, quod motus debeat esse ad terminum reale, sed certè sicut modo vltima sphaera non habet locum realem, id est, superficiem continentem, habet tamen vbi reale, ita posset vniuersum loco moueri ad alterum spatium imaginarium, & haberet ibi vbi reale intrinsecum.

19 Deus in rebus est per relationem ad creaturas.

Aduertit D. Thom. in 1. loco cit. ad 3. Deum esse in rebus per relationem ad creaturas secundum egressum diuinæ operationis in eas, & quia ipsæ nō sunt æternæ, ideo neque esse Dei in ipsis potest esse æternū. Quando verò res dicuntur esse in Deo, significatur relatio creaturarum ad Deum non secundum exitum ab ipso, sed potius per coniunctionem cum ipso tanquam principio, in cuius scientia & potentia sunt. Deus ergo est in rebus temporaliter per modum rerum; res verò ab æterno in Deo per modum Dei, quia omne quod est in altero, est iuxta modum, & mensuram eius in quo est.

20 Creatura in Deo ab æterno.

Obijcit Suarez. scilicet illa 7. n. 34. ut probet Deum per se esse in spatio imaginario, quia Deus modo est in hoc spatio huius mundi, quem creauit, & si alterum mundum crearet in altero spatio, esset etiam in eo; ergo & in spatio interiecto. Si enim Angelus nō potest esse in duobus locis discretis, licet sit mutabilis, quomodo Deus, qui est immutabilis, poterit? Quidam respondent nō posse alterum mundum creari distantem line aliquo medio corpore, quo coniungantur, & in quo sit Deus; alioqui debere creari contiguos. Sed leue effugium est; nam in hoc mundo potest fieri argumētum, si Deus a concavo lunæ annihilaret omnia omnino elementa & corpora præter terram, aut præter vnum globum, vel lapidem in centro, Deus esset in orbe lunæ, & in terra vel lapide; ergo & in vacuo medio. Putat Suarez evidens argumētum. Nobis vulgare potius, quam difficile videtur; nam si modo corpus Christi idem numero est in cœlo, & in Eucharistia quoniam sit in medio, & in plurimis speciebus loco disiunctis, quoniam sit in medio, nempe quia non est per se, & intrinsecè in loco, sed solum relatione rationis, & extrinsecè ratione specierum, ut dicemus suo loco, & docuimus in disputatione de Eucharistia, quid erit difficile, quod Deus sit in locis disiunctis, quoniam sit in medio? Oritur hoc argu-

Solutio quorundam.

Contra solutionem.

Vera solutio.

Solutio quorundam. Quidam respondent nō posse alterum mundum creari distantem line aliquo medio corpore, quo coniungantur, & in quo sit Deus; alioqui debere creari contiguos. Sed leue effugium est; nam in hoc mundo potest fieri argumētum, si Deus a concavo lunæ annihilaret omnia omnino elementa & corpora præter terram, aut præter vnum globum, vel lapidem in centro, Deus esset in orbe lunæ, & in terra vel lapide; ergo & in vacuo medio. Putat Suarez evidens argumētum. Nobis vulgare potius, quam difficile videtur; nam si modo corpus Christi idem numero est in cœlo, & in Eucharistia quoniam sit in medio, & in plurimis speciebus loco disiunctis, quoniam sit in medio, nempe quia non est per se, & intrinsecè in loco, sed solum relatione rationis, & extrinsecè ratione specierum, ut dicemus suo loco, & docuimus in disputatione de Eucharistia, quid erit difficile, quod Deus sit in locis disiunctis, quoniam sit in medio? Oritur hoc argu-

Contra solutionem. Nobis vulgare potius, quam difficile videtur; nam si modo corpus Christi idem numero est in cœlo, & in Eucharistia quoniam sit in medio, & in plurimis speciebus loco disiunctis, quoniam sit in medio, nempe quia non est per se, & intrinsecè in loco, sed solum relatione rationis, & extrinsecè ratione specierum, ut dicemus suo loco, & docuimus in disputatione de Eucharistia, quid erit difficile, quod Deus sit in locis disiunctis, quoniam sit in medio? Oritur hoc argu-

Vera solutio. Nobis vulgare potius, quam difficile videtur; nam si modo corpus Christi idem numero est in cœlo, & in Eucharistia quoniam sit in medio, & in plurimis speciebus loco disiunctis, quoniam sit in medio, nempe quia non est per se, & intrinsecè in loco, sed solum relatione rationis, & extrinsecè ratione specierum, ut dicemus suo loco, & docuimus in disputatione de Eucharistia, quid erit difficile, quod Deus sit in locis disiunctis, quoniam sit in medio? Oritur hoc argu-

metum ex vulgari imaginatione rebus, & locorum sensibilibus, quæ ratio corrigere debet. Et immerito, putat Suarez presentiam Dei secundum se, ad spatia imaginaria colligi & conueniri, vel rationem naturalis, vel ex doctrina fidei, quin potius ex Scriptura, & doctrina sanctorum colligitur Deum non per se, & intrinsecè esse in loco vel in rebus; sed solum ratione operationis.

Molina verò qui prius dixerat Deum esse in rebus per operationem, modo aduertit disp. 4. prius eum esse in spatijs omnibus imaginarijs, quæ operetur in rebus, & per suam infinitam immensitatem ante omnem operationem esse vbi que, licet ab operatione à posteriori colligatur presentia Dei contra Scotum & alios. Concedit etiam prius esse Deum operari in rebus creatis, quam illis esse presentem. Verum nos cum D. Thom. Alex. Alber. Caiet. Capreol. Ferr. & alijs diximus, Deum non per se, & ratione sui esse intrinsecè in loco, & ita nō posse intelligi relationem presentiam ad spatia imaginaria, quia esset intrinsecum & formalis, ut est in Angelo & corpore. Præxigit ergo operationem Dei in spatio, ut Deus dicatur esse in eo.

Molina excutitur.

ARTICVLVS III.

Verum Deus sit vbique per essentiam, presentiam, & potentiam?

Conclusio est, Deus est in omnibus rebus per potentiam, quatenus omnia eius potestati subduntur; per presentiam, quatenus omnia nuda sunt, & aperta oculis eius, per essentiam prout adest omnibus, & causa essendi.

I. DVBITATIO.

Verum bene explicetur triplex modus, quo Deus existit vbique?

Primo certum est ex communi sententia Theologorum in 1. dist. 37. Triplex modo est Deus in rebus. hoc triplici modo esse in rebus; ita docet Magister in ea distinct. & D. Thomas in hoc artic. & omnes Theologi conueniunt Magister, & D. Thomas referunt ex Gregorio in Cantica. Sed non

August.

non extat nisi homil. 8. in Ezech. ubi in sententia videtur haberi hæc doctrina ad medium illius, & videtur sumpsisse ex Augustino, vel auctore libri de cognit. veræ vitæ c. 29. tom. 9. apud Augustinum, ubi ut supra retulimus docet Deum esse essentialiter in omnibus rebus & potentialiter.

Vera conclusio D. Thomæ, & certior.

Secundo certum est rem ipsam, quâ D. Thomas docet significari illò triplici modo existentia Dei in rebus, esse veram, neque posse dubitari apud catholicos. Nam primò, ut docet Divus Thomas contra Manichæos, certum est omnia subiecta esse diuinæ potentia, non solum spiritualia, sed & visibilia, & corporalia; Manichæi verò impie dicebant sola spiritualia, & incorporalia esse Deo subiecta; corporalia principio contrariò, & eius potestati. Certum est de fide Deum esse in omnibus rebus omninò per potentiam suâ, etiam in minutissimis, ut docet D. Thomas hic, & infra quæst. 65. artic. 1. nimirum quia omnia eius potestati subdantur: eo modo quo in humanis Rex dicitur esse in toto Regno per potentiam.

Deus ubique per præsentiam.

Similiter certum est, quod Deo sint omnia nuda & aperta, contra eos qui putabant Dei providentiam ac scientiam non extendi ad inferiora, ut quidam dicebant Iob 22. Circa cardines cæli perambulatur, nec nostra considerat, in quo errore videtur fuisse Auer. 12. Metaph. s. com. 51. & 52. omnia ergo etiâ infima ac minutissima cognoscit Deus, & gubernat sua providentia, ut docet D. Thom. infra quæstione 14. & 22. Et hoc dicit D. Thomas vocari Deum esse ubique per præsentiam, quia omnia sunt in eius prospectu, sicut quis in domo sua dicitur esse præsens dum omnia prospicit. Et in communi usu res non dicitur præsens alteri, nisi cognoscenti, & habetur in lege coram, ff. de verborum significatione, Non videtur præsentem eo fecisse, nisi is intelligat, ut si furiosus, aut infans sit, aut dormiat, & August. epistola 112. cap. 2. Præsentia (dicit) quia præsentis sunt sensibus, siue animi, siue corporis. Alios refert D. Thomas dicentes, licet Dei potentia ac providentia attingat omnia, ipsum tamen non immediate creasse omnia, & ita neque esse in omnibus rebus. Hic fuit error Auer. 9. Met. c. 9. cõtra quem infra q. 45. art. 5. & q. 65. art. 3. & alios refert 1. cõ-

Deus ubique per essentiam.

tra Gent. c. 68. Deum in aliqua determinata mundi parte esse conclusum, scilicet in primò cœlo in parte orientis, unde est principium motus cœli. Contra hos dictum est hætenus, & modo dicendum Deum esse ubique per essentiam & substantiam.

Sed dubitari potest, an necessariò triplex hic modus hoc modo debeat explicari, ut explicatur à D. Thoma, an aliquid aliud posset intelligi his modis existendi ubique per essentiam, præsentiam, & potentiam Durandus in 1. dist. 37. q. & Aureol. q. vnic. obijciunt primò, quòd res non minus sunt in prospectu & cognitione Dei, quando non sunt, quàm quando sunt: adhuc autem non dicitur esse in illis per præsentiam. Secundo, quia essentia diuina est in cognitione Dei, tamen non est Deus in essentia sua. Tertio contra modum, quòd dicitur esse in rebus per potentiam arguit Aureol. quia Rex in Regno est tantum metaphoricè, quia eius potentia est in omni parte Regni, re ipsa. Deus autem non est in rebus metaphoricè. Quarto, idem Aureol. cõtra modum, quòd dicitur esse in rebus per essentiam ut causa essendi, arguit, quia adesse rebus, ut causam essendi, est adesse per potentiam; ergo idem est per essentiam, atque per potentiam.

Durandus verò aliter explicat, licet in re non possit aliquid aliud dici, cum, inquit, hæc existentia Dei in rebus perat existentiam Dei, & rerum, cum in eo quòd non est, nihil esse possit. Res verò existant per actualem operationem Dei in creaturas, producentis eas, & conseruatis, ideo iuxta tria, quæ concurrunt ex parte Dei ad productionem, vel conseruationem rerum sumuntur illi tres modi. Sunt autem operatio, vel actio, virtus, à qua est actio, & essentia, in qua est virtus. Ratione actionis producentis, vel conseruantis rem in esse, Deus dicitur esse in rebus per præsentiam. Ratio est, quia actio facit rem existere, & existentia facit rem præsentem Deo, & Deum rebus; Deus enim non efficitur præsens rei, nisi quia res efficitur ei præsens. Sed quia hæc præsentia non solum est secundum cognitionem, sed secundum realem exhibitionem, eo modo quo figura sigilli non conseruatur in aqua nisi ad realem coexistentiam sigilli, sic nulla res conser-

uat

Tres modi existendi Dei an rectè explicentur à D. Thoma. Dur. Aureol.

Explicatio Durandi.

Per præsentiam.

Per essentiam

uatur in esse nisi ad realem coexistentiam Dei, ideo dicitur Deus esse in rebus per essentiam propter realem coexistentiam diuinæ essentia cum rebus. Tertio, quia ab essentia non egreditur actio nisi media virtute, & potentia, dicitur Deus esse in rebus per potentiam, & fere hoc modo explicuerat Divus Thom. in 1. d. 37. quæst. 1. art. 2. & Bonau. art. 3. q. 2. & Alex. 1. p. q. 10. m. 2.

Per potentiam

Contra Durandum.

Sed contra hunc modum explicandi est, quia coexistentia per præsentiam coincidit cum coexistentia per essentiam, dicit enim esse in re per præsentiam, quia per actionem fit res Deo præsens, & Deus rei, & si hæc præsentia nõ declaratur per cognitionem, fit ut sit idem atque esse in re per essentiam, & iam negatur ille modus admissus ab omnibus Theologis. Secundo præsentia inter duo non dicitur nisi alterum sit cognoscens, duo enim lapides coexistentes non dicuntur inuicem præsentem. Magister d. illa 37. laudat explanationem traditam à Diuo Thoma, dicit tamen non posse satis explicari quomodo Deus sit in omnibus rebus per essentiam, & sumit ex Chrysostr. ad Hebr. hom. 2. conueniunt Albert. 1. d. 37. art. 5. Aegid. quæst. 2. Ricar. art. 1. quæst. 1. Capreol. in quæst. 2. Gabr. quæst. 1. art. 1. not. 3. Valentia puncto 3. Vazquez disput. 30. c. 2. Alex. q. 10. memb. 4. Alber. q. 70. memb. 4. Gerard. 1. d. 37. q. vnic. ar. 2. optimè explicat hanc doctrinam D. Thom. Altifod. 1. lib. c. 15. q. 2. hos tres modos distinguit penes tres personas, potentiam tribuit Patri, præsentiam, seu sapientiam Filio, essentiam seu bonitatem Spiritui Sancto.

Ad obiectiones ergo respondetur.

Ad primam Durandi Deum non dici esse in rebus, nisi quia res factæ sunt, & quia coexistunt Deo, & ita quando nõ sunt potius dicuntur res esse in Deo, quam Deus in rebus, quando autem reuera existunt est in ipsis intimè etiam eas cognoscendo, & serutando; & hoc modo non solum cognitum est in cognoscente, sed etiam cognoscens in cognito, quia vis cognoscendi penetrat ad intima, quòd Galetanus aptè confirmat ex eo ad Hebr. 4. ubi Dei sermo, qui est intellectus signum, dicitur penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ, & spiritus, compagum quoque ac medullarum, &

discretor cognitionum, ac intentionum cordis, quòd testimonium adducit etiâ Alber. memb. illo 4.

Ad secundum respondet Capreol.

Ad 2. an requiri duo extrema re ipsa distincta, & Deus sibi relationem realem in altero, ideo Deus præsens, aut non est in sua essentia per præsentiam. Secundo respondet, si sufficiat relatio rationis ad hanc præsentiam posse dici Deum esse in sua essentia per præsentiam, eo modo quo anima dicitur præsens sibi ipsi secundum Augustinum.

Ad tertium egregie Capreol. exemplum Regis poni, ut constet diuersa rationis esse illos modos, scilicet adesse per potentiam, & per essentiam, siquidem dem separantur in Rege. Quòd autem Rex non sit in regno, ex eo est, quia eius potentia non per se & immediate agit in toto regno, sed per ministros; potentia verò & virtus omnia attingit immediate. Et fortè melius concedi potest Deum non esse propriè in rebus, eo quòd sit in ipsis per potentiam, nisi quia simul est per essentiam.

Ad quartum respondet Capreolus, solum sequi illos duos modos in Deo non distingui re, sed ratione tantum. Secundo eos fundari in eadem operatione. Nam quia diuina operatio attingit creaturam, ideo Deus dicitur esse in creatura per potentiam. Sed quia diuina potentia est Dei essentia, consequenter etiam dicitur esse per essentiam. Itaque primus modus, scilicet per præsentiam, fundatur in cognitione. Secundus modus, scilicet esse per potentiam, fundatur immediate in operatione extra. Tertius scilicet esse per essentiam mediatè in operatione, & immediate in hoc quòd potentia & essentia sunt idem. Vel tertio dici potest esse per essentiam fundari in operatione, in quantum Deus immediate operatur ipsum esse creaturæ; sed esse per potentiam attenditur penes hoc quòd virtus Dei ad omnia se extendit, quia omnia operantur per virtutem sibi à Deo communicatam.

II DVBITATIO.

De speciali modo quo Deus est in sanctis & in Christo.

Primò dicendum est Deum speciali modo esse in sanctis diuerso ab eo, quo

Ad 2. an

Ad 3. Rex in regno est nõ propriè.

Ad 4. quomodo tres modi distinguantur.

1.

Deus species quo hactenus diximus dubit. i. eum generaliter esse in omnibus creaturis. Ita docet D. Thomas hic, & omnes cum Magistro in 1. d. 37. Alex. 1. p. q. 1. r. per sex memb. Alber. Mag. 1. p. sum. q. 71. memb. vnico. Nam in rebus omnibus Deus tantum est effectiue, vt causa agens; nempe operatio est fundamentum, & ratio quare sit in ipsis: in alijs vero est etiã obiectiue, nempe vt obiectum cognitum, & amatum. Et hoc specialiter modo est in sanctis, scilicet per gratiam, quia cognitio & amor Dei communicatur sanctis per gratiam. Et hoc modo non est in alijs rebus nõ cognoscantibus, neque in habentibus solum cognitionem sensitiuam. Quod autem iste modus sit per gratiam, constat, quia causa charitatis qua Deum amamus, & fidei, qua ipsu cognoscimus, est gratia.

Et hoc modo dicitur Deus non solum esse in sanctis, sed etiam habitare in ipsis, vt in templo suo, vt expresse Magister ibi ex August. lib. 2. contra Maxim. c. 11. & lib. 3. cap. 21. *Habitat Deus in sanctis, qui sunt templum Dei, modo per fidem ambulantes, & templum Dei erunt aliquando secundum speciem.* Et idem docet August. epist. 57. ad Dardanum q. 1. & in Psal. 122.

Obijcit Aureo. Deus est in paruulis per gratiam, & non vt obiectum cognitum, & amatum. Respondetur etiam in his esse vt obiectum cognitum, & amatum in actu primo, ob habitus fidei, & charitatis, qui illis infunduntur cum gratia, licet adhuc non sit obiectum in actu secundo. Ita August. epistol. citata 57. *Deus inhabitator est quorundam nondum cognoscentium Deum, & non quorundam cognoscentium. Illi enim ad templum Dei non pertinent, qui cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificant. Ad templum Dei pertinent paruuli sanctificati, & regenerati Spiritu Sancto, qui nondum valent cognoscere Deum.* Vide Alex. memb. 3. Art. 3. d. cap. 15. quæst. 1.

Hæc doctrina habetur passim apud Apostolum: *Templum Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis.* Et alibi, *Res habitantem spiritum Dei in vobis.* Et Ioan. *Siquis diligit me, sermonem meum seruat, & ad eum veniemus, & mansione apud eum faciemus.* Et sic dicitur Christus, & tota Trinitas manere in sanctis, & sancti in ipso, & cum ipso, vt notauit Magister ex August. tract. 111. in Ioa.

In malis est Deus generali modo, ipsi vero non sunt cum Deo. Sic etiam specialiter dicitur Deus nosse sanctos aliter quam peccatores, iuxta id Pauli, *Novit Dominus qui sunt eius*, scilicet notitia approbationis, de quibus infra questione 14. & 1æ p.

Secundo dicendum altero speciali modo Deum esse in Christo, vt docet D. Thomas hic ad 4. & in 1. d. 37. q. 1. art. 2. & Alber. 1. p. sum. q. 71. memb. vnico ad 6. Nam Deus dicitur esse in rebus, prout quodammodo eis applicatur & coniungitur, vnde iuxta diuersum coniunctionis modum, vel applicationis est diuersus modus essendi. Triplici autem modo coniungitur creatura Deo. Primo secundum similitudinem tantum diuinæ bonitatis, & sic Deus est in omni creatura modo illo generali. Secundo creatura attingit ipsum in se & secundum se, & non secundum similitudinem tantum, sed per operationem, vt obiectum cognitionis & dilectionis, fide scilicet & charitate, & hic est specialis modus, quem diximus in hac dubitatione, scilicet per gratiam. Tertio creatura attingit Deum, & ei coniungitur, non solum secundum operationem, aut similitudinem, sed etiam secundum esse, non quidem prout esse est actus essentia, quia creatura non potest transire in essentiam, aut naturam diuinam, sed prout est actus hypostasis vel personæ, in cuius vnionem creatura assumpta est. Et hic est specialis & singularis modus, quo Deus est in Christo per vnionem, iuxta id Pauli, *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi*, 2. ad Corint. 5. Hic autem modus ita est specialis, vt licet Deus modo illo generali non esset in rebus omnibus ob specialem hunc modum, esset reuera secundum essentiam in natura humanam esse.

Et omnes isti modi in Deo non dicunt diuersum aliquid reale, sed diuersas relationes rationis, quæ in Deo resultant ex diuersa habitudine rerum ad ipsum. Admittit vero D. Thomas esse diuisionem essentialem, & per differentias essentiales huius quod est Deum esse in creaturis quando diuiditur penes diuersos modos, quibus creatura attingunt Deum, qui sunt primus ille generalis omnibus creaturis, & duo speciales, quos vidimus in hac dubitatione.

Id mihi est speciale dubium hoc loco, quia Deus etiam cognitione & amore naturali attingitur, vt obiectum: ergo obiectiue est in aliquo sine gratia. Dicendum est, quod parum est pro nihilo reputari; verò qui Deum solum cognoscit & amat amore naturali, non verè & propriè habet vt obiectum absolute cognitum & amatum, potius est auersus à Deo aliàs, & ita isti effectus non attingunt ad alium specialem modum, quo Deus est in sanctis, & habitat quasi in templo. Ideo manent in primo illo, & comuni modo, quo Deus est in omnibus rebus.

7 Dubitatio authoris. Solutio.

Diuisio autem penes diuersos effectus in creaturis intra ordinem naturæ est per accidens, nempe iuxta eundem modum attingendi Deum: ita D. Thomas in 1. loco citato ad secundum, vbi etiã ad tertium, docet tres illos modos generales non sumi ex diuersitate creaturæ, sed ex parte ipsius Dei operantis in rebus, & ideo consequuntur ad omnem creaturam, & requiruntur in alijs duobus modis specialibus: nam in quo Deus est per vnionem, est etiam per gratiam, & in quo est per gratiam, est etiam per essentiam, præsentiam & potentiam.

Id mihi est speciale dubium hoc loco, quia Deus etiam cognitione & amore naturali attingitur, vt obiectum: ergo obiectiue est in aliquo sine gratia. Dicendum est, quod parum est pro nihilo reputari; verò qui Deum solum cognoscit & amat amore naturali, non verè & propriè habet vt obiectum absolute cognitum & amatum, potius est auersus à Deo aliàs, & ita isti effectus non attingunt ad alium specialem modum, quo Deus est in sanctis, & habitat quasi in templo. Ideo manent in primo illo, & comuni modo, quo Deus est in omnibus rebus.

ARTICVLVS III.

Verum esse vbi que sit proprium Dei?

Conclusio est affirmans, scilicet, esse vbi que primo & per se est proprium Dei.

Dubitatio circa conclusionem.

Am ferè supra articul. 2. dictum est, & idem docet D. Thomas hic; id primo esse vbi que, quod secundum se totum est vbi que, non secundum diuersas partes in diuersis locis; quia quod conuenit ratione partis, non conuenit primo toti. Per se verò dicitur esse vbi que; quod non per accidens, id est, ex

hypothesi, verbi gratia, granum milij esset vbi que, si non esset aliud corpus. Per se verò est vbi que quod qualibet positione facta est vbi que, & sic Deus est vbi que, etiam si ponantur infinita esse loca, & sic est proprium Dei. Conueniunt omnes in 1. dist. 37. Et constat ex Ambros. libro primo de Spiritu Sancto capite 7. Spiritum Sanctum dicit esse in omnibus & vbi que, & semper, idque esse proprium diuinitatis. Idem habet Hilarius 8. de Trinit. Augustin. libro tertio contra Maximinum capite 21. Damascenus libro primo de fide capite 17.

Notandum autem est non dicere Diuum Thomam Deum esse vbi que nulla facta hypothese, quia vt supra diximus, Deus non est in loco, neque vbi que, nisi productis creaturis; sed solum dicit esse per se vbi que, quia quacunque positione facta, & quibuslibet rebus productis, ibi existit Deus. Non ergo ab æterno est Deus vbi que, sed ex tempore. Vnde fit, vt immensitas in Deo non petat actu existentiam eius in omni loco, sed aptitudinè tantum. Sicut omnipotentia non petit productionem creaturarum actu, sed solum aptitudinè, vt bene hic notauit Vazquez.

Iuxta hæc docet D. Thomas in solutionibus, vniuersum esse vbi que, sed non primo; sed per partes; neque per se, quia si essent alia loca, non esset in eis. Similiter infinitum si esset, vbi que esset, sed non primo. Quomodo autem sit verum Augustini dictum epist. 3. ad Volusia. *Anima vbi videt, ibi sentit & viuunt, & est, videre & sentire sumuntur ex parte actus, prout exit à vidente; non verò sumpto aduerbio ibi ex parte obiecti; nam anima si videt cœlum, ibi videt, & ibi sentit, nempe quia cœlum videt, & sentit vbi est ipsum, non tamen ibi viuunt, neque est, quia viuere & sentire non sonant actum transeuntem in exterius obiectum. Alia quæ hic tangit Valentia puncto 4. alibi sunt examinanda.*

Quæst. 9. Art. 1. & 2. dubit. 1.
Q V A E S T I O N O N A
DE IMMUTABILITATE DEI.

ARTICVLVS I.

Verum Deus sit omnino immutabilis?

Conclusio est affirmans.

Dubitatio circa hanc conclusionem.

1 **P**rimò certam esse de fide conclusio-
nem, constat ex Scriptura Mala-
ra firmatur chi. 3. *Ego Deus, & non mutor.* Num. 2. 3.
conclus. *Non est Deus ut filius hominis, ut mutetur.*
Iacob. 1. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Et cap.
firmiter ex Concilio Lateranen. Deus
verus & incommutabilis dicitur. Idem
docet Augustinus 1. libro de Trinitate
capite 1. & libro 5. de Trinit. capite 2.
August. ex eo Exod. 3. *Ego sum qui sum*, id so-
lum, quod nec mutatur, nec mutari po-
test, dicitur verissime esse, quia quod
mutatur non seruat ipsum esse: & libr.
3. contra Maxim. cap. 12. quod omnis
mutatio sit mors quædam. Quæ etiam
est ratio D. Thomæ in hoc articulo, Cõ-
ueniunt Theologi cū Magistro 1. d. 8.
Bonau. d. 8. art. 2. q. 1. & 2. Ricard. art.
2. q. 1. & 2. Scot. Bassolis, Dionys. Ge-
rard. Argent. Aegid. & omnes, Alexã.
1. p. q. 4. memb. 1. 2. & 3. Alf. 1. p. q. 2. 1
memb. 1. 2. & 3.

2 **R**atione naturali probatur.
1. Ratio.

2. **S**ecundò certa est conclusio ratione
etiam naturali. Tres affert Diuus Tho-
mas in hoc articulo: & conueniunt om-
nes in 1. dist. 8. Primò, quia Deus est
primus ens, & actus purus q. 2. art. 3.
suprà, & nullam admittens permissio-
nem potentiæ; id autem quod mutari
potest in potentia est ad aliquid. Secun-
dò, quia omne quod mutatur, quantum
ad aliquid manet, scilicet quoad subie-
ctum mutationis, & quantum ad aliud
transit, & desinit esse, scilicet quoad ter-
minum quem amittit, & sic admittit cõ-
positionem: Deus autem est omnino
simplex. Tertio, quia omne quod mu-
tatur, acquirit aliquid esse, quod antea
non habebat, & ad illud extenditur.
Deus autem in se habet plenitudinem
omnis esse, ideo non potest acquirere

aliquid noui. Hæc ratio videtur eadem
illa Augustini, ex eo quod Deus est,
qui est.

3 **O**bjici potest præsertim ex eo quod
noua actio, & operatio in agente neces-
sario præexigit aliquam variationem in
ipso, aut in passo, quia nulla est ratio,
quare modo operetur, & non antea, ni-
si quia est aliqua nouitas in ipso, qua
applicatur ad passum, vel actus nouus
voluntatis, quo vult modo operari, cum
antea non vellet, aut est aliqua mutatio
ex parte passi, qua applicatur agenti.
Sed in creatione mundi facta in tempo-
re, nulla fuit nouitas ex parte creaturæ,
quia non erat ante creationem; ergo
fuit aliqua nouitas, & mutatio ex parte
Dei. Respondetur ad nouitatem opera-
tionis non exigi aliam nouitatem aut
mutationem in agente vel passo, sed
sufficere voluntatem Dei æternam, qua
voluit rem produci tali tempore. Quo-
modo verò libera voluntas Dei, vt libe-
ra est, non ponat aliquid diuersum, ne-
que intrinsecum in Deo, sed solum
connotet diuersum effectum, dicemus
quæst. 19.

*Obiectio a-
gens de no-
uo mutatur*

*Solutio, no-
uus effectus
sine muta-
tione Dei.*

ARTICVLVS II.

*Verum esse immutabile sit Deo
proprium?*

Conclusio est. *Solus Deus est omnino
immutabilis; omnis verò creatura mu-
tabilis vel secundum esse, vel secundum
locum, vel aliter, & secundum esse ex pote-
tia creatantis, in cuius potestate est esse, &
non esse creatura.*

PRIMA DVBIT.

*Quomodo solus Deus sit immuta-
bilis?*

Primò sciendum ex D. Thoma in
hoc art. & sæpe mutabile, & immu-
tabile latissime sumi, siue mutatio dicat
subiectum sub utroque termino, siue
non, vt comprehendat etiam creationem,
& au-

*Immutabi-
le parie di-
citur.*

Quæst. 9. Art. 2. dub. 1.

**Solus Deus
immutabi-
lis.**
**Creatura
mutabiles.**
**Mutabile
dupliciter.**
3 **Creatura
per se muta-
bilis.**
**Inferiora se-
cundum esse.**
**Celestia se-
cundum locum.**

& annihilationem. Et in hoc sensu cer-
tissimum est Deum esse immutabilem,
vt constat ex art. præcedenti; quod verò
solus sit immutabilis, omnis autem crea-
tura mutabilis constat ex 1. ad Timoth.
6. *Qui solus habet immortalitatem.* Et Psal-
mo 101. *Opera manuum tuarum sunt cœ-
li, ipsi peribunt, tu autem idem ipse es, &
anni tui non deficient.* Id est licet cœli,
& omnia pereant, vel perire possint, tu
permanes idem omnino immutatus. Et
quod omnia sint creata à Deo, ideoque
in sensu prædicto mutata, ac variata
constat ex Scriptura passim, & ex sym-
bolo Apostolorum, & Niceno, & ex
cap. firmiter, vbi factor vel creator di-
citur cœli, & terræ, & visibilium o-
mnium, ac inuisibilium. Et quod creatu-
ræ omnes mutabiles, docent Patres in
Pauli locum. *Qui solus habet immortali-
tatem.* Chrysost. Theophy. Theodoret.
Oecume. Ambros. lib. 3. de fide ad Gra-
tian. cap. 2. August. lib. de natura boni
cap. 1. & 10.

2 **S**ecundò sciendum etiam ex corpore
articuli mutabile dupliciter dici, vno
modo per potentiam, quæ in ipso est.
Secundò modo per potentiam quæ in
altero est. Omnes enim creaturæ ante-
quam essent, non erant possibiles esse
per aliquam potentiam creatam, quia
nulla erat, sed per solam potetiam diui-
nam, quæ poterat eas producere, & con-
seruare per suam actionem, quam si sub-
traheret, in nihilum redigerentur, vt do-
cet August. 4. super Gen. ad literam
cap. 12. & ita per potentiam creantis
omnia sunt in potentia ad esse, & non
esse, & ita sunt mutabilia.

3 **S**imiliter omnis creatura est mutabi-
lis aliquo modo per potentiam in ipsa
existentem, nam in corporibus inferio-
ribus, est mutabilitas secundum esse sub-
stantiale, quia materia eorum potest esse
cum priuatione formæ substantialis eo-
rum, & secundum esse accidentale, qua-
tenus subiectum compatitur secum pri-
uationem accidentis, talis videlicet, quod
non consequatur principia essentialia
subiecti. Corpora verò cœlestia non
possunt mutari secundum esse substan-
tiale, quia materia non admittit priua-
tionem formæ, quia forma perficit to-
tam potentiam, & appetitum materiæ.
Sed mutari possunt secundum locum,
quia subiectum compatitur priuationem
huius loci vel illius. At substantiæ incor-

poreæ, quæ sunt formæ subsistentes, &
se habent ad esse sicut potentia ad actum, *Incorporeæ
non compatiuntur priuationem huius
esse, & ita sunt immutabiles secundum
esse.* Ratio D. Thomæ est, quia esse con-
sequitur formam, & nihil corrumpitur,
nisi per hoc quod amittit formam, & in
ipsa forma non est potetia ad non esse.
Sunt tamè adhuc mutabiles dupliciter,
scilicet secundum electionem de bono
in malum, & secundum locum, quate-
nus sua virtute finita possunt attingere
quædam loca quæ antea non attinge-
bāt, vt docet D. Thom. hic ex Damasc.
2. de fide cap. 3. & 4.

4 **E**x his constat omnem creaturam ef-
se mutabilem etiam secundum esse per
potentiam creatantis, & secundum acci-
dens aliquod, vt dictum est. Solum au-
tem Deum esse immutabilem omnino,
quia neque secundum esse substantiale
mutari potest. Et ratio est, quia in ipso
esse est sua natura, non in creaturis, vt
fatis abundè dictum fuit supra q. 2. art.
4. Ex quo sequitur rationem proximam
& formalem, quare Deus non possit non
esse; creatura verò possit, hanc esse non
eam, quam hic in obseruationibus tra-
dit Vazquez, quod Deus ab alio non
pendeat; creatura verò pendeat. Cõtra
enim est, quod si per impossibile esse
creatum esset idem cum natura & for-
ma, vt de Angelis putat Vazquez, quæ
uis penderet à Deo, non posset non ef-
se, sicut in diuinis Verbum & Spiritus
Sanctus, non quidem pendunt vt effe-
ctus; sunt tamè ab alio, sicut principio;
sed quia sunt idem natura & esse, non
possunt non esse.

5 **A**liæ mutationes secundum locum,
vel voluntatem aut cognitionem non
conueniunt Deo, vt constat ex artic.
præcedenti, & de cognitione constabit
q. 14. art. 15. & de voluntate q. 19. art.
7. Et immutabilitas prima & tertia pro-
uenit ex perfectione naturæ infinita,
imò & secunda secundum locum: sed
prima radix est perfectio infinita, quæ
omnem plenitudinem esse & perfe-
ctionis includit, vt docuit D. Thomas
art. 1. ratione 3. Vnde falsum est quod
quidam putant hoc attributum immu-
tabilitatis nasci ex attributo immen-
sitate, & Vazquez admittit esse verum
de immutabilitate secundum locum.
Nos tamen potius ex infinitate & sim-
plicitate nasci dicimus, quia hæc immu-
tabili-

*Incorporeæ
secundum ele-
ctionem &
locum.*

*Solus Deus
omnino im-
mutabilis.*

*Ratioquare
Deus immu-
tabilis secun-
dum esse sub-
stantiale.*

*Aliæ muta-
tiones Deo
non conue-
niunt.*

*Radix im-
mutabilita-
tis quæ?*

tabilitas dicit negationem mutationis intrinsecæ & formalis, & potest quodam modo per denominationem extrinsecam Deus mutari secundum locum, licet sit immensus, vt constat ex dictis quæst. 8. Immenitas ergo per se loquendo non negat mutationem aliquam internam, & externam admittit per denominationem extrinsecam, vt dum mundus fuit primò creatus, incœpit Deus esse in ipso, & in omni loco.

II. DVBITATO.

Vtrum cæli & Angeli sint immutabiles secundum esse?

¹ Prima sententia est negans eorum, qui putant nullam creaturam esse ens necessarium natura sua. Vnde quidam Parisienses sententiam prædictam Diui Thomæ dixerunt parum consentaneam esse fidei: Aureolus etiam in 1. d. 8. apud Capreol. q. 3. eam reprehendit. Primò probant ex Paulo, quia solus Deus habet immortalitatem: reliqua ergo omnia mortalitatem habent natura sua. Secundò, quia si per se sunt necessaria esse, natura sua non possunt non esse, vnde neque per Dei potentiam: idè enim Deus non potest nõ esse per vllam potentiam, quia natura sua non potest non esse. Tertio, quia in 6. Synodo actione 11. in epist. Sophronij, quæ à Synodo approbatur actione 13. intellectualia & inuisibilia dicuntur immortalia, non per naturam, sed per gratiam, & Damascenus 2. de fide capit. 3. idem omnino docet.

1. Ratio.

2.

3.

² Vera sententia cælos & Angelos natura immortales.

1. Ratio.

Dicendum tamen est verissimam esse Diui Thomæ doctrinam, quod cæli & Angeli natura sua & per potentiam intrinsecam sint immutabiles secundum substantiam. Conueniunt Capreolus vbi supra, Caietanus hic, Bañes & Valentia puncto 2. Molina disput. 2. & in fide ac philosophia est verissima ac tutissima sententia. Primò, quia in Conc. Lateran. sub Leone X. definitur dici non posse rationalem animam, etiam secundum Philosophiam esse mortalem, & qui oppositum dixerint damnatur. Quod si anima secundum naturalem Philosophiam, non est mortalis, certè natura sua non est mortalis. Et idem dicendum est de reliquis substantijs spiritua-

libus, & corporibus cœlestibus.

Secundò, quia istæ omnes substantiæ postquam semel esse cœperunt, nullam habent potentiam intrinsecam, per quam possint non esse, neque est vllum agens creatum, à quo possint priuari suo esse. Cum ergo nulla sit potentia passiva naturalis, quæ possit recipere in se non esse Angeli vel cœli, merito dicit D. Thomas esse immutabiles secundum substantiam per potentiam intrinsecam. Et confirmatur, quia omnis definitio rei cuiusuis secundum potentiam naturalem est corruptio, quia vna forma definit esse ad generationem alterius. Angeli verò corrumpi non possunt, quia non habent materiam, quæ recipiat alteram formam, & amittat formam Angelicam. Cœli verò licet habeant materiam, eam habent omnino perfectam & completam sua forma. Ex quo videtur necessariò sequi eam esse specie diuersam à materia inferiorum, licet Molina hic innuat non sequi, nisi quod non sit capax dispositionum contrariarum, per quas possit amittere formam, quam habet. Sed de his diximus oppositum in Phisicis, & fortè dabimus aliquando.

Secundò dicendum est cælos & Angelos solum habere potentiam Logicam, vt possint mutari secundum substantiam. Conueniunt cum Caietano omnes prædicti: hæc autem potentia logica nõ est aliqua potentia realis & physica, & intrinseca in ipsa creatura; sed solum potentia extrinseca in Deo, & quod possit concipi ipsa natura sub non esse, sicut subesse. Et ex his facile constat ad omnia in oppositum.

Ad primum respondetur Paulum loqui de immortalitate ex omni parte, comparatione cuiusuis potentia, etiam externæ aut logicæ, & sic nulla creatura habet immortalitatem, sed solus Deus.

Ad secundum Aureoli respondetur Angelum & cœlum ex hypothesi, quod semel sint, esse entia necessaria naturaliter & intrinsecè per negationem potentia intrinsecæ, à qua possint corrumpi. Et ita esse ipsarum est necessarium ex hypothesi physice, & respectu causæ naturalis, quamuis non omnino & absolutè sit necessarium, sicut esse diuinum, quod quia est idem cum natura & essentia, est omnino & simpliciter, & ab æternitate necessarium, & positiuè

tiuè & intrinsecè habens immortalitatem à se. Itaque secundum potentiam Dei & logicam potest cœlum & Angelus non esse.

⁷ Dicuntur im mortales per gratiam. Ad tertium quidam Patres, vt Theologi, & respectu potentia diuinæ dicunt intellectionalia esse immortalia, non per

naturam, vt Deus est immortalis respectu cuiusuis potentia etiam in alio, & Logicæ, sed per gratiam, nempe ex libera voluntate & influxu Dei. Molina dicit meliorem esse hanc expositionem, quam alteram traditam ibi à Miranda in summa Conciliorum.

QVÆSTIO DECIMA DE ÆTERNITATE DEI.

ARTICVLVS I.

Vtrum conuenienter diffiniatur æternitas?

Conclusio est affirmans. Optimè diffinitur æternitas, interminabilis vita tota simul & perfecta possessio.

I. DVBITATIO.

Quid sit æternitas?

¹ Primò omnes conueniunt ex communi hominum conceptione, quod æternitas dicat rationem durationis, vt bene Molina hic disputatione prima ex Durando in 1. d. 19. q. 2. nam æternitas videtur significare durationem interminabilem, vt æternum sit, quasi extra terminum, aut sine termino durationis.

² Secundò aduertit D. Thomas in corpore nos, qui per sensibilia venimus in cognitionem spiritualium, & ex compositis ad simplicia, similiter ex cognitione temporis, quod est duratio motus, venire in cognitionem æternitatis. Tempus enim apprehendimus ex eo quod sit prius, & posterius in motu, est enim numerus motus secundum prius, & posterius. In apprehensione ergo prioris & posterioris consistit ratio temporis, & numeratione. Sic in apprehensione eius quod non habet prius & posterius, sed est omnino extramotum, & vniiforme, consistit ratio æternitatis. Et sicut ea dicuntur tempore mensurari, quæ habent principium, & finem. Phys. tex. 120. nam in omni eo quod mouetur, potest accipi aliquod principium, & aliquis finis. Ita id quod est omnino immutabile, sicut non habet

successionem, & prius ac posterius, ita nec principium, aut finem habere potest.

Tertio hinc constat optimè æternitatem diffiniri à Boethio 5. lib. de consolat. profa vltima eo modo quo dictum est in conclamatione, & includit duos primò, quod sit, interminabilis vita, id est carens principio ac fine, & termino ex vtraque parte. Secundò quod sit, tota simul, absque vlla successione partium. Et vt docet D. Thomas ad secundum, quod est vere, & per se æternum, non solum est ens, sed etiam viuens, & vivere se extendit etiam ad operationem: nam esse, & protensio durationis magis videtur attendi secundum operationem, quam secundum esse, vnde & tempus est numerus motus. Per negationem verò termini diffinitur, non quod negatio sit de essentia talis vitæ; sed quia noster intellectus primò apprehendit composita, & in cognitionem simplicium peruenire non potest, nisi per remotiorem, & negationem compositionis, vt optimè D. Thomas ad primum. Dicitur etiam, tota, non quasi habens partes, sed quia perfecta est, & nihil ei deest, vt ad tertium habes. Et dicitur, tota simul, ad remouendam successionem temporis, & perfecta, ad excludendum nunc temporis, vt habes ad quintum. Et quia id quod possidetur, firmiter habetur, ac quietè, ideo ad significandam immutabilitatem & indeficientiam æternitatis, dicitur, perfecta possessio, vt D. Thomas ad 6.

Iuxta hæc dicunt Molina & alij posse etiam, & planius diffiniri, quod sit, tota simul, & interminabilis duratio, nepe vt nulla ex parte, neque per vllam potentiam possit terminum habere, aut partes, neque inesse, neque in vlla interna operatione. Per quæ satis & aperte differt à tempore, & ab æuo, vt constabit magis infra. Nam tempus habet prius

³ Diffinitio æternitatis

Per negationem.

⁴ Alia diffinitio æternitatis.

II. D V B I T A T I O.

An æternitas sit duratio intrinseca?

PRIMA sententia est negans Aureoli in 1. d. 9. apud Capreol. q. 1. vbi docet in omni duratione necessario includi successiõnem prioris & posterioris: & quia æternitas est formaliter non habens prius ac posterius, non esse durationem, sed essentiam diuinam, prout assiluit omni tempori possibili & imaginario, & sua virtute attingit omne tempus. Probat primò, quia si æternitas esset duratio, cum non sit minor, aut æqualis alijs durationibus, esset maior illis, quod intelligi non potest sine partibus, quibus æquet & excedat, & ita in æternitate esset prius & posterius. Secundò, quia immensitas, qua Deus est ubique, non est nisi essentia diuina, prout attingit omnia loca: ergo æternitas Dei est essentia diuina, prout sua virtute attingit omnia tempora etiam imaginaria, & non aliqua extensio, aut duratio, aut successio.

Secunda sententia est dicentiũ æternitatẽ quidẽ esse durationẽ, & omnẽ durationẽ esse ipsam rem, quã durare dicitur, connotando successiõnem vel in se, vel in alia sibi coexistẽte actu vel potentia. Sic tempus quod est duratio motus, est ipsemet motus; connotans successiõnẽ prioris & posterioris in se. Aeuum, quod est duratio Angeli, est ipsemet Angelus, prout connotat successiõnẽ temporis saltem possibilis, cui potest coexistere. Sic æternitas, quã est duratio Dei, est ipsummet esse diuinũ, prout connotat successiõnem infinitã motus & tempotis saltem possibilis: ita Okam 2. quãst. 10. Gabr. 2. d. 2. q. 1. artic. 1.

Dicendum est primò æternitatẽ formaliter dicere durationẽ. Docet expressẽ D. Thom. in hoc artic. 1. ad 2. formaliter & art. 2. Caiet. hęc & Bañes, Molina disput. 2. conc. 1. Vazq. disput. 31. c. 5. & 6. Ferrar. 1. contra Gentes cap. 15. & plerique in 1. d. 19. & in 2. d. 2. Alb. & Alexan. vbi supra, Suarez in Meta. disput. 50. sect. 3. & 4. Duratio enim iuxta communem conceptionem quãtãtatem quandam, aut protensionem rei & existentia significat, & quicquid alij

Quod æternitas formaliter nõ sit duratio.

2. sententia quod sit duratio.

3. Quod duratio.

alijs dicant mensurabilitatem per intellectum. Sic autem æternitas dicitur indiuisibilem, & immobilem protensionem Dei, & apprehensionem vniformis entitatis quoad omnia. Et secundò, quia Deus ante omnem creaturam re vera durauit, & in se ipso fuit habens naturam, & esse absque initio & fine; etiam sine villo respectu ad creaturam factam vel possibilem: ergo veram in se habuit & habet durationem, & hanc omnes vocat æternitatẽ. Et hęc cõtra Aureol.

Secundò dicendum est durationẽ ex se non pendere ex successiõne aliqua in se vel in alio actu nec potentia. Probat contra Gabrielem, quia existentia & duratio Dei, licet à nobis non cognoscatur nisi per negationem eorũ quã sunt in tempore, vt docet D. Tho. in hoc art. tamen verẽ concipitur vt in dependens à tempore, & cum conditionibus illi oppositis, nepe vt tota simul absque vlla successiõne partiũ, & absque principio & fine. Ergo optimẽ intelligitur duratio absque successiõne aut partibus, quibus coexistat; iuxta communẽ diffinitionẽ Boethij, & omnium Patrũ & scholasticorum. Iuxta sententiam verò Gabrielis necessario deberet concipi cũ partibus & successiõne, saltem extrinsecè, & compleretur per comparisonẽ ad motum & tempus. Et vt diximus dubit. 1. omninò excludit rationem successiõnis & partium.

Secundò confirmatur ex August. in Psal. 2. Ego hodie genui te. In æternitate neque præteritum est quod deserit, neque futurum quod non dum sit, & ita per aduerbium hodie significatur quasi tota simul præsens. Et in Psal. 110. In generatione & generationem anni tui. Non aliud anni Dei, & aliud ipse Deus; sed anni Dei æternitas Dei est, æternitas ipsa Dei substantia est; quẽ nihil habet mutabile, non est ibi; nisi est; iuxta id Exod. 3. Ego sum qui sum. Idem habet 9. confes. cap. 10. & 11. lib. cap. 12. & 13. & Gregor. 16. Moral. capite 21. Aeternitas ipse est, & æternitas semper esse habet, & totum simul esse est. Anselm. in Monol. cap. 21. & 22. æternitatem idem esse cum essentia diuina, & esse totam simul, Bernar. serm. 80. in Cantica, D. Thom. 1. cõtra Gent. c. 66. ratio. 6. explicat ex eplõ pũcti in cẽtro circuli; quod indiuisibile existens toti circumferentiã, & partibus omnibus & singulis coexistit & correspondet: sic

Aeternitas in Deo secũdũ se.

4. Absque successiõne extra.

5. Ex August.

æternitas omnibus partibus & successiõni temporis.

Tertiò dicendum est æternitatem nõ coexistere tempori ab æternitate, sed in tempore, quando ipsum tempus existit. Sicut ergo iuxta dicta q. 8. Deus non ab æterno est in rebus, sed quando res facta sunt in tempore. Ita de æternitate dicendum est, successiõne ipsam coexistere tempori, non ob successiõnẽ partium in se, sed in tempore, ex qua resultat relatio rationis coexistentiã æternitatis ad diuersas partes temporis. Et ratio est, quia coexistentia dicit realem existentiam eorum quã coexistunt: quia ergo partes temporis nõ simul actu existunt, sed successiõne, ideo æternitas licet ipsa tota simul existat, non tamen simul, sed successiõne coexistit diuersis partibus temporis, quod per se est facile.

Hinc fit vt nos propter hanc successiõnem coexistentiã æternitatis cum diuersis partibus nostri temporis, loquamur de ea per verba præteriti ac futuri, quã illi secundũ se non conueniunt, sed per translationẽ ex tempore, dicitur heri fuit æternitas, non ob aliquod præteritum eius, sed quia fuit heri dies, & temporis pars præterita, cui tunc coexistit æternitas, & iam non coexistit. Dicimus similiter, cras erit æternitas, non ob partem aliquam sui futuram, sed quia erit dies futurus, cui tunc coexistit æternitas, & hodie non coexistit. Res est facilis.

Ad primum Aureoli respondetur; proportionẽ illas maioris, minoris & æqualis propriẽ non dici nisi in ijs, quã habent extensionem & partes, sicut animus rationalis non dicitur maior, minor, aut æqualis corpori propriẽ loquendo, quia ipse indiuisibilis est, corpus diuisibile & quantum. Sic æternitas indiuisibilis, tempus diuisibile. Impropriẽ & largẽ potest æternitas dici maior tempore, prout indiuisibilis cum sit, ambit & comprehendit sua virtute totam successiõnẽ temporis, ita vt nullapars temporis possit non subdi illi, & coexistere quasi in se superiori. Ex hoc tamen quod sit maior hoc modo, non sequitur quod habeat successiõnẽ & partes.

Ad secundum respondetur æternitatem esse ipsam met essentiam diuinam apprehensam per modum vniformis, & inuariã sine tempore.

Scholastici & Patres consentiunt.

Aeternitas semper est.

2. Secundum reuelationẽ mysterij temporibus æternis taciti, nempe quia vt ipse D. Thom. docet, sicut incorporea nominibus corporalium metaphoricè significamus, sic æternitati nomina temporalium per metaphoram accommodamus. Et est ratio, quam attigit Beda Ioan. 16. Propter mutabilitatem temporum, in quibus versatur nostra mortalitas, naturam videlicet immutabilem & æternam instar mutabilis temporis concipimus ac significamus. Idem docet Nazian. oration. 35. 3. de Theologia, Id quod supra tempus est declarare cupientes, temporalem speciem & significationem fugere nequimus.

6. Aeternitas coexistit tempori in tempore.

7. Aeternitas aptamus verbatẽm temporis.

8. Aeternitas maior tempore quomodo.

9. Aeternitas duratio etia sine tempore.

inuariatæ durationis absque vllis partibus, hinc tamen non sequitur quod non sit duratio, sed quod non sit duratio habens partes successione. Assumitur ergo probandum, & facile negatur. Et alia est ratio immensitatis, quæ necessario dicit relationem rationis ad omnia loca, saltem per modum aptitudinis, alia ratio æternitatis, quæ non dicit relationem ad tempora, sed in se intelligitur ad intra, potius per negationem eorum quæ dicuntur de tempore.

¹⁰ *Aeternitas an differat ab immutabilitate.*

Sed ex prima, & hac secunda dubitatione videtur sequi æternitatem non esse attributum diuersum ab immutabilitate, vt bene attigit Vazquez disputatione 31. cap. 1. quia immutabilitas dicit negationem omnis mutationis etiam improprie, vt creationis, vel annihilationis, & eo ipso dicit perseverantiam qua omnino manet res inuariata; hoc autem idem videtur significare æternitatem. Respondetur diuersam esse rationem, quia immutabilitas dicit negationem omnis mutationis; æternitas vero dicit positivam durationem talem, quæ ita distinguatur ab alijs durationibus, & necessario includit immutabilitatem, sed addit aliquid, durationem videlicet per modum mensuræ passivæ, distinctam à tempore & ævo. Ex immutabilitate vero statim necessario sequitur æternitas, quia quod non mutatur, eo ipso non habet principium & finem, sed est totum simul sine successione. Istæ tamen rationes licet coniunctæ sint, aliquid diuersum dicunt in conceptu. Diuersa enim ratio & conceptus est non mutari omnino, & esse totum simul, neque habere principium & finem, licet vnum sit necessario cum altero coniunctum.

Alia ratio immutabilitatis & æternitatis

ARTICVLVS II.

Verum Deus sit æternus?

Conclusio est affirmans.

ARTICVLVS III.

Verum esse æternum sit proprium Dei?

Conclusio est affirmans.

PRIMA DVBIT.

An æternitas in Deo dicat quid reale, an tantum rationis.

¹ *Deum esse æternum de fide.*
Primò certum est Deum esse æternum, vt docet Diuus Thomas art. 2. idque est de fide, & habetur passim in Scriptura, & in symbolo Athanasij, & in c. firmiter de sam. Trinit, & ita est æternus, vt sit sua æternitas, vt ex Aug. & Gregor. diximus articulo 1. & habetur ex dictis supra q. 3. ex Concil. Remensi, & D. Bernardo serm. 80. in Cantica: sic Dionys. de diuin. nomin. cap. 5. Deus est æuum quorum.

² *Aeternitas nulli creatura conuenit.*
Secundò certum etiam est, hoc attributum esse proprium Dei, vt æternitas diffinita articulo 1. dubitatione 1. nulli creaturæ possit conuenire, vt ex dictis ibi constat, & confirmat D. Thom. ex August. lib. de fide ad Petrum capite 6. *Deus est qui exordium non habet:* quæ verba tribuuntur in margine Diui Thomæ Hieronymo in epistola quadam ad Damasum, sed & Aug. c. illo 6. aperte docet sanctam Trinitatem vnum verum Deum sine initio sempiternum esse. Et capite 7. ibi, sanctam Trinitatem solū verum Deum, sicut æternum, ita solū naturaliter incommutabilem esse, & hoc significari Exod. 3. *Ego sum qui sum,* vbi etiam habetur ratio D. Thomæ tradita in hoc art. quia solus Deus est omnino immutabilis; æternitas autē immutabilitatem consequitur. Reliqua possunt aliquo modo fortè vt immutabilitatem, ita æternitatem participare, vt docet D. Thom. & dicemus infra.

³ *Dubitatio de quo sit.*
Hoc posito dubitatio est, cum Deo conueniat hoc attributum æternitatis, quid in ipso dicat, an scilicet aliquid rei tantum, an solū rationis præter essentiam, an vtrumque, scilicet rei simul & rationis, ita vt æternitas saltem pendeat ab anima. Et Diuus Thomas art. 1. dicit rationem æternitatis sitam esse in apprehensione vniformitatis. Quod, vt dicit Caiet. ibi dupliciter potest intelligi. Primò vt significet æternitatem sitam esse in hoc quod est apprehendi & cognosci, ita vt completiue sit ab anima, vt dicitur de tempore. Secundò, ita vt apprehensio solū significet conceptionem obiectiuam; aut rationem: ita vt ratio æternitatis sit apprehensio, id est,

est, ratio concepta vniformitatis. Queritur igitur quo horum sensuum loquatur D. Thom. & quis illorum sit verus.

⁴ *1. sententia æternitatem esse sine animæ opera. Caiet.*

Prima sententia dicit rationem æternitatis omnino completam esse in re absque vilo respectu ad animam, & ita nihil exigere rationis. Ita tenet Caietanus hinc articulo 1. non solum sumpta æternitate materialiter pro ipsa vniformitate, sed & formaliter pro ipsa vnitate vniformitatis, vt sumere videtur Diuus Thomas in 1. dist. 19. quæstione 2. artic. 1. Et probat, quia vniformitas est idem atque vnitas formæ, & synonyma sunt res vniformes, & res vnus formæ, idè addere vnitatem ad vniformitatem esset nugatio, sicut addere animal supra hominem. Neque D. Thom. loco citat. dicit quod æternitas sit vniformitas actus vt vna, sed permanentia actus vt vna. Et ita idem est dicere æternitatem esse vniformitatem, & dicere esse vnitatem, nisi quia specialius, perfectius, atque melius dicitur vniformitas, & vniuersaliter melius rei natura explicatur per genus proximum, quam per remotum. Dicit ergo Caietanus rationem æternitatis sitam esse in ratione vniformitatis, vt vniformitas rationem mensuræ habet. Et probat, quia confertur à Diuo Thoma cum numero prioris & posterioris in motu. Probari posset hæc sententia, quia vnitas formæ diuinæ, aut vniformitas eius omnino est à parte rei, & ante intellectum.

⁵ *Contra Caietan.*

Sed id quod addit Caietanus est difficile contra ipsum, scilicet æternitatem esse vniformitatem, vt vniformitas rationem habet mensuræ: nam sub ratione mensuræ iam dicit respectum ad animam, & includit ens rationis, nisi dicamus mensuram sumi materialiter pro ipsa vniformitate. Et ita videtur explicare Vazquez disputatione 31. capite 2. quod ratio mensuræ possit ei accidentaliter conuenire. Sed parum consona videtur expositio; expressè enim cum particula reduplicante dicit Caietanus rationem æternitatis sitam esse in ratione vniformitatis, vt vniformitas rationem mensuræ habet. Ratio ergo mensuræ non est accidentaliter æternitati, sed formaliter necessaria iuxta eius sententiam. Vnde & Barñes dicit rationem mensuræ esse connotatam in ratione æternitatis, licet in re-

cto ratio tota æternitatis sit realis illa vniformitas. Sed ratio quæ connotat aliquid rationis, non potest omnino esse realis, quia ordo ad illud connotatum est intrinsecus, & non nisi rationis.

⁶ *2. sententia quod pendet ab anima.*
Secunda sententia dicit æternitatem dicere pro fundamento rationem realem vniformis durationis, & simul compleri per aliquid rationis, (scilicet per rationem mensuræ) essentialiter & formaliter. Sicut tempus dicit aliquid reale, scilicet durationem motus, & aliquid rationis, scilicet numerū prioris & posterioris in motu. Ita Ferr. 1. contra Gent. cap. 15. & alios authores referemus infra. Hanc sententiam rejicit Vazquez ibi c. 5. & 6. ex eo quod ratio mensuræ non possit conuenire æternitati, quin potius negatio mensuræ. Concedit tamen c. 6. ad finem de ratione æternitatis esse aliquid rationis, scilicet negationem respectus rationis, scilicet mensuræ: quod explicabimus infra.

⁷ *3. sententia quod sit duratio in re absque anima.*
Tertia sententia dicit & tempus & æternitatem, si sumantur pro duratione motus, & rei interminabilis, omnino esse entia realia absque vilo respectu ad animam. Ita Molina articulo 1. disputatione 3. con. 1. & ita putat æternitatem nihil aliud dicere natura sua, nisi hanc realem & vniformem durationem, quæ omnino realiter & formaliter est à parte rei. Sicut duratio etiam motus est à parte rei, absque vilo respectu rationis. Secundò tamen dicit tempus sumi non solum pro duratione motus secundum velocitatem, aut tarditatem, sed etiam pro mensura aliorum motuum, definita & statuta ab anima ad alios motus dimetiendos, & sic circulatio solis vna dicitur dies, & diuiditur in vigintiquatuor horas, & dies trigies ductus facit mensem, mensis duodecies annum. Et hoc modo dicit sumi tempus ab Aristot. 4. Physic. & necessario compleri per animam. Aeternitas vero non videtur poni mensura, neque ipsius Dei, neque aliorum, & ita non includit aliquid rationis.

⁸ *Aeternitas addit aliquid rationis.*
Dicendum videtur æternitatem supra essentiam & esse diuinum non addere aliquid rei, sed tantum rationis, scilicet durationem indivisibilem permanentem eiusdem essentiae, & esse diuini absque initio & fine. Ita Albert. quæstione illa 22. memb. 1. nunc æternitatis æui & temporis non esse sine anima;

anima, & dicere rationem mensuræ. Idem repetit memb. 2. ex Aristot. & August. Potest probari, quia vnitas, vel vniformitas eiusdem esse nihil addit rei supra ipsum esse, nisi perseverantiam eius, & durationem qua coexistit omni alteri durationi & mensuræ inaginarie, & dicit negationem principij ac finis, & pro fundamento negatione omnis mutationis. Istæ autem omnes rationes nihil reale addunt supra esse diuinum, quia quod idem maneat nihil est supra ipsum esse, nisi apprehensio vniformitatis: ergo si quid addit, tantum est per rationem, licet cum fundamentum in re. Et in hoc conveniunt Ferrar. Sylu. & alij plerique. in conslato quæstione 10. articulo 1. Et omnes quotquot dicunt rationem æternitatis sicut æui & temporis concipi non posse sine ratione mensuræ vel actiuæ, vel passiuæ, vel per negationem mensuræ, tenentur concedere compleri per aliquid rationis. Ratio nem autem mensuræ æternitati concedit Caietanus & prædicti, & Bañes, & negationem mensuræ Vazquez & Diuus Thomas articulo secundo, æternitatem dicit esse durationem, & esse ipsum Deum, quia Deus est sua duratio, quia est suum esse, quod nulli alteri competit. Et ad tertium in Deo ut æterno esse rationem mensurati & mensuræ secundum apprehensionem nostram.

Ferr. Sylu. & alij plerique.

9 Duratio est eadem res, seu entitas.

10 Ex ratione temporis.

cè est idem motus, prout mensuratus secundum prius & posterius, & non addit quid rei, sed solum rationis, vt diximus 4. Physic. & probauimus ex D. August. & D. Thoma, & de æuo diximus ibi, & dicemus infra: ergo de æternitate idem omnino dicendum est respectu Dei, quod non addat quid rei, sed solum rationem durationis & mensuræ. Et quidem si bene figatur consideratio, nulla res successiua habet verum esse reale completum, nisi per animam, vt & de motu diximus 3. Phys. ex D. Thoma & alijs, quia successiuum ens constat ex partibus præteritis & futuris, & ita ex non existentibus, nisi per apprehensionem; præteritum enim vt sic non est, neque futurum vt sic. Et ita nihil est vnquam in successiuo, nisi momentum, vel mutatum esse instantaneum, quo per apprehensionem vniantur partes præteritæ & futuræ. Sic Diuus Thomas in hoc art. 3. sicut in nobis (inquit ad 1.) fit apprehensio temporis, eo quod apprehendimus fluxum ipsius nunc; ita causatur apprehensio æternitatis, in quantum apprehendimus nunc stans. Tandem cogitari nõ potest quæ sit ratio illa realis, quam addit æternitas supra essentiam & esse diuinum, nisi negationes prædictæ, & ratio mensuræ vel positiuæ, vel negatiuæ.

August. D. Thom.

Motus ex anima.

Æternitas & tempus apprehensione.

Æternitas non est vniformitas.

Secundò nobis probabilior est sententia dicentium æternitatem formaliter non esse ipsam vniformitatem, vt innuebat Caiet. & partim Molina, quia hæc vniformitas formaliter solum significat negationem difformitatis; aut variationis; hæc autem negatio difformitatis eadem formaliter est, quæ immutabilitas; sicut enim mutatio vt sic dicit formaliter variationem, & difformitatem partium, id est diuersitatem, ita immutabilitas dicit formaliter negationem variationis, aut mutationis, aut difformitatis, & hoc idem dicit omnino vniformitas. Et omnia quæ dicit Molina articulo 1. disputat. 4. contra Scot. quodlib. 6. eò tendunt vt duratio sit aliquod attributum positiuum supra essentiam, & existentiam Dei. Nos autem posita essentia & existentia cum immutabilitate intelligimus absque alio addito totum quod Molina dicit esse durationem. At æternitas distinguitur ab immutabilitate tanquam ratio consequens à fundamento:

Duratio nõ est ratio distincta ab entitate.

Æternitas ab immutabilitate distinguitur a fundamento.

mento: non ergo dicit formaliter ipsam vniformitatem, vt bene Syluest. Ferrar. Bañes, & partim Vazquez, & alij. Et si æternitatis ratio est consequens ad negationem, tanquam proximum fundamentum, certè ipsa non potest esse positiuæ realis, vt vult Vazquez, & alij, sed solum potest esse quid rationis formaliter. Addit ergo rationem durationis aut mensuræ positiuæ vel negatiuæ, de quo dubitatione sequenti.

ratione reali, & aliqua rationis constitui. Realis est duratio vniformis sine principio, & fine. Rationis est non mensura, sed negatio mensuræ, vt æternitas sit duratio permanens vniformis sine principio, & fine, & mensura carens.

Pro hac sententia plura notat. Primò si quæ sit mensura realis, debere re distingui ab eo cuius est mensura, quia idem se ipsum metiri reuera non potest. Et ideo nullam mensuram realem posse Deo applicari.

Secundò mensuram esse vel actiuam vel passiuam: Actiuam ab Aristotele bifariam sumi, vel pro eo quod primum est in vnoquoque genere, scilicet perfectissima specie, cui per nostrum intellectum conuenit, vt sit mensura reliquarum. Secundò proprie, & maximè mensura ab Aristotele 10. Met. cap. 2. & 3. dicitur aliquid homogeneum, quo alia eiusdem generis, & rationis metimur; vt longitudine longitudo, latitudine latitudines, pondere aut grauitate pondera alia, voce voces. Sic duratio ne aliqua durationes: vt merito Gabr. 2. d. 2. quæst. 1. art. 1. not. 1. mensuram alteram dixerit perfectionis, alteram quantitatis; & hanc primam multitudinis, secundam extensionis, tertiam durationis, quibus addi potest alia ponderis. Mensura autem proprie diffinitur ab Aristotele capite 2. id quo cognoscitur quantum, id est cuius quantitate, alterius quantitatem cognoscimus, siue longitudine, siue pondere, &c. Hæc autem mensura, aut est, inquit, numerus, aut vnitas. Et quantum continuum optimè cognoscitur numero, verbi gratia, quantitas panni numero vlnarum; numerus verò cognoscitur vnitate, & ideo prima mensura est vnitas.

3. Mensura realis.

4. Mensura actiuæ vel passiuæ.

Mensura homogenea.

Diffinitio mensuræ.

5. Quantitas & duratio rei mensuræ passiuæ.

II. DVBITATIO.

An æternitas formaliter dicat rationem mensuræ positiuam, an negationem eius?

1. sententia negat rationem mensuræ vilo modo, & positiuè, & negatiuè. Ita videtur sentire Molina hæc disputatione tertia, conclusione secunda, quia solum dicit durationem positiuam. Ita Suarez in sua Metaphysic. disputatione 50. sectio. 3. & 4. Sed iam diximus durationem si quid addit supra rei existentiam, solum addere rationem mensuræ actiuæ aut passiuæ, & alioqui æternitas non est attributum distinctum ab esse diuino. Obijcit Molina mensuram, & mensuratum necessariò debere esse finita, & ita Deum nõ posse mensurari æternitate. Et secundo, quia mensura debet distingui re ab eo cuius est mensura. Æternitas autem est ipsa Dei essentia, & esse. Tertio, quia æternitas est quid absolutum; mensura relationem dicit. Sed hæc soluentur infra. Et constat ex dictis æternitatem, cum sequatur ad negationem immutabilitatis tanquam ad proximum fundamentum, non posse quid rei positiuum esse, & absolutum, quia negatio vt sic non potest fundare entitatem realem positiuam.

Rationes Molinæ.

Æternitatem dicere negationem mensuræ.

2. Secunda sententia dicit æternitatem compleri formaliter per aliquid rationis, & per rationem mensuræ non positiuè, sed negatiuè, id est dicere non positiuam mensuram, sed potius negationem mensuræ. Innuit Scot. quodlib. 6. Caietanus articulo tertio sic, tenet Vazquez disputatione 31. capite 6. ad finem. Et pro explicatione notat capite quinto æternitatem essentialiter aliqua

Tertio notat quantitatem vel durationem rei non posse esse mensuram actiuam eius, sed potius passiuam, quia ea mensurabilis redditur per aliud eiusdem rationis, colligit ex Durando 2. dist. 2. questione quinta, & ex Aristotele vbi supra, quia magnitudo est mensura magnitudinis, & longitudo longitudinis: quantitas verò non est homogenea substantiæ. Et sic substantia ratione durationis potest mensurari altera duratione externa. Et hoc nobis etiam certum est.

Quartò notat ex Aristotele ibi S3 sen-

Mensura est sensum, & scientiam habere rationem mensuræ actiua, quatenus vnâ rem cognitam applicant, vt alias cognoscant, & passiuæ quatenus cognoscunt quâta sit res quam ignorabant per aliud cognitum. Ex his cõcludit cum Scoto in 2. d. 2. q. 2. mensuram semper esse aliquid extrinsecum adhiberit ad aliquid cognoscendum prius non cognitum.

7 Aeternitas quid reale? Tandem cap. 6. probat suam sententiam, primò quòd æternitas sit quid reale, quia est duratio, in quo putat omnes conuenire. Secundo quòd non sit mensura realis: primò, quia non metitur durationem aliam, neque substantiam Dei, cum ab ea non distinguatur. Neque rationis, quia ex dictis duratio non mensurat rem cuius est, sed reddit rem mensurabilem. Neque est aliorum, quamuis enim sit mensura perfectionis aliarum durationum, non tamen quantitatis, quia non potest intellectui deferuire ad alia cognoscenda: nam diuino intellectui omnia sunt nota per se. Nullus verò intellectus ex æternitate Dei cognoscit durationem aliarum rerum. Nã si finitâ sit ex vtraque parte nullam proportionem habet. Si autem esset infinita, ignota maneret sicut æternitas. Vnde Durandus in 1. d. 19. quæst. 2. ad 1. & Gabr. vbi supra art. 3. dub. 1. O Kã in 2. quæst. 3. dixerunt æternitati non posse rationem mensuræ conuenire, & Alber. 1. d. 9. art. 8.

8 Aeternitas addit negationem mensuræ. Solum ergo dicit restare, quòd æternitas dicat vltimo aliquid rationis non positium, sed negatiuum, scilicet negationem mensuræ actiua, & talis relationis rationis, quam vult significari illa particula diffinitionis, *Interminabilis vita*, quæ non solum significat negationem principij, & finis, sed etiam negationem mensuræ, quia videlicet determinari & diffiniri aliqua mensura non potest. Et cum sit negatio entis rationis, necessariò est ens rationis aliter quàm aliæ negationes entium realium.

9 Aeternitas non addit quid rei. Dicendum breuiter est primò, æternitatem, vt diximus, nihil rei posse addere supra essentiam, aut esse diuinum, quia neque duratio supra existentiam aut essentiam rei addit quid rei, vt satis ostensum est quæstione tertia supra, & dubitatione præcedenti.

Secundò dicendum æternitatem & quamlibet durationem temporis, aut æui, addere relationem rationis mensuræ positiuæ, vt bene Syluester, Ferrar. & conuenit Caietanus, & videtur docere Diuus Thomas in his articulis. Non quidem mensuræ actiua, quia duratio rei non dicit formaliter respectum ad aliquid aliud cognoscendum, sed dicit rationem mensuræ passiuæ, quia sic tempus est duratio motus, & numerus numeratus, quo motus cognoscitur ab anima numerante secundum prius & posterius. Quamuis postea possit idem tempus sic numeratum applicari, vt mensura actiua ad alia cognoscenda & metienda. Eadem est ratio & de æternitate. Ratio ergo æternitatis consistit in ratione mensuræ passiuæ, qua essentia aut esse diuinum cognoscitur per modum durationis, quam nos apprehendimus & metimur nostro intellectu; cognoscimus autem & metimur nos & Deus ipse, non quasi terminis claudamus, vel finiamus eius esse & durationem, sed quatenus cognoscimus, & verè dicimus carere diuinum esse principio & fine, & omni difformitate: ipsum ergo esse diuinum prout sic apprehensum & cognitum, & quasi mensuratum habet rationem æterni. Hæc autem relatio cogniti apprehensi & mensurati positiuæ est. Sic absque dubio loquantur Syluester, Ferrar. & Caietanus de apprehensione formaliter passiuæ, sicut de tempore in motu, quod est numerus numerabilis ab anima. Sic Nazianzenus oratione de Natiuitate, & oratione tertia de Theologia, Aeternitatem nec tempus esse, nec temporis partem, nec in mensuram cadere, & vocat æuum quod simul quasi interuallum quoddam, simul cum æternis extenditur. Et ex ipso videtur sumpsisse Damascenus secundo libro de fide cap. 1. Vt hoc ipsum, quod est non cadere in mensuram, sit quædam cognitio & mensura Dei, & per se, constat.

Ad illud Molina constat ex his mensuram propriè definitam ac certam in quantitate debere esse finitam, & id maximè verum est de mensura actiua sumpta. Aeternitas autem & omnis duratio vt sic est mensura passiuæ Ad secundum mensura sic passiuè sumpta

3 Relatio rationis positiuæ. sumpta non distinguitur à re cuius est, nisi ratione tantum & consideratione, licet mensura actiua distinguatur ab eo quod per ipsam metimur. Ad tertium constat æternitatem non esse quid absolutum, neque durationem vllam supra existentiam, aut essentiam rei ad dere quid absolutum, sed solam rationem mensuræ passiuæ ad animam, quæ est relatio rationis positiuæ.

12 Valentia conuenit. Valentia licet non omnino attigit dubitationem hanc; tamen videtur in his conuenire, dum puncto primo, §. Quoad quartum, dicit durationem esse tantam vel tantam, & hanc quantitatem durationis ponderare ex numero conceptuum, quibus de re durante concipi potest, quòd existat, & non sit destructa. Nam minima duratio est, de qua semel tantum potest concipi, & non alia ratione, nisi vt sine contradictione verè possit concipi. Sic durant momenta & instantia temporis & motus. Minor est, de qua paucioribus conceptibus potest concipi; maior, de qua pluribus; æqualis, de qua æquè sæpe. Maxima, de qua ita concipitur, vt semper ante priorem & priorem conceptum potuerit concipi, & possit post vltiorem, & talis est duratio æternitatis.

III. DVBITATIO.

An alia à Deo possint dici æterna?

1 Aeternum bifariam dicitur. Omnes conueniunt æternum bifariam sumi; primò propriè pro eo quod principium & finem non habet, nec habere potest, vt diffinita est æternitas articulo 1. dubitatione 1. Secundo latius & minus propriè pro eo quod principium & finem non habet, licet habere possit, vt si Angelus vel homo fuisset creatus ab æterno, & conseruaretur in æternum. Primò modo solus Deus dicitur æternus, vt constat supra. Secundo modo etiam creature possunt dici æternæ, vel quatenus immutabilitatem Dei & æternitatem participant, vt docet D. Thomas in hoc artic. 3. & omnes, Vazq. in obseruationibus, Valentia puncto 2. Molina hic disputat vnica. Et licet nulla creatura de facto sit æterna à parte ante; multè tamen

5 Solus Deus primò æternus. sunt æternæ à parte post, & est de fide de vita æterna iustorum, & de supplicio damnatorum Matth. 25. & passim in Scriptura. Et quòd multa in Scripturis dicantur æterna participatione quadam & similitudine æternitatis, docet Dionysius de diuin. nominibus capite 1. Augustinus quæst. 31. in Genes. & 46. in Exodum, & ad Orosium contra Priscillianistas capite 6. D. Greg. 16. Moral. cap. 21. & Damascen. 2. lib. de fide cap. 1. & constat passim in Scriptura & apud Patres. Primò sic dicuntur æterna, quæ nunquam esse desinunt, vt Ecclesiastic. 1. Terra in æternum stat, montes æterni quæ finem non habent, vt vult Diuus Thomas hic, siue propriè montes, vt etiam colles æterni, Deut. 33. de pomis collium æternorum. Sic adhuc melius beatitudo iustorum dicitur vita æterna Ioan. 17. ad Rom. 6. de qua infra. Secundo aliqua licet habitura sint finem, dicuntur æterna, quando non præfigitur talis finis, vt Augustinus quæstione 31. in Genesim, & 43. in Exodum: ex quo bene Molina & Valentia, vt Genes. 17. Dabo tibi & semini tuo post te terram Chanaan in possessionem æternam; id est, sine definito numero annorum, & confirmat ex eo Horatij, Seruiet in æternum qui paruo nesciat vii. Verborum enim, inquit Augustinus, nobis sunt auctores, non rerum aut sententiarum. Tertio ferè eodem modo, quod non potest humana auctoritate mutari, æternum dicitur, quasi immutabile. Ita Augustinus quæst. illa 43. illud intelligit mine mutatur Exod. 12. Celebrabitis diem hunc cultu vi nò potest. sempiterno: vel quia, inquit, dies ille significat diem sempiternum; & possessio terræ Chanaan possessionem æternam: vel quia absque termino filij Israel celebraturi erant diem illum. Quarto æternum aliquando sumitur pro æuo, aut seculo, id est, pro periodo ac duratione cuiusque rei, vt docet Dionys. de diuinis nominibus capite quinto, Nazian. oratione de Christi Natiuitate, Damascen. 2. de fide capite 1. Anselm. in Profolog. capite 20. Diuus Thomas articulo 2. ad 2. & alij Theologi, & omnes expositores hic. Quomodo autem omne verum necessarium sit æternum, & essentia rerum

Acterna participatio. Acterna participatio. Acterna participatio.

2 Acterna participatio. Acterna participatio. Acterna participatio.

3 Acterna participatio. Acterna participatio. Acterna participatio.

4 Acterna participatio. Acterna participatio. Acterna participatio.

5 Acterna participatio. Acterna participatio. Acterna participatio.

6 Acterna participatio. Acterna participatio. Acterna participatio.

rerum dicantur æternæ. D. Thomas in hoc artic. 3. ad 3. ex Aristotele 6. Meta physic. text. 8. necessarium significare quemdam modum veritatis, & verum esse in intellectu. Eatenus ergo vera & necessaria sunt æterna, quatenus sunt in intellectu æterno, scilicet diuino, vñ de nihil extra Deum est æternum. Sed Vazquez hic in notatione dicit potius res intelligi à Deo, quia sunt possibles, & in se non implicant contradictionē, & ita dici essentias æternas, quia ab æterno de illis aliquid enunciatum possit, & verbū, est, in enūciatione significat connexionē terminorum. Sed D. Thomas omnino veritatis æternitatem refert ad conceptum, & veritatem intellectus diuini, vt infra quæstione 16. artic. 7. per totum, & in 1. d. 19. quæstione 5. artic. 3. & de veritate quæstione 10. artic. 1. Et certè cum res possibles, quandiu non sunt productæ, non habeant esse in se, neque essentiam habent, neque veritatem, neque in aliquo intellectu apprehendente connexionem necessariam. Et cum nullus sit intellectus æternus nisi solus diuinus, vt docet D. Thomas, nullibi possunt habere æternam veritatem, nisi in ipso; vñ de fit vt nihil præter Deum sit æternum. Et conueniunt Bañes hic, & Valentia puncto 2. ad finem, & partim Ferrar. 2. contra Gentes cap. 84. vbi non solum de veritatibus necessarijs, sed & de omnibus veritatibus dicit eas esse æternas in intellectu diuino.

Aeternitas ex conceptu diuino.

7 Angelos & empyreum non esse æternos.

Quæ verò Molina tractat ad finem disputationis 4. contra Eugubinum asserentem Angelos, & orbem cœli Emphyrei fuisse ab æterno creatos certissima sunt, quia omnia visibilia, & inuisibilia ab initio temporis fuisse creata habetur cap. firmiter, & sapien. 8. Antequam quicquam faceret à principio. Sed de hoc infra dicendum erit in tractatu de creatione.

ARTICVLVS III.

Vtrum æternitas differat à tempore?

Conclusio est affirmans, & prima ac præcipua differentia est, quia æternitas est tota simul, non tempus.

Dubitatio circa conclusio: em Diui Thomæ.

Notandum reliquas omnes differentias, quod scilicet tempus habeat principium & finem, non æternitas, & si quæ sunt aliæ, oriri ex illa prima, vt docet Diuus Thomas ex Boethio lib. 5. de consolat. prof. 6. nam quamuis tempus esset ab æterno iuxta sententiã Aristotelis, adhuc non esset totum simul, & haberet partes, quarum singulæ haberent principium & finem, quæ omnia oriuntur ex eo quod tempus non potest esse totū simul, sicut æternitas. Cōueniunt Boeth. vbi supra, Dionys. 10. c. de diuin. nomin. & Aug. lib. 12. de ciuit. Dei cap. 15. & locis arti. 1. citatis, alij etiam Patres ibi relati.

1 Omnes differentie ex prima.

Secundò notandum apertè hic à Diuo Thomæ æternitatem & tempus vocari mensuras, quod non vt quidam putant, intelligitur de mensura actiua, sed de passiuâ, qua Deus & motus sunt mensurabiles ab intellectu secundum suam durationis & mensuræ passiuæ modum. Sic æternitas dicitur mensura esse permanentis, tempus, mensura motus. Certum autem est æternitatem non distingui ab esse permanenti, nisi ratione, vt supra diximus ex Augustino, & similiter tempus non distinguitur à motu, nisi ratione, & sub ratione numeri numerati, aut mensuræ passiuæ, quæ est in quolibet motu in ordine ad animam numerantem, sic de ijs mensuris loquitur Diuus Thomas in corpore, & solutionibus argumentorum.

2 Aeternitas & tempus mensura passiuæ ex D. Thomæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum æuum differat à tempore?

Conclusio est. Aeuum differt à tempore & ab æternitate, sicut medium inter illa.

PRIMA DVBIT.

Quid sit æuum propriè dictum?

Primò certum est æuum, quod à Græcæ voce sumptum videtur aliquid quando durat.

1 Aeuū secundum lū & periculus.

quando idem significare quod seculū, id est, periodum alicuius vitæ, vt notauit D. Thom. art. 2. ad 2. ex Arist. 1. de cœlo, text. 100. idem docet Hierony. in Ezech. cap. 26. Damasc. lib. 2. de fide cap. 1. ex Nazianz. oratione de Christi natiuitate, hæc autem periodus aut ætas vitæ, vt plurimum est 70. annorum Psalm. 89. Ita videtur sumi lib. 3. Esdræ cap. 2. Ciuitas illa ab æuo est Regibus, & cap. 4. Maiestas & potestas æuorum est apud te Domine, & Ecclesiastici 18. Secundò significat tempus mille annorum, vt Damascen. ibi. Tertiò totum temporis spatium, & tempora antiqua aliquando vocantur æterna, vt montes & colles æterni, id est antiqui Deuteron. 34. & Psalm. 75. sic à Dionys. de diuin. nomin. cap. 10. Tempora æterna aliquando vocantur secularia, vt ad Titum 1. quem promisit Deus ante tempora secularia, Augustin. 12. de ciuit. cap. 16. & lib. 83. quæst. q. 72. legit tempora æterna, & libr. 16. de ciuitat. cap. 17. idem esse æternum, quod Græcè αἰώνιον, quod etiam seculum dicitur, aut seculare. Igitur idem est ante tempora secularia, seu æterna, atque ante omnia tempora & secula mundi; neque enim intelligi potest, quæ sint alia tempora ante mundi creationem, quæ ibi innuunt Hieronym. & Hierueus, & Augustinus loco citato, nisi tantum imaginaria. Sic videtur Ecclesiast. 1. dici sapientia fuisse Antæ æuum, id est, ante omne tempus, & aliquando Deus dicitur auctor æternitatis, id est æui, & cuiusvis seculi, aut de æternitate participata, vt explicat D. Thomas supra artic. 2. ad primum, explicans Dionysium de diuin. nomin. cap. 5.

Tempus mille annorum.

Tempora secularia & æterna.

2 Aeuū 50. anni.

Aeuum pro æternitate.

Significat etiam æuum tempus Iubilei 50. annorum, Exod. 21. & Deuteron. 15. Et erit seruus in seculum, aut aliàs, In æternum. Aliàs solent iuxta Damasc. & alios dici septem mundi secula numerari, & octauum vitæ futuræ sumitur etiam æuum pro ipsa æternitate propriè sumpta, vt Damascen. ibi docet, & Dionys. cap. illo 10. de diuin. nomin. & D. Thomas quodlib. 5. artic. 7. dicit ob ignorationem linguæ Græcæ apud multos factum, vt æuum distinguatur ab æternitate, & quidem Græcè αἰώνιον, dicitur quasi αἰών, id est, semper existens, & 1. distinctione 19.

quæstione 2. artic. 1. ad primum, dicit auctores antiquos parum curasse de discremine æui, & æternitatis, & refert Dionysium 10. cap. de diuin. nominibus.

Modò tamen iam omnes æuum propriè sumptum distinguunt à tempore & æternitate, & sumunt pro duratione aut mensura passiuâ existentia, aut essentia rei cuiusvis, quæ secundum suum esse sit omnino inuariabilis intrinsecè, vt Angeli, & animæ separata. Vt ex Theologis constabit dubitatione sequenti, & Patres etiam sic vtuntur nomine æui, aut seculi, vt Basiliius libro secundo contra Apologeticum Eunomij, & Damascenus, Nazianzenus, & Nicetas in orationem secundam eius, August. 83. quæst. q. 72. de æuo loquitur, vt distincto ab æternitate & tempore. Et dici solet æuum duratio, vel mensura rei inuariabilis secundum esse, variabilis secundum operationem, constabit amplius in sequentibus.

3 Aeuū propriè mensuram media.

II. DVBITATIO.

In quo differat æuum ab æternitate & tempore?

Prima sententia dicit differre ex hoc, quod æternitas non habet prius & posterius; tempus verò habet prius & posterius cum inuouatione; æuum autem habet prius & posterius sine inuouatione. Refert D. Thom. in hoc articulo, & defendit Bonauentura in 2. distin. 2. artic. 1. quæstione 3. & probabilem putant hanc sententiam Ricardus artic. 1. quæst. 3. & Scot. quæst. 1. Dicit ergo in æuo esse successionem sine variatione; nam in tempore adueniente parte sequenti definit prior, & præterit; in æuo autem est futurum sine præterito, scilicet, extensio quædam durationis. Probat primò, quia Patres soli Deo; & eius æternitati tribuunt hoc, quod est carere præterito & futuro, & successionē, vt Hierony. in epist. ad Marcell. Ansel. in Prolog. c. 20. & Boeth. 1. de Trinit. c. 9. Isidor. lib. 7. Etymolog. c. 1. Damasc. 2. lib. c. 1. omnes concedunt secula omnia præteriti, & extendi, solum nunc æternitatis manere fixum & immobile.

1 Sententia.

In æuo successio sine variatione.

1 Ratio.

Secundò,

Secundò, quia in Angelo conseruatio esse differt à prima creatione, & cõseruatio hodierna à futura crastina die; nam si hodie conseruetur & non cras, hodie est, & cras non erit. Per hanc igitur dependentiam differt Angelus à Deo, sicut æuum ab æternitate, & habet prius & posterius. Tertiò, quia alio qui in Angelo non posset dari fuisse, esse, & fore, sed essent idẽ sicut in Deo: hoc autem falsum est, quia iam sicut impossibile est Angelum non fuisse, similiter esset impossibile Angelum nõ fore, si omninò sunt idem. Quod constat esse falsum, quia res, quæ est præterita, non potest iam non esse præterita, cum sit facta extra causas. Res verò futura potest non esse futura, cum nondũ sit extra causas.

nẽ Caiet. hic argumentatur. Cũ ergo in esse Angeli siue producto, siue conseruato, non sit prius & posterius, neq; in mensura eius, scilicet æuo, debet dari prius & posterius, aut successio.

Tertiò, quia in actione conseruationis non sunt partes, neque in cõseruatione passiuẽ sumpta, quia in actione vel passione non possunt intelligi partes, nisi prius sint in termino producto, vt per se constat; & ratione, quia actio & passio sunt idem re ipsa cũ termino producto, & solũ differũt per modũ actus actiui & passiu. At in esse Angeli per conseruationem, & continuationẽ nõ sunt nouæ partes, neq; prius & posterius; ergo neq; ratione conseruationis actiuẽ aut passiuẽ sumptæ, quia eadem indiuisibilis actio, quæ initio contulit esse indiuisibile, conseruat illud continuò, quandiũ non interrumpitur. Plura alia habet Molina contra hanc sententiam.

Secunda sententia est dicentiũ, æuũ differre à reliquis, quòd æternitas careat principio & fine, æuum habere principium non finem, tempus verò, & principium & finem. Hanc tandem sequitur Pereyra lib. 12. Philosophiæ cap. 13. Hanc meritò reijcit D. Thomas in hoc art. nam licet æuiterna fuissent sine initio, & futura sint sine fine, aut etiam aliquandò esse desinerent; adhuc æuum distingueretur ab æternitate & tempore per aliquid aliud; vnde illud discrimen assignatum per accidens est, & non essentialẽ.

Dicendum igitur secundò cum D. Thom. & omnibus prædictis æuum distingui ab æternitate, quia aliquantulũ recedit ab illa, sed multo minus quã tempus; nam cũ æternitas sit mensura esse permanentis, quantum aliquid recedit à permanentia essendi, tantum recedit ab æternitate. Quædam autem valde recedunt à permanentia essendi, ita vt esse eorum sit mutationi subiectum, aut in transmutatione cõsistens, & horum omnium mensura est tempus, vt esse rerum corruptibilium, & omnis motus. Alia minus recedunt à permanentia essendi, quia esse eorum, nec consistit in transmutatione, nec est transmutationis subiectum: habent tamen mutationem adiunctam, vt corpora cœlestia, quorum esse est intransmutabile; habent tamen adiunctam trans-

2. Sententia reijcitur in æuo nulla successio.

Si successio in æuo, & inuolutio.

3. Acuum indiuisibile.

4. Ratio, ex actione cõseruationis.

5. Sententia æuum habere principium, non finem.

6. Contra istã sententiam.

7. Subiecta tẽpori.

8. Subiecta æuo.

D. Thom. 7 August.

8. Durand. in æuo non est successio.

9. Obiectio, durat esse Angelus magis & minus.

Solutio, duratio Angelus in intrinsecò non est maior aut minor.

transmutationem secundum locum. Et similiter Angeli, qui intransmutabiles sunt secundum esse, sed transmutabiles secundum electionem, & intelligentias & affectiones, & loca suo modo. Et hæc habent æuum pro mensura, quod est medium inter æternitatem & tempus. Itaque tempus habet prius & posterius in se, æuum non in se, sed potest ei adiungi æternitas, neque in se habet, neque admittit. Hæc D. Thom.

Hanc sententiam expresse docet Augustinus 12. de ciuitat. cap. 15. tempus esse transmutabile, æternitatem omninò intransmutabilem, immortalitatem Angelorum non transire tempore, habere tamen adiuncta tempora & motus, & idè creatori cõternos esse non posse, & eorum immortalitatem, id est, naturam & esse, nec præteritam esse, nec futuram, sed solum in operationibus eorum esse mutationem & tempus. Idem habet lib. 83. quæstionum quæstione 72. æuum stat, tempus fluit.

Durandus probat contra Bonauenturam, quia vbi non est successio, non est prius & posterius, vt constat, quia successio essentialiter constituitur his partibus: At in æuo non est successio, quia omnis successio est inuolutio, & alicuius noui acquisitio; at iuxta Bonauenturam in Angelo, & vilo æuiterno non est acquisitio noui, neque inuolutio. Quòd autem dicunt quidam pro Bonauentura in ipso esse, & natura Angeli non esse acquisitionem aut inuolutionem, esse verò in duratione, aperte est contra Bonauenturam, qui in æuo dicit esse prius & posterius sine inuolutione. Et cõtra rationem, quia, vt diximus, æuum, & quælibet duratio est idem cum re cuius dicitur mensura.

Sed contra hoc obijciunt ipsi, quia idem esse Angeli potest durare magis & minus. Et si Angelus modò desineret esse per annihilationem, & iterum produceretur, esset idẽ esse Angeli, tamen diuersa duratio: ergo duratio, & esse non sunt idem. Respondetur tamẽ ad primum, quòd Angelus, & quæuis res dicitur durare magis & minus, solum quatenus conseruatur à Deo magis vel minus, hoc est maiori aut minori tempore, vel mensura durationis. Et hoc modo sicut dicitur durare ma-

gis & minus, dicitur etiam esse, vel exitere magis & minus, id est, maiori aut minori tempore, & mensura. Hoc autem nihil rei addit supra ipsum esse cõseruatum, & continuatum à Deo, nisi solam relationem ad mensuram extrinsecam, aut animam metientem illud esse maiori aut minori mensura. Ad secundum respondetur, si Angelus annihilatus iterum produceretur, sicut esset eadem natura, & idem esse iterum productum, ita esset eadem duratio iterum producta & repetita, quamuis duratio extrinseca, scilicet tempus cui coexisteret, esset diuersa. Itaque vt bene Durandus, quando Angelus plus conseruatur, aut iterum producitur, nõ habet aliud esse secundum partem, vel secundum totum, sed omninò idem quod prius.

Iam ad argumẽta Bonauent. Ad primum respondetur Patres soli Deo, & ceteris æternitati tribuere, quòd sit tota simula, primò quia solus Deus habet esse à se. Secundo, quia solus habet esse, quòd deficere non possit. Tertiò, quia solus Deus est totus simul secundum omnia quæ habet, esse videlicet & operationes, reliqua non ita, vt constat, & ita docent cum omni duratione creature posse coniungi prius & posterius in aliqua re illi conuincta.

Ad secundum respondetur conseruationem Angeli esse eandem cum prima creatione, & solum connotare mensuram extrinsecã maiorem, aut cõceptus quibus duratio potest cõcipi maior aut minor. Sicut ergo in omni sententia esse Angeli in se est indiuisibile, durat tamen, & permanet in tota tempore, aut duratione, qua potest semper concipi esse, & inde non sequitur ipsum esse diuisibile; ita æuum, aut duratio Angeli, & conseruatio, licet in se sit indiuisibilis, coexistit & manet in tempore diuisibili, & cum diuersis conceptibus inuicem succedentibus, & non ex hoc fit duratio diuisibilis. Sicut anima humana existit in toto corpore diuisibili, & omnibus eius partibus, non idè tamen ipsa sit diuisibilis, quia in se est indiuisibilis, & hoc modo etiam generatio æterna filij continuatur semper eadem.

Ad tertium respondetur cum Diuino Thoma hic ad tertium in æuo, & esse Angelus secundum se non esse præteritum & futurum, quia in his necessaria est ratio.

Eadem duratio est in Angelo iterum creato.

Ad rationes Bonauenturae, solus Deus æternus.

2. Conseruatio Angeli eadem cum creatione.

Acuum duratio indiuisibilis.

3. In æuo nõ est præteritum & futurum.

est variatio, vt aperte docet Anselmus in loco obiecto à Bonauentura in esse autem Angeli nulla est variatio, vt ipse etiam concedit, solum ergo est præteritum & futurum, vel in operationibus adiunctis, vel extrinsecè ratione temporis, aut conceptu diuersorum, quibus coexistunt. Boethius similiter loquitur. Et Isidorus potest similiter exponi, quamuis verba eius nõ valde urgeant.

Dicit tamen Vazquez nõ posse vnã creationem magis aut minus antecedere alteram, nisi in ordine ad tempus nõ primum imaginariu, neque vnã operationem Angeli intelligi durare magis, nisi in ordine ad tempus, aut vnũ tempus discretum esse longius altero, compositum videlicet ex instantibus discretis Angeli, nisi cum ordine, & cõmensuratione ad nostrum tempus imaginariu saltem. Et quidem, vt D. Thomas docuit artic. 1. neque ipsa æternitas Dei saltem à nobis concipitur, nisi prout tota simul ambit omne tempus possibile, & imaginariu, imò neque à Deo aliter videtur concipi, nisi vt suprema duratio, indiuisibilis ambiens omnem aliam, & coexistens cuius vel existenti, vel possibili, vel imaginariæ durationi. Et ita neque æuum potest concipi, nisi vt duratio indiuisibilis potens secum admittere durationem successiuam, & diuisibilem, & continuam, & discretam. Sicut ergo prius & posterius necessariò dicit tempus saltem discretum, ita maius tempus, & minus intelligi non potest, nisi cum ordine ad maius vel minus tempus cõtinuum. Quatenus instantia maioris temporis discreti, quæ in se sunt indiuisibilia, commensurantur, aut coexistunt maiori tempori continuo, vt ex dictis patet. Et hinc valde confirmatur id quod toties repetimus in hac questione, has durationes non esse res cõpletas ante intellectum, sed formaliter addere supra esse actu rationem mēsuræ passiuæ, in ordine ad intellectum, qui variè concipit, & denominat res quibus conueniunt.

Concedit etiam Diuus Thomas ad quartum durationem æui dici infinitã, quia non finitur tempore, neque absurdum est hoc modo aliquod esse creatũ esse infinitum, scilicet, quia non finitur quodam alio.

Ex his satis constat, quod æuum sit mensura, & duratio intrinseca cuiusuis rei æuiter, non solum Angelorum, & rerum spiritualium, vt intellexit Vazquez ex communi sententia disputatione 34. capit. 1. & disputatione 35. sed etiam corporum celestium, vt expressè docet Diuus Thomas in hoc articulo. Dicitur autem mensura non actiua sed passiuã, vt æternitas respectu Dei, & tempus ac duratio

15
Prius & posterius in æuo solum per ordinẽ ad tempus.

16
Æuum in finitum.

17
Æuum dicitur etiam ratione etiam corporũ celestium.

Æuum mēsuratur suo, & similiter omnes reliquæ naturales. Quarto, quia non est ponendum tempus discretum, quod sit mensura operationum naturalium Angeli, neque tempus continuum est eorum mensura; ergo restat, vt æuum solum sit eorum mensura. Primum antecedens probat, quia si ponatur tempus discretum, potest in eodem tempore nostro continuo vnũ tempus discretum esse maius, alterum minus, vt si vnũ constet pluribus operationibus & instantibus. Imò poterit vnũ instans, scilicet operatio, æquẽ durare, atque tempus, verbi gratia, vna cognitio in intellectu, æquẽ & plus quàm multę affectiones in voluntate: quod videtur absurdum.

Secunda sententia est Vazquez disputat. 36. cap. 1. qui iuxta eã quæ dixerat duabus disputationibus præcedentibus, putat primò, si loquamur de duratione intrinseca operationum naturalium Angeli, quætionem videri solum de vocibus, & in re videri eundẽ modum durationis in qualibet indiuisibili operatione, atque in substantia, vt asserit Scotus, licet inter multas operationes possit dari successiõ quædam discreta, vt ait D. Thomas. Secundo, si loquamur de mensura extrinseca, vt definitur ab Aristotele 10. Metaphysic. cap. 2. & 3. dicit sicut antea duabus præcedentibus disputationibus de substantia, scilicet, neque substantiam Angeli habere pro mensura æuum vel suum, vel aliud, sed solum tempus nostrum continuum. Et similiter mensuram extrinsecam operationum naturalium esse non æuum, neque tempus discretũ, sed tempus continuum nostrum, quia per solum tempus nostrum definitè cognoscimus, quanta fuerit duratio operationis, sicut & substantiæ, de qua late dixerat antea, & videtur sententiam hanc sumplisse ex Durando in 2. dist. 2. quæst. 5. Gabriel quæst. 1. artic. 2. conc. 5. & 6. & artic. 3. dubit. 1. Okam in 2. quæst. 13.

Dicendum tamen est veram esse D. Thomæ sententiam & communẽ, quod mensura propria operationũ Angeli sit tempus discretum, non æuum, neque tempus continuum. Sepè autem aduertimus nos & ferè omnes Theologos ac Philosophos loqui de mensura passiuã rerum, quæ est propria duratio intrin-

Æuum aliquid rationis.

III. DVBITATIO.
Quæ sit duratio & mensura naturalium operationum Angeli?

- 1 Prima sententia asserit nullam aliam durationem esse præter tres dictas, æternitatem, æuum, & tempus nostrũ, & operationes naturales Angeli mēsurari æuo, sicut & substantiam eius. Ita Scotus in 2. d. 2. q. 4. Primò, quia naturalis operatio Angeli, scilicet cognitio, & dilectio, & electio, licet minus duret quàm substantia, tamen quandiu durat, eodem modo durat atque substantia, scilicet tota simul indiuisibilis. Secundo, quia licet Angelus desineret esse cras, adhuc substantia eius hodie duraret æuo: ergo similiter operatio, licet desinat esse, quandiu durat, durat æuo.
- 2 Tertiò, quia visio beatifica Angeli mēsuratur æuo; illa autem vel includit essentialiter, vel præexigit naturalem operationem Angeli; ergo etiam hæc

mensuratur æuo, & similiter omnes reliquæ naturales. Quarto, quia non est ponendum tempus discretum, quod sit mensura operationum naturalium Angeli, neque tempus continuum est eorum mensura; ergo restat, vt æuum solum sit eorum mensura. Primum antecedens probat, quia si ponatur tempus discretum, potest in eodem tempore nostro continuo vnũ tempus discretum esse maius, alterum minus, vt si vnũ constet pluribus operationibus & instantibus. Imò poterit vnũ instans, scilicet operatio, æquẽ durare, atque tempus, verbi gratia, vna cognitio in intellectu, æquẽ & plus quàm multę affectiones in voluntate: quod videtur absurdum.

Secunda sententia est Vazquez disputat. 36. cap. 1. qui iuxta eã quæ dixerat duabus disputationibus præcedentibus, putat primò, si loquamur de duratione intrinseca operationum naturalium Angeli, quætionem videri solum de vocibus, & in re videri eundẽ modum durationis in qualibet indiuisibili operatione, atque in substantia, vt asserit Scotus, licet inter multas operationes possit dari successiõ quædam discreta, vt ait D. Thomas. Secundo, si loquamur de mensura extrinseca, vt definitur ab Aristotele 10. Metaphysic. cap. 2. & 3. dicit sicut antea duabus præcedentibus disputationibus de substantia, scilicet, neque substantiam Angeli habere pro mensura æuum vel suum, vel aliud, sed solum tempus nostrum continuum. Et similiter mensuram extrinsecam operationum naturalium esse non æuum, neque tempus discretũ, sed tempus continuum nostrum, quia per solum tempus nostrum definitè cognoscimus, quanta fuerit duratio operationis, sicut & substantiæ, de qua late dixerat antea, & videtur sententiam hanc sumplisse ex Durando in 2. dist. 2. quæst. 5. Gabriel quæst. 1. artic. 2. conc. 5. & 6. & artic. 3. dubit. 1. Okam in 2. quæst. 13.

Dicendum tamen est veram esse D. Thomæ sententiam & communẽ, quod mensura propria operationũ Angeli sit tempus discretum, non æuum, neque tempus continuum. Sepè autem aduertimus nos & ferè omnes Theologos ac Philosophos loqui de mensura passiuã rerum, quæ est propria duratio intrin-

13
Esse indiuisibile potest annihilari.

Deus solus non potest non esse.

14
An successio inter duo æua.

Sententia negans.

Sententia affirmans.

Solum extrinsecè est successio.

2
Sententia mensurã intrinsecam esse æuum.

Extrinsecã tempus nostrum.

3
Vera sententia D. Tho.

Mensura operationum Angeli ita passiuã rerum, quæ est propria duratio intrin-

intrinsicæ eartum. Hanc docet D. Thomas in hoc art. ad 1. & sequuntur Caietanus & Bañes, hic Molina disputat. 2. conc. 1. Valentia puncto 3. §. Nihilominus, Capreol. in 2. d. 2. q. 2. Durand. q.

Instantia tēporis discreta. 4. Henric. quodlib. 12. q. 8. Itaque singulæ operationes habent durationem & mensuram vnus instantis, & multæ operationes constituunt tempus constans ex tot instantibus, quot sunt operationes. Et dicitur tempus discretum, quia constat ex instantibus diuersis nõ inuicem continuis, sed succedentibus. Et instantia sunt diuersa ab instantibus nostri temporis, quia quamuis sint indiuisibilia possunt coexistere nostro tempori continuo, sicut ipsa substantia Angeli, quia tamen natura sua desinunt esse non mensurantur æuo, sed in instanti temporis discreti. Vt etiam de motu Angelorū, & de singulis partibus eius docet D. Thomas infra quæst. 53. artic. 3. durationem motus & mensuram esse tempus discretum; singularum partium esse singula instantia temporis discreti.

Motus Angeli tempore discreto.

Ex Augustino.

Ratio temporis discreti probatur.

Hanc sententiam probat D. Thomas ex August. 8. lib. super Genes. ad litteram cap. 20. & sequentibus vbi docet creaturam spiritualem per tempus moueri, id est, per affectiones, quasi operationes earum pro duratione & mēsurā habeant tempus. Idem docet August. quæst. 21. ad Orosiū, omnem creaturam secundum aliquid esse in tempore, etiam Angelos. Secundò ratione constat, quia istæ operationes neque habent durationem æternitatis, vt per se constat, neque temporis continui, quia sunt totæ simul, aut saltem natura sua possunt esse; quamuis etiam si intendantur, aut remittantur possint habere successione temporis continui; vt motus continuis Angeli secundum locū. Neque etiam mensurantur æuo, quia hoc natura sua dicit esse manens indiuisibile, & totum simul; sunt autem operationes natura sua mutabiles, & non perpetuæ. Habent ergo peculiarem durationem & mensuram, iuxta quam debent cognosci à quouis intellectu verè cognoscente ac metiente esse illarum: & non manet iam nisi instantis temporis discreti pro singulis operationibus, & tempus discretum constans ex talibus instantibus inuicem succedentibus, tanquam partibus pro

collectione omnium talium operationum. Et hæc instantia discreta, vt diximus, possunt coexistere, vel nostro tempori continuo, si maneant, siue solum pro instanti temporis nostri, si statim cessent pro voluntate Angeli, & successio talium instantiū vocatur tempus discretum, quia constat ex operationibus indiuisibilibus inuicem succedentibus, quæ nullo termino possunt copulari & continuari.

Si quæras, quænam operationes talibus instantibus & tempore mensurantur? Respondent Valentia ex Caietano, & alij solas operationes intellectus Angelici, quia non est necesse ponere speciale tempus discretum, quasi mensuram affectionum voluntatis Angelicæ; quia penes susceptionem conceptuum intellectus sufficienter mensurantur etiam affectiones, quia vtrique actus habent eundem modum existendi & durandi. Dicendū tamen est iuxta sæpè dicta supra, cum duratio & mensura hæc intrinsicæ sit ipsa rei natura, vel existentia, sicut distinguuntur natura, & existentia, ita etiam durationes intrinsicæ, licet respectu animæ aut intellectus cognoscentis eandem habeant rationem durationis, & mensuræ passiuæ, quia per instantia durant singulæ cognitiones, & affectiones, & collectio per tempus discretum. Et August. & D. Thom. hic ad primum aperte loquuntur de affectionibus, & non solum de cognitionibus Angeli.

Secundò quæres, an in singulis Angelis sit suum tempus discretum. Caietanus & Valentia dicunt tempus discretum tantum esse successione operationum intellectus perfectissimi Angeli, vt sicut æuum propriè tantum est in suprema natura Angelica ob eius perfectionem, ac simplicitatem, ita & tempus discretum sit successio operationū eius. Nos tamen putamus in quouis Angelo esse suum tempus discretum in operationibus intellectus & voluntatis, quia qualibet tales operationes habent suam durationem & mensuram passiuam, & possunt sic dignosci ac determinari ab intellectu absque ordine ad supremum Angelum, à quo non dependent. Et ipse Valentia cōcedit posse in inferiori Angelo esse actū eiusmodi operationes, quin actū supremus Angelus operetur; sed dicit tunc mensurari

Instantia & tempus discretum.

5 Quæ operationes instanti discreti mensurantur.

Solutio vera.

6 An in singulis Angelis sit tempus discretum.

Solutio vera.

In singulis est suum tempus.

rari per tales operationes, quæ saltem in potentia sunt in supremo Angelo. Sed diximus hoc tempus esse durationem: quis autem dicat inferioris Angeli operationes non durare actu, quando actu sunt, vel eas actu durare per operationes supremi Angeli, quæ solum sunt in potentia.

7 An omnes operationes Angeli hæc habeant mensuram. Tertiò quæres, an omnes naturales operationes Angeli cognitiones scilicet, & affectiones hac duratione, & mensura terminentur. Respondet bene Valentia excipiendas esse naturales operationes intellectus, & voluntatis, quas Angelus necessariò & semper habet, cognoscendo, videlicet, & amando se ipsum, & fortè etiam Deum, vt authorem naturæ, & primam causam, quoniam istæ sunt totæ simul, & indiuisibiles natura sua absque vlla intentione, vel remissione, & ideò mensurantur æuo, sicut substantia Angeli, vt docet expressè D. Thomas quodlibet. 5. articulo 7. Excipiendæ etiam sunt actiones transeuntes Angeli, quæ sunt idem cum effectu extra producto, scilicet motu. Istæ enim operationes, quæ melius vocantur actiones transeuntes, mensurantur tempore nostro continuo, vt motus, quo Angelus mouit, & tulit Habacuc à Babylone in Iudæam, vt docet etiam Diuus Thomas 3. libro contra Gentes capite 61.

Cognitio sui & amor æuo non mensuratur.

Motus extra tempore continuo.

Et motus continuo Angeli.

8 Quæ mensura operationis naturalis super naturalis. Quartò quæres, an solæ operationes immanentes naturales Angeli mensurentur hoc tempore discreto, & instantibus eius, an etiam operationes supernaturales. Molina vbi supra solas operationes naturales vel Angelicas, vel animæ humanæ hoc tempore mensurari. Et similiter habitus & qualitates spirituales, quæ & naturales sunt, & desinere possunt suapte natura, quia eadem est ratio de omnibus. De operationibus vero, & habitibus supernaturalibus, vt de gratia & alijs, putat non hoc tempore esse mensurandos, sed distinguui in eis debere suam durationem, quia supernaturales sunt, & modo quo visioni beatificæ, quia supernaturalis est, sua assignatur duratio diuersa, vt infra. Dicit tamen adhuc non

Sententia authoris.

esse impositum nomen talis durationis. Dicendum tamen est, tales operationes supernaturales, quæ natura sua esse desinunt talibus instantibus, & tempore discreto mensurari, & sane absq; vilo discrimine August. & D. Thom. & reliqui authores locuti sunt. Et constat respectu mensuræ & cognitionis, qua dignoscitur duratio rerū, omnino eandem esse rationem. Et in tractatu de peccato, & merito Angelorum dicemus per instantia quædam temporis discreti durasse tales operationes. Et August. absque dubio loquitur de affectionibus etiam supernaturalibus.

August. D. Thom.

Iam ad argumenta Scoti. Ad primū respondetur, licet quandiu operatio durat, eodem modo duret atque substantia Angeli; quia tamen natura sua finit habet, & desinit esse, ideò non æuo, sed tempore; aut instanti mensuratur discreto. Imò, & dum existit operatio variari potest, & intendi, ac remitti, non æuū. Ad secundum, ideò Angelus duret æuo, quia natura sua dicit permanere sine fine, & id petit, non sic operatio. Ad tertium, visio beatifica nõ essentialiter includit naturalem operationem, sicut tota substantia, sed ipsa tota est supernaturalis. Quod si per naturam quæ esset illi intrinsicæ, haberet eandem mensuram quam ipsa. Ad quartum respondetur nil esse absurdi in eo quòd vnus tempus discretum, licet habeat plura instantia, sit breuius altero habente pauca instantia. Imò vnus instans talis temporis potest esse longius tempore, quòd constet ex multis instantibus discretis. Hoc autem est per cōmensurationem ad tempus continuum.

8 Operatio Angeli aliter durat atque substantia.

Visio beatifica tota substantia.

Tempus discretum & vnus instans re magis altis temporis potest esse longius tempore, quòd constet ex multis instantibus discretis.

Circa secundam illam sententiam nihil restat dicendum, præter quam quòd certo tenendum est, quamlibet duratio nem habere rationem mensuræ passiuæ intrinsicæ, & iuxta hanc res cognosci ac determinari ab intellectu metiente, nõ solum humano, vt putat Vazquez, sed etiam Angelico, & diuino; dicit enim ipse solum intellectum humanum vti his mēsuris ad cognoscenda & diuidentia ea, quæ non cognoscit; non dicitur scita ac determinata. Et hoc verū est loquendo de mensura actiua & extrinsecæ, qua vt certa, & cognita metimur alia nobis incerta & incognita. Sed loquendo de mensura passiuæ, qua res cognoscuntur, vt in se sunt, Deus

Quelibet duratio est mēsurā passiuā.

Etiam Angelus, & Deus vtuntur his mēsuris.

& à se, & à nobis cognoscitur per mensuram æternitatis; & Angelus quoad substantiã æuo, quoad operationes, per instantia, & tempus discretum. Et sic quæcunque res per suas durationes & mensuras intrinsecas, vt toties in hac quæstione iam aduertimus.

III. DVBITATIO.

Quæ sit duratio & mensura visionis beatificæ?

1. Prima sententia est Scoti in 4. d. 49. q. 6. 5. De secundo, & in 2. vbi supra *æuo dicit* non aliam esse durationem, vel mensuram intrinsecam visionis beatificæ, quã substantiæ Angelicæ, sed vtramq; æuo mēsurari. Probat primò, vt supra, quia non minus immutabilis est substantia Angelica, quàm visio beatifica. Secundo ex Fulgentio de fide ad Petrum c. 18. tom. 3. August. vbi id asserit expresse. Reuera conuenit Vazq. disp. 3. c. 2. quia loquendo de duratione intrinseca visionis beatificæ, dicit non aliam esse rationem eius, quàm substantiæ animæ aut Angeli, cuius æternitatē vocat Augustinus participatam, & per eam nihil aliud intelligit, nisi æuum, cum loquatur de substantia animæ. Loquendo vero de mensura actiua nostra, de qua non loquuntur Theologi, dicit solum tempus nostrum esse mensuram visionis beatificæ, vt reliquorum omnium, & tantum respectu intellectus humani, quia Angelicus & diuinus, neque indigent, neque vtuntur tali mensura.

2. Dicendum tamen est, & quæstionem esse de duratione ac mensura intrinseca, & hanc esse aliam ab æuo distinctam in visione beatifica, scilicet æternitatem participatam. Ita docet D. Thomas hic ad primum, & sequuntur Caietanus, Bañes, Molina, & Valentia vbi supra, Ferrar. 3. contra Gentes cap. 6. Capreol. in 2. dist. 2. & docet D. Thom. in 4. d. 49. q. 1. art. 2. quæstio inc. 3. & quodl. 10. q. 2. art. 1. Ratio est, quia licet æuum etiã dicatur æternitas quædam participata, vt docet D. Thom. in 1. dist. 8. quæst. 2. art. 2. & quæst. 3. art. 2. & in 1. dist. 19. quæst. 2. artic. 1. ad 1. adhuc tamen specialis æternitas participata ponitur in visione beatifica, vt

duratio & mensura specialis naturæ & existentiæ, & ita distinguitur ab æuo, non sicut perfectum à minus perfecto in eadem specie, sed vt perfectius à minus perfecto in diuerso ordine. Probat Caietanus, quia æternitas propriè est mensura & duratio diuini esse: meritò ergo æternitas participata est propria mensura esse diuini specialiter participati. Aeuum autem dicimus esse durationem immutabilis ordinis naturalis. Cum igitur visio beatifica sit speciale quoddam esse diuinum participatū, scilicet ordinis diuini & supernaturalis, & omnino immutabile, ideò dicitur ei duratio speciali modo æternitas participata. Confirmatur ex eo Daniel. 11. *Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Quãuis ergò visio beata non sit immutabilior quàm substantia Angeli; est tamen ordinis superioris, & magis immutabilis quàm æuum.

Sic videtur loqui Augustinus lib. 83. quæstion. quæst. 23. vbi docet aliter Deum esse æternum, sapientem, & castum, & pulchrum, quàm animam, nempe quia ex se, vt non esse non possit, *Anima vero æternitatem vel intelligitur, vel creditur consequi, sed æterna æternitatis participatione fit, sed Deus vt æternitatis author.* Quæ videntur certè ad rem. Quamuis Vazquez cap. 2. citato dicat ibi non loqui Augustinū de æternitate visionis beatificæ, sed de immortalitate ipsa animæ, quæ est participatio quædam æternitatis, & mensuratur æuo; sed nobis potius videtur loqui de æternitate, quàm semel creata anima consequitur postea scilicet in vita æterna, & per visionem beatificam, & constat, quia dicit Augustinus animam consequi æternitatem, & fieri æternam.

Fateor sanè hanc quæstionem non esse magni momenti, quia tantum videtur diuersitas hæc durationum æui, & æternitatis participatæ, quasi materialis ex parte naturæ & existentiæ, quarum sunt, quia altera est ordinis naturalis, altera ordinis supernaturalis; non tamen quantum ad rationem formalem durationis, & mensuræ passiuæ, quia vtraq; intelligitur mensura rei immutabilis secundum se, licet variabilis per potentiam diuinam, & quæ admittat variationem in alijs sibi adiunctis. Tamen

Visio beata omnino est inuariabilis. Tamen visio beatifica, & lumen gloriæ fortè semel datæ, adhuc de potentia Dei sunt inuariabiles, quia dantur vel ex adoptione filiorum, vel ex iustitia meritorum, vt dicemus suo loco. Aeuum autem, si Deus vellet, annihilari posset ex Dei iustitia, vt demon. Maior ergo est immutabilitas in visione beatifica. Tamen non videtur variare rationē durationis & mensuræ, præsertim cum etiam gratia & actus supernaturales sint ordinis diuini, neque tamen habent aliam durationem nisi temporis, aut instantis, discreti, vel continui.

5. *Visiois status deificus* Id tamen est speciale in visione beatifica, ratione cuius mensuretur æternitate, quod iam status ille omnino est deificus, & inamissibilis; & ita participat perfectè ordinem diuinum, & æternitatem, maximè cum actus specificetur præsertim ex obiecto, & obiectum visionis sit Dei substantia secundum se ipsam, non secundum aliquam similitudinem, quæ est ratio Diui Thomæ 3. contra Gentes cap. 61. *Habitus vero, & actus supernaturales in via sunt in statu diuerso; & iuxta conditionem subiecti amitti possunt, & non omnino participant ordinem diuinum quoad modum existendi, sed potius declinant in modum subiecti, in quo sunt; ideò mensurantur vel æuo, vel tempore, vt diximus supra dubitatione præcedenti; nam & obiecta habent temporalia.*

6. *An omnis visio beata habeat mensuram intrinsecam.* Quæres an omnes visiones beatificæ habeant hanc durationem, & mensuram æternitatis participatæ? Valentia vbi supra dicit ex Caietano (in quo tamen non inuenio) hanc mensuram & durationem soli conuenire visioni animæ Christi quasi perfectissimæ inter omnes beatitudines creatas. Ferrar. cap. illo 61. probabile putat, visionem beatam non mensurari aliqua duratione, & mensura intrinseca; sed tantum extrinsece essentiali Dei æternitate, quæ respectu Dei est adæquata, & per se; respectu vero visionis est excedens, & quodammodo participata. Et ita quia ad ordinem diuinum pertinet non tanquam adæquas diuinam perfectionem, sed tanquam eam quodammodo participans, nullum est absurdum; si in eo ordine non habeat mensuram propriam & adæquatam, sed tantum excedentem, nempe,

Ferrar.

quia vt docet Diuus Thomas in 4. loco citato ad tertium, æternitas non est communicabilis homini; ita vt sit eius mensura adæquata, sed solum secundum aliquam participationem, ita vt sit particeps æternitatis, qua diuina operatio mensuratur.

Dicendum tamen est primò contra Ferrar. nomine æternitatis participatæ intelligi peculiarem aliquam durationem distinctam à reliquis omnibus, quæ pertineat ad beatitudinem solam creatam. Et in hoc conueniunt Caietanus, Bañes, & omnes, & ipse Ferrar. Secundo putat probabile, nempe, quia sicut beatus sit particeps diuinæ beatitudinis per operationem, & beatitudinem participatam, quæ sibi est intrinseca & formalis, & propria, diuersa ab essentiali Dei beatitudine; ita etiam sit particeps æternitatis per durationem, & mensuram propriam, suæ intrinsece operationis, quæ est participatio quædam essentialis æternitatis, & durationis diuinæ. Et quamuis sint eiusdem ordinis, habent diuersam durationem, & mensuram, quia non eodem modo ad eundem ordinem pertinent. Sed beatitudo habet esse creatum proprium, æternitas, seu esse diuinum est increatum, & per essentiã diuinum.

8. *Qualibet visio beata suam habet æternitatem participatam* Secundo dicendum contra Valentiam in qualibet visione beata esse suam durationem intrinsecam, & æternitatem participatam, cum omnes sint eiusdem rationis, & ratio mensuræ passiuæ, & durationis conuenit singulis intrinsecè, cum vnaquæque res seipsa, & sua existentia duret, quamdiu est non aliena duratione, vel existentia. Beatitudo vero animæ Christi potest sumi, vt mensura actiua, & perfectionis respectu aliarum intra eandem speciem.

9. *Visio beata est ordinis diuini, etiã quoadmodum immutabilis* Ad primum Scoti respondetur cum Capreolo, Caietano, & omnibus, quòd licet visio beata non esset magis immutabilis quam substantia Angeli, adhuc pertineret ad ordinem magis immutabilem, & secundum genus est magis immutabilis, quia est ordinis diuini. Secundo, immutabilior quodammodo est, quia conferuatur, licet minor mutatio sufficeret ad eius desitionem, quam ad desitionem substantiæ Angeli, ad hanc enim necessaria est annihilatio, non

non ad illam. Tertio immutabilior est, quia plura mutabilia immutabilius continent; siquidem vna visio beata absque omni mutatione continet visiones omnium expectantium ad vniuersum, & est visio omnium in vno. Et nullum æuiternum attingit ad talem immutabilitatem. Et parum refert quod substantia Angeli in ratione substantiæ sit nobilior visione in ratione accidentis, cū hoc enim stat, vt visio sit nobilior in ratione ordinis diuini; & est æquiuoca comparatio, vt ait Caietanus.

¹⁰ *Substantia visioni est beatitudo.*
Falso etiam assumit Scotus quod substantia visionis beatificæ mensuretur æuo, licet eius perfectio & duratio esset alia, aut beatitudo. Nam ipsamet substantia operationis est beatitudo, & immutabilis ex vi sui obiecti, & ita mensuram æternitatis habet non quasi ex accidente superueniente, sed potius eo modo, quo differentia adueniens generi naturam affert specificam. Et beatus vt sic caret potentia ad non esse beatum. Sicut si materia prima reciperet formam æquiualem omnibus formis generabilium & corruptibilium, careret potentia ad non esse illius formæ, ita intellectus habens actū beatitudinis, caret potentia ad non esse illius actus, qui est omnium bonorum non aggregatione, sed eleuatione perfectus. Neque æternitas participata differre debet ab æuiterno maiori potentia ad non esse, sed solum diuersitate ordinis, nimirum, quia est eiusdem ordinis cum æterno per essentiam: æuū verò ordinis naturæ.

Non potest non esse.

¹¹

Ad secundum ex Fulgentio respondetur ibi nihil tale haberi de æuo, sed solum homines iustos æquales fore Angelis quoad vitam æternam. Sed si vocaret æuum, non mirū, quia etiam æternitatem Dei Patres vocant æuum.

V. DVBITATIO.

Quæ sit duratio & mensura substantiæ corporeæ?

¹ *Substantias corruptibiles æuo.*
Prima sententia est dicentium substantias corporeas generabiles, & corruptibiles, quoad esse substantiale, quamdiu manent mensurari æuo. Ita Scotus 2. dist. 2. q. 4. & Herueus quodl. 2. quæst. 12. quia quamdiu durant non mutantur. Imò accidentia, quæ manent

immutata, licet intendi & remitti possunt, quia omnis existentia non variata, licet variari possit, potest æuo mensurari. Generationem verò, & corruptionem dicit mensurari instanti temporis continui, & similiter primum esse rei tunc genitum. Deinceps autem conseruatur à prima causa, dicit mensurari æuo, quia cōseruatur vniiforme, & inuariatum.

Secunda sententia dicit hæc mensurari instanti temporis discreti: ita Durand. 2. d. 2. quæst. 7. num. 6. quod non mensurentur æternitate & æuo dicit esse certum. Non tempore continuo vel discreto, quia in tali esse nulla est successio. Non nunc temporis continui, quia tale esse coexistit temporis discreti. Secundò, quia tale esse est indiuisibile, & sine successione secundum se, & incōpossibile cū altero eiusdem generis. Molina hic disput. 2. conclus. 3. putat eandem esse Scoti & Durandi sententiam, & parum referre an dicatur æuum, an instans temporis discreti. Putat etiam conuenire Henricū quodl. 12. q. 8. & Vazq. disput. 3. c. 3. conuenit in re.

² *Instanti discreto.*

Dicendum tamen est, substantias corporeas incorruptibiles, scilicet corpora cœlestia mensurari æuo, atque substantias Angelicas, scilicet quantum ad esse substantiale, quia sunt inuariabiles natura sua: substantias verò corporeas generabiles & corruptibiles mensurari tempore nostro continuo etiam quoad esse substantiale. Vtrumque docet expressè D. Thomas in hoc articulo, & sequuntur Caietanus & Bañes hic, & Soncinas 12. Met. q. 14. Iauellus 4. Physic. q. 22. Ferrar. 3. contra Gentes cap. 15. conuenit Valentia puncto 3. §. *Tempus nostrum*. Ratio est, quia esse rerum corruptibilium licet aliquo tempore maneat inuariatum, mutari potest, & idè est eiusdem ordinis cum mutatione & motu; hac enim ratione quies mensuratur tempore, quatenus est eius quod natum est moueri, & non mouetur. Secundò, quia tam multæ sunt mutationes accidentales; quibus substantia rerum corruptibilium subiecta est, & tendit ad interitum, vt meritò ipsum esse substantiale possit: conferri fluxū, & non permanens. Tertio, quia de facto sunt variæ mutationes substantiales

³

⁴ *Substantias corruptibiles mensura tempus continuum.*

⁵ *Primò.*

⁶ *Secundò.*

⁷ *Tertio.*

tiales saltem secundum partē, dum forma definit esse in hac materia, & incipit esse in altera, quæ transmutatio in viuētibus, & non viuētibus, quodammodo est continua, & habens successionem, & in se, & in mutationibus & motibus accidentalibus adiunctis. Et hoc modo fluxa dicitur creaturarum rerum natura à D. Athanasio in oratione cōtra idola, quod si generatim de omnibus creaturis est verum, quatenus nulla est, quæ saltem per potentiam Dei interire non possit, multò verius, & melius dici potest de his, quæ corruptibiles sunt natura sua, & naturalem habent potentiam ad non esse.

Athan.

⁴ *Ratio.*
Quarta ratio Caietani est optima, vt licet non semper varietur hoc esse rerum corruptibilium; quia tamen mutari potest, ipsa quies à mutatione mensuratur tempore, sicut vniuersaliter quies, quatenus dicit priuationem motus, mensuratur eadem mensura, quam motus. Sic igitur esse substantiale quādiu non mutatur, quiescit substantialiter, & hæc quies tempore mensuratur. Et confirmatur, quia actus & potentia eadem mensura mensurari debent ex Aristotele 4. Physic. & 1. cœli: posse ergo mutari substantialiter cadit sub tempore, sicut ipsum mutari, quia potentia substantialis est, sicut actus.

⁵ *Ratio.*
Quintò, quia adhuc ipsa conseruatio esse substantialis pendet natura sua, & intrinsecè à continua cōseruatione dispositionum accidentalium, quod maxime in viuētibus perfectis patet, vt in homine, cuius esse pendet ex continuo motu cordis, & aspiratione, ac respiratione.

⁵ *Ad 1. Scot.*
Ex his constat ad rationem Scoti, primò esse hoc substantiale nō manere inuariatum, sed sæpissimè variari, secundum nutritionem & augmentum, ac decrementum propriè in viuētibus, aliter in non viuētibus. Secundò, licet maneat aliquando inuariatū, quies ipsa substantialis tempore mensuratur, vt satis dictum est.

⁶ *Duratio substantiæ corruptibilis non est æuum.*
Hæc autem, vt sæpè diximus, intelligenda sunt de duratione, & mensura interna; de qua tamen Vazquez c. illo 3. putat cum prima sententia certum esse, quòd sit tota simul etiam in rebus corruptibilibus, & non esse tempus, cū non habeat successionem, sed melius di-

ci æuum, quod sumitur pro cuiusq; hominis vita iuxta Damasc. & alios supra citatos. Sed oppositum constat ex dictis, & Damasc. de successu rerum tēpo Mens Damascen. de æuo. Mens Damascen. de æuo. Sed successione vocari seculum, & æuū. Sed alia est significatio cui propriè sumpti, quæ temporis successioni non cōuenit. Et de mensura concedit Vazquez solū esse tempus continuū respectu omnium cum Durando. Nos autem diximus sæpè omnem durationem esse mensuram passiuam intrinsecā, & de hac esse hæc quæstionem totam Diui Thomæ per omnes articulos: mensura verò actiua potest esse, vt mens hominis, vel Angeli voluerit, quamuis solus homo ea indigeat. Et sic motus arenæ vel solis, aut alterius horologij est mensura actiua: quis tamen dicat eam esse durationem rerum & mensuram, de qua loquimur. Sed pro meliori intelligentia quæramus id.

VI. DVBITATIO.

Verum durationes permanentes habeant rationem mensuræ?

¹ *Prima sententia est negans, quam videtur sequi Durandus 2. dist. 2. 1. Sent. non quæst. 5. & 6. Gabr. q. 1. art. 2. concl. 5. gans. & 6. & art. 3. dub. 1. OKam in 2. quæst. 13. & sæpè repetit Vazquez disput. 34. cap. 2. & disput. 35. cap. 2. & reliquis, & in tota hac quæstione sæpè, & Molina putat valde probabile in hoc art. 5. disputat. 2. dub. vltim. Qui concedunt in qualibet re esse suam durationem intrinsecam in Deo æternitatem, in Angelo & alijs rebus æuum in motu tempus. Sed putant non omnē durationem habere rationem mensuræ. Et ita de æternitate, vt certum id dixerat Vazquez disputat. 31. à cap. hac sent. 5. sic etiam Suarez in Metaphys. disputat. 50. sect. 2. num. 7. & 8. Probant primò, quia si duratio est esse rei, & nō distinguitur ab essentia, non potest esse mensura, quia idem non est mensura sui ipsius, vel addit respectum aliquem, & neque ratione eius potest esse mensura, quia hæc debet esse notior re quam mensurat; ille autem respectus nō est notior re. Secundò, quia mensura ex Aristotele 10. Metaphys. cap. 2. & 3. vt latè dixerat Vazquez disput.*

disputat. 3 r. cap. 5. debet esse aliqua certa & determinata quantitas nota nobis, qua alias ignotas quantitates cognoscamus tanquam per aliquid extrinsecum. Hinc colligunt neque æternitatem esse mensuram Dei, cum sub mensura non cadat, neque æuum Angeli, cū respectu sui non sit mensura, neque quid determinatum, vnde neque respectu alterius esse potest.

Neque æui.

Solum tempus dicit mensuram Vazquez.

Hinc concludit Vazquez solum tempus esse mensuram rerum omnium, & solum respectu nostri intellectus non omnia cognoscentis, & dicit tempus quod est mensura, non esse durationem cuiuslibet motus, sed solum primi mobilis, ita distinctam ab intellectu, & diuisam, vt ad metiendum alios motus sit aptum instrumentum, & mensura. Ideo putat ab Aristotele dici tempus numerum motus, quasi dicat esse motum diuisum ab intellectu, & ad alias durationes metiendas accommodatum. Sic disputatione 35. cap. 1. & 2. dicit hoc nostrum solum tempus esse mensuram Angelicæ substantiæ; & disputatione 36. cap. 1. 2. & 3. esse mensuram operationum naturalium Angeli, & visionis beatificæ, & substantiæ corporeæ.

Vera sententia omnis duratio dicit mensuram.

Dicendum tamen est id, quod iam in tota hac quæstione in singulis durationibus dictum est, omnem durationem vt sic dicere rationem mensuræ, non quidem actiua, vt prima sententia putat, sed passiuæ, vt omnes reliqui Theologi, & Philosophi loquuntur. Ita D. Thom. in tota hac quæstione, Alexan. Bonauen. Ricard. Scot. in 2. distinct. 2. Caiet. Bañes, Valentia in tota hac quæstione, Argentina 2. dist. 2. quæst. 1. art. 1. & 2. 3. & 4. Albertus Magn. 1. part. summæ quæst. 22. memb. 1. æternitatem dicit esse mensuram, & memb. 2. art. 1. de æuiternitate, & art. 2. de tempore, & iterum quæst. 23. de his tribus, & omnia hæc compleri per animam tradit sæpè q. 22. mem. 1. & m. 2. art. 1. & 2. & sæpè quæst. 23. Et probatur apertè ex Aristotele 4. Physic. vbi tempus diffinitur durationem, & numerum numeratum cuiusuis motus, id est, mensuram passiuam, ratione cuius dicit respectum ad animam numerantem. Et Diuus Thomas ad animam expressè 4. Physic. lect. 23. in tex. 131. neque motum habere in rebus esse fixum, nisi solum indiuisibile; totum verò motum sumi per comparisonem

Tempus mensura passiuæ.

& considerationem animæ comparantis priorem dispositionem eiusdem nominis ad posteriorem. Et ita tempus non habere esse extra animam nisi secundum indiuisibile. Et ibi Aristoteles & Diuus Thomas loquuntur de tempore, vt de numero numerato. Et idem docet Diuus Thomas 1. dist. 19. quæstione 2. artic. 1. vbi expressè dicit omnes istas durationes habere rationem mensuræ, vel per modum numeri, vel per modum vnitatis; quia sicut prius & posterius motus, prout intelliguntur numerata ab anima, complent rationem temporis, ita permanentia actus, quatenus intelligitur in ratione vnius, quod habet rationem mensuræ, cōplet rationem æui, & æternitatis.

Sic omnis duratio mensura passiuæ.

Secundò supra quæst. 3. & in hac quæstione probauimus vniuersaliter rationem durationis supra existentiam rei, non addere quid rei, nisi tantum respectu mensuræ passiuæ ad animam, seu intellectum numerantem, quia quid rei sit illud intelligi non potest. Sic ergo æternitas est mensura passiuæ Dei, qua sine principio & fine intelligitur, vt diximus supra articulo 2. & æuum est mensura passiuæ æuiternorum. Quare quæ Vazquez & Molina obijciunt de mensura actiua, non sunt ad rem. Quamuis enim motus primi mobilis sit mensura actiua maximè communis, & vñsata omnibus; videmus tamen similiter alios motus speciales assignari ab hominibus, vt sint mensuræ motuum, aut quietis, vt horologia varia, aut motum aquæ, vel arenæ, vel obelisci, & similia. Modò autem loquimur de duratione & mensura intrinseca, & hæc non magis est in conuersione primi mobilis quam aliorum orbium, & in alijs motibus rectis, sed in singulis est suum tempus intrinsecum, quod ab omni intellectu diuino, & Angelico, & humano cognosci potest, vt mensura passiuæ talis motus, & æuum à quouis Angelo; & hoc de intrinseco tempore tradit optimè ex Simplicio, Argentina 4. d. 48. q. vnica. tic. 4. ad 1. quod licet non sit planè traditum ab Aristotele & alijs debeat admitti, Albertus Magn. 1. part. quæst. 23. videtur idem velle memb. 3. artic. 1. licet artic. 2. obscure loquatur. Et in hoc nulla apparet difficultas. Et constat ad omnia in oppositum.

4

Æternitas mensura passiuæ.

Multa mensura actiua.

Tempus intrinsecum in omni motu.

positum. Et quæ obijcit Suarez, facilia sunt. Duratio enim est mensura ipsius esse, vel omnino inuariati, & est æternitas, vel esse creati in se inuariati, & est æuum; vel esse variabilis, & est tempus, & est ratio mensuræ diuersa iuxta diuersa esse, quæ concipiuntur, vt mensurabilia tali mensura passiuæ, in ordine ad animam, à qua possunt mensurari.

Sed contra hanc sententiam D. Thomæ obijci potest, pro sententia Aegidij, quòd si æuum sit in supremo Angeli, cum iuxta D. Gregorium lib. 32. Moralium cap. 24. & homil. de centum ouibus Lucifer sit perfectissimus in natura inter omnes Angelos, iam æuum omnium æuiternorum esset in inferno, quòd videtur satis absurdum.

2

æuum Lucæ fer.

3

Sent. Au-

thoris.

In singulis

tempus, &

æuum passiuæ

in hoc articulo, & Molina concl. 1. Va ue.

uentia q. 10. punct. 4. & Aegid. q. illa 2.

& de tempore, ita loquuntur plerique; in

4. Physic. Toletus q. 15. Iandunus q. 22.

Gregor. de vtroque in 2. d. 2. q. 1. Capreol. q. 2. concl. 2. Ferrar. 4. Physic. q. 7.

& plerique concedunt tempus posse sumi late, & sic esse in omni motu, & proprie, ac strictè, & sic tantum esse in motu primi mobilis: ita loquitur Ricardus in 2. d. 2. art. 1. q. 2. & in 4. d. 48. artic. 2. q. 2.

ad 3. Albert. Magn. 4. Physic. tract. vlt. cap. 3. & lib. de quatuor cœuis q. 13. art. 14. & alij absolute concedunt plura tempora, & in re non differunt. Et Duratio est certa, quia tempus est duratio mensura in motu, & æuum duratio rei æuiternæ, trinseca in & mensura passiuæ, ratione cuius potest re. cadere sub cognitione & mensura actiua. At hoc modo duratio, & mensura cuiusuis rei est intrinseca illi, & propria; quia nihil durat, neque est mensurabile passiuè, nisi ratione suæ durationis & mensuræ passiuæ.

4

Ex Arist.

Ex D. Tho.

ARTICVLVS VI.

Verum sit vnum æuum tantum?

Conclusio est, secundum probabiliorē opinionem dicimus vnum tantum esse æuum.

DUBITATIO.

An in quolibet motu sit suum tempus, & in quolibet æuiterno suum æuum?

PRIMA sententia dicit vnum tantum esse tempus, scilicet in motu primi mobilis, & vnum æuum tantum; quod quidam ponunt in Deo, alij in perfectissimo Angelo. Ita videtur docere apertè D. Tho. in hoc articulo, Si vnus tantum sit Angelus in quauis specie, vnum tantum est æuum, scilicet primum æuiternum simplicissimum, & perfectissimum, quo reliqua omnia mensurantur; nam iuxta Aristotelem 10. Met. text. 3. & 4. quodlibet mensuratur perfectissimo sui generis. Aegidius verò dicit æuum omnium æuiternorum, tanquam mensuram extrinsecam, à qua omnia dependent, esse æternitatem, quæ dicitur æuum æuorum, ita de mensura Angelorum. q. 6. & in 2. dist. 2. quæst. 1. art. 5. & cum ipso Argentina q. 1. art. 4. Ratio Aegidij est, quia mensura respectu aliorum deberet habere rationem causæ, à qua dependant cætera. Vnum verò æuiternum non dependet ab altero, sed à solo Deo. Ratio verò Diui Thomæ est, quia ad rationem mensuræ solum requiritur, quod sit primum & simplicissimum illius generis, & talis est motus primi mobilis respectu omnium motuum, & primum æuiternum respectu omnium aliorum.

1. Sent. vni tempus, & æuum.

æuum primum Angelus.

æuum Deus

quidem numero, sed quia si abstractè fumatur, nulla est diuersitas. Ex his constat de tempore. Eadem autem est ratio de æuo, vt singulis sit suum æuū. Et Diuus Thomas ad primum sumpto æuo pro seculo, quod est periodus durationis alicuius rei, posse dici multa æua, & multa secula, vt dicitur in Apocryphis Esdræ: *Maiestas æuorum est apud te Domine.*

5 *Mensura actiua extrinseca, & communi omnium temporum est vna.*

Secundò dicendum est sumpto tempore & æuo pro mensura actiua extrinseca, & communi omnium temporum est tempus, scilicet in motu primi mobilis, & vnum æuum, scilicet perfectissimus Angelorum; modo enim, vt multò probabilius & verius sumimus, quòd non sint plures numero tantum distincti, & æquè perfecti intra eandem speciem. Hoc docet Diuus Thomas hic, & conueniunt omnes citati, & Caiet. & Valentia, & alij vocant tempus primo modo quasi incompletum, hoc secundo modo completum. Et ratio est illa D. Thomæ, quia mensura communis hoc modo debet esse id quod est perfectissimum, & simplicissimum, & notissimum in eo genere. Et sic ponitur vnum tempus numero commune omnibus temporalibus cū Arist. 4. Phys. ergo debet etiam poni vnum æuum commune omnibus. Et hæc mensura actiua non solum sumitur vel cognoscitur ab intellectu humano, vt sæpè supra dixit Vazquez, sed etiam ab Angelico & diuino, tanquam utilis humano vni. Et constat ex eo Gen. 1. *Fiant luminaria in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem; & sint in signa & tempora, & dies & annos.* Deus ergo constituit hanc mensuram communem; ergo & ipse nouit, & quibus Angelus, similiter & æuum perfectissimum. Sed aduertit D. Thomas, si essent plures Angeli æquè perfecti supremi, tunc tot fore æua ob rationem dictam. Aduertit etiam hic ad tertium animas racionales eodem æuo Angelorum mensurari, quamuis non omnes simul incipiant esse.

6 *Mensura in inferiores potest esse plures.*

7 *Mensura actiua extrinseca, & communi omnium temporum est vna.*

Tertio tamen facile concedi potest id quod Molina dicit conclus. 2. licet perfectissima mensura sit vna, posse tamen etiam alios inferiores Angelos sumi vt mensuram minus perfectam, sicut in motibus sumuntur liberè inferiores aliqui motus pro mensura aliorum. Et

si Angelus alius perfectior eo, qui modo est supremus, crearetur, ei conueniret ratio æui, & si annihilaretur perfectissimus, conueniret alteri perfectissimo post ipsum.

Ad argumentum Aegidij respondetur in cælo esse motum, qui est proprium fundamentum, & subiectum temporis, & est eiusdem generis cum motibus inferiorum; in Deo autem non est fundamentum æui propriè dicti, & distincti ab æternitate, quod est esse creatum inuariatum, & corruptionis expers. Neque ad rationem mensuræ requisita est ratio causæ, vt ipse sumit, sed sufficit, vt sit quid in eo genere perfectissimum, ac simplicissimum, vt docet D. Thomas in corpore, & ad quartum. Et quamuis corpora cælestia, vt substantiæ corporeæ differant in genere naturæ ab Angelis, & suo modo animæ racionales; conueniunt tamè in hoc quod habent esse intransmutabile, vt docet D. Thom. ad secundum & tertium.

Ad obiectum contra D. Thomam, primò non est certum quòd Lucifer fuerit supremus omnium ordinum, licet hoc probabile putet D. Thom. infra q. 63. art. 7. cum D. Gregorio, sed alteram etiam partem, quòd solum fuerit supremus eorum, qui hominibus præsumunt, & terrestri ordini, probabile dicit D. Thom. & tenet Damascen. 2. de fide cap. 4. & in xta hanc sententiam non vrget. Sed iuxta primam primo respondetur nullum esse absurdum, quòd æuū omnium Angelorum quoad naturam sit in inferno, cū ille sit perfectissimus in natura. Ita Molina in hoc articulo, & Valentia q. 10. puncto 3. §. & notandum, & Durand. in 2. d. 2. q. 5. nu. 18. iuxta eos qui æuum admittunt vt mensuram extrinsecam. Alij Angelos beatos non eo vt vt mensura, sed supremi beatorum. Hoc etiam dicunt Calus.

preol. & Syluester ratione donorum supernaturalium, quibus valde excedit Luciferum, licet hic sit natura superior. Reijcit hoc Molina, quia hoc modo ratione donorum, potius anima Christi deberet esse primum æuum. Sed respondetur animam Christi cū sit inferior natura, non esse ponendam vt mensuram æuorum, sed supremum Angelum, ob naturæ perfectionem, & donorum; nam vt docet D. Thom. quodl. 5. art. 7. Lucifer per peccatū conuersus est

est ad varia, & non est ita vnitus, & vniformis, perfectissimus verò Angelorum est tota mente vnitus Deo. Et merito dicit Valentia, hanc rationem non esse contemnendam; cū ratio hæc mensuræ extrinsecæ non conueniat ex natura

rei. sed per respectum rationis. Anima verò Christi debet constitui mensura Christi in supremo genere potest æternitate, sura æternitatis essentialis, scilicet in ratione æternitatis participata, & status beatifici. Et hæc dicta sint de hac quæstione.

QVAESTIO VNDECIMA DE VNITATE DEI.

ARTICVLVS I.

Vtrum vnū addat aliquid supra ens?

Conclusio est. Vnum non addit supra ens rem aliquam, sed tantum negationem diuisionis.

I. DVBITATIO.

An vnū transcendens addat aliquid rei supra ens, an solam negationem?

1 De unitate Dei post alia attributa.

Primò notat Caietanus, licet vnum sit communius predicatum ratione entis, cū quo conuertitur, quã quatuor attributa Dei, de quibus hætenus actū est, scilicet simplicitas, perfectio, infinitas, & immutabilitas, quibus annexæ sunt bonitas, & existentia Dei in rebus, & æternitas; tamen non idè prius erat agendum de unitate, quia illa sunt quasi essentialia attributa diuinæ essentia; vnitas verò est quasi passio consequens omne ens, & quodlibet: vnde non omne id, à quo non conuertitur, consequentia est prius ratione, sed includit aliquid prius ratione, sic vnum includit ens, licet ipsum non sit prius, sicut non conuertitur est coloratum, ergo homo, sed è contrà; non tamè idè color est prior ratione, quàm homo, sed subiectū eius propriū est prius. Ià circa dubitationem.

2 Vnū addere quid posituum. Huic Scot.

Prima sententia est dicentium vnum transcendens addere aliquam rem supra ens, ita refert D. Tho. hic ex Auicenna, & tenet ipse 3. suæ Metaph. c. 2. & lib. 7. c. 1. & tenet Scotus in 1. d. 3. quæst. 3. & eius discipuli. Et ratio esse potest, quia vnum, quod est principium numeri, addit aliquam rem supra substantiam, scilicet quantitatem; ergo & vnū

transcendens addit aliquid rei supra ens. Hoc tamen, quod addit vnum, dicit Scotus sibi, & 4. Met. q. 2. Anto. Andr. 4. Met. quæst. 3. non esse diuersum secundum rem, sed solum secundum rationem, vel ex natura rei, sicut ipse vniversaliter putat de passionibus cuiusuis rei. Bañes etiam hic conclus. 3. dicit vnum addere modum intrinsecū posituum diuersum ab entitate. Conuenit Vazquez disp. 12. cap. 2. Alber. Mag. 1. p. q. 24. m. 2. inclinatur in hanc sent. & in 3.

Dicendum tamen est absque dubio, vnum quod conuertitur cum ente, solum addere enti negationem diuisionis, vt docet D. Thom. hic & sequuntur omnes discipuli, Palud. 1. d. 24. q. 1. Argentina q. 1. Aegid. q. 2. Bonau. art. 1. quæst. 1. Ricard. art. 1. q. 1. Alexand. 1. p. q. 13. memb. 1. Gerard. Senen. 1. d. 24. q. 1. art. 2. Carthus. q. 2. & vltim. Caiet. dic & Valentia quæst. 1. 1. punct. 1. & conueniunt Durand. in 1. dist. 24. q. 1. Capreol. q. 1. Gabr. q. 1. OKā. q. 1. Soncin. 4. Met. q. 4. Iandunus q. 4. & Ia uellus q. 5. & Fonssec. 4. Met. cap. 2. q. 5. Suar. in Met. disputat. 4. sect. 1. & plerique alij. Probatur primò ex Aristotele 4. Metaph. cap. 2. vbi expressè docet ens, & vnum non esse naturas diuersas, sed vnā & eandem; quod non solum de diuersitate secundum rem est verum, sed etiam ex natura rei, vt per se constat & ratione. Secundo, quia vt arguit Diuus Thomas ad primum, quælibet res est vna per suam substantiam, & naturam; nam si per aliquid aliud esset vna, cū etiam illud deberet esse vnum, aut esset vnum per aliquid aliud, & sic iretur in infinitum, aut si per seipsum, idem dicendum est de primo. Neq; solutio Scotistarum satisfacit, quia inquantum, album albedine addita est albū;

Bañes.

3 Vnū addit solam negationem diuisionis.

Ratio effectus.

Contra solutionem.

sed hoc non est ad rem, quia in transcendentibus entitas est ens, & vnitas est vna; non autem albedo est alba, vt bene Caietanus notauit. Tertio, sumpta quacumque entitate rei absq; vlla alia re est verum, quod ipsa sit talis in se, & nō sint alix entitates: hæc autem est ratio vnus, ergo quælibet entitas & realitas seipsa est vna. Maior patet in omni entitate, siue indiuidua, siue specifica, siue generica. Nam animal eo ipso quod concipitur animal, concipitur esse tale, & non esse alia, quæ nō sunt animalia. Similiter homo secundum speciem, & Petrus, & de quantitate, superficie, linea, & de qualitate, colore albedine, tandem de quacumq; re creata, & increata. Minor etiam constat, quia eo ipso quod aliquid est in se tale, & non plura, vocamus vnum, imò composita quamuis consent pluribus partibus, eo ipso quod non sint plura talia qualia ipsa sunt, id est, plura per se subsistentia, & tota completa, dicimus esse vnum.

4 Passio entis non addit ens rei.

Alia ratio de vno.

Indiuisum in se, & a se.

Restat igitur id quod diximus, vt vnum tantum addat negationem diuisionis, quia vt docet D. Thomas in corpore, vnum est ens indiuisum. Et sanè constat, quia si quid addit rei, illud necessariò est ens; & ita idem ens esset passio sui ipsius. Ideò diximus supra de bono quod non addat aliquid rei, & vniuersaliter nulla passio entis potest addere ob hanc rationem dictam aliquid, quod sit ante operationem intellectus diuersum ab ente, sed solum aliquid rationis, quod vel est negatio, vel relatio rationis. Vnum autem non addit relationem, ergo tantum negationem. Si enim adderet aliquid rei siue esset res siue modus, siue distinctum re, siue ex natura rei illud formaliter esset aliquid, & ens, & eo ipso non posset esse passio entis. Et mirum est, quod plerique vel non considerent hanc rationem, vel vim eius non penetrent. Et hoc confirmat Diuus Thomas in argumento, sed contra ex Dionys. 9. cap. de diuin. nom. *Nil est existentiū non participans vno*, quod inquit non esset verum, si vnum adderet aliquid supra ens. Parum autem referre videtur id quod nimis serio aduertunt Soncinarum 4. Met. q. 23. ad 1. & Suar. loco citato. num. 13. an vnum dicat indiuisiōnem entis in se, an à se, quia dicunt primam

esse essentialē vni non secundā. Nobis verò videtur vtraq; idem omnino significare, & acervus lapidum sicut est diuisus in se, & multa simpliciter, ita est diuisus à se, scilicet partes eius sunt in se, & à se diuisæ singulæ à singulis.

Notat autem Caiet. hanc negationē non esse meram, sed priuationē, id est, negationem in subiecto, & ideo est idē cum ente non positiuè, sed negatiuè, quatenus non aliam naturam significat, & extra nihil per modum priuationis ex vi talis subiecti, quod necessariò comitatur. Et abstrahit à perfectione simpliciter, & imperfectione iuxta formam aut naturam quam comitatur, aut dicit perfectionem quatenus positiuū, quo priuat diceret imperfectionem, nempe multitudo in Deo, sicut supra diximus de simplicitate. Non tamē est

5 Negatio nō mera, sed priuatio.

negatio ens vnum, quia vnum addit aliquid secundum rationem supra ens, vt docet D. Thom. ad tertium. An autem vnum solam negationem dicat formaliter, ans ens sub negatione, quæstio est

6 Ens vnum nō est negatio.

de nomine, quia si loquamur de eo quod præcisè addit, est supra ens, est sola negotio, vt quidam loquuntur. Si autē de eo quod necessariò includit quasi fundamentum, nō solam dicit negationem, sed ens positiuum sub negatione, vt plerique loquuntur, vide Suar. disputat. illa 4. sect. 2. & nobis nulla videtur probabilior, cum vera idē dicant.

II. DVBITATIO.

An vnum conuertatur cum ente?

Ratio dubitandi est, quia membrum diuidens aliquod commune non conuertitur cum eo, sed vnum & multa diuidunt ens, ergo vnum non potest conuerti cum ente.

Dicendum tamen est cum D. Thomas in corpore, & ad secundum vnum conuerti cum ente, quia omne ens vel est simplex, & hoc omnino indiuisum actu, & potentia. Vel est compositum, & hoc non habet esse, quandiu partes eius sunt diuisæ, sed postquam constituunt, & componunt ipsum compositum, & sunt indiuisæ; & ita constituunt vnum, vnde constat quodlibet ens consistere in indiuisiōne. Et constat ex Aristotele 4. Met. & conueniunt omnes citati in 1. d. 24. vide Gerardum art. 3. Carthusian.

7 Vnum conuertitur cū ente.

Vnum simpliciter.

Vnum secundum quid.

8 Simpliciter & secundum quid, quomodo intelligenda.

thusan. quæst. 2. & vltima, Valentia puncto 1. aduertit autem Diuus Thomas ad secundum id, quod est ens, & vnum simpliciter, debere esse indiuisum simpliciter, licet sit diuisum secundum quid, & quodammodo multa, sicut id quod est indiuisum secundum essentiam, & vnum subiecto, licet sit diuisum, & multa secundum accidentia. Et quod est indiuisum actu, & diuisum in potentia, vt quod est vnum toto, & multa secundum partes. Huiusmodi ergo est vnum simpliciter, & multa secundum quid. Si verò è contra sit diuisum simpliciter, & indiuisum secundum quid, vt diuisum secundum essentiam, & numero, & indiuisum secundum rationem, id est speciem vel genus, vel secundum principium vel causam, talia erunt multa simpliciter, & vnum secundum quid. Ens ergo diuiditur per vnum & multa, quasi per vnum simpliciter, & multa secundum quid. Vnde & multitudo non contineretur sub ente, nisi contineretur sub vno, vt Dionys. dicit de diuin. nom. in cap. vltim. nam quæ sunt multa partibus, sunt vnū toto, & quæ sunt multa accidentibus, sunt vnum subiecto, & quæ sunt multa numero, sunt vnum specie, & quæ multa specie, sunt vnum genere, & quæ sunt multa processibus, sunt vnum principio. Hæc D. Thomas ad secundum.

Caietanus notat circa hanc solutionem, particulas simpliciter, & secundum quid, non determinare vnum & multa, sed verbum diuiditur vt sensus sit, ens diuiditur simpliciter per vnum, & secundum quid per multa, id est vnū continetur simpliciter sub ente, multa autem secundum quid. Sed certè quamuis sensus sit idem, Diuus Thomas aperte illas particulas applicat vni & multis, vt id quod est ens simpliciter, sit etiam vnum simpliciter, licet sit multa secundum quid, & è contra quæ est multa simpliciter, & vnū secundum quid, nō sit ens simpliciter. Natura autē & cōditio talis diuisionis est, vt membrum simpliciter conuertatur cum diuiso absolute sumpto, quia alterum membrum secundum quid, non sapit diuisum, nisi secundum quid. Et ita bene stat, vt & vnum conuertatur cum ente & simul sit membrum diuisionis. Omnia tamen etiam multa simpliciter

& vnum secundum quid participant vno. Exemplum talis diuisionis est, si diuidatur homo, vel domus in hominem, vel domum actu & potentia; nam homo actu conuertitur cum diuiso simpliciter.

ARTICVLVS II.

Utrum vnum & multa opponantur?

Conclusio est, Vnum quod est principium numeri, opponitur multitudini, qui est numerus, vt mensura mensurato. Vnum verò quod conuertitur cum ente, opponitur multitudini, vt priuatio.

I. DVBITATIO.

Quomodo opponatur vnum multitudini?

Primo non videtur opponi, quia vnum oppositorum non prædicatur de altero; omnis autem multitudo quodammodo est vna. Secundo, quia multitudo constituitur ex vnitate. Tertio, quia potius multum opponitur paucò quàm vni. Quarto, si opponitur, maxime vt priuatio habitui. Sic autem vnum erit posterius multitudi, & diffiniatur per eam, cum potius multitudo diffiniatur per vnum, tamquam per prius, & erit circulus in diffinitione.

Dicendum tamen est primò vnum & multa opponi, vt docet Diuus Thomas hic, & omnes in 1. dist. 24. ex Aristotele. 5. & 10. Metaph. & probat D. Thomas quia rationes sunt oppositæ; ergo & ipsa sunt opposita, quia vnum dicit in diuisionem, multa verò diuisionē. Sed ante solutionem præcipua difficultas est inexplicanda natura huius oppositionis. Et distinguunt omnes cum Magistro dist. cit. & cum D. Thom. in hoc art. vnum sumi, & prout conuertitur cum ente, de quo diximus art. 1. quod dicat priuationem multitudinis, & prout dicit principium numeri, & de hoc omnes conueniunt quod sit tantum in quantitate continua, ex cuius diuisione fit numerus. De primo ergo vno, cū solam dicat negationem in subiecto, aut priuationem, certū est quod opponatur multitudini.

1 Quod nō opponatur. 2 3

4 Vera sententia quod opponantur

5 Vnum duplex.

6 Vnum passio entis priuatiue opponitur multitudini

natur multitudini priuatiuè iuxta no-
stram sententiam ibi positam, & ita do-
cet Diuus Thomas in hoc articulo, &
sequuntur quotquot ibi dixerunt vnũ
non dicere supra ens aliquid positiuũ
& colligitur ex Arist. 5. Metaph. cap.
de vno. Sed infra dicemus an hæc sit
negatio alicuius positiuæ formæ, & ha-
bitus dubit. 3.

3
Vnum prin-
cipium nu-
meri an op-
ponatur, vt
mensura.

1. Sent.
Quod solam
dicat priua-
tionem.

Caietani
sent.

4
2. sent. Car-
thuf. quod
addat ratio-
nem mensurae

Difficultas ergo restat de vno, quod
est principium numeri, quomodo op-
ponatur numero, ac multitudine. Et
D. Thom. ex Arist. 10. Met. text. 2. di-
cit, quod opponitur vt mensura men-
surato, quam sententiam acriter impu-
gnant Aegid. 1. dist. 24. quæst. 2. & Du-
rand. q. 2. & Gerard. quæst. 1. artic. 3. ex
eo quod ratio mensuræ dicat relatione:
vnum autem, quod est principium, for-
maliter non dicit relationem, sed ali-
quid de genere quantitatis. Et in
hoc genere quantitatis vnitas solũ
videtur dicere speciale in diuisionem
quantitatis continuæ, & ita solam
priuationem, & non aliqui! positiuũ,
vt videtur velle Diuus Thomas, & ita
vnum quod est principium numeri,
formaliter solũ dicit in diuisionem,
& priuationem talis diuisionis quanti-
tatis continuæ, & se habet vt inferius
essentiale ad vnum, quod conuertitur
cum ente. Et ita videtur dicere Caiet.
in hoc artic. quid scilicet eadem vni-
tus diuersimodè sumpta, nempe, vt prin-
cipium numeri, & vt indiuisa, diuersi-
modè, opponitur eidem multitudini
diuersimodè sumptæ, scilicet sub ratio-
ne numeri, & sub ratione diuisi. Et si
hæc distinctio sit rationum, conuenit
vtrique vni, & vtrique multitudini,
quia etiam vnum, quod conuertitur
cum ente, est principium numeri trans-
cendentis, & vnum in prædicamento
quantitatis etiam est indiuisum.

Alij verò dicunt vnum quod est
principium numeri, dicere materialiter
entitatem quantitatis continuæ, & si-
mul includere in diuisionem eius, sed
addere rationem mensuræ non forma-
liter, sed fundamentaliter. Ita Carthu-
sian. quæst. 5. Suarez etiam cum alijs
dicit disput. 4. sect. 7. num. 4. vnum ad-
dere rationem mensuræ, & relatiuè op-
poni; sed dicit contra Diuum Thomã
nullam esse rationem, quare vnum in
quantitate addat rationem mensuræ,
& non vnum transcendens. Sed con-

tra obijcit Gerard. quia ratio mensuræ
fundamentaliter, nihil aliud esse vide-
tur, nisi ipsa entitas quantitatis conti-
nuæ cum in diuisione, & sic non addit
aliquid aliud, quàm vnum quod con-
uertitur cum ente in omni entitate,
hoc verò vnum in tali entitate con-
tinua.

Sed dicendum videtur, vnum, quod
est principium numeri, ratione quan-
tatis continuæ, esse in specie quanti-
tatis continuæ; at verò ratione vnita-
tis esse in genere vel specie quantita-
tis discretæ, non vt speciem, sed vt prin-
cipium & primam mensuram. Et non
est necessè quod actu componat, vel
mensuret numerum, quia hoc vnum
potest esse sine numero actu, sed sem-
per concipitur in hoc genere sub ra-
tione principij & mensuræ, saltem ap-
titudine & potentia; & hoc fortè signi-
ficat Carthusian. per mensuram funda-
mentaliter. Et sic non dicit relationem
secundum esse, quia non dicit numerũ
actu, quamuis necessariò dicat relatio-
nem rationis, sine qua intelligi non po-
test hæc vnitas, sicut neque numerus,
vt diximus suo loco. Vnitas ergo hoc
modo necessariò dicit aliquid positiuũ
quod non dicit vnitas illa transcendens,
quia sumitur formaliter vt entitas in
se indiuisa, apta componere numerum,
& determinans intellectum circa quæ-
sionem quot entia sint hic, quamuis
hanc determinationem intellectus cir-
ca hanc quæstionem habeat etiam vni-
tas transcendens, sed ex se, & intrinsecè
non dicit ordinem ad quantitatem dis-
cretam, sicut vnitas quæ est principium
numeri, quæ reductiuè & essentialiter
est in specie numeri. Et ita positiuè &
quasi contrariè opponitur multitudini
sibi oppositæ, per modum principij
& mensuræ eius. Hæc tamen omnia
de numero, & vnitate præsertim com-
plètur per intellectũ. Valen. verò q. 11
pun. 1. in fine dicit, vnum principium
numeri dicere rationem mensuræ actu,
& opponi relatiuè numero, ex Arist.
10. Met. & D. Thom. hic, sed melius
videtur id quod diximus, quia vnum
hoc & est, & concipitur quin sit men-
sura actu. Contra Suarez constat nu-
merum poni speciem quantitatis non
aliam multitudinem transcendentem.

Ad primum responderetur cum D.
Thom. necessariò multitudinem esse
quoddam

5
Vnum quo-
modo sit
principium
& mensura

Vnum nume-
ri dicit posi-
tiuũ quid.

Non omnis
multitudo
est nume-
rus.

quoddam vnum: & malum est quoddã
bonum, & non ens priuatiuè est quod-
dam ens. Non tamen ideò vnum oppo-
situm prædicatur de altero, quia priua-
tio est in aliquo ente, & solũ priuat
aliquo esse, non eo in quo est. In ente
igitur ratione suæ latitudinis & com-
munitatis, accidit vt priuatio entis fun-
detur in ente, quod non accidit in pri-
uationibus specialiu formaru, vt albe-
dinis, visus, & huiusmodi. Et quæ ratio
est de ente, eadem est de vno & bono.
Alterum ergo oppositorum funda-
tur in altero, non vt opposito, & vnũ
dicitur simpliciter, alterum secundum
quid. Nam quod est ens in potentia &
secundum quid, est non ens simplici-
ter, id est actu, & quod est ens simplici-
ter in genere substantiæ, est non ens
secundum quid, quoad aliquod esse acci-
dentale. Sic quod est bonum secundum
quid, est malum simpliciter, & è con-
trà, & quod est vnum simpliciter, est
multa secundum quid, & è contrà.
Hæc D. Thom. ad primum. Pro solu-
tione secundi erit dubit. 2.

Priuatio en-
tis, funda-
tur in ente.

7
Multũ vni,
& pauco.

Ad tertium optimè respondet D.
Thomas multum absolute sumptum
opponi vni, at prout dicit excessum,
opponitur pauco, & primo modo duo
sunt multa, non secundo. Ad quartum
dicemus dubit. 3.

II. DVBITATIO.

Quomodo multitudo componatur
ex vnitatibus?

1
Totum ho-
mogeneũ &
heteroge-
neũ.

PRO solutione secundi docet Diuus
Thomas totum homogeneum cõ-
poni ex partibus habentibus formam
totius, vt quælibet pars aquæ est aqua,
& talis est constitutio continui ex suis
partibus. In toto vero heterogeneo
quælibet pars caret forma totius, vt in
domo, & homine, & tale totum est
multitudo. Et quatenus eius pars non
habet formam multitudinis, componi-
tur multitudo ex vnitatibus, sicut do-
mus ex non domibus. Et addit D. Tho-
mas multitudinem non constitui ex
vitatibus secundum id quod habent
de ratione in diuisionis, prout opponũ-
tur multitudini, sed secundum id quod
habent de entitate; sicut, inquit, partes
domus constituunt domum, quatenus
sunt quædam corpora; non quatenus

sunt non domus. Hæc D. Thom.

Sed cum hic præcipuè sit sermo de
multitudine transcendentis, vt constat,
videtur impossibile id quod docet D.
Thomas; nam si sermo sit de multitudi-
ne, vt multitudo est, non componitur
ex rebus vnis, sed ex vnitatibus vt sic;
& alioqui multitudo transcendens, vt
multitudo est, esset substantia, tãquã
ex substantijs composita. Certum au-
tem est sermonem non esse de rebus
multis, sed de multitudine, vt ex argu-
mento constat, & solutione. Respon-
det Caiet. tam vnum quàm multa trans-
cendentia posse sumi primò substan-
tialiter, & sic multitudinem componi
ex rebus vnis, & esse substantiam, aut
ens reale. Et sic loqui videtur D. Tho-
de multitudine formaliter, quantum
ad id quod realiter est. Sed secundo di-
cit sermonem esse de multitudine for-
maliter & completiuè, & vniuersaliter;
vt componatur ex vnitatibus secun-
dum id quod habent de entitate, & per
hoc non intelligi rem vnã, sed vnã
vnitatis naturam, prout entis actum
exercet.

2
Obiectio in
D. Tho.

Solutio Cai-
etan.

3
Exemplo-
nius in nu-
mero.

Declarat Caietan. per vnum quanti-
tatis, quod, inquit, dupliciter sumi po-
test, vno modo, vt est non numerus, &
hoc est non esse diuisum, eo modo quo
numerus est diuisus in plures vnitates;
& hoc modo non componit numerũ,
sicut non domus non componit do-
mum. Alio modo, vt in se est talis enti-
tas, & accidens, & sic componit nume-
rum. Sic vnitas transcendens vno mo-
do sumitur, vt est in se indiuisa, id est nõ
multitudo, & sic non potest compone-
re multitudinem. Alio modo secun-
dum id quod est, id est, secundum ipsam
negationem diuisionis, non prout exer-
cet actum priuationis, sed in quantum
habet rationem entis. Et sic componit
multitudinem formaliter, & comple-
tiuè sumptam. Hæc & similia Caieta-
nus.

Sed omnino intelligi non potest,
præsertim in sententia D. Thom. quod
indiuiso formaliter & completiuè
sumpta, nempe, vt distinguitur ab enti-
tate, possit exercere actum entis, & nõ
sumi vt negatio, aut priuatio, quia vt di-
ximus, id quod addit vnitas supra enti-
tatem, & complet, solũ est negatio,
aut priuatio, & non entitas positua.
Si ergo, vt negatio non potest compo-
nere

4
Contra Cai-
etan.

Ex D. Tho. nere multitudinem, idque expressè docet D. Thomas, certè neque ut vnitas, vel indiuisio formaliter & completiue; sed solum ratione entitatis materialis, realis & positiuæ, ut docet D. Thom. quamuis necessariò comitetur ipsam entitatem positiuam, quæ est pars constituens multitudinem, negatio vel priuatio, quæ est indiuisio, cum multitudine positiuam necessariò constituatur ex vnitatibus, quarum singulæ sunt indiuisæ, & habent vnitatem. Constitutio ergo multitudinis non potest esse ex negationibus aut priuationibus vnitatum formaliter sumptis, ut contedit Caietan. sed ex entitatibus positiuis, quas tamen comitatur negatio, ut docet D. Thom. quæst. 9. de poten. art. 7. ad 10. & 14. & 15. *Non intelligitur (inquit) multitudo, nisi quodlibet diuisorum intelligatur esse vnum.* Et conuenit in his Suarez disput. illa 4. Met. sect. 6.

III. DVBITATIO.

An multitudo transcendens dicat positiuum quid, an negatiuum?

Quo habitu priuet vnitatem. PRO solutione quarti, cum vnitas dicat priuationem multitudinis, scilicet est indiuisio diuisionis, quærendum est qualis sit forma, vel habitus quo priuat vnitas, an sit positiuam ratio, an negatiua. Et ratio dubitandi est, quia D. Thomas ad 4. dicit diuisionem, quæ dicit multitudo, esse priorem vnitatem; non simpliciter, sed secundum nostræ apprehensionis rationem. At similitudo & diuisio est quid positiuum, quo priuat vnitas, simpliciter est prior vnitatem, ut habitus priuatione naturaliter est prior. Neque dici potest, quod diuisio tantum sit habitus, quo priuat secundum nostram apprehensionem, quia non est secundum rem alius habitus quo priuet, neque est facile fingere. Et si positiuum, iam aliquid positiuum præter ens est ante vnitatem, quod videtur impossibile. Si negatiuum, iam aliqua negatio in ente est ante vnitatem: & sic si diuisio est negatio, poterit etiam esse ante vnitatem. Et quomodo datur negatio negationis, si indiuisio est negatio, & diuisio etiã negatio?

Difficultas in vtramq; partem.

An diuisio sit negatio, an positiuum.

Prima sententia est Caietani hic, & certum existimat quod diuisio dicat formaliter negationem, & ideò simpliciter sit posterior vnitatem, id est secundum esse simpliciter, quod est in rerum natura, quamuis etiam diuisio sit prior vnitatem secundum esse intelligibile, & secundum quid. Et hoc secundum, quod scilicet diuisio secundum intellectum sit prior negatione vnitatis, probat, quia vniuersaliter affirmatio intelligitur prior negatione. Esse autem vnum est esse hoc, & non esse non hoc, unde in ratione vnus clauditur negatio alterius extremi contradictionis. Et ita extrema contradictionis, quorum est ipsa diuisio, naturaliter præcedunt vnitatem in esse intelligibili. Primum enim est homo, & in odem priori est non homo inesse intelligibili, quæ est diuisio. Posterius verò est homo, & non est non homo, quod est esse vnum, id est in diuisum, id est non diuisum, ita ut sit homo, & non homo: nam penes priuationem huiusmodi diuisionis, quodlibet est, & dicitur vnum. Et hoc modo dicit non esse absurdum quod diuisio, licet dicat negationem, sit prior negatione vnitatis, licet impossibile sit positionem diuisionis in re esse ante positionem vnitatis.

Primum verò dicit esse manifestum, non enim necesse est ut homo sit, & intelligatur vnus, ut negatio hominis sit in aliqua natura diuersa, ut bouis, aut Angeli: nam etsi solus homo sit, est vnus, ut Deus ante mundi creationem, postquam secuta est diuisio Dei à non Deo in rerum natura. Et de hac dicit D. Thom. quod non est prior simpliciter, nempe de diuisione reali & positiuam, non autem de contradictoria.

Sanè hæc videtur sententia Diui Thomæ hic in solutione quarti, qui tamen aliter loquitur de diuisione, & de multitudine, & dicit primum in intellectu esse ens, secundò diuisionem, nempe ex negatione aliorum entium, quod hoc ens non sit illud, & hanc diuisionem, quam Caietanus vocat contradictoriã, dicit D. Thomas secundum apprehensionem nostram esse priorem vnitatem, quia simpliciter apprehendimus per composita. Ut punctum diffinimus, cuius nulla est pars, aut principium lineæ, & ita 1. loco apprehendimus vnitatem post diuisionem, vltimo loco apprehendimus

1. Sct. quod diuisio sit negatio Caiet.

Quod diuisio intellectus sit prior negatione in diuisione

3. Diuisio in re non est prior vnitatem.

4. D. Thomæ sent. de diuisione & multitudine.

dimus multitudinem, scilicet diuisionem positiuam, quatenus vtrique diuisuorum attribuiamus vnitatem. Et ita vnum ponitur in diffinitione multitudinis, non è contra multitudo in diffinitione vnus.

5. Suarez diuisionem esse negationem. Ad dubitationem verò respondet Suarez num. 20. communem sententiam esse, quod diuisio dicat negationem, & consequenter vnum sit negatio negationis, & vult esse Diui Thomæ sententiam in 1. dist. 24. quæst. 1. art. 3. ad primum negationem vnus rei ab altera, quam dicit multitudo, esse in re ipsa, negationem verò negationis, quam dicit vnitas, esse merè per rationem, & conuenit Socin. 10. Met. quæst. 4. Et quamuis negatio negationis soleat dici affirmatio formaliter, & secundum rationem, non ita est, quia ratio potest reflecti supra negationem per alteram negationem, & hoc dicit probabile Suarez. Ego tamen non video cui possit conuenire negatio negationis, nisi affirmationi & positiuo, ut negatio non entis necessariò est ens, & negatio non alibi, necessariò est album.

Negatio negationis sine affirmatione.

2. Solutio Suarez.

6. Diuisio dicit positiuum & negatiuum.

Ideo secundò probabilius respondet indiuisio esse negationem diuisionis, & non esse negationem negationis. Nam in diuisione, quam vnum negat, sunt duo, primò, quod entia sint inuicem diuisa & completa per suas entitates. Secundò, quod vnum non sit aliud, & licet hoc posterius sit negatio, primum illud est positiuum, & fundamentum huius negationis, & sunt ipsæ met entitates, ut lineas esse plures, est quod singulæ sint terminatæ suis terminis, quod est positiuum, & hinc sequitur negatio, quod non sint coniunctæ aliquo termino communi. Indiuisio, ergo negat diuisionem ratione positiuam quod inuenitur in rebus diuisis, non ratione negationis inclusæ. Sicut è contra diuisio non negat negationem, sed positiuam vnitatem, vel identitatem vnus cum alio.

7. Vnum negatio multitudinis.

Si obijcias negationem vnus esse iuxta hanc sententiam negationem multitudinis, & inde quod multitudo sit prior vnitatem, respondet Suarez. vnum non negare multitudinem in rerum natura existentem, sed in ipsa re, quæ est vnitas ut non sit plures. Cõcedit tamè hoc esse contra Diuum Thomam 1. p. quæst. 30. art. 3. 3. & opus. 4. cap. 2. &

certè etiam in hac solutione quarti docet D. Thom. vnum esse prius multitudine, non diuisione quæ includitur in multitudine. Fortè in re non differunt, quia ut dicebat Caietanus, per diuisionem intelligit D. Thomas multitudinem in apprehensione conceptam, sine cuius negatione vnum intelligi nõ potest. Per multitudinem verò intelligit plura entia, actu existentia, quorum singula sunt vnum. Et ita aliquando cõcedit D. Thomas, quod vnum sit priuatio multitudinis, non quidem eius, quæ constituit, sed eius quæ negatur esse in ipso quod dicitur vnum. Ita D. Thom. in 1. dist. 24. quæst. 1. art. 3. in corpore, & ad 4. & Aegid. 4. Met. quæst. 8. & hic art. 2. dicit vnum opponi multitudini, ut indiuisum diuiso, & idem docet in hac solutione 4.

Mens Diuina Thomæ.

8. Multitudine vnum prius & posterius.

Et meo iudicio concedit tacitè D. Thomas non esse absurdum id quod argumentum contendebat, scilicet & vnum esse prius multitudine, quatenus illud componit, & multitudinem ratione diuisionis, quam includit, esse quodammodo prius ratione & apprehensione, ipsa vnitatem, quatenus negatio diuisionis, quam dicit vnitas, non potest apprehendi sine diuisione & multitudine, qua priuat. Et ita inuicem se diffiniunt, quod etiam de puncto & linea concedit tacitè, & hoc modo nõ est absurdum dari aliquem circulum in diffinitionibus, in ijs quæ non possunt à nobis, neque à Deo concipi, nisi relatione alterius. Vnitas ergo negat diuisionem & multitudinem in conceptu, quatenus in re non habet; multitudo verò prout est quid constitutum ex vnitatibus, includit eas positiuè, vel in re, si sit reuera, vel in intellectu quando concipitur. Indiuisio vero in re nõ exigit vllam diuisionem, & ita in re est prior, ut Caiet. hic & innuit D. Thom. & conuenit Suarez disput. cit. sect. 7. neque semper habitus in re est prior priuatione, maximè, quando priuatio nõ est proprie dicta, scilicet in subiecto apto nato. Et quatenus in diuisione, & multitudine est affirmatio, & negatio, scilicet hoc esse, & non esse illud, innuit Suarez num. 21. & alij, vnitatem dicere negationem huius negationis, & hoc dicebat etiam Caiet.

Circulus absque absurdo.

Dicendum tamen videtur numquã posse

Negatio ne posse intelligi negationem negationis se- nis, nisi in ratione aliqua positiva. Si er per est in go vnum diceret negationem negatio positivo. nis illius, qua vnum diuisum non est aliud, necessario diceret rationem positivam, qua esset illud aliud. Hoc autem non dicit veritas; quia ex se nihil positivum dicit, & falsum est quod vnum sit quodcumque aliud eorum quæ sunt diuisa. In diuiso ergo & multitudine, & est positiva affirmatio, qua diuisa sunt plura positivè, & est negatio consequens, quia vnum non est aliud.

Vnum dicit negationem multitudinis positivæ

10

Certè & Aristot. 10 Metaph. ca. 5. dicit vnum & multa opponi contrariè & privatiuè; nempe, quatenus privatio hæc est in subiecto positivo, & non est negatio abstracta. Et apertè ibi concedit Aristoteles, quod multitudo sit ratione prior, quam indivisibile, & vnum propter sensum, quod explicat Divus Thomas ibi lection. 4. ita ut diuisio sit prior, quoad nos, & ratione eius dicitur multitudo prior, ut hic, & ibi explicat D. Thom. non autem, ut multitudo est completa iam, & dicit quid vnum ex unitatibus constitutum. Multitudo ergo, & diuisio pro eodem sumuntur a D. Thom.

III. D V B I T A T I O.

An ens compositum sit vnum per se?

1 Communis est diuisio entis, & v- & vnum per accidens, & in simplici- & v- ter & secundum quid, de quibus vide Diuisiones entis & v- nius. Suar. disput. illa 4. sect. 3. num. 13. & sequentibus, & colligitur diuisio ex Aristot. 5. Met. cap. 7. & 10. Met. cap. 5. & 7 & 8. Met. & 2. lib. de anima, text. 7.

2 1. Sent. solū ens simplex illud esse vnum per se, quod est ens simplex vnum plexita Gregor. 1. dist. 24. quæst. 1. & per se.

Nominales, quia inquit, ut aliquid sit vnum per se, nihil debet esse in ipso, quod non sit ipsum. Et potest confirmari, quia si est aliquid aliud quod non sit ipsum, iam sunt multa entia per se, & per consequens non constituunt vnum per se.

Dicendum tamen est non solum entia simplicia, sed etiam composita dici & esse vnum per se, ut constat ex Diuo Thoma in his duobus articulis, & ex Aristot. 2. de anima loco citato, omne enim compositum ex per se actu, & ex per se potentia est vnum per se. Sic omnia entia naturalia, vnde & 10. Met. c. 5. vnum dividit in indivisibile, & indivisum. Secundò, iuxta illam diffinitionem vnus per se solus Deus esset vnum per se. Tertiò, composita per se non sunt multa entia simpliciter, partes enim non sunt entia simpliciter, sed secundum quid, & cum addito: ergo composita sunt vnum per se. Quartò, alioqui bene Suar. sect. illa 3. neque Christus Dominus erit vnum per se, quod absurdum est in Theologia.

Benè advertit ibi Suar. sermonem formalem esse, quo res aliqua dicitur simpliciter vna, vel secundum quid, & non quo duæ res dicuntur esse vnum quid, verbi gratia, corpus & anima vnus homo; hic enim sermo potius est causalis; nam materia & forma propriè & formaliter non sunt vnum, sed componunt vnum, quamuis si non sint plura simpliciter & absolute, nempe, quia non sunt entia completa, constituent simpliciter & per se vnum.

Secundò, advertit unitatem hanc per se, aut per accidens, vel simpliciter & secundum quid propriè dici in rebus quæ sunt à parte rei, non in ijs quæ sunt per intellectum; hæc enim sunt entia maximè secundum quid. Hoc parum refert. Alia etiam refert, & distinguit quæ facilia sunt, & non huius loci.

Hic dubitari posset, an hæc diuisio entis in vnum & multa sit prima. Sed non omnia sunt hoc loco tractanda, sed quæ ad nostræ Theologiæ intelligentiam pertinent. Vide varias de hac re sententias, apud Suar. disputat. illa 4. section. 8. res est non magni momenti.

(.?)

3 Vera sent. etiam compositum esse vnum per se.

Christus vnum per se.

4 Quomodo duo vnum.

5

6

ARTICVLVS. III.

Vtrum Deus sit vnus?

Conclusio est affirmans, Deum esse vnum, constat ex Scriptura, & ratione demonstratur.

D V B I T A T I O.

Vtrum Deum esse vnum possit demonstrari?

1 Hæretici plures Deos ponunt.

Apellita Manichei.

Cerdò, Marcion. Valentinus

Secundus.

Tritheita.

2 De fide v- nus Deus tantum. Ex Scriptura.

PLerique hæretici plures Deos posuerunt, quidam duos, vnum bonum, & alterum malum, ut Carpocrates, à quo Gnostici, ut Irenæus lib. 1. ca. 24. Epiphani. hæret. 35. & 36. August. libr. de hæres. cap. 6. & Apelles, à quo Apellita, ut Euseb. 5. historiæ cap. 13. & Augustin. libr. de hæres. cap. 23. & Manichæi, ut idem August. cap. 46. Alij vnum bonum patrem Christi, alterum seu eorum creatorem mundi; ut Cerdon, & Marcion, refert Iren. libr. 1. cap. 28. & 29. August. cap. 21. Valentinus etiam posuit duo rerum principia, alterum vocavit profundum, alterum silentium, & ex his triginta æones, ut refert Iren. libr. 1. cap. 1. Epiphani. hæret. 31. Theodor. 1. fabularum quidam etiam. Secundus per omnia seculis Valentinum, ut ijdem referunt. Alij tres personas Trinitatis, tres Deos esse putauerunt; ut olim Peratæ, Theodoret. teste lib. 1. fabularum, postea Valentinus Gentilis in prothesibus prothesi 7. 22. & 24. & hinc sectatores dicti Tritheita.

Dicendum tamen est, certissimum est Deum verum esse vnum tantum, primò de fide ex Scriptura Deuter. 6. Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est. Deuter. 32. solus, Isai. 43. 44. 45. 48. sæpè. Absque me non est Deus. Osee. 13. Psal. 17. Quis Deus præter Deum nostrum? Psal. 83. Tu es Deus solus. 3. Reg. 8. Non est similis tui Deus. Sapient. 12. Non est alius Deus quam tu. Eccl. 1. Vnus est altissimus. Matth. 12. Ioan. 17. Ut cognoscant te solum verum Deum. 1. Corint. 8. Nobis vnus est Deus. Galat. 3. Ephes. 4. Vnus Deus & pater omnium. 1. Timot. 2. Vnus enim Deus. Ethæc omnia nisi de unitate propria & singulari vera esse non possunt; neque enim si vnus tantum specie esset, posset dici solus; alioqui posset quivis dicere se solum esse

hominem, & non esse alterum similem sibi; quod maximum esset mendacium. Sol verò qui numero est vnus, optimè dicitur solus, & habetur in Symbolis omnibus.

Secundò, consentiunt omnes Patres qui Dei Monarchiam aduersus Gentilium vanitatem exactè defendunt, Tertullian. contra Praxeam. Iustin. libr. de Monarchia, & oratione parenætica ad Gêtes, Cyprian. de vanitate idolorum. Athan. in epist. contra gregales Sabellij, & oratione contra idola. Nazianz. orat. 2. de Theologia & oratione de Natali Domini, Basilius orat. contra Sabellium, & Arium. Ambros. 1. de fide cap. 1. & August. 1. lib. de Trinit. cap. 4. Lactant. libr. de falsa relig. cap. 4. & 5. Damas. 1. li. de fide. c. 5. Anselm. in Monolog. in princ. & omnes quotquot sunt Patres.

Tertiò etiam Philosophi consentiunt nobiscum, Plato in Timæo, Arist. 8. Phys. & 12. Metaph. Seneca lib. 4. de beneficijs cap. 7. & 8. Cicero libris de natura deorum, Trimegistus in Asclepio & Pimandro.

Quartò, dicendum est hanc veritatem certam esse etiam ratione naturali, ut docet D. Thomas in hoc art. & 1. contra Gentes, cap. 42. & Theologi in 1. dist. 2. Scot. quæst. 2. Durand. quæst. 1. Gabr. quæst. 10. Bonau. art. 2. quæst. 1. Ricard. artic. 2. quæst. 1. & 2. Gregor. quæst. 1. Aegid. quæst. 1. & 2. Henric. in summa artic. 51. quæst. 1. & quodlib. 5. quæst. 1. Capreol. dist. 2. quæst. 1. Argentina quæst. 1. Lactantius lib. 1. diuina, institut. ca. 83. Tertullian. in Apologetico cap. 17.

Diuisio Thomæ hic probat triplici ex capite. Primò, ex Dei simplicitate, nam si id vnde Sortes est homo, esset idem vnde est hic homo, non possent esse plures homines, quia id per quod Sortes est hic homo, non potest pluribus communicari. In Deo autem id est per quod est Deus, & hic Deus, quia ipse Deus est sua natura; impossibile ergo est esse plures Deos. Secundò, ex infinita perfectione, quæ cōuenit Deo, & comprehendit totam perfectionem essendi. Si autem essent plures dii, aliquid haberet vnus quod non alius, & sic ratione priuationis nullus esset simpliciter perfectus, Tertiò, ex unitate mundi, in quo omnia sunt ordinata, & quasi

3 Ex patribus.

4 Ex Philosophis.

5 Ratione naturali.

6 1. Ratio.

2

3

quasi in vnum redacta, & ita per quod ordinantur & reduuntur in vnum, debet esse maximè vnum, scilicet illud primum & perfectissimum, scilicet Deus. Plures alias rationes habet Diuus Thomas 1. contra Gentes cap. cit. 42. hæc vltima ratio est Aristot. 12. Metaph. & Cypriani de vanitate idolorum.

ARTICVLVS. III.

Verùm Deus sit maximè vnus?

Conclusio est affirmans.

QVAESTIO DVODECIMA
QVOMODO DEVS A NOBIS
COGNOSCATVR.

I Sensus huius quæstionis.

Hactenus dictum est qualis sit Deus in se, deinceps dicendum est quomodo sit in consideratione nostra, quomodo scilicet cognoscatur à creaturis. Valètia in hoc proemio dicit post alia attributa, & perfectiones diuinas disputari hoc loco de alia perfectione, scilicet de diuinæ naturæ veritate, scilicet ea ratione qua cognoscibilis est. Sed diuinæ naturæ veritas latius patet, quam consideratio huius quæstionis, scilicet de modo, quo cognoscibilis est à creaturis; veritas enim diuinæ naturæ à se maximè cognoscitur, & comprehenditur.

ARTICVLVS I.

Verùm aliquis intellectus creatus possit Deum videre per essentiam?

Conclusio est, Beati vident Deum per essentiam?

I. DVBITATIO.

An visio Dei per essentiam possit intellectui creato communicari?

I Heretici qui negant visionem Dei.

Prima sententia negas, fuit error Armenorum, quod neque beati videant

Primò ex Boethio, arcem tenet vnitatis diuinæ Trinitatis. Secundò, quia Deus est maximè ens, & maximè indiuisum, quia est ipsum esse. Subsistens omnibus modis indeterminatum & indiuisum, quia neque diuiditur actu, neque potentia villo modo diuisionis, cum sit omnino simplex. Et vt optimè dicit D. Thomas ad primum, quatenus oppositum priuationis suscipit magis & minus, etiam ipsa priuatio, quatenus ergo aliquid est magis diuisibile, aut diuisum, vel minus, aut nullo modo, sic dicitur magis & minus & maximè vnus, & Deus est maximè ens, & maxime recedit à multitudine, vt maximè simplex. Hæc de hac quæst.

I Deus maximè vnus.

Deum per essentiam, sed solum per quædam similitudinem creatam, & lucem ab ipso deriuatam. Ita Armata lib. 14. contra ipsos c. 1. & Græcis tribuit similiter hunc errorem, & Alphon. à Castro lib. de hæresibus, verb. *Beatitudo*. Prateolus in Elencho, verb. *Armeni*. Sanderus lib. 7. de visibili monar. hæz. 118 quamuis hic solum vsque ad diem iudicij putet Armenos id dicere, postea vero beatos iam visuros Deum per essentiam. Castro etiam tribuit Abailardo, sed non habetur inter errores quos refert Bernardus (ex Abailardo) epistol. 190. Refert tamen ex Abailardo hunc errorem Bernardus de Luzembergò in catalogo hæreticorum. Tribuit etiã Almerico tempore Innocentij Tertii, & idem Turrecremata lib. 4. de Eccles. part. 2. capit. 35. & huius erroris in genere meminit D. Gregor. lib. 18. moral. cap. 37. & Diuus Thomas in hoc articulo. Alb. Mag. 1. p. quæst. 13. m. 1. refert ex quodam Ioann. Scoto, & altero Ioã. Sarraceno in commentarijs in Hierar. Diui Dionys. quod Deus ab intellectu creato cognosci nõ possit, nisi in Theorijs, & Theopharijs. Theorias vocant lumina respersa in creaturis per modum vestigij, imaginis, aut signi; Theopharias vocant lumina intellectualia per influxum à Deo, per Angelos descendentia. Hanc

2 Hanc sententiam videntur insinuas se graues Ecclesiæ Patres; maximè Chrysostom. hom. 14. in Ioann. in id *Deum nemo vidit vnquam*, quod neque Angeli, neque Archangeli, & quod Deum videre sit impossibile, quia eum nemo nouit, nisi filius. Et tom. 5. homil. 3. & 4. de incomprehensibili Dei natura. Idem omnino dicunt Euthym. & Theophylactus in id Ioan. 1. *Deum nemo vidit vnquam*, & Theodoretus in dialog. *Immutabilis*. Hieronym. etiam in id Isai. 1. *Audite Principes Sodomorum*. Primasius 1. ad Corint. 13. Isidorus in id Exod. 20. *Faciem meam videre non poteris*. Ambrosius in Lucæ 1. cap. & refert August. epist. 112. cap. 5. & iterum ex Græcis Basilus 1. lib. contra Eunomium Epiphani. hæz. 70. Cyrillus Alexand. 1. lib. in Ioan. capit. 22. & Hierosolymitanus Cateche. 6. Nissenus lib. de beatitudinibus in id. *Beati mundo corde*.

3 De fide est de fide conclusionem Diui Thomæ, quod beati videant Deum per essentiam tam homines quam Angeli, id est immediate intuendo eum, sicuti est in se. Et oppositam sententiam Diuus Thomas in hoc articulo dicit inconuenienter defendi: quæst. verò 3. de verit. art. 1. vocat hæreticam, & articulo sequenti erroneam, & est certa omnibus hæc censura, vt Bañes hic, & Molina disputat. 1. Valentia quæst. 12. puncto 1. Vazquez disputat. 37. capit. 5. Probat

Ex Scriptura. Primò ex Scriptura Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Matth. 18. *Angeli eorum semper vident faciem patris*. Et homines erunt sicut Angeli, Matth. 22. & Ioan. 14. *Manifestabo ei me ipsum*. 1. Corint. 13. *Tunc autem facie ad faciem*. Et, *tunc cognoscam sicut & cognitus sum*. Et 1. Ioan. 13. *Videbimus eum sicuti est*. Apocal. 22. *Videbunt faciem eius*. Quæ nimis late examinat Vazquez.

4 Secundò, idem habetur in cap. *Dammamus de Sum. Trinit. & Fid. Catholica*. Et in Concil. Florent. in vltimis vniõnis, & ex extrauagan. Benedicti XII. quam Vazquez cum Maiore & Gabriele tribuit Benedicto XI. Molina vero ex Francisco Peña in directorio Inquisitorum tribuit Benedicto XII. & Castro similiter, quod scilicet animæ defunctorum ritè purgatæ vident, & vi-

debunt diuinam essentiam immediatè se benè & clarè, & apertè illis ostendètem, & eius visione & fruitione beatæ sunt, & habent vitam, & requiem æternam, & alia habet in hanc sententiam, vide apud Castro.

5 Tertio, ex Patribus Ignatius epistol. ad Roman. *Sinite me videre lucem puram*, & infra, *Deum adipisci*. Epiphani. hæz. 70. Deum videri ab homine per Dei potentiam & gratiam, eo modo quo ab Angelis Matth. 18. & citat huc locum Gregor. Nissen. orat. 6. de beatitudinibus, August. lib. 12. super Gen. cap. 34. & epist. 111. & 112. & lib. 14. de Trinit. cap. 8. & lib. 22. de ciuit. c. 29. D. Ambrosium refert lib. 1. in Lucam epistol. 111. D. Gregorius lib. 18. Moral. à cap. 36. vsque ad finem, D. Bernardus ferm. 31. in Cantica, Dionys. de celesti Hierar. cap. 4. Martialis in epist. ad Tolosan. cap. 27. Origenes 1. Periarehon c. 1. Nazianzen. orat. 25. Irenæus lib. 18. cap. 38. Hieron. Theodoret. Chryf. & Theophylact. 1. Cor. 13. in id. *Tunc cognoscam, sicut & cognitus sum*, id est clarè, & perfectè, sicut qui vultum amici intuetur.

6 Ratione probat Diuus Thomas, ex duobus fundamentis. Primum, quia beatitudo hominis consistit in altissima eius operatione, quæ est operatio intellectus. Secundum, quod beatitudo hominis non in alio obiecto consistere potest, quàm in summo bono, quod est Deus. Si autem intellectus creatus nunquam posset videre Dei essentiam, sequitur aut quod nunquam beatitudinè obtinebit, aut in alio quam Deo eam habebit, & vtrumque (inquit D. Thom.) est alienum à fide. Nam vltima perfectio rationalis creaturæ, est in eo quod est ipsi principium essendi: eatenus enim res perfecta est, quatenus suum principium attingit. Hæc autem ratio videtur non ex sola ratione naturali sumpta, sed simul ex fide qua constat, possibile esse perfectam hominis beatitudinè. Quod enim in nullo bono creato sita sit hæc beatitudo, videtur certum etiã ratione naturali. Secunda ratio D. Thom. est, quia aliqui frustra esset naturale hominis desiderium, quo visis effectibus cupiunt videre causam, quam rationem examinabimus infra dubit. altera 2. & 3.

7 Solent pro illo errore, primæ sententiæ obijci testimonia Scripturæ pro hæreticis. Ioan. cis.

1. Solutio.

Ioann. 1. Deum nemo vidit unquam. Et 1. Timoth. 1. Deus dicitur: *Immortalis & invisibilis*. Respondetur posse hæc varie intelligi de visione in hac vita, secundum legem ordinariam, ita Greg. 18. Moral. cap. 36. Secundò, ex solis naturæ viribus, ut Epiphanius, & Ambrosius locis citatis. Tertio, de visione corporali contra Anthropomorphitas, plerique intelligunt, ut in fra artic. 3. Quartò, de cognitione comprehensua, & adæquata, ut D. Thomas hic ad 1. explicat Chrysostomum, & Iansenius concordia, cap. 15. & D. Thom. 4. dist. 49. quæst. 2. art. 1. ad 1. & de verit. q. 8. ar. 1. ad 1. Alex. etiam & Alber. Mag. ubi infra, & plerique in 3. dist. 14. Bonau. art. 1. q. 3. Argent. q. 1. ar. 1.

2. Solutio.

Sed Vazquez rejicit, quia licet homo non comprehenderet Deum, posset de illo enarrare. Solus autem vngenis dicitur enarrare, ibi, ut potest qui solus Deum vidit. Quare putat locum de solis hominibus intelligi iuxta Augusti epist. 112. c. 4. non de Angelis, nisi ab ijs, qui putant Angelos non videre esse diuinam, ut ipse de Chrysoft. & Ambros. sentit. Vult ergo sensum esse quod nullus hominum in hac vita mortalitatis enarrare potuerit de Deo, nisi solus filius, nempe, quia solus vidit Deum. Ita etiam intelligit id 1. Timoth. 6. *Quem nemo hominum vidit, nec videre potest*. Sed certe etiam August. tract. illo 3. innuit Moysen vidisse, licet non corporali oculo, quæ enim sic videbat typus erat Christi futuri, vidisse tamen reuelante Christo. Et certe Scriptura non minus de Angelis loquitur, quam de hominibus, & soli vngenis tribuit, & vidisse Deum, & posse enarrare, quia reliqui omnes non natura, sed reuelatione norunt, & quando iam vident, non sunt in statu enarrandi, quia ad hoc solus vnit filius, doctorus nos, & acturus nobiscum, in vita mortali.

Iam quid dicendum de Chrysostomo & alijs Patribus, Vazquez disputat, cit. Chrysoft. cap. 3. nullam admittit exulationem. Vazquez per primò, quòd non de visione corporea loquatur, quia Chrysoftomus, & Theodoretus, quos reliqui secuti sunt, Angelos non posse in dore, quos reliqui secuti sunt, Angelos non possent corporatos, & contra Anomæos, de intellectuali cognitione loquuntur, qui dicebant Deum oculo mentis comprehendere. Secundò,

quòd non de homine in vita mortali, quia etiam de Angelis expressè negant, neque de solis viribus naturæ, quia apertè loquuntur de eo Matth. 18. *Angeli eorum semper videt faciem patris*. Tertio, non de cognitione comprehensua, qua adæquate cognoscatur Deus, ut à se ipso. Nā Chrysoft. in homilijs de incomprehensibili Dei natura loquitur contra Anomæos, qui dicebant Deum ab homine propria virtute videri, nunquam autem, inquit Vazquez, dixerunt comprehendere. Tum etiam, quia Chrysoft. docet non Dei substantiam videri, sed aliquid ab ipsa deriuatum, ita hom. 3. de incomprehensibili Dei natura de illis Seraphin, qui volabant, *Non (inquit) meram ipsam lucem videbant, neque ipsam synceram substantiam, sed qua videbant condescensus erat & indulgentia*. Hæc verba dicit ad eum esse manifesta, ut expositionem nullam admittant. Molina etiam nimis inclinat in hoc, quòd multi Graecorum dicant, neque Angelos videre diuinam essentiam.

Verum cum D. Thomas, & omnes eius expositores, pie Chrysoftomum & alios exponant, non est quod ab hac cõmuni pietate discedamus, præsertim cum ipse Chrysoft. Theodor. & alij, alijs locis apertè doceant Deum clarè videri à beatis. Optima autem videtur expositio D. Thomæ (quam ipse colligit hic, & n. 4. vbi supra, ex verbis expressis ipsius Chrysoftomi) de cognitione comprehensua & adæquata, scilicet non potest ab homine, vel Angelo tantum cognoscere Deum, quantum cognoscibilis est. Et hoc significat per illa verba, quòd non videant meram lucem, & synceram substantiam, sed condescensu, & indulgentia. Nam ipse se explicat, & assert Vazquez verba hæc Chrysoftomi: *Cum Deus non ut est se ostendit, sed quoad videre is potest, qui aspectum huiusmodi meruit, eatenus firmitate videntis suam representationem metitur ac temperat, condescendere illum tamisper dicimus, & huiusmodi condescensum nominamus, & indulgentiam*. Quæ verba apertè admittunt Dei visionem, & aspectum, & cognitionem, ac repræsentationem, temperatam tamen iuxta firmitatem videntis, & condescensum Dei. Et ideò, quia non natura, sed condescensu & gratia Deum videt, dicit Chrysof. neque Angelos de

Molina
in idem.

10
Defenditur
Chrysof.

Ex D. Tho.

de Deo enarrare, sed solū referre, *Gloria in excelsis Deo*, solū verò filiū habere certam notionem, visum, & comprehensionem substantiæ patris, & colligit ex eo: *Sicut cognoscit me pater, & ego cognosco patrem*, quia certam habet, & parem de patre comprehensionem. Verba sunt Chrysoftomi homil. illa 14. in Ioann. Sic etiam Theophylactus & Euthymius. Sic etiam loquitur Theodoretus in dialogo immutabilis: *Non enim vident substantiam diuinam, quæ nec circumscribi, nec comprehendere, nec mente percipi potest, sed quandam gloriam, quæ eorum viribus correspondeat, si que eis commoderata*. Per videri ergo, & percipi idem intelligit Theodoretus, atque omnino circumscribi & comprehendere. Ita Chrysoftomum, Theophylactum, Euthymium, & alios intelligit Maldonatus Ioan. 1. num. 18. & Salmeron tom. 2. tractat. 31. §. Sexta veritas, Tolet. in 1. Ioann. annotat. 53. laudat Chrysoftomi sententiam, licet aliter intellectam.

11
Isidorus ex
plicatur, 1.
lib. sent. ca
pit. 3

Ambrosius
defenditur
ex August.

Athanas.
Nazianze
Hieronym.

Sic Isidorus in loco obiecto, vbi post resurrectionem admittit in Angelis & hominibus Dei contemplationem, negat tamen quod videant Dei essentiam: *Quia neque ipsa perfectio Angelica in toto, vel integre attingit scire, quid clarius, id est omnino, & exactè comprehendere, & soli sibi Trinitatem dicit esse notam, & humanitati susceptæ, quæ est tertia in Trinitate persona, quod certè non de humanitate, sed de verbo in humanitate subsistente dici & intelligi potest*. De Diuo Ambrosio idem putat Vazquez. Sed Diuus Augustinus apertè defendit, & explicat Ambrosium, & Hieronymum epistola enim 111. dicit eos primò tam de hominibus, quam de Angelis negare quòd Deum videant oculis corporalibus, etiam cælestibus aut oculis carnis, sed secundò apertè concedunt quod videant oculis mentis & spiritualibus. Sic ibi exponit Athanasium, Gregorium Nazianzenum, de visione corporali, & Diuum Hieronymum loqui contra Anthropomorphitas, qui putabant Deum habere membra corporalia, & ita videri naturaliter ab hominibus & Angelis. Certè si Augustinus exponit Patres, & Diuus Thomas non est cur eos nos damnemus. Et immeritò Vazquez dicit Ambrosium referri ab August. epist. 112. cap.

5. & non defendi aut explicari, cum aperte eum defendat tota epist. 111. & epist. 112. cap. 8. de visione corporali, quamuis etiam dicat Deum visionem meam non comprehendi, & cap. 9. 10. & 11. semper explicat Ambrosium, & cap. 10. dicit nihil esse euidentius, nihil expressius, quàm quòd Ambrosius concedat visionem Dei mente & puro corde in altero seculo, & cap. 22. Suadet Paulinæ, ut secū teneat Ambrosij sententiam, contra eos, qui putant Deum oculis corporalibus videri. Hieronymum iterum ibi refert eodem cap. sicut epist. 111. Vtraque enim epistola est de hac quæstione, an Deus oculis corporalibus possit videri, contra Anthropomorphitas, & sic dici inuisibilem in Scriptura, & ab Ambrosio, Hieronymo, & alijs. His duobus modis dicit Deum inuisibilem, iuxta Ambrosium, & August. Alex. 1. p. q. 2. mem. 1. Albert. Mag. 1. p. summæ, q. 13. memb. 1. Chrysoft. Ambrosium, Isidor. & alios explicat cum Augustino, quòd sit incomprehensibilis à creatura, & inuisibilis natura, licet visibilis, id est cognoscibilis voluntate, & sunt verba Augustini, epist. illa 112.

In solutione secundi & quarti, infinitum, ut infinitum præsertim materiale ignotum est, & infinitum perfectione solo lumine naturali attingi non potest, sed per gratiã potest; neque ad hoc est necessaria proportio mathematica, id est certa habitudo vnus quantitatis ad alteram, sed solum proportio sumpta pro qualibet habitudo vnus ad alterum, ut potentiæ ad obiectum, & sic proportio est creaturæ ad Deum, ut effectus ad causam, & potentiæ ad actum, vel obiectum Deum.

II. DVBITATIO
Vtrum sit in nobis inclinatio naturalis ad videndum Deum?

CVM appetitus dupliciter dicatur, primò, naturalis propensio & inclinatio absque actu elicitò, ut in lapide ad centrum, in materia ad formam. Secundò, per modum desiderij, quòd ex cognitione sequitur, utroque modo quærendum est, an sit in nobis naturalis appetitus ad beatitudinem, & primò quærimus, an sit inclinatio, ac propensio.

Ambrosius
refertur &
defenditur
ab August.

12
Infinitum,
incognitum

Proportio
creaturæ ad
Deum.

Appetitus
duplex.

3. An inclinatio naturæ & de visione Dei, quia de beatitudine in communi certum est eam ab omnibus appetitu inclinationis, & particulari appetitu desiderij eliciti. Solus Scotus dicit in 4. dist. 49. quæst. 9. nullum dari appetitum naturalem beatitudinis in communi, sed solum in particulari. Reliqui omnes Theologi cum Diuo Thoma consentiunt, & est expressa doctrina Diui Augustini 1. 3. lib. de Trinitat. cap. 4. & 5. ubi docet in omnibus esse naturales voluntatem beatitudinis: Omnes (inquit) beati esse volumus, misereri esse nolumus; & nullus est qui hoc in sua non cognoscat voluntate. Quod autem in omnibus est, merito naturale, & necessarium dicitur. Hæc tamen necessitas voluntatis, quamuis solum sit quantum ad specificationem actus, & non quantum ad exercitium, ut notauit Caiet. 1. par. q. 8. 2. art. 1. Tamen sufficit, ut ex ea colligatur naturalis & necessarius appetitus per modum inclinationis & propensionis, & per modum potentia, quæ inclinationem dicit ad talem perfectionem sibi connaturalem. Restat ergo dubitatio de beatitudine in peculiari, & de visione Dei, vel fruitione; an eadem sit hæc naturalis inclinatio & propensio.

Communi sent. ex Augusti de beatitudine in communi.

Prima sententia est affirmans Scoti quæst. 1. prologi, & in 4. dist. 49. quæst. 9. & 10. Durandi quæst. 8. Maioris q. 6. Palud. quæst. 7. conclus. 1. & 2. Scoti ibi quæst. 2. artic. 1. conclus. 1. & 1. lib. de natura & gratia cap. 4. post tertiam conclusionem. Scotus hunc appetitum ponit in voluntate, & sequuntur Palud. & Scotus, Durandus verò in intellectu, eoquod ille ponat beatitudinem formalem in voluntate. Durandus vero in intellectu, & consequenter loquuntur vterque in sua sententia, melius quam Palud. & Scotus, qui cum beatitudinem ponant in actu intellectus, hunc appetitum naturalem ponunt in voluntate. Res est paruimomenti.

1. Sent. de beatitudine in particulari.

Probatur primò hæc sententia, quia in qualibet potentia est naturalis inclinatio ad suam perfectionem, & summa inclinatio ad summam perfectionem. Visio autem Dei, aut beatitudo in particulari est summa perfectio creaturæ rationalis, realis, & possibilis, ergo ad eam est summa propensio, & incli-

4. 1. Ratio.

natio. Secundò, quis in nullo alio obiecto, aut sine voluntate nostra quiescit, nisi in Deo clarè viso, ergo solus Deus clarè visus est vltimus finis naturalis hominis, & nullus alius, ergo ad ipsum est naturalis inclinatio. Tertio, quia ex Aristot. 3. de anima cap. 4. sicut se habet materia ad formas, ita intellectus ad omnia intelligibilia, sed materia habet naturalem appetitum, & inclinationem ad omnem formam, quæ in ipsa produci potest, ab agente etiam supernaturali, solo scilicet Deo, absque villo agente naturali.

2. Ratio.

3. Ratio.

Quartò, quia cum primum quis nouit, vel ex Dei reuelatione, aut aliter, Beatitudinem in particulari sitam esse in Dei visione, & fruitione, statim habet naturalem & necessarium appetitum elicatum ad ipsam visionem; ergo signum est quod habeat etiam naturalem inclinationem. Et confirmat Scotus, quia anima natura sua est imago & similitudo Dei, in imagine autem & similitudine, & in quouis simili est naturalis appetitus ad suum simile.

5. 4. Ratio.

Quintò, ex Diuo Augustino 1. de prædest. sanctorum, capit. 5. ubi docet posse habere fidem & charitatem naturæ esse hominum, habere, gratiam esse fidelium. Concedit ergo ad has formas licet supernaturales esse in homine naturalem capacitatem, & potentiam, & eo ipso concedendus est naturalis appetitus.

6. 5. Ratio.

Dicendum tamen est in nulla creatura Angelica vel humana, creata vel possibili, dari appetitum naturalem per modum inclinationis & propensionis ad visionem, aut fruitionem Dei, Ita sentiunt Capreol. in 1. quæst. prologi ad argumenta contra 6. conclusionem, Caiet. supra quæst. 1. artic. 1. & in hac quæst. 12. artic. 1. & infra q. 82. art. 1. Ferrar. 1. contra Gentes cap. 5. & 3. contra Gentes, capit. 5. 1. Bañes hic, & Molina disputat. 2. Fonseca 1. Metaph. q. 2. sect. 2. Vide Valentiam 12. quæst. 5. art. 8. & Vazquez, ibi disput. 22. cap. 2.

7. Vera sent. non dari appetitum naturalem.

Probatur primò hæc sententia, quia huiusmodi appetitus naturalis necessario dicit potentiam actiuam, vel passiuam naturalem ad talem formam, quam appetere naturali dicitur appetitu. Neque enim sufficit potentia obedientialis, quia alioqui leue, diceret natura-

8. 1. Ratio.

Appetitus insitus, aut naturalis quid.

9. Naturale & supernaturale ab agente, vel termino.

10. Obiectio.

Solutio.

turalem inclinationem, ut si deorsum, & graue sursum, & corpus, ut non sit circumscriptiue in loco, & accidentia ut sint sine subiecto, quia in his omnibus est potentia obedientialis, ut possint ita constitui à Deo, & aliqua etiam ab agente naturali. Appetitus ergo naturalis innatus vel insitus necessario dicit naturalem potentiam actiuam, vel passiuam. In nobis autem, & creatura vlla non est potentia naturalis, actiua, vel passiuam, actuum supernaturalium. De actiua constat, quia solus Deus eleuat potentias supra naturam, ut eliciant eiusmodi actus. De passiuam similiter constat, quia quoties datur aliqua potentia passiuam naturalis, ea potest perfici ab aliqua potentia actiua naturali. Nam ex Aristotele 5. Metaph. text. 17. & 9. Metaph. text. 2. potentia passiuam dicitur in ordine ad potentiam actiuam; ita ut si potentia actiua sit naturalis, sit etiam passiuam, & contra. Et sic idem Aristoteles 3. libr. de anima capit. 5. probat debere dari in natura animæ nostræ intellectum agentem naturalem, qui sit omnia facere, quia datur in anima nostra intellectus possibilis naturalis, qui est omnia fieri.

Confirmatur, quia & Scotus naturale & supernaturale solet distinguere penes ordinem & respectum ad agens, sed siue per ordinem ad agens, siue penes respectum ad terminos, aut formas productas distinguantur, certum est potentiam passiuam naturalem dici, quando est potentia actiua naturalis talis formæ, vel effectus, ad quem est naturalis inclinatio. Certè quæstio est nimis de nomine, dum appetitus, & inclinatio ponitur naturalis, forma vero ipsa, aut actus qui appetitur, ponitur supernaturalis, ut loquuntur Scotus & alij.

Si dicas in anima separata esse appetitum naturalem ad corpus, & in cæco ad visum; cum tamen à nullo agente possit dari talis actus. Respondetur absolute & secundum speciem posse dari talem actum ab agente naturali; & ita appetitum ad illum absolute esse naturalem, licet pro tali statu separationis animæ, aut cæcitatibus, nullum agens naturale possit dare talem actum, & ita resurrectio ex parte termini dicitur naturalis, licet ex parte agentis

sit supernaturalis, ut docet D. Tho. 4. contra Gent. cap. 79. & in 4. dist. 43. q. 1. art. 1. quæstionum. 3. & de verit. q. 24. art. 1. ad 1. nempe, quia terminus simpliciter est naturalis, sicut etiam visus qui restituitur cæco. At verò visio Dei & fruitio omnino est supernaturalis, ut nunquam ab aliquo agente naturali possit produci talis actus.

Secundò si talis appetitus esset naturalis in Angelo, aut homine ad beatitudinem in speciali, solo lumine naturali Angelus cognosceret beatitudinem suam, & nostram sitam esse in tali Dei visione, cum suam naturam & nostram Angelus exactè comprehendat, illud autem omnino videtur absurdum, & contra id 1. Corinth. 2. Oculus non vidit Deum, absque te. Et infra, Nobis autem reuelauit Deus, ubi Diuus Thomas, & sæpe docet ex eo loco, cognitionem beatitudinis in particulari solum esse per Dei reuelationem. Et hinc etiam sequitur non posse dici finem, aut terminum naturalem, ut facile concepit Scotus, quia absolute hic finis est supernaturalis. Si enim esset naturalis media etiam ad ipsum, & consecutio essent à natura; ut bene argumentatur Aristoteles 2. cœli, capit. 8. si alia haberent naturam suam motum progressiui haberent etiam ab eadem natura instrumenta ad talem motum; et si instrumenta non sunt naturalia, neque motus est naturalis. Media autem quibus homo potest ad beatitudinem peruenire, omnino & simpliciter sunt supernaturalia ex patribus & concilijs, præsertim Araucan. 2. Canon. 5. ubi & fidem, qua credimus, & initium eius, scilicet affectum & voluntatem credendi, definitur non posse dici naturalem, neque naturaliter inesse, & idem in re definitur in Trident. sess. 6. capit. 5. & Canon. 3. quod hæc omnia dona ad iustificationem pertinentia, non sint ex natura & viribus nostris, sed ex adiutorio & gratia Dei. Si igitur media beatitudinis, simpliciter sunt supernaturalia, & non possunt dici naturalia, multo magis ipse finis & est, & dicitur supernaturalis, & non potest dici naturalis, præsertim cum Scotus solum concedat potentiam obedientialem, & non naturalem ad hæc dona & media quibus consequimur beatitudinem.

11. Secunda ratio.

Beatitudo in particulari sola reuelatione nota.

Si finis naturalis & media.

Fides supernaturale donum.

12 *Quis finis naturalis hominis?* Respondetur ex Diuo Thoma quæst. 27. de veritat. artic. 2. & conueniunt Bañes, Molina, & Fonseca, finem naturalem hominis esse, non quo habito omninò quiescat eius appetitus, quia nullo fine naturali expletur eius appetitus, nempe, quia capax est maioris boni, & de facto ordinatus ad superiorem finem. Est ergo finis naturalis bonum præcipuum, ad quod potest natura peruenire suis viribus, & communi Dei auxilio, nempe status perfectæ virtutis moralis, & intellectualis, vt docet Aristot. 1. Ethic. capit. 7 & 10. Etich. cap. 6. 7. & 8. & adiungit bona fortunæ sufficientia, ad virtutis vsum. Sic cõtemplatio substantiarũ separatarum ponitur ab Aristot. finis naturalis hominis. Et potest dici quodã modo hoc bono expleri naturalem appetitum & satiari, quatenus hic appetitus naturalis non tendit ulterius. Absolutè tamen non dicitur expleri, quia est ultra capacitas ad ulteriorem perfectionem. Et vt notauit D. Thom. 3. contra Gentes, cap. 39. aliqui appetitus & potentia naturales possunt omninò simul reduci in actum, vt graue deorsum; alij non simul, sed successiuè tantum, vt materia in actu formarum. Et hoc modo intellectus non potest simul reduci in actum circa omnia intelligibilia naturaliter loquendo, ideò nõ potest habere perfectam suam foelicitatem.

13 *Restat ergo, vt in intellectu & voluntate tantum sit appetitus, & propensio naturalis ad eliciendos actus suos, circa verum & bonum in commune; nullo verò modo ad beatitudinem supernaturalem, quia potentia & appetitus naturalis solum inclinatur ad id quod sibi est connaturale, & commensuratum. Et hinc finis omninò & simpliciter est super naturalis, tam quoad assecutionem & media, quàm quoad propensionem, & appetitum. Satiatur tamen magis naturalem hunc appetitum, quàm vilis actus aut forma naturalis, quia eminenter continet omnem cognitionem, & amorem Dei naturalem, & omnium aliarum rerum, ad quas est naturalis inclinatio, nempe in vno obiecto Deo clare viso omnia simul recipit, & sic meritò dicitur Psalm. 16.*

Satiabor enim apparuerit gloria tua. Quasi interim non sit satietas.
 Ad primum in oppositum respondetur, non ad quamlibet perfectionem rei esse inclinationem naturalem, sed solum ad naturalem perfectionem. Ista autem visio & beatitudo est perfectio supernaturalis, ad ipsam ergo tantum est inclinatio, & potentia obedientialis. Ad secundum respondetur suo modo esse quietem in ultimo fine naturali, eo modo quo diximus ex Diuo Thoma, sed quia non simul obtinetur, ideò non potest omninò quiescere appetitus. Et potest dictum Diui Augustini, quod solet hic obijci ex 1. libr. confess. capit. 1. *Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te,* intelligi non solum de beatitudine supernaturali, quam per reuelationem nouimus, sed & de beatitudine naturali, quæ in Dei cognitione, & amore naturali sita est: dixerat enim Augustin Deum alloquens: *Tu excitas, vt laudare te delectet.* Et rationem reddens addit. *Quia fecisti nos Domine ad te, &c.* Sed quamuis loquatur de quiete patriæ, verum est, per nihil in via quiescere omnino cor nostrum, quia nihil omnino satiat.
 Ad tertium respondetur, sicut materia dicit appetitum naturalem ad omnem formam, quæ sibi coniungi potest, vt actus naturalis; licet modo non sit in rerum natura agens, quod producere possit talem formam; ita intellectus noster dicit appetitum naturalem ad omne obiectum sibi connaturale, licet de facto non possit ad eius cognitionem attingere. Visio verò Dei non est cognitio naturalis obiecti, sed supernaturalis.
 Ad quartum respondetur, desiderium quod ex reuelatione beatitudinis supernaturalis sequitur, non posse dici simpliciter naturale, vt constabit dubitat sequenti. Ad confirmationem respondetur, imaginem Dei in anima nõ solum esse vnus essentia, sed etiam trium personarum, vt colligitur ex D. Thom. 1. part. quæst. 93. præsertim artic. 5. Sicut ergo Trinitas personarum non est naturaliter cognita, ita neque quod in anima sit imago earum. Sed quæuis demus rationem imaginis & similitudinis Dei in anima esse naturali

ratione cognitam, non inde fit, quod sit naturalis inclinatio ad visionem Dei, sed solum ad cognitionem eius, quæ naturæ viribus haberi potest.
 17 *Ad Quintum respondetur cum Caietan. supra quæst. 1. artic. 1. & Fonseca sect. 3. August. solum docere, quod potest se habere fidem, & charitatem, in natura sit humana; non tamen quod hæc potentia sit naturalis: per primum enim solum significatur subiectum huius potentia, scilicet natura humana: per secundum verò significatur eius modus, & cum hæc potentia sit ad terminum supernaturalem, non debet dici naturalis, sed solum obedientialis. Sed hæc solutio licet in se vera, non videtur ad mentem Augustini, nam iuxta eam posset dici, etiam habere fidem & charitatem esse in natura; quod tamen videtur negare Augustinus tribuens gratia fidelium habere hos habitus, posse verò habere ipsi naturæ. Respondetur ergo cum Capreolo vbi supra; hoc quod est posse habere dici esse in natura, & quodammodo naturale, non quidem simpliciter, & ex parte termini, sed quia conuenit naturæ ex sua prima institutione, & sine aliquo alio superaddito est capax talium habituum, eo ipso quod natura est ex principijs intrinsecis.
 18 *Hic obiter queritur, quomplex sit potentia ad aliquem actum, & an detur potentia neutra? Prima sententia est affirmans, præter potentiam naturalem, & violentam dari potentiam neutram, videlicet ad actum qui neque sit naturalis, neque violentus, sed indifferens, talis est potentia ignis ad motum circularem, & superficiem ad albedinem, vel nigredinem, & in Angelo ad quemlibet locum. Ita Scotus 1. q. prologi, & in 2. dist. 2. quæst. 6. ad finem. Oppositum tenent Caietan. 1. p. q. 1. ar. 1. & tom. 3. opus. tractat. 3. quæst. 1. & Molina hic disputat. 2. ante finem.
 19 *Dicendum est quæstionem tantum esse de nomine, quia secunda sententia omnem illam potentiam passiuam vocat naturalem, cui respondet in rebus potentia actiua naturalis, sic potentia materiæ ad formam, & Angeli ad locum, & superficiem ad colorem dicitur naturalis, quia est agens naturale, à quo possit reduci in actum.***

Et distinguitur hoc modo potentia naturalis contra obedientialem, quæ est ad formam supernaturalem, & respectu agentis supernaturalis. Et in hoc sensu nulla videtur esse potentia violenta, vt concedit Molina. Prima verò sententia strictius sumit potentiam naturalem, prout dicit naturalem inclinationem ad aliquem actum tanquam ad suam perfectionem, & potentiam violentam, prout recipit aliquem actum, contra suam naturalem inclinationem, vt aqua calorem, & leue sit deorsum. Et admissa hac potentia violenta, quam meritò admittit etiam Caietanus, negari non potest potentia neutra, nempe, quæ neque dicat inclinationem intrinsecam ex principijs naturæ, & sit proprie naturalis, neque etiam sit violenta, quasi actus sit contrarius inclinationi naturali, vt constat in exemplis primæ sententiæ; quamuis potentia ignis ad motum circularem posset dici obedientialis, vt sæpe docet Diuus Thomas.

III. D V B I T A T I O.

An detur appetitus naturalis elicitus ad beatitudinem supernaturalem?

HAEC Dubitatio valde difficilis, præsertim ob dicta D. Thom. in vtramque partem. Et appetitus naturalis elicitus dicitur actus aliquis voluntatis, quo appetat ac desideret visionem Dei, ac beatitudinem supernaturalem. Diciverò potest naturalis, prout distinguitur contra liberum, quia est necessarius, vel quatum ad exercitium, vel saltem quantum ad specificationem, vel prout distinguitur contra supernaturalem, quia possit haberi naturæ viribus.
 Prima sententia asserit dari appetitum hunc naturalem. Ita videtur loqui Scotus, & quæst. 1. prolog. & in 4. dist. 49. quæst. 8. de appetitu naturali, prout distinguitur contra supernaturalem, licet dicat esse liberum tam circa beatitudinem in communi, quàm circa beatitudinem in particulari. Scotus etiã 4. dist. 49. quæst. 2. ita videtur sentire; licet enim loquatur de appetitu inclinationis, rationes tamẽ eius, & testimonia

Diui Thomæ, quæ adducit, maxime probant de appetitu elicito. Hanc sententiam sequitur Vazquez 1. 2. quæst. 3. art. 8. disput. 22. cap. 4. & 5. Et præter rationes secundæ dubitationis præcipue probatur testimonijs Diui Thomæ, qui passim docet esse in nobis naturale desiderium videndi Deum per essentiam, ita in hoc art. 1. & supra quæst. 3. art. 8. & 4. contra Gentes, à cap. 39. vsque ad 51. Imò & ratione probat, quia naturale est homini desiderium cognito aliquo effectu cognoscendi eius causam, non solum an sit, sed etiã quid sit. Et est desiderium admirationis, vt docet Aristotel. 1. Metaphys. text. 3. Cum igitur intellectus humanus & Angelicus cognoscat essentiam effectus creati, & Deum esse eius causam, & modo solum cognoscat Deum esse, necessariò ei remanet naturale desiderium inquirendi quid sit causa. Et hac ratione colligit D. Thomas necessariò debere dari visionem Dei, ne hoc naturale desiderium maneat inane.

Secundò, expresse capit. illo 51. habet hæc verba: *Omnes mentes naturaliter desiderant Deum per substantiam videre.* Et capit. 50. dixerat naturale desiderium sciendi Angelorum non expleri per cognitionem naturalem quam habent de Deo, sed incitari magis ad videndam diuinam substantiam, & sæpe repetit hanc cognitionem Dei per essentiam naturaliter desiderari, idque probat sex rationibus.

Tertiò, quia capit. 39. docet felicitatem hominis non consistere in cognitione quæ de Deo habetur per demonstrationem, quia per hanc non expletur naturale desiderium voluntatis. Et capit. 40. felicitatem non esse in cognitione, quæ habetur per fidem, quia naturale desiderium non quiescit per hanc cognitionem, quiescit autem per felicitatem, vnusquisque vero appetit videre quod credit, & capit. 48. probat in hac vita non esse veram felicitatem, quia appetitus naturalis sciendi nunquam quiescit hic, sed potius crescit, quò plura cognoscit. Tum etiã quia omnes desiderant stabiliri in felicitate iuxta Aristotelem 1. Ethic. capit. 14. nam camaleonta non æstimamus felicem,

id est eum qui vt camaleon variatur; Videtur igitur Diuus Thomas semper ponere appetitum videndi Deum naturalem, & prout opponitur super naturali, & prout opponitur libero, eoquòd sit necessarius, saltem quantum ad specificationem.

Dicendum tamen est beatitudinem quidem in communi necessario & naturali desiderio appeti ab omnibus, saltem quantum ad specificationem. Beatitudinem verò in particulari non necessario, neque naturali desiderio appeti. In vtroque conueniunt Durand. in 4. dist. 49. quæst. 8. & Palud. quæst. 7. art. 2. Molina inclinatur in fine disputationis 2. non satis se explicat.

Primum de appetitu naturali elicito beatitudinis in communi docet sæpe D. Thom. 1. part. quæst. 2. artic. 1. & quæst. 19. & 26. & quæst. 82. artic. 1. & 2. & quæst. 83. artic. 1. & 2. quæst. 9. & 10. & Diuus Augustinus 13. de Trinitat. capit. 8. omnes beati esse volumus, miseri esse nolumus. Et hoc verum est de appetitu non solum inefficaci, & quasi conditionato, vt Durand. & Paludanus explicant, sed etiam de absoluto, & efficaci, & ratione constat, quia omnes efficaciter appetunt, & quærunt in quolibet appetibili communem rationem beatitudinis in communi, bonum scilicet perfectum, ac sufficiens, & in hoc videntur omnes conuenire.

Secundum, quod attinet ad nostram dubitationem, est difficilior, sed necessariò dicendum, & docet expresse D. Thom. 1. 2. quæst. 1. artic. 5. & 7. quòd scilicet vltimus finis sub ratione communi sit idem, & necessariò appetatur ab omnibus, non tamen sub ratione particulari. Idem docet quæst. 5. artic. 8. ad secundum, & in corp. & in 4. distin. 49. quæst. 1. artic. 3. quæst. 1. ad 1. & 2. quòd non omnis qui appetit beatitudinem, appetat diuinam visionem, licet hæc sit beatitudo, sicut non omnis qui appetit dulce, appetit mel, & de veritat. quæst. 22. artic. 7. & quæst. 24. artic. 4. ad 6. docet appetitum hominis esse naturaliter determinatum circa beatitudinem in communi non autem circa beatitudinem in particulari. Et consentiunt in hac sententia fere omnes discipuli Diui Thomæ, Caietan. 1. p. quæst. 1. art.

5 Naturale desiderium beatitudinis in communi.

6 Ex D. Tho.

Ex Augus.

7 Non datur desiderium naturale beatitudinis supernaturalis, id est visionis Dei.

art. 1. & quæst. 81. art. 1. & Ferrar. præsertim contra Gentes c. 51. & Medina 12. q. 5. art. 8. concl. 2. Bañes & Molina in hoc articulo, Conrad. 12. q. 1. art. 7. Capreolus in 1. q. prologi ad argumenta contra 6. concl. in 4. d. 49. q. 3. ad argumenta Scoti contra 1. & 2. conclus.

8 Desideriū naturale ex cognitione naturali.

Probatur ratione præcipua D. Thomæ 1. p. q. 2. art. 1. ad 2. quæ etiam est Durandi & Paludani, quia id quod naturaliter desideratur, naturaliter etiam cognoscitur, quia desiderium naturale præexigit cognitionem naturalem, vt per se patet. At visio beatifica non potest naturaliter cognosci possibilis, vt expresse docet D. Thoma. in id 1. ad Corinth. 2. cap. vbi & Paulus id docet, *Oculus non vidit Deum absq; te, quæ per apertasti diligentibus te.* Vnde colligit solum id cognosci per reuelationem Spiritus sancti. Ex quo etiam fundamento colligit 1. p. q. 1. art. 1. & q. vnic. prologi artic. 1. necessariò esse Theologiam, quia homo ordinatur ad Deum sicut ad finem quendam, qui rationem excedit iuxta id Isaia & Pauli, *Oculus non vidit Deum absque te*, quia visio inquit, Dei per essentiam tantum est possibilis homini secundum fidei positionem. Cum igitur necesse sit finem præcognosci homini, vt intentiones & actiones suas ordinet in finem, debuit homo scire per reuelationem fidei aliqua quæ humanam rationem excedunt. Hæc in summa D. Thomas.

9 Meritū vite æternæ ex gratia.

Ita etiam 1. 2. q. 114. art. 2. docet hominem in nullo statu etiam naturæ integræ posse mereri vitam æternam sine gratia supernaturali, quia vita æterna est quoddam bonum excedens proportionem naturæ creatæ, & probat, quia etiam excedit cognitionem, & desiderium eius, & probat ex eodem loco Pauli 1. Corinth. 2. *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit:* vbi expresse negat cognitionem naturalem, & similiter desiderium naturale vitæ æternæ, quæ est visio Dei. Idem docet quæst. 109. art. 5. licet non ita expresse neget cognitionem, & desiderium naturale; dicit tamen vitam ætam esse bonum excedens nostram virtutem. Et ita ferè omnes conueniunt visionem Dei non posse ratione naturali demonstrari possibilem, vt præter iam citatos tenet etiã supplem. Gabr. in 4. distinct. 49. quæst. 1. art. 3.

dubio 2. & Diuus Thomas de malo q. 5. art. 3. dicit animas puerorum in Limbo cognoscere quidem, quòd creatæ sint ad beatitudinem, & quòd beatitudo sita sit in bono perfecto, non tamè posse cognoscere naturaliter, quòd sita sit in tali gloria, qualem habent sancti.

Secundò probant Durandus & Paludanus nõ esse naturale desiderium, prout distinguitur contra liberum, quia adhuc beatitudo particularis per fidem cognita potest non amari, ob difficultatem annexam, imò & odio haberi; vt experientia constat, plerosque iam desperantes se tradere omni impudicitia, & vitijs, & nolle consequi beatitudinem. Certè negari non potest liberè posse hominem, & non amare beatitudinem supernaturalem etiam cognita, & odio habere, saltè ob annexam difficultatem. Præcipua difficultas manet in conciliandis varijs D. Thomæ testimonijs.

Prima solutio ad testimonia adducta pro prima sententia est Caiet. 1. p. q. 1. art. 1. & partim Conradi 1. 2. q. 3. art. 8. Dicunt homini si absolutè considerare non esse naturale desiderium visionis Dei; si tamen consideretur, vt de facto est ordinatus ad vitam supernaturalem, & posita reuelatione effectuum gratiæ & gloriæ, sic esse naturale desiderium ex mente Diui Thomæ. Sed merito non placet hæc solutio Ferrar. cap. illo 51. quia Diuus Thomas absque vlla mentione effectuum gratiæ & gloriæ, dicit idèd homines naturaliter appetere videre Deum, quia naturale desiderium non quiescit in cognitione naturali Dei; & quia naturale est cognitio effectibus, & an est causæ, velle cognoscere, quid causæ, quæ ratio nititur communi rationi effectuum etiam naturalium. Secundò, quia vt diximus in ratione Durandi, & ex D. Thoma adhuc cognita beatitudine supernaturali non videtur necessariò appeti, ratione difficultatis annexæ.

Secunda solutio est Ferrar. cap. illo 51. & partim Conradi, quòd visio Dei dupliciter possit considerari, primò, vt est visio essentiæ primæ causæ absolute; secundo, vt est visio obiecti supernaturalis beatifici. Primo modo dicunt desiderium eius esse naturale, non secundo. Cū enim naturaliter possit cognosci Deum

Ex D. Tho. naturale desiderium videndi Deum

3 Alterum dictum D. Thom.

4 De felicitate hominis D. Tho.

10 Non est desiderium necessarium videndi Deum

11 Dicitur Diuine Thomæ inuicem obviare videtur. 1. Solutio.

Contra Caiet. & Conrad.

12 2. Solutio Ferrar.

ci Deum

ci Deum esse primam causam omnium effectuum ex hac naturali cognitione oriri potest appetitus naturalis cognoscendi quid est ipse, vt primæ causæ; & hic appetitus continetur sub vniuersali appetitu, & desiderio sciendi, de quo loquitur Aristoteles in 1. Metaphys. *Omnis homo naturaliter scire desiderat.* Naturaliter autem non cognoscimus quod Deus sit summum bonum beatificum, cum variaz sint sententiaz de obiecto beatitudinis. Sed neq; hæc solutio satisficit, quia visio Dei vt primæ causæ, est visio Dei in se, vt Deus est, & vt obiectum est beatitudinis supernaturalis, & non potest naturaliter appeti primo modo, quin appetatur etiam secundo modo, & ergo modo est supra naturam, vt generat, aut neutro.

Contra Ferrar.

13. 3. Solutio Banes & Fonseca.

Desideriū inefficax.

Contra Banes ex D. Thoma.

Tertia solutio est, quod D. Thomas concedat appetitum naturale beatitudinis etiam supernaturalis, non absolutū & efficacem, sed conditionatū, & inefficacem. Ita Banes in hoc art. dub. 2. & Fonseca quæst. 2. lect. 3. ad 4. licet ad vltimum admittat solutionem Caietani. Itaq; ex cognitione naturali an est Dei, dicunt oriri appetitum elicatum conditionatum, vellem videre Deum, si id esset possibile; non tamen efficacem, ex quo confurgit voluntas; & inquisitio mediocri. Potest hæc solutio confirmari ex D. Thoma 3. contra Gentes c. 25. 50. & 51. & sæpè alibi, dū loquitur de naturali desiderio cognoscendi verum primum & primam causam in particulari, quod desiderium naturale non potest esse efficacem, cum talis visio nō cognoscatur naturaliter possibilis. Et ad rationem D. Thomæ videtur sufficere hoc naturale desiderium inefficax, quod non debeat esse manere; qua etiam ratione D. Augustinus 13. de Trinit. c. 8. & cap. vlt. docet omnes naturaliter velle esse immortales, si possint, quæ voluntas tantum est conditionata, & non est inanis, sed completur in supernaturali beatitudine. Sed adhuc est dubia hæc solutio, quia D. Thomas videtur loqui de hoc appetitu vt efficaci, & ratione cuius ponatur media. Secundò, quia sæpè etiam alijs locis docet appetitum beatitudinis in particulari non esse naturale, vt 1. 2. q. 5. art. 8. in corpore, & ad 2. & locis alijs supra citatis in hac nostra sententia. Et 3. contra Gentes cap. 50. ratione 5. dicit Angelos etiā scire quod

substantia Dei quoad visionem claram sit supra ipsos.

Et D. August. lib. 13. de Trinit. c. 9. postquā dixit Philosophos humanis argumentationibus vix inuenisse animæ immortalitatem; beatitudinē verò æternam prorsus ignorasse, addit hæc verba: *Fides autem ista totum hominem immortalem futurum, & verè beatum, non argumentatione humana, sed diuina auctoritate promittit.* Vbi etiam docet Ioann. 1. dicitur, *Et Verbum caro factum est, & c. vt sic suaderetur quod incredibile videbatur: Si enim is qui natura Dei filius est, factus est hominis filius propter homines, quāto credibilius est, natura filios hominis fieri gratia filios Dei?* Et lib. 19. de ciuitat. cap. 1. dicit Philosophos quantumuis conati sint, omnes tamen errasse, neque attigisse spem veræ beatitudinis, neque rem ipsam. Non ergo potest dari appetitus naturalis veræ beatitudinis in particulari. Tandem cōtra hanc expositionem est, quod nullū videtur absurdū, appetitum conditionatum non expleri, aut manere inanem, vt constat in appetitu aut desiderio montis aurei. D. verò Thom. dicit appetitum hunc nō debere esse frustra, neq; manere inanē.

14. Ex Aug. sino.

Ratione.

15. Vera sententia ex Capreolo.

In visione Dei duplex ratio.

Appetitus naturalis visionis quo modo.

16. Quomodo appetitus visionis nisi in sola Dei visione, merito D. Thomas dicit, dandā esse visionem Dei, vt hic

hic appetitus naturalis frustra non sit, & inanis. Et quod omnes mentes appetant videre Dei substantiā, quod intelligi non potest secundum specialem rationem talis substantiæ ob rationes iam dictas; & quia id alibi sæpè negat D. Thomas. Debet ergo intelligi secundum rationem cōmunem obiecti beatifici, & boni sufficientis, cū nullum sit aliud bonū sufficiens, ac satians, in quo quiescat naturale desiderium, & appetitus.

17. Expositio firmatur ex D. Thoma.

In visione Dei expletur appetitus naturalis.

Quomodo Deus naturaliter cognitus, & desideratus.

Cōfirmatur hæc expositio, quia milles docet D. Thom. hominē naturaliter esse determinatū ad rationem beatitudinis in cōmuni, vt necessariò eam amet saltē quantum ad specificationē: non autem ad rationē beatitudinis in particulari, vt constat locis pro nostra sententia adductis, & 1. 2. q. 10. artic. 1. & 2. & de veritate q. 2. art. 5. & q. 23. art. 4. & q. 24. art. 7. ad 6. Felicitatem indeterminatē, & in vniuersali omnis rationalis mens naturaliter appetit, & circa hoc deficere non potest; sed in particulari non est determinatus motus voluntatis creaturæ ad quærendam felicitatē in hoc vel illo, & c. Idem docet in 4. d. 49. q. 1. art. 3. quæstionc. 3. & de potentia q. 1. art. 5. & q. 2. art. 3. in corpore, & ad 6. & q. 10. art. 2. ad 4. & 5. & 4. contra Gentes c. 92. n. 3. Et sæpè docet iuxta doctrinam D. Augustini nos velle esse beatos. Et in 3. contra Gentes c. 39. 48. 50. & 63. docet in visione Dei omnino expleri appetitum naturalem, & desiderium, tam ex parte intellectus quantum ad cognitionem omnis veritatis, quàm etiam ex parte appetitus gloriæ, & delectationum, & cōseruationis sui, quia circa hæc omnia datur appetitus, & desiderium naturale; quod tamen in nullo alio bono expletur. Tandē verbis expressis eiusdē D. Thomæ confirmatur 1. p. q. 2. art. 1. ad 1. vbi dicit: *Deū esse in aliquo communi, & sub quadam confusione esse nobis naturaliter insertum, in quantum scilicet est Deus hominis beatitudo; homo enim naturaliter desiderat beatitudinem; & quod naturaliter desideratur, naturaliter cognoscitur ab eodē, sed hoc, inquit, non est simpliciter cognoscere Deum; sicut cognoscere venientem non est cognoscere Petrum, licet Petrus sit veniens. Multi enim perfectum hominis bonum, quod est beatitudo, existimant diuitias, alij voluptates, alij aliquid aliud. Hæc Diuus Thomas quibus nihil potest dici accommodatius*

pro hac expositione.

Optimè etiam aduertunt Capreol. 18 in 4. & Ferrar. cap. illo 51. absurdum quidem esse quod appetitus naturalis per modum inclinationis non possit naturaliter expleri, quia est potentia passiva, cui respondet virtus & potentia actiua naturalis. Sumpto autem appetitu naturali pro actu elicitō, qui consequitur cognitionem naturalem, nullū esse absurdum, quod virtute naturæ non possit expleri. Sic naturalis appetitus cognoscendi omnem veritatem naturalem non potest expleri virtute naturæ, & appetitus naturalis beatitudinis in communi, & summi boni, & vitæ, ac sanitatis perfectæ, & immortalitatis æternæ, non potest naturaliter expleri. Sed solum habetur hæc omnia appetibilia naturalia in beatitudine supernaturali. Et expressè docet hoc Diuus Thomas super Boethiū de Trinitate quæst. vlt. artic. vlt. ad 5. *Naturaliter (inquit) inclinatur homo in finem vltimum (nempe sub ratione communi vltimi finis, ac beatitudinis) non tamen potest naturaliter illum consequi propter eminentiam ipsius, sed tantum per gratiam.*

19. Quomodo visio Dei, vt sic naturalis dicatur à Diuo Thoma.

Naturale largè etiam ex gratia.

Vltimo negari non potest aliquando à Diuo Thoma visionem Dei etiam sub ratione speciali, ac supernaturali vocari homini naturalem, non quidem absolutè, neque pro statu viæ, sed pro statu patriæ & perfectō. Sic de veritate quæst. 13. art. 1. ad 1. *Sicut quantitas completa est naturalis homini, cum ad perfectam peruenerit etatem: esset autem contra naturam hominis in pueritia, sic modo pro statu viæ tantum est naturale homini cognoscere Deum per creaturas sensibiles; in consummatione vero & perfectō statu erit naturale cognoscere Deum per essentiam.* Idem dicit art. 3. ad 6. Constat tamen his locis naturale non sumi propriè pro eo quod conuenit viribus, & virtute solius naturæ, vt apertè docet ipse eo artic. 1. ad 9. quod enim est ex gratia supernaturali, non potest hoc modo esse naturale, sed dicitur largè naturale pro qualibet perfectione, & bono conuenienti naturæ ex ordinatione Dei, & sibi connaturali in tali statu. Sic etiā 3. part. q. 9. artic. 1. ad 3. docet visionem Dei esse supra naturam animæ, quatenus non potest propria virtute ad eam peruenire. Alio verò modo esse natura-

naturalem iuxta capacitatem animæ factæ ad imaginem Dei. Sic ergo conciliata manent omnia dicta Diui Thomæ ex verbis eiusdem Angelici Doctoris; & constat veritas tenenda in hac quæstione. Quæ autem obijcit Vazquez facile soluuntur; obijcit non dari habitum supernaturalē; à quo eliciatur istud desiderium beatitudinis supernaturalis, & ideo ipsam desiderium non posse esse supernaturale: sed facile respondetur, imo retorquetur, nā nec in desiderio hoc visionis Dei, si sit per modum boni concupiscibilis, est actus elicitus ab habitu spei supernaturalis, & infusæ; si verò sit desiderium visionis, ex amore amicitie Dei, est actus elicitus ab habitu supernaturali, & infuso charitatis. Et utrumque est certum apud Theologos omnes dum agunt de spe, & charitate supernaturali.

ARTICVLVS II.

Utrum essentia Dei ab intellectu creato per aliquam similitudinem videatur?

Conclusio est, Ex parte intellectus aliqua similitudo Dei est, qua Deus videtur, scilicet virtus, qua intellectus est efficax ad videndum Deum. Sed ex parte rei visæ, quam necesse est vni potentie videnti, per nullam similitudinem creatam Dei essentia videri potest.

Difficultas quæstionis.

Defendenda mens Diui Thomæ.

Quæstio hæc est valde celebris, & in ea fere omnes discedunt à sententia Diui Thomæ, & vix à discipulis defenditur. Conabimur sententiam Doctoris Angelici, & explicare, & defendere, quam absque fuco verissimam putamus, & rationem eius euidentem, ut videbimus. Primum autem quæremus an de facto detur Dei species in beatis; secundò an saltem per Dei potentiam dari possit, quæ est maxima, ac præcipua difficultas huius articuli.

I. DVBITATIO.

An de facto detur species impressa essentia diuina in beatis?

1. Sententia affirmans, Vazquez.

Prima sententia affirmat non solum posse per Dei potentiam dari

speciem impressam diuinæ essentia, quæ sit principium complens intellectum, vt quo, ad eius visionem, sed etiā de facto dari. Ita tenet Gabi. Vazquez 1. p. quæst. 12. disputat. 39. cum Francisco Victoria in hunc articulum, & putat serio esse Diui Thomæ sententiam, & infra in artic. 5. disputat. 43. dicit lumen gloriæ esse speciem impressam, & sufficiens omninò principium visionis, ita cap. 6. & vult esse sententiam Ricardi in 4. dist. 49. art. 3. q. 2. & in 3. d. 14. art. 1. q. 3. & Scoti eadem d. q. 2. & d. 13. q. 4. & in 4. d. 49. q. 11. & aliorum. Scotus etiam videtur posuisse speciem Deum quidditatiuè repræsentantem in Angelo, ita in 2. d. 3. q. 9. contra quem vide Caietanum infra q. 56. art. 1.

Distinguit hic Author duplicem speciem Dei, & cuiusvis obiecti; altera est similitudo, quæ prius videtur vt obiectum, & sic visa vt quod, ducit in cognitionem eius, cuius dicitur species, & similitudo; sic imago Cæsaris est species eius, & creaturæ sunt vestigia Dei. Et talem speciem Dei dicit negasse Diuum Thomam, quia nulla datur, quæ prius visa, nos ducere possit in diuinæ essentia perfectam cognitionem. Altera species est, quam dicimus impressam in potentia visiva, aut intellectuua, & est principium cōples potentiam vt possit elicere perfectam obiecti visionem. Et hanc dicit de facto dari respectu Dei, & non negari à Diuo Thoma, sed potius disertis verbis concedi.

2. Duplex species vt quid & vt quo.

Dari speciē impressam Dei.

Probat ex varijs locis Diui Thomæ. Primò in hoc articulo ex argumento, sed contra, vbi ex August. 15. de Trinit. c. 9. probat Deum non videri per similitudinē in patria, sicut in via, quia iam videretur per speculū & ænigma, sicut modo in via iuxta Paulū. Quod argumentū Augustini, & sancti Doctoris nullam vim habet, nisi de specie & similitudine primo modo sumpta. Secundò, quia infra articul. 4. ita negat Angelum posse Deum videre ex seipso prius viso tanquam eius similitudine, & dicit sic se locutum in hoc artic. 2. & artic. 11. infra similiter per res materiales Deum videri non posse, vt antea probatum fuerat per nullam similitudinē cognosci posse: solum ergo loquitur de similitudine visa, vt quod. Et e contra in hoc articulo expressè conce-

3. 1. Ratio ex D. Thomæ.

2. Ratio.

concedit similitudinem Dei ex parte potentia. Quando verò negat similitudinem ex parte rei visæ, non negat speciem impressam, sed solum speciem expressam, quæ in sententia Diui Thomæ prius debet videri quam obiectum. Et alioqui fuit tres rationes huius articuli, & sic etiam videtur loqui 3. contra Gentes cap. 49. & de veritate q. 8. artic. 1. Hæc est sententia huius Authoris.

Ex incommodo & rationibus D. Thomæ.

4. Vera sententia non dari de facto. 1. Ratio ex impossibili

Dicendum tamen est de facto non dari speciem impressam diuinæ essentia, & hanc esse expressè mentem Diui Thomæ. De qua mirum est, quod aliter vllus sentire potuerit. Primū, quod de facto non detur, abundè probatur, si nequē de potentia Dei dari potest. Quod autem non possit dicemus dubitatione sequenti, & probabimus demonstratione Diui Thomæ. Imò plerique ita sentiunt, etiam si concedant de potentia absoluta non repugnare, vt Molina in hoc articulo, disputat. 1. cōclus. 2. & Suarez. & Valentia hic puncto 2. eadem ratione nostra: & alij, quia species impressa necessaria non est, nisi vt vice obiecti vniatur potentia, cū qua sit principium visionis; vbi verò obiectū seipso est intrinsecè præsens, non est necessaria species. Sic Angeli respectu cognitionis sui, non habent speciem, sed in singulis essentia se habet, vt principium ex parte sui ad cognitionem quidditatiuam sui, vt suo loco dicemus infra. Cum igitur diuina essentia sit intimè præsens intellectui cuiusvis beati, certè nō est necessaria, sed esset superflua eius species.

Species vniatur obiecti vniatur.

5. Ex mente D. Thomæ.

Doctrina D. Thomæ de specie impressa.

Quod verò hæc sit mens Diui Thomæ nullus dubitauit hactenus nisi prædictus author, Victoriam non vidi. Res verò esset indigna tāto Magistro, quāntus est Doctor Angelicus, cum præcipua quæstio sit de specie, & similitudine impressa, quæ cum intellectu sit principium visionis, si solum ipse responderet de similitudine, & specie primo illo modo, scilicet visa, vt quod. Et secundò tota eius doctrina procedit de specie impressa, quamuis simul etiam neget illam aliam similitudinem. Nam initio corporis dicit ad visionem sensibilem, & intellectualem duo exegi, scilicet virtutem visiuam, & vniōnem rei visæ cum visu, quia non fit visio in actu, nisi per hoc quod res visa quodā-

modo est in vidente, quod in corporali bus tantum fit per similitudinem; sicut similitudo lapidis est in oculo non lapis. Hæc Diuus Thomas. Quomodo hoc non est verum, aut non accommodatum ad similitudinem impressam, quia altera similitudo visa, vt quod, non est in oculo. Minus certè accurata, imò leuis esset doctrina Diui Thomæ, si de specie impressa nihil diceret, sed solum negaret similitudinem primi modi. Et vniuersè hæc similitudo impressa est, quæ exigitur ex parte rei visæ: non autem vlla alia, quæ videatur, vt quod; quamuis hæc etiam aliquādo detur. Et ita absolutè negat dari formam aut similitudinem creatam ex parte obiecti, per quam Deus possit videri. Et in sensu quo concedit similitudinem lapidis in oculo, negat similitudinem Dei in intellectu.

Exacta est doctrina D. Thomæ.

Et ad tertium docet expressè D. Thomas eo modo quo alia forma intelligibiles, quæ non sunt suum esse, vniuntur intellectui secundum aliquod esse, quo informant ipsum intellectū, & faciunt ipsum in actu; ita diuina essentia vniatur intellectui creato, vt intellectū in actu per seipsam faciens intellectum in actu. Vult certè D. Thomas ipsam essentiam diuinam esse, quæ seipsa intellectum constituit in actu primo, & supplet vicem formæ intelligibilis. Res est adeò certa, vt nulla appareat ratio dubitandi.

Essentia diuina vniatur seipsa intellectui.

Certum etiam est apud D. Thomam in corpore articuli, & infra ar. 5. lumen gloriæ non esse speciē impressam, sed quādam participatam similitudinē Dei ex parte potentia, qua ipsa potentia confortatur & eleuatur, vt sit apta vniere essentia diuinæ, vt obiecto intelligibili, & cum ipsa producere visionem, vt in toto corpore articuli præsertim ad finē constat, & constabit latius infra art. 5.

6. Lumen gloriæ non est species.

Ad omnia obiecta vno verbo respondetur D. Thomam præsertim agere de specie impressa, & eā negare, quia alioqui nimis mutila, & leuis esset eius doctrina, sed eadem ratione, qua probat de similitudine primo modo, & de speculo, & ænigmate, probare etiā de specie & similitudine, quæ sit principium visionis; maximè verò in corpore articuli rationes omnes procedunt de hac specie, & similitudine, licet consequenter etiam probent de altera. Et ita merito potuit locis obiectis negare de similitudine.

7. Ad rationes facile respondetur.

militudine etiã obiectiua. Articulo cer-
tè 4. contendit non posse intellectum
creatum per sua naturalia videre Deum
per essentiam. Et ita neq; Angelum per
suã essentiam tâquã per speciẽ posse
videre Deum per essentiam. Et art. 1. 1.
similiter cognosci & videri non posse
Deum per res materiales, idest, per spe-
cies earum, aut quomodolibet illis co-
gnitis non cognosci Deum. Et hoc est
verũ de vtraq; specie. Et patebunt sin-
gula magis infra in progressu totius
quæstionis. Quæ verò tribuit Vazquez
Doctõri Angelico circa speciẽ expres-
sam, quod eam vocet forinam ex parte
obiecti, & eam neget, sunt præter men-
tẽ sancti Doctõris, vt videbimus infra
dum agemus de specie expressa beatorum,
quæ necessario est concedenda &
conceditur à D. Thoma.

Speciem ex
pressam nõ
negat D.
Tho. in bea-
tis.

II. DVBITATIO.

An saltem de potetia absoluta possit dari species impressa diuinæ essentia?

1 Prima sententia est hoc tẽpore rec-
pta valde in scholis, asserens posse dari, ita tenet Molina hic disput. 1. con-
clus. 4. Valentia hic puncto. 2. qui Diuũ Thomam intelligi posse dicit de lege solum ordinaria, & hoc probare rationes eius, non amplius. Refert etiã Bonavent 3. dist. 14. art. 1. q. 3. argum. 5. in contrarium. Vazquez disput. 3. 8. c. 2. & sequentibus disputationibus, & eã tribuit Ricard. in 3. d. 14. art. 1. q. 3. & Scoto in 4. d. 49. q. 1. & Aureolo eadẽ distinctione. Imò & D. Thomæ & Alexandro, qui duo eodem modo loquuntur in hac matéria. Sed quã distent ab hac sententia videbimus infra.

2 Duo sunt præcipua fundamenta pro hac sententia. Primum commune in omni questione de potetia Dei, vbi enim non apparet ratio repugnantia, non est negandum aliquid diuinæ potetia. In hac autem quæstione nulla est ratio firma, ob quã repugnet posse essentia diuinæ speciem impressam produci. Secundum est ex proprijs huius materiæ & quæstionis petendum, quia de facto datur species expressa essentia diuinæ, vt infra dicemus: nulla autem maior ratio est, quare possit dari verbum productum & species expressa, quam im-

1. Ratio, ex nullã repugnantia.

2. Ratio ex specie expressa.

pressa. Et ex parte potetia intellectus, datur etiam lumen gloria, vt principium visionis Dei, & est ordinis diuini, constitutus intellectum in gradu, & ordine entis eleuati ad ordinem esse diuini. Si igitur ex parte principij, & ex parte termini datur talis qualitas, quare nõ possit dari etiam species impressa? Hæc sunt certè fundamenta, neq; vlla sunt alia. Et his ita conuincuntur quidam, vt vel omninò discedant à D. Thoma, vel eum explicent de potentia tantum comuni, & ordinaria.

3 Dicendum tamen est omnino repugnare speciem Dei impressam, ita vt nulla potentia vel absoluta possit dari, & quamuis vulgus non irrideat, verissimam putamus hanc sententiam, & demonstratam vna ex tribus rationibus D. Thomæ. Imprimis semper fuit constans in hac sententia D. Thom. in hoc articulo expressè, & in 4. d. 49. q. 2. art. 1. & 3. contra Gentes cap. 49. & 51. & quodlib. 7. art. 1. & de veritate q. 8. art. 1. Et sic eum intelligunt, & sequuntur omnes eius discipuli Caietanus & Bañes in hoc articulo, Capreol. in 4. d. 49. q. 5. Scotus ibi q. 2. art. 3. Ferrar. cap. illo 49. Canar. 1. p. q. 37. art. 1. ad finem, Palud. 4. dist. 49. q. 1. Eandem sententiam docuit olim Alexander. 2. p. q. 24. m. 1. ex parte obiecti non dari similitudinem Dei, & innuit 1. p. q. 2. m. 3. art. 1. & 3. & Albert. Magn. 1. p. q. 15. m. 1. ad 1. & q. 13. m. 4. Henricus quodlib. 3. q. 3. & quodlib. 4. q. 7. & in summa art. 33. q. 2. Durand. in 4. d. 49. q. 2. Marfil. in 3. q. 10. art. 2. Aegidius in castigatorio art. 1. & in opusculo de diuina influentia in beatos cap. 1. Argentina in 4. d. 49. q. 2. artic. 2. & pleriq; alij. Tota difficultas est in reddenda ratione huius sententia, quia sine ratione Deo negari non debet potentia producendi speciem.

Vera sententia non pesse dari speciem impressam Dei.

D. Tho. Caiet. Capreo. Bañes, Scot. Ferrar. Canar. Paludan. Alex. Henric. Durand. Aegid. Argentin.

Prima ratio est Durandi, qui vniuersè negat omnem speciem impressam, quia deberet esse eiusdem naturæ, cuius est obiectum, licet in modo essendi differret, quam rationibus pluribus nititur confirmare. Et partim conuenit Caietanus in hoc articulo, dicens, speciem debere esse æqualem cū obiecto, imò in modo essendi superiorem, vt videmus in speciebus rerum materialium, quæ sunt immateriales, vel saltem minus materiales quàm obiecta, quorum sunt,

Ratio Durand. & Caiet.

pressa. Et ex parte potetia intellectus, datur etiam lumen gloria, vt principium visionis Dei, & est ordinis diuini, constitutus intellectum in gradu, & ordine entis eleuati ad ordinem esse diuini. Si igitur ex parte principij, & ex parte termini datur talis qualitas, quare nõ possit dari etiam species impressa? Hæc sunt certè fundamenta, neq; vlla sunt alia. Et his ita conuincuntur quidam, vt vel omninò discedant à D. Thoma, vel eum explicent de potentia tantum comuni, & ordinaria.

Excititur ratio. sunt. Hæc ratio aliquid habet veri, vt infra videbimus in ratione Diui Thomæ. Sed non omninò est vera, quia nõ est necesse speciem esse æqualem in natura & esse cum obiecto; quia species Angelorum superiorum sunt in inferioribus, & sunt accidentia, cum obiecta sint substantia perfectiores. Et si quando innuit D. Thomas hanc rationem, vt 3. contra Gentes cap. 49. ratione 2. solum metaphoricè sumit æqualitatem, scilicet in representando speciem esse æqualem toti obiecto. Et neq; hoc videtur ita certum, vt negari non possit.

2. Ratio Soti & Canariensis. est quia species debet esse æquæ immaterialis cum obiecto: nulla autem res creata potest esse æquæ immaterialis cum Deo. Hæc ratio vera est, sed non satis probant assumptum; debet ergo redigi hæc ratio in rationem Diui Thomæ, de qua infra. Et non constat discrimen cum specie expressa.

3. Ratio Soti. Tertia etiam ratio Soti, quod nulla forma creata possit esse principium, efficiens beatitudinis formalis, & visionis Dei, videtur petere principium, nisi formetur ratione Diui Thomæ, quia id videtur omninò demonstrari, quia & lumen gloria ponitur principium efficiens beatitudinis formalis, & ipsa potetia intellectus; quare ergo non possit species esse principium beatitudinis formalis, seu visionis Dei.

7. Tres Rationes D. Tho. Diuus Thomas tres cõficit rationes. Prima est sumpta ex Dionysio 1. cap. de diuin. nomin. quia per similitudines inferiores ordinis rerum, non possunt superiora cognosci, sicut per speciem corporis non potest cognosci res spiritualis, & incorporea, multò ergo minus potest per speciem creatam quamcunque cognosci essentia Dei, & videri. Quæ ratio vim habet, ex eo quod minor videatur esse proportio inter quilibet speciem, & similitudinem creatam respectu visionis Dei, quam inter speciem rei corporeæ; & rem incorporeã. Certum autem est, neque per Dei potentiam speciẽ rei corporeæ posse esse principium cognitionis quidditatiuæ rei incorporeæ. Ergo multo minus potest aliqua species creata esse principium cognoscendi & videndi Deum quidditatiue.

8. 2. Ratio no bis euidentis. Secunda ratio D. Thomæ breuissima est, sed efficacissima, & nobis euidentis,

Vis rationis ex proportione.

quia essentia (inquit) Dei est ipsum esse eius, vt dictum est supra q. 3. art. 4. nulla autem forma creata est suum esse, igitur nulla forma creata potest esse similitudo representans diuinam essentia. Quæ ratio quã firma sit, & euidentis, videbimus statim.

Tertia ratio D. Thomæ est, quia diuina essentia est quid incircumscriptum, eminenter continens quicquid potest significari vel intelligi ab intellectu creato. Et hoc nullo modo per speciẽ creatam representari potest, quia omnis forma creata est determinata secundum aliquam rationem vel sapientia, vel virtutis, vel esse, aut alicuius huiusmodi. Dicere ergo Deum videri per similitudinem creatam est dicere Deum non videri. Hac ratione vtitur etiam Henricus quodlib. 3. q. 1.

3. Ratio.

Vis huius tertiæ rationis, & illius primæ videtur esse, ex hoc quod species, licet sit natura diuersa ab obiecto, tamen in representando ita gerat vicem illius, vt illi sit æqualis, ita vt quantum est ex parte speciei, possit obiectum cognosci, non solum quantum ad esse & perfectiones quas habet, sed etiam omnimodo, quæ ex parte sui potest cognosci tale obiectum. Et ratio est, quia si aliqua perfectio, aut modus obiecti nõ potest representari per talem speciem, ita talis species non gereret vicem obiecti in potentia quantum ad omnem cognitionem eius. Et hoc fundamentum inductione patet in omnibus speciebus intelligibilibus; omnes enim tales similitudines sunt, vt adæquent suum obiectum, vt quantum est ex parte speciei, ita perfecte possint cognosci, sicut sicut in se; & si aliqua ratio obiecti nõ potest cognosci per talẽ speciem, iam ea species non dicitur similitudo illius obiecti, sed solum illius rationis, quæ per ipsam potest cognosci adæquatè. Si autem non potest species supplere vicem obiecti omninò, & omnimodo non est species illius obiecti, sed talis rationis, & modi quem representat. Sic D. Tho.

10. 1. & 3. Ratio explicatur.

Species gerit vicem obiecti patet in omnibus

Ex D. Tho. 3. contra Gentes c. 49. ratione 4. conficiens hanc eandẽ rationem dicit, omnẽ intelligibilem speciẽ, per quam intelligitur quidditas vel essentia, cõprehendere in representando rem illam. Et in quodlib. vbi supra: Species (inquit) debet representare rem secundum completum esse suæ speciei. Quod fundamentum admittit etiam

Quæst. 12. Artic. 2. dubit. 2.

Ex Aureo lo. etiam Aureol. apud Capreol. in 4. ubi supra, & dicit etiam speciem Dei esse adæquatam Deo, non quidem in perfectione essendi, sed saltē in perfectione repræsentandi.

11
Vis rationū Hoc autem fundamēto semel admisso, evidentes sunt illæ duæ rationes D. Thomæ, quia per speciem inferioris ordinis, & similitudinem creatam, non potest adæquatè repræsentari obiectū infinitū; & ita neq; talis species supplere potest vicem Dei, quia Deus est obiectum infinitum, & cognoscibili modo infinito. & si daretur adæquata species eius, deberet, quantum est ex se, ipsum repræsentare omni modo, quo cognoscibilis est, & esse principium cognitionis infinitæ, & comprehensivæ Dei, & iam illa species haberet virtutem infinitā efficiētē cognitionis infinitæ. Hoc autem nulli enti creato potest convenire cum sit naturæ, & virtutis finita. Repugnat ergo dari speciem adæquatam Dei, & ita & dari eius speciem impressā. Sed negare non possumus, hoc fundamentum non esse omnino certū, & evidens, quia sicut species expressa Dei, aut verbum creatū in beatis est finitū, iuxta quantitātē luminis gloriæ ita fingi posset speciem etiā impressam finiri, & determinari iuxta eandem intensiōnem luminis gloriæ, & voluntatē Dei, neq; posse produci infinitam, esse tamen speciem Dei, & divinæ essentia in eo gradu quo potest per talem speciem cognosci.

12
2. Ratio D. Thom. absolute probat

Fundamentum secundæ rationis.

Secundā verò ratio Divi Thomæ, est quæ omnino, & absolute rem ostēdit, & est sanè Angelica demonstratio, si vis eius penetraret. Ratio est, quia essentia divina est suum esse, nulla ergo forma creata potest esse principium connaturale sufficiens, & completum ad videndum Deum per essentiam. Fundamentum autem huius explicat ipse Divinus Thomas infra art. 4. ubi ex eodem probat, quod nulla natura creata possit naturaliter attingere ad videndum Deum per essentiam. In quo ferè omnes Theologi conveniunt, licet Molina dubitet ob idem fundamentum de specie impressa. Sed certissimum est, ut videbimus. Nulla autem alia ratio reddi potest nisi ista Divi Thomæ, quia modus cognoscendi est iuxta naturam, & modum naturæ essendi, ita ut non possit esse altior modus cognoscendi,

quam modus essendi. Et hoc constat inductione in omnibus, & ratione communi de omni operatione. Inductio constat, quia naturalis modus cognoscendi hominis est, ut tantum attingat naturas & res sensibiles, tanquam proprium & connaturale obiectum, nēpè, quia modus, quo existit modo anima est in materia sensibili. Angelus verò quilibet naturali cognitione attingit omnes naturas intelligibiles creatas, quarum esse distinguitur à natura; nēpè, quia modus essendi cuiusvis Angeli est, ut sit naturæ intelligibilis, ita ut esse ipsius distingatur ab essentia.

Cum igitur modus essendi Dei sit elevatus supra omnem naturam creatam, & modus essendi cuiusvis naturæ creatæ, nēpè, quia esse Dei, est idem cum sua essentia, meritò dicitur Deus per modum obiecti elevatus ab omni natura, & potentia cognoscendi creatæ; ita ut à nullo intellectu creato possit naturaliter attingi, aut cognosci per essentiam, eo quod modus essendi naturæ creatæ est inferior in infinitum modo essendi Dei. Et si hæc ratio non probat, nulla alia reddi potest, quare Deus per essentiam videri, & attingi non possit ab ullo intellectu creato, tanquam obiectum connaturale. Et quamvis Molina dubitare nitatur, de hoc communi fundamento, scilicet quod modus cognoscendi sit iuxta modum essendi, & aliam rationem reddat sumptam ex infinito excessu, quo Deus excedit omnem intellectum creatum. Tamen hæc ratio vel petit principium, & assumit probandum, scilicet quod Deus ideò non possit cognosci, quia in infinitum excedit omnem intellectum creatum; idem enim est excedere intellectum, & ab eo non posse cognosci; red datur conclusio pro ratione sui; vel certe atti debet, & probari hic infinitus excessus in ratione obiecti, ex infinito excessu in modo essendi, nēpè, quia modus essendi obiecti infiniti, est ut suum esse sit idem cum sua natura & essentia. Hanc rationem attingit etiam Ricardus 4. d. 49. art. 1. q. 6. puncto 2.

Hæc autem ratio, quæ facta est respectu naturæ & intellectus creati, eandem omnino vim habet respectu speciei impressæ creatæ, quia modus essendi huius est in infinitum inferior modo essendi Dei, & Deus in infinitum excedit sicut omnem

Obiecta intelligibilia connaturalia.

13
Nulla natura creata attingit ad videndum Deū ex se, & connaturaliter.

Molina ratio excutitur.

14
Eadem ratio respicit speciem impressam.

omnem intellectum creatum, ita & omnem speciem creatam in pressam; quia modus essendi speciei est, ita ut suum esse distingatur à sua natura. Et ita quæ ratio probat Deum non posse esse obiectum connaturale intellectus creati, probat etiam non posse Deum esse obiectum connaturale ullius speciei impressæ creatæ; quia quomodocunque ponatur, cuiusvis naturæ, intensiōnis, vel gradus, in infinitum deficit à modo essendi Dei, & Deus excedit ipsam in infinitum. Et hanc rationē alijs verbis habet hinc Bañes dub. 1. con. 3. quia species & similitudo, per quam res cognoscitur debet esse aut magis, aut saltem æquè immaterialis, atque obiectum cuius est. Nulla autem species creata potest esse æquè immaterialis, & elevata, atque essentia divina. Putat tamen hanc rationē, & reliquas æquè probare de specie expressa atque impressa. Oppositum nos monstrabimus infra dabit.

Non eadē ratio de specie expressa.

15
Obiectio de lumine gloria.

Solutio:

16
Essentia divina principium cognitionis sui.

Sed obijcit Molina illud de lumine gloriæ, cum quo intellectus est connaturale principium visionis divinæ per essentiam; ergo lumen gloriæ attingit Deum, tanquam obiectum sibi connaturale & proprium; cum tamen modus essendi luminis gloriæ in infinitum distet à modo essendi Dei, est enim lumē accidens creatū. Respondetur tamen neque lumē gloriæ esse sufficiens, & adæquatum principium visionis divinæ, & probari ratione illa ac fundamento D. Thomæ, quia modus essendi est inferior. Et solum esse connaturale lumini, ut sit quidam habitus disponens, & elevans intellectum creatum ad hoc, ut coniungatur cum essentia divina, tanquam cum forma intelligibili, & principio necessario, ac sufficiens ex parte obiecti, ad cognitionē essentialē sui. Et ita semper manet firma ac solida ratio illa D. Thomæ.

Et ex his necessario sequitur id quod semper docet D. Thomas locis citatis, & tenent omnes eius discipuli, solam scilicet essentiam divinam esse non solum adæquatam, sed etiam sufficiens principium cognitionis sui, & visionis, & ita necessario eam coniungi intellectui creato per modum formæ intelligibilis, qua determinatur ipse intellectus ad talem operationem & cognitionem supernaturalem, scilicet visionē essentialē Dei. Ita docet D. Thom. in hoc ar. & 3. contra Gent. c. 5. & in 4. d. 49. q.

2. ar. 1. Et ratio est ea, quæ vidimus dubit. 1. quia ad visionē sensibilem & intellectualem requiritur unio obiecti cum sensu, & intellectu, vel per suam essentiam, vel per sui similitudinem, quæ sit forma repræsentans tale obiectum. Per nullam autem similitudinem creatam, vel speciem impressam unitur Deus sufficienter intellectui creato, ut possit videri per essentiam, & sola divina essentia est quæ possit perfecte repræsentare se ipsam; ergo necessaria est unio essentia divinæ per essentiam cum intellectu creato, quæ sanè erit summa dignitas beatorum, cum Deus erit omnia in omnibus.

Iam ad argumenta. Ad primum constat, quæ sit ratio contradictionis præsertim ex 2. ratione D. Thomæ, quæ nobis, ut vidimus, demonstrativa est. Eadē enim ratione, qua repugnat ulli intellectui creato attingere ad Dei visionem, virtute naturali, repugnat, & ullam speciem creatam attingere.

Ad secundum dictum est iam discrimen inter lumen gloriæ, & speciem impressam, quod lumen gloriæ solum sit virtus elevans potentiam ad ordinem divinum, non tamen est sufficiens ad elicendam visionem, neque se tenet ex parte obiecti. Ratio autem Divi Thomæ procedit de principio insufficienti connaturali, aut de intellectu, cui debeat tale sufficiens principium; in his enim debet esse idem modus essendi, id est, eadē elevatio à materia, ut minimū, atque in obiecto, aut nobilior. Lumen autem gloriæ non est sufficiens principium, sed solū dispositio ex parte potentia, quæ elevat, ut possit uniri cum obiecto supernaturali. Modus autē dispositionis se tenet, quantum ad esse ex parte subiecti, non ex parte obiecti, & videbimus plura infra art. 5. Maior est difficultas de specie expressa, quare hæc possit dari, non impressa. Et ita dubitatur an possit dari, an non?

III. DUBITATIO.

An in beatis detur species expressa, seu verbum divinæ essentia?

Vna & præcipua ratio aduersus nostram sententiam, qua diximus in, Ratio dissimilabilem omnino esse speciem impressam

nam diuinæ essentia, est illa quam diximus, & ea præcipue conuincuntur, qui oppositam sequuntur, vt constat apud Vazq. vbi supra, præsertim disput. 38. c. 2. & Molin. hic disput. 1. scilicet, quia de facto datur species expressa diuinæ essentia; ergo & impressa potest dari. Hanc rationem isti authores, & plerique alij putant omnino euidentem, ea- que sola victoriam canunt.

Prima autem solutio est eorum, qui ita huic rationi succumbunt, vt consecutionem putent necessariam, ideoque negant antecedens. Dicunt ergo in sententia D. Thomæ non dari verbum mentis productum per visionem beatorum, ita Caietanus hoc loco, & Bañes dubit. 1. ad 3. vt probabilibus tenet in doctrina D. Thomæ. Ferrar. 1. contra Gent. cap. 5. 3. vtramque sententiam dicit probabilem Capreol. q. illa 5. ad 2. Aureoli contra 2. conclus. in hanc inclinatur etiam Henric. quodlib. 3. quæst. 1. & quodlib. 4. quæst. 8. & Vazquez in hunc ar. disput. 39. cap. 1. & 2. putat hanc esse mentem D. Thomæ dum negat speciem & similitudinem Dei, scilicet expressam negat, quam ipse solet vocare intentionem intellectam, & cuius esse sit intelligi, vt constat 1. contra Gent. c. 13. & 4. lib. c. 11. licet ipse Vazquez in hoc etiam deserat D. Thom. Sed hæc sententia neque D. Thomæ est, neque vera, quia omnis cognitio & operatio potentia cuiusuis, quæ habet actionem immanentem, necessario est quid rei nouum, de nouo productum, siue sit actio vera de genere actionis, vt nos verius & certum putamus, siue tantum actio Grammaticalis, & de genere qualitatis, vt tenet Scotus quodlib. 8. Durand. in 1. d. 27. quæst. 2. Gabr. q. 2. & Vazquez disput. 38. cap. 2. Visio ergo Dei, si est vera actio, aliquæ habet terminum per ipsam productum, & illum terminum vocamus speciem expressam, seu verbum mentis. Et si est actio Grammaticalis tantum, eo ipso est, qualitas & accidens absolutum, & hanc qualitatem nos dicimus speciem expressam, & verbum. Et hæc ratio ita est euidentis, vt negari non possit. Cum enim visio Dei, & beatitudo formalis in beatis, sit aliquid nouum, tenentur explicare, quid illud sit. Et neque sine actione produci- tur, & quamuis produceretur sola, esset species expressa, sola autem actio esse

1. Sententia negat verbum mentis in beatis.

Non est sententia Diui Thomæ.

Ratio efficiax.

non potest, quia actio non per se produci- tur, sed est via per quam aliquid oritur ab agente in passum.

Hanc sententiam, quod species expressa producat per visionem beatificam, tenent Sotus in 4. vbi supra, & Capreol. in 1. dist. 27. quæst. 2. imò, & in 4. Capreol. ad 1. & 2. Aureol. admittit terminum in visione cum D. Thomæ 1. contra Gent. cap. 43. & de potentia q. 8. artic. 1. & 1. p. quæst. 27. artic. 1. & Syluest. in conflato q. 12. art. 2. & Molinæ hic, & Vazquez disputat. 39. cap. 2. & disput. 38. cap. 2. Et est doctrina absque dubio D. Thomæ, quicquid alij dicant, quia D. Thomas semper docet intellectionem creatam esse dictionem, vel conceptionem, aut productionem verbi, & 1. p. q. 27. art. 1. & sæpe alibi. Tum etiam, quia vbiuis concedit visionem esse aliquid nouum in intellectu beatorum, imò & de verit. q. 8. art. 1. ad 13. & 14. expressè concedit in beatis esse iudiciu de essentia diuina. Hoc autem iudicium cum sit aliqua qualitas de nouo producta, necessario est species expressa, & verbum mentis, & D. August. 15. de Trinitat. c. 16. agens de beatis, *Et tunc quidem verbum nostrum non erit falsum, quia neque mentiemur, neque falleremur.*

3. Vera sententia affirmans.

Est sententia D. Thomæ.

Ex Aug.

Hac autem sententia posita ad illud argumentum quidam respondent, licet detur verbum mentis, & species expressa Dei, non tamen esse similitudinem eius, imò nec speciem expressam admittunt expressè, ita videtur loqui Capreol. in 4. quæstione illa 5. & in 2. dist. 3. quæstione 2. artic. 3. ad 2. & Caietanus hic & Ferrar. 3. contra Gentes cap. 49. Et vniuersè Capreol. dicere videtur intellectionem ratione sui non esse similitudinem, sed solum ratione principij. Ita refertur sententia à quibusdam, vt à Vazquez disputatione 38. cap. 2. sed Capreol. in 4. quæstione 5. ad 1. & 2. Aureol. concedit visionem, & omnem intellectionem ratione principij & termini esse similitudinem, & formalem manifestationem obiecti, & bene id probat Aureol. ex August. lib. 9. de Trinitat. cap. 10. & 11. & 14. de Trinitat. cap. 17. & ex D. Anselm. in monologio c. 31. & 33. qui docent actum cognitionis in intellectu nihil aliud esse, quam assimilationem expressam, vltimam & actualem

4. Solutio ad difficultatem.

Quod verbum non sit similitudo.

Intellectus est assimilatio ex actibus.

ad obiectum. Et August. 15. de Trinitat. cap. 16. docet modo in nobis in via imperfectam esse, nonnullam tamen Dei similitudinem, dum cognoscimus in ænigmate, in patria verò perfectam fore similitudinem, quia videbimus eum sicuti est. Et hoc idem docet D. Thomas 3. contra Gentes cap. 48. per visionem beatificam, nos esse maximè similes Deo, & certè videtur hoc colligi ex eo 1. Ioan. 3. *Tunc similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Imò, & in cognitione sensitua est assimilatio, quæ in omnia aliqua solet manere etiam in absentia, vt dum claudimus oculos, manet luminis impressio in oculis, seu similitudo, vt bene notauit Vazquez cap. illo 2. ex Aristot. 2. de anima cap. 14. text. 138. & lib. de in somnijs, & ex August. 12. de Trinitat. cap. 2. licet oppositum teneant Gregor. in 2. dist. 7. quæst. 4. & Maior. d. 3. quæst. 9. & alij. Sed melius August. & experientia nos docet aliquam manere impressam similitudinem obiecti sensilis etiam in absentia, & non ratione imaginationis, vt illi putant, sed qua verè cognoscatur & sentiatur obiectum sensu tali externo, sed ob leuem impressionem in absentia non conseruatur, quamuis fatis difficile sit rationem reddere, si paruo tempore conseruatur species impressa, & expressa in absentia obiecti, à quam statim causa corrumpatur, cum nullum sit contrarium. Sed fortè dicendum ea esse natura, vt nisi presente obiecto nõ diu maneat, sed mora paruula, & ab alijs sensilibus talis impressio obruatür & corrumpatur. Hoc autem alibi diligentius inuestigandum.

Ex D. Tho.

In sensu externo manet similitudo obiecti absentis.

5. Species expressa maior similitudo, quam impressa.

Visio Dei cum Deo.

cognitionis, & constat ex August. 15. de Trinitat. cap. 16. vbi alludit ad hunc locum Ioannis agens de similitudine cognitionis. Itaque potentia cognoscens perfectissimè assimilatur suo obiecto, & modo vltimo, quo potest, per actum & speciem expressam. Hactenus ergo non constat discrimen, quare non possit dari species impressa, cum de facto detur expressa.

Dicendum igitur est, discrimen esse maximum. Verbum enim & species expressa, neque debet esse æquale obiecto, adhuc in repræsentando, neque exigit eundem modum essendi cum suo obiecto, aut æqualem eleuationem à materia. Sed hoc verbum & species expressa, cum non sit principium cognitionis, neque constituens potentiam in actu primo, sed potius effectus & actus secundus, & terminus actionis potentia, finitur potius ac determinatur, iuxta vim potentia & luminis, cuius est effectus. Quæritas enim actionis & effectus terminatur ac finitur iuxta virtutem agentis. Cum ergo virtus intellectus creati semper sit finita, necesse est lumen etiam gloria in eo receptum sit finitum, licet essentia diuina, quæ est forma intelligibilis, sit infinita; actio tamen producti iuxta virtutem finitam potentia, & talis oritur effectus, ac terminus productus, iuxta modum essendi potentia finita; eleuata tamen ad ordinem diuinum. Principium verò connaturale cognoscendi aliquod obiectum debet illud completi equè saltem in repræsentando, vt dicebat prima ratio Diui Thomæ, & certè debet esse eiusdem modi essendi cum obiecto, vt dicebamus in secunda illa & efficacissima ratione, & esse equè eleuatum à materia, atque ipsum obiectum. Et hoc constat aperte esse verum discrimen inter speciem impressam & expressam, quia licet per impossibile poneretur species impressa Dei infinita in intellectu creato, adhuc verbum & species expressa procedens ab intellectu, & specie infinita, non esset infinitum, sed finitum, iuxta finitam virtutem potentia intellectus. Et hanc solutionem docuit expressè D. Thom. de veritate quæst. 8. art. 1. ad 9. *In via (inquit) Deus excedit intellectum nostrum, & quoad virtutem intellectiuam, & quoad formam, quæ intellectus eum intelligit,*

6. Vera solutio, quare detur verbum nõ species impressa Dei.

Verbum, & lumen finitum.

Solutio ex D. Thomæ.

Et ex primo fit, ut non sit tanta perfectio cognitionis nostræ, quanta est perfectio essentialis diuinæ, quia efficacia actionis mensuratur secundum virtutem agentis. In visione etiam beata excedit Deus virtutem intellectus, unde non ita perfecte videbitur, sicuti est; non autem excedit formam intelligibilem, qua videtur; & ideo videbitur ipsum, quod Deus est. Hæc Diuus Thomas. Vnde constat discrimen inter speciem impressam, quæ omnino est impossibilis, & expressam, quæ de facto datur.

7 Ex Soto.

Et attingit partim Sotus hanc rationem discriminis, quod species impressa cum gerat vicem obiecti, debeat esse purior illo, & magis eleuata à materia, nos dicimus saltem debere esse æquæ eleuata, & abstractam à materia, & in hoc eiusdem modi esse, nempe quia omnis cognitio fit per quãdam eleuationem, & abstractionem à materia, ut sepe dicit D. Thom. ex lib. de causis. Et quod obijcit Vazquez c. 3. de specie Angeli, quod sit accidens, obiectum verò substantia absque materia, nihil refert, quia eleuatio hæc, & modus essendi non consideratur ex perfectione nature, sed ex abstractione à materia; eadem autem abstractio à materia est in Angelo, & in omnibus suis accidentibus; ut per se constat. Et ita idem modus essendi. Et aliquando species est purior suo obiecto, ut omnes species intelligibiles rerum materialium magis abstractæ sunt à materia; semper tamen est æquæ pura, abstracta & eleuata, atque obiectum, ut constat ex ratione illa secunda Diui Thomæ. Et in hoc optime dixit Caietanus hanc speciem & obiectum debere esse eiusdem ordinis, quod adhuc minus est, quàm esse eiusdem modi essendi. Neque esse eiusdem ordinis aut modi essendi, est esse eiusdem nature, aut esse, aut perfectionis, ut putauit Vazquez disputatione 38. capit. 4. contra rationes Diui Thomæ. Concedimus enim speciem esse accidens, & per eum representari substantiam, quæ sunt nature, & entitates diuersæ, & perfectiones; tamen sunt eiusdem ordinis, scilicet naturalis, aut supernaturalis, ut lumen gloriæ, & caritas, gratia & dona supernaturalia sunt eiusdem ordinis cum Deo, id est, ordinis diuini. Adhuc tamen non sunt eiusdem modi essendi cum Deo. Spe-

Cognitio per eleuationem à materia.

Obiectio Vazq. soluitur.

Quid modus essendi.

Eiusdem ordinis & modi nature, aut esse, aut perfectionis, ut dem natura.

cies verò omnis ultra eundem ordinem exigat adhuc eundem modum essendi cum obiecto, id est, eandem eleuationem & abstractionem à materia, ut euidenter probat ratio illa secunda Diui Thomæ, cuius vim adhuc non attigerunt authores oppositæ sententiæ, ideo leuem dicunt, & nihil nimirum, veritas aliquando latet, & difficile eruitur, sicut gemmæ & aurum, & vniones ex intimis terræ & maris abyssis.

Alia, quæ Vazquez disputat cap. illo 4. an qui videt speciem impressam, vel expressam, videat obiectum, alibi tractanda sunt. Interim licet ipse neget, nobis probabilius est non posse speciem saltem expressam essentialiter, & intimè secundum suam quidditatem videri ac comprehendere, quin etiam obiectum eius videatur, quia totum esse speciei expressæ, est manifestatio sui obiecti: sicut ergo non potest comprehendere demonstratio aliqua, quin cognoscatur eius obiectum; ita sane neque verbum mentis, & species expressa. Et idem putamus probabilius de specie impressa, quia in ea tanquam in principio, & virtute continetur species expressa; sicut ergo species expressa cognosci non potest, quin cognoscatur obiectum, & videatur in eo gradu, quo continetur, & representatur ab specie expressa; ita certè neque species impressa potest cognosci & comprehendere, quin cognoscatur & videatur species expressa, quia totum suum esse est relatum secundum dici ad hanc, & consequenter ad obiectum. Sed hinc non sequitur id quod colligit Henricus artic. 33. quæst. 2. ad 3. argument. posse ab Angelo virtute naturali videri speciem Dei, si daretur, & consequenter Deum, quia hæc eadem ratio fieri potest de specie expressa, quæ reuera datur. Dicendum est speciem hanc esse ordinis supernaturalis, & non posse videri ab Angelo sola virtute naturali.

Alia, quæ Vazquez disputat cap. illo 4. an qui videt speciem impressam, vel expressam, videat obiectum, alibi tractanda sunt. Interim licet ipse neget, nobis probabilius est non posse speciem saltem expressam essentialiter, & intimè secundum suam quidditatem videri ac comprehendere, quin etiam obiectum eius videatur, quia totum esse speciei expressæ, est manifestatio sui obiecti: sicut ergo non potest comprehendere demonstratio aliqua, quin cognoscatur eius obiectum; ita sane neque verbum mentis, & species expressa. Et idem putamus probabilius de specie impressa, quia in ea tanquam in principio, & virtute continetur species expressa; sicut ergo species expressa cognosci non potest, quin cognoscatur obiectum, & videatur in eo gradu, quo continetur, & representatur ab specie expressa; ita certè neque species impressa potest cognosci & comprehendere, quin cognoscatur & videatur species expressa, quia totum suum esse est relatum secundum dici ad hanc, & consequenter ad obiectum. Sed hinc non sequitur id quod colligit Henricus artic. 33. quæst. 2. ad 3. argument. posse ab Angelo virtute naturali videri speciem Dei, si daretur, & consequenter Deum, quia hæc eadem ratio fieri potest de specie expressa, quæ reuera datur. Dicendum est speciem hanc esse ordinis supernaturalis, & non posse videri ab Angelo sola virtute naturali.

Obiter etiam dicit Vazquez speciem sensibilem in speculo materiali refractam non videri, ut obiectum quod, sed per illud corpus politum refrangi illam speciem, & reflecti ad potentiam, ita ut possit videri obiectum, licet sit retro. Et confirmat, quia si species videretur in speculo, non in profunditate appa-

Species in speculo, an videatur. Negat Vazquez.

appareret speculi, sed in superficie, oppositum autem constat experientia, & quod longius distat obiectum, profundius. Secundo quia ij, qui facultatem habent videndi propè, è longinquo verè indigent perspicilijs, illis non indigerent, si species videretur, & non obiectum, indigent tamen si obiectum distet, licet speculum sit propè. Tertio quia species illa non est color, neque lumen, ut constat 2. de anima cap. 7.

9 Videri imaginem in speculo ratio suadet.

Nos autem 2. lib. de anima cap. 7. oppositum diximus cum Albert. Magno, D. Thoma, & ratione probauimus efficaci non solum videri obiectum media specie speculi, sed etiam ipsam similitudinem, & imaginem obiecti in speculo productam. Ratio nobis est euidens, quia media tali visione imaginis illius iudicat intellectus facta comparatione illius, cù obiecto per se viso speculum esse aptum, aut ineptum, quia comparat illam imaginem cum obiecto, tam quantum ad sensilia per se, quàm quantum ad sensilia per accidens, scilicet in colore, & in quantitate, longitudine, aut latitudine, & verè, & certò iudicat obiectum aptè aut ineptè representari, & vnum speculum esse melius altero. Si autem solum obiectum videretur, non posset per visum fieri talis comparatio, quamuis per discursum intellectus posset colligi illud discrimen. Modò autem solo visu absque villo discursu fit talis comparatio. Quæ ratio, si rectè penetraretur, insolubilis videretur.

10 Soluuntur rationes in oppositum.

Illæ verò rationes in oppositum solum probant, speciem illam non videri, nisi prout dependet ab obiecto præsentem, & iuxta situm eius, cù enim sit imago illius, non mirum, si videatur iuxta conditiones ipsius, & ita quo longius distat obiectum, etiam ipsa species, quasi profundius, & longius representatur, nimirum ut dependens ab obiecto magis distante. Sic etiam quia species ista debilior est, quo longius distat obiectum, non mirum, si necessaria sint perspicilia debili facultati. At tertiam verò rationem diximus loco citato talem speciem esse colorem meteorologicum, scilicet ex lumine & tali obiecto, in tali corpore polito ac terso productum, & dependentem in esse & fieri à talibus causis. Sicut colores iridis veri colores sunt,

sed meteorologici & tenues, ex refractione luminis, & missione ad talia corpora producti. Et fatetur Vazq. August. de gustu 15. de Trinit. c. 8. & 9. huius nostræ esse sententiæ, scilicet similitudinem in speculo receptam videri; oppositum verò esse magis consonum Philosophiæ. Sed nos nihil dissonum videmus in sententiâ Augustini & nostra, & loco citato diximus esse plurimorum. Et sic intelligit August. id. 1. ad Corin. 13. Videmus nunc per speculum id est, per imaginem & similitudinem Dei, quasi in speculo videatur imago.

August. de Trinit. c. 8. & 9. huius nostræ esse sententiæ, scilicet similitudinem in speculo receptam videri; oppositum verò esse magis consonum Philosophiæ. Sed nos nihil dissonum videmus in sententiâ Augustini & nostra, & loco citato diximus esse plurimorum. Et sic intelligit August. id. 1. ad Corin. 13. Videmus nunc per speculum id est, per imaginem & similitudinem Dei, quasi in speculo videatur imago.

III. DUBITATIO.

Quomodo essentia diuina gerat vicem speciei impressæ?

IN nostra sententiâ, qua impossibile diximus dari speciem impressam Dei, & aliorum multorum, qui licet possibilem, dicunt de facto non dari, necesse est diuinam essentiam vniri intellectui beati per modum speciei, ut possit elicere visionem beatificam, quia alioqui non habet formam, qua compleatur ex parte obiecti, & ad illud determinetur, ut docet D. Thomas hic ad 3. & diximus supra dub. 2. Dubitatio ergo est, qua ratione, & in quo genere causæ concurrat essentia diuina ad visionem.

Essentia diuina vnitur vt species.

In quo genere, causa concurrat.

2 Habere se vt formam.

Prima sententiâ est Caietani in hoc articulo circa solutionem tertij, vbi vniuersè docet omnem speciem concurrere ad cognitionem, & actum secundum, non tam in genere causæ efficientis, quàm formalis; & vnire speciem intellectui perfecte, non est ipsam inhærere intellectui, quia talis vnio non constituit intellectum in actu, sed in habitu. Perfectè ergo vniri intellectui, idem est, atque constituere ipsum in actu secundo, non quòd species sit actus secundus, sed quia se habet ad actum secundum, sicut forma ad esse. Sicut enim forma est principium essendi materia, ita species, quæ est principium intelligendi, est quasi forma ipsius intelligere. Et licet quodammodo sit actiua intellectus, melior tamen est proportio formalis, quàm actiua, quia per speciem intellectus est actu intelligens, & fit perfectè ipsum cognitum.

Essentia diuina principii se habere ut principium formale visionis in intellectu creato, sublati imperfectionibus, quia proprie loquendo visio creata non est esse, & actus, essentia diuina.

3. Sed contra hanc sententiam est (contra Caicani sententiam) licet quæstio non sit de re, sed de modo loquendi si enim essentia diuina non potest habere rationem causæ formalis respectu visionis beatificæ, hoc enim diceret imperfectionem, ut etiam Caicitanus concedit, nulla manet ratio principij & causæ, nisi efficientis. Secundo, quia etiam in naturalibus forma suo modo se habet respectu esse, ut principium efficiens, non quidem proprie, quia esse non fit actione per se, & distincta, sed resultat simul cum natura.

Species impressa respectu cognitionis. Est tamen adhuc in hoc genere magnum discrimen inter formam & esse ex vna parte, & speciem impressam, & actum cognitionis ex altera, quia forma nunquam est sine esse, sed posita forma illico resultat esse. At vero species impressa ita fit prius, ut non statim sequatur necessario actus secundus, sed potest esse, & fieri sine actu secundo, & postea produci per se actus secundus ab intellectu & specie, & certe non in alio genere causæ, quam efficientis. Et hoc idem est tribuendum diuinæ essentia respectu visionis beatificæ; licet enim de facto vnita essentia diuina cum intellectu statim resultat visio; posset tamen non resultare. Quamuis ergo vicem speciei in actu primo suppleat diuina essentia, quasi in genere causæ formalis absque vlla imperfectione, tam respectu visionis, proprie loquendo, non gerit vicem causæ formalis.

4. Secunda sententia est Bañes in hoc articulo dubitat. 2. conclus. 3. & dicit Bañes esse essentiam diuinam non concurrere efficienter, sed solum intellectum cum lumine gloriæ. Probat primo, quia Diuus Thomas ex parte potentia visionis, solum ponit lumen gloriæ, & non similitudinem obiecti. Essentia ergo diuina, quæ se tenet ex parte obiecti, non concurrat efficienter. Secundo probat ex quodlibet. 7. articulo 1. Sed hæc sententia & contra Diuum Thomam est, & contra veritatem. Nam D. Thomas in hoc articulo, & 1. contra Gentes cap. 53. docet ad omnem

Ex D. Thomam consutat.

visionem requiri vnionem obiecti visibilis cum visu vel per se, vel per sui speciem, & utroque loco, & quodlibet citato, non obscure innuit speciem, quæ se tenet ex parte obiecti, simul cum potentia concurrere ad operationem; & certe non aliter quam in genere causæ efficientis. Et cum respectu visionis diuinæ non possit dari species creata, ideo ipsam essentiam diuinam gerere vicem speciei. Ita hic ad tertium dicit essentia diuinam esse, quæ constituit intellectum in actu, sicut constituunt alia formæ intelligibiles. Hoc autem intelligi non potest de constitutione intellectus in actu secundo formaliter, quia hoc est proprium verbi, & visionis: debet ergo intelligi in genere causæ efficientis, quatenus forma intelligibilis concurrrens cum intellectu ad producendum verbum, constituit intellectum in actu secundo per verbum productum tanquam per actum formalem. Eodem ergo modo essentia diuina, quæ est forma intelligibilis respectu visionis in intellectu beatorum. Hoc idem docet 3. contra Gentes cap. 53. scilicet essentiam diuinam non posse esse formam in essendo, posse tamen esse formam intellectus creati in genere intelligibilem, quasi dicat posse concurrere efficienter ad visionem, tanquam formam intelligibilem: certum enim est essentiam diuinam non esse ipsam formalem visionem, & beatitudinem, quæ est actus secundus, & accidens, & forma creata formaliter inherens in intellectu beati.

Ad primum Bañes facile respondetur ex D. Thoma in corpore & ad tertium præter virtutem ex parte potentia semper exigi formam intelligibilem ex parte obiecti, quæ vnita cum potentia concurrat ut causa efficiens ad actum secundum. Imò, cum lumen se teneat solum ex parte potentia, potius colligi debet oppositum, nempe essentiam diuinam concurrere ex parte obiecti. Et quodlibet citato solum negat dari speciem creatam respectu visionis diuinæ: asserit tamen essentiam ipsam concurrere per modum formæ intelligibilis. Et ita dicendum est diuinam essentiam concurrere in genere causæ efficientis, ut fatentur omnes discipuli D. Thomæ, & Molina hic disput. 2. Quæ autem ipse agit contra Scotum de concursu essentia diuinæ media voluntate, aut per modum

Essentia constituit intellectum in actu.

Forma intelligibilis ex parte obiecti concurrat ad cognitionem.

modum naturæ, alibi sunt tractanda, quia certum est essentiam diuinam liberè & voluntariè concurrere ad hunc effectum, quamuis oppositum dicat Molina, & dicemus infra.

V. DVBITATIO.

An possit visio produci sine concursu diuinæ essentia per modum speciei?

1. Prima sententia est dicentium, posse se visionem ita produci à Deo, ut neque producat media specie creata, neque ipsa essentia diuina concurrat per modum speciei. Ita Molina hic disputat. 1. post 2. conclus. & disputat. 2. Probat, quia hic concursus essentia diuinæ est in genere causæ efficientis, omnè autè cōcursum causæ efficientis potest Deus supplere etiam suæ essentia; cuius tamen concursus ad visionem dicit ipse Molina disputat. 2. si fit immediatè ab essentia, & non media voluntate diuina, inter essentiam & visionem, non posse esse liberum, sed naturalem, & ideo non poni ab Scotto ipsam essentiam diuinam, ut formam intelligibilem beatorum immediatè, sed media voluntate, ita quodlibet. 14. articulo 2.

2. Sed dicendum est primò, contra primum illud, mirum sane videri, ne diuisio produci sine concursu essentia & intellectus.

Ratio efficientis.

Sed dicendum est primò, contra primum illud, mirum sane videri, ne diuisio produci sine concursu essentia & intellectus. cam falsum, quod possit Deus supplere concursus suæmet essentia, & immediatè sine intellectu, & tali coniectura essentia per modum formæ intelligibilis producere visionem in intellectu beati. Licet enim aliquando Deus possit supplere concursus causæ secundæ creatæ, se solo producendo, quod poterat simul cum causa secunda creata: non tamen apparet, quomodo possit Deus supplere concursus suæ essentia respectu alicuius effectus; nullus enim effectus produci potest ad quem non concurrat essentia diuina in genere causæ efficientis. Similiter ergo in nostro casu cum non possit solum intellectus creatus, etiam per Dei potentiam producere visionem, quin essentia diuina concurrat per modum causæ proximæ, & formæ determinantis, necessario tunc intelligitur essentiam diuinam supplere vicem speciei, non ergo potest Deus aliter supplere hunc

concursum suæ essentia, sicut si Deus supplere vicem aliarum specierum, per quas modo intellectus intelligit, ipse Deus aut essentia diuina se haberet per modum speciei, id est, determinaret intellectum ad talem actum cognitionis, licet absque imperfectione inherens. Neque verò visio aut vlla cognitio potest à solo Deo produci sine cōcursu potentia cognoscentis, licet Molina innuat oppositum. Ratio est, quia est actus vitalis, qui essentialiter exigit principium intrinsecum vitale.

Cognitio non potest produci sine potentia.

Circa illud secundum dicendum est hunc effectum non esse naturalem respectu essentia diuinæ, sed liberum & voluntariū, quia libere essentia diuina, quæ idem est cum sua voluntate, se vnit intellectui beati in actu primò, & postquam sic vnita est in actu primò, liberè producit actum secundum, absolute loquendo, licet ex hypothesi promissionis & gratia factæ filijs Dei, necessario sequatur isti effectus. Itaque non ita præcise sumimus essentiam diuinam, quin simul concipiamus voluntatem liberè applicantem ac vnientem essentiam intellectui ad talem operationem. Neque video quid difficultatis in hoc viderint Scotus & Molina.

3. Concursus essentia ad visionem est voluntarius.

Sed adhuc quærunt aliqui an hic cōcursus per modum speciei sit soli essentia diuinæ tribuendus, an etiam relationibus diuinis? Sunt qui putent soli essentia conuenire, non relationibus. Probat primò, quia beatus est Pater in diuinis videns se, & suam essentiam, & personas, & huius visionis sola essentia est principium, non relationes, saltem Filij, & Spiritus Sancti; ergo idem dicendum est de alijs beatis. Secundo, quia sicut primum obiectum visionis beatificæ est essentia, ut essentia est, & ut eminenter continet relationes, quæ illam quasi consequuntur, ita etiam videtur dicendum principium sufficiens, & necessarium cognitionis horum omnium esse solam essentiam, ut essentia est, non relationes ut sic.

4. An relatio nes concurrant.

Sententia negans. 1. Ratio.

Hæc tamen adhuc obscure dicta sunt, & distinctione indigent, neque vera sunt, si bene considerentur. Nam si absolute, & secundum rem prout se habet in se, loquamur, ut modo procedit hæc dubitatio, negari non potest essentiam & relationes diuinas esse simul

5. Declaratur veritas.

Essentia & vnicum, & simplex principium visionis creatæ, & se habere per modum formæ intelligibilis. Ratio est, quia omnino sunt idem essentia, & relationes diuinæ, & respectu rerū, & actionum ad extra, nulla est inter eas ratio diuersitatis, vnde re ipsa necesse est, vt si essetia sit principium talium rerum vel actionum, etiam relationes sint principium earundem. Si verò loquamur de operationibus diuinis ad intra, adhuc opus est distinctione; vel enim loquimur secundum rem & absolutè, & sic essentia diuina non est principium cognitionis in Patre, neq; visionis beatificæ, qua Pater est beatus, sicut neq; essentia diuina est principium personæ productæ per cognitionem Patris; sed sola relatio, aut persona Patris est principium personæ Filij, nisi cum addito nuete principium Quo, vt dicemus in tractatu de Trinitate. Ratio est, quia inter solas personas, aut relationes, est oppositio, & distinctio, & per consequens inter eas tantum est relatio originis, vel principij, & producti. Essentia autem diuina est idem re omnino cū cognitione diuina, & cum qualibet persona producta, ideò non potest esse principium cognitionis, neq; personæ productæ. Et simpliciter & absolutè ita est loquendum. Si autem secundum distinctionem rationis & considerationis, prout scilicet ratione distinguimus essentiam à relationibus, sic verum videtur solam essentiam se habere vt principium visionis beatificæ in Patre, & quasi formam intelligibilem, ex qua oritur cognitio Patris & comprehensio. Hæc tamen locutio non est absoluta, neque secundum rem admitti debet, sed secundum quid, & addita particula minuentis, scilicet secundum nostrum modum concipiendi.

Distinctio duplicis considerationis in diuinis.

DUBITATIO.

An oculi beatorum Deum videant?

Prima sententia affirmans est, quæ probabiliter sibi esse innuit Augustinus lib. præsertim 22. de ciuit. cap. 29. vbi vim oculorum glorificatorum vult fore, non solum vt acutiùs videat, quàm serpentes quidam, & aquilæ, quæ nisi corpora videre non possunt, sed etiam vt videant, & incorporalia. Et epist. 111. ad finem satis dubius manet, an sit impossibile Deum videri oculo corporeo. Potest confirmari ex Iob 19. In carne mea videbo Deum, & cap. 42. Nunc autem oculus meus videt te. Tertio, quia Deus visus refertur à Prophetis visione imaginaria, vt Isai. 6. Vidi Dominum sedentem super solium excelsum. Error autem Anthropomorphitarum fuit Deum esse corporeum, & videri oculis corporeis, vt Epiphanius hæret. 70. Maximinus etiam Arianus filium Dei dixit esse corporeum, & visum à Patribus veteris testamenti.

1. Sententia affirmans. Ex Aug.

Dicendum tamen est, non solum de facto non videri Deum oculo corporeo, sed neque de potentia absoluta posse videri. Ita intelligunt omnes conclusionem D. Thomæ hîc Caiet. Bañes, Molin. Vazq. disputat. 40. cap. 2. Valent. q. 12. puncto 8. & omnes Theologi in 1. d. 3. vbi Bonauent. artic. 1. q. 1. & alij in 4. d. 49. Durand. q. 2. Palud. q. 1. & alij. Alber. Mag. 1. p. q. 13. memb. 1. Alex. 1. p. q. 2. memb. 2. art. 3.

2. Deum non posse videri oculo corporeo.

Et primo contra errorem illum certum est Deum non esse corporeum, vt supra diximus q. 3. & vide August. lib. 3. contra Maximinum cap. 26. & epist. 111. & 174. & 178. Athanasium disp. contra Arium. Et Deus vbique dicitur inuisibilis, Exod. 33. Deuter. 4. Ioan. 1. ad Rom. 1. 1. Corint. 2. 1. Timoth. 1. & 6. ad Hebr. 11. & sancti Patres passim, vt supra vidimus, & habet August. epist. stol. illa 111. ex Ambr. Hieron. & alijs. Si ergo Deus est omnino incorporeus, non potest sensu corporeo videri, vt habens formam humanam & membra, vt fingeant Anthropomorphitæ.

3. Deus non est corporeus, neque visibilis.

Secundo dicendum, neque inuisibile Deum non potest videri aut incorporeum Deum posse per vllam potentiam oculo corporeo videri, de quo reo.

4. Deus non potest videri aut incorporeum Deum posse per vllam potentiam oculo corporeo videri, de quo reo.

quo licet dubitavit Augustinus, nulla est dubitatio inter Theologos, quamuis & Valentia puncto illo 8. ad finem non omnino sit certus, an saltem dono aliquo gratuito possit sensus corporeus eleuari ad obiectum incorporeum, & spirituale. Et sic dicit fortè Ambrosium loqui sermone 8. in Psal. 118. dum dicit errasse Moysem quod putauerit Deum se posse oculis corporeis videre, Deoque id esse possibile, loquitur fortè Ambrosius, inquit Valentia solum secundum legem Dei ordinariam. Sed res est certissima, hoc esse omnino impossibile, quia potentia existens in organo corporeo non potest per vllam potentiam versari nisi circa obiectum sibi proportionatum scilicet corporeum; imò neque oculus corporeus potest per Dei potentiam eleuari ad videndos sonos, aut contra auditus ad audiendos aut videndos colores, quia nempe essentia, & natura talis potentie est relata secundum dici, & essentialiter ordinata ad tale obiectum, & non ad aliud. Et siue actio talis necessariò exigit concursum potentie, vt nos verius putamus, siue possit etiam à solo Deo produci sine concursu potentie in genere causæ efficientis; eodem modo probatur non posse visionem siue elicitam ab oculo corporeo, siue saltem in eo receptam, versari circa rem spiritualem, & incorporalem, quia quomodocunquè producatur, essentialem ordinem dicit ad tale obiectum sensibile, & corporeum.

Res certa ratione efficaci.

Essentialis ordo potentie ad suum obiectum.

Notanda doctrina.

Hinc merito docet D. Thomas 3. contra Gent. cap. 54. & Bonauentura in 1. dist. 3. vbi supra ad 2. Durand. & Palud. locis citatis, magis distare in ratione obiecti res incorporeas creatas à potentijs sentientibus, & corporeis, quàm Deum, licet infinitus sit, ab intellectu creato finito, quia continetur intra latitudinem entis, & obiecti conuenientis cognoscibilis ab intellectu. Res verò incorporeæ, & spirituales, licet in ratione entis minus excedant & distent à sensibus, tamen in ratione obiecti magis distant, minoremquè proportionem habent, idest nullam, quàm tamè Deus habet cum intellectu, vt obiectum ab ipso cognoscibile.

Mens Augustini.

Ad primum de sententia Augustini merito dicit D. Thomas hîc ad secundum, eum inquirendo locutum, neque velle per oculos, aut sensus corporeos

Deum sentiri, quasi sensibile per se, sed eo modo quo vita corporalis videtur per oculos quasi sensibile per accidens, quod ex visu tali per aliam virtutem & potentiam cognoscitur, sic visis corporibus glorificatis diuina presentia cognoscetur. ab intellectu ex resurgentia diuinæ claritatis in corporibus. Et quidem ipse Augustinus cap. illo 29. ita exponit testimonia obiecta ex Iob, quasi non sit videndus Deus oculis corporeis sed mentis.

7. Locum Iob exponitur.

Ad secundum respondent quidam cum Eugubino Iob ibi loqui de proxima sua sanitate ac futura felicitate post illam calamitatem, à qua redimendum se sperabat à Deo Redemptore suo, & visurum se eundem Deum in carne illa, oculis etiam corporis, sub forma tamen aliqua corporea, & ita putant Deum illi apparuisse, non tamen id probant. Dicendum ergo est, multò subtiliorem esse comunem Patrum sententiam de spe futuræ resurrectionis ad immortalitatem, & de visione Dei per essentiam in carne quidem, non tamen per carnem, aut oculos carnis, vt bene August. cap. illo 29. sed per oculos mentis, vt etiam D. Thomas hîc ad 1. illud etiam, Nunc oculus meus videt te, de oculo mentis explicat, iuxta id ad Ephes. 1. Illuminatos oculos cordis vestri. Vbi videtur iam quasi expertus, & mente vidisse Dei erga se prouidentiam, de qua paulò antea querebatur.

8.

Ad tertium Deus in visione imaginaria, non videbatur per essentiam, sed secundum aliquam formam imaginariam, vt bene D. Thomas ad 3. & constat in Scriptura Deum assimilatum rebus sensibilibus.

ARTICVLVS III.

Verum aliquis intellectus per sua naturalia diuinam essentiam videre possit?

Conclusio est. Impossibile est quòd aliquis intellectus creatus per sua naturalia essentiam Dei videre possit.

PRIMA

PRIMA DVBIT.

An intellectus creatus virtute natura Deum videre possit?

1 Error here Primò error fuit hæreticorum dicens Deum etiam in hac vita naturæ viribus ab intellectu nostro comprehendendi. Hunc quibusdam Platonis tribuit Nazianzenus orat. 2. in Pascha, Chrysostomus homil. 5. de incomprehensibili Dei natura tribuit Eunomio, Basilus etiam lib. 1. contra Eunomiũ. Theodoretus etiam & Hieronymus & alij. Hic idem error fuit Begardorum, & Beguinarum in Germania; vt dicitur in Clement. Ad nostrum de hæreticis, qui dixerunt quamlibet creaturam intellectualem naturaliter esse beatam, neque indigere lumine gloriæ eleuante ad Deum videndum.

2 De fide est Dicendum tamen est certam esse de fide conclusionem D. Thomæ, quòd intellectus creatus viribus naturæ attingere Dei visionem claram. Probatum primò ex Scriptura, vt bene Valentia puncto 3. assert. 1. Vazquez disput. 41. cap. 1. Exod. 33. Ostende mihi faciem tuam vt sciam te, vel vt alius textus, Vt videam te, quasi diuino munere id nõ aliter possit, vt Augustinus epist. 112. cap. 7. de visione per essentiam explicat concessa Moyfi, & Gregor. lib. 18. Moral. cap. 36. Psalm. 35. In lumine tuo videbimus lumen, & Psal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus, Ioan. 14. Ostende nobis Patrem & sufficit nobis. Ad Rom. 6. Gratia Dei vita æterna. 1. ad Corint. 2. & Isai. 64. Oculi non vidit Deus absque te, quæ præparasti diligentibus te. 1. ad Timoth. 6. Lucem habitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest. Apoc. 21. de sancta beatorum ciuitate dicitur, Claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius est agnus: non ergo virtute naturæ, sed Dei speciali dono ac lumine eleuatur intellectus creatus ad Deum videndũ.

3 Ratio verò Anomærorum erat, quia circa simplicia nõ contingit deceptio, sed aut omninò sciuntur, & comprehenduntur, aut omninò ignorantur, vt etiam Aristoteles docere videtur. 9. Met. cap. 12. Sed respondetur, licet simplicia cognitione quidditatiua, seu intuitiua, aut omninò sciuntur, aut omninò ignorentur formaliter, quia sim sunt nõ propria sunt; in compositis enim potest pars videri, & pars ignorari, vt in homine videtur corpus, non anima, tamen cognitione abstractiua, & ex aliena specie possunt etiam simplicia conceptibus nostris diuidi, & partim cognosci, & partim ignorari, & sic dicit Paulus 1. ad Corint. 13. Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Possunt enim aliqui conceptus verè de Deo cognosci, quòd sit, & sit spiritus, & simplex, & primum principium, immutabile ens, æternum, & similia. Alia verò propria ignorari.

4 Secundo hæc sententia constat ex Clement. citata, quæ est Clement. V. in Concilio Vienenfi, vbi damnatur error ille Begardorum, & certè Paulus ad Philip. 3. fatetur se nondum comprehendisse, sed potius persequi, si quomodo comprehendat brauiũ æternæ vocationis.

5 Tertio Patres ita loquuntur contra Anomæros, & fatentur Deum esse inuisibilem, vt vidimus art. 1. & Epiphanius hæres. illa 70. Ambros. in cap. 1. Lucæ, & plerique alij supra citati.

6 Quarto probatur efficacissimè ratione D. Thom. de qua licet dubitent Molina, Vazquez, & alij, meritò alij dicunt esse demonstratiuam; nobis certè est euidens, eam sequuntur Caiet. Bañes, & Valentia puncto 3. nempe quia quando obiectum excedit modum naturæ cognoscentis in modo essendi, non potest à tali natura cognoscere naturaliter quidditatiuè cognosci, vt vidimus art. 2. dubitat. 2. in 1. ratione D. Thomæ. Et ratio est, quia omnis cognitio, & operatio naturalis est secundum naturam, & modum naturæ cognoscentis, & operantis. Vnde si aliquod obiectum in modo essendi excedat talem naturam, non potest illi esse connaturale. Et hoc ibi vidimus inductione in naturalibus, & nulla alia ratio reddi potest, quare Angelus naturaliter non cognoscatur ab anima nostra; vnus verò Angelus cognoscatur & comprehendatur ab altero; nempe quia omnes excedunt in modo essendi animam nostram, non autem se inuicem. Sed modus essendi Dei excedit modum cuiusuis naturæ cognoscentis creatæ; ergo à nulla natura creata potest suis viribus naturaliter cognosci. Et ita solè Deo

7 Ex his colligunt Valentia & Vazq. disput. 41. cap. 2. Durandum in 4. dist. 49. q. 2. non posse excusari erroris, dũ asserit animam ablatis impedimentis, dum fuerit à corpore separata, facultate naturali visuram Deum in statu beatitudinis: eoquòd Deus sit obiectum intellectus, vnde dare propositum absque impedimentis, debet vi naturali intellectus apprehendi. In eandem refert Valentia Maiorem eadem dist. 49. q. 4. & aliqui Scotum in 3. d. 14. q. 1. Sed non satis se explicat Scotus, an sine auxilio gratiæ, & sola virtute intellectus possit intellectus Deum videre, licet dicat posse sine lumine. Sed in Clementina citata damnari videtur hæc sententia Durandi, quòd intellectus sine virtute & dono gratiæ superaddito possit Deum videre, & colligitur ex Concilio Arausico. sic. 2. vbi ad assensum fidei & bonam voluntatem credendi & affectum dicitur exigi auxilium gratiæ, & non posse dici naturaliter inesse, aut naturale in esse. Ergo multò magis ad finem vltimum vitionis Dei requiritur donũ vel auxilium gratiæ supernaturale. Et sequeretur vel Deum à beatis æqualiter videri, si omnes intellectus sint æqualis virtutis, vel ab habente minora merita magis videri & perfectius, si habeat perfectiorem intellectum. Et quidem absurdè concedit Durandus omnes beatos esse æquales in visione essentiæ diuine, quantum ad intrinseca & essentialia attributa, & solum esse inæquales in reuelatione mysteriorum, & aliarum rerum. Sed certè iam sequitur nõ esse maiorem beatitudinem essentialè animæ Christi & beatissimæ Virginis, quam aliorum sanctorum. Vide plura contra Durandum apud Vazquez.

8 Sed notandum est Deum dici obiectum intellectus, vel quia quantum ad aliqua attributa potest naturaliter cognosci ex cognitione effectuum, vt diximus quæstione 2. & hic docet Diuus Thomas ad 1. vel quia intellectus creatus, licet virtute naturæ nõ possit Deum quidditatiuè & essentialiter cognoscere; adiutus tamen auxilio gratiæ potest, vt ipse docet ad 3. in quo valde diuersa ratio est sensus & intellectus, vt ibi explicat, quia sensus cum sit in organo corporeo, non potest eleuari ad obiectum, quòd non sit in materia indiuidua; intellectus verò cum natura sua abstrahat formam concretam à materia indiuidua, potest per gratiam eleuari; vt cognoscat & videat esse separatum à materia, & per se subsistens.

9 Prima sententia est affirmans, in qua valde inclinatur Molina in hoc articulo & sequenti disputatione 2. putat enim de facto consistere ex Scriptura visionem Dei non esse connaturalem creaturis,

10

11

Inductio in cognitionibus naturalibus.

Deo est connaturale, vt se per essentiam videat. Quod egregie explicat D. Thomas in hoc articulo inductione facta in omnibus cognoscentibus, quorũ cognitio est iuxta modum essendi, in sensu tantum singularium sensibilem, quia est potentia in organo corporeo, in intellectu nostro solum eorum quæ habent esse in materia indiuidua; sed cum abstractione ab ea per intellectualem; quia est potentia non in organo materiali. In intellectu Angelico est cognitio eorum, quorum natura non existit in materia. Intellectus verò diuini est proprium cognoscere ipsum esse subsistens, & ita sicut cognitio intellectus est supra naturam sensus, & cognitio Angelica supra naturam nostri intellectus; ita cognitio propria Dei est supra naturam intellectus creati.

6 Defenditur ratio Diui Thomæ.

Neque video quid operæ infundendum maneat in hac ratione, vel explicanda, vel declaranda, vt non facile debeat admitti, neque est quid in ea possit arguere Scotus, neque dubitare debuit Vazquez in sua notatiuncula in hunc articulum de vi huius rationis. Si enim vt ipse admittit & Molina, de intellectu humano ratio hæc est efficax experimento, eoquòd nihil in hac vita cognoscimus nisi sensuum ministerio; ita certè ratio ipsa naturalis docet Angelos non attingere Dei qualitatem virtute naturali, neque huius alia est ratio, nisi quia modus essendi ipsorum est inferiori modo essendi Dei. Omnes tamen Angeli inuicem attingunt, licet sint natura & perfectione inæquales, eoquòd in modo essendi & eleuatione à materia sunt omninò æquales.

7 Durand. sententia notatur.

Ex his colligunt Valentia & Vazq. disput. 41. cap. 2. Durandum in 4. dist. 49. q. 2. non posse excusari erroris, dũ asserit animam ablatis impedimentis, dum fuerit à corpore separata, facultate naturali visuram Deum in statu beatitudinis: eoquòd Deus sit obiectum intellectus, vnde dare propositum absque impedimentis, debet vi naturali intellectus apprehendi. In eandem refert Valentia Maiorem eadem dist. 49. q. 4. & aliqui Scotum in 3. d. 14. q. 1. Sed non satis se explicat Scotus, an sine auxilio gratiæ, & sola virtute intellectus possit intellectus Deum videre, licet dicat posse sine lumine. Sed in Clementina citata damnari videtur hæc sententia Durandi, quòd intellectus sine virtute & dono gratiæ superaddito possit Deum videre, & colligitur ex Concilio Arausico. sic. 2. vbi ad assensum fidei & bonam voluntatem credendi & affectum dicitur exigi auxilium gratiæ, & non posse dici naturaliter inesse, aut naturale in esse. Ergo multò magis ad finem vltimum vitionis Dei requiritur donũ vel auxilium gratiæ supernaturale. Et sequeretur vel Deum à beatis æqualiter videri, si omnes intellectus sint æqualis virtutis, vel ab habente minora merita magis videri & perfectius, si habeat perfectiorem intellectum. Et quidem absurdè concedit Durandus omnes beatos esse æquales in visione essentiæ diuine, quantum ad intrinseca & essentialia attributa, & solum esse inæquales in reuelatione mysteriorum, & aliarum rerum. Sed certè iam sequitur nõ esse maiorem beatitudinem essentialè animæ Christi & beatissimæ Virginis, quam aliorum sanctorum. Vide plura contra Durandum apud Vazquez.

Ex Clement.

12

13

14

15

II DVBITATIO.

An possit creari intellectus, cui connaturalis sit visio Dei per essentiam?

16

turis, quæ sunt ordinatæ ad gloriam, sed esse supra naturam omnium earum, sicut, & gratiam. Nullam tamen hætenus sibi occurrere rationem, qua demonstratur non posse produci à Deo creaturæ, cui visio Dei sit connaturalis, sicut, & lumen gloriæ. Rationes huius sententiæ videbimus art. sequenti, ubi disputabimus an possit fieri creatura, cui sit connaturale lumen gloriæ, interim breui pro hoc art. de visione dicimus.

² *Sententia vera negans*

Ratio Diui Thom. eff. sax.

Dicendum ergo est nulli creato intellectui posse esse connaturalem, sed solum supra naturam, & per gratiam Dei posse communicari. Et ratio illa Diui Thomæ, sicut demonstrat de facto, ita etiam de possibili, nulla nempe natura creari potest, cui modus essendi Dei possit communicari, & ita neque cui Deus sit obiectum connaturale, quâdiu enim modus essendi obiecti cogniti excedit modum naturæ cognoscentis, necesse est, ut cognitio talis obiecti sit supra naturam talis cognoscentis. Quod autem nulla creatura possit fieri à Deo cuius esse sit sua natura diximus supra quæst. 3. art. 4.

³

Quæ autem obijcit Scotus contra hanc rationem in 1. d. 3. quæst. 3. & in 4. d. 49. quæst. 11. & quodl. 14. artic. 2. parum obstant, ut facile colligi potest ex Capreol. 4. d. 49. quæst. 5. Caiet. hic & ex Ferrar. 3. contra Gent. cap. 52. & Soto in 4. d. 49. quæst. 2. art. 2. Et primò loquitur D. Thomas de visione seu cognitione quidditatiua, & essentiali, nam naturaliter cognoscitur Deus ab Angelo, & homine, quantum ad esse, & communia quædam, sed nõ quidditatiuè. Secundo loquitur de cognitione, quæ sit connaturalis, nam supernaturaliter potest intellectus creatus eleuari ad visionem Dei. Tertio non vult debere esse æqualitatem naturæ, aut perfectionis, qualis neque inter Angelos est, sed saltem proportionis, & modi essendi, & abstractionis à materia, ut sæpe diximus: unde licet Angeli natura sint inæquales, connaturaliter inuicem comprehendunt.

Explicatur ratio Diui Thomæ.

Angeli inuicem comprehendunt.

⁴ *Obiectio Molina.*

Molina etiam obijcit in hoc articulo quòd licet ratio D. Thomæ possit defendi, non tamen habeat multum euidentiæ, quia si daretur intellectus creatus, cui esset connaturale lumen gloriæ, visio Dei esset ei connaturalis, & tamen adhuc non haberet eundem modum

essendi cum Deo. Secundo licet intellectui nostro absolute sit supernaturale videre Deum, sed eidem cum lumine gloriæ est connaturale; adhuc tamen modus essendi excedit modum essendi totius coniuncti ex intellectu, & lumine gloriæ, ergo excessus in modo essendi non est argumentum euidens, quod obiectum sit supra naturam. Sed ad hæc dicemus artic. sequenti, lumen gloriæ nulli intellectui posse esse connaturale eo quòd sit ordinis supernaturalis. Et ad 2. simpliciter, & absolute intellectum esse quid naturale, per lumen verò gloriæ, quasi per accidens infusum supernaturale eleuari ad ordinem supernaturalem, & diuinum, non tamen omnino perfici, & compleri in ratione principij cognoscentis, cui debeat diuina visio, & ita non est necesse ut ei communicetur modus essendi Dei, ut iam diximus art. 2. dubit. 2. & plura dicemus art. sequenti.

Alia ratio, quam Molina refert ex Scoto nobis, inefficax videtur, nisi hoc fundamento Diui Thomæ roboretur ex eo scilicet, quòd Deus videri non possit, nisi vel ipse, vel aliquid eminenter eum continens moueat potentiam cognoscentem; nihil autem eminenter continet Deum; essentia verò diuina non immediate mouet potentiam, sed media voluntate, cuius motio non est in naturali potestate intellectus creati. Sed certè hac ratione neque ignis naturaliter calefaceret, neque visus naturaliter videret colorem, quia ad hæc omnia & omnes naturales operationes rerum, necessaria est libera motio diuinæ voluntatis, quæ non est in potestate causarum naturalium; non ergo est solidum hoc fundamentum Scoti. Et ratio Diui Thomæ nobis efficacissima est & demonstratiua, quicquid alij dicant.

⁵ *Ratio Scoti & Molina.*

ARTICVLVS V.

Verum intellectus creatus ad videndum Dei essentiam, aliqua creato lumine indigeat?

Conclusio est affirmans. *Intellectus ad videndum Deum indiget dispositione supra suam naturam, qua eleuetur ad sublimitatem diuinæ visionis.*

PRIMA

PRIMA DVBIT.

An sit de fide dari habitum luminis gloriæ?

¹ *Certa sententia Theologorum.*

Primò certum est ex communi sententia Theologorum, lumen gloriæ esse qualitatem, & habitum formaliter inhaerentem in beatis, ut docet D. Thomas in hoc art. & vbiuis, & sequuntur Caiet. Bañes, Molina, Valentia puncto 3. & Vazquez disput. 42. capite 1. & Theologi in 3. d. 14. Bonau. art. 1. q. 3. & art. 2. quæst. 1. Ricard. art. 1. quæst. 3. Maior quæst. 2. & plerique in 4. d. 49. Ricar. art. 3. quæst. 2. Capreol. quæst. 4. Argentina quæst. 2. art. 1. Sotus quæst. 2. art. 4. Gabr. in 1. d. 20. quæst. 2. art. 3. Marfil. in 3. quæst. 10. art. 2. Henricus quodl. 3. quæst. 1. Ferrar. 3. contra Gent. tes capit. 55. & 54. Scotus verò in 3. d. 14. quæst. 2. & in 4. d. 49. quæst. 11. dicit non esse necessarium lumen gloriæ, si visio à solo Deo producat, ut putat probabile; esse tamen necessarium si intellectus concurrat ad visionem ut causa efficiens. Durand. etiam in 4. d. 49. quæst. 2. omnino videtur negare habitum luminis gloriæ, & solum ponere visionem, & Okam in 1. d. 1. quæst. 2. & in 4. d. 3. art. 5. dubit. 6.

Scoti & Durandi sententia.

² *Tenenda communis sententia.*

Sed communis sententia certissime tenenda est, dari talem qualitatem, & habitum, quo potentia disponatur, & eleuetur ad visionem; & probat. Diuus Thomas primò ex eo Psa. 35. *In lumine tuo videbimus lumen*, & ex eo Apoc. 21. *Claritas Dei illuminabit eam*, id est ciuitatem, ac societatem beatorum. Secundo ratione efficaci, quia id quod non attingit virtute naturæ, aliquam formam, necesse est ut ad eam disponatur dispositione aliqua, quæ sit supra suam naturam, ut in naturalibus ad formam ignis aer debet disponi propria eius dispositione. Cum igitur in intellectu beati, forma intelligibilis sit essentia diuina, necesse est ut aliqua ei dispositio supernaturalis addatur, ut eleuetur ad tantam sublimitatem. Et cum virtus naturalis intellectus non sufficiat ad videndam Dei essentiam, debet ex diuina gratia accrescere ei virtus intelligendi. Et hoc argumentum virtutis intellectiue, vocatur illuminatio intellectus. Et hoc lumine sicut beati deiformes, id est Deo

Necessitas luminis gloriæ.

similes, 1. Ioan. 3. *Cum apparuerit similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est.* Hæc est ratio egregia Diui Thomæ. Vbi constat ad visionem præter lumen vniuersi essentiam diuinam per modum formæ intelligibilis: quòd verum esse non potest, si lumen se habet per modum speciei, quia iam per ipsum omnino compleretur ac determinaretur potentia, ut necessario dicendum est in sententia illa Vazquez supra citata art. 2. dubitat. 1. Et quæ ipse tangit disput. 43 cap. 1. contra hanc rationem D. Thomæ, & explicationem Caietani parum habent momenti, vidit certe se in hoc pugnare cum Diuo Thoma, & non aptam esse satis sententiam illam, si hæc ratio admittatur, quòd lumen gloriæ sit species, & vltima forma intellectus beati, ut ipse vult.

Sententia Vazq.

³

Si obijcias, lumen est forma supernaturalis, ergo etiam ad ipsum est necessaria alia dispositio supernaturalis præuia, & ad hanc alia, & sic ibitur in infinitum. Respondet optime Caietanus hic, & Ferrar. cap. illo 53. propositione hanc Diui Thomæ, *Omne quod eleuatur ad aliquid excedens suam naturam, debet disponi aliqua dispositione quæ sit supra suam naturam*, debere intelligi respectu formæ vltimæ, quæ est terminus quasi generationis; non autem de ea forma, quæ est via ad terminum. Non ergo sequitur processus in infinitum, sed est status in forma, quæ est prima dispositio, ut experimur in naturalibus; primæ enim dispositionis non est altera prior dispositio; formæ autem vltimæ, quæ est terminus generationis, semper datur præuia dispositio. Similiter ergo quia essentia diuina in beatitudine se habet ut forma respectu futuræ operationis, ideo necesse est ut intellectus ad ipsam disponatur lumine gloriæ, non tamen ad ipsum lumen alio lumine.

Dispositio eleuans exitur ad for-

⁴ *An lumen gloriæ sit de fide.*

Sed adhuc restat dubitatio, an sit de fide dari hoc lumen gloriæ per modum habitus, & qualitatis præcedentis ante visionem, eo modo quo diximus esse ponendum in communi sententia Theologorum? Prima sententia dicit non esse de fide, quamuis enim in Clementina illa, *Ad nostrum de hæreticis*, damnetur error ille negantium, quòd anima indigeat lumine gloriæ ipsam eleuante ad Deum videndum: tamen videtur non diffiniri de fide lumen gloriæ esse habitum

1. sententia negans.

bitum aliquem, & sufficit ad illud decretum, si dicatur lumen gloriæ esse auxilium Dei supernaturale. Et hæc iam videtur communis expositio, vt aperte dicunt, & sequuntur Sotus vbi supra, & Bañes, & Molina, & Valentia puncto 3. circa 2. quæsitum, & Vazquez disputat. 42. cap. 2. quia error Begardorum, & Beguinarum erat nos virtute ac lumine naturæ posse esse beatos, & videre Deum. Contra hunc ergo, errorē definitur sine lumine, & gratia supernaturali nos non esse beatos: quod verissimum est, siue visio sit per habitum disponentem, siue per solum auxilium Dei supernaturale.

2. affirmas

Nobis tamen valde probabilis est sententia Capreoli, Argentinx, Marsilij, Supplem. Gabr. d. 49. quæst. 2. ar. 3. dubitat. 2. Caietani, & Ferrar. quod sententia illa Diui Thomæ, & communis de habitu luminis gloriæ sit definita, nam & in Scriptura, & à Patribus insinuat valde. Et modus loquendi Clementinx citatæ videtur velle quod anima indigeat aliquo lumine quo eleuetur ad videndum Deum, tanquam præcedente ipsam visionem; hoc autem debet esse aliquid distinctum ab ipsa visione. Concurfus autem specialis, & supernaturalis Dei, qui iuxta Aureolum, & alios potest dici lumen gloriæ, non est aliquid aliud quam ipsa visio, neque est præcedens visionem. Vnde, & Molina dicit ita consonam esse communem illam sententiam verbis ac definitioni Concilij, vt valde probabile sit eam esse definitam, & saltem temerarium ac periculosum fore ab ea sententia discedere, in quo conuenit etiam Valentia. Et nisi Deus ipse dicatur lumen, non potest dici sine lumine creato præcedenti elici visionem. Vtraque ergo sententia manet probabilis, sed prima est communior. Et bene aduertit Valentia in Clementina non poni verbum, *Infundi*, sicut in Trident. sess. 6. gratia, & charitas dicuntur infundi in iustificatione. Ex quo de fide putat, & nos aliquando diximus, gratiam, & charitatem esse habitus, quia soli habitus aut qualitates permanentes dicuntur infundi.

Habitus gratia & charitatis de fide.

6. Pro solutio ne obiecto num.

Pro solutione verò quorundam argumentorum Durandi notandum est, adhuc ablatis impedimentis ænigmatum, sub quibus Deus in via cognosci-

tur, intellectum ex se non habere virtutem sufficientem ad Deum videndum sine lumine superaddito. Secundò hoc lumen, & habitus confortans potentiam, non debet esse eiusdem nature cum ipsa, quamuis augeat virtutem potentie; non enim auget per simplicem intensiorem virtutis præcedentis; sic enim intellectus non eleuaretur ad operationem alterius speciei, sed solum ad maiorem perfectionem, & intensiorem præcedentis perfectionis, sed auget virtutem per additionem nouæ formæ ac dispositionis, qua eleuatur ad nouam operationem potentia, cui noua virtus aduenit, eo modo quo virtus diaphani augetur per lumen receptum. Sic ergo virtus intellectus dicitur augei per lumen gloriæ, vt bene Caietanus hic, & docet Diuus Thomas 3. contra Gentes capite 53. non quod intrinsicè augeatur, sed quia eleuatur ad nouam operationem, quam sua sola virtute attingere non poterat. Tertio, licet lumen ponatur propter excessum obiecti supra potentiam, non tamen ponitur ad æqualitatem eleuatio & ordinatio potentie ad obiectum per lumen, sed solum secundum proportionem, qua forma intelligibilis coniungitur potentie sic dispositæ ac eleuatæ, & connaturaliter iam ordinatæ, quantum est ex parte potentie ad tale obiectum, vt vnita sibi forma intelligibili iam possit elicere visionem talis obiecti, iuxta virtutem & intensiorem luminis gloriæ.

Intellectus confortatur lumine gloriæ.

II DVBITATIO.

In quo genere cause concurrat lumen gloriæ ad visionem?

PRIMA sententia dicit visionem à solo Deo produci in intellectu beati, & nullam secundam causam efficienter concurrere ad ipsam, neque intellectum, neque lumen, & ita dicit lumen solum esse dispositionem, qua intellectus eleuatur ad recipiendam visionem: ita Okam in 1. d. 1. q. 2. & in 4. d. 13. articulo 5. dub. 6. Gabr. 3. d. 14. q. 1. Marsil. 3. q. 10. articulo 2. Paludanus refertur inclinare in eandem 4. d. 49. q. 2. & alij qui visionem dicunt à solo Deo produci, quam etiam probabilem putat Ricar. in 4. d. 49. vbi supr. & Scot. vbi supr.

1. sententia à solo Deo effici visionem beatam.

MAIOR

2. Ratio.

MAIOR etiam in 4. d. 49. quæst. 4. & 10. licet concedat intellectum concurrere efficienter ad visionem, lumen dicit solum cooperari dispositiuè.

Probatur solet, quia cum visio sit præmium essenziale beatorum, videtur à solo Deo conferri, debere in genere causæ efficientis; ab intellectu verò solum recipi. Secundò, quia solus Deus producit gratiam, & dona infusa, & lumen gloriæ; ob horum donorum excellentiam, visio autem beatifica est his omnibus præstantior, tanquam summum bonum creatum, & suprema omnium formarum supernaturalium. Tertio, quia si intellectus concurrat vt eliciens visionem, poterit ex imperio voluntatis suspendere suum influxum, & ita non esse beatus, quod est absurdum, & contra rationem beatitudinis. Quarto, suprema formarum naturalium, scilicet animarationalis, producit à solo Deo; ergo suprema formarum supernaturalium, qualis est visio beatifica, à solo Deo producit. Iuxta id Psal. 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.*

Et potest confirmari hæc sententia, quod lumen non aliter concurrat quam dispositiuè ad visionem, quia non potest eadem causa respectu eiusdem effectus esse dispositiua, & efficiens; sed lumen gloriæ iuxta D. Thomam in hoc art. est dispositio ad visionem, nempe quia est dispositio respectu essentia diuinæ, quæ est forma intelligibilis, & consequenter respectu visionis, ergo non potest esse causa efficiens eiusdem visionis.

4. Dicendum tamen est primò lumen gloriæ concurrere ad visionem in genere causæ efficientis. Conueniunt Capreol. Caiet. Ferrar. Sot. Bañes, Mol. conc. 3. Valent. pun. 3. Vazq. disputat. 42. Et colligitur aperte ex doctrina D. Thomæ in hoc art. vbi lumen ponit quasi virtutem superadditam intellectui, vt possit videre Deum, eo quod virtus naturalis intellectus non sufficiat. Et ad 1. lumen dicit poni, non vt essentia diuina per ipsum fiat intelligibilis actu, sed vt intellectus fiat potens ad intelligendum. Et ad 2. lumen se habet vt perfectio confortans ad videndum Deum. Et quamuis se habeat vt habitus, quia est aliquid superadditum potentie, tamen datur ad operandum simpliciter, vt bene aduertunt Sotus, & Molina, in quo habitus supernaturales differunt à naturalibus,

Habitus supernaturales ad operationem omnino.

quia naturales non sunt necessarij ad simpliciter operandum, sed ad facilius; supernaturales verò, ponuntur ad operandum simpliciter, & eleuandam potentiam, quæ sola non est potens elicere tales actus supernaturales. Et confirmatur ex illa Clementina, in qua per lumen dicitur eleuari anima ad videndum Deum, quod licet aliqui exponant, quasi eleuetur ad suscipiendam visionem, vt Okam, Gab. & alij 1. sententiæ reuera tamen aliquid amplius sonat, nepe etiam ad eliciendam visionem. Videre enim sonat actionem vitalem ab ipsa potentia elicitam.

Ex Clement.

Ratione ergo probatur ista sententia, primò quia licet in hoc variæ sint sententiæ, & quidam dicant saltem de potentia absoluta posse actionem vitalem produci à solo Deo, & recipi in potentia Valentia, & quidam alij putant non esse impossibile, tamen nobis multò probabilius est id non esse possibile, eo quod omnis actio vitalis necessario procedit à principio vitali, & exigit tale principium vt essentialiter specificatiuum; intellectio enim dicitur actio elicitā ab intellectu, & volitio à voluntate & sic in omnibus potentijs cognoscentibus, & appetentibus. Imò Molina confirmat, quia licet per impossibile visio, aut quæuis intellectio, posset produci à solo Deo, adhuc tamen per eam in se receptam, intellectus non diceretur videre aut intelligere, nisi procederet ab ipso vt efficiente; sicut ignis non dicitur calefaciens, nisi calefactio sit actio ipsius. Licet Okam, imò & Valentia facile negent assumptum, & dicant potentiam obiecto proportionatam, optimè denominari videntein per visionem in se receptam, licet non sit elicitā ab ipsa, & si Deus posset supplere vicem principij vitalis facile dici posset hæc verba, videre, intelligere, & similia, non significare actionem, sed passionem tantum, & receptionem: quare prima illa ratio videtur fundamentum huius, quod scilicet omnis operatio vitalis vt sit essentialiter pendeat tanquā à principio proximo efficiente à potentia vitali siue sola, siue disposita per habitum.

5. Ratione.

Videre & intelligere dicit actionem potentia vitalis.

Et confirmatur ratione illa D. Thomæ 3. contra Gentes cap. 53. quia nihil potest ad altiorem operationem eleuari supra suam naturam, nisi per hoc quod

6. Ratio Diui Thomæ.

quod virtus eius confortetur, & si illa sublimior operatio est alterius speciei, requiritur augmentum virtutis non tam per intentionem præcedentis, quàm per appositionem nouæ formæ. Cum igitur visio beatifica sit operatio super naturalem virtutem intellectus creati, necesse est, vt augetur virtus intellectus, nõ per intentionem virtutis naturalis, sic enim semper ordinaretur tantum ad operationem naturalem; sed per appositionem nouæ formæ. Et sic lumen gloriæ est noua forma, per quam intellectus ex parte potentie eleuatur, confortatur, & efficax redditur ad eliciendam visionem per modum principij efficientis simul cum essentia diuina, tanquam cum forma intelligibili ex parte obiecti.

Lumine gloriæ eleuatur intellectus.

7 **Lumen gloriæ est habitus eliciens visionem, & disponens intellectum, vt vnatur essentia diuina.** Secundo dicendum est lumen gloriæ concurrere ad visionem, etiam per modum habitus, seu dispositionis, qua media intellectus beati vnitur essentia diuina, vt formæ intelligibili, ad eliciendam visionem. Hæc est aperta sententia D. Thomæ in hoc art. & sequuntur Ca. prelo. q. illa 4. Caiet. hic Ferrar. 3. contra Gent. c. 54. licet Sotus & Molina dicant solum disponere, quatenus eleuat intellectum ad eliciendam operationem, quã nõ poterat efficere sine lumine. Et quidem, vt notauit Valentia puncto. illo 3. hæc duo muhera eliciendi visionem; & disponendi intellectum, vt vnatur eũ essentia, tanquam cum forma intelligibili ad eliciendam visionem, non sunt re omnino diuisa, sed quasi ratione, & inuicem subordinata; quia intellectus, eo ipso quod sit est dispositus, vt vnatur cum essentia diuina, iam quantum est ex parte potentie, est potens & efficax ad eliciendam visionem, sed prius ratione & natura concipi-mus, & reuera est intellectus vnitus essentia diuina tanquam formæ intelligibili in actu primo, quã eliciat actum secundum visionis.

8 **Obiectio Vazq.** Quæ verò obijcit Vazquez disputat. 43. cap. 3. 4. & 5. quod scilicet, si essentia diuina se habeat, vt forma intelligibilis, iam lumen gloriæ sit superfluum, non video quid roboris habeant; iam enim diximus, & omnes præter ipsum concedunt, speciem si ponatur, vel essentiam diuinam loco ipsius esse formam, qua omnino completur, & determinatur intellectus ex parte obiecti, lumen verò est virtus, & qualitas eleuans, disponens, & confortans ipsam potentiam intellectus ex parte potentie, vt & vniri possit cum tali forma intelligibili, & cum ea elicere visionem, & ita omnes intelligunt, neque lumen esse superfluum, neque essentiam diuinam. Et si ipse voluisset, facile etiã hoc intellexisset. Et dicimus non omnes rationes, quæ sunt in visione Dei, sufficienter redigi ad intellectum, & essentiam diuinam vt formam intelligibilem, quod est argumentum eius cap. 3. nam visio est intellectio supernaturalis talis obiecti essentialis; & quidditatiua; & ad rationem cognitionis sufficit potentia cognoscens, sed vt sit supernaturalis necessaria est virtus superaddita, etiam ex parte potentie; vt verò sit essentialis, & quidditatiua Dei, requiritur forma intelligibilis ex parte obiecti, & nullã alia esse potest, nisi ipsa essentia diuina; ob rationes factas articulo 2. dubit. 2. & articulo 4. Sed quia Vazquez in eo voluit esse vnus, quod lumen gloriæ sit species impressa, vt concludit disputatione illa 43. capite 6. & 7. id nõ vult admittere, quod lumen gloriæ sit dispositio, & essentia diuina forma intelligibilis. In eo certè excusari non potest, quod suam sententiam tribuit Angelico Doctore, cum sanctus Doctor tam expressè in hoc articulo 5. & supra 4. & secundo doctoris sententiam de lumine gloriæ. Si dicas, essentia diuina semper est intimè præsens intellectui, ergo nõ est necessarium nouum lumen, vt intellectu vnatur cum ipsa. Respondetur cum D. Thoma de veritate q. 10. art. 11. ad 11. essentiam diuinam, licet sit præsens intellectui, vt omnibus alijs rebus, non tamen esse ei coniunctam, vt formam intelligibilem, & ita neque esse præsentem intelligibiliter, quãdiu intellectus non perficitur lumine gloriæ, & mens se sola non habet videndi facultatem, quam habet infuso sibi lumine; sicut ergo ante lumen deficit videndi facultas ex parte potentie, ita

etiam deficit visibilis presentia ex parte obiecti.

Altera obiectio soluitur.

Plures rationes in visione Dei.

Sententia Doctoris de lumine gloriæ.

Essentia diuina præsens intellectu quomodo ante lumen.

etiam deficit visibilis presentia ex parte obiecti.

10 **Ad primam.** Ad primum primæ sententiæ respõdetur, cum præmium essentialia beatorum debeat esse vitalis operatio, non posse à solo Deo produci, sed necessario etiam à potentia vitali.

11 **Ad secundam.** Ad secundam, dona illa habitualia produci à solo Deo, non præcise ob excellentiam, sed quia sunt habitus & principia operationum supernaturalium, & si à potentia sua virtute producerentur, non essent dona supernaturalia; si verò medijs alijs donis, iam esset processus in infinitum, & ita ea dona merito à solo Deo infunduntur; vt potentie apte reddantur ad tales actiones supernaturales. Ipsas verò actiones, vt vitales eliciunt potentie sic eleuatæ, & redditæ efficaces per talia dona supernaturalia. Et quamuis visio vt quid vltimum sit summum bonum, non tamen est præstantius inesse nature suis principijs, à quibus procedit; de quo forte infra.

12 **Ad tertiam.** Ad tertium respondetur, infuso lumine, & vnita diuina essentia intellectu, voluntatem iam non manere liberam, vt possit suspendere visionem intellectu.

13 **Ad quartam.** Ad quartum respondetur, aliam esse rationem de anima rationali, quæ ex nihilo creatur, aliam de operatione vitali, qualis est visio: tum, quia accidens est, & creati non potest, & operatio vitalis, & necessario elicetur à potentia vitali. Deus autem dicitur dare gratiam & gloriam, vt præcipua causa prædestinans, & conferens media salutis, non tamen quasi nõ admit-tat cooperationem & concursum secundæ causæ in merito & gloria.

14 **Ad vltimam.** Ad vltimum respondetur, lumen gloriæ, proprie loquendo, esse dispositionem respectu diuinæ essentia; & ratione huius dici dispositionem ad visionem, licet sit efficiens: tum, quia eo ipso quod intellectu reddat aptum ad visionem efficiendam, suo modo disponit etiam ad recipiendam; quia est operatio immanens.

III DVBITATIO.

An de potentia Dei possit intelletus sine lumine gloriæ Deum videre?

Prima sententia est negans, quam insinuat Caietanus hic ad 3. Scoti, & ad 2. Durandi tenet Capreolus 4. dist. 49. questione illa 4. ad arguerit, Sotus ibi questione 2. articulo 4. Ferrar. 3. contra Gentes capite 54. ad finem, Bañes hic dub. 3. Dicunt ergo necessarium esse habitum, vel qualitatem aliquam, quæ antecedit visionem ex parte potentie, saltem per modum transeuntis. Probant, quia visio necessario & intrinsecè petit fieri & elici ab intellectu, cum sit operatio vitalis: at non potest fieri ab intellectu viribus naturæ; ergo necessaria est virtus superaddita, ratione cuius possit elici ab intellectu, nempe lumen. Et contradictionem implicat, quod potentia operetur, vel sit potens operari sine virtute. Secundo, si Deus produceret visionem sine lumine intellectu, potius esset instrumentum, quo Deus videret quam potentia videns.

Dicendum tamen est, nullam in hoc apparere contradictionem, & ita posse Deum supplere vicem luminis. Ita tenet Paludanus in 4. dist. 49. questione 1. articulo 3. conclus. 2. Argentina questione 2. articulo 1. conc. 1. Maior questione 4. Molina hic disputat. 1. Valentia puncto 3. §. Nec tamen, Vazquez disputatione 46. capite 2. & Scotus; ac Durandus aperte etiam de facto concedere videntur, & Capreolus concedit esse valde probabile. Et docet expressè D. Thomas in 4. d. 49. questione 2. arti- 2 *Vera sententia affirmans*

7. posse miraculose diuina virtute intellectum creatum eleuari ad videndum Deum sine lumine gloriæ, & de veritate questione 10. artic. 1. in fine corporis expressis verbis. Sed respondet Ferrar. & alij Diuum Thomam solum negare, quod lumen gloriæ debeat necessario infundi per modum habitus & dispositionis permanentis; non verò saltem per modum transeuntis. Sed Diuus Thomas absolutè dicit posse concedi visionem Dei in dispositione via, quin infundatur lumen gloriæ, eo modo quo Petro concessum fuit ambulare super

super aquas sine dote agilitatis. Sicut ergo visionem concedit in via per modum transeuntis, ita negat lumen gloriæ, etiam per modum transeuntis. Secundo, quia aperte dicit, tunc visionem esse sine dispositione; ergo vult esse sine lumine, adhuc per modum transeuntis, quia etiam sic esset dispositio.

3 Ratione.

Secundo probatur ratione, quia lumen gloriæ non est tota ratio & virtus ex parte potentiæ respectu visionis, sed etiam ipsa potentia naturalis intellectus naturali virtute operatur in visione supernaturali, licet non sit sufficiens, nisi eleuetur per lumen. Cõstat, quia lumen sine intellectu non posset producere visionem. Et hoc concedunt etiam omnes authores primæ sententiæ, & innuit D. Thomas, cum dicit per lumen eleuari & confortari intellectum, & ei superaddi virtutem. Si igitur lumen solum se habet vt virtus superaddita, confortans potentiam ex parte potentiæ, fit vt eius vicem & efficientiam possit Deus supplere, se ipso confortando, & eleuando intellectum, vt simul cum essentia diuina, tanquam cum forma intelligibili concurrat ad eliciendam visionem. Et vniuersè omnes actus supernaturales, quos producunt nostræ potentiæ medijs habitibus supernaturalibus, potest Deus producere se solo concursens cum potentijs absque habitibus, fidei verbi gratia & charitatis. Et in hoc nulla apparet ratio quare id repugnet. Ergo & visionem sine habitu luminis gloriæ.

Deus potest supplere vicem habituum.

4 Ad hominẽ ex cõcessis à solo & alijs.

Et cum Scotus & alij admittant de habitu charitatis, quod sine illo per solum auxilium supernaturale possit produci actus charitatis, & actus contritionis, vel pœnitentiæ sine suo habitu, non est vlla ratio quare id negent de visione respectu luminis gloriæ. Et confirmatur, quia & oculus noctuæ inuatus à Deo suo concursu absque vlla qualitate antecedente potest attingere ad visionem solis: neque vlla ratio est, quare hoc repugnet; similiter ergo & virtus naturalis intellectus potest eleuari à Deo ad visionem absque habitu luminis gloriæ. Ratio autem vniuersas potest salis est, quia Deus potest supplere. Deus super omnem concursum efficientis, si non habeat villo modo rationem alterius

Quas causas potest salis est, quia Deus potest supplere. Deus super omnem concursum efficientis, si non habeat villo modo rationem alterius

causæ, scilicet formalis, & essentialiter specificantis, quam rationem habet potentia vitalis respectu actionis vitalis, ita vt formaliter & intrinsecè & essentialiter talis actio petat tale principium. Principia verò, quæ solum determinant, aut specificant, efficienter possunt à Deo suppleri, vt calor respectu calefactionis, & species impressa respectu intellectionis, & similia. Lumen autem solum concurrat vt efficiens causa ad visionem, & non villo modo in genere causæ formalis, & visio non dicit essentialem ordinem ad lumen, vel ad speciem aliquam intellectio, sicut visio & queuis intellectio dicit essentialem ordinem ad potentiam intellectiuam. Potest ergo per Dei potentiam esse visio sine lumine, & queuis intellectio sine habitu aut specie impressa.

Quæ principia solum sunt efficiëntia.

Ad primum in oppositum respondetur, licet visio producat ab intellectu, & non solis viribus naturæ; posse tamen virtutem supernaturalem necesse fariam suppleri à solo Deo suo concursu absque habitu.

5 Ad primũ.

Ad secundum respondetur, licet intellectus sit solum instrumentale agens, & non principale, ipse solus denominatur videns, & non Deus, aut habitus luminis; & ita sentiunt multi intellectum non esse causam principalem visionis de facto, etiam si habitus luminis sit causa principalis. Itaque parum refert esse instrumentum, vel causam principalem, ad hoc, vt denominetur videns; sed ratio huius denominationis est ex hoc, quod actio oriatur ab ipso, tanquam à principio vitali, & maneat in ipso; ex hoc enim denominatur videns, quia elicit & recipit actionem, imò iuxta quosdam solum quia recipit. Sed licet hæc vera sint, nobis semper visum est probabilius potentias vitales, etiam ad actiones supernaturales, concurrere vt causas principales, & non vt instrumenta, siue habeant habitus supernaturales, siue solo auxilio Dei eleuentur. Ratio est, quia instrumentum non habet propriam virtutem, cui in effectu respondeat aliqua ratio propria. At in actionibus vitalibus, etiam supernaturalibus, est aliqua ratio specialis & propria, quæ essentialem ordinem dicit ad potentiam naturalem, scilicet ratio operationis vitalis;

6 Ad secundũ Intellectus vel instrumentum visionis.

Vcl potius causa principalis.

Instrumento non respondet propria ratio in effectu.

Ratio efficiens vt intellectus sit causa principalis visionis.

vitalis, ergo potentia respectu eius non est instrumentum, sed causa principalis. Quæ ratio omninò mihi videtur insolubilis. Instrumentum enim est, quod virtute alterius producit effectum: impossibile ergo est, & repugnans, vt effectus dicat essentialem ordinem ad instrumentum, quia iam illud diceret tanquam ad causam sibi propriam, à qua essentialiter dependet, & eo ipso tanquam ad causam principalem. Et constat in actione vitali etiam supernaturali magis essentialem esse ordinem ad potentiam vitalem, quam ad habitum, vt in visione Dei ad intellectum, quam ad lumen. Nos certè conuincimur hoc argumento. Et quamuis ordine actiones istæ sint superiores, entitate tamen ac perfectione naturali sunt inferiores potentijs naturalibus, ad quarum perfectionem infunduntur à Deo. Sicut & essentia animæ perfectioris naturæ est, quam gratia & gloria, licet per has eleuetur ad ordinem superiorem, ac supernaturalem, tanquam per accidentia sibi infusa ad sui perfectionem.

Anima & potentia perfectioris naturæ donis supernaturalibus.

III. DVBITATIO.

Verum lumen gloriæ possit esse naturale alicui naturæ creatibili?

1. Sententia affirmans. Quod lumen gloriæ possit esse naturale alicui naturæ.

Prima sententia est, affirmans, quæ licet nullus omninò asserat, sunt tamen, qui saltem probabilem dicant aut dubiam, vt nulla hætenus sit ratio, qua possit conuinci. Ita Molina in hoc articulo disputatione 2. & antea Maior in 4. distinctione 49. quaestione 4. dixit non carere scrupulo an possit condici aliqua creatura talis naturæ, ac perfectionis, vt absque superiori lumine possit Deum videre. Valentia etiam puncto 3. in fine nulla ratione dicit ostendi, quod hæc sententia repugnet. Ex Scriptura tamen & Ecclesiæ sensu colligi lumen gloriæ, & visionem Dei, esse excellentem quandam diuinæ naturæ participationem atque adeo altioris ordinis, quam sit vlla natura creata, vel creabilis. Probat hæc sententia Maioris, quia lumen gloriæ & visio Dei est, quid creatum, potest ergo alicui naturæ creabili esse connaturalis.

Ratio pro hac sententia.

turale, cum inde non sequatur, quod talis natura sit infinita, aut vlla alia contradictio. Secundo, sicut ista dona infusa à Deo sunt ordinis supernaturalis, nihil repugnare videtur, quod Deus producat aliquam substantiam Angelicam ordinis supernaturalis, cui hæc dona sint connaturalia.

Secundũ.

Dicendum tamen est non esse possibilem vllam creaturam, cui natura sua debeantur ista dona infusa supernaturalia, gratiæ, charitatis, luminis gloriæ, aut visionis beatificæ. Concordat omnium Theologorum sententia in 4. distinctione 49. Ita D. Thom. hic ad tertium expressè, & Caietanus, & Bañes, Molina, & Valentia iam citati Ferrar. 3. contra Gentes cap. 54. ad 4. obiectionem Vazquez in hunc articulum disputatione 44. cap. 1. Ricardus in 4. dist. 49. artic. 2. quaest. 6. Scotus quaest. 11. Durand. quaest. 2. Capreol. quaest. 4. Palud. q. 1. Argent. q. 2. art. 1. imò & Nominales Gabr. Greg. & alij.

2. Sententia negans tenenda. Dona supernaturalia nulli naturæ possunt esse connaturalia.

Difficile tamen est rationem reddere huius communis sententiæ Nominales ex eo probant, quia & lumen gloriæ si sit, & visio beatifica à solo Deo creatur. Sed contra est, primò quia visio etiam ab intellectu producitur, & non creatur, sed educitur ex potentia obedienciali animæ. Secundo, licet crearetur, posset esse connaturalis, sicut anima rationalis, licet creetur, connaturalis est, & homini, & materiæ, & species intelligibiles congenitæ Angelis, connaturales sunt illis: sic ergo visio beatifica posset, licet creata, esse connaturalis.

3. Ratio Nominalium.

Creatum potest esse connaturale.

Secunda ratio est Durandi, quia naturale est homini Deum cognoscere per sensibilia, & cuilibet creato intellectu cognoscere Deum per aliquod medium creatum: nullum autem medium creatum sufficit ad visionem clarã Dei. Sed nisi hæc ratio alia roboretur, non sufficit, quia Angelus inferior habet speciem inditam Angeli superioris, quæ eum naturaliter cognoscit: sic ergo, si lumen inesset alicui aut species Dei, posset connaturaliter eum videre. Hæc ergo ratio assumit probandum, quare Deus ab aliquo intellectu creato non possit cognosci, nisi per medium creatum, & non immediatè per lumen, aut speciem si daretur, aut cur visio non possit

4. Ratio Durandi.

possit esse connaturalis, vnde cumque ei adueniat.

5 *Ratio Diui Tho. optima* Dicendum ergo est rationem optimam esse eam, quam docet D. Thomas, & sequuntur Henricus, Ricardus, Capreolus, & omnes discipuli. De visione vidimus supra articulo 2. quia iuxta modum essendi est modus operandi; nulla autem creatura potest creari, cui naturaliter, imo neque supra naturam conueniat modus essendi Dei, ergo neque potest ei esse connaturalis cognitio Dei quidditatiua, & per essentiam. Visio ergo Dei nulli creaturæ factæ, aut possibili potest esse naturalis. Hinc iam probat Diuus Thomas in hoc articulo de lumine gloriæ, nempe quia dispositio alicuius formæ non potest esse naturalis, nisi cui ipsa forma sit naturalis; vt dispositio ignis nulli rei est naturalis, nisi habenti formam ignis. Sed lumen gloriæ est dispositio ad coniungendam essentiam diuinam per modum formæ intelligibilis intellectui creato, ad visionem producendam. Cum igitur essentia diuina per modum formæ intelligibilis, & visio per modum operationis, & actus secundi, nulli rei creatæ possit esse naturalis ex prima ratione, sequitur certè, neque lumen gloriæ posse esse naturale alicui creaturæ.

6 *Obiectiones contra hanc rationem.* Sed multa obijcit Molina. Primò quòd lumen gloriæ non est dispositio Dei, sicut neque gratia, & charitas, & ita licet lumen esset naturale creaturæ, illa creatura non esset naturæ aut entitatis diuinæ. Secundo licet esset dispositio Dei, posset in gradu aliquo remissiori, vel diuerso, communicari creaturæ, sicut calor ignis in gradu remisso reperitur in rebus alijs. Tertio, quia intellectus, & lumen simul sunt aliquid finitum, & creatum, & habent virtutem finitam ac limitatam ad videndum Deum, ergo sicut quolibet dato intellectu solo, potest Deus alterum producere perfectiorem, ita etiam potest Deus sua virtute producere naturalem potentiam intellectus, qui natura sua habeat maiorem virtutem ad Deum videndum, quam alijs intellectus coniunctus cum lumine. Talis igitur intellectus poterit naturæ viribus videre diuinam essentiam. Et hoc argumento tandem conuictus Molina concedit posse creari substantiam

aliquam intellectualem ita perfectam, vt eius intellectus, & quoad virtutem, & efficacitatem videndi diuinam essentiam, & quoad perfectionem entitatis, excedat quemlibet intellectum iam creatum, etiam coniunctum cum lumine gloriæ. Et dicit rem fere demonstrari hoc argumento, nihil tamen se velle de finire propter communem sanctorum sententiam, qua docent nullam creaturam natura sua posse esse beatam, aut impeccabilem.

Nobis tamen certa est, & constans communis sententia Theologorum, & euidens ratio illa Diui Thomæ, & potest confirmari ex alijs, quas ipse docet 3. contra Gentes cap. 52. Primò, quia quod est proprium superioris naturæ, attingere non potest, & consequi natura inferior nisi per actionem superioris, sicut aqua non potest esse calida, nisi per actionem ignis. Et hoc principium videtur per se euidens, & conueniens rationi naturali; sed videre Deum per essentiam est proprium Dei, sicut operari per propriam formam, est proprium cuiuslibet operantis: nulla ergo natura creata potest attingere ad videndum Deum per essentiam, nisi per actionem Dei eleuantis. Secundo, quia forma vnius propria non potest fieri alterius, nisi eo agente, in quantum suam formam alteri communicat. Tertio, quia si duo debent copulari, & vnum se habet vt materiale, alterum vt formale, copulatio & vnio debet fieri per actionem eius, quod se habet vt formale, non eius quod se habet vt materiale: forma enim est principium agendi, materia patiendi. Cum igitur ad visionem Dei necessaria sit vnio essentia diuinæ, cum intellectu & essentia diuina se habeat vt forma intelligibilis, intellectus vt materia recipiens, non potest perueniri ad hanc vnionem, nisi per actionem diuinæ essentia illuminantis, & eleuantis intellectum. Tandem rationes pro communi hac sententia Theologorum ita sunt efficaces, vt in re tanta dubitare non liceat, præcipuè cum ratio illa Molinæ non solum demonstratiua non sit, sed falso etiam nitatur fundamento.

Sed pro meliori intelligentia nostræ sententiæ, & solutione argumentorum optime notat Caietanus, connaturale dici id quod oritur & resultat

7 *Defenditur communis sententia, & ratio ex D. Thoma.*

8 *Principium agendi est forma, materia patiendi.*

9 *Connaturale sequitur ad inuersionem principia*

at ex principijs intrinsicis naturæ. Et quidem id videtur colligi ex 2. Phisic. capite secundo de natura, & ex 1. de celo, vbi agit Aristoteles de motu naturali. Nobis tamen sufficit, si aliquid sit innatum, vel congenitum, quasi debitum ipsi naturæ, licet non sit passio quæ oriatur ex principijs naturæ: sic enim species intelligibiles rerum naturalium sunt connaturales Angelis, quia congenitæ, & debitæ naturis eorum ad suum finem naturalem, licet non sint passiones quæ oriuntur à naturis, vt dicemus suo loco: vnde colligit Caietanus id quod non est naturale, non posse fieri naturale, vel quia iuxta ipsum, id quod non fluit ex principijs naturæ, fluere ab illis, vel iuxta nos id quod non est debitum alicui naturæ, fieri debitum ei, quod contingere non potest, nisi natura desinat esse talis, quod est impossibile.

10 *Innatura & congenitum debitum.*

11 *Ratio efficacax.*

12 *Naturale & supernaturale differunt natura.*

13 *Effectus omnino supernaturales.*

14 *Habitus supernaturales nulli connaturales.*

quæ in solutione obiectorum huius referemus.

Ad primam Molinæ respondetur, lumen gloriæ non habere proportionem cum essentia diuina inesse naturæ, quia est quid creatum, sed inesse intelligibili, quia est dispositio ad ipsam, vt formam intelligibilem, & principium visionis. At diuina essentia vt principium visionis soli Deo est connaturalis, sicut & ipsa visio. Vnde & lumen gloriæ nulli creaturæ potest esse connaturale, cum sit eiusdem ordinis cum diuina essentia, cui est dispositio. Et potest dici connaturale Deo, non quia Deus indigeat lumine creato, sed quia est eiusdem diuini ordinis cum Dei essentia, vt forma intelligibili, & nulli alteri rei potest esse connaturale.

15 *Lumen gloriæ est dispositio ad Deum vt formam & obiectum.*

16 *Visio soli Deo connaturalis.*

Ad secundam respondet bene Caietanus, & diuinam visionem, & lumen gloriæ in tota latitudine soli Deo esse connaturale; nam visio infinita, & lumen per essentiam, soli Deo est connaturale, ita vt communicari non possit ad extra. Visio finita, & lumen participatum est connaturale Deo, ita vt communicetur extra secundum magis, & minus in infinitum. Et eadem est ratio de charitate, & essentia diuina; vt forma intelligibili. Itaque nihil horum alicui creaturæ potest esse connaturale in villo gradu. Ratio est, quia hæc omnia in quolibet gradu sunt connaturalia diuinæ naturæ, & ordinantur ad ipsam; nulli autem naturæ creatæ potest esse connaturalis diuina natura, neque vnio cum ipsa per visionem, aut gratiam, aut charitatem, aut per vllum donum per se infusum. Quod autem nulli naturæ creatæ possit esse connaturalis essentia diuina vt forma intelligibilis, neque visio, demonstratum est articulo secundo ratione illa Diui Thomæ. Ex qua necessariò sequitur, addita ratione huius articuli, quòd neque lumen gloriæ possit alicui esse connaturale, quia cui forma non potest esse connaturalis, neque dispositio ad ipsam. Et hæc omnia ita sunt fixa, & solida, vt mirandum sit quòd tantopere in re facili dubitauerit Molina. Quamuis ergo lumen gloriæ creatum non sit dispositio Dei vt subiecti, est tamen vt formæ intelligibilis vnionis

17 *Nulli alteri connaturalis visio, neque lumen, aut charitas, &c.*

18 *Ratio efficacax.*

intellectui creato, quasi principio visionis. Ideo sicut essentia per modum formæ intelligibilis est supra omnem naturam creatam & creabilem, ita & lumen gloriæ.

12 Ad 3. Mo-
line. Solus intel-
lectus non
attingit ad
id quod cū
lumine. Ad tertiam illam rationem respon-
detur non solum demonstratiuam non
esse, sed neque veram. Et immerito
ponit ut verum, id quod omnino
est impossibile, scilicet intellectu
solum posse creari maioris vir-
tutis, quam alterum intellectum cum
lumine, quia virtus naturalis intelle-
ctus semper respicit sola obiecta si-
bi connaturalia, neque ultra potest,
virtus verò luminis, quantumvis re-
missi, eleuat intellectum ultra, ut pos-
sit quantum est ex parte potentia,
vniri formæ intelligibili supernatura-
li, & cum ea videre Deum per essen-
tiam. Nam potentia naturalis intelle-
ctus, quantumvis crescat virtus eius,
semper manet indifferens ad obiecta
etiam naturalia, & indigens formis, &
speciebus, quibus determinetur ad spe-
cialia obiecta. Multo ergo minus erit
determinata, & potens ad obiecta su-
pernaturalia; quia ad hæc indiget &
lumine, quo disponatur ex parte po-
tentia, & forma intelligibili, qua de-
terminetur, & compleatur ex parte
obiecti, quia istæ causæ sunt quasi par-
tiales, & essentialiter subordinatæ, ut
non possit vna operari sine altera. Si-
cut ergo lineæ quantumvis crescat,
nunquam attingit quantitatem & di-
mensionem superficiæ; neque hæc
quantitatem corporis, quia sunt diuer-
sæ speciei, ita necque solus intellectus
attingere potest virtutem cōiuncti ex
intellectu & lumine, ut consideranti fa-
cile constat.

Simile ex
linea & su-
perficie.

13 Ad ratio-
nes 1. sen-
tentia. Ad primum pro sententia Maioris
constat, quæ absurda sequantur ex illa
sententia, & quæ in ea sit contradi-
ctio.

14 Ad secundum licet forte aliqui du-
bitent, an aliqua natura rationalis pos-
sit fieri supernaturalis. Bene nota-
uit Vazquez disputatione 45. capite
primo, rationem entis supernaturalis
solum posse conuenire formæ acciden-
tariæ, & non substantiæ; eoquod ra-
tio entis supernaturalis conuenit rei,
ex eo quod sit supra ordinem omnis
substantiæ creatæ, & per se pertinet

ad ordinem entis diuini, nulla enim
substantia creata potest per se perti-
nere ad ordinem diuinum, ob ratio-
nem sæpius dictam, neque ordinari
per se ad finem supernaturalem, quia
omnis natura substantiæ creatæ ha-
bet suum finem naturalem sibi præ-
fixum. Habitus verò infusi, & dona
supernaturalia habent rationem entis
supernaturalis, quia infunduntur à
Deo, ut eleuent naturam intellectu-
alem creatam, & ordinent eam in fi-
nem supernaturalem. Sic visio omni-
intellectui creato est simpliciter su-
pernaturalis; licet prout illustrato lu-
mine gloriæ sit connaturalis, ut be-
nè Caietanus hic ad secundum, Scoti
& Ferrar. capite illo 54. & Vaz-
quez disputatione 44. capite secundo,
qui licet distinguat, intellectui ut a-
genti esse connaturalem visionem, eo
quod simul cum lumine eliciat visio-
nem, ut recipienti verò esse super-
naturalem, eoquod solus recipiat. No-
bis tamen etiam ut recipienti videtur
esse connaturalis, eoquod licet solus sit
quodammodo subiectum visionis, non
tamen recipit, nisi ut dispositus lumine
gloriæ, sicut materiæ dispositæ calore,
& dispositionibus ignis, connaturalis
est forma ignis.

Quare do-
na infusa
sunt super-
naturalia.

Intellectui
ut agenti &
recipiendi vi-
sio connatu-
ralis.

15 An lumen
intellectus
agentis ne-
cessarium ad
visionem.
Sententia af-
firmans.

Vera sententia negans. Quærun-
t aliqui an præter lumen
gloriæ necessarium sit ad visionem
Dei, lumen etiam intellectus agen-
tis. Et Ricardus in 4. distinctione 49.
articulo 3. quæstione 2. putat necessa-
rium esse siue visio à solo Deo pro-
ducatur, quia sic vtrumque lumen est
necessarium ad recipiendam visionem,
siue etiam ab intellectu, quia tunc
vtrumque lumen est necessarium ad
producendam, & recipiendam visio-
nem. Dicendum tamen est lumen in-
tellectus agentis nihil conducere ad vi-
sionem Dei, ut benè Capreol. in 4. diff.
49. quæst. 4. ad 3. Aureoli; & Vazquez
disput. 45. cap. 2. Ratio est, quia lumen
intellectus agentis siue sit eadem po-
tentia cum intellectu possibili, ut Vaz-
quez putat probabilius siue diuersa (ut
nos verius creditus cum D. Thomæ &
Aristot. solum concurrat ad productio-
nem specierum in intellectu possibili,
& sic dicitur illustrare phantasmata,
quatenus illis determinatur ad produ-
cendas tales species talium obiectorum.

Nullus

Nullas autem producit species intelle-
ctus agens ad visionem Dei, ut constat.
Et hæc satis de his.

ARTICVLVS VI.

Virum videntium Dei essentiam
vnus alio perfectius videat?

Conclusio est affirmans. Quia plus
habens charitatis in via, habebit ma-
ius lumen in patria, & perfectius Deum
videbit.

PRIMA DVBIT.

An equalis sit visio Dei in bea-
tis?

1 Prima sententia est affirmans, hære-
tica tamen, quam tenuit Iouinia-
nus, ut refert Hieronymus libr. 2. con-
tra ipsum, Alphonfus à Castro aduer-
sus hæreses, verbo Beatitudo, hæres. 7.
& alij, sicut hic sub Damaso, & Siricio,
apostata à monachatu, damnatus in Cō-
cilio Thelensi sub Siricio, in quo ad-
fuit Ambrosius. Et in Florentino da-
mnata est hæc hæresis in literis vnionis,
vbi definitur iuxta meritorum diuersi-
tatem variè essentiam Dei videri à bea-
tis. Vide Hieronymum loco citato,
& Augustinum libro de S. Virginitate
capite 26. Vnum & præcipuum
fundamentum huius sententiæ est,
quia Matth. 20. in parabola vineæ
æqualem omnibus operarijs paterfa-
miliæ mercedem reddidit denarij diur-
ni, licet inæquali tempore laborauer-
ant.

Conc. Thel.

Florent.

Ex parabo-
la vineæ.

2 Sententia ne-
gans de fi-
de.

Ex Scriptu-
ra.

Dicendū tamen est certam esse de fi-
de conclusionem Diui Thomæ. Et con-
ueniunt scholastici in 4. distinct. 49.
& expositores hic Bañes & Molina
disputatione 3. & Valentia puncto 4.
& Vazquez disputatione 47. & Pa-
tres. Et colligitur ex eo 2. ad Corin. 9.
Qui parce seminat, parce & metet, & qui
seminat in benedictionibus, de benedictio-
nibus & metet, vbi mensis præmij re-
spondet sementi meriti. Et varia esse
dona gratiarum constat Ephes. 4. secun-
dum mensuram donationis Christi, &
ita varia merita, vnde & præmia. Aper-
tius 1. Corint. 15. Sicut stella differt ab
stella in claritate, sic erit resurrectio mor-
tuorum: quo præcipue testimonio vtun-
tur Hieronymus & Augustinus locis
citatis, & omnes expositores conue-
niunt in hunc locum Pauli, & sensus
est ex contextu certus. Addit etiam
Hieronymus id Matth. 5. Qui soluerit,
& c. minimus vocabitur in regno cælorum,
vbi enim est minimus maior esse de-
bet. Et quamuis aliqui minimum puen-
tent omnino excludi à regno cælorū;
probabilis tamen est expositio Hiero-
nymi, qui minora non seruat mandata,
& venialia committat, eum minorem
fore in regno cælorum, quia & gra-
tiam forte eo casu minorem habet, &
charitatem; nam vbi est magna chari-
tas, ut plurimum magna operatur. Mat-
thæ. 13. terra bona alia tulit fructum
centesimum, alia sexagesimum, alia tri-
cesimum. Et Matth. 25. pro diuersi-
tate talentorum, vni minus, alij plus
lucrati sunt. Sic Lucæ 10. qui dece-
mnas acquisiuit, decem accipit ciuita-
tes, & 1. ad Corint. 7. Beatior erit si sic
permanerit: & Matthæi 18. Qui se hu-
miliauerit ut paruulus, maior est in regno
cælorum: & inæqualia esse merita ac
demerita præmia, & supplicia clamat
tota Scriptura, & definitum est in
Tridentino sess. 6. capite 10. & 16. &
can. 24. & 32.

3 Afferunt etiam illud Matth. 11. Qui
autem minor est in regno cælorum, maior
est illo. Sed obijciunt Christum hic &
Lucæ 7. non loqui de dignitate in bea-
titudine aut sanctitate, sed de dignita-
te in dono prophetiæ in Ecclesia. Et
sic Christus qui minor erat, vel opinio-
ne vulgi, maior erat illo; sed Chri-
stus non solum erat maior illo dono
prophetiæ, verum etiam dignitate san-
ctitatis & beatitudinis, vnde non est
cur hic sensus Hieronymi ita facile
reijciatur. Per maiorem autem in re-
gno cælorum intelligi Christum, senti-
unt plerique, Tertullianus libro 4.
contra Marcionem capite 28. Augusti-
nus tractatu 13. in Ioannem, & libro
secundo contra aduersarium legis ca-
pite quinto, Chrysostomus, Theophy-
lactus & Euthymian Matth. 11. & Be-
da in Luc. 7.

4 Tandem ratione D. Thomæ con-
stat, quia intellectus habens maiorem
virtutem, id est, maius lumen; melius
Deum videbit. Habens autem maio-
rem charitatem, maius lumen habebit;
visio.

Minimus
& maior in
regno cælo-
rum.

Locus Mat-
11. defendi-
tur in hunc
sensum.

Ratio Diui
Thomæ ex
maiori lu-
mine maior
visio.

4 ergo

ergo & melius ac perfectius videbit. Quod autem charitas & gratia seu iustitia non sit æqualis, constat præter dicta etiam ex Tridentino sess. 6. capit. 5. & 7. & 16. & canon. 24. vbi decernitur iustitiam accipi, & acceptam augeri secundum mensuram donationis Christi, & propriam cuiusvis dispositionem.

5 Ad parabolam operariorum variè respondetur. Quidam eodem denario una mercede diurno significari idem præmium, id est, vnum obiectum beatificum, Deum; ita Diuus Thomas 12. quæstione 5. articulo 2. 1. & alij in 4. dist. 49. & Valentia ex Hieronymo, Augustino, & Diuo Thoma, & Maldonatus in Matt. 20. ex communi sententiâ Patrum. Alij eandem eternitatem beatitudinis formalis, vt August. sermon. 59. de verbis Domini. Alij cõueniunt per nouissimos intelligi eos, qui licet minus laborasse visi sunt in hoc mundo, postea cū æquali vel maiori præmio iauentur in retributione. Sic Nazia. orat. 40.

Obiectio Vazq. Contra hanc sententiam Vazq. disput. 47. cap. 3. obijcit murmurationem operariorum, *Hi nouissimi vna hora fecerunt*, &c. quo saltem admiratio aliqua insoliti casus, & præter expectationem futuri significatur. Sed certè respondetur pro communi Patrum sententiâ egregiè admirationem hoc modo significari, nempe quod qui minus hic laborasse videbantur, plus meriti sunt habituri, & præmij aut equale.

6 Ergo huic dispositioni addi potest 2. expositio & altera, quam habet Iansenius in coniectura capite 101. & sequitur Vazquez disputatione 47. capite 4. quod intentio parabolæ sit, quosdam qui videbantur primi in Ecclesia militante, aut in Synagoga, postea in retributione esse excludendos à regno, nempe Scribas & Phariseos. Alios verò qui videbantur in hac vita nouissimi, & vltimò vocati, esse admittendos in regnum, nempe Gentiles: quo sensu sumitur hæc sententia, *Erunt primi nouissimi, & nouissimi primi*. Lucæ 13. vt constat. Sed certè non videtur hæc sola esse intentio, quia in parabola dicitur omnibus ad vesperam dari denarium, nempe operarijs, qui vocati uenerunt, & laborauerunt. Per denarium autem non potest intelligi gratia, sed

Contra ista expositio etiam primi denarii receperunt.

præmium beatitudinis, vt etiam ipse Vazquez expressè admittit, & in hac parabola omnibus primis & nouissimis redditus est denarius. Per primos ergo qui etiam receperunt denarium in retributione, non possunt intelligi reprobi, vt Vazquez contendit, sed electi. Et illud de murmuratione emblema est, vt bene Maldonatus ex Chrysost. & alijs; sicut quod denarius reddatur, & non aliud pecuniæ genus, vtrumq; proponitur, quod ita in similibus causis acciderè solet. Et hoc facilius est quam quod Vazquez respondet, non significari etiam primos, qui futuri sunt nouissimi, accepturos præmium in beatitudine, sed potius futurum, vt sicut in parabola vineæ primi, qui plus laborauerunt, non plus acceperunt, sed præter spem nouissimi, qui minus laborasse videbantur, æqualem cum alijs mercedem acceperunt ex liberalitate soluentis: ita in regno Dei præter spem eueniet, vt qui putabantur primi, & plus omnibus laborasse, scilicet Scribæ & Pharisei, tunc in iudicio omnino excludantur à regno: contra verò qui abieci & nouissimi videbantur, admittantur in regnum, vt Gentiles, & multi ab Oriente & Occidente, Aquilone & Austro, Lucæ 13. & Apostoli etiam sedebunt iudicantes, Matth. 19. quorum occasione hæc parabola fuit inducta.

7 Sed licet hæc probabilia sint, facilius est si vtrumque sensum admittamus, vt & in beatitudine qui videbantur primi, futuri sint nouissimi: & vltra generalius inde concludatur, vt etiam qui videbantur electi, futuri sint reprobi; sic enim bene aduertit Maldonatus Matth. 20. numero 16. concludi, *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi*, nempe quia non omnes vocati ad vineam venire voluerunt, & laborare, vt occasione prioris sententiæ colligitur hæc generalior, vt etiam notarunt Origenes, Chrysostomus, & Eutymius, sicut idem Dominus capite præcedenti Matth. 19. occasione vnius adolescentis, qui diuitijs impeditus consilia Euangelij sequi noluerat, generalius de omnibus diuitibus, & de obseruatione præceptorum docuit difficile diuites intrare in regnum cælorum. Et hæc sunt acutè dicta, nec vltra Theologi subtilitas debet intemperans esse,

Solutio Vazquez probabilis.

7 Generalior intentio parabolæ.

esse & nimia, vt in rebus superuacaneis vltra sanctorum Patrum exemplū velit suo labore aliquid nouum eruere. Et fati laborant Iansenius, & Vazq. in murmuratione illa explicanda, & vix accommodari potest reprobis: primò quia & primi dicuntur accepisse singulos denarios; arbitrati tamen, quod plus essent accepturi. Secundò accepto denario murmurabant aduersus patrē familias, vna hora fecerunt, & pares eos nobis fecisti; quomodo enim electi reprobis fiunt pares. Tertio, quia dicitur etiam primos accepisse denarium, de quo conuenerant cum patre familias, *Acceperunt autem & ipsi singulos denarios, & accipientes murmurabant*, & infra, *Amice non facio tibi iniuriam, nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic nouissimo dare, sicut & tibi*, quomodo hoc reprobis accommodari potest? Melius ergo est cum omnium Patrum vnanimi consensu hanc parabolam primò modo accommodare, & ex ea etiam alterum sensum magis generalem colligere, vt diximus. Illud verò quod Publicani & meretrices præcedent Scribas & Phariseos in Regno Dei, nōpe quia illi admittentur, isti repellentur, habet idem Matth. c. 21: quare alius est ille locus, & ibi ponitur alia parabola de vinea locata agricolis; vbi filij Regni eiiciuntur foras, & Regnum Dei datur genti facienti fructus. Vtroque ergo modo in varijs locis Euangelistarū potest intelligi illud; *Erunt nouissimi primi, inuarijs partibus & primi nouissimi*, & inter electos, qui mercedem accipiunt, vt operarij bene laborantes; & comparatione facta inter electos & reprobos, vt apud Lucam cap. 13.

Non posse accommodari reprobis.

Eadem sententia Euangelij variè inuarijs partibus exponenda.

8 Expositiones autē omnes Vazquez, quibus tria illa, quæ obiecimur contra eius sententiam, multò aliter exponit quam sonant, non quasi primi acceperint denarium, sed solum quatenus illis nouissimi anteponi dicuntur; hæc inquam expositiones duriores sunt, & plura contorquent in textu, quam cõmunis Patrum sententia. Illud *Tolle, quod tuum est, & vade*, quasi reprobis dicatur, Tolle peccatum tuum & vade, certè durum est; quia denarium accepisse dicuntur, & de eo dicitur, *Tolle quod tuum est, & vade*. Difficile etiam illud, *Parcs eos nobis fecisti*, in quo

pares? Ipse omninò explicat finem parabolæ esse, vt omninò sint impares, quidam electi, alij reprobi; certè præter verborum mentem & sensum, sicut & illud, *Volo autem & huic nouissimo dare, sicut & tibi*, omnia vnā mercedem, & præmium significant, non discrimen electorum à reprobis. Conueniunt Anselmus, & Augustinus citati à Vazquez contra suam sententiam, Maldonatus ibi, & Salméron, tom. 7. tractat. 33. de hac parabola, & tract. 3. de ratione venandi sensum germanum, & literalem in parabolis.

II. DVBITATIO.

An visio Dei in Angelis, & hominibus sit specie diuersa?

Prima sententia est affirmans, quam tenet Maior in 4. distinctione 49. 1. Sententia quæstione 11. & probat, quia intellectus Angelicus specie differt ab humano; ergo & operationes eorum specie sunt diuersæ, cum natura sua petant principia specie diuersa. Ergo & visiones Dei cum sint operationes horum intellectuum. Dicit tamen pro diuersitate aut æqualitate meritorum posse ab homine Deum perfectius aut æquè videri, quia ipsa visio potest in homine intra latitudinem suæ speciē magis ac magis perfici, & intendi vltra intensiōem visionis Angelicæ. Sicut si argentum secundum quantitatem aut multitudinem augeatur, potest æquare, imò & superare valorem auri, licet hoc sit secundum speciem superioris, & perfectius.

Sed contra hanc sententiā est, quod si semel visiones illæ ponantur specie diuersæ, nunquā poterit inferior æquare, nedum superare perfectionem superioris, ideò enim species sunt sicut numeri, vt nō possint inuicē æquari. Ideò etiam dicuntur, quasi in infinitum distare, nō quidem quasi altera earum infinita perfectione superet alteram, sed quia nunquam potest inferior peruenire ad perfectionem superioris, quā tumus in sua crescat perfectione. Ex plurimum verò non est ad rem, quia æs, vel argentum potest in communi estimatione hominum ita æquare, vel superare estimationem aut valorem auri, non

2 Contra Maiorem rationem efficacem.

Solutio eius ratio.

non tamen in naturali perfectione speciei. Visio vero Dei estimatur secundum naturalem perfectionem, non secundum ullam aliam extrinsecam estimationem. Et ita iuxta eius sententiam non posset homo habere æqualem cum Angelo beatitudinem.

3 Dicendum igitur est visionem Dei in Sententia Angelo, & homine esse eiusdem speciei vera visio- & perfectionis naturalis. Tenet Duran- nē esse eius in 3. dist. 14. q. 1. num. 8. & Scotus in 4. dem speciei d. 49. q. 3. art. 2. Marsilius 3. quæst. 10. in omnibus. art. 2. Molina hic disputat. 5. & Vazquez disputat. 47. cap. 5. & sæpè docet Ex Apoc. D. Thomas ex eo Apocalyp. 21. vbi 21.

Angelus metiebatur ciuitatem sanctā Hierusalem mensura arundinea aurea, & ea dicitur Mensura hominis, quæ est Angeli, quod Diuus Thomas explicat in hunc sensum, nempe quia sicut charitas est eadem in Angelo, & homine secundum speciem, ita etiam mensura meritorum, & beatitudinis sit eadem. Et quamuis illud Matth. 2. 2. & Luc. 20. Erunt sicut Angeli Dei in celo, alium etiā habeat sensum, admittit hunc, quod eadem visione Dei, & præmio eodem fruuntur homines & Angeli, ex quo fiet, vt neque homines nubere debeant.

4 Ratio verò certa huius sententiæ est, quia licet intellectus Angelici inter se fortè, & ab humano certè omnes distinguantur specie, proprium tamen & speciale principium visionis in omnibus est vnus speciei infusæ, nempe ex parte potentie habitus luminis gloriæ, & ex parte obiecti eadem essentia diuina per modum speciei, vt sæpè diximus in hac quæst. Eadē est ratio de charitate, & fide & alijs donis supernaturalibus, quorū actus omnes sunt eiusdem speciei in homine & Angelis, licet potentie sint specie diuersæ.

5 Hinc facitè constat ad aliam difficultatem, an scilicet perfectio intellectus conferat ad perfectionem visionis, an non? Neque enim admittimus sententiam Okam in 1. dist. 1. quæst. 2. & in 4. dist. 13. & aliorum Nominalium dicentium, visionem Dei ita esse supernaturalem, vt à solo Deo, vt causa efficiente producat, non ab intellectu creato. Et oppositum putamus verissimū, vt notauit hic Valentia puncto 3. & Vazquez disp. 47. cap. 6. sic enim videbimus & cognoscemus Deum, sicuti

res alias visione & operatione vitali elicit à nostro intellectu, tanquā principio efficiente vitali. Et vt supra diximus, ita hoc putamus necessarium, vt de potentia etiam absoluta oppositum existimemus impossibile.

Ad dubitationem propositam sunt, qui dicant perfectiorem intellectum cum æquali lumine perfectius videre Deum, ita Ricard. 4. distinct. 49. art. 2. quæstione 8. Maior quæst. 10. ad 7. Scotus dist. 50. quæst. 6. Durand. in 3. dist. 14. quæst. 1. ad vltimum, Caietanus 3. part. quæst. 10. artic. 4. & Molina hic disputat. 2. & Scotus in 3. distinct. 13. quæst. 3. voluntatem humanam cum æquali gratia non posse elicere æqualem fruitionem, quantam elicit Angelica. Hoc Scot. in suis determinationib⁹ q. 8. art. 1. ad 4. Ratio est, quia siue intellectus sit causa præcipua visionis, siue instrumentum conducit ad perfectionem effectus cum æquali lumine. Et exemplum videtur esse in naturalibus, quia perfectior intellectus cum æquali specie perfectius operatur. Et in supernaturalibus, cum æquali habitu plura attingit ac penetrat mysteria.

Dicendum tamen est totam intentionem ac perfectionem visionis sumi ex intentione, ac perfectione luminis gloriæ, non ex naturali perfectione intellectus, ita Scotus vbi supra, Bænes hic & Valentia puncto 3. & 4. Vazquez disputat. 47. cap. 6. Ratio est, quia intellectus se habet velut causa quædam vniuersalis, imò ex se non sufficiens ad tale obiectum diuinum, nisi iuuetur & eleuetur lumine supernaturali: tota ergo efficacia eius erga tale obiectum erit iuxta intentionem eleuationis supernaturalis, quæ fit per lumen gloriæ. Et quantum ad hoc bonum est exemplum Soti, nempe quia aqua ex se non calefacit; tota perfectio calefactionis aque erit iuxta intentionem caloris aque superadditi, licet discrimen sit, quantum ad hoc, quod aqua nullam habet vim actiuam calefaciendi præter calorem, intellectus verò habet ad visionem Dei vim, sine qua lumen nullatenus posset elicere visionem. Sed exemplum accommodatius est in causis vniuersalibus, quæ licet in suo genere, & ordine concurrant ad effectum aliquem, perfectio tamen effectus solet determinari iuxta proximam causam,

6 Perfectior visio ex perfectiori intellectu.

Quia cooperatur virtus intellectus.

7 Vera sententia ex sola intentione luminis esse perfectionem visionis.

Virtus respectu visionis ex lumine.

Perfectio effectus iuxta ultimam seu proximam causam.

causam, & vltimam, qua illæ vniuersales addicuntur ac determinantur ad talem effectum determinatum, sic quia intellectus se habet ad intellectionem, præsertim supernaturalē, vt causa vniuersalis, determinatur verò ad talem operationem supernaturalem, vt visio nem Dei per lumen gloriæ, idè perfectio visionis erit iuxta perfectionem luminis gloriæ, non intellectus.

Intellectus causa principalis. Ad rationes in oppositum respondetur nostro iudicio intellectum se habere, vt causam principalem, vniuersalem tamen per modum potentie vitalis, lumen etiam vt causam principalem, sed proximam per modum forme determinantis potentiam ad tale obiectum, & operationem. Et ita licet hæc forma non possit elicere actionem sine hac potentia; sed neque potentia potest elicere perfectionem aliquam in actione, vltra eam, ad quam determinatur per talem formam. Qua ratione simile quid est in instrumento & artifice, vt artifex nō possit vltra perfectionem, quam instrumentū attingit, maiorem producere in effectū, licet aliquādo ita sit imperfecta ars, vt non possit vti instrumento ad effectum, ita perfectum, ac posset per instrumentum. Sed in hoc est discrimen, quod instrumento extrinsecò non determinatur ars ad totam perfectionem effectus, intellectus verò lumine gloriæ determinatur, vt neque vltra, neque minus possit, quam attingat perfectio luminis gloriæ, nempe quia lumen est forma intrinseca, & naturaliter determinans intellectum, & in intellectu quodammodo est infinita potentia ad hoc, vt possit perfectius & perfectius determinari; & lumine gloriæ rapitur in ordine supernaturali, vt non possit eo conatu non ferri in Dei visionem, ad quem determinatur per lumen.

Instrumento determinatur ars.

Lumine determinatur omnino intellectus.

Species quomodo determinat cognitionem.

Potest non æquari cognitio speciei.

natum inadæquatum ex cooperatione sensuum interiorum.

De habitu verò fidei dicendum est, etiam actum eius pendere omnino ex perfectione habitus, non intellectus, ita tamē vt possit conatus non esse ita intentus atque habitus; quia pro hac vita habitus subsunt imperio libero voluntatis, non tamen potest conatus, aut actus esse maior, quam habitus, nisi forte ex auxilio Dei supernaturali, ex quo, sicut ex habitu, potest elici assensus fidei. Sed ad hunc assensum necessaria est apprehensio terminorum, & cognitio eorum, quæ non est supernaturalis, neque fit per species infusas, sed solum per acquiritas, & in docto est melior, quam in ignorate. Quomodo autem visio clara Dei possit esse intensior & perfectior circa obiectum simplicissimum dicemus articulo sequenti.

9 Actus fidei potest non æquari habitui.

ARTICVLVS VII.

Verum videntes Deum per essentiam ipsum comprehendant?

Conclusio est negans.

I. DVBITATIO.

An de fide sit Deū intellectui creato esse incomprehensibilem?

Primò notandæ sunt acceptiones comprehensionis, vt hinc conllet quomodo Deus incomprehensibilis dicatur. Primò comprehensio dicitur assecutio Dei, qua beati illum, quem antea sequebantur, iam assecuti sunt, & possident: vt Diuus Thomas ad 1. Et lic omnes beati dicuntur Deum comprehendere. Sic sumpsit Paulus ad Philipp. 3. Sequor autem, si quomodo comprehendatis. Hanc vocant apprehensionem veritatis, & quasi contactum, ita Alexand. 1. p. q. 7. memb. 1. & Alber. Mag. 1. part. summæ quæst. 13. memb. 1.

1 Acceptiones comprehensionis.

Secundò comprehensio dicitur eare cognitio perfecta, qua dicitur res, vt in se est cognosci, quoad questionē an est, & quid est. Sic distinguit Valentia hunc secundum modum, & dicit conuenire etiam

2

etiam cuius beato. Hæc tamē acceptio videtur non distingui à prima, sed esse quædam eius explicatio, idè enim assequuntur, quia sic cognoscunt.

3 Tertiò comprehensio dicitur cognitio ita perfecta Dei, vt adæquet ipsam tam ex parte obiecti, quam ex parte cognitionis, id est, ita vt sit perfectissima cognitio, quæ de Deo haberi potest, etiam ex parte cognitionis, ita vt cognitio sit infinite perfecta, sicut Deus est infinite perfectus ex parte obiecti. Et in hoc sensu certum videtur à nulla creatura Deum comprehendere, sed solū à se ipso. Et oppositum neque hæreticorum vllus sensisse videtur. Et ratio est, quia vt docet D. Thom. in hoc art. solus Deus habet cognitionem sui infinite perfectam.

4 Quartò comprehensio dicitur cognitio adæquata obiecto ex parte obiecti, ita vt nihil obiecti lateat habentem eam cognitionem, siue cognitio sit infinite perfecta, siue finitè, sic August. 12. lib. de ciuitat. cap. 18. dicit, *Illud comprehendere, quod quodammodo finitur à comprehendente.* Aliæ acceptiones comprehensionis, quas tradunt Nominales, vide apud Vazquez disput. 53. c. 3. Alexan. & Alber. Mag. solū tradunt duas, primò apprehensionem, seu adhæSIONem; secundò cognitionem, qua includatur obiectum eo modo, quo vās in aqua.

5 Quæstio ergo nostra videtur esse in hac quarta acceptione. Et in ea videtur fuisse error Aetij, & Eunomij dicentium Deum nō solū posse à creatura comprehendere, sed etiā de facto ita perfecte comprehendere, atque à se ipso, ita refert Basiliius in epist. ad Eunomium, quæ est 168. & Theodoretus 4. lib. hæreticarum fabularum in Aetio, & Eunomio. Quòd certè non de æqua perfectione ex parte cognitionis dicunt, cum non ponant cognitionem infinite perfectam; sed ex parte obiecti, quia nihil latet in obiecto, aut manet, quod tali cognitione non cognoscatur. Et in hoc sensu August. epistol. 112. cap. 8. comprehendere dicit id, quod ita videtur, vt nihil eius lateat videntem, & cuius fines circumspici possunt, & serm. 38. de verbis Domini, idè dicit corpus nō posse visu corporeo comprehendere, quia non potest simul per omnem partem videri, quamuis epist. citata cap. 8. dixit

Comprehensio qua nihil lateat obiecti.

fines anuli posse circumspici, vbi non ita exactè sumit videre fines, atque sermone citato, sic videntur de comprehensione loqui Nazianz. orat. 36. num. 66. & Chryl. hom. 5. de incomprehensibili Dei natura.

6 Oppositam sententiam verissimam esse tenent omnes scholastici D. Thom. Sententia Theologorum in hoc art. Caiet. Bañes, Molin. Valentia punct. 5. & Vazquez disp. 52. & negat Deū posse comprehendere ab intellectu creato. vbi supra, Bonauent. 3. d. 14. art. 1. q. 2. Ricard. art. 1. q. 4. Durand. q. 1. n. 10. Paul. lud. q. 1. Gabr. q. vnic. art. 3. dub. 2. Almain quæst. vnic. Argent. q. 1. artic. 3. Scotus in 4. dist. 49. quæst. 1. Maior quæst. 15. Sotus quæst. 3. art. 1. OKam in 4. quæst. 13. artic. 1. Et ita vt minimum illam primam hæreticorum sententiam esse temerariam contra communem scholasticorum sententiam, fatetur etiam Vazquez disputatione 52. cap. 2. quamuis dubitet an sit de fide. Quidam de fide alij autem Sotus verò loco citato & Valentia, Molina, & Bañes hic conclusione 1. & alij certam dicunt de fide sententiam hanc contra illum errorem Aetij, & Eunomij.

7 Probant primò testimonijs Scripturæ Ierem. 32. *Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu*, vbi Hieronymus & Interlinealis dicunt, *Quem nec cogitatio comprehendit nec sermo*, Iob 11. *Forsan vestigia Dei comprehendes, & omnipotentem vsque ad perfectum reperies?* Sed hæc explicat Vazquez disp. 52. cap. 2. dicit non de ipsa substantia Dei, sed de consilijs & decretis eius, quòd occulta sunt, & humano aut Angelico intellectu inscrutabilia, virtute naturali. Quæ explicatio certè satis acuta; quia negari non potest consilia & decreta Dei posse ex Dei reuelatione cognosci, & comprehendere. Non ergo his locis est sermo de incomprehensibili Dei natura in sensu Theologorum; sed quia nisi ipse reuellet, eius consilia cognosci non possunt, neq; alius est sensus Hieron. & Glos. interlinealis, quāuis Lira sequatur sensum scholasticorum. Eodem modo explicat Vazquez id Iob 11. & Iob 9. *Qui facit magna & incomprehensibilia, & mirabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles via eius.*

8 Alter locus adducitur à quibusdam scholasticis ex Ecclesiastici cap. 43. *Ne labo-*

laboretis, non enim comprehendetis. Sed hunc locū Vazquez explicat de homine virtute naturæ, aut in hac vita; quod ibi sapiens excitet ad laudes Dei, dicit tamen non esse ita laborandum, quasi possit exactè eius laudes prædicare; & comprehendere, & rationem reddere, *Quis videbit eum, & enarrabit?* quasi dicat, cum eum nemo viderit in hac vita, neq; eius laudes poterit enarrare, quasi è contrà, qui videt, possit enarrare, & comprehendere: vt Ioann. 1. dicitur, *Vnigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Sic ergo omnes beati comprehendunt Deum, & laudes eius.

9 Illud 1. ad Timoth. 6. *Lucem inhabitabilem, quem nullus hominum li de inuisibili.* vidit, sed nec videre potest, dicit Vazquez non amplius significare, quā Deū esse inuisibilem, vt ibidem docet Paul. cap. 1. & Ioan. 1. Quare solū significatur eum non posse virtute naturæ comprehendere, sicut nec videri, vt & Dionys. 7. cap. de diuin. nomin. Deum dicit esse supra omnem mentem, & ignoratio ne cognosci. Sic ergo infirmat Vazq. omnia Scripturæ testimonia.

10 Nobis tamen probabilior est sententia, quæ ex his locis colligit Deum esse incomprehensibilem in sua essentia sententia Theologorum; vt D. Thomas hic colligit ex 1. testimonio Ierem. 32. *Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu.* Nam vt bene hic aduertit Valentia, licet negari non possit, quin simul & eisdem locis significetur Deum, vel in hac vita de lege ordinaria, vel per solam naturalem facultatem etiam in alia clarè non videri, sed simul etiam significatur ipsum, vel quoad sua consilia, & decreta, vel etiam quoad suam essentiam, & naturam comprehendere nullatenus posse, quia omnes hos sensus admittunt Scripturæ testimonia, & tradunt Patres, & sunt inuicem connexi; vt iure nullus negari possit. Et diximus supra quæst. 1. art. 10. dub. 5. dari in eodem Scripturæ testimonio plures sensus literales.

11 Secundò solet probari illa communis sententia ex Concilio Lateranensi. 2. cap. firmiter de summa Trinit. vbi dicitur, *Vnus est Deus solus, æternus, immensus, incomprehensibilis.* Quod decretum vult Valentia præsertim esse contra hæreticorum errorem, quo volebant Deum esse comprehendibilem. Respon-

det Vazquez disputat. 52. cap. 3. non aliter definiri incomprehensibilem, quā ineffabilem, id est, intellectui creato natura sua, an verò eleuato lumine gloriæ, id non curare Concilium. Sed non est cur ita restringamus hanc veritatem, cum certissima sit, & hæretici oppositum senserint. Potius ergo intelligi debet decretum iuxta communem Theologorum sententiam, quam non ignorabat Concilium. Vnde & merito aduertit Valentia in Concilio Basiliensi. §. 22. idem definiri contra quendam Augustinum de Roma, qui putabat saltem ab anima Christi Deum comprehendere.

12 Tertiò etiam Patres tam Latini quā Græci adducuntur à Valentia, & alijs in hanc sententiam Theologorum, sed Vazquez disputatione 52. cap. 3. & 4. contendit Patres non magis negare Deum comprehendere, quā videri. Certè Gregor. 10. Moral. cap. 7. explicat de contemplatione viæ, cum ipse loquatur de retributione patriæ, in qua dicit, *Non plene conspici eius essentiam, quia eius fulgorem comprehendere non sufficit.* Et legenti constat apertè de beatitudine patriæ eum loqui; capite verò præcedenti fuerat locutus de contemplatione viæ 18. Moral. cap. 28. nihil inuenio. Habet in fine libri olim in antiquis cap. 40. modo 28. in fine, & apertè dicit Deum à nobis cerni, sed visionem nostram non esse æqualem visioni ipsius, sed imitationem eius. Et eodem modo 28. cap. libro 18. Moral. Deum aliter à se videri, aliter à creatura; non solum quia Deus in se ipso quiescit, nos in Deo, vt explicat Vazquez, sed quia Deus plenè se comprehendit, nos non ita.

13 Beda in 1. Ioan. 3. apertè dicit à nemine Deum etiam oculis mentis comprehendere, neq; plenitudinem eius, quia aliud est videre, aliud totū videndo comprehendere. Fatetur Vazquez locum esse difficilem, sed explicat de viatoribus in hac vita, quòd nunquam clare Deum viderint, aut plenitudinem eius. Sed vtrumq; videtur dicere Beda, neque hic substantiam Dei visam, neque in patria plenè comprehendere.

14 Augustinus epist. 112. cap. 8. & 9. vi-

fronem rei distinguit à comprehensione, & lib. de cognitione veræ vitæ cap. 31. & serm. 38. de verbis Domini, Deū videri

Explicatio Vazquez. Communis sententia ex Concilio.

Neque ab anima Christi Deus comprehenditur.

Patres pro scholasticis

Ex Gregor. Mag.

Beda.

August. vi-

videri quidem non cōprehendi. Quod licet Vazquez ad solos trahat viatores, August. tamen soli Deo tribuit sui cōprehensionem; vt 12. de ciuit. cap. 18. à beatis attingi quidem, & videri non cōprehendi. Colligit verò Vazquez Augustinum de beatitudine viar, coquod dicat Deum attingi à tali mente, & id non aptè dici de beatitudine perfecta. Sed immeritò, quia Deus aptè & propriè dicitur attingi à beatis in patria, sicut teneri & possideri; neque attingere est rem leuiter tangere, licet aliquando ita sumatur, sed etiam rem consequi & tenere. Quamuis Augustinus ibi cōprehensionem etiam vocet beatitudinem, nempe in primo & secundo sensu supra explicato, & ex August. ita locuti sunt Alexan. Alber. & alij scholastici.

Attingere est videre, & nō omnino capere.

15 Idem Augustinus 4. lib. de Genes. ad lite. cap. 6. dicit diuinam substantiam non ita esse notam etiam Angelis, sicut ipsa nota est sibi, & in lib. meditationum cap. 9. idem dicit, nulli nisi sibi notam esse totam Trinitatem, & in lib. soliloquiorum cap. 31. longè, solum Deum sibi notum esse, & lumen imperscrutabile, & incomprehensibile, & inenarrabile, ad quod non attingit aliquod lumen, quoniam incontemplabile & inuisibile, quod nullus vnquam Angelorum vel hominum vidit, sed nec videre potest. Et iterum eadem repetit, *Trinitas supermirabilis, superinerrabilis, superinscrutabilis, superinaccessibilis, superincomprehensibilis, superintelligibilis, superessentialis, superessentialiter exuperans omnem sensum, omnem rationem, omnem intellectum, omnem intelligentiam, omnem essentiam supercaelestium animorum.* Et infra, *Inuisibilis quem neque Cherubim perfecte cognoscunt, neque Seraphim, sed alis contemplationum suarum velatur facies, sedenti super solium excelsum, &c.* cettè lib. de cognitione veræ vitæ apertè dicit, visione essentia Dei, quasi lucis inaccessibilis Angelos & animas in oculis fatiari. Et cap. 31. solum Deum dicit immutabilem, & solum inuisibilem, *Hic etiam solus est inuisibilis, quia nulli creatura ad plenum intelligibilis, & infra, Quia non pleniter ab ipsis (id est, ab Angelis & beatis) vt à se ipso conspicitur, vel intelligitur, ideo solus inuisibilis dicitur.* Cettè nescio quid ad hæc responderi aptè possit.

Dicere enim, vt Vazquez respondet, quod Augustinus solum velit Deitatem ita sibi esse notam, vt sit ipsa Deitas, & notitia, animam verò ita nosse Deitatem, vt Deitas non sit. Cettè satis leue est, quia neque Deus est creatura, neque Angeli sunt idem inuicem, adhuc tamen & Deus plenè nouit creaturas, & Angeli inuicem plenè comprehendunt.

Sic cettè loquuntur cum Augustino, & alijs, Hilarius libro de Patris & Filij vnitate, non longè ab initio author libri de Cardinalibus Christi operibus apud Cyprianū initio, dum Deū vocant inuisibilem, Ambrosius lib. 1. in Lucam cap. 1. & ipse Augustin. epistol. 112. cap. 8.

Græci etiam Patres Dionysius de mystica Theologia cap. 1. & de diuinis nominibus. cap. 2. Clem. Alex. 4. Strom. Basilium lib. 1. contra Eunom. & epistol. ad eundem Chrysol. quinque homilijs de incomprehensibili Dei natura contra Anomæos Epiphani. hæc. 70. Cyril. Alex. lib. 11. Theauri cap. 1. & Cyril. Hierosolymit. cathec. 6. docent Deum non ita perfecte videri vt est, licet videatur secundum quod est à beatis Angelis, & hominibus. Vazquez contendit, vt supra art. 1. dub. 1. Chrysol. Theodoretum, Epiphanium, Cyrillum Alexandrinum, Euthymium, Theophylactum, Basilium, Nissenū, & ex Latinis Hieronymum, Primasium, Isidorū, & Ambrosium, negasse visionem Dei per essentiam tam Angelis, quam hominibus beatis. Sed vidimus ibi cum Augustino, quam immeritò Ambrosio hæc sententia tribuatur, & cettè idem dicendum est de Hieron. & alijs Patribus tam Græcis, quam Latinis. Et Nazianzenus est in hac sententia, quod Deus cōprehendi non possit oratione 1. & 2. de Theologia, & 4. & orat. 49. quæ est de fide. Neque solum de viatoribus loquitur, sed omnino de natura creata, & de Angelis, qui plenius quidem Deum cognoscunt, sed nō prorsus. Visionem autem claram Dei concedit Nazianzenus reseruari in præmium post hanc vitam. Negari non potest Nazianzenum oratione 34. loqui de visione, & comprehensione Dei in hac vita, sed simul etiam docet, neque ab Angelis beatis eum prorsus videri & cognosci.

Sic

18 Sic loquuntur Irenæus lib. 4. c. 36. & 37. licet etiam concedat cōprehendi Deum, quatenus videtur à beatis, sed simul docet incomprehensibilem, prout nō omnino, & perfecte videtur. Et Damascenus lib. 1. de fide c. 1. & 4. utroque modo de comprehensione loquitur, vt cæteri Patres, vt & Deum teneri ac videri fateatur, & prorsus ac omnino, ac plenè ab vno intellectu creato cognosci neget. Et hic videtur omnium consensus, vt quasi naturalis sit, & insitus, neque in eo possit dubitari.

II. DVBITATIO.

Quare Deus incomprehensibilis sit intellectui creato?

1 Quamuis certa sit cōclusio D. Thomæ ex cōmuni Patrum sententia, vt vidimus dub. 1. adhuc ratio est incerta, quare Deus videtibus ipsum dicatur incomprehensibilis. Addimus autem intellectui creato, quia sibi ipsi cōprehensibilis est, & quodammodo sua scientia finitur, quia sicut Dei essentia est infinita, ita & sua sapientia, & quantum in se cognoscibilis est, tantum à suo intellectu, & scientia cognoscitur, vt docet August. 12. lib. de ciuit. cap. 18. *Omnis infinitas quodam ineffabili modo finita est, quia scientia ipsius incomprehensibilis non est.* Et infra, *Incomprehensibili comprehensione omnia incomprehensibilia comprehendit.*

2 Difficultas autem est in reddenda ratione quare ab intellectu creato Deus comprehendi non possit. Si enim rem comprehendi est, nihil eius latere intellectum, cum nihil Dei lateat intellectum cuiusvis beati, cettè videtur à quouis beato intellectu comprehendit.

3 Prima sententia est dicentium, ideo Deū nō comprehendit, quia licet Deus, personæ diuinæ, & attributa videantur à quouis beato, non tamen videntur secundum omnem gradum, & intensiōem, quam habent, & ita latet aliquid Dei, & infiniti gradus perfectionis manent cognoscendi. Hæc sententia tribuitur Victoris, vt refert Vazquez disput. 53. cap. 1. Eidem tribuit hic Bañes dubit. 2. & Ferrar. 51. 3. contra Gentes cap. 56.

Sed contra hanc sententiam est, quod si essentia aut perfectio diuina posset partim videri, & partim non videri, multo magis posset videri essentia, non visis attributis, & personis, quod non solum de facto, sed & de potentia absoluta dicemus esse impossibile infra articulo sequenti. Ratio illationis est, quia non minus differt attributum, & persona ab essentia, quam vnus gradus essentia & attributi ab altero. Præsertim verò cum in essentia & attributis nulli sint gradus, sed sola simplicissima entitas, & perfectio, & alioqui Deus non videtur, cum sit tota entitas, tota sapientia, tota bonitas, & si quid aliud simile dicitur.

Secunda sententia est Nominalium, qui iuxta varias acceptiones vocis, Cōprehensio, dicunt Deum comprehendit vno modo à beatis, alio non comprehendit. Primò comprehendit dicunt, cuius nihil latet videntem, & sic Deum comprehendit à beatis. Secundò, quod à suis partibus discernitur. Sic Deus non comprehenditur, quia partes non habet. Tertiò, quod optimo, quo videri potest modo videtur, sic Deus non comprehenditur à beatis, neque ab vlla creatura, quia solus Deus videt se, & omnia, optimo modo. Quartò, quod sub omnibus suis prædicatis cognoscitur. Sic solus Deus se comprehendit, qui omnia prædicata sibi conuenientia nouit. Quintò comprehensua cognitio est quæ ita excedit reliquas cognitiones, sicut res cognita res alias. Et sic nulla visio beatorum est comprehensio, quia non ita excedit reliquas cognitiones, sicut Deus res omnes.

Nihil amplius dicunt Nominales. Sed multæ sunt istæ acceptiones, quibus res offunditur potius quam explicatur. D. Thom. hic ad primum duobus modis explicat aliquid comprehendit. Primò propriè & strictè, quando includitur in comprehendente. Secundò cōprehensio dicitur, prout insecutionis opponitur, & est dos animæ. Et sic loquitur Apostolus Philipp. 3. & 1. Corin. 9. & est vna de dotibus animæ. Primò modo dicit non comprehendit à beatis, sed secundo tantum: ita etiam Alexan. & Albert. vbi supra. Et quidem si Nominales tribuunt beatis primum modum comprehensionis, parum refert,

Explicatio Vazq. non admittenda.

16 Alij Patres.

17 Græci Patres.

Vazq. notat quosdam Patres de visione Dei per essentiam.

Defenduntur Patres omnes cum August. Ex Nazianzen. eadem locutio.

4

Contra illam rationem, in Deo nulla intensio & gradus.

5

2. Ratio nominalium ex acceptionibus comprehensionis.

6

Contra illam rationem. Ex D. Thom. me due significatio nes comprehensionis.

fert, quod reliquis modis non comprehendant, quia fictitij videntur. Et Augustinus primum illum modum, & secundum D. Thomæ docet, nō alios. Et impossibile videtur, quod primo modo comprehendant, & non quarto. Reliqui omninō ficti sunt, quia ad cōprehensionem intellectuālē non est necesse, quod obiectū habeat partes, alioquin neque Deus comprehēderet se ipsum. Aut cognosci optimo modo ex parte cognitionis, modō ex parte rei cognitæ cognoscatur optimo modo quo potest; sic enim Angeli inuicem comprehendunt. Quartus etiam modus omninō videtur fictus, vt per se patet, quia inter Angelos cognitio naturalis nō ita excedit alias, sicut res cognitæ superiores, quia cognitiones naturales omnes sunt comprehēsuæ, & adæquatę in superioribus respectu inferiorum, & cōtrā, cum tamen superiores Angeli sint multō perfectiores inferioribus.

fione Dei nihil videtur omnis alia reuelatio solum est comitans, & sequitur ex voluntate Dei, & non ex vi primæ visionis; & ita nullum apparet discrimen inter reuelationes has, quas ipse conatur distinguere.

Dicendum restat cum Diuo Thoma in hoc articulo Deum non comprehendit, quia non potest perfectē cognosci ab vlla creatura. Illud enim comprehenditur, quod perfectē cognoscitur; perfectē verō cognoscitur, quod tantum cognoscitur, quantum cognoscibile est. Si enim aliquid quod per scientiam demonstratiuam cognosci potest, sola opinione cognoscatur, aliqua ratione probabili certē non comprehenditur. Vt qui a sapientibus acceptum credit triangulum habere tres angulos æquales duobus restis, non comprehendit; qui verō id demonstratiua ratione nouit, comprehendit, quia habet iam perfectum modum cognitionis, quo res cognosci potest, nempe ex parte rei. Hoc posito subsumit D. Thomas, Nullus intellectus creatus attingere potest ad eum perfectum modum, quo Deus cognoscibilis est. Probat, quia vnumquodque eatenus cognoscibile est, quatenus est ens in actu. Deus verō est ens infinitum actu, vt supra quæst. 7. art. 1. dictum est, & ita ex parte obiecti infinite cognoscibilis est; nullus autem intellectus creatus potest Deum infinite cognoscere, quia lumen gloriæ, quo eum cognoscit non potest esse infinitum. Impossibile ergo est, vt intellectus creatus Deum comprehendat.

Hæc est ratio Diui Thomæ, & eam sequi videntur Alexan. & Alber. vbi supra, Bonauent. in 3. d. 14. art. 1. q. 2. & apertē Ricar. art. 1. q. 4. Scotus q. 1. Durand. quæst. 1. num. 10. Maior in 4. dist. 49. q. 15. Scotus q. 3. art. 1. Molina hic disputatione vnica & alij. Et videtur esse mens August. 12. lib. de ciuit. cap. 18. & Nazianzenī oratione 42. quod Deus ex eo quod sit immensus, & infinitus, sit etiam incomprehensibilis, & ibi Nicetas, & Billius explicant vno modo esse comprehensibilem, altero incomprehensibilem, eo modo quo diximus ex D. Thoma, & dubitatione 1. ex D. August. Et Epiphanius idem docet hæc. 70. & Deum in Scriptura comprehensibilem, & incomprehensibilem, & inuibilem, & inuisibilem; neque hæc esse opposita. Sicut si quis per tenuissimum foramen cœlum conspiceretur, & diceret, video cœlum, sanè talis non mentitur; videt enim cœlum reuera. Dicit autem ei aliquis, non vidisti cœlum, sanè neque hic mentitur, neque enim vidit extensionem & latitudinem. Sic cum ex summitate montis dicimus, mare video, non mentimur; & si quis contradicat, non vidisti, & ipse non mentitur, quia non penetrat longitudinem, latitudinem, vel profunditatem. Sic Deus videtur, vt largitur, & non videtur quantum potest videri. Scio Epiphanius ibi loqui de visione Prophetarum in hac vita, sed simul absolute docet Deum esse incomprehensibilem, quia infinitus est omnia continens, & a nemine contentus; & ita omnia, quæ de Deo, incomprehensibilia sunt, quia ipse est in gloria incomprehensibili, & Deum esse inuisibilem, & incomprehensibilem, dicit manifestum esse atq; confessum.

visibilem, & inuisibilem; neque hæc esse opposita. Sicut si quis per tenuissimum foramen cœlum conspiceretur, & diceret, video cœlum, sanè talis non mentitur; videt enim cœlum reuera. Dicit autem ei aliquis, non vidisti cœlum, sanè neque hic mentitur, neque enim vidit extensionem & latitudinem. Sic cum ex summitate montis dicimus, mare video, non mentimur; & si quis contradicat, non vidisti, & ipse non mentitur, quia non penetrat longitudinem, latitudinem, vel profunditatem. Sic Deus videtur, vt largitur, & non videtur quantum potest videri. Scio Epiphanius ibi loqui de visione Prophetarum in hac vita, sed simul absolute docet Deum esse incomprehensibilem, quia infinitus est omnia continens, & a nemine contentus; & ita omnia, quæ de Deo, incomprehensibilia sunt, quia ipse est in gloria incomprehensibili, & Deum esse inuisibilem, & incomprehensibilem, dicit manifestum esse atq; confessum.

Hanc sententiam Vazquez disputatione 53. cap. 2. ita intelligit quasi dicant Diuus Thomas, & alij, comprehensionem rei in eo sitam esse, vt sit æqualis perfectionis cum re cognita; & ita licet daretur infinita cognitio creata Dei, non posset per eam Deus comprehendi, quia non esset æqualis perfectionis cum Deo. Et in hoc sensu fatetur suam tarditatem, & dicit non videri necessariam hanc conditionem ad rationem comprehensionis. Et nos libenter fatemur, neque Diuus Thomas id vnquam insinuauit, constat, quia Angeli omnes inuicem secundum naturam comprehendunt, cum tamen cognitio non sit æquæ perfecta atque substantiæ. Et Diuus Thomas in corpore articuli ex eo probat Deum non comprehendit, quia cum sit ens infinitum, non potest nisi cognitione infinita æquæ & perfectē cognosci: cognitio verō eius in intellectu creato non est infinita, neque esse potest, quia lumen gloriæ, quo intellectus vidit diuinam essentiam, nō potest esse infinitum. Vt certum ergo sumit Diuus Thomas cognitione infinita creata, & lumine infinito creato comprehensum iri Deum, neque tamen somniaret Diuus Thomas eam cognitionem fore æqualis perfectionis

nis, & entitatis cum Deo.

Sententia ergo, & ratio Diui Thomæ est ea ipsa, quam ex Augustino veram dicit Vazquez, nempe comprehensionem esse eam cognitionem, qua nihil latet obiecti; eam autem explicat, qua ita cognoscitur obiectum ex parte cognoscentis, vt in se cognoscibile est, vt tanta sit cognitio in ratione cognitionis, quantum est obiectum in ratione cognoscibilis, & hæc est cognitio adæquata obiecto, & comprehensua, licet in ratione entis sit inferior, & minus perfecta, vt bene sumit Vazquez, & sic absque dubio loquitur Augustinus, & omnes citati in hac sententia Diui Thomæ; nunquam ergo docuit Diuus Thomas cognitionem comprehensionem debere esse æqualis entitatis, aut perfectionis essentialis cum obiecto; sed solum vt tanta sit cognitio, quantum est cognoscibile obiectū. Hoc autem posito ex diffinitione comprehensionis, statim sumit vt certum entitatem infinitam non posse æquæ, & perfectē, & adæquatē, & quantum ex se est cognoscibilis, cognosci & finiri cognitione finita, sed tantum infinia. Neque hoc amplius probat, quia certē ratio ipsa naturalis dictare videtur, quod si obiectum aliquod sit infinite cognoscibile, non possit finiri cognitione finita. Et hoc est quod nos diximus ex Nazianzeno, Augustino, Et Epiphanio, quia sicut sinus, aut locus finitus, non potest capere corpus infinitum; ita neque cognitio finita potest capere omninō & perfectē, & adæquatē ens infinitum, vt ex Augustino constat, & Epiphanio. Hæc ergo est ratio, & mens D. Thomæ. Et hoc iterum repetit ad secundū D. Thomas: Nō ideo (inquit) Deus incomprehensibilis dicitur, quasi aliquid eius sit, quod non videatur; sed quia non ita perfectē videtur sicut visibilis est, sicut cum aliqua demonstrabilis propositio, per aliquam rationem probabilem cognoscitur, non est aliquid eius, quod non cognoscatur, nec subiectum, nec prædicatum, nec compositio, sed tota non ita perfectē cognoscitur, sicut cognoscibilis est. Et hoc colligit ex Augustino epistola illa de videndo Deum, vbi comprehensionem diffinit, qua totum comprehenditur videndo, ita vt nihil eius lateat videntem, aut cuius finis circumspici, aut circumscribi

Ratio comprehensionis optima ex August. & D. Tho.

Infinitū obiectum non comprehenditur cognitione finita

Verba Diui Thomæ, & exemplū.

Comprehensio ex Augustino.

Fines circumscribi

Confutatur acceptiones Nominalium.

7. Ratio ex D. Tho. & alijs.

Obiectio Vazq. contra 3. sent.

Contra ipsum.

Solutio eius.

Contra ipsum.

8. Vera ratio ex D. Thomæ. Quid comprehensionis.

Deus omnino non capi non potest.

9. Ratio Diui Thomæ est multorum Theologorum.

August. Nazian.

Epiphanius.

Simile Epiphanius.

Alterū simile.

10. Obiectio Vazq.

Solutio.

Mens Diui Thomæ.

scribi possunt. Tunc enim (inquit Divus Thomas) fines alicuius circumspiciuntur, quando ad finem in modo cognoscendi rem illam pervenitur. Et ad tertium dicit Divus Thomas, quod comprehenditur, *Totaliter videri*, & *totaliter*, dicere modum ex parte obiecti; & ita licet videntes Deum videant modum obiecti, non tamen ita ut modus obiecti sit modus cognoscens; quamvis enim videant in eo, quod infinite existit, & infinite cognoscibilis est, sed hic infinitus modus non competit eis, quia non infinite cognoscunt. Vult ergo D. Thomas non cognosci adæquatè obiectum infinitum, nisi sicut ipsum est infinitum, ita etiam cognitio eius sit infinita, licet entitates sint diuersæ, sicut potest quis propositionem esse demonstrabile scire non demonstratiuè, sed tantum probabiliter, & hoc est modum obiecti non esse in cognitione. Quomodo autem hoc ita contingat, ut cum Deus sit obiectum simplex, videatur quidem à beatis, & non totaliter & omnino videatur, declarabitur magis articulo sequenti.

Solutio argumentorū infrā.

ARTICVLVS VIII.
Verum videntes Deum per essentiam omnia in Deo videant?

Conclusio est, *Intellectus creatus videns diuinam essentiam, non videt in ipsa omnia, quæ facit Deus, vel facere potest, quia Deum comprehendere non potest, & eius virtutem. Sed tantum plura videt & cognoscit, quando perfectius Deum cognoscit.*

I. DVBITATIO.

Verum videns Deum necessario videat, ea quæ in Deo sunt formaliter.

1 Omnes vident ea quæ formaliter sunt in Deo.

Primò omnes Theologi conueniunt de facto quemlibet videntem Deum, simul videre omnia quæ intrinsecè, & formaliter sunt in essentia diuina, nempe omnia attributa, seu perfectiones, & tres personas. Et hoc docet expressè D. Thomas articulo præcedenti, dum dixit, non ideò Deum non comprehendit à beatis, quia aliquid eius lateat beatos, sed quia licet totum videant, non totaliter vident, & infinite. Et in hoc

articulo id explicat, ex eo quod non vident omnia, quæ fieri possunt à Deo, quia iam comprehenderent virtutem eius, quasi certum sumens videri quidè omnia, quæ intrinsecè & formaliter, seu identicè sunt in Deo, non tamen comprehendit, quia adhuc hæc non omnino, & perfectè videntur, neque penetratur virtus diuina, quia non cognoscuntur omnes effectus, qui fieri possunt à Deo, & idem habet D. Thomas 3. contra Gentes cap. 55. & Theologi in 4. d. 49. imò & Scotus in 1. d. 1. quæst. 2. & 4. de facto, & sine miraculo dicit oppositum fieri non posse, & notant hanc communem sententiam Caietan. 2. 2. q. 2. art. 8. Ferrar. cap. illo 55. & Scotus 4. d. 49. q. 3. art. 3. Bañes articulo præcedenti dub. 2. Molina in hoc art. 8. disp. 3. & Valentia puncto 6. ad 2. quæstionem.

Ratione probatur ex eo 1. Ioan. cap. 3. *Videbimus eum sicuti est.* Si quis enim Deum non videret iustum, sapientem, cum intellectu, voluntate, & omni perfectione, quam habet, & omnibus relationibus, quæ formaliter, & identicè sunt à parte rei ipsamet essentia diuina, non videret Deum sicuti est. Secundò, quia in Deo propter summam simplicitatem omnia sunt vnum identicè, & formaliter à parte rei, ut neque differant, neque vlla ratione ante opus intellectus. Idem autem sine seipso videri non potest, & omnia sunt de quidditate intrinseca Dei. Tertiò sic asserit Còcil. Florentinū in decreto de Purgatorio, animas iustorū iam purgatas recipi in cælum, & clarè intueri ipsum Deum trinum & vnum sicuti est.

Dices perfectiones Dei sunt infinitæ; nullus autem beatus videt infinita in Deo. Torres de Trinit. q. 28. art. 2. videtur concedere perfectiones formales Dei esse multitudine infinitas. Sed melius Molina loco citato dicit non esse nisi finitas multitudine, & non in magno numero; nos reuera in Deo vnam solum ponimus perfectionem realem diuinam, & non multas nisi ratione distinctas. Videtur autem perfectio Dei ut in re est. Bañes art. 7. dub. 2. ex Cano, dicit solū esse in Deo tres perfectiones relatiuas, & vnā absolutam, quod non secundum rem, sed solū secundum rationem intelligunt absque dubio; in re enim non sunt admittendæ quatuor perfe-

Communis sententia.

2 Ex Scriptura.

3 Ratione ex simplicitate Dei.

4 Ex Florēt.

5 An perfectiones Dei infinitæ, an plures, an vna.

6 Torres infinitas.

7 Bañes quatuor.

Vna tantum est.

4 Obiectio.

Idea reuera.

Non singule idea cognoscitur.

5 Scientia diuina erga creaturas.

Non omnes creaturas vident beati.

perfectiones diuersæ reipsa. Et omnes quæ ratione à nobis distinguuntur, sunt vna formalis, & simplicissima perfectio infinita, quæ tota simul videtur, licet non omnino & perfectè.

Secundò dices, omnium possibiliū ideæ sunt formaliter in Deo, sicut ergo possible sunt infinita, ita ideæ sunt infinitæ; ergo videntur infinita. Tertiò omnes beati vident notitiam, quam Deus habet de rebus omnibus; ergo cum notitia cognosci non possit sine obiectis, necessariò qui eam vident, vident infinita obiecta possible. Ad hæc optimè respondet Molina disputatione illa 3. beatos videre omnia, quæ in Deo sunt formaliter quoad realem entitatem, & perfectionem, quam dicunt in Deo: non verò quoad habitudinem rationis, quam dicunt ad creaturas in particulari, quia sic iam omnino penetraretur virtus Dei, & essentia eius, & omnia, quæ sunt formaliter in Deo, prout eminenter continent creaturas, & sic comprehenderentur, quod est impossibile. Idea ergo diuina dicit essentiam aut notitiam diuinam cum habitudine rationis ad creaturas possible, & non sunt plures ideæ re ipsa, aut ex natura rei, sed solum secundum respectus rationis ad diuersas creaturas, ut dicemus quæst. 15. & ita sicut non est necesse beatum videre omnes hos respectus ad particulares creaturas, ita neque omnes ideas in particulari, sed solum in communi Deum esse ideam omnium creaturarum.

Ad tertium similiter responderetur, videri à beatis scientiam diuinam, secundum esse scientiam diuinam, & quod per eam omnia nouit facta & possible, sed quia scientia hæc diuina, præter essentiam solum addit respectum rationis ad creaturas in particulari, quasi ad obiecta secundaria, sicut beati non vident omnes respectus rationis, ita neque omnes creaturas in particulari. Alii respondet Valentia loco citato. In nobis notitia essentialiter pendere ab obiecto, non in Deo. Sed certè etiam in Deo notitia est relata secundum dici ad obiectum; & neque in nobis dicit notitia aliam rationem qua dependeat reuera ab obiecto, potest enim esse notitia in nobis rei non existentis. Sed quia notitia Dei non omnino penetratur à beatis, idè neque respec-

tus eius ad creaturas in particulari cognosci debet, neque ipsæ creaturæ videri. Et hæc patebunt magis infrā ex dicendis.

His positis, prima sententia circa dubitationem, est dicentium per miraculum, & de potentia absoluta posse essentiam diuinam videri sine personis, & vnam personam sine altera. Ita tenet Scotus loco citatis. Et probatur primò, quia prius potest secundum intellectum abstrahi, & præscindi à posteriori, sed essentia est prior personis. Secundò, de facto Pater æternus in priori originis antequam producat Filium, & Spiritum sanctum, est beatus sola comprehensione essentia diuinæ: ergo similiter omnes beati possent videre essentiam non visis personis, & Patrem non viso Filio, aut Spiritu sancto. Tertiò, quia Pater de facto communicat essentiam Filio non communicata Paternitate, & Verbum terminat naturam humanam, quam non terminat Pater, & Spiritus sanctus; cur ergo non potest, vel essentia videri sine personis, aut Pater sine Filio, & Spiritu sancto.

Secundò sententia, quod essentia possit videri sine attributis solet tribui Ricard. in 3. dist. 14. art. 1. quæst. 4. ad vltimum, & Bonauenturæ art. 1. q. 2. sed solum dicunt id quod art. 7. diximus Deum à beatis non cognosci omnimodo, quo cognosci potest. Tribuitur etiam Capreol. in 1. dist. 27. q. 2. art. 3. ad 8. Darandi, & Ferrariensi 1. contra Gentes cap. 53. & Caietan. 1. p. q. 27. art. 1. ad 3. dubium. Sed hi etiam solum dicunt non esse adæquatam Dei cognitionem, aut Verbum in beatis.

Dicendum est certam esse communem sententiam, non posse vel essentiam sine attributis, & personis, vel vnū attributum sine alio, aut vnam personam sine altera videri, non solum per miraculum, sed neque de potentia absoluta. Hæc colligitur ex doctrina D. Thomæ in hoc artic. 7. & 8. & ex tota doctrina de simplicitate Dei, & de Trinitate, ita tenet Caiet. 2. 2. quæst. 2. art. 8. & Scotus in 4. dist. 49. quæst. 3. art. 3. conclus. 2. Molina in hoc articulo, disput. 4. Bañes art. 7. dub. 2. Valentia puncto 6. citato, Vazquez disput. 48. cap. 2.

Præcipuum fundamentum est, ex

1. Sent. posse videri essentiam sine personis.

1. Ratio.

Secundò.

Tertiò.

6 Essentia sine attributis.

7 Vera sententia omnia necessario videri simul.

Ratio ex simplicitate diuina, quæ est de fide, & ideo nullam admittit distinctionem inter essentiam, attributa, & personas, realem, aut formalem ex natura rei, vt in disputatione de Trinitate latius differemus. Sicut ergo essentia diuina, quia est eadem sibi, non potest videri sine seipsa, ita quia est eadem omnino ante opus intellectus attributis, & personis, non potest videri sine illis. Secundò, quia visio Dei, sicut cuiusuis rei, cum sit intuitiua, debet esse rei, vt in se est, iuxta id I. Ioan. 3. *Videbimus eum sicuti est.* Deus autem intrinsecè, & formaliter, & quidditatiuè est essentia vnus, & perfectus vna simplicissima perfectione, quæ sit formaliter omnis perfectio digna Deo; & simul quidditatiuè est trinus in personis, absque vlla distinctione formali, aut ex natura rei; ergo necessariò videtur essentia simul cum omni perfectione attributorum, & Trinitate personarum. Licet enim modo in via à nobis conceptu, & ratione distinguantur in patria tamen vno simplici verbo, & conceptu videntur absque vlla distinctione reali, aut formali, aut ex natura rei. Neque vlla notitia clara, & intuitiua Dei potest diuidere ea, quæ in se sunt omnino indiuisa, quamuis eo conceptu vno, Deus, & beati vident de illo simplici obiecto plures à viatoribus formari conceptus, quatenus ratione distinguunt, quæ in re sunt vnum. Et omnium, quorum multiplicari possunt rationes, eadem hæc est vis.

Tertiò specialis ratio est, quare essentia non possit videri sine personis, licet distinguerentur, quia omnis natura intrinsecum, & naturalem respectum dicit ad suum terminum, & complementum, vt natura substantiæ ad subsistentiam; non ergo posset natura diuina quidditatiuè cognosci sine personalitate, ad quam diceret ordinem intrinsecum, licet distinguerentur; modo vero non dicit ordinem, sed sunt omnino idem.

Quartò specialis etiam ratio est, quare vna persona diuina non possit sine altera videri, imò neque cognosci in particulari, nempe, quia sunt mutuo relatæ; Pater & Filius inuicem, & ambo, vt vnus spirator ad Spiritum sanctum. Vnum autem relatum non po-

test sine altero cognosci, vt per se se constat, & docet Aristoteles capite de ad aliquid; relata nempe esse simul natura & cognitione. Certè, qui videt aut cognoscit Patrem, quidditatiuè & intrinsecè debet nosse Filium, cum totum esse Patris, vt Pater est, sit ad Filium, & è contra, & eadem est ratio de omnibus relatis. Et hæc ratio est, quam Dominus docere videtur Ioann. 14. respondens petitioni Philippi: *Domine ostende mihi Patrem, & suscitabis.* Respondit Dominus, *Philippe, qui videt me, videt & Patrem.* Vbi siue Philippus petierit visionem aliquam corpoream Patris, more prophetarum, in igne, aut alia forma corporea, vt Tertullian. lib. contra Praxeam cap. 24. & Chrysostomus homilia 37. in Ioann. Cyrillus Alexandrin. lib. 9. in Ioann. cap. 37. asserunt, siue cognitionem intellectualem quamcunque, vt Augustinus docet tract. 70. in Ioann. & epistola 112. cap. 6. facile constat ex hac Domini responsione, Patrem neque in via posse cognosci sine Filio, aut contrà, eum qui nouit Filium, nosse etiam Patrem. Et ita eodem capite dicit Dominus: *Si cognouissetis me, & Patrem meum utique cognouissetis, & amodo cognoscetis eum, & vidistis eum.* Quæ certè non possunt de cognitione clara intelligi; non enim viderant Patrem. Sed quia Filium fide, & quadam experientia miraculorum nouerant, & ex doctrina; simul etiam viderant Patrem suo modo, nempe, quia Filius non potest cognosci sine Patre. Quod si verum est de cognitione imperfecta viæ, verius multò est de cognitione intuitiua patriæ, quod qui videt Filium, videt etiam Patrem: quo significat eos quodammodo ruditer Patrem nosse dum Filium oculis corporeis videbant, & eius opera, sed neq; Patrem, neq; Filium nosse perfectè, quia si Filium perfectè nosset, Patrem nõ ignorasset. Ideò dicit, *Si me cognouissetis, & Patrem meum utique cognouissetis.* Et iterum, *Qui videt me, videt & Patrem.* Nempe, quia vna est vtriusque natura, vt eo loco notant Chrysostr. Cyril. Theophyl. Euthym. Leontius, Augustinus, Beda, Hieronymus, & pleriq; contra Arianos, Athanasius oratione 1. & 2. contra Arianos, Victorinus lib. 4. Ambrosius lib. 5. de fide cap. 5. Basilius lib. de Spiritu

Relata simul cognitione.

Ex Ioan. 14.

Filius non sine Patre.

Locus Ioan. 14.

Ratio ex simplicitate Dei.

2. Ex intuitiua cognitione.

3. Ratio, natura non videtur sine suo termino.

10. Nõ vna persona sine altera videtur.

ritu sancto cap. 8. & homil. 28. contra Sabellianos, & vrget vehementer Tertullianus lib. aduersus Praxeam cap. 8. Hoc idem confirmat Dominus cap. illo 14. alijs verbis: *Non credis, quia ego in Patre, & Pater in me est.* Quod est velut argumentum eorum, quæ dixerat, nempe, *Qui videt me, videt & Patrem, & si cognouissetis me, & Patrem cognouissetis,* nempe, quia vt Augustinus tract. 70. Cur inseparabiles separatim desideras nosse? semper ergo vnã vtriusque probat esse cognitionem, & visionem, quia vna est vtriusque natura. Sicut ergo impossibile est, non esse vnã vtriusque naturam, ita & non esse vnã vtriusque cognitionem, atq; visionem. Sicut enim Filius videri non potest sine essentia propter summam identitatem; ita neque sine Patre propter vnitatem essentia cum Patre.

Ad primum Scoti respondetur essentiam diuinam re non esse priorem personis, & attributis, licet secundum rationem nostram in via imperfectè intelligentem sit prior quasi quid absolutum. Visio autem in patria erit rei sicuti est, & ita absque vlla distinctione essetia à personis, & attributis, nempe cognitio rei perfecta intuitiua.

Ad secundum Vazquez disput. 48. cap. 4. concedit nostro modo concipiendi in via optimè concipi essentiam Dei sine personis, & sola visione essentia Patrem in priori originis esse beatũ, quia tunc intelligitur esse Deus, & summè ens, & bonum. Reuera tamè dicit visionem & beatitudinem tam increatam, quàm creatam non solum terminari ad essentiam, sed etiam ad personas per se, tanquam ad obiectum per se beans in quarto modo dicendi per se. Rationem reddit, quia ita per se conuenit essentia diuinæ Trinitatis personarum, vt ea ablata essentia diuina non possit subsistere, & id sequitur per locum intrinsecum ex natura rei. Et in hoc quod personæ pertineant per se ad obiectum beatitudinis, conueniunt Caietanus 2. 2. vbi supra, & Molina disputat. 4. & alij contra Scotum, ob summam simplicitatem, & identitatem essentia cum personis. Et quidem si essentia diuina non esset subsistens, & persona non esset summum ens, & perfectum in omni genere, sed aliquid ei deesset perfectionis, nempe vltima

11. Ex eodem cap. Ioann. 14. Filium non videri sine Patre.

12. Essentia nõ est prior personis.

13. Patrem sola visione essetia beatũ quidã concedunt.

Personæ sunt obiectum beatitudinis.

perfectio subsistentia, & complementum natura. Quæ perfectio sicut increata est ex natura rei distincta à natura, ita natura diuinæ debet conuenire per summam identitatem.

Non ergo est admittendum id quod Molina dicit disputat. 4. contra Caietanum, quòd si per impossibile essentia diuina esset sine personis, esset sufficiens obiectum beatitudinis, quia vt diximus, non esset ens summum, & omnino perfectum, & bonum, quia non esset subsistens, & habens vltimum actum. Præcisè ergo essentia sine personis non est omnino completum ens, sic Diuus Thomas sæpè docet nos in diuinis vti abstractis propter simplicitatem, concretis propter perfectionem.

Hoc tamèn ita posito, certè dicendum est de illa visione Patris in priori originis, an sit solius essentia, an etiam personarum? Et pleriq; hoc tempore dicunt esse essentia, & vt maximũ Patris, vel Filij, non autem Spiritus sancti; nempe, quia in illo priori originis nondum intelligitur productus Spiritus sanctus. Sed certè eodem modo deberet intelligi non esse Filius, quia Pater est prior origine Filio. Neque sufficit id quod respondet Vazquez nostro modo concipiendi, Patrem in illo priori concipi beatum sola visione essentia, quia Pater nõ solum nostro modo concipiendi, sed reuera & in re, est prior origine Filio, & Spiritu sancto. Si ergo prius origine, est etiã prius cognitione & ratione, necessariò à se, & à nobis debet concipi prior Filio, & Spiritu sancto secundum rationem. Quod tamèn est impossibile, quia Pater est relatus ad Filium, & neq; esse, neq; concipi potest Pater, nisi simul duratione, natura, & cognitione habeat Filium. Reuera ergo Pater est, & cognoscit se esse priorem origine Filio, & se, ac Filium priorem origine Spiritu sancto, quia principij ratio est prior origine. Sed cum hoc, quod est verum à parte rei. Et Pater æternus, & omnes personæ concipiunt simul essentiam, & omnes personas, tum propter iditatem essentia cum omnibus & singulis personis; tum propter relationes personarum mutuas inuicem, quia vnum relatum non potest concipi sine altero, neq; esse, quia sunt simul natura, & cognitione.

14. Essentia sine personis non bearet.

15. Quomodo Pater sit prior originis. Sent. quorundam.

Di. Vazquez excutitur.

Prius origine nõ prius ratione.

Omnes personæ se simul vident natura, & ratione.

16 *Oppositum dici non potest.* Et miror quod vulgè quidam oppositum dicere, & defendere audeant. Prioritas enim originis est realis, & verissima in re in personis divinis. Sed hæc non infert prioritatem rationis, vel cognitionis, potius prohibet, quia principium producat, neque esse, neque concipi potest sine termino à se producto. Et meritò ita tenet Caietanus 2. 2. quæst. 2. artic. 8. citato, & ibi Divus Thomas ad tertium nõ obscure, & Molina disput. 4. citata, & Bañes artic. 7. dub. 2. ad 3. Et Vazquez concedere tenetur; cum enim dicat reuera personas divinas pertinere ad per se obiectum beatitudinis, ita ut essentia sine personis beare non possit, sicut neque esse, ita dicere tenetur in illa cognitione, qua Pater dicit Filium, non solum cognosci essentiam, sed etiam comprehendere, ita ut nihil sit idem cum ea, quod non cognoscatur, & ideo etiam ipse Pater se cognoscit, & Filium, & Spiritum sanctum, tum quia sunt idem omnino cum essentia absq; vlla distinctione ex naturæ rei, tum quia inter se sunt relati.

Vazquez ex suis dictis adducitur. Et confirmatur, quia non est alia cognitio in Patre, quàm in Filio, & Spiritu sancto, sed eadem essentialis, quæ tamen ratione paternæ proprietatis in Patre est dictio notionalis, id est, per quam Pater, ut principium producat Filium, in Filio verò, & Spiritu sancto solum est essentialis cognitio, absque vlllo tamen discrimine ex parte cognitionis, aut obiecti. At cognitio essentialis in Filio, & Spiritu sancto, non solum est cognitio essentialis, verum etiam trium personarum, quia Filius se cognoscit, & omnes personas cum essentia, & similiter Spiritus sanctus; & hoc nullus negat, aut negare potest; ergo & cognitio notionalis, per quam Pater producat, & dicit Verbum, non solum est cognitio essentialis, sed etiam trium personarum. Et confirmatur secundo, quia revera existunt tres personæ simul etiam in illo priori originis, & oppositum est nimis absurdum, & sapit ignorantiam terminorum, quia, ut sæpè diximus, prius origine nõ est prius existentia, sed simul natura & cognitione, & solum est prius, quia producat, quod tamen neq; esse, neq; concipi possit sine producto.

17 *Eadem cognitio in tribus personis.* Tandem hæc omnia confirmantur, quia si dictio, aut cognitio notionalis,

Cognitio notionalis Patris eadem cum essentiali.

Existunt simul tres personæ.

18 *In Verbo dicuntur omnia.*

per quam Pater dicit, aut producat Verbum, non esset cognitio essentialis simul & personarum trium, ut existentium, Pater non diceret, vel produceret Verbum sibi æquale, aut suæ essentia, constat quia aliquid esset in essentia, quod non diceretur in Verbo, nempe Filius, & Spiritus sanctus, qui revera sunt idem, & existunt simul à tota æternitate cum essentia. Prioritas ergo originis non infert prioritatem existentia, alioqui Pater re ipsa existeret priusquàm Filius, & Spiritus sanctus. Ergo simul etiã cognoscuntur Filius & Spiritus sanctus, ut actu existentes in illo priori reali originis, & ideo Pater producat Verbum sibi æquale, & suæ essentia, quia nihil est in Patre, vel essentia divina, quod Pater non dicat in suo Verbo, tanquam in termino producto per suam dictionem, aut cognitionem notionalem. Si autem aliquid esset in Patre, vel in essentia, quod non cognosceretur à Patre in illo priori originis, illud non diceret Pater in Verbo, & eo ipso neq; Verbũ esset æquale Patri, aut Pater & Verbũ esset æquales essentia.

19 *Ex Augustino. Pater dicit omnia in Verbo.* Ita Augustinus 15. lib. de Trinit. c. 14. probat Filium Verbũ per omnia esse simile, & æqualem Patri, Deũ de Deo, lumen de lumine, sapientiam de sapientia, essentiam de essentia, esseque hoc omnino, quod est Pater. non tamen Pater, quia iste Filius ille Pater, *Hac per hoc* (inquit Augustinus) *nouit omnia, quæ nouit Pater, sed ei nosse de Patre est, sicut esse. Proinde tanquam se ipsum dicens Pater genuit Verbum sibi æquale per omnia. Non enim se ipsum integrè, perfectèq; dixisset, si aliquid minus, aut amplius esset in eius Verbo, quàm in ipso, & ideo Verbum hoc, vere veritas est, quoniam quicquid est in eo scientia de qua genitum est, & in ipso est. Quod autem in ea non est, neque in ipso est. Et infra, Nouit itaq; omnia Deus Pater in seipso, nouit in Filio. Sed in seipso tanquam se ipsum in Filio tanquam Verbum suum, quod est de his omnibus, quæ sunt in seipso. Hæc & similia plura habet Augustinus. Ex quibus constat Patrem sua cognitione notionali omnia nosse in seipso, & omnia dicere in Filio. Et certè si in scientia Patris, qua generat & dicit Verbum, nõ essent Filius & Spiritus sanctus in eo priori originis, nunquã eos nosset Pater, ut actu existentes, aut proficeret scientia, & notitia Patris per generationem Filij,*

Prius origine non est prius existentia.

Ex Augustino. Pater dicit omnia in Verbo.

Pater omnia que nouit, dicit.

Filij, & spirationem Spiritus sancti. Quæ omnia ita absurda sunt, ut misereat eorum, qui oppositum inter catholicos & graues Theologos proferre audent. Et hoc semel dictum sit contra vulgarem recentiorum sententiam, ex qua tot, & tanta sequuntur absurda.

20 *Ad 3. Scoti, de visione, & incarnatione a-liaratio.* Ad tertium Scoti respondetur visionem Dei necessariò terminari ad essentiam & personas ob rationes dictas, in generatione autem Verbi, & spiratione Spiritus sancti communicari essentia, non proprietates personales, quia id pertinet ad distinctionem, & oppositionem personarum, ut vni non comunicetur proprietas alterius. Et eadẽ est ratio de assumptione humanæ naturæ ad personam Verbi, seu subsistentiam, quia cum personæ sint inuicem oppositæ, & distinctæ in proprietatibus personalibus, potuit assumi ad vnã, quin assumeretur ad alias. Neque hoc prouenit ex virtuali sola distinctione essentialis, & personarum, ut vult Molina disput. 4. ad 3. Scoti sed ex reali distinctione personarum; & ita nõ potest natura humana assumi ad Verbum, quin simul assumatur ad essentiam diuinam propter realem identitatem Verbi, & essentialis diuinæ. Nõ autem est necesse assumi ad Patrem & Spiritum sanctum ob realem distinctionem eorum à Filio.

II. DVBITATIO.

An visio Dei attingat etiam creaturas, quæ sunt in Deo eminenter?

1 *Sensus dubitationis.* Quod est querere an beati in Verbo, aut in essentia diuina, eo ipso quoa eam vident, videant etiam creaturas posibles, aut futuras; istæ enim sunt, quæ in Deo sunt eminenter tanquam in causa, ut docet D. Thomas in hoc articulo.

2 *1. Sent. negans.* Prima sententia asserit nullam creaturam ex vi visionis Dei cognosci in Deo, id est, eadem visione, qua diuina essentia videtur, sed solum alia reuelatione diuersa. Hanc sententiam sequitur Vazquez disp. 50. c. 6. & tribuit multis Bonauen. in 3. d. 14. art. 2. q. 3. in fin. Scot. q. 2. Gabr. q. 1. art. 1. not. 3. Almain. q. 1. art. 1. Maiori q. 3. & in 4. d. 49. q. 16. Maior. in 3. q. 10. art. 2. in 3. p. art. OKã in 4. quæst. 13. art. 2. Petro Aliaco in 1.

q. 12. Palud. in 4. d. 49. q. 2. art. 2. Probat etiam Vazquez ex D. Thom. in hac 1. p. infra q. 57. art. 5. vbi docet mysteria fidei nostræ ab Angelis beatis in Verbo cognosci, prout Deus voluerit reuelare, & eo plura quò superioribus sunt, quia perspicacius vident essentiam Dei, & inferioribus reuelant eos illuminando. Et horum mysteriorum quædam ab initio beatitudinis omnes cognouisse, alia postea, prout eorum officijs congruit; si ergo in Verbo vident hæc mysteria prius & posterius, certè non eadem visione beatitudinis, sed alia reuelatione, cum beatitudo sit immutabilis.

Hæc sententia à Gabriele ex eo probatur, quia cognitio intuitiua rerum in Verbo, & in proprio genere secundum ipsum est eiusdem speciei; visio autem beatifica, & cognitio creaturarum in proprio genere non possunt esse eiusdem speciei; ergo neque visio beatifica, & cognitio rerum in Verbo. Secunda ratio præcipua est, quia si creaturæ videntur in Verbo, ideo videntur, quia continentur ut in causa, & eminenter in Deo, & cū omnes æquè contineantur, & non minus istæ quàm illæ, vel omnes æquè viderentur, aut nullæ; omnes autem non videntur, ergo nullæ. Hac ratione vtitur Vazquez disput. 50. c. 4. ex Paludano, & longè eam prosequitur. Et efficaciter confirmat, quia si ex vi talis visionis, & luminis tales creaturæ possibiles, aut factæ videntur, possunt omnes imperfectiores videri, quia si tale lumen & visio sufficit, & vim habet ad manifestandam creaturam perfectiorem, habebit etiam vim & sufficere ad manifestandam omnem imperfectiorem, cum nulla sit ratio quare per illam cognoscatur creatura magis perfecta, & non minus perfecta. Et cum data qualibet specie, verbi gratia, Angeli supremi, aut infimi, aut qualibet alia, quam de facto cognoscunt beati, sint infinitæ imperfectiores posibles, omnes illas cognoscerent beati ex vi eiusdem luminis, & visionis. Et hoc est impossibile, quia iam infinitè cognosceretur essentia diuina, si ex vi visionis eius cognoscerentur infinitæ creaturæ posibles, ut etiam concedunt omnes Auctores oppositæ sententiæ: ergo nullæ creaturæ videntur, vel factæ vel posibles.

Ex D. Tho.

Ratio Gabriel.

2. Ratio, vel omnes, vel nullas videri.

Si perfecta species videntur, etiã omnes inferiores infinitæ.

4 Tertia ratio est de futuris, quia si creaturæ futuræ possent videri in verbo, aut essentia diuina, quò plura quis videret, perfectius etiam videret essentiam diuinam, vt ex D. Thom. 3. part. q. 10. art. 2. colligere sibi videtur Vazquez. At contingere potest, vt quis æqualis, aut minoris meriti plura videat futura ad se pertinentia, quod etiam cōcedunt alij; ergo ille esset beator alio sibi in sanctitate æquali, aut minori.

4. Ratio, quia Deitas est absoluta ab omni respectu. Quarta ratio Vazquez, quam primo loco ille fecit cap. 2. contra Henricum, & cap. 4. contra sententiam D. Thomæ, quia essentia diuina omnino est absoluta ab omni re creata, & nullum dicit respectum ex natura rei ad vllam creaturam, vel factam, vel possibilem; ergo non potest esse medium cognoscendi creaturam ex visione sui, quia creaturæ tantum sunt in Deo, virtute aut eminenter, tanquam in causa, & media cognitione earum quasi arte, per quam potest illas operari. Sic autem absoluta est, & ad seipsam, & nullum dicit ordinem realem ex sua natura ad creaturas. Si quam autem dicit relationem rationis, vt idea, vel cognitio creaturarum, illa non sufficit, vt intellectus videntis Deum, ex vi illius videat etiam aliquas tales creaturas, vt ipse dixerat capite 2. contra Henricum, & iterum repetit cap. 4.

6 Secunda sententia concedit saltem de potentia absoluta posse diuinam essentiam videri, nulla creatura visa simul. Hanc tenet Bañes in hoc artic. 8. conclus. 5. & tribuit Durando 4. d. 49. quæst. 3. & putat esse communem ex Caietano infra quæst. 57. artic. 5. Sed Durandus potius tenet oppositum, vt dicemus infra, sed Sotus 4. dist. 49. quæst. 3. artic. 3. conclus. 3. tenet hanc, & eam sequitur Molina hic disput. 5. memb. 1. Tenet etiam Henricus quodlibet. 7. quæst. 4. & 5. posse essentiam diuinam absolute videri absque vlla creatura, licet sub ratione ideæ non possit videri absque creaturis. Bañes probat primò, quia obiectum primum potest videri sine secundarijs; ergo & Deus sine vllis creaturis in particulari, licet non in communi, vt concedit etiam Molina, eoquòd attributa aliqua diuina cognosci non possint sine ordine ad creaturas. Secundo pro-

bat, quia ex eo plures vel pauciores videntur creaturæ in Deo, quò lumen est maius, & visio perfectior; ergo potest ita minui lumen & visio, vt nullæ creaturæ videantur, sic argumentatur etiã Molina.

7 Dicendum tamen est de facto multas creaturas, & factas, & posibles videri in Verbo, aut essentia diuina eadem visione beata, qua videtur essentia. Ita docet Diuus Thomas in hoc articulo, & fatetur id Vazquez, licet contendat ex alijs locis colligi oppositum. Ita sequuntur eum omnes discipuli, Caietanus hic, Molina disputatione 5. memb. 1. Bañes conclus. 1. & alijs, Valentia puncto 6. Capreolus in 3. dist. 14. & in 4. dist. 49. quæst. 6. artic. 1. & 3. Sotus quæst. 3. artic. 3. Ferrar. 3. cōtra Gentes cap. 55. 59. & 60. Imò fortè conueniunt Ricard. in 3. dist. 14. art. 2. quæst. 3. & in 4. dist. 49. artic. 3. quæst. 3. Bonaventura etiam, & Scotus vbi supra, & in 2. dist. 3. & 4. Henric. quodlib. 7. quæst. 5. Alexand. 3. part. quæst. 13. memb. 1. & 5. Albert. etiam 3. 14. videtur sic loqui.

8 Hæc sententia primum colligitur ex Augustino 4. super Genes. ad litteram cap. 23. & 24. & 11. lib. de ciuit. cap. 7. & 29. vbi docet duplicem illam cognitionem Angelorum, & beatorum omnium, alteram matutinam, qua res creatæ videntur in Verbo; alteram vespertinam, qua videntur in proprio genere, & natura, id est, per species proprias. Sed Vazquez disputatione 51. cap. 2. dicit mentem Augustini esse cognitionem aut visionem matutinam esse visionem Dei, non quidem qua creaturæ videantur in ipso formaliter, prout creaturæ sunt, sed prout ipsemet Deus sunt, & eminenter in eo continentur, id est, visio solius Dei. Sed apertè Augustinus 11. de ciuitate cap. 7. dicit Angelos tanquam in cognitione diurna cognoscere seipsos in Verbo; in seipsis verò tanquam in vespertina. Idem docet cap. 29. certè Augustinus respectu eiusdem obiecti, scilicet creaturæ cognitæ, distinguit duplicem cognitionem in Angelis, & beatis, vnam diurnam, seu matutinam, alteram vespertinã, quæ quia inferior est vespertina. Sic cap. illo 7. Cognitio quippe creaturæ in seipsa decolorator

7 Vera sententia de facto videri simul eadem visione creaturas.

8 Ex Augustino cognitio matutina est in Verbo.

Explicatio Vazq. contra mente August.

rator est, vt ita dicam, quàm cum in Dei sapientia cognoscitur, velut in arte qua facta est. Et distinguit sex dies, iuxta diuersas creaturas, ordine sex dierum Genesit cognitas in Deo.

9 Apertum Augustini testimonium. Miror, quomodo graue ingenium & verax, tam apertum August. textum ita eludere conatur, quasi cognitionem matutinam solius Deitatis cognitionem dicat, non creaturatum in Deo. Et cap. 29. Augustinus apertè dicit sanctos Angelos in Verbo videre ipsum Verbum, & Patrem, & Spiritum sanctum, inseparabilem Trinitatem, & singulas personas, & vnum Deum. Et addit statim: Ipsam quoque creaturam melius ibi: Hoc est in sapientia Dei, tanquam in arte qua facta est, quam in ea ipsi sciunt, ac per hoc & se ipsos ibi melius quàm in se ipsis. Veruntamen & se ipsos sciunt. Facti sunt enim, & aliud sunt, quàm ille qui fecit. Ibi ergo tanquam in cognitione diurna, in se ipsis autem tanquam in vespertina. Res est tam aperta in Augustino, vt doleam eum qui negare audeat, creaturam videlicet & cognosci in se, & in ipso Verbo. Concedit autem Vazquez cognitionem in Verbo iuxta Augustinum dici ipsam Dei visionem in se, seu beatam. Iterum eodem cap. 29. per totum repetit, & enumeratis operibus creatis per sex dies, hæc verba ad finem addit: Omnia hæc aliter in Verbo Dei cognoscuntur ab Angelis, vbi habent causas, rationesque suas, id est secundum quas facta sunt, incommutabiliter permanentes, aliter in se ipsis, illic clariore, hic obscuriore cognitione, velut artis atque operum.

Ex cōcessis à Vazquez

10 Alterum Augustini testimonium,

11 Vindicatur D. Thom.

Hæc eadem ferè verba habet tom. 3. libr. 4. de Gen. ad litteram cap. 24. Proculdubio vniuersam creaturam, in qua ipsi (loquitur de Angelis) sunt principaliter conditi, in ipso Dei Verbo prius nouerunt, in quo sunt omnium, etiam quæ temporaliter facta sunt æternæ rationes, tanquam in eo per quod facta sunt omnia, ac deinde in ipsa creatura. Per omnia capita vsque ad 32. repetit hoc idem cognitionem matutinam esse cognitionem creaturæ in Verbo, & qua creatura refertur, ad laudem Creatoris. Vide etiam libr. 65. quæst. q. 26. idem docet.

Et nescio quomodo idem Vazquez disputat. 51. capit. 3. hanc suam expositionem tribuat Diuo Thomæ, quòd scilicet cognitio matutina sit solius Dei, & non creaturarum secundum suas

rationes formales, cum & Augustinus oppositum expresse doceat, & Diuus Thomas infra quæst. 58. art. 6 & 8 & quæst. 18. artic. 4. dicit, creaturas in Deo esse vitam, quia verè cognoscuntur à Deo, secundum suas rationes, licet non existant in Deo secundum istas rationes, cognitio autem Dei est vita. Et idem habet Augustinus lib. 65. quæstion. q. 26. Et eludi non potest solutio ne Vazquez, quòd non loquatur de cognitione creaturarum, secundum proprias earum rationes, cum Diuus Thomas, & Augustinus omnibus his locis citatis expressis verbis loquantur de cognitione creaturarum secundum suas rationes formales, & apertè docent rationes rerum in Deo esse ipsam essentiam Dei, nempe, quia sunt cognitio Dei, qua res cognoscit, cognitio autem Dei est Deus. Ipsas verò res cognitæ quæ cognoscuntur per cognitionem Dei, non esse vitam in se ipsis. Et quis dicat cognitum per ideas Dei, quæ sunt rationes rerum, esse ipsum Deum, & non res creatas. Augustinus dicit rationem illam, & cognitionem esse artem, qua fiunt res creatæ. Diuus Thomas illas rationes vocat exemplaria, & res per illas cognitæ exemplata, ita infra quæst. 18. artic. 4. ad 1. vnde suam solutionem colligit Vazquez. Quis autem dicat cognitionem Dei respectu Dei, vt cogniti esse artem, aut exemplar, durum est cōtra veritatem calcitrare, vide ibi ad 3. & 4. & Augustinum 9. libr. de ciuit. cap. 22. & libr. 13. confess. cap. 15. Et Isidorum lib. de summo bono c. 12. sententia 17. & Bernard. lib. 5. de consideratione ad Eugenium in principio. Omnes docent creatura melius videri in Verbo, quàm in se ipsis, & loquuntur de visione qua videtur Verbum; nam alioqui in se ipsis videntur, & per proprias species.

Alterum August. testimonium.

Mens August. & D. Thom. aperta de cognitione creaturarum in Deo.

12 Alterum August. testimonium.

13 Ex Paulo Videmus nunc per speculum in enigmate, confirmatum autem facie ad faciem, vbi non solum promittitur visio clara Dei, sed etiam

Ita etiam loquitur Augustinus 15. de Trinitat. cap. 16. de beatis ait. Non erunt volubiles nostræ cogitationes ab alijs in alia euntes, atque redeuntes, sed omnem scientiam nostram vno simul conspexerit, & tu videbimus, quasi dicat Augustinus eadem visione qua Deum.

Secundò, hæc sententia ex Scriptura probatur ex eo 1. ad Corinth. 13. Videmus nunc per speculum in enigmate, confirmatum autem facie ad faciem, vbi non solum promittitur visio clara Dei, sed etiam

etiam clara cognitio myſteriorum, quæ modo obſcurè per fidem cognofcimus. Viſio enim eſt vna ex dotibus beatorum reſpondens fidei viæ. Et ita ea quæ creduntur abſolutè per fidem, ſaltem præcipua myſteria, debent videri, & teneri per viſionem. Inter hæc autem myſteria neceſſariò ſunt etiam effectus creati. Nam Incarnatio Verbi cognofci non poteſt ſine humanitate. Et Sacramenta ſunt præcipui effectus gratiæ Chriſti, & cauſæ gratiæ noſtræ, & omnes effectus ſupernaturales, & dona, videntur ſicut ad fidem, ita & ad viſionem pertinere. Omnia ergo videntur, ſimul eadem viſione, qua diuina eſſentia.

ille intellectus poteſt in cauſa cognofcere omnes eius effectus, & omnes rationes effectuum, qui cauſam totaliter comprehendit. Et quò ſubtilior eſt intellectus, eo in aliquo principio demonſtratio ſibi propoſito, plurium ex eo conſuſionum accipit cognitionem quàm debilior intellectus; ſic videns Deum tantò plura eorum, quæ facere poteſt cognofcit quantò perfectius Deum videt. Et idem repetit in ſolutionibus argumentorum. Et ſic explicat quomodo Deus ſit ſpeculum, nam idè non videntur omnia, quæ in ipſo reſplendent, quia non comprehenditur ipſum ſpeculum, eo tamen plura quò melius videtur. Et quamvis maius ſit videre Deum, quàm omnia alia, tamen maius eſt ſic videre Deum, vt omnia in ipſo cognofcantur, quàm vt non omnia, ſed plura vel pauciora, quia multitudo cognitorum in Deo conſequitur modum videndi ipſum, magis vel minus. Hæc eſt doctrina ſolida Diui Thomæ. Oppoſita ergo ſententia explicare non poteſt, quare inæqualiter Deus videatur à beatis, ſi non eadem viſione plura vel pauciora videntur, nam reuelatione diuerſa poſſunt omnia poſſibilia reuelari, & facta omnia & futura cuius beato, vt certum eſt, & tamen non idè erunt æquales, aut comprehendent Deum.

Quomodo differant gradus viſionum.

Deus ſpeculum.

Reuelari poſſunt omnia poſſibilia & futura.

4. Ratio, ex ratione omnipotentiam Dei.

Contra ſententiam dicendam neceſſariò videri ſimul aliquam creaturam in particulari, & oppoſitum implicare contra diſtinctionem.

Quarta ratio probat ſaltem creaturas poſſibiles vniuerſè neceſſariò videri à vidente Deum, quia videntur omnipotentiam Dei, quæ relata eſt ſecundum dici, & natura ſua eſſentialiter dicit ordinem ad creaturas, non quaſi ipſa ab illis dependeat, quia exiſtit, etiam ipſis non exiſtentibus, ſed quia neceſſarium eſt, vt creaturæ poſſint fieri, & dependere ab ipſa. Et ita neque diuinus, neque creatus intellectus poteſt verè concipere virtutem, aut omnipotentiam diuinam, abſque hac relatione ſecundum dici ad creaturas poſſibiles. Et hæc ratio probat omninò repugnare Deum videri, abſque creatura ſaltem in genere, & hoc non negat ſecunda ſententia. Tandem dicendum eſt ſimul contra ſententiam neceſſariò videri ſimul aliquam creaturam in particulari, & oppoſitum implicare contra diſtinctionem.

Quinta & vltima ratio probat, contra

17

5. Ratio, ex ratione ſe- licitas. tra vtramque ſententiam ſimul, non poſſe videri abſque aliqua creatura ad huc ſpeciali. Et eſt ratio ſumpta ex Ariſtotele 2. Polit. & Diuus Thomas ſæpe, qui docet neminem eſſe felicem, ſi ipſe non nouit ſuam felicitatem, quod videtur principium certum ex ratione naturali. Et D. Auguſt. lib. 11 ſuper Gen. ad lit. cap. 17. ſæpe repetit beatos planè non eſſe eos, qui de ſua beatitudine certi non ſunt. Qui ergo vident Deum, cum eo ipſo beati ſunt, neceſſariò ſciunt etiam ſe eſſe beatos, & ita vt minimum ſe ipſos & beatitudinem ſuam cognofcunt eadem viſione. Et eadem ſere ratio eſt de alijs rebus omnibus, quæ ſcire naturali appetimus deſiderio; nam cum beatitudo ſatiat omne deſiderium naturale, neceſſariò eſt cognitio omnium eorum, quæ naturaliter ſcire deſideramus. Naturalis autem eſt appetitus creaturæ rationalis ſciendi ea omnia, quæ pertinent ad perfectionem intellectus, ſcilicet genera, & ſpecies rerum, & rationes earum, vt docet Diuus Thomas hic ad 4. & ita omnis videns Deum videbit hæc omnia in Deo. Non tamen eſt naturalis appetitus ſciendi ea, quæ nondum ſunt facta, vt ibidem docet Diuus Thomas, nempè, quia non pertinent ad ſtatum, & conſtitutionem vniuerſi, cuius cognitio, & omnium ad ipſum pertinentium, ad naturalem pertinet appetitum.

Beati norunt ſe, & ſuam beatitudinè

Beati cognofcunt omnia quæ ſcire deſiderant.

Non facta ſcire non appetimus naturali appetitu.

Beatitudo ſatiat omnè appetitum ſciendi.

Ex Auguſtino & D. Thom.

Hæc ergo ratio probat contra vtramque ſententiam, neceſſariò omnia hæc cognofci in Deo ab omnibus beatis, eadem viſione qua Deum vident. Alioquin hæc viſio ſola non eſſet formalis, & ſufficiens beatitudo. Quamvis ſi impoſſibile Deus ſolus videretur, neceſſariò ſatiaret appetitum, quia eſt ſummum bonum eminenter continens omnia, vt docet Diuus Thomas ad 4. ex Diuino Auguſtino lib. 5. confeſſion. capit. 4. Hinc dicunt omnes diſcipuli cum Diuino Thoma, omnes beatos videre ſimul eadem viſione beata omnia, quæ hic credunt per fidem. Ita Diuus Thomas 3. contra Gentes cap. 59. & Rañes hic conſul. 4. & Valentia puncto 6. quæſtion. 3. & probat ex Diuino Thoma 22. quæſt. 1. artic. 5. & Paulo 1. ad Corint. c. 13 Videmus nunc per ſpeculum in ænigmatè, tunc autem facie ad faciem, quali dicat, viſio illa clara ſuccedit cognitioni obſcuræ.

Ad Argumenta in oppoſitum. Ad primum reſpondetur, falſo aſſumi à Gabriele, quòd viſio rerum in Verbo, & in proprio genere ſit eiſdem rationis & ſpeciei, ſunt enim omninò ſpecie diuerſæ; ſicut viſio coloris per ſenſum, & per intellectum, nempè, quia cognitio intuitiua Dei ſpeciem iunit à ſuo primo & præcipuo obiecto.

Secundum argumentum ſuam petit quæſtionem, quomodo quædam creaturæ poſſibiles videantur in Deo, aliæ non, de qua ſtatim dubit. 2.

Ad tertium reſpondetur, effectus vt futuros non habere neceſſariam connexionem cum eſſentia diuina, quia liberè ſunt à Deo, & poſſunt plures huiſmodi effectus pertinere ad ſtatum minus beati, & videri vel eadem viſione Dei, aut diuerſa reuelatione, tamen non idè eſt magis beatus; ſic fortè plures religioſi, & affectus, & cognitiones pertinent ad beatitudinem Diui Franciſci, quàm aliquorum Apoſtolorum; non tamen idè licèt omnia talia videantur in Verbo beatorum eſt, quàm Apoſtoli illi, Et 3. part. quæſt. 10. diximus infinitas cogitationes, & affectus, & omnia futura vniuerſi pertinere ad beatitudinè animæ Chriſti, & ea omnia cognofci à principio beatitudinis; non tamen idè infinite videt anima Chriſti eſſentiam diuinam, quia nullam addunt ſpecielem rationem, ob quam perfectius cognofcatur eſſentia diuina, niſi ſecundum rationem ſpeciei poſſibilis ſint diuerſa, quia indiuidua eiſdem ſpeciei eandem petunt rationem virtutis; & omnipotentiam in Deo, vt ſic optimè aduertit Diuus Thomas, hic ad 4. non eſſe naturale deſiderium, neque pertinere ad perfectionem intellectus cognofcere ſingularia facta, & cogitata omnia futura. Vnde non eſt rationabilis appetitus ſciendi ea omnia, ſed potius vana curioſitas eſſet, niſi pertineant ad ſtatum talis beati.

Ad quartum conſtat falſum aſſumi, quòd eſſentia diuina ſit abſoluta omnino, licet enim ſit abſoluta ſecundum eſſe, eſt tamen relata ſecundum dici, vt ſupra diximus, non dependens poſita, ſed à qua poſſunt fieri, & dependere creaturæ; & ita ſine ipſis non poteſt cognofci, vt ſupra diximus.

Ad quintum conſtat falſum aſſumi, quòd eſſentia diuina ſit abſoluta omnino, licet enim ſit abſoluta ſecundum eſſe, eſt tamen relata ſecundum dici, vt ſupra diximus, non dependens poſita, ſed à qua poſſunt fieri, & dependere creaturæ; & ita ſine ipſis non poteſt cognofci, vt ſupra diximus.

Ad ſextum conſtat falſum aſſumi, quòd eſſentia diuina ſit abſoluta omnino, licet enim ſit abſoluta ſecundum eſſe, eſt tamen relata ſecundum dici, vt ſupra diximus, non dependens poſita, ſed à qua poſſunt fieri, & dependere creaturæ; & ita ſine ipſis non poteſt cognofci, vt ſupra diximus.

18

19

20

Anima

Chriſti videt infinita futura.

Futura ſci-

21

Deitas eſt relata ſecundum dici.

(. ? .)

14 Ratio, vt diſtinguantur gradus viſionum.

Ex reuelatione plurimum non augetur viſio formalis

Cum oppoſita ſententia vix ſtat in æqualitate viſionum.

15 Vis ratio- nis D. Tho.

III. DVBITATIO.

Verum omnes creaturae factae, & possibiles videantur in Deo?

1. Sent. affirmans.

PRIMA Sententia asserit vtrum que, omnes creaturas, & possibiles quantum ad essentiam videri, & factas vel futuras, quantum ad existentiam. Hanc absque auctore certo refert Diuus Thomas quæst. 8. de veritat. artic. 4. & Durand. 4. dist. 49. quæst. 3. Ratio esse potest, quia beatitudine non impletur capacitas intellectus cum possit cognoscere quicquid Deus cognoscit. Secundò, quia essentia diuina vnitur intellectui beato per modum speciei, & ex se repræsentat omnes creaturas, & possibiles, & futuras, & æquè se habet ad omnes eas representandas.

2. Notatur illa sent.

Hanc sententiam Molina hic disputat. 5. memb. 2. vocat plusquam periculosam, Valentia hic puncto 6. ad 2. q. Vazquez disputat. 49. cap. 1. temerariam. Bañes in hoc artic. conclus. 1. hæresim, aut hæresi proximam. Et probatur primò, ex eo Matth. 24. vbi etiam Angeli beati dicuntur diem iudicij ignorare. De die autem illa, & hora nemo scit, neque Angeli in celo & de Angelis dicemus suo loco, eos ignorare cogitationes, & affectiones cordium. Secundo, quia vt docet Dionys. 7. capit. de diuin. nomin. Angeli inferiores illuminantur, & purgantur à superioribus, à quibus docentur iuxta id Isai. 63. Quis est iste, qui venit de Edom? Tertio, Paulus ad Ephes. 3. docet sapientiam Dei in gubernatione fidelium innotescere Principibus, & Potestatibus per Ecclesiam; quamuis enim ab initio beatitudinis nouerunt mysterium Incarnationis, non tamen omnem fructum, & progressum Ecclesie in speciali, vt ex hoc loco Pauli constat. Et omnes Theologi, & Patres cum Dionys. concedunt illuminationem inferiorum Angelorum à superioribus, & superiorum à Deo; illuminatio autem est circa aliquid quod ignorant, & ab ignorantia purgari dicuntur. Et hæc ignorantia Angelorum efficaciter confirmatur expugna illa Principum Angelorum, Daniel 10. Fuit enim, iuxta probabiliore sententiam sanctorum Patrum; inter

Docentur inferiores à superioribus.

Illuminantur Angeli de nouo.

beatos Angelos, & certè non nisi ex ignorantia diuinæ voluntatis, & aliorum effectuum futurorum.

Ad primum huius sententiæ dictum est, supra ex Diuo Thoma ad 4. naturale desiderium non esse ad sciendum omnia possibilia, neque omnia facta, sed solum genera & species rerum, & rationes eorum omnium quæ facta sunt. Scire autem omnia singularia facta, aut futura non pertinet ad perfectionem intellectus. Imo addit Diuus Thom. licet solus Deus cognosceretur sciat appetitum naturalem sciendi, quia Deus est fons, & origo totius esse, & veritatis, & est doctrina Augustini 5. libr. confes. cap. 4. Non ergo scire omnia, quorum habet capacitatem, pertinet ad perfectionem intellectus, neque ad naturalem appetitum; sed solum scire ea ad quæ habet naturalem, & debitam inclinationem. Capacitas autem naturalis repleti omninò non potest, quia est infinita in potentia, vt etiam ipsa visio Dei, vt sic intendi possit in infinitum, nunquam tamen possit esse infinita, & ita necessariò manet intellectus cum aliqua imperfectione, nõ priuatiua; nõ enim caret aliqua perfectione debita, sed negatiua, quia nõ habet omnè perfectionem quam potest habere. Appetitus tamen naturalis qualibet visione, & gradu beatitudinis expletur, quia est aggregatio omnium bonorum in vno summo bono continente omnia, virtute & eminenter.

Ad secundum dicemus infra quare non omnia videantur, & hæc potius quam illa.

Secunda sententia differt à prima tantum in hoc quòd illa asserit vniuersè de omnibus beatis, hæc solum tribuit animæ Christi, eam scilicet videre omnia quæ Deus videt scientia visionis, & simplicis intelligentiæ. Ita Magister in 3. dist. 14. & Albert. Mag. art. 1. Alexan. 1. part. quæst. 13. m. 7. & colligunt ex Paulo ad Colossen. 2. In eos sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, vbi Chrysost. homil. 5. dicit Christum omnia scire; & nihil ignorare. In hanc refertur à Bonauent. 3. dist. 14. artic. 2. quæst. 3. Hugo Victor. in libello de Sapientia Christi. Magister etiam refert Fulgentium in quodam sermone. Alij dicunt animam Christi non actu, sed habitu videre omnia quæ videt Verbum,

3. Naturale desiderium sciendi circa quid.

Non est perfectio scire omnia quæ possit.

Quolibet gradu beatitudinis expletur appetitus naturalis.

2. Sentent. quod anima Christi videat omnia quæ Deus.

qua-

quatenus ex vi visionis beatæ, potest se liberè conuertere ad videndum quicquid voluerit, ita Bonauent. in 3. dist. 14. artic. 2. quæst. 3. Marilius in 3. q. 10. artic. 2. Et Scotus dist. 14. quæst. 2. qui idem sentit de quouis beato, solum dicit esse discrimen, quod anima Christi potest ordinatè velle videre, quæ sibi placuerint, alij beati non possunt ordinatè nisi hæc, aut illa, iuxta gradum suæ beatitudinis.

6. Sed primò, contra illam sententiam Magistri est, ex ea enim sequitur comprehendendi Deum ab anima Christi, iuxta rationem Diui Thomæ in hoc artic. supra explicatam; si enim in causa videntur omnes eius effectus possibiles, comprehenditur tota virtus eius.

7. Contra Scotum ex auctu primo sequitur secundus. si omnes beati ex vi beatitudinis habent in actu primo quòd possint videre quicquid velint, nulla potest esse inordinatio in actu secundo.

8. Tertio, contra sententiam Bonau. optime arguit Diuus Thomas de veritat. quæst. 20. artic. 5. quia anima Christi, vt quilibet et alius beatus, quantum ad visionem Verbi, & rerum in Verbo, nullam patitur successionem, vt docet Augustinus 15. de Trinitat. cap. 16. & 11. lib. confes. cap. 13. Et hoc idem est quod dixit Aristot. 10. Ethic. capit. 8. felicitatem non esse secundum habitum, sed secundum actum. Et ita quicquid videt anima Christi, & quilibet beatus in Verbo, videt in actu secundo, eodem semper, ac permanenti, ac inuariabili. Et confirmatur, quia non posset voluntas velle considerare quicquid vellet ex omnibus possibilibus, nisi ea omnia iam haberet præcognita, & ita iam illa infinita, quæ nouit Deus, essent cognita simul ab intellectu, & ita necessariò Bonau. & Scotus incidunt in absurdum quòd fugiunt. Tandem visio beatifica non est libera, sed necessaria, & quicquid per eam videtur, non liberè, sed necessariò videtur.

9. Visio non est libera.

Locus Pauli ad Colos. 2.

Ad locum Pauli quidam respondet, Christum visione creata videre omnia quæ Deus nouit scientia visionis, vt dicemus 3. part. quæst. 10. idèd in ipso esse thesauros Sapientiæ, & scienciæ nobis absconditos. Vel secundò, cum alijs Paulum loqui de Christo, vt Deus est, & quantum ad scientiam increatam, cuius thesauros habebat sub velamine

carnis absconditos, & videtur ita sentire Diuus Thomas ibi lectio. 1. Theophylactus, & Oecumenius. Et quidem Paulus cap. 1. locutus fuerat de Christo, secundum diuinitatem. Conuenit Herueus apud Anselmum. Tertia expositio est Theodoret, & acuta: Quoniam per ipsum, (inquit) reuelatur in futura vita omnibus hominibus dispensationis scopus. Et sic non tam formaliter, quam meritoriè, & casualiter sunt in Christo thesauri Sapientiæ. Consonant huic expositioni quæ in Apocalypsi dicuntur de apertione libri signati facta ab Agno: Dignus est Agnus, etc.

Theodoret;

Tertia sententia est Durandi in 4. d. 49. quæst. 3. & in 3. dist. 14. quæst. 2. Gotfredi quodlibet. 6. quæst. 3. qui dicit cuius beato necessariò in essentia diuina representari omnes naturas creatas, & creabiles secundum essentias earum, non tamen secundum existentias. Vtrumque probat eodem fundamento, quia diuina essentia repræsentat creaturas, vt causa suos effectus; at est causa omnium possibilium necessariò, & naturaliter, quantum ad essentias, liberè verò quantum ad existentias. Secundo, quia alioqui neque ipse Deus necessariò videret essentias rerum possibilium. Tertio, quia nulla est ratio, quare beati potius videant has creaturas possibiles, quam illas, vt supra diximus in ratione Vazquez, & in secunda ratione primæ sententiæ in hac dubitatione.

10. 3. sen. Dur. quòd videatur essentia omnes possibiles.

Dicendum tamen est, à quouis beato aliquas creaturas possibiles videri, non omnes. Hæc est sententia Diui Thomæ in hoc articulo. 7. & 8. & 3. contra Gentes cap. 56. & Ferrar. ibi, & Bañes, hic Valentia puncto 6. ad 3. quæstionem. Molina disputat. 5. m. 2. & sequentibus, Capreol. 4. dist. 49. quæst. 6. articulo. 1. & 3. Scotus quæst. 3. articulo. 3. Partim etiam Henricus quodlibet. 7. q. 4. & 5. dum essentiam diuinam sub ratione ideæ, dicit necessariò esse speciè, qua repræsentantur naturæ possibiles. Ratio est, quia si omnes effectus in causa viderentur, iam comprehenderetur causa. Et quo melius, & perfectius, aut clarius videtur causa, necessariò debet videri plures effectus possibiles, quia, vt supra diximus, nihil aliud potest esse maior cognitio, & penetratio causæ,

11. Non omnes videri, sed aliquas possibiles.

Comprehenderetur si omnes viderentur.

causæ, quam cognitio plurium effectuum in ipsa. Si ergo omnes viderentur, omnino penetraretur, & comprehenderetur. Confirmatur, quia quantitas virtutis attenditur secundum ea, quæ possunt produci ab ipsa. Idem ergo est cognoscere in aliqua virtute omnia quæ ipsa potest attingere, & comprehendere ipsam virtutem. Cum igitur nullus intellectus creatus possit comprehendere diuinam virtutem, neque poterit videre omnia possibilis in ipsa. Et cum de fide sit certum quosdam beatos videre perfectius diuinam essentiam, alios minus, videtur necessario Theologia ratione sequi, quosdam beatos videre plura, alios pauciora: non ergo omnes vident omnia possibilis, imò nullus.

12 *Anima Christi* animam Christi æqualem habere scientiam cum Deo, quia primò iuxta Durandum videt omnia possibilis in essentia diuina. Et secundò verissimum est iuxta sententiam Diui Thomæ, quam secuti sumus 3. par. quæst. 10. artic. 2. quòd videat de facto in Verbo omnia, quæ Deus videt scientia visionis, & existunt in aliqua temporis differentia, quòd sanè videtur absurdum maximum.

13 *Præcipua difficultas* est in solutione primi argumenti & tertij, quòd fere idem est, & supra fecimus pro sententia dicentium creaturam nullam in Verbo videri. In nostra sententia omnes conuenimus aliquas videri, & non omnes possibilis, nisi comprehendatur essentia diuina, idèò Deus qui se comprehendit, omnia possibilis simul videt, ex quo soluitur secundum argumentum pro sententia Durandi factum. Sed maxima difficultas est in assignanda ratione, quare ista videantur & non illa. Molina dicit quosdam facilius videri in diuina essentia, quam alias, & idèò maiorem esse rationem quare ista videantur, & non illa. Sed hoc & difficile est, & non videtur solido niti fundamentum; cum enim diuina essentia eodem modo sit causa necessaria omnium possibilium, & æquali necessitate representet omnes, nulla est ratio quare facilius represententur ista quam illa. Vnde, neque apparet ratio, quare vni potius ista quam alia, & alteri beato alia. Quo videtur argumento nega-

Quare ista videtur, non illa. Molin. ratio.

Difficilis, quia omnes æquè representantur.

uit Vazquez communem sententiam, & dixit nullas, omnino representari eadem visione beata.

Dicendum est essentiam diuinam licet in actu primo naturaliter representet omnes creaturas possibilis, quatenus omnes, id est quaslibet potest representare in actu secundo; tamen non necessario, sed liberè, ac voluntariè has, vel illas representat in actu secundo cui vult, & in hoc bene Bañes in hunc artic. ad argumenta secundæ sententiæ Valentia hic puncto 6. in 2. quæst. ad 2. & 3. argum. Itaque quantum ad representationem in actu secundo essentia diuina est speculum voluntarium, ita ut vni beato representet has creaturas possibilis, illi illas, prout vult, sed eo ipso quòd vni representet plures, alteri pauciores, est discrimen in visione diuinæ essentia, ita ut necessario videatur perfectius, si plures representet, & minus perfectè, si pauciores. Et quamuis ut docet Diuus Thomas, hic ad 3. & capit. illo 56. 3. contra Gentes, magis sit cognoscere diuinam essentiam in se, quam omnia alia, tamen maius est sic videre Deum, ut omnia, vel plura in ipso cognoscantur, quam ita videre ipsum, ut non omnia vel pauciora cognoscantur, quia ut dictum est, multitudo cognitorum in Deo consequitur modum videndi ipsum magis, aut minus perfectum.

Quòd autem supra obiebat Vazquez dubitat. 2. in eius sententia ratione i. eum qui videt aliquam speciem in essentia diuina, eo ipso, aut videre, aut posse ex vi eiusdem visionis videre, etiam omnes ea inferiores, & ita infinitas. Hoc ergo falsum est, quia in diuina essentia æquè continentur omnes, tanquam in causa, nisi fortè vna species ordinem dicat ad aliam, tanquam pars, ut materia, & forma ad compositum, vel tanquam modus ut punctum, linea & superficies ad corpus. In reliquis quæ solum differunt perfectione, licet diuina bonitas ac perfectio, magis eluceat in perfectiori, quatenus melius & magis se ei communicat; tamen diuina virtus, & omnipotentia non magis videtur elucere in specie magis perfecta, quia non minus exigitur virtus infinita & omnipotens ad producendam minus perfectam, quam ad producendam magis perfectam; & ita in

Non visavna specie videntur omnes inferiores.

plu-

14 *Essentia diuina speculè voluntariè quomodo.*

Si plura videntur perfectior est visio.

15 *Obiectio Vazquez.*

Quare in pluribus siue imperfectis, siue perfectis, non idèò magis & perfectius cognoscitur, quòd creatio vni exigit virtutem infinitam, non alterius, nam omnis creatio infinitam exigit virtutem, sed quia in pluribus varia est, & diuersa participatio diuinæ bonitatis. ac perfectionis; & idèò magis virtus, ac bonitas Dei penetratur, quòd plures species possibilis in eius videntur essentia: quia ut docet Diuus Thomas in corpore, quanto aliqua causa perfectius videtur, tanto plures in ea effectus videri possunt. Et ratio esse videtur ea, quam innuit Diuus Thomas 3. contra Gentes c. 56. & ibi Ferrar. quia perfectius cognoscibile est diuina essentia, ut causa rerum in particulari, quam ipsa sola tantum, vel ut causa rerum omnium in communi; quòd igitur perfectius videtur diuina essentia, eo plures creaturæ videntur in ipsa, quia maius intelligibile est, prout plura videntur in ipsa, quam ut sola videtur, aut pauciora videntur in ipsa.

Ratio D. Thom.

16 *Essentia sibi necessaria omnium presentat, non sic beatitatis. Gregor explicatur.*

Ad secundum constat essentiam diuinam respectu intellectus diuini necessario representare omnia, non autem respectu intellectus creati. Ratio est, quia intellectus diuinus comprehendit essentiam diuinam, non creatus. Quando autem Diuus Gregorius 4. lib. dialog. c. 33. & 2. lib. Moral. capit. 3. dicit: *Quid nesciunt, qui scientem omnia omnia*, D. Thomas hic ad 1. explicat de obiecto ex se sufficienti: si enim comprehendatur, omnia videntur, non sic, si non omnino comprehendatur. Vel secundò, loquitur de omnibus necessarijs ad substantiam beatitudinis, vel ad statum beati, ut explicat D. Thom. de veritat. quæst. 8. artic. 4. ad 8. Et aperte sane Gregorius ibi docet beatos non scire omnia quæ scit Deus; quia dicit scientiam Angelorum comparatione nostræ latam esse, comparatione diuinæ scientiæ angustam.

17 *Quare ista potius videntur quàm illa.*

18 *Infinita species numerorum, &*

Gentes cap. 60. & sequitur ibi Ferrar. figurarum & Capreolin' 3. dist. 14. quæst. 2. conclus. 4. & Molin. hic disputat. 5. m. 5. & m. 8. & Palud. 4. dist. 49. q. 2. artic. 2. Ratio autem esse videtur, quia horum omnium numerorum, & figurarum cognitio videtur pertinere ad perfectam & comprehensiuam cognitionem quantitatis continuæ, in qua cum habeat infinitas partes actu, virtute continentur infinitæ species numerorum, & figurarum, quæ ab intellectu concipi possint, si omnino omnes partes, & earum proportionem comprehendat. Et ita in hac sententia tacitè saltem conueniunt Bañes hic conclus. 4. & Valentia quæst. 3. puncto 6. dum dicunt à quouis beato videri omnia genera & species rerum pertinentium ad ordinem vniuersi: nam ut diximus, omnes istæ species numerorum, & figurarum pertinent ad cognitionem quantitatis continuæ actu productæ.

III. DVBITATIO.

An beati videant omnes species rerum & indiuidua?

Primò iuxta dicta ex eo quòd in beatitudine expleatur naturale desiderium sciendi, solum sequitur à quouis beato videri omnia genera, & species rerum pertinentium ad ordinem vniuersi, ut docet Diuus Thomas ad 4. Istæ autem sunt species rerum naturalium, quia naturale desiderium non est ad res supernaturales, ut bene notauit Sotus in 4. dist. 49. quæst. 3. artic. 3. conclus. 6. & nos supra artic. 1. dubitat. 2. & 3. non ergo admittimus id quòd iterum hic repetit Vazquez disputat. 50. cap. 8. in sententia D. Thom. esse naturale desiderium sciendi & videndi Deum, & supernaturalia alia, quòd ipse tractat 1. 2. q. 5. artic. 1. ut sed satis diximus supræ hac sententia ar. 1. dub. 2.

Secundò conueniunt plerique non videri omnia indiuidua, & videtur id afferere Diuus Thomas hic ad 4. Cognoscere autem alia singularia, & cogitata, & facta eorum, non est de perfectione intellectus creati, nec ad hoc eius naturale desiderium tendit. Et ita conueniunt plerique, Sotus vbi supræ & alij, ut infra.

Sed

3 Sed Vazquez cap. illo 8. cit. dicit, si naturale desiderium sciendi debeat ex pleri, nullam esse rationem quare etiã indiuidua omnia cognosci nõ debeat, & omnes species possibiles. Sed contra est, quia species vt possibiles non pertinent ad ordinem vniuersi, & ideo neque ad naturale desiderium sciendi, vt supra diximus.

4 De singularibus verò factis, & futuris in ordine vniuersi. Palud. 4. dist. 45. quæst. 1. & Ferrar. 3. contra Gentes c. 59 putant omnia cognosci eadem vi- sione beata, an verò ab initio beatitudinis, an singula tempore, quo iã sunt facta. Vtramque partem putant probabilem; neque ex secunda sequi mutationem in beatitudine, sed solum quòd eadem cognitio beata absque fui mutatione terminetur ad diuersa indiuidua, sicut naturalis cognitio Angeli per eandem speciem attingit omnia in diuidua, & absque sui mutatione terminatur ad varia indiuidua pro tempore, quo existunt, non antea.

5 Si autem cognitio naturalis Angeli attingit omnia indiuidua, quid mirum si beata visio attingat ea omnia indiuidua, tam naturalis ordinis, quam supernaturalis.

6 Contra hanc tamen sententiam est id, quod docet D. August. 15. lib. de Trinit. c. 16. & D. Thom. infra art. 10. & de verit. q. 8. art. 4. & 14. non fore volubiles nostras cogitationes in beatitudine: sed omnia simul cognitum iri. Et quidem neque in Angelis cognitio naturalis, neque in beatis visio beatifica posset terminari ad noua obiecta sine mutatione ipsius actus: nulla enim est ratio, quare modo cognoscant, quod antea non cognoscebant, nisi quia mutatio est facta in cognitione; parum enim referret rem esse mutatam, aut de nouo productam, nisi etiã mutatio fieret in cognitione, vt per se constat: nam intellectus & voluntas creata non dicuntur aliquid cognoscere, aut velle, nisi per intrinsecam sui mutationem.

7 Secundò, idem Ferrar. probabilis putat ab initio beatitudinis omnia singularia cognosci, & magis consonum esse doctrinã Diui Thomæ, præsertim de veritat. quæst. 8. artic. 12. ad 2. Sed contra est, quia si cognoscunt omnia singularia futura pertinentia ad ordi-

8 nem vniuersi, cognoscunt iam vltimum diem, iudicij scilicet diem, quod plerisque videtur erroneum, & contra id Matth. 24. & Marci 13. De die autem illa nemo scit, neque Angeli. Quamuis enim exponi possit de Angelis, sicut de Filio, quod nesciant ad manifestandum alijs, vt Abulen. in eum locum Matth. quæst. 209. communior tamen sententia est, quòd Angeli omninò ignorent diem iudicij, & ita fere sentiunt omnes Scholastici.

9 Secunda sententia dicit, ea tantum singularia cognosci in Verbo quæ pertinent ad statum ipsius beati cuiusvis. Ita Sotus in 4. dist. 45. quæst. 3. artic. 1. ad 1. & Bañes infra artic. 10. ad 3. argumentum, Molina hic disputat. 5. in 3. & colligunt Bañes, & Molina hanc regulam ex Diuo Thoma 1. par. quæst. 89. artic. 8. & 22. quæst. 83. artic. 4. ad 2. & 3. par. quæst. 10. artic. 2. & in 4. dist. 45. quæst. 3. art. 1. & ex Diuo Gregorio 12. libr. Moral. capit. 13. qui innuunt beatos ea singularia, & eas affectiones, & cogitationes cordium cognoscere quæ pertinent ad eorum statum, & ideo docet Diuus Thomas, Christi animam cognoscere omnia singularia, omnium ordinum, & naturæ, & gratiæ, quia omnia pertinent ad statum eius, & ideo cognoscere infinita, ergo reliqui cognoscunt, quæ ad se pertinent, vt pater omnia futura circa filios, & Patriarchæ religionum quæ in suis aguntur vel aguntur religionibus. Hanc sententiam sequitur Valentiã hic punct. 6. quæst. 4. & Capreol. refert in 4. dist. 45. quæst. vnica, & Palud. quæst. 2. & D. Thom. locis citatis.

10 Hæc sententia quoad futura nondum existentia non videtur consona doctrinæ Diui Thomæ in hoc articulo, ad 4. & infra quæst. 89. articulo 8. docet enim non pertinere ad naturale desiderium cognoscere quæ nondum existentia non ligi ex quæstione 8. de veritat. articulo 12. ad 2. & ex 3. libr. contra Gentes capit. 59. Secundò, quia omnia pertinentia ad Christum & Ecclesiam videntur pertinere ad statum beati cuiusvis, non tamen cognoscuntur ab omnibus in initio beatitudinis, sed potest prout suo tempore succedunt, licet sint pertinentia ad statum. In hoc enim ti,

11 Sed certè si quid pertinet ad statum & dignitatem beatorum maximè cognoscere orationes ad se relatas, vt docet Diuus Thomas 2. 2. quæst. 83. artic. 4. petitiones viatorum pertinere ad excellentiam beatorum. Si ergo id non pertinet ad excellentiam intrinsecam, vt ipsi concedunt, multò minus cognitio aliorum singularium, & cogitationum, aut affectionum, & similibus pertinebit ad statum & dignitatem beati. Non ergo satis conueniunt illa duo quæ Bañes & Molina dicunt, scilicet omnia pertinentia ad statum beati, videri formaliter ab initio beatitudinis; & orationes ipsos relatas non videri nisi causaliter; quid enim magis ad statum & dignitatem pertinet Patriarchæ religionis, quam fauor, qui orationibus ab ipso imploratur?

12 Dicendum igitur est, non omnia pertinentia ad statum beati videri ab initio beatitudinis, & formaliter in Verbo. Ita Caietan. 3. part. loco citato, & Bonauent. in 4. dist. 50. articulo 1. quæstion. 2. dicit beatos per reuelationem cognoscere quæ pertinent ad eorum statum. Idem docet Diuus Thomas locis supra citatis, & ita exponi debet 2. 2. quæst. 83. articulo 4. dum docet beatis in Verbo manifestari id quod eos cognoscere docet de his quæ circa nos aguntur, etiam

enim nihil apparet incommodi. Et hoc est magis consonum Scripturæ. Sic enim Isai. 63. Angeli inferiores interrogant circa mysteria Christi: Quis est iste qui venit de Edom? quæ interrogatio licet possit ex admiratione explicari nata, tamen Hieronymus ibi, & Dionys. 7. capit. de cœlesti Hierar. explicant natam ex aliqua ignoracione circa aliquas circunstantias Incarnationis, & Redemptionis. Et confirmatur ex eo ad Ephes. 3. Vt innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiã multiformis sapientiã Dei, vbi D. Thom. lect. 3. docet expressè hanc nostram sententiam, & ex eo loco Isaiæ, & Dionysij Angelos inferiores & superiores ignorasse aliquas circunstantias Incarnationis, & rationes speciales, quas didicerunt successu temporis, prout in effectibus declarabantur. Et colligit cum Dionys. de inferioribus Angelis, quia ad interrogationem Psal. Quis est ista Rex gloria? Respondent Angeli superiores: ad interrogationem verò ex Isai. 63. respondet ipse Dominus, Ego qui loquor iustitiam, &c. Hæc ergo noua cognitio non est in Verbo, sed per nouam reuelationem, & cognitionem diuersam à beata.

Angelos ignorasse docet D. Tho.

Ab initio beatitudinis videntur existentia singularia.

Caietan. ex D. Thom. Grana milij & arena videtur

De indiuiduis supernaturalibus, licet Caietanus 2. 2. quæst. 83. articulo 4. præsertim de votis, & orationibus, teneat illam sententiam Bañes,

& Molina, tamen in 3. part. quæst. vel formatio. articulo 2. tenet hanc nostram, liter, vel & dicit beatum in Verbo videre ad causaliter se spectantia, aut formaliter, id est videri. est eadem visione beata, aut casualiter, quia ex visione Verbi, tantquam ex causa habet, quòd videat ad se spectantia. Et conuenit Maior in 3. dist. 14. quæstion. 3. & 4. Bañes. & in 4. dist. 49. quæstion. 15. & Bañes. in Canon. lection. 31. Et quòd attinget ad orationes relatas ad beatos, idem sentiunt Bañes vbi supra ad 4. argumentum, & Molina hic disputat. 6. quòd dempta anima Christi, & Beatissimæ Virginis reliquæ omnes non videant orationes ad se relatas in Verbo, sed per speciales reuelationes, quia propriè non pertinent ad statum cuiusvis beati, nisi solius Christi, qui est mediator Dei & hominum, & Virgo videtur esse mediatrix, licet non explicet.

Anima Christi, & B. Virg. ab initio omnia in Verbo.

Sed certè si quid pertinet ad statum & dignitatem beatorum maximè cognoscere orationes ad se relatas, vt docet Diuus Thomas 2. 2. quæst. 83. articulo 4. petitiones viatorum pertinere ad excellentiam beatorum. Si ergo id non pertinet ad excellentiam intrinsecam, vt ipsi concedunt, multò minus cognitio aliorum singularium, & cogitationum, aut affectionum, & similibus pertinebit ad statum & dignitatem beati. Non ergo satis conueniunt illa duo quæ Bañes & Molina dicunt, scilicet omnia pertinentia ad statum beati, videri formaliter ab initio beatitudinis; & orationes ipsos relatas non videri nisi causaliter; quid enim magis ad statum & dignitatem pertinet Patriarchæ religionis, quam fauor, qui orationibus ab ipso imploratur?

Dicendum igitur est, non omnia pertinentia ad statum beati videri ab initio beatitudinis, & formaliter in Verbo. Ita Caietan. 3. part. loco citato, & Bonauent. in 4. dist. 50. articulo 1. quæstion. 2. dicit beatos per reuelationem cognoscere quæ pertinent ad eorum statum. Idem docet Diuus Thomas locis supra citatis, & ita exponi debet 2. 2. quæst. 83. articulo 4. dum docet beatis in Verbo manifestari id quod eos cognoscere docet de his quæ circa nos aguntur, etiam

Non omnia pertinentia ad statum videntur ab initio. Caietan. Bonauent. D. Thom.

quatum ad interiores motus cordis & petitiones ad eos factas, quas Deo manifestante cognoscunt. Vbi certè per Dei manifestationem nouam intelligit reuelationem. Sic etiam intelligendus est in 4 dist. 5. quaest. 5. art. 1. & dist. 15. quaest. 4. artic. 5. quaest. 1. ad 3. dum docet beatos statim in Verbo videre orationes, aut in essentia diuina tanquam in medio. Hæc ergo & similia intelligi debent, non formaliter de visione beata Verbi, aut essentia, sed causaliter. Et sic explicat Bouau. vbi supra D. Gregorium 12. Moral. capit. 13. quod anima beata, quæ intus Dei claritatem vident, nullo modo credendum est quod sit aliquid foris, quod ignorent, nempe eorum quæ ad ipsos pertinent, quia ex interna claritate nouas foris reuelationes habent.

uina, & quasi naturaliter videtur in eis, non de singularibus, quæ liberè fiunt de facto, & non quod plura sunt, exigunt maiorem penetrationem diuinæ essentia. Eadem enim ratio causa & virtus videtur manifestari in indiuiduis omnibus eiusdem speciei.

Hinc sequitur contra Caietanum. Bañes & alios, non quod plura singularia videntur, maiorem esse beatitudinem, nisi fortè, vt ait Bañes, aliunde sit compensatio, vt si plura possibilis videantur. Secundo, sequitur contra alios non omnia singularia quæ videntur à minus beato, necessariò etiam videri à magis beato, quia ià quicquid pertineret ad statum minus beati, pertineret etiã ad statum magis beati, & certè iam maior beatitudo ex hac parte cresceret nimis ultra proportionem, siquidem in ea viderentur omnia quæ videntur ab omnibus minus beatis: sic tandem dicit D. Thomas in 4. d. 45. q. 2. art. 5. in corp. & ad 1. & 12. omnes beatos post dii iudicij habituros scientiam omnium eorum quæ Deus nouit scientia visionis, & anima Christi ab initio suæ beatitudinis. Hæc autem non erit formalis beatitudo, sed noua reuelatio permanens, & continua deuata ab essentia diuina, & à Christo Domino, quod confirmat D. Thomas ex eo Apoc. 21. *Claritas Dei illuminabit illam, & lucerna eius est Agnus.*

15
Possunt plura singularia videri à minus beato.

Post diem iudicij omnia nota Deo scientia visionis

16
Notandum discrimen singularium quæ videntur, aut non videntur.

Tandem aduertendum videtur, sicut in naturalibus aliqua species solum habent vnum indiuiduum, & eo ipso species videtur in illo indiuiduo, vt species cuiusuis Angeli, cæli, & si quæ sunt huiusmodi, ita in supernaturalibus contingere, vt in mysterio Trinitatis & Incarnationis, quæ includit solam personam Verbi, & vnam humanitatem creatam, & ea quæ pertinent ad beatam Virginem, & Ioannem Baptistam, & talia necessariò si videntur formaliter, aut causaliter, videntur in talibus indiuiduis. Alia verò, quæ plura habent indiuidua vt sacramenta, dona, & habitus, non necessariò videntur in omnibus & singulis indiuiduis, sed prout status exigat, & rerum conditio.

(.?)

V. DUBITATIO.

An diuina essentia sit speculum creaturarum, & an naturale, an voluntarium?

1
Quomodo De us speculum, iuxta quosdam.

Reijcit D. Thom.

Primò, circa primum an sit speculum, quidam dixerunt Deum visum per essentiam, esse obiectum beatitudinis, & sic solum videri à beatis, prout verò in ipso resultant rerum similitudinis, dici propriè speculum, & sic visum fuisse ab Angelis ante beatitudinē, & modò videri à Prophetis in via. Hanc sententiam merito reijcit D. Thomas de verit. q. 12. art. 6. Primò, quia species rerum in mente diuina nō sunt aliud secundum rem ab ipsa essentia diuina, sed solum distinguuntur iuxta diuersos respectus ad creaturas diuersas. Cognoscere igitur species, & rationes in diuina essentia resultantes, est ipsam cognoscere vt relatam ad alia; quæ visio exigit cognitionem ipsius essentia in se, & vt est obiectum beatitudinis.

2
Essentia diuina non assimilatur speculo ex æte.

Conditiones speculi non aptantur Deitati.

Melius exemplar, quam speculum.

Filius speculum Patris, & creaturæ Dei.

Dicendum igitur diuinam essentiam non dici propriè speculum, neque per metaphoram ei propriè accommodari conditionem speculi. Ita docet Diuus Thomas loco citat. & Caietan. in hoc articulo. Capreol. in 4. dist. 49. q. 6. Durand. ibi quaest. 3. num. 14. Ferrar. 3. contra Gentes cap. 56. Bañes hinc ad vltimum argumentum. Ratio est, quia cum in spiritualibus speculum dicatur per metaphoram à materiali speculo, videlicet illud in quo alia representantur, in essentia autem diuina non resultant rerum similitudines eodem modò atque in speculo materiali, primò, quia in hoc prodeunt species ab obiectis, vt à causis, non sic in Deo. Secundo, quia in speculo species diuersorū sunt diuersæ, non sic in Deo, quia vna diuina essentia est species omnium creaturarum. Vnde melius, inquit, Diuus Thomas dicitur exemplar, quam speculum, & è contra potius creaturæ dicuntur speculum Dei, nimirum quatenus procedunt à Deo, & habent aliquam eius similitudinem, 1. Corint. 13. *Videmus nunc per speculum in enigmate.* Sic etiam filius in diuinis dicitur speculum perfectum Patris, quatenus à Patre recipit perfe-

ctam speciem diuinitatis, id est eandem numero essentiam, Sapientia 7. *Candor est lucis æternæ, & speculum sine macula.* Vnde aduertit Diuus Thomas Deum à Patribus non vocari speculum. Quod si aliquando à Magistris dicitur, Prophetas videre in speculo diuinitatis, non est intelligendum, quòd Deum videant quasi speculum rerum, sed quia aliquid creatum vident, in quo Dei æternitas representatur, & ita speculum æternitatis dicitur, non quod est æternum, sed quod est æternitatem representans. Solum ergo dicitur Deus speculum, quia distinctè representat in se aliqua alia à se.

Deus non dicitur speculum, sed à Magistris.

Representat alia à se distinctè in se, vt speculum.

3
Dur. necessariò in Deo representari omnia possibilis.

Circa secundum est maior difficultas. Et vidimus sententiam Durandi, quam partim sequuntur Ferrar. & Molina, in Deo necessariò representari omnes creaturas possibilis. Et potest probari primò, quia representantur vt in causa, est autem necessariò, & non liberè causa potens. Secundo, D. Thom. q. 8. de verit. art. 4. ad 12. dicit cognitionem creaturarum nō equaliter se habere ad visionem beatam essentia diuinæ, sed quasdam latere magis, alias manifestius patere, sicut conclusiones demonstrationum in principijs. Vult ergò connexionem in cognitione esse naturalem, ac necessariam connexionem, vt quædam creaturæ magis, alia minus faciliè videantur in essentia diuina. Tertio ratione, quia nisi necessariò videantur, non apparet, quare magis videns essentiam, plures videat creaturas, & qui eam comprehendit, omnes, quod tamen passim docet Diuus Thomas in hac materia.

4
Speculum est voluntarium.

Dicendum est in re difficili essentiam diuinam respectu intellectus creati non esse speculum necessarium, ita vt necessariò representet omnes, vel tales creaturas, sed voluntarium, vt liberè representet has vel illas. Ita Capreol. in 3. distin. 14. quaest. 2. ad vltimum contra 1. conclusionem, & in 4. distin. 49. quaest. 6. ad 3. Gotifredi contra 1. conclusionem, quia tantum representat nobis ea quæ vult. Ita Paludan. 4. distin. 49. quaest. 2. ad 3. Sotus in 4. distin. 45. quaest. 3. artic. 1. ad 1. Bañes 1. part. quaest. 12. art. 8. ad 2. opinionis, Valentia hinc puncto 6. q. 2. ad 2. & 3. argumentum, & aliquid diximus dubitatione 3. ad 1. argumēt.

Explicatur D. Thom. & D. Greg.

13
Concil. Senonense c. 13. de veneratione non in ea dicitur.

14
Natura Caietan. dicitur.

Ex pluribus singularibus formaliter visis, non infertur maior visio.

Sola possibilis plura arguunt maiorem visionem.

Testim. Au- gustin. in certum. Quidam hoc probant ex Diuo Augustino, & referunt ex ipso hæc verba: *Quod Deus sit speculum voluntarium,* ex epist. 112. de videndo Deo. Sed licet ibi c. 5. doceat cum D. Ambrosio, Deo, & Angelis hoc esse commune, vt si velint videantur, si non velint non videantur, & loquuntur de visione corporali; illud tamen de speculo voluntario inuenire non potui in illa epistola, vt merito D. Thomas dixerit à Patribus Deum non dici speculum creaturarum, sed contra. Hoc enim secundum docet D. Augustin. lib. 15. de Trinit. cap. 8. & x. p. e.

Ratio effici- cas. Et ratione probatur ista sententia, certum enim videtur essentiam diuinam, quantum est ex se, & quæ, & eodem modo se habere ad representandas quaslibet creaturas, ita vt non magis neque prius representet magis perfectas, quam minus perfectas. Et hoc certissimum videtur loquendo de creaturis non relatis ad alias; nam de accidentibus proprijs, aut creaturis, quæ necessario & essentiali ordine pendent ab alijs, alia est ratio. Si ergo necessario essentia diuina representaret creaturas intellectui creato, non magis representaret has quam illas, sed vel ex æquo omnes, vel nullas. Quæ ratio Durandi in prima sententia demonstrans est. Si igitur has representat, & non illas; hoc non potest aliunde provenire, nisi ex libera electione diuinæ voluntatis, qua vult has representare, & non illas; & ita sequitur. Essentiam diuinam esse speculum voluntarium.

Non neces- sario, sed li- bere repræ- sentat quas vult. Secundò expressè Diuus Thomas docet hanc sententiam in 4. dist. 49. quæst. 2. articul. 5. ad 6. *Sicut se ostendit cui vult, ita in se ostendit quæ vult;* & in hoc dicit esse discrimen inter speculum increatum & naturale. Ita etiam Bonauent. in 2. dist. 8. articul. 4. quæst. 6. quoddam inquit, speculum est naturale, quod & naturaliter recipit, & naturaliter reddit, quoddam voluntarium, quod liberè reddit, quod in se habet, & huiusmodi dicit esse speculum spirituale.

Ex D. Tho. Ad primū respondetur, licet in Deo, vt in causa represententur creaturæ, & ex se necessario sit potens causa, non liberè re- presentat. potius ad perfectionem talis causæ, &

speculi pertinet, vt liberè representet quæ velit, & non necessario, sicut & quod liberè agat, & producat.

Ad secundum respondetur, dictum illud D. Thom. non posse absolutè intelligi, quasi quædam creaturæ natura sua magis pateant in essentia diuina, alie minus. Sed ex hypothesi, qua Deus velit se magis manifestare vni intellectui, quàm alteri; eo enim ipso debet vni plures creaturas posibles manifestare quàm alteri, aut plures rationes intelligibiles earum. Et cõparatio inter principia respectu conclusionum; & essentia diuinam respectu cognitionis creaturarum, non fit à Diuo Thoma quantum ad connexionem necessariam conclusionum cum principijs, sed quantum ad maiorem penetrationem: sicut enim principia dicuntur magis cognosci, ac penetrari, quò plures ex eis conclusiones deducuntur, ita Deus dicitur magis ac perfectius videri, quò plures creaturæ posibles videntur, aut plures rationes intelligibiles earum.

Secundò, applicat Diuus Thomas similitudinem, eo quòd sicut quædam conclusiones sunt magis notæ, vt propinquiores principijs, alie minus notæ, quia remotiores: ita etiã rationes intelligibiles in creaturis, quædam sunt magis notæ; vt quæ naturaliter conueniunt effectibus, quæ statim videntur, comprehenso effectu substantiali. Alie magis latent, vt quæ possunt fieri in creatura ex libera Dei voluntate. Et inter rationes supernaturales, quædam sunt magis manifestæ, alie minus, quatenus vnæ ex alijs sequuntur, & non è contra, vt ex cognitione donorum gratiæ, charitatis, & virtutum infusarum, & donorum, statim sequitur cognitio actuum, ad quos natura sua ordinantur. Non tamen statim necessario cognoscuntur alij effectus, qui sequi possunt ex gratia, & charitate, & reliquis donis, ex speciali Dei voluntate, ac ordinatione. Hoc ergo significat comparatio Diui Thomæ.

Ad tertium respondetur, vt supra dubitatione 3. ad 1. licet non sit necessaria connexio essentia diuinæ cum his, aut illis creaturis; ita vt magis vel prius representet has quam illas; sed liberè representet has aut illas; tamen eo ipso quòd magis

8
Quomodo creatura magis pateant in essentia.

Comparatio ad principia & conclusiones explicatur.

9
Quædam rationes magis intelligibiles, & manifestæ.

10
Non magis representat has, quam illas

gis, ac perfectius videtur essentia diuina necessario plures creaturæ, aut rationes intelligibiles creaturarū videtur in ea. Hoc enim, & nihil aliud esse potest, quòd Deus ostēdat magis suā virtutē, bonitatē, ac sapiētiam, tandē essentiā.

Ex simili cum principio demon- strationis. Sicut licet principiū demonstrationis liberè se haberet, quātū ad hoc, quòd ex ipso colligeretur ista, vel alia cõclusio nes, plures vel pauciores; tamē eo ipso quòd magis, ac perfectius cognoscitur, necessario debet plures cõclusiones ex eo colligi, & ita cognitiones principiorū distinguuntur penes varias cõclusiones ab ipsis deductas. Sic visiones diuinæ essentia distinguuntur, vt magis ac minus perfectæ, ac intensæ, penes cognitionē pluriū, vel pauciorū creaturarū, aut rationū intelligibiliū, quæ in ipsa videntur. Sicut etiam modò in scientia naturali dicitur per discursum à posteriori, & ex creaturis magis cognosci diuina virtus, bonitas ac sapientia ex maiori cognitione creaturarum.

I 1 Obiectio an ad infinita lumen infinitum requiratur. Succumbit Vazquez. Sed molestum fit argumentum, si quòd plura videntur in essentia diuina, maius est lumen, ergo si infinita videntur formaliter, infinitum erit lumen. Anima autem Christi videt infinita formaliter visione beata, ergo habet infinitum lumen. Hoc argumento victus dixit Vazquez, nihil posse creatum videri formaliter eadem visione beata. Sed oppositum statuimus supra ex Augustino: & ratione efficaci.

I 2 2. Solutio Molina. Molina disputat. 5. memb. 7. valde laborat vt nodum hunc soluat. Primo respondet non quamlibet additionem luminis gloriæ hoc efficere, vt plura videantur; sed posse solum efficere, vt quæ ante videbantur, postea melius videantur. Sed contra hanc solutionem est, quòd quæ visione beata videntur creaturæ, comprehensiuè ac perfecte videntur, neque additione luminis potest perfici visio creaturæ ex parte obiecti, vt melius postea videatur.

Quous lumine gloria creaturæ perfecte videntur. *I 3 Altera solutio Molina.* Secundò dicit, posse paruum luminis additionem peruenire ad infinita, cum antea minus lumen solum attingeret finita. Ratio est, quia parua additio luminis sufficit, vt penetretur essentia diuina, quatenus virtute continet illam infinitè maiorem multitudinem, quæ longè profecquitur. Sed non respondetur ad formam argumenti. Si enim vt ipse concedit, & omnes in hac

sententia dicimus, ad hoc vt plura videantur, requiritur maius lumen, videtur necessario sequi, vt infinita videantur finita infinitum, & visio finitæ diuinæ essentia, non potest esse ratio videndi infinita.

Tertio, respondent Capreol. in 3. d. 14. q. 2. & Caiet. 3. p. q. 10. ar. 3. Ferrar. *Alteratio 3. contra Gent. c. 60. visionem animæ Christi quodammodo esse infinita, non simpliciter, sed secundum quid, prout vultur.* *Visio animæ ta illa, quæ nõ sunt simpliciter, & in omni genere rerū, sed in certo genere rerū, ut a secundo verbi gratia cogitationū, & affectionū humanarū. Sed adhuc non est solum sequitur argumentū. Si enim ad videndas viginti creaturas requiritur tantum lumen, & ad videndas triginta, aut quadraginta maius lumen, certè ad videndas infinitas erit necessarium infinitum lumen, vt consideranti patet ex proportione plurium ad infinita.*

Dicendum igitur est, id quòd iam supra diximus dubitat. 3. non esse vera solutionem illud antecedens absolutè, scilicet non ad quælibet plura exigi maius lumen, & maiorem visionem diuinæ essentia; quando enim illa plura videntur in aliquo vno, possunt eadem visione & lumine videri, licet sint infinita. Sic quia in finitæ species numerorum & figurarū videntur in vna quantitate cõtinaua, bene comprehensa, eodem lumine ac visione, qua videntur viginti, aut triginta species, videntur etiam infinita, neque est maior difficultas in comprehendendis omnibus, quàm quibusdam, aut comprehendenda sola quantitate cõtinaua; imo non potest distinctè comprehendi quãtitas cõtinaua, quin infinita multitudo partium eius comprehendatur, & infinitæ proportionales & figuræ, quæ ex illis possunt resultare, & ad totum & inuicem comparatis. Et quòd lumen sufficit ad sic comprehendendam trinam dimensionem, & quãtitate cõtinaua vnus corporis, sufficit etiam ad comprehendendam quãlibet aliam dimensionem, & quantitatem alterius corporis numero distincti, & omnes affectiones dictas, quia respectu intellectus non est maior difficultas in pluribus quàm in vno.

Illud ergo antecedens, quòd ad plura videnda requiratur maius lumen, est verum quantum ad illa obiecta, quæ longè profecquitur. Sed non respondetur ad formam argumenti. Si enim vt ipse concedit, & omnes in hac

Ad plura videnda requiratur maius lumen, quando requiratur, & ita, quæritur.

ta, quæ distinetam habent perfectio- nem, & rationem intelligibilis, & eo ipso diuerso modo explicat perfectio- nē virtutis in causa. Hæc enim quod plu- ra sunt, exigūt perfectiorē visionē cau- sæ, & ideò maius etiam lumē. Et si infi- nita huiusmodi videatur in causa, debe- ret eius visio esse infinite perfecta, & lumē infinitū simpliciter. Hæc explica- tio cōstat ex D. Thom. 3. p. q. 10. art. 3.

Ex D. Tho.

Possibilia naturali virtute in- finita fortē cognosci ab Angelo.

17. Maius lu- men ad plu- res ratio- nes intelli- gibiles.

ex dictis, si numerus obiectorum, quæ videntur in essentia diuina, ostendat essentiam diuinam speciali modo, cres- cente tali numero, necessariò crescit lu- men & visio, & ideò si multitudo taliū sit infinita, lumē debet esse infinitum, & visio Dei infinita. Et neque Christi anima nouit huiusmodi infinita; sed om- nia infinita quæ nouit, continentur in vna potentia creaturæ finitæ.

Hinc sequitur id quod iam supra di- ximus, posse minus beatum plura vide- re indiuidua, & naturalia, & supernata- lia formaliter in Verbo, quàm magis beatum; quia talia indiuidua nõ exigūt maius lumen, quàm vnum illorū, vt pa- triarcha religionis potest videre plura indiuidua donorū Dei, licet sit minus beatus, in suis filijs; nec per varia indi- uidua huiusmodi manifestatur diuersi- modè bonitas ac sapientia diuina, nisi contineant varias rationes intelligibi- les specie diuersas, ex sapientia & vo- lūtate diuina ortas; tūc enim magis bea- tus plures tales rationes intelligibiles cognoscere debet quantum ad specie, quàm minus beatus ob rationes iam di- ctas. Quomodo autem ea quæ Christus videt in Verbo, sint infinita, non solum synkategorematicè, vt quidam volunt, sed categorematicè, & absolute dice- mus Deo auspice 3. par. loco citato.

ARTICVLVS SIX.

Verum quæ videntur in Verbo, à videntibus diuinam essentiam per aliquas similitudines vi- deantur?

Conclusio est, Videntes Deum per essentiam, ea quæ in ipso vident, non vident per aliquas species, sed per ipsam essentiam diuinam intellectu unitam.

DUBITATIO.

Circa literam articuli.

Primò dubitari potest circa argumē- tum sed contra, an speculū & res visa in speculo eadē specie videantur. Nam D. Thomas ibi affirmare vide- tur, & infra q. 14. art. 5. Oppositum ve- rò probat ratio, quia sicut obiecta sunt distincta, ita & species quibus videtur;

Quomodo iuxta anme- rum creatu- rarum sit maius lu- men & vi- sio.

19. Mirus bea- tus potest plura vide- re in Verbo sed nõ plu- res rationes intelligibi- les.

1. An eadem species spe- culi & rei.

Mens D. Thom. quod concurrant

2. De qua spe- cicloquatur D. Thom. Vazquez de expressa

Potius de impressa.

3. An creatu- ra videan- tur in se ipsis.

In se cognos- ci ex parte medijs, aut ex parte termini.

vt constat dum speculum per se vide- tur solum, & postea simul cum re in ipso representata. Et ita tenet Molin- ahic, & dubitat de sensu Diui Tho- mæ. Nos nõ ita metaphysicè putamus loqui D. Thomā, vt sonat, sed quia con- currunt ita species speculi & obiecti, vt & visiones concurrant, & tūc separari non possint, ideò per eandē specie pu- tari possent videri, & videtur argumē- tum sed cōtra sumptum ex vulgari, & sensibili opinione. Ex eo tamen nihil cer- ti habetur de sententiā D. Thomæ.

Secundò, dubitari potest de qua specie & similitudine rerum loquatur Diuus Thomas, an impressa, an expres- sa? Vazquez hic iuxta ea quæ dixe- rat disputat. 4. 3. dicit Diuum Thomam non loqui de specie, & similitudine impressa, hanc enim non esse essen- tiam diuinam, sed de expressa, cui- us vicem gerit essentia diuina in bea- tis in sententiā Diui Thomæ, quæ ta- men ipsi non placet. Sed immeritò hæc imponuntur Diuo Thomæ, vt sa- tis supra diximus, quia ipse loquitur de similitudine, quæ est principium co- gnoscendi, & hæc est species impressa. Et probauimus art. 2. & sequentibus esse tiam diuinam esse loco speciei im- pressæ. Alioqui inutilis esset eius doct- rina. Eadem ergo essentia diuina, quæ est loco speciei impressæ respec- tu visionis Dei, est etiam similitudo, & quasi species impressa respectu cog- nitionis creaturarum, & hanc esse men- tem constat ex textu, & ex q. 8. de veri- tate art. 3. & conuenit Caiet. hic & Molin. & Capreol. 4. dist. 49. q. 5. & 6. Valentia hic puncto 6. ad 4. quæstionē

Tertiò dubitatur, quia Diuus Tho- mas in corpore dicit, creaturas per esse- tiam diuinam non cognosci in se ipsis, sed in Deo tanquam in simili. Visio autem Dei iuxta hætenus disputata non solum est Dei, vt Deus est, sed etiam distincta, cognitio creaturarum in se ipsis, vt distinguuntur à Deo. Re- spondetur cognosci aliquid in se ipso dupliciter dici, vno modo ex parte medijs, aut principij cognoscendi, quā- do scilicet potentia cognoscens direc- tæ eius similitudine propria, & ad- æquata formatur. Et in hoc sensu lo- quitur hic Diuus Thomas. Et sic crea- turæ non cognoscuntur in se ipsis, sed in suo simili, scilicet per essentiam diui-

nam, quæ est similitudo, aut quasi spe- cies earū, sed non primò & adæquatè, quia primò est quasi species, & similitu- do Dei, secundo creaturarū, quæ in Deo tanquam in causa videntur. Alio modo dicitur aliquid cognosci in se ipso tan- quam terminus cognitionis, ita vt di- stinctè & perfectè cognoscatur vt est in se. Et in hoc sensu creaturæ cognos- cūtur in se ipsis per visionē Dei, vt doc- cet D. Tom. in tota hac materia, & vt obiecta diuersa à Deo, vt bene notauit Capreol. in 4. d. 49. q. 6. aduersus Au- reolū, & in 3. d. 14. q. 2. de cognitione animæ Christi, qua videt infinita alia di- stincta à Deo, & tota disputatio art. 8. præcedētis est de cognitione creatura- rū prout sunt obiecta distincta à Deo. Sed quia per similitudinē alterius obie- cti, primò & præcipuè visi cognoscū- tur, ideò dicuntur non cognosci in se ipsis. Deuisset ita distinguere Vazq. & facile vidisset mētē D. Tho. quā vidit optimè Valen. q. illa 4. & ex August. di- xit cognitionem matutinam & vesper- tinā non distingui obiecto, sed meo.

Quartò notandum est ex solutio- ne secundi, quasdam potentias cognos- citiuas ex speciebus primò conceptis formare alias, sicut imaginatio ex præ- conceptis speciebus montis & auri, for- mat specie montis aurei, & intellectus ex præconceptis speciebus generis, & differētie, format rationē speciei. Et ex similitudine imaginis possumus forma- re in nobis similitudinē eius, cuius est imago. Sic inquit, Paulus vel quicūq; alius vidēs Deū ex ipsa visione diuinæ essentiæ, potest formare in se similitu- dines rerū, quæ in essentia diuina vidē- tur, quæ remāserūt in Paulo, etiā post- quam desijt videre Dei essentiam. Hæc autem visio, qua res videntur per hu- iusmodi species sic conceptas, est alia à sa-

visione qua videtur res in Deo. Hæc habet D. Thomas ibi, vbi primò notan- dum videtur per similitudines & spe- cies, quæ ex alijs concipiuntur, posse intelligi, vel species impressas, vel expressas, & fortè in imaginatione ex speciebus montis & auri non fit alia species impressa montis aurei, sed solum expressa; similiter per ratio- nem speciei, quæ formatur ex spe- ciebus præconceptis generis, & diffe- rentiæ non videtur Diuus Thomas in- telligere speciem impressam speciei, sed

Mens Diui Tho. aperta

4. Formatur species ex alijs.

Hæc de spe- cie expres- sa.

Etiã im-pressa solẽt men proportione colligit ad institumane ex tum posse etiam ex vilione Dei, manere ex tunc species impressas rerum aliarum quæ in Deo videntur, eoquod illa visio contineat eminenter, & virtute talia obiecta, & species impressas earum. Sicut supra q. 1. ar. 2. debet. 5. cum

Habitus acquisiti ex Molin. diximus, ex actibus fidei, & spei actibus supernaturalis produci habitus, acquisiti hos harũ virtutum, qui eminenter & virtute cõtinẽtur in supernaturalibus. Et eadẽ est ratio de habitu acquisito amoris Dei. Et potest cõfirmari, quia & in somnis solent exerceri tales actus fidei, spei, & dilectionis, qui certẽ non sunt naturales.

Actus in somnis sũt naturales.

ARTICVLVS X.

Vtrum videntes Deum per essentiam, simul videant omnia, quæ in ipso vident?

Conclusio est, Ea quæ videntur in Verbo, nõ successinẽ, sed simul vidẽtur

DUBITATIO.

Circa rationem Diui Thomæ

DE Conclusione diximus art. 8. dubit. 3. in 2. sententia animã Christi, & omnes beatos, simul abique vlla successione videre omnia, quæ videntur in Verbo, & dubit. 4. & 5. hoc idem diximus, vt docet D. Tho. in hoc ar. & 1. contra Gent. c. 58. & 59. de verit. q. 8. art. 4. & q. 20. ar. 5. idque docet expressẽ August. 15. lib. de Trinitat. c. 16. & 11. lib. confes. cap. 13. Et idẽd suprà q. 10. art. 5. dubit. 4. diximus beatitudinem creatam habere pro mensura non tempus, non æuum, non essentialẽ æternitatem, sed æternitatem participatam. Idque colligit ex Augustino probauimus ibi, neque nouam vim habet, quæ hic obiecit Vazquez disputat. 54. cap. 1. de mente Augustini contra hanc nostram sententiam.

Et ex his supra reiecimus artic. 8. In visione dubitat. 3. sententiam dicentium eadem visione beata successione temporis diuersa cognosci in Verbo, quam tenet Bonauen. in 3. dist. 14. artic. 2. quæst. 3. Scotus quæst. 2. Marfil. quæst. 10. art. 2. de anima Christi, quod omnia futu-

ra cognoscat simul habitu, nõ actũ. Et idem de alijs beatis tenent Okan. in 4. q. 13. art. 1. Gabr. in 3. d. 14. q. vnica, ar. 1. notab. 3. Almain. q. 1. ar. 1. Maior. q. 3. Quam sententiam Vazquez disp. illa 54. c. 2. trahere nititur in suã illã, quod loquantur de visione rerum in Verbo, diuersa ab ipsa visione Verbi, sed non ita loquuntur: quamuis enim Caietan. & D. Thom. in 3. par. ita loquãtur, vt supra vidimus, reliquitamen loquũtur expresse de ipsa visione Verbi, & essentia diuinã formaliter sumpta. Reiecimus etiã sententiam Palud. in 4. d. 45. q. 2. & Ferrar. 3. contra Gent. c. 59. qui visionem ipsam beatam intrinsecẽ inuariatam dixerunt posse successione temporis ad diuersa extendi singularia.

Visio nõ extenditur ad alia de nouo.

His positis modò solum notamus circa rationem Diui Thomæ, ideò plura simul intelligi in Verbo, quia eadem specie intelligibili cõcipiũtur, id est essentia diuina, ideò enim (inquit D. Thomas) nos plura nõ possumus simul intelligere, quia multa per diuersas species intellegimus & diuersis speciebus nõ potest simul intellectus informari, sicut neq; vnũ corpus diuersis figuris simul figurari. Multa autẽ vna specie possũt simul intelligi, sicut partes vnus totius vna specie totius, nõ tamẽ proprijs singularũ. Et hãc doctrinã quod nõ possint multa simul intelligi, sumpsit D. Thom. ex Arist. 4. lib. Topic. c. 4.

Non possũt plura simul intelligi, nisi vna specie.

Molina hic dicit se oppositum sensisse 1. libr. Poster. cap. 1. & dicturum in disputat. de Angelis. Sed certẽ hanc doctrinã D. Thom. nos sæpe defendimus in logica, & in libris de anima. Et tandem in hac 1. p. q. 58. ar. 2. Et primò certum est doctrinã Diui Thomæ esse intelligendam de speciebus in actu secundo, vt per se constat, quia in actu primo, & quasi habitu omnes simul informant intellectum.

In actu primo plures species informant simul intellectum, non in secundo

Secundò, certum est eum loqui de speciebus eiusdem ordinis, verbi gratia, acquisitis in nobis, aut innatis in Angelis, vel infusis in beatis: nam si sint diuersi ordinis, possunt simul formare intellectum etiam in actu secundo. Verbi gratia, simul intellectus beati intelligit idem obiectum creatũ per speciem naturalem, & per speciem infusam supernaturalem, & per essentiam diuinã, quæ se habet loco speciei, vt optimẽ notarunt Caiet. hic & Bañ.

Plures species diuersi ordinis possunt simul formare in actu secundo.

Bañ. Et istæ tres species non se habent quasi plures absolutẽ, & simpliciter, eoquod superior cõtineat inferiores eminenter, & virtute, vt essentia diuina eminenter continet speciẽ infusã, & acquisitam, & infusã acquisitam. Et ita omnes tres se habet per modum vnus completæ in omni ordine, vel per modum plurium habentium ordinem inter se.

Dubit. de pluribus eiusdem ordinis.

1. Sent. affirm. quod possint simul exire in actum.

Experientia contra rationem D. Thomæ.

Ex August.

7 Plures species sunt plura principia.

8 Vera sententia D. Thomæ quæ simul intelliguntur per modum vnus intelligi.

Solum est dubitatio de pluribus eiusdem ordinis, an possint simul formare intellectum in actu secundo, & simul prodire in actum, quilibet circa suum obiectum. Et affirmat pleriq; Aureol. in 2. d. 3. Gregor. in 2. d. 11. q. vnica. Molina hic, & q. 58. art. 2. Et probatur primò, quia Angelus & homo per diuersas species cognoscit plura, vt diuersa, & ea comparat inter se; ergo simul plura intelligit, vt plura, & simul formatur multis speciebus in actu secundo. Secundò experientia constat sensum etiam externũ simul formari pluribus formis in actu secundo, ita sensus visus simul videt lumen, & colores multos, & certẽ non nisi per diuersas species, & actus, & eo ipso simul, vt plura, iuxta doctrinã Diui Thomæ. Non ergo est idem cognoscit aliqua simul, & cognoscit vt vnũ, aut per vnã speciem, vt habet ratio D. Thomæ 3. Tertio, Augustinus 4. super Genes. ad literã c. 3. 2. expressẽ hoc docere videtur, Potentia (inquit) spiritualis mentis Angelicã cuncta, quæ voluerit, facillimẽ simul comprehendit.

Quarta ratio confirmat, quia intellectus habet plures species, vt principia plurium intellectuum: non ergo repugnat, quod simul eas eliciat, sicut aqua vt humida humectat, & simul vt frigida frige facit, & homo simul auditu audit, visu videt, & alijs sensibus sentit; nihil etiam repugnat ex parte potentia passiuã, quin simul recipiat intellectus omnes illas intellectiones; potest ergo simul omnibus speciebus formari in actu secundo.

Dicendum tamen est veram esse D. Thomæ sententiam, eamque docet Aristot. 4. lib. Topic. cap. 4. & 4. lib. Metaph. tex. 10. Diuus Thomas ibi lect. 7. & 3. lib. de Anima. tex. 27. Contingit (inquit) multa scire vnũ autem intelligere, quasi quicquid actu intelligitur sit per modum vnus. Et conueniunt Caietanus & Bañes infra q. 58. art. 2. & Valẽ-

tia ibi, & hic puncto 6. q. 4. ad 1. argumentum. Aegidius in 2. d. 3. 2. par. art. 1. & tractatu de cognitione Angelorũ q. 7. Ferrar. 1. contra Gentes cap. 55. dubio 1. & 2. contra Gentes c. 101.

Et primò optimẽ notat Caietanus posse nos & Angelũ vt pluribus speciebus per modum vnus cum aliquo ordine, aut comparatione obiectorum, verbi gratia, si obiecta disparata & diuersa inuicem conferantur, vt diuersa, sicut id fit vna intellectione, ac iudicio, ita quodammodo fit vna specie, & non per plures species absolutẽ, sed per diuersas, vt coeunt ad vnũ intelligibile relatum, quod exigit vtrumq; extremum, sic Diuus Thomas de veritate q. 8. art. 14. ad 1. dicit, quod nihil prohibet multa, vt vnũ simul intelligi, vel per vnã formã, quia apud Diuum Thomam idem est aliqua intelligi, vt vnũ, & per vnã formã, sed sicut intelligibile potest esse vnũ absolutẽ, & simpliciter, vel tantum vnũ vnitãtate ordinis; ita & species potest esse vna simpliciter, & absolutẽ, vel vnitãtate ordinis, quatenus omnes, aut plures coeunt ad vnũ obiectum vnitãtate ordinis, aut complexum.

Ordinariẽ comparari plura per modum vnus.

Ex D. Thomæ

Confirmantur hæc ex Diuo Thoma art. 9. præcedenti ad 2. vbi docet ex præconceptis speciebus generis, & differentia formare intellectum rationem speciei. Ex quo optimẽ colligit Ferrar. quod licet homo, & equus absolutẽ, & simpliciter sint multa; conueniunt tamen, & sunt vnũ quodãmodo, prout intelliguntur sub ratione differentium. Sic ergo est aliqua vnitãtate ex parte obiecti, & similiter ex parte principij, quia licet species hominis & equi sint plures; in hac tamen intellectione fiũt vna, quatenus singulari, & ambæ simul partim concurrunt, vt principium ad eliciendum conceptum differentia, & ex vtraque simul elicitur hic cõceptus, & non aliter.

Differentia concipiuntur, vt vnũ comparatione.

Eadem ratione D. Thomas in hoc articulo exemplum suæ doctrinæ ponit in partibus, & toto; nam si singulari parte successiue proprijs speciebus intelligatur, successiue intelliguntur, & non simul. Si autem omnes intelligantur vna specie totius, simul intelligentur. Et de veritate vbi supra ad 6. & infra in hac 1. p. quæst. 58. art. 7. ad 2. concedit D. Thomas posse esse simul plures operationes

Partes per se successiue concipiuntur.

Operatio-nes ordinatæ simul.

nes vnus potentia, quarum vna referatur ad aliam. Ut cum voluntas simul vult finē, & media, & intellectus simul cognoscit principia, & conclusiones. Et tunc sicut est quodammodo vna operatio propter ordinem, ita etiam est vnū intelligibile, quia vnum est ratio alterius, sic etiam in visu, simul videtur color, & lumē; & quodammodo sunt vnū obiectum, vna species, & vnus actus visionis circa ipsa. Et ita manet certa doctrina D. Thomæ non posse simul formari intellectū pluribus speciebus, vt plures sunt, sed vt sunt quodammodo vna, nēpe, quia vsus, & operatio vnus est ratio vsus, & operationis alterius.

12 Explicatio ex verbis D. Thomæ.

Sic idem D. Thom. quodl. 7. art. 2. dicit non posse intelligi multa, vt multa, sed necessariò, si simul intelligantur, intelligi vt vnum, siue vnitas sumatur ex parte eius, quo intellectus intelligit, sicut Deus omnia per suam essentia, siue ex parte eius, quod intelligitur, sic partes in toto, aut similia in similitudine, aut differentia in ratione differendi. Et possunt hæc confirmari ex Arist. 4. Met. tex. 10. Qui vnū nō intelligit, nihil intelligit, & idē habet. 2. lib. Topic. c. 4. scilicet, quod contingat multa scire, sed intelligere nō nisi vnum. Quod idem docet 3. de Anima tex. 27. nimirū quia vt explicat D. Thomas de veritate vbi supra in corpore, & ad septimū scire dicit habitum, intelligere actū. Et formæ possunt in intellectu esse plures in habitu, non in actu perfecto, & completo. Et hoc docet August. lib. 10. de Trinit. cap. 4. & 6.

13 Plura si mul distincte concipi non possunt.

Ex quo constat aliud quod notauit Caietanus, & eū sequitur Bañes, & Valentia hic, & Sotus in 4. d. 49. q. 3. ar. 3. quādo plura cognoscuntur per plures species, ea non ita perfecte, & distincte cognosci, atq; dū singula sigillatim per suas species priuatas cognoscuntur. Et hoc verissimū est, quia illa cognitio qua homo & equus, vt inuicem differentia cognoscuntur, nō est distincta, sed confusa, & sub ratione quadā relata differentium. Quando verò homo & equus distincte cognoscitur, per suam priuatam & distinctam speciem consideratur, imò per plures diuersos conceptus, quos elicit eadē species impressa. Itaq; non potest simul intellectus diuersis formari conceptibus distinctis, & perfectis simul. Id autē semper tenendū est, licet intel-

lectus possit formari simul diuersis conceptibus imperfectis diuersorum obiectorum, numquā tamen eis formare nisi per modū vnus, vt satis supra diximus ex Aristotele, & D. Thomæ, & Augustinus docet vbi supra.

14 Molina interpretatio excutitur.

Et quamuis Molina infra q. 58. Aristotelem conetur interpretari, quod cōtingat multa scire, quæ simul cogitari nō possint, vt omnes propositiones Euclidis, sed hæc explicatio non omninò satisfacit, quia Aristoteles expressè docet vniuersalem regulam, quod contingat quidē multa scire; cogitare verò nō nisi vnum. Et in 4. Metaph. Qui non intelligit vnum nihil intelligit. Nempè, quia quæcumque vel intelliguntur, vel sentiuntur, cognoscuntur, aut vt vnū absolute, & simpliciter, aut vt vnum vnitate ordinis, & comparatione, & coniunctione, aut relatione, similitudinis, aut differentia, vel partis ad totum, aut vt subiectum & prædicatū vnus propositionis. Et sic dicit D. Thom. q. illa 58. ar. 2. quoties multa simul intelliguntur, non ea intelligi, vt distincta, sed prout vniuntur in aliquo vno intelligibili, vt in vno toto, vna propositione, vna comparatione, similitudine, aut differentia. Quod sanè verissimū est, nisi velimus nimis esse contentiosi.

Ex Arist.

Ex D. Tho.

Ad argumenta nihil restat dicendum, solum enim probat posse simul intelligi, plura, & per plures species, & intellectiones, non tamen ita vt non habeat aliquam vnitatē, & obiecta, & species, & actus eo modo quo diximus. Et idē docet Augustinus in loco obiecto, nimirum, ea quæ vna specie cognoscuntur posse simul cognosci, & tandem omnia, quæ per modū vnus cognosci possunt. Sic intelligit D. Thom. q. illa 58. art. 2. vide etiam de veritate q. 8. art. 14.

15 Augustin. idem docet.

ARTICVLVS XI.

Verum aliquis in hac vita possit videre Deum per essentiam?

Conclusio est: Ab homine puro Deus per essentiam videri non potest, nisi ab hac vita mortali separetur.

I. DVBITATIO.

An repugnet vita mortali videre Deum per essentiam?

Pars

1 Sent. Diui Thom quod repugnet.

Pars affirmans, scilicet, quod repugnet vitæ mortali videre Deū per essentiam videtur expressa D. Tho. sententia in hoc art. 11. vbi habet hæc verba initio corporis: Ab homine puro Deus videri non potest nisi ab hac vita mortali separetur. Et iterū in ratione corporis ita colligit, Impossibile est anima hominis secundum hanc vitam viuētis essentia Dei videre. Et in fine corporis cōcludit his verbis. Quod ergo anima eleuetur vsq; ad supremum intelligibilem, quod est essentia diuina, esse nō potest, quamdiu hac mortali vita viuatur. Hoc idem docet in 3. cōtra Gent. c. 47. quod necesse sit animam ad videndam diuinā essentiam abstrahi ab vsu & exercitio omnium sensuum, vel per mortem, vel per raptū. Quasi velit non conuenire huic vitæ mortali saltē cū vsu sensuum. Videtur ergo velle D. Thomas, quod impossibile sit Deum videre in vita mortali, saltē cum vsu & exercitio sensuum.

2 Videtur sibi contradicere D. Tho. de Paulo & Moyse.

Sed contra vtrumq; est aperta ratio; nam primò ipse concedit hic ad secundum Moysen & Paulum in vitali vidisse diuinā essentiam, & mentes eorum in hac carne viuētium fuisse eleuatas vsque ad visionem diuinæ essentia, in carne quidem viuētium, sed non sensibus carnis vtentium, quod dicit cum Augustino 12. super Genes. ad literam cap. 26. & 27. & epist. 112. de videndo Deū cap. 11. Non igitur putat rem hæc impossibilem. Secundò, etiam cum vsu sensuum posse videri diuinā essentiam in carne mortali, constat in Christo Domino, qui simul fuit viator: & comprehensor, & simul videbat Deum per essentiam, & utebatur actu sensuum exercitio; nulla autem est ratio, quare id, quod de facto fuit in Christo, impossibile sit, & repugnans puro homini. Difficultas ergo est in intelligenda doctrina hac, & aperienda mente D. Thomæ.

Christus in vita mortali vidit Deū

3 1. Solutio, per vitam mortalem intelligensuum ministerium.

Non admit tenda ex diuis D. Tho.

Prima sententia sit, quam hic refert Vazquez in explicatione articuli, & tribuit Ferrar. cap. illo 47. 3. contra Gentes, quod D. Thomas per vitā mortalem intelligat, vsu & ministerium sensuum, & velit non posse diuinam essentiam vsu ac ministerio sensuum videri. Et putat Vazquez hanc intelligentiam optimè quadrare textui D. Tho. cap. illo 47. non tamen textui huius articuli. Et satis efficaciter refutat: primò, quia neq; de absoluta potentia, possit

diuina essentia in hoc sensu videri in vita mortali, cum non possit ministerio sensuum cognosci: cum tamen D. Thomas vtroq; loco admittat posse de potentia absoluta videri in carne mortali, & de facto visam a Moysē, & Paulo. Secundò, quia in hoc sensu non solum ab homine puro, sed neq; a Christo Domino potuit videri in carne mortali. At D. Thomas de solo homine puro loquitur in conclusione huius articuli. Et nimis crassa ignoratia esset, qua vita mortalis diceretur vsus sensuum; & quod idē nō possit in vita mortali videri diuina essentia, quia nō potest videri vsu, ac ministerio sensuum. Quis hanc intelligentiam ita crassam inurat Angelico Doctore, & supra art. 3. iam disputauerat D. Thomas, & decreuerat non posse Deum oculis corporeis videri. Et certè neq; Ferrariensis vnquam somniauit hanc fuisse mentem D. Thom. in illo c. 47. Neq; ibi aliquid docet aliud quam in hoc articulo, vt hæc expositio possit quadrare illi textui nō huic. Si enim essentia diuina non est obiectū sensibile, quo modo posset vsu, & ministerio sensuum videri, aut cognosci? Egregia verò ac subtilem nos docuisset Theologiam D. Thomas, si dixisset in vita, aut carne mortali non posse videri diuinā essentiam, eoquod non possit vsu, ac ministerio sensuum cognosci, neq; Ferrariensis igitur neque alius D. Thomæ discipulus vsquam hoc intellexit. Sed tantum dicit cum D. Thomæ non posse ab homine cum vsu sensuum videri diuinam essentiam, id est, non posse simul animam, & videre Deū per intellectū, & habere vsu sensuum circa obiecta sensibilia. Sed necesse esse animam, vt per intellectū videat diuinam essentiam abstrahi ab vsu omnium sensuum, vel per mortem, vel per raptum. Et hæc sunt expressa verba D. Thomæ c. illo 47.

Defenditur Ferrariensis a crassa intelligentia.

Verba Diui Thomæ & Ferrariensis.

4 Non omninò repugnat visionem Dei per essentiam. Ita Caietanus, Bañes & Molina disput. 1. & Vazquez in explicatione articuli. Et res est certa, quam docet D. Thomas hic ad secundum de Moysē & Paulo, & cap. illo 47. & de verit. q. 20. art. 1. & vbiuis, quādo ergo dicit impossibile, aut esse non posse, non de potentia absoluta loquitur, sed tantum de ordinata, ac cōmuni.

Non de potentia loquitur D. Tho.

Et

Et de hac sola probat ratio huius articuli, scilicet, quia modus cognoscendi animæ in hac vita mortali est iuxta modum sui esse in materia corporali, ut nō cognoscat naturaliter, nisi quæ habent formā in materia, aut ea, quæ per hæc cognosci possunt. Concedit tamen ad secundum supernaturaliter Deum aliquos ad sui visionē in vita mortali eleuasse præter communem ordinem.

5 *An cum visione maneat vsus sensuum.*
Illud est difficilior, quod si anima eleuetur ad hanc Dei visionem, debeat abstrahi ab vsu omnium sensuum, quasi nō sit apta ad utrumque simul. Quod etiam nō docet D. Thomas quasi omninō impossibile, & repugnans de potentia absolutata, sed quia nō est connaturale animæ pro hoc statu eleuari ad sublimia, & simul attendere vsu sensuum ad sensilia. Contra hanc sententiam tenent Molina hic disp. 2. cōcl. 2. & Vazquez disp. 55. & 56. visionē diuinæ essentia etiam in hac vita, neque separatione animæ à corpore indigere, neque alienatione à sensibus. Quos refert & sequitur Franciscus Suarez lib. 2. de orat. & deuot. cap. 16. Primum & maximè probant exemplo Christi, qui in hac vita mortali, simul videbat essentiam diuinam, & utebatur sensibus, neque id erat præter, aut contra naturam visionis, sed potius maximè conueniens. Secundò, in omnibus beatis post resurrectionem idem contingit. Tertio, quia potius esse miraculum, quod quis in carne diuinam essentiam videret, & nō posset sensibus uti, neque scire an sua anima esset in corpore, an extra corpus. Ideò non admittat raptum Pauli, & Moyfi fuisse ad diuinæ essentia visionem. Quarto, quia lumen gloriae adeò nobile est, ut siue sit permanens, siue in transitu eleuet animam, quàm maximè & independētem faciat ab vsu phantasmatum; à quibus tamen pendent aliæ reuelationes, quæ in hac vita communicantur animæ, quæ ideò abstrahunt mentem ab vsu sensuum externorum, quia intendit phantasmatibus; igitur visio beata nō est cur abstrahat ab vsu sensuum externorum, cum nihil impediatur spiritus animales, quin ad vsu sensuum operentur.

1. *Ex Christo.*
2. *Ex beatis post resurrectione.*
3. *Ex ratione.*

4. *Lumen gloria non indiget abstractione sensuum.*

6 *Vera sententia Thomæ.*
Dicendum tamen est veram esse D. Thomæ sententiam, in qua ipse semper est constans hic, & 2. 2. q. 175. art. 4. & in 4. d. 49. q. 2. art. 7. ad 4. & de veritate q. 10. art. 1. & q. 13. art. 2. quod non

sit connaturale animæ in hac vita Deū videre, & uti sensibus externis, & sequitur Caietanus, Bañes, & Ferrar. c. illo 47. & est doctrina Augustini 12. super Genes. ad lit. cap. 26. & 27. & epistola illa 112. de videndo Deum cap. 10. Abulens. in 2. Paralip. q. 18. & Alex. 1. p. q. 2. m. 1. art. 5. ita sentit de Paulo ex Augustino, Albert. 1. p. q. 13. m. 5. in fine, Henric. quodlib. 7. q. 6. ex Gregor. 19. Moral. c. 23. & plerique in 4. d. 49. Dionys. Carthus. q. 4. ex Henrico. Et ratio est, quia anima nō potest simul magna attentione spiritualibus intendere, & simul corporalibus; & ita quanto magis à corporalibus abstrahitur, tanto intelligibilium abstractorum fit capacior. Et confirmat experientia, quia in somnis & alienationibus à sensibus, magis diuinæ reuelationes percipiuntur, & præuisiones futurorum: nō ergo est ita consonum naturæ mentis nostræ, & animæ, ut ad supremum intelligibiliū eleuetur, nisi abstracta à corpore, vel per mortem, vel per raptum.

7 *Aptior anima in somnis ad diuinam apprehendendam.*
In qua ratione primò notandum, etiā intelligi de aptitudine animæ ad apprehendendas res diuinas; ad hoc enim aptior est in somnis, & quod magis abstracta à sensibus, ut Caietanus, & omnes conueniunt, nam intentio ad diuinam remittitur, si ad sensilia distrahatur; non autem intelligitur de aptitudine ad iudicandum; ad hoc enim melius dispositus est intellectus in vigilia, & attentione ad externa, quia iudicium fit in nobis per resolutionem ad principia, quæ in nobis sunt ex sensibus illata. Sic Iacob. Gen. 28. è somno vigilas dixit; Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Et Petrus Actor. 12. ad se reuersus dixit, Nunc scio verè, &c. iudiciū ergo fuit in vigilia.

8 *Nihil cum Mahumeto in ratione D. Thomæ.*
Secundò notandum contra Scotum in 4. d. 45. q. 2. nihil esse in hac ratione D. Thomæ, quod sapiat impiam Mahumeti sectam, & fictiones eius epilepticas, ut nimis liberè ille obijcit. Neque sequitur si somnus sit dispositio ad recipiendas aptius diuinas reuelationes, quod maior, ac profundior somnus sit maior, ac melior dispositio; nam sicut moderata abstinentia confert ad benè contemplandum & studendum, immo derata obest, sic somnus, qui internus sensus non sopit, prodest ad diuinorum apprehensionem, quæ medijs his sensibus

Non simul intendit anima diuinis, & sensilibus.

Aptior anima in somnis ad diuinam apprehendendam.

Non ad iudicandum.

Iacob, & Petrus in vigilia iudicauerunt.

Nihil cum Mahumeto in ratione D. Thomæ.

Somnus moderatus ad diuinam dispositionem non profundus.

sibus reuelantur, grauis ac profundus impedit, ut cum Caietano aduertunt Bañes, Molina, & alij.

9 *Scotus tandem conuenit.*
Sed conuenit etiam Scotus ibi, in somno remoueri impediēta extrema, licet non addatur aptitudo interna. Quo idem dicit, quod nos, scilicet externis operationibus attentionem animæ impediri ab interna contemplatione. Et hæc eadem est ratio D. Thomæ de verit. q. 13. de raptu art. 3. & 2. 2. q. 175. art. 4. sumpta ex Augustino 12. super Gen. ad literam cap. 27. vbi docet: Nemo Deum videns viuit vita ista, qua mortali liter viuitur in sensibus corporeis. Sed nisi ab hac vita quisquē quodammodo moriatur, siue omninō exiens de corpore, siue ita auersus, & alienatus à corporeis sensibus, ut merito nesciat, utrum in corpore, an extra corpus sit, in illam non rapitur, & subuehitur visionem. Idem habet gloss. 2. ad Cor. 15. & 2. ad Corinth. 5. Et ratio est, quia commune est omnibus animæ potentijs, ut quando vna in suo actu intenditur, alia remittatur, vel omninō abstrahatur, ut dum visus fortissimè intendit, auditus non audit, nempè, quia ut docet Augustinus lib. 10. de Trinit. cap. 4. & 6. Intentio vnus non potest ferri ad multa simul nisi ordinata sint, & accipiantur, ut vnum. Vnde cum essentia diuina sit vehementissimum intelligibile necessariò ad se trahit totam animæ intentionem, & conatum, & ideò abstrahi debet à sensuum vsu & intentione. Docet autem ipse D. Thomas illa q. 13. de verit. art. 4. intentionem intellectus non impediri per vnionem animæ ad corgetatiua.

August. docet sententiam Diui Thomæ.

Ex gloss. 2. Cor. 5. & 15.

Iterum Augustin.

Intentio anima nō impeditur operatione vegetatiua.

In Christo fuit singulare.

cap. 15. Secus in alijs viatoribus ex eo quod nondum sunt in statu beatorum.

Ad secundum, beati pro voluntate habebunt dominium suarum potentiarum, ut Christus Dominus habuit in via, & ita quælibet poterit in intentionem habere circa obiectum, & omnia scient, & nihil ignoratur, quia iam corruptibile induet incorruptionem, & erunt perfectè beati. Qui autem in carne mortali rapitur ad videndam diuinam essentiam, non est perfectè beatus, ut D. Thomas de verit. quæst. 13. art. 5. ad 5.

Beati erunt omninō domini.

Non sic viatores.

Ad tertium nihil in eo esse miraculi, quod anima Deum in raptu videns ipsa nesciat an sit in corpore, an extra corpus, ob abstractionē ab operatione sensuum, imò id docet Paulus se nescisse.

Ad quartum eam esse nobilitatem luminis gloriae, ut animam prorsus abstrahat à sensibilibus quasi impuritate. Et abstractio à sensibus externis non contingit ex sola imaginatione occupata circa phantasmatum, imò efficacius ex eleuatione intellectus ad maximè intelligibilia, & diuina, ob rationem iam explicatam, imò suprema eleuatio, & abstractio contingit ex intelligibilium altissima cōtemplatione, ad quam anima eleuata, non potest simul pro hoc statu erga sensibilia intentionem habere.

Abstractio non est sola imaginatio, sed ex eleuatione intellectus.

II. DVBITATIO.

An de facto Moyses & Paulus viderint diuinam essentiam?

Prima sententia est negans, quam tenent plerique Patrum, D. Dionysius de coelesti hierar. cap. 4. Irenæus lib. 4. cap. 37. Origenes hom. 1. in Isaiam, Gregorius Nazian. orat. 2. de Theologia, & tractat. de fide, versus finem, qui solet tribui Ambrosio, & inscribi liber de fide orthodoxa contra Arianum, Hieronymus lib. 3. aduersus Pelagianos, & in caput 6. Isaiæ Chrysostomus hom. 14. in Ioan. de Moyse, & de Paulo in 2. ad Corinth. c. 12. Cyrillus 1. lib. in Ioann. cap. 2. Theophylactus in 1. cap. Ioan. Gregorius lib. 18. Moral. c. 36. 37. & 38. Hilarius in Psal. 118. in id, Deprecatus sum faciem tuam. Hos sequitur Caiet. in cap. 35. Exod. & Num. 12. Alex. Alen. 1. p. q. 2. m. 1. art. 4. Faber Stapulen. in 1. Damasceni de fide orthodox. in cap. 1.

Moysem & Paulum nō vidisse esse diuinam.

cap. 1. & Vazq. hic disp. 55. & 56. Molina hic disp. 2. Innuit de Moyse Albertus Magn. 1. p. q. 13. m. 4. & 5.

2 Primū probatur ex Scriptura Ioan. Ex Ioan. 1. 1. Deum nemo vidit unquam unigenitus, qui est in sinu Patris ipse enarrauit, quod ad discrimē Moyfi, & aliorum Prophetarum ibi dici videtur, maximē verō Moyfi, per quem paulò antea lex data fuisse dicebatur; gratia verò & veritas facta per Iesum Christum, cuius ratio reddi videtur, quod solus, vt vnigenitus Deum viderit. Non ergo Moyse viderat Deum.

3 Ratio quæstionum de factis, quæ ex sola Dei voluntate, decerni non possunt, nisi ex reuelatione, quæ ex Scriptura, aut ex Patrum traditione habetur. Scriptura hæc sententiam sonat omnibus locis dub. 1. adductis. Patres etiam ferè omnes hæc docent sententiam, præsertim omnes citati, & Euaristus in 1. sua decretali, beatos dicit Deum clarè videre, non vt Moysem & alios Prophetas per ænigmata & figuram.

4 Tertio, de Moyse ita videtur asseri Ex Exod. 33. vbi ei dixit Dominus, Faciem meam videre non poteris: & de Paulo nõ obfcure colligitur ex eo 2. Cor. c. 12. Audiui arcana verba, quæ non licet homini loqui. Audire enim videtur ad fidè pertinere. Quod autem dicitur Moyse cū Dominolocutus facie ad faciè Exod. 33. Sicut homo solet loqui ad amicū suum, nihil probat, quia & Iacob Exod. 32. dixit, vidi Deum facie ad faciè, quod D. Thomas hic ad primum explicat cū D. Dionysio, nõ de diuina essentia, sed de figura, in qua representabatur Deus, vel de eminentia prophetiæ, aut diuinæ contemplanionis. Itaq; omnes intelligunt de facie & forma visibili, in qua Angelus loquebatur.

5 Dicendum est in hac re nihil esse certum de fide, aut ratione Theologica, negari tamen non posse probabilem esse sententiam Augustini epist. 112. cap. 12. & 13. vbi etiam docet cum particula dubitandi, Fortè. & lib. 12. super Genes. ad literam c. 27. & 28. & serm. 46. ad fratres in eremo, Innuit Ambrosius 1. lib. in Exameron cap. 2. & in 2. ad Corinth. cap. 12. in illud verbum, Paradisum, & ibi Beda, Hierueus & alij, Basiliius homil. 1. in Exameron. Quem tamen & Ambrosium Vazquez disputat. 55.

cap. 1. vult vt supra art. 1. in ea fuisse sententia, vt neque beati videant diuinam essentiam. Quod satis durum est sensisse tan graues Ecclesiæ Patres. In eadè sunt sententia, Beda, & D. Thom. & Hugo in 2. ad Corinth. q. 34. Abulen. in 5. cap. Matth. q. 46. & in 12. cap. Numer. q. 34. & Nicolaus à Lyra Exod. 33. & in 2. ad Corinth. c. 12. & ibi Burgen. D. Thomas hic ad secundum, & 2. 2. q. 175. ar. 3. & ibi Caiet. Bañes hic & alij Duran. in 4. d. 49. q. 6. Valentia hic puncto 7. vtrumque putat probabile. Hanc sententiam esse congruam docet D. Thomas, quia Moyse fuit primus Iudæorum legislator, & Paulus primus gentium Doctor. Et de Paulo innuit Alb. Mag. vbi supra m. 5. in fine.

6 Et colligi videtur de Moyse primo Exod. 33. ipse petiuit à Domino, Ostende mihi faciè tuam: & Dominus promisit, Ostendam tibi omne bonū, sed per faciè quidam intelligunt faciè hilarem, nēpè, vultū propitiū, quo duce aggrediretur principatū illius populi in illa peregrinatione; vnde quidā iuxta Hebræū legunt, Ostende mihi viam tuam, itaq; faciè tuam, idem est, atq; vultum tuum corporeæ figuræ comitem, ac ducem peregrinationis, Vt sciam te, id est, volūtatem tuam. Et huic petitioni promittitur, Angelus meus præcedet te.

7 Illud etiā, Ostende mihi gloriā tuā, de vultu corporeæ figuræ intelligi videtur; imò neq; hæc visio cōceditur, ne mariatur, sed, Posteriora mea videbis, faciè autē meā videre non poteris, quod claritas vultus esset nimia; terga verò ostendit nube, & luce magis temperata. Et hoc volūt esse, omne bonū, ex quo cōiici posset gloria vultus, iuxta Abel. q. 17. 18. 19. & 20. in illud cap. 33. Sic explicat opposita sententia ista testimonia.

8 Sed Philo Iudæus lib. de profugis Ter tul. lib. cōtra Praxeam. c. 14. Iren. lib. 4. c. 37. Hilar. vbi sup. Athan. lib. quæst. ad Antioch. q. 23. dicunt Mosè esse diuinæ claræ visionē postulasse; non tamen ei fuisse cōcessam eo saltè cap. Sed promissa videtur illis verbis: Ostendā tibi omne bonum, quamuis prædicti patres posteriora tantū vidisse dicant, nempe per effectus creaturarum, aut in monte Thabor in visione humanitatis, vt habet etiam Nazianzen. orat. 34.

9 Secundum testimonium est ex Numer. 12. vbi discrimen ponitur inter Moysem

Moysem & reliquos, quod Moyfi Dominus palam, & non per ænigmata & figuras appareret, & ita palam eum videbat. Sed responderi certe potest Moysem palam vidisse, & non per ænigmata aut figuras, id est, neq; per somnia, neq; per visionem imaginariam, vt alijs Prophetis, sed palam, id est, facie ad faciè, in figura visibili, corporea, & quasi cū amico os ad os loquebatur. Et hoc licet ministerio Angelorum fieret; fiebat tamen nomine Dei, & non ipsius Angeli, vt Gedeoni Iudic. 13. & Manuc. Iud. 6. Moyfi verò Angelus nomine Dei apparebat, & mysteria populo reuelanda proponebat. Certè probabilis est expositio, quæ conuinci non possit. Alijs etiam per ænigmata, & obscuras similitudines reuelabantur mysteria & prophetiæ, Moyfi palam & sine ænigmatibus. Itaq; ex vtraq; parte Moyse fuit reliquis Prophetis prophetiæ dono præcellēs. Quod si Abraham & Iacob Deū specie visibili viderunt, Gen. 18. & 19. & 32. non ita frequenter ac familiariter, atq; Moyse in monte. Hæc sunt certè valde probabilia. Sed & opposita sententia.

In visione corporea.

Moyse in quo excelleret.

De Paulo testimoniu.

Expositio probabilis.

Adamo in sopore.

De D. Benedicto.

De S. Monica & Augustino.

suspiramus, nonne hoc est intra in gaudiū Domini tui. Sed exaggeratio est dulcedinis, quam in ea meditatione habuerit, quasi participationem quandam future beatitudinis.

Si cui autem sanctorum concessum fuit istud priuilegiū, concedendū absq; dubio etiā erit Beatissimæ Virgini, vt quidam vir valde mysticus dicebat, sibi valde probabile fieri, eam in partu diuinam essentiā vidisse. Sed sicut de nullo sanctorum est certum, ita neq; de ipsa adhuc indubitatum; si de aliquo probabile, maximè de ipsa, vt Caietan. 3. p. q. 27. art. vlt. & Bañes hic, & Vazquez disput. 56. cap. 2.

Ad primum in oppositum respondetur Christum præferri Moyfi, & omnibus etiam beatis, quia ipse vt Filius, & hæres videt Deū; reliqui nõ nisi gratia per Christum facta, aut quia Deū nullus perfectè vidit, & comprehensue, nisi vnigenitus, qui est in sinu Patris.

Ad secundum sanctos Patres eam tenere sententiam probabilē, alios hanc nostrā, vt vidimus. Euaristus vel vt Doctor priuatus loquitur in hac parte. Vel tantum vult nullum alium præter Christum vidisse diuinā essentiam continua visione, & sine ænigmatibus, & figuris, nihil decernēs de aliqua priuata, ac momentanea visione. Quid doceat Scriptura vidimus D. Thom. hic colligit ex eo Numer. 12. Ore ad os loquor ei, cum Augustino 12. super Genes. cap. 26. 27. & 28. & epist. 112. cap. 11.

Ad tertium primo respondetur Moyfi negatā diuinæ essentia visionē, eo modo, quo eam habuit Christus, cum vsu sensuum, & id significari illis verbis, Nō videbit me homo & viuere. Itaq; in raptu & extasi supra omnē sensuum contigit illis hoc priuilegium, vt & Paulus diceret, An in corpore, an extra corpus nescio; ita D. Thom. hic ad secundū, & 2. 2. q. 175. ar. 4. & 5. & de verit. q. 13. artic. 3. Aut fortè negata fuit Moyfi visio diuinæ essentia tēpore, quo eam petebat, postea alias concessa. Paulus dicit se audisse arcana verba, quod summa gratia mysteria fuerit ea visione edoctus Doctore Deo, & sic constitutus Magister Gentiu. Potuit verò manere in ipsis habitibus fidei cum actu visionis, & cū habitus luminis transeuntis. Et manserunt postea species eorū, quæ vidit, vt docuit D. Tho. supra art. 9. & Caiet. infra q. 56.

De Beatissimæ Virgine magis.

Christi præcellit Moysem.

Mens Euaristii.

Quæ visio negata Moyfi.

Fides potuit manere cum visione.

art. ult. Bañes hic vult postea adu circa talia mysteria fuisse non solum fidei, sed cum maiori euidencia, ex memoria visionis præteritæ, quasi cum euidencia in attestante. Sed dicendum est mansisse intra rationem actus fidei, & cognitionis obscuræ, sicut manet in lumine prophetiæ; quo tamen illustratur valde fidei actus, nisi fortè species manentes memoriam redderent actus, vt præteriti.

ARTICVLVS XII.

Vtrum per rationem naturalem Deum in hac vita cognoscere possimus?

Conclusio est, Ex cognitione sensibili non possumus totam Dei virtutem cognoscere, neque essentiam videre; sed ad hoc perducere possumus, vt cognoscamus Deum esse, & ei conuenire ea sine quibus prima rerum causa esse non potest, scilicet excellens omnes suos effectus.

Notanda ratio vtriusque partis, & est eadem; nempe quare Dei essentiam videre non possimus per rationem naturalem; quia ratio & cognitio naturalis oritur a sensu, & extenditur eo tantum, quoniam ducitur per sensibilia. Et cum hæc non sint effectus adæquatus diuinæ virtutis, & essentia; non possunt eam nobis manifestare. Sed quia sunt effectus primæ causæ, necessariò eam nobis manifestant, & conditiones, sine quibus non posset esse prima causa. Hæc redigit Caiet. hic ad tria; primò in rationem causæ exemplaris, efficiētis, ac finis. Ex quibus colliguntur etiam prædicata absoluta, esse viuere, intelligere, velle, posse, & alia huiusmodi. Secundò ad prædicata negata, quòd Deus sit incorporeus, infinitus, immutabilis. Tertio ad superexcellētiam Dei, quòd sit super omne esse, & supra omne intelligibile & intellectum, & similia. Hæc enim necessariò consequuntur ex relatione Dei ad sensibilia. Et eadem est ratio de naturali cognitione, quæ ex effectibus omnibus Dei etiã in materialibus attingit ipsum Deum. Sed quia hoc modo Deus cognoscitur per speciem alienam, & rei minus perfectæ, idè non cognoscitur eius essentia. Conuenit Alex. 1. p. q. 2. m. 2. art. 1. & Alber. 1. p. q. 14. m. 1. vterque; ex Damasc. lib. de fide. c. 4. Alex. refert ex Hugone in sententijs, quòd Deus sui notitiam ita ab initio temperavit, vt sicut nū-

quam quid esset poterat comprehendere, ita nunquã, quia esset poterat ignorari.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum per gratiam habeatur altior cognitio, quam ea quæ habetur per rationem naturalem?

Conclusio est affirmans.

Et videtur certa de fide, cognitionem supernaturalem, quã habemus per gratiam, perfectiorem esse cognitione naturali. primò ex parte obiecti, quia altiora nobis reuelat mysteria, vt per fidem, aut prophetiam, 1. ad Corin. 2. Nobis reuelauit per Spiritum suum, ea videlicet, quæ nemo principum huius seculi, id est, Philosophorum nouit, vt ex glossa interpretatur D. Thom. in argumento, Sed contra. Secundò, quia & ipsum lumen naturale intellectus gratuito lumine roboratur, & interdum in imaginatione phantasmata formantur diuinitus, magis exprimentia res diuinas, quã ea quæ a sensibilibus accipimus, vt patet in visionibus Prophetarum. Imò & res sensibiles exterius diuinitus formantur, aut voces ad aliqua diuina exprimentia, vt in baptismo Spiritus sanctus in specie columbæ visus est, & vox Patris audita, vt docet D. Thomas in corpore. Et vt docet ad primum, plures & excellentiores effectus nobis demonstrantur cognitione reuelata, vt dona gratiæ, & gloriæ; & attributa, quæ ratio naturalis non attingit, vt Deum esse trinum & vnum.

Id videtur aduertendum ex solutione ad secundum, quòd cum D. Dionysio 1. cap. cœlestis hierar. docet D. Thomas ad cognitionem diuinorum nos in via non venire nisi medijs phantasmatis, vel a sensu acceptis cursu naturali, vel diuinitus in imaginatione formatis. Verba Dionysij sunt: Impossibile est aliter nobis lucere diuinum radium, nisi veritate sacrorum velaminum circumuelatum. Cognitio tamen intellectus, per quæcunq; phantasmata habeatur, tantò est excellentior (inquit D. Thomas) quãtò lumē intelligibile in homine fortius fuerit, & ita per infusionem diuini luminis valde perficitur cognitio. Hæc de hac quæstione.

Certa de fide.

Ex Paulo.

Phantasmata diuinitus formata.

Et res sensibiles formantur.

Excellentiora mysteria.

Diuina medijs phantasmatis intelliguntur in via.

QUAEST. DECIMATERTIA DE NOMINIBVS DEI.

Merito post tractatum de cognitione sequitur quæstio de nominibus Dei, quia quatenus res cognoscimus, eatenus nominamus, vt docet hic D. Thomas.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquod nomē Deo conueniat?

Conclusio est, Sicut ex creaturis potest Deus cognosci, & non per essentiam, ita & nominari sub ratione principij excellentis, non tamen secundum essentiam, vt in se est.

DUBITATIO.

An possit aliquod imponi nomen proprium Dei?

Prima sententia est affirmans, non solum a beatis, sed & a viatoribus posse Deo imponi nomen ita proprium, vt ipsum significet, & eius essentiam proprie ac quidditatiue. Ita Scot. in 1. d. 2. q. vnic. Gabr. q. vnic. quos sequitur Vazq. in hic disp. 57. cap. 2. partim Molina in hunc art. disp. 2. Ratio præcipua est, quia significatio nominis non sumitur à conceptu proferētis, sed audientis iuxta August. 2. lib. de doctrina Christ. c. 1. At nomina quibus nos utimur in via, beatis in patria inducunt conceptum proprium, & essentiam Dei, licet proferens talem conceptum non habeat. Ergo habent significationem propriam & essentialem Dei. Possent autem nomina plus audienti significare, quàm ipsi proferenti, constat experimento, vt si quis qui nunquam Romæ fuit, ex lectione librorum, aut narratione aliorum referat nomina templorum, vicorum, locorum sacrorum, quæ Romæ sunt, ei qui Romæ fuit, & visu nouit omnia, conceptum intuitiuum, euidentem, & quidditatiuum, quem ipse non habet. Contra, si is qui Romæ fuit alteri narret eadem, minus significat, quã e contra, licet melius intelligat, nempe, quia audiens non æquè concipit.

1. Ratio de nomine iam imposito.

2.

Secundò non solum nominibus iam

impositis sic vti possumus, sed & imponere noua nomina, quæ alijs rem per se ipsius significant, quàm imponenti. Vt si Philippus Rex duci præciperet, vt primam quam caperet insulam, Philippinam vocaret, melius duci quàm ipsi Philippo nomen significaret. Et si cæcus imponeret nomina rebus, quas nunquam vidit, melius alijs significarent, quàm imponenti. Sic igitur beatis melius significant nomina Dei, quibus nos utimur, quàm nobis utentibus, aut imponentibus. Ex quibus constat rationem & significationem nominum per se ipsam potius esse ex conceptu audientium quàm proferentis. Contingit autem, vt audiens multò melius rem intelligat, quàm proferens, aut imponens nomen: sic beati multò melius quàm nos intelligunt nomina Dei.

Hinc tertio dicit Vazquez ibi cap. 3. ad finem, non solum posse nostris nominibus Deum quidditatiue ac essentialiter significari, verum & comprehensiuè ac perfecte, sed soli ipsi Deo, qui se ipsum & essentiam suam perfecte comprehendit. Id tamen bene addit, ob stare ne proprie loquendo nomina Deo significant, quia nihil ei per voces, aut conceptus nostros de nouo innotescit, cum omnia sint ei nota ab æternò. Ergo neque nos Deo; neque Deus alicui se ipsum aliquo nomine potest perfecte & comprehensiuè significare. Hæc est horum sententia.

Dicendum tamen videtur cum communi Doctorum sententia, licet hæc quæstio solum sit de modo loquendi, & de vocibus, nullum posse nomen imponi in hac vita, quòd Deum proprie, & quantum ad essentiam significet. Sic videntur sentire Diuus Thomas hic, & Caietanus, & Bañes, Valètia quæst. 13. punct. 1. & idem D. Thomas 1. contra Gentēs cap. 3. 1. & ibi Ferrar. Plerique in 1. d. 22. Bonau. art. 1. q. 1. Ricard. art. 1. q. 1. Capreol. q. 1. art. 1. Durand. q. 1. num. 16. Argent. quæst. 1. art. 1. Alber. art. 16. Marsilius in 1. q. 25. art. 2. Henricus in sum. ar. 73. q. 9. Altifiod. 1. lib. sum. c. 3. Alex. 1. p. q. 48. m. 1. Alber. 1. p. q. 52. memb. vnic. lit. F.

Secunda etiã de imponendo.

Etiam comprehensiuè significare.

4. Sententia negans tenenda.

5 Fundamentū Diui Thomæ est sum-
Nomini- ptum ex Aristotel. 1. libro Periherm.
bus signifi- cap. 1. quia voces aut nomina sunt si-
can- gnata conceptuum, & referuntur ad res
tur imme- gnas conceptuum, & referuntur ad res
diarē con- significadas medijs conceptibus, quos
ceptus. immediatē significant. Sed nos in hac
vita Deum non possumus cognoscere
perfectē, & essentiam eius videre, sed
solum per respectum ad creaturas per
modum causæ, & per modum excellen-
tiæ, & remotiōnis. Ergo solum potest
fic nominari, & non ita vt nomen ex-
primat diuinam essentiam. Hæc est ra-
tio D. Thomæ.

6 Secundò sic videntur loqui & Scri-
Ex Scriptu- ptura, & Patres. Scriptura docet Deum
ra Deus in- nominari non posse, & esse ineffabi-
effabilis. lem, & si nominetur, non perfectē no-
minari. Gen. 22. Cur queris nomen meū,
quod est mirabile, Prou. 30. Quod nomen
est eius, aut quod nomen filij eius, si nostis?
Philipp. 2. Dedit illi nomen, quod est su-
per omne nomen, Ephes. 1. Super omne no-
men, quod nominatur, non solum in hoc se-
culo, sed etiam in futuro. Et ex his testi-
monijs hoc ipsum colligit D. Diony-
sius cap. 1. de diuin. nomin. ad finem.
Sic August. lib. 1. de doctrina Christi.
cap. 6. Deum docet, neque ineffabilem
dici posse, quia cum hoc ipsum dicitur,
aliquid dicitur, neque effabilem, cū de
illo nihil dignè dici possit; admittit ta-
men humanę vocis obsequium. Sic Cle-
mens Alexand. lib. 1. Stromatum. Cy-
prianus libro de idolorum vanitate, Hi-
larius 1. & 11. lib. de Trinitat. Athana-
sius in epist. de synodis Seleuciæ, &
Arimini. Nazianz. oratione 2. & 4. de
Theologia. Basil. lib. 1. contra Eunomium,
Iustinus apolog. 2. pro Christianis.
Origenes lib. 6. contra Celsum. Ar-
nobius lib. 8. contra Gentes. Gregor.
Nissen. homil. 8. in Ecclesiast. Greg.
Greg. Mag. 27. lib. Moral. cap. 26. Damascenus lib.
Damas. 1. cap. 4.

Dionys.
August.
Clem. Ale.
Cyprian.
Hilar.
Athanas.
Nazian.
Basil.
Iustin.
Origen.
Arnob.
Greg. Nis-
sen.
Greg. Mag.
Damas.

7 Tertio confirmatur, quia communis
Ratione, me est Patrum doctrina Deum melius
negatione, quam affirmatione significari,
quod verum non esset, si affirmantes
quam affir- voces propriè & distinctè Dei essen-
matione si- tiam, ac perfectè significarent. Illud au-
gnificatur. tem sæpè docet Dionys. vt cap. 1. &
vlt. de mystica Theologia & cap. 2. de
cœlest. hier. & epist. ad Caium, qui etiã
docet aliquando Deum neque esse sa-
pientem, neque bonū, neque omnipo-
tentem, imò neque Patrem, Filium, aut

Spiritum Sanctum, nempe non est in
se, vt his nominibus à nobis significa-
tur. Sic etiam August. lib. 5. de Trinit.
c. 16. Damasc. lib. 1. cap. 4. Sic etiam ex
Philosophis refert Cyril. Alex. Deum
esse ineffabilem 1. lib. contra Iulian. &
Greg. Nazian. orat. 2. de Theolog. ex
Trismegisto, & Platone.

8 Et certè ratio illa Diui Thomæ ef-
ficacissima est; significatio enim nomi-
num ex vsu pendet, & institutione ca-
gnificati- gnificati-
imponētium: Ita ergo significant pro-
ta impositio-
nem ex cō-
ceptu.
nuntur verò ex conceptu & cognitio-
ne præuia, quam de re habent, qui im-
ponunt; non ergo vltra significant, qua-
fit conceptus, quem sequuntur. Vnde
audet Valentia paradoxam vocare op-
positam Scoti sententiam, quòd possit
Deus perfectius nominari, quàm con-
cipi. Et sententia fuit celebris Trisme-
gisti, ac Platonis, Deum intelligere qui
dem difficile esse, loqui autem impos-
sibile, vt Nazian. & Cyrillus referunt
locis citatis; & apud Prosperum sen-
tentia est 61. August. in libro senten-
tiarum eius, Verius cogitatur Deus, quàm
dicitur, & verius est, quàm cogitatur. Et in
Psal. 85. Queris quid sit Deus. Quid qua-
ris, vt ascendat in linguam, quod in cor non
ascendit? Contradicunt ergo Augu-
stino; qui dicunt posse Deum per-
fectè nominari, licet perfectè concipi
non possit.

9 Ad primum, & ad
omnia respondendum videtur, quòd
Ad primū.
si forte contingat aliquam rem audito
Perfetta
cognitiō nō
ex vi nomi-
nis.
nominè perfectius cognosci ab audien-
te, quàm ab imponente nomen, aut eo
vntente, id non prouenit ex vi significa-
tionis ipsius nominis, sed potius ex cō-
gnitione audientis, qui rem aliàs me-
lius nouit. Sic qui Romæ fuit audito
nomine Diui Petri & Pauli, aut Eccle-
siæ Lateranensis, statim concipit loca
sacra, & eorum habet memoriam, pro-
ut in se sunt; qui non vidit, solum habet
confusam notitiam.

10 Similiter respondetur ad secundum,
Ad secun-
ducem qui insulam expugnauit, siue
dum idem.
Philippina vocetur, siue aliter, melius
eam nosse, quàm Regem, qui nomen il-
lud imposuit, non quidem ex vi nomi-
nis, sed quia suo visu, & experimento,
insulã nouit, & licet fortè nominis non
meminerit recens impositi, potest me-
moriã rei ipsius intuitiuam habere, vt
per

per se patet, & constat non esse vim eã
nominis, sed conceptus.

11 Ad tertium ipsi etiam tandem con-
cedunt Deum non posse perfectè, &
comprehensiuè significari, quod à no-
nomen ad- bis non possit ita cōprehendi, Deo ve-
equatū Dei. rò nihil per nomen innotescat. Imò Ba-
ñes cum Caietano putat, neq; à beatis,
neq; ab ipso Deo posse imponi nomen
quod significet Deum sicuti est in sua
essentia, & quidditate. Ratio est opti-
ma, quia nomina eãtenus significant,
quatenus excitant speciem; & conce-
ptum rei, quam significant; nullū autē
nomē, aut signum creatum, potest ex-
citare speciem propriam Dei, & cōce-
ptum, quia reuera nulla est species pro-
pria Dei creata, neq; dari potest, sine
specie verò propria, neq; cōceptus po-
test esse proprius. Hinc fit, vt neq; no-
men Tetragramaton Iehoua, quod Sco-
tus, & alij putant à Deo impositum in
Scriptura, significare Deū vt in se est.
Quod si Zachariæ c. vlt. dicitur, In illa
die erit Deus vnus, & nomen eius vnum. Id
vel de statu Ecclesiæ intelligitur, in qua
vnus Deus erat colendus, destructis ido-
lis, ac falsis dijs; vel si de statu beati-
tudinis, vnum nomen significat vnum
conceptum, & Verbum diuinum,
in quo omnes beati Deum videbunt
sicuti est; vel etiam quia conceptus
formalis in omnibus beatis erit vnus
speciē.

Nomen Ie-
houa nō si-
gnificat
Deum vt
est.
Zach. vlt.
vnu nomē.

12 Cōcreta per
fectionē, ab
abstracta sim-
plicitatem
denotant.
Nomina,
verba, par-
ticipia,
pronomina
significant
Deum, vt
à nobis cō-
cipitur.

In solutione ad secundum docet Di-
uus Thomas nomina concreta accom-
modati Deo ad significandam perfe-
ctionem, & subsistentiam, vt in rebus
materialibus; nomina verò abstracta ad
significandam simplicitatem. Et ad ter-
tium dici de Deo nomina significa-
tia substantiam cum qualitate, vt sup-
positum cum natura, vel forma de-
terminata, in qua subsistit, verba, &
participia con significant tempus, &
dicuntur de Deo, quatenus a ternitas
includit omne tempus. Sicut enim sim-
plicia apprehendimus, & significamus
per modum compositorum, ita simpli-
cem aternitatem intelligere, & expri-
mere non possumus, nisi per modum
temporalium, quòd composita, & tem-
poralia connaturalia sint nostro intel-
lectui. Pronomina demonstratiua de-
monstrant id, quod de Deo intelligi-
tur, non quod sentitur. Et ita Deus,
prout à nobis concipitur potest, & no

minibus, & verbis, & participijs, & pro
nominibus significari.

ARTICVLVS II.

Verum aliquod nomen de Deo sub-
stantialiter dicatur?

C Onclusio est, Nomina, quæ negatio-
nem significant, aut relationem ad
creaturas, non dicuntur substantialiter de
Deo. Nomina verò, quæ absolute, & affirma-
tiue dicuntur de Deo, substantiam Dei si-
gnificant, & substantialiter dicuntur; licet
imperfectè.

DVBITATIO.

Quæ nomina Dei substantiam si-
gnificent, quæ non?

1 Prima pars conclusionis, vt certa
assumitur à D. Thom. nempe quia Nomina ne-
gatiua re-
stantiæ, sed potius aliquid remouent.
Nomina relationem ad creaturam si-
gnificantia, non dicunt aliquid intrin-
secum in Deo, sed relationem Dei ad
creaturam, aut potius relationem crea-
turæ ad Deum, vt expressè docet D.
Thomas, quò satis explicat, & pro-
bat hanc partem conclusionis. Intelli-
git autem Diuus Thomas de relationi-
bus secundum esse, & præsertim, quæ
Deo conueniunt ex tempore, vt Vaz-
quez hic explicat in cōmentario: nam
relationes secundū dici intrinsecè sunt
in Deo, & substantiam Dei significant.
De quo infra suo loco. Et hanc diuisio-
nem nominum, quam tradit D. Thom.
docuit D. Dionys. 2. c. de cœlesti hier.
& D. Basil. lib. 1. contra Eunomium
circa medium, Damasc. lib. 1. fidei cap.
4. & cap. 12. Ioannes Cypariſſotus in
expositione Materiaria Decade 2. cap.
1. Et sequuntur Theologi in 1. dist. 22.
Bonauerit. art. 1. quæst. 4. Ricard. artic.
1. q. 5. Aegid. q. 4. Durand. q. 2. Alex.
1. part. quæst. 48. memb. 4. artic. 3. §. 2.
Molin. hic art. 1. disp. 1. Valent. punct.
2. diuisione 2.

Relatiua ad
creaturam.

Relationes
secundū di-
ci substan-
tiam signi-
ficant.

2 Circa secundam partem conclusio-
nis de nominibus affirmatiuis, quæ ab-
solute dicuntur de Deo, vt bonus, sa-
piens, duas refert sententias D. Thom.
negationē.

Quaest. 13. Art. 2. dubit. vnica.

Prima est Rabbi Moyfi in libro, quem inscripsit, *Doct̃or dubiorum*, non tam ali-

Quod signi- Secunda sententia est, quod hęc nomi-
ficent habi- na sint imposita ad significandam habi-
tudinē cau- tudinem Dei ad res creatas, vt cum di-
se. cimus, *Deus est bonus*, significetur quod
fit causa bonitatis in creatis, & dum *Sa-*

Iste dua- Vtramque sententiam rejicit meritō
sentētia cō- D. Thom. & omnes citati. Primō, quia
statantur a sicut dicitur bonus, quasi bonitatis cau-
D. Thoma. sa, ita posset Deus dici corpus, vt cau-
sa corporū; & posset intelligi remoueri
à Deo dum dicitur corpus, ratio entis
in potentia soli conueniens. materię
primę. Secundō, quia hęc nomina af-
firmatiua posterius dicerentur de Deo
per analogiam ad creaturas; sicut me-
dicina dicitur sana vt causa, per ana-
logiam ad sanitatem animalis, quę est
prima & præcipua sanitas. Tertiō,
quia alia est intentio vtentium nomi-
nibus istis, qui enim Deum vocant vi-
uentem; aut sapientem non solum in-
tendunt significare, quod Deus sit cau-
sa vitę aut sapientię, aut quod diffe-
rat ab inanimatis, & brutis; sed quod
revera intrinsecē habeat vitam, &
sapientiam. Quamuis enim hęc no-
mina tribuamus Deo iuxta varios eius
processus ad creaturas, vt docet Dio-
nysius primō capite de diuinis nomi-
nibus, quia iuxta diuersos processus
Deitati, varię sunt perfectiones in
creaturis, quę Deum manifestant, &
ita nos etiam varię Deum intelli-
mus, & nominamus. Nomina tamen
non imponuntur ad significandos ip-
sos processus, vt *Viuens Deus*, quia ab
eo procedit vita, sed ad significan-
dum ipsum rerum principium, pro-
ut in eo præexistit vita eminentiori
modo, quam intelligatur, vel signifi-
cetur, vt docet Diuus Thomas hic ad
secundum.

Nomina ab- Quærunt hic quid nomine substan-
soluta signi- tię significet D. Thomas in titulo &
ficant quid corpore articuli, dum docet nomina
in Deo. absoluta affirmatiua dici substantialiter
de Deo, aut secundum substantiam?

3 *Quid nomi-* Quærunt hic quid nomine substan-
ne substan- tię significet D. Thomas in titulo &
tia intelli- corpore articuli, dum docet nomina
gat D. Tho. absoluta affirmatiua dici substantialiter
de Deo, aut secundum substantiam?

1. Solutio. Caietanus & Molina dicunt idem in-
telligere atque dici non secundum ac-
cidens, Vazquez obijcit, quia iam quę

non dicuntur secundum substantiam,
vt negatiua, & significantia relatio-
nem ad creaturam, dicerentur secundū
accidens, quod neq; concedit D. Tho-
mas, neque verum est, cum neque signi-
ficent accidens prædicamentum, quod
inhæreat Deo, neque prædicabile, quia
prædicata negatiua non possunt adesse
& abesse Deo salua eius natura, vt
infinitum, immortale, & similia. Signi-
ficantia relationem ad creaturas actu
productas, aut futuras dicuntur qui-
dem hoc modo; sed non quę ad crea-
turas possibiles. Dicit ergo sensum esse,
an nomina aliqua in Deo significant,
id quod verē est in ipso, siue sit sub-
stantia, siue relatio: & respondet Di-
uus Thomas non omnia significare se-
cundum substantiam, sed aliqua tan-
tū.

Certē sensus idem est, an aliqua no-
mina in Deo significant veram eius en-
tiam, quę intrinsecē sit in ipso, sed
quia quicquid est intrinsecē in Deo est
substantia, & non accidens, ideo ve-
rum est, quod talia nomina signifi-
cent substantiam, & nō accidens, vt di-
cebat Caietanus, sed sensus formalis
est de intrinsecā, & reali entitate, quam
non significant negatiua, & quę di-
cunt relationem ad creaturam. Sic D.
Dionysius 2. cap. de diuinis nomi-
nibus, his nominibus totam dicit Dei
substantiam significari, & non per par-
tes; & D. Basilius libro 1. aduersus Eu-
nomium, & epistola 8. dum Deum di-
cimus bonum, & iustum, positionem
& substantiam eorum, quę propria
Deo sunt, significari. Sic Athanas. in
epistola ad Episcopos Africę hęc dici
de Deo ex proprietate substantię, &
Nazianzenus oratione 2. de Theolo-
gia, *Lux, charitas, sapientia, iustitia, &*
alijs huiusmodi nominibus diuina natura
appellatur. Sic Damasc. vbi supra, hęc
nomina significare aliquid eorum, quę
naturam assestantur; nam alia signifi-
cant, aut quid non sit, aut affectionem
aliquam ad ea, quę à Deo distinguun-
tur, nempe relationem ad creaturas. Sic
August. lib. 3. de Trin. c. 4. & seq. & lib.
6. c. 4. & 6. & lib. 7. c. 1. & sequentibus
docet hęc nomina absoluta substantiã
Dei significare.

Et ratione constat, quia conceptibus
nostris; quos his nominibus significa-
mus, verē in Deo respondet entitas
intrin-

2. Solutio
Vazq.

4
In Deo o-
titatem, quę
intrinsecē sit
in ipso, sed
quia quicquid
est intrinsecē
in Deo est
substantia.

Ex Dionys.

Basilio.

Athanas.

Nazian.

Damasc.

August.

5
Res signifi-
cata conce-
ptu nomi-
nis est in
Deo.

Mens Dio-
nyf. & Da-
mas.

intrinsecā, & substantia diuina, aut na-
tura, cui tales conceptus verissimē ap-
tantur; talia ergo nomina verē signifi-
cant diuinam substantiam. Ita vt Deus
sit bonus, non quia dat bonitatem, aut
quia non est malus, sed quia id quod
bonitatem dicimus in creaturis, verē,
& formaliter habet, perfectiori tamen
& altiori modo. Et quia bonus est,
tribuit bonitatem iuxta Augustinum
libro 1. de doctrina Christiana ca-
pite 32.

Notandum autem, quia his nomi-
bus imperfectē significatur diuina na-
tura, ideo aliquando à Patribus asse-
ri potius ijs significari, quid non sit
Deus, quam quid sit. Ita Damascen.
cap. illo 4. & Dionys. de mystica Theo-
logia cap. 1. & ultimo, & explicat D.
Thom. hic ad 1.

ARTICVLVS III.
Virum aliquod nomen dicatur de
Deo propriē.

Conclusio, *Aliqua nomina dicuntur*
de Deo, non metaphoricē, sed propriē
quantum ad rem significatam, licet non qua-
tum ad modum significandi.

1
Perfectio-
nes imper-
fecte

Conueniunt omnes in 1. d. 22. Alex.
1. p. q. 48. m. 2. art. 2. Henric. in summ.
art. 32. q. 4. & constat ex dictis supr. q.
3. & 4. quosdā esse perfectiones, in crea-
turis, quę intrinsecē includunt imper-
fectionem creaturę, vt omnes rationes
infimę & vltimę rerum creatarum, &
tales non possunt Deo intrinsecē &
propriē conuenire, sed solū per meta-
phoram, vt *Leo, lux, ignis, sol, &* similia.
Alię sunt perfectiones, quę nullam in-
cludunt imperfectionem in suo conce-
ptu, vt ratio entis, substantię, sapiētię,
bonitatis & similes, & hęc conueniunt
Deo propriē, & absque metaphora.

Perfectio-
nes sine im-
perfectiōe

Constat ex Ambrosio lib. 2. de fide,
in prologo ibi habentur verba hic ci-
tata à D. Thoma, licet non prorsus ea-
dem; vnde Bañes dicit esse sumpta ex
lib. 2. de Trinitate, quem apud Am-
brosium non inuenio, & ex Augusti-
no 5. 6. & 7. de Trinitate, Cyrillo lib.
7. Thefauri cap. 2. Ioanne Cypariſſio-
to Decade 4. cap. 9. & Patribus artic. 1.
& 2. citatis.

3

At nomina etiam ista quantum ad

modum significandi non propriē dici
de Deo, sed translaticē, & quasi abu-
sue, vt docet Diuus Thomas in fine
corporis, sententia est Dionysij de my-
stica Theologia cap. 1. & vltim. & 2.
cap. cęlestis hierarchię, hic citati ad se-
cundum & sæpe, Baslij epistol. 80. Tu-
stin. apologia 1. Clementis Alexand.
5. lib. Stromatum, Nysseni lib. ad Abla-
bium, post initium. Damascen. in lib. 1.
cap. 4. Ratio est, quia imperfectē rem
& rationem in Deo existentem signi-
ficant, vt Valentia notauit puncto 3.
Secundō, quia habent modum signifi-
candi, qui creaturis competit, vt docet
Diuus Thomas hic, sic concreta no-
mina significant cum compositione,
abstracta verō formam quasi adiacen-
tem, aut non subsistentem, & quasi
imperfectam, & sic potius dicitur
Deus super omnem substantiam & vi-
tam, vt docet Dionysius. Et in his
conuenit Augustinus 5. de Trinitate
capite 10. & 7. de Trinitate capite 5.
dum innuit nullum nomen propriē
dici de Deo.

Quoroddā
dicatur nō
propriē di-
ti de Deo.

Neque etiā
concreta que
abstracta.

Dionys. Au-
gust.

ARTICVLVS III.
Virum nomina dicta de Deo sint
synonyma?

Conclusio est negans.
Ratio facilis, nam si nomina vt illi
dicebant, remouerent aliquid à
Deo, aut connotarent diuersos effe-
ctus, nulla esset dubitatio; sed licet si-
gnificent substantiam, & naturam Dei,
& ipsa in se simplicissima sit, meritō
adhuc synonyma non sunt, quia natu-
ram illam simplicissimam significant
sub multis, & diuersis rationibus no-
stri intellectus. Sicut enim diuersis
perfectionibus creaturarum respondet
vnum simplex principium, variē per
eas participatum, ac repræsentatum,
ita varijs & multiplicibus concepti-
bus nostri intellectus, respondet vnum
ens simplex in Deo secundum eas cō-
ceptiones imperfectē intellectum. Ita
de potent. quæst. 7. artic. 6. vide Al-
bert. Magn. 1. part. summ. quæst. 59.
memb. 4.

1
Nomina
Dei nō sunt
synonyma.

2
Ob multos
conceptus
nostros.

Vazquez in commentario conten-
dit hanc nominum synonymiam non
tam diiudicandam esse ex parte im-
nominum sy-
nonymia.

2
Sententia
Vazq. de no-
minum sy-

nentis nomina, quam ex parte audientis, nempe si eundem eliciat conceptum aut diuersos. Ideo respectu Dei, & beatorum omnia nomina Dei esse synonyma, quia per visionem beatam non nisi vnum eliciunt Dei conceptum. Quod innuit etiam Diuus Thomas 1. contra Gentes cap. 31. & Molina in hunc articulum. Sed certum est significationem nominis, ex qua iudicatur synonymia, potius diiudicari ex parte imponentis. Imò & audiens, vt conceptum eliciat significationis, prius scire debet impositionem, quam sit audiens.

Varia nomina respectu viatorum. Aut cognitio non beata. Quæstio autem, & conclusio huius articuli de viatoribus est, non de Deo, aut beatis, qui non egent hoc nominum diuersorum vsu. Beati tamen possunt alios habere abstractiuos, & naturales conceptus, sicut in via respondentes diuersis Dei nominibus.

Varij conceptus de essentia, per sonis, & attributis. Caietanus hic, quem sequitur Bañes, putat diuina attributa, & personas, ac essentiam inuicem comparata concipi diuersis conceptibus, & distingui ratione ob eminentissimam rationem, quam in Deo habent, ob quam, licet sint vna simplicissima essentia, possunt respondere varijs conceptibus, & ob finitam virtutem creati intellectus non possunt concipi vno conceptu. Si obijctas etiam in beatis esse finitam virtutem intellectus, à quibus tantum vnus formatur conceptus omnium illarum perfectionum in Deo. Respondet Bañes à beatis non formari verbum, in quo cognoscant diuina attributa, sed omnia concipiunt in Verbo diuino, qui est vnus conceptus infinitus, & simplicissim⁹, & sic representat omnia diuina attributa simplicissimè; quod nullus conceptus creatus præstare posset. Sed nescio quomodo in beatis visio Dei, & beatitudo non sit quid creatum, & quid aliud esse potest nisi conceptio, & intellectio creata, vt diximus q. 12. art. 2. dubit. 3. Itaque habent, & eliciunt beati vnum conceptum creatum intuitiuum Dei, vt in se est, & ideo simplicè, iuxta vnitatem, ac simplicitatem obiecti clarè visi. In via autem, vt docet hic D. Thomas, sicut prima causa, & eius simplex perfectio, variè diuiditur in perfectionibus creaturarum, ita etiã varijs conceptibus intelligitur à nostro intellectu, qui ex creaturis Deum concipit.

Iterum Bañes negat verbum in beatis.

Simplex verbū est.

ARTICVLVS V.

Vtrum nomina, que dicuntur de Deo, & creaturis, vniuocè dicantur de ipsis?

Conclusio, *Impossibile est aliquid dici de Deo, & creaturis vniuocè, sed nec mere æquiuocè, sed secundū analogiam vnus ad alterū, id est, creatura ad Deum.*

DVBITATIO.

Circa rationes Diui Thomæ.

DE conclusione non agimus, quia alibi in Logicis, & Metaphysicis latè defendimus sententiam D. Thomæ contra Scotū, quem defendūt hoc loco Caiet. & Valent. punct. 3. Res nobis est certa, & ratio D. Thomæ efficax.

Sed cōtra primam rationem D. Thomæ obijctis, nititur enim huic fundamento, *Quando effectus non adæquat virtutem causæ, nomen commune causæ, & effectui, non dicitur de ijs vniuocè.* Contra est, quia lux diaphani est effectus lucis solis, non adæquans eius virtutem, & tamen vniuocè conuenit vtriq; ratio, & nomē lucis. Sic corpus corruptibile nō adæquat virtutem corporis cœlestis, cuius effectus est, & dicitur de ijs vniuocè. Sic veritas vniuocè dicitur de veritate principij & conclusionis, cū tamen hæc non attingat adæquate illam.

Contra secundam rationem est obiectio, quod enim sapientia diuina à parte rei, & secundum rem sit iustitia, omnipotentia, & omnis alia perfectio diuina materialiter, per accidens est respectu significati formalis nominis sapientia, quod solum significat rationem sapientia, siue sit illimitata perfectio, vt diuina sapientia, siue sit determinata perfectio, distincta ab omnibus alijs, vt sapientia creata; ergo ex hoc fundamento non rectè sequitur ratio diuersa in diuina, & creata sapientia.

Ad primum responderetur, rationem primam D. Thomæ esse hanc, *Omnis effectus non adæquans virtutem causæ agentis recipit similitudinem agentis, non secundum eandem rationem, sed deficienter, ita adæquans in vt quod diuersim, & multipliciter est in eadem ratione effectibus, in causa sit simpliciter, & eodem modo.* Et vis huius rationis est, quia ratio,

Conclusio certa.

Obiectio contra fundament. D. Thom. exēplis.

Obiectio.

Ad primā.

ratio, quæ in causa est, est perfecta, & secundum vnā rationem, & in effectu est imperfecta, & deficiens, & secundū aliam rationem essentialē, nō est vniuocè in vtroque. Et hoc principium est certissimum ex definitione vniuocorum. Omnes autem obiectiones sunt de effectibus, qui adæquant virtutē causæ agentis secundum illam rationem specificam, aut genericam, licet enim non adæquent in gradu, aut intentione, vel forte in ratione infimè speciei, adæquat tamen saltē in ratione generica, vt corpus corruptibile, & cœleste. Ita se explicat D. Thom. de potentia q. 7. art. 7. quod effectus agentis vniuoci adæquet virtutem suæ causæ, & ei assimilatur secundum eandem rationem.

Ad secundam. Ad secundum responderetur illam nō esse secundam rationem Diui Thomæ; sed eandem primam explicari exemplo sapientia, quia nomen certæ perfectionis in creatura, vt sapientia, significat illam perfectionem distinctam ab alijs, vt bi gratia, ab essentia, & potentijs. At in Deo non significat distinctam perfectionem ab essentia, & potentijs, & alijs. Et ideo hoc nomen sapiens in homine quodamodò describit, & cōprehendit rem significatam; at in Deo relinquit rem significatam vt non comprehensam, & excedentem, nominis significationem. Ideo non dicitur secundum eandem rationem in Deo & homine. Ad obiectionem ergo responderetur, licet respectu conceptus nostri, quo sapientiam cōmunem Deo, & creaturis concipimus, reliquæ perfectiones diuina, se habeant quasi materialiter, & per accidens, eoquod sapientiam diuinam imperfectè concipimus, tamen respectu rei ipsius significatæ nomine sapientia diuina, nō debet cōcipi, quod reliquæ perfectiones diuina se habeant per accidens, sed potius debent concipi, & dici quod omnes illæ perfectiones diuina se habeant cum sapientia, vt prorsus eadem vna, & simplex perfectio, cui non per accidens, sed intrinsecè, essentialiter, ac formaliter competat esse sapientiam, essentiam, bonitatem, & quicquid aliud est in Deo.

Perfectio nes diuina inuicem nō se habent per accidens.

Non æquiuocè dici nomina de Deo & creaturis. Concludit D. Thomas non vniuocè dici hæc omnia, neque tamē æquiuocè, quia iam nihil posset ex creaturis demonstrari de Deo. Quod intellige sub his nominib⁹, quia mediū esset æquiuo-

cum, & incideret fallacia æquiuocationis, quod dicit esse & contra Arist. 8. Phys. & 12. Metaph. qui multa de Deo probat demonstratiuè ex perfectionibus creaturarū, vt quod sit primū ens, primus motor, & prima causa, & cōtra Paulum ad Rom. 1. dicentem, *Inuisibilia Dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur.* Notat Caiet. & Valentia cum ipso hanc rationē solum procedere de his nominibus cōmunibus Deo, & creaturis, quia alia dicūt posse probari, etiã si hæc nomina esēt æquiuoca, vt quod sit prima causa, & antecellat omnibus, colligitur ex proprijs nominibus effectuum. Sed hoc ipsum quod Deus sit, aut sit prima causa, aut ens antecellens omnia, habet commune quid non æquiuocum, scilicet nomen causæ, & primi entis, aut motoris, quæ non æquiuocè, sed analogicè de Deo dicuntur. Analogia autem dicit proportionem, vel multorum ad vnum, vt sanū dicitur de medicina, & vrina, quia vtrumq; habet proportionem ad sanitatem animalis, vt causa, vel signum: vel dicit proportionem vnus ad alterum, sicut sanum dicitur de medicina, & animali. Et sic dicuntur nomina de Deo, & creaturis, vt satis constat ex dictis.

Cōtra Caiet. & Valent.

An vnus conceptus in analogis.

Vltimò notandum est hīc Bañes, & Molinam vt certum ponere in analogis dari vnum cōceptum communem. Valentia verò puncto 3. circa tertiam assertionem Diui Thomæ §. *Secundæ causa*, dicit, in quibusdam analogis dari vnum conceptum communem, vt in substantia, & accidente, ratio entis est vna, in alijs non dari, vt medicina, & animali in ratione sani. Sed nos suo loco diximus analogis non dari conceptum cōmunem, vnum simpliciter, sed solum confusè, & qui sit quasi quid nominis, vt ratio entis est, quod habet esse, qui cōceptus, si expressè, & distinctè explicetur, alius est in substantia, alijs in accidente; & ratio est, quia eodem esse, in quo conueniunt analogicè, differunt simpliciter & essentialiter, & ita non est vnus conceptus obiectiuis simpliciter, imò neque formalis vnus distinctus, & expressus, sed solum cōfusus. Talis autē confusus potest dari vnus in omnibus analogis, quia sicut nomen est cōmune, ita ratio est vna analogia, & proportione, licet simpliciter sit diuersa. Sic potest respectu medicina,

Conceptus vnus forma lis confusus.

& animalis dari vna ratio fani confusa, & quasi quid nominis, sanū est, quod habet sanitatem; nempe, aut formaliter, aut vt causa, aut vt signū; quæ sunt rationes simpliciter diuersæ. Et ita semper D. Thomas cum Aristotele docet nomen analogum esse commune, rationem eius esse quodammodo vnam, nempe analogiam, simpliciter verò, & absolute diuersam. Si autem conceptus daretur vnus communis, iam analogia haberent vnum conceptum, in quo conuenirent, & alterum in quo differrent, & eo ipso essent vniuoca. Conuenit nobiscum Ferrar. 1. contra Gent. cap. 34. & diximus longè in Logica in antecategorijs.

ARTICVLVS VI.

Verum nomina per prius dicantur de creaturis, quam de Deo?

Conclusio, Nomina quæ metaphoricè de Deo dicuntur, prius dicuntur de creaturis. Quæ verò propriè & essentialiter, quantum ad rem significatam prius, id est, principaliter, dicuntur de Deo, licet quantum ad impositionem prius imponantur creaturis, quæ prius cognoscuntur.

DUBITATIO.

An analogum præcipuum intret in diffinitionem aliorum?

Diuus Thomas initio corporis tradit hanc regulam in omnibus nominibus analogis, necesse esse, vt omnino poni in diffinitione aliorum. Et inde sequi vt illud vnus poni debeat in diffinitione aliorum; nempe quia prius dicitur nomen de illo, & ratio significata, quam de cæteris, vt sanum in animali prius, & principaliter dicitur, & ponitur in diffinitione omnium aliorum. Contra hanc regulam est, quod in analogis proportionalitatis non videtur vera, nam principium dictum de principio vitæ, analogicè dicitur, de nullo autem eorum prius, ita vt illud intret in diffinitionem aliorum. Et ita ipse Diuus Thomas de verit. q. 2. art. 1. ad 6.

Ratio dubitandi.

docet necesse non esse, vt præcipuum analogum ponatur in diffinitione aliorum. Et constat, quia non habet rationem generis aut differentiam.

Dicendum est primo doctrinam hanc D. Thomæ esse intelligendam in analogis, quæ metaphoricè dicuntur de vno, & de altero propriè, iuxta primam partem conclusionis Diui Thomæ, in his enim necessariò, quod metaphoricè dicitur, dicit attributionem expressè ad id quod dicitur propriè, vt dum Deus dicitur leo, aut ignis, significatur expressa habitudo in aliquo effectu, aut conditione ad verū leonem & ignem; & necessariò verus leo, & ignis ingreditur in eam definitionem, quæ talis metaphora explicatur. Et in his conueniunt Caietanus hic Bañes, Molina, & Valentia puncto 3. quæst. 3. & res est per se facilis.

Secundò dicunt in ijs analogis, quorum minus principale non dicit formalem respectum ad magis principale, non esse intelligendam regulam Diui Thomæ, vt dum accidens dicitur ens, non est necesse exprimi substantiam in eius definitione, sed potest albedo, verbi gratia, definiri per suum genus & differentiam. Et quælibet creatura similiter, licet dicat analogiam ad Deum in ratione entis, quia non dicit respectum ad Deum formaliter, sed solum fundamentaliter. Verum Caietanus, Bañes, & Molina etiam in his tandem concedunt, non posse rectè, & exactè intelligi diffinitionem analogi minus præcipui, sine ordine ad analogum magis præcipuum. Sic si albedo debet intelligi, & eius diffinitio, Color disgregans visum, non potest exactè concipi sine ratione accidentis, & hæc sine expresso respectu ad substantiam, tanquam ad præcipuū ens, ad quod dicit respectū. Et ita hanc regulam repetens Diuus Thomas infra art. 10. ponit exemplum de substantia & accidente, quod illa ponatur in diffinitione huius. Sic homo, & quæuis creatura, si debet exactè concipi quantum ad omnia, necessariò in exactæ diffinitionis eius intelligentia intrabit respectus ad primum ens, & causam Deum, & in diffinitione sapientie creatæ, sapientia increata. Et ita vniuersaliter regulam illam Diui Thomæ intellexit Caietanus tractatu de analogia cap. 7. & de analogis per metapho-

Regula D. Thomæ de quibus analogis.

In alijs non esse veram.

Sed iudicium se corrigunt etiam in his intelligi.

Ex D. Tho.

Caietan. de analogia.

ARTICVLVS VII.

Verum nomina, quæ important relationem ad creaturas, dicantur de Deo ex tempore?

Conclusio. Aliqua huiusmodi nomina dicuntur de Deo ex tempore, alia ab aeterno.

DUBITATIO.

An sint in Deo aliqua relationes rationis?

Pro intelligentia conclusionis necessaria est hæc dubitatio; nā si omnes relationes in Deo sunt reales, & nullæ rationis, non videntur ei conuenire ex tempore, quia quicquid reale est in Deo, est Deus, & ab æternitate illi competit, quamuis non omnes ita loquantur.

Prima ergo sententia asserit omnes relationes in Deo esse reales, etiam eas, quæ ei ex tempore conueniunt, vt esse creatorem, Dominum, redemptorē, & quæ sequuntur actionem eius transeuntem, sic loquuntur Okam, quem sequitur Gabr. in 1. dist. 30. q. 5. Duran. q. 3. Gregor. 1. d. 28. q. 3. art. 1. Marfil. in 1. q. 32. art. 1. Expressè tamen dicunt eas relationes non esse aliquid reuera, & intrinsecè Deo adhærens, sed vocat reales, & non rationis, quia reuera Deus est creans, Dominus, & redemptor. Vnde in re fortè isti authores non differunt ab alijs, sed nimis impropriè loquuntur.

Dicendum ergo est omnes relationes, quæ ex tempore Deo conueniunt, esse relationes rationis, aut denominationes extrinsecas, quia in nostra sententia omnis denominatio extrinseca est relatio rationis, & contra omnis relatio rationis est denominatio extrinseca. Quod autem istæ relationes sint rationis, & non res naturæ, docet expressè D. Thom. in hoc art. & in 1. d. 30. ar. 1. & 2. contra Gentes cap. 12. & 13. & sæpè alibi Caiet. Bañes, Molina & Vazquez hic, & Valentia puncto 4. & Bonauent. in 1. d. 30. q. 3. Ricar. q. 4. Scot. q. 2. Capreol. q. 1. conc. 3. & ar. 2. conc. 2. & 3. Henric. quodlib. 9. quæst. 1. Alexand. 1. part. q. 53. per totam, membris quatuor Alber. 1. p. q. 51. 52. & 53.

Et

In analogis proportionalitatis non est vera regula. D. Tho. aliter hic docet, quam de veritate.

Ad analogiam attributionis sufficit distantia determinata ex vna parte.

ram, & de omnibus alijs per attributionem distis, quia tandem omnia ista ferunt respectum intrinsecè sub tali nomine analogo ad præcipuum analogū, ad quod dicunt attributionem, vt sanū in medicina ad sanum in animali, ens in accidente ad ens in substantia, & ens in creatura ad ens in Deo, & quælibet alia perfectio formaliter dicta de vtroque dicit in creatura respectum imperfecti, & per participationem dicti ad perfectionem perfectam in Deo, & dicta per essentiam, ita vt sine hac illa exactè, & perfectè concipi ac diffiniri non possit, quasi ens ab alio.

Tertiò conueniunt in analogis proportionis Geometricæ, in quibus nulla est attributio ad vnum præcipuum, sed sola analogia dicta proportionalitatis, non intelligi regulam Diui Thomæ, & hæc probat prima ratio in oppositum & fatetur D. Thomas in loco obiecto. Vbi tamen docuisse videtur oppositū eius, quod in hoc art. & præcedenti docet, scilicet inter Deum, & creaturas solum esse analogiam proportionalitatis, & non attributionis, & probat quia ad analogiam attributionis necessaria est determinata distantia, qualis non est inter Deum & creaturas. Sed respondetur non exi determinatam distantiam ex vtraque parte, sed sufficere ex altera, & sic finitum potest dicere determinatam attributionem ad infinitum ex parte ipsius finiti, & attributio non fita est infinita, ac determinata distantia, sed in proportione, & ordine vnus ad alterum tanquam ad præcipuum & primū, à quo pendet aliquo modo, qualè proportionem & ordinem esse creaturæ ad Deum tanquam ad primum ens, & causam negari non potest. Et probat D. Thomas in argumento, Sed contra, ex eo ad Ephes. 3. Ex quo omnis paternitas in celo & in terra nominatur: eadem autem ratio est de alijs, quæ de Deo, & creaturis dicuntur propriè, & essentialiter. Hæc analogia proportionalitatis Ferrariensis 1. contra Gentes cap. 34. vocat æquiuoca à consilio, & non ita propriè analogia, sicut quæ dicunt attributio-

4 **Relatio rationis.** Et ratio est, quia relatio rationis est habitudo aut ordo, secundum apprehensionem rationis tantum; vt cum dicimus idem eidem idem, quia ratio bis apprehendit vnum, quasi duo. Similiter relationes, quæ consequuntur actum rationis, vt genus, species, & huiusmodi. In quibusdam dicit D. Thomas relationem altero extremo esse rem naturæ, in altero ens rationis, scilicet, quando duo extrema non sunt vnus ordinis; vt sensus & scientia referuntur ad sensibile, & scibile, & quia sunt res quædam in natura existentes, sunt extra ordinem esse sensibilis & intelligibilis; ideo in sensu & scientia est relatio realis, quatenus ordinantur ad sciendum, vel sentiendum res. Res autem ipsæ sunt extra ordinem huiusmodi, ideo non est in eis aliqua relatio realiter ad scientiam & sensum, sed solum secundum rationem, in quantum intellectus apprehendit ea vt terminos relationum scientiæ & sensus: nam 5. Met. text. 20. dicit Aristot. hæc dici relatiue, non quod ipsa referantur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa. Sic dextrum dicitur de columna, quia ad dexteram est animalis. Sic quia Deus est extra totum ordinem creaturæ, & omnes creaturæ ordinantur ad ipsum, & non e contra, creaturæ quidem re ipsa referuntur ad Deum; in Deo autem non est relatio realis ad creaturas, sed secundum rationem tantum, quatenus creaturæ referuntur ad ipsum. Sic Deo istæ relationes conueniunt ex tempore non ob mutationem ipsius, sed ob mutationem creaturæ; sicut columna fit dextra sine mutatione sui, ob solam mutationem animalis. Hæc D. Thomas, & omnia sunt perspicua. Vnde parum differt Scot. 1. d. 30. q. 1. dum dicit Deum referri, & denominari relationibus rebus creaturarum; & hoc docet Magister in ead. ex D. Aug. 5. lib. de Trinit. c. vlt. licet olim 12. lib. de ciuit. c. 15. fateatur se nescire huius quæstionis solutionem.

Relatio rei in vno extremo. Idem dicitur de sensu & scientia referuntur ad sensibile, & scibile, & quia sunt res quædam in natura existentes, sunt extra ordinem esse sensibilis & intelligibilis; ideo in sensu & scientia est relatio realis, quatenus ordinantur ad sciendum, vel sentiendum res. Res autem ipsæ sunt extra ordinem huiusmodi, ideo non est in eis aliqua relatio realiter ad scientiam & sensum, sed solum secundum rationem, in quantum intellectus apprehendit ea vt terminos relationum scientiæ & sensus: nam 5. Met. text. 20. dicit Aristot. hæc dici relatiue, non quod ipsa referantur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa. Sic dextrum dicitur de columna, quia ad dexteram est animalis. Sic quia Deus est extra totum ordinem creaturæ, & omnes creaturæ ordinantur ad ipsum, & non e contra, creaturæ quidem re ipsa referuntur ad Deum; in Deo autem non est relatio realis ad creaturas, sed secundum rationem tantum, quatenus creaturæ referuntur ad ipsum. Sic Deo istæ relationes conueniunt ex tempore non ob mutationem ipsius, sed ob mutationem creaturæ; sicut columna fit dextra sine mutatione sui, ob solam mutationem animalis. Hæc D. Thomas, & omnia sunt perspicua. Vnde parum differt Scot. 1. d. 30. q. 1. dum dicit Deum referri, & denominari relationibus rebus creaturarum; & hoc docet Magister in ead. ex D. Aug. 5. lib. de Trinit. c. vlt. licet olim 12. lib. de ciuit. c. 15. fateatur se nescire huius quæstionis solutionem.

Ex Arist. hæc dici relatiue, non quod ipsa referantur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa. Sic dextrum dicitur de columna, quia ad dexteram est animalis. Sic quia Deus est extra totum ordinem creaturæ, & omnes creaturæ ordinantur ad ipsum, & non e contra, creaturæ quidem re ipsa referuntur ad Deum; in Deo autem non est relatio realis ad creaturas, sed secundum rationem tantum, quatenus creaturæ referuntur ad ipsum. Sic Deo istæ relationes conueniunt ex tempore non ob mutationem ipsius, sed ob mutationem creaturæ; sicut columna fit dextra sine mutatione sui, ob solam mutationem animalis. Hæc D. Thomas, & omnia sunt perspicua. Vnde parum differt Scot. 1. d. 30. q. 1. dum dicit Deum referri, & denominari relationibus rebus creaturarum; & hoc docet Magister in ead. ex D. Aug. 5. lib. de Trinit. c. vlt. licet olim 12. lib. de ciuit. c. 15. fateatur se nescire huius quæstionis solutionem.

Denominatio extrinseca. Sic Deo istæ relationes conueniunt ex tempore non ob mutationem ipsius, sed ob mutationem creaturæ; sicut columna fit dextra sine mutatione sui, ob solam mutationem animalis. Hæc D. Thomas, & omnia sunt perspicua. Vnde parum differt Scot. 1. d. 30. q. 1. dum dicit Deum referri, & denominari relationibus rebus creaturarum; & hoc docet Magister in ead. ex D. Aug. 5. lib. de Trinit. c. vlt. licet olim 12. lib. de ciuit. c. 15. fateatur se nescire huius quæstionis solutionem.

5 **Sciencia & sensus re- lata secundum dici realia.** Notandum est sensum & scientiam dici ab Arist. 5. Met. & hic à D. Thom. relata relatione reali, non certè relatione prædicamenti, quæ dicitur secundum esse, sed relatione transfendente, quæ est secundum dici, nempe quia ipsa natura sensus & scientiæ, licet sit qualitas, intrinsecè est ordinata ad sentiendas, & sciendas res. Sed quia non petunt rem

6 **Entia rationis dicuntur esse reuera & ideo concipiuntur.** Idem dicitur de sensu & scientia referuntur ad sensibile, & scibile, & quia sunt res quædam in natura existentes, sunt extra ordinem esse sensibilis & intelligibilis; ideo in sensu & scientia est relatio realis, quatenus ordinantur ad sciendum, vel sentiendum res. Res autem ipsæ sunt extra ordinem huiusmodi, ideo non est in eis aliqua relatio realiter ad scientiam & sensum, sed solum secundum rationem, in quantum intellectus apprehendit ea vt terminos relationum scientiæ & sensus: nam 5. Met. text. 20. dicit Aristot. hæc dici relatiue, non quod ipsa referantur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa. Sic dextrum dicitur de columna, quia ad dexteram est animalis. Sic quia Deus est extra totum ordinem creaturæ, & omnes creaturæ ordinantur ad ipsum, & non e contra, creaturæ quidem re ipsa referuntur ad Deum; in Deo autem non est relatio realis ad creaturas, sed secundum rationem tantum, quatenus creaturæ referuntur ad ipsum. Sic Deo istæ relationes conueniunt ex tempore non ob mutationem ipsius, sed ob mutationem creaturæ; sicut columna fit dextra sine mutatione sui, ob solam mutationem animalis. Hæc D. Thomas, & omnia sunt perspicua. Vnde parum differt Scot. 1. d. 30. q. 1. dum dicit Deum referri, & denominari relationibus rebus creaturarum; & hoc docet Magister in ead. ex D. Aug. 5. lib. de Trinit. c. vlt. licet olim 12. lib. de ciuit. c. 15. fateatur se nescire huius quæstionis solutionem.

7 **Quædam nomina relationem significant.** Tertio aduertendum est ex solutione ad 1. quædam nomina directe significare relationem, vt dominus, seruus, pater, filius. Alia quædam res, ad quas sequitur habitudo, vt mouens motum, caput capitatum. Sic in diuinis Deus dicitur Dominus, & directe significatur habitudo ad creaturam. Alia significant ipsam Dei substantiam & actionem, quæ est eius substantia, & consequenter habitudinem, vt Saluator, Creator. Et vtraque, quantum ad habitudinem, dicuntur de Deo ex tempore, siue eam dicant primò, siue consequenter, quia vt dicitur ad 3. significant relationes, quæ sequuntur actiones procedentes ad externos effectus; nam relationes, quæ sequuntur ad actiones intellectus, & voluntatis æternas, etiam dicuntur ab æterno. Sic cognouit, dilexit, prædestinavit, & decreuit ab æterno creaturas. At vt dicit ad 6. non fuit Dominus ante creaturam sibi subiectam, quia dominus & seruus sunt simul natura, discrimen est, quia primæ illæ relationes non exigunt aliud fundamentum præter actiones Dei immanentes; aliæ verò exigunt entitatem creaturæ, & relationem eius ad Deum.

8 **Relata per se referri ad relata.** Hic disputat Caietanus longissimè, an relata referantur tanquam ad terminum ad absoluta, an ad relata, & merito cum Aristotele dicit per se referri ad relata, de quo nos longè diximus in capite de ijs quæ sunt ad aliquid in Logica. Sed de relationibus non inuitis alia est ratio, vt creaturæ ad Deum: de quo vide Ferrar. 2. contra Gent. cap. 11. & Valentia hic puncto 4. ad tertiam probationem.

9 **Quomodo re ipsa sint.** Notandum est sensum & scientiam dici ab Arist. 5. Met. & hic à D. Thom. relata relatione reali, non certè relatione prædicamenti, quæ dicitur secundum esse, sed relatione transfendente, quæ est secundum dici, nempe quia ipsa natura sensus & scientiæ, licet sit qualitas, intrinsecè est ordinata ad sentiendas, & sciendas res. Sed quia non petunt rem

10 **Aliud à quo impossi- tum nomen est.** Ratio autem huius conclusionis est, quia vt docet Diuus Thomas, non semper est idem id, à quo impositum est nomen, & id, ad quod significandum est impositum: sæpe enim sicut substantiã cognoscimus ab aliqua operatione, ita

11 **Conclusio est. Nomen Deus impositum quidem est ab actione vniuersalis pro-**

videntiã, significat tamen ipsam substantiã, & naturam diuinam.

DUBITATIO VNICA.
Circa conclusionem & rationem Diui Thomæ.

Conclusio est sumpta ex sanctis Patribus, præsertim ex Damasceno. 1. lib. de fide. cap. 12. vbi loquitur de nomine Græco Θεός, à quo paucis differt Latinum Deus, & dicit sumptum vel à verbo Græco, quo significatur prospicere, aut altero, quo significatur currere, quia omnibus prospicit, & per omnia discurret, vel ab altero, quod significat vrere, quod vitia vt ignis consumat, quam etymologiam inuuit etiam Athanasius libro de diffinitionibus, & Nazianz. orat. 16. Hoc autem est verum loquendo, vt docet D. Thomas de eo, à quo impositum est nomen Deus. Nam quoad significatum absque dubio significat ipsam naturam, & substantiã diuinam, vt iam supra ex Patribus diximus, & habet Valentia puncto 2. ad finem ex Athanasio in epistola de decretis Nicenæ Synodi, Nazianz. orat. 2. de Theologia, Tertulliano libro contra Heimgenem, Augustino 1. lib. de doctrina Christiana capite 6. Hilario lib. 1. de Trinit. ad finem, Ioanne Cyparifioto Decade 4. cap. 4. Aliquando dicunt quidam hoc vocabulum, Deus, esse nomen officij, non naturæ, vt Nyssenus libro ad Ablabium. Valentia respondet tantum eos velle eo significari naturam diuinam imperfectè, & non exactè, & solum per habitudinem ad operationem illã, qua prospicit omnia, & prouidet. Fortè idem est, sed facilius, eos loqui de eo, à quo impositum est nomen, non de re significata. Sic etiam Nazianz. orat. 36. ponit nomen Deus inter relatiua, nempe ex eo, à quo impositum est nomen. Sic partim Alb. Magnus 1. part. quæstione 51. membr. vnico ad 1. quæstionem, expressius Alexand. 1. p. q. 50. membr. 1. art. 2.

ARTICVLVS VIII.
Vtrum hoc nomen Deus sit nomen nature?

Conclusio est. Nomen Deus impositum quidem est ab actione vniuersalis pro-

ita

ita & ab ea eam nominamus, aut ab aliqua conditione. Sic lapidem à ledendo pedem, cum tamen sit impositum ad significandam ipsam substantiam lapidis, non hanc actionem. Sic Deus, quia eius natura non est nobis nota in se, sed ex operationibus, vel effectibus, ex his etiam nominatur. Alia autem quæ secundum se nota sunt, non ab alijs nominantur, vt calor, frigus, albedo, & similia.

3
De nomine
Deus sententia
Theologorum.

Hinc fortè quidam Theologi dixerunt hoc nomen, Deus, sicut alia esse connotatiuum creaturarum, nempe quia actio, à qua est impositum, connotat creaturas, vt inquit Albertus & Henricus in sum. articulo 32. quæstione 4. Alij verò vt Gabriel 1. d. 22. quæstione 1. articulo 2. dicunt non esse connotatiuum, nempe quantum ad rem significatam, naturam diuinam significat secundum se & absolute absque respectu ad creaturas, licet à nobis non concipiatur nisi ex creaturis, & per modum eminentiæ & causæ, & negationis, vt docet Diuus Thomas hic ad 2. & dictum est sæpe. Nomen ergo Deus nobis significat aliquid supra omnia existens principium omnium, & remotum ab omnibus. Hoc enim significant qui Deum nominant. De comparatione huius nominis cum eo, qui est, dicemus infra suo loco: vide Vazquez disput. 58. cap. 1.

ARTICVLVS IX.

Verum hoc nomen Deus sit incommunicabile?

Conclusio. Quantum ad significatum proprium est incommunicabile secundum rem; communicabile verò secundum falsam hominum opinionem. Quantum ad significatum per similitudinem, verò communicatur ijs qui participant aliquid diuinum per similitudinem.

1
Certa de fide
de conclusio
Sap. 14.

Vtrumque certum est de fide, & hoc nomen esse incommunicabile, quantum ad proprium significatum, Sapient. 14. Incommunicabile nomen lignis, & lapidibus imposuerunt, & loquitur de nomine Dei, & esse communicabile secundum similitudinem, iuxta id Psal. 81. Ego dixi, Dij estis vos: vbi bene aduertit Molina, naturam omnem, quæ neque diuinam

na potentia possit multiplicari, esse ita incommunicabilem, vt nullatenus si vere concipiatur, possit dici vniuersalis, & talis est Deitas. Et vt nos diximus in caput de specie, talis est in re quæ uis natura Angelica. Et hoc non obscure innuit Diuus Thomas in hoc articulo. Sic Angeli Formæ (inquit) quæ non indiuiduantur per aliud suppositum, sed per se ipsas, quia sunt formæ subsistentes, si intelligerentur secundum quod sunt in se ipsis, non possent communicari, nec re, nec ratione. Sed quia formas simplices per se subsistentes non intelligimus vt sunt, sed ad modum rerum compositarum habentium formas in materia, imponimus eis nomina concreta significantia naturam in aliquo supposito. Vnde quantum ad rationem nominum eadem est ratio horum nominum, atque eorum quibus significamus naturas compositas. Itaque vult Diuus Thomas quantum ad modum significandi & imponendi nomina etiam formarum per se subsistentium, hæc nomina esse vniuersalia, sicut quæ proprie sunt vniuersalia, quia significant naturam vt abstractam, & quasi distinctam à supposito; & ita sunt nomina incommunicabilia, non secundum rem, sed secundum rationem, vt bene Caietanus hic.

Secundò docet Diuus Thomas, si esset aliquod nomen impositum ad significandum Deum, non ex parte naturæ, sed ex parte suppositi, vt consideratur, vt hoc aliquid, illud nomen esset omnino incommunicabile, sicut fortè, inquit, est nomen Tetragrammaton apud Hebræos. Hoc autem bene explicat Caietanus hic, & Valentia puncto 2. tale nomen dici omnino incommunicabile propriè, id est, quantum ad proprium significatum, non tamen per similitudinem, & Diuus Thomas expressè id dicit in corpore, loquens de nomine indiuidui, vt Achillis, illud esse incommunicabile propriè; non verò per metaphoram, aut similitudinem.

ARTICVLVS X.

Verum nomen, Deus, dictum de Deo per participationem, per naturam & similitudinem sit æquiuocum?

Conclusio est, Nomen, Deus, de his tribus non vniocè, neq; æquiuocè, sed analogicè dicitur.

DVBI-

DVBITATIO.

An nomen Deus dicatur analogicè de Deo secundum opinionem?

1
De Deo per participationem, & similitudinem analogicè dicitur

Facile est nomen Dei analogicè dici de Deo per participationem, & per similitudinem, per attributionem ad Deum per naturam, cuius ratio, & diffinitio ingredi debet in diffinitiones eorum, qui dii dicuntur per participationem, aut per similitudinem, nempe de sanctis, & de iudicibus, aut viris illustribus, qui dii dicuntur per participationem, & per similitudinem. Sed magna est dubitatio de Deo secundum opinionem, nam vniocæ sunt quorum ratio est vna, idem autem quod Catholicus intelligit de verò Deo nomine Dei, scilicet substantiam, omnipotentem, & super omnia venerandam, intelligit Gentilis, quando idolum, aut Iouè vocat Deum; ergo vniocè dicitur de ytroque, scilicet de Deo vero, & de Deo secundum opinionem.

Dubitatio de Deo per opinionem, an vniocè.

2
Non obscura, sed facilis mens D. Thomæ.

Vniocè sumitur à catholico & pagano.

Contradictio non nisi in vniocis.

Nescio quare hic à quibusdam obscura dicatur mens Diui Thomæ, cum facillima sit, & perspicua in solutione ad 1. & sequentia, & ad 2. Dicit ergo nomen dici multiplex, non ex eo quod de multis prædicetur siue falso, siue vere, sed ex eo quod multa significet, & variè sumatur. Sic dicit catholicum, & paganum vniocè vt hoc nomine Deus, dum vnus tribuit vero Deo, alter falso, sibi tamen existimato vero. Vterque igitur intendit hoc nomine significare verum Deum, & non vtitur paganus hoc nomine, vt significet Deum opinabilem. Sic enim verum diceret, quia & catholicus aliquando idola vocat Deos, nempe vt opinabiles, non vt veros. Ideò dicit D. Thomas esse veram contradictionem inter paganum asserentem propositionem affirmantem idola esse Deos, & catholicum id negantem. Vera autem contradictio non est, nisi nomen sumatur vniocè, id est, sub eadem ratione. Dij ergo secundum opinionem dicuntur in hoc articulo, respectu eius qui scit eos non esse veros deos, sed tantum opinabiles alicui, & existimatos ob eius ignorantiam, nempe respectu catholicis, qui idola vocat deos Gentium, & sic ipsi hoc nomen non significat verum Deum, sed existimatum, &

per analogiam ad verum Deum, sic concipit & significat. Eo modo quo animal pictum dicitur animal, non æquiuocè, sed analogicè, vt docet D. Thomas hic ad 4. Vide hæc omnia perspicua ad 1. & 2. nempe quia ratio leonis picti sine ratione veri leonis intelligi non potest, & est ratio diuersa. Sic ratio Dei participatione, aut Dei opinati est diuersa à veri Dei ratione, & sine hac intelligi non potest: & hæc est ratio analogorum, vt sæpe repetit D. Thomas in his articulis. Conuenit Alexan. 1. p. q. 50. memb. 1. art. 1. vbi agit contra Prepositium & Altifiodorensem. Conuenit etiam Albert. 1. p. q. 51. memb. vnico ad 3. quæstion. vterque Deum secundum opinionem vocat Deum nuncupatiue, & ferè æquiuocè.

ARTICVLVS XI.

Vtrum hoc nomen, Qui est, sit nomen Dei maxime proprium?

Conclusio est affirmans.

DVBITATIO.

De comparatione nominis, Qui est, cum nomine, Deus, & cum nomine, Ichoua.

1
Primò absolute docet D. Thomas, hoc nomen, Qui est, esse maxime proprium Dei, vt habetur Exod. 3. Qui est, misit me ad vos. Et probat primò, quia non significat formam aliquam, sed ipsum esse, quod in Deo solo est sua essentia & forma, vnde maxime nominatur Deus ab esse tanquam à sua forma. Secundò ob maximam eius vniuersalitatem; alia enim nomina aut sunt minus communia, aut licet conuertantur cum ipso, addunt aliquid secundum rationem, & quodammodo informant, & determinant ipsum. Quanto autem nomina sunt magis communia, & minus determinata, tanto à nobis magis propriè dicuntur de Deo. Hoc ergo nomen omnes modos essendi comprehendit, vt Damascen. 1. lib. cap. 12. docet; nominat ergo pelagus substantiæ infinitum. Tertiò, quia significat esse præfens, quod est maxime proprium Dei, qui

Deus secundum opinionem analogicè scienti falsam opinionem.

Qui est, non Deima xime proprium.

2

3

qui non nouit præteritum, neque futurum, iuxta Augustinum 5. lib. de Trinitate capite 2.

Caiet. Qui est, sit idem quod, Ens, magis tamen explicet actum essendi, & secundò, Ens, nõ conſignificat tẽpus, & tertio. relatiuum clauſum in hac particula, Ens, eſt neutrius generis, quod magis ſe tenet ex parte materiæ, quaſi quid informe; maſculinum autem, Qui, vt formatum ſignificat actum, & ideo merito, Qui eſt, appropriatur Deo. Tum etiam quia uerbum, Eſt, per relatiuum, Qui, manet maxime indifferens, nam neque ex parte prædicati determinatur, vt dum dicitur, eſt bonus, eſt ſapiens, neque ex parte ſubiecti, vt cum dicitur, homo eſt, aut leo eſt, Qui eſt, omnino ex vtraque parte indeterminatum ſignificat, quia relatiuum ſubſtantiæ comuniſſimè ſubſtantiã ſignificat, quaſi omnem eſſentiã, & pelagus ſubſtantiæ infinitum; & ita infinities infinitos modos, qui cogitari poſſint, comprehendit eminentiſſimè.

Magis proprium quã nomẽ Deo. Secundò docet D. Thomas ad 1. nomẽ, Qui eſt, eſſe magis proprium nomẽ Dei, quã nomẽ, Deus, quantum ad id à quo imponitur, ſcilicet ab eſſe, & quantum ad modum ſignificandi, & conſignificandi. Sed quantum ad id ad quod imponitur, magis proprium eſt nomẽ Deus, quia imponitur ad ſignificandã naturã diuinã. Ratio primò eſt, quia eſſe eſt magis proprium Dei quã vniuerſalis providentiã, à qua imponitur nomẽ Deus. Ratio ſecundò eſt, quia Deitas eſt magis propria Deo, quã eſſe, quia ſignificat illã naturã, quaſi ſecundũ propriã rationem vltimã, quaſi ſecundũ genus, vt bene Caietanus, & non eſt ratio quare in hoc dubitet Vazquez diſputat. 59. capit. 3. ad finem, negat enim nomẽ, Deus, etiã ex parte eius ad quod ſignificandum imponitur, eſſe magis proprium quã, Qui eſt. Nobis tamen magis videtur ſignificare, Qui eſt, quã nomẽ, Deus, quia conceptum huius, quantum ad id, ad quod imponitur, non habemus niſi in alio. Cõceptum verò, Qui eſt, vtrumque habemus proprium, vt bene notauit Caietanus. Et ex his colligitur falſo Scotum in 1. d. 3. q. 1. dixiſſe ſimpliorem, & perfectiorem conceptum Dei proprium, nobis poſſibilem, eſſe

Nomẽ Qui eſt, & nomẽ Deus, cõparatur.

Vazq.

Scot.

conceptum huius nominis, Ens infinitũ; ſimplicior enim eſt, & magis proprius conceptus, Qui eſt, & ſi intimè ac perfectè concipiatur, explicat quaſi cauſã quare Deus ſit ens infinitum; nam quia eſt, Qui eſt, eſt ens infinitæ perfectionis.

Tertio in eadem ſolutione ad 1. docet D. Thomas adhuc magis proprium nomẽ Dei eſſe nomẽ Tetragrammaton, id eſt quatuor literarum, Iehoua. Rationem reddit ex parte eius ad quod ſignificandum eſt impositum, nempe ad ſignificandã ipſã Dei ſubſtantiã incommunicabilem, & per ſe ſubſiſtentiã, quod ſuprà quaſi ſub dubio dixerat art. 9. in fine corporis, vbi nomẽ, Iehoua, diſtinguit D. Thomas à nomine, Deus, & à nomine, Qui eſt, quaſi ab vtraque diuerſum.

In his primo dubitari poteſt an nomẽ, Qui eſt, ſit nomẽ proprium Dei. Quidam id negare videntur, vt Burgenſis in annotationibus in cap. 3. Exodi, vbi ſenſum eorum verborum. Quæ in Hebræo dicuntur per futurum, quia præſens non habent, Ego ero qui ero, & in vulgata, Ego ſum qui ſum, & ſequentiũ, Qui ero, miſit me ad vos; & in vulgata, Qui eſt miſit me ad vos, putat eſſe hunc. Ego ero qui ſemper vobiscum ero. Et hanc expoſitionem Lippomanus ibi in catena dicit eſſe Hebræorũ, & Deum ſignificaffe ſe illis futurum ducem ac patronum in laboribus ac peregrinatione. Sic etiam Beda 4. tom. annotationibus in Exod. interpretatur Ego ſum qui ſum, id eſt, ego ſum qui ſum cum patribus veſtris, & ſum qui vobiscum ero. Hugo etiam in Exod. capit. 1. putat nullum eſſe peculiare nomẽ. Sic Oleaſter refert Exod. 3. ex Rabbi Salomone. Et ipſe dicit non ſignificari nomẽ proprium Dei, ſed ſolum ſignificari ipſum eſſe verum Deum, qui nunquam incæpit, neque deſinit eſſe, vt Iſai. 43. Ante me non eſt formatus Deus, & poſt me non erit. Et capit. 48. Ego primus & iam nouiſſimus. Sic Genef. 21. Abraham vocat nomẽ Domini fortis, perpetui. Sic Apo. 1. Ab eo qui erat, qui eſt, & qui venturus eſt. Quaſi ſit conditio hæc Dei contra idola, de quibus dicitur Deut. 32. Noui recenteſq; venerunt, quos non coluerunt patres noſtri. Et Iere. 10. Vanitas ſunt ſculptilia, tempore viſitationis peribunt.

Nomen Iehoua magis proprium.

Qui eſt, non eſt proprium Dei, Burgenſ.

Nomen eõmunc.

Sed

6 Sed dicendum eſt in hoc explicari Qui eſt, eſt nomẽ proprium Dei, vt D. Thomas ſe nomẽ pro docet hic, & Damasc. 1. de fide cap. 12. Nazianz. orat. 36. 4. de Theologia, Ori Damascen. gen. hom. vnic. in illud 1. Regum, Nul Nazianz. lus eſt alius præter te, Hieron. epiſt. 138. Orig. Hie ad Marcellam, & in commentarijs mar ron. Bern. gnis in epiſt. ad Ephes. in id cap. 3. Ex Philo. & quo omnis Paternitas. Auguſt. lib. 12. de ciuit. cap. 2. Chryſ. homil. 14. in Ioann. Bernard. lib. 5. de conſideratione Philo in lib. Quod deterius potiori inſidiari ſoleat. Et Oleaſter ibi tandem etiam ex Hebræis fatetur illud, Ero, eſſe nomẽ Dei proprium, quòd ſit in ſecula ſeculorum abſque fine: & conueniant Ter tullianus lib. de Trinit. cap. 4. Hilarius 1. de Trinitat. Auguſt. lib. de vera & falſa religione cap. 49. & lib. 83. quæſt. 10. Cyrillus Alexand. lib. 1. Theſauri cap. 6. Gregorius lib. 18. Moral. c. 33. Et parum refert, an Qui eſt, ſignificet eſſe Dei, & ſubſtantiã, id eſt, eſſe per eſſentiã, an eius æternitatẽ, & eſſe per ſubſtantiã, quia ex primo ſequitur ſecundum. Et quòd ſit nomẽ, videtur colligi ex interrogatione Moysi, & reſponſione Domini.

7 Secundò dubitari poteſt, an nomẽ Iehoua, & Qui eſt, eſt nomẽ Tetragrammaton, Iehoua, ſint vnum, id eſt, idẽm priuſ ſignificant. Sunt qui teneant partem affirmantem. Ita Molina hic, & partim Valentia punct. 2. initio Iehoua ductũ eſſe à verbo Haiab, quod ſignificat eſſe, longius Vazquez hic diſput. 59. c. 3. & probat primò ex Patribus Clem. Alexand. 5. lib. Stromat. fol. 5. vbi Iehoua, interpretatur, Qui eſt; & qui erit, Theodoretò in quæſt. ſuper Exod. q. 15. Ita ex recentioribus Pagninus, & Mercerus in Theſaurò. Galat. lib. 2. de arcanis catholicæ veritatis cap. 10. Lippomanus in catena in Exod. 3. Eugubinus in eundem locum, Gènebrard. 1. lib. de Trinit. Ratione probant, quia futurum Erit, in Hebræo eſt, Iehibe; cum duplici, Iod, & duplici Aleph, & in Iehoua, ſolum mutatur ſecundũ Iod, in Vau, quod frequens eſt Hebræis. Secundò, quia omnes fatentur hoc nomẽ, Iehoua, fuiſſe ineffabile, niſi Pontifici cum in templo benedicebat populũ, vt notarunt Hebræi circa id Num. 6. Sic benedictis filijs Iſrael, & innuit Ioseph. lib. 4. de bello Iudæico cap. 12. agens de Annano Pontifice; ineffabile autem non

8 Qui eſt, nõ videtur ineffabile.

Solus Pontifex proferebat, Iehoua.

eſſet, niſi quia eſſentiã, aut naturã Dei inter alia perfectius ſignificaret, nullo autem nomine melius ſignificari poteſt, quã hoc, Qui eſt, aut qui erit.

Sed nobis probabilius eſt id quod docet D. Thom. nomẽ Iehoua, ſpeciali modo ſignificare diuinã eſſentiã incommunicabilem, & vt hoc aliquid, & ipſi Hebræi & Galatinus, vbi ſuprà, cedunt nomẽ Iehoua, non ſignificare aliquid cõmune Deo, & creaturis, ſed quid proprium Dei. At nomẽ Qui eſt, ex ſua impositione, & modo ſignificandi, non ſignificat quid proprium Dei, ſed commune etiam creaturis, licet per appropriationẽ ſignificet præcipuũ analogum, Deum, qui eſt ens per eſſentiã, & æternum. Et Hieronymus in epiſtola illa ad Marcellum diſtinguit nomẽ Tetragrammaton, vt ineffabile à nomine, Qui eſt, & voces ipſæ Hebrææ videntur eſſe diuerſæ. Quare enim mutatio Iod, in Vau, non faciat aliquam in ſignificato mutationem? Hæc ergo nobis valde probabilis videtur aliquam fuiſſe ſpecialẽ in eo nomine ineffabili Deitatis ſignificationem, ob quã eſſet ineffabile; nõ ſic enim videtur eſſe ineffabile nomẽ Qui eſt.

ARTICVLVS XII.

Vtrum propoſitiones affirmatiuæ poſſint formari de Deo?

Concluſio eſt affirmans. Per ſe potet formari à nobis propoſitiones veras & falſas, Deus eſt trinus & vnus; Deus eſt ſapiens. Licet enim Deus in ſe ſit ſimplex, ſecundũ rationem tamen diſtinguantur, & perſonæ, & attributa à natura, & de ea prædicantur formaliter in concreto.

Id ex ſolutione ad tertium eſt aduertendum, intellectum, qui intelligit rem aliter quã ſit, eſt falſus, ſi aduerbium aliter ſe habeat ex parte obiecti, ſcilicet rei intellectæ. Si autem ex parte ſe intellectus, non neceſſario eſt falſus, quia poteſt eſſe alius modus intellectus in intelligendo, quã rei in eſſendo, ſic enim res materiales intelligit immaterialiter primo actu, & conceptu immateriali, & ſimplicia per compositionem, licet non intelligat ea eſſe cõpoſita.

Quæst. 14. Art. 1. dubit. vnica.
QVAEST. DE CIMA QVARTA
DE SCIENTIA DEI.

Ordinis & methodi ratio. Iuxta methodum supra traditâ quæstione 3. cum hætenus egerit de substantia, iam agit D. Thomas de operatione Dei immanenti, & primò de ea quæ pertinet ad intellectum, quam absoluit q. 18. quia intelligere est quoddam viuere, aget de vita, & quia est circa verum, aget de veritate & falsitate, & quia rationes rerum sunt in cognoscente, quæ in Deo vocantur ideæ, idè etiam agit de ideis, & de his omnibus tractat ratione scientiæ.

Quomodo autem cognoscens fiat alia intentione & repræsentatione, seu cognitione, explicant hic Caiet. & Bañes, & Valentia, & Capr. 1. d. 35. q. 1. Syluest. in conflato, & Ferrar. 1. contr. Gent. c. 44. Nam cognoscens fit alia, nõ receptione aut informatione reali, vt aer fit calidus, sed receptione intentionali, manente alio separato, & sensus quidè fit alia sensibilia absq; eorũ receptio ne reali; intellectus verò fit alia, siue sint sensibilia, siue spiritualia, siue accidentia, siue substantiæ, & fit alia intentione completa, id est, cognitione perfecta, quod dico propter aerem, qui licet recipiat species sensilium, vt deferantur ad sensum, non tamen fit sensilia ipsa adhuc intentione, quia non habet actũ cognitionis. Loquitur autem Arist. & D. Thom. in hac ratione de natura substantiæ immaterialis, quæ eo ipso nata est esse cognoscens, non de natura accidentis immaterialis, quæ nõ est ipsa cognoscens propriè, sed qua substantia cognoscit. Vnde facile ruunt quæ obijciunt Gabr. & Aureol. in 1. d. 33. q. 1. Et meritò dicit Bañes & alij; neque de potentia absoluta posse à Deo fieri substantiam immaterialem, quæ non sit nata cognoscere, aut materialem, quæ possit esse cognoscens perfectè.

Cognoscens fit alia intentione.

Intellectus fit alia intentione completa.

Substantia immaterialis necessaria est cognoscens.

Essentia diuina intentione est omnia.

An scientia Dei sit propter quid? Dei sit propter quid? Dur. dist. 1. quit.

Bañes aliter.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sit scientia?

Conclusio est affirmans.

DVBITATIO.

An & qualis scientia sit in Deo?

Conclusio de fide. Primò conclusio est de fide. Esther 14. Qui habes omnium scientiam, Iob 21. Nunquid Deum docebit quispiam scientiam, Psal. 138. Mirabilis facta est scientia tua ex me, Ecclef. 42. Cognouit enim dominus omnem scientiam. Roman. 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, Coloss. 2. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei, Ratione naturali idem docuit Arist. 12. Met. tex. 36. & 10. lib. Ethic. cap. 8. D. Thomas 1. contra Gentes cap. 44.

Ratio huius articuli est, quia nõ cognoscētia scientia solũ habent suam formã; cohabent formas aliorũ. Cognoscētia nata sunt habere formas etiã aliorum, & eorum natura habet amplitudinem, & extensionem. Sic 3. de anima text. 37. anima est quodammodo omnia. Aristatio verò formæ est per materiam in nõ cognoscentibus: sic Aristot. 2. de anima tex. 124. plantas dicunt non cognoscere, quòd sint maximè materiales; sensus verò cognoscit, quia recipit species sine materia, & intellectus magis, quia magis separatus à materia, 3. de anim. tex. 4. & sequent. Cum igitur Deus sit summè immaterialis, est summè cognoscens.

Deus ergo habet formas aliorum, & est alia, non per receptionem aliquam, aut informationem, sed per identitatẽ suæ essentia, quæ cum sit maximè immaterialis, se ipsa cognoscit omnia alia, & eo ipso intentione est omnia alia.

Quærunr hinc an scientia Dei sit propter quid? Dur. 1. d. 35. q. 4. dicit scientiam de ipso Deo nõ esse propter quid, quia non habet causam. De alijs rebus posse dici propter quid, non simpliciter, sed secundum quid, quia cognoscit creaturas per causam vniuersalem & æquiocam, scilicet suam essentiam, non per causas adæquatas & proprias.

Bañes hinc dicit etiam scientiam, quã de se habet, nõ improprie dici propter quid; licet enim Deus causam non habeat, habet tamen rationem, quia vnũ attributum est ratio alterius æternus, quia immutabilis. Scientiam creaturarũ dicit

dicit esse propter quid, quia ex parte rei cognitæ cognoscit vnã creaturã esse causam alterius, vt hominem esse risibile, quia est rationalis, licet ex parte cognoscētis, vnus cognitio non sit causa cognitionis alterius, sed vna simplici cognitione cognoscit se & omnia.

In hac re nulla potest esse quæstio de re, sed tantũ de nomine, & apta videtur ista distinctio Bañes de scientia ex parte rei cognitæ, & sic Deus nouit causam & effectũ, & ex parte cognitionis, & sic vna cognitio non est causa alterius, vt in nobis. Contra Durandum tamen est, quòd Deus non solũ cognoscit causam vniuersalem, sed etiam adæquatas & proprias reum. Et ita fortè D. Thomas non admittet scientiã propter quid, aut quia in Deo. Sed sicut ad 3. dicit scientiam Dei non habere modum scientiæ create, ita vt sit vniuersalis, aut particularis, aut in habitu, aut potētia; sic certè diceret eam esse supra omnem modum nostræ scientiæ, vt neq; etiam sit propter quid aut quia, sed eminenter continens hos modos.

Non ex parte cognoscētis.

Ratioquare Deus se ipsum intelligat.

Prima obiectio ex cognitione Angeli.

aliud à substantia Angeli, cum se per suam essentiam, tanquam per speciem intelligat, cum hoc tamen fiat, quòd in intellectu Angeli etiam in cognitione suæ substantiæ non sit actus purus.

Bañes primò reijcit solutionem Caietani, qui dicit D. Thomã per speciem in hac ratione intelligere non eã, quæ est principium cognitionis, sed terminus per cognitionẽ productus, quã speciem expressam, & verbũ vocamus. Dicit primò hoc esse contra mentem D. Thomæ. Secundò in eo assumi aliquid valdè incertũ, quòd Angelus in sui cognitione producat verbũ. Ideò secũdò respondet D. Thomam loqui de specie intelligibili, quæ sit principium cognitionis. Ad obiectionem verò respõdet, essentiam Angeli non esse idem cum intellectu eius, quæ est proxima potentia, à qua procedit cognitio. In Deo verò vt dicit D. Thomæ, species intelligibilis est ipse intellectus diuinus.

Caietanus reijcit Bañes.

Solutio Bañes.

D. Thomas precipue loquitur de specie expressa.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus intelligat se?

Conclusio est. Deus se per se ipsum intelligit.

DVBITATIO.

Circa rationem Diui Thomæ.

Primò conclusio est de fide 1. ad Corint. 2. Quæ sunt Dei nemo nouit nisi spiritus Dei. Dubitatio solũ est circa rationem D. Thomæ. Ea autem est, quia cum Deus sit actus purus, in ipso intellectus & intellectum sunt idem omnibus modis, quia neque caret specie intelligibili, vt quando intellectus noster est in potentia, neque species intelligibilis est aliud à substantia intellectus diuini, vt in intellectu nostro quando est actu intelligens: sed species intelligibilis est ipse intellectus diuinus. Hæc est ratio Diui Thomæ.

Contra quam obijci potest, quia intellectus Angeli respectu cognitionis sui, nunquam caret specie intelligibili; cognoscit enim se per suam essentiam, & species intelligibilis non est aliquid

Sed licet sufficiens sit hæc solutio ad discrimen inter intellectum Angeli, & diuinum; probabilius tamen videtur, & magis consonum textui, Diuum Thomam per speciem intelligibilem non intelligere speciem impressam, quæ est principium cognitionis, aut solam, aut precipue; sed præsertim loqui, vt dicit Caietan. de specie expressa, & verbo mentis. Et constat ex toto textu; nam primò loquitur de operatione cognoscentis in actu, qua sensibile in actu sit sensus in actu, & intelligibile in actu sit intellectus in actu, vt dicitur 3. de anima textu 36. & 37. Et addit Diuus Thomas, Ex hoc (inquit) aliquid in actu sentimus, vel intelligimus, quod intellectu, nostro, vel sensus informatur in actu per speciem sensilis, aut intellectilis. Hæc certè aperte dicit Diuus Thomas de actu & specie expressa, seu verbo. Secundò, quia ex eo dicit Deum semper esse in actu intelligendi, Quia non caret specie intelligibili, sicut intellectus noster, cum intelligit in potentia: at cum habet speciem impressam tantum, adhuc intellectus noster est in potentia; ergo per speciem, per quam actu est intelligens, intelligit speciem expressam & verbũ. Constat ergo sententiam Caietani non esse contra mentem D. Thomæ. Et eodem modo loquitur D. Thomas ad 3. de specie intelligibili.

Caietanus attingit mentem D. Thomæ.

Ad secundam obiectionem respondetur.

Per id datur detur, tam evidens ac necessarium esse species ex-
pressa in o- sam, quæ ponitur principium cogni-
gniti tionis, ut latè diximus suprâ quæst. 12.
cente. art. 2. dubit. 3. Nam si species impressa
est principium cognitionis alicuius al-
terius formæ à se distinctæ, est princi-
pium, quam nos speciem expressam,
aut conceptum mentis, aut cognitio-
nem dicimus, sumptam pro termino
actionis. Quis autem neget, aut dubitet
esse in nobis cognitionem, aut concep-
tum, aut formam & speciem expres-
sam, qua intellectus sit actu, & comple-
tè cognoscens, aut quis erit vsus spe-
ciei impressæ, nisi sit principium &
causa speciei expressæ? De hac ergo sen-
tentia dubitari non potest.

Alioquin nõ
est necessa-
ria species
impressa.

tura est suum intelligere: ita in Deo
intellectus intelligens, & id quod intel-
ligitur, & species intelligibilis, & ip-
sum intelligere, sunt omnino vnum &
idem. Et hoc docet August. 7. de Trin-
nit. cap. 7. Deo hoc est esse, quod sa-
pientem esse. De scientia visionis, quæ
est ab æterno in Deo, & potuit non ef-
se simul atque de actibus liberis diuinæ
voluntatis: infra quæst. 19. Hic autem
notandum speciem intelligibilem sumi
pro principio intelligendi, aliter quàm
articulo 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus intelligat alia à se? *Deus cognos-*
cit alia à se
se ipso, in quantum sua essentia conti-
net similitudinem aliorum. Ratio est cer-
ta, quia alioqui se & suam virtutè Deus
non cognosceret perfectè, si non co-
gnosceret omnia, ad quæ sua virtus se
extendit, maximè cum omnia sint in
Deo tãquam in causa prima secundum
modum eius, in quo esse est intelligere.

Quia co-
gnoscit suã
virtutem.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus cõprehendat se ipsum?

Deus com-
prehendit
se.
Conclusio est affirmans. Et de fide,
vt Molina hîc & Valentia punct.
2. dicunt ex eo 1. Corint. 2. *Spiritus*
scrutatur omnia etiam profunda Dei, id
est penetrat ac cognoscit perfectè. Ra-
tio efficacissima iuxta dicta suprâ quæ-
stione 12. art. 7. quia cognoscit se Deus
quantum cognosci potest, id est, secun-
dum modum sui actus. Et tanta est vir-
tus Dei in cognoscendo, quanta est
actualitas eius in existendo. Sicut enim
est infinite cognoscibilis, quia est actus
purus iuxta doctrinam Aristotelis 9.
Metaphys. text. 20. ita est cognosciti-
uus infinite, quia actus etiam purus om-
nino à materia separatus ex artic. 1.
Et sic dicitur sibi quodammodo finitus,
quia non excedit suum intellectum, si-
cut finitum non excedit intellectum
finitum. Et sic clauditur quodammodo
in suo intellectu, quatenus nihil sui la-
tet suum intellectum.

Deus sibi si-
nitus quo-
dammodo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Deus cognoscat alia à se
propria cognitione?

Conclusio est. *Deus cognoscit alia*
à se propria cognitione, etiam prout
in vicem distinguuntur.

PRIMA DVBIT.

Vtrum Deus cognoscat creaturas
distinctè & sigillatim?

Error Auer-
ro. Deũ non
cognoscere
alia distin-
ctè.
Error fuit Auerrois 12. Met. com. 1.
51. & in lib. distinctio distinction.
vbi ex sententia Auicennæ defendit
contra Algazel, Deum alia à se non di-
stinctè & sigillatim cognoscere. Sunt
tamen qui Auicennam excusent, vt Fer-
rar. 1. con. Gent. cap. 50. Alij tribuunt
Aristoteli & Ciceroni, quod saltem nõ
omnia minuta, & futura contingentia
sigillatim cognoscat ac prouideat.

De fide est
conclusio
ex Scriptis
Qui finxit sigillatim corda eorum, qui intel-
ligit

Sed certè est & de fide conclusio Di-
ui Thomæ, & conueniunt Theologi
in 1. d. 36. & constat ex eo Psalm. 32.
Qui finxit sigillatim corda eorum, qui intel-
ligit

Intelligere
in Deo est
substantia.
Conclusio est affirmas. Probat, quia
sicut esse est idem cum natura in
Deo suprâ q. 3. art. 4. & 7. & sua etiam
natura est species intelligibilis ob Dei
nempe simplicitatem, ita etiam ipsa na-

ligit omnia opera eorũ, & ex eo ad Heb.
4. Omnia sunt aperta oculis eius, & nulla
creatura est coram eo inuisibilis, Et ex eo
Psalm. 93. Qui finxit oculum non conside-
rat, vt ex Rabbi Moyse notat D. Tho.
in 1. dist. 35. q. 1. art. 2. & de verit. q. 2.
art. 3. hoc est qui oculum fecit ita aptũ
ad suum actum & finem, nonne nouit
oculi naturam? Et quicquid dicat OKã
in 1. dist. 35. q. 2. ar. 1. & Gab. q. 2. ar. 2.
con. 2. non solum ratione probabili, vt
ipsi putant, sed & euidenti demonstra-
tione naturali probari potest, vt niti-
tur Gregor. in 1. d. 35. q. vniç. Et suffi-
cit ratio Diui Thomæ in hoc articulo,
præter alias multas quas habet 1. con-
tra Gentes cap. 5. o. & 63. vsque ad 72.
nempe quia si Deus non omnino & per-
fectè res omnes cognosceret, sed solũ
in communi vt entia sunt, eius cogni-
tio esset imperfecta, & similiter eius ef-
se ac prouidentia. Et licet Deus per in-
tellectum est causa rerum, quantum ad
omnem gradum & perfectionem, quã
habent, ita necessariò debet eas omni-
no & distinctè ac perfectè cognoscere.

Ratione na-
turali de-
monstratur

Deus intel-
lectu est cau-
sa rerum o-
mnium.

3
Sententia
Aure. crea-
turas nõ es-
se obiectum
diuini intel-
lectus.

1. Ratio.

2

4
3. ex Aug.
& Hieron.

Hinc sequitur neq; admitti posse Au-
reoli sententiam in 1. dist. 35. si dicat,
Deum non cognoscere creaturas etiam
mediatè in se ipsis secundum esse,
quod habent in diuina essentia, nempe
vult solam diuinam essentiam esse ob-
iectum intellectus diuini, & non crea-
turas, quamuis cognitio diuinæ essen-
tiæ possit virtute & eminenter dici co-
gnitio creaturarum, quia est cognitio
essentiæ virtute & eminenter continè-
tis creaturas, quas tamen non vult esse
obiectum vlllo modo, adhuc secundariũ
cognitionis diuinæ. Primò nempe, ne
diuina cognitio pendeat à creaturis vt
obiectis. Secundo, quia cognosceret quã-
titate continuam actu infinitã possi-
bilem, & numerũ similiter possibilem
actu infinitum, & illa magnitudo realis
& numerus esset ens aliquid singulare
possibile, & ita posset produci vt co-
gnoscitur, quod est impossibile.

Tertiò Augustinus libro 83. quæ-
stionum q. 46. de Deo ait, *Non enim ex*
tra se quicquam positum intuebatur, &
Hieronymus in 1. cap. Habacuc. ad fi-
nem ait, Absurdum est ad hoc Dei dedu-
cere maiestatem, vt sciat per momenta sin-
gula, quot nascantur culices, quot morian-
tur, quæ cimicum & pulicum, & muscarũ
sit in terra multitudo, quanti pisces in aqua

natent? Hæc & plura habet in hanc
sententiam.

Sed dubitari non potest Deum & o-
mnium quæ sũt esse causam, & omnia
etiã minutissima ab eo cognosci omni-
no, ac distinctissima cognitione ex par-
te obiecti, non vt alia sit cognitio sui, &
creaturarũ, & alia cognitio vnus crea-
turæ à cognitione alterius. Sed quia v-
na & eadem cognitione perfectissime
attingit quicquid est in se & in omnib⁹
creaturis, quæ vocatur propria & distin-
cta cognitio rerum, vt non sit solũ com-
munis & confusa. Constat Genes. 1. *Vi-*
dit Deus cuncta quæ fecerat, Iob. 28. O-
mnia quæ sub celo sunt respicit. Prou. 16.
Omnis via hominis patet oculis eius. Ec-
cles. 16. Ecce cælum & cali calorum. a-
bysus & vniversa terra, & quæ in eis sunt
in conspectu illius, & Matth. 10. & Luc.
12. Nonne quinque passeris veniunt di-
pondio, & vnus illorum non est in obliuio-
ne coram Deo, sed & capilli capitis vestri
omnes numerati sunt: vbi Hieronym. in
Matth. 10. idem fatetur expressè esse
Dei prouidentia circa parua animalia, ne
q; ea cadere absq; Deo aurore. Et con-
tra Aureol. est, quod prouidentia neces-
sariò præexigit cognitionẽ & volutatẽ,
& est iudiciũ ac decretũ circa res crea-
tas: negari ergo non potest cognosci ab
intellectu diuino, & esse obiectũ eius.

5
Certũ Deũ
omnia co-
gnoscere vt
obiecta.

Vna cogni-
tione cognos-
cit omnia.

Et hoc idem fatetur Scot. in 1. dist.
36. scilicet essentiam diuinam esse pri-
mum obiectum intellectus diuini, crea-
turas secundum ac minus præcipuum.
Et quod dicit de esse diminuto, in quo
producentur creaturæ ab intellectu di-
uino, imò & ab intellectu creato, licet
latè refutetur à Caietano hîc & quæ-
stione 15. articulo 1. fortè in re non est
aliud quàm id quod dicit communis &
vera sententia de esse obiectiuo & co-
gnito, quod dicuntur habere res dum
cognoscuntur. Obscure tamen loqui-
tur, & si quid aliud velit, non potest ad-
mitti, quia in Deo nullum aliud esse
habent quàm obiectiuum, ratione co-
gnitionis & voluntatis, quæ est deno-
minatio extrinsecã in rebus cognitis
& amatis.

6
Sententia
Scot. de esse
diminuto.

Ad primum Aureoli respondetur
cum D. Thoma art. 5. ad 2. & 3. cog-
nitio non pendet, neque speciem sumit
ab obiecto minus principali, sed à prin-
cipali in quo alia intelliguntur. Eatenus
(inquit Diuus Thomas) intellectio spe-
ciem

ciem sumit ab obiecto, quatenus forma intelligibilis est principium operationis. Nam omnis operatio sumit speciem à forma, quæ est principium operationis, sicut calefactio à calore. Sic intellectualis operatio specificatur per illam formam intelligibilem, quæ facit intellectum in actu. Et hæc est species principalis intellecti, quæ in Deo est essentia sua. Intellectio ergo diuina neque pendet ab essentia, quæ est principale obiectum eius, quia sunt idem, neque à rebus creatis, quia istæ non sunt obiectum præcipuum, sed cognoscuntur in essentia diuina, quia ea cognita necessario cognoscuntur. Negari tamen non debet relationem rationis, quæ concipitur in cognitione diuina ad creaturas, prout est cognitio earum, secundum rationem terminari ad creaturas, & sic pendere ab ipsis. Sed hoc nihil reale est in Deo pendens à creaturis, vt bene Molina, & Valentia.

Est idem cum essentia.

Relatio rationis terminatur ad creaturas.

Non datur illa multitudo, aut multitudo infinita.

Deus in se intuetur omnia.

Hieronymus exponitur à Magistro

Hieronymus nouit Dei prouidentiam erga singula.

omnes hic aduertunt. Certè & Aureolus d. 35. art. 2. & 3. videtur conuenire à Deo cognosci omnia singularia signata, quamuis art. 3. satis labore in explicanda ratione.

II DVBITATIO.

Quomodo Deus cognoscat creaturas in se ipso?

Conueniunt omnes in 1. d. 35. & 36. cum Diuo Thoma in his duobus articulis, Deum cognoscere res omnes creatas omnino, & perfecte in se ipso, non quidem quod non cognoscat esse quod illæ habet in se ipsis, sed quia cognoscat illas non per species proprias & adæquatas earum, sed per suam essentiam, quæ est species communis omnium, eo modo quo homo dicitur videri in speculo, quando videtur per speciem speculi, & imaginis apparentis in speculo. Dicitur verò videri in se ipso, quando videtur ab oculo per speciem ipsius hominis receptam in oculo. Sic dicitur Deus videri in se ipso, quia se ipsum videt per suam essentiam. Alia autem à se non videt in se ipsis, sed in se ipso, quia per suam essentiam, & non per proprias species, vt præclare Diuus Thomas art. 5. in corpore. Quando ergo dicit Diuus Thomas videri rem in se ipsa esse, videri per propriam, & adæquatam speciem eius, per propriam, & adæquatam intelligit eam, quæ aut formaliter fit, aut virtualiter propria talis rei. Quò soluitur obiectio quorundam de specie Angeli, qua plura simul cognoscit: nam illa licet sit communis, & inadæquata pluribus, virtute tamen est adæquata, & propria singulorum, quia ita immediate, & perfecte representat singula atq; si non representaret alia.

Creaturae videntur à Deo quomodo in se ipsis, & quomodo non

Videri rem in se ex Deo Thom.

An Deus videat creaturas, quia est causa.

Sententia negans.

Sed dubitatio est, quæ sit ratio, & fundamentum, ex quo sequitur in Deo cognitio creaturarum in sua essentia, an ex eo quod Deus sit causa, & virtus potens producere creaturas, an ex aliqua alia ratione. Quidam dicunt non ex ratione causæ & virtutis conuenire Deo cognitionem creaturarum, ita Vazquez disputatione 60. capite 2. Probat quia in Deo prius est secundum rationem scientia omnium, quam omnipotentia, quia potius est omnipotens per scientiam, quam contra omnia sciens, quia est omnipotens. Secundò quia obiectum aliquod prius cognitum non potest esse mediū cognoscendi alia, nisi in se contineat totā rationem illius, & sit eiusdem rationis cum eo, alioqui quomodo poterit instar illi⁹ aliud quidditatiuè cognosci. Deus autem non est eiusdem rationis cum creatura, sed omnino ei dissimilis. Tertio, quia essentia diuina est omnino absoluta ab omni ordine & relatione ad creaturas; ergo non potest esse medium eas cognoscendi, tanquam obiectum prius ratione cognitum. Relatio nes verò rationis soli viatores concipiunt in Deo, non beati, neque ipse Deus. Hinc secundo dicit, Deum in se ipso tanquam in specie expressa intueri creaturas, & tanquam in verbo & speculo earū. Sicut enim essentia diuina non solum est natura qua Deus est, sed est cognitio expressa, & quasi verbum sui, quia se Deus sua essentia intelligit, & tanquam specie impressa, & tanquam specie expressa & verbo, secundum rationem enim habet hæc munera quasi distincta, cum reuera in ea non sit distinctio principij ac termini. Ita certè etiā respectu creaturarum hæc duo munera habet solum ratione distincta speciei impressæ & expressæ, & verbi. Et dicit essentiam, eo quod sit prius verbum sui, esse per locum intrinsecum etiā verbum creaturarum, non tamen contrariet enim non intelligeret creaturas, intelligeret se ipsam. Et quod dicit de essentia respectu cognitionis essentialis, dicit de verbo respectu cognitionis notionalis. Sed hæc sententia quantum ad primam partem examinabitur infra. Quantum ad secundam videtur parum dicere. Modò enim querimus, quare Deus dicatur in se cognoscere creaturas, sententia sit quod est querere, quare essentia diuina sit cognitio, & species expressa creaturarum; de ratione enim quasi formali non dubitamus. Sicut enim certum est & facile, quare paries sit albus, si dicamus quia habet albedinem; sed adhuc difficile, quare & vnde, & ratione cuius causæ habeat albedinem, & ex qua missione qualitatum primarum albedo resultet. Ita sanè posito quod Deus actu cognoscat, & perfecte res creatas, cum non habeat cognitionem à sua essentia distinctam, facile est & obuium, si reddas rationem cognitionis, quia essentia diuina est cognitio, & species expressa creaturarum. Inò est nulla ratio, sed idem per idem, vt aiunt, quia cognitio rei & species expressa eius sunt prorsus idem. Sed adhuc sub iudice restat dubitatio, vnde, & ex qua ratione, aut fundamento, sequatur in essentia diuina, quod sit cognitio & species expressa creaturarum. Et hoc non attingit hic author, solum reijcit sententiam comunè, quæ talem causam aut rationem reddit, quod modò restat nobis examinandum, an iure, an iniuria fecerit. Dicendum est veram esse comunè sententiam, quam hic docet Diuus Thomas articulo 5. ex eo alia cognosci à Deo, quia alioqui se ipsum & tuam virtutem non perfecte cognosceret. Et quia omnes effectus, qui sunt in Deo, tanquam in causa prima, necessario debent esse in eius cognitione. Et arti. 6. ad finem corporis, Non (inquit) Deus perfecte cognosceret se ipsum, nisi cognosceret quomodo cumque participari possit à creaturis eius perfectio. Quibus aperte significat Deum ideò cognoscere creaturas, quia est causa efficiens & exemplaris earum. Et in hac sententia conueniunt Caietanus, & Bañes, & Molina, & Valentia in hoc articulo, Durand. in 1. distinct. 35. questione 2. in corpore, & ad 2. & Argent. q. 1. Capreol. quest. 2. art. 1. conc. 1. & 2. & docent Alexand. 1. p. quest. 23. mem. 2. artic. 1. Henric. quodl. 9. q. 2. Aegid. 1. d. 35. q. 3. Alber. Mag. 1. d. 35. articulo 3. & 7. & 1. par. questione 60. memb. 2. & memb. 3. ad 3. quest. & 4. & mem. 4. ar. 1. ad 3. partem culam, & D. Thom. 1. cont. Gent. c. 53. & ibi Ferrar. Dicunt ergo in essentia diuina tanquam in præcipuo obiecto, quod sine minus præcipuis in ipso contentis eminenter cognosci non potest, necessario cognosci creaturas, non quidem tanquam in obiecto prius tempore aut natura, aut ratione cognito, sed tanquam in principali obiecto, quod ratione suæ virtutis & eminentiæ necessario continet alia eminenter, & virtute, & sine his tanquam minus præcipuis, ipsum perfecte cognosci non potest. Primò probatur, quia ita aperte videntur loqui Patres, Dionys. 7. capite de diuin. nominib. Deum in se habere scientiam rerum omnium anticipatam, in se ipso tanquam in causa earum. Ipsa enim se ipsam omnium causam noscens,

Communis sententia tenenda.

Deus cognoscit creaturas, quia cognoscit suam virtutem.

Creaturae in vna tanquam in præcipuo obiecto, quod sine minus præcipuis in ipso contentis eminenter cognosci non potest, necessario cognosci creaturas, non quidem tanquam in obiecto prius tempore aut natura, aut ratione cognito, sed tanquam in principali obiecto, quod ratione suæ virtutis & eminentiæ necessario continet alia eminenter, & virtute, & sine his tanquam minus præcipuis, ipsum perfecte cognosci non potest.

Dionys. docet communem sententiam.

nullo profus modo ea quæ à se producta sunt, ignorabit. Hæc & similia Dionys. D. etiam August. lib. 83. quæstion. q. 46. ex eo probat idæas & rationes rerum, quibus omnia ratione sint condita, & singula proprijs rationibus à Deo fabricata, necessario esse concedendas in mente diuina Creatoris: Non enim (inquit) extra se quicquam positum intuebatur, vt secundum id constitueret, quod constitueret, quia hoc opinari sacrilegum est. Et infra colligit eas esse æternas, & ipsammet Deum, atque incommutabiles, quarum participatione fit, vt sit quicquid est, quoquo modo est. Itaque scientiæ omnium & idæas exemplares tribuit Deo Augustinus, vt sit omnium causa.

Augustini verba.

Ratio efficax.

Ratione enim probatur, quia iuxta dicta supra q. 12. articulo 7. & 8. ideò beati videntes diuinam essentiam, non eam comprehendunt, quia non ex vi & modo quò ipsam vident, vt causam rerum, vident omnia quæ ab ipsa fieri possunt: Deus ergo è contra ideò comprehendit, quia videt ipsam perfectè; vt causam omnium eorū, quæ producere potest, & simul omnia in ipsa. Quam rationem confecimus ibi etiam cōtra sententiam Vazquez, qua dicebat beatos nihil aliud videre visione beata, nisi diuinam essentiam.

Solutio Vazquez nō admittitur.

Nititur Vazquez disputatione illa 60. cap. 4. facile hæc argumenta diluere. Sed ad Dionysium non satis respondet; non enim solum docet Deum non à rebus creatis accipere earum notitiā, vt ipse contendit, sed quòd, In se ipso, tanquam vna causa omnium, vnam habeat omnium notitiā: quæ ratio eam vim & sensum habet, vt quia Deus est omnium vna causa & virtus, debeat necessariò omnia in se ipso tanquā in causa simul cognoscere: quæ sententiā colligitur etiā ex authore libri de causis, proposit. 8. quòd intelligentia cognoscat id quòd est sub se, in quātū est causa eius. Quòd explicat D. Thom. ibi lect. 8.

Solutio Vazquez ad locum Aug.

Ad Augustinū etiam respondet, nō esse mentem eius, quòd Deus ad rerum creationem solam suam essentiam, tanquam exemplar inspexerit, cuius instar reliqua faceret; hoc enim dicit verū nō esse, sed quia intra se habuit singularum rerum, quas facturus erat, distinctam & propriam notitiā: Sed pace acris & acuti ingenij non audeam dicere Deū aliquid aliud præter suam essentiam

Excipitur ex verbis August.

inspexisse instar cuius creata faceret, aut illam solam non inspexisse, vt exemplar & idæam omnium. Neque enim sine idæa aut exemplari, aut casu & sine ratione res creauit, vt præclare ibi Augustinus, aut aliquam aliam rationem, idæam aut exemplar habuit præter suā essentiam. Non video quid facile sit, aut verum in ea solutione, quin tota ruat, vt sibi non constans.

Ad rationem non respondet, quare essentia diuina constituens diuinum intellectum intelligentem ipsam essentiam inde habeat, vt constituat etiam intelligentem creaturas, & sit quasi verbum & species expressa etiam creaturarum. Huius enim ratio nulla alia esse potest, nisi quia essentia diuina est obiectum, in se eminenter continens creaturas, & dicens relationem secundū dici, & respectū rationis ad illas, vt non possit eius virtus & excellentia concipi sine creaturis. Et licet essentia diuina nō esset causa, nisi tantū species expressa creaturarū, adhuc non posset concipi sine illis, sed prius est causa etiam efficiens, & exemplaris creaturarum, vt sine illis nullatenus concipi possit.

Ad rationes Vazquez respondetur ad primam, siue scientia sit prior omnipotentia, siue hæc prior scientia, siue simul sint natura, & ratione, quòd contendit D. Thomas, & omnes cum ipso, est, primarium, & præcipuum obiectū huius scientiæ scilicet essentiam, & omnipotentiam diuinam concipi non posse, sine minus præcipuo obiecto, id est creaturis. Quis autem neget essentiam diuinam, & bonitatē, & omnipotentiam pertinere ad primarium obiectum scientiæ diuinæ, quia scientia diuina est comprehensiuæ essentia, & omnium attributorum, ac perfectionum eius, & ita existimo in Deo scientiam, & omnia intrinseca esse simul. Et si quid est prius ratione est obiectum quam scientia. Nō enim potest cognosci Deus esse omnipotens, nisi aut prius, aut simul ratione sit omnipotens. Et licet deus scientiā rerum pertinere ad omnipotentiam, tamen Deus quando intelligitur omnipotens, iam est omnipotens; & eo ipso licet aliunde creaturæ non cognoscantur in ipso, ex vi omnipotentia cognoscuntur tanquā in causa: siue ergo scientia sit prior in Deo quam potentia, & virtus, ratio Diui Thomæ est efficax, quia Deus

Ratio efficax.

Essentia diuina relata secundū dici ad creaturas.

Primariū obiectū nō cognosci siue secundū rurs.

In Deo omnia attributa simul cognosci.

Ratio Diui Deus omnia operatur, & dirigit in suos Thomæ, vel fines per intellectum, & scientiam; ergo à priori, vel ea cognoscit, siue hæc ratio sit propter quasi ab eis quid, siue quia; & ab effectu.

Secundum facilius est, neque enim Ad 2. obiectum aliquod non possit esse medium cognoscendi alia, nisi ea formaliter continerent, & aut sit eiusdem omnino rationis virtute cōtinens inferiora. Sufficit enim si eminenter contineat, & sit excellentis rationis, à qua necessariò pendeant alia, aut tale, vt benè cognitum, non possit alia non repræsentare. Sic species impressa alicuius, si intimè cognoscatur, cognoscetur simul eius obiectum, sic & expressa, & potius manifestat suum obiectum, ita vt si ipsa cognoscatur, non possit obiectum non cognosci, cum vtraque species sit diuersæ rationis, ab obiecto. Sic Deus cum sit causa vniuersalis, & speculum omnium creaturarum, non potest comprehendere quin simul cognoscantur creaturæ.

Species expressa & impressa sine obiecto cognoscitur.

Nec Deus si nec creaturis.

Locus Aristoteli.

Ex Dionysio.

ARTICVLVS VII. Vtrum scientia Dei sit discursiuæ? Conclusio est. In scientia Dei nullus est discursus.

Duplex discursus in nobis.

In Deo nullus.

An autem secundus discursus præexigat primum secundū successionē? Discursus D. Thomæ in corpore affirmat, Molina in hunc artic. dicit non velle Diuum Thiomam, id esse vniuersè necessariū, sed ferè & vt plurimum; nam aliquando iuxta Aristotelem 1. Poster. cap. 1. minori demonstrationis cognita potest simul statim cognosci conclusio. Sed vniuersè & absque exceptione vera videtur doctrina Diui Thomæ, quam vniuersè docet etiam 1. contra Gentes capit. 56. Et constat, quia secundus discursus semper est à noto ad ignotum, vt docet hic Diuus Thomas. Semper ergo præcedit cognitio, aut vtriusque, aut alterius saltem propositionis, quamvis facta connexionione maioris propositionis cum minori, non solum aliquando, sed semper & necessariò sequatur conclusio, si attendat intellectus, & hoc est quod docet Aristoteles, neque est contra doctrinam Diui Thomæ. Et hoc notauit Ferrar. 1. contra Gentes capite 56. Imò hoc est quod Aristoteles ibi dicit, Alia cognoscens simul inducens cognouit, id est, prius cognoscens præmissas, postea simul connectens & inducens, conclusionem cognoscit.

ARTICVLVS VIII. Vtrum scientia Dei sit causa rerum? Conclusio est. Scientia Dei est causa rerum, quatenus habet voluntatē coniunctam, & solet nominari scientia approbationis.

DUBITATIO. Quomodo scientia Dei sit causa rerum? Quamuis aliqui negauerint scientiam Dei esse causam rerum, vt refert Albert. Magn. in 1. d. 3. art. 1. certè conclusio Diui Thomæ est de fide, quòd scientia Dei & voluntas sit causa rerum, vt benè hic notarunt Bañes & Molina in hunc artic. & Valentia puncto 8. in 4. attributo scientiæ diuinæ. Vtrumq; constat ex Scriptura de scientia. Prouerb. 3. Dominus sapientia fundauit terram, stabiluit celos prudentia, sapientia illius erupcrunt abyssi. Psal. 103. Et 4. Quam

Ex Arist.

Prou. 3.

Sapient. 7. Quam magnificata sunt opera tua, Domine, omnia in sapientia fecisti. Sap. 7. Omnium artifex docuit me sapientia. Ier. 51. Qui preparauit orbem in sapientia sua. De scientia & voluntate constat Genes. 1. Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux. Psalm. 32. Ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt. Ad Ephes. 1. Operatur omnia secundum consilium voluntatis sue. Apocal. 4. Propter voluntatem tuam erant, & creata sunt. Ita August. 15. de Trinit. cap. 13. Vniuersas creaturas, & spirituales, & corporales, non quia sunt, ideo nouit Deus, sed ideo sunt quia nouit. Et 11. libr. de ciuit. capite 10. & D. Greg. libr. 20. Moral. cap. 23. aut 24. Gregor. Nissen. in Hexameron post initium, Ambr. lib. 4. de sacram. capite 4. & alij sæpe docent, Deum per scientiam esse causam rerum.

Secundò rationibus D. Thomæ. Prima, quia scientia Dei se habet vt ars, & scientia artificis respectu creaturarum, quod docet etiã Aug. 6. de Trinit. c. 10. ars autẽ & scientia artificis causa est rerum, quæ arte fiunt. Secunda, quia esse Dei est eius intelligere & scire; sed Deus est causa rerum secundum esse; ergo & secundum scire & intelligere, præsertim quia operari effectus per intellectum & voluntatem, esse perfectissimus modus operandi, vt docet D. Thom. 2. contra Gent. c. 23. & aduertit hic Caietan.

Quod verò scientia non nisi adiuncta voluntate sit causa rerum, probat D. Thomas, quia forma existens in agente non est principium operationis, quatenus manet in agente, sed quatenus est coniuncta cum quadam inclinatione agentis ad effectum, sic & forma intelligibilis, id est, scientia, non est principium operationis, nisi adiuncta inclinatione voluntatis. Tum etiam, quia scientia eadem est oppositorum, & non producat determinatum effectum, nisi determinetur ad vnum per appetitum ex Aristot. 9. Met. tex. 10. Hanc rationem explicat ipse D. Thomas de verit. q. 2. artic. 14. forma, inquit, vt sic perficit illud in quo est; & quiescit in ipso, ideo non est principium agendi extra, nisi media virtute. Et licet in quibusdam ipsa forma sit virtus, non tamen secundum rationem formæ, in alijs virtus distincta est à forma substantiæ, vt in omnibus corporeis, in quibus actiones prodeunt à forma medijs qualitibus.

Sic, inquit, scientia significatur per hoc quod aliquid est in sciente, ideo à scientia non procedit effectus, nisi media voluntate, quæ dicit in sui ratione pondus & influxum ad obiecta. Ideo inter scientiam Dei & obiectum media est voluntas.

Hinc constat per scientiam hoc loco non intelligere D. Thomam actum precepti, qui est in intellectu post electionem voluntatis, vt hic putauit Banes, hinc colligens scientiam Dei esse causam magis immediatam respectu effectus quam voluntatem, cuius oppositum paulo ante diximus ex D. Thomæ. Per scientiam ergo intelligit ipsam cognitionem intellectus, quæ est ante, voluntatem, licet etiam præceptum illud practicum & decretum de re agenda, dicatur prudentia. Sed scientia proprie est communis illa cognitio rerum omnium & singularum, quæ respectu creaturarum est ars, non tamen prodit ab ea effectus, nisi media voluntate & illo præcepto.

Si autem obijcias dictum Origenis in cap. 8. ad Romanos, *Nō propterea aliquid erit, quia id Deus scit futurum, sed quia futurum est, ideo scitur à Deo antequam fiat.* Respondet D. Thomas hic ad 1. & de veritate vbi supra ad 1. Origenem solum velle quod scientia Dei non inferat necessitatem rebus futuris, & scitis, licet sit causa. Et illud, *Quia futurum est, ideo scitur à Deo*, non significare causam existendi, sed solum interendi, de quo plura suo loco infra.

Quamuis autem Valentia puncto 8. ad finem §. *His tamen rationibus*, putet conclusionem Diui Thomæ esse de fide, & intelligendam non solum de scientia possibili, quæ dicitur simplicis intelligentiæ, sed etiam de scientia existentium, quæ vocatur scientia visionis, nempe quia D. Thomas eam scientiam hic vocat rerum causam, quam supra art. 5. & 6. dixerat esse in Deo de rebus propriam, & distinctam, nempe secundum esse eorum proprium, & distinctum, quod est esse actuale. Nobis tamen verius videtur scientiam visionis non esse causam rerum, sed solum scientiam simplicis intelligentiæ, vt hic aduertit etiam Vazq. & infra disp. 68. c. 6. quia scientia visionis præexigit res esse futuras, vnde earum causa esse non potest, & est posterior voluntate, & decreto Dei. Sola

4
Quid nomen scientiæ.

5
Obiectio ex Origen.

6
Conclusio D. Thom. de scientia visionis intelligenda.

Scientia visionis non est causa rerum.

Sola ergo scientia simplicis intelligentiæ, quæ in Deo necessaria est, & essentialis, est causa rerum. Et hæc est de qua loquitur D. Thomas artic. 5. & 6. dum docet eam esse propriam rerum, secundum esse proprium earum, quia res etiam secundum esse possibile, habent esse proprium & distinctum, vt per se constat.

ARTICVLVS IX.

Vtrum scientia Dei sit non entium?

Scientia visionis & simplicis intelligentiæ. Conclusio est affirmans. Nam circa ea quæ sunt actu, vel fuerunt, vel erunt, habet Deus scientiam visionis; circa ea verò, quæ nunquam sunt actu, sed tantum in potentia, vel ipsius Dei, vel creaturæ, siue in potentia actiua, siue in passiva, siue in potentia opinandi, vel imaginandi, vel quocumque modo significandi, habet scientiam solum simplicis intelligentiæ.

Impossibilia cognoscit Deus eadem cognitione. Hic disputat Vazq. disp. 61. quomodo Deus cognoscat non entia impossibilia, vt chimæram, & alia falsa. Res est facilis, quod in intellectu diuino non sint plures actus cognitionis sicut in nostro, sed vnam simplicem cognitionem vocari, & esse apprehensionem omnium, & iudicium, & habere rationem assensu respectu verorum, & dissensu respectu eorum, quæ falsa sunt. Et quamuis quidam putent non entia non concipi à Deo instar entis, quia hoc accidit nostro intellectui, qui vnum per aliud intelligit; negari tamen non potest etiam chimæram concipi à Deo, & quoduis impossibile ens rationis, de quo & intellectus humanus, & diuinus aliqua verè affirmat, aut negat. Et hoc est concipi non entia instar entis.

Per modum entis. Hic disputat Vazq. disp. 61. quomodo Deus cognoscat non entia impossibilia, vt chimæram, & alia falsa. Res est facilis, quod in intellectu diuino non sint plures actus cognitionis sicut in nostro, sed vnam simplicem cognitionem vocari, & esse apprehensionem omnium, & iudicium, & habere rationem assensu respectu verorum, & dissensu respectu eorum, quæ falsa sunt. Et quamuis quidam putent non entia non concipi à Deo instar entis, quia hoc accidit nostro intellectui, qui vnum per aliud intelligit; negari tamen non potest etiam chimæram concipi à Deo, & quoduis impossibile ens rationis, de quo & intellectus humanus, & diuinus aliqua verè affirmat, aut negat. Et hoc est concipi non entia instar entis.

Entia rationis verè concipit Deus. Hic disputat Vazq. disp. 61. quomodo Deus cognoscat non entia impossibilia, vt chimæram, & alia falsa. Res est facilis, quod in intellectu diuino non sint plures actus cognitionis sicut in nostro, sed vnam simplicem cognitionem vocari, & esse apprehensionem omnium, & iudicium, & habere rationem assensu respectu verorum, & dissensu respectu eorum, quæ falsa sunt. Et quamuis quidam putent non entia non concipi à Deo instar entis, quia hoc accidit nostro intellectui, qui vnum per aliud intelligit; negari tamen non potest etiam chimæram concipi à Deo, & quoduis impossibile ens rationis, de quo & intellectus humanus, & diuinus aliqua verè affirmat, aut negat. Et hoc est concipi non entia instar entis.

ARTICVLVS X.

Vtrum Deus cognoscat mala?

Conclusio est affirmans.

DVBITATIO.

An Deus cognoscat malum per bonum oppositum?

Mala per se met cognoscere Deum. Prima sententia est dicentium Deum per suam essentiam ac bonitatem

cognoscere omne malum, præsertim culpæ, quod est priuatio boni. Hæc sententiam refert Duran. in 1. d. 36. q. 1. Et videtur probare autoritate Dionysij hic allata à D. Thomæ, & 7. cap. de diuin. nomin. *Quod Deus per semetipsum tenebrarum accipit visionem, non aliunde videns tenebras, quam à lumine*, quasi Deus ex se, tanquam ex summo lumine tenebras nouerit; ergo & omne malum ex se tanquam ex summo bono.

Dicendum tamen est primo, Deum quidem per suam essentiam, tanquam per speciem, & primum obiectum, omnia alia cognoscere etiam mala. Hoc constat ex dictis supra, & ex Dionysio loco citato.

Secundò dicendum est, nullum malum culpæ, vel poenæ posse cognosci etiam à Deo sine bono, cui opponitur. Ita docet D. Thom. in corpore, & ad 2. 3. & Duran. vbi supra Banes hic, & Molina, & Vazq. disp. 62. c. 2. Alex. 1. p. q. 23. m. 3. art. 3. Bonau. in 1. d. 36. ar. 3. q. 1. in corpore, & ad argumenta Ricard. ar. 1. q. 2. Et constat, quia siue malum sit priuatio boni, vt docet D. Thomas hic ex Augustino, siue sit relatiuè oppositum bono, aut contrariè, vt de malo culpæ dicemus suo loco; ex August. & D. Thomæ, certè neutro modo potest intelligi sine bono, cuius est priuatio, aut cui contrariè opponitur. Et licet D. Thomas solum loquatur de malo, vt priuatiuè opposito bono in corpore, & ad 1. & 4. & ex eo docet malum cognosci non posse sine bono, cui priuatiuè opponitur; suo tamen loco demonstrabimus ex D. Thomæ & ex omnibus ferè Theologis, malitiã moralem, seu malum culpæ formaliter esse relationem difformitatis, aut contrarietatis cum ratione, & lege Dei, quã dicit actus moralis, & colligitur apertè ex definitione peccati tradita ab August. & explicata à D. Thomæ 12. q. 71. ar. 6. nam *Dictum, factum, vel concupitum*, dicit esse materiam; esse verò contra legem Dei, esse formam & rationem formalem peccati, quod non solum est verum in peccato commissionis, vt hic innuit Vazquez, & latius tractat. 12. loco citato. Verum etiam in peccato omissionis, in quo negatio, aut priuatio actus positiui debiti, est materia, aut quasi materia peccati omissionis, esse verò contra legem Dei, aut contra rationem, & virtutem oppositam.

Malum culpæ non priuatio tantum, sed relatiuè.

Peccatũ commisionis & omissionis relatiuè dicitur.

Aliquando sunt idem specie & numero. tam est formale talis peccati. Imò ex D. Thomâ ibi probauimus id quod verisimum est, aliquando peccatum commissiõnis, & omisiõnis esse eiusdẽ speciei infimæ, & ideò necessariò in ijs esse debet eadem forma & ratio malitiæ secundũ speciem. Si ergo peccatũ commissiõnis formaliter dicit relationẽ difformitatis cũ lege Dei & ratione, vt late diximus ibi, sanẽ eandem rationẽ dicit formaliter peccatum omisiõnis. Et sicut in his, quæ sunt eiusdẽ speciei infimæ, ratio est certa, ita sanẽ in alijs dicendum est. Imò & de peccato originali diximus suo loco priuationem iustitiæ, seu gratiæ esse velut materiale eius, & fieri etiam à Deo, quæ si formaliter esset culpa, à Deo fieri non posset, quasi à causa efficiẽte nolente influere gratiam originalem. Formale verò eius esse, quòd talis priuatio gratiæ sit contra rationem, & voluntatem Dei ex peccato primi parẽtis, & hæc culpa inest proli formaliter, & est à peccato Adæ, tanquam à causa efficiente & demeritoria. Hæc obiter hic tacta, alibi late erunt explicanda, sed pollicemur omnia esse ex mẽte D. Thomæ, cui semper sincero affectu adheremus, & diximus in quæst. proxi. dub. 10.

Formale in originali nõ est priuatio. Ex mente D. Thomæ. Peccatum non sola priuatio. Mens Dio-nyfij.

4 Ex his constat peccatum non esse priuationẽ tantum, sed siue sit relatio, siue priuatio immediate tanquam forme opponitur bonitati virtutis qua priuat, vt intemperantia temperantiæ, auaritia liberalitati, licet peccatum vt mortale est, opponatur etiam charitati, & gratiæ, quæ est vita animæ, & eis priuet.

5 Ad Dionysium respõdetur eum ibi loqui de cognitione creaturarũ à Deo, & eas dicit cognosci per essentiam diuinã, vt tenebras per lumẽ. Hinc ergo potius sequitur iuxta Dionysium priuationes nõ posse cognosci nisi per habitus, & eadem est ratio de formis oppositis, & sic malum nõ potest cognosci nisi per bonum contrarium.

ARTICVLVS XI.

Vtrum Deus cognoscat singularia?

1 Conclusio est affirmans. Et & de fide, ex dictis supra ar. 6. quia pro uidentia Dei est circa singularia. Pro uerb. 16. Omnes via hominũ patent oculis

tuis, & Arist. 1. de anima tex. 10. & 3. Meth. tex. 15. dicit, Deum fore insipientem, si nõ cognosceret omnia, quæ nos cognoscimus. Nos autem alia potentia, scilicet sensu cognoscimus singularia materialia; vniuersalia verò, & immaterialia per intellectum. Deus vno intellectu omnia, sicut omnium est causa, non est cur hic disputemus de cognitione, qua intellectus noster cognoscit singularia, late diximus 1. Phys.

ARTICVLVS XII.

Vtrum Deus cognoscat infinita?

2 Conclusio est, Deus etiam scientia visionis scit infinita.

DUBITATIO.

3 An ea, quæ Deus scit, sint infinita actu?

1 Prima sententia est dicentium Deũ scientia visionis non scire infinita actu ita Durand. 1. d. 39. q. 2. de omni scientia, & Valentia hic puncto 6. Et de anima Christi idem sentit Almain. in 3. d. 14. q. 1. solum ergo admittit infinitum in potentia, quod vocari solent infinitum syncategorematicè. Probat, quia res eatenus cognoscitur à Deo, quatenus est ens; nullum autem ens est infinitum actu; ergo neq; cognoscitur. Secundo, eo modo cognoscuntur futura, quo sunt futura in re; nunquam autem in re sunt futura infinita actu, sed solum in potentia, non tot quin plura. Tertio confirmari potest ex D. Thom. 3. p. q. 10. art. 3. vbi de scientia visionis animæ Christi, quæ respicit res in actu, dicit ea non cognosci infinita. Idem docet 1. contra Gentes cap. 69. de scientia visionis in Deo, quòd nõ cognoscat Deus infinita. Sic etiam Alber. Mag. 1. p. q. 60. m. 3. ad 1. q. inciden. Alex. 1. p. q. 23. memb. 3. art. 2.

2 Dicendum tamen est Deum non solum scientia simplici cognoscere infinita possibilis, sed & scientia visionis videre infinita actu futura; non substantias, sed cogitationes, & affectiones beatorum, ac damnatorum per æternitatẽ futuram, quæ simul sumptæ sunt actu infinitæ. Ita D. Thom. hic, & Caietanus, & Mo-

& Molina, & Ferrar. 1. contra Gent. c. 69. & Vazq. disp. 53. c. 2. Bonau. 1. d. 39. ar. 1. q. 3. Ricard. art. 1. q. 3. & idem diximus de anima Christi 3. p. q. 10. ar. 3. cum plurimis.

3 Et primò etiam Vicleph dixit nõ esse infinita ea, quæ possibilis sunt fieri à Deo, quem errorem refert Vvalden. 1. tom. lib. 1. artic. 1. cap. 14. & vt manifestum errorem reicit ibi. Et probatur, quia omnis multitudo aut magnitudo tota, simul sumpta cum omnibus suis partibus, aut est finita actu, aut infinita actu: nam infinitum in potentia iuxta Arist. 3. Phys. c. 6. partim est in actu, & partim in potentia, nempe id quod actu sumitur, finitum actu, & quod manet sumendum in potentia secundum additionem, aut diuisionem infinitam. Cum ergo in scientia Dei omnia quæ sciuntur, sint simul, necessariò aut sunt actu infinita, aut actu finita, & absque vlla potentia additionis ultra, quia omnia sumpta sunt. At non sunt finitæ cognitiones, & affectiones, quia non est signare vltimam; ergo sunt actu infinitæ. Et hoc videtur necessarium argumentum. Nam ea, quæ sunt in scientia simplicis intelligentiæ, non sunt tot, quin plura in infinitum possibilis. Et similiter, quæ sunt in scientia visionis; ergo omnia simul sumpta sunt infinita actu. In cognitione autem & numeratione Dei, sumuntur simul & actu, vt nihil sit sumendum in potentia; licet in se non sint actu existentia, neque vnquam futura, quæ tantum sunt in scientia simplicis intelligentiæ: Et similiter futura omnia ab æternitate fuerunt simul in scientia visionis, licet in se nõ essent futura simul, sed diuerso tempore. Sicut ergo hæc possibilis, & futura; si simul fierent à Deo, absq; dubio essent infinita, ita modo in scientia Dei dubiũ non est ea esse infinita, cũ omnia sint simul sumpta, vt docet etiam August. 12. lib. de ciuit. c. 18. vbi ex professo probat, quamuis infinitorum numerorum nullus sit numerus, nõ tamen esse incomprehensibilem ei, cuius intelligentiæ non est numerus. Et ita hanc sententiam ipse confirmat ex eo Psalm. 146. Sipienti & eius non est numerus.

Possibilia infinita.

Et futura infinita.

4 Nullus finitarius ens, aut numerum vnum cognosci infi-

nitum, sed multitudinem omnium numerorum, & entium possibilium esse infinitam, & simul sumi in scientia Dei, in executione tamen non posse ita redigi in actum, vt quæ simul sunt in scientia Dei, sint etiã simul facta in re, & ita sicut multitudo omnium diuisionum continui possibilium, est infinita, & simul in cognitione Dei, quia nulla pars est in continuo, cuius partes non cognoscantur à Deo, cũ tamen non possint in re omnes manere diuisæ, quia semper diuisio est in partes magnitudinis diuisibiles, & non in indiuisibilia, ita dicendum est de possibilibus fieri, aut futuris cogitationibus, & affectionibus in æternitate, in cognitione quidem simul sumi, in re tamen simul exiltere non posse, quia aliunde repugnat, vt diximus supra q. 7. Licet Vazquez ibi, & hic c. 3. & 1. concedat, quæ simul cognoscuntur, non potest totum tempus à Deo simul cognosci; non tamen posse simul fieri. Sic diuisio continui cognoscitur à Deo, non potest fieri, quia in re sequitur contradictio, vt bene Caietanus hic, & alij. Et ipse Vazquez concedit à Deo cognosci omnes partes continui, nec sufficit quod respondet, posse ex eo extrahi infinitas partes, quia non possunt extrahi omnes, quæ cognoscuntur diuisibiles, ac separabiles.

5 Ad secundum respondetur, non ita esse in cognitione ex parte cognoscentis, atque sunt in re futura; quia in re sunt futura successiue, à Deo autem cognoscuntur vna cognitione simul, licet ex parte obiecti cognoscantur eo modo, quo sunt futura; scilicet non forte simul, sed diuerso tempore.

6 Ad tertium diximus 3. part. eo loco Diuum Thomam in locis obiectis qui de substantijs creatis, quæ à Deo cognoscuntur scientia visionis, vt ex contextu patet, & istæ erunt finitæ. Hic verò loquitur de operationibus, cognitionibus scilicet, & affectibus, & istæ erunt infinitæ. Sic explicant Capreol. in 3. dist. 14. quæst. 2. Caietanus 3. part. Ferrar. 1. contra Gentes cap. 69. & Molina hic. Et eodem modo videntur loqui Alexand. & Albertus.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum scientia Dei sit futurorum contingentium?

Conclusio est, Futura contingentia infallibiliter a Deo cognoscuntur, in quantum subduntur diuino conspectui, secundum suam presentialem.

Grauis est, difficilis, & controuersa valde doctrina huius articuli, ideo suis dubitationibus excutienda.

I. DVBITATIO.

An Deus infallibilem habeat futurorum cognitionem?

Error negans. Error fuit dicentium, in Deo non esse futurorum contingentium cognitionem, quod putarent non posse cum ea stare arbitrii libertatem, quam tamen esse in nobis experimento certo sciebant.

Cicer. Existencia cit sacrilegos. Secundo etiam lib. de diuina natione, ita videtur sentire Cicero, ut neque in Deum cadere videatur, ut sciat, quid casu, & fortuito futurum sit. Et ratio eius est, quia si aliquid scit, illud certo eueniet, si certo eueniet, nulla fortuna est; est autem fortuna, nulla igitur rerum futurarum presentio. Eundem errorem tribuit Arist. Gregor. Arimin. in 1. d. 36. q. 1. ar. 1. Gabr. q. vnic. art. 1. notab. 7. Holkot in 2. sent. q. 2. artic. 7. & Vazq. hic disp. 64. c. 1. & disp. 66. c. 1. eoquod 1. Periherm. c. 8. dicat in contradictione singularium de futuro contingentia neutram partem esse determinate veram, aut falsam. Et plerique Theologorum in eadem sunt sententia de mente Arist. Bonau. in 1. d. 38. artic. 2. q. 1. Okam, & Catarinus in opusculo de veritate enuntiationum. Sed de Aristotele sensu dicemus infra.

Aristot. Dicendum est conclusionem Diuini Thomæ, quod Deus infallibiliter scientia ab æternitate faciat futura contingentia, esse certam de fide, ut omnes expositores hic fatentur, ut etiam hæretici ab hoc errore abstinerint. D. Thomas probat ex eo Psalm. 32. Qui fixit sigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum; nam multa opera hominum sunt libera, ac contingentia. Exod. 3. constat Deum præsciuisse liberam Pharaonis futuram voluntatem, Ego scio, quod non dimittet vos Rex Aegypti, nisi per manum validam, Deuter. 31. Scio cogitationes eius, quæ facturus sit hodie. Et constat ex locis adductis art. 6. ubi constat Deum scire omnia, Sapient. 8. Scit præterita, & de futuris æstimat, Eccles. 42. Annuncians quæ præterierunt, & quæ superuentura sunt, & cap. 23. & 29. damnatur hic error. Isai. 41. Dicite nobis, quæ ventura sunt, & dicemus diis estis vos, & cap. 45. Hac dicit Dominus Deus, quæ ventura sunt interroga me, Daniel 13. Deus æternæ, qui nosti omnia antequam fiant, tota id clamat Scriptura. Conueniunt omnes Theologi 1. d. 35. & 36. Alex. 1. p. q. 23. memb. 3. art. 4. Alber. Mag. 1. p. q. 60. memb. 3. ad 3. quæst. incident.

De fide De. Dicitur enim contingens aliquid dupliciter considerari, vno modo in se, ut iam actu est, & sic non est futurum, sed iam præsens, & non iam ad vtrumlibet, sed determinatum ad vnum; & sic potest infallibiliter subdici certæ cognitioni, ut sensui visus, velut cum video Sortem federe.

Et ut docet August. ratio naturalis hoc idem probat, ut non minus absurdum sit Deum facere nescium futurorum, aut insipientem, quam negare Deum esse, quia si Deus est, omnium auctor est, & ex eius pendent omnia scientia, voluntate, ac prouidentia. Qui autem aufert scientiam singularium contingentium, aufert eo ipso voluntatem eorum, ac prouidentiam. Res est ita perspicua, ut superfluum sit in ea immorari. Ad rationem in oppositum late dicemus infra, quomodo bene coherant scientia Dei certa, & libertas actuum nostrorum, & casus aliorum contingentium. Vnde & ipse Cicero 3. lib. de natura Deorum, tandem putat rationi magis consonum, Deo scientiam futurorum non negare.

De mente Aristotelis diximus longè in 1. Perihermias in illud cap. 8. q. 1. cum D. Thomæ ibi, & Toletæ, & Ioanne Arboreo in illud caput, & cum Maiore in 1. d. 38. q. vni. & alijs, quod sensus Aristotelis sit in contradictione de futuris contingentibus, alteram non esse determinate veram, & alteram determinate falsam, sicut in contradictione de præteritis, & presentibus, in quibus iam altera est determinate vera, altera determinate falsa. Igitur per determinate veram intelligit necessarium & incommutabiliter, & inuitabiliter veram. Et constat hic sensus ex ratione eius, si altera, inquit, esset determinate vera,

altera determinate falsa, omnia necessario, & inuitabiliter euenirent. Itaque vult non esse veritatem per se, & simpliciter, in altera parte; ita scilicet, ut opposita non possit esse vera, & ipsa falsa, sed solum ex adiuncto; & hypothese, quod sit futura; quæ non facit inuitabilem veritatem in futuris, atque in præteritis; quia in his, cum res existat vno modo, iam veritas est determinata, & inuitabilis, in futuris, cum nondum existant, veritas non est necessaria, & omnino determinata; ita ut sit inuitabilis. Et hoc idem docere videtur D. Thom. in hoc articulo contingens, quando iam est præsens, iam esse determinatum ad vnum; & non contingens ad vtrumlibet. At verò quandiu est in causa, & futurum, non esse determinatum, neque posse certo cognosci.

Secundo etiam respondet Maior loqui Aristotelem respectu nostri intellectus, non respectu intellectus diuini, quia nobis neutra pars est certa ac determinata; sicut intellectui diuino, vtraque est determinata, altera vera, altera falsa. Sed ratio Aristotelis omnino videtur etiam respectu intellectus diuini excludere determinatam veritatem, quia inquit, si esset determinata veritas, nihil esset contingens; sed omnia necessario euenirent. Melior ergo est prima explicatio, quod per determinatam veritatem intelligat, ita certam ac necessariam, ut sit inuitabilis omnino, & talis non est in futuris contingentibus, quia licet sint futura, sunt libera; aut casu futura, non necessario, & inuitabili euentu. Hæc satis de Aristotele.

II. DVBITATIO.

An presentia rerum in æternitate sit ratio cognitionis futurorum?

Præcipua dubitatio est circa rationem Diuini Thomæ in hoc ar. Docet enim contingens aliquid dupliciter considerari, vno modo in se, ut iam actu est, & sic non est futurum, sed iam præsens, & non iam ad vtrumlibet, sed determinatum ad vnum; & sic potest infallibiliter subdici certæ cognitioni, ut sensui visus, velut cum video Sortem federe.

Altero modo consideratur contingens, ut adhuc est in sua causa, & sic non est determinatum ad vnum, neque potest certo cognosci. Et quia æternitas Dei ambit totum tempus, ideo omnia, quæ successiue fiunt in tempore simul sunt Deo presentia ab æterno, quia eius intuitus fertur ab æterno supra omnia; prout sunt in sua presentia Hæc D. Thom. Hinc ergo dubitatur, an futura contingentia ideo cognoscantur, quia sunt presentia in æternitate, an ob aliquam aliam rationem? Quidam ita intelligunt sententiam, Caietani, & aliorum discipulorum D. Thomæ, quasi dicant, ideo cognosci futura a Deo, quod sint presentia re ipsa ab æternitate; cum dicant ipsi presentiam realem non esse rationem cognoscendi futura. Ita Molina disp. 13. Valentia punct. 5. s. 1. & Vazquez disp. 64. c. 3. ubi primum probat cum Alex. 1. p. q. 23. m. 4. art. 3. Bonau. 1. d. 39. art. 2. q. 3. Scot. q. 1. Durand. q. 3. Gabr. d. 38. q. 1. art. 2. Greg. q. 2. art. 2. Marfilio in suo castigatorio in hunc art. D. Thom. Ita habet, sed Aegidium merito postea refert cap. 5. in castigatorio huius articuli. Cum his ergo dicit futura non esse ab æterno presentia Deo presentia reali, quasi vero hoc asserimet Caietanus, cum oppositum refert etiam ipse Vazquez expressis verbis ex Caietano disputatione illa cap. 2. nempe futura non coexistere æternitati ab æterno, neque in tempore, pro quolibet instanti temporis, sed solum pro tempore, & duratione, quo ipsa existunt, quæ tamen duratio & tempus cum sit sub æternitate, non potest non coexistere æternitati in indiuisibili semper manenti, & ambienti omnem durationem. Bañes est qui in hac sententiam hic dubio 2. videtur detorque- re Diuum Thomam, Capreol. Caiet. & alios, dum dicit ex horum sententia, res quæ fuerunt, sunt, & erunt, iam nunc coexistere in æternitate, quasi pro quolibet tempore coexistant, & ab æterno ipsi æternitati. Sed postea in solutione argumentorum videtur re- dire in nostrum sensum, subobscurè certe loquitur in re perspicua. Partim etiam Ferrariensis. Itaque frustra laborant in re perspicua, & a nullo viro antiquorum dubitata, nempe dum contra D. Thomam, aut contra Capreolum, Caietanium, & alios ab æterno.

Quomodo non sit determinata veritas in futuris. D. Thom. loquitur ut Aristot. Explicatio Maioris. Non ad mentem Aristot.

Altero modo consideratur contingens, ut adhuc est in sua causa, & sic non est determinatum ad vnum, neque potest certo cognosci. Et quia æternitas Dei ambit totum tempus, ideo omnia, quæ successiue fiunt in tempore simul sunt Deo presentia ab æterno, quia eius intuitus fertur ab æterno supra omnia; prout sunt in sua presentia Hæc D. Thom. Hinc ergo dubitatur, an futura contingentia ideo cognoscantur, quia sunt presentia in æternitate, an ob aliquam aliam rationem? Quidam ita intelligunt sententiam, Caietani, & aliorum discipulorum D. Thomæ, quasi dicant, ideo cognosci futura a Deo, quod sint presentia re ipsa ab æternitate; cum dicant ipsi presentiam realem non esse rationem cognoscendi futura. Ita Molina disp. 13. Valentia punct. 5. s. 1. & Vazquez disp. 64. c. 3. ubi primum probat cum Alex. 1. p. q. 23. m. 4. art. 3. Bonau. 1. d. 39. art. 2. q. 3. Scot. q. 1. Durand. q. 3. Gabr. d. 38. q. 1. art. 2. Greg. q. 2. art. 2. Marfilio in suo castigatorio in hunc art. D. Thom. Ita habet, sed Aegidium merito postea refert cap. 5. in castigatorio huius articuli. Cum his ergo dicit futura non esse ab æterno presentia Deo presentia reali, quasi vero hoc asserimet Caietanus, cum oppositum refert etiam ipse Vazquez expressis verbis ex Caietano disputatione illa cap. 2. nempe futura non coexistere æternitati ab æterno, neque in tempore, pro quolibet instanti temporis, sed solum pro tempore, & duratione, quo ipsa existunt, quæ tamen duratio & tempus cum sit sub æternitate, non potest non coexistere æternitati in indiuisibili semper manenti, & ambienti omnem durationem. Bañes est qui in hac sententiam hic dubio 2. videtur detorque- re Diuum Thomam, Capreol. Caiet. & alios, dum dicit ex horum sententia, res quæ fuerunt, sunt, & erunt, iam nunc coexistere in æternitate, quasi pro quolibet tempore coexistant, & ab æterno ipsi æternitati. Sed postea in solutione argumentorum videtur re- dire in nostrum sensum, subobscurè certe loquitur in re perspicua. Partim etiam Ferrariensis. Itaque frustra laborant in re perspicua, & a nullo viro antiquorum dubitata, nempe dum contra D. Thomam, aut contra Capreolum, Caietanium, & alios ab æterno.

Quomodo non sit determinata veritas in futuris. D. Thom. loquitur ut Aristot. Explicatio Maioris. Non ad mentem Aristot.

Quomodo non sit determinata veritas in futuris. D. Thom. loquitur ut Aristot. Explicatio Maioris. Non ad mentem Aristot.

Quomodo non sit determinata veritas in futuris. D. Thom. loquitur ut Aristot. Explicatio Maioris. Non ad mentem Aristot.

Quomodo non sit determinata veritas in futuris. D. Thom. loquitur ut Aristot. Explicatio Maioris. Non ad mentem Aristot.

Quomodo non sit determinata veritas in futuris. D. Thom. loquitur ut Aristot. Explicatio Maioris. Non ad mentem Aristot.

Quomodo non sit determinata veritas in futuris. D. Thom. loquitur ut Aristot. Explicatio Maioris. Non ad mentem Aristot.

Æternitas ambit totum tempus.

Dubitatio ex ratione D. Thomæ.

Sententia tribuitur Caietano, & alijs discipulis D. Thomæ.

Caiet. defenditur.

Futura non coexistere ab æterno.

Bañes innuit illam sententiam, obscure loquitur.

Et Ferrar.

Certissima res antiquis futura non esse presentia re ipsa ab æterno.

aliòs Diui Thomæ discipulos, probare contendunt rem per se manifestam, & luce ipsa dilucidior, scilicet futura contingencia non esse præsentia Deo ab æterno, præsentia reali, quis hoc dubitet, aut dubitare possit, vel somnare, Antichristum ab hinc multis annis futurum, iam ab æterno fuisse re ipsa, & se ipso præsentem, & coexistens in Deo, & æternitati, aut rem vllam creatam ab æterno reuera fuisse, quis id asserat prudens, aut intelligens? Probat autem Vazquez cap. illo 3. rem perspicuam, primò ex August. 12. lib. de ciuit. c. 25. res in tempore antequàm fierent non fuisse, neq; in æternitate. Secundò rationibus plusquàm certis, quia res nondum facta, non potest re ipsa esse præfens, & coexistens æternitati. Tertio, quia si ab æterno re ipsa sunt, non possunt iterum in tempore produci, quæ sunt rationes Scoti. Quartò, quia si res creatæ coexistunt ab æterno æternitati, etiam inuicem re ipsa coexistunt.

Multi laborant in re perspicua.

Solutio Caietani imposita.

Verà sententia Caietani & verba.

Licet res coexistant æternitati, non coexistant inuicem.

Imponunt autem Caietano, quòd respondeat huic argumento, res quidè esse re ipsa præsentem æternitati, antequàm fiant, adhuc tamen posse produci, quia quæ sunt in aliena mensura, possunt fieri in propria. Sed nusquàm hoc dixit Caiet. res scilicet antequàm fiant esse re ipsa præsentem æternitati. Nec dici hoc potuit ex ingenio Caietani: quomodo enim re ipsa sunt creaturæ, & coexistunt, si non sunt re ipsa factæ, & creatæ? Longè ergo aliud est quod dicit Caietanus, Res quidem creatas omnes, quando reuera factæ sunt in tempore, tunc eas coexistere, & re ipsa esse præsentem æternitati, quamlibet pro suo tempore, & duratione, in qua fit, & existit; hinc tamen non sequi, quòd inuicè coexistant, quia non omnes coexistunt ab æterno, neq; adæquatè ipsi æternitati, imò nullæ, sed omnes inadæquatè diuersis temporibus. Et hoc verissimum est; sicut enim omnes res, & loca creata, coexistunt reuera immensitati Dei in diuisibili, imò & eodem tempore. Hinc tamen non sequitur, quòd inuicem coexistant, ita certè licet omnia creata re ipsa coexistant æternitati suis temporibus, non sequitur, quòd inuicem etiam re ipsa coexistant, quia sicut immensitas Dei ambit omnia loca inuicè disiuncta, ita æternitas ambit omnia tempora, ac durationes, quantumuis inui-

cem distitas, ac separatas. Dicit tamen non potest, vel loca non existentia coexistere immensitati diuinæ, aut temporibus, aut durationibus, vel res nondum existentes coexistere æternitati, quòd dū nimis vrget Vazquez, demonstrat quidem rem manifestissimam, sed quam vnquam negauit.

Demonstrat rem manifestissimam, sed quam vnquam negauit.

Dicendum ergo est mentem D. Thomæ esse hanc, quòd sufficiens & euidens signum cognitionis, quā Deus habet ab æterno futurorum contingentium, sit præsentia realis, & coexistencia eorum cū æternitate, non quidem coexistentia ab æterno, vt satis diximus, quia ridicula est, & omninò fictitia, vt per se etiam patet, quia quòd non est, non potest coexistere alicui, vnde neque futura ab æterno æternitati, sed coexistunt re ipsa æternitati, tanquàm mensuræ communi, ac permanèti pro tempore quo ipsa sunt, & hoc signum est, & ratio euidens, quòd debeant cognosci à Deo certò, & infallibiliter, quia quòd coexistit æternitati, quandiu coexistit, non potest non cognosci. Si autem Deus illud cognosci tunc, etiam ab æterno cognouit, & habuit præsens obiectiuè. Et hæc est ratio D. Thomæ, & verissima, qua ex præsentia & coexistentia reali futurorum in tempore, colligit cognitionem eorum, & præsentiam obiectiuam ab æternitate.

Mens Diui Thomæ in sua ratione.

Illatio D. Thomæ.

Hoc per se est verissimū, & constat ex verbis illis D. Thomæ, licet contingencia fiant in actu successiuè, non tamen Deus successiuè cognoscit contingencia, prout sunt in suo esse, sicut nos, sed simul, quia sua cognitio mēsuratur æternitate, sicut etiam suū esse. Aeternitas autem tota simul existens, ambit totum tempus, vt supra dictum est. Vnde omnia, quæ sunt in tempore, sunt Deo ab æterno præsentia, non solum ea ratione, qua habet rationes rerū apud se præsentem, vt quidem dicunt, sed quia eius intuitus fertur ab æterno supra omnia, prout sunt in sua præsentia. Vbi illa particula, Omnia quæ sunt in tempore, sunt Deo ab æterno præsentia, non significat præsentiam aut coexistentiam realem ab æterno, sed solum præsentiam obiectiuam in cognitione æterna Dei. Quando autem inferius dicit, Intuitum Dei ferri ab æterno supra omnia, prout sunt in sua præsentia, significat

Verba Diui Thomæ.

significat præsentiam, & coexistentiam realem rerum cum Deo suis temporibus, quam vult D. Thomas esse rationem sufficientem, & efficacem, quare intuitus diuinus ferri debeat in res etiā ab æterno. Sic loquitur D. Thomas in 1. dist. 38. art. 5. 1. contra Gentes cap. 66. ratione 6. & q. 2. de veritate art. 12. Et sic eum intelligunt Capreol. in 1. d. 36. q. 1. art. 2. & d. 38. q. 1. art. 2. Ferrar. 1. contra Gentes cap. 66. Caiet. hic; & eandem sententiam tenet Ricard. in 1. d. 38. art. 1. q. 3. & d. 39. art. 2. q. 2. Argent. 1. d. 39. q. 1. art. 2. Albert. Mag. d. 39. art. 2. & Aegid. 1. d. 38. part. 3. q. 1. quem refert, sed nō satis intellexit Gerard. 1. d. 38. q. vnic. art. 2. quasi non loquatur de præsentia reali in æternitate; sed in esse, vt ipse dicit, conceptibili, & Valentia vidit hic puncto 5. §. 1. præsertim ad 4. arg. & colligit ex eodè D. Thom. 1. contra Gentes. c. 66.

Bañes & Vazquez vbi supra cap. 2. quòd res ab æterno coexistant æternitati, aut in quouis tempore coexistant. Imò expressè Capreol. & in eius summa Soncin. in 1. d. 37. q. 1. in initio in notationibus 1. conclus. dicit, licet omnia coexistant toti æternitati ex hoc artic. 13. & 1. contra Gentes. c. 67. quia æternitas est indiuisibilis, & quòd ei coexistit semel, toti coexistit, sicut quodlibet membrū corporis coexistit toti animæ rationali; tamè apertè in notatione 1. dicit Capreol. nullam creaturam fuisse ab æterno coexistentem Deo, aut toto tempore imaginabili. Et in notatione 6. apertè etiam dicit, res non simul coexistere æternitati, sed successiuè, iuxta diuersa tempora, quibus ipsæ existunt; licet æternitas vna simplex indiuisibilis eis omnibus coexistat; sed coexistit etiam successiuè. Et ad 2. ibi expressè Capreolus dicit, futura non fundare relationem præsentialem realem pro tempore quo non sunt, sed solum pro tempore quo sunt. Et quòd æternitas non attingit existentiam Antichristi pro instanti, quò non habet esse, sed solum pro instanti, quò Antichristus est. Aperta est mens Capreoli, & Socinnæ, quā eandè habet Caietanus hic.

Res non ab æterno, neque simul coexistunt æternitati.

Socin. cum Caietan. & Capreol.

Distinctio Ferrar. & Bañes.

Hi ergo authores nō dicunt id quod Bañes eis imponit dub. 2. con. 1. & Vazquez vbi supra cap. 2. quòd res ab æterno coexistant æternitati, aut in quouis tempore coexistant. Imò expressè Capreol. & in eius summa Soncin. in 1. d. 37. q. 1. in initio in notationibus 1. conclus. dicit, licet omnia coexistant toti æternitati ex hoc artic. 13. & 1. contra Gentes. c. 67. quia æternitas est indiuisibilis, & quòd ei coexistit semel, toti coexistit, sicut quodlibet membrū corporis coexistit toti animæ rationali; tamè apertè in notatione 1. dicit Capreol. nullam creaturam fuisse ab æterno coexistentem Deo, aut toto tempore imaginabili. Et in notatione 6. apertè etiam dicit, res non simul coexistere æternitati, sed successiuè, iuxta diuersa tempora, quibus ipsæ existunt; licet æternitas vna simplex indiuisibilis eis omnibus coexistat; sed coexistit etiam successiuè. Et ad 2. ibi expressè Capreolus dicit, futura non fundare relationem præsentialem realem pro tempore quo non sunt, sed solum pro tempore quo sunt. Et quòd æternitas non attingit existentiam Antichristi pro instanti, quò non habet esse, sed solum pro instanti, quò Antichristus est. Aperta est mens Capreoli, & Socinnæ, quā eandè habet Caietanus hic. Reuera etiam Ferrar. & Bañes tandem redeunt in hunc sensum, quando quarunt, an Adam & Antichristus, modò

coexistant æternitati. Et dicunt, si particula nunc denotet mensuram æternitatis, reuera coexistere, quia in nunc æternitatis coexistunt Deo. Si verò significet nunc temporis, ex parte rei significata, non coexistere, quia nunc non est tempus existentia Adæ, & Antichristi. Sed certè Capreol. & Caiet. Melius Ca melius absolutè negant, nunc coexistere preol. & re Adam & Antichristum Deo, quia Caiet. de quouis re loquimur secundum eius mensuram propriam: cum ergò non sint in propria mensura temporis, certè neque coexistunt æternitati. Vnde licet concedat etiam Capreolus Deum coexistere creaturæ in tota æternitate, quia æternitas est indiuisibilis, expressè tamen negat eū coexistere creaturæ in omni tempore vero, aut imaginabili. Sic etiam concedit Deum in tota æternitate esse Dominum, & creatorem; & non in omni tempore; licet expressè dicat ibidem cum Diuo Thoma hos respectus rationis conuenire Deo solum ex tempore, cum hoc tamen concedit, quòd ei conueniant in tota æternitate, nempe quia æternitas est indiuisibilis, & quòd ei aliquando conuenit, in tota conuenit. Sed hic etiā modus loquendi subobscurus est, ideò facilius est, si dicamus hos respectus Deo non conuenire ab æterno, aut in tota æternitate. Et efficacissimè Molina disput. 14. conclus. 2. argumentatur contra illam realem præsentiam, & coexistentiam rerum ab æterno, & multa infert incommoda. Et res est per se ita patens, vt nobis ridiculum videatur in ea laborare. Neque enim res existunt antequàm producantur à suis causis, nec producuntur vnquam nisi suis temporibus, nusquam ab æterno vlla illarum fuit producta: neque ergo existit, aut potuit coexistere Deo.

Coexistit Deus creaturæ in tota æternitate, non in omni tempore.

Aeternitas indiuisibilis.

Realis præsentia rerū ab æternitate ruit per se.

Ex his constat non satis explicari mentem Diui Thomæ ab ijs, qui dicunt eum solum loqui de præsentia obiectiuæ contingentiū in æternitate, quò sensu eum explicat Vazquez disput. 64. cap. 5. & refert Deza Hispanicem in 1. dist. 38. q. 1. artic. 3. Herueum eandem distinct. Syluestrum in defensorio doctrinæ sancti Thomæ, Aegidium in castigatorio huius articuli. Sed vt diximus cum D. Thomas omnibus locis citatis cognitionem futurorum tribuat Deo ab æterno non solum ob rationes rerum,

9 D. Thom. nō loquitur de sola præsentia obiectiuæ.

rerum, quas habet, sed etiam ob præsen-
*Verba & ratio Diui Thomæ ex-
 penduntur.* tiam ipsorum, & coexistentiam; si per
 præsentiam solum intelligeret obiecti
 uâ, rationem redderet se Doctore An-
 gelico indignam, dum dicit intuitum
 Dei ferri super futura, quatenus sunt
 in sua præsentialitate. Si enim per hanc
 præsentiam intelligit obiectiuam, cum
 hæc nihil aliud sit, quam futura cogno-
 sci, nempe esse obiectum diuinæ cog-
 nitionis, idem per idem diceret, idem
 enim est intuitum Dei ferri supra futu-
 ra, atque futura cognosci à Deo, vel,
 quod idem est, esse obiecta diuinæ cog-
 nitionis, vt optimè notauit Ferrar. c.
 illo 66. & ex eo quod sint præsentia
 obiectiuè non sequitur, quod coexi-
 stant. Diuus autem Thomas, ex eo quod
 coexistunt: colligit quod ab æterno
 cognoscantur, per præsentiam ergo
 hanc, & coexistentiam, realem existen-
 tiam, & præsentiam futurorum in æter-
 nitate intelligit. Et verissimè constat
 futura non solum obiectiuè, sed & re
 ipsa esse præsentia, & coexistentia æter-
 nitati, pro suo tamen tempore ac dura-
 tione, vt iam nimis satis diximus, & sic
 certè Syluest. in compendio Capreol.
 in 1. d. 36. q. vnic. ar. 2. expressè adinit-
 tit coexistentiam, & præsentiam realem
 creaturarum cum æternitate, non tamè
 ita aptè loquitur atq; Capreol. & Caie-
 tanus, quia concedit creaturas semper
 esse præsentis æternitati, licèt pro suo
 tempore, quod certè intelligi non po-
 test, quia quod nõ semper est existens,
 non potest semper coexistere æterni-
 tati, vt benè etiam obijcit Molina.

III. DVBITATIO.

An sola præsentia realis sit ratio
cognitionis futurorum?

*Sententia af-
 firmans so-
 lam præsen-
 tiam realem
 esse ratione
 determinata
 cognitionis.
 Ex D. Tho.*
 Prima sententia est affirmans, quam
 tenere videtur Syluester in com-
 pendio Capreoli in 1. d. 36. q. vnic. art.
 2. & Ferrar. 1. contra Gentes c. 66. &
 ipsi, & alij plerique putant hanc esse
 D. Thom. sententiam in hoc artic. Et
 quidem videtur ita docere semper, &
 vbicumque de hac re agit, scilicet futu-
 ra contingentia in sua causa nõ esse de-
 terminata ad vnum, quia causa contin-
 gens se habet ad opposita, & sic, in-
 quit, contingens nõ subditur certæ ali-

cui cognitioni, nisi tantum coniectura-
 li. Quando autem cognoscuntur in se
 ipsis, iam non cognoscuntur vt futura,
 sed vt præsentia, & sic certò cognosci
 possunt. Ita hanc sententiam tribuit D.
 Thom. Molina hic disputatione 14. &
 Boethio 5. lib. de cõsolatione profa vl
 tima, Et sic loquitur D. Thomas in 1. d.
 38. art. 5. & 1. contra Gent. c. 67. & de
 verit. q. 2. art. 12. & ita videtur sentire
 hic Bañes & Ferrar. c. illo 67.

Videtur secundo probari ratione al-
 tera D. Thom. quia æternitas, quæ est
 mensura diuinæ cognitionis, sicut & ef-
 fe diuini, indiuisibilis est, & quæ in tẽ-
 pore sunt successiuè continentur in
 ipsa simul, in nunc indiuisibili: cognitio
 ergo æterna Dei fertur in omnia tan-
 quam reuera præsentia æternitati, secũ-
 dũ esse reale, quod singula habent suis
 temporibus, nec videntur aliter posse
 certò cognosci, vt cognoscuntur à Deo.
 Ita D. Thom. de veritate vbi supra, &
 in hoc art. 13. expressè dicit effectum
 contingentem, cognitum in sua tantũ
 causa, non posse certa cognitione co-
 gnosci nisi tantum coniecturali.

Viget Molina D. Thom. non aliam
 agnouisse causam infallibilis cognitio-
 nis contingentium, nisi hanc præsentiam
 realem, & coexistentiam. Primo, ex di-
 ctis fundamentis. Secundo, quia si aliã
 de ex rationibus idearum ea cognosci
 existimasset, id amplius explicasset, &
 modum quo libertas, & contingentia
 rerum, conciliantur cum cognitione
 certa Dei, cum tamen hanc solam præ-
 sentiam realem explicet pro ratione
 certitudinis in cognitione diuina. Ter-
 tiò, quia rationes ideales non putauit
 D. Thom. sufficere pro omnibus obie-
 ctis, nisi fortè pro necessarijs; nam cõ-
 tingentia ad sui cognitionem exigunt
 præsentiam suam realem.

Dicendum tamen videtur futura cõ-
 tingentia non solum cognosci à Deo
 ob præsentiam, & coexistentiam rea-
 lem, quam habent, sed etiam ob ratio-
 nes rerum, id est ideas, quæ sunt in mẽ-
 te & essentia diuina. Ita tenet hic Caie-
 tanus ex mente Diui Thomæ, & Mo-
 lina ex propria sententia, & ex mente
 Diui Thomæ, Bonau. in 1. d. 39. artic. 2.
 q. 3. Durand. q. 3. Imò, & Scotus hanc
 sententiam tribuit Diuo Thomæ, licèt
 eam refutet in 1. d. 39. q. vnic. ar. 1. eam
 tenet etiam Ricard. in 1. distinct. 38.
 art.

Sent. Diui Thomæ.

art. 1. q. 1. quod possibile & futuro-
 rum Deus habeat ideas. Et primo hanc
 esse D. Thomæ sententiam constat in
 hoc articulo ex fine corporis, vbi dicit,
 omnia quæ sunt in tempore esse Deo
 ab æterno præsentia, non solum ea ra-
 tione, qua habet rationes rerũ apud se
 præsentis, vt quidã dicunt; sed quia eius
 intuitus fertur ab æterno, vbi admittit,
 omnia, quæ fiunt, esse Deo præsentia,
 etiam prout habet rationes rerũ apud
 se præsentis, quæ certè non sunt alia
 nisi ideas, vt cõstabit quæstione sequenti.

Ex ratione scientiæ cõditionatæ.

Secundò hoc reuera ita esse proba-
 tur ratione Molinæ disp. 14. concl. 1.
 quia certum est ex Scriptura, & ratio-
 ne naturali, Deũ ex altitudine suæ sciẽ-
 tiæ cognoscere multa contingentia fu-
 tura, non absolutè, sed solum ex hypo-
 thesi, & quæ dicuntur conditionata, po-
 sitis, scilicet his, aut illis conditionibus,
 ac circumstantijs, siue sint contingẽtia
 ex libertate arbitrij, siue ex causis natu-
 ralibus, quæ impediri possunt. Negare
 enim huiusmodi scientiam talium futu-
 rorum meritò Molina dicit nõ satis tu-
 tum esse in fide. Nam Matth. 11. cõstat
 Deum sciuisse pœnitentiam futuram in
 Tyro & Sidone, ex conditione, aut hi-
 pothesi; si ibi factæ sunt virtutes, quæ
 reuera factæ fuerunt in Corozain &
 Bethsaida. Reuera tamen non fuit talis
 pœnitentia in Tyro & Sidone; solum
 igitur fuit nota, vt futura ex hypothe-
 si, & erat contingens futurum ex libe-
 ro arbitrio. Et 1. Reg. 13. Dauidi Domi-
 num consulenti, an viri Ceilæ tradituri
 ipsum essent Sauli, respõdit Dominus,
 Tradent, quod erat futurum ex condi-
 tione; pendens ex libero arbitrio, &
 nunquam fuit de facto.

Sine cõditio-
 nata scientia
 non est cer-
 ta prouiden-
 tia.

Tertio certissimum est absq; huius-
 modi cognitione futurorum ex hypo-
 thesi, non posse stare Dei certam proui-
 dentiam, & infallibile; si enim Deus non
 esset ante decretum suæ voluntatis hæc
 futura ex hypothesi à libero arbitrio
 creato, scilicet hunc, talibus illi conces-
 sis medijs, & auxilijs, efficaciter respon-
 surum, ac in fide, & gratia finali perse-
 ueraturum; illum verò liberè, vel non
 responsurum, aut non perseueraturũ,
 talibus etiam ei datis medijs, aut maio-
 ri gratia, aut æquali, aut minori, sed suf-
 ficienti; nisi, inquam, Deus altissima sua
 scientia hoc præsciret; ante decretum
 absolutum suæ voluntatis, non posset

vnum absolutè, & efficaciter prædesti-
 nare, alterum reprobare, aut ad certos
 fines certa dirigere, ac præordinare me-
 dia; vt tamen certissimè dirigit ac præ-
 ordinat infallibili sua prouidentia, sic
 quosdam rapit antequam malitia eorũ
 mutet intellectum, ac fictio decipiat,
 Sapientiæ. 4. eo quod placita sit ei talis
 anima. Siue enim sermo sit de Enoch
 translato, vt Ambrosius exponit, &
 alij, siue de quouis iusto per mortem
 translato ex hac vita, vt exponit Cy-
 prian. lib. de immortalitate ad finem, &
 lib. 4. ad Quirinum, & August. epistol.
 105. & 107. & de prædestinatione San-
 ctorum cap. 14. vtrius modo intelliga-
 tur, constat infallibilem esse talem Dei
 prouidentiam, qua rapuit talem animã,
 antequam incideret in peccata, quæ ex
 hypothesi futura præuiderat scientia
 sua, scilicet si eam in communi vita re-
 linqueret: idè enim properauit educe-
 re illam de medio iniquitatum. Et qui-
 dem quia nos talem scientiam non ha-
 bemus futuri eventus, idè sunt incer-
 tæ prouidentia nostræ.

Quartò, Deus seipsum, & in seipso o-
 mnia cõprehendit possibilia, & futura
 sub cõditione, & penetrat vires, & pon-
 dus cuiusuis arbitrij, vt sciat quid factu-
 rum sit talibus ei datis auxilijs, aut oc-
 casionibus, licèt liberè esset ita opera-
 turũ, & nouit, qua conditione, aut quo
 casu, aut modo oppositum etiam liberè
 faceret; cum tamen reuera non sit futu-
 ra altera pars contradictionis.

Quintò, quia Dei scientia non pen-
 det sicut nostra ab existẽtia rerum, sed
 ita certa est abstractiua eius cognitio,
 aut simplicis intelligentiæ, atque intui-
 tiua, aut visionis, qua videt res iam exi-
 stentes, aliter quam in nobis, & Ange-
 lis; experimento enim sumpto à rebus
 iam existentibus, melius & certius
 eas nouimus, si contingentes sint, quã
 sola scientia abstractiua. Constat ergo
 ideas, & rationes rerum esse rationem
 cognoscendi Deo res omnes, etiam cõ-
 tingentes. Et hoc credo non negat pri-
 ma sententia, quod Deus rerum scientiã
 habeat per ideas & rationes rerum. Sed
 an solæ ideæ sufficiant ad cognoscenda
 futura contingentia absoluta, & de fa-
 cto futura, adhuc est quæstio.

Secundò dicendum est solas ideas nõ
 sufficere, vt absolutè Deus dicatur co-
 gnoscere futura contingentia, imò ne-
 cessariò etiam rationes rerum, quæ
 sunt in mente & essentia diuina.

Prædestinatio & repræsentatio cõditionata.

Sapient. 4.

Cyprian.

Augustin.

7. Nouit vires arbitrij, & futurum opus ex hypothesi.

8. Dei scientia non magis certa ex visione rerum.

9. Futura contingentia absolute non cognosciper solas ideas, quæ

que vllam creaturam de facto produ-
ctam, siue sit eas contingens, siue ne-
cessarium. Et in hoc sensu reijcit Sco-
tus in 1. distinct. 39. art. 1. & Vazquez
cum ipso disput. 65. cap. 1. sententiam
Bonauenturæ, & aliorum, qui dicunt
futura contingētia cognosci per ideas.
Et probant, quia ideæ in Deo sunt ne-
cessariæ, & rerum possibilium ante de-
cretum suæ voluntatis. Futura autem
neque esse, neq; cognosci possunt ab-
solutè, & de facto, nisi posito decreto
voluntatis diuinæ, quia necessaria non
sunt, sed liberè, & contingenter ex Dei
libero decreto eueniunt; ergo ex solis
ideis cognosci non possunt. Sed & Sco-
tus concedit ideis cognosci omnia etiã
futura, quia eisdem cognoscuntur qui-
bus fiunt. Sed neque Bonauentura, aut
vllus alius dicit solis ideis absque diui-
na voluntate, & decreto cognosci fu-
tura, aut vlla alia, quæ de facto fiunt à
Deo: id enim nullus dicit, aut dicere po-
test. In re ergo absq; vlla cōtrouersia la-
borant qui in hac re oppositas putant
authorū sententias, cum reuera nō sint.

Bonauent.
defenditur.

Non sunt
sententia
oppositæ.

10
Scotus de-
fenditur.

Molina etiam disput. 15. reijcit sentē-
tiam Scoti, quatenus vult ex solo decre-
to diuinæ volūtatis cognosci omnia fu-
tura contingētia, quasi omnia à sola
Dei pendeant voluntate, & non ex de-
terminatione liberi arbitrii creati, aut
alterius causæ secundæ determinatæ, aut
non impeditæ. Et certum est Dei decre-
tum non excludere alias causas quas ad
effectum vult concurrere. De quibus
forte dicemus latius, si dixerimus quæ
sint radices contingentia in rebus. Ita-
que neq; Scotus id negat.

11
Præsentia
realis est
conditio ne-
cessaria co-
gnitionis fu-
turorum.

Ex hoc secundo nostro asserto se-
quitur vniuersale signum cognitionis
futurorum, & conditionem requisitam
esse præsentiam realem, & coexisten-
tiam eorum cum æternitate, modo su-
pra explicato; quæque enim sunt reve-
ra præsentia æternitati, & ei coexisten-
tia, non quidem ab æterno, sed singula
suis temporibus. Ratio est, quia futura
visionis, & absolutè absque decreto di-
uinæ voluntatis, & concursu causarum
non impedito. His autem positis iam
futura videntur in seipsis, & vt præsen-
tia, & docet Diuus Thomas exigi, vt
certò cognoscantur ea cognosci in se-
ipsis, & non solum in suis causis, & vt
præsentia iam, & non vt solum futura.

Sole ideæ
non suffi-
ciunt.

Ergo & rationes rerum, quæ sunt ideæ, *Ideis & præ-*
& præsentia realis futurorum est ne- *sententia co-*
cessaria, vt certò & infallibiliter futura *gnoscentur.*
cognoscantur. Et hæc est doctrina Diui
Thomæ, dum vtramque hanc rationē
simul exigit in corpore articuli ad eo-
rum cognitionem. Et hoc aut probant,
vel contendunt rationes factæ pro pri-
ma sententia. Ambæ igitur sententiæ
de præsentia reali, & de ideis verè sunt,
imò & tertia Scoti de decreto diuinæ
volūtatis, & quarta Vazquez, Molinæ,
& aliorū de cōcursu causarū secundarū.
Omnes sunt veræ, quia ad cognitio-
nem futurorum omnia ista exiguntur,
si pendeant etiam à secundis causis. Et
in hoc sensu Diuus Thomas 1. contra
Gentes cap. 67. ratione 3. dicit futura
contingētia cognosci in suis causis iã
completis, & non impeditis, quia certè
hoc videtur idem, atq; cognosci in se-
ipsis, quia causæ iam completæ sunt
quando iam omninò sunt determinatæ
ad effectum, quod in liberis solum est,
quando iam sunt determinatæ per effe-
ctum, nam antequã operetur libertas,
semper est indifferens.

Omnes sen-
tentiæ veræ
1. 2. 3. &
4.

Causa libe-
ra per effe-
ctum deter-
minatur.

Quod autem dictū est de decreto cir-
ca bona futura, suo modo applicandū
est ad permissionem malorum futuro-
rum; licet enim Deus nō decernat, ne-
que velit mala fieri, vult tamen, & de-
cernit permittere ea fieri à voluntate
creata, & concurrere ad actum materia-
lem peccati; & quocunq; modo decre-
tum præcedit ratione ad cognitionem
futurorum absolutè, & eo posito co-
gnoscuntur, aut est simul natura & co-
gnitione cum effectu futuro.

12
Eadem ra-
tio de decre-
to circa bo-
na, & de
permissio-
ne circa ma-
la.

Aliam rationem cognitionis futuro-
rum, præcipuam, & quasi à priori tra-
dit Vazquez disput. 65. cap. 4. quam
dicit se olim Compluti, & postea Ro-
mæ publicè docuisse, & à nullo est scho-
lasticis fuisse traditā, sed à solo Scoto
paucis insinuatam in 1. d. 39. q. 1. §. *Viso*
de contingētia. Est autem ratio naturalis
sūpta ex infinitate diuini intellectus,
& veritate propositionum de futuro.
Cum enim diuinus intellectus sit virtu-
tis infinitæ, omne verum, & intelligibi-
le, debet ab ipso attingi, & cognosci per-
fectè; futura autem contingētia vera
sunt & intelligibilia, ergo ab intellectu
diuino cognosci debent. Et addunt
Gregorius in 1. dist. 38. q. 2. ar. 2. Gabr.
quæst. 1. Okami & alij, quod licet forrè
Deus

13
Alia ratio
Vazquez
ex Scoto.

Futura,
quia vera
attinguntur
à diuino in-
tellectu.

Deus omnipotentia sua non esset cau-
sa futurorum, adhuc infinita intelle-
ctus vi esset cogniturus. Et non solum
confusè, & in causa, ex qua certò co-
gnosci non possunt, sed in se, & distin-
ctè, vt sunt futura, & verè intelli-
gibilia.

14
Ratio hæc
redigi de-
bet ad præ-
dictas.

Hæc ratio apta quidem est, sed non
noua, neq; diuersa ab ea, quam primò
tradidimus ex D. Thoma, Bonauentura,
& alijs, petitam ex rationibus rerum,
& ideis, quæ sunt in intellectu diuino:
nam Diuus Augustinus & omnes do-
cent Deo conuenire ideas, & rationes
rerum omnium, ratione essentia, & in-
tellectus infiniti, vt qui omnium est ar-
tífex, omnium habeat ideas, & exem-
plaria, & hanc rationem ex virtute in-
finita diuini intellectus, tradit etiã Va-
lencia puncto 5. §. 1. & 2. sepè, & Mo-
lina. Sed sicut ideæ non sufficiunt (vt
dicebat Vazquez cum Scoto) ad cog-
nitionem futurorum, nisi adsit decretum
Dei volentis esse futura, sine quo futu-
ra absolutè non possunt, vel esse, vel
cognosci, vt benè ipse Vazquez ad-
uertit contra quosdam recentiores cap.
illo 4. num. 24. Sic certè quantumuis
infinite sit diuinus intellectus, non
sufficit eius infinitas, vt futura absolu-
tè futura cognoscantur, nisi adsit de-
cretum, quia neque veritas est futuro-
rum, sine hoc decreto. Nihil ergo no-
uum, nihil solidum addit hæc ratio. Id
etiam addendum est, non posse vel in-
telligi perfectè, & absolutè veritatem
futurorum, vt futura sunt, nisi cognos-
catur præsentia eorum in sua differen-
tia temporis. Itaque futurum aliquod
omnino, & certò cognosci nō potest,
nisi tali tempore cognoscatur fore præ-
sens, alioqui non est determinata eius
cognitio cum omnibus suis circumstan-
tijs. Ideò D. Thomas semper docet fu-
tura, vt futura non posse certò, & de-
terminatè cognosci, nisi in seipsis, & vt
præsentia cognoscantur; ita in hoc arti-
culo, & omnibus locis supra citatis.

Non suffi-
cit vis infi-
nita diuini
intellectus,
nisi adsit
præsentia.

Semper idè
docet Diuus
Thomas.

15
Veritas de-
terminata
futurorum
pendet ex
præsentia
reali suo tē-
pore.

Et hoc immeritò negat Vazquez di-
sp. 65. cap. 4. nu. 21. dicit enim futu-
ra suam habere veritatem, & ita esse in-
telligibilia, sicut possibilis, & præteri-
ta, ac præsentia. Sed certum est, non pos-
se certò ac determinatè statui à Deo ali-
quid futurum, nisi tali tempore certò,
quo erit præsens; Deus enim non habet
confusam & imperfectam prouidentia

futurorum, vt nos, sed quæ decernit,
decernit omninò determinata, vt tali
tempore ac loco, & à talibus causis fiât,
eo modo quo fiunt in re. Iam ergo ta-
li tempore, & loco cognoscuntur, vt
præsentia. Et ita licet respectu nostri
sint futura, & vnum respectu alterius
sit præteritum, aut futurum; tamē Deo
omnia sunt præsentia obiectiuè, eo-
quòd nouit tali tempore, & loco, ea fo-
re præsentia. Et ita impossibile est futu-
rum esse veram intelligibile determinatè,
quin simul intelligatur, vt præ-
sens tali tempore & loco. Et eadem est
ratio de præterito: qui ergo nouit præ-
teritum aliquod determinatè, nouit il-
lud fuisse præsens tali loco & tempo-
re, vt consideranti omninò patet. Ratio
alia Duradi in 1. d. 38. q. 3. quam laudat
etiam Valētia punct. 5. assert. 3. scilicet
futura contingētia quælibet posse de-
terminatè cognosci ex causa contingē-
te proximè determinata ad efficiendū
aliquem effectum, & non impedita ab
alia causa vlla. Hæc inquam ratio opti-
mè refellitur à Capreolo 1. dist. 38. q.
vnica, art. 2. quia causā contingens libe-
ra, etiam non impedita, adhuc manet
indifferens, donec actu operetur, &
quantumuis conetur Valencia, hoc argu-
mentum effugere non potest.

Deo omnia
sunt præsen-
tia.

Futurū non
est intelli-
gibile de-
terminatè
nisi per præ-
sens.

Quod autem futura determinatam
habeant veritatem respectu Dei dixi-
mus supra, neq; id negari ab Aristote-
le. Et quamuis putet Vazquez esse cō-
tra Aristotelem, meritò dicit esse com-
munem Scholasticorum sententiã. Ita
disputat. 66. cap. 2. ex Bonauentura,
Ricard. Gregor. Gabriel. Maior, Scoto,
Okami, & alijs in 1. d. 38. aut 39. Mar-
filio 1. quæst. 40. ad 3. Holcot in 2. q.
2. artic. 7. Dominico Soto in cap. 9. ad
Romanos 3. part. ad finem, Corduba
1. lib. quæst. 55. dubit 1. Et omnes con-
cedunt esse de fide in Deo esse infalli-
bilem cognitionem futurorum, & eo
ipso certam ei esse ab æterno eam par-
tem contradictionis contingentis, quæ
futura est, alioqui, vt ait Boethius 5. lib.
de cōsolatione prossa 3. si solum Deus
nosset id, quod quidam dicunt, scili-
cet aliquid fore, aut non fore, quæ-
nam hæc esset Dei præsentia. Et con-
tra manifestam Scripturam videtur id
quod quidam, & Vazquez capitulo il-
lo 2. referunt dixisse Aureolum, scili-
cet Deum non scire Antichristum fore,
Dd 2 sed

16
Futura de-
terminatè
cognosci à
Deo.

Boethius.

Falsa sentē-
tia Aureo-
lo imputa-
ta.

Ex Scriptu sed solum nosse fore, vel nō fore. Hoc enim expressē est contra certam Ecclēsiæ doctrinam, quæ ex Dei reuelatione tradit Antichristum fore, & qualis futurus sit, constat ex Paulo 2. i. hebr. 2. & Prophetæ multa futura prædicunt ex Dei reuelatione. Res est plusquam certa, in qua superuacaneum sit multa dicere.

15 Imō & Aristotel. 4. Metaph. text. Imō ex Aristot. 27. docet quemcunque affirmantem, aut negantem, dicere verum, aut mentiri; nempe, quia res ita est, aut non est. Et inter contradictoria non est mediū, scilicet rem fore, aut nō fore: vide plura apud Vazquez loco citato, nos diximus Aristotelem hanc communem veritatem non negasse, sed alium fuisse eius sensum, neque Aureolus id negat, vt patet in 1. d. 38.

III. DVBITATIO.

An futura sub cōditione à Deo certo cognoscantur?

1. sent. negans. Quibus eā imputet Vazquez. Ex August. Ex Prospe ro. T V M ad exactam scientiæ Dei cognitionem, tuum ad multa dicenda de Dei prouidentia, ac prædestinatione, valde necessaria est hæc dubitatio, licet ab antiquis Theologis videatur non tacta. Prima sententia est negans hæc futura ex hypothesi certo sciri à Deo, sed solum sub coniectura. Hanc tribuit Vazquez disput. 67. cap. 1. omnibus qui asserunt futura absolute cognosci non posse, nisi prout præsentia æternitatis. Sed dicemus non necessarium sequi vnam ex altera. Suaderi potest ex Augustino 1. lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 14. vbi circa illud Sapientiæ 4. Raptus est ne malitia mutaret; asserit hoc dictum esse secundum præscientiā Dei, qui hoc præsciuit, quod futurum erat, non quod futurum non erat, id est, quod ei mortem immaturam erat largiturus, vt tentationū subtraheretur incertitudo, non quod peccaturus esset, qui mansurus in tentatione non esset. Tale ergo futurum sub conditione putat Augustinus præsciri non posse à Deo, nisi sub coniectura fragilitatis humanæ. Idem videtur sentire Prosper in epistola ad Augustinum, quæ est ante illum librū,

reprehendens eos qui dicunt futura, quæ non sunt futura, præsciri à Deo, tanquam merita suæ electionis, aut reprobationis.

1. Ratio. Ratione probatur, quia nulla futura possunt esse sine decreto Dei, & ideo neque cognosci; nullum autem est decretum Dei circa hæc futura ex hypothesi, frustra enim ponitur decretum, & voluntas circa id, quod reuera futurum non est.

3. Ratio, ex duplici Dei scientia. Secundò, quia hæc scientia horum futurorum neque est simplicis intelligentiæ, quia hæc est tantum possibile, quæ necessaria sunt, & necessariò cognoscuntur. Neque est visionis, quia hæc solum est absolute futurorum, quæ reuera, & de facto erunt in ali qua temporis differentia. Ponere autem alterā scientiam mediam, nouum est contra communem antiquorum sententiam, & commentitium videtur: solum ergo manet vt sit coniectura quædam dubia, iuxta rei exigentiam. Et videtur colligi ex Matth. 11. vbi quasi sub dubio dicit Dominus contra Capharnaum, Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansisset vsque in hanc diem; particula, fortè, innuit scientiam hanc non esse certam, & infallibilem, sed quasi coniecturam, ob rei ambiguitatem.

4. Tertio sunt, qui obijciant inutilem esse hanc scientiam ad id, ad quod est adiuuenta, scilicet, ad conciliandam Dei prouidentiam cum libertate nostra, & alia via putant facilius omnia saluari.

5. Certa sent. affirmans Molin. Vazquez. Dicendum tamen est certam esse oppositam sententiam, quam iam dubitatione præcedenti tradidimus cum Molina disputatione 14. conclus. 1. & defendit etiā Vazquez disputatione 67. cap. 2. & sequentibus ex eisdem locis Scripturæ supra à nobis adductis. Secundò, constat ex sententia Patrum. Sic Augustinus libro de bono perfectior. cap. 9. Poterat (inquit) illos Deus præsciens esse lapsuros, antequam id fieret, auferre de hac vita. Et idem confirmat ex eo Matthæi 11. Ipse (inquit) Dominus attestatur, quod acturi essent magna humilitatis penitentiam, si in eis facta essent diuinarum illa signa virtutum. Et libro 1. ad Simplicia. quæstione 2. ad medium, de Deo dicit: Si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare, quomo-

quomodò illis aptum esset, vt & mouerentur, & intelligerent, & sequerentur. Et passim hanc doctrinam tradit Augustinus, & nos notauimus tractatu speciali circa controuersiam de auxilijs, aliter non posse Dei certam prouidentiam vel naturalem, vel supernaturalem, ab ignorantia, & incertitudine vindicari. Idem docet Gregorius Nyssenus libro de ijs, qui præmature abripiuntur vbi ex præscientia Dei dicit, quibusdam morte præmaturā vitam quali vitij, nequitiaq; futuram materiā fuisse præreptam.

Greg. Nyss.

6. 1. Ratio. Rationibus hoc probat Vazquez cap. 3. eo quod sicut in absolute futuris altera pars est vera, altera falsa, ita in his sub conditione futuris similiter vna est vera, altera falsa, quia tali posita conditione, vna pars contradictionis erat futura, altera non futura, tali tempore, & loco ideoque certo Deo cognita ex infinita vi sui intellectus, & infallibilis scientiæ. Hanc longissimè vrget ibi Vazquez, nos illam præcipuam ducimus, quod aliter non possit media alicui fini apta, & congrua, prouidere de facto, nisi hac scientia futurorū sub conditione certo sciat, talibus medijs positis, talem fore rei euentum; alioqui incerta esset, & fallibilis eius prouidentia sicut nostra, vt per se facile patet. Diximus latius tractatu de auxilijs. Et cōsideranti res est per se facillima.

Ex certa Dei prouidentia.

7. Ex præsentia reali nō negatur scientia cōditionata. Sed accedo ad id quod initio promiseram, quamuis enim futura nulla, siue absolute, siue ex hypothesi futura, cognosci possint certo, & perfecte, nisi cognoscantur præsentia suo certo tempore, aut duratione, & loco, vt diximus dubitat. 2. Hinc tamen non tenemur asserere futura ex hypothesi non posse certo à Deo cognosci, neque explicat Vazquez loco citato, quomodo hæc duo sint connexa. Dicimus ergo eodem modo futura ex hypothesi nō certo cognosci, nisi cognoscatur tali tempore, & loco, cognoscantur ex hypothesi præsentia, sicut futura absolute non certo, & perfecte cognoscuntur, nisi tali tempore, & loco absolute præsentia cognoscantur, quia veritas futuri, ac præteriti, cognosci perfecte non potest, nisi per respectum ad aliquod determinatum præsens. Si enim quæramus à præscio fu-

Præscititia futurinonit præsens.

turorum, Quando hoc erit futurum; respō debet, Tali die, aut hora; & alioqui non certo, ac determinatè nouit futurum. Et eadem est ratio de præterito. Potius ergo tenemur connectere vtramque sententiam, scilicet, neque futura absolute posse certo cognosci, nisi cognoscantur præsentia absolute suo tempore, & loco; neque futura sub conditione posse cognosci, nisi aliquo tempore, & loco cognoscantur sub conditione præsentia.

8. Quid Augustin. & Prosper dicant. Ad primum ex Augustino & Prospero respondetur, eos non negare merita, aut demerita ex hypothesi futura, vel ea cognosci à Deo, sed tantum dicunt ea, quæ non erant futura absolute, nō cognosci à Deo, vt futura absolute, ita vt fuerint Deo ratio, vel eligendi, vel reprobandi aliquos; quod enim reuera futurum non est absolute, non potest ad præmium, aut poenam imputari, & sic dicit Augustinus illud, Raptus est, &c. non dici, Secundum præscientiam, absolute, scilicet, quæ præmij, vel poenæ, causam præuideat, Sed secundum pericula huius vitæ, non cognita coniectura solum, sed quia si ille vixisset, reuera euenissent, idque præuiderat Deus talibus mutandum eius intellectum. Itaque sciuit Deus absolute, quod reuera futurum erat, scilicet, rapiendum illum morte præmatura, neque sciuit, absolute, scilicet, Quod peccaturus esset, nempe absolute, qui mansurus in tentatione non esset; nempe reuera, & de facto. Eodem modo Prosper dicit ea, quæ reuera futura non sunt, non esse præscita, scilicet, absolute, scientia quæ conducat ad rationem meriti, aut demeriti.

Quid Augustin. & Prosper dicant.

Negat præscientiā absolute circa non futura absolute

9. Decretum sub conditione. Ad rationem secundam respondetur in his futuris ex hypothesi nullum esse neque intelligi decretum Dei absolute; esse tamen inclusum decretum conditionale, si Deus vellet ita operari, & præbere talia media, libertas arbitrij huius, aut illius, Deo non negante suum concursum, sic operaretur, vt bene Vazquez num. 2. 2. An autem esset daturus, an negaturus concursum, nihil decernit, neque includit hæc scientia conditionalium. Et numer. 23. aduertit optimè nos loqui de Dei concursu, & voluntate sub conditione, verbi gratia, iuxta veriores senten-

quod obijcit D. Thomas antecedens illud præteritum necessario habuisse respectum ad futurum, non videtur verum, quia potuit non habuisse; si enim Deus voluisset ab æterno non permittere peccatum Petri, sed prohibere, nõ sciuisset Petrum peccaturum, & ita Deum id sciuisse non est absolute necessarium. Aut è contra si Deum id sciuisse est absolute necessarium, non potest consequens, & prout subest scientiæ, & in se, non esse eodem modo absolute necessarium, liquidem scientia illa est de tali obiecto, vt in se est in re.

Sed forte in re non est discrimen, sed in usu vocum, & Diuus Thomas contendit illud antecedens, *Deus sciuit Petrum peccaturum*, licet sit de materia contingenti, esse absolute necessarium, nempe, quia præteritum, & omnino immutabile, ita vt oppositum neque per Dei potentiam sit iam possibile. Et eadem est ratio de respectu, quem illud antecedens dicitur habuisse ad futurum; licet enim ab æterno potuisset non habere scientia Dei respectum ad tale futurum, tamen quia iam habuit, propositio de præterito etiam in hac materia contingenti est iam absolute necessaria, id est, prorsus immutabilis; & impossibilis aliter se habere. Consequens verò, Petrus peccabit, cum sit in materia contingenti, & nondum præterita, sed adhuc futura, non est absolute & simpliciter necessarium, & immutabile in se, sed contingens, & mutabile in se, & absolute, & solum immutabile, & necessarium prout subest scientiæ Dei: & bene notaui hæc omnia Caietanus hic. Et cum hæc sint verissima, arbitror in re non posse esse controuersiam inter Theologos, qui diuersis vocibus, non sensibus certè, respondent huic argumento.

Tertia ergo solutio est dicentium, antecedens, & consequens esse necessarium; sed consequens solum necessitate consequentiæ, eo quod necessario infertur ex antecedenti, ex terminis tamen, & in se non necessarium. Et ita neque necessitate consequentis. Ita respondet Albertus in 1. distinct. 38. artic. 1. ad 1. Bonauent. artic. 2. quæst. 1. Ricardus quæst. vltim. ad 2. A. Egid. quæst. vlt. ad 2. Scotus quæst. 1. ad 1. pro 3. opinione, Gabr. quæst. 1. artic. 3. dub. 8. Et simile est quod Diuus Tho-

mas dicit hic ad tertium, scilicet consequens esse necessarium ex hypothesi, quod Deus sciuit, & in sensu composito: non autem absolute, & in sensu diuiso. Sed obijci potest contra vtramque simul, antecedens illud, *Deus præsciuit, &c.* esse absolute, & simpliciter necessarium; & ita consequens quod ex eo infertur, necessario erit etiam necessarium absolute, & necessitate consequentis, & non sola necessitate consequentiæ. Et cum hæc hypothesi antecedentis, & sensus compositus sit absolute necessarius, & ante libertatem nostram, videtur iam necessario, & non liberè Petrum peccaturum; & hoc contendit V. vicleph. Sed soluemus infra, & constabit inter catholicos, nullam esse rei controuersiam.

Quarta solutio dicit illud antecedens, *Deus præsciuit*, esse non necessarium, sed contingens, quia potuit Deus non præsciuisse, si voluisset ab æterno prohibere Petri peccatum, vt potuit. Neque ergo consequens est necessarium, sed tantum contingens, ita Alber. vbi supra ad 3. Bonauentura ibi quæst. 2. Ricardus quæst. 6. ad 7. Scotus ad argumenta 5. quæstionis, O. Kam quæst. 1. Gabriel quæst. 1. Gregor. quæst. 2. Durand. quæst. 3. ad 2. Marfil. in 1. quæst. 40. ad 4. & 5. Ferrariens. 1. contra Gentes cap. 67. & Caietanus hic. §. *Circa primum aduerte*, Banes etiam hic circa solutionem 2. conclus. 4. & 5. probabilius putat hanc propositionem, *Deus sciuit Antichristum futurum*, esse de præsentem, non de præterito, & idè simpliciter contingentem, necessariam secundum quid, ita tenet cum Victoria, Soto & Cano contra Caietanum, qui docet esse de præterito, & idè absolute necessariam. Sed adhuc existimo non posse esse discrimen in re, quia siue voces necessariam simpliciter illam propositionem, siue solum necessariam secundum quid, & simpliciter contingentem, omnes conueniunt, aut conuenire tenentur, eam esse immutabilem; etiã si sit de præsentem: nam posita hac scientia futuri Antichristi, siue sit de præsentem, siue de præterito, immutabilis est ista scientia, & similiter obiectum scitum, & ita posita scientia Dei qua scit, vel sciuit Petrum peccaturum, cum sit immutabilis iam scientia, & necessaria, siue simpliciter, siue secundum quid, est

Obiectio pro hæreticis.

Quarta solutio.

Banes contra Caiet.

Argumentum pro hæreticis ex immutabilitate scientiæ Dei.

est etiam necessarium Petrum peccare. Et hoc sufficit intentioni hæreticorum Quinto, Vazquez disputat. 68. cap. 4. multa notat cum Alexand. 1. part. quæst. 24. membr. 5. Albert. vbi supra artic. 4. Ricard. vbi supra, Holkot. 2. q. 2. art. 9. V. v. d. tom. 1. lib. 4. capit. 25. & 23. & omnes sumpserunt ex Anselm. lib. de concord. præscientiæ, &c. cap. 1. Primum est necessitatem alteram esse præcedentem, seu causam, scilicet quando ex causa necessario & determinatè sequitur effectus, vt cras orietur Sol. Altera necessitas est consequens, seu effectus, qua scilicet res dum est, & ex hypothesi non potest non esse: sic præteritum necessario est præteritum, & res præsens necessario est præsens, & futurum necessario futurum. Docuit hoc Augustin. lib. 26. contra Faustum cap. 4. & Boethius lib. 5. de consolatio- ne prof. 4. & alij.

Secundò, dicunt necessitatem præcedentem pugnare cum libertate, quia est ex causa determinatè in vnam partem. Consequentem verò non pugnare, quia hoc est ex ipsomet effectu, qui sequitur ex causa libera aliquando, si effectus sit liber. Præteritum igitur fuit se præteritum, aut præsens esse præsens, aut futurum esse futurum, non tollit quin res talis, & effectus fuerit simpliciter, & absolute à causa libera, & ita contingens ex determinatione causæ liberæ.

Tertiò, dicunt ex Anselmo discrimen inter rem præteritam, & futuram, ac præsentem, quia præteritum nullo modo manet in potestate, ac libertate arbitrij, non solum, vt non sit præteritum; verum neque vt res ipsa, quæ fuit præterita, non fuerit præterita. Futurum verò, licet vt futurum, non possit non esse futurum; res tamen futura semper manet absolute potens nõ esse futura, quia quandiu potentia libera non se rededit in actum, potest nõ exire in actum. Semel tamen præstito actu nõ potest non præstitisse. Et eadem est ratio de præsentem, nam qua parte actus præsens iam est factus, habet rationem præteriti, & non potest non esse, sed qua parte pendet in futurum, potest absolute non esse, vt res futura. Hæc omnia habet Molina disputatione 17.

10 Quinta solutio ex Anselmo.

Necessitas præcedens & consequens.

11 Necessitas præcedens pugnat cum libertate, non consequens.

12 Præteritum iam non subest libertati.

Res futura potest non esse futura.

Præsens partim iam non subest, partim subest.

Molin.

Iam igitur ad illud argumentum respondetur, antecedens illud, *Deus præsciuit Petrum peccaturum*, non esse necessarium necessitate antecedente, & cessarium necessitate antecedente, & Petrus peccaturum, sed consequente, & effectus, nõ potest positò quòd præsciuit necessario esse præsciuisse. Et similiter consequens, *Petrus peccabit*, est necessarium necessitate consequente, qua res dum est ex hypothesi, necessario est. Sic respondet Alexand. Albert. Ricard. V. v. d. quos refert & sequitur Vazquez disputation. citat. cap. 4. ita etiam Capreol. 1. dist. 38. quæst. 2. conclus. 4. & Durand. q. 3. num. 19. & dist. 39. quæst. 1. & Scot. quæst. vnica §. ad argumenta & Molin. latissimè disputat. 17. Neque aliud volunt reliqui omnes supra citati, quia hi iidem supra reddebant alias solutiones, vt vidimus. Et in tractatu de auxilijs diximus hanc esse Diui Thomæ sententiam. Et infra quæst. de prædestinatione id iterum monstrabimus: Sic certè Boethius dixit: *Si video iacentem aliquem, necessitas ei non infertur à visu meo, vt iaceat, sed potius à iacente infertur mihi necessitas vt videam*. Quo solet exèplo vti etiam Diuus Thomas in hac materia, vt in hoc art. ad 3. & in librum Periherm. 1. lect. 14. & in 1. dist. 38. quæst. vnica, art. 5. ad 3. & ferè per totum, præsertim ad 4. vbi soluit hoc idè argumentum, & ad 5. & Capreol. ibi, & hoc idem est quod habet Beda tom. 8. lib. quæstion. q. 13. *Quòd Deus non coegerit nos, vt mali sibi videamur ab æterno, sed potius nos coegimus eum, vt nos malos videret*. Ita ille loquitur, & ratio est, quia vt docet Augustin. lib. 3. de liber. arb. cap. 4. eadem in hoc est ratio de scientia creata & increata; creata autem scientia nullam imponit rebus necessitatem, aut libero arbitrio, ergo neque increata. Sic Diuus Thomas in 1. vbi supra in corp. & ad 2. 3. & 4. dicit à visu meo non imponi vllam necessitatè rei quæ videtur, licet res iam præsens & in se contingens necessario à visu meo videatur, & ita est necessaria necessitate consequentiæ, nõ consequentis.

Dicemus etiam infra quæst. 19. & 23. hoc eodem modo solui argumentum, quo hæretici contendunt Dei voluntatem, prouidentiam, aut prædestinationem inferre libero arbitrio necessitatem, licet Vazquez hic & ibi diuersam putet esse rationem de his, & de scientia.

Deus præsciuit, & Petrus peccabit, vt in necessitate consequente. Plurimi ex Theologis antiquis & nouis.

D. Thom.

Nec scientia creata, nec increata infert necessitatem.

Eodem modo soluitur argumentum de voluntate Dei, & prædestinatione.

7 Solutio pro doctrina D. Thomæ.

Caiet. bene notauit.

8 Tertia solutio.

scientia, & non eandem argumenti solutionem. Tradit tamen Argent 1. d. 39. quæst. 1. art. 2. conclusi. 2. & dicemus nos infra de voluntate.

14
Simile argumentum hæreticorum.

Scita à Deo necessaria nō absolute

Eadem solutio.

15
Scientiacer ta & incerta, infallibilis & fallibilis. Res non sic, sed necessaria, aut contingens, euitabilis, aut ineuitabilis

Eadem ratione soluit Diuus Thomas aliud argumentum, quo etiam virtur Vvicleph, & alij hæretici, quia præscientia Dei certa est, & infallibilis, ergo scitum à Deo necesse est esse; & impossibili aliter euenire. Præsciuit autem Petrum peccaturum; ergo Petrum peccare necessarium est, & non liberum. Respondet Diuus Thomas ad 3. esse quidem scita à Deo necessaria, prout subsunt diuinæ scientiæ, non autem absolute, prout in suis causis considerantur. Et ait hanc propositionem, *Omne scitū à Deo necesse est esse*, distingui solitam; aut enim est de re, & diuisa, id est in sensu diuiso, id est, *Omnia res, quam Deus scit, est necessaria*. Et sic est falsa; vel est de dicto, & sic est composita, id est in sensu composito, & hoc modo est vera, & est sensus. Hoc dictum scitum à Deo esse, est necessarium. Videtur Diuus Thomas sumpsisse ex Boethio 5 de consolat. prof. 6. *Futurum (inquit) cum ad diuinam notionem refertur, necessarium; cum verò in sua natura perpenditur, liberum prorsus atque absolutum videri*. Itaque hæc etiam solutio eundem habet sensum, nempe, id quod scitur à Deo, necessario esse, non quidem necessitate antecedenti, sed solum sequenti; quæ non tollit libertatem arbitrij, ut satis iam est explicatum; nempe, quia scitum à Deo iam ponitur in sensu composito esse futurum, non potest non esse futurum. In sensu autem diuiso res ipsa futura adhuc manet contingens & libera, ut dicebat Anselm. Ita D. Thom. in 1. vbi supra ad 5.

Tandem notandum ex Capreol. 1. d. 40. quæst. 1. ar. 3. ad 1. contra 2. conc. scientiam proprie dici certam & infallibilem, quæ attingit rem, semper eo modo quo est, & falli non potest. Incertam verò & fallibilem, quæ rem potest aliter concipere quam sit, & ideò decipi potest. Rem verò ipsam non ita proprie dicit certam, aut infallibilem, in certam aut fallibilem, sed debere dici necessariam, vel contingente, aut liberam, euitabilem etiam, aut ineuitabilem. Hoc posito præscientia Dei certa est, & infallibilis semper, quia decipi non potest. Potest tamen cum hoc res

ipsa scita esse libera, aut contingens, & euitabilis ex parte causæ, quia ita cognoscitur infallibiliter à Deo, futura liberè, & à causa contingente, & quæ iam pediri posset.

VI. DUBITATIO.

An futurum sit futurum, quia Deus præsciuit, an contra?

PRIMA sententia videtur affirmans, quæ docet scientiam Dei esse causam rerum, ex quo sequitur ideò rem esse futuram, quia Deus eam præsciuit, non contra ideò Deum præsciuisse, quia res erat futura. Et hæc videtur esse Diui Thomæ sententia supra in hac quæst. art. 8. & sic ibi ad 1. explicat Origenem, dum ait, ideò Deum præscire aliquid, quia ita futurum est, intelligendum esse, secundum causam consequentiam, non secundum causam essendi. Et conueniunt Albert. in 1. dist. 38. artic. 3. Bonauent. quæst. 1. & 2. Gregor. q. 2. artic. 3. diuinam scientiam esse causam rerum, non contra, licet sint inuicem causæ inferendi. Secundò idem docet Augustin. Dei præscientiam esse causam, ut res ita eueniant. Ita 5. de ciuit. c. 7. & li. 15. de Trin. c. 13. & 6. de Trin. c. 10. & D. Greg. 20. Mor. c. 23. *Quæcūque sunt, non ab æternitate, ideò videntur quia sunt, sed ideo sunt, quia videntur*.

Tertiò ratione, quia alioqui creatum aliquid, & temporale esset causa eius quod increatum est, & æternum, nempe futurum in tempore causa scientiæ Dei æternæ.

Secunda sententia dicit scientiam visionis non esse causam rerum, sed potius res futuras esse causas huius scientiæ. Scientiam verò quæ præcedit Dei voluntatem, & ipsam voluntatem, esse causas rerum. Ita loqui videntur Alexand. 1. par. quæst. 24. memb. 2. Alber. Mag. Bonau. & Gregor. vbi supra, & eos sequitur Vazquez disputat. 68. ca. 6. Et primum quòd res sint causa scientiæ visionis, & non contra, docere videtur Origen. ad Rom. 8. in id, *Quos autem prædestinauit*. Iustinus quæst. 58. ad Gentes his verbis. *Nec causa est eius, quod futurum est prænotio, sed quod futurum est causa prænotionis*. Idem habet Orig. & Hieronymus, Jerem. 26. in id: *Noli subtrahere,*

1
Scientia Dei causa futuri.

1
Ratio pro hac sententia.

4
2. Sent. res esse causas scientiæ visionis.

trahere Verbum. Et in id Ezech. 2. *Hæc dices ad eos*. Chrysof. homil. 60. super Matth. Cyrillus libr. 9. in Ioann. capit. 10. Boeth. 5. de consolat. prof. 3. Beda tom. 8. quæst. 13. imò & August. 5 lib. de ciuit. cap. 10. ad finem. Non ideò peccatum fore, quia præcognitum est, sed contra esse præcognitum, quia futurum est.

5
Expositio D. Tho. circa Patres an admittenda.

Ex quo sanè reijci videtur expositio illa Diui Thomæ: si enim Origen. & alij Patres de causa illationis loquerentur, non negarent vnum, & affirmarent alterum: quia quantum ad causam inferendi, sicut peccatum est causa præscientiæ, ita præscientia causa peccati; licet non sit causa essendi: futurum ergo est causa præscientiæ, etiam essendi.

6
Scientiæ speculative posterior obiecto, sic scientia visionis.

Ratione generali probatur, quia omnis scientia speculatiua videtur ratione posterior suo obiecto, ut Augustinus docet, de scientia creata 4. libr. de Gen. ad lit. cap. 32. *Agnitio esse non potest, nisi agnoscenda præcedant*. Boeth. vero 5. de consolat. prof. 4. de scientia visionis Dei, nempe quia scientia visionis speculatiua est, & non practica, ut quidam putant; sequitur, enim post scientiam possibilem, & voluntatem, qua decernit res fieri, imò & post imperium secutum ad voluntatem.

7
Sanctos vane loqui de scientia Dei

Ex his respondet Vazquez ad testimonia Augustini, eum locis obiectis loqui de scientia practica Dei, alibi verò de scientia visionis, quæ est speculatiua. Aliquando etiam docet ex rerum existentia præsentis nihil addi præscientiæ diuinæ, quia præscientia, licet pendeat ex eo quòd res sint futuræ, tamen ex eo quòd sint præsentis, nihil mutat. Et eodem modo loquitur Gregorius. Dicitur autem scientia Dei causa, ut res sint, non scientia visionis, & speculatiua, sed illa practica præcedens, quæ dicitur approbationis à quibusdam Theologis.

8
Scientia vt est in Deo non datur causa.

Certè in his non potest quæstio esse de re. Nam si loquamur de scientia Dei, ut est in Deo, eius nulla potest dari causa, sed potius ipsa est causa, ut res sint, ut per se constat. Itaque nulla potest esse causa physica scientiæ, quæ in Deo est. At quia scientia visionis, præter Dei essentiam addit relationem rationis, & denominationem extrinsecam, quæ prouenit diuinæ essentiæ, & cognitioni essentiali ex rebus futuris,

ideò quantum ad hanc denominationem dici debet res futuras esse causam, nempe obiectiuam, & quasi terminum essentialem talis relationis, & scientiæ visionis. Ita loquuntur Albert. Bonauent. & Gregor. & hoc non negat Diuus Thomas; imò hoc idem fortè voluit in ea explicatione Origenis per causam illationis. Et in hoc sensu verissimum est, ideò præsciri futura, quia futura sunt. Egregie hoc docuit Hugo de Sancto Vist. lib. 1. de Sacram. p. 1. c. 16. *Si futura (inquit) non essent, in Deo præscientia non esset; sed ex hoc nihilominus in Deo fuisset, quia ipsa quæ præscientia est, scientia fuisset*. Quo significat eandem essentiam Dei manere, & scientiam, licet futura non forent, eam tamen non fore præscientiam, quia decisset respectus rationis ad futura, quem addit præscientia supra scientiam. Eodem modo Magister in 1. dist. 38. dixit futura esse causam, *Sine qua non præscientiæ, nempe, quia hæc neque esse, neque intelligi potest sine futuris*. Et idem habet Albert. Mag. 1. par. q. 61. memb. 1. 2. & 3. & refert Magistrum memb. 1. dist. 35. & sanè ita loquitur ibi capit. *Ab Alex. Ad hoc & Alexan. 1. p. quæst. 24. mem. 1. & sequentibus 2. & 3. conuenit Ricard. 1. dist. 38. quæst. 3. & optimè explicat in præscientia addi relationem rationis supra scientiam, & Bonauent. art. 1. q. 1. 2.*

Hugo Vist.

Ab Alex.

9
D. Thom.

Sic Diuus Thomas in 1. dist. 38. q. 1. art. 1. dicit scientiam beneplaciti in Deo esse causam bonorum; nempe scientiam illam, ad quam sequitur Dei voluntas, sine qua scientia non est causa. Ideò mala licet cognoscat Deus per scientiam, non tamen est eorum causa, quia ea non vult sua voluntate. Vbi constat Diuum Thomam non scientiæ visionis dicere rerum causam, sed eam, quæ præcedit voluntatem, aut etiam ipsum imperium intellectus, quod sequitur post voluntatem, & antecedit rem futuram, & utroque modo potest dici scientia beneplaciti, quia vel habet sequens beneplacitum voluntatis, aut præcedens. Scientia autem visionis est, post res iam futuras ratione posterior; aut simul natura, ut relata ad illas, & ita non est causa rerum, ut bene Ricard. ibi & quæstion. 6.

per totam, & ad finem ad 7.

VII. D. VBITATIO.

An possit Deus plura scire, quam sciat, aut nescire qua scit?

Quomodo scientia Dei augeri non possit in se suo cõposito.

In sensu diuiso potest plura scire scientia visionis.

Scientia diuina augeri non potest.

Scientia simplicis intelligentie immutabilis.

Scientia media potuit aliter se habere.

Hæc Dubitatio necessaria est pro intelligentia quarundam que sequuntur ex dictis. Et primò ad utrâ que partem respondetur cum Magistro in 1. d. 39. & D. Thom. ibi quæst. 1. art. 1. & 2. si sumatur coniunctim, Deum non posse plura scire quam sciat; vel nescire, ea que præsciuit, quia in sensu composito iam res sunt, eo modo quò sciuntur scientia visionis, ex decreto videlicet, & voluntate Dei. Si autem sumatur diuisim, id est in sensu diuiso, potest scire alia, quam ea que scit, quia potuit & producere alia, que de facto nõ produxit, & non producere ea que produxit, quò significatur libertas voluntatis in Deo. Et nõ video quare hoc modo concedi non possit Deum potuisse plura scire, quam de facto sciat, quamuis D. Thom. ibi ar. 2. ad 3. dicat sensum esse compositum, & ita nõ esse admittendam hanc locutionem, & infra hic ar. 15. ad 2. docet hac locutione significari quod Deus prius aliquid nescierit, & postea sciat, & in hoc sensu falsa est, prius tamen inclinatur in hoc quòd possit perfectiã visionis plura scire, quam sciuerit, nempe si plura facere voluisset, quã fecerit. Neque tamen sequitur scientiã Dei posse augeri, quia per vnũ, & idẽ Deus scit multa, & pauca, id est per vnã & eãdem scientiam immutatam, que est sua essentia, & per vnũ obiectum præcipuum cognitũ, quod est ipsa eadem essentia. Ita loquitur Magist. 1. d. 35. & Alber. Mag. ibi & 1. p. q. 6 r. m. 7. & Alex. 1. p. q. 24. m. 7. ad 3. & 4.

Loquendo tamen de scientia simplicis intelligentie, qua Deus scit possibiliã, nõ potest Deus neq; alia, neq; plura scire, quam sciat, vel nescire ea que scit, quia obiecta hæc omninò sunt inuariabilia. Et ideò etiã scientia immutabilis circa ipsa, scientia verò media circa futura sub cõditione, potuit aliter se habere, nõ quòd aliquid intrinsecũ in Deo putemus posse variari, sed quia in his est respectus rationis, & denominatio penes obiecta extrinseca, & hinc respectus vel denominatio variari potest, vt latius infra artic. 15. dicemus.

Iuxta hæc dicunt quidam in nostra esse potestate, quòd Deus ab eterno præsciuit futura, que ex nostra fiunt libertate. Ita Gregor. in 1. d. 38. q. 2. ar. 3. te, quòd ad quoddã arg. & Marfil. in 1. p. q. 40. in solut. argum. quos refert & sequitur Vazquez disputat. 68. cap. 7. Sed quamuis verum sit, libere nõ efficere ea que Deus præsciuit, nõs libere facturos, & nisi essent libere futura, Deus ea non præsciuisset. Hinc tamen non videtur sequi in nostra esse potestate Dei præscientiam; sicut & de prædestinatione suo loco dicemus, eam non esse in nostra potestate, quia obiectum est à nostra potestate, non tamen ipsa potentia intellectus, aut actus eius: nisi ergo Deus ex se haberet intellectum, & scientiam non haberet præscientiam futurorum, licet à nobis essent libere futura. Et neque isti authores hoc negare possunt: non ergo satis cauta videtur eorum locutio, et si sensus sit verus.

Bene etiam aduertit Vazquez non esse ita in nostra potestate Dei præscientiam circa actus nostros liberos, vt semel habitam à Deo possumus mutare, adhuc quantum ad respectum rationis, quia præscientia dicitur esse futuram, si autem semel est futura, iam non est in nostra potestate eam non esse futuram, vt per se constat, nõ empẽ, quia rem, dum est, necesse est esse. Hoc docet Boeth. 5. de consolat. prof. 6. scilicet quod non possimus Dei mutare scientiam, & Hugo de Sanct. Victor. li. 1. de Sacram. p. 2. cap. 18. & c. 22. & sic eos sequitur Gabr. 1. d. 38. q. 1. ar. 3. dub. 1. & ex dictis liquet abunde. Cum hoc tamen stat, vt is qui peccat, etiam dũ peccat, libere peccet, nõ solum quia prius tempore ante illam actionem potuit non peccare, vt asserunt Mag. in 2. d. 25. cap. 2. & Hugo. libr. 1. de Sacram. par. 5. c. 22. & alij, sed quia etiam in eo dõ instati, quo peccat, prius natura est liber & indifferens, vt possit nõ peccare si velit in seũ diuiso, licet posito quòd iã peccet, in sensu cõposito non possit nõ peccare, vt asserunt pleriq; Nominales in 1. d. dist. 38. Okan. quæst. 1. Greg. 9. 1. art. 3. Gab. q. 1. ar. 1. notab. 6. & 8. & in 2. dist. 25. quæst. 1. art. 1. notab. 1. Maior dist. 38. quæst. 1. ad 5. argum. & cum his Vazquez disputat. 68. hic c. 7. Alia que hoc loco disputantur de radice cõtingentiã, & de præfinitionibus Dei

Videtur neganda.

Non possumus mutare præscientiam.

Præscientia non tollit libertatem.

De præfinitionibus in fra.

Dei que Molina disputat. 18. longissimè, commodius tractabuntur infra, dũ agemus de voluntate Dei.

ARTICVLVS XIII.

Verum Deus cognoscat enunciabilia?

Enunciabilia que.

Conclusio est, Enunciabilia cognoscit absque ulla compositione, aut diuisione, per simplicem intelligentiam suã essentia, & omnium. Per enunciabilia Diuus Thomas intelligit ipsas enunciaciones, & significata earum, que videlicet nos componendo, aut diuidendo intelligimus. Omnia sunt facilia. Conuenit Albert. Mag. 1. part. quæst. 60. mem. 3 ad 6. quæstionem, & Alexan. 1. par. quæst. 23. mem. 3. art. 5.

ARTICVLVS XV.

Verum scientia Dei sit variabilis?

Conclusio est, Sicut substantia Dei, ita & eius scientia est omnino inuariabilis.

DVBITATIO.

An omnis scientia in Deo sit inuariabilis?

An scientia visionis variabilis sit. Sent. affirmans. Videtur cõtra D. Tho.

Prima sententia dicit, titulum & cõclusionem Diui Thomæ solum intelligi de scientia simplicis intelligentie, nõ de scientia visionis, idque constare ex toto discursu articuli. Ita habet Vazquez in obseruatione huius textus. Sed Diuus Thomas etiam de scientia visionis asserere videtur eam esse inuariabilem, & constat præsertim ex solutione ad 3. in qua loquitur de scientia visionis, circa hæc enunciabilia, Christus nascetur, & Christus iam est natus, & ita Molina hic contendit omnem scientiã Dei esse inuariabilem, & eodem modo loquitur Diuus Thomas in 1. dist. 39. & quæst. 2. de veritat. art. 13. & Alexan. 1. par. quæst. 23. mem. 4. art. 3. de scientia Dei, & quæst. 24. mem. 7. de præscientia Dei, & Alber.

Mag. 1. par. quæst. 60. de scientia Dei mem. 4. art. 1. ad 5. particulam, & q. 65. de præscientia in 6.

Sed pro intelligentia notandum est duplici modo scientiam Dei posse dici inuariabilem: primo, quia aliter Deus non potuit rem aliquam scire, quam de facto sciat, & in hoc sensu videtur loqui Vazquez, & hoc modo sola scientia simplicis intelligentie circa possibilis est inuariabilis, vt diximus art. 13. dubit. 6. initio. Quamuis Molin.

Variabilis scientia duplici sensu.

Simplicis intelligentie inuariabilis.

Scientiam media ex parte obiecti variabilis.

hic initio disputationis circa hunc articulum, velit scientiam etiam mediam inter naturalem, & liberam, scilicet eã que est circa futura conditionata, esse omninò inuariabilem; neque potuisse Deum hæc aliter intelligere, quã de facto intelligat. Sed certè oppositum videtur dicendum, quia & liberum arbitrium creatum, & voluntas diuina potuisset hæc futura conditionata aliter facere, quã de facto sub conditione essent euentura; & tunc scientia etiam Dei potuisset non esse eadem, que modò est circa hæc conditionata. Quoties igitur obiectum potuit aliter esse, etiam scientia in hoc sensu potuit variari, non ex parte sui, sed obiecti.

Secundò dicitur inuariabilis scientia, quia semel habita, vno modo, non potest vnquam mutari, & in hoc sensu loquitur Diuus Thomas hic & in 1. loco citat. & semper, & sic etiam de scientia visionis docet, esse inuariabilem; nepe, quia id quòd Deus semel sciuit, non potest non scire, aut aliter scire. Et ita accommodat id Iacob. 1. quòd in Deo non sit transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Et in corpore, sicut substantia Dei est immutabilis, ita & scientiam eius oportet esse omninò inuariabilem. Et in solutione ad 1. docet etiã relationes ad creaturas, que intelliguntur in actu scientie Dei, & amari erga creaturas, prædicari de Deo inuariabiliter, vbi constat eum loqui de relatione rationis, que est in scientia visionis, & actu libero voluntatis diuina. Immeritò ergo Vazquez cõclusionem, & rationem Diui Thomæ arctat ad solam scientiam simplicis intelligentie.

Scientia semel habita inuariabilis, manet etiam visionis.

Cõclusio ratio Diui Thom. etiã de scientia visionis est vera.

Difficultas magna contra rationem D. Tho. ex testimonio Iacobi, & ex natura diuina Vazquez.

Secundò videndum est, an ratio Diui Thomæ sit efficax, sumpta scilicet ex testimonio Iacobi, & ex natura diuina Vazquez.

uina, quæ est omnino immutabilis, ergo & scientia debet esse inuariabilis. Hanc rationem infirmit Vazquez hic ex eo, quod licet varietur hæc scientia in Deo circa creaturas, non mutaretur aliquid intrinsecum in Deo, sed solum respectus rationis. Ex quo nullum sequitur absurdum. Et simili argumento eandem hanc rationem reijcit infra q. 23. art. 8. vbi hac eadem ratione probat D. Thomas numerum prædestinatorum augeri non posse, aut minui, quia sequeretur mutatio in Deo. Reijcit ergo, quia non sequitur mutatio intrinseca in Deo, sed solum respectus rationis, vel denominationis extrinsecæ mutatio.

Sed quàm sit solida semper doctrina Angelici Doctoris, vel ex hoc patebit, nam argumentum Vazquez videtur efficax, & confirmari potest; ex eo quod licet aliter Deus habuisset scientiam visionis, & hos respectus ad creaturas futuras, nulla esset mutatio intrinseca in Deo; nam etsi non sciisset futura quæ de facto sciuit (quia ea decreuit facere) nõ sequeretur Deum intrinsecè mutari, sed solum non habere eundem respectum rationis, quem de facto habet, licet si decreuisset facere quæ non fecit, habuisset ad ea respectum scientiæ visionis, quem non habet, absque vlla intrinseca mutatione. Videtur ergo efficax obiectio Vazquez, quod similiter licet variaretur Deus in hac scientia creaturarum, vel possibilium, vel futurarum, nulla esset in ipso intrinseca mutatio, sed solum respectus rationis, & denominationis extrinsecæ.

Dicendum tamen est hoc argumentum apparens tantum esse, non efficax, & doctrinam Diui Thomæ esse omnino firmam. Pro intelligentia notandum est, non posse variari respectum rationis, vel denominationem extrinsecam scientiæ, aut voluntatis, nisi aliqua realis mutatio contingat, vel in obiecto scito, aut volito, vel in ipso actu scientiæ, aut voluntatis: quia si omnia pertinentia ad talem respectum eodem modo se habeant, etiam respectus erit omnino idem, vt ergo hic varietur, aliquid debet in illis variari. Et ita licet docet Diuus Thomas ad 1. relationem Domini, aut Creatoris variari in Deo, quatenus variantur creaturæ, ad quas terminantur, prout in se ipsis sunt. Sic cer-

tè Deus dicitur de nouo creans animam, aut mundum, & Dominus creaturarum, de nouo, & non ab æterno, nempe per mutationem creaturarum, quæ de nouo factæ sunt. Eodem modo dicitur ab æterno voluisse, & sciuisse creaturas futuras, & noluisse, aut non sciuisse non futuras, penes mutationem earum quæ futuræ sunt, & nõ mutationem earum, quæ non sunt futuræ, circa quas intelligitur actus negatiuus, aut positiuus per modum negationis. Sic ab æterno habet respectum electionis ad prædestinatos, certos, & determinatos, & reiectionis, aut derelictionis ad reprobos etiam certos, & determinatos. Et potuisset esse ab æterno variatio in his respectibus absque intrinseca mutatione Dei, si quos elegerit reprobaasset, & contra quos reprobaui, prædestinasset: vt potuit. Sed tunc mutatio esset in ipsis obiectis, nam vni à gloria ad pœnam, alij è contra à pœna ad gloriam transferrentur, vt per se constat, id est qui modo ad gloriam, tunc ad pœnam, è contra qui modo ad pœnam, tunc ad gloriam essent destinati, quæ esset physica & magna, & perspicua mutatio in ipsis. Vnde non mirum si actus diuini, & respectus essent diuersi absque intrinseca mutatione Dei.

At verò respectus qui sequuntur ad actum scientiæ, & voluntatis diuinæ, ita sunt ab æterno, vt inuariabiles sint omnino, vt docet D. Thomas hic ad 1. neque possint Deo conuenire in tempore, quin intelligatur mutatio intrinseca in ipso. Sicut ergo hæc est impossibilis ex testimonio Iacobi 1. & ex ratione corporis, ita verisimè sequitur in corpore articuli, scientiam Dei esse inuariabilem etiam quantum ad hos respectus, sicut eius substantia est immutabilis intrinsecè. Et hæc est Angelica & profunda ratio Diui Thomæ, cuius vim non vident, qui eam conantur infirmare. Restat ergo vt probemus non posse hos respectus scientiæ, & voluntatis variari in tempore, quin mutatio sit intrinseca in Deo, ex hoc enim reliqua manebunt omnino firma. Illud autem ita pater quia futurum certo determinato tempore, ex eo quod cognoscatur ab æterno, aut in tempore, aut vno tempore, aut altero, nullam subit mutationem; sed eodem modo se habet, nempe tali anno, tali mense, tali die,

Potuit ab æterno esse alius respectus.

Respectus scientiæ Dei semel datus non potest variari sine mutatione Dei.

Explicatur vis rationis Diui Thomæ.

5 Augetur difficultas contra D. Thom.

Obiectio Vazquez difficilis.

6 Doctrina & ratio Diui Thomæ firma. Variatio denominationis exigit realem variationem in rebus.

die, & tali hora est futurum. Quod prius aut posterius cognoscatur, in æternitate, vel in tempore, nullam infert in ipso futuro mutationem, vt per se constat. Tantum ergo licet mutationem in ipsa cognitione; sicut quando nos cognoscimus hodie quod heri non nouimus, mutamur in cognitione intrinsecè, licet obiectum maneat immutatum. Eadem est ratio de actibus voluntatis, prædestinationis, & reprobationis, & omnibus similibus. Si ergo isti actus ponantur etiam secundum respectus rationis conuenire Deo in tempore, & non ab æterno, nulla mutatio sequitur in obiectis, sed solum in actibus ipsis. Cum ergo hæc sint ita perspicua, firma manet ratio Diui Thomæ.

Et hoc est quod præclare ipse docet hic ad secundum. Ex hoc, inquit, quod Deus sciat aliqua esse posse, quæ non sunt, vel non esse quæ sunt, non sequitur quod scientia Dei sit variabilis; sed quod cognoscat rerum variabilitatem. Si autem aliquid esset, quod prius Deus nesciuisset, & postea sciret, esset eius scientia variabilis. Et hinc colligit, quicquid est, aut esse potest, cognosci à Deo ab æterno. Hinc etiam colligit, non esse concedendum quod Deus possit plura scire, quàm sciat, quia hæc propositio implicat quod aliquid antea nesciuerit, & postea sciat. Ex his, nisi fallor, soluta manet fortis illa obiectio Vazquez. Et eadem ratione constat quare Deus non possit de nouo prædestinare aliquem, aut velle aliquid, quod non voluerit ab æterno, quia sequeretur mutatio realis in Deo. Et ratio quæ reddit Vazquez, sine hac intelligi non potest. Molina etiam hic ad 2. putat non sequi in Deo mutationem, sed saltem vicissitudinis obumbrationem, quæ etiã est contra testimonium Iacobi 1, sed nos sequi putamus & mutationem realem, & vicissitudinē, vt probauimus, quod tandem fatetur Molina nõ posse mutari respectum illum rationis in actibus scientiæ & voluntatis absque mutatione ipsorum actuum, licet rationē non reddat.

Sequeretur mutatio intrinseca in cognitione & voluntate Dei.

8 Verba perspicua Diui Thomæ.

Non potest Deus de nouo prædestinare, aut velle.

Ratio Vazquez & Molina.

9 Obiectio, quod variatur in tempore scientia Dei. Solutio an-

eadem res significatur per hæc tria scilicet natiuitas Christi, & ita idē scit Deus modò, scilicet Christum esse natum atque sciuit olim, scilicet Christum esse nasciturum. Sed reijcit D. Thom. quia diuersitas partium orationis facit diuersa enunciabilia. Secundo sequeretur, quod propositio quæ semel est vera, semper esset vera, contra Aristot. in Categorijs cap. de substantia, Sorte sedente hæc est vera, Sortes sedet, nõ sedete est falsa.

Respondet ergo D. Thomas, non esse verum, quod quicquid Deus sciuit, sciat si referatur ad enunciabilia. Sed non ideo scientia Dei est variabilis. Nam sicut absque variatione diuinæ scientiæ est, vt sciat eandem rem aliquando non esse, ita absque diuersitate diuinæ scientiæ est, vt sciat idem enunciabile aliquando esse verum, aliquando falsum. Non ergo variatur scientia Dei sicut nostra, aut secundum veritatem & falsitatem; vt quando mutata re eandem opinionem de illa retinemus, aut secundum diuersas opiniones de re immutata, vt quando opinamur eundem sedere, & postea opinamur nõ sedere. Hoc idem in re docuit D. Tho. q. 2. de veritate. art. 13. ad 1. quamuis Molina putet cau-

tiquorum.

Confutatur à D. Thom.

10 Solutio vera à D. Tho.

Eadem est sententia D. Tho. hic & q. de veritate.

tius ibi locutum, quàm hoc loco, quia ibi dixit scientiam Dei omnino esse inuariatam, non solum respectu rerum, quæ significatur, sed etiã respectu enuntiationum, cuius oppositum hic docet & sequuntur Caietan. & alij. Contra quod dicit Molina, Deum simplici intuitu eodē modo scire mutationes quæ in rebus contingunt diuersis temporibus, & similiter enuntiationes, & transitum earum de veritate in falsitatem comparisonem diuersorum temporum. Sed hoc est quod vocat D. Thom. diuersum ex parte enuntiationis, nempe, quia aliam enuntiationem sciuit Deus esse veram ante natiuitatem, scilicet, Christus est nasciturus, aliam post natiuitatem, scilicet, Christus est natus: quamuis semper sciat quādo istæ enuntiationes sint vere, & sint falsæ diuersis temporibus, vt docet loco illo de veritate. Conueniunt in his Alex. & Alber. vbi supra contra quosdam antiquos qui dicebant scientiam Dei circa contingentia esse mutabilem, eo quod obiecta sint mutabilia. Sed hoc est contra Dionys. 7. cap. de diuinis nomin. vbi dicit Deum habere scientiam mutabilium immutabiliter, & idem

& idem docet D. August. lib. 8. 3. quæstion. q. 46. vbi ideas vocat incommutabiles, & 15. de Trinit. c. 13. & 14. & Mag. ex ipso docet hoc idem quod D. Thom. in 1. d. 39. & conuenit Bonau. ar. 2. q. 2. & res est per se patens.

ARTICVLVS XVI.

Utrum Deus de rebus habeat scientiam practicam?

Conclusio est, Deus se ipso habet scientiam speculatiuam tantum de creaturis partim speculatiuam, partim practicam, de possibilibus quidem non futuris speculatiuam, quantum ad modum & finem, licet practicam ex parte rei scita, quæ est operabilis. De futuris verò practicam simpliciter, nempe etiam quantum ad modum & finem. Mala etiam sub practica scientia cadunt, quatenus Deus eam permittit, aut impedit, vel ordinat facta.

DVBITATIO.

Quæ scientia sit simpliciter speculatiua, quæ practica?

Præcipua ratio dubitandi est ex distinctione tradita à Diuo Thoma. Certum quidem est scientiam omnino esse speculatiuam, quæ non est de re operabili à sciente, vel quod idem est, à scientia, vt scientia hominis de rebus naturalibus, aut diuinis. Secundò, docet scientiam dici speculatiuam ex modo, vt si ædificator consideret domum diffiniendo, & diuidendo, & considerando, vniuersalia eius prædicata, quia hoc (inquit D. Thomas) est considerare operabilia modo speculatiuo, & non prout operabilia sunt; quia operabile est aliquid per applicationem formæ ad materiam, non per resolutionem cõpositi in principia formalia vniuersalia. Et hoc etiam videtur verum & facile, quia Philosophus posset hoc modo considerare artificialia, sicut naturalia, modo speculatiuo, resoluendo ea in sua principia communia.

Altero modo ex modo considerandi.

Tertio docet D. Thomas scientiam dici speculatiuam, quantum ad finem; intellectus enim practicus differt fine ab speculatiuo, ex Aristot. 3. de anima

text. 49. quia practicus ordinatur ad finem operationis, speculatiui intellectus finis est consideratio veritatis. Vnde (inquit) si ædificator consideret, qualiter possit fieri aliqua domus, non id ordinans ad finem operationis, sed solum ad cognoscendum, talis consideratio licet de re sit operabili, & modo operabili, tamen quantum ad finem est speculatiua, non practica. In hoc ergo tertio est difficultas, quia omnis scientia de re operabili, & modo operabili, videtur esse practica, etiã ex fine scientiæ, licet ipse sciens non ordinet eam ad opus, vt in exemplo posito constat. Et ita Deus videtur de omnibus possibilibus habere scientiam practicam & artem, quæ ex se dirigit, & ordinat ad opus, respectu eorum quæ facit. Eadem tamen omnino est ex parte scientiæ, & artis, respectu omnium factibilium, licet ea facere nolit.

Difficultas D. Thom.

Ita certè concedit Caietanus, omnem scientiam de re operabili, & modo operabili, esse etiam practicam ex fine scientiæ, licet ex fine scientis possit non ordinari ad opus, & sic loqui Diuum Thomã. Sed obijci facile potest, quod finis scientis videtur esse per accidens respectu scientiæ, & ita non debuit ingredi in discrimen scientiæ speculatiuæ, & practicæ. Sed respondetur, cum intellectus practicus dicatur respectu praxis, seu operis nostri, & praxis, seu opus intellectus practici pendere debeat à voluntate, per quam omnino determinatur ad opus, & alioqui scientia, & ars est indifferens, vt dicitur 9. Metaphysic. licet sit de re operabili, & modo operabili, ideò merito dicitur scientia, aut ars absolutè, & completè esse practica ex fine scientis, nempe ex voluntate. Et ita etiam Diuus Thomas hic docet scientiam Dei circa possibilia non esse practicam ex fine, licet sit de re operabili, & modo operabili, & quæstion. 3. de veritate artic. 3. cognitionem practicam dici ex ordine ad opus, & ita aliquandò esse actu practicam, quandò consideratio eius actu ordinatur ad opus, vt quandò artifex vult formam inducere in materiam. Quandò verò cognitio ordinabilis est ad opus, non tamen actu ordinatur, tunc dicitur, cognitio practica, habitu vel virtute non actu, quod idem insinuat hic ad 1.

Caietani expositio.

Obiectio finis scientis est per accidens respectu scientiæ praxis completur ex voluntate scientis.

Ex D. Tho. varie dicitur practica scientia.

Quantum

Quandò vero nullo modo est ordinabilis ad actum, tunc semper est speculatiua cognitio, vel quia omnino, est de re non operabili à sciente, vel quia est modo non operabili, vt constat ex dictis supra. Itaq; hoc modo scientia dicitur speculatiua, & practica extrinseca denominatione, ex vsu eius, & voluntate scientis, per quam determinatur, & ordinatur ad opus, vel manet in sola consideratione operis, vt operabile est. Hæc ergo facilia sunt in hoc sensu. Et hoc eodem modo distinguit Alexand. de scientia practica, quæ habetur speculatiuè & practicè, 1. par. quæst. 21. mem. 1. ar. 4. ad. 4. & 3. p. q. 14. m. 2. ad 4. & Al

Ex Alex. & Alber. Magn.

bert. Mag. 1. part. q. 61. memb. 2. ad 5. Idem etiam aduertendum ex solutione argumenti, sed contra, ad perfectionem scientiæ practicæ, pertinere scire se, non solum speculatiuè, sed etiam eo modo quo fieri potest. Et ita Deus scit res omnes posibles, neq; tamè recedit à nobilitate scientiæ speculatiuæ, quia omnia alia à se videt in se ipso, & se ipsum cognoscit speculatiuè, & in speculatiua scientia sui ipsius habet cognitionem speculatiuam & practicam omnium aliorum. Quæ verò Caietan. Vazquez, & alij hinc disputant contra Scotum, vidimus supra quæst. 1. art. 4. Hæc de hac quæst.

QVAEST. DECIMA QVINTA DE IDEIS.

ARTICVLVS I.

Utrum ideae sint?

Conclusio est; Necessè est in mente diuina ponere ideas.

I. DVBITATIO.

An sint, & quid sint ideae in Deo?

Omnès conueniunt nomen ideæ, rationem rei, & speciem, aut exemplar significare. Et quidam putant esse Græcū, à verbo Græco εἶδω, quod videre aut inspicere significat. Et primus hoc vocabulo vsus dicitur Plato, vt Cicero ait. 1. lib. Tusculanarū, & D. August. li. 83. quæst. q. 46. res tamè ipsas, vt ait August. alij ante Platonē cognouerūt.

Secundò omnes consentiunt ideas esse in mente diuina, vt ex Augustino constat quæst. citata. Tanta vis in ideis constituitur, vt nisi his intellectis, sapiens esse nemo possit. Ita omnes cum Magistro in 1. dist. 35. & 36. & D. Thom. hic docent omnes Patres Dionys. 5. c. de diuin. nomin. Aug. 12. de ciuit. c. 26. & 14. lib. de ciuit. cap. 25. & 5. de Gen. ad lit. c. 13. & 14. & lib. 83. quæst. q. 46.

Præcipua dubitatio est, quænam sit ratio ideæ? Et de Platonis sententia varij variè senserunt, quidam pie eandem putant esse eius, atq; communem Theoplatonis.

logorum sententiam. Ita Augustin. quæst. citat & 7. de ciuit. cap. 28. & sæpe. Seneca epist. 66. nempe, quod ideas sint rationes rerum in mente diuina præexistentes, & quæ idem sint cum essentia diuina. Alij eam putant ideas rerum à Deo conditas immateriales, & separatas, quæ sint species, & essentia rerum per se existentes. Ita Aristot. eū refert ac refutat 1. Metaph. Iustinus Martyr, in oratione ad Gentes Platonem dicit ex verbis Moyfi male intellectis posuisse ideas immateriales, & inuisibiles, à Deo conditas. Et in idē inclinat Clem. Alexan. 5. lib. Stromatum ad finem, & Eusebius libr. 11. de præparat. Euang. capit. 12. & Cyrillus libr. 2. aduersus Iulianum ad finem, & D. Thom. hic ad 1. & Albert. 1. quæst. 55. m. 2. art. 1. licet postea defendat Platonem.

Aliter intellecta ab Aristot.

Consentiunt tamen Theologi omnes cum Diuo Dionysio 5. cap. de diuin. nomin. post medium, & Diuo Augustino, ideas esse formas rerū existentis præter res ipsas, vt docet D. Thom. in hoc art. vnde Augustin. docet posse esse exemplar ad talis rei productionem, aut formam ad eius cognitionem. Et ob hoc vtrumque munus dicit D. Thom. ponendas esse ideas in mente Dei, quia agens agit per similitudinem formæ producendæ, in ipso præexistentem, in naturalibus quidem agentibus præexistit forma secundum

Theologorū sententiæ de ideis.

Et rationes

Similitudo forma producendæ.

Et esse

esse naturale. In agentibus verò per intellectum secundum esse intelligibile, ut idea domus in mente artificis. Sic quia mundus à Deo, non casu, sed per intellectum est factus, necesse est in intellectu diuino esse ideam, & formam, ad cuius similitudinem mundus fit factus Et in hoc sita est ratio ideæ. Hæc Dicitur Thomæ hic. Et omnes in 1. dist. 36. conueniunt ideam esse formam, aut rationem, aut exemplar, ad cuius similitudinem agens per artem potest aliquid producere, & bene ex Augustin. hoc colligitur, & ex Seneca epist. illa 66. ad Lucillum. Ita Dicitur Thomas hic, Ricard. Bonau. Scot. Durand. dist. illa 36. & omnes interpretes in hunc articulum, præsertim Valentia puncto 1. ubi de idea in genere eandem tradit descriptionem, postea de idea diuina, sanè quod sit forma extrinseca, ratio, aut exemplar rei, incommutabile, & æternum, ad cuius similitudinem Deus rem efficere potest. Prima conditio est, ut sit forma, non intrinseca sed extrinseca, & ita differt à formâ naturali. Secunda, ut sit quid immutabile, & æternum, per quod differt à qualibet re creata. Tertia, ut sit principium cognitionis rei obiectiuum; ideo species intelligibilis non est idea: ipsa tamen cognitio, aut verbum non excluditur à ratione ideæ, ut bene Valentia. Quæ ita conditio est, ut sit etiam principium operationis rei, scilicet per modum exemplaris, quia ad eius similitudinem res efficitur. Conuenit Alber. Mag. 1. p. sent. mem. 2. art. 1. 2. & 3. & Alex. 1. part. q. 14. m. 4. & q. 23. m. 2. artic. 3. & 4. & membr. 4. artic. 1. per totum. Immerito ergo Gerardus 1. distin. 36. artic. 3. refutat Diuum Thomam eo quod dicat ideas non esse principium cognoscendi. Hoc enim verum est cum potius sint cognitio ipsa, vel res in esse cognito. Ideo dicuntur rationes rerum, id est conceptus obiectiuus, aut formales, quos certum est non esse principia cognoscendi, sed cognitionem potius seu conceptum rei. Et si aliquando dicuntur principia cognoscendi, ut inuenit hic Diuus Thomas artic. 1. & 3. id non intelligitur per modum principij quo, ut constat aperte artic. 2. Sed solum per modum obiecti: cognitio, ut constat ibidem, & ex dicendis, & quia respectu alterius intellectus

Descriptio ideæ diuina

potest idea visa in Deo esse principium cognoscendi rem extra, aut visio ideæ, est cognitio rei, & ita semper videtur principium cognitionis per modum obiecti.

Sed hinc nondum satis constat quid sit idea, an cognitio rerum in mente artificis, an verbum expressum, an rationes rerum obiectiuæ, cognitæ ab artifice. Hæc enim tria quasi diuersa distinguunt hic aliqui interpretes, ut Molina disputatione 1. quod tamen nobis difficile videtur, & obscurum, imò non verum, ut dicemus dubitatione sequenti.

II. DUBITATIO.

An ideæ sint res ipsæ, an cognitio earum, & verbum mentis, aut quid aliud.

PRIMO, Ut impiam & absonam reijcimus hæresim Vuicleph relata in Concilio Constantiensi sessione 15. inter errores Hus discipuli Vuicleph. Dicebant ergo quod omnis creatura est Deus, & quilibet est Deus; & quamuis hoc alij non admittant nisi cum addito, secundum esse ideale, & intelligibile, ipsi dicunt absolute posse dici, quod omnis creatura est Deus, quia subiectum determinatur, ut petit prædicatum, quia iuxta regulam Logicæ talia sunt subiecta qualia permittuntur à prædicatis. Et ita idem concedunt de qualibet creatura speciali, Homo est Deus, asinus est Deus, nempe volunt ratione prædicati intelligi secundum esse intelligibile. Tribuitur hic error Manichæo, ut Fulgentius libr. responsionum ad Ferrandum Diaconum, quæstione 3. & Vvalden lococitato, & non obscure Augustinus tract. 1. in Ioanne in id, In ipso vita erat, docet enim contra ipsum, Non lapidem; sed ideam lapidis viuere in Deo.

Sed primò locutio valde impropria est, & fallax, & nulla est ratio quare iuxta regulam Logicæ, in hac propositione, Homo est Deus, aut Creatura est Deus, subiectum sumatur secundum esse intelligibile, quia illa regula,

Difficultas quid sit idea

Error Vuicleph, & Hus, quod omnia sint Deus absolute.

Idem error Manichæi.

Contra rationem Vuicleph.

Talia

Regula Logica explicatur.

Talia sunt subiecta, qualia permittuntur à prædicatis, est vera quando ratione prædicati subiectum aliter supponit, verbi gratia: Homo est nomen, aut Homo est species, in prima supponit materialiter, pro ipsa voce, in secunda immobilitate, pro natura, non pro singulari. Et hoc contingit quando prædicata sunt nomina secundæ intentionis. Quando autem prædicata sunt propria nomina primæ intentionis, nulla est ratio, quare extrahant subiectum à sua propria suppositione, & significatione. Quare constat locutionem illam absolutam impiam esse, & hæreticam.

3 An esse obiectiuum sit in Deo? Vazquez putat disputat. 70. cap. aliud à cognitione in mente.

3. Sæt. affir.

Sent. negã

4 Dubitatio quid sit idea in re.

Idea est quid cognitum, ut exemplar.

5 Ancognitio sit idea.

5 Ita asserit prima sententia, quam tenet Scotus in 1. dist. 35. quæst. 1. Okan obiectum cognitum esse 3. Petrus Aliaco 1. quæst. 6. artic. 3. & ideam.

De re autem ipsa scilicet, Creatura secundum esse intelligibile, aut ideale est in Deo? Vazquez putat disputat. 70. cap. aliud à cognitione in mente. 2. veram esse de conceptu formali, seu de cognitione & specie expressa, non autem de conceptu obiectiuo rei, quæ etiam putat esse in mente & cognitione, & esse aliquid aliud distinctum ab specie expressa, & quidam vocant Esse diminutum rerum, ut Scotus in 1. dist. 36. quæst. 1. & Vvalden tom. 1. lib. 1. artic. 1. cap. 1. 2. & 3. & sequitur ibi Vazquez quasi verum: dicit enim hoc esse diminutum nihil aliud esse, quàm esse possibile rerum obiectiuè præsens, in mente diuina, & representatum. Sed certè hoc esse obiectum non est reuera in Deo, nisi ratione ipsius conceptus formalis, & ita non possumus de eo loqui quasi de re in Deo existente reuera, & distincta à conceptu formali, quare ratione solius conceptus formalis, in quo res sunt obiectiuè, dicitur res in Deo viuere, aut vita esse, ut explicat August. tract. 1. in Ioan.

Dubitatio ergo est, quid habeat rationem ideæ, an ipsa cognitio Dei qua cognoscit creaturas, an species expressa creaturarum, an ipsamet creaturæ, prout sunt cognitæ, & obiectiuè sunt in Deo. Et primò, omnes consentiunt ideam debere esse rem cognitam, ad cuius similitudinem vel imitationem agens per intellectum aliquid producit aut producere potest. Ex quo videtur non posse esse ipsa cognitio artificis, sed solum res cognita, prout obiectiuè existit in intellectu artificis.

Ita asserit prima sententia, quam tenet Scotus in 1. dist. 35. quæst. 1. Okan obiectum cognitum esse 3. Petrus Aliaco 1. quæst. 6. artic. 3. & ideam.

Molina hic disputatione 1. & 2. dicit sic præcipuè sumi ideam pro obiecto cognito & exemplari, ad cuius imitationem artifex per artem efficit opus artis, quam uis concedat Molina disputat. 1. ideam sumi etiam pro ipsa cognitione artificis, per quam considerat exemplar, & efficit opus, & sic passim sumi ab Augustino, ut quæst. illa 46. & 12. de ciuit. c. 16. & 9. de ciuit. cap. 22. & à Dionysio 5. cap. de diuin. nomin. Et sic putant aliqui etiam à Theologis plerisque ideam sumi & pro ratione, & cognitione rerum, & pro obiectis cognitis, quæ sunt exemplaria operum extra, ut à Ricard. 1. d. 36. art. 2. q. 2. Maiore q. 1. & alijs.

Hæc sententia præsertim roboratur ex diffinitione ideæ, nempe quod sit exemplar, ad cuius similitudinem artifex efficit opus artis, ut ex omnibus diximus dubitat. 1. & præsertim ex D. Thom. in hoc articulo. Ad hæc diffinitio solis conuenit obiectis, prout sunt obiectiuè in cognitione diuina, non autem ipsi cognitioni artificis. Et hinc colliguntur ideas in mente diuina esse naturas rerum prout à Deo cognoscuntur, quasi exemplaria, ad quorum similitudinem producit eandem extra. Secundò confirmatur, quia in mente artificis ratione ideæ habet domus, aut aliud opus arte faciendum, ut præceptum. Sic Arist. 7. Met. dicit sanitatem in corpore fieri à sanitate in anima. Tertio, quia ars à natura tantum differt, quia illa agit per intellectum, hæc per naturam; ars ergo præcipit, ut principium id, quod producit, natura re ipsa habet. Iuxta hanc igitur sententiam essentia diuina non est idea rerum faciendarum, licet sit earum cognitio, ac representatio, nisi forte in perfecta idea, quatenus eam res omnes imitantur quoad communia attributa, aut aliqua specialia; sed quia non perfecte eam imitantur, non habet perfecte rationem ideæ. Imo iuxta perfectiones, quibus quodammodo opponitur creaturis, nullo modo est idea earum, nempe, prout est quid infinitum, in eadem, immensum primum, & similia.

Sola ergo naturæ rerum prout præceptæ sunt propriè ideæ, ac perfecte ob rationes distas. Et quartò confirmat Gabr. quia sola essentia diuina cognita, nisi cognoscerentur naturæ rerum, non posset Deus eas efficere. E contra si per impossibile cognosceret solas naturas

Sumi etiam pro cognitione artificis.

6 Ex diffinitione ideæ.

Ideas esse naturas cognititas.

Natura diuina non est idea proprie in hac sententia.

7 Naturæ proprie conceptæ sunt ideæ, si per impossibile cognosceret solas naturas

Ecce

turas

turas creaturarum posset eas efficere. Et confirmari potest ex August q. illa 46. vbi docet non eadem ratione, i. est idea, conditum esse hominem, & equum: ergo essentia diuina non est idea, qua condita sunt omnia.

8 *Essentia diuina est idea verum.* Dicendum tamen est essentiam diuinam esse ideam omnium, prout est cognitio, aut imago expressa eorum, siue habeat rationem Verbi, vt secunda persona Trinitatis, nam Filius etiam est ars & idea omnium ex vi suæ processiois; siue non habeat rationem Verbi, sed solum cognitionis & speciei expressæ, in qua res cognoscuntur tanquam in arte, à qua possunt produci accedente voluntate. Ita docet D. Thomas hic, & q. 3. de veritat. artic. 1. & sequen. & vbiuis, & Ricard. 1. dist. 36. artic. 2. quæst. 2. & 3. A Egid. art. 2. quæst. 2. Argent. q. 1. Diony. q. 1. Capieol. quæst. 1. Alber. Mag. dist. 35. ar. 9. & 1. p. vbi supra, Bonau. dist. 35. art. 1. quæst. 1. Alex. 1. p. q. 23. mem. 4. art. 1. Henric. quodl. 9. q. 2. Ferrar. 1. contra Gentes cap. 54. Caiet. Bañ. & alij hic, Vazquez disp. 71. cap. 2. Valentia punct. 1. imo & Molin. disp. 2. conclus. 1. & 2. dicit respectu mentis diuinæ, non res cognitæ esse ideam, sed ipsam essentiam diuinam; cum tamen disputat. 1. dixisset non cognitionem, aut verbum mentis, sed res cognitæ habere rationem exemplaris.

9 *Ratio effectiua.* Et probatur efficaciter ista sententia ex communi doctrina Patrum & Theologorum præmissa dubitatione. 1. nempè, quia idea reuera sunt in mente diuina, ita vt sint rationes, & formæ reales existentes in Deo; nihil autem aliud est ratio, aut forma realis creaturarum in Deo, nisi ipsamet essentia diuina, prout est cognitio, & species expressa, non solum sui, sed etiã omnium creaturarum, quæ in ipsa essentia, tanquam in cognitione expressa repræsentantur, vt obiecta cognita, ergo nõ ipsæ naturæ cognitæ, sed earum cognitio, id est essentia diuina, habet rationem ideæ in mente diuina. Ita Augustin. tract. 1. in Ioan. docet contra Manichæum, ideam lapidis viuere in Deo, idem docet de arte & idea omnium rerum creaturarum ibi & 11. de ciuit. c. 29. & lib. 65 quæst. q. 26. nihil autem in Deo viuere, nisi essentia diuina, ergo hæc sola, & nihil aliud est idea Dei respectu creaturarum. Idem colligitur ex Dionys. 5. c.

August. docet hanc sententiam.

de diuin. nomin. vbi exemplaria rerum dicit esse in Deo, esseque prædestinationes, ac bonas voluntates, & quæ constitutæ, ac faciunt omnia, quæ non nisi diuinæ essentia conuenire possunt.

Secundò, hanc sententiam quidam efficaciter confirmare sibi videntur, ex eo quòd res cognitæ, prout repræsentatæ in Deo non possunt habere rationem ideæ. Inde enim, & directè prima sententia refutatur, & hæc nostra efficaciter suadetur. Hoc autem probat Vazquez capit. illo 2. quia idea debet esse exemplar, ad cuius imitationem aliquid aliud ab eo distinctum producat. Sed naturæ cognitæ, obiectiue in Deo existentes non differunt à se ipsis extra productis, aut producendis: ergo neque possunt esse ideæ suæ productionis. Confirmat, quia & artifex creatus aliquid aliud habet pro exemplari operis efficiendi, vel extra sibi propositum, vel intra; si autem (inquit) idem ipsum, quod vult facere, intellectu perfectè præconciens absq; alio exemplari, produceret extra, non diceretur habuisse ideam, aut instar illius ipsum effecisse, sed omninò expressisse idem quod in mente habebat. Molina etiam nimis vitur hac ratione in secundæ sententiæ confirmatione. In hoc idem inclinatur Gerard. in. 1. d. 36. artic. 1.

10 *Ratio Vazquez.*

Mol. vitur eadem ratione.

11 *Sent. par tim vera.*

Natura vt cognita & cognitio earum in mente idem sunt.

productum, vt semper in intellectu creato, siue non sit Verbum productum, vt cognitio essentialis in mente diuina) esse ideam. Et sic sæpe loquuntur Patres, vt Augustinus, Dionys. & alij. Et ita creaturæ in esse cognito, vel obiectiue existetes in Deo, sunt Deus, id est reuera cognitio creaturarum, in qua sunt ipse obiectiue, nihil rei habet, nisi essentiam diuinam, licet res cognitæ aliquid aliud sint in se ipsis.

Et sic idea est domus in mente artificis existens, & nihil aliud est nisi perfecta cognitio, & repræsentatio domus extra futuræ. Et hoc est illud esse diminutum rerum in mente diuina. Nempè, quia res vt obiectiue cognitæ, non habent re ipsa in mente idem esse, quod extra sunt habituræ, sed tantum in esse cognito, in quo licet cognoscatur, re ipsa non est illud esse, sed aliud nempè esse cognitionis, aut verbi, aut speciei expressæ & actus secundi, producti ab intellectu, aut saltem habiti, quod dico propter speciem expressam & cognitionem essentialem intellectus diuini, quæ est species expressa, & actus secundus, nempè, cognitio perfecta rerum, non tamen est verbum productum, vt in nobis.

12 *Idea est cognitio rei facta extra.*

Et cognitio essentialis in Deo est idea.

13 *Cognitio aut verbum est idea.*

Et res vt cognita est idea.

Verba August. & ratio eiusdem.

Parum ergo refert dicere cognitionem esse ideam, vel verbum per eam productum, quia quoties producit verbum rei faciendæ, cognitio & verbum idem sunt, & ideæ sunt; vel etiã dicere rem vt cognitam, vel obiectiue existetem in mente artificis esse ideam, quia res cognita vt obiectiue existens in mente, nihil re ipsa est, nisi ipsa cognitio, aut verbum, aut species expressa sui, licet extra sit aliquid aliud. Sic dicuntur materialia obiecta esse in intellectu immaterialiter, & corporea spiritualiter. Sic certè dicitur Ioan. 1. *Quod factum est in ipso vita erat.* Ita August. tract. 1. id explicat, *Terra vita est, & lignum vita est, nempè prout in ipso sunt.* Est, inquit, in sapientia ipsa spiritualiter ratio quædam, qua terra facta est, hæc vita est. Declarat exemplo. *Faber prius habet in arte arcam, alioqui eam non faceret, sed arca ita est in arte, vt non ipsa arca sit quæ videtur oculis. In arte inuisibiliter est, in opere visibiliter erit. Arca in opere non est vita, arca in arte vita est, quia viuere anima artificis.* Ita dicit Augustinus respectu sapientia, & artis diuina,

quæ, quicquid factum est, vita in illo est. Tertia, Cælum, Sol, Luna, foris corpora sunt, in arte vita sunt. Sic etiam Beda & Rupertus, & Anselm. in Monolog. cap. 33. *Quicquid factum est, siue viuatur, siue non viuatur, quocumque modo in se sit, in ipso vita est, & veritas.* Scio aliam esse huius loci probabilem valde, & lectionem, & intelligentiam, quam, si cupis, vide apud Maldonatum, & Albert. 1. par. quæst. 55. memb. 2. art. 3. Sed nullus est qui neget hanc sententiam Augustini esse veram, & docet D. Thom. *Ex D. The.* infra quæst. 18. artic. 4. ex testimonio Ioannis infra artic. 2. ad 2. Deus (inquit) vno intellectu intelligit multa, non solum secundum quod in se ipsis sunt, sed etiam secundum quod intellecta sunt, quod est, inquit, intelligere plures rationes rerum. Cognoscere ergo rationes rerum, aut res vt cognitæ, idem re ipsa sunt secundum hanc Diui Thomæ doctrinam, & in 1. dist. 36. quæst. 2. art. 2. ad 2. dicit formam equi esse in Deo, vt rationem intellectam, & sic aliter forma equi, aut ratio est in Deo, quam ratio vitæ, illa enim solum, vt intellecta, ratio vitæ non solum vt intellecta, sed etiam vt in natura rei firmata. Ita etiam Alber. memb. 2. artic. 3. ad primam quæstionem incidentem ex Beda, August. & Anselm.

Non ergo debuit negare Vazquez domum eandem eiusdem quantitatis, qualitatis, & cuiusvis conditionis sit extra futura, si perfectè mente concipiatur ab artifice absque vllò alio exemplari extra aut intra mentem, fore eam vere ideam sui ipsius, & exemplar. Imò est perfectissima idea, sicut sanitas in mente & voluntate medici, est idea, & exemplar sanitatis, quam extra sua arte medica procurat. Sic igitur & res eadem faciendæ, existentes in mente summi artificis, possunt esse ideæ, atque cõsummum idolum existens in mente artificis creati, quod concedit Vazquez vere esse ideam. Et certè res omnes creatæ productæ sunt instar sui, prout erant conceptæ à diuino intellectu; & nescio quare hoc ibi neget Vazquez. Hanc ergo partem facile admitterem primæ sententiæ.

14 *Dicitur Vazquez ex cõsummum.*

Ex suo met dicto.

Hinc tamen immeritò secundam inferebant, qua negabant essentiam diuinam esse etiam ideam, quia, vt diximus, esse rerum, vt

15 *Prima sententia par tim non ad gnitæ mittenda.*

gnitæ sunt, & obiectiue existunt, est esse ipsius cognitionis, & ita in Deo nihil aliud quam ipsamet essentia, & essentialis cognitio, quæ est species expressa omnium, vt ex dictis facile intelligi potest. Et miror quomodo tam infirmo fundamento voluerint verissimam hanc sententiam confirmare illi duo auctores. Imò ex hoc eodem fundamento oppositæ sententiæ colligitur veritas nostræ, & efficacissimè roboratur, nempe, quia idem omnino est cognitionem, aut speciem expressam obiecti esse ideam rei faciendæ, & rem ipsam, aut obiectum in esse cognito, aut vt obiectiue est in mente art. factis, esse ideam sui ipsius, vt extra ab arte produci potest, quia res in esse cognito, vel prout est in mente, nõ habet aliud esse reale ibi nisi cognitionem ipsam, vt sæpè diximus. Et ita valde diuersum esse habet sub hac conditione, & ratione formali, quæ specificatur, & re duplicatur hac particula, *Inesse cognito*, aut, *Prout est in mente artificis obiectiue*, quàm in se extra iam facta.

Leue fundamentum pro vera sententia.

Res inesse cognito, & cognitio sunt idem re.

Diffinitio idea conuenit cognitioni.

Sententia in mente artificis creati rem cognitam Vazquez de esse ideam sui faciendæ, & non cognitionem, aut Verbum mentis, aut species, & aini na.

Vera sent.

aut species expressa eius, habent eodem modo rationem ideæ, quia neque cognitio est sine re cognita obiectiue, neque res cognita, vt cognita, dicit aliam rationem realem aut formalem, nisi cognitionem sui. Et hoc est quod Aristoteles dicit sanitatem in anima esse causam & exemplar sanitatis in re. In cuius explicatione laborat Molina; & fere negat dictum Aristotelis, cum tamen verissimum sit, vt diximus.

Ex Arist.

Ad tertium respondet, nihil aliud probare, quàm id quod noscècedimus; sicut enim natura producenda ab agente naturali, virtute præexistit in forma agentis, & prout in ea præexistit, est causa sui extra reuera producendæ. Ita res arte producendæ, virtute præexistit in idea artificis, & prout in ea existat obiectiue, & inesse cognito, scilicet ratione cognitionis, & speciei expressæ, est causa sui extra faciendæ per artem. Hoc certè facile est & non durum.

18

Ex similitudine firmiter maius veritas.

Ad quartum ex Gabr. responderetur reuera esse impossibile, vt essentia diuina nõ sit perfecta cognitio creaturarum, & species expressa earum, aut quod ipse possint cognosci à Deo, aut esse obiectiue in mente diuina, nisi prout essentia diuina est species expressa, & cognitio earum, & ideò impossibile est essentiam diuinam non habere rationem ideæ respectu earum. Ad confirmationem ex Augustino responderetur, nihil aliud ipsum velle præter id quod dicemus infra, scilicet essentiam diuinam ratione distingui prout est idea vnius, & alterius creaturæ.

19

Essentia diuina est cognitio & idea.

Et hinc constat in creaturis perfectæ esse imitationem, & similitudinem essentia diuinæ, prout est idea singularum, quælibet enim creatura perfectè in re efficitur à Deo, prout prius cognoscitur, & representatur, & est obiectiue præsens in mente Dei, quia essentia diuina, vt idea hominis, nihil aliud representat, nisi naturam hominis cum omnibus suis conditionibus; & vt idea equi, nihil aliud representat, nisi equum, prout extra produci potest. Verum est nullam rem extra factam posse perfectè imitari suam ideam secundum esse, quod idea habet physicè, & in re; quia idea habet esse diuinum in Deo, est enim esse spirituale, & immateriale; res verò arte facta est creatura, & materialis sæpè.

20

Creatura perfectè imitatur essentiam diuinam, vt ideam sui.

Non tamen secundum rem & esse idea.

sæpè. Numquam ergo idea & res cuius est, conuenire debent in eadem natura vniocè, vt falso putarunt Scotus, Durandus, & alij.

III. DVBITATIO.

An essentia diuina sit idea solum, vt est cognitio rerum, an etiam aliter?

1
Idea cognitio.

EX Dictis hætenus constat ideam propriè esse ipsam rei cognitionem, verbum mentis, aut exemplar, ad cuius similitudinem res extra produci potest, & ita diuina essentia est perfectissimè idea, vt cognitio & species expressa, quam respiciens Deus, vt exemplar, res extra tanquam summus artifex, aut operatur, aut potest operari. Sed dubitamus an hac sola ratione sit idea rerum, an etiam aliqua alia, scilicet vt est causa rerum emittentem eas continens, & virtute, aut aliter. Et primo circa illam rationem traditam, quod essentia diuina sit idea, prout est cognitio, & exemplar, Ricard. x. distin. 36. articul. 2. quæstion. 2. putat esse ideam etiam absque vllò ordine ad intellectum diuinum solum prout essentia diuina, aut cognitio, est imitabilis à rebus. Sed melius alij dicunt rationem ideæ solum conuenire exemplari, ad cuius similitudinem potest agens per intellectum rem extra efficere, vt diximus dubitation. 1. & conueniunt Henricus, Aegid. Caiet. Ferrar. & omnes ibi citati, & Vazquez iterum disput. 72. cap. 1. & ipse Ricard. putat probabile, & certè alioqui forma agentis naturalis propriè, imò perfectissimè esset idea.

2
An idea vt causa.

2
Idea non necessarid est forma inherens.

Imò Caietan. putat ad rationem ideæ sufficere si sit obiectiue exemplar respectu intellectus, licet non sit forma in ipso inherens, aut existens intrinsecè. Vnde aliunde accidit essentia diuinæ, vt intrinsecè sit in mente diuina, quia solum prout est obiectiue cognita, habet rationem ideæ, vt exemplar extra, quod sibi pictor, aut alius artifex proponit imitandum.

3
Caiet. defen ditur.

Hanc sententiam rejicit Vazquez capit. illo 1. quasi neget essentiam diuinam esse ideam, prout est cognitio,

& species expressa rerum; nam si hac ratione est idea, non illi accidit esse intrinsecè in mente diuina. Sed certè Caietanus non negat essentiam diuinam esse ideam, prout est cognitio, & species expressa rerum; sed dicit hanc cognitionem & speciem expressam ita esse ideam, & exemplar, prout est obiectum cognitum, ad cuius imitationem creaturæ produci possunt, vt si per impossibile solum adesset diuinæ menti per modum obiecti cogniti, & exemplaris, & non per modum cognitionis formalis, & speciei expressæ; non ideò amitteret rationem ideæ, & hoc facile constat in idea extrinseca artificis creati, neq; aliquid video difficile in hac sententia Caiet.

Veniamus ad secundum, an essentia diuina etiam, vt causa rerum, quam participare, & imitari res possunt, sit idea earum. Prima sententia est affirmas diuinam essentiam, non solum prout est causa, virtute continens, & eminenter res ipsas, esse propriè ideam. Hæc tribuitur Henrico, Caietano, Ferrariensi, & alijs discipulis Diui Thomæ; & expressè eam tenet Valentia hic puncto 1. Ratio est, quia etiam hoc modo res fiunt ad similitudinem analogam, & imitationem diuinæ essentia.

4
An essentia diuina vt causa, sit idea.

5
Vera sent. negans.

Sed meritò hanc sententiam improbat Vazquez disputatione 72. cap. 1. quia hoc modo etiam lux solis respectu caloris, quem virtute & eminenter continet, idea propriè diceretur; & cœli respectu inferiorum, quæ continent eminenter & virtute. Ratio ergo causæ superioris non sufficit ad rationem ideæ. Secundò, quia diuina essentia hoc modo eadem ratione & virtute continet omnia; non est autem idea, nisi prout diuersa ratione imitabilis est à diuersis creaturis, quatenus videlicet representat singulas ad sui imitationem diuersas, & producibiles extra. Ratio ergo ideæ & exemplaris non ei conuenit, vt est causa analogæ, virtute continens omnia. Et quicquid dicat Vazquez, Caietanus, & Henricus, quando dicunt essentiam diuinam esse ideam, quatenus est obiectum imitabile, non loquantur de ea, vt est causa, sed quatenus est cognitio expressa cognita, in qua tanquam in exemplari, perfectissimè res cognoscuntur. Nam licet

Cognitio co sit cognitio & species expressa, non
gnita habet ideò non est etiam obiectum, vt opti-
mè notauit etiam Valètia punct. 1. Imò
in doctrina Diui Thomæ, quæ est Ari-
stotelis, & D. Augustini, cognitio rei
est nobis maxime, & euidenter cognita.
Sic sæpe docet August. & D. Bernar-
dus ex ipso epist. 190. contra Abaylar-
dum, ei qui credit euidenter esse, & no-
tum quod credat. Itaque & in ipso a-
ctu directo cognoscitur cognitio, & se
ipsam manifestat, & si velimus possumus
statim, alia etiam cognitione reflexa
diuersa, eam cognoscere, vt quiuis faci-
lè experitur.

6 Dicendum igitur est essentiam diui-
nam solum esse ideam, prout est ex-
pressio cognitio & species rerum, & ex
emplar cognitum, ad cuius imitationem
Deus, vt artifex potest producere crea-
turas. Ita D. Thomas in tota hac q. ma-
ximè art. 2. ad 1. dum docet essentiam di-
uinam esse ideam creaturarum, quate-
nus est similitudo, vel ratio huius, aut
illius. Et ad 2. repetit id quod dixerat
in corpore; ideam esse id quod Deus in
intelligit, sicut, inquit, artifex, dum in-
telligit formam domus in materia, di-
citur intelligere domum; dum autem
intelligit formam domus, vt à se specu-
latam, ex eò quòd intelligit se intelli-
gere eam, intelligit ideam, vel rationem
domus. Deus autè non solum intelligit
multas res per essentiam suam, sed etiam
intelligit se intelligere multa per essen-
tiam suam, & hoc est intelligere plures ra-
tiones rerum, vel plures ideas esse in in-
tellectu Dei, vt intellectas. Re seft cer-
ta apud Doctorem sanctum, & in se verissi-
ma. Vide etiam infra quæst. 18. artic. 4.
1. vbi dicit aliter res esse in Deo vt est
causa, aliter prout habet rationes ea-
rum, nempe ideas.

Idea ratio nes vt in-
tellecte.

7 Quomodo
essentia di-
uina sit idea
vt cognitio
intellecta.

Sed vt magis pateat, hoc idem docet
de verit. quæst. 3. ar. 2. in fine corporis,
Deus per intellectum omnia operans, omnia
ad similitudinem essentia sua producit: vn-
de essentia sua est idea rerum, non quidem
vt essentia, sed vt est intellecta. Neque es-
sentia diuina accipitur absolutè ab intelle-
ctu diuino, vt idea rerum; sed cum propor-
tione creaturæ fiendæ ad ipsam diuinam es-
sentiam, secundum quod deficit ab ea, vel
imitatur eam. Et quia diuersæ res diuersi-
modè eam imitantur, qualibet secundum
proprium modum; ideò ipsa diuina essentia
cointellectis diuersis proportionibus rerum

ad eam, est idea vniuersiuique rei. Ex his
locis constat essentiam diuinam, prout est
cognitio, & species expressa cognita
ab intellectu diuino alicuius rei, quæ
possit fieri à Deo extra, esse ideam talis
rei. Cõstat etiam ideam esse apud D.
Thomam cognitionem rei, vel eam
ipsam in esse cognito, verbi gratia, ra-
tionem & cognitionem domus, aut do-
mum in mente artificis esse ideam domus
extra faciendæ, vt supra diximus.

Vel res inef-
se cognitio.

Idem colligitur ex doctrina Dio-
nyssij 5. cap. de diuin. nomin. vbi tradit
diffinitionem, & conditiones idearum:
Exemplaria (inquit) dicimus in Deo exi-
stentium rationes substantificatas, & sin-
gulariter præexistentes, quas Theologia
prædiffinitiones vocat, & diuinas, ac bo-
nas voluntates, existentium prædetermina-
tinas, & effectiuas, secundum quas super-
substantialis essentia omnia prædiffiniuit,
& produxit. Hæc satis de his.

8 Ex Dionys.
ideæ quid
sint.

ARTICVLVS II.

Vtrum sint plures ideæ?

CONCLUSIO est, Necessè est ponere
plures ideas.

I. DVBITATIO.

An absolutè in Deo sint plures
ideæ?

PRImò, certum est ex dictis, non pos-
se dici in Deo plures ideas reuera
diuersas; cum enim idea sit ipsa essentia
diuina, prout est cognitio, & species
expressa rerum, & sic sit res vna, non
est vnde dicantur plures ideæ re ipsa
distinctæ, vel ex natura rei, aut forma-
liter ante operationem intellectus. Et
in hoc sensu reijcit Bonauen. in 1. dist.
35. artic. 1. quæst. 2. sententiam dicen-
tium in Deo esse plures ideas creatu-
rarum. Sic in libro de causis dicitur in
causa prima esse omnia per modum ip-
sius, id est vnum.

1 Non sunt
ideæ plures
re ipsa.

Reliqui enim omnes Theologi con-
sentunt solum esse plures ideas ratio-
ne & intellectu distinctas, vt docet D.
Thom. hic & in 1. dist. 36. quæst. 2. art.
2. & 1. contra Gentes cap. 54. & de ve-
ritat. quæst. 3. art. 2. Caietan. Bañes, Mo-
lin, Valentia hic, & Vazquez disputat.

2 Plures sũt
solum ra-
tione.

73. cap. 1. Alexand. 1. p. q. 23. m. 4. art.
1. §. 3. Albert. & 1. p. vbi supra m. 2.
art. 2. & in 1. d. 35. art. 9. Bonauent. art.
1. q. 3. Ricard. dist. 36. ar. 2. q. 2. A Egid.
art. 2. q. 2. Argent. q. 1. art. 1. Capreol.
q. 1. art. 1. concl. 3. Imò & Durand. q. 4.
Et res est certa, quia in Deo nulla est
distinctio rei quatum ad essentialia, vel
perfectiones essentialia, vt latè dice-
mus infra, dum agemus de Trinitate, &
constat ex dictis supra quæst. 3. de sim-
plicitate Dei.

3 Igitur dubitatio solum est, an istæ
ideæ, cum non re ipsa, sed sola ratione
distinguantur, possint adhuc dici abso-
lutè plures ideæ, an vna tantum, Alber-
t. vult melius dici vnam ideam plurimū re-
rum, quam plures ideas plurimū rerum.
In idem inclinât Aureolus, vt refert
Capreol. Durandus dicit, melius dici plu-
res rationes ideales, quam plures ideas.
Marsilius verò in 1. q. prologi art. 1. &
2. non videtur concedere ideas adhuc
ratione distingui in Deo, sed solum ob-
iectiue, nempe iuxta plura obiecta, qua-
rum sunt ideæ, & Albert. notat Augu-
stinum dixisse ideas, ob relationes, sed
non dixisse plures ideas ob vnam rem.

4 Dicendum tamen est, absolutè dici in
Deo plures ideas, licet sola ratione, &
intellectu distinguantur. Ita loquitur
D. Thomas hic, & locis omnibus cita-
tis, Bonauent. Ricard. Alexand. Caiet.
Molina, Vazquez, Valentia, & pleriq;
alij. Imò & Dionys. vt supra vidimus 5.
cap. de diuin. nomin. & August. q. illa
46. lib. 83. quæst. Ex quo hic probat D.
Thom. in argumento, sed contra, Ideæ
(inquit August.) sunt principales quedam
formæ, vel rationes rerum stabiles atq;
incommutabiles, æternæ, ac eodem modo se ha-
bentes. Et ratione probat D. Thomas,
quia Deus per se, & ex intentione pro-
duxit, & conseruat, & gubernat totum
hoc vniuersum, & ordinem eius, & nõ,
vt quidam putabant, per se solam pro-
duxit primam creaturam, à qua sit crea-
ta secunda, & sic reliquæ suo ordine. Sic
enim Deus solum haberet ideam primi
creati. Quod tamen constat esse falsum,
quia omne creatum per se necessariò p̄-
det à prima causa omnium factiua. Ec-
ordo vniuersi est quid optimū, & ideò
per se pertinet ad voluntatem, virtu-
tem & prouidentiam Dei ex Aristot.
12. Metaph. tex. 52. Habet ergo Deus
ideam totius huius ordinis. Non autem

Idea totius
vniuersi, et
singulorum
partium.

potest haberi ratio totius, nisi habeantur
propriae rationes eorum, ex quibus
totum constituitur. Sicut in mente arti-
ficis non esset idea, & ratio totius do-
mus, nisi esset idea, & ratio propria cu-
iuslibet partis. Sic Augustinus q. illa
46. dicit singula proprijs rationibus ef-
se à Deo creatas: nempe, quia vnaquæq;
creatura, vt docet D. Thomas ad finem
corporis, habet speciem propriam, qua-
tenus aliquo modo participat diuinæ ef-
sentia similitudinè; & ita diuina essen-
tia, vt similitudo & exemplar diuersi-
modè imitabilis à diuersis creaturis, ha-
bet rationem plurimū idearum. Sed do-
cet D. Thom. 1. d. 36. q. 2. art. 2. 4. dici
plures rationes rerum, quia ratio se te-
net ex parte rei; ideas verò consignifi-
cari aliquando, vt plures, rarò tamen si-
gnificari cum additione termini nume-
ralis pluralis, vt si dicatur plures ideæ,
quia hic terminus, plures, exprimit mul-
titudinem significando potius, quam
consignificando; nempe, quia idea signi-
ficat ipsam essentiam diuinam, vt diuer-
simodè imitabilem à pluribus; & ita ra-
tione essentia non est pluralitas, ratio-
ne respectuum est consignificatio mul-
titudinis. Hoc dicebat Albertus supra.
Ex quibus constat immeritò à quibus-
dam negari hos respectus rationis in
ideis, sic negat Bassolis 1. dist. 36. q. 2.
artic. 1. & 2.

Dicuntur
plures ra-
tiones, non
plures ideæ

5 Dices, Ideæ sunt ipsa essentia, hæc
autem tantum est vna; ergo non sunt
plures ideæ. Respondetur cum D. Tho-
ma ad primum ideam non significare di-
uinam essentiam, vt est essentia, sed prout
est ratio similitudo, aut exemplar hu-
ius, aut illius rei. Sicut ergo sunt plures
rationes intellectæ ex vna essentia, sic
sunt plures ideæ. Vbi constat iuxta D.
Thomam rationes ipsas obiectiuas, prout
sunt cognitæ in rationibus formatibus,
posse dici ideas, vt latè diximus articu-
lo præcedenti.

Obiectio.
Essentia, vt
ratio est plu-
res ideæ.

Rationes ob-
iectiuæ &
formales
sunt ideæ.

6 Secundo obijcies, In Deo solum est
vna ars, & sapientia, quæ etiã sunt prin-
cipium cognoscendi, & operandi; ergo
similiter vna tantum idea. Respondet
D. Thomas ad secundum sapientiam &
artem in Deo significari, vt id quo Deus
intelligit, & operatur; ideam verò vt
id quod Deus intelligit. Deus autè vno
intellectu intelligit multa, non solum
prout in se sunt, sed etiam prout intel-
lecta sunt. Et hoc est intelligere plures
rationes

Ars in Deo
vna, & sa-
pientia.

Rationes for-
males sunt
ideæ, & plu-
res iuxta
obiecta.

rationes rerum, & habere plures ideas, ut intellectas. Quo etiam confirmatur ideas dici, & rationes formales & obiectiuas, prout sunt in formalibus, & rationes formales dicuntur plures penes plures rationes obiectiuas. Nam, ut supra diximus essentia diuina non est idea hominis nisi solum quatenus est cognitio, ratio, seu exemplar, repræsentans rationem obiectiuam hominis, & est idea equi, prout solū representat equum. Et ita habet rationem plurium idearum prout repræsentat plura obiecta, tanquam ratio, & conceptus formalis, & species expressa singulorum.

7
In Deo non
plures cog-
nitiones,
& verba.

Ratio opti-
ma.

Idea respe-
ctu creatu-
rarum tan-
tum.

Dices ergo, similiter essentia diuina potest dici cognitiones plures, & species expressæ diuerſæ, ob plura obiecta, quorum est cognitio, & species. Et similiter Verbum diuinum deberet absolūtè dici plura verba, ob multa obiecta quorum est Verbum. Respondetur de his tribus rationem esse diuersam, quia in Deo cognitio, & species expressa, & Verbum non solum dicitur respectu creaturarum, sed etiam, imò & præcipuè, respectu essentia diuinæ, ut obiecti, quod primò & præcipuè cognoscit, & exprimit intellectus diuinus sua cognitione, & Verbum diuinum primò, & præcipuè est huius obiecti, reliquorū omnium, id est, creaturarū, quasi secundario, & minus principaliter. Et ita cū omnia cognoscat intellectus diuinus in essentia diuina cognita & expressa, & dicta per verbum, nō est nisi vna cognitio, vna species expressa, seu verbum omnium. At idea in Deo non est respectu essentia diuinæ, sed solum respectu creaturarū, & non sub vna ratione, sed singularum est idea, iuxta priuatam & specialem rationē, & ideò possunt absolūtè dici plures ideas, maximè cū non solum se habeant ut rationes cognoscēdi, sed etiā ut cognitæ, per quas res extra possint cognosci, & effici.

II. DVBITATIO.

1
1. Sent. ne-
gans Deum
& beatos
cognoscere
distinctio-
nem ratio-
nis.

Vtrum Deus & beati cognoscant diuersas ideas in essentia diuina?
Prima sententia asserit nullos respectus rationis fieri, aut cognosci à Deo intra suam essentiam, & ita neque distingui ab intellectu diuino plures ideas, imò neq; ab intellectu beato vl-

lojita Vazquez disp. 73. c. 2. Ratio eius est, quia ut promittit se disturum infra disput. 118. nulla distinctio aut relatio rationis, quæ non conueniat rei ex natura sua, debet cōcipi ab eo qui cognoscit rem, ut in se est, conceptu proprio, & quidditatio. Nā qui concipit distincta, quæ reuera sunt idē & relata, quæ ipsa sunt absoluta, nō habet proprium & perfectum eorum conceptum. Deus autem & se, & omnia concipit perfectissimè, prout in se sunt, nihil cognitione addens, vel detrahens rerum naturis; ergo nullos efficit, aut concipit respectus rationis.

Dicendum tamen est nihil esse oneris, aut dedecoris, in relationibus rationis, ut à Deo, & beatis, & effici suo modo, & concipi non possint. Hanc sententiam, quod Deus in se concipiat plures ideas ratione diuersas, primò tribuit Vazquez Thomæ Argent. sed postea statim vidit esse etiam Thomæ Aquinatis, expressè in hoc articulo ad 2. & 3. nam ad secundum expressè docet à Deo cognosci suam essentiam prout est plures rationes rerum, & plures ideas intellectæ à se. Et ad tertium, Huiusmodi (inquit) respectus, quibus multiplicatur idea, non causantur à rebus, sed ab intellectu diuino comparante essentiam suam ad res. Et ad quartum, Respectus multiplicantes ideas non sunt in rebus creatis, sed in Deo, non tamen sunt reales respectus, sicut illi, quibus distinguuntur personæ, sed respectus intellecti à Deo Ecce apertè Doctor sanctus hos respectus dicit, & suo modo effici à Deo, & optimè cognosci. Idem docet 1. cōtra Gentes cap. 53. & Ferrarien. ibi, & Caietan. hic Molina videtur ita loqui, licet rem non tangat. Conueniunt Hæricus quodlib. 9. quæst. 1. Argent. Capreol. A Egid. & alij locis citatis. Neq; video quis in hoc potuerit dubitare. Et Augustin. & Dionysita loquuntur de ideis pluribus quasi verè à nobis cōceptis, & à Deo, & quibus Deus & cognoscit res, & operatur. Et Gerard. in 1. d. 36. art. 2. ponit distinctionē rationis in ideis esse non est nostro modo intelligendi, sed ex natura rei, necessitante, nempe, ex obiectorum reali distinctione.

Et vniuersè hoc loco, ut litem hanc absoluamus, probamus de omnibus respectibus rationis, quos nos verè concipimus,

Et vniuersè hoc loco, ut litem hanc absoluamus, probamus de omnibus respectibus rationis, quos nos verè concipimus,

Ratio, quod
Deus non
conci-
piat
respectus
rationis.

2
Opposita
sent. vera.

3
A Deo co-
gnosci res-
pectus ratio-
nis in seipso

Plures
Theologi.

Ratio effi-
cax.

3

Quod verè
à nobis con-
cipitur, etiā
à Deo.

primus, concipi etiam à Deo, ut animal esse genus, hominem esse speciem. Res esse obiecta, cognita, vel amata, vel ab ipso Deo, vel ab intellectu, & voluntate creata; relationem subiecti & prædicati, maioris, minoris, & conclusionis syllogistica: tandem omnes relationes rationis logicas, quas nos verè efficiamus, & concipimus. Deus etiam verè efficit, & concipit. Quare non? Primò, Si verè à nobis concipiuntur, omne verum necessariò etiam cōcipit Deus, qui est prima veritas. Huiusmodi autem relationes omnes logicas, aut alias, verè à nobis cōcipi, & de eis esse scientiā, quis ambigat? quis ergo audeat Deo hanc logicæ scientiam, & perfectam harum relationum cognitionem denegare? Ego non ausim.

4
Ab æterno
idea, ergo
à Deo.

Solutio Vaz-
quez.

Videtur nō
admittēda.

5
A Deo per
se, & in se
cognosci
ideas ratio-
ne distin-
ctas.

Secundò ab æterno sunt ideæ in Deo distinctæ ratione, ut Dionysius, & Augustinus de eis loquuntur; sed intellectus creatus non est æternus, ergo non ab hoc, sed à diuino intellectu distinguuntur ideæ, & similiter attributa diuina. Hoc argumentum refert Vazquez, ut friuolum ex Argētina, & alia, quia similis sunt farinæ, relinquit. Respondet verò ad hoc non poni ab æterno plures ideas actu distinctas, sed quæ possent distingui, si esset intellectus creatus. Sed certè durum est contra stimulum calcitrare, aut luci obistere. Certum est, quicquid est in potentia creaturæ ab æterno à Deo concipi; quāuis ergo Deus per se non posset ratione distinguere, & concipere hos respectus, & ideas diuersas, sine respectu ad intellectum creatum, eo ipso quod intellectus creatus, aut creabilis, etiā non de facto productus, posset eas distinguere, & concipere, necessariò Deus ab æterno debet exactè comprehendere. Secum ergo pugnat hæc solutio.

Secundò licet nullus intellectus esset creabilis, Deus verè concipit in sua essentia id quod nos verissimè concipimus, scilicet essentiam suam esse ideā, prout est exemplar, ad cuius similitudinem posset creatura perfectè cognosci & produci, & ratione diuersam ideam esse hominis, prout exactè representat hominem, à se, ut est idea equi, nempe prout est exemplar repræsentans equum. Has enim rationes diuersas habet in seipsa essentia diuina, absq; villo ordine ad intellectum creatū, per solos

respectus ad creaturas diuersas, quas repræsentat per modum exemplaris, & ita respectu diuersarum habet rationes plurium exemplarium ratione diuersorum, & cōfirmatur ex August. qu. illa 46. vbi docet animam rationalem visione idearum fore beatissimam; & loquitur de futura visione beata: ergo beati distinguunt ideas ratione. Idē colligitur ex August. 11. lib. de ciuit. c. 7. 9. 10. & 29.

Et quamuis Vazquez in hac sententia putet essentiam diuinam habere rationem ideæ, pro ut actu directo comparatur ad res diuersas, ut imitabilis ab eis; tamen hoc ipsum necessariò includit actum reflexum, quo essentia nō solum concipitur, ut in se essentia est, aut ut principium cognoscendi creaturas; sed etiam ut cognitio, & species expressa earum, ut supra diximus, nam cognitio, ut cognita dicit actum reflexum supra ipsam cognitionem. Et hoc apertè docet D. Thomas ad 2. 3. & 4. ut le genti patebit. Et quamuis Caietanus obscure loquatur, & Bañes hic expressè innuat oppositum, quòd scilicet prima cognitio directa, qua in actu exercito cognoscitur essentia, ut cognitio plurium creaturarū, constituuntur plures ideæ; certè nobis oppositum videtur dicendum cum D. Thoma, quòd essentia diuina ut cognitio, & exemplar cognitum, ut quod, respectu plurium creaturarum habeat rationem plurium idearum, ut constat hic ad 2. & 1. cōtra Gentes cap. 52. & de verit. vbi supra.

Hinc sequitur in significato formali ideæ necessariò includi respectum ad creaturam, & plures ideas non posse constitui, aut distingui nisi penes hos plures respectus diuinæ essentia ad plures creaturas, quarum singularis repræsentat, re quidē vna sola forma, & idea, aut exemplari, quia in Deo vna tantum est cognitio omnium; ratione verò ita diuersa, ac si esset diuersa idea vnius, & alterius, quia secundum rationem & cōsiderationem intellectus, ea ratione qua est exemplar lapidis, non est exemplar leonis; nempe, quia aliud quid repræsentat in lapide, aliud in leone. Et ita licet essentia diuina re ipsa sit idea ante omnem intellectum & considerationē; tamen non potest habere rationem plurium idearum, nisi prout includit hos respectus rationis diuersos ad plures, ac diuersas creaturas, quas repræsentat, quasi

6
An essentia
cognita a-
ctu directo,
an quasi re-
flexo, sit
idea.

In actu re-
flexo stat
ratio ideæ.

7
Idea dicit
respectum
ad creatu-
ram.

Ratione di-
stincta re-
spectu di-
uersorum.

quasi plures ideæ earum, vt bene Capreol. vbi supra concl. 3.

8
Obiectio
vulgaris.

Dices respectus rationis nõ sunt nisi quandiu intelliguntur; ergo neque plures ideæ, nisi quandiu actu concipiuntur isti respectus. Respõdetur de facto Deum semper concipere hos diuersos respectus, dum se concipit, vt plures ideas. Tamen illud antecedens iam supra reiectum est, scilicet, entia rationis, aut relationes rationis, non esse, nisi quandiu concipiuntur. Imò esse dicuntur, quando est proximum fundamentum, quo posito possunt concipi statim. Et ita plures ideæ concipiuntur, & sunt, quando diuina essentia concipitur à nobis, vt representans diuersas creaturas, quarum est cognitio, & exemplar cognitum à Deo, per quod exemplar cognoscat creaturas, & possit eas producere. Et in hoc fundamento iam sunt diuersi respectus rationis ad creaturas, licet actu non cognoscantur, statim, nisi per alium actum reflexum supra ipsos respectus. Et, vt supra diximus, entia rationis vera non ideò sunt, quia cognoscuntur, sed ideò potius verè cognoscuntur, quia verè sunt. Dicuntur autem entia rationis, & non esse, nisi quandiu cognoscuntur; quia non habent, neq; ponunt in rebus aliquod esse reale, aut formale, sed solum habent esse fundamentale in rebus, quo posito statim potest concipi tale esse rationis ab intellectu, ratione distinctum à suo fundamento. Diximus supra de his. Sed vt melius percipiatur libenter repeamus.

Solutio non
vulgaris.

De cognitio
ne & esse
entium ra-
tionis.

III. DVBITATIO.

An in Deo possint dici plures artes, & scientiæ, sicut plures ideæ?

1
Quare in
Deo vna
ars, & sciẽ-
tia.

Diximus dubit. 1. rationem esse diuersam, vt docet D. Thom. nempe, quia ars & sciẽtia se habent, vt quo, respectu artificis; ideæ verò, vt quod intelligitur. Hoc idem docet Alex. q. illa 23. m. 4. art. 1. §. vnicò, alijs verbis, quod ars & scientia se habeant ex parte scientis, & artificis, ideæ potius ex parte rerum. Conueniunt Bonauent. Ricard. & Durand. locis supra citatis, Caietanus & alij.

2
Obiectio-
nes Vazq.

Sed hanc rationem improbat Vazq. disp. 73. cap. 3. primò, quia ideæ non est

res cognita, sed ipsa Dei cognitio. Secundo, quia sicut ideæ connotant respectus ad plura cognita, ita etiam ars & scientia, quare ergo non possunt ita dici plures artes, & scientiæ. Sed primum solutum satis est, quia ideæ licet sint cognitio, sunt etiam obiecta cognita, vt exèplaria, per quæ Deus res extra cognoscit, & producere potest, vt diximus ar. 1. & hoc 2. Ad secundũ dicemus infra.

Solutio.

Secunda sententia est Aegidij in r. d. 3. 6. art. 2. quæst. 2. ad 4. ideò esse plures ideas, quia idea in sua ratione formali includit respectum ad ideatum; & ita multiplicatis respectibus multiplicatur ideæ; scientia verò, & ars principaliter dicit essentiam diuinam quasi dicat respectum rationis nõ esse de principali significato diuinæ scientiæ, & artis. Hanc etiam rationem improbat Vazquez ibi, eoquòd diuina essentia in se fit idea, sicut ars, & scientia, nostro verò modo intelligendi utroq; modo includat respectum, neq; magis eum includit vt idea, quàm vt scientia, & ars.

3
2. Ratio
Aegidij.

Tertiò ergo ipse Vazquez rationem optimam dicit esse, quare vna tantum sit ars & scientia diuina, ideæ plures, quia multitudo idearũ sumitur ex obiectis materialibus, quorum sunt ideæ. Scientiæ verò, & artis multitudo non ex obiectis materialibus, sed ex ratione formali, aut modo sciendi, & procedendi. Sed hæc etiam ratio adhuc suã patitur difficultatem. Si enim in scientia & arte includitur eodem modo respectus ad obiecta materialia sicut in ideis, non est ratio quare solum distinguantur penes obiecta formalia, aut si solum respiciunt obiectum formale, non eodem modo includunt respectum rationis ad omnia sua obiecta sicut ideæ. Et ita necessariò hæc ratio admittere debet illam Aegidij, imò & illam primæ sententiæ, quòd scientia & ars se habeant ex parte scientis; ideæ verò ex parte obiectorum.

Obiectio
Vazq.

4
3. Ratio ip-
sius Vazq.

Obiectio cõ-
tra illam.

Dicendum igitur est, vt diximus dubitat. 1. scientiam diuinam esse vnã, & cognitionem, & speciem expressam, & non posse absolutè dici plures, eoquòd vnum sit primum obiectum, & cognitum principale, in quo sciuntur, & cognoscuntur reliqua, scilicet, essentia diuina, est tale primum obiectum, & cognitum scientiæ diuinæ, & cognitionis, & speciei expressæ, & Verbi diuini.

5
Ratio qua-
re scientia
diuina vna

Arts

Ars in Deo
vna.

Ars etiam diuina est vna, quia habitus, aut ratio factiua omnium factibilium à Deo, est hæc vna essentia diuina, & vna cognitio, quia nulla est ratio quare distinguatur, vt est ars vnus, & alterius creaturæ faciendæ, quia eadem ratio est factiua omnium. At verò sub ratione ideæ cum dicat exemplarem repræsentationem singularum creaturarum; & vnã non repræsentet eodem modo, atq; alteram, sed singulas diuerso modo ex parte obiecti; merito licet sit vna essentia repræsentans ex parte rei; distinguuntur tamen absolutè, & dicuntur plures ideæ ob diuersa obiecta. Et ex his facile patet ad secundam illam obiectiõnem Vazquez contra primam sententiam. Et hæc benè declarantur exemplo pictoris, cuius ars respectu omnium est vna, nempe habitus pingendi, qui eodem modo procedit in omnibus picturis faciendis. Ideas verò habet diuersas diuersarum imaginũ quas pingit. Sic in alijs artibus.

Ideæ plures

In pictore
ars vna.

6
Plura exem-
plaria quã-
dam negat.

Videtur di-
cendum vt
de ideis.

An autem possint dici plura exemplaria, sicut plures ideæ in Deo, Alexander de his videtur loqui atque de arte, quasi non sint plura. Ricardus etiã non videtur admittere plura exemplaria, sed vnum aggregatũ ex pluribus ideis. Sed certè Dionysius cap. illo 5. ideas vocat exemplaria; & vel omninò sunt idem, aut exemplar addit aliquid supra ideã: si ergo sunt absolutè plures ideæ, sunt etiam plura exemplaria. Quamuis probabile sit exèplar se habere ex parte producentis, sicut & artem, vt etiam concedit Bonauent. 1. d. 3. 5. q. 3. ex D. Thom. potius colligitur posse dici exèplaria plura, de verit. q. 4. 4. 4. & q. 5. 1. 1. sic à multis vocantur rationes exemplares, & causæ exemplares, ex Dionysio, sic Carthusianus 1. dist. 36. q. 4. ex Dionysio, & Albert. ita loquitur, & tandem etiam Ricard. q. 3. art. 2. d. 3. 6. ex Dionysio, qui paradigmata vocat, vel exemplaria.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnium, quæ cognoscit Deus sint ideæ?

Conclusio est, Idea cum sit principium factiõnis, & cognitionis, primo modo dicitur exemplar, secundo modo ratio: primo modo pertinet ad scientiam practicã,

& est eorum quæ aliquo tẽpore fiunt à Deo. Secundo modo potest pertinere ad scientiam etiam speculatiuam, & est eorum etiã, quæ nullo tempore fiunt à Deo.

I. DVBITATIO.

An ideæ sint possibilium, & an practica?

Primò certum est id, quod docet D. Thomas in hoc articulo ideam esse & principium cognoscendi rem extra, & sic dici rationem, & principium faciendi, & ideò dici exèplar. Et primò modo certum est esse ideam non solũ eorũ, quæ de facto Deus facit, sed etiam possibilem omnium, quia omnium habet in se rationes, & cognitionẽ. Dubitamus ergo an habeat ideas, vt exemplaria, non solum eorum quæ de facto facit, sed etiã eorum quæ facere potest, & ita an eorum habeat scientiam practicã, an tantum speculatiuam.

1
Idearatio
cognoscendi,
& exèplar
faciendi.

Prima sententia dicit omnem ideam pertinere ad scientiam practicã, eoquòd potest facere opus, & illud dirigere, licet actu non faciat. Hæc tenere videtur Alber. in 1. d. 3. 5. ar. 8. Durand. d. 3. 6. q. 4. Molina hic cõc. 2. Vazq. supra disp. 69. c. 20. & hic. disp. 74. cap. 1. & alij, Bañes hic, & Valentia putant probabile. Secunda sententia est D. Tho. hic & de verit. q. 3. ar. 3. & de poten. q. 1. art. 5. Aegid. 1. d. 3. 6. ar. 2. q. 3. & Gabr. d. 3. 5. q. 5. art. 3. dub. 4. quòd possibilem non habeat Deus ideã, vt exemplar actu, sed tantum virtute, & similiter scientiam practicã. Et hæc sententia nobis probabilior est, licet in re non sit discrimen. Ratio est, quia, vt diximus q. præced. ar. 1. 6. scientia practicã absolutè & propriè est, quæ habet pro fine opus, & non est sine appetitu aut voluntate operis. Cũ igitur Deus respectu possibilem non habeat af-

2
Possibilitẽ
ideæ est exè-
plar iuxta
quosdam.

Alij negat.

In re non di-
uersa senti-
tiã.

Sine volun-
tate non est
praxis actus

festum & voluntatẽ operis, non habet scientiam practicã actu, sed solum virtute, & ita solum habet rationẽ, non exèplar. Propriè enim exemplar dicitur imago rei, quam sibi artifex proponit, vt aliquid extra ad eius similitudinem efficiat. Et non quæcumq; imagines dicuntur exemplaria, nisi hoc modo artifex eas sibi exprimendas opponat, ac imitandas. Sed, vt dixi, quæstio nõ est de re, sed tantum de nomine.

Et negari non potest ideas possibilem ad

Idea possibilibus ad scientiam speculatiuam pertinet.

Mali idea non est per se.

II. DVBITATIO.

An idea sint generum, specierum, & singularium?

Primò dubitatur, an idea sint singularium ideas, & solum concedit specierum, ut Plato videtur posuisse ideas per se existentes, communes omnibus indiuiduis.

Dicendum tamen est diuersas esse ideas pro singulis indiuiduis eiusdem speciei. Et docet D. Thom. hic ad 4. ex eo quòd prouidentia diuina non solum se extendit ad species, sed & ad singularia.

An autem sint idea etiam specierum, ac generum? Sunt qui putent nullas esse ideas horum, nisi tantum indiuiduorum, non solum ut idea dicunt exemplaria futurorum, sed etiam ut dicunt rationes rerum.

gularia, prout sunt. Ita Vazq. disp. 74. c. 2. & dicit se id longius ostensurum disput. 118. c. 2. Et solum possunt distinguere idea in Deo, etiam ut rationes, iuxta diuersa obiecta cognita ab ipso Deo, non à nobis tantum; quamuis ergo nos distinguamus genera, & species ab indiuiduis, quia tamen Deus non distinguit, non habet ideas eorum diuersas.

Dicendum tamen videtur generum non esse ideas adhuc ratione diuersas ab ideis specierum, prout idea sunt exemplaria eorum, quæ fiunt. Ita docet D. Thomas hic ad 4. & omnes conueniunt. Ratio est, quia nunquam genus fit nisi in aliqua specie. Et eadem videtur esse ratio de natura speciei, quia hæc per se produci non potest, neq; intèdi à Deo, nisi in aliquo indiuiduo. Et in hoc conuenimus cum Vazquez, & habet hic Molina concl. 3. Bañes & Valentia nihil habent, quamuis de specie possit esse alia ratio, ut infra in hac dubitatione.

Sumpta autem idea pro ratione cognoscendi, & conceptu obiectiuo, dicendum videtur, naturæ specificæ, & genericæ, esse diuersas ideas in Deo ab ideis indiuiduorum. Hanc mihi sententiam non obscure insinuat D. Thomas hic ad 4. cum generum negat ideas diuersas, quatenus idea significat exemplar, quasi dicat prout idea est ratio, & pertinet ad scientiam speculatiuam, dantur idea diuersæ. Secundò ratio probat, quia Deus absq; dubio suo intellectu cognoscit rationem & conceptum obiectiuum animalis distinguere à ratione hominis, & equi, & esse communem vniuocè vtrique. Et eodem modo rationem hominis distinguit à rationibus indiuiduorum, ut communè vniuocè, quia in re est maximum fundamentum, ut ita Deus habeat conceptus ratione distinctos sicut nos re; etiãsi nullus esset intellectus creatus distinguens. Tum etiam, quia sufficeret hos conceptus distinguere ab intellectu creato, ut Deus eos cognosceret distinctos, quia omne id cognoscit Deus, quod est in potentia creaturæ.

Imò ut docet D. Thomas in 1. d. 36. q. 2. art. 3. ad 3. magis perfectæ quodammodo sunt idea specierum, ut hominis, & equi quam indiuiduorum, ut Petri & Pauli, quia diuersitas (inquit) hominis & equi est secundum formam, cui perfectè respondet idea. Distinctio ve

Ideæ vt exemplaria non sunt generum

Idea pro ratione est generum, & specierum per se.

Distinguit Deus ratione conceptus obiectiuos.

Idea specierum quodammodo perfectiores.

Ideæ vt exemplaria non sunt generum

An materia prima habeat ideam per se.

Sent. vera quòd materia habeat ideam per se.

ro singularium vnus speciei est secundum materiam, quæ non habet perfectè ideam. Hæc tamen perfectio, aut imperfectio idearum refertur ad res ipsas imitantes non ad essentiam diuinam, quam imitantur. Et ita probabile est adhuc ideam vt exemplar, potius esse speciei, quàm indiuidui, quia species est, quæ primò, & præcipue intenditur & efficitur, indiuidua non nisi ratione speciei, quia nisi in his esse aut produci non potest quasi in materia, sibi subiecta. Et hoc idem docet Diuus Thomas de veritate q. 3. art. 8. ex Aristot. 1. 8. lib. de animalibus, quòd idea potius sit speciei, quam indiuiduorum, quia species per se intenditur, indiuidua ob conseruationem speciei. Conuenit Bonauent. 1. d. 35. q. 4. ex Augustin. ad Nebridium epist. & Ricard. 1. d. 36. art. 2. q. 4. da ri ideas generum & specierum.

III. DVBITATIO.

An materia accidentium & priuationem sint idea?

Primò de materia sunt qui putent eam habere ideam propriam. Ita Molina hic concl. 5. & Vazquez disp. 74. cap. 3. Ratio est, quia secundum probabilior sententiam in Philosophia, materia prima habet propriam entitatem distinctam ab entitate totius & formæ; ergo iuxta eam etiam est cognoscibilis; & effici potest. Habet ergo propriam ideam, & per modum exemplaris, & per modum rationis speculatiuæ. Confirmat Molina, quia diuina potentia potest à Deo produci sine forma; Cõcedit tamè quatenus materia cum forma constituit vnum per se, ita in Deo ideam materiæ efficere vnã totam ideam cum idea cuiusque formæ substantialis ipsam informantis. Videtur Diuus Thomas olim in 1. d. 36. q. 2. art. 3. & q. 3. de veritate art. 4. & 5. docuisse hanc sententiam, dum suo modo concedit ideam materiæ; & conuenit Ricard. 1. d. 36. art. 2. q. 4. ad 1.

Dicendum tamen videtur nullo modo esse ideam propriam materiæ; neq; vt exemplar, neque vt rationem, ita videtur loqui Diuus Thomas hic ad 3. & putat Caietan. eum mutasse sententiam. Sed neq; hæc quæstio videtur de re, neque D. Thomas mutauit sententiam. Id

enim quod Vazquez & alij tribuunt D. Thomæ, loquere abest ab eius sententia, quòd scilicet materia nullam entitatem habeat, & ita neq; ideam, quæ cognosci, aut effici possit. Nos oppositum diximus ex D. Thomæ 1. Physicorum, & constat hic apertè ad 3. quòd materia sit quid creatum, & idem constat infra q. 44. art. 2. Est enim aliquid & pars compositi, cum forma constituens ens naturale. Dicitur autem pura potentia, non quasi nihil sit, sed quia cum sit aliquid pertinens ad constitutionem entis physici tanquam pars eius, & in hoc genere entis sola forma sit actus, materia cum neq; sit forma, neq; composita ex forma, necessariò est pura potentia, id est, purum subiectum receptiuum actus physici, id est, formæ, & ab eo habens existentiam. Vnde fit, vt neq; esse, neq; effici possit sine forma etiam per Dei potentiam, quia nihil potest existere sine forma que concipitur existentia; materia autem ex se non habet existentiam, neq; est capax eius sine forma. Itaque necessariò materia in esse, & intelligi pendet à forma & composito, & ideò non habet ideam distinctam, & propriam, nisi ideam compositi naturalis. Imò licet deus ei existentiam propriam, vt quidam tribuunt materiæ & formæ, cum istæ sint partiales existentia, & naturæ cõponentes vnã naturam, & existentiam compositi; ita non habent ideam propriam nisi partialem, quæ componit ideam totius compositi. Negari tamen non potest, quòd Deus optimè cognoscat materiam, & formam; quia tamen cognoscit vt partes, ideò cognoscit eas per ideam totius, ita D. Thom. de veritate q. 3. art. 5.

De accidentibus quidam putant in omnium sententia eam habere ideam speculatiuam distinctam, licet simul fiant cum subiecto; practicã verò in sententia D. Thomæ esse eandem, eo quòd simul fiant cum subiecto. Nã quæ per se fiunt ex distincta operatione diuersa à productione subiecti, certum est ea habere ideam practicã & speculatiuam diuersam. Vtrumq; declarat D. Thomas exemplo artificis, quia artifex per formam domus facit omnia accidentia, quæ à principio domus concomitantur. Quæ verò adueniant domui iam factæ, vt picturæ, & alia huiusmodi, facit per aliam formam. Sic inquit Diuus Thomas accidentia inseparabilia fiunt per ideam subiecti.

Materia pura potentia.

Materia non potest sine composito.

Accidentia an habeant ideam.

is. Quæ verò superueniunt subiecto, aliam ideam habent. Ita etiam Aegid. ubi supra, quamuis dicat habere ideam distinctam cognitione, id est, speculatiua, sed non operatione, id est, practicam.

4. Sed Vazquez disp. 74. cap. 3. putat habere ideam distinctam non solum cognitione, sed etiam operatione, quia habent entitatem distinctam à subiecto. Et quia idea practicè vt exemplar, supra ideam speculatiuam solum addit esse principium operis per voluntatem. Vbi ergo est diuersa entitas facta, erit etiam idea diuersa utroque modo.

5. Dicendum tamen est verissimam esse doctrinam D. Thomæ, quia neq; species sine accidentibus proprijs, seu passionibus, neq; singularis substantia sine accidentibus inseparabilibus esse, aut produci potest. Idea ergo speciei necessariò includit passiones proprias, & idea singularis substantiæ materialis necessariò includit accidentia inseparabilia: & ita tales passiones, & accidentia, sicut produci non possunt alia productione, quam substantiæ, quæ sine ipsis produci non potest, ita neque habent aliam ideam quam substantiæ cuius sunt. Et hoc facile constat intus consideranti.

6. Secundò dicendum est, non solum hoc esse verum loquendo de idea practicè, sed etiam speculatiuè. Idq; eadem ratio probat, quia sicut species esse & produci non potest sine proprijs passionibus, ita neq; perfecte cognosci, & comprehendij sine illis, similiter neque singularis substantia materialis sine accidentibus inseparabilibus; ergo sicut idea, vt exemplar practicum, est eadem substantiæ, & talium accidentium: ita etiam idea vt ratio, & speculatiuè est eadem. Et ita D. Thomas absolutè loquitur, & absq; ulla distinctione ideæ practicæ, & speculatiuæ. Neque video vnde collegerit Vazquez certum esse apud omnes, quod idea speculatiuè sit diuersè substantiæ, & horum accidentium. Scio D. Thomam de veritate q. 3. art. 7. in Deo ponere ideam largè horum accidentium, & materia, id est, pro similitudine & ratione, quatenus per se distinctè considerari possunt. Sed hic hoc non dixit forte, quia perfecte considerari non possunt, per se, vt materia sine composito, neq; hæc accidentia sine suis causis, & subiectis quibus necessariò in hærent.

7. Quæ verò obijcit contra rationem D. Thomæ, leuis sunt ponderis; dicit enim ideam domus, & partium non esse vnã physicè. Quis hoc dicat in mente non esse vnã ideam totius domus; ita neq; est vnus conceptus, & verbum intellectuale totius domus? Non videtur id admittendum. Obijcit secundò, per eandem ideam domus addi etiam postea alia, quæ non simul cum domo sunt. Immerito hæc contra Doctorem sanctum obijciuntur, cum certa sit eius doctrina. Existente enim eadem idea domus variari possunt, & in eadem domo, & in alijs eiusdem ideæ, ea quæ sic adduntur facta semel domo, quæ videlicet non necessariò cum ipsa fiunt; vt picturæ, modò vnæ, modò aliæ, & sic alia similia, vt per se constat. Hæc ergo non includuntur in idea domus, sed habent aliam per se ideam.

8. Vltimò dicendum de priuationibus, & negationibus. Hæc non habent ideam propriam, quia neque propriè fiunt à Deo, cum esse non habeant, sed non esse; neq; cognosci possunt, nisi per oppositos habitus, & affirmationes. Et de malo ita docet Diuus Thomas. hic ad primum non cognosci à Deo per propriam rationem, sed per rationem boni. Et Bañes hic dicit cæcitatem non fieri à Deo, sed ex defectu naturæ particularis. Sed Aliquando non ex defectu naturæ, sed ex voluntate Dei fiunt isti defectus, vt cæcitas, & mala pœnæ. Sed quia non propriè efficiuntur, sed sola negatione concursus, aut desinit esse habitus, cuius est priuatio, aut non fit cum fieri alijs soleat, vt in cæco nato contingit; siue id sit ex defectu causæ priuatæ, siue ex sola Dei voluntate. Et sic Diuus Thomas de veritate q. 3. ar. 4. ad 8. dicit malum pœnæ prout exit à Deo, subtractione ordinis iustitiæ habere ideam. Et in his quidem omnibus potest esse quæstio de nomine, non de re, vt patet, quia omnia à Deo exactè cognoscuntur, siue sint affirmationes, siue negationes. Quæ verò non habent esse, vel non proprium, & completum, dicuntur cognosci per ideam, vel eius quod habet esse, vel est totum constitutum, & completum ex eiusmodi partibus. Hæc de hac questione.

QVAEST. DECIMASEXTA DE VERITATE.

Ratio methodi, post scientiam de veritate. Ratione huius quæstionis reddit Sanctus Doctor, quia scientia verorum est, meritò post disputationem de scientia Dei, agitur de veritate: quia igitur affectio scientiæ est veritas, & ei repugnat falsitas, meritò hoc loco de veritate agitur, ac statim de falsitate ei opposita.

ARTICVLVS I.

Verum veritas sit tantum in intellectu?

Conclusio est, Veritas primò est in intellectu, & ab eo in res ipsas deriuatur.

PRIMA DVBIT.

An res sint vera formaliter?

Primò omnes conueniunt vocabulum, Veritas, aut verum, non esse vniuocum omnibus, quæ vera dicuntur; quia dicitur de conceptu mentis, de rebus intellectis, de oratione vocis, vel scripta, imò & cognitione sensus. In his autem omnibus non inuenitur vna ratio, & conceptus veritatis, vt per se constat, ita Bañes, & Valent. hic. Imò Valentia dicit non esse vnũ conceptũ analogũ comunem, sicut in alijs analogis, in quibus datur vnus conceptus intrinsecè comunis pluribus, vt in ente respectu inferiorũ, sed solum esse analogum attributionis plurium ad vnũ, aut vnus ad alterum. Nam alia ratione dicitur vera propositio scripta, aut vocis, & cognitio sensitiua, & res ipsa cognita, alia actus intellectus verus. Hoc autem, quod hic sumit Valentia in alijs vnus conceptus comunis, nos alibi explicauimus, propriè loquendo in nullis analogis dari talem vnũ conceptum. Ita neque veritas respectu horum omnium, quæ vera dicuntur, habet vnũ conceptum omnibus comunem; nam in propositione vocis, aut scripta, veritas tantum est, vt in signo, in conceptu men-

tali aliter, vt in proprio subiecto, in rebus aliter.

Hoc posito quærimus, an in rebus sit veritas formaliter, an in solo intellectu. Et D. Thom. hic docet primò veritatẽ esse in intellectu, & sequuntur expositores Caiet, Bañes, Molina, Valentia, Vazq. & alij, & docet ipse D. Thom. vbiuis q. 1. de veritate art. 1. & 1. cõtra Gentes cap. 59. & ibi Ferrar. Et probat D. Thomas ex discrimine intellectus ad appetitum, quod bonum sit in rebus ad quas tẽdit appetitus. Verum autem, ad quod tendit intellectus, sit in ipso intellectu, quod cognitio sit, quatenus cognitum est in cognoscente. Et ita verũ primò dicitur de intellectu, & hinc deriuatur ad res. E contra bonum primò est in rebus, & hinc deriuatur ad appetitum. Et hoc idem docet Arist. 6. Met. t. 8. verum & falsum non esse in rebus, sed in intellectu. Et ratione constat, quia omnes definiunt veritatẽ conformitatem intellectus ad rem, quæ conformitas formaliter est in intellectu, in rebus solum, vt in obiectis, mensuris, vel causis. Sicut ergo sanitas primò, & formaliter est in animali, secundò, & analogicè in medicina, tanquàm in causa, & in pulsu, aut vrina tanquàm in signo. Ita veritas primò, & formaliter est in intellectu in rebus, vt in mensura, & causa, & in oratione vocali, aut scripta, vt in signo.

An autem veritas sit etiam in rebus formaliter? sunt qui putent veritatem precipuè esse in rebus, eoquod sit conformitas non intellectus ad rem, sed rei tantè esse in apprehensè ad se ipsam, vt est in rerum natura: Ita Durand. 1. dist. 19. q. 5. & cipuè. Herueus quodlib. 2. quæst. 1. Sed vt supra diximus, non potest esse conformitas inter rem, vt apprehensam, & ipsam vt in se est possibilis, vel existens, nisi quatenus est conformitas inter apprehensionem, & rem. Et ita manebit veritas in cõformitate intellectus ad rem, de quo dubit. 2. Alij dicunt veritatẽ primò formaliter esse in rebus. Ita Gerardus 1. d. 19. quæstione 2. artic. 1. ex Anselm. libro de veritate capite 12. vt infra.

Adhuc tamen alij dicunt veritatem licet secundario, esse tamen formaliter in rebus. Ita Bañes hic artic. 1. nam res esse in re-creata, si comparentur ad intellectum...

Et ita accommodat Duvius Thomas varias diffinitiones veritatis his duabus acceptionibus, prout est in intellectu, & prout est in rebus. Diffinitio Augustini...

tas vero rei est adæquatio eius cum intellectu, à quo dependet. Hæc est doctrina D. Thom. in hoc articulo.

Hoc idem docet in 1. d. 19. q. 5. art. 1. Sed hic & ibi docet veritatem primo esse in intellectu, & res tantum dici veras, prout sunt natae...

Vbi constat intellectum dici verum formaliter, eoquod verè concipit rem ut est, & ita dici verum tanquam à causa & mensura...

Veritas primo in intellectu ex D. Thoma.

Veritas in intellectu à re tanquam à causa.

Intellectus speculativus, & practicus verus à re, & mensura.

Axioma Aristotelis in predicamento substantiæ.

substantiæ, & eoquod res est, aut non est, propositio est vera, aut falsa, esse verum non solum de iudicio speculativo, sed etiam pratico...

Sed adhuc quaerunt aliqui, in qua nam mētis affectione reperitur veritas formalis, an in specie, an in actu, an in verbo. Quosdam refert Molina...

Dicendum videtur in cognitione sitam esse veritatem, prout est species expressa, & nōtia obiecti, non prout est actus intellectus de genere actionis. Itaque si cognitio producat verbum...

illam veritatis, quod sit Conformitas, & An veritas adæquatio intellectus & rei, obijciunt sit relatio alicui, quod conformitas sit relatio æqualis comparationis...

INDUBITATIO.

An veritas sit adæquatio conceptus formalis an obiectivus?

Prima sententia asserit veritatem esse conformitatem conceptus non formalis, sed obiectivus, id est, rei ut intellectus ad se ipsam, ut est in re. Hanc tenet Durandus...

Dicendum tamen est cognitionem & speciem expressam esse cui primo conuenit veritas aut falsitas. Ita Caiet. art. 2. & Molina disp. 1. Bañes artic. 2.

quia verum & falsum, primò sunt in intellectu, secundariè in rebus tanquam in mensuris & causis. Quod autem primò, & formaliter est in intellectu tanquam mensuratum, est conceptus formalis, quo intellectus, vel est conformis rei, & verus, aut est rei difformis, & falsus. Imò nihil aliud est in intellectu nouum & existens, quod comparari possit cum re, nisi cõceptus formalis. Imò, ut iam sæpè quæst. præcedente de ideis diximus, idè est loqui de cõceptu obiectiuo, vel de rebus vt intellectis, atque de cõceptu formali, & de intellectione aut cognitione. Si ergo cõceptus obiectiuus non est cõformis rei, hoc est, dicere cõceptum formalem non esse cõformem rei intellectæ, vt est in re, vel rem nõ esse in intellectu, neq; percipi aut repræsentari sicut est in re. Non igitur potest discerni veritas in cõceptu obiectiuo, seu re vt intellectæ, à veritate in cõceptu formali, vel intellectu vt intelligente: Vt mirum sit, quã sæpè sit vocum quæstio, & non rerum, & inanis controuersia, cum res ipsa nihil admittat discriminis.

Eadem est ratio de cõceptu formali & obiectiuo.

Et hinc patet facile ad 1. Durand. & signa cõceptu obiectiuo sunt simul formalium. Vazq. & ad 2. respondetur voces non posse esse signa cõceptuum obiectiuorum, nisi simul natura sint formalis, quia cõceptus obiectiuus sunt res, vt conceptus sub hac ratione formali, prout sunt cognitæ, & in intellectu. Quãuis ergo quod præcipuè significatur sit res extra, & hæc sit mēsuræ præcipua, & vltima omniũ, quæ vera vel falsa dicuntur, tamen cõceptus obiectiuus reduplicat formale, à quo dicitur res cõcepta & intellectæ. Et ita idem omnino & formaliter est dicere, cõceptu obiectiuum, id est, rem vt intellectæ, & cõceptam esse conformem aut difformem rei extra in sua natura, atq; dicere cõceptu formale esse cõformem aut difformem rei. Et ita cõceptus formalis nõ dicitur verus aut falsus ex cõceptu obiectiuo, qui reduplicat ipsum formale, sed à re ipsa in se, & in sua natura, cui si cõsonat cõceptus formalis, bene cõcipitur res, & est obiectiuè in intellectu vt in re. Sin autè falsò concipitur. Itaq; ipse cõceptus formalis est, qui bene aut male, verè aut falsò repræsentat, & nihil aliud est in intellectu cui possit conuenire consonè aut dissonè repræsentare, & ita neque esse verum aut falsum.

Confirmantur hæc omnia ex doctrina D. Thom. hic præsertim art. 2. & de verit. q. 1. art. 3. quantumuis enim proponatur intellectui propositio vera aut falsa in apprehensione, & sic obiectiuè in intellectu, intellectus non dicitur verus aut falsus, neq; in eo esse veritas, aut falsitas, quousq; iudicet, & assensum præbeat, aut dissensum: non igitur in cõceptu obiectiuo per se & propriè, sed in formali iudicio mentis sita est veritas, aut falsitas intellectus. Ex quo sequitur veritatem nunquam esse relationem identitatis rei ad se ipsam, vt in sua & Durandi sententia putat Vazquez disp. 76. cap. 2. quia licet veritas primò conueniret cõceptui obiectiuo, adhuc non esset identitas, sed conformitas, & assimiliatio rei, vt est in mente, ad se ipsam, vt est in re. Et vt diximus, nihil est in intellectu, nisi cõceptus formalis, cui possit conuenire hæc relatio.

Optima ratio ex Dico Thoma.

Durand. & Vazq. bene sentiant.

III. DVBITATIO.

An veritas sit relatio rei, an rationis?

Prima sententia asserit, si veritas & falsitas primò sint in cõceptu formali intellectu, facile posse defendi eas esse relationes reales. Ita Vazquez capite illo 2. citato ex Soncin. 6. Metaph. q. 17. licet Soncin. concedat aliquando esse respectus rationis, vt quando sunt ad rem non existentem. Quamuis Vazquez hanc exceptionem nõ admittat, putat enim dari respectus reales ad terminum non existentem ex Aristot. 5. Metaph. c. 15. vt relationem productiuam ad id, quod produci potest in secundo genere. Sed non constat ex Arist. ibi, quòd hæc sit relatio prædicamenti, aut secundum esse, sed solum secundum dici. Omnis enim relatio realis pertinens ad prædicamentum exigit terminum actu existentem, vt alibi fortè probabitur, & diximus cap. de ad aliquid. Capreol. in 1. dist. 19. quæst. 3. conc. 3. concedit aliquando esse relationem realem Valentia puncto 1. 5. Tertio, dicit veritatem in intellectu esse ens reale. Bañes hic art. 3. dub. 1. conc. 1. dicit veritatem, & transcendentem, & formalem esse entitatem realem, tum quia veritas

Relatio realis, an ad terminum nõ existentem.

Veritas an relatio realis.

in Deo est perfectio diuina; ergo in omnibus alijs similiter. Secundo, quia perfectio intellectus diuini & nostri non consistit in ente rationis. Et dub. 2. dicit Bañes veritatem esse rationem absolutam, non relatam. Et videtur sumptisse ex Syluestro in conflato in 1. d. 19. q. 2. conc. 3. Dicendum est vniuersè relationem veritatis, & falsitatis in intellectu esse rationis, non rei. Ita tenent Durand. & Herueus in sua sententia, & Vazquez: primò, quia non conuenit rebus, vt extra existunt, sed prout sunt obiectiuè in intellectu. Secundo, quia est relatio rei eiusdem ad se ipsam diuerso modo consideratam. Sed in nostra sententia tenent Molina hic disputat. 2. & Didacus Deza 1. d. 19. q. 3. art. 3. not. 1. & per totum, & Gerardus eadem d. q. 2. art. 4. & Herueus eadem d. 19. q. 3. art. 1. & 2. Henric. in summ. art. 34. q. 3. & 5. Et probatur primò, in Deo conformitas, seu adæquatio sui intellectus ad obiectum non est relatio realis: tum, quia est ad suam essentiam tanquam ad primum obiectum, à quo non distinguitur scientia Dei, & intellectus: tum, quia in diuinis nulla ratio cõmunis toti Trinitati est realis. Relatio etiam conformitatis ad creaturas cognitæ est rationis, quia ab æternitate cõuenit Deo, & est etiam ad creaturas non existentes eodem modo, atque ad existentes, quod longè abest à relatione reali. Similiter probatur de relatione conformitatis in intellectu creato, quia eodem modo est ad rem non existentem, atq; existentem, vt iudicium, quòd Rosa sit flos, aut equus sit animal, & æquè verum est, Hominem non esse lapidem, atq; ipsum esse animal: illa autè veritas est cõformitas cū aliquo non esse. Cõfirmatur, quia æquè vera est scientia de ente rationis, atq; de ente reali; cõformitas autè intellectus cū ente rationis nõ potest esse relatio realis, vt per se patet; ergo neq; cõformitas intellectus ad obiectu reale est relatio realis, sed rationis. Tandem ex Arist. in c. de substantia eadem opinio immutata manens prius est vera, & postea falsa, aut contrà, quia mutatur obiectu extra, vt opinio, quòd Sortes sedeat eo surgente est falsa, sed ète vera, nulla facta mutatione reali in intellectu. Ex his facile fit veritatè & falsitatè formaliter sup ta nõ esse entia realia, sed rationis.

An forma absoluta.

Omnis relatio veritatis & falsitatis est rationis.

In Deo veritas nõ est relatio realis.

Neque in intellectu creato.

Ex Arist.

Quòd autem veritas non sit quid absolutum, vt dicit Bañes, eisdem rationibus constat, præsertim ex hac vltima, quia nihil absolutum nouum acquirit, aut amittit intellectus, & eius opinio, ex eo quòd Sortes sedeat, aut non sedeat; mutatur autem de vero in falsum, aut contrà. Tum ex omnium definitione, quòd veritas sit Adequatio & conformitas intellectus ad rem. Formaliter autem adæquatio & conformitas, non aliud dicit quã relationem. Et hinc sequitur contra Valentiam veritatem proprie loquendo, non esse in intellectu; quòd aiunt subiectiuè, nisi fortè ratione fundamenti, id est, cõceptus veri aut falsi; nam entia rationis proprie non habent subiectum, neque formaliter habent esse in rerum natura, sed tantum ratione fundamenti. Secundo dubitari potest de veritate creaturarum, quæ est cõformitas earum cum arte diuina, an sit relatio realis. Prima sententia ait esse realem, licet opposita ex parte diuinæ artis sit tantum rationis, sicut relatio seruitutis in creaturis est realis, licet relatio dominij in Deo sit rationis. Ita Ferrar. 1. contra Gentes cap. 60. Soncin. 4. Met. q. 19. Iauel. q. 5. Sotus in antepædic. q. 1. art. 2. & Bañes hic art. 3. dub. 1. & 2. imò ipse dicit veritatem esse rationem absolutam. Dicendum tamen est, etiam hanc veritatem esse rationis. Ita Molina hic disputat. 2. & innuit Fonseca 4. Met. q. 3. sect. 2. & sequentibus, Gerardus vbi supra, & Deza, & Herueus, & Henric. artic. illo 34. quæst. 1. 2. 3. & 5. Primò hæc veritas videtur passio entis creati in commune; nulla autem passio entis creati in commune addit formaliter rationem realem supra ens, sed tantum rationis, vt alibi nos diximus, & docet D. Thom. de verit. q. 21. art. 1. & supra q. 5. diximus de bono, & q. 11. de vno, & de omnibus docet D. Thom. quòd addant aut negationem, aut relationem rationis. Et nihil reale potest addi enti reali, nisi ens reale; cū igitur passiones entis realis addant aliquid distinctu ratione supra ens reale, illud non potest esse ens reale, sed tantum rationis. Et alioqui daretur processus in infinitum in illis rationibus formalibus realibus, quia si veritas realis esset ens reale super additu enti reali, ipsa etiã esset vera, alia

Veritas nõ est quid absolute.

Neque in intellectu.

An veritas creatura sit realis relatio.

Sententia neputat.

Nulla passio entis est relatio realis supra ens.

Ex processu in infinitum.

alia veritate reali sibi superaddita, & hæc alia, & ita in infinitum. Itaq; si ens reale conformitate reali superaddita refertur ad artem diuinam, & non se ipso, cum ens reale includatur intrinsicè & essentialiter in illa conformitate reali, iam illa conformitas referetur alia conformitate sibi superaddita ad artem diuinam. Hic est processus in infinitum. Veritas ergo ista transcendens entis creati, non est ratio realis, sed respectus rationis superadditus enti reali.

6 Obiectio. Si obijcias in omni effectu ab arte effectu est relatio realis ad artē vt causam, & ad ideam vt ad exemplar; ergo & in creatura hæc relatio conformitatis cum arte, & idea diuina est realis. Respondetur concessio antecedenti, negandam esse consequentiam, quia relatio effectus fundamentum habet, ex quo fit realis, nempe realē effectiōnē, quia effectus oritur ex sua causa. At hæc conformitas, quæ est veritas, non dicit vllum fundamentum reale, sed ipsam naturā rei, quæ prout produci potest cōsona suæ ideæ, licet actu nō producat, vera est hac veritate transcendenti, & cōformis suæ ideæ, & arti. Sic mihi videtur solui hæc obiectio; quod enim respondet Molinā non assequor.

Relatio effectus est realis, sed non ista cōformitas.

net eam Ferrar. 1. cont. Gent. c. 59. & 60. & Soncin. 6. Met. q. 17. Molin. etiā conuenit disp. 1. ad finem. Valent. puncto 2. qui dicunt veritatem dupliciter dici in cognitione: primò tanquā in ea, in qua est veritas, & sic esse etiā in simplici apprehensione. Secundo modo, vt in cognitione, qua cognoscitur veritas, & sic solum esse in compositione & diuisione, tali scilicet iudicio, quo intellectus cognoscit suū iudiciū, vel apprehensione esse cōformē rei cognitæ, scilicet in actu reflexo. Primā pars videtur colligi ex Arist. 3. de anima tex. 26. vbi in cognitione, quod quid est dicit intellectū semper esse verū, & nō posse esse falsum, & nihil cū altero cōponere. Et idem ibi docet, & 2. de anima tex. 63. quod sensus circa propriū sensibile sit verus, nunquā falsus, vt visus circa colorem, auditus circa sonum.

Ex Arist.

Ratione probatur, quia etiā in simplici apprehensione, & specie intelligibili est adæquatio, seu cōformitas cū obiecto representato; representant enim rem vt est; ergo & hæc conformitas est veritas. Confirmatur, quia sicut in rebus est simplex veritas absq; cōpositione, cur nō similiter in specie, & simplici apprehensione, in qua est adæquatio potentie cognoscentis ad obiectū, & obiecti ad ipsam representationem potētie in habitu, vel actu. Secundo in signis naturalibus est veritas absq; vlla compositione, sic fumus est verum signum ignis, & gestus exterior est verū signum affectus interni; ergo & in simplici specie & apprehensione est veritas. Tertio, quia in Dei & Angelorum cognitione est propriè veritas, atque in nostra, nempe adæquatio eius ad rem. In illa autem nulla est compositio vel diuisio, sed simplex apprehensio, & iudicium; ergo & in nostra simplici apprehensione aut iudicio est veritas.

In simplici apprehensione est adæquatio.

Signa naturalia vera.

In Deo & Angelis veritas sine compositione.

Molinā secutus hanc sententiam, dicit Aristotelem 1. de interpretatione cap. 1. & 3. de anima cap. 6. dixisse in sola compositione, & diuisione esse veritatem & falsitatem, eoquod locutus est tam de falsitate quam de veritate; regulariter autem falsitas non reperitur in simplici apprehensione, nisi solum per accidens, vt in coloribus iridis, quos varijs de causis tales apprehendimus visu, cum reuera non sint. Sed primò hanc falsitatem non putamus

Molinā explicat Aristotelem.

Colores iridis an veri.

mus admittendam in visu colorum iridis; nam diximus 2. lib. de anima cap. 7. colores iridis veros esse colores, idque probauimus, eoquod omnis visus bene dispositus ita de illis iudicet, & Arist. distinxit colores iridis, vt veros colores, non quidem quales in mixtis reperiuntur, sed meteorologicos ex mixtio nelucis cū opaco genitos. Hoc modo obiter dictū sit. Quod verò falsitas possit esse etiā in simplici apprehensione saltem circa sensibilia communia, patet experientia in visu. Hæc ergo solutio parum videtur satisfacere. Secundo dicit Molina posse responderi cū D. Thom. in hoc art. quod veritas & falsitas solū sit in compositione & diuisione, vt in cognoscente. Hanc tamen solutionem ægrè satis intelligi, & defendi à sectatoribus D. Thomæ. Nos conabimur, & veritatem ipsam, & mentem Diui Thomæ explicare. Quamuis hæc quæstio non videatur esse magni ponderis in re, sed fortè solum de voce.

Etiā falsitas in simplici apprehensione.

Difficultas doctrinæ D. Thomæ.

Sed defenditur D. Tho.

4 Veritas propriè in compositione & diuisione.

Dicendum igitur est propriè loquendo veritatem solum esse in intellectu componente, & diuidente, si loquamur de cognitione humana; nam de diuina & Angelica alia est ratio. Ita tenet Caiet. in hoc art. Durand. 1. d. 19. q. 5. Herneus quodl. 3. q. 1. art. 2. & 3. quos sequitur Vazquez disp. 75. cap. 2. Banes in hoc art. & alij. Et primò hoc docet Aristot. 1. lib. Periherm. cap. 1. in sola compositione & diuisione esse verum, & falsum, & cap. 3. 6. lib. Metaphys. cap. 2. 3. lib. de anima cap. 6. tex. 22. Et aliquando solum hoc iudicium componens & diuidens, mentem appellat. Sic 6. Met. loco citato dicit simplicia, & circa quid non esse in mente, id est, in opinione, seu iudicio; quod Græcè *διὰ τὴν ἔσθησιν* dicitur.

Mens proprie iudicio in Arist.

5 Solutio opposita sententiæ.

Non admittitur.

Ferrar. Molina, & Valentia, respondent, Aristot. imò & D. Thomam in hoc art. solum docere veritatem vt cognitam in solo esse intellectu cōponente & diuidente, at vt in eo quod est verū, esse etiā in simplici apprehensione. Sed multis hoc rejicit Vazq. & efficacax videtur argumentum, quia ponit Arist. discrimen, quod verum & falsum non sint in rebus, sicut bonum & malū; sed in mente iudicante. At si de vero & falso loqueretur solum, prout sunt iudicata, nullum esset discrimen, quia similiter bonum & malum, & omnia,

vt iudicata, & cognita, sunt in mente tantum aut intellectu.

Secundo responderi solet veritatem esse duplicem, vnā simplicem, & hanc esse etiā in sensu, & simplici apprehensione, alteram cōplexam; & hanc in sola esse compositione. Et videtur colligi ex Arist. 3. de anima c. 6. tex. 26. Sed ibi, & 9. Metaph. cap. 12. solum docet in simplici apprehensione non esse verum & falsum, sed quodammodo verū, non tamen falsum, sed ignorantiam rei, si non apprehēdatur vt est.

6 Distinctio veritatis.

Non admittitur, quia contra Aristot. videtur.

Ipsam autem rei apprehensionem semper esse veram, non quod in se sit vera, sed quia instar veræ sit, eoquod attingat rem & apprehēdat, & quasi dicat, licet nihil enunciet. Et ideo dictio quædam est secundum Aristotelem, sed non affirmatio, aut negatio, in qua sola est verum propriè, aut falsum. Non attingere autem rem, vt est, nō est falsum, sed ignorantio; & ita cum sit negatio cognitionis, nihil est instar falsi. Hoc colligitur ex Arist. In sensu verò posset dici posse aliquid esse instar falsi, nēpe apprehensionē alicuius sensilis, & iudiciū simplex, aliter quam sit, verbi gratia, virgam intra aquam esse fractam, aut obliquam, quæ deceptio contingit circa sensibilia communia, licet non circa propria. Arist. verò loquitur locis citatis de simplici apprehensione intellectus, in qua aut est instar veri apprehensio, si res attingatur vt est, aut est negatio cognitionis & ignorantio.

In sensu est instar falsi.

Quamuis fortè etiā in sensu circa sensibile aliquando, licet rarò cōtingat deceptio, vt innuit ipse Aristot. 3. lib. de anima cap. 3. circa sensibile verò cōmune sæpè falsitas & deceptio contingat. Dicit autem Vazq. c. illo 2. dici veritatem & falsitatem in sensu non propriè, sed quia est causa veri aut falsi iudicij in intellectu. Quamuis in sensu communi interno videatur Arist. admittere hoc verum & falsum iudicium ex sensu externo 3. de anima cap. 3. text. 161. & Anselmus opusculo de veritate cap. 6. cum reuera, neque in sensu interno sit propriè veritas & falsitas, nisi solum prout coniungitur cum opinione intellectus vera aut falsa, in qua est enuntiatio & affirmatio; aut negatio. Ex his ergo constat in sententia Arist. simplicem apprehensionem non dici propriè veram aut falsam.

7 In sensu quoque modo falsitas & deceptio.

In simplici apprehensione non est verum aut falsum.

8 **Ratione probatur.** Secundo ratione etiam probatur optima, ut bene Vazquez disputat. 75. cap. 2. quia voces sunt signa conceptuum, & eodem modo dicuntur veræ aut falsæ, sicut signa illorum, quorum subeunt vicem: quo loco probare contendit voces quidem substitui loco conceptuum, non tamen eos significare, sed res, in quarum nos faciunt cognitionem deuenire, non cognitionum, aut cogitationum. Concedit tamen substitui, & subrogari loco conceptuum, & cogitationum, quia per voces facimus audientem intelligere id quod concipi-

mus & cogitamus. Ex quo fit, ut voces non aliter sint veræ aut falsæ, quæ conceptus, quorum vicariæ sunt. At voces simplices in communi usu non dicuntur veræ, aut falsæ extra affirmationem aut negationem, ut per se constat: ergo neque simplex cognitio, aut apprehensio, cui vox respondet, potest vera dici aut falsa proprie.

9 **Voces simplices non significant verum aut falsum.** Dices, nomina propria rerum dici vera nomina, ut homo, dicitur verum nomen animalis rationalis, Ignis, verum nomen primi elementi. Respondet Vazquez ibi, in hac locutione inuolui affirmationem scilicet. Hac voce, homo, significatur verè ex impositione animal rationale, & illa voce, Ignis, primum elementum. Aut quia veram faciunt apprehensionem & cognitionem rei, quantum est ex sua impositione. Falsum etiam nomen dicitur, cum falsam facit enunciationem, aut apprehensionem. In simplici tamen vocis significatione, non est veritas aut falsitas.

10 **Signa naturalia quomodo vera.** Et hoc modo signa naturalia dicuntur vera, quia veram faciunt enuntiationem, & iudicium, verbi gratia, fumus significat, & concipere facit in mente enuntiationem, ac iudicium, quod ibi sit ignis. Sic de alijs, gestu, & actionibus. In his ergo est veritas aut falsitas, ut in causa veræ aut falsæ enuntiationis. Sic etiam simplex apprehensio quid rei, quæ attingitur res ut est, aut apprehensio sensus, dicitur vera ut causa, quia si mens iudicat iuxta eam, veram faciet enuntiationem.

11 **Ratio.** Tertio probat Vazquez, quia si in simplici apprehensione posset esse veritas, posset similiter esse & falsitas, ut & D. Thom. concedit suo modo in rebus arte factis q. seq. art. 1. eo quod sint contrariæ inter se veritas, & falsitas, & ha-

bere debeant comune subiectum. At iuxta Arist. 9. Met. c. 12. & 3. de anima c. 6. in simplicibus non est falsitas & deceptio; ergo neque veritas. Sed forte facile dicitur posset, esse etiam in simplicibus falsitatem ac deceptionem suo modo, quando res non apprehenditur, ut est, ut in sensibilibus communibus concedit Arist. licet in mentis apprehensione simplici non sit falsitas, sed sola negatio, si res non attingatur. Ex his omnibus constat totam hanc controuersiam esse de voce & modo loquendi, non de re.

12 **Potest solui.** Ad testimonia primæ sententiæ constat ex dictis. Ad primam rationem respondetur, esse quidem in specie intelligibili, & simplici cognitione suam adæquationem, & conformitatem cum re, eam tamen non esse proprie veritatem, nisi tanquam in causa, ex qua potest sequi vera enuntiatio & iudicium. Sola ergo conformitas, & adæquatio affirmationis, aut negationis est proprie veritas, aut falsitas, sicut in vocibus est sua adæquatio & significatio, sed sola significatio propositionis est vera aut falsa. Ad secundam rationem constat ex dictis. Ad tertiam respondetur cum D. Thom. infra art. 5. ad 1. in cognitione Dei, & Angelorum esse iudicium, quo res cognoscitur esse vel non esse absque compositione, & diuisione, & ita est etiam proprie veritas sicut in nobis.

13 **Sententia D. Thomæ.** Dicitur Thomas licet innuat primam sententiam in hoc articulo, dum dicit sensum circa obiectum esse verum, & intellectum cognoscentem, quod quid est, reuera tamen non tenet illam sententiam, sed potius nostram, scilicet sensum & intellectum circa quod quid est, solum dici verum, ut rem veram, scilicet, quæ possit esse causa veritatis in intellectu, non autem proprie sub ratione veritatis, quæ pertinet, ut ipse dicit, ad cognitionem, & ita solum est in cognoscente ipsam veritatem, & conformitatem cognitionis ad rem, quod solum conuenit intellectui, quando iudicat rem ita se habere, sicut est forma, quam de re apprehendit, tunc, inquit D. Thom. primo cognoscit, & dicit verum.

14 **Difficultas ex D. Tho.** Sed ex hoc oritur difficultas, quia iam non in omni enuntiatione est veritas aut falsitas, sed in ea solum, qua intellectus reflexe iudicat se esse verum, aut conformem rei. Et hinc secundo sequitur nunquam intellectum esse falsum, quia si so-

si solum est veritas, & falsitas in actu reflexo, quo iudicat intellectus se esse conformem rei, aut non esse, falsitas erit in eo actu, quo iudicat se esse difformem, cum re vera ita sit; hic autem actus verus est. Caietanus vidit difficultatem hanc, & respondet, veritatem, seu conformitatem intellectus, ut intellectus est, & non ut res quæ uis alia, necessario esse in ipso ut cognoscente, & ut cognitum: & ita in sola & omni compositione aut diuisione. Sed notat dupliciter dici cognitam veritatem: primo in actu signato, quo scilicet intellectus cognoscit se esse verum & conformem. Et hoc modo solum cognoscitur actu illo reflexo, quo intellectus dicit hæc cognitio est vera, aut dicit veritas est conformitas cognitionis cum re. Et hoc modo non est veritas cognita in quouis compositione. Imò potest cognosci hoc modo, Veritas etiam simplici cognitione & diffinitione ipsius, scilicet conformitas, seu adæquatio intellectus cum re. Et hoc modo significatur in actu signato, etiam simplici voce verum aut veritas. Secundo modo dicitur cognosci veritas in actu exercito, quando scilicet aliquid cognoscit intellectus in se conforme cognito. Et sic in omni enuntiatione vera est cognitum aliquid ab intellectu conforme rei: & intellectus exercet conformitatem sui ad rem, ut habenti talem cognitionem, dici possit, verum cognoscis, & conformis est tua cognitio rei significata, & verè id ita sentis & iudicas. Et si est falsa enuntiatione, est difformis, & in actu exercito cognoscitur aliquid difforme rei. Et hoc modo in sola, & in omni enuntiatione cognoscitur veritas aut falsitas, & dicitur, & exercetur. Nam in simplici apprehensione aut cognitione quod quid est, vel etiam in operatione sensus non exercetur veritas aut conformitas intellectus cum re. Nam intellectui cognoscenti quod quid est hominis, animal rationale, dici non potest verus est, aut verum dicitur veritate absoluta & propria, sed solum veritate rei, ut dicit D. Thomas & Caietanus: neque etiam in sensu exercetur veritas aut falsitas proprie, sed solum rei.

Caiet. solutio.

Veritas in actu signato.

Veritas in actu exercito.

Solutio Caiet. apta.

cata, ut diximus, licet et alij hinc non magis eam fecerint. Et hæc veritas in actu exercito cognita potest dici fundamentaliter cognita, quia ea posita, potest statim intellectus eam cognoscere, etiam in actu signato, in quo iam vltimò & formaliter, & expressè cognoscitur actu reflexo intellectus esse verus, & eius cognitio esse conformis. Sic etiam falsitas est cognita in actu exercito, quando reuera intellectus in sua compositione & diuisione exercet difformitatem cum re: qua posita potest statim cognosci in actu signato talis difformitas & falsitas, & cognitio esse difforma rei & difformis. Ita hic dicit D. Thomas. In omni propositione aliquam formam significatam per predicatum, vel applicari, vel remoueri à re significata per subiectum. Vbi aperte loquitur de veritate & falsitate in actu exercito cognita, & quasi fundamentaliter.

D. Thomas loquitur de veritate & falsitate in actu exercito.

Et hoc est quod docet D. Thomas in 1. d. 19. q. 5. art. 1. quod in operatione intellectus accipientis esse rei, sicut est per quandam assimilationem ad ipsum, completur relatio adæquationis, in qua consistit ratio veritatis, & ideo esse rei dicit esse causam veritatis, prout est in cognitione intellectus. Et sic applicat D. Thomas, ut supra vidimus artic. 1. diffinitionem veritatis ab Augustino traditam, Veritas est qua ostenditur id quod est, & alteram Hilarij, Verum est declaratum, aut manifestatum esse. Itaque dici potest secundo iuxta hanc doctrinam Diui Thomæ, quod in omni enuntiatione est veritas cognita, non quidem ipsa veritas intellectus, sed veritas rei, & esse eius, quod est causa & fundamentum veritatis formalis & perfectæ, quæ est in intellectu. Et hæc est facilius ad huc intelligentia Diui Thomæ, & non omnino eadem cum illa Caietani; in ea enim dicitur veritas ipsa intellectus cognosci in qualibet enuntiatione, in actu saltem exercito: quod licet verum sit, non ita facile explicatur, atque si dicamus in sola & qualibet enuntiatione veritatem rei esse cognitam, id est, esse rei iudicatur ut est, & ita intellectus est conformis rei, & est adæquatio intellectus & rei in actu exercito, quæ est absoluta & propria veritas, cuius causa & fundamentum est veritas rei.

16 Ex doctrina D. Thomæ, Aug. & Hilarij.

Altera applicatio D. Thomæ.

Sic ibidem D. Thomas ad 1. applicat dictum Aristot. 5. Met. tex. 14. esse

17 Confirmatur ex D. Thomæ esse

esse sumi dupliciter; vno modo prout *Ens* significat essentiam, & diuiditur in decem prædicamenta. Alio modo prout *Esse* significat compositionem, quam anima facit, & istud *ens* Philosophus vocat *verum*. Et hoc dicit D. Thomas vt explicet diffinitionem Augustini in libro Soliloquiorum, *Verum est id quod est, & aliam aliorum, Verum est indivisio esse, & eius quod est*. Explicat enim etiã de veritate formali intellectus, nempe quia *verum* est, quando dicitur id quod est, & ita esse coniungitur cū eo quod est. Semper ergo veritati respondet ali quod esse, aut non esse, quod tali cognitione concipitur, siue illud esse, aut nō esse sit in re extra, siue in mente. Et ibi ad 7. ex his colligit veritatem non esse in simplici apprehensione, aut formatione intellectus, quia hæc versatur circa quidditatem, quæ non est causa veritatis siue esse. Sed esse in sola fide, opinione, aut compositione, quæ respicit esse rei, in quo fundatur veritatis ratio, nempe veritatis tam eius quæ est in re, quam eius quæ est in intellectu. Ex quibus illustratur valde doctrina huius articuli, & patet nihil esse leue, nihil non solidum, aut non firmum in Doctore sancto. Hoc idem docet de veritat. q. 1. art. 3. quod in simplici apprehensione quidditatis, & sensus operatione, nihil aliud sit nisi similitudo propria rei existētis extra animã, & ita nō sint proprie duo, inter quæ sit adæquatio. At vero in iudicio intellectus est aliquid proprium, quod non fit in re extra animã, & ita quasi inter duo inter ipsum iudicium & esse rei extra, potest esse vel adæquatio & veritas, si sit conformitas vel falsitas, si sit difformitas. O quam perspicua est hæc doctrina sacri Doctoris, & quam facilis, si bene penetretur, nempe in apprehensione sola est similitudo coloris in visu, & quidditatis in mente; in iudicio verò est assensus, aut dissensus, qui non est in re, & quasi aliquid diuersum cum ea comparatur, vel vt conformis & verus, vel vt difformis & falsus. Et hoc est optimum ac perspicuum fundamentum, vt veritas dicatur esse solum in compositione & diuisione, aut in omni iudicio.

Notanda doctina D. Thom.

D. Thom. de verit.

Inter iudicium & re extra est adæquatio.

ARTICVLVS III.

Virum verum & ens conuertantur?

Conclusio est affirmans. Verum si ut & bonum conuertitur cum ente; sed si cui bonum addit rationem appetibilis supra ens, ita & verum comparationem ad intellectum, scilicet cognoscibilis.

PRIMA DVBIT.

Quid addat veritas in rebus supra ens?

Prima sententia dicit veritatem in rebus & in intellectu non esse solã relationem conformitatis, sed ipsam entitatem absolutam rerum & cognitionis. Ita loquitur Capreol. in 1. dist. 19. q. 3. Ferrar. 1. cont. Gent. cap. 60. Socratic. 6. Met. q. 17. Bañes hic dub. 1. qui expressius dicit veritatem & transcendentem in rebus, & formalem in intellectu esse entitatẽ realem. Primò, quia veritas in Deo est perfectio diuina, quia Deus est sua veritas, sicut est suum esse, & sua bonitas. Si autem veritas esset sola relatio conformitatis, & ens rationis, falsa hæc esset, *Deus est sua veritas*. Igitur in Deo & in rebus omnibus veritas rei est ipsa entitas, & veritas formalis est ipsa cognitio intellectus, vt conformis rebus.

Secundò veritas est perfectio in rebus, & in intellectu, imò simpliciter simplex; ens verò rationis non est perfectio. Hanc sententiam dicit Molina sibi veriore videri hic disputation. 3. & magis consonam scripturis, maxime quia de quavis cognitione conformi rei dicere solemus, *Hæc est veritas*, quod dici non potest, nisi veritas esset ipsa cognitio.

Veritatem autem rerum esse relationem realem conformitatis earum cum arte & mente Dei, tenet Ferrar. capite illo 60. & verè esse intrinsecam & formalem denominationem realem, quam uis simul dicantur veræ extrinseca denominatione, prout sunt causæ veritatis in intellectu speculatiuo. Et videtur hoc docuisse D. Thomas art. 1. supra, quod res naturales sint veræ per comparationem ad intellectum practicum.

1. Sententia quod veritas non sit relatio, aut sit realis. Capreol. Ferrar. Bañes.

Molina.

Veritas rei est relatio realis ex Ferrar.

Ex D. Tho. probatur illa sententia.

cum Dei, à quo per se dependent, sicut vniuersim omnia arte facta per se pendunt à mente practica artificis. Idem videtur docere Anselm. opusc. de verit. cap. 4. & 5. veritatem scilicet esse in affectionibus voluntatis, Ioan. 8. *Ille in veritate non stetit*, & in operationibus naturæ, quoties agens iuxta suam naturã, vt debet, operatur.

Et ratione probatur, quia veritas etiam in rebus est adæquatio, vt docet D. Thomas, certè non cum aliquo alio, nisi cum intellectu, sicut è contrã veritas intellectus est adæquatio cum re. Si autem res adæquationem & conformitatem cum aliquo intellectu habere debent, maxime cum eò, à quo dependent per se, scilicet cum diuino practico, aut arte facta cum intellectu artificis, vt docet Diuus Thomas ibi, & questionem sequen. art. 1. & 4. quia intellectus practicus est causa veritatis rerum, sicut res sunt causa veritatis in intellectu speculatiuo.

Ex hac sententia videtur colligi veritatem æquè primò esse in rebus, atque in intellectu, cum sit adæquatio rei & intellectus, quia sicut res sunt causa veritatis in intellectu speculatiuo; ita è contrã intellectus practicus est causa veritatis rerum. Sicut ergo veritas est conformatio intellectus cum sua causa, & est formalis veritas, ita è contrã hic erit formalis veritas conformatio rerum cum sua causa, id est intellectu practico, & ita æquè primò veritas erit in rebus atque in intellectu, & non per analogiã & videtur hoc concedere Ferrari.

Sed reijci potest primò, quia Diuus Thomas aperte docet art. 1. & sequentibus veritatem primò esse in intellectu, in rebus verò vt in causa, sicut sanitas primò est in animali, in medicina verò per analogiam tanquam in causa. Secundo si in rebus formalis esset veritas, ea esset simplex, & absque ordine ad enunciationem; & similiter esset in rebus falsitas, quia sunt contrariæ affectiones istæ, & versantur circa idem subiectum, vt docet D. Thom. quæst. eq. art. 1. atqui in rebus nō est simplex falsitas. Sed responderi posset in rebus adæquationem cum arte esse simplicem veritatẽ, defectum ab arte esse falsitatem. Hoc refutat Vazquez disputat. 77. cap. 2. ex eo quod artefactum si habeat ea quæ sua petit subltãtia, deficiat verò in alijs,

4. Ratione probatur, quod sit relatio realis.

5. Sequitur veritatem esse æquè in rebus & intellectu.

6. Rationes contra illã sententiam.

In rebus nō est falsitas

Obiectio Vazq.

ille defectus non faciet domum falsam, sed potius non bonam, aut non perfectam & consummatam. Sed certe subtilis obiectio est; falsa enim domus dicitur, quando non consona est idæ artis debitæ. Sic falsa fundamenta, & falsi dicuntur parietes. Sed, sicut supra diximus, in simplici apprehensione non esse veritatem proprie; ita certè dicendum videtur neque hanc simplicem conformitatem esse proprie & absolute veritatem; sed eam solam, quæ reperitur in iudicio consona rebus.

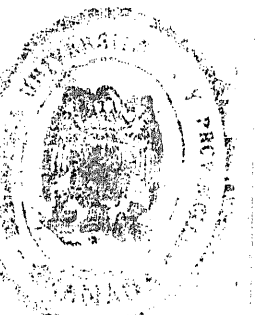
Neque tamen negari debet id quod docet sanctus Doctor, in naturalibus & moralibus reperiri falsitatem, quando deficiunt à sua regula, vel arte, vt nimis contendit negare Vazquez capite illo 2. quamuis enim actiones prauæ morales malæ dicantur, simul etiam dici possunt falsæ, & mendacia, & probat Diuus Thomas ex Psalm. 4. *Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Et confirmari potest ex eo, *Errant qui operantur iniquitatem*. Et non solum operantur mendacia, eoquod sint causæ iuræij & compositionis falsæ; sic enim creaturæ omnes dicuntur falsæ & vanæ, sed actiones malæ speciali ratione, quia deficiunt à regula suæ veritatis, quæ est reseruitudo, iuxta regulam rationis, vt ex Anselmo dicebamus supra. Adhuc tamen non est falsitas ita proprie, atque in enuntiatione falsa, vt diximus.

Primò dicendum videtur veritatem formaliter non esse ipsam entitatem absolutam, sed affectionem, & quasi passionem distinctam ratione ab illa. Hoc dicimus contra primam sententiam, & conuenit nobiscum Vazquez disputatione 77. cap. 3. & sequentibus, & Fonseca 4. Met. q. 3. & aperte colligitur ex D. Thoma in hoc articulo, & 1. d. 19. q. 5. art. 1. & q. 1. de verit. art. 1. & ex Alexandr. & Alber. vbi supr. & ex Henrico art. 34. summ. q. 3. & alijs, præsertim quia verum sicut bonum, sunt passionis entis, & aliquid addunt secundum rationem supra ipsum, & non secundum rem, quia iam alia entitas esset passio entitatis, & sic in infinitum, vt supra sæpe diximus. Neque possunt significare formaliter idem quod ens, quia iam nō essent passionis, & quasi affectiones eius. Id autem quod addunt, cum tantum sit rationis, aut est negatio, aut relatio; & non potest esse aliquid absolutum.

7. In naturalibus & moralibus falsitas.

8. Veritas formaliter nō est entitas rei.

Passiones addunt aliquid supra ens, & non rem.

Verum & bonum. Verum autem & bonum non significant negationem, vt constat: ergo relationem dicunt, & non absolutum. Itaque entitas ipsa, quam connotat veritas, & cuius est passio, non includitur directè in ratione, veritatis, vt contendunt Capreol. Soncin. Bañes, & Molina, & forte alij, sed solum connotatur quasi subiectum, & sola relatio est formalis ratio veritatis, & totum eius significatum. Sic docet D. Thomas hic, bonum supra ens addere ordinem ad appetitum, nempe appetibilis, & verum ordinem ad intellectum, scilicet intelligibilis. Idem docet locis citatis, vt in 1. loco citato ad 3.

Secundò dicendum est hanc relationem veritatis nō esse realem, sed solum rationis, & denominationem extrinsecam derivatam in ipsas res ab intellectu eo modo quo medicina dicitur sana à sanitate animalis. Ita docet D. Thomas art. 1. hic, & locis citatis ex 1. & de veritate sequuntur eum Herueus quodl. 3. articulo 2. Durand. 1. dist. 19. quæst. 5. numero 14. Henricus in sum. articulo 34. q. 3. & 5. & Vazq. disp. 77. c. 4. & probabilem putat Molina disput. 3. cit. Sed Vazquez contendit veritatem solum esse relationem conformationis rerum, non cum intellectu diuino aut artificis, sed cum intellectu vero & iudicio, cuius sunt causa, eo modo quo medicina dicitur sana, solum quia est causa sanitatis in animali.

Sed modò alterum admittimus, quòd res dicantur veræ, vt causæ veritatis in intellectu. Hoc enim expressè docet Diuus Thomas, & reliqui citati. Et videtur probari, quia res dicuntur falsæ, eoquòd sint causæ iudicij falsi, sicut aurum falsum, quod ita est apparens, vt possit facere iudicium falsum, quasi verum sit aurum. Ergo similiter dicuntur res veræ, quòd natè sint facere iudiciū verum in intellectu. Et hoc idè colligitur ex Arist. 5. Met. tex. 34. vbi falsum docet vno modo dici, vt rem falsam, eo quòd non componatur, aut impossibile sit componi, nempe vel quia vna res alteri non conuenit, cū conuenire possit, vt hominem sedere cū ambulet, vel quia omnino conuenire non potest, vt diametrum costæ commensurari.

Sed licet hoc modo res dicantur veræ & falsæ, melius videntur dici veræ & falsæ comparatione diuinæ mentis

practicæ, quia vel ei inferiores sunt, ratione ipse vel difformes, nempe quia vel sunt id quod esse debent, & apparent, vel quia non sunt, vt debent & apparent. Sic Aristoteles ibi, Res, inquit, falsæ dicuntur, aut eoquòd non sunt, aut eoquòd phantasia ab eis facta non entis est: vbi non solum ponit falsitatem ex ordine ad iudicium & compositionem, vt putauit Vazquez, sed etiam ex ordine ad esse, vel non esse rei, quod res habent ex primo intellectu diuino, & esse, vt docet Diuus Thomas in 1. d. 19. q. 5. articulo 1. Vtraque (inquit) veritas intellectus, aut rei reducitur, sicut in primum principium, in ipsum Deum, quia suum esse est causa omnis esse, & suum intelligere est causa omnis cognitionis. Et ideo ipse est prima veritas, sicut primū ens. Vnumquodque enim ita se habet ad veritatem, sicut ad esse. Et in hac prima causa essendi est prima causa veritatis, & maxime vera, scilicet Deus. 2. Met. tex. 4. Hæc ibi D. Thomas. Negari ergo non debet, quòd res habeant per se esse, & veritatem, præcipuè ex esse & cognitione diuina practica, quæ est eorum causa, licet eadè cognitio, prout speculatiua est, vera sit formaliter, quasi à causa, seu ratio ne obiectiuè, ab esse possibili rerū & natura. Itaq; natura & esse possibile est quasi causa obiectiua, & regula veritatis speculatiuæ in Deo, & simul cognitio Dei, vt practica est causa vera physica existentiæ rerū in executione. Propria tamè & prima formalis veritas nō est in rebus, sed in intellectu speculatiuo, vt dixit Diuus Thomas art. 1. & de verit. q. 1. art. 2.

Vbi etiam art. 4. docet duo quæ diximus, scilicet veritatem primò & præcipuè esse in intellectu diuino & humano, sicut sanitas est in animali. In rebus verò esse per comparisonem ad intellectum. Sed secundò quasi per accidens esse veritatem in rebus naturalibus per comparisonem ad intellectum humanum, quia licet non esset intellectus humanus, nec esse posset, adhuc res naturales haberent suam veritatem; non tamen sine comparatione ad intellectum diuinum, à quo dependent in suo esse; & ita nisi esset intellectus diuinus, non essent, neque esse possent, & ita neque haberent veritatem, vt docet Anselmus libro de vero capite 8. Et iterum repetit D. Thomas res dici veras

denominatione extrinseca ab intellectu diuino & humano, vel quia intellectus eas sibi adæquat, quasi causa vt diuinus, vel quia res sibi adæquant intellectum, quasi causæ veritatis eius, vt humanum. Quamuis ergo intellectus diuinus sit causa veritatis rerum, adhuc ei prius & formaliter conuenit veritas, quæ est adæquatio intellectus cū re. Sicut si sanitas animalis sit causa alicuius effectus, qui denominetur sanus, quasi à causa à sanitate animalis, non ideo sanitas animalis non est prima & formalis. Et hæc constabunt magis infra.

Ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum respondetur, veritatem dici diuinam perfectionem, licet sit relatio rationis formaliter, quia pro fundamento dicitur entitatem & cognitionem diuinam: & quia ipsa diuina perfectio neque esse, neque concipi potest sine hac relatione rationis etiam formaliter sumpta. Et ita non solum fundamentaliter, sed etiam formaliter est diuina perfectio, licet Molina paulò aliter respondeat pro hac nostra sententia huic argumento. Ad confirmationem respondetur, Deum dici suam veritatem sumpta veritate pro fundamento entitatis aut cognitionis; nam formaliter pro relatione rationis ratione distinguitur, licet quodammodo sint etiam vnum identicè istæ relationes rationis cum suo fundamento, quia eo posito statim sunt.

Ad secundum constat, veritatem vtramque, siue pro fundamento, siue formaliter sumptam, perfectionem esse, & relationem rationis, hoc modo esse perfectionem, & simpliciter simplicem, quatenus sine eâ res simpliciter perfecta, neque esse potest, neque concipi. Diximus autem supra entia rationis non solum esse quando concipiuntur, sed eo ipso quòd est eorum fundamentum proximum, quò posito statim concipi possunt, & dicuntur esse eo quo possunt modo, & quia sunt, ideo verè concipi possunt, non è contra, ideo sunt, quia concipiuntur: quod quia verum putamus, & à paucis consideratum, ideo repetimus sæpius. Et est sententia Caietani, Gerardi, Fonseca, & aliorum.

Ad tertium dicimus vulgarem esse phrasim, quia aliquod dictum verum dicitur veritas, & sumitur abstractū pro

concreto. Et constat, quia in rigore nō posset dici posita diffinitione veritatis pro veritate, vt si dicamus, Hoc quod dico tibi veritas est, non potest poni loco eius, Hoc quod dico tibi est adæquatio intellectus & rei. Aut veritas sumitur non pro veritate intellectus, sed pro veritate rei significatæ, quæ couertitur identicè cum entitate rei, & ita sensus est, Hoc quod dico tibi est entitas ipsa, aut res ipsa: quo volumus dicere, rem ipsam, vt est à parte rei significari. Et placet hæc expositio. Neque argumentum est tanti ponderis, vt eoque maximè conuinci debuerit Molina in primam sententiam.

II DVBITATIO.

Quomodo verum sit passio entis, & cum eo conuertatur?

Prima sententia dicit, verum aut veritatem non posse in vlla sententia dici propriè passionem entis. Ita Vazquez disput. 77. cap. 5. probat, quia si verum sit ens rationis, non potest esse passio entis realis. Si autem sit ens reale, vt alij dicunt, adhuc non potest esse passio, quia passio in sua essentia & ratione formali non includit essentialiter subiectum cuius est passio. Sic autem verum essentialiter includeret ens reale. Quia tamen conuertitur reciproce cum ente, dicitur passio entis.

Dicendum videtur posse dici propriè passionem in nostra sententia, quæ dicimus esse ens rationis; nam in altera eorum, qui dicunt esse ens reale, conuincit ratio illa Vazquez, vt patet. In nostra non, quia ratio veri distinguitur à ratione entis, & conuertitur, ita vt conueniat omni, soli, & semper: ergo optimè dici potest passio eius sicut bonum. Neque refert quòd vtrumque addat relationem tantum rationis, quia entia reali non potest addi vt passio reciproca, nisi ens rationis. Et non refert quòd sit ens rationis, vt non sit passio. Si enim conuenit omni enti reali, & soli, & semper hæc veritas & adæquatio cum intellectu diuino practico, actu vel potentia (quod dico propter impossibilia, quæ actu non fiunt à Deo) quid obstat vt non possit dici propria passio?

An verò entia rationis sint veræ? Molina

13 Diuina perfectio neque esse, neque concipi potest sine relatione rationis.

Quomodo Deus sit sua veritas.

14 Relatio rationis perfecte simpliciter simplex.

Entia rationis quia sunt, concipiuntur verè.

15 Quomodo aliquod dictum dicatur ipsa veritas

Cognitio Dei vt speculatiua, vera est ab obiecto, vt practica causa veritatis rei.

12 Veritas rebus per accidens refertur ad intellectum humanum, per se ad diuinum.

Sæpe id dicitur. Tho.

1. sententia verum non esse passionem entis.

2. Vera sententia esse passionem entis.

Licet sit relatio rationis.

3

Entia ratio linâ disputat. 4. dicit non ita proprie di-
nis non ita ci vera sicut entia realia, quæ vera di-
vera. cuntur, prout conformia sunt arti diui-
Essentia di nã, vel creatæ. Essentia verò diuina ve-
nina vera ra est, vt radix, & mensura prima omnis
vt mensura veritatis. Et ita veritas, prout analogice
 dicitur de conformitate cum regula ar-
 tis, & de prima radice omnis veritatis,
 est passio entis realis, communis entis
 increato, & creato. Entia verò rationis
 non sunt vera hoc modo; sed solum pro
 ut verum dicitur, quod est aliquo modo
 mensura conformitatis in cognitione,
 quæ de ipso habetur, sed suo modo etiã
 entia rationis pertinent in rebus creatis
 ad ens creatum, & arte factum; in Deo
 ad ens increatum, quod sine ipsis esse, &
 intelligi non potest. Sicut ergo habent
 suum esse analogice respectu entis real-
 is, ita etiam habent suam veritatem ana-
 logicè respectu veritatis entis realis.

Secundo dubitatur, quo modo ve-
 rum dicatur obiectum formale intelle-
 ctus? Primò certum videtur verum for-
 maliter, & proprie sumptum prout est
 in iudicio compositionis aut diuisionis,
 non esse obiectum adæquatum intelle-
 ctus. Ita docet D. Thomas hic, & in 1.
 vbi supra, & Scotus 1. d. 3. q. 3. Caiet.
 & ferè omnes hic, nempe quia obiectum
 adæquatum intellectus est ens, nam li-
 cèt apprehendatur etiam non ens, ap-
 prehenditur tamen ad modum entis, vt
 docet D. Thomas in hoc art. ad 2. nam
 non ens non habet in se vnde cogno-
 scatur, sed cognoscitur, quatenus intel-
 lectus illud facit cognoscibile; & ita
 etiam est verum, quatenus non ens est
 quoddam ens rationis apprehensum à
 ratione. Et quod verum non fit hoc mo-
 do ratio obiecti adæquati intellectus
 constat, quia intellectus habet alios actus
 præter iudicium, nempe etiam simpli-
 cem apprehensionem, in qua non est ve-
 ritas. Tum etiam quia neque in iudicio
 obiectum formale est veritas, sed ipsa
 entitas rei, vt ex dictis constat, & in his
 conueniunt Caiet. Bañes, Molina, &
 Vazquez disputatione 76. cap. 2. & dis-
 putatione 77. cap. 5.

Secundo dicendum est, veritatem
 prout est in rebus dici quodammodo
 obiectum intellectus, quia vt docet D.
 Thomas hic ad 3. & in 1. d. 19. quæst. 5.
 art. 1. ad 2. & de verit. quæst. 1. art. 1. ad
 2. ens non apprehenditur, nisi ratio ve-
 ri consequatur apprehensionem entis,

quia non potest intelligi ens, quin sic
 intelligibile. Potest tamen apprehendi
 ratio entis, quin apprehendatur ratio
 veri, & intelligibilis, licet è contra non
 possit apprehendi ratio veri, & intelli-
 gibilis, quin apprehendatur ratio entis,
 quia ens cadit in ratione veri: ens ergo
 intellectum eo ipso est verum, & intel-
 ligibile, non tamen eo ipso quod intel-
 ligitur ens, intelligitur verum. Hæc ha-
 bet D. Thomas ad 3. & omnibus locis
 citatis, quod dupliciter dicatur vnum
 non posse intelligi sine altero. Primò,
 quia vnum non potest intelligi si non
 ponatur alterum esse, & sic ens non po-
 test intelligi sine vero, & sine hoc quod
 est esse intelligibile. Secundo ita quod
 quoties intelligitur vnum, intelligatur
 & alterum, sicut qui intelligit hominem
 intelligit animal. Et hoc modo ens po-
 test intelligi sine vero, licet non è con-
 tra, quia verum non est in ratione entis,
 sed ens est in ratione veri, nempe quia
 ens est prima conceptio intellectus. V-
 bi constat hanc relationem rationis ve-
 ri seu intelligibilis in rebus esse, eo ipso
 quod sunt entia, non tamen semper for-
 maliter concipi eo ipso quod concipiun-
 tur entia. Et ita fit id quod sæpe aduer-
 timus, verum non esse id quod plerique
 dicunt entia rationis tantum esse quan-
 do concipiuntur, aut esse eorum esse
 concipi. Dicuntur enim esse eo ipso,
 quod habent fundamentum, ratione
 cuius concipi possunt, licet actu, & for-
 maliter non concipiuntur.

Ex his colligunt bene Caiet. & alij
 verum non esse formalem rationem,
 sed solum conditionem obiecti intelle-
 ctus, & denominationem quãdam, quæ
 comitatur ens, prout est obiectum in-
 tellectus, quia verum hoc modo in re-
 bus nihil aliud est, quàm denominatio
 intelligibilis, vt docet D. Thomas in
 corpore, & ad 3. nam verum sic latissi-
 mè sumptum non solum dicit id de quo
 potest verum haberi iudicium, sed id
 quod intelligi potest, & quomodolibet
 concipi ab intellectu, licet Vazquez
 oppositum dicat cap. illo 5. & res quæ-
 libet ex eo quod habet esse, vera est,
 id est intelligi potest, tam apprehensione
 simplici, quàm iudicio compositionis, &
 diuisionis. Et ita Aristot. 2. Met. tex. 4.
 & D. Thom. ibi, & in hac quæst. sæpe, &
 de veritat. quæst. 1. art. 1. præsertim ad
 3. dicit quod sicut res se habent ad esse,

ita

ita se habent ad veritatē, & maximè en-
 tia sunt maximè intelligibilia, & nata
 sunt maximè æquari intellectui. Est er-
 go veritas conditio & relatio conse-
 quens obiectum formale intellectus;
 non tamen ipsa formalis ratio. Et ita
 quando dicitur verum est obiectum in-
 tellectus, locutio est identica, non for-
 malis, & dicitur conditio assitens ob-
 iecto intellectus.

ARTICVLVS III.
 Verum bonum sit prius quàm ve-
 rum?

Conclusio est, Licet verum & bonum
 conuertantur cum ente, tamen verum,
 absolute loquendo, prius est quàm bonum.

DVBITATIO.
 Circa doctrinam & rationes Di-
 ui Thomæ.

Prima sententia impugnat, & cõclu-
 sionē, & rationes D. Thomæ, & di-
 cit rationē boni esse priorē ratione ve-
 ri. Ita Vazq. disp. 77. c. 5. & probat in-
 firmatis rationibus D. Thomæ. Prima
 est, quia verum propinquius conuenit en-
 ti, quàm bonum, quia verum sequitur ip-
 sam rationem entis simpliciter; bonum
 verò rationē entis perfecti: prius autē
 est esse ens, quàm esse perfectum. Hanc
 rationem eneruat, quia bonitas est ipsa
 integritas, & cõsummatio rei, & ita pro-
 ut est passio entis, ita proximè cõsequi-
 tur rationem entis simpliciter, sicut alia
 quæcūq;. Secunda ratio D. Thomæ est,
 quia cognitio est prior appetitione; er-
 go verum quod respicit cognitionem,
 est prius quàm bonum, quod respicit ap-
 petitum. Contra hanc obijcit ex dictis
 supr. q. 5. ar. 1. quia ratio boni est in re-
 b' ipsis absq; vilo ordine ad intellectu,
 vel appetitū, siue sumatur pro integri-
 tate, siue pro cõuenientia. Veritas autē
 est solū per ordinem ad iudicium intel-
 lectus; quamuis ergo cognitio sit prior
 appetitione; bonū autem quod intrin-
 secum quid est in ente, integritas scilicet
 & perfectio eius, prius est quàm ve-
 rum, quod dicit respectū ad intellectu.
 Solū autem veram dicit doctrinam D.
 Thomæ de intelligibili & appetibili,
 quia denominatio intelligibilis prior

est, quare appetibilis cum illa sit ad in-
 tellectum, hæc ad voluntatem.

Dicendum tamen est veram esse do-
 ctrinam Diui Thomæ, & rationes effi-
 caces. Et sequitur hic Caiet. & Valent.
 punct. 3. licet paucis & absq; vllis argu-
 mentis. Et ex dictis supr. q. 5. ar. 1. dub.
 2. constat, bonum supra ens, cum addat
 rationem posituam, non posse addere
 nisi relationē rationis, quia vt ibi & sæ-
 pe diximus, passiones entis nō possunt
 addere supra ens rationem realem, quia
 esset entitas. Itaq; ratio perfecti & inte-
 gri, quam addit bonum supra ens, vt ibi
 explicuimus, necessario est relatio ra-
 tionis conuenientis perfectionis. ad id;
 quod tali perfectione & integritate fi-
 bi conueniente perficitur, & cõsumma-
 tur. Et dicit rationē appetibilis vel for-
 maliter, vel fundamentaliter respectu
 appetitus, vel naturalis, vel eliciti, vt la-
 te ibi diximus.

Hoc posito prima ratio D. Thomæ
 sumpta ex formali ratione bonitatis, ef-
 ficacissima est, quia res eo ipso quod est
 ens, est vera & intelligibilis, antequam
 intelligatur perfecta & integra, vt per
 se constat; ergo ratio veri est prior. Ne-
 q; enim ita proximè intelligitur res bo-
 na atq; vera, quia ratio veri supra enti-
 tatem solū dicit, quod possit concipi &
 intelligi; eo ipso autē quod est ens, pro-
 ximè absq; vilo alio sequitur, quod pos-
 sit concipi. At verò bonum non statim
 concipitur posita entitate, nisi prout in-
 telligitur habere perfectionem sibi con-
 uenientem; nã si entitas concipiatur cū
 defectu perfectionis sibi conuenientis,
 non intelligitur bona, sed mala & defi-
 ciens, ac imperfecta; & vt sic non appe-
 titibilis. Ratio ergo integritatis ac perfe-
 ctionis posterior est ratione intelligibi-
 lis ac veri. Neque obiectio contra hanc
 rationem vllum habet robur.

Secunda etiã ratio est sumpta ex ra-
 tione appetibilis, quæ cõsequitur ad ra-
 tionē boni, quia ratio appetibilis etiam
 respectu appetitus naturalis (multò ve-
 rò magis respectu appetit' eliciti) poste-
 rior est ratione intelligibilis & veri, sal-
 tē respectu intellect' diuini, à quo pen-
 det omnis appetit' etiã naturalis. Siue
 ergo sumatur bonū formaliter pro inte-
 gritate, siue pro denominatione appe-
 titibilis cõsequente, ratio boni posterior
 est ratione veri & intelligibilis, quia an-
 tequàm concipiatur integra, concipitur
 intel-

Defenduntur conclusioes D. Thomæ.
Ratio boni relatio rationis.
Ratio appetibilis.
Bonum dicit perfectionem & integritatem.
Ratio appetibilis posterior.

Entia ratio nis sunt, licet nō concipiuntur actu.
Verum est conditio, nō formalis ratio obiecti intellectus.
D. Thom.
Aristot.

1. Ratio D. Thom. & vis eius.
Verum proximè sequitur ad ens.
Bonum dicit perfectionem & integritatem.

2. Ratio in firmatur.

3. Ratio D. Thom. & vis eius.
Verum proximè sequitur ad ens.
Bonum dicit perfectionem & integritatem.

Intelligibilis. Et cognitio saltē diuina naturaliter præcedit omnē appetitū, etiā naturalē, respectu cuius bonū & perfectio dicitur appetibilis, sicut respectu appetitus elicit bonum ei conueniens dicitur appetibile, vt diximus q. 5. & bonū in communi, & perfectū, dicitur cōueniens respectu vtriusq; appetitus.

Docet autem D. Thomas de veritat.

5 Bonū latius extenditur quā verum respectu per se. q. 2 r. art. 3. verum ex parte quidem ipsarum perfectionum esse prius bono, quia veritas conuenit rei secundū speciem & essentiam; bonitas verò conuenit rei secundū esse; species autem prior est secundū rationem, quā esse in indiuiduis. At verò ex parte perfectibilium bonum est prius quā verum.

Nam perfectio boni ad plura se extendit: nam verum solū perficit ea, quæ sunt aliquod ens percipere in se ipsis, aut habere secundū rationem, quin illud habeant secundū esse, & huiusmodi sunt quæ solū immaterialiter recipiunt, & sunt cognoscencia. Bonum vero perficit etiam ea quæ recipiunt secundū esse materiale: & ideo omnia appetunt bonum, sed non omnia cognoscunt verum. Secundò, quia ea ipsa quæ nata sunt perfici bono & vero, prius perficiuntur bono quā vero; bono enim perficiuntur, quatenus participiant esse; vero perficiuntur, prout cognoscunt aliquid; cognitio autem posterior est quā esse. Hinc fortè concedi potest primæ sententiæ, bonum esse prius quā verum ex parte perfectibilium.

Verum solū perficit intellectua- lia, bonum omnia.

Quid cōcedi possit primæ sententiæ.

6 In solutione primi docet D. Thom. Verum est quoddā bonum speciale appetibile, in quo genere appetibilū bonū se habet vt vniuersale, & verū vt particulare, sicut e contra in genere intelligibilium bonum est quoddam speciale verum, in quo verum se habet vt vniuersale, & bonum vt particulare. Idem habet de verit. q. 2 r. articulo 1. ad 4.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus sit veritas?

Conclusio est: Non solū in Deo est veritas, sed ipse est summa & prima veritas.

DVBITATIO.

Quomodo in Deo sit vtraque veritas rei & intellectus?

Conclusio Diui Thomæ certissima est de fide Ioan. 14. Ego sum via, veritas, & vita. Et de vtroque modo veritatis, quia Deus vt res, est summa & prima veritas, & vt intelligens, in sua cognitione habet summam, & primam veritatem formalem intellectus. Vtrumq; simul probat ratio Diui Thomæ, quia in intellectu diximus esse veritatem, quatenus apprehēdit, & iudicat rem vt est. In re verò dicitur esse veritas, prout intelligi potest, & conformari intellectui eam cognoscenti. Vtroque autem modo est summa veritas in Deo, nam esse suum non solū est cognoscibile à suo intellectu, ita vt ei conformari possit, sed omnino est idem cum cognitione, & iudicio sui intellectus. Et cognitio diuina ita apprehendit rem, quæ est suum primum obiectum, vt est, scilicet et diuinam essentiam, vt omnino sit idem cum re cognita. Alias etiam res extra ita cognoscit, vt ipsa cognitio sit causa, & mensura omnis alterius esse, & omnis alterius cognitionis. Cum ergo in Deo vt res est, sit summa conformatio cum suo intellectu & vt intellectū habet, & cognitionē, sit summa conformatio eius cum re, quæ est primariū eius obiectū, quia est omnino idem, & cum alijs rebus, quia licet non sit idem, est earum causa, & mensura, & similiter omnis alterius cognitionis merito dicitur prima & summa veritas vtroque modo.

Docet autem D. Thomas de veritat. q. 2 r. art. 3. verum ex parte quidem ipsarum perfectionum esse prius bono, quia veritas conuenit rei secundū speciem & essentiam; bonitas verò conuenit rei secundū esse; species autem prior est secundū rationem, quā esse in indiuiduis. At verò ex parte perfectibilium bonum est prius quā verum.

Esse Dei est sua cognitio

Et cognitio est idem cū re cognita.

Sed ecce Vazquez in explicatione huius articuli hanc rationem improbat, quia, inquit, ex dictis supra disput. 76. veritas in intellectu non est conuenientia conceptus formalis cum re cognita, sed conceptus obiectiui cum re extra. Ideo aliam texit rationem: non quidem ex conuenientia conceptus obiectiui cum re in se, nam etiam in beatis est summa hæc conuenientia cum conceptus obiectiui sit ipsemet Deus vt est in se, & in Deo est summa conuenientia inter conceptum obiectiuum rerum creatarum, & res ipsas, quia sunt ipsæmet res secundum se. Sed quia maxime repugnat Deum decipi in intellectu sui ipsius, quia & intellectus est infinitus, & res ipsa maxime necessaria. Circa res etiam alias veritas Dei est necessaria, summa, & maxima necessitate, licet non ex parte rerum, saltem ex parte ipsius intellectus.

Sententia Vazq. contra rationē D. Thom.

Ratio Vazquez pro cōclusionē.

Ex necessitate diuini intellectus.

Sed quicquid sit de hac ratione, firmissima

Defenditur ratio Diui Thomæ. missima est ratio D. Thomæ sumpta ex intima ratione naturæ & intellectus diuini, vt constat. Et in hac ratione conueniunt Alexan. q. 15. mem. 8. Albert. q. 25. mem. 2. art. 2. part. 3. sub part. 1. & 2. Henric. in sum. art. 34. q. 2. & 5. & Ricard. 1. dist. 8. articulo 1. quæstion. 2.

Conceptus obiectiuus est in conceptu formali. Id verò de conceptu obiectiuo iam supra reiectum est, nihil nepe est in cognitione re ipsa, quod possit esse cognitionum rei cognitæ, nisi ipsa cognitio & conceptus formalis; nam conceptus obiectiuus reuera non est aliquid aliud nisi solū denominatio rei cognitæ, prout est cognita & obiecta. Quod etiam dicit de summa conuenientia conceptus obiectiui in beatis cum Deo cognito, non est ita verum, quia, non secundum modum & gradum, quo in se est infinitè cognoscibilis, est in conceptu formali, aut obiectiuo beatorum, sed solū iuxta gradum cuiusuis conceptus formalis. Res etiam non sunt secundum se in conceptu obiectiuo aut formali, sed iuxta conceptum formalem Dei, vt prout sunt in Deo, sint vita, & Deus, nempe quia conceptus formalis, & cognitio ipsorum est Deus.

De cōceptu obiectiuo & formali beatorum.

Res nō sunt in conceptu obiectiuo & formali nisi obiectiue.

4 Deus dicitur verus quomodo.

Veritas rei & intellectus est relatio rationis.

5 In Deo veritas quomodo sit cōformatio cū principio.

principij, vt definit August. lib. de vera relig. c. 36. nisi affirmatiua resoluatur in negatiuam, quatenus esse diuinum non est intellectui dissimile.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sit vna sola veritas, secundum quam omnia sunt vera?

Conclusio est, Si loquamur de veritate, prout est in intellectu, plures sunt veritates in multis, & in eodem intellectu, si de veritate in rebus; sic quodammodo omnes sunt vera vna veritate diuini intellectus, à qua dependent & denominantur vera.

PRIMA DVBIT.

An veritas formalis vniocè dicatur de omni intellectu?

In conclusione D. Thomæ docet veritates, prout dicuntur de intellectu, multiplicari, etiā formaliter, prout sunt in rebus, solū denominatiuè dici à prima veritate diuini intellectus, tanquam à forma, à qua tanquam præcipuo analogo reliqua denominantur, sicut à sanitate animalis medicina dicitur sana vt causa, & vrina vt signum. Vbi ponit diferimen inter vniocū & analogum, quòd illud secundū propriam rationem inuenitur in multis, vt animal in qualibet specie animalis. Id verò, quod analogicè dicitur de multis secundum propriam rationem, inuenitur tantum in vno, à quo reliqua denominantur, vt sanum formaliter de solo animali. Ex hac ergo ratione sequitur, veritatem formalem, aut dici vniocè de omni veritate intellectus, etiam diuini & creati: quod falsum esse, constat ex dictis q. 13. vel eam solū dici formaliter de veritate intellectus diuini, tanquam de præcipuo analogo; & ita in reliquis intellectibus creatis non multiplicari formaliter, quod videtur contra conclusionem huius articuli, & probat ex Psalm. 11. Diminuta sunt veritates à filiis hominum; & ex Gloss. August. ibi, dum docet sicut ab vna facie hominis resultant plures similitudines in speculo, sic ab vna veritate diuina resultant plures veritates.

Difficultas in doctrina D. Thom. in hoc articulo de veritate intellectus.

2 Dicendum videtur veritatem in intellectu ita tenet Caietanus hic, & Vazquez disputat. 78. cap. 1. & 2. Et videntur conuenire Bonau. 1. d. 8. art. 1. q. 1. & 2. Ricard. art. q. 3. Alex. Albert. Gerard. & Herueus locis supra sæpe citatis. Et colligitur ex dictis supra quæst. 13. nempe nomina communia Deo, & creaturis analogicè dici, non vniuocè. Ad rationem obiectam respondet Caietan. hoc quod est rationem aliquam multiplicari in inferioribus, non colligi à D. Thoma ex eo solum quod sit vniuoca, & secundum vnam rationem de inferioribus dicatur, sed ex eo quod formaliter de omnibus inferioribus dicatur, quod alijs etiam non vniuocis conuenit. Itaque ratio quare multiplicetur est hæc vniuersalior propositio. Quia omne prædicatum formaliter multiplicatur iuxta multitudinem subiectorum; veritas autem est prædicatum formale respectu entitatis diuinæ, & humanæ. Et Diuus Thomas solum meminit prædicati vniuoci, vt à notioribus traderet disciplinam.

Ratio etiã analogã potest multiplicari formaliter.

3 Regula D. Thom. non de omnibus analogis.

Nomina ad vnum abusiue analogã.

Analogã variè dictã.

Regulam verò de analogo, quam docet D. Thomas, dicit Caietanus non esse vniuersalem de omni modo analogiæ, imò propriè loquendo ex 1. Ethic. nulli analogo conuenit, sed solis nominibus ad vnum, vel in vno, vel ab vno, quæ nos abusiue analogã dicimus. Sic veritas dicta de intellectu, & de rebus, est nomen ab vno, vel ad vnum, quia in solo intellectu veritas est, à qua res dicuntur veræ; si verò compararetur ad intellectus inter se, est nomen analogum, in quolibet tamen est formaliter, licet proportionaliter ad alios, vt ens de Deo & creaturis, & latius dixit Caietanus in tract. de analogia. Et docet D. Thom. in 1. d. 19. quæst. 5. artic. 2. ad 1. vbi distinguit triplicem analogiam. Vna est secundum intentionem, & non secundum esse, quando vna intentio refertur ad plura secundum prius, & posterius, vt sanum: alia analogi secundum esse, & non secundum intentionem, quia intentio est vna, sed esse diuersum. Sic ratio corporis secundum logicam intentionem dicitur vniuoca, sed secundum esse analogã respectu corruptibilitium, & incorruptibilitium, 10. Metaph. capite 5. Tertia est secundum intentionem, & esse, quando non est vna intentio communis, neque esse, sed di-

citur illud commune secundum rationem maioris, & minoris perfectionis. Sic dicitur ens de substantia, & accidere, & bonitas, veritas, & entitas, de Deo & creaturis. Hæc ergo analogia, quantum ad multiplicationem formæ significat eandem habet conditionem cum vniuocis. Et ita bene vsus est D. Thomas regula ex vniuocis sumpta, vt conuidentanti patet.

Analogã cum vniuocis conuenit in multiplicatione formali.

Ita de veritat. quæst. 1. artic. 4. aperte dicit veritatem propriè inueniri in intellectu humano vel diuino, sicut sanitatem in animali. In rebus alijs per relationem ad intellectum, sicut sanitas de effectu diuino, vel conseruatiuo sanitatis in animali. Hinc colligit veritatem esse in intellectu diuino propriè, & primò. In humano propriè quidem, sed secundariè; in rebus verò impropriè, & secundariè. Prima veritas est vna, & sic loquitur Anselm. lib. de veritat. cap. 8. & 12. veritates propriæ secundariæ, & veritates impropriæ sunt plures, quæ tamen quia sunt à prima veritate vna, ideo quodammodo omniã sunt vera vna veritate.

4 Ex D. Tho.

Anselm.

II. D V B I T A T I O.

An sint plures veritates in rebus?

Conclusio Diui Thomæ aperte id negat, & dicit, veritatem prout est in rebus, omnia esse vera vna prima veritate, cui vnũquodque assimilat. Contra hanc verò doctrinam esse videtur, quod in qualibet re, sicut est sua entitas & bonitas intrinseca, ita est & sua veritas intrinseca. Et ita sicut sunt plures entitates & bonitates, ita & plures veritates. Et quamuis omnia sint bona à bonitate diuina, tanquam exemplari singula habeant suam bonitatem ab illa deriuatam; ita quamuis omnia sint vera ab vna prima veritate, tanquam exemplari, adhuc habent singula suam veritatem distinctam ab illa deriuatam.

Difficultas contra conclusionem.

Dicendum tamen est veram esse doctrinam D. Thom. quia loquendo de veritate in rebus, omnes denominantur veræ ab vna prima veritate formali diuini intellectus, quæ est propriè veritas. Et conueniunt Alex. 1. p. quæst. 15. memb.

2

memb. 5. & Alb. 1. p. q. 25. mem. 2. art. 2. parti. 2. & parti. 3. sub parti. 2. Bonau. 1. d. 8. ar. 1. q. 1. & Ricar. art. 1. q. 1. & 2. & Dionys. Carthuf. 1. d. 8. q. 1. ex multis alijs. Ita ad finem corporis dicit D. Thom. licet sint plures essentia & formæ rerum & bonitates, vnam tantum esse veritatem diuini intellectus, à qua omnes res denominantur veræ. Ex quo bene Caiet. colligit discrimen inter bonitatem & veritatem, quia res omnes dicuntur bonæ bonitate intrinseca & extrinseca, vt supr. q. 6. Veræ autem solum dicuntur veritate extrinseca, quia res non sunt intrinseca veræ, sed extrinseca denominatione, vel quia imitantur, & adimplent veritatem diuini intellectus; vel quia sunt causæ & mensuræ veritatis in nostro intellectu speculatiuo, quia si nullus esset intellectus, nulla res vera dici posset, vt habetur q. 1. de verit. ar. 4. sicut si non esset sanitas animalis, nulla medicina, diætã, vel vrina sana dici posset. Et ratio est eadem; quia in ratione veritatis rerum cadit veritas intellectus, & in ratione medicinæ sanæ & aliorum cadit sanitas animalis. Et hoc est quod docet Ansel. lib. de verit. cap. 14. sicut est vnum tempus, sub quo omnia inferiora sunt, ita esse vnam veritatem, à qua res omnes veræ dicuntur, nempe quæ est mensura communis omnium. Ita hinc ad 2. & in 1. & de veritate.

In rebus est bonitas intrinseca, non veritas, nisi vt in causa, vel vt in effectu.

Vna est summa veritas prima.

3

Vazquez disput. 78. cap. 2. admittit res dici veras extrinseca denominatione, neque ex multitudine earum multiplicari veritates, non quia sint veræ ab vna veritate Dei, sed quia sunt veræ ex eo quod sunt causæ veritatis in intellectu creato. Sed mirum est res non potius dici veras respectu diuini intellectus quam creati, vt Ansel. etiam docēbat. Et certè ab intellectu creato non possunt dici veræ vna veritate, quia potius diuersæ res sunt causæ diuersarum veritatum, non solum in diuersis, sed & in vno intellectu. In rebus autem sunt plures veritates suo modo, vt omnes concedunt: & constat ex dictis artic. 1. dubit. 1. Dicuntur autem veræ vna veritate, iuxta Ansel. lib. de ver. c. 14. (quod est vltimum) nepe vt explicat Bonau. d. 8. q. 1. n. 16. quia ablatius significat vnam formam exemplarem, cuius lumine & influxu omnia se exponunt, ostendunt & manifestant. Et ratio ve-

ritatis sita est in hac ostensione, expressione, & manifestatione. Et sic suo modo omnia sunt bona vnica bonitate, vt sine quem appetunt omnia.

ARTICVLVS VII.

Vtrum veritas creata sit æterna?

Conclusio est, In solo intellectu diuino veritas æternitatem habet.

D V B I T A T I O.

An omnes veritates sint æternæ?

Partis affirmans videtur haberi primò ex Patribus ex August. libr. 2. Quod veritas omnis sit æterna. de lib. arbitr. c. 8. & lib. Soliloq. c. 3. & 4. dicit nihil esse magis æternum quam rationem circuli, & Duo & tria sunt quinque. Istæ autem sunt veritates creatæ. Idem docet Ansel. in Monol. c. 17. q. veritas enuntiabiliũ non habeat principium & finem, & quod cogitari non possit non fuisse. Secundo, omnium enuntiabiliũ veritates sunt omnes veritates; sed istas sciuit Deus ab æterno; ergo omnes veritates sunt æternæ, etiam creatæ.

1 Quod veritas omnis sit æterna.

Tertiò vniuersalia sunt vbiq; & semper, & propositiones necessariæ sunt perpetuæ veritatis; ergo plures veritates etiam creatæ sunt æternæ.

3

Dicendum tamen est certam esse conclusionem D. Thom. quam ipse docet hic, & in 1. d. 19. q. 5. ar. 3. & de veritat. q. 1. art. 8. quod sola veritas esse & intellectus diuini sit æterna. Et constat, quia solus Deus est æternus. Res autem aliæ in se non habent veritatem illam, veluti fundamentalem, nisi in tempore, neq; in intellectu creato fuit veritas formalis, nisi à tempore quo creati sunt Angeli & homines. Conuenit Alex. 1. p. q. 15. mem. 6. & 7. Alb. 1. p. q. 25. mem. 2. artic. 2. partit. 3. sub partit. 1. Bonauet. 1. dist. 8. articulo 1. q. 1. Ricar. ar. 1. q. 1. & 2. Dionys. q. 1.

4 Veritas solius Dei est æterna.

Hinc bene colligit D. Thomas locis citatis veritatem æternam tantum esse vnam, nempe veritatem esse, & intellectus diuini, quæ tantum est vna veritas, in qua tamen obiectiue, & in esse cognito sunt omnes veritates rerum, & enuntiabiliũ, & cognitionum creatarum.

5 Veritas æterna tantum est vna.

Sententia Vazquez in oppositum essentias rerum esse æternas.
Hinc colligit secundo D. Thomas, si nullus intellectus esset æternus, nullam etiam veritatem fore æternam, & quia solus diuinus intellectus est æternus, in solo ipso veritas æternitatem habet. Cuius oppositum nescio quo fundamento nitatur, licet teneat Vazquez dubitat. 78. cap. 2. §. 3. vbi dicit omnem veritatem esse æternam, sicut omnes res secundum essentiam sunt æternæ, & æternæ veritatis dici solent non solum (inquit) quia intellectus diuinus est æternus, sed quia obiectum intelligibile talem habet connexionem extremorum, & non repugnantiam secundum esse possibile, aut futurum, vt si intellectus aliquis sit ab æterno, siue creatus, siue increatus, habere possit verissimum iudicium de illa ab æterno, aut quouis tempore. Licet ergo nullus esset intellectus, enuntiatio hæc, *Antichristus erit, aut homo est animal*, diceretur æternæ veritatis, quia ex se ab æterno non repugnat vere intelligi nullo principio durationis determinato. Et si, inquit, Deus in tempore inciperet intelligere, adhuc non sequeretur veritatem rerum non esse æternam, si quantum est ex se possint intelligi antea, & antea absque villo determinato principio.

Enuntiatio nese esse eterne veritatis.
Sed mirum est nulla existente re, & intellectu non intelligente, adhuc veritates posse dici æternas, vel etiam essentias esse æternas. Primo essentia non possunt esse sine existentibus; quo modo igitur dicuntur esse æternæ. Secundo si neque res sunt, neque cognitio vlla earum, vbi sunt enuntiationes illæ, vel quid sunt, si omnia sunt nihil, & chaos inane. Melius ergo dicit D. Thomas, nullo existente intellectu, nullam esse veritatem nempe formalem, à qua sola res ipsæ, & enuntiationes in voce denominantur veræ extrinseca tantum denominatione. Et vt hæcenus diximus, veritas primo est in intellectu, secundo in rebus, si igitur nullus esset intellectus ab æterno, nullæ etiam res, vbi esset veritas. Nam illa non repugnantia non sufficit, neque quod res sint possibile, facit veritatem esse actu, si nullum sit eius fundamentum actu. Et cum Diuo Thoma conueniunt Alexander, Albertus, Ricardus, Carthusianus, & alij. Et dicunt cum Anselmo, quod veritas rerum ab æterno est in Deo, & creatrix essentia.

Defenditur sententia D. Thom. si non sit res, neque intellectus æternus, nulla veritas est æterna.
Ad primum respondet ur cum Diuo Thoma hic ad primum, D. Augustinū & Anselmum apertè loqui de veritate prima æterna, in qua omnes rerum veritates cognitæ sunt ab æterno. Et ita concedi potest, quod veritas rerum omnium fuit ab æterno, quatenus fuit in cognitione vera intellectus diuini; hinc tamen non sequitur, quod res veræ, aut essentia fuerint simpliciter ab æterno, sed solam in esse concepto in Deo. Sic etiam Albert. & Alex. Bonau. & alij.

Enuntiatio nese esse eterne veritatis.
Ad secundum, iam dictum est, veritates rerum, & enuntiabilem omnium esse solam ab æterno in scientia & prima veritate Dei; non tamen in se, prout sunt in intellectu creato, vel voce humana, aut in rebus.

Enuntiatio nese esse eterne veritatis.
Ad tertium respondet D. Thomas, hic dupliciter posse intelligi, quod vniuersalia, vel quid aliud sint semper & vbique. Primo, quia habent in se vnde se extendant ad omne tēpus, & ad omnē locū; sic Deo competit esse vbique & semper, non alicui alteri. Secundo modo, quia non habent in se vnde determinetur ad aliquē locū, vel tēpus; sicut materia prima dicitur vna, non quia habeat formā vnā, sed per remotionē omnium formarum, per quas diuiditur. Hoc modo vniuersale dicitur esse vbique & semper, quia abstrahit ab hic & nunc. Hinc ergo non sequitur, quod vniuersalia aut propositiones necessariæ habeant eternam veritatem, nisi in diuino intellectu æterno. Sic etiam docet D. Thom. ad 3. quod futura essent futura, solū fuisse ab æterno verum, quatenus in causa æterna fuit, quod essent futura, quæ causa est solus Deus; ex eo enim est aliquid futurum, quia in causa sua erat, vt fieret; nam sublata causa, non esset futurum illud fieri. Sic in libro de causis dicitur, causatum esse in causa per modū causæ, & Anselm. *Creatura in Deo est creatrix essentia.*

Enuntiatio nese esse eterne veritatis.
Hinc etiam docet ad 4. quia intellectus noster non est æternus, neque veritatem enuntiabilem, quæ à nobis formatur esse æternam. Et solum in intellectu diuino veritas nostra erat æterna, non in se. Et nunc verum est veritatem nostram tunc non fuisse, & solum est verum veritate, quæ nunc est in intellectu nostro, & non per aliquam veritatem ex parte rei, nempe quia ista est veritas in intellectu de non ente. Non ens autem

Enuntiatio nese esse eterne veritatis.
Ad primum respondet ur cum Diuo Thoma hic ad primum, D. Augustinū & Anselmum apertè loqui de veritate prima æterna, in qua omnes rerum veritates cognitæ sunt ab æterno. Et ita concedi potest, quod veritas rerum omnium fuit ab æterno, quatenus fuit in cognitione vera intellectus diuini; hinc tamen non sequitur, quod res veræ, aut essentia fuerint simpliciter ab æterno, sed solam in esse concepto in Deo. Sic etiam Albert. & Alex. Bonau. & alij.

Enuntiatio nese esse eterne veritatis.
Ad secundum, iam dictum est, veritates rerum, & enuntiabilem omnium esse solam ab æterno in scientia & prima veritate Dei; non tamen in se, prout sunt in intellectu creato, vel voce humana, aut in rebus.

Enuntiatio nese esse eterne veritatis.
Ad tertium respondet D. Thomas, hic dupliciter posse intelligi, quod vniuersalia, vel quid aliud sint semper & vbique. Primo, quia habent in se vnde se extendant ad omne tēpus, & ad omnē locū; sic Deo competit esse vbique & semper, non alicui alteri. Secundo modo, quia non habent in se vnde determinetur ad aliquē locū, vel tēpus; sicut materia prima dicitur vna, non quia habeat formā vnā, sed per remotionē omnium formarum, per quas diuiditur. Hoc modo vniuersale dicitur esse vbique & semper, quia abstrahit ab hic & nunc. Hinc ergo non sequitur, quod vniuersalia aut propositiones necessariæ habeant eternam veritatem, nisi in diuino intellectu æterno. Sic etiam docet D. Thom. ad 3. quod futura essent futura, solū fuisse ab æterno verum, quatenus in causa æterna fuit, quod essent futura, quæ causa est solus Deus; ex eo enim est aliquid futurum, quia in causa sua erat, vt fieret; nam sublata causa, non esset futurum illud fieri. Sic in libro de causis dicitur, causatum esse in causa per modū causæ, & Anselm. *Creatura in Deo est creatrix essentia.*

Enuntiatio nese esse eterne veritatis.
Hinc etiam docet ad 4. quia intellectus noster non est æternus, neque veritatem enuntiabilem, quæ à nobis formatur esse æternam. Et solum in intellectu diuino veritas nostra erat æterna, non in se. Et nunc verum est veritatem nostram tunc non fuisse, & solum est verum veritate, quæ nunc est in intellectu nostro, & non per aliquam veritatem ex parte rei, nempe quia ista est veritas in intellectu de non ente. Non ens autem

aliter se habet ad veritatem intellectus, quam entia, vt docet D. Thomas omnibus locis citatis, quia non ens non habet ex se vnde sit verum, & cognoscatur, sed solum ex intellectu apprehendente non esse veritatis ante esse ipsius. Entia autem habent in se esse quo adæquatur diuino intellectui, & cui possit adæquare humanus intellectus, ratione cuius dicitur vera, vide de verit. vbi supra ad 2.

Res in obiectiuo sunt ipse Deus.
In hoc articulo aduertit Caiet. id quod nos supra, sæpè aduertimus de esse obiectiuo rerum in cognitione Dei, videlicet apertissime ex doctrina D. Thomæ hic colligi, nullum secundarium obiectum diuini intellectus esse ponendum, quod sit aliud à Deo in esse, nempe obiectiuo; nam si propositiones cognitæ, & earum veritates in Deo sunt vna veritas æterna, multo magis laps, & quicquid aliud incomplexè significatur, erit veritas æterna, & ipse Deus, quod apprimè conuenit cum ijs, quæ supra diximus de esse obiectiuo rerum in ideis. Et paulo ante referebamus ex Anselmo, & libro de causis.

ARTICVLVS VIII.
Verum veritas sit immutabilis?

Conclusio est, Veritas intellectus diuini est immutabilis; veritas vero in intellectu nostri est mutabilis.

Veritas immutabilis, & mutabilis dicitur in intellectu.
Primo notandum est cum Caietano, rationem reddi à Diuo Thoma initio articuli, quare cum generalis sit questio de veritate in communi, responso sit de sola veritate intellectus, nempe quia veritas proprie est in solo intellectu; res autem dicuntur veræ veritate existente in aliquo intellectu; ergo & mutatio, vel immutatio veritatis debet esse in intellectu, cum reliquæ conditiones sequantur ipsum esse.

Duplici modo fit mutatio.
Secundo, conformitatem veritatis docet D. Thomas variari dupliciter, sicut & quamlibet aliam similitudinem, vno

modo variatur veritas ex parte intellectus, ex eo quod re eodem modo se habente, intellectus aliam habet opinionem. Secundo modo si opinione eadem manente res mutetur. Et vtroque modo fit mutatio de vero in falsum.

Veritas in intellectu diuino immutabilis.
Tertio, hoc posito, constat veritatem intellectus diuini esse immutabilem, quia in eo neque est variatio opinionum, neque eius acceptionem subterfugere potest res aliqua. Nostra autem veritas est mutabilis vtroque modo. Conueniunt omnes in 1. d. 8. Bonau. art. 2. q. 1. & 2. Ricard. art. 2. q. 1. & 2. & omnes alij ibi, & de immutabilitate diuine scientiæ, ijdem memb. 1. dist. 3. 1. Alex. quæst. illa 15. memb. 8. quod prima veritas sit immutabilis, ex Anselm. & August. Alb. q. illa 25. sub partic. 1. & 2.

Veritas creata mutabilis in intellectu.
Quarto notandum, veritatem dici mutabilem, non quasi ipsa sit subiectum mutationis, sed quia est forma & terminus, cuius subiectum, scilicet intellectus est mutabilis de veritate in falsitatem.

Veritas re immutabilis quomodo dicitur.
Tandem colligit veritatem, secundum quam res naturales dicuntur veræ, esse immutabilem, quia est veritas intellectus diuini.

Veritas propositiois duplex.
In solutione ad 3. docet Diuus Thomas, in propositione non solum esse veritatem, sicut in alijs rebus, in quantum implent id, quod de ipsis est ordinatum in intellectu diuino; sed alio specialiter modo, quatenus significat veritatem intellectus, quæ consistit in conformitate intellectus & rei, qua subtracta mutatur veritas opinionis, & per consequens veritas propositionis. Ita hæc propositio, *Sortes sedet*, eo sedente vera est, & veritate rei, quatenus est vox significatiua, & veritate significationis, in quantum significat veram opinionem. Sorte vero surgente remanet prima veritas, sed mutatur secunda. Hæc eadem docet D. Thomas in 1. vbi supra. art. 3. ad 5. & de verit. questio. 1. artic. 6.

QVAEST. DE CIMASEPTIMA
DE FALSITATE.

ARTICVLVS I.
Verum falsitas sit in rebus?

Falsitas pro modo in intellectu.
Conclusio, *Falsitas cum opponatur veritati, primo est in intellectu, sicut veritas.* In rebus autem dicitur falsitas in ordine ad intellectum, à quo per se de-

Quomodo falsitas in rebus.

pendent, vt in artificialibus si deficiant ab arte, quod in rebus naturalibus contingere non potest respectu intellectus diuini, quia quicquid in eis accidit, est ex ordinatione diuini intellectus, nisi in agentibus voluntarijs, in quorum potestate est subducere se ab ordinatione diuini intellectus P. sal. 4. Quæritis mendacium. Comparatione autem nostri intellectus res dicuntur falsæ per accidens, non simpliciter sed secundum quid, dupliciter primò in ratione significati, vt id dicatur falsum in rebus, quod falsa oratione, aut intellectu falso significatur, aut repræsentatur. Sic quælibet res potest dici falsa secundum id, quod ei non inest; vt diametrum falsum commensurabile 5. Met. tex. 34. & August. in lib. Soliloq. quòd Tragædus est falsus Hector. Secundò per modum causæ, sic res dicitur falsa, quæ nata est facere de se opinionem falsam, vt quæ habet in externis accidentibus similitudinem alterius rei: sic fel est falsum mel, stannum falsum argentum iuxta August. 2 libr. Soliloq. cap. 6. & Arist. 5. Met. tex. 34. Et homo falsus qui est amatius falsarum opinionum, ibidem. Hæc eadem habet Albert. 1. p. q. 25. mem. 3. art. 1. de varijs modis falli ex Arist. August. & Anselmo. Sic etiam Alex. 1. p. quæst. 16. memb. 1.

Primò res falsò signifi- cata.

Aut quia causa falsæ opinionis.

Falsitas in rebus.

Respectu intellectus diuini.

Peccatum mendaciæ, virtus veritatis.

Defectus artis contrariæ

ex ordinatione Dei. Notat Caietanus, defectum rei respectu artis, hic sumi non negatiuè, sed contrariè, quia negatiuè constituit opus imperfectum, sed contrariè constituit falsum.

ARTICVLVS II.

Vtrum in sensu sit falsitas?

Conclusio, Falsitas non est in sensu, nisi sicut veritas, prout veram aut falsam apprehensionem habet de sensibilibus. Circa proprium autem sensibile non habet falsam apprehensionem, nisi per accidens, & in paucioribus, eoquod ob indispositionem organi non bene recipit formam sensibilem. Sic infirmis dulcia amara videntur. Circa sensibilia communia potest esse falsitas, & circa sensibile per accidens, verbi gratia, circa hominem respectu visus; accidit enim colorato esse hominem. Et hæc falsitas circa hæc duo sensibilia contingit in sensu etiam bene disposito, eoquod non directe inferatur ad illa, sed vel ex consequenti per alia, aut per accidens. In sensu autem non est falsitas, sicut neque veritas, vt in cognoscente veritatē, aut falsitatem. Valentia puncto 2. contendit, falsitatem proprie esse in sensu; sed hoc ex dictis q. præceden. patet esse contra Diuum Thomam. Et Albert. idem docet cum D. Thoma memb. illo 3. articulo 2. Alex. q. 16. mem. 2.

Notanda intelligentia loci August. lib. de vera relig. cap. 33. vbi dicit, si omnes sensus nuntiant, aut afficiuntur, non debere ab eis amplius exigi, quo videtur velle non posse in sensu contingere falsitatem. Respondet D. Thom. ad primum, affici sensum esse sentire. Per hoc ergo quod nuntiat, sicut afficitur, non decipimur in iudicio, quo dicimus & iudicamus nos aliquid sentire. Sed ex eo, quod sensus aliquando aliter afficitur quæ res sit, sit vt nuntiet nobis aliquando rem aliter quam sit. Et ita fallimur ex sensu circa rem, non circa ipsam sentire. Ita de verit. q. 1. ar. 2. dicit sensum dupliciter considerari: primò vt cognoscit res, & sic consideratur in hoc articulo sub distinctione sensibilis proprii, communis & per accidens: Secundo vt offerens superiori potentie, & sic dupliciter, vel vt res quædam, aut vt indicatiuus rerum: primo illo modo, vt offerens vt res, semper est verus simpliciter, sicut & reliquæ res. Et sic dicit Caietan. sumi sensum ab Augustino loquendo citato. Tertio enim modo, vt nuntius rerum aliquando est falsus vt causa, quia inducit in mente falsam æstimationem de re. Itaque vt bene Caietanus, sensus semper facit veram æstimationem de dispositione propria, sed non de dispositione sensibilibus. Et hoc significat Diuus Thomas distinctione iudicij de sensu in actu, & de re ipsa sensibili.

Circa sensibile proprium raro.

Circa communia per accidens sepe.

Sensum afficiuntur, vt ex August.

Ex sensu fallimur circa rem.

Sensus vt res, semper est verus simpliciter, sicut & reliquæ res. Et sic dicit Caietan. sumi sensum ab Augustino loquendo citato. Tertio enim modo, vt nuntius rerum aliquando est falsus vt causa, quia inducit in mente falsam æstimationem de re. Itaque vt bene Caietanus, sensus semper facit veram æstimationem de dispositione propria, sed non de dispositione sensibilibus. Et hoc significat Diuus Thomas distinctione iudicij de sensu in actu, & de re ipsa sensibili.

ARTICVLVS III.

Vtrum falsitas sit in intellectu?

Conclusio est, Falsitas in intellectu esse potest, non solum quia cognitio intellectus falsa est, sed quia intellectus eam cognoscit vt veritatem. Circa quidditates tamen simplices non potest intellectus esse falsus, sed vel verus, aut omnino nihil intelligit.

DUBIT. VNICA.

Circa doctrinam articuli.

Non est falsitas circa quidditatē.

Notanda primò ratio, quare intellectus non possit deficere, & esse falsus circa quod quid est, quia sicut res naturalis, si sit non potest deficere à sua forma, licet possit deficere ab alijs accidentibus vel consequentibus, sicut homo ab hoc quod est habere duos pedes, non autem ab hoc quod est esse hominē, ita cum intellectus intelligat per formam, id est per similitudinem rei cognitæ, non potest deficere in cognoscendo respectu illius rei, cuius similitudine informatur, sicut neq; sensus circa proprium sensibile. Sicut enim sensus directè informatur similitudine proprii sensibilis, ita intellectus similitudine quidditatis. Secundo docet D. Thomas falsitatem intellectus contingere componendo, aut diuidendo, sicut in sensu circa sensibilia communia, aut per accidens; dū attribuit aliquid rei, cuius quidditatem intelligit, vel quod eam non consequitur vel quod ei opponitur. Discrimen tamen est inter intellectum, & sensum, quod in intellectu est falsitas, sicut veritas, non solum quia cognitio intellectus falsa est, sed quia falsitas est cogni-

Falsitas in intellectu componēte.

ta, non sic in sensu, vt constat art. 2. præcedenti. Conuenit Alex. memb. 2.

Tertio docet in cognitione, quod quid est contingere falsitatem per accidens, quatenus in eo admiscetur compositio intellectus. Et hoc dupliciter: primò si intellectus diffinitionem vnius attribuat alteri, vt diffinitionem circuli attribuat homini: diffinitio enim vnius rei falsa est de altera re. Secundo quatenus componuntur partes diffinitionis, quæ inuicem sociari non possunt. Vt si dicas animal rationale quadruplex, sic falsus est intellectus formans hanc compositionem, aliquid animal rationale est quadruplex. Et hæc diffinitio in se est falsa, & non solum respectu alterius. Et primò modo est quod quid est falsum huic: secundo modo in se, vt bene Caiet. Et addit Diuus Thomas in simplicibus quidditatibus cognoscendis non posse intellectum esse falsum.

Falsitas circa quod est dupliciter.

Obiectio Caietani.

Solutio eiusdem.

Vera solutio. In sola compositione falsitas.

Sed egregie obiicit Caietanus circa primum modum falsitatis; primò quod compositio diffinitionis cum diffinito, non est cognitio quod quid est, neque prima operatio intellectus sed secunda. Cur ergo tribuitur falsitas illa cognitioni quod quid est. Secundo quod iste modus falsitatis non minus inuenitur in simplicibus quàm in compositis, cuius oppositum docet D. Thomas in fine conclusionis. Respondet Caiet. coniunctionem diffinitionis cum diffinito pertinere ad cognitionem quod quid est; nã ratio quidditatis sita est in hoc, quod sit alicuius quidditas, & cum eo coniungatur. Si ergo cognosceretur quidditas, & non sciretur cuius est, non cognosceretur quidditas, sed quid nomē significet, sicut modo, dum quis concipit montem aureum, aut aliud impossibile. Cum ergo sicut res se habet ad esse, ita se habeat ad cognosci, si quidditas vt sic essentialiter petit id cuius est, ita vt cognoscatur idem exigit, & ita hæc coniunctio ad primam pertinet operationem. Hæc Caiet. ad primam objectionem.

Sed nimis subtilia sunt ista, & certum est compositionem diffinitionis cum aliquo diffinito, iam esse compositionem. Et ita D. Thomas expresse hic, & in 1. d. 19. q. 5. art. 1. ad 7. asserit diffinitionem posse etiam per se dici quodammodo veram; falsam autem non dici nisi per accidens, ratione affirmationis, aut negationis annexæ, & assignat vtrumque

modum prædictum. Itaq; non vult hæc falsitate per accidens esse sine compositione; sed quamvis sit per se ratione compositionis, dicitur per accidens respectu quidditatis, quæ venit in eâ compositionem per accidens. Idem docet de verit. q. i. art. 12. & sumit hæc doctrinam ex Arist. 5. Met. tex. 34. Et concludit si intellectus sumatur secundum actionem, à qua nomen est illi impositum, scilicet prout essentiam & intima intelligit, non esse in eo falsitatem. Falsitas ergo proprie est in sola compositione, sicut de verit. diximus q. præced.

Solutio Caiet. ad 2.

Ad secundam objectionem respondet Caiet. coniunctione definitionis cum diffinitione, si secundum se consideretur, contingere ex hoc quod diffinitum est compositum; nam aliqui non possent diffinitio abstrahi à diffinito; sic ut neq; idem à se ipso; idem in quidditate rei simplicis dicit nullam contingere falsitatem ex se. Sed non satisfacit hæc solutio, quia D. Thomas has duas falsitates docet esse per accidens, & non per se ex ratione quidditatis. Nondum autem apparet, quare saltem per accidens quidditas alicuius simplicis, ut Angeli, vel circuli, componi non possit cum re altera. Imò D. Thomas ponit exemplum in diffinitione circuli; si attribuitur homini, & quantumvis res sit simplicissima, potest falso ab intellectu errante componi cum altera ipsa res, & eius diffinitio.

Solutio vera, & mens D. Thom.

Dicendum ergo est ad objectionem D. Thomam non negare hunc primum modum falsitatis per accidens posse contingere in diffinitionibus simplicium, sed solum secundum illum, qui contingit ex coniunctione partium, quæ sociari non possunt. Constat hoc aperte in 1. ubi supra ad 7. & in hoc articulo exceptio solum ponitur respectu secundum modi falsitatis. Et propter hoc (inquit sanctus Doctor) in cognoscendo quidditates simplices, non potest esse intellectus falsus, sed vel est verus, vel totaliter nihil intelligit, quasi in quidditate simplici nulla habente partes, non possit contingere compositio partium, in qua sit falsitas. Imò hæc secunda falsitas in 5. Met. tex. 34. respectu primæ vocatur per se, nempe diffinitio sic composita dicitur per se falsa diffinitio, quæ scilicet nulli rei convenire potest.

Diffinitio per se falsa.

ARTICVLVS III.

Verum verum & falsum sint contraria?

Conclusio est, Verum & falsum opponuntur vt contraria, & non vt affirmatio & negatio, vt quidam dixerunt.

DVBITATIO.

An verum & falsum opponantur ratione formæ, aut ratione fundamenti?

Primo certa est conclusio, quod verum, & falsum opponantur, non vt affirmatio, & negatio; licet oppositum tenuit Albert. memb. illo 3. art. 3. & innuit Alex. 1. p. quæst. 16. memb. 5. ad finem; neque vt habitus, & priuatio, sed contrarie, quia negatio nihil ponit, neque determinat subiectum. Priuatio etiam nihil ponit, licet determinet subiectum 4. Metaph. tex. 4. & 5. Metaph. tex. 27. contrarium vero, & ponit aliquid, & subiectum determinat. Sic certe verum, & falsum aliquid ponunt, nempe opiniones inuicem contrarias, vt docet Arist. 2. lib. Periherm. cap. vltim. & 4. Metaph. tex. 27. Falsum dicit opinionem vera contrariam. Falsum enim dicitur ex eo quod iudicatur aliquid esse quod non est, aut aliquid non esse quod est. Verum ergo dicitur acceptione aut opinionem adæquatam rei, falsum opinionem aut acceptionem non adæquatam rei. Cum ergo certum sit, & per se notum ea opponi, vt notat Caiet. & vtrūq; sit positium, sequitur opponi vt contraria. Et hæc est ratio D. Thom.

Verum & falsum opponi contra vid.

Quid verum, quid falsum.

Sed dubitatio est, an hæc oppositio contraria sit ratione relationum conformitatis, & difformitatis cum re; an ratione fundamentorum, scilicet opinionum aut acceptionum, quarum altera est vera, & altera falsa. Molina hic disput. vnicæ ad finem, dicit D. Thomam solum loqui de fundamentis, & relationes ipsas non esse contrarias, sed potius se habere sicut simile & dissimile, quæ eidem qualitati conuenire possunt respectu diuersorum. Sic eadem opinio potest esse vera & falsa respectu diuersorum, vt opinio, Sortes sedet, eo sedente est vera, non sedente, est falsa, ideo dicit Aristotelem & D. Thomam,

Contraria oppositio vt res & falsi, unde aut in quo. Semper autem dicitur.

Thom. loqui solum de his contrarijs ratione fundamenti, scilicet, quia respectu eiusdem rei vna opinio est vera, quod res sit vel non sit, & opinio, quæ iudicat oppositum de re eadem, est falsa.

Oppositio inter relationes.

Dicendum est præcipue quidem esse se verum & falsum contraria ratione fundamenti, vt etiam asserit Caiet. sed ipsas relationes esse inter se contrarias, quodammodo in eadem opinione respectu eiusdem rei. Sic mutatur eadem opinio de vera in falsam, vt dicitur cap. de substantia in prædicamentis, nempe mutata re significata, & manente eadem opinione, vt opinio, quæ Sortes sedeat, erat vera eo sedente, & eadem manens fit falsa eo surgente; negari autem non potest esse affectiones contrarias, in opinione esse veram & falsam, licet sint relationes rationis; sicut esse bonam & malam actionem eadem; & eandem albedinem esse similem & dissimilem, nempe mutato termino de albo in nigrum. Vbi constat, vt bene aduertit Caiet. verum & falsum formaliter non significare ipsam enuntiationem aut opinionem, sed conformitatem, & difformitatem eius cum re, quia si formaliter significarent ipsam opinionem aut enuntiationem, iam cum eadem opinio posset esse vera & falsa successu temporis, & eadem enuntiatio fieret, vt vnum contrarium transiret in alterum, & essent formaliter idem. Et immerito Bañes hic & supra præcõtenit verum & falsum formaliter non esse relationes, sed quid absolutum.

Sicut inter bonum & malum.

Verum & falsum formaliter dicunt relationes.

Fundamenta, id est, opiniones etiam contraria.

Relationes contrariæ dupliciter mutantur.

Sic verum & falsum contrariè opponuntur dupliciter.

Secundum, quod præcipue sint contraria ratione fundamenti, constat primo, quia Arist. 4. Met. & D. Thom. id explicat per fundamenta. Verum (inquit Arist.) est ens esse, & non ens esse. Falsum ens non esse, & non ens esse. Dicit ergo falsum opinionem contrariam vere opinioni, & non negationem conformitatis, vt quidam hic citati à D. Thom. assererent. Secundo, quia vt aduertit Caiet. in alijs relationibus contrarijs hoc ita contingit; nam simile & dissimile dupliciter opponuntur contrariè; primo ratione fundamenti, vt cum album, quod prius erat simile alteri albo, mutatur in nigrum, & fit dissimile eidem. Secundo, & ratione termini, aut relationis, vt quâdo terminus mutatur in nigrum, & in albo mutatur relatio similitudinis in contrariam dissimilitudinem. Sic verum opponitur contrariè falso, vel ratione relationis, aut quod idem est termini: vt

cum eadem oratio de vera fit falsa, quia mutatur res significata: vel ratione fundamenti, nempe, quia ipsa fundamenta sunt contraria, scilicet opiniones, seu acceptiones, aut enuntiationes. Enuntiationum vero prima contrarietas est inter affirmationem & negationem eiusdem de eodẽ. Quando ergo mutatur intellectus de affirmatiua opinione in negatiua eiusdem eodẽ modo, mutatur de vero in falsum ratione fundamenti. Et accidit de contrario in contrarium mutatio.

Enuntiationes contrariæ.

Aduertit autem Caietanus mutationem ratione termini, aut non esse vere inter contrariam oppositionem, aut si sit, qualis potest esse inter relatiua, non habere rationem contrariæ oppositionis ratione termini, quia mutatio termini contingit, & de contrario in contrarium, & de affirmatione in negationem, aut e contra. Mutatio vero de vero in falsum ratione fundamenti habet oppositionem contrariam ex eadem inter fundamenta, quia mutatio intellectus ex opinione affirmatiua in negatiua, vere est inter contraria. Imò, & prima illa oppositio ex parte relationum & termini, nascitur ex hac oppositione contraria inter fundamenta, vt idem Caiet. dicit. Ideo enim oratio vel opinio, Sortes sedet, eo surgente, mutatur in contrarium, scilicet falsum, quia est contraria alteri opinioni, & orationi, Sortes non sedet, quæ est vera. Ideo D. Thom. hic non meminit oppositionis inter hæc contraria, nisi ex parte fundamenti; nempe, quia relationis natura maximè declarat per fundamentum, præsertim quantum ad hanc oppositionem.

Inter relationes oppositioem esse ratione fundamenti.

Hic in solutione ad primum valde insinuat D. Thomas, id, quod nos diximus quæst. præcedenti art. 2. quod veritas, vt cognita dicatur esse in compositione, nempe veritas rei; nam id quod est (inquit) vt apprehensum, est verum intellectus, in quo primo est veritas, & id quod non est vt apprehensum, est falsum: apprehensiones autem esse, & non esse sunt contraria. Periherm. c. vlt. huic opinioni, Bonum est bonum, contraria est opinio, Bonum non est bonum.

Veritas vt cognita in compositione.

In solutione ad secundum, malum & falsum dicit contraria bono & vero. Caiet. dicit contrarium sumi pro priuatio in malo, & probabile est, quia ibi dẽ id confirmat D. Thom. quia priuatio fundatur in subiecto, quod est ens, ita malum

Malum contrarium bono, aut vt priuatio.

malum in aliquo bono, & falsum in aliquo vero sibi subiecto. Dicemus tamen malum morale iuxta Diuum Thomam esse contrarium bono morali, & vocari etiam priuationem iuxta doctrinam ipsius sumptam ex Aristot. 5. Met. quod aliquando contrarium imperfectum di-

catur priuatio respectu contrarij perfecti, vt nigrum respectu albi. In solutione ad tertium, licet Deo secundum se nihil sit contrarium, verum tamen opinioni de Deo in nobis contraria est falsa opinio de ipso, vt constat.

QVAEST. DECIMA OCTAUA DE VITA DEI.

Ratio methodi. **Q**uia intelligere viuentiu est, post considerationem de scientia & intellectu diuino, dicitur D. Thomas agendum esse de vita ipsius Dei. Nam quauis vita sumpta pro principio operationum prior sit ipsis, & ita potuerit tractari de ipsa ante disputationem de scientia, quia tamen vita manifestatur & cognoscitur per operationes vitæ, ideo post primam operationem vitæ diuinæ, scilicet cognitionem, hic agit Doctor sanctus de vita Dei, & hæc ratio colligitur aperte ex hoc proœmio, & ex art. 3. infra.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnium naturalium reru sit viuere?

Conclusio est negans.

Notanda est doctrina huius articuli, vbi signum viuentium constat ex manifeste viuentibus, scilicet animalibus quorum vitæ manifesta dicitur ab Aristot. lib. 1. de plantis c. 1. In quo autem primo manifestatur, & ultimo remanet animalium vita, est in hoc, quod ex se motum aliquem habent; nam quando iam non ex se, sed ab alio tantum mouentur, non viuunt, sed mortua sunt. Illa ergo tantum viuunt, quæ se ipsa mouent secundum aliquam speciem motus, siue proprie dicti, qui est actus imperfecti, siue improprie, qui est actus perfecti, scilicet intelligere & velle, & sentire. Ea ergo, quæ se agunt ad aliquem motum vel operationem, sunt viuentia; quæ non se agunt, viuentia dici non possunt, nisi per aliquam similitudinem, vt elementa, & alia inanimata. Sic ad tertium aquæ viuæ dicuntur per metaphoram, quæ habent continuum motum & fluxum; nam aquæ stantes non habent principium continue fluens, vt aquæ

cisternarum & lacunarum. Secundo notandum graua & leuia, licet habeant in se principium effectiuum principale sui motus secundum locum, scilicet formam & grauitatem, aut leuitatem, non proprie moueri se ipsa, quia vt docet D. Thomas ad 2. viuentia habent motum & operationem etiam in sua naturali dispositione, vt plantæ nutritionem, & accretionem, animalia motum progressiuum, graua autem & leuia non mouentur, si sunt in sua dispositione, & loco naturali; sed quando sunt extra suum locum, & ita dicuntur moueri à motore extrinseco vel generante, quando scilicet producuntur extra suum locum, vel à remouente prohibente mouentur, vt dicitur 8. lib. Phys. tex. 32. de quo diximus supra, & tract. speciali de hac re. Imò ipse Aristot. fatetur 8. Phys. loco citat. proprie moueri se ipsa, solis conuenire animalibus, quantum ad motum progressiuum, quo mouet se ex cognitione & appetitu, ita vt sistere etiam se ipsa possint. Et ita solis viuentibus conuenit moueri se, vt notat hic Caiet. cum graua & leuia non moueant se in sua naturali dispositione; imò vt nos addimus, neque omnia viuentia æquè se mouent, sed præsertim, quæ cognitione, & appetitione se mouent secundum locum.

ARTICVLVS II.

Vtrum vita sit quadam operatio?

Conclusio est, Vita proprie significat substantiam, & naturam, cui conuenit moueri se ipsam, minus proprie significat ipsam operationem vitæ.

Primum constat ex Aristot. 2. lib. de anima tex. 37. viuere viuentibus est esse. Et ratio est, quia licet intellectus esse.

nomem vitæ, & viuentis, imponat ex operatione externa, quæ accipit à sensu; imposuit tamen hoc nomen ad significandam ipsam substantiam, & quidditatem à se cognitam; sicut nomine corporis significat genus substantiæ, licet imposuerit à trina dimensione, quæ illi conuenit; quæ etiam eodem nomine significat. Secundum etiam docet Aristot. 9. lib. Eth. c. 9. dum dicit viuere principaliter est sentire, vel intelligere, & 2. de anima tex. 13. & 34. viuere diuidit per quatuor operationes, ali, sentire, loco moueri, & intelligere, licet vt docet D. Thom. ad 1. vtroque loco possit Aristot. intelligi de operatione, vel de esse, cui conuenit talis operatio. At secundum operationes, & eorum habitus distinguuntur vita actiua & cõtemplatiua, & Ioan. 17. cognoscere Deum dicitur vita æterna.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deo conueniat vita?

Conclusio est, Vita maxime proprie in Deo est.

DVBITATIO.

Circa doctrinam articuli.

Primò plus respondet D. Thom. quærat, Deum enim viuere constabat ex operatione intellectus, sed quod maxime viuat; probat ex proprijs huius materiæ. Nam viuere dicitur, quæ in naturali dispositione operantur ex se ipsis. Cui ergo hoc perfectius conuenit, perfectius viuat; moueri autem se, aut operari ex se ipso, triplici modo contingit. Quædam solū quoad executionem, quia formam & finem habet à natura, vt plantæ quoad augmentum, & decrementum. Quædam & quoad executionem, & quoad formam, quæ est principium motus, quæ per se acquirunt, vt animalia, & hæc quia formam habent à sensu, quæ perfectiorē sensum habent, perfectius mouent se ipsa, quæ enim solū tactum, solo motu dilationis & cõstrictionis se mouent, vt affixa, vt ostrea. Perfectiora verò mouent se per sensum, etiam ad distantiam motu progressiuo. Sed hæc licet formam accipiant per sensum, finem tamen operationis, vel motus non sibi præstituant, sed inditum habent à natura, cuius in finem mouentur per formam

sensu apprehensam. Alia autem præter formam sensu apprehensam, etiam finem sibi præstituant, per rationem scilicet, & intellectum, cuius est cognoscere proportionem finis & mediõrum, & ordinare vnum ad alterum. Et hæc perfectius mouent se ipsa, vt homo. Sed adhuc homo aliqua habet præstituta à natura, vt prima principia, & vltimum finem, & quantum ad hæc non mouet se ipsum, sed mouetur ab alio. Vnde Deus, cuius natura est suum intelligere, & cui id, quod naturaliter habet, non determinatur ab alio, habet summum gradum vitæ. Habet ergo perfectissimam vitam, ac sempiternam, vt docet Aristot. 12. Met. tex. 5. 1. quia habet intellectum perfectissimum, & semper in actu. Ita habet Alex. 2. p. q. 9. memb. 1. ex Dionys. 3. cap. de diuin. nomin.

Notat Caiet. Deum esse in tertio gradu viuentium, quæ mouent se, aut operantur ex se, quantum ad executionem, & formam, & finem; sed in hoc gradu habet supremum locum, quia nihil habet determinatum ab alio, aut in quo ab alio moueatur. Et dicitur omnino operari ex se, & moueri à se ipso motu perfetto, vt docet D. Thom. ad 1. ex Platone; cum tamen sit suum esse, & intelligere, & viuere, & operatio non habet viuendi principium, vt docet ad 2. omnes verò intellectus creati habent aliquid, in quo ab alio moueantur, & determinentur; nempe, quantum ad assensum primorum principiorum, & voluntatem vltimi finis.

Secundo bene aduertit Caiet. animalia per se acquirere formam apprehensam, licet enim sentire sit quoddam patiens, & formam sensibilem in habitu accipiat sensus, merè passiuè, ab externo obiecto; tamen in genere cognitionis, & in actu completo, habet sensus formam apprehensam à se ipso, id est, per suam operationem à se actiuè elicitam. Et ita sentire non est pati quomodo libet à sensibili; sic enim etiam diaphanum videret, sed est pati vitali passione, & sensum fieri sensibile, quod non est, nisi media actione vitali ipsius sensus. Ex quo dicit Caiet. conciliari varia dicta Aristotelis, & Diui Thomæ. Id etiam aduertendum est, quod licet viuentia quantum ad aliqua sint determinata ab externo principio, vt intellectus creatus ad assensum primorum principiorum.

principiorum, & voluntas ad finem vltimum, id est, ad bonum in genere, & beatitudinem in commune, non ideo tamen operationes ipsæ cognitionis, & appetitionis, nō sunt vitales; sed id addit D. Thomas, vt etiam intra genus vitalium operationum, quæ sunt à principio se mouente, constet esse gradum maioris & minoris perfectionis. Ideo autem dicit Vazquez in notatione dici determinatū, quia ex se nō habet vnde potius hoc cogitet, quā illud, & ita se habet, vt motū & determinatum ab extrinseco. Sed D. Thomas hīc non loquitur de prima cogitatione, quæ alicui insperata accidit à prima causa, sed de assensu primorum principiorum, & de voluntate beatitudinis, aut vltimi finis, quæ quantum ad speciem actus determinata sunt à natura, ita vt non possit illis dissentiri, vel hanc odio habere, sed quoad exercitium sunt libera.

Vazq. explicatio.

Alia mens D. Thom.

ARTICVLVS IIII. Vtrum omnia sint vita in Deo?

Conclusio, Omnium in Deo sunt vita ipsa diuina.

DVBITATIO. Circa hanc doctrinam.

Primò notandū conclusionem probari, vt supra à nobis q. 15. ar. 1. dubit. 2. ex eo Ioan. 1. Quod factum est, in ipso vita erat. Vbi constat hanc lectionem probari à Doctore sancto. Secundò ratione optima, quia in Deo idē est intelligere; & quod intelligitur, & intellectus. Quicquid ergo est in Deo, vt intellectū, est ipsum intelligere, & intellectus, & esse, & viuere Dei, & cū omnia facta sint in Deo, vt intellecta, fit, vt omnia facta in Deo sint ipsa vita diuina. Vbi perspicuè docemur, id quod sapientius tradimus à q. 15. art. 1. dub. 2. & deinceps, de conceptu obiectiuo rerū, scilicet res, vt sunt in conceptu obiectiuo, esse ipsum conceptum formalem; nam alioqui verū esse non potest, quod intelligere sit id, quod intelligitur. Nā si conceptus obiectiuus in Deo essent res, vt in se sunt, vt supr. cōtēdebat Vazquez, non possent esse ipsum intelligere Dei. De ipsis autem rebus, vt sunt in

Locus Ioa. sic pro cō clusione. Ratio.

Cōfirmatio nostra sententiæ de cōceptu obiectiuo.

Deo, loquitur Ioannes, & D. Thomas in sua ratione, & Alber. Mag. 1. p. q. 55. m. 2. ar. 3. ad 2. q. incidentem, Bonau. in 1. d. 36. art. 2. q. 1. ex August. lib. 5. de Genes. c. 14. & 15. & 6. lib. de Trinit. c. 10. & ad Orosium q. 26. Et plerique Theologi cum Magistro in ea dist. 36. Ricard. art. 1. quæst. 3. Dionys. Carthusian. quæst. 1. ex multis, Alexand. 1. p. quæst. 23. memb. 4. art. 1. §. 4. & tradit Anselm. in Monologio cap. 33. quod omnia sint in Deo, non vt in se ipsis sunt, sed vt ipse est, vt diximus supr. quæst. 15. art. 1.

Et hoc confirmatur ex solutione ad primū, vbi explicat id Act. 17. In ipso viuimus, mouemur, & sumus. Hoc enim dicitur, quatenus res omnes sunt in Deo, vt in causa continente, & conseruante. Et sic, inquit D. Thomas, creaturæ dicuntur esse in Deo, etiam prout sunt in suis naturis, quia sunt in virtute, & potestate diuina. Sic nostrum viuere, & nostrum moueri, & esse, est in Deo, tanquā in causa. In alio sensu loquitur Ioannes, nempe, quatenus res sunt in Deo, vt in cognoscēte. Sic autem res omnes sunt in Deo per proprias rationes, formales scilicet, & obiectiuas: istæ enim rationes sunt idem cū Deo, & eius essentia. Et sic (inquit D. Thom.) res prout hoc modo sunt in Deo, sunt ipsa essentia diuina, & quia ipsa est vita, & nō motus, idē hoc modo loquendi res in Deo non sunt motus, sed vita. Et quod loquatur de rationibus obiectiuis rerum constat ex toto textu, & aperte ex solutione ad secundum. Rationes (inquit) rerum, quæ in se ipsis non viuunt, in mente diuina sunt vita, quia in mente diuina habent esse diuinum.

Locus Act. 17.

Res in Deo, vt in causa.

Aliter vt in cognoscēte.

Rationes obiectiuæ, & formales.

Mala, non sunt vita in Deo.

An omnia sunt vita in Deo.

Sed notandum est, secundò testimonium Ioannis, & rationem Diui Thomæ, intelligi de ijs, quæ habent rationem propriam obiectiuam per se in Deo; nam alioqui, non quicquid est intellectum in Deo est Deus, quod dicit ipse D. Thomas ad quartū, propter mala, quæ sunt cognita in Deo, & habentur in eius scientia. Sed quia non sunt facta à Deo, neq; habent rationes proprias, quibus cognoscantur, sed cognoscuntur per rationes bonorum, idē mala non sunt vita in Deo. Sed quærimus an ea solū, quæ facta sunt, & creata actu, an etiam, quæ fieri possunt in Deo.

Gaiet. sola facta. D. Thomas de omnibus potest intelligi.

Per facta intelligi possunt etiam possibiliter.

p̄sunt sint, Vita, in Deo Caietanus absolute dicit sola facta esse vitā in Deo, idque asseri à D. Thoma ad 4. Sed D. Thomas sub distinctione loquitur, cōcedit enim posse hæc dici vitā in Deo, quatenus viuere nominat intelligere tantū, nempe, quia intelliguntur à Deo, & habent rationes proprias formales & obiectiuas in eo. Quatenus autem viuere significat principiū operationis, id est, executionem in actu, sic non sunt vita in Deo. Et absolute meo iudicio potius dicendum est, quod per facta intelligantur etiam omnia, quæ fieri possunt, & omnia sint vita. Nam quæ facta sunt, nō quia faciendā, erant vita in ipso, sed potius, quia rationes proprias habebant in Deo, per quas fieri possent, si Deus vellet, quæ est ratio Bonauent. q. illa 1. ex August. lib. 5. de Genes. cap. 14. & 15. licet, vt iterum notat Caietanus, istæ rationes obiectiuæ, vt creatrix essentia, non moueant se ipsas ad esse extra Deum, vt eorum, quæ de facto fiunt. Hoc tamen discrimen non videtur esse ex parte harum rationum, aut conceptuum formalium, aut obiectiuorum, sed ex parte solū voluntatis diuinæ, quæ vult quædam harum rationum extra exe-

qui, alias non. De quo vide D. Thom. quæst. 4. de veritate artic. vltim. Alber. loco citato, dicit sola obiecta intellectus practici in Deo dici vitam, quia forma est principium esse, & fieri, forma verò intellectus speculatiui non est principium, vt sic, ideo mala, quæ solū sunt in speculatiuo, non sunt vita; & hoc est verum. Ita etiam Alexan. in illo 4. artic. 1. Bonauent. Ricard. & alij.

In solutione ad tertiu docemur res creatas verius esse simpliciter habere in Deo, quā in se ipsis, quia ibi habent esse increatum, in se ipsis creatum. Tamen loquendo de tali esse hominis vel equi, aut Angeli verius esse habent in propria natura, quā in Deo, nempe, quia ad veritatem rerum materialium pertinet esse materiale, & ad veritatem rerum creatarum pertinet esse creatū, quod non habent res in mente diuina, sed in se ipsis. Sic domus nobilius esse habet in mente artificis, quā in materia; sed verius dicitur esse domus, quæ est in materia, quā quæ in mente, quia hæc in actu illa in potentia. Et cōuenit Alber. q. illa 55. memb. 2. art. 3. ad 3. q. incidentem, & Bonauent. vbi supr. q. 2. Anselm. in Monolog. cap. 34.

QVAEST. DECIMANONA DE VOLVNTATE DEI.

DVBITATIO. Circa rationem D. Thomæ.

Methodus disputationis vsq; ad quæst. 26.

Post disputationem de intellectu, & cognitione Dei agit iam de voluntate, primū de ea absolute in hac q. 2. de ijs, quæ pertinent ad ipsam quæst. sequenti de amore Dei, q. 2. 1. de iustitia, & misericordia, postea in sequentibus de ijs, in quibus simul concurrunt actus intellectus & voluntatis, scilicet de prouidentia, prædeterminatione, omnipotentia, & libro vitæ.

Conclusio D. Thomæ, quod in Deo sit voluntas, & velle, est certa de De fide esse fide ex innumeris Scripturæ locis Psal. esse voluntas. Exquisita in omnes voluntates eius, tatē in Deo, Psal. 113. Omnia quæcunque voluit fecit. In oratione Dominica, Fiat voluntas tua, Rom. 9. Voluntati eius quis resistit? Rom. 12. Vi probetis, quæ sit voluntas Dei. Et heretici, imò & Philosophi Deum intellectū, & voluntate præditum agnoscunt, omnes scholastici cum Magistro in 1. d. 45. conueniunt.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sit voluntas?

Conclusio est, In Deo necessariè est voluntas, cum sit intellectus, & sicut suum intelligere est suum esse, ita suum velle.

Præcipua difficultas est in ratione huius conclusionis, an apta sit ratio D. Thomæ. Ea est, quia voluntas confertur intellectu. Sicut enim res naturalis habet esse actu, per suam formam, ita intellectus intelligens actu, per suam formam.

formã intelligibilem. Et sicut quælibet res, quando nõ habet formã, aut perfectionẽ sibi naturã, cedit ad eã, & quando habet, quiescit in ea; quæ habitudo ad bonum in non cognoscentibus dicitur appetitus naturalis. Sic natura intellectualis ad bonum apprehensum per formam intelligibilem habet similem inclinationem, vt si id habet, quiescat in eo, si non habet, quærat ipsum. Et vtrumque pertinet ad voluntatem. Sicut ergo in habente sensum, est appetitus animalis, ita in habente intellectũ est appetitus elicitus, naturalis, scilicet voluntas.

3 In habentibus cognitionem est appetitus elicitus. Sed contra hanc rationem obijcit Caiet. quod ex appetitu naturali ad bonum, non sequitur in habentibus sensum, aut intellectum debere esse appetitum elicitum animalem, aut rationalem, sed solum naturalem ad bonũ. Respondet Caiet. ex septemplici discrimine inter appetitum naturalem & elicitum, in summa dicit ad formam apprehensam, vt apprehensa est, sequi appetitum elicitũ, & non naturalem tantũ.

Sententia Vazq. hic obijcit hanc solutionem nõ satisfacere, quia solum sequitur esse in natura intelligente appetitũ elicitum ad formam, vt apprehensam, & ad rem vt intellectam, id est, ad intelligendam illam; non tamen ad rem ipsam, vt in se bona est. Ideo dicit Doctorem sanctũ hac ratione noluisse demonstrare conclusionem, sed solum eã explicare probabili coniectura, & proportionem appetitus elicitum ad appetitũ naturalem; nam sicut in hoc sequitur ad formam proprio ad naturalem perfectionem, ita congruum videtur in natura, intelligẽte ad formam apprehensam sequi appetitum elicitũ perfectionis, & boni naturalis.

4 Videtur esse demonstratio ratio D. Thom. primò ad hominem. Sed certè nobis hæc demonstratio videtur sumpta ex intima natura, & connexionem rerum. Et primũ ex solutione Caietani, saltem concedit Vazquez in natura intelligente, vt intelligente esse appetitum elicitum ad rem vt intellectam, in quo iam concedit voluntatem circa aliquod obiectum bonũ respectu naturæ intellectualis. Si autem semel conceditur voluntas, & appetitus elicitus circa aliquod bonum talis naturæ intelligentis, concedi etiam debet talis naturæ, erga quodlibet bonũ eiusdem naturæ, quod sit apprehensum

vt tale ab intellectu. Nam vt aduertit Caietanus; in hoc differt præter alia appetitus elicitus à naturali, quod naturalis est in omnibus rebus elicitus, animalis, aut rationalis; in solis cognoscẽtibus, & sicut ille sequitur naturam, ita hic cognitionem, & sicut ille est in qualibet speciali natura, & parte, specialis ad suam perfectionem naturalem, ita hic est vniuersalis inclinatio & appetitus ad bonũ apprehensum cognoscẽtis, siue sit totius bonum, siue partis. Si ergo bonum aliquod apprehendatur esse bonum naturæ intellectualis, non solum, vt apprehensum, & cognitum, sed vt vera habitum, & possessum, certè pertinet eius appetitio ad hunc appetitum animale, & elicitum. Nam qualis est forma, ad quam sequitur appetitus, talis debet esse appetitus; si forma est naturalis, & appetitus erit naturalis, si forma apprehensa, per cognitionem eius, cui conuenit inclinatio ad talem formam, non mirum, si in eo sit appetitus elicitus, animalis, seu rationalis, ad tale bonum apprehensum per formam intelligibilem. Nescio quare hæc non sit demonstratio, si non Mathematica, saltem naturalis, & moralis Philosophiæ. Et ita hac eadem ratione probat Molina hic primam conclusionem, & Bãnes, & tandem Valentia pũcto 1. licet antea subdubius. Imò hæc est præcipua ratio, qua vtitur D. Thom. 1. contra Gentes cap. 72. inter octo, quibus probat hanc conclusionem.

Eadẽ ratione vtitur Ricar. 1. d. 45. ar. 1. q. 1. & videtur colligi ex diffinitione voluntatis tradita ab August. lib. 1. de lib. arbitrio, *Voluntas est rationalis motus sensui præsidens, & appetitui.* Conuenit etiam Alber. 1. p. sum. q. 79. memb. 1. ex Arist. August. Gregor. Nissen. & alijs, quod voluntas sequatur intellectũ.

6 Ratio Vazquez, qua idem probat ex creaturis, ad Deum scilicet, quia in creaturis intelligentibus est voluntas, id est, appetitus rationalis elicitus; ergo & in Deo debet concedi eadẽ perfectio; hæc inquã ratio apta quidem, sed nõ ita demonstrans est, nempe ab effectu ad causam. Illa verò D. Thomæ nobilior, & quasi propter quid, tam de natura creata intellectuali, quàm de increata, aptissime voluntatem probans colligi ex intellectu, vt constat in ratione prædicta.

7 In solutione ad tertij voluntas tunc solum

Appetitus elicitus circa bonũ apprehensum.

Appetitus boni ex appetitu animali, & rationali.

7 Deum à se tantũ mouetur. solum mouetur ab alio, quando præcipuum bonum, & finem habet extra se. Diuina verò voluntas non aliud habet obiectum, nempe tanquam finem, nisi suam bonitatem, quæ est diuina essentia; vnde Deus, seu diuina voluntas, à se tantum & non ab alio mouetur, quatenus intelligere, & velle dicitur motus. Sic Plato dixit, quod primum mouens mouet se ipsum.

8 Velle Dei est esse Dei. Secunda pars conclusionis est certa, quod velle diuinum sit idem cum essentia diuina, nempe, sicut supra q. 14. art. 4. dictum est, intelligere Dei esse idem cum essentia, & esse Dei, quia alioqui esset cõpositio in Deo, & aliquid aliud re ipsa, quod non esset Deus, quod ex dictis supra q. 3. 4. & multis alijs constat, quàm sit absurdum.

ARTICVLVS II. Verũm Deus velit alia à se?

Conclusio est affirmans.

DVBITATIO. Circa doctrinam articuli.

1 Deus vult alia à se. Primò conclusio certa est non solum in fide ex Scriptura, Psalm. 113. *Omnia quæcũq; voluit fecit,* & 1. Thessal. 4. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra,* sed etiam in Philosophia, & ratione naturali, & optima est, quam tradit D. Thom. hic, & 1. contra Gentes cap. 75. ex analogia entis naturalis, in quo non solum est inclinatio ad suum bonum, ad quod tendat, vel in eo quiescat, sed etiam ad bonum aliorũ, vt proprium bonum in alia diffundat, secundũ quod possibile est. Vnde agens perfectũ assimilat sibi alia. Sic ergo ad appetitum rationale, præsertim voluntatem diuinam, pertinet, vt alijs comunicet bonũ quod habet, secundũ quod possibile est. Hæc est ratio D. Thomæ.

2 Ratio probat inclinationem, non quod de facto velit alia à se. In qua primò aduertit Molina, ex ea non colligi, quod Deus de facto velit alia à se. Hoc enim nisi ex effectu, & existentia rerum colligi non possit, naturali, & eidenti ratione; positus tamen rebus, & earum existentia evidens est à Deo esse factas, & Deum eas velle. Ratio ergo Diui Thomæ solum probat inclinationem naturalem

bonitatis ac voluntatis diuinæ, qua possit velle, communicare suam bonitatem alijs, idque consentaneum esse, ac decens diuinam bonitatem, & voluntatem, etiam de facto, velle alia à se.

3 Secundò notandum quid significet illa particula, *Secundũ quod possibile est*, Caietan. hic, & Ferrar. cap. illo primo; explicant, significare secundũ quod possibile est, potentia Dei ordinata; quia de facto non vult se communicare, vt possibile ei est potentia sua absoluta. Sed bene Vazq. reijcit, quia potentia Dei de facto, ordinata dicitur per voluntatẽ eius, vt docet D. Thom. infra q. 25. ar. 5. ad 1. & ita sensus esset, velle se Deũ communicare, quantum possibile est id est, quantum ipse vult; quæ videtur inutilis repetitio. Negari tamẽ non potest hanc sensam esse verum. Sed aptior sensus est, quem Ferrar. Molina, Vazq. Bãnes, Valent. punct. 3. asser. 1. Secundo tradunt; scilicet, quod Deus velit se communicare, *Secundũ quod possibile est*, id est, secundũ similitudinem, & bonitatem participatam, & modo finito, quia nempe infinito, quo se intus communicat, extra communicare non potest.

4 Sed dubitatur primò, an Comunicare se, sit perfectio Dei. Respondet Caiet. perfectionem esse Dei etiam actũ se cõmunicare, sed liberam & voluntariam, quæ particula dicit diminutam perfectionem, & ita potuit non conuenire Deo ab æterno, imò neq; in tempore. Sed merito Ferrar. 1. cont. Gent. c. 75. Molin. hic disp. 2. parũ in fide securam dicit hanc sententiã Caiet. & piã aures offendentem. Bãnes & Valent. nõ admittunt locutionem hanc, quod in Deo sit aliqua diminuta perfectio. Secundò, quod aliqua perfectio sit in Deo, quæ possit non esse; iam enim esset aliquid in Deo, vt perfectio accidentaria. Fortè Caiet. nõ ponit intrinsecam perfectionem hanc in Deo, sed solum denominationem extrinsecam, vt alij, & videtur ex modo loquendi ipsius colligi.

5 Dicendũ ergo est ad bonum, & perfectum pertinere, quod possit communicare se ipsum, vt docet hic D. Thom. & patet in agentibus creatis. Quod autem actũ se comunicet non est perfectio intrinseca ipsius agentis creati, aut increati, nisi solum denominatione extrinseca; nõ ex effectu declaratur perfectio

Secundũ quod possibile est, quid sit. 1. Solutio.

2. Ratio.

4 Communis se esse perfectionem, sed liberam & voluntariam, quæ particula dicit diminutam perfectionem, & ita potuit non conuenire Deo ab æterno, imò neq; in tempore. Sed merito Ferrar. 1. cont. Gent. c. 75. Molin. hic disp. 2. parũ in fide securam dicit hanc sententiã Caiet. & piã aures offendentem. Bãnes & Valent. nõ admittunt locutionem hanc, quod in Deo sit aliqua diminuta perfectio. Secundò, quod aliqua perfectio sit in Deo, quæ possit non esse; iam enim esset aliquid in Deo, vt perfectio accidentaria. Fortè Caiet. nõ ponit intrinsecam perfectionem hanc in Deo, sed solum denominationem extrinsecam, vt alij, & videtur ex modo loquendi ipsius colligi.

Mens Caietani.

5 Possit se cõmunicare, est perfectio.

Non actu se communicare.

ctio intrinseca ipsius agētis. Neq; actus iste diuine voluntatis, vt terminatur actu ad creaturas, addit aliquid in Deo, ratione cuius sit causa creaturarū, sed solum conditionem, sine qua non esset causa, vt bene Molina disp. 2.

6 An velit partem conclusionis; nam in prima do alia in se cet Diuus Thomas, quod Deus velit ipso, an in alia à se, in secunda quod ea velit, vt ipsis.

Etiam vt in se ipsis sunt.

7 Vult & amat etiam amore amicitia.

Omnia propter se ipsum.

PRIMA DVBIT.

An se ipsum Deus necessario velit?

Diuus Thomas hic duplicē distinguit necessitatem, vnam absolutē, quæ scilicet est ex intrinseca habitu dine terminorū, quia vel prædicatū est in diffinitione subiecti, vt hominē esse animal est necessarium, vel è cōtra subiectum est de diffinitione prædicati, vt numerum esse parem vel imparem. Altera est necessitas ex suppositione, vt Sortē sedere, posito quod sedeat. Hoc posito docet diuinam voluntatem necessario velle suam bonitatem necessitate absoluta, quia dicit intrinsecam habitudinem ad illam, vt proprium obiectum suum, sicut & quæuis alia potentia necessariam habet habitudinem ad suum proprium obiectum.

Circa hanc rationē dubitatur, an D. Thom. probet de necessitate, quantum ad exercitium, an solum, quantum ad specificationē Caiet. dicit solū colligi hanc necessitatem, secundam, & probari potest, quia in nobis necessitas circa beatitudinem in cōmuni, & alia propria obiecta potentiarū, solum est, quantum ad specificationem, non quantum ad exercitium, cū his autem cōparat D. Thom. necessitatem diuinæ voluntatis circa suam bonitatē. Idem sentit Ferrar. 1. cont. Gent. c. 81. & Valent. hic punct. 4. assert. 1. & Vazquez disp. 79. c. 1. vix amplius probare rationem D. Thomæ.

Dicendum tamen videtur vtramque necessitatem colligi in Deo, si altera probetur, & vtraque de loqui D. Thomæ, vt Bañes, Molina, & alij dicunt, quia cū voluntas in actu sit perfectio Dei intrinseca, non potest adesse, & abesse, sed si semel adest, semper adesse debet, quia Deus non potest esse in potentia ad actum, qui sit intrinseca perfectio, & sine quo Deus non esset perfectus. Et sicut in beatis ex clara Dei visione sequitur necessitas dilectionis Dei, etiam quantum ad exercitium, ita etiam in Deo. Si quis enim actus voluntatis diuinæ dicit in Deo perfectionem intrinsecam, maximè dilectio sui, ergo hic actus est in ipso necessarius, non solum secundum speciem, sed etiam secundum exercitium. Et huc reducuntur rationes, quibus hoc demonstrat Vazquez cap. illo 1.

Necessitas absoluta.

Et ex suppositione.

Deus suam bonitatem absolutam necessitate.

An D. Thom. probet de necessitate, quantum ad exercitium.

Sententia negans.

Vera sententia de vtramque loqui D. Thomæ.

Perfectio Dei intrinseca necessario inest.

Ad

ARTICVLVS III.

Vtrum quicquid Deus vult, ex necessitate velit?

Conclusio est, Voluntas diuina bonitatem diuinā necessario vult, necessitate absoluta, alia à se vult liberè, & non necessario nisi ex suppositione.

4 Confirmatur ex Dico Thomæ.

Secunda confirmatio est sicax.

5 Possibilia non amari à Deo.

Ex D. Tho.

Ad rationem in oppositum respondetur, licet comparationes D. Thomæ in nobis solum probent necessitatem quantum ad speciem actus, tamen in Deo probant etiam quantum ad exercitium, quia est perfectio propria, quæ in nobis non semper est in actu cōpleto, in Deo verò necessario semper est completa. Et hoc non obscure inuuit ad finē corporis. Cū (inquit) bonitas Dei sit perfectio, & esse possit sine alijs, cū nihil perfectionis ex alijs accrescat, sequitur quod alia à se cum velle non sit necessarium absolutè: quasi dicat velle seipsum esse perfectionem intrinsecam, quæ abesse non possit. Et confirmatur nostra sententia, & hæc solutio ex eo quod docet D. Thom. Deū reliqua quæ vult, velle necessario ex suppositione, quia posita hypothesi, quod ea velit, non potest non velle, quia non potest voluntas eius mutari. Si ergo in reliquis actus, qui tantum esse necessarius ex hypothesi, semel positus, semper est necessarius, etiam quantum ad exercitium, & alioqui voluntas diuina mutaretur, vt dicemus infra; multò magis sequitur ex hac doctrina D. Thom. actum voluntatis absolutè necessariū, omnino esse necessarium, etiam quantum ad exercitium, quia si adesset, & abesset, voluntas diuina mutaretur, nempè de potentia in actum, & de actu in eius absentiam, quæ omnia longè absunt à diuina simplicitate & perfectione.

II. DVBITATIO.

An Deus alia à se non necessario velit etiam possibilia?

Prima sententia asserere videtur Deū solū amare res futuras extra se, non possibiles, & ita neq; necessario, neq; liberè eas velle. Ita Alex. 1. part. q. 34. memb. 4. Bonauent 1. d. 45. art. 1. q. 2. & Albert. in sum. q. 79. m. 2. art. 1. parti. 2. quod potentia sit, etiam respectu possibilium, voluntas solum respectu eorum quæ de facto fiunt. Et videtur expressa sententia D. Thomæ in hoc articulo, vbi absque vilo discrimine dicit Deum alia à se velle non necessitate absoluta, sed solū ex suppositione, quod ea velit. Sola autem futura, aut reuera facta sunt, quæ Deus vult, & potuit non velle. Vnde & ad sextum docet Deum

in seipso cognoscere omnia, & idèò necessario cognoscere; velle autem res in seipsis, qua ratione non necessario res habet esse, idèò neq; Deus eas necessario vult. Quæ ratio rebus possibilibus aptari non potest; ergo sola futura vult Deus in sententia D. Thomæ. Et idem docet art. 6. ad 2. & 1. contra Gent. c. 81. & ibi Ferrar. & 4. lib. c. 13. & D. Thom. his locis & supra q. 5. bonitatē, quæ est obiectum voluntatis, solis tribuere videtur rebus existentibus, Bañes, Molina & Valentia, eodem modo videtur loqui.

Secunda sententia distinguit, Deum res possibiles velle necessario, amore simplicis complacentiæ; non verò amore efficaci: ita Scot. in 3. d. 32. q. vnica, Ricar. in 1. d. 45. art. 1. q. 5. ad ult. Carthus. q. 1. circa fin. Caiet. infra q. 34. art. 1. & Vazq. disp. 79. cap. 2. & alij quot. dicunt Spiritum sanctum procedere, non solum ex amore Dei, sed etiam creaturarum, nempè simplicis complacentiæ, quæ necessario sit in Deo, Basso l. 1. d. 45. q. 2. art. 2. concl. 1. distinguit de amore simplici, quo dicit Deum, omnia necessario amare; & de amore efficaci, & hoc dicit liberè, & non necessario amare. Probari potest hæc sententia, quia bonum, passio entis, conuenit rebus omnibus, non solum secundum existentias, sed etiam secundum essentias; ergo rebus etiam, vt possibiles sunt, & ita possunt esse obiectum huius simplicis complacentiæ. Si autem eas diligit Deus, certum est necessario eas diligere vt efficaciter probat Vazquez, aut necessario eas non diligere, si non diligit. Si enim desineret diligere, cum antea dilexisset, aut incipere diligere, cum antea non dilexisset cū res possibiles, vt sic, immutatæ maneant, illa mutatio esset in solo Deo.

Dicendum tamen videtur, licet hæc quæstio sit solū de nomine, probabilior rem esse primam sententiam, quia res, vt possibiles, non videntur esse obiectum voluntatis, nisi respectu actus desiderij; nempè, quo amatur, & appetitur vt sint: nam alioqui sicut entitas non est actu, ita neq; bonitas est actu, sed solum possibilis; & sicut color possibilis non videtur, ita neq; bonitas possibilis amatur amore vel concupiscentiæ, vel amicitia, nisi desideretur esse. Deus autem circa res possibiles non habet actum desiderij, ergo neq; amoris. Alia est ratio de cognitione,

Ferrar. Bañes, Molina, Valentia.

Amore simplici amare re efficaci: ita Scot. in 3. d. 32. q. vnica, Ricar. in 1. d. 45. art. 1. q. 5. ad ult. Carthus. q. 1. circa fin. Caiet. infra q. 34. art. 1. & Vazq. disp. 79. cap. 2. & alij quot. dicunt Spiritum sanctum procedere, non solum ex amore Dei, sed etiam creaturarum, nempè simplicis complacentiæ, quæ necessario sit in Deo, Basso l. 1. d. 45. q. 2. art. 2. concl. 1. distinguit de amore simplici, quo dicit Deum, omnia necessario amare; & de amore efficaci, & hoc dicit liberè, & non necessario amare. Probari potest hæc sententia, quia bonum, passio entis, conuenit rebus omnibus, non solum secundum existentias, sed etiam secundum essentias; ergo rebus etiam, vt possibiles sunt, & ita possunt esse obiectum huius simplicis complacentiæ. Si autem eas diligit Deus, certum est necessario eas diligere vt efficaciter probat Vazquez, aut necessario eas non diligere, si non diligit. Si enim desineret diligere, cum antea dilexisset, aut incipere diligere, cum antea non dilexisset cū res possibiles, vt sic, immutatæ maneant, illa mutatio esset in solo Deo.

Possibilia necessario amat.

3 1. sent. Verrior, possibilia non amari. Possibile potest desiderari.

Deus non habet desiderium erga possibilia.

Hh quæ

quæ versatur circa rem etiam vt est in cognoscente, id est, vt abstrahit ab existentia in se, & actu Voluntas verò fertur ad rem, vt in se est, id est, vt actu existit, vt docet D. Thom. ad 6. Neque apparet quid sit simplex illa complacentia circa rem, vt possibilem, nisi dicamus, quòd complaceat Deus in hoc, quòd omnes res sint posibles. Hoc autem potius videtur dicere, complacere Deum in sua potentia, & eam amare, cum in ea sint posibles, quàm in rebus ipsis. Tunc etiam, quia vt dicemus quæstione sequenti, de amore Dei, amor Dei circa creaturas efficitur penes effectus, quos in ipsis efficit naturales, aut supernaturales. At circa res posibles nullos habet effectus, ergo neque propriè eas amat. Potius ergo eas cognoscit posibles esse bonas, & posibles amari, quàm actu amet.

Simplex complacentia explicari non potest.

Amor Dei dicitur effectum in amato.

4 Possibilia vt sic non sunt obiectum amoris actu.

Deus necessariò cognoscit omnia, non necessariò amat.

Discrimen inter scientiam & amorem futurorum.

Sciètia Dei determinatur à voluntate ad operandum.

nempè, quia nisi præcedente intellectu eligere, & operari nõ potest. Sic loquitur Ferrar. 1. contra Gentes cap. 82.

III. DVBITATIO.

An Deus omnia, quæ fiunt, velit voluntate efficaci?

Dicendum est respectu omnium, quæ de facto fiunt in Deo esse actum voluntatis positium, & non se habere merè negatiuè. Nam si res est bona, & nõ mala moraliter, Deus est causa illius efficacax, & non nisi medio intellectu, & voluntate efficaci. Similiter ea quæ nõ fiunt, vult non fieri voluntate efficaci. Si verò quæ fiunt, sunt mala, & peccata, habet actum odij & displicentiæ, quia sunt contra eius rationem, & legem æternam. Et peccata, quæ non fiunt, efficaci voluntate vult, vt non fiant. Ita habet Vazquez disput. 79. cap. 3. §. 4.

1 Omnia vult Deus, aut non vult actu positium

Quidam probat hanc sententiã, quia Deus non est in potentia, vt velit, cum sit actus purus. Reijcit Vazquez, quia sicut Deus ab æterno potuit non habere voluntatem efficacem, quam habuit producendi Petrum absq; vlla in Deo varietate intrinseca, aut potentia, quæ repugnat actui puro; cur ergo non potuit manere eius voluntas suspensa circa res non futuras, absq; villo actu positio circa illas, vt neq; vellet illas facere, neq; velle non facere. In hoc enim nihil intrinsecum vel ponitur, vel auferitur à Deo, nisi solus respectus rationis.

2 Ratio quorundam. Obiectio Vazquez

Fortè vis illius rationis est eadem cum ea, qua ipse Vazquez vtitur, vt idem probet; nempè, quia certum videtur posse voluntatem Dei circa non futura habere actum positium, quia non futurum potest concipi, vt appetibile, & bonum vtile ad aliquid. Si autem semel potest admitti actus positius circa non futura, semper est admittendus, quia alioqui aliqua esset variatio, vel in non futuris, vel in Deo, ratione cuius diceretur aliquando esse actus ille positius, aliquando non esse. Hæc autem variatio neque in Deo esse potest. neque in non futuris, quia hæc semper eodem modo se habent. Nulla igitur est ratio quare dicatur vnquam Deum circa hæc se habere

3 Eadem videtur cum ratione eius.

Actus positius Dei circa futura.

bere merè negatiuè. Et confirmatur, quia omnia hæc pertinent suo modo ad Dei prouidentiam; sicut enim ad Dei prouidentiam pertinebat Petro auxiliium conferre efficacax, quò resurgeret à peccato, ita ad prouidentiam Dei pertinebat, & voluntatè positiuã, Iudæ non dare auxiliium efficacax, quò resurgeret, sed eum dereliqueret, & omnes reprobos. Et hoc ex consilio libero voluntatis suæ ita disposuit, iuxta id ad Ephes. 1. hic adductum in argument. Sed contra, Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ. Et ad Roman. 11. O altitudo diuitiarum, &c. Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? quòd dicit de derelictione vtriusque plebis in incredulitate, vt vtriusque misereatur. Et vt infra dicemus negationes quorundam effectum connexionem habent cum fine diuinæ prædestinationis, & electionis, aut prouidentie communis.

Ex consilio operatur, & prouidet

4 Ex consilio non creat alios mundos.

5 Idem nõ est obiectum amoris & odij vna ratione.

Sic cum potuerit Deus alios mille mundos creare, & orbis alios celestes, noluit eos creare ex consilio voluntatis suæ, sic cum non vult dare suam gratiam, aut gloriam multis, id facit ex consilio voluntatis ob finem ostensionis suæ potentie, ac iustitiæ, & libertatis humanæ, & suæ misericordie in electos.

Id etiam aduertunt bene Valentia, & Vazquez, idem obiectum sub eadè ratione non posse esse obiectum amoris & odij, sed in hoc esse in Deo necessitatem ad speciem actus, sicut in nobis, sed si sub vna ratione amatur, sub altera odio habetur, neq; suspensio actus cadit in Deum, quia dicit variationem, & imperfectionem in ipso.

III. DVBITATIO.

An omnia quæ extra se facit, voluntariè, & libere velit?

Primò omnes conueniunt Deum omnia quæ extra se actu vult, tãquam existentia, aut futura libere velle, & nõ necessariò necessitate absoluta. Et hoc est de se, vt expresse Bañes concl. 2. & Molina conc. 2. & Valentia puncto 4. assert. 2. aduertit & colligit ex loco adducto ad Ephes. 1. & ad Rom. 9. Vt secundum electionem propositum Dei permaseret. Et Ecclesiast. 39. de oratione

Ephes. 1. Rom. 9. Eccles. 39.

Sanctorum dicitur, In oratione, & pro delectis suis deprecabitur; si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentie replebit illum. Et sæpe alibi eadem libertas significatur, & alioqui frustra esset oratio, & consilium humanum si voluntas Dei determinata esset in vnã partem. An autem Aristoteles ita senserit, quæstio est inter Authores, fortè dicemus infra articulo sequenti.

Ratio Diui Thomæ, & aliorum est, quia quamuis Deus velit suam bonitatem necessariò, tanquam obiectum proprium, & finem omnium, alia tamè vult tanquam media; & hoc etiam nõ necessariò amantur, nisi habent necessariam connexionem cum fine. Nulla autem creatura est necessaria ad finem bonitatis, sed se solo Deus est sibi sufficiens absq; vlla creatura; idè licet Deus necessariò se velit, non necessariò vult vllam creaturam. Et vt aduertit Molina, licet de facto Deus suam essentiam, & bonitatem velit, non solum secundum se, sed etiam vt finem creaturarum, quia tamen potest esse sine creaturis, quæ liberè modo sunt factæ, & ordinatæ ad ipsam tanquam ad finem, potuit ita absolutè esse volita, vt nullo modo haberet rationem finis positiuam, vel respectu creaturarum, vel etiam respectu ipsius amoris diuini, & actus voluntatis, respectu cuius propriè rationem finis habere non potest, nisi tantum obiecti boni, & propter se voliti; neque enim habet rationem vllius cause respectu ipsius actus, cum sint omninò idem secundum rem.

2 Omnia vult vt media non necessaria ad suã bonitatem.

Deus sibi sufficit.

Bonitas diuina potuit amari sola sine creaturis.

Et confirmatur, quia, vt docet D. Th. hic, nihil perfectionis accrescit Deo ex eo quòd velit alia à se liberè ergo vult alia, vt eis comunicet aliquid suæ bonitatis ac perfectionis. Et quãuis D. Th. 1. cont. Gent. c. 76. ratione 2. dicere videatur ad perfectionem finis pertinere, ita perfectè diligi, vt secundum totã suã virtutem diligatur, ita scilicet, vt nõ solum propter se diligatur, sed etiã alia, ad quæ virtus eius se extendit, diligantur propter ipsum, tãquam media propter finem. Hoc tamen vt aduertit Caiet. nõ pertinet ad perfectionem, & virtutem intensiuam finis, sed solum ad extensiuam, quia, vt explicat ibi Ferrarien. & Vazquez hic in notationibus, id nõ pertinet ad perfectionem intrinsecam finis, sed tantum ad extrinsecam, quæ

3 Velle alia non addit perfectio non in Deo.

Ratio Diui Thomæ de amore finis

Non de virtute intensiuâ.

perfectio potius est creaturarum, quæ fiunt, & ordinantur ad Deum, quam ipfius Dei.

4 *Vult necessariò ex hypothesi.* Secundo dicendum est, Deum alia se velle necessariò ex hypothesi, quod semel ea voluerit. Ita docet D. Thom. hic & omnes. Quidam hanc hypothesim ita intelligunt, quia posito quod Deus se velit tanquam finem, non potest, non velle creaturas. Sed in hoc sensu non necessariò vellet has, aut illas creaturas determinatè, sed vagè, quia quælibet sufficerent, vt Deus se vellet tanquam finem. Diuus autem Thomas loquitur de omnibus his creaturis, quas de facto voluit, & creauit Deus. Sensus ergo D. Thomæ perspicuus est, ex hypothesi quod Deus voluit has creaturas, non posse iam easdem non velle.

5 *Ratio conclusiõnis.* Ratio huius est, quia volûtas Dei mutaretur, vt etiam admittunt hac omnes ferè, Molina concl. 3. Valentia assert. 2. & alij, & constat ex dictis quæst. 14. art. præsertim 15. Si enim Deus prius vellet esse mundum, & postea cessaret ab hac voluntate, necessariò aut esset variatio in mundo quantum ad suum esse, & hac nulla esset, cum semper ponatur manere idem mundus, aut esset variatio in Deo, nam contradictio in actu Dei, scilicet, quod sit voluntas, & postea non sit, consistere non potest absque aliqua mutatione in re aliqua. Sequitur ergo variationem fore in Deo, quod est omninò impossibile.

V. DVBITATIO.

An velle liberum in Deo sit perfectio intrinseca?

1. *sent. affirm.* Prima sententia est affirmans, quod velle liberum in Deo sit perfectio realis positius, & intrinseca; libera tamen & voluntaria, quam sententiam asserere videtur Caietan. supra artic. 2. licet expressè non dicat esse perfectionem intrinsecam, sed vocat perfectionem liberam, quam dicit esse diminutam, & fortè solum contendit esse perfectionem extrinsecam. Alij tamen expressè asserunt esse perfectionem realem, & intrinsecam. Et miranda alia quæ ex hoc sequuntur concedunt, scilicet aliquam perfectionem realem intrinsecam Deo, potuisse non esse in

ipso, imò aliquid, quod de facto est Deus potuisse non esse Deum, verbi gratia, actum liberum quo Deus voluit creare mundum de facto esse Deum, quia est intrinsecè in Deo; potuisse vero non esse Deum, quia liberè Deus habuit hunc actum, & potuit habere oppositum, etiam liberum, quo vellet non creare mundum. Vnde etiam sequitur & concedunt expressè, quod aliquid, quod de facto non est Deus; potuit esse Deus, identicè secundum essentiam: & simul concedunt hos actus esse liberos, & contingentes intra Deum, ita vt potuerint non esse idem cum Deo, cum sint de facto, aut è contra potuerint esse idem intra, cum de facto non sint. Ita audent quidam hac ætate loqui in hac difficili materia.

2 *Rationes pro hac sententia.* Præcipua ratio pro hac sententia est, quia non solum posse communicare, sed & velle actu communicare suam bonitatem, videtur esse maxima Dei perfectio, ex Diuo Thoma artic. 2. Secundo, quia velle hoc liberum æternum in Deo est causa communicationis externæ, qua Deus efficit opera extra se; ergo est aliquid intrinsecum in Deo, & eo ipso infinita perfectio, & Deus.

3 *Sententia Authoris.* Dicendum tamen est, vt diximus artic. 2. actum liberum Dei non posse esse perfectionem realem, & intrinsecam Deo, quantum ad id, quod actus liber addit supra actum necessarium in Deo, sed solum addere respectum rationis, & denominationem extrinsecam, vt iam sæpè diximus à quæstione 14. Ita tenet Bañes, Molina, & Valentia supra artic. 2. & Vazquez disputat. 80. cap. 1. & sequentibus, & Ferrar. 1. contra Gentes cap. 75. & colligitur ex Gregor. in 1. distinct. 47. quæst. vnica post septimam conclusionem, & ex Aureolo q. 1. art. 1. & alijs multis, Capreol. 1. d. 45. q. 2. concl. 2. Marsilio in 1. q. 44. art. 1. concl. 3. & art. 2. sæpè Bassolis in 1. d. 45. q. 2. art. 2. concl. 2. optimè Capr. 1. d. 3. q. 1. concl. 2. ad argum. Aureoli contra ipsam; ex Bonauent. in 1. d. 45. art. 1. quæst. 1. Ricard. art. 1. q. 4. latius art. 2. q. 3. Alexand. 1. p. quæst. 30. m. 1. quomodo electio fit in Deo absque mutatione in ipso. Alb. Mag. 1. p. sum. q. 79. m. 1. & sequentibus, Henricus in sum. art. 45. q. 3. & melius quæst. 4. ad finem, & art. 47. q. 2. & iterum Alexand.

4 *Theologi plurimum ita sentiunt* Nihil intra distinguatur re ipsa à Deo. Nihil intra distinguatur re ipsa à Deo. Nihil intra distinguatur re ipsa à Deo. Nihil intra distinguatur re ipsa à Deo.

1. p. q. 34. memb. 1. & 2. & eum refert & sequitur Dionys. in 1. dist. 45. q. 1. vbi etiam refert Algid. Bonauent. Ricard. & alios. Conuenit etiam Didacus Deza in 1. dist. 45. quæst. vnica, artic. 3. not. 3. & 4. & artic. 4. ad argumen. contra 2. conclus. videndus est Alexand. 1. p. q. 4. de immutabilitate Dei m. 1. ad 4. Albert. 1. p. q. 21. præsertim m. 2. omnes in 1. dist. 8. Bonauen. art. 2. q. 1. Ricar. ar. 2. q. 1. A. Egid. Argët. Gerard. Dionys. & alij. Et primò per se apparet intelligi non posse entitatem aliquam realem modò esse reuera existentem in rerum natura, quæ ominò sit idè cum Deo, & essentia diuina, & ens increatum; cum hoc tamen sit ita contingens, vt potuerit non esse. Et è contra aliquid reuera sit modò de facto non ens; quod tamen posset identicè esse idem cum Deo intrinsecè, ens reale increatum, æternum, Deus & essentia diuina; itaq; aliquid est Deus secundum essentiam intrinsecè, quod posset non esse Deus, & è contra aliquid sit non ens; quod tamen possit secundum essentiam esse Deus, & ens increatum. Si hæc absurda non sunt alicui humanæ menti, quid erit absurdum.

Ratio efficac.

Videntur valde absurda, quæ dicuntur in 1. sentent.

4 *Quicquid intrinsecum in Deo est necessarium, increatum, impossibile non esse.*

Nihil intra distinguatur re ipsa à Deo.

Tertiò, si actus liber diuinæ voluntatis addit aliquid intrinsecum in Deo, quod possit abesse, vt in nobis, fit vt possit etiam actus vnus esse intensior altero, vt Deus vnus obiectum magis velit quàm alterum, quod & per se est Deo indignum, & contra D. Thomam in fra q. 20. art. 3. & 4.

6 *Quod dicit actus, vt liber in Deo supra necessarium non est quid rei* Quamuis ergo actus liber Dei, quo vult producere creaturas, includat, & dicat ipsam Dei essentiam, & substantiam, & actum elicitem voluntatis, intrinsecum Deo, & necessarium, quo significatur Deum per suam essentiam, & actum volûtatis esse rerum causam, tamen id quod addit actus, vt liber super necessarium, non potest esse quid rei, intrinsecum Deo, sed solus respectus rationis, & habitudo ad res factas. Sicut supra cum Diuo Thoma diximus de præscientia futurorum in Deo quæstione 14. Sic Gregorius vbi supra dicit: *Ipsam velle, quo vult hoc, vel illud facere, est contingenter velle, vel volitio faciendi illa, & habitudo est contingenter habitudo ad illa.* Idem dicit Capreol. 1. d. 45. q. 2. concl. 2. *Licet velle diuinum in se sit necessarium, contingenter transit super creaturas.* Et D. Thom. hic ad 4. & 5. voluntatem Dei, quæ ex se necessitatè habet, determinare seipsam ad volitum, ad quod habet habitudinem non necessariam, & de veritate loco citato vt infra.

7 *Aureoli dicitur* Hinc sequitur benè dixisse Aureolum vbi supra, Deum producere res extra se, absque hoc quod determinetur per aliquod velle intrinsecum ad producendum quod producit; dicitur tamen voluntariè producere, & producere quia vult producere; nempè, quia per suum liberum arbitrium, & voluntatem in sua potestate habet producere, & non producere. Hæc ergo verissima sunt, quia Deus non determinatur ad producendas res extra, per aliquem actum liberum intrinsecum, qui possit non esse in Deo, sed sua voluntate, & actu necessariò, qui respectu eo liberè, rum dicitur liber; quia liberum est Deo, & suo actui necessariò intrinsecum, quod res sint, vel non sint. Et quauis variatio sit in rebus, ita vt possint esse, vel non esse; ipsa tamè volûtas Dei intrinsecè manet semper immutata, & omninò necessaria, licet ex mutatione rerum aliter & aliter significetur ad illas, per respectum solum

solum rationis, seu denominationem extrinsecam, quæ idem sunt, ut sæpe diximus. Et quamvis aliqui dicant ineffabile esse, quomodo Deus determinari dicatur ad hoc producendum, & illud non producendum, nobis satis explicari videtur, si dicamus voluntatem, & in actu primo, & in actu secundo suo intrinseco necessariam esse, liberam, ut per se & suum actum necessarium, absque aliquo alio intrinseco, possit producere, & producat hoc, aut illud. Et si hoc captui humano in hac vita est ineffabile, ut Molina & Vazquez cap. illo 2. disput. 80. concedunt, saltem certissimum est quid non sit in Deo, scilicet actum liberum non esse in Deo eo modo quo punitur, & explicatur à prima sententia. Et omnes in 2. sent. conveniunt actum voluntatis liberum in Deo, esse in se, & intrinsecè necessarium, ex parte significati; esse verò contingentem ex parte effectus connotati. Ita D. Thom. Alex. Alber. Henric. Ricard. Bo-nauent. Aureol. Capreol. Carthusian. Deza, & alij.

Determinatio Dei qui busdā ineffabilis, quomodo explicanda.

Actus in Deo intrinsecè necessarius, ex parte effectus in quæ transit, continens & liber.

8 Communicare se est actus perfecti, non per se intrinsecè.

9 Voluntas libera an sit prior ratione quam futura.

Ad primum in oppositum respondetur nunquam Divum Thomam docuisse, quod communicare se aut velle communicare actu sit intrinseca perfectio boni, aut voluntatis, sed solum quod sit actus perfecti & boni, ut bene Ferrarient. & alij advertunt. Imò neque in creatis agentibus impartire effectui suam perfectionem est intrinseca eorum perfectio, sed signum & effectus perfectionis, ut constat ex D. Tho. artic. 2.

Ad secundum quidam dicunt voluntatem Dei, ut liberam, esse priorem rebus futuris, & ita posse esse eorum causam, non tamen intelligi liberam sine habitudine ad res futuras. Sed in hoc videntur duo dici opposita; si enim ut libera est causa, & prior, iam ut sic non dicit habitudinem ad futura, quia habitudo, & relatio non potest esse prior suo termino, nisi fortè significetur id, quod paulò ante dicebamus, voluntatem Dei, & actum necessarium eius esse causam liberam futurorum, quia liberum arbitrium Dei dicitur, & quoad potentiam, & quoad actum, respectu futurorum in comune. Et sic conditio est sine qua non esset causa, neque produceret futura, hæc habitudo ad futura, respectu quo-

rum est libera voluntas Dei, & actus, licet in se, & intrinsecè sit necessarius. Sed sic futura in comune non sunt posteriora libertate Dei, sed simul natura, & ratione, tanquam terminus proprius illius relationis.

Vazquez disputatione 80. cap. 2. 10 ad finem, nodum hunc putat insolubilem, eoque vitari non possit circulus in reddenda ratione futurorum, & in sent. Vazquez. actus liberi; nempe, quia ideò futura sunt, quia Deus habet voluntatem liberam circa hæc, ut sint, & non circa illa, quia hæc sunt futura, non illa. Nobis tamen hic nodus non ita videtur difficilis, sed necessariò ita solvendus, nisi negemus id, quod Aristoteles docet de omnibus relatis, in his admitti debere circulum, cum vnum necessariò sit in ratione alterius, & sint simul natura, & cognitione. Pater est, qui habet filium, filius qui habet patrem. & in his non licet sumere diffinitionem loco diffiniti, ut, Pater sit qui habet eum, qui habet patrem. Itaque actus ut liber circa hanc creaturam, necessariò dicitur habitudinem ad illam, ut producendam; & hæc ut producenda, & futura, necessariò dicitur habitudinem ad Dei voluntatem, ut liberam respectu ipsius. Et in hoc nihil inuenio absurdum, cum sit circulus in natura relatorum.

Difficultas insolubilis in sent. Vazquez. Circulus necessario admittendus in relatis.

Actus liber Dei dicitur habitudinem ad futurum, & contra.

11 Solutio vera argumenti.

Actus ut liber non adit virtutem aut rationem cause, sed conditionem, & relationem rationis.

12 Ex D. Tho. confirmatur dicta.

Adhuc tamen ad argumentum aliter est respondendum, nempe, id quod in Deo est causa rei futuræ, esse aliquid intrinsecum Deo, scilicet, essentiam, & voluntatem Dei, & actum eius, ut necessarius est in se, & intrinseca perfectio, licet conditio sine qua non produceret, sit quod sit actus liber circa hunc effectum, & ut dixit Molina articulo 2. & ibi notavimus, hæc conditio, & actus ut liber, non addit quid intrinsecum, ratione cuius Deus possit esse causa, aut habeat virtutem ad producendum, quam non habebat, sed solam addit denominationem extrinsecam, & relationem rationis, ut de præscientia futurorum diximus supra.

Et hæc doctrina colligitur ex D. Thoma in hoc articulo, & in tota hac questione, & in 1. d. 45. q. 1. ar. 2. & 1. contra Gent. c. 80. & sequentibus, & de veritate q. 23. ar. 4. & sæpe alibi dum docet voluntatem Dei esse necessariam in se, & circa suam

suam bonitatem; liberam tamen, & non necessariam circa alia quæ non habent necessariam connexionem cum sua bonitate. Ita hic ad quartum: *Aliqua* (inquit) *causa necessaria habet non necessariam habitudinem, ad aliquem effectum, propter defectum effectus, non cause, sicut virtus Solis, non necessariam habitudinem habet ad ea quæ hic contingenter eveniunt, sic voluntas divina in se necessaria habet habitudinem non necessariam, sed liberam, ad creaturas, quia sine ipsis perfecta manet bonitas divina.* De veritate q. 23. artic. 4. in corp. *Velle divinum necessitatem habet ex parte ipsius volentis, & actus, nam actio Dei, est eius essentia. Et hoc in questionem non venit. Sed utrum velle ipsum necessitatem habeat per comparationem ad volitum, quæ comparatio intelligitur cum dicimus, Deum velle hoc vel illud. Vult ergo divina voluntas naturaliter, & necessariò suam bonitatem, quasi suum finem: alia verò à se non necessariò, quia nulla ei utilitas provenit ex his ad finem; non enim est finis, qui efficiatur per ea, quæ sunt ad finem, sed magis quo efficiuntur, & perficiuntur ea quæ sunt ad finem. Ideò Auic. 8. Metaph. c. 8 dicit, quod solius Dei actio est purè liberalis.* Molina hoc idem advertit hic optimè circa solutionem quarti & quinti. Eadem doctrina est D. Thomæ 1. contra Gentes cap. 82. Alexan. etiam, Alberci, & omnium ut supra.

Voluntas divina & velle in se necessariam.

Quomodolibet circa creaturas.

13 Ex Augustino eadem veritas.

Sic D. August. attigisse videtur hæc dubitationem de voluntate Dei circa creaturas, quomodo cum voluntas Dei pertineat ad substantiam Dei, si voluntas sit æterna, creaturæ non sint æternæ. Ita dubitat. 11. lib. confes. cap. 11. & postea lib. 12. cap. 15. dicit sibi in aurem interiorem à veritate voce forti dictum de vera æternitate Creatoris. *Quod nequaquam eius substantia per tempora varietur, nec eius voluntas extra eius substantiam sit? unde non ea modo velle hoc, modo velle illud, sed semel & simul, & semper velle omnia quæ vult, non iterum, & iterum, neque nunc ista, nunc illa, nec velle postea quod volebat, aut nolle, quod prius volebat, quia talis voluntas mutabilis est, & omne mutabile æternum non est; Deus autem noster æternus est.* Hoc dicit de voluntate idem inferius dicit de scientia: *mandatum, Deum non aliqua nova voluntate condidisse creaturam, nec scientiam eius transiitorem non creaturam aliquid pati.* Plura alia similia sunt apud sanctos Patres. Sequitur ex di-

ctis id, quod advertit Deza ad 5. contra 2. conclus. quod si Deus voluisset non creare mundum illud velle intrinsecè esset idem quo nunc voluit creare, nec in ipsa voluntate esset variatio, sed solum in habitudine volitionis ad creationem; & variatio realis esset in mundo, qui nunc reuera est, & tunc non esset reuera factus. Hoc idem habet Sylvest. in confato in 1. d. 45. ad 1. Aureoli contra 2. concl.

ARTICVLVS III. Vtrum voluntas Dei sit causa rerum?

Conclusio est affirmans. Deus agit per voluntatem, & non per necessitatem naturæ, ut quidam existimauerunt.

I. DVBITATIO.

An Deus sit causa rerum per naturam, aut per voluntatem?

Omnes hic post Caiet. & Ferrar. 2. contra Gentes cap. 23. advertunt duplicem esse modum quo agens aliquod dicitur agere per naturam, & non per voluntatem, vel, quod idem est, ex necessitate naturæ. Primò, ut idem sit, quod non agere per cognitionem & voluntatem, sed per aliud principium. Secundo, ut idem sit, atque non agere liberè, etiam si actio sit per cognitionem, & voluntatem. Caiet. & Ferrar. putant D. Thom. hic, & cap. illo 23. solum loqui in primo sensu. Idem dicit Vazq. disput. 81. cap. 1. & Molina hic disput. 1. quamvis hic dicat etiam secundum sensum colligi ex articulo præcedenti, & intentione huius de quo infra. Hanc distinctionem habent etiam Herueus in 1. d. 43. q. 2. art. 1. Gerard. art. 2.

Duplex modus agens aut ex necessitate.

Prima ergo sententia fuit Philosophorum quorundam dicentium Deum operari in quantum est, non in quantum vult, quem errorem refert Iustinus Mar. in lib. questionum à gentibus aduersus Christianos explic. 3. & sunt qui tribuant Auerroï, & Aristoteli. Sed saltem in primo sensu certum videtur non id sensisse hos duos Philosophos, sed solum in secundo; videntur enim sensisse Deum non liberè agere extra,

2 Sent. Philosophorum Deum agere ex necessitate.

De sen. en. Aristot.

Deum sine cognitione agentem ex Aristot. Vazq.

Molin. de Aristotele aliter sentit.

Vera sent. ex fide Dei intellectu & voluntate agere, et non necessariò.

sed necessariò, licet agat per intellectu & voluntatem saltem quantum ad motum, & gubernationem rerum, ita de Aristotel. sentiunt Scot. in 1. dist. 8. q. 5. Marfil. in 1. q. 42. & 44. Okam & Gabriel. in 1. dist. 43. Gregor. dist. 42. Basfolis d. 45. q. 2. Ferrar. cap. illo 23. Sot. 8. Phys. q. 1. & Molina hic disput. 2. & Vazquez cap. illo 1. licet hic non distinguat, in quo sensu potius inclinatur eos non intellectu, & voluntate agentem Deum sensisse, sed naturæ necessitate in primo sensu, quamvis cum Gregorio in 2. d. 1. q. 1. art. 1. putet iuxta Aristotelem mundum non à Deo fuisse factum, cum 1. Phys. dixerit, ex nihilo nihil fieri, & materiam ingentam, vt ex ipsa alia fiant.

Molina verò hic, & alij putant Aristotelem posuisse mundum ab æterno factum à Deo ex necessitate, quia 8. Phys. tex. 52. & 53. dicit eoquòd primus motor mutatione careat, semper mundum ab ipso eodem modo emanare, & cælum eodem modo moveri, & 12. Metaphys. Deum finem constituit vniuersi, & per intellectu, & voluntatē mouere, & gubernare, & 1. de Cælo. c. 9. ab ipso tanquam à vitæ & esse fonte manare vitæ & esse, in alijs perfectius, in alijs obscurius; & 2. Phys. docet naturam agere propter finē ex directione primæ causæ, & superiore intellectu, vt hic refert D. Thomas. Libertatē verò in Deo Aristoteles & Auerroes non videntur admisisse, quia nō potuerunt intelligere actionem aliquam liberam in Deo nouam, sine mutatione saltem voluntatis.

Dicendum tamen est Deū in vtroq; sensu agere per voluntatem, & nō per naturam, vt D. Thomas docet in his articulis, & sæpè, Valentia puncto 5. & omnes in 1. d. 43. Gerard. 1. d. 43. q. vni ca, art. 2. Durand. q. 4. Argent. q. 1. ar. 4. A Egid. p. 2. q. 1. Carthuf. d. 43. q. 3. & expōsitores hic. Et vtrumq; est de fide, & Deum agere per intellectu & voluntatem, & agere liberè, non solum libertate complicitatē, sed etiam cōtradictionis, aut, vt alij loquuntur, oppositionis; ita vt potuerit non operari, & non velle: Et colligitur ex Scriptura Psalm. 134. Omnia quæcumq; voluit Dominus, fecit in cælo; & in terra. Psalm. 148. Ipse mandauit, & creata sunt. & Genes. 1. Dixit fiat lux, post illud, In principio

creauit Deus cælum & terram. Sap. 11. Quomodo posset aliquid permanere, nisi in voluisset. Ephes. 1. vt supra.

Diuus Thomas idem mōstrat tribus rationibus. Prima est, quia cum intellectu & natura agant propter finem 2. Phys. tex. 49. agenti per naturam finis determinari debet per superiorem intellectu, imò & media necessaria, sicut sagittæ finis, & certus motus determinatur ab eo, qui eam mittit. Cum ergo Deus sit primum agens, necesse est, vt agat per intellectu & voluntatem. Secundo, ratio est, quia agens per naturam semper agit vnum, quia agit vt est, & in quantum tale, & semper idem. Et sic si Deus ageret per naturam, cū non habeat esse determinatum, produceret aliquid infinitum. Cū ergo producat finitos ac determinatos effectus suę infinitæ perfectionis eos determinat sua voluntate & intellectu. Tertio, quia effectus procedunt à causa, prout in ea præexistunt, quia omne agens agit sibi simile. In Deo autem omnia præexistunt secundum modum eius, id est, secundum esse intelligibile; procedere ergo debent secundum intellectu, & eo ipso etiam secundum voluntatem; quia inclinatio ad agendum id, quod intellectu conceptum est, est per voluntatem; ergo voluntas Dei est causa rerum.

Circa secundam rationem obijci posset, effectum prodire finitum à Deo infinito ob causas secundas, aut materiã, quæ determinant sicut modò Sol, licet agat per naturam, non producit alium Solem. Respondet Caiet. Deum nō necessariò agere per medias causas secundas, quibus determinetur, neq; indigere materia subiecta. Sol indiget materia, in quam agat, in qua non potest recipi forma Solis, sed aliã iuxta dispositionē materiæ. Sicut ergo Deus ad intra producit, & spirat Filium & Spiritum sanctum Deum infinitum, quia producit per naturam, id est, necessariò, ita produceret extra.

Circa tertiam rationem aliqua notat Caietanus, quæ alijs non placent, & probant quæ Ferrar. notat, quæ videntur esse eadem, quæ Caiet. affert, nempe, re procedere à causa eo modo quo præexistit in causa, id est, vt causa est; nã si res est in causa, vt est, procedit ab ea secundum esse, & ex necessitate naturæ,

Ratio 1. D. Thom.

2. Ratio.

3. Ratio D. Thom.

6. Obiectio cōtra 2. rationem.

Solutio.

7. Res procedunt à causa modo quo sunt in ipsa

Res in Deo sunt vt intelligente.

8. Rationes D. Tho. probant etiam in 2. sensu.

9. Voluntas Dei causa rerum ex Augustin.

si verò præexistit in ea vt intelligens est, debet procedere per intellectu. Quòd autem res sint in Deo, tanquam intelligente, constat, quæst. 14. & quòd sint in ipso, vt in causa intelligente, constat ex quæst. 15, tanquam in arte supremi artificis.

Hæ autem rationes licet primariè solum videantur probare in primo sensu; posita tamen doctrina præcedentis articuli, aptandæ sunt etiam ad secundum sensum, quia non solum Deus per intellectu & voluntatem extrase operatur, sed & liberè, ita vt possit absolutè non operari, licet ex hypothesi quod velit, necessariò operetur.

Quòd autem voluntas diuina sit prima causa rerum, docet Diuus Augustinus sæpè; nam quærenti (inquit) quare Deus operetur, respondendum est, quia vult, quærenti autem quare vult, non est reddenda causa, cū voluntas Dei sit prima rerum causa. Ita tom. 1. libr. 1. de Genesi contra Manichæos capit. 2. Qui enim quærit quare Deus vult creare cælum, & terram, maius aliquid quærit voluntate Dei, quod sit eius causa, tom. 3. libr. 3. de Trinitat. cap. 2. 3. & sequentibus, voluntatem Dei ponit omnium rerum causam, & libr. 6. de Genesi ad literam capit. 18. & in eodem tom. 3. libr. sententiarum ex Augustino senten. 58. omniū causa dicitur Dei voluntas & summa, ac prima causa, vt nihil fiat, nisi ea disponente, vel permittente. In Enchirid. cap. 95. Ambrosius docet idē lib. 4. de Sacram. cap. 4. Anselmus libr. de voluntate Dei, Athanasius serm. 4. contra Arianos, Cyrillus Alexandrinus lib. 3. contra Iulianum, Gregorius Nissenus lib. Hexam. initio, & omnes Patres, & Scripturæ acclamant.

II. DVBITATIO.

Vtrum diuina voluntas sit proxima causa rerum?

1. Sciētia Dei esse proximam causã

IN Controuersia adhuc est inter auctores, an voluntas sit proxima causa rerum, an potius intellectu & scientia Dei. Prima sententia est, quam refert Durand. in 1. d. 45. quæst. 2. scientiam Dei esse propinquiorē causam, eo quòd se habeat sicut idea, & exemplar

efficax, & instar sigilli, quòd sui figuram immediatè exprimit, licet manu & motu applicetur, sic voluntate Dei idea, & scientia diuina applicatur, vt ipsa immediatè rem exprimat ac producat. Meminit huius sententiæ Herueus in 1. dist. 46. quæst. 1. art. 4. & ab Argentina dist. 45. art. 2. conclus. 2. & in margine tribuitur Gotfredo.

Durandus reiecit sententiam hanc & rationem, quòd nimis prebet, nempe neque omnipotentiam esse magis immediatam, ac proximam quàm scientiam. Vazquez non admittit omnipotentiam vel ratione distinctam ab intellectu & voluntate. De hoc dicemus infra quæst. 25. Interim hæc sententia non probatur, quia licet scientia diuina determinetur ad opus per voluntatem, solum est non tamen se habet vt causa tantum applicans, sed potius vltimò determinans scientiam ad opus, quod ipsa voluntas proximè exequitur, sine media omnipotentia, siuè immediatè. Non ergo se habet diuina voluntas, vt manus sigillum applicans; manus enim se habet quasi causa per accidens, & applicans medio motu necessariò, voluntas verò vt causa per se producens, & exequens id quod scientia sibi proponit, vt factibile tali modo, ac ratione.

Secunda sententia refertur, dicentium, intellectu esse causam magis propinquam, vt dirigentem, voluntatem verò vt mouentem. Sed meritò Vazquez disputat. 81. cap. 2 dicit ineptam esse, & inutilem hanc comparisonem, nam in ratione dirigentis intellectus seu sciētia, est prima, & sola causa. Voluntas etiam in ratione mouētis, & prima est, & sola. Et cū causa mouens, & exequens sit propinquior effectui causa dirigente, absolutè voluntas est propinquior. Bonauent. 1. dist. 45. artic. 2. quæst. 2. solum dicit voluntatē diuinam esse causam primam & immediatam, respectu effectus, sed non comparat respectu scientiæ, & potentiz, quia certè hæc comparatio est solum secundum rationem, cū in re intellectu, voluntas, & potentia sint idem, & ita etiam Albert. quæst. illa 79. memb. 2. artic. 2. part. 1. dicit, cū Hugo, & Magist. 1. dist. 45. scientiam, potentiam, & voluntatem concurrere, sub diuersa ratione. Et ita secunda sententia videtur admittenda. Ricard. etiam articulo 2. quæst.

Voluntas diuina non determinatur ad opus per voluntatem, solum est non tamen se habet vt causa tantum applicans, sed potius vltimò determinans scientiam ad opus, quod ipsa voluntas proximè exequitur, sine media omnipotentia, siuè immediatè.

4
Quod voluntas sit secundum rationem magis proxima causa effectus.
 quæst. 2. solum loquitur vt Bonauent. Dicendum videtur voluntatem esse propinquiorē causam, intellectum magis remotam. Ita Durandus ibi & Ar genti. & Vazquez loco citat. Bassol. 1. dist. 45 quæst. 2. art. 2. principaliter voluntatem esse causam quàm intellectū, Marfil. in 1. quæst. 44. art. 1. conclus. 8. quod voluntas Dei secundum rationē sit propinquior causa quàm potentia diuina, & sapientia, quia posita voluntate ponitur effectus, non posita potentia aut sapientia, quia multa quæ Deus potest, & scit, non facit, quia non vult. Vt idem sit iudicium de intellectu, ac voluntate artificis creati, quia executio & motio voluntatis propinquior est propositione intellectus, & consilio, & electione, nempe vsus est actus voluntatis, quo iam potentia mouentur & exequantur opus. In Deo autem non sunt aliæ potentia, aut si est omni potentia exequens vltimo, voluntas est illi proxima post intellectum, quæ est primo proponens & dirigens. Si igitur est potentia, exequens in Deo ista est proxima causa operis, & voluntas propinquior quàm intellectus.

5
 Nimis tamen subtilis & Metaphysica est ista comparatio, cum in re omnino in Deo sint idem scientia, potentia & voluntas. Idem alij vt Bonauent. Ricard. & Diuus Thomas, solum quærunť an voluntas diuina sit causa immediata effectuum comparatione secundarum causarum, non verò scientia & potentia diuina. Imò cum his antiquis Iohannes Celaya 1. dist. 45, dicit eandem esse quæstionem de essentia diuina, & intellectu diuino, atque de voluntate, an sint causa immediata, & prima omnium quæ fiunt. Quæstio autem aliorum, quæ comparant voluntatem respectu potentia, & scientia, solum procedit secundum rationem. Herueus in 1. dist. 46. quæst. 1. art. 4. Solum comparat ideam cum voluntate, & dicit, hanc esse magis immediatam causam quàm ideam, seu exemplar.

6
Imperium in intellectu est post electionem voluntatis, sed post imperium est vsus & executio in voluntate.
 Et quamuis Vazquez hic putet in sententia Diui Thomæ, quæ post electionem voluntatis ponit in intellectu imperium, intellectum esse proximam causam operis, nobis probabilius videtur post imperium qui est vltimus actus intellectus, sequi in voluntate executionem per vsum potentiarum, & actū

quo iam vult exequi, & vocatur vsus, de quo agit Diuus Thomas 1. 2. quæst. 16. & ponit actum elicitum voluntatis inter electionem, & executionem, nisi fortè, prout voluntas vtitur ratione, vt eligat per consiliū eius. Sic enim vsus est prior electione. Sed tunc electio se habet, vt quædam executio operis, vt colligitur ex D. Thoma quæst. citat. art. 4. Et imperium ponitur vt decretum, & lex in ratione post intentionem, & electionem operis in voluntate, non tamen vt deferat impetum voluntatis ad potentias exequentes, vt hic sentit Vazquez in sententia Diui Thomæ, quia potius post imperium, & legem intellectus sequitur voluntas vtens potentia sua motione, & hic actus vocatur vsus. Hoc nobis videtur probabilius in vera sententia Diui Thomæ, & constat ex ipsomet D. Thoma. 1. 2. quæst. 17. art. 3. in corp. & ad 1. ex pressè.

Est doctrina expressa ad D. Tho.

ARTICVLVS V.

Verum voluntatis diuinae sit assignare aliquam causam?

Conclusio, *Nulla modo voluntas Dei causam habet.*

I. D V B I T A T I O.

An dari possit causa vel ratio diuinae voluntatis?

Certa res est in Theologia, imò & in Philosophia, nullam in re posse dari causam diuinae voluntatis in vltimo genere causæ, non materialem aut formalem, cum Dei simplicitas nullam admittat compositionem actus & potentia, neque efficientem, quia vt hic assertit Diuus Thomas ex August. libr. 8. quæstion. q. 7. omnis causa efficiens maior est eo quod efficitur, nihil autem maius est Dei voluntate. Tandem neque finalem, quia vt dicit Diuus Thomas, proprie finis causa realis est, quando voluntas finis est causa realis voluntati smediorum, & istæ sunt diuersæ voluntates. Sicut intellectus principiorum in intellectu, est causa cognitionis conclusionum. In Deo vna est voluntas

Nulla causa realis diuinae voluntatis dari potest.

Finis quam do sit causa realis.

n Deo vnus actus volū tatis tātūm
 voluntas finis & mediorum, id est vnus actus, quo vult finem & media.

Bonitas diuina idem eum actus & voluntate.
 Et generaliter potest probari neque per modum boni obiecti esse vltimam rationem finis realem respectu Dei, quia sola ipsa diuina bonitas potest esse finis diuini amoris, & voluntatis: bonitas autem diuina non distinguitur ab amore, & voluntate sui, idem autem non potest dici causa realis sui met.

3 An secundum rationem detur ratio diuinae voluntatis. 1 sen. affir.
 Solum est dubitatio, an saltem secundum rationem, & nostro modo intelligendi, dari possit ratio per modum finis respectu diuinae voluntatis, ita vt licet secundum rem Deus non velit vnum, quia vult aliud, saltem secundum rationem id dici possit. Prima sententia est affirmans, quæ concedit non solum Deum velle vnum esse propter aliud, sed etiam Deum velle vnum, quia vult aliud. Ita Durand. 1. dist. 41. quæst. 2. Cordu. quæst. 56. opin. 5. p. 2. ad secundum dub. Et aliqui putant esse Diui Thomæ sententiam 1. contra Gentes cap. 86. & 87. vbi concedit & probat dari rationem diuinae voluntatis etiam inter res creatas, vt bonum vniuersi esse rationem, ob quam velit res aliquas, & singulas. Et dicemus hanc esse veram.

4 2. sent. Caiet. & Bañes, passiuè concedi.
 Secunda sententia est Caietani, & Bañes, qui hic concedunt, non quidem actiuè Deum velle hoc, quia vult illud, sed saltem passiuè, hoc esse volitum à Deo, quia illud est volitum à Deo. Fortè, quia putant hanc sequi ex alijs duabus propositionibus, quas Diuus Thomas & omnes concedunt. Prima, *Hoc est propter illud.* Secunda, *Deus vult hoc esse propter illud.* Sed ex his nullatenus sequitur illa, nec magis videtur admit tenda passiuè, quàm actiuè: si enim aliquid est volitum à Deo, quia aliud est volitum, similiter aliquid vult Deus, quia vult aliud.

Ex passiuè sequitur actiuè.
 Tertia sententia dicit nullam esse rationem creatam, quare Deus velit aliquid, sed solum suam bonitatem esse rationem, quare vult omnia creare. Hæc tenet Vazquez disputat. 82. cap. 2. & putat esse mentem Alexan. 1. part. q. 28. membr. 3. art. 3. & quæst. 35. membr. 3. dum dicit non dari rationem diuinae voluntatis, id est finem extra, quasi sola diuina bonitas sit finis, vt ratio intra. Refer etiam Henric. quodlib. 4. quæst.

19. lit. O. Gabr. 1. dist. 41. quæst. 1. art. 2. post 3. conc. Diedo. de concord. lib. arbitr. & prædesti. 1. par. cap. 4. ad 4. & Ferrarien. 1. contra Gentes cap. 86. & 87. Sed hi authores loquuntur de ratione prædestinationis, & reprobationis, de quibus dicemus infra, quæst. 23. artic. 5. non dari causam, vel rationem creatam, quare vnus sit prædestinatus, alter non sit prædestinatus, quia huius non est alia ratio, vel causa, nisi sola diuina voluntas. At inter effectus prædestinationis vnus est causa alterius, & secundum rationem voluntas vnus est ratio voluntatis alterius.

6
 Probat Vazquez, primò, ex Diuo Thoma supra art. 1. ad 3. & artic. 2. ad 2. quod sola bonitas sua moueat voluntatem diuinam, quod non intelligit per modum finis realis, sed rationis tantum, quasi finalis. Si autem esset alia ratio diuinae voluntatis, ab ea etiam moueretur. Sic etiam 1. contra Gentes cap. 87. docet diuinam bonitatem esse illi causam volendi alia, & non creaturam vllā, quod etiam non de causa secundum rem respectu diuinae voluntatis, sed solum secundum rationem verum esse potest. Negat enim in hoc artic. 5. in vniuersum causam secundum rem diuinae voluntatis.

7
 Secundò ratione probat, quia ex voluntate humana philosophamur ad diuinam. At in humana voluntate solus finis qui ratione sui appetitur, est causa ipse volendi media, & vnum medium non est causa alterius; ergo neque in diuina voluntate est alia ratio, aut causa secundum rationem, præter solum diuinam bonitatem. Creaturæ enim dicuntur media, non quasi vtilia Deo, ad suam bonitatem acquirendam, sed quia ex amore suæ bonitatis vult illis communicare participationem eius. Non ergo vult Deus aliquid creatum, quia vult aliquid aliud creatum, sed solum quia vult suam bonitatem. Quia neque nos volumus media ordinata, ita vt vnum velimus, quia volumus aliud, sed omnia propter finem; quamuis si sint ordinata, velimus vnum medium esse propter aliud.

8
 Dicendum tamen videtur Deum absolute & secundum rem velle vnum esse propter aliud. Et in hoc omnes cōueniunt cum Diuo Thoma in hoc art. Caietan. Bañes, Molina, Valentia, propter aliud.

Vazquez, & omnes in 1. dist. 4. r. & sequentibus. Nempè in hoc solum explicatur, inter res ipsas vnam esse causam finalem alterius, licet reuera nulla sit causa diuinæ voluntatis, & ita secundum rem vnum Deus non vult, quia aliud vult. Neque reuera vnum est volitum, quia aliud est volitum, & in re absque dubio conuenit etiam Caietan. & nihil aliud ipse dicere voluit, nisi inter res volitas esse ordinem causæ & effectus, licet inter voluntates earum secundum rem non sit talis ordo, & ita neque respectu suæ bonitatis vult Deus aliquid re ipsa, quia illam vult.

Non vult Deus vnum, quia vult aliud.

9. Secundum rationem & modum concipiendi Deum vult vnum, quia vult aliud, vt bene Durandus, & alij primæ sententiæ. Imò & Caietanus, & omnes concedunt, & Vazquez saltem respectu diuinæ bonitatis, & Diuus Thomas docet locis citatis & 1. contra Gentes cap. 86. & 87. Et ratio est, quia quoties in rebus est ordo realis, vt vnum sit propter aliud, certè etiam in voluntate earum est ordo, vel secundum rem, vel saltem secundum rationem, vt concipiatur vnum velle, quia alterum vult. Sic secundum rationem omnia in vniuersum vult, quia vult & amat suam bonitatem. Ita Ricar. 1. dist. 45. artic. 7. quæst. 4. Carthus. dist. 45. quæst. 4. & omnes infra referendi in hac dubitatione. Imò & Henric. quodlibet. 4. quæst. 19. ad finem relatus à Vazquez in suam sententiam, dicit in singulis prædestinatis dari rationem quare illi detur prima gratia, non quidem meritum condigni, sed saltem meritum congrui, quod tamen dicemus infra non esse verum, & constat in infantibus.

10. Vna res creata est ratio volendi alteram

Tertiò dicendum est, etiam inter res creatas vnam concipi, vt rationem alterius, vt omnes consentiunt præter Vazquez. Et conuenit ratio etiam contra ipsum ad hominem. Concedit enim id quod Diuus Thomas, hic, & locis citatis expresse docet, & omnes fatentur, Deum re ipsa etiam inter res creatas velle vnam esse propter aliam. Valentia puncto 5. assertione 2. Deus vult vnum propter aliud in secundo sensu, id est quia ordinatè, & non sine ratione vult, nempè, vna res est quia vult vnum esse propter aliud. Et hoc negari non potest, sic partes vniuersiteram. vult esse propter totum ipsum vniuersum, sic materiam vult esse propter formam, vtraque propter compositum naturale. Hoc verissimo fundamentoposito sequitur, secundum rationem, & modum concipiendi, vnum esse rationem alterius. Constat, quia prout ipsæ voluntates ratione distinguuntur, concipimus esse voluntatem vnius, quia est voluntas alterius. Neque solū vult omnia, quia vult suam bonitatem, sed quædam creata, quia vult alia creata, licet omnia & vniuersè solum velit ita simul, quia vult suam bonitatem. Constat aperte: quamuis enim velit suam bonitatem, & ob eam vniuersam, tamen in vniuerso vult materiam & formam, quia vult compositum naturale, ita vt omninò alias non vellet, licet neque hoc sit necesse. Sic in vniuerso, quia vult animalia, vult herbas, & plantas, & animalia vult, quia vult hominem; licet in his intelligi possit non omninò ita velle media ob talem finem inter medium, quia aliàs etiam ea vellet, posset enim concipi velle plantas, licet non vellet animalia, & hæc licet non vellet hominem.

sum, sic materiam vult esse propter formam, vtraque propter compositum naturale. Hoc verissimo fundamentoposito sequitur, secundum rationem, & modum concipiendi, vnum esse rationem alterius. Constat, quia prout ipsæ voluntates ratione distinguuntur, concipimus esse voluntatem vnius, quia est voluntas alterius. Neque solū vult omnia, quia vult suam bonitatem, sed quædam creata, quia vult alia creata, licet omnia & vniuersè solum velit ita simul, quia vult suam bonitatem. Constat aperte: quamuis enim velit suam bonitatem, & ob eam vniuersam, tamen in vniuerso vult materiam & formam, quia vult compositum naturale, ita vt omninò alias non vellet, licet neque hoc sit necesse. Sic in vniuerso, quia vult animalia, vult herbas, & plantas, & animalia vult, quia vult hominem; licet in his intelligi possit non omninò ita velle media ob talem finem inter medium, quia aliàs etiam ea vellet, posset enim concipi velle plantas, licet non vellet animalia, & hæc licet non vellet hominem.

Ita voluntas vniuersa ratione distincta.

Mediam vult quia vult finem secundum rationem.

Ex his ergò habemus inter media ordinata vnum esse rationem alterius etiam respectu Dei, sic Incarnationem Christi vult secundum rationem, quia vult remedium, & redemptionem peccati; & remedium peccati, quia vult salutem, & gloriam prædestinatorum. Et hic in voluntate creata contingit secundum rem vnum medium esse causam alterius, vt re ipsa vnum eligatur, & sit volitum, quia alterum eligitur, & est volitum. Sic medicus, quia vult sanitatem eligit attenuationem, & quia hanc eligit, vult, & eligit deambulationem, & dietam, aut phlebotomiam. Et qui vult ire procul, eligit vt medium equitationem, & quia eligit equitationem, eligit sellam, & alia necessaria ad equitationem. Et tandem impossibile est quod voluntas velit vnum esse propter aliud, & vel re ipsa, vel secundum rationem non velit vnum, quia vult aliud, vt consideranti patet.

11. Vnum medium est ratio alterius

Ad testimonia Diui Thomæ quæ propter sententia referuntur, respondetur solum ex ijs haberi, quod prima motio secundum rationem diuinæ voluntatis, sit à sua bonitate tanquam à summo, & ultimo fine omnium, quia vniuersim

Aliam media sunt rationes aliorum

13. Retorquetur ratio ex humana voluntate.

Multa media non eliguntur nisi propter alia intermedia.

vniuersim ita contingit, vt vltimus finis sit primò mouens, non tamen ideò negat Diuus Thomas, alia etiam media inuicem ordinata esse rationes aliorum. Imò aperte id concedit in hoc articulo, dum docet Deum velle vnum esse propter aliud. Et 1. contra Gentes, capit. 86. inter creata respectu diuinæ voluntatis vnum esse rationem alterius.

Ad secundum respondetur facile solui, imò & retorqueri illam rationem. Nam ex humana ad diuinam voluntatem philosophamur. Sed in voluntate humana patet vnum medium esse vere causam realem alterius, vt quia volumus vnum, velimus alterum. Nam quia volumus sanitatem vt finem, eligimus phlebotomiam, sed quia hanc volumus, quærimus phlebotomum & scalpellum ad sciendam venam; & quia equum eligimus ad iter faciendum ad aliquem finem acquirendum, ideò phaleras quærimus, alioqui neque scalpellum pro sanitate eligeremus; neque phaleras pro itinere. Et qui potionem amaram sumit pro sanitate, solet multa quærere remedia, quæ aliis pro sanitate non eligeret, imò fortè aliquantulum sunt contraria, pro leuanda tamen amaritudine ea vult, & eligit, vt oleas, mala cydonia, aquam, & multa alia. Neque hæc negari vllatenus possunt. Sic ergo licet Deus omnia velit propter suam bonitatem, tanquam summum finem & vltimum, tamen quia creaturas inuicem ordinatas creauit, voluit vnas esse propter alias: & ita secundum rationem, quia vult vnas esse, vult esse alias. Hæc considerantè facile patet. Et docet Diuus Thomas 1. contra Gentes cap. 87. & 88. quod vnum volitum à Deo est causa alterius, vt cadat sub ordine voluntatis diuinæ. Ita loquuntur omnes de causa prædestinationis, in 1. dist. 41. Alber. artic. 3. & omnes infra referendi quæst. 23. art. 4. Alexand. etiam locis supra citatis, in 3. sententia, videtur loqui de ratione, quasi de causa, aut quasi de præcipua respectu omnium, & talem rationem dicit esse diuinam bonitatem. Concedit autem ordinem rationis, inter præscientiam meritorum, & voluntatem dandi gloriam, vt etiam Vazquez, & constabit dubit. sequenti.

14. Imò notant Caietan, Bañes, & Molina, quod si aliquandò præferantur positiones aliquæ non veræ in rigore Scholastico, piè sunt exponendæ, vt significetur causa vna res alteri, non autem respectu diuinæ volitionis, vt si verbi gratia concionator diceret. Quia Deus vult peccatorem conuerti, vult illum temporaliter punire, referenda est ratio causæ realis, non ad voluntatem, sed ad rem ipsam volitam.

Hinc constat de veritate quatuor propositionum, quas hic post Caietanum notant, Bañes, Valentia, & Vazquez. Prima est, Hoc est propter illud. Secunda, Hoc Deus vult propter illud. Tertia, Hoc est volitum à Deo, quia illud est volitum à Deo. Quarta, Hoc vult Deus, quia vult illud. Prima est vera absque controuersia, quia significat ordinem causæ, & effectus in rebus. Secundam dicit Bañes, & Valentia esse veram, & putat esse eandem cum hac, Hoc Deus vult esse propter illud. Sed hæc est vera, illa altera negatur à Diuo Thomæ, & alijs, quia in rigore significat causam ipsius actus voluntatis, & ita negat Molina, & Diuus Thomas expresse in fine corporis, vult hoc esse propter hoc, sed non propter hoc vult hoc. Tertiã defendunt Caietanus & Bañes: sed in rigore est falsa sicut quarta, & vtraque distinguenda de causa secundum rem, aut secundum rationem, & primo modo ambæ sunt falsæ, secundo modo ambæ veræ, quia sensus est, Deum non velle vnum, nisi volendo aliud tanquam causam in re alterius.

15. Quatuor propositiones in hac materia

16. Variæ sententiæ de veritate propositionum.

II. DVBITATIO.

An sint instantia rationis in voluntate Dei circa diuersa?

PRima sententia est negans vllum ordinem instantium, vel prioris & posterioris in voluntate, & decreto Dei circa diuersa obiecta. Ita negare videntur Okam in 1. dist. 9. quæst. 1. loquens de ordine diuinarum processionum, & Gabr. in 3. dist. 2. quæst. vnica, artic. 3. dubit. 3. ad 3. rationem Scoti circa Incarnationem Verbi, Adamo non peccante. Et quidem loquendo de re secundum se, verum est, omnia simul à Deo esse definita vno actu intellectus, & voluntatis. Sed quæritur an secundum

17. Sententia negat instantiam rationis

secundum rationem possint distingui hæc instantia, ex ordine obiectorum inter se.

² *Vera sententia distinctio instantiæ rationis.* Dicendum est posse, & debere ita distinguere instantia rationis, ut scilicet omnes Theologi concedunt, Scotus, Caietanus, & Vazquez, ex communi sententia disputat. 82. cap. 3. & sequentibus, & Valentia hic puncto 5. §. Ex his assertionibus. Itaque in cognitione & voluntate diuina distinguuntur secundum rationem hæc diuersa instantia. Et ratio est, quia sicut nos diuersa obiecta inter se ordinata cognoscimus, & volumus diuersis actibus secundum rem; ita Deus diuersa hæc ordinata cognoscit, & vult vno actu simplici, qui æquiualeat pluribus secundum rem, & est quasi plures secundum rationem, quorum vnus secundum rationem sit causa alterius, licet non secundum rem, quia sunt idem secundum rem. Sic Augustinus in illo libro ad Simplicianum quæstion. 2. & libr. de prædestinat. Sanctorum & sæpè assignat ordinem inter electionem Dei, & præuisionem meritorum, ut videbimus infra, & expressè Prosper in epistola ad Augustinum & habetur tom. 7. August. ante librum de prædestin. Sanctor. ordinem ponit rationis, & non durationis, aut rei, inter præscientiam meritorum, & propositum diuinæ voluntatis ea triuendū.

³ *Actus in Deo ratione distincti.* Dubitatio tamen est vnde sumendus sit ordo inter hæc instantia, Scotus in 3. distin. 7. quæstion. 3. & distin. 19. quæstion. 1. putat ordinem instantium in decreto Dei sumi instar consultationis humanæ ordinatæ. Putat verò in humana consultatione ordinatè procedi, quando post voluntatem finis eliguntur media, quæ sunt fini propinquiora dignitate. Sic putat Deum post amorem suæ diuinæ bonitatis proximè amasse, & elegisse Christum ante præuisionem peccati Adæ. Quòd tamen alibi est confutandum. Modo nobis sat sit ordinatam consultationem sumi non ex dignitate mediorum, sed ex ordine, quem habent in executione respectu finis, ut quæ vltima sunt in executione sint priora in electione voluntatis, nempe eliguntur, prout conducunt per modum causæ ad executionem finis. Sicut ergo finis est primò volitus, ita mediæ quæ proximè

³ *Scoti sententia de ordine inter instantia rationis.* sunt causæ illius sunt priora in electione, & alia deinceps eliguntur suo ordine, quæ verò sunt posteriora in electione, sunt priora in executione, & contra.

Alia est regula Caietani 3. p. q. 1. art. 3. ut tria sint instantia in decreto Dei, iuxta tres gradus rerum. Primus est naturæ. Secundus, gratiæ. Tertius, vnionis hypostaticæ. Sed certum est ex ipsomet Caietan. non esse certum ex his ordinem instantium: multa enim naturalia sunt in decreto post ordinem gratiæ, ut proles concessæ orationibus Sanctorum, & meritis Christi; & peccatum Crucifigentium Christum, refert Caietanus ad ordinem naturæ, & est post vnionem hypostaticam. Et ut bene Vazquez cap. 4. multa & pleraque ordinis naturalis quasi per accidens, & velut comitanter solum se habent ad ordinem gratiæ, ut tot pisces in mari, tot genera herbarum, arborum, animalium, & ita in Dei consultatione non sunt priora ordine gratiæ, vel posteriora. Sed habent suum ordinem per se.

⁴ *Regula Caietani de instantibus rationis.* Dicendum igitur ordinem instantium in decreto Dei esse iuxta ordinem obiectorum in re secundum ordinem causæ, & effectus, ut id quod est causa eligendi alterum, sit prius ratione in decreto Dei. Quod autem prius est in electione, aut in intentione solet esse posterius in executione, & contra ut diximus. Sed adhuc aduertit Vazquez capit. 5. diuersas comparationes rerum, & ex his elicit aliqua magis specialia circa hanc dubitationem. Primò, si comparatur subiectum, ad aliquam formam sibi accidentaria qua ipsum, perficitur & ornatur, ut homo vel Angelus ad gratiam, & gloriam & dona omnia prius ratione eligitur ipsum subiectum, licet etiam prius sit in executione. Prior enim est voluntas producendi hominem, quam ipsum iustificandi, aut glorificandi. Itaque subiectum non comparatur propriè ut medium, sed potius ut finis, cui, qui solet esse prior in intentione & executione. Imò comparatio finis & mediorum propriè solum est inter mediæ & finem, cuius gratia, qui est acquirendus per ea mediæ. Non autem inter finem cui, & reliqua. Sic vnio hypostatica necessariò quasi subiectum, vel cui fit gratia ipsius ratio-

⁵ *Ordo instantium iuxta ordinem rerum inter se.*

⁶ *Subiectum prius ratione quam finis ad quem & dona.*

⁶ *Media eliguntur iuxta ordinem executionis.*

⁷ *Regula intelligentiæ prius in intentione est posterius in executione.*

ratione supponit productam naturam humanam singularem Christi: nam istæ formæ accidentariæ non eliguntur per se, & ratione sui in abstracto, sed ut dona ac beneficia alicui subiecto conferenda, quod non potest non præintelligi talibus donis.

⁶ *Inter ipsas formas & dona, est ordo mediõrum & finis.* In talibus ergo comparatio mediorum & finis erit inter ipsas formas accidentarias, quarum vna sit, velut finis aliam, ad cuius consecutionem alia sint vtiles, aut necessariae, sic ordinantur auxilia præuenientia, & excitantia ad donum iustificationis, & perseverantiæ, & iustificatio, & dona gratiæ ad donum gloriæ. Subiectum autem & gloria videtur simul decreta, quia neque gloria decerni potest sine subiecto cui dabitur, neque subiectum decernitur produci, nisi ad talem finem consequendum. Neque hoc difficile est in prædestinatis, seu electis ad gloriam. In reprobis tamen cum non sit ordo per se, & ex intentione poenæ, sed per accidens ex defectu hominis sequatur eius destinatione ad poenam, prius ratione intelligitur decretus homo ad gloriam consequendam ex voluntate antecedenti, & posterius ratione cadere in peccato permittitur & deinde in peccato decedere, & tandem decretum damnationis eius, ex iustitia punitiua diuina, quæ nunquam operatur ex prima intentione iudicis, sed per accidens posita culpa.

⁷ *Subiectum licet prius in executione, non est posterius in intentione.* Non ergo omne illud quod est prius in executione, est posterius in intentione, aut contra: sequeretur enim prius esse in intentione glorificare Petrum, & iustificare quam producere, quod est impossibile, quia iustificatio, aut glorificatio Petri intelligi non potest sine productione & esse eius. Neque vnio humanitatis sine eius productione. Itaque quem Deus vult glorificare necessariò vult & videt esse, & quælibet forma accidentaliter essentialiter exigit subiectum, ut per se constat. Illa igitur regula solum intelligitur in ijs, quæ sunt priora, & posteriora in executione, & prius potest esse causa efficiens, vel meritoria respectu posterioris, aut dispositio ad eius executionem, & posterius sit finis cuius gratia respectu prioris in executione. Subiectum autem non est medium neque dispositio, aut quid aliud executione prædecens, sed est id sine

⁸ *In re probatione prior est ordo subiecti ad gloriam voluntate antecedeni.* quo intrinsecè, aut essentialiter requiritur ipse finis, cuius gratia in executione esse non potest. Et est finis cui, & præcipuum amoris obiectum, cui catera volita sunt.

⁸ *Regula intelligentiæ prius in intentione est posterius in executione.* Secundò dicit Vazquez capit. 5. cum vna res creata se habeat respectu alterius, ut medium morale, & alterum ut finis, & præmium, in his dicit prius rationem esse voluntatem finis, sed non semper efficacem, sed solum simplicem, quando in complacentiam, & inefficacem, quod infra latius dicit se ostensurum disputat. 89. Sed nos hic dicimus, & ibi dicemus, impossibile esse electionem efficacem mediorum, sine intentione efficaci finis, & ita cum Diuino Thoma certissimum putamus ante efficacem voluntatem mediorum ad gloriam, quæ est prædestinatio, intelligi efficacem intentionem, & voluntatem finis, quæ est electio hominis, aut Angeli ad gloriam. Et cum hoc dicimus stare optime electionem hominum ad gloriam, tanquam ad coronam, & præmium.

⁹ *Oppositum esse verum dicemus.* Tertio dicit circa causas physicas, & effectus, si hic debeat sequi ex libero arbitrio, verbi gratia responsio hominis ad vocationem Dei: hæc enim se habet ut efficacia, ut causa physica respectu responsionis, siue sit assensus fidei, siue dolor poenitentiae, aut voluntas elemosynæ. Dicit ergo neque in his effectum, ad quem ordinatur causa, scilicet vocatio tanquam ad finem, esse prius volitum voluntate, & intentione efficaci, sed simplici solum affectu complacentiæ: nam si decretum, & intentio Dei de responsione, esset efficax, putat non manere libertatem in nobis. Sed de hoc eadem est ratio atque de voluntate & electione ad gloriam. Et infra contabit manere liberum arbitrium cum hac efficaci intentione responsionis, & consensus nostri, vel dandi gloriam. De his latius dicemus in fra q. 23.

¹⁰ *Regula de vno medio inter multa.* Quarto, sunt qui dicant ordinem instantium posse assignari ex solo ordine, quem res habent à diuina voluntate, licet ex sua natura non habeant. Et posse Deum sua voluntate ita assignari ad aliquod medium ex multis, ut nolit medium consequi nisi per tale medium. Et addunt tunc Deum non prius velle finem, quam tale medium, quia si non esset futurum tale medium, non esset futurus finis. De his vide Vazq. disp. 82.

quo intrinsecè, aut essentialiter requiritur ipse finis, cuius gratia in executione esse non potest. Et est finis cui, & præcipuum amoris obiectum, cui catera volita sunt.

Secundò dicit Vazquez capit. 5. cum vna res creata se habeat respectu alterius, ut medium morale, & alterum ut finis, & præmium, in his dicit prius rationem esse voluntatem finis, sed non semper efficacem, sed solum simplicem, quando in complacentiam, & inefficacem, quod infra latius dicit se ostensurum disputat. 89. Sed nos hic dicimus, & ibi dicemus, impossibile esse electionem efficacem mediorum, sine intentione efficaci finis, & ita cum Diuino Thoma certissimum putamus ante efficacem voluntatem mediorum ad gloriam, quæ est prædestinatio, intelligi efficacem intentionem, & voluntatem finis, quæ est electio hominis, aut Angeli ad gloriam. Et cum hoc dicimus stare optime electionem hominum ad gloriam, tanquam ad coronam, & præmium.

Tertio dicit circa causas physicas, & effectus, si hic debeat sequi ex libero arbitrio, verbi gratia responsio hominis ad vocationem Dei: hæc enim se habet ut efficacia, ut causa physica respectu responsionis, siue sit assensus fidei, siue dolor poenitentiae, aut voluntas elemosynæ. Dicit ergo neque in his effectum, ad quem ordinatur causa, scilicet vocatio tanquam ad finem, esse prius volitum voluntate, & intentione efficaci, sed simplici solum affectu complacentiæ: nam si decretum, & intentio Dei de responsione, esset efficax, putat non manere libertatem in nobis. Sed de hoc eadem est ratio atque de voluntate & electione ad gloriam. Et infra contabit manere liberum arbitrium cum hac efficaci intentione responsionis, & consensus nostri, vel dandi gloriam. De his latius dicemus in fra q. 23.

Quarto, sunt qui dicant ordinem instantium posse assignari ex solo ordine, quem res habent à diuina voluntate, licet ex sua natura non habeant. Et posse Deum sua voluntate ita assignari ad aliquod medium ex multis, ut nolit medium consequi nisi per tale medium. Et addunt tunc Deum non prius velle finem, quam tale medium, quia si non esset futurum tale medium, non esset futurus finis. De his vide Vazq. disp. 82.

⁸ *Sent. Vazq. de meritis & fine moralium.*

⁹ *Vera sententia intentione efficacem esse priorem ratione, electione, mediorum.*

¹⁰ *Oppositum esse verum dicemus.*

¹⁰ *Regula de vno medio inter multa.*

I. DVBITATIO.

An voluntas Dei circa salutem omnium sit formalis, & beneplaciti?

Distinctionem voluntatis Dei in voluntate signi & beneplaciti docet omnes cum Magistro in 1. d. 45. & 46. & D. Tho. infra ar. 11. ubi latius explicatur. Interim sat sit voluntate signi esse, quæ significatur esse in Deo, cum reuera nõ sit. Beneplaciti verò esse, quia reuera aliquid placet Deo, & dicitur esse formalis volũtas & cõplacẽtia alicuius obiecti. Dubitatur ergo, an volũtas, qua Deus dicitur velle omnes homines saluos fieri, & esse iustos, ac mã latis obediẽtes, sit volũtas formalis, & beneplaciti, an tãtũ signi, vt hinc colligamus an omnis voluntas beneplaciti impleatur. Afferit autem hic Diuus Thomas locum Pauli 1. ad Timoth. 2. Deus vult omnes homines saluos fieri, ex quo obijcit nõ omnẽ Dei voluntatem impleri.

Prima ergo sententiã dicit eã volũtatẽ solum esse signi, in hoc verò testimo- nio Apostoli significari volũtatẽ simul beneplaciti, qua vult & tribuit omnibus media necessaria ad salutẽ, & præcepta tradit, vt benẽ operãtur. Volũtas verò relata ad salutẽ, & ad obseruationẽ præceptorũ, tãtũ est signi. Ita Alex. 1. p. q. 36 m. 2. Bonauen. 1. d. 46. ar. 1. q. 1, Scot. q. vnica ad 1. Okam. in 1. d. 46. Maior. q. 1. Mars. 1. q. 45. ar. 1. Dried. de cõ cord. lib. arb. & prædest. 1. p. c. 4. ad 2. Caiet. 1. ad Timoth. 2. Bañes hic vocat voluntatem hanc non esse formalem, sed eminenter in Deo.

Probari potest hæc sententiã ex Aug. qui testimoniũ illud Pauli nõ quãrefert ad omnes homines, sed ad solos eos qui salui fiunt, circa quos volũtas Dei sepe impletur, & est efficax. Ita in Enchirid. c. 101. explicat, Omnes vult saluos fieri, id est qui salui fiũt, Sic etiã illud Ioan. 1. Illuminat omnẽ hominẽ, vt nullus illuminetur nisi ab ipso, vt si dicamus, Hic præceptor docet omnes pueros, id est, Nullus docetur nisi ab ipso. Sequitur Fulgen. lib. de Incarnat. & gratia, cap. 31. & Beda, & Herueus in Paulum, & sequitur Magister in 1. dist. 46. & Albert. Mag. 1. p. tract. 20. quæst. 79. mem. 2. art. 2. particul. 2. Vel secũdò, quia ex omni genere

Voluntas signi & beneplaciti.

Dubit. de voluntate beneplaciti

1. sent. volũtatem salutis hominũ esse signi.

Ex Aug. circa id: Omnes homines vult &c.

Variæ expositiones.

Semper esse priorem intentionem finis.

Ordo instantium ex ordine obiectorum.

Absque mutatione in rebus non potest dici noua voluntas in Deo.

Pœnitentiã, aut pœna æterna non potest esse per se primò volita Deo.

82. c. 6. In his reliqua vera sunt, sed vltimum illud non placet; licet enim Deus sua volũtate eligat ex multis vnũ medium, tamen prius ratione vult finem, cum vult hoc mediũ esse propter hũc finem. Verbi gratia prius ratione vult remedium peccati, & reparatõnẽ Adã, quã Incarnationem, licet hoc vnũ medium elegerit ex multis ad illum finem. Et semper ordo instantium debet sumi ex ordine obiectõrũ in re, siue ille ordo sit ex proportione naturali rerũ inter se, siue ex volũtate Dei. Imò, voluntas Dei semper debet explicari ex effectu, & ordine secuto in rebus: nam diuersitas in diuina voluntate non potest esse ratione sui, sed ratione effectus diuersi, licet hæc diuersitas effectus sequatur, vt ex causa, ex diuina voluntate, vt diximus art. 2. & 3.

Quod autem obijciunt aliqui, posse absque vlla mutatione in rebus ex sola Dei libera volũtate, eũ qui voto erat obligatus, manere liberum, apparens est, sed leue in Theologia; quia in Deo nõ potest esse voluntas noua, aut libera, quæ nõ esset antea, neq; diuersa intrinsecè, extrinsecè verò iudicatur diuersa, si habeat effectũ aliquẽ nouũ, & diuersum. Et iã erit mutatio in rebus, non in Deo. Itaque voto obligatus nõ potest manere liber, nisi fiat ei reuelatio, vt maneat liber, interim semper manet obligatus, & voluntas Dei est, vt nõ sit liber. Reuelatio autem iam est aliquis effectus nouus, & diuersus, ex quo potest iudicari voluntas Dei diuersa.

Tandẽ benẽ aduertũt multi, inter alios Vazquez c. 110. 6. bona quæ sequuntur ex malo culpæ, & necessariò illud præexigunt, nõ posse à Deo esse volita primaria ac præcipua intentione, verbi gratia non potest Deus per se primò intendere pœnam æternam alicuius, quia hæc præexigit culpã, quam Deus velle non potest, neque potest velle primò pœnitentiã alicuius, licet sit virtus, quia est virtus necessariò præexigens malum culpæ.

ARTICVLVS VI.

Verũ voluntas Dei semper impleatur?

Conclusio, Necessè est voluntatem Dei semper impleri.

singulorum vult aliquos saluos fieri. Vel tertio de correptione & gratia cap. 15. Vult, id est, Facit velle omnes homines saluos fieri. Sicut Roma. 8. Spiritus sanctus clamare dicitur, & interpellare gemitibus inenarrabilibus, id est, quia clamare nos facit & interpellare. Et cõuenit Anselm. lib. de voluntate Dei, quia facit sanctos velle, vt omnes salui fiant.

Ratione probatur, quia de facto non omnes saluat cum possit, ergo non vult eos saluare, licet præceptis & consilijs signum præbeat se velle, non tamen habet voluntatem beneplaciti, cum oppositum ex voluntate faciat. Secundo, talis voluntas si sit in Deo efficax non est, cum effectum non habeat. Si ponatur inefficax & velleitas, hæc imperfectionem dicere videtur Deo indignam. Restat igitur, vt non sit formaliter in Deo.

Dicendum tamen est hac voluntatem esse formalem & beneplaciti. Ita tenet Durand. dist. 47. quæst. 1. Carthusius, dist. 46. quæst. 1. Molina hæc disputat. 1. & 2. Vazquez disputat. 83. cap. 2. Valentia puncto 6. §. Tertio pertinet, innuit, non expresse asserit. Sed puncto 2. voluntatem beneplaciti diuidit in antecedentem, & consequentem. Bassolis in dist. 47. quæst. vnica articul. 1. aperte dicit & Albert. Magn. in 1. part. tract. 20. quæst. 79. mem. 2. art. 2. quæst. incidenti, & videtur colligi ex Diuo Thoma hic ad 1. ubi hanc voluntatem vocat antecedentem, & velleitatem, licet in locum Pauli 1. ad Timoth. 2. lect. insinuet esse voluntatem signi. Sed probatur ex Paulo ibi, dicit enim orandũ esse pro Regibus, vt tranquillam vitam agant, in omni pietate & castitate. Hoc enim (inquit) bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. In his omninò significatur voluntas formalis, & beneplaciti, qua aliquid placet, est gratum, & acceptum vt bonum.

Secundò, sic Damascen. 1. de fide c. 29. vocat hanc voluntatem antecedentem, beneplacitum ab ipso Deo manãs, quasi id quod primariè Deus vult quantum est ex se, & gratum est ei. Sic Chrysostomus homil. 3. ad Ephes. primariam Dei voluntatem vocat hanc, qua maximè desiderat omnium salutem. Secundariã, qua eos qui in sceleribus sunt, vult

Ex ipso textu Pauli.

Ex Damasc. & Chrysos.

perire. Et primam illam vocat, Flagrans Dei desiderium propensionem erga nos, & affectionem, quibus formalis voluntas, & beneplacitum declaratur.

Tertio, ratione probatur, quia hæc obiecta, scilicet gloria hominum, & obseruatio mandatorum, & iustitia, ac sanctitas animarum obijciuntur diuinæ voluntati ab intellectu & scientia diuina; & voluntas circa hæc obiecta non negatiuè se habet, vt supra diximus, neque habet actum displicentiæ, vt per se constat, nulla enim est ratio quare per se considerata displiceant, cum in se sint bona, & homini, ergo habet actum simplicis complacentiæ, & desiderij, quo vult non absolutè, & omninò, sed consideratis obiectis secundum se, ea esse in rerum natura. Et ita hæc voluntas non solum est signi in Deo, sed beneplaciti, & formalis. Et in hoc sensu exponitur locus Pauli iuxta Chrysostomum, Damascenum, & Diuum Thomam hic ad 2. de voluntate beneplaciti, & formalis, non consequenti, sed antecedenti respectu omnium hominum, & Angelorum omninò, nullo ex singulis excepto. Et est superior expositio quàm reliquæ, & facilis in se & digna Dei bonitate, ac clementia, alioqui si non habet voluntatem formalem ac beneplacitum, vt seruentur præcepta, & consilia, quare præcipit aut consulit, si non vt saluentur, quare auxilia confert, & consilia, & quare Christus pro omnibus mortuus est, vt, Paulus ibidem asserit, quare etiam idẽ Pauli 1. ad Thessalonic. 4. dicit: Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra? Et non dicerentur præcepta, & consilia, voluntas signi, nisi quia significant voluntatem formalem Dei, quia id ipse vult, si nos etiam velimus. Et quandò in Scriptura dicitur Deus dolere in morte peccatoris, aperte significatur voluntas antecedens, qua vellet eum punire, Gene. 6. Tacitus dolore cordis intrinsecus. Isai. 1. Heu vindicabor de inimicis meis. Sap. 1. Deus mortem non fecit, Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris. Matt. 23. Quoties volui congregare filios tuos.

Melior expositio Pauli.

Efficax ratio.

Ad primum ex Augustino respondetur, expositiones eius accommodari voluntati absolutæ, efficaci & consequenti; non tamen negauit expresse hanc voluntatem conditionalem, antecedentem, & inefficacem, circa salutem

Ratio, quia obiectũ est per se gratum.

Melior expositio Pauli.

Efficax ratio.

August. pie exponendus

litem omnium; & alij relati, eâ expref se docent Chryfoft. Damasc. D. Thom. Magifter, & plerique Theologi, & vt diximus, fensus hic videtur maximè ac commodatus textui.

Ad fecundum respondetur ex effectu damnationis multorum solum sequi, voluntatem consequentem, absolutam, & efficacem non esse de salute omnium, non tamè quod inefficax, & conditionalis, aut antecedens non sit de omnium salute. Ad confirmationem, nihil esse Deo indignum in hac antecedente, & inefficaci voluntate, potiùs ex ea constare bonitatem Dei, ac clemètiã, vt constabit ex dicendis.

II. DVBITATIO

An sit in Deo voluntas antecedens & consequens?

Omnes Theologi consentiunt in Deo esse voluntatem antecedentem, & consequentem; & hæc distinctio expressè colligitur ex Damasc. 2. lib. de fide c. 29. imò & ex Chryf. loco cit. Adhuc tamè est dissensio in huius distinctionis sensu explicando, iuxta sententias in prima dubitatione traditas. Prima in hac re sententiã est dicentium voluntatem antecedentem esse eandem, atq; voluntatem signi. Ita omnes primæ illius sententiæ asserunt; voluntatem verò consequentem esse voluntatem beneplaciti, vel antecedentem esse eius, quod non in se est volitum, sed in causa tantum, consequentem verò eius quod in se est volitum vt sit. Ita videatur loqui Ricar. 1. dist. 47. ar. 1. quæst. 1. Celaya eadem dist. q. 1. Lauren. Opim. quæst. vnica, concl. 1. & sequentibus. Scot. in 1. dist. 46. quæst. vnica, Okam & Gabr. q. 1. Durand. q. 1. d. 47. Bonau. d. 47. ar. vnico q. 1. Herueus d. 46. q. 2. & placet Valentia puncto 2. Sed constat expressè ex Damasceno voluntatem antecedentem esse etiam beneplaciti, & non obscure idem docet Chryfoftomus. Et re ipsa patet antecedentem & consequentem dici respectu posterioris, & prioris voluntatis, & posse esse beneplaciti utroq; modo.

I. Sententia quod antecedens sit voluntas signi.

Quod voluntas antecedens sit conditionalis.

Secunda sententia dicit, antecedentem voluntatem esse inefficacem & conditionalem. Consequentem verò efficacem & absolutam. Et sic plerique Theologi lo-

quuntur, & videtur esse D. Thomæ sententia in hoc art. ad primum. Sic loquitur Bonau. 1. d. 47. q. 1. Sylueff. in conflato. d. 45. q. vnica art. 2. concl. 4. & Capreo. ibi conc. 4. Carthuf. d. 46. q. 1. Hæc expositionem rejicit Vazq. disp. 83. c. 3. & dicit esse absque villo fundamento, primò, quia aliqua voluntas antecedens est etiam efficacax, vt voluntas, qua vult Deus hominè vocare & excitare gratia præuenienti. Secundò, quia licet aliqua voluntas antecedens, vt de salute omnium, sit inefficax, nõ tamè est conditionalis, sed absoluta, & nõ solum est velleitas, sed voluntas. Sed de hac voluntate an possit dici conditionalis, dicemus infra.

Dicendum est cum Diuo Thoma ad primum, hanc distinctionem non sumi ex parte ipsius voluntatis diuinæ, in qua nihil est prius vel posterius. Sumitur ex parte obiectorum, quæ in quantum sunt bona, sunt volita à Deo. Potest autem aliquid esse bonum in prima & antecedenti consideratione, id est quatenus secundum se solum consideratur & absolute, id est sine alijs circumstantijs, quod tamen consideratum cum circumstantijs adiunctis, quæ est consequens consideratio, sit malum, vel è contrã aliquid primo & secundum se malum, bonum verò secundum se adiunctis. Exemplo declarat Sanctus Doctor. Hominem viuere absolute est bonum, & hominè occidi absolute est malum. Sed addita secunda consideratione alicuius adiuncti, vt si homo sit homicida, aut viuat cum periculo aliorum, sic eum occidi est bonum, & eum viuere est malum. Et sic iudex iustus voluntate antecedenti vult omnè hominè viuere, sed consequenti vult homicidam occidi. Sic Deus antecedenti voluntate vult omnem hominè saluari, sed consequenti, id est considerata culpa, vult malos damnari.

Et quamuis Diuus Thomas hic, & Damascenus loco citato voluntatem consequentem solum videantur ponere respectu malorum, extenditur tamè etiam ad bona, quæ Deus tandem omnibus consideratis facit, & vult, vt ad gloriam electorum. Ita loquitur Albert. Magn. 1. part. quæstion. 79. mem. 2. articul. 2. q. incid. Alex. 1. p. q. 36. m. 2 Et quamuis, vt Molina hic disput. 1. notauit Damascen. hanc distinctionem voluntatis diuinæ solum tradiderit respectu

Obiecto Vazquez.

3 Explicatur distinctio voluntatis antecedentis & consequentis.

Exemplum simile.

4 Voluntascõ sequens respectu malorum & bonorum.

eorum quæ à libero arbitrio creato pendet, tamè eadè est ratio etiã de alijs, si habeant has duas oppositas considerationes, vt bene Vazquez c. 3. Sic voluntas, qua nollet mercator projicere merces in mare, potest dici antecedens, qua autè, considerato vitæ periculo, vult eas projicere, potest dici consequens. Solum autè in malis ponit Damasc. voluntatem consequentem, quia bona licet omnibus consideratis sint volita, & efficaci voluntate, vt gloria bonorum; quia tamè etiã voluntate antecedenti sunt volita, non distinguitur in his antecedens voluntas, & consequens; hæc enim ponuntur à Damasceno, vt quodammodo oppositæ, & à D. Thomæ, quia obiectum, quod primò secundum se est bonum, secundum se adiunctis, est malum, ex adiunctis est bonum. Cõuenit Ricar. d. 46. ar. vnica. q. 1. Bona. ar. vnica. q. 1

Voluntascõ sequens solum in malis.

5 Voluntascõ na est consequens.

Primaria & secunda via voluntas.

Voluntas dandi gloriam nõ est consequens iuxta Damasc. & D. Thom.

Sic Damascenus voluntatem Dei circa pœnam nostram vocat consequentem, quia non est ex solo Deo, sed nostri causa, quasi ex adiuncto. Et dicit esse duplicem, vnã scilicet dispensatoriã, vt erudiamur, & corripiamur, & cautiorem simus. Alterã desperatiuã ad finale supplicium æternum. Vbi constat malum, etiam pœnæ non esse secundum se, & antecedenti voluntate volitum à Deo, sed ex adiunctis circumstantijs ex parte nostra. Ita idem libr. contra Manichæos definit has duas voluntates. *Primaria* (inquit) *voluntas est, id quod quis ipse ex se ipso vult; secundaria autem id, quod earum rerum quæ contingunt causa vult, vbi iuxta obiecta volita distinguit has duas voluntates, vt egregie hic notauit Diuus Thomas, & eodem sensu loquitur Damascenus, licet non verbis eisdem in 2. libr. de fide Orthodoxa capit. 29. Dicitur (inquit) prima præcedens voluntas, & acceptatio ex ipso existens, secunda verò voluntas sequens & permissio, ex nostra causa existens. Igitur consequens voluntas ponitur vt diuerfa ab antecedente, & quasi oppositum, volens ob adiunctam circumstantiam. Vnde fit, vt voluntas efficacax dandi gloriam vel gratiam, consideratis omnibus adiunctis, nõ ita sit proprie consequens, quia est eadem, etiam ex parte obiecti, cum antecedente, quam Deus ex se solo habet. Sed videndum restat an voluntas inefficax antecedens possit dici conditionalis, & non absoluta.*

III. DVBITATIO.

An voluntas antecedens sit conditionata, an absoluta?

Primò, iuxta dicta ex Damasceno, & D. Thoma, dicendum est aliquam voluntatem antecedentem esse etiam efficacem; nam antecedens est, quam Deus ex se solo habet non consideratis alijs circumstantijs, multæ autem huiusmodi sunt efficaces, & absolutæ, vt voluntas qua vult nos vocare, aut puerum baptizari, educari inter fideles. Tales enim voluntates effectum suum habent, id est vocationem, aut Baptismum, absque liberi arbitrij concursu. Similiter putat Vazquez disput. 83. cap. 4. voluntatem dandi gloriam, si sit ante meritum, esse antecedentem. Sed cum in Deo electio, & prædestinatio re ipsa sit vnus actus, & solum ratione distinguantur, simul includit id quod est ex parte Dei, & quod est ex parte nostra. Et ex hac parte posset vocari voluntas consequens. Tamen quia omnino est eadem cum antecedente ex parte obiecti, in hac re non datur distinctio voluntatis antecedentis & consequentis; nempe, quia id quod Deus ex se ipso vult, vult etiam omnibus consideratis, & absoluta ac efficaci voluntate.

Voluntas aliqua antecedens est efficacax.

Voluntas dandi gloriam antecedens & consequens.

2 An voluntas antecedens iuxta Damascenem sit conditionata.

1. Sententia ne voluntas antecedens sit conditionata.

Omnis voluntas præsens absoluta iuxta Vazquez.

Solum igitur dubitamus de ea voluntate, quam Damascenus, & Diuus Thomas vocant antecedentem, & distinguunt à consequente, scilicet qua vult omnibus salutem, etiam reprobis, & vitam piã, ac tràquillam, hæc enim efficax non est, vt constat in omnium sententia, quia non habet effectum in multis. Dubitatur ergò, an sit absoluta voluntas ista, an possit dici conditionata? Prima sententia dicit nullum actum voluntatis præsentem esse conditionatum, sed omnem absolutum, & quia hic actus in Deo est præsens, esse etiam absolutum. Ita Vazquez c. illo 4. latius dicitur 1. 2. quæst. 13. art. 5. Et probat, quia conditionalis actus solum dicitur is, qui esset præsens posita conditione. Omnis verò præsens absolutus est, & fertur in obiectum absolute, aut per modum complacentiæ, si obiectum sit bonum, aut displicentiæ, si sit malum. Et nullus actus præsens debet

explicari per optatum *Vellem*, sed per indicatum *Volo*.

3 *Voluntas antecedens* dicendum tamen est verissimè illam voluntatem antecedentem dici conditionatam, sicut & inefficacem, vt expressè docet D. Thomas in fine solutionis ad 1. & sequuntur Molina hic disputat. 1. sæpe Albert. Magn. 1 par. tract. 20. quæst. 79. mem. 2. ar. 2. par. 2. quamuis ibi absolutam dicat, quam Deus ex se habet, conditionatam quæ vult nostram salutem, si nos volumus, Alex. 1. p. quæst. 36. mem. 2. ad 2. Bonau. 1. dist. 47. art. vno, quæst. 1. Carthusian. dist. 45. quæst. 3. Bañes probabilem putat in doctrina Diui Thomæ, Capreol. in 1. dist. 45. quæst. 2. conclus. 4. Sotus ad Rom. 9. Corduba libr. 1. q. 5. in initio expresse omnes dicunt cum Diuo Thoma, id quod omnibus consideratis in singulari est volitum, esse absolutè, & simpliciter volitum. Quod verò antecedenti voluntate est volitum, non esse simpliciter volitum, sed velleitate quadam, & sub conditione, non quod non sit actus præsens, & desiderium flagrans talis obiecti secundum se; sed quia sub alia consideratione adiunctis non est volitum. Et sic videtur loqui plerique Patrum in 1. ad Timoth. 2. in locum citatum. *Qui vult omnes homines saluos fieri*, vt ibi Ambrosius, Theophylactus, & Oecumenius, Chrysost. homil. 7. in Ioan. in id, *Illuminat omnem hominem*, & Theophy. ibi *Auferunt Deum velle omnium salutem*, sub conditione, si ipsi velint. Ita etiam loquitur Athanas. 3. libr. de assumptione hominis, & Hieron. in locum Pauli, & August. lib. de spiritu & litera c. 3.

Ex Theolog. logis.

Ex Patribus.

Simile optatum.

4 Tandem ipse Vazquez concedit hanc voluntatem antecedentem, licet sit desiderium præsens, & complacentia obiecti possibilis, non futuri, eo quod non sit efficax, quia potius ex alia consideratione voluntas efficax est quasi opposita; posse quodammodo appellari voluntatem conditionatam, quia continet virtute voluntatè efficacè sui obiecti, non absolutè, sed sub conditione, si alia consideratio non obstaret. Sic mercator habet simplicè effectum & voluntatè antecedentem conseruandi mercem, in qua sub conditione continetur voluntas efficax eas non proiciendi in mare, si non esset alia consideratio periculi, & respectu huius voluntatis

efficacis antecedens illa voluntas potest dici conditionata. Sic in Deo voluntas antecedens est actus præsens, quo ei simplici affectu placet salus omnium hominum, & amat, ac vult eam, & in hoc simplici affectu continetur voluntas efficax, quæ in re efficeret omnino, & absolute vellet hanc salutem, nisi alia obstarent, scilicet peccata ex libero hominum arbitrio facta. Idè potest dici conditionata voluntas. Et hoc est quod omnes docent in 1. dist. 46 & 47 Bonauen. Scot. Ricar. Gabr. & D. Thoma hic & 1. dist. 46. artic. 1. & de veritat. quæst. 23. art. 20. Argenti. in 1. dist. 47. & 48 art. 1. ad 3. & artic. 2. Capreol. in dist. 45. & seq. quæst. vnica conclus. 44. Sylu. in conflato quæst. 1. art. 1. conclus. 4. docent omnes considerationem hominis secundum speciem, prout est capax beatitudinis, esse primam, & absolutam, & pertinere ad voluntatè antecedentem. Secundò, posse considerari hominè cum circumstantijs singularibus, quæ sunt post comunem considerationè, vt si velit esse in peccato, in eo perseverare, & mori, & sic pertinet ad secundam & consequentè considerationè. Vocatur etiam voluntas antecedens, voluntas secundum quid, voluntas verò comunis sequens voluntas simpliciter, vt constat ex D. Thoma. Capreol. & alijs multis, Altifod. 1. lib. sum. c. 12. q. 1.

Omnes Theologi consentiunt.

Antecedens & consequens quomodo distinguantur

Peccata aut minus bona Deus non vult volutate consequenti.

Voluntas permittendi, cum potest, nat aliquid ex nostra parte, præuisum à Deo, scilicet quod futurum est per liberum arbitriū creatū, potest dici posterior, & consequens voluntas, illam voluntatem scilicet antecedentem, quæ vult seruari præcepta & consilia.

Id bene aduertit Molina voluntatè antecedentem, & consequentem solum distingui à Damasceno, & Diuo Thoma, circa ea, quorum vtrumque est bonum & volitum à Deo, & voluntas consequens est circa id bonum, cuius contrariū est volitū velleitate antecedenti; sic se habet damnatio & æterna felicitas respectu reprobatorū. Quamuis autè Deus ex se velit volutate quasi antecedenti, seruari sua præcepta & consilia, nēpe si nos etiā velimus, non tamè dicitur velle contrarium voluntate consequente, quia peccata, & consiliorū violatio, non habent rationem boni, vt possint esse volita voluntate consequenti. Sed solū dicitur velle permittere. Quæ tamen voluntas permittendi, cum potest, nat aliquid ex nostra parte, præuisum à Deo, scilicet quod futurum est per liberum arbitriū creatū, potest dici posterior, & consequens voluntas, illam voluntatem scilicet antecedentem, quæ vult seruari præcepta & consilia.

Id

6 *Velleitas hæc non est imperfecta*

Id secundò aduertendum, in quo sub dubius est Sotus, hanc velleitatem, aut conditionatam voluntatem, nullam dicere imperfectionem, vt in eo qui proijcit merces, cum antecedenti voluntate nollet. Hic enim id ex impotentia facit. Deus vero antecedentem voluntatem non implet, & conditionatam, non ex impotentia; sed quia finit causas liberas in manu consilij sui, vt eas proprijs meritis, ex diuina gratia, honorificentius ad præmij coronas perducatur. Et ex consequenti eos, qui libere ab hoc fine deficiunt, pœnis æternis punit ex iustitia, quasi contra antecedentem faciens voluntatem, absolutam & consequenti voluntatem.

6 *Obiectio Gregorij.*

Sed obijcit Gregorius Ariminensis, Paulum non velleitatem, aut conditionatam explicasse voluntatem, sed absolutam, cum dicat, *Vult omnes homines saluos fieri*, per verbum indicatiui. Respondet bene Molina interdum velleitatem, seu antecedentem huiusmodi conditionatam voluntatem verbo indicatiuo exprimi, vt eo Christi ad Patrem, *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu*. Præcipue verò in Deo potest exprimi verbo indicatiui, & non optatiui, quia non ex impotentia, sed ex prouidentia finit res agere iuxta suas naturas, & suam voluntatem conditionatam non impleri: sic ergo Deus dicitur velle salutem omnium conditionate, modo per ipsos non fiet.

III. DVBITATIO.

Quenam Dei voluntas semper impleatur?

1. Sæt. Vazquez aliqua voluntatè absolutam non impleatur.

Primò, dubitari potest, an omnis voluntas Dei absoluta impleatur? Prima sententia est nihil esse absurdum, si dicamus aliquam Dei voluntatem absolutam non impleri. Ita asserit Vazquez disputatione 83. capit. 4. in fine. Non mirum, quia hanc Dei voluntatem antecedentem circa omnium salutem vocat absolutam, licet inefficacem. Sed licet de nomine sit quæstio, in hoc à communi serè omnium locutione differt, quia nullus alius est, qui hanc antecedentem voluntatem absolutam vocet, sed omnes dicunt esse conditionatam.

Dicendum igitur est in nostra sententia omnem voluntatem Dei absolutam esse efficacem, & ita omnem absolutam semper impleri. Et hæc est prima conclusio Molinæ disput. 2. & audet eam dicere esse de fide. Et notat voluntatè absolutam, aut efficacem esse in Deo, primo eam, quæ nullatenus pendet ab arbitrio creato, vt liberum est. Et hæc proprijsimè voluntas efficax est, cui nulla creatura resistere valeat. Siue Deus id, quod vult, se ipso exequatur, vt in orbis creatione, siue medijs causis secundis, ex necessitate operantibus, etiam voluntate humana, aut Angelica, licet non vt libera. De hac voluntate loquitur Scriptura Psal. 113. *Omnia quæcunque voluit fecit, in caelo & in terra*, Esther. 13. *Non est qui possit tua resistere voluntati*, Isai. 46. *Omnis voluntas mea fiet*. Roma. 9. *Voluntati eius quis resistet?* Ratione probatur, quia Deus sic volens omnipotens est, nec impediri potest, ne suam impleat voluntatem; neque eam potest mutare, cum omnia præuiderit ab æternitate, ergo habebit certò effectum. Ergò semper hæc voluntas impletur. Et de hac est ratio Diui Thomæ hic & in 1. dist. 47. artic. 1. Quòd sicut nihil potest subterfugere rationem causæ formalis vniuersalissimæ, scilicet entis, ita nihil potest subterfugere primam, & vniuersalissimam causam efficientem, quæ est diuina voluntas.

2 *Omnis voluntas absoluta impletur.*

3 *Qua non p̄do ab arbitrio creato.*

Testimonia Scriptura.

Alio modo vult Deus aliquid, vt dependens ab arbitrio creato, vt liberum est, & idè sub conditione, si etiam liberum arbitrium illud velit. At quia videtur eius consensus ex hypothesi, vult etiam absolutè liberum eius consensus, atque adè effectum. Sic absolutè vult omnia bona quæ à nobis fiunt. Et hæc etiam absoluta voluntas semper impletur, ex certitudine scientiæ conditionalis, & decreto ipsius voluntatis. Scit enim Deus ita media ad suos fines aptare, vt salua libertate sequantur quæ decernit. Imò & malo vsu arbitrij solet vti ad suos fines. Fratres Ioseph consiliū Dei somnio reuelatū inuertere voluerunt fratre vendito. Sed hac via Deus somniū verū reddidit, & suum consiliū ac voluntatem impleuit. Sic Acto. 4. dicitur: *Herodes, & Pontius Pilatus, cum gentibus, & populis Israel conuenerunt facere, quæ manus tua & consilium tuum*

3 *Voluntas Dei circa arbitrium creatum.*

4 *Etiam hæc absolutam voluntas semper impletur.*

Acto. 4.

Gen. 50. decreuerunt fieri. Et Gen. 50. fratribus trepidantibus dixit Ioseph. *Nolite timere, num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitatis de me malū, sed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, voluntati nempe absolutæ Dei, qua volebat exaltare Ioseph, refisli non poterat, quia impleta erat, & visa malitia fratrum, eā permittit, & hac via suum impleuit decretum, & sic solet sapientes comprehendere in astutia sua, vt in fines Dei, quos ipsi fugiunt, sua ipsorum via relabantur. Septuaginta illa verba legerunt aliter, *Ne timeatis, nam Dei sum ego.* **Septuaginta.** **Chaldæus.** Chaldæus Paraprastes aliter, *Ne timeatis, quoniam ego timeo à facie Dei, Quæ omnia consentiunt cum timore fratrum ne mortuo patre, eos odio haberet, & reddendo redderet omne malum, quod fecerant ei. Conuenit Alber. Mag. 1. p. q. 79. m. 2. art. 2. p. 2. & quæst. 80. m. 2. art. 4. part. 1. Alex. 1. par. q. 40. mem. 4. quamuis hic omnem voluntatem bene placiti dicat impleri, non voluntatem signi, quæ est præceptum, aut prohibitio. Ita etiam loquitur Mag. in 1. dist. 47. & Ricar. art. vnico q. 1. Bonau. art. 1. q. 1. Gerard. d. 46. ar. vnico, Herueus d. 46. q. 2. art. 2. Lauren. Opimus d. 47. q. vnica conc. 2. & 3. Syluest. in d. 45. & seq. quæst. vnica art. 2. conclus. 5. Capreo. q. vnica. conc. 5. Carthus. d. 46. q. 1.*
 Secundò, dicendum voluntatem antecedentem, seu conditionatā non semper impleri. Ita D. Thom. hic, Caietan. Bañ. Valen. Molin. Vazquez Bassolis d. 47. q. vnica ar. 2. & ita consequenter voluntatem signi, quæ est voluntatis antecedētis non semper impleri, vt præceptū, consiliū, prohibitionē. Voluntatem verò signi, quæ est voluntatis cōsequentis, aut absolutæ, semper impleri, scilicet operationem, & permissionē. Constat ex dictis dubita. præcedenti. Vult omnes saluos fieri, & sua præcepta seruari, & cōsilia. Sed hæc voluntas cōditionata sæpe non impletur defectu peccatorū, quos Deus permittit suo arbitrio. Sed hi ipsi qui ab hoc ordine diuinæ voluntatis fugiunt, relabuntur in alterum, vt docet D. Thom. hic scilicet in ordinem diuinæ voluntatis consequentis, & absolutæ, qua deceruit punire eos, qui ex hac vita in peccato decedunt, & hoc docet Agust. in Enchir. cap. 100. & de spiritu & litera cap. 33 & omnes cum Magistro in L. d. 47.*

V. DVBITATIO.

Vtrum omnia qua de facto fiunt, fiant ex voluntate Dei absoluta?

PRæcipuè dubitatur de actu peccati, etiam quantum ad materialem entitatem, an hæc sit decreta, & volita à Deo voluntate absoluta. Prima sententia est Molinæ hic disputation. 2. conclus. 3. & disputat. 3. & dicit se in concordia quæst. 14. artic. 13. à disp. 30. demonstrasse Deum non habere voluntatem absolutam, vt fiant actus peccatorum, idque esse de fide: Et Deum solum habere voluntatem absolutam permittendi hos actus libero arbitrio, habere etiam voluntatem absolutam concurrendi generali influxu cum libero arbitrio creato, ad illorum productionem. Hæc sententiam quia alij putant & communi Theologorum sententiæ contrariam, & secum ipsam non satis coherentem, eoquod Deus si vult cōcurrere ad entitatem naturalem peccati, videatur eam velle voluntate absoluta, tanquam entitatem dependentem à sua voluntate, idè latè eam explicat, & defendit Molina hic disput. 3. & multa repetit ex concordia disputat. 31. & 32. & alijs.

Quod ad rem attinet, est, primum discrimen, quo Deus concurret influxu generali cum causis secundis necessarijs, seu generali ad eorum effectus determinatos, & Dei cū causis naturalibus, & bonos, & malos, & liberos, & liberos. Quamuis enim in vtrisque influxus Dei generalis, seu concursus, determinetur ad talem speciem actionis, & effectus, ab ipsa causa secunda, vt ab igne ad calefactionem, ab equo ad generationem equi, ab homine pio ad opus misericordię internum, vel externum; à peccatore in consensum, & opus malum externum, quantum ad entitatem eius. Tamen discrimen est, quod actiones & effectus causarum naturalium, non solum sunt ex concursu Dei generali, quomodolibet, sed vt à prima causa intendente tales actiones & effectus, ad quos causis vires tribuit determinatas, & sua sapientia, ac voluntate ordinatas ad tales effectus, ac fines, à se intentos, ac volitos. Imò addere possu-

¹ *An materiale peccati sit ex absoluta voluntate.*
 1. Sent. negans Molin.

¹ *Concursus cum causis liberis.*

² *Determinatio à libero arbitrio.*

³ *Discrimen concursus Dei ad opera bona & mala.*

Mala non ex intentione Dei.

⁴ *Liberū arbitriū causa per se materialis peccati.*

possumus, Deum sua voluntate diffinire omnes actiones, & effectus huiusmodi causarum, modo non pendeant à libero arbitrio creato, peccante. At verò Angelis, & hominibus, dedit liberum arbitrium indifferens, quo sint domini suarum actionum, & prohibitio ad bonam, aut malum, manum porrigant, ex hac parte capaces sint virtutis, & vitij, laudis, ac vituperij, præmij, ac supplicij. Ita vt per suum arbitrium possint etiam determinare generalem Dei concursum, ad vnum actum, aut alterum, quantum ad speciem, & quantum ad exercitium. Et ita in causis naturalibus determinatio actionis & effectus tribuitur primæ causæ, vt tribuenti vires ad vnum determinatas. In liberis determinatio actionis tribuitur ipsi libero arbitrio, quòd indifferens sit, & suo arbitrio ad libitum determinet generalem Dei influxum ad bonū, vel ad malum.

Secundò, adhuc est discrimen inter bona opera moralia & mala; licet enim vtraque liberè fiant ac determinentur à libero arbitrio, tamen bona referuntur ad Deum, tanquam ad causam primam ea præcipientem, vel consulentem, & sunt effectus ac fines, ad quos destinauit sua voluntate antecedenti liberum arbitrium; & ei tribuit auxilia, vt hæc exercent opera. Mala verò opera, quoniam potius sunt arbitrii abusus, non sunt ex voluntate Dei antecedente, neque in ipsum referri debent autorem naturæ, sed in nos ipsos tanquam in causam, vt docet Agust. 2. de liber. arbit. capit. vltimo & 3. libr. capit. 1. & 6. Vnde neque mouet ad tales actus, neque eos præcipit, aut consulit, imò voluntate antecedenti nollet esse tales actus, neque esse causa vniuersalis eorum, nisi per liberum arbitrium ad cooperandum cum ipso determinaretur. Neque isti actus habent quòd sint materiale peccati ex concursu Dei, sed à libertate arbitrii, à quo est malitia peccati. Et hinc colligit Molina non esse absolutè Deum dicendum causam talium actuum, sed cum addito minuerente causam vniuersalem, non per se eos intendentem, aut volentem. Causa verò eos intendens & volens est liberum arbitrium per suum influxum, quem (inquit Molina) Deus non efficit, neque ad eum inclinat. Sed

solum permittit, iuxta definitionem Tridentin. ses. 6. can. 6. Totam tamen entitatem, & bonitatem actus, etiam vt fluit ab influxu arbitrii creati referri in autorem naturæ, qui dedit tales vires, & influxum arbitrio creato.

Iam his positis dicit se in illa prima parte suæ conclusionis loqui de actibus peccatorum, prout peccata sunt, non quidem ratione solius malitiæ, sed etiam quoad materiale, & fundamentum illius formalis; quod habet, prout fluit ab arbitrio creato, vt proximè efficiente, sicut & speciem actus in esse naturæ, ac determinationem proximè, & præcipuè, imò & solam, vt à causa determinante, habet ab ipso; non verò à cooperatione & concursu generali Dei. Et addit Deum non posse complacere in malitia formali peccati, sed neque in actione ipsa, prout fluit à libero arbitrio contra legem Dei, vnde neque eam præcipit, aut suadet, vel prædefinit, quia hæc omnia intrinsecè mala sunt. Hæc & multa alia dicit latissimè. Quibus tamen non videtur id probasse, quod in quæstione vertitur. Sed potius quod formale peccati non sit à Deo; vel actio prout est à libero arbitrio contra legem Dei, non sit à prima causa, neque ei placeat. Quòd verò entitas ipsa realis, quæ est subiectum & materiale peccati, non sit à voluntate Dei absoluta. Hoc non videtur probatum hætenus maximè, quia omne id quod est à concursu Dei generali, tanquam effectus Dei necessariò est à voluntate absoluta, & efficaci Dei. Ipse verò concedit id quod fere omnes Deum suo generali concursu cooperari, & efficere eandem entitatem, & actionem materialem, realem, quam facit liberum arbitrium; licet eadem entitas, prout est à libero arbitrio, sit fundamentum malitiæ formalis, non prout est à Deo, quod est dictu, formale peccati conuenite illi actioni, ex solo libero arbitrio creato, non autem ex voluntate Dei, licet illa entitas pendeat etiam à Dei voluntate, vt à causa prima.

Altera sententia fuit Durandi. 1. dist. 47. quæstion. 2. dicentis peccata quæ ex genere suo sunt peccata, id est singularis quæ ex genere suo sunt peccata, id est sub distinctione ex actione.

⁴ *Fundamentum malitiæ ex arbitrio creato*

Dicta Molina.

Non probatur quod agitur

Quicquid est effectum à Deo est ex voluntate Dei.

⁵ *Sent. Dur. singularis sub distinctione ex actione.*

ex obiecto, nullo modo, esse à volunta-
te Dei, neq; quoad materiale eorū, neq;
Deum cooperari voluntati humanæ, in
his, licet in alijs, quæ non ex genere,
vel obiecto, sed ex aliqua circumstantia
peccata sunt, dicat Deum cooperari vo-
luntate humanæ, & è contrà quoad ma-
teriale peccati, licet non quoad circum-
stantiam finis, aut aliam. Sed meritò alij
dicunt nulla esse opus distinctione,
quia in nullis peccatis, quantum ad
formale cooperatur Deus arbitrio hu-
mano. In omnibus autem cooperatur
quantum ad substantiam, seu entitatem
realem actus, vt etiam Molina concedit.

Reijcitur di-
stinctio Du-
randi.

6
Deus volun-
tate antece-
deni non-
vult mate-
riale pecca-
ti.

Dicendum igitur est Deum volun-
tate antecedente, & quantum est ex
se, non velle hanc entitatem materia-
lem, quæ, vt à libero arbitrio, est pecca-
tum; quia eo ipso Deus moueret ad
formale peccati, cum non possit fieri à
libero arbitrio ipsum materiale, stante
lege, quin sit malum formaliter, & con-
tra legem. Et hoc præsertim docet
Scriptura, & Concilium Tridentinum
sessione 6. can. 6. & Patres, quos Mo-
lina pro se refert, Chrysostr. homil. 8.
in 2. ad Timoth. Augustin. de spiritu,
& lit. c. 31. & de articulis sibi falso im-
positis artic. 10. & artic. 13. quod
nulli Deus, aut necessitatem, aut volun-
tatem inferat delinquendi; non impul-
su Dei quempiam labi: & Hypog. li-
br. 6. mala Iudæ Deus præsciuit, non
prædestinauit, neque fecit. Loquun-
tur ergo Patres de voluntate antece-
dente, suadente, & impellente, aut de
faciente mala, vt mala sunt. Volunta-
te verò absoluta, & efficaci vult mate-
riale peccati in esse naturæ, etiam pro-
ut sit à libero arbitrio quantum ad ip-
sam entitatem rei, quia sic bonum quid
est, & factum à Deo, & eo ipso voli-
tum voluntate efficaci, & absoluta.
Quis enim neget Deum sua voluntate
facere id quod facit suo concursu gene-
rali, vel speciali. Non tamen vult, ne-
que facit actum, prout liber est, & con-
tra legem, quia istæ denominationes
sunt extrinsecæ, & relationes ratio-
nis, & in his sita est malitia formalis,
& solum conueniunt actui prout
fluit, aut efficitur à libero arbitrio crea-
to. Hæc per se patent. Vnde non con-
stat quomodò sit verum, & de fide,
quod Deus non velit voluntate abso-

Voluntate
absoluta,
& conse-
quenti vult
materiale
peccati, &
facit.

Deus non
vult mali-
tiam, neque
est causa ei-
us.

Non de fide
neq; verum
materiale

luta, quòd fiant actus materiales pec-
catorum, & solum habeat voluntatem
eos permittendi; cum tamen habeat
voluntatem absolutam cooperandi li-
bero arbitrio in eorum præductione,
vt fatetur ipse Molina: aut ergo vtrum
que negare debuit, aut vtrumque con-
cedere, & Patres quos refert, & Scrip-
turæ, atq; Concilia, non dicunt Deum
cooperari malis operibus, aut volunta-
tem absolutam, & efficacem habere ad
illa cooperandi. Et tandem ipse conce-
dit ad finem disputationis, ex Augu-
stino in id Ioan. 1. *Omnia per ipsum facta
sunt, solum nihil, id est peccatum non
esse à Deo.* Conuenit in his Valen-
tia nobiscum, hic puncto 2. assert. 4. ex
Diuo Thoma 1. 2. quæst. 79. vbi entita-
tem realem actionis prauæ dicit esse à
Deo, vt causa. Et hoc est id quod om-
nes cum Magistro docent 1. dist. 47.
ex August. mala quoad naturam esse
à Deo, quoad malitiam à libero arbitrio
creato, & in 2. d. 37. idem dicunt, & A-
lexand. 1. par. quæst. 40. memb. 1. ad 6.
Albert. Mag. 1. par. quæst. 80. memb.
2. artic. 3. par. 1. Ricard. 1. dist. 46. q. 2.

peccati non
esse ex volū-
tate Dei ab-
soluta.

ARTICVLVS VII.

Verum voluntas Dei sit muta-
bilis?

Conclusio, Voluntas Dei est omnino
immutabilis.

DUBITATIO.

Circa doctrinam & rationem Di-
ui Thoma.

PRIMO conclusio est certissima, &
de fide ex locis Scripturæ Nu-
mer. 23. *Non est Deus quasi homo, vt
mutetur.* Proverbior. 19. *Voluntas Domi-
ni in æternum manet.* Sic. Diuus. Grego-
rius 20. Moral. cap. 23. Deum aliquan-
do mutare sententiam (nempè exter-
na verba vel facta) non tamen consi-
lium, scilicet suæ voluntatis. Et ita sunt
multa dicta comminatorie in Scriptu-
ris, quæ non eueniunt absque vlla muta-
tione diuinæ voluntatis, vt docet D.
Tho. ad. 2. scilicet, quia ab æterno vo-
luit comminari peccatū, iuxta merita
pecca-

De fide vo-
luntatem
Dei esse im-
mutabilem

Predictio
comminato-
ria.

Absoluta.

2
Ratio Diui
Thoma qua-
re immuta-
bilis sit vo-
luntas Dei.

Obiectio
Vazq. con-
trarationē
D. Thomæ.

Locutio ca-
nenda.

Vrget Vaz-
quez cōtra
Ferrari.

peccatorū futuræ, & ab æterno voluit
absolutè eas non exequi, quia sciebat
conuersionem futuram per eiusmodi
comminationes. Aliquando verò non
sunt prædictiones comminatoriæ so-
lùm, sed absolutæ, vt translatio regni
Saul prædicta à Samuele 1. Reg. 15. &
mors pueri David à Nathan. 2. Reg. 12.
Et constat de immutabilitate Dei supra
q. 9. & ex Alexan. 1. p. q. 4. vbi m. 1. ad
4. de immutabilitate voluntatis, & q.
36. m. 1. ad 6. Albert. 1. p. q. 21. m. 1. ad
7. omnes in 1. d. 8. supra citatis, q. 9.

Secundò præcipua dubitatio est, quæ
sit ratio firma huius veritatis? Ratio D.
Thomæ est, quia mutatio volūtatis ex
altero duorum accidit, vel ex mutatio-
ne dispositionis nostræ, vt dum quis fri-
gescens mutatur in voluntate, appetēs
ignem quasi bonum vt calefiat. Vel se-
cundò, quia cognoscit aliquid sibi esse
bonum, quod antea non cognoscebat.
Deus autem, & in se est immutabilis in
substantia supra q. 9. art. 1. & in cog-
nitione supra q. 14. art. 15. ergo & volun-
tas eius est immutabilis. Contra hanc
rationem obijcit Vazquez sicut supra
q. 14. art. 15. & videtur fortis obiectio,
quia potuit ab æterno absq; vlla muta-
tione in Deo, quoad substantiam, vel
cognitionem, non esse voluntas, quæ
de facto est, scilicet creandi mundum,
aut permittendi peccatum. Cautè legē
dus est hic Vazquez, & credo esse erro-
rem typi, ait enim, loquens de Dei vo-
luntate, *Sicut voluit peccatum fore,* Deus
nunquam voluit vlla voluntate pecca-
tum fore, sed solum voluit permittere.
Igitur cur non in tempore potest etiā
esse alia voluntas in Deo, absque muta-
tione in substantia vel cognitione. Ni-
hil ad hoc respondet Vazquez pro D.
Thoma, sed nos art. illo 15. latè defen-
dimus, & eadem est ratio de voluntate,
& scientia, quare vtraq; sit immutabilis,
& nisi hac ratione probari non potest.
In hanc eandem redit ratio Ferrar. 1.
contra Gentes cap. 87. ideò voluntatē
Dei non posse mutari, quia desineret in
Deo esse aliquis actus, qui antea erat.
Sed obijcit Vazquez, si potuit nō esse
ab æterno actus liber, qui de facto est in
Deo, neq; hoc est absurdum, quia actus
liber vt sic, supra necessarium, etiam se-
cundum Ferrariensem, solum addit re-
spectum rationis, quare etiam non po-
test desinere esse de nouo idem actus,

qui est absque vlla mutatione intrinse-
ca Dei. Itaque reddenda ratio discrimi-
nis, alioqui triumphat obiectio.

Vazquez ergo alia faciliori via pu-
tat probari, quia licet non sequatur in-
trinsecè Deum mutari, licet nouam ha-
beret liberam voluntatem, aut libera-
voluntas ex dictis supra non sit aliquid
rei nouum, sed addat solum rationis re-
spectum supra actum necessarium, ta-
men nulla est ratio quare in tempore
mutetur voluntas, etiam quantum ad
hunc rationis respectum, quia cum res
futuræ ab æterno sint futuræ, nec in tē-
pore quid incipere possit esse futurū,
sequitur neque illum respectum ad res
produceandas posse incipere in tempore.
Hæc est ratio Vazquez.

Sed ex ea solum habetur non esse vl-
lam rationem, quare libera Dei volun-
tas quantum ad illum respectum inci-
piat in tempore, non tamen quòd ex
eo sit mutabilis, aut immutabilis volun-
tas Dei, quæ est conlatio probande;
quia licet ille respectus mutaretur, nō
mutaretur voluntas, vt ipse concedit;
non ergo reddit aptam rationem quare
voluntas sit immutabilis. Secundò, om-
nes Theologicum Magistro in 1. d.
39. docent scientiam Dei esse inamissi-
bilem, & inuariabilem, & D. Thomas, &
alij, ibi tradunt eadem ratione volunta-
tem Dei esse inuariabilem, atq; scientiam,
quod fatetur etiam hic Vazquez,
& constat non aliam esse rationē, qua-
re scientia sit inuariabilis, & voluntas
immutabilis. Magister autem dist. illa
39. licet concedat posse Deum nō sci-
uisse id quod scit, aut potuisse scire, id
quod non scit, nempè circa ea, quæ scit
vel non scit futura ex decreto libero
suæ voluntatis; cum hoc tamen dicit,
neque augeri, neque minui posse eius
scientiam; ita vt variari possit, vel scire
aliquid de nouo, quod non scire quod sciuit.
Et eadem est omninò ratio de voluntate;
licet enim ab æterno potuerit velle li-
berè aliquid, quod nō voluit, vt creare
alterum mundum, aut alios Ange-
los, & homines, aut non velle, quod
voluit, scilicet, non creare istum mun-
dum, aut istos homines, & Angelos,
quos creauit, tamen ex hypotheli quòd
voluit aliquid, non potest nō velle, aut
posito quod aliquid non voluit, nō po-
test de nouo velle. Et ratio est, quia sciē-
tia & volū-
tas inuaria-
bilis.

3
Ratio Vaz-
quez subi-
tor appa-
ret.

4
Excipitur
ratio Vaz-
quez.

Ex Theolo-
gis, & ad
hominem.

Quare sciē-
tia & volū-
tas inuaria-
bilis.

Ratio Diui
Thomæ sem-
per eadem.

tia & voluntas Dei esset variabilis, & mutabilis, quæ est ratio Diui Thomæ hic & supra q. 14. art. 15. licet eam Vazquez hic & ibi defendere non audeat, suæ obiectioni succumbens.

5 Eadem ratio Magistri ex Augustino. Dicendum tamen est, vt ibi diximus, hanc rationem esse optimam, ac firmissimam, qua eadē vtitur Magister dist. illa 39. & eam sumit ex August. 15. de Trinit. c. 13. vbi ex eo probat scientiam Dei nō posse augeri vel minui, aut vlla tenus variari, quia scientia Dei, aut sapientia est eius essentia: Dei autem essentia nec minui, nec augeri, neq; villo modo variari potest. Et supra vidimus ex Augustino 11. & 12. libro confessionum voluntatem Dei circa res agendas, aut producendas non posse esse nouam, quia voluntas Dei est eius natura, & substantia: itaque obiectio illa, non solum est contra D. Thom. sed & contra Magistrum, imò & contra Augustinū, à quo non ita facile discessissent, si vidissent hanc esse eius sententiam.

6 Explicatur veritas rationis Diui Thomæ. Secundò igitur dicendum est idem quod diximus q. 14. art. 15. Si Deus aliquid de nouo vellet, aut non vellet, seu mutationem intrinsecam in ipso, vt D. Thomas docet, & Magister & Augustinus, & quia consequens est impossibile, idè & antecederet. Ratio illationis est, quia si Deus diceretur scire, vel velle aliquid de nouo, aut non scire, aut nō velle quod sciebat, aut volebat, cum sit mutatio de vna propositione in alterā contradictoriā, necessariò hæc mutatio contingit ex aliqua mutatione existente, vel in Deo, vel in rebus, & pertinere ad significationem propositionū. In rebus nulla est noua mutatio, quare dicitur nunc esse scitæ, aut volitæ, & nō ab æterno, quia eodē modo fiunt, vel non fiunt, sunt, vel non sunt, siue dicantur sciri, vel non sciri; esse volitæ, aut non volitæ in tempore, vel ab æterno: ergo mutatio significata per hoc, quòd Deus dicitur velle modò, quòd antea non volebat, est intrinsecè, & physicè in Deo, quod est omninò impossibile. Neq; vero variatio propositionum contingere potest absq; vlla mutatione reali, & physica, quia rebus omninò eodem modo se habentibus, propositiones debent manere immutatæ, vt sæpè concedit etiā ipse Vazquez. Quando autē ab æterno dicitur Deus scire, aut velle aliquid, aut non scire, aut non velle, nulla significatur intrinseca mutatio in Deo.

Propositiones non mutantur sine mutatione rerum. Quomodo significetur mutatio in rebus.

tur intrinseca mutatio in scientia, vel in voluntate, sed in re, ad quā referatur scientia, & voluntas, quia si est scita & volita, significatur futura; si non est scita, neq; volita, significatur non futura, quæ variatio est in ipsa, & oppositio contradictoria, scilicet esse, vel nō esse. Quia res est grauis ac difficilis, sed verissima, & pulchra pro doctrina D. Thom. & August. idè libèter hic eam repetiimus, licet art. illo 15. iam vim huius rationis defendere conati fuimus.

7 Quærit hic Caietanus, an in Deo maneat potentia ad non producendum, id quod ab æterno decreuit producere. Respondet non manere potentiā physicam, quæ possit oppositū eius, quod voluit; manere tamē potentiā logicam, quia non repugnat ex se diuina potētia velle oppositum. Alij dicunt manere potentiam etiam physicam, quia manet eadem voluntas Dei physica, & partim concedit Vazquez hic, & Bañes infra art. 10. dub. 2. Sed non est propria locutio, quia potentia dicitur cum habitudine ad actum; vbi ergo actus est impossibilis, non manet potentia, non solum physica, sed nec logica. Et ita repugnat Deum velle iam id, quod ab æterno non voluit, aut contra nolle, quod voluit. Et ita neq; logica potentia manet. Ita ad quartū dicit D. Thom. quòd licet Deum velle aliquid non sit absolute necessarium, tamen est necessarium ex suppositione, ob immutabilitatē diuinæ voluntatis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum voluntas Dei necessitatem rebus volitis imponat?

Conclusio est. Effectus voliti à Deo, quidam eueniunt necessariò, quidam contingenter, & vtrumque prouenit ex efficaci virtute diuinæ voluntatis.

DUBITATIO.

Vtrum radix contingentia sit à prima causa virtute, vel potius ex eius libertate?

Docet D. Thomas diuinam voluntatem quibusdā volitis imponere necessitatem, scilicet effectibus necessarijs,

Post decretum an maneat potentia in oppositum. Caiet. sent. manere potentiam logicam. Bañes & Vazquez. Non manet physica, nec logica potentia.

1 Necessitas & contingentia effectuum à Deo.

rijs, alijs non imponere, quia vult esse effectus contingentes, vel medijs causis contingentibus, quæ impediri possunt, vel liberis, quæ ipsæ liberè, & non necessariò operantur. Et quòd causis liberis ad suos effectus Deus necessitatem non imponat, est de fide, ex Scriptura, vbi asseritur expressè liberum arbitriū, & consilium, laus virtutis, ac præmium, & vituperium vitij, ac pœna, & constat ex dictis supra q. 14. art. 13. quòd præscientia diuina non inferat necessitatem nostræ voluntati; idem enim est dicendum de diuina voluntate, vt hic docet Diuus Thomas, & ex Concilio Constantien. sess. 8. vbi damnatur inter alios errores Vicleph hic 27. Omnia ex necessitate absoluta prouenire: Et idem damnatur contra Lutherum, & alios in Trident. sess. 6. can. 4. 5. & 6. Itaq; concilianda est libertas arbitrij cum præscientia, & voluntate, ac prouidentia Dei, vt contra Stoicos, & Ciceronē docet August. lib. 5. de ciuit. c. 9. & 10. & Gratian. 23. q. 4. cap. Nabuchodonosor, vbi plurima sunt testimonia pro hac certissima veritate. Et fortè iterum de hac redibit sermo in q. 23. dum agemus de prædestinatione, ac reprobatione.

Non inferri necessitatē libero arbitrio.

Ex Concilio Constantiē.

Ex Trident.

2 Radix contingentia vnde.

Non ex causis creatis primò.

Causa creata impeditur possunt.

eam esse præter intentionem, voluntatem, ac prouidentiam diuinam.

Potius ergo hæc conditiones effectuum referri debent ad efficacissimam virtutem primæ causæ, id est, diuinæ voluntatis, quæ efficit suos effectus, non solum secundum esse quod habet, sed etiā eo modo, quo eos vult esse, aut fieri; quod non ita potest causa, si non efficax sit, sed debilis; sic virtus feminis debilis nō producit filium patri similem in accidentibus, quæ pertinent ad modum essendi. Diuina autem voluntas cum efficacissima sit, & rem attingit, & modum quē vult, Et quia decreuit quosdā effectus esse necessarios, eis parauit causas necessarias; quia verò alios effectus voluit esse contingentes, eis parauit causas contingentes, vt ex eis effectus non necessariò, sed contingenter eueniant. Effectus ergo voliti à Deo, non idè sunt contingentes, quia causæ proximæ earum sunt cōtingentes: nam licet hoc etiam suo modo verum sit; non tamen hæc est prima, & præcipua ratio, sed potius, quia Deus voluit effectus esse contingentes, eis aptauit causas proximæ contingentes. Hæc est doctrina Diui Thomæ, & in hac conuenit etiā Scot. in 1. d. 39. & d. 2. q. 2. & d. 8. q. 5. & in 2. d. 1. q. 3.

Cōtrouerfia solum est quomodo prima causa sit radix, & causa contingentia, an solum, quia prima & efficacissima est, an quia libera est; ita vt si ageret ex necessitate naturæ, nulli essent effectus contingentes? Prima sententiā Scoti locis citatis, qui asserit, si Deus ageret ex necessitate naturæ, vt Philosophi putauerunt, nullum fore effectum contingentem, & ita eos contradictoria tacite asseruisse. Ita dicit in 2. q. illa 3. & sequuntur ipsum sui Lychetus, & Corduba 1. lib. q. 55. dub. 4. Et ita eū intellexit Caiet. supra q. 14. art. 13. & in hoc præfenti art. & Bañes hic, & Valètia in hac quæst. puncto 6. & Molina q. 14. art. 13. disp. 11. Fundamētum Scoti est, quia putat primam causam prius influere in secundas, vt producant effectum producendum. Vnde si prima necessariò operatur, necessariò etiam influit, & mouet secundam causam, ita vt hæc non possit non operari. Si enim prima necessariò mouet, secundam necessariò mouetur, & habet effectum.

3 Efficacissimam virtutem primæ causæ, id est, diuinæ voluntatis, quæ efficit suos effectus, non solum secundum esse quod habet, sed etiā eo modo, quo eos vult esse, aut fieri; quod non ita potest causa, si non efficax sit, sed debilis; sic virtus feminis debilis nō producit filium patri similem in accidentibus, quæ pertinent ad modum essendi. Diuina autem voluntas cum efficacissima sit, & rem attingit, & modum quē vult, Et quia decreuit quosdā effectus esse necessarios, eis parauit causas necessarias; quia verò alios effectus voluit esse contingentes, eis parauit causas contingentes, vt ex eis effectus non necessariò, sed contingenter eueniant. Effectus ergo voliti à Deo, non idè sunt contingentes, quia causæ proximæ earum sunt cōtingentes: nam licet hoc etiam suo modo verum sit; non tamen hæc est prima, & præcipua ratio, sed potius, quia Deus voluit effectus esse contingentes, eis aptauit causas proximæ contingentes. Hæc est doctrina Diui Thomæ, & in hac conuenit etiā Scot. in 1. d. 39. & d. 2. q. 2. & d. 8. q. 5. & in 2. d. 1. q. 3.

4 Voluntas Dei prima radix contingentia.

Si Deus ageret ex necessitate naturæ, nulli essent effectus contingentes? Prima sententiā Scoti locis citatis, qui asserit, si Deus ageret ex necessitate naturæ, vt Philosophi putauerunt, nullum fore effectum contingentem, & ita eos contradictoria tacite asseruisse. Ita dicit in 2. q. illa 3. & sequuntur ipsum sui Lychetus, & Corduba 1. lib. q. 55. dub. 4. Et ita eū intellexit Caiet. supra q. 14. art. 13. & in hoc præfenti art. & Bañes hic, & Valètia in hac quæst. puncto 6. & Molina q. 14. art. 13. disp. 11. Fundamētum Scoti est, quia putat primam causam prius influere in secundas, vt producant effectum producendum. Vnde si prima necessariò operatur, necessariò etiam influit, & mouet secundam causam, ita vt hæc non possit non operari. Si enim prima necessariò mouet, secundam necessariò mouetur, & habet effectum.

Ratio Scoti, quod sola libertas Dei sit radix contingentia.

fectum. Secundo, quia causa prima prius natura influit in effectum, quam secunda. Si ergo prima agit necessario, & non liberè, effectus sequitur necessario, & ita non potest esse contingens etiam respectu secundæ causæ. Tertio, quia effectus productus medijs causis secundis, idem prorsus potest à solo Deo produci eodem modo; ergo esset contingens à solo Deo. At si Deus necessario ageret, non posset effectus esse contingens. Sola ergo libertas diuinæ voluntatis potest esse radix contingentiam.

⁵ Vera sent. ex virtute Dei oriri contingentiam

Dicendum tamen est cum D. Thoma hic Caiet. Bañes conc. 7. Molina q. 14. art. 13. disp. 11. & alijs, & Valentia hic puncto 6. & q. 14. puncto 5. contingentiam rerum potius redigi in efficacitatem primæ causæ. Probat Caietan. & alij, quia licet Deus ageret ex necessitate naturæ, adhuc essent causæ defectibiles, quæ inuicem possent impedire, ut modò impediunt; ergo sicut modò effectus sunt contingentes ex defectu causarum secundarum, Deo liberè operante; ita tunc etiam essent. Deo ex necessitate operante. Id tamen notat Bañes tunc contingentiam non posse referri in Deum, tanquam primam radicem, quia defectus secundarum causarum, non esset ex intentione Dei, seu electione; ergo contingentia effectuum esset præter intentionem primæ causæ.

Exceptio Bañes.

De necessitate operante adhuc virtus eius esset efficacissima.

Sed licet hoc ita sit non adhuc constat contingentiam tunc non posse referri ad virtutem primæ causæ, licet non ad electionem, quia prima causa, eoquod prima sit, efficacissima est, & eo ipso sua virtute attingit omnes effectus, & modos operandi secundarum causarum, licet agat ex necessitate naturæ, non tamen disponderet & prouideret omnia ex electione, & voluntate libera. Et quidem certum est D. Thomam in hoc articulo, & infra q. 22. art. 4. loqui de dispositione voluntatis, ac prouidentiam diuinæ libera, & simul efficacissima, quia liberè & efficaciter vult quosdam effectus esse necessarios, quosdam contingentes.

De primæ causæ voluntate, ut liberè loquitur D. Tho.

Caietan. & Molina contra Scotum

Secundo Caietan. vult, licet Deus ex necessitate ageret adhuc posse intelligi causas secundas liberas, & ex eis effectus contingentes. In idem inclinat Molina disputat. 11. citata, licet rem non omnino explicet, doctrinam tamen Scoti relatum periculosam vocat,

contra arbitrij libertatem, eoquod posita etiam motione Dei præuenienti, adhuc liberum arbitrium possit seipsum, quo voluerit determinare, quod de fide est ex Tridentin. sess. 6. can. 5. Et quidem si intelligi posset causas secundas esse liberas, prima non existente libera, possent effectus sequi liberi, & contingentes prima causa agente ex necessitate naturæ. Aliunde tamen impossibile est vllam esse libertatem creatam, si non detur libertas increata, ut bene Bañes in hoc articulo concl. 9. seu vltima, eoquod impossibile sit perfectionem aliquam esse increatis, quæ non reperiatur in ipsa prima causa. Libertas autem est perfectio maxima. Et sicut ablata prima sapientia, aufertur omnis sapientia, ita ablata prima libertate, aufertur omnis libertas. Et si prima causa necessario mouet, secunda necessario mouetur. Et non est libertas in voluntate, ut aliter moueatur. Et ita ex hypothesis multa sequuntur absurda. Hæc res non omnino manet definita vsque ad q. 23. vbi agemus de modo, quo prima causa determinat secundas, vel determinatur ab illis ad determinatas actiones & effectus.

Hypothesis impossibilis.

Libertas creatà ab increata.

Modò aliqua sunt certa circa hanc dubitationem, & doctrinam articuli. Primo non omnes effectus contingentes reduci ad causas secundas etiam proximè, quia eis sublati, adhuc est contingentia, ut in primis effectibus, productis à solo Deo fuit, quia non necessario eos produxit. Hæc est ratio Diui Thomæ 2. contra Gentes cap. 28. & affert eam Capreol. in 1. distinct. 38. quæst. 1. conc. 1. Sed ut ibi notat ipse concl. 4. nullus effectus dicitur contingens respectu primæ causæ, quasi contingenter ab ipsa eueniat, id est, ita ut impediri possit, aut exire ordinem primæ causæ, ut docet D. Tho. in hoc art. & supra art. 6. Neq; tamen vult D. Thom. omnes effectus necessario à Deo euenire, ut malè obijciunt Scot. Gregor. Aureol. & Adam. Sed vult Diuus Thomas nullum effectum esse fallibilem comparatione primæ causæ, quamuis sit fallibilis respectu secundæ causæ, quæ paratam iam producere effectum potest impediri ab altera. Significat etiam Diuus Thomas Dei operationem liberam quidem dici, sed non contingentem, quasi possit deficere ab effectu, quem produ-

Effectus contingentes non omnes ex causis secundis.

Qualis contingentiare respectu Dei.

Operatio Dei libera, non contingens.

cere vult. Hæc est alia docet D. Thom. in 4. d. 17. q. 1. art. 2. q. 3.

⁷ Diuina voluntas causa contingentiæ.

Secundo certum est, causam, & radicem contingentiam effectuum esse diuinam voluntatem. Ita Capreol. ibi conclus. 2. ex Diuo Thoma in hoc articulo; nempe, quia ita est efficax, ut non solum ab ea fiant, quæ vult fieri, sed etià eo modo, quo vult ea fieri. Primam tamen radicem contingentiam dicit Capreol. ibi conclus. 3. esse diuinum intellectum, & diuinam scientiam, ex Diuo Thoma de veritate. q. 24. artic. 2. quia intellectus est prima radix libertatis, quatenus iudicat aliquid esse volendum, aut nolendum; ex hoc enim sequitur, quod voluntas possit velle, aut nolle. Quamuis autem diuinus intellectus habeat necessariam habitudinem ad scita, id est, cognoscentis ad cognita, non tamen habeat necessariam habitudinem producentis ad producta, quia hanc non habet, nisi ex decreto diuinæ voluntatis.

Intellectus prima radix.

⁸ Prima causa influit in causam, & effectum.

Iam respondetur ad primum Scoti, influxum primæ causæ ad productionem effectuum non esse ita, ut primò influat in causas secundas, & eas moueat, nisi quatenus eas conseruat in suo esse, & earum virtutem ad suas actiones. Influxus autem in operatione, & effectu non est, nisi quatenus prima causa per suum concursum generalem, aut specialem simul influit in effectum, immediatè, absque actione aliqua, aut influxu in causam. Ut etiam Caietanus hic, & supra artic. illo 13. imò & Scotus conuenit in hoc, in 4. dist. 1. quæst. 1. ad vltimum. Et ita licet prima causa necessario moueret voluntatem creatam, per sua auxilia præuenientia, adhuc posset illa non necessario elicere suas actiones, ad quas moueretur eodem modo, quo nunc, quando à Deo liberè mouetur, & ita posset manere contingentia in operibus.

⁹ Causa prima quomodo prior natura, & quomodo secunda.

Ad secundum, prima causa non prius tempore, neque omnino prius natura influit, nisi solum prout est causa vniuersalis, cuius influxus indifferens est, ut sequatur hic effectus, vel alius. Et ita quodammodo per modum determinantis, ac specificantis, causa secunda est prior natura. Vtraque tamen simul producit effectum, per vnam actionem, & influxum, & neutra sine altera influit in effectum.

Ad tertium, non posse omnem eundem numero effectum produci eodem modo à prima causa sola, atque cum secunda, quia prima non potest deficere, neque impediri à se sola. Neque etiam actum liberum creatum potest se solo Deus producere; dicitur enim actus liber creatus proximè à secunda causa creata. Et ita licet per impossibile Deus ex necessitate operaretur, si causæ secundæ se inuicem impedirent, posset effectus esse contingens; similiter si voluntas creata esset libera actus eius esset contingens. Nam ut docet Diuus Thomas de veritate quæst. 23. articul. 5. causa ex necessitate agens, quod immediate producit necessario, producit si ab alia impediri non possit. Si autem medijs alijs causis agat, vel liberis, vel quæ impediri possint, non necessarium habet effectum, sed contingentem. Quomodo autem libertas arbitrij nostri maneat cum voluntate Dei dicemus q. 23. & diximus supra q. 14. art. 13.

¹⁰ Quomodo effectus contingens à causa necessaria.

Id notandum, quod hic dicitur ad 1. cum Augustino in Enchirid. cap. 103. *Necesse esse saluari, eum quem Deus voluerit saluari*: id intelligi de necessitate non absoluta, sed conditionali, & hoc eodem modo est verum, atque de præscientia diximus articulo illo 13. Si autem Deus scit aliquid fore ex libertate arbitrij; ita etiam vult, aut fore, aut permittere futurum, ex libertate arbitrij. Et hæc est efficacissima virtus diuinæ voluntatis, atque sapientiam, ut non solum fiant quæ vult fieri, sed & eo modo fiant, quo ipse vult ea fieri, ut in corpore docet Diuus Thomas, & ad 2. & 3.

¹¹ Necessariò saluari què Deus vult saluari, verum quomodo.

ARTICVLVS IX.

Vtrum voluntas Dei sit malorum?

Conclusio, *Malum culpæ Deus nullo modo vult, vult tamen malum naturalis defectus, vel malum pænæ.*

DVBITATIO

Circa doctrinam, & rationem articuli.

¹² Questio est de amore mali, non de odio.

Primò omnes cum Caietano aduertunt quæstionem esse de actu voluntatis,

luntatis, nō quocumque, sed quo Deus amet, & velit, ac prosequatur malum; nam de ætu fugæ, & odij, & nolitionis certum est voluntatem Dei esse circa malum culpæ. Sapien. 14. *Odio sunt Deo impius & impietas eius.* Solum quæritur an malum possit esse volitum.

² *Triplex malum culpæ, defectus, pœnæ.* Secundo notandum, malum hic à D. Thoma distingui in triplex membrū. Aut enim est malum culpæ, aut malū, quod est defectus naturæ, id est, aliqua priuatio boni, naturæ debiti, aut conuenientis, vt cæcitas, aut defectus digiti vel manus, aut tertio malus pœnæ.

³ *Malum sub ratione mali a mari nō potest.* His positis conueniunt nullum malum sub ratione mali esse volitum, vel amatum ab vlla voluntate, vel appetitu, quia obiectum voluntatis, vel appetitus est bonum, siue appetitus sit naturalis, siue animalis, siue intellectualis. Ita Dionysius 4. cap. de diuinis nom. *Nemo (inquit) respiciens ad malum operatur,* id est, per se intendens malum, ita D. Thom. hic, & Durand in 1. d. 46. q. 2. Caiet. Bañes, Molin. hic & Valentia q. 19. punct. 3. assert. 2. & D. Thom. latius 1. 2. q. 8. Et ratio est, quia quod non habet rationem obiecti appetibilis, non potest esse volitum.

⁴ *Si Deus annihilet vniversum.* Sed obijci potest, quia potest Deus ex libertate suæ voluntatis annihilare vniversum, vbi sola priuatio boni, & malum, esset per se volitum. Bañes respondet posse Deum id ita facere ad ostensionem potentie suæ. Molina etiam dicit obiectum appetitus esse bonum, prout est idem quod conueniens, & sic annihilationem vniversi posse esse bonum, id est, conueniens, quod pro suo arbitratu Deus possit velle, vtens sua libertate. Sed contra primum est, quod in annihilatione totius vniversi nulla posset esse ostensio potentie, si nulla maneret creatura cui potentia ostenderetur. Contra secundum est, quod non potest annihilatio esse conueniens per se, cum non sit ens, & per consequens neque bonum. Si ergo Deus annihilaret aliquam creaturam, necessario id faceret ratione alicuius boni adiuncti, vt modò dicemus.

⁵ *Annihilatio per se nō est bona.* Secundo dicendum est, malum posse esse volitum, vel amatum per accidens, prout est coniunctum alicui bono. Hoc explicat Diuus Thomas in *ni adiuncti.* Primò, naturalis ap-

petitus non per se appetit, vel intendit priuationem, vel corruptionem, sed aliquam formam, cui adiuncta est priuatio, aut corruptio alterius. Sic animalis appetitus leonis non per se intendit occisionem cerui, sed cibum, cui adiungitur mors animalis. Sic homo appetitu rationali in fornicatione per se intendit delectationem, cui coniungitur deformitas culpæ. Nunquam tamen, vt docet Diuus Thomas, appetetur malum, neque per accidens, nisi bonum, cui coniungitur malum, magis appetetur, quam bonum, quod priuatur per malum. Hoc modo Deus vult malum pœnæ, & defectus naturalis, ob adiunctum bonum. Et hoc est de fide ex locis Scripturæ, vbi Deus dicitur facere mala, & non possunt intelligi nisi de malis pœnæ, Deuteron. 32. *Congregabo super eos mala.* Isai. 43. *Ego Deus creans malum.* Ierem. 36. *Adducam super eos omne malum, quod locutus sum.* Amos 3. *Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit.* Sic ergo

Deus inferens malum pœnæ magis vult bonum iustitiæ suæ, quam bonum, quo priuat hominem per malum pœnæ, magis etiam vult ordinem vniversi, in quo vnum agens præualeat alteri, & illud priuet suo bono, quam illud bonum, quo priuat per malum defectus naturæ. Est itaque hoc modo malum per accidens volitum. Et sic intelligit Diuus Thomas ad 2. Dionysii 3. cap. de diuin. nomin. esse malum ad omnes, id est, ad vniversi perfectionem conferens, & D. August. in Enchirid. c. 10 & 11. *Ex omnibus consistit vniversitatis admirabilis pulchritudo, in qua illud etiam quod malum dicitur bene ordinatum, & loco suo positum eminentius commendat bona, vt magis placeant dum comparantur malis.*

⁶ Tertiò dicendum malum culpæ nullo modo esse volitum à diuina voluntate, neque per se, neque per accidens. Hoc est de fide ex Scriptura contra hæreticos, & docet D. Thomas hic, & infra q. 49. & 1. 2. q. 79. & omnes Theologi cum Magistro in 1. d. 46. Bonauent. q. 2. Ricard. q. 2. Carthuf. q. 2. & refert Albert. Vdalricū, & multos, Alex. & Alber. vbi infra, & Concilia multa præsertim Trident. sess. 6. can. 6. & Augustin. hic citatus lib. 83. quæst. q. 2. *Deo auctore nemo fit deterior: ergo neq; Deo*

Malum pœnæ vult Deus

Bonum iustitiæ

Malum culpæ, neq; per se, neq; per accidens, volitum à Deo

volente, quouis autem malo homo fit deterior. Deut. 32. *Deus fidelis & absq; vlla iniquitate, iustus & reclusus.* Rom. 3. *Nunquid iniquus est Deus.* Et ratio Diui Thomæ est, quia tunc malum est volitum per accidens, quando bonum, cui adiungitur, est magis volitum, quam bonum, quo priuat; nullum autem bonum est magis volitum à Deo, quam bonum diuinum, cuius ordine priuat malum culpæ. In hoc autem impiè errarunt hæretici iam olim, & modo errant, vt hic longè refert Valentia pū 3. assert. 4. de quo agendum est 1. 2. q. 79. Illud autem Augustini in Enchirid. cap. 96. *Non solum vt sint bona, sed etiam vt sint mala bonum est;* eodem modo Hugo lib. 1. de sacram. p. 4. cap. 5. *Bonum fuit esse, & bona & mala: non est ita intelligendum, vt quidam relati hic ad primum dixerūt: Quòd licet Deus non velit mala; velit tamen mala esse, vel fieri, quia licet mala non sint bona; bonum tamen est mala esse vel fieri, quod, inquit, idè dicebant, quia ea, quæ in se mala sunt, ordinantur ad aliquod bonum, quem ordinem significari putabant in hoc quod dicitur, mala esse vel fieri. Sed reijcit D. Thomas, quia bonum est præter intentionem peccantis, vt præter intentionem tyrannorum patientia martyrum.*

Error hæreticorum.

Verba Augustini & Hugonis.

⁷ *Quomodo intelligendus Aug.*

Magister tractat locum Aug.

3. & 38. Homo non fit Deo auctore deterior, & quæst. 21. tantummodo bonorum est causa. Sic Albert. Magn. 1. part. tract. 20. quæst. 80. memb. 2. art. 3. particu. 1. & 2. Alexand. 1. p. quæst. 40. memb. 2. & 3. licet innuat primam illam sententiam, reuera tenet hanc Bonauent. dist. 46. quæst. 3. Ricard. q. 3. & 6. Carthuf. quæst. 2. & 3. vbi tractant, an sit bonum, & iustum mala fieri.

ARTICVLVS X.

Vtrum Deus habeat liberum arbitrium?

Conclusio. *Respectu eorum, quæ non ex necessitate vult Deus, habet liberum arbitrium.*

DVBITATIO.

Circa doctrinam articuli.

Primò contra conclusionem est, quòd in Deo non est consilium, neque inquisitio mediorum, vt enim dicit Diuus Thomas 1. 2. quæst. 14. art. 1. & Gregorius Nissen. lib. 5. de homine cap. 5. consilium exigit inquisitionem medij in rebus dubijs, & incertis; ergo neque est liberum arbitrium. Secundò, quia Deus non est indifferens, vt possit velle, & non velle; ergo neque liber. Antecedens patet, quia Deus est immutabilis, & eius voluntas, vt supra dictum est. Tandem quia Aristoteles, & alij Philosophi ratione naturali dixerunt, Deum necessariò, & non liberè operari.

Dicendum tamen est in Deo esse liberum arbitrium respectu eorum quæ non necessariò vult, de quo dictum est articulo 3. & conueniunt omnes Theologi ibi citati dubit. 5. liberum enim arbitrium nihil aliud est; quam facultas rationis, & voluntatis ad vtrumlibet. Sed in Deo est hæc facultas circa medium, quod non habet necessariam connexionem cum fine, in quo consistit ratio consilij, quod in latitudine suæ rationis communis, & analogæ, nihil aliud dicit, quam iudicium præcticum de aliquo medio, quod secundum se non habet necessariam connexionem cum fine, & est libertas arbitrij

¹ *Quòd nō sit in Deo liberum arbitrium.*

² *Conclusio vera.*

Consilium quid in sua analogia.

trij circa ipsum eligendum; conuenit Alber. 1. p. q. 62. m. vnico, ad primum, Alexan. 1. p. q. 25. mem. 1. & quæst. 36. memb. 1. Secundò, quia, vt docet D. Thomas in ratione huius articuli Deus vult alia à se, & non ex necessitate naturæ; ergo respectu illorum habet liberum arbitrium, & electionem. Nam sola sua bonitate Deus perfectissimus, idè solam ipsam necessariò amat. Tertiò, quia in nobis libertas arbitrij dicit perfectionem, ergo & in Deo. Confirmatur, quia & fide, & experientia certum est in nobis esse dominium nostrarum actionum, vt possimus eligere alterutrum. Si autem Deus non haberet liberum arbitrium, non posset habere dominium nostrarum actionum, vt primum mouens, & aliqua esset actio in creatura, quæ non reduceretur in Deum, tanquam in primam causam, & primū motorem.

Libertas est perfectio in Deo.

3 Homo ad imaginem Dei, quia liber.

4 Non est in Deo libertas ad peccandum.

Libertas nostra exte suè maior, non perfectione.

5 Consilium in Deo.

tum ad perfectam rationem consilij, & iudicij practici circa medium non necessarium, & inde esse etiam liberam electionem. Sic enim cum nulla creatura sit medium necessarium ad esse, vel perfectionem diuinæ bonitatis, omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ, id est, liberè, & absque necessitate.

Ad secundum, Deus est circa creaturas indifferentes negatiuè, id est, non determinatus, neque differentiam habens natura sua ad vnum potius, quam ad aliud; non tamen est indifferens priuatiuè, scilicet, ita vt sit aptus determinari, & non determinatus adhuc, sed manens in potètia ad vtrumlibet. Neque esse indifferens priuatiuè est de ratione liberi arbitrij; Deus enim ea, quæ liberè voluit esse, ab æterno voluit, & decreuit, & quæ voluit non esse ab æterno decreuit, ac firmo consilio statuit. Imo neque esse indifferens negatiuè est de ratione actus alicuius, prout est intrinsecè, & formaliter in Deo, sed prout refertur ad esse, vel non esse creaturæ extra. Neque etiam posse mutari est de ratione liberi arbitrij, potius est imperfectio in ipso; Deus autem quæ vult, ab æterno vult absq; mutatione, similiter quæ non vult.

6 Quomodo indifferens Deus natura, non priuatiuè.

Mutari non est de ratione liberi arbitrij.

7 Sententia Aristotelis circa Dei libertatem.

Ad tertium respondetur, multa quæ ad rationem naturalem pertinent, Aristotelem non omninò attigisse; & ita licèt 8. Physic. & 1 de Cælo, videatur Deum facere ex necessitate operantè, tamen alibi aliter loquitur: nam 4. Topic. cap. 5. multa dicit posse facere Deum & homines, quæ non faciunt, & 1. Ethicor. cap. 8. plurima Deum sapientibus conferre beneficia, & 8. Ethic. cap. 7. Deum erga homines amicitiam habere non æqualem, sed ex supereminètia.

Iuxta hæc dicta de conditione liberi arbitrij, scilicet sufficere, quòd possit eligere aliquid, vel oppositum, etiam si peccare non possit, vt docet D. Thom. hic ad 2. dicit Bañes in primo documento post solutionem argumentorum, in beata Virgine fuisse libertatem & meritum cum impotentia ad peccatum, etiam veniale. Et in confirmatis in gratia cum impotentia ad peccatum mortale. Sed licèt verum sit libertatem constare optimè cum impotentia peccati, vt in Christo, & beatis, tamen

8 Censitio liberi arbitrij.

An confirmari possint peccare.

Confirmati tamen in confirmatis in gratia nihil videtur esse intrinsecum & inhærens, ratione cuius peccare non possint, sed solum est prouidentia Dei extrinsecæ, qua præseruatur ne peccent, licèt liberi sint, vt peccare possint, & B. Virgo similiter dum vixit peccare potuit cõsiderato statu, & donis infusis; nulla enim erant, quibus impotens redderetur ad peccandū, Dei sola extrinsecæ prouidentia fuit præseruata ab omni prorsus peccato originali & actuali. Hoc nobis videtur probabilius. Aliquid tangit Bañes hic de merito Christi, non tamen satis explicat, alibi dicturus latius nos tractatu de hac re diximus pro captu nostro.

ARTICVLVS XI.

Vtrum sit distinguenda in Deo voluntas signi?

Conclusio, Aliquando id quod in nobis est signum voluntatis, dicitur in Deo voluntas, & hæc est voluntas signi metaphoricè dicta, & distinguitur à voluntate beneplaciti.

DUBITATIO.

Quanam in Deo sit voluntas signi, & beneplaciti?

1 Quid voluntas signi.

Diuus Thomas docet in hoc art. & in 1. d. 45. art. vlt. & conueniunt Theologi cum Mag. in 1. d. 45. & 47. Alexand. 1. p. q. 36. memb. 1. Albert. 1. p. q. 79. memb. 1. & memb. 2. art. 2. p. 1. & q. 80. per totam de signis diuinæ voluntatis, in Deo voluntatem dici & propriè, quando re ipsa illi aliquid placet, & hanc esse voluntatem beneplaciti, & metaphoricè, quatenus id quod in nobis est signum voluntatis dicitur in Deo voluntas. Nam quia quando aliquis præcipit aliquid, signum est voluntatis, quia vult illud fieri. Sic præceptum diuinum metaphoricè dicitur voluntas diuina, vt Matth. 6. Fiat voluntas tua. Sic in argumento, sed contra, intelligit illud Psalm. 110. Exquisita in omnes voluntates eius, quia præcepta, & signa diuinæ voluntatis sunt plura, licèt ipsa in se sit vna. Sic Actorum 13.

Qui faciet omnes voluntates meas, & Psalm. 102. Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israel voluntates suas.

Hanc autem diuisionem dicit Caietanus in hoc articulo, non esse rei aliquid, sed vocis, Diuina voluntatis, nempe, quia non est res aliqua vna communis vniuocè voluntati signi, & voluntati beneplaciti, Marfil. in 1. questione 41. artic. 2. conclusione 1. Valentia puncto 2. dicit esse diuisionem analogi, nempe, quia de signo diuinæ voluntatis dicitur nomen, Diuina voluntas, metaphoricè, per habitudinem ad voluntatem propriè dictam, scilicet beneplaciti, quæ æterna est, voluntas verò signi temporalis, vt notat Marsilius, vtrumque ergo est verum.

2 Diuisio voluntatis in signi ac beneplaciti qualis.

Sed dubitatio est, an signa diuinæ voluntatis semper denotent voluntatem beneplaciti, vt si Deus præcipiat aliquid, eo ipso sit in Deo voluntas, quæ vult illud fieri. Sunt qui dicant non semper esse signa voluntatis, quæ in Deo sit, aut nolitionis, vt si prohibeat aliquid, non idè in Deo est nolitio, quæ nolit illud fieri, si reuera fiat, quod prohibet, aut non fiat, quod præcipit. Et hanc sententiam insinuat Diuus Thomas in hoc artic. ad 2. Signa (inquit) voluntatis dicuntur voluntates diuinæ, non quia sint signa, quòd Deus velit, sed quia ea quæ in nobis solent esse signa volendi, in Deo diuinæ voluntates dicuntur. Sicut punitio non est signum, quòd in Deo sit ira: sed punitio ex eo ipso, quòd in nobis est signum iræ, in Deo dicitur ira. Et ita Molina hic inclinatur, vt Diuum Thomam putet esse huius sententiæ, quamuis etiam eum explicet, vt solum velit non esse signa voluntatis absolutæ, quæ sit formaliter in Deo, non verò neget esse signa voluntatis conditionalis.

3 An signa denotent voluntatē beneplaciti.

Sententia negans.

Nobis etiam videtur hic esse sensus Diui Thomæ, sed adhuc notandum est non omne signum esse argumentum voluntatis formalis in Deo, aut eius affectus, cuius in nobis est signum. Quamuis ergo aliqua signa arguant voluntatem formalem beneplaciti in Deo, saltem antecedentem; vt ferè præcepta omnia, & consilia, & prohibitiones; tamen aliqua sunt signa eorum, quæ non sunt formaliter in Deo; nam punitio in nobis, vt dicit Diuus Thomas est signū iræ

4 Nō semper est beneplaciti id quod signo ostenditur.

iræ formalis, non in Deo; quamvis sit signum voluntatis absolutæ, qua vult punire. Et aliquod præceptum est signum, quod velit aliquid fieri, quod tamen nulla voluntate antecedenti vult fieri, vt constat in præcepto, quo Dominus præcepit Abraham immolare Isaac; nam occisionem Isaac nulla voluntate Deo dato. Deus voluit, vt notauit Alexander, Albertus, Diuus Thomas, Bonauentura, Ricard. & plerique alij, & Marfil. artic. 2. notat. 6. & ad sextum, cum tamen præceptum illud esset signum talis voluntatis, & potuit dici voluntas signi, eoquod in nobis tale præceptum sit signum talis voluntatis. Neq; tamen tale signum est falsum, licet non sit in Deo talis voluntas, quia non dicitur voluntas signi, quasi sit signum, quod Deus illud velit, sed quia in nobis solet esse signum talis voluntatis, & hoc est, quod docet Diuus Thomas ad 2. Et ita articulo sequent. ad 2. docet aliquando significari Deum metaphoricè velle id, quod non vult voluntate propriè accepta, aliquando verò significari metaphoricè velle id quod propriè vult. Et posse de eodem obiecto esse voluntatem beneplaciti, & voluntatem signi: Et ita dicit operationem, quæ est vnū signum diuinæ voluntatis, semper esse eandem cum voluntate beneplaciti. Sed addit non semper præceptum, & consilium esse cum voluntate beneplaciti. In quo vel loquitur de voluntate absoluta, vt dicebat Molina, vel est intelligendus vt nos dicimus, ita vt aliquando id quod præcipit, vel consulit Deus nulla voluntate velit, etiam antecedenti; licet sapissimè ea quæ præcipit, & consulit Deus velit voluntate saltem antecedenti, si nos etiam velimus. Sic certè præceptum Abrahamo impositum ex nulla voluntate fuit eiusdem obiecti, sic consilia, quæ multis inspirantur, ex nulla sunt Dei voluntate etiam antecedente, quia non vult ea impleri, licet desideria sint bona.

Sic permissio peccati est voluntas signi, eoquod in nobis signum sit, quod saltem per accidens velimus id quod permittere volumus, & in illud consentiamus tacitè, vt D. Thom. de veritat. Deus autem peccata, quæ permittit, nulla voluntate vult. In quo cauendus est Durandus in 1. dist. 45. quæst. 3. num. 7. dum dicit voluntatem signi,

quæ est permissio peccati, esse signum diuinæ etiam voluntatis erga peccatū nisi fortè intelligat id quod modò dicemus. Bañes est qui hic dicit, Deum voluntate signi, quæ est permissio, velle fieri peccatum, quia permittit, sed hoc dici nullatenus potest.

Concedit autem D. Thomas in 1. ar. illo 4. omne signum, vel voluntatem signi esse signum alicuius formalis voluntatis in Deo existentis, respectu cuius voluntas signi dicitur voluntas diuina. Vt præceptum est signum voluntatis præcipiendi, & permissio est signum voluntatis permittendi peccatum, quæ potest dici voluntas circa peccatum, licet non sit voluntas peccati, & sic potest intelligi dictum illud Durandus, licet reprehendatur à Valentia pūcto 2. assert. 1. Alber. Mag. 1. p. tractat. 20. q. 80. memb. 1. ad 7. conuenit semper esse aliquam formalem voluntatem circa aliquid illius signi, vt in præcepto Abraham erat voluntas Dei circa mysterium Christi, & probationem fidei Abraham. Ita Alex. 1. p. q. 37. memb. 1. vocat præceptum probationis, non executionis, & concedit voluntatem formalem probandi. Aliàs verò est præceptum executionis, at voluntas formalis eius. Semper ergo voluntas signi est signum alicuius voluntatis beneplaciti, vt etiam concedit Carthus. 1. dist. 45. quæst. 3. & d. 47. q. vnica. vbi etiam Bonau. Durand. & alij, Aegid. p. 2. q. 3. Gerar. ar. 2.

Expresè verò Diuus Thomas voluntatem beneplaciti diuidit in antecedentem & consequentem de veritate quæst. 23. artic. 3. licet enim, vt supra in hac quæst. artic. 6. docuit, voluntas absoluta sit voluntas simpliciter, & voluntas antecedens sit conditionata, & quasi velleitas, tamen vt ibi ipse docet, reuera est voluntas formalis in Deo, & non solum signum voluntatis. Ibidem autem de veritate ad vltimum dum dicit aliquando voluntatem signi incidere in idem cum voluntate beneplaciti, scilicet, quando impletur in re, videtur voluntatem beneplaciti sumere arctè, & simpliciter pro voluntate absoluta & simpliciter, & prout distinguitur à voluntate antecedenti, seu conditionata. Dicit autem tribus modis se habere voluntatem signi ad voluntatem beneplaciti. Quædam enim est voluntas signi, quæ nunquam incipit

De præcepto pro Abraham dato.

Voluntas signi qualis.

Signum sine voluntate beneplaciti.

Voluntas peccati nulla in Deo.

Durand.

Bañes locutio difficilis.

Ex D. Thom. voluntas signi semper signat aliam voluntatem beneplaciti.

Alb. Mag. Alex. Carthus.

Voluntas beneplaciti antecedens & consequens.

Voluntas signi cum voluntate beneplaciti tripliciter comparatur.

dit in idem cum voluntate beneplaciti, & hæc est permissio. Altera quæ semper in idem incidit, scilicet operatio. Alia quæ aliquando incidit, aliquando non incidit, scilicet præceptum, prohibitio, & consilium. Cōueniunt Alex. Alb. & omnes paulò antecitati; non ergo omne præceptum, aut consilium Dei est ex voluntate antecedenti, & falso quidam dixerunt præceptum Abraham datum fuisse ex voluntate antecedenti, quæ Deus volebat immolari Isaac, quos bene cōfutat Gerard. loco citato.

ARTICVLVS XII.

Virum cōuenienter circa diuinam voluntatem ponantur quinque signa?

Conclusio. Conclusio, Quinque signa, quibus in nobis ostenditur nos aliquid velle, significantur nomine diuinæ voluntatis, scilicet operatio, permissio, præceptum, prohibitio, & consilium.

DVBITATIO.

Circa doctrinam articuli.

1. Primò notandum operationem esse signum certissimum voluntatis beneplaciti, & absolutæ ac simpliciter dictæ, quia omne, quod Deus operatur ex voluntate absoluta facit. Reliqua signa non sunt signa semper absolutæ voluntatis, vt constat ex dictis in fine præcedentis articuli. Solent autem hæc signa ab omnibus ferè Theologis numerari, & hoc versu comprehendendi, Præcipit, ac prohibet, permittit, consulit, implet, quem refert D. Thom. in 1. d. 45. art. 4. Durand. q. 3. Gabr. d. 46. q. 1. Caiet. in hoc ar. Alber. Mag. 1. tract. 20. q. 80. m. 1. Bonau. 1. d. 45. ar. 3. q. 2. Ricard. ar. 3. q. 1. Alex. & alij, vt infrà.

Consensus Theologorum de quinque signis.

2. Operatio signum voluntatis beneplaciti, quomodo. Sed quod dictum est operationem signum esse voluntatis simpliciter, intelligitur de operatione, quæ per se Deus efficit, & sic loquitur D. Thom. hic de operatione. Nam respectu eorum, quæ per alios operatur ipse, aut permittit fieri, sunt alia signa, præceptum, consilium, prohibitio, & permissio, nempe hæc intelligenda sunt respectu eorum, quæ per alium operatur liberè operantem,

quæ enim per causas non liberas operatur, dicitur per se operari, cū in his non sit alia voluntas, quam ipsa Dei.

Secundò notandum præceptum esse circa ea, quæ sunt necessaria ad finem vltimum consequendum. Consilium circa non necessaria media, sed excellentia. Mala autem omnia sunt præter ordinem, & ita prohibitione continentur, siue mala sint, siue peiora, absque vilo discrimine. Permissio, ne etiam vna sinuntur à Deo fieri. Est autem de ratione permissionis, vt hic notauit Molin. primò, vt id, quod permittitur, præuideatur futurum. Secundò, vt possit impediri à permittente. Tertio, vt non impediatur. Et quamuis in nobis permissio possit esse absque actu formali voluntatis, quo nolimus impedire cum solo interpretatiuo, in Deo tamen, vt supra diximus in hac quæst. non est sine actu expresso, & formali, quia quicquid facit, aut permittit, est ex eius prouidentia formali, quæ non est, nisi ex voluntate.

Præceptum & consilium.

Prohibitio.

Permissio, & eius conditiones.

Ex voluntate formali.

Tertio aduertit hic Bañes posse plura ex his signis cōuenire in idem diuersis rationibus. Nam sæpè ea quæ Deus præcipit, etiam consulit, imò & operatur. Sed vt paulò ante diximus, operationem D. Thom. refert ad ea quæ Deus per se facit, præceptum, & consilium, ad ea, quæ per arbitrium creatum. Alterū exemplū ponit Bañes, quia idem peccatum, quod prohibet Deus, permittit, ita (inquit) vt possimus dicere, quod voluntate signi Deus non vult fieri peccatum, quia prohibet illud; & rursus voluntate signi, quod est permissio Deus vult fieri peccatū, quia permittit illud, & ita dixit Apostolus, Cuius vult miseretur, & quem vult indurat, Rom. 9. Hoc est, quod notauit art. præcedenti, nulla enim ratione dici potest, Deum ea quæ permittit mala culpæ, velle vlla voluntate, vt per se patet, & docuit D. Thomas paulò antea in fine articuli præcedentis, peccatum enim neq; vult Deus, neque vult esse, neque fieri, sed solum vult permittere illud esse, & fieri. Neq; video, quomodo in hoc non ita caute locutus sit pius ac doctus Bañes.

Dicta Bañes aliqua difficultia.

Non que permittit vult Deus.

Quartò, aduertit etiam Bañes, vt vniuersaliter dicatur voluntas signi diuina operatio, necesse esse, vt ipsa operatio non attingat rem illam, cuius est voluntas beneplaciti, alias inquit, ipsa operatio

Alia dicta Bañes circa signum operationis.

tio non diceretur metaphoricè voluntas diuina, sed reuera significaret volūtatem, quæ propriè est in Deo, licet alia ratione concedat posse dici metaphoricè operationem voluntatem diuinam, quatenus effectus metaphoricè nomine causæ nominatur. Exemplum ponit, operatur Deus iustificationem duorum infantium, vel adultorum per baptismum. Alter statim moritur, & fit saluus, alter postea peccat, & damnatur. Tunc voluntate signi, quæ est operatio, voluit Deus saluare eum, qui dānatus est. Altera verò operatio, qua iustificatus est ille primus salutem consecutus, non dicitur voluntas signi, sed potius est effectus quidam voluntatis beneplaciti. Hæc sententia, licet in suo sensu vera sit, tamen non est consona doctrinæ Diui Thomæ, quam retulimus supra, operationem ita esse voluntatem signi, vt semper incidat in idem cum voluntate beneplaciti circa idem obiectum. Et effectus voluntatis metaphoricè dicitur voluntas, & ita permissio peccati est voluntas metaphoricè, non quidem quod significet voluntatem peccati in Deo, sed quia in nobis solet significare voluntatem & consensum eius, quod permittimus, & quia etiam in Deo significat formalem voluntatem permittendi. In hoc sensu explicant hæc signa D. Thom. in 1. vbi supra, Durand. d. 47. q. 3. Bassolis quæst. vnica. art. 1. Marfil. q. 44. artic. 2. Alber. Mag. 1. p. tract. 20. q. 80. Met. 1. Alexand. 1. p. q. 36. memb. 1. & q. 37. & 38. in speciali, Bonau. & Ricard. vbi supra, Dionys. 1. d. 45. q. Gerard. d. 45. q. vnica. Et in his signis, vel omnibus, vel quibusdam conueniunt etiam Patres, vt August. in Enchirid. cap. 95. docet. *Nihil fit, quod omnipotens non velit, vel Ansel. idē sinendo, vt fiat, vel faciendo, & Anselm. in libro de voluntate Dei, dicit Dei appellari voluntatem, quicquid in nobis misericorditer operatur. Et quod præceptum, consilium, & prohibitio Dei voluntas dicantur in Scriptura, colligit egregiè Diuus Thomas ex Matth. 6. Fiat voluntas tua. Sic Theosal. 4. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra. Sic etiam testamentum vulgo vocatur, vltima voluntas testatoris, & literæ, ac præcepta, ac leges Principis dicuntur eius voluntas, vt optimè Marfil. vbi supra, Matth. 12. & Luc. 12. Si quis se-*

Operatio est ipsa voluntas formalis.

Aug. idem docet.

cevit voluntatem Patris mei, vt Albert. loco citato, Bonau. Ricard. Dionys.

Circummodum assignandi hæc quinque signa, conueniunt cū D. Thom. alij, præsertim Marfil. & Bassolis in assignationis in quibus varijs rationibus huius diuisionis: nam signa voluntatis dicuntur, quibus declaramus nos aliquid velle, quod si velit per se ipsum directè, sic signū est operatio, si indirectè, & quasi per accidens, sic permissio, vt remouens prohibens 8. Physic. text. 32. vel per alium, quem vel inducit ad aliquid faciendum necessaria inductione, & sic signum est præceptum, aut solum suaforia inductione, sic est consilium, vel remouet à faciendo, & hoc fit prohibitione, quæ est circa malum contrarium: Nihil autem est oppositum consilio in malis, cum non sint bona necessaria. Secundo dicit D. Thomas permissionem, & operationem referri ad præsens, malum, & bonum. Ad futurum verò, prohibitionem respectu mali, respectu boni necessarij præceptum boni excellentis, & non necessarij consilium. Marfilius hoc idem dixit, vel esse signa voluntatis eorum, quæ actu fiunt, aut eorum, quæ vult fieri, fere in idem recidunt omnia.

Vtilis autem est hæc diuisio voluntatis signi, vt notarunt omnes, præsertim Marfil. art. illo 2. conc. 2. quia vtile est hominem instrui de voluntate Dei respectu suæ salutis fugiendo malum, & faciendo bonum, quod fit per hos effectus diuinæ voluntatis, vt hinc etiā constet, quomodo intelligi debeant diuersi textus, diuersimodè loquentes de diuina voluntate. Est etiam sufficiens, quia omnia signa diuinæ voluntatis, & prouidentia circa hominum salutem in his quinque continentur, vt ex dictis patet. Hæc de hac quæstione.

QVAESTIO VICESIMA DE AMORE DEI.

Ratio methodi.

Post disputationem de voluntate Dei agit de affectibus eius in hac quæstione, & de virtutibus eius q. 21. postea de his, quæ simul ad intellectum, & voluntatem pertinent, id est, de prouidentia, de prædestinatione, de libro vitæ.

ARTICVLVS I. Vtrum amor sit in Deo?

Conclusio, Necessè est ponere amorem in Deo.

PRIMA DVBIT. Quinā affectus sint in Deo, qui nō?

Certum est nullos affectus esse in Deo, cum imperfectione, quam in nobis dicunt, nempe cum transmutatione corporali, prout dicuntur passionnes, de quibus agit D. Tho. 1. 2. a q. 23. nam hoc modo neque in Angelis sunt, ita hinc ad 1. & 2.

Secundo certum est amorem esse in Deo, idq; est de fide 1. Ioan. 4. Deus charitas est, & cum in Deo sit voluntas ex quæst. præcedenti, sumpta etiā pro actu, necessariò, in ipso est amor, vt optimè probat D. Thom. quia est primus actus voluntatis inter omnes, est enim circa obiectum per se, & communissimum, nempe bonum in tota sua latitudine sumptum; malum enim est obiectum aliud, & secundarium, quia oppositum bono. Vnde affectus, qui sunt circa bonum, magis & prius conueniunt voluntati, quā qui circa malum; vt amor, & gaudium, quā odium & tristitia. Et inter eos, qui sunt circa bonum prius amor, quā gaudium, & desiderium, & dilectio, quia hi respiciunt bonum sub aliqua speciali ratione, seu conditione. Nam gaudium, seu delectatio est circa bonum vt præsens, & habitum; desiderium & spes circa bonum nondum adeptum. Amor verò respicit bonum in commune habitum, vel non habitum. Est ergo naturaliter primus actus voluntatis, & appetitus, & radix aliorum,

quia nullus desiderat nisi quod amat, neque gaudet, nisi de bono amato, neque odio habet, nisi contrarium suo bono. Sic tristitia, timor, & alij affectus referuntur ad amorem, tanquā ad primum affectum. Sic de dilectione Dei agit Alex. 1. p. q. 31. Albert. Mag. 1. p. quæst. 64. & Theologi in 1. dist. 10. & de amore dist. 1.

Similiter videtur in Deo esse affectus gaudij, & delectationis; se enim fruitur, & sui visione est beatus, & infinite gaudet, absque vlla tamen passione, vel transmutatione, vt diximus, ita contra Gentes cap. 91.

Tertio videtur in Deo esse affectus odij circa peccatum, quo abominatur, & odio habet ipsum, non solum metaphoricè, sed & propriè, licet Capreol. in 1. d. 45. conc. 4. dicat solum esse metaphoricè ex D. Thom. 1. cont. Gent. c. 96. & videtur sequi Ferrar. ibi. Hic tamen D. Thom. artic. 2. ad 4. expressè docet peccatores, prout deficiunt à Deo per peccatū, odio haberi & tenet Molina vno verbo, Vazquez disp. 84. c. 3. nam peccatum odio habetur, nempe odio abominationis, quod displicet aliquid malum, & malum alicuius est. Sic autem displicet Deo peccatum, & vt sibi contrarium, & vt noxium homini, cui Deus vult bonum & salutem. Odio etiam inimicitia Deus odio habet peccatorem, vt demones; & omnes damnatos, & illis vult malum pœnæ, vt malum eorum est, licet enim demon vel homo, vt creatura est, & bona, à Deo ametur, tamen prout liberè peccat inimicus est Deo, & odio habetur, & illi vult Deus malum, vt malū illius est in pœnam peccati, est enim odium, & bonum ac iustum, & malum ac iniustum.

Si dicas malum non posse esse volitum, quia bonum est obiectum voluntatis. Respondetur bonum quidem esse obiectum voluntatis primum & principalissimum, & vt rationem obiecti cuiuslibet materialiter voliti, potest tamen etiam malum vt malum, esse volitum materialiter, quia quando displicet persona eo ipso, quod est malum illius

In Deo gaudij & delectationis.

Verius opus positum.

Malum potest esse volitum quomodo.

Kk 3 subit

subit rationem boni respectu volun-
tatis, quæ odio habet talem personam.
Sic possumus odio sancto nobis velle
malum pœnæ & alijs. Sic Deus vult
peccatoribus malum pœnæ. Et hac
eadem ratione peccator vult malum
est esse vobis culpæ, vt habet adiunctam aliquam ra-
tionem boni utilis vel delectabilis.
Deus autem nulla ratione velle po-
test malum culpæ etiam, vt materiam
alicuius boni, quia aduerfatur suæ bo-
nitati.

6 Neque Diuus Thomas 1. contra Gē
Quomodo tes cap. 96. & Ferrar. ibi & Capreol.
odiū neget vbi supra hoc negant, sed quod Deus
D. Thom. nullam naturam à se factam odio ha-
beat, vt effectum suum, sed amet iuxta
alijs in Deo id Sapient. 1. 1. Diligis omnia, quæ sunt, &
nihil odiisti eorum, quæ fecisti. Et quod
non odio habeat peccata, vt res substi-
flentes, neque peccatores, nisi ratione
boni iustitiæ, quod seruari non potest
sine punitione ipsorum. Itaque quia ma-
lum vult sub ratione boni iustitiæ, di-
cit D. Thom. propriè non esse ex odio
personæ. Et ita negari non potest odiū
non ita propriè esse in Deo, atque est
amor. Sed quæstio est de nomine.

7 In Deo de-
sideriū &
fuga.
Quarto, an in Deo sit desiderium, aut
fuga opposita, respectu boni alicuius,
aut mali sui, non sunt in Deo isti affe-
ctus, sed respectu boni aut mali no-
stri diximus supra quæstione præce-
denti art. 6. voluntatem antecedentem
nostræ salutis vocari à Chrysof. ardēs
desiderium, & eodem modo respectu
damnationis nostræ voluntas antece-
dens est ardens fuga, & respectu vi-
tiorum, & vitæ iniquæ.

8 Quare in
Deo non sit
desideriū &
desperatio.
Quinto, an in Deo sit spes & despe-
ratio. Dicendum non esse. Quidam pro-
bant, quia sunt circa bonum & malum
arduum possibile difficile, Deo autem
nihil est arduum aut difficile, Vazquez
disputatione 84. cap. 1. obijcit etiam
desiderium esse circa difficile & arduum.
Sed respondetur desiderium, vt sit ef-
fectus circa bonum non habitum, possibile
aut impossibile desideranti, siue sic ar-
duum siue non sit. Vnde potest desi-
derium simul esse, & cum spe, & cum
desperatione, differt ergo ab vtraque.
Ipse vero Vazquez probat Deo non
conuenire spem, quia spes respicit eum,
à quo aliquid speratur, vt superiorem.
Deus vero superiorem non habet. Cer-
tè hæc ratio nobis non arridet, multi

enim suâ diligētia, aut ingenio adipisci
aliquid arduum sperant nulla conside-
ratione superioris. Ratio ergo spei est
affectus circa bonum amatum arduum
ac difficile existimatum possibile ac fu-
turum: Desperatio vero circa bonum
tali arduum existimatum sibi impossi-
bile acquiri; aut circa malum arduum im-
minēs euadi impossibile. Tale nihil est
respectu Dei. Et hæc est sententia D.
Thom. 12. de spe ac desperatione q. 40.

Sexto in Deo non est timor, qui est
fuga quædam mali imminētis futuri;
neq; tristitia, quæ est dolor de malo ap-
prehensio vt præfenti. Deo enim nihil
mali est imminens, aut præfens, quod sit
illi noxium, aut minuat eius felicitatē.
Nobis autem imminēt, aut adfunt ma-
la, aut propria nostra, aut alia amicorū,
quæ apprehendimus vt nostra, ita vt
noceāt nostræ quieti, ac felicitati. Ideo
timor est in nobis ac tristitia.

II. DVBITATIO.

Vtrum in Deo sit ira propriè dicta?

Prima sententia est affirmans Deo
conuenire iram propriè, quam con-
tra Epicuræos, & Stoicos tenere vide-
tur Lactant. lib. de hac re, vbi sicut amo-
rē, seu gratiā, ita iram dicit esse in Deo,
quā nihil aliud putat esse, quā motum,
seu affectum animi insurgentis ad vin-
dictam. Ita ibi cap. 17. voluntas igitur
vindictæ est ira propriè, hanc autem
esse in Deo negari non potest. Et ita
absque vilo tropo dicit posse iram Dei
intelligi in Scriptura, modo coniuncta
non sit cū perturbatione ac furore; vt
Psal. 77. Et excitatus est tanquā dormiens
Dominus, & tanquam potens crapulatus à
vino. Hęc sententia primò probatur ex
diffinitione iræ. Secundò, quia non ma-
gis ira, quàm misericordia perturbatio-
nem petit, misericordia autem propriè
est in Deo, cur igitur non ira?

Dicendum tamen est iram propriè
non esse in Deo, sed metaphoricè tan-
tū, id est, quia quantum ad effectum se-
gerit quali iratus. Ita docet D. Thom.
in hoc art. ad 2. iram quantum ad mate-
riale, & formale dicere imperfectionē,
Magister in 1. d. 45. & Bonauent. ibi
num. 11. circa literam, & Alex. 2. p. q.
156. m. 1. Alber. Mag. 2. p. q. 119. m. 1.
art. 1. & plerique in 1. dist. 45. nam ex
Arist.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus omnia amet?

Conclusio, Deus omnia existentiā
amat, quatenus ea vult esse, & dat
eis bonitatem.

DVBITATIO.

Quomodo Deus amet creaturas
irracionales.

Primo, quod Deus omnia amet, quæ
habent esse, constat ex se Sap. 11. Deus amat
Diligis omnia quæ sunt. Et ex diffinitio-
ne amoris, amare est velle alicui bonū, facit.
Deus autem suo amore ac volūtate, vt
causa rerum omnium, vult & tribuit
rebus omnibus bonum, aliter quā nos;
nos enim amore volumus bonum, non
damus, potius bonū iam factum est cau-
sa nostri amoris, licet vltra amor soleat
esse causa tribuendi aliquid boni. Deus
tamen suo amore est causa totius boni-
tatis in re, & ita valde propriè amat,
Quis enim prior dedit illi, & retribuetur
ei. Et licet Molina hic putet amare la-
tius patere, quā hoc, quod est velle
bonum alicui, quia affici voluntate ad
aliquid, & in eo complacere, est illud
amare, & non est ei velle bonum; nobis
tamen videtur intelligi nō posse hunc
affectum complacentiæ in re aliqua,
quin ei velimus bonum, in quo com-
placemus. Itaque certum est Deum om-
nia amare, quia omnibus rebus, quas
facit suo amore tribuit, vt minimū ef-
se, & multis alia multa bona.

Dubitatur modò, an omnem creaturā
amet Deus amore amicitiae. Et pars af-
firmans videtur probari, quia amor ami-
citiae est velle alicui bonum aliquod, om-
ni autem creaturæ, etiam irrationali,
vult Deus bonum, & dat esse, & quic-
quid habet, vt bonum illius est. Inclina-
tur Molin. in hanc partem.

Dicendum tamen est nullam creatu-
ram irrationalē posse amari à Deo, ne-
que ab Angelo, aut homine, amore ami-
citiae, sed solum amore concupiscentiæ.
Ita D. Thom. hic ad 3. & 3. dist. 32. art.
2. & Scot. quæst. 1. Durand. q. vnic. Ga-
briel q. 1. Palud. quæst. 3. artic. 3. quam-
uis aliqui horum dicant, neque esse pro-
priè amorem amicitiae, neque amorem

Aristot. 1. de anima text. 15. 63. & 64.
materiale iræ est accessio sanguinis cir-
ca cor, formale est appetitus vindictæ
ex tristitia, & dolore accepto, & neu-
tre modo est in Deo, vt constat. Quæ
ergo imperfectionem dicunt, secundū
materiale, & formale in tota latitudine
sua rationis, Deo propriè conuenire
non possunt, vt desiderium, timor, tri-
stitia, temperantia, quæ dicit medium
in delectationibus gustus, & tactus. Sic
ira etiam, quantum ad formale dicit
imperfectionem doloris aut tristitiæ
acceptæ ex iniuria. Et hoc constat ex
his, quæ late affert Vazquez hic dispu-
tat. 84. cap. 4. nam Aristot. 1. de anim.
cap. 1. iram ex materia definit, quod sit
sanguinis aut caloris eius, qui circa
cor, si feruor, ex forma, quod sit, Appe-
titio ad doloris vicissim aduersario inferen-
di. Ponit ergo tristitiam, & dolorem
in irato, & affectum rependendi. Sic
Cicero, ira est libido vlciscendi. Possi-
donius apud Lactant. cap. illo 17. Cupi-
ditas puniendi eius, à quo te inique putes leg-
sum, Damasc. lib. 2. de fide c. 16. & Nis-
sen. lib. 4. Philos. c. 13. Recruciationis ap-
petitum. Itaque vt docet Arist. 2. Rhet.
c. 2. & 4. qui propriè irascitur dolet, ac
tristatur voluntate saltem, licet absque
transmutatione corporis. Sic in Ange-
lis natura sua, & de facto in dæmonibus
est ira propriè, non in Deo.

Sic sancti Patres videntur Deo iram
negasse, Origen. sæpè, vt in illud ad Rom.
1. Reuelatur ira Dei, & lib. 4. contra Cel-
sum. Epiph. hæc. 38. Chryf. 5. seim. de
pœnit. Nazian. Iab. 21. Basil. in id Psal.
37. Neque in ira tua corripias me, Damas.
1. de fide c. 14. Cyprian. contra Deme-
trianum circa finem. Ambros. in Psal.
37. Hieron. in Psal. 29. Quoniam ira in
indignatione eius August. epist. 157. &
lib. 13. de Trinit. c. 6. & in id Psal. 105.
Et iratus est furore Dñs, videntur omnes
noti solum quantum ad materiam, verū
& quantum ad formam iram negare in
Deo ob dictam imperfectionem. Lactā-
tius vero nouam inducit diffinitionē,
quæ Deo quidē conuenit, sed non iram
satis diffinit, prout ab alijs & Philoso-
phis, & Patribus diffinitur. Vbi autē nō
est conuentio in diffinitione, quæstio
esse non potest de re, sed solū de voce.
De misericordia alia est ratio, vt dice-
mus quæst. sequenti, quia nullam inclu-
dit imperfectionem in sua forma.

In Deo non
est timor &
tristitia.

Sententia af-
firmans iram
in Deo.

Ira non est
propriè in
Deo.
D. Thom.
Arist.

An Deus
omnia amet
amore amicitiae.

Sententia ne-
ga.

Distinctio concupiscentiæ, vt Scot. Durand. Gabriel, & Ferrar. 1. cont. Gent. c. 91. & *quorundam* Molina hic, sed esse amorem, quasi amicitia, qui possit vocari amor beneuolentiæ, quo illis Deus vult bona ac perfectiones, vt bona ipsorum sint. Si tamē spectetur, quod creaturæ irrationales, & earū perfectiones velit esse in vsum hominum, & in suam gloriam, ac manifestationem suæ sapientiæ ac potentiæ, sit est amor concupiscentiæ, inquit Molina; & eodem modo dicit amari à Deo damnatos amore beneuolentiæ, & concupiscentiæ.

Irrationali Sed, vt diximus, absolutè videtur tantum esse amor concupiscentiæ. Nam à solū amat vt docet D. Thom. 1. contra Gentes amore concupiscentiæ. cap. 91. & Aristot. 8. Ethic. 2. & 9. Eth. cap. 5. amor beneuolentiæ est quasi inchoatio amoris amicitia, & solū est inter res intellectuales, inter quas potest esse amor amicitia mutua; & perfectus ex vtraque parte. At ad creaturas irrationales non potest esse amor amicitia, cum redamare non possint, vt hic etiam docet D. Thom. nam hic amicitia amor solū est inter res intellectuales, quæ & redamare possunt, & communicationem habent in operibus vite, & quibus contingit bene, vel male euenire secundum fortunam & felicitatem, ad quas etiā inquit D. Thom. est proprie beneuolentia. Irrationales autem creaturæ, neque redamare Deū possunt, neque communicare cum ipso in vita beata. Solū ergo eas amat Deus amore concupiscentiæ, quatenus eas refert ad suam bonitatem, non eis indigens, & ad nostram vtilitatem. Et quamuis, vt docet Arist. 7. Ethicor. ad Eudemum cap. 8. aliquando afficiamur bestijs in circo certantibus, non ideò eas amamus amore beneuolentiæ, quia hic amor est, quando alicui bonum volumus propter eius virtutem, non propter nostram vtilitatem, aut inclinatio nem. In his conuenit etiam Vazquez disputat. 84. cap. 2. Durand. in 3. dist. 32. quæst. vnica dicit amorem amicitia solū esse ad eos, quibus æquale bonum volumus atque nobis, & Dionysius Carthusian. in indice doctorū Theologiar pag. 115. beneuolentiam esse Dei ad hominem, & hominis ad Deum.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus equaliter diligat omnia?

Conclusio, Ex parte actus voluntatis equaliter Deus diligit omnia, ex parte tamen boni voliti, quadam diligit magis, quadam minus, quia quibusdam vult maius bonum, alijs minus.

Certum est actum Dei esse vnum, & simplicem, & æqualem comparatione omnium non magis aut minus intentum respectu diuersorum. Adhuc tamen dicitur Deus magis diligere meliora, quatenus eis vult maius bonum. Aut August. habet tract. 120. in Ioan. hic citatus in argumentum, Sed contra, magis inquit diligit creaturas rationales, & in his magis eas, quæ sunt membra vnigeniti, & multo magis ipsum vnigenitum suum. Sic etiam in Scriptura dicitur diligere prædestinatos, reprobos odio habere, id est, non ita diligere. Et probat Diuus Thomas, quia amor Dei est causa bonitatis rerum, vnde vnum non esset melius altero, si vni Deus non vellet maius bonum, quam alteri. Ita Magister in 3. dist. 32. cap. 1. & 2. Dicitur autem Sapient. 6. æqualis Dei cura de omnibus, quia æquali bonitate ac sapientia administrat omnia.

In solutione ad tertium Deus non dicitur magis scire, aut velle vnum, quam aliud, quia scire, & velle non includunt aliqua obiecta, amor autem Dei includit obiectum bonum, quod alicui vult, ex quo dicitur magis amare vnum quam aliud.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum semper Deus magis diligat meliora?

Conclusio est affirmans.

DUBITATIO.

Circa doctrinam articuli.

Primò notat Molina dupliciter dici ali quid magis dilectum à Deo vno modo, quia vult illi absolutè maius bonum, Magis diligatur dupliciter bonum,

bonum; sic quæ sunt perfectiora magis diliguntur. Secundò, quia alicui vult maius bonum in præmium præcedentium meritorum, sic homines qui habent maiora merita, propria, aut ex gratia Christi, magis diligit. Non video quomodo hæc duo membra non redeant in idem, quia in vtroq; magis diligitur cui Deus vult maius bonum. In secundo autem membro vult maius bonum gratia & glorie ordine quodam. Et ratio D. Thomæ eadem est respectu omnium, quia ex hoc sunt aliqua meliora, quia Deus eis vult maius bonum, & ita plus ea amat. Sic ad 1. Christum magis diligit quam omnem creaturarum vniuersitatem, quia ei dedit nomen super omne nomen, vt verus Deus esset. Et quamuis in mortem dederit pro genere humano, ex ea tamen surrexit victor gloriofus, Isai. 9. Factus est principatus super humerum eius. Sic ad 2. naturam assumptam plus diligit quam homines & Angelos, quia ei vult maiora bona gratia & glorie, & præsertim vnionem. Vnde iuxta hæc cautè & pie intelligendi Patres, si quando docent Christum magis Ecclesiam dilexisse quam se ipsum, aut corpus, & vitam suam, vt Bernar. serm. 57. paruo, & 12. super Cantica, & corpus Ecclesie amabilius esse quam corpus Christi; sed vt ait D. Thomas, licet Christus ad breue tempus tradiderit vitam suam, ex hoc sibi maiorem laudem voluit quam toti Ecclesie, & maiorem gloriam corporis quam alijs; gloriam enim animæ suæ mereri non potuit; amauit tamen magis, & hanc suæ anime gloriam & vnionem, quam bona reliqua Ecclesie, quia illa erant maiora ac digniora reliquis omnibus.

Christus magis dilectus Deo.

Humanitas assumpta magis dilecta.

Bernar. piè exponendus.

Angeli quo ad naturam magis dilecti, non quo ad gloriam.

Natura humana magis dilecta quam Angelica.

sti ac beatissimæ Virginis constat: tum maximè, quia gratiam vnionis soli vult naturæ humanæ. Quod admirari videtur Paulus ad Hebr. 2. Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.

Dubitatio est circa solutionem ad 3. quis fuerit Christo, & Deo magis dilectus Petrus, an Ioannes? Quidam dicunt Petrum, eoquod magis diligeret, Ioan. 21. vt constat ex interrogatione Christi, & responsione eius, qui autem magis diligit, magis diligitur. Ita Alex. 1. p. q. 32. memb. 4. & sub dub. Gab. in 3. d. 32. q. 1. art. 3. dub. 3. Si plus diligebat, plus diligeatur, & Albert. Magn. 1. p. tract. 16. q. 64. ad finem Petrum simpliciter esse meliorem, quia maiorem habebat charitatem ad beatitudinem, Ioannem

3. An Petrus an Ioannes magis dilectus?

Quod Petrus plus diligeretur, prima sententia. esse meliorem, quia maiorem habebat charitatem ad beatitudinem, Ioannem plus diligeretur, quia maiorem habebat sapientiam, & dulcedinem contemplationis, ideò minus sentiebat miserias huius vitæ. Maldonat. Ioan. 21. in id, Petre amas me plus his? vt certum fuit Petrum plus cæteris Christum dilexisse. Confirmari potest ex Nazianzeni oratione ad Iulianum exactorem, vbi Petrum vocat Apostolorum Deo charissimum, & Cyrill. Alexand. lib. 12. in Ioan. cap. 64. Petrum erga Dominum maiorem amorem habuisse. Contra alij Ioannem vocant charissimum, vel dilectissimum, Tertullian. lib. de præscription. cap. 22. Dionys. 3. cap. de Eccles. Hierar. p. 3. Hierony. lib. 1. contra Iouinian. vbi dicit ætati delatū, dum Petro clauis sunt datæ tanquam seniori.

Quod Petrus plus diligeretur, prima sententia.

Secunda, quod Ioannes.

Dicendum videtur de interna sanctitate decerni non posse, ita August. tract. ultimo in Ioan. vbi mysticè de Petro & Ioanne explicat, quod vita actiua significata per Petrum plus diligit, & laboret pro Deo, & vita contemplatiua significata per Ioannem plus diligitur, quia magis conseruatur, scilicet in æternitatem. Hanc expositionem refert D. Thom. hic ad 3. Et aliam aliorum quod Petrus plus diligeret Christum in membris, & plus etiam sic diligeretur, vnde ei commissa Ecclesia. Ioanes verò plus diligeret Christum in se ipso, & diligeretur etiam sic magis à Christo, vnde ei commissa mater. Alij quod Petrus fuerit magis dilectus simpliciter, quantum ad excellentius donum charitatis, Ioannes verò magis secundum quid quantum ad donum intellectus. Tandem temerarium

4. De interna sanctitate nihil decerni posse.

Temerariū rium putat D. Thomas iudicium, quis
de hoc de- eorum sit ad maiorem dilectus gratiam,
cernere. & gloriam, quia Prou. 16. *Spirituū pon-*
derator est Dominus, & nō alius. Quamuis
ibidem referat sententiam dicentium
Petrum plus dilexisse quantum ad quā-
dam promptitudinem ac feruorem; Ioā-
nem verò fuisse plus dilectum quantum
ad quædam familiaritatis indicia ob eius
iuuentutem, ac puritatem. Sic etiam ex-
ponit dicta Scripturæ Bonau. in 3. d. 3 2
q. vlt. Pauci in locum Ioannis hanc quæ-
stionem dirimunt. Salmeron tom. 11.
tract. 29. ad 4. quæsitum, videtur conue-
nire in hac nostra sententia, Ioannem
amore tenero, & personali magis dile-
ctum, Petrum vt Principem pastorem
amore vniuersali ac fortissimo. Sic colli-
git ex Greg. Nazianze. oratione de mo-
deratione in disputatione seruanda. *Ha-*
bes ea, quæ totius Ecclesiæ sunt Petro, quæ
amoris priuati, Ioanni attributa. Idem ha-
bet orat. ad Iulianū Exactorem. Sic ex-
plicat Salmeron Tertullianum in Mar-
cionem, dum Petrum vocat charissimū
discipulorum. Sentiarus ergo cum D.
Thom. vt etiam Molina, & Bañes, hîc,
& Vazquez.

Quis magis In solutione quarti confertur inno-
dilectus in cens cum pœnitente, & absolutè is est
nocens, an magis dilectus, cui Deus vult maiorem
pœnitens. gratiam, & gloriam, sed cæteris paribus
innocens magis, quia innocetia dignior.
Dicitur autem Deus plus gaudere de
pœnitente, vel quia plerumque pœni-
tens est cautiior, & humiliior ac feruentior,
vt Greg. homil. 34. in Euangel. vel
quia æquale donum gratiæ maius est
respectu pœnitentis, qui pœnam me-
ruit, quàm innocentis qui non meruit.
Quomodo autem pœnitens teneatur
magis ad gratias agendas Deo, docet D.
Thom. 2. 2. q. 106. art. 2. & ibi explicat
Caiet. & nos diximus 3. p. dum egimus
de Sacramento, & virtute pœnitentiæ.

Penitens In solutione quinti, notandum re-
magis tene- spectu diuerforum temporū, in quibus
tur: gratus diuersimodè Deus sua dona communi-
esse. cat, verum esse quod magis diligit iustū
reprobū, quàm peccatorem prædesti-
natum, & è contra. Imò vnum, & eun-
dem magis respectu vnius temporis
quàm alterius, siquidem maiora ei con-
fert dona vno tempore quàm altero.
Propositio- Vnde verum est id quod dicit Bañes
nes Bañes hic in conclusionibus. Primò, quòd ab-
vera. solutè loquendo, Deus magis diligit què

libet iustum, quàm quemlibet peccato-
rem, quia hæc propositio significat re-
spectum ad tempus iustitiæ, & peccati.
Secundò, quòd absolutè loquendo, Deus
magis diligit quemlibet prædestinatum
quàm quemlibet reprobū, quia hæc
propositio respicit totū tempus vtrius-
que, & in toto tempore maius bonum
vult Deus prædestinato, & firmitus,
quàm reprobo, nempe perseuerantiam,
seu gratiam in fine, & gloriam possidè-
dam. Tertio, hæc non est absolutè con-
cedenda, Deus magis diligit peccatorem
prædestinatum, quàm iustum præscitū;
sed distinguenda est; si enim referatur
ad tempus iustitiæ & peccati, est falsa,
si ad aliud reliquum, est vera.

Sed quomodo est verum, quòd secū-
dum aliquod tempus homo prædestina-
tus neque sit bonus, neque malus, hoc
enim addit D. Thomas in fine huius so-
lutionis, Vazquez relictis alijs solutio-
nibus Caietani dicit id esse verum, quan-
do prædestinatus nondum est conce-
ptus, quia tunc neque originale habet,
quo sit malus. Sed non videtur apta lo-
cutio de homine nondum exillente:
quis enim dubitet eum qui non est, ne-
que bonum esse, neque malum. Mihi
placet magis altera solutio Caietani de
bonitate ac malitia personali, quam non
habet infans in originali exillens. Quā-
uis enim etiam Caietano placeat ma-
gis illa solutio, quasi prædestinatus in-
finita duratione, qua non fuit, fuerit di-
lectus, quin esset bonus neque malus.
Nobis tamen nunquā videtur dilectus,
nisi vt futurus suo tempore, & est bo-
nus, vel malus omni tempore, quo est,
nisi quandiu est infans. Et certè D. Tho-
mas suo modo loquendi potius breue
tempus innuit, quando dicit, *Quia, & se-*
cundum aliquod tempus non est nec bonus,
neque malus. Et quamuis ab æterno con-
cipiatur prædestinatus, non tamen con-
cipitur à Deo, nisi vt conceptus, & na-
tus suo tempore, & vel sub peccato ori-
ginali, vel sub gratia, vel sub peccato
actuali. Itaque sub originali concipitur
neque bonus neque malus, scilicet ma-
litia personæ, licet habeat maculam na-
turæ, & malus simpliciter dicitur
ex malitia personali, seu
actuali.

7 Prædestina-
tus aliquan-
do neq; bo-
nus, neque
malus, quo-
modo.
8 Solutio Cai-
etani &
Vazquez.
9 Altera so-
lutio Cai-
etani melior
sub origina-
li, neq; bo-
nus, neque
malus.
10 Ex D. Tho.

QVAEST.

QVÆST. VIGESIMAPRIMA
DE IUSTITIA ET MISERI-
CORDIA DEI.

ARTICVLVS I.

Verum in Deo sit iustitia?

Conclusio, Non est in Deo iustitia com-
mutatiua, sed tantum distributiua.

PRIMA DVBIT.

An in Deo sit propriè iustitia com-
mutatiua?

In Deo iu-
stitia com-
mutatiua.
1. Ratio.

Prima sententia asserit esse in Deo
propriè iustitiam commutatiuam,
quæ seruat æqualitatem Arithmeticā,
id est, vnius rei cum altera. Hanc tenet
Valentia in hac quæstione puncto 1.
assertione 1. Suarez disput. de iustitia
Dei sect. 2. & 6. & multis alijs, imò sect.
illa 2. religionem ac pœnitentiam pu-
tat esse verè iustitiam commutatiuam
hominis aut Angeli ad Deum. Funda-
mentum eius est, quia sicut aliæ virtu-
tes tribuuntur Deo propriè vt miseri-
cordia ac liberalitas absque imperfectio-
nibus tamen, quas dicunt in nobis, quia
misericordia in nobis est cum compas-
sione quadam ac dolore, & liberalitas
cum translatione rei, & scientia cum
discursu, quas condiciones non habent
in Deo, licet sint propriè in ipso; ita
iustitia commutatiua potest concipi cū
æqualitate dati & accepti sine imperfe-
ctione vlla & conditionibus, quas in
nobis dicit. Et ita poterunt in sensu
proprio intelligi omnia dicta Scriptu-
ræ, quæ sunt plurima, in quibus iustitia
Deo tribuitur, vt necesse nō sit fugere
ad metaphoras.

Propriè in
stitia in Deo

2. Ratio.

Secundo, quia iustitia in sua commu-
ni & analogâ ratione non dicit rationē
dati & accepti propriè, sed sufficit, si id
quod Deo reddimus honoris & obse-
quij, æquale sit præmio, quod nobis ip-
se confert ex debito, saltem promissio-
nis, sic Christi merita, & nostra, ex Dei
gratia æqualia sunt præmio futuræ glo-
riæ, saltem ex Dei pacto ac promissio-
ne, sine qua neque ipse agnoscit ratio-

nem debiti ac iustitiæ, sicut inter homi-
nes, licet labor operarij æqualis sit mer-
cedi, non est ratio debiti absque pacto
& promissione eius qui conducit. Sic
neque in Christo fuit rigor iustitiæ, nisi
ex pacto ac promissione Dei. Neq; sa-
tisfactio Christi pro nobis fuit in æqua-
lis suo præmio; adhuc tamen licet esset
propriè iustitia inter Deum & homi-
nes, non fuit eiusdem rationis ac spe-
ciei, atque inter homines, inter quos cō-
cedit Suar. sect. illa 2. n. 30. posse dici
iustitiam magis rigorosam quàm inter
Deum & homines, nempe quia est ius
ac debitum, & contra passum, & com-
mutatio rerum, & abdicatio dominij cū
maiori proprietate. Dicit etiam satisfac-
tionem Christi & nostram esse ex vir-
tute religionis, & simul ex virtute ius-
titiæ. Hæc ipse dicit, neque in hanc
sententiam asserit authorem aliquem.

Non ita ri-
gorosa iusti-
tia ad Deū,
atq; inter
homines.

Hanc etiam sequitur Fernandus Re-
bellus libr. 1. de præludijs iustitiæ q. 4.
sect. 3. con. 2. in Deo esse veram iustitiam
commutatiuam, seu supercommuta-
tiuam. In quam refert Capreol. in 2. d.
27. ad 1. Durand. & Sotum libr. 3. de
iustitia q. 5. art. 3. & lib. 4. de nat. & gra-
tia, & Medin. 12. q. 114. Sed hî autho-
res solum dicunt esse modum iustitiæ
commutatiuæ, vt dicemus infra non
iustitiam commutatiuā propriam. Pro-
bat, quia est verum. ius in re, vel ad rem
in homine vel Angelo, quod Deus red-
dere tenetur, licet dominium eiusdem
rei maneat apud Deum, vt supremum
ac vniuersalem Dominum, & non lege
aliqua externa obligatur ad reddendum
sed naturali suæ voluntatis rectitudine.
In hoc autem putat seruari sufficiens
ius, quod construat veram commuta-
tiuam iustitiam. Concedit tamen aper-
tè multiplex esse discrimen inter hanc
iustitiam Dei, & iustitiam commuta-
tiuam inter homines. Primum quòd
nullum ius commutatum potest ha-
bere creatura erga Deum, nisi illi detur
ab ipso ex antecedente gratia, liberali-
tate, ac misericordia, qua nobis aliquid
promittit, & se constituit debitorem, *crin*
non

3. Rebelli sen-
tentia.

4. Mōs autho-
rum quos
refert.

5. Ratio Re-
belli.

6. Valdè di-
sa i-
Dei
stra.
7. Pri-
8. crin
non

non tam necessitate quam incommutabili reatitudine ac voluntate. Inter homines saepe est ius absque voluntate alterius, vt in bonis corporis, fama & rerum. Secundum, quod nullum ius potest dari creaturæ, quod non sit subordinatum supremo & vniuersali dominio diuino, à quo essentialiter pendent omnia. At inter homines ius vnius potest separari omnino à iure alterius. Tertium, quod inter homines is qui ius habet in alium, habet eum sibi quasi subditum, subiectum, atque obligatum ad ius reddendum, vt vi etiam coactiua ali quando compellere possit. Deus tamen non ita subditur per hoc ius hominis erga ipsum, quia etiam in redditione manet supremus Dominus, & superior. Hæc est horum auctororum sententia.

Secundū dicitur crimen.

Tertiū dicitur crimen.

4. Dicendum videtur, vt & ipsi concedunt, hanc quæstionem esse de nemine, & si propriè loqui tenemur, in Deo non esse propriam iustitiam commutatiuam, vt docet D. Thomas in hoc art. Caiet. Molin. & Valent. hic, & Bañes & Vazquez disput. 85. cap. 2. & Diuus Thomas 1. 2. q. 114. art. 1. & Conrad. ibi, & D. Thom. 1. cont. Gent. cap. 93. & ibi Ferrar. Alexan. 1. p. q. 39. memb. 1. Alb. Magn. in 1. p. summ. tract. 20. q. 80. art. 4. par. 2. Plerique in 1. dist. 46. Ricard. art. 1. q. 1. Scot. q. 1. Bassolis q. vnica, art. 1. Argent. q. vnica. art. 1. conc. 3. Durand. q. 1. Palud. q. 1. art. 1. Capreolus dist. 45. q. 1. in summ. conc. 6. lege etiam D. Thom. in 2. d. 27. ar. 3. & in 4. d. 46. q. 1. art. 1. Bonau. art. 2. q. 1. Gabr. q. 4. art. 3. dub. 3. Hofsius in confess. Polonica cap. 73. Ruar. art. 11. §. Tertia Differentia, Caiet. etiam 22. q. 61. art. 4. & plerique alij ita sentiunt.

5. Et quamuis aliqui & plerique Theologi admittant, esse æqualitatem iustitiæ inter merita nostra, vt sunt ex gratia, & præmium vitæ æternæ, vt Medina cum D. Thom. 1. 2. q. 114. artic. 3. & Caiet. in hoc artic. & ibi in 1. 2. Gabr. in 2. dist. 27. q. 1. & Scot. q. 2. Capreol. in 2. d. 27. q. vnica ad 1. Durand. contra primam conclusionem. Apertè tamen iidem negant iustitiam hanc propriè inter Deum & nos. Quamuis etiã plerique Theologi satisfactionē Christi vocent perfectam, eo quod fuerit cō digna, & non potuerit ex hypothesi suæ ordinationis à Deo non acceptari; nullus tamen eorum eam vocat ex ri-

gore iustitiæ propriè dictæ, vt constat ex D. Thom. Alexand. Bonau. & alijs antiquis. Et si qui recentiorum vocant ex rigore iustitiæ, iidem negant propriè iustitiam commutatiuam Dei ad homines. Neque satisfacit solutio, quod solum negent eam iustitiam, quæ est inter homines cum imperfectionibus, quas habet in creatis, quia eodem modo negare debent iustitiam distributiua & misericordiam, & scientiam in Deo; quas tamen expressè concedit D. Thomas, & plerique alij, & scientiam ac misericordiam omnes. Dicit ergo iustitia commutatiua in sua communi ratione imperfectionem aliquam, quæ Deo nō possit conuenire. Et quamuis Molina & Rebellus referant Capreol. in 2. dist. 27. in oppositam sententiam, quasi dicat in retributione meritorum esse iustitiam commutatiuam, quatenus est æqualitas rei absolutè inter merita, prout sunt ex gratia, & præmium. Si tamè attentè legatur Capreolus, non id dicit, sed potius esse quidem aliquem modum iustitiæ commutatiuæ propter hanc æqualitatem rerum absolutè, & non solum æqualitatem proportionū, vt est in iustitia distributiua. In quo potius negat non esse propriè iustitiã commutatiuam, licet propter condignitatem sit æqualitas rerum absolutè, & modus quidam iustitiæ commutatiuæ, vt etiam expressè docet D. Thomas 2. 2. q. 61. art. 4. ad 1. & hoc significatur in Scriptura Psalm. 17. Retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, & 2. Timoth. 4. Reposita est mihi corona iustitiæ, &c. vt colligitur ex eodem Doctore sancto 1. 2. q. 114. art. 3. & concedit Caietan. in hoc art. & 2. 2. q. 61. & Ferrar. 1. cont. Gent. cap. 93. & Argent. vbi supr. modum iustitiæ commutatiuæ, & non veram iustitiam commutatiuam. Iam reddeda est ratio huius, quia scilicet iustitia commutatiua in sua propria ratione, qua ab omnibus Philosophis & Theologis concipitur, includit essentialiter imperfectionem, quæ Deo conuenire non possit, sicut quæstione præcedenti diximus, iram propriè Deo conuenire non posse, neque tristitiam, aut timorem ob imperfectionem, quam essentialiter includunt secundū omniū Philosophorum sententiam à Theologis receptam. Neque enim inuenire licet nouas rerū diffinitiones pro-

Capreol. ex penditur.

Est modus iustitiæ commutatiuæ, non vera iustitia.

Ratio efficacis sententiæ communis.

Diffinitiones debent esse firmæ.

nam

nam sic nulla erit quæstio de re, si diffinitiones non admittantur eadem. Itaque si iustitiæ commutatiuæ in Deo aptari non potest ratio essentialis iustitiæ commutatiuæ, quam Philosophi tradiderunt, frustra controuersia hæc tam seriò tractatur, si quidem qui affirmant, non idem affirmant, quod nos negamus. Quod verò iustitia commutatiua in sua communi ratione & essentia dicat imperfectionem, constat ex eo quod docet D. Thomas in hoc art. ex Arist. lib. 5. Ethic. cap. 4. quia consistit in mutua datione & acceptione, vel (quod idem est) in commutatione; hæc autem non competit Deo, nam ex Apost. ad Rom. 11. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Exigit enim iustitia hæc æqualitatem dati & accepti, ita vt sit vera datio, & vera acceptio. Creatura autem nihil Deo dare propriè potest, neque Deus accipere: tum, quia omnium quæ ei dari possunt, ipse est Dominus: tum maxime, quia si quid Deo est acceptum ex ijs, quæ ei dantur à creatura rationali, id non est acceptum & gratum Deo, nisi ex sua gratia, vt etiam concedunt auctores primæ sententiæ; in quo nulla est propria datio & acceptio. Et hoc est vnicum & firmissimum fundamentum D. Thom. sumptum ex Aristot. 5. Ethic. vbi obiectum iustitiæ commutatiuæ assignat iustum & æquale in bonis æternis corporis, fama, seu honoris, & rerum temporalium, vt siquæ in æqualitate in his cōtingat, iniusta sit, & debeat per iustitiam commutatiuam redigi ad æqualitatem, vt sit contra passum, vt qui aliquid accepit, tantumdem reddat vt in commutationibus qui emit, accipit merces, & tantumdem reddit pecuniæ, aut alterius rei. Et hæc est specialis iustitia distincta ab alijs virtutibus. Vnde fit, vt si is qui accipit aliquid, nihil reddat alteri vtile, aut quod nō sit suū, non possit in eo euentu seruari hæc ratio iustitiæ propriæ.

Iustitia commutatiua includit imperfectionem

Vnicum fundamentum D. Thom.

6. Deus nihil accipit non suum.

conseruantur. Quod etiam nihil Deo accrescat ex nostris operibus, constat ex Scriptura Iob. 22. Quid prodest Deo si iustus fueris, aut quid ei confert, si fuerit immaculata via tua? & Iob. 25. Si iustus egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? quo testimonio hoc idem probat Doctor sanctus 1. 2. q. 114. art. 1. ad 2. Nihil ergo potest Deo impendi à creatura, quod in eius cedat vtilitatem. Et quamuis bona opera nostra in Dei honorem, & gloriam referantur; nihil ex hoc Deo accrescit vtilis, non solum quia honor in honorante est, non in honorato (hoc enim etiam inter homines est verum, cum quo tamen stat, vt honor ad bona pertineat humana, & iustitiam commutatiuam) sed quia non sicut inter homines, ex honore, vel fama aliquid Deo prouenit vtilitatis, aut si auferatur honor, infertur damnum, quod tamen maximum est inter homines. Constat ergo respectu Dei non esse dationem propriam, nec acceptionem in ipso.

Nihil vtile Deo.

Non est datio respectu Dei, neque acceptio ipsius.

Secundò confirmatur, quia nullum peccatum contra Deum, vt sic habet rationem iniustitiæ propriæ, ergo neque vllum opus virtutis habet rationem iustitiæ propriæ respectu Dei; si enim odium Dei non est iniustitia propriæ, neque charitas est propriè iustitia erga Deum. Et si sacrilegium contra religionem, & honorem Deo debitum, nō est propriè iniustitia, neque religio, & cultus Dei est propriè iustitia. Et quidem vtrumque facile constat, quia iustitia est virtus specialis ab alijs virtutibus specie diuersa, & iniustitia vitium speciale à reliquis distinctū, vt ex omnibus Philosophis, & Theologis constat. Charitas autem, & religio, sunt virtutes, & inter se, & ab alijs omnibus specie distinctæ, & odium Dei, & sacrilegium, sunt vitia & inter se, & ab alijs specie distincta, nisi velimus omnes virtutes, & vitia confundere; habet enim sua obiecta formalia, & rationes omnino diuersas. Igitur nulla virtus est in nobis, quæ habeat rationem iustitiæ commutatiuæ respectu Dei. Hac ratione vtitur Vazquez pro hac nostra sententia disputat. illa 85. cap. 4. inter alias. Et quidem hæc efficacis est contra eos qui dicunt satisfactionem Christi fuisse ex iustitia propriè dicta, & simul fuisse ex virtute charitatis, vel religionis. Et similiter poenitentiam nostram esse propriam iustitiam

7. Peccata contra Deum non sunt iniustitiæ propriæ.

Virtutes & vitia erga Deum.

Ratio Vazquez efficacis quousque.

com

commutativam erga Deum, & simul specialem virtutem poenitentiæ. Adhuc tamen non omnino est efficax, vt probet in Deo non esse iustitiam propriè dictam in retributione meritorum.

8 *Opera bona ex gratia differunt in bonitate moralis.* Notandum id enim est in operibus virtutum, quæ fiunt, ex gratia, esse in singulis suas rationes proprias, in esse moris, & virtutis, iuxta quas specie differunt in ratione bonitatis moralis. Est etiam in omnibus quatenus fiunt ab homine existente in gratia, vel ex amore Dei supernaturali, quædam vna ratio communis, scilicet ratio meriti, qua sût acceptæ Deo in vitam æternam, & habent ius ad regnum, vt opera filiorum Dei exercent. Certè hoc ius quoddam est in filiis Dei ad hæreditatem, & regnum, ratione cuius, & ipsi ex iustitia quadam possunt petere à Deo regnum & hæreditatem, & Deus tenetur etiam ex iustitia illis reddere, & alioqui foret iniustus, vt constat ex Paulo, ad Hebr. 6. *Non enim iniustus est Deus vt obliuiscatur operis vestri,* & 1. ad Timoth. 4. *Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex,* quibus testimonijs vtitur Trident. sess. 6. cap. 16. ad statuendam hanc iustitiam bonorum operum erga Deum. Virtute ergo iustitiæ, & simul fidelitatis ex promissione sua tenetur Deus reddere coronam bene operantibus ex sua gratia.

Ratio meriti est eadè.

Ius regni in iniustus ex iustitia.

Ex iustitia tenetur Deo dare coronam.

9 *In retributione primo ius iustitiæ commutativæ.*

Non est iniustitia propriè.

10 *Non neganda iniustitia omnino, vt quidam negant*

nullatenus teneatur reddere iustis coronam ex iustitia, eoquod sit Dominus, & creatura subiecta iure seruitutis, eoquod sit pater, qui filiis non teneatur ex iustitia, ex Arist. 8. Ethic. capit. vlt. vbi docet parètibz debitum honorem deferri nunquam posse, minus igitur Deo. Ita loquitur Molina hic disputat. *Molin. Vazquez, Bañ.* vnica in hunc articulum, ex sola fidelitate promissionis teneri Deum, non ex iustitia vlla, Vazquez disputat. 85. cap. 5. Bañes etiam in breui notatione in hanc quæstionem, dicit Deum non teneri ex iustitia reddere mercedem, sed posse post bona opera annihilare vniuersum, & iustos absq; iniuria, eoquod sit Dominus vniuersorum. *Deum posse annihilare iniustum.*

Sed licet hæc vulgo ita dicantur, nobis oppositum videtur Deum quasi ex iustitia commutativa teneri cuius iusto ad reddendum præmium, vt Paulus, & Concilium docent, & D. Thom. & alij citati; itaque licet non sit iustitia commutativa ob rationes supra dictas, est tamen quidam modus eius. Et licet contritio, prout distinguitur à charitatis actu, & quælibet opera bona præter actum charitatis nõ habeant ex se, & sua substantia condignitatè & æqualitatem rei ad rem cum Regno Dei; ipse tamen actus charitatis, & omnia opera bona, prout habent rationem meriti, siue ex gratia, siue ex actu charitatis, æqualitatè dicunt & condignitatè. Et nisi Deus illis redderet mercedem, esset iniustus iuxta Paulum & Concilium. Et iustus est per modum iustitiæ commutativæ in reddendo tantum præmium tantis meritis. Et cõtra Bañes certissimè existimo iniustum fore Deum, si iustum aliquem, aut beatum, aut omnes annihilaret, quia ex æqualitate & condignitate meritorum Christi, & iure adoptionis filiorum, et si adulti sint, etiam meritorum, tenetur eis regnum gloriæ æternum dare. Et hæc est æqualitas ac condignitas gratiæ ad gloriam, & similiter meritorum ad gloriam, quam tenetur Deus ex iustitia hac, & æqualitate rerum seruare, ne sit iniustus & inæqualis; quamuis vt sæpe aduertimus, hæc nõ sit perfecta iustitia commutativa, eoquod Deus nihil accipit sibi vtile, aut non suum; habet tamen modum iustitiæ commutativæ ob æqualitatem rei ad rem, vt docet D. Thom. Capr. & alij.

11 *Oppositum tenendum.*

Opera ex charitate habent æqualitatem ad præmiũ.

Iniustus est Deus, si beatos annihilaret.

12 *Sic etiam dicendum est, in satisfactione*

In satisfactione Christi fuit condignitas, & æqualitas, imò excessum supra offensam, ita vt facta ea satisfactione, & oblata ex ordinatione Dei à Christo, pro culpa generis humani, non potuerit Deus non eam acceptare, & non remittere offensam ijs, qui per gratiam sunt iam membra Christi, quia in hoc sita est æqualitas hæc, & condignitas, licet Vazq. disput. 85. cap. 6. n. 37. innuit potuisse Deum adhuc post satisfactionem Christi punire offensam, & nõ remittere peccatum, quia licet esset condigna, non obligabat Deum eam admittere. Quod infra ita explicat, quia non faciebat eos, pro quibus offerebatur, formaliter dignos ne punirentur; sed certè si Christus voluntate absoluta & efficaci suam satisfactionem pro aliquo offerebat, vt obtulit pro omnibus prædestinatis, & pro multis reprobis, quantum ad aliquos effectus gratiæ, tantæ erat excellentiæ & dignitatis apud Deum, vt non posset non acceptari. Non ergo ex hoc deficit hæc condignitas à ratione iustitiæ commutativæ, sed ob rationes quas diximus.

Dicit Vazq. potuisse non acceptari.

Oppositum est verum.

13 *Ex eodem Vazq. ad hominem.*

Etia satisfactio Christi debet acceptari.

Et nostrum meritum debet acceptari ad gloriam.

acquisitionem condignam futuræ gloriæ; (nam sine hac ordinatione Dei nõ habet rationem meriti, vt cum Divo Thoma diximus 1. 2. q. 114. art. 2. & sequentibus) meritum (inquam) nostrum non potest non acceptari ad gloriam non solum ob promissionem Dei, ad quam ex fidelitate implenda est obligatus, sed etiam ex iustitia, & æqualitate ac condignitate rerum, qui est modus iustitiæ commutativæ. Et Paulus Deum non solum fidelem vocat, sed & iustum in reddenda corona iustitiæ, & alibi nõ esse iniustum, vt obliuiscatur laborum, id est meritorum. Ex his facile solui poterunt, si quæ sunt argumenta pro prima sententia. Et potius videtur esse quæstio de voce quam de re. Nam, & prima sententia dicit non esse iustitiam commutativam in Deo, qualis est inter homines inuicem. Et in re hoc idem est atque quod D. Thom. & nos dicimus, esse quidem modum iustitiæ commutativæ, sed non perfectam eius rationem. Et Vazq. in fine disput. 86. concedit vtramq; iustitiam esse in Deo propriè, id est, non metaphoricè, licet nõ propriè prout opponitur iustitiæ cõmuniter dictæ. Nos autem dicimus esse etiam iustitiam propriè, vt distinctam ab alijs virtutibus, sed eo modo quo in Deo esse potest, aliter quam in nobis.

Conditione meriti.

Deus & fidelis, & iustus.

Tandem cõsentiant sententiæ relata.

II. DVBITATIO.

An in Deo sit iustitia distributiva propriè?

PRIMA sententia est negans, quam tenent pleriq; Bonau. 4. d. 46. art. 2. q. 1. ad 1. Scot. q. 1. Durand. q. 1. Palud. q. 1. ar. 1. supplem. Gabr. in 4. d. 49. q. 4. ar. 3. dub. 3. Bassol. q. vnic. ar. 1. inclinatur Alexan. 1. p. q. 39. mem. 1. vbi dicit iustitiam non esse in Deo, prout significat debitum necessitatis, sed vt dicit de centiã congruitatis. Hanc sequitur Molina in hoc art. & Vazq. disp. 86. cap. 2. vbi etiam dubitat de mente D. Thomæ. Probat primò ex Ansel. in Profol. cap. 10. vbi de Deo sic dicit, *Iustus es, nõ quia reddis debitum, sed quia facis quod decet te summe bonum;* vbi autem non est debitum, neq; iustitia est vlla propriè, vt docet D. Thomas 2. 2. q. 80. ar. 1. vbi partes iustitiæ potestatiuas ex eo dicit distinguì à partibus eiusdè iustitiæ subiecti-

1. sententia negans.

Prima ratio Vazq. ex ratione debiti.

ie dicitur, quod vel in eis reperiatur ratio debiti, vel ratio æqualitatis, quæ dux sunt rationes, quibus iustitia propriè dicta constituitur.

2. Ratio ex vbi docet Dei iudicium in infligendis pœnis ac supplicijs non esse secundum iustitiam distributiuam. Eadem autem proportio ac ratio seruatur in reddendis præmijs, sequitur nullam Dei iudicium in pœnis aut præmijs, esse secundum iustitiam distributiuam. Quod verò punitio non sit secundum iustitiam distributiuam docet Arist. & D. Thom. ex ipso 2.2. q. 61. art. 4. quia punitio est secundum reparationem, reparatio autem non inuenitur in iusto distributio iuxta Arist. & Diuum Thomam.

3. Ratio dicitur & Palud. quia obligatio iustitiæ distributivæ oritur ex commutativa, nempe quia is qui iustè distribuere tenetur, ad id est obligatus reipub. ex iustitia commutativa. Hanc rationem rejicit Vazquez disputat. 86. capit. 3. eoquod non semper obligatio iustitiæ distributivæ oritur ex iustitia commutativa, nam

Obiectio Vazq. rex, aut dux qui spolia in bello tenetur distribuere, non alio iure tenetur, quam iustitiæ distributivæ. Et quidem in hoc casu potius videtur obligatio iustitiæ commutativæ oriri ex iustitia distributiva, quàm contra nempe, si malè distribuit, tenetur restituere ei qui minus dedit ex iustitia commutativa. Et nos alibi diximus posse contingere peccatum iniustitiæ in distributione absque obligatione restitutionis, vt in eo qui eligit dignum relicto digniori. Quamuis ergo non sit iustitia commutativa, potest esse distributiva.

4. Ratio Vazq. ex ratione iustitiæ distributivæ, quæ per se non respicit æqualitatem rei ad re, id est, Arithmeticam, sed æqualitatem proportionum, quæ est æqualitas Geometrica, vt docet D. Thom. 2.2. q. 61. ar. 2. & Arist. 5. lib. Ethic. cap. 30. & ita exigit quatuor terminos, nempe vt quæ proportio est inter Aiace, & suum munus ex vna parte, eadè sit inter Achillem, & suum munus ex altera, vt tantum quisque habeat, quantum sibi debetur. Et quamuis Suar. & alij dubitauerint de hac conditione iustitiæ distributivæ, vt quando res distributa est vna indiuisibilis, nempe bene-

ficiam tamen etiã tunc est proportio nã æqualitas, inter quatuor terminos, Non est autem nã is qui dignior est, debet rem illam habere, qui minus dignus debet non habere sicut ergo vnus ex dignitate habere debet, alter ex sua conditione debet non habere, ita vt, Habere, & non habere, sint duo termini proportionum.

Hoc posito conficit argumentum, Deus in collatione donorum naturalium, vel distributione, aut redditione præmiorum, per se non respicit æqualitatem proportionum, sed solùm æqualitatem rerum, nã vt D. Thomas præmijs datur ex æqualitate, iuxta dignitatem personarum, aut merita, absque respectu ad dignitatem, vel merita alterius. Ideo dixit D. Thomas in diuino iudicio seruari modum iustitiæ commutativæ. Et similiter in conditione naturæ, dat Deus cuius rei quod ei cõuenit iuxta suam naturam, absque vilo respectu ad alias res & naturas. Nulla ergo in his seruatur ratio iustitiæ distributivæ. Et cõfirmatur ex eo ad Rom. 2. Qui reddet unicuique secundum opera sua, quo significatur æqualitas præmijs, vel supplicij, ad opera bona vel mala, absque vlla proportione, vel respectu ad alios. Et hoc idem significatur de supplicio meretricis, Apocal. 18. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum, & luctum.

Quod verò ex hac præmijs vel supplicij redditione, sequatur æqualitas proportionum est per accidens, & præter rationem præmijs, & supplicij, in qua solum attenditur per se, & ex natura rei æqualitas rerum, sicut ex eo quod debitor diuersis creditoribus debita soluat, ad æqualitatem iustitiæ commutativæ, resultat, & sequitur æqualitas proportionum, vt sicut se habent debitum, & debitum in quantitate, ita se habeat solutio, & solutio in quantitate, sed quia hæc æqualitas proportionum sequitur per accidens, & præter intentionem iustitiæ commutativæ, aut debiti, ac solutionis, ideo ibi non est ratio iustitiæ distributivæ, sed solius commutativæ. Ita videtur dicendum in redditione præmiorum, ac suppliciorum, in iudicio Dei, vt solum sit modus iustitiæ commutativæ, non distributivæ. Et hæc ratio probat etiam post Dei promissionem. Nam ante illam alia est ratio, etiam efficax, quia ratio iustitiæ propriè non est, vbi non est ratio

Efficax ratio Vazq. tunc debiti; at ante Dei promissionem nullum est debitum, aut obligatio respectu creaturæ, ergo neque ratio iustitiæ. Hæc est ratio, & videtur efficax pro hac sententia.

7. Cum operarijs iustitia commutativa, contra Caiet. Hinc colligit Vazquez capit. illo 3. primò contra Caietanum patrem familias cum operarijs vineæ, non seruasse iustitiam distributiuam, sed tantum commutatiuam, sicut debitor qui multis creditoribus debita soluit; nam & redditio denarij ad restitutionem pertinet ex contractu. Et similiter contra eundem, neque in punitione malorum, attenditur ratio iustitiæ distributivæ, quamuis merito Caietan. eodem modo loquatur de præmijs, ac supplicijs.

8. Contra Sot. Vazq. ea dem iustitia in pœna & premio. Secundò colligit contra Sotum, qui in punitione merito dixit non seruari iustitiam distributiuam, cum hoc tamen dicit in retributione præmiorum eam seruari, cum vtrobique eadem sit ratio, & æqualitas.

9. Operibus bonis moralibus vt sic deberi præmijs ex iustitia. Tertio, contra eos qui dicunt, inter opera quatenus procedunt ex libero arbitrio, & præmia esse æqualitatem proportionum, nam si qua in hoc est æqualitas, est solum congruentiæ, vt etiam ei qui non est in gratia, si bene operetur, congruum sit Deum dare præmijs, sed hæc æqualitas non est proportionum, sed rerum, ideo neque iustitiæ distributivæ, sed ad modum commutativæ; sed cum non sit ratio debiti, nulla est ratio illius iustitiæ. Hæc in summa habet ista sententia.

10. Sententia tenenda esse in Deo iustitiam distributiuam in premio. Dicendum tamen adhuc nobis videtur verè ac propriè in Deo esse iustitiam distributiuam in redditione præmiorum. Hanc sententiam tenent præterque in 4. d. 46. Ricar. ar. 1. q. 1. Argentina q. vnica, ar. 1. con. 2. & D. Thom. vt dicemus, Capr. in 1. d. 45. q. vnica, Caietan. hic & 2.2. q. 61. ar. 4. Ferrar. 1. con. Gen. c. 93. Alber. Mag. 1. p. tract. 20. q. 80. ar. 4. part. 2. Sot. 3. lib. de iustitia q. 5. ar. vlt. & 3. lib. de natura & gratia c. 7. Hofius in confessione Polonica c. 73. Valentia hic punct. 1. assert. 2. Suar. vbi supra disput. de iust. sect. 3. & Rebellus q. illa 4. sect. 3. conc. 3. Et primò probatur ex D. Thom. in hoc art. expresse enim negat iustitiam commutatiuam Deo, & concedit distributiuam. Et cõfirmat ex Dionysio 8. capite de diuin. nomin. Oportet videre in hoc veram Deum esse iustitiam, quod omnibus tribuit pro-

pria secundum vniuscuiusque existentiam dignitatem, & vniuscuiusque naturam in proprio saluat ordine & virtute. Hæc Dionysius de rerum natura & constitutione. Quod si in hac inuenitur ratio iustitiæ distributivæ, multò melius in retributione præmiorum, vt docet D. Thom. ad 3.

Idem apertè docet D. Thom. in 2. dist. 27. art. 3. & 1. cont. Gent. cap. 93. scilicet esse propriè in Deo iustitiam distributiuam, non commutatiuam. D. Tho. de Quamuis hic & ibi aduertat, has virtutes, quæ sunt circa operationes, & non circa passionem, posse quidem esse in Deo, sed non prout sunt circa actiones vitæ humanæ, sed latius, prout sunt circa omnem actionem Dei erga vniuersum. Et ita iustitia distributiva conuenit Deo, quatenus est circa administrationem omnis creaturæ, tribuens cuius id quod illi conuenit ad suum finem, & est illi debitum ex sapientia & voluntate Dei, quod est debitum quodam decentiæ, vt docet hic ad 3. & in 4. dist. 46. quæstionè 1. articulo 1. & sequentibus. Cum ergo distribuatur Deus, & in vniuerso singulis rebus ea quæ eis debentur ad suos fines, & sunt propria cuiusvis, & hæc distribuatur ex debito quodam decentiæ ac voluntatis, & ex natura ipsa rerum fit vt sit propriè iustitia distributiva in Deo, licet non cum imperfectionibus, quas habet in nobis. Et hoc apertè docet Dionysius in verbis citatis. Hoc autem multò adhuc melius dicitur in distributione præmiorum, vt per se constat.

Quomodo iustitia in Deo. Et secundò probatur, quia vt optimè hic aduertit Valentia, non solum seruatur Deus in retributione æqualitatem Arithmeticam, sed & Geometricam proportionum, id est, vt proportioni meritorum inter se respondeat proportio præmiorum, vt qui sanctior est, maius habeat præmijs, qui minus sanctus, minus habeat præmijs. Et in hac æqualitate proportionum est quædam pulchritudo, & honestas, quam merito respiciat Deus, & seruare velit. Et non solum per accidens, & præter voluntatem eius accidat, vt dicebat Vazquez, sed per se & ex electione Dei, vt cum Dionysio docet D. Thomas, idque suadet ratio efficax; nulla enim est ratio boni & honesti in operibus Dei,

Præter intentionem ac voluntatē Dei. Imo multo magis propriè seruat hęc æqualitas Geometrica, quàm illa Arithmetica pertinens ad iustitiam commutatiuam. Quod & patebit magis ex solutione argumentorum primæ sententię.

13 *Etiã in punitione vtraque equalitas.* Secundo in punitione malorum est suo modo æqualitas etiam iustitię commutatiuę & distributiuę, nempe & æqualitas rei ad rem, vt iuxta demerita sint supplicia, & æqualitas proportionum, vt quantum vnus excedit alium in culpa, tantum excedat in supplicio.

Sed non iustitia distributiuã, aut commutatiuã. Et ita intelligendus est Caietan. hic, sed propriè iustitia distributiuã non intelligitur nisi in diuisione bonorum; nam in malis puniendis potius exercetur iustitia vindicatiuã quàm distributiua.

In punitione nõ est debitum. Tum etiam, quia iustitia propriè dicitur & æqualitatem & debitum; in retributione autem bonorum Deus est debitor quodammodo, & promissioni suę, & operibus bonis, ita vt non possit non reddere, & iniustus sit si nõ reddat. At in punitione malorum non est debitum, vt si ipse velit condonare, nõ possit. Cum igitur non teneatur ex debito aliquo punire malos, non videtur in hoc esse ratio verę iustitię distributiuę, vel commutatiuę, quamuis modus vtriusque seruetur, vt diximus.

14 *Modus iustitię distributiue in gubernatione vniuersi.* Tertio in constitutione vniuersi, & gubernatione seruat Deus modum iustitię distributiuę, vt docet hic Diuus Thomas ex Dionysio, & in 4. dist. 46. quatenus singulis rebus tribuit quę propria sunt illis. Sed in hoc non videtur esse propriè iustitiã distributiua, quia hæc, propriè loquendo, sicut & commutatiua solum est inter res ratione præditas. Sicut ergo nulla est iniustitia respectu creaturarum irrationalium, ita neque iustitia vlla. Tum etiã, quia non est propriè ratio debiti, vt per se constat, nisi solam decentiam, vt docet Diuus Thomas ad 3. quatenus debitum est Deo, vt impleatur in rebus id quod eius sapientiã & voluntas habet, & quod suam bonitatem manifestat, & sic (inquit Diuus Thomas) iustitia Dei reddit Deo quod sibi debet. In quo constat non esse propriè rationem debiti; debitum enim & iustum, propriè loquendo, est ad alterum. Debitum etiam respectu ipsius creaturę, vt habeat id, quod ad ipsam ordinatur, vt homini quod habeat manus, & quod ani-

Sed non propriè iustitia.

Non est ratio debiti propriè.

malia cætera ei seruiant, nõ est ita propriè debitum, quia vt docet D. Thom. ibidem, hoc debitum dependet ex primo, quia id vniciq; debetur, quod est ordinatum ad ipsum secundum ordinem diuinę sapientię. Et licet Deus alicui hoc modo debitum det, non tamẽ ipse est debitor, quia ipse ad alia non ordinatur, sed alia ad ipsum. Constat ergo, cum hoc secundum debitum pendeat a primo, si in primo non est propria ratio debiti, neque in secundo esse posse. Vnde etiam addit D. Thomas ex Anselmo iustitiam in Deo aliquando dici concedentiam suę bonitatis, aliquando retributionem pro meritis. Ex his igitur colligitur in sola retributione bonorum inueniri propriè iustitiam distributiua, & quia singulis datur præmium iuxta rationem suę dignitatis, & quia hoc iã est propriè debitum, ita vt iniustus esset Deus, si aliter distribuere, nisi iuxta proportionem meritorum, ac dignitatem singulorum. Ita docet D. Thom. in 4. dist. 46. q. 1. art. 2. q. 1. ad 2. quod Deus det donum gratiæ, non est nature debitum, sed postquam contulit gratiã, quę est principiu meriti, iam ad iustitiã & iudicium Dei pertinet, vt pro meritis præmia reddat: & ita ex positione voluntatis Dei sequitur iustitia.

Ibi etiam quęstion. 2. docet id quod nos dubit. 1. notauimus contra Bañes, & aduertit debet contra communem ferre & vulgarem in scholis, nimis receptam sententiam, quod scilicet Deus si cui det plura bona quàm sibi debentur, aut minus mali quàm meretur, id nõ sit contra iustitiam, sed præter iustitiam; & ita possit etiam, si velit, totã pœnam relaxare. Si autem minus alicui conferret de bonis quã ei debetur, vel plus puniret quàm peccasset, hoc contra ordinem iustitię esset, neq; Deus hoc posset loquendo de potetia ordinata. Ideo autẽ dicit non posse de potetia ordinata, quia si illud faceret Deus, iustum esset, & necessario deberet esse iuxta alium ordinem diuinę sapientię præter hunc communem. Nam absolutè absque vlla ratione & ordine ex sola voluntate facere non posset, quia iniustum esset, & crudele hominẽ vel punire vltra condignum, vel præmium minuere citra condignum. Et ita ibi ad 1. & 3. docet iniustum fore Deum, si alicui negaret quod illi debetur, & si damnaret Petrum,

In sola retributione præmij est ratio iustitię distributiue.

Ex gratia sequitur iustitia & debitum.

15 *Nota doctina Diui Thomæ.*

Non potest Deus nõ dare præmiũ.

Iniustus foret, si nõ redderet præmium.

Locutiones vulgares nõ admittẽt, iustum posse a Deo dari.

Bañes, Vazquez, Suar.

16 *Mens Anselmi*

In punitione est repassio, non iniustitia commutatiua, aut distributiuã.

17 *In retributione iustitię distributiue pulchritudo.*

Petrum, cui ex beneficio gratiæ sibi collatę salus debetur, vnde id non potest Deus de potentia ordinata, id est nisi ex aliquo alio altiori fine honesto. Esset enim contra iustitiam, vt patet ex dictis: esset tamen contra ordinem præsciencię, & dispositionis æternę, quia ei æternam pœnam parauit. Hęc notanda sunt contra vulgarem sententiã, quę dici solet, posse iustum aliquem, ex Dei voluntate sola, vel damnari in pœnam æternam, vel annihilari, aut excludi a beatitudine æterna, quã meruit, quod dicit hic Bañes, & innuit Vazquez vt supra retulimus dubitat. 1. & Suar. sect. 3. n. 30. dicit Deum, licet det gratiam, non obligari ad dandam gloriam. Hęc ergo omnia explodit D. Thom. quia sunt contra iustitiam, & rationem, & nihil in his apparet honestum, & dignum Dei bonitate. Et ita quod dicit D. Thomas Deum id non posse potentia ordinata, id est, ac si diceret, omnino non posse, quia quę a Deo sunt, ordinata sunt, & sine ordine, & ratione esse non possunt.

Iam ad rationes primæ sententię. Ad primum respondetur Anselmum non agnoscere debitum Dei propriè, quia absolutè Deus nemini aliquid debet, & præsertim omni creaturę, expositione tamen suę gratiæ, iam debet præmium, & regnum ex iustitia, tum iuxta æqualitatem rerum, qui est modus iustitię commutatiuę; tum iuxta æqualitatem proportionum, in quo est propria, & perfecta ratio iustitię distributiue.

Ad secundum respondetur in punitione esse repassionem, & quantum ad hoc seruari modum iustitię commutatiuę, vt docet Arist. & D. Thom. 2. 2. q. 108. seruari etiam modum iustitię distributiue ob æqualitatem proportionum; non tamen esse propriè vllam iustitiam commutatiuã aut distributiua, quia non est ratio debiti. An autem sit propriè vindicatiua, dicemus infra.

Tertiam rationem Durandi reieci- mus ibi. Ad quartam respondetur esse quidem in retributione modum iustitię commutatiuę ob æqualitatem rerum, & simul inueniri pulchritudinem, & rationem propriam iustitię distributiue ob æqualitatem proportionum, quam non per accidens, sed per se respicit, & vult Deus, quia vna æqualitas non impedit alteram. Et merito dicit Valentia in locis Scripturę, vbi Deus dicitur iustus,

tribuens singulis iuxta opera, posse vtramque æqualitatem intelligi, cum sit: In Scripturis sufficiens ratio, & fundamentum vtriusque iustitię. Et bene Suar. sect. 3. nota- *in iustitia.* *Mansiones multe sunt,* & Matth. 20. in mercede operariorum, & ad Rom. 2. *Acceptio personarum apud Deum,* hoc enim vitium est contra iustitiam personarum distributiua. Ad illud exemplum debitoris soluentis pluribus creditoribus, respondetur inde potius confirmari nostram sententiã, & retorqueri illud argumentum, nam eo casu sufficiens ratio est, & fundamentum iustitię distributiue, cum non solum consideretur æqualitas rerum, imò hæc fortè non seruetur omnino, sed ex parte, quando debitor non est omnibus soluendo, sed & æqualitas proportionum ob multitudinẽ creditorum, quibus distribui debet iuxta quantitatem debiti, comparatis debitis, vt proportio eadẽ seruetur in solutione. Et si solutio debeat fieri vni tantum, eo quod sit antiquior cæteris, etiam in hoc est ratio vera iustitię distributiue, nempe inter quatuor terminos, nã sicut vni iure antiquitatis debetur integra solutio, ita reliquis, vel nulla debetur, vel nõ integra solutio, eoq; nõ suppetat vnde omnib; solui possit. Quoties igitur consideratur æqualitas duarum, vel plurius proportionum pertinet ad iustitiã distributiua.

Sed obiecit Suar. sect. 3. a num. 10. dubitans contra hanc antiquam doctrinam ab Aristot. traditam, & a D. Thoma confirmatam, & comuni ferè omnium consensione receptam, scilicet iustitiã distributiua, non necessario exigere quatuor terminos, vel æqualitatem proportionum; sed posse etiam in vna re, respectu vnus personę, vt quãdo vnus tantum est candidatus respectu vnus beneficii, cui soli detur, vel non detur, dicit enim etiam in hoc casu, quicquid fiat, pertinere ad iustitiã distributiua. Respondetur tamen eo casu non exerceri iustitiã distributiua, cum nõ sint plures, inter quos sit distributio, sed solum commutatiua; nam vel candidatus est dignus, & cum sit solus, debetur ei ex iustitia commutatiua beneficium, vel est indignus, & tunc, si ei detur, fit contra iustitiam commutatiua, cum obligatione restitutionis, sicut si non daretur digno habenti ius ad rem, esset etiam contra iustitiã commutatiua.

Retorquetur simile illud Vazq. *In solutione debiti ratio iustitię distributiue.*

Obiectio Suar.

Si sit vnus candidatus, nõ est iustitia distributiua.

Li 2 & obli.

III. DVBITATIO.

An in Deo sit iustitia vindicatiua proprie?

Pars negans suaderi potest, quia hæc iustitia non est pars subiectiua iustitiæ proprie dictæ, sed potestatiua, quæ sita est tum in punienda iniuria illata, tum in resarciendo dano accepto, & compensando, vt docet Arist. 5. lib. Ethic. c. 4. & 5. & D. Thom. 2. 2. q. 108. art. 2. In Deo autem licet sit punitio offensæ, nullum tamen est damnû aut nocumentû, quod debeat compensari. Ob hanc rationem tenet hanc sententiam Vazq. disput. 85. c. 4. Et confirmat, quia sup. diximus in Deo non esse iram; ergo neq; est vindicta. Suar. etiam disput. de iustitia Dei, sect. 5. putat neque in Deo, neq; in nobis vindicatiua esse speciale virtutè ab alijs distincta, quia vindicatiua in iudice solû est legalis virtus, quod probat ex D. Thom. & Caiet. q. illa 108. ar. 2. 2. in eo autem qui petit vindictam, si eam petat, vt reddat malum pro malo, non esse virtutè, sed vitiû potius; si verò vt se indemnè custodiat in suis bonis externis, sic pertinere ad charitatè sui, vel ad speciale virtutem, qua defenditur honor proprius, & alia bona cû circumstantijs debitis. Quæ tamè sit hæc virtus, qua iustè & debitè defenditur honor, & reliqua bona externa, nõ explicat Suar. & debuit explicare; nec forè inuenisset alteram quam vindicatiuam, cuius actus est, & vlscisci iniuriã, vel propulsare nocumenta iam illata, vel defendere ne eueniant.

Dicendum videtur, primò vindicatiuam esse virtutem specialem à cæteris distinctam, cuius actus sit debitè & cû ratione vlscisci iniurias vel offensas, & propulsare nocumèta iniuste accepta, aut defensione moderata prohibere ne eueniant, vt explicat Caiet. secutus D. Thom. 2. 2. q. 108. vbi D. Tho. ar. 1. docet primò vindicationem fieri per aliquod malum inflictû peccanti, & non debere principaliter animû referri ad malum, vt malû eius est, quia hoc pertinet ad odium, nec excusatur, eoquòd fieri. alius iniuste malum intulerit, sicut neq; eoquòd alius se oderit. Hoc enim esset vinci à malo, quod prohibet Apostolus ad Rom. 13. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Debet ergo intentio prin.

1. sententia negans.

Tenet Vazquez.

Suar. vindicatiua neq; in nobis esse speciale virtutè.

2. Vindicatiua est specialis virtus.

Vindicatio qua intentio debet fieri.

principaliter ferri ad aliquod bonum, quod acquiri possit per pœnam peccatis, vt ad emendationem eius, aut saltè ad cohibitionem & quietem aliorum, & ad iustitiæ conseruationem, & Dei honorem. Et ita ex Tullio lib. 2. de inuentione, docet ibi art. 2. esse virtutem speciale. Et probat, quia hæc virtus ponitur ad specialem inclinationem naturalem debito modo prosequendã, scilicet ad remouenda nocumenta, quæ repellit homo per hoc, quod se defendit contra iniurias, ne inferantur, vel illatas vlsciscitur, non intentione nocendi, sed auferendi nocumenta. Sic enim ex Tullio eam diffinit D. Thom. Vindicatio est,

Specialis virtus vindicatiua. per quam vis aut iniuria, aut ignominia, defendendo, aut vlsciscendo propulsatur. Et hinc concludit, quòd sit specialis virtus, nempe habet obiectum speciale & actum. Et huic per excessum opponitur peccatum sæuitiæ, aut crudelitatis; per defectû remissio in punièdo, vt docet D. Tho. ibi ad 3. virtus verò vindicationis tenet medium ac mensuram in punièdo. Ex quo etiam colligitur argumentum, quia virtus, cui specialia vitia opponuntur directè & per se, est specialis ab alijs distincta. Dicit autem non potest, cui opponantur hæc duo vitia specialia, crudelitas in punièdo, & remissio, nisi huic virtuti.

Diffinitio vindicationis.

Vitia opposita vindicatiua.

3. Vindicatiua est proprie in Deo.

Ira est in Deo quoad affectû vindictæ.

Secundò dicendum est hanc virtutè esse proprie in Deo, quia certum est, affectum vlsciscendi, & propulsandi nocumenta conuenire Deo, siue sint nocumenta tantum aliorum, siue etiam offensæ suæ, nam, & hæc videtur nomine nocumenti comprehendi. Et sæpe Scriptura sic loquitur de vindicta Dei, & vltione Deut. 32. sæpe in Psalmis. Rom. 12. Mibi vindictam, & ego retribuam. Et concedit expressè D. Thom. 1. 2. quæst. 47. art. 1. iram, quatenus dicit animum, & affectum vindictæ, esse in Deo. Idem colligitur ex Alexand. 2. p. quæst. 156. mem. 4. & 4. p. q. 54. mem. 2. art. 2. §. 6. & ex Alb. 2. p. q. 120. mem. 1. art. 1. & 2. vbi docent affectum & zelum vindictæ esse in Deo. Et Rebellus quæstione illa 4. section. 5. & iram, & vindictam concedit proprie Deo. Sed ira videtur dicere dolorem in affectu, vt supra diximus, non vindicta, hæc enim sola dicit voluntatem puniendi, & propulsandi iniuriam, vel offensam. Nulla ergo est ratio quare Deo non conue-

niat, aut ad quam aliam virtutem pertineat hic affectus vltionis, & vindictæ in Deo. Non enim ad iustitiam legalem, quamuis hæc in iudice exequatur vindictam media iustitia commutatiua, vt docet D. Thom. quæst. illa 108. art. 2. 1. & Caiet. ibi, affectus tamen ipse vindictæ non pertinet per se ad iustitiam legalem, cum non necessariò quis ex debito, & ad æqualitatem teneatur vlscisci suas iniurias, & nocumenta; neque id semper ordinetur ad bonum commune; sed per se, & immediatè, & ex obiecto ad bonû priuatum huius, qui iniuriam passus est, aut nocumentum. Et ob eandem rationem non pertinet ad vllam aliam iustitiam proprie dictam, id est commutatiuam, aut distributiua. Solùm igitur restat, vt pertineat ad hanc specialem virtutem, quæ est pars potestatiua iustitiæ, scilicet vindicatiua.

Affectus vindictæ ad nullam virtutem, nisi ad vindicatiuam per se loquendo.

Id notandum est contra aliquos, qui putant in Deo hanc vindicatiuam esse proprie iustitiã, non posse dici proprie iustitiam, prout distinguitur ab alijs omnibus virtutibus, scilicet subiectiuam iustitiam, quòd contendere videtur Rebellus. sect. illa 5. respondens ad argumentum illud, quòd ratio debiti, & æqualis sit de ratione iustitiæ huius, dicit enim in eo, qui iustitiæ affectum habet, & eam exequitur Architectonicè, & vt supremus Princeps; non necessariò eã operari ex debito, sed solùm esse hanc conditionem inter priuatos, qui iniuriam exequuntur, quod etiam dixerat antea ex doctrina D. Thom. Nusquam tamen inueni apud Diuum Thomam, quòd ratio propriæ iustitiæ sit absque ratione debiti, & si quis Princeps exequitur iustitiam inter priuatos absque debito & obligatione, certè non operatur ex iustitia, sed ex aliqua alia virtute, vt charitate, misericordia, aut alia huiusmodi.

4. Vindicatiua non est proprie iustitia.

Ratio iustitiæ non est sine dedito.

Ad rationem Vazquez constat, licet in Deo nullum sit acceptum nocumentum, esse tamen offensam & iniuriam ex parte peccatoris, dignam vindictam, quã iustè exequitur, & vult Deus; & hunc affectum pertinere ad speciale virtutem vindicatiuam. Ad exemplum de ira dictum est, iram, quantum ad affectum vindictæ, esse in Deo, licet nõ quantum ad passionem appetitus, neque quantum ad dolorem, vel tristitiam voluntatis.

5. In Deo est offensa digna vindicta.

Quomodo fingi possint quatuor termini.

19. Cum operarijs vineæ utraque in iustitia. Defenditur Caiet. & Sor.

20. Dicitur Suar. an in Deo duplex iustitia.

Dicitur iustitiæ ratione distincta in Deo.

Quæst. 21. Art. 1. dub. 4.

6 Ad argumentum Suar. diximus vindicationem esse specialem virtutem ex speciali obiecto & actu, & consistere, quomodo distinguitur à iustitia legali, & charitate, & omnibus alijs; alioqui posset omnes virtutes redigi ad vnâ charitatem sui, cum in omnibus possit considerari aliqua ratio amoris sui specialis, aut temporalis. Sicut ergo in alijs est specialis ratio obiecti, ita in hac vindictiua, vt docet D. Thom. ex Arist. & Tullio. Et sicut in nobis affectus hic vlciscendi iniuriam, & propulsandi nocumenta, siue propria, siue aliena, pertinet ad specialem virtutem vindicationis, ita & in Deo.

obiicit, sic enim esset etiam castitas, & Obiectio temperantia in Deo, siquidem imperat, & dirigit, & consulit has virtutes ex bono affectu erga eas. Respondet rationem esse diuersam, quia istæ virtutes versantur circa moderandas passiones subiecti, in quo sunt, in gustu, & tactu. Ideo neque in Angelis sunt. Sed similiter propria ratio, & motiuum iustitiæ est debitum subiecti, in quo est, & dirigit operationem eius circa aliquod debitum legale. Vnde nisi hæc ratio sit in Deo, neque iustitia in Deo esse potest.

Dicendum videtur iustitiam legalem esse in Deo proprie, & cum ratione debiti; hæc enim virtus iuxta Arist. 5. Eth. est veluti sol in vniuerso, & excellentissima virtutum, & supra inter omnes morales. Neque dicit imperfectionem aliquam inferioris respectu alicuius superioris. Nam in Rege & Principe est, & maxime vt in præcipuo subiecto, respectu communis boni. Sed in sua ratione dicit debitum seruandi id, quod necessarium est respectu boni communis, sub ratione debiti, & legis. Hic autem actus, & hæc ratio obiecti, nullam dicit imperfectionem in Deo, vt aliquid teneatur Deus seruare necessario ex lege suæ bonitatis, vt necessario debitum bono communi: v.g. dare leges conuenientes suæ bonitati, ac naturæ rationali, vt eas quæ sunt in Decalogo, quæ necessariae sunt ad bonum commune totius naturæ humanæ. Et multa sunt intrinsicè debita, & necessaria communi bono, vt ea neque Deus mutare possit, aut non velle, vt cultus Dei, prohibitio per iurij, & adulterij, amor proximi. Solu est discrimen, quod non omne id, quod respectu creaturæ rationalis est debitum ad bonum commune, est etiam necessario debitum respectu Dei; in multis enim potest Deus dispensare, non homo, vt in quibusdâ præceptis à se positis. Sufficit tamen modo, quod multa sunt, ad quæ necessario etiam Deus ex lege, & natura suæ bonitatis tenetur, absque villo alio imperio superioris in ordine ad commune bonum. Et hæc est ratio propria iustitiæ legalis.

Confirmatur, quia ex D. Thom. q. illa 58. art. 5. ordinare actus omnium virtutum ad bonum commune, est actus iustitiæ legalis, quæ ex hoc dicitur generalis, sed hic actus est dignus Deo, quod scilicet actus virtutum moralium omnium

III. DVBITATIO. An in Deo sit iustitia legalis?

1. Prima sententia dicit in Deo non esse iustitiam legalem proprie, sed eius loco esse iustitiam quandam, quæ prouidentialis possit appellari. Ita Argentin. 4. d. 46. art. 1. conc. 1. Bassolis artic. 1. & Suar. quæst. illa de iustitia sect. 4. Primum probat, quia obiectum & ratio iustitiæ legalis dicit imperfectionem repugnantem Deo, quod quis reddat ius suum communitati, & Reipublicæ, & quarat bonum commune potius quam priuatum ex debito. Deus autem debitum non habet respectu vilius boni communis. Secundum probat, quia Deus ex sua bonitate, ac prouidentia, iuxta decentiam suæ naturæ, ac bonitatis, singulis prouidet rebus, & toti vniuerso. Et omnia gubernat, ac disponit in numero, pondere ac mensura. Sap. 11. Quod iustum quoddam est ac debitum, non absolutè, & simpliciter, vt in humanis, sed tantum ex decentia diuinæ bonitatis, & rerum creaturarum conditione, & indigentia.

2. Secunda sententia est, in Deo esse iustitiã legalem proprie eam, de qua Arist. agit 5. Eth. c. 1. & D. Thom. 2. 2. q. 58. ar. 6. absque villo debito, sed solum ex affectu, quo procurat Deus, vt singuli de communitate reddant ius suum communitati, & bono communi studeant ex debito. Ita Rebell. q. illa 4. sect. 4. & probat, quia eiusdem virtutis est reddere debitum, & procurare, vt illud reddatur, si ex eodem motiuo fiat. Itaque reddere debitum siue executione id fiat, siue imperio & directione, pertinet ad iustitiam.

3. Sed fortis obiectio est, quam ipse sibi

1. Sententia negat iustitiam legalem in Deo. Argent. Bassolis. Suar.

In Deo esse iustitiã legalem proprie. Rebelli ratio.

Solutio.

Contra solutionem efficacem ratio.

Sententia tenenda verè esse in Deo iustitiã legalem.

Non dicit imperfectionem.

4. Ex D. Tho.

Velle bonum, & fugere malum, actus iustitiæ legalis. omnium ordinet ad bonum commune, & nullam dicit imperfectionem. Et vt alius in singulari, quo voluntas vult prosequi bonum in omnibus, & bene operari, & fugere omne malum, & prauam operationem. Ad nullam autem aliam virtutem pertinere potest, nisi ad iustitiam legalem, ob obiectum maxime commune & consonum omni legi, & bono communi. Hi autem actus sunt in Deo, ergo actus multi iustitiæ legalis sunt proprie in Deo; ideo, & ipsa iustitia.

5. Non est necessaria alia iustitia prouidentialis.

Quæ dicuntur de illa prouidentia iustitiæ.

Non admitenda.

Non est suspecta.

ARTICVLVS II.

Verum iustitia Dei sit veritas?

Conclusio est, iustitia Dei merito veritas nominatur. Quod iustitia Dei veritas nomine constat ex Psal. 84. Misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Et Patres ita loquuntur, vt habet Magister in 4. d. 46. ex eo Psal. 24. Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas. Dicitur autem iustitia veritas, non quæ est in intellectu, sed quia, licet ipsa sit in voluntate, constituit tamen ordinem in rebus conformem legi Dei, quæ est sapientia eius, & veritas summa, & regula omnis veritatis in rebus. Quia igitur veritas, vt diximus q. 16. est adæquatio rerum cum intellectu, & è contrarietate iustitiæ, quæ constituit adæquationem rerum, & operum, cum lege Dei, & sapientia, dicitur veritas, scilicet veritas iustitiæ, aut iustitia, quæ est veritas, iustitia dicitur ob æqualitatem exterius constitutam; veritas ob commensurationem externam æqualitatis ad rationes, quæ sunt in mente vt D. Thom. in 4. d. 46. q. 1. art. 1. question. 3. Alio modo dicitur veritas ab Arist. 4. Ethic. cap. 7. prout est quædam virtus pars potestatiua iustitiæ, per quã hominem se exhibet in dictis, & factis, qualis est interior, in qua est commensuratio externarum actionum ad mentem, tanquam signi ad signatum: per hæc homo dicitur verax. Veritas autem iustitiæ, de qua loquimur, facit commensurationem externarum actionum ad mentem, vt regulati ad regulam, scilicet æqualitatis constitutæ in ipsis.

Iustitia in ex eo Psal. 24. Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas. Dicitur autem iustitia veritas, non quæ est in intellectu, sed quia, licet ipsa sit in voluntate, constituit tamen ordinem in rebus conformem legi Dei, quæ est sapientia eius, & veritas summa, & regula omnis veritatis in rebus. Quia igitur veritas, vt diximus q. 16. est adæquatio rerum cum intellectu, & è contrarietate iustitiæ, quæ constituit adæquationem rerum, & operum, cum lege Dei, & sapientia, dicitur veritas, scilicet veritas iustitiæ, aut iustitia, quæ est veritas, iustitia dicitur ob æqualitatem exterius constitutam; veritas ob commensurationem externam æqualitatis ad rationes, quæ sunt in mente vt D. Thom. in 4. d. 46. q. 1. art. 1. question. 3. Alio modo dicitur veritas ab Arist. 4. Ethic. cap. 7. prout est quædam virtus pars potestatiua iustitiæ, per quã hominem se exhibet in dictis, & factis, qualis est interior, in qua est commensuratio externarum actionum ad mentem, tanquam signi ad signatum: per hæc homo dicitur verax. Veritas autem iustitiæ, de qua loquimur, facit commensurationem externarum actionum ad mentem, vt regulati ad regulam, scilicet æqualitatis constitutæ in ipsis.

Iustitia veritas altero modo.

ARTICVLVS III.

Verum misericordia competat Deo?

Conclusio, Misericordia est Deo maxime tribuenda, non secundum passionis affectum, sed secundum effectum.

DVBITATIO.

Quomodo in Deo differant bonitas, misericordia, iustitia, & liberalitas?

Primo circa conclusionem omnes conueniunt in misericordia nostra esse

In miseri- esse duo sicut in ira; vnum materiale, sci cordia no- licet compassionem & tristitiam cordis stra compas- ex miseria aliena, quam quasi nostram sio. dolemus; dicitur enim misericordia qua si miserum cor, vt hic docet D. Thom.

Et voluntas Alterum est formale, scilicet depellere leuandi mi- eam miseriam, & leuare; quem D. Tho- seriam. mas vocat misericordiam effectum. Pri- Hoc secun- mo modo non est in Deo, sed secundo: do modo est in Deo. ita loquitur ipse & alij in 4. dist. 46. D. Thom. q. 2. ar. 1. Ricard. ar. 2. q. 1. Scot. q. 2. Dur. q. 3. Palud. q. 1. ar. 3. Diony. q. 3. Alber. Mag. 1. p. sum. tract. 20. q. 80. ar. 4. par. 2. Alex. 1. p. q. 39. mem. 1. Mol. Bañes & Vazq. hic. Et quamuis miseri cordia secundo modo vocetur secundum effectum, nempe quantum ad effectum qui nascitur ex compassione & tristitia aliene miseria; nam ex ea tristitia sequitur fubleuatio illius miserie; tamẽ simul nascitur ex affectu voluntatis, qui non est passio, sed simplex voluntatis actus, quo vult depellere miseriam alienã, vt docet D. Thom. in 4. quæstiunc. 1. Damasc. verò 2. de fide c. 15. misericordiam sumit primo modo pro cõpassione aliene miseria, & Aug. 9. lib. de ciuit. c. 5. & Arist. 2. Rhet. c. 8. Secundo modo sumitur passim in Scriptura, dum dicitur misericors, & miserator Dñs, misericors nõpe in natura, miserator in exhibitione, vt dicit Magist. dist. illa 46.

Misericordia aliter ab Aris. & Damascen. Aug. aliter in Scriptura.

Largiri bona est bonitatis, iustitiae, liberalitatis, & misericordiae opus.

Magist. ex August.

An misericordiam distinetur a iustitia.

fumi vno modo, prout dicit decetiam, id est, id quod decet diuinam bonitatẽ, & sic continere etiam misericordiam, tanquam partem, quia decet diuinã bonitatem leuare, & depellere miseras. Iustitia variè dicitur.

Secundò verò, prout iustitia dicit æqualitatem distingui à misericordia; nobis tamen vt supra art. 1. diximus, iustitia sumitur propriè, prout dicit æqualitatem, vel Arithmeticam, vel Geometricam; & sic necessariò ratione distinguitur à misericordia. Quamuis etiam Alexand. Ricard. & alij distinguant, & videtur tradidisse Anselm. in Profol. ca. Ex Ansel. iustitia promitti dicitur. Quia iustum est te sic bonum esse, vt & parcendo sis bonus. Et hoc modo iustitia est prior quàm misericordia, vt ijdem concedunt, vt superius inferiori. Sumpta tamen iustitia arctè, prout exercetur in retributione, quantum ad æqualitatem præmij, aut supplicij ad merita, aut demerita, sic prior est misericordia, quàm iustitia secundum prædictos, & docet D. Thom. art. sequent. quia opus diuinæ iustitiæ præponit opus diuinæ misericordiae, quia creaturæ non debetur aliquid ex iustitia, nisi propter aliquid præexistens ex diuina bonitate.

Quartò docet D. Tho. in 4. art. illo 1. quæstiunc. 2. & hic ar. seq. & ibi Caie. & Mag. 4. d. 46. ex D. Aug. in Psal. 32. misericordiam propriè non esse nisi respectu creaturæ rationalis, quia huic soli cõuenit miseria, sicut & fœlicitas; bonitas autẽ Dei est respectu omnis creaturæ. Ex quo etiã fit, vt misericordia solũ reperiatur in creatura intellectuuali, in quantum is qui prouidet aliquod bonũ ad leuandã miseriam alienã, eam reputat quasi suam, quod solis conuenit habentibus intellectu. Bonitas verò conuenit omni ei, quod potest suam bonitatem, aut aliam quam alteri communicare. Differunt etiã bonitas & misericordia, quòd misericordia non admittit proprie debitũ; qui enim reddit quod debet, non dicitur misereri; bonitas verò admittit etiã debitum, vnde communis est ad largitionem iustitiæ & misericordiae.

Quintò notandum ex D. Thoma in 4. ar. illo 1. q. 3. omne opus Dei procede re à diuina potentia, sapientia ac bonitate; his tamẽ singulis, diuersis rationibus diuersa opera Dei appropriari, quatenus in talibus operibus mirabilibus elucet ali-

ali-

ARTICVLVS III.

Verum in omnibus operibus Dei sit misericordia & iustitia?

Conclusio est affirmans.

PRIMA DVBIT.

Circa doctrinam articuli.

DVbitatio est quomodo in omni opere Dei misericordia & iustitia coniungantur. Omnes cum Magistro in 4. d. 46. affirmant idem, quod D. Thom. in hoc ar. Ricard. Scot. Duran. Palud. & alij Alex. q. 39. m. 3. Alber. Mag. 1. p. q. 80. art. 4. p. 2. & probant ex eo Psalm. 24. Vniuersa via Domini misericordia & veritas: quo testimonio vtitur Mag. & D. Thom. hic in argum. Sed contra. Cõfirmat Magister etiam testimonio Cassiodori in Ps. 100. dicentis iudicio Dei semper adiungi misericordiam, ac pietatẽ. Dicit ergo D. Thomas necessariò in omni opere Dei inueniri misericordiam, ac pietatem. Et reddit rationem huius necessitatis, quia debitũ, quod ex diuina iustitia redditur, est vel debitũ Deo, vel debitum alicui creaturæ, & neutrum potest in aliquo Dei opere prætermitti. Debitũ enim Deo est, quod fit secundum sapientiã, & bonitatem ipsius; nihil autem facit Deus, nisi quod sit cõueniens suæ sapientiæ, ac bonitati. Iustũ autem, & debitum in creaturis dicitur, quod fit secundum ordinem & proportionem, in quo consistit ratio iustitiæ. Nihil autem facit Deus, nisi secundum ordinem, & proportionem. Sic ergo in omni opere Dei est iustitiæ. Opus autẽ iustitiæ diuinæ præexigit opus misericordiae, tanquam fundamentum; nihil enim debetur creaturæ, nisi ob aliquid aliud præexistens, aut prius consideratione, quòd si illud etiam debetur creaturæ, etiã est ob aliquid aliud prius. Et ne decur processus in infinitum, deueniendũ est ad aliquid, quod ex sola bonitate diuinæ voluntatis pendeat. Vt si dicamus homini deberi manus, vt sint instrumenta animæ rationalis; animam verò rationalem deberi, vt sit homo; hominem verò esse propter diuinã bonitatem, & sic in quolibet opere Dei apparet misericordia, quantum ad primã radicem. Hæc est ratio D. Thom. hic.

Misericordia & iustitia in omni opere Dei.

Ratio D. Thomæ.

Opus misericordiae prius vt fundamentum.

Potentia creatio.

Sapientia gubernatio.

Bonitati & misericordiae reparatio.

Quomodo qui omnipotentiam tuam parcendo maxime parcere sit me, & miserando manifestas, significatur enim opus misericordiae pertinere ad potentiam Dei. Respondet D. Thom. ibi id dici non tam ob substantiam facti, aut operis, quàm ob facultatem, seu licentiam, aut potestatem faciendis; nam is qui est superiori potestati subditus, non potest licitè dimittere pœnas à superiori potestate constitutas. Deus autem in hoc, quòd parci, ac pœnas dimittit, omnipotentiam suam manifestat, ac supremam potestatem, scilicet se non operari, quasi superiori subditum. Ipsum verò opus misericordiae, quantum ad substantiam facti, tribuitur bonitati. Iustificatio etiam licet dicatur maius opus, quàm creatio, eo quòd deducit ad perfectius esse, & quia in creatione non est quòd resistat potentiae, sicut in iustificatione resistit mala voluntas, adhuc tamen tribuitur bonitati, quia sola est, quæ ad iustificandum mouet, cum ex parte hominis potius sit quod repugnat. Et licet misericordia dirigatur iudicio, magis tamen consistit in voluntate, ideo magis tribuitur bonitati, quàm sapientiæ.

Iustificatio opus misericordiae.

Misericordia & iustificatio magis tribuitur bonitati, quã sapientiæ.

In qua circa illam propositionem, quam tradit D. Thom. circa debitum, quomodò quod ex iustitia diuina redditur creaturæ, quòd scilicet dupliciter dicatur, & Neutrum possit in aliquo opere Dei prætermitti, bene aduertit Caiet. maximè intelligi, non respectu operis creationis, in quo solum videtur seruari ratio iustitiæ & debiti, in quantum res in esse producit, vt conuenit diuinæ sapientiæ, ac bonitati, vt docet D. Thom. ad 4. sed respectu operum prouidentie, & gubernationis. Et ideò debitum ex parte creaturæ explicat D. Thomas dicens, quia *Quicquid in rebus creatis facit, secundum conuenientem ordinem, & proportionem facit, quasi dicat, quicquid iustè facit, vt debitum creaturæ, facit supposita ipsa creatione. Nobis tamen adhuc etiam in creatione rerum videtur esse iustitia ex stitia.*

precedente, saltem ratione; misericordia, quatenus in creatione res sunt perfectæ, & cum ijs, quæ sibi debentur secundum proportionem suæ naturæ, licet prima radix & fundamentum, scilicet natura inesse, producat ex sola misericordia, & debito diuinæ sapientiæ, ac bonitatis, & ita in creatione non est ita propriè iustitia, sicut in retributione, vt aduertunt Argent. Bassolis, & alij.

Iuxta hæc docet D. Thom. in solutionibus argumentorum etiam in damnatione reprobòrũ coniungi misericordiam cū iustitia, vt dicemus dubit. sequenti Coniungi etiam in conuersione Iudeorũ, & Gentium, & apparere iustitiam & misericordiam, nempe misericordiam facile cõstare, cū sit opus gratiæ ac bonitatis Dei, ex misericordia in fundentis suam dilectione, & gratiam iustificantem. Iustitia verò apparet, nempe ex decentia diuinæ bonitatis, vt docet in 4. vbi supra d. 46. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 2. vel vt dicit ad 1. quia culpas relaxat propter dilectione. Luc. 7. *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum,* vbi constat in sententia D. Thom. dilectione supernaturali necessario, & ex natura rei expelli culpã, nempe tanquã per formã naturã suã necessario sanctificantem; vt alibi probabimus suo loco. Addit verò in solutione 2. in conuersione Iudæorũ apparere magis iustitiã, & ita eã tribui iustitiæ ab Apost. ad Rom. 15. (conuersione verò gentium misericordie) eoquòd salui facti sint, ob promissiones Patribus factas; & Christus,

(vt hoc nos addamus) primùm venit ad oues domus Israel. Tandem in punitio ne iustorum in hac vita est iustitia & misericordia, quia per afflictiones leuia aliqua in eis purgantur, & ipsi ab affectu terrenorum in Deum magis eriguntur, vt hæc docet ad 3. Et quod misericordia fit supra iustitiam in opere Dei, docet D. Thom. in 4. d. 46. quæst. 2. art. 2. q. 3. ex eo Iacobi 2. *Super exaltat autem misericordia iudicium*, id est, superponetur misericordia iudicio, & ex eo Psal. 144. *Miserationes eius super omnia opera eius.* Conueniunt ferè omnes in 4. dist. 46. Bonauen. art. 2. q. 2. & 3. Ricard. art. 2. q. 3. Dionys. q. 3. Bassolis q. vnica art. 3. Argent. q. vnica artic. 4. in retributione præcipuè esse simul iustitiam & misericordiam.

II. DVBITATIO.
An merces electorum sit ultra condignum, supplicium malorum citra.

II. DVBITATIO.

An merces electorum sit ultra condignum, supplicium malorum citra.

Ars negans videtur probari ex eo Apocalyp. 18. *Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum, & luctum, & Matth. 7. In eaque mensura mensi fueritis, remetietur & vobis, & Iacob. 2. Iudicium sine misericordia ei, qui non fecit misericordiam.* Secundò Apocalyp. 18. dicitur, *Duplicata ei duplicia secundum opera eius, & Isai. 40. Suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis, & in id Psal. 71. Ex vsuris, & iniquitate, dicit Gloss. Plus exigit in pœnis, quam commissum sit in culpis.* Tertiò baptizati liberati sunt ab omni culpa; ergo iam nõ sunt debitores vllius pœnæ, adhuc tamen diuinitus multæ eis pœnæ infliguntur, imò & absque vllò merito, ante adultam ætatem moriuntur.

Quartò, peccato originali non maior pœnã debetur, quàm priuatio diuinæ visionis, hac autem puniuntur pueri non baptizati.

Dicendum tamen est etiam in hoc ostendi misericordiam diuinã, quòd vera cõclum mercedem dat ultra condignum, pœnã citra. Ita docet D. Thom. hæc ad 1. *ultra, pœnã expressè, & in 4. dist. 46. quæst. 2. artic. 2. quæstiuinc. 1. & Magister ibi, Alber. expressè quæst. illa 80. loco citato.* Ricard.

Dilectio in se, sicut in sententia D. Thomæ.

Ex Si riptura. Ricard. Scot. Durand. Palud. Carthuf. quæst. 3. & alij, & Caiet. & Valent. hinc puncto 2. & Molina paucis. Colligit D. Thom. in 4. ex eo Psal. 102. *Non secundum peccata nostra fecit nobis.* Secundò, quia proprium est Dei misereri semper, & parcere, vt dicitur in collecta, quod verum non esset, nisi præmium daret ultra meritum, & mala citra condignum. Tertiò, quia quando agens est excedens supra patiens, actio excedit passionem, vt in agentibus æquiuocis, sic etiam, quando dans excedit recipientem, conueniens est, vt datio excedat receptionem conuenientem ex parte recipientis. Et cum Deus sit excellentissimus dator, propter abundantiam suæ bonitatis, necesse est, vt eius datio in bonis excedat meritum recipientis. Et in malis demeritum, quia in idem redeunt minus malum, & maius bonum, vt dicitur 5. Eth. c. 5.

Ratiõ L. Thomæ. Hoc idem docent sancti Patres, Ambros. in Luc. cap. 23. de bono Latrone agens, dicit, *Deum solitum esse plus largiri quàm rogetur.* Bonus Lator petiuit, *Memento mei, &c.* Dominus respondit, *Hodie mecũ eris in paradiso,* D. Chryf. hom. 37. in Genes. *Cum Deus misericors sit, non solum non inducit pœnas peccatis grauiores, sed & multò minores.* Fulgentius libro 1. ad Monimum, ante medium, *Tantum gratia diuinæ retributionis exuberat, vt incomparabiliter, atque ineffabiliter omne meritum, quamuis bonum, & à Deo data humana voluntatis, atque operationis excedat.* D. Augustinus in Enchirid. cap. 112. docet æternã fore supplicia damnatorum, ita tamen, *Vt Deus in ira sua non contineat miserationes suas; non aeterno supplicio finem dando, sed lenamen adhibendo; vel interponendo cruciatibus.* Hinc sumpsit Magister axioma prædictum, & omnes cum ipso, in 4. dist. 46. & D. Thom. ibi loco citato ad 5. inquit repugnare potestati Dei, quatenus respicit suam misericordiam non relaxare aliquid pœnæ, licet prout respicit iustitiam id non repugnet.

Ad primum respondetur in Apoc. Ad 1. Scri & apud Matth. significari non æqualitatem quantitatis omninò, sed proportionis, quia qui peccauit, punietur, & qui multum peccauit, multũ punietur. Non tamen ita, vt tanta pœna puniatur, quãtam potuit Deus ab æterno de cernere pro tali culpa, sed quanta est

debita ex dispositione diuinæ sapientiæ, & posita mitigatione diuinæ misericordiæ. Et omnia testimonia Scripturæ dicit D. Thom. intelligenda esse nõ de æqualitate quantitatis pœnæ ad culpam, sed proportionis duorum peccantium ad duas pœnas, vt qui plus peccauit, plus puniatur, qui minus peccauit, minus puniatur. Ad illud Iacobi respõdetur, immisericores non consequi misericordiam omninò liberantem à pœna, consequi tamen misericordiam aliquid pœnæ relaxantem.

Ad secundũ, pœnam non dici duplicem secundum excessum pœnæ ad culpã in duplo, sed quia homo in duobus aut forte ob duplicem pœnã damni, & sensus. Illud Isai. 40. quidam de duplici captiuitate intelligunt Babylonica, & Romana, vt refert Adamus. Alij de pœnis animæ & corporis. Alij, vt ipse de duplici beneficio remissionis culpæ, & donorum, ac charismatum per Christum. Ex nullo horũ sequitur, quod vult illud argumentum. Illud Glossæ dicitur de temporis duratione, quia pro momentanea delectatione erit cruciatus æternus. Duratio autè pœnæ non debet parari durationi culpæ, sed malitiæ, & intentioni, seditati, ac enormitati.

Ad tertium peccatum originale, vt inficit personam, eã priuat visione diuina, & hæc pœna auferatur statim per Baptisimum. At vt est vitiũ naturæ, sequuntur pœnæ naturæ, vt mors, & infirmitates, & alia; Baptisimus autem licet mundet personam, non curat naturam, & ita licet per Baptisimum tollatur reatus pœnæ æternæ, adhuc manet reatus pœnæ temporalis, & alia pœnæ, quæ ex peccato naturæ consequuntur. Quæ licet nõ cedant in vtilitatem personæ, si ante adultam ætatem decedat, cedunt tamen in vtilitatem aliorum, qui ei sunt similes in natura.

Ad quartum, peccato originali pro pœna non solum debetur priuatio visionis diuinæ, sed etiam annihilatio naturæ, vt personæ. Et eo ipso, quòd puer non baptizatus conseruantur naturalia bona, citra condignum puniuntur iuxta id Thren. 3. *Misericordia Domini, Thren. 3. quia non sumus consumpti.* Ex dictis sequitur, licet in mercede, & supplicio, sit modus iustitiæ communitati, vt supra diximus, quantum ad æqualitatem

Quomodò duplex pœna. Quomodò plus sit in pœna, quàm in culpa. Peccato originali infliguntur pœnæ naturæ. Quæ pœnæ temporales vti licet nõ cedant in vtilitatem personæ, si ante adultam ætatem decedat, cedunt tamen in vtilitatem aliorum, qui ei sunt similes in natura.

Annihilatio naturæ. Quomodò vti licet nõ cedant in vtilitatem personæ, si ante adultam ætatem decedat, cedunt tamen in vtilitatem aliorum, qui ei sunt similes in natura.

Annihilatio naturæ. Quomodò vti licet nõ cedant in vtilitatem personæ, si ante adultam ætatem decedat, cedunt tamen in vtilitatem aliorum, qui ei sunt similes in natura.

Annihilatio naturæ. Quomodò vti licet nõ cedant in vtilitatem personæ, si ante adultam ætatem decedat, cedunt tamen in vtilitatem aliorum, qui ei sunt similes in natura.

Annihilatio naturæ. Quomodò vti licet nõ cedant in vtilitatem personæ, si ante adultam ætatem decedat, cedunt tamen in vtilitatem aliorum, qui ei sunt similes in natura.

Annihilatio naturæ. Quomodò vti licet nõ cedant in vtilitatem personæ, si ante adultam ætatem decedat, cedunt tamen in vtilitatem aliorum, qui ei sunt similes in natura.

Annihilatio naturæ. Quomodò vti licet nõ cedant in vtilitatem personæ, si ante adultam ætatem decedat, cedunt tamen in vtilitatem aliorum, qui ei sunt similes in natura.

mutatus in æqualitatem mercedis, & supplicij, cū mercede & merito, & culpa, id tamen nō posse intelligi de tota mercede ac supplicio, sed solū de parte mercedis, quia aliqua eius pars est condigna, & æqualis toti merito, sed ex misericordia Dei ac liberalitate ultra additur aliquid. Supplicium è contra est æquale parti culpæ, & non toti, potuisset enim ex iustitia augeri, & minuitur ex misericordia.

III. DVBITATIO.

Virum ex diuina misericordia pœna damnatorum finiatur?

1 Affirmans. Erat fuit Origenis, vt refert D. August. 21. lib. de ciuit. c. 17. dæmones aliquando à pœna fore liberos ex Dei misericordia. Et potest confirmari ex eo Sap. 11. Misereis omnium Domine, quoniam omnia potes. Secundo ex eo ad Rom. 11. Concludit Deus omnia sub peccato, vt omnium misereatur. Tertio ex Ansel. lib. 1. Cur Deus homo, cap. 6. non est iustum, vt Deus creaturam rationalem, quā fecit ad beatitudinem, omnino perire permittat. In quibus omnibus etiam dæmones videntur intelligi.

2 Certa opposita sententia ex fide. Dicendum tamen est hunc errorem esse ab Ecclesia damnatum, vt omnes Patres docent, & Magister d. 46. 4. & omnes ibi. Primo, quia manifestè aduersatur Scripturæ Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternū, qui parati estis diabolo & Angelis eius, & Apoc. 20. Diabolus missus est in stagnū ignis & sulphuris, vbi & bestia, & pseudopropheta cruciabitur die ac nocte in secula seculorum. Quibus æternitas pœnæ significatur. Secundo licet ex hac parte videatur efferri Dei misericordia, ex altera nimis deprimitur, quia eodē modo dicebat beatos Angelos, & animas aliquando in miseriam reditura huius vitæ, quæ sunt absurda valde.

3 Deus omnium miseretur quomodò. Ad primum, licet Deus omnium miseretur, quatenus punit citra condignū; non tamen ita, vt obstinatos liberet à pœna æterna. Ad secundū distributionem esse accommodam pro statu huius vitæ, de generibus singulorum, nō de singulis generum, id est, Iudæorum, & gentium. Mens Anselmi circa salutem creaturæ rationalis. Ad tertium, Anselm. loquitur de iusto secundum decentiam diuinæ bonitatis, & de creatura aliqua secundum totum

suum genus, nō enim decet omnes Angelos, vel omnes homines damnari, cū vtriq; creati sint ad beatitudinē, non tamē sit absurdū, quod aliqui damnentur, quia in reliquis Dei impletur intentio.

Secundus error, vt refert ibidem D. August. fuit dicentium, dæmones quidem in æternum puniendos; omnes tamen homines, etiam infideles, aliquando liberandos. Potest confirmari ex eo Gen. 6. Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, vbi spiritus significat indignationem, vt Gloss. ibi. Secundo, si modo charitas sanctorū vrget, vt orent pro inimicis, multo magis tunc, vt orēt pro damnatis. Hæc autē oratio frustra esse non potest, cū sint maxime Deo grati. Tertio ex eo Psal. 76. Nunquid in æternū proiciet Deus, &c. Et infra, Aut obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Quarto, quia prædictio pœnæ damnatorum videtur esse prophetia comminationis, quæ nō semper impletur.

Dicendum tamen est, licet aliquantulū discedat hinc ab errore Origenis, esse tamen similiter contra Scripturā, vt supra, quæ etiam de hominibus damnatis loquitur. Et contra rationem; sicut enim dæmones sunt in malitia obstinati, & ideo perpetuo puniendi; ita & animæ hominum in peccato; & sine charitate decedentium, quia hoc est hominibus mors, quod Angelis casus, vt docet Damasc. 2. de fide orthod. cap. 4. Hunc errorem reiiciunt omnes cum Magist. d. 46. & August. loco citato, & in Enchirid. c. 112. & sequent.

Ad primum respond. illud intelligi de ira Dei erga genus humanum, quam abstulit Christus in hac vita; sed qui in hac reconciliatione, facta per Christū, noluerunt esse, vel permanere, perpetuam in se fecerunt iram Dei, cum non sit alius inodus reconciliationis, nisi per Christum in hac vita.

Ad secundum dicendum ex August. 21. de ciuit. cap. 18. & ex Gregor. 9. lib. Moral. cap. 13. & 4. lib. Dialog. cap. 54. sanctos in hac vita orare pro inimicis, vt conuertantur, cum adhuc possint. Pro decedentibus autem in peccato nulla fiet oratio ab Ecclesia militante; nec triumphante; hic enim oratur, vt det Deus illis pœnitentiam 2. Timoch. 2. postea nulla erit spes.

Ad tertium, verbum illud præsertim intelligi

4 Secūlus error: homines damnatos aliquando liberandos. Gicnes. 6.

5 Contra fidem est.

6 Ad locum Gen. de ira Dei in hac vita.

7 Pro damnatis non orat beati.

8

Locus psal- intelligendum de ira huius vitæ, in qua mi quomodo purgatur vasa misericordiæ, & mutandō non con- tur in melius, vnde dicitur, Hac mutatur Deo dextera excelsi. Aut iuxta August. in misericordiam. Enchirid. cap. 112. de misericordia non omnino liberante, quantum ad damnatos, sed aliquantulum relaxate, vtramque solutionem habet D. Thom. in 4. art. illo 3. quæstion. c. 2.

9 Cominatio quando mutatur. Ad quartum cominatio pœnæ tunc mutatur, quando merita peccatoris immutantur. Ierem. 18. cum autem damnatorum merita mutari non possint, cominatio pœnæ semper in eis impletur. Et vt dicit Aug. de ciuit. vbi supra. prophetia etiā cominatoria semper tamē, quantum ad aliquid impletur, euerfa enim est Ninive mala, & edificata bona in moribus, stantibus eisdem mēibus.

10 Si obijcias Gloss. Isai. 14. in id, Tu autē te proiectus es, &c. Et si omnes animæ aliquando habebunt requiem, tu nunquam, quod dicit contra diabolū. Respondet D. Thom. Glossam illam non loqui absolute, sed sub hypothēsi impossibilis ad exaggerandum peccatum diabolū, aut Nabuchodonosor.

11 Tertius error fuit, vt dicit Aug. 21. de ciuit. c. 19. eorum, qui nō omnes horrores, quod Christiani liberandos à pœna æterna. Quidā quidam liberi omnes, qui sacramenta fidei perciperant, licet fidem non habuerint. Sed varia sententia etiā hæreticos. hi omnino sunt infideles. Alij eos, qui sacramenta cū fide receperunt. Sed cōficiunt, quorū maior est culpa 2. Petr. 2. Melius erat vitam veritatis non agnoscere, quā post agnitam retroire. Magis etiā peccant hæresiarchæ, qui à fide catholica recedentes, nouas hæreses fingunt, quā qui ab initio aliquam hæresim sunt secuti, vt D. Thom. in 3. quæstion. 3. Alij ergo solos eos dicunt fore immunes à pœna æterna, qui in fide catholica vsq; in finem perseuerat, quātumuis in alijs peccent. Confirmari potest ex eo Marci 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Secundo Ioan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinē habet vitam æternam. Hic autem cibus est omnium Christianorum. Tertio 1. Cor. 3. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, loquitur autē de ijs, qui habent fidei fundamentū. Ergo omnes hi salui erunt.

Saltem catholicos liberandos.

12 Dicendum tamen est hunc esse erro-

re, vt docet August. locis cit. & omnes Contra fidei cum Magistro in 4. d. 46. & constat ex dem est. Matth. 25. vbi bonis operibus datur retributio, malis pœna æterna. Et 1. Cor. 6. Iniqui regnum Dei non possidebunt, & sæpè Paul. docet fornicatores, auaros, immundos, non habere hæreditatem in regno Dei, & Christi. Et Iac. 1. Fides sine operibus mortua est, & sæpè Scripturas peccatibus æternas pœnas cominatur.

23 Ad primum, illud Dominus dicit de fide formata charitate, cui quodlibet mortale opponitur. Ad secundum de manducantibus etiam spiritu intelligi; nam alioqui iudicium sibi manducant, Et qui manducant solum sacramentum sumant 1. Cor. 11. quamuis quantum est ex parte sacramenti det vitam.

14 Ad tertium illud intelligi de eo, qui supra fundamentum fidei formata ædificat peccata venialia, qui tandem saluus erit, quasi per ignem, vel temporalis tribulationis, vel pœnæ purgatorij post mortem.

15 Quartus error fuit dicentium non omnes in fide discedentes tandem liberari à pœna æterna, sed eos, qui operibus misericordiæ dant operam. Confirmari potest ex eo Matth. 5. Beati misericordiam dant liberam cordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et Iacob. 2. Iudicium sine misericordia ei qui non fecit misericordiam. Secundo, quia Matth. 25. iudicium & disceptatio Domini cum electis ac reprobis solum est de operibus misericordiæ. Tertio Matth. 6. si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis. Quarto Gloss. Ambr. in id Timoth. 4. Pietas ad omnia utilis est, dicit, Omnis summa disciplina Christianæ in misericordia & pietate est, quā aliquis sequens, si lubricum carnis patiat, sine dubio vapulabit, non tamen peribit. Misericordes igitur, licet in alijs peccent, non pereunt.

16 Dicendum tamen est cum Augustino locis citatis, neque opera misericordie sufficere, vt quis liberetur à morte æterna, ita in Enchirid. cap. illo 112. & de ciuit. vbi supra c. 22. & 27. Et constat ex Scriptura 1. Cor. 1. Neque fornicarij, neque adulteri regnū Dei possidebunt, multi autē se exercent in operibus misericordiæ, & sunt in his peccatis. Secundo, quia sine charitate nihil prodest 1. necharitatis Cor. 13. multi autem exercetes opera te non est misericordiæ, charitatē non habent, sed salus. graui-

3. Offendit graviter peccant in alijs. Tertio, Quicumque legem servaverit, offenderit autem in vno, factus est omnium reus: qui ergo implet legem, quantum ad opera misericordiae, negligit verò, quantum ad alia, reatum habet de transgressione legis, & poenae aeternae. Quicumque ergo in peccato mortali decedit, siue infidelis, siue fidelis, neq; fide, neq; operibus vnquam liberabitur à poena aeterna.

17 Ad primum respondetur eos consequi misericordiam, qui misericordiam debite impendunt, & ordinate; non autem ordinate impendunt, qui alijs miserando, se ipsos negligunt male agendo. Hi ergo non consequentur misericordiam omnino liberantem, sed forte aliquantulum levantem.

18 Ad secundum disceptatio ponitur

solum de operibus misericordiae, non quod eorum solum omisio puniatur poena aeterna, sed quia per opera misericordiae debite impensa solet impetrari venia peccatum, & ij liberantur à poena aeterna, qui sibi amicos faciunt de mammona iniquitatis.

Ad tertium, ijs dimittitur peccatum à Domino, qui ipsi poenitentes alijs dimittunt, non ijs, qui in peccato persistunt.

Ad quartum Ambrosius loquitur de lubrico venialis, à quo post vapulationem, id est, purgatorias poenas, per opera misericordiae, quis liberabitur. Aut si de lubrico mortalis, ideo dicit, quia qui ex fragilitate in carnalia decidunt, per opera misericordiae ad poenitentiam, & veniam disponentur, ne pereant.

Disceptatio iudicij de operibus misericordiae.

19 Dimittitur peccatū dimittentibus.

20 Ambrosij mens.

QVAEST. VIGESIMASECVNDA DE PROVIDENTIA DEI.

Ratio methodi. Am D. Thom. dicit agendum esse de ijs, quae simul ad intellectum & voluntatem pertinent, & primū de providentia respectu omnium; post de praedestinatione, & reprobatione, respectu intellectuali in ordine ad aeternam salutem. Sicut post virtutes morales in scientia morali agitur de prudentia, ad quam videtur pertinere providentia.

specu quorundam effectuum, ut cōtingentiū, quem errorem Cicero tribuit D. August. 5. lib. de civit. c. 9. & quidem lib. de divinatione 2. Deo contingentiū scientiam, vnde & providentiam negavit, saltem eorum, quae ex libero pendunt arbitrio. Ita Rabbi Moyses, ut refert D. Thom. art. sequenti corruptibilia dixit, non esse sub Dei providentia, nisi solum hominem propter intellectum. Ita illi Iob 22. Circa cardines caeli perambulatur, nec nostra considerat.

Cicero.

Rabbi Moyses.

ARTICVLVS I.

Verum providentia Deo cōueniat? Conclusio, Necesse est ponere in Deo providentiam, id est, rationem ordinis rerum in finem.

Eundem tribuunt Aristoteli, quod Dei negaverit providentiam circa has inferiores mundi partes, quae sub luna sunt. Clemens Alexand. 5. lib. Stromat. Epiph. de haeresib. haer. vltim. Nazianz. orat. 1. de Theologia, seu 33. num. 14. Ambros. lib. 1. offic. c. 13. Theod. lib. 6. Graecanicarum affectionum. Saluian. lib. de provident. Nissenus lib. 8. de Philosophia cap. 3. & 4. Eusebius lib. 15. de preparatione Euang. c. 4. Et diximus supra q. 19. artic. 4. dubit. 1. Aristot. & Auerroem non posuisse Deum liberum agentem extra se. Potest colligi ex lib. de mundo ad Alexand. ad finem, ubi putat Deum minima haec inferiora non se ipso gubernare, sed medijs alijs causis. Et 12. lib. Metaph. cap. 2. Deum solum movere primum corpus, caetera ab hoc moveri, & cap. 9. absurdum esse primam mentem de quibusdam cogitare,

2 Aristoteli tribuitur idem error à Patribus.

PRIMA DVBIT.

An in Deo sit providentia.

1 Error fuit Philosophorum, qui negarunt providentiam, quorum quidam negarunt Deum esse, & eo ipso etiā providentiā, alij Deum asserentes, eius providentiam sustulerunt. Quidam omnino, ut Epicurus, Democritus, & alij, quod nullam certam agnoscerent rerum efficientem causam, sed solo fortuito concurrere atomiorum constare omnia, ut Cicero refert 2. lib. de natura Deorum. Laetant. lib. 1. de ira Dei, c. 9. & 10. & Nissen. lib. 8. Philosophiae c. 3. D. Thom. art. sequenti. Alij saltem re-

Philosophi negarunt providentiam, & ijs modis. Epicurus. Democrit.

tare, & melius esse ea non videre. Et lib. 2. magnorum Moralium cap. 8. fortuitum casum non esse Deo tribuendum, ne sit iniustus, quod frequenter flagitiosi fortunati sint, studiosi è cōtra aduersa patiantur.

3 Quod si 10. Ethic. c. 8. Dijs metis humanae curam concedit, id certe videtur solum in magnis, & dignis rebus intelligere, non in parvis, & 7. Ethic. ad Eudem. c. 18. diuino numine omnia moveri, & fortunā ab eodem numine instruatam operari. Sed hoc potest intelligi, quin proximè à Deo omnia moveri sentiat, sed solum remotè mediò primo motu, & sic etiam fortuna operetur. Quāuis ibidem concedit duplicem fortunā, diuinā vnā, alteram naturalem, quā praefer diuinam agere providentiam sentire videtur. Imò hunc eundem errorem tribuit Platoni Nissenus lib. 8. Philosophiae capite 3. & 4. & D. Thomas ex ipso infra art. 3. & Marsil. Ficinus in argumento Protagorae, quod Deus per se solum provideat incorruptilibus, & vniuersalibus rebus, reliquis per medios quosdam Deos, aut daemones. Quod si omnia etiā numina voluntate Dei disponi & gubernari dixit alibi Plato, ut lib. 34. qui est de legibus, dialog. 10. ad finem, & alijs locis, id Nissenus explicat, eo quod in vniuersali disponat, ac provideat omnia, singularia inferioribus Dijs committat, ut D. Thom. explicat infra art. 3.

Alia testimonia Aristoteli contra rationem.

4 Dicendum est conclusionem Diui Thomae esse de fide, in Deo esse providentiam, quod autem omnia & singularia, quantumuis minima attingat, docet D. Thom. art. sequenti. Sic Sapient. 14. Tu autem Pater gubernas omnia providentia, Iob 9. Qui praecipit soli, & stellas claudit quasi sub signaculo. Sapient. 8. Disponit omnia suaviter, & Psal. 139. omnia mirabilia Aegypti, & diuisiones maris rubri tribuuntur diuinæ misericordiae. Tota Scriptura clamat Dei intellectum, ac providentiam, attingere omnia Marth. 6. Caenum agri Deus vestit, & sine eius voluntate passer in laqueum non cadit. Secundò ratio naturalis idem manifestè ostendit, ut qui in hoc dubitat, merito puniri debeat, ut dixit Clemens Alexand. Stromatum post initium. Tertio, plerique Patrum contra hunc errorem scribunt, & fatentur providentiam omnium, quaecunque sunt, & fiunt in vniuerso.

Nissen. de mente Platonis.

De fide in Deo esse providentiam, erga omnia. Sapient. 14. Iob 9.

Patres idē docent.

Dionys. de diuin. nomin. c. 12. Irenaeus lib. 2. c. 45. Clem. Alex. 1. Stromot. & 5. Origin. lib. 1. cōtra Celsum, Athan. lib. de incarnatione Verbi, Euseb. lib. 6. de praeparat. Euang. Chrysol. sex libris de providentia, & hom. 9. & 10. ad populum, Ambr. lib. 1. offic. c. 13. Hieron. in c. 32. Ierem. August. lib. 5. de civit. c. 9. & 10. & lib. 1. & 2. de ordine, & lib. 3. de libero arbitrio, Hilarius in Psal. 146. Greg. 4. Moral. c. 16. Nissen. lib. 8. Philosophiae, Saluian. octo libris de hac re; D. Thom. 3. cōt. Gent. à c. 71. & omnes Theologi cum Magistro in 1. d. 39. & 40. & expositores hic, Alber. Mag. 1. p. summæ tract. 17. q. 67. m. 1. & m. 3. etiā minuta animalia caderē sub Dei providentia, & explicat dictū quoddam Hieronymi cū Magistro in 1. d. 39. & nos diximus supra q. 14.

Et Theologi.

5 Ratio D. Thomae est certa, quia quicquid est boni in rebus creatis, à Deo est, tanquā à prima bonitate, & causa summa: vnde & ordo earum in suos fines, & maximè in vltimū finem, à Deo est per intellectum, & voluntatem, & ita ratio ordinis rerum in finem praexistere debet in mente diuina, & haec est providentia; & praecipua pars prudentiae, ex Arist. 6. Ethic. c. 8. & 12. ordinare, scilicet alia in finem. Hac ratione utitur Clemens Alexand. 5. Stromatum, manifestam dicens diuinā providentiam ex aspectu rerum, quia omnia arte, & sapientia constant.

Ratio Diui Thomae.

Ordo rerū in suos fines praexistit in Deo.

Clem. Alexand.

6 Sed aduertit D. Thom. in Deo non esse providentiam, qua se ipsum ordinat in finem, scilicet monarchicam, cum nihil in ipso ordinari possit in finem, quod ipse sit finis vltimus omnium, sed qua omnia alia ordinat in suos fines, & maximè in se ipsum, quae est providentia politica, regia, & monarchica. Sic Boet. 4. lib. de consolat. prof. 6. Providentia (inquit) est ipsa diuina ratio in summo omnium Principe constituta, qua cuncta disponit. Dispositio autē, ut dicit D. Thom. dici potest, & ratio ordinis rerum in finem, & ratio ordinis partium in toto.

In Deo non est prudentia monarchica, sed monarchica.

7 Hinc fit, ut tuto satis defendi nō possit sententia quorundam, quam refert Vazq. disp. 87. c. 1. quod scilicet Deus sua providentia non praefinierit singula minuta, ut muscarum numerum, aut motum earum in hanc, vel illam partē, neque opera nostra libera. Hoc enim est, atque dicere Deum non ex voluntate sua esse.

Dispositio rerum duplici sensu.

Sententia dicentium providentiam non praefinisse singula minuta, non tuta est. Ratio efficiens sua causa.

sua decreuisse talia ab æterno, & neque ea in tempore faceret: quicquid enim facit, voluntate facit, & ex decreto, ac præfinitione æterna, ac providentia prodit in opus. Et dicemus infra latius. Si verò velint non se solo hæc præfinitisse, absq; concursu causarum aliarum, verum quidem est, sed non aptè prolatum, quia verba illud primum significant, quod est aperte falsum, quamvis D. Damasc. ita videatur loqui 2. lib. de fide orthod. cap. 30. de quo infra.

II. DVBITATIO.

An providentia actus sit intellectus, an potius voluntatis?

1. Non dubitamus utriusque potentiam actum esse necessarium ad rationem providentiam, cum providentia sit ordinatio rerum in finem, & eo ipso exigit actum voluntatis, volentis res, & finem, & ad hunc necessarius est actus intellectus, cognoscentis finem, & media. Sed dubitamus, an hæc ordinatio rerum in finem, quæ dicitur providentia, formaliter sit actus intellectus, an voluntatis? quæ eadem quæstio est de prædestinatione quæst. sequenti.

2. Cuius sit formaliter actus.

1. Sententia esse actum voluntatis, & si esse actum voluntatis, nau. in 1. d. 40. art. 1. q. 2. Scot. q. 1. Gesse prædesti. q. 2. cõc. 1. Greg. q. 1. ar. 1. Bassol. d. 40. q. 2. cõc. 1. & quotquot dicunt imperium, seu præceptum esse actum voluntatis, vt Henric. quod 1. 9. q. 6. Bonau. 3. d. 37. ar. 1. q. 1. ad 3. Almain. tract. 3. Moral. c. 2. Oka in 3. q. 12. art. 4. conc. 3. Quamvis ergo providentia dicta videatur à videndo procul, quasi sit præscientia, aut providentia, tamen iam potius bonam electionem, & ordinationem mediorum ad finem significat, & eo ipso actum voluntatis, & propositum, & ita providentia absq; vilo voluntatis actu intelligi nõ potest, neq; etiam esse actus intellectus sequens post electionem voluntatis. Si quis enim esset, maximè is, qui dicitur imperium, & præceptum. Hic autem actus est inutilis ac superfluous in nobis, cù posito iudicio intellectus, quo media vtilia, & meliora iudicantur, & electione voluntatis, qua ea vult & eligit, superfluous sit omnis alijs actus intellectus, sed sufficit statim facultas exequens post electionem; ergo & in Deo hic actus est superfluous. Providentia igitur, & Prædestinatio solùm est propositum voluntatis mediorum ad aliquem finem. Hanc sententiam sequitur etiam Vazquez disput. 87. cap. 3. Et videtur confirmari ex Damasc. lib. 2. de fide cap. 29. 1. Ex Providentia (inquit) est voluntas Dei, per quam res omnes aptè, congrueque gubernantur. Ex quo sic videtur loqui Altifiodorenf. lib. 1. c. 10. de providentia, quasi sit actus voluntatis, licet quæstionem hanc non tractet, nempe, quia uterque actus, vt diximus, est necessarius ad providentiam, & prædestinationem.

2. Ex Scriptura, in qua prædestinatio vocatur electio, amor, propositum voluntatis. Ad Rom. 9. Vt secundum electionem propositum Dei maneret, Ephes. 1. Elegit nos in ipso, ad Rom. 9. Iacob dilexi, Esau odio habui, & Matth. 11. reuelatio donorum gratiæ, humilibus electis concessa, tribuitur beneplacito Patris, Ita Pater quoniam sic placitum fuit ante se.

3. Præceptum in prædestinatione est æternus Dei amor, ac voluntas efficax, qua eis cõfert apta media ad finem vitæ æternæ. Ergo nomine providentiæ ac prædestinationis præcipue significatur hic actus voluntatis.

4. Dicendum tamen est, formaliter, & præcipue nomine providentiæ, & prædestinationis significari actum intellectus. Conuenire videntur Alex. 1. p. q. 26. m. 2. & q. 28. m. 1. art. 2. licet m. 4. vi deatur velle prædestinationem esse actum voluntatis Albert. Mag. q. illa 67. m. 2. Thom. Ale Durad. de prouid. in 1. d. 39. q. 3. & de prædestinat. d. 41. q. 1. Ricard. d. 40. art. 1. q. 1. Capi eol. q. 1. ar. 1. & 2. Gabr. q. 1. Dionys. de prouidentia in 1. d. 39. q. 2. de prædestinat. d. 40. q. 1. Herueus q. 1. ar. 1. Marfil. q. 41. ar. 1. D. Thom. hic in corp. & ad 3. & Caiet. & q. sequenti art. 1. & ibi Bañes, & Molin. disp. 2. Valen. hic punct. 1. & infra q. 23. punct. 2. & alij. Probatur ex Boethio 4. lib. de cõsolat. prof. 6. à quo providentia diffinitur, ipsa diuina ratio, in summo omnium Principe constituta, quæ cuncta disponit; nam, vt hic docet D. Thom. Providentia est ratio ordinis mediorum in finem; hæc autem ratio & ordo formaliter actus est intellectus. Et vt dicit de verit. q. 6. art. 1. prædestinatio, & providentia dicitur

5. Sententia te nenda esse destinationis significari actum intellectus. Formaliter 26. m. 2. & q. 28. m. 1. art. 2. licet m. 4. vi deatur velle prædestinationem esse actum voluntatis Albert. Mag. q. illa 67. m. 2. Thom. Ale Durad. de prouid. in 1. d. 39. q. 3. & de prædestinat. d. 41. q. 1. Ricard. d. 40. art. 1. q. 1. Capi eol. q. 1. ar. 1. & 2. Gabr. q. 1. Dionys. de prouidentia in 1. d. 39. q. 2. de prædestinat. d. 40. q. 1. Herueus q. 1. ar. 1. Marfil. q. 41. ar. 1. D. Thom. hic in corp. & ad 3. & Caiet. & q. sequenti art. 1. & ibi Bañes, & Molin. disp. 2. Valen. hic punct. 1. & infra q. 23. punct. 2. & alij. Probatur ex Boethio 4. lib. de cõsolat. prof. 6. à quo providentia diffinitur, ipsa diuina ratio, in summo omnium Principe constituta, quæ cuncta disponit; nam, vt hic docet D. Thom. Providentia est ratio ordinis mediorum in finem; hæc autem ratio & ordo formaliter actus est intellectus. Et vt dicit de verit. q. 6. art. 1. prædestinatio, & providentia dicitur

6. Ratio efficax actus prudentiæ est ordinare ac præcipere, scilicet dirigere efficaciter media in finem, qui est actus intellectus; vnde & prudentia ab Arist. & omnibus ponitur virtus intellectualis, & ab Arist. 6. Ethic. cap. 5. dicitur ratio practica, & à D. Thom. 2. 2. q. 47. ar. 2. scilicet circa ea, quæ non habent rationem certam, vt arte efficienda, sed ea de quibus est consilium, & non via determinata. Quod autem imperium, seu præceptum sit præcipuus actus prudentiæ docet D. Tho. ibidem art. 8. ex Arist. 6. Ethic. c. 9. & 10. & in hoc art. ad 1. Prudentia est proprie præceptiva eorum de quibus Eubulia rectè consiliatur, & synesis benè iudicat. Imperium verò est actus intellectus, & alioqui præcipuus actus prudentiæ non esset actus intellectus, neq; ipsa prudentia esset virtus intellectualis. Et de his diximus supra in quæstione prologi dubitat. 10. ad 2. & dubit. 11. ad 9. & attigimus rationem valde efficacem, vt sit necessarius hic actus imperij in libera & humana operatione, vt homo sciens, & prudens operetur, nempe, cognoscens se velle sic operari.

7. Electio non est præcipuus in providentia.

8. Actus imperij inuenitur, & negari nõ debet.

9. Damascen. & Augus. vocat amorem, ex causa.

scientiam, & ordinationem, seu directionem, & addit supra præscientiam rationem, & addit supra præscientiam rationem causæ. Directio autem, & ordinatio ad intellectum pertinet. Sic D. Aug. lib. de bo. persequ. c. 17. prædestinare est in præscientia futura disponere & ordinare.

August.

6. Ratio efficax actus prudentiæ est ordinare ac præcipere, scilicet dirigere efficaciter media in finem, qui est actus intellectus; vnde & prudentia ab Arist. & omnibus ponitur virtus intellectualis, & ab Arist. 6. Ethic. cap. 5. dicitur ratio practica, & à D. Thom. 2. 2. q. 47. ar. 2. scilicet circa ea, quæ non habent rationem certam, vt arte efficienda, sed ea de quibus est consilium, & non via determinata. Quod autem imperium, seu præceptum sit præcipuus actus prudentiæ docet D. Tho. ibidem art. 8. ex Arist. 6. Ethic. c. 9. & 10. & in hoc art. ad 1. Prudentia est proprie præceptiva eorum de quibus Eubulia rectè consiliatur, & synesis benè iudicat. Imperium verò est actus intellectus, & alioqui præcipuus actus prudentiæ non esset actus intellectus, neq; ipsa prudentia esset virtus intellectualis. Et de his diximus supra in quæstione prologi dubitat. 10. ad 2. & dubit. 11. ad 9. & attigimus rationem valde efficacem, vt sit necessarius hic actus imperij in libera & humana operatione, vt homo sciens, & prudens operetur, nempe, cognoscens se velle sic operari.

7. Electio non est præcipuus in providentia.

8. Actus imperij inuenitur, & negari nõ debet.

9. Damascen. & Augus. vocat amorem, ex causa.

voluntatis. Sic Augustinus lib. de moribus Ecclesiæ c. 15. prudentiam dicit esse se amorem sagaciter eligentem; non quod sit essentialiter amor, vt benè explicat D. Thom. 2. 2. q. 47. art. 1. 1. Sed quia ex amore sequitur prudentia in consilio, & imperio, vnde ibidem dicitur ab Augustino amor benè discernens, quibus iuuetur, aut quibus impediatur. Discernere autem est actus intellectus.

8. Ad secundum actus voluntatis tribuuntur prædestinationi, quod sine amore, electione, & proposito, non fit prædestinatio, non quod formaliter secundum rationem sit iste actus. Imo etiã dicitur notitia 2. Timot. 2. Nouit Dominus qui sunt eius.

9. Ad tertium amor est præcipuus quasi causa, ex qua sequuntur omnia alia, tamen prædestinatio supra amorem addit imperium, & applicationem amoris ad opus, & ita supra amorem addit aliquid amplius; & ita non est formaliter amor, sed actus intellectus.

10. Sed adhuc non constat quinam actus intellectus sit providentia. Sunt qui putant actum intellectus, qui est conclusio consilij circa media, quibus electi perducendi sunt ad gloriam, & est secundum rationem prior electione voluntatis circa illa media, esse actum prædestinationis, & talis erit providentia in alijs rebus. Sic Duran. d. 41. q. 1. & Ricard. vbi supra inclinac. dum prædestinationem dicit præscientiam practica, & Alexand. q. 26. m. 2. providentiã, & q. 28. m. 4. art. 1. videtur prædestinationem ponere præscientiam, quæ sit ante voluntatem, quia dicit voluntatem magis proximè, & immediatè se habere ad opus quam præscientiam, Molina videtur conuenire cum Durando & Valentia q. 23. puncto. 2. præscientiam adiuncta voluntate dicit esse prædestinationem, quasi sit præscientia præcedens voluntatem.

11. Dicendum tamen est, providentiam esse actum intellectus post electionem voluntatis, qua eligit media, & esse actum imperij, aut præcepti, quo post voluntatem, & eius propositum decernit, & ordinat intellectus, & applicat media ad opus, & consecutionem finis, decreto, & lege firma. Sic D. Tho. hic, & infra q. 23. art. 1. & Caiet. ibi & omnes. Igitur primò concipitur consilium, & iudicium quod hæc media sint vtilia ad talem finem, Min &

Providentia non potest esse post actum voluntatis.

Imperium inutile post electionem.

Actus voluntatis præcedunt.

Amor vbi causa est præcipuus.

Qualis actus intellectus sit providentia.

Quod sit conclusio consilij. Duran. Alex. Valent.

Est actus præcepti post electionem.

Excogitatio medi- & dicitur excogitatio medi-
orum præce- sequitur electio voluntatis, qua vult &
dit, & ele- eligit talia media relictis alijs. Hinc ter-
ctio post se- telloctus, quod dicitur imperiũ, & præ-
quitur im- ceptũ, quali lex, qua sibi præcipit volũ-
perium. tas, & decernit, & ordinat, medio intelle-
ctu, quod talibus medijs debeat acquiri
talis finis. Hoc præceptum dicitur pro-
videntia, & in supernaturalibus præde-
stinatio. Sic D. August. lib. de bono per-
seuer. c. 17. *Prædestinare est in præscientia
futura disponere, & ordinare.* Et hoc mo-
do dicitur ratio practica pertinere ad
potentiam motivam. 3. de Anima tex.
48. quia voluntas movet ad opus me-
d o hoc præcepto, seu imperio rationis
practice. Et quavis D. Aug. lib. de præ-
dest. sanct. c. 10. & lib. de bono perse-
uer. c. 14. prædestinationem diffiniat per
præscientiam dicens: *Prædestinatio est
præscientia, & preparatio beneficiorũ Dei:*
tamen si præscientia sumatur prout an-
tecedit omnem electionem, & actũ vo-
luntatis, sic non est formaliter prædesti-
natio, sed ratione multo ante prædesti-
nationem, hæc est liber actus Dei, præ-
sciẽtia hoc modo est necessaria. Si verò
sumatur pro præsciẽtia visionis, & pro-
ut est post electionem voluntatis, sic est
post prædestinationem, aut ipsa, prout
est actus practice rationis, & imperiũ,
& præparatio, seu ordinatio medi-
orum ex electione voluntatis.

August.

Prædestina-
tio præsciẽ-
tia quomo-
do.

Etiam in pru-
dentia mo-
nastica est
imperium.

Deus præci-
pit.

Quomodo
consilium
in Deo.

propter certitudinem cognitionis, quã
inquirunt homines per consilium, sic
ad Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundũ
consilium voluntatis sue.*

In solutione ad secundum ad curam
alicuius rei duo pertinent, scilicet, ratio
ordinis, quæ dicitur providentia, & di-
spositio, seu executio ordinis, quæ di-
citur gubernatio. Illud primũ est æter-
num, secundum temporale. Itaq; gu-
bernatio est effectus providentiæ, &
utraque vocatur cura aut procuratio.
Sic Ambros. 1. de officijs cap. 13. *Quis
operator negligat operis sui curam?*

18
Cura, aut
procuratio
æterna, &
temporalis

III. DUBITATIO.

*Vtrum res semper attingat finem,
ad quẽ ex providẽtia ordinatur?*

PRima sententia ita asserit, & alioqui
si res finem aliquem nõ assequitur,
eo ipso non eam esse ad talem finem or-
dinatam ex providentia divina. Ita Ca-
iet. hic, & probat ex D. Thom. 3. cõtra
Gentes c. 94. & art. seq. ad 1. vbi docet
nihil esse in rerũ natura, quod Dei sub-
terfugiat providentiam. Subterfugerẽt
autem multa, si providentia finem sibi
propositum non attingeret, Secundò
ex art. 4. infra ad 2. vbi D. Tho. inquit,
Ea omnia, quæ à Deo providentur eveniunt.
Et alioqui ordo divinx providentiæ nõ
esset certus, & infallibilis, cuius opposi-
tum docet D. Thom. his locis & Boeth.
4. de consolat. prof. 6. Et ecclesia in col-
lecta, *Deus cuius providentia in sui dispo-
sitione non fallitur.* Et est communis Patrũ
doctrina. Tertio, quia prædestinatio nõ
dicitur providentia, nisi cũ assecutione
finis, ergo neq; vlla alia providentia.

1
Rem attingere
finem, ad quem est
ordinata.

Dicendum tamen est non semper res
consequi finem ad quem ex providen-
tia sunt ordinatæ. Ita Durand. 1. d. 39.
q. 3. & d. 40. q. 1. Alber. Mag. 1. p. sum-
mæ tract. 17. q. 67. m. 3. partic. 2. A Eg-
sequi res
dus 1. d. 39. q. 1. Capreol. d. 40. q. 1. ar.
1. concl. 2. Gerar. d. 40. art. 1. Marsil.
q. 41. art. 1. Sylvester in conflato q. 2 2.
art. 1. Ferrar. 3. cõtra Gentes c. 94. Moli-
na hic disp. 2. Valentia hic puncto. 1.
Vazquez disp. 87. cap. 4. & D. Tho. do
Ex D. Tho.
cet in 1. d. 40. q. 1. ar. 2. & de veritate q. providẽtia
6. artic. 1. vbi docet in ordinatione ad nõ dicit eũ
finem duo distingui, scilicet, ordinem tum, at præ-
ipsum, & hũc respicit providẽtia; & exi-
tũ seu eventũ ordinis, & sic nõ semper dicit.
provi-

2
Providẽtia
finem pos-
sunt nõ as-
sequi res
ordinatę.

providentia dicit finis consecutionem.
Prædestinatio verò & ordinationem di-
cit, & eventum ordinis. Sed Caietanus
respondet Divum Thomam in hac q.
& 3. contra Gentes mutasse sententiã,
quam locis citatis docuerat. Sylvester
dicit nullum ex discipulis D. Thomæ
id dicere præter Caiet.

3
Ratio Dur-
exemplo me-
dici.

Secundò probat Durãdus, quia pro-
vidus medicus est, qui apta medicami-
na providet, licet sanitatem infirmi nõ
consequatur. Et quamvis hoc in medi-
co ita accidat, vel ex ignorantia, vel ex
impotentia; potest tamen in Deo acci-
dere absq; ignorantia, aut impotentia,
eoquod sufficientia, & optima provi-
deat media agẽtib; liberis, quibus pos-
sint uti non velle pro suo arbitrio.

4
Ordinatio
ad gloriam
providẽtia
est etiam si-
ne eventu.

Monstrũ.

Tertio ordinatio hominum omnium
& Angelorum in vitam æternam à pro-
videntia est, & in plerisque non conse-
quitur finem. Similiter semen natura
sua ordinatur ad producendum animal
perfectum, & non nisi à superiori pro-
videntia: sæpẽ autem impeditur, & ge-
neratur monstrum, quod est præter in-
tentionem, & naturam particularis cau-
sæ, & casu respectu illius non tamen re-
spectu primæ, quia non efficaci volun-
tate vult semper eventum, ad quem or-
dinavit causas secundas, sed sub condi-
tione si ipsa causa secunda velit, quãdo
est libera, aut nisi ab alia magis efficaci
impediatur, quando non est libera.

5
Reprobi or-
dinati pro-
videntia in
vitam æter-
nam.

Quartò, sequeretur Deum sua provi-
dentia nõ ordinasse reprobos in vitam
æternam, neq; mortem Christi ad salu-
tem omnium, neq; providentiam circa
beatitudinem latius pãtere quam præ-
destinationem. Quæ videtur contra cõ-
munem Patrum sententiam, & contra
id Pauli. *Qui vult omnes homines salvos
feri:* & ita absurda videntur, & in fide
parum tuta. Et confirmatur, quia Deus
habet voluntatẽ etiam reprobos perdu-
cendi ad vitam æternam, si ipsi velint
& rationem ordinis, & actum practicũ
providentiæ, qui necessariò est actus pro-
videntiæ. Et hinc fit, ut verum sit rece-
ptũ axioma Theologorũ, peccatores,
dam vnam ordinem divinx providen-
tiæ egrediuntur, relabi in aliũ. Si enim
semper res per providentiã consequun-
tur finem, ad quem ordinantur, nõ pos-
sunt relabi in alium ordinem.

6
 Applicatio

Sed pro intelligentia dictorum Divi
Thomæ advertant Ferrar. & alij. In

providentia esse duo. Primũ est appli-
catio medi- medi-
catio medi- catio medi-
orum ad finẽ; & hæc est ne- est de facto
cessario in re, & actu efficaciter à Deo in providen-
tia.
volita, & facta, executio scilicet ordinis
medi- medi-
orum ad finem. Et si hæc nõ esset
in re, non appareret ratio providentiæ
& curæ Dei, quia, ut diximus, providẽ-
tia est ratio ordinis medi- medi-
orum ad finem.
Alterũ est eventus, & finis in executio-
ne, & hic non necessariò pertinet ad ra-
tionem providentiæ, ut diximus ex D.
Thoma. Sed dũ providentia non attingit
vnum finẽ, quem primò intẽdebat,
attingit alterũ ut in reprobis, dum non
attingit finẽ vitæ æternæ, quem illis ex
bonitate & gratia destinaverat, donans
etiã media, quibus eum cõsequi optimẽ
possent si vellet, attingit alterum, sci-
licet, manifestationem iustitiæ suæ, ac
severitatis in obduratos, & misericor-
diæ specialis in electos humiles.

7
Omnia sub
providẽtia
quomodo.

Ad primum constat verissimum esse
nihil esse quod subterfugiat divinam
providentiã, quia quicquid fit, sub pro-
videntia cadit, vel ordinatẽ, vel permit-
tente. Nos autem dicimus non omnem
finem, quem talibus medijs præstituit
divina providentia, reuera semper eue-
nire, sed si vnus nõ evenit, alter evenit
altero ordine, & medijs.

Ad secundum, media quæ providen-
tur, re ipsa conferuntur, quia hoc neces-
sariò includit providentia, & hoc est
quod docet D. Thom. art. 4. infra, cum
quo stat, ut nõ semper eveniant fines,
neq; ultimi, neq; intermedij, ad quos ta-
lia media ex Dei providentia ordinan-
tur. Sic vocatio & auxilia gratiæ sæpẽ
dantur reprobis, sed per hæc non re ipsa
acquiritur finis ultimus vitæ æternæ,
ad quem ordinantur. Imò sæpẽ neque
finis iustificationis, vel fidei, aut poeni-
tentiæ, ad quem talia auxilia dirigun-
tur. Nulla ergo est cõtradictio in dictis
illis D. Thomæ. Et quomodo infallibi-
lis sit Dei providentia, cõstat ex his; di-
citur enim certa & infallibilis, vel quã-
tũ ad collationem medi- medi-
orum, quæ con-
ferre decrevit volũtate efficaci, vel po-
tius quantum ad totum ambitum, & fi-
nes varios; quos sub disiũctione præsti-
tuit, penes ordines medi- medi-
orum diuersos,
præordinat enim, ut si vnus nõ evenit,
eveniat alter, & certissimẽ prius scit
quid ex sua providentia sit eventu-
rum, quid non, & ita nunquam in sua
dispositione fallitur. Nostri autem
Mm 2 provi-

Sæpẽ neque
finis inter-
medius at-
tingitur.

Infallibilis
providẽtia
quomodo.

providentiæ dicuntur incerte, quia ne-
scimus quid ex ea sit eventurum; ita Sa-
piens. 9. & sic sunt intelligēdi, Boethius
& D. Thomas.

9 *Prædesti-
natio est spe-
cialis provi-
dentia cum
effectu.*
*Providen-
tia commu-
nis.*
Ad tertium docet D. Thomas præde-
stinationem significare specialem pro-
videntiam circa electos, cū ordine me-
diarum, & euentu efficaci finis, nempe
vt distinguatur ab altera providentiā er-
ga reprobos, in quibus ex providentia
mediarum non evenit finis, ad quem il-
la præordinatur, & diriguntur. Provi-
dentia ergo communis est utriusque: &
ita potius sequitur oppositum, & re-
torquetur argumentum, ex hoc quod
prædestinatio est talis providentiā cū
euentu non omnis alia debeat esse eiuf-
modi, sed possit esse sine euentu. Quod
latè explicat Molina hic disput. illa 2.
quomodo dum Angeli & homines se-
subducunt primo ordini diuinæ provi-
dentia primariæ, qua ordinabantur in
vitam æternam, incidunt in alterum or-
dinem eiusdem providentiæ diuinæ,
quasi secundariæ, qua permittit eorum
peccata, & in durationem, & in puni-
tione ostendit iustitiæ severitatem, &
misericordiam in electos.

10 *In providen-
tia aliquan-
do est inten-
tio finis ab-
soluta, ali-
quando con-
ditionata.*
Optimè etiam advertit id quod ex
nostra hac sententia sequitur, sicut in
19. art. 6. alteram esse absolutam, alte-
ram conditionatam; ita in providentia,
qua habetur ratio ordinis mediarum
ad finem, distingui intentionem finis in
absolutam, quæ est cum euentu, & cō-
ditionatam, quæ non erit cum euentu,
& est antecedens voluntas, cum execu-
tione quidem mediarum, sed absq; eue-
tu finis. Et in multis hic ordo providen-
tiæ diuinæ, ex libertate arbitrii creati,
& ex permissione Dei, cassus est, & sine
fructu. Et ratio huius providentiæ est,
quia Deus omnibus rebus providet
iuxta conditionem, & naturam cuius-
que, ita vt agentia libera non compell-
antur necessariò peruenire in finem,
ad quem diriguntur per media provi-
dentia: nam vt docet Dionys. 4. cap. de
diuin. nomin. contra quosdam, non est
providentiæ naturā interimere. Debit
ergo liberū arbitrium suo cōsilio relin-

11 *Molina di-
uinam pro-
videntiam
non omnino
infallibilē.*
qui, vnde & permitti peccare, si velit.
Id dicit Molina, quod non omnino
placet, quamvis in suo sensu verum sit,
nempe diuinam providentia non de-
bere dici certam, immobilem, & infalli-

bilem omnino, eoquod non omnis or-
do diuinæ providentiæ evenit cum ef-
fectu, & quia etiam ij, qui habent effe-
ctum, si hic pendeat ex libertate arbi-
trij creati, secundum se, & natura sua
non sunt certi, nisi tantum ex neces-
sitate consequentiæ, quæ est ex diuina
præscientia, & non ex natura providen-
tiæ. Hoc advertit contra modū loquē-
di Boethij, & D. Thomæ. Sed Boethius
& D. Thomas non dicunt omnem ordi-
nem providentiæ esse certum, & infal-
libilem, quasi habeat effectum, & finem
sui ordinis, sed quilibet ordo dicitur
certus, & infallibilis, quia quicquid in
eo evenit, est certum in Dei præscientia
& voluntate, aut volente, aut permittē-
te. Tota autem providentiā dicitur om-
nino certa, & infallibilis; quia tādē
etiam euentum finis habet ex Dei, non
solum præscientia, sed & voluntate, ac
decreto. Et quis negare audeat Dei pro-
videntiam in se infallibilem esse, certā,
ac immobilem. Neque dicitur certa &
immobilis à certitudine sumpta ex re-
rum necessitate, cum providentiā sit cir-
ca multa contingentia, quæ possent ali-
ter evenire; sed quia in se ita ordinat
omnia, vt non possint aliter evenire,
ex hypothesi scientiæ, & voluntatis
Dei, vt diximus q. 14. artic. 13. & q. 19.
art. 6. Et idem modum dicendum est de
providentiā, quæ simul dicit ordinem
scientiæ, ac voluntatis circa media ad fi-
nem, scilicet, ex hypothesi providen-
tiæ certum esse euentum rerum, si effi-
caci voluntate providet, non tamen si
conditionata tantum circa assecutionē
effectus, qualis est providentiā circa
media beatitudinis supernaturalis er-
ga reprobos.

*Defendun-
tur Boeth.
& D. Tho.
circa infal-
libilem Dei
providen-
tiam.*

*Non certa
providentiā
ex rerū ne-
cessitate.*

ARTICVLVS II.

*Virum omnia sint subiecta divi-
nae providentiæ?*

Conclusio. *Omnia diuina providentiā
subduntur, non in vniuersali tantum,
sed etiam in singulari.*

DUBITATIO.

*An monstra, & peccata, sub Dei
cadant providentiā?*

Primò de monstris sunt qui dicant
ea non solum respectu causarū infe-
riorum,

*Monstra es-
se casu etiā
Dei.*

riorum, sed etiā respectu Dei casu eue-
nire: & omnes similiter defectus, qui
sunt præter intentionem causæ creatæ.
Ita Iulius Sirenus lib. 2. de fato c. 25.
à quo non longè abest Molina in hoc
articulo, licet verbis longè differat. Di-
cit namq; omnes quidem huiusmodi ef-
fectus, qui casu, aut fortuito fieri dicun-
tur respectu causarum inferiorum, esse
præuisos respectu primæ causæ, & sub-
di eius providentiæ: non tamen idè ef-
se necessarium esse intentos, sed suffi-
cere, si sint singuli præuisi, & ob aliquos
fines permisi à diuina providentiā; nē
pè vt partes vniuersi accommodatè si-
nat agere iuxta suas naturas. Exemplū
ponit. *Hinc patet necesse non esse concede-
re mortem illius, qui præter ipsius intentio-
nem, dum natate voluit, suffocatus est, esse
intentam, ac volitam à Deo, sed permissam
dumtaxat.* Hæc ille, quod idem iterum
repetit art. 4. & suprā dixerat de alijs
similibus, non omnia, quæ fiunt, esse
volita à Deo q. 19. art. 6. licet non sint
peccata, & præsertim de actu peccati,
vt diximus tibi dubitat. 5.

*Molina non
omnes effe-
ctus esse in-
tètos à Deo.*

*Omnes effe-
ctus & de-
fectus natu-
rales esse
ex intentio-
ne Dei.*

*Permittit
mala, ne im-
pediantur
bona.*

volita, sed ob adiunctum bonum, quod
sine tali malo esse nō potest. Ita etiam
Albert. 1. p. q. 67. m. 3.

Conueniunt hic Caietan. Bañes, Va-
lencia puncto 2. & Vazquez in obser-
uatione, & constat ex dictis supra, quia
omne id quod de facto est in rerum na-
tura, vel est ens, & bonum, & est voli-
tum à Deo, vel est non ens, & hoc vel
malum culpæ, & non est volitū, sed per-
missum, vel malum pœnæ. & hoc etiam
est volitum & factū à Deo, & ita cadit
sub providentiā Dei, & voluntate ac
intentione, vel prima, vel secunda.

*Omne ens,
& malum
pœnæ voli-
tum à Deo.*

Secundò dicendum de peccatis. Et
omnes conueniunt peccata cadere sub
Dei providentiā, aut providentiā ver-
sari circa illam, vt materiam; vel quia
illa suis præceptis prohibet, vel quia
iam facta ordinat, vt sint materia pœni-
tentia, aut suæ iustitiæ, vt Alexand.
1. p. quæst. 36. memb. 4. art. 1. Albert.
Magn. q. illa 67. mem. 3. ex Origene in
Num. 22. *Malitiam Deus non fecit, sed ea
vitur ad causas necessarias,* & partic. 4.
etiam mala culpæ cadere sub providen-
tia, vt ordinantur à Deo, Duran. 1. dist.
39. q. 3. & D. Thom. 1. contra Gentes
c. 71. & q. 5. de verit. ar. 4. & alij. Non ta-
men est providentiā Dei circa illa, vt sint
effectus eius, ita vt vel ad ipsa facienda
Deus alia ordinet media, vel ipsa ordi-
net, & faciat propter aliquid aliud. Et
ita non potest dici propriè quod Deus
peccata provideat, aut quod sint provi-
dentiam circa illa, tanquam circa
effectus volitos, & non solum tanquam
circa materiam. Itaque providentiā est
circa illa tanquam circa permissa, ita Ba-
ñes, Valētia & Vazquez hoc loco, Mo-
lina hic iterum & articulo sequenti di-
cit neq; actum materialem tribui Deo,

*Quomodo
peccata ca-
dunt sub pro-
videntiā.*

*Deus nō pro-
videt pec-
cata pro-
priè loquen-
do.*

*Actum ma-
teriale pec-
cati esse per
in finem optimū. Sed cū ipse concedat
Deū esse causam vniuersalē illius actus,
& eo ipso esse effectum Dei, concedere
etiam tenetur esse effectum diuinæ pro-
videntiæ, & volitum, ac intentū à Deo,
quicquid enim fit à Deo, fit à diuina pro-
videntiā, & voluntate; vt per se satis cō-
stat, siue fiat à Deo, vt causa particula-
ri, & sola, siue vt ab vniuersali & cōcur-
rente cum causa secunda. Peccata ve-
rò ipsa solum cadunt sub diuina provi-
dentia, & voluntate, non vt prouisa & prouisa,
volita,*

*Actum ma-
teriale pec-
cati esse per
missum di-
cit Molin.*

*Ratio ad ho-
minem, vt
actus sit va-
litus.*

*Peccata
subprovidē-
tia, sed non
provisa,*

volita, sed tantum, quia Deus habet scientiam practica eorum, vt docet D. Thomas sup: a quæst. 14. artic. 16. quatenus ea vel prohibet, vel impedit, vel permittit, aut facta ordinat, ad aliquod bonum.

⁵ An ex permissione peccati vniversum sit melius.

Christi habemus occasione peccati.

De gratia an foret maior sine peccato, res incerta.

⁶ Specialis providentia creaturæ rationalis.

Iustorum magis specialis.

Inter hos aliquorum maxima.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus immediate provideat omnibus rebus?

Conclusio. Cum ad providentiam duo pertineant, scilicet, ratio ordinis rerum in finem, & executio huius ordinis, quæ dicitur gubernatio, primum immediate conuenit Deo, secundum non ita.

DUBITATIO.

Quomodo dicatur Deus immediate provideat, & non gubernare.

Dubitat Caiet. quod partes conclusionis non sibi cohæreant; si enim loquitur D. Thom. de immediata providentia suppositi, prima pars videtur falsa, quia sic Deus humana & libera non providet immediate suppositi, sed media ratione creata. Si verò loquatur D. Thomas de immediate virtutis, secunda pars non est vera, quia omnia Deus gubernat sic immediate sua virtute. Neq; dici debet, in vna parte loqui vno modo, in altera altero; esset enim in paucis verbis multa omonymia.

Caietanus multa hic dicit subtilia, & concedit Deum immediate provideat omnia immediate virtutis; licet enim ratione humana vtatur, in gubernatione, non tamen ea vtatur, vt ratione, & quasi alia virtute, qua iuuetur, sed solum vt ministro, & supposito. Cõcedit etiam quodammodo attingere immediate suppositi omnia quæ gubernat, quatenus omnibus rebus adest intimè. Quæ etiã concedit hic Valètia. Sed his non tã explicatur mens D. Tho. quã obscurior redditur, & cõstabit aliã esse.

Vazquez hic dicit facile esse mentem D. Thomæ, & duos actus elicit intellectus & voluntatis, quorum primi pertinent ad rationem providentiam æternam, alij ad executionem eius, & gubernationem, quæ etiam est actus intellectus, & voluntatis. Hoc colligit ex D. Tho. infra. q. 103. artic. 6. vbi agit de gubernatione. Sed præsertim ex q. sequenti 23. de prædest. ar. 2. vbi docet prædestinationem, & providentiã nihil ponere in prædestinationis, & providentiæ, quæ est gubernatio, aliquid ponere in rebus, & hanc passivè esse in rebus, actiue in Deo. Si ergo actiue est in Deo, est actus intellectus & voluntatis. Sed hæc, quæ illi sunt facilia, nobis difficilia videntur; nulla enim ratio cogit, vt aliũ actũ intellectus, & voluntatis, præter rationem providentiæ, & prædestinationis fingamus in Deo, ad explanationem huius

¹ Pugnat partes conclusionis, de immediate virtutis.

² Caietan. de virtutibus immediate virtutis.

Valentia.

³ Sent. Vazq. alia de mente D. Tho. de alio actu intellectus & voluntatis.

⁴ Non videtur alius actus intellectus & voluntatis in gubernatione, quam in providentia.

Et ex ipso Vazquez.

Solutio vera immediate, id est, se solo provideat.

Immediate gubernat quo modo.

Executio actiua est provideat.

Non immediate gubernat in executione.

De immediate virtutis & suppositi.

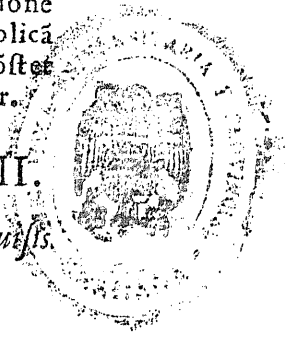
Immediate virtutis quid sit, & immediate suppositi.

huius articuli. Imò D. Thomas expressè q. illa 103. artic. 6. docet ipsam providentiam solam, esse rationem gubernationis, quæ est executio, & non esse aliã rationem eius in Deo; & hoc tandem in fine concedit Vazquez, cum prius oppositum posuisset vt certum, scilicet duos esse actus intellectus & voluntatis in Deo, secundum rationem, respectu providentiæ & gubernationis. Dicendum igitur est, facilem esse doctrinam Divi Thomæ, quia per immediate nihil aliud significat, quàm se solo, vt cõstat hic, & q. 103. & ita se solo dicitur Deus provideat, quia ab æterno, absq; vllto alio, statuit rationem ordinis rerum in finem, quæ est providentia, & ita dicitur immediate provideat, & prædestinare. In hoc etiam sensu loquitur expressè Albert. Mag. 1. p. sum. tract. 17. q. 67. m. 4. p. 4. quod se solo provideat Deus quantum ad rationem, sed medijs creaturis, quantum ad dispositionem rebus inhærentem. Immediate etiam dicitur gubernare. & exequi providentiam quantum ad rationem gubernationis, & executionis, qui se solo constituit rationem eius, quæ est providentia. Dicitur autem executio actiua esse in Deo, neq; est aliud re ipsa quàm providentia, sed connotat vt gubernatio, & executio actiua, ipsam gubernationem passivam in rebus, re ipsa existentem, & ita executio providentiæ, etiam actiua, non est æterna, sicut ipsa providentia, sed in tempore quado est effectus eius. Sed quantum ad effectum, & executionem ipsam non immediate gubernat, id est, non se solo, sed medijs causis secundis, & earum concursu, quod ad splendorem pertinet diuinæ bonitatis, ac potentiæ. Sic etiam Alex. q. 29. m. 5. artic. 2. quod providentiæ famulentur creaturæ non quantum ad rationem, sed quantum ad executionem.

An autem Deus in altero illo sensu immediate cõcurrat, immediate virtutis & suppositi? Quæstio est de nomine. Certum est, & virtutem Dei immediate attingere omnem effectum, & supposito Deum intimè esse præsentem, cuius effectui, imò penitus quàm secundas causas, quæ iuxta effectum esse possunt, non intra. Et in hoc sensu verum est quod Caietanus & Valentia hic dicunt. Certum etiam est, si immediate virtutis significet, agens ita agere

virtute propria, vt non agat virtute alterius Deũ agere immediate immediate virtutis, vt Ferrar. 3. contra Gentiles cap. 70. imò & solus Deus sic immediate operatur, quia omnia alia virtute accepta à Deo operantur. Et hoc forte significat D. Thom. in 1. d. 12. artic. 3. ad 4. & in 1. d. 37. q. 1. artic. 1. ad 4. quod Deus magis immediate agat, quàm quodcumq; aliud agens, quamuis possit significare etiam sensum illum Caietani. Sed iuxta alios immediate suppositi non solum loci significat, sed ordinem causæ magis propriæ, ac determinatæ, à quibus aliæ cõmunes, quasi remotæ, determinantur ad hunc effectum. Et hoc modo causæ proximæ magis immediate agunt, immediate suppositi, & D. Thom. q. 3. de potent. artic. 7. ad finem dicit omne agens naturale esse immediatum suo effectui, sed in hoc sensu causæ proximæ, ad determinantis reliquas, potest intelligi non solum de immediate suppositi, sed & virtutis. Itaq; explicandi sunt varij sensus verborum, vt cõstat in quo sensu verum sit quod dicitur.

Alius sensus immediate suppositi, & forte virtutis.

ARTICVLVS III.

Vtrum providentia rebus provideat necessitatem imponat?

Conclusio est, Non omnibus rebus provideat imponat necessitatem, sed rebus necessarijs præparavit causas necessarias, contingentijs contingentes.

DUBITATIO.

Qua ratione libertas creata cohæreat cum inevitabili provideat.

Prima sententia est Caietani hic, qui fere succumbit difficultati, & remputat in hac vita inintelligibile, hoc solo argumento, nempe, quia vt Divus Thomas hic ad 2. docet, & omnes cõveniunt posita providentia & voluntate Dei absoluta de aliquo effectu futuro volito, ac proviso impossibile est illum non esse, & necessarium omnino, ac inevitabile illum esse, eo modo, quo à Deo provisus est, ac volitus. Et si hoc modo actu, nostri liberi sunt necessarii, ac inevitabiles, inanis videtur

¹ sent. Caiet. non potest se in hac vita intelligi

omnis consultatio nostra, & conatus, inanes etiam preces ad Deum, quia prouidentia, ac voluntas diuina æterna est, & immutabilis, & ante omnem nostram libertatem. Et eo ipso non satisfacit communis solutio, de sensu composito, ac diuiso; licet enim in sensu diuiso euitabile sit, & non necessarium, si tamen in sensu composito, id est, posita diuina prouidentia, ac voluntate, est necessarium, & inuitabile, cum hæc hypothesis, & sensus hic compositus sit ab æterno, ante omnem nostram libertatem, videtur destrui potius arbitrij libertas.

² Dicendum tamen est rem hanc non esse ita difficilem, ut intelligi in hac vita non possit. Et nodus dissoluitur eo modo quo diximus supra q. 14. art. 13. dubit. 5. & q. 19. art. 8. & omnino coherent omnia bene, scilicet, scientia Dei, & voluntas, ac prouidentia, cum libertate creata, eo modo quo docet hic D. Thomas, & locis citatis, quia ad diuinam prouidentiam pertinet omnes gradus entium producere, cum hoc pertineat ad perfectionem vniuersi; & ita necessaria gubernat per causas necessarias; contingentia per causas contingentes. Et, ut dicit in corpore, & ad tertium necessarium & contingens sequuntur ens in quantum ens, id est, in sua latitudine; & ita cadunt hi modi entis sub prouisione Dei, qui est vniuersalis prouisor totius entis, non sub prouisione prouisorum particularium: idem docet Albert. Magn. 1. p. summa tract. 17. q. 67. memb. 4. particul. 2. ex Boethio 4. de de consolatione prof. 6. quod si Deus imponeret necessitatem rebus prouisis iniquissimum esset id, quod modo æquifimum iudicatur, scilicet, puniri improbos, & renuntiare probos. Quamuis ut ibidem dicit Boethius: *Prouidentia actus fortunasque; hominum indissolubili causarum connexionem constringit, & cum ab immobilibus proficiantur exordys, ipsas quoque immobiles esse necesse est.* Quibus verbis non necessitatem significat constringentem absolutè, sed, ut bene explicat Albertus, necessitatem ordinis & consequentiam, quæ solum est necessitas ex hypothesis, & secundum quid, ut antea dixerat idem Albert. tract. 15. quæst. 61. memb. 5. Et hanc necessitatem, quam Aristoteles vocat necessitatem consequentiam, Boethius vocat necessitatem positionis, & Anselmus necessitatem

ordinis, quando scilicet antecedens non ex se, sed ex ratione ordinis, vel positionis, inferit consequens. Sic posita prouidentia circa aliquem actum liberum futurum, necesse est illum esse futurum; sed hæc necessitas non est absoluta, sed tantum ordinis, & consequentiam, cum qua manet libertas simpliciter, eo quod prouidentia decreuit illum actum futurum, produci à sua causa libera iuxta conditionem eius, & naturam, id est, liberè & non necessariò. Et omnia quæ hic longius disputant Molina & Valentia, intelligi facile possunt, ex dictis supra q. 14. & 19. de præscientia & voluntate Dei; & fortè dicemus iterum quæstione sequenti de prædestinatione.

Solum est notandum id quod sæpè aduertimus, actus peccatorum quantum ad eorum substantiam esse effectus Dei, & pendere ab eius prouidentia & voluntate, licet quantum ad malitiam & culpam, quam habent, quatenus liberè fiunt à causa secunda, seipsam determinante ad tales actus, solum sint permisi, & non voliti à Deo. Et ita dici non potest Deum homini dedisse, ac præparasse voluntatem, ac liberum arbitrium, ut liberè tales efficeret actus, quasi tales actus prout ab homine liberè, fiunt, ac voluntariè, sint voliti à Deo, aut intenti. Sic enim sunt mali formaliter, & prohibiti, & culpabiles, & eo ipso non voliti à Deo neque intenti. Et hoc verè Molina multis locis. Hinc tamè negare non debuit id, quod hic negat, & sæpè in hac quæstione, & supra multis locis, actum ipsum & entitatem eius quantum ad substantiam esse à Deo, & ab eius voluntate, ac prouidentia intentum, & prouisum, & effectum volitum. Quæ tamen Deus neque vult, neque prouidit, nisi voluntate consequente, quia prouidit determinationem futuram arbitrij creati ad talem actum. Sicut etiam poenâ peccati non ex se, & voluntate antecedenti prouidit, & voluit Deus, sed voluntate, ac prudentia consequente, visa culpa, & determinatione libera voluntatis creatæ.

Id bene aduertit Molina hic, & Valentia puncto 3. initio ex D. Thoma, Scoto, Gregorio, Gabriele, Aegidio, Capreol. Caietano, & Ferrarien. in 1. contra Gentes cap. 67. qui omnes conueniunt in hoc, quod est valde considerandum in hac materia, & nos diximus supra

Necessitas positionis, seu ordinis.

³ *Actus peccati à prouidentia.*

Molina negat.

⁴ *Eadem difficultas libertatis nostra respectu præscientiæ Dei, & respectu prouidentia.*

pra

præ quæstion. 14. artic. 13. scilicet non esse maiorem difficultatem in concilianda libertate nostra, & meritò, aut culpa, cum prouidentia, & voluntate Dei, quam cum præscientia, quia sicut præscientia ponit libertatem & determinationem liberam arbitrij creati, ita & voluntas, ac prouidentia; sicut ergò actus liberi comparati cum præscientia Dei, simpliciter, & absolutè manent liberi contingentes, & euitabiles, & solum sunt necessarij necessitate consequentiam, quæ est secundum quid, & inuitabiles ex hypothesis, & in sensu composito, ita prout dicendum est de eisdem comparatis cum voluntate & prouidentia Dei: hæc enim non maiorem inferit necessitatem voluntati creatæ, quam præscientia. Neque vllum est absurdum, aut difficile in hoc, quod actus isti sint necessarij in sensu composito, posita scilicet voluntate, aut prouidentia Dei, sicut neque in sensu composito præscientiam, nempe, quia in his omnibus est sensus compositus, quo ponitur res ipsa esse, quia sicut præscientia, ita prouidentia, & voluntas diuina includit determinationem voluntatis creatæ liberam. Et nullam inferit ei necessitatem, sed ei prouidet, & eam gubernat, ac regit, iuxta conditionem suam, ac libertatem, ita mouens suo auxilio, & adiuuans, ut tamen eam relinquat in manu consilij sui, ut possit liberè quo voluerit eam extendere, & se ipsam determinare.

Sensus compositus admittendus.

⁵ *Non inanis conatus noster.*

Fundamentum Caietani non admittendum.

Non ergo est inanis conatus noster, quia prouidentia ad salutem aulorum, includit liberum conatum eorum, ac diligentiam, ad damnationem verò præuidet, ac permittit negligentiam culpabilem, ac praua opera. Non ergo est admittendum id, quod certum videtur putasse Caietanum, prouidentiam, voluntatem, ac decretum Dei esse circa actus nostros absque vllò respectu ad libertatem nostram. Ex hoc enim fundamento indissolubilis esset modus, & de-

strueretur libertas etiam ex sensu composito prouidentiam Dei, & decreti. Si autem prouidentia, & voluntas Dei, ac decretum includit, sicut præscientia, conatum liberum nostrum, diligentiam, laborem, ac preces, nihil horum erit inanè in sensu composito, sed necessarium ex hypothesis, & necessitate consequentiam, & ordinis, ut egregie dicebat Albertus. Et hoc est quod docet Diuus Thomas in solutionibus, quod effectus prouidentiam non solum est euenire aliquid, sed euenire eo modo quo conuenit rebus, scilicet aut necessariò, aut contingenter & liberè, & infallibiliter, aut contra. Et ad 1. in hoc dicit esse immobilem, & certum diuinam prouidentiam ordinem, quod ea, quæ ab ipso prouidentur, cuncta eueniunt eo modo, quo ipse prouidet, vel necessariò, vel contingenter. Et ad 3. explicat locum Boethij supra adductum ab Alberto, eo modo quo diximus, quod ex prouidentia indissolubilis sit, & immutabilis causarum connexio propter certitudinem prouidentiam, quæ non deficit à suo effectu (nempe quem absolutè prouidet) neque à modo euentus, quem prouidit, non tamen inferat rebus absolutam necessitatem. Sed solet obijci quod Deus sit causa prima & vniuersalis, & ita res omnis, & effectus prius ratione sit ab ipso, quam à causa secunda, sed ad hoc respondimus in tractat. de auxilijs ex Greg. Arimin. & Cardinali Bellarmino, & respondet bene hic Valentia, Deum & eius concursum sub vna ratione esse priorem, sub ratione causæ primæ, & communis; tamen determinationem causæ secundæ esse sub alia ratione priorem, id est in ratione causæ determinatæ, & petentis concursum causæ primæ, ut docet D. Tho. 3. contra Gentes, cap. 66. & plerique in 2. dist. 7. Et ita indifferens manet arbitrium creatum, ut possit se ipsum determinare ut voluerit. Hæc de hac quæstione.

Albert. D. Thom.

Concursus primæ causæ quomodo prior, quomodo non.

QVÆST.

Quæst. 23. Artic. 1. dubit. 1.
QVAES. VIGESIMATERTIA.
DE PRÆDESTINATIONE.

ARTICVLVS I.

Vtrum homines prædestinentur à Deo.

Conclusio, Deo conueniens est homines prædestinare.

I. DVBITATIO.

An sic, & quid prædestinatio?

¹ **P**rimò, certum est, & de fide, prædestinationem esse, qua aliqui sunt prædestinati, & probat D. Thom. hic ex eo ad Roman. 8. *Quos prædestinavit, hos & vocauit*, ad Ephes. 1. *Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum, &c.* Et sæpe in Scriptura & Concilijs, vt in Tridentin. sess. 6. can. 15. & 17. & omnes Theologi cum Magistro in 1. dist. 40. Et constabit tex ipsa ratione nominis, & rei.

² **S**ecundò, vt constet quid sit prædestinatio, sciendum verbum, *Destino*, à quo est compositum prædestino, duplicem habere significationem in sacris & profanis literis, vt fere omnes recentiores notarunt in hunc articulum & Diuus Thomas partim docet in hoc articulo, partim artic. 2. ad 2. & de veritat. quæstion. 6. artic. 1. Primò, pro hoc, quod est mittere, ita 1. Machab. 1. vt quidam referunt, *Destinavit aliquos de populo, & abierunt ad Regem*, sed ibi potius dicitur, *Destinaverunt aliqui de populo, &c.* Et videtur potius sumi in secunda significatione, Suetonius in vita Galbæ capit. 16. *Prætorianos cum mandatis ad Imperatorem destinavit.* Secundò, pro hoc quod est statuere, definire, & discernere, sic 2. Machab. 6. *Destinavit non admittere illicita pro vite amore.* Et 1. Machab. 1. vt supra, & 2. ad Corinth. 9. *Prout vnusquisque destinavit in corde suo*, Suetonius in Cesare capit. 44. *In dies plura, aut maiora se ampliando Imperio destinabat*, & alij etiam verbo, *Prædestinare*, sic vlti

sunt, AEmilius Probus in Eumene, *Primus Leonatus Macedoniam præoccupare prædestinavit.* Tertiam quidam addunt significationem, vt Valentia ^{Et designa} punct. 1. quòd destinare sit idem quod deputare aut designare rem aliquam in aliquem finem. Sed hæc videtur in idem redire cum secunda, sic enim deputare, aut designare est deliberare, & statuere. Bañes addit alteram ex Plauto in Rudenti, quod sit idem quod emere, *Minis triginta sibi puellam destinavit*, idest emit; sed hæc etiam redit ad secundam, destinavit nempe, quia sibi statuit, & emit.

³ **I**uxta has significationes Theologi in hac disputatione ex Scriptura, & Sanctis Patribus, dupliciter explicant nomen prædestinationis, quod antecedentem destinationem sonat, scilicet vel transmissionem alicuius in vitam æternam; vt D. Thom. hic Durand. in 1. dist. 40. quæstion. 1. & Driedo de concordia liberi arbitrij & prædestinationis cap. 1. vt prædestinatio sit ratio transmissionis creaturæ rationalis in finem, ad quem sua natura attingere non potest, sed solum per auxilia gratiæ; & idè transmitti dicitur à Deo, quasi vitra, & supra suam naturam, eo modo quo sagitta transmitti dicitur, & dirigi in scopum. Vel secundò, vt significet præordinationem Dei, vel prædestinationem, & decretum, quo aliquem deputavit, ac præordinavit in vitam æternam. Sic Hieronym. in commentarijs prioribus ad Ephes. 1. Augustin. libr. 6. Hypognofticon. *Prædestinatio à prouidendo, aut præordinando futurum aliquid dicitur.* Caietan. ad Roman. 8. Alex. 1. p. quæstion. 28. mem. 1. art. 1. Albert. 1. par. tract. 26. quæstion. 63. m. 1. Albert. Pighius lib. 8. de liber. arbitrio c. 2. & D. Thom. art. 2. infra ad 2. vtramque significationem redigit in vnam Destinationem enim sumpta non pro reali missione, sed pro ea quam quis mente concipit, dicitur de eo quod firmiter mente proponimus, vt 2. Mach. 6. Eleazarus destinavit. Sic Acto. 13. prædestinati dicuntur præordinati in vitam æternam. **Et**

Quæst. 23. Art. 1. dubit. 2. 278

Græcum. Et verbum Græcum, *Proorizo*, ad Roman. 1. & 8. & ad Ephes. 1. significat prædefinire, aut prædeterminare, quamuis aliqui etiam vertant declarare, *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute*, idest declaratus.

⁴ **Q**uæritur prædestinationis ratio ordinis. quo creatura rationalis per aptitudinem præordinatur, ac deputatur in vitam æternam, vel quod idem est iuxta Augustinum, est præparatio gratiæ in presenti, & gloriæ in futuro, vt constabit latius ex dicendis.

⁵ **P**ræpositio verò, *Præ*, in nomine prædestinationis significat iuxta communem Theologorum sententiam antecessionem durationis, vt hic docet Diuus Thomas, & de veritat. quæst. 6. art. 1. Bonauen. 1. dist. 40. art. 1. quæst. 1. Durand. quæst. 2. & alij plerique, licet Catari. opusc. de prædest. c. 1. dicat præpositionem referre non ad tempora, sed ad personas, & dignitatem, vt prædestinati dicantur non quasi ante destinati, sed quasi præ alijs destinati, & probat, quia omnes homines sunt destinati in vitam æternam, quidam autem præ alijs, quia isti absolute, alij sub conditione. Melius alij significare antecessionem durationis, quia vt docet Diuus Thomas hic, ratio alicuius rei efficiendæ, in mente aëtoris existens, est quædam præexistentia rei in ipso, & ita prædestinatio dicitur *Æterna ordinatio in mente Dei existens*, & hoc modò dicitur prædestinari res antequam re ipsa existat. Quod etiam dicit Diuus Thomas artic. 2. & Origen. ad Rom. cap. 1. prædestinari id quod nondum est, destinari autem id quod est, quamuis secundum Diuum Thomam artic. 2. ad 2. etiam id quod non est, dicatur destinari mente.

⁶ **T**andem aduertendum est, aliquando nomen prædestinationis sumi latius, vt significet ordinationem Dei, qua hominem destinat in quemlibet finem siue vitæ, siue mortis æternæ, sic aliquando mali dicuntur prædestinati in ignem, ita Augustin. loquitur 15. de ciuitat. cap. 1. & lib. 2. capit. 24. & li. 6. Hypognofticon. Fulgen. lib. 1. de prædestin. ad Monimum, Isidorus lib. 2. de summo bono cap. 6. & Tridentin. sess. 6. can. 17. dicit quosdam prædestinatos ad vitam, alios verò non esse prædestinatos ad malum. Et Conc. Valent.

sub Lothario cap. 3. Imò D. Thom. hic ad 2. etiam creaturas irracionales abusuè dici prædestinatas ad suos fines. Sed propriè prædestinatio dicitur efficax ordinatio electorum in gloriam per media gratiæ, vt constat ex Theologis in hac disputatione, & ex Augustin. libr. de bono perseuerantiæ, capit. 8. & ex Tridentin. sess. 6. can. 12. & 15 & ex Concilio Arausican. cap. vltimo

⁷ **S**icut autem electi dicuntur prædestinati, ita reprobi dicuntur præsciti vt Augustin. ibidem dicit, & D. Thom. in 1. dist. 40. quæst. 4. art. 1. quod præscientia, vt sic, non dicat rationem causæ respectu eorum, quæ præsciuntur, quia Deus præscit bona, & mala. Destinare autem & prædestinare dicitur causam circa ea quæ destinantur, ac prædestinantur. Vt ergo notetur Deus esse causa eorum bonorum, quæ eueniunt electis, prædestinati dicuntur, quia autem non est causa malorum culpæ in reprobis, dicuntur præsciti. Vel secundò iuxta alios nomen generis speciei infimæ tribuitur, vt bruta dicimus animalia, nõ sic hominem. Tamen aliquando etiam prædestinatio dicitur præscientia, vt ad Roman. 9. *Non repulit Deus plebem suam, quam præsciuit*, vbi præscientiam sumi pro prædestinatione propriè dicta, docet D. Augustin. libr. de bono perseuerantiæ, capit. 18.

II. DVBITATIO

An prædestinatio sit pars prouidentie, vt species subiecta?

Prima sententia dicit non esse partem subiectiuam prouidentie, idest non esse quasi speciem sub genere, ita Caietan. in hoc artic. & innuit Molin. disputat. 1. dum dicit esse partem subiectam, modò expectetur ex parte obiecti, & Vazquez putat magis probabilem supra disputat. 87. capit. 5. & ita loquitur D. Thom. in fine corporis. *Prædestinatio quantum ad obiecta est quædam pars prouidentie: dicitur ergo pars obiectiua, quia diuina prouidentia versatur circa omnia obiecta, prædestinatio solum circa mente præditas, & capaces beatitudinis, & prouidentia ordinat omnia media ad quoslibet fines, prædestinatio solum comparatione beatitudinis*

nis supernaturalis. Tertio, providentia est etiam circa beatitudinē supernaturalem erga omnes homines, dando eis media necessaria, quibus possint eam consequi, nisi per ipsos stet, aut per primum parentem, quæ est providentia solum ex voluntate antecedenti. At verò prædestinatio est solum erga electos ordinans, ac definiens eis media, quibus scit eos efficaciter in vitâ peruen-turos. Itaque prædestinatio, & providentia, tam ex parte intellectus, quàm ex parte voluntatis, sunt vnus actus, qui tamen, vt est prædestinatio, pauciora respicit obiecta, quàm vt est providentia, qui sunt respectus tantum rationis, vt bene Molina, & diximus supra sæpe.

Prædestinatio & providentia vnus actus.

2. Sent. esse partem subiectiuam.

Secunda sententia dicit prædestinationem esse partem subiectiuam & speciem providentiæ sumptæ in genere, ita D. Thom. de veritat. quæst. 6. artic. 1. & in 1. dist. 40. quæst. 1. artic. 2. Durand. quæst. 1. num. 6. Capreol. quæst. vnica, artic. 1. conc. 2. Maius. in 1. quæst. 41. artic. 1. Bartholom. Camerarius, in dialog. Catho. cap. 1. §. 4. Scotus ad Roman. 9. initio disputationis de prædestinatione. Ratio huius sententiæ est, quia in providentia in sua ratione communi, abstrahit à providentia circa finem naturalem, & supernaturalem, & solum dicit rationem ordinis mediorum in quemcumque finem. Et hæc ratio continet sub se quasi duas species, providentiam naturalem, quæ est ratio ordinis mediorum circa finem naturalem, & providentiam supernaturalem, quæ est ratio ordinis mediorum circa finem supernaturalem.

3. Vtraque sententia vera.

Dicendum sanè, vtramque sententiam esse veram; nam si loquamur de providentia Metaphysice sumpta, & secundum rationem abstractam, potest sic diuidi, quasi genus in species, aut sicut analogum in varia habentia talē rationem. Et hoc dicit secunda sententia. Si autem loquamur de providentia Dei physice sumpta, & secundum rem, vnus actus est re ipsa cum prædestinatione, & solum differt secundum rationem totius & partis, non ex parte actus, cum sit simplicissimus, sed ex parte obiecti, quia obiectum prædestinationis se habet, vt pars obiecti providentiæ, vt bene Caietan. & sic est vera prima sententia, quia eadem providentia

ex parte actus, est circa naturalia, & supernaturalia, prædestinatio verò solum dicitur circa finem supernaturalem. Imò, vt bene aduertunt Durand. Molin. & alij, & diximus quæstione præcedenti, non omnis providentia circa finem supernaturalem dicitur prædestinatio, sed solum, quæ ordinat media efficaciam, & habet euentum, seu affectionem finis, vt etiam docet D. Thom. de veritat. quæst. 6. art. 1. cor. Et hac ratione potest dici prædestinatio iuxta secundam sententiam, quasi species non solum providentiæ in communi, & latissimè abstractæ, prout est quasi genus ad naturalem, & supernaturalem, sed etiam providentiæ supernaturalis, id est circa finem supernaturalem; hæc enim potest diuidi in providentiam solum ex voluntate conditionata, quam habet Deus etiam erga reprobos, & providentiam ex voluntate absoluta, & efficaci, quæ est prædestinatio, & solum erga electos. Hic disputant multi, an prædestinatio sit actus intellectus formaliter, an voluntatis, de hoc tamen diximus quæst. 22. artic. 1. dubitat. 2. In solutione primi notandum est circa hanc efficaciam Dei voluntatem erga prædestinatos, quomodo intelligendus sit Damascen. 2. de fide capit. 30. dum docet Deum: *Præscire quidem omnia, non tamen omnia prædiffinire.* Hoc explicat Diuus Thomas & bene, non quod Damascen. velit negare prædestinationem, & decretū Dei, & diffinitionem, seu ordinationem, ac deliberationem, etiam efficacem quomodocunque sumptam, sed solum, quia negat prædestinationem per modum necessitatis, qualem habet circa res naturales & necessarias. Quidam ita intelligunt hoc dictum Diui Thomæ, quasi velit Deum ante omnem nostram libertatem determinare, ac prædiffinire omnia opera nostra libera, ita tamen vt ex sua sapientia nos relinquat liberos, neque imponat nostris actibus necessitatem. Quod merito ipsis fit difficile; si enim semel ante nostram determinationem prædiffinuit actus nostros, non apparet ratio quomodo circa illos liberi maneamus, & non determinati à Deo ita in vnā partē, vt non in aliam. Neque hic est sensus verborum Diui Thomæ, neque vnquam ipse docuit, quod Deus se solo ante arbitrij libertatem determi-

Providentia supernaturalis duplex.

Præscit Deus omnia non prædiffinit.

Mens D. Thom.

nerit actus liberos, id enim est impossibile; sed solum docet prædestinationē Dei operibus nostris non imponere necessitatem, sed ita providere, atque gubernare liberum arbitrium, vt nullam ei imponat necessitatem, & probat ex Damasceno, quia neque vult malitiam, neque vim infert virtuti. Quomodo vero se habeat Deus in hac providentia circa liberos actus, hic non docet D. Thomas, sed sæpe alibi, vt supra quæst. 14. ar. 13. & q. 19. ar. 8. & q. 22. art. 4. & nos diximus his locis & fortè iterum redibit sermo infra in hac quæstione. Res enim est difficilis, & quæ merito sæpius repetatur.

III. DVBITATIO

Vtrum prædestinati possint esse certi de sua prædestinatione?

1. Error Buceri & aliorum de certitudine prædestinationis.

Error fuit hæreticorum nostri temporis Buceri, & aliorum, iustos omnes, ac prædestinatos esse certos de sua iustitia, ac prædestinatione. De iustitia probant ex eo ad Rom. 8. *Ipsè spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei.* De prædestinatione probant, quia putant eum, qui semel est in gratia cadere non posse. Ita etiam errant antea Vvicleph, imò & olim Iouinianus, vt refert Hierony. lib. 2. aduersus ipsum. Et hoc probant ex eo 1. Ioan. 3. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quia ex Deo natus est.* Et infra. *Scimus, quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat.* Iusti ergo, cum & certi sint de sua gratia, & quod ab ea cadere non possint, certi etiã sunt de sua prædestinatione.

2. De fide est oppositum.

Dicendū tamen est, neminem posse esse certum de sua gratia, aut prædestinatione, nisi speciali Dei reuelatione, vt docet D. Thom. hic ad 4. & est de fide ex Trident. sess. 6. cap. 9. & 12. & can. 13. 15. 16. & 17. in quibus decernitur iustum non, nisi speciali reuelatione, esse certum de sua iustitia, neque de sua perseverantia, aut prædestinatione, & inanem esse hanc hæreticorum fiduciam, & can. 17. decernitur, etiam alios præter prædestinatos iustificari. Et multis hæc probat Diuus Thomas 4. contra Gentes cap. 70. Et primò, quod

non sumus certi de gratia, aut iustitia, constat Ecclesiastici 7. *Nemo scit an odio, vel amore dignus sit.* Quod vero iustus possit cadere, & non sit certus de sua perseverantia constat, ex eo Ezech. 18. *Cum auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea, & 1. ad Corin. 10. Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Res est certa inter Catholicos, vide Vega in Trid. à c. 12. vsque 20.

Iustus non scit de sua iustitia, & cadere potest.

Ad primum responderetur Spiritus sancti reddere testimonium, quod sumus filij Dei; nos tamen nisi speciali reuelatione non esse certos, quod illud sit testimonium Spiritus sancti; aliter enim contingit, quàm in fide, in qua certi sumus Deum esse dicentem, & verà esse, quæ nobis dicuntur. Imò quidquid alij dicant, certi etiam sumus nos credere, vt Augustinus sæpe docet, & D. Bernardus ex ipso. In amore, quo constitui mur filij Dei, non sumus ita certi, ob similitudinem amoris naturalis, ac supernaturalis, vt sæpe docet D. Tho. Et quauis Caietan. ad Rom. 8. dicat ex hoc testimonio Spiritus sancti nos teneri non ad sciendum, sed ad credendum quod sumus filij Dei, id tamen non de fide diuina intelligit, sed de fide humana, ex probabili coniectura amoris nostri in Deum, in obseruatione suorum mandatorum, & gubernationis paternæ Dei erga nos, qua nos seruat longo tempore indemnes à periculis casuum spiritualium. De signis verò huius coniecturæ, probabilius agit Vega loco citato.

De fide sumus certi, non de amore.

Nisi coniectura.

Ad secundum ex Ioanne, sunt qui intelligant illud solum de prædestinatione, & quod non faciant peccatum, id est, quod non maneant in peccato, vsque ad extremum vitæ. Ita Bernardus sermon. 1. in Septuagesima, & serm. de triplici cohærentia vinculorum, clausurorum, & glutinorum. Sic etiam glossa interlinealis explicat illud eiusdem Ioann. 1. capit. 5. *Omnis qui natus est ex Deo, non peccat,* id est peccato ad mortem, & Driedo de concordia liber. arbitri. fol. 51. colum. 1. Sed secunda solutio videtur latiùs intelligere dictum Ioannis, de quouis iusto, etiam non prædestinato, & sensus est contra hæreticos quosdam, falsæ libertatis seminatores, qui dicebant, posse filios Dei, scilicet iustos pro libito operari, & ita simul manere filios Dei, ac peccare graua ac mortalia peccata. Contra hos igitur

Natus ex Deo non peccat, de quibus. 1. Explicatio.

2. Contra errorem.

rum dicit antea in eodem capite, *Omnis qui in eo manet, non peccat, & omnis qui peccat, non vidit eum, &c.* Hoc idem significat illis verbis obiectis, quod non possit quis ex generatione, qua filius Dei est, peccare, quia ex semine hoc neque peccare habent, neque posse peccare. Ita ut is, qui in hoc semine ac generatione manet, & secundum vitam filij Dei vivit, graviter peccare non possit. Ita D. Thom. 4. contra Gentes capit. 70 sicut (inquit) si dicas calidum frigidificare non potest, nempe manens calidum; sic qui natus est ex Deo, peccare non potest, sicut tamen potest calidum fieri frigidum, & tunc frigidificare, ita homo potest contra gratiam & dona agere, & ab eis recedendo peccare. Sic Interlinea, & Lyra in locum Ioan. & Caiet & patet ex contextu.

5 *Non omnibus reuelatur prædestinatio.* Docet autem D. Tho. in eadem solutione quarti, licet aliquibus ex priviilegio sua prædestinatio reueletur, non tamen expedire, ut reueletur omnibus, quia non prædestinati desperarent, & securitas in prædestinatis pareret negligentiæ. Dubitatur igitur circa hoc, an si cui reueletur sua reprobatio, adhuc teneatur sperare, aut saltem possit?

Reprobatio non potest reuelari. Prima sententia non admittit hypothese sim & dicit impossibile esse huiusmodi reuelationem. Ita Altifiod. 3. libr. 1. tract. 6. c. 6. q. 5. & Bonau 1. d. 48. circa literam, quamuis hic statim de ea loquatur, dato casu, quod fiat; per impossibile ergo videtur intelligere, non existentem de facto, sic D. Tho. ibi d. 48. q. vnic. ar. 4. ad 2. dicit esse quasi impossibile ex Aug. 11. lib. super Gen. ad literam, c. 17. & 18. Et si fiat posse existimari esse comminatoriam. Idem docet de verit. q. 3. ar. 8. ad 2. reuelationem hanc fieri non posse de potentia ordinaria, quia cogeret hominem desperare. Eadem est ratio Altifiodor. & conuenit Alexan. quem refert & sequitur cum Altifiodoren. Chartusian. in dialogo de particulari iudicio, art. 5. in fine.

6 *Quomodo se queratur de speratione ex reuelatione Bañes.* Dato casu Bañes hic dicit hominem post eam reuelationem non teneri, nec posse sperare beatitudinem, quia ex hypothesi quod non sit prædestinatus, certo scit se eam assequi non posse; spes autem versatur circa obiectum existimatum possibile hic & nunc. Secundò dicit, eum non peccare, non sperando, aut (quod idem est) desperan-

do negatiuè, & libere ex voluntate desistendo ab intentione & prosecutione beatitudinis. Talis enim desperatio negatiua necessariò sequitur posito certo iudicio & reuelatione. Tertio dicit, non sequi necessariò necessitate consequentiæ, quod ille desperaret desperatione contraria, & directè opposita spei virtuti Theologicæ, quia talis (inquit) desperatio est de diuina misericordia quasi non sufficienti ad saluandum. Tale autem iudicium nec speculatiuè, nec practicè sequitur ex tali reuelatione.

7 *Sed licet duo prima vera sint hoc tertium non ita apparet admittendum, sequitur de primò, quia D. Thom. aperte hic & Ioannis citatis, & in 1. dist. 16. art. 1. ad 5. docet ex tali reuelatione necessariò sequi desperationem.* Desperatio autem proprie non solum significat negationem spei, sed etiam actum positium contrarium spei. Secundò, si semel admittatur talis reuelatio, quæ non solum fit comminationis, sed etiam prædestinationis, & voluntatis Dei absolutæ, necessariò sequitur positua desperatio, qua nolit sperare veniam, neque enim posset eam sperare, sed potius certò sciret non sibi eam esse sperandam; in hoc autem sita est ratio positiuæ, & contrariæ desperationis, ut docet D. Tho. 2. 2. q. 20. ar. 2. & in 2. d. 43. ar. 3. Et quidè ex negatiua desperatione, qua licet velit, non potest sperare veniam, necessariò sequitur hæc etiam positua desperatio contraria, qua negationem ipsam spei actu positiuo exercent, & contrario. Necessariò, inquam, necessitate saltem quoad specificationem, ita ut si velit exercere actum aliquem voluntatis pertinentem ad rationem spei, necessariò ille sit desperationis & non spei. Imò & necessitate quoad exercitium, videtur premi voluntas ob certitudinem reuelationis, & obiecti vim ita terribilis, & ardui, conuenit in hac sententia Chartusianus.

8 *Tertio, ratio illa Bañes nimis probat, si enim ad desperationem præcedere debeat iudicium illud, quod misericordia Dei non sit sufficiens ad salutem, iam omnis desperans esset infidelis, & peccaret non solum contra spem, sed & contra fidem, illud enim iudicium hæreticum est. Hoc autem falsum est, nam ut docet D. Thom. 2. 2. q. 20. ar. 2. & 2. dist.*

Desperatio non negat misericordiam Dei.

9 *Desperans ille non peccat.*

dist. 43. vbi supra ad 1. desperatio non provenit ex infidelitate, aut ex eo quod quis neget Dei misericordiam, vel remissionem peccatorum, sed quia ob specialem æstimationem sui status, & in dispositionem suam putat sibi non applicari veniam, & ita de ea desperat.

Dicendum igitur eo casu eum hominem desperare necessariò, necessitate saltem specificationis; & si desperet quantum ad exercitium, non peccare, quia necessitas provenit ex reuelatione certa suæ damnationis. Et quamuis non esset necessarius, sed liber actus, non apparet in eo ratio malitiæ, saltem grauis, cum enim sciat non posse se assequi salutem, nihil est mirum si actu positiuo velit non sperare, aut desperet contrariè. Neque tamen de Deo conuenire potest, quia reuelatio illa includit duritiem eius, & extremam impœnitentiam. Et modo quandiu vivit, tenetur peccata vitare, cum habeat auxilium ad id sufficiens. Neque cogitur ad peccatum, neque est perplexus, sed scit quid cauere debeat, & potest ita, ut ex reuelatione nulla sit necessitas peccati. Quamuis occasio quædam sit humanæ infirmitati, ac malitiæ, non bene operandi iuxta id Pauli: *Quidam desperantes se tradiderunt omni impudicitie*, ad Ephes. 4. Idè dicunt plerique esse impossibilem hanc reuelationem & D. Thom. non conuenire prædestinatis omnibus reuelari suam prædestinationem.

ARTICVLVS II.

Vtrum prædestinatio aliquid ponat in prædestinatio?

Conclusio, *Prædestinatio non est aliquid in prædestinatis, sed in prædestinante. Executio verò prædestinationis actiue est in Deo, passiuè in prædestinatis, scilicet vocatio, & magnificatio.*

De prima parte huius conclusionis dictum est quæstione præcedenti articulo 3. quomodo prouidentia sit ratio ordinis mediorum in mente Dei existens. Eius verò executio, quæ est gubernatio, fit in rebus factis. Eadem enim est ratio prorsus de prædestinatione, cum hæc sit pars prouidentie. Solum igitur est dicendum in hoc art.

de hac executione prædestinationis id est, de effectibus quos facit in prædestinatis.

I. DVBITATIO.

Vtrum vocatio ante consensum sit effectus prædestinationis?

Prima sententia est negans, & ratio quorundam est, quia vocatio secundum substantiam communis est etiam reprobis, effectus autem prædestinationis non sunt communes reprobis. Alij quia putant prædestinationis effectus incipere à iustificatione. Primam illam rationem reddit Gabriel. 1. dist. 40. quæst. vnica art. 1. nota. 1. & dist. 41. q. vnica, ar. 3. & Okan eadem d. q. vnic. in fine. Et ratio horum est, quia si quis esset ordinatus ad solam gloriam absque vllis medijs verè esset prædestinatus. Vnde putant solam beatitudinem futuram vitæ esse prædestinationis effectum, nempe, quia solis conuenit prædestinatis. Hanc secundam videtur sequi Bonau. 1. dist. 40. ar. 2. q. 1. Et ratio esse potest, quia vocatio sola, sine nostro consensu, efficax non est, sed per consensum redditur efficax. Vocatio autem non efficax communis est etiam reprobis.

Dicendum tamen est vocationem etiam secundum substantiam, & ante consensum esse effectum prædestinationis, ita docet D. Thom. in hoc art. & ad Rom. 8. lect. 6. Caietan. & Moli. hic disput. 3. Vazquez disput. 93. c. 1. & plerique alij, Marsil. 1. quæst. 41. Valentia hic puncto 3. & Diuus Thomas probat ex Paulo ad Roman. 8. *Quos autem prædestinavit, hos & vocabit.* quasi vocatio sit effectus prædestinationis. Vocatio autem est ante consensum, imò medium ordinatum ad consensum; siue sit vocatio exterior, ore prædicatoris, siue solum interior, scilicet instinctus & illuminatio Dei, sine qua exterior non sufficit, ut docet Diuus Thomas ad Roman. 8. loco citato, ex eo Ioanne 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* Secundò, prædestinatio est ratio mediorum in vitam æternam cum euentu, id est que de facto habent effectum, sed tale medium est vocatio prædestinati

1 *Vocationem ante consensum non esse effectum.*

2 *Vocatio est effectus.*

quan-

quando re ipsa habet effectum in vitam æternam, ergo talis vocatio secundum suam substantiam est effectus prædestinationis. Nam si talis sit, quæ reuera non conducat in vitam æternam, licet sit vocatio prædestinati, ea non est effectus prædestinationis, sed providentiæ supernaturalis communis reprobis, ac prædestinatis. Vocatio verò, quæ fuit præuisa à Deo habitura effectum, & consensum, & ideò prouisa vt haberet, & re ipsa conduceret in finem vitæ æternæ, nulla est ratio, quare non sit effectus prædestinationis secundum suam substantiam, & ante consensum, licet non sine respectu ad ipsum. Et hoc generale est in omni prædestinationis effectu, vt nullus præcedens sit prædestinationis effectus sine respectu ad sequentem, & omnes dicunt essentialem respectum ad vltimum, scilicet consecutionem gloriæ.

Nō quæuis vocatio prædestinati est effectus prædestinationis.

Vocatio an sit res supernaturalis.

An autem omnis vocatio efficax, id est habens consensum, & effectum in vitam æternam, sit ordinis supernaturalis per se, & secundum substantiam res videtur dubia. Nam omnis gratia propriè dicta videtur esse ordinis supernaturalis secundum substantiam, nam gratia in hoc differt à natura, quòd sit supra naturam. Vocatio autem habens effectum in vitam æternam, est propriè gratia, vt per se constat, & ex Paulo, & ex Tridentin. sess. 6. capit. 5. vbi ab initio vocationis ponuntur effectus gratiæ, & Spiritus sancti. E contra verò multæ vocationes externæ sunt secundum substantiam ordinis naturæ, vt prædicatio Euangelij, & exhortatio ad fidem, vel pœnitentiam, bonum exemplum externum; mors proximi, & amici, quibus solet peccator vocari, & moueri ad pœnitentiam.

Vocatio secundum substantiam ordinis naturalis.

Dicendum est id quod in tractatu de auxilijs diximus, & infra etiam in hoc articulo dicemus, multas vocationes, quæ pertinent quodammodo ad ordinem gratiæ, propter finem, ad quem mouent esse ordinis naturæ secundum substantiam, vt in exemplis positus constat, & habet hîc Molina disputatione 3. & dixerat in concordia quæstion. 14. artic. 13. disputat. 8. & 35. conuenit Valentia puncto 3. omnia media quæ conducunt efficaciter ad consecutionem beatitudinis, siue sint

intrinsecè supernaturalia, vt ipsa dona gratiæ, siue extrinsecè tantum scilicet quatenus ordinantur, vel mouent ad dona gratiæ, vel informantur, & diriguntur à gratia, vt actiones bonæ morales; omnia inquam huiusmodi esse effectus prædestinationis. De his distinctius dicemus infra dubitat. sequenti. 4.

Interim tene dici aliquam gratiam latè, quatenus, licet ipsa secundum se non sit ordinis supernaturalis intrinsecè, còducit tamen, & ordinatur à Deo, vt quid vtile ad talem ordinem; sic vocationes ipsæ externæ, imò & fortè vocatio ipsa interna, quæ mouet ad fidem, vel pœnitentiam, cum nondum sit actus alicuius virtutis infusæ, non est supernaturalis secundum substantiam, sed solum mouet, & impellit cor hominis ad aliquid supernaturale secundum substantiam, & ideò extrinsecè pertinet ad ordinem gratiæ. Nam gratia propriè sumpta est, quæ intrinsecè est supernaturalis, & hæc incipit ab actu deliberato fidei supernaturalis, quo iam mens credit, & est eleuata per proprium assensum supernaturalem ad res super ordinem naturæ. Sic in Concil. Arausican. 2. & in Trident. sess. 6. effectus gratiæ designantur ab initio fidei. Initium autem fidei in Arausican. dicitur pius affectus, & bona voluntas, quia iam homo vult credere deliberatè, & præbere firmum assensum supernaturalem. Primus ergo actus propriè, & intrinsecè supernaturalis est ista bona voluntas, & pius affectus, quo liberè, & ex voluntate vult cedere, & dicitur initium fidei. Et pertinet in esse moris ad ipsam virtutem fidei supernaturalis, quicquid alij dubitent; an hæc voluntas sit ordinis naturalis.

Gratia latè ordinis naturalis.

Gratia propriè, super-naturalis est.

Pius affectus creditus est supernaturalis.

Ad rationes in oppositum respondetur, posse aliquos effectus prædestinationis eosdem communes esse etiam reprobis, vt Baptismum, iustificationem, sic etiam vocationem, siue externam, siue internam. In vno autem est effectus prædestinationis, quia habet effectum in vitam æternam, non in altero, quia in eo non habet effectum vitæ æternæ. Imò aliquando etiam in ipso prædestinato aliqua vocatio potest non esse effectus prædestinationis, scilicet si

Effectus communes prædestinatis & reprobis.

non

non habet consensum, sine quo neque effectum potest habere vitæ æternæ. Solum igitur talis vocatio erit effectus prouidentie supernaturalis inefficacis, quæ communis est reprobis, ac prædestinatis.

Ordinatio ad gloriam est electio.

Ad argumentum Okam & Gabrielis respondetur, ordinationem ad gloriam absque vllis medijs non esse prædestinationem, Valentia dicit saltem nõ esse eiusdem rationis, cum ea quæ modo dicitur prædestinatio. Nobis certum est prædestinationem esse prouidentiam circa media ordinata ad finem beatitudinis consequendum. Siquis ergo absque vllis medijs ordinaretur ad gloriam, non certè esset prædestinatus, sed electus ad gloriam, nisi quæstio sit de nomine: nam ordinatio alicuius ad gloriam est electio; ratione distincta à prædestinatione, vt constabit articulo sequenti.

II. DVBITATIO.

An iustificatio, & glorificatio sint effectus prædestinationis?

Iustificatio est effectus prædestinationis.

Primò, de iustificatione Okam, & Gabriel vbi supra dixerunt non esse effectum prædestinationis; sed solum glorificationem, ob rationem proxime solutam.

Dicendum est absque dubio, iustificationem prædestinati eam, quæ habet effectum in vita æterna esse effectum prædestinationis. Dixi eam quæ habet effectum, quia dubitari potest de iustificatione habita, & postea amissa, an habeat effectum, an non. Omnis verò iustificatio, quæ habet effectum in vita æterna, est effectus prædestinationis, ita D. Thom. hic, & omnes expositores. Caietan. Bañes, Molina, Valentia puncto 3. Vazquez disp. 91. & 93. c. 2. Bonau. Scot. Ricard. & alij 1. d. 41. Alexand. 1. par. quæst. 28. membr. 3. articulo. 1. Albert. 1. par. quæst. 63. mem. 3. articulo. 2. Et ratio est certa, quia medium illud quod habet effectum in vita æterna, est effectus specialis prouidentie, qua suos electos Deus efficaciter dirigit in vitam æternam, & hæc est prædestinatio. Et de hoc effectu iustificationis intelligunt plerique locum Pauli ad Roman. 8. Quos autem vocauit, hos &

iustificauit, quos autem iustificauit, hos & magnificauit, aut glorificauit iuxta aliam literam. Vbi non solum iustificationem, sed & magnificationem, aut glorificationem plerique referunt ad gloriam & magnitudinem iustitiæ & sanctitatis in hac vita. Itaque de iustificatione quòd sit effectus prædestinationis dubitari non potest, vt docet D. Tho. ad Rom. 8. lect. 6. Imò hic est præcipuus effectus in hac vita. Hoc idem constat ad Ephes. 1. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum, vt essemus sancti & immaculati. Et expresse August. lib. de prædestina. sancto. c. 10. dicit gratiam esse prædestinationis effectum.

Secundò, de glorificatione Durand. in 1. dist. 41. quæst. 2. dicit non esse effectum prædestinationis. Ratio eius est apparens, quia prædestinatio esse effectus est pars prouidentie, hæc verò sicut prudentia non est circa finem, sed circa media, quibus est finis consequendus. Et diximus supra prouidentiam esse rationem ordinis mediorum in finem. Beatitudo igitur, quæ est finis prædestinationis, & non medium, non est effectus eius, sed tantum finis.

Sent. Durand. se effectum prædestinationis. Ratio eius est apparens, quia prædestinatio esse effectus est pars prouidentie, hæc verò sicut prudentia non est circa finem, sed circa media, quibus est finis consequendus. Et diximus supra prouidentiam esse rationem ordinis mediorum in finem. Beatitudo igitur, quæ est finis prædestinationis, & non medium, non est effectus eius, sed tantum finis.

Dicendum tamen est consecutionem beatitudinis esse effectum prædestinationis. Ita Diuus Thom. hic & ad Roman. 8. lect. 6. Caietanus, Bañes, Molina, Valentia puncto 3. Vazquez locis citatis Bonauent. Ricard. Scot. & alij 1. dist. 41. Albert. 1. part. sum. tractat. 17. quæst. 63. membr. 1. ex Magistro in 1. dist. 40. & 41. vbi ex Augustino & alijs prædestinatio diffinitur, Preparatio gratiæ in presenti; & gloria in futuro, & prædestinatio est, Præordinatio alicuius ad gloriam, aut est Propositum miserendi, aut est Præscientia beneficiorum Dei. In his omnibus constat gratiam & gloriam esse effectus prædestinationis, quia hæc sunt præcipua Dei beneficia, de his est propositum miserendi. & horum est preparatio in mente Dei.

Effectus est prædestinationis.

Secundò, constat hoc ex Paulo ad Rom. 8. vt supra, vbi omnia media prædestinationis, quibus peruenitur ad finem, redigit ad vocationem, & iustificationem, ipsum verò finem beatitudinis intelligit per magnificationem, aut glorificationem. Ita putat Valentia puncto 3. non posse aliud intelligi per magnificationem aut glorificationem.

Quid magnificatio, aut glorificatio ad Rom. 8.

Nn

Vaz-

Mens Pan
li de gratia
& gloria.

Vazquez è contra disputation. 93. capit. 1. putat per glorificationem, vel magnificationem non intelligi gloriam ac beatitudinem futuræ vitæ, sed iustitiam, ac sanctificationem præsentis. Colligit ex Hieronymo, Ambrosio, Chrysostomo, Theophylacto, Theodoro, Theodulo. Episcopo Cæsaryæ, qui intelligunt honorem adoptionis filiorum Dei. Sed nobis arctari videtur utroque modo Scripturæ sensus verissimus, & Patres licet unum sensum exprimant, alium non negant. Egregie igitur Divus Thomas hic innuit, per magnificationem intelligi & gratiam in præsentem perseverantem, ac continuam usque in finem, & gloriam futuræ vitæ; neque est quod Valentia hanc miretur expositionem; cum facile sit utrumque effectum vna voce comprehendere. Et idem docet D. Thom. expressè ad Roman. 8. lect. 6. circa hæc verba. Neque apparet quid in hoc possit esse incommodi; maxime, quia ut diximus supra quæst. 1. art. 10. idem locus Scripturæ plures admittat literales sensus. Ecquid igitur incommodi est in hoc quod Paulus per *Magnificavit*, aut *Glorificavit*, intelligat magnitudinem & gloriam filiorum Dei in præsentem vitam, ac futura.

5
Ex Patri-
bus.

Et alij Patres expressè intelligunt de gloria futuræ beatitudinis, ut Origenes in hunc locum, Adamus in hunc locum Augustini. lib. 1. de prædestinat. Sancto. cap. 17. & serm. 17. de verbis Apostoli, Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 1. ubi etiam advertit, iuxta prophetiæ phrasim, gloriam futuram voce præteriti nominari à Paulo quasi iam factam, ob rei certitudinem. Cum ergo quidam Patres locum intelligant de gloria præsentis iustitiæ, alij de gloria futuræ beatitudinis, neque sint contrarij sensus, merito de utroque locum explicat Divus Thomas, hic tacite ad Roman. 8. expressè, omniam Patrum in unum colligens, & quasi concilians doctrinam, & sequitur Herueus sub nomine Anselmi, imò & Origenes utrumque sensum attingit. Vi guerius etiam sequitur Divum Thomam.

6
Ratio.

Ratione probatur ista sententia, quia licet prudentia, & consultatio, non sit de fine absolutè, scilicet an sit amandus, aut consequendus, quia finis, ut

sic iam ponitur amari, ac desiderari, & consultatio solum est, & electio, de medijs, quibus finis est re ipsa obtinendus sic medicus non dubitat, neque consultat, an sanitas sit procuranda, sed ea proposita iam ut certa, quærit qua medicina sit sibi procuranda asecutio sanitatis. Tamen eo ipso quod providentia, aut prudentia eligit media, ut utilia ad finem obtinendum, consecutio finis cadit sub providentia, & prudentia, ut effectus mediorum, quæ ordinantur & diriguntur ad finem ipsum re ipsa obtinendum. Et hoc modo etiã gloria, id est eius asecutio, & eventus cadit sub prædestinatione, ac providentia quasi effectus mediorum; licet præparatio gloriæ ante media, ut prior ratione, sit electio, & ratione distincta à prædestinatione, ut dicemus articulo. 4.

Et ex hoc constat ad rationem Durandi, licet Valentia puncto 3. ad finem aliter respondeat, scilicet gloriam & eius consecutionem relatam ad prudentiam, aut providentiam divinam, non esse finem, sed medium ordinatum ad ulteriorem finem ex Dei providentia, scilicet ad manifestationem divinæ bonitatis, ac sapientiæ. Sed licet verum sit hoc comparata gloria beatorum cum providentia, ac prudentia divina absolute, ac latissime sumpta; tamen quæstio præsens, & argumentum Durandi non est de providentia divina ita late, sed de tali providentia ac prudentia, scilicet qua electi ordinantur, ac diriguntur per talem providentiam, quæ est prædestinatio ad talem finem obtinendum, scilicet futuræ vitæ beatitudinæ, & sic gloria beatorum non potest esse medium respectu talis providentiæ, sed tantum finis. Sed licet finis, eo ipso etiam est effectus, per media obtinendus, ut diximus, & convenit Vazquez disput. 91. cap. 4.

Et ita obiter constat, verum esse id, quod Albertus Magnus notavit loco citato quæst. 3. & 4. memb. 1. citato in prædestinatione Dei æterna multos includi actus, scilicet preparationem, electionem, dilectionem, vocationem, iustificationem, magnificationem. Et hos actus sumi penes effectum gratiæ: nam gratia ut euocans, & ordinans à malo, est vocatio quæ est distinguens à massa perditionis, Et gratia, ut ordinans ad bonum

7
Ad ratio-
nem Durandi
Valent.

Melior so-
lutio.

8
Vary actus
in prædesti-
natione.

bonum gratiæ, est iustificatio, ut ordinans ad bonum gloriæ, est magnificatio. Dilectio dicit affectum voluntatis erga eum, cui præparantur beneficia. Electio dicit, & præparationem huius, qui elegitur respectu aliorum, qui deseruntur, & dicit bona, ad quæ eligitur, scilicet gratiæ, & gloriæ.

9
4. diffini-
tiones præ-
destinatio-
nis.

Diffinitiones autem prædestinationis quatuor assignantur penes quatuor quæ sunt in prædestinatione. Nam quatenus in ea est cognitio, & iudicium de beneficijs conferendis, dicitur, *Præscientia beneficiorum Dei*. Ita refert Albertus ex Magistro, Augustinus autem libr. de bono perseverantiæ, capit. 14. definit, *Præparationem beneficiorum Dei*. Secundò, quatenus in ea est ratio, dispositio, ac ordinatio, diffinitur, *Præordinatio alicuius ad gloriam*. Tertiò, quatenus in ea est voluntas faciendi, & conferendi beneficia diffinitur, *Voluntas miserendi*. Quatenus in ea est destinatio in finem per media, diffinitur, *Præparatio gratiæ in præsentem, & gloria in futuro*. Negari tamen non potest in prædestinatione sic sumpta includi etiam electionem, quia re ipsa sunt unus actus in Deo: at prout ratione distinguuntur, prædestinatio est præparatio gratiæ, electio verò præparatio gloriæ. Ex quibus merito colligit Albertus prædestinationem esse in genere scientiæ prædictæ, & approbationis, idè aliquando eam diffiniri per scientiam, aliquando per voluntatem, quæ approbat, aliquando per actum & effectum, de quo est scientia, & approbatio.

III. DUBITATIO

An peccatum, & eius permissio sint effectus prædestinationis?

1
Peccatum
non est effe-
ctus præde-
stinationis.

Primò, dicendum de peccato, de quo res est certissima, & de fide, nõ esse effectum prædestinationis, & in hoc nullus unquam dubitavit Catholicus, imò neq; hæretici asserunt oppositum, quamvis enim Lutherani Deum dicant esse causam peccati, non tamen dicunt esse effectum prædestinationis, cum non conducatur in finem vitæ æternæ. Ratio ergo est certa, quia duo sunt necessaria ad prædestinationis effectum,

& quod sit effectus Dei, quia prædestinatio est actus Dei internus, & ipsemet Deus, & quod conducatur efficaciter in vitam æternam. Neutrum horum convenit peccato, ut ex fide satis constat.

Restat igitur dubitatio solum de permissione peccati, hæc enim est à voluntate Dei, & effectus eius, & ita potest etiam conducere in vitam æternam. Ita asserit prima sententia, quam tenet Molina hic disput. 3. in fine, & Zumel in hunc articulo. conc. 7. Bañes hic non satis explicat circa permissionem peccati cuiusvis in prædestinato; dicit tamen, saltem respectu totius corporis mystici prædestinatorum, permissionem peccatorum Adæ, & Angelorum, & omnium hominum esse effectum prædestinationis omnium electorum. Probat, quia conducit ad pulchritudinem, & perfectionem celestis Hierusalem, quæ est civitas prædestinatorum: quod confirmat ex Augustini. 1. libr. de civitat. cap. 18. ubi dicit, nullum hominem, vel Angelum futurum malum, creandum fore à Deo, nisi nosset quibus bonorum usus eum accommodaret, & hunc ordinem seculorum, tanquam pulcherrimum cælestis honestaret. Omnia ergo mala permittit Deus, & ordinat in bonum finem, & utilitatem electorum, & eo ipso permissio malorum est effectus electionis, ac prædestinationis bonorum. Et hæc ratio confirmatur ex eo ad Roman. 9. *Sustinuit vasa iræ aptata in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam*. Et capit. 11. casum Iudæorum dicit fuisse permissum, non in malum ipsorum. *Sed illorum delictum salus est gentibus*.

2
Permissio-
nem pecca-
ti esse effe-
ctum. x. s. d.

August.

3
August.

Secundò, hoc idem docet Augustinus libr. Soliloquiorum capit. 28. ubi electos dicit nequaquam perire posse, quia omnia eis cooperantur in bonum etiam ipsa peccata, cum enim cadunt non colliduntur, Psalm. 33. idem habet Augustinus de correptione & gratia capit. 9. *Usque adeò diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ut si quando dèderint, & exorbitent, etiam hoc ipsa eos facit proficere, quia resurgunt humiliores, & cautiores*. Et in hoc sensu hunc locum Pauli ad Romanos 8.

Nu 2 intelligi

intelligunt, de casu etiam in peccatum, Dicus Thomas, Herueus, Caietanus, & alij, licet Ambrosius, Chrysostom. Hieronym. & alij intelligant de passio nibus, ac persecutionibus, & Adamus hanc dicit esse germanam intelli gentiam, licet primam etiam admit tat.

4 Ratio appa rens.

Tertio, quia ut dicit Bañes, per missio peccati fuit necessaria ad præ destinationem Christi, neque enim esset Iesus, scilicet Redemptor, ac Saluator, nisi esset peccatum, à quo homines redimeret: ergo per missio peccati Adæ est medium præ destinationis Christi, & inde etiam fit, ut sit medium prædestinatio nis ipsius Adæ & omnium homi num, quia prædestinatio Christi, & gratia, est medium, ac remedium omnium hominum, & eo ipso, aut effectus, aut causa prædestinationis ipsorum. Igitur & permissio meri to dicitur effectus prædestinationis ipsorum electorum. Quis non dicat graua esse, ac difficilia ista argumenta? quibus & nos aliquando facile consen simus.

5 2. Sent. ne gans tenen da.

Dicendum sanè est, permissio nem peccati nullatenus esse præ destinationis vilius effectum, ut me ritò tenet Vazquez disputatone 93. & non dubito omnium antiquo rum Theologorum esse hanc senten tiam; & probari expresse ex Augu stino, & omnibus, Magistro, Al berto, Alexandro, Diuo Thoma, & reliquis omnibus, probatis Theolo gis. Probat igitur hæc sententia ex diffinitionibus prædestinationis, iam assignatis, quod sit Preparatio beneficiorum Dei, aut Preparatio gra tia in presenti, & gloria in futuro, & colligitur ex libro de prædestina tione Sanctorum, capit. 10. quod sit Preparatio donorum gratiæ. Permis sio autem peccati, neque est gratia, neque donum, aut beneficium Dei, sed potius negatio gratiæ, & permis sio miseræ maximæ: ergo nihil ha bet affine cum effectu prædestina tionis.

6 2. Ratio, permissio non est per se utilis.

Secundo, quia permissio pecca ti nihil habet per se utile in vitam æternam, nisi ut obiectum alicuius actus boni nostri, scilicet pœnitent iæ, aut humilitatis, ex malo per-

missio, ergo non potest eligi permis sio, ut per se utilis, nisi ut obiectum, & materia talis beneficii. Hi au tem actus non sunt per se, & absolu tè appetibiles, sed solum ex hypo thesi, & casu præcedentis mali: ergo non sunt media prima intentione e lecta à Deo, sed solum ex hypothesi peccati: ergo permissio peccati, quæ per se non est utilis ut eligatur, nullo modo potest esse medium prædestina tionis, nam si aliquo modo eligeretur per prædestinationem, & ordinare tur, maximè ut utilis ad pœnitentiam, & ita prius deberet eligi ipsa pœni tentia, quàm permissio peccati, nem pè, ut posterior in executione, prior in intentione, & ut id, ad quod so lum, aliud est utile. Pœnitentia au tem non est ita utilis per se, & appe titibilis, nisi solum posito casu, & ma lo peccati, ergo permissio peccati nul lo modo potest dici medium præde stinationis. Ita certè Damascen. 2. lib. fid. cap. 29. pœnitentiam dicit non esse voluntatis Dei antecedentis, quàm ex se habet, sed solum consequentis, consideratis ijs, quæ sunt ex nobis, sci licet nostro casu, & peccato.

Pœnitentia quomodo utilis.

Confirmatur, quia si Deus, nul lo considerato casu, vellet pœnitent iam ut medium acquirendæ beatitu dinis, certè necessariò etiam vellet pec catum esse, quia sine peccato non po test esse pœnitentia, sine peccato (in quâ) etiam formaliter, & ut malum cul pæ est. Hoc autem absurdum est & hæ reticum, ergo dici non potest, Deum ex se, & absolute velle pœnitentiam, ut medium beatitudinis acquirendæ. Solum ergo vult pœnitentiam, viso iam, & permissio casu hominis. Quæ cer tè sunt efficacissima contra oppositam sententiam.

8 Ad 1. ex Augst.

Ad primum in oppositum respon detur verissimam esse doctrinam Au gustini, quam sæpe docet, præsertim in Enchirid. à capit. 11. Deum esse ita bonum, ac omnipotentem, ut mala non permitteret; nisi ex eis erueret bona. Inde tamen non fit, ut Augustinus doceat id quod illi contendunt, sci licet mala permitti à Deo, ut inde eruatur bona, sic enim mala ipsa essent me dia electa à Deo ad bona, tanquam ad finem, quod est impossibile. Solum ergo permittit mala, cū sciētia bonorū, quæ

Quomodo permittat Deus mala quæ

III. DVBITATIO.

An bona naturalia sint effectus prædestinationis?

quæ ex illis eruere potest, tanquam bonus, & omnipotens ex causa so lum, & hypothesi, quòd iam mala sint. Hoc significat Augustinus. Hoc idem Paulus ad Roman. 9. & 11. Et quamuis aliquando Scriptura, & Patres bonum, quod Deus ex malis elicit, explicant per modum finis, ut Augustin. 11. lib. de Gen. ad literam cap. 22. dæmonem dicit à Deo conditum, cū sciret ma lum futurum, Creauit (inquit) eum, ad hoc, ut de illo bonis prodesset. Et Greg. homil. 21. in Euangelia, lapsus Petri dicit fuisse permissum, ut in sua per sona disceret aliorum misereri. Sed reuera non finem significant primariè ex petitum, ad quem casus, ut medium or dinetur, sed euentum bonum, què Deus post casum elicit.

9 Ad 2. pec catum coo peratur in bonum.

Ad secundum respondetur eodem modo, diligentibus Deum, etiam pec catum, cooperari in bonum ex Dei gratia, qua postea eos efficaciter mouet ad pœnitentiam, & humilitatem, & hoc docet Paulus, & Augusti nus; non tamen fit inde casus, & peccatum permitti à Deo, quasi me dium ad hunc finem. Sed elici hoc bo num, ex hypothesi præcedentis mali, permissi. Sic ex peccato, & casu alio rum, ostendit diuitias gratiæ suæ in prædestinatos, quatenus bonitatem & gratiam ostendit, tribuens eis auxi lia apta, & efficacia, quæ alijs ne gavit.

10 Christus post peccatum.

Ad tertium, necessarium quidem fuit peccatum, ut Christus præde stinaretur Redemptor, & modo de facto, ut veniret; sed nusquam Deus peccatum permittit, aut ordinauit, ut Christus veniret; vellet enim & eligeret peccatum, tanquam medium ad hunc finem, quod est impossibile. Sed post permissum iam peccatum Christum prædestinavit in eius reme dium, scilicet tanquam medium, quo debuit compleri prædestinatio Adæ interrupta, & totius generis humani, de quo infra re dicit sermo.

CERTVM Est bona, & dona, quædam esse supernaturalia, infusa à Deo, ut gratiam, charitatem, spem, fidem, & actus harum virtutum. Alia esse merè naturalia, ut diuitias, aut paupertatem, naturam, complexio nem, ingenium, potentias sensuum, parentes, educationem, patriam, & familia. Alia sunt dona, quæ secundum substantiam naturalia sunt, sed mouent, ac dirigunt ad finem supernaturalem, secundum substantiam, ut diximus dubitatione 1. huiusmodi sunt vocatio externa, imò & interna, quæ non habet actum alicuius virtutis supernaturalis, sed ad eum mouet, ut ad fidem, vel pœnitentiam. In secundo genere esse videntur, merè videlicet naturalia, opera bona moraliter, quæ in gentibus etiam sine fide reperiuntur, ut eleemosynæ, orationes ad Deum, & quilibet affectus, & opera virtutum, earum scilicet, quæ non sunt infusæ, & supernaturales, sed acquisitæ tantum.

1 Bonæ gratiæ & naturæ.

Cum igitur de primis illis donis certum sit, ea esse supernaturalia secun dum substantiam, & effectus præ destinationis, si habeant effectum in vi ta æterna, ut diximus dubitatione 2. Partim etiam de tertio genere bono rum dictum sit dubitat. 1. Restat modo dicendum de secundo illo genere donorum, & bonorum mere natura lium, an possint esse effectus prædesti nationis.

2 Dona gratiæ sunt effectus prædestinationis.

Prima sententia dicit hæc non esse effectus prædestinationis, etiam ipsa bona opera moralia, quæ præsertim conducere videntur. Si igitur ista non sunt effectus, minus reliqua, natura, complexio, patria, parentes, bona educatio. Hanc sequi videtur So tus 1. libr. de natura & gratia cap. 120. Et ratio esse potest, quia non sunt effectus gratiæ, sed naturæ; prædestina tio autem est preparatio donorum gra tiæ, ut supra diximus.

3 Bona moralia & naturalia, non esse effectus prædestinationis.

Secunda sententia dicit & opera hæc, & complexionem, & alia merè naturalia, quæ efficaciter conducunt in vitam

4 2. Sent. afirmans.

vitam æternam, esse effectus prædestinationis, ita Durand. 1. d. 41. quæst. 2. n. 7. Cordu. 1. q. 56. initio. Driedo de concordia p. 1. ca. 1. pag. 3. Zumel. hic q. vnica con. 5. & 6. Molina hic disput. 3. ad finem. Innuit Valentia puncto 3. in 3. sententia, & dicit esse communẽ Theologorum. Sed quidam temperant hæc naturalia non esse prædestinationis effectus secundum esse, & substantias suas, sed solum prout ordinantur à Deo, in finem supernaturalem. Cum enim sint ordinis naturalis secundum substantiam, non possunt, vt sic, pertinere ad ordinem, & prouidentiam supernaturalem. innuit hoc Zumel. ad argumenta. Alij verò etiam secundum substantiam, referunt inter effectus prædestinationis, eo quòd, etiam secundum substantiam, conducant ad finem supernaturalem.

5
Vazquez partim.
In hac sententia cõuenit partim Vazquez disp. 93. c. 4. ex dictis disp. 89. c. 3. & 10. & disp. 91. c. 14. 15. & 16. n. p. ea omnia dona, quæ pertinent ad gratiã nobis datam per Christum, dicit esse effectus prædestinationis, sin aliter non esse, opera verò moralia, quæ fiunt ab homine iusto; pertinent ad gratiam per Christum, quam etiam ipse vocat gratiam Redemptionis, quia sunt meritoria; vitæ æternæ, & habent effectum in ipsa, vt constat ex Triden. sess. 6. c. 16. Secundò, ad eandem gratiam pertinet omnia signa externa, quæ Deus confert, vt inspiret nobis Spiritum sanctæ cogitationis, hæc enim signa externa præparat Deus adhuc effectum sanctæ cogitationis, vt docet Aug. lib. de bono perseueran. c. 14. vbi dicta vel facta diuina, & signa, dicit prædestinatis tribui, ex gratia prædestinationis, quibus possint credere, modo tamen adsit interna gratia, & auxilium, sine quo non sufficiunt.

6
Mors iusti effectus prædestinationis.
Sic etiam iusti mortem præmaturã, qua ab imminente peccato liberatur, dicit esse inter effectus prædestinationis numerandam, & gratiam per Christum, quia ea iusti perseuerantia completur, & prædestinatio perficitur. Probat quia, vt dixerat disputat. 91. cap. 13. ad gratiam Christi, non solum pertinent auxilia supernaturalia, qualia sunt, quæ dantur ad opera virtutum infusarum, sed etiam ea, quæ, licet sint ordinis naturalis, conferunt tamen ad pietatem,

& ad rectam vitam, & ad perseuerantiam in gratia. Neque Patres distinxerunt inter ea, quæ sunt ordinis naturalis, aut supernaturalis. Similiter tempus, & occasionem salutis, qua puer, verbi gratia, cito moriturus, nascitur prope fontem, aut apud eos, qui statim ipsum baptizent; dicit esse effectum prædestinationis. Sic & educationem, qua quis efficaciter iuuatur ad iustificationem, perseuerantiam, & salutem, hæc omnia dicit esse dona gratiæ per Christum, licet externa. Et sanè in his conueniunt omnes secundæ sententiæ, & videntur vera; licet enim per se nõ sint ordinis supernaturalis, quatenus tamẽ quodammodo conducunt, vel ad acquirendam gratiam ordinis supernaturalis, vel ad finiendam vitam in ea, merito dicuntur esse media talis finis vitæ æternæ, & eo ipso effectus prædestinationis, iuxta id Sapiẽ. 4. vbi de morte præmatura dicitur: *Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius: placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum.*

7
Complexio non est effectus prædestinationis.
Id tamen non videtur admittendum in hac secunda sententia, quod Molina expressè dicit, & quidam alij, de complexione, & temperamento naturali, quòd etiam sit effectus prædestinationis. Hoc ergo non videtur admittendum; & reijcit Vazquez capit. illo 4. disputation. 93. licet enim pertineat ad donum creationis, quòd etiam aliquando vocatur gratia, quòd constat ex Augustino epistola 90. & 95. & Patribus Concilij Africani, qui dicebant aduersus Pelagium, dici quidem gratiam Dei, ratione non improbãda, eã qua creati sumus, quatenus nõ meritis, sed gratuita Dei bonitate donata est. *Alia tamen est, qua prædestinati vocamur, iustificamur, glorificamur.* Et idẽ repetit Augustin. epist. 105. contra Pelagium, qui dolose concedebat gratiam nobis sine meritis donari, intelligens gratiam creationis. Gratia ergò, quæ est effectus, & donatio prædestinationis, cuius ipsa prædestinatio est præparatio æterna, vt docet August. de prædestinat. sanctorum, c. 10. & 14. alia est à gratia creationis, & complexione, ac temperamento naturali.

8
Ratio de cõplexione.
Ratione etiam constat, quia bona complexio, indoles, & ingenium, non sunt

funt vlla causa, aut dispositio, obquam Deus conferat gratiã vocationis, & alios effectus prædestinationis, vt constat ex August. ad Simplicianũ. q. 2. ergo non pertinet ad ordinẽ prædestinationis, neq; natura sua, neq; ex Dei ordinatione, sed potius se habent, vt subiectum, per naturalẽ Dei prouidentiam cõmunem productũ, vt possit per prouidentiam specialem, supernaturalem, ultra dirigi ad finem supernaturalem. Et eo ipso non potest tale subiectum secundum suam naturam, & cõplexionem, pertinere ad ordinem prædestinationis, nisi solum vt subiectũ, non vt effectus, & mediũ. Et quamuis verum sit id, quòd August. docet lib. de bono perseuerantiæ, c. 14. eos, qui bono sunt ingenio, & indole, facilius credere, nõ tamen ideò ingenium, aut indoles est prædestinationis effectus, aut per se dispositio, ob quã dantur alij effectus, & multi tali ingenio, & indole, & doctrina præditi, nõ ita vocãtur, vt conuertantur, neq; apparet, vnde hæc naturalis cõplexio, aut dispositio, debeat prædestinationis effectibus annumerari.

9
Non est propria dispositio in natura ad gratiam.
Itaque concedi potest, naturalem esse in nobis dispositionem, ratione cuius gratia prædestinationis in nobis facilius operetur, & conseruetur; propriè tamen nulla est dispositio naturalis, etiam remota ad gratiam fidei, aut iustificationis, quia, vt alibi dicemus, propria dispositio debet esse eiusdem ordinis cum forma, ad quam disponit. Qua ratione, etiam opera bona moralia non sunt propriè dispositio ad gratiam vocationis, aut iustificationis, sed positus etiam illis operantur, ex sola Dei misericordia tribuntur ista dona, & effectus prædestinationis. Tamen dicuntur dispositiones improprie; ac remotæ, & quasi conditiones, sine quibus Deus non confert aliquando effectus prædestinationis, etiam ex gratia, & misericordia. Ratio enim & discrimen quare ex duobus infidelibus adultis, vni tribuatur lumen fidei, & gratia vocationis, non alteri, esse potest, quia vnus, vt potest secundum facultatem naturæ, & ex lumine rationis, petit à Deo suam salutem, & seruat legem, meliori modo, quo potest, & sui curam habet, alter verò, omnino est negligens, neque orat, neque curat vllò

modo suam salutem. Quamuis ergo neque in primo illo sit dispositio propria ante gratiam fidei, ad iustificationem, est tamen remota quædam, & impropria dispositio, quam Deus ex sua misericordia, & gratia respicit, vt etiam respectu huius verum sit, quòd facienti quòd in se est Deus non denegat gratiam. Quòd, licet quidam ardeant ad eum, qui facit quòd in se est ex auxilio supernaturali, ita vt huic Deus non denegat gratiam vocationis, & fidei; ac iustificationis; nobis tamen latius videtur intelligi, vt etiam facienti quòd in se est, ex viribus naturæ, Deus non denegat gratiam, & lumen supernaturale. Et sic vniuersim est verum, perditionem esse ex nobis, id est ex negligentia nostra, salutem vero à Deo, & eius gratia, ac misericordia.

10
Per se effectus prædestinationis naturales sunt.
Ex his constat effectus per se, & proprios prædestinationis, esse supernaturales secundum substantiam, quorum primus est affectus & bona voluntas credendi, quæ dicitur initium fidei, postea sequuntur spes, poenitentia, charitas, & alia dona infusa, quæ comitantur gratiam iustificationis. Vocatio etiam ad fidem, est effectus prædestinationis, licet non sit supernaturalis secundum substantiam, sed actus quidam intellectus, & illustratio, circa res supernaturales, quibus cor hominis mouetur, & tangitur ad credendum; neque enim videtur esse vllus actus supernaturali secundum substantiam, nisi sit alicuius virtutis infusæ & supernaturalis: talis autem illustratio & motio nõndũ est actus virtutis, & gratiæ receptæ, sed solum est gratia tangens, ac mouens. Et ideò dicitur gratia, & pertinet ad effectus prædestinationis, licet enim non sit gratia iam voluntariè recepta, neq; virtus, cum non sit actus liber, & voluntarius, mouet tamen ad gratiam supernaturalem, & ad actum virtutis infusæ, scilicet ad fidem, spem, charitatem, aut poenitentiam, & ita per se, & propriè est effectus prædestinationis, non ita præcipuus, atq; dona ipsa, & actus supernaturales, qui per se sunt gratia iam disponens, aut iustificans, & constituens hominẽ in ordine supernaturali, sed saltem secundariò, vt mouens, & tangens, & excitans cor hominis ad

talem gratiam supernaturalem. Dona verò naturalia, quæ diximus iuuare ad prædestinationis complementū, per se non pertinent ad effectū vitæ æternæ, cum neque sint formæ iustificantes, neque dispositiones propriè dictæ, etiam si sint opera moraliter bona; quia tamē occasiones sunt, vel conditiones, sine quibus nō cōpletur prædestinatio, sub hac ratione dicuntur esse effectus prædestinationis vt mors præmatura, funus obuiū, eleemosynæ, & orationes factæ ab infideli, & alia opera bona moraliter.

II Quod autē dixit Vazquez tot locis citatis, solū ea quæ pertinent ad gratiam Christi esse effectus prædestinationis, si pressè, vt sonat, intelligatur, nēpe nō ea omnia quæ pertinent ad gratiā Dei, sed solū ea, quæ dātur per merita Christi, esse prædestinationis effectus, hoc nō videtur verū, nā gratia Angelorū, qui nō ceciderūt, fuit effectus prædestinationis, & nō per Christū. Et si de solis hominibus loquatur, vt loqui videtur, adhuc gratia Adæ in statu innocētiæ, & merita, quæ habuit, fuerūt effectus prædestinationis eius, quia habuerūt effectū in vita æterna, & nō fuit ex meritis Christi. Parū ergo refert ad effectū prædestinationis, an sit ex meritis Christi, an non, modò sit gratia Dei habens effectū in vita æterna. Vnde & dona & gratia Christi fuerunt effectus prædestinationis eius, & non ex meritis eius, sed solū ex misericordia Dei. Et hoc quod diximus de gratia Adæ, constabit magis dubitatione sequenti.

V. DUBITATIO

An iustificatio, & merita interrupta peccato, sint effectus prædestinationis?

I Prima sententia est negās, talē iustificationē, & merita, quæ sequēti peccato interrumpunt, prout præcedunt peccatū, esse effectus prædestinationis, sed solū prout restaurātur postea per pœnitentiā, & sequētē iustificationē quæ ultra nō interrūpat. Hæc sententiā tenet Vazquez disput. 93. cap. 31. & putat manifesta niti ratione. Primò, quia tam iustitia, quàm merita, prout peccato interrumpuntur, sunt effectus gratiæ, etiam reprobis communes. Se-

cundò, ipsa permissio peccati sequentis non fit à Deo, intentione restaurandi gratiam, & merita per pœnitentiā; & ita iam manent extra viam futuræ beatitudinis, & ita non sunt effectus prædestinationis: nisi quatenus postea Dei prædestinatione iterum restaurantur, vt habeant effectum in beatitudine, scilicet prout per pœnitentiā reuiuiscunt. Igitur vsque ad hanc restorationem non erant effectus prædestinationis, sed solius prouidentie communis prædestinatis, ac reprobis. Ita certam putat hanc suam rationem, & sententiā, vt in omni scientia probare dicat, etiam eorum, qui dicunt electionē ad gloriam, & vocationē efficacem eā dandi, esse priorē ratione prædestinatione, quam sententiā nos cum D. Thom. defendemus. Itaq; licet ex hac voluntate efficaci dandi gloriam, conferat Deus gratiam iustificationis, & merita, si tamen peccato mortali interrumpantur, & mortificentur, id est impediuntur, ne habeant effectum in vita æterna, vt sic impedita, non sunt effectus prædestinationis, sed solū postea, quando per sequentem pœnitentiā reuiuiscunt, & perseuerant, & habent effectum in vita æterna. Hæc est eius sententia.

Dicendum tamen est huiusmodi gratiam iustificationis, & merita facta ex ipsa, licet impediuntur per peccatum, si postea reuiuiscant, & de facto habeant effectum in vita æterna, ab initio fuisse effectus prædestinationis: hoc non solū est verum in nostra illa sententia de electione efficaci ad gloriam, ex qua confert Deus talia auxilia, gratiam, & merita; sed etiam in sententia ipsius Vazquez, qua putat omnes effectus prædestinationis solū dari ex simplici affectu, & voluntate inefficaci dandi gloriam. Ratio est, quia quodlibet donum gratiæ, quod reuera habeat effectum in vita æterna, est effectus prædestinationis, iuxta hætenus dicta ex Augustino, & ipse concedit expressè; sed talia auxilia gratiæ, & illa iustificatio, & merita interrupta per peccatum, si postea reuiuiscant per pœnitentiā, etiam vt præcedentia peccatum, habent effectū in vita æterna, ergo etiā vt præcedentia peccatū, & ante reuiuiscentiā, sunt effectus prædestinationis. Maior est certa in omni sētētia.

Mi-

3 Minor etiam necessariò concedenda in sententia cuiusuis. Nam omnes cōturbata habent effectū in vita æterna.

cedimus, nos in nostra, & Vazquez in sua illam gratiam, & merita mortificata, seu impedita per peccatum, postea quando reuiuiscunt per pœnitentiā, habere effectum in vita æterna; nempè quia corona vitæ æternæ datur virtute illius gratiæ, & meritorum, quæ reuiuiscunt. At nullū habent effectū prout reuiuiscunt, nisi eum ipsum in substantia, & gradu, quæ habent ex virtute præcedenti ante reuiuiscentiā, scilicet, à quo fuerant mortificata, & impedita per peccatum. Constat hoc manifestè, quia opera mortificata per peccatum, quando reuiuiscunt per pœnitentiā, non de nouo fiunt, neq; acquirunt aliquam nouam virtutem, aut donum gratiæ, ratione cuius habeant nouum effectum in vita æterna, quem antea non haberent. Sed solū dicuntur reuiuiscere per pœnitentiā, quia antea erant facta, & habebant virtutem meriti, ita vt eis, ex Dei iustitia, deberetur vita æterna, tanquam premium, & corona gloriæ. Hæc tamen virtus erat notificata per peccatum, id est, impedita obstaculo peccati, ne suum effectum consequeretur. Per pœnitentiā verò reuiuiscunt, quatenus aufertur obstaculum peccati & præcedentia ipsa merita, ex gratia iustificationis præcedentis, habebunt iam effectum in vita æterna, & consequentur suam coronam gloriæ. Igitur, licet reuiuiscant sit conditio, sine qua non haberent effectum, & eo ipso nō essent effectus prædestinationis, qua ratione omnes effectus prædestinationis, ita sunt inuicem nexi, vt sequens sit conditio, sine qua procedentes non essent effectus, prædestinationis, tamē sicut vocatione quæ habet effectum consensus, & iustificationem sequentem, licet sine tali effectu non esset effectus prædestinationis, tamen ante ipsum effectū sequentem est effectus prædestinationis, tanquam medium efficax, quod reipsa habebit effectum in vita æterna. Ita certè dicendum est de gratia, & meritis Adæ in statu iustitiæ originalis, & de cuiusuis alterius prædestinati gratia, & meritis mortificatis per peccatum, quòd licet conditio, sine qua non essent effectus prædestinationis, sit reuiuiscencia sequens, & perseuerantia, & gloria futura, tamen sicut gratia perseuerans ante

Gratia, & merita Adæ ante peccatum, sunt effectus prædestinationis.

perseuerantiam est effectus prædestinationis, & ante futuram gloriam: ita etiā gratia, & merita mortificata ab initio, ante peccatum, & ante reuiuiscentiā, sunt effectus prædestinationis, quia prout ab initio sunt, media efficacia sunt, quæ de facto habebunt effectum in vita æterna. Et si ab initio virtutem non haberent, neq; post reuiuiscentiā haberent effectū. Nobis hæc ratio manifesta videtur. Tu vide cui assentias.

4 Ex his sequitur stare non posse id, quod ex sua sententia infert Vazquez cap. illo 3. scilicet in probabiliori sententia, quæ docet Christum non fuisse venturum, si Adam non peccasset, gratiam quidem Adæ in statu iustitiæ originalis non fuisse ex meritis Christi, quia prædestinatio Christi fuit post peccatum Adæ; gratia autē illa fuit ante peccatum, & omninò independens à peccato, imò potius destructa per peccatū. Cum his tamen dicit Vazquez, adhuc verum esse, totam Adæ prædestinationem, & media gloriæ eius, fuisse ex meritis Christi. Et quidem aptè hoc colligit, si verè præiicit, nempè quia, vt in sua sententia dicebat iustificatio, & merita mortificata, non sunt effectus prædestinationis, nisi prout reuiuiscunt, & ita omnes effectus prædestinationis Adæ fuerūt ex merito passionis Christi.

5 Nos autem, iuxta prædicta, oppositū necessariò dicendum putamus, quia gratia status innocentie, licet ipsa nunquā redierit, merita tamen, facta virtute illius gratiæ, nō fuerunt mortua per peccatum, sed solum mortificata, & impedita, & eadem illa, prout facta ab illa gratia, quæ non erat ex meritis Christi, habent reipsa, & de facto effectum in corona gloriæ Adæ; ergo verè pertinetur ad prædestinationem eius, id est, directionem efficacem eius ad talem gloriam per talia media, prius quidem mortificata, & impedita, sed postea instaurata, ac reuiuiscencia, ita vt consequatur suum effectum. Ergo omnia media prædestinationis Adæ non fuerunt ex meritis Christi, sed potius prædestinatio Adæ, quasi interrupta, & intercisa, fuit per prædestinationem Christi instaurata, continuata, atq; vsq; in finem adducta, quasi per remedium mali intercidētis. Parum ergo refert, quòd dona, aut auxilia gratiæ, non sint continuata; si enim reipsa habent effectum in vita æterna,

æterna,

æterna, etiam interrupta, & mortificata sunt effectus prædestinationis, ut abū de patet ex dictis.

6
Christus nō est primus prædestinatus, nisi dignitate.

Ex his tandem necessario sequitur in hac sententia Diui Thomæ, quam merito sequimur, & sequitur etiam ipse Vazquez, scilicet, Christum non fore, nisi existente peccato Adæ: in hac inquam sententia necessario sequitur, cōtra Vazquez Christum non esse primū prædestinatum, secundū rationem in mente diuina, neq; prædestinationem ipsius posse esse causam totius prædestinationis Adæ, sed potius è cōtra prædestinationem Adæ, & generis humani fuisse causam, tanquam finem, prædestinationis Christi, secundū rationē nostram, nempe, quia Christus prædestinatus fuit, tanquam remedium, & mediū per quod instauraretur interrupta prædestinatio Adæ, & perficeretur; & simili liter prædestinatio omnium electorū, qui post peccatum Adæ electi sunt, ac prædestinati. Licet igitur Christus sit primus prædestinatorum dignitate, & excellentia, cuius gratia & meritis omnes sunt adducendi in gloriam; nō tamen primus ordine rationis, sed potius posterior ratione, cum tanquam mediū, ac remedium sit prædestinatus, ad perficiendam & complendam prædestinationem Adæ, & aliorum hominum, ut diximus 3. part. quæstione 1. art. 2. & fortè redibit sermo de hac re infra, modò attigisse sit satis, quia res est euidens.

7
Ad argu-
mentum.

Obiecta nihil probant Primum as- sumit non verum, scilicet gratiam, & merita interrupta, communia esse etiā reprobis; nam ea ratione qua habent de facto effectum in vita æterna, non sunt reprobis communia. Alioqui dicemus, solam perseuerantiam, & mortem in gratia, esse effectum prædestinationis, non vocationem, non gratiam iustificantem, non merita. Ad secundum, quid refert, à Deo non permitti peccatum eo fine, ut resurgat ille per poenitentiam. Extera sunt hæc, nihil ad rem faciunt. Quod attinet, id est, quod diximus, nempe quòd gratia, & merita Adæ, & cuiusvis prædestinati, licet mortificata prout ab initio fiunt, habent effectum in vita æterna, & hæc est ratio effectus prædestinationis.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus aliquem hominē reprobet?

Conclusio est affirmans.

I. DVBITATIO.

An sit reprobatio, & quid sit?

Primò certum est, & de fide, reprobationem esse, ex Scriptura, Concilijs, & Patribus, qui partim vtūtur hoc nomine, partim alijs, ut nomine *ody*, D. Thom. hic probat ex eo Malach. 1. & ad Rom. 9. *Iacob dilexi, Esau odio habui.* Dicitur enim Deus odio habere eos, quibus non vult bonum hoc, quod est vita æterna, ut docet hic ad primum. Nomen *reprobi* habetur apud Paulum 1. Corin. 9. *Ne cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar, id est, à Deo reprobatus, ut ibi D. Thom. le. 5. & Herueus, qui vulgo Anselmus. Et 2. ad Corint. 13. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Iesus in vobis est, nisi fortè reprobi estis: spero autem quòd cognoscatis, quia non sumus reprobi.* Alio nomine dicuntur *Vasa in honorem* prædestinati, & *Vasa in contumeliam* reprobi. 2. ad Timot. 1. licet id facilius intelligatur de iustis & peccatoribus. Dicuntur etiam prædestinati *Vasa misericordie*, reprobi, *Vasa ira aptata in interitum*, ad Rom. 9. Dicuntur etiam electi *Deo noti*, notitia nē pe approbationis. Reprobi verò *ignoti*, quasi reiecti, Exod. 33. *Novi te ex nomine.* 2. ad Timoth. 2. *Novit Dominus qui sunt eius*, Matth. 7. & 25. *Nescio vos.* In Concilio etiam Trident. sess. 6. per multos canones constat, quosdā esse prædestinatos ad gloriam; alios verò non prædestinatos. Et passim apud Augustinum de prædestinatione sanctorum, & lib. de bono perseuerantiæ quosdam esse electos, alios reprobos, aut præscitos, nempe eos, qui non sunt efficaciter ordinati ad gloriam.

De fide esse reprobationem.

Ratione constat.

Ratione probat D. Thomas, quia ad prouidentiam pertinet permittere aliquem defectum in rebus, quæ prouidentia subduntur; sic ergo etiam permittere defectum aliquem circa eos, qui in vitam æternam ordinantur, ita ut aliqui ab hoc fine deficere permittantur, & hoc est reprobare. Sicut enim præde-

prædestinatio est prouidentia circa eos, qui in vitam æternam perueniunt, ita reprobatio est prouidentia circa eos, qui à vita æterna deficiunt. Notat autem Caietanus argumentum esse ab illa prouidentia communi, ad hanc specialem: sicut enim supra prouidentia communis, rerum in suos fines naturales, admittit aliquos defectus, ita & hæc specialis prouidentia supernaturalis, naturæ intellectualem in finem supernaturalem, admittit defectum, ita ut permittat aliquos deficere. Ad prouidentiam enim circa res defectibiles pertinet permittere defectum; & quia creaturæ intellectualem deficere possunt à vita æterna, ad prouidentiam circa ipsas pertinet permittere defectum ab hoc fine.

Hæc autem ratio est congrua ex hypothesi permissionis; licet enim omnes salui essent, & peruenirent ad finem vitæ æternæ, non ideò insuaui esset Dei prouidentia, cum modò erga prædestinatos sit suauissima; tamen sic etiam apparet, res suæ naturæ relinqui, dum deficere permittuntur propria libertate. Et ex hac permissione, ac iustitia erga reprobos, elucet magis misericordia erga prædestinatos, ut supra docuit Diuus Thomas quæst. 22. articulo 2. ad 2. & in 1. distinct. 40. quæst. 4. artic. 1. nempe ex malis, quæ liberè homines sua culpa & arbitrio faciunt, elicit Deus bona ex sua bonitate, sapientia, & omnipotentia, iuxta Augustinum in Enchirid. cap. 11. Bona autem per se non sequuntur ex malo, sed per accidens, & quasi ex materia, ut docet D. Thom. de verit. q. 5. art. 4. ad 4. & art. 5. ad 3. & art. 7. corpor. & ad 1.

Secundò dicendum quid sit reprobatio. Primò omnes conueniunt, reprobationem esse partem prouidentia specialis, & quasi supernaturalis, erga eos, qui à vita æterna deficiunt. Et ita sicut prouidentia; ita & reprobatio aliquid addit supra præscientiam, scilicet ordinationem rerum in finem, ut constat supra quæst. 23. art. 1. Secundò certum est, in reprobatione esse, sicut in prædestinatione actum intellectus, & voluntatis, & iuxta supra dicta q. 22. artic. 1. dubit. 2. & in hac quæstione art. 1. quidam dicunt, primò, & præcipuè reprobationis nomine significari actū voluntatis. Innuūt Gregorius 1. d. 41.

4
Quid repro-
batio.

Quòd sit a-
ctus volum-
tatis.

quæst. vnica, art. 1. Gabr. q. vnica. art. 1. not. 2. Marfil. quæst. 41. art. 1. Driedo de concordia. p. 1. cap. 1. qui reprobationem dicunt propositum, aut actum voluntatis. Driedo diffinit: *Reprobatio est diuina voluntas permittens rationalem creaturam, aut peccare, aut habere peccatum, præparans pœnam peccato debitam.* Et probari potest, quia vox ipsa reprobationis sonat actum voluntatis reijcientis, respicientis, & quasi odio habentis, & abominantis reprobum. Secundò, quia, licet prædestinatio sit ratio practica, ordinans media in finem beatitudinis; reprobatio autem non potest esse talis ratio practica, ordinans media ad finem pœnæ æternæ: Deus enim, neque vult aut practice disponit peccatum in finem pœnæ æternæ, neque illud permittit intentione talis finis. Nullum autem potest esse aliud mediū huius prouidentia, quæ dicitur reprobatio, si quod habet nisi peccatum, aut eius permissio. Hanc sententiam tenet etiam Vazquez, ut diximus supra q. 22.

Dicendum tamen est, reprobationē, formaliter, & præcipuè, esse actum intellectus. Ita docet D. Thom. hic, & supra q. 22. cum docet, prouidentiam esse actum intellectus & prudentia, & hic docet reprobationem esse partem prouidentia respectu eorum, qui à fine vitæ æternæ deficiunt. Ita etiam Alexand. 1. part. q. 29. mem. 2. Caietanus, Bañes, & Molina hic, & Valentia in 2. part. huius quæstionis puncto 1. Duran. 1. distin. 40. quæst. 2. Albert. Magn. in summ. tract. 16. quæst. 66. memb. 1. ubi cum Magistro diffinit reprobationem, quòd sit *Præscientia iniquitatis quorundam, & præparatio damnationis eorundem.* Et ratio est certa, quia reprobatio est prouidentia quædam; prouidentia autem est actus intellectus formaliter, licet præexigens actum voluntatis circa talem ordinem. Vnde licet Albertus dicat, reprobationem non esse præscientiam practica, sed solum notitiam simplicem circa peccatum, nobis tamen videtur dicendum esse notitiam etiā practica, & actum prudentia diuinæ, ex precedente voluntate, nō quidem quæ ex voluntate intellectus statuat, impetret, ordinet, aut decernat peccatum, sed decernat, & statuat permissionem peccati. Ita Diuus Thomas docet hic, Sicut

5
Est actus in-
tellectus.

Sicut prædestinatio includit voluntatem conferendi gratiam, & gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, & inferendi damnationis poenam pro culpa. Est ergo actus quasi præcepti, & decreti, ex præcedente voluntate permissionis, & damnationis, quo intellectus præcipit, decernit, & statuit id, quod voluntas vult, ut supra diximus de providentia in cōmuni, & de prædestinatione.

6 *Voluntas diuina vult permissionem.* Ex quo sequitur, voluntatem diuinam circa permissionem peccati, & casum reprobati, non se habere merè negatiuè, ut sensisse videtur Scotus in 1. d. 41. quæst. vnic. & dist. 47. quæst. vnica, art. 2. quod permittere sit, nec velle malum fieri, nec nolle malum fieri directè, & efficaciter, sed actus voluntatis reflexus super nec velle, nec nolle. Itaque innuit nullum esse actum circa permissionem peccati, sed solum actum, quo suspendit omnem actum circa malum culpæ. Nos autem dicimus, licet Deus non habeat actum voluntatis, quo velit peccatum, & casum, & obdurationem reprobati; habeat tamen actum positium voluntatis, quo vult, & intellectus, quo decernit hæc permittere. Ita Diuus Thomas hic, & Durand. dist. 40. quæst. 2. num. 8. Driedo de cōcordia arbitrij & prædest. cap. 1. Bañes dub. 2. concl. 2. Molina disputat. vnica, Cano. de locis cap. 4. ad 7. & Valentia hic, & constabit magis ex dicendis, de effectu reprobationis, & videtur docere Paulus ad Rom. 9. *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat;* nempe, ex voluntate Dei permittitur induratio, & excæcatio, quia sua voluntate negat auxilium, quod scit fore efficax, & posset conferre si vellet. Ideò in Scriptura, & indurare, & obdurare dicitur, & tradere in reprobum sensum ad Rom. 1. phrasi speciali, ut docet Damascen. 4. hdei cap. 20. qua permissio Dei significatur, quasi sit eius actio; nam ut dicit Augustinus. q. 2. ad Simplicia. & epist. 105. *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam.* Ideò etiam reprobatio nomine odij significatur ad Rom. 9. & Malach. 1. ut actus positius diuinæ voluntatis significetur circa permissionem peccati, & damnationem obdurati. Et negari non potest permissionem illam iustam esse, & bonam; & ita posse circa

illam cadere actum positium diuinæ voluntatis, & August. in Enchirid. cap. 100. *Non fieret si non sineret, neq; vtique nolens sinit, sed volens:* idem habet cap. 101. & lib. 5. contra Iulianum cap. 3.

Adhuc tamen est dubitatio, an reprobatio sit actus intellectus prædestinationi oppositus, an aliquis alius? Durand. 1. d. 40. quæst. vltim. dicit reprobationem non esse partem providentiæ prædestinationi condistinctam, sed esse actum contrarium alicui actui præcedenti, ante prædestinationem, siue reprobatio sumatur pro iudicio intellectus, siue pro actu volūtatis. Pro quo aduertit dist. 41. q. 1. num. 8. in actibus Dei prædestinantis esse hunc ordinem *Instantia rationis in Deo.* secundum rationem nostram. In primo instanti rationis est scientia, qua Deus nouit suam bonitatem, ut possibilem communicari. In secundo est voluntas eam aliquibus communicandi. In tertio est consilium, & hoc habet duas partes, vnam quod his communicabitur, & vocatur approbatio intellectus; alteram, quod his non communicabitur, & hæc est reprobatio per intellectum: prædestinatio autem nondum est in hac approbatione per intellectum. Iam tamen est reprobatio opposita huic approbationi. Esse enim approbationem, & reprobationem in intellectu, constat ex se; quia iudicium quo alicui assentimus ut vero, est approbatio intellectus, quo dissentimus ut falso, est reprobatio intellectus. Sic August. in Enchirid. cap. 17. dixit errorem esse falsi pro vero approbationem. In quarto instanti est electio per voluntatem, acceptans quosdam in vitam æternam, & hæc est approbatio per voluntatem, & reiiciens alios, & excludens à vita æterna, & hæc refutatio, aut reiectio, opposita electioni est reprobatio per voluntatem. Et neq; in hoc instanti est prædestinatio, iam tamè est reprobatio, nempe opposita approbationi; in tertio quidem instanti approbationi per intellectum, qua quis iudicatur aptus vitæ æternæ, & est reprobatio per intellectum, qua quis iudicatur ineptus vitæ æternæ. In quarto opposita approbationi per voluntatem, quæ est electio huius in vitam æternam, & est reprobatio, seu reiectio, aut refutatio per voluntatem, qua quis excluditur à vita æterna. Et nullo alio modo est

7 *Qualis actus intellectus reprobatio.*

8 *Molina parum cum Durand.*

9 *Reprobatio non absque demeritis.*

10 *Reprobatio opponitur prædestinationi.*

est reprobatio, cum tamen nondum sit prædestinatio. Hæc enim sequitur in quinto instanti, & est consilium, seu iudicium dandi media electis, seu approbatis in quarto, mediâ scilicet efficacia, quibus vitam æternam consequantur: hæc enim mediõrû preparatio est prædestinatio. Ex his igitur cõeludit, quod reprobatio est ante prædestinationem, & non illi cõdistincta, quasi altera pars providentiæ specialis.

Molina etiam in hoc art. disput. vnica, conuenit cum Durando, reprobationem non directè opponi prædestinationi, sed approbationi. Differt tamen ab eo, & eum refutat, quia putat approbationem, cui opponitur reprobatio, non esse priorem prædestinatione, sed posteriorem ratione. Probat, quia qui prædestinatur, non prius natura constituitur aptus, & dignus vita æterna, antequam prædestinetur, sed per prædestinationem decernit Deus ea conferre media, quibus dignus, & aptus fiat vita æterna; non enim ante prædestinationem præuidebatur futurus dignus vita æterna, nisi ex hypothesi, si Deus vellet eum prædestinare. Eo autem ipso quo prædestinat, iam videt ei conferre media, quibus dignus fit actu, & absolute vita æterna.

Merito ergo reijcit Molina sententiam Durandi, quatenus in tertio & quarto instanti rationis, ponit reprobationem aliquorum absq; suis demeritis, sicut approbationem, & electionem aliorum, ante media salutis. Neminè enim Deus excludit à regno, ante præuisa merita mala, licet eligat aliquos in regnum, ante præuisa merita bona, eo modo quo dicemus articulo sequenti. Et ita, licet possit dari aliqua approbatio, ante prædestinationem; non tamen reprobatio ante demerita, ut ipse assumere videtur in sua sententia, licet expressè nõ dicat.

Secundò neq; sententia Molina videtur admittenda, quod reprobatio sit opposita non prædestinationi, sed approbationi, quæ sequitur post prædestinationem, quia in æterna Dei mente, ac providentia, nulla alia est approbatio circa electos, nisi ea, quæ nomine electionis, aut prædestinationis significatur, in quibus continentur actus intellectus, & voluntatis pertinentes ad providentiam circa prædictos. Neque

apparet, quæ sit ista approbatio post prædestinationem: nam per electionem dicemus, ordinari electos ad gloriam ex voluntate Dei efficaci, & per prædestinationem constituuntur digni tali, & tanta gloria, scilicet per talia media, quæ ex voluntate Dei eliguntur, & ex decreto, & ordinatione intellectus decernuntur, ac determinantur; nulla autem alia approbatio æternâ fingi potest, quàm vel acceptio ad gloriam, vel ordinatio ad eam per talia media, per quæ sit dignus, & aptus, & eo ipso approbatus consequi illam.

Dicendum igitur est, reprobationem esse actum intellectus ex præcedente voluntate, & ita propriè actum providentiæ specialis circa finem vitæ æternæ, & quasi oppositâ providentiæ speciali, quæ est prædestinatio, & approbatio electorum ad gloriam, & destinatio per media, quibus apti, & digni redduntur. Sicut ergo prædestinatio est actus intellectus, præceptum, & imperium, quo Deus decernit ab æterno conferre suo tempore hæc media. Ita reprobatio est actus providentiæ, quo ab æterno decernit, non conferre media efficacia, sed solum sufficientiâ, & ex voluntate præcedenti, ordinat, & destinat, & decernit permittere peccatû, non quidem ex voluntate peccati, aut quasi ordinando, & destinando permissionem peccati ad finem poenæ æternæ, sed ex voluntate permissionis peccati, cum scientia futuræ obdurationis, & damnationis; nam, ut docet D. Thomas hic, reprobatio duo includit, scilicet voluntatem permittendi casum, & inferendi damnationis poenam pro culpa. Quomodo autem hæc se habeant, patebit infra ex dicendis, & quomodo reprobatio sit causa permissionis.

Ad argumenta, ad primum respondetur cum D. Thom. de veritate q. 6. ar. 1. ad vltimum, licet reprobatio ex vi nominis opponatur electioni, & sic potius pertineat ad voluntatem; iam tamen sumitur pro ordinatione, & providentia eius, qui non est electus in vitam æternam, & sic est actus intellectus. Ad secundum reprobatio est providentia, & ordinatio practica circa reprobos; non tamen ideò peccatû est effectus reprobationis, sed sola permissio, ut modò dicemus.

11 *Quid verè reprobatio.*

12

II. DVBITATIO.

An permissio peccati sit effectus reprobationis?

Prima sententia est negans, quam sequuntur Gregorius in 1. distin. 41. quæst. vnica, artic. 1. post initium, Gabr. quæst. 1. artic. 2. Marfil. quæst. 41. artic. 1. not. 5. Molina hic disputat. vnica, putat hoc probabilius. Scotus & Bassolis supra citati tenentur hoc dicere, cum dicant nullam esse Dei voluntatem circa permissionem peccati; Vazquez disput. 95. cap. 4. & 5. partim admittit reprobationem posse dici solum exclusionem à regno, aut damnationem ad pœnam, & sic sumpta reprobatione, permissio peccati non est eius effectus; aliter tamen concedit posse esse eius effectum. Conuenit Zumel hic quæstione 6. permissionem non esse effectum reprobationis, sed generalis prouidentia, qua homo finitur agere, sed non determinatur ad peccatum, sed liberè cadit. Ratio huius sententia est, quia effectus prædestinationis sunt quibus, vt medijs, homo ordinatur à Deo ad finem eius; ergo similiter effectus reprobationis sunt media, quibus homo ordinatur ad finem reprobationis, sed Deus permissionem peccati non vult ad finem reprobationis, scilicet pœnam æternam; sed solum ob suauem, & generalem suam prouidentiam, quare suæ naturæ & conditioni relinquit. Secundò, quia hæc permissio peccati est communis electis, & reprobis. Tertio, si permissio peccati esset effectus reprobationis, esset etiam ipsum peccatum, & ita Deus, qui est causa permissionis antecedentis, esset etiam peccati consequentis. Quarto, quia sicut electio ad gloriam, iuxta Diuum Thomam, est quid præcedens prædestinationem, ita hæc permissio peccati videtur esse quid præcedens ipsam reprobationem, & eo ipso non effectus eius, Petrus Aliaco in 1. quæst. 12. art. 2. inclinatur in hanc sententiam.

Dicendum tamen est permissionem peccati finalis in reprobato, esse effectum reprobationis. Ita docet Diuus Thomas hic, & Caietanus, Bañes, & Valentia de reprobatione punct. 1. & 2. Al-

xand. 1. part. quæst. 29. memb. 3. & sequentibus, Albert. Magn. 1. part. summæ tract. 16. quæst. 66. mem. 1. & 2. D. Thom. in 1. dist. 40. quæst. 4. art. 1. & Bonauent. art. 4. quæst. 1. Ricard. art. 3. quæst. 1. Capreol. quæst. vnica. art. 1. concl. 5. & 6. Durand. quæst. 2. nu. 8. Herueus 1. dist. 40. q. 1. art. 2. Gerard. dist. 40. artic. 1. Carthusian. quæst. 3. ex plurimis, & refert D. Thom. Albert. Ricard. Vdalicum in summa lib. 2. & Antistodor. lib. 1. summæ cap. 9. q. 2. Driedo de concordia p. 1. c. 1. Ferrar. 3. contra Gentes cap. 161. Gregorius d. 41. q. vnica. art. 2. concl. 4. & 5. & Magister m. 1. d. 40. ex Augustino & Fulgentio. Imò & Gregorius & Marsilius solum negant peccatum esse effectum reprobationis. Et forte Scotus, Bassolis, Gabriel, & alij solum dicunt, nullum esse effectum positium reprobationis, nisi pœnam æternam, & hoc verissimum est.

Constat hæc sententia partim ex dictis dubitatione præcedenti. Hæc enim permissio, & effectus negatiuus, quo Deus negat auxilium efficax, est ex speciali Dei prouidentia circa reprobos, & non ex prædestinatione, ergo ex reprobatione. Maior propositio patet, quia non potest hic effectus esse sine Dei voluntate, & prouidentia, vt antea diximus ex Augustino, & multis dubitat. 1. & quia non potest pertinere ad voluntatem, & prouidentiam generalem; hic enim effectus de facto habet connexionem cum speciali sine reprobi, scilicet cum eius damnatione. Licet enim hæc permissio non sit causa damnationis, & pœnæ; est tamen id, sine quo non potest esse damnatio, & pœna. Et à Deo volutariè fit permissio hæc, cum scientia huius connexionis inter permissionem, & futuram damnationem. Igitur pertinet hæc permissio, in hoc reprobato, ad eandem prouidentiam, ad quam pertinet damnatio & pœna æterna: hæc autem pertinet ad reprobationem, igitur & permissio.

Secundò omnes cum Magistro in 1. distin. 40. cap. 3. docent in reprobatione esse duo, alterum cuius est præscientia in Deo, non causa, scilicet, culpa permissa, quam Deus præscit, & permittit, licet non sit eius causa. Alterum cuius in Deo est præscientia, & causa, scilicet

scilicet pœna æterna, quam Deus præscit, & præparat. Quod Magister probat ex Augustino lib. 6. Hypognost. circa medium, & ex Fulgentio lib. 1. ad Monimum post medium, & conueniunt Diuus Thomas ibi, Bonauent. Ricard. & alij. Quod malum subiaceat prouidentie reprobationis, vt præscitum, & permissum; nempe ita vt permissio eius connexionem habeat cum ultimo effectu reprobationis, scilicet pœna æterna: & eo ipso sit effectus negatiuus prouidentie specialis, quæ est reprobatio. Vnde tandem etiam Molin. column. 863. concedit posse permissionem dici reprobationis effectum, quasi volitam, vt iusta sit impiorum damnatio, & reprobatio. Sed nos non hac ratione dicimus effectum, quasi medium ordinatum ad talem finem; Deus enim non permittit peccatum, vt damnet reprobum; sed quia re ipsa fit, & est volita à Deo, licet scita conditio futuræ damnationis, & habens connexionem cum ea.

Ad primum respondetur, non eodem modo se habere Deum in prouidentia reprobationis, atque prædestinationis, quia finis prædestinationis est primaria intentionis Dei, & ita media illius prouidentia secundario ordinat, & vult, ex voluntate, & intentione talis finis. In prouidentia verò reprobationis finis vltimus, ad quem tandem reprobatus destinatur, non est primaria intentionis, & voluntatis Dei, quam ex se habet, & antecedenter: sed solum est volitus consequenti voluntate, & consideratis demeritis ipsius hominis; est enim hæc prouidentia consequens ex hypothese, & casu ipsius hominis, vt contabit magis infra. Itaque, non sicut in prædestinatione, ex voluntate primaria gloriæ, ordinat Deus merita, tanquam media ad ipsam; ita in reprobatione ex voluntate primaria pœnæ æternæ, ordinat media ad ipsam, scilicet, culpas, & demerita. Hoc enim est impossibile Deo, sed è contra ex hypothese, & casu meritorum malorum, ex voluntate consequenti, & quasi non sua ex se, sed sua ex meritis hominis reprobi, discernit finem illum reprobationis, & pœnæ æternæ, quasi debitum hominis demeritis ex iustitia Dei.

Ad secundum possunt ijdem esse

Effectus prædestinationis in prædestinatis, qui in reprobis solum sint effectus communis prouidentia, vt diximus supra. Sic potest idem effectus, quantum ad substantiam effectus, esse reprobationis in reprobato, non in prædestinato. Promissio enim peccati, licet sit communis utrique, in reprobato tamen habet connexionem cum ultimo effectu; & ita est effectus reprobationis, non in prædestinato: sicut è contra iustificatio, & vocatio, & merita, in prædestinato sunt effectus prædestinationis, non in reprobato.

Ad tertium, licet Deus sit causa permissionis, adhuc non est causa peccati, quia neque ex permissione Dei necessariò sequitur peccatum, nisi solum, vt à remouente prohibens, & non quodcumque prohibens, quia permissio solum dicit negationem auxiliij, quo de facto prohiberetur peccatum, non verò auxiliij sufficientis, quo si homo vellet, posset prohibere peccatum. Et ita adhuc posita permissione, licet in sensu composito sequatur peccatum, non tamen sequitur ex Dei voluntate, aut permissione, sed solum ex libertate arbitrij creati. Si dicas, Deus est causa antecedentis, ergo & consequentis: nam ex permissione sequitur peccatum. Respondetur solum valere illationem illam, quando antecedens in re est causa consequentis, non si tantum sit causa illationis. Benè enim infertur ex hoc antecedente video Petrum scribentem, aut ambularem; ergo Petrus scribit, aut ambulat non tamen quia sum causa antecedentis, sum etiam consequentis, quia neque antecedens est causa consequentis.

Ad quartum, licet electio pertineat ad voluntatem præcedentem ipsam prædestinationem; permissio tamen pertinet ad negationem medijs efficacijs, quo perueniret ad gloriam hic reprobatus, & ita permissio pertinet ad reprobationem prædestinationi oppositam, & debet comparari ad electionem mediorum, & decretum dandi ea ex voluntate finis; sic enim & reprobatio dicit permissionem peccati cum præscientia futuræ obstinationis, & damnationis.

Tertia

1. sent. negans multo rum.

Ratio 1.

3 Ratio effe-
cax.

Permissio
non est cau-
sa damna-
tionis.

4 Duo in re-
probatione.

5 Aliter or-
dinatur me-
dia in præ-
destinatio-
ne, & repro-
batione.

6

III. DVBITATIO.

Utrum excæcatio, & induratio in peccato, sit effectus reprobationis?

Error Deū cogere ad peccatum.

Primò error est hæreticorum, quòd Deus sit causa positiua peccati, inclinans, & cogens ad peccatum; & ita etiam excæcationis in intellectu, & indurationis in voluntate, qua quis liberè, & voluntariè vult manere, & indurari, & excæcari in peccato. Quam impiam hæresim tenuerunt Lutherus, & omnes ferè hæretici nostri temporis, contra quos scribunt Rossensis art. 36. & Sotus 1. lib. de natura & gratia c. 17. & 18. & olim Fulgentius lib. 1. de prædestinatione ad Monimum, & Prosper Aquitanicus, ad capitula Gallorum c. 1. & 11. & ad obiectiones Vincentianas, responsione 5. Augustinus sæpè, maxime lib. de spiritu & litera cap. 3. & lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione cap. 17. Ex quibus locis explicandi sunt alij obscuriores eiusdem Augustini, in quibus innuit aliquod peccatum, saltè vt pœnam alterius esse à Deo, vt lib. 5. contra Iulian. cap. 3. & lib. de gratia & libero arbitrio cap. 20. & 21. vbi maledictionem Semei 2. Reg. 16. in Dauid, dicit fuisse dicente Domino, & Augustinus cap. illo 20. non iubente Domino, Sed quòd eius voluntatem proprio vitio suo malam, in hoc peccatum iudicio suo, iusto, & occulto inclinavit, idè dictum est, dixit ei Dominus: vbi dicit Dominum nõ iussisse, sed inclinasse Semei ad maledicendum. Et infra, Cur ei Dominus dixerit maledicere Dauid, hoc est, cor eius malum miserit, vel dimiserit: vbi sub dubio cor malum misisse dicit. Hæc ergo, & similia in Augustino, piè sunt explicanda, quòd Deus velit quidem permissionem talium peccatorum, & pœnam, vel ipsius peccantis, vel alterius, qui ipso medio punitur, vt Dauid media maledictione Semei, & in iisdem locis, an hæc sint deferente Domino intelligenda, dubitat, an occulto alio modo inenarrabili. Potest ergo Deus hominem inclinare ad aliquid, quod per se nõ est peccatum, ex quo tamen homo, malitia sua inducatur ad peccandum, & cadat, & hoc videtur velle Augustinus locis citatis, & docet D. Thom. in c. 9.

Augustin. exponitur.

ad Rom. lect. 3. non sicut Lutherus & Caluinus, quòd Deus inclinè, & moueat corda in ipsam peccati malitiam.

De excæcatione, & obduratione, Origenes dubius esse videtur, nam in Exodum hom. 4. inclinat in hoc, quòd Deus sit causa positiua indurationis, iuxta id Exod. 10. Ego induravi cor eius, & seruorum eius. Et infra, Et induravit Dominus cor Pharaonis. Et sæpè in Scriptura dicitur Dominus excæcare, & indurare mentes, & corda peccatorum, vt refert Augustinus lib. illo 5. contra Iulianum cap. 3. vt Isai. 6. Ioann. 12. ad Rom. 9. Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Caietanus etiam 2. lib. Regum c. 12. & 16. inclinat in hoc, quòd Deus sit causa indurationis, & peccati, non quidè ratione malitiæ, quã habet, sed vt induratio & peccatum, est pœna alterius peccati; & hæretici citati Lutherus, Caluinus, & alij apertè Deū dicunt positiuè excæcare, & indurare.

Dicendum tamen est excæcationem & obdurationem, sumptam pro peccato & malitia, in qua quis voluntariè manet cæcus, & durus, non esse volitam à Deo, & ita neque Deum esse eius causam per se, sed solùm se habere vt remouens prohibens, scilicet, quia non confert illud auxilium, quod scit fore efficax, licèt conferat sufficiens, quo resurgere possit à peccato. Et hoc est de fide ex Trident. sess. 6. can. 6. & cõueniunt omnes Theologi, Alexand. q. illa 29. mem. 4. & 5. Albert. Magn. q. illa 66. mem. 2. D. Thom. hic ad 2. & in 1. dist. 40. q. 4. art. 2. Bonauent. art. 4. q. 1. & 2. Ricard. art. 3. quæst. 2. & 3. Durand. q. 2. Gregor. d. 40. & 41. q. vnica, art. 2. conc. 4. & 5. Bañes hic, & Valentia puncto 2. Sotus cap. illo 18. Canus 2. lib. de locis cap. 4. ad 7. Driedo de cõcordia part. 2. cap. vlt. ad 4. & part. 1. cap. 1. Palacios dist. 41. Zumel hic q. 6. Si qui verò catholici eodem modo dicunt, obdurationem esse effectum diuinæ prouidentia, sicut permissionem peccati, vt Molina in hunc artic. disputat. vnic. col. 865. piè sunt exponendi, de obduratione negatiuè sumpta, vt statim dicemus.

Aduertunt ergo Albert. D. Thom. in 1. Bonauent. & plerique alij, obdurationem aliquando dici actum volutatis obstinatæ in malū, vt obduratio sit per tinax, & formalis voluntas manendi

2

3

Excæcatio & induratio nõ est volita à Deo, vt malitia.

4

Obduratio, positiua est, & est peccatum.

in peccato, & repellens Deum, & eius præcepta, ne ad pœnitentiam emolliatur. Et sic obduratio, seu excæcatio mentis iuxta Augustinum, & Magistrum in 2. d. 43. & D. Thom. 2. 2. q. 14. art. 1. 2. & 3. & Albertum loco citato, est peccatum in Spiritum Sanctum, sic videtur sumi ad Rom. 9. vbi supra, vbi August. dicit, Obduratio est obstinata mentis in malitia pertinacia, per quam homo fit impenitens. Hoc igitur modo, Deus nullo modo est causa per se, & positiua obdurationis, ita vt eam velit. Secundo modo, iuxta Albertum, obduratio dicitur habitualis quædam dispositio manens ex præterito peccato mortali; nam cū sit peccatum, & non deletur, adest durities quædam cordis, quæ non cedit mandatis, & verbis & gratia Dei, neq; emollitur ad pietatem benignitate Dei tangētis, mouentis, illustrantis, & reuocātis à peccato. Hæc etiam est mala, & vitiosa dispositio cordis, relicta ex quouis peccato mortali, prout est cõtemptus Dei, & præceptorum eius, quia in omni peccato mortali est talis cõtemptus Dei. Et sic sumpta obduratio, non est effectus per se reprobationis, neq; ex voluntate Dei, nisi solū negatiuè, vt etiam primo modo, quauis vt pœna est, & nõ culpa, est à Deo, vt ait Alber. Mag. m. 2. ad 3.

2. Modo obduratio, peccatum.

Conditiones duri.

Has acceptiones colligit Bonau. ex tribus conditionibus duri. Primò enim est inhabile ad suscipiendū, & hæc est secunda acceptio. Secundo durū est stabile ad permanendū, & pertinet etiã ad secundã acceptionem. Tertio durū est fortè ad resistendū, & sic dicitur cor rebelle, quod resistit Dei gratiæ & rebellat, & eã impugnat: & hæc est prima acceptio.

5 Priuatio gratia quomodò bona.

Tertio dicit D. Thom. in 1. loco cit. obdurationem excæcationè dici ipsam priuationem gratiæ, quia gratia est lumen quoddam animæ, & perfectio emolliens cor ad bonum. Hæc autem priuatio, & absentia gratiæ ex duobus contingit; tum, quia ipse homo non vult eam recipere; tum quia Deus non infundit, aut nõ vult infundere. Hoc verò secundū, scilicet, quod Deus nolit infundere, nõ est, nisi ex hypothesi primi, quòd homo nolit recipere. Probat hoc D. Thom. quia Deus nõ vult istū carere gratia, nisi prout bonū est; carere autem gratia nõ est absolutè bonū, & ita neq; simpliciter, & absolutè volitū à Deo. Est tamen bonum ac iustum carere, ac priuari gra-

tia, qui eam habere non vult, aut eū, qui ad eam recipendam negligētè se præparat. Huius igitur defectus absolutè sumpti, causa prima est ex parte hominis, qui gratia caret. Ex parte verò Dei non est voluntas, neq; causa huius defectus, nisi ex hypothesi eius, quod est ex parte hominis. Et hoc modo dicitur ali-

quando Deus causa indurationis, & excæcationis, non immitendo malitiã, sed non impertiendo gratiam. Et hoc est uè, dicere, Deum esse causam permissionis ipsius indurationis, aut excæcationis, vt diximus antea de permissione peccati. Eadem enim est omninò ratio. Dicimus ergo permissionem hanc, & negationem gratiæ, qua emollietur, & illustraretur, esse effectū reprobationis in reprobo, & non solùm prouidentia communis, sicut diximus de permissione peccati, ita modò dicimus, sicut ibi cõtra Molin. Et tenent expressè in hoc sensu omnes antiqui, & reliqui à nobis relati, & Magister habet in 1. d. 40. ex August. quæst. 2. ad Simplicianum. Et D. Thom. in 1. collit ex Dionys. 4. cap. de diuin. nomin. ex Augustino lib. de spiritu, & litera cap. 17. ex Anselm. lib. de concordia gratiæ, & liberi arbitrij. Qui omnes docent, causam quare iste non habeat gratiam esse, quia ipse, noluit accipere, & non quia Deus noluit dare; omnibus enim offert lumen suum, sicut sol, cuius tamen lumen à cæcis nõ percipitur, vel ab ijs, qui claudunt oculos.

Deus causa indurationis, & excæcationis, non immitendo malitiã, sed non impertiendo gratiam. Et hoc est uè, dicere, Deum esse causam permissionis ipsius indurationis, aut excæcationis, vt diximus antea de permissione peccati. Eadem enim est omninò ratio. Dicimus ergo permissionem hanc, & negationem gratiæ, qua emollietur, & illustraretur, esse effectū reprobationis in reprobo, & non solùm prouidentia communis, sicut diximus de permissione peccati, ita modò dicimus, sicut ibi cõtra Molin. Et tenent expressè in hoc sensu omnes antiqui, & reliqui à nobis relati, & Magister habet in 1. d. 40. ex August. quæst. 2. ad Simplicianum. Et D. Thom. in 1. collit ex Dionys. 4. cap. de diuin. nomin. ex Augustino lib. de spiritu, & litera cap. 17. ex Anselm. lib. de concordia gratiæ, & liberi arbitrij. Qui omnes docent, causam quare iste non habeat gratiam esse, quia ipse, noluit accipere, & non quia Deus noluit dare; omnibus enim offert lumen suum, sicut sol, cuius tamen lumen à cæcis nõ percipitur, vel ab ijs, qui claudunt oculos.

Sic omnes intelligunt id ad Roman. 1. Tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant quæ non conueniunt, & id vt rat non miserando. Quem vult indurat, Origen. lib. 7. in epistolam ad Roman. & 3. lib. Periarchon cap. 1. Hieronym. Chrysost. Theophyl. Theodoret. Herueus, Caiet. his locis. Rossensis, Castro, & Sotus, & August. epist. 105. & lib. de prædest. & gratia cap. 4. & lib. ad Simplic. q. 2. Obduratio Dei est nolle misereri, non quòd ab illo irrogetur aliquid, quo sit homo deterior, sed tantum quo sit melior non erogetur, & infra, Obdurare dicitur, quia non eorum miseretur, non quia impellit vt peccent. Ita D. Thom. ad Rom. c. 1. lect. 7. & 8. ad Rom. 9. lect. 3.

Itaque verissima est regula Damasc. Phrasi Scripturæ permissionem Dei actionem eius vocare. Et est eadem Chrysost. hom. 3. dicere actio

Deus causa indurationis, & excæcationis, non immitendo malitiã, sed non impertiendo gratiam. Et hoc est uè, dicere, Deum esse causam permissionis ipsius indurationis, aut excæcationis, vt diximus antea de permissione peccati. Eadem enim est omninò ratio. Dicimus ergo permissionem hanc, & negationem gratiæ, qua emollietur, & illustraretur, esse effectū reprobationis in reprobo, & non solùm prouidentia communis, sicut diximus de permissione peccati, ita modò dicimus, sicut ibi cõtra Molin. Et tenent expressè in hoc sensu omnes antiqui, & reliqui à nobis relati, & Magister habet in 1. d. 40. ex August. quæst. 2. ad Simplicianum. Et D. Thom. in 1. collit ex Dionys. 4. cap. de diuin. nomin. ex Augustino lib. de spiritu, & litera cap. 17. ex Anselm. lib. de concordia gratiæ, & liberi arbitrij. Qui omnes docent, causam quare iste non habeat gratiam esse, quia ipse, noluit accipere, & non quia Deus noluit dare; omnibus enim offert lumen suum, sicut sol, cuius tamen lumen à cæcis nõ percipitur, vel ab ijs, qui claudunt oculos.

ad Rom. & Euthym. in Ioan. c. 15. & Cyrilli Alexand. lib. 8. in Ioan. c. 21. in id capitis 12. Non poterant credere, & Excæcavit oculos eorum, ubi Cyrillus, Cæcavit oculos eorum, & obdurat, non efficiendo illa in cordibus hominum, sed deferendo, & non adiuvando, sed nos sumus authores præcipui, atque si quis sponte se avertat à lumine. Quæ verò Deo permittente fiunt, sæpenumero à Scriptura exprimiuntur, perinde atq; ea efficeret, ut illud: Ego indurabo cor Pharaonis, & tradidit eos Deus, &c. Hæc & similia ibi Cyrill. Sic ergo Damasc. probat, Deum dici facere vas in honore vnum, alterum in contumeliã, Non enim ipse honorabilia aut ignominiosa struit vasa, sed propria vniuscuiusque voluntate, & delectu, idq; confirmat ex Apost. 2. ad Tim. 2. ubi dicit vasa in contumeliã fieri in honorem, si se ipsa emundauerint, &c. id est, propria voluntate. Sic illud de permissione intelligitur, Conclufit illis Deus spiritum compunctionis, ut oculis non videant, &c. Isai. 45. id est, spiritum invidiæ, qua Christum fuerunt persecuti. Ioann. 12. Hæc ergo dicit Damascenus, Non ut Deo agente accipienda, sed ut Deo permittente, &c. Et convenit sæpè August. & omnes.

9
Deus iradit in peccatum quomodo.
Id etiã notandum est ex D. Thom. ad Rom. 1. lectione 7. & 8. & ad Rom. 9. lectione 3. Deum dici tradere homines in peccatum non directe, sed solum indirecte, in quantum iuste subtrahit gratiam, per quam continebatur, ne peccaret eo modo, quo remouens prohibens dicitur facere casum. Hoc etiam modo vnum peccatum dicitur causa alterius sequentis, non solum directe, aut sub ratione finis, aut sub ratione materiæ, aut sub ratione motiuetis, ut ibi late explicat lectione 7. sed etiam indirecte, quatenus primum peccatum excludit gratiam, & meretur desereri à Deo; subtracta autem Dei gratia homo ruit in aliud peccatum. Ad Rom. verò 9. lect. 3. explicat Deum indirecte indurare, non solum remouendo gratiam, qua emolliretur, sed etiam quatenus ex his, quæ Deus in homine facit intus, vel extra, homo sumit occasionem peccati, & hoc ipsum Deus permittit, & cum scientia huius peccati futuri, facit Deus id, quod homini scit fore ex sua malitia occasionem ruinæ. Et hoc idem est, quod August. insinuat lo-

cis supra adductis lib. 5. contra Iulianum cap. 3. & lib. de gratia ac libero arbit. c. 30. & sequentibus.

10
Cani sententia de induratione.
Canus 2. lib. de locis cap. 4. licet hanc expositionem de induratione per priuationem gratiæ, dicat esse veram, adhuc dicit non videri sufficientem ad vim, & energiam Scripturæ in suis dictis explicandam. Nam si Deus excæcavit quem non illuminat, & indurat quæ non emollit, fit, ut quicunque in peccato sunt, sint excæcati, & indurati à Deo; quod tamen nec Scriptura, nec ratio recipit; cū peculiariter Scriptura quosdam dicat excæcatos, induratos, & deceptos, & in quibus Deus singularem ostendat vindictam. Ideo dicit permissioni Dei aliquid esse vltra addendum, idque tripliciter. Primò dicit per priuationem suauitatis, luminis, directionis. Sed hoc in idem venit cum subtractione gratiæ, quæ est suauis oleum, vnguentum, & lumen Dei. Secundò magis proprie, ac pressius, dicit id asseri, quia Deus Satana ministro vitur, & ideò dicitur efficere, quæ Satanas efficit. Hic tamen modus nobis non placet, & nescimus, quomodo placeat Cano; quia Satanas positiuè & directe inclinatur in peccatum, peccans ipse; Deus autem non potest positiuè inclinare, neque indurare.

11
Tertiò dicit ex Hieron. ad Hedibiam q. 10. sicut vnus solis calor, quædam liquefacit, quædam indurat; sic Deus eodem omnino lumine male affectum excæcare dicitur, bene affectum illuminare; ut eisdem miraculis in Aegypto factis emollitus fuit Israel, Pharaon obduruit. Eadem doctrinæ luce Apostoli illuminati, Pharisei facti sunt cæci. Sicut eadē oratione parabolica, & obscura, intelligentes docentur, alij tenebræ offunduntur. Hunc modum docet Orig. 3. Periarchon cap. 1. Theophyl. ad Rom. 9. Driedo ubi supra, Adamus ad Rom. 1.

12
Melius D. Thomas.
Sed hoc idem multò melius explicat D. Thom. ad Roman. 9. lectione 3. quod indirecte Deus dicatur excæcare, & indurare peculiariter aliquos; ut Pharaonem, & Pharisæos, quatenus aliqua facit, quibus ipsi inducuntur ad peccandum ex sua malitia, non quia Deus positiuè eos inducat, quasi talia faciat, ut eos in intentionem, & peccatum inducat, Deus enim intetator malorum est; & neminem tentat, Iacobi 1. sed quia sciens prauitatem huius arbitrij, ipsumque non

non emolliendum tali doctrina, talibus miraculis, aut flagellis adhuc tamen præstat, ut suam misericordiam ostendat in electos, qui talibus emolliuntur, licet reprobi, præter Dei intentionem, ac voluntatem, obdurentur, & peiores fiant. Et hoc modo dicit August. locis citatis, Deum non solum deferendo, sed etiam inclinando tradere aliquos in reprobum sensum; non quod positiuè inclinaret, sed quia ex facto Dei occasionem sumit reprobis suæ prauæ inclinationis, ac malitiæ. Sic quæstionibus super Exodum c. 18. dicit Pharaonem, & alios fuisse induratos à Deo, quod ea fecerit Deus, quibus ipsi restiterunt inflexibiliter ex sua malitia. Sic Iosue 11. Sententia Domini fuit, ut indurarentur corda eorum, Iob 12. Qui mutat cor principum, & decipit eos, & errare facit illos, quasi ebrios; Isai. 19. & 63. Ezech. 14. 3. Reg. 11. de Roboam. 2. Paralipomen. 25. de Amas. Ioan. 12. 2. Thessal. 2. Mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio. Hæc igitur, & similia intelligi debent de permissione Dei, & de ijs, quæ à Deo fiunt, ex quibus homines, sua malitia decipiuntur, excæcantur, & obdurantur. Vide D. Tho. 3. cont. Gent. c. 162. ad fin. Sed adhuc restat videndum, an ita aliqui deserantur à Deo, in sua cæcitate; ac duritie, ut eis, etiam sufficientia auxilia negent, de quo dub. sequenti dicemus.

III. DVBITATIO.

An alicui adulto peccatori neget Deus auxilium sufficiens?

1
Peccata quædam irremissibilia 1. sent.
Prima sententia est dicentium, dari peccata aliqua ita graua, ut secundum legem à Deo datam, remitti non possint in hac vita. Ita probabile putauit Armacanus lib. 9. de quæstionibus Armenorum q. 27. Quod ergo Nouatiani dixerunt de omnibus peccatis post baptismum, iste putauit probabile de quibusdam grauissimis. Probari potest, quia sic multi putant Pharaonem post indurationem fuisse negatum auxilium, ita ut vltra non potuerit conuerti ad Deum: quod insinuat Isidorus lib. de summo bono cap. 15. Abulens. super Exod. cap. 4. q. 47. Roffen. art. 36. Driedo de captiuitate, & redempt. tractat. 5. præcipue cap. 3.

Secundò ex Scripturâ: nam ad Heb. 6. dicit eos, Qui semel sunt illuminati, id est, baptizati, si iterum sint prolapsi, impossibile esse renouari ad penitentiam. Et 1. Ioan. 5. Est peccatum ad mortem non pro illo dico ut roget quis. Si autem daret Deus auxiliu sufficiens ad penitentiam, posset, & deberet orari pro quouis.

2
Tertiò Matth. 12. Qui dixerit verbum contra Spiritum Sanctum non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro: ergo est irremissibile.

De fide omnia peccata remitti in hac vita.
Sed primò res certa est, nullum esse peccatum ita irremissibile de lege, ut per penitentiam deleri non possit, & oppositum esse erroneum, docet D. Thom. 3. p. q. 86. artic. 1. & confirmant Sotus 1. de natura & gratia cap. 18. Vegetalib. 13. super Concil. Trident. c. 1. & sequent. Bellarm. lib. 2. de pœnit. c. 15. & 16. & videtur colligi ex cap. firmiter, ex Concil. Lateran. sub Innoc. 3. ubi dicitur, Si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper penitentiam reparari. Et videtur colligi ex Scriptura Ezech. 18. & 33. Nolo mortem peccatoris, Iob 2. Omnis quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit, Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, Matth. 16. 18. & Ioan. 20. Quæcunq; peccata dicuntur solui, ac remitti, absq; vlla exceptione. Et 1. ad Timot. 2. Omnes homines vult saluos fieri, sed certè ex hoc vltimo testimonio possent cætera explicari; nempe voluntate antecedenti, & quantum est ex parte Dei, Deum velle salutem, & dare auxiliu sufficiens; posito tamen peccato, ex voluntate consequenti, posset illud negari, iusto Dei iudicio.

3
Tamen id certò videtur haberi, ex lege nullum esse peccatum, quod per veram penitentiam deleri non possit. Et hoc est, quod docet D. Thom. & Hilarius can. 18. in Matthæum, & Ambros. lib. 2. de pœnitent. cap. 4. Hieronym. in epistol. ad Oceanum de Digamia. Leo Papa epistol. 90. & habetur cap. Talis de pœnitent. dist. 90. Et in hoc conueniunt etiã Driedo, & Roffen. Itaque nullus est status ex lege communi Dei, aut peccatum, ratione cuius desperandum sit de venia, & dici possit de eo, non posse haberi spem veniæ, ac remissionis, ut dicebant Montanus, Nouatus, & visum est probabile Armacano. Et in hoc sensu merito D. Tho. dicit

oppositum esse erroneum, & sic est definita hæc veritas in c. Firmiter, & Aug. 1. retract. cap. 19. dicit, de nemine in hac vita esse desperandum.

4. Adhuc tamen est sententia Theologorum dicentium, aliquando homines, propter peccata, ita deserunt à Deo, ut neque sufficiens auxilium habeant ad credendum, vel poenitendum, & tandem ad opera salutis. Ita Henric. quodlib. 8. q. 5. licet subdubius sit Abul. in Exod. quæst. 47. & in 4. caput Matth. quæst. 12. Gregor. 1. d. 46. q. vnic. ad 3. Caiet. in cap. 12. Ioan. in illa verba, Non poterant credere, Roffen. ar. 36. fol. 310. Ruardus Taper art. 7. hanc dicit esse magis consonam Scripturæ, & Patribus, licet oppositam magis piam.

5. Probari potest primò ex Scriptura, ut supra. Et ex Eccles. 7. Quod nemo possit corrigere, quem ipse despexerit, 2. Machab. 9. Orabat scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecutus. Et ex dictis supra pro prima sententia, & ex eo Ioann. 12. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, Excæcavit oculos eorum, &c.

6. Secundò Isidor. vbi supra, ait, Nonnulli ita à Deo despiciuntur, ut deplorare sua mala non possint, August. in expositione propositionum ex epistola ad Romanos propos. 62. & lib. 1. ad Simplicianum q. 2. Quosdam vocari tali vocatione, qua moueri non possint. Et similia habet de prædest. Sanct. cap. 6. & 8. & de bono persever. cap. 8. in Enchir. c. 103. & de natura & gratia cap. 18. & in lib. ad articulos sibi falso impositos artic. 7. & Prosper ad obiectiones Vincéntianas, respons. 7. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 13. Iuste deseritur à Deo, qui deserit Deum. Idem habet Trident. sess. 6. cap. 11. Deus namque sua gratia iustificatos non deserit, nisi ab eis deseratur, & cap. 13. In Dei auxilio firmissimè spem collocare omnes debent; Deus enim, nisi ipsi illius gratia defuerint, sicut cepit opus bonum, ita perficiet, &c. His ergo significatur eos, qui se deserunt, deserere non alios. Neque hæc de negatione solum auxilij efficacis intelligi possunt, quia ex hac sola homo non dicitur non posse, & Scriptura, & Patres dicunt, sic desertos non posse. Imò August. prop. illa 62. dicit Pharaoni indurato non imputari, quòd tunc non obtemperaret, quia obdurato corde obtemperare non

poterat. Et de correptione & gratia cap. 11. auxilij, sine quo quis non cadere non possit, defectum, in ijs quibus deest, dicit esse poenam peccati. Vult ergo multis deesse, licet non imputetur iam quod cadant.

Dicendum videtur absolutè, non esse veram hanc sententiam, sed potius cuius adulto in hac vita concedi sufficiens auxilium, quo suæ saluti prospicere possit, si velit. Ita Adrian. in 4. q. 1. de poenit. Sotus de natura & gratia cap. 18. Molina in concordia q. 14. disput. 10. Driedo de captiuitat. & redempt. generis humani, tract. 5. cap. 3. Roffen. eodem art. 36. fol. 328. Andreas à Vega lib. 13. in Trident. cap. 13. Bañes dub. 3. conc. 7. Vazquez disputat. 97. cap. 3. Zumel hinc q. 3. conc. 1. & sequentib. & conclusione 5. audet hæreticam, dicere oppositam sententiam. Bellarm. tom. 1. lib. 2. de poenitentia cap. 15. & 16. Abulens. & Driedo loco citato.

Potest confirmari ex locis contra primam illam sententiam adductis. Secundò ex Patribus, Ireneo lib. 4. cap. 48. Augustino 1. retractat. cap. 19. & 23. vbi retractat propositionem illam 62. & lib. de prædest. sanctorum cap. 3. & de prædestinatione & gratia cap. 14. & 15. etiam Pharaoni datam misericordiam, qua Deum agnosceret. Prosper respons. 15. ad obiectiones Vincéntianas, Neminem Deus boni possibilitate despoliat. Fulgentius etiam epistol. 7. refertur, Nullo tempore cælestis potest deficere medicina. Innuit Origen. 3. Periarchon cap. 1. quemlibet in hac vita posse reparari.

Secundò saltem certū videtur, cuius adesse sufficiens auxilium ad implendum præceptum, quo obligatur, siue ad faciendum bonum, siue ad vitandum malum, aut vincendam tentationem. Ratio est, quia si tenetur præcepto, & non illud implet, peccat; peccare autè non potèst, si non habeat sufficiens auxilium ad implendū. De quo latè Vazquez disp. 97. c. 4. licet putet, iuxta suam sententiam, nullum præceptum, vel naturalè impleri, nullamque tentationem adhuc leuem, & contra legem naturalem, vinci sine gratia Christi, cuius oppositum dicemus 1. 2. q. 109. art. 2.

Tertiò tamen id etiam videtur verum, non quouis momento temporis adesse cuius Dei auxilium sufficiens, &

necessarium, quòd possit suam consequi salutem, & conuerti, vel ad fidem, vel ad poenitentiam. Ita Vazquez ibi cap. 5. non quolibet momento Deum pulsare ad ostium, nempe tactus, & pulsatio est apta cogitatio, & illustratio, qua cor moueatur ad salutem, hæc autem non singulis adest momentis, ut experientia constat. Et ita cum non sit cõtina hæc pulsatio; sed multiplex, & diuersa, expectans, ut intus homo respondeat, fit, ut sint finitæ pulsationes, & sciat Deus vltimam; postquam non sit ultra pulsaturus, sed si negligat eam homo, solet, vel distracto in alijs negotijs, & peccatis, vel certè dormienti in statu peccati, subita obuenire mors, & inopinata. Et dici non potest hominem dum dormiebat, vel omninò in vigilia distractum, & suæ salutis penitus oblitum, habuisse sufficiens auxilium, quo posset conuerti. Et si hoc velit secunda illa sententia, non solum non est hæretica, aut erronea, sed verissima & experientia quotidiana manifesta.

De auxilio ad credendum, idem dicendum est, multis proponi res fidei à prædicatoribus, & tunc eos satis excitari, si credere velint; postea tamen non singulis momentis adiunt talia auxilia. Alijs multis gentibus non proponitur fides, neque aliquod mysterium supernaturale; si tamen naturali Dei cognitione, quæ ex hac rerum, & cœlorum constitutione, & ordine habetur, rectè vterentur ad eius voluntatem seruandam, quàm lumine naturali cognoscere possunt, & ad eius auxilium petendum, quo sibi consulere ad animæ salutem, certum est, eos maiora habituros auxilia gratiæ, & tandem etiam donum fidei, & gratiam iustificationis, ut dici etiam solet de homine nutrito in syluis, qui à nemine quicquam audierit, vel naturale, vel supernaturale, hic enim, si naturæ lumine sibi concesso rectè vteretur, ultra etiam doceretur à Deo, siue ordine naturali, siue, si opus esset, etiam cum miraculo & medio Angelo aliquo. Sed quia vidit Deus ab æterno plurimas gentes lumine, & lege naturæ abuti, ideo eas in sua reliquit cæcitate, neque maiora prouidit auxilia, idque iustissimo, licet severo iudicio.

In quibus conueniunt plerique Theologi in 3. d. 25. ibi Bonau. ar. 1. q. 1. Du-

rand. q. 1. Gabr. 2. d. 22. artic. 3. dub. 12. Adrian. quodlib. 4. artic. 1. in 2. puncto. Alexand. 3. p. q. 69. memb. 3. artic. 1. ad vlt. & 2. part. q. 112. memb. 8. casu 1. Sotus lib. 2. de natura & gratia cap. 12. & in 4. d. 5. quæst. 1. art. 3. in fine; & D. Thom. de veritat. q. 14. art. 11. ad 1. Et in 3. d. 25. q. 2. art. 1. quæstion. 1. ad 1. & 2. Gabr. q. vnic. conc. 3. & 4. & Vazq. disput. 97. c. 5. ad finem. Et videtur colligi ex Sapien. 13. c. vbi vani dicuntur homines, in quibus non subest scientia Dei, & de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, & Paul. ad Rom. 1. eos vocant inexcusabiles, simili argumèto sumpto ex hoc cap. 13. Sap. & idem colligi videtur ex Psal. 18. Cæli enarrant gloriam Dei; &c. quo videtur Paul. ad Rom. 10. ad hoc institutum, & licet plurimi Patrum putent, locū hunc à Paulo adduci in sensu mystico de prædicatione Apostolorum; audet tamen Iansenius in hunc Psalmū dicere, etiam à Paulo sumi in sensu literali de prædicatione cœlorū, qua suo ordine, & concentu loquuntur omnibus gentibus gloriam Dei, sapientiam, ac potentiam, ita ut nulla sit natio, à qua non audiatur hæc mundi prædication; &c. Neque est improbabilis expositio, imò Vazquez laudat ut textui consonam.

An autem hæc communia auxilia sint ex solo dono creationis, an ex gratia Christi? Vazq. cap. illo 5. dicit, si propter bonū vsum illorum dentur maiora alia auxilia; iam non fuisse ex solo dono creationis, sed per Christum, quia ex solo dono creationis non datur gratia, ut ipse latè se demonstrasse dicit disputat. 91. Et ipse putat omnè bonam cogitationem, & omne opus bonum, etiam morale, esse ex gratia Christi. Sed immerito, quia propriè gratia Christi recepta est ordinis supernaturalis, & incipit à fide; mouens verò & excitans à vocatione ad fidem, vel poenitentiam, aut opus aliquod supernaturale. Itaque nulla cogitatio, aut bonum opus, ordinis tantū naturalis, propriè pertinet ad gratiā Christi, vel Dei. Sed neque omnè donum naturale est donum creationis, quia multa dona ordinis naturalis ex liberalitate Dei vni conceduntur, & non alteri, ut artes, diuitiæ, occasiones virtutum moralium, & similia. Itaque parum refert vocare hæc dona creationis, vel

7. Opposita sententia tenenda, nunquam sufficiens negari.

8. Ex Scriptura & Patribus.

9. Ratio.

10. Nō pro quo uis momento datur sufficiens.

13. An communia auxilia ex gratia Christi.

Theologorum.

Ex Scriptura.

Ex Patribus.

Trident.

superaddita, modò non dicatur pertinere ad ordinem gratiæ propriè dictæ. Et non est cur dicantur esse ex gratia Christi, eoquòd ex bono illorum usu dentur postea maiora auxilia, quia quamuis dentur, non dantur, quasi ob merita præcedentia, sed ex mera gratia, & misericordia Dei, neq; habent adhuc rationem dispositionis, cū non sint ordinis eiusdem cum donis supernaturalibus. Solum ergo se habent quasi remouens prohibens, & quasi conditio, ob quam Deus, ex sua misericordia, confert huic maiora auxilia quàm alteri, nempe, quia hic bene utitur donis naturæ, & cõmunibus auxilijs, alius non ita.

¹⁴ Aliquando reprobis deseritur, etiã in paucis peccatis. Ex his constat siue sint multa peccata, siue pauca, aliquando hominem peccatorem reprobum ita deserere, vt non pro quouis momento temporis habeat auxilium necessarium ad suam conuersionem; & multos subita morte præoccupari dormientes, vel distractos, & sic intellecta secunda sententia necessariò est tenenda, & fortè nihil aliud volunt eius authores. Cum quo tamen dici nõ potest, hominem vel peccare, vel esse, aut mori in peccato, defectu auxilijs Dei, sed perditio semper est ex nobis, salus est Deo. Licet enim aliquandò homini in ipso actu peccati subita obueniat mors, tamen cū malitia sua, & libertate peccet; & non ex defectu auxilijs Dei, cætera mala, quæ accidunt, sibi debet imputare, non Deo. Ideò sæpè admonemur in Scriptura, vt emendemus vias nostras, ne subitò præoccupati, postea non possimus. Et quòd veniet Dominus tanquam fur, & qua hora non putamus, & pleraque similia.

V. DVBITATIO.

Circa obiectiones in oppositum.

¹ Magna est difficultas in explicandis locis Scripturæ & Patrũ, vt merito peculiarem petant dubitationem. Primò igitur dicendum erit ad argumeta pro prima illa sententia hæreticorũ. Ad testimonia Isidori, & aliorum dicemus infra ad argumenta secundæ sententiæ. Ad loca igitur Scripturæ respondetur.

² Illud ad Hebr. 6. primò Herueus, (qui vulgò putatur Anselmus) in eum locum, intelligit de lapsu perfectorum,

quos revocari ad pœnitentiã dicit Apostolus esse impossibile, non quidem omninò, vt Montanus, & Nouatus errabant, sed quia nunquàm, vel rarò volũt ipsi renouari. Ita etiam Lyra in eum locum, impossibile pro valde difficili. Herueus autem non de quibusuis perfectis, lapsis id intelligit, sed de prolapsis, id est, valde delapsis, id est, de ijs, qui ex summo virtutum ad ima vitiorum ceciderunt, & procul lapsi sunt, & longè, ita vt longo tempore iaceant; nõ de ijs, qui in aliqua, licet graui, subitò cadunt, & citò resurgunt, sed lōga deliberatione, & vsu vitijs adherent. Raro talis inuenitur egisse pœnitentiã, sic Dauid, Aaron, Petrus, & alij, non fuerunt prolapsi. Vide longè de hoc ibi Herueus, & Salmeron ibidem.

Commanis expositio Patrum est, quòd omninò sit impossibilis renouatio, & pœnitentiã, qualis est in baptismo, quia semel baptizatis non conceditur secundus baptismus. Ita Ambr. Hieron. Chryf. Theophyl. Theodoretus, Epiphanius hæresi 59. innuit. Expresse ita explicat Cyrillus lib. 5. in Ioann. c. 17. Athan. lib. de peccato in Spiritum Sanctum ad Serapionem. Et colligi potest ex Dionys. de Ecclesiast. hierarch. cap. 2. & 3. vbi baptismum vocat illuminationem. Similiter Gregorius Nazianz. orat. 40. in sanctum baptismum, & ex Clemente Romano in lib. constitut. Apostolicarum cap. 15. & D. Thom. ibi lect. 1. & Aug. lib. de vera & falsa pœnitentiã cap. 3. & Caiet. colligit ex textu, & plerique ex phrasi, *Iterum renouari, & rursum crucifigentes sibi metipsis Filium Dei*, nempe, quia baptismus est renouatiõ, & regeneratiõ, & configuratiõ quædam mortis, ac sepulturæ Christi, vt docet idem Paulus ad Rom. 6. Et nescio quare Vazquez disputat. 97. cap. 1. dicat hanc expositionem non satis quadrare textui, magisque sibi placere illam primam. Nobis certè valde placet hæc secunda, quia Iudæi sæpius solebant lauari ad pœnitentiã, & baptizari, & ita putabant, prolapsos à fide Christi iterũ posse renouari per baptismum. Quamuis primæ etiam expositioni consona satis sint ea, quæ habet Paulus statim, de terra recipiente imbrem, & non ferè te fructum, quæ ideò reproba est, & maledictio proxima. Sed D. Thom. lect. 2. D. Thom. similitudinẽ dicit esse in hoc, quòd sicut terra

terra culta, iterato proferebat spinas, nõ colitur, sed comburitur; sic homo peccans post baptismum, non iterum abluatur per baptismum, sed manens in peccatis spe talis remedij, reprobus est, & maledictio proxima, & eius cõsummatiõ in cõbustionem. Sic D. Thom. Quamuis possit addi, debere talem comburi per pœnitentiã, & laboriosum baptismum, vt docet Trid. sess. 14. & Salmeron. in eum locũ Pauli plurimis rationibus probat hanc esse sensum præcipuum Pauli, & in baptismo esse renouationem, & gustum verbi Dei in sale, participationem Spiritus Sancti, significatam in chrisimate, quo vertex vngitur. Addit aliam expositionem de difficillima pœnitentiã quorundam grauisimorum, scilicet peccatorum in Spiritum Sanctum, sed præ omnibus laudat communem illam.

Salmeron.

⁴ Tertia expositio est Diui Thomæ lect. illa 2: quòd impossibile sit illuminatos in hac vita, & prolapsos renouari in altera vita ad pœnitentiã iuxta Ecclesiast. cap. 9. & Ioann. 9. *Venit nox, quando nemo potest operari.* Laudat tamen magis D. Thom. priorem expositionem, de renouatione pro baptismũ. Et similiter ad Hebr. c. 10. lect. 3. explicat id, *Voluntariè enim nobis peccantibus, &c. iam nõ relinquitur pro peccatis hostia*, id est, secundus baptismus, quali secundo debeat mori Christus, sed terribile iudicium, & ignis. Quæ etiam est expositio Ambrosij, & Chrysostomi, & aliorum. Et affert Salmeron in cap. 6. disputat. 14. in confirmationem prædictæ communis expositionis. Itaque iuxta sententiam Athanasij, Chrysost. Theophylact. & Augustini, & aliorum Iudæi, ad quos scribit Paulus eo loco, putabant, vt olim in lege, ita modò in Euãgelio plura esse baptismatum genera, & vt ait Athanasius sub prætextu pœnitentiæ, multa quotidie faciebant baptismata; ideò eos ad pœnitentiã hortatur, & docet vnã esse renouationem per baptismum, non secundam esse ultra expectandam. Est ergo hic sensus grauisimus, & valde accommodatus intentioni, ac verbis Pauli.

⁵ Hunc eundem sensum habet Salmeron in hæc verba capituli decimi disputat. 19. dub. 6. sed addit, posse etiam de ijs intelligi, qui omninò per apostasiã à Christo recedunt, & expectant aliud

remedium, nullam his superesse hostiã pro peccatis, sed terribilem iudicij expectationem. Et satis consonant hæc cū ijs, quæ sequuntur, *irritam enim quis faciens legem Moysi, &c. Quanto magis, qui Filium Dei concuicauerit, &c.*

⁶ Secundò dicendum de eo 1. Ioan. 5. *Est peccatum ad mortem.* Quidam Patrũ intelligunt de eo, qui in peccato mortali finit vitam, nempe cuius impœnitentiã finali, pro hoc nempe non est orãdum. Ita August. 1. lib. Retract. c. 19. & lib. de correptione & gratia cap. 12. Hieron. in 14. Jerem. Greg. 16. Moral. c. 31. Lyra, & Beda, in locum Ioan. & Ekcius ibi, Claudius Gullianus, & alij. Sed cõtra hanc expositionem obiicit Salmeron, quòd in vita de nullo fieri potest, an sit moriturus in peccato, & ita de nemine est desperandum dum viuit, vt docet August. lib. 1. de sermon. Domin. in monte. Si autem certò sciat, quempiam mori in peccato, pro illo certum est orari non debere; Apostolus autem, quasi sub dubio loquitur, *Non pro illo dico, vt roget quis.* Sed responderi posset his verbis prohiberi orationem pro eiusmodi, vt intellexisse videtur Augustinus, ita probabilis manet hæc expositio. Et fortè huc inclinãt Concilium Nicenum 2. can. 5. *Peccatum ad mortem est, cùm aliqui peccatores sine corruptione persisterunt.*

⁷ Secunda expositio non longè abest, Caietan. in hunc locum, per peccatum ad mortem intelligi non aliquam speciem peccati, sed conditionem ex parte affectus peccantis, si quis ita afficiatur fornicationi, auaritiã, aut cuius alio peccato, vt velit prauo, & indurato affectu, in eo perseverare vsque ad mortem. Pro hoc dicit non esse præceptum orandi, neque fiduciam impetrandi, atque in cæteris. Potest illud Concilij Niceni huc accommodari; & innuit hanc expositionem D. Hieronym. lib. 2. contra Iouinianum ad finem. Tertia expositio est Ambr. lib. 4. de pœnitentiã c. 8. & 9. & intelligit per peccatum ad mortem grauisimũ in quouis genere, & fortè hæc est illa sententia Caietani, nempe in quo sit obduratiõ, & impœnitentiã, qua velit in eo manere, aut fortè specialem malitiam peccati in Spiritum Sanctũ, vt negationem fidei, & apostasiã ab ea, aut, vt alij, inuidiam fraternæ charitatis, & oppugnationem; sic

Origen. tract. 35. in Matth. D. Thom. de malo q. 3. art. 15. ad 3. & de verit. q. 24. art. 11. ad 8. & in 2. d. 43. in expositione literæ; & Sot. in 4. d. 15. q. 1. ar. 1. & Bellar. tom. 1. controu. 5. gener. lib. 2. de pœn. c. 16. & pleriq; alij, & dicunt Ambr. D. Thom. & alij, non quidē prohiberi orationem pro huiusmodi grauiis simis, sed non facile ad quēlibet pertinere, sed præsertim ad perfectos, vt olim Moyses, Daniel, Ieremias, & similes, orabant Deum pro grauiis delictis. Conuenit Salmeron in 1. Ioan. c. 5. disput. 32. ad 4. & 5. dub. & Claudius in eum locum, & alij.

8 Tertio dicendum de loco Matth. 12. Ad 3. de peccato in Spiritu Sæctum. & habetur etiam Marc. 3. & Lucæ 12. August. per peccatum in Spiritum Sæctum intelligit impœnitentiā finalem, & hæc nunquā remittitur, ita epist. 50. & in epist. ad Rom. circa finem, & lib. 4. contra Cresconium c. 8. Sed merito alij dicunt, Dominum locis citatis loqui contra peccatū Phariseorum, qui tunc peccabant in Spiritum Sæctū, & nondum habebant finalem impœnitentiam. Cōmunis fere omnium expositio est, de peccato blasphemie cōtra Christi diuinitatē, quia miracula eius dæmoni tribuebant, vt constat Marc. 3. & cognitā veritatem, ac manifestam impugnabāt, ex malitia, & inuidia. Ita Athan. lib. illo ad Serapionem, & orat. 2. cōtra Arianos, Chrysof. hom. 42. in Matth. Basil. in Moral. summa 35. cap. 1. & in quæstion. compēdio explicatis q. 273. Hilarius in cap. 5. & 12. Matth. Ambr. lib. 1. de Spiritu Sæcto cap. 3. Hieron. in Matth. 12. & in epist. ad Marcellam, Theophylact. & Beda in locum Matth. Pacianus epist. 3. ad Simpronianum, Ricard. de Sæct. Viæ. lib. de Spiritu blasphemie. Bellarmin. cap. illo 16. Maldonat. in Matth. 12. num. 32. & plerique alij. Et dicunt dici irremissibile, non quod aliquando nō remittatur; sed quia difficilē remittitur, & ex parte peccantis est praua dispositio, repugnans gratiæ Spiritus Sæcti, per quam fieri debet remissio. Sed placet expositio Ricard. de S. Viæ. loco cit. quod blasphemia, vel peccatum in Spiritum Sæctum, fit, quod nō fit ex coactione, hoc enim est peccatū in Patrē, neq; ex deceptione aliqua, hoc enim est in Filiū; sed quod fit ex sola malignitate, hoc enim est cōtra bonitatem, Spiritui Sæcto attribui-

tam. Secundo dicit, hoc peccatum grauiissimum non dici inexpiabile, quia solū peccatum dæmonis est inexpiabile; scilicet, quod expiari non possit quoad culpam; sed dici irremissibile, nempe, quoad relaxationem pœnæ; quia cū sit ex malignitate, nullam habet excusationem, neque ei relaxatur pœna debita in hoc seculo, si fortē expiatur; neque in futuro, si non expiatur. Hæc pulchrē, & latē ibi Ricard. Et hæc satis ad argumenta pro prima sententia.

9 Quarto igitur dicendum ad loca Scripturæ Eccles. 7. & Ioan. 12. ex Hieron. Ad 4. de in epist. ad Hedibiam q. 10. & 11. Cyrrill. lib. 8. in Ioan. cap. 2. illud, Non poterant credere, & similia intelligi, nō de impotentia absoluta, sed de prauitate ac malitia humanæ voluntatis, quod sit difficilis animi inflexio, & idem est nō poterant, neq; nolebant, iuxta id Matt. 19. Qui potest capere capiat, id est, qui vult. Itaque impossibile dicitur aliquando id, quod est valde difficile, iuxta Aristot. 5. Metaph. vel ex impotentia non absoluta, sed consequenti, posita malitia, ac voluntate obdurata ipsorum, qua nolunt conuerti, eo modo, quo dici solet, Non possum amare illum, vel obliuisci aut condonare iniuriam. Et constat hic sensus ex loco Isaie, quem ibi refert Ioannes, Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum. Dicitur enim excæcasse & indurasse, vt supra diximus, quia reliquit eos voluntati eorum. Hæc igitur est impotentia consequens.

10 Ad secundum ex testimonijs Isidori, & aliorum, videtur similiter dicendum, eos loqui de impotentia consequenti, posita præscientia malitiæ, & voluntatis prauæ. Sic certē ille Antiochus ex sua malitia orabat, solo timore mali futuri, nō ex vera pœnitentia culpa, & ideò non erat misericordiam cōsecuturus. Sic loquitur Augustinus in locis obiectis de vocatione, qua nō possint credere; aut cōverti, ex præscientia malitiæ ipsorum; impotentia, nempe consequente; non antecedente. Fortē etiam Augustinus, & eius discipuli Prosper, & Fulgētius ita possunt exponi, sicut Scriptura; aut fortē Augustinus mutauit alibi eam sententiam, quā prius tenuerat; quamuis Vazquez disputat. 97. cap. 6. defendere eam non audeat, & concedat eius fuisse sententiā. Sed

Sed nullus videtur esse locus in Augustino, & reliquis, qui non possit ita exponi, vt Scriptura, maximē cum sæpe alibi ipse doceat illam impotentiam consequentem, & præscientiam.

11 Ad Tridētinum.

Verba Concilij verissima sunt, neminem à Deo desereri, nisi prius deseratur, & particula, Nisi, non necessariò est exceptiua, ita vt si deseratur, etiam ipse deserat, sed potest esse conditionalis, hoc est neminem deserit, si ab eo non deseratur. Et potest intelligi, vel de auxilio antecedenti, vel apto, & congruo vel de sufficenti, eo modo, quo diximus, quia aliquando ita deserit, vt morte, ac sine puniat obduratos: vel de auxilio comitante, quod sæpissimē negatur, eo quod voluntas sua libertate nolit operari, de quo videtur loqui Concilium cap. 13. & Anselmus lib. de casu diaboli capit. 3. & Hugo de Sæcto Victore in summa tract. 2. cap. 3. & lib. 1. de Sacrament. par. 5. cap. 24. dum docent perfectionem operis, & perseuerantiam in bono, quibusdam negari sua culpa, quia ipsi se auertunt à gratia, & eam recipere nolunt, nempe comitantē ac cooperantem.

12 August. de Pharaone indurato.

Illud difficile est in Augustino, nēpe Pharaoni indurato non vitio, & culpæ dari, quod non obtemperaret, quia obduratus iam non poterat, sed eam propositionem 62. ipse retractauit, aut in genere librum illum propositionum ex epistola ad Rom. libr. de prædestinatione sanctorum cap. 3. & 1. libr. retractionum capit. 19. & 23. & expressē de Pharaone, quod potuit flagellis Dei mutari, docet libr. de prædestinat. & gratia cap. 14. & cap. 15. & præscientiam Dei neminem cōgere, vt malus sit, sed solum talem præscire, qualis ipse sua libertate futurus est: & cap. 13. & 14. nemini agnoscendæ veritatis Deum ademisse facultatem, docet expressē, & exemplum ponit in Pharaone, quod indurationis excusari non possit, aut non agnitæ veritatis.

13 Quibus nō detur auxilium ad credendum.

Cum hoc tamen stat, multis de facto non dari auxilium supernaturale ad credendum, quamuis Deus voluntate antecedenti, & signi illud voluerit dare, quia parat⁹ est ex se illud dare, si homo vellet recipere, nempe si in cæteris faceret quod in se est, ad illud recipiendum, vt docet D. Thom. 3. cont. Gent. cap. 159 & Bañes hic concl. 9. & 10. Et ita fieri

pot. st vt detur ignorantia inuincibilis rerū fidei vt docet D. Thom. 2. 2. q. 10. artic. 1. licet alij oppositum teneant, vt Adrian. quodl. 4. q. 1. & Gabriel 2. d. 22 q. 2. Sententiam autem Diui Thomæ docet August. tract. 19. in Ioan. & epistol. 105. quod in multis non credere non sit peccatum, sed pœna peccati, & de prædestinatione sanctor. c. 10. salutem religionis huius nulli vnquam defuisse, qui dignus fuit, dignum non fuisse, cui defuit, dignum autem aliquem non esse voluntate humana, vt quidam putant, sed gratia aut prædestinatione diuina.

VI. DVBITATIO.

An pueris ante usum rationis dentur necessaria auxilia ad salutem?

1 Prima sententia dicit, omnibus etiam pueris, in vteris maternis decedentibus, prouisa esse sufficientia auxilia, ac remedia, ita vt nullus sit, cui de facto nō possint applicari per homines, ita dixit olim Caietan. 3. p. q. 68. art. 2. & 11. pueros etiam si baptizari non possint, posse per fidem parentum in nomine Trinitatis, signo crucis, aut aliquo alio modo sanctificari, siue iam nati, siue antequam nascantur. Quæ etiam videtur fuisse sententia Gersonis in oratione Beatissimæ Virginis, Constantiæ habita. Hæc ergo sententia admittit aliud remedium præter baptismum in lege noua, etiam respectu infantium. Gabriel etiam in 4. d. 4. q. 2. art. 3. dub. 2. dicit, fortē Deum aliquos infantes in vteris sanctificare absque baptismo. Hanc tamen sententiam merito reliqui Theologi, vt minimum censent temerariam. Et videtur esse cōtra Euangelium, in quo solum renatis in aqua, scilicet baptismo, promittitur salus. Et licet adulti renasci possint, id est sanctificari, per baptismum in voto, pueri tamen, nisi per sacramentum actu receptum, sanctificari non possunt, aut per baptismum sanguinis.

2 Ita videtur improbasse hanc sententiam Caietani Pius V. qui in editione Romana iussit illud commentarium expungi. Et D. Ambrosius 2. de vocatione Gentium cap. 8. docet eos, qui ad regenerationis sacramentum non peruenerunt, neque posse ad beatorum pertinere

nere confortium, & D. Augustin. lib. 3. de peccatorum meritis, & remissione capite 12. paruulos ab originalis peccati reatu non absolui, nisi in Christo fuerint baptizati.

3. *2. sententia ferè idem asserit alio modo.* Secunda sententia dicit, omnibus etiam paruulis, fuisse à Deo prouisa remedia, necessaria, licet forte per accidens applicari non possint, aut non applicentur, quia prouidit, vel in parentibus, si applicare possint iam natis, aut saltem in causis naturalibus, ut nasci possint, & nati baptizari. Quidam probant ex Ambrosio ubi supra, sed ibi tantum loquitur de pueris iam natis, qui parentum diligentia baptizari possunt. Secundo probant, quia licet adultis non applicentur sacramenta, aut alia remedia, nullus dicet non esse eis prouisa remedia sufficientia, ergo licet pueris non applicentur, id dici non debet, quauis de pueris, & adultis dici possit, quod non sint eis prouisa remedia efficacia. Tertio, quia Christus, etiam post lapsum Adæ, mortuus est pro omnibus etiam pueris, & Deus uult omnes saluos fieri, quantum est ex se, & voluntate antecedenti, ergo omnibus, etiam pueris, prouidit remedia necessaria, & sufficientia ad salutem.

4. *Non omnibus pueris dat Deus sufficiens auxilium.*

Dicendum tamen est, multis pueris, post peccatum Adæ, non esse à Deo prouisa remedia necessaria, seu sufficientia ad salutem. Ita tenent plerique docet D. Thomas in 4. d. 6. q. vnica art. 1. q. 1. ad 1. ubi docet pueris, in uteris decedentibus, remedium non exhiberi, eoquod operationi ministrorum Ecclesie subijci non possint. Tenet expressè Gregor. Arimin. in 1. dist. 46. quæst. 1. post medium, & Ruard. Taper art. 7. contra Lutherum, Driedo de captiuit. & redemptione, tract. 5. cap. 3. in fine. Scotus de natura & gratia lib. 2. cap. 10. in fine, & in 4. d. 5. q. vnica art. 11. in fine, & Vazquez hic disputat. 96. c. 2.

5. Et experimento res est manifesta, quia plerumque pueri in uteris moriuntur, quin diligentia vlla parentum, aut virtute caufarum, in lucem edi possint. Plerumque etiam iam nati ita subito moriuntur, ut baptismus applicari non possit, vel aquæ defectu, vel alio inuincibili impedimento. His ergo certum est nullum esse prouisum remedium in parentibus, quia quantumuis conentur, adhibere non possunt. Neq; etiam fuit

prouisum in causis naturalibus, quia iam natis applicari non potest baptismus, vlla diligentia humana, vel virtute naturalium caufarum, ut sæpe contingit. Sæpe etiam causæ immaturæ mortis in utero sunt fortiores, contra quas nullum est remedium, vel ignoratur, ac si non esset. Leue ergo & insulsum, imò & falsum est, dicere prouisum fuisse in causis naturalibus.

Secundo Ambrosius, siue Prosper 2. lib. de vocatione Gentium c. 8. aperitè innuit, aliquos horum infantium, iusto Dei iudicio sine baptismo & remedio mori. Et August. libr. de predestin. sanctor. cap. 14. & lib. de bono perseuerantia cap. 12. plerumque festinantibus parētibus, ut puer baptizetur; Deo tamen nolente, baptismum non dari. Idem colligitur ex epist. 105. ad Sixtum, & ex lib. de natura & gratia cap. 8. & lib. de gratia & liber. arbitri. c. 22. & 23. & epist. 107. idem sentit Paulus Orosius in Apologia pro libertate arbitrii, & Prosper lib. de ingratis cap. 20. & 21. Et res ipsa docet quicquid euenit in vniuerso, non casu, sed voluntate Dei, aut volente euenire, aut permittente, si culpa fit. Cum igitur hæc damnatio infantium non sit peccatum, sed pœna, prouisa fuit à Deo, & volita, non permilla solum. Et ordo caufarum, ex quo sequitur mors in utero, aut extra ante baptismum, similiter est volitus à Deo, & positiuè ordinatus, & non tantum permiffus, licet quidam dicant, tantum esse permiffuam hanc Dei voluntatem, ut hic Zumel q. 5. dub. 4. ad finem, & Molina supr. disput. 1. in art. 6. q. 19. nobis oppositum est certum ob rationem dictam. Imò Vazquez ubi supr. cap. 2. licet subdubio probabilius putat ipsum ordinem caufarum fuisse à Deo in hunc finem destinatum, ne ille haberet remedium, sed moreretur. Quod nos quidem ita possibile fuisse iudicamus, sed incertum, & D. Thom. in 4. loco citat. innuit oppositum, licet 2. 2. q. 2. art. 5. 1. inclinet in illud, dum dicit, *Auxilium diuinum, quibus datur, misericorditer datur, & quibus negatur, ex iniustitia negatur in pœnam præcedentis peccati, saltem originalis.* Idque docet ex August. de correptione & gratia cap. 5. & 6. Et idem docet Prosper cap. illo 8. quod isti pueri, nisi grauisissimi peccati essent participes, non perirent. Nunc autem occulta quidem

Ratio efficac Dei voluntate ita fieri.

Non permiffione rati.

Dei

VII. DVBITATIO.

An Deus aliquibus iustis neget donum per seuerantia?

Dei discretione, sed iustitia, sic ostenditur, & quid conferat gratia, & quid præuaricatrix mereatur natura, &c.

7. *Adultis datur auxilium* Ad primum illud iam dictum est. Ad secundum respondetur, ideò adultis non negari auxilia sufficientia, quia re vera eis conceduntur talia, quibus, si vellent, possent conuerti, & recipere sacramenta; efficacia verò non recipiunt, quia de facto non conuertuntur. Infantibus verò neq; sufficientia conceduntur, quia re ipsa non recipiunt media & sacramenta, sine quibus salutem consequi non possunt, ut patet ex dictis.

8. *Christus pro omnibus mortuus, quomodo.* Ad tertium respondetur, Christum solum dici pro omnibus mortuum, etià post peccatum Adæ; primò quantum ad magnitudinem pretij, & causæ communitatem, quæ eadem erat respectu totius generis humani, & hanc rationem reddit Prosper ad obiectiones Vincentianas cap. 2. & ad capitula Gallorum c. 9. Hinc secunda ratio sequitur, Christum pro omnibus etiam orasse, & obtulisse suam mortem, etiam post peccatum Adæ, saltem pro ijs qui post ipsum futuri erant, & nullum exclusisse à fructu suæ passionis, sed potius omnibus desiderasse salutem affectu simplici, sic que suam mortem Patri obtulisse pro omnibus, ea tamen conditione qua pro se orauit. *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat,* nempe voluntate consequenti & efficaci volebat id, quod Deus decreuit ut vellet ipse, & de facto fieret.

9. De Dei voluntate post peccatum Adæ aliud est iudicium; licet enim voluntate antecedenti, & quantum est ex se, & non considerato Adæ peccato, omnibus velit salutem, tam adultis quam paruulis; tamen voluntate consequenti, nepe considerata conditione & circumstantia peccati, vel proprii & originalis in adultis, vel solius originalis in paruulis, non illis vult salutem, sed pœnam & damnationem, & excludit eos à regno, & negat eis remedia, etiam sufficientia paruulis omnino; adultis verò saltè aliquo tempore determinato, ut dictum est dubitatione præcedenti. Loquimur autem de solis paruulis, & adultis reprobatis; nam prædestinatis prouidit non solum media sufficientia, sed etiam efficacia suæ salutis.

(.?)

1. *Ratio dubitationis.* Ratio dubitandi est, quia si omnibus iustis daretur donum perseuerantia, omnes perseuerarent, & ita nullus iustus esset reprobus; quod contra fidem est & experientiam. Si autem aliquibus negatur donum perseuerantia, certè non erit eorum culpa, quod non perseuerent, aut cadant ab accepta iustitia, quia sine dono perseuerantia perseuerare non possunt.

2. *Donum per seuerantia duplex.* Prima sententia dicit donum perseuerantia dici dupliciter; primo quo quis perseuerare potest, & hoc dicunt omnibus dari, cum quo tamen stat non perseuerare. Imò dicunt cum hoc solo primo dono neminem perseuerare, nisi addatur secundum cum effectu, quo quis actu perseueret. Et est multo maius donum, & præter gratiam habitualem, & auxilium ab ipsa proueniens, dicit specialissimum Dei auxilium, quo quis infallibiliter perseuerat, ita ut in sensu composito impossibile sit illud habere, & non perseuerare.

3. *Virtus per seuerantia* Et quidem hæc distinctio doni perseuerantia, quo possit perseuerare, & quo actu perseueret, sæpe habetur apud Augustinum de correptione & gratia capite 12. & lib. de natura & gratia capite 48. & 49. & D. Thom. 1. 2. q. 109. art. 10. ad 3. dicit Adam in primo statu accepisse donum, quo perseuerare posset, non tamen accepisse ut perseueraret: Certum etiam est ex D. Thoma 2. 2. q. 137. art. 1. 2. 3. & 4. perseuerantiam sumi & pro virtute, quæ versatur circa specialem quandam difficultatem in quouis opere virtutis, scilicet diuturnitatem in sustinendo; prout oportet, & est pars potentialis fortitudinis, sicut constantia, quæ est virtus circa difficultatem boni operis seu virtutis ex alijs circumstantijs & impedimentis, & dicit D. Thom. perseuerantiam esse maiorem virtutem, quia difficultas ex diuturnitate est maior, & magis intrinseca, & essentialis in virtute. Et secundo sumi pro actu huius virtutis, quo quis re ipsa durat in bono virtutis vsque ad finem vitæ. Et sic indiget perseuerantia, non solum dono habitualis gratia, ut ipse habitus perseuerantia infusa, & reliquæ

reliquæ similes virtutes, sed etiam, ultra gratiam habitualem, auxilio gratuito Dei, conseruantis in bono vsque ad finem vitæ. Et hoc secundo modo præfertim sumitur donum perseverantiæ à Patribus; nam primo modo omnibus iustis infunditur, quibus tamen omnibus non conceditur donum perseverantiæ propriè dictum; nempe perseverantia in bono virtutis, & iustitiæ vsque ad finem vitæ, vt docet D. August. lib. de bono perseverantiæ initio, & per totum, & de correptione & gratia cap. 8. & 9. & de prædestinatione sanctorum cap. 14. & 2. libr. de liber. arbit. capit. 19. & epistol. 107. Conuenit D. Basilius oratione de morte, & docet D. Thom. loco citat. Duran. in 1. d. 40. q. 2. Driedo de concordia prædestinationis, &c. p. 1. capite 1.

4
Trident.

Et constat ex Tridentino sess. 6. cap. 13. hoc munus perseverantiæ esse, de quo dicitur Matth. 19. & 24. *Qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit, & quòd Dei donum sit, & aliunde haberi non possit, nisi ab eo, qui potens est cum, qui stat, statuere, vt perseveranter stet, & cum qui cadit, restituere; ita vt nemo sibi aliquid certi absoluta certitudine polliceri debeat, tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent. Et can. 22. sic decernit sacrum Concilium, *Si quis dixerit iustificatum, vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseverare posse; vel cum eo non posse, anathema sit.* Idem docet Augustinus libr. de correptione, & gratia cap. 6. *Negare non possumus etiam perseverantiam, in bono proficientem vsque in finem, magnum esse Dei munus, nec esse nisi ab illo, de quo scriptum est, omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum.* Hoc idem probat, quia alioqui perseverantia si ita esset hominis, vt non esset à Deo, illud primitus euacuatur, quod Dominus dixit Petro, *Rogavi pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Quid enim rogavit (inquit Augustinus) nisi perseverantiam, vsque in finem? Et Apostolus 2 ad Corint. 13. *Oramus autem, ne quid faciatis mali, perseverantiam eis orat.* Et Colof. sens. 4. *Vi stetis perfecti, id est vt persevereris.* Et in oratione Dominica illud, *Sanctificetur nomen tuum, dicit Augustinus ex gloriosissimo martyre Cypriano, significare petitionem, vt qui in**

August.

baptismo sanctificati sumus, in eò quòd esse cepimus, perseveremus.

Secundo advertendum est, donum quo quis potest perseverare, & sine quo non potest perseverare, dupliciter dici. Primo antecedens, & quasi causa, in actu primo ipsius perseverantiæ, & sic omnibus iustis conceditur donum perseverantiæ, scilicet gratia habitualis, & virtus infusa perseverantiæ, imò & auxilium necessarium, & sufficiens antecedens, ita vt nihil desit, vt possit, si velit, non cadere, & perseverare in iustitia. Secundo in actu secundo, ita vt defacto & actu perseveret quis, & non cadat à iustitia accepta, sed in ea duret vsque ad mortem. Et hoc donum certum est, & de fide non omnibus dari, quia plerique cadunt, & constat ex Trident. sess. 6. cap. 13. & Can. 16. & 22. & ex 1. Cor. 10. *Qui stat, videat ne cadat, & ex eo Euāgelij, Qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Si enim quilibet iustus, eo ipso, perseveraret in iustitia semel accepta, de nemine dubitari posset, an perseveraturus sit vsque in finem, sed semel iustificatus esset certus de sua perseverantia.

5
Donum quo quis potest perseverare dupliciter.

Tertio advertendum est sententiam esse quorundam, ad hoc donum perseverantiæ in actu secundo, exigi in actu primo, non solum gratiam habitualement, sed etiam aliud auxilium specialissimū, quod non omnibus datur, sine quo nullus revera perseverat, ita vt cum sola gratia, & auxilio gratiæ, absque alio magis speciali auxilio, non possit homo perseverare vsque ad mortem in accepta gratia, adhuc per breve tempus. Sed vt diximus perseverantia antecedens in actu primo necessaria & sufficiens, datur omnibus iustis, & habent auxilium sufficiens, quo, si velint, possunt perseverare in actu secundo; quamvis non omnes accipiant perseverantiam in actu secundo, neque auxilium specialissimū hoc, & donum per modum effectus. Sed id provenit ex eorum voluntate, quia si voluissent per gratiam habitualement, & auxilium Dei, quod omnibus præstatur, potuissent & tentationibus resistere, & in bono coepto manere, & à iustitia accepta non cadere. Quamvis ergo hoc etiam donum specialissimū sit medium ad salutem necessarium; omnibus tamen iustis datur in actu primo, id est offertur à Deo, quia, vt dicit Con-

6
Sententia quorundam de dono perseverantiæ.

lium, nisi eum qui deest gratiæ Dei, Deus nunquam deserit. Et iam hæc quæstio tangit aliam de auxilio sufficienti & efficaci, an differant natura sua, an solum ex parte effectus, de quo diximus latè in tractatu de auxilijs.

7
Perseverantia in actu secundo.

Quòd autem hoc donum in effectu præter gratiam habitualement & eius auxilium, dicat aliud donum, certum est, quia dicit ipsum effectum, & actum perseverantiæ, qui solum est in prædestinatione. Et siue sit per longum tempus, siue paruum, est maximum donum, non antecedens, sed comitans, aut consequens. Ita D. August. de correptione & gratia cap. 8. *Donum Dei esse, vt finiat hominam istam, antequam ex bono mutetur in malum.* Ex parte verò doni antecedentis, & actus primi, licet Bañes & alij sententiæ, putent, auxilium, quo quis de facto perseverat, esse alterius rationis ab eo, quo perseverare potuit, quia vniuersaliter putant auxilium efficax natura sua & antecedenti ratione distinctum à sufficienti: nos tamen aliter de his sentimus, quia solo sufficienti potest perseverare, si velit, homo, & si perseveraret, vt potest, iam sufficiens sit efficax per solam additionem effectus; latè enim tractatu illo de auxilijs probauimus, vniuersè auxilium efficax non distinguatur à sufficienti, sed solo respectu ad effectum, quem dicit de facto auxilium, vt efficax; non verò vt sufficiens tantum, & fortè repetemus aliqua dubitatione sequenti.

8

Ex his constat ad rationem dubitandi; nam omnibus iustis datur donum perseverantiæ in actu primo, ita vt si velint, perseverare possint; non tamen omnes recipiunt donum perseverantiæ in actu secundo, quia ipsi ex sua libertate defunt gratiæ Dei, & eam deserunt, & cadunt à iustitia semel accepta sua culpa, & non defectu auxiliij, vel doni Dei. Eis ergo imputatur quòd non perseverent, non Deo.

VIII. DVBITATIO.

Vtrum duo equali auxilio & gratia excitati, possint inæqualiter respondere?

1
Celebris fuit superioribus annis hæc quæstio, & iussu Romani Pontificis coram ipso varijs disputationibus

agitata; in qua nihil hætenus est de fide ab ipso definitum; sed post longam controuersiam vtraque pars iudicio sanctissimi Domini nostri Pauli Papæ V. anno 1607. manet probabilis, vt quibus Theologorum, quam voluerit, sequi possit; oppositam verò vlla notare censura prohibentur omnes, & non plus sapere quam oportet sapere; nos latè hanc excusimus quæstionem tractatu de auxilijs per decem capita: sed quia omnes huius ætatis scriptores hoc loco hanc disputant quæstionem, nos etiam cogimur tempori & loco inferuire, & breui expedire quæ alibi longius fuimus prosecuti.

2
1. sententia Bañ. Zum. Vazq.

Prima ergo sententia dicit, existente equali auxilio præuenienti, aut gratia excitante, quo duo mouentur, excitantur, vel vocantur ad fidem vel poenitentiam, necessario si vnus conuertitur, alterum etiam conuerti, & oppositum esse omnino impossibile. Ita tenet Bañes hic dub. 3. post 10. conclusionem, & 2. 2. q. 10. art. 1. documento 3. Zumel hic q. 8. conc. 4. ita etiam tenet Vazquez hic disput. 98. cap. 3. & sequentibus, quos sequuntur alij. Dicunt igitur in omnibus, qui sequuntur vnam vocationem, esse eundem vocationis modum, externum aut internum, aut ablationes impedimento, aut aliquid aliud simile nobis occultum: quod idem non est in ijs, qui vocationem non sequuntur. Quamuis enim vocationes externæ in omnibus possint esse æquales; non tamè internæ. Ita vt discrimen sit ex parte auxiliij, & vocationis efficaciæ, & sufficientis, quantum est ex se. Hanc sententiam tribuit Vazquez cap. 3. & 6. Driedoni, & Ruaro Taper. Sed videbimus oppositam eos tenuisse.

3
Præcipuum fundamentum pro hac sententia est, in quod omnia redeunt, vnicæ rationi, si equali existente gratia Dei, auxilio, vel vocatione, vnus conuertetur, & alter non, ratio huius discriminis non esset ex parte gratiæ, & Dei, siquidem equaliter vtrumque mouet, & adiuuat; sed solum ex parte liberij arbitrij, quo alter bene vsus est, alter non. Et ita posset liberum arbitrium gloriari quòd responderit sua libertate, altero non respondente. Hoc autem est contra id Pauli 1. ad Corint. 3. & 2. ad Corint. 10. *Qui gloriatur in Domino gloriatur.* Et contra id 1. ad Corint. 4. *Quis enim*

re discernit? quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Quo testimonio utitur sæpe D. August. præsertim de prædestin. sanctor. cap. 5. Quid autem habes quod non accepisti? A quo nisi ab illo, qui re discernit ab alio, cui non donauit, quod donauit tibi? Si autem accepisti, quid gloriaris? Et cap. 6. dicit, quosdam credere, alios contradicere, Sed cum alijs præparetur, alijs non præparetur voluntas à Domino, discernendum est utriusque, quid veniat de misericordia eius, quid de iudicio?

4 Gratia determinatur voluntas, non è cõtrà Hinc colligunt Bañes & Zumel, qui eisdem ferè verbis utuntur in hac quæstione iuxta sanam & Catholicam doctrinam, quando homo conuertitur, & benè operatur; ita à diuina misericordia moueri auxilio, & gratia præuenienti liberum arbitrium, vt tali auxilio & gratia determinetur (cum ex se esset indifferens) vt benè & efficaciter, & liberè operetur iuxta motionem Dei, non è contrà misericordia & gratia Dei determinetur, & sit efficax per liberum arbitrium.

5 Initium ex gratia. Secundò hoc probant, quia si auxilium Dei fieret efficax per liberum arbitrium, iam initium salutis esset ex nobis, quod est Pelagianum, & contra id Isai. 50. Dominus Deus aperuit mihi aurem; ego autem non contradico, & quasi rationem reddens, addit, Dominus Deus auxiliator meus, idè non sum confusus, & cõtra Augustinum 3. lib. Hipognosticon circa medium, vbi ait, In omni opere sancto prior est voluntas Dei, posterior voluntas hominis, id est, operatur Deus, cooperatur homo. Sic etiam epist. 106. voluntatè in operibus gratiæ pedisequam esse dicit; non præuiam: & Concilium Arausicanum canon. 20. & vltimo, Non nos incipimus, & postea inuamur. Et idem August. lib. de prædest. sanct. c. 5. 6. & 7. & cap. 10. 11. & 12. diuina operatione & gratia impletur, quod Deus promissit se efficaciter facturum iuxta id ad Philip. 2. Ipse operatur velle & perficere. Et Ezech. 36. Faciam vt in præceptis meis ambulatis. Hoc idem docet Celestinus Papa epist. 1. cap. 4. & 7. Quòd nemo nisi per gratiam Dei benè utitur libero arbitrio. Et Innocent. I. epist. 25. & Aug. lib. 1. ad Simplicianum q. 2. Quòd Deus dat velle & perficere. & 1. Retract. capite 23. Quòd Deus currentibus vires præbeat, & perducatur, quo vocat. Et Conciliu

Arausicanum can. 9. & 23. Deus præparat voluntatem, & nobiscum, vt opere mur, operatur.

Tertiò confirmant ex eo ad Rom. 9. Non est volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Ex quo Augustinus in Enchirid. cap. 32. docet non id dici, quasi non sit solius voluntatis, sed etiam misericordiam; quia sic potuisset etiam dicere Paulus, Non miserentis est Dei, sed volentis est hominis, quòd cum nullus Christianus dicere debeat, necesse est, vt propterea ita dixerit Apostolus, vt totum Deo datur, qui hominis voluntatem bonam, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam, ita sane, vt bona voluntas annumeretur inter dona Dei.

7 Auxilium determinans Ex his igitur concludunt præter auxilium sufficiens, quo Deus mouet interiorius per gratiam, ponendum esse aliud auxilium efficax, vt actu conuertatur homo, quod auxilium efficax, nõ solum se habeat simul cum determinatione nostræ voluntatis, sed & antecedat, per modum prædeterminantis voluntatem, ad bonum vsum gratiæ; ita, vt qui habet hoc auxilium efficax, semper conuertatur, & qui non habet, non conuertatur. Igitur verum est existente auxilio æquali non posse fieri, vt vnus conuertatur, & alter non conuertatur: fieret enim, vel aliquem cum solo sufficienti conuerti sine efficaci, aut aliquem cum efficaci non conuerti. Quæ omnia, vt ipsi dicunt, repugnant cum doctrina Catholica.

8 Secunda sententia tenet Dicendum tamen est, oppositam sententiam nobis esse, & verissimam, & certissimam, quòd æquali existente auxilio & gratia præueniente, aut excitanti potest vnus conuerti, & alter non conuerti; auxilio inquam, & externo, & interno, & omnibus circumstantijs præcedentibus actionem liberam voluntatis, omnino existentibus æqualibus, pari etiã ablatione impedimentorum; tandem omnibus omnino eodem modo se habentibus ex parte auxilij præuenientis, & omnium conditionum, absque vlla prorsus diuersitate, potest vnus conuerti, & consentire vocationi, quia vult, alter nõ conuerti, & non consentire, quia non vult. Hanc sententiam docent omnes Theologi, & antiqui, & huius temporis, præter paucos iuniores, qui primam sententiam tenent. Antiqui dum agunt de libero arbitrio cum Magistro in 2. d. 24. & 25.

Ex omnibus Theologis antiquis.

vbi

vbi docent vnanimè, ad rationem liberi arbitrij pertinere, vt determinatio sui actus, non sit ei ab alio, sed à se ipso, vel (quod idem est) quòd omnibus positis, quæ sunt requisita, & antecedentia ad operationem liberam, maneat voluntas aut liberum arbitrium indifferens, vt possit operari, vel non operari, prout libuerit. Ita D. Thomas 2. d. 25. q. vnica art. 1. corp. & ad 2. & 3. Bonau. ar. 2. q. 1. Ricard. d. 24. art. 4. q. 3. Duran. q. 1. Scot. d. 25. q. vnica §. ad quæstionem; Gabriel q. vnica art. 1. not. 1. Aegid. q. 1. art. 3. & 6. Argentina q. 1. art. 4. Gregorius q. vnica artic. 1. con. 3. Et omnes discipuli D. Thomæ eodem modo explicant rationem libertatis. Capreol. 2. d. 24. q. vnica art. 1. con. 1. Caietan. 1. p. q. 83. art. 1. 2. & 3. & 1. 2. q. 1. & 10. & q. 13. arti. 1. & q. 17. art. 1. Ferrar. 2. con. Gen. capit. 47. ex D. Thoma de veritat. q. 24. art. 2. ad 2. Conrad. 1. 2. q. 1. artic. 1. Vualdensis tom. 1. lib. 1. cap. 25. Sotus lib. 1. de natura, & gratia capit. 16. Ruardus Taper art. 7. contra Lutherum in initio. Sæpe Driedo in concordia prædestinationis, & liberi arbitrij. Victoria relectione 13. quæ est de veniente ad vsum rationis n. 6. ex D. Thom. 1. 2. q. 1. art. 1. & dicit in hac ratione liberi arbitrij, quòd habeat dominium suarum actionum, vt docet D. Thomas, conuenire omnes Theologos, & iurisperitos, & ad hoc dominium exigi duos; primum, vt homo habeat facultatem consultandi, ac deliberandi quid sit bonum, quid malum. Secundum, vt habeat facultatem post deliberationem eligendi, & relinquendi quod sic deliberatum est. Tandem Viguerius in institutionibus cap. 3. §. 5. vers. 4. idem tenet ex D. Thom. Et certè hoc docet D. Thomas 1. p. q. 83. art. 2. & 3. & de veritat. q. 24. art. 4. & 6. 1. 2. q. 1. art. 1. & q. 10. & 13. & Alexander Alen. 2. p. q. 29. memb. 1. art. 2.

9 Ratio liberi arbitrij. Omnes rationem liberi arbitrij explicant per indifferentiam, & indeterminatam voluntatis, qua positis omnibus requisitis, antecedentibus operationem, ipsa manet domina sui actus, & indifferens, vt possit se ipsam quo voluerit inclinare, ac determinare, etiam in sensu composito omnium eorum, quæ necessaria sunt ad agendum. Quam etiam conditionem liberi arbitrij docere videtur omnis antiqua philosophia, & omnes Patres, vt diximus in tract. de au-

xilijs cap. 4. & 5. Imò & Cõcil. Tridènt. sess. 6. cap. 5. & can. 4. vbi docet, & discernit, Liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum ita cooperari Deo excitanti, & vocanti, assentiendo, vt possit dissentire, si velit, & abijcere illuminationem, & inspirationem Spiritus Sancti, &c. vt latè dicimus in tract. illo cap. 6. Et apertè loquitur Concilium in sensu composito gratiæ, & vocationis efficacis, cui homo de facto assentitur, & de hac dicit, hominem ita liberè eam recipere, eique assentiri, vt etiam ea posita, possit eam abijcere, eique dissentire. Quo, & sententia opposita, & communis solutio de sensu composito, & diuiso, omnino videtur expugnari.

10 Iterum ex Theologis antiquis de gratia. Secundò eandem hanc nostram sententiam expresse docent iidem omnes antiqui Theologi, dum agunt de gratia Dei, qua mouetur, ac regitur liberum arbitrium. Et docent simul cum gratia manere liberum arbitrium, neque ipsum determinari, cogi, vel determinari à gratia, sed manere indifferens, & indeterminatum, etiam posita gratia, & motione præuenienti. Ita omnes cum Magistro in 2. d. 27. & 28. ad rationem meriti inter alia exigunt hanc indifferentiam. Ita D. Thomas 2. d. 27. q. vnica art. 3. & 1. 2. q. 21. & q. 114. & 3. con. Gent. c. 158. & 1. p. q. 19. artic. 8. & supra q. 22. art. 4. & 1. 2. q. 9. art. 4. Bonau. d. 27. art. 2. q. 1. Ricard. art. 1. q. 6. Duran. q. 2. Argentina. q. 1. art. 4. Aegid. q. 2. art. 1. Caietan. 1. 2. q. 111. artic. 2. nos liberè moueri à gratia præuenienti & q. 113. art. 8. Conrad. 1. 2. q. 109. art. 1. Gregorius Arim. 2. d. 28. q. 1. artic. 3. ad 12. Gabr. d. 27. q. vnica per totam: & art. 3. dub. 2. Alfonso à Castro aduersus hæreses lib. 7. verbo gratia, hæresi prima in quarta assertione Catholica contra Pelagium, & lib. 9. verbo libertas, Lindanus in Panoplia Evangelica, lib. 3. cap. 16. agens contra Lutheranos. Driedo de cõcordia par. 2. cap. 3. & lib. de captiuit. & redempt. generis humani, tract. 4. cap. 2. & tract. 6. c. 2. & eius discipulus Ruardus Taper. artic. 7. contra Lutherum. Immeritò ergo hi duo trahuntur in primam sententiam. Ambo enim aduersus Lutheranos tenent hanc nostram sententiam. Ioannes Arboreus lib. 10. suæ Theosophiæ capit. 9. agens etiam aduersus Lutheranos. Viguerius vbi supra, & in epist. ad Roman. cap. 1. in 10. Tradidit eos Deus in reprobum sensu:

ex

ex can. Concil. Trident. sess. 6. can. 4. tenet hanc nostram sententiam expressè, nempe, etiam posita motione Dei, voluntatem nostram non determinari, ita ut dissentire non possit Deo mouenti, sic etiam Sotus ubi supra.

11
Conditio liberi arbitrij.
Omnes consentiunt, ita Dei gratia moueri, ac dirigi liberum arbitrium, ut illæsum maneat ius libertatis, & conditio eius propria, qua à reliquis agētibus distinguitur, nempe potestas in vtramque partem, & indeterminatio, ac indifferētia, quam plerique explicant ex èp̄lo Diui Augustini in epistola ad Sixtum, *Quod voluntas se habeat ut equus, gratia ut fessor, à quo dirigitur equus.* Sed aduertunt Gabriel, & alij, voluntatem se habere ac si esset equus liber, qui seforem à se proijcere potest, & non sequi directionem eius, sed se in alium terminum dirigere.

12
1. Ratio ex condicione liberi arbitrij.
Et ex his constant rationes efficacissimæ pro hac sententia. Prima qua ratio liberi arbitrij, seu causæ ac voluntatis liberæ est, ut positus omnibus necessarijs ad agendum ex parte causæ, possit agere, & non agere, & se ipsam ut voluerit determinare: ut omnes, & Philosophi, & Theologi docent, sed motio Dei, & auxilium præueniens, & mouens, ac excitans ad operationem supernaturalem, aut naturalem bonam, & liberam, est quid requisitum ad eam, ex parte causæ, quia sine tali gratia, & motione, homo non mouetur ad operationem bonam supernaturalem, ut contra Pelagium docent Concilium Mileuita. & Arausicanum 2. & Tridēt. sess. 6. Ergo posita etiam tali gratia, & motione, & auxilio excitanti, voluntas manet indifferens, & libera, ut possit operari, & non operari. Latissime probauimus vim huius rationis ex Scriptura, Patribus, & Concilijs tract. illo de auxilijs cap. 4. & sequentibus. Nempe si in sensu composito, posita gratia auxiliij præuenientis, voluntas omnino manet determinata, ut iam non possit non operari, prorsus libertas destruitur, quia ex D. Augustino constat, & docet Magister in 2. d. illa 27. gratiam præuenientem, scilicet inspirationem, & motionem Dei, scilicet inspiratorem, & omnem libertatem nostram. Si ergo hæc ita natura sua est efficax, ut ea posita non possimus non operari, sed necessario in sensu composito opera-

mur, credendo, sperando, diligendo, aut pœnitendo, nihil manet libertatis, aut voluntatis liberæ in tali operatione, sed necessaria est ex omni parte, nulla ei laus debetur, nullum præmium si adigentibus ad bonum astrictis, aut Deo nullo pacto reluctari quis possit.

13
Fati necessitas sequitur
Confirmatur, quia non minor necessitas sequitur ex opposita sententia, neque minor determinatio in voluntate humana ad bonum, quam ex positio- ne fati, quo sancti Patres docent de strui libertatem. Nam ut ait Eusebius Cæsariensis. de præparatione Evangelica, libro 6. cap. 5. 6. & 7. *Fatum est necessitas quæ impediri non potest, sed etiam auxilium istud præueniens, & gratia natura sua efficax, si determinat, ac necessitat voluntatem, est necessitas quæ impediri non potest à voluntate, & inducit voluntatem in ordinem intransgressibilem;* ergo est fatum, de quo vide Diuum Thomam 1. p. quæst. 116. & 3. libro contra Gentes cap. 73. & 74. ubi reijcit hunc ordinem causarum intransgressibilem.

14
Ratio auxiliij sufficiens.
Secundò ad hominem confirmatur hæc sententia & ratio, ex his quæ oppositæ sententiæ fautores concedunt, & ex ratione auxiliij, vel gratiæ sufficientis; ideo enim sufficiens dicitur, quia ad id, ad quod datur, sufficiens est, & virtutem, ac vim habet, qua id fieri possit, ad quod datur, absque vlllo alio auxilio, aut gratia superaddita. Ita Valentia 1. 2. disputat. 8. q. 3. puncto 4. gratiam sufficientem dicit esse eam, qua quis excitatus potest libero vsu arbitrij, simul auxiliante Deo, acquirere omnia ad salutem necessaria. Si igitur tali auxilio motus faciat id, ad quod mouetur, ut potest, iam illa gratia sufficiens erit efficax, quia habet effectum. Et ita auxilium sufficiens, & efficax non differunt in natura, sed solum ex parte effectus. Et potest eadem gratia, quæ in vno solum est sufficiens, in altero esse efficax, eo quod in vno ex eius libertate habet effectum, in altero non habet, licet potuit habere.

15
Ratio efficacis ad hominem.
Confirmo ad hominem argumento mihi insolubili; nam concedunt illi, quod omnes Catholici docent, ideo qui buisdam non dari auxilium efficax à Deo, quia culpa sua non faciunt quod possunt cum auxilio præcedenti. Ita docet D. Thom. 1. 2. quæst. 112. art. 3. ad

ad 2. primam causam defectus gratiæ esse ex culpa nostra, quod Bañes concedit & Zumel conc. 7. & probant ex eo Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & nolui.* Et ex eo Osee 13. *Perditio tua Israel.* Et ex dictis supra dubitatione 4. & ex Augustino libro de natura & gratia, capite 25. & 2. libro de peccatorum meritis, & remiss. capite 17. *Quod Deus neminem deserat, nisi ab eo deseratur.* & videmus ex Tridentino sess. 6. capite 11. & 13. Et hæc sunt de fide. Ille ergo homo, qui vocatus à Deo ad fidem, vel pœnitentiam, non credit, aut non dolet, culpa sua non recipit auxilium efficax, quo fieret saluus; nimirum quia non facit quod potest. Quæro ergo de hoc, an quando non facit quod potest, habeat aliquod Dei auxilium, quo solo possit facere quod non facit, an non habeat; si habet, iam potuit illud auxilium, quod tantum fuit sufficiens, esse, si ipse vellet, efficax; & ita non differrent natura, & ex parte auxiliij, sed solum ex parte effectus. Si dicas non habuisse auxilium, quo solo sine alio natura sua efficaci potuerit habere effectum; sequitur necessario nullam esse eius culpam; neque esse imputandum libero arbitrio, quod non responderit, aut se non disposuerit ad ulterius auxilium, quia non fuit motum & excitatum auxilio natura sua efficaci, quo solo potuit habere effectum, & non sine illo. Si autem habuit auxiliū efficax, quo ultra potuit habere effectum, quem non habuit, sequitur id sane quod volumus, auxilium quod est efficax, ut possit habere effectum, re ipsa tantum fuisse sufficiens, & non habuisse effectum.

16
Et sanè ex opposita sententia sequitur, omnem eum, qui conuertitur, non posse non conuerti, quia mouetur auxilio & gratia natura sua efficaci; eum verò, qui non conuertitur, non esse in culpa, quia non habuit auxilium, quo possit habere effectum. Quæ omnia sunt contra fidem, & contra ipsos, ut constat ex Scriptura, & ex Concilio Tridentino sess. 6. capite 5. & can. 4.

17
Ex Tridentino contra hæreticos.
Tertiò ex eo efficacissime addimus hanc nostram sententiam, quia ut probauimus in eo tractatu de auxilijs,

capite 6. & 8. (quod non decernendo dicimus, sed arguendo) opposita sententia omnino & sensu, & verbis videtur conuenire cum sententia hæreticorum nostri temporis, Lutheranorum scilicet & Caluinitarum, expressè ac diligentissime damnata in Concilio Tridentino sess. 6. capite 5. & can. 4. Primò ex eo constat eundem esse sensum primæ sententiæ cum sensu & intentione Lutheri ac Caluini, quia hæreticorum est, non posse stare libertatem nostram cum prædestinatione, prouidentia & gubernatione Dei, nempe quia liberum arbitrium sic motum à Deo, ita in bonum aut malum adigatur, ut resistere non possit; sed posita motione Dei in sensu composito, necessario operetur & efficiat id, ad quod mouetur. Hæc est hæresis. Vnde etiam fit, ut intentio sacri Concilij Tridentini sess. 6. capite 5. & can. 4. sit damnare hæresim hanc, quia dicitur liberum arbitrium à Deo altringi, & cogi, ita ut iam posita Dei motione in sensu composito non liberè operetur, sed necessario. Videat æquus iudex, in quo differre possit mens & sensus primæ illius sententiæ in illo sensu suo composito ab hac hæresi; nobis hæcenus nullum apparet discrimen.

18
Accedamus ad verba & locutiones hæreticorum, & videamus; an prima sententia, etiam verbis & locutione, conueniat cum ipsis. Primò Cardinalis Bellarminus tomo 3. controuersia 3. generali, quæ est de gratia & libero arbitrio, lib. 6. cap. 9. refert verba Lutheri ex libro quem inscripsit, *Operationes in Psalmos*, ubi sic ait, *Error est, quod liberum arbitrium habeat aliquam ætternam in bono opere, quando de interno opere reloquimur; velle enim illud, quod credere, sperare, diligere id diximus, motus, raptus, ductus verbi Dei, & quadam continua purgatio, & renouatio mentis, & sensus de die in diem, in agnitione Dei, licet non semper æquæ intensa sit illa passio, semper tamen est passio, &c.* ubi passionem vocat cōcursum liberi arbitrij ad opus bonum, non quod physicè non sit operatio à voluntate, sed quia prædeterminatio est à Deo.

19
Quod multò apertius asserit Caluinus, ut refert idem Bellarminus eadē controuersia, lib. 1. cap. 11. ex eodem Caluino lib. 2. institution. cap. 3. §. 10. Caluini verba sunt hæc, *Voluntatem*

monet gratia, non qualiter multis seculis traditum est, & creditum, ut nostra postea sit electionis, motiōi aut obtemperare, aut refragari, sed illam efficaciter efficiendo: ubi de motiōe gratiæ loquitur in sensu composito, & ea posita dicit non esse liberæ electionis postea ei vel obtemperare, aut refragari. Sic certè loquitur prima sententia, quod posita motiōe efficaci in sensu composito, non possumus non obedire. Plurima refert in eandem sententiam Franciscus Horantius in septem libris locorum Catholicorum ex eodem Caluino varijs in locis, in quibus vult hanc esse doctrinam Augustini, ut prima sententia; quamvis apertè fatetur, reliquos Patres sibi aduersari, præsertim Ambrosium & Chrysostomum. Contendit ergo Caluinus ex Augustino, nihil posse tribui libero arbitrio in opere bono, quin Deo suus honor præripiatur. Ita lib. 2. institutionis capit. 2. sect. 1. & sect. 6. reprehendit diuisionem gratiæ in operantem & adiuuantem traditam à Magistro Lombardo, & Diuo Bernarde: & illi displicet quod docent, *Nostri iuris esse primam gratiā, vel respuendo irritam facere, vel obediēter sequendo confirmare.* Et ibi dicit hoc esse contra mentem Augustini, licet id doceat author de vocatione gentium. Et sectiō. 7. reprehendit Chrysostomum, quod doceat, *Gratiæ præuenienti pedissequam obsequi voluntatem:* quia potius contendit ab ipsa gratia efficaciter determinari voluntatem. Quid aliud contendunt Bañes & Zumel, dū sibi arrogat Augustinum, & gloriose euehunt gratiam, & nos acriter, ut ignorant, reprehendunt, quod dicamus, liberum arbitrium ita componi cum gratia & motiōe Dei, ut voluntas sit pedissequa, ita ut etiam posita gratia possit vel sequi eam, si velit, vel ei resistere. Plurima retulimus tract. de auxilijs cap. 6. & 8.

20 Verba Caluini simillima primæ sententiæ. Sed præsertim libro illo 2. capite 3. sectiō. 13. ut refert Horantius libro 1. capite 56. sic loquitur Caluinus; *Habemus nunc Augustini ore testatum, quod imprimis obtinere volumus, non offerri tantum à Domino gratiam, quæ libera cuiusque electiōe, aut recipiatur, aut respuatur, sed ipsam esse, quæ in corde, & electiōem & voluntatem formet, ut quicquid deinde sequitur boni operis, fructus*

fit ipsius & effectus, nec aliam habet sibi obsequentem voluntatem, nisi quam fecit. Sunt enim eius quoque verba ex alio loco, *Omne bonum in nobis opus, non nisi gratiam facere.* Ecce Caluinus suam heresim nititur ex Augustino confirmare, & dicit, posita gratia, non esse in nostra libera electiōe, eam vel recipere, vel respuere, sed per gratiam efficaciter in nobis formari electiōem ipsam, & voluntatem. Hoc idem est, quod ex Augustino contendit prima sententia.

21 Sic etiam Martinus Kemnitius hæreticus in examine celsionis sextæ, Concilij Tridentini contendit hanc esse Augustini sententiam, eius verba refert Gregorius de Valentia in libris de rebus fidei, libro de diuina gratia, parte 2. capite 3. ea sunt, *Augustini doctrina est, gratiam, qua primo quis conuertitur, operantem esse dicendam, quod ipsa sola conuersionem efficiat.* Constat omnes istos hæreticos hoc vnum contendere ex Augustino, quod gratia ita totum bonum opus efficiat, ut ea posita, non sit in potestate arbitrij gratia reluctari. Et idè putant & dicunt, liberum arbitrium merè passiuè se habere, non alia certè ratione, nisi quia putant voluntatem per gratiam necessario moueri ac determinari. Et in hoc videtur conuenisse tota hæreticorum congregatio, ut facillè colligitur ex Apologia Ioannis Ekij aduersus calumnias Buceri, super actis comitorum Ratisponæ, annotatione 2. de libero arbitrio in librū propositum à Cæsare ad compositionem religionis.

22 Hinc etiam sequitur, cum hæc fuerit mens hæreticorum, & hæc eorum verba, hunc certè errorem ac sensum damnari in Concilio Tridentino, sess. 6. capite 5. & can. 4. cum capite 5. docet his verbis, *Declarat sancta Synodus ipsius iustificatiōis eorundem in adultis, à Dei per Iesum Christum præueniente gratia succedendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur, ut qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificatiōem, eidem gratiæ liberè assentiendo & cooperando disponantur; ita ut tangente Deo cor hominis, per Spiritus sancti illuminatiōem, neque homo ipse nihil omninò agat inspirationem illi reci-*

6 recipiens, quippe qui illam & abijcere potest. Neque tamen sine gratia Dei mouere se ad insitiam coram illo libera sua voluntate possit. Vnde in sacris literis, cum dicitur, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, libertatis nostræ admonemur; cum respondemus, Conuerte nos Domine, & conuertemur, Dei nos gratia præueniri confitemur.* Hæc sacrum Concilium. Quam doctrinam eisdem ferè verbis, & ex eisdem Scripturæ locis tradit August. lib. de gratia & libero arbitrio cap. 5. ut cōstet, quàm falsò & impiè hæretici sui erroris patronum faciant Augustinū. Ita etiam Conciliū Senonense cap. 15. & Prosper lib. 2. de vocat. Gentium c. 28. *Etiā perseveraturis illam mutabilitatem, quæ potest nolle, non aufert.*

23 Due ex Concilio. Duo ergo docent sacrum Conciliū, & Augustinus, & alij Patres; primò contra Pelagium, initium iustificatiōis & salutis sumi ex gratia Dei præueniente, id est, vocatione & illuminatiōe Spiritus sancti, quo tangitur, mouetur, & excitatur cor hominis ad fidem, vel pœnitentiā, aut aliud bonum opus. Secundò contra Lutherum & omnes suos, quotquot arbitrij negant libertatem, nempe voluntatem seu liberum arbitrium, motum, & excitatum à Deo per gratiam illam præuenientem, ita liberè agere & cooperari Deo vocati & tangenti, ut liberè vel recipiat gratiam, & ei assensum præbeat & consensum, vel etiam si velit, eam abijciat, neque sequatur. Et hoc idem decernit sancta Synodus eadem sess. 6. can. 4. his verbis, *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari, assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quoad obtinendam iustificatiōis gratiam se disponat ac præparet, neque posse dissentire, si velit; sed velut inanime quoddam nihil omninò agere, merèque passiuè se habere, anathema sit.* Vbi etiam anathemate percutitur error ille, & eadem duo decernuntur contra hæreticos. Primò liberum arbitrium liberè cooperari gratiæ Dei, & actiuè se præparare ad iustificatiōem, & non merè passiuè se habere. Secundò ita se agere, ac liberè cooperari Dei gratiæ, quando eam recipit, & ei cooperatur, ut si velit, possit sua libertate dissentire, & abijcere gratiam, quam recipit.

24 Prima autem sententia in duobus his videtur pugnare cum sacro Conci-

lio, & conuenire cum errore ibi damnato. Primò, quod ponit gratiā Dei, & auxiliū præueniens natura sua efficacax, ac prædeterminans voluntatem nostram, idque recipi in nobis, & fieri à Deo ante omnem libertatem nostrā. Secundò, quod posito hoc auxiliō, aut gratia præuenienti, natura sua efficaci, non potest voluntas eam abijcere, & respuere, aut non respondere, & eo ipso in sensu composito necessariò, & non liberè cooperari gratiæ & motiōi Dei. Vtrumque sanè videtur expresse pugnare cum sacro Concilio, quod an re ipsa sit, sanctissimi Domini nostri Romani Pontificis estò iudicium, nos nihil decernimus; sed argumenta conficimus, quæ nobis efficacissima videntur pro nostra sententia. Iam verò soluenda sunt ea, quæ nobis obijciuntur pro opposita sententia. Idque præstabimus dubitatione sequenti.

IX. DVBITATIO.

Pro solutione argumentorum primæ sententiæ.

Ferè vnum est fundamentum omnium, hoc vnum robur & pondus rationum, quas nobis obijciunt, hoc vnum absurdū, quo nos oppugnat, & ignorantia, atque erroris notant, quod iniurij sumus gratiæ Dei. Si enim ex duobus eodè modo affectis, eadè vel æquali gratia motis & excitatis, vnus conuertatur, alter non, hoc discrimen non potest in aliam referri causam, quàm in liberum arbitrium, nempe quia vnus vult conuerti sua libertate, alter non vult conuerti, etiam ex sua libertate. Et ita posset is, qui conuertitur, gloriari, quod liberè & ex sua voluntate responderit gratiæ, altero non respondente. Hoc autem putant maximum absurdū, & contra Paulum, & contra Augustinum, & alios Patres.

Respondetur igitur, absurdum esse dicere, quod liberum arbitrium possit gloriari contra gratiam, non tamen quod possit aliquo modo gloriari, quod ex sua libertate cooperatur gratiæ in bono opere contra eū, qui ex sua libertate non cooperatur gratiæ mouenti ad idem bonum opus. Et hoc vtrumque asserit nostra sententia, & est verissimum. Primū, quod liberum arbitrium

etiamsi benè operetur, non possit gloriari contra gratiam; certum est contra Pelagium, quia sine gratia mouente & præueniente, non potest se ipsam mouere, & excitare ad bonum opus, neque sine gratia adiuuante illud velle, aut perficere. Et hoc est, quod docet Paulus, & decernunt sacra Concilia aduersus errorem Pelagij, Arausicanum 2. & Tridentinum. & sancti Patres Hieronymus, Augustinus, & alij, dum disputant aduersus hanc hæresim Pelagianam. Omnes ergo docent de fide, Deum, & eius gratiam esse principiam causam bonæ voluntatis, & operis, & virtute gratiæ Dei nos, & excitari, & velle, ac perficere boni operis. Neque sequitur ex nostra sententia, id, quod Bañez, & alij ex ea colligunt, scilicet; quod aliquid apponat liberum arbitrium in bono opere, quod non sit ex gratia Dei. Et ita non potest homo dicere se aliquid habere in bono opere, quod non acceperit, aut quod se ipse suis viribus discernat ab altero, & non ex gratia Dei. Sic D. Thom. in 1. ad Corint. in cap. 4. lect. 2. Ille, inquit, gloriatur quasi non accipiens, qui de se ipso gloriatur non de Deo. Ille autem gloriatur, quasi accipiens, qui omnia a scribit Deo.

3 **Gratia Dei** quod homo non possit gloriari de fide, & bonis supernaturalibus, quasi ea habeat sine gratia, aut viribus naturæ, ut contendebat Pelagius. Et ita expressè explicat Augustinus, in loco obiecto libro de prædestinat. sanct. cap. 5. *Quisquis aude dicere, habeo ex me ipso fidem, non ergo accepi, profecto contradicit huic apertissimæ veritati*, scilicet verbis Pauli, *Quis enim te discernit?* &c. quæ ibi tractat. Quia igitur gratia Dei est initium, & præcipua causa omnium bonorum, de nullo bono potest gloriari liberum arbitrium quasi non acceperit.

4 **Liberum arbitrium** possit aliquo modo de sua cooperatione gloriari, eo quod liberè cooperetur gratiæ, & ideo laudè habeat, & meritum, & præmium; non solum constat ex ratione liberi arbitrij & meriti; sed etiam docet ibidem Augustinus circa eundem locum Pauli; nam post illa verba citata, *Contradicit apertissimæ veritati*, addit statim, *Non quia credere, vel non credere, non est in arbitrio voluntatis humanæ, sed in cæcis præparatur voluntas à Deo: ideo ad ipsam quoque fidem, quæ in volun-*

tate est, pertinet. *Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non acceperisti?* Ecce cap. 6. sic ait, *Multi audiunt verbum veritatis, sed alij credunt, alij contradicunt; volunt ergo isti credere, nolunt autè illi. Quis hoc ignoret? Quis hoc neget? Sed cum alijs præparatur, alijs non præparatur voluntas à Domino, discernendum est utique, quid veniat de misericordia, quid de iudicio? Ecce cum misericordia & iudicio simul iungitur voluntatem ac libertatem, & declarat amplius infra, *Et tamen illi, quia voluerunt crediderunt illi, quia noluerunt non crediderunt. Misericordia igitur, & iudicium in ipsis voluntatibus facta sunt.* Ecce aperte Augustinus docet misericordiam Dei, quæ est gratia efficax, non habere effectum, nisi quia nos volumus. Iudicium verò sequi alios, non quia non habuerunt gratiam, qua si vellent, credere potuissent, sed quia sua voluntate gratiæ restiterunt, quæ si ipsi voluissent eam sequi, fuisset in ipsis efficax, sicut in alijs.*

Sic idem Augustinus lib. 83. quæst. q. 68. dicit vocatos ad cenam quosdam venisse, alios non venisse, sed ex sua voluntate, posita eadem vocatione; his verbis, *itaque neque illi debent sibi tribuere, qui enerunt, quia vocati venerunt, nec illi noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi, quoniam ut venirent vocati erant in libera voluntate. Vocatio ergo ante meritum voluntatem operatur. Propterea & si quisquam sibi tribuit, quod venit vocatus, non sibi potest tribuere, quod vocatus est. Qui autem vocatus non venit, sicut non habuit meritum præmij, ut vocaretur, sic inchoat meritum supplicij, cum vocatus venire neglexerit.* Quibus gloriam tribuit aliquam D. Augustinus libero arbitrio, quia licet vocatione Dei, & gratia præueniens, non fuerit in eius potestate, ei tamen respondere & cooperari, libere velle, non respondere, & non cooperari. Et ita concedit Augustinus posse hominè sibi tribuere, id est, suæ libertati, quod vocatus venit. Quod tamen in nostra sententia videtur illis valde absurdum, & impiu, quasi iniuria fiat gratiæ Dei. Sed cum omnes hanc laudem tribuant libero arbitrio, quod gratiæ Dei liberè cooperetur, calunia est, & obiectio absque fundamento Paulum, aut Augustinum nobis contra hoc ita acriter opponere, quasi illis aduersetur, quod libertatem arbitrij defendamus.

Sic

6 August.

Sic circa eundem locum Pauli Augustinus lib. de spiritu & litera cap. 34. simul cum Dei vocatione & gratia, ponit indifferentiam, ac libertatem arbitrij in vtramque partem, *Attendat, & videat non ideo tantum istam voluntatem diuino muneri tribuendam, quia ex libero arbitrio est, quod nobis naturaliter concreatum est, verum etiam, quod visorum suasionibus agit Deus, ut velimus, & ut credamus, siue extrinsecus per Euangelicas exhortationes, siue intrinsecus, ubi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem, sed consentire, vel dissentire propriæ voluntatis est. His ergo modis, quando Deus agit cum anima rationali, ut ei credat, neque enim credere potest, quolibet libero arbitrio, si nulla sit suasio, vel vocatio, aut credat, profecto & ipsum velle credere, Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia eius præuenit nos; consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriæ voluntatis est. Quæ res non solum non infirmit quod dictum est; Quid habes quod non acceperisti, verum etiam confirmat. Accipere quippe, & habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo, ac per hoc quid habeat, & quid accipiat, Dei est. Accipere autem, & habere, utique accipientis, & habentis est.* Hæc Augustinus, ubi expressè locum Pauli conciliat cum nostra sententia, nempe posita vocatione & gratia Dei, liberum esse voluntati creatæ consentire ei, vel dissentire, & si consentiat, vocatione est efficax, si non consentiat, manet sufficiens tantum. Idem habet Augustinus lib. de gratia Christi, cap. 14.

7

Ad secundum respondetur, licet posita gratia Dei præuenienti, liberum sit, & indifferens arbitrio creato consentire, vel dissentire; cum hoc enim repugnat quod asserit opposita sententia, auxilio Dei determinari voluntatem, ut benè & efficaciter operetur, nam cum libertate repugnat præueniens determinatio: quamuis ergo libera & indifferens relinquatur voluntas, non sequitur id quod colligit, scilicet initium salutis esse ex nobis, quod meritò ut Pelagianum debet à Catholicis diligenter vitari. Constat aperte, quia, ut paulò ante dicebat Augustinus, voluntas credere non potest, nisi præcedat suasio, & vocatio, & hoc idem docemur à Tridentino ca-

pite illo 5. initium salutis & iustificationis esse à Dei per Christum præueniente gratia, & Spiritus Sancti illustratione, qua cor hominis tangitur, mouetur, excitatur. Sed quia consensus & cooperatio debet esse à libera, & indifferenti voluntate iuxta conditionem suæ naturæ, ne alioqui gratia destruat naturam ac libertatem, ideo dicimus, gratiam illam & vocationem, quæ est initium salutis, vel fieri efficacem, id est, habere effectum & consensum, quia liberè ei cooperatur, & consentit voluntas, vel manere tantum sufficientem; quia liberè voluntas ei dissentit, & non cooperatur, ut locis citatis expressè, & sæpe alibi docet Augustinus. Et ut diximus hæc, & non alia, videtur posse esse mens Concilij, neque aliquid aliud possunt sonare eius verba.

Hæc autem quæ diximus de æquali auxilio in duobus, intelligenda sunt de auxilio physicè sumpto, scilicet de effectu Dei, & vocatione externa, vel interna, quæ potest esse æqualis in duobus, quorum vnus conuertatur alter non conuertatur. Quodammodo tamen negari non potest; loquendo moraliter, & de gratia pro amore Dei, & speciali fauore, specialem quandam gratiam esse in prædestinati vocatione, nempe ex præscientia Dei, qua scit hanc vocationem in hoc fore efficacem, aptam, & congruam, non in altero. Et hoc contendunt Bellarminus, & Vazquez. Hinc tamen non sequitur id, quod ipsi inferunt, discrimen hoc redigi in auxilium ipsum, ita ut sufficiens & efficax differant ex parte auxilij, si penes effectum, & non solum ex parte effectus. Potius ergo discrimen redit in hoc, quod præscientia sua videt Deus, in vno fore aptam, & congruam vocationem, quia ex libertate arbitrij habebit effectum, in altero non aptam, & congruam, quia ex libertate arbitrij non habebit effectum. Discrimen ergo auxilij sufficientis & efficacis, ex præscientia, redit etiam solum in hoc quod vnus habebit effectum, quem potuisset non habere, & alterum non habebit effectum, quem habere potuisset. Igitur ob discrimen ex præscientia, non debuerunt Bellarminus & Vazquez discedere à nostra sententia, cum in cæteris nobiscum conueniant. Imò fauor ille specialis,

8 In eo qui conuertitur, videtur specialis fauor.

Auxilium sufficiens & efficax non differunt nisi penes effectum.

cialis, quem ponunt in vocatione, & gratia præuenienti respectu prædestinati, si res intimè consideretur, non est in ipsa gratia, & vocatione præuenienti, sed potius in effectu eius, & gratia concomitanti, quam Deus vult prædestinato, voluntate absoluta, & efficaci, & non reprobò, nisi voluntate antecedenti, quia ergo prædestinato vult voluntate absoluta, & vocationem, & effectum iustitiæ, & perseverantiæ, & gloriæ re ipsa danda, non sic reprobò, idè dicitur magis amare prædestinatum, quàm reprobum, quia plura, & maiora bona vult illi, & dat quàm reprobò. Amor autem Dei, vt supra diximus, nobis patet per effectus. Et hoc est valde notandum. Sic dicit Augustinus libro de bono perseverantiæ cap. 6. de illa perseverantia se loqui, quæ perseveratur vsque in finem, & si non perseveratum est, non est data, & multi possunt eam habere, nullus amittere. Certè constat loqui eum de dono perseverantiæ cum effectu, non de vocatione ad perseverantiam, quæ omnibus datur. Et in eodem sensu loquitur Prosper, ad capitula Gallorum, capite 5. quem pro se refert Vazquez disputatione 98. capite 4. ad finem, *Dicit prædicationem, & promissionem esse eandem; effectum verò plantationis, & rigationis, & fidei diuersum.*

⁹ Quare autem Deus vni velit dare auxilium, quod præsciuit fore efficacem, ex eius libertate, non alteri, nisi illud, quod sciebat esse sufficiens, & non fore efficacem, certum est hoc solum pendere ex Dei voluntate, & arbitrio, & nullam in eo esse iniquitatem, vt respondet Augustinus de spiritu, & litera capite 34. ex eo Pauli ad Roman. 11. *O altitudo diuitiarum, &c.* & libro de prædestinatione sanctorum capite 9. *Cur istum potius, quàm illum liberet, in scrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius.*

¹⁰ Reliqua omnia, quæ in confirmationem secundi obijciuntur, ex Scriptura, Concilij, & Augustino, nihil ad rem attinent, quia fidem certissimam confirmant, quam non negamus, quod scilicet initium salutis sit ex Deo, non ex nobis, & ita Deus in nobis operatur velle, & perficere, & quod in omni opere sancto prior sit voluntas Dei, posterior nostra, & hæc sit pedissequa

gratiæ, & multa similia, omnia verissima sunt, & de fide contra errorem Pelagij, cum quo nihil habet commune nostra sententia. Et quamvis impleatur in nobis voluntas Dei, & in præceptis eius ambulemus, & ipse operetur in nobis velle, & perficere, & efficaciter faciat quæcunque promisit. Cum his tamen omnibus simul stare debet arbitrij libertas, & indifferentia. Ita vt licet omnia fiant, quæcunque Deus fieri vult absoluta voluntate, liberè tamen fiant à libero arbitrio, ex sua libera determinatione, iuxta dicta supra quæstione 14. articulo 13. & quæstione 18. articulo 6. & quæstione 22. quia præscientia Dei, voluntas, & providentia, & fortiter, & suaviter omnia attingit, ac disponit, vt simul cum sua providentia stet libertas nostra, & indifferentia in vtramque partem, sequatur tamen efficaciter effectus.

Ad tertium respondetur, locum illum Pauli, *Non est volentis neque currentis, &c.* Non est volentis, neque currentis, explicatur, ¹¹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ¹² *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ¹³ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ¹⁴ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ¹⁵ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ¹⁶ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ¹⁷ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ¹⁸ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ¹⁹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ²⁰ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ²¹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ²² *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ²³ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ²⁴ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ²⁵ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ²⁶ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ²⁷ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ²⁸ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ²⁹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ³⁰ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ³¹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ³² *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ³³ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ³⁴ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ³⁵ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ³⁶ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ³⁷ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ³⁸ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ³⁹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁴⁰ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁴¹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁴² *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁴³ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁴⁴ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁴⁵ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁴⁶ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁴⁷ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁴⁸ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁴⁹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁵⁰ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁵¹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁵² *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁵³ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁵⁴ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁵⁵ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁵⁶ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁵⁷ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁵⁸ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁵⁹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁶⁰ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁶¹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁶² *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁶³ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁶⁴ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁶⁵ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁶⁶ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁶⁷ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁶⁸ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁶⁹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁷⁰ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁷¹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁷² *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁷³ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁷⁴ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁷⁵ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁷⁶ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁷⁷ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁷⁸ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁷⁹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁸⁰ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁸¹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁸² *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁸³ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁸⁴ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁸⁵ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁸⁶ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁸⁷ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁸⁸ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁸⁹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁹⁰ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁹¹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁹² *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁹³ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁹⁴ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁹⁵ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁹⁶ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁹⁷ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁹⁸ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ⁹⁹ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.* ¹⁰⁰ *Non est volentis, neque currentis, explicatur.*

Et eadem est solutio D. Anselmi libro illo, *De concordia præscientiæ, &c.* & declarat optimo simili, *Cum quis alicui nudo, cui nihil debet, & qui nullum potest à se habere indumentum, dat vestem, quamvis nudus habeat potestatem vtendi, & non vtendi accepta veste, si tamen ea vtatur, non id refertur in indutum, sed in dantem vestem, & ita potest dici, non est indu-*

ti quod est indutus, sed miserentis, id est vestem dantis. Et multo magis hoc diceretur, si qui dedit vestem, dedisset etiam potestatem eam seruandi, sicut Deus dat homini rectitudinem, & potestatem eam seruandi, &c.

¹³ *August.* Et nihil aliud docet Augustinus in Enchirid. cap. illo 32. nisi his verbis auferri gloriam à libero arbitrio, ne de se gloriatur, quasi ab ipso incipiat meritum; idè audiat gratiæ præconem dicentem, *Deus est qui operatur velle, & operari, & illud, Non volentis, neque currentis, & dicit in bonis operibus totum Deo dari, non quòd suo auxilio, aut gratia prædeterminet voluntatem nostram, aut, in sensu composito, posita gratia præuenienti, in necessitatem adigat; sed quia eam excitat, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam. Et sæpe alibi docuit consentire, vel dissentire gratiæ præparati, esse in nostra potestate.*

¹⁴ *Faustus.* Faustus lib. 1. de gratia, & libero arbitrio cap. 10. tractans hunc locum Pauli, dicit eo notari, & argui, *Eum qui solum se sibi sufficere sine manu adiuuantis existimat.* Ad eum verò, qui cum miserantis auxilio conatus suos iungit, multò aliter loqui Apostolum, *Sic currite, vt comprehendatis.* Et iterum, *Bene currebatis, quis vos impediuit veritati nõ obedire?* Si non est etiam voluntas expectanda currentis, quare dicitur, *Ego igitur sic curro, non quasi in incertum.* Et iterum, *Cursum consummaui, fidem seruaui.* Hæc Faustus egregiè. Qui nihil habet sapiens Pelagium, aut Semipelagianos in illis duobus libris; licet enim acerrimè defendat liberum arbitrium, semper tamen primas omnium bonorum operum tribuit gratiæ, & initium, ac præcipuam causam & salutis, & operum bonorum dicit esse Deum, & eius gratiam: sic libro 1. capite 9. *Ista dicentes, non laborem gratiæ cogquamus, sed omnino gratiam sine comparatione præponimus.* Similia capite 10. & sæpe habet, vt alibi nos latius defendimus. Nusquam enim apud ipsum, neque apud Cassianum, in libris quos modò habemus, inuenimus id, quod eis quidam imponunt, initium scilicet esse ex nobis laborantibus ac vigilantibus; sed potius dicunt sæpe, *Primum quidem initium esse à Deo, aliquando tamen orantibus, ac vigilantibus, ac poscentibus, ultra dari adiutorium Dei, Quod*

idem docent omnes sancti Patres.

Ex his facile soluantur, si quæ similia obijciuntur pro prima illa sententia. Et constat auxilium sufficiens & efficax non differre sua natura, aut conditione, ex parte scilicet auxiliij, sed solum ex parte effectus, vel præscientiæ Dei. Et fieri posse, vt æquali existente auxilio, externo, vel interno, vnus conuertatur, alter non conuertatur. Et hoc non solum non aduersari Catholicæ doctrinæ, sed potius esse valde consonum Scripturæ, Concilij & Patribus, præsertim Augustino. Restat vt priuatim modo de sententia Diui Thomæ quæramus, quem sibi omnino vt Augustinū arrogant authores primæ sententiæ, & nos vtriq; aduersari criminantur.

X. DVBITATIO.

Quæ sit in hac re D. Thom. sententia?

¹ *D. Thom.* Prima illa sententia, licet præcipuè suum patrum putet Augustinū, non dubium, quin sibi arroget etiam D. Thomam, cuius se discipulos profitentur, qui eam defendunt. Et potest confirmari, quia D. Thomas videtur eodem prorsus modo loqui, atque ipsi loquuntur; nam 1. 2. q. 10. art. 4. ad 3. habet hæc verba, *Si Deus mouet voluntatem ad aliquid, impossibile est poni, quòd voluntas ad illud non moueatur, non tamen est impossibile simpliciter; unde non sequitur, quòd voluntas à Deo ex necessitate moueatur.* Quibus apertè docere videtur D. Thomam, posita Dei motione, in sensu composito, voluntatem necessariò moueri, quamvis absolute & simpliciter, nõ necessariò moueatur. Hoc autem est, & nihil aliud, quod dicit prima sententia. Similia sunt alia testimonia, quæ adduci possunt ex Diuo Thoma, & eandem viam habent, quare ex huius intelligentia intelliguntur omnia.

² *D. Thomas* Dicendum tamen est, certam esse D. Thom. sententiam, quam supra diximus dubitat. 8. ex omnibus Theologis antiquis esse verissimam, nempe motionem Dei, auxilio, vel gratia, non determinari voluntatem creatam, ita vt etiam in sensu composito necessariò operetur posita motione, vt vult prima illa sententia. Et hoc patet apertè ex locis D. Thomæ adductis dubit. 8. nam vt sæpe diximus quæst. 14. & 19. & 22. præscientia Dei.

Dei, aut voluntas, aut prouidentia non destruit libertatem arbitrij; destrueret autem si prædeterminaret, vt sæpe docet D. Thom. Et ita etiam Damascen. 2. lib. fidei cap. 30. dicit omnia præsciri à Deo, nõ tamẽ prædiffiniri omnia, quod adduxit D. Thom. supr. in hac q. art. 1. ad 1. & nos explicuimus dub. 2. in fin. Dicitur ergo Deus circa creaturas rationales non prædiffinire omnia, quia nõ imponit illis necessitatem sua volutate & decreto, & gubernatione, ac motione, eo modo quo necessitatem imponit rebus naturalibus. Si autẽ posita motio ne Dei antecedeat, voluntas creata maneret in sensu cõposito, determinata ad vnã partem, nullũ effet discriminẽ inter naturalia, & voluntatem creatam.

3 **Præclarum testimonium D. Thom.** Confirmatur hæc sententia ex Diuo Thom. eodem illo articulo 4. nobis obiecto in hac dubitatione, vbi quærit, an volũtas moueatur de necessitate à Deo, respondet in corpore his verbis, *Quia igitur voluntas est actiuum principium non determinatum ad vnum, sed indifferenter, se habens ad multa, sic Deus ipsam mouet, quod non ex necessitate ad vnum determinat, sed remanet motus eius contingens, & non necessarius, nisi in ijs, ad que naturaliter mouetur, vbi aperte constat, per motionem Dei non determinari voluntatem, etiam in sensu composito, ita ad vnã partem, vt non maneat libera, & contingens ad alteram, si eam velit eligere. Idem docet 3. con. Gen. c. 73. magis ad prouidentiam Dei pertinere seruari in hominis libertate contingentiam ad vtrumlibet, quã in cæteris rebus naturalibus necessitatem, vel contingentiam, quia homo perfectionẽ excedit rebus alijs. Et quia ad prouidentiam pertinet vti rebus secundũ modum & conditionẽ ipsarum. Modus autẽ voluntatis (inquit D. Thom.) est, vt non sit determinata, sed multiplices possit producere effectus. Tollerentur enim multa bona, si voluntas ex necessitate ageretur, scilicet laus virtutis, & pœna, & premiũ, & circũspectio in cõsilijs, quæ frustra haberetur de his, quæ necessariõ aguntur. Hæc ibi. Et in r. d. 39. q. 2. ar. 2. ad 3. dicit, *Liberum arbitriũ ita esse ordinatum ad bonum, vt ab illo deficere possit, & hoc in ipso sit; si enim inueniabiliter in vnũ tenderet, tolleretur ratio voluntatis in tali natura.* Verba sunt expressa D. Thom. & sententia omnino primæ illi opposi-*

ta. Et vt supra diximus dubit. 8. & latẽ probauimus tract. de auxilijs capite 5. hæc est cõmunis sententia sanctorũ Patrum, quorũ est axioma id quod sapi-simẽ docet Aug. præsertim in libris de libero arbitrio, *Non esse liberum, quod nõ est in potestate nostra, & voluntatem non esse voluntatem, nisi sit in nostra potestate, & quia est in nostra potestate, esse liberã.* Habet hæc verba Augustinus 3. de libero arbitrio cap. 1. & 3. & 9. & sæpe in libris de ciuit. vt 5. lib. cap. 10. & lib. 13. cap. 21. & libro 22. cap. 1. & lib. de gratia & libero arbitrio capit. 2. quæst. 15. & 16. præcipuẽ verò lib. 83. quæstionum q. 68. & 1. libr. Retractat. c. 9. *Quid enim tam in voluntate, quam ipsa voluntas sita est.*

4 **Patrum testimonium de libertate.** Attulimus capite illo 5. Tractatus citati egregium locum ex Clemente Papa epist. 3. quæ est de officio sacerdotum, & ex Tertulliano lib. 2. aduersus Marcionem, ex Gregorio Nazianz. in apologetico pro fuga ex Basilio serm. quodam de libero arbitrio, ex Gregor. Nissen. lib. 6. & 7. Philosophiæ, & oratione de dormientibus, Damascenõ 2. de fide cap. 29. & ex plerisque alijs probauimus libertatem in hoc sitam esse, quod sit indifferens in vtramuis partẽ, vt quam velit eligere possit.

5 **Mens D. Thom.** Igitur ad argumẽtum in oppositum respondetur, Diuum Thomam illis verbis non significare determinationem, aut necessitatem humanæ voluntati illatam per Dei motionem, in sensu composito, scilicet posita motione, sed tantum docet id, quod Deus absolute vult necessariõ fieri, non quidẽ necessitate antecedente, & causã, sed necessitate conditionata, & consequẽte, vt sæpe supra diximus q. 14. art. 13. & q. 19. ar. 6. & q. 22. ar. 4. nempe quia absoluta Dei voluntas, & prouidentia est iuxta præscientiam, quã præuidit Deus liberum nostrum consensum. Et hoc significant verba illa obiecta ex 1. 2. q. 10. art. 4. *Si Deus mouet voluntatem ad aliquid, impossibile est poni, quod voluntas ad illud non moueatur,* nempe quia stante præscientia, & voluntate, & prouidentia, qua absolute decernit liberã operationẽ voluntatis, cũ sciat per talem motionẽ liberẽ operaturã voluntatẽ, impossibile est, quod nõ operetur. Sed quia nõ est impossibile antecedẽti necessitate, sed consequente, ideõ addit D. Thom. *Non ba D. Tho. tamen*

tamen est impossibile simpliciter, vnde non sequitur, quod volũtas à Deo ex necessitate moueatur. Quibus verbis non significat id, quod Bañes cõtendit, volutatem sci licet, in sensu composito, motione Dei prædeterminari, hoc enim est apertẽ cõtremẽtem & verba D. Thom. iam enim necessariõ à Deo moueretur volũtas, & non maneret libera in vtramuis partẽ, cuius oppositum docet sæpe D. Thom. vt vidimus, & expresse in corpore illius art. 4. & in illa solutione ad 3.

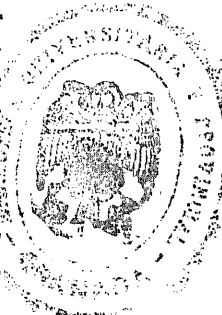
6 **Augustini verba.** Sic etiam debent intelligi pleraque verba Augustini, dum docet, *Deum in cordibus hominum, quod voluerit operari,* lib. de correptione & gratia c. 14. Hoc enim non dicit propter prædeterminationem, sed propter aptam, & congruã motionem, cui scit Deus voluntatẽ nostrã liberẽ quidem, sed infallibiliter responsuram. Sic optimẽ Thomas Stapleton. lib. 4. de iustificatione c. 8. explicat multa dicta August. quæ obijci possunt aduersus hanc nostram sententiã sæpẽ enim August. discrimen, quare vnus venit vocatus, alter non tribuit gratiã, & defectui gratiæ; non igitur debet redigi in liberum arbitrium. Sic loquitur 2. lib. de peccato meritũ, & remiss. cap. 5. & 18. & lib. de spiritu & litera cap. 34. & de prædest. sanct. c. 6. & 8. nimirum quia non omnibus Deus dat gratiã, vel quia non omnibus datur, vt audiant, & discant, sic dicit lib. de prædestinat. sanctor. cap. 8. & lib. de gratia Christi cap. 14. non ergõ ex libertate creata est, quod vnus conuertatur, alter non conuertatur, sed ex eo quod vnudatur gratia, alteri non datur. Confirmatur hoc loco difficili eisdem Augustini lib. 1. quæstionum ad Simplicianum q. 2. vbi de vocatione reproborũ dicit hæc verba, *Ad alios autem vocatio quidem peruenit, sed quia tali fuit, qua moueri non possent, nec eam capere apri. Sent, &c.* quibus docet reprobos tali vocatione moueri, id est, conuerti non posse. Hæc & alia vrget prima illa sententia, & cũ ea Vazquez disput. 98. cap. 3. & 4. vt probet discrimen vocationis & gratiæ sufficientis, & efficacis.

7 **Solutio cũ Stapletono.** Sed ad hæc omnia respondetur cum Stapletono ibi, nullam vel gratia Dei inferri necessitatem, vel defectu gratiæ impotentiam, neque hoc significari ab Augustino, sed solum discrimen gratiæ, & vocationis, ex præscientia, quia

alteri datur vocatio cum præscientia effectus, alteri sine illa. Sed hoc discrimen non est ex defectu vocationis, aut gratiæ antecedentis, sed ex libertate arbitrij. Ex qua etiam prouenit in vno gratia concomitans, id est, effectus; in altero defectus gratiæ concomitantis. Et ita simul dicit Augustinus vnũ conuerti, quia ei datur gratia comitans, & alterum non conuerti, quia non datur ei gratia hæc comitans, seu effectus; sed quod non detur non est defectu gratiæ antecedentis, aut vocationis, sed defectu libertatis, qua noluit sequi vocationem. Et ita Augustinus simul dicit hæc duo lib. de prædestinat. sanctor. cap. 8. & lib. de gratia Christi cap. 14. *Vel non omnibus dari gratiam, aut non omnes audire, aut discere,* quibus significatur defectus gratiæ, scilicet comitantis, & negligentia, & libertas arbitrij, quia noluit audire, aut discere, cum reuera potuisset ex gratia præueniente. Itaque solum significatur in electis necessitas ex suppositione præscientiæ, vt diximus supra quæst. 14. art. 13. & docet D. Thom. 1. 2. q. 112. art. 3.

8 **Egregium August. tc sim.** Et constat hoc ex eodem Augustino lib. de gratia Christi cap. 14. vbi postquam dixit, *Omnem eum, qui audit, & discit à Patre, venire ad Christum Ioan. 6. &c.* cum, qui non venit, ideõ non venire, quia non didicit, addit statim, *Quis autem non videat, & venire quemque, & non venire, arbitrio voluntatis, sed hoc arbitrium potest esse solum, si non venit, non potest autem nisi adiutum esse, si venit,* vbi expresse loquitur de gratia adiuuante, seu comitante, non de præueniente; hæc enim est in ijs etiam, qui non veniunt, cũ tamen dicantur esse soli, quia sunt sine gratia comitante, aut adiuuante, quam habent qui veniunt.

9 **Altera acceptio auxiliij efficacis.** Hinc obiter aduertendum est, licet plerique diuisionẽ auxiliij insufficientis & efficacis, accommodent gratiæ & auxiliij præuenienti, & nos ita simus locuti dubit. 8. & sequẽtib; & sit communis ac vera opinio. Alij tamen aliter sentiunt, vt Andreas à Vega libro 13. in Concil. Tridentini cap. 13. dicit enim nulla auxilia antecedentia esse sufficientia aut efficacis, quia illis positus adhuc ad effectum aliquis alius concursus est necessarius. Omnia ergo auxilia efficacis dicit esse comitantia simul cum effectu, & inseparabilia ab illo. Et hæc dicitur

dici sufficientia, quatenus sunt necessaria, & possunt habere effectum, dici vero efficacia, quatenus habent effectum actu. Vbi etiam Vega aperte sufficiens, & efficax explicat per effectum in potentia, & in actu. Nos autem etiam præueniens auxilium dicimus sufficiens, quia potest tangere, & mouere cor hominis, si homo velit moueri, ac respondere. Dicitur etiam efficax, si actu voluntas tali respondeat motioni. Et sic procedit tota hæc disputatio à dubit. 8. Et sic loquitur etiam Stapletonus lib. illo 4. c. 3. 5. & 8.

dat, alter in bono castitatis perseueret. Vnde est hoc discrimen? Respondet. Quid aliud apparet, nisi vnum voluisse, aliter vnum noluisse a castitate deficere? Vnde nisi propria voluntate: vbi eadē fuerat in utroque corporis & animi affectio, amborum oculis pariter visa est eadem pulchritudo, ambobus pariter insitit occulta tentatio, &c. Concludit propria voluntate vnum fieri malum, & deficere à gratia, alterum in bono perseuerare, non tamen sine gratiæ adiutorio, aut Dei. Idem docet 2. lib. de peccatorum meritis & remiss. cap. 17. & sæpè alibi.

Ex his cõstat nullo iure, neque verè Diuum Augustinum, & Diuum Thomam adduci in illam sententiam, & absque iniuria fidei, vel Theologiæ, imò cū Patrum omnium, & Theologorum cõsensu, defendi nostram sententiam, vt fidei consonam, Concilijs, & Patribus. Immerito etiã eam argui vt Pelagianã, vt constat dub. 9. Sed restat aduertendum id quod ibi præterijmus, in quofita sit hæresis Pelagiana, & Semipelagiana, vt hinc constet, quam longè nostra ab his distet sententia.

XI D V B I T A T I O.

Quare nostra sententia Pelagiana non sit, neque Semipelagiana?

Commune est omnib⁹, qui illud extremum sequuntur, & liberum arbitrium nimis deprimunt, vt gratiam Dei euehant, mediã nostram viam, qua gratiam Dei cū libero arbitrio cõponimus, vocare, ac censere Pelagianã, quasi gratiam ab hætiã negemus, vt liberum arbitriũ defendamus, quæ calumnia est absq; vllò, vel leui fundamento. Ita nostram sententiam Pelagianã vocant Bañes, & Zumel, sed infra videbimus: sic Pontificè Romanum Pelagianum vocari ab hæreticis, quòd liberũ defendat arbitriũ; vt constet quantũ conueniat opposita sententia cū modo loquendi Caluinistarũ, & aliorum hæreticorũ huius temporis.

Ex omnibus Cõcilijs, & Patribus, qui contra Pelagium, & Pelagianos scripserunt, constat aperte hæresim Pelagij fuisse hanc. Dicebat primò gratiam Dei nobis non esse necessariam; simpliciter ad implenda præcepta, neq; ad cauẽda peccata, etiã omnia collectiue, neq; ad salutem æternã consequendã. Secũdò, si for-

si forte admittebat gratiam, dicebat eam non esse necessariam, nisi ad facilius implenda præcepta. Tertio tandem, si quæ gratia dicenda est simpliciter necessaria ad implenda omnia præcepta, vitanda omnia peccata, & ad salutem consequendam, eam dicebat esse solam naturam liberi arbitrij, quàm callidè, & vafre admittebat dici gratiam, eoquòd non præcedentium operum meritis, sed gratuita Dei bonitate nobis donata sit. Hæc tria de hæresi Pelagij, aperte colliguntur ex epistola Concilij Carthag. ad Innocentium Primum Romanum Põtificem, & ex rescripto eiusdem Pontificis ad idè Concilium. Adhuc apertius ex epistola Concilij Mileuitani ad eundem Innocentium Primum, & ex rescripto eiusdem Innocentij ad idem Concilium his verbis, *Negantes auxilium Dei inquit, hominem sibi posse sufficere, nec gratia hunc egere diuina, qua priuatus necesse est, diaboli laqueis irretitus occumbat, dum ad omnia vitæ perficienda mandata, sola tantummodo libertate contendat.* Quòd etiam solam naturã libertatẽ Pelagius gratiam vocaret, constat & epistola familiari quinque Episcoporum ad Innocentium, & habetur inter decreta Innoc. & ordine est vigesima sexta, vbi licet Aurelius Alypius, August. Euodius, & Possidius admittat Pelagio, fortè naturam ipsam posse dici gratiam, quatenus nullis præcedentibus meritis datur, dicunt tamen mirum fore, si natura ita appelletur in Euangelicis Apostolicis, aut vllis alijs sacris literis. Referunt etiam Pelagium obiecta sibi quæstione, quòd gratiã Dei negaret, respondisse eam ipsam esse naturam, in qua nos condidit Deus. Triã verò illa, quæ diximus, simul refert D. August. in hæresi Pelagianorum lib. de hæresib. hæres. 88.

Contra hanc igitur hæresim decernit Concilium Mileuitanum can. 3. *Gratiã Dei per Iesum Christum esse necessariã, non ad solam remissionem peccatorũ, quæ commissa sunt, sed etiam in adiutoriũ, vt vltra non committantur.* Et can. 4. *Gratiã non inuare ad non peccandum, per hoc solũ, quia per ipsam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, vt sciamus quid appetere, quid vitare debeamus, sed etiam quia præstat, vt quod faciendum cognouerimus, etiam facere valeamus, & diligamus,* & can. 5. *Quicumque dixerit idè nobis gratiã iustificationis dari, vt*

quod facere per liberum iubemur arbitriũ, facilius possimus implere per gratiam, tanquã, etsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus, etiam sine illa, implere diuina mandata anathema sit.

Idem definitur in Concilio Arausicano 2. per totum, à can. 1. omnibus 25. contra Pelagium. Et in Trident. sess. 6. can. 1. *Si quis dixerit hominem suis operibus, quæ vel per humana natura, vel per legis doctrinam fiant, absque diuina per Iesum Christum gratia, posse iustificari coram Deo, anathema sit.* Et can. 2. *Si quis dixerit, ad hoc solũ diuinam gratiam per Christum Iesum dari, vt facilius homo iustè viuere, ac vitam æternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium vtrumque, sed agrè tamen, & difficulter possit, anathema sit.* Et can. 3. *Si quis dixerit sine præuenienti Spiritus Sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Hæc sacrum Concilium cõtra errorem prædictum.

Cum his igitur sacris Concilijs, & sanctis Patribus, & vniuersa Ecclesia catholica, & ex vnanimi Theologorũ cõsensu, nos etiam damnamus, & abominamur hæresim Pelagij, & serid, ac fideliter confitemur necessariã esse Dei per Iesum Christum gratiam, non solũ vt facilius, verũ etiam vt absolutè, ac simpliciter possimus implere Dei mãdata, & iustificari coram ipso, & consequi vitam æternã, ita vt sine gratia Dei supernaturali, neque omnia peccata vitare, neque iustè viuere, neque omnia mandata implete, neque vitam æternã promereri, vel consequi possimus.

Alij hæretici fuerunt Semipelagianij, qui hæresim Pelagij nõ omninò, sed partim fuerunt secuti. Cõcedebant gratiam esse necessariã, tũ ad iustificationem, tũ ad vitam æternã promerendam & consequendam. Inicium tamen iustificationis, & præparationis ad gratiam, dicebant esse ex nobis, id est, ex proprijs arbitrij viribus, scilicet initium fidei, & ipsum credulitatis affectum, cuius nutu, & gratiã, dicebant potestã nobis à Deo tribui gratiam iustificationis & augmentum fidei, vt iuxta hunc errorem principium quidem nostræ salutis sit à nobis, augmentum vero; & consummatio sit ex Dei gratia.

10 Bellarm. ad August. Ad locum August. ex q. 2. ad Simplician. responderi fortè posset id, quod Bellarm. dicit 2. lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 15. tractans locum quendam ex eadem quæst. 2. Augustinum libros ad Simplicianum scripsisse iuuenem, & ex his aliqua senem mutasse. Quod idem aliquando dicit Magister, & Diuus Thomas. Sed modo in nostro instituto necessarium non est istud effugium; maximè cum idem August. in eadem quæst. sæpè doceat etiam reprobis dari vocationẽ, & auxiliũ, cui, si velint respõdere, possint. Ita ibi de Esau, *Noluit Esau, & nõ cucurrit; sed & si voluisset, & cucurrisset, Dei adiutorio peruenisset, qui etiam velle & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* Concedit ergo Augustinus vocationem & auxiliũ, quo si velint operari, possint. Et in hoc omnes sententiæ conueniunt, & ita ad hunc locum Augustini etiam opposita sententia tenetur respondere.

11 Igitur dictum Augustini ita est intelligendum, non quòd non electi aut reprobis, absolutè loquendo tali vocatione moueri non possint, & eam capere; sed ex suppositione præscientiæ, qua vidit Deus eos, ex sua libertate, nõ motum iri, neque responsurum vocationi. Et cõstat hic sensus ex antecedentibus, & sequentibus, & ex plurimis alijs Augustini locis. Et ita licet aliquando respondere Augustinus tribuat gratiã, & non respondere defectui gratiæ, sæpè etiam tribuit libero arbitrio. Inter alios est egregius locus lib. 12. de ciuit. c. 6. vbi ponit exemplum duorum, qui, & corpore, & animo, eodem profus modo sint affecti, & eadem omninò suggestio ne interna, eodè mulieris visũ aspectu, tentati sunt, vnus tamen tentationi ce-

12 August. & D. Thom. pro nobis stant.

1 Nostri sententia nota vt Pelagianã, e-vocare, ac censere Pelagianã, quasi gratiam ab hæreticis.

2 Hæresis Pelagij quæ

4 Ex Arausicano sic. & Trident.

5 Fides tenera cõtra Pelagium.

6 Hæresis Semipelagianã.

Hic

Masilienſi Hic error tribuitur Masilienſibus quibus tribuitur. Hic error tribuitur Masilienſibus quibusdam, vt conſtat ex epiſtolis Proſperi, & Hilarij ad D. Auguſtinum, quæ habentur tom. 7. Diui Auguſtini ante librum de prædeſtinatione ſanctorum. Et eundem aliquando tenuit Auguſtinus, vt conſtat ex eodem lib. de prædeſtinat. ſanct. c. 3. & 4. & lib. 1. retractat.

Casiano, & Fauſto. Idem tribuitur Caſſiano collatori à Proſpero Aquitanico in libello aduerſus ipſum, quem inſcripſit aduerſus collatorē, vbi acriter & minutè examinat, & carpit totam eius collationem decimamtertiam: Ab alijs etiam carpitur Caſſianus lib. 12. de inſtitutis renunciantium cap. 14. & collat. 20. cap. 8. Tribuitur etiā Fauſto Regienſi Epifcopo in duobus libris, quos ſcripſit de gratia, & humanæ mentis arbitrio. Imò & Vazquez in hanc quæſtionem diſputat. 89. cap. 4. putat errorem Maſilienſium didiciſſe Caſſianum à ſuo Magiſtro Diuo Ioanne Chryſoſtomo, qui cum tenuiſſe ipſis videtur tom. 1. hom. 27. & 42. in Geneſim, & tom. 4. homil. 2. in Pſal. & tom. 4. hom. 12. in epiſtola ad Hebræos.

Et Ioanni Chryſoſt. Nos autem aliquando. piam adhibuimus diligentiam, vt hos Patres ab hac erroris ignobilis nota liberaremus, & certè diximus diſputatione priuata de hac re nunquam Chryſoſtomum in re tam aperta defeciſſe: neque Caſſianum & Fauſtum in ijs, qui ipſorum modo extant libris, hac nota dignos eſſe, cum ſemper in eiſdem locis vbi notantur, primas tribuant gratiæ, & initium ſalutis, ac fidei, dicant eſſe ex gratia Dei, & inſpiratione, dabinus fortè infrà hunc tractatum, aut alibi inter alias ſelectas diſputationes. Iterum vidè infrà artic. 5. dubitat. 7. Sic certè Chryſoſtomus apertè cum Catholica docet Ecclēſ. homil. 17. in Geneſ. & homil. de interdictione arboris ab Adam, & homil. ſeu ſerm. 4. in 2. cap. ad Ephēſ. fidem non eſſe ex nobis, ſed ex Dei vocatione, & dono, & hom. 8. in 2. ad Timotheum, & Caſſianus expreſſè idem ſentit lib. 12. de inſtitutis cap. 9. & 12. initium vocationis non eſſe ex operibus noſtris, aut natura, ſed ex gratia, & cap. 16. ad conatum, & laborem neceſſariam eſſe gratiam, & cap. 17. & 18. apertè contra Pelagium loquitur, idem habet collat. 3. cap. 10. 11. 12. 13. 14. & 15. vſque ad 19. per omnia, & collat.

Non ita ſenſit Chryſoſtomus, neque inuenitur in Caſſiano, & Fauſto.

4. cap. 5. Imò & collatione 13. à cap. 3. apertè Catholicam tenet ſententiam actuum bonorum, imò & cogitationum à Deo eſſe principium, & initia ſanctæ voluntatis ab ipſo inſpirari, & cap. 18. quod eſt vltimum illius collationis, in eadem perſtat ſententia, quā dicit omnium Patrum eſſe conſenſionem.

Gennadius etiam defendit Caſſianum in lib. virorum illuſtrium, & ſanctus Benedictus in ſua regula cap. 42. & cap. 73. & Caſſiodorus ad fratres ſui Monafterij, & in Pſalm. 69. & Tricemius magnoperè laudat, & B. Dominicus, & S. Thomas eius collationes perfectionis ergo frequenter ac ſtudioſè legiſſe feruntur. Durum ergo eſt tam piū virum, tam ſanctum, tam eruditum erroris notare, cum facilè defendi poſſit, vt reliqui Patres à Catholicis contra hæreticos in hac cauſa defenduntur. Sic Driedo defendit Chryſoſtomum lib. de gratia & libero arbitrio.

Fauſtum etiam meritò defendit Gennadius, quòd in illis duobus libris doceat gratiam, ſemper inuitare, & præcedere, & iuuare voluntatem, & quicquid eſt boni meriti, eſſe gratiæ donum. Scripſit autem contra errorem Manichæorum, qui totum tribuebant fato, nihil libero arbitrio, quem errorem tunc tenebat quidam presbyter, nomine Lucifer, qui admonitus à Fauſto, & à decem alijs Epifcopis in Concilio Lugdunenſi, hunc & alios errores reuocauit. In profeſſione fidei initium librorum, ſeu præfatione apertè docet, gratiæ Dei famulum liberè noſtrum adiungi laborem, & ibi, & lib. 1. c. 1. apertè conſutat Pelagij blaſphemias contra gratiam Dei, qui humanum laborem impertunius exaltans humanam infirmitatem ſibi poſſe ſine gratia ſufficere ſtultè credidit; & ſemper Fauſtus in illis libris cautè loquitur, non vt illi imponitur labori ſubiungens gratiam, ſed contra gratiæ, tanquam principi, ac dominæ, pèdiſſequum, ac famulum coaptans laborem. Ita ibi, & cap. 3. 6. 7. & 17. lib. 2. cap. 6. & 7. & 10. hoc idem conſtanter aſſerit ſemper primas tribuens gratiæ, ne tamen ignauifimus, & tepidus, laborem ac ſtudium excitans, vt famulum, adminiſtrum, ac pèdiſſequum gratiæ; ſic de Chryſoſtomo, Caſſiano, & Fauſto ſentimus.

8
Caſſianus defenditur.

9
Et Fauſtus.

Igitur

10
Error Semi pelagianus conſutatur ex Arauſican. Igitur contra illum errorem Semipelagianorum aperta ſunt Scripturæ teſtimonia, & Conciliorum decreta: Sic Concilium Arauſicanum 2. can. 3. decernit, *In vocationem humanam non præcedere ante gratiam Dei, ſed gratiam facere, vt à nobis inuocetur Deus, & can. 4. Voluntatem noſtram, vt purgari velimus per Spiritus Sancti inſuſionem, & operationem in nos fieri iuxta id Salomonis, Preparatur voluntas à Domino; & Apoſtoli, Deus eſt, qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate, & can. 5. propinquius aduerſus hunc errorem: Si quis ſicut augmentum, ita etiam initium fidei ipſum credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui iuſtificat impium, & ad regenerationem baptiſmatis peruenimus, non per gratiæ donum; id eſt, per inſpirationem Spiritus Sancti, corrigentem voluntatem noſtram, ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, & naturaliter nobis in eſſe dicit, Apoſtolicis dogmatibus aduerſarius approbatur, Beato Paulo dicente, confidimus, quia qui cæpit in vobis opus bonum perficiet vſque in diem Domini noſtri Ieſu Chriſti; & gratia ſalutis eſtis per fidem, non ex vobis, Dei enim donum eſt. Qui enim fidem, qua in Deum credimus, dicunt eſſe naturalem, omnes eos, qui ab Eccleſia Chriſti alieni ſunt, quodammodò fideles eſſe aſſerunt. Idem colligitur ex can. 6. 7. 9. & 10. ſcilicet adiutorium gratiæ eſſe neceſſarium, & nos ab eo præueniri.*

11
Ex Trid. Idem diſſinit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 5. & can. 3. *Hominem ſine Spiritus Sancti inſpiratione, & adiutorio, credere, ſperare, diligere, aut panitere non poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conſeratur. Quasi dicat initium fidei, & omnia hæc opera ſupernaturalia non eſſe ex nobis, ſed ex præuenienti inſpiratione Spiritus Sancti, & ex gratia adiuantē, ac comitante.*

12
Nilil dicimus, vel Semipelagianum. Nihil autem eſt in noſtra illa ſententia, vel huic catholicæ doctrinæ diſſonum, vel oppoſitæ illi hæreſi conſonum. Certò enim aſſerimus, neceſſariam eſſe ad omnia hæc opera ſupernaturalia, præuenientem Spiritus Sancti inſpirationē, qua excitemur, & moueamur; & ſimul etiam gratiam adiuantem, ſeu comitantem, qua operemur, ſed cum hoc ſimul aſſerimus, cum tali gratia, & inſpiratione præueniente, ſeu excitante liberum arbitriū manere indifferens, in vtramque

partem, ita vt poſſit conſentire, vel diſſentire Deo vocanti, & in hoc nihil apparet Pelagianum, neque Semipelagianum. Imò videtur doctrina in prædictis Concilijs definita præſertim, in Trid. ſeſſ. 6. can. 4. Et hoc probant Patres Concilij Mileuitani in epiſt. familiari quinque Epifcoporum ad Innocentium, ſcilicet, & liberum eſſe arbitrium voluntatis, & eius poteſtatem non ſufficere niſi adiuuetur infirmitas, colligunt ex lege & oratione, qua gratiā petimus, Oratio enim eſt gratiæ teſtificatio, lex verò libertatis arbitrij, lex iubet, gratia inuat, lex non iubet, niſi eſſet voluntas, gratia non inuaret, ſi ſatis eſſet voluntas. Plura dicunt in hanc ſententiam. Deberent ergo qui nos, vt Pelagianos criminantur, oſtendere, in quo noſtra hæc ſententia, vel conſentiat cum Pelagio, vel diſſentiat à Concilijs, & Patribus, & Eccleſia catholica.

Dicunt nos efficacitatem gratiæ in liberum reducere arbitrium. Sed in hoc eſt calumnia, & locutio æquinoca, tollitur. hoc eſt calumnia, & locutio æquinoca, tollitur. parit leue ſcandalum, & ſine fundamento. Nam ſi per efficacitatem gratiæ intelligant virtutem antecedentem, qua mouere, & efficere poteſt, hanc non habet ex libero arbitrio, ſed potius gratia virtutem tribuit voluntati creatæ ad opera bona. Si verò per efficacitatem intelligant id, quod nos dicimus, ſcilicet, quòd gratia habet effectū, ſic certa res eſt, liberum arbitrium eſſe cauſam, ſine cuius cooperatione gratia non habet effectum, & ita licet ſit ſufficiens, non eſt efficax, ſine libero arbitrio, nempe, quia effectus, ad quē mouet gratia, eſt libera operatio noſtræ voluntatis, cuius, licet præcipua cauſa debeat eſſe gratia, ſimul tamen etiā voluntas debet eſſe cauſa, ſive ſit inſtrumentum gratiæ, vt multi putant, ſive potius cauſa etiam præcipua talis operationis, vt nobis eſt probabilius, ſiquidè in tali operatione eſt ratio operationis vitalis, quæ neceſſariò, & eſſentialiter petit potentiam vitalem, vt cauſam. Voluntas ergo creata ſua cooperatione, & conſenſu gratiam ſufficientem reddit, efficacem, id eſt, habentem effectum. Quid nobis turbas faciunt? Quid quæſio in hoc Pelagianum eſt, vel ſemiſ?

14
Sed neque in hoc eſt diſſimilis oppoſita illa ſententia hæreſi Lutherana, & Caluiniana, quia Lutherus etiā, & Calvinus

Hac calumnia vſi etiā hæretici contra Trid. ſeſſ. 6. can. 4.

Lutherus. uinus Pontificem Romanum, & Theologos Parisienses Pelagianos vocant, quod liberum defendant arbitriū simul cum gratia Dei. Ioannes Rossensis Episcopus ac martyr, vir egregius in articulum trigésimum sextum Lutheri, refert hæresiarum hunc dum euertere conatur liberum arbitriū, simul aduersus Pontificem Romanum, & Ecclesiam Dei, blasphemam effutire hæc verba, *Ut nihil faciant Pelagiani isti, qui libero arbitrio tribuunt, si studiose laborat, ad bonum aliquod valere, & infra post multa contra doctrinam liberi arbitrii dicta, dicit, Verū Pelagianum sub ijs studijs alunt, &c.* Putat ergo Lutherus Pelagianum esse Romanum Pontificem, & quotquot cū gratia Dei, aut prouidentia, coniungunt liberum arbitriū, eiusque agnoscunt indifferentiam, vt possit eligere, quod velit.

15 Caluinus Parisienses vocat Pelagianos. Similiter Horantius lib. 1. locorum catholicorum cap. 55. refert ex Caluino lib. 2. institut. c. 3. sect. 13. hæc verba contra Doctres Parisienses, *Audiamus nunc Augustinum suis verbis loquentem, ne a tatis nostræ Pelagiani, hoc est Sorbonici sophistæ, totam vetustatem nobis aduersam pro suo more criminantur; in quo scilicet Patrem suum Pelagium imitantur, à quo in eandem olim arenam ipse Augustinus protractus est.* Ista Caluinus contra assertores liberi arbitrii. Ecclesia igitur catholica Pelagiana vocatur à Lutheranis, quod liberum defendat arbitriū, & illud asserat per Dei motionem, & gratiam non destrui, non cogi, non astringi, non necessario determinari in alteram partem, etiam in sensu composito; sed adhuc tangente Deo, & vocate adhuc manere indifferens in utramque partem, vt possit consentire vel dissentire, prout libuerit, vt asserit caput 5. & canon ille 3. & 4. Concilij Tridentini. Eadem sunt verba nostra cum verbis Concilij, eadem certè & mens, idem sensus. Videant an verba Concilij Pelagiana sint, quia prorsus eadè sunt nostra verba, eadem sententia, neque vllum videtur esse absurdum in nostra sententia, quæ non sit etiam in Concilij citatis, Mileuitano, Arausicano secundo, & præsertim in Tridentino. At catholica est doctrina Conciliorum, certè & catholica, & certissima videtur esse nostra sententia; quæ tamen semper sub iudicio dicimus sanctissimi Romani Pontificis.

16 Opportunè igitur, & egregiè Fau-

stus 1. lib. de gratia & humanæ mentis arbitrio cap. 6. fautores oppositæ sententiæ admonet his verbis, *Dum Pelagij impietatem nescis refugere, ad Manichæorum dogma pestiferum, qui liberum arbitrium totum denegant, te intellige declinare.* Et Concilium Senonense dicit Ecclesiam Dei respicere deliramenta hæreticorum, qui extrema sequuntur, *Pelagianus (inquit) censendus est, qui hominem bene operari, & salutem consequi arbitratur absque gratia, aut primatum boni operis libero arbitrio ascribit, non gratiæ.* Qui verò saluari hominem existimat neglectis bonis operibus, à libero arbitrio procedentibus, hic Manichæus est, & Lutheranus. Et infra, *In errorem Manichæi incidit Lutherus, dum nimis anxie, & scrupulose deuitat Pelagiū, metuens, namque liberum arbitrium cū Pelagio nimis efferre, omne bonū opus, quod est in homine, Deo tribuit, & diuinæ gratiæ, nihil prorsus libero arbitrio, sicque tollens omnino liberum arbitriū, Lutherus factus est Manichæus, dū refugit Pelagianus esse.* Debuerat certè Lutherus ex Apostolo nosse ita necessariam esse diuinam gratiam ad bene operandū, vt cū ea tamen liberum arbitrium bonū opus efficiat. Hæc & plura habet Concilium illud, quæ apertissima videntur huic loco, nimis enim anxie, & scrupulose videtur opposita sententia deuitare Pelagiū, vt totū videatur tribuere soli gratiæ, & omnino destruerè arbitrii libertatē; cū tamen via regia Ecclesiæ catholicæ ita procedat media, vt vtrumque deuitet extremū, & gratiā Dei coniugat cū arbitrii indifferentia, & vtrique suum ius seruet indemne.

XII. DVBITATIO.

Vtrum auxiliū sufficiens & efficax differant ablatione impedimentorum?

Prima sententia est dicentium semper auxiliū sufficiens, & efficax in se differre, & non solum ex parte effectus, vt nos diximus, nō tamen ita, vt efficax physicè sit maius, aut intensius, sed quia saltem in esse intentionale est maius. Hanc sententiam tenet Vazquez disp. 98. cap. 6. & in eam refert Driedo nem lib. de captiuit. & redemp. generis humani tract. 4. c. 5. ad vltimam confirmationem 2. argum. & Ruardum art. 7. §. 10. propositio. Sed Vazquez hoc esse intentionale explicat penes hoc, quod in eo, qui conuertitur, vocatio est cum ablatione impedimentorum, quæ intus & extra

Concil. Senonense. egregie.

1. Sententia Vazquez.

extra impedirent; in eo verò, qui non conuertitur, non est cum tali circumstantia & dono. Et hoc modo sancta cogitatio est congrua vocatio in vno, non in altero, quia vna est libera ab impedimentis, non altera. Et concedit Vazquez id, quod olim dubitabat, ad huiusmodi prouidentiam specialis gratiæ sufficientis & efficacis necessariam esse in Deo scientiam veritatum conditionalium, quod nobis semper fuit indubitatum, vt supra diximus, dum egimus de scientia & prouidentia Dei.

2. Hoc ita videtur decernere, quia multis ipse in ea disputatione 98. capit. 3. & 4. nititur probare contra nostram sententiam, præsertim ex Augustino semper esse inæquale auxiliū, in eo qui conuertitur, ab eo quod datur ei, qui non conuertitur; cap. verò 5. probat contra Bañes, & alios illius sententiæ, non esse inæqualitatem ex natura auxiliij, ita vt sufficiens solum non possit habere effectum, & efficax necessario illum habeat, vt illi dicunt. Restat igitur, vt inæqualitas sit intentionalis ex ablatione impedimentorum in vno, quæ non est in alio. Et ita dicit iuxta Augustinum prædestinatum distingui à reprobato, non solum consensu & cooperatione, sed etiam donatione gratiæ excitatis, aut præuenientis, & inde incipere specialem curam Dei, & etiam respectu illius posse dici id 1. ad Corint. 4. *Quid habes, quod non accepisti?*

3. Dicit etiam congruam vocationem, eo ipso quod congrua est, licet sit remissior operatio, esse non solum maius beneficium & donum, sed & maiorem gratiā, imò & maius auxiliū, & maiorem vocationem, quia auxiliū dicitur maius, quod magis congruit ei, cui datur, & magis vtile est, & magis adiuuat vt operetur. Sic vocatio, cū dicatur respectu audientis, illa dicitur maior, quæ melius auditur ob pauciora impedimēta. Hæc & similia habet in eo capite.

4. Dicendum tamen videtur discrimen auxiliij sufficientis & efficacis posse quidem dici intentionale penes effectū, & eius præscientiam, quæ Deus habet, non tamen semper sumi, imò neque proprie ex ablatione impedimentorum. Et hoc patet ex dictis supra ex Augustino. Nam duo æque dispositi intus & extra, eiusdem conditionis, ætatis, complexionis, eodem modo affecti, eadem tentatione,

eadem pulchritudine fœminæ tentati, eodem auxilio Dei excitati, absque villo discrimine impedimentorum, aut conditionum, possunt ex sola libertate arbitrii ita se habere diuersimodè, vt alter maneat cōtinens, & castus, alter castitatem voluntariè amittat. Quod August. expressè docet, & ratio ipsa ostendit, nec Vazquez negare potest, licet cap. 7. negare velit doctrinam hanc August. traditam in libris de ciuitate, quali contrariam ijs, quæ docuit lib. de correptione & gratia, & lib. de prædestinat. sancti. & bono perseverantiæ. Sed negare non debuit, quia positis omnibus prædictis circumstantijs, vnus liberè stat, & alter liberè cadit. Ergo discrimen nō sumitur ex impedimentis, sed ex libertate. Secundo, quænam fuerunt maiora impedimēta, aut tentationes in Angelis, qui ceciderunt, quàm in ijs, qui steterunt. Certè quantumuis cogitēt, dare ea non poterunt. Tertio, si discrimen esset ex impedimentis, aut ablatione eorum, illud non solum esset intentionale, sed verè physicum & reale, quia impedimenta, & eorum ablatio verè pertinent Physicè ad rationem auxiliij. Driedo ergo, & Ruard. solum dicunt ea differre ex parte præscientiæ, & effectus, non autem ex parte ipsorum auxiliorum, aut ablatione impedimentorum. Et cum Vazquez concedat cap. illis 5. & 7. solum ea differre ex parte præscientiæ, non debuit ibidem dicere, quod sint inæqualia ablatione impedimentorum.

Driedo & Ruard. nobiscum.

5. Secundo auxiliū præueniens, quod secundum se est maius, & intensius, consideratis omnibus conditionibus, & impedimentis, dicendū est absolutè maius donum, & beneficium, & auxiliū, & maior vocatio. Constat, quia donum & beneficium consideratur iuxta proportionem domi respectu eius, cui datur. Si igitur consideratis omnibus est intensius, & maius auxiliū, est etiam maius donum. Maius etiam auxiliū, quia quantum est ex se, magis mouet & excitat, cum quo stare potest, vt ex sola libertate hic magis excitatus non respondeat, ille minus motus & excitatus respondeat. Est etiam maior vocatio, quia quò intensior magis potest audiri, licet ex sua libertate hic, & si vocationem audiat, id est, sentiat, nolit eam audire; id est, ei obedire, & sequi.

5. Maius auxiliū potest esse in eo qui non respondet.

Potest confirmari perspicuo exemplo; nam

6

nam si duo sint æquæ pauperes, eisdem obligationibus, debitis, aut negotijs astricti, & necessitatibus implicati, & filiorum numero, tandem intus & extra eodem prorsus modo affecti, si diues vni eorum det elemosynam ducen- torum ducatorum, alteri centum ducatorum, sciens illum pro sua sola libertate, nihil vtile facturum eo dono ducē- torum, cum optimè possit, si vellet, ne- gotiari, & pecuniã augere, debita solue- re, familiam alere, & sibi in posterũ pro- uidere; hunc verò centum ducatis sibi omnia diligenter prouidurum, & euasu- rum omnia incommoda; num elemo- syna ducenorum esset minor, & minus utilis quàm centum, ob solam negligē- tiam recipientis, aut hæc maior, & ma- gis utilis, ob euentum meliorem ex di- ligentiã recipientis. Sic certè omnia cõ- tingunt in nostro casu; non igitur vllã est ratio quare auxilium sufficiens, si intensius sit omnibus consideratis, di- catur minus & inuilius, aut minor grã- tia, donum, aut beneficium, ob solam negligētiã liberam recipientis.

7 **Dilectio Dei in præ- destinatum maior in quo.**
Quod si Deus dicitur magis dilige- re prædestinatum quàm reprobum, cer- tè non est ob gratiam antecedentem, aut præuenientem, si hæc sit minus in- tensa; sed ob gratiam adiuuantem, & comitantem, quàm prædestinato vult efficaciter, & voluntate absoluta, vt diximus supra dubitatione 9. & 10. ex Augustino & Prospero. Verbi gratia, quia vni vult efficaci voluntate donum perseuerantiã finalis & gloriã; non alteri. Ratio autem vtriusque est, quia amor Dei liber respectu nostri dicitur maior aut minor, quia habet maiorem aut minorem effectum. Si ergo effe- ctus gratiã præuenientis, est maior, & intensior in reprobo, quântum ad hoc maior est amor Dei erga reprobum. Sed quia effectus gratiã adiuuantis est maior, & efficaciter volitus præde- stinato, non reprobo, licet in hoc de- fectus sit sua culpa; quia tamen in illo effectus est ex gratia, & voluntate ef- ficaci Dei, ideo quântum ad hoc, amor Dei dicitur maior & gratia, & auxi- lium respectu prædestinati, quàm re- spectu reprobi.

8 **Etiã illu- stratio in- terna potest**
Ex his constat non solum auxilium, & vocationem posse esse maiorem, in eo qui non respondet, quàm in eo qui respondet, quântum ad signa ex-

terna & miracula, vt contendit Vaz- quez tota illa disputatione 98. præfer- tim cap. 6. quod concedit propter Ty- rios, & Sydones, Matth. 11. verum etiã quântum ad illustrationem internam, & suauitatem, & affectionem præue- nientem, vt ex Augustino diximus. Ra- tio est, quia etiam is, qui respondet de facto, habens tale auxilium efficac, ex- ternum & internũ, potuisset, si vellet, non respondere, & tunc vocatio non fuisset apta & efficac ex defectu libe- ri arbitrij. Ergo similiter, licet hic re- spondeat cum æquali, vel minori gratia præueniente externa, & interna, po- test alter ex sua libera voluntate, abs- que vllis pluribus impedimentis, aut maioribus, etiam cum æquali, vel maio- ri gratia præueniente, externa, & inter- na, non respondere ex sola sua liberta- te; & vocatio, quæ si ipse vellet, fuisset apta & congrua, ex sola eius libera ne- gligentia manet non apta, nõ congrua, non efficac, id est, non habens effectũ. Et hoc concedit etiam Vazquez dispu- tatione 98. cap. 8. Et hinc constat so- lum redigi discrimen in defectum, aut positionem effectus, & in libertatem arbitrij. Et concesserat disput. 92. cap. 2. vocationem esse aptam, & cõgruam esse in nostra potestate, nempe, vt ita contemperetur, vt consensum à nobis eliciat. Et hæc est sententia absque du- bio Diui Augustini, & aliorum Patrũ, & omnium Theologorum veterum, & quam nos censemus esse definitam in Concilijs Mileuitano, Arausicano, & Tridentino. In quo tamen omnia dis- putando dicimus, non decernendo, & sanctissimi domini nostri Romani Pon- tificis infallibili iudicio examinanda, corrigenda, & decernenda subiicimus.

ARTICVLVS III.

Vtrum prædestinati eligantur à Deo.

Conclusio, Prædestinatio secundum rationem præexigit electionem, & electio dilectionem: vnde omnes præde- stinati sunt electi, & dilecti.

I. DVBITATIO.

In quo differat electio, dilectio, & prædestinatio?

1 **Sunt vnus actus etc.**

2 **Diuersa- tione.**

3 **In nobis ele- ctio prior dilectione.**

In Deo è cõ- tra.

Certum est in Deo eundem esse a- ctum reuera, quo aliquem diligit, eligit, & prædestinat ad gloriam, sicut omnia attributa sunt vna simplex per- fectio. Solum dubitamus, an ratione nostra differant isti tres actus, & quo modo.

Secundò, licet hic aliqui electionem & prædestinationem videantur eun- dem actum, etiam secundum rationem reputare, dicendum est cum Diuo Tho- ma hic, & omnibus Theologis anti- quis, hos tres actus in Deo esse diuer- sos secundum rationem nostram; quia dilectio absolutè dicit velle alicui bo- num aliquod. Cum igitur Deus præde- stinatis velit gloriam, diligit illos. Electio autem dicitur comparatione aliorum, quatenus prædestinatis vult hoc bonum salutis æternæ, seu gloriæ, præ alijs; reprobis enim non vult hoc bonum voluntate absoluta, & efficaci. Et constat dilectionem, & electionem formaliter dicere actus voluntatis, ratio- ne tamen iam dicta diuersos. Prædesti- natio autem est prouidentia, & forma- liter actus intellectus, & ratio præcepti na ordinationis aliorum in finẽ. Vbi facile cõstat ratione differre hos actus. Quis autè sit alio prior, dicemus infra.

Tertiò notandum est discrimen inter dilectionem & electionem Dei ex vna parte, & dilectionem, & electionem no- stram ex altera; nam nos dicit Diuus Thomas eligere quem diligamus, & ideo electionem esse priorem dilectio- ne. Et ratio est, quia voluntas nostra diligendo non est causa boni, sed ex bono præexistente mouemur ad dili- gendum. In Deo autem est è contra di- lectio prior electione, quia voluntas Dei diligendo aliquem est causa, vt aliquod bonum ab eo præ alijs habeatur. Vbi aduertunt Caietanus, & alij, etiam in nobis electionem huius personæ præ alijs nasci ex amore aliquo boni; sed nõ boni, quod ei amando damus, sed quod amandum inuenimus. Ita Diuus Tho- mas in corp. & ad 2. Ex bono (inquit) præexistente incitatur ad diligendum. Sed ille amor qui præcedit electionem in

nobis non est amor personæ, sed talis boni, quod in persona videmus. Idem asserit D. Thom. ad Rom. 9. lect. 2. ad finem. Deus autem non propter ali- quod bonum, quod in homine eligit aut inueniat, ipsum diligit, sed quia di- ligendo ei tribuit bonum, quod non alijs, ideo eligit ipsum præ alijs.

Quartò notandum est ex Diuo Tho- ma in 1. dist. 41. quæst. 1. ar. 1. electio- ni præintelligi rem eligendam, vel in se, vel in cognitione eligentis. Et ita non propriè dicuntur res eligi per ope- rationem creationis, quæ terminatur ad esse rei; nempe, quia creationi non præ- existit aliquid in re, quamuis suo mo- do dicantur etiam eligi, & separari ab alijs, quæ non creantur, prout ab esse possibili separantur, & ordinantur ad esse in actu, cui etiam electioni præexi- stit secundum rationem esse possibile rei, sic ad Rom. 4. dicuntur vocari a des- se; vt idem Diuus Thomas ibi artic. 2. ad 3. Prædestinati verò dicuntur pro- priè electi, quia operationi diuinæ, qua eos decernit iustificare, & glorificare, præexistit natura secundum rationem, vel in suo esse, vel in cognitione diui- na. Vnde quando in hoc artic. ad 2. do- cet Diuus Thomas electionem esse eo- rum, quæ non sunt, loquitur D. Thom. de esse rerum in se; nempe, quia electio, & prædestinatio sunt ab æterno; res autem non habent esse in se, nisi in tem- pore. Cognoscitur autem esse ipsarum, quod habituræ sunt in tempore, cogni- tione æterna Dei, vt notat ipse in 1. art. 1. ad 3.

Quintò notandum electionem signi- ficare separationem, & segregationem quandam, vt docet D. Thom. in 1. vbi supra. Segregatio autem est eorũ, quæ aliquomodo permista, aut coniuncta sunt. Vnde eius, quod in se discretũ est, & determinatum, non est electio. Sic iuxta Aristotelẽ 3. Ethic. cap. 6. vltimi finis non est electio. Vnde neq; in Deo respectu sui est electio. Secundò electio tantum est eorũ, quæ ordinari possunt ad finẽ. Sic tantum est electio creaturæ rationalis, quæ sola potest ordinari ad finẽ gloriæ. Tertiò hæc segregatio po- test esse vel in cõceptione operãtis, vel in executione operis, & sic electio in Deo, vno modo est æterna, scilicet, vt in decreto, & proposito Dei, alio mo- do tẽporalis, scilicet, prout in execu- tione,

tione, ut dū quis segregatur à culpa originali, aut actuali in gratia, vel à cōmuni statu in pralationis officium. Vbi cōstat iuxta D. Thom. electionem Dei, & esse ad vitā æternam, & ad dona gratiæ, quod notauit hic Vazquez in explicatione articuli ex Augustino Modo autem, prout electio distinguitur à prædestinatione, dicitur solum segregatio aliquorum in vitam æternam.

6
Electio ad dona, vel ad officium

In hac autem diuersa ratione electionis ad munus temporale, & ad donum spirituale gratiæ, & gloriæ, conuenit Albert. Magn. in 1. p. summæ tract. 16. q. 65. & bene id colligit ex Scriptura, in qua Saul dicitur electus à Deo, & nō ad gloriam æternam, & Iudas etiam dicitur electus. Marci 3. & glossa ibi, à multitudine malorum fuit separatus in confortium Domini, & Ioan. 6. Nonne ego duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est. Ecce electus dicitur ad munus Apostolatus. Respectu autem æternæ gloriæ idem Dominus dicit eum nō electum à se Ioan. 13. Ego scio quos elegerim. Et de hac electione ad dona gratiæ, & gloriæ, loquitur Paul. ad Ephes. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati. Et Ioan. 15. Dominus, Elegi vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.

II. DVBITATIO.

An electio ad gloriam sit ratione prior prædestinatione meritorum?

1
Negat Vazquez.

Prima sententia est negans, quam Iōgè, & acriter defendit Vazquez hic disput. 89. cap. 2. & sequentibus vsq; ad 13. nempe in Deo nullam, etiam secundum rationem nostrā, præintelligi voluntatem absolutam & efficacem dādi gloriam prædestinatis, ante ipsa merita eorum ordinata efficaciter ad gloriam per ipsam prædestinationē. Et ita prædestinationem esse ratione priorem ipsa electione, id est, efficaci voluntate dandi tantam gloriam his prædestinatis, quamuis voluntas quædam communis, & antecedens dandi gloriam omnibus, tam reprobis, quam prædestinatis, intelligantur ante prædestinationem. In hanc sententiam refert Vazquez cap. illo 2. Bartholomæum Ca-

merarium in dialogo catholico cap. 5. Osorium lib. 9. de iustitia, Franciscum Turrianum in opusculo de electione, Rubionem in 1. d. 41. q. 1. art. 1. & 2. & OKam q. 1. Maior q. 2. Gabriel q. 1. ar. 1. Catarinum opusculo de prædestinat. Dei lib. 1. cap. vlt. & lib. 3. cap. 1. & 2. licet OKam, Gabr. & Catarinus dicāt. Beatam Virginem, & aliquos eximie prædestinatos, fuisse electos ad tantam gloriam ante merita.

Probat primò ex Scriptura, quæ docet regnum Dei electis esse preparatū, 1. Ratio ex secundum merita, & laborem, aut dilectionem. Sic Matth. 25. Venite benedicti, regnum ex accipite paratum vobis regnum ab origine mundi. 1. Ratio redditur, & surini enim, & dedistis mihi manducare, &c. 1. ad Cor. 2. Quæ preparauit Deus vs, qui diligunt illum. Et sumptum est ex Isai. 64. vbi habetur, Occurristi latami, & facienti iustitiam. Iacobi. 2. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & heredes regni, quod promisit Deo diligentibus se.

Secundò, cap. 3. ex Patribus, qui asserunt neminem damnari, nisi præsciētia peccatorum, neminē coronari, nisi præsciētia victoriæ. Sic Ambro. ad Rom. 9. & innuūt pleriq; Græci ibidem, Hieronym. epist. 150. ad Hedibiam q. 10. & ad Galat. 1. Sedulius ad Rom 8. & 9. vbi tamen perplexus est Vazquez, an hi Patres præsertim Græci, Origenes, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & OEcumenius faueant semipelagianis, imò de his certū id putat, postea cap. 4. de Ambrosio etiam, Sedulio, & partim de Hieronymo dubitat.

Tertiò confirmat præsertim suā sententiam ex Augustino, quem semper suum putat absq; vllō dubio. Augustinus igitur 1. lib. ad Simplic. q. 2. agens de eo ad Rom. 9. Cum nondum nati essent, &c. docet expressè, non ex electione esse propositum iustificationis, sed eōtra ex iustificatione esse opera, quæ iā eligat Deus in regnū cœlorum. Inter alia habet hæc verba: Nam si non esset electio, non essent electi, nec rectè diceretur, Quis accusabit aduersus electos Dei non tamē electio præcedit iustificationē, sed electio nē iustificatio: nemo enim eligitur, nisi iam distans ab illo, qui reycitur. Vnde quod dicitur est, quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video, quomodo sit dicitur, nisi præsciētia. Multa notat Vazquez, ut concludat Augustinum hic apertè

2
Ratio ex Scriptura, regnum ex accipite paratum vobis regnum ab origine mundi.

3
Ex Patribus, corona ex meritis.

4
Ex Augustino, ex iustificatione electio.

apertè velle, electionem Dei æternam fuisse ex præsciētia, & examine meritorum; neq; posse intelligi de tēporali electione in executione. Et sepè ibi electionem ad gloriam ex meritis fatetur; cum tamen contra Pelagium doceat electionem ad gratiam, vnus præ altero, non posse intelligi ex meritis, nisi forte ob melius ingenium, aut iniora peccata.

5
Ex eodem August. electio ad gloriam ob merita.

Et cōfirmatur, quia lib. 1. expositio nis propositionem epistolæ ad Rom. prop. 60. dixerat electionē nō posse esse inter æquales, & hoc postea retractauit lib. 1. retractat. c. 23. & lib. de prædestinat. sanctor. c. 4. & concedit electionem gratis factam ex eadem massa. In quæst. autem ad Simplician. agens de electione ad gloriam, solū admittit electionem cum examine; nam alterā inter æquales nōdum agnouerat. Postea verò to. 10. serm. 7. de verbis Domini vtramq; electionē admittit: Et secundum gratiam, & secundum illorum iustitiam; nempe illam ad gratiam, & hanc ad gloriā. Eodē modo & Prosper lib. 2. de vocatione Gentium. c. 35. vtramq; electionem agnoscit, & sine meritis, & ex meritis; ergo electio ad gloriam, & ad augmentū gratiæ, non est nisi ex meritorum examine, & distantia. Et hanc doctrinam in ea quæst. 2. traditam laudat Augustin. lib. 2. retractat. c. 1. & lib. de prædestinat. sanctor. cap. 4. & lib. de bono perseuerantiæ cap. 20. & 21.

6
4. ex ratione voluntatis antecedentis, & consequentis

Ex simili.

Quartò cap. 9. ratione à prioribus probat primò, quia voluntas primaria, & antecedens, & quæ à solo Deo est, & sine meritis nostris communis est omnibus, ergo electio, quæ est specialis erga prædestinatos, non est antecedens, & ex solo Deo, sed consequens merita nostra. Secundò, quia si Rex proponeret præmiū aliquod benè certantibus, & vincētibus, non posset illud dare alicui, nisi vt victori, quantumuis eū amaret, & ei arma, equū, & alia præpararet, quibus ille vinceret, et si non esset præsciūs victoriæ, necessariò in tēpore deberet expectare euentum victoriæ ante decretū, quo vellet efficaciter dare præmiū. Deus verò, præsciūs omnium, potuit ab æterno decernere electionem quorundā præalijs, sed nō nisi ex præsciētia, ac præuisione meritorum. Licet ergo Deus magis velit, & desideret gloriam his, quam illis; nempe prædestina-

tis, quam reprobis, quibus scilicet meliorem gratiam, & dona maiora præparauit; decretum tamen dandi gloriam præalijs, habere nō potuit, nisi ex prædestinatione, qua decreuit eos habere maiora merita, & donum perseuerantiæ. Sic August. lib. de prædest. Dei, cap. 2. & 3. duplicem ponit prædestinationē, alteram in pœnā ex præsciētia offensionis, alteram in gloriam, & remunerationis, & hanc dicit esse ex præsciētia virtutis; nempe, vt coronam gloriæ.

Tertiò probat, quia putat ibi, & antea disput. 82. cap. 5. licet media physica ad aliquē finem, sint posteriora in intentione, media tamen moralia, & merita, quibus aliquis mouetur ad dandum alicui finem per modum præmiij, necessariò debere esse priora, non solum ordine executionis, sed etiam intentionis, quia sunt media per modum impetrationis, respectu voluntatis eius, qui vult dare finem intuitu illorum, & ita in tempore, & in præsciētia, debent esse priora merita, quam præmiū. Et in hoc dicit olim benè sensisse Masilienses, & Augustinum, dum fuit in eorum errore, quod initium fidei sit ex nobis, & hoc merito daretur gratia iustificationis; quamuis enim errarent in hoc, & id tractauit Augustinus 1. lib. retractat. cap. 24. & 1. lib. de prædestinat. sanctor. cap. 3. nunquam tamen retractauit, aut dixit contra Masilienses, quòd voluntas præmiij debeat esse ante præsciētiā meritorum, sed potius id sumit vt certum, his locis, & tract. 86. in Ioan.

Quintò probat rationibus à posteriori, hoc præstat cap. 10. Et prima est, quia sequitur ex opposita sententia, in electis non manere libertatem amittendi gloriam, si eam Deus illis decreuit ante præuisa merita. Quòd hoc consequens sit absurdum latè, & satis probat ex Scriptura, & res est certa. Quòd verò sequatur, probat, quia posita eiusmodi electione, non potest electus non perseuerare, aut non mori in gratia. Neq; aliam ibi inuenio rationem, præter confutationes solutionum, quibus diuersimodè responderetur huic argumento, de quibus infra.

Dicendum tamen est verissimam esse Diui Thomæ sententiā in hoc articulo, quòd electio, id est, voluntas efficax dandi gloriam electis, sit ratione nostra prior

7

8

5. ratione ab incōmodis, quia nō maneret libertas.

9

Vera sententia Thomæ, quòd electio sit prior ratione.

prior in Deo, quam prædestinatio, id est voluntas, & decretum dandi media ad obtinendam hanc gloriam. Et sequitur omnes discipuli Caiet. Bañes, & alij hic, & Scot. in 1. dist. 41. quæst. 1. Durand. q. 1. A Egid. q. 1. Gregorius q. 1. Maior d. 40. q. 2. Marsil. in 1. q. 41. Cor duba 1. quæstionarij q. 56. in 2. p. suæ opinionis, Sot. in 9. ad Roman. in digressione, Driedo de concordia prædestinat. & liberi arbitrij 1. p. c. 2. & 4. Ruardus art. 7. Sixtus Senensis lib. 6. Bibliothecæ sanctæ annotat. 251. & 252. ubi fatentur hanc esse Augustini sententiam contra Mafsilienfes. Et certè Magister in 1. dist. 41. aperte ita docet, Salmeron in Epistol. ad Roman. disput. 19. 20. & sequentibus præsertim 21. Herueus in 1. dist. 40. q. vnic. art. 1. Laurent. Opimus 1. dist. 41. q. 2. Capreol. q. vnic. Dionys. Cisterciens. q. 1. art. 2. Bonavent. art. 3. q. 1. Ricard. art. 2. q. 1. Albert. Magn. 1. d. 40. art. 19. & 1. p. q. 65. memb. vnic. ad 2. quæst. incidentem, Bassolis d. 41. q. vnic. art. 4. Carthus. q. 3. ex Albert. Vdalrico, Diuo Thoma, Alexan. Bonavent. Antifiodorensi conuenit Gerard. q. vnic. art. 1.

10 Et potest primo probari ex Scriptura ad Rom. 9. *Antequam quicquam boni, aut mali egissent, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est, quia maior seruiet minori: ubi sub allegoria duorum fratrum, agitur de amore Dei erga electos, & odio erga reprobos, & dicitur expresse secundum electionem propositum Dei manere, non ex operibus, sed ex vocatione, & gratia, & ad Rom. 11. Reliquia secundum electionem gratiæ saluæ factæ sunt; si autem ex gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia non est gratia; salus ergo vitæ æternæ est ex gratia. Sed hoc testimonium non satis est ad rem, quia vitæ æternæ, ut dicitur in Trident. sess. 6. cap. 16. & est gratia propter gratiam iustificationis, quæ gratis datur, & est corona iustitiæ ob merita Christi, & nostra, propter quæ etiam datur. Ad Ephes. 1. dicitur: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti: non ergo iuxta Paulum elegit nos, quia eramus sancti, & iusti, ut dicit prima sententia, sed ut essemus sancti, ita ut electione tanquam ex decreto, & voluntatis finis**

sequatur decretum iustitiæ, & sanctitatis, seu bonorum operum, ut voluntas, & ordo mediorum, quæ est prædestinatio.

Et quamuis Vazquez disput. illa 89. 11 cap. 12. hæc omnia Scripturæ testimonia dicat loqui de electione ad gratiam, non ad gloriam, certè non est cur Scripturam ita arctemus: nam & August. quæst. illa 2. ad Simplicianum aperte illud ad Rom. 9. refert ad electionem vitæ æternæ, ex qua dicit sequi, tanquam effectum ex causa, ut simus sancti. Sic etiam argumentatur tract. 86. in Ioan. ex eo Ioan. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Hoc enim verum non esset, si Christus nos elegisset ex meritis nostris; potius enim nos elegissemus Christum, quam ipse nos, & sæpè D. Augustinus docet electionem prædestinatorum non fuisse factam ex meritis, sic lib. soliloquio. cap. 28. & lib. 6. Hypognost. & lib. 5. contra Iulianum cap. 3. & de prædestinat. & gratia cap. 7. & de prædestin. sanctor. cap. 17. 18. & 19. dicit Deum pro sua voluntate facere alia vasa in honorem, alia in contumeliam, & quod sine meritis prædestinauerit ante mūdum. Et de correptione & gratia cap. 14. quod pro sua voluntate ita faciat, neque ei resisti possit. Sic Salmeron disput. 19. citata illud ad Rom. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit:* ita intelligit, ut præscientia sit prior secundum rationem prædestinatione; præscientia verò sumatur phrasi Scripturæ, pro dilectione, & amore. Quod pulchre probat ex Augustino, Sedulio, Origene, Caietano: & quia ita sumitur vox Græca, & Latina, *cognosco, pro amo, aut approbo.* Rom. 11. *Plebem suam quæ præsciuit.* Psalm. 36. *Novit Dominus dies immaculatorum.* 2. Timoth. 2. *Cognovit Dominus qui sunt eius.* Ioan. 10. *Cognosco oves meas, & sicut novit me Pater, & ego agnasco Patrem.* Jerem. 1. Exod. 33. *Novi ex nomine.* Psalm. 100. *Declinantem à me malignum non cognoscebam.* August. *id est, non approbavam, non laudavam, non mihi placebat,* Amos 3. ad Galat. 4.

Sed fateor neq; Scripturam, neq; Augustinum, & alios Patres, loqui de electione ita metaphysicè, ut Theologi scholastici loquimur, prout ratione distinguitur a prædestinatione, sed de vtraq; simul, prout reuera in Deo sunt vnus actus, qui simul est voluntas dandi finem

finem vitæ æternæ per merita, tanquam per media, & dandi media hæc, scilicet merita, propter illud finem vitæ æternæ. Et ita totum hoc, prout initium habet ex sola gratia, & misericordia Dei, dicitur esse ex gratia, & prout simul est decretum dandi præmiū, & coronam propter merita ex iustitia, simul etiam includit iustitiam ex vi operum. Et ita vtrunq; inuenitur in Scriptura & Patribus, & quod vitæ æternæ sit gratia Dei ad Rom. 6. *Gratia Dei vitæ æternæ:* & quod sit corona iustitiæ 2. ad Tim. 4. *In reliquo posita est mihi corona iustitiæ:* & vtrunq; simul docet Trident. c. illo 16. Quod autem tota electio sit ex misericordia, & non ex operibus, habet passim August. locis citatis, non tamen sine respectu ad opera, ut falsò Mafsilienfes intelligebat ex doctrina Augustini, & colligitur ex epistolis Prosperi, & Hilarij, quæ habentur to. 7. August. ante librum de prædestin. sanctor. quasi fatalè poneret necessitatem, & vnum damnatum diceret ante vlla praua opera, & alterū electum absq; vilo respectu meritorū; ita ut nulla apud Deū sit consideratio, aut ratio meriti, nec delicti; & sic putat Vazquez in ea disputat. c. 1. August. intelligi à Fausto Regiensi lib. 1. c. 4. & lib. 2. c. 6. & vlt. Sed nusquam Faustus Augustinum huius notat erroris, imò potius cap. illo 6. lib. 2. errorem hunc vocat Gētilitiæ persuasionis impietate. Illud autem quod affert Vazquez ex Fausto lib. 1. cap. 4. quasi suppressè dictum contra Augustinum, potius est pro Augustino, aut sancto alio ibi laudato. Verba sunt: *Si vnus ad vitam, alter ad perditionem, ut asserit deputatus est, sicut quidam sanctorum dixit.* Intelligit certè Augustinum, inquit Vazquez, *non iudicandi nascimur, sed iudicati;* certè siue Augustinum, siue alium sanctorum referat Faustus, non contra eum loquitur, ut putat Vazquez, sed potius eius testimonio refellit eum, qui oppositum assererat, & constat aperte ex contextu verborum: nam si ut ille asserit, scilicet, ille errans, vnus ad vitam, alter ad perditionem deputatus est, iam non iudicandi nascimur, ut quidam sanctorum dixit, sed iudicati. Itaque Faustus hunc sanctum pro se adducit, & opponit Gentilitiæ illi persuasioni, & eius argumento eam confutat.

August. nō intellectus à Mafsilienfib.

Verba Fausti non bene notata à Vazquez.

13

Si autem ratione præscindamus illud

vnum actū Dei, & diuidamus in duos, prout duo obiecta, quæ illo vult, & decernit, & consideremus vnum actum circa vitam æternam electis dandam, ut coronam, ac præmiū, & alterum ratione distinctum circa merita & opera, tanquam circa media, per quæ talem finem obtineri vult, & decernit. Sic enim distingui ratione actus diuersos in Deo penes diuersa obiecta, sicut in nobis res ipsa distinguuntur, dictum est sæpè in superioribus, & res est per se aperta. Hoc autem ita posito, plusquam certū videtur ex ratione philosophica, electionem, prout ratione, distinguitur à prædestinatione; & est efficax voluntas, & absoluta dandi gloriam, esse ratione priorem ipsa voluntate, & decreto dandi merita talia certa, & determinata, quæ est prædestinatio. Et primò hæc esse D. Thomæ sententiam in hoc articulo dubitari non potest, & art. sequenti ad 3. & vbi canque agit de hac re. Et nescio qua ratione, quove fundamento dicat Vazq. disput. illa 89. c. 12. nihil esse in Diuo Thoma, quod faueat huic sententiæ, cum aperte Diuus Thomas in his articulis dicat: *Quod prædestinatio secundum rationem præsupponit electionem, & electio dilectionem.*

Sed ratio est euidentis pro hac sententia, quia certum est axioma philosophorum, ut docet D. Thomas ex Aristot. 1. 2. q. 8. voluntatem finis esse priorem in nobis, ut causam, voluntate mediorum; neq; enim ægrotus, neq; medicus eligeret potionem amarā, aut sanguinis missionem, nisi quia vult & amat sanitatē, tanquam bonum propter se volitum, & semper finis est ratio mediorum, & impossibile est magis, aut efficacius esse volita media quam finem; sed merita bonorum operum per prædestinationem ordinata, sunt volita à Deo efficaci, & absoluta voluntate propter finem vitæ æternæ; ergo prius ratione ipsa vitæ æternæ est efficaciter volita, tanquam finis talium mediorum.

Quod verò respondet Vazq. disput. illa cap. 13. ex Okām 1. d. 41. q. 1. nihil satisfacit, dicit si voluntas finis sit eius, qui eum consequi debet ipse, tunc verā esse nostram rationem, quod efficax voluntas mediorum sit ex efficaci voluntate finis. Si verò voluntas finis sit respectu alterius, cui eum volumus, ut liberè eum consequatur, non potest esse efficax

Secundum rationem actus Dei est Duo.

Electio ratione prior.

14 Ratio perspicua prior voluntas finis.

15 Solutio Vazquez.

voluntas finis prior, quam mediorum, ut cum pater vult filium euadere doctum in Theologia, & ex hac voluntate tribuit ei omnia media necessaria, voluntatem habet efficacem mediorum, siquidem tribuit omnia media; at non habet voluntatem efficacem finis, sed solum simplex desiderium, eoquod talis finis non subest eius potestati. Et ratio discriminis est, quia finis alteri propositus ab eo est promerendus; & ita iussit, si à proponente desideretur simplici voluntate, & media illi efficaciter dentur. Si autem finis sit à volente comparandus, suæ voluntati subest, & eum desiderare, & media vsq; ad consecutionem exequi.

¹⁶ Sed contra hæc solutionem est, quia in nobis siue finis sit vno, siue altero modo obtinendus, non potest voluntas dici efficax, nisi quia media adhibet efficaciter ad finem obtinendum; nam velle finem, ita ut ipsum obtineamus, siue à nobis, siue ab altero, non est in nostra potestate, neque in scientia, nempe, quia adhuc adhibitis medijs incertum, an finis succedat, an non; si autem finis esset in nostra potestate, & scientia, ita ut certi essemus eum à nobis, vel ab altero reuera esse obtinendum per talia media quæ adhibemus, & ea adhiberemus ex voluntate obtinendi talem finem, impossibile esset reuera adhibere talia media, ex voluntate finis, per quæ scimus reuera eum fore in executione obtinendum, & voluntatem eius non esse efficacem, quia voluntas dicitur efficax, ex qua reuera sequitur finis in executione; ita autem sequeretur tunc reipsa finis ex tali voluntate, adhibitis illis medijs efficacibus.

¹⁷ Modo ita contingit in Deo respectu electorum, quod voluntas illa, quæ Vazquez cum Bononia, & Cameracensi vocat antecedentem, & simplicem, habet efficaciam media, & ea adhibet ad finem obtinendum, & reipsa in electis per media, quæ adhibet, finem obtinebit; ergo siue dicatur antecedens, siue consequens, est efficax voluntas, quia reipsa habet effectum in consecutione finis, id est, vitæ æternæ, & adhibet media efficaciam ad finis consecutionem, & cum scientia futuri certus; ergo est voluntas efficax. Imò impossibile est ex aliqua voluntate finis

adhiberi media, quæ ab ipso volente finem, & media sciuntur fore efficaciam, & voluntatem finis, ex qua adhibentur media, non esse efficacem, quia, ut diximus, voluntas efficax finis est, quæ vult finem reuera futurum in executione, talis autem est illa voluntas Dei, qua electis vult vitam æternam, quia ex hac voluntate, tanquam ex ratione volendi media, vult & adhibet media quæ scit, & vult esse efficaciam, & reipsa obtentura finem. Impossibile igitur est voluntatem illam finis non esse efficacem. Et in vniuersum impossibile est magis esse volita media, aut efficacius quantum ad desiderium, quam finem, quamuis aliquando positis medijs non obtineatur finis. Si autem obtinetur, absque dubio obtinetur ex illa voluntate, ex qua fuerunt adhibita media. Et ita illa, eo ipso, est efficax, id est, habens effectum. Et non video quid possit ad hoc responderi, neque hanc rationem attigit Vazquez. Et hæc constabunt magis ex dicendis infra. Sed ne nimis longa sit hæc dubitatio, pro solutione argumentorum erit altera.

Solum est notandum, argumentum ¹⁸ factum contra illam sententiam similiter probare contra sententiam aliorum qui non audent dicere electionem efficacem ad gloriam esse posteriorem prædestinatione, & voluntate efficaciam mediorum, sed neque audent dicere esse priorem, ob rationem illam, infra soluendam, quia tolleretur libertas, & iudicium, & ita dicunt esse simul ratione. Ita Molina hic disputatione 1. circa artic. 4. & 5. m. 7. & in idem refert Vazquez disputatione 89. cap. 2. Bononiæ, Camerarium, & alios. Hæc ergo sententia merito rejicitur ab ipso, quia inter hæc obiecta, finem, scilicet, & media, sicut inter homines est ordo realis, causæ, & effectus, quia voluntas finis est causa realis voluntatis mediorum; ita in Deo per analogiam est ordo rationis, quia prius ratione vult finem, & posterius media propter ipsum, & ita concipimus nos ideò secundum rationem velle media, quia vult finem, licet reipsa vno actu velit omnia.

Iam soluemus argumenta in oppositum.

(.)

III. DVBITATIO.

Pro solutione argumentorum in oppositum.

¹ Quomodo voluntas finis prior.

AD primum ex Scriptura respondetur, regnum Dei adultis reipsa dandum fore iuxta laborem, dilectionem, & merita, & paruulis iuxta gratiam iustificationis habitam ex meritis Christi; hinc tamen non sequi quod voluntas meritorum, aut gratiæ, sit prior voluntate efficaci gratiæ. Sicut medicus aegroto sanitatem vult, & disponit dare per apta & congrua medicamina; prius tamen vult sanitatem, quam in speciali eligat hæc, aut illa pharmaca. Deus ergo, & quiuis volens finem aliquem obtinendum per media, eadem voluntate qua vult finem, vult etiam media aliqua confusa, & in genere, eoquod neque finis obtinendus possit intelligi sine ordine ad media, neque contra media sine respectu, & ordine ad finem. Tamen electio specialis talium mediorum posterior reipsa est in nobis, & ratione in Deo, quam voluntas finis. Itaque Deus, eo ipso, quod vult electis vitam æternam, ut coronam gloriæ necessariam in illa voluntate finis includit voluntatem meritorum, & gratiæ, confusa tamen, & in genere, non determinatè horum aut illorum, sed quod tanta gloria sit danda huic per merita apta, & congrua in genere. Ex hac autem efficaci voluntate tantæ gloriæ sequitur secundum rationem posterius, determinatio voluntatis, & decretum horum, aut illorum mediorum in speciali, quæ est prædestinatione. In vno voluntas martyrij, in altero Apostolatus, & in quolibet determinatio talium laborum, ac meritorum in speciali, per quæ consequitur gloriam. Ita merito Scriptura, & Patres dicunt, & in executione dari gloriam per merita, & in intensione disponi danda per merita, quamuis ut supra notauimus Scriptura, & Patres, non ita explicent hanc rationis distinctionem inter decretum Dei circa vitam æternam, & media, sed loquantur quasi de vno actu, ut reuera est. Et sic non solum media in genere, sed & in speciali includuntur in illo actu reuera. Nos autem cum D. Thoma, & cæteris loquimur de his prout ratione distinguuntur.

Voluntas meritorum ratione posterior.

Fortis ratio contra primam sententiam.

Contra dicentes simul ratione esse electionem, & prædestinationem.

Ad secundum ex Patribus eodè modo respondetur eos loqui de actu diuinæ prouidentie, ac dispositionis, prout reuera vult, & includit præscientiam meriti, ac demeriti: quamuis hæc, prout est scientia visionis, posterior sit secundum rationem, & electionem, & prædestinationem. At prout est scientia simplicis intelligentiæ, est prior etiã electione, & de hac possunt intelligi Patres, quia prouidentia Dei exigit hanc scientiam conditionalem futurorum, & scientiam simplicis intelligentiæ, scientia verò, aut præscientia visionis futurorum, in Deo est posterior ratione ipsa prouidentia, & ita parum pertinet ad illam, nisi quatenus prouidentia vnius effectus præexigit prouidentiam alterius, & eo ipso præscientiam visionis. Sed hoc modo electio & prædestinatione non exigunt scientiam visionis meritorum, sed faciunt, aut includunt, ut quid consequens.

Ad tertium ex D. Augustino q. 2. ad Simplicianum respondetur locum esse simplicianum, qui multorum exercuit ingenia. Et sunt qui putent quæstionem illam scriptam fuisse ab Augustino initio Episcopatus, dum adhuc erat iuuenis, multaque in ea dicta postea retractasse. Hoc dicit Bellarminus aliquando, ut supra retulimus. Sed hoc effugium licet probabile, non videtur satis tutum; nam ut obijcit Vazq. disp. 89. c. 7. huius operis ad Simplicianum neminit Augustinus lib. 2. retract. c. 1. & nihil ex eo retractat, potius probat ibi, & lib. de prædestin. sanct. c. 4. & lib. de bono per seuer. c. 20. & quidem sensus & textus Augustini videntur aliter intelligendus, quam ut falsus sit, aut contra nos, si bene consideretur contextus.

Dicendum ergo videtur, ut ex Alberto Magno diximus dub. 1. electionem aliquando sumi pro æterno Dei decreto, ac ordinatione in mente Dei, & sic nos loquimur de electione, ac prædestinatione in hac quæstione. Aliquando sumitur pro executione in tempore, qua reuera in effectu monstratur æterna Dei dispositio, siue electio sit iustificatio quorundam, qua separantur ab iniustis, siue sit remuneratio eorum, & glorificatio in regno. In hoc secundo sensu videtur expressè loqui August. in eo loco, dicit: *Nō tamē electio præcedit iustificationem, sed electionem iustificatio, nemo enim eligitur, nisi iam distans ab eo qui reijcitur.*

vbi certissimum est, Augustinum loqui de temporali electione in effectu, & executione. Constat primò, quia iustificatio, de qua loquitur, temporalis est, non æterna. Secundo, quia per iustificationem dicit fieri electionem, quod mihi videtur dictum non de glorificatione electorū, sed de separatione ipsa, qua iusti ratione iustificationis dicuntur selecti, & separati à non iustis, & totum hoc est temporale. Tertiò, quia statim Augustinus, dicit explicans locum Pauli, qui sibi aduersari videbatur, *Vnde de quod dictū est, quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video quomodo sit dictum nisi præscientia: vbi aperte electionem, de qua loquebatur, scilicet, factam per iustificationem, distinguit Augustinus ab electione, de qua loquitur Apostolus ad Ephes. 2. & dicit factam ante mundi constitutionem, & dicit Paulum loqui secundum præscientiam; nēpè, quia iustificatio, per quam fit temporalis electio; de qua loquitur Augustinus, est in æterna Dei præscientia, & ordinatione.*

Electio in executione & in præscientia.

Augustini loquitur de electione temporalis in execut.

Æterna electio non est per præscientiam sui.

contra nostram sententiam.

Et confirmatur aperte Augustinum loqui de electione temporali, quæ fit per iustificationem; nam statim addit post illud de præscientia. *Hic autē quod ait. Non ex operibus, sed ex vocante dicitur est ei, quia maior seruiet minori, non electione meritorum quæ post iustificationem gratia proveniunt, sed liberalitate donorum Dei voluit intelligi, ne quis de meritis extollatur. Gratia enim Dei salvi facti sumus, & hoc non ex nobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ne forte quis extollatur.* Hæc Augustinus, vbi aperte loquitur de iustificatione in executione, quæ fit ex gratia, & collatione donorum Dei: & ad hanc dicit sequi electionem meritorum & bonorum operum, quæ post iustificationem gratiæ proveniunt. Et paulò ante dixerat: *Non ergo secundum electionem propositum Dei manet, sed ex proposito electio, id est non quia inuenit Deus opera bona in hominibus, quæ eligat, sed quia illud manet, ut iustificet credentes, idèd inuenit opera, quæ iam eligat ad regnū cælorum.* Quibus clarissimè docet bona opera sequi ex iustificatione, & hæc eligi in regnum cælorum. Et contendit ibi iustificationem non esse ex aliquibus bonis operibus, quæ eligantur à Deo, & ratione quorum homo eligatur & separetur ab alijs. Plusquam evidens est Augustinum ibi non loqui de electione æterna, sed de temporali, & ita nihil inde haberi contra nostram sententiam.

6 Enodatur Augustinus.

Notandum etiam est, quamvis Vazquez dicat cap. 7. Augustinum non retractasse quod dixerat in quaestione illa ad Simplicianum, oppositum tamen dicere Magistrum in 1. d. 41. & ex ipso Diuum Thomam de veritate q. 6. art. 3. ad 11. Bellarminus etiam lib. 2. de gratia & libero arbitrio cap. 15. dicit se retractasse in ijs, quæ post eam scripsit, de prædestinat. sancto. & de bono perseverantia, & epist. 105 & 106. Et quavis de hoc dubitet Suarez lib. 3. de auxilijs cap. 18. num. 3. nobis placet prædicta solutio. Et certè dubitari non potest, opposito modo loqui Diuum Augustinum lib. de prædestinat. sancto. cap. 17. nam in quaest. 2. ad Simplicianum dixerat, quòd electionem præcedit iustificatio, & post iustificationem inuenit opera quæ eligeret ad regnum cælorum,

7 Augustini retractasse aliqua ex q. 2. ad Simplician.

lorum. Et quidem hoc in suo sensu verum est, & sic eligit, quia inuenit sanctos per suam gratiam. At in libr. de prædestinat. cap. 17 aperte docet priorem esse electionem, quam simus sancti, & iusti. *Elegit (inquit) Deus fideles, sed ut sint, non quia iam erant.* Et statim circa testimonium Iacobi 2. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, &c.* ait, *eligendo ergo facit diuites in fide, sicut heredes regni. Recte quippe in eis hoc eligere dicitur, quod ut in eis faciat eos elegit.* Unde non admittit, credere homines ut eligantur, cum potius eligantur, ut creant. Et hæc omnia confirmat ex eo ad Ephes. 2. *Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti.* Dicit Augustinus, *Non ergo, quia futuri eramus sed ut essemus. Nempè manifestum est, idèd quippe tales eramus futuri, quia elegit. Ipse, prædestinans, ut tales per gratiam eius essemus.* Ecce electionem ponit ante iustificationem, ita cap. 18. & cap. 19. expressis verbis ait. *Et electionem quam significauit Dominus dicens, non vos me elegistis, sed ego vos elegi, nec fides ipsa præcedit. Non enim quia credidimus, sed ut credamus, elegit nos, ne priores eum elegisse dicamur.*

Electio ante iustificationem.

8 Aug. non præcise de electione ad gloriam.

9 Electio ad gloriam ex iustitia, & gratia.

Neque tamen credo Augustinum loqui præcise de electione ad gloriam, ut nos loquimur, sed de electione ad quodlibet bonum, quod Deus efficaciter vult tribuere vni, & non alteri. Et expressè dicit ibi Deum elegisse quosdam ante mundi constitutionem, nempè prædestinando illos. Tamen expressè etiam habet ibi contra modum loquendi illius primæ sententiæ, non elegisse nos, quia eramus futuri sancti, sed ut essemus. Loquitur ergo de electione sumpta pro prædestinatione, & semper docet electionem non esse ex meritis, cum tamen in prædestinatione intelligat ipse etiam electionem, quam nos dicimus ad regnum.

Ad reliqua ex Augustino, & Prospero, facile respondetur electionem ad regnum posse dici ex iustitia, quatenus in tempore quantum ad executionem datur ex meritis. Imò & ab æterno disponitur, simul cum iustitia, quia disponitur dandum, ut præmium, & corona iustitiæ ex meritis, non solum actu illò reali, qui simul est electio, & prædestinatio in Deo, & includit gratiam, & merita in speciali determinata,

de hoc enim loquuntur Scriptura, & Patres, sed etiam actu illo secundum rationem distincto, qui dicitur electio, præscissus secundum rationem à prædestinatione, hic enim, etiam respectu auditorum, includit merita saltem in genere, quia disponitur tanta gloria danda, ut corona meritorum ex iustitia, ut iam explicuimus ad 1. in hac dubitatione.

Ad quartum respondetur voluntatem illam esse consequentem, & efficacem, & includere merita nostra in genere, & re ipsa, cum in Deo illa voluntas sit etiam prædestinatio, includit etiam merita in particulari. Et exemplum illud Regis proponentis præmia ob victoriam, hoc idem probat, quia ille potest alicui velle maximo desiderio præmium, cui idèd ex tali voluntate det equum, & arma aptissima ad victoriam, & voluntas coronæ est prior quàm voluntas mediatorum. Solum est discrimen, quòd voluntas, & prouidentia Regis creati non est sufficiens, & efficax ad effectum, quia nec scientiam habet futuri euentus, nec potestatem ut omnia, quæ disponit pro voluntate eueniant; neque potest dici efficax eius voluntas, quantum ad effectum, sed solum quantum ad desiderium, & applicationem mediatorum, euentus enim non est in potestate ipsius. At voluntas diuina efficax dicitur, quia & ex præscientia nouit ordinem futuri euentus, & non in incertum disponit, sed ex certa scientia, & potestatem habet, ut effectus sit infallibilis per media, quæ disponit, etiam si exigat liberam cooperationem arbitrij creati, quia per scientiam conditionatam scit, quid liberè operaturum sit arbitrium, data hac vel illa occasione, aut auxilio.

Ad alterum respondetur, liberè & absque fundamento poni discrimen inter media physica, & moralia, quantum ad ordinem in intentione, sicut etiam vtraque sunt priora in executione, suo fine, ita vtraque sunt posteriora in intentione, quia ex voluntate finis quaruntur media in particulari. Et impossibile est media, ut media, quæcunque illa sint, intelligi prius volita sine, ad quem referuntur, & qui est causa, vel ratio, quare ipsa media sint volita. Neque vllum est appatens fundamentum, quare media moralia in intentione

70 Voluntas dandi gloriam electis est efficax. Ad simile Regis.

11 Media physica & moralia sunt intentione posteriora.

tione debeant esse priora ratione suo sine. Solū in executione est verū sine, & præmium, cum sit ordinatum, dari ratione meritorum, debere esse tempore, aut saltem ratione posterius, quia pendet à meritis tanquam à causa efficiente, & disponente. Neque oppositum huius docuit vnquam Augustinus, neque Massilienses in hoc dubitarunt. Solū dicebant gratiam iustificationis dari ex merito fidei nostræ, in quo fuerunt Semipelagiani, & aliquando in hoc errore fuit Augustinus, vt diximus supra. Quod autem media vlla physica, vel moralia debeant esse in intentione priora sine, ad quem ordinatur, nullus vnquam fuit Philosophus, aut Theologus qui id diceret, neque vlla est ratio quare quis velit prius merita quam coronam, siue sibi, siue alteri, modo ordinatè, & per modum medij illa velit.

12 Ad vltimum respondetur nullatenus sequi illud absurdum; licet enim in sensu composito, posita electione Dei, non possit electus non saluari, tamen absolutè, & in sensu diuiso, liber manet vt possit damnari. Et illa necessitas in sensu composito non est antecedens libertatem, aut operationem nostram, sed consequens, & eam includens, quia Deus suo decreto non ita absolutè statuit nos transferre in regnum, vt non respexerit ad libertatem nostram, sed statuit nobis dare regnum, vt coronam iustitiæ, & vt liberè certantibus, ac fortiter videntibus, in quo iam includitur libertas arbitrij, & eius libera operatio. Et ex hoc decreto, tanquam priori secundum rationem, sequitur aliud decretum prædestinationis, quo decernit hæc & illa merita, etiam libera, ex præscientia conditionata nostri consensus. Quæ certè facillima sunt, si ingenui esse volumus, & veritatis amatores

III. DVBITATIO.

Vtrum sint aliqui electi ad gloriam absque vllō respectu ad merita?

1 Prima sententia est affirmans, & dicit quosdam esse eximie electos, aut prædestinatos; eosque prius ratione esse destinatos ad tantam gloriam abs-

que vlla ratione libertatis arbitrij, aut meritorum. Alios verò esse communiter electos, non nisi ex præuisione meritorum, & finalis perseverantiæ. Primos dicunt esse in certo numero, & paucos in comparatione aliorum, & esse eos, qui ita fuerunt in hac vita confirmati in gratia, vt peccare non possent. Huiusmodi fuerunt B. Virgo, Ioannes Baptista, Apostoli, & si qui fuerunt alij confirmati in gratia. Hanc sententiam tenuit Okam in 1. dist. 41. quæst. 1. & Gabr. quæst. 1. artic. 2. & Catherinus libr. 1. de prædestinatione Dei, cap. vltim. & lib. 3. cap. 1. & 2. & ad Roman. 8. in id, *Scimus quoniam diligentibus Deū.* Solū differt inter hos, quod Catherinus solos primos illos vocat prædestinatos, particulam *Præ*, sumens, vt significat dignitatem, & excellentiam, id est præ alijs destinatos, seu ordinatos ad gloriam. Reliquos enim putat solum esse sub communi Dei prouidentia, & ex voluntate antecedenti ordinari ad gloriam. Okam verò, & Gabriel omnes vocant prædestinatos, id est olim ab æterno destinatos, & ordinatos ad gloriam, particulam *Præ*, sumpta, vt significet antecessorem durationis. Sixtus Senen. libr. 6. Bibliot. sanctæ annotat. 248. olim secutus fuit hanc sententiam, quæ postea se reliquisse dicit, quod videret omnibus viris doctis improbari.

Dicendum tamen est omnes etiam eximie prædestinatos, fuisse electos ad gloriam, tanquam ad coronam, & eo ipso cum respectu ad merita & libertatem arbitrij. Ita optimè Ioannes à Bononia 2. p. de prædestinatione opin. 3. vbi dicit se cum Catherino sæpe de hac re privatis etiam colloquijs egisse, eiusque sententiam impugnasse. Sotus acriter impugnat hanc sententiam ad Roman. 9. in digressionem, & Cordub. 1. quæst. 56. & vocant temerariam contra omnes Doctores, & erroneam contra Scripturam, & Molina infra artic. 5 disputat. 1. mem. 3. ita etiam Vazquez disputat. 90. cap. 2. & res est certa, quia & isti eximie prædestinati fuerunt destinati ad gloriam, tanquam ad coronam suis laboribus, ac meritis acquirendam, ergo liberè, & non sine respectu ad opera. Antecedens constat, quia si cui maxime Beatissimæ Virgini dicuntur in eius Assumptione ad gloriam illa verba: *Veni sponsa mea, veni de Libano,*

Communiter electi.

2 Omnes ad vltimum electi ad coronam.

3 Beata Virgo & Paulus ad coronam.

Ratio optima.

Christus vt filius naturalis possedit ab initio

4 Quid confirmatio in gratia.

veni coronaberis, vbi autem est corona, ibi est victoria, ac meritum. Secundò, Paulus 1. ad Corin. 9. de omnibus vniuersim sanctis dicit eos currere ad brauium in stadio laborum, omnes hortatur, *Sic currite, vt comprehendatis*, & de se fatetur, non currere in incertum, aut negligenter, sed cum afflictione, & castigatione corporis, *Ne fortè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar*, quo significat se, & peccare potuisse, si negligens esset, & in bono perstitisse præ labore, ac diligentia. Et 2. ad Timot. 4. sibi repositam coronam iustitiæ à iusto iudice reddendam.

Et ratione constat eximie prædestinatos non debuisse eligi, neque prædestinari sine ordine & respectu ad opera libera, ac meritoria, quia hoc quod est mereri regnum cælorum, in ijs, qui non sunt filij naturales, sed adoptiui; ad dignitatem pertinet, & maximam laudem, vt docet Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 16. ex Paulo nempe, vt liberè homo cooperans gratiæ Dei, non solum ex misericordia, & gratia, verum etiam ex iustitia operum, ac meritorum, consequatur regnum cælorum per modum præmij, ac triumphij, vt passim in Apocalypsi vincti promittitur eius possessio. Hoc ergo, quod plurimum ad laudem pertinet ac dignitatem, non debet negari eximie prædestinatis, sed quò dignius, & excellentius sunt prædestinati, potius tribui, & excellentius. Alia est ratio de anima Christi Dominij; cum enim Christus sit filius naturalis, ad eius dignitatem pertinet, vt anima eius ab initio creationis, Dei regno, ac visione fruatur, & ante omnem meritum. Et postea solum meretur per libera opera gloriam corporis sui, nominis exaltationem, & nostram sanctificationem, ac salutem.

Si quæras, quid ergo habent confirmati in gratia, si cadere possunt? Respondetur, per confirmationem non habent impotentiam peccandi, neque amittunt libertatem; sed solum habent specialem Dei prouidentiam, & gubernationem, & auxilia, & fortè etiam reuelationem ne cadant, licet possint. Sic Beatissima Virgo in suo Cantico agnoscit dona Dei sibi data, & *Beatam* (inquit) *me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna, qui potens est, &c.* Et Paulus fortè ad Roman. 8. videtur habuisse hanc

certam reuelationem de sua perseverantia in charitate Dei. *Quis nos separabit à charitate Christi, &c.* Et *Certus sum enim quod neque mors, neque vita, &c.* nos poterit separare à charitate Christi: sed hæc reuelatio, aut gubernatio Dei, non tollit libertatem, quin sic confirmati possint cadere à gratia per peccatum. Et quamuis gratis daremus eos peccare non posse, adhuc frustra, & absque vllō fundamento negaretur libertas ad merita bonorum operum, vt patet etiam in Christo.

Quod autem sic confirmati peccare possint absolutè loquendo, & non habeant impotentiam antecedentem, constat, quia solum videtur tolli libertas hæc per formam, aut statum cum peccato repugnantem, vt in Christo Domino per vnionem hypostaticam, quia cum persona diuina repugnat peccatum, vt suo loco diximus, & cum visio ne beata, & statu beatitudinis perfectæ. Alias autem nulla videtur necessitas antecedens, nisi penes. Hoc Deus subtrahat suum concursum ad opus, aut voluntatem peccati. Nihil autem horum est in confirmatis in gratia. De reliquis constat, sed neque subtractio recursus Dei, quia hæc frustra ponetur, cum potius data occasione, aut cogitatione peccati, decentius sit Deū concurrere cum confirmato in gratia, ita vt liberè resistat peccato, & operetur bonū virtutis, ergo manet libertas in ipso cum confirmatione in gratia.

Id etiam in Catherino minus piū est, quod Augustini sententiam de electione ad gloriam acriter, imò & proteraciter impugnat, quod Gallis, & Massiliensibus scandalum genuerit. Sed Augustinum intelligere potius debuit, quam impugnare, cum à Massiliensium suspicione & notaeum defendat Celestinus Primus in epistola prima ad eodem Galliarum Episcopos. Et, vt supra vidimus, nihil est in Augustino, quod non valde conueniat cum vera fide ac Theologia de prædestinatione, & electione. Et meritò in hoc & alijs reprehendunt Catherinum, Sotus in 9. cap. ad Roman. in digressionem, & Corduba 1. lib. quæstion. 56. & Bartholom. Camerarius in dialogo catholico cap. 10. & Vazquez disput. 90. cap. 3.

Singularis etiam in eo est Catherinus, quod non omnes ad gloriam electos

5 Confirmati absolutè peccare possunt

6 Contra Catherinum. Augustini defensio.

7 Contra Catherinos

tharimumo-ctos vult vocare prædestinatos, sed so-
lones electi los eos eximie electos, cum Patres o-
prædestina mnes; & Concilia, reliquos etiam eodẽ
ti. modo vocent. Imò & aliquãdo damna-
tos vocant prædestinatos ad pœnã, vt
ex August. supra diximus. Et de omni-
bus videtur loqui Paulus ad Roman. 8.
Quos præsciuit, & prædestinavit confor-
mes fieri, &c. Quos autem prædestinavit,
hos & vocavit, &c. Et omnes Patres
ita intelligunt de omnibus electis ad
gloriam. Sic etiam Concilium Valenti-
num sub Lothario Imperatore cap. 3.
ait, Fidenter que fatemur prædestinationem
electorum ad vitam, & prædestinationem
impiorum ad mortem. Et Concilium Tri-
dent. sess. 6. cap. 12. & can. 15. & 17. eo-
dem modo atque Patres prædestinatio-
nis nomen sumit pro destinatione om-
niũ electorum ad gloriam. Vnde So-
tus, Corduba, & alij temerarium hoc di-
cunt & erroneum contra Scripturam,
quæ omnes electos vocant prædestina-
tos ad Rom. 8. Quos præsciuit & prædesti-
navit, ad Rom. 9. In vasa misericordie, quæ
præparavit ad gloriam, Ad Ephes. 1.

8 Id etiam quod asserit numerum præ-
destinatorum esse certum, electorum
Contra Ca-therinũ nu-vero aliorum non esse certum, ante
merus o-perseuerantiam eorum; omnino est fal-
sum, & Dei providentia indignum, &
scientia, si, vt Sotus, & alij intelligunt,
iple loquatur, & oppositum docet Di-
uus Thomas infra articul. 7. & dicemus
ibi. Sed quamvis Sotus, & alij eum re-
ijciant, quasi dixerit ab æterno non
esse in Deo certum numerum, donec
in tempore videat perseuerantiam eo-
rum; ipse tamen solum videtur vel-
le, de illo primo signo, in quo dixit
ante merita, & perseuerantiam, cer-
tum esse numerum eximie electorum,
in eo ergo signo negat de alijs, donec
in præscientia Dei sint iam certa, &
cognita perseuerantia, ac merita, &
sic partim defenditur Catherinus in
hoc ab erroris nota, à Vazquez capitu-
lo illo 3. Imò deberet cum ipso conue-
nire Vazquez, cum ante merita & per-
seuerantiam non ponat electionem,
eius tamen certitudinem dicit incipere
ab auxilijs congruis. Sed nos supra
diximus non posse cognosci congrua
auxilia, neque effectus prædestinatio-
nis, donec habeant effectum, imò do-
nec cognoscatur finalis perseuerantia.
Nos autem in priori rationis, quo po-

Vazquez be-
ne defendit
Catherin.

ad omnes

nimus electionem antepædestinationem, dicimus esse certum numerum e-
lectorum, vt ex dictis constat. Et mo-
rosum est in omnibus referendis & cõ-
futandis immorari.

ARTICVLVS V

Verum præscientia meritorum sit
causa prædestinationis?

Conclusio, Certum est, prædestinatio-
nis, ex parte actus diuini, non dari
causam, aut rationem; sed neque totius effe-
ctus datur aliqua causa, aut ratio ex par-
te nostra, sed sola diuina voluntas est
causa.

I. DVBITATIO.

Quomodo queratur an aliquid sit
causa prædestinationis?

Primò, omnes cum Diuo Thoma
hic, & Magistro in 1. dist. 41. dum
agunt de prædestinatione in communi, I
conueniunt nihil posse esse causã præde-
stinationis, prout prædestinatio dicit
actum diuinæ voluntatis, aut intelle-
ctus. Et ita dicit Diuus Thomas hic
Nullum fuisse ita insanæ mentis, qui dice-
ret merita esse causam diuinæ prædestina-
tionis ex parte actus prædestinantis. Hoc
idem docet Diuus Thomas 3. par. quæst.
24. art. 4. & Magister & reliqui Theo-
logi in 3. distin. 7. dum quarunt quo-
modo Christi prædestinatio fuerit cau-
sa nostræ prædestinationis. Et ratio est
quam tradit Diuus Thomas supra q.
19. art. 5. quia Deus, sicut vno actu intel-
lectus intelligit omnia, & ideo cog-
nitio vnius, non est causa cognitionis al-
terius, ita vno actu voluntatis vult om-
nia, & ideo voluntas vnius non po-
test esse causa voluntatis alterius. Tan-
dem cum actus intellectus & voluntatis
in Deo sit ipsamet essentia diuina,
non potest eius dari aliqua causa in re.
Solum ergo queri potest an præde-
stinationis detur causa ex parte effe-
ctus. Et hoc est querere, an Deus
præordinauerit dare effectum præde-
stinationis alicui propter merita ali-
qua, aut aliam causam cognitam talis
effectus.

Ex parte a-
ctus diuini
nondatur
causa.

Secun-

Datur ra-
tio respe-
ctum ra-
tionis.

Secundo tamen ex hoc ipso sequi-
tur, cum actus liberi in Deo non solam
dicant essentiam diuinam, sed addant
respectũ rationis ad creaturas, vt dixi-
mus supra quæst. 14. 15. 19. & sæpe
imò non solum actus liberi, sed etiam
quilibet actus cognitionis, & volunta-
tis erga creaturas addat hunc eundem
respectum rationis, hinc fit, vt licet ip-
sius actus intellectus, aut voluntatis di-
uinæ, prout est essentia diuina, nulla
possit dari causa, tamen illius respectus
rationis potest dari causa, vel ratio;
quia illa relatio rationis dicit essentia-
lem ordinem ad talem effectum futu-
rum, aut ad tale obiectum creatum, pos-
sibile, vel futurum, & ita si datur causa
talis obiecti, videtur dari etiam illius re-
lationis quæ ex tali obiecto resultat in
Deo. Et ita diximus supra scientiam vi-
sionis circa opera nostra libera, quo-
dammodo pendere ex nostra volun-
tate.

3 Inter actus
voluntatis
diuine, v-
nus concipi-
tur vt ratio
alterius.

Tertiò, notandum est, licet secundũ
rem in Deo actus voluntatis, quo vult
finem, sit idem cum actu voluntatis,
quo vult media, & ita vnus non po-
test esse causa alterius, & ita impropie
loquitur Durand. in 1. dist. 41. quæst. 2.
num. 5. & Cordu. 1. lib. quæst. 56. opin.
5. dum dicunt secundum rationem v-
num esse causam alterius, quia non est
ratio causæ, & effectus in ijs, quæ so-
lum ratione distinguuntur; tamen quia
sicut in nobis illi actus distinguuntur
re, & vnus est causa alterius, ita in Deo
distinguuntur secundum rationem;
ideo etiam vnus concipitur quasi ratio
alterius; ita vt ordo realis qui est in ob-
iectis cognitis, & volitis, resultet secun-
dum rationem in actus, & vnus secun-
dum rationem dicatur esse ratio alte-
rius. Et ita propositiones, quæ solum
significant, vel ordinem rationis inter
actus diuini intellectus, & voluntatis,
vel distinctionem, & ordinem realem
inter obiecta, concedendæ sunt; ideo qui-
bus latè diximus supra quæst. 19. Et cõ-
sona sunt hæc ijs, quæ hic & ibi docet
Diuus Thomas, & 1. contra Gentes, c.
87. & 88. & consentiunt Henric. quod
libet. 4. quæst. 19. art. 2. post tres conclu-
siones, & conuenit Vazquez hic disp.
91. cap. 1. nota 4.

4 Vnus effe-
ctus.

Thoma hic, cum quæstio sit an præde-

stinationis ex parte effectus sit aliqua
causa; dupliciter nos posse loqui de ef-
fectu prædestinationis; vno modo in
particulari, comparato vno effectu ad
alterum; & sic quilibet effectus præde-
stinationis habet pro causa & ratione
alterum, posterior quidem est causa &
ratio prioris per modum causæ finalis,
sic gloria est causa & ratio gratiæ, & me-
ritorum. Prior verò est causa postero-
rum per modum causæ dispositiue,
aut meritoriæ, quæ etiam reducitur ad
dispositionem materiæ, vt docet Diuus
Thomas hic. Sic enim Deus præordina-
uit alicui dare gratiam, vt mereretur
gloriam. Alio modo consideratur effe-
ctus prædestinationis in communi, &
totus simul sumptus. Et sic dicit Diuus
Thomas videtur certum totius effectus
non posse dari causam ex parte nostra,
quia quicquid cõducit ad effectum præ-
destinationis, & ordinat hominem in fi-
nem salutis æternæ, est effectus præde-
stinationis, & continetur sub toto effe-
ctu, & ita non potest ipsum esse causa
totius effectus, cum non possit esse cau-
sa sui ipsius, aut ratio. Et hæc videtur
quibusdam, vt Vazquez hic disp. 91. ca-
stio eadem
1. eadem quæstio cum illa celebri Au-
cum ea de
gustini, & aliorum Patrum quæstione, in-
initio, aut
an primi effectus prædestinationis, scili-
causa primæ
cæt vocationis primæ gratiæ, præce-
effectus.
dat in nobis aliquod saltem initium,
ocasio, aut meritum. Quòd enim hu-
ius detur causa finalis, certa res est, sed
an detur aliud prius initium, aut dispo-
sitiu ex parte nostra, ratione cuius
Deus nobis conferat alios effectus præ-
destinationis. Hæc videtur præsens
quæstio. Sed certè alia quæstio est; quã-
uis enim in nobis aliqui priores effe-
ctus sint merita posteriorum, vt bona
opera ex gratia sunt merita augmen-
ti gratiæ, & gloriæ. Adhuc tamen non
sunt merita doni perseuerantiæ, qui
tamen est vltimus effectus prædestina-
tionis in hac vita; & ita cum hic effe-
ctus non possit cadere sub meritum,
aut causam ex parte nostra, aperte fit,
vt totius effectus non possit dari meri-
tum, vel causa, vel conditio, licet dica-
mus dari causam vel occasionem primi
effectus, non sequitur dari totius effe-
ctus. Et hoc non obscure dicit D.
Thomas hic, & dicemus ite-
rum infra dubitatio-
ne 7.

II.

II. DVBITATIO.

De erroribus circa causas prædestinationis ex parte nostra?

¹ **P**rimus error fuit dicentium dari causam totius effectus prædestinationis ex parte nostra, non quidem ex meritis liberi arbitrii, sed ex diuersa cōplexione corporis, proueniente ex de terminata constellatione cœlesti, sub qua quisque nascitur, vel ad vitam, vel ad mortem, fato determinatus. Ita errant Manichæi, & Priscillianistæ, & reijcit sæpè Augustinus, præsertim quæst. 2. ad Simplician. ex eo ad Roman. 9. vbi Iacob & Esau ex eisdem parentibus, & ex eodem concubitu concepti, & nati dicuntur, vnus tamen dilectus, alter odio habitus. Contra hos vide Hieronym. epist. 8. ad Demetriadem, Prosperum lib. 2. de vocatione gentium, cap. 14. Leonem Mag. epist. 91. Gregor. homil. 10. in Euang. D. Thom. ad Roman. 9. lect. 2. vbi docet à Paulo post confutatam errorem Iudæorum, qui gloriabantur de meritis Patrum Abrahamæ, & Isaac. *Non enim omnes qui ex Circumcisione sunt Israel, hi sunt Israelitæ, &c. Sed in Isaac vocabitur tibi semen, quod docuit, etiam Gentiles ad electionem pertinere, ex Esau qui fuit filius Isaac. Deinde confutari dicit Diuus Thomas postea errorem Manichæorum, Quia cum nondum nati essent, &c. Et experientia constat ex duobus simul conceptis, ac natis, alterum perditè viuere ac mori, alterum piè, ac feliciter viuere ac mori.*

² **S**ecundus error est, quem hic tribuit Diuus Thomas Origeni, & Hierony. in epist. ad Auitum de erroribus Origenis, & in sequenti, quam ex Græco transtulit in Latinum, & est Epiphanius ad Ioannem Hierosolymitanum, & Leo Primus in epist. 11. ad Iulianum Episcopum, & Theophylus Alexandrinus lib. 1. sui Paschalis, dicebat Origenes animas cum Angelis in cœlo primum creatas, iuxta merita sua, in corpora postea demersas esse, quasi in carceres, & sepulchra, ob amissum pristinum feruorem ideò ψυχὰς dici quasi refrigerantes, corpus vero dici σῶμα quasi vinculum, aut σῶμα quasi στήλη id est monumentum. Innuit non obscuro

re 3. Periarcho cap. 1. licet prius quasi disputans, non asserens, id dicat. lib. 2. cap. 8. Tribuitur hic error Priscilliano in Concilio Bracharen. 1. can. 6. & ibi damnatur, & in 6. Synodo aetio. 12. & in Concil. Vienn. sub Clemen. 5. & in Concil. Lateran. sub Leone X. sess. 8. vbi definitur inter alia, animam non fuisse ante corpus. Et Diuus Thomas reijcit hic, vt damnatam à Paulo ad Roman. 9. *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid egissent boni vel mali, non ex operibus, sed ex vocante dictum est, quia maior seruitur minori.*

³ **T**ertius error fuit Pelagij, & Cælestij, qui dicebant prædestinationem gratiæ non esse necessariam, nisi vt homo facilius consequeretur gloriam, posse tamen hominem suis viribus, & resurgence à peccato, & implere omnia præcepta, & promereri vitam æternam, & in Dei amicitia perseverare. Quos errores confutat Diuus Thomas 2. contra Gentes à cap. 147. vsque ad 159. & hinc alij Pelagiani, & Semipelagiani, dixerunt initium salutis esse ex nobis id est fidem, & bonum affectum credendi, & ob hoc initium quibusdam à Deo dari consummationem & iustitiæ in hac vita, & gloriæ in altera, per prædestinationem, non alijs. Et passim tribuitur Malsiliensibus à Vazquez disputat. 89. cap. 4. & sequentibus, & disputat. 91. cap. 2. Sed nescio quinam Malsilienses fuerint, qui in hoc fuerint Semipelagiani; non certe Casianus, non Faustus Regiensis, vt supra vidimus. Verum est ab Hilario tribui illis Gallis in sua epistola hunc errorem. Tenuit aliquando Augustinus, vt ipse fatetur 1. lib. retracta. cap. 23. & lib. 1. prædestinat. sanctor. cap. 3. 4. & 19. & lib. de bono perseverantiae cap. 1. quod quidam propter meritum fidei proprium prædestinarentur, alij propter defectum fidei desererentur.

⁴ **D**amnatur autem hic error ab eodem Augustino locis citatis, & epist. 105. & 106. & quæst. 2. ad Simplicianum; & in Concil. Mileuitan. can. 5. & Arausicano 2. cap. 1. & 6. in Triden. sess. 6. cap. 8. & can. 3. quod fides sit donum Dei, & sine gratia Dei non possit homo credere, imò etiam post fidem gratia iustificationis sit necessaria & ex gratia Dei. Et Diuus Thomas probat, & initium iustificationis, & consumma-

tionem esse à Deo, ex eo 2. ad Corinth. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis.* Primum autem initium est cogitatio bona, quæ à Deo est, vt etiam probat D. Thom. 2. ad Corinth. 3. lect. 1. Et constat multos fideles damnari; ergo non omnes prædestinantur ex meritis fidei.

⁵ **Q**uartus error est dicentium saltem paruulos ante vsum rationis decedentes prædestinari vnus, alios reprobari ex præscientia bonorum operum, aut malorum, quæ facturi erant, si ad vsum rationis peruenissent, iuxta naturalem cuiusque complexionem. Refert hunc errorem vt Pelagianorum Augustinus epist. 105. & 106. & lib. de bono perseverantiae cap. 9. & 10. Vazquez disputat. 91. capit. 2. non fuisse errorem hunc Pelagianorum, quia Pelagius negabat peccatum originale. Sed hoc parum refert, quia iuxta hunc errorem damnantur paruuli propter mala, quæ facturi erant. Sed abj Semipelagiani fortè dixerunt vnus negari baptisma, alijs concedi, propter mala, aut bona quæ postea facturi essent.

⁶ **E**t D. Augustin. de bono perseverant. cap. 10. refert quendam catholicum, disputatorem non ignobilem, dicentem Tyrios, & Sydonios ideò non vidisse Domini miracula, quia præsciuit Dominus, postquam credidissent, iterum à fide recessuros, Dominum ergo illis miracula non monstrasse, ne maiori poenæ manerent obnoxij. Sed primum illud videtur satis confutari ex Paulo ad Romanos 14. & 2. ad Corinth. 5. vbi in iudicio rationem reddere dicitur quisque eorum, quæ gessit in corpore, non eorum quæ gesturus erat. Tum ex eo Sapient. 4. vbi de eo qui acceptus erat Deo, dicitur, *Raptus est ne malitia mutaret intellectum illius, &c.* Nò ergo quia vidit Deus eum facturum mala reprobaui, sed potius eruit prædestinatum morte præmatura, ne faceret mala, quæ facturus erat, si diutius in hac vita mansisset. Non ergo damnatur quis ob peccata quæ facturus esset. Tertio id colligit Augustinus ex sententia docti illius, saltem Tyrios, & Sydonios non fuisse damnatos ob ea quæ facturi erant, à quibus ne facerent, fuerunt liberati. Sed contra illum

arguit adhuc non satis patere, cur eis non præstitum est, vt crederent, & antequam fidem reliquerent, ex hac vita migrarent. Nec constat quid ad hoc respondere ille possit. Et hæc dicta sint contra errores in hac materia. Iam examinandæ sunt diuersæ Theologorum sententiæ de hac eadem quæstione.

III. DVBITATIO

An merita sequentia, aut bonus vsus gratiæ futurus, sint causa prædestinationis?

¹ **P**rima Sententia est affirmans, quam refert Diuus Thomas hic ^{1. Sent. affirmans.} quod merita sequentia effectum, prædestinationis sint ratio prædestinationis, & causa gratiæ; quòd scilicet ideò præordinauit Deus alicui dare gratiam, quia præsciuit eum bene vsurum gratiæ. Sicut si Rex alicui militi donet equum, quem scit eo bene vsurum. Hanc sententiam tenet Alexand. 1. part. quæstion. 28. membr. 3. articul. 3. quod collationis gratiæ & gloriæ ratio sit præscientia meritorum, & bonus vsus gratiæ futurus; quamuis enim aliquando Deus ex sua bonitate det gratiam ei, quem scit non bene vsurum; ex æquitate tamen est, quòd det gratiam ei, quem scit bene vsurum. Conuenit partim Albert. in 1. distin. 41. articul. 3. & in summa 1. part. quæstion. 65. vbi ne Dei voluntas, & prædestinatio sit absque ratione, inuuit dari rationem aliquam ex parte effectus, quare vni detur gratia; non alteri, & hanc esse bonum vsum gratiæ futurum. Sic etiam alij dicunt congruum fuisse vt ille prædestinaretur, qui erat bene vsurus gratia. Ita Bartholomæus Camerarius in dialogo Catholic. capit. 4. §. 1. & sequentibus.

² **P**otest probari hæc sententia ex eo quòd meritum non necessariò debet præcedere tempore suum præmium, imò potest esse duratione posterius. Ita idem Alexand. sæpè docet Angelis datam fuisse beatitudinem propter merita futura. Idem innuit Magister in 2. distin. 5. capit. vltim. Antifiodor. lib. 3. tractat. 1. capit. 7. in principio, & Al-

& Albertus putat probabile in 3. dist. 18. artic. 4. & Marfil. in 2. quæst. 4. artic. 2. dicit fuisse Præpositiui sententiam. Ergo similiter potest gratia cadere sub merito futuro post ipsam. Sicut etiam antiqui Patres acceperunt gratiam ex merito Christi futuro, & simul meruerunt ipsi Christi Incarnationem futuram.

³ *2. Sent. simili.* Secunda sententia proxima est huic & parum distans. quod licet non sit in nobis causa meritoria, aut impetratoria prædestinationis, est tamen causa sine qua non rotius effectus prædestinationis, scilicet bonus usus liberi arbitrij, nam sine hoc non esset prædestinatio. Ita Henricus quodlibet. 4. quæstion. 19. & quodlibet 5. quæstion. 5. Et conuenit Ioannes à Bononia de prædestinat. 1. p. in sua opinione & in 2. par. post. 6. opinionem, & Camerar. vbi supra. Alij nolunt vocare causam sine qua non, sed solum conditionem sine qua non esset prædestinatio. Alij causam sine qua effectus, qui datur, non esset effectus prædestinationis. Potest probari, quia electio exigit distantiam inter electum & reprobatum. Secundò, quia iustitia semper est coniuncta misericordiae, aliqua ergo ratio, aut conditio debet esse ex parte prædestinandi ad misericordem prædestinationem. Quartò, quia reprobationis est aliqua causa ex parte nostra, ergo & prædestinationis. Hanc sententiam tenet Argentina in 1. dist. 41. artic. 2. & Albert. Pighius de libero arbitrio capit. 2. & Hieronymus Oforius Episcopus Siluensis libr. 9. de iustitia, & Iauellus in 1. partem tractat de prædestinatione cap. 5.

⁴ *Bonus usus futurus non est causa prædestinationis.* Dicendum tamen est, primò nullo modo prædestinationis causam, aut rationem, esse bonum usum futurum. Ita Diuus Thomas hic & 1. 2. q. 114. art. 5. ad 3. & Bonauen. in 2. dist. 27. ar. 2. q. 1. Gabr. 2. dist. 5. quæst. 1. art. 2. Sotus q. 1. Gerard. 1. dist. 41. art. 1. Lauren. Opimus ibi quæst. vnica & alij citati art. 4. dub. 2. Imò & ipse Alexan. 3. p. q. 69. mem. 5. art. 2. §. 3. apertè dicit gratiam non dari ex bono usu futuro, vbi retractare videtur primam illam sententiam de prædestinatione. Et hoc satis probat ratio Diui Thomæ, quia licet gratia, & alij priores effectus ordinentur ad bonum usum tanquam ad finem pro-

ximum & intermedium; tamen ipse bonus usus gratiæ etiam est effectus prædestinationis, & ita non potest ipse esse causa, vel ratio prædestinationis. Secundò, quia ex Augustino libr. de prædestinat. sanctior. c. 3. & Hieron. ad Ephes. 1. in id, *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti*, & Concilium Arauficanum 2. can. 25. nemo idèd fuit electus; aut iustificatus, quia futurus erat sanctus, sed solum ut esset sanctus. Ita etiam colligunt ex eo 1. ad Timoth. 1. *Vt sim fidelis*, non quia futurus etiam fidelis. Itaque ex his colligitur fore fidelem aut sanctum, non posse dici causam, aut rationem totius effectus prædestinationis, quia ipsum est effectus prædestinationis, & ratio est, quia finis respectu voluntatis non est causa impetratoria, aut meritoria, sed solum cuius gratia elegit media, & ordinat, ut per ea impetret finem. Tertio, quia non potest esse meritum, aut impetratio primi effectus, quia ipsamet ratio meriti apud Deum intrinsecè & essentialiter includit ipsam gratiam iustificationem, à Deo infusam ante meritum hominis, idèd non potest cadere sub merito ipsius hominis. Et confirmatur, quia si gratia daretur ex merito operum, iam non esset gratia; ut argumentatur Paulus passim ad Romanos 3. 4. & 11. & ad Galat. 2. & 3. Et hoc argumentum non solum probat de bonis operibus, ex solis arbitrij viribus, quòd scilicet non possint esse meritoria gratiæ, sed etiam de operibus supernaturalibus factis ex speciali Dei gratia, ut de actibus, fidei, spei, poenitentiae imperfectæ, & similibus, & de omnibus dispositionibus tempore præcedentibus ipsam iustificationem; nam neque ista opera promerentur gratiam iustificationis, ut argumentatur eodem argumento Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 8. quia si gratia iustificationis daretur ex merito huiusmodi operum, iam non esset gratia, cum tamen reuera sit gratia, & gratis detur etiam positis omnibus illis.

Quartò, si bonus usus gratiæ futurus fuisset causa aut ratio prædestinationis, omnes quos reprobauit potuisset, & debuisset prædestinare constat, quia sciebat Tyrios, & Sydonios poeni-

Non est meritum primi effectus.

poenitentiam acturos per signa concessa Corozain, & Bethsaida, & ut docet Augustinus quæstion. illa 2. ad Simplicianum non deerat Deo modus, quo saluaret Esau, si voluisset, & quo illi daret bonum usum gratiæ. Imò nouit multos reprobos forte habituros fuisse meliorem usum gratiæ, quam aliquos prædestinatos.

⁶ Ad rationem pro illa sententia respondetur, quicquid sit de illa sententia, an Angeli possint post beatitudinè mereri ipsam, de quo alibi, posse quidem præmium; aut mercedem dari anticipatam ante meritum, & sufficere si sit prius in acceptatione remuneratis, eo modo quo merita Christi fuerunt in acceptatione Dei, ad iustificationem antiquorum Patrum. Gratia tamen nõ potest dari ex aliquo merito propriè, scilicet de condigno, priori ipsa, aut sequenti ipsam, quia ipsa gratia Dei est intrinseca ratio, & essentialiter requisita ad rationem meriti apud Deum. Cum hoc tamen stat, ut etiam antiqui Patres potuerint mereri de congruo, ipsam Christi Incarnationem, etiam quantum ad substantiam, prout merebantur, & exhibebant opera in executione, licet oppositum contendat hic Vazquez disputation. 91. capit. 6. & 3. part. quæst. 2. artic. 11. Sed nos ibi ita diximus cum Diuo Thoma, nihil in his esse pugnans, quòd merita Christi in acceptatione Dei fuerint ratio de condigno, quare Deus iustificauerit antiquos Patres, & simul iustitia, & merita antiquorum Patrum fuerint in executione ratio de congruo, quare Deus dederit executionem Incarnationis, etiam quantum ad substantiam. Nunquã autem gratia datur intuitu, id est ex acceptatione meritorum sequentium, quis iam daretur intuitu sui ipsius, & ita neque prædestinatur danda gratia, ob bonum usum ex ea futurum, tanquam ob meritum ipsius gratiæ. Antequam autem possit præcedere gratiam iustificationis aliquod meritum ex congruo, in ipso, aut in altero, quæstio est facilis, & de nomine. Potest certè, & debet in adultis præcedere dispositio, quæ potest dici meritum de congruo, & sæpè præcedunt orationes in altero, quæ dicuntur esse meritum de congruo, ob quòd Deus huic det gratiam iustificationis.

Meritum in acceptatione antequam sit.

Antiqui Patres meruerunt de congruo in incarnatione.

Potest gratiam præcedere meritum de congruo large.

Ad illud exemplum de Rege equum donante anticipatum, pro usu futuro militis, quasi pro meritis. Respondetur cum Diuo Thoma 1. 2. quæstion. 14. artic. 5. ad 3. huiusmodi anticipatam remunerationem inter homines optimè fieri, quasi pro merito futuro, & se habere veluti commutationem quandam rei data à Principe, pro labore eius qui accipit; & usu eius recompenfat, aut soluit. Est autem equa hæc commutatio equi pro labore futuro, quasi solutio anticipata, quia labor militis per se est dignus tali præmio ob utilitatem, quam Principi affert sua diligentia, ac dexteritate. At homini non potest dari gratia, quasi anticipata ob usum futurum, tanquam ob meritum, & laborem, quia in merito & labore humano, nihil est valoris aut dignitatis respectu Dei, nisi ex ipsa gratia, & sicut gratia se ipsam mereri non potest, ita neque meritum ex gratia potest esse meritum ipsius gratiæ, ut per se satis constat.

⁸ Secundò dicendum est, neque usum futurum gratiæ, aut liberi arbitrij dici propriè causam sine qua non, vel conditionem prædestinationis, id est primi effectus, id est vocationis, neque etiam aliorum, ut iustificationis, licet hæc non sit sine nostro consensu, & usu liberi arbitrij; licet enim certum sit nullum esse effectum prædestinationis in adulto, sine respectu ad sequentes effectus, perseuerantiæ scilicet, & gloriæ. Tamen consensus futurus, & usus liberi arbitrij, non propriè dicitur causa sine qua non, neque conditio, sine qua non dantur effectus præcedentes, sed potius est effectus, & causa finalis, ad quem ordinatur, & datur prima vocatio, & iustificatio, ut compleatur prædestinatio. Et hoc modo consensus & usus liberi arbitrij, vel potius ipsam liberum arbitrium, non solum est causa per accidens, aut sine qua non, aut conditio, sed vera causa per se, & propria cuius effectus prædestinationis, scilicet meriti, & perseuerantiæ, & consensus, quo gratiæ cooperatur, ut præcipue causæ. Prima autem vocatio est effectus prædestinationis, aut etiam iustificatio, quæ in Sacramento datur infantibus, & hic effectus omninò

7 Exemplum Regis de equo.

8 Usus arbitrij non est causa sine qua non.

Liberum arbitrium causa meriti, & effectus prædestinationis.

est indepēdēns à nostro arbitrio, etiam vt à causa sine qua non, aut conditione, quia datur ante omnem consensum, & sicut datur in tempore, ita prædeterminatur dandum ab æternitate.

9 **Electio facta distantiam.** Ad primum in oppositum respon- detur electionem non fieri ex distantia, sed facere distantiam inter electum, & reprobatum, ex speciali dilectione Dei erga electos. Ad secundum in hoc nullam esse iustitiam ex parte creaturæ, sed solam bonitatem, & misericordiam Dei, & voluntatem esse causam electionis. Ad tertium optimè Caietanus aliam esse rationem de reprobatione, quia in hac est aliquid extra omnem effectum reprobationis, scilicet culpa; ex qua postea ex iustitia sequitur pœna. Sed adhuc non est concedendum id, quod tacitè videtur concedere Caietanus, reprobationem esse ex meritis. Et quidem verum est damnationem ad pœnam esse ex meritis, aliter quàm electionem ad gloriam, quæ est prior ratione ante merita. Et hæc est comparatio Caietani, reprobatio tamen pro prima permissione, etiam est absque vlllo merito, sicut prædestinatio.

10 **Obiectio ex August.** Obijci etiam potest locus Augustini, quem affert Magister in 1. dist. 41. quod electio aut prædestinatio veniat de occultissimis meritis, & habetur quæst. 2. ad Simplician. ab alijs citatur, ex libro 83. quæstionum, quæstion. 68. tom. 4. Habet expressè ad Simplicianum. Sed meritò Magister ibi, & Caietanus hic, & Bañes dicunt hoc ab Augustino alibi saltem tacitè esse retractatum. Et hæc est regula Augustini circa suas retractationes, vt scitè alicubi retractata, vbique in suis operibus censetur retractata. Et certè expressè Augustinus alibi docet electionem, aut prædestinationem, aut gratiam, aut fidem, non esse ex meritis. Ita habet 1. retracta. capit. 23. & de prædestinatione. sanctior. capit. 3. 17. & 18. D. etiam Thom. de veritat. quæst. 6. artic. 2. ad 10. dicit cum Magistro fortè esse retractatum, quamvis Magister dicit non esse expressè retractatum, & ignorari quid in hoc velit Augustinus. Sed Diuus Thom. quæst. 6. de veritat. dicit, si dictum illud Augustini sustinendum sit, referri debere ad

effectus aliquos prædestinationis, & reprobationis, quod habeant aliquam causam meritoriam, vel dispositivam. Certè Augustinus eadem verba habet quæstione illa 68. & tam loquitur de obduratis, quàm de prædestinatis circa id ad Romanos 9. *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Sed hæc voluntas (inquit) iniusta esse non potest. Venit enim de occultissimis meritis, quia & ipsi peccatores, cum propter generale peccatum unam massam fecerint, non tamen nulla est inter illos diversitas. Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo quamvis nondum sint iustificati, digni efficiantur iustificatione; & item præcedit in alijs peccatoribus, quo digni sint obtensione, &c.* Hæc habet. Quæ certè omnino difficilia sunt, quia in multis reprobis certum est pauciora præcessisse demerita, in quibus tamen damnati sunt, in alijs prædestinatis maiora, & grauiora fuisse peccata, à quibus tamen fuerint liberati, & tandem in regnum Dei adducti, non certè ergo dignitate sua iustificati, sed sola Dei gratia, misericordia, & voluntate. Restat igitur vt hoc dictum Augustini necessariò debeat dici retractatum.

11 **Vocatio non ex merito.** Et quidem quod attinet ad prædestinatos, expressè in eadem quæstione, docet eos non sibi tribuere debere, quod vocati sunt, quia vocatio ante meritum voluntatem operatur; nempe veniendi ad cœnam. Qui verò noluerunt vocati venire, non alteri, sed tantum sibi debet tribuere, quod non venerunt. Et Pharaon similiter quod induratus est. In hoc ergo agnoscit in reprobis occultissima merita suæ indurationis, & damnationis; in prædestinatis verò non suæ vocationis, & iustificationis, cum tamen id asseruisse videatur.

III. DVBITATIO.

An detur meritum condignum prædestinationis?

PRIMA Sententia est affirmans qui prædestinationem vocant ipsam electionem ad gloriam, & hanc, saltem respectu aliquorum, dicunt factam ex meritis condignis. Hanc

Locus August. difficultis.

Hanc sententiam supra vidimus ex Okam in 1. dist. 41. quæst. 1. & Gabr. quæst. 1. art. 2. & art. 3. dubit. 1. Et eodè modo vsurpant nomen prædestinationis recentiores aliqui, & dicunt respectu omnium factam fuisse ex meritis. Ita Oforius lib. 9. de iustitia, & plerique alij Theologiæ professores, per Galliam, & Germaniam, vt refert Vazquez hic disputation. 91. cap. 3. & antea disputat. 89. capit. 2. ita etiam Rubion. in 1. dist. 41. quæst. 1. art. 1. & art. 2. con. 3.

2 Neque re ipsa displicet hæc sententia ipsi Vazquez, qui electionem ad gloriam ponit ex meritis determinatis, vt diximus artic. 4. Solùm displicet modus hic loquendi, quo electio ad gloriam vocatur prædestinatio. Cum propriè prædestinatio, sit præparatio gratiæ ad gloriam obtinendam, vt supra diximus, & constat ex Augustino libr. de prædestinat. sanctior. cap. 10. & libr. de bono perseverantiæ capit. 14.

3 **Prædestinatio ante merita.** Dicendum est prædestinationem vtroque modo sumptam esse ante merita determinata, & singularia futura. Nam si sumatur pro electione ad gloriam, probauimus artic. 4. eam prius ratione esse ipsa prædestinatione mediorum in singulari. Et videtur sic sumi prædestinatio ab Augustino, si eius est liber libr. de prædestinatione Dei, capit. 3. Et similiter electio sumitur pro separatione ad gratiam, vel ad gloriam, vt ex Turriano retulimus ibi. Si autem prædestinatio sumatur propriè pro præparatione mediorum, vt sumitur à Diuo Thoma, & à plerisque Theologis, & ab Augustino locis citatis. Sic etiam certum est, prædestinationem non esse ex merito de condigno, vt apertè etiam consentit Vazquez disputatione 91. capit. 4. & est expressa mens Augustini locis citatis, & Fulgentij libr. 1. ad Monimum, capit. 9. quia potius prædestinamur, vt habeamus merita ex gratia, quàm prædestinemur ex meritis. Ita etiam videtur loqui Paulus ad Ephes. 1. *Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum Dei, vt essemus sancti;* Itaque est prædestinatio, id est ordinatio ad habendam gratiam, sanctitatem, & adoptionem filiorum Dei. Cum igitur meritum con-

digni præexigat gratiam, & sanctitatem, non est prius ipsa gratia ac sanctitate, & ita neque prædestinatio gratiæ potest esse ex merito condigni. Et quod non possit ex merito post ipsam gratiam futuro, diximus dubitat. præcedenti. Hæc attigimus quæ intelligi facile poterant ex dictis art. 4. Sed quia iterum, & longè ea repetit hic Vazquez circa hunc articulum memoranda saltem diximus.

4 Quod vero Gabriel, Okam, & Catherinus dixerunt eximie prædestinatos omninò esse electos, aut prædestinatos ad gloriam absque vlllo intuitu ad merita, vidimus & reiecimus art. 4. Et falsum est quod ipsi putant solam gloriam esse effectum prædestinationis, vt iam probauimus art. 2.

V. DVBITATIO.

Verum prædestinationis detur causa saltem finalis?

PRIMA sententia est affirmans Durandi in 1. dist. 41. quæst. 2. num. 11. qui dicit totius effectus prædestinationis non dari causam meritoriam ac disponentem, dari tamen eius totius causam finalem. Fundamentum eius est, quia vt supra vidimus artic. 2. Durandus consecutionem gloriæ non computat inter prædestinationis effectus, cum Gabriel & Okam non aliam assignent. Si igitur gloria in executione non est effectus prædestinationis, cum ad ipsam, tanquam ad finem ordinentur omnes alij prædestinationis effectus, rectè sequitur totius effectus dari causam finalem. Quod vero gloria non sit effectus prædestinationis, quia prædestinatio est prouidentia, aut prudentia, quæ vt docet Arist. 6. Ethic. c. 9. & 12. non versatur, circa finem, sed circa media quibus finis est acquirendus.

Dicendum tamen est, neque finalem causam dari totius effectus prædestinationis, constat, ex dictis supra; probauimus enim artic. 2. consecutionem gloriæ esse vltimum, ac præcipuum effectum prædestinationis. Licet ergo sit finis aliorum mediorum præcedentiū, cum tamen sui ipsius non sit finis, constat totius effectus non dari causam finalem. Ita loquuntur Scholastici, cum

1 Sent. Dur. totius effectus dari causam finalem.

2 Gloria est effectus prædestinationis.

Rr 2 cum

cum D. Thoma ar. 2. citati. & August. pafsim & Fulgentius lib. 1. ad Monimū cap. 11. & colligit ex Paulo ad Romanos 8. Quos præsciuit & prædestinavit, &c. Vbi glorificationem ponit inter ea, quæ ex prædestinatione sequuntur, & in ea fuerunt ab æterno præordinata. Conuenit in his contra Durandum, Vazquez disp. 91. cap. 4.

3 De ultimo sine quomodo non sit prudentia, & quomodo sit.

Ad rationem Durandi respondetur Aristotelem solum videri intelligendum de fine ultimo cuiusvis, verbi gratia de bono in communi, aut beatitudine in communi, de hoc enim fine nulla est dubitatio, aut consultatio, sed solum de medijs, quibus bonum, aut beatitudo acquiri debeat. Nam de alijs finibus priuatis potest esse dubitatio, & consultatio, ac prouidentia, nempe tanquam de medijs, quibus finis ille vltimus, & indubitatus est acquirendus. Sic Deus de se, & sua beatitudine certus est, neque consilium habet, quasi possit se non velle. Tantum habet consilium pro iudicio determinato, ac libero de creaturis, & earum beatitudine, quati de medio ad se ordinato. Tamen si finis sit acquirendus per media, quantum sit vltimus; eius acquisitio cadit sub prudentia, & consilio, quatenus prudentia, & consilium versantur circa media, quibus debeat acquiri. Sic ergo acquisitio gloriæ, aut gloriæ in executione est effectus, & electionis, & prædestinationis, quatenus ex electione secundum rationem sequitur prædestinatio, id est ordinatio mediorum, per quæ gloria est acquirenda.

VI. DVBITATIO.

An prædestinationis detur meritum saltem congruum?

1 Prima sententia est affirmans, quam tenet Bonauent. in 1. d. 41. ar. 1. q. 1. quia tria tantum agnoscit in prædestinatione. Primum est æternum Dei decretum & huius certum nullam dari causam. Secundum est temporalis iustificatio. Tertium futura glorificatio. Cum igitur ante iustificationem non agnoscat effectum aliquem prædestinationis, & ante iustificationem sit ex gratia dispositio fidei, & spei, & imperfeetæ pœ-

nitentiæ, in quibus est meritum congrui respectu iustificationis, dicit Bonauent. dari meritum congrui respectu totius effectus prædestinationis. Et in hac conuenit etiam lauellus in 1. partem, tractatu de prædestinat. capit. 5. In eandem potest adduci Capreol. in 3. dist. 20. quæst. 1. conc. 3. & Ferrar. 3. contra Gentes cap. 149. dum dicunt dispositiones ad gratiam iustificationis, scilicet fidem, & spem informem, non esse ex meritis Christi, eo enim ipso velle videntur non esse effectus prædestinationis, quia omnis prædestinationis effectus est ex meritis Christi.

Bonauent.

2 Scotus etiam in 4. dist. 14. quæst. 2. non solum de his actibus supernaturalibus, quæ sunt dispositiones ad gratiam iustificationis, verum & de operibus bonis moralibus ante gratiam, putat quod habeant rationem meriti de congruo ad peccati remissionem, & eo ipso ad iustificationem. Bonauentura solum loquitur de operibus ex gratia Dei supernaturali factis, vt constat in 4. dist. 15. art. 1. quæst. 1. In quo longè distat à Pelagianis, & Semipelagianis, qui meritum gratiæ ponebant ex viribus proprijs arbitrij, & sine gratia vlla. Tum etiam quia illi ponebant merito de congruo ex viribus solis arbitrij. Bonauentura solum ponit meritum de congruo, & ex auxilio gratiæ. Imò & Scotus, licet ex viribus arbitrij admittat dispositionem, aut meritum, respectu gratiæ iustificantis, quia tamen non admittit meritum de condigno, non errat cum Semipelagianis, licet longè distet à communi, & vera Theologorum sententia, quæ non admittit meritum adhuc congrui, nisi ex auxilio gratiæ ante iustificationem. An autem opera præcedentia iustificationem sint merita de congruo respectu iustificationis, quæstio potius est de nomine quàm de re.

2 Scotus.

3 Augustinus videtur aliquando admittere meritum aliquod congrui, & impetratorium iustificationis, & remissionis peccatorum, vt probat Vazquez disputat 91. cap. 5. ex Augustin. epist. 105. nam ibi dicit aliquod esse meritum fidei ad remissionem peccatorum. Imò & D. Thom. innuit in 2. dist. 27. art. 4. ad 4. & Alex. 3. par. quæst. 69. m. 5. ar. 2. §. 1. Ferrar. vbi supra, & Marfil. in 2. q. 18. art. 3. con. 2. & 3. Andreas à Vega opusculo, de iustificatione, quæst. 7 & Vaz-

& Vazquez laudat cap illo citato, & Roffensis art. 1. contra Lutherum, & alij, de quo diximus 1. 2. q. 114. art. 5.

4 Locus ex Tridentino

Explicacio Vazquez.

Non satis cum textu.

Hanc sententiam quidam ex eo rejiciunt, quia Concilium Tridentinum sess. 6. c. 8. dicit neque fidem, neque aliquid aliud mereri gratiam iustificationis. Vazquez ibi respondet per gratiam iustificationis intelligit totam seriem gratiæ, à prima vocatione, hæc enim tota solet dici gratia, in qua iustificamur. Et hanc meritò dicit Concilium, quod fides non mereatur, vt indicet ab ipsa fide oriri iustificationem, & hanc non esse ex proprijs viribus, sed ex dono Dei. Sed hæc solutio omnino videtur esse contra textum Concilij, ibi enim expressè loquitur de fide, vt præcedente ipsam gratiam iustificationis. Et dicit neque fidem, neque aliquid aliud præcedens ipsam gratiam iustificationis, eam mereri, quia alioqui gratia iustificationis non esset gratia, sed debitum. Est autem gratia etiam posita fide, & dispositione. Res est certa legeri textum. Per fidem ergo certum erat non nos mereri ipsam fidem. Igitur per gratiam iustificationis non intelligit Concilium totam seriem à fide vsque ad dona, quibus sanctificamur; sed solam iustitiam inhaerentem, & charitatem diffusam per Spiritum sanctum, qua sumus sancti, & chari Deo, & hanc non meretur fides.

5 Mens Concilij.

Pro hac igitur sententia, cum certum sit eam adhuc esse probabilem, neque damnari à Concilio, dicendum est Concilium ibi solum loqui de merito proprie, & strictè sumpto, quod est meritum condigni, nempe quo posito id, quod intuitu eius datur, iam sit debitum, & non gratia. Meritum autem congrui non aufert rationem gratiæ, neque infert rationem debiti proprie; non ergo de hoc loquitur Concilium.

6 Non datur meritum congrui prædestinationis.

Dicendum tamè est prædestinationis, id est totius eius effectus neque meritum de congruo dari. Ita docet hic D. Thomas, & ratio est, quia primum etiam initium, seu vocatio, & quæuis dispositio ad iustificationem, & quicquid conducit efficaciter ad vitam æternam, siue fides, siue spes, siue vocatio, siue quicquid aliud sit, ex gratia Dei, & Christi, effectum habens in vita æterna, est effectus prædestinationis, etiam prima cogitatio, vt docet hic D. Thomas ex Paulo;

ergo totius effectus nullum est meritum, adhuc congrui, ex parte nostra. Hoc docet ita Augustinus de prædestinatione sancto. cap. 2. & 10. & de bono perseuerantiæ c. 14. & epist. 105. semper prædestinationem vocat præparationem beneficiorum Dei. Et Fulgentius lib. 1. ad Monimū c. 9. & 11. Vocationis nostræ initia, & iustificationis augmentum, & glorificationis præmia in prædestinatione Deus semper habuit. Et hæc dicit gratiæ suæ futura opera Deum præsciuisse. Et diximus supra ar. 2. quomodo effectus, licet communis reprobis, possiat esse specialis prouidentia in prædestinatis.

VII. DVBITATIO

An ratio, aut initium prædestinationis sit ex libero arbitrio?

PRIMA Sententia est celebrisque tribuitur Massiliensibus in Gallia, quasi Semipelagianis; & inter eos quasi antesignanis Ioanni Cassiano, & Fausto Regienfi, imò vt supra vidimus, etiam vt horum Magistro, Fulgenti illi Ecclesiæ lumini Ioanni Chrysostomo. Ita semper, & seuerè eos notat varijs in locis Vazquez, vt huius sententiæ auctores, tum disputat. 89. cap. 4. tunc hic modo disputat. 91. cap. 8. & sequentibus. Sententia autem est, quod initium totius gratiæ & vocationis, & cuiusvis auxiliij, sit ex præcedente labore, & conatu liberi arbitrij, quasi gratia quæuis detur ob aliquid horum ex parte nostra, siue sit oratio, siue quoduis studium, aut conatus voluntatis humanæ. Et ita dicunt voluntati humanæ subiungi gratiam. Quod autem in tempore fit in executione, eodem modo dicendum est ab æterno præfinitum fuisse in prædestinatione.

1. Sent. affirmans.

Hæc etiam sententia tribuitur multis Gallia Episcopis, præsertim Vincentio Lirinensi, aut alteri Vincentio presbytero Gallo, quod colligit Vazquez ex epistolis Prosperi, & Hilarij ad Augustinum, quæ sunt ante librum de prædestinat. sanctor. & ex libro Prosperi ad capitula Gallorum, & ex eiusdem Prosperi libro ad obiectiones Vincetianas. Primum, Cassianus huius erroris notatur lib. 2. de institutio-

Ex Cassiano & Fausto

tis renuntiantium à cap. 11. vsque ad 14. & tota collat. 13. Faustus Regiensis totis duobus libris de gratia & libero arbitrio, præsertim lib. 1. cap. 17. vbi asserit de gratia Dei, *Inuitat volentem, at trahit desiderantem, erigit admittentem,* & quod exigat à nobis obedientiam præcepti, & 2. libr. capit. 10. vbi dicit nos idoneos non esse, vt iustificemur, & gloriam mereamur, ideò *Saltem* (inquit) *querendi, & pulsandi importunitate placeamus.* Et ita eius libros damnat Petrus Diaconus libr. de Incarnatione & gratia capit. 8. & idem colligitur ex Hormisda Papa in epist. ad Possessorem; & ex Ioanne Maxentio in responsione ad hanc epistolam. Idem error, si dijs placet, tribuitur Ioanni Chrysofomo à Vazquez locis citatis, & notatur homil. 27. & 42. in Genesim, & homil. 2. in Psal. 50. & hom. 12. in epist. ad Hebræ. & hom. 13. in Ioan nem, & hom. 17. nam docet Deum nostras non præuenire, aut antecedere voluntates, sed à nobis incipiendum esse, sed paratis, & promptis nobis Deum multas offerre salutis occasiones, & cum nos elegerimus, multam nobis afferre auxiliacionem. Tribuitur etiam plerisque alijs Græcis, præsertim Clementi Alexandrino libr. 7. Stromatum. Marco Eremitæ libro de Paradiso, Cyrillo libr. 3. contra Iulianum, Damasceno libr. de duabus Christi voluntatibus, & in historia Barlaam cap. 15.

Imò ex Latinis pro hac sententia esse videntur Hilarius in Psalm. 118. in illa verba: *Inclina cor meum, &c.* vbi exordium dicit esse à nobis munus à Deo. Ambrosius libr. 2. de Abrahamo capit. 10. *Talem te prabe bonis studijs, & prompta fide, vt Deus tui miseretur.* Refertur etiam Ambros. in Psalm. 118. & Hieronymus libr. 3. aduersus Pelagianos initio, vbi dicit: *Nostrum esse rogare, Dei tribuere, nostrum incipere, Dei perficere, nostrum offerre quod possumus, Dei implere.* Et Optatus Mileuitanus libr. 2. contra Parmenianum, vbi dicit: *Homini Christiani esse quod bonum est velle, sed non perficere, nisi Dei, qui deficienti succurat.*

Dicendum tamen primò est de re ipsa initium gratiæ non esse ex nobis, aut operibus nostris. Diximus partim supra articul. 3. dubitation. 4. & ex nobis nisi alijs respectu reprobatorum, & infidelium remotè.

lium, iustè eis negari auxilium fidei, & gratiæ supernaturalis, eoquòd viribus & lumine naturæ non bene vtantur, cum tamen possent bene vti sine gratia propriè sumpta, scilicèt supernaturali. Vnde iusta punitio est hæc negatio gratiæ ob negligentiam suam in lege naturæ, vt in petendo Dei adiutorio. Et ita etiam diximus bonum vsum liberi arbitrij, & virium naturæ, licèt non sit meritum, neque dispositio saltem esse quasi remouens prohibens, & quasi conditionem, ob quam Deus hunc non deferat, neque priuet suo auxilio, & vocatione. Et hoc colligitur ex eo Osee 13. *Perditio tua Israel, &c.* Nā si perditio est nostra, est certè aliqua causa, obquam Deus non vocet, neque det gratiam, quam alijs dat. Et hoc modo non mirum si aliquod initium tribuatur libero arbitrio ex Dei adiutorio communi, non quòd sit propriè initium ordinis supernaturalis, sed quia eo posito Deus non deerit, quin det sequentia.

Secundò dicendum est, adhuc non sequi, quòd simus causa vel initium prædestinationis, quia plerique ita ex bono vsu liberi arbitrij vocantur, qui tamen adhuc non credunt; aut si credunt, non iustificantur; aut si iustificantur, non perseuerant, & ita neque gloriam consequuntur, ergo illud initium non est sufficiens causa, ratio, vel conditio effectuum prædestinationis, & ideò neque ipsius prædestinationis, quàm ad effectus omnes. Diximus enim dubitation. 1. huius articuli non sequi ex eo quòd detur causa, vel conditio, aut occasio primi effectus prædestinationis, dari etiam totius effectus, nisi etiam primus effectus, aut alij sequentes sint certa causa, vel meritum, aut conditio aliorum sequentium. Nullus autem effectus prior, neque meritum vllum est causa perseuerantiæ finalis, hæc enim non cadit sub merito, ergo neque totius effectus datur meritum, vel causa impetratoria, licèt daremus dari meritum primi effectus, aut occasionem. Et certum est bonum vsum illum non esse meritum, respectu primæ gratiæ, scilicèt vocationis, cum neque ipsa fides, aut aliquid aliud præcedens gratiam iustificantem, sit meritum illius, solùm ergo se habet vt remouens prohibens,

Tertiò,

6 Tertiò, hinc sequitur nihil videri An Mafsi- ita acriter, & tam sæpe insequitur Vaz- mipe- quez. Et dicit esse Mafsilienfium, quòd mi- scilicèt detur in nobis aliquid, quod pelagia- quodammodo expectet Deus, vt det ni in hoc. suam gratiam, & vocationem ad dona supernaturalia, & defectu cuius negget gratiam vocationis ad fidem, & reliqua sequentia dona. Si enim aliqui infideles ideò non vocantur, quia non re- cèt vtantur naturæ lumine, & viribus arbitrij. In alijs contingere potest, vt ideò vocentur, quia ipsi faciunt quantum possunt ad salutem suam quærendam, ex viribus naturæ, vt etiam iuxta communem Theologorum sententiam diximus supra art. 3. dubit. 4. de eo qui nutritus est in syluis, & de ijs quibus negatur auxilium ad credendum, & dubit. 5. in fine. Si igitur aliquibus Deus dat vocationem fidei intuitu bonorum operum moralium, non est Pelagianum neque Semipelagianum asserere quòd aliquod initium, vel occasio, aut conditio nostræ salutis supernaturalis sit ex viribus naturæ, & communi adiutorio Dei. Illud tamen neque potest dici meritum, neq; dispositio, neq; causa primæ gratiæ, sed solùm conditio aliqua, & veluti remouens prohibens. Sed id etiam certum est, Deum non in omnibus expectare adhuc hunc laborem, aut studiū, & conatū voluntatis, quia plures etiam rebelles & induratos, vocat & emollit, ad suam gratiā adducit. In quibus constat, si tandem sunt electi, & salui suæ prædestinationis, & primæ gratiæ, vult esse causam, meritum, vel conditionem.

Quartò dicendum, vt diximus art. 8. dubit. 11. hæresim Semipelagianā, quam fortè aliqui Mafsilienfes fuerūt secuti, quia in ea sequebantur Augustinum, vt constat ex epistolis Hilarij, & Prosperij, & ex ipso Augustino libr. de prædest. sancto. c. 3. & 4. hanc inquam hæresim fuisse quasi reliquias hæresis Pelagij, quòd licet gratia iustificationis non sit ex viribus naturæ, vt dicebat Pelagius, & ea sit necessaria ad gloriā obtinendam, quòd negabat Pelagius, tamen sit saltè in nobis meritum fidei & credendi, ex naturæ viribus, quo meretur gratiā ipsam iustificationis. Hic errorem sequebantur multi in Gallia, moti exemplo, & auctoritate Augustini, quia vt ipse fatetur libr. de præde-

stin. sancto. c. 3. hunc errorem nonnulla opuscula eius ante Episcopatū scripta, satis indicant. Et retractat ipse 1. libr. retracta. c. 23. & libr. de prædestinat. sancto. & libr. de bono perseuerantiæ. Et meritò, quia fides donum Dei est, & non ex nobis ad Ephes. 2. & 1. ad Timoth. 1. *Miseritordiam consecutus sum, vt sim fidelis,* quasi gratia data sit ei, non quia erat fidelis, sed vt esset fidelis. Et ita definitur in Concilio Arausicano 2. can. 5. & in Trident. can. 3. & à Celestino Papa in epistola ad Episcopos Galliæ.

Quintò, dicendum est Chrysofomū, Casianum & Faustum non fuisse Semipelagianos. Constat, quia nusquam ipsi dixerunt initium fidei, idest primum affectum credendi, esse ex nobis. Hoc enim neque ijs, qui eos insequuntur, eis imponunt. Hæc autem sola est hæresis Semipelagianā. Quòd enim initium ali quod laboris, aut virtutis, aut boni operis, sit ex nobis etiam sine gratia supernaturali. Hoc certè non est Semipelagianum, quicquid contendat Vazquez, imò vt diximus 1. 2. quæst. 109. art. 2. ad opera bona moralia exercenda, pro honestate solum huius vitæ, non est necessaria gratia propriè dicta, nepe fides, & alia dona supernaturalia, quæ ad pietatem, & honestatem futuræ vitæ pertinent. Quæ distinctio constat apud Augustinum, maximè in epist. 130. vbi agit de Polemone ex ebrioso verso in temperantiam oratione Xenocratis, quæ continentiam vocat pertinentē ad honestatem huius vitæ; quamuis etiā hæc sit donum Dei, sed non ex ijs quæ pertinent ad pietatem, & gratiam supernaturalem, quarum initium, ac fundamentum est fides, vt ex Augustino, & Celestino, & ex Concilio Tridentino probauimus 1. 2. loco citato.

Quòd autem initium salutis sit ex gratia, & inspiratione Dei, iuxta Chrysofomum, Casianum, & Faustum, vidimus art. 3. dubit. 11. sic Chrysofomū defedit Sixtus Senesii libr. 5. Bibliothecæ sanctæ annot. 101. eum scilicèt loqui non de prima & antecedente gratia, sed de secunda aut subsequente. Retulimus loca Chrysofomi, vbi ita loquitur, vt Ecclesia docet, & Casiani plurima, quæ si videatur, res erit certissima, non solum actuum, & conatum, verum & cogitationum bonarū Deum & eius gratiam esse principium. Ita

Rr 4 habet

8 Chrysof. Casian. & alij non Semipelagian.

5 Non sumus causæ prædestinationis.

Finalis perseuerantiæ non datur meritum.

7 Hæresis Semipelagianæ.

9 Initium ex gratia.

Cassianus. habet libr. 1. de institutis cap. 9. & 10 & 12. 17. & 18. vbi primam insparationis gratiam distinguit à gratia, quæ postea perficit, & consummat opera. Et primum initium dicit esse à gratia inspirationis. Et collat. 3. cap. 10. & 12. 13. 14. & 15. salutis principia dono Dei, & gratia, David sibi collata, referre Deo, & eiusdem miseratione, & quotidiana opitulatione esse perfecta. Et ibi aperte dicit nos sine auxilio Dei, neque adniti posse, & confirmat ex eo 2. ad Corinth. 3. *Non quod simus idonei cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientiam nostra ex Deo est.* Et cap. 16. quod fides etiam sit à Deo, & omnia pertinentia à salutem, ex eo, *Quid habes quod non accepisti?* Et cap. 19. *Manifestissime perdoceamur, & initium voluntatis bona nobis Domino inspirante concedi, &c. Et perfectionem virtutum ab eodem similiter condonari, nostrum vero esse hoc, ut adhortationem, auxiliumque Dei, vel remissus, vel enixius exequamur.* Hoc idem habet collat. 4. cap. 5.

10 Sed eadem collat. 13. quam minutissime; & per singula capita, carpit Prosper, eandem habet doctrinam capit. 3. vbi solum contendit, licet labor, conatus, & industria humana, non sit condignum meritum, cui Dominus quasi præmium debeat castitatis perfectionem, tamen sine conatu, labore, & industria, seignibus, ignavis, ac tepidis, non eam à Domino condonari. Et statim aduertit, humanam superbiam, nullatenus se debere Dei gratiæ, vel exequare, vel admiscere. *Consideret namque, ac veridica examinatione perpendat, quod ne ipsos quidem conatus, quos pro desiderio opulentia intentus exercuit, suis viribus impendere potuisset, nisi eum ad exercendum omne opus iuris protectio Domini, ac misericordia roborasset, &c.* Et infra, *Quibus manifestè colligitur non solum actuum, verum etiam cogitationum bonarum, à Deo esse principium, qui nobis & initia sancta voluntatis inspirat, & virtutem, atque opportunitatem eorum, quæ rectè cupimus, tribuit peragendi; omne enim datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum, qui & incipit quæ bona sunt, & exequitur, & consummat, &c.* Nostrum autem est, ut quotidie attrahentem nos gratiam Dei humiliter subsequamur, &c. Hæc ibi qui-

bus conuictus & ipse Prosper eius cenfor ibi fatetur, Cassianum his verbis omnino tenuisse Catholicam veritatem contra Pelagium. Sed postea inquirat, & excutit alia dicta, & ea in peiorem partem reijcit, cum certè plana sit Cassiani & mens, & sententia.

Vnde & eadem collat. 13. capit. 18. eodem modo concludit, persistens semper in hac verissima, & Catholica sententia; ut constet quàm consonet finis illius collationis cum principio, verba eius sunt. *Idcirco hoc ab omnibus Catholicis Patribus definitur diuini esse muneris, primum ut accendatur vnusquisque ad desiderandum omne quod bonum est, sed ita ut inalteratam partem plenum sit libera voluntatis arbitrium. Itemque etiam secundum diuinæ esse gratiæ, ut effici valeant exercitia prædicta virtutum, sed ita ut possibilitas non extinguatur arbitrij. Tertium quoque ad Dei munera pertinere, ut acquisita virtutis perseverantia teneatur, sed ita ut captiuitatem libertas addicta non sentiat. Sic enim vniuersitatis Deus omnia in nobis credendus est operari, ut incitet, protegat, & confirmet, non ut auferat, quam semel ispe concessit arbitrij libertatem.* Hæc habet expressè Cassianus. Nescio quid in his possit reprehendi, & qui hæc legerit, quo iure possit virum pijsimum, perfectionis Christianæ Magistrum omni antiquitati venerandum, à Diuo Benedicto laudatum in sua regula, à Diuo Dominico, & Diuo Thoma Angelico doctore, ut spiritus feruori ac perfectioni acquirèdè ducè aptissimū, quotidie in manibus habitum, toti Ecclesiæ Dei admirandum; talem virum quo iure quis possit, quo peccatore audeat dicere Semipelagianum? Minus ergo piè, minus verè error ille tribuitur Cassiano.

Et meritò videtur Gennadius in catalogo illustrium virorum agens de Prospero Aquitanico sic censere. *Legi librum aduersus opuscula (suppresso nomine) Cassiani, quæ Ecclesia Dei salutaria probat, ille infamat nociua.* Nobis certè animum Prosperi vel damnare, vel iudicare non licet, fundamenta eius contra Cassianum leuia esse, facile constat cuius ea confideranti, & quæ hic retulimus conferenti. Sæctus Benedict. c. 42. suæ regulæ monachos iubet omnes Cassiani collationes

11
Alterū te-
sti. Cassiani.
de gratia &
libera vo-
luntate.

12
Gennadius
de censura
Prosperi in
Cassianum.

nes legere c. 73. Festinantibus ad perfectionem hunc librum dicit inter catholicos esse maximè necessarium. Cassiodorus ad fratres sui monasterij, *Cassianū presbyterum sedulo legite, frequenter audite.* Antoninus ex Vincentio Veluacensi in speculo historiali virum vocat illustrem, & facundum, cuius opera magnam continent ædificationem, neque inter antiquorum opuscula se dicit Vincentius quicquam ita vtile inuenisse tendendi ad spiritualis perfectionis apicem. Tritermius dicit eum Malsiliæ cum magna sanctitatis opinione obiisse anno 435. De Fausto diximus dubitatione illa 11. quod sæpè in illis duobus libris doceat gratiam homines trahere ad fidem, & gratiæ subiungi laboris obsequium cap. 7. lib. 1. distingui primam gratiam qua vocamur ad fidem, alteram quæ iam regeneratis, & innouatis sedulitatem operis, & curam laboriosæ seruitutis indicat cap. 17. gratia nos vocari ad fidem; postea peti laborem, & lib. 2. cap. 6. 7. & 10. constans est in hac catholica doctrina. Et meritò eum defendit Driedo de captiuitate tractat. 2. cap. 2. part. 4.

13
Gelasij de-
cretum.

Dicunt Cassiani & Fausti opera, vt apocrypha reijci à Gelasio Papa in capit. *Sancta Romana Ecclesia*, dist. 15. Respondetur tamen, fortè eo tempore fuisse aliquam de his authoribus suspicionem, præsertim cum Prosper & Petrus Diaconus eos sint insecuti. Et ita Pontificè apocrypha dicere eorum opera, non quasi falsa, aut suspecta, vt quidam intelligunt, sed vt dicit Archidiacon. in illud caput, & ex eo Antoninus 1. part. tit. 17. cap. vnico. §. 18. apocrypha dicuntur, quasi nondum examinata, neque Ecclesiæ autoritate approbata, & secreta, & incerta. Non ergo quia Pontifex dicit apocrypha, tu audeas censere, & hæretica, aut omnino falsa.

14
Cõcilio A-
rausicano
dånari Cas-
sianum, du-
ra censura.

Dicunt Cassiano suppresso nomine damnari in Cõcilio Arausicano, mirum est graues viros, ita facilè, ne dicam leuiter loqui. Concilium suppressit nomen, tu exprimis, & damnas, quem Ecclesia non damnat. Iniurius sanè es, nam Concilium Arausicanum, sicut & Diuus Augustinus, & Celestinus Papa eos damnant, qui Semipelagiani sunt, & dicunt initium salutis, id

est fidem, & piū credulitatis affectum esse ex nobis, non ex gratia. Cassianus verò, & Faustus aperte docent fidem, & credulitatis affectum, & initium salutis esse ex Dei gratia, & adiutorio. Potius ergo colligi hinc deberet Concilium, & Patres non loqui aduersus Cassianum & Faustum.

Dicis Faustum damnari à Petro Diacono. Ita sanè refertur tom. 5. Bibliothec. sanctorum Patrum lib. de Incarnatione, & gratia cap. 8. vbi Petrus Diaconus cum Pelagio, & Celestio, & Iuliano, damnat etiam libros Faustii Galliarum Episcopi, causam ibi reddit: *Quia contra sanctorum Patrum, & Apostoli doctrinam, humano labori subiungit adiutorium gratiæ, & antiquos Patres, non gratia, sicut nos, sed nature possibilitate saluatos impiè profitetur.* Hæc Fausto criminatur. Sed nusquam apud Faustum hic error inuenitur. Et si falsa calumnia est, tenemur defendere innocentem. Semper Faustus docet gratiam esse primam, præuiam, ac dominam; laborem verò arbitrij subsequi vt seruum, & pedisequum.

Quod si aliquando Cassianus & Faustus dicunt gratiam subiungi labori, & conatui nostro, ac Deum expectare, vt nos velimus, & conemur. Constat aperte ex ipsis de qua gratia loquantur, non de prima, quæ est initium, & vocat, & operatur bonam voluntatem, sed de secunda, quæ consequens vocatur, & adiuuans, perficiens & cõsummans. De qua dubitari non potest, quod nostros exigit, & aliquando expectet conatus. Et in hoc est consensus omnium sanctorum Patrum. Et cū Vazquez disputat. 91. cap. 8. ita piè interpretetur, quæ est Latinis obijciuntur Hilario, Ambrosio, Hieronymo, Optato Mileuitano, imò & ex Nazianzeno orat. 31. Si ergo dicta horum meritò explicari possunt de secunda gratia, & non de prima; quare non possint eodem modo explicari Chryostomus, Cassianus, & Faustus, & si nos minus pijsimus, certè ipsi semet apertis verbis explicant, vt vidimus. Et eodem modo intelligi debent Clemens, Cyrillus, & Damascenus locis obiectis.

Dicunt Faustum ab Hormisda damnari: sed primò, si epistola illa est Hormisde Pontificis, solum dicit Faustum, aut

15
Petrus Dia-
conus cõtra
Faustum.

16
Quem cona-
tum expe-
ctet quæ
gratia.

17
De Hormis-
da contra
Faustum.

ant quenquam alium, non posse ambiguitatem in Ecclesia gignere, quia nondum sunt recepti in Patrum auctoritatem. Imò expressè dicit, licet auctoritatem non habeant, legendos tamen esse. Sed secundò, vt videas quàm infirma sint hæc testimonia, & quàm parum inter se conuenientia, cum tamen obijciatur contra Faustum, Ioannes ille Maxentius in responsione ad prædictam epistolam Hormisdæ, dicit epistolam illam non esse Romani Pontificis, sed ab hæreticis confictam aduersus Scytharum monachos. Possessorem etiam illum, ad quem est epistola, fuisse hæreticum, cum esset Episcopus Africanus, & defendebat libros Fausti esse catholicos. Multa etiam ibi imponit Maxentius Fausto, falsa & hæretica. Primò dicit eum contra Augustinum asserere illuminationem, virtutem, & salutem libero arbitrio non esse à Christo, sed à natura; nos etiam esse fideles, & Christianos non per gratiam Christi, sed per naturam cum Pelagio, & gratiam secundum meritum fidei dari, & laboris, & humano labori post fidem, & obedientiam, subiungi gratiæ adiutoriam. Et quamvis (inquit) primas partes det gratiæ Dei cap. illo 6. per gratiam tamen non intelligit eam quæ datur per Spiritum sanctum, sed tantum prædicationem diuinorum eloquiorum, quasi nostrum sit, quòd prædicationi consentiamus. Aliqua ex his similiter imponit Ado Vienenfis, forè ea ex Maxentio transcripsit.

18
Fausto im-
ponuntur il-
li errores à
Maxentio.

Sed quàm iniquè hæc omnia imponantur Fausto, testes sunt duo illi libri, nam cap. illo 6. lib. 1. fidem, & assensum internum concedit esse ex dono, & gratia Dei per Christum, & omnibus fere capitibus loquitur de renatis per Christum, dum hortatur eos non debere esse segnes, nec otio torpere, sic de Paulo cap. illo 6. iam renato, castigasse spum corpus, &c. Et nusquàm Faustus dixit fidem esse à natura, semper eam tribuit regenerationi. Sic cap. 15. & 16. & cap. 17. probat esse à Patre per Christum ex eo Ioann. 6. *Nemo venit ad me, &c.* Et quamvis cap. 15. dicat etiam incredulos credere potuisse, & infideles fidei copiam habuisse, & idè multos perire, quia ad gratiæ donum iungere noluerunt labo-

ris officium. Ex hoc tamen non sequitur, quòd fides sit à natura, aut quid aliud contra doctrinam catholicam. Cū igitur ita apertè sint calumniæ Maxentij contra Faustum tenemur potius innocentem Faustum defendere, quàm iniquas calumnias credere, fouere, & persequi. Melius igitur, ac verius de ipso loquitur Gennadius, vt supra vidimus.

Isidorus, agens de Fulgentio Ruspensi Episcopo, dicit Faustum vt Pelagianum à Fulgentio reprehendi, in septem libris responsionum de gratia, & humanæ mentis arbitrio. Sed fortè Isidorus veritatem non satis notam habuit de Fausti doctrina, sed aliorū dictis in eam venerat de Fausto suspicionem. Fortè aliquando Faustus in eam inclinauit Pelagianam sententiam. In illis tamen duobus libris omninò eam insectatur, & confundit. Vnde & Tritemius agens de Fausto dicit eū prius quidem fuisse Pelagianum, deinde verò a Fulgentio ad veram fidem reuocatum, ideoque ipsum, in gratiam Fulgentij, duos illos libros scripsisse, de gratia Dei, & humanæ mentis arbitrio. Certè id certum est in his duobus libris nihil Pelagianum esse, nihil Semipelagianum, & ita gratiam Dei, ac prædestinationem conciliari cum humanæ mentis arbitrio, vt nihil supra dici possit. Si igitur nihil est in his Patribus, quod Pelagium, vel semis sapiat, magis pius erit tantos viros à calumnia, & erroris nota defendere, quàm hæresis, erroris, vel ignorantia succensere.

19
Isidori testi-
monium cõ-
tra Faustū.

Tritemius
de Fausto.

VIII. DVBITATIO.

An concedere initium aliquod ex nobis in iustificatione, sit Semipelagianum?

Plerique Theologi scholastici concedunt esse in nobis ex solis nature viribus aliquod initium vocationis, & iustificationis, vt contritionem naturalem, quam vltimam dispositionem ad iustificationem, & gratiam vocant Scotus in 4. distinct. 14. quæst. 2. Gabriel quæst. 1. art. 2. & in 2. dist. 27. quæst. 1. art. 2. concl. 4. & art. 3. dub. 3. & in 3. dist. 27. quæst. 1. art. 3. dubit. 2. Cai-

1
Sent. affir-
mans.

Caietan. tom. 1. opuscul. tractat. 4. q. 1. Alij saltem dispositionem aliquam remotam, & indirectam, & quasi tollentem impedimenta, vt opera bona moralia, & naturalem poenitentiam, & studium nostræ salutis per orationem ad Deum, sic loquuntur Ricard. 2. dist. 28. art. 1. q. 1. Durand. q. 5. & in 3. d. vltim. q. 3. num. 8. Gabr. 2. d. 27. q. 1. art. 2. conclus. 4. & in 1. d. 41. q. 1. art. 2. & 3. & Ricard. 1. d. 41. art. 2. q. 2. & Sotus 2. de natura & gratia cap. 3. qui tamen apertè lib. 1. cap. 20. concedit opera naturalia, bona moraliter, non esse effectum prædestinationis.

2
Axioma
facienti
quod in se
est.

Pleriq; etiam alij asserunt illam propositionem, *Facienti quod in se est ex viribus nature Deus non denegat gratiam*: & eo ipso cõcedunt occasionem aliquam, aut initium gratiæ, ac iustificationis ex viribus nature. Sic aperte Gabriel 2. dist. 27. quæst. 1. artic. 2. & 3. dubit. 4. & in 3. dist. 27. quæst. 1. artic. 3. dub. 2. Driedo de concordia 2. part. cap. vltim. & lib. de captiui. ac redempt. tractat. 5. cap. 2. parte. 2. Ruardus Taper artic. 7. §. *Doctores autem scholastici*: imò & ex antiquis Alexand. 3. part. quæst. 69. memb. 5. artic. 3. ad 5. & 6. Gerson Alphabet. 24. lit. M. Antiodoren. 3. lib. summæ tractat. 2. cap. 1. quæst. 5. quos tamen Vazquez disputatione 91. cap. 10. putat nullum bonum opus agnoscere sine gratia; neque à Diuo Thoma vnquam propositionem intelligi, nisi de faciente, quod in se est ex auxilio gratiæ. Sed certè, licet Diuus Thomas non agnoscat dispositionem ad gratiam, nisi ex auxilio gratiæ, & dono supernaturali. Illam tamen propositionem putat veram etiam de faciente, quod in se est ex viribus nature, vt Caiet. notat 1. 2. q. 109. artic. 6. & non obscure docet D. Thom. de verit. q. 14. art. 11. ad 1. & 2. *Ad diuinam prouidentiam pertinere enutrito in syluis, si ductum rationis sequatur, prouidere de necessarijs ad salutem.* Idem habet in 3. d. 25. q. 2. art. 1. quæst. 1. ad 1. & 2. & Bonauent. 2. d. 28. art. 2. q. 1. & in 3. d. 25. art. 1. quæst. 2. & retulimus supra ar. 3. dubit. 4. & conuenit ipse Vazquez in hoc exemplo de enutrito in syluis, cū illis omnibus infrà disputat. 97. cap. 5. ad finem, Durand. Gabriel, Alexand. Adrian. Soto, Bonauent. & alijs.

Etiam viri-
bus nature

3

De his ergo omnibus qui initium ali-

quod agnoscunt ex viribus nature ante gratiam, quo vel disponantur ad gratiam, vel saltem remoueantur impedimenta, quæritur, an etiam ponant initium aliquod, & occasionem prædestinationis ex parte nostra.

Prima sententia asserit eandem omnino quæstionem esse, & eos qui asserunt dari initium aliquod, aut occasionem primæ gratiæ, eo ipso teneri ad asserendum, etiam ex nobis esse initium aliquod, meritum, aut occasionem, ob quam ab æterno prædestinavit nos Deus. Quia prædestinatio nihil aliud est, quàm præparatio donorum gratiæ ex Augustino lib. de prædestinat. sanctor. cap. 10. Si igitur sumus initium, occasio, aut causa meritoria, vel impetratoria donorum gratiæ, erimus etiam causa, vel occasio, quare præfinitur à Deo ab æterno donanda in tempore dona gratiæ. Ita sentit Vazquez sæpè in ea disputatione 91. cap. 1. & 10. & sequentibus. Et ita secundò putat errorem fuisse vtrūque Maffiliensium, & quòd initium aliquod donorum gratiæ posuerunt ex viribus nature, & quòd totius effectus prædestinationis posuerunt initium, vel occasionem ex nobis. Ita cap. 10. & 11. Hinc tertio putat, omnes Scholasticos, qui ponunt initium aliquod vel meritum congrui, vel occasionem primæ vocationis, & gratiæ, ex viribus nature, eo ipso errare cum Maffiliensibus: qui nõ in eo errarunt, quòd ponerent dispositionem aliquam propriam & supernaturalem ex viribus nature, sed solum initium aliquod, vel occasionem gratiæ, & in hoc confutantur à Patribus.

4
1. Sent. de
initio præ-
destinationis,
sicut de
initio primi
mæ gratiæ.

Vazquez
carpit Theod.
logos Schol.
lasticos.

Dicendum tamen est, iuxta dicta dubitat. præcedenti, non esse eandem quæstionem de initio, vel occasione gratiæ ex nobis, & de initio prædestinationis ex nobis. Sic certè Durand. in 1. d. 28. q. 5. & Ricard. dist. 41. art. 2. quæst. 2. & alij multi negant dari in nobis causam, meritum, initium, vel occasionem prædestinationis. Sic etiam Diuus Thomas in hoc articulo, Ferrar. 3. contra Gentes cap. 161. Sotus in epist. ad Rom. cap. 9. in digressione de prædestinat. D. Thom. in 1. dist. 41. quæst. 1. artic. 3. Scotus quæst. vnica, Gregor. q. 1. Marfil. quæst. 41. art. 2. Maior d. 40. quæst. 2. Driedo de concordia 1. part. cap.

5
Dicendum
non esse ean-
dem quæ-
stionem.

cap. 3. Ioann. à Bononia. lib. de prædestinat. cap. 1. Corduba 1. lib. quæst. 56. Diuus Thomas ad Roman. 1. lect. 3. & ad Roman. 9. lect. 3. & ad Ephes. 1. lect. 1. & 4. Plerique tamen horum docent propositionem illam: *Faciendi quod in se est ex viribus naturæ, Deus non denegat gratiam*: & ponūt initium aliquod, & occasionem, & ponūt quidam etiam meritum congrui ex viribus naturæ. Et certè nō debent vlli eorum erroris notari, vel cum Semipelagianis numerari. Sic etiam Albert. Magn. docet 1. part. quæst. 65. ad 2. quæst. incidentem, ex congruo dari gratiam, Alexand. 1. p. q. 28. m. 3. art. 1.

6 Et primò quod non sit eadem quæstio de initio gratiæ, & de initio prædestinationis, certum videtur ex dictis dubitat. 1. & 7. quia in multis, etiam reprobis potest dari initium illud, quod plerique ponunt respectu iustificationis; qui tamen licet habeant illud initium, & intuitu aliquo illius, ex Dei misericordia recipiant primam gratiam, vocationem, & fidem, imò & gratiam iustificationis, non ideò sunt prædestinati, neque recipiunt omnem prædestinationis effectum, qui vt supra diximus, non recipiant donum perseverantiæ. Ergo parum refert quòd initium primæ gratiæ quodammodo sit ex nobis, vt inde inferatur in nobis esse initium, vel causam etiam nostræ prædestinationis. Confirmatur, quia donum perseverantiæ non cadit sub merito, vt docet Diuus Thomas 1. 2. quæst. 114. art. 4. & nos ibi rationem reddimus, quia iam non maneret libertas ad peccandum; ergo quantumvis demus initium, imò & meritum aliquod primæ gratiæ, non sequitur dari etiam meritum, vel initium omnium effectuum prædestinationis. Hoc argumentum videtur evidens contra oppositam sententiam.

7 Et quamvis Diuus Thomas hic contra Pelagianos dicat, in nobis non esse initium prædestinationis, quia prima ipsa cogitatio, qua non est aliud prius initium, est effectus prædestinationis. Hoc certè intelligendum est de initio propriè sumpto, in quo iam incipit propriè effectus prædestinationis, scilicet, de cogitatione, & vocatione ad fidem, & ad salutem supernaturalem; nam de hoc loquitur Paulus in loco à Diuo Thoma adducto. 2. ad Co-

rinth. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis*. Quem locum explicat Augustinus, & ex eo confutat errorem Semipelagianorum lib. de prædestinat. sanctor. cap. 2. Explicat autem de cogitatione fidei: *Quod ergo pertinet ad religionem, ac pietatem, de qua loquebatur Apostolus, si non sumus sufficientes cogitare aliquid, quasi ex nobis, profecto non sumus idonei credere aliquid ex nobis quasi ex nobis*: & sæpè in eo cap. docet Augustinus fidem esse initium, seu exordium, vnde pietas incipit. Et idem definitur in Tridentino sessione 6. cap. 8. Idem habet Augustinus epist. 107. contra Vitalem Carthaginensem, fidem esse donum Dei ex gratia, & non ex natura. Itaque loquendo de initio propriè dicto, fundamento, scilicet, donorum supernaturalium, quòd sit eiusdem ordinis cum ipsis, certum est primum initium, & fundamentum esse fidem, & hoc esse ex gratia propriè dicta, dono, scilicet, supernaturali, & non ex naturæ dono, vt etiam habet Augustinus lib. de spiritu & litera, per plura capita. Hinc tamen neque Augustinus, neque Diuus Thomas dicunt, eandem esse quæstionem de initio, aut causa prædestinationis, & de initio gratiæ, vt per se constat.

8 Et in hoc supra diximus, damnatur error illorum fratrum, qui Semipelagiani erant in Gallia, quos expresse re-darguit Augustinus lib. de prædestinatione sanctor. cap. 2. 3. & 4. & sæpè, quia putabant initium fidei esse ex nobis, consummationem, & perfectionem bonorum operum ex Deo, in quo aperte errabant partim cum Pelagio, licet partim rectè sentirent cum Ecclesia, quod benè operari sit ex gratia. Sed loquuntur nō de operibus moralibus ad honestatem huius vitæ pertinentibus, sed de operibus pietatis, & ad immortalitatem futuræ vitæ pertinentibus.

9 Secundò ergo dicendum est nullum esse errorem in ea sententia Scholasticorum, qui initium aliquod ponebant ex viribus naturæ, non quasi meritum propriè, quia ex viribus naturæ non est meritum ad dona supernaturalia, neque quasi dispositionem propriè dictam, quia dispositio debet esse eiusdem ordinis cum forma, ad quam disponit.

nit. Ex viribus autem naturæ nihil est supernaturalis ordinis, cuius est gratia iustificans, ad quam disponunt fides, & spes, & alia præcedentia ipsam gratiam. Est ergo initium aliquod viribus naturæ, quasi disponens improprie, imperfectè, ac remotè, & vt remouens prohibens; nempè, quia certum est nulli de esse gratiæ ordinis supernaturalis à Deo nisi quia ipse non benè vtitur donis naturalibus à Deo acceptis, siue hæc voces gratiam, siue non; hæc enim erit quæstio solum de nomine. Si igitur alicui denegat Deus gratiam fidei, & omnia dona supernaturalia, eoquòd ipse non faciat, quod in se est in vsu donorum naturalium, certum est quòd si faceret, id quod posset in tali vsu donorum naturalium, absque dubio Deus illi daret vocationem, & fidem, si ipse responderet, aliquo intuitu talis boni vsus donorum naturalium. Ergo aliquod initium est, vel conditio, aut occasio, in hoc vsu, vt Deus det dona supernaturalia. Et hoc est, quod asserunt illi Scholastici omnes, quos cum Malsiliensibus damnat Vazquez vbi supra. Hoc autem neque ipse negare potest.

10 Quando ergo Diuus Thomas docet primum initium iustificationis, id est, cogitationem esse effectum prædestinationis, loquitur de initio iustificationis propriè, & in eodem ordine, vt paulo ante dicebamus, de initio, scilicet, fidei, quod est propriè dispositio ad gratiam iustificantem; non autem de initio illo remoto, quod est ordinis naturalis, & vt remouens prohibens. Et hoc initium fidei ponebant ex nobis illi in Gallia ex antiqua sententia Augustini. Et hoc est quod reijcit Augustinus, & Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 8. 9. & sequentibus, & Innocentius I. & Concilium Carthaginense, vt habetur in epistola 90. & 93. apud Augustinum, & Celestinus epist. 1. ad Episcopos Galliarum, præsertim num. 11. *His Ecclesiasticis regulis, & ex diuina sumptis auctoritate documentis, ita adiuuante Domino informati sumus, vt omnium bonorum affectuum, atque operum, & omnium studiorum, omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum fateamur auctorem, & non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita præueniri, per quem sit, vt aliquid boni, &*

velle incipiamus, & facere: vbi opera bona, studia, affectus, absq; dubio intelligit ordinis supernaturalis, & pertinentia ad beatitudinem supernaturalem cum omnium initium dicat esse fidem supernaturalem. Non ergo est ibi sermo de altero initio remoto ordinis naturalis, neque de operibus moralibus, vt sæpè contendit Vazquez, de quo latius dicemus 1. 2. quæst. 109. artic. 2. vbi iam olim probauimus, ad singula opera moralia non esse necessariam gratiam Dei propriè dictam, de qua loquuntur Patres, & Concilia contra Pelagiū. Quamuis etiam ad hæc necessarium sit auxilium commune, & generale adiutorium, quod etiam Pelagius negabat in sua heresi, vt ex Hieronymo, Ambrosio, Augustino, ostēdimus ibidem.

11 Quòd verò error ille in Gallia, quem confutant Augustinus, Prosper, & Hilarius, & Celestinus oratus ab his duobus, fuerit is, quem diximus, quòd scilicet ad fidem non sit necessaria gratia, apertissimè constat ex Augustino vt supra, & ex Celestino, & ex Concilio Arausicano, & Tridentino: quamuis etiam certum sit eos in hoc cum Pelagio in hac parte simul negasse necessitatem auxilij communis, & adiutorij generalis ad quælibet opera bona. Sed tamen agitur contra ipsos in Concilio Arausicano can. 5. & 6. de initio fidei, & ab Augustino lib. de prædestinat. sanctor. cap. 2. 3. & alijs, vt sæpè diximus. Et hoc legenti Concilia, & Patres apertissimè constat; & si Vazquez passim dicat contra Malsilienses, agi de necessitate gratiæ Dei ad singula opera moralia, in quo multus est. Sed nobis oppositum videtur certum, gratiam Dei vocari à Patribus, & Concilijs, quæ datur ab initio fidei per omnia opera frequentia ordinis supernaturalis, & immeritò dicit non de hoc fuisse quæstionem Augustini, & aliorum contra Malsilienses illos, quos toties ille notat, cum in Concilijs, & Patribus non Malsilienses, sed plerique in Gallia dicantur illius fuisse erroris, quod initium fidei sit ex nobis, ex cuius meritò nobis à Deo detur perfectio, & consummatio gratiæ iustificantis, & operum, Et hoc damnatur in Concilio Arausicano can. 5. 6. & 15. & in Tridentino can. 3. sessione 6. semper enim principium bonorum operum ponitur fi-

des

Cur perseverantia non cadat sub merito.

Initium proprio non est ex nobis.

Semipelagiani.

Scholastici non sunt Semipelagiani.

Pelagius negabat ad adiutorium commune.

Error in Gallia, Semipelagiani, quis?

Patres & Concilia de gratia supernaturali.

des; nempè, quia iuxta Augustinum locis citatis, & epist. 130. Paulus loquitur, & iuxta ipsum Concilia & Patres, de bonis operibus ad pietatem pertinentibus.

12 De quo in-
tjo Cassian. Ex his sequitur neque Cassianum, neque eius Scholiastem propos. 3. esse damnandum, eo quod initium aliquod gratiæ ponant ex nostro conatu, orationem, aut aliquid huiusmodi: Nam Cassianus nunquam ponit initium, proprie ex nobis sine gratia, ut supra satis probauimus. Scholiastes verò videtur loqui de initio improprie, & remoto, in quo nullus est error, quamuis dicitur esse ex viribus naturæ, & communi Dei adiutorio, ut iam ad nauseam fere diximus. Et quod aliqua oratio, & conatus, possit esse sine gratia proprie dicta, ut dicit ille Scholiastes, quem capit Vazquez disputatione 91. cap. 11. in fine, constat, quia gratia proprie dicta secundum Augustinum, Innocentium, Celestinum, Concilium Arausicanum, & Tridentinum, est cuius initium est fides. At oratio imperfecta, & conatus potest esse etiam in infidelibus, & ex naturæ communi adiutorio, quod etiam concedit Vazquez, neque negari potest; ergo aliquod studium, conatus, & oratio potest esse sine gratia, de qua loquuntur Patres, & Concilia: non ergo ex hoc erat damnandus ille Scholiastes, neque Scholiastici, qui ponunt aliquod initium imperfectum, & remotum ex viribus naturæ; quia hoc neque est gratia, neque effectus prædestinationis.

13 Testimonia Patrum adducta à Vazquez.

Gratia per Christum incipit à vocatione, & fide.

Et si rectè considerentur omnia testimonia Augustini, Hilarij, Prosperi, Fulgentij, & aliorum, quæ adducit Vazquez disputat. 91. cap. 10. 11. 12. 13. & 14. quibus contendit quodlibet initium gratiæ iustificationis, licet sit ordinis naturalis, & opus morale honestum pro hac vita, esse etiam ex gratia per Christum; si inquam considerentur omnia, patebit à nullo illorum Patrum poni gratiam Dei per Christum, nisi ab initio vocationis ad fidem, quæ est gratia mouens, & tangens, sic loquitur Trident. sess. 6. cap. 5. vel ab ipsa fide, & affectu credendi, quæ etiam dicitur initium, quia est iam gratia recepta, & dispositio propria ad iustificationem, & ex fide incipit renouatio, & regeneratio per Christum, vitæ videlicet spiri-

tualis, ac supernaturalis amissæ in Adâ. Quod enim sit necessarium auxilium gratiæ per Christum ad opera honesta moralia nusquam docent, ut latè probauimus 1. 2. quæst. 109. art. 2. Augustinum retulimus supra, Prosper ita loquitur ad capitula Gallorum, cap. 9. *Gratiam Dei per Iesum Christum nobis dari non solum ad cognoscendam, verum etiam ad faciendam iustitiam, per actus singulos, ita ut sine illa nihil vere, sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere, valeamus: & refert Vazquez cap. 14. Ita etiam Fulgentius lib. de Incarnatione cap. 12. gratiam à Deo dari per Christum, & cogitationis sanctæ amissæ pridem in homine primo per hominem secundum recipi facultatem. Sanctam cogitationem vocant isti Patres, quæ ad fidem, & vitam supernaturalem pertinent, non quantumque honestam cogitationem moralem, quæ in Ethnicis etiam infidelibus, & in hæreticis reperitur. Si igitur initium gratiæ Christi est fides, ante fidem non debet dici gratia per Christum.*

IX. DVBITATIO.

An ex hoc quod sit initium aliquod ex nobis tollatur ratio gratiæ?

Prima sententia dicit non posse stare rationem gratiæ cum hoc, quod habeat aliquod initium, aut occasionem ex viribus naturæ, & communi adiutorio Dei. Hanc sententiam mordicus tenet Vazquez sæpè, præsertim disputatione 91. cap. 15. Et ratio est, quia si gratia vocationis ad fidem daretur nobis à Deo ratione bonorum operum moralium, verbi gratia orationis, qua à Deo petitur salus, aut lumen necessarium ad cognoscendam viam salutis, aut ratione, vel occasione elemosynarum, ob quas Deus illuminaret, ut illuminauit Acto. 10. Cornelium Centurionem. Si illa oratio, & illæ elemosynæ non essent ex gratia, ratione cuius daretur alia sequens gratia, iam inquit gratia non esset gratia, sed debitum, nempè, daretur ex operibus nostris.

Multus est, & tenax in hac sententia; frequens hæc ratio apud ipsum. Quam putat esse rationem Pauli ad Roman. 3. & 4. & ad Galat. 2. & 3. & ad Roman.

1 sent. tollit rationem gratiæ.

2 Vazq. ex Paulo.

Gratia non ex operibus Roman. 11. omnibus enim his locis argumentatur Paulus hac ratione: *Si gratia iam non ex operibus, & si ex operibus gratia non est gratia.* Si ergo opera moralia aliquo modo iustificationem inchoant & fidem, nisi id sit ex gratia per Christum, iam opera, ut opera sunt, erant initium fidei, & iustificationis, & eo ipso fides, & iustificatio non sunt gratia, sed debitum; quod est maximum absurdum. Neque sat est si dicas, non esse meritum condigni, sed tantum congrui, & hoc non tolli rationem gratiæ & misericordiæ. Siquidem parum datur in merito congrui Deo, ut ratione eius Deus dicatur debere gratiam iustificationis. Contra hoc enim obijcit, quod omnis remuneratio ob beneficium acceptam tollit rationem misericordiæ, & donationis omnino liberalis. Et quodlibet prius beneficium excludit Paulus ad Roman. 11. *Quis prior dedit ei, & retribuetur ei, quasi retributione remuneratoria, & antidotali, quam etiam ut excluderet id dixit, & reddidit rationem, Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, &c.* omnem ergo excludit rationem, causam, & occasionem gratiæ Dei ex operibus nudis liberi arbitrij, etiam retributione antidotali, quia iam gratia, si daretur gratitudinis ergo, non esset gratia.

3 Ex Augus- & Fulgen. Confirmat secundò, quia Augustinus lib. de prædestinatione sanctorum cap. 2. & epistol. 105. admittit aliquod meritum in fide, ob quod cætera debeant dari retributione diuina. Et ideò contendit fidem esse gratiam, & donum, ut ex hac gratia cætera gratis datur; ergo putat per meritum congrui, & impetratorium destrui rationem gratiæ. Eodem argumento vtitur Fulgentius libro de Incarnatione & gratia cap. 18. *Si nostrum est velle credere, priusquam nos Dei gratia incipiat adiuuare, iniuste dicitur gratia, quia non gratis homini datur, sed bona retribuitur voluntati.* At, inquit Vazquez, illi, contra quos agebat Fulgentius, non ponebant meritum condigni in fide, sed solum congrui, & impetratorium. Similiter Prosper ad excerpta Genuensium ad 3. & 4. dub. *Quod fides vnde incipiunt omnia merita, donum sit Dei, ne gratia non sit gratia, si aliquid eam propter quod tribuatur, antequam.*

Dicendum tamen est per initium illud, & occasionem ex libero arbitrio, & communi auxilio, non tolli rationem gratiæ. Imò neque per meritum congrui. Hoc tenent omnes Theologi adducti in nostra sententia dubitatione præcedenti 8. Diuus Thomas, Alexand. Albert. Bonauentur. & omnes alij. Hæc res ita certa est post doctrinam Concilij Tridentini, ut iam non videatur posse in quæstionem verti. Et dicta Pauli Concilium explicat de merito condigni, quibus debitum est præmium ex iustitia. Hæc ergo sententia probatur infirmata ratione in oppositum. Si quodlibet initium, vel occasio auferret rationem gratiæ, multò magis eam auferret meritum congrui, & dispositio præcedens ipsam gratiam. Hoc per se satis constat, quia maior est proportio in merito congrui, quam in initio remoto, vel occasione. At meritum congrui, vel dispositio præcedens gratiam iustificantem, non auferit ab ipsa rationem gratiæ. Hæc minor est certa ex Concilio Tridentino sessione 6. capit. 8. vbi explicat sacra Synodus dictum Pauli ad Roman. cap. 3. *Iustificari hominem per fidem & gratis, dicit hæc verba: In eo sensu intelligenda esse, quem perpetuus Ecclesia catholica consensus tenuit, & expressit, ut scilicet per fidem ideò iustificari dicamur, quia fides est humana salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire. Gratis autem iustificari ideò dicimur, quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera ipsam iustificationis gratiam promeretur; si enim gratia est, iam non ex operibus, alioquin, ut idem Apostolus inquit, gratia non est gratia.* Hæc sunt verba expressa Concilij, & grauissima in hac materia; vbi constant duo. Primum, fidem esse primum initium, fundamentum, & radicem omnis iustificationis. Quod intelligendum est de initio & fundamento proprie, & in eodem ordine supernaturali iustificationis: nam de initio & fundamento, improprie, & largè sumpto, indrectè, & remote, certum est, etiam orationem, conatum, elemosynas, & opera bona moralia, esse aliquod initium, licet non fundamentum positiuum. Pleriq;

4 Sent. tenenda, non tolli rationem gratiæ.

Ex Trident.

Verba Trident. effica-
cissima.

Plerique etiam dicunt in fide esse rationem meriti congrui, respectu iustificationis; neq; negat Vazquez.

⁵ *Gratia iustificans etiam post fidem proprie gratia.*
 Secundum, quod docet Concilium, & pertinet ad nostrum institutum est, adhuc posita fide, & omnibus præcedentibus iustificationem, gratis hominem iustificari, & gratiam iustificationis, proprie adhuc esse gratiam, quia nihil eorum quæ iustificationem præcedunt, ipsam promeretur, siue fides, siue opera: vbi non negat Concilium meritum congrui respectu iustificationis in fide, quia in hoc probabilis est sententia Theologorum, quam sequitur etiam Vazquez, scilicet in fide esse meritum congrui ad gratiam iustificationis. Solum ergo negat meritum condigni, & hoc solum est, quod aufert rationem gratiæ, sicut solū hoc est, quod infert rationem debiti, vt bene Vega opusculo de iustificat. q. 7. & in Concilio Trident. lib. 8. cap. 8.

⁶ *Solutio Vazquez.*
 Sed vidimus supra dubitat. 6. quid ad hunc locum ita celebrem Concilij respondeat Vazquez disput. 91. cap. 5. ad finem. Dicit enim per iustificationis gratiam intelligere Concilium totam seriem gratiæ à fide vsque ad iustificationem, & ita hæc gratia iustificationis non cadit sub meritum, adhuc congrui, cum non sit alia gratia præcedens. Diximus hanc solutionem esse omnino contra textum; nam ibi gratia iustificationis distinguitur à fide, & omnibus præcedentibus; non ergo includitur in ipsa fides. Res est certissima. Sumitur ergo gratia iustificationis propria forma, & iustitia, qua formaliter iustifia sumus, de qua dixerat Concilium cap. 7. distinguens ipsam à dispositione præcedenti. Et hanc dicit in cap. 8. gratiam esse, & gratis dari, quia neq; fides, neq; aliquid aliud eorum, quæ ipsam præcedunt, eam promeretur. Igitur meritum congrui non tollit rationem gratiæ. Nullum video huic argumento ef fugium.

⁷ *Ex merito congrui non tollitur gratia.*
 Secundò probatur, quia potest quis alteri mereri de congruo, vocationem, & primam gratiam, vt Stephanus Paulus, & iustificationem, quod meritū Bonauent. 1. d. 41. art. 1. q. 1. vocat digni, distinguens à merito condigni, quo quis sibi proprie iam ex gratia meretur gloriam. Quis autem dicat ex hoc merito congrui, aut digni, quo iustus quis alicui

peccatori meretur gratiam iustificationis, tolli rationem gratiæ & misericordiam respectu eius cui datur. Dicat qui volet.

⁸ *Oratio non tollit misericordiam.*
 Tertiò inter homines, ex eo quòd pauper oret diuitē, & ab eo petat eleemosynā; imò licet humili aliquo obsequio eum inclinet, vt sibi eam impertiat, non tollitur ratio misericordiam; ergo neque respectu Dei conatus præcedens, aut oratio, vel bona opera moralia, tollunt rationem gratiæ, & misericordiam. Neq; discrimen vllum reddi potest, quamuis Vazquez disput. 91. cap. 15. concedat antecedens, & neget consequentiam, minus quippe nos Deo damus in vlllo bono opere orationis, aut eleemosynæ, quam pauper diuiti; ergo minus etiam est quod impediatur rationem misericordiam, & gratiæ, maxime gratiæ supernaturalis, ex eo quod præcedant aliqua bona opera ordinis naturalis.

⁹ *Eleemosyna promittitur misericordiam.*
 Et quamuis eleemosynæ, & operibus misericordiam promittatur in Scriptura Dei misericordia, & remissio peccatorum, vt multis in locis adductis à Vazquez ibi c. 16. vt Matth. 5. & 6. & 25. & Luc. 6. & 12. & passim in veteri, ac nouo testamento: *Dimittite, & dimittimini; Date, & dabitur vobis.* Et, *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Certum est tamē etiam ex Augustino, hanc promissionem non esse certam respectu solius eleemosynæ pauperi factæ, vt contendit Vazquez ibi, & vult esse sententiam Driedonis lib. de concordia. 2. p. cap. vlt. & lib. de captiuit. & redēpt. tract. 5. c. 2. p. 2. & Ruard art. 7. sed illa promissio iuxta Augustinū, & D. Thomam fit ijs, qui verè sunt misericordes, primò in seipos, & à se auferunt miseriam peccati, vt alibi diximus, sed quamuis verum esset promitti soli externæ, & humanæ misericordiam Dei misericordiam; certum est tamen ex præcedenti misericordia erga pauperem, non tolli rationem misericordiam, & gratiæ Dei erga nos, cum potius oppositū doceat Scriptura: *Beati misericordes, quoniā ipsi misericordiam consequentur.*

¹⁰
 Ad primum in oppositum respondetur, per meritum congrui neq; induci rationem debiti, neq; tolli rationem gratiæ, & misericordiam, vt diximus. Neq; tamē in operibus bonis ante fidem esse rationem meriti congrui respectu Dei, saltem in Doctrina D. Thomæ.

Ad

¹¹ *Semipelagiani*
 Ad secundum, primò respondetur, Augustinum, & Fulgentium loqui contra eos, qui ponebant proprium meritū in fide, id est, condigni respectu augmenti, & perfectionis, & consummationis. Neq; vllum affert Vazq. fundamentū, quare hi non posuerint meritum condigni. Sicut enim Pelagius viribus naturæ ponebat meritum condigni respectu gratiæ & gloriæ, ita isti in fide respectu augmenti, ac perfectionis operū. Et ideo erant Semipelagiani.

¹² *Difficilis Augustini & Fulgen.*
 Quod in Augustino, & Fulgentio est difficile, id est, quod admittere videtur etiam ipsi, ex propria sententia, in fide rationem meriti propriè, & condigni, vt reliqua debeant addi. Et ideo contendunt contra Semipelagianos, fidem esse gratiam, & donum Dei supra naturam, ne solis operibus naturæ admittant meritum ad perfectionem, & consummationem operum. Et fateor hoc mihi esse valde difficile in Augustino. Sed dicendum est primò, si Augustinus, & ipsum secutus Fulgentius, loquantur de fide sola ante gratiam iustificantem, non posse in ea meritum esse condigni respectu donorum sequentium, vt nobis constat expressè ex doctrina Tridentini cap. illo 8. Et in hoc conuenire cum Diuo Thoma omnem scholam Theologorum. Vnde neque hæc videtur posse esse mens Augustini. Si autem Augustinus loqueretur de solo merito congrui, vt contendit Vazquez, non bene probaret tolli rationem gratiæ, & misericordiam, in donis sequentibus, vt expressè etiam docet Tridentinum illo cap. 8.

¹³ *Mens Augustini.*
 Secundò ergo mihi probabile est Augustinum, si loquatur ex propria sententia, non loqui de sola fide præcisè, sed simul cum charitate, & iustitia sanctificante, de fide scilicet, quæ per charitatem operatur, vt sæpè loquitur Augustinus, & fortè hoc totum initium ponebant Semipelagiani ex nobis, ex quo postea possemus mereri perfectionem, & consummationem operum. Et fide sic sumpta meritò dicunt Augustinus, & Fulgentius in ea esse meritum condigni ad ea, quæ deinceps adduntur, & ideo reliqua deinceps non esse gratiā, sed debitum. Neq; aliter potest esse verum, quod Prosper expressè dicit, & Fulgentius cum August. innuit, quòd à fide incipiat omne meritū. Hoc ergo si loquā

tur de merito condigni, verū esse non potest, nisi sumpta fide simul cum gratia sanctificante. Si autem loquantur de merito congrui, verum non est, secundum multorum sententiam, quā etiam sequitur Vazquez, quia ante fidem in oratione, & eleemosyna, & bonis operibus, datur meritum congrui. Quamuis in doctrina D. Thom. quā nos secuti fuimus 1. 2. q. 114. ar. neq; in fide ante iustificationem sit meritum congrui, licet sit dispositio ad iustificationem.

¹⁴ *De Fausto iterum.*
 Id notandum est hoc loco, nunquam Faustum lib. 2. cap. 6. aut alibi probasse, initium necessariò esse ex nobis, quia alioqui destrueretur libertas arbitrij, & Deus iure dominantis ac tyranni, & non ordine regentis vteretur. Hac ratione, & verbis Faustus, sed non ad hoc institutum, vt illi obijcit Vazq. disput. 91. cap. 17. sed potius ad illud, quod supra diximus art. 3. scilicet Deū non elegisse vnus, & damnasse alios absque vlllo intuitu liberi arbitrij, & operum; hoc enim esset crudele, & dominium tyranni, vt ibi diximus, & verissima est ratio Fausti, & verba aptissima. Et in hoc Galli non satis intellexerant doctrinam Augustini, quem tamē & intellexit, & secutus est Faustus, vt supra notauimus, non aliter quā Fulgentius 1. lib. ad Monimum cap. 30. & Prosper in lib. ad capitula Gallorum ad dubit. 1. 5. & 6.

¹⁵ *Initium improprie ex natura.*
 Ex his restat posse quidem aliquod initium esse ex viribus naturæ cum auxilio communi, non tamen esse proprie initium, quia non est eiusdem ordinis cum iustitia supernaturali, & ita neque est dispositio, neque meritum congrui, neq; proprie aliquid, quod tollat rationem gratiæ in gratia sanctificante, vt expressè constat ex Tridentino, & dictis in hac dubitatione.

X. DVBITATIO.

An prædestinatio sit in potestate prædestinati?

¹⁶ *Sententia*
 Prima sententiā est affirmans, & probari potest primò ex eo 2. Petr. 1. cap. Fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis. Prædestinatio non est, nisi in eo, qui per bona opera certam facit suam.

suam vocationem & electionem; sed in nostra potestate est, per bona opera certam facere vocationem & electionem nostram, ut docet Petrus; ergo in nostra potestate est, nos esse prædestinatos. Secundo; quia licet prima vocatio non sit in nostra potestate, quod tamen ipsa habeat effectum; & reliqui omnes effectus sequentes omnes, sunt in nostra potestate. Ergo cum prima vocatio non sit effectus prædestinationis, nisi prout habet effectum; in nostra potestate sunt omnes effectus; & per consequens; & ipsa prædestinationis. Tertio; quia esse prædestinatum, & perseverare, converti; sed perseverare est in nostra potestate; ergo & esse prædestinatum. Quia hoc ita videtur asserere Theophylactus in Matth. 22. *Electos esse in nostra est potestate.*

2 *Non est in nostra potestate.*
Dicendum tamen est prædestinationem; & electionem Dei; etiam quantum ad effectum, non esse in nostra potestate. Probatur primo, quia iuxta doctrinam Augustini. 1. lib. retract. cap. 22. & Damasceni. 2. lib. de fide a cap. 25. usque ad 30. ea dicuntur esse in nobis, vel in nostra potestate, quæ sunt in nostra libera voluntate, quæ scilicet cum volumus facimus. Sed totus effectus prædestinationis non est in nostra voluntate; neque efficitur à nobis, sed aliquis à solo Deo; ut prima cogitatio, & vocatio ad fidem, vel ad poenitentiam; de his enim diximus art. 2. etiam ante consensum nostrum, & secundum substantiam; esse effectus prædestinationis. Si autem totus effectus non est in nostra potestate; neque prædestinatio potest dici esse in nostra potestate & voluntate. Secundo non sufficit; quod aliqua conditio; aut effectus sit in nostra potestate; scilicet consensus in vocationem; aut perseverantia. Quia hæc conditio; vel effectus, ita pendet à nobis, ut simul etiam illius causa. Non tamen idem dicitur esse causa prædestinationis; ergo neque idem dici debet esse in nostra potestate. Tertio; quia neque ista conditio; & effectus est in nobis principaliter, neque in nostra potestate, nisi posita vocatione; & gratia Dei ante nostrum consensum, & cum eodem cooperante. Ita docet Augustinus. 1. retract. c. 2. & 2. retract. cap. 1. & lib. de bono perseverantia cap. 8. *Non in hominum; sed in Dei potestate est, ut habeant homines potestatem filios Dei fieri; vide Ambrosium lib. de fuga seculi cap. 1.*

Totus effectus non est in nostra potestate.

August. Ambros.

3 Quod autem posita vocatione, & gratia antecedente, in nostra potestate gratia efficitur, ut illa sit efficax, & congrua, concedit merito etiam Vazquez hoc loco dis. 170. conclus. 2. cap. 2. non solum ex ablatione suorum impedimentorum, sed verè ex consensu, & cooperatione nostræ voluntatis, cuius non solum sumus conditio, aut causa sine qua non, sed verè etiam causa per se. Ex quo sequitur id, quod supra diximus art. 3. dabit. vlt. discrimen auxilij sufficientis; & efficacis non esse ex natura intrinseca auxiliorum, sed solum extrinsecè ex parte effectus, quia sufficiens tantum dicitur, quia potuit habere effectum; quem de facto non habet, efficax quia revera habet.

4 Sed hic effectus; scilicet consensus; licet sit effectus prædestinationis, non idem ipsa prædestinatio est in nostra potestate, cum prima vocatio; & si qui sunt alij, non liberi effectus, non sint in nostra potestate. Diximus enim supra dubit. 3. nos non fuisse prædestinatos propter bonum usum futurum gratiæ, aut liberi arbitrij; & multos reprobos vidit habituros fuisse bonum usum gratiæ; & liberi arbitrij, si talè eis daret gratiam, quam tamen noluit dare. Et quidem facile constat non magis fuisse in potestate prædestinati, quod ex utero viuis naceretur, & inter Christianos, à quibus baptizaretur & educaretur; quàm in potestate alterius, qui in utero decessit; aut inter fideles natus fuit; aut ante baptismum mortuus. Ergo tales effectus prædestinationis non fuerunt in mea potestate; & ita neque ipsa prædestinatio.

5 Ad primum in oppositum respondetur, eo solum probari per bona opera Ad Petri testimonium electionem, quia sine consensu, & operibus nostris inutilis maneret Dei vocatio, & electio ad fidem. Non tamen inde fit omnè effectum prædestinationis, neque ipsam prædestinationem esse in nostra potestate. Itaque ut docet D. Thomas infra art. 8. eo testimonio Petri, solum docemur bonis operibus acquiri ultimè effectum prædestinationis, quo reliqui omnes complentur; ac coronantur, & alij etiam alij effectus per bona opera acquiruntur; non tamen omnes. Hinc etiam sequitur alia explicatio; quod per bona opera certa nobis reddatur vocationis, id est, innotescat; & manifesta sit, vel nobis, vel etiam alijs; nostra bona opera

6 *Non omnes effectus in nostra potestate.*
operum considerantibus. Et in hanc inclinant Græca scholia, ut refert Adamus. Ad secundum respondetur, solum colligi aliquem effectum prædestinationis esse in nostra potestate, sine quo alij non essent effectus prædestinationis; inde tamen non sequi totam seriem effectuum, esse in nostra potestate. Prima autem vocatio, licet non sit effectus prædestinationis, nisi ex ea sequatur secundus effectus, id est, liber consensus, cuius nos causa sumus, tamen ipsa prima vocatio prior effectus est, & ut distinctus à consensu, effectus etiam est prædestinationis, & non in nostra potestate.

7 *Prædestinatio & perseverantia quomodo convertantur.*
Ad tertium respondetur, licet esse prædestinatum, & perseverare convertantur, quantum ad inferendi consequentiam, quia omnis prædestinatus, tandem habebit finalem perseverantiam, sed non convertuntur, quantum ad existentiam, quia potest quis esse prædestinatus antequam perseveret, imò habere aliquem alium effectum prædestinationis, & non perseverantiam. Unde non fit ex eo quod perseverantia sit in nostra potestate, ut etiam omnis alius effectus sit in nostra potestate; & ita neque ipsa prædestinationis. Sicut conversim dicuntur, homo generatur, & anima creatur, & contra; ergo homo qui est causa generationis hominis est, etiam causa creationis animæ, non sequitur quia licet conversim se inferant, non tamen sunt res eadem, neque eadem habent causas.

8 Ad ultimum Theophylactus in id, *Multis sunt vocati, pauci vero electi;* dicit vocationem non esse in nostra potestate, electos autem fieri esse in nostra potestate; ubi non de æterna electione, aut prædestinatione loquitur; sed de temporali executione, qua quis ex sua cooperatione eligitur ad gratiam & gloriam.

XI. DUBITATIO.

An reprobationis detur causa ex parte reprobi?

1 *Quæstio non de re ex parte reprobi.*
Hæc disceptatio licet gravis videatur, & anceps, opinionum varietate, & pondere rationum; revera tandem potius de vocibus est, quam de re. Nam quidam reprobationem dicunt sumi positivè, pro voluntate positiva damnandi aliquem, & excluden-

di à regno, qua Deus decrevit ita ab æterno. Et sic sumpta reprobatione dicunt merito dari causam reprobationis ex parte reprobi, scilicet peccatum lethale, originale, vel actuale. Et hæc est prima sententia multorum, quæ tradit Bonau. 1. d. 41. ar. 1. q. 1. & Gabr. q. 1. ar. 2. cõc. 1. Henr. quodl. 7. Heru. 1. d. 40. q. vnic. art. 2. Okam ibi, Valentia hic 2. puncto 3. Sotus in cap. 9. epistol. ad Roman. Bononia opusculo de prædestinatione per totum, Catarin. opuscul. de prædestinat. lib. 2. cap. penult. & lib. 3. cap. vltim. & partim reliqui omnes Theologi præsertim Molina hic disput. 3. conclus. 1. & refert Ferrar. & Sylvestrum in cõflato. Sed hi aliter loquuntur. Vazquez etiam valde inclinat in hanc sententiam disput. 95. cap. 5. & alijs, Ioannes Ekius refertur à Valentia, in Chrysostom. passo de prædestin. centuria 1. n. 91. & centuria 3. num. 52.

2 Et quod peccatum originale sit causa reprobationis, & permissionis actualis peccati, docere videtur Augustinus sepe, ut epist. 105. & 106. & 157. & q. 2. ad Simplician. & in Enchirid. c. 57. & 98. 99. & 107. Hypognost. lib. 6. & de prædestinat. sanct. c. 14. Sæpe his, & alijs locis docet ex massa perditionis, scilicet ex natura humana subiecta peccato originali, quosdam ex misericordia fuisse electos à Deo vasa in honorem, alios ex iustitia derelictos in eadem massa, vasa in contumeliam.

3 Et quidem negari non potest, sufficientem causam esse in ijs, qui in originali damnantur, ipsam originale, ut docet Augustinus in Enchirid. c. 99. Dici tamen non potest de facto sufficientem, vel efficacem causam reprobationis in omnibus reprobis, esse peccatum originale. Primum, quia Angeli fuerunt reprobat, & non habuerunt originale. Secundò, quia plerique etiam hominum reprobandur absque originali, ut fideles iam baptizati, aut alias iustificati.

4 Alij dicunt subdisiunctione actuale peccatum, vel originale esse causam reprobationis ad mortem. Et videtur colligi ex August. 6. Hypognost. & ex Fulgentio 1. lib. ad Monimum. Imò tribuitur etiam D. Thomæ q. 6. de veritat. art. 2. ad 9. & in cap. 9. ad Roman. lect. 2. Et confirmari potest ex Concilio Valentino sub Lothario Imperatore cap. 3. ubi dicitur, in electione eorum, qui

Peccatum originale causa reprobationis.

Non omnis reprobationis causa peccatum originale.

Actuale, aut originale.

qui saluantur misericordiam Dei præcedere meritum bonū, in damnatione eorum qui pereunt, meritum malū præcedere iustum Dei iudicium. Sed ex his solum sequitur destinationem reprobatorum ad pœnam nō esse, nisi ex præsciētia culpæ finalis. Quod verissimum est. Et si non esset alius effectus reprobationis, nisi damnatio ad pœnam, reprobationis causa esset ex nobis.

5 Sed secunda sententia dicit reprobationem sumi etiam negatiuē, pro voluntate Dei, qua alicui negat auxilium efficacē, quo non caderet, vel quo resurgeret ad pœnitentiam; & simul dicit permissionem peccati esse etiam effectum reprobationis; & cum huius permissionis non detur causa, neque reprobationis dari causam ex parte nostra. Et nobis verissima videtur ista sententia.

6 Dicendum igitur est totius effectus reprobationis non dari causam ex parte nostra, nempe, quia permissionis peccati non datur causa. Hanc sententiam docet D. Thom. supra art. 3. & in hoc artic. 5. ad 3. & Caiet. hic, & Bañes Albert. Mag. 1. p. summæ tractat. 16. q. 66. ad 2. quæstionem. Alex. 1. p. q. 23. memb. 3. art. 1. & q. 25. m. 3. Heru. 1. d. 40. q. 1. art. 2. Gerard. art. 1. Carthusian. q. 3. ex plurimis; & omnes citati supra art. 3. dub. 2. quod permissio peccati sit effectus reprobationis. Ricard. in 1. p. d. 41. art. 3. q. 1. Gregor. q. 1. Durand. q. 2. Capreol. q. vnic. Marfil. in 1. q. 41. art. 2. conc. 4. Ferrar. 3. contra Gentes cap. 162. Driedo de concord. 1. p. ar. 3. conc. 1. & 3. & art. 4. ad 5. arg. Adamus in 9. cap. ad Roman.

7 Et quidem si permissio sit effectus reprobationis, certum est primæ permissionis non dari causam ex parte eius, qui permittitur labi, siue sit Angelus, siue homo. Et in hoc conueniunt omnes, etiam Molina hic, & Vazquez disput. 95. cap. 4. primæ permissionis non dari causam, vt in Angelis, vel etiā in homine iam iustificato, qui permittitur cadere à gratia. Solum est difficultas in hoc, quod permissio peccati sit effectus reprobationis, hoc enim posito omnes concedunt certam esse nostram sententiam. Id autem videtur ratione efficaci probari, quod scilicet permissio peccati, in quo quis decedit, aut quod habebit connexionem aliquā cū vltimo

effectu reprobationis, id est, cum exclusionē à regno, & destinatione ad pœnā, sit effectus reprobationis. Nempe, quia hæc permissio est effectus specialis prouidentia Dei circa hunc reprobū, & habens certā, & infallibilem connexionem cum vltimo effectū huius prouidentia. Est ergo effectus huius prouidentia. Hæc verò specialis prouidentia circa reprobū est reprobatio, igitur hæc permissio est effectus reprobationis.

8 Primum antecedens, quod hæc permissio sit effectus specialis prouidentia Dei circa reprobū, ex eo videtur colligi, quia tria sunt in reprobū, quorū vltimum non potest esse sine duobus, quæ præcedunt. Hæc sunt. Primum permissio casus in peccatum. Secundum obduratio, & mors in tali peccato. Tertium pœna æterna propter ipsum. Hæc tria ita se habent, vt posterius non possit esse sine priori, neq; enim pœna æterna potest esse sine finali impenitētia, id est, obdurate, & morte in peccato. Neq; hæc obduratio, & mors in peccato, potest esse sine casu, aut lapsu in peccatum; neque lapsus in peccatum actuale, vel originale sine Dei permissione, id est, voluntate, qua velit relinquere illum labi, & negare illi auxilium efficacē, quo detineretur à lapsu. Et hæc omnia ita videt in scientia conditionata, quod si velit permittere lapsum, & obdurationem, & mortem in peccato, iuste postea talem reprobū damnabit ad mortem æternam.

9 Hoc posito negari non potest, quod voluntas illa permissiva peccati, & obdurationis pertinet ad specialem prouidentiam huius, qua hic permittitur ad pœnam æternam. Nō enim pertinet ad generalem prouidentiam, qua omnes ordinantur ad gloriā voluntate antecedente: nam cum sine huius generalis prouidentia nullam habet connexionem permissio peccati. Habet tamen connexionem cū fine reprobationis, & hæc specialis conexio cognoscitur à Deo in sua scientia; & decernitur sua vltimate, ac prouidentia: voluntas ergo, & prouidentia volens, ac decernens talem specialem connexionem inter tria illa, necessariū est specialis. Et constat, quia voluntas & prouidentia, non dicitur specialis ex re volita, sed ex connexionem, quā talis res volita habet cum speciali fine, Ideo

Ideo enim voluntas gratia, & meritum in reprobū non pertinet ad specialem voluntatem & prouidentiam, sicut in prædestinato, licet res volita sit eadem; nempe quia gratia, & merita in reprobū, non habent connexionem cū speciali fine infallibilem, & efficacem, quā tamen habent in prædestinato; & ideo in reprobū solum pertinent ad generalem prouidentiam, & communem circa beatitudinem.

10 Similiter ergo dicendum videtur de voluntate permittendi peccatum in reprobū, ac prædestinato, quod in reprobū pertinet ad specialem prouidentiam reprobationis, in prædestinato solum ad generalem prouidentiam erga liberum arbitriū. Ratio discriminis est, quia peccatum permissum habet specialem connexionem cum fine reprobū in reprobū, quam nō habet in prædestinato. Et præuidens Deus sua scientia simplici, aut conditionata, hanc specialem connexionem, adhuc sua voluntate absoluta & efficaci, & speciali prouidentia circa reprobū, vult illā connexionem permittere ex parte peccati, & efficere ex parte pœnæ posito peccato.

11 Et hæc omnia confirmantur ex Paulo ad Roman. 9. vbi dilectio Iacob, & odium Esau refertur ad solam voluntatem Dei, absque vllis meritis eorum & operibus, antequam quicquam boni aut mali agerent, de quo testimonio dicemus infra speciali dubitatione. Per dilectionem autem intelligunt omnes electionem aut prædestinationem, per odiū reprobationem. Ergo etiam reprobatio habet aliquem effectum in reprobū ante meritum eius, non certe alium nisi permissionem, aut derelictionem. Ergo hæc est effectus reprobationis. Neque satisfacit solutio Molinae hic, quod Paulus loquatur de antecedentibus effectum reprobationis. Nos enim ex Paulo, & ratione iam dicta contendimus hoc antecedens damnationem, esse etiam effectum specialis positivæ voluntatis, & prouidentia. Et videtur efficaciter monstrari ex dictis. Ita Capreol. 1. d. 40. q. vnic. conc. 5. ex Diuo Thoma diffinit reprobationem, *Reprobatio est præscientia iniquitatis cum voluntate permittendi casum in culpam, & inferendi damnationem pro culpa.* Ita D. Thom. 1. p. q. 23. art. 3. & in 1. d. 40. q. 4. art. 1. & de verit. quæst. 6. art. 1. ad vltimum.

Alexand. 1. part. quæst. 29. memb. 1. Albert. Mag. 1. part. quæst. 66. memb. 1. & alij.

12 Sed hic notandum est discrimen inter effectus reprobationis ex vna parte, & effectus prædestinationis ex altera; quod effectus prædestinationis omnes pendent ex voluntate Dei, quæ est causa positiva ipsorum, & conexio inter eos. At verò Deus sua voluntate non est causa positiva connexionis, quā habent effectus reprobationis, neq; vnus effectus reprobationis est causa alterius. Sicut enim permissio Dei nō est causa positiva peccati, ita neq; est causa perseverantia in peccato, neque etiam pœnæ æternæ, quia sicut, ex permissione Dei, id est, negatione auxilij efficacis, non per se sequitur casus, neq; obduratio, ita neq; pœna æterna. Et ita D. Thom. ar. 3. dixit, quod reprobatio includit voluntatem permittendi peccatum, & puniendi pœna propter ipsum, non tamen dixit, hos effectus huius voluntatis, & prouidentia, licet sint inuicem connexi, habere connexionem per modum causæ & effectus.

13 Neque etiam dici potest reprobari aliquem, aut permitti cadere, ob præuifum malum vsum arbitrij, & propter mala opera. Hoc enim rejicit optime August. q. 2. ad Simplician. & de prædestinat. sanctor. cap. 12. & 13. vbi refert hanc sententiā ex eodem loco Pauli; eodem enim modo loquitur Paulus de prædestinatione, & de reprobatione, quod antequam quicquam boni aut mali egissent, & quod nō ex operibus; sed ex vocante, &c. & eodem testimonio vtitur in Enchirid. cap. 98. quod si mala opera præuisa essent causa reprobationis, non potuisset dicere Paulus, *Non ex operibus, &c.* & confirmat de prædestinat. sanctor. c. 12. ex eo ad Roman. 14. *Omnes stabimus ante tribunal, vt referat vnusquisque ea, quæ gessit in corpore, non inquit Augustinus, quæ gesturus erat.* Vbi etiam hoc idem confirmat cap. 14. ex Cypriano lib. de mortalitate, & vterque concedit scientiam illam ex hypothesi futurorum, ex eo Sapientia 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius.*

14 Similiter verum non est reprobationis causam esse obicem gratia præuisum in reprobū in fine vitæ, quæ sententia tribuitur Henrico Gandauensi, & alijs.

& alijs. Hic enim obex gratiæ nihil est aliud nisi peccatum, & obduratio in ipso. Ante peccatū autem datur effectus reprobationis; scilicet permissio in lapsu, cuius nos non sumus causa. Falsum enim est, quod quidam dicunt etiā permissionis nos esse causam, in quod inclinatur Valentia de reprobatione puncto 3. quāvis enim obdurationis, & excæcationis, quæ est post lapsum, & negationis auxiliōrū, quibus resurgeret, quis sufficiens causa sit peccatum, in quod quis lapsus est; tamen non sola hæc permissio, quæ obduratio, & excæcatio dicitur est effectus reprobationis; sed etiam prima permissio, quæ est ante obdurationem, & perseverantiam in peccato; cuius, ut diximus, nulla datur causa.

Prima permissio non sumus causa.

15 Quod autem quidam putant, D. Thom. ad Rom. 9. lectio 2. aliter sensisse, quam hic, & dixisse dari causam reprobationis ex parte nostra, non est verum; quia solum dicit discrimen esse inter prædestinationem & reprobationem; quod prædestinatio dicat præparationem meritorum, quibus pervenitur ad gloriā. Tum etiā quia præscientia meritorum non potest esse aliqua ratio prædestinationis, quia merita præscita cadunt sub prædestinatione. Præscientia autem peccatorum potest esse aliqua ratio reprobationis ex parte pœnæ, quæ præparatur reprobatis; in quantum Deus decernit punire malos propter peccata; quæ à se ipsis habent, non à Deo. Solum ergo dicit dari causam reprobationis ex parte pœnæ; non tamen ex parte totius effectus, scilicet permissionis, de qua plura dubitatione sequenti.

D. Thom. ad Rom. 9. idē docet.

batione parvulorum intelligitur orta permissio peccati originalis in parvulis, qui damnantur ex voluntate simplici excludendi eos à beatitudine, ob peccatum primi parentis, cum tamen permissio peccati actualis in adultis non possit esse ex priori voluntate, & intentione eos puniendi, unde neque ex voluntate reprobationis eorum. Itaque in parvulis ponit hæc tria instantia, in quorum primò vidit peccatum primi parentis; in secundo simplici affectu, & non efficaci voluit illos excludere à regno, & punire, quos prima sua intentione volebat salvos fieri sicut omnes. Tertio ex hac simplici complacentia, & voluntate puniendi, permittit eos labi in peccatum originale absque remedio. Deinde in quarto efficaciter eos excludit à regno, ob culpam originalis iam contractam. Quia igitur permissio peccati non potest esse effectus reprobationis, nisi sit ex aliqua intentione excludendi reprobum à regno, ideo dicit in adultis non esse effectum reprobationis, esse verò in parvulis.

Dicendum tamen est eodem modo in parvulis, atque in adultis permissio nem peccati, ob quod damnantur, esse effectum reprobationis. Ratio est, quia ad effectum reprobationis non est necesse, ut permissio sit ex intentione pœnæ, quasi finis per se voliti, & intenti à Deo, sed solum cum præscientia talis connexionis inter permissio nem, & pœnam futuram, qualem diximus dubitatione præcedenti. Et ita neque in pueris est necesse ponere voluntatem illam antecedentem pœnæ ante permissio nem peccati, quia non videtur iustitia punitiva esse virtus, nisi ex hypothesi culpæ, respectu cuius est iusta pœna, quæ infligitur. Sicut ergo non est iustum, neque bonum, neque dignum Dei clementia pueros excludi à regno, nisi in se habeant culpam, ob quam excludantur, ita non esset iusta, & bona illa voluntas simplex, & complacentia excludendi eos à regno ob solum peccatum primi parentis, antequam intelligatur in ipsis contracta culpa originalis.

Permissio etiam actualis est effectus reprobationis.

De voluntate excludendi à regno.

Secundò ad hominem, si ponatur illa voluntas, certè non debet poni simplex, & inefficax, sed absoluta, & efficax; quia ex ea sequitur effectus quem

Non esset simplex & efficax.

quem intendit per media, quæ ex illa sequuntur, sicut supra etiam diximus de voluntate, quam ipsi ponunt antecedentem erga prædestinatos, quod illa necessario sit absoluta & efficax, si quidem ex ea sequuntur media efficacia, ex quibus sequitur finis, per illam voluntatem volitus. Ita hic dicendum esset. Sed hic nulla ex voluntate pœnæ ante contractam culpam. Quamvis iusta pœna sit posito Adæ peccato, quod eius posterius permittantur cadere in culpam originalem, imò hoc ex natura generationis sequitur posito peccato Adæ, & amissa iustitia, quam generatione transfundendam acceperat, & contracta hac culpa in singulis, merito ipsi excluduntur à regno. Omnis tamen voluntas pœnæ aternæ ante culpam, ob quam debeat infligi, esset crudelis, & Deo indigna, tam respectu parvulorum, quam adultorum.

Non est voluntas pœnæ aterna ante culpam.

Igitur in omnibus eodem modo permissio peccati est effectus reprobationis, non quod sit ex intentione & voluntate pœnæ, sed quia est cum connexionem scita à Deo, & permissio ex parte culpæ, & ea posita volita ex parte pœnæ. Et ita omnis permissio peccati, siue originalis, siue actualis, quod revera punitur à Deo pœna aterna, quæ est ultimus effectus reprobationis, etiam ipsa est effectus reprobationis, ut constat ex dictis modo, & dubit. præcedenti, & art. 3. dub. 2.

Ratio Vazquez.

Sed dicit Vazquez non posse poni voluntatem illam efficacem excludendi à regno, sicut neque in electis voluntatem electionis efficacem ante merita. Primò, quia sequeretur puerum illum, licet remedia illi efficaciam applicarentur contra originale, adhuc fore damnandum. Sicut efficaciter electus ante merita, licet in peccatis moreretur, adhuc deberet salvari. Secundò, quia iam peccatum originale in illo non esset causa excludendi à regno, sicut si esset efficax electio ad gloriam ante merita, merita nihil operantur ad consecutionem gloriæ. Quæ omnia falsa sunt, & absurda.

6 Sed è contra nos dicimus, voluntatem illam non posse dici inefficacem, & simplicem in electis de facto, neque in parvulis reprobis, si daretur, quia ut diximus, ex ea sequuntur media ef-

ficacia, & assecutio finis efficacem. Ad primum autem respondetur; ex hypothese talis voluntatis efficacis non admitti media illi opposita, sed solum ea, ex quibus talis sequitur effectus, & finis volitus. Alioquin etiam dicemus in providentia rerum naturalium, quod licet Deus efficaciter, & absolute velit fructus dare, & fertile tempus, si tamen nunquam pluat, sed sint incommoda omnino tempora, naturaliter fore annum fertilem ex illa efficaci voluntate. Hoc ridiculum est, quia ex efficaci voluntate finis non sequitur illa conditio falsa; sed quod media apta provideantur ad talem finem. Si ergo Deus habet efficacem voluntatem dandi huic regnum, ut electo ad coronam, dabit illi merita, & servabit eum à finali peccato. Et si hunc puerum vult excludere à regno ob peccatum primi parentis, permittet eum cadere in originale, & non adhibebit remedia.

Ad secundum similiter respondetur, & mirum est tale ingenium tali vinci argumento. Ex eo quod sit voluntas efficax finis, verbi gratia, fructuum, iam media, quæ posterius ratione providentur, nihil præstarent ad eorum ubertatem, neque pluvie opportuna, neque zephyri, neque æstus suo tempore congrui. Itaque si medicus efficaciter prius in intentione vult sanitatem, medicinæ posterius ratione volite, in executione nihil proderunt. Sed dicit, medicus non habet efficacem voluntatem sicut Deus, ut quod vult efficaciter, ita etiam faciat efficaciter. Sed contra est, quia licet Deus habet efficacem, & infallibilem voluntatem, non tamen eam habet, neque habere vult de facto, sine medijs, quibus finem exequatur. Itaque licet electo efficaciter velit gloriam, vult tamen ut coronam, quam per merita posterius ratione volita, efficaciter consequatur. Et pugnat dicere efficacem voluntatem Dei circa aliquem finem per media perficiendum, & non ponere talia media, aut ponere eorum contraria. Ita etiam si vellet excludere parvulum à regno, cum iuste id fieri non possit, nisi permissio peccato, necessario debet permittere peccatum, & hoc operabitur ad pœnam iuste infligendam. Sed quia impossibile est Deum primò, & per-

Voluntas efficax non excludit vim mediolorum.

17 Prima sententia dicit aliter esse sentiendum de reprobatione parvulorum, quam adultorum; quod scilicet permissio peccati originalis sit effectus reprobationis in parvulis, non autem permissio peccati actualis in adultis. Ita sentit Vazquez disputatione 95. capite 6. Et probat, quia in repro-

Sententia Vazq. de reprobatione parvulorum.

Deus non se velle pœnam, etiam simplici effectu, vult primò nisi ex occasione culpæ, idè non possumus eodem modo loqui de fine reprobationis, & prædestinationis, adhuc in paruulis.

8 Et confirmatur hæc doctrina, quia si daretur voluntas illa antecedens pœnæ ante contractam culpam, cum proprium medium, & solum ad talem finem pœnæ sit culpa, necessariò ex tali antecedente voluntate, vellet Deus etiam culpam originalem. Sicut supra diximus, si Deus alicui vellet pœnitentiam ante eius peccatum, necessariò etiam deberet ei velle peccatum, quod est necessarium obiectum pœnitentiæ. Respondet Vazquez cap. illo 6. non esse necesse, vt placeat Deo priuatio gratiæ, vt culpa est originalis, & peccatum, sed solum vt priuatio est gratiæ, quæ est semen gloriæ, qua ratione potest eam Deus velle. Sed contra est, quia vt diximus, exclusio à regno per modum pœnæ, exigit necessariò culpam & peccatum per modum culpæ; si igitur pœna est à Deo volita, debet etiam esse volita culpa, vt medium necessarium.

9 Quòd autem dicit de paruulis, quibus potuerunt remedia adhiberi, negligentia verò parentum non fuerunt applicata, hos neque efficaci effectu, neque simplici fuisse exclusos à regno, antequàm præuisi essent, contraxisse originale peccatum, quia quândo eis potuerunt remedia adhiberi, adhuc eis Deus beatitudinem desiderabat. Hoc licet in se verum sit, non tamen ita coherens cum eius superiori sententiâ; nam respectu ipsorum tam efficaci, & absoluta voluntate voluit Deus eis non adhiberi remedia, licet possent, atque illis primis, quibus non potuerunt adhiberi. Et in omnibus permissio originalis fuit effectus reprobationis, sed neque in his fuit ex intentione excludendi eos à regno, quasi ex fine prius volito, vt de his concedit etiam Vazquez, neque in illis primis, vt iam diximus, licet de illis ipse neget.

10 Iuxta hætenus dicta hic ordo rationis potest assignari in mente diuina secundum considerationem nostram, vt primò omnes Adæ posteros viderit Deus, ob eius transgressionem, culpæ originali obnoxios, ita vt iuste permitti potuerint omnes eà contrahere. Secundo tamen vt omnibus tam paruulis quam adultis adhuc voluerit beatitudinem voluntate antecedenti: quamuis melius sit post Adæ peccatum iam non concipere antecedentem voluntatem Dei, cum iam voluntas Dei non consideretur sola, sed cum circumstantijs ex parte peccati Adæ, & massæ iam perditæ, aut obnoxiiæ originali culpæ. Igitur in hoc secundo instanti, melius est concipere omnes permitti cadere in originalem culpam, præter Christum, qui non potuit, & Virginem, quæ speciali privilegio fuit ante culpam in primò instanti sanctificata. In tertio instanti omnes reprobi permitti sunt decedere in culpa originali, vel actuali, id que intelligi potest in odium, & vindictam peccati Adæ, prout fuit capitæ & naturæ. Quarto tandem, omnes isti excluduntur à regno, paruuli quidem ad pœnam damni priuatiuam tantum; adulti verò ad pœnam damni tam positiuam quam priuatiuam, & ad pœnam sensus. Ex quibus constat reprobationem esse prouidentiam oppositam prædestinationi circa media beatitudinis, & non immediatè opponi electioni, vt putauit Durandus in 1. dist. 40. q. 2. & diximus supra artic. 1. Certum est enim, non esse in Deo destinationem ad pœnam, ante præuisa specialia demerita cuiusuis reprobi, quamuis sit electio, & destinatio ad gloriam electorū, ante præuisa specialia merita prædestinationis. Ratio est, quia ordinatio ad gloriam est ex prima, & per se intentione Dei, & ita potest esse iuxta suam voluntatem, licet accommodet se cum libertate arbitrij. Destinatio verò ad pœnam non est primò, & ex se bona, nisi ex hypothesi culpæ, quæ debeat puniri, iuxta id Sapientiæ 11. Nihil odisti eorum quæ fecisti, & docet Augustinus lib. 1. ad Simplician. quæst. 2. quòd homines sint vasa iræ, in quantum impij sunt, & execrabiles, & Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 26. tractans locum Pauli ad Roman. 9. An non habet potestatem figulus, &c. Sic ait, Notum namque est iram Dei dici non posse, nisi ubi creditur iniquitas hominis præcessisse, idè colligitur ex Damasc. 2. lib. cap. 29. & 30. & libro 4. cap. 20.

Christus & Virgo soli, Ordinatio ad gloriam est ex prima intentione.

colligitur ex Damasc. 2. lib. cap. 29. & 30. & libro 4. cap. 20.

XIII. DVBITATIO.

Circalocum Pauli ad Roman. 9.

Iacob dilexi, Esau autè odio habui.

De mente Pauli difficultas.

1 Quod maxime ad nostrum attinet institutum, & difficultatem habet in hoc loco Pauli, est, quòd ipse videtur agere de prædestinatione, & reprobatione Ecclesiæ, & Synagogæ, & vtramque videtur velle fuisse ante opera, idèst merita, & demerita, quòd licet de electione prædestinatorum verum sit, ex dictis supra, de dānatione tamè, idèst destinatione ad pœnam reproborum, non est verum, vt diximus dubitatione 11. Secundò, quia Paulus hoc suum institutum probat ex hoc quòd Iacob & Esau nondum nati, & antequam quicquam boni aut mali egissent, ita fuerunt à Deo destinati, vt maior seruiret minori, non ex operibus, sed ex vocante, idèst Deo ita ordinante. Quod tamen exemplum non videtur ad rem; primò quia in eo non agitur de electione Iacob ad gloriam, & reprobatione Esau ad pœnam, sed de temporali dignitate. Secundò, quia adhuc temporali seruitute non legitur Esau seruisse suo fratri minori Iacob, imò è contra Iacob adorauit Esau. Et eadem est difficultas de exemplo Isaac, & Ismael, quòd prius attulit Paulus. Tertio, quia exemplum figuli, quòd offert ibidem Paulus, non videtur accommodatum, quia licet in potestate figuli sit facere vnum vas in honorem, aliud in contumeliam, Deus tamen nullum facit vas in contumeliam, idèst in iram, & pœnam.

2 Solutio de mente Pauli

Dicendum tamen est locum Pauli esse grauissimum, & suo instituto valdè accommodatum. Et vt ad singula suo ordine dicamus; ad primam dubitationem respondetur, intentionem præcipuam Pauli esse, agere de spiritali reprobatione Ecclesiæ ex gentibus, & reprobatione Synagogæ Iudæorum. Ita D. Thomas ad Rom. 9. lect. 1. & sequentibus dicit, Paulum in præcedentibus egisse de necessitate gratiæ ad salutem, quòd ipsa sola sit necessaria & sufficiens, & non natura, aut lex antiqua, neque opera naturæ, vel legis, sed solum quæ sunt ex gratia. A capite verò 9. agit

Paulus de ordine gratiæ, & docet quomodo deficientibus Iudæis, Gentiles admissi sint ad gratiam. Idèd acturus de casu Iudæorum, dicit tristitiam suam, quòd ostendat se non ex odio loqui. Secundo, quòd licet Iudæi defecerint, verbum Dei & promissa non fuerint inania, sed impleta sint in veris, id est, spiritalibus Israelitis, qui sunt promissionis filij ex Isaac & Iacob. Tertio, quia de filijs Abraham, Ismael fuit reprobatus, & Isaac electus, saltem quoad temporalem dignitatem, & hoc reijci poterat, vel ad diuersitatem matrum, quia Ismael de ancilla, Isaac de libera, vel quia vnum genuit incircumcisus, alterum circumcisus; vt has fugas excludat, inducit alios duos ex eisdem patre & matre, imò & ex eodem concubitu natos. Et ita dicit non solum Saram, sed & Rebeccam habuisse filios ex Isaac, & ex vno concubitu, qui fuerint exemplum & allegoria huius electionis, & reprobationis spiritalis, Cum enim nondum nati fuissent, &c. quo incipit explicare electionem & reprobationem ante merita, & addit, Vt secundum electionem propositum Dei maneret, id est, decretum Dei volentis vnū præ alio magnificare, firmum esset, non secundum merita, sed secundum electionem, Non ex operibus, quæ nulla præceperunt, sed ex vocante, id est, ex gratia Dei & voluntate, dictum est ei, id est, Rebeccæ, Quia maior seruiet minori, scilicet maior Esau minori Iacob.

3 Ad rationem autem primæ dubitationis respondetur, tam dilectionem in prædestinatione quam odium, id est, minorem dilectionem in reprobatione, id est, permissionem lapsus esse ante omnem meritum: quamuis qui reprobationem solum putant dici de exclusionem à beatitudine, vt Vazquez disputat. 95. capite 8. & non ita proprie de reiectione à gratia, putant illud, Cum nondum nati essent, aut aliquid boni, aut mali egissent, &c. non posse accommodari ad reprobationem spiritualem, sed solum ad prædestinationem vnius; odium verò & reprobationem à regno fuisse ex malis operibus. Hæc verò verba ex Malach. 1. tantum sumi historicè, de electione & reiectione respectu temporalis dignitatis, & primogenij, ad quòd electus fuit Iacob, & reiectus Esau, ante omnem meritum aut demeritum. Sed

Dilectio & odium.

4 Sed quamuis verum sit, sensum histo-
Refervi de- ricum verborum Malach. 1. & Genes.
bere ad spi 25. esse de temporali electio-
ritale ele- pulsa; tamen, vt optimè Salmeron in
tionem & epist. ad Roman. disput. 27. nihil illu-
reprobatio- stre, aut magni ponderis habebit hic lo-
nem. cus, si mysterium Pauli relinquatur.

5 Quomodo
aptari pos-
sunt.

Secundò, omnes veteres Patres hunc
locum ad mysterium prædestinationis,
& reprobationis referunt. Tertio con-
textus ipse Pauli hoc idem significat,
cum apertè hæc accommodet ad Iu-
dæos antea deploratos, & Gentiles ele-
ctos; vnde omnes antiqui ita intelligunt
Paulum.

Ideo plerisque de prædestinatione,
ac reprobatione Dei circa Ecclesiam
& Synagogam, & circa singulos præde-
stinatos ac reprobos, videntur aptanda
hæc verba. Et licet de electione ad glo-
riam possint iuxta nostram sententiam
facile intelligi, tamen de reprobatione
ad poenam in nulla sententia possunt
ita aptari; hæc enim non fuit in Deo
ante opera. Ideo plerique Patrum de
vtraque intelligunt, ante opera quidè
in executione facta, non tamen ante ip-
sa in præscientia cognita; & ita dicunt,
electionem & reprobationem esse qui-
dem ab æterno, antequam simus nati,
aut boni aliquid, aut mali agamus; non
tamen ante præscientiam eorum, quæ
facturi sumus. Ita Augustinus in expo-
sitione quarundam propositionum ex
epist. ad Roman. propos. 60. & libr. de
prædestin. Dei cap. 3. Hieron. in com-
mentarijs huius loci, & in epist. ad He-
dibiam q. 10. Ambros. in hunc locum,
& Chryl. serm. 16. Origenes etiam,
Theophylact. & Oecumen. in eundem
locum Pauli, Basilii initio Prouerbio-
rum, & in Psalm. 28. Tertullian. lib. ad-
uersus Marcionem, Phylaster libro de
hæresibus, cap. de induratione Dei su-
per cap. 9. ad Roman. Damascen. libr. 2.
cap. 30. Ireneus lib. 4. cap. 70. 71. 72. &
76. Anselm. lib. de Concordia præscien-
tia, & cap. 2. Et in hac sententia, loquẽ-
do de re ipsa, nihil est absurdum, imò est
vera, licet enim electio Dei secundum
rationem nostram sit prior quàm ope-
ra in singulari. In re tamen & physice
non est sine præscientia operum, & re-
probatio ad poenam, adhuc secundum
rationem nostram est posterior ratio-
ne meritis, & operibus nostris.

Sumendò tamen reprobationem cū

D. Thom. pro voluntate permittendi
peccatum, dici potest, eam sicut præ-
destinationem esse ante opera etiã præ-
scita. Quam sententiam sequitur etiam
Salmeron disputation. illa 27. & antea,
& constat ex dictis hætenus: & ita om-
nino doctrina Pauli & allegoria apta
tur sententiæ D. Thom. & aliorum, quã
supra secuti sumus de natura prædesti-
nationis & reprobationis.

Et reprob-
atio ante
opera.

Ad secundam dubitationem, omnes
conueniunt exempla adducta à Paulo
in sensu historico, non intelligi de præ-
destinatione & reprobatione illorum
fratrum respectu regni Dei, sed tempo-
ralis dignitatis. Et primò D. Thomas
vbi supra dicit, posse intelligi quantũ
ad eorum personas, & sic Esau nõ pro-
priè fuit seruus Iacob, quinimò septies
fuit à Iacob adoratus, Gen. 33. Occa-
sione tamen dicitur seruisse Iacob, in
quantum persecutio, quam ei intulit, in
bonum eius celsit. Prouerb. 11. *Qui stul-
tus est seruiet sapienti.* Secundò omnes
dicunt, propriè per Iacob & Esau in-
telligi duos populos, vt constat Gen.
25. vbi Rebecca dixit Dominus, *Dua
sunt gentes in utero tuo, & duo populi ex
ventre tuo diuidentur, populusq; populum
superauit, & maior seruiet minori.* Populi
ergo fuerunt in ventre Rebecca ratio-
ne stipitum, ita ijdem in Malachia &
Paulo significantur nomine stipitum.
Ita Diuus Thomas & Salmeron dispu-
tatione illa 27. Molina hinc disputat. 1.
memb. 11. conc. 4. & Ioannes à Bono-
nia de prædestinatione part. 1. pag. 23.
& seq. Constat autem, posteros Esau
seruisse Israelitis, iam à regressu filio-
rum Israel ex Aegypto; maxime verò
impletum fuisse in Dauid. 2. Reg. 8. &
Psalm. 59. *In Idumeam extendam calcea-
mentum meum.* Et Psalm. 107. *Quis deducet
me in ciuitatem munitam, quis deducet me
vsque in Idumeam?* Et eadem est ratio de
Ismaelitis respectu posteritatis Isaac.

7 Iacob &
Esau quo-
modo addu-
cantur.

Duo populi

Tertio constat, hinc sumi allegoricè
hos duos populos, vt docet D. Thom.
& in figura, vt etiam Faustus lib. 2. cap.
6. vt per maiorem intelligatur populus
Iudæorum, qui primò adoptionem fi-
liationis acceperat. Exod. 4. *Primogeni-
tus meus Israel,* per minorem populus
Gentium, qui posterius ad fidem voca-
tus fuit. Sicut etiam filius prodigus ado-
lescentior dicitur Luc. 15. Iudæi autè
seruiunt Gentili populo & Ecclesiæ, &
tem-

8 Iudæi ser-
uiunt Eccl-
siæ ex Gen-
tibus.

temporali abiectione, & maxime vt D.
Thomas, & Salmeron, & sæpe Diuus
Augustinus docet, quia sunt quasi Ca-
psarij nostri, & custodes sacròrum libro-
rum, ex quibus nostræ fidei testimo-
nium perhibetur.

9 Omnes etiam conueniunt, tam in
historia, quàm in mysterio, & allegoria,
per odium non significari affectum
contrarium dilectioni, & ita non con-
trariè sumi, sed comparatiue, pro minus
copiosa beneuolentia, ostenta in hos,
quàm in dilectos. Et sic sæpe in Scriptu-
ra odium sumitur pro minori dilectio-
ne Matth. 6. *Aut vnum odio habebit,*
idest minoris faciet vnum dominum, &
Lucæ 14. *Qui non odit patrem suum, &
matrem,* idest, qui non postponit paren-
tum dilectionem meæ dilectioni, &
Ioan. 12. *Qui odit animam suam in hoc
mundo,* idest minus diligit. Dixerat hoc
etiam Diuus Thomas supra art. 3. ad 3.
& hoc constat ex eodem Euangelio
Matth. 10. vbi hoc idem alijs verbis
significat Dominus, *Qui amat patrem, aut
matrem plusquam me, non est me dignus.*

Odium pro
minoribene-
uolentis.

10 Ad tertiam dubitationem responde-
tur, Deum ab Apostolo induci quasi fi-
gulum, qui potestatem habeat in mas-
sam peccatorum, ex quibus vnum eli-
gat in honorem, alterum relinquat in
contumeliam. Et huic Dei potestati
homo contra respondere non possit.
Et ita primò reprimat humanam auda-
ciam, *O homo tu quis es, qui respondeas Deo?*
idest iuxta Græcum, qui ex aduerso te
opponas, contradicas, aduerferis. Exem-
plo autem figuli, & vasorum, non signi-
ficat Paulus, Deum facere vasa in con-
tumeliam, sed nulli facere iniuriam, si
ea, iam liberè facta suis peccatis in con-
tumeliam, ita relinquat. Salmeron dis-
putat. 29. dicit significari, non ita facere
Deum, sed posse facere si velit. Sed
primò, si vasa contumeliæ dicantur ob
peccata, Deus illa nec facit, nec facere
potest. Secundo, si intelligat vasa iræ, &
apta in poenam, & gehennam. Neque
hæc facit Deus se solo, neque facere
potest, nisi posito peccato, vt ibidem
tacetur ipse Salmeron, & nos diximus
supra quæst. 21.

Vasa in con-
tumeliam,
non à Deo.

11 Solum igitur significatur derelictio
Dei erga eos, qui se ipsos faciunt vasa
in contumeliam, iniuriam non esse, licet
alios, ex eadem massa peccatorum, fa-
ciat sua gratia, ac misericordia, vasa in

honorem: nulli enim in hoc facit iniu-
riam, sed suo vtitur iure, ac potestate.
Ita Origen. in hunc locum Hierony.
q. 10. ad Hedibiam epistol. 150. Chry-
sostom. serm. 16. Faustus lib. 1. cap. 12.
Theodoretus, Theophylactus, Oecu-
menius, Damascenus lib. 4. fidei cap. 20.
vbi docet phrasim esse Scripturæ, *Per-
missionem Dei actionis voce significare;* nõ
enim Deus facit ignominiosa vasa, sed
propria vnus cuiusque voluntate, ac
delectu. Igitur in quantum permittit,
facere dicitur, *Deus autem* (inquit Oe-
cumenius) omnes probos facit, studio-
sos, ac fideles. Alios tamen relinquit ob-
duratos, ac rebelles, & in hoc iniuriam
non facit, & huc venit, o homo tu quis
es? quid enim habes quod in hoc obmur-
mures, aut responses? Sapient. 12. *Quis
tibi impiauit, si perierint nationes, quas tu
fecisti?*

Permissio
dicitur. a-
ctio in Scri-
ptura.

Quòd verò Deus non faciat vasa iræ
neque sua voluntate obduret peccato-
res, vt impiè hic blasphemant Bucerus
Caluinus, & alij, constat ex eodem
Apostolo ad Roman. cap. 2. *Tu autem se-
cundum duritiam tuam, & impenitentem cor,
&c.* Et 2. ad Timoth. 2. vbi idem assert
exemplum de vasis in honorem, & con-
tumeliam, & addit, *Quod si quis se emun-
dauit ab his, fiet vas in honorem sanctifi-
catum, & vtile dominatori,* quasi sua quis-
que voluntate maneat immundus cum
possit emundare se. Et 1. ad Thessalonic.
cap. 5. *Non posuit Deus nos in iram, sed in
acquisitionem salutis,* & Iacobi capit. 1.
Deus intentator malorum est, ipse autem
neminem tentat, idest non instigat in ma-
lum. Et quia in hoc eodem capit. 9. ad
Roman. dicit, *Quod si Deus volens osten-
dere iram, & notam facere potentiam suã,
sustinuit in multa patientia.* Ecce constat
non facere Deum peccata, ob quæ osten-
dere vult in reprobis iram, & notam fa-
cere potentiam suam; sed sustinere, ac
permittere in multa patientia vsque ad
diem reuelationis iusti sui iudicij, vt sic
etiam ostendat diuitias gloriæ suæ in
vasa misericordiæ, nempe quia omnia
cedunt in bonum electorum, etiam sup-
plicia ipsa reprobòrum, Psalm. 57. *Lata-
bitur iustus cum viderit vindictam,* Isai.
vlt. *Videbunt cadauera virorum, qui præ-
uaricati sunt in me, &c.* Et constat ex
hoc loco Pauli, & docet Augustinus
libro secundo de nuptijs & concupis-
centijs, capite 16. & libro de bono
per-

12 Vasa iræ nõ
à Deo.

perseuerant. capite 12. & libro 4. contra Iulianum, capite 8.

XIII. DVBITATIO.

An sola voluntas diuina sit causa predestinationis & reprobationis?

Difficultatis ratio.

PARS negans ex eo videtur probari, quia voluntas diuina irrationabilis esse non potest, si autem ipsa solet esse causa predestinationis quorundam, & reprobationis aliorum, videtur sola potestate, ac dominio vti absque vlla iusta ratione, quod durum videtur, & indignum Dei bonitate, & æquitate. Ob istam rationem fuerunt aliquæ Theologorum sententiæ, de quibus egimus hæcenus, quibus aliquam reddebant rationem, quare hos prædestinet Deus, alios reprobet, vt Henric. quodl. 4. q. 19. & quodl. 8. q. 5. Bonau. 1. d. 41. art. 1. q. 2. Carthusia. q. 1. Aureol. in 1. d. 41. Salmeron etiam disputat. 29. in epistola ad Roman. in fine, dicit prædestinationis, & reprobationis non deesse causas, licet in particulari nos lateant. In genere enim vtriusque finis est Dei gloria, vel de misericordia in vasis honoris, vel de iustitia in vasis iræ, & contumeliæ. In particulari verò, cur hunc prædestinet, illum reprobet, mysterium est, quod captum excedit. Et dicit seruandum esse Augustini consiliū, tract. 26. in Ioan. Quare illum trahat, illum non trahat, noli velle iudicare, si nō vis errare.

Sententia multorum.

Dicendum tamen est, nullam aliam posse esse causam latentem, aut manifestam, præter Dei voluntatem; quare vnus prædestinatus sit, alter reprobatus. Ita docet D. Thomas in hoc art. ad 3. & sequuntur Caiet. Bañes, & quotquot supra dixerunt, non dari causam prædestinationis, & reprobationis ex parte nostra. Quamuis ergo Deus in prædestinatione ostendere velit misericordiam erga electos, & in reprobatione iustitiam erga reprobos; huius tamen, quare hos elegerit in gloriam, illos reprobauerit, nulla ratio esse potest, nisi diuina voluntas. Declarat hoc Diuus Thomas exemplo materiæ primæ, quæ cum tota sit vniformis, quare vna pars eius sit sub forma ignis, alia sub forma terræ, ratio reddi potest, vt sint diuersæ species in rebus naturalibus,

Sed quare hæc pars materiæ sit sub ista forma, & illa sub alia, huius nulla alia est ratio, nisi simplex diuina voluntas. Sicut etiam ex simplici voluntate artificis pendet, quod ille lapis sit in ista parte parietis, alius in alia parte, quamuis ratio artis petat, quod aliqui sunt in ista parte, & aliqui in illa.

Ad rationem in oppositum respondet Diuus Thomas, nullam esse iniquitatem in Deo ex hoc inæqualia non inæqualibus præparat, nempe vnus dat gloriam; alteris permittit casum, & præparat poenam; esset enim contra iustitiæ rationem, si prædestinationis effectus ex debito redderetur, & non daretur ex gratia. At in his, quæ ex gratia dantur, potest quis pro libito dare cui vult, plus, vel minus, dummodo nulli subtrahat debitum. Et hoc dicit Paterfamilias Matth. 20. Tolle quod tuum est & vade, an non licet mihi quod volo facere. Hæc Diuus Thomas.

Electio inæquales

Sed contra obijciunt Henricus, & Aureolus, contra exemplum materiæ primæ. Primò, quia in partibus materiæ primæ est æqualis dispositio, & ita non est maior ratio, quare vna pars eligatur ad vnā formam quam altera. Secundo, quia in partibus materiæ, cum nihil patiantur, nulla est iniuria; in hominibus verò, qui maxime affliguntur, iniuria est eos destinare ad poenam, & tormenta. Tertio, quia punitio, & præmiū, non sunt de gratuitis, sed de iustis, & ita non ad rem accommodatur dictum patrisfamilias.

Contra D. Thom.

Vera tamen est sententia Diui Thomæ, quod scilicet stantibus eisdem causis reprobationis, & prædestinationis in communi, nulla alia est ratio, quare illæ causæ cum suis effectibus, scilicet misericordia, & iustitia, potius applicentur his Angelis, & hominibus, quam illis, nisi diuina voluntas. Stante enim æquali natura humana, & eodem peccato originali in omnibus, quare hunc eligat ad vitam, illum relinquat ad mortem, nulla alia potest esse causa. Et hoc est verum loquendo de primo effectu prædestinationis, & reprobationis, qui sunt prima vocatio, & prima permissio; nam ante hos effectus nulla est inæqualitas inter homines, sed sæpe prædestinati sunt magis abalienati a Deo, quam reprobis, sæpe æque in peccatis, licet aliquando, vt supra diximus respectu pri-

Defensio D. Thom.

primæ vocationis, sit aliqua cõditio, & ablatio impedimentorū in omnibus, & cum hac æqualitate contingit, vt quidam sint prædestinati alij reprobis in fine, & suæ voluntati relicti, ex sola certè Dei voluntate.

Ad primū ergo respondetur, exemplum materiæ primæ esse apprimè accommodatum; quia sicut in illa est æqualis natura, & dispositio, seu indifferentia, ita in hominibus; & contingit, quod duo homines sint æque iusti, & alter permittatur cadere, imò etiam si sanctior sit, & maneat in peccato, & percat in æternum; alter verò non cadat, aut si cadat, citò resurgat, aut tandem resipiscat, & in gratia decedat in vitam æternam. Constat huius discriminis causam solam esse Dei voluntatem. Ad secundum respondetur, Aureolum solum loqui de vltimo effectu reprobationis, scilicet pœnæ æternæ, & tormentis, & respectu huius certum est esse causam, scilicet peccatum ipsius, qui damnatur; nos autem cum Diuo Thoma loquimur de primo effectu reprobationis. Ad tertium similiter respondetur, dictum patrisfamilias accommodari a Diuo Thoma, non respectu pœnæ solius, sed respectu totius prædestinationis & reprobationis quoad totum effectum; gratum enim est, quod vnus æque dispositus vocetur; alter relinquatur, aut quod ex duobus æque vocatis & iustificatis, vnus præseruetur a casu, alter cadere permittatur. Hæc notat Caietan. hic contra Henricum & alios.

Exemplum materiæ primæ aptum.

Obijcit Bonau. vbi supra id ad Rom. 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius, &c. Vbi videtur Paulus inuestigabilem dicere rationem prædestinationis, & reprobationis. Si autem esset sola voluntas Dei, non esset occulta & inuestigabilis, sed manifesta ratio. Carthusianus hoc confirmat ex eo ad Ephes. 1. Prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consiliū voluntatis suæ. Ex quo videtur colligi, voluntatem Dei sapienter & cum certa ratione operari omnia & singula, & non solum quia vult: ergo cuiusvis prædestinationis & reprobationis est ratio, licet occulta, alia a voluntate Dei. Argumentum videtur apprensens. Respondetur tamen, non esse difficultatē Pauli

in agnoscenda hac ratione, scilicet voluntate Dei, quæ manifesta est, & omnino libera in his decretis prædestinationis, & reprobationis, & si haberet rationem aliquā præter suam iustissimam voluntatē, non esset libera. Solum ergo dicuntur incomprehensibilia iudicia, & inuestigabiles viæ; quia decreta hæc occulta sunt, & si quæ præcedunt, & sequuntur. Certū etiā est, Deū sapiētē & cū ratione operari, sed liberè ex sua voluntate.

XV. DVBITATIO.

An sit in potestate cuiusvis esse reprobatum?

PRIMA sententia est affirmans, quam tenet Vazquez disputat. 95. & in puncto 3. dum vterque dicit reprobationis dari causam ex parte nostra. Et probant; quia effectus reprobationis, iuxta Vazquez, est sola pœna æterna; hæc autē est propter peccata reprobis, ergo in potestate eius. Iuxta Valentiam verò ibi, & puncto 2. effectus est reprobationis etiam permissio peccati, sed nō illa prima, quam supra diximus, sed altera, quæ induratio, & excecatio dicitur, qua videlicet quis sit insigniter improbus. Sed hæc etiam est ob præcedentia peccata; ergo totius effectus sumus causa, & ita in nostra est potestate. Quā sententiam putat Valentia esse Henrici, Bonauen. Heruei, Gabriëlis, Okam locis supra citatis. Sed neque hi, neque Valentia expressè dicunt reprobationē esse in potestate reprobis; Vazquez tenet expressè de reprobatione a gloria. Et ibidem refert sententiam dicentium; in potestate cuiusvis esse reprobari, & non reprobari; similiter, & non prædestinari, licet non sit in potestate cuiusvis prædestinari. Et videtur innuere Valentia; & in hanc referri etiam dicit; Henricum, Bonauenturam, Alexandrum Alensē.

1. Sententia affirmans.

Et potest probari, quia in Scriptura cuius tribuitur sua perditio, Ezech. 18. Osee 13. 2. Pet. 3. Nolens aliquē perire, sed omnes ad penitentiam reuerti: nullo ergo Deus excludit a beneficio prædestinationis, nisi sua culpa. Plurā alia Scripturæ testimonia adducit Valentia in hanc sententiam.

2. Ratio

Secundò ex Patribus, qui & prædestinationem ex gratia factam docent, &

2. Ratio repro-

reprobationem ex iustitia, ita August. lib. de bono perseverant. cap. 8. & q. 2. ad Simplician. & de prædestinat. sanct. cap. 14. & 2. de peccator. meritis cap. 17 Prosper ad capitula Gallorum ad 7. obiect. & libr. 2. de vocation. Gentium cap. 7. & 12. & saepe, & Fulgentius ad Monimum lib. 1. iram Dei non dici nisi ubi iniquitas hominis præcessit: Omnes etiam docent neminem deseriri à Deo, nisi prius ipse deserat Deum. Sic August. lib. de bono perseverant. cap. 6. & 11. & lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 21. & 23. & epistol. 105. & libr. 83. quæstion. q. 68. & epistol. 106. neminem obdurari, nisi suo merito.

4. Ratio.

Tertio ratione, quia si ex solo Deo esset homines non prædestinari, fieret, ut ipsi impossibilis fieret salus, quæ sine prædestinatione acquiri non potest. Confirmatur, quia in cuiusvis potestate est, vocationem suam reddere efficacem, per hoc quod ei consentiat, aut dissentiat, ergo & facere quod sit effectus prædestinationis, aut reprobationis.

5. Prædestinari non est in nostra potestate.

Vazquez cap. illo 9. rejicit hanc sententiam ea parte, qua dicit non prædestinari esse in nostra potestate, licet prædestinari non sit in nostra potestate, quia utriusque est eadem ratio: & ita vult neutrum esse in nostra potestate. Probat, quia licet consentire vel dissentire vocationi in nostra sit potestate, præveniri tamen ea vocatione, & gratia, quæ scit Deus habituram effectum, aut altera quæ scit non habituram, non est in nostra potestate. Et nobis hoc ita videtur:

6. Reprobatio non est in nostra potestate.

Dicendum igitur est, licet reprobatio, quoad aliquos effectus, pendeat ex nostra voluntate, ac potestate, non tamen quatenus sumus causa illorum effectuum per peccatum, scilicet obdurationis, & pœne ultimæ, adhuc tamē non ita proprie dici, quod sit in nostra potestate absolute, etiā quantum ad istos effectus. Et hoc est, aduersus utramque illam sententiam. Ratio est quia licet pœna infligatur à Deo propter peccatum, & similiter obduratio, quatenus non vult dare auxiliū efficacem, permittatur Dei voluntate, ob præcedens peccatum, adhuc tamē neutrum absolute est in nostra potestate, & ideo neque non prædestinari est in nostra potestate, sicut neque prædestinari. Ratio est, quia ad hoc posito peccato, & obduratione, posset Deus, si vellet, & emollire cor, & non punire pœna æterna, sed præuenire au-

xilio, quod sit futurū efficacem, neque dando, aut non dando huiusmodi auxiliū consulit nostram voluntatem, aut potestatem. Ergo neque pœna æterna est proprie in nostra potestate, neque obduratio, quantum ad negationem auxilij, quam dicit ex parte Dei.

7. Ratio.

Secundo, quia ut supra diximus, non solum pœna æterna, neque sola secunda permissio, id est, obduratio & excæcatio, sed etiam prima permissio peccati, in quo reprobatus decedit, & obquod tandem punietur, est effectus reprobationis, ut probauimus dubit. 11. Et hæc permissio, ut concedit etiam Vazquez, non est in potestate nostra; ergo neque obduratio, neque pœna æterna, quatenus connexionem habet cum hac prima permissione, est in nostra potestate. Imò licet prima permissio, quantum ad id, quod dicit lapsus & peccati ex parte nostra: (permissio enim est peccati, quod nos voluntarie committimus) sit inquam, hæc permissio in nostra potestate, quia si nos voluntarie non cederemus, nulla esset permissio, adhuc reprobatio quoad alios effectus non est in nostra potestate, quia adhuc posita prima hac permissione, potest Deus dare auxiliū efficacem contra obdurationem, & quo impediatur pœna æterna, & quod det, vel non det, non est in nostra potestate, sed in sola Dei voluntate. Similiter, quod posito peccato & obduratione mors eueniat in tali statu finalis impœnitentiæ, non est in nostra potestate & voluntate. Hoc autem est necessarium, & effectus proprius reprobationis; ergo neque reprobatio quantum ad suos effectus, si proprie loquamur, dici debet in nostra esse potestate. Et hac ratione diximus supra, neque prædestinationem esse in nostra potestate, etiā si primus eius effectus esset in nostra potestate, quia adhuc perseverantia non est in nostra potestate.

8. Si reprobatio à gloria in nostra potestate est potestas mea: etiam prædestinatio.

Tandem nobis certum videtur, si reprobatio à gloria sit in nostra potestate, ut vult Vazquez, etiam prædestinationem ad gloriam esse in nostra potestate, quia in hoc certe eadem est omni no ratio. Et euidenter sequitur, si in mea potestate fuit non reprobari à gloria, in mea etiam potestate fuit prædestinari ad gloriam, quia primū antecedens stare non potest sine hoc consequenti. Et cum ipse hoc non concedat, & merito, non debuit neque illud primū concedere,

& nos

ARTICVLVS VI.

Verum prædestinatio sit certa?

Conclusio. Prædestinatio certissime & infallibiliter consequitur summæ merito creato, aut tollit eius libertatem.

PRIMA DVBIT.

An libertas arbitrij ita facile stet cum voluntate Dei, atque cum scientia?

Prima sententia dicit, non ita facile conciliari libertatem creatam cum voluntate Dei, & prouidentia, seu cum prædestinatione ac reprobatione, atque cum scientia speculatiua. Ita sentit Vazquez supra disputatione 68. cap. 3. & hic disputatione 99. capite 1. Et ratio esse potest, quia scientia per se non est efficax, neque facit id quod scit: voluntas vero Dei est efficax, & facit id quod vult, & ita posita Dei voluntate, quæ vult aliquid fieri, aut esse, impossibile est illud non esse. Et eadem est ratio de prouidentia, & prædestinatione, ac reprobatione, quia licet sint actus intellectus in doctrina Diui Thomæ, sunt tamen actus intellectus practici, qui pendent ex efficaci, & absoluta voluntate Dei. Et ita eandem inferunt necessitatem in effectu.

1. sententia negans.

Heretici etiam, qui putant à Deo inferri necessitatem nostre libertati, id præcipue asserunt, non de scientia Dei, sed de prouidentia, ac voluntate. Ita ti, quidam putabant prædestinatione, ac reprobatione tolli libertatem. Dicebantur hi Prædestinati ob hunc specialem errorem, quos referunt Sigibertus in suo Chronico sub anno 415. & Sandersus lib. 7. de visibili Monarchia, Vvaldensis tomo 1. artic. 1. capite 21. Dicebant igitur, nec pie viuentibus bona opera prodesset, si sunt ad mortem destinati per reprobationem, nec contra impijs mala opera obesset, si ad vitam sint prædestinati. Et hunc errorem colligebant Galli ex doctrina Augustini de prædestinatione ac reprobatione, ut constat ex illis duobus epistolis Prosperi & Hilarij ad Augustinum, &

& nos utrumque negamus, quia neque prædestinari, aut non prædestinari, neque reprobari, aut non reprobari, est in nostra potestate, licet ex Dei prouidentia liberè, & ex voluntate nostra adulti, vel perueniamus ad regnum, vel damnemur ad pœnam, vel potius faciamus peccata, ob quæ damnamur.

Ad primum in oppositum respondetur, ex illis testimonijs solum sequi causam perditionis nostre esse ex nobis, non tamen reprobationem esse in nostra potestate, quia reprobatio non est causa perditionis; quia cum ea dat Deus sufficientia auxilia, quibus saluari possunt reprobi, si velint, licet ex voluntate ipsorum in sensu composito non stet salus cum reprobatione.

Eodem modo respondetur ad omnia testimonia Patrum nihil aliud velle, nisi hoc quod diximus, nos esse causam meritoriam obdurationis & pœnæ, non tamen inde fit, ut ea quæ meremur, vel eorum opposita, sint in nostra potestate, quia in his Deus potest facere quod velit sine consilio, aut voluntate nostra.

Ad rationem respondetur, ex Deo esse prædestinationem & reprobationem, neque homini impossibilem suam salutem omnino, quia nisi culpa sua eam non amittit: posita autem culpa, non est ita in potestate hominis sua salus, ut pro libito possit eam acquirere; nam sæpe reprobi inopinata venit mors, dum dormiunt in peccato, & contra suam voluntatem, sæpe alijs etiam volentibus mori, non aduenit mors, donec à peccato exeant. Et ita constat non esse in ipsorum potestate omnem prædestinationem, aut reprobationem effectum. Et quamuis Deus non prædestinauerit aliquem, adhuc potuit ille saluari per auxiliū sufficiens, quod omnibus prouidet Deus, non prædestinatio autem, aut reprobatio, licet non reddat impossibilem salutem, includit tamen scientiam Dei, & voluntatem propriam hominis oppositam suæ salutis, & aliquos effectus, cum quibus non stat salus, ut mortem in peccato, quæ sæpe est contra voluntatem & potestatem ipsius hominis. Sed quomodo prædestinatus possit damnari, & reprobatus saluari, dicendum est infra art. 6. Hæc de hoc articulo.

ex Prospero lib. ad capitula Gallorum cap. 6. Damnatur etiam hic inter errores Vvicleph, & Ioannis Hus in Concilio Constantiens. sess. 15. & in Concilio Tridentino, contra hæreticos nostri temporis, Lutherum, Calvinum, & alios qui liberum arbitrium putabant esse titulum sine re. Damnatur ergo sess. 6. canon. 17.

3 *Contra hæreticos voluntas Dei non auferit libertatem.* Dicendum tamen est, primò contra errores, certum esse de fide, voluntate Dei, & prouidentia, non magis destrui liberum arbitrium, quam scientia, sed cum vtraque optime conciliari. Hoc constat ex dictis supra q. 14. art. 15. & q. 19. art. 6. & q. 22. art. 4. Nam fide, & experientia certum est in nobis esse libertatem, vt possimus aliquid velle, & non velle, quæ est libertas contradictionis, & velle aut nolle vnum, aut contrarium eius, quæ est libertas contrarietatis. Hæc ergo libertas neque Dei præscientia, neque voluntate, aut prouidentia læditur, aut minuitur. Et ratio est, quia neque scientia Dei, neque voluntas, aut prouidentia destruit rerum naturas, & conditiones, sed potiùs eas ordinat ad suos fines, & gubernat iuxta cuiusque naturæ conditionem.

4 *Libertasita facillè conciliatur cum voluntate Dei, atque sciencia.* Secundò dicendum est, nullo fundamento aut pondere rationis videri, si res bene perpendatur, quæ sit maior difficultas in concilianda libertate cum voluntate, & prouidentia Dei, quam cum eius scientia. Ratio est, quia tota difficultas est, ex eo quòd voluntas Dei omnino sit immutabilis, vt ei resisti nullo modo possit, cum quo non videtur manere libertas nostra, si iam Dei voluntas est certa, ac immutabilis circa aliquam operationem nostram, aut conditionem. Sed similiter scientia Dei est æterna, & immutabilis, circa omnia, quæ scit, ita vt variari nullo modo possit. Eadem igitur ratione videtur cum ea pugnare libertas creata. Et ita absque dubio eodem modo conciliatur, vt diximus locis citatis, & vidimus Diuum Thomam eodem modo loqui de vna, atque de altera. Et hoc tandem fatetur postea ipse etiam Vazquez eadem disputatione. 99. cap. 6.

Ad rationem in oppositum: constat, licet voluntas Dei sit efficax, & inuariabilis, similiter etiam scientiam Dei esse inuariabilem, & ex hac immutabilitate voluntatis, & scientiæ oriri diffi-

cultatem in concilianda cum ipsis libertate, atque adeo esse eandem, atque æqualem difficultatem in vtraque, maxime in scientia visionis, quæ est posterior voluntate Dei, & necessariò imbibit omnem difficultatem voluntatis, & prouidentia diuinæ. Iam igitur examinanda sunt variæ sententiæ, & rationes, quibus Catholici discrepant in concilianda libertate cum Dei prædestinatione, prouidentia, ac voluntate. Et res est iam satis explicata supra tribus locis citatis. Sed tempore etiam, & loco est modo inseruendum.

II. DVBITATIO.

De varijs sententijs in concilianda libertate cum Dei voluntate.

1. *sententia Durand.* Prima sententia sit Durandi i. d. i. quæstion. 5. vbi putat Deum non proximè concurrere ad actus, & opera rerum creatarum, sed solum eas creare, eisque virtutem dedisse, vt ipsæ operentur. Si igitur voluntas Dei & prouidentia solum est de creanda, & conseruanda natura ac voluntate creata, & nihil vltra decernit, nisi vt ipsa operetur prout velit, parua, aut nulla manet difficultas in ea conciliatione. Sed eam sententiam Durandi rejicit vera Philosophia, & Theologia, vt & 2. Physicorum diximus, & sæpe in Theologia, & supra quæstione 8. nempe certum est Deum proximè in omnibus rebus earum actiones, & effectus simul operari. Sed secundò, licet quidam putent in illa sententia facillè solui propositam difficultatem, in qua versamur, vt sentit etiam Vazquez disputatione 99. capite 2. nobis tamen adhuc insoluta videtur, quia difficultas non est ex eo, quòd Deus operetur, vel non operetur nostras actiones, sed ex eo, quòd sua scientia, voluntate, ac prouidentia certa, & infallibili, eas decernat. Durandus autem non negat certitudinem hanc immutabilem scientiæ, voluntatis, ac prouidentia diuinæ circa rerum omnium, & arbitrij creati operationes, & effectus.

2. *sententia Caietan.* Secunda sententia est Caietani supra quæstione 22. articul. 4. vt ibi vidimus, qui difficultati succumbit, & rem putat ineffabilem, & ex certitudine

diuine diuinæ prouidentia, neque sequi operationem nostram esse inuitabilem, neque euitabilem, sed quid superius, quòd dici non possit. Sed pace subtilis viri, dici non potest, posito decreto adhuc operationem nostram, neque esse euitabilem, neque inuitabilem, quia euitabile & inuitabile contradietorie opponuntur, sicut possibile & impossibile, & alterum necessariò dici debet de quouis; & ita Diuus Thomas hîc, & vbiuis, dicit posita Dei voluntate, & prouidentia, in sensu composito, necessariò prædestinatum saluari, vt dicemus infra. Et ita quòd Deus sua prouidentia decernit in sensu composito, inuitabile est absque dubio. Et hæc est difficultas respectu libertatis.

3. *Sent. Ios. ad medinæ.* Tertiam sententiam referunt Corduba, & Vazquez ex ipso, Ioannis Medina Complutensis, quòd Deus non intellectu, & voluntate, sed essentia sua immediatè operetur in rebus; essentia verò diuina indifferens sit ad concurrendum cum omnibus causis secundis, iuxta modum ipsarum, & ita nullam imponat arbitrio creato necessitatem. Sed & hoc fundamentum est falsum, quia Deus intellectu & voluntate, vt artifex operatur in rebus, vt ex Scriptura patet, & supra quæstione 14. & 15. Verum licet id gratis demus, adhuc manet difficultas, quia Medina, aut Catholicus vllus negare non potest certitudinem diuinæ scientiæ, voluntatis, & prouidentia omninò esse firmam, & inuitabilem; adhuc ergo explicare debet, quomodo cum ea stet libertas arbitrij.

4. *Sent. Bañes.* Quarta sententia est illa Bañes, Zúmel, & aliorum huius temporis, quòd Dei voluntas, & prouidentia prædiffinierit omnes nostras actiones, etiam prius ratione, ante determinationem nostræ voluntatis. Et ex hac prædiffinitione, & decreto Dei, iam necessariæ maneat, & inuitabiles nostræ operationes, non tamen simpliciter, & absolute, sed solum in sensu composito voluntatis, ac prouidentia diuinæ. Sed contra hanc sententiam, quam ipsi immeritò imputant Diuo Thomæ, diximus latè supra articul. 3. dubitatione. 8. 9. & 10. & ex ea omninò destrui libertatem arbitrij, cum decretum Dei antecedit consensum nostrum, neque amplius aliquid velle hæreticos, quam

necessitatem hanc, & inuitabilem certitudinem in sensu composito, quæ tamen antecedit cooperationem, ac determinationem nostram. Ita sane loquuntur Lutherus, Melancthon, Calvinus, & alij, qui negant libertatem manere cum prouidentia, ac motione Dei, vt arguendo ibi, & modò dicimus.

5. *Sent.* Quinta sententia est dicentium, Deum ab æterno non decreuisse sigillatim omnia, & singula opera nostra, sed solum in genere decreuisse concurrere cum voluntate creata iuxta ipsius determinationem. Et dicunt hanc determinationem esse ratione priorem, quam Dei decretum ac determinationem, & ita Dei voluntatem, ac virtutem determinari à nostra voluntate, & decreto, ideòque nullam imponi necessitatem voluntati creatæ. Itaque iuxta hanc sententiam, non quia Deus vult ego credo, aut loquor. Sed è contra, quia ego credo, & loquor, Deus vult me credere, & loqui. Sic sentire videntur Catherinus in opusculo de Præscientia, & prouidentia capite vltimo, Corduba libro 1. quæstione 55. dubitatione 10. Oforius libro 9. de iustitia, Iulius Sirenius libro 8. de fato, capite 11. & sequentibus, neque longè abest Ruardus Taper art. 7. 8. Decima propositio, quæuis non omnes eodè modo loquatur de decreto Dei circa singula opera nostra.

6. *Providentia circa singula.* Sed certum est Dei prouidentiam, voluntatem, ac decretum esse circa singula opera nostra, sicut etiam est Dei actio, & concursus ad singula opera, quod de fide est, & docent sancti Patres, Augustinus passim; Deum ab æterno decreuisse singula, quæ in tempore facit, Fulgentius libro 1. ad Monimum cap. 14. Gregor. lib. 12. Moral. cap. 2. Concilium Valentinum sub Lothario Imperat. cap. 3. Et vidimus supra quæst. 22. art. 1. Dei prouidentiam esse circa singula, & ita omnia eo modo quo fiunt, fuisse ab æterno præfinita. Quomodo autem verum esse possit, quòd nostra determinatio sit prior concursu, & determinatione diuina, dicemus infra. Longum esset singula omnium placita recensere & confutare. Satis erit veritatem ipsam aperire, ex qua facile erit dignoscere, quæ cum ea non bene constant.

(.)

Quæst. 23. Art. 6. dub. 3.

III. DVBITATIO.

Quomodo verè concilietur libertas nostra cum Dei voluntate & providentia?

Conciliatio vera libertatis cum providentia.

Diximus supra quæst. 14. art. 15. & q. 19. art. 8. & q. 22. art. 4. eodem modo conciliari libertatem nostram cum Dei voluntate ac providentia, atq; cum Dei scientia. Et idè modò dicendū est. Sicut ergo necessitas scientiæ diuinæ non tollit libertatem nostram, quia non est antecedens nostram operationem, sed eam consequens, aut comitans, quæ necessitas consequens, aut comitans, quia sequitur aut comitatur illam, & non est causa eius, neque eam antecedit, non tollit libertatem nostram, ut per se constat; ita profus dicendum est de voluntate Dei, ac providentia; neque enim Deus vult, aut decernit, vel præfinit ea, quæ à nobis fieri debent ante determinationem nostræ voluntatis, sed vel simul, vel posteriore ratione, ut latè diximus supra. Et ostendimus hanc esse D. Thomæ sententiam omnibus locis citatis, & conuenit Alex. 1 p. q. 26. mem. 7. ar. 2. ad 1. Bonau. 1. d. 40. ar. 2. q. 1. Durand. 1. d. 46. q. 1. Capr. d. 45. q. 1. conc. 6. & d. 38. Ferriar. 1. cont. Gen. cap. 85. Dionys. Carthus. d. 39. quæst. 2. Almaini tract. 1. Moralium, cap. 2. Vvaldens. tomo 1. lib. 1. cap. 25. & sequentibus. Plerique in 2. dist. 37. Driedo opuscul. de concord. 2. p. cap. 3. ad 1. & Gregor. Arim. in 2. dist. 28. q. 1. art. 3. ad 8. & 12. & Vazquez disput. 99. cap. 6.

Scientia conditionata necessariò admittit ad

Ad hanc autem concordiam necessariam esse scientiam illam conditionatam futurorum ex hypothesi, diximus locis supra citatis, & nisi eam haberet, nihil Deum posse certò, & infallibiliter providere. Et miror quomodò Vazquez disput. cit. cap. 3. dicat nihil eam scientiam sub conditione prodesse ad conciliandum decretum Dei cum nostra libertate: quod idem dixerat disput. 89. c. 10. quia, inquit, si post scientiam sub conditione sequitur decretum Dei absolutum ante determinationem nostram, eodem modo tollitur libertas nostra. Et hoc quidem verum est; sed non ad hoc ponitur scientia sub conditione, imò ut ex ea sciat Deus, qua ratione posita ea vocatione, aut hypothesi, voluntas nostra liberè operabitur hoc, & consentiet,

aut non consentiet. Quæ posita scientia, decernit Deus, sua voluntate & decreto nostram voluntatem, ita liberè operari, & cum eius libera determinatione concurrere per modum causæ primæ. Ex quo necessariò illa salva manet libertas creata. Nunquam enim absolute Deus & efficaciter decernit aliquid absque intuitu libertatis creatæ, sed seruata simul eius indifferentia in vtramuis voluerit partem. Sed quia per scientiam conditionatam videt talem fore liberam operationem tali posita conditione, idè potest decernere absolute sua voluntate & decreto, talem esse liberam operationem & determinationem voluntatis creatæ, ut postea ex sua sententia dicit Vazquez cap. 7.

Idè Damascenus lib. 2. de fide, cap. 30. dicit, Deum omnia quidem præscire, sed non omnia præfinire, scilicet ea, quæ sunt in nostro arbitrio ac potestate. Idem habet libr. contra Manichæos versus finem. Quod explicat D. Thom. art. 1. quæstionis huius ad 1. ut ibi notauimus; non quòd neget Damascenus prædestinationem ac providentiam circa operationes liberas virtutis ac vitij, sed quia per præfinitionem intelligit prædeterminationem Dei, quæ imponat necessitatè. Et constat ex ratione quæ reddit. *Neq; enim malisim vult, neq; vim asferi virtuti.* Non ergo præfinit Deus nostras liberas operationes, nulla habita ratione nostræ libertatis, consensus, aut determinationis, sed seruato eius iure, & prout exigit eius conditio, ut semper docet D. Thom. in hac materia, cuius dicta adduximus locis supra citatis.

Sed obijcit Vazquez cap. 110. contra hanc expositionem Damasceni à D. Thomæ allatam, quòd nulla sit ratio, cur potius per præfinire Damascenus significet imponere necessitatem, quàm per præscire: cum ergo concedat omnia Deum præscire, nõ eo sensu sumit præfinire. Ipse ergo Vazquez dicit, sensum esse facilem, per præfinire intelligi à Damasceno decretum, quòd sit ante determinationem nostram secundum rationem causæ; nempe ipse aliter sumit particulam, *præ*, quàm alij Patres; illi enim prædestinationem ponunt, & præfinitionem circa omnia, sumpta particula, *præ*, ut significat antecessione temporis; Damascenus verò negat præfinitionem operum vitij & virtutis, prout particula, *præ*,

Damascenò dictum.

Obiectio Vazq.

Pro Dino Thoma.

præ, significat antecessione causæ. Sed non video, quare debeat rejici illa D. Thomæ explicatio, quæ simul stare debet cum hac. Talem enim negat Damascenus præfinitionem, quæ cogat, vel vim afferat, & quæ necessitatè imponat, ut explicat D. Thomas. Verum est tamen eam esse præfinitionem, quæ necessitatè imponat, & vim afferat, quæ nempe antecedit per modum causæ determinationem nostræ voluntatis, ut asserit Vazq. Nullatenus ergo hæc eius expositio est diuersa ab illa D. Thomæ. Et ita postea admittit Damascenus præfinitionem circa omnia cum scientia Dei coniunctam, nempe eam, quæ sit iuxta naturam & conditionem rerum. Vnde ad obiectionem facile respondetur, ex præscientia nõ sequi necessitatè, quia præscientia non est ante res ipsas, ex voluntate tamen ac præfinitione absoluta posse colligi necessitatem, nisi sit naturæ rerum accommodata. Et potest retorqueri argumentum, quare cum concedat Damascenus præscientiam, neget præfinitionem, aut contrà; nam si particula, *præ*, significat antecessione causæ, eodem modo neganda est præscientia, atq; præfinitio. Sed quia præfinitio potest significare necessitatè, ut his temporibus prædeterminatio, idè meritò negatur præfinitio à Damasceno in suo sensu, & non præscientia. Et ita firma est expositio illa D. Thomæ.

Retorque sur obiectio

Ansel. pro nobis.

Nostram autem sententiam, quòd eodem modo præfinit Deus, sicut prædestinatio cum libertate, atq; præscientia, docet longè & egregiè Anselm. lib. de concordia præscientiæ, & c. cap. 2. ubi docet optimè, *Quia Dei prædestinatio & scientia non discordant, sed sicut præscit, ita quoque prædestinat.* Et infra reddit aperte nostram rationem, *Quamuis necesse sit fieri quæ præsciuntur, & quæ prædestinantur, quadam tamen præscita & prædestinata non eueniunt ea necessitate, quæ præcedit rem, & facit, sed ea quæ rem sequitur.* Loquitur ergo de ijs, quæ in nostra sunt libertate, quæ prædestinantur & decernuntur, non tamen necessitatè inferunt antecedentem, sed consequentè, nempe quia decretum Dei non est ante determinationem nostram, sed post nostro consensu. Sic egregiè D. Augustinus libro 3. de libero arbitrio, capite 5. docet, per præscientiam Dei

August.

non tolli libertatem, sicut neque per nostram, & lib. 5. de ciuit. capite 9. & lib. de prædestinatione & gratia, cap. 15. Quod autem his locis docet de præscientia, idem docet de providentia ac prædestinatione lib. de bono persecutorum, cap. 17. & Eusebius lib. 6. de præparatione. Euang. cap. 9. & Boethius lib. 5. de consolat. profa 6. & D. Thom. ibi, Damascenus 2. de fide, cap. 29. & omnes eodem modo loquuntur de providentia, atque de præscientia.

Ratio certa pro hac sententia est, quia si de facto Deus in operationibus nostris liberis non prius operatur quàm ipsa voluntas, sed posita sua vocatione, & primo motu, expectat determinationem & consensum voluntatis, ut simul ipse cum ea operetur; sequitur necessariò, neque ab æterno fuisse prius decretum Dei circa operationem nostram liberam, quàm consensum & determinationem sub conditione notā, imò absolute post vitam suam vocationem & gratiam primam, quia ea data, sicut prius scientia sub conditione sciebat futuram sub conditione determinationem nostræ voluntatis; ita postea eam absolute videt, & simul ipse concurrat, & cooperatur. Et ita necesse est, talè operationem liberam fore, posito Dei decreto, providentia & prædestinatione. Sed hæc necessitas est consequens voluntatem, & consensum nostrum, nempe quia prædestinatio & decretum Dei includit simul, aut prius ratione consensum, & determinationem nostram.

Ratio

III. DVBITATIO.

An concursus Dei, & voluntatis ad actum, sint simul repore & natura?

Prima sententia dicit, simul esse consensum nostrum, & Dei cooperatio nem, hanc innuit Bassol. in 2. d. 37. art. 2. & tenet Vazq. hic disput. 99. cap. 6. & 8. Sed hæc sententia apparens quidem videtur; tamen non ita facile intelligitur, quia concursus Dei, cum sit primæ causæ, à qua secunda pendet in operari, videtur ratione prior. Neque obstat id, quòd Vazquez respondet disputatione 88. cap. 5. & disput. 99. c. 8. effectum causæ secundæ ita esse totum à Deo, & totum à causa secunda, siue naturali, siue libera, ut necessariò debeat intelligi esse simul ab vtraque causa; neq;

sententia affirmans.

cogitatione decerni possit, quid in effectu sit à causa prima, quid à secunda, & ideò multò minus secundùm rem. Sed contra hoc est, quia licet quicquid est in effectu sit à prima causa, & à secunda, adhuc tamen potest concipi idem illud prius esse à prima causa, secundùm rationem, aut naturam, quàm à secunda, quia secunda causa in sua operatione pendet à prima, & non è contrà. Ergò quatenus prima causa est independens, & secunda dependens in sua actione, & effectu, videtur esse ratio prioris, & posterioris non solum secundùm rationem, sed & secundùm naturam, & rem. E contra verò sub alia consideratione prior videtur determinatio secundæ causæ, vt specificantis, determinatione primæ causæ, quia hæc communis est, & indifferens ad hunc, vel illum effectum, nisi prout determinatur per causam secundam.

2. *sententia Capreol.* Secunda sententia dicit priorem naturam esse concursum Dei ad positium cuiusvis actus nostri, quam concursum voluntatis. Ita Capreol. 2. d. 37. q. vnica conclus. 1. ad 2. sed non soluit argumentum in oppositum, quòd iam voluntas determinaretur à Deo ad actum quilibet.

3. *Concursus prima cause prior quo modo.* Dicendum igitur est, licet simul tempore causa prima, & secunda concurrant ad actionem, & effectum causæ secundæ, adhuc tamen esse ordinem, & rationis, & naturæ inter illas, & concursus earum. Nam concursus Dei, & actio est prior natura, quatenus est concursus causæ primæ, & vniuersalis, tum quia magis, & principalius attingit effectum, quàm secunda, quæ in virtute primæ, & quasi instrumentum eius operatur. Tum quia causa prima non dependet à secunda, sed è contrà, & sæpe potest prima sola effectum producere sine secunda, & nunquam è contrà, secunda sine prima. Adhuc tamen sub alia ratione concursus secundæ causæ est prior ratione, & natura, vt diximus in tract. de Auxilijs cap. 4. scilicet sub ratione causæ specificatis, & determinatis, & quasi contrahentis concursu causæ primæ ad talem actionem, & effectum particularem. Ideò enim causa prima modo concurrat ad hunc effectum specialem, & eum producit, quia determinatur, & quasi attrahitur ad ipsum per concursum, ac determinationem causæ secundæ.

4. Et constat hoc vniuersè, non solum in causis, & effectibus liberis, verum &

in naturalibus, licet enim istæ determinatæ sint à Deo in actu primo ad certos effectus; tamen in actu secundo, quoties naturaliter operantur concursus illarum, & actio, vt est ab ipsis, prior natura est per modum specificantis, ac determinantis vniuersalem concursum causæ primæ, & actionem, vt est ab ipsa, ad talem effectum determinatum. Eodem etiam modo causa libera, per suam liberam determinationem, & concursum, quasi arctat, & determinat concursum causæ vniuersalis, sine quo ipsa secunda operari non potest. Hac igitur ratione determinatio libertatis creatæ, est prior natura determinatione Dei ad talè effectum. Vt verum sit dicere, *Causa prima operatur modo, & producit hunc effectum, quia operatur causa secunda, à qua determinatur ad talem actionem, & effectum*, licet è contra verum etiam sit dicere, *Causa secunda operatur & producit hunc effectum, quia cum ea concurrat, & cooperatur causa prima, videlicet quatenus causa secunda non potest suum effectum producere sine virtute accepta à prima causa, & conseruata in actu primo, & sine concursu & cooperatione eiusdem causæ primæ in actu secundo.*

Hoc quòd diximus de determinatione primæ causæ per secundam, docet D. Thomas 3. cont. Gent. cap. 99. de omnibus causis; de causa verò libera q. 3. de potent. art. 7. & 2. 2. q. 174. articulo 1. vbi refert dictum illud Damasceni paulò ante explicatum, quòd Deus non prædestinet ea, quæ sunt à libero arbitrio: quia in his determinatio actus relinquitur libero arbitrio. Caietan. eodem modo loquitur de hac determinatione primæ causæ & secundæ, supra quæst. 14. articulo 1. 3. & quæst. 19. art. 8. & immeritò ipsum impugnat Bañes ibi. Conueniunt etiam Scotus in 2. dist. 37. quæst. 1. art. 3. §. Ad solutionem istorum, & Gabr. q. 1. & Gregor. Arimin. q. 1. ar. 3. ad 8. vbi rem optimè explicat, sic dicens, *Deus sequitur determinationem voluntatis, non quòd determinatio voluntatis sit aliqua entitas distincta à voluntate, & actu eius, quæ primò fiat à prius natura voluntas agat actum illum, quàm Deus, propriè loquendo, de priori natura, quia tunc sequeretur, quòd posset illum agere Deo non coagente. Sed ad hunc sensum dico, Deum sequi determinationem voluntatis, quoniam ideò Deus agit*

5. *Ex D. Tho. de concursu causa primæ & secundæ.*
6. *Gregor. Arimin.*

agit illum actum, quia eum voluntas agit, & non quia Deus agit, ideò voluntas agit. Et ideò magis propriè dicitur Deus coagere voluntati, causanti talem actum, quàm voluntas dicatur coagere Deo. Sic etiam Bassolis in 2. d. 37. q. 1. art. 2. ad 2. & 3. dicit Deum simul in vno instanti durationis, & naturæ, concurrere ad actum liberum, quodammodo tamen secundum prius & posterius natura, quatenus causa vniuersalis magis agit, & principalius. De secunda expressè non dicit, quòd determinet, sed non negaret. Et innuit quilibet in suo ordine esse priorem natura, sicut inter causas diuersi generis, & diuersi ordinis, qualibet in suo ordine est prior natura.

6. Sic etiam loqui videntur Catherin. Corduba, Iulius Sirenus, Osorius citati dub. 2. in 5. sententia, & Ruard. Taper artic. 7. qui probabilius putat determinationem voluntatis creatæ esse priorè decreto Dei, & determinatione, licet oppositum etiam putet probabile. Quæ sententiam refert, & refutat Vazq. disp. 99. c. 5. Primò, quia impossibile est in aliquo priori naturæ voluntatem nostram prius operari aut determinari, quàm Deus cum illa operetur. Sed iam diximus hoc prius naturæ solum esse ex ordine inter causas subordinatas; necessariò enim debet concipi aliquis ordo, inter determinationem Dei, & voluntatis, ita vt altera earum sit prior; cum igitur determinatio Dei non possit esse prior, quia iam tolleretur libertas, fit vt determinatio voluntatis debeat esse prior natura: operatur ergo, & determinatur voluntas prius natura in ratione causæ determinantis, & specificantis. Et hoc non est impossibile, sed necessarium.

7. *Obiectio.* Secundò obijcit Vazquez, quia hæc sententia non nihil videtur gratiæ Dei derogare, non quidem antecedenti, & excitanti, sed saltem cooperanti, & comitanti, quia voluntas nostra ad operandum non solum indiget excitatione Dei, sed etiam cooperatione, & adiutorio, vt se determinet ad consensum non ergo potest intelligi determinata in aliquo priori sine gratia cooperante. Sed respondetur, absolutè, quidem, & in re non posse esse determinationem, & operationem voluntatis, quin simul tempore, & duratione adsit Dei adiutorium, &

& gratia ad opera supernaturalia, sicut & adiutorium commune ad opera naturalia; tamen cum istæ causæ efficientes sint subordinatæ, necessariò inter se dicunt ordinem naturæ, & sicut causa prima prius natura operatur, quatenus est independens, & præcipua, & quæ sine alijs sæpe potest operari, aliæ nunquam sine ipsa, sic causa secunda prius natura operatur sub ratione specificatis, & determinatis actionem & effectum. Quia hoc est proprium secundæ causæ, vt sua operatione, & concursu limitet, ac determinet concursum primæ, & vniuersalis ad talem actionem, & effectum.

8. Igitur iuxta hanc veram doctrinam admitti debent illæ locutiones, quas supra diximus, *Ideò Deus modo producit ignem, quia ignis illum producit, & cum aqua aquam, quia aqua eam producit.* Similiter Deus modo producit actum fidei, quia voluntas creata illum producit, & sic de singulis alijs actibus. Et in hoc nihil est Semipelagianum, vt quidam immeritò obijciunt, cum semper concedatur gratia Dei antecedens, & mouens, & simul etià tempore cooperans; nihil etiam in hoc est falsum, aut suspectum, quia non tribuitur actus credendi libero arbitrio sine gratia, vt contra obijcit Vazquez cap. illo 5. Sed solum tribuitur determinatio diuini adiutorij, siue communis, siue specialis, ipsi voluntati, vt causæ secundæ. Quòd autem dicitur de concursu Dei in tempore, idem dicendum est de decreto eius, & voluntate, in æternitate, quòd sit quadammodo natura posterior determinatione nostra. Et iuxta hanc sententiam multò facilius intelligitur illa sa manere libertas, etià posito decreto, voluntate, ac prouidentia Dei. Vnde & ipse Vazq. eadem disput. 99. cap. 3. tandem admittit varias illas causales locutiones, quarum tamen aliquas reiecerat, vt non admittendas cap. 5. Verè igitur sunt istæ locutiones, *Quia Deus vult me consentire, & mecum cooperari, ideò ego consentio*, qua locutione significatur nos in nostra actione, & operatione, & consensu pendere à Dei & motione, & adiutorio, & concursu, tãquam primæ & præcipuæ causæ. Similiter concedit verè dici, *Quia ego volo, & consentio, Deus vult me consentire, & velle*, quo significatur Dei voluntatem, & concursum egerere nostra cooperatione, vt

Locutiones de concursu Dei.
Est ordo nature, & non sunt simul.
It 3 causa

causa secunda modificante, ac determinante suam virtutem, & actionem. Quæ cum vera sint, merito nos diximus verè esse ordinem naturæ inter has causas, vt quælibet in suo ordine sit prior natura altera, & non simul natura, vt cõtendit Vazq. neque tamen est vlla dependentia primæ causæ à secunda, simpliciter loquendo; sed solum per modum causæ. Quod est dictu, effectus aliquo modo pendet à secunda causa, quo nõ pendet à prima, & sine quo etiam non posset pendere à prima, licet alio modo magis; ac principalius pendeat à prima.

V. DVBITATIO.

An existente prima causa necessaria, secunda possit manere libera.

¹ *Quæstionis sensus.* EX hac hypothesi impossibili, quod Deus non liberè operaretur, multa alia sequerentur impossibilia, & vnum esset, quod nulla etiã res creata esset natura sua libera, quia Deus, quã perfectio nem ipse nõ haberet, suæ creaturæ dare non posset. Quæstio tamen nostra procedit, eo posito impossibili, quod Deo necessariò operãte, adhuc volũtas creata, sua natura esset, sicut modo, libera; an tunc fieri adhuc posset, Deo operãte necessariò, adhuc voluntatem creatam liberè operari iuxta conditionẽ suę naturæ. In hoc sensu discrepant authores.

² *Sententia Scoti.* Prima sententia dicit impossibile esse, vt Deo necessariò operante volũtas creata, quantumuis in se libera, liberè, & contingenter operaretur. Ita sentit Scot. in 1. d. 2. q. 2. & d. 8. q. 5. & d. 39. & in 2. d. 1. q. 2. & 3. & sæpè alibi, vbi omnem contingentiam reducit ad voluntatem Dei liberam. Ratio est, quia modo Deus, cum liberè agat, potest liberè, & contingenter mouere causas secundas, & omnia disponere iuxta conditiones rerũ. Si autem necessariò ageret, necessariò etiam moueret causas secundas, & ipsæ necessariò mouerentur, omnis enim causa, quæ agit, vt mota ab alia, si necessariò ab alia mouetur, necessariò etiam ipsa agit & mouet; cũ ergo voluntas creata necessariò, vt agat, debeat moueri à Deo, si necessariò à Deo mouetur, necessariò etiã ipsa agit, & nõ liberè. Sicut si baculus necessariò mouetur, necessariò etiã mouet lapidẽ; si autẽ liberè mouetur, liberè mouet lapidẽ,

Dicendum tamen est, si cõstitutio rerũ creaturarum eadem esset, quæ modò, licet Deus necessariò ageret, posset Angelus & homo liberè operari. Ita tenet Caiet. supra q. 14. ar. 13. & q. 19. art. 8. Barth. Camerarius in dialogo Cathol. 2. p. c. 3. & Molin. q. 14. disp. 11. & 12. & Vazq. hic disp. 100. c. 1. & 3. & reuera nobiscum conueniunt in hoc etiam Gabr. in 2. d. 28. q. 1. ar. 1. & Cordub. lib. 1. q. 55. dub. 4. licet ipsi putent, se sentire cum Scoto, & Capreol. refutat Scot. in 1. d. 38. q. 1. conc. 4. cum quo etiam refert Gregor. Aureolum, & Adam, & dicit licet causa prima sit necessaria, posse effectum, ratione secundæ causæ, esse cõtingentem: & conueniunt Ricard. 1. d. 39. ar. 1. q. 1. & Bonau. ar. 2. q. 3. Et probatur, quia licet modo de facto prima radix contingentia, sit volũtas libera primæ causæ, & diuinus intellectus, vt docet D. Thom. 1. p. q. 15. art. 8. & de verit. q. 24. artic. 2. quia nisi Deus de facto vellet, & disponere aliquos effectus esse contingentes, & liberos, reuera non essent, tamen data hypothesi, quã diximus, adhuc possent manere operationes liberæ à creata voluntate. Constat, quia neque à præcedente motione ei imponeretur necessitas, neque ex adiutorio comitante; non ex præuenienti motione, quia modò præueniens motio nõ infert necessitatẽ volũtati, licet respectu ipsius eodem modo se habeat, atq; si à causa prima necessariò iniiceretur. Neque etiam ab adiutorio comitante, quia hoc se contemperat cuius naturæ operanti iuxta eius conditionem, & quodã modò est posterius natura determinatio he causæ secundæ, vt diximus dubitat. præcedenti.

⁴ *Operatio- nes libera ex creatã voluntate.* Secundo, modo de facto sequi videtur, operationes nostras non esse liberæ ex voluntate nostra, sed ex sola Dei voluntate; nam si Deo necessariò operãte operationes nostræ liberæ non essent, sit vt modò liberæ non sint, nisi ex Dei libera volũtate, quod falsum est, & nullatenus admittendum. Vnde etiam Alexander, & Bonau. citati dubit. præcedenti libertatem nostrarum operationum referunt in nostram voluntatem.

⁵ Ad rationem Scoti, & aliorum respõdetur, cum Caiet. quando motio primæ causæ exigeretur tanquam præuium, quid ad motionem secundæ actiuam, vt in exemplo baculi: verum esse, quod si pri-

³ *Vera sent. opposita.* si primã mouet necessariò, etiam secunda necessariò agit. Sed hoc modo voluntas nostra non exigit motionem Dei, vt præcedentem suam actionem, sed solum vt adiuuantem, & comitatem, quia ipsa perse sola operari non potest. Prima autem causa sic adiuuans non infert necessitatem voluntati, sed ei se contemperat iuxta modum eius.

⁶ *Neque prima sine secunda operatur.* Secundo obijcit Scotus, quod primã causa prius, & penitus attingit effectũ, & ita si necessariò agit, nulla manet libertas in secunda causa, vt possit non operari. Sed iã diximus antecedens esse distinguendum iuxta dicta dubitatione præcedenti, quia etiam secunda causa prius in suo ordine operatur, & ita non potest prima operari sine ipsa, saltem hoc modo operandi. Imò operationem vitalem non potest absolutè sine voluntate producere; quamuis oppositum dicant Grabiel, & Corduba vbi supra, & Bassolis in 2. d. 37. q. 1. art. 3. quia operatio essentialiter vitalis essentialem ordinem dicit ad principium vitale, à quo eliciatur. Et ipse Scotus in 2. d. 37. q. 1. & in 4. d. 49. q. 6. concedit primam causam non prius omninò operari quam secundam. Et alioqui etiam nunc quãdò liberè operatur, inferret necessitatem voluntati, vt vidimus ibi.

⁷ *Ratio Scoti probaret etiam de facto.* Sed adhuc quæritur hoc loco, an si nulla esset causa libera, possent adhuc effectus aliqui esse cõtingentes. Quidã negant, vt Gabr. & Corduba vbi supra, & probant, quia tunc omnia necessariò agerent, & determinatè ad vnam partẽ. Dicendum tamen est hanc quæstionẽ fortè esse de nomine, & in re omnes cõuenimus. Nam vt notant Henr. quodl. 8. q. 4. & Molin. supra q. 14. art. 13. disput. 12. & Vazq. disp. 100. c. 4. effectus contingens dupliciter dicitur. Primò intrinsicè, & ex natura extremorũ, vt Sortem sedere, aut currere, nasci, & mori, ignem calefacere, aut aũẽ volare. Istę enim complexiones intrinsicè nõ sunt necessaria, sed cõtingentes. Et hoc modo cõtingentes effectus essent, etiã nulla existente causa libera, quia res corruptibiles, & cõplexiones huiusmodi possunt esse, & nõ esse. Secundo effectus dicitur contingens cõparatione causæ, nẽpe, quia sic, vel aliter potest operari, & non operatur determinatè ad vnam partem. Sic nulla existente causa libera, dicunt Henr. & Vazq. nullum effectum

fore contingentem, quia omnes causæ naturaliter, & necessariò operarentur. Sed inter causas liberæ quidam cõputant, quantum ad hanc indifferentiam, respectu quarundam operationum, nõ solum homines, & Angelos; sed etiam brutis, & bruta animalia; nam eis tribuunt imperfectam quandã libertatẽ, quatenus possunt agere, & non agere. Sic etiam pueris, & amentibus tribuunt libertatẽ. Ita victoria, quem refert, & sequitur Molina q. 14. art. 13. disput. 2. & postea disputat. 12. post primam conclusionem. Itaque pueri, & amẽtes, & bellux possunt actum aliquem vel efficere, vel cohibere, ex appetitu, cũ ab obiecto, & impetu intrinseco nõ coguntur, aut necessitate aguntur, sic progressiua aliquãdò possunt progredi, & non progredi, pisces natate, & nõ natate, aues volare, & nõ volare. Nihil tamẽ his imputatur vitii aut vitio, merito, vel demerito, quia non discernunt inter bonum aut malũ morale, saltem quantum fatis est ad culpam. Et ita non habent liberum arbitrium. Et nobis hæc videntur satis probabilia, & experimento consona.

VI. DVBITATIO.

An prædestinatum saluari, & reprobum damnari, sit necessariũ.

⁸ *1. Sent. esse absolutè necessarium.* Prima sententia dicit has propositiones, Prædestinatus saluabitur, & non potest damnari, reprobus damnabitur, & non potest non damnari, esse absolutè, & simpliciter necessaria. Ita tenet Catarina lib. 3. de prædestin. cap. vltimo, & 1. lib. cap. 1. dicit eas non esse necessarias ex suppositione, sed simpliciter. Probat, quia necessarium simpliciter est, quod habet inuitabilem causam suæ veritatis. Sed salus prædestinatorum, & damnatio reproborũ habet inuitabilem, & antecedentẽ causam. Quia prædestinatio talem prouidet gratiam antecedentem, vt cũ ea prædestinatus non perseuerare nõ possit, & inde neq; non saluari. Secundo probatur ex Magistro in 1. d. 40. quia non potest stare simul, quod Petrus sit prædestinatus, & non saluetur, & quod Iudas sit reprobatus, & nõ dānetur; sed q̄ Petrus sit prædestinatus, est ab æterno, & iã omninò

necessarium, & inuitabile, & similiter quod Iudas sit reprobatus, ergo illæ absolutè & omninò sunt necessariæ. Ca-
Distinctio de saluandis & damnandis ex Catarrino.
tarinus autem sic loquitur iuxta suam sententiam supra art. 4. dubit. 4. relata qua putat non omnes saluandos dici prædestinatos, sed solos eos qui sunt excellentissimi electi, & sancti; neque omnes dānandos dici reprobos, sed eximie malos, vt Pharaonē, Iudam, & alios induratos. De alijs autem saluandis, & damnandis, ex cōmuni prouidentia circa vitam æternam, loquitur iuxta communē sententiā Theologorum; nempe quòd istæ sint necessariæ non simpliciter, sed ex suppositione. *Præscitus saluari, saluabitur, & præscitus damnari, damnabitur:* quia solum dicunt necessitatem effectus, & non causam inuitabilem.

2 Vera sententia, nullas esse absolutè necessarias.
Dicendum tamen est, neque primas illas propositiones esse absolutè, & simpliciter necessarias, sed tantum ex suppositione prædestinationis, aut reprobationis. Ita D. Thom. in hoc ar. ad 2. & de veritat. q. 6. art. 3. & quodl. 11. art. 3. & Caietan. hic, Bañes, & alij, Vazquez disputat. 101. cap. 3. Alex. 1. p. q. 28. m. 4. art. 3. Gabr. 1. d. 40. art. 2. q. 1. Bonau. art. 2. q. 1. Gregor. q. 1. Maior. q. 1. Marfil. 1. q. 41. ar. 1. Driedo de concordia 2. p. cap. 2. considerat. 3.

3 Nullus prædestinatus absoluta necessitate.
Et primò certum est, hunc, qui est prædestinatus, nō esse necessariò prædestinatum, & absoluta necessitate, sed potuisse non esse prædestinatum, aut reprobatum. Quia Deus liberè, & non necessariò prædestinavit, etiā eximie prædestinatio. Secundò, adhuc posita prædestinatione nulla inferitur necessitas antecedēs, & causæ inuitabilis ipsi prædestinato, quin possit, si velit, dānari, sed solum inferitur necessitas consequēs, scilicet ex parte effectus, vt diximus dubitat. 3. nā prædestinatus, dū est in via, sēper habet voluntatem mutabilē, & auxilia, quibus resistere potest, præter vāū Christum Dominū, qui nullatenus peccare, aut deficere poterat ex vi beatitudinis, & vnionis. Et ita absolutè, & simpliciter, & ex connexionione terminorum dici potest. *Hic licet sit prædestinatus, potest non saluari, & hic licet sit reprobatus, potest non damnari,* vt Bonauetura, Driedo, & alij concedunt, nempe in sensu diuiso, & considerata connexionione prædicati cum subiecto, *Petrus saluabitur, Iudas damnabitur.*

Tamen ex hypothesi, addita conditione prædestinationis, aut reprobationis, necesse est prædestinatum saluari, & reprobatum dānari, non quidem necessitate antecedenti, sed consequenti, aut comitanti, scilicet quia iuxta ea, quæ dicta sunt dubitation. 3. prædestinatio, & reprobatio includit determinationē, & effectum liberi arbitrij, quē eo ipso ex hypothesi necesse est esse. Et ita prædestinatus non potest non saluari, & reprobatus non potest non dānari. Et hoc est, quod Diuus Thomas dicit ad 2. licet possibile sit eum, qui est prædestinatus mori in peccato mortali, secundum se consideratum; tamē est impossibile posito, prout ponitur, eum esse prædestinatum. Itaq; istæ propositiones non sūt necessariæ simpliciter, & absolutè, id est ex terminis, sed ex adiūcta cōditione aut hypothesi, vide D. Thomā supra q. 19. art. 3. & de veritat. q. 23. art. 3. ad 1.

4 Necessitas ex suppositione.
Ad primum in oppositum respondetur, quòd prædestinatio aut reprobatio non ponit inuitabilē causam, neque infert antecedentem necessitatē, nisi solum in Christo. In reliquis solum consequentem, vt diximus. Ad secundum respondetur, licet Deus ab æterno prædestinauerit hunc, & illū reprobauerit, potuisse tamē non prædestinare, neq; reprobasse, & ita in hoc nō est necessitas absoluta; sed solum ex hypothesi, vt Magister, & D. Thom. aperte docēt. Imò quidam, vt refert Magister, dicunt, etiā modo posse Deū non prædestinare, & Bonau. videtur sic loqui ad 4. cōcedēs hāc, *Prædestinatus potest esse præscitus,* sed hoc non videtur admittendū, quia ista non potest habere sensū diuifū: in sēsu autē cōposito, non potest Deus prædestinatum reprobare, vt docet D. Thom. in hoc art. ad 3. & propositiones veræ ex suppositione conditionis iā positæ, & inuariabilis, transeunt in absolutā veritatem; id est in iā inuariabilē, vt docet ipse D. Thom. supr. q. 14. art. 13. ad 2. nō quidē absolutā necessitatē, quæ sit exterminis, sed in absolutam veritatē, quæ iam ultra mutari non possit. Sic dici non potest, quòd Deus possit modo non prædestinare hūc, quia includit differentiam temporis, qualicet non mensuretur actus Dei æternus, habet tamen suam coexistentiam cum illa, & iam ex hypothesi inuariabilem, vt docet D. Thomas in 1. d. 40. q. 3. art. vnic. ad vltimum, & de his

An modò possit prædestinatus esse præscitus?
An Deus possit nunc non prædestinare?

his diximus supra quæstione 14. artic. 13.

tionem videtur Caiet. intelligere scientiam illam conditionatam aut simplicis intelligentiæ, sed etiam de certitudine, vt ipse dicit, præcausalitatis, ita vt prædestinatio habeat infallibilem ordinē in attingendo rem, quā decernit, & perdūcendo hominem, ad prædestinatos effectus. Quæ certitudo ordinis, & causæ habet specialem difficultatem in hac materia. Ita ipse D. Thom. art. sequenti docet expressè, quòd certitudo prædestinationis non solū sit ratione cognitionis, sed etiam ratione electionis, & diffinitionis cuiusdā. Et sanè hæc est doctrina August. de corrept. & gratia cap. 7. ex eo ad Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deum, &c. Nam quos præsciuit, & prædestinauit, &c.* Et ex 2. ad Timoth. 2. *Firmum fundamentū Dei stat, habens signaculum hoc, cognouit Dominus qui sunt eius,* & lib. de bono perseuerantiæ cap. 8. ex eo Ioan. epist. 1. cap. 2. *Non erant ex nobis.* Ex his colligit Augustinus certitudinem prædestinationis diuinæ ex parte præscientiæ, & ex parte volūtatis diuinæ, quia Deus nec falli, nec vinci potest. Ita etiam loquitur D. Thom. de veritat. q. 6. ar. 3. & Bonau. 1. d. 40. ar. 2. q. 2. quòd prædestinatio habeat certitudinem infallibilitatis ex parte præscientiæ, & certitudinem immutabilitatis, quia diuina dispositio non variatur.

VII. DUBITATIO.

An certitudo prædestinationis sit ex præscientia Dei tantum, an ex voluntate?

1 Prima sententia est Catarini, qui ponit quandam electionem efficacem, prædestinatorum scilicet, id est, eximie electorum ordinationem ad gloriam, & hanc dicit habere certitudinem ex voluntate Dei efficaci, & non solum ex præscientia; imò ante præscientiam. Aliam ponit communem prouidentiam ad gloriam, & ex hac quidam sunt saluandi, sed non ex prædestinatione, aut volūtate efficaci, sed ex medijs, & cooperatione ipsorum; ideo in his dicit certitudinem huius prouidentiae non tam esse ex voluntate Dei, quā ex præscientia cooperationis. Quia non omnia media in particulari prædiffiniuntur ex voluntate Dei. Iuxta hanc distinctionem loquitur etiam de certitudine numeri prædestinatorum, & saluadorum, & dicemus art. sequenti.

2 Hanc sententiam, quòd non omnes saluandi sint prædestinati, reieciimus supra art. 4. dub. 4. & modo dicendum est de omnibus eodem modo, certitudinē electionis, & prædestinationis; in omnibus esse ex voluntate, & prouidentia Dei efficaci, & ex hac certitudine oriri certitudinem præscientiæ visionis. Et sequitur ex dictis supra dub. 3. Nā certitudo, & infallibilitas primò est ex scientia conditionata, qua nouit res ex hypothesi, sic futuras; secundò ex volūtate & decreto absoluto, quo iā absolutè vult, & decernit rem ita euenire, quæ voluntas, prouidentia, & decretum iam includit determinationem, ac cooperationē nostræ voluntatis; & ita posita voluntate, & decreto Dei efficaci res certò, ac infallibiliter ita eueniet. Et ex hac certitudine ac infallibilitate prædestinationis, ac decreti Dei, sequitur postea certitudo scientiæ visionis, qua iam videt futurū fore tali tempore, scilicet omne id quod electione ac prædestinatione decernitur.

3 Optime ergo notat Caiet. D. Thom. in hoc articulo non solū loqui de certitudine præcognitionis, quæ includitur in prædestinatione, per quā præcogni-

Certitudo infallibilitatis, & immutabilitatis.
Secundò notat Caiet. Diuum Thomam eodem modo loqui hic de certitudine prouidentiae, ac prædestinationis, cū tamen de veritat. q. 6. art. 3. ponat discrimen, quòd prouidentia non sit certa respectu finis, & euentus particularis in materia contingenti, prædestinatio verò sit certa. Sed respondetur Diuum Thomam non velle, quòd euentus, qui succedunt, nō subsint prouidentiae, aut quòd eueniat oppositum prouisi euentus; sed solum vult multa media, ordinata ad euentus non futuros, cadere sub diuina prouidentia, sub prædestinatione nullum cadit medium, vel ordo specialis respectu futuri, quin etiam sub illa cadat euentus ille futurus. Ratio discriminis est, ex ambitu diuinæ prouidentiae, sub qua clauditur omnis ordo, ac dispositio, siue cum futuro euentu, siue sine eo. Sub prædestinatione cadunt soli ordines, vel dispositiones euentum habētes, & nullus ordo, deficiens à futuro euentu, cadit sub prædestinatione. Ordo tamen deficiens ab euentu, non est prou-

3 Conciliatur D. Thom. hic, & de veritate.

Prædestinatio habet euentū, prouidentia nō semper.

prouisus à Deo, quod ad euentum, sed solum, quoad ipsum ordinem. Et ideo nihil adimit certitudinis prouidentie defectus ab euentu. Concludit igitur Caietanum solum modum loquendi esse hic à D. Thoma mutatum. Et quidem etiã de veritate, vbi supra, concedit D. Thomas ordinem prouidentie esse certum respectu finis generalis, quamuis admittat defectum respectu finis particularis, cum tamen predestinatio dicat ordinem certum, non solum respectu finis generalis, sed etiam respectu particularis, ad quem predestinatus ordinatur, id est, salutis æternæ, à qua deficere non potest.

ARTICVLVS VII.

Verum numerus predestinatorum sit certus?

Conclusio, Numerus predestinatorum est certus, non solum formaliter, sed etiam materialiter, & non solum ratione cognitionis, sed etiam ratione electionis, & predestinationis.

PRIMA DVBIT.

Verum numerus predestinatorum possit augeri & minui.

¹ *Sententia.* **P**rimò aduertendum est, hic distinguatur à quibusdam, quos refert, & sequitur Vazq. disp. 101. c. 1. dū agitur de certitudine predestinationis, & numeri predestinatorum, aliud esse certū, & infallibile, quàm necessarium & inuitabile, quia prima duo pertinent ad intellectum, duo vltima dicuntur de rebus secundum se. Sicut etiam opposita, incertum & fallibile, de cognitione dicuntur, contingens, & euitabile, aut liberum de rebus. Sed existimo Diuum Thomam, quando his duobus articulis agit de certitudine predestinationis, & numeri predestinatorum, non tam agere de cognitione infallibili, quā de re ipsa firma in se, atq; infallibili, ita vt & predestinatio attingat certissimè, ac infallibiliter omnia, quæ decreuit; & numerus predestinatorum ita sit firmus, & immutabilis, vt neq; augeri, neq; minui, neque variari vllò modo possit, siue formaliter

ter consideretur, scilicet quot sint predestinati, siue materialiter, scilicet, qui sint, ipsi predestinati. Et ex certitudine ipsa rei, sequitur certitudo cognitionis diuinæ, quā habet, & suæ predestinationis, & numeri predestinatorum. Modò an sint certi formaliter, vt non possint esse plures, neq; pauciores; & materialiter, ita vt non possint esse alij, quā tales homines, & Angeli, qui modo sunt electi, & predestinati.

Prima sententia dicit numerum predestinatorum non esse certū, sed posse augeri, & minui, quā probabilem putat Ricard. in 1. d. 40. ar. 2. q. 3. videntur olim tenuisse Galli, vt elici potest ex epistola Hilarij ad Augustinum, circa medium, *Inde est, quod & illud pariter non accipiunt, vt eligendorum rei sciendorumq; esse definitum numerum velint, & reuera sequitur Caterinus lib. 3. de predestin. cap. vlt. licet sub illa sua distinctione, de predestinatis, & saluandis, dicit enim numerum predestinatorum, id est, eximie sanctorum, esse certum, ita vt augeri non possit. Numerum autem saluandorum (qui omnes in nostra sententia sunt predestinati) non esse certum, sed posse augeri & minui. De primis id asserit, quia talia sunt eis statuta media, vt eis resistere non possint, & ita necessario saluentur. De alijs verò, quia simplici affectu fuerunt communi prouidentia ad gloriam ordinati, & communi gratia præuenti, cui resistere possunt, & ita ante præscientiam cooperationis dicit numerum non esse certum. Contra hanc distinctionem Caterini de predestinatis, & saluandis, diximus sæpè supra, quod scilicet omnes de facto saluandi sint electi, & predestinati, iuxta phrasim Scripturæ, & sanctorum. Et quod omnes electi ac predestinati sint ad gloriam ordinati, media sua cooperatione & meritis. Et ita de omnibus est eodem modo dicendum, aut quod numerus eorum non sit certus vllò modo, aut numerus omnium sit certus, ac determinatus, vt augeri vel minui non possit.*

Secunda sententia est, quā refert D. Thom. hic, quod sit certus formaliter, scilicet, quod centum, aut mille saluabuntur, non tamen materialiter, quod hi, vel illi sint saluandi. Sed hoc leue est, & absque vllò fundamento, quia prouidentia

dentia Dei, ac predestinatio versatur circa omnes, & circa omnia in singulari, & omninò est certa firma, & inuariabilis, quamuis D. Thom. de verit. q. 6. ar. 4. dicat quodammodo posse defendi, quatenus numerus materialis, licet prout est à Deo, habeat certitudinem scientiæ, & ordinis; at verò vt subiacet voluntati humanæ variabili, videtur non habere certitudinem.

⁴ *Numerus omninò certus & inuariabilis.* Dicendum igitur est numerum electorum omnium, predestinatorum, & eorum, qui de facto saluantur, iam esse certum, ac determinatum, infallibilem, & inuariabilem; vt iam vltra neque minui, neque augeri possit. Conueniunt omnes cum Diuino Thoma hic; Caiet. Bañes, Molina, Valentia, Vázquez, & cum Magistro in 1. dist. 40. Bonau. art. 2. quæst. 2. Ricard. art. 2. quæst. 3. Gregorius quæst. vnic. art. 3. Driedo de concordia p. 2. vbi supra, Capreol. 1. d. 39. q. 2. conc. 7.

⁵ *Ratio Anselmi.* Hanc sententiam docet expressè August. sæpè, vt lib. de corrept. & gratia cap. 7. & 13. & in libris contra Iulian. & constat ex epistol. Hilarij, vt supra. Idem docet Ansel. lib. 1. *Cur Deus homo*, c. 16. quāuis ratio ibi reddita, piè sit exponenda, quæ scilicet natura rationalis in rationabili quodā, & perfecto numero pre-scita est à Deo, ita vt neq; maiore, neq; minorem numerum illum esse doceat. Et quia Deus facere debet id quod conueniēs est, hinc fit, vt ille numerus augeri nō possit. Nam cū Deus cognoscat, qui numerus sit maximè conueniens supernæ Hierusalem, fit, vt illum statuatur, & non alium, quia non esset conueniens. Hæc est ratio Anselmi, ex qua videtur sequi, quod Deus alium numerum statuere non possit. Cū tamen certum sit, potuisse Deum, si voluisset, omnes & Angelos, & homines predestinare: nullus ergo numerus materialis, aut formalis ita est decens, quin aliū potuerit Deus statuere, qui tunc decens esset. Et constat Anselm. solum loqui de decencia ex suppositione voluntatis diuinæ; nam ipse lib. 2. cap. 17. apertè docet nullam esse necessitatem, aut coactionem in Deo respectu eorum, quæ facit, neq; non faciendi impossibilitatem, quia sola operatur in eo voluntas.

⁶ *Ratio D. Thom.* Ratio Diui Thomæ est, quia certum est, & predefinitum à Deo, qui, & quot saluabuntur; ergo certus est numerus

predestinatorum formaliter & materialiter, & non solum præcognitione, sed etiã ex præfinitione. Antecedens probat D. Thom. ratione communi, quia omne agens intēdit aliquid certū, & finitum; & determinatam mensuram in suo effectu, & ideo excogitat aliquē numerum in partibus præcipuis, & per se requisitis ad effectum, vt artifex excogitat determinatam mensuram domus, & certum numerum masonum, & mensuram parietum, & tecti, &c. Sic Deus in vniuerso, quod intendit per se, vt totū ac præcipuū effectum, excogitauit determinatam mensuram eius, & prædiffiniuit per se numerum conuenientē partium eius principaliū, sicut omnia perpetua, cœlestia corpora, & elementa, & species rerum, quæ per se pertinent ad perfectionem ipsius totius. Sic etiã inter omnes creaturas, cū rationales præcipuæ pertineant ad bonū vniuersi, maximè verò illæ, quæ beatitudinem cōsequuntur, nempe istæ immediatius attingunt vltimum finem, fit, vt excogitare ac prædiffinire debuerit diuinus artifex certum numerum earum. Et sic numerus predestinatorum est certus ex Dei decreto, ac prædiffinitione.

⁷ *Ex Paulo Rom. 8.* Hoc etiam videtur satis probari ex eo ad Roman. 8. *Quos præfinit, & prædestinauit, &c.* Siue enim sit sermo de præscientia cognitionis, siue etiam approbationis, certum est Deo, certum, cognitum, & prædiffinitum esse numerum predestinatorum, quos vocat, iustificat, & glorificat. Et ex eo 2. ad Timoth. 2. *Cognouit Dominus, qui sunt eius,* quod etiam de scientia approbationis videtur intelligi, & siue de hac, siue de simplici cognitione intelligatur, eodem modo sequitur.

⁸ *An numerus sit certus ante mentionem liberi arbitrij, & Dei.* Importuna quæstio est hoc loco, & iam acta supra. Et certū est dictis art. 4. priorè ratione esse electionem saluandorum predestinatione eorum, & ea posita iam est certus numerus electorum, seu saluandorum, cū decreto meritorum in cōmuni circa adu-
⁹ *An numerus sit certus ante mentionem liberi arbitrij, & Dei.* Importuna quæstio est hoc loco, & iam acta supra. Et certū est dictis art. 4. priorè ratione esse electionem saluandorum predestinatione eorum, & ea posita iam est certus numerus electorum, seu saluandorum, cū decreto meritorum in cōmuni circa adu-
tos, vt satis ibi dictū est. Deinde posterius ratione predestinantur ijdē, id est, prouidentur ipsis media efficacia ad salutem omnia, quæ singulis aptantur ex Dei

Dei voluntate, & hæc voluntate, & decreto posito, in quo sita est prædestinatio, includitur in his medijs, cooperatio arbitrij in adultis, & Dei cum ipsis ad suâ salutē, & iam est certus ex hac prædiffinitione, numerus prædestinatorū, & infallibiliter, & absolutè cognitus in præscientia visionis, cū antea solum esset certus, & cognitus scientia conditio nata, aut simplicis intelligentiæ.

9 Numerus reproborum docet Doctor sanctus esse quidem certū Deo & definitum, sed non per se, sicut enim in diuidua corruptibilia non sunt per se, præordinata à Deo, id est, ratione sui, sed secundariè, prout sufficiunt ad specierum conseruationem; ita numerus reproborum non est per se præordinatus à Deo, sed in bonum electorum, quibus omnia cooperantur in bonum. Itaque circa reprobationem est præscientia, siue conditionata, siue absoluta, id est visionis, eodem modo, atque circa prædestinationem. Tamen voluntas, & intentio, non est ita per se circa poenam reproborum, atque circa gloriam electorum, sed solum per accidens posita culpa.

II. DVBITATIO.

Quæ sit ratio, ob quam numerus prædictus non possit auferri, & minui?

1 Ratio Diui Thomæ. Semper Diuus Thomas hanc reddit rationem, nempe si modo Deus vel auferret numerum, prædestinando aliquos de nouo, quos non prædestinasset ab æterno, vel minueret numerum, reprobando aliquos, quos ab æterno prædestinauerat, necessariò sequeretur mutatio in voluntate diuina, quæ tamen est immutabilis, & inuariabilis. Ita habet art. præcedenti ad 3. & supra art. 4. & de verit. q. 6. ar. 3. ad 9. & ar. 4. ad 10. & 1. contra Gentes cap. 82. & 83. & supra q. 19. art. 3. Contra hanc tamen est statim difficilis obiectio, quia potuit Deus ab æterno prædestinare plures, aut pauciores, & ex hoc nulla sequeretur mutatio intrinseca in Deo, sed solum in respectibus rationis, qui essent diuersi ab ijs, quos modo dicunt actus liberi Dei, vt diximus supra quæst. 14. art. 15. & quæst. 19. art. 3. ergo, & modo dicendum est nullam fore mutatio-

nem intrinsecam in Deo; aut eius voluntate, sed solum variationem in respectibus rationis, ex qua nullum sequitur absurdum.

Vidimus supra q. 14. ar. 15. sententiã Gabrielis, & aliorum, qui putant se aliter loqui, quàm Diuum Thomam, & aliam reddere rationem, neque tamen reddunt, aut saltem non respondent ad difficultatem prædictam fugiunt, non explicant. Et vidimus nullam posse reddi, efficacem rationem, quæ non admittat hanc rationem D. Thomæ.

2. Sent. Ferrar. Secunda sententia est Ferrar. 1. contra Gentes cap. 83. & dicit, si admittatur variatio in respectibus rationis, in voluntate, & scientia diuina, necessariò esse eam etiam admittendam in ipsa entitate reali actuum, voluntatis, & intellectus diuini, & quia hoc est impossibile, esse etiam & illud. Hanc sententiam rejicit supra Bañes quæstione 14. artic. 15. Eoquòd entitas realis cognitionis diuinæ, & actuum voluntatis sita sit, in cognitione, & amore essentia diuinæ, non creaturarum. Quod cum verissimum sit, postea tamen ipse Bañes respondet, id quod videtur idem cum solutione Ferrariensis, scilicet mutationem quidem cognitionis, & amoris creaturarum in Deo formaliter solum dicere mutationem respectus rationis ad creaturas; hanc tamen repugnare diuinæ scientiæ, & actibus voluntatis, eoquòd præexigat, vel mutationem diuinæ substantiæ, vel diuini iudicij practici, quia sequitur modo Deo videri conueniens, quòd non ab æterno. Et hæc ratio est Diui Thomæ supra quæstione 19. artic. 7. & 1. contra Gentes cap. 83. Hæc tamen solutio primò nihil differt ab illa Ferrariensis, quam rejicit ipse Bañes. Secundò adhuc manet eadem difficultas, quare si ab æterno aliter decreuisset, non esset mutatio diuinæ substantiæ, vel diuini iudicij practici, modò verò sequatur hæc mutatio, vel substantiæ diuinæ, vel iudicij diuini. Potuit autem habere aliud decretum oppositum, vt diximus, & omnes concedunt.

3 Tertia solutio est Molinæ supra q. 14. artic. 15. disput. vnic. & q. 19. artic. 2. disput. 2. qui dicit, licet hæc mutatio in actibus libris nõ inferat mutationem realem in Deo, inferre saltem vicissitudinis

anis obumbrationem, cum illi respectus rationis fundetur in actibus intrinsecis intellectus, & voluntatis diuinæ. In alijs verò respectibus rationis, fundatis in operationibus Dei ad extra, vt in creatione, gubernatione, & huiusmodi potest esse mutatio, absq; vicissitudinis obumbratione in Deo, per solam mutationem creaturæ. Sed contra hanc solutionem est primò, quòd Diuus Thomas non solum infert vicissitudinis obumbrationem, sed & veram mutationem substantiæ; aut iudicij diuini. Et reuera ita sequi dicemus infra. Secundò adhuc stat difficultas posita, quia si ex tali mutatione respectuum rationis, qui sequuntur ad actus intellectus diuini, & voluntatis, sequitur vicissitudinis obumbratio, & hæc in Deo admitti non potest, quare etiam si alios prædestinasset, & reprobasset ab æterno, vt potuit, non sequitur, si non vicissitudinis, saltem diuersitatis obumbratio, licet enim non sit vicissitudo, quia non haberet diuersum actum, postquam prius habuit oppositum eius; esset tamen diuersitatis obumbratio, quia & respectus rationis essent diuersi, quod negari non potest, & essent ex ijs, qui sequuntur ad actus intellectus, & voluntatis diuinæ. Et hoc non minus absurdum est, quàm illud vicissitudinis, sed vel maius, vel æquale.

4 Verissima ratio D. Thomæ. Dicendum igitur est, id quod diximus supra quæst. 14. artic. 15. verissimum esse, id quod docet D. Thomas omnibus locis citatis, eo art. 15. & quæstione 19. artic. 3. & 7. & 1. contra Gentes cap. 83. & de veritat. quæst. 2. artic. 13. & quæstione 6. artic. 3. & 4. & vbi cumque agit de hac, re semper docet hoc idem. Primò potuisse Deum ab æterno plura scire scientia visionis, quàm sciuit de facto, & velle alia, quàm ea, quæ voluit, & ex hoc nullum sequi absurdum, neque mutationem intrinsecam in Deo; quamuis negari non possit respectus rationis esse diuersos. At secundò docet iam in tempore non posse Deum, vel plura scire, quam sciuit ab æterno, vel alia velle, quàm ea, quæ voluit ab æterno, quia ex hoc sequeretur variatio, & mutatio intrinseca, & realis, non solum respectu rationis in Deo, sed etiam, vel ipsius substantiæ diuinæ, vel iudicij practici, & amoris in voluntate. Et licet expressè

nusquam huius reddiderit rationem Doctor Angelicus, id tamen semper docet, vt firmum, ac certissimum; & reuera ita est. Ratio ergo huius discriminis est, quia nunquam respectus rationis mutantur in actibus intellectus, & voluntatis, diuinis, vel creatis, quin ex ijs sequatur realis aliqua mutatio, vel in ipso intellectu, & voluntate, vt in nobis semper contingit, vel in ipsis rebus cognitis, & volitis, vt contingit semper in Deo. Nam si potentiæ, & obiecta omninò in re eodem modo se habent, nulla ratio est, vel fundamentum, ex quo respectus rationis sint diuersi, & in hoc omnis Philsophia & Theologia tenetur consentire. Quando autem dicimus, potuisse Deum ab æterno plura scire, & velle, aut alios prædestinare, & reprobare, mutatio quidem sequitur in respectibus rationis actuum intellectus, & voluntatis, sed nulla mutatio realis in Deo, sed solum in rebus cognitis & volitis, quia eo ipso significamus res ipsas fuisse aliter se habituras, quia quæ non sunt futuræ de facto, essent futuræ, aut contra, & qui non sunt intraturi in regnum æternum, essent intraturi, aut contra. Et sic de alijs. At verò ex hoc, quòd Deus prædestinet in tempore, quos ab æterno non prædestinauerat, nulla intelligitur realis diuersitas in rebus ipsis, vt latè diximus artic. illo 15. ex hoc enim, quòd res ab æterno sit prædestinata, vel in tempore, nulla apparet diuersitas in ipsa, sed eodem prorsus modo concipitur ordinata in regnum. Cum ergo sint diuersi respectus rationis in actibus diuinis; nam prædestinasse ab æterno, & prædestinare in tempore, & non ab æterno, diuersitatem dicunt in ipsis actibus. Et cum hæc diuersitas redigi non possit in diuersitatem rerum, redigi debet in mutationem, aut diuersitatem in ipsa voluntate, & intellectu diuino, vt in nobis contingit. Alioqui nulla potest reddi ratio, quare modò prædestinet hunc, quem heri, & nūdius tertius, & ab æterno non prædestinabat. Cum ex parte ipsius prædestinati, eodem modo dicatur ordinari ad gloriam, & per eadem media, siue hodiè prædestinetur, siue heri, siue ab æterno. Firma ergo est, & verissima ratio Diui Thomæ. Et quia hæc doctrina de actibus liberis Dei

Sequitur realis mutatio.

Quomodo sequatur mutatio in Deo.

De actibus liberis reposita ratio.

Dei difficillima est in Theologia, non mirum, si ecce iam tertium eam repetimus, quia pulchra est, difficilis, & valde necessaria: neque ab his dissonant Theologi in 1. d. 38. 39. & 40. Bonavent. Ricard. Gabriel, & alij, dum dicunt scire, & velle liberum in Deo dicere solos respectus rationis supra actus necessarios. Sed diximus quæst. 19. artic. 3. & quæst. 14. artic. 15.

III. DVBITATIO.

An maior sit numerus reproborum, quam prædestinatorum.

Primò certum videtur maiorem esse numerum hominum reproborum, quam prædestinatorum, ex Matth. 7. *probi, quæ Arcta est via quæ ducit ad vitam, & pauci prædestinati sunt qui ingrediuntur per eam.* Vnde hoc certum videtur, & ex Scriptura sæpè, in qua pauci dicuntur electi, & stultorum infinitus numerus. An autem omnino plures sint reprobi simul, ex hominibus, & Angelis, quam prædestinati ex hominibus simul, & Angelis; incerta res est, quia Angeli beati sunt in maxima multitudine, & credibile est multo plures esse, quam Angelos damnatos, iuxta id Apoc. 12. ubi draco dicitur traxisse tertiam partem stellarum, quamuis alij aliter hunc locum intelligant. Hoc tamen videtur probabilius.

Dubitatio præcipua est, an ex hominibus fidelibus plures sint prædestinati, quam reprobi. Quidam putant tot homines esse prædestinatos, atq; Angelos beatos, quam sententiam putat Caiet. hic esse D. Gregorij hom. 34. in Euang. quod si verum esset, probabile etiam esset multo plures esse homines, prædestinatos, quàm reprobos, quia nobis valde probabile est, multo maiorem esse numerum Angelorum, quàm hominum. Illud autem fundamentum valde incertum est, & oppositum probabilius, quod multo minor sit numerus hominum prædestinatorum, quàm Angelorum. Alij, ut refert hic D. Thomas in fine corporis, dicunt tot saluari homines, quot Angeli ceciderunt. Huc inclinat Anselmus lib. 1. *Cur Deus homo*, cap. 18. imò, quod plures salui fiant homines, quàm Angeli corruerint. Et Augustinus in Enchir. cap. 29. alios refert dicentes, tot esse

prædestinatos homines, quot fuerunt omnes Angeli creati. Sed hoc magis dubium est, & minus credibile.

Et verior est sententia D. Thomæ, in hac materia dubia nihil posse certo diffiniri; & ut in collecta Ecclesiæ dicitur, soli Deo cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus. An autem pauciores fidelium sint prædestinati, an plures? Sunt etiã qui dicant esse pauciores. Quam sententiam docere videtur Gregorius homilia 19. in Euangelia, circa id, *Pauci verò electi*, ait sic, *Multi accipiunt fidem, pauci regnum.* Idem habet interlinealis ibidem, & Lyra in Matth. 1. & 22. Augustinus lib. 3. contra Cresconium cap. 66. & lib. 4. cap. 53. sicut palea granum superat, ita innuit plures esse fideles damnandos quàm saluandos. Et Chrysostomus homilia 65. in Matth. post multa ad mores pertinentia, propter quæ fideles damnari possunt, dicit, *Quare non iniuria paucos fore saluandos, quidam dicebat.*

Sed neque in hoc est quid certum; parabola certè seminis hoc indicat. Luc. 8. cum ex quatuor partibus in terram iactis, & receptis, sola vna fructum attulerit, & passim sancti Patres admonet paucos esse, etiam ex vocatis, electos, & ex fidelibus saluos, præsertim Basilius in exhortatione de rerum abdicatione, violètorum esse regnum cælorum, & optandum nobis esse, ut simus de numero paucorum, reddit ratione, quia pauci sunt qui saluantur. Et D. Thomas hic ad 3. valde inclinat in hanc partem, assumit enim ut certum paucos esse, qui saluantur, & plurimos, qui damnantur, ex eo Matth. 7. *Arcta via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam, & ibidem, Lata & spatiosa est via quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam.* Et quamuis D. Thomas non loquatur de solis fidelibus, sed de omnibus hominibus, concludit tamen, bonum quod excedit communem statum naturæ, inueniri in valde paucis, & plures deficere à tali bono; quamuis bonum, quod proportionem habet cum communi statu, accidat ut in pluribus. Sic plures homines habent sufficientem scientiam ad regimen vitæ suæ, & pauci ea carent, ut moriones, & stulti: paucissimi verò sunt respectu aliorum, qui attingant profundam scientiam intelligibilium rerum.

verum. Sic quia beatitudo æterna excedit communem statum naturæ, maximè iam gratia destitutæ per corruptionem originalis peccati; ideo pauci sunt qui saluantur. Et addit Diuus Thomas, in hoc etiam apparere Dei misericordiam, quod aliquos in illam salutem erigit, à qua plurimi deficiunt secundum communem cursum, & inclinationem naturæ. Hæc D. Thomas.

Certè si proportio illa aptada est, sicut rari sunt sapientes, respectu cõmunis scientiæ, quæ pleriq; habent; ita rari sunt, qui saluantur respectu eorum, qui latam, & spatiosam viam sequuntur. Et si prædestinatos omnes, ut ait Paulus, decreuit Deus conformes fieri imagini Christi in hac vita per gratiã, & virtutes, & in futura per gloriã, dubitari satis potest etiã inter fideles, & merito; quia paucissimi sunt, qui curent in hac vita esse conformes Christo in cruce, & tribulationibus, & vitæ puritate, & angustam, & arctam velint ingredi viam, quæ sola ducit ad vitam. Et optandum est, ut dicebat Basilius, ut simus de numero paucorum.

Neque obstat parabola de veste nuptiali. Matth. 22. ubi ex omnibus inuitatis ad nuptias, vnus solus inuictus est sine veste nuptiali; quasi vnus, aut alter ex fidelibus damnetur. Vtinã ita id esset. Sed nõ ita rari sunt. Origenes ergo, Hieron. & alij, illud intelligunt de omnibus damnandis in illo vno significatis, ut sensus sit, ne vnũ quidem sine veste nuptiali in illas beatas nuptias fore admittendũ. Et licet hæc omnia incerta sint, & Dei iudicio discernenda, hæc tamen dubitatio inutilis videri non debet, & parũ pertinens ad ædificationem fidelium, ut quidã dicunt hoc loco, quia dubitatio hæc, & cõsideratio propria esse videtur prædestinatorum, quã quidã Domino proposuerunt in Euangelio, *Domine si pauci sunt qui saluantur*; neq; eam neglexit Dñs, sed respondit, *Contẽdite intrare per angustam portam, & c.* Et Paulus, *Cum timore, & iremore vestram salutem operamini*, & fere omnes prædestinatos, sanctos, ac pios experimur frequenter hanc mente agitare dubitationem, *Si pauci sunt qui saluantur*, & contẽdere hoc vnum, ut intrent per angustam portã, & arctam viam, & esse de numero paucorum.

Vltimo certum est neminem in hac vi

ta scire posse, nisi speciali Dei reuelatione, se esse de numero prædestinatorum. In quo errarunt Caluinus, & Kemnitius: contra quos aperta est definitio Cõcilij Trid. sess. 6. cap. 12. & 13. & can. 15. & probat optimè Valentia tract. de prædestin. punct. 6. conc. 4. ex Scriptura & Patribus. Cyprian. Hilario, Ambrosio, Hieron. August. Greg. Bernar. & alijs, Eccli. 9. *Nescit homo, an odio vel amore dignus sit*, ad Rom. 11. *Noli altum sapere, sed time.* Et hæc satis de hoc articulo.

ARTICVLVS VIII.

Utrum prædestinatio possit iuuari precibus sanctorum?

Conclusio, Prædestinatio quoad effectum iuuatur precibus sanctorum.

PRIMA DVBIT.

Quo modo possit iuuari prædestinatio precibus, & sacrificijs?

Prima sententia fuit dicentium ipsam Dei prædestinationem, & decretum posse mutari, aut adduci orationibus, & sacrificijs. Quam sententiam refert D. Thomas ut Aegyptiorum, dicebant nentari dixerunt, diuinam ordinationem, quam fatum appellabant, sacrificijs & precibus impediri, aut mutari posse. Hanc tribuit etiam D. Thom. Stoicis, & Auicennæ.

Secunda sententia est dicentium, prædestinationem Dei neque in se, ut est Dei decretum, neq; in suo effectu, posse vllomodo iuuari precibus; aut aliquo alio medio: vnde dicebant vanas, ac superfluas esse orationes, & quæcumque alia media, pro salute æterna obtinenda, esse inutilia, ac superuacanea. Ita certè senserunt olim pleriq; hæretici, & modo Luther. Caluin. & alij, qui Dei prouidentia, & prædestinatione putant fatalem liberò arbitrio induci necessitatẽ, & quæ nulla ratione impediri, aut iuuari possit, ita etiã Epicurei dicebant & Manichei omnia immobiliter euenire ex dispositione superiorum corporum, quos Deos nominabant. Epicureos refert hic D. Thomas ad 1.

Dicendum tamẽ est primò, ipsum Dei decretum neq; iuuari, neque prohiberi vllis precibus posse. Hoc constat ex eo 1. Reg. 15. *Triumphator Israel non pariet, neque*

Angeli prædestinati plures.

De hominibus fidelibus.

Verã sententia D. Thomæ.

Pauci salui sunt.

Simile notandum ex D. Thomæ.

Basilius.

Vnus sine veste nuptiali.

Non inutilis hæc dubitatio.

Decretum Dei in se nõ iuuatur precibus, neque

Quæst. 23. Art. 8. dub. 1.

neque penitentiæ flebatur. Et ad Rom. 2. Sine penitentiâ sunt dona Dei, & vocatio. Secundo, quia vt arguit D. Thomas de verit. q. 6. art. 6. orationes, neq; vt existunt in propria natura, possunt iuuare Dei prædestinationem, quia orationes temporales sunt, prædestinatio verò æterna. Neq; vt sunt in Dei præscientia, quia ex dictis supra ar. 5. præscientia meritum nostrorum, aut aliorum nõ est causa ipsius prædestinationis, imò neq; totius effectus, vt dicemus dub. sequenti.

Secundo dicendum est prædestinationem in suo effectu iuuari precibus, & sacrificijs, ita D. Thom. hic, & 2. 2. q. 83. ar. 2. de verit. vbi supra, & 3. contra Gent. c. 96. & in 1. d. 41. q. 1. art. 4. Cõstat hoc contra illum errorem, qui inducit fatum, & tollit libertatem. Ideò Gregor. 1. lib. dialogor. c. 8. *Quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, vt precibus obrineantur*, Boet. 5. lib. de consolat. *Preces cum rectæ sunt, in efficaces esse non possunt*. Ideò D. Thom. 3. contra Gentes præclare dicit, asserere, orandũ non esse, vel operandum, vt aliquid consequamur; eoquod providentia Dei sit immutabilis, idem esse atq; dicere, non esse ambulandum ad hoc, vt perueniamus in locum aliquem, & nõ esse comedendum, vt nutriamur. Et ibidem concedit historiam Damasceni in serm. de defunctis. De Traiano liberato à loco reprobatorum orationibus sancti Gregorij, erat ergo prædestinatus, vt precibus sancti Gregorij saluaretur. Et Gen. 25. orationibus Isaac Rebecka concepit Iacob, qui fuit prædestinatus, neq; tamen impleta fuisset eius prædestinatio, nisi fuisset natus. Et August. lib. de bono perseuer. c. 22. ait, *Si qui sunt nondum vocati, pro eis, vt vocentur, oremus, quia fortasse sic sunt prædestinati, vt nostris orationibus concedantur, & eandem gratiam accipiant, qua electi velint esse, & sint*.

Et ratione constat, quia vt docet D. Thom. in 1. omnis causa, cuius operatione interueniente impletur prædestinationis effectus, dicitur prædestinationem iuuare. Sic autem precibus proprijs impletur aliquis prædestinationis effectus, scilicet perseuerantia, & merita. Imò precibus alterius potest impleri totus prædestinationis effectus, vt precibus, & meritjs Christi iuuatur post lapsum tota prædestinatio sanctorum quoad omnem effectum. Et vt do-

cet D. Thomas 1. 2. q. 114. art. 6. potest vnus alteri de congruo mereri non solum primam gratiam iustificationis, sed & dispositionem, & vocationem ad illam. Sic Paulus vocatus dicitur precibus Stephani. Sic igitur Deus, & eius prædestinatio iuuari dicitur precibus, non quasi accipiens virtutem à creaturis ob defectum & impotentiam, sic enim, *Quis adiunt spiritum Domini?* Roman. 11. sed quasi per instrumentum, & ministrum, cui suam virtutem communicat ex potentia & virtute, & quo medio suum effectum exequitur. Et sic dicit Apostolus 1. ad Corint. 3. *Dei enim adiutores sumus*, sic nempe ordinis pulchritudo seruatur, & dignitas causæ in re tanta etiam creaturis communicatur.

Sed contra illud primum solet adduci dictum quoddam Augustini in hanc sententiam, *Si non es prædestinatus, fac, vel ora, vt prædestineris*, quæ tamen verba non inuenio in Augustino, solum tractat. 26. in Ioan. in ea verba, *Nemo potest venire ad me, &c. dicit, Si non traheris, ora vt traharis*. Quæ optima est exhortatio, quia tractio est effectus prædestinationis, nempe ad fidem vel gratiam, & hæc executio effectuum fit medijs precibus, vt diximus. Alia verba inuenio magis similia illis primis 6. lib. Hypognosticon fere ad finem. *Nemo gloriatur, nemo desperet, solus enim Dominus scit qui sunt eius, in quantum autem possumus, omnes homines ad bonũ opus exhortemur, nulli desperationem demus, pro inuicem oremus, in conspectu Dei nos humiliemus dicentes. Fiat voluntas tua; ipseus erit potestatis iudicium in nobis debitũ mutare damnationis, & gratiam prædestinationis indebitã prærogare*. Hæc August. sed apertè intelligitur August. & loquitur de gratia prædestinationis pro effectu, non de ipsa ordinatione æterna, sicut per debitum damnationis non intelligit ipsam reprobationem æternam; sed reatum, & culpam temporalem, ex qua sequitur damnatio. Omnes igitur conueniunt prædestinationis effectus iuuari ac promoueri precibus proprijs & alienis, iuxta id, *Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis*, vbi per electionem non æternam intelligit, sed temporalem per iustificationem, vt supra ex Augustino diximus art. 4.

Obiectio ex August.

Mens August.

II. DVBITATIO.

An Christus meruerit nobis nostrã prædestinationem, & electionem?

1. Sent. negans.

Prima sententia dicit Christum nobis non meruisse totum effectum prædestinationis nostræ, & electionis. Quãuis enim post lapsum Adæ iustificatis meruerit primã gratiam iustificationis, nõ tamẽ illis meruit dispositiones præuias iustificationis, vt fidẽ, imperfectã penitentiam, & reliquas, has enim putant dari ex sola gratia, & voluntate Dei, & his medijs applicari merita Christi ad gratiã iustificationis, & dona sequentia. Ita Capre. in 3. d. 18. q. vnic. art. 3. ad argum. Scoti contra 4. concl. Ferrar. 4. cõtra Gent. c. 55. §. An autem, Dried. de captiu. & redempt. gen. hum. tract. 2. c. 2. p. 3. ar. 4. Ruard. tom. 1. ar. 6. de satisfactione fol. 242. In hanc etiam referuntur, Adamus in 9. ad Rom. & in 1. cap. ad Ephes. & in cap. 1. ad Philippen. & in 1. cap. 2. epist. Petri, & Franciscus Sonius lib. 2. demonstrationum Christianæ religionis tract. 2. cap. 19. sed hi duo aperte dicunt Christum esse causam meritoriam omnium etiam dispositionum, solum negant Christum esse causam nostræ prædestinationis, & electionis eoquod non sit causa omnium mediorum, nempe suæ incarnationis, quæ est præcipuum medium nostræ prædestinationis, & electionis; quod esse verissimum dicemus in nostra sententia.

2. Sent. affirmans ex parte.

Secunda sententia est Recentiorum quorundam, quã refert Vazquez disput. 94. cap. 1. dicentium, Christũ suo merito fuisse causam nostræ prædestinationis & dilectionis, qua scilicet absolute Deus nobis voluit bonum gloriæ, & media ad ipsam; adhuc tamen nõ fuisse causam nostræ electionis, quare scilicet nobis præalijs vellet bonũ illud, & nos separaremur ex massa perditionis, illi in ea manerent. Primò, quia Christus nõ fuit causa, ex cuius voluntate aliqui in ea massa manerent. Secundo, quia neq; vni potius voluit hanc gratiam, quã alteri, nisi fortè, quia Deus prius id ita decreuit: quod significat ipse Christus Ioan. 17. *Pater manifestauit nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi, tui erant, & tu mihi illos dedisti*. Quod Adrianus pri-

mus in epist. 1. ad Episcopos Hispaniæ, explicat de ijs, quos Pater æterna sua electione Filio dedit. Sic & Paulus ad Heb. 2. intelligit illud Isai. 8. *Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus*: Si Christus merito suo eos sibi comparasset, nõ sibi diceret à Patre datos. Et ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, secundum propositum voluntatis suæ*; quasi dicat ex beneplacito suo, non ex meritis cuiuscquam.

Tertia sententia asserit merita Christi fuisse causam nostræ prædestinationis, & electionis. Hanc sententiã tenet Vazquez hic disp. 94. c. 2. & putat esse Diui Thom. Alexan. Alber. Bonau. Ricard. Duran. & Palud. sed de his dicemus infra. Videtur ita sentire Caiet. 3. p. q. 1. ar. 3. & Medina ibi, & q. 24. ar. 3. & Suarez 3. p. to. 1. disp. 41. sect. 4. sed de hoc non mirum, quia putat venturum fuisse Christum, licet Adam non peccasset; sed adhuc in hac sententiã Scotus aliter sentit. Tenent hic Bañes, Zumel, & Molina art. 5.

Potest probari primo ex D. Thoma 3. p. q. 24. ar. 3. & 4. vbi expressè docet prædestinationem Christi esse exemplar, & causam nostræ prædestinationis, quãtum ad effectũ: & eodem modo loquitur Alexan. 3. p. q. 3. m. 5. Bonauent. in 3. d. 11. ar. 1. q. 3. Albert. d. 10. ar. vlt. Ricard. ar. 4. q. vlt. Darand. q. 3. Palud. q. 1. art. 3. concl. 2. & 3. & Gabr. in 3. d. 19. art. 2. post 4. conclus. & Vega lib. 4. in Con. il. Trident. cap. 5. in fine, Viguerius in institutionibus Theologicis. c. 20. §. 8. vers. 3. Catarinus lib. 1. de eximia Christi prædestinat. ad finem, & libro 2. initio.

Secundò ex Scriptura ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti*. Et ad Rom. 8. *Quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui*. In Christo ergo fuimus electi & prædestinati ad imaginem eius, & exemplar. Vnde etiam dicitur Primogenitus in multis fratribus: quibus omnibus significat Paulus Christum esse causam meritoriam, & exemplar nostræ prædestinationis; & vt docent sancti, per quẽ nos benedixit, elegit, & charos fecit; vt Photius, Chrysost. Ambrosius, D. Thomas, Hieronymus, Oecumenius, & alij in Ephes. c. 1. in id, *Elegit nos in ipso*. Et in id, *Prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum*.

3. Sent. a3a solut è affirmans.

4. Ratio.

2. Ratio.

Si autem adoptio danda in tempore præfinita fuit ex meritis Christi, certe omnis gratia nobis data fuit: nobis prædestinata ex meritis Christi; totus igitur effectus nostræ prædestinationis præfinitus fuit ex meritis Christi; & ita tota nostra prædestinatio. Sic 2. ad Timoth. 1. *Secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu, ante tempus secularia: semper particula, in, causam significat, & idem est, in Christo, atq; per Christum, scilicet tanquam per causam meritoriam.*

3. Ratio.

Tertio ratione, quia meritis Christi quicumq; fuerunt dilecti, fuerunt etiã electi, & à communi massa perditionis separati, neq; ad hæc est necesse, ut ipse pro his potius quã pro illis oraret, sed licet pro omnibus sua merita offerret; Deus tamẽ aliquos ei concessit, & quotquot isti sunt, eius meritis fuerunt concessi, ac liberati; ergo & dilecti, & electi fuerunt per Christum. Imò his electis, ac prædestinatis, qui post eius incarnationem fuerunt; absq; dubio speciali voluntate sua merita applicavit, potius quã alijs, ut constat Luc. 22. *Ego rogavi pro te Petre. Et Ioan. 17. Non pro mundo rogo, sed pro ijs quos dedisti mihi qua oratione obtinuit Petro & suis per seuerantiam.*

6. Etiam alios sanctos mereri prædestinationẽ.

Et eodem modo putat Vazq. ibi c. 3. non solum Christum, verũ & alios sanctos, qui suis precibus alijs meruerunt primam gratiã, fuisse causam prædestinationis, & electionis eorum. Sic Stephanus electionis Pauli, sic alij electionis aliorum causa fuerunt. Multa alia habet cap. 3. & 4. quibus probare contendit merita Christi fuisse causam nostræ electionis ad gratiam, & gloriã, & prædestinationis. Maximẽ verò cõfirmatur hæc omnia, quia Christus est primus prædestinatorum, & primogenitus in multis fratribus, ergo prædestinatio eius & merita sunt ratione priora in decreto, & præscientia Dei, & ita potuit electio & prædestinatio Christi esse ratio nostræ electionis, & prædestinationis.

7. Prædestinatio multorum & electio fuit prior ratione prædestinatione Christi.

Dandum tamen est prædestinationem, & electionem, saltem multorum, non fuisse ex meritis Christi, sed prius ratione in decreto, voluntate, & præscientia Dei. Hæc sententia necessario tenenda est in doctrina D. Thom. quã docet 3. p. q. 1. art. 3. & omnes eius discipuli

sequuntur, imò & Vazquez ibi, scilicet prædestinationem Christi fuisse præcipue in remedium peccati, & non existere peccato nõ venturũ Christum, quã etiam sequuntur pleriq; in 3. d. 1. Bonavent. Ricard. Duran. Carthus. Capreol. Gabr. & alij. Expressẽ etiam tenent hæc sententiã in hac dubitatione, Capreol. Ferrar. Driedo, & alij primæ sententię, præsertim Adamus, & Sonnius; quamvis enim concedant omnẽ gratiam nobis cõcessam post lapsum Adæ, esse ex meritis Christi, adhuc dicunt, electionem, & prædestinationem nostram esse ex sola Dei voluntate, non ex meritis Christi. Imò & Scotus, qui in 3. d. 7. & 19. tenet Christum etiam sine peccato fuisse veturum, adhuc ibidem d. 19. putat priorem ratione esse electionem, & prædestinationem nostram, quã merita Christi. Almainus etiam ibi q. 1. & Maior q. 1. Bassolis q. vnic. art. 2. & D. Thomas expressẽ in 1. d. 41. art. 4. docet omnem effectum prædestinationis in nobis esse ex meritis, & precibus Christi, & ita posse precibus alicuius sancti eodem modo iuari prædestinationem alterius quoad omnem effectũ, nunquam tamen concedit merita propria, aut aliena esse causam electionis, aut prædestinationis, sed oppositũ expressẽ docuit supra ar. 5. Idem dicit Durand. 1. d. 41. q. 3. n. 4. nullum iustum, licet alteri impetret primã gratiã, mereri prædestinationem alterius. Ratio est quia meritum sancti, imò & merita Christi sunt media, & effectus nostræ prædestinationis, non igitur causa eius: quæ ratio vnica est, & efficacissima, idẽ bene stabilienda.

Prædestinatio vnica non est ex meritis alterius

8. Prædestinatio Adæ prior ratione Christi prædestinatione.

Dicimus igitur nõ solum difficilem, sed & impossibilem esse in sententiã D. Thomæ oppositam sententiã. Primo, quia saltem electio, & prædestinatio, Adæ (quem certum fere est ex Scriptura, salutem consecutum) fuit ante prædestinationem Christi, quia Christus in sententiã D. Thomæ venit in remediũ Adæ iam lapsi, aliã non venturus. Igitur remediũ peccati Adæ intelligitur, ut finis aduentus Christi, & ita prius ratione ipso Christo, tanquam medio destinato ad illum finem, scilicet ad remedium peccati Adæ, quo interrupta fuit eius prædestinatio, & ordinatio ad gloriã. Electio autem, & prædestinatio Adæ intelligitur ante peccatũ, & eius reme-

remedium, ergo & ante Christum; nam ut supra diximus, iustitia originalis, & merita Adæ ante peccatum erant effectus prædestinationis, & non per Christum. Et hoc argumentum omninõ videtur insolubile. Diximus enim supra ar. 4. electionem ad gloriã esse ratione priorem prædestinatione eiusdem electi; electio ergo Adæ prior ratione, & prædestinatione ipsius Adæ, & hæc prior ratione incipit saltem, ante remedium peccati, scilicet iustificatio post lapsum, ordinata ad consecutionẽ gloriæ; ergo prædestinatio, & electio Adæ necessariõ sunt prius ratione, electione, & prædestinatione Christi.

9. Etiam electio multorum prior ratione prædestinatione Christi.

Secundõ hoc idem est verũ respectu multitudinis electorum post lapsum Adæ, & peccati originalis, quia horum electio, & prædestinatio, est prior ratione, quã remedium peccati; hoc enim est medium vnũ prædestinationis ipsorum. Cũ igitur Christus prædestinetur in hoc remedium, tanquam in finẽ, necessariõ, cũ electio & prædestinatio filiorum Adæ post lapsum sit prior ratione remedio peccati originalis, & hoc remedium originale, ad quod prædestinatus est Christus, sit prius ratione prædestinatione Christi, sit etiam, ut electio, & prædestinatio hominum post lapsum peccati originalis, sit prior ratione electione, & prædestinatione Christi.

10.

Tertio adhuc in sententiã Scoti, Alexandri, Alberti, & aliorum, qui dicunt Christum fuisse venturum, licet non esset peccatum, idem probatur, quia licet Christus esset primus prædestinatorum, non solum dignitate, sed & ratione (quod tamen falsum esse diximus alibi, & constat ex dictis in hac dubitatione, licet enim sit, primus dignitate, & in executione primus obtinuerit regnum; tamen cũ prædestinatus sit in remedium aliorum, ut gloriã obtineant, non potest esse primus ratione;) sed licet id verum esset, adhuc non sequeretur Christi prædestinationem & merita esse causam nostræ electionis, & prædestinationis; quia electio, & prædestinatio cuiusvis in Scriptura soli tribuitur voluntati, & proposito Dei, ut constat ex testimonijs adductis in tertia sententiã. Et Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, percipite paratum vobis regnum ab origine mundi.* Ephes. 1.

Electio, & prædestinatio à solo Deo.

& 2. ad Timoth. 1. & sæpẽ. Itaque licet Christus, & merita eius præcedant ratione, non idẽ electio, & prædestinatio est ex meritis eius, cũ hæc æqualia sint respectu omnium, sed ex sola voluntate Dei, quidam eliguntur, alijs relictis, & diliguntur ad tantum bonum, & prædestinantur per media efficaciam, & inter ea media illis applicantur merita Christi, iam existentia, & prius cognita. Et hunc ordinem rationis ponit Scotus in 3. dist. 19. *In ista quæstione, & Bassolis art. illo 2. ut primõ se cognouerit & dilexerit Deus. Secundõ cognouerit omnes creaturas. Tertio quosdam ad gloriã, & gratiam elegerit; circa alios se habuerit negatiue. Quarto vidit eos lapsos in primo parente. Quinto illis prouidit remedium per merita & passionem Christi. Ita siue merita Christi priora sint, siue non, intelligi optimẽ potest applicatio eorum, respectu huius, & alterius, esse post electionem, & prædestinationem ipsorum. Et ita, licet in executione merita Christi essent causa omnium effectus prædestinationis hominum, in intentione necesse non esset electionem, & prædestinationem esse ex meritis Christi præuisis, sed ex sola voluntate, & proposito Dei. Et hoc verẽ etiam dicunt Authores secundæ sententiæ, quamvis non debuissent dicere merita Christi esse causam dilectionis, & prædestinationis, sicut neq; electionis, ob eandem rationem. Et confirmatur, quia merita Christi, quantum est ex se, & quoad sufficiẽtiam, æqualia sunt respectu omnium. Si igitur quibusdã applicantur efficaciter, non alijs, id sanẽ pendet, & fit ex sola Dei voluntate, & proposito, non ex meritis Christi.*

III. DVBITATIO.

Pro solutione argumentorũ in oppositum.

I AM ad argumenta in oppositum respõdetur: & in prima sententiã nihil est contra nos; præter quã quod negant dispositiones ad iustificationem esse ex meritis Christi. Nos enim oppositum diximus, & ostẽdimus. 3. p. q. 19. dũ egimus de merito Christi respectu nostri. Argumẽta secundæ sententiæ

omnia sunt pro nobis, & dicimus neq; dilectionem, neq; electionem, neq; prædestinationem esse ex meritis Christi, sed ex sola Dei voluntate & proposito, & id colligi ex testimonijs ibi adductis.

Solum restant soluenda argumenta tertie sententia. Ad primū respondemus, prædestinationē Christi esse causam exemplarem nostræ prædestinationis, quantum ad effectū, vt docet D. Thomas in loco obiecto, primò ad bonum, ad quod prædestinamur. Nam Christus est prædestinatus, vt esset Filius Dei naturalis; nos autē vt simus filij adoptiui, adoptiua autem filiation est participata quædam similitudo filiationis naturalis. Sic explicat id ad Rom. 8. Quos prædestinavit cōformes fieri imaginis Filij sui. Secundo quantum admodum cōsequēdi istud bonū, scilicet per gratiam. Sic autem natura humana in Christo nullis præcedentibus meritis est vnita Filio Dei, quæ est summa quædam, & infinita gratia ex parte termini, cui est vnita. Nos autem de plenitudine gratiæ eius accepimus Ioan. 1. Sic etiam prædestinatio Christi dicitur causa nostræ prædestinationis, non ex parte actus Dei, quia vno actu Deus prædestinavit nos, & Christum, sed ex parte termini, quia ab æterno prædestinavit Deus nostram salutem cōpleri per Christum, ad Eph. 1. Et hoc modo dicitur Christus in 3. d. 10. q. 3. art. vnic. quæ si iunc. 3. ab eodem D. Thoma causa efficiens nostræ prædestinationis, quatenus est mediator nostræ salutis: & formalis in quantum in filiis Dei ad imaginē eius prædestinamur: & finalis, in quantum nostra salus in gloria eius redundat. Vbi per formalem intelligit causam exemplarem. Per causam vero finalem, intelligit non primariam, & principalem, neq; etiam cuius gratia, cū potius Christus sit prædestinatus, vt mediator, ac remediū nostræ salutis, quasi finis cuius gratia; sed finē cui, nempe quatenus postea nostra salus, & gloria redundat in gloriam ipsius Christi. Et sic loquitur Concilium Trident. sess. 6. cap. 7.

Quomodo Christi prædestinatio sit causa exemplaris nostræ.

Quomodo efficiens, et formalis, et finalis.

Prædestinatio Christi non est prior ratione nostra.

construere, & posterius excogitat exemplar, aut ideam, ad cuius similitudinem postea construat domū. Ita Deus prius ratione voluit salutem Adæ, & generis humani; & posterius in remedium excogitavit, & prædestinavit Christum, vt medium, ac remedium, & vt primū prædestinatum dignitate, & excellentia, & qui in executione primus intraret in possessionē regni cœlorū, ad cuius imitationem, & similitudinem reliqui prædestinati, & viuerent, in hac vita cōformes ipsi in gratia, & postea in futura conformes essent in gloria. Igitur ex hoc quod Christus sit exemplar nostræ salutis, & eius prædestinatio quantum ad effectum causa exemplaris nostræ, id est effectū nostræ prædestinationis, non sequitur quod prius ratione Christus sit prædestinatus.

Multo minus ex eo, quod sit prædestinatus, vt causa efficiens nostræ salutis; quia ex voluntate nostræ salutis prior ratione, orta est ratione posterior voluntas, & prædestinatio Christi, vt medij efficientis nostrā salutem. Sicut medicus ex voluntate sanitatis, quā vult ægroto, vult, destinat, & ordinat medicinas, tanquam media efficiētia in executione sanitatem. In quo certè nulla apparet difficultas. Si enim Christus est prædestinatus, vt mediator efficiens nostrā salutem, potius sequitur hanc salutem esse prius ratione volitam vt finem, Christū vero posterius, vt medium, seu remedium efficiens, & ex occasione peccati, vt cū D. Thoma concedunt eius discipuli, Caietanus & Medina 3. p. q. 1. art. 3. & Vazquez hic, & ibi.

Christus prædestinatus in remedium.

3 An vt finis

Cū hoc autē verissima doctrina, quæ est etiā sanctorum Patrum, stare nō potest, quod Medina ibi, & Vazquez vtrobiq; dicunt, scilicet Christum esse primū omninō prædestinatum, vt causam finalem omnis creaturæ, tã naturæ, quàm gratiæ: quod colligunt ex eo Psalm. 8. Omnia subiecisti sub pedibus eius, id est, sub humanitate; & ex eo 1. ad Cor. 3. Omnia vestra sunt, vos autē Christi, Christus verò Dei. Et ex eo ad Hebr. 1. Quem constituit heredē vniuersorum. Et ita vult Medina in genere causæ finalis ordinē gratiæ esse priorem, & Christum in omnī ordine: licet in genere causæ materialis, & quasi ex occasione prius sit peccatū, & natura, in cuius remedium Christus est prædestinatus, sic loquitur Medina.

Sed

4 Sed non satis rem expedit, neq; hæc duo stare possunt simul. Si enim Christus est ante omnē creaturam naturalem, & supernaturalē in genere causæ finalis, sanè simpliciter & absolutè est etiā prior creatione vniuersi, & creatione Adæ, & ante eius gratiam originalem, & lapsum. Cum hoc autē simul stare nō potest, quod simul dicunt, scilicet ex occasione fuisse prædestinatum in remedium peccati, si enim ex occasione, & quasi per accidens, nō primò, & per se, & ante omnem creaturam. Ideò melius Ferrar. 4. cont. Gentes. c. 55. dixit esse quid ratione posterius remedio peccati in genere causæ finalis. Et tandem etiā Caietanus ibi venit in hanc sententiā: quatenus enim dicat incarnationem se habere veluti finem, & esse quid prius & melius, & de possibili prius volitum à Deo, de facto tamen dicit nō esse volitam sine occasione & medio. Sed non debuit dicere esse finē omnino, sed potius volitam vt medium; & quāuis peccatum fuerit occasio eius, tamen remedium fuit finis, ad quē proximè fuit ordinata incarnatio. Ita electio & prædestinatio Adæ, & aliorum est finis cuius gratia etiam vniuersi, & ordinis nature, vt colligitur ex Paulo ad Rom. 8. vbi omnes creatura ingemiscit sub seruitute, expectans gloriam filiorum Dei; & incarnationis similiter, quæ est ordinata in remediū, vt constat ex eodem Paulo ad Hebr. 2. Qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consummari. Et infra, Vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem. Hic ergo fuit finis, cuius gratia facta fuit incarnatio. Et vt explicat D. Thomas ibi lect. 3. illud, Qui multos filios in gloriam adduxerat, intelligitur de Patre æterno, qui videlicet, multos filios ordinauerat in gloriam, decebat eum, vt mitteret filiū naturalem, per quem omnia, tanquam per causam efficientem, facta sunt, & renouarentur, & propter quem omnia, tanquam propter finem, scilicet, cui, vt esset author salutis eorum consummatus per passionem.

Melius Caiet. & Ferrarier.

Prædestinatio electorū finis vniuersi, & in carnationis

Christus finis cui.

5

Ex quo constat sæpè Christum in Scriptura ratione diuinitatis vocari principium & finem omnium, per quē & propter quem omnia, vt ipse de se dicit, Apocal. 1. Ego sum α. & ω. principium & finis. Secundum humanitatem verò non potest dici finis motius, & pri-

mus absolutè, sed solum finis cui, & quasi reflexè, in cuius gloriam tandem cedunt omnia, vt diximus supra ex Tridentino.

Ad secundum ex locis Scripturæ respondetur, ijs potius confirmari nostrā sententiam. Concedimus enim nos esse electos, prædestinatos, & benedictos in Christo, id est, per Christum, siue electio sumatur pro æterna ordinatione ad gloriam, vel gratiam, siue pro temporali separatione ex massa perditionis ad gratiam, & gloriam, vt D. Thomas intelligit ad Eph. 1. lect. 1. & Augustinus innuit de prædest. sancto. c. 17. & 18. Ex hoc tamen nō sequitur Christum esse causam nostræ prædestinationis, aut electionis æternæ, neq; secundum rationem, sed potius esse medium nostræ electionis, & prædestinationis. Paulus enim non loquitur de electione Dei æterna, præcise sumpta, sed prout physicè, & reuera est in Deo, & includit etiam prædestinationē mediōrū, & prouidentiam; quia actus Dei idem simplicissimus est electio, & prædestinatio; & ita prouidet etiam omnia media, inter quæ præcipuum est Christus. Sicut ergo dicere possumus, medicus vult, & intendit dare sanitatem per pharmaca, & venæ sectionem, licet hæc sint media, & sanitas prius volita in genere causæ finalis. Et nos dicimus, Deus elegit nos per merita, & gratiam, tanquā per media, posterius ratione volita ad gloriam, tanquam ad finem prius ratione volitum, ita Paulus optimè dicit: Elegit nos in ipso, vel per ipsum, scilicet tanquam per medium nostræ salutis, posterius ratione volitum. Si autem dicta Pauli intelligantur de Christo secundum diuinitatem. Sic possunt intelligi de efficiente, & sine præcipuo.

Electi, & benedicti in Christo.

Electio & prædestinatio vnus actus in Deo.

6 Ad tertium constat ex dictis, separationem electorum à massa perditionis, & ordinationem eorū ad gloriam, prius ratione intelligi ante Christi prædestinationem, & ita non ex meritis Christi; sed posterius ratione merita Christi ordinari ad executionem illius, electionis, & prædestinationis hominum, tanquam medium ad finem, & quamuis Christus speciali dilectione orauerit pro electis, inde solum sequitur, preces, & merita Christi fuisse medium, & efficientem causam prædestinationis aliorum in effectu, vt sæpè dictum est.

Quomodo Christus orauit pro electis.

est. Et hoc colligitur ex eoquod ipse Christus Matth. 20. respondit. filiis Zebedæi: *Sedere ad dexteram meam & sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo*: quo aperte significatur, à Patre, nempe à tota Trinitate, prius paratum esse regnum prædestinatis, & ideo Christi merita, & preces illis applicari ad executionem talis prædestinationis: vt ex hoc loco docet August. 1. lib. de Trinit. cap. 12.

Si autem Christi merita, & preces, non fuerunt causa, vel ratio prædestinationis, multò minus preces, & merita aliorum sanctorum erunt causa prædestinationis, & electionis alterius; vt preces Stephani, electionis Pauli, quamuis quis alteri de congruo mereatur primam gratiam; hoc enim potius redit ad medium, & causam meritoriam effectus in executione; non autem ipsius prædestinationis, & electionis, vt satis constat ex dictis in hac dubitatione, & præcedenti, & art. 5. dubit. 1.

III. DUBITATIO.

Circa aliqua necessaria ad dictorum intelligentiam.

Sent. incarnationem esse finem, licet non sine peccato.
Excuitur illa sent.
PRIMO sciendum est adhuc in doctrina Diui Thomæ quosdam aliter loqui de prædestinatione Christi: defendere enim conantur incarnationem esse finem, & simul non potuisse esse sine peccato. Declarant exemplo, sicut (inquunt) cæcum, & tectum edificij, est finis totius fabricæ; neque tamen potest esse sine fundamento. Sed contra hoc est, quod nihil potest aptè dici cum doctrina prædicta Diui Thomæ. Nam si, vt ista sententia contendit, incarnatio est primò volita, vt finis cuius gratia, non est pendens ex occasione peccati. Nam tunc solum aliquod medium est necessariò volitum ex voluntate finis; quando est vnicum, sine quo finis obtineri non potest. Occasio autem peccati non est vnicum medium ad incarnationem, si hæc sit finis primò volitus, quia sine peccato potuit esse incarnatio. Imò neq; occasio peccati, est mediū ad incarnationem, quia non permisit Deus peccatum propter incarnationem, vt finem, imò neq; remedium peccati, quasi medium, vt ex eo tanquam finis sequeretur incarnatio. Sic enim necessariò

peccatum esset ex voluntate Dei, vt supra. Sed contra potius incarnationem voluit Deus, vt peccatum, iam permiffum, haberet remedium. Exemplū de fundamento non est ad rem, quia est medium vnicum, & simpliciter necessarium ad tectum; sicut & constitutio elementorum, ad creationem hominis, & naturalem eius conseruationem.

Secundò similiter reijci debet, quod alij dicunt, Christum prædestinatū esse non absolutè, sed redemptorem; vt scilicet hominem à lapsu redimeret; & ita necessarium fuisse hoc mediū occasionis peccati, ad huiusmodi prædestinationem Christi. Sed hoc eadem ratione refutatur, quia si Christus primaria Dei intentione prædestinatus est redemptor peccati, sequitur necessariò ex hac voluntate Deum velle etiam peccatum, vt id sine quo non est redemptio, neq; Christus potest esse redemptor; nam, vt diximus, quando finis aliquis intenditur efficaci voluntate; si non potest obtineri sine medio aliquo, necessariò ex voluntate finis sequitur voluntas talis medij. Cum igitur redemptio Christi non possit esse, nisi sit peccatū, à quo redimat hominē; si Christus primaria voluntate prædestinatur redemptor, sequitur in Deo voluntas peccati hominis; quod est hæreticū. Ideo diximus supra non esse in Deo voluntatē primariā, & antecedentem poenæ æternæ, neq; poenitentiæ, quia sequeretur ex his necessariò consequens voluntas culpæ. Sic igitur non potest esse in Deo voluntas primaria redemptionis Christi, nisi posita captiuitate humana, & ex præcedenti occasione peccati, vt constat ex Damasc. 2. lib. de fide. c. 29. Ideo neq; mors in Scriptura, licet sit poena tantū, tribuitur voluntati Dei, nempe primariæ, & ex sua intentione, sed inuidiæ diaboli, & peccato, Sapient. 1. & 2. & ad Rom. 5.

Tertiò similiter ruit sententia aliorū, qui dicunt Deū non prædestinasse Christum redemptorē absolutè, absq; præuisione peccati, propter ea absurda, quæ intulimus; dicunt tamē absolutè prædestinasse Christū, vt per ipsum, tanquam per summū mysterium, & supremum Dei opus, manifestarentur optimo modo, quo possunt, attributa Dei, sapientia, bonitas, potētia, ac præcipuè misericordia. Optimū verò modum, quo manifestari possunt, dicunt esse mysterium redem-

2. sent. Christi sum prædestinatum redemptorē.

Eadem ratione reijcitur

Redemptio non est prima volita.

Neq; mors.

3. sent. Christum primò prædestinatū, vt summum opus Dei.

Excuitur. redemptionis. Sed eadem ratione reijcitur hæc sententia. Si enim Deus prædestinat tanquam finem & optimū modum manifestandi sua attributa, & misericordiam, & hic optimus modus est per redemptionem, necessariò ex tali absoluta voluntate vult redemptionem, & inde etiam peccatum, sine quo non potest esse redemptio. Secundò hæc sententia non satis explicat rationem diuinæ prædestinationis, vt debet explicari. Cum enim prædestinatio sit pars prouidentia, & hæc attingat rem omnino, & in singulari. cū omnibus suis circumstantijs, & non solum in communi optimo modo, quo possit res fieri; necessariò debet aliter dici vel Christum absolutè fuisse prædestinatum redemptorem; aut nullo modo primariè, sed solum ex hypothesi peccati vt diximus. & potius incarnationem destinari, vt medium, ad hanc manifestationē diuinæ misericordiæ, ex hypothesi peccati, scilicet ad redemptionem, ac remedium generis humani. Rem bene consideranti ratio est perspicua.

Quartò leuius est, quod alij dicunt, Christum fuisse prædestinatum ob remedium, non absolutè, sed quasi ex timore mali futuri, eo modo, quo solet prudens Rex cū exercitu mittere Medicos ob ægitudines, quas timet, licet non videat. Sed hæc indigna sunt, quæ vel referantur: non enim sicut nostra, ita Dei prouidentia incerta est, & cæca, sed certissima, ac sapientissima; futura enim omnia nouit in scientia conditionata, ideo nihil postea voluntate decernit, quasi ex timore dubio, & incerta cognitione; sed omnia ex certa scientia prænoscens quomodo sint euentura his, aut illis conditionibus ex sua voluntate positus.

Ex his igitur certa manet sententia, quam diximus, Deum prius vidisse hominem iam lapsum in peccatum, & eo ipso impeditum à fine suæ electionis, qua illi decreuit dare gloriam, & ne hæc voluntas dandi gloriam inefficax maneret, decreuisse remedium peccati, & ad hoc sua bonitate, ac misericordia ordinasse incarnationem Filij, tanquam medium, quo media nostræ prædestinationis, præpedita, scilicet gratia, & merita, iterum renouantur, & expeditur, vt consequi possint in executione finē gloriæ. Igitur ex electione nostra,

4. Sent. de prædestinatione Christi ex timore, &c.

Dei prouidentia certa.

4 Colligitur vera sententia.

ac prædestinatione, tanquam priori ratione, debet intelligi orta in Deo prædestinatio Christi, quasi ratione posterior. Neque intelligi potest prædestinatio Christi secuta ex sola voluntate antecedenti, & inefficaci nostræ salutis, sed potius ex electione, & voluntate efficaci absoluta, & consequenti, qua nobis efficaciter voluit gloriam, & ex prædestinatione, qua etiam destinavit media efficaciam ad nostram gloriam. Constat ex dictis supra, quia voluntas efficaciorum, præexigit efficacē voluntatem finis; & si ex aliqua voluntate antecedenti oriuntur aliqua media efficaciam, quibus de facto finis est obtinendus, non potest voluntas illa finis non esse efficax, quia re ipsa habet effectum per talia media. Si igitur incarnatio Christi ex vi voluntatis illius, quam ipsi vocant antecedentem, est efficaciter ordinata ad gloriam electorū, de facto obtinendam, tanquam ad finem, necessariò ipsa voluntas salutis electorum, ex qua sequitur voluntas medij efficacis, est efficax, & prior rationem, quam voluntas talis medij.

Sed restat curiosa & difficilis quæstio, an de facto post peccatum iidem sint prædestinati, quoad numerum formalem, & materialem, qui fuissent in statu illo innocentia, si Adam perseuerasset. Neminem inuenio, qui id expresse decernat. Caietanus 3. p. q. 1. art. 3. in partem affirmantem inclinatur. Et videtur colligi ex dictis; si enim incarnatio prædestinata fuit à Deo in remediū præpeditæ prædestinationis electorū, per peccatum primi parentis, videtur iam eos fuisse ante peccatū Adæ prædestinatos, & electos, & postea per Christi merita ab impedimento peccati liberatos. Medina etiam in hoc inclinatur videtur in eo art. 3.

Res est dubia. Dicendum tamen videtur probabilius esse oppositum, quod electio, & prædestinatio filiorum Adæ aliter sit de facto post peccatum, quam fuisset perseuerante statu innocentia. Solutus itaque Adam & Eua fuerunt electi & prædestinati in statu innocentia, ante peccatum, licet neq; eorum prædestinatio cōpleta sit ante peccatū, vt constat, sed per remediū peccati, ex meritis Christi. Reliqui eorū posteri sūt electi, ac prædestinati post præuisum peccatum: quia & natura ipsa aliter videtur

Non ex sola voluntate antecedente nostræ salutis.

5 Quæstio, an hanc prædestinati post peccatum, qui ante.

Sent. affirmans.

ordinata post peccatum, quam fuisset in eo statum: neque enim certum est an eodem habituri fuissent filios Adæ & Eua, quos postea habuerunt, saltem si habuissent, Cain non occidisset fratrem Abel, & Abel, iustus habuisset fortè filios, & sic credibile est aliam futurum fuisse rerum ordinem; atque inde consequens fit, ut etiam ordo electionis, ac prædestinationis futurus fuisset alius. Et ita Diuus Augustinus electionem ad gratiam, & gloriam videtur sumere ex massa per-

ditionis. Saltem Christus non fuisset futurus, neque prædestinatus non existente peccato. Neque aliqui alij, qui fortè etiam quantum ad naturam fuerunt à Deo facti ob preces & merita Christi, aut alterius sancti, hi igitur fuerunt etiam prædestinati post Christum, si quantum ad naturam non erant futuri, nisi existente Christo. Hæc nobis probabiliora videntur, & hæc satis de hac difficile quæstione.

QVAES. VIGESIMA QVARTA. DE LIBRO VITÆ.

ARTICVLVS I.

Vtrum liber vitæ sit idem quod prædestinatio?

Conclusio. Notitia Dei, qua firmiter retinet, se aliquos prædestinasse ad vitam æternam, dicitur liber vitæ.

DVBITATIO.

Quod sit discrimen, inter librum vitæ, & prædestinationem.

Primò certum est frequenter in Scriptura mentionem fieri libri vitæ, & videtur variè sumi, ut hic notarunt Bañes, Valentia, & alij, & partim docet Diuus Thomas in hoc articulo ad 1. Primò liber vitæ dicitur ipsa Scriptura sacra, Ecclesiastic. 24. *Hæc omnia liber vitæ, & testamentum altissimi*: Nempè, quia, ut docet Diuus Thomas in ea scripta sunt, ea quæ conducunt ad vitam æternam. Secundò sumitur pro notitia Dei, in qua quasi scripti sunt, qui quomodolibet ordinati sunt ad vitam æternam, scilicet per gratiam, seu præsentem iustitiam. Sic videtur sumi Psalm. 68. *Deleantur de libro viuientium*. Tertio præsius, ac magis propriè sumitur, pro notitia Dei, qua notat eos, qui omninò, & absolute sunt electi, ac prædestinati in vitam æternam; nempè, quia, sicut in libro ea quæ scribuntur, hærent firmiter, in perpetuam memoriam. Ita electi in notitiam Dei firmiter manent destinati in vitam

æternam, & nunquam deleri, aut excidere ab eius memoria possint, quia ut dicitur. 2. ad Timoth. 2. *Firmum fundamentum Dei stat, nouit Dominus qui sunt eius*. In hoc Tertio sensu sumitur hoc loco, & sæpè in Scriptura, Exodi 32. *Aut dele me de libro vitæ*. Psalm. 39. & ad Hebr. 10. *In capite libri scriptum est de me*: nempè, quia Christus est caput omnium prædestinatorum, ad Philip. 4. *Quorum nomina sunt in libro vitæ*. Daniel. 7. & 11. Apocal. 3. 6. 13. 21.

Sic dicitur liber vitæ, nam liber absolute videtur etiam sumi aliter in Scriptura, primò pro conscientia cuiusuis, in qua scripta sunt omnia quæ gesit siue bona, siue mala, ut Daniel 7. & Apocal. 20. *Libri aperti sunt*: & August. lib. 20. de ciuitat. cap. 14. librum vitæ dicit esse vim quandam diuinam, qua fiet, ut cuius opera sua, bona, vel mala, immemorem reducantur, quod certè intelligi potest, & de notitia Dei, in qua omnia hominum facta scripta sunt, in memoriam, ac iudicium, & de conscientia cuiusuis, quæ est quasi vis quædam Dei, perpetuo retinens gesta siue bona, siue mala. Dicitur etiam liber in Scriptura mysterium Incarnationis. Sic Apocalypsi cap. 5. liber clausus & forte. Isai. 8. Sed de his satis.

Secundo ad dubitationem dicendū est, librum vitæ ratione distingui à prædestinatione. Ita docet Diuus Thomas hic ad 4. soluens argumentum, *Sed contra*, & conueniunt omnes, Caiet. Molina, Bañes, Valentia, Vazquez; nempè, quia liber vitæ significat notitiam præ-

destinationis, qua Deus firmiter retinet Deus quos prædestinauit, & quomodo. Sicut enim Scriptura libri est signum & memoriale eorum, quæ in eo scripta sunt, ita notitia Dei, & scientia visionis, est ipsi signum, & quasi memoria eorum, qui perducendi sunt ad vitam æternam, iuxta id 2. ad Timoth. 2. *Nouit Dominus, qui sunt eius*. Itaque prædestinatio est prior libro vitæ, quia licet vterque sit actus intellectus, prædestinatio tamen est actus practici intellectus, decretum scilicet, & imperiū, ut supra diximus. Liber autem vitæ est actus intellectus speculatiui, cognitio; scilicet, & visio, ac firma memoria ipsius prædestinationis. Et sic intelligit Diuus Thomas glossam in id Psalm. 68. *Deleantur de libro viuientium*, vbi ait, *Liber iste est notitia, qua prædestinavit ad vitam, quos præsciuit*. Non quasi sit ipsa prædestinatio, sed quia est notitia ipsius prædestinationis. Vnde constat nõ videri verum quod dicit Argenti. quod liber vitæ sit ratione prior ipsa prædestinatione.

*Non est liber mortis circa reprobos? Diuus Thomas hic ad 3. negat, eo quod non sit consuetum conscribi eos, qui repudiantur, verbi gratia à militia, sed eos tantum, qui eliguntur. Idè, inquit, reprobationi non respondet liber mortis, sicut prædestinationi liber vitæ. Sed Vazquez hic artic. 2. oppositum probat ex Basilio in 4. caput Isaia. Vbi duos dicit esse libros, alterum viuientium, quibus Dominus dicit: *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelis*. Alterum damnatorum, de quibus dicitur Ierem. 17. *Recedentes à te in terra scribentur*. Idem habet Nazianzen. orat. 9. ad Iulianum, tributorum exactorem, vbi vnum librum dicit viuientium pereuntiumque, vbi omnes scripti sunt, & August. 20. lib. de Ciuit. cap. 17. in libro vitæ, dicit, esse vim, qua cuique omnia opera in memoriam reducantur, siue bona, siue mala.*

Alij aiunt Quæres, an dicatur etiam liber mortis circa reprobos? Diuus Thomas hic ad 3. negat, eo quod non sit consuetum conscribi eos, qui repudiantur, verbi gratia à militia, sed eos tantum, qui eliguntur. Idè, inquit, reprobationi non respondet liber mortis, sicut prædestinationi liber vitæ. Sed Vazquez hic artic. 2. oppositum probat ex Basilio in 4. caput Isaia. Vbi duos dicit esse libros, alterum viuientium, quibus Dominus dicit: *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelis*. Alterum damnatorum, de quibus dicitur Ierem. 17. *Recedentes à te in terra scribentur*. Idem habet Nazianzen. orat. 9. ad Iulianum, tributorum exactorem, vbi vnum librum dicit viuientium pereuntiumque, vbi omnes scripti sunt, & August. 20. lib. de Ciuit. cap. 17. in libro vitæ, dicit, esse vim, qua cuique omnia opera in memoriam reducantur, siue bona, siue mala.

In Scriptura non est. Dicendum est, quæstionem hanc solum esse de nomine, negari tamen non potest in Scriptura solum esse mentionem libri vitæ, et, ut Diuus Thomas hic docet; & Molina cum ipso, à peccati videtur sic appellari. Quamuis ergo liber absolute dicatur in Scriptura, in quo omnes, & omnia scribuntur, iuxta id Psalm. 138. *In libro tuo omnes scribun-*

tur. Et re ipsa in notitia Dei omnia sint, quæ ad prædestinatos, & reprobos pertinent, quod significant Bahlius, & Nazianzenus, & Augustinus, & omnes cõcedunt; tamen liber mortis aperte in Scriptura non inuenitur, sed solum liber vitæ, aut liber absolute, in quo non scribi dicuntur reprobi, sed potius ex eo deleri. Psalm. 68. & Apocal. 3. Conuenit in his Alexan. 1. par. quæst. 33. memb. 2. & mem. 3. art. 3. Alber. Mag. 1. par. quæst. 69. mem. 4. Bonau. 4. dist. 43. art. 2. quæst. 1. Ricard. in 3. dist. 31. art. 2. quæst. 1. & 2. Carthusian. 1. dist. 40. quæst. 3. in fine, Argenti. 3. dist. 31. quæst. 1. art. 2. Durand. quæst. 1. art. 2. omnes dicunt malos non per se, sed quasi per accidens esse scriptos, quia culpa non habet ideam, supra quæst. 15. art. 3. dub. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum liber vitæ sit solum respectu vitæ gloria prædestinatorum?

Conclusio est affirmans, *Liber vitæ non dicitur respectu vitæ naturalis, aut vitæ gratiæ, sed respectu vitæ gloriæ.*

Probat vtrumque Diuus Thomas, primum; quia liber vitæ dicitur notitiam electorum ad vitam; nullus autem eligitur ad id, quod sibi competit secundum naturam; homo enim non eligitur ut habeat sensum vel intellectum, & quia in Deo tam vita gloriæ, quam vita naturæ, est ei naturalis, idè respectu ipsius Dei non dicitur liber vitæ, ut docet Diuus Thomas ad 1. & 2. Secundum probat, quia id, ad quod eligitur aliquis, habet rationem finis; miles enim non dicitur eligi, aut scribi, ut armetur, sed ut pugnet, quod est proprium officium, ad quod militia ordinatur. Finis autem supra naturam existens, est vita gloriæ; vita enim gratiæ non habet rationem finis, sed medijs, idè qui habent vitam gratiæ, & ab ea tandem excidunt, non dicuntur electi simpliciter, sed secundum quid, ut docet Diuus Thomas ad 3. Et idè neque scripti simpliciter in libro vitæ, sed secundum quid, quatenus in Dei notitia est, quod habeant aliquem ordinem ad vitam æternam, secundum gratiæ participationem. Liber igitur vitæ proprie

Respectu ipsius Dei, non dicitur liber vitæ.

Liber absolute pro conscientia.

Liber vitæ ratione distinguitur à prædestinatione.

proprie dicitur respectu vitæ gloriæ in æternum duraturæ. Conueniunt Alexan. Alber. Bonauent. Ricard. vbi supra & Argenti. Duran.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis deleatur de libro vitæ.

Conclusio, Qui sunt simpliciter scripti in libro vitæ per prædestinationem, nunquam delentur de libro vitæ, qui verò in eo scripti sunt secundum quid, per gratiã, dicuntur deleri.

DUBITATIO.

Quomodo aliquis dicatur deleri de libro vitæ?

Prima sententia est relata hic à Diuo Thoma, neminem posse deleri de libro vitæ secundum veritatem, sed solum secundum opinionem hominum. Sic Glossa ordinaria in Psalm. 68. & probari potest, quia solet in Scriptura aliquid dici fieri, quando innotescit. Reuera autem nemo deleri potest de libro vitæ, quia à notitia Dei nihil cadere potest, vt nesciat quod sciuit, aut contra. Dicuntur igitur aliqui scribi in libro vitæ, quia homines opinantur eos scriptos propter præsentem iustitiam, quã in eis vident, sic etiam deleri dicuntur, quando apparet in hoc seculo, vel in futuro quòd ab hac iustitia exciderunt. Et hæc etiam videtur sententia Augustini, Ruffini, & Cassiodori, Alexand. quæstion. 33. membr. 3. articul. 3. videtur sic loqui, & Albert. Mag. membr. 3. & 4.

Secunda sententia est aliorum, vt deleri idem sit, quòd non scribi. Ita Hilarius, & Hieronymus, sicut etiam odium in Scriptura dicitur pro non amore.

Dicendum tamen est re ipsa aliquos deleri de libro vitæ, vt dicitur in Psalm. ita docet Diuus Thomas hic, & Caietanus, Molina, Bañes, Valentia, & Vazquez, & probat Diuus Thomas, quia non deleri de libro vitæ ponitur inter præmia iustorum, Apocal. 3. Quòd autem sanctis promittitur, ali-

quid reuera erit in Regno Dei, & non solum in hominum opinione. Secundo, quia optimè aliquis dicitur scribi in libro vitæ, vel simpliciter per prædestinationem, & hic nunquam deletur, nisi secundum quid: vel secundum quid per gratiam, seu præsentem iustitiam, & hic etiam dicitur deleri simpliciter, quatenus omnino excidit à vita æterna, ad quam ordinabatur per gratiam, nempe, quia deficit ab ipsa gratia. Et ita deleri dicitur, non quidem in notitia Dei, quasi modo Deus nesciat, quod antea sciebat; sed ex parte rei sciat, nempe, quia Deus scit aliquem prius ordinari in vitam æternam, & postea non ordinari, quia cadit à gratia. Et ex hoc patet ad oppositum. Itaque vt ait hic Caietanus, delentur de libro vitæ, non secundum notitiam Dei, sed secundum aliquem effectum gratiæ.

Sed obiter dicendum de loco Exodi 32. quomodo intelligatur, Aut dimittite noxam populi huius, aut dele me de libro vitæ, quem scripsisti. Prima expositio est Burgensis in additione illius loci, intelligit ergo non de libro notitiæ Dei; sed de libro populi Dei, in quo scribebantur gesta virorum illustrium illius populi; & fauet Hilarius in Psalm. 68. in verba citata, & placet alijs, laudat maxime Vazquez in hunc articulum. Turingus contra Burgensem acriter contendit, ibi Moysen loqui de libro prædestinationis, quia Dominus respondet: Non, sed qui peccauerit, delebo eum de libro meo. Sed hoc etiam contendit Vazquez posse intelligi de libro illius populi. Id videtur difficile in hac expositione, quòd nõ multavidetur esse exaggeratio apud Dominum in re tanta, Moysen deleri de libro illo temporali virorum illustrium Israel, aut ea fama, vel honore cadere. Alij dicunt Moysen non considerate, ac prudenter, sed perturbatione commotum id protulisse. Sed indigna est hæc sententia sanctitate, ac mansuetudine Moysi, & familiaritate cum Deo, & merito eam reijciunt Lyra, & alij.

Tertio alij dicunt, Moysen hac hyperbole suam erga populum pium affectum explicasse, vt si fieri potest, & absque culpa desiderari, vellet de libro vitæ deleri, modo populo noxa dimitteretur. Ita Lyra, Carthusian. & alij, Abulen. quæst. 44. neque Molina putat

putat differre sententiam Augustini, quæst. 247. in Exodem, quòd scilicet non absolute, sed per hyperbolem ex familiaritate, & confidentia sic locutus sit, quasi dicat, sicut non me deleris de libro tuo, ita oro dimitti noxam huius populi. Eo modo, quo filius charissimus patri volenti seruum è domo eijcere, diceret, si hunc eijcis, & me eijce, quæ verba sunt confidentiæ, amoris, ac familiaritatis.

Quarto, non inepte potest intelligi de vita temporali & libro eius, quasi dicat, dele me de libro vitæ huius, & viuentium, in hac vita nisi dimittis populo noxam hanc, ita intelligit Hieronym. epist. 151. quæstion. 9. ad Algafiam, sed adhuc parum habet energiæ, & charitatis, vt habet Salmeron in epist. ad Roman. disput. 25.

Simili modo explicat Diuus Thomas id ad Roman. 9. Optabam ego anathema esse pro fratribus meis, vt affectus significetur, non absolutum desiderium, vt sine culpa, si id fieri potest, optaret pro salute fratrum separari à Christo; quæ est expositio etiam Origenis, Chrysostomi, Theophylacti, & aliorum, non de separatione à Christo per peccatum, sed per priuationem visionis Dei, vt etiam habet Salmeron disp. illa 25. in epistolam ad Romanos. Et quidem aliæ expositiones non ita quadrant.

Illa Hieronymi, Heruei, & aliorum est de morte, & occisione, quæ anathema aliquando dicitur in Scriptura, vt Numero. 21. vbi ab occisione, & percussione Chananei, locus dictus est Horma, id est, anathema à separando. Hanc igitur reijcit Chrysost. acriter, vt Paulo indignam, quid enim multum optaret Paulus in hoc, qui quotidie moriebat? Et sub tanto iureiurando, & exordio, quid magnum proferret, se optare mortem temporalem, cum aliàs dicat sibi esse lucrum, & magnum desiderium videndi Christum? Di. it etiam optare se anathema esse à Christo esset anathema, sed à fratribus, quòd & Chrysost. aduertit. Hæc secunda ratio est valde efficax.

Alia expositio Fabri Stapulensis, scholiorum in epistolam ad Romanos, apud Hieronymum, Caietani, Toleti conuersionem ibi in text. & annotat. 4. Pereyraz, &

Vazquez, hic, quod Paulus loquatur de tempore ante conuersionem, quo persequebatur Christum. Sed contra hanc est Chrysost. Diuus Thomas, Salmeron, quia nihil habet magnum, & dignum tanta præfatione, & iureiurando, quanto vitur Paulus, non enim solus ipse, sed alij etiam Iudei optabant persequi Christum. Et verbum, Optabam, in Græco potius est Optarem. Et quid in hoc optaret pro fratribus, & non potius pro se, aut pro Deo, & zelo suæ legi. Hic autem dicit: Optabam anathema esse à Christo pro fratribus meis, &c.

Restat igitur genuinam sit, & quadrans prima illa expositio, quam tot & tanti Patres tradunt, & Nazianzen. ad eam expresse alludit, oratio. 44. in anctam Pentecostem, Ricardus de S. Victo. de gradibus violentæ charitatis in fine, & tandem Hieronymus quæst. illa 9. ad Algafiam, & Molina hic, paucis, dicit nullam aliam esse ad mentem Pauli, & Salmeron longè defendit disputat. illa 25. neque obstat quòd charitate plus nos diligere debemus quam proximos, præsertim quantum ad spiritualia bona gratiæ, & gloriæ. Primo enim respondet Salmeron posse intendere diligere bonum etiam spirituale proximi, quam nostrum, maxime si commune sit, & gentis, quamuis natura recurua sit, & ad priuatum bonum magis inclinaret, neque charitas, & gratia ad oppositum obliget. Indulget tamè excellens gratia, & charitas, & magis vult commune bonum, quam priuatum. Sed in hoc id mihi est difficile, quòd sicut malum culpæ refugit charitas, ita bonum gratiæ, & amicitia Dei, eodem ordine quærit, & amat. Malum autem culpæ tenetur quous plus, aut saltem non minus sibi timere, ac fugere, quam alteri, ergo & bonum gratiæ Dei non minus, sed magis, aut æquè saltem, sibi velle & cupere, atque proximis; vel singulis, vel omnibus. Et hoc colligitur ex ijs, quæ D. Thomas docet de ordine charitatis, & nos cum eo diximus 22. quæst. 26. artic. 4. & Theologi, in 3. distin. 29. 30. & 31. omnes expresse docent esse ordinem dilectionis in charitate, & primo loco diligere Deum. Secundo, se ipsum. Tertio, proximum. Quarto corpus proprium.

Secundo, igitur respondetur, vel hoc desiderium Pauli, quò cupiebat anathe-

6
4. Expositio

7
Locus ad Roman. 9. Optabam, &c.

8
Expositio de morte.

9
2. Expositio de tenore ante conuersionem

10
1. Expositio optima.

Salmeron

Difficultas

11
Mens Pauli

anathema esse à Christo, scilicet separatus ab ipso pro fratribus quantum ad fruitionem, & visionem, intelligi ad tempus, pro salute æterna fratrum; vel si in æternum, id fuisse ob maiorem gloriam Dei & Christi, scilicet ex maiori amore Dei & Christi, quàm sui, quòd maior redundet gloria Dei & Christi, si omnes Iudæi salui fiant, quàm ex sola Pauli salute, vt docet Ambrosius, Chrysostomus, & alij in hunc locum, & Hieronymus.

ronym. epist. 151. illa q. 9. ad Algafiam. Itaque si id fieri posset, ex charitate Dei, & Christi, & ad proscindendas blasphemias Iudæorum contra Deum, quasi promissa Abrahæ facta irrita faceret, Paulus optaret anathema esse à Christo, & à Dei fruitione separatus manere, absque culpa tamen, aut peccato, & auersione à Deo, vel amissione gratiæ eius.

(. . .)

QVAES. VIGESIMA QVINTA. DE POTENTIA DEI.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sit potentia?

Conclusio, In Deo est potentia, non passiva, sed actiua.

I. DVBITATIO.

An potentia in Deo sit idem quod intellectus & voluntas?

Primò certum est vtramque partem conclusionis esse de fide. Primam, in Deo non esse potentiam passiuam, ex dictis, supra quæstion. 3. & 9. quia & simplicitati, & immutabilitati Dei repugnat esse in potentia ad aliquem actum. Secunda etiam est de fide ex Scriptura, vbi passim est mentio potentia Dei, Psalm. 70. & 88. *Potens es Domine*, & ratione Diui Thomæ hic, quia omne quod est actu, & perfectum, est principium actiuum, & eo ipso habet potentiam actiuam, omne enim agens agit in quantum est in actu; sicut è contra patiens patitur quatenus est deficiens, imperfectum, & in potentia. Cum igitur Deus sit purus & perfectissimus actus ex dictis quæstion. 2. 3. & 4. erit quidem principium actiuum, non passiuum; & eo ipso habet potentiam actiuam, non passiuam. Et constat, quia Deus est causa efficiens omnium rerum extra se, ergo per potentiam actiuam, quæ iuxta Aristotelem 5. *Metaphys. text. 17.* est principium agendi in aliud, sicut è contra potentia pas-

sua, est principium patiendi ab alio.

Dubitatio igitur solum est, an hæc potentia actiua in Deo, quæ est potentia productiua creaturarum, sit re ipsa in Deo attributum distinctum ratione, aliud, præter intellectum, & voluntatem; sicut intellectus, & voluntas sunt in Deo re ipsa attributa eius, inter se solum ratione distincta. Referuntur duæ sententia quasi opposita. Prima Durandi in 1. dist. 38. quæst. 1. con. 4. vbi dicit potentiam exequentem distingui ratione in Deo à scientia, & voluntate, sicut in nobis distinguitur re. Probat, quia scientia, & voluntas, vt sic, non habent actus, qui immediatè transeant in effectum, potentia verò habet actum, qui transit in effectum. Secunda sententia est dicentium non distingui omnino ratione, sicut in nobis distinguuntur re. Nam potentia motiua in nobis, & exequens, omnino ita distinguitur re ipsa ab intellectu, & voluntate, & in brutis à potentia cognoscente, & appetente, vt illas non includant. At vero in Deo potentia exequens, licet aliquè respectum addat ad effectum, tamen includit intrinsecè intellectum, & voluntatem, quia per has potentias Deus operatur, & efficit res extra. Ita tenent Caietan. hic, & Scotus in 1. dist. 37. quæstion. 1. & Ferrarien. 1. contra Gentes, cap. 16. Syluester in conflato, & alij, & Vazquez hic disputation. 102. capit. 3.

Dicendum ita videtur, intellectum, & voluntatem, prout dicunt potentias, & non actus, non esse immediatè principium operandi in Deo. In hoc conueniunt omnes cum Durando, & habet

An potentia distinctum ratione

ab intellectu, & voluntate.

1. dicit affirm.

2. Negat.

4. Potentiara rione quid addit supra intellectum & voluntatem.

habet Molina hic disputat 2. concl. 1. & probat, quia res non emanant ab intellectu, & voluntate, prout dicunt facultates immediatè, sed ab actu sciendi, & volendi, & quod attinet ad scientiam, conuenit etiam Vazquez capit. 4. licet quantum est ex parte voluntatis, dicat ipsam facultatem esse immediatum principium producens extra, & non actum voluntatis, eo quòd actus voluntatis, quo vult producere res, non necessariò insit & intrinsecè Deo, sed liberè, & ita Deus non est potens, quia vult, sed quia est, vt notauit Diuus Thomas artic. 5. ad 1. Sed quamuis hæc ratio optimè probet de actu voluntatis vt libero, quia hic iuxta dicta supra quæst. 14. & 19. non necessariò est in Deo, tamen negari non potest Deum sicut intellectum per actum sciendi necessariò, ita voluntate per actum volendi intrinsecum, & necessariò operari, & posse exequi, & non aliter posse, nisi quia scit, & vult. Et ita diximus quæstion. 14. artic. 8. scientiam Dei esse causam rerum, non quidem scientiam visionis, quæ posterior est potentia, sed necessariam, & naturalem scientiã. Et quæst. 19. art. 4. diximus cum Diuo Thoma voluntatem Dei esse causam rationem intellectus & voluntatis, prout in ipso existunt res. Et certum est Deum non esse potentem per voluntatem, nisi aliquid per ipsam velit.

Ex his igitur sequitur potentiam Dei aliqua ratione distingui ab intellectu, & voluntate, quia intellectus, & voluntas, vt sic, non dicunt ordinem ad effectum possibilem vel futurum, quia in nobis intellectus intelligit, & voluntas vult multa, quæ non potest Potentia verò dicit respectum ad effectum, cuius potest esse principium. Et hoc solum videtur velle Durandus. sitem expressè nihil aliud dicit, neque ex eius dictis videtur colligi id quod ei ascribitur, scilicet in eius sententia omnino distingui potentiam Dei ratione ab intellectu, & voluntate, vt neque includat eas facultates. Hoc ergo Durandus neque dicit, neque innuit. Sed parum refert. Et conuenit Alexan. 1. part. quæst. 20. mem. 4. & 5. quod potentia in Deo ratione distinguatur à scientia, & voluntate, & Albert. 1. par. quæstion. 77. memb. 1. & videntur conuenire omnes

cum Magistro in 1. dist. 42. Bonavent. quæst. 1. & 2. artic. vnico. Ricard. artic. vnico, per 8. quæstiones, Carthusian. quæstion. 1. Gerardus artic. vnico, & omnes dicunt in Deo dici potentiam & omnipotentiam in ordine ad possibilem, quem respectum vt sic non dicit scientia & voluntas.

Quòd verò potentia in Deo necessariò includat actum intellectus, & voluntatis, & videtur colligi primò ex Scriptura, vbi dicitur Deus operari secundum consilium voluntatis suæ ad Ephes. 1. & Psalm. 142. *Omnia quæcumque voluit fecit.* Et Psalm. 148. *Ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt.* Locutio autem Dei, & mandatum voluntatem eius, & imperium significat. Secundò, quia ex Aristot. 3. de anima cap. 10. potentia mouens in anima, & in separatis, nulla alia esse videtur, nisi ipsa voluntas, vt idem habet Caietan. infra quæst. 54. artic. 5. de potentia motiua animæ, & intelligentiæ, vel Angeli, licet in corpore ponatur aliquod instrumentum, exequens motionem appetitus. Tertio, Patres ita loquuntur Augustinus libr. mediationum cap. 29. agens de Deo, *Cuius voluntas opus, cuius velle posse est.* Et libr. de speculo cap. 7. *Omnia, quæ ex nihilo creati, sola voluntate fecisti.* Leo. I. serm. 2. de Natiuitate, *Cuius natura bonitas, cuius voluntas potentia.* Hæc tamen omnia exponi facile possunt de connexionione potentia cum voluntate, licet non sint idem ratione, sicut inter homines dici solet, facere quæpiam, quæ vult loqui, aut ambulare, & suum velle esse suum posse, in ijs quæ pro libito facere potest.

Ratione verò probat Vazquez, quia licet plura in Deo attributa ratione distinguamus, tamen distingui non debent, adhuc ratione, si ex eo aliqua sequatur imperfectio, in Deo sequeretur autem voluntatem in Deo esse imperfectam, si alio indigeret attributo potentia ad exequendum id quod vult. Hæc tamen ratio nimis probat, sequeretur enim, neque naturam diuinam ratione distingui ab alijs omnibus attributis, neque attributa etiam inter se, neque intellectum, verbi gratia, à voluntate, quia sequitur, & naturam esse imperfectam sine perfectione aliorum attributorum, & intellectum sine perfectione voluntatis. Hoc autem est falsum,

Includit in intellectu & voluntatem

6. Ratio Vazquez excutitur.

sum, licet enim hæc ratio bene probet in Deo re ipsa non esse plures perfectiones distinctas, ob eius simplicitatem, & idem esse naturam, & attributa, & intellectum, & voluntatem; tamen adhuc secundum rationem nostram, vna ratio, & perfectio distinguitur ab alia, per analogiam ad ea quæ in nobis distinguuntur secundum rem, sicut ergo intellectus in Deo non est imperfectus, licet sub ratione intellectus, non habet perfectionem voluntatis, quia habet omnem perfectionem, quæ concipi potest in ratione intellectus, ita etiam voluntas, licet ratione distinguatur à potentia, non est imperfecta, quia habet, quicquid concipi potest in ratione voluntatis. Neque ad rationem voluntatis, ut sic, pertinet exequi, & operari se ipsa quicquid ipsa vult. Et ita diximus necessario rationem potentiam addere aliquem conceptum supra rationem intellectus & voluntatis, & expresse docet Diuus Thomas hic ad 4. *Potentia non ponitur in Deo, ut aliquid differens à scientia, & voluntate secundum rem sed solum secundum rationem, in quantum scilicet potentia importat rationem principij exequentis id, quod voluntas imperat, & ad quod scientia dirigit. Quæ tria Deo secundum idem conueniunt. Addit tamen ibidem Doctor Sanctus. Secundò dici posse, scientiam, vel voluntatem diuinam, quatenus est principium effectiuum, habere rationem potentiam. Vbi concedit rationem potentiam conuenire quidem scientiæ, & voluntati, quatenus dicunt aliam rationem superadditam, scilicet rationem principij effectiui. Et hanc probat & laudat Ferrari. 2. contra Gentes, cap. 10.*

Ex D. Tho. potentia ratione distinguitur.

7

Quod autem alij dixerunt, Deum esse omnipotentem, eoquod sit infinitus, habens omnem entis perfectionem, & idem omnipotentiam esse idem cum infinitate, non cum intellectu & voluntate. Hoc bene rejicit Vazquez disputat. illa capit. 3. quia licet, quasi ex fundamento primo sequatur, ex eo quod essentia Dei sit infinita, quod sit etiam omnipotens, tamen non est eadem ratio formalis infinitatis, & omnipotentiam, quia infinitas dicit omnem perfectionem in ratione essendi; omnipotentiam omnem perfectionem in ratione principij effectiui. Sed sicut ex eo quod essentia diuina sit infinita se-

quitur, quod sit intelligens, & volens, & iusta, ita etiam sequitur quod sit omnipotens ad producendum extra quicquid vult. Sed ad infinitam Dei perfectionem pertinet, ut nihil operetur nisi media, scientia & voluntate, & ita ut neque sit potens, nisi media scientia, & voluntate, necessario ergo potentia in Deo includit ut præcedens quid, scientiam & voluntatem.

Imò Molina vult, ipsum actum voluntatis diuinæ debere intelligi, ut sufficientem virtutem, & efficacem, ex qua suo tempore prodeant res creatæ, tempore, & loco, prout Deus ex æternitate voluerit, & ita est principium immediatum, & potentia exequens productionem rerum ad extra. Et confirmat, quia ex actu illo diuinæ voluntatis facilius redditur ratio, quare suo tempore res emanent in esse absque vlla noua immutatione Dei, hoc tempore, & loco, & hæc potius res, quam illa, nempe, quia Deus ab æternitate liberè decreuit, ut actus suæ voluntatis necessarius, esset potius volitio harum rerum, quam illarum, & ut potius essent istæ res hoc tempore, & loco, quam alio, ut idem dixerat supra q. 19. artic. 2. & nos ibi. Et ad hoc inclinât Argenti. in 1. distinct. 39. artic. 1. conc. 3. & alij. Sed certum est sub ratione potentiam dicere executionem, & effectum, quem non dicit sub ratione scientiæ, aut voluntatis, ut bene Diuus Thomas, Alexander, Albertus, Durandus & alij.

8
Quod actus diuinæ voluntatis sit potentia Dei.

II. DVBITATIO

An in Deo sit potentia respectu operationis immanentis, & transeuntis?

Rem facit difficilem Diuus Thomas ad 2. & 3. Primò videtur agere de actione Dei respectu effectus, & dicit actionem Dei, esse idem cum eius essentia, & potentia, similiter ad 3. dicit operationem Dei esse idem cum eius essentia, & ita dari quidem in Deo potentiam respectu effectus extra producti, non tamen esse in Deo, sicut in rebus creatis principium actionis re ipsa, nisi fortè secundum modum intelligendi, prout essentia diuina potest intelli-

1
Difficultas ex D. Tho.

intelligi & sub ratione actionis, & sub ratione potentiam, sicut eadem essentia diuina intelligitur & sub ratione suppositi habentis naturam & sub ratione naturæ. Et ita dicit in Deo non esse verum id quod Aristot. docet 9. Metaph. text. 19. quod actus sit melior, quam potentia, quia & forma est melior quam materia, & actio quam potentia actiua. Respondet enim id solum esse verum, quando actus vel actio est aliud à potentia, in Deo autem sunt idem. In his ergo nullam videtur Diuus Thomas agnoscere actionem Dei, neque immanentem, neque transeuntem, quæ distinguatur ab essentia diuina. Variæ sunt sententiæ.

Prima est Caietani, qui vniuersè putat actionem vtramque etiam in creatis esse in agente, non in patiente, quia relatio fundatur in absoluto actionis, idè in Deo nullam posse esse nouam actionem, etiam transeuntem, quia in Deo quicquid est, est eius essentia. Sed contra est, quod actio transiens in creatis non est in agente, sed in patiente, ut docet Aristotel. 3. Physic. capit. 3. & nos ibi diximus, alioqui omne agens moueretur suamet actione.

Secunda sententia est Vazquez disputation. 102. capit. 6. vbi dicit, Diuum Thomam in vtraque solutione solum negare potentiam Dei, respectu actionis vel operationis immanentis, non autem respectu actionis transeuntis. Et ita ipse absque dubio putat dari actionem Dei transeuntem extra, & potentiam respectu ipsius, & Molina hic disputation. 2. conc. 3. ita sentit, quamuis dubitet de sententia Diui Thomæ, & dicit creationem esse veram actionem transeuntem, cuius principium est potentia Dei, & non solum ipsius rei creatæ.

Primò, nobis certa est sententia Diui Thomæ hic, & infra quæstion. 45. artic. 3. quam verissimam ibi censebimus, nempe actionem propriam Dei, id est creationem, absque mutatione alius passi, non esse, veram actionem de genere actionis. Et ita expresse hic ad 2. & 3. docet absque vlla distinctione transeuntis, & immanentis, actionem Dei non distingui à potentia. Et constat non loqui de sola operatione immanenti, quia addit ad 3. potentiam in Deo solum esse respectu effectus, &

2
1. Solutio Caietani.

3
2. Solutio Vazquez.

4
Mens D. Thom. quod creatio non sit actio.

non respectu actionis. Certum autem est in Deo effectum non esse respectu operationis, aut actionis immanentis ad intra, sed solum respectu operationis, aut actionis transeuntis ad extra; ergo dum concedit potentiam respectu solius effectus, & non actionis, negat etiam actionem transeuntem extra productam à potentia Dei. Et secundò constat, quia argumentum secundum erat de operatione, & actione potentiam actiua, siue transeunte, siue immanente, quia de vtraque est verum quod sit melior actus, quam potentia. In Deo autem dicit non dari actionem vllam distinctam à potentia. Tertio, quia Diuus Thomas cum Aristotele, ut dicemus quæstion. 45. vniuersè negat rationem actionis, vbi non est passio, & mutatio. Et ita dicemus creationem solum esse relationem in creatura, non actionem de genere actionis. Ita Caietan. hic & ibi; & Ferrarien. & omnes discipuli Diui Thomæ, & ex definitione Aristotelis 3. Physic. necessario colligitur, *Actio est actus huius in hoc. Passio est actus huius ab hoc.* Vbi autem non est patiens, non est actus huius, scilicet agentis in hoc id est in patiente.

Quamuis ergo operatio Dei, & actio, quæ dicitur esse eius essentia, sit propriè operatio ad intra, per quam Deus operatur, etiam ad extra, tamen certum est nullam esse actionem propriam solius Dei transeuntem, distinctam ab effectu. Verum etiam est, dictum illud Aristotelis, *Actus est melior quam potentia*, propriè intelligi respectu potentiam actiua, de sola actione immanenti, in qua sola agens perficitur magis per suam operationem, in transeunte, verò agens, aut potentia non perficitur per suam actionem, sed solum per fit aliud extra se.

5
Non est actio Dei propria ad extra, distincta ab effectu.

ARTICVLVS II.

Vtrum potentia Dei sit infinita?

Conclusio est affirmans.

DVBITATIO.

Qua ratione probetur potentia Dei esse infinita?

Primò, conclusio ipsa est de fide, ex Scriptura, Concilijs & Patribus, vbi infinitam.

1
De fide potètia Dei esse vbi infinitam.

vbi Deus vocatur omnipotens, neque enim esset omnipotens, si potentiam haberet finitam. Et Psal. 144. *Magnitudinis eius non est finis*, vbi non solum agitur de magnitudine essentia, sed & virtutis ac potentia, & Ecclesiastici 18. *Magnitudinem virtutis eius quis enunciat?* Hilarius 8. de Trinitat. hic adductis à Diuo Thoma, Deum dicit esse immensæ virtutis. Et ratio naturalis hoc idem ostendit, vide Thom. 1. contra Gentes capit. 47. Marilius in 1. quæstion. 42. articul. 2. putat non posse ratione naturali demonstrari potentiam Dei esse infinitam. Sed immeritò, quia plures fiunt rationes & quidem euidenter, quibus id demonstratur.

² Quidam probant hanc veritatem ex Aristot. 8. Phys. cap. 10. & 12. *Metaphys. cap. 7.* vbi infinitam probat virtutem primi motoris, ex eo quod mouet in finito tempore; de qua videndus est Scot. in 1. dist. 2. quæstion. 2. & Gregor. in 1. dist. 43. quæstion. 3. articul. 1. & Scotus ibi, & Durand. in 1. dist. 43. quæstion. 1. num. 13. putant sequi non solum esse infinitam duratione, verum & perfectione virtutis & potentia, ex eo quod moueat à se, & non ab alio. Sed primò, ex infinita duratione non sequitur simpliciter infinita simpliciter virtus, & potentia, nisi solum duratione. vnde & Angelo posset conuenire. Ex eo autem quod à se moueat, & non ab alio emendicata virtute, multo alia est ratio, quæ probat etiam si tempore tantum finito moueat, quia operari virtute propria, non accepta, neque dependenti ab alio, infiniti entis est, & infinitæ virtutis.

³ Secunda ratio est Henrici in summa articul. 25. quæstion. 6. & Diui Thomæ quæst. 45. artic. 5. Capreol. 1. dist. 43. quæstion. 1. con. 6. Albert. Mag. 1. par. tractat. 19. quæstion. 76. quæst. 2. incidenti. Ad 3. ex Augustino, sumpta ex eo quod possit producere aliquid ex nihilo, id est ex nullo subiecto, quod est creare. Et licet Scotus, & Durandus hanc rejiciant, nos defendimus eo loco, dum agimus de creatione; sicut enim maior virtus est, quæ ex subiecto minus disposito educit formam, & hac proportionem, quò minore est dispositio, est maior virtus, vbi nulla est dispositio, erit infinita virtus: & meritò Bañes hic ex creatione dicit colligi ratione

naturali infinitam Dei potentiam, & est doctrina Augustini expressa to. 9. libr. 2. de Symbolo ad Cathecumenos, cap. 3. vbi explicat Deum Patrem ideò esse omnipotentem, *Quia de nihilo fecit, quæcumque fecit*, & omnia faciens factus non est, neque eum aliqua materia adiuuit. Idem habet tom. 3. libr. de fide & Symbolo, cap. 2. & ex ipso Albertus Magnus vbi supra.

⁴ Tertia ratio est Durandi loco citato, quia saltem successiuè potest Deus infinita producere indiuidua, vnius speciei, vel diuersarum: si enim simul posset producere infinitum actu, facile sequeretur infinitam esse virtutem. Sed idem sequitur si saltem successiuè possit, quia effectus, qui successiuè fiunt, simul sunt in potentia, & virtute causæ, & hæc ratio probat, si possit Deus, saltem infinitas rerum species, successiuè producere. Hoc tamè non admittit Durandus. Sed ob indiuidua successiuè infinita non sequitur potentia infinita, quia similiter sol, & cælum si fuissent ab æterno, potuissent infinita indiuidua successiuè producere, & in futurum, si mundus in æternum duraret sub motu cæli, adhuc tamen virtus eorum esset finita simpliciter. Et quamuis Vazquez hinc disputat. 103. cap. 1. ex infinitis successiuè speciebus productis concedat sequi infinitam potentiam simpliciter; mihi id satis dubium est, quia etiam cælum, & sol, videntur hanc habere virtutem, vt successiuè possint infinitas plantarum, & animalium producere species, aut saltem si ponamus posse, non ideò virtus eorum erit simpliciter infinita.

⁵ Ratio Diui Thomæ hic optima est, quia potentia, & virtus actiua competit agenti, in quantum est actu, vt dictum est artic. 1. cui ergo competit esse infinitum, competit etiam virtus, & potentia infinita: quæstione autem 7. dictum est esse diuinum esse infinitum, & Dei naturam, ergo modo dicendum est potentiam & virtutem esse infinitam, quasi perfectionem debitam tali essentia infinitæ. Conueniunt dicipuli hic, Caietan, Molina, Bañes, Valentia, & Vazquez cap. 2.

⁶ Gregorius in 1. dist. 43. quæstion. 2. probat ex eo, quod effectus aliqui sint possibiles, & non possint fieri, nisi à virtute infinita, nempe

³ Ratio Durandi.

⁷ Ex infinitis indiuiduis aut speciebus non sequitur virtus infinita.

⁵ Ratio Diui Thomæ efficac.

⁶ Ratio Gregorij.

I. DVBITATIO

Quare Deus dicatur omnipotens.

PRIMO, Certum est de fide Deum esse omnipotentem, vt docet Diuus Thomas hic, & Theologi cum Magistro 1. dist. 42. & 43. expressè habetur in Scriptura. Gen. 17 & 18. Exodi 25. Iob. 42. Ecclesiastici 1. Matth. 19. Lucæ 1. In Symbolo Apostolorum, & Niceno, *Patrem omnipotentem*, in Symbolo Athanasij, in capit. *Firmiter*, ex Concilio Lateranensi. Solum restat dubitatio, quæ sit ratio huius omnipotentia, & an ratione naturali demonstrari possit?

Secundò certum est, cum potentia dicatur ad possibilia, vt docet hic Diuus Thomas, omnipotentiam etiam dici ad omnia possibilia, non quidem, quæ subduntur soli humanæ potentia, omnipotentia enim ad plura se extendit. Dicitur ergo omnipotens, quia potest omnia, quæ possibilia sunt absolute. Dicitur enim aliquid possibile vel respectu alicuius potentia, quia est potentia, à qua fieri possit, aut esse, & videtur possibile respectuè. Secundò, secundum se, nempe, quia ex habitudine terminorum non repugnat, & ita quoduis habens rationem entis, & rei, dicitur possibile absolute: quod verò contradictionem implicat, dicitur impossibile absolute. Sic dicitur Lucæ 1. *Non erit impossibile apud Deum omne Verbum.* Nempe omne id quod mente concipi potest sub ratione entis, vel rei; nam vt Molina hic notat, *Verbum*, in Scriptura sumitur pro re, licet etiam eo loco possit sumi pro Dei promissione quasi dicat, non erit impossibile apud Deum implere omne promissum. Meritò ergo dicit Diuus Thomas omnipotentiam hoc modo non dici ad possibile respectuum ad suam potentiam, quasi possit omnia, quæ sunt possibilia suæ potentia, quia omnipotentia dicitur ad possibilia, & si è contra possibilia dicerentur à potentia Dei, esset circulatio in manifestatione omnipotentia.

³ Sed adhuc non constat, an de ratione omnipotentia sit, vt se solo Deus possit, quicquid fieri potest, *An se solo Deus possit omne possibile, test. bile.*

species rerum infinitæ, non enim est vltima, cui non possit addi altera. Et velocitas motus est talis, vt possit crescere in infinitum, ergo necessè est potentiam aliquam esse infinitam, ita vt licet non possit infinitam facere velocitatem, possit tamen ultra in infinitum eam augere. Et similiter quia singularia, etiam simul, potest facere plura, & plura absque termino. Sed non video certò vim huius exempli, nam neque virtus solis, & cæli, aut intelligentia, habet certum terminum productionis indiuiduorum, verbi gratia, granorum milij, arenæ, muscarum, pulicum, culicum, & aliorum etiam perfectorum animalium, quia plura singularia, absque termino possit producere. Aliud ergo creatio cælorum, & aliarum rerum, petit ex se infinitam virtutem simpliciter, quia inter potentiam quæ agit in subiecto, & quæ agit sine vilo subiecto, nulla est propositio, & ita quæ agit sine subiecto, debet esse infinita. Hæc ergo est perfectio soli Deo conueniens, quæ creaturæ communicari non potest, saltem ita vt eam habeat ex se, sicut Deus habet.

⁷ Quomodo autem, licet virtus Dei sit infinita, non necessariò moueat in instantia, vel in non tempore, cum tamen Aristoteles 8. Physic. capit. 10 text. 79. dicat, si virtus infinita sit in corpore, motum eius fore in non tempore. Plura habent expositores, quæ retulimus 8. Physic. Et hic affert Vazquez capit. 3. disputation. citata. Dicendum est cum Diuo Thoma hic ad 3. corpus agere determinatè ad vnum, & vniocè, ita vt virtus eius manifestetur in tali effectu, quem naturaliter producit, vnde virtus infinita corporis necessariò moueret in non tempore, quia motus quantumuis velox, non petit virtutem infinitam. Dei autem virtus non est vniocæ respectu effectus, sed respicit varios, ac multiplices effectus, & cum libere agat, non de terminatur ad motum velocissimum, quem possit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus sit omnipotens?

Conclusio est affirmans.

¹ De fide Deus omnipotens.

² Omnipotentia ad omnia possibilia.

³ An se solo Deus possit omne possibile, test. bile.

test, etiam sine interuentu creaturæ? Prima sententia est affirmans, eam tenet Scotus in 1. distinction. 42. quæstion. 1. & Gabr. quæstion. 1. articul. 1. & 2. Bassolis quæstion. 1. articul. 2. conc. quadam 3. Tenet etiam Opimus 1. distinct. 42. quæstion. 1. conclus. 1. & 2. qui concedunt esse euidens Deum posse quicquid est possibile, mediâtè vel immédiâtè, idque meritò dicunt posse ratione naturali demonstrari. Tamen quod immédiâtè etiam, & absque cooperatione secundæ causæ possit quicquid est possibile, dicunt esse certum, licet non ratione naturali euidens, sed sola fide creditum; & sic putant Theologos loqui de omnipotentia. Argumento verò probabili id confirmant, quia à Deo tanquàm à prima causâ, condita sunt omnia, & ita eminenter continet perfectionem ac virtutem cuiusvis causæ, vt possit solus quicquid cum illa potest. Non tamen est euidens hæc ratio, quia & sol eminenter continet lumen, & calorem, quem medio lumine producit, neque tamen se ipso sine lumine calefacere potest. Homo eminenter continet semen, sine quo tamen generare non potest.

Molina verò hic reijcit hanc solutionem & putat veram istam sententiã, iuxta ea, quæ supra etiam dixit q. 2. ar. 3. & si non Mathematica, saltem Physica euidens manifestum putat Deum se solo posse, quicquid medijs secundis causis potest ob solam suam super eminentem, & altissimam virtutem. Concedit tamen aliquos esse effectus, & actiones, quæ contradictionem dicunt, vt fieri non possint à solo Deo, sine secunda causa. In quo iam recedit ab illa sententia.

Ita dicendum est omnipotentia obiectum esse quicquid possibile est, eo modo, quo possibile est. Et quia aliquæ res sunt, & actiones, quæ fieri non possunt, neque esse, nisi interueniente secunda causa, vt intelligere, velle, sentire, & si quæ sunt alia, compositum etiam non potest esse sine suis partibus, ideo tali non possunt esse à Deo solo, sine causa secunda, neque fides docet oppositum. Ita Molina hic, & Vazquez disputat. 104. cap. 1. & in

his conueniunt plerique Philosophi; & Theologi. Sic meritum non potest fieri à solo Deo sine media causa secunda, neque obedientia, humilitas, adoratio, & plura virtutum opera, quæ essentialem ordinem dicunt ad secundam causam, non solum sub ratione actus vitalis, sed & sub speciali ratione talis virtutis, aut vitij.

Sic etiam Deus ipse sub obiecto suæ omnipotentia non cadit, non quod non sit ens, aut implicet contradictionem, sed quia non est de numero eorum possibilium, quæ cadunt sub potentia actiua scilicet, quæ fieri possunt, & pendere ab alio. Et tandem omnia illa, quæ vel omninò implicent contradictionem, vel vt tali modo, aut ordine fiant; eo modo quo contradictionem inuoluunt, impossibilia sunt, neque sub omnipotentia cadere possunt.

II. DVBITATIO.

An omnipotentia dicatur ad possibilium absolutè, an respectiue?

PRIMA sententia dicit nullum esse possibile absolutum, sed tantum respectiuum, scilicet quod fieri possit à potentia, & ita cum omnipotentia dicatur ad possibilium, possibilium verò sint, quæ ab aliqua potentia fieri possunt, fit vt omnipotentia sit potentia, quæ potest facere omnia quæ fieri ab ipsa possunt. Ita loquitur Gabr. in 1. distinct. 42. quæstion. 2. & Bassolis innuit ibi quæstion. 2. hanc esse sententiam Henrici quodlib. 8. quæstion. 3. Et probari potest primò, quia possibile, vt sic, dicit respectum ad aliquam potentiam, à qua fieri potest. Secundò, quia si possibile sumptum absolutè, id est pro omni eo quod contradictionem non inuoluit, esset obiectum omnipotentia, etiam ipse Deus caderet sub sua omnipotentia, ideo autem non cadit, quia non est possibile, quod fieri possit ab aliqua potentia. Ergo possibile, quod est obiectum omnipotentia, est factibile ab aliqua potentia, & eo ipso non absolutum, sed respectiue sumptum.

Hanc sententiam reijcit Diuus Thomas hic, quia esset circulus in manifestatione omnipotentia, idem est

est enim Deus est omnipotens, atque Deus potest facere omnia, quæ potest facere, aut omnia, quæ ab ipso fieri possunt. Secundò, reijci potest, ex Aristotele 5. Metaphysic. text. 15. vbi ex eo dicit aliquid dici intelligibile, quia intellectus refertur ad ipsum; intelligibile enim significat id cuius est intellectus. Intellectus autem non est ad id cuius est intellectus, quia idem bis diceretur, quasi dicat esset circulus, aut repetitio inutilis, & si visus diceretur ad visibile, vt sic, diceretur ad id, cuius est visus. Quod licet verum sit, non tamen rectè dicitur. Sicigitur, & omnipotentia non debet dici ad possibile, ratione denominationis, quam habet à potentia, sed ad id, quod absolutè fieri, & esse non repugnat. Quæ est ratio illa Diui Thomæ, ne scilicet nugatio inutilis admittatur.

Secunda sententia est Scoti in 1. distinction. 43. quæstione vnica, & dicit omnipotentiam posse considerari in se, vt quid absolutum est, & sic non referri ad creaturas possibles. Secundò, relatè ad id, quod potest, & sic referri ad creaturas possibles; eas tamen putat, non dici possibles à denominatione potentia, sed prius ex cognitione Dei, in qua habent esse obiectiuum, & diminutum, de quo diximus supra quæstion. 15. articul. 1. idem habet Bassolis in 1. distinct. 42. quæstion. 2. articul. 2. possibile dici id cui non repugnat esse, & hoc in creatura summi ab intellectu diuino, vt concipiente, quasi prima origine, licet formaliter sit in ipsa creatura. Sed contra hanc sententiam etiam est, quod res non habent esse possibile ex eo quod cognoscantur à Deo, sed potius ideo cognoscuntur à Deo esse possibles, quia in se sunt tales, vt fieri, & esse possint. Similiter falsum est, quod Bassolis ibi dicit impossibiles dici res, quasi ex prima radice, & origine, ab intellectu diuino, à quo primo concipiuntur, vt ea quibus repugnat esse. Quamuis ergo primò, vt obiecta sint in intellectu diuino omnia possibilium, & impossibilium, tamen prius in se habent quod sic possint concipi, vt quibus non repugnat esse, vel repugnat.

Dicendum igitur videtur omnipotentiam natura sua dici ad possibilium, non relatè sumpta, sed absolutè, prout scilicet ex se habent, sibi abjectè, quod possint esse, & non implicent contradictionem ex terminis. Ita docet Diuus Thomas hic, & paucis sequuntur Caietanus, Molina, & Bañes, latius Vazquez disputation. 104. capit. 4. & probat ex Henrico quodlibet. 6. quæstione 3. vbi docet, Deum dupliciter posse considerari potentem, primo in se, & absolutè, prout virtutem operandi habet à se ipso. Secundò, relatè, prout refertur ad obiectum. Sic etiam dicit possibile passiuum in creatura dupliciter posse considerari, primò in se, & absolutè, scilicet prout contradictionem non implicat, vt sit, & potest dici potentia Logica. Secundò, vt actu refertur ad potentiam Dei, hac relatione, & denominatione possibilis, quatenus potest produci à potentia Dei. Conuenit ergo cum Henrico Vazquez prius esse potentiam absolutè in Deo, quam possibile absolutum in creaturis. Quamuis in eo differat ab Henrico, quod prius ratione concipit Henricus possibile passiuum relatam in creaturis, & ex eo potentiam actiuam relatam in Deo. Vazquez verò potius dicit à potentia actiua relatè concepta in Deo concipi potentiam passiuam relatam in creatura. E contra vero à potentia passiuam absoluta in creatura, scilicet ex eo quod non repugnet, sufficiens obiectum esse, & concipi, ad quod terminatur potentia actiua, relatè sumpta, in Deo. Et hoc idem melius dixisse Henricum quodlibet. 8. quæstion. 3. ex eo autem quod potentia actiua relatè concipitur ad esse absolutum creaturarum, statim in illis confurgit relatio possibilis passiuæ, respectu ipsius potentia actiuæ relatæ, sicut ex eo quod visus relatè concipitur ad lucem, vel colorem absolutè, ex ipso confurgit in luce, & colore relatio visibilis ad visum.

Dicit tamen Vazquez discrimen esse inter visum ex vna parte, & omnipotentiam Dei ex alia, quod visus natura sua refertur ad colorem, &

lucem absolutè sumpta, & ex eo color, & lux, dicuntur visibiles. At verò Deus non natura sua, & intrinsecè refertur, vel eius omnipotentia ad creaturas, quæ esse possunt, sed solum denominatione extrinseca, sicut res ipsæ referuntur ad potentiam.

⁶ *Difficile omnium summi absolute.* Nobis hoc vnum est difficile in Henrico, & Vazquez, quod maxime attinet ad præsens institutum, scilicet omnipotentiam primò summi absolute, absque vllò respectu ad ea, quæ esse, & fieri possunt. Hoc ergo, & in se falsum videtur, & expressè est contra Diuum Thomam. Imò contra ea, quæ ipse etiam Vazquez dixit in primo articulo. In se quidem, quia potentia solum hoc addit supra essentiam, & reliqua attributa in Deo, quod sit principium producendi aliquid extra in executione. Non ergo potest potentia concipi sine hoc respectu virtutis, & principij. Secundò, ita expressè docet Diuus Thomas articul. 1. ex Aristotele 5. Metaphysic. text. 17. *Potentia actiua est principium agendi in aliud.* Et in hoc articulo, vt certum sumit, potentiam dici ad possibilia. Et hoc posito quærit, quomodo intelligi debeant hæc possibilia, ad quæ dicitur potentia. Ipse etiam Vazquez dixit supra, scientiam, & voluntatem diuinam habere rationem potentia, prout addunt rationem principij productiui rerum. Et quis aliter possit concipere rationem potentia, nisi relatam ad ea, quorum potest esse principium. Sic certè potentia generandi in patre concipitur, prout constituit patrem in ratione principij respectu filij geniti. Hoc ergo sit certum potentiam, vel omnipotentiam non posse absolui à respectu dicto.

⁷ *Relatio omnium summi absolute.* Hinc dicendum est secundò, omnipotentiam in Deo cum necessariò intrinsecè dicat relationem, eam non posse esse relationem secundum esse, sed solum secundum dici. Constat, quia omnipotentia attributum reale est in Deo, & non tantum rationis, & intrinsecè dicit respectum ad creaturas possibiles, absolutè sumptas, quarum scilicet potest esse principium. Ergo ille respectus non potest esse secundum esse,

ita vt sit vera relatio realis in Deo ad creaturas, sed tantum secundum dici, quia est natura realis, cui intrinsecè & verè conuenit hæc perfectio absoluta, quæ tamen necessariò, & intrinsecè est relata secundum dici, id est quod possit esse principium, & virtus producendi ea omnia, quibus non repugnat fieri, & esse extra Deum, Sicut visus & intellectus re ipsa sunt, & absoluta secundum rem; quia non exigunt terminum realem existentem; sunt tamen relata secundum dici, quia eam habent naturam, quæ neque esse, neque concipi possit, nisi vt perfectio ordinata ad aliquid extra, scilicet ad obiectum, & actum. Ita dicendum est de potentia quauis actiua, & de omnipotentia diuina, quod sit quidem absoluta perfectio secundum esse, & nullatenus pendens à creaturis possibilibus (quod erat argumentum Henrici, & aliorum, ad hoc vt probarent potentiam Dei non esse relatum) Simul tamen sit relata secundum dici, quia est perfectio realis natura sua ordinata ad aliquid producendum extra: quæ non est imperfectio in Deo, sed maxima perfectio. Potius enim esset imperfectio, si Deus ita in se esset absolutus secundum dici, vt non haberet intrinsecam & naturalem potentiam, ac virtutem ad producendum omnia quæcunque fieri possunt, & perficiendum. Entis enim primi, ac perfectissimi conditio est, causam esse, à qua omnia alia, & producantur, & perficiantur.

Et quidem non satis constat, vnde conueniret Deo extrinseca denominatio omnipotentis, cum potius omnia possibilia extrinsecè denominentur possibilia à Dei omnipotentia, licet in se sint absolutè possibilia, id est, talia, vt in se non inuoluant contradictionem. Et in nullo sensu dicere audeam omnipotentiam in Deo esse extrinsecam denominationem: sed intrinsecam omnino perfectionem, & essentialem Deo, absolutam quidem secundum esse, relatam verò secundum dici.

Ad primum in oppositum constat iam, possibile, ad quod dicitur omnipotentia, aut potentia, non summi relatè, sed absolutè pro eo materiali, cui esse, & fieri non repugnat. Ad

Relata secū dū dici qua

8

Omnipotentia intrinseca perfectio

9

secundum respondetur, possibile, etiam absolutè sumptum, vt est obiectum potentia actiua, aut omnipotentia in Deo, non conuenire ipsi Deo, est enim possibile hoc modo illud, cui esse & fieri non repugnat, neque tamen necessariò & intrinsecè conuenit. Deus autem ita necessariò est, vt intrinsecè ei repugnet non esse, aut fieri, & ita non est de numero possibilium, quæ scilicet possunt esse, & non necessario sunt, quæ sola sunt obiectum omnipotentia, vt etiam innuit Durandus 1. d. 43. quæst. 3.

¹⁰ *Omnipotentia communicari non potest.* Vbi etiam optimè probat omnipotentiam creaturæ communicari non posse, quia virtus ab alio dependens, & deficere potens, eo ipso non est omnipotentia; & talis est omnis virtus, quæ creaturæ communicari potest. Tum etiam de ratione omnipotentia est, vt sub ipsa cadat omne possibile; sub nulla autem virtute communicabili creaturæ cadere potest omne possibile, aliòquin & ipsa creatura, & virtus communicata, cum sit de numero possibilium, caderet sub se ipsa. Res est certa, & diximus respectu animæ Christi, 3. part. quæst. 13. neque ei communicatam esse omnipotentiam.

III. DVBITATIO

An non entia possint cadere sub omnipotentia?

Ratio dubitandi est, quia Diuus Thomas sæpe rationem possibilis, quod est obiectum omnipotentia, explicat per rationem entis, vt illud sit possibile, & cadat sub omnipotentia, quod concipitur sub conceptu, & ratione entis. Ita docet in hac quæstione, præsertim in hoc art. 3. ex eo Deum esse omnipotentem, quia in se continet omnem perfectionem entis, & ita quicquid potest habere rationem entis, continetur sub possibili: igitur non ens, & nihil videtur non cadere sub omnipotentia. Eodem modo loquuntur alij in 1. d. 42. Bassolis ibi q. 2. art. 2. quod ens, & creatura habeat rationem possibilis. Ita Diuus Thomas etiam habet 2. contra Gent. c. 22. solum non ens non esse obiectum omnipotentia. E contra verò alibi docet solum illud, cui non repugnat, & im-

plicat ratio entis, non cadere sub omnipotentia, nempe impossibile. Vnde tamen ens, quam non ens cadere sub omnipotentia in 1. d. 42. q. 2. ar. 2. & de potentia q. 1. ar. 3. & in hoc omnes conueniunt, scilicet, illud solum, cui implicat non esse, non posse cadere sub Dei omnipotentia.

Dicendum est cum Caietano hic, & Ferraric. 2. contra Gent. capit. 22. cum Vazquez hic disput. 104. cap. 5. Bassolis 1. d. 42. q. 2. artic. 2. solum impossibile non cadere sub omnipotentia. Constat, quia vt Diuus Thomas docet hic, & omnes conueniunt omne possibile est obiectum omnipotentia, eo modo, quo dictum est supra, possibile scilicet sumptum pro eo, quod fieri, & esse potest, & non necessariò est, qualis est omnis creatura. Impossibile verò absolutè est, cui repugnat esse, & fieri, scilicet quod contradictionem implicat, & simul dicit esse, & non esse simul, vt docet Diuus Thomas hic & Bassolis vbi supra, contradictio enim non dicit aliquid vnū & simplex, sed duos in vicem pugnantia, scilicet esse, & non esse, vt hominem esse asinum.

Notandum igitur, pro solutione & conciliatione dictorum Diui Thomæ, quæ videntur inuicem aduersari, non ens dupliciter dici, primò, quasi essentialiter, pro eo quod essentialiter est nihil, & negat omnem essentiam, vt chimæra, & quæuis contradictio est non ens hoc modo, scilicet ita est non ens, vt ei repugnet esse. Et in hoc sensu docet Diuus Thomas in hoc art. & alijs, non ens cadere non posse sub omnipotentia, quæ uis vt ipse docet, & Henricus quodli. 8. q. 3. melius dicatur, hæc non posse fieri, quam quod Deus ea non possit facere, quia non est ex defectu potentia actiua, sed quia ipsa factibilia non sunt, & vt dicit Henricus, potenter Deus ea facere non potest.

Secundò, non ens sumitur quasi de nominatiuè, scilicet ex sola negatione existentia, cum alijs essentiam habeat in suo conceptu, sic omnis creatura non existens, dicitur non ens. Et in hoc sensu docet Diuus Thomas potentiam diuinam versari circa ens, & non ens, sed vt notat Caietan. aliter versari circa ens, nempe producendo illud, circa non ens, non producendo, aut negando actionem, quæ potest habere, & Ferrar. dicit posse se versari destruendo, aut annihilando,

Xx 3 id est

Solum impossibile non cadit sub omnipotentia.

3

Non ens dupliciter.

4

Quomodo omnipotentia circa non ens.

id est omnino redigendo in non esse, secundum totum esse quod habebat. Et hoc modo quodammodo directè versatur omnipotentia circa non ens, sicut circa ens, nèpè subtrahendo actionem, qua rem conseruabat. At verò circa non ens primo modo non ita directè versatur, sed omnino negatiuè, quatenus non potest circa illud exercere suum actum, eò modo quo visus circa tenebras versatur, quasi circa oppositum suo obiecto proprio & directo, & non potest habere actum circa illas. At verò circa non ens secundo modo versatur, quasi per se; & directè, licet secundariè, quatenus subtrahit actionem, quam posset habere.

Notandum etiam est contra Scotum distin. 42. & Bassolis vbi supra, ipsi enim putant possibile, & impossibile originem primam habere ab intellectu diuino, in quo habent esse diminutum, & obiectiuum, & ita dicunt, licet possibile & impossibile formaliter sit in rebus, prout illis non repugnat esse, vel repugnat, tamen à prima radice originem habere ab intellectu diuino, in quo habent illud esse diminutum. Nos ergo dicimus prius ratione res in se, & absolute esse possibles, vel impossibles, quam cognoscantur à Deo, & idè verè ita cognosci, quia ita sunt, & non contra idè esse possibles, aut impossibles, quia cognoscuntur. Et ita habet Diuus Thomas hic, & Henricus quodlibet. 6. quæstion. 3. ex eo quòd absolute in se sunt possibles, aut impossibles, esse vel non esse obiecta potentia diuinæ. Postea tamen ab ipsa potentia, quæ natura sua illas respicit, habent denominationem possibili, aut impossibili relate. Et hoc est quod Henricus habet quodlibet. 8. quæstion. 3. neque aliquid aliud vnde non secum pugnat, vè contra eum obijciunt Scotus, & Bassolis; ita expressè Diuus Thomas in corp. & ad 4. possibile absolutum neque dici secundum causas superiores, neque inferiores, sed secundum se ipsum. Possibilia verò relate dici secundum causam, vel proximam, vel primam. Et ita multa esse contingentia, vel necessaria secundum causas proximas, quæ tamen non sunt necessaria secundum primam, & superiore causam, & in hoc fuis-

se stultam sapientiam huius seculi, quòd ea quæ potentia proxima impossibilia sunt, & naturæ, etiam Deo impossibilia iudicabat.

III. DVBITATIO

An relatio omnipotentia sit realis an rationis?

PRIMA sententia est negans, quam vt certam defendit Vazquez disputatione illa 104. cap. 6. & contra recentiores aliquos probat, primò, quia nullus Scholasticorum audet Deo tribuere, relationem aliquam realem æternam, aut ex tempore, respectu creaturarum: potius expresse docent oppositum. Ita Diuus Thomas supra q. 13. artic. 7. Caietanus ibi, & Ferrar. cum Diuo Thoma, 2. contra Gentes capit. 12. Henricus quodlibet. 9. quæstion. 1. Scotus 1. distin. 30. Capreol. quæstion. 1. artic. 2. conc. 3. & ad 1. & 3. Gregor. & Diuus Thomas semper docet, idè Deum referri ad creaturas, quia creaturæ referuntur ad ipsum. Secundò, ratione putat euidenti hoc monstrari, quia omnis natura, quæ ad aliam referatur, ita est cum illa connexa, vt sine illa, neque esse, neque concipi possit, & oppositum implicet contradictionem. Deus autem non habet hanc connexionem cum creaturis, etiam possibilibus, vt sine illis, neque esse, neque concipi possit, alioqui ablati creaturis possibilibus tolleretur etiam Deus per locum intrinsecum confirmatur, quia magis necessarium est Deum esse, quàm creaturæ esse possibles, cum Deus sit primum ens independens omnino, necessarium, & maximè verum, vt docet Aristot. 4. Metaph. cap. 4. & Diuus Thomas supra quæst. 2. art. 3. maior autem veritas non habet connexionem necessariam cum minori. Tandem quia licet non esset possibilis simia, non idè Deus non esset in rerum natura, ergo non dicit ordinem intrinsecum, & necessariū ad creaturæ vllas. Solum ergo est relatio rationis in Deo ad creaturæ siue possibles, siue creatas.

Secunda sententia dicit non solum potentiam in Deo dicere relationem realem secundum dici, & transcendentalè, sed etiam scientiã diuinam, & ideas, quia

quia omnes illæ perfectiones dicunt intrinsecum ordinem ad obiecta, creaturæ autem sunt obiecta non solum omnipotentia, sed etiam scientia. Hanc sententiam refert & impugnat Vazquez cap. illo 6.

Dicendum primo videtur omnipotentiam dicere relationem, vt diximus dub. 2. non secundum esse, sed secundum dici, ad creaturas possibles. Cõstat, quia obiectum proprium & essentialè, per quod diffinitur potentia, sunt res possibles, igitur neque esse, neque concipi potest sine his. Et confirmatur ex diffinitione potentia, quam tradidit Aristoteles, & affert Diuus Thomas artic. 1. neque enim vlla perfectio absoluta concipitur in Deo sub ratione potentia, nisi prout concipitur, vt principium producendi aliud. Et ipse Vazquez concessit eadem disputation. cap. 4. & postea capit. 6. omnipotentiam posse diffiniri virtutem productiuam eorum, quæ non implicant contradictionem. Virtus autem productiuã extra intelligi non potest, sine ijs, quæ produci possunt. Ergo neque potentia in Deo sine possibilibus. Et Magister in 1. distin. 42. omnipotentiam Dei dicit sitam esse in his duobus, & quòd nihil possit pati, & omnia possit facere, quæcumque eius dignitatem non ledant, & hoc idem docet Augustin. libr. Enchiridion. ca. 95. & libr. de spiritu & litera capit. 3. & Hilarius 11. de Trinitat. & Chrylost. in homilia quadam tom. 3. omnes dicunt Deum esse omnipotentem, quia potest facere quicquid vult. Et certè quantum imaginari aliud velimus, omnipotentia, aut potentia aliter intelligi non potest, nisi per modum principij productiu. Et hæc est communis animi conceptio, & diffinitio potentia, vt constat.

Confirmatur expresse ex Augustino, qui semper Deum esse omnipotentem ex eo docet, quia ipse non factus fecit omnia tom. 9. lib. 1. de Symbolo ad Catechume. capit. 3. & quia ex nihilo creauit omnia, & nulla eum adiuuit materia. Ita etiam tom. 3. libr. de fide & Symbolo cap. 2. & in Enchirid. cap. 95. & 96. & libr. 5. de Ciuitat. capit. 10. Omnipotens dicitur faciendo quod vult, non patièdo quod non vult. Idem docet libr. 21. de Ciuitat. capit. 7. vbi

mira refert de Agrigentino sale fluente in flamma, crepitante in aqua. Et de fonte Garãmantico, cuius vna vena friget diebus, noctibus feruet, vtraque vi molesta tangentibus, & de alio fonte tangentibus frigido, qui cum sicut cæteri, extinguat facem accensam, mirabiliter tamen, ac dissimiliter accendit extinctam. Et de lapide Albesto, qui cum ignem nullum habeat proprium, accepto tamen alieno ardet, ita vt extingui non possit, & de calce feruente in aqua, non in oleo, de carne non putrescente pauonis, quòd se expertum dicit Augustinus, licet non omnia dicta.

Ex his ad primum respondetur, hanc esse omnium Theologorum & Philosophorum vñanimem sententiam, vt potentia natura sua ordinata sit ad actum, & obiectum, & potentia actiuã sit essentia sua faciendi principium, vt expresse docet Diuus Thomas, & sequuntur omnes, & Magister, & Augustinus ita loquuntur de omnipotentia, vt vidimus. Nullus verò Theologorum tribuit Deo relationem realem secundum esse ad creaturam, quia sic dependeret Deus à creatura, & exigeret illam coexistentem. Et hoc est quod docet Diuus Thomas locis obiectis, & ita eum intelligunt Caietanus, Capreolus, Ferrar. cap. illo 12. vbi expresse concedit in solutione cuiusdam argumèti Gregorij, imaginem, memoriam, productiuum, & huiusmodi dicere relationem realem ad non entia, id est naturam absolutam, quæ concipi non potest, nisi conceptu relato. Itaque de relatis secundum dici etiam Soncinas in summa Capreoli distin. illa 30. dicit Deo conuenire secundum rem. Quamuis exempla, quæ ponit, non placeant, scilicet Dominus, creator, idem; sed dicit hæc significare absolutum, & consignificare relationem rationis. Sed modò non curamus de relatione rationis, & hæc præcipuè significant relationem, nisi fortè creator, de quo D. Thomas ibi, & de nomine Saluator, dicit significare præcipuè absolutum & directè, ex consequenti habitu dinem, & vocat relata secundum dici. Sic diceret de omnipotentia, & nos ita dicimus.

Ad secundum ex Diuo Thoma, & alijs, verum est idè Deum referri re-

Mira in natura.

Deus nondicit relationem realem secundum esse ad creaturam.

Relatio se- latio.

3 Omnipotentia dicit relationem secundum dici.

1. Sent. negans.

2

4 Ex August.

2. Sent. affirmans.

xx 4

*cundum di-
ci conuenit
Deo.* latione secundum esse ad creaturas,
quia creaturæ referuntur ad ipsum, vt
Dominus dicitur à seruiture creatu-
ræ. Non tamen relatione secundum
dici, quia productius est, & sciens,
& diligens, licet creaturæ non exi-
stant.

7 Ad tertium, relata secundum di-
ci non pendent ab existentia eorum,
ad quæ natura sua dicunt habitudinem,
in hoc enim differunt à relatis secun-
dum esse, concipi tamen non possunt
sine illis, neque à Deo, neque à no-
bis, quia naturam habent inclinam
ad illa, & ita certè ablatis possibili-
bus tolleretur ratio omnipotentia,
vt ex diffinitione constat. Et in hoc
nullum est absurdum, sed est intrinse-
ca necessitas.

8 *Alia pen-
dēt à Deo.* Ad confirmationem responde-
tur non esse tantam necessitatem in pos-
sibilitibus, quia necessitas propriè in
Deo dicitur, quia re ipsa existit, & non
esse non potest, possibilia tamen, pos-
sent nunquam esse. In conceptu verò
si Deus est omnipotens, necessariò dicit
ordinè ad ea quæ fieri, & esse non repu-
gnat, scilicet ad possibilia absolute. Pri-
mum autem ens, licet non pendeat ab
alijs, neque maxima veritas à minori
veritate, potest tamen habere hanc
connexionem, & perfectionem intrin-
secam, vt alia possint pendere, & pro-
duci ab ipso, & esse causa, ac mensura
aliarum veritatum.

9 *Omnipoten-
tia ad possi-
bilia forma-
liter.* Ad vltimam confirmationem re-
spondetur, non dicere intrinsecam ha-
bitudinem ad hominem vel simiam,
sed omnipotentia dicit habitudinem se-
cundum dici respectu creaturarum, si-
cut neque ipsi scientia, aut cognitione
diuinæ in sua latitudine damus, sed so-
lum respectu primi obiecti.

vt si sint, videri à visu possint. Quamuis
si daremus lucem, & colorem esse im-
possibiles, frustra etiam esset visus. Ita
si nihil præter Deum esset possibile,
frustra esset omnipotentia. Itaque crea-
turæ non tantam habent veritatem, ac
necessitatem in esse, sicut Deus, & inde
sumitur veritas, ac necessitas; in conce-
ptu tamè tanta necessitas est creaturas
esse possibles, atque Deum esse omni-
potentem, & vnum sine altero, neque
esse, neque concipi potest, quia si crea-
turæ sunt possibles, & Deus est omni-
potens, & contrà si Deus est omni-
potens, necessariò aliqua sunt possibilia,
quæ pendere possint, & produci à
Deo.

Secundò, de scientia, & ideis diui-
nis dicendum videtur, non dicere hanc
relationem realem secundum dici, *io
In Scientia
& idais nõ
est relatio se-
cundum di-
ci ad crea-
turas.* quamuis enim nullum esset absurdum
eam ponere in his, sicut ponimus in
omnipotentia, aliunde tamen videri
obstare ratio; quia in scientia Dei
relatio secundum dici, & essentialis
debet poni ad primum & præcipuum
obiectum, non ad secundarium, &
consequens. Primum autem obiectum
diuinæ scientiæ non sunt creaturæ,
sed ipse Deus in se. Ideæ verò, licet,
solum sint creaturarum, tamen quia
sunt solum ratione nostra distinctæ à
scientia diuina, & non dicunt perfe-
ctionem aliquam realem, adhuc ratio-
ne diuersam à scientia, & cognitione
diuina, sed eandem sub speciali quadam
ratione, supra explicata quæst. 15. idè
non est, quòd ijs demus relationem se-
cundum dici respectu creaturarum, si-
cut neque ipsi scientiæ, aut cognitione
diuinæ in sua latitudine damus, sed so-
lum respectu primi obiecti.

ARTICVLVS III

*Vtrum Deus possit facere quòd
præterita non fuerint?*

Conclusio est negans.

DUBITATIO.

Circa hanc quæstionē & conclusionē?

Prima sententia dicit dari in Deo po-
tentiam, vt præteritum non fuerit, *1
Sēt. affir-
cam*

eam tenet Antifiodorens. 1. lib. summæ
cap. 1. q. 6. Alexan. refertur in hanc 1.
p. q. 21. mem. 5. art. 4. Gregorius Arim.
1. d. 42. q. 1. art. 2. Gilbertus super Boe-
thium de Trinitate lib. 1. cap. 9. & Cor-
duba 1. lib. q. 55. dub. vlt. Probari po-
test, quia quicquid Deus potuit ab æter-
no, potest modo, cum eius essentia, &
potentia maneat immutata, sed ab æter-
no potuit, vt Adam non fuerit, aut vt
Sortes non curreret; ergo & modo po-
test. Secundò, quia Deus potest facere
id quod per se, & ex natura est impos-
sibile, vt quòd cæcus videat, aut mor-
tuus resurgat; ergo multò melius pote-
rit facere id, quod est impossibile per
accidens. Præterita autem non fuisse so-
lum est impossibile per accidens, ex
eo quòd accidit iam fuisse. Tertiò fuisse
respectu Adam est quintum prædicabi-
le; ergo conuenit illi accidentariè, & cõ-
tingenter, potest igitur diuina potētia
separari. Quartò maior virtus est chari-
tas, quàm virginitas, sed charitas amissa
reparari potest; ergo & virginitas, & ita
fiet, vt quæ fuit corrupta, nõ fuerit cor-
rupta. Quintò Augustinus 26. contra
Faustum cap. 5. eodem modo dicit esse
necessarium præterita fuisse, atque fu-
turà fore, sed Deus facere potest, vt
quòd futurum est, nõ sit; ergo & quòd
præterita non fuerint.

2 *Sent. negās
vera.* Dicendum tamen est veram esse D.
Thomæ sententiam, quã sequuntur hîc
Caetan. Bañes, Molina, Valentia, Vaz-
quez disp. 105. cap. 2. Ferrarien. 2. cõtr.
Gent. cap. 25. Pleriq; in 1. d. 42. Bona-
uent. q. 3. Ricard. q. 5. Capreol. q. 1. Du-
rand. d. 44. q. 4. Bassolis q. vnica, art. 3.
D. Thom. in 1. d. q. 44. q. vnica, art. 4. Al-
ber. Mag. 1. p. tract. 19. q. 77. mem. 3. ar-
4. Alex. vbi supra hanc tenet ex Augu-
stin. Opimus 1. d. 42. q. 1. ad finem, & do-
cet Hieronym. ep. st. ad Eustochium de
custodia virginitatis, & refertur cap. si
Paulus 32. q. 5. *Cum omnia possit Deus, nõ
potest de corrupta facere incorruptam.* Au-
gustinus etiam in loco obiecto expref-
te, & Anselm. 2. lib. *Cur Deus homo*, cap.
12. & lib. *De concordia præscientiæ, &c.*
& Aristotel. 6. Ethic. cap. 2. rectè Aga-
tho dixit, hoc solo Deum carere, infe-
ctum vt faciat quòd factum est. Et ratio
est certa, quia, vt docet D. Thom. quòd
implicat contradictionem, non cadit
sub omnipotentia; præteritum autem
non fuisse implicat contradictionem,

quia includit esse, & non esse, nõ si fuit
præteritum, fuit; si autem dicitur non
fuisse, non fuit, sicut ergo esse, & non
esse est contradictio, ita fuisse, & non
fuisse.

3 *Conciliari
sententia
vix possit* Et quamuis Vazquez & Valentia cõ-
tendant sententias non esse oppositas,
quòd prima sit vera in sensu diuiso; se-
cunda in sensu composito: tamen Gre-
gorius videtur loqui etiam modo, & re-
spondet esse in Deo potentiam, vt non
produxerit Adamum: quòd loquendo
de Dei potentia in se, & comparatione
indiuisibilis æternitatis verum est, scilicet
cet absolute, & in sensu diuiso. Tamen
comparatione nostri temporis, in quo
iam olim produxit Deus Adamū, iam
in hoc tempore dici non potest, esse in
Deo potentia, vt non produxerit, quia
locutio est in sensu composito. Et cer-
tè mirum est si quis Scholasticorum id
neget in hoc sensu, quia ponitur sensus
compositus necesseriò in hoc quòd præ-
teritum est. Quamuis ergo potētia Dei
in se eadem sit, & olim potuerint non
producere, neq; produxisse Adamum,
posita tamen hypothesi, quòd produ-
xerit, iam non potest non produxisse,
Gabr. 1. d. 38. q. 1. art. 8. dub. 1. ita dice-
re videtur esse in Deo potentiam, vt
non sciuerit Petrum peccaturum, nem-
pè, quia ab initio potuit non id sciuisse,
non tamen post factam hypothesim.

4 Sic etiam verum est quòd Bonauen-
vbi supra, & Durandus d. 44. q. 4. & alij
dicunt Deū iam non posse facere quæ-
cumq; potuit, nempe, potuit Christum
suscitare, iam non potest, posito quòd
viuat in æternum, potuit mundum nõ
creasse, iam non potest. Et idem conce-
dit Alexander q. illa 21. mem. 4. quare
apertè est nostræ sententiæ, dicit enim,
licet Deus habeat quancumq; poten-
tiam, quam habuit, non tamè habet po-
tentiam cuiuscunq; rei, quam antea ha-
buit, neq; potest quicquid potuit an-
tea; nempe comparata potentia ad tem-
pus præsens, & facta hypothesi talis ef-
fectus. Alij tamen dicunt Deū posse
quicquid potuit, nempe considerata ipsa
potentia in se, quia manet immutata, &
ita loquitur Bassolis, & quòd non solū
possit ex parte potentiæ, sed etiam ex
parte rei, quia quicquid produxit po-
test reproducere, etiam successiuè de
quo alibi, & infra ad primum.

5 *Rationes
pro Molina.* Multa conficit argumenta Molina

pro nostra sententia, & quidem euiden-
tia, quia Deus si modo faceret Adā non
fuisse, vel faceret influendo posituē,
& hoc non, quia non fuisse est sola ne-
gatio, & non posituum aliquid, si autē
solum negatiuē non influendo, nihil fa-
cit Deus nouum, quo Adam, qui fuit,
non fuerit. Et quia sicut Deus non po-
test operari in distans secundum spatiū,
iuxta dicta q. 8. ita neq; in distans secun-
dum tempus, quia certē hoc est diffici-
lius. Tertio, quia si modo faceret Deus
Adam non fuisse, aut sciret, non fuisse
Adam postquam fuit, aut nō ita sciret:
si primum, sciret fuisse, & ita non face-
ret non fuisse. Si secundum, aliquid nō
sciret Deus quod reuera fecit. Quarto,
quia Paulus ad Hebr. 6. certissimam di-
cit esse ac firmam nostrā spem, si Deus
aliquid promissit, ac iurauit; si autē pos-
set Deus facere, vt reuelatio sua nō fue-
rit, aut promissio, nihil manet firmum,
ac certum, quin aliter possint res eue-
nire. Et merito Molina dicit hoc argu-
mentum eodem modo probare respe-
ctu contingentium, quæ per liberum ar-
bitrium futura sunt; nam eodem modo
reuelatio, & præscientia circa hæc fir-
ma est, & certa, quicquid alij putent,
neq; vis vlla, aut necessitas infertur li-
bero arbitrio, vt satis constat ex dictis
sæpè supra q. 14. 19. 22. & præsertim
23. circa conciliationem nostræ liberta-
tis, cum scientia, voluntate, & prouiden-
tia, & prædestinatione Dei.

6 *Quædam
olam possi-
bilia, iam
non.*
Ad primum respondet Diuus Tho-
mas hic ad secundum quantum ad per-
fectionem diuinæ potentia omnia po-
test Deus, sed quædam non subiacent
eius potentia, quia deficiunt à ratione
possibilibus; ita si attēdatur immutabili-
tas diuinæ potētia, quicquid Deus po-
tuit, potest, sed aliqua olim habuerunt
rationem possibilibus, dum non erant
facta, iam non habent, & ita fieri non
possunt.

7 *Præteritū
non fuisse
omnino im-
possibile.*
Ad secundum respondetur, licet præ-
teritum non fuisse, sit impossibile per
accidens, si consideretur res ipsa mate-
rialis præterita vt Adā, aut cursus Sor-
tis. Tamen considerato præterito sub
ratione præteriti formaliter, ipsum nō
fuisse, non solum est impossibile per
se, sed etiam absolute, & contradic-
tionem implicans, & magis impossibile,
quàm mortuum resurgere; quod solum
est impossibile secundum aliquam po-

tentiam, scilicet naturalem. Ita respon-
det D. Thomas ad primum.

8 Ad tertium respondetur, respectu
Adami materialiter esse accidens præ-
dicabile fuisse, & ita posse saltem mēte
concipi absque corruptione conceptus
Adami ipsum non fuisse. Tamen posi-
ta hypothēsi quod iam fuit, & transijt,
omnino formaliter est impossibile, A-
dam si fuit, non fuisse.

9 Ad quartum, virginitas materialis
reparari potest, sicut charitas, sed fieri
non potest, vt corrupta non fuerit quæ
fuit semel corrupta, sicut fieri non po-
test, vt charitatem non amiserit, qui eā
amisit. Eadem ergo est ratio in hoc de
corruptione mentis & corporis.

10 *Futurū for-
maliter non
fore impos-
sibile.*
Ad quintum respondetur iuxta Au-
gustinum, & Diuum Thomam hic, eo-
dem modo pugnare futurum, formaliter
sumptum, non fore, sicut præteritū
non fuisse, posita iam hypothēsi, & si-
cut album formaliter sumptum, nō es-
se album. Tamen in præterito est posi-
ta iam hypothēsis re ipsa, & ita pugnat
non fuisse omnino. Futurū autem ad-
huc solum in intentione Dei est futu-
rum, non re ipsa habuit aliquod esse; &
ita re ipsa magis implicat rem præteritā
non fuisse, quia iam ponitur formaliter
in actu exercito præterito, vt Adā fuit,
aut Sortes cucurrit. Et ita implicat cō-
tradictoria, non fuit, non cucurrit, vt be-
nè notauit hic Caietanus.

ARTICVLVS V.

*Verūm Deus possit facere, quæ nō
fecit?*

Conclusio est affirmans, Deus potest
alia facere, quàm quæ fecit.

I. DVBITATIO.

*An aliquid possit Deus de potentia
absoluta, quod nō de ordinata?*

1 *1. sentent.*
Prima sententia est quam refert Ma-
gister in 1. d. 43. & Diuus Thomas
hic, quorundam dicentium Deum age-
re ex necessitate naturæ, & ita nihil
aliud posse facere, nisi ea, quæ fecit. 2. *sentent.*
Secunda sententia refertur ab eisdem, li-
cēt Deus non agat ex necessitate natu-
ræ, id est, sine cognitione, & volūate,
tamen

tamen potētiā eius determinari & vo-
luntatem ad hunc rerum cursum ex or-
dine diuinæ sapientiæ, & iustitiæ, sine
quo nihil Deus operatur. Hic error tri-
buitur Petro Abailardo; contra quem
agit Bernardus epist. 190. ibi tamen nō
videtur haberi talis error: sed meminit
etiam Hugo de Sancto Victore 1. lib.
de Sacramentis p. 2. c. vlt. & Vvalden-
sis tom. 1. lib. 1. ar. 1. cap. 10. vbi tribuit
etiam Vvicleph, & Valentia hic, Cal-
uino, Abailardus certē videtur sensisse
Deum voluntate determinata, & neces-
sitate absoluta absq; vlla libertate ope-
rari.

2 *1. Ratio.* Et probari potest nihil posse Deum
facere nisi quod facit de potentia ordi-
nata. Primo, quia quod non fit secun-
dum potētiā ordinatam, fit in ordi-
nate. Deus autem nihil potest face-
re inordinatē. Secundò, quia non po-
test facere Deus aliquid, nisi quod præ-
sciuit, & ordinauit facere: nihil autem
præsciuit, neque ordinauit facere, nisi
quod fecit. Tertio, Deus nihil potest fa-
cere, nisi quod debet, & iustum est fie-
ri; omne autem hoc facit, ergo nihil po-
test Deus nisi quod facit. Quarto, nihil
potest Deus nisi quod bonum est, & cō-
ueniens rebus; sed rebus nihil est cōue-
niens, nisi esse eo modo quo sunt.

3 *Vera sent.
affirmans.* Dicendum tamen est certam esse cō-
clusionem Diui Thomæ, multa posse
facere Deum, quæ non facit, & cōue-
nit Magister, & omnes in 1. d. 43. & ita
posse multa de potentia absoluta, quæ
non facit potentia ordinata. Et hoc esse
de fide conueniunt Bañes, & Molina
hic, & Valentia pūcto 3. Vazquez di-
spat. 106. cap. 3. & oppositum vt erro-
rem reiiciunt, licēt de eius auctore nō
tatis sit certum. Et probat Diuus Tho-
mas ex eo Matth. 26. *An non possum ro-
gare Patrem meum, & exhibebit mihi mo-
do plusquam duodecim legiones Angelorū?*
neq; vero ipse rogauit, neq; Pater ex-
hibuit. Secundò, quia diuina bonitas,
quæ est finis omnium rerum, quæ fiūt.
& fieri possunt, non est alligata huic
rerum ordini, quin alium possit desti-
nare: & vt optimè argumentatur Diuus
Thomas, potentia Dei non agit ex ne-
cessitate naturæ, vt dictum est supra q.
19. art. 3. quia voluntas eius est causa o-
mnium; neq; ipsa voluntas naturaliter,
& necessariò determinatur ad has res,
neq; etiam diuina sapientia, aut iustitia;

nulla ergo ex parte arctatur diuina po-
tētia, quin possit facere multa alia, quæ
non facit.

4 Tertio, quia si homines liberè ope-
rantur, & multa possent facere, quæ nō
faciunt, multò magis Deus liberè ope-
ratur, & posset multa facere, quæ non
facit, imò & infinita alia indiuidua, &
species rerum, quorū multa & infinita
nō producet. Et in Concilio Senonēsi
damnarum fuisse hunc errorem inter
ceteros Abailardi, & ipsum respici-
se, & postea vitam egisse religiosam
cum alijs Monachis, refert Vazquez
cap. illo 3. sed Concilium Senonense
multis post Abailardum annis fuit co-
actum, nempè anno 1528. Abailardus
autem fuit tempore Bernardi. Aliud au-
tem Senonense antiquius non extat.

Ita etiam cū Theologis cōtra hunc er-
rorem sentiunt Patres, vt refert Magi-
ster dist. illa 43. præsertim Augustinus
epist. 3. & lib. de spiritu & litera cap. 1.
& 13. de Trinit. cap. 18. potuisse Deū
aliter quàm assumpsit, carnem assume-
re, quæ non esset ex Adam, Gregor.
20. lib. Moral. cap. 25. potuisse aliter
redimere hominem, quàm redemit. Tā-
dem omnes Patres cum Ecclesia vni-
uersa sentiunt Deum liberè operari, nō
determinatē & necessariò ad vnum.

5 Ad primum respondetur nihil pos-
se fieri inordinatē à Deo, sed omnia
fieri secundum ordinem suæ sapientiæ,
ac bonitatis: quomodo autem differant
potentia absoluta, & ordinata, dicemus
dubitat. sequenti.

6 Ad secundum respondetur cum D.
Thoma hic, posse facere non ita subdī
præscientiæ, ac voluntati, sicut facere,
quia nihil potest esse & fieri, quin præ-
scitum sit, & præordinatum à Deo; ideo
enim Deus aliquid facit, quia vult, ta-
men posse facere est naturale, & ita nō
subest præscientiæ, & præordinationi
volūtatis; neq; enim ideo potest Deus,
quia vult, sed quia talis est in sua natura.

7 Ad tertium respondet Diuus Tho-
mas, & benè, Deum de facto non face-
re, nisi quod conueniens est, & iustum
de præsentī, & restrictē, & sic falsum
est, quod non possit facere, nisi quod
modo conueniens est, & iustum; quia
verbum potest, vim habet ampliandi cū
quo coniunctum verbum, est, significat
quoddam præsens consulum, & sensus
huius, Deus non potest facere nisi id quod
conue-

conueniens est, & iustum; est hic, id est, nõ potest facere, nisi id, quod si faceret, esset conueniens, & iustum.

Ad quartum respondetur, hunc ordinem, & cursum conuenire rebus, quæ modo sunt. Vnde licet istis rebus nullus alius ordo, aut cursus, esset conueniens; posset tamen Deus alias res facere, & eis alium imponere ordinem.

II. DVBITATIO.

Quo differant in Deo potentia absoluta & ordinata?

¹ **I**N hoc non potest esse quæstio de re, sed solum de modo loquendi. Certum tamen est variè sumi potentiam ordinatam, & ex consequenti etiã absolutam. Primò, potest ordinata potentia dici, qua facit quicquid facit de facto, scilicet prout sua potentia determinatur ad hos effectus decreto, & lege suæ voluntatis, siue sint naturales, siue supernaturales, siue secundum leges communes naturæ, & gratiæ, siue supra communes leges, ex speciali priuilegio, vt sunt miracula: & si verum est, quod de Traiani anima tradunt plerique, fuisse orationibus Gregorij liberatam ab inferno; ad hoc speciale priuilegium præter legem pertinet præseruatio Virginis à peccato originali. Et in hoc sensu potentia absoluta dicitur circa ea, quæ hoc modo esse possent, siue in naturalibus, siue in supernaturalibus, siue secundum communem cursum, siue ex priuilegio, & tamen non erunt. Et hoc sensu videtur Diuus Thomas sumere hic ad primum potentiam ordinatam, & absolutam, dum dicit de potentia absoluta posse Deum facere multa alia, quæ non præsciuit, neque præordinauit se facturum, quasi ea, quæ præsciuit, & præordinauit, pertineant ad potentiam ordinatam, quæcumq; illa sint. Ita etiam 3. contra Gentes cap. 98. & ibi Ferrar. & Molina hic, & Bañes & Vazquez disp. 106. c. 2. & Albert. Magn. 1. p. tract. 19. q. 77. m. 2. ad 1. distinguit hoc modo potentiam absolutam à potetia disposita per ordinem prouidentiam. Neq; est quare Bonau. citatus à Carth. neget hanc distinctionem potentiam in ordinatam & absolutam, quasi absolutam potentiam si non sit ordinata sit

inordinata. Hoc nõ inuenio in Bonau. imò oppositum innuit 1. d. 43. q. 4.

Sed notat Bañes hoc modo non solum ea, quæ de facto sunt, sed etiã quæ secundum legem communem statutam à Deo, possent fieri, dici possibilia secundum potentiam ordinatam, verbi gratia, possem ego modo legere, aut loqui, secundum potentiam ordinatam, cum tamen non legam, non loquar: & Iudas secundum legem ordinatam potuisset Christum non tradere, & quicuis peccator nõ peccare, quia lex ordinata est, vt liberum arbitrium à Deo non determinetur, sed suo consilio relinquatur, vt faciat quod velit. Sed hæc fortè pertinent ad secundam acceptionem potentiam ordinatam, de qua statim. Et in hac distinctione potetiam, nõ tam loquimur de ijs, quæ ab agentibus creatis fieri possent, quæ de ijs, quæ à Deo possunt fieri inno, aut altero modo.

Secundo modo dicitur potentia ordinata quæ respicit ea, quæ secundum leges communes sunt, aut fieri possunt, siue sint ordinis naturalis, siue supernaturalis, vt iustificatio multorum per sacramenta, aut contritionem, & si non sit, posset esse per potentiam ordinatam; potentia verò absoluta dicitur, qua fiunt aliqui effectus, aut fieri possunt, supra communes leges. Et hoc modo miracula, & præseruatio Virginis, & liberatio animæ Traiani, pertinet ad potentiam absolutam, & quæcumq; præter legem fieri possunt. Hanc acceptionem dicit Molina esse frequentiore apud Doctores. Ita sumunt Scot. in 1. d. 44. q. 1. & Bassolis q. vnica, & Maior d. 43. q. 1. Ricar. d. 43. q. 7. Carthus. q. 3. ad finem, Aegid. q. 2. Alex. 1. p. q. 21. m. 2. §. 1. Albert. Magn. mem. illo 2. & concedit Vazquez disput. 106. cap. 2. Hoc modo præseruationem Virginis fuisse de potentia absoluta, & si modo liberaret Iudam, fore etiam de potentia absoluta; nempe, quia esset præter, aut contra legem communem latam circa damnatos: sed si nulla lex sit circa aliquem cursum rerum hominibus promulgata, ordinatam potentiam dicit Vazquez, fore eam, quæ decreto voluntatis Dei determinata est, absolutam verò, quæ consideratur nõ alligata, nec directa definitione, aut decreto ipsius. Vnde si nunc nouam stellam crearet, aut circa cursum colorum, aliquid præter communem ordinem, quæ modo coeli seruant, faceret,

² Potetia ordinata posset fieri multa quæ non fiunt.

³ 2. modo, potentia ordinata & absoluta.

id diceretur facere potentia ordinata, non absoluta, nempe potentia determinata per imperium voluntatis suæ, sic putat conciliari vtriusque acceptionem.

⁴ Sed non video quare præseruatio Virginis, aut liberatio Iudæ, si fieret, dicitur de potentia absoluta, & non creatio nouæ stellæ, aut si quid fieret nouum circa cursum coeli, verbi gratia, regressus solis, tempore Ezechie, aut detentio eiusdem tempore Iosue; sicut enim prima illa sunt præter aut supra communem legem à Deo statutam, & promulgatam, circa peccatum originale, aut damnationem peccatorum; ita etiam hæc quæ secundo loco diximus, sunt supra, aut præter communem legem à Deo promulgatam in ipsa rerum natura, ac serie. Et sicut hæc sunt facta per imperium, ac decretum voluntatis Dei, ita & illa prima: nihil enim fit nisi ex decreto voluntatis Dei.

⁵ **B**assolis. Id notandum est cum quibusdam Theologis antiquioribus, vt Bassolis loco citato, potentiam ordinatam proprie pertinere ad agens liberum, scilicet quod agit per intellectum & voluntatem, & in omni huiusmodi agente distinguunt potentiam ordinatam ab absoluta: nam potentia ordinata est quando agit secundum regulam rectam, institutam. Quando verò agit contra illam legem, aut præter, dicitur potentia absoluta, eo modo quo Iuristæ distinguunt agere de facto, & de iure. Quando autem illa lex non est in potestate agentis, sed est instituta ab alio, cui subditur tale agens, tunc potentia absoluta non potest excedere potentiam ordinatam, quia si quid ageret contra, aut præter legem, inordinatè ageret, & non est proprie potetia, sed defectus. Si autem lex sit in potestate agentis, & legis reitudo; nempe, quia lex non est sibi lex, neque est recta; nisi quia instituta à tali agente, tunc in eo distinguitur potentia absoluta, ab ordinata, & eam excedit absque vlla in ordinatione, aut defectu. Et exempla possent poni in Principe etiam creato. Sed hoc maximè verum est in Deo, qui nullam legem habet necessariam, cui subdatur in productione, & gubernatione creaturarum, aut saltè multæ sunt, præter quas posset, si vellet ordinatè, & sine vlla culpa operari. Et ita dicitur posse multa de

potentia absoluta, quæ non de potentia ordinata.

An autem hæc potentia, qua de facto operatur, debeat dici ordinata, an ordinata, Molina & Bañes, hic vocant ordinariam, Vazquez cap. illo 2. putat tantum debere dici ordinatam; tñ quia antiqui Theologi ita eam appellauerunt, quia licet ea, quæ Deus communiter facit, dicatur ordinariè facere, non tamen dicitur posse ordinariè facere, neque eius potentia debet dici ordinaria. Sed hæc quæstio est de nomine, & non video, quare si Deus, quæ communiter facit, dicitur ordinariè facere, non etiam dicatur posse facere potentia ordinaria; illud enim facere ordinariè, aut extraordinariè, refertur ad potentiam Dei, & modum operandi ordinariè, vel præter communem ordinem, scilicet absolute.

III. DVBITATIO.

An Deus operetur ex necessitate iustitiæ?

PARS affirmans videtur probari, primò ex eo 2. ad Timot. 2. Scipsum negare nõ potest: vbi Glossa d. cit. Scipsum negaret, si iustitiam suam dimitteret, quæ est ipse. Sicut igitur impossibile est Deum negare seipsum, ita necessarium videtur, Deum operari secundum iustitiam. Secundò, quia, si non necessariò operatur iustè, posset iniustè operari, & esse iniustus: quod aperte est falsum, & contra Paulum ad Hebr. 6. Non enim iniustus est Deus.

Tertiò, quia causæ naturales idè ex necessitate nature operantur, quia sunt determinatæ ad vnum. Sed similiter voluntas Dei est determinata ad iustitiam; ergo operatur ex necessitate iustitiæ.

Et contra pars negans probatur, quia Glossa quædam Ioan. 2. dicit: Deus misere ricors potest saluare, per misericordiam, quos non potest saluare per iustitiam: igitur non operatur ex necessitate iustitiæ.

Secundò, quia saluare eos, qui iam sunt in inferno, non est opus iustitiæ, sed potius præter, aut cõtra iustitiam; sed vt legitur in historia, precibus Beati Gregorij Deus Traianum Imperatorem idolatram, & eo ipso damnatũ, è morte reuocauit ad vitam, & saluum fecit,

⁶ An ordinata, an ordinaria, an ordinata dicitur.

¹ Sent. affirm.

²

³ Sent. negas.

⁴

fecit, vt habetur lib. vitæ eius 2. c. 44. Tertio, quia voluntariè Deus operatur, & ei nõ contradicit iustitia Dei in creata.

⁵ *In sum dupliciter.* Dicendum est iustum dupliciter summi, primo strictè, pro eo quod est debitum, & cuius oppositum sit iniustum. Secundo pro eo, quod est conueniens, & decet diuinam bonitatem, iuxta dicta supra q. 2. 1. Hoc posito certum est Deum operari ex necessitate iustitiæ, quantum ad specificationem, non quidem iusto sumpto primo modo, sed secundo, nempe, quia, si operatur, necessariò operatur id, quod conueniens est, & decet suam bonitatem, ac sapièntiam: non tamen operatur ex debito iustitiæ, quasi iniustus sit, si non operatur id, quod de facto operatur, aut id, quod potest operari. Ita distinguit D. Thomas hic ad secundum, & Magister, & D. Thom. in 1. dist. 43. quæst. 3. art. 2. Ricard. 1. dist. 43. quæst. 7. Bonauent. q. 4. Carthuf. q. 3. A Egidius part. 2. quæst. 2. Gerardus art. 3. Argentin. art. 4. Herueus q. 2. art. 2. Albert. Magn. quæst. illa 77. mem. 2. ad 3. Durandus dist. 43. quæst. 5. Gabr. q. 1. art. 4. Alexand. 1. p. quæst. 21. mem. 2. §. 1. ad 1. & conuenit cum his Vazquez disput. 106. cap. 1. Ratio est, quia Deus nihil potest facere, quod si faceret, non esset conueniens, & decens, sicut nihil potest facere, quod si faceret, non esset scitum, & volitum ab ipso. Nullatenus tamen ex sua iustitia determinatur ad aliquod vnum, ita vt aliud nõ possit facere: sicut enim in ijs, quæ non sunt determinata ad bonum, vel malum, ex natura operis, determinatio est, ex ipso operante, vt quod est sedere, vel ambulare, determinatur vt sit bonum, vel malum, ex fine operantis, & ex circumstantijs: ita quidquid in productione, & conseruatione rerum, conueniens est, & iustum, non est ex necessitate operis, quia cum omnia creata sint quasi media ordinata ad finem diuinæ bonitatis, non habent bonitatem necessariam ad talem finem, nisi ex ordinatione diuinæ voluntatis, à qua res sunt iustæ, & sicut has res facit esse iustas per modum sui ordinis, ita & alias potest eodem modo facere iustas: & ita ad nullas determinatur in singulari, vt has potius, quàm illas debeat operari. Hoc est verum absolute, & simpliciter loquendo.

Secundo tamen dicendum est, ex hypo-

thothesi diuinæ operationis, qua iam ali Ex hypothesi quid fecit, & promisit, verbi gratia, a- si operatur genibus liberis, vt hominibus benè Deus ex in operaatibus, ac morientibus ex sua gratia necessitate. tate iustitiæ, etiam magis propriæ, scilicet ex debito, vt partim diximus supra quæst. 21. & latius erit dicendum 1. 2. q. 1. 12. Et immerito hoc negant aliqui, & ex Bonauent. refert Carthuf. quæst. illa 3. quod Deus possit, sicut saluare Iudam, ita damnare Petrum. Sed hoc secundum certè iniustum, & crudele esset, si pro libito Petrum à beatitudine repelleret in damnationem æternam. Illam sententiam tenere videtur Alex. 1. p. quæst. 21. mem. 2. §. 1. ad quædam argumenta, quod Iudam possit saluare, & Petrum damnare de potentia absoluta, nõ de potentia ordinata. Sed de damnatione iusti hoc crudele esset. Ideò Bonauent. 1. d. 43. circa literam n. 7. ad finem, dicit Iudam posse saluari, si Deus vellet, sicut Traianum, de Petro non dicit posse damnari, & certum est non posse stante eius iustitia, & sanctitate, quia iam Deus esset crudelis. Magister etiã ibi in fine distinctionis de solo Iudam loquitur, quod potuit mente suscitari, sic etiam Ricardus ibi circa literam. Ratio est, quia filijs suis, quibus adoptio nem dedit suæ gratiæ, debet suum regnum; & si ultra habeant opera meritoria ex gratia, debet coronam iustitiæ altero titulo, non solum ex promissione & fidelitate, sed etiam ex natura adoptionis, & meritorum; iuxta id Pauli ad Roman. 8. *Quod si filij, & heredes.* Et 1. ad Timoth. 4. *Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus, in illa die iustus iudex.*

Ad primum respondetur, Deum nõ posse facere præter iustitiam, quæ est ordinatio diuinæ voluntatis, sicut non potest facere præter scientiam. Potest tamen facere præter iustitiam determinatam in quouis opere ex Dei voluntate, neq; in hoc negaret seipsum, quia, in hoc etiam, quod faceret, ordo suæ iustitiæ appareret, & ideò neq; iniuste, neq; cõtra iustitiam faceret. Et ex hoc patet ad secundum, quomodo Deus nõ sit iniustus, licet contra iustum determinatum operetur.

Ad tertium respondetur, licet voluntas Dei immutabilis sit, & determinata ad iustitiam, tamen ordo iustitiæ non est

est determinatus ad hanc rem, vel illam, & ideò neq; voluntas Dei determinatur ex necessitate iustitiæ, vt faciat hoc, vel illud.

⁹ *Misericordia decet Deum.*

Ad primum in oppositam partem respondetur, glossam illam loqui de speciali iustitia, quæ respicit æqualitatem in retributione pro meritis; hanc enim sæpè Deus prætermittit, & facit opus secundum ordinem misericordiæ. Sumpta tamen iustitia pro decentia diuinæ bonitatis, cui in politicis respondet iustitia communis, de qua Philosophus. 5. Ethic. cap. 3. & hæc respicit ordinem ex parte Dei, & ideò hanc nunquam prætermittit Deus; nihil enim facere potest, quod ipsum non deceat: neque ei repugnat liberalitas, aut misericordia, qua alicui datur, quod ei non debetur, vt scilicet, qui ex culpa erat ordinatus ad poenam, ex gratia ordinatur ad gloriam.

¹⁰ *De Traiano post 300. annos.*

Ad secundum dicendum cum Diuus Thoma in primo loco citato, eandem esse rationem de Traiano, qui post trecentos annos suscitatus fuit, & de alijs, qui post vnum, aut alterum diem fuerunt suscitati: de his enim omnibus dicendum est, eos non fuisse omnino destinatos ad poenam æternam, & prorsus damnatos; quia præsciebat Deus ex sua voluntate, & sanctorum precibus eos fuisse à poenis liberandos, & vitæ restituendos, & ex sua liberalitate, & bonitate veniam eis conferendam.

¹¹ *Multinegant.*

Hoc vero de anima Traiani quidam admittunt, vt latè Chacon in Apologia de anima Traiani, & Salmeron tomo 10. tractatu 50. de descensu animæ Christi pagin. 533. & Medina in 3. part. quæstione 52. articul. 6. Altifiodoren. 1. lib. summæ, cap. 11. quæst. 5. expresse, & in genere de multis concedit Alexand. 1. part. quæst. 21. memb. 2. §. 1. in fine, suscitatos precibus sanctorum ex poenis inferni, & Bonauent. 1. dist. 43. circa literam num. 7. concedit de Traiano, vt supra diximus. Alij negant, Bellarminus tom. 2. de Purgatorio lib. 2. cap. 8. Cano de locis Theologicis cap. 2. Baronius acriter tom. 8. pagin. 189. Vide Suarez in 3. partem, tom. 2. disputatione 43. sect. 3. post medium.

¹²

Ad tertium respondetur, Deum liberè quidè operari, & iustitiã non opponi suæ potentia, & voluntati, neq; ex eo

fieri, vt iniuste operari nõ possit, quod iustitiæ repugnet voluntati eius, aut potentia, sed potius ex hoc, quod voluntas eius, & potentia, sunt iustitia, & iniustæ esse non possunt, neque fieri potest, vt quid Deus velit, & possit, & ex voluntate, & potentia operetur, & tamen sit iniustum.

ARTICVLVS VI.

Verum Deus possit facere meliora ea quæ fecit?

Conclusio. *Deus non potest facere eandem rem meliorem in essentia, bene tamen in accidentibus, & semper facere alteram essentiam meliorem qualibet alia producta.*

I. DVBITATIO.

An possit Deus infinitas rerum species producere?

Prima sententia est negans, quam tenet Durandus in 1. distinctione 44. quæstione 2. & tribuitur Scoto in 3. distinctione 13. quæstione 1. vt hic à Caietano & Aureolo apud Capreol. in 1. distinctione 43. quæst. vnic. artic. 2. post 6. conclusionem; nempe ex ratione, qua Scotus, & Aureolus probant, gratiam non posse augeri in infinitum, neque species possibles esse infinitas, quia tota latitudo gratiæ, que fieri potest, esset infinita; & ita esset aliqua intensio gratiæ, quæ à gratia finita infinite distaret, & eo ipso illa esset infinita. Hæc est Ratio Scoti. Similis est ratio Aureoli, de latitudine specierum possibilium; si enim essent infinitæ possibles, iam daretur aliqua species possibilis infinite distans ab alia, & eo ipso esset infinita. Hoc autem est impossibile.

Dicendum tamen est posse in infinitum vnã speciem esse meliorem, & perfectiorem altera, vt docet Diuus Thomas in hoc articulo 6. & eum secuti Caietanus, Bañes, Molina, Valentia, & Vazquez disputat. 106. cap. 4. & hanc alia ratione tenent etiam Gregorius distinct. 43. quæst. 2. & Marfil in 1. quæst. 43. articul. 1. vbi putant posse dari

Sent. negans.

² *Tenenda sentent. affirmans.*

dari speciem infinite perfectam (sicut & individuum) inter quam tenet & reliquas finitas possunt esse infinite intermedie. Ita etiam tenet Marsil. quæst. 43. artic. 2. conclus. 1. Albert. Magn. 1. part. tractat. 19. de potentia Dei quæst. 77. membr. 3. artic. 1. quamuis hic præcipue loquatur de individuis, quantum ad accidentia, sed absolute videtur esse verum, etiam de speciebus in infinitum, & tenet Argentin. 1. dist. 43. artic. 2. conclus. 1. innuit Gerardus artic. unico: tenet Herueus quæst. 1. artic. 2. Bonavent. artic. unico. quæst. 1. Ricard. artic. unico. quæst. 1. Carthusian. 1. distinct. 44. quæst. 1. ad finem contra Durandum, & Molina oppositam sententiam dicit non esse satis tutam. Et probatur, quia data suprema illa specie, qua non potest dari perfectior iuxta primam sententiam, cum illa non adæquet diuinam sapientiam, ac bonitatem, neque potentiam, nulla est ratio quare non possit concipi alia perfectior in essentia, cum quælibet concepta possibilis, aut facta, sit finita; neque vlla implicatio reddi potest, quare hæc sit vltima, & vltra hanc alia esse non possit perfectior.

³ *De infinita multitudine actu distinctum supra 9. 7.*

Modo autem non quærimus an possit Deus simul has omnes rerum species producere; ita ut simul sint productæ infinite species actu, aut etiam infinite individua vnus speciei, aut diuersarum: de hoc enim diximus supra quæst. 7. Theologi autem alij cum Magistro agunt de hac re hoc loco, dum disputant de potentia Dei in 1. dist. 43. & 44. quorum sententias vidimus suo loco: modo solum quærimus cum Diuo Thoma hic, an possint esse species rerum infinite, & individua. Sicut autem in individuis nullus est terminus multitudinis, quo maior esse non possit, ita in essentijs nulla est vltima perfectio, qua vltra alia non possit esse perfectior, ut diximus. Et confirmatur, quia perfectiones creatæ, sunt imitationes quedam, & assimilationes perfectionis diuinæ infinite; nulla autem perfectio creata est perfecta assimilatione, & imitatio perfectionis diuinæ; ergo qualibet data imitatione, & assimilatione, potest vltra dari alia perfectior, & hoc in infinitum.

Possunt esse species infinite, & individua.

⁴ *Solutio.*

Responderi putat Vazquez satis posse, ex hoc quod si assimilationes, & imi-

tationes creatæ essent vniocæ, probaret argumentum, sicut imago, quæ prototypum vniocè imitatur in coloribus, & figura, potest ipsum perfectius, & perfectius imitari; sed diuersa ratione. Contra hoc tamen est, quia potius vbi imitatio est diuersæ rationis, & prototypum infinite perfectum, potest imitatio in infinitum, variari, ac perfici; quare enim possit vniocè magis, ac magis perfici, & non sub diuersa ratione & specie, nulla certè reddi potest ratio discriminis.

Excititur.

Ad rationem primæ sententiæ Marfilii sub dubio concedit infinitam aliquam speciem tam in substantijs, quam in accidentibus. Alij etiam id probabiliter putant, ut vidimus suo loco. Nos autem id non putamus verum, nam neque substantiæ suscipiunt magis & minus, neque peruenire possunt ad perfectionem infinitam: neque accidentia licet suscipiant magis & minus, possunt peruenire ad gradum aliquem infinitum. Imò pugnant hæc duo inter se posse augeri in infinitum, & dari aliquam vltimam speciem, aut gradum singularem in infinitum, qui infinite distet ab alio signato inferiori, quia, ut diximus, qualibet specie data potest dari alia perfectior, & quolibet gradu alius gradus intensior, & optime notat hic Caietanus, quando concedimus processum in infinitum, particulam, *in infinitum*, non habere vim nominis, quasi detur processus ad aliquem vnum terminum infinitum; sed habere vim aduerbij; nempe, quia est processus sine vltimo termino. Scotus autem & Aureolus obijciunt contra primū sensum, non contra hunc secundum.

⁵ *Non potest vna species infinita.*

Sed quamuis demus vnā speciem infinite distare ab altera, ita ut infinite possint esse intermedia species inæqualis perfectionis, adhuc non videtur eā, quæ est superior infinite distans, esse infinite perfectionis: nam modo quælibet species finita versus inferiores perfectiones, habet sanè infinitas alias posibles inferiores perfectiones; sed quia hæc diuersitas non est imperfectione simpliciter infinita, eo modo, quo Deus excedit omnia perfectione simpliciter, & essentialiter infinita; sed solum quasi gradu quodam intensioris, eo modo, quo inter vnum gradum caloris, & alterū, sunt infinite intensiores inæqua-

In infinitum, non habere vim nominis, quasi detur processus ad aliquem vnum terminum infinitum; sed habere vim aduerbij; nempe, quia est processus sine vltimo termino.

⁹ *In finita distantia in creatis non simpliciter.*

II. DVBITATIO.

An res priuatas possit Deus facere meliores quam fecit?

¹ **P**A R S negans suadetur primò, quia in Genesi dicitur cap. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona: quasi dicat optima, quod idem dixisse videtur Plato in cōuiuio de amore cap. 4. & Dionysius 4. cap. de diuinis nominibus. Optimi est optima adducere. Optimo autem non potest aliud melius esse: ergo optimis rebus, quas Deus optimus fecit, nihil melius esse potest.*

² Secundò, ex Augustino lib. 3. contra Maximinum Arianum cap. 7. tom. 6. vbi dicit: *Si pater non potuit filio dare quod ipse habebat, infirmus est; si noluit, inuidus: & tom. 4. lib. 83. quæstio. 9. 50. expressè habet hæc verba: Itaque non potuit generare filium meliorem quam genuit, quia esset inuidus. At iuxta Basilium lib. 2. contra Eunomium, eodem modo creaturæ accipiunt esse à Patre sicut Filius; ergo & creaturas ita fecit Pater, ut meliores facere non potuerit, alioqui inuidus est.*

³ Tertiò, quia omnia producuntur à Deo secundum totam eius potentiam, quæ est eius essentia indiuisibilis; ergo non possunt meliora fieri, quam sunt facta.

⁴ Prima sententia est dicentium posse quamlibet creaturam, & substantialem, & accidentalem, fieri à Deo perfectionem, quam sit facta, non solum perfectione accidentali, sed etiam substantia-

li. Hanc sententiam ut quorundam refert Marsilius 1. quæst. 43. art. 1. conclus. 2. & 3. quamuis ipse probabilius putet formas substantiales non suscipere magis & minus, & ideo neque posse perfici quoad substantiam, & de formis accidentalibus, quæ possunt intendi, & remitti, tenet ipse Marsil. ibi conclus. 1. & Durand. 1. distinct. 44. quæst. 1. sed plerique modo de formis quibusque, & de animabus, putant esse inæqualis perfectionis in substantia. Et iuxta hanc sententiam nulla videtur esse substantia, quæ non possit esse perfectior, etiā in substantia, quamuis ijdem dicant, quælibet indiuiduam, semel factam, non posse perfici magis & minus.

⁵ Sed his modo relictis dicendum est, primo

Infinite perfectiones creatæ sunt simpliciter finita perfectio.

inæquales, & inter vnā partem quantitatis minorem, & alteram maiorem sunt infinite partes proportionales, & inæquales inuicem communicantes, ita certè omnes perfectiones creatæ, etiam specie diuersæ, quantumuis infinite, non excedunt inuicem perfectione essentiali simpliciter, sed solum quasi gradu communicante, & intra latitudinem essentia, & perfectionis creatæ, sicut vna quantitas alteram intra eandem speciem, & vnus calor alterū intra eandem speciem. Sicut enim iste excessus non est in perfectione simpliciter, sed solum in perfectione indiuiduali, & quasi accidentali intra eandem speciem, ita excessus vnus essentia creatæ supra alteram, licet sit diuersæ speciei, & secundum essentiam quodammodo, non tamen est in perfectione, & essentia simpliciter, sed solum intra latitudinem essentia creatæ, quæ semper manet finita, etiam si infinite quodammodo distet ab altera, id est, licet intersint inter vnā & alteram infinite alia species posibles, quia omnes sunt perfectiones creatæ, & diminitæ, & nulla potest esse infinita; sed omnes finitæ simpliciter, & sunt quasi communicantes, & constituentes vnā integram quantitatem perfectionis creatæ, & finitæ. In his conueniunt Caietanus, Valentia puncto 3. §. *Sequitur quinto*, & Vazquez cap. citato. Et dicunt creaturam superiorem non continere formaliter, neque eminenter quamlibet inferiorem; sed solum esse perfectiorē ordine quodam, & gradu.

Caietanus verò dicit, licet eminenter cōtineat infinitas perfectiones inferiores, adhuc non esse simpliciter infinite, quia solum continet intra latitudinem perfectionis finitæ. Probabilius Valentia fore infinitam simpliciter, eo quod non habeat terminum intra latitudinem entis finiti, qua ratione supra quæstione 7. probatum est Dei essentiam & perfectionem esse simpliciter infinitam. Et quidem si esset finita simpliciter, non esset infinita in tali latitudine, sed habens terminum in ea, conuenit etiam Capreol. 1. dist. 44. q. vnica, conclus. 6. ad 3. contra illam.

(?)

Essentia in indivisibili est, ut melior esse non possit.

primo multam creaturam posse fieri meliorem, quantum ad bonitatem & perfectionem essentialem, ita docet D. Thomas in hoc articulo, & in 1. distinctione 44. quæst. 1. artic. 1. Caietan. Bannes, Molina, Valentia, & alij; & Alber. Magn. quæstione illa 77. memb. 3. art. 1. & sequentibus, ita loquitur Alexan. 1. part. quæst. 2. 1. memb. 3. artic. 1. & 2. part. quæst. 18. memb. 10. & alij. Al. siodor. 1. lib. sum. cap. 11. quæst. 7. Ricard. 1. distinct. 44. artic. 1. quæst. 1. Bonavent. quæst. 1. 2. & 3. D. Thom. 1. dist. 44. quæst. 1. artic. 2. Aegid. part. 2. quæst. 1. & 2. Argentin. artic. 1. concl. 1. & 2. Carthul. quæst. illa 1. & 2. Gerard quæst. unica. Et ratio, quia bonitas essentialis, tam in accidentibus, quam in substantijs sita est in indivisibili, ita ut si ei aliquid addatur, iam sit alia; sicut cuius numero si addatur unitas, vel detrahatur, sit alius numerus, ita in rebus si addatur essentialis alia ratio bonitatis, aut detrahatur, est alia essentia, iuxta Aristotel. 8. Metaphys. text. 10. ut si diffinitioni bouis addatur rationale, non manebit bos, sed alia essentia, scilicet hominis, & si detrahatur sensitivum, manet vivens vita arboris: sicut ergo Deus facere non potest, ut ternarius, manens ternarius, habeat quatuor unitates, quamvis quolibet numero facere possit maiorem, ita facere non potest, ut hæc res maneat eadem, & maiorem aut minorem habeat bonitatem essentialem. Hæc est ratio D. Thomæ hic & vbiuis.

Ratio eadem in accidentibus.

Et hoc tam verum est in accidentibus, quam in substantijs, licet accidentia intendi, & remitti possint, non substantia, quia latitudo intensiois accidentalis est respectu essentialis, & speciei, sicut latitudo extensionis, in quantitate quæ nullatenus variat perfectionem essentialis.

Potest perfectio accidentalis esse melior.

Secundò dicendum est cum iisdem, quamlibet creaturam posse fieri perfectiorem, perfectione & bonitate accidentali. Et hanc dicit Albertus, esse certam confessionem fidei, Marfil. conclus. 5. art. 1. Argentin. concl. 1. Et constat cuius creaturæ, præsertim substantiali, possit addi perfectiones novas, & maiores, naturales, aut etiam supernaturales, si earum sit capax. Et hoc præsertim est verum de substantijs creatis, quæ semper possunt perfici per nova

accidentia. Accidentia autem multa fortè sunt, quæ ultra perfici non possunt, neque suscipiunt magis & minus; & ita neque à Deo possunt fieri meliora quam facta sunt; creatura autem proprie sumpta est substantia completa, & per se subsistens, & hæc est quæ perfici potest accidentali bonitate, & perfectione.

Hic quærunto Doctores, an potuerit Beatam Virginem, aut humanitatem Christi facere meliorem, aut aliam creaturam illis meliorem? D. Thom. in 1. d. 44. q. unica, art. 3. respondet creaturam in se consideratam esse finitâ, & ea posse esse aliquid melius, & sic Beata Virgine de facto factum est aliquid melius, quoad naturam Angeli, quoad gratiam, humanitas Christi. Et humanitate Christi Angeli sunt natura superiores, quantum ad gratiam etiam ipsa quodammodo fuit perfectior post resurrectionem, & quantum ad corpus, & quantum ad partem inferiorem animæ, & potest Angelus, homo, & ipsa humanitas Christi, adhuc perfici amplius, ut bene Durandus, & Marfil. q. 43. art. 1. concl. 4. licet quoad gratiam unionis non possit perfici; bene tamen quoad charitatem, & cognitionem, quæ sunt finitæ, & interdi possunt, & potest Deus animæ Christi plura reuelare scientia simplicis intelligentiæ. Secundò, D. Thom. dicit, creaturam posse considerari comparatâ ad bonum increatû, & sic dignitas creaturæ quodammodo fit infinita ex infinito, cui comparatur: sicut humanitas, ut unita Deo, fit quodammodo dignitatis infinitæ, & B. Virgo prout est Mater Dei, & gratia quatenus unit Deo, imò & uniuersum prout est ordinatû in Deum. Idem docet hic ad quartum.

Sed adhuc in his notandum est, primò, quantum aliquid nobiliori comparatione refertur in Deum, esse nobilius, & sic humanitas in Christo nobilissima est; nempè, quia comparatur ad Deum per unionem. Secundò, B. Virgo de cuius vtero assumpta fuit caro, diuinitati unita. Secundò notandum est quædam harum comparationum solùm esse secundum respectû, ut uniuersi ad finem, & Matris ad Filium, & ex hac comparatione non potest sumi iudicium de re absolute, ut dicatur uniuerso, aut Beata Virgine non posse esse aliquid melius; sed solùm secundum quid, ut non possit esse ordina-

8 An Virgine, & animam Christi.

9 Perfectio ex comparatione ad Deum.

10 Valde bona

Pater esset inuidus.

ordinatum ad maius bonum, seu finem meliorem, aut esse melioris mater. Sed alia comparatio, scilicet per unionem, est etiam secundum esse, ut iudicium de natura unita simpliciter, sit etiam secundum comparationis bonitatem: & absolute dici potest, Christo homine non potest esse aliqui melius. Iudicium verò præter hæc comparationem, est solùm secundum quid, ut si dicamus, humanitate Christi quatenus creata est, posse esse aliquid melius; nempè, quia natura considera præter esse, quod habet, tantum est secundum rationis considerationem. Habet hoc Diuus Thomas hic ad quartum, & Albert. Magnus quæstione 77. mem. 3. artic. 3. ad 2. quæstionem: & sequitur Carthul. 1. distinct. 44. quæst. 2. & notat Diuum Thomam aliquando sensisse Beatam Virginem fuisse sine vilo peccato etiam originali. Albert. etiam, & Alexander mem. 3. art. 6. & Bonauen. idem innaunt, & Aegidius citatus à Carthusiano.

Ad primû, res & singulas, & omnes simul esse valde bonas, & secundum essentiam non posse esse meliores, tamè secundum accidentia, non posse ita esse optimas, ut meliores esse non possint. Albertus etiam dicit in ordine ad uniuersum creaturas esse optimas, & non posse esse meliores. Plerique ita loquuntur, Ricard. Bonauen. & alij.

Ad secundum, licet accipere à Patre sit commune Filio cum creatura, analogicè; tamen habere eandem naturam, & æqualitatem, est sibi proprium per naturam, ut Magister respondet distinctione illa 44. & Diuus Thomas ibi, & hic ad secundum, & Albertus loco citato. Ita Pater si non daret Filio, cum posset, optima, inuidus esset: creatura tamen non potest ita bona fieri, ut melior esse non possit, & ita Deus non faciens omnino optimam, non est inuidus: neque alia bonitatis mensura debetur creaturæ, nisi iuxta Dei decretum, & voluntatem: quod confirmatur ex eo, quod Hilarius docet lib. de Synodis, *Creaturis substantiam, Dei voluntas attulit, sed Filio natura dedit.* Ita Albert. Argentin. Ricard. & alij.

Ad tertium, licet Deus producat quoduis creatum sua potentia tota, quæ est indivisibilis, & infinita, tamen quantitas bonitatis in effectu non fit nisi

iuxta voluntatem opificis, quæ se habet ut imperans ad opus, quod potentia exequendo producit.

III. DVBITATIO.

Vtrum Deus potuerit facere uniuersum aliud melius isto?

Duplicem potest habere sensum hæc dubitatio, & de utroque est quæstio. Primò, an potuerit Deus facere aliud uniuersum melius isto, quod fecit. Secundò, an hoc idem quod fecit, potuerit facere melius, id est, perfectius.

In primo sensu, Aristoteles videtur sensisse non posse fieri à Deo aliud uniuersum numero, aut specie distinctum, ea ratione, quia si duo essent uniuersa, solo numero distincta, terra unius moueretur ad centrum alterius, & eo ipso sursum, & deorsum; in suo enim uniuerso ascenderet, quousque descenderet, aut penetraret omnes orbis celestes; deinceps autem in altero descenderet, vsque ad centrum illius, donec illud attingeret. Alij etiam Philosophi fuerunt huius sententiæ, ut Avicenna, & Auerroes, & probabant, quia dicebant agere Deum de necessitate naturæ, & non liberè.

Secunda sententia est saltem non posse fieri à Deo aliud uniuersum specie distinctum omnino: ita Durand. in 1. distinct. 44. quæst. 3. Probat primò, quia certum non est posse fieri à Deo, aut esse posibles plures alias species rerû, præter eas, quæ iam factæ sunt. Secundò, licet plures aliæ essent posibles, omnes illæ, si à Deo producerentur, ordinem dicerent ad has iam factas, & ad hoc idem uniuersum, quod esset aggregatio omnium quæ factæ essent à Deo.

Dicendum tamen est primo contra Aristotelis sententiam, posse à Deo effici aliud uniuersum numero distinctum melius, aut æquale cum isto: ita omnes fieri uniuersum cum Magistro in 1. distinctione 44. Diuus Thomas quæstione unica, artic. 2. Bonauen. artic. quæst. 1. Durand. q. 3. Gabr. quæst. unica, artic. 2. Maior. q. 1. Bassolis quæst. unica, art. 2. Capreol. quæst. unica, art. 2. Argentin. art. 3. Gerar. art. unico, & ferè omnes hic Albertus quæstione illa 77. memb. 3. artic. 1.

2 An duorum uersa. Negat Aristot.

3 2. sent. Durand.

4 Possunt plura numero fieri uniuersum.

& 2. Et ratio est, quia nulla est contraditio in hoc, quod omnis creatura corporea numero multiplicaretur. Sic igitur totum istud vniuersum constans ex creaturis corporeis posset multiplicari numero, & ita esse aliud vniuersum numero distinctum. De creaturis autem spiritualibus variæ sunt sententiæ, quæ infra referentur, quæst. 50. de substantia Angelorum. De sola igitur corporea decernimus modo; de qua nulla apparet ratio, quare non possit multiplicari intra eadem speciem in infinitum.

In infinitum.

Et ita posset similes huic mundos facere Deus plures in infinitum, ut expressè dicit Bassolis, & omnes conueniunt in sententia. Modo enim non sumitur vniuersum prout includit, omne ens in creatum, & creatum, & creabile, sic enim cum omnia possibilis dicat, nihil potest eo esse melius: neque sumitur prout includit omne ens actu, in creatum, & creatum; de hoc enim dicitur infra. Sed solû de vniuerso, prout includit omnia creata de facto; & sic possunt esse plura vniuersa numero.

De centro terra.

Ratio illa Aristotelis facilè soluitur, licet enim duo essent mundi eiusdem speciei, aut plures, non ideò terra vnus moueretur ad centrû alterius, sed quælibet ad centrum sui mundi, quia inclinatio elementorum est iuxta positionem ipsorum in suo ordine tali, non ad alium numero mundum; ut terra esset sub aqua, hæc sub aere, hic sub igne, & sic de reliquis sub ordine quamuis in cœlestibus nullus sit reipsa locus, aut motus, ita naturalis, ut nõ possit à Deo immutari absque cœlestis naturæ iniuria.

Alij mundi specie possibilis.

Secundò dicendum est, posse etiam fieri à Deo alios mundos plures, omninò specie diuersos: ita tenent Bonauentura, Diuus Thomas, Gabriel, Maior, Bassolis, & Marsilius articulo illo 2. conclus. 2. contra Durandum expressè, ut Vazquez disputatione 107. cap. 2. & Capreol. alij etiam licet non expressè, dum dicunt species rerum in infinitum posse à Deo produci plures, ut Valentia & Molina; eo enim ipso innuunt etiam mundos posse omninò fieri diuersos secundum substantiam. Et ratio est, quia in hoc nulla apparet contradictio; sicut enim species possibilis sunt infinitæ, ita & ex ipsis infiniti possent diuersi mundi constitui: quamuis Bas-

solis velit, licet species possibilis sint infinitæ; si tamen mundus debeat constitui ex pluribus speciebus, non posse esse mundos infinitos. Sed nullam reddit efficacem rationem; quia licet mundus indigeat pluribus naturis specie distinctis ad sui constitutionem, nullus est vltimus finis in naturis, aut earum compositione, quin vltra possit concipi in infinitum diuersa aggregatio ex diuersis specie naturis, absque vlllo fine & termino. Et in hoc nulla apparet contradictio.

Sed non dicimus posse fieri aliû mundum, qui constet ex alijs elementis simplicibus specie distinctis; de hoc enim dubitant quidam, ut Vazquez cap. illo 2. an possint alia elementa, & alij orbis cœlestes specie diuersi esse: sed de orbibus non video quare sicut tot sunt facti specie diuersi, non possent alij etiam fieri in infinitum specie distincti. Et de elementis est probabilius, quare enim sicut hæc quatuor modo videmus facta, non possint alia etiam specie diuersa fieri. De creatura rationali corporea probabilius videtur non posse aliam diuersam ab homine concipi: & ideò neque fieri à Deo. Sed quicquid sit de his, certum est posse plurimos mundos specie diuersos fieri; saltem ex parte, scilicet additis alijs multis creaturis mixtis specie diuersis, imò & orbibus cœlestibus alijs, aut facta alia cōstitutione diuersa rerum, in qua non essent hæc corpora simplicia, neq; homo, neque isti orbis cœlestes: & ita esset aggregatio rerum omninò diuersæ speciei, & mundus omninò specie distinctus. Imò, ut dicit Marsilius artic. 2. cit. conclus. 5. si huic mundo adderetur vna sola substantia diuersæ speciei, non maneret omninò idem vniuersum. Sed licet hoc suo modo verum sit, tamen quotidie possunt in hoc eodem vniuerso fieri nouæ substantiæ mixtæ, imò & nouæ creaturæ spirituales, absq; mutatione huius ordinis, neq; vniuersi, saltem simpliciter. In his ferè sunt quæstiones de nomine.

Ad argumentum Durandi respondetur, ad primum, certum est plures esse substantias possibilis vltra factas, ut supra probatum est. Ad secundum, si vniuersum dicatur aggregatio omnium eorum, quæ facta sunt, sic non possunt dici plura vniuersa, quia vniuersum videtur

7
Alialemē
ta & orbis
possibilis.

An hic idē
mundus va
rietur.

8

III. DVBITATIO.

An hoc idem vniuersum potuerit Deus facere melius?

Plures mūdi, an plura vniuersa.

videtur continere omnia. Et ita concedit Bassolis non posse plura esse vniuersa; licet possint esse plures mundi. Capreolus etiam supra ad secundum, Aureoli dicere videtur primò, non posse esse plura vniuersa simul, sed tantum successiuè, & si fiant plures mundi, aggregatum ex illis esse vniuersum. Hæc tamen quæstio est de nomine: vniuersum enim, & mundus dicitur aggregatio omnium creaturarum, inter se ordinem habentium sub vno principio, & ad vnum finem. Et ita sicut possunt esse plures mūdi, possunt etiam esse plura vniuersa, id est, aggregationes diuersæ creaturarum, inter se ordinem habentium, & non cum alijs alterius mundi, aut vniuersi.

9
Vnus finis vltimus licet vniuersa diuersa.

Et nihil refert quod omnia referantur ad vnum vltimum finem, ut objicit Durandus, non ideò sunt vnus speciei, ut optime respondet Marsilius, alioqui etiam omnes creaturæ huius vniuersi essent vnus speciei, spirituales, & corporales, quia omnes referuntur ad vnum vltimum finem. Species ergo rerum non iudicantur ex fine extrinseco, sed ex perfectione & natura intrinseca, quæ diuersa est in multis, quæ ad eundem vltimum finem ordinantur, & quamuis fierent diuersæ species rerum, non ideò haberent ordinem dependentiæ, licet fortè haberent ordinem perfectionis, ut species numerorum, de quibus objicit Durandus.

10
Nõ esse plures mundos habetur ex fide.

Dices si possunt esse plures mundi, vnus, aut diuersæ speciei per Dei potentiam absolutam, vnde constat eos non esse de facto. Respondetur, ut Bassolis & Vazquez, id ratione sola naturali constare non posse, certa, & evidenti. Et ita Aristotelem non habuisse huius veritatis scientiam. Nobis verò id esse certum ex fide, & testimonio Scripturæ, in qua solum fit mentio creationis huius mundi, & eo ipso credendum est non esse factum alium mundum; nam aliàs etiam eius fieret mentio: & ita dici solet in alijs multis de fide, eo enim ipso quod vnum tantum dicitur, alia negantur; ut quia in Scriptura dicitur Verbum diuinum carni vnitum, de fide est solum ipsum fuisse incarnatum, non Patrem, & Spiritum sanctum. Similia sunt multa alia exemplum, de numero Apostolorum, Sacramentorum, & mille huiusmodi.

I AM agendum est de secundo sententiæ quæstionis. An hoc vniuersum potuerit à Deo fieri melius; prima sententia est de hoc vniuerso, prout constat his rebus factis, non posse esse melius: videtur hoc docere Diuus Thomas hic ad tertium, dum bonum huius vniuersi dicit esse situm in hac proportionem rerum, quæ in illis melior esse nõ potest, & si aliqua res fieret melior, non maneret ordo huius proportionis. Secundò probari potest ex Diuo Augustino. 3. lib. de libero arbitrio cap. 5. vbi ait: *Quicquid tibi vera ratione melius occurrerit scias fecisse Deum, tanquam bonorum omnium conditorem.* Et in Enchirid. cap. 10. dicit, bona esse singula, quæ Deus fecit, sed simul vniuersa valde bona, & ex illis vniuersitatis admirabilem pulchritudinem. Igitur si omnia simul sunt optima, nõ potest vniuersum hoc esse melius.

Secunda sententia est hoc vniuersum posse esse melius, non quidem bonitate essentiali, manentibus eisdem solis partibus, sed solum bonitate accidentali, si addatur perfectio, accidentalis vel vni, vel pluribus partibus. Ita loquitur Durand. quæst. 3. citata, Marsil. articulo illo 2. conclus. 4. Bassolis loco citato conclus. 2. & partim Diuus Thomas in 1. distinctione 44. quæstione vnica, artic. 2. & Capreol. quæstione citata, & conclus. 7. & ad argumenta contra ipsam. Dixi partim, quia Diuus Thomas, & Capreolus dicunt, si vna sola pars fiat melior, & non reliquæ, non perfici ordinem vniuersi, sed potius corrumpi; sicut in musica, si vna chorda citharæ sit melior, aut intendatur magijs, alijs manentibus minus bonis, aut minus intensis, non sequitur maior consonantia, sed potius dissonantia. Si autem omnes fiant meliores, aut intendantur debita proportione fit maior consonantia musica, & harmonia. Et conuenit in his Albertus Magnus 1. part. tractat. 19. quæst. 77. memb. 3. artic. 2. & 3. Ricard. 1. dist. 44. quæst. 1. Bonauent. quæst. 3.

Dicendum est primò ordinem vniuersi, Yy 3

1
Sent. negās

2
Perfectio-
ne acciden-
tali posse es-
se melius.

3

Ordo vniuersi in quo consistit bonum eius, iuxta Aristotelem 1.1. Metaph. tex. 52 esse duplicem, scilicet, vnum ordinem partium vniuersi adinuicem, alterum totius vniuersi ad finem, qui est ipse Deus, sicut in exercitu est ordo militum adinuicem, penes diuersa munera, & omnium ad ducem, & finem, ac bonum eius scilicet victoriam. Et hic videtur precipuus ordo, notauit hoc D. Thomas expressè in 1. loco cit. & alij, Ricard. Bonauent. Carthuf.

Secundò dicendum est ordinem partium vniuersi duobus modis posse considerari, vel quantum ad ipsum ordinem, vel quantum ad partes ordinatas. Et quantum ad partes ordinatas potest fieri melius, aut additione plurium partium, scilicet, si crearentur multæ aliæ species rerum, & implerentur multi gradus bonitatis, qui esse possunt. Et sic diximus in primo sensu posse à Deo fieri melius vniuersum, sed tunc illud vniuersum se haberet ad hoc, sicut totum ad partem, & nec penitus esse idem, neque diuersam. Aut secundò potest concipi fieri melius, quasi intensiue mutatis omnibus eius partibus in melius: nam si vna sola fieret melior, & non omnes, verum videtur id quod docet D. Thomas loco citato, non fore tantam bonitatem ordinis, & idem dicit Capreol. concl. illa 7. ad 3. Aureoli, Albert. Ricard. & alij. Cõstat exemplo illo chordarum in cithara, & ratione probatur, quia si ignis perficeretur in suo calore, & siccitate, & quantitate, necessariò alia elementa ex hoc detrimentum paterentur, & mixta. Similiter, si aqua egrederetur terminos suos extra mare, hoc esset in damnum terræ, & mixtorum. Et hoc est quod docet Diuus Thomas in hoc articulo: *Suppositis istis rebus vniuersum non potest esse melius propter decentissimum ordinem rebus à Deo attributum, in quo bonum vniuersi consistit: quorum si vnum aliquod esset melius, corrumpetur proportio ordinis, sicut si vna chorda plus debito intendereetur, corrumpetur cithara melodia.* Hæc Diuus Thomas, quod idem dixerat in primo. Constans ergo est in hac doctrina, & intelligendum est de ordine partium essentialium, vt elementorum, & corporum cœlestium ad mixta: nam ex eo quod melior fiat aliqua pars indiuidua mundi, vt homo, aut equus, aut pars terræ, aut ignis, vt obij-

cit Durandus, non dicitur mutari, aut pati ordo vniuersi, quia non est mutatio in partibus, quasi per se, & essentialibus, quod est valde notandum; indiuidua, nempe corruptibilia non sunt per se partes essentielles vniuersi, sed solû species ipsæ, & gradus rerum, vt notat D. Thom. in 1. ad 6. Imò plerique putant sola simplicia, & creaturam rationalem Angelicam, & humanam, esse de essentia vniuersi, vt Brulefer in summa, Bonau. 1. d. 44. q. vnic. ar. 1. & 2. Imò sola elementa, & cœlos ponit inter partes essentielles vniuersi.

Mutatis autem omnibus partibus in melius secundum bonitatem accidentalem, posset hoc vniuersum manentibus eisdem partibus fieri melius, & esset hoc idem vniuersum: ita expressè docet D. Thomas in 1. hic etiam expressè ad 1. *Potest Deus rebus à se factis dare meliorem modum essendi, quantum ad accidentalia, licet non quantum ad essentialia.* Et conueniunt omnes citati, licet non omnes loquantur de vniuerso, sed solû de rebus; sed eadè est ratio de vniuerso, si omnes partes eadè manentes fiant meliores secundum bonitatem accidentalem, vt constabit ex altera parte distinctionis positæ: ita Albert. Alexand. Bonauent. Ricard. Argent. Gerard. Carthuf. & alij vbi supra.

Tertiò, si consideretur ipse ordo partium vniuersi ex parte ipsius ordinis, hic non potest esse melior per modum quantitatis discretæ, nisi fieret additio in partibus. Modò autem loquimur de hoc vniuerso manentibus his solis partibus. Potest tamen ordo in his eisdem partibus esse melior intensiue, quantum ad ordinem, qui sequitur bonitatem accidentalem: quâto enim aliquid in maius bonum redundat, tantò ordo melior est. Ordo Autem, qui sequitur bonitatem essentialiam, non potest esse melior, nisi fierent aliæ partes, & aliud vniuersum. Ita habet expressè D. Thomas in 1. & colligitur ex doctrina huius articuli in corp. & ad 1. vnde sententia Durandi, quam Vazquez disp. 107. cap. 3. refert & sequitur quasi oppositam sententiæ D. Thomæ, non est opposita, sed eadè cum hac quâ modò diximus, & omnes prædicti conueniunt, Capreolus, Marsilius, Bassolis, Albertus Magnus, & ipse Vazquez licet subdubius, Ricard. Carthuf. & alij.

Quartò

Ordo non potest esse melior.

Ordo respectu finis.

Quartò, potest etiam considerari ordo vniuersi respectu finis: & sic omnes conueniunt, ex parte ipsius finis non posse esse meliorem, ita scilicet vt in meliorem finem vniuersum ordinaretur, sicut Deo nihil melius esse potest, aut ex parte ipsius ordinis, & sic ex meliori bonitate omnium partium vniuersi & ex meliori ordine ipsarum adinuicem, potest esse melior etiam ordo infiniem, quatenus omnes partes propinquius & melius finem respicerent, quâto similitudinem diuinæ bonitatis magis consequerentur, quæ est finis omnium. Hæc omnia habet expressè Diuus Thomas in 1. loco citato, & hic non obscure insinuat. Et conueniunt Alexand. Albert. Bonauent. Ricard. Argent. Gerard. Carthusian. Bassolis & alij.

Melius, vt aduerbium dupliciter.

Sed adhuc restant duo, quæ aduertunt Magister in 1. dist. 44. cap. 3. Diuus Thomas hic ad 1. Albert. Magn. artic. 3. cit. Marsilius art. 2. ante conclusiones & alij. Primum, quando dicitur Deum posse facere melius vniuersum, aut aliquid aliud quàm facit, particulam, *Melius*, posse sumi vt aduerbium, & sic si significet modum ex parte facientis, non potest Deus facere melius, quàm facit, quia scilicet non potest facere ex maiori sapientia, bonitate, aut potentia. Si autem sumatur aduerbium ex parte facti, sic potest facere melius, quia potest rebus à se factis dare meliorem modum, quantum ad bonitatem accidentalem, licet non quantum ad essentialiam. Similiter, si particula, *Melius*, sumatur vt nomen, licet verum est posse Deum facere vniuersum, aut aliquid melius quàm facit, quia qualibet re facta potest facere aliam meliorem, & hoc vniuerso aliud melius.

Melius vt nomen.

Non de vniuerso vt melius dicit Deum.

Vniuersum cum Deo, an possit esse melius.

Secundum est, quando quaeritur, an possit facere vniuersum melius, non est quæstio de vniuerso, prout includit etiam ipsum Deum, sic enim, vt Marsilius & alij asserunt, non potest vniuersum esse melius, quatenus Deo nihil potest esse melius, neque Deus cum vniuerso est melius, quàm solus Deus. Quæstio ergo est de solo vniuerso creaturarum, prout factum est à Deo. Sed adhuc suo modo etiam in primo sensu potest dici vniuersum cum Deo posse esse melius, non quidem bonitate intensiua, sed quâsi extensiua, &

discreta, quatenus possunt esse plures bonitates, & perfectiones, & meliores, quàm nunc sunt cum Deo, ex parte scilicet rerum possibilem, & bonitatum formaliter, vt concedit Durandus 1. distin. 44. quæst. 3. & tandem conuenit etiam Vazquez disputat. 107. cap. 1.

Inter alias rationes, quibus Magister probat distin. illa 44. posse Deum hoc vniuersum facere melius bonitate accidentali, vna est sumpta ex Augustino 1.1. libr. super Genes. ad liter. cap. 10. vbi dicit in sententia, talem potuisse Deum hominem fecisse, qui nec peccare posset, nec vellet; hoc enim omnipotentia negandum non est. Tunc autem, inquit Magister, homo melior esset, & vniuersum ex hac parte. Et ita Marsilius conclus. 7. artic. illo 2. dicit vniuersum post diem iudicij fore melius, quia iam omnes boni erunt impeccabiles; & corpora beatorum gloriosa, & mali contra condignum poenam subibunt iustam, & erit cœlum nouum, & terra noua, & lumen cœlorum maius, & astrorum omnium. Occasione huius doctrinæ obijciunt plerique, primò, quia melior videtur homo, qui peccare possit, & non peccat, ex eo. Ecclesiastici capit. 3. 1. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus.* Et ex Diuo Augustino de Genesi ad lit. vbi supra. *Quod meliores indicauerit homines, si sibi liberaliter seruirent.* Et libr. 12. de Ciuitat. cap. 1. *Quod melior sit substantia, quæ peccare potest, quàm quæ non potest, & quæ misera esse potest, quàm quæ nec beata, nec misera esse potest.*

10 Possesse melius vniuersum.

11 Beati melius sunt.

Sed certum est omnino melius esse, non posse peccare, & esse confirmatum intrinsecè, qualis est perfectio beatorum. Tamen pro hoc statu, & secundum quid, laus est magna potuisse transgredi, & non esse transgressum, & ita loquitur Ecclesiasticus, non tamen est melius simpliciter. Similiter loquitur Augustinus de meliori secundum quid, quatenus id confert ad gloriam aliquam accidentalem, quæ erit ex hoc, quod potens transgredi non sit transgressus. In libro verò de Ciuitat. comparat agètia libera cum non liberis, & illa dicit esse meliora, quæ possunt peccare, quia libera sunt; non tamen comparet eundem hominem sibi, quia certum est meliorem esse, ac perfectiorem, quando peccare non potest, vt in beatitudine.

adhuc

Adhuc tamen notat Albertus mem.
 Quomodo 3. artic. 2. particula 2. & Alexand. 1. p.
 melius quod tatem hominis dupliciter considerari,
 peccare pos sit homo. primò in se, & sic meliorem esse homi-
 nem, si peccare non possit, ut dicit Au-
 gustinus. Ita refertur à Magistro, ex
 libr. 1. r. super Gen. cap. 7. sed ibi non di-
 cit, nisi meliorem esse hominem, si pec-
 care non velit, cum possit. Et hoc faci-
 lè intelligitur. At in se constat hominè
 beatum in se melius esse, & peccare nõ
 posse. Referunt etiam illud Bouavent.
 quaest. 2. Argenti. art. 1. & Bandinus
 in 1. dist. 44. de quo dubium an ex ipso
 acceperit Magister, an contra. Secundò
 respectu vniuersi, & sic meliorem esse,
 qui peccare potest, quàm qui non po-
 test. Nam si homo peccare non posset,
 perirent multa bona vniuersi, pugna
 contra malum, victoria super malum,
 & corona athletica pugnantium, ac vin-
 centium, ut ait Damascenus, & ut dicit
 Augustinus eminentior commendatio
 boni, & super hæc efficacia meriti. Et
 in hoc sensu dicit Hugo de Sancto Vi-
 ctore, bonum vniuersi præiudicare bo-
 no priuato. Et ex hac parte melius est
 fecisse hominem, qui peccare posset.
 Ex dictis constat ad argumenta in
 oppositum. Ad primum, Diuus Tho-
 mas loquitur de bonitate ordinis, posi-
 ta hac natura rerum, nam nisi omnia in
 melius metentur accidentali perfectio-
 ne, ordo melior esse non potest, quod
 intelligitur de partibus quasi primis, &
 essentialibus mundi, scilicet simplici-

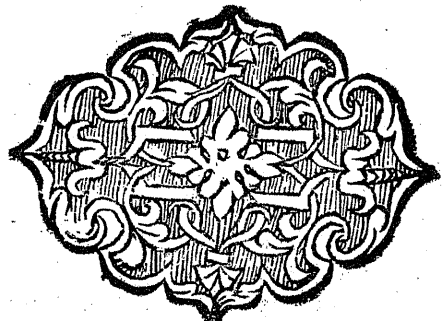
bus, nam quamuis aliqua mixta, ut ho-
 mo mutetur in melius, nihil perit ordi-
 nis vniuersi, sed potius perficitur to-
 tum vniuersum, dum suprema eius
 pars, scilicet creatura rationalis, cui om-
 nia seruiunt, magis perficitur. Et sic
 per incarnationem Verbi nobiliter red-
 ditum est vniuersum.

Ad Augustinum respondetur, eum
 loqui de facto quolibet Dei, respectu
 finis quem voluit, & decreuit, & sic ibi
 docet meliorem ordinem seruasse
 Deum, in hoc quod hominem condi-
 dit liberum, & peccare permisit, vel
 quia ex hoc multa sequuntur bona in
 vniuerso, vel quia ita semper pie loquē-
 dum est de facto Dei, ut quod facit op-
 timum dicatur, non quidem ex parte
 rei factæ, sed quia voluntas Dei est re-
 gula omnis bonitatis creatæ, & quic-
 quid facit, optimum est ita fieri, quia ta-
 lis est Dei voluntas, & est ex parte fa-
 cientis optimum, vel superlatiuum su-
 mitur propositiuo.

Ad tertium, ex Enchirid. respondet
 Diuus Thomas in 1. Augustinum lo-
 qui de ordine vniuersi, posita tali natu-
 ra partium. Aut dicuntur bona, & val-
 de bona, vel absolutè, & non respectu
 meliorum, quæ fieri possent, vel respe-
 ctu facientis, cuius voluntas quic-
 quid facit, bonum, & optimum fa-
 cit, licet, si velit, possit ex par-
 te facti facere multò me-
 liora. Hæc de hac
 quaestione.
 (.?.)

14

15

QVAES.

QVAEST. VIGESIMASEXTA.
 DE DIVINA BEATITVDINE.

ARTICVLVS I.

Vtrum beatitudo Deo competat?

Conclusio, Beatitudo maxime compe-
tit Deo.

Nota esse de fide, ex 1. ad Thimot.
 1. Beatus, & solus potens. Et ratio Di-
 ui Thomæ est valde considerata,
 sumpta, nempe ex ratione beatitudi-
 nis, quæ in communi omnium concep-
 tione nihil aliud est, nisi bonum perfe-
 ctum intellectualis naturæ, cuius so-
 lius est cognoscere sufficientiam in bo-
 no quod habet; & cui soli competit, ut
 aliquid contingat benè, vel malè, & ut
 fit suarum operationum Domina. Deo
 autem maxime competit & bonum
 perfectum, & cognoscere ipsum. Ideò
 & beatum esse ipsi maxime competit.

Ratio con-
clusionis.

Ratio beati-
tudinis.

Vbi primò, ratio beatitudinis certifi-
 sima est, ex Boethio, & Aristotele. 10.
 Ethic. quod sit bonum perfectum, fe-
 licitas enim ab omnibus concipitur in
 maximo bono, non vtili, sed honora-
 bili. Secundò, soli tribuitur naturæ in-
 telligenti, nempe, quia sola cognoscit
 suum bonum, ac felicitatem, & bonum
 nisi cognitum non facit hominem bea-
 tum. Quo argumento supra q. 12. art. 8
 dubit. 2. contendimus visionem Dei,
 quæ est essentialis beatitudo, necessa-
 riò esse cognitionem etiã alicuius crea-
 turæ, saltem sui, & ipsius beati, & hoc
 esse intrinsecū ad rationem beatitudinis.

Beatitudo
non necessa-
riò est præ-
mium.

Aduerte ex solutione secundi, beati-
 tudini accidere esse præmium virtutis,
 quatenus de nouo acquiritur, sicut en-
 ti accidit esse terminum generationis,
 quatenus exit de potentia in actum.
 Deus autem sicut per essentiam habet
 esse, licet non generetur, ita per essen-
 tiam habet beatitudinem, licet non
 mereatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus dicatur beatus secun-
dum intellectum.

Conclusio est affirmans.

Probat primo ex August. 22. de Ci-
 uit. c. 29. vbi ait de nostra beatitudi-
 ne, Visio est tota merces. Ergo & in Deo
 visio est beatitudo. Secundò, quia bonū
 perfectum in quauis natura est summū
 eius bonū. Ergo in intellectu alibeatitu-
 do, quæ est eius bonū perfectū, sita est
 in summo eius bono, hoc autem est in-
 tellectualis eius operatio. Ergo & in
 Deo beatitudo, licet cōueniat secundū
 essentiã, quæ est idè cum inteilectiōne
 non tamen conuenit secundū rationē,
 & conceptum essentiæ, sed secundū ra-
 tionem, & conceptum intellectus. Sic
 ad 1. neque potest conuenire secundū
 actum voluntatis, quia obiectum, & fi-
 nis præintelligitur actui potentia, ita
 etiam beatitudo actui voluntatis, quo
 in ipsa beatitudine quiescit. Neque a-
 liud esse potest, nisi actus intellectus.

Beatitudo
in operatio-
ne intelle-
ctus.

Quòd autem intellectio sit perfectis-
 sima operatio intellectualis naturæ,
 probat D. Thomas, quia secundum eã
 capit quodammodo omnia, nempe
 quia, ut tangit Caietanus, intellectus ha-
 bet in se, & ad se trahit omnia, quæ in-
 telligit; voluntas verò potius tendit ad
 ea, quæ amat, ut latius dicetur, infra q.
 82. Perfectior autem modus operatio-
 nis est, qua potentia in se habet obiectū
 quàm ea, qua tendit in obiectum. Ergo
 in omni intellectuali natura beatitudo
 debet concipi secundum operationem,
 intellectus, non secundum actum vo-
 luntatis, aut secundum rationem essen-
 tiæ, & ita etiam in Deo. Sed de his la-
 tius in 1. 2. q. 2. & 3.

Intellectio
perfectis-
sima opera-
tio.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus sit beatitudo cuiusli-
bet beati.

Conclusio, Beatitudo ex parte obiecti
est solus Deus, ex parte actus in beatis
est quid creatum, in Deo est quid increatū.

Vidam, ut refert Capreol. in 2. d.
 3. quaest. 2. & Caietanus hic dix-
 runt, beatitudinem etiam formalem, seu formalis
 ex parte actus esse, ipsammet essentiam quid creatū
 diuinam nobis vnitam per modum in natura
 intel-creata.

Beatitudo
formalis
quid creatū
intel-creata.

Quæst. 26. Artic. 4

intellektionis, seu intellectionem diuinam nobis unitam, quia potest esse intimè præfens, & unita, & ex Augustino & alijs. Sed dicemus contra hos 1. 2. & reijcit D. Thom. quia hoc modo vna beatitudo non esset maior, aut minor altera, contra Apostolum 1. ad Corin. 15. & Caietanus, quia essentialè est operationi vitali esse intrinsicè à vita. Augustinus autem, & alij de obiecto loquuntur, non de actu. Sic beatitudo ex parte obiecti; est summum bonum simpliciter ex parte actus beatitudo in creaturis est summum bonum, non simpliciter, sed participabile à creatura, vt hic ad 1. Beatitudo etiã est finis, ex parte obiecti quidem, finis cuius, aut, qui, ex parte verò actus, est finis quo, vt hic ad 2. ex Arist. qui sic distinguit rem, & usum eius. De his omnibus latius dicemus ibi.

ARTICVLVS III

Verùm in Dei beatitudine omnis beatitudo includatur?

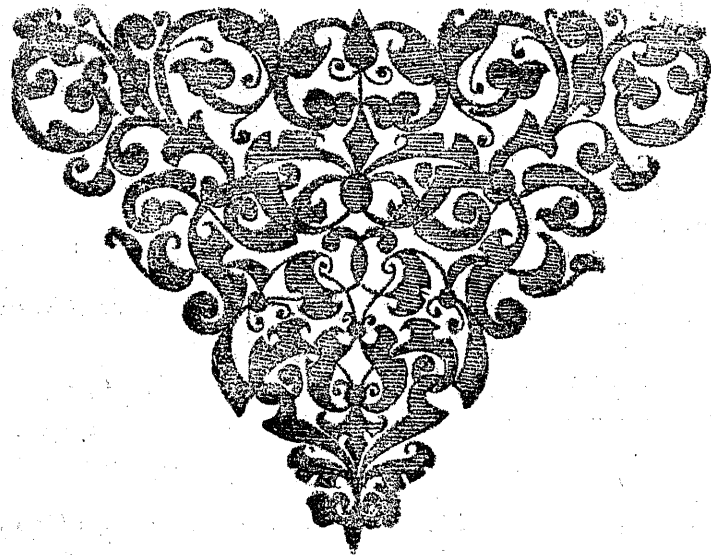
Conclusio est affirmans; *In diuina beatitudine, omnis beatitudo eminentius præexistit?*

BENE Aduertit Caietanus, per omnem beatitudinem intelligi à Diuo Thoma omnem speciem, & modum beatitudinis. Et ita in corpore probat enumerando omnes species, aut modos beatitudinis & veræ, & falsæ; quicquid enim est veræ, aut apparētis beatitudinis, in Deo est excellentissimè, secundum omnem perfectionem veræ beatitudinis. Nā de felicitate contemplatiua habet perfectissimam sui, & omnium aliorum contemplationē. De actiua, gubernationem totius vniuersi. De terrena felicitate, quæ consistit in voluptate, diuitijs, potestate, dignitate, & fama, iuxta Boet. 3. li. de consolat. pro delectatione habet gradum de se, & omnibus alijs. Pro diuitijs, omnem sufficientiã, quam diuitiæ promittunt: pro potestate, omnipotentiã; pro dignitate, omnium regimen: pro fama, admirationem totius creaturæ. Et hæc omnia in Deo sūt spiritualiter, absque vlla fictione, aut defectu. De his vide 1. contra Gentes capit. vltim. Et hæc dicta sint de his, quæ pertinent ad diuinæ essentiæ unitatem. Ad laudem Dei. Opt. M. B. Virginis, &

Angelici Doctoris Diui Thomæ
(?)

M A T R I T I,
Excudebat Ludouicus Sanctius Typographus Regius.

Anno M.DC.XVIII.

INDEX RERVM ET VERVORVM PENES FOLIA, COLUMNAS, ET NUMEROS.

A

Abstractum. abstractio.

Abstracta generis & differentia aptè mutuò predicantur. fol. 102. colum. 2. num. 18.

Abstractio a materia an sit ratio scientiæ, an conditio. fol. 51. col. 4. numero 1.

Abstractio à materia quo modo sit ratio formalis scientiæ. folio 52. col. 3. num. 6.

Abstractio à materia cõuenit rebus ipsis. ibidem.

Abstractio non est sola imaginatio, sed ex eleuatione intellectus. fol. 191. col. 2. num. 13.

Abstractum vt sic solum est. fo. 103. col. 2. num. 3.

Acceptiones comprehensionis. fol. 174. col. 2. nu. 1.

Accidens.

Accidens aliquod potest manere sine subiecto, non omnia. fol. 110. col. 2. nu. 10.

Accidens non dat esse suæ naturæ sine existentia. f. 93. col. 4. nu. 25.

Accidens licet eadem actione producat cum substantia, non existit eadem existentia. fol. 100. col. 2. num. 8.

Accidentia indiuiduantia non sunt in immateriali supposito. fol. 9. col. 4. nu. 15.

Actio. Actus.

Actio bona à Deo pendet. fol. 12. col. 2. num. 2.

Actio Dei solius non est ad extra di-

stincta ab effectu. fol. 344. col. 1. num. 5.

Actiones & passiones singularium sunt. f. 89. col. 2. nu. 19.

Actus Dei in amore est simplex. fol. 260. col. 4. nu. 1.

Actus Dei secundum rationem est duo. f. 307. col. 2. nu. 13.

Actus in Deo sunt ratione distincti. fol. 247. col. 3. num. 2.

Actus liber Dei dicitur habitudinem ad futurum, & contra. f. 243. col. 4. num. 10.

Actus in Deo intrinsecè necessarius ex parte effectus, in quem transit, est contingens & liber. fol. 243. col. 3. num. 7.

Actus Dei, vt liber, non potest esse perfectio realis & intrinseca Deo. f. 242. col. 4. num. 3.

Actus in somnis sunt naturales. fol. 188. col. 3. num. 4.

Actus intellectus præcipuè & formaliter significatur nomine prouidentia & prædestinationis. fol. 272. col. 4. a num. 5.

Actus imperij inuenitur, & non debet negari. f. 273. col. 1. nu. 7.

Actus præcipuus prudentiæ est imperium. f. 273. col. 1. num. 6.

Actus positius Dei circa futura. fo. 241. col. 4. num. 3.

Actus imperij necessarius. f. 25. col. 3. num. 13.

Actus fidei potest non æquari habitui. f. 174. col. 2. nu. m. 9.

Actus potest esse bonus ex obiecto, & malus ex circumstantia, & è cõ-

I N D E X.

tra. fol. 25. col. 4. num. 24.
 Actus præcepti est post electionem. fol. 273. col. 2. num. 11.
 Actus materialis peccati est à providentia. fol. 276. col. 4. nu. 3.
 Actus qualis intellectus sit providentia. fol. 273. col. 2. nu. 10.
 Actus virtutis utilis, & relatus in alterum finem. fol. 116. col. 2. numer. 5.
 Actus supernaturales eiusdem speciei in omnibus. fol. 173. col. 3. num. 4.
 Actus voluntatis in Deo re vnus tantum. fol. 246. col. 1. num. 1.
 Actus. vt liber non addit virtutem, aut rationem causæ, sed conditionem & relationem rationis. fol. 243. col. 4. nu. 11.
 Actus varij in prædestinatione. fol. 281. col. 4. nu. 8.
 Actus voluntatis præcedunt. fol. 273. col. 1. num. 8.
Adequatio.
 Adequatio extra est inter iudicium & rem. folio 229. column. 3. numer. 17.
 Adequatio est in simplici apprehensione. fol. 227. col. 4. nu. 2.
Adam.
 Adamo non peccante, non foret incarnatio Verbi. fol. 30. col. 4. numer. 12.
Adulti.
 Adulti electi ad coronam. fol. 309. col. 4. nu. 2.
Aequalitas.
 Aequalitas proportionum per accidens se habet in premio & supplicio. fol. 264. col. 4. num. 6.
 Aequalitas iustitiæ commutatiuæ est etiam in punitione. fol. 265. col. 3. num. 13.
Æternitas.
 Æternitas duratio etiam sine tempore. fol. 137. col. 2. nu. 9.
 Æternitas nulli creaturæ conuenit. fol. 137. col. 4. nu. 2.

Æternitas addit aliquid rationis. fol. 138. col. 2. nu. 8.
 Æternitas non est vniformitas. fol. 137. col. 4. num. 11.
 Æternitas ab immutabilitate ratione differt. ibidem.
 Æternitas non est mensura realis. fol. 139. col. 3. nu. 7.
 Æternitas an addat negationem mensuræ. fol. 139. col. 3. nu. 8.
 Æternitas non addit quid rei. fol. 139. col. 3. nu. 9.
 Æternitas addit relationem rationis positiuam. fol. 139. col. 4. numer. 10.
 Æterna electio non est per præscientiam sui. fol. 308. col. 3. nu. 5.
 Æternitas est mensura passiuæ Dei. ibidem. fol. 139. col. 4. num. 10.
 Æternitas formaliter est relatio rationis. fol. 140. col. 1. nu. 3.
 Æternitati aptamus verba temporis. fol. 137. col. 2. nu. 7.
 Æterna quæ finem non habent. fol. 140. col. 2. nu. 2.
 Æternitas & tempus mensuræ passiuæ ex D. Thoma. fol. 140. col. 4. num. 2.
 Æternitas participata est specialis duratio. fol. 145. col. 2. nu. 7.
 Æternitas participata alia ab æuo. fol. 144. col. 3. nu. 2.
 Æternitas indiuisibilis. f. 208. col. 2. num. 8.
 Æternitas ambit totum tēpus. fol. 207. col. 2. nu. 1.
 Æternitas in Deo secundum se. fol. 137. col. 1. nu. 3.
 Æternitas coexistit tempori in tēpore. fol. 137. col. 2. nu. 6.
 Æternitas maior tempore quo modo. ibid. num. 8.
 Æternum quod ab homine mutari non potest. fol. 140. col. 2. nu. 4.
 Æternum pro periodo durationis. fol. 140. col. 2. nu. 5.
Æuum.
 Æuum id est, seculum & periodus. fol. 140. col. 4. nu. 1.

Æuum

R E R V M.

Æuum pro æternitate. fol. 141. col. 1. num. 2.
 Æuum propriè mensura media. fol. 141. col. 2. num. 3.
 Æuum minus recedit ab æternitate, quàm tempus. fol. 141. col. 4. num. 6.
 Æuum duratio indiuisibilis. f. 142. col. 2. num. 11.
 Æuum infinitum. fol. 142. col. 4. numer. 16.
 Æuum duratio etiam corporum celestium. fol. 142. col. 4. nu. 17.
 Æuum mensura æuiteriorum. fol. 143. col. 1. num. 17.
 Æuum aliquid rationis. ibidem.
 Æuum non est in Deo. fol. 147. col. 4. num. 7.
Affectus.
 Affectus in Deo sine imperfectione. fol. 259. col. 1. num. 1.
 Affectus vindictæ ad nullam virtutem pertinet nisi ad vindictiuam per se loquendo. fol. 267. col. 2. numer. 3.
 Affectus pius credendi est supernaturalis. fol. 280. col. 4. num. 5.
 Affectus charitatis ad vitam contemplatiuam pertinet. fol. 57. col. 3. num. 1.
 Affectus dilectionis naturalis Dei ad vitam contemplatiuam pertinet iuxta Aristotelem. ibid. vide in indice vers. Theologia in fine.
Afirmatio.
 Afirmatio, aut negatio, est fundamentum veritatis, non qualibet adæquatio. folio 228. col. 4. numer. 12.
Agens.
 Agens creatum per naturam operatur tanquam per principium. fol. 99. col. 2. num. 7.
 Agentia etiam inanimata habent in se principium sui motus naturalis. fol. 37. col. 1. n. 12. & fol. 237. col. 4. num. 2.

Albertus Magnus.
 Alberti Magni testimonium in laudem D. Thomæ. fol. 5. col. 1. numer. 6.
D. Alphonfus à Coloma.
 Diui Alphonfi à Coloma genus, ingenium, eruditio præfertim sacra. fol. 6. col. 3. num. 16.
 Quàm dignus Episcopus, & Ecclesiastes. ibidem.
 Eiusdem testimonium ex Tridentino Concilio in laudem D. Thomæ. ibi col. 4.
Amor.
 Amor est in Deo de fide. fol. 259. col. 1. num. 1.
 Amor Dei dicit effectum in amato. fol. 241. col. 3. num. 3.
 Amor vt causa est præcipuum. fol. 273. col. 1. num. 9.
Analogia.
 Analogia cum vniuocis conueniunt in multiplicatione formali. folio 233. col. 4. nu. 3.
 Analogum præcipuum ponitur in definitione aliorum. fol. 106. col. 3. num. 1.
Angeli.
 Angeli illuminantur de nouo. fol. 182.
 Angeli & cœli natura esse immutabiles. folio 135. column. 3. numer. 2.
 Angeli inuicem cōprehendunt. fol. 166. col. 3. num. 3.
 In Angelis singulis est suum tempus. fol. 143. col. 4. num. 6.
 Angeli & cœli quomodo entia necessaria. fol. 135. col. 4. num. 6.
 Angeli quoad naturam magis dilecti, non quoad gloriam. fol. 261. col. 1. num. 2.
 Angeli inferiores docentur à superioribus. folio 182. col. 3. numero 2.
 Angeli diem iudicij ignorant. ibidem.
 In Angelis etiam distinguitur suppositum à natura. fo. 89. col. 4. nu. 3.

I N D E X.

- Annihilatio.*
Annihilatio per se non est bona. fol. 255. col. 3. num. 4.
- Animal.*
Animalia manifestè viuunt, quia ex se mouentur. fol. 237. col. 3. numer. 1.
Animalia solo motu secundùm locum dicuntur mouere se ipsa. fol. 37. col. 2. num. 13.
- Anima.*
Anima Christi mensura æternitatis participata. fol. 148. col. 2. numero 8.
Anima Christi, & Beatæ Virginis ab initio omnia vident in Verbo. fol. 185. col. 2. num. 10.
Anima Christi videt infinita futura. fol. 182. col. 2. num. 20.
Anima & potentia perfectioris naturæ donis supernaturalibus. fol. 170. col. 1. num. 6.
Anima non simul intendit diuinis & sensibilibus. fol. 190. col. 4. numero 6.
Anima aptior in somnis ad diuina apprehendenda. fol. 190. col. 4. num. 7.
Animalia se mouent tantùm motu progressiuo. fol. 237. col. 4. nu. 2.
Animæ an præter rationalem omnes sint diuisibiles. fol. 36. col. 2. num. 5.
Anima rationalis sola subsistit, non materia, neque formæ aliæ. fol. 36. col. 3. num. 9.
Animæ perfectorum animalium indiuisibiles. fol. 38. col. 1. nu. 17.
Anima extensa & corruptibilis non sunt idem. fol. 38. col. 3. nu. 22.
Anima quæuis est in aliqua parte indiuisibilis. folio 98. col. 2. numero 9.
Anima rationalis sola substantia. fol. 97. col. 4. num. 5.
Anima equi est omninò indiuisibilis. ibidem.
De anima cœli ex Augustino. fol. 23. col. 4. num. 16.
- Anima rationalis sola nobilior cœlo, nullâ alia inferiora. fol. 85. col. 4. num. 6.
- Anselmus.*
Anselmi axioma verum. fol. 25. col. 1. num. 20.
- Appetitus.*
Appetitus elicitus est in habentibus cognitionem. fol. 239. col. 3. num. 3.
Appetitus elicitus circa bonum apprehensum. fol. 239. col. 4. nu. 4.
Appetitus insitus, aut naturalis quid. fol. 155. col. 1. num. 8.
Appetitus boni ex appetitu animalis & rationali. fol. 239. col. 4. numer. 4.
Appetitus naturalis nō datur ad visionem Dei. fol. 254. col. 4. numero 7.
Appetitus naturalis visionis quomodo. fol. 157. col. 4. num. 15.
Appetitus visionis quomodo nō sit naturalis. fol. 157. col. 4. nu. 16.
Appetitus naturalis in visione Dei expletur. fol. 158. col. 1. nu. 17.
Appetitus naturalis quomodo debeat expleri à natura. fol. 158. col. 2. num. 18.
Appetitus determinat scientiã. fol. 204. col. 3. num. 3.
- Applicatio.*
Applicatio mediorum est de facto in prouidentia. fol. 274. col. 1. & 2. num. 6.
- Apostoli.*
Apostolorum modestia ac disciplina. fol. 11. col. 1. num. 8.
- Apostasia.*
Apostasia quid. fol. 28. col. 4. numero 17.
- Apprehensio.*
Apprehensio simplex non vera, aut falsa, in sensu tamen est instar falsi. fol. 228. col. 2. num. 6.
- Arbitrium.*
Arbitrium liberum potest gloriari ex gratia. fol. 298. col. 2. numero 2.

Arbi-

R E R V M.

- Arbitrium liberum laudem habet, & meritum. fol. 298. col. 3. nu. 4.
Arbitrium liberum causa meriti, & effectus prædestinationis. fol. 313. col. 2. num. 8.
Arbitrium liberum causa per se materialis peccati. fol. 252. col. 1. numer. 3.
Arbitrium liberum est in Deo respectu eorū quæ nō necessariò vult. fol. 256. col. 2. num. 1.
- Argumenta.*
Argumenta à Theologo non soluuntur euidenter. fol. 66. col. 4. nu. 3.
- Aristoteles.*
Aristotelis axioma. fol. 225. col. 4. num. 7.
Aristotelis sententia circa Dei libertatem. fol. 256. col. 4. nu. 7.
- Ars.*
Ars in Deo vna, & sapientia. fol. 221. col. 2. num. 6.
Ars in Deo est vna, ideè plures. fol. 223. col. 1. num. 5.
Ars in pictore vna. fol. 223. col. 1. num. 5.
- Assensus.*
Assensus fidei diuinæ ex discursu theologico sequitur. fol. 48. col. 1. numer. 6.
Assensus Theologicus vnus specie atoma. fol. 54. col. 1. num. 1.
Assensus non fertur in nudam copulam. ibidem.
- Attingere.*
Attingere est videre, & non omninò capere. fol. 175. col. 3. nu. 14.
- Attributa.*
Attributa diuina conuertuntur essentialiter. fol. 113. col. 1. nu. 5.
Attributa omnia in Deo simul cognoscuntur. fol. 203. col. 4. nu. 12.
- Augmentum.*
Augmentum gratiæ actibus remissis statim non datur. fol. 27. col. 3. numer. 23.
- Augustinus.*
Augustini sententia pulchra. fol. 12. col. 3. num. 3.
- Augustini ratio de phrasi. fol. 14. col. 3. num. 14.
Augustini de Scripturæ stylo. fol. 19. col. 3. num. 25.
- Aureolus.*
Aureoli sententia circa assensum fidei. fol. 48. col. 2. nu. 6.
Aureoli propositiones circa habitum Theologiæ. fol. 49. col. 3. nu. 14.
- Auxilium.*
Auxilia dantur adultis. fol. 294. col. 1. num. 7.
Auxilium quibus non detur ad credendum. fol. 293. col. 1. nu. 13.
Auxilium sufficiens & efficax nō differunt nisi penes effectum. fol. 299. col. 2. num. 8.
Auxilium ex Dei voluntate datur; vni efficax, alteri sufficiens. fol. 299. col. 3. num. 9.
Auxilium maius in eo qui conuertitur quomodo. fol. 304. col. 1. nu. 2.
Auxiliū maius potest esse in eo, qui non respōdet, quomodo. fol. 304. col. 2. num. 5.

B

Baronius.

Baronij Cardinalis testimonium in laudem D. Thomæ. fol. 6. col. 4. num. 15.

Beata Virgo.

Beata Virgo suam Theologiam ac fidem habebat de suo discursu. fol. 55. col. 1. num. 17.

Beatissime Virginis testimonium erga D. Thomam. fol. 5. col. 4. nu. 9.

Beatitudo, Beati.

Beatitudo supernaturalis finis Theologiæ practicæ quomodo. fol. 61. col. 3. num. 5.

Beati videre Deum est de fide. fol. 153. col. 1. num. 3.

Beati cognoscunt omnia quæ scire desiderant. fol. 182. col. 1. nu. 17.

Beati non omnes creaturas vident. fol. 178. col. 1. nu. 5.

Beati norunt se, & suam beatitudinē. fol. 182. col. 1. num. 17.

I N D E X.

- Beatitudo non necessariò est præmium. fol. 357. col. 1. num. 7.
 Beatitudo est in operatione intellectus. fol. 357. col. 2. num. 1.
 Beatitudo formalis quid creatum in creatura. fol. 357. col. 2. num. 1.
 Beatitudo essentialis nõ equalis. fol. 166. col. 2. num. 7.
 Beatitudo est finis supernaturalis. f. 155. col. 3. num. 13.
 Beatitudo in particulari sola reuelatione nota. fol. 155. col. 2. nu. 11.
 Beati erunt omninò domini potentiarum, non sic viatores. fol. 191. col. 2. num. 11.
 Beati pro damnatis non orant. fol. 270. col. 4. num. 4.
 Beatitudo faciat omnem appetitum sciendi. fol. 182. col. 1. num. 16.
Benevolentia.
 Benevolentia inter eos qui possunt redamari. fol. 260. col. 3. numero 4.
Bonitas, Bonum.
 Bona maxima, media, infima. fol. 115. col. 4. num. 1.
 Bonitas Dei infinita nõ destruit omnem malum. fol. 84. col. 2. nu. 1.
 Bona vt existentia, fol. 111. col. 4. num. 6.
 Bonitatis ratio est perfectio. fo. 106. col. 3.
 Bonitas materiæ per modum potentia, & appetitus. fol. 112. col. 1. num. 3.
 Bonitas essentiæ & existentia disticta. fol. 116. col. 4. num. 5.
 Bonitas creaturæ maximè secundum esse substantiale. fol. 118. col. 4. num. 5.
 Bonitas intrinseca est in rebus, non veritas, nisi vt in causa, & vt in effectu. fol. 234. col. 1. num. 2.
 Bonitas diuina potuit amari sola sine creaturis. fol. 242. col. 2. numero 2.
 Bonitas diuina idem cum actu & voluntate. folio 246. col. 1. numero 2.
 Bonitas diuina est primò mouens ex Diuo Thoma. fol. 246. col. 4. numero 12.
 Bonum latius extenditur quàm verum respectu perfectibilium. fol. 232. col. 3. num. 5.
 Bonum aliquod finitum expellit omnem malum. folio 84. col. 3. numero 4.
 Bonum est in rebus. fol. 106. col. 3. num. 1.
 Bonum quod perfectum. fol. 107. col. 1. num. 3.
 Bonum passio entis non malum. ibidem.
 Bonum supra ens addit positiuam relationem rationis. fol. 168. col. 3. num. 3.

C

Candidatus.
 Candidatus si sit vnus tantum, nõ est iustitia distributiua. fol. 266. col. 2. num. 18.
Cassianus.
 Cassiani testimonium. fol. 8. col. 4. num. 12.
Castitas.
 Castitas Diui Thomæ. fol. 9. col. 4. num. 18.
 Casus notandus circa consecrationem. fol. 33. col. 3. num. 31.
Catena.
 Catena D. Thomæ in Euangelia. fol. 16. col. 2. num. 12.
Causa.
 Causæ secundæ habent virtutem ad producendam essentiam & esse. fol. 99. col. 4. num. 13.
 Causa equiuoca sola eminenter continet. fol. 106. col. 1. num. 11.
 Causa necessariò potens liberè representat. fol. 186. col. 3. numero 7.
 Causa prædestinationis non datur ex parte actus diuini. fol. 310. col. 4. num. 1.
 Causa permissionis non est obduratio futura. fol. 323. col. 2. nu. 14.

Causa

R E R V M.

- Causa primæ permissionis nõ datur. fol. 322. col. 3. nu. 7.
 Causa prima quomodo prior natura, & quomodo secunda. fol. 255. col. 1. num. 9.
 Causa prima influit in causam & effectum. fol. 255. col. 1. nu. 8.
 Causa realis diuinæ voluntatis nulla potest dari. fol. 245. col. 4. nu. 1.
 Causæ liberæ per effectum determinantur. fol. 209. col. 4. nu. 11.
 Causæ creatæ impediri possunt. fol. 253. col. 1. num. 2.
 Causa, vel ratio ex parte rei cognita est in Deo, non ex parte cognoscentis. fol. 201. col. 1. nu. 7.
 Causa totius effectus reprobationis non datur. fol. 322. col. 3. nu. 6.
Certitudo.
 Certitudo fidei ex parte subiecti nõ est tanta atque in scientia euidenti. fol. 60. col. 3. nu. 7.
 Certitudo prædestinationis est ex prouidentia & voluntate in omnibus. fol. 333. col. 1. num. 2.
 Certitudo Theologiæ maior certitudine scientiarum naturalium. fol. 6. col. 2. num. 5.
 Christiana disputatio non vana. fol. 20. col. 4. num. 33.
Christus.
 Christi modestia. fol. 111. col. 1. nu. 7.
 In Christo non fuit spes. fol. 30. col. 4. num. 13.
 In Christo non est noua filiatio naturalis temporalis. fol. 31. col. 4. num. 19.
 In Christo omnes virtutes in finem charitatis ordinabantur. fol. 39. col. 1. num. 24.
 In Christo fuit singulare, quòd simul viator & comprehensor. fol. 191. col. 1. num. 10.
 Christus an creatura. fol. 30. col. 1. num. 3.
 Christus an seruus. fol. 30. col. 1. nu. 4.
 Christus an filius naturalis noua filiatione. fol. 30. col. 1. nu. 5.
 Christus in vita mortali vidit Deum. fol. 190. col. 1. nu. 2.
 Christus compositus ex duabus naturis. fol. 104. col. 3. nu. 5.
 Christus magis dilectus Deo. f. 261. col. 1. num. 1.
 Christus nõ est creatura. fol. 31. col. 4. num. 14.
 Christus non potest dici filius adoptiuus. fol. 31. col. 3. num. 17.
 Christus non est prius prædestinatus nisi dignitate. fol. 285. col. 3. num. 6.
 Christus pro omnibus mortuus quomodo. fol. 194. col. 1. nu. 8.
 Christus prædestinatus in remediū. fol. 338. col. 4. num. 3.
 Christus vt filius naturalis possedit ab initio. fol. 310. col. 1. nu. 3.
 Christus solus peccare non potuit. fol. 332. col. 3. nu. 3.
 Christus seruus dicitur vt homo. fol. 31. col. 1. num. 15.
Hyperdulia.
 Christus vt homo adoratur hyperdulia. fol. 31. col. 4. num. 18.
 Christus vnus per se. fol. 151. col. 4. num. 3.
Circulus.
 Circulus necessariò admittendus in re relatis. fol. 243. col. 4. nu. 10.
Clemens VI.
 Clementis VI. dictum de laudibus D. Thomæ. fol. 6. col. 1. nu. 12.
Cæli.
 Cæli an sint animati, quid ex fide. fol. 21. col. 4. num. 11.
 Cæli formaliter animati Philosophis Ethnicis. fol. 24. col. 2. nu. 28.
 Cælos dicere formaliter animatos an sit contra fidem. fol. 24. col. 3. numero 30.
 Cælum & astra animata à Philosophis. fol. 23. col. 4. nu. 26.
Cognitio.
 Cognitio essentialis in Deo est idea. fol. 219. col. 1. nu. 12.
 Cognitio aut verbum est idea, & res etiam vt cognita. fol. 219. col. 1. num. 13.

Zz 4

I N D E X.

Cognitio Dei vt spéculatiua, vera est ab obiecto, vt practica causa veritatis rei. fol. 230. col. 4. numer. 11.

Cognitio per eleuationem à materia fol. 162. col. 3. num. 7.

Cognitio nō potest produci sine potentia. fol. 164. col. 2. nu. 2.

Cognitio in tribus personis eadem. fol. 179. col. 3. num. 17.

Cognitio notionalis Patris eadem cum essentiali. fol. 179. col. 3. numer. 17.

Cognitio in Verbo, & in proprio genere diuersa specie. fol. 182. col. 2. num. 18.

Cognitio & amor creatus est mutatio in potentia. fol. 184. col. 3. numer. 5.

Cognitio Dei non pendet à rebus. fol. 202. col. 2. num. 7.

Cognoscencia habent formas aliorum. fol. 200. col. 3. nu. 2.

Cognoscimus Deum ex creaturis. fol. 78. col. 3. nu. 5.

Commendatio disciplinæ & modestiæ. fol. 10. col. 3. nu. 1. & 3.

Commentaria D. Thomæ in Paulū. fol. 16. col. 1. nu. 11.

Communicare.

Cōmunicare se est actus perfecti nō perfectio intrinsecè. fol. 243. col. 3. num. 8.

Comminatio.

Comminatio quando mutetur. fol. 271. col. 1. num. 9.

Complacentia.

Complacentia simpl. x circa possibilia in Deo explicari non potest. fol. 241. col. 3. nu. 3.

Complexio.

Complexio non est effectus prædestinationis. fol. 283. col. 4. nu. 7.

Compositio.

Compositio rei est in omni genere & specie. folio 101. col. 4. numer. 15.

Compositum etiam est vnum per se. fol. 151. col. 4. nu. 3.

Conatus.

Conatus noster non inanis. fol. 277. col. 1. num. 5.

Conceptus.

Conceptus Dei includit conceptum esse secundum se. fol. 8. col. 3. nu. 5.

Conceptus formalis verus aut falsus fol. 226. col. 2. nu. 2.

Conceptus formalis solus est verus, aut falsus re ipsa. fol. 226. col. 3. num. 3.

Conceptus obiectiuus est in conceptu formali. 233. col. 1. nu. 3.

Conceptus vnus communis in analogis non datur. fol. 225. col. 1. num. 1.

Conceptus significatur nominibus immediatè. f. l. 193. col. 3. nu. 5.

Conceptus vnus formalis confusus. fol. 196. col. 2. nu. 7.

Conciliatio libertatis cum prouidentia. f. l. 329. col. 3. nu. 1.

Conclusio in debiliorem partē quō modo intelligendum. fol. 54. col. 3. num. 5.

Concreta.

Concretis vitur ob perfectionem, abstractis ob simplicitatem. fo. 87. col. 4. nu. 11.

Concreta perfectionē abstracta simplicitatem denotant. fol. 194. col. 1. num. 12.

Concursus.

Concursus primæ causæ quomodo prior, quomodo non. fo. 277. col. 2. num. 5.

Concursus essentiæ ad visum est voluntarius. fol. 164. col. 3. nu. 1.

Concursus primæ causæ quomodo prior, & etiam concursus secundæ. fol. 330. col. 3. nu. 3.

Condignitas.

Cōdignitas fuit in satisfactione Christi. fol. 264. col. 1. nu. 12.

Conditio.

Conditiones speculi non aptantur Deitati. fol. 186. col. 1. nu. 2.

Conditio liberi arbitrij. fo. 256. col. 4. num. 8.

Con-

R E R V M.

Confertur Theologia cum Metaphysica, cuius septem sunt munera. fol. 49. col. 3. nu. 14.

Confirmati.

Confirmati absolute peccare possunt. fol. 310. col. 2. nu. 5.

Confirmati sola extrinseca prouidentia præferuntur. fo. 257. col. 1. num. 8.

Connaturale.

Connaturale sequitur ad intrinseca principia. fol. 170. col. 4. numero 8.

Consecratio.

Cōsecratio an mitione desinat. fol. 30. col. 1. nu. 6.

Consecratio an pluribus simul fiat. fol. 30. col. 3. num. 8.

Consensio.

Consensio totius Ecclesiæ circa approbationem doctrinæ D. Thomæ fol. 7. col. 1. nu. 19.

Consideratio.

Consideratio bonitatis in Mathematicis non est Mathematica. fo. 111. col. 4. num. 6.

Conservatio.

Conservatio Angeli eadem cū creatione. fol. 142. col. 4. nu. 11.

Contemptio.

Contemptio gloriæ huius vitæ D. Thome. folio 10. col. 1. nu. 19. & 20.

Contentio.

Contentiones vanæ. fol. 20. col. 3. num. 33.

Contingentia.

Contingentia oritur ex virtute Dei. fol. 254. col. 3. nu. 5.

Contingentia qualis respectu Dei. fol. 254. col. 4. nu. 6.

Continuum.

Continuum omnino diuidi non potest. fol. 286. col. 2. nu. 4.

Contradictio.

Contradictio propriissime non nisi in vniuersis. fo. 199. col. 1. nu. 2.

Contritio.

Contritio perfecta, & attritio extrin-

secè differunt. fol. 34. col. 4. numer. 40.

Conuenientia.

Conuenientia, integritas, & perfectio. idem folio 108. col. 4. numer. 4.

Conuenientia nō est absolutum, sed relatio. fol. 109. col. 2. nu. 8.

Conuēientia ad alterum non est passio entis. folio 110. col. 3. numero 5.

Conuenientia ad intra in compositis & simplicibus. fol. 110. col. 3. num. 5.

Creatura.

Creatura triplici modo coniungitur Deo. fol. 133. col. 4. nu. 5.

Creatura per se mutabilis. fol. 135. col. 1. nu. 3.

Creatura an per essentiam bona. fol. 118. col. 3. nu. 5.

Creatura melius dicitur bona per participationem. fol. 118. col. 4. numer. 7.

Creatura intellectualis magis similis Deo. fol. 106. col. 2. nu. 3.

Creatura concipitur nō esse. fol. 90. col. 1. num. 6.

Creatio non est actio. fol. 23. col. 2. num. 21.

Creaturæ quomodo sint media voluntata. fol. 246. col. 2. nu. 7.

Creaturæ videntur à Deo quomodo in seipsis, & quomodo non. fol. 202. col. 4. nu. 1.

Creaturas tãquam in specie expressa cognosci in essentia. fol. 203. col. 1. num. 4.

Creatura in Deo tanquam præcipuo obiecto cognoscuntur. fo. l. 203. col. 2. num. 6.

Creaturæ imperfectè Deo assimilantur. fol. 106. col. 2. nu. 2.

Creaturæ formaliter bonæ sua bonitate. fol. 119. col. 1. nu. 1.

Creaturæ sunt in Deo ab æterno. fo. 132. col. 1. num. 19.

Creaturæ factæ & possibles de facto simul videntur eadem visione in verbo.

I N D E X.

- verbo. fol. 108. col. 4. num. 7.
 Creaturæ omnes non videtur à quo
 uis beato, sed aliquæ possibles.
 fol. 183. col. 2. num. 11.
 Creaturas in se cognosci aut ex par
 te medij, aut ex parte termini. fo.
 188. col. 1. num. 3.
 Creatura perfecte imitatur essen
 tiam diuinam, vt ideam sui, non
 tamen secundum rem & esse ideæ.
 fol. 219. col. 4. num. 20.
Credere.
 Credens fide formata, & qui man
 ducat spiritu simul saluus erit. fo.
 271. col. 2. num. 13.
 Credibilitas mysteriorum est eui
 dens. fol. 50. col. 1. num. 18.
Cura.
 Cura, aut procuratio æterna, & tem
 poralis. fol. 273. col. 4. nu. 13.
D
Datio.
 Datio nõ est respectu Dei neque
 acceptio in ipso. fol. 263. col. 2.
 num. 6.
Decretum.
 Decretum Dei in se non iuuatur præ
 cibus. fol. 336. col. 2. num. 3.
 Decreta & voluntates circa obie
 cta connexa. fol. 211. col. 3. nu
 mer. 9.
Demonstratio.
 Demonstratio & fides diuersa ratio
 ne possunt esse de eodem. fol. 81.
 col. 3. num. 8.
 Demonstratio solui non potest ibi
 dem num. 10.
 Demonstrationes de Deo ex effecti
 bus. fol. 103. col. 3. num. 7.
Denominatio.
 Denominatio scibilis non est ratio
 formalis. fol. 52. col. 1. nu. 4.
Descriptio.
 Descriptio ideæ diuinæ. fol. 217. col.
 3. num. 4.
Desiderium.
 Desideriũ naturale beatitudinis su
 pernaturalis non datur, id est,
 visionis Dei.
 Desiderium naturale ex cognitione
 naturali. fol. 157. col. 1. nu. 8.
 Desiderium videndi Deum non est
 necessariũ. fol. 157. col. 1. nu. 10.
Desperatio.
 Desperatio positina sequitur ex re
 uelatione. fol. 279. col. 4. nu. 7.
 Desperatio non negat misericordiã
 Dei, & desperans ille non peccat.
 fol. 280. col. 1. num. 8.
Determinatio.
 Determinatio Dei quibusdam inef
 fabilis quo modo explicanda. fol.
 243. col. 3. nu. 7.
Deus.
 Dei consideratio secundum essen
 tiam in tres partes diuiditur. fol.
 78. col. 2. num. 2.
 Dei esse & sua cognitio, & cognitio
 est idem cum re cognita. fol. 232.
 col. 4. num. 1.
 Dei prouidentia dedit duces artiũ.
 fol. 17. col. 1. num. 7.
 Dei sedes coelum, terra subsellium
 eius. fol. 127. col. 2. nu. 6.
 Dei scientia non magis certa ex vi
 sione rerum. fol. 209. col. 2. nu. 8.
 Deitas est relata secundum dici. fol.
 182. col. 2. num. 21.
 Deitas vna numero. fol. 102. col. 4.
 num. 5.
 Deo omnia sunt præsentia. fol. 210.
 col. 2. num. 15.
 Deo nihil prius secundum intelle
 ctum. fol. 102. col. 4. nu. 6.
 Deo necessariò operante adhuc vir
 tus eius esset efficacissima. folio
 254. col. 3. num. 5.
 Deo & creaturis neque substantia,
 neque relatio est vniuoca. fol. 101.
 col. 2. num. 9.
 In Deo anima pro voluntate. fo. 87.
 col. 1. num. 6.
 A Deo & Angelo cognoscitur men
 sura communis. fol. 147. col. 3.
 num. 5.
 In Deo non est pars efficiens, & pars
 non efficiens. fol. 87. col. 1. nu. 5.
 In

R E R V M.

- In Deo nulla est compositio. fol. 91.
 col. 4. num. 12.
 Deum esse non omnibus per se no
 tum. fol. 79. col. 1. num. 6.
 Deum esse per se notum secundum
 se. fol. 80. col. 3. num. 6.
 Deum esse potest demonstrari. fol.
 80. col. 4. num. 3.
 Deum esse probabilissimum. fo. 80.
 col. 2. num. 6.
 Deũ cognoscimus ex creaturis per
 viam excellentiæ, causalitatis, &
 negationis. fol. 83. col. 1. num. 9.
 Deum esse in rebus de fide. fol. 127.
 col. 1. num. 2.
 Deum omnia cognoscere certũ est,
 vt obiecta & omnia, vna cognitio
 ne. fol. 202. col. 2. num. 5.
 Deum non posse videri oculo cor
 poreo. fol. 164. col. 4. num. 2.
 Deus an sit subiectum attributionis
 tantum. fol. 79. col. 1. num. 6.
 Deus lux vera. fol. 12. col. 2. nume
 ro 2.
 Deus qua ratione non sit obiectum
 formale. fol. 64. col. 4. nu. 13.
 Deus subiectum præcipuum & radi
 cale Theologiæ, ex Bonaventura
 & alijs. fol. 65. col. 3. num. 6.
 Deus non ex terminis, sed discursu
 notus. fol. 79. col. 2. num. 9.
 Deus non concipitur sine respectu
 ad creaturas. fol. 79. col. 4. nume
 ro 13.
 Deus quare dicatur natura notus ibi
 dem. num. 14.
 Deus non est corpus. fol. 84. col. 4.
 num. 3.
 Deus idem quod Deitas ex fide. fol.
 87. col. 2. num. 4.
 Deus est sua Deitas subsistens. fol.
 90. col. 4. num. 16.
 Deus est suũ esse de fide. fol. 91. col.
 1. num. 2.
 Deus non est ens per participationẽ
 fol. 91. col. 2. num. 9.
 Deus solus causa totius entis. fol. 98
 col. 4. num. 3.
 Deus causa totius entis, causæ secũ
 da instrumenta eius. fol. 99. col.
 3. nu. 12. & 13.
 Deus non potest componi ex gene
 re & differentia. fol. 100. col. 4.
 num. 3.
 Deus abusuè substantia. ibidem.
 Deus non habet diffinitionem. fol.
 102. col. 4. num. 6.
 Deus non potest esse pars cõponens
 fol. 104. col. 2. num. 4.
 Deus perfectissimus, & omninò in
 actu. fol. 104. col. 4. num. 2.
 Deus non dicitur similis creaturis.
 fol. 106. col. 3. num. 4.
 Deus amat quæ producit. fol. 112.
 col. 3. num. 2.
 Deus bonus respectu creaturarum.
 fol. 116. col. 3. num. 2.
 Deus summum bonum simpliciter
 & absolutè. fol. 116. col. 4. nume
 ro 2.
 Deus bonitas pura, & finis omnium.
 fol. 118. col. 1. num. 6.
 Deus solus bonus. folio 118. col. 4.
 num. 7.
 Deus est causa exemplaris. fol. 119.
 col. 2. num. 3.
 Deus est infinitus de fide. fol. 119.
 col. 4. num. 3.
 Deus in demonibus cum addito. fol.
 127. col. 3. num. 8.
 Deus est in loco vbiuis de fide. fol.
 130. col. 1. num. 2.
 Deus est qui est. fol. 91. col. 1. nu
 mer. 2.
 Deus in loco solũ est per operatio
 nem, non intrinsecè, vt res create.
 fol. 130. col. 2. num. 3.
 Deus non per suam perfectionem
 in loco. folio 130. col. 3. nume
 ro 4.
 Deus non definitur loco. fol. 130.
 col. 3. num. 6.
 Deus moueri potest per accidẽs. fo.
 131. col. 4. num. 18.
 Deus semper est, nõ vbi que ab æter
 no. fol. 131. col. 4. nu. 17.
 Deus non est in inani extra coelum.
 fol. 131. col. 1. num. 8.
 Deus

I N D E X.

- Deus peccata non prouidet proprie. fol. 278. col. 4. num. 3.
- Deus omnia prescit, non prediffinit. fol. 278. col. 4. num. 3.
- Deus est causa permissionis, non peccati. fol. 288. col. 2. num. 7.
- Deus causa indurationis negatiue. fol. 289. col. 2. num. 7.
- Deus tradit in peccatum quomodo. fol. 289. col. 3. num. 9.
- Deus non pueris omnibus dat sufficiens auxilium. fol. 293. col. 3. num. 4.
- Deus operatur ex hypothesi ex iustitiæ necessitate. fol. 351. col. 4. num. 6.
- Deus non potest facere nisi iustum. fol. 350. col. 2. num. 7.
- Deus multa potest facere, quæ non facit. fol. 350. col. 1. num. 3.
- Deus non dicit relationem realem secundum esse ad creaturas. fol. 348. col. 2. num. 5.
- Deus non sub omnipotentia. fol. 345. col. 4. num. 6.
- Deus in rebus est per relationem ad creaturas. fol. 132. col. 1. numer. 16.
- Deus triplici modo in rebus. fol. 132. col. 2. num. 1.
- Deus in omnibus per potentiam. fol. 132. col. 3. num. 2.
- Deus speciali modo est in omnibus sanctis. folio 133. col. 3. numero 1.
- Deus est in Christo speciali modo. fol. 133. col. 4. num. 5.
- Deus solus omnino immutabilis. fol. 135. col. 2. num. 4.
- Deus quare immutabilis secundum esse substantiale. fol. 135. col. 2. num. 4.
- Deus solus omnino immortalis. fol. 135. col. 4. num. 5.
- Deus est æternus de fide. fol. 137. col. 4. num. 1.
- Deus solus primò æternus. fol. 140. col. 1. num. 1.
- Deus solus æternus. fol. 142. col. 2. num. 10.
- Deus solus non potest non esse. fol. 142. col. 3. num. 131.
- Deus vnus tantum de fide. fol. 152. col. 2. num. 1.
- Deus maximè vnus. fol. 152. col. 4. num. 1.
- Deus quomodo naturaliter cognitus & desideratus. fol. 158. col. 1. num. 17.
- Deus non est corporeus, neque visibilis. folio 164. column. 4. numero 3.
- Deus non potest videri visu corporeo. fol. 164. col. 4. num. 4.
- Deus non miserendo indurat. fol. 289. col. 2. num. 7.
- Deus obiectum intellectus quomodo. fol. 166. col. 2. num. 8.
- Deus potest supplere vicè habituum. fol. 169. col. 3. num. 3.
- Deus incomprehensibilis ex Scriptura. fol. 147. col. 4. num. 6.
- Deus neque ab anima Christi comprehenditur. fol. 175. col. 2. numer. 11.
- Deus inuisibilis ad plenum. fol. 175. col. 3. num. 15.
- Deus sibi comprehensus. fol. 176. col. 1. num. 1.
- Deus omnino capi non potest. fol. 176. col. 4. num. 8.
- Deus speculum. fol. 181. col. 4. numer. 15.
- Deus non potest videri sine ordine ad creaturam. fol. 181. col. 4. numer. 16.
- Deus non à Patribus dicitur speculum, sed à Magistris. fol. 186. col. 2. num. 2.
- Deus repræsentat alia à se distinctè in se vt speculum. ibidem.
- Deum vidēs abstrahitur à sensibus. fol. 190. col. 3. nu. 6.
- Deus ineffabilis ex Scriptura. fol. 193. col. 3. num. 6.
- Deus melius negatiue, quàm affirmatiue significatur. fol. 193. col. 3. num. 7.

Deus

R E R V M.

- Deus melius cogitatur, quàm dicitur, aut nominatur. fol. 193. col. 4. num. 8.
- Deus secundum opinionem analogicè dicitur scienti falsam opinionem. folio 199. column. 2. numero 2.
- Deus comprehendit se. fol. 201. col. 3. num. 1.
- Deus sibi finitus quodam modo, ibidem.
- Deus cognoscit alia à se, quia cognoscit suam virtutem. fol. 201. column. 4.
- Deus cognoscit alia à se propria cognitione. ibidem.
- Deus intellectu est causa rerum omnium. fol. 202. col. 1. nu. 2.
- Deus in se intuetur omnia. fol. 202. col. 3. nu. 9.
- Deus cognoscit creaturas, quia cognoscit suam virtutem. fol. 203. col. 2. num. 6.
- Deus habet scientiam visionis & simplicis intelligentiæ. fol. 205. column. 1.
- Deus impossibilia eadem cognitione cognoscit. fol. 205. col. 1. numer. 1.
- Deus entia rationis verè concipit. ibidem.
- Deus mala per semet cognoscit. fol. 205. col. 1. num. 1.
- Deus omnia per suam essentiam cognoscit, & mala etiam per bona opposita. folio 205. col. 2. num. 2. & 3.
- Deus futura infinita videt actu. fol. 205. col. 4. nu. 2.
- Deus nouit contingentia futura de fide. fol. 206. columna 3. numero 2.
- Deus coexistit creaturæ in tota æternitate, non in omni tempore. fol. 208. col. 2. num. 8.
- Deus nouit vires arbitrij, & futurum opus ex hypothesi.
- Deus non potest de nouo prædestinare, aut velle. fol. 216. col. 1. num. 8.
- Deus habet scientiam speculatiuam & practicam, iuxta obiecta diuersa. fol. 216. col. 3.
- Deus distinguit ratione conceptus obiectiuos. fol. 223. col. 4. numer. 5.
- Deus quomodo sit sua veritas. fol. 231. col. 1. num. 13.
- Deus vt res & vt intelligens est prima & summa veritas. fol. 232. col. 4. num. 1.
- Deus dicitur verus quomodo. folio 233. col. 1. num. 4.
- Deus maximè & perfectissimè viuunt. folio 238. column. 1. & 2. numero 1.
- Deus in tertio gradu vitæ habet supremum locum. fol. 238. col. 2. num. 2.
- Deus operatur à se, & mouetur à se ipso. ibidem.
- Deus à se tantum mouetur. fol. 240. col. 1. num. 7.
- Deus vult alia à se, vult etiam diffundere se ad alia. fol. 204. col. 1. numer. 1.
- Deus vult & amat etiam amore amicitie, & omnia propter se ipsum. fol. 240. col. 3. num. 7.
- Deus suam bonitatem absoluta necessitate vult. fol. 240. col. 4. numer. 1.
- Deus non habet desiderium erga impossibilia. folio 241. col. 2. numero 3.
- Deus necessariò cognoscit omnia, non necessariò amat. fol. 241. col. 3. num. 4.
- Deus omnia vult, aut non vult actu positiuo. fol. 241. col. 4. numer. 1.
- Deus ex consilio operatur, & prouidet. fol. 242. column. 1. numero 3.
- Deus ex consilio non creat alios mundos. fol. 242. col. 1. nu. 4.

Deus

INDEX.

- Deus omnia vult, vt media non necessaria ad suam bonitatem. fol. 242. col. 2. nu. 2.
- Deus sibi sufficit. ibidem.
- Deus vult alia à se ex hypothefi. fol. 242. col. 3. nu. 4.
- Deus suo actu necessariò producit, & determinatur liberè. fol. 243. col. 2. nu. 7.
- Deus eodem velle quo voluit creare mundum, potuit velle nò creare. fol. 244. col. 1. nu. 13.
- Deus intellectu & voluntate agit, & non necessario. fol. 244. col. 3. nu. 4.
- Deus primò vult vnum esse propter aliud. folio 246. col. 2. numero 8.
- Deus re ipsa non vult vnum, quia vult aliud. folio 246. col. 3. numero 8.
- Deus secundùm rationem vult vnũ, quia vult aliud. fol. 246. col. 3. numero 9.
- Deus media vult, quia vult finem secundùm rationem. fol. 246. col. 4. nu. 10.
- Deus volũtate antecedenti nò vult materiale peccati. fol. 252. col. 3. nu. 6.
- Deus non vult malitiam, neque est causa eius. folio 252. col. 3. numero 6.
- Deus quomodò indifferens natura circa creaturam nò priuatiuè. fol. 256. col. 4. nu. 6.
- Deus què permittit nò vult. fol. 258. col. 2. nu. 4.
- Deus amat omnia quæ facit. fol. 260. col. 2. nu. 1.
- Deus nò amat omnes creaturas amore amicitia. folio 260. col. 2. numero 2.
- Deus irrationalia solùm amat amore concupiscentia. fol. 260. col. 3. nu. 4.
- Deus nihil accipit nò suum. fol. 263. col. 1. nu. 6.
- Deus beatos annihilare non potest. fol. 263. col. 4. nu. 10.
- Deus seruat æqualitatem etiam proportionum. fol. 265. col. 2. nu. 12.
- Deus per se respicit æqualitatem Geometricam. fol. 265. col. 2. numero 12.
- Deus non potest non dare præmium. folio 265. col. 4. numero 15.
- Deus quas causas possit supplere. fol. 169. col. 3. nu. 4.
- Dictum.*
- Dictum aliquod quomodò dicatur ipsa veritas. fol. 231. col. 1. numero 15.
- Diadochi dictum. fol. 12. col. 4. numero 5.
- Dictum Innocentij Sexti de doctrina Diui Thomæ. fol. 6. col. 1. numero 11.
- Dictum Iosephi Acoſta nimis seuerum. fol. 77. col. 2. nu. 11.
- Differentia.*
- Differentia concipiuntur vt vnum comparatione. fol. 189. col. 2. numero 10.
- Differetia omnes ex prima. fol. 140. col. 4. nu. 1.
- Difficultas.*
- Difficultas eadem libertatis nostræ respectu præscientia Dei, & respectu prouidentia. fol. 276. col. 4. nu. 4.
- Difficultates variè varijs. fol. 21. col. 2. nu. 1.
- Difficilia.*
- Difficilia multa in Diuo Thoma nò facilè iudicanda. fol. 18. col. 3. numero 18.
- Diffinitio.*
- Diffinitio mēsuræ ab Aristotele. fol. 139. col. 2. nu. 4.
- Diffinitio ideæ conuenit cognitioni. fol. 219. col. 3. nu. 6.
- Diffinitiones veritatis variè. fol. 225. col. 3. nu. 5.
- Diffinitiones prædestinationis quatuor. fol. 282. col. 1. nu. 9.

Dilectio.

INDEX.

- Dilectio.*
- Dilectio Dei in prædestinatum maior in quo. fol. 304. col. 3. numero 7.
- Dimittitur peccatum dimittētibus. fol. 271. col. 4. nu. 19.
- Disceptatio iudicij de operibus misericordia. fol. 271. col. 4. numero 18.
- Discrimen concursus Dei ad opera bona & mala. fol. 252. col. 1. nu. 3.
- Discursus.*
- Discursus in nobis duplex, in Deo verò nullus. fol. 204. col. 1. numero 1.
- Discursus causæ exigit discursum successionis. fol. 204. col. 2. numero 2.
- Discursus Theologici de vniuersalibus. fol. 45. col. 1. nu. 16.
- Dispositio.*
- Dispositio ad sciētias ex D. Thoma. fol. 8. col. 2. nu. 5.
- Dispositio propria non est in natura ad gratiam. fol. 284. col. 1. numero 9.
- Dispositio eleuans exigitur ad formam vltimam. fol. 167. col. 2. numero 3.
- Distantia.*
- Distantia determinata ex vna parte sufficit ad analogiam attributionis. fol. 197. col. 1. nu. 4.
- Distantia infinita nò creatis in simpliciter. fol. 352. col. 4. nu. 6.
- Distinctio.*
- Distinctio duplicis considerationis in diuinis. folio 164. col. 3. numero 5.
- Diuersitas.*
- Diuersitas visionum. fol. 187. col. 1. nu. 10.
- Diuersa principia ex sensibus diuersis. fol. 73. col. 3. nu. 1.
- Diuina.*
- Diuina medijs phantasmatis intelliguntur in via. fol. 192. col. 4. nu. 2.
- Diuina nomina ex effectibus componuntur. fol. 81. col. 4. nu. 4.
- Diuina symbolis corporalium traduntur. fol. 85. col. 2. nu. 7.
- Diuisio.*
- Diuisio quinque signorum ad quid utilis. fol. 258. col. 7. nu. 7.
- Diuisio in re non est prior vnitatis. fol. 150. col. 4. nu. 3.
- Diuisiones entis & vnius. fol. 151. col. 3. nu. 1.
- Diuisio boni est in genere. fol. 115. col. 1. nu. 2.
- Diuisio Theologia. fol. 40. col. 3. numero 5.
- Diuisibile per se, & diuisibile per accidens. fol. 38. col. 1. nu. 17.
- Diuisio voluntatum. fol. 17. col. 4. numero 12.
- Docibilem quo sensu. fol. 10. col. 4. nu. 4.
- Doctrina.*
- Doctrina D. Thomæ pulchra vt Luna, electa vt Sol. fol. 4. col. 3. nu. 17. & 18.
- Doctrina D. Thomæ an sit facilis. fol. 2. col. 4. nu. 1.
- Doctrina D. Thomæ arte difficillima, captu facilis. fol. 4. col. 3. numero 15.
- Doctrina an ex sanctitate vitæ firma. fol. 7. col. 4. nu. 1.
- Doctrina sana. folio 16. col. 4. numero 6.
- Doctrina Diui Thomæ tenenda omni firmitate. folio 16. col. 3. numero 5.
- Doctrina Diui Thomæ excussa manet firmior. folio 29. col. 2. numero 23.
- Doctrina Diui Thomæ circa motum animalis. fol. 37. col. 2. numero 14.
- Doctrina D. Thomæ communis, sed & sapientibus. fol. 19. col. 3. numero 25.
- Doctrina Diui Thomæ notanda. fol. 229. col. 3. nu. 17. & fol. 265. col. 4. nu. 15.

Donna.

I N D E X.

Dona.

Dona gratiæ sunt effectus prædeterminationis. f. 283. col. 2. nu. 2.

Dona infusa quare sint supernaturalia. f. 171. col. 4. nu. 14.

Dona supernaturalia nulli naturæ possunt esse connaturalia. f. 170. col. 2. nu. 2.

Donum quo quis potest perseverare dupliciter. f. 294. col. 4. num. 5.

Dus aut tria difficilia, quæ vix piè defendi possunt. f. 1. pag. 2.

Duratio.

Duratio nō est ratio distincta ab æternitate. f. 138. col. 4. nu. 11.

Duratio dicit rationem mēsuræ passivæ. f. 139. col. 4. nu. 10.

Duratio eadem est in Angelo iterū creato. f. 142. col. 2. nu. 9.

Duratio Angeli intrinsecè non est maior, aut minor. fol. 142. col. 1. nu. 9.

Durare, aut commēsurari tempore, aut ævo non est quid reale supra res. f. 95. col. 1. nu. 13.

Duratio quælibet est mensura passiva. f. 144. col. 2. nu. 8.

Duratio substantiæ corruptibilis nō est ævum. f. 146. col. 1. num. 6.

Duratio & mensura intrinseca in re. f. 147. col. 2. nu. 3.

Dux & Princeps in Theologia maxime necessarius. f. 17. col. 4. nu. 14.

Duces in facultatibus. fol. 17. col. 4. nu. 13.

E

Ecclesiæ vnus sensus. fol. 17. col. 1. nu. 7.

Ecclesia Romana edocta à Petro. folio 34. col. 1. num. 35.

Effectus.

Effectus reprobationis permissio. folio 289. col. 2. nu. 6.

Effectus præexistit in causa, in præcipua, non in instrumentali. f. 105. col. 3. nu. 4.

Effectus perfectius in causa, quam in se. ibidem.

Effectus vnus causæ quando fit ab altera nobiliori modo. fol. 106. col. 1. nu. 11.

Effectus omninò supernaturales. fol. 171. col. 1. nu. 9.

Effectus futuri liberi possunt plures videri à minus beato. f. 182. col. 2. num. 20.

Effectus non adæquans in eadem ratione specifica. f. 195. col. 4. nu. 4.

Effectum quidquid est à Deo, est ex voluntate Dei. f. 252. col. 2. nu. 4.

Effectus contingentes nō omnes ex causis secundis. f. 254. col. 4. nu. 6.

Effectus contingens à causa necessaria quomodo. fol. 255. col. 2. nu. 10.

Effectus omnes & defectus naturales sunt ex intentione Dei. f. 275. col. 1. num. 2.

Effectus communes prædeterminatis & reprobis. f. 280. col. 4. nu. 6.

Effectus est prædeterminationis gratia & gloria. f. 281. col. 2. nu. 3.

Effectus prædeterminationis per se sunt supernaturales. fol. 284. col. 2. nu. 10.

Effectus prædeterminationis potest inueniri in reprobis secundum substantiam. f. 288. col. 2. nu. 6.

Effectus totus non est in nostra potestate. f. 321. col. 3. nu. 2.

Effectus vnus est causa alterius. fol. 311. col. 2. nu. 4.

Eiusdem ordinis & modi, non eiusdem naturæ. f. 162. col. 3. nu. 7.

Electio.

Electio ratione prior prædeterminatione. f. 123. col. 1. nu. 19.

Electio non est præcipuum in providentia. f. 173. col. 1. nu. 7.

Electio in nobis prior est dilectione, in Deo è contra. f. 305. col. 1. nu. 3.

Electio in creatione dicitur latè in prædeterminatis propriè. fol. 305. col. 2. num. 4.

Electio significat separationem. fol. 305. col. 2. nu. 3.

Electio

R E R V M.

Electio tantum creature rationalis. fol. 305. col. 2. nu. 5.

Electio in Deo ratione est prior prædeterminatione. fol. 306. col. 2. nu. 9.

Electio ante iustificationem. f. 309. col. 1. nu. 7.

Electio ad gloriam ex iustitia & gratia. fol. 309. col. 1. nu. 9.

Electio etiam multorum est prior ratione prædeterminatione Christi. fol. 338. col. 1. nu. 9.

Electio facit distantiam. fol. 313. col. 3. num. 9.

Electio & prædeterminatio à solo Deo. fol. 338. col. 1. nu. 10.

Electio & dilectio est vnus actus in Deo re. fol. 339. col. 2. nu. 5.

Encomium.

Encomium D. Thomæ ab schola Parisiensi. fol. 7. col. 3. nu. 22.

Entia.

Entia rationis quando sint, fol. 35. col. 1. nu. 2.

Entia rationis logicum obiectum Logica. fol. 35. col. 2. nu. 6.

Entia rationis sunt in rebus, licet nō concipiuntur. fol. 35. col. 4. nu. 7.

Entia dicitur vel ab essentia, vel ab esse. fol. 93. col. 2. nu. 18.

Entia prædicatur de suis passionibus. fol. 106. col. 4. nu. 1.

Entia & bonum differunt ratione. fol. 107. col. 4. nu. 10.

Entia rationis sunt in rebus. fol. 109. col. 2. num. 8.

Entia prius secundum se respectu nostri intellectus. fol. 109. col. 4. nu. 3.

Entia quodlibet convertitur cum bono. fol. 110. col. 2. nu. 4.

Entia imperfectum bonitatem habet. fol. 112. col. 3. nu. 4.

Entia & passionibus eius convertuntur essentialiter. fol. 113. col. 1. nu. 5.

Entia vnus non est negatio. fol. 148. col. 4. nu. 5.

Entia supernaturalia solum accidens. fol. 171. col. 3. nu. 14.

Entia rationis verè dicuntur esse, & ideò concipiuntur. fol. 197. col. 4. num. 6.

Entia rationis quia sunt concipiuntur verè. fol. 231. col. 1. nu. 4.

Entia rationis pertinent ad ens creatum & increatum. fol. 231. col. 3. num. 3.

Entia non potest intelligi sine vero in vno sensu. fol. 231. col. 4. numero 5.

Entia rationis sunt, licet non concipiuntur actu. ibid.

Entia omne & malum poenæ est voluntum à Deo. fol. 275. col. 2. nu. 3.

Enunciabilia.

Enunciabilia quæ. folio 215. col. 1. num. 1.

Enunciabilia solum in Deo ab æterno. fol. 234. col. 4. nu. 8.

Enunciatio in nobis non habet æternam veritatem. fol. 234. col. 4. nu. 10.

Error.

Errare solent minus pii. fol. 18. col. 3. num. 17.

Error hereticorum contra Theologiam. fol. 41. col. 2. nu. 1.

Essentia & esse.

Essentia idem cum relationibus non refertur. fol. 87. col. 4. nu. 9.

Essentia creature distincta ab esse. fol. 90. col. 1. nu. 5.

Esse conuenit Deo per essentiã. fol. 90. col. 1. nu. 7.

Esse nō subsistit, sed est quo aliquid subsistit. fol. 90. col. 2. nu. 9.

Essentia eadem concipitur existens, & non existens. fol. 93. col. 1. nu. 14.

Esse in creatis accidens quomodo. fol. 93. col. 1. num. 16.

Esse pertinet ad complementum superpositi, & rationem. fol. 93. col. 2. num. 17.

Essentia & existentia simul producuntur. fol. 93. col. 3. nu. 21.

Aaa Esse

INDEX

Esse creatum non est actus purus. fo. 94. col. 1. num. 27.
 Esse in potentia ad existentiam non destruit omnem rationem entis. fo. 94. col. 1. nu. 27.
 Essentia ante existentias non sunt complete. fol. 95. col. 1. nu. 15.
 Essentia creata pendet à causa efficiente. fol. 96. col. 1. nu. 12.
 Esse ita producitur à causis sicut natura. fol. 99. col. 2. nu. 6.
 Esse conseruatur à causis. ibid.
 Esse dicitur dari à Deo quare. fo. 99. col. 4. num. 14.
 Esse & essentia in omni composito ex genere & differentia differunt re. fol. 102. col. 1. nu. 19.
 Esse subsistens habet omnem perfectionem. fol. 105. col. 3. nu. 5.
 Esse diuinum & subsistens. ibid.
 Esse ad est perfectio. fol. 111. col. 2. num. 7.
 Essentia & existentia in potentia, & in actu. fol. 112. col. 2. nu. 3.
 Essentię creaturarum bonę. fo. 118. col. 3. num. 4.
 Essentia rei per se bona, & appetibilis. fol. 118. col. 4. nu. 6.
 Esse in rebus Deo addit relationem rationis. fol. 133. col. 4. nu. 6.
 Esse indiuisibile potest annihilari. f. 142. col. 3. nu. 13.
 Essentia diuina vnitur se ipsa intellectui. fol. 159. col. 2. nu. 5.
 Essentia diuina principium cognitionis sui. fol. 161. col. 1. nu. 16.
 Essentia diuina vnitur vt species. fo. 163. col. 2. nu. 1.
 Essentia diuina principium formale visionis. fol. 163. col. 3. nu. 2.
 Essentia constituit intellectum in actu. fol. 163. col. 4. nu. 4.
 Essentia & relationes vnum principium ad extra. fo. 164. col. 3. nu. 5.
 Essentialis ordo potentia ad suum obiectum. fol. 165. col. 1. nu. 4.
 Essentia diuina præsens intellectui quomodo ante lumen, & cum lumine. fol. 168. col. 4. nu. 9.
 Essetia omnis indiuisibilis est, & melior esse non potest secundum essentialem bonitatem. fo. 353. col. 3. num. 6.
 Essentia, attributa & personæ, necessario simul videntur. fol. 178. c. 2. nu. 7.
 Essentia non est prior personis. fol. 179. col. 1. nu. 12.
 Essentia diuina speculum voluntarium quomodo. f. 183. c. 4. nu. 14.
 Essentia sibi necessario omnia representat, non sic beatis. fol. 184. col. 1. num. 16.
 Essentia diuina non assimilatur speculo omnino. fol. 186. col. 1. nu. 2.
 Essentia creata producant esse. fol. 99. col. 3. nu. 10.
 Essentia diuina non magis representat has creaturas, quam illas. fol. 186. col. 1. nu. 2.
 Essentia diuina intentione est omnia. fol. 200. col. 4. nu. 4.
 Essentia diuina relata secundum dici ad creaturas. fo. 203. col. 4. nu. 11.
 Essentia diuina est idea rerum. fol. 218. col. 3. nu. 8.
 Essentia diuina est cognitio & idea. fol. 219. col. 4. nu. 16.
 Essentia diuina vt causa non est idea. fol. 220. col. 2. nu. 5.
 Essentia diuina est idea solum vt exemplar cognitum. fol. 220. c. 3. nu. 6.
 Essentia diuina quomodo sit idea vt cognitio intellecta. fol. 220. col. 3. num. 7.
 Essentia diuina vera vt mensura. fol. 231. col. 3. nu. 3.
Ethica.
 Ethica, politica, economica D. Thomæ. fol. 15. col. 3. nu. 3.
Euidencia.
 Euidencia positiva solum est ex lumine naturali. fol. 67. col. 1. nu. 5.
 Euidencia in fide non est admittenda. fol. 44. col. 1. nu. 8.
 Euidencia negatiua non est euidencia, sed negatio euidencia. fol. 6. col. 4. nu. 4.

Excœc-

R E R V M.

Excœcatio.
 Excœcatio & induratio non est voluta à Deo vt malitia. fol. 288. col. 4. num. 3.
Excogitatio.
 Excogitatio mediourum præcedit, & electio, post sequitur imperium. fol. 273. col. 3. nu. 11.
Existentia.
 Existentia non est consequens suppositum, sed constituens. fol. 89. col. 3. nu. 25.
 Existentia creata non semper existit. fol. 89. col. 3. nu. 26.
 Existentia non existit, sed coexistit. fol. 93. col. 2. nu. 19.
 Existentia creata potest concipi non existens in actu exercito. ibi.
 Existentia non est accidens, sed modus accidentis. f. 63. col. 3. nu. 20.
 Existentia non distinguitur vt res, sed vt modus. fol. 94. col. 1. numer. 26.
 Existentia est modus natura. fo. 94. col. 1. nu. 1.
 Existencia substantia non est accidens. fol. 94. col. 3. nu. 6.
 Existentia non est substantia, que sit pars essentia. folio 95. col. 1. numer. 14.
 Existentia sola est modus constituens suppositum. folio 96. col. 1. numer. 11.
 Existentia creata accidens prædicabile. fol. 95. col. 2. nu. 16.
 Existentia iuxta quosdam est supra genus prædicamenti. fol. 95. col. 2. nu. 17.
 Existentia non distinguitur re & subiecto. fol. 96. col. 1. nu. 9.
 Existentia in substantia est subsistentia. fol. 96. col. 3. nu. 7.
 Existentia subsistentia est subsistentia. fol. 97. col. 2. nu. 1.
 Existentia à forma vt quo. f. 99. col. 2. num. 8.
 Existentia potest dici effectus formæ. fo. 99. col. 4. nu. 16.
 Existentia singularia ab initio beati-

rudinis videtur. f. 185. col. 1. nu. 9.
 Existunt tres personæ simul. fo. 179. col. 3. num. 17.
Explicatio.
 Explicatio distinctionis voluntatis antecedentis & consequentis. fo. 249. col. 4. nu. 3.
 Explicatur illud Pauli (non est volentis, neque currentis.) fol. 299. col. 4. num. 11.
Expositio.
 Expositio sententia Philosophorum ex Diuo Thoma. folio 24. col. 1. num. 27.

F

Facilitas.
 Facilitas & excellentia doctrinae D. Thomæ. fo. 4. col. 1. nu. 11.
Factum.
 Factum omne finitum. fol. 124. col. 2. num. 17.
 Facta omnia admittunt sensum mysticum. fol. 77. col. 1. nu. 9.
Falsitas.
 Falsitas etiam in simplici apprehensione. fol. 228. col. 1. nu. 3.
 Falsitas & deceptio in sensu quomodo. fol. 228. col. 2. nu. 7.
 Falsitas non est in rebus. f. 230. col. 1. num. 6.
 Falsitas in naturalibus & moralibus. fol. 230. col. 2. nu. 7.
 Falsitas primo in intellectu. fo. 235. col. 2. nu. 1.
 Falsitas in rebus. fol. 233. col. 3. numer. 2.
 Falsitas in sensu. fol. 235. col. 4. numer. 1.
 Falsitas non est circa quidditatem. fo. 236. col. 1. nu. 1.
 Falsitas in intellectu componente. fol. 236. col. 1. nu. 2.
 Falsitas circa quod quid est dupliciter. fol. 236. col. 2. nu. 5.
 Falsitas in sola compositione. f. 236. col. 2. num. 1.
 Fallimur ex sensu circa rem. fo. 235. col. 4. nu. 2.

Aaa 2

Falsitas

INDEX

Faustus.
 Fausti verba notanda. fol. 303. col. 4. num. 16.
Fides.
 Fides tenenda contra Pelagium. fol. 302. col. 2. nu. 5.
 De fide sumus certi, non de amore. fol. 279. col. 2. nu. 3.
 Fides circa veritates naturales. fol. 41. col. 4. nu. 5.
 Fides cum discursu, & sine illo. fol. 28. col. 2. num. 14.
 Fides dicitur scientia. fol. 43. col. 1. num. 4.
 Fides seu Theologia dupliciter habetur. fol. 43. col. 4. nu. 4.
 Fides potest esse etiã de specialibus reuelatis. folio 54. col. 1. numero 17.
 Fides quomodo sit, vel non sit nobilior Theologia. fol. 63. col. 2. num. 12.
 Fides supernaturale donum. fol. 155. col. 2. num. 11.
 Fidei habitus potuit manere cū visione, fol. 192. col. 2. nu. 15.
Filius.
 Filius speculum Patris, & creaturæ Dei. fol. 186. col. 1. nu. 2.
Finis.
 Finis intermedius sæpè non attingitur. fol. 274. col. 2. nu. 8.
 Finis strictè non convertitur cū bono. fol. 113. col. 4. nu. 6.
 Finis largè pro quolibet appetibili voluntatis. ibid.
 Finis & bonum primum & vltimū. fol. 113. col. 3. nu. 4.
 Finis speculatiuè & practicè ex Aristot. fol. 56. c. 3. nu. 10.
Forma.
 Forma essentialis consecrationis calicis. fol. 30. col. 2. nu. 7.
 Formæ sacramentorum ex traditione dignoscuntur. fol. 33. col. 4. num. 35.
 Forma subsistens est suppositum. fol. 90. col. 4. num. 16.
 Forma an solum se habeat vt causa

materialis existentie. fol. 98. col. 4. num. 2.
 Forma est causa præcipua naturæ & existentie. folio 99. col. 4. numero 15.
 Formæ subsistentes se ipsis indiuiduantur. folio 87. col. 1. numero 8.
 Forma intelligibilis ex parte obiecti concurrat ad cognitionem. fol. 163. col. 4. nu. 5.
 Forma finitur penes materiam. fol. 122. col. 1. nu. 4.
Franciscus.
 Francisci Marchia sententia circa scientiam. folio 43. col. 3. numero 2.
Fundamentum.
 Fundamentum leue pro vera sententia. fol. 219. col. 3. nu. 15.
 Fundamentum malitiæ ex arbitrio creato. folio 252. col. 2. numero 4.
 Fundamentum est in re, vt ens prius ratione. folio 109. col. 4. numero 3.
Futura.
 Futura scire non est perfectio intellectus. folio 182. column. 2. numero 20.
 Futura nõ simul cognoscuntur à Deo. fol. 206. col. 2. nu. 5.
 Futura cognoscuntur per ideas. fol. 208. col. 4. nu. 4.
 Futura conditionata negari nõ possunt, neq; scientia eorum. fol. 209. col. 1. nu. 5.
 Futura contingentiã absolute non cognoscuntur per solas ideas. fol. 209. col. 2. num. 9.
 Futura quia vera, attinguntur à diuino intellectu. fol. 209. col. 4. num. 13.
 Futurum non est intelligibile determinatè, nisi per præsens. fol. 210. col. 2. num. 15.
 Futura determinatè cognoscuntur à Deo. fol. 210. column. 2. numero 16.

Futu-

R E R V M.

Futurum formaliter non fore impossibile. fol. 349. col. 4. nu. 10.

G

Gaudium.
 Gaudium aut delectio est in Deo. fol. 256. col. 2. nu. 3.
Genus.
 Genus & differentia nulla ratione est in Deo. fol. 102. col. 4. nu. 3.
 Genus & differentia in eodem non distinguuntur re. fol. 192. col. 1. num. 17.
Gerson.
 Gersonis testimoniũ de D. Thoma; fol. 3. col. 2. num. 7.
Gloria.
 Gloria est effectus prædestinationis. fol. 314. col. 2. nu. 2.
Gradus.
 Gradus luminis diuini varij. fol. 12. col. 4. num. 5.
Gratia.
 Gratia latè ordinis naturalis. f. 280. col. 4. num. 5.
 Gratia propriè dicta non est necessaria ad opera bona quælibet. f. 26. col. 4. num. 21.
 Gratia propriè supernaturalis est. f. 280. col. 4. nu. 5.
 Gratia efficax ex nostro cõsensu. fol. 321. col. 4. num. 3.
 Gratiæ diuisio benè tradita iuxta Augustinum. folio 27. col. 2. numero 13.
 Gratia & merita Adæ antè peccatũ, sunt effectus prædestinationis. fol. 285. col. 1. num. 3.
 Gratia Dei initium & præcipua causa salutis. fol. 298. col. 3. nu. 3.
 Gratia per Christum incipit à vocatione & fide. fol. 319. col. 3. num. 13.
 Gratia iustificans etiam post fidem propriè gratia. f. 320. col. 3. nu. 5.
 Gratia non tollitur ex merito congrui. fol. 320. col. 3. nu. 7.
Græue.
 Grauia & leuia non mouentur à se

ipsis quomodo. fol. 36. col. 2. numero 4.
 Grauia & leuia natura sua mouentur. fol. 37. col. 1. num. 12.
 Grauia & leuia quomodo non moueantur à se ipsis. fol. 37. col. 4. numero 16.
 Grauia & leuia non se mouent, licet habeant in se principium sui motus. fol. 237. col. 4. nu. 2.

H

Habitus.
 Habitus supernaturales omnes sunt infusi, non acquisiti. fol. 47. col. 1. num. 6.
 Habitus Theologiæ idem cum fide diuina, fol. 22. col. 1. nu. 14.
 Habitus per se supernaturalis nõ est acquisitus, sed infusus. fol. 47. col. 4. num. 5.
 Habitus principiorũ an sit vnus, an diuersi. fol. 45. col. 4. nu. 5.
 Habitus intellectus principiorũ non distinguitur omninò ab habitu scientiæ. fol. 63. col. 1. nu. 10.
 Habitus & actus supernaturales in via sunt temporales. fol. 145. col. 1. num. 5.
 Habitus gratiæ & charitatis de fide. fol. 167. col. 3. num. 5.
 Habitus supernaturales ad operationem omninò. fol. 168. col. 1. num. 4.
 Habitus supernaturales nulli conaturalis. fol. 171. col. 1. nu. 9.
 Habitus acquisiti producuntur ex actibus fidei supernaturalibus. f. 188. col. 3. num. 4.
 Habitus idem circa omnes conclusiones vnus scientiæ. fol. 51. col. 1. num. 5.
 Habitus speculatiuus & practicus distinguuntur specie in acquisitis. fol. 56. col. 4. nu. 13.
Hæresis.
 Hæresis profiteretur Christum, licet sine fide vera, & sine Baptismo contingat. fol. 28. col. 4. nu. 18.

Aaa 3

Hære-

INDEX

Heretici cōtra sensus Scripturæ lo-
quuntur. fol. 69. col. 2. nu. 1.
Henricus.
Henricus non ponit euidentiā ex
lumine naturali in Theologia. fol.
44. col. 1. num. 7.
Henrici sententia circa Theologiam.
fol. 43. col. 3. nu. 3.
Hieronymus.
Hieronymus de qua Theologia lo-
quatur. fol. 47. col. 1. nu. 7.
Historia.
Historiæ adducuntur per accommo-
dationem. fol. 76. col. 4. nu. 7.
Homo.
Homo ad imaginem Dei quia liber
fol. 256. col. 3. nu. 3.
Homo & rationale denominatiuè
conuertuntur iuxta quosdam. fol.
112. col. 4. nu. 2.
Homogenea.
Homogeneæ habent substantiam
diuisibilem. fol. 98. col. 2. nume-
ro 9.
Honestas.
Honestas est de ratione virtutis, sed
potest ordinari vt medium. fol. 39
col. 1. num. 14.
Honestum propriè in ratione. fol. 113
col. 3. nu. 5.
Honor.
Honorum contemptio D. Thomæ.
fol. 12. col. 1. nu. 13.
Hortatio.
Hortatio Casiani ad orationis stu-
dium. fol. 12. col. 4. nu. 4.
Humanitas.
Humanitas assumptæ magis dilectæ.
fol. 261. col. 1. nu. 1.

I

Idea.

Idea est quid cognitum vt exem-
plar. fol. 218. col. 1. nu. 4.
Idea est cognitio rei faciendæ extra.
fol. 219. col. 1. nu. 12.
Idea non necessariò est forma inhæ-
rens iuxta Caietanum. fol. 220.
col. 1. num. 2.

Idea totius vniuersi & singularum
partium. fol. 221. col. 1. nu. 4.
Idea est ratio cognoscendi, & exem-
plar faciendi. fol. 223. col. 2. nu. 1.
Idea dicit respectum ad creaturam,
& ratione est distincta respectu di-
uersorum. fol. 222. col. 2. nu. 7.
Idea possibilem est exemplar iuxta
quosdam. fol. 223. col. 2. nu. 2.
Idea possibilem ad speculatiuam per-
tinet. fol. 223. col. 3. nu. 3.
Idea mali non est per se. ibid.
Idea pro ratione est generum & spe-
cierum per se. fol. 223. col. 4. nu-
mer. 5.
Ideæ solæ sine præsentia non suffi-
ciunt ad cognitionem futurorum.
fol. 209. col. 3. & 4. nu. 11.
Ideæ non sunt plures re ipsa, sed so-
lùm ratione. fol. 220. col. 4. nume-
ro 1. & 2.
Ideæ sunt naturæ præconceptæ. fol.
218. col. 2. nu. 7.
Ideæ non dicuntur plures re, sed ra-
tione tantùm. fol. 221. col. 2. nu. 4.
Ideæ respectu creaturarum tantùm.
fol. 221. col. 3. nu. 7.
Ideæ ab æterno sunt in Deo distin-
ctæ ratione. fol. 222. col. 1. nu. 4.
Ideæ à Deo in se & per se cognoscen-
tur ratione distinctæ. fol. 222. col.
1. num. 5.
Ideæ dantur singulariū. fol. 223. col.
3. num. 2.
Ideæ vt exemplaria non sunt gene-
rum. fol. 224. col. 4. nu. 4.
Ideæ specierum quodam modo sunt
perfectiores quàm singularium.
fol. 223. col. 4. nu. 6.

Illatio.

Illatio cōditionalis veræ non est ne-
cessaria. fol. 211. col. 3. nu. 10.

Illustratio.

Illustratio etiā interna potest esse
maior in eo, qui non respondet.
fol. 304. col. 3. & 4. nu. 8.

Imago.

Imago Dei in anima, non in corpo-
re. fol. 85. col. 2. nu. 6.

Immu-

R E R V M

Immutabile.
Immutabile variè dicitur. fol. 134.
col. 4. nu. 1.
Impedimentum.
Impedimenta discentium doctrinā
D. Thomæ. fol. 2. col. 3. nu. 2.
Imperfectum.
Imperfectum caret aliquo esse. fol.
112. col. 3. nu. 14.
Imperium.
Imperium an inutile post electionē.
fol. 272. col. 3. nu. 2.
Imperium est etiā in prudētia mo-
nastica. fol. 273. col. 3. nu. 12.
Imperium in intellectu est post ele-
ctionem voluntatis, sed post im-
perium est vsus & executio in vo-
luntate. fol. 245. col. 3. nu. 6.
Impossibile.
Impossibile solùm nō cadit sub om-
nipotentia. fol. 347. col. 2. nu. 2.
Impossibilia non ita propriè aman-
tur. fol. 112. col. 2. nu. 2.
Incarnatio.
Incarnatio cōcipitur, quia abest mo-
dus proprius humanitatis. fol. 96.
c. 2. nu. 14.
Indifferens.
Indifferens specie non est indiffe-
rens in indiuiduo. fol. 26. c. 1. n. 15.
Indiuidua.
Indiuidua nō differunt gradibus sub-
stantiæ. fol. 23. col. 3. nu. 22.
Indiuidua supernaturalia. fol. 185.
col. 1. nu. 10.
Indiuisibile.
Indiuisibile per accidens quid. f. 38.
col. 2. nu. 1.
Indiuisibile spirituale potest esse in
loco. fol. 130. c. 3. nu. 5.
Inductio.
Inductio in cognitione naturali. fol.
166. c. 1. nu. 5.
Inferius.
Inferioranobiliori modo sunt in ani-
ma, superiora è contra. f. 68. col.
3. nu. 2.
Infinium.
Infinium nō sumitur priuatiuè, sed

negatiuè. folio 119. col. 3. nume-
ro 2.
Infinium in Deo dicit perfectionē.
fol. 121. c. 4. nu. 2.
Infinium ex parte formæ dicit per-
fectionem. ibid.
Infinium præter Deum nihil. f. 122.
col. 2. nu. 1.
Infinium secundum essentiā & per-
fectionem non idem. fol. 122. col.
2. nu. 3.
Infinium non potest fieri simplici-
ter. fol. 122. col. 3. nu. 5.
Infinium magnitudine non potest
dari in actu. fol. 122. col. 4. nu. 2.
Infinium aliter additione, quàm
diuisione. folio 124. col. 2. nu. 16.
Infinium solum est possibile succes-
siuè. fol. 125. col. 2. nu. 12.
Infinium ex parte materiæ incogni-
tum. fol. 125. col. 4. nu. 16.
Infinium perfectione cognoscitur.
ibid.
Infinium non simul fieri potest, sed
tantùm successiuè. fol. 126. col. 3.
num. 22.
Infinium in se, & à se. fol. 148. col. 3.
num. 4.
Infinium incognitum. fol. 154. col.
2. nu. 12.
Infinium in potentia tantùm cog-
noscitur à Deo in actu. fol. 205.
col. 4. nu. 1.
Influxus.
Influxus Dei determinatur à causa
secunda. fol. 251. col. 4. nu. 2.
Initium.
Initium gratiæ non est ex nobis nisi
si remotè. fol. 315. col. 3. nume-
ro 4.
Initium propriè effectus prædestina-
tionis. ibid. & deinceps.
Innocentius.
Innocentij V. testimonium de Di-
uo Thoma. fol. 15. col. 2. nume-
ro 18.
Instantia.
Instantia tempore discreti. fol. 143.
col. 3. nu. 3.

I N D E X

Instantia & tempus discretum. fol. 143. col. 4. nu. 4.
 Instantiæ rationis sunt in Deo. fol. 286. col. 4. nu. 7.
 Instantiæ distinguuntur ratione. fol. 247. col. 3. nu. 2.
Instrumentum.
 Instrumento non respondet propria ratio in effectu. fol. 169. col. 4. n. 6.
 Instrumento determinatur ars. fol. 174. col. 1. nu. 7.
Intellectus.
 Intellectus confortatur lumine gloriæ. fol. 167. col. 4. nu. 6.
 Intellectus oratione illustratur. fol. 12. col. 2. nu. 1.
 Intellectus eleuatur lumine gloriæ. fol. 168. col. 3. nu. 6.
 Intelligentiæ non sunt causæ physicæ. fol. 85. col. 3. nu. 26.
 Intellectus solus non attingit ad id quod cum lumine. fol. 171. col. 3. nu. 12.
 Intellectus causa principalis visionis. fol. 174. col. 1. nu. 7.
 Intellectui vt agenti & recipienti visio connaturalis. fol. 171. col. 4. num. 14.
 Intellectus omnino determinatur lumine. ibid.
 Intellectus aliter re intelligens quomodo sit falsus. fol. 200. col. 2. n. 1.
 Intellectus speculatiuus & practicus verus à re vt causa & mensura. fol. 225. col. 4. nu. 7.
 Intelligere in Deo est substantia. fol. 201. col. 2. nu. 1.
 Intellectio est perfectissima operatio. fol. 357. col. 2. nu. 2.
Intentio.
 Intentio finis & electio mediorum in esse moris possunt specie differre. num. fol. 25. col. 2. nu. 12.
 Intentio & electio vnus actus physicè. ibid.
 Intentio animæ non impeditur operatione vegetatiua. fol. 191. col. 1. nu. 4.
 Intentio finis aliquando absoluta, ali-

quando conditionata. fol. 274. col. 3. nu. 10.
 Intètio efficax prior ratione electione mediorum. fol. 248. col. 2. n. 8.
Ioannes.
 Ioannis XXII. testimonium de oratione D. Thomæ. f. 13. col. 1. nu. 7. & eius testimoniū de D. Thoma. fol. 18. col. 2. nu. 14.
Ira.
 Ira non est propriè in Deo. fol. 259. col. 4. nu. 2.
 Ira est in Deo quoad affectum vindictæ. fol. 267. col. 1. nu. 3.
Iudicium.
 Iudicium est in Deo & Angelis sine cõpositione. fol. 228. c. 4. nu. 12.
 Iudicialia cõremonia, & historia habent sensum mysticū. fol. 74. col. 2. nu. 2.
Iustitia.
 Iustitia commutatiua propriè nõ est in Deo. fol. 262. col. 3. nu. 4.
 Iustitia commutatiua includit imperfectionem. fol. 263. col. 1. nu. 5.
 Iustitia distributiua in Deo est in premio. fol. 265. col. 1. nu. 10.
 Iustitia & debitum sequuntur ex gratia. fol. 265. col. 4. nu. 14.
 Iustitia legalis est verè propriè in Deo. fol. 267. col. 4. nu. 3.
 Iustitia prouidentialis alia à legali non est necessaria. fol. 268. col. 1. nu. 5.
 Iustitia in voluntate quare veritas dicatur. fol. 268. col. 2.
 Iustificatio est effectus prædestinationis. fol. 281. col. 1. nu. 1.
 Iustus non scit de sua iustitia, & cadere potest. fol. 279. col. 2. nu. 2.
 Iustus sapiens. fol. 8. col. 2. nu. 7. & 8.
 Ius regni in iustis ex iustitia. fol. 263. col. 3. nu. 8.

L

Largior.
Largiri bona est bonitatis, iustitiæ, libertatis, & misericordiæ opus. fol. 298. col. 3. nu. 2.

Laus

R E R V M.

Laus.
 Laudes sponsæ Theologiæ D. Thomæ aptari possunt. fol. 4. col. 3. nu. 17.
Libertas.
 Libertas nostra extensiuè maior nõ perfectione. fol. 256. col. 3. nu. 4.
 Libertas est perfectio in Deo. f. 256. col. 3. nu. 2.
 Libertas in Deo quomodo circa creaturas. fol. 244. col. 1. nu. 12.
 Libertas non est in Deo ad peccandum. fol. 265. col. 3. nu. 4.
 Libertas arbitrij de fide. fol. 212. col. 1. nu. 1.
 Libertas ita facilè conciliatur cū voluntate Dei atq; cum scientia. fol. 328. col. 3. nu. 4.
 Libertas imperfecta in brutis, & pueris, & amētibus. f. 332. c. 2. nu. 7.
Liber.
 Liber vitæ nõ dicitur respectu ipsius Dei. fol. 341. col. 2. nu. 1.
 Liber vitæ distinguitur ratione à prædestinatione. fol. 340. col. 4. nu. 3.
Locus.
 Locus Plutarchi dicto similis. fol. 4. col. 1. nu. 13.
 De loco Angelorum apud D. Thomam. fol. 23. col. 3. nu. 24.
 De locutione & illuminatione Angelorum. fol. 23. col. 4. nu. 25.
 Locus & superficies habent vnā atomam essentiam quantitatis. f. 35. col. 4. nu. 8.
 Locus Isaia de Christo loquitur. fol. 42. col. 2. nu. 9.
 Loci tres ex autoritate sacrae Scripturæ, Doctorum Ecclesiæ, & Philosophorum. fol. 67. col. 3. nu. 2.
 Loci decem assignantur à plurimis autoribus. fol. 67. col. 3. nu. 3.
 Locus Aristotelis explicatur à D. Thoma. fol. 204. col. 1. nu. 14.
Logica.
 Logica ars speculatiua non practica. fol. 56. col. 2. nu. 9.
Lumen.
 Lumen iustorum. fol. 9. col. 3. nu. 15.

Lumen innatum non facit per se tantum Deum omnibus. fol. 79. col. 4. nu. 15.
 Lumen gloriæ nõ est species impressa. fol. 159. col. 2. nu. 6.
 Lumen gloriæ est principium efficiens visionem. fol. 168. c. 1. nu. 4.
 Lumen gloriæ est habitus eliciens visionem, & disponens intellectū, vt vniatur essentia diuina. fol. 168. col. 3. nu. 7.
 Lumen non est superfluum. fol. 168. col. 3. nu. 8.
 Lumen gloriæ est dispositio ad Deū vt formam & obiectum. fol. 171. col. 2. nu. 10.
 Lumen intellectus agentis nihil cõducit ad visionem Dei. fol. 171. col. 4. nu. 15.
 Lumen maius nõ ad plura quolibet, neque ad infinita exigitur. fol. 187. col. 2. nu. 15.
 Lumen maius ad plures rationes intelligibiles. fol. 287. col. 3. nu. 17.

M

Magnitudo.
Magnitudo, aut multitudo nullæ datur infinita. fol. 220. col. 3. nu. 8.
 Magnificatio & glorificatio quid. fol. 281. col. 2. nu. 4.
Malitia.
 Malitiæ specie diuersæ. fol. 228. col. 3. nu. 16.
 Malitia moralis nõ est sola priuatio, sed relatio contrarietatis. ibid.
Malum.
 Malum contrarium bono, aut vt priuatio, aut verè contrarium positiuè. fol. 237. col. 2. nu. 7.
 Malum triplex culpæ, pœnæ, defectus. fol. 255. col. 3. nu. 2.
 Mala non sunt sita in Deo. fol. 238. col. 4. nu. 3.
 Malum culpæ non priuatio tantum, sed relatio. fol. 205. col. 2. nu. 3.
 Malum est priuatio integritatis. fol. 207. col. 4. nu. 8.

Malum

INDEX.

- Malum quia caret aliquo esse. f. 112. col. 3. nu. 4.
- Malum potest esse volitum & amatum, quomodo. f. 259. col. 2. nu. 5.
- Malum sub ratione mali amari non potest. fo. 255. col. 3. nu. 3.
- Malum per accidens potest amari ratione boni adiuncti. f. 255. col. 4. nu. 5.
- Malum penæ vult Deus. f. 255. col. 3. nu. 5.
- Malum culpæ neque per se, neq; per accidens volitū à Deo. ibid. n. 6.
- Malum culpæ non potest esse volitum à Deo. fo. 259. col. 3. nu. 5.
- Martyrium.*
- Martyrium non sanctificat ex opere operato. fo. 29. col. 3. nu. 23.
- Materia.*
- Materia Theologiæ supra rationem fol. 61. col. 1. nu. 14.
- Materiale includit accidentia. f. 90. col. 3. nu. 15.
- Materiæ & formæ materiales nõ subsistunt, & ita non possunt per se creari. fo. 97. col. 3. nu. 3. & 4.
- Materia concreatur à solo Deo. fol. 98. col. 4. nu. 3.
- Materia prima conseruatur à causis secundis. fo. 99. col. 3. nu. 11.
- Materia prima habet suā entitatem & bonitatem. fo. 112. col. 1. nu. 2.
- Materia est pura potentia physicè, neque subsistentiam habet, ibid. num. 3.
- Materia habet suam entitatem. fol. 224. col. 1. nu. 2.
- Materia est pura potentia. fol. 224. col. 2. nu. 2.
- Materia neque esse neque concipi potest sine composito. ibidem.
- Medium.*
- Media alia sunt rationes aliorū. fol. 247. col. 1. nu. 12.
- Medium vnum non est causa, nec ratio alterius iuxta quosdā. fo. 246. col. 2. nu. 7.
- Medium vnum verè est ratio alterius. fol. 246. col. 4. nu. 11.
- Media multa non eliguntur nisi propter alia intermedia. fol. 247. col. 1. nu. 13.
- Media eliguntur iuxta ordinem executionis. fol. 247. col. 3. nu. 3.
- Media omnia prædestinationis Adæ non fuisse per Christum. fol. 285. col. 2. nu. 4.
- Media aliter ordinantur in prædestinatione & reprobatione, fo. 288. col. 1. nu. 5.
- Media phyāca & moralia sunt intentione posteriora. fol. 309. col. 2. nu. 11.
- Mens.*
- Mens D. Thomæ de futurorum cognitione. fol. 22. col. 3. nu. 16.
- Mens D. Thomæ alia circa venientem ad vsum rationis. fol. 26. col. 3. nu. 20.
- Mensura.*
- Mensura homogenea. fol. 193. col. 2. nu. 4.
- Mensura passiva non distinguitur à re. fol. 139. col. 4. nu. 11.
- Mensura operationum Angeli tempus discretum. f. 148. col. 2. nu. 3.
- Mensura intrinseca visionis beatæ non æuum. fol. 144. col. 3. nu. 2.
- Mensura actiua extrinseca prima est vna. fol. 146. col. 3. nu. 5.
- Mensura communis notissima. ibid. Mensuræ actiue multæ. fol. 146. col. 4. nu. 4.
- Mensuræ inferiores possunt esse plures. fol. 147. col. 3. nu. 6.
- Merces.*
- Merces vltra, pœnæ citra condignū. fol. 269. col. 4. nu. 2.
- Meritum.*
- Merita per pœnitentiam nõ semper reuiuiscunt ad totam gloriam essentialem. fol. 35. col. 1. nu. 41.
- Meritum primi effectus non est. fo. 312. col. 4. nu. 4.
- Meritum vitæ æternæ ex gratia. fol. 157. col. 1. nu. 9.
- Meritum nostrū debet acceptari ad gloriam. fol. 264. col. 1. nu. 13.
- Merita

R E R V M.

- Merita mortificata habent effectum in vita æterna. fo. 285. col. 1. numer. 3.
- Meritum potest gratiam procedere de congruo largè. fol. 313. col. 1. nu. 6.
- Meritum congrui prædestinationis non datur. fol. 315. col. 1. nu. 6.
- Meritum finalis perseuerantiæ non datur. fo. 320. col. 4. nu. 9.
- Metaphora.*
- Metaphora quando admittenda sit. fol. 69. col. 1. nu. 14.
- Metaphora quando explicāda. ibid.
- Metaphora ex rebus infimis sapè quare. ibidem.
- Metaphoræ plurimæ in vtroq; Testamento. fol. 70. col. 1. nu. 1.
- Metaphysica.*
- Metaphysica sapiētiæ ex D. Thomæ. fol. 62. col. 4. nu. 8.
- Methodus.*
- Methodus D. Thomæ optimā. fo. 13. col. 2. nu. 2.
- Methodus & quæstiones primæ partis, & secundæ. fo. 13. col. 3. nu. 4.
- Methodus & quæstiones tertiæ partis & secundæ secundæ.
- Methodus totius Theologiæ. fo. 77. col. 3. nu. 1.
- Minus.*
- Minus beatus potest plura videre in verbo, sed non plures rationes intelligibiles. fo. 187. col. 4. nu. 19.
- Minus & maius in regno cœlorum. fol. 172. col. 2. nu. 2.
- Misericordia.*
- Misericordia solum respectu creaturæ rationalis, bonitas ad omnem. fol. 268. col. 4. nu. 4.
- Misericordia & iustificatio magis tribuit bonitati quàm sapientiæ. fol. 269. col. 1. nu. 6.
- Misericordia & iustitia in omni opere Dei. fol. 269. col. 2. nu. 1.
- Misericordia ordinata consequitur misericordiā. f. 271. col. 3. nu. 17.
- Misericordia decet Deum. fol. 352. col. 1. nu. 9.
- Misericordia promittitur eleemosynæ. fol. 320. col. 4. nu. 9.
- Modestia.*
- Modestia D. Thomæ. fol. 11. col. 2. nu. 10.
- Modestia in docendo præsertim diuina. fo. 11. col. 3. nu. 11.
- Modestia & disciplina D. Thomæ erga Patres. fol. 19. col. 2. nu. 23.
- Modus.*
- Modus duplex agentis per naturam, aut ex necessitate. fol. 244. col. 2. nu. 1.
- Modus iustitiæ commutatiue est in retributione. fol. 263. col. 3. nu. 9.
- Modus iustitiæ distributiue in gubernatione vniuersi. fol. 265. col. 3. nu. 14.
- Modus iustitiæ commutatiue quomodo sit in mercede & supplicio. fol. 270. col. 2. nu. 8.
- Modus, species, & ordo in quouis ente. fo. 112. col. 3. nu. 5.
- Modus, species, & ordo hæc tria in Deo eminentius sunt. f. 114. col. 2. nu. 2.
- Morale.*
- Moralia Scripturæ non habent sensum mysticum. fo. 74. col. 2. nu. 3.
- Motus.*
- Motus cœli iuxta Aristotelē voluntarius. fol. 86. col. 3. nu. 12.
- Motus non est ens rei omninò completum. fol. 36. col. 4. nu. 10.
- Motus potest esse in inani. fol. 132. col. 1. nu. 18.
- Motus Angeli in tempore discretus. fol. 143. col. 3. nu. 3.
- Motus extra tempore continuo. fo. 144. col. 1. nu. 7.
- Motio Dei exigitur non vt præcedens, sed vt adiuuās. fol. 332. col. 1. nu. 5.
- Multitudo.*
- Multitudo & ordo operum D. Thomæ. fol. 15. col. 3. nu. 2.
- Multa de Sacramento Pœnitentiæ. fol. 39. col. 3. nu. 10.
- [Multa

INDEX.

Multa possunt intelligi ad literã. fol. 76. col. 3. nu. 5.
 Multitudo infinita non potest dari. fol. 124. col. 3. nu. 6.
 Multitudo facta debet numerari. fol. 126. col. 1. nu. 17.
 Multum opponitur vni & pauco. fol. 150. col. 1. nu. 7.
 Multitudo omnis spiritualis habet proportionem cum numero. fol. 124. col. 4. nu. 8.
 Multa quę nõ fiunt possent fieri à potentia ordinata. fol. 350. c. 4. n. 2.
 Multa pertinentia ad Christum Angeli beati ignorabant. fol. 184. col. 4. nu. 8.

Mundus.

Mundi alij possunt à Deo fieri omnino specie distincti. fol. 354. col. 3. nu. 6.

Munus.

Munus commentatoris. fo. 1. pag. 1.

Murmuratio.

Murmurationem non posse accommodari reprobis. fol. 173. col. 1. nu. 7.

Mysterium.

Mysteria Theologiæ non tractari vt singularia. fol. 44. col. 4. nu. 14.

N

Natura.

Natura & suppositum distinguuntur vt includens & inclusum. fol. 89. col. 1. nu. 17.
 Natura in immaterialibus est suppositum cum actu essendi. f. 90. col. 3. nu. 14.
 Natura potest produci quin existentia producat. f. 90. col. 4. nu. 23.
 Natura simpliciter perfectior existẽtia. fol. 96. col. 4. nu. 8.
 Natura præcedit existentiam ordine naturæ. fol. 99. col. 1. nu. 6.
 Naturæ debetur existentia. fol. 99. col. 4. nu. 14.
 Naturale & supernaturale ab agente, vel termino. f. 155. col. 1. nu. 9.
 Naturale desiderium beatitudinis in

communi. fol. 156. col. 4. nu. 5.
 Naturale largẽ etiam ex gratia. fol. 158. col. 2. nu. 19.
 Natura creata nulla attingit ad videndum Deum ex se, & connaturaliter. fol. 160. col. 4. nu. 13.
 Naturale & supernaturale differunt natura. fol. 171. col. 1. nu. 9.
 Naturale desiderium sciendi circa quid. fol. 182. col. 4. nu. 3.
 Naturale desiderium ad species naturalium, non supernaturalium. fol. 184. col. 2. nu. 1.

Natura non attingit essentię diuine visionem. fol. 192. col. 3. nu. 1.
 Natura attingit rationem, & conditiones primæ causæ. ibidem.

Natura incommunicabilis non potest esse vniuersalis. fol. 198. col. 4. nu. 1.

Naturæ vt cognite, & cognitio earum in mente idem sunt. fol. 218. col. 4. nu. 11.

Natura humana magis dilecta quàm Angelica. fol. 261. col. 1. nu. 2.

Natus.

(Natus ex Deo non peccat) explicatio. fol. 279. col. 2. nu. 4.

Nazianzenus.

Nazianzeni testimonium de modesti a. fol. 11. col. 3. nu. 11.

Necessitas.

Necessitas luminis gloriæ. fol. 167. col. 1. nu. 2.
 Necessitas præcedẽs pugnat cum libertate, non consequens. fol. 213. col. 1. nu. 11.
 Necessitas & contingẽtia effectuum à Deo. fol. 253. col. 4. nu. 1.
 Necessitas non infertur libero arbitrio. fol. 254. col. 1. nu. 1.
 Necessitas doctrinę releuatę. fol. 42. col. 1. nu. 6.

Negatio.

Negatio non mera, sed priuatio. fol. 148. col. 4. nu. 5.
 Negatio negationis iuxta quosdam sine affirmatione. fol. 151. col. 1. nu. 5.

Negatio

RERVM.

Negatio negationis semper est inpositiuo. fol. 151. col. 3. nu. 9.

Nemo.

Nemo potest esse certus de sua prædestinatione. fol. 279. col. 1. nu. 2.

Nihil.

Nihil dicitur eisdem modis quibus ens. fol. 93. col. 3. nu. 22.

Nihil reale in Deo ex tempore. fol. 197. col. 2. nu. 1.

Nihil intra distinguitur re ipsa à Deo. fol. 243. col. 1. nu. 4.

Nihil est Deo vtile. fol. 262. col. 2. nu. 6.

Nomen.

Nomen Dei adequatum à nullo potest imponi. fol. 194. col. 1. nu. 11.

Nomina nulla, neq; substantia, neq; relatio vniuocẽ de Deo & creaturis. fol. 101. col. 4. nu. 12. & 13.

Nomina perfectionum propriẽ de Deo dicuntur. f. 105. col. 4. nu. 7.

Nomina significant iuxta impositionem ex cõceptu. f. 193. col. 4. nu. 8.

Nomina quædam relationem significant. fol. 198. col. 1. nu. 7.

Nomen Iehoua non significat Deum vt est. ibid.

Nomina, verba, participia, pronomina significant Deum vt à nobis cõcipitur. fol. 194. col. 1. nu. 12.

Nomina negatiua remouet aliquid. fol. 194. col. 2. nu. 1.

Nomina affirmatiua significant negationem. ibid. nu. 2.

Nomina absoluta significant quid in Deo. ibid.

Nomina Dei non sunt synonyma. fol. 195. col. 2. nu. 1.

Nomina varia respectu variorum. fol. 195. col. 3. nu. 2.

Nomina de Deo & creaturis nõ equiuocẽ dici. fol. 196. col. 1. nu. 6.

Nomen Deus & Theos Græcũ. fol. 198. col. 2. nu. 1.

Nomen indiuidui suppositi incommunicabile nisi per metaphoram. fol. 198. col. 4. nu. 2.

Nomen, Deus, per participationem

& similitudinem analogicẽ dicitur de Deo. fol. 198. col. 1. nu. 1.

Nomen Qui est, & nomen Deus, cõparantur. fol. 199. col. 3. nu. 3.

Nomen, Qui est, & Iehoua, diuersẽ. fol. 200. col. 2. nu. 8.

Nomina ad vnum abusiue analogã. fol. 233. col. 3. nu. 3.

Notitia.

Notitia speculatiua distinguitur à practica, sed potest esse praxis. fol. 56. col. 1. nu. 8.

Notitia practica, quẽnam sit. fol. 55. col. 1. nu. 1.

Notitia speculatiua quæ. fol. 55. col. 2. nu. 2.

Notum per se nobis dubitari nõ potest. fol. 79. col. 2. nu. 10.

Numerus.

Numerus articulorum D. Thomę in hac summa. fol. 3. col. 2. nu. 8.

Numerus prædestinatorum, & eorũ qui de facto saluantur, est certus & inuariabilis. fol. 334. col. 1. nu. 4.

Numerus reprobatorum est certus nõ per se. fol. 334. col. 5. nu. 9.

O

Obduratio.

Obduratio, positiuus actus, est peccatum. fol. 288. col. 4. nu. 4.

Obiectum.

Obiectum formale Fidei diuinæ est veritas primã reuelans apud D. Thomam. fol. 28. col. 2. nu. 12.

Obiectum formale est etiam materiale creditum. ibid. nu. 13.

De obiecto Logicę. fol. 35. col. 1. nu. 1.

Obiecta intelligibilia connaturalia. fol. 160. col. 4. nu. 12.

Obiectum quare sit, vel non sit connaturale. fol. 165. col. 4. nu. 5.

Obiectum infinitum non comprehenditur cognitione finita. fol. 177. col. 2. nu. 11.

Obiectum primum non cognoscitur sine secundarijs. fol. 203. col. 4. nu. 12.

Obiecta

I N D E X.

- Obiectum adequatum intellectus est ens. fol. 231. col. 3. nu. 4.
- Obiectum odij & amoris non est idē vna ratione. folio 242. col. 1. nu. 5.
- Obiectio ex Innocentio. fol. 33. col. 1. nu. 28.
- Odium.*
- Odium est proprie in Deo. fol. 259. col. 2. nu. 4.
- Offensa.*
- Offensa est in Deo digna vindicta. fol. 267. col. 2. nu. 5.
- Omne.*
- Omnes vidēt ea quę formaliter sunt in Deo. fol. 177. col. 2. nu. 1.
- Omnia dicta D. Thomę vera. fol. 22. col. 1. nu. 13.
- Omnia tradita à D. Thoma de Angelis vera. fol. 23. col. 2. nu. 22.
- Omnia non eodem modo reuelata, etsi omnia sint de fide. fol. 53. col. 3. nu. 15.
- Omnia in Deo vnum identicē cum essentia. fol. 87. col. 4. nu. 8.
- Omnia sub prouidentia quomodo. fol. 274. col. 2. nu. 7.
- Omnipotētia.*
- Omnipotētia dicit habitudinem ad possibilia formaliter. fo. 348. col. 3. num. 9.
- Omnipotētia ad possibilia absolute. fol. 346. col. 2. nu. 4.
- Omnipotētia creaturę communi- cari non potest. fo. 347. col. 2. nu- mer. 10.
- Omnipotētia quomodo se habeat circa non ens. fol. 347. col. 2. nu- mer. 4.
- Omnipotētia dicit relationem se- cundum dici. fol. 348. col. 1. nu. 3.
- Operatio.*
- Operationes intellectus per se ad Philosophiā naturalem pertinent fol. 35. col. 2. nu. 6.
- Operatio signum evidens presentię Dei. fol. 128. col. 1. nu. 3.
- Operatio Angeli aliter durat atque substantia. fol. 144. col. 2. nu. 8.
- Operationes liberę ex creata volun- tate. fol. 331. col. 4. num. 4.
- Operatio dicitur vita. fol. 238. col. 1. nu. 3.
- Operationes intellectus & volunta- tis sunt vitales. fol. 238. col. 2. nu- mer. 4.
- Operatio Dei libera non contingēs. fol. 254. col. 4. nu. 6.
- Operatio non est ipsa voluntas for- malis. fol. 258. col. 3. nu. 5.
- Opera ex charitate habent æqualita- tē ad præmium. fol. 263. col. 4. num. 11.
- Opera bona ex gratia differūt in bo- nitate morali. fol. 263. col. 3. n. 8.
- Opera D. Thomę in Scripturam sa- cram. fol. 16. col. 1. nu. 9.
- Opuscula D. Thomę. fol. 13. col. 1. num. 6.
- Oratio.*
- Oratio D. Thomę pro sciētia acqui- renda fol. 9. col. 3. nu. 14.
- Oratio continua D. Thomę. fol. 13. col. 1. nu. 6.
- Oratio non tollit misericordiam. fo. 320. col. 4. nu. 8.
- Orationes ad beatum relatę ad ip- sum pertinet. fo. 185. col. 2. nu. 11.
- Orandus D. Thomas. fol. 18. col. 4. num. 19.
- Ordinatio ad gloriam prouidētia est etiam sine euentu. fol. 274. col. 1. nu. 4.
- Ordinatio efficax ad gloriam est ele- ctio. fo. 281. col. 1. nu. 7.
- Ordinatio ad gloriam est ex prima- ria intentione. fol. 325. col. 4. nu- mer. 10.
- Ordo rationum & methodus. fo. 83. col. 1. nu. 10.
- Ordo, species, & modus hęc tria in omni creaturā sunt etiam in acci- dentibus, maximē in substantijs rationalibus. fol. 114. col. 4. nu. 6.
- Ordo instantium circa ordinem re- rum inter se. fo. 247. col. 4. nume- ro 5.
- Ordo & finis mediorum est inter ipsas

R E R V M.

- ipsas formas & dona. fol. 248. col. 1. nu. 6.
- Ordo subiecti in reprobato est prior ad gloriam voluntate anteceden- ti. fol. 248. col. 1. nu. 6.
- Ordo summę D. Thomę primę par- tis methodus & quęstiones. fo. 13. col. 3. nu. 3.
- Ordo rationis potest assignari in mē- te diuina secundum nostram con- siderationem. f. 324. col. 3. nu. 10.
- Ordo instantium sumitur ex ordine obiectorum. fol. 248. col. 3. nu. 10.
- Ordo rerum in suos fines præexistit in Deo. fol. 272. col. 2. nu. 5.
- P**
- Parabolę.*
- Parabolę secundum similitudinē accipiendę. fol. 70. col. 2. nu. 2.
- Partes.*
- Partes corporeę metaphoricē Deo tribuntur. fol. 85. col. 2. nu. 8.
- Partes per se successiue concipiuntur. fol. 189. col. 2. nu. 11.
- Pars quęlibet parabolę non habet sensum literalem. fo. 72. col. 1. nu- mer. 3.
- Partes præcipuę Theologię tres. fo. 78. col. 1. nu. 1.
- Pars omne naturę assumpta nō per- sonalitas. fo. 89. col. 3. nu. 24.
- Passio.*
- Passiones entis relationē solum aut negationem addunt. fol. 109. col. 2. num. 8.
- Passio entis non addit ens rei. f. 148. col. 3. nu. 4.
- Passio entis nulla est ratio realis su- pra ens. fo. 227. col. 2. nu. 5.
- Passiones addunt aliquid supra ens, & non re. fo. 230. col. 2. nu. 8.
- Passio est in punitione, non iustitia commutatiua, aut distributiua. fo. 266. col. 1. nu. 16.
- Pater.*
- Pater omnia quę nouit dicit. fo. 179. col. 4. num. 19.
- Patri non denunciandum de corre- ctio. fol. 29. col. 2. nu. 20.
- Si Pater, aut Spiritus sanctus fieret homo, non diceretur filius Dei. fo. 32. col. 1. nu. 21.
- Paternitas dignitas Patris, filiatio fi- lij, non duę dignitates, aut perfe- ctiones. fo. 111. col. 2. nu. 6.
- Paulus.*
- Pauli testimonium circa Theologiā fol. 46. col. 3. nu. 4.
- Pauli argumentum contra infideles, fol. 66. col. 2. nu. 5.
- Peccatum.*
- Peccatum commissionis & omisio- nis relationem dicit, & aliquando sunt idem specie & numero. fol. 205. col. 3. nu. 3.
- Formale peccati originalis non est priuatio iustitię. ibid.
- Peccatum non sola priuatio. fo. 205. col. 3. nu. 4.
- Peccata aut minus bona Deus non vult voluntate consequenti. fol. 250. col. 4. nu. 5.
- Peccata contra Deum non sunt iu- stitię proprię. fol. 263. col. 2. nu- mer. 7.
- Peccatum omne ideò peccatū quia prohibitum. fol. 16. col. 2. nu. 17.
- Peccatum commissionis potest esse eiusdē speciei cum peccato omis- sionis. fol. 26. col. 2. nu. 18.
- Peccata quomodo cadant sub prou- dentia. fol. 275. col. 2. nu. 4.
- Peccatum non est effectus prædesti- nationis. fol. 282. col. 1. nu. 1.
- Peccata omnia remitti in hac vita de fide. fol. 290. col. 2. nu. 2.
- Peccatum originale causa reproba- tionis. fol. 322. col. 2. nu. 2.
- Perfectio.*
- Perfectio realis diuina quę fol. 105. col. 1. num. 3.
- Perfectiones creaturarum sunt in Deo. fol. 105. col. 2. nu. 1.
- Perfectio simpliciter est in Deo. fol. 105. col. 4. nu. 7.
- Perfectiones secundū quid non sunt formaliter in Deo. f. 105. c. 4. n. 8.
- Perfe-

I N D E X.

Perfectio formaliter est relatio relationis, fol. 109. col. 1. nu. 7.
 Perfectio noua si entitas sit noua, fol. 111. col. 2. nu. 7.
 Perfectio visionis ex sola intentione luminis est, fol. 173. col. 4. nu. 7.
 Perfectio effectus iuxta ultimam seu proximam causam, ibid.
 Perfectio nulla sine esse essentiae vel existentiae, fol. 97. col. 1. nu. 11.
 Perfectio Dei intrinseca necessario inest, fol. 240. c. 4. nu. 3.
 Perfectio diuina neque esse, neque concipi potest sine relatione rationis, fol. 231. col. 1. nu. 13.
 Perfectiones imperfectae & perfectiones sine imperfectione, fol. 195. col. 1. nu. 1.
 Perfectiones infinitae in Deo non sunt ratione distinctae, fol. 119. col. 4. nu. 4.
 Perfectio realis diuina dicit omnem perfectionem in omni genere naturae & attributionum & personae, fol. 111. col. 1. nu. 5.
Periculum.
 Periculū opinionū, fol. 18. col. 2. n. 16.
Permissio.
 Permissio & eius conditiones, fol. 258. col. 2. nu. 3.
 Permissionem peccati esse effectum, fol. 282. col. 2. nu. 2.
 Permissio peccati effectus reprobationis quomodo, fol. 287. c. 3. n. 3.
 Permissio non est ob mala opera futura, fol. 323. col. 2. nu. 13.
 Permissio non est causa damnationis, fol. 284. col. 4. nu. 3.
 Permissio est negatio medij efficacis, fol. 288. col. 2. nu. 8.
Perseuerantia.
 Perseuerantia in actu secundo, fol. 295. col. 1. nu. 7.
Personalitas.
 Personalitas diuina quomodo sit perfectio, & non tres perfectiones, fol. 105. col. 1. nu. 3.
 Personae sunt obiectum beatitudinis, fol. 179. col. 1. nu. 13.

Peruicacia.
 Peruicacia iudiciorum fugienda, fol. 20. col. 2. nu. 32.
Phantasma.
 Phantasmata diuinitus formata, fol. 192. col. 4. nu. 1.
Phrasis.
 Phrasis in Theologia quae optima, fol. 14. c. 4. nu. 6.
Philosophia.
 Philosophia D. Thomae vera, fol. 36. col. 3. nu. 8.
 Philosophia moralis an practica, an speculatiua, fol. 56. col. 3. nu. 11.
Pietas.
 Pia Caletani notatio circa prologū, fol. 2. col. 3. nu. 4.
 Pietas in D. Thomam, fol. 1. pag. 2.
 Pietas erga doctrinam D. Thomae, fol. 2. pag. 3.
 Pietas optanda etiam in lectore in D. Thomam, fol. 2. pag. 3.
 Pietas in opponendo etiam seruanda, fol. 20. col. 1. nu. 31.
 Pietas in D. Thomam constans, fol. 20. col. 4. nu. 34.
Pius V.
 Pij V. dictum in laudem D. Thomae, fol. 6. col. 1. nu. 13.
Planta.
 Plantae & scetilia non omnino diuiduntur, fol. 38. col. 2. nu. 19.
Plato.
 Platonis pie exposita ab Augustino, fol. 217. col. 1. nu. 3.
Plura.
 Plura non possunt intelligi simul, nisi vna specie, fol. 188. col. 4. nu. 3.
 Plura simul imperfecte concipiuntur, & per modū vnius, fol. 189. c. 4. n. 13.
 Plura simul distincte concipi non possunt, fol. 189. col. 3. nu. 13.
Pœna.
 Pœna naturae infliguntur peccato originali, fol. 270. col. 2. nu. 6.
 Pœna iusta peccati originalis annihilatio, fol. 270. col. 2. nu. 7.
 Pœna damnatorum aeterna, fol. 270. col. 3. nu. 2.

Pœni-

R E R V M.

Pœnitentia.
 Pœnitentia utilis quomodo, fol. 282. col. 4. nu. 6.
 Pœnitentia, aut pœna aeterna non potest esse per se primo volita à Deo, fol. 248. col. 3. nu. 11.
 Pœnitentia specialis virtus, fol. 34. col. 3. nu. 39.
 Pœnitentiae actus vnus specie infima, fol. 34. col. 4. nu. 39.
Poeta.
 Poetae Theologi dicti, fol. 40. col. 3. nu. 4.
Possibile.
 Possibilia naturali virtute infinita forte cognosci ab Angelo, fol. 187. col. 3. nu. 16.
 Possibilia possunt etiam intelligi per facta, fol. 239. col. 1. nu. 4.
 Possibilia omnia cognita à Deo non cognosci à beatis, fol. 64. col. 1. nu. 3.
 Possibile & impossibile non primo ex intellectu diuino, fol. 347. col. 3. nu. 5.
 Possibilia vt sic non sunt obiectum amoris actu, fol. 241. col. 3. nu. 4.
 Possibilia plura sola arguunt maiorem visionem, fol. 185. col. 3. nu. 14.
 Possibilia omnia & futura reuelari possunt, fol. 181. col. 4. nu. 15.
 Posse se communicare est perfectio, fol. 240. col. 2. nu. 5.
Potentia.
 Potentia ratione quid addit supra intellectum & voluntatem, fol. 343. col. 1. nu. 4.
 Potentia passiuua non est in Deo, sed actiuua, fol. 342. col. 3. nu. 1.
 Potentia Dei est infinita de fide, fol. 344. col. 2. nu. 1.
 Potentia ordinata & absoluta sumuntur variè, fol. 350. col. 3. nu. 1.
 Potentia in Deo nec physita, nec logica manet ad non producendum id quod decreuit ab aeterno producere, folio 253. col. 3. numero 6.
 Potentiae & habitus non differunt pe-

nes subiectum etiam principium, sed penetrationem formalem sub qua, fol. 64. col. 3. nu. 3.
 Potentiae, sapientiae, bonitati, diuersa appropriantur, fol. 268. col. 4. nu. 5.
 Potest simul à pluribus proferri forma sacramenti, fol. 34. col. 1. nu. 36.
Practicum, Praxis.
 Practicum & speculatiuum in naturalibus sunt essentialis differentiae, fol. 58. col. 1. nu. 8.
 Praxis sine voluntate non est actu, fol. 223. col. 2. nu. 2.
Præcipuum.
 Præcipuum in prædestinatione est amor, fol. 272. col. 4. nu. 4.
Prædestinatio.
 Prædestinatio electio ex Scripturae, fol. 272. col. 4. nu. 3.
 Prædestinatio est præscientia quomodo, fol. 273. col. 3. nu. 11.
 Prædestinatio est specialis prouidentia cum effectu, fol. 274. col. 3. nu. 9.
 Prædestinatio & reprobatio ex scientia conditionata, fol. 209. col. 2. nu. 6.
 Prædestinatio & prouidentia vnus actus, fol. 278. col. 3. nu. 1.
 Prædestinatio non omnibus reuelatur, fol. 279. col. 3. nu. 5.
 Prædestinatio, dilectio, & electio sunt vnus actus re, diuersi ratione, fol. 305. col. 1. nu. 1.
 Prædestinatio ante merita, fol. 314. col. 1. nu. 3.
 Prædestinatio electorum finis vniuersi, & incarnationis, fol. 339. col. 1. nu. 4.
 Prædestinari non est in nostra potestate, fol. 327. col. 3. nu. 5.
 Prædestinatio & perseuerantia quomodo conuertantur, fol. 322. col. 1. nu. 7.
 Prædestinatio habet euentum finis, prouidentia non semper, fol. 333. col. 2. nu. 3.

Bbb

Præde-

INDEX

- Prædestinatio multorum, & electio fuit prior ratione quam prædestinatio Christi. fol. 337. col. 3. nu. 3.
- Prædestinatio vnius non est ex meritis alterius. fol. 337. col. 4. nu. 7.
- Prædestinatio Adę prior ratione prædestinatione Christi. fol. 337. col. 4. nu. 8.
- Prædestinatio Christi non est prior ratione prædestinatione nostra. fol. 338. col. 3. nu. 2.
- Prædestinatus nullus absoluta necessitate. fol. 332. col. 3. nu. 3.
- Præ antecessorem durationis significat. fol. 278. col. 1. nu. 5.
- Prædicatum.*
- Prædicatum essentiale nõ potest negari. fol. 93. col. 1. nu. 15.
- Prædicabile accidens & prædicamentum. fol. 95. col. 2. nu. 16.
- Præscientia.*
- Præscientiam non possumus mutare. fol. 214. col. 4. nu. 4.
- Præscientia non tollit libertatem, ibidem.
- Præscientia futurum nouit præsens. fol. 211. col. 1. nu. 7.
- Præsentia.*
- Præsentia Dei intima ex operatione sequitur. fol. 127. col. 4. nu. 2.
- Præsentia obiectiua nõ exigit coexistentiam. fol. 208. col. 3. nu. 9.
- Præsentia realis rerum ab æternitate per se ruit. folio 208. col. 2. nu. 8.
- Præsentia realis est conditio necessaria cognitionis futurorum. fol. 209. col. 3. nu. 11.
- Præsens partim iam non subest, partim subest libertati. fol. 213. col. 1. nu. 13.
- Præteritum.*
- Præteritum non est in æuo & futurum. fol. 142. col. 2. nu. 12.
- Præteritum iam non subest libertati. fol. 213. col. 1. nu. 12.
- Principium.*
- Principium agendi est forma, materia patiendi. fol. 170. col. 4. nu. 7.
- Principiũ operationis perfectius conditione. fol. 96. col. 4. nu. 8.
- Principia Theologiæ sunt reuelata Ecclesiæ. fol. 53. col. 4. nu. 17.
- Principia possunt probari ex alijs. fol. 68. col. 1. nu. 6.
- Principia communissima nota omnibus. fol. 78. col. 4. nu. 2.
- Privatio.*
- Privatio entis fundatur in ente. fol. 150. col. 1. nu. 6.
- Privatio gratiæ quomodo bona, fol. 289. col. 1. nu. 5.
- Privationes & negationes non habent ideam propriam. fol. 224. col. 4. nu. 8.
- Privationes aliquando Dei voluntates, ibidem.
- Prius.*
- (Prius intentione est posterius in executione.) fol. 248. col. 1. nu. 7.
- Prius & posterius in æuo solum per ordinem ad tempus. fol. 142. col. 4. nu. 15.
- Prius origine non prius ratione. fol. 179. col. 2. nu. 15.
- Prius origine non est prius existentia. fol. 179. col. 4. nu. 18.
- Processus.*
- Processus in infinitum non datur in causis per se. fol. 83. col. 4. nu. 16.
- Productio.*
- Productio terminatur ad compositum creatum. folio 93. col. 3. nu. 21.
- Propensio.*
- Propensio naturalis intellectus, & voluntatis. fol. 155. col. 3. nu. 13.
- Proportio.*
- Proportio æqualis, & inæqualis sunt in infinito. folio 123. col. 4. nu. 11.
- Proportio est creature ad Deum. fol. 154. col. 2. nu. 12.
- Propositio.*
- Propositio per se nota, & non omnibus. fol. 78. col. 4. nu. 2.
- Propositio per se nota secundum se, & non nobis. fol. 80. col. 2. nu. 4.

R E R V M.

- Propositio per se nota secundum se & nobis, ibid.
- Propositio per se nota. fol. 78. col. 3. nu. 1.
- Propositiones affirmatiuæ formantur de Deo. fol. 2. col. 2.
- Propositiones aliquæ exponendæ. fol. 247. col. 2. nu. 14.
- Propositiones non mutantur sine mutatione rerum. fol. 253. col. 3. nu. 6.
- Propositio eadem demonstrata, & de fide diuersa ratione, fol. 42. col. 1. nu. 5.
- Proprietates.*
- Proprietates diuinæ quomodo differant quasi specie. fol. 102. col. 4. nu. 5.
- Proprietates non differunt essentialiter, ibidem.
- Proprium Dei esse vbiq̃, fol. 134. col. 2. nu. 1.
- Proprium Scripturæ sacræ habere duplicem sensum. fol. 69. col. 4. nu. 5.
- Prouidentia.*
- Prouidentia Dei circa electos, & reprobos. fol. 242. nu. 1. nu. 3.
- Prouidentia est in Deo erga omnia de fide. fol. 272. col. 1. nu. 4.
- Prouidentia exigit intellectum & voluntatem. fol. 272. col. 3. nu. 1.
- Prouidetia non potest esse post actum voluntatis iuxta quosdam. ibidem nu. 2.
- Prouidentia verè est post actum voluntatis. fol. 273. col. 1. nu. 7. & 8.
- Prouidentia non est certa ex rerum necessitate. fol. 274. col. 4. nu. 11.
- Prouidentia specialis creature rationalis. fol. 275. col. 3. nu. 6.
- Iustorum magis specialis prouidentia, ibid.
- Prouidentia Dei circa singula opera nostra. fol. 329. col. 2. nu. 6.
- Prouidentia Dei infallibilis. fol. 274. col. 2. nu. 8.
- Prouidentię subsunt omnes effectus & defectus naturales, & ex Dei sunt voluntate. fol. 275. col. 1. nu. 2.
- Nõ prouidet Deus peccata proprie loquendo. fol. 275. col. 2. nu. 4.
- Prudentia.*
- Prudentia monastica nõ est in Deo, sed monarchica. fol. 272. col. 2. nu. 6.
- Prudentia quomodo non sit de ultimo fine, & quomodo sit. fol. 314. col. 3. nu. 3.
- Pulchrum.*
- Pulchrum ad cognitionem, bonum ad appetitum. fol. 114. col. 1. nu. 8.
- Pulchritudo summa in Deo. ibid.
- Pulchritudo est in retributione iustitię distributiuæ. fol. 266. col. 1. nu. 17.
- Puritas.*
- Puritas mentis ad diuinorum intelligentiam. fol. 8. col. 2. nu. 6.
- Puritas ac sanctitas D. Thomæ. fol. 9. col. 4. nu. 17.
- Q**
- Quantum.*
- Quanta sit facilitas S. Doctoris. fol. 3. col. 4. nu. 10.
- Quantitas.*
- Quantitas & duratio rei mensura passiva. fol. 139. col. 2. nu. 5.
- Quæ sunt pulchra quo sensu sint difficilia. fol. 4. col. 2. nu. 14.
- Quæ hæresis damnetur in Concilio Francofordiensi. fol. 31. col. 2. nu. 16.
- Quæ sit praxis proprie dicta. fol. 55. col. 3. nu. 4.
- Quædam in Deo sunt formaliter & eminenter. fol. 106. col. 1. nu. 9.
- Quæ perfectiones Dei communicantur creaturis. fol. 122. col. 2. nu. 5.
- Quæ operationes instati discreti mensurentur. fol. 143. col. 4. nu. 5.
- Quæ principia solum sint efficientia. fol. 169. col. 4. nu. 4.
- Quæ simul intelliguntur, per modum vnius intelliguntur. fol. 189. col. 1. nu. 8.

INDEX

Que simul sunt in scientia, non sunt simul in re. fol. 206. col. 2. nu. 4.
 Quem Deus vult necessariò saluari quomodò verū. f. 255. c. 2. n. 11.
Questio.
 Questio præcipua de perfectione substantiæ. fol. 85. col. 3. nu. 2.
 Quæstio opportuna prologi de excellentia doctrinæ D. Thomæ. fol. 2. col. 4. nu. 5.
 Quæstio eadem de esse existentie & substantiæ. fol. 96. col. 3. nu. 7.
 Quæstiones Theologicæ disputatæ à D. Thomæ, & eius quodlibet. f. 15. col. 3. nu. 4.
Quid.
 Quidam facilè discedentes à doctrina D. Thomæ. fol. 16. col. 2. nu. 1.
 Quid sit de substantia & de integritate in formis sacramentorum, fol. 33. col. 2. nu. 29.
 Quid sit moueri à se ipso Aristotelis, & D. Thomæ. fol. 37. col. 1. nu. 23.
 Quid nominis Theologiæ. fol. 4. col. 1. nu. 2.
 Quid sit subiectum, & quid obiectum Theologiæ. fol. 63. col. 3. nu. 1.
 Quid sit locus. fol. 67. col. 3. nu. 1.
 Quid sit Deus non est notum nobis, fol. 79. col. 2. nu. 8.
 Qui est, nomē Dei maximè propriū fol. 199. col. 2. nu. 1.
 Quidquid intrinsecū in Deo est necessarium, increatum, impossibile non esse. fol. 243. col. 1. nu. 4.
 Quod est, & quo est in omni creatore distinguitur. fol. 90. col. 2. nu. 10.
 Quod potest per se operari, potest subsistere. fol. 97. col. 4. nu. 6.
 Quolibet gradu beatitudinis expletur appetitus naturalis. f. 182. col. 4. nu. 3.
 Quod dicit actus, vt liber in Deo supra necessarium, non est quid rei. fol. 243. col. 2. nu. 6.

R

Radix.

Radix contingentiæ vnde. fol. 253.

col. 1. nu. 2.
 Radix immutabilitatis quæ. fol. 135. col. 2. nu. 5.
Ratio.
 Ratio methodi & quæstionis prologi. fol. 1.
 Ratio disciplinæ. fol. 10. col. 4. nu. 3.
 Ratio phrasid & styli D. Thomæ. fol. 14. col. 3. nu. 14.
 Ratio styli D. Thomæ optima. fol. 14. col. 4. nu. 15.
 Ratio variarum opinionum, fol. 17. col. 3. nu. 11.
 Ratio de habitu Theologiæ, fol. 21. col. 2. nu. 2.
 Ratio D. Thomæ de specie impressa Dei. fol. 21. col. 3. nu. 3.
 Ratio ideæ in mente Dei. fol. 21. col. 3. nu. 5.
 Ratio Diui Thomæ de creatione & actione. fol. 21. col. 4. nu. 9.
 Ratio differentiæ specificæ Angelorum, ibid. nu. 10.
 Ratio formalis peccati actualis, & originalis non est priuatio, sed relatio contrarietatis. fol. 26. col. 1. nu. 16.
 Ratio hæresis quæ. fol. 28. col. 4. nu. 17.
 Ratio de Concilio Francofordiensi. fol. 31. col. 2. nu. 16.
 Ratio de liquoribus facilè permixtis. fol. 32. col. 4. nu. 25.
 Ratio essentialis sacrificij est in consecratione cuiusuis speciei. fol. 34. col. 2. nu. 36.
 Ratio sacrificij in consecratione sacramenti Eucharistiæ. fol. 34. col. 3. nu. 38.
 Ratio de distinctione relationis à fundamento. fol. 35. col. 2. nu. 2.
 Ratio substantiæ formarum, & materiæ. fol. 36. col. 2. nu. 2.
 Ratio demonstrans ex diffinitione quòd omnis anima sit indiuisibilis. fol. 38. col. 2. nu. 20.
 Ratio de antiquitate Theologiæ. fol. 40. col. 4. nu. 1.

Ratio

R E R V M.

Ratio quorundam circa Theologiā fol. 44. col. 3. nu. 13.
 Ratio asserens Theologiam esse fidem humanam. fol. 47. col. 3. nu. 3.
 Ratio asserens Theologiam esse virtutem intellectualem. ibid.
 Ratio Bañes ex Soto Theologiam esse fidem humanam, ibid.
 Ratio efficax vt assensus Theologicus sit fidei diuinæ. f. 49. c. 1. n. 11.
 Ratio efficax per euidentiā negatiuam. fol. 67. col. 1. nu. 4.
 Ratio ordinis & methodi. fol. 200. col. 3.
 Ratio methodi D. Thomæ optima. fol. 14. col. 3. nu. 3.
 Ratio efficax pro sententia Durandi. fol. 50. col. 3. nu. 2.
 Rationes D. Thomæ pro sententia communi. fol. 51. col. 2. nu. 7.
 Ratio quæ, & ratio sub qua obiecti, fol. 51. col. 4. nu. 1.
 Ratio scibilis quomodò sit obiectum formale in scientia. fol. 51. col. 2. nu. 4.
 Ratio formalis, & abstractio est in obiecto ante scientiā, fol. 52. col. 3. nu. 6.
 Rationem formalem fidei esse reuelationem immediatam dicunt quidam. fol. 53. col. 1. nu. 10.
 Rationem formalem fidei, & Theologiæ esse eandē quoad assensum, fol. 53. col. 2. nu. 11.
 Rationes quædam magis intelligibiles, & manifestæ alijs, fol. 186. col. 4. nu. 9.
 Ratio efficacissima circa Theologiā fol. 53. col. 3. nu. 13.
 Rationes diuersæ possunt vniri in aliquo habitu, aut potentia superiori, fol. 58. col. 2. nu. 9.
 Ratio D. Thomæ verissima circa certitudinem scientiarum, fol. 60. col. 1. nu. 4.
 Ratio formalis Theologiæ & fidei eadem. fol. 64. col. 4. nu. 14.
 Ratio D. Thomæ Deum subiectum fidei esse, ideò & Theologiæ. fol. 65. col. 1. nu. 1.
 Rationes pro euidentiā Caietani. fol. 67. col. 2. nu. 6.
 Ratio duplicis sensus literalis, fol. 70. col. 1. nu. 1.
 Rationes demonstrantes (Deum esse) quinque. fol. 82. col. 1. n. 1. & 2.
 Ratio suprema colligitur ex rerum connexionem. fol. 84. col. 1. nu. 19.
 Ratio generis re separatur à ratione differentiæ. fol. 102. c. 2. nu. 16.
 Ratio generica potest re ipsa existere sine qualibet specie in altera. fol. 103. col. 1. nu. 6.
 Ratio, seu denominatio appetibilis posterior ratione boni. fol. 108. col. 4. nu. 6.
 Ratio boni non est in rebus abstractis per intellectum, fol. 111. col. 3. nu. 1.
 Rationes finitæ in rebus existunt. fol. 122. col. 2. nu. 4.
 Ratio quod verbum non est similitudo. fol. 161. col. 4. nu. 4.
 Ratio efficax vt intellectus sit causa principalis visionis. fol. 170. col. 1. nu. 6.
 Ratio comprehensionis optima ex Augustino. fol. 177. col. 2. nu. 11.
 Ratio quare Deus se ipsum intelligat. fol. 201. col. 1. nu. 1.
 Ratio eadem de decreto circa bona, & de permissione circa mala. fol. 209. col. 4. nu. 12.
 Rationes obiectiuæ & formales sunt ideæ. fol. 221. col. 2. nu. 5.
 Rationes formales sunt ideæ, & plures iuxta obiecta. fol. 221. c. 3. n. 6.
 Ratio ideæ in actu reflexo stat. f. 222. col. 2. nu. 6.
 Ratio quare scientia diuina vna. fol. 222. col. 4. nu. 5.
 Ratio methodi post scientiam de veritate. fol. 225. col. 1.
 Ratio de conceptu formali & obiectiuo est eadem. f. 226. col. 3. n. 2.
 Ratio boni relatio rationis. fol. 232. col. 2. nu. 2.

Bbb 3 Ratio

I N D E X

- Ratio appetibilis posterior ratione boni. *ibid.* num. 4.
 Ratio analoga potest etiam multiplicari formaliter. *fo.* 233. *c.* 3. nu. 2.
 Ratio methodi de vita post primam operationem vitæ diuinæ. *fo.* 237. col. 3.
 Ratio quare culpa non sit volita à Deo. *fo.* 256. col. 1. nu. 6.
 Ratio diuisionis in quinque signa. *f.* 258. col. 4. nu. 6.
 Ratio efficax quare Theologia non sit scientia. *fo.* 45. col. 2. nu. 17.
 Ratio iustitiæ distributiuæ in sola retributione præmij est. *fol.* 265. col. 4. num. 14.
 Rationes prædestinationis. *fol.* 277. col. 3. & 4. nu. 2 & 3.
 Ratio gratiæ nõ tollitur ex eo quod sit initium aliquod ex nobis, *fol.* 320. col. 2. nu. 4.
Regula.
 Regula Logica explicatur. *fol.* 218. col. 1. nu. 2.
 Regula quomodo nõ sit vera in analogis proportionalitatis, *fol.* 197. col. 1. nu. 4.
 Regula de vno medio inter multa, *fol.* 248. col. 2. nu. 10.
Relatio.
 Relationes tres non sunt tres perfectiones, *fol.* 111. col. 2. nu. 5.
 Relationes rationis sunt in Deo, & concipiuntur ab ipso, *fol.* 22. col. 4. num. 17.
 Relatio ante opus intellectus distinguitur in re à fundamento, *fo.* 36. col. 1. nu. 9.
 Relatio rationis potest esse ratio formalis præcedens obiectum scientiæ & scientiam, *fol.* 53. col. 4. num. 16.
 Relatio & figura non re distinguuntur à fundamentis, *fol.* 96. col. 1. nu. 9.
 Relatio bonitatis non potest esse realis, *fol.* 108.
 Relationes rationis non sunt fictæ, sed veræ, *fol.* 109. col. 2. nu. 8.
 Relatio realis dicit perfectionem, *f.* 110. col. 4. nu. 2.
 Relationes secundum dici substantiam significant, *fol.* 194. col. 2. num. 1.
 Relatio omnipotentis in Deo est secundum dici. *fo.* 346. col. 3. nu. 7.
 Omnis relatio veritatis & falsitatis est rationis. *fol.* 227. col. 1. nu. 2.
 Relatio secundum dici conuenit Deo. *fol.* 348. *c.* 4. num. 6.
 Relatio in scientia & ideis diuinis non est secundum dici ad creaturas, *fol.* 348. col. 4. nu. 10.
 Relatio rationis perfectio simpliciter simplex, *fol.* 231. col. 1. nu. 14.
 Relationes ex tempore in Deo sunt rationis, *fol.* 197. col. 2. nu. 3.
 Relationes rationis quomodo sint per apprehensionem, non vt vulgò creditur, *fol.* 197. col. 2. nu. 6.
 Relatio rationis concepta in cognitione diuina terminatur ad creaturas, *fol.* 202. col. 3. nu. 7.
 Relata per se referri ad relata, *fol.* 198. col. 1. nu. 8.
Reprobatio.
 Reprobi ordinati prouidentia in vitam æternam, *fol.* 274. col. 1. numer. 5.
 Reprobatione esse de fide, *fol.* 285. col. 4. num. 1.
 Reprobatio est actus intellectus, *fo.* 286. col. 2. nu. 5.
 Reprobatio non est absque demeritis, *fol.* 287. col. 1. nu. 9.
 Reprobatio opponitur prædestinationi, *fo.* 287. col. 1. nu. 10.
 Reprobis aliquando deseritur, etiã in paucis peccatis, *fol.* 291. col. 3. num. 14.
 Reprobatio non est in nostra potestate, *fol.* 327. col. 3. nu. 6.
 Reprobi sunt plures quam prædestinati, *fol.* 335. col. 3. nu. 1.
Res.
 Res licet coexistent æternitati, non coexistunt inuicem, *fol.* 207. col. 3. num. 4.

Res

R E R V M.

- Res certissima antiquis futura non esse presentia re ipsa ab æterno. *fol.* 207. col. 2. nu. 3.
 Res mathematicæ non vt bonæ, *fol.* 111. col. 3. nu. 1.
 Res significata cõceptu nominis est in Deo, *fol.* 194. col. 4. nu. 5.
 Res metaphysicæ abstractæ habent bonitatem, *fol.* 111. col. 4. nu. 5.
 Res nõ ab æterno, neque simul coexistunt æternitati. *fol.* 208. col. 1. num. 7.
 Res futura potest non esse futura, *fo.* 213. col. 1. nu. 12.
 Res in esse cognito & cognitio sunt re idem. *fol.* 219. col. 3. nu. 15.
 Res dicuntur veræ & falsæ comparatione intellectus diuini practici, *fol.* 230. col. 4. nu. 11.
 Res non sunt in cõceptu obiectiuo & formali nisi obiectiuè. *fol.* 233. col. 1. num. 3.
 Res si non sit, neque intellectus æternus, nulla veritas est æterna, *fol.* 234. col. 3. nu. 6.
 Res in esse obiectiuo sunt ipse Deus. *fol.* 235. col. 1. num. 11.
 Res in Deo vt in causa. *fol.* 238. col. 4. num. 2.
 Res procedunt à causa modo quo sunt in ipsa, *fol.* 244. col. 4. nu. 7.
 Res in Deo sunt vt in intelligente, *fol.* 245. col. 1. num. 7.
 Res vna creata est ratio volendi alteram, *fo.* 246. col. 3. nu. 10.
 Res vna est propter alteram. *ibid.*
 Res non semper attingit finem, ad quem est ordinata, *fo.* 273. col. 4. num. 2.
Respectus.
 Respectus scientiæ Dei semel datus non potest variari sine mutatione Dei, *fol.* 215. col. 4. nu. 7.
 Respectus rationis Deus cognoscit in se ipso. *fol.* 221. col. 4. nu. 7.
Reuelatio.
 Reuelatio ratio obiecti Theologiæ. *fol.* 52. col. 4. nu. 9.
 Reuelatio mediata & immediata, *fo.* 53. col. 1. & 2.
 Reuelationes variæ circa res fidei, *fol.* 53. col. 3. nu. 15.
 Principia Theologiæ reuelata Ecclesiæ. *fo.* 53. col. 4. num. 17.

S

Sacrum.
 Sacra doctrina necessaria ad salutem. *fol.* 41. col. 3. nu. 2.
 Sacra doctrina pro doctrina reuelata à Deo. *ibid.* nu. 3.
 Sacra doctrina non procedit ex notis lumine naturali. *fol.* 43. col. 2. num. 6.
 Sacra doctrina est fides diuina, *fol.* 49. col. 2. num. 12.
 Sacra doctrina pro fide Scripturæ, *fol.* 51. col. 3. nu. 8.
Sacramentum.
 Sacramentum Pœnitentiæ à pluribus confessoribus potest simul ministrari, *fol.* 34. col. 1. nu. 37.
Sacrificium.
 Sacrificium an in vna specie. *fol.* 304. col. 3. num. 9.
Saluum.
 Saluus quasi per ignem quis, *fo.* 271. col. 2. nu. 14.
Sanctitas.
 De sanctitate interna nihil decerni posse. *fol.* 261. col. 2. nu. 4.
 Sanctus Doctor dignitatem tacuit in suo prologo, *fol.* 3. col. 1. numer. 9.
 Sancti variè loquuntur de scientia Dei, *fol.* 214. col. 1. nu. 7.
 Sancti Dei discipuli, *fol.* 12. col. 3. num. 3.
Sapientia.
 Sapientia continetur sub scientia in communi, *fol.* 62. col. 2. nu. 5.
 Sapientia an differat ab intellectu principiorum, *ibid.* nu. 6.
 Sapientia est principalis scientia superior intellectu principiorum, *fol.* 62. col. 4. nu. 9.
 Sapientia attingit esse sui subiecti. *fo.* 83. col. 3. nu. 9.

Sapientia

INDEX.

- Sapientia quare mundis corde. fol. 8. col. 3. num. 9.
 Sapiens in omni genere doctrinae D. Thomas. fol. 15. col. 2. nu. 2.
Satisfactio.
 Satisfactio Christi perfecta non ex iustitia proprie, fol. 262. col. 3. num. 5.
 Satisfactio Christi fuit accepta a Deo fol. 264. col. 1. nu. 12.
Schola.
 Scholae Parisiensis testimonium circa sanctitatem atque excellentiam doctrinae D. Thomae. fol. 5. col. 2. num. 7.
Scientia.
 Scientia proprie quid? fol. 48. col. 3. num. 1.
 Scientia non potest esse vna species, si non sit vna simplex qualitas. fol. 50. col. 3. nu. 1.
 Scientiae naturales non probant subiectum esse. fol. 83. col. 3. nu. 13.
 Scientia & sensus relata secundum dici reali relatione. fol. 197. col. 3. num. 5.
 Scientia Dei est causa rerum. fol. 204. col. 2. nu. 1.
 Scientia Dei ars. fol. 204. col. 3. numer. 2.
 Scientia non sine voluntate est causa. ibid. nu. 3.
 Scientia visionis non est causa rerum fol. 204. col. 4. nu. 6.
 Scientia sine conditionata non est certa prouidentia. fol. 209. col. 1. numer. 6.
 Scientia conditionata non negatur ex praesentia reali. fol. 211. col. 1. num. 7.
 Scientia media est simplicis intelligentiae. fol. 211. col. 3. nu. 11.
 Scientia visionis non addit quid intrinsecum in Deo. fol. 211. col. 4. num. 11.
 Scientia media non est omnino necessaria in Deo. ibid. nu. 12.
 Scientia media quomodo necessaria. fol. 212. col. 1. nu. 14.
 Scientia creata nec increata infertur nece sitate libertati. fol. 213. col. 2. num. 13.
 Scientia Dei causa futuri. fol. 213. col. 4. num. 1.
 Scientia speculatiua posterior obiecto scientia visionis. fol. 214. col. 1. nu. 6.
 Scientiae causa ut est in Deo non datur. fol. 214. col. 1. nu. 8.
 Scientia visionis dicit respectum rationis ad temporalia. ibid.
 Scientia visionis in sensu diuiso potest test Deus plura scire. fol. 214. col. 3. num. 1.
 Scientia diuina augeri non potest. ibid.
 Scientia simplicis intelligentiae immutabilis. fol. 214. col. 3. nu. 2.
 Scientia media potuit aliter se habere. ibid.
 Scientia media ex parte obiecti variabilis. fol. 215. col. 2. nu. 2.
 Scientia simplicis intelligentiae innata. ibid.
 Scientia semel habita inuariabilis manet, etiam visionis. fol. 215. col. 2. num. 1.
 Scientia speculatiua quare? fol. 212. col. 3. num. 3.
 Scientia & ars quare vna in Deo. fol. 222. col. 3. nu. 1.
 Scientia Dei determinatur a voluntate ad operandum. fol. 241. col. 3. num. 4.
 Scientia diuina erga creaturas. fol. 178. col. 1. nu. 5.
 Scientia conditionata necessario admittenda. fol. 329. col. 3. nu. 2.
 Scire non facta aut possibilis appetimus naturali appetitu. fol. 182. col. 1. num. 16.
 Scire omnia quae possit non est perfectio. fol. 182. col. 4. nu. 3.
 Scita a Deo necessaria non absolute. fol. 213. col. 3. nu. 14.
Scriptum.
 Scripta Diui Thomae in Euangelia Matthaei. fol. 16. col. 1. nu. 10.
Scriptum

R E R V M.

- Scriptum D. Thomae in quatuor libros sententiarum, fol. 15. col. 4. num. 7.
 Scripta sancti Doctoris in Ioannem, ibid.
Scriptura.
 Scriptura utitur sensu super accommodationem. fol. 76. col. 1. nu. 2.
 Scriptura ante doctrinam Philosophorum & Poetarum, fol. 41. col. 1. num. 2.
 Scriptura dictata ab Spiritu etiam quantum ad verba, fol. 37. col. 2. numer. 12.
Secretum.
 Secreta amicis reuelantur. fol. 8. col. 3. num. 9.
 Secundum quod possibile est quid sit, fol. 240. col. 2. nu. 3.
Sensus.
 Sensus interni plures necessarii, fol. 38. col. 4. num. 23.
 Sensus plures esse in eadem littera Scripturae certum, fol. 69. col. 3. nu. 2.
 Sensus est conceptus, seu intelligentia ex Quint. & sacra Scriptura, ibid.
 Sensus mysticus, seu spiritualis, fol. 69. col. 4. nu. 4.
 Sensus literalis, ibid.
 Sensus literalis est in metaphorico sensu, fol. 70. col. 4. nu. 7.
 Sensus literalis qualis in parabolis, fol. 71. col. 1. nu. 2.
 Sensus literalis parabola figuratus ex D. Thoma, fol. 71. col. 2. numer. 7.
 Sensus figuratus est literalis, ideo parabola non est falsa, ibid.
 Sensus literalis in parabolis solus in eo cui applicatur similitudo, fol. 71. col. 3. nu. 8.
 Sensus literalis Cantici Canticorum metaphoricus, fol. 71. col. 3. numer. 9.
 Sensus literalis in quouis loco Scripturae, fol. 71. col. 1. nu. 2.
 Sensus certus literalis de fide, fol. 71. col. 4. nu. 9.
 Sensus mystici tres, fol. 73. col. 3. numer. 5.
 Sensus mysticus obscurus, fol. 75. col. 3. nu. 3.
 Sensus mysticus nobilior literalis. fol. 75. col. 4.
 Sensus ut res, semper verus, ut nuntius non semper, fol. 236. col. 1. num. 2.
 Sensus a se mouetur ad formam, fol. 238. col. 2. num. 3.
 Sensus de vna mercede operantium. fol. 172. col. 3. nu. 5.
 Sensus literalis aliquando nobilior spirituali. fol. 75. col. 4. nu. 6.
 Sentire est pati vitali passione, fol. 238. col. 12. num. 3.
Sententia.
 Sententia de multiplici sensu literalis eiusdem loci, fol. 77. col. 4.
 Sententia firma D. Thomae de Theologia, fol. 70. col. 3. nu. 5.
 Sententia Theologorum de idaeis, fol. 217. col. 2. nu. 4.
 Sententiae Theologorum de nomine, Deus fol. 198. col. 3. nu. 3.
 Sententia affirmans circa sancti Doctoris doctrinam, fol. 8. col. 1. nu. 4.
 Sententia Augustini de stylo Doctoris Ecclesiae, fol. 15. col. 1. nu. 17.
 Sententia notanda, ibid.
 Sententia D. Thomae de cognitione futurorum contingentium. fol. 214. col. 3. num. 4.
 Sententia eadem Euangelij varie in varijs parabolis exponenda. fol. 173. col. 1. nu. 8.
 Sententia D. Thomae circa accidentia vera, fol. 32. col. 2. nu. 23.
 Sententia Durandi de Theologia, fol. 42. col. 3. nu. 1.
 Sententia Caietani & aliorum de Theologia, fol. 43. col. 2. nu. 7.
 Sententia Theologiam veram, sed improprie esse scientiam, fol. 44. col. 1. num. 9.
 Sententia vera Theologiam esse practica & speculatiua. fol. 57. col. 3. num. 4.
Sepa

INDEX.

Separatio.
 Separatio electorum ratione prior Christi prædestinatione, fol. 339. col. 2. num. 2.

Sermones.
 Sermones sancti Doctoris, f. 16. col. 2. nu. 13.

Signum.
 Signa conceptuum obiectiuorum sunt simul formalium, f. 226. col. 3. num. 3.
 Signa naturalia vera, fol. 227. col. 4. num. 2.
 Signa naturalia quomodò vera, fol. 228. col. 3. nu. 10.

Similitudo.
 Similitudo obiecti absentis in sensu externo manet, fol. 162. col. 1. numer. 4.
 Similitudo formæ producendæ, fol. 217. col. 2. nu. 4.

Simpl.
 Simplicia quomodò possint nõ prorsus cognosci, fol. 165. col. 4. nu. 3.
 Simplicitas concipitur vt perfectio negans imperfectionem, fol. 103. col. 4. num. 5.
 Simpliciter & secundum quid quomodò intelligenda, fol. 149. col. 1. nu. 3.

Singulare.
 Singularia facta videntur, vel ab initio, vel suo tempore, fol. 184. col. 3. num. 4.
 Singularia plura possunt videri à minus beato, fol. 185. col. 4. nu. 15.
 Singularium non esse scientiam etiã incorruptibilium, fol. 45. col. 1. num. 15.

Sixtus.
 Sixti Senensis dictum circa D. Thomam, fol. 3. col. 3. nu. 9.

Somnus.
 Somnus moderatus ad diuina dispositio, non profundus, fo. 190. col. 4. num. 8.

Species.
 Species infinite numerorum & figurarum videntur à quouis beato,

fol. 184. col. 1. num. 18.
 Species Dei impressa prorsus impossibilis, fol. 22. col. 2. nu. 15.
 Species infidelitatis differunt essentia, & malitia specie diuersa, fol. 28. col. 3. nu. 5.
 Species infensatæ quæ, fol. 38. col. 4. num. 23.
 Species expressa certo datur in omni cognoscente creato, fol. 201. col. 2. num. 5.
 Species expressa & impressa sine obiecto non cognoscitur, nec Deus sine creaturis, fol. 204. col. 1. numer. 13.
 Species duplex, vt quid, & vt quo, f. 158. col. 4. num. 2.
 Species impressa diuinæ essentiæ nõ datur, fol. 159. nu. 4.
 Species impressa Dei non potest dari, fol. 139. col. 4. nu. 3.
 Species gerit vicem obiecti, patet in omnibus, fol. 160. col. 2. nu. 10.
 Species expressa maior similitudo, quàm impressa, fol. 162. col. 1. numer. 5.
 Species eiusdem modi non naturæ, fol. 162. col. 4. nu. 7.
 Species expressa videri non potest sine suo subiecto, ibid. nu. 8.
 Species quomodò determinet cognitionem, fol. 174. col. 1. nu. 8.
 Species vt possibles non pertinent ad naturale desiderium, fol. 184. col. 3. nu. 3.
 Species formatur ex alijs, fol. 188. col. 2. num. 4.
 Species possunt esse infinite, & indiuiduæ, fol. 352. col. 3. nu. 3.
 Species vna potest esse in infinitum melior altera, f. 352. col. 2. nu. 2.
 Species aut res creata vlla non potest esse infinita, fol. 352. col. 4. num. 5.

Speculum.
 Speculum est volutarium diuina essentia beatis, fol. 186. col. 2. nu. 4.

Spes.
 Spes & desperatio quare in Deo nõ fit,

RERVM.

fit, fol. 259. col. 3. num. 8.
Spiritus sanctus.
 Spiritus sanctus potest vtrumq; sensum intendere, fo. 76. col. 3. nu. 6.

Status.
 Status visionis deificus, fol. 145. col. 1. num. 5.

Stylus.
 Stylus D. Thomæ, fol. 15. col. 1. numer. 28.

Subiectum.
 Subiectum est prius ratione quàm finis ad quem, & dona, fol. 247. col. 4. num. 5.
 Subiectum Theologiæ & beatitudinis idem ratione diuersa, fol. 64. col. 1. num. 8.
 Subiectum ordinatum & gloria simul ratione, fol. 248. col. 1. nu. 6.
 Subiectum licet prius in executione, non est posterius in intentione, ibid. num. 7.

Subsistentia.
 Subsistentia non est intrinseca, seu essentialis naturæ creatæ, fol. 89. col. 3. num. 26.
 Subsistere est intrinsecum naturæ diuinæ, fol. 89. col. 3. nu. 25.
 Subsistentia diuina respectu humanitatis accidens prædicabile, fol. 95. col. 2. nu. 16.
 Subsistentia quid, fol. 36. col. 3. numer. 9.
 Subsistentia sumitur pro natura, & ibidem pro forma, fol. 97. col. 2. num. 12.
 Subsistentia est vna tantum, & primo compositi præterquam in homine, fol. 97. col. 3. nu. 3.
 Subsistere est per se existere, ibid.
 Subsistentia animæ vna in homine, & ex ea totius, fol. 98. col. 1. nu. 8.
 Subsistentia animalis perfecti indiuisibilis, fol. 98, col. 3. nu. 9.
 Subsistentia, vel existentia fluit à forma, fol. 99. col. 2. nu. 6.
 Subsistentia quomodò finis formæ, sicut operatio, fol. 99. col. 3. numer. 9.

Substantia.
 Substantia visionis est beatitudo, fo. 145. col. 3. nu. 10.
 Substantiæ non solum, sed & accidentia bona, fol. 110. col. 2. nu. 4.
 Substantia immaterialis necessariò est cognoscens, fol. 200. col. 4. numer. 3.
 Substantiæ futuræ sunt finite, fo. 206. col. 2. num. 6.
 Substantiæ corruptibilis mensura tempus continuum, fol. 145. col. 4. numer. 3.

Successio.
 Successio nõ est in visione beata, fol. 188. col. 3. num. 2.

Summa.
 Summa D. Thomæ contra gætes, fo. 15. col. 4. nu. 5.
 Summa Theologiæ D. Thomæ, id est tres partes, ibid. nu. 8.

Suppositum.
 Suppositum materiale & immateriale conueniunt, fol. 90. col. 3. nu. 13.
 Suppositum materiale exigit accidentia indiuidualia, fol. 90. col. 3. num. 15.
 Suppositum & natura non distinguuntur vt duæ res, fol. 96. col. 1. numer. 10.
 Supposita diuina dicunt tres subsistentias, fol. 89. col. 1. nu. 18.

T

Tempus.
 Tempus, & motus aut sint omninõ in rebus, fol. 36. col. 2. numer. 3.
 Tempus non est ens rei completum sine anima, fol. 37. col. 1. nu. 11.
 Tempus discretum, & eius instans potest durare magis altero tempore discreto, fol. 144. col. 2. nu. 8.
 Tempus est mensura passiuæ, fo. 146. col. 3. nu. 3.
 Tempus est in quolibet motu intrinsecum, fo. 146. col. 4. nu. 4.
 Tempus & æuum in singulis est mensura passiuæ, fo. 147. col. 2. nu. 3.

INDEX.

- Tempus vnum commune, vt mensura actiua in primo mobili. ibidem col. 3. num. 5.
- Terminus.*
- Terminus nature distinguitur ab ea. fol. 92. col. 4. nu. 9.
- Testimonium.*
- Testimonia præclara pro dignitate doctrinæ D. Thomæ. fol. 5. col. 1. nu. 6. col. 2. nu. 7.
- Testimonia Pontificum Ioan. XXII. col. 4. nu. 10. & Innocent. VI. fol. 6. col. 1. num. 11. & Clement. VI. ibid. num. 12. Urbani V. & Pij V. num. 13.
- Testimonia Conciliorum col. 2. nu. 14. Trident. nu. 15.
- Testimonium singulare ex Tridentino relatum à D. Alphonso Coloma Episcopo. fol. 6. col. 3. nu. 16.
- Testimonium diuinum. fol. 5. col. 3. nu. 8. & B. Virginis. col. 4. nu. 9.
- Testimonium Scholæ Parisiensis. fol. 5. col. 2. num. 7. & fol. 7. col. 3. numer. 22.
- Testimonium præclarum Diui Thomæ de indifferentia voluntatis. fol. 300. col. 3. nu. 3.
- Testimonium egregium D. Augustini de eadem indifferentia voluntatis. fol. 301. col. 2. nu. 8.
- Theologia.*
- Theologia D. Thomæ, & facilis, & dignissima. fol. 3. col. 1. nu. 4.
- Theologorum tria genera. fol. 40. col. 2. num. 2.
- Theologia præcipua sacra doctrinæ col. 2. num. 3.
- Theologia diuina. ibid. col. 3. nu. 3.
- Theologi præcipui qui. fol. 40. col. 3. num. 4.
- Theologi prescius qui de diuinitate loquuntur. ibid.
- Theologia symbolica. col. 4. nu. 5.
- Theologia demonstrans. ibid.
- Theologia Scholastica & positua, fol. 40. col. 4. nu. 6.
- Theologiæ istæ non differunt, sed stylo, & modo tractandi mysteria. ibid.
- Theologia ante Moysem, fol. 41. col. 1. num. 1.
- Theologia variè sumitur, fol. 42. col. 3. num. 1.
- Theologia Patrum, & Scholasticorum, an distinguantur. fol. 42. col. 4. num. 2.
- Theologia scientia latè, non prescè, fol. 42. col. 4. nu. 3.
- Theologia certior omni scientia naturali, & euidentiæ, fol. 43. col. 4. num. 5.
- Theologia subalternata sciētie beatæ, ex sententia D. Thomæ. fol. 45. col. 2. num. 1.
- Discrimen inter Theologiã, & alias scientias subalternatas, fo. 46. col. 1. num. 7.
- Theologia non subalternatur Metaphysicæ naturali. fol. 46. col. 1. num. 8.
- Theologia nostra non est subalternans alias scientias, fol. 46. col. 1. num. 8.
- Theologia per se acquisita infusa in Angelis. fol. 46. col. 3. nu. 2.
- Theologia quomodo dicatur nõ manere in patria, fol. 46. col. 4. nu. 5.
- Theologia quoad habitus acquisitos manebat in patria. ibid.
- Theologia obscura in via ideò non manet, fol. 47. col. 1. nu. 8.
- Theologia iuxta quosdam est habitus acquisitus & supernaturalis. fol. 47. col. 2. nu. 2.
- Theologia non potest esse fides humana, neque opinio, fol. 48. col. 1. num. 5.
- Theologia quoad habitum adhaesiuum est fides diuina, fol. 48. col. 2. num. 6.
- Theologia quomodo sit sapientia, ex Aristotele, August. D. Thomæ. fol. 49. col. 4. nu. 15. & fol. 50. col. 1. nu. 16. & 17.
- Theologia quomodo gratia gratis data, fol. 50. col. 2. nu. 19.
- Theologia acquisita manet in hæretico. ibid.

Theo

R E R V M.

- Theologia est vna simplex qualitas & habitus. folio 51. col. 2. numero 6.
- Theologia quoad habitus acquisitos an sit vna. fol. 51. col. 3. nu. 9.
- Theologia iuxta quosdam diuersa in Catholico & hæretico. fol. 53. col. 1. nu. 10.
- Theologia vt domina vitur alijs scientijs vt ministris. fol. 61. col. 2. num. 2.
- Theologia vt practica nobilior alijs practicis. folio 61. col. 2. numero 3.
- Theologia an nobiliori modo sit speculatiua & practica alijs. col. 3. num. 3.
- Neque Theologia, neque beatitudo creata est simpliciter infinita. fol. 64. col. 4. nu. 9.
- Theologia vitur rationibus. fol. 65. col. 4. num. 1.
- Theologus principia directè nõ probat, sed indirectè. fol. 66. col. 1. num. 3.
- Theologia non subalternatur, sed vt domina vitur ministris. fol. 67. col. 1. num. 5.
- Theologorum consensus de quinque signis. fol. 258. col. 1. numero 1.
- Candide Lector supra quest. 1. artic. 2. dubitatio. 5. fol. 48. col. 3. nu. 8. adde inter Theologos post Aureolum questio. 1. prologi artic. 1. propos. 3. hæc verba: Laurentius Opimus Bononiensis, ordinis Seruorum, quest. 3. prologi principali, & q. 2. collateralis, dicit eandem esse certitudinem fidei diuinæ, & Theologiæ, eamq; esse infinitam, licet notitia & declaratio veritatum sit maior in Theologia.
- Eadem q. 1. artic. 4. dubit. 2. fol. 57. col. 3. linea 9. lege post *debet dici sic deinceps speculatiua, affectus enim charitatis vt sic ad vitam contemplatiuam pertinet ex Diuo Gregorio, &c.* & in fine illius numeri post
- artic. 1. adde hæc. *Et Marsilius bene aduertit, etiam dilectio Dei naturalis ad contemplatiuam vitam pertinet, & ad foelicitatē huius vitæ, quæ in contemplatione Dei sita est, vt docet Aristoteles 10. lib. Ethicor. cap. 8. & sapè.*
- Timor.*
- Timor & tristitia non est in Deo. fol. 259. col. 4. nu. 9.
- D. Thomas.*
- D. Thomæ sanctitas, & puritas vitæ. fol. 9. col. 4. nu. 17.
- Diui Thomæ modestia & disciplina. fol. 11. col. 2. nu. 10. & col. 4. nu. mer. 13.
- D. Thomæ assidua oratio, & familiaritas cum Deo. fol. 13. col. 1. nu. 6. & 7.
- D. Thomæ methodus optima. fol. 13. col. 2. num. 2.
- D. Thomæ stylus, & phrasis. fol. 15. col. 1. nu. 18.
- D. Thomas dux in Scholastica Theologia. fol. 18. col. 1. nu. 14. & fol. 17. col. 1. nu. 7.
- D. Thomas maiori honore insignitus. fol. 21. col. 1. nu. 36.
- D. Thomæ sententia vera de voluntate antecedente & consequente. fol. 21. col. 3. nu. 6.
- D. Thomæ sententia de ratione ideæ. fol. 22. col. 4. nu. 17.
- D. Thomæ sententia de coeli anima. fol. 24. col. 3. nu. 29.
- D. Thomæ sententia vera de forma calicis. folio 33. col. 2. numero 29.
- D. Thomæ Doctrina inconfutilis. fol. 20. col. 1. nu. 30.
- A Diuo Thoma in nullo ferè discendum, fol. 19. col. 2. nu. 22. & sequent.
- Traianus.*
- Traiani historia de eius suscitacione precibus beati Gregorij. f. 351. col. 2. nu. 4.
- Eam historiam admittit D. Thomas, & multi alij negant. fol. 352. col. 1. nu. 10. & 11.

Ccc Tres

I N D E X

Tres, Trinitas.

- Tres operationes intellectus qua ratione consideretur in Logica. fol. 35. col. 3. num. 6.
 Trinitas supra naturam. fol. 155. col. 4. nu. 16.
 Tria in reprobato, permissio, obduratio, & poena aeterna. fol. 322. col. 4. num. 8.
 Tullij & Ambrosij mens de nullo vtili nisi honesto. fol. 116. col. 2. num. 4.

V

Varia, Variatio.

- Varij varietate difficultates in doctrina Diui Thomae. fol. 21. col. 2. num. 1.
 Variatio, & successio non est in visione. fol. 183. col. 4. nu. 8.
 Variatio denominationis exigit realem variationem in rebus. f. 215. col. 3. num. 6.
 Variatio scientiae conditionate esset ex variatione in re. fol. 211. col. 4. num. 12.

Vasa.

- Vasa in honorem, & vasa in corum liam. fol. 226. col. 1. nu. 10. & seq. & col. 2. nu. 12.
 De erroribus Bucerij, & aliorum circa vasa irae. fol. 2. nu. 12.
 Vasa irae non fiunt à Deo, sed ex malitia voluntatis. ibid. col. 1. nu. 10. & seq.
 Similitudo ex figulo vasorum, ibid.

Verbum.

- Verborum contentio. fol. 20. col. 2. num. 32.
 Verba omnia vsitata sunt de essentia formae calicis. folio 33. col. 3. numer. 32.
 Verbum producitur in visione beata intellectus creati iuxta veram doctrinam D. Thomae. f. 159. col. 3. initio. folio 161. col. 4. numero 3.
 Verbum in visione beata necessario dari. col. 3. nu. 2.

- Ratio id ostendens efficaciter. ibid.
 Verbum in beatis docet Augustinus, & D. Thomas ibid. col. 4. nu. 3. & 4.
 Verbum est maxima similitudo cum obiecto. fol. 161. col. 4. num. 4. & fol. 162. col. 1. nu. 5.
 Verbum etiam suo modo in actione sensuum. fol. 162. col. 1. nu. 4.
 Verbum & lumen finitum in beatis, fol. 162. col. 2. nu. 6.
 Verbum videri non potest omnino sine suo obiecto. fol. 162. col. 4. num. 8.
 Verbum diuinum assumpsit id quod est perfectissimum in homine, scilicet naturam, folio 96. col. 4. numer. 8.
 Verba & cognitione. sin Deo non plures fol. 221. col. 3. nu. 4.
 Verbo Dei omnia dicuntur. fo. 179. col. 3. nu. 18.

Veritas.

- Veritas vt regina recondita. fol. 184. col. 4. nu. 18.
 Veritas qua ratione dicatur non determinata in futuris. fol. 207. col. 1. num. 5.
 Veritas determinata futurorum pendet ex reali praesentia, & existentia suo tempore. fol. 210. col. 1. num. 15.
 Veritas analogice dicitur de multis. fol. 225. col. 1. nu. 1.
 Veritas primò est in intellectu. fol. 225. col. 2. nu. 2.
 Veritas est conformitas intellectus ad rem. ibid.
 Veritas in intellectu à re tanquam à causa. fol. 225. col. 4. nu. 7.
 Veritas est in cognitione & verbo intellectus, aut in cognitione, siue verbo. fol. 226. col. 1. nu. 9.
 Veritas in intellectu increato & creato non est relatio rei, sed rationis, fol. 227. col. 1. nu. 2.
 Veritas non est quid absolutum, neque inhæret proprie intellectui, col. 2. nu. 3.

Veritas

R E R V M.

- Veritas in Deo & Angelis siue compositione, folio 227. col. 4. numero 2.
 Veritas nostra proprie in compositione & diuisione, fol. 228. col. 2. num. 7.
 Veritas in actu signato, & in actu exercito, fol. 229. col. 1. nu. 14.
 Veritas, aut falsitas non est in simplici apprehensione, fol. 228. col. 2. num. 7.
 Veritas formaliter non est entitas rei, fol. 230. col. 2. nu. 8.
 Veritas & bonitas formaliter sunt relationes rationis. fol. 230. col. 3. num. 8.
 Veritas in re est vt in causa & mensura veritatis in intellectu, fo. 230. col. 3. num. 9.
 Veritas rei per accidens refertur ad intellectum humanum, per se ad diuinum, fol. 230. col. 4. nu. 12.
 Verum in re est passio entis, fol. 231. col. 2. nu. 2.
 Veritas iudicij non est obiectum formale intellectus. fol. 231. col. 3. num. 4.
 Veritas rerum est obiectum intellectus, fol. 231. col. 3. num. 5. non vt formalis ratio, sed vt conditio. col. 4. num. 6.
 Veritas rei, & intellectus est relatio rationis. fol. 233. col. 1. nu. 4.
 Veritas in Deo quomodo sit confirmatio cum principio, fol. 233. col. 1. num. 5.
 Veritates intellectus plures, fo. 233. col. 2. num. 1.
 Veritates rerum dicuntur ab vna veritate. ibid.
 Veritas de intellectu diuino & creato dicitur analogice. fol. 233. col. 3. num. 2.
 Veritas summa & prima est vna. fo. 234. col. 1. nu. 2.
 Veritas solius Dei est eterna, fo. 234. col. 2. num. 4.
 Veritas aeterna est vna tantum. fol. 234. col. 2. nu. 5.

- Veritas futurorum in causa. fol. 234. col. 4. nu. 9.
 Veritas de non ente solum est in intellectu, folio 234. col. 4. nu. 10.
 Veritas in intellectu mutabilis & immutabilis. fol. 235. col. 1. nu. 1.
 Veritas in intellectu diuino immutabilis, fol. 235. col. 2. nu. 3.
 Veritas creata mutabilis in intellectu, fol. 235. col. 2. nu. 4.
 Veritas rerum immutabilis quomodo. fol. 235. col. 2. nu. 5.
 Veritas propositionis duplex, f. 285. col. 2. nu. 6.
 Veritas vt cognita in compositione, fol. 287. col. 2. nu. 6.
 Verum obiectum intellectus identice, non formaliter, fol. 232. col. 1. nu. 6.
 Verum proximè sequitur ad ens, bonum dicit perfectionem. fol. 232. col. 2. num. 3.
 Verum solum perficit intellectualia, bonum omnia. fol. 232. col. 3. numer. 6.
 Verum & falsum opponuntur contrarie. fol. 236. col. 4. nu. 1.
 Verum & falsum formaliter dicuntur relationes. fol. 237. col. 1. nu. 3.
 Vinci veritate gloriosum, fo. 20. col. 2. num. 32.

Vinum.

- De mitione liquorum cum vino consecrato sententia quorundam, fo. 32. col. 2. num. 22.
 Vinum iam non manere consecratum post mitionem, vera sententia Diui Thomae, ibidem numero 23.
 De mitione liquoris diuersae speciei ibidem.
 De mitione vini diuersae qualitatis & coloris. ibidem.
 De liquore non permisto, vt oleo, ibid. col. 3. num. 24.
 De liquoribus qui facile permiscentur. col. 3. num. 25.
 De mitione vini rubri & albi. ibidem.

INDEX

De permissione vini eiusdem qualitatis & coloris, veram esse Diui Thomæ sententiam. col. 4. nu. 25.
 De missione duarum portionū, quæ ambæ sint consecratæ, ibi. col. 4. num. 26.
 Vera sententia eo casu. fo. 33. col. 1. num. 27.
Vindicatiua iustitia.
 Vindicatiua non est propriè iustitia in Deo. fol. 267. col. 2. nu. 4.
 Vindicatiua est specialis virtus. fol. 266. col. 4. nu. 2.
 Vindicatiua distinguitur à iustitia legali & charitate. f. 267. c. 3. nu. 6.
Virtus.
 Virtus Dei efficacissima est prima radix contingentis & necessitatis, fol. 254. col. 2. nu. 3.
 Virtus infinita non arguitur ex productione infinitorum, siue indiuidua sint, siue species. fol. 344. col. 4. nu. 4.
 Vide verbo, Potentia, & omnipotentia.
Viso. Videre.
 Visa per somnū, licet sint à Deo, pos- sunt non admitti. f. 12. col. 4. nu. 5.
 Visio beatifica tota supernaturalis, fol. 144. col. 2. nu. 8.
 Visio beata omninò est inuariabilis. fol. 145. col. 1. nu. 4.
 Visio beata est ordinis diuini, & im- mutabilis. fol. 143. col. 2. nu. 9.
 Visio Dei quomodo velle naturalis dicatur à D. Thoma. fol. 158. col. 2. num. 19.
 Visio Dei erit similitudo cum Deo, fol. 162. col. 1. nu. 5.
 Videri imaginè in speculo ratio sua- det, & Augustinus docet, fo. 163. col. 1. num. 9.
 Visio Dei nō potest produci sine cō- cursu essentis. fol. 164. col. 1. nu- m. 12.
 Videre & intelligere dicit actionem potentis vitalis. f. 168. c. 2. nu. 2.
 Visio Dei quomodo summum bo- num. fol. 169. col. 1. nu. 11.

Visio Dei non potest esse connatu- ralis intellectui creato. f. 170. col. 3. num. 5.
 Visio Dei soli Deo connaturalis. fo. 171. col. 2. num. 11.
 Visio Dei est eiusdem speciei in om- nibus, Angelis, & hominibus. fol. 173. col. 3. num. 3.
 Visio non à solo Deo producitur. fo. 173. col. 3. nu. 5.
 Visio perfectior iuxta quosdam ex- perfectiori intellectu. fo. 173. col. 4. num. 6.
 Virtus respectu visionis est ex lumi- ne. ibid. nu. 7.
 Visio formalis & beatitudo non au- getur ex reuelatione plurium. fo. 181. col. 3. nu. 14.
 Visio non est libera videnti. fo. 183. col. 4. num. 8.
 Visio, qua plura possibilis videntur, perfectior est. fol. 183. col. 4. nu- mer. 14.
 Visio iuxta quosdam immutata ter- minatur successinè ad varia indi- uidua. fol. 184. col. 3. nu. 4.
 Visio non inferitur maior ex pluri- bus singularibus formaliter visis. fol. 185. col. 3. nu. 14.
 Visio nō extenditur de nouo ad alia. fol. 188. col. 4. nu. 2.
 Vis infinita diuini intellectus nō suf- ficit ad cognitionem futurorum, nisi adsint presentia suo tempore, fol. 210. col. 1. nu. 14.
Vita.
 Vita est substantia, & esse, fol. 237. col. 4. nu. 3.
 Vita est in Deo. ibidem.
 Imò maximè in Deo, fol. 238. col. 1. nu. 1. 2. & 3.
 Vita in animalibus manifestè appa- ret. fol. 237. col. 3. nu. 1.
 Omnia sunt vita in Deo. fo. 238. col. 3. num. 1.
 (Quod factum est in ipso vita erat) explicatur. ibid.
 Res vt in Deo cognitæ sunt ipsa Dei vita. ibid. col. 4. nu. 2.

Mala

P E R V M.

Mala non sunt vita in Deo. col. 4. num. 3.
 Facta, & possibilis sunt vita in Deo. fol. 239. col. 1. num. 4.
 Vitalis operatio, vide verb. (actio) & verb. (operatio).
Vnio.
 Vnio facta ad Deitatem. fol. 87. col. 4. num. 10.
 Vnio sine humanitatis ad Verbum & Deitatem, non hominis. ibid.
 Vnio essentis diuinæ cum intellectu creato per modum speciei. f. 164. col. 1. nu. 2.
 Vnio obiecti cum potentia necessa- ria ad cognitionem, aut perse, aut p. r. speciem, fol. 159. col. 1. num. 4. & fol. 160. col. 2. nu. 10.
 Vnio diuinæ essentis cum intellectu sufficit ad visionem. fol. 161. col. 1. num. 16.
Vniuersale, Vniuersum.
 Vniuersalia non abstrahunt à boni- tate, fol. 111. col. 4. nu. 4.
 Vniuersalia an sint semper, & ubiq; & in quo sensu. fol. 134. col. 4. nu- mer. 4.
 Vniuersum est ubique, non per se pri- mo, vt Deus. fol. 134. col. 2. nu- mer. 3.
 Vniuersum potest à Deo multipli- cari quoad corpora secundum nu- merum, fol. 354. col. 2. nu. 4.
 Vniuersa potest Deus facere plura secundum speciem, fol. 354. col. 1. num. 4.
 Vniuersa potest Deus facere plura in infinitum. col. 3. nu. 4. & 6.
 An in altero vniuerso orbes & ele- menta possint fieri specie diuersa, col. 4. nu. 7.
 Vniuersum an sit aliud addita vna substantia, ibid. nu. 7.
 An plures mundi sint plura vniuer- sa, fol. 355. col. 1. nu. 8. & 9.
 Non esse de facto plura vniuersa est de fide, fol. 355. col. 1. num. 10.
 Hoc vniuersum perfectione accidē- tali potuit fieri melius, non essen-

ciali, fol. 355. col. 2. num. 2. & fol. 356. col. 2. num. 10.
Vnum.
 Vnum solum corpus non habet lo- cum naturalem. fol. 123. col. 2. nu- mer. 8.
 Vnum addit solum negationem diui- sionis. fol. 148. col. 2. nu. 3.
 Vnum conuertitur cum ente, fo. 140. col. 4. num. 2.
 Vnum opponitur multitudini, f. 149. col. 2. num. 2.
 Vnum passio entis priuatim oppo- nitur multitudini, ibid.
 Vnum principium est & mensura, quo- modo, fol. 149. col. 4. nu. 5.
 Vnum principium numeri dicit quid- posituum. ibid.
 Vnum multitudine prius & posterius, fol. 151. col. 2. nu. 8.
 Vnum dicit negationem multitudi- nis positum, fol. 151. col. 3. nu. 9.
Vocatio.
 Vocatio etiam ante consensum pot- test esse effectus predestinationis, fol. 280. col. 2. nu. 2.
 Non quævis vocatio predestinati est effectus predestinationis, col. 3. num. 2.
 Vocatio secundum substantiam pot- test esse ordinis nature. fol. 280. col. 3. num. 4.
 Omnis vocatio ordinatur ad finem supra naturam vltimò. ibid.
 Vocatio nō est meritum ipsius pre- destinati, aut vocati, fol. 313. col. 4. num. 11.
Voces.
 Voces in similitudine non semper metaphoricè ponuntur, fol. 70. col. 2. num. 2.
 Voces simplices non significant ve- rum aut falsum, fol. 228. col. 3. nu- mer. 8.
 Voces simplices quomodo veræ, ibi- dem num. 9.
 Vocibus immediatè significatis cō- ceptus, mediatè res, fol. 193. col. 3. num. 5.

De

INDEX.

- De vocibus vide su præ verb. nomē.**
Voluntas, Velle.
- Voluntas antecedens & consequens** benè tradita à D. Thoma. fol. 22. col. 4. num. 18.
- Voluntas credendi initium donorum** quomodo. fol. 27. col. 1. nu. 22.
- Voluntas Dei permittit mala esse.** f. 84. col. 2. nu. 2.
- Voluntatem in Deo esse de fide.** fol. 239. col. 2. nu. 2.
- Voluntas sequitur intellectum.** fol. 239. col. 2. nu. 2.
- Voluntas diuina, & velle diuinum in se necessarium.** fol. 244. col. 1. numer. 12.
- Voluntas Dei causa rerum ex Augustino.** fol. 245. col. 1. nu. 9.
- Voluntas diuina non solum est causa vt applicans scientiam,** col. 2. num. 2.
- Voluntas secundum rationem est magis proxima causa effectus.** f. 245. col. 3. num. 4.
- Voluntas noua in Deo non potest dici sine mutatione in rebus.** f. 248. col. 3. nu. 11.
- Voluntas signi & beneplaciti.** f. 248. col. 4. num. 1.
- Voluntas consequens respectu bonorum & malorum.** fol. 249. col. 4. num. 4.
- Voluntas consequens præsertim erga malos.** fol. 250. col. 1. nu. 4.
- Voluntas poenæ est consequens.** col. 1. num. 5.
- Voluntas dandi gloriam non est consequens iuxta Damascenum,** & D. Thomam. fol. 250. col. 1. nu. 5.
- Voluntas aliqua antecedens, & efficax.** col. 2. nu. 1.
- Voluntas dandi gloriam qua ratione antecedens.** ibid.
- Voluntas finis prior voluntate mediolorum.** fol. 307. col. 2. nu. 14.
- Voluntas dandi gloriam in Deo est efficax respectu electorum,** f. 307. col. 3. num. 17. & fol. 309. col. 2. num. 10.
- Voluntas Dei non aufert libertatem creatam.** fol. 328. col. 3. nu. 3.
- Voluntas Dei sola est ratio prædestinationis.** fol. 326. col. 3. nu. 2.
- Voluntas efficax non excludit vim meritorum.** folio 324. col. 2. numer. 7.
- Voluntas poenæ aternæ non est ante culpam.** fol. 324. col. 1. nu. 3.
- Voluntas permittendi peccatum est ex speciali prouidentia erga reprobos.** 322. col. 4. nu. 9.
- Voluntas antecedens est conditio nata, quomodo.** fol. 250. col. 3. numer. 3.
- Voluntas permittendi quasi consequens.** fol. 250. col. 4. nu. 5.
- Voluntas omnis Dei absoluta impletur.** fol. 251. col. 2. nu. 2.
- Etiã circa arbitrium creatum voluntas absoluta Dei semper impletur.** col. 2. nu. 3.
- Voluntas antecedens, & conditionata non semper impletur.** fol. 251. col. 3. num. 4.
- Voluntas Dei est immutabilis de fide.** fol. 252. col. 4. nu. 1.
- Voluntas Dei prima radix contingentiæ.** fol. 254. col. 2. nu. 3.
- Voluntas Dei est causa contingentiæ.** fol. 255. col. 1. nu. 7.
- Voluntas peccati nulla in Deo.** fol. 257. col. 3. nu. 4.
- Voluntas signi semper signat aliquam voluntatem beneplaciti,** fol. 257. col. 4. nu. 4.
- Voluntas beneplaciti antecedens & consequens.** folio 257. col. 4. numer. 5.
- Voluntas signi cum voluntate beneplaciti tripliciter comparatur,** ibidem.
- Voluntas Dei vult permissionem actus positiuo,** fol. 286. col. 3. nu. 6.
- Voluntatem determinari à gratia dicunt quidam.** fol. 295. col. 3. numer. 4.
- Voluntatem liberam & indifferentem non determinari à gratia, plurimum**

R E R V M.

- rum vera sententia.** col. 4. nu. 8. & fol. 296. col. 1. 2. 3. 4. & fol. 297.
- Voluntatem determinari à gratia cõtendunt hæretici.** fol. 297. col. 2. nu. 18. 19. 20. col. 4. nu. 21.
- Voluntas creata potest gloriari ex gratia.** f. 298. c. 2. n. 2. col. 3. nu. 4.
- Velle Dei est esse Dei.** fol. 240. col. 1. num. 8.
- Velle alia non addit perfectionem in Deo.** fol. 242. col. 2. nu. 3.
- Velle bonum, & fugere malum est actus iustitiæ legalis.** fol. 268. col. 1. num. 4.
- Votum.*
- Votum quidam dicunt esse actum voluntatis.** fol. 26. col. 4. nu. 13. & fol. 28. col. 1. nu. 9.
- Votum D. Thomas dicit esse actum intellectus, vt imperium.** ibid.
- Votum, & imperium est actus intellectus ex præcedente voluntate.** ibid. & fol. 29. col. 3. nu. 22.
- Urbanus.*
- Urbani Quinti dictum circa doctrinam D. Thomæ.** fo. 6. col. 1. nu. 3.
- Vsus, Vtilis.*
- Vsus rationis à primo instanti ferè nulli notus.** fol. 26. col. 3. nu. 19.
- Quæ mens D. Thomæ de conuersione ad Deum in primo instanti vsus rationis.** ibid. nu. 20.
- Vsus similitudinum vtilis.** fo. 68. col. 2. num. 2.
- Vsus metaphoræ non est simpliciter necessarius.** col. 4. nu. 12.
- Vsus metaphoræ necessarius ad talè finem obtinendum.** fol. 96. col. 1. num. 13.
- Vsus bonus gratiæ futurus non est causa prædestinationis.** fol. 312. col. 3. nu. 4.
- Vsus liberi arbitrij bonus nõ est causa sine qua non prædestinationis.** fol. 313. col. 2. nu. 8.
- Vsus est actus voluntatis post imperium.** fol. 245. col. 3. nu. 4.
- Vsu actu voluntatis post decretum intellectus applicantur potentiæ ad executionem ex D. Thomæ.** ibid. num. 6.
- Vtilitas virtutis disciplinæ.** f. 10. col. 4. num. 5.
- Vtilitas methodi D. Thomæ.** fol. 13. col. 2. nu. 1.
- Vtilis potest esse virtus, licet honesta, & sic vt medium ordinari in finè.**

F I N I S.

Ad Lectorem.

ID Tandem hoc loco non prætereundum duxi, Lector optime, quod tibi sicut nobis scitum dignum merito videbitur, nempe aliquando in hoc opere, inter reliquos Theologos referri antiquum Bandinum, cuius quatuor libros sententiarum et vidimus, et apud nos habemus, cum plerisque alijs antiquis Theologis. Hic igitur eos quatuor libros scripsit eodem ordine quo Petrus Lombardus, ille Magister sententiarum, omnibus scholis iam olim notus, et acceptus, eadem serie, diuisione, ac methodo distinctionum, vix vna, aut altera relicta, phrasi non minus graui, et commoda, ce rre breuiori. Hunc Bandinum inter alios vetustissimos codices manu scriptos inuenit in sui monasterij

Ad Lectorem

ri Bibliotheca, Sigismundus Abbas in Medlico monasterij ordinis sancti Benedicti, & eius opera ac mandato eum typis excudi curavit frater Benedictus Chelidonus Vienna ad Scotos Abbas. Hic in epistola ad Maximilianum Imperatorem, cui Bandinum dicat, suspicatur, ex his Bandini quatuor libris sententiarum Petrum Lombardum grande suum quadripartitum volumē propagasse. Et in eandem suspicionem ac sententiam refert clarum illum Doctorem Ioannem Ekium, & verba eius ex libello eiusdem de disputatione Vienna habita, ea sunt. [Ad Medicū venimus, in signe D. Benedicti Monasteriū, ubi dum in hospitio itineris comites corpora & equos curarent, ego pro meo in bonas literas amore monasterium conscendi, supellectilem chartaceam visurus, ubi codices reperi plurimos. At in primis mirificè oblectabar in Magistri Bandini summa Theologica. Quam cum diligentius lectitasset, comperi (dempta styli elegantia) nihil eum, aut perparū à Petro Longobardo sententiarum Magistro differre: ita singulas sententias, eo etiā ordine, quo Magister doctissime prosequitur. Contuli enim confestim librū libro, non vno in loco, ut mihi dubitatio suborta sit nō modica, quis ex eis cuculus fuerit, alterum sibi supponens partū. Petrus enim à tot seculis receptus est pro certo auctore, & primario huius summae. At contra peructustus est Bādini codex, in antiquissimo monasterio, tali formula cōcinnatus, ut quis facilius aliquid addiderit, quā detraxerit.] Hæc ille refert ex EKio. Et ut exemplo rē confirmet, simile quid de Gratiano, salva utriusque reuerentia, suspicatur. Nam doctissimus Ioannes Hessus, ex Georgio quodam de Spalato, equè doctissimo Saxonia Ducis à secretis, se se audiuisset eidem Chelidonio referebat, librū Isidori Hispalensis, Synodales constitutiones, & Patrum sententias continētē, in monasterio quodam Turingiæ, quod Vallis sancti Georgij vocatur, haberi; unde Gratianus ille, quisquis fuit, maximam partem in suum Decretum cōgesserit. Hæc ibi refert Chelidonus Imperatori, quæ Theologis studiosa, & huic loco opportuna iudicauimus. Vale.

